Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIII*
B
59
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

156

Digitized by Google

Joſephus I. Roman. Imperat. ſemper
Auguſtus, Germaniæ, Hungariæ
Böhemiæ Rex, Archidux Auſtriæ,
Dux Burgundiæ etc. etc:

יוסיפון בן גוריון

ſive

JOSEPHUS HEBRAICUS,

videlicet:

Rerum memorabilium in populo Judaico tam pacis, quam belli tempore geſtarum, inprimis de excidio Hieroſolymitano

LIBRI VI. HEBRAICI

juxta editionem Venetam, quam ſecuta eſt illa,

quæ ſuperioribus annis Francofurti ad Mœnum typis excuſa eſt,

Atque collati ſunt ſex iſti libri cum exemplari Conſtantinopolitano, cujus partem SEBAST. MÜNSTERUS Baſileæ edidit, & Latine verſi

a

JO. FRIDERICO BREITHAUPTO

Sacr. Cæſar. Majeſt. & Duc. Saxon. Conſiliar.

Quibus acceſſerunt NOTÆ *ab eodem illuſtrationis cauſa additæ, ut & Index rerum & verborum locuples.*

GOTHÆ & LIPSIÆ,

Apud *ANDREAM SCHALLIUM.*

ANNO MDCCX.

INVICTISSIMO

ROMANORUM IMPERATORI

JOSEPHO

CÆSARI SEMPER AUGUSTO

GERMANIÆ. HUNGARIÆ. BOHEMIÆ. DALMATIÆ. CROATIÆ. SCLAVONIÆ. BULGARIÆ. BOSNIÆ. SERVIÆ. ET. RASCIÆ.

REGI

ARCHI-DUCI. AUSTRIÆ,

DUCI. BURGUNDIÆ. BRABANTIÆ. LUZELBURGI. STYRIÆ. CARINTHIÆ. CARNIOLÆ. WIRTEMBERGÆ. UTRIUSQVE. SILESIÆ.

PRINCIPI. COMITI. HABSBURGI. TYROLIS. PFIRTARUM. KYBURGI. ET. GORITIÆ.

LANGRAVIO. ALSATIÆ.

DOMINO. VINDORUM. MARCHIÆ. PORTENAVIÆ. AC. SALINARUM.

ETC.

)(RE-

REVERA.

JOSEPHO. ID. EST. AUGUSTO.

PIO. FELICI. INCLYTO. QVEM. DEVS.

PERPETVO. SERVET!

HANC

JOSEPHI. HEBRAICI. VERSIONEM. LATINAM.

SUBJECTISSIMA. MENTIS. DEVOTIONE. CONSECRAT.

AC. DEDICAT.

SACR. CÆSAR. MAJEST.

VESTRÆ.

OMNIUM HUMILLIMUS

JOH. FRIDERICUS BREITHAUPT.

PRÆ-

PRÆFATIO.

DUm Joſephi Hebraici, Gorionidis vulgò (1.) dicti, verſio Latina, adjectis quibusdam notis jam publicam in lucem prodit, antè omnia videtur opus eſſe, diſquirere, an liber iſte genuinus ſit Joſephi illius, qui de Antiquitatibus ac Bello Judaico Græcè ſcripſit, partus; an verò ſuppoſititius & ab alio eoque incerto autore compoſitus ſit, qua de re diverſæ ſunt doctorum virorum opiniones & ſententiæ, &, ut de illis, qui ſuppoſititium eſſe putant, primò dicam, præcipuum inter eos ſibi vendicat locum vir magni nominis, Joſephus Scaliger, qui (2.) recentem putat eſſe iſtius libri autorem, inter alia ſic ſcribens: *non opus eſt tot verbis de Joſepho Gorionide, quisnam ille fuerit, ſatis eſt, ſi oſtendero, cujas fu-*

(1.) Sic enim Judæi communiter vocare ſolent nempe: יוסיפון בן גוריון i. e. Joſephus, Gorionis filius, quæ etiam inſcriptio in frontiſpicio editionum Hebraicarum, typis excuſarum, reperitur.

(2.) In Elencho Trihæreſ. contrà Nicol. Serarium cap. 4. vid. infrà h. Præfat. num. 31. & n. 88.

erit, quando vixerit, cujusmodi ſcriptor ſit, Gallum Judæum fuiſſe ex agro Turonenſi non difficile eſt colligere, ut qui plus de illis, quàm de aliis Galliæ tractibus agat, recentem admodùm fuiſſe arguunt verba locorum recentia, quibus utitur, nempe: Tours, Amboiſe, Chinon, (3.) *quæ loca poſt ſexcentos annos à natali Chriſti adhùc Turones, Ambaſia, Kainon vocabantur &c. unde, ait, patere, hunc ſcriptorem recentisſimum eſſe ac proinde Planum, qui nomen Joſephi Hiſtorici ſibi vendicârit: paulò poſt idem Scaliger ſic ſcribit: inſcitiam plus, quàm Judaicam produnt infinita in illius libris ſparſa, videlicèt, quòd David in Neapolitano agro fuerit,* (4.) *quòd multi veteres Patriarchæ ac judices Hebræorum in Europa bellum geſſerint,* (5.) putat autem Scaliger, Gorionidem opus ſuum ex Latino Rufini excerpſiſſe, dum Antiochum pium nominat (6.) Latinè, non Εὐσεβῆ Græcè; & quòd Mariamnem vocet, uti Rufinus ex Joſepho, atque in eo etiam ſui Hebraiſmi oblitus ſit, nam Μαριαμμὴ Joſephi nihil aliud eſſe dicit Scaliger, quàm Μαριάμ, non 'מרימ, ut ipſe ex Rufino hauſit, impudentiam etiam hinc portentoſam cum inſigni imperitia deprehendas, verba ſunt ejuſdem Scali-

(3.) Vid. Gorion. lib. 1. cap. 3. circà fin. juxtà diſtinctionem librorum & capitum, à me recens factam.
(4.) Vid. Gorion. l. 1. c. 4 juxtà eandem diſtinctionem capitum à me recens factam.
(5.) Confer. Gorion. l. 1. c. 2. juxtà eandem capitum diſtinctionem.
(6.) Vid. Gorion. lib. 4. cap. 3. num. 15. confer. infrà n. 80. h. Præfat.

Scaligeri, fingit enim æram ſive ἐποχὴν, quam ille vocat שנורת לאמפראום i. e. annos Imperatoris, cujus annô ſexageſimô Romani Calabriam & Meſſinam (7.) ceperunt, quæ ſunt verba ex Chronico Euſebii anno tertiô Olympiad. 126. pergit idem Scaliger: *paulò poſt, anno 134. illius Epochæ ſe natum dicit* [*Gorionides,*] *hoc eſt: annis 139. antè excidium templi, quid plura? Judæum agnoſcas, ſive inſcitiam ſive impudentiam ſpectes; major verò ea fuit & impudentia & ſtupor, dum dicit, ærâ Imperatoriâ 182. natum eſſe Julium Cæſarem; ſe verò tunc fuiſſe annorum quinquaginta & unius; anno autem ipſius Cæſaris decimo nono ſe ſeptuagenarium fuiſſe;* (8.) *Joſephus verò, Mattathiæ filius, ſcribens anno decimo tertio Domitiani,* (9.) *erat tantùm annorum quinquaginta ſex;* (10.) *omnem* ἀναισχυντίαν καὶ ἀναισθησίαν *ſuperat, quod, cùm legiſſet apud Rufinum,* (11.) *Joſephum, Gurionis filium* (Γωρίωνα *vocat Flav. Joſephus*) *unà cum Anano, Pontifice, præpoſitum mœnium ſartis tectis fuiſſe* (12.) *& Joſephum, Mattathiæ filium, Galilææ præfectum, ipſe duos illos Jo-*

a 2 *ſephos*

(7.) Vid. Gorion. lib. 2. cap. 24. juxtà diſtinctionem librorum & capitum à me recens factam.

(8.) Vid. Gorion. lib. 5. cap. 1. ubi iſtius rei fit mentio.

(9.) Vid. Joſeph. Antiqv. lib. 20. c. 9. ſeu ultim.

(10.) Confer. Gorion. lib. 5. cap. 1. ibique not. num. 24.

(11.) Rufin. de Excidio Hieroſolymitano lib. 2. cap. 25.

(12.) Confer. Egeſipp. de Excidio urb. Hieroſ. lib. 3. cap. 3. vid. infrà num. 18. hujus Præfat. & num. 35. ac n. 61.

Digitized by Google

ſephos unum Ioſephum; Gurionis filium eſſe ſuſpicatus eſt, (13) eundemque ſacerdotem & excidii Hieroſolymitani ſcriptorem, hinc ſpendido mendacio [pergit idem Scaliger] perſvaſit genti ſuæ, ſe eum ipſum eſſe ſcriptorem belli Iudaici Ioſephum ſcil. Gurionis filium, ſacerdotem, certè absque eo impoſtore ſi eſſet, Iudæi omnem hiſtoriam Maccabæorum & excidii Hieroſolymitani † *ignorarent, eodem enim modo, quo ipſe interpolavit,* * *omnem hiſtoriam illam Iudæi hodierni & paulò vetuſtiores Bibliorum enarratores referunt, ne quis dubitaret, (verba ſunt ejusdem Scaligeri,) ſe Ioſeph eſſe illum, qui à Chriſtianis Ioſephus vocatur, ita ſcribit: dixit Ioſeph, filius Gurion, ſacerdos, ipſe eſt Ioſiphun & quidem nomine diminutivo Ioſippon, ipſe eſt, qui vocatus eſt Ioſiphus Græcè &* גושיפוס *Guſchipus [Ioſephus] Latinè, (14.) & Craſſus ipſe, qui* ἀγέλαστος *dictus fuit, hæc non ſine riſu legeret*, hactenùs Scaliger, cui etiam

(13.) Vid. Gorion. lib. 6. cap. 9. num. 8. & n. 10. confer. infrà iſtius Præfat. num. 24.
† Non ſolùm hiſtoria Maccabæorum & excidium Hieroſolymitanum; ſed & ſeqventia apocrypha, qvæ in Bibliis habentur, nempe: demiſſio Danielis in lacum leonum, cibatio per prophetam Habacuc, ſubverſio templi Bel, Dei Babyloniorum, occiſio Draconis, diſputatio, quid fortius inter vinum, regem & mulierem, item: ſacri ignis, in puteo abſconditi, inventio, ut & apocrypha, quæ in libro Eſther inveniuntur, ab autore noſtro narrantur, prout etiam in Frontiſpicio verſionis Latinæ, à Munſtero editæ, iſtius rei fit mentio.
* Confer. infrà h. Præfat. num. 87. & num. 103.
(14.) Vid. Gorion. lib. 1. c. 21. juxtà diſtinctionem librorum & capitum à me recens factam.

Digitized by Google

etiam Joh. Druſius adſtipulatur, qui (15.) ſic ſcribit: *opus Gorionidis eſt, ita mihi videtur, planè ſuppoſititium, quale forteàn Ariſteæ de ſeptuaginta interpretibus ac Beroſi, quem Annius Viterbienſis orbi obtruſit, hujus meæ ſententiæ,* [*ait idem Druſius*] *rationes habeo multas & graves, quas ſuo tempore producam, ſanè verus Ioſephus eſſe non poteſt, cùm ecce illum citet* [*hiſce verbis:*] *reliqua dictorum ac factorum Ionathæ nonne ſcripta ſunt in libro Ioſephi, Gorionis filii, ſacerdotis?* (16.) *Idem diſertè ait, ſe captum fuiſſe à Tito & Veſpaſiano,* (17.) *unde nec is eſſe poteſt, qui Hieroſolymæ præfectus Matthiæ filius, Egeſippo Curionis vel potiùs Gurionis filius dicitur,* (18.) *&c. ut ut ſit, autor eſt recentior,* inquit Druſius, *neque ulla fides ei apud me, niſi ubi verum dicit &c.* his ferè conſimilia ſcribit Gerh. Joh. Voſſius, (19.) cujus inter alia hæc ſunt verba: *neque hic* [*Ioſippus Gorionides*] *idem eſt ac*

 Flav.

(15.) Vid. Joh. Druſ. lib. 1. de tribus Sectis Judæorum, cap. 8.

(16.) Vid. Gorion. pag. 44. colum. 4. ſic à Joh. Druſio hic allegatur atque ita etiam habetur in editione Veneta, quam ego quoque in vertendo ſecutus ſum; reperitur autem locus iſte in Gorion, libr. 4. cap. 1. circà fin. juxtà diſtinctionem librorum & capitum à me recens factam, ubi Hebræa ſic habent: ויתר דבריו ומלחמותיו ומלחמות אחיו הלא הם כתובים על ספר יוסף בן גוריון הכהן ר"צ i. e. reliqua autem illius verba atqve bella, ut & bella fratrum ejus nonne ſunt ſcripta in libro Joſephi, Gorionis filii, ſacerdotis? &c. confer. infrà hujus Præfat. n. 29.

(17.) Vid. Gorion. pag. 14. col. 1. editionis Venetæ, prout à Druſio allegatur; eſt autem lib. 1. c. 21. juxtà diviſionem capitum à me recens factam.

(18.) Vid. Egeſipp. de Excidio urbis Hieroſol. lib. 3. cap. 3. confer. ſuprà num. 12. hujus Præfat.

(19.) Vid. Voſſ. lib. 2. de Hiſtor. Græc. cap. 8.

Digitized by Google

*Flav. Ioſephus neque æqualis, ſiquidem Gothos in Hiſpania ponit (20.) etiam partem Africæ vocat Barbariam (21.) item ait, (22.) Francos à Iulio Cæſare eſſe ſubactos, quo tempore nomen iſtud non erat Gallis, imo Ejusdem libri cap. 42. [in Latina translatione; ſed in Hebræo eſt caput 41.] Francorum meminit, qui Gallias occupâſſent; (23.) at aliquot demùm ſeculis poſt natio iſta has terras obtinuit, quid, quod multa adeo dicit, quæ Flavio Ioſepho ac veritati ipſi repugnant,** quo circà non poſſum diſſentire, [ait Voſſius] ab illis, qui eum pro ſuppoſititio ſcriptore habent, uti ſunt Baronius Tom. 1. Annal. ad ann. 72. num. 27. item Poſſevinus in Apparatu, voce: Hegeſippus, Ribeira Commentar. in Obadiam, num. 110. & Maldonatus in Mat-*

(20.) Nempe: Gorion. lib. 3. c. 15. uti Voſſius, Munſteri editionem ſecutus, dict. loc. allegat, in editione Veneta, quam etiam Francofurtenſis ad Mœnùm ſequitur, iſtud reperitur Gorion. lib. 4. c. 23. juxtà diſtinctionem verò librorum & capitum codicis Munſteriani, quem & ego hic ſecutus ſum, eſt liber 3. c. 15. ubi ſcribitur: gentis גיתים i. e. Getarum (Munſteri editio habet גותים i. e. Gothorum, ut ipſe vertit,) ab Hannibale compreſſam fuiſſe, vid. not. ad dict. l. 3. c. 15. n. 4.

** Confer. quæ infrà num. 25. hujus Præfat. notata ſunt.

(21.) Locus iſte reperitur Gorion. lib. 2. cap. 9. juxtà Venetam editionem; ſed ſecundùm diſtinctionem librorum & capitum, à me recens factam, habetur l. 2. c. 15. ubi ſcribitur, Barbariam ab Alexandro Magno fuiſſe ſubjugatam, vid. dict. l. 2. c. 15. ibique not. num. 10.

(22.) Videlicèt: Gorion. l. 5. c. 1. juxtà Munſteri editionem, quam Voſſius ſecutus eſt atqve ego etiam plerumque retinui iſtam capitum diſtinctionem, vid. not. ad dict. l. 5. c. 1. n. 39. in Veneta editione eſt lib. 5. cap. 43.

(23.) Vid. Gorion. dict. l. 5. c. 41. ibique not. n. 10. juxtà Venetam editionem eſt lib. 6. cap. 61. ubi locus iſte reperitur.

Matthæum cap. 16. amplius dico: Gorionides iſte non librariorum culpa titulum mentitur; ſed ipſe, quantus quantus eſt, quod pluribus probandum duxi, ſcriptor ejus operis legerat apud Ioſephum ex interpretatione Rufini [hac enim uſum liquet,] Ioſephum, Gorionis filium, quem Γωρίωνα *Flav. Ioſephus appellat, unà cum Anano mœnibus fuiſſe præfectum; Ioſephum autem, Mattathiæ filium, præfuiſſe* Galilææ, *horum ille utrumque in unum conflavit & bonus ille vir nobis perſuadere eſt conatus, ſe nempe eſſe ſacerdotem illum Ioſephum, qui de excidio Iudaico ſcripſerat;* (24.) *ſed vide hominis ſtuporem, ipſe commenti ſui interdum obliviſcitur, uti quando ait: non quiviſſe ſe Sanctuarium ingredi eo, quod ſolis id ſacerdotibus fas eſſet, quàm belle cum eo hoc convenit, quod ſe finxerat ſacerdotem? & tamen genti ſuæ, ut ad iſtiusmodi credula eſt, potuit perſuadere,* eſſe ſe celebrem iſtum Flav. Joſephum. Cœterùm quod paulò antè Gerh. Joh. Voſſius dixit, multa à Gorionide ſcribi, quæ Flavio Joſepho repugnant, (25.) ejus exemplum eſſe poterit eſſe id, quod Joh. Hoornbeck (26.) ſcribit, *nempe, non de nihilo eſſe ſibi videri, quod Ioſephus in Præfatione Antiquitatum exſerte dicat, non totam S. Scripturam à 70. interpretibus eſſe verſam;* ἀλλ' αὐτὰ μόνα τὰ

τῶ

(24.) Confer. ſuprà Præfat. iſtius num. 13.

(25.) Vid. ſuprà iſtius Præfat. Sign. **

(26.) In Prolegomenis, quæ Tractatui pro convincendis & convert[illegible]s Judæis præmiſſa ſunt, & quidem pag. 49. edit. Lugdun. Batav.

τὸν νόμον, i. e. *ſed ſolam legem &c.* à Gorionide verò (27.) ſcribi, non ſolùm legem; ſed & cœteros S. Scripturæ libros à 70. interpretibus eſſe in Græcam linguam translatos, *ſic enim ibidem ſcriptum reperiri:* ויפרשו הכהנים את כל התורה והמקרא כ״ד ספרים אשר המליצו שבעים הכהנים מלשון קדש אל לשון יונית (28.) i. e. *& explicuerunt ſacerdotes omnem legem & Scripturam viginti quatuor librorum, quos ſeptuaginta ſacerdotes verterunt de lingua ſancta in linguam Græcam, ex qua ſola re* [inquit Hoornbeekius] *& ſententiarum diſcrepantia apparet, quòd Ioſephus hic non ſit idem cum Flavio*, quod multis temerè viſum, qui & à Flavio ſemet ipſe alicubi diſtinguit, (29.) *Iſaaco etiam Caſaubono* (30.) *Gorionides iſte impoſtor inſignis audit, qui opus ſuum ſic concinnaverit, ut vellet videri, à vero Ioſepho illud fuiſſe ſcriptum; ſed aliter catuli,* [*inquit idem Caſaubonus,*] *aliter leones olent, adeò enim antiquus*

(27.) Vid. Gorion. lib. 3. c. 2. prout à Joh. Hoornbeckio ibidem allegatur, qui Munſteri editionem ſecutus eſt, quamque ego quoad librorum & capitum diſtinctionem plerumque retinui; aſt in Veneta editione eſt liber 3. cap. 17. confer. infrà num. 92. h. Præfat.

(28.) Sic quidem habet codex Munſteri Hebraicus; ſed exemplar editionis Venetæ, quam in vertendo ſecutus ſum, paulò aliter & quidem ita legit: ויבארו הכהנים את ספר התורה ואת שאר ספרי המקרא כ״ד ספרים ומליצום מלשון הקדש ללשון יונית i. e. & declaraverunt ſacerdotes librum legis ac cœteros libros Scripturæ, viginti quatuor ſcil. libros & interpretati ſunt (vel verterunt) eos ex lingua ſancta in lingvam Græcam, confer. infrà num. 121. h. Præfat.

(29.) Confer. ſuprà hujus Præfat. num. 16.

(30.) Exerc. [illegible]6. ad Baron. ad ann. 34. num. 221.

Digitized by Google

quus non eſt hic Joſephus, ut recens admodum ſit ſcriptor & quidem Gallus, ut certis argumentis demonſtravit Scaliger (31.) *verba ſunt Ejusdem Caſauboni*. Chriſtophorus Arnoldus (32.) plures adducit autores, (33.) à quibus diſputatur contrà Judæos, *qui probare conati ſunt*, (34.) *Joſephum ſacerdotem, Gorionis filium, univerſæ Galilææ gubernatorem, & filium Mattathiæ*, quæ præfectura huic etiam in Græco codice attribuitur, eundem fuiſſe, (35.) à multis quoque viris doctis, (36.) inquit idem Arnoldus, falſa, quæ in libro illo Gorionidis continentur, luci expoſita ſunt, idque ex ipſarum inſuper editionum, Venetæ ſcil. & Baſileenſis collatione patere oſtendit illuſtris Scaliger, (37.) communis eſt Chriſtianorum ſententia, ait Anton. Hulſius, (38.) diverſos eſſe ſcriptores, Flav. Joſephum

(31.) Nempe: in Elencho Trihæreſ. paſſim, cumprimis cap. 3. num. 37. & c. 4. n. 42. ac c. 18. n. 139 & ſeqq. confer. ſuprà n. 2. hujus Præfat.

(32.) In Prolegomenis libri ſui, qui inſcribitur: Teſtimonium Flavianum de Jeſu Chriſto.

(33.) Inter alios Anton. Hulſium in Theolog. Jud. lib. 1. Part. 1. Sign. 8. & Sebaſt. Snellium in Diſput. ad Abravanel. Theſ. 23. & ſeqq.

(34.) Et quidem ex Flav. Joſephi libro 2. de Bello Judaico, cap. 25.

(35.) Confer. quæ ſuprà in hac Præfat. n. 12. & n. 18. notata ſunt, it. infr. n. 61.

(36.) Inter illos refertur Conſtant. L'Empereur Præfat. in Tit. Middoth, Iſaac. Caſaubon. contrà Cardinal. Baron. Exercit. 13. n. 26. & Exercit. 15. n. 154. Rob. Cocus in Cenſura Veterum Scriptorum pag. 90. ut & Comes Picus Mirand. in Epiſtol. Lit. E.

(37.) Videlicèt in Elencho Trihæreſ. paſſim, imprimis cap. 3. n. 37. & c. 4. n. 42. ac c. 18. n. 139. & ſeqq. vid. paulò antè num. 31. hujus Præfat.

(38.) Libr. 1. Part. 1. Theolog. Jud. ſeu de adventu Meſſiæ Sign. 8.

phum & Gorionidem, qui communiter audit Pſeudo-Joſephus, ſuppoſititius, ſpurius, idem ab Alſtedio in Theſauro Chronologiæ (39.) Joſippus Gorionis, quem Judæi Hebraicè habent, Oceanus fabularum Judaicarum appellatur, eumque putat, tempore Caroli Magni conſutum eſſe, atque hæc quidem eorum eſt ſententia, qui illum ſuppoſititium exiſtimant ob rationes & argumenta ab ipſis adducta; ſed non deſunt ex altera parte etiam viri haud ſpernendæ eruditionis & autoritatis, qui Joſephum illum Græcum atque Hebraicum unum eundemque putant ſcriptorem, cujus ſententiæ anteſignanus ac propugnator præcipuus eſt Sebaſt. Munſterus, (40.) rationes autem & argumenta, quibus tàm ipſe, quàm alii iſtius ſententiæ aſſertores moventur, primaria ſunt iſta, de quibus mox dicetur, nempe, quòd ipſe Flav. Joſephus teſtetur, (41.) ſe, antequàm Græcè ſcriberet, hiſtoriam belli Judaici linguâ Hebræâ edidiſſe, (42.) indignum enim duxerat idem Joſephus, (43.) Parthos quidem ac Babylonios Arabumque remotiſſimos & ultrà Euphratem gentis Judaicæ incolas itemque Adiabenos ſuâ [Joſephi ſcil.] diligentiâ verè cognoſcere, unde cœpiſſet bellum

(39.) Titul. 47. ubi Chronologia Hiſtoricorum habetur.
(40.) In Præfatione, quam ille verſioni ſuæ Latinæ Joſephi, Gorionis filii, Hiſtoriæ, quæ Baſileæ anno 1541. typis excuſa eſt, præmiſit, vid. infrà n. 48. h. Præfat.
(41.) In Prologo librorum de Bello Judaico.
(42.) Confer. hic Iſaac. Voſſii Caſtigationes ab Objecta Georgii Hornii cap. 2. pag. 313. & cap. 3. pag. 315 edit. Belg.
(43.) Vid. Ejusd. Prolog. librorum de Bello Judaico.

lum [Judaicum] quantiſque id cladibus conſtitiſſet quove modo deſiiſſet, Græcos verò & Romanorum aliquos, qui militiam ſecuti non eſſent, figmentis ſive adulationibus captos iſta neſcire, (44.) Euſebius quoque (45.) ſcribit, Joſephum hiſtoriam belli Romani patrio [i. e. Hebræô] ſermone compoſuiſſe, cujus hæc ſunt verba: τὴν δ' ἱϛορίαν τοῦ κατ' αὐτὸν Ῥωμαϊκοῦ πολέμου ἐν ἑπτὰ λόγοις, ἃ καὶ οὐ μόνον τῇ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῇ πατρίῳ φωνῇ παραδοῦναι αὐτὸς ἑαυτῷ μαρτυρεῖ, i. e. hiſtoriam autem belli Romani, quod ſua ætate geſtum eſt, ſeptem libris [complexus eſt Joſephus,] quas res non Græco ſolùm; ſed & patrio [i. e. Hebræo] ſermone prodidiſſe ipſe de ſe teſtatur, (46.) his accedit unanimis & conſtans Judæorum opinio atque traditio, quâ Joſephus ille, qui Græcè ſcripſit atque Joſippus ſive Gorionides ab ipſis pro uno eodemque habetur, teſtis eſt R. Menaſſes, Ben Iſraël, qui ad Chriſtophorum Arnoldum ſic ſcribit: hac de re quæſtio planè nulla apud nos [Judæos] ſuboritur, quoniam unanimiter credimus, Flavium Joſephum auctorem illorum, [quæ ſcil. in Gorionide

 haben-

(44.) Joh. Druſius lib. 1. de tribus Sectis Judæorum teſtatur, in exemplari Suffridi Petri, qvod ipſe penès ſe habuit, ad hunc Joſephi, de qvo ſuprà in Præfatione iſta dictum eſt, locum ita ſcriptum reperiri: Ἰωσήπου Ἱϛορία Ἑβραϊκή, Joſephi hiſtoria Hebraica, notas qvoqve Græcas ad locum iſtum adduxit ibidem Joh. Druſius, qvas brevitatis ſtudio hìc omitto.

(45.) In Hiſtor. Eccleſ. lib. 3. cap. 9. alleg. Druſ. dict. lib. 1. de tribus Sect. Judæor.

(46.) Vid. Euſeb. Hiſtor. Eccleſ. dict. libr. 3. cap. 9. nonnulli ajunt, hiſtoriam belli Judaici à Joſepho quidem primùm Hebraicè ſcriptam fuiſſe; ſed illam editionem temporum injuriâ intercidiſſe; verùm, cùm iſtud ſit facti, probari debet.

habentur,] eſſe, verba ejus Gallica [hac enim lingua R. Menaſſes, Ben Iſraël ad Arnoldum ſcripſerat,] hæc ſunt: toutte fois cela n' entra jamais en queſtion entre nous, à cauſe, que nous croyons unanimement, que Flave Joſephe en eſt l'autheur, (47.) non igitur de nihilo eſſe videtur tàm conſtans Judæorum traditio, cui in ſuæ gentis homine appellando hiſtoricam fidem negare difficile erit, *** ab eodem Munſtero (48.) ad ſtabiliendam ſententiam ſuam celebres iique ſatis antiqui Judæorum doctores adducuntur, qui hujus Gorionidis mentionem fecerunt, inter quos R. Abraham Levites, Ben David, qui fuit antè Kimchium circà annum mundi 5000. ut & ipſe R. David Kimchi, (49.) Hiſpanus, qui, quid ſit פנג ex Joſepho, Gorionis filio, declarat, ſi itaque Joſephus Hebraicam vocem פנג exponit & expoſitio ejus à Rabbinis citatur, neceſſe eſt, ut ille Hebraicè ſcripſerit, nam in Græca editione non facit ille hujus vocis mentionem, unde ergò habent id Hebræi, niſi ex Hebraica editione? inquit Munſterus, (50.) hiſce addi poterit R. Salomo Jar-

(47.) Vid. Ejusd. epiſtola 12. qvæ Chriſtoph. Arnorldi libro, qvi inſcribitur: Teſtimonium Flavianum de Jeſu Chriſto, inſerta eſt.

*** Verba ſunt Chriſtoph. Arnoldi in Teſtimonio Flaviano, Theſ. 30.

(48.) In Præfatione, qvæ Latinæ ejus verſioni Gorionidis præmiſſa eſt, de qva ſuprà n. 40. h. Præf. dictum eſt.

(49.) Commentar. ad Hagg. c. 2. & ad Zachar. c. 11. idem Kimch. in radicibus, dictione: פנג.

(50.) In ſæpiùs allegata Præfatione, qvam ipſe Latinæ Gorionidis verſioni præmiſit.

Jarchi, qui R. Davidem Kimchium ætate præceſſit, (51.) is non uno in loco Joſephi, Gorionis filii, in Commentario ſuo Biblico meminit, inprimis ad 2. Reg. c. 20. verſ. 13. ubi ſic ſcribit וראיתי בספר יוסיפון פנג הוא אפרסמון i. e. ac vidi in libro Joſephi, [quòd] Pannag ſit Apharſemon i. e. Balſamum, (52.) R. Aben Eſra quoque iſtius Gorionidis mentionem facit, (53.) inter recentiores Judæorum doctores ab eodem Munſtero (54.) etiam R. Abraham Conat, medicus Conſtantinopolitanus, refertur, qui eximium huic Joſepho præconium tribuit, quod, quoniam ſatis prolixum eſt, hûc transſcribere ſuperſedeo, Hebræa eorumque verſio Latina apud eundem Munſterum in illius Præfatione, Latinæ Gorionidis verſioni præmiſſa, videri poterunt, dilaudatur quoque Gorionides in Tzemach David ad annum 829. n. 4. tanquam vir ſapientiſſimus ac prudentiſſimus, vir juſtus & rectus, qui, cùm ſapientes Gemaræ aliquot annis præceſſerit, non eſſe, inquit ille, cur eum habere debeant Judæi לסופר הבלתי נאמן i. e. pro hiſtorico minùs fideli, (55.) inter recen-

 tiores

(51.) Prout inter alios ex Alſtedii Theſauro Chronologiæ & qvidem Tit. 42. ubi de celebribus doctoribus apud Judæos agitur, videre licet.

(52.) Idem notavit R. Salomo ad Eſai. c. 39. v. 2. & ad Ezech. c. 27. v. 16. Ejusdem Joſephi, Gorionis filii, mentionem facit etiam R. Salomo in Commentar. ad Daniel. c. 5. v. 1. & ad Daniel. c. 6. v. 26. ut & ad Ejusd. c. 8. v. 22, & ad c. 11. v. 2. 4. 17. 18. 24. it. ad Hagg. c. 2. v. 6. atqve aliis in locis.

(53.) In Commentar. ad Hagg. dict. c. 2. v. 6.

(54.) In Præfatione ſua aliqvoties allegata.

(55.) Vid. Chriſtoph. Arnold. Epiſtol. 13. qvam ad Menaſſem, ben Iſraël ſcripſit qvæq;

Digitized by Google

tiores quoque Don Iſa. Abarbenel in Commentariis ſuis iſtius Gorionidis non uno in loco mentionem facit & tanquàm hiſtoricum fide dignum allegat,(56.) præter celebrium doctorum Judaicorum autoritates & teſtimonia de Gorionide noſtro etiam iſtud accedit argumentum, quòd Joſephus iſte Gorionis filius ſtylò utatur Hebraico elegantiſſimo & ferè Biblico, longè diſcrepante à ſtylo modernorum Rabbinorum, (57.) id, quod ſolum convincere poſſe lectorem quemque, ait Munſterus, (58.) editionem Hebraicam Joſephi eſſe & non interpretis alicujus Judæi, ſi enim eſſet interpretis alicujus, utique ille in omnibus obſervâſſet eum ordinem, qui in Græca ſervatur editione, id autem non fit; ſed

qvæqve in Ejusdem Arnoldi libro, qvi inſcribitur: Teſtimonium Flavianum de JEſu Chriſto, reperitur, Schikardus qvoqve in Prooemio ad Tarich pag. 91. & 92. R. Davidem Part. 1. ſui Tzemach fol. 38. b. adducit: confer. & Joſeph. Voiſinii Obſervat. ad Raym. Martini Pug. Fid. Part. 2. cap. 3. fol. 302. col. 2. ac fol. 303. col. 1. edit. Lipſ. ubi etiam autor Tzemach David Part. 1. ad ann. 829. n. 4. hanc in rem allegatur.

(56.) Vid. Ejusd. Commentar. ad 1. Reg. c. 2. v. 10. fol. 199. col. 1. edit. Lipſ. ubi locus ex Joſepho, qvi Antiqvitates Judaicas ſcripſit, allegatur, nempe Antiqv. lib. 16. c. 11. atqve idem Joſephus, Gorionis filius, ab eodem nominatur, confer. & Abarbenel. ad Eſai. c. 35. fol 54. col. 1. edit. Amſtel. & ad Ezech. c 38. fol. 206. col. 2. atqve aliis in locis, ubi etiam Gorionidis fit mentio, R. Azarias etiam, autor libri מאור עינים refert, qvòd Joſephus ſcripſerit לרומיים וליהודים i. e. Romanis & Judæis, Romanis ſcil, lingvâ Græcâ, qvæ illis tunc temporis ſatis nota erat, & Judæis, lingvâ nimirùm Hebræâ, vid. Joſeph, Voiſinii Obſervat. ad Raym. Martini Pug. Fid. Part. 2. c. 8. fol. 373. col. 1. & 2. edit. Lipſ. confer. & infrà n. 91. h. Præfat.

(57.) Verba ſunt Munſteri in dicta Præfatione, verſioni ſuæ Latinæ præmiſſa, confer. infrà num. 104. h. Præfat.

(58.) In ſæpiùs allegata illius Præfatione.

ſed in Hebraica editione non rarò quædam integra capita ſcribuntur, quæ in Græca non habentur, id, quod in annotationibus noſtris ſignavimus, [inquit Munſterus,] nam collationem fecimus utriusque editionis & rurſum multa integra capita in Græca editione inveniuntur, quæ in Hebraica non habentur, hactenùs Munſterus, (59.) à quo etiam inſuper iſtud adducitur argumentum, quòd, ubi utriusque Maccabæorum libri hiſtoriæ deſcribuntur, ordo ille non obſervetur, qui in noſtra Vulgata editione cuſtoditur, id, quod [ait ille] rurſùs argumentum eſt, Hebraicam editionem ex noſtra Latina aut Græca editione conflatam non eſſe, præterea idem Munſterus in ſæpè dicta Præfatione ſua ſcribit, in Joſepho Hebraico quædam haberi, quæ in noſtris Maccabæis non habentur aut quædam copioſiùs hìc tractari, quàm alibi, cujus rei exemplum quoddam in eadem Præfatione adducitur, ubi etiam ad objectiones & argumenta eorum, qui contrariæ adſtipulantur ſententiæ, reſpondetur, & quidem ad illud, quod objicitur, Joſephum in Latina & Græca editione appellari Mattathiæ filium; in Hebraica autem, filium Gorionis, ipſe ſic reſpondet, fuiſſe Joſephum ex Haſmonæorum genere, ſicuti ipſe teſtatur (60.) hiſce verbis: nos verò generi Haſmonæorum propinqui & cum honore ſacerdotium habentes &c. atque ideò appel-

(59.) In dicta Præfatione ſua.
(60.) Nempe: Antiqv. lib. 16. cap. 7. ſicuti in dicta Munſteri Præfatione allegatur.

appellavit ſe Mattathiæ filium, cujus nomen celebre fuit apud exteras gentes propter egregia illius filiorumque ejus facta, ſicuti & in libris regum omnes poſteri Davidis vocantur filii Davidis ob celebritatem nominis ejus; ubi verò ille hiſtoriam ſcribit congentilibus ſuis Hebraicâ eaque patriâ linguâ, vocat ſe filium propinquioris patris, nempe Gorionis, haud diſſimile exemplum habetur in principio Exodi de filiabus Rahuelis & Jethronis. prætereà idem Munſterus ibidem ad id, quod ex libro ſecundo cap. 25. de Bello Judaico objicitur, ubi filius Mattathiæ & filius Gorionis ceu duæ perſonæ exprimuntur, fuſiùs reſpondet in eadem Præfatione, quæ, quia prolixa ſunt, ibidem videri poterunt, ſanè Egeſippus (61.) celebris hiſtoricus, (62.) de Joſepho, quem ille paulò antè Gorione genitum dixerat, in ſequentibus ita ſcribit: *ex quibus Joſephus in Galilæam deſcendens, munire caſtella, inſtaurare propugnacula, validisſimos quosque & bello promptisſimos adciſcere ſibi impigrè curabat &c. militem Romanæ militiæ more exercitare, dividere ordines, diſtribuere centuriones &c.* (63.) unde poteſt colligi, unius duntaxàt Joſephi fieri mentionem, ad objectionem verò illam, quâ dicitur, duas illas editiones, Græcam & Hebraicam non

(61.) De Excidio Hieroſolym, lib. 3. cap. 3. de qvo vid. ſuprà in Præfat. num. 12. n. 18. ac n. 35.

(62.) De qvo infrà num. 111. hujus Præfat.

(63.) Vid. infrâ Gorion. lib. 6. cap. 9. num. 8. & n. 10. & cap. 10. n. 1. & ſeqq. confer. & Joſeph. l. 2. de Bell. Jud. cap. 42.

Digitized by Google

non per omnia conſentire; ſed in multis locis vel in ſenſu vel in propriis nominibus diſcordare atque hinc ſequi, non unum earum; ſed diverſos fuiſſe autores, Munſterus reſpondet in eadem Præfatione, nos ſcripta Joſephi non pro oraculis habere, homo fuit & ideò nonnunquam memoria labi potuit, deinde aliter ipſe ſcripſit gentibus, aliter Judæis, prout idem Munſterus iſtius rei exempla quædam in Præfatione ſua adduxit. quid ergò mirum, inquit ille, ſi Hebraica editio non nunquam diſſidet à Græca, qvandó Græca nonnunqvam diſſidet à ſe ipſa? aut ſi illa non diſcordat, fieri potuit, ut Latinus interpres non ſemper mentem autoris expreſſerit, potuerunt & multa loca ſcriptorum oſcitantiâ vitiari, ſicuti etiam ſuperioribus annis Frobeniana editio fuit ab innumeris mendis repurgata, verba ſunt Ejusdem Munſteri, interpolatoris quoque Iudæi manus multa corrupit & nomina & loca, cui etiam adſcribendum eſt, quòd gentes quædam citentur, quæ longè poſt Ioſephi tempora in mundo ſurrexerunt, uti ſunt Franci, Gothi, Lombardi, Bulgari &c. hæc planè arguunt, ait Munſterus, Ioſepho quædam acceſſiſſe per poſteros Iudæos expoſitionis & Præfationis gratiâ, quis enim non videt, inquit ille alium quempiam Iudæum loquentem, quando dicitur, Gallos, qui ſunt Franci, inter fuiſſe ſepulturæ Herodis? (64.) Galli enim

 tem-

(64.) Vid Gorion. lib. 5. cap. 41. juxtà Munſteri exemplar, qvod & ego ſecutus ſum, in Veneta editione ac Francofurtenſi ad Mœnum eſt liber 6. cap. 61.

tempore Auguſti aut Tiberii nondum aſſecuti fuerunt appellationem Francorum, hactenùs Munſterus, cujus Præfationem integram huic operi inſerendam atque verſioni meæ præmittendam cenſui, ut exinde illius mens atque ſententia magis perſpici poſſet, quamobrem hiſce, quæ ab altera parte jam adducta ſunt, rationibus & argumentis non poſſum non calculum meum adjicere atque Munſteri amplecti ſententiam, cui ſtabiliendæ etiam illa, quæ ſtatim ſubjiciam, non parum adferunt ponderis ac momenti, nimirùm accurata illa atque prolixa arietum penſilium & curulium deſcriptio, (65.) cujusmodi nequidem apud Lipſium in Poliorceticis nec apud ullum alium, quod quidem ſciam, ſcriptorem ſive hiſtoricum reperitur, id, quod non leve antiquitatis Gorionidis noſtri argumentum eſſe puto, cùm nemo, niſi αὐτόπτης, iſtarum machinarum bellicarum deſcriptionem tàm accuratam facere poſſit, luculentum quoque antiquitatis hujus ſcriptoris argumentum præbet inſigne illud teſtimonium de Iohanne, Baptiſta, (66.) qui ab Herode Antipa occiſus eſt eò, quòd ab illo ob fratriam, præter fas conjugiô ſibi junctam, reprehenſus eſſet, (67.) quod ſanè veritatis

(65.) De qva vid. Gorion. lib. 6. cap. 15. n. 6. & ſeqq. it. n. 9. & 10. vid. & dict. lib. 6. c. 40. n. 5. ac ſeqq. ſecundùm librorum & capitum diſtinctionem, à me recens factam.

(66.) Vid. infrà Gorion. lib. 5. c. 45. ibique not. num. 3. & 4. idque juxtà diſtinctionem librorum ac capitum, à Munſtero factam, qvam & ego ſecutus ſum, in Veneta, ut & Francofurtenſi ad Mœnum editione eſt liber 6. cap. 63.

(67.) Confer. hic Gorion. dict. lib. 5. cap. 45. num. 6.

tis Evangelicæ (68.) teſtimonium recentioribus Iudæis haud tribuas, qui, quantum in ipſis eſt, tollunt potius, quàm adjiciunt, quæ Chriſtianorum cauſæ quàm minimum prodeſſe poſſunt, (69.) certè mirum eſt, teſtimonium iſtud notatu dignum à recentioribus Iudæis in Gorionide fuiſſe relictum nec odiô Chriſtianorum eraſum. Hinc illi quoque, qui ſuppoſititium putant hunc ſcriptorem, propter antiquitatem hujus codicis impulſi probabile eſſe ſcribunt, (70.) à Iudæo quodam, uno ex iis, qui primô ſecundôve Eccleſiæ ſeculô plurimi Chriſtianiſmo nomen dederunt, verſionem Hebraicam è Græco Ioſephi elaboratam fuiſſe, quam gentiles conſervârint ac circumtulerint, (71.) ac licet illuſtre illud Teſtimonium Flavianum in hodiernis Ioſephi Hebraici editiobus non reperiatur; tamen Cardinalis Baronius refert, (72.) quòd in Bibliotheca Vaticana habeatur Manuſcriptum pervetuſtum Ioſephi Hebraici, in qvo, cùm Ioſephi Græci teſtimonium de Chriſto Romæ reqvireretur, illud abraſum inventum ſit, cujus ſceleris veſtigia tàm manifeſta eſſe ſcribit,

 bit,

(68.) Vid. hic Matth. c. 14. v. 3. & Marci cap. 6. v. 17. it. Luc. c. 3. verſ. 19.

(69.) Confer. hic Chriſtoph. Arnoldi Teſtimon. Flavian. de Chriſto, Theſ. 32.

(70.) Vid. Epiſt. 9. quam Sebaſt. Snellio Thomas Reineſius ſcripſit & apud Arnoldum in Teſtimonio Flaviano reperitur.

(71.) Et qvoad inſigne iſtud teſtimonium de Johanne, Baptiſta, Joh. Druſius lib. 1. de tribus Sectis Jud. ſcribit, ſe potius Gorionidi, quàm Joſepho Græco accedere, quia hæc illius narratio cum Hiſtoria Evangelica conſentit.

(72.) Tom. 1. Annal. Eccleſ. A. C. 34. pag. 210. edit. Rom. confer. Chriſtoph. Arnoldi Excerpta, Teſtimonio Flaviano addita & quidem Excerpt. 8.

Digitized by Google

bit, ut nulla excuſatio aut defenſio locum habere poſſit, cùm membrana id ipſum exclamare videatur: ô perfidorum impudentiam! & qvamvis Iſa. Caſaubonus (73.) id ſub cenſuram revocet atque narrationem iſtam à veritate alienam eſſe ſuſpicetur; tamen Petr. Daniel Huetius (74.) ſcribit: ſi recentiori candidi cujusdam & literati viri ſtamus teſtimonio, viſitur hodieque codex ille in Vaticana Bibliotheca & Baronium abſolvit atque id ipſum Manuſcriptum illuſtri cuidam perſonæ Romæ in Vaticana Bibliotheca oſtenſum fuiſſe teſtatur D. Wagenſeilius, (75.) id, quod ſi Munſtero innotuiſſet, dubitationem ei auferre potuiſſet, qui (76.) incertum eſſe ſcribit, an Judæi magnificum illud præconium, quod Joſephus (77.) Salvatori noſtro tribuit, ex Ebraico volumine eraſerint, an autor ipſe datâ operâ id omiſerit, ne ſuis illudere videretur, non leve qvoqve antiqvitatis hujus codicis Hebraici argumentum præbent illa, qvæ de Nectanebo, Ægypti rege, (78.) ut & de Artaxerxis bello con-

(73.) In Exercit. 16. ad Baronium, Sect. 154. ad annum Chriſti 34.
(74.) In Demonſtr. Evangl. Propoſ. 3. num. 13. pag. 56. & 57. edit. Lipſ.
(75.) In Epiſtolâ quadam, ad Chriſtoph. Arnoldum ſcriptâ.
(76.) In notis ad Gorion, libr. 5. cap. 43. vel, ut alia habent exemplaria, cap. 44. Lit. C.
(77.) Antiqv. lib. 18. cap. 4. in Græc. al. c. 6. juxtà verſionem Latinam.
(78.) Vid. Gorion. l. 2. c. 9. juxtà diſtinctionem librorum & capitum, à me recens factam, in Veneta &, quæ eam ſecuta eſt, Francofurtenſi ad Mœnum editione eſt lib. 2. cap. 6.

Digitized by Google

contrà Ægyptios (79) ſuſcepto item de Candace, regina, (80) in eo memorantur, ipſa quoque nomina propria, quamvis corrupta, quæ Gorionidis libro primo, capite primo, ſecundo, tertio ac qvarto habentur, antiqvitatem ſapiunt, quòd ſi omnia, qvæ in dicto ſcriptore habentur ex Rufino, vetere Joſephi Græci interprete Latino deſumpta ſunt, prout nonnulli putant, (81.) unde igitur illa de Zepho, (82.) filio Eliphaſi, narratio, cujus in Joſepho Græco nulla fit mentio, profluxit? cui etiam Rabbi Moſes, ben Nachman, (83.) adſtipulatur, dum ita ſcribit: invenimus in Chronico Joſephi Gorionidis & aliis antiqvis libris, qvòd venerit Zepho, filius Eliphas, filii Eſavi & contenderit cum ipſis [filiis nempe Jacobi, patrem ſepelire volentibus] propterea [h. e. propter ſepulchrum, qvia exiſtimabant, potiori jure ſepulchrum Eſauo, primogenito, deberi, quàm Jacobo,] donec bellum inter ipſos ortum fuit, in qvo prævaluit manus Joſephi, ita, ut Zepho cum ſelectiori ſuo milite cæſus & in Æ-

 gyptum

(79.) De quo vid. Gorion. dict. lib. 2. cap. 9. ibique not. n. 3. & num. 4. ubi alii quoque ſcriptores adducti ſunt, qui iſtius regis Ægyptiorum, Nectanebi atque Artaxerxis belli contrà illum ſuſcepti mentionem fecerunt.

(80.) Vid. Gorion. lib. 2. cap. 19. ibiqve not. num. 2. Candacis, Æthiopum reginæ, etiam in Actis Apoſtolorum cap. 8. v. 27. fit mentio, ubi vide Commentatores, imprimis Eraſmi, Munſteri atque Druſii not. ibidem.

(81.) Confer. ſuprà num. 6. h. Præfat.

(82.) Hic nominatur Zephi 1. Paralip. cap. 1. v. 36. vid. Gorion. lib. 1. cap. 2. ibique not. num. 1.

(83.) Commentar. in Geneſ. ſub fin. fol. 42. col. 2. alleg. Buxtorf. in Lexic. Chald. fol. 31.

gyptum deductus fuerit, ubi in carcere detentus fuit omnibus diebus Joſephi; mortuo autem Joſepho fugit ex Ægypto & venit in Campaniam regnavitque illic ſuper provinciam Citthæorum in Roma; tandem verò regnavit ſuper Italiam fuitque primus, qui ſuper Romam regnavit, ipſe etiam fuit, qui templum primum maximumque, quod Romæ eſt, exſtruxit &c. hactenus R. Moſes, ben Nachman, iisdem conſona reperiuntur in R. Iſaaci Munimine fidei. (84.) ubi ſic ſcriptum reperitur ex interpretatione Latina D. Wagenſeilii: accedit his, qvòd Zepho, filius Eliphas, Eſaui, nomen Edom gerentis, nepos primus in vallibus Campaniæ ſuper omnem regionem Chittæorum, hoc eſt Romanorum, & ſuper univerſam Italiam imperium tenuit, ceu conſtat ex Joſephi [Gorionidis] capite ſecundo, (85.) his igitur ſuprà fuſiùs adductis rationibus atque argumentis motus non potui non Munſteri aliorumque, qvi eundem putant, qvi Græcè atque Hebraicè hiſtoriam ſcripſit, eſſe autorem, ſententiæ aſtipulari, ita tamen, ut Judæi cujusdam interpolatoris [niſi fortè plures, uti nonnulli exiſtimant, fuerunt,] manum interveniſſe fatendum ſit cum Seb. Munſtero

(84.) Apud D. Wagenſ. in Tel. ign. Satan. dict. Munim. fid. pag. 66.

(85.) Hebræa vide in alleg. Munim. Fid. dict. pag. 66. confer. etiam Abarbenel. Commentar. ad Eſai. cap. 35. fol. 54. col. 1. ut & ad Ezech. cap. 35. fol. 201. col. 3. circà fin. edit. Amſtel.

ſtero (86.) ut & Joh. Druſio, (87.) qui ſic ſcribit: accidit antè qvadringentos annos aut præter propter, quod aliis multis autoribus bonis, qvorum lucubrationes ab otioſis hominibus interpolatæ, imò falſatæ fuerunt, Joſepho Gorionidi, qvi & Aben Gorion vocatur, qvem cum Flav. Joſepho eundem faciunt Judæi, cujus hiſtoriam agyrta qvidam, homo imperitus, nimiùm auxit, ne dicam corrupit, qvin & ipſe Joſephus Scaliger, qvi Gorionidem noſtrum ſuppoſititium eſſe ſtatuit, ſibi qvaſi contrarius, iſtius autoris interpolationem agnoſcit, (88.) Judæus itaqve interpolator isqve ſatis imperitus, qvem Scaliger (89.) natione Gallum fuiſſe ex agro Turonenſi ortum non difficile putat colligi poſſe, is, inqvam, Judæus, [ſi non plures fuerunt,] non ſolùm Gorionidi ab initio qvædam adjecit; ſed & hinc inde in eodem non pauca interſperſit, prout in ipſo autore ſuis qvæqve locis à me notata ſunt, idque Judæus iſte tantâ fecit imperitiâ, oſcitantiâ atqve impudentiâ, ut omnem penè fidem atqve autoritatem huic Scriptori ademerit; non tamen propterea ſtatim autor aliqvis abjiciendus vel pro ſuppoſititio habendus

(86.) In illius Præfatione ſæpiùs allegata, ubi ſcribit, in Joſepho Hebraico quædam per poſteros Judæos expoſitionis & Præfationis gratia acceſſiſſe, qua de re jam ſuprà in hac mea Præfatione dictum eſt.

(87.) In libro de Henoch, cap. 18. alleg. Chriſtoph. Arnold. in Ptolegom. libri, qvi inſcribitur: Teſtimonium Flavianum de Chriſto.

(88.) Confer. ſuprà iſtius Præfat. Sign. *

(89.) In Elencho Trihæreſ. contrà Nicol. Serarium cap. 4. de quo ſuprà h. Præfat. num. 2.

dus eſt,* ſi ei fortè aliqvid alleverit adultera manus; ſed, qvod in metallis fieri ſolet, periti artificis manu ſeparanda eſt ſcoria à materia puriore, (90.) neque enim novum eſt, quòd multi etiam primæ notæ ſcriptores mangonium aliquod (91.) paſſi ſint, qvos gloſſemata inficeta ſubinde deformârunt, ſic R. Azarja in tertia parte libri ſui: Meor enajim, (92.) ſcribit, antiqviſſimo libro Seder Olam à quibusdam poſterioribus nonnulla eſſe addita, qvi nec à cœteris libris vetuſtioribus iniqvas manus abſtinuerunt, aliaque ibidem à R. Azarja adducta ſunt interpolationis exempla ac ſpeciatim de Joſepho Hebræo ille ita loqvitur: *ſicuti enim nobis videtur, in quibusdam locis corruptum eſſe* [*Flavium*] *Joſephum, qui ſcriptus eſt in uſum Romanorum; ita quidam ex noſtris ſapientibus oculos ſuos aperuerunt, legentes Joſephum Hebræum, cujuscunque etiam ſit editionis, eumque intùs corruptum eſſe animadverterunt, quia variæ generationes ei manus ſuas immiſerunt ſive amplificando explicationes ſive addendo hiſtorias, apud alios inventas, quod fieri non debebat, in ſpecie ſapientes prænominati anim-*

(90.) Verba ſunt H. Grotii in Epiſtol. ad Gallos 148. pag. m. 364.

(91.) Prout Thomas Reineſius in Præfatione ad Petronii Arbitri Fragmentum loquitur.

(92.) Hæc tertia pars ab eodem inſcribitur: אמרי בינה, in qua locus hic adductus reperitur & qvidem in illius cap. 19. vid. D. Meyeri Præfat. ad Seder. Olam. ubi iſtius R. Azarjæ teſtimonium annexum reperitur ejusque verſio Latina habetur, de hoc R. Azaria vid. ſuprà n. 57. h. Præfat.

Digitized by Google

animadverterunt, capite primo nomina populorum in eo reperiri, nempe Francorum, Gothorum, Lombardorum & Bulgarorum, quæ neceſſariò corruptionem arguunt, ſiquidem tempore Joſephi iſtæ familiæ nondum erant in rerum natura, &c. idem paulò poſt : *ita quoque hiſtoria translationis legis noſtræ, quæ reperitur in Joſepho Hebræo* (93) *reverà corrupta eſt & diverſa ab ea, quæ in aliis exemplaribus, à me inſpectis, extat, &c.* mox addit: *ita etiam hiſtoria, quæ reperitur libro ſexto,* (94.) *quomodo Veſpaſianus Romæ Cæſar factus ſit in conſpectu Joſephi, non extat, niſi in editione Turcica, ex qua in editionem Venetam eſt transſcripta, nam in Germanica editione* (95.) *& in duabus prioribus Abrahami Conath minimum ejus extat, multos etiam Chriſtianorum ſapientes, qui in Romanis hiſtoriis benè verſati ſunt, de eo interrogavi, qui hæc omnia nugamenta eſſe dixerunt; alia inſuper additamenta in ea leguntur & quidem in ſpecie de re Summi Pontificis, coràm quo ſe incurvaverit Alexander,* (96.)

(93.) Vid. Gorion. lib. 3. c. 17. juxtà Venetam & quæ eam ſecuta eſt, Francofurtenſem ad Mœnum editionem; ſed ſecundùm librorum & capitum diſtinctionem in exemplari Munſteriano, quod & ego ſecutus ſum, locus iſte reperitur Gorion. lib. 3. c. 2. confer. ſuprà n. 27. h. Præfat.

(94.) Vid. Gorion. dict. lib. 6. c. 77. juxtà Venetam editionem; aſt ſecundùm diſtinctionem librorum & capitum à me recens factam eſt lib. 6. cap. 30.

(95.) Hic Munſteri editio intelligitur, quæ anno 1541. Baſileæ prodiit, confer, infrà n. 97. h. Præfat.

(96.) *ſicuti auxiliante Deo inſequentibus referemus, quod utique examinare licet, quia non eſt liber fundamentalis, nam generoſus animus omnia ſcire geſtit ſecundùm rei veritatem*, hactenùs R. Azarias, & hæc quidem paulò fuſiùs ad aſſerendam ſcriptoris noſtri γνησιότητα, ſeclusâ interpolatoris manu, adducere volui, ſeclusâ, inquam, interpolatoris manu, qvam multis in locis Joſephi Hebraici intervoniſſe jam ſuprà dictum eſt, nonnulli enim eò audaciæ proceſſerunt, ut ſacris etiam voluminibus ſacrilegas manus adhibere eaqve interpolare vel potius corrumpere non dubitaverint, ſicuti inter alios Petr. Daniel Huetius (97.) iſtius rei exemplum quoad Sirachidem adducit, in quo ſacro ſcriptore tractu temporis multa à ſcribis & Rabbinis, multa à librariis mutata, detracta, adjecta eſſe ſcribit. Gorionidem autem noſtrum juxtà exemplar Conſtantinopolitanum primus in Germania Chriſtianis publicavit Sebaſt. Munſterus cum Latina interpretatione ſua (98.) ac notis; ſed mutilum, (99.) multa quippe in illius editione deſiderantur com-

(96.) Vid. Gorion. lib. 2. cap. 5. juxtà Venetam edit. aſt juxtà Munſteri editionem eſt lib. 2. c. 6. ſecundùm diviſionem verò capitum à me factam eſt cap. 7. dict. lib. 2.

(97.) In Demonſtr. Evangel. Propoſ. 4. cap. 14. & quidem ubi de Eccleſiaſtico agitur num. 4. pag. 425. & ſeqv.

(98.) Quæ typis fuit excuſa Baſileæ anno 1541. confer. ſuprà n. 94. h. Præfat.

(99.) Nam Veneta editio continet folia ſeu paginas 155. editio autem Munſteriana à folio ſeu pagina 7. editionis Venetæ incipit ac deſinit in folio 92. columna 3.

ut

commata, multa omiſſa ſunt verba, (100.) differt autem exemplar iſtud Conſtantinopolitanum, qvod Munſterus ſecutus eſt quodque ipſe Latinè vertit, multis imò infinitis penè locis, ſicuti diverſitas iſta qvoad loca præcipua à me in margine ad Gorionidem notata reperietur, ut proinde mirum ſit, à non nemine ſcribi, quòd Conſtantinopolitanæ editioni conformis ſit Veneta, (100.) hanc itaque Venetam editionem Hebraicam, qvam etiam ſuperioribus annis ſecuta eſt editio Francofurtenſis ad Mœnum, in Latinum tranſtuli ſermonem. Cœterùm de iſtius Scriptoris utilitate non attinet multa dicere, nam qui ipſius populi Dei varios caſus ſcire deſiderat, is eosdem in hoc autore reperiet, ex qvo omnes ferè utilitates, qvæ ex hiſtoriis petuntur, hauriri poſſunt (102.) ac præterea cauſæ ſignantur malorum, qvæ populo Dei evenerunt, puta: famis, peſtis, terræ motus, bel-

ut ita de 155. foliis editionis Venetæ deſint 63. folia in Munſteriana, confer. Joſeph. Scaliger in Elench. Trihæreſ. cap. 4. ac Voſſ. lib. 2. de Hiſtor. Græc. c. 8. vid. & quæ ad Gorion. lic. 5. cap. 45. num. 32. à me notata ſunt, Munſterianam editionem præceſſit Conſtantinopolitana, quæ ibidem anno Mundi 5250. ſeu anno Chriſti 1490. typis excuſa eſt iterumque Conſtantinopoli A. M. 5270. A. C. 1510. regnante Bajazetho, vid. D. Thomæ Ittigii Prolegom. ad novam Joſephi Græco-Latini editionem, quæ Coloniæ 1691. prodiit, fol. 17. confer, & infrà num. 112. h. Præfat.

(100.) Sicuti illa ſuis quæquæ locis à me notata reperies.

(101.) Vid. Dr. Thom. Ittigii Prolegom. ad novam Joſephi Græco-Latini editionem fol. 17.

(102.) Verba ſunt Sebaſt. Munſteri in Dedicatione Joſephi Hebraici ad Sereniſſimum principem Joachimum, Marchionem Brandeburgenſem.

lorum, inundationum &c. ſcribuntur ibidem principum qvorundam mirabilia conſilia, mortes mirabiles, regnorum translationes, occaſus nobilium familiarum, impoſturæ & tyrannides Antiochorum atque Herodum, tot deniqve caſus, conſilia, eventus, pericula, diſcrimina ac rerum mutationes ibidem reperiuntur, ut vix in alio Hiſtorico hæc copioſius, diligentius elegantiusqve conſcripta reperiantur, (103.) certè absqve hoc Scriptore ſi eſſet, Judæi omnem hiſtoriam Maccabæorum & excidii Hieroſolymitani ignorarent, eodem enim modo, quò autor noſter, omnem hiſtoriam illam Judæi hodierni & paulò vetuſtiores Bibliorum enarratores referunt, (104.) apud hunc deſcriptam reperies Danielis apud Chaldæos magnificentiam & qvomodo is qvorundam invidia in lacum leonum projectus eiqve cibus per prophetam, Habacuc, allatus ſit, apud eundem delubri Belis, idoli Babylonici, ſubverſionem, Draconis interemptionem ac diſputationem, qvid vino, rege & muliere fortius ſit, invenies, idem ſcriptor apocrypha, qvæ in libro Eſther reperiuntur, ut & res ab Alexandro Magno ejusque ſucceſſoribus geſtas nec non ignis ſacri, in puteo abſconditi, inventionem tibi recenſet & quidem ſtylo Hebraico elegantiſſimo, qvi ad Biblicum proximè accedit, (105.) ut vel hoc

ſolo.

(103.) Vid. dict. Dedicatio Munſteri ad principem Joachimum, verſioni Latinæ Joſephi Hebraici præmiſſa.

(104.) Sicuti jam ſuprà Sign. * h. Præfat. ex Joſeph. Scaligero adductum fuit.

(105.) De quo ſuprà num. 57. h. Præfat.

Digitized by Google

ſolo nomine adoleſcentibus φιλεβραίοις legendum eſſe ſcribat Joh. Druſius. (106.) Latinam qvod attinet verſionem, à me concinnatam, in ea hanc præcipuè operam dedi, ut, qvantum fieri poſſet, verbis ipſis preſſo pede inſiſterem; ita tamen, ne, ſicubi ſenſus ac ſtyli ratio aliud poſtularet, iisdem nimis religioſè inhærerem; ſed ſenſum potius, qvàm verba ſeqverer, ne illa nimis ſaperent Hebraiſmum: nam, cùm ſuas qvæqve lingva habeat proprietates, qvæ in alia lingva vel non inveniuntur vel certè non eandem retinent vim atqve expreſſionem, in id potiſſimum incubui, ut probè perpensâ autoris mente atqve conſideratis Hebraicæ lingvæ phraſibus & proprietatibus genuinum eumque Latinum, qvantum fieri poſſet, exprimerem ſenſum, id, qvod qvàm difficile ſit, illi nôrunt, qvi in hujusmodi interpretationum genere laborem ſuſceperunt, inprimis qvoad lingvam Hebræam, qvæ peculiare & à cœteris lingvis qvaſi abhorrens habet idioma, qvod verſionibus, in alium ac præcipuè Latinum ſermonem transferendis, qvodammodo reluctatur, id, quod reipſa expertus ſum atque mecum fatebuntur illi, qvi aliqvam in hujus lingvæ Hebraicæ interpretatione inſumpſerunt operam, qvæ etiam cauſa fuit, qvò minus ſtylo uterer elegantiori, qvem difficilis ille ac ferè repugnans lingvæ iſtius genius vix admittit, cujus rei gnarus S. Hiero-

 nymus:

(106.) Libr. 1. de tribus Sectis Judæorum.

nymus: (106.) difficile eſt, inqvit, idioma lingvæ Hebrææ in Latinum ſermonem vertere, qvamobrem, ſicubi majoris perſpicuitatis cauſa opus fuit, interdum, & qvidem præcipuè in connexionibus, à verborum proprietate paululùm receſſi. Librorum & capitum diſtinctionem in hoc Scriptore qvod attinet, eam aliter, atqve in Veneta editione habetur Hebraica [qvam in verſione Latina ſecutus ſum,] diſpertivi idqve tùm ob librorum capitumqve nimiam prolixitatem, qvam contrahendam duxi, Sebaſt. Munſteri exemplum ſecutus, tùm qvia in Veneta editione nulla fit capitum diſtinctio reſpectu ad librum habito; ſed capita illa continua ſerie à primo uſqve ad ſextum librum ſeqvuntur, ita, ut nonaginta ac ſeptem in dicta editione ſint capita, qvæ ſanè res in allegatione parit confuſionem, ad qvam tollendam ſeries illa capitum, qvæ in Veneta editione, [qvam etiam ſuperioribus annis Francofurtenſis ad Mœnum ſecuta eſt,] continua eſt, neceſſariò interrumpenda atqve alia capitum partitio juxtà librorum diſtinctionem à me recens factam ſubſtituenda fuit; Hebraicum autem textum ideò verſioni Latinæ adjungere volui, ut, ſi fortè res poſtulaverit atqve dubitatio ſive obſcuritas qvædam oborta ſit, ad ipſum ilicò fontem recurri poſſet & ut ſtatim ex utriusqve collatione perſpicere poſſent lectores, qva fide atqve induſtriâ in hujus Scriptoris verſione Latina uſus ſim, deniqve ut Joſepus iſte He-

(107.) In Traditionibus Hebraicis ſuper Geneſin.

Hebræus, qvi in paucorum verſatur manibus, additâ Latina interpretatione in plurium veniret notitiam & ut juvenes ad lingvæ Hebraicæ ſtudium, qvod à multis hodiè, etiam illis, qvi Theologiæ operam dant, negligitur vel parvi penditur, excitarentur, qvò ipſum Scriptorem Hebræum, qvi puro atqve eleganti utitur ſtylo, non ſine utilitate & jucunditate evolvere ac legere poſſent. Præterea etiam notas atqve animadverſiones, qvas ad textus explicationem atqve ſenſum meliùs eruendum neceſſarias eſſe putavi, verſioni Latinæ adjeci easqve certis numeris diſtinxi, prolixiores & accuratiores, ſi Deus vitam & otium conceſſerit, ſeqventur, codicem qvoqve Hebraicum editionis Venetæ, (108.) qvæ integrior eſt qvamqve, ut jam anteà dixi, in vertendo ſecutus ſum, cum exemplari Munſteriano, (109.) in multis mutilo, (110.) non levi ſtudiô contuli locaqve præcipua, in qvibus inter ſe differunt, annotavi, qvo lector benevolus etiam variarum lectionum haberet notitiam, qvarum major forſitàn copia haberi potuiſſet, ſi codicis Manuſcripti Majoricani, cujus Joſeph. Voiſinius (111.) mentionem facit,

(108.) Quæ ibidem anno 1544. typis excuſa eſt, quamque Francofurtenſis ad Mœnum, quæ ſuperioribus annis in lucem prodiit editio, ſecuta eſt, confer. infrà num. 115. h. Præfat.

(109.) Quod Baſileæ anno 1541. typis vulgatum eſt, vid. infrà n. 115. h. Præfat.

(110.) De quo vide ſuprà num. 99. h. Præfat.

(111.) In Obſervationibus ſuis ad Raym. Martini Pug. Fid. Part 2. cap. 3. fol. 304. col, 1. princ. edit. Lipſ.

facit, inſpiciendi data fuiſſet facultas & occaſio. In iisdem notis meis Hegeſippum (112.) ac Joſippi Epitomen, ut & Joſephum Græcum atqve Tacitum eo in loco, ubi de excidio urbis Hieroſolymitanæ agitur, aliosqve ſcriptores adhibui atqve cum Gorionide noſtro contuli, qvò ex illorum collatione perſpici poſſet, qvibus in rebus inter ſeſe aut conſentiant aut differant, nomina qvoqve propria, multis in locis, præcipuè capite primo, ſecundo ac tertio libri primi Gorionidis, fœdiſſimè corrupta, ex jam dictis autoribus ut & aliunde, qvantum fieri potuit, integritati reſtitui; cœterùm in Joſephi allegatione eam ſecutus ſum capitum diſtinctionem ſeu diviſionem; qvæ in textu Græco habetur. Hebraicæ editiones præcipuæ ſunt: Conſtantinopolitana prima, qvæ anno Chriſti 1490. & ſecunda, qvæ ibidem 1510. typis excuſa fuit, (113.) item Cracovienſis (114.) ac Veneta (115.) ut & Baſileenſis, (116.) Judæi ſolent Joſephum Hebræum

(112.) Iſtius libri, qui ſub Hegeſippi nomine circumfertur, nonnulli autorem faciunt S. Ambroſium, Mediolanenſis eccleſiæ antiſtitem, ſicuti etiam Ludovicus Vives ad S. Auguſtin. de Civit. Dei l. 21. cap. 5. Hegeſippi libros ſub Ambroſii nomine allegat nec alienus eſt ab hac ſententia doctiſſimus Gronovius in Obſervat. ad Scriptor. Eccleſ. cap. 1. pag. 6. vid. hac de re plura in Dr. Ittigii Prolegom. ad Joſephi Græco-Latini editionem novam, quæ Coloniæ 1691. typis excuſa eſt.

(113.) De quibus jam ſuprà num. 99. h. Præfat. dictum eſt.

(114.) De qua vid. Vorſtius in notis ad Zemach David pag. 283.

(115.) De qua etiam ſuprà num. 108. h. Præfat. dictum eſt, hanc ſuperioribus annis Francofurtenſis ad Mœnum editio ſecuta eſt.

(116.) Quæ à Munſtero anno 1541. Baſileæ edita fuit, de qua etiam ſuprà n. 109. h. Præfat. dictum eſt.

um ſeu Gorionidem vocare Joſephum ſive Joſippum Longum ſeu magnum, ſic enim Samuel Solem: (117.) ego, inquit, legi in Gorionide Magno, quòd Sacerdos ille, qui erat in diebus Alexandri, vocatus fuerit יעדו [alii codices habent: עדו vel עדוא] Jaddua, idem ſcribit D. Wagenſeilius (118.) cujus hæc ſunt verba: apertiſſimè Juchaſin; (119.) מצאתי ביוסיפון בן גוריון הגדול i. e. inveni in Joſepho, Gorionis filio, longo ſeu magno, nempe, ut diſtingvant illum ab ea Joſippi Epitome, qvam Hebraico-Latinam edidit Sebaſt. Muſculus, (120.) eſt autem liber iſte breviſſimum editionis Conſtantinopolitanæ compendium, à Judæo qvodam concinnatum, qvi nonnulla ex aliis autoribus addidit, (121.) nempe traditionem Talmudicam de tredecim mutationibus à LXX. interpretibus, in Bibliorum translationem illatis, qvarum nulla mentio extat in editione Conſtantinopolitana, à qva compendium hoc etiam in eo diſcrepat, qvòd ſolam legem Mo-

(117.) In Juchaſin fol. 14. pag. 1. prout eundem allegat. Joh. Druſius de tribus Sectis Judæor. lib. 1. cap. 8. vid. num. 119. h. Præfat.

(118.) In Epiſtola 21. quam Chriſtoph. Arnoldo ſcripſit, quæ in Ejusdem Teſtimonio Flaviano pag. m. 250. reperitur.

(119.) Vid. Juchaſin, pag. 24. b. ſicuti D. Wagenſeilius loc. cit. allegavit, confer. num. 117. h. Præfat.

(120.) Videlicèt Baſileæ Anno 1559. in Octavo, ut vocant, Munſterus Epitomen illam Latinè verterat, prout Lepuſculus in Præfatione Ejusdem epitomæ teſtatur, confer. Joh. Gerh. Voſſius in lib. 2. de Hiſtor. Græc. cap. 8.

(121.) Prout ſcribit Morinus in Exercit. Bibl. lib. 2. Exercit. 1. c. 3. vid. D. Ittigii Prolegom. ad Joſephi Græco-Latini editionem novam, quæ Coloniæ anno 1691. typis excuſa eſt.

Moſaicam à Lxx, interpretibus translatam aſſerat, cùm in Conſtantinopolitana editione (122.) viginti qvatuor libri Veteris Teſtamenti ab iisdem interpretibus translati aſſerantur. Tandem iſtud quoque adjiciendum duxi, nempe quòd anteà quidem mihi propoſueram, duo capita priora, ut & tertii capitis non mediocrem partem, (123.) item plerasque res ab Alexandro Magno geſtas omittere, idque Munſteri exemplô, [quoniam multa in illis fabuloſa continentur, quæ Scriptori noſtro ab interpolatore addita ejusdem fidem, integritatem & autoritatem labefactare atque imminuere poſſent,] illaque calci totius operis, ne quid ei deeſſet, adjicere voluerim; ſed poſteà quorundam virorum doctorum conſilium & autoritatem ſecutus, ſuo illa loco reliqui atque eadem ſerie, quâ in Veneta editione habentur, citrà ullam textus atque ordinis interruptionem in Latinum ſermonem, adjectis quibusdam notis, tranſtuli, multa quoque errata typographica, quæ in Francofurtenſe exemplar, [quô in hac nova editione uſus ſum,] irrepſerant, juxtà exemplar Venetum corr[illegible]. Tu, Benevole Lector, hiſce fruere ac Vale!

תהלה לאל

(122.) Idem etiam in Veneta editione, confer. ſuprà num. 27. & 28. h. Præfat.

(123.) Idque juxtà Venetam editionem; ſed ſecundùm diſtinctionem capitum à me recens factam ſunt quatuor capita libri primi Gorionidis.

PRÆ-

PRÆFATIO
SEBASTIANI MUNSTERI
In Joſephum Hebraicum, in qvâ diſputatur, num hæc editio Flavii ſit Joſephi an alterius cujusdam Judæi.

Viſum fuit ab initio hujus libri, candide lector, hoc unum inveſtigare, num liber iſte hebraicus Joſephi ſit, an non, Joſephi inqvam Flavii, ne error ſit in nomine, ſi autem Joſephi ſit, qvod Hebræis fuerit Hebraicè conſcriptus, ſicut latinum exemplar, quod paſſim in manibus omnium doctorum virorum verſatur, gentibus Græca lingua fuit ab eo ſcriptum. Et quidem plurimi ex noſtris unanimi reſpondent ſententia, Joſephum non Hebraicè; ſed Græcè tantum ſcripſiſſe: quidam addunt etiam Joſephum neſciſſe Hebraicè. Quod Græce ſcripſerit, ipſe teſtatur in prologo belli judaici, quin & hodie extant non pauci libri Græce ab eo ſcripti, quos Rufinus olim in linguam vertit Latinam. Quod Hebraice non ſcripſerit, multis probant argumentis. Quis enim, inquiunt, ex doctis viris ſcripſit unquam unum & eundem librum bis, in diverſis ſcilicet linguis? aut quis tranſtulit propriam fœturam in aliam linguam? Id nec ab Apoſtolis factum ſcimus, qui relicta patria lingua evangelium Græco ſcripſerunt ſermone. Certè Paulus qui legem didicit ad pedes Gamalielis, cum Hebraicè ſcribere potuiſſet, omnes epiſtolas ſuas Græce ſcripſit, etiam eam quam Latinis ſive Romanis inſcripſit, præter unam ad Hebræos, ſi modo illa Pauli eſt, & verum eſt, quòd primùm Hebraicè ſcripta fuerit. Non enim conſtat, quis illam in Græcam verterit linguam. Quæ cum ita ſint, putabimus Joſephum tantum laborem inſumſiſſe, ut idem bis ſcripſerit, vir quinquaginta ſex annorum? Tot enim annorum dicit ſe fuiſſe, cum tertio decimo anno principatus Domitiani Cæſaris librum ſcriberet de bello Judaico. Cum itaque conſtet, illum Græcè, non autem Hebraicè ſcripſiſſe, quis jam non dubitet de hac Hebraica editione? præſertim cum hæ duæ editiones in plerisque locis inter ſe diſſonare deprehendantur, & iſta habeat, quæ in

altera non inveniantur, & rurſum illa quædam contineat, quæ in alia deſiderantur. Aſtipulatur & id ſententiæ eorum, quod inveniuntur quædam nomina in Hebraica editione, quæ aut Græca ſunt aut Latina, ut ſunt Hippodromus, crucida, amphitheatrum & ſimilia, quæ arguunt editionem Hebraicam transſumtam ex Græca. Quin & Joſephus ipſe, qui in Græca editione perpetuò ſe vocat Ben Mattathiæ, id eſt, filium Matthiæ ſeu Mattathiæ, in Hebraica aliud uſurpat patris nomen, appellans ſe Ben Gorion, id eſt, filium Gorionis. Si utriusque editionis ipſe immediatus fuit autor, quare hic aliud citat Patris nomen quàm ibi? Hæc ferè ſunt argumenta, quæ noſtros movent, ut aſſerant Joſephum Græce tantum ſcripſiſſe, & alium quempiam Judæum Græca in Hebraicum vertiſſe idioma. Porrò quid ego hic ſentiam, nunc dicam: Joſephum Hebraicè neſciſſe, temerariè dictum exiſtimo. Quippe qui pleraque Hebraica nomina in Antiquitatibus exponit. Si fuit de genere ſacerdotali, id quod de ſe ipſo prædicat, & didicit linguam Græcam, quis dubitet illum non antea quoque didiciſſe linguam Hebraicam? Nonne poſtquam victus fuit à Romanis, interpres fuit Romanorum ad Judæos, ut de ſeipſo ſcribit in libris de bello Judaico, quomodo Hebraico ſermone conatus fuerit trahere Judæos ad obedientiam Romanorum, quo imminentia vitarent pericula? De eruditione verò ſua in propria lingua ſic ſcribit capite ultimo libri Antiquitat. vigeſimi. Nullus alter, lic èt voluntatem habuerit, neque Judæus, neque alienigena potuit hoc negotium Græcis ita ſubtiliter explanare. Habens enim à congentilibus meis maximam eruditionem noſtræ provinciæ, etiam Græcas ſtudui literas adipiſci. Artis namque Grammaticæ experimentum ſumſi, integritatem verò prolationis verborum poſſidere me paterna conſuetudo prohibuit. Hæc ille. Porrò quid alii Judæi ſentiant de Joſepho, jam referam. Rabi David Kimhi Hiſpanus, qui fuit ante ducentos annos, quoties citat in commentariis ſuis ſuper Biblia Joſephum Ben Gorionis? Vide eum, ſi libet, Haggæi ſecundo, & Zach. undecimo. Sed & in radicibus ſuis in dictione פנג ſcribit hujuscemodi verba: יוסף בן גוריון אמר כי פנג הוא בלסמו והוא נמצא ביריחו Hoc eſt, Joſephus filius Gorionis dicit Pannag, balſamum eſſe, invenirique in Jeriho. Quæris, ubi id dicat Joſephus, vid. caput 22. libri quarti hujus editionis, & illic ſic invenies: במקום ההוא היה צומח בלסמו דר׳ שמן הטוב הנקרא אפרסמון והוא פנג Id eſt, in loco illo, nempe in Jeriho, creſcit balſamum eſtque oleum optimum, quod & apharſemon vocatur, ipſum eſt Pannag. Si itaque Joſephus exponit vocem Hebraicam פנג & expoſitio ejus citatur à Rabinis, neceſſe eſt, ut ille Hebraice ſcripſerit. Nam in Græca editione non facit mentionem hujus vocis. Unde ergo habent id Hebræi, niſi ex Hebraica editione? Citat & ſapiens

Rabi

Rabi Abraham Levites, Ben David, in ſua Cabala, Joſephum, filium Gorionis, qui fuit ante David Kimchi circa annum mundi 5000. Numerant autem Judæi hoc Chriſti anno 1541. à principio mundi 5301. Fuit ergo memoratus Rabi Abraham ante trecentos annos, habebaturque tunc in manibus Judæorum editio Hebraica Joſephi. Item Rabi Abraham Conat, medicus Conſtantinopolitanus, tribuit hoc præconium Joſepho Hiſtorico, celebratque librum hunc talibus verbis: וזה הספר הנכבד אשר חברו איש אלהים גבור חיל משוח מלחמה כהן לאל עליון הנקרא יוסף בן גוריון מלבד הספרים ספרי החכמות אשר חבר כי הוא היה ראש למחברים אחר שלמה המלך ע״ה. אשר יספר בזה הספר באמרי שפר מלחמות מלכי פרס עם מלך בבל ואיך הומת בלשצר׃ ובו יספר גדולת דניאל בעיני מלכי פרס וסבת גדלתו ומה שנמשך ממנה׃ והב׳ פעמים שהורד בגוב אריות ואיך נתפרנס על ידי חבקוק הנביא ואיך על ידו נהרס היכל בל התועבת הגדול סוהר׃ בבבל ונהרגו כהניו וגם התנין הגדול אשר הרג במערה׃ ובו יספר סבת גדלת זרובבל בן שאלתיאל בעיני דריוש מלך פרס והתפלה אשר עשו עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה ומרדכי וישוע ושאר ראשי הגולה אל השם מפני האש הקדושה ואיך נמצאה כי אין ממשלה לכהנים להקריב אש זרה׃ ובו גם ספור קצת דברי גבורת אלכסנדר הגדול וגם ספור כל המלכים והקיסרים אשר היו ברומה בזמן בית שני בשמותם וכל גבורתם גם ארבתם גם שנאתם עם מלכי יהודה בבית שני והמלחמות הגדולות הנוראות אשר החלו לצמוח בעם יהודה בימי אנטיוכוס והמופתים אשר נראו אז בירושלם ומה שנמשך מהם׃ והקדושה אשר עשתה חנה אשה קדושה וזאת היא עם שבעה בניה הקדושים׃ ובו ספור גבורת החשמונים וענין חנוכה וספור כל המלכים אשר מלכו בירושלם בבית שני וענין ובנין הורדוס והגפן של זהב אשר תקן במקדש אלהינו שהוא ספור נאה בתכליות וכל גבורותיו והריגת אשתו המלכה ושלשה בניו׃ וספור רבים אחרים נאים כספירים אשר נלאיתי לזכרם בזה המקום׃ Senſus horum verborum hic eſt: Hunc librum precioſum edidit vir divinus, robuſtus præliator, conſecratus ad bellum, ſacerdos Dei altiſſimi, vocatus Joſeph, filius Gorionis, præter multos alios nobiles libros, quos fecit. Nam in libris edendis excelluit omnes alios poſt Regem Salomonem felicis memoriæ. Narrat autem in libro iſto verbis elegantibus prælia, quæ geſſerunt Reges Perſiæ contrà Regem Babyloniæ, & quomodo interfectus fuit Belſazar. Recitat deinde magnificentiam Danielis, quam habuit apud Reges Perſiæ atque cauſam ſublimationis ejus & quid inde ſecutum fuerit, quomodo ſcilicèt bis conjectus fuerit in foveam leonum & ibi nutritus per Habacuk Prophetam. Item quomodo per illum dirutum fuerit templum magnificum abominabilis Idoli Bel, quod fuit in Babylone, & interfecti ſacerdotes ejus, quomodo denique per eum interfectus fuerit draco magnus in ſpelunca. Refert deinde, ob quam cauſam magnificatus fuerit Zerubabel filius Schealthiel in conſpectu Darii Regis Perſarum: & quomodo oraverint Ezra ſcriba & Nehemia filius Hachaliæ, Mordochæus,

 chæus,

dochæus, Jeſua & reliqui principes captivitatis ad Deum pro igne ſancto, & quomodo ille inventus fuerit. Non enim poterant ſacerdotes offerre cum igne alieno. Sequitur poſt hæc hiſtoria Eſther reginæ & precatio ejus, quæ admodum pulchrè & abſolutè deſcribitur. Quibus ſubnectitur ſuccincta quædam narratio fortitudinis Alexandri magni, & enumeratio omnium Regum & Cæſarum, qui fuerunt Romæ tempore domus ſecundæ, expreſſis nominibus eorum, declaraturque fortitudo eorum, favor eorum & odium eorum, quod habuerunt ad Reges Judæorum in templo ſecundo, itemque bella magna & horrenda, quæ paſſim exoriri cœperunt contra populum Judaicum in diebus Antiochi, & ſigna, quæ apparuerunt tunc in Jeruſalem, quidque ſecundum fuerit ea. Poſteà narrantur geſta Hannæ mulieris ſanctæ, quàm religioſa illa fuerit cum ſeptem ſanctis filiis ſuis ergà Deum. Poſt quæ fit mentio fortitudinis Haſmonæorum, & quomodo celebrata fuit dedicatio. Recenſentur & egregia facta omnium Regum, qui tempore domus ſecundæ rebus potiti ſunt in Jeruſalem. Tandem oſtenditur, qualia ædificia Herodes conſummaverit, qualemque vitem auream conſtituerit in ſanctuario Dei noſtri, (hiſtoria eſt ſatis elegans & conſummata) itemque explicantur fortia facta ejus & quomodo interfecit uxorem ſuam Reginam & tres filios ſuos, & multa alia pulchra enarrantur, quorum omnium tædet me facere memoriam. *Hactenus ille.* Jam ut ad *objecta* quoque reſpondeam, *ſciendum in primis*, Joſephum aliter ſcripſiſſe *gentibus*, *aliter Hebræis*. Gentibus ſcripſit antiquitates omnium Biblicarum hiſtoriarum. Et plerumque eis explicuit ritus & conſuetudines Judæorum, quas ſecundum legem Moſi obſervare tenebantur. Unde libro 17. cap. 12. Antiq. declarat ſacrificium paſchale in hæc verba: Paſcha enim illa feſtivitas vocitatur ad recordationem & memoriam exitus de Ægypto, & ſacrificatur ab eis illa die cum alacritate magna; pecudum numeroſa multitudo, quàm in nulla alia ſolennitate acta. Sic lib. 18. c. 5. quando Pilatus Rector Judææ voluit introducere in Jeruſalem ſtatuas Cæſaris, ſcribit in hunc modum: Imagines autem aut aliquid hujusmodi facere lex noſtra prohibet, & propter hoc ante illum omnes Judææ Rectores ſine ſignis ingrediebantur mœnia civitatis. Et alio loco dicit ſic: Bellantibus & occidentibus reſiſtere lex concedit, ſi quid verò aliud adverſarii velint facere, nulla nobis datur licentia, ſabbatis eos prohibere. Talia multa in Græca editione ubique inculcat, quorum in Hebraico exemplari non meminit, quippe quæ Judæis ex ſacris libris erant manifeſta. Græcis autem oportebat declarare, ſicut & ipſe quodam in loco in Antiquitatibus meminit his verbis: Præſens opus aſſumſi, credens dignum ſtudium etiam Græcis omnibus apparere. Continebit enim omnem Antiqui-

quitatem noſtram & converſationis ordinem ex Hebraicis libris interpretatum. Dudum ſiquidem, cum bella conſcriberem, propoſueram, declarare qui fuerint in initio Judæi, & quibus ſint uſi fortunis, & per quem legislatorem ſint eruditi, hoc quod ad pietatem aliamque virtutis continentiam noſcitur attinere, & quàm longis pugnantes temporibus, inviti noviſſimè venerint ad certamina Romanorum. Erant etiam, qui me hiſtoriæ deſiderio pro rebus talibus invitarent. Alia ergo ratione Joſephus ſcripſit gentibus, alia Judæis. Gentibus ab initio mundi juxta ſeriem in Bibliis ſacris obſervatam ſcribit, Judæis verò ubi hiſtoriæ Biblicæ deſinunt incipit ſcribere res conſequenter geſtas, à captivitate ſcilicet Babylonicâ initium ſumens, & continuans Judæorum facta uſque ad tempora ſua. Supplet quoque ea, quæ in Danielis, Eſther & Ezræ hiſtoriis in Bibliis ſacris ſunt omiſſa, & apud nos pro Apocryphis habentur. Sed ea copioſius in Hebraica quàm in Græca editione deſcribit, habens ſcilicet reſpectum ad eos, quibus ſcribit. Utitur & ſtylo Hebraico elegantiſſimo & fere Biblico, longe diſcrepante à ſtylo modernorum Rabbinorum , idquod ſolum convincere poſſet lectorem quemque, editionem Hebraicam Joſephi eſſe & non interpretis alicujus Judæi. Si enim eſſet interpretis alicujus, utique ille in omnibus obſervaſſet eum ordinem, qui in Græca ſervatur editione. Id autem non fit, ſed in Hebraica editione non raro quædam integra capita ſcribuntur, quæ in Græcâ non habentur, id quod in annotationibus noſtris ſignavimus. Nam collationem fecimus utriusque editionis. Et rursùm multa integra capita in Græca editione inveniuntur, quæ in Hebraicâ non habentur. Et ubi utriusque Machabæorum libri hiſtoriæ deſcribuntur, ille ordo quoque non obſervatur , qui in noſtra vulgata editione cuſtoditur, id quod rurſum argumentum eſt, Hebraicam editionem non conflatam ex noſtra Latina aut Græca editione, ut taceam, quædam quoque haberi in Joſepho Hebraico, quæ in noſtris Machabæis non habentur, aut quædam hic copioſius tractari, quàm alibi. Pro teſtimonio ſit tibi hiſtoria illa, quæ apud nos 2 Maccab. 14. in fine, in hac autem Heb. editione lib. 3. c. 22. ſcribitur de exangui, inteſtina ſua in turbam projiciente, cujus Joſephus Græcus non meminit. Quando verò objicis, duas illas editiones, Græcam & Hebraicam, non per omnia conſentire, ſed in multis locis vel in ſenſu vel in propriis nominibus diſcordare, & hinc ſequi, non unum earum; ſed diverſos fuiſſe autores, reſpondemus, nos ſcripta Joſephi non pro oraculis habere. Homo fuit, & ideo nonnunquam labi memoria potuit, & cùm alienus eſſet à Chriſto, præſertim in ipſa captivitate & fortaſſis aliquandiu aut ſemper poſt captivitatem, facilè errare potuit judicio ſuo, ſicut & cauſam incendii templi rejicit in latrones, qui in

Digitized by Google

in feſtivitatibus aſcendebant Jeroſolymam, & gladios abſconſos habentes, quos volebant, inimicorum permixti populis perimebant, & non ſolum in reliqua civitate, ſed etiam in templo quoſdam interimebant. Ob quam cauſam, inquit, arbitror Deum averſatum noſtram urbem & templum, velut nequaquam ſuo habitaculo mundum, tradidiſſe Romanis, ut purgatio fieret civitatis, ignem & ſervitium intuliſſe. At Chriſtus ſervator noſter aliam aſſignat cauſam Luc. 19. dicens: Venient iſta ſuper te, quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ &c. Idem quoque Joſephus in Antiquitatibus dicit Herodem, qui interfecit Johannem Baptiſtam, rejectum à Cajo Imperatore in perpetuum exilium, conſtituto ei habitaculo in Lugdunenſium Galliæ civitate. Libro verò ſecundo de Judaico bello ſcribit, Herodem fugiſſe in Hiſpaniam, & illic deceſſiſſe è vivis, unà cum Herodiade uxore. Sic Herodis magni primam uxorem in Græco aliquando vocat Doſim & aliquando Doridem. Quid ergò mirum, ſi Hebraica editio nonnunquam diſſidet à Græca, quando Græca nonnunquam diſcordat à ſe ipſa? Aut ſi illa non diſcordat, fieri poteſt, quod Latinus interpres non ſemper mentem autoris expreſſerit. Potuerunt & multa loca ſcriptorum oſcitantia vitiari, ſicut & ſuperioribus annis Frobeniana editio fuit ab innumeris mendis repurgata. Cæterùm ad illud, quod objicitur, Joſephum in Latina & Græcâ editione appellari Mattathiæ filium, in Hebraicâ autem filium Gorionis, ſic reſpondemus: Fuit Joſephus ex Haſmonæorum genere, ſicut ipſe teſtatur lib. 16. cap. 7. in hæc verba: Nos vero generi Haſmonæorum Regum propinqui, & cum honore ſacerdotium habentes, &c. Atque ideò appellavit ſe Mattathiæ filium, cujus nomen celebre fuit apud exteras gentes propter egregia illius filiorumque ejus facta, ſicut & libris Regum omnes Poſteri David vocantur Filii David propter celebritatem nominis ejus. Ubi verò hiſtoriam ſcribit congentilibus ſuis Hebraicâ & patriâ lingua, vocat ſe filium propinquioris Patris, nempe Gorionis. Haud diſſimile exemplum habetur in Principio Exodi de filiabus Rahuelis & Jethro. Quod autem libro ſecundo cap. 25. belli Judaici filius Mattathiæ & filius Gorionis ceu duæ exprimuntur perſonæ, videtur translatio Latina in eo loco corrupta. Nam illa ſic habet: Declaratus eſt Joſephus Gorionis filius, & Pontifex Ananus, omnia, quæ in civitate gerenda eſſent, imperaturi, maximeque, ut civitatis muros erigerent. Et deinde ſubditur: Utriusque Galileæ Joſephus Mattathiæ filius Rector eſt deſignatus. Pro quo in Hebraica editione ſic habetur:

ויבחרו שלשה מן השרים גבורי מלחמה יוסף הכהן בן גוריון ואת ענני הכהן ואת אלעזר בנו הכהן ויפקידום על הארץ ויחלקו להם את ארץ יהודה בגורל ויתנו להם עזרה כיד היהודים למלחמה ותפול שלוש הארץ בגורל

בגורל כל ארץ הגליל ארץ נפתלי והלא ליוסף בן גוריון כי אז נמשח משוח מלחמה· הגורל השני יצא לענני הכהן הגדול ירושלם וכל סביבותיה לחוק את החומות ולערך את המלחמה מול אספסיאנוס·

Hoc eſt: Elegerunt tres Principes fortes & bellicoſos, Joſephum ſacerdotem filium Gorionis, & Ananeum ſacerdotem atque Eleazarum filium ejus Sacerdotem, & conſtituerunt eos ſuper terram, ſorte dividentes eis terram Jebuda & aſſignantes eis auxilium ſecundum vires Judaorum, qui bello praeſſent. Obvenit autem ſorte una tertia terræ pars, nempe universa terra Galilaa, terra Naphthali & quicquid ultrà eam eſt, Joſepho filio Gorionis, qui tunc conſecratus fuit ad prælium. Et egreſſa, ſors altera cecidit ſuper Ananeum ſummum ſacerdotem, obvenitque ei ipſa Jeruſalem & omnia loca, quæ circum ipſam erant. Et bic firmabat muros urbis, ordinabat prælium contra Veſpaſianum, &c. Vides hic unius duntaxat Joſephi fieri mentionem? Cæterum quòd quarundam Græcarum vocum fit mentio, & citantur quædam gentes, quæ longè poſt Joſephi tempora in mundo ſurrexerunt, ut ſunt: Franci, Gothi, Lombardi, Bulgari, &c. Hæc planè arguunt Joſepho quædam acceſſiſſe per poſteros Judæos expoſitionis & præfationis gratia. Nos propterea conſultò omiſimus ea, quæ ab initio huic Autori ſunt adjecta, eò, quod pleraque ſunt fabuloſa. Quis enim non videt lib. 5. c. 41. alium quempiam Judæum, quàm Joſephum loquentem, quando dicitur, Gallos, qui ſunt Franci, interfuiſſe ſepulturæ Herodis? Galli enim tempore Auguſti aut Tyberii nondum aſſecuti fuerunt appellationem Francorum.

f LIBER

LIBER PRIMUS

CAP. I.

אדם הוליד את שת· ושת הוליד
את אנוש· אנוש הוליד את קינן· קינן
הוליד את מהללאל· מהללאל הוליד
את ירד· ירד הוליד את חנוך· חנוך
הוליד את מתושלח מתושלח הוליד את
למך· למך הוליד נח· נח הוליד שם חם
ויפת· בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל
ומשך ותירס· בני גומר אשכנז וריפת
ותוגרמה· בני יון אלישה ותרשיש כתים
ודודנים· ויהי כל הארץ שפה אחת
ודברים אחדים ויהי בנסעם מקדם וימצאו
בקעה

ADam genuit (1.) Seth; Seth genuit Enos; Enos genuit Kenan; Kenan genuit Mahalaleel; Mahalaleel genuit Jared; Jared genuit Henoch; Henoch genuit Methuſalah; Methuſalah genuit Lamech; Lamech genuit Noah; Noah genuit Sem, Cham & Japhet (2.) Filii Japhet ſunt Gomer & Magog & Madai & Javan & Thubal & Meſchech & Thiras. (3.) Filii Gomer ſunt Aſcenas, Riphat & Thogarma. (4.) Filii Javan ſunt Eliſchach & Tharſis, Kittim & Dodanim; omnis autem terra (5.) eâdem linguâ & eodem ſermone utebatur, cumque ab Oriente (6.) profecti planitiem inveniſſent, illi ſeinvicem cohor-

(1.) Primum iſtud caput & ſequentia, usque ad quintum, in editione Munſteriana, anno 1541. Baſileæ typis excuſa, non habentur, ratio in Munſteri præfatione adducitur, quæ huic operi præmiſſa eſt, quam vide ibid. confer. & infrâ dict. cap. 5. num. 1.

(2.) Vid. Geneſ. cap. 5. v. 3. & ſeqq. confer. etiam S. Hieron. Tradit. Hebr. h. cap. 5. & Sam. Bocharti Geograph. Sacr. Part. 1. l. 4. c. 38. fol. m. 354. ubi de libro Juchaſin agitur, cujus autor Abraham Zachuth, Judæus Salmaticenſis.

(3.) Confer. Geneſ. cap. 10. v. 2. & ſeqq. atque S. Hieronym. Tradit. Hebr. ad dict. c. 10.

(4.) De his vid. dict. liber Juchaſin apud Samuel. Bochart. loc. alleg. & S. Hieron. in Trad. Hebr. dict. cap. 10.

(5.) Id eſt: omnes populi ac gentes.

(6.) Hebr. מקדם, ſic & in autore noſtro & Geneſ. c. 11. v. 2. nam illorum habitatio fuit de Meſa, usque ad Sephar, montem Orientalem, prout habetur Geneſ. c. 10. v. 30. confer. inter alios R. Salom. & Jacob. Cappell. Obſervat. ad Geneſ. dict. cap. 11. v. 2.

בקעה ויאמרו איש אל רעהו הבה נבנה
לנו עיר וירד יי׳ לראות את העיר ואת
המגדל ויאמר יי׳ הן עם אחד הנה. נרדה
ונבלה שם שפתם ויפץ יי׳ אותם משם על
פני כל הארץ על כן קרא שמה בבל׃
ואלה משפחות בני יפת בארצות אשר
נפרצו משם ללשונותם לארצותם לגוייהם׃
בני גומר הם פרנקים היושבים בארץ
פרנצא אל נהר פרנטא על נהר סינא,
ריפת הם ברטוני׳ היושבים בארץ ברטניא
על נהר לירא ושופכים מי סינא ולירא
בים

cohortati dixerunt: agite (7.) urbem nobis ædificemus; Deus autem deſcendit, (8.) ut urbem videret ac turrim, dixitque Dominus: ecce gens una eſt, venite (9.) deſcendamus (10.) ejusque linguam ibidem confundamus, exinde Dominus illos per univerſam terram diſperſit, quapropter [loci] iſtius (11.) nomen vocatur (12.) Babel. Atque hæ ſunt familiæ filiorum Japhet in terris, unde illæ ſecundùm linguas, regiones & gentes diſperſæ ſunt. Filii Gomer (13) ſunt Franci, (14.) qui terram Franciæ incolunt ad flumen Franta, (15.) juxta Senæ (16.) fluvium. Riphat (17.) hi ſunt Britones, qui in Britanniæ regione ad

(7.) Hebr. הבה, ita hic & Geneſ. dict. cap. 11. v. 3. eſt autem vox adhortandi, de qua vid. præ aliis Paul. Fagius ad Geneſ. dict. c. 11. v. 3. confer. & num. 9. h. cap.

(8.) Cùm Deus ubique ſit atque is propriè loquendo nec aſcendere nec deſcendere dici poſſit, ideò κατ' ἀνθρωποπάθειαν hic deſcendiſſe refertur, in Paraphraſi Chaldaica locus iſte ſic translatus reperitur: & revelavit ſe Deus, R. Salomo ad Geneſ. c. 11. v. 5. ita notavit, quòd Deus non opus habuerit, ut deſcenderet; ſed quod hoc ideo factum ſit, ut doceret judices, ne illi aliquem condemnent, priusquàm videant atque rem probè intelligant, vid. id. R. Salom. ad Geneſ. c. 18. v. 21. & ad Hiob. c. 1. v. 1.

(9.) Vid. quæ paulò antè num. 7. de verbo הבה annotata ſunt.

(10.) Confer. quæ num. præced. 8. ea de re dicta ſunt.

(11.) Sive: urbis illius, ita enim dictio illa vel huic ſimilis, quæ in Hebræo omiſſa eſt, hìc ſupplenda erit.

(12.) Sic verbum קרא hic vertere volui, alii ad verbum reddunt: vocavit, vid. quæ R. Salomo ad 1 Samuel. c. 23. v. 22. & ad Hiob. c. 3. v. 9. & 19. notavit, confer. & Paul. Fagii not. ad Geneſ. c. 11. v. 9.

(13.) Joſephus Antiq. l. 1. c. 7. ſcribit à Gomer eſſe γομαρεῖς, Galatas, cui etiam S. Hieronymus in Tradit. Hebr. h. loc. conſentit, nam apud Galatas oppidum eſſe, quæ Comara Plinio dicitur, & Comari populi ſunt Melæ lib. 1. prout H. Grotius ad lib. 1. n. 16. pag m. 194. de Verit. Relig. Chriſt. notavit; Alſtedius in Chronol. Tit. 27. à Gomer ortos eſſe Cimmerios, poſteà Cimbros aſſerit, inter filios Gomer ſupra h. cap. n. 4. refertur Aſcenas, unde Judæi Germanos originem trahere dicunt, hinc Germanica lingua illis appellatur לשון אשכנז, in libro Juchaſin Gothi dicuntur eſſe filii Gomer & Magog, vid. Sam. Bochart. Geograph. Sacr. Part. 1. l. 4. c. 38. & S. Hieron. loc. alleg.

(14.) Strabo gentem illam Βρέγχως appellâſſe videtur, confer S. Epiphan. l. 2. Hæreſ. 66. fol. mihi 300. ubi τῶν Φρέγγων meminit, vid. & S. Hieron. Quæſtion. Hebr. h. loc. & Alſted. Chronol. Tit. 21. ac Sam. Bochart. Geogr. Sacr. Part. 1. l. 3. c. 15. fol. m. 225. & ſeqq. atque Iſaac. Pontan. de Francor. origine, ubi plura, confer. etiam, quæ in autore noſtro l. 5. c. 41. n. 10. & lib. 6. c. 1. n. 30. notata ſunt, it. R. Aſarias in Meor enajim Part. 3. c. 19.

(15.) Ita hìc verto פרנטא, quod & Pranta vel Phranta vertere poſſis, nonnulla exemplaria habent פרנסא, alia פרנצא i. e. Pranſa vel Phranza ſeu Francia, confer. Bochart. Geograph. Sacr. Part. 1. l. 3. c. 15. fol. 226.

(16.) Hodiè fluvius iſte dicitur: La Seine, Latinis Sequana, confer. hìc Abarbenel. ad Ezech. cap. 32. fol. m. 98. col. 2. in fin.

(17.) Id eſt: filii Riphat, quæ dictio etiam in ſequentibus, ut Throgarma, Thubal &c. eſt ſubintel-

Digitized by Go

כים אוקיינוס הוא הים הגדול· תוגרמה
הם עשר משפחות מהם כוזר. ופצינך
ואליקנוס ובולגר ורגבינ׳ וטורקי ובוז
וזבוך ואונגרי וטילמץ· כל אלה חונים
בצפון ושמות ארצותם על שמותם והם
חונ׳ על נהרי היתל הוא אטלאך אך
אנגר ובולגר ופיצינך חונים על הנהר
הגדול

ad Liræ (18.) flumen habitant; Sena autem & Lira aquas ſuas in Oceanum, mare illud magnum, effundunt. Thogarma (19.) hæ decem ſunt familiæ, à quibus originem traxerunt Cozer (20.) & Pazinach, (21.) Alicanus (22.) & Bulgar, Ragbina (23.) & Turci, (24.) Buz (25.) & Zabuch, (26.) Ungari & Tilmez. (27.) Hi omnes Septentrionem verſus (28.) habitant, eorumque regiones de ipſorum nominibus appellationem ſortitæ

telligenda, vid. infr. h. c. n. 50. Joſephus Antiq. dict. l. 1. c. 7. à Riphat Paphlagones eſſe ſcribit, a iis Riphatæos dictos, quibus locis Riphaces ponit Mela l. 1. prout H. Grotius ad lib. 1. de Verit. Rel. Chriſt. n. 16. pag. 195. notavit, cui etiam S. Hieronymus in Tradit. Hebr. h. loc. & Alſted, in Chronol. Tit. 27. conſentiunt, Sam. Bochartus in Geogr. Sac. Part. 1. lib. 3. c. 15. ſcribit, quòd autor noſter putaverit ex ריפת factum eſſe פריית per ἀναγραμματισμὸν & Britonum nomen inde ortum eſſe, in libro Juchaſin, qui ab eod. Bocharto dict. part. 1. l. 4. c. 38. allegatur, Riphat dicuntur eſſe Aquilejenſes & Tarviſiani, prout Bochartus ibidem vertit, confer. infrà h. l. 1. c. 3. n. 40. Cœterum Aſcenas inter Gomeri filios hoc loco omiſſus eſt, nec ab eo gentes aliæ derivantur.

(18.) Flumen iſtud Gallis dicitur: la Loire, Latinis: Ligiris, confer. infrà dict. cap. 3. n. 41.

(19.) A Thogarma Trygammanes ſeu Phryges & Turcas eſſe putat Alſtedius Chronol. dict. Tit. 27. Joſephus quoque Antiq. l. 1. c. 7. & S. Hieronymus in Tradit. Hebr. h. loc. à Thogarma Phrygas eſſe exiſtimant, confer. & Sam. Bocharti Geogr. Sacr. dict. part. 1. l. 3. c. 15. & ead. Part. 1. l. 4. c. 38. ubi Thogarma dicitur eſſe Turcia, quæ linguâ Turcicâ vocatur Turkeſtan, vid. & Jac. Cappelli Obſervation. in Geneſ. c. 10. ubi plura de regiomibus, quas filii Noæ ejusque nepotes incoluerint.

(20.) Sive: Chozar, ſicuti Bochartus dict. Part. 1. l. 3. c. 15. vertit, qui putat, locum eſſe ad mare Caſpium, à quo vocatur mare Chozar à Geographo Nubienſi, confer. Ejusd. Bocharti Part. 1. l. 4. c. 38. ubi plura de mari Chozar.

(21.) Iidem paulò poſt num. 32. h. cap. vocantur Parzinach, Bochartus dict. Part. 1. l. 3. c. 15. Pazinach putat eſſe Daciam veterum, Suidas: Δάκες οἱ νῦν Πατζινακῖται, Cedrenus habet Patzinacas.

(22.) אליקנוס, ita hic in noſtro codice, nonnulla exemplaria habent אנקילוס, quod nomen Sam. Bochart. dict. l. 3. c. 15. vertit: Anchialus & ſcribit, eam Thraciæ eſſe urbem, ad Pontum ſitam.

(23.) רגבינאה, ſic in noſtro codice, in aliis legitur: רגביגא quod Sam. Bochartus dict. cap. 15. tranſtulit: Ragbiga; ſed ipſe legendum putat רגוזה Raguza, id eſt, [prout ille exiſtimat] Epidaurus.

(24.) Turcas Mela & Plinius deſcribunt ad paludes Mœotides habitare, ſicuti idem Bochartus loc. alleg. refert.

(25.) Buz, aliis Buza eſt Daciæ vetus oppidum, Ptolemæo Napica dicitur, prout Sam. Bochartus dict. loc. obſervavit.

(26.) Vel: Zaboch, Sam. Bochartus dict. cap. 15. pro זבוך, ſicuti in codicibus hactenus impreſſis habetur, putat legendum eſſe זבולך i. e. Zavolck, ſicuti ipſe vertit, ac ſcribit, hanc Tartarorum eſſe familiam celebrem propè Volgam.

(27.) טילמץ, ita hìc in noſtro exemplari; alia habent טילמיץ i. e. Tilmiz ſeu Telmez, quæ regio Bocharto loc. alleg. videtur eſſe Germaniæ Miſnia, quæ olim Dalemincia dicta ſit, fortè Dalmatas hoc nomine intelligit autor noſter.

(28.) Latera Aquilonis aſſignantur filiis Thogarmæ, Ezech. cap. 38. v. 6. autor noſter ex illis deducit pleroſque aquilonares, Danubii maximè & Rha ſeu Volgæ accolas, prout Bochartus dict. c. 15. ſcribit.

הגדול הנקרא דובני׃ בני יון הם יונים
היושבים בארץ מקדוניאה׃ מדי הם
אורלום היושבים בארץ בורסן. תובל
הם היושבים בארץ תוסקנא על
נהר פישאה׃ משך הם שיכשני היו׳
הם רוסיש בושני ואנגלוסי יושבים על
הים

titæ ſunt; accolunt autem fluvium Hethel, (29.) qui eſt Etalach; (30.) Ungari (31.) verò & Bulgari ac Parzinach (32.) juxtà magnum flumen, Dobne (33.) dictum, ſedes ſuas fixerunt; Filii Javan ſunt Javones, (34.) qui Macedoniæ regionem incolunt. (35.) Madai (36.) ſunt Azrali (37.) qui Boraſan (38.) terram inhabitant. Thubal, (39.) hi Toſcanam regionem incolunt ad flumen Piſah. (40.) Meſchech (41.)

(29.) Seu: Ethel, prout Arabes Rha ſive Volgæ fluvium appellant, teſte Sam. Bocharto dict. Part. 1. l. 3. c. 15.

(30.) אטלאך, ſic in noſtro codice, Sam. Bochartus loc. alleg. verius putat transpoſitis literis legendum eſſe אלטאך i. e. Elatach, quomodo tabulæ Iſmaëlis Abulfedæ ſcribunt.

(31.) אונגר, ſic enim hìc pro אנגר, quod in codice noſtro habetur, juxtà nomen præcedens legendum puto, cui etiam lectioni Bochartus loc. citat. conſentit.

(32.) Vid. quæ ſuprà h. cap. num. 21. de hoc nomine dicta ſunt.

(33.) דובני, ita hìc in noſtro codice, Sam. Bochartus dict. Part. 1. l. 3. c. 15. literis transpoſitis, legendum putat דנובי, i. e. Danubi, nam Danubium flumen hìc ab autore noſtro intelligi puto.

(34.) Jaones, Jones ſunt Græci, vid. H. Grot. in Not. ad l. 1. n. 16. de Verit. Rel. Chriſt. pag. 194. confer. & S. Epiphan. l. 1. Hæreſ. 39. fol. m. 129. & S. Hieron. Tradit. Hebr. ad Geneſ. c. 10. Sam. Bochart. Geogr. Sac. Part. 1. l. 4. c. 38. ex libro Juchaſin adducit, à filiis Javan eſſe incolas inſulæ Archipelagi à Candia usque ad Chion.

(35.) Hic nulla ab autore noſtro mentio fit Magogi, qui Japheti filius fuit, & ſuprà h. cap. n. 3. ac Geneſ. cap. 10. v. 2. & ſqq. inter Japheti filios refertur, vid. & hìc Bochartus loc. alleg.

(36.) Ab his Medos eſſe rectius, meâ ſententiâ, quàm hìc autor noſter, ſentit S. *Hieronymus* in Tradit. Hebr. ad Geneſ. c. 10. & Alſted. Chronol. Tit. 27. atque H. Grot. in Not. ad l. 1. n. 16. de Verit. Rel. Chriſt. pag. 194. confer. etiam Joſeph. Antiq. l. 1. c. 7. & Samuel Bochart. Georgr. Sacr. Part. 1. l. 4. c. 38. ubi ex libro Juchaſin Medorum poſteri aliter recenſentur, vid. & Jac. Cappelli Obſervation. in Geneſ. c. 10.

(37.) אורלום, ſic in noſtro codice, Bochartus dict. Part. 1. l. 3. c. 15. transpoſitis literis legendum putat. ארזלום i. e. Arzalos, prout ipſe vertit & putat eſſe eos, qui Arzanii in Procopii Perſicis dicuntur, unde Arzanene Ammiano nominatur regio TransTigritana.

(38.) בורסן, ita hìc in noſtro autore, Bochartus dict. c. 15. legendum putat כורסן i. e. Choraſan, ſicut ipſe transtulit, quæ propriè ſit Aria veterum; autor verò noſter latius ſumit, prout & alii faciunt.

(39.) Sic & S. Hieronymus ad Eſaiæ c. 66. v. 19. Thubal exponit Italiam, prout Bochatrus dict. c. 15. allegat; in libro Juchaſin, qui ab eod. Bocharto Part. 1. l. 4. c. 38. adducitur, Thubal Hiſpania eſſe dicitur, Joſephus Antiq. l. 1. c. 7. à Thubal Iberos Aſiæ eſſe ſcribit, in quorum vicinia Thabilacam, urbem vetuſtæ originis veſtigia ſervantem ponit Ptolemæus, vid. H. Grot. loc. alleg. & S. Hieron. Tradit. Hebr. ad Geneſ. c. 10. S. Epiphanius l. 1. Hæreſ. 39. à Thobel Theſſalorum gentem & lingvam eſſe ſcribit, Alſtedius in Chronol. Tit. 27. à Thubal Albanos, Chalybes, olim Alybes & Iberos, qui Thobeli quondam dicti ſint, originem trahere aſſerit, confer. & Pet. Galatin. de Arcan. Cathol. Verit. l. 5. c. 12.

(40.) Confer. hìc Bochart. dict. Part. 1. l. 3. c. 15. & cum eo puto eſſe flumen illud, quod Italis Pò, Latinis Padus ſive Eridanus dicitur, vid. infrà h. cap. n. 55.

הים הגדול׳ רוסי חונים על נהר
בירא השופך בים גורגאן׳ אלישה
הם אצמנייא היושבי׳ בין הרי יוב
ושיבחמו

(41.) ſunt Sibſeni, (42.) Thiras (43.) hi ſunt Ruſis, (44.) Boſni (45.) & Angleſi, (46.) qui mare magnum (47.) accolunt, Ruſi ad Biræ (48.) fluvium, qui in mare Gorgan (49.) ſeſe exonerat, habitant. Eliſchach (50.) ſunt Alemanii (51.) qui inter montes

A 3

(41.) A Meſchech urbs eſt Mazaca, juxtà Joſephum Antiq. l. 1. c. 7. cujus & Strabo meminit. l. 12. ac Plinius l. 6. c. 3. & Ammian. Marcell. l. 20. adjice huic Moſchos nominatos Straboni lib. 11. & Melæ l. 1. & 3. quos Moſcenos dixit Plinius l. 6. c. 9. & Moſchicos montes apud eosdem, Melam & Plinium, prout H. Grotius ad dict. l. 1. n. 16. de Verit. Rel. Chriſt. p. 195. & ſeq. annotavit, Idem Joſephus dict. l. 1. c. 7. Meſchech Cappadoces eſſe ſcribit, S. Epiphanius l. 1. Hæreſ. 39. fol. m. 129. putat, à Meſchech ſive Moſoch Μεσσυνοίκων eſſe lingvam, confer. & S. Hieron. in Tradit. Hebr. ad Geneſ. c. 10. & Petr. Galat. de Arcan. Cathol. Verit. dict. l. 5. c. 12. & Alſted. Chronol. Tit. 27. vid. etiam Jacob. Cappelli Obſervat. in Geneſ. c. 10.

(42.) שיבשני, Sic in noſtro codice, poſſes etiam vertere: Sibeſni vel Siboſeni, pro diverſitate punctorum, Sam. Bochartus dict. Part. 1. l. 3. c. 15. pro הם שיבשני legendum hîc putat שיושבים בשני & locum iſtum ſic vertit: Meſech ii ſunt, qui habitant Sænæ, hanc urbem dicit idem Bochartus eſſe oppidum Tuſciæ atq; inde venire, quòd Kimchius in Miclol, radice משך ſcribat, à Joſepho Ben Gorion Meſchech exponi Tuſciam. In libro Juchaſin Meſchech vocatur regnum Perſiæ, prout allegat Bochartus dict. part. 1. l. 4. c. 38. Sed pro: Perſiæ, legendum putat: Ruſſiæ.

(43.) A Thiras Thraces eſſe cum Joſepho dict. c. 7. tradunt conſenſu alii, inter quos eſt & S. Epiphanius l. 1. Hæreſ. 39. fol. m. 129. idque etiam vocem indicare ſcribit H. Grotius in Not. ad l. 1. n. 16. de Verit. Rel. Chr. confer. & S. Hieron. in Tradit. Hebr. ad Geneſ. c. 10. & Alſted. Chronol. Tit. 27. etiam in libro Juchaſin, qui à Sam. Bocharto dict. Part. 1. l. 4. c. 38. allegatur, Thiras dicitur eſſe Thracia; aſt R. Salomo ad Geneſ. c. 10. v. 2. Thiras exponit Perſas, confer. infrà cap. 3. n. 42. & 43.

(44.) Sive Roſis, רוסיש, ſic in noſtro codice, Bochartus dict. Part. 1. l. 3. c. 15. legendum putat רושים ac vertit: Ruſſi.

(45.) Bochartus dict. l. 3. c. 15. vertit. Poſni vel Poſnani in Polonia.

(46.) Sive Angli, prout tranſtulit idem Bochartus dict. l. 3. cap. 15.

(47.) Oceanum Britannicum, ni fallor, intelligit autor noſter.

(48.) בירא, Sic in noſtro codice, Bochartus dict. c. 15. legendum putat כירא ac vertit: Cyrum, fluvium.

(49.) Georgan ſive Georgian vertit Bochartus eod. cap. 15. ac putat, mare Caſpium hoc nomine intelligi: ſed parum credibile eſſe exiſtimat, Ruſſos, Poſnanos & Anglos eandem eſſe gentem.

(50.) Hic ſubintelligenda vel ſupplenda eſt dictio: Filii vel poſteri Eliſæ ſunt &c. vid. quæ ſuprà h. cap. n. 17. notata ſunt, Joſephus Antiq. l. 1. c. 7. ab Eliſcha deducit αἰολεῖς, ſic & S. Hieronymus in Tradit. Hebr. ad Geneſ. c. 10. ſcribit: de Jonibus, id eſt, de Græcis naſcuntur Eliſei, qui vocantur Æolides, unde & quinta lingva Græciæ Æolis appellatur, quam illi vocant πέμπτην διάλεκτον, quintam dialectum, his adſtipulatur Paraphraſtes Hieroſolymitanus, qui pro Æolibus Græcos nominat, nempe totum pro parte, neque abludit Hellas nomen terræ, prout H. Grotius ad l. 1. n. 16. de Verit. Rel. Chriſt. pag. 198 notavit, eidem & Alſtedius in Chronol. Tit. 27. conſentit, confer. etiam infrà cap. 3. n. 25. ubi filiorum Eliſæ fit mentio.

(51.) Vel: Alamanii, Hebr. אלמנייא, ſic in editione Veneta; in Francofurtenſi legitur: אצמנייא, vitioſè, uti puto, Alemanniæ nomine autor noſter eas indicat Galliæ & Italiæ partes, quæ Germaniæ tum temporis erant annexæ & Germanos imperatores pro dominis agnoſcebant, prout putat Sam. Bochartus in Geogr. Sac. Part. 1. l. 3. c. 15, confer. & infrà cap. 3. n. 24.

ושיבתמו והם לומברדי אשר מעבר לנהרי יוב ושיבתמו ותכבשו ארץ איטליאה וישבו בה עד היום על נהר פואו והישינו׳ ומי פואו שופכי׳ בים בונדקיאה: בורגונייא היושבים על הנהר הגדול רודנו ומהם ברדיא היושבים על נהר רינוס השופך בים הגדול׳ תרשיש הם באו עם מקדוניאה בדת אחת ומהם טרסוס׳ והיו כאשר לכוד

tes Jub (52.) & Sebathemo ſedes poſuerunt, ex quibus ſunt Lombardi, (53.) qui trans flumina (54.) Jub & Sebathemo exiſtunt, & Italiæ regionem ſubegerunt eamque ad hodiernum usque diem juxta fluvios Poo (55.) & Tiſino (56.) incolunt; aquæ autem Poo in mare Bondecia (57.) ſeſe effundunt. Burgundi (58.) magnum accolunt fluvium Rhodanum (59.) & ab his ſunt Bardi, (60.) qui ad Rhenum flumen, quod in mare magnum ſeſe exonerat, habitant. Tarſis, iſti eodem, quo Macedones, jure (61.) uſi ſunt, ab his Tarſi (62.) ſunt orti; accidit autem, cùm Iſmaëlitæ Tarſorum terram

(52.) Poſſes etiam vertere: Job & Sebremo, pro diverſitate punctorum, Bochartus dict. l. 3. c. 15. tranſtulit: Jou & Septimo, atque intelligit regnum Arelatenſe inter montes Jou & Septimo, id eſt, inter Juram & Septimanos, nam Arelatenſe regnum complectebatur provinciam Delphinatum & Sabaudiam.

(53.) Lombardi igitur hìc trans Juram, id eſt, trans Alpes ad Padum & Ticinum ab autore noſtro locantur, confer. Bochartus dict. c. 15. vid. infrà h. cap. n. 56. ibique not. it. R. Aſarias in Meor enaiim Part. 3. c. 19. ubi hoc interpolatoris cujusdam additamentum eſſe dicit.

(54.) לנהרי, ſic in noſtro codice; ſed legendum erit להרי i. e. trans montes, prout paulò antè Jub & Sebathemo ab autore noſtro appellantur montes, huic lectioni adſtipulatur etiam Sam. Bochartus dict. cap. 15.

(55.) De hoc fluvio ſuprà hoc cap. num. 40. dictum eſt, confer. etiam Sam. Bochart. dict. Part 1. l. 3. c. 15.

(56.) Ticinum intelligit autor noſter, vid. Bochart. dict. l. 3. c. 15. & ſuprà h. cap. n. 53.

(57.) בונדקיאה, ſic in codice noſtro; videtur autem transpoſitis literis hic legendum eſſe בונדיקאה i. e. Venedica, quo nomine mare Venetum intelligi puto, quam conjecturam meam confirmat etiam Bochartus dict. cap. 15. confer. & infrà h. cap. n. 79. ibique not.

(58.) Burgundia eſt ad Ararim, non ad Rhodanum; ſed Ararim paulò infra Burgundiam excipit Rhodanus amnis, prout Sam. Bochartus dict. c. 15. notavit, confer. infrà lib. 6. cap. 41. num. 5. ubi etiam Burgundorum fit mentio.

(59.) Is fluvius Gallis dicitur: la Róne.

(60.) Seu: Berdi, ברדיא, ſic in noſtro habetur codice, Sam. Bochartus dict. cap. 15. legendum putat ברבנדיא ac vertit: Brabandi, quo nomine etiam reliquæ Belgii provinciæ intelliguntur, quæ ratione ſitus & commercii lingvæ ad Germanos potius, quàm Gallos pertinent.

(61.) Vel: in eandem legem cum populo Macedonico convenerunt, ſicuti tranſtulit Sam. Bochartus dict. cap. 15.

(62.) Tarſi nomine tàm populus, quàm terra intelligitur, ſicuti paulò poſt apud autorem noſtrum habetur, Joſephus Antiq. l. 1. c. 7. à Tarſis Cilices eſſe ſcribit, idque probat ex urbe Tarſo, nam multis in locis evenit, ut, quæ populorum nomina fuerant, urbium facta ſint nomina, prout H. Grot. ad l. 1. n. 16. de Verit. Rel. Chr. pag. 195. notavit, confer. & Alſted. Chronol. Tit. 27. & Bochart. Geogr. Sac. Part. 1. l. 4. c. 38. ubi in libro Juchaſin dicitur, quòd Tarſis ſit metropolis regni ingentis ad oram maris propè Antiochiam, quod Ciliciam vocant, S. Hieronymus in Tradit. Hebr. ad Geneſ. c. 10. Joſephi ſententiam, de qua ſuprà, amplectitur.

Digitized by Google

לכוד ישמעאלים ארת ארץ טרסוס בהיו
יושביה בגבול בני יון הם נלחמו עם
הישמעאלים אשר בטרסוס׃ כתים הם
רומיים החונים בבקעת כנפניא על
נהר

terram occupaſſent, ut illius habitatores ad fines filiorum Javan confugerent, hi bellum adverſus Iſmaëlitas, Tarſum incolentes, geſſerunt. Cittim (63.) ſunt Romani, qui planitiem (64.) Campaniæ juxta fluvium Tyberim inhabitant. (65.) Dodanim (66.) ſunt

(63.) Unde κιτίους eſſe putat H. Grotius in No:. ad l. 1. n. 16. de Verit. Rel. Chr. pag. 195. S. Hieronymus etiam in Tradit. Hebr. ad Geneſ. dict. c. 10. Cetim putat eſſe Cittios, à quibus hodiè quoque urbs Cypri Citium nominetur, Alſtedius in Chronol. Tit. 27. à Cittim Macedones & Getas, qui poſteà etiam Gothi dicti ſint, deducit, quò facit Livii lib. 42. c. 51. & 1. Maccab. c. 1. v. 1. & c. 8. v. 5. confer. etiam R. Salom. & Aben Ezra ad Numer. c. 24. v. 24. Idem tamen Alſted. Chronol. Tit. 23. ſcribit, quòd Kitim, (qui & Italus & Atlas) regnaverit annos 13. cujus filia fuerit Roma, quæ à patre creata fuerit prima Aboriginum regina & prima urbis Romæ fundamenta poſuerit, cui autor noſter hic ferè conſentit, qui Romanos ad Kittim refert, hinc & S. Hieronymus Numer c. 24. v. 24. Cittim vertit Italiam, Idem S. Hieron. Daniel. c. 11. v. 30. Ci[t]im de Romanis intelligit, idem Ezech. c. 27. v. 6. Cittim vertit Italiam, cui & Arabs Erpenianus conſentit, Euſebius quoque ſcribit: Κίτιοι, ἐξ ὧν Λατῖνοι, οἱ καὶ Ῥωμαῖοι confer. Galiæi not ad Lactantii l. 1. c. 13. n. 4. ubi plura de Noæ in Italiam adventu & quòd ille urbem nomine Cethin vel Kitim condiderit & quòd Anno 120. poſtquam Cethim ædificata eſt, Cethim, filius Javanis & pronepos magni Vandimonis, (qui à Latinis Janus, à Syris Noa vocatur) aſſumptis ſecum duabus coloniis mare ingreſſus cum diu navigâſſet, tandem pervenerit ad inſulam, quam ſuo & patriæ nomine Cethim appellaverit, quæ hodiè Cyprus dicatur & quòd Græci urbem illam, quæ Cethim appellabatur, Kitim vocaverint; illa autem civitas primò quidem Etruriæ caput ac tandem univerſæ Italiæ nomen impertierit, nam inde Italiam χίτιμ vel χίττιμ dici ſolere in Bibliis Gallicis Marelii ad Numer. dict. c. 24. v. 24. hæc notata reperiuntur: Chitim fut un des enfans de Javan, fils de J[a]phet, qui le fut de Noë Geneſ. c. 10. v. 4. & ſes deſcendans occuperent la Cilicie, la Macedoine, Cypre & l'Italie, comme rapporte Joſeph Antiq. liv. 4. chap. 22. de ſorte, que par les Kittiens s'entendent icy les Grecs & les Romains, qui firent leurs paſſages en Aſie des ports de Grece & ruinerent les Aſſyriens, les Babyloniens & les Perſes, i. e. Chitim fuit unus ex filiis Javan, qui filius extitit Japheti, ex Noacho procreati, Geneſ. c. 10. v. 4. cujus poſteri Ciliciam, Macedoniam, Cyprum & Italiam occupârunt, ſicuti Joſephus Antiq. l. 4. c. 22. refert, ita, ut Kittiorum nomine hic intelligantur Græci & Romani, qui Aſiam intrârunt ex portubus Græciæ atque Aſſyrios, Babylonios ac Perſas devaſtârunt, S. Epiphanius Hæreſ. 30. ſic ſcribit: χίτιοι (εἰσὶ) κύπριοι καὶ Ῥόδιοι καὶ Μακεδόνες, confer. etiam Jac. Cappelli Obſervat. ad Geneſ. c. 10. & num. ſeq. 65. & it. infrà l. 6. c. 47. num. 18.

(64.) Sive: Vallem, Sam. Bochartus dict. cap. 15. vertit: agrum.

(65.) Bochartus loc. alleg. iſta, quæ hìc ab autore noſtro adducta ſunt, veriſſima eſſe putat, niſi quòd hoc loco Campania ad Latium uſque extendatur, perperàm, Idem Bochartus Geograph. Sacr. Part. 1. l. 4. c. 38. pag. 356. ex libro Juchaſin refert, Cittim eſſe incolas inſulæ Cypri, cui ferè conſentiunt, quæ num. anteced. 63. ex S. Hieronymo, H. Grotio & Gallæo adducta ſunt, confer. & R. Iſaaci חזוק אמונה i. e. munimen fidei, quod Latinè vertit D. Wagenſeil. in tractatu, cujus inſcriptio eſt: Tela ignea Satanæ p. 73. Munim. Fidei.

(66.) A Dodanim Rhodios, Dores, Danaos & Dardanidas eſſe ſcribit Alſted. in Chronol. Tit. 27. cui etiam qvodammodo conſentit autor libri Juchaſin, quem Bochartus dict. Part. 1. l. 4. c. 38. allegat. ubi refertur, quod Dodanim ſit inſula Rhodus & quòd inde vocentur Rhodanim in libris Paralipomen. S. Hieronymus in Tradit. Hebr. ad Geneſ. c. 10. etiam Dodanim putat

נהר תיבראו. הדנני' הם עם דנישכי
היושבי' תוך ערי לשונות ים אוקיאנוס
בארץ דינאמכבא ובארדנא בתוך ים
הגדול אש' נשבעו לבלתי יעבדו
לרומניי' ויתחבאו בתוך גלי ים אוקיאנוס
ולא יכלו כי הגיע שם ממשלת רומי
עד אחרית איי הים וגלי תציאו וקראוטי
וסלקיי וליצפי' ולוומי' וכרכאר וכיזרמין
ובזמין מבני דודני' והשבו הם חונים
בחוף הים מגבול בולגרי עד בונדיקיאה
ומשם מושבו' עד הגבול עד הים הגדול
הם הנקראים סקלבי ואומרים אחרים
שהם

ſunt Daniſci (67.) qui urbes litorum (68.) maris Oceani in regionibus Dinamachba (69) & Ardena, in medio maris magni, incolunt, iſti jurejurando ſe invicem obſtrinxerunt, ne Romanis ſervirent, quocircà in mediis maris Oceani fluctibus delituerunt; ſed non potuerunt, (70.) quia eò quoque Romanorum imperium pervenit, nempe ad extremas maris inſulas & ad fluctus Tezio (71.) Cravothi (72.) & Selecii (73.) atque Lizphim (74.) ut & Loomim (75.) ac Cercar (76.) atque Ciſremim (77.) & Baſmin (78.) à filiis Dodanim orti putantur; habitant autem in litore maris à finibus Bulgariæ uſque ad Bondeciah (79.) & dehinc illorum termini uſque ad mare magnum ſe extendunt, hi ſunt, qui Slavi (80.) nominantur, alii

putat eſſe Rhodios atque ita Lxx. interpretes tranſtuliſſe; puto autem illum reſpexiſſe ad locum Geneſ. dict. cap. 10. v. 4. ubi Lxx. nomen דדנים verterunt Ῥόδιοι, ac videntur legiſſe per ר Reſch רדנים Sed Bochartus Part. 2. l. 1. c. 7. Rhodios aliunde dici aſſerit. confer. & Jac. Cappelli Obſervat. ad Geneſ. dict. c. 10.

(67.) Sive: Dani, prout Bochartus Part. 1. l. 3. c. 15. exponit, nonnulli codices pro דנישכי, ſicuti in noſtro habetur, legunt דגישכי i. e. Dagiſci; ſed perperàm, ut puto, confer. infrà L. 6. c. 1. n. 33.

(68.) Seu: Sinuum, ita hic interpretor dictionem לשונות i. e. linguas, confer. Joſuæ cap. 15. v. 2. & Eſaiæ cap. 11. v. 15. ibique interpretes.

(69.) Danemarcam ſive Daniam hic intelligi puto, quam conjecturam meam confirmant ea, quæ in ipſo autore noſtro ad ejus lib. 6. c. 1. n. 34. notata ſunt, Bochartus dict. part. 1. l. 3. c. 15. mendum hic ſubeſſe putat.

(70.) Id eſt: fruſtrà fuerunt, non potuerunt propoſitum ſibi finem conſequi, nempe, ne Romanis ſervirent.

(71.) Hebr. גלי תציו, ſic in noſtro codice, Sam. Bochartus dict. Part. 1. l. 3. c. 15. legendum hic putat דלמציא i. e. Dalmatia, ut ſenſus ſit, Romanorum potentiam ad Dalmatiam usque perveniſſe.

(72.) Sive: Croatæ, prout Bochartus loc. alleg. exponit.

(73.) סלקיי, ita hic in noſtro codice, Bochartus dict. cap. 15. putat legendum eſſe סקלבי i. e. Slavi, prout ipſe vertit, vid. infrà h. cap. n. 80.

(74.) ליצפים, ſic in noſtro codice, Bochartus loc. citat. legendum putat צירפים i. e. Servii, ſicut ipſe tranſtulit.

(75.) לוומים, ita hic in noſtro codice, Bochartus, eod. loc. legendum exiſtimat ליוורנים i. e. Liburni, prout ipſe vertit.

(76.) כרכאר, ſic in noſtro exemplari, idem Bochartus dict. cap. 15. legendum putat כרפאתי i. e. Carpates, nempe qui circà montem ejuſdem nominis habitant.

(77.) Vel: Cizremim, כיזרמים, ita hic in noſtro codice, Bochartus loc. alleg. legendum putat: כרכזין i. e. ut ipſe vertit: Craczi, incolæ Cracz, Stiriæ urbis ad fluvium Muram.

(78.) בזמין, ſic in noſtro codice, alii habent: ביזמן i. e. Biſmen vel Beſman, Bochartus dict. loc. legendum putat: בזנין i. e. Boſni, ſicuti ipſe tranſtulit.

(79.) Sive: Venetiam, prout Bochartus loc. alleg. vertit, vid. ſuprà h. cap. n. 57. ibique not.

(80.) Huic verſioni meæ conſentit etiam Bochartus dict. cap. 15. pag. 229. confer. etiam ſuprà h. cap. num. 73.

Digitized by Google

שהם מבני כנען אך הם מתיחסי׳ לבני
דודני׳ ויהי בהפיץ יי׳ את בני האדם
על פני כל הארץ ויתחלקו לחלקי׳
ויהיו בני כתים לאגודה אחת ויצאו
בבקעת כנפנייא וישבו שם על נהר
תיביראו ובני תובל חנו בתושכנה ויהי
גבולם על נהר תיבריאו ויבנו להם עיר
ויקראו שמה סבינה על שם ראיש אשר
בנה אותה ובני כתים בנו להם עיר
ויקראו שמה פיצימנא ויתגאו על בני
כתי׳ בני תובל לאמר לא יתחתנו בנו
ויהי בימי הקציר וילכו בני תובל אל
שדותיהם ובחורי בני כתים נאספו וילכו
אל עיר סבינא ויגלו את בנותיהם
ויעלו אל עיר קפטוסיאו וישמעו בני
תובל ויבאו עליה׳ למלחמה ולא יכלו
להם כי שגב מהם ההר ויאספו על ההר
כל בחורי בני כתי׳ ויהי לתקופ׳ השנה
ויבאו

alii dicunt, illos à filiis Canaan ortos eſſe; ſed ipſi genus ſuum ad filios Dodanim referunt. (81.) Cùm itaque Deus Adami poſteros per omnem terram diſperſiſſet, atque illi in partes diviſi eſſent, filii Cittim in unum conglobati agmen, & ex Campaniæ planitie egreſſi juxta Tyberim (82.) fluvium habitârunt; filii verò Thubal Toſcaniam incoluerunt, quorum fines usque ad Tyberis flumen pertigerunt, hi urbem condiderunt, quam à nomine viri, qui eam exſtruxit, Sabinam (83.) vocârunt, filii quoq; Cittim urbem ædificârunt, quam Pizimnam (84.) nominârunt. Filii autem Thubal elatô fuerunt animô ergà filios Cittim, eorumque affinitates ac connubia ſpreverunt; (85.) cœterùm accidit, ut filii Thubal meſſis tempore ad agros ſuos venirent; Juvenes verò filiorum Cittim, agmine facto Sabinorum urbem aggreſſi ſunt, eorumque filias abduxerunt & ad oppidum Caphtuſium (86.) abduxerunt; aſt filii Thubal eâ re cognitâ bellum eisdem indixerunt; ſed nequidquam profecerunt; nam mons, in quem univerſa filiorum Cittim juventus ſeſe receperat, illos prohibuit; redeunte autem annô, cùm filii Thubal

(81.) Hæc mirè corrupta & depravata nomina, quæ in codice noſtro habentur, Bochartus loc. alleg. uti hactenus dictum eſt, explicuit, rectène, an ſecus, doctorum eſto judicium: Gomer, Tubal & Meſech Ezechiel ad aquilonem; autor noſter ad occaſum Judææ ponit in Gallia & Italia. Thogarma, unde Tyrii mulos & equos ſibi comparârunt Ezech. cap. 27. v. 14. ponit Judæus noſter ad Volgam, ubi nec ulli muli, nec ullum fuit unquam cum Tyriis commercium; Eliſam, ubi purpuræ piſcatio Ezech. cap. 27. v. 6. deſcribit (autor noſter) ad Rhenum & Padum & Rhodanum aut Ararim in mediterraneis; Tarſis, unde afferuntur argenti, ferri ſtanni & plumbi metalla, Ezech. cap. 27. v. 13 vult (Judæus noſter) eſſe Ciliciæ Tarſum, ubi fodinæ nullæ, itaque apparet, Pſeudo Joſephum hæc effutire ſine judicio & deliràſſe Judæos, qui in illius verba jurârunt, verba ſunt ejusdem Bocharti dict. cap. 15 in fin. confer quæ in Præfatione noſtra, toti operi præmiſſa, de autore noſtro ejusque interpolatore Judæo dicta ſunt.

(82.) Confer. & hic Sam. Bocharti Geogr. Sac. Part. 1. dict. l. 3. c. 15. pag. 228. vid. etiam quæ ſuprà h. cap n. 65. annotata ſunt.

(83.) Vid. cap. ſeqv. 2. n. 32. ibique not.

(84.) Confer. cap. ſeqv. 2. n. 7. ubi vocatur Pozimna, nomina propria in autore noſtro mirè confuſa & corrupta reperiuntur, prout ſuis locis notatum deprehendes, vid. ſuprà n. 15. h. cap. & infrà num. 86.

(85.) De raptu mulierum Sabinarum à Romanis perpetrato vid. Liv. lib. 1. c. 9. & cap. 13.

(86.) Ita hic reddo: קפטוסיאו poſſes & aliter pro diverſitate punctorum exprimere, confer quæ ſuprà num. 84. h. cap. de nominibus corruptis notata ſunt.

ויבאו עוד בני תובל עליהם למלחמה ובני כתי' העלו הילדי' מבנותיהם על החומה אשר בנו ויאמרו אליהם הבאתם למלחמה עם בניכם ועם בנותיכם הלא עצמכם ובשרכם אנחנו מעת' ויחדלו מלהלחם בם ויוסיפו עוד בני כתים ויבנו עיר על הים ויקראו שמה פורטו ויבנו עוד אחר' ויקרא שמה אריצה׃

bal denuò bellum adverſus eosdem pararent, filii Cittim liberos, ex illorum filiabus ſuſceptos, ſuprà muros, quos exſtruxerant, conſtituerunt, dicentes: num veniſtis, ut bellum contrà filios filiasque veſtras gereretis? annon vobiscum jam ſanguinis propinquitate juncti ſumus? (87.) quod cum illi audiſſent, à bello adverſus ipſos gerendo deſtiterunt. Præterea filii Cittim maritimam condiderunt urbem, quam Porto nominârunt, aliam inſuper ædificârunt, quam Arizah appellaverunt.

CAP. II.

בימים ההם ברח צפו בן אליפז בן עשו ממצרים אש' לכדו יוסף בעלותו לקבור את אביו בחברון ויצאו בני עשו לקראתו לשטן לו ותגבר יד יוסף עליהם וילכד צפו בן אליפז עם חבריו ויביאם מצרימה׃ ויהי אחרי מות יוסף ברח צפו ממצרי' עם אנשיו ויבאו אפריקה אל

Isdem diebus Zepho, (1.) filius Eliphaſi, qui ab Eſauo prognatus fuit, ex Ægypto profugit, hunc cepit Joſephus, dum aſcendit, ut patrem ſuum in urbe Hebron (2.) ſepeliret, nam filii Eſau Joſepho obviam iverant, ut eidem reſiſterent; ſed Joſephus eosdem vicit & Zephonem, filium Eliphaſi, unà cum ejusdem ſociis cepit eosque in Ægyptum ſecum duxit; (3.) evenit autem, ut poſt Joſephi obitum Zepho cum ſociis ſuis ex Ægypto profugeret & in

(87.) Vel, juxtà Hebræum, ita: Annon oſſa veſtra & caro veſtra ſumus?

(1.) Hic nominatur Zephi 1. Paralipom. cap. 1. v. 36. confer. Buxtorf. Lex. Chald. fol. 31. ubi locus ex R. Moſe Ben Nachman in Geneſin ſub fin. fol. 42. col. 2. adducitur; vid. & R. Iſaaci חזוק אמונה ſeu munimen fidei, quod D. Wagenſeil. Latinè tranſtulit, ibique pag. 66. in ejus tractatu, qui Tela ignea Satanæ inſcribitur, de iſto Zepho confer. etiam Iſaac. Abarbenel. Commentar. ad Ezech. cap. 35. fol. mihi 201. col. 3. circà fin.

(2.) Vid. Gen. cap. 50. v. 13.

(3.) Meminit hujus hiſtoriæ etiam Iſaac Abarbenel in Commentar. ad Eſai. cap. 34. & 35. fol. 94. col. 1. edit. Amſtel. ſed hanc de Zephone narrationem multi non infimæ eruditionis viri inter figmenta referunt, vid. Ant. Hulſius lib. 1. part. 1. de adventu Meſſiæ Sign. 8. & Seb. Snellius Diſput. Theolog. ad Abravanel. Theſ. 35. Matth. Frider. Beckius in notis ſuis ad Paraphraſ. Chaldaicam 1. Paralip. cap. 5. v. 26. ſic ſcribit: quod antehac in Diſſertatione de nomine Edom priore, §. 18. de fabula Zephonis, quam Pſeudo Joſephus filius Gorionis, cap. 2. operis ſui fabuloſiſſimi recenſet, conjecturavimus, idem de ſuperiore narratiuncula (de montibus ſcil. tenebroſis, de quibus infrà lib. 2. cap. 16. n. 10. & ſeqv.) judicamus, interpolatorem ſcilicèt Fl. Joſephi hominem recentem ineptiſſimumque hiſtorias de expeditione Alexandri in Orientem & victoria de Poro, Indiarum rege, relatas, falſaſſe multisque Judaicis commentis interpolaſſe, idque Judæis novum non eſſe aſſiduus eorum lector atq; cenſor judicioſiſſimus, Joh. Buxtorfius, dudum obſervavit, vid. Ejusd. Lexic. Chald. fol. 1461. Hactenus Frider. Beckius loco jam allegato.

אל אנגיאס מלך קרטיגניא ויקבלהו
אנגיאס בכבוד גדול וישימהו שר צבאו ׃
בימים ההם היה בארץ כתים איש בעיר
פוצימנא ושמו עוזי והוא לבני כתים
לאלוה׃ התעתועים וימת האיש ובן אין
לו כי אם בת אחת ושמה יאניה והנערה
יפה׃ עד מאד וחכמה ולא נראה כיפית
בכל הארץ׃ וישאלה אנגיאס מלך
אפריקא לקחת לו לאשה וגם טורנוס
מלך בינבינטו שאלה ויאמרו לו אנשי
כתים לא נוכל לתתה לך כי אנגיאס
מלך אפריקא מבקש אותה ואנחנו
יראי ממנו פן יבא עלינו למלחמה ואתה
לא תוכל להצילנו מידו׃ וישלחו יושבי
פוצימנא אגרת לאנגיאס מלך אפריקי
כדברים האלה ויאסוף את כל חילו ויבאו
באיי הים דרך סרדיניא ניקולוש אחיו
ויצא ניבלוש בן אחיו לקראתו ויאמר
לו

& in Africam ad Æneam, (4.) Carthaginis (5.) regem, veniret, hunc Æneas magno cum honore excepit eumque exercitui præfecit. Iiſdem diebus vir quidam, Uzi nomine (6.) in urbe Pozimna, (7.) terræ Cittim, extitit, quem filii Cittim divino cultu (8.) proſecuti ſunt, hic ſine maſcula prole deſceſſerat, unicâ ſolùm eximiæ pulchritudinis ac ſolertiæ filiâ, Janija (9.) nomine, relictâ, quam nemo corporis venuſtate per univerſum terrarum orbem æquabat, hanc Æneas, Africæ rex, uxorem ſibi poſtulabat, eandem & Turnus, Beneventi (10.) rex, in matrimonium petebat; ſed viri Cittim ei dicebant; non poſſumus illam tibi uxorem dare, Æneas enim, Africæ rex, eandem flagitat; nos autem timemus, ne ille forſitan bellum nobis inferat; tu verò non ſatis virium habeas, quibus nos ab illius vi defendere poſſis. Tunc urbis Pozimnæ incolæ literas ad Æneam, Africæ regem, ea de re miſerunt, qui omnem exercitum ſuum coëgit, & ad maris inſulas versùs Sardiniam Nicolai, fratris ſui, venit, cui Nibalus, (11.) fratris filius, obviam progreſſus dixit: cùm

(4.) Sic verto hic אנגיאס de quo etiam Iſaac. Abarbanelis Commentarius ad Eſaiæ dict. cap. 34. & 35. fol. 54. col. 1. edit. Amſtelod. agit.

(5.) Ita קרטיגניא hic interpretor, cœterum autor noſter vel potius Judæus interpolator tempora hic valdè confundit & Æneæ ac Turni res geſtas ad Joſephi, Patriarchæ, ætatem refert.

(6 Latinum regem hic innuere videtur Judæus interpolator. vid. Virgil. Æneid, lib. 7. forte ideò עוזי nominatur, quod conſilio praſtans fuerit, quo nomine etiam apud Virgilium commendatur, quamvis infrà quoque cap. 3. Latini, qui Jano ſucceſſit, mentio fiat, vid. dict. c. 3. n. 2. forſitàn plures ejusdem nominis fuerunt.

(7.) Vid. cap. antec. 1. num. 84. ubi hæc urbs Pizimna dicitur.

(8.) Judæus interpolator hic cultum Gentilium per contemtum vocat אלוה׃ התעתועים i.e. Deum errorum ſeu erroneum; videtur autem reſpexiſſe ad locum illum Jeremiæ cap. 10. verſ. 15. ubi מעשה׃ תעתעים, vid. Id. Jerem. cap. 51. v. 18.

(9.) Ita hic interpretor יאניה׃ videtur autem eſſe Lavinia, Latini regis filia, de qua Virgil. d. loc. vid. infrà cap. 3. princ. n. 6. & n. 9.

(10.) Sic verto hic בינבינטו, paulò poſt n. 14. vocatur בינוינטו; cœterum Turnus iſte Rutulorum dux fuit, prout à Virgilio Æneid. 7. refertur; nomen autem urbis Beneventi, quod recentioris ævi eſt, arguit Judæi interpolatoris manum hic interveniſſe, vid. ſeqv. cap. 3. n. 44. idem hoc oppidum, Beneventum, eo ipſo, quo hæc ſcribo, anno, nempe 1688. die 5. Junii St. N. terræ motu concuſſum ac ferè penitus deletum fuit.

(11.) Vel: Nibelus, ניבלוש ita hic in Hebræo, quædam exemplaria habent גיבלוש i. e. Gibelus, facili mutatione נ in ג, vid. quæ num. 15. annotata ſunt.

Digitized by Google

לו בשאלך שלום מעם אבי לוקוש בצאתו שאל ממנו להשמיני שר צבאו ויעש אנגיאס כן׳ ויבאו בספינות ויעברו במחוז אשתורש הורנוש ויצא טורנוש מלך בינוינטו להחרים׳ ותהיה המלחמה עצומ׳ מאד בבקע׳ כנפנייא ויפול במלחמה פבלוש בן אחיו בזמן ההוא וימלוך אנגיאס דודו ויעש לו המלך גלם זהב ויתנהו בתוכו ויערוך עוד אנגיאס מלחמה לקראת טורנוש מלך בינוינטו ויהרגהו אנגיאס ויעש לו ארון נחשת וישימהו בתוכו ויבן עליו מגדל גבוה על אם הדרך וגם על פבלוש בן אחיו בנה עליו מגדל גבוה על אם הדרך ויקרא שמה קופבלוש מזה וקובטורנוש מזה והנם על אם הדרך ורצפה ביניהם עד היום הזה בין אלבנו ובין רומה ומהיום ההוא והלאה החלו לבא גדולי גדודי מלך אפריקא לבא בארץ כתים לשלול שלל ולבוז בז ויבא

Cùm pacem à patre meo, Luco, petieris, (12.) atq; ipſe à te abierit, roga eum, ut me exercitus ſui ducem conſtituat, quod & Æneas fecit. Hi igitur, cum naves conſcendiſſent, ad provinciam (13.) Aſtoros, cui Turnus præerat, venerunt; Turnus autem, Beneventi (14.) rex, copias adverſus illos eduxit, eosque internecione delere voluit, quocircà atrox admodum prælium in planitie Campaniæ exortum eſt, in quo Paulus, (15.) fratris Æneæ filius, tunc temporis interemptus fuit; Æneas autem, patruus illius, regnum tenuit eique capſam (16.) auream, in qua ejusdem cadaver reponeretur, fabricandam curavit: poſteà Æneas cum Turno, Beneventi rege, prælium iterùm iniit ipſumque interfecit, atque eidem arcam (17.) æneam fieri præcepit, ubi illum repoſuit atque turrim excelſam in bivio (18.) ſuprà illum ædificavit; in Pauli quoque, patruelis ſui, tumulo præaltam turrim in via publica (19.) ſtruendam curavit, quarum alterum Coph Paulus; (20.) alteram verò Coph Turnus appellavit; fuerunt autem turres iſtæ in bivio conſtitutæ, inter quas via lapidibus ſtrata (21.) ad hodiernum usque diem permanet, eſtque inter Albanum & Romam. Ab hoc igitur tempore ac deinceps ingentes

(12.) Id eſt, (uti equidem interpretor) cum patrem meum ſalutaveris, ſic enim R. Salomo ad Geneſ. cap. 47. v. 7. exponit שאלת שלום, Gall Saliier.

(13.) Seu portum, nam vox מחוז, quæ hic habetur, utrumque ſignificat; cœterùm poſſes אשתורש etiam vertere: Aſtures.

(14.) Vid. quæ ſuprà num. 10. h. cap. annotata ſunt.

(15.) Sic vero hic פבלוש vel, ut alii codices habent, פולוש, idem ſuprà num. 11. nominatur ניבלוש i. e. Nibelus, quamobrem vel hic vel ſuprà error typographicus intervenit, quod ſanè in autore noſtro, quoad nomina propria ſatis frequenter accidit, vid. infrà n. 20.

16. Ita hìc גלם interpretor, quo nomine loculus ſeu feretrum intelligitur, vid. num. ſeqv. 17.

(17.) Vid. num. antec. 16. it. Geneſ. cap. 50. v. 26. ubi 70. interpretes ארון exponunt σορὸν i. e. loculum ſeu feretrum.

(18.) Sic interpretor hoc loco על אם הדרך vid. Ezech. cap. 21. v. 21. aliàs 26. ubi R. Salomo exponit Gallicè: qvarre four.

(19.) Vid. num. antec. 18.

(20.) Hebr. קופבלוש, ita hic; alii codices legunt קופאלוש, i. e. Cophalus, huc faciunt, quæ ſuprà num. 15. dicta ſunt, confer. & infrà lib. 2. c. 14. num. 3.

(21.) Hebr. רצפה pavimentum, ſic communiter exponunt, λιθόστρωτον dicitur Græcis, confer. Johan. cap. 19. v. 13.

Digitized by Google

ויבא תמיד עמהם צפו בן אליפז ויברח
צפו גם מאפריקא ויבא בארץ כתים
ויקבלוהו כתי' בכבוד וישכרו אותו
להלחם מלחמותם ויעשר מאד וגדודי
אפריקה פושטים בארץ כתים ויאספו
בני כתים אל הר קופטיציאה מפני גדודי
גוגדלי ויהי היום ויאבד לצפו פר בן
בקר וילך לבקש את הפר וישמע את
געיית הפר סביבות ההר וילך צפו
וירא והנה בתחתית ההר מערה ואבן
גדולה שומה על פיה ויפץ את האבן
והנה חיה גדולה אוכלת השור ומחציה
ומעלה כדמות תיש ומחציה ולמטה
דמות אדם ויהרוג צפו את החיה
ויאמרו יושבי כתים מה נעשה לאיש
אשר הרג החיה אשר כלתה בהמתינו
ויתנו כלם לעשות לו יום אחד בשנה
יום מועד ויקראו את שם היום ההוא צפו
על שמו וינסכו לו נסכים ביום ההוא
ויביאו לו מנחות ויקראו את שם היום
יאנוס על שם החיה אשר הרג ויוסיפו
עוד גדודי גוגדלי לבוא בארץ כתים
לשלול שלל ולבוז בז כפעם ויאסוף
יאנוס צפו לקראת' וינוסו לפניו ויבריחם
ויצל הארץ מגדודם ויוסיפו עוד בני
כתים

tes copiæ regis Africæ terram Cittim pervagari, deprædari ac ſpolia agere cœperunt, cum quibus ſemper fuit Zepho, Eliphaſi filius. Idem Zepho etiam ex Africa fugit (22.) & in terram filiorum Cittim pervenit, qui eundem honorificè exceperunt (23.) eique ſalarium præbuerunt, ut bella ab ipſis ſuſcepta gereret, quo factum eſt, ut Zepho prædives evaderet; Africanorum verò copiæ regionem Cittim devaſtârunt, quapropter filii Cittim in montem Cophtitiæ propter Gogadli (24.) exercitum ſeſe receperunt; accidit autem, ut Zepho juvencum (25.) perderet, quem cùm obambulans quæreret ejusque mugitum circà montem audiret, ecce in imo monte ſpeluncam vidit, cujus introitus ingenti lapide obſtructus erat, quem cùm removiſſet, immanis beſtia apparebat, quæ bovem devorabat, hæc ſuperiore quidem corporis parte hircum; inferiore autem hominem referebat, quam belluam cùm Zepho interfeciſſet, incolæ Cittim dixerunt: ecquid faciemus viro illi, qui beſtiam, jumenta noſtra devorantem, interfecit? his dictis omnes unanimi conſenſu decreverunt, ut certum anni diem eidem conſecrarent, (26.) hunc ipſum diem juxtà illius nomen vocarunt Zepho, quo munera atque libamina eidem obtulerunt, illius inſuper diei nomen appellarunt Janus à nomine beſtiæ, (27.) quam ille interemerat; Gogadli autem exercitus iterùm irruptionem fecit in terram Cittim, ut prædaretur ac ſpolia auferret, prout anteà facere conſveverat; ſed Janus Zepho copias ſuas contrà illos eduxit eosque in

(22.) Nonnulla exemplaria locum hunc aliter & quidem ita legunt: בעת ההיא נלכד צפו מאפריקא i. e. Eodem tempore captus fuit Zepho ex Africa; ſed prior lectio præferenda videtur, cui & R. Iſaac Abarbanel Commentar. ad Eſa. cap. 34. & 35. fol. mihi 54. col. 1. edit. Amſtel. conſentit.

(23.) Idem refert Abravanel d. loco.

(24.) Vel Gogdali, de hoc vid. infrà cap. 3. n. 20.

(25.) Similem ferè tabulam vide ſis apud Livi. Hiſtor. lib. 1. cap. 7. & Virgil. Æneid. lib. 8. de Semihomine Caco, ab Hercule victo.

(26.) Vid. infa cap. 4. n. 14.

(27.) Imò à ſtella Saturni, quam Romani Janum appellárunt, nomen hoc Zephoni impoſitum fuiſſe ſcribit R. Iſaac Abrabanel in Comment. ad Eſaiæ cap. 34. & 35. fol. 54. col. 1. & 2. edit. Amſtel.

כתים וימליכו את יאנוס צפו עליהם • וילכו לכבוש בני תובל ואיי הים. אשר סביבותיהם ויצא יאנוס צפו מלכם בראשם ויכבשם ויקראו לו עוד שם צפו יאנוס על שם החיה ושטורנוס על שם הכוכב אשר היו עובדים לו בימי' ההם ושם הכוכב שבתאי זה מלך תחלה בבקעת כנפניא בארץ כתים ובנה לו היכל גדול מאד וימלוך על כל ארץ כתים ועל כל ארץ איטליאה• והימים אשר מלך יאנוס שטורנוס חמשים שנה וימת ויקבר בעיר גבנא וימלוך התתיו יאנאוס אחר חמשים שנה ויבנה גם הוא בבקעת כנפניא היכל עצום למושבו•

in fugam vertit atque terram ab eorundem incurſionibus liberavit, quo facto filii Cittim Janum Zephonem regem ſuprà ſe conſtituerunt (28.) profectique ſunt, ut filios Thubal atque circumjacentes maris inſulas ſubjugarent. Rex igitur Janus Zepho primus agmina illorum duxit & hoſtes ſibi ſubjecit. His rebus geſtis Zepho præter Jani nomen, quod ob interfectam beſtiam adeptus erat, etiam Saturni cognomen acquiſivit à nomine ſtellæ, (29.) quam iisdem temporibus filii Cittim colebant; ſtella autem illa nominatur (30.) Schabbathai. Hic primus rex fuit in planitie Campaniæ in terra Cittim, ampliſſimumque ſibi palatium exſtruxit & univerſæ terræ Cittim totique Italiæ imperavit; regnavit autem Janus ille Saturnus quinquaginta annos (31.) & in urbe Gabina (32.) mortuus ſepultusq; eſt; huic Janus alter in regno ſucceſſit ac quinquaginta annis eidem præfuit, ipſe etiam in planitie Campaniæ palatium munitiſſimum ædificavit, ut in eo habitaret.

CAP. III.

וימת יאנוס וימלוך התתיו לטיאנוס זה ביאר את הלשו' בלעו והלשו' לעז לטינו באותיותיו

MOrtuo autem Jano (1.) Latinus (2.) in regno ſucceſſit, hic lingvam explanavit (3.) Barbaram, (4.) quæ ab illius nomine Latina

(28.) Vid. R. Abrabanel dict. Comment. ad Eſaiæ c. 34. & 35. alleg. fol. 54 col. 1. & 2.

(29.) Vide, quæ num. antec. 27. ex R. Abrabanele adducta ſunt.

(30.) A Judæis ſcilicèt; cæterùm de Saturno Sabatio vid. inter alios Alſted. in Chronol. Tit. 23. confer. etiam cap. ſeqv. 3. n. 28. & lib. 2. cap. 12. n. 6.

(31.) Conſentit Abrabanel loco ſupra n. 27. & 28. a legato.

(32.) Hebr. גבנא ſic in Hebræo, fortè legendum: Sabina, de qua ſuprà cap. 1. n. 83. R. Iſaac Abrabanel ad Eſai. c. 34. & 35. fol. 54. col. 2. ſcribit, urbem Siciliæ primariam, Palermo ſeu Palermam, ab hoc Jano exſtructam fuiſſe.

(1.) Altero ſcil. ſeu Secundo.

(2.) Vid. quæ ſuprà ad cap. 2. num. 6. annotata ſunt.

(3.) Sic verbum ביאר hic vertere volui, vid. Deuteron. cap. 1. v. 5. & c. 27. v. 8. ibique R. Salom. hinc ביאורים i. e. expoſitiones, explanationes &c. quæ Rabbinis frequentes ſunt.

(4.) Ita hic vocem לעז exprimere volui; Barbara autem ſeu peregrina hoc loco dicitur, non ratione regis Latini ejusque populi, his enim vernacula fuit; ſed quia Judæi omnem aliam lingvam, præter Hebraicam, (quæ ipſis לשון הקדש i. e. linqua ſancta. dicitur,) ſic appellare ſolent; hinc, quando Galli, Itali vel Hiſpani

באותיותיו על שמו׳ וגם הו׳ בנה מגדל
מושבו גדול מאד ועשה ספינות הרבה׳
וילך אל אחדרובל בן אגניאס אשר
לקח יואנייה מהם במלחמות עם כתיים
ויהי למלך אחדרובל בת ושמה׳
אופזיונה יפה מאד ויקמו את צלמה
אנשי דור׳ על לבושיה׳ מרב יפיה׳
ותהי המלחמ׳ גדולה מאד בין אחדרובל
מלך קרטינייא ובין לטינוס מלך כתיים׳
וילכוד מהם לטינוס את תעלת המים
אשר הביא אגניאס בקדתו את יואנייה
ויביאה אגניאס אל מדינת קרטיינגא׳
ובימי אגניאס חלתה׳ יואנייה׳ ויקש
חליה על אגניאס ועל שריו ויאמ׳
אגניאס המלך לחכמיו במה ארפא חולי
יואניה׳ ויאמרו לו חכמיו לא אויר
ארצנו כאויר ארץ כתיים ולא ממינו
כמימיה׳ על כן חלתה המלכה בהשתנו׳
עליה האויר והמים וגם בארצה לא
שתתה׳ כי אם מן המי׳ המובאי׳ מן
פורמה אשר העלו אותה אבותיה על
הגשרים ויצו אגניאס את שריו ויבאו
ממי

tina dicitur) cum literis ſuis, is ipſe maximam quoque arcem exſtruxit, ut in ea reſideret, multas etiam naves fabricandas curavit & ad Osdrubalem, (5.) filium Agniæ, (à quo Janija (6) in bello, cum filiis Cittim (7.) geſto, capta fuit,) profectus eſt; Osdrubali autem filia erat, nomine Ophaſiona, (8.) formâ egregia, cujus imaginem homines tunc temporis in veſtibus ſuis acu pingebant propter eximiam ejusdem pulchritudinem; ingens autem bellum inter Osdrubalem, Carthaginis atque Latinum, Cittiorum regem, obortum fuit: Latinus enim aquæductum ab illis acceperat, quem Agnias, cùm Joanijam (9.) ſibi matrimonio junxiſſet, ad urbem Carthaginem deduxerat. Cœterùm Agniæ ætate Joanija ægrotare cœpit, cujus morbum rex ejusque principes ægerrimè tulerunt; Agnias igitur ſapientibus viris, quos ſecum habebat, dixit: Quodnam remedium inveniemus morbo Joanijæ? illi verò regi reſponderunt: aër regionis noſtræ non idem eſt atque aër terræ Cittim nec aqua noſtra eorundem aquæ ſimilis eſt, (10.) propterea regina in morbum incidit, ab mutationem ſcilicet aëris & aquæ, regina quoque, cùm in terra ſua eſſet, non aliam bibit aquam, quàm quæ ex urbe Phorma, allata fuit, quam illius parentes per tubos lapideos (11.) derivârunt. Agnias igitur principibus ſuis præcepit

ſpani Judæi aliquam vocem Hebræam in vernacula ſua exponere volunt, præmittunt בלעז i. e. vernaculè ſeu ſermone, in hac terra uſitato, prout Buxtorf. hac voce annotavit, confer. R. Salom. ad Eſai. 33. v. 19. & ad Pſalm. 114. v. 1.

(5.) Dicitur aliàs nomine Punico Asdrubal, vid. infrà hoc cap. 3. num. 17.

(6.) De hac dixi cap. antec. 2. n. 9. confer, & num. 9. h. cap.

(7.) De his ſuprà cap. 1. n. 63. plura ſunt annotata.

(8.) Vel: Opheſiona, ita hic verto אופזיונאה; ſed nomen iſtud corruptum puto; Ælianus Var. Hiſtor. lib. 12. c. 1. meminit Aſpaſiæ, fœminæ pulcherrimæ, quæ primùm Cyri, dein Artaxerxis pellex fuit, vid. infra hoc cap. 3. n. 21.

(9.) Vid. quæ cap. antec. 2. n. 9. & num. 9. h. cap. notata ſunt.

(10.) Hujus hiſtoriæ meminit etiam R. Salom. in notis ad 1. Paralip. cap. 11. v. 17. cujus hæc ſunt verba: מלכה אחת שחלתה על שנישאת חוצה מארץ מולדתה ואמרו הרופאים אין לה רפואה עד שתרחץ ותתנה ממימי מקומה וכן עשו לה i. e. Regina quædam, extrà patriam ſuam ducta, ægrotavit; dixerunt autem medici, quòd aliter ſanari non poſſet, niſi lavaretur & aquâ natalis ſoli ſublevetur, atque ita eidem fecerunt.

(11.) Seu fornices atque canales lapideos, ſic explico hic vocem גשרים, vid. num. ſeq. 12.

ממי פורמה אשר לכתים בכלים וישקלו
המי׳ ההם עם כל מימי אפריקת
וימצאו מימיה קלי׳ בנגדם ויצו אגניאס
את כל שריו לאסוף חוצבי אבני׳ לאלפי׳
הלבבו׳ ויחצבו אבני׳ לאין שיעור
ולאין מספר ובנים הרבה מאד ויבנו גשר
עצום מאד ויביאו מעין המים עד מדינת
קרטיינא ויהיו המים ההמה ליואניית
המלכה לכל צרכיה ולכל אורחות
לשתות ולאפות ולבשל ולרחוץ ולהשקות
כל זרע אשר היא אוכלת ממנה וגם מן
האדמה הביאו מכתים באניות ובורת
ואבנים לבנות ויבנו לה היכלות בהם
וכל זאת עשו לה מרוב אהבתם בה
ויתחשו העם בכשפיה ויתברכו בה ותהי
להם המלכה יואניית ללילית. ויהי כאשר
נלחם לטינוס עם אזדרובל בן אגניאס
והרס מקצת הגשר ויכם מכה רבה מאד
אז נתמלאו יושבי גונדלי קנאה וילוך
לבם עליה׳ ויפכבו את נפשות למו׳
ויפול אזדרובל המלך במלחמה ההיא
ויקח לטינוס את אוספיציונה בתו לאשת
וימלוך לטינוס בחזק׳ והימי׳ אשר מלך
לטינוס מ״ה שנה וימת לטינוס וימלוך
תחתיו

pit, ut Phormæ, quæ in terra Cittim ſita erat, aquam vaſculis apportarent eamq; cum aliis omnibus Africæ aquis ponderarent, quo facto aqua Phormæ levior deprehenſa eſt omnibus aquis Africæ. Tunc rex Agnias omnibus principib9 ſuis præcepit, ut lapicidas maximo numero congregarent, hi itaq; lapides ingentis magnitudinis atque copiæ penè infinitæ ceciderunt, multi etiam fabri adfuerunt, qui pontem (12.) firmiſſimum ædificârunt, quo mediante aquam è ſcaturigine usque ad urbem Carthaginem deduxerunt; hæc aqua reginæ, Joanijæ, ad quodvis opus omnemque neceſſitatem, ad bibendum nimirum, & ad coquendum, ad abluendum quoque & ad lavandum atque ad irrigenda olera omnia, quibus illa veſcebatur, uſui fuit, ex ipſa quoque terra Cittim eandem aquam atque prætereà alborum lapidum maximam vim multis navigiis advexerunt, quibus palatia exſtructa fuerunt ob reginæ iſtius amorem, quo eandem proſequebantur loci illius incolæ, præſtigiis (13.) quoque ejusdem reginæ uſi ſunt ad divinandum atque per illam (14.) quævis fauſta ſibi precati ſunt (15.) eandemque ut Deam (16.) coluerunt; Cùm verò Latinus bellum adverſus Asdrubalem, (17.) Agniæ filium, geſſiſſet ac partem aliquam pontis (18.) ſubvertiſſet eosque (19.) ingenti clade affeciſſet, tunc incolæ Gondali (20.) æmulatione & ira commoti ſemetipſos morti objecerunt, in hoc prælio cecidit rex Asdrubal; Latinus autem ejusdem filiam, Oſpitionam,

(12) Vid. quæ num. antec. 11. hac de re dixi; quomodo autem pontem ſeu canales lapideos per tàm ingens terræ ſpatium deduxerint, aliis ejus rei peritis inquirendum relinquo.

(13.) Seu incantationibus, כשפים quæ vox hic occurrit.

(14.) Ipſam enim, tanquam Deam colebant, prout mox in ipſo textu ſequitur.

(15) Sic vertere volui יתברכו בה, ad verbum: ſibi benedixerunt in ea.

(16) Ita vocem לילית hic interpretor, eandem R. Salomo ad Eſaiæ cap. 34. v. 14. & alibi exponit שם שידה i. e. nomen dæmonis vel demoniſſæ, vid. Dilher. atrium lingv. Sanct. voce ליל.

(17.) Vide, quæ ſuprà hoc cap. 3. num. 9. de hoc nomine dixi.

(18.) De quo num. 11. & 12. quædam notata ſunt.

(19.) Asdrubalis nimirum ſubditos ſeu milites.

(20.) Hebr. גונדלי, nonnulli códices habent גוגרלי de quo cap. antec. 2. n. 24. dictum eſt.

Digitized by Google

תחתיו אסביאנוס ל״ח שנה וימת
אסביאנוס וגם הוא בנה היכל גדול׃
וימלוך תחתיו לטינוס נ׳ שנה וזה לטינוס
נלחם עם יושבי אלמניא ובורגוניא בני
אלישה וישימם למס עובדי׃ וישב ויבן לו
היכל לוציפר והוא היכל כוכב הנוגה׃
וסגר היכל סטורנוש הוא כוכב שבתאי
והעביר את כהניו באש על מזבח
לוציפיר׃ וימת לטינוס וימלוך תחתיו
אניאס תרויאנוס ל״ו שנים ויבן גם הוא
היכל לשבתאי׃ וימת א״ס טרו אנוס
וימלוך תחתיו אוליבא לט״ שנים׃
וימת אוליבא וימלוך תחתיו אביציוס
כ״ד שנ׳ ויבן לו היכל לשבתאי׃ וימת
אביציוש וימלוך תחתיו כאפיס ויבן
היכל לשבתאי׃ וימת כאפיס
וימלוך תחתיו קרפינטו י״ג שנה ויבן
היכל לשבתאי׃ וימת קרפינטו וימלוך
תחתיו טביאנוס פ׳ שנ׳ ויבן היכל
לשבתאי

nam, (21.) uxorem ſibi duxit atque regnum per vim adminiſtravit; cumque Latinus quinque & quadraginta annis regno præfuiſſet, diem obiit ſupremum, ejusdem ſucceſſor Asbianus (22.) octo & triginta annos regnavit, atque poſtqvam palatium exſtruxerat ampliſſimum, vitam cum morte commutavit: eô defunctô Latinus (23.) quinquaginta annis regnum tenuit, is ipſe Latinus bellum adverſus Alamaniæ (24.) & Burgundiæ incolas, Eliſæ filios, (25.) geſſit, eosque ſibi tributarios fecit, cumque (ab ipſis) reverſus eſſet, templum Lucifero (26.) (delubrum iſtud fuit ſtellæ matutinæ) (27.) extruxit, atq; Saturni, qui eſt ſtella Schabbathai, (28.) fanum clauſit, ejusque ſacerdotes ſuper Luciferi altari igne combuſſit; mortuo autem Latino ejusdem ſucceſſor Anias Tervianus (29.) triginta ſex annos regnavit, atque templum Schabbathæo, (30.) exſtruxit; cùm verò is vitam finiiſſet, ſucceſſor illius, Oliba, (31.) novem & triginta annis (32.) regnum adminiſtravit; quo defuncto Abitius (33.) viginti & quatuor annis imperio præfuit, templumque Schabbathæo ædificavit; ejusdem ſucceſſor Caphis (34.) etiam Schabbathæo templum erexit, quo mortuo ſucceſſor ejus, Carpinthus, (35.) tredecim annós regna-

(21.) Hebr. אושפיזיונה, ſic in noſtro codice; alii legunt אושיזיונה i. e. Oſiziona, vid. quæ ſuprà h. cap. 3. n. 8. annotavi.

(22.) Sic verto hic אסביאנוס; ſed nomen iſtud corruptum puto; cœterum de dynaſtiis veterum regum Romanorum eorumque ſucceſſione vid. inter alios Alſted. Chronolog. Tit. 23.

(23.) Alter nimirum ſeu ſecundus hoc nomine.

(24.) Vide, quæ ſuprà cap. 1. n. 51. de hac gente dicta ſunt.

(25.) De quibus ſuprà d. cap. 1. n. 50.

(26.) De hoc vid. num. ſeq. 27. & infrà cap. 4. num. 15.

(27.) Plautus hanc ſtellam diurnam vocat, Græcis eſt φωσφόρος, dicitur hic כוכב נוגה, ſic quidam vocem צפירה quæ Ezech. cap. 7. v. 7. & 10. legitur, exponunt.

(28.) De hac ſtella dictum eſt ſuprà cap. 2. n. 30.

(29.) Sic verto hic אניאס תרויאנוס videtur autem is eſſe Æneas Sylvius, de quo vid. Alſtedii Chronolog. Tit. 23.

(30.) Id eſt, Saturno, vid. num. antec. 28.

(31.) Forſitan hic intelligitur Alba Sylvius, de quo Alſted. Chronol. dict. Tit. 23.

(32.) לט״, ita hic, alii legunt ט״ו i. e. quindecim.

(33.) Fortè is fuit Capetus Sylvius, de quo Alſted. d. Tit. 23.

(34.) Hic Capys Sylvius fuiſſe videtur, cujus Alſted. d. Tit. 23. mentionem facit.

(35.) Calpetus hic eſſe videtur, de quo Alſted. dict. loco.

לשבתאי וימת טביאנוס וימלך תחתיו
אגריפס מ׳ שנה ויבן היכל לשבתאי׃
וימת אגריפס וימלך תחתיו רומלוס
יט״ שנ׳ ויבן היכל לשבתאי׃ וימת
רמלוס וימלך תחתיו אבינטינו ל״ז שני׳
זה נלחם עם בני ריפת היושבים על
נהר לירא ועל בני תורש היושבי׳
בטורקיא׳ על נהר לירא גם הם אשר
ברחו מפני אגניאס מלך אפריקה׃ ויבנו
את תורש ואת אנבוזה ואת קינוך
ויכניע׳ אבינטינו ויבן לו היכל לשבתי׃
וימת אבינטינו וימלך תחתיו פרוקאס
כ״ג שנ׳ ויבן היכל לשבתאי׃ וימת
פרוקאס וימלך תחתיו אומליאוס מ״ג
שנה ויבן היכל לשבתאי וימת אומליאוס
וימלוך

regnavit atque templum Schabbathæo condidit; cùm verò hic quoque diem ſupremum obiiſſet, ejusdem ſucceſſor Thabianus (36) octoginta annos regnavit, ac templum Schabbathæo extruxit: hoc etiam defuncto, Agrippas, (37.) illius ſucceſſor, quadraginta annis regno præfuit, ac templum Schabbathæo itidem exſtruxit; mortuo autem Agrippa ſucceſſor Romulus (38.) novendecim annos regnavit templumque Schabbathæo condidit; hic, cùm diem quoque ſupremum obiiſſet, Aventinum (39.) habuit ſucceſſorem, qui ſeptem & triginta annis regnum adminiſtravit ac contra filios Riphat, (40.) qui fluvium Lira (41.) accolunt, ut & adverſus filios Tures, (42.) qui Thurciam (43.) inhabitant, bellum geſſit; illi ipſi fuerunt, qui etiam Agniæ, Africæ regis, metu aufugerunt, urbesque Turs, Anbaſam & Cinoch (44.) condiderunt, hos populos Aventinus ſubegit, templumque Schabbathæo exſtruxit; cùm verò Aventinus vitam finiiſſet, Procas, (45.) ejusdem ſucceſſor, tres & viginti annos regnavit, templumque Schabbathæo ædificavit; Proca autem defuncto Amulius (46.) in ejusdem regno ſucce-

(36.) Tiberinus Sylvius hic innui videtur, quem Alſtedius dict. Tit. 23. refert.

(37.) Alſtedius eod. Tit. 23. hunc vocat Agrippam Sylvium.

(38.) Hic Romulus etiam Alladius Sylvius dictus fuit, uti refert Alſtedius in Chronol. Tit. 23.

(39) Is Sylvius cognomine dictus fuit, à quo & mons Aventinus nomen accepit, eò, quòd Aventinus in eo ſepultus eſſet, uti ſcribit Alſted. in Chronol. eod. Tit. 23. vid. cap. ſeq. 4. n. 9.

(40.) De his vid. ſuprà cap. 1. num. 17.

(41.) De hoc fluvio vid. idem cap. 1. num. 18.

(42.) Hi diverſi videntur eſſe à filiis Thiras, de quibus ſuprà eod. cap. 1. num. 43.

(43.) Ita hic verto טורקיא׃, niſi fortè legendum טורקיא׃, quod Thraciam vertere poſſis. nam à Thiras Thraces eſſe Joſephus antiqv. lib. 1. c. 7. aſſerit, quamvis fluvius Lira (Gallis La Loire) huic ſententiæ parùm conveniat, vid. quæ ſuprà eod. cap. 1. n. 43. ea de re dicta ſunt.

(44.) Has urbes Joſ. Scaliger Trihæreſ. Nic. Serar. cap. 4. ſcribit eſſe: Tours, Amboiſe & Chinon, unde ipſe putat, recentia hæc locorum nomina arguere autorem noſtrum, ſive Judæum interpolatorem recentioris ævi eſſe, cùm loca iſta anno DC. à natali Chriſti adhuc Turones, Ambaſia & Kainon dicta ſint, vid. quæ ſuprà c. 2. n. 10. & infrà lib. 2. c. 15. n. 19. annotata ſunt.

(45.) Hebr. פרוקאס ita hic in noſtro codice: alii legunt פורקאס i. e. Phorcas; ſed prior lectio præferenda videtur, nam & Alſtedius in Chronolog. Tit. 23. ſcribit, Procam Aventino in regno ſucceſſiſſe.

(46.) Hebr. אמוליאוס, ſic tranſpoſitis literis cum Hiſtoricis Romanis legendum puto, nam poſt Procam Amulius Sylvius regnum occupavit, excluſo Numitore, fratre majore, uti refert Alſted. eod. Tit. 23.

Digitized by Google

וימלוך תחתיו רומלוס לח״ שנה והוא בנה תחלה רומה׃

ſuccedens tribus ac quadraginta annis eidem præfuit & in honorem Schabbathæi etiam templum condidit; cùm verò hic quoq; mortuus eſſet, ſucceſſor ejus Romulus (47.) octo & triginta (48.) annos regnavit, atq; hic primus Romam condidit.

CAP. IV.

בימי הכה דוד את ארם ואת אדום. ויברח הדרעזר בן רחוב מלפני דוד ויבאו הדרעזר וציר בנו בארץ כתים ויתן להם רומלוס המלך מקום בחוף הים בהר ויבנו שם עיר ויקראו שמה צורנתו ושם האיש הבורח מפני דוד ציר ממשפחת הדרעזר ובנו להם עיר אחרי ויקראו אותה אלבאנו הקדומה וישבו שם עד היום הזה׳ ואז עיר צורנתו נבקע בתוכה מעין ומשח לשני׳ רבי׳ נשקע העיר ויכס הים עליה והנה היא נראית בין נפולי ובין צורנתו החדשה גם

ILlius ætate David (1.) Syros & Idumæos clade affecit, Hadareſer (2.) quoque, filius Rechob, Davidis metu aufugit; cœterùm, Hadareſer & illius filius, Zir, ad terram Cittim venerunt, his Romulus, rex, locum quendam, ad litora maris in monte ſitum, dedit, ubi oppidum, quod Zurentum (3.) appellârunt, ab ipſis conditum fuit; nomen autem viri, qui à Davidis aſpectu aufugit, fuit Zir ex familia Hadareſer, aliud inſuper oppidum ædificârunt, quod Albanum vetus (4.) nominàrunt, idque ad hodiernum usque diem incolitur. Eodem tempore in urbe Zurento fons (5.) erupit, unde limpidiſſimum emanavit oleum; ſed multis poſt annis urbs illa ſubmerſa ac maris fluctibus obruta fuit, quæ etiamnum conſpicitur (6.) inter Neapolim & Zurentum no-

vum,

(47.) Poſt Amulium Sylvium Numitor Sylvius a nepotibus ſuis, Romulo & Remo, reſtituitur regno, occiſo Amulio, uti ſcribit Alſted. dict. Tit. 23.

(48.) Hebr. לח״ ita hic in noſtro codice; alii legunt מח״ i. e. octo & quadriginta.

(1.) Autor noſter, ſive Judæus interpolator hic Romulum Davidi σύγχρονον facit, ſed imperitè, Jonſtonius in Hiſtor. Civil. & Eccleſ. ad Jothami, regis Judaici, tempora Romuli & Remi ætatem refert; Latinum autem Sylvium, qui longo tempore Romulum anteceſſit, Saulis ac Davidis ætate regnâſſe ſcribit Alſtedius in Chronolog. eod. Tit. 23.

(2.) De hoc vid. 2, Sam. cap. 8. v. 3. R. Benjamin in Itinerario pag. mihi 24, nominat hunc צנצן הדרעזר i. e. Zenzen vel Zinzan Hadareſer, eumque metu Davidis aufugiſſe ſcribit, vid. num. ſeqv. 3,

3.) Hanc urbem poſtmodum פוזול ſeu Puteolos (uti Conſtantinus L' Empereur vertit) vocatam fuiſſe ſcribit R. Benjamin dict. Itinerar. pag. 23. ac quæ hic צורנתו vocatur, ipſe nominat סוריינטו, quod oppidum L' Empereur vertit Surentum, idque olim à Zinzan. Hadareſer, quum is metu Davidis aufugiſſet, conditum fuiſſe ſcribit, vid. num. antec. 2. cœterùm de urbe Puteolis vid. inter alios etiam Joh. Lightfooti Hor. Hebraic. in Acta Apoſtol. cap. 28. v. 13.

(4.) Sic אלבאנו הקדומה hic vertere volui.

(5.) Idem refert R. Benjamin in Itinerario ſuo pag. mihi 24.

(6.) R. Benjamin eod. loco ſcribit, etiamnum fora & turres, quæ in media urbe fuerint, à quovis conſpici poſſe.

Digitized by Google

גם בזה לא נפסק המעיין ההוא כי עתה
הוא נובע ועולה השמן הטוב הנובע
ממנה על מי הי׳ וילקטוהו יושבי נאפולי
תמידי׳ וירא אבינטי רומלוס ויראה גדולה
מפני דוד ויבן חומה על כל בניני
המלכים אשר מלכו לפניו וישם על
ההיכלות חומה גדולה והגבעו׳ אשר
מסביב בתוך החומה ואריכו החומה
מ״ה מילין ויקרא את שם העיר רומא
ע״ש רומלוס ויראו יראה גדולה כל ימי
דוד׳ וזה הרומלוס הגדיל שם כל בני
כתי׳ ויקראו את שם הארץ רומניא
עד היום הזה ויבן היכל עצום ליובים
הוא כוכב צדק וישם לו מועד יום ה׳
ויסגור היכל לוציפירו ויעש רומלוס
מלחמה גדולה רבה ויהי לו ברית בינו
ובין דוד וימת רומלוס וימלוך בומא
כוניפילים מ״א שנה׳ וימת נומאכוניפילום
וימלוך תחתיו תוליאוס אסתליאוס ל״ב
שנה וימת תוליאוס אסתליאוס וימלוך
פרישקו תרכינוס לז״ שנה׳ וימת
פרישקו

vum, ac ne ſic quidem fons iſte deſiit, hic enim ad noſtra usque tempora ſcaturiens optimum producit oleum, (7.) quod, dum mari innatat, incolæ Neapolis ſubinde colligunt. (8.) Cœterum Romulus, Aventi (9.) Davidem valdè metuit, atque omnia ædificia illa, quæ anteriores reges exſtruxerant, mœnibus circumdedit, eorumque palatia ac templa ampliſſimo muro cinxit, colles quoque circumjacentes mœnibus concluſit, quæ tàm ampla fuerunt, ut quinque ac quadraginta milliaria complecterentur, urbemque à nomine ſuo appellavit Romam; in magno autem metu fuerunt, (10.) quamdiu David vixit: is ipſe Romulus omnibus filiis Cittim (11.) celebritatem nominis acquiſivit; regio autem illa ad hodiernum usque diem Romania (12.) appellatur; idem Romulus validiſſimum templum Jovi (is ipſe eſt ſtella juſtitiæ) (13.) exſtruxit, eique certum (14.) aſſignavit diem, quintum ſcilicèt (ſeptimanæ) atque Luciferi (15.) templum clauſit; Romulus autem cùm multa maximaque bella geſſiſſet, ac fœdus cum Davide iniisſet, diem obiit ſupremum; eidem Numa Conipilus (16.) in regno ſucceſſit, cui etiam uno & quadraginta annis præfuit; Numa Conipilo mortuo, Tullius Aſtilius, (17.) ejusdem ſucceſſor, duos & triginta annos regnavit; hoc ètiam

(7.) Hoc oleum R. Benjamin dict. loco פיטרוליו i. e. Petrolium nominat, quod Conſtant. L'Empereur vertit: vitriolum.

(8.) Idem R. Benjamin in Itinerario ſuo pag. mihi 25. ſcribit, oleum iſtud, ex aquæ ſuperficie collectum, ad medicamenta conficienda ſeponi ſolere, atq; ibidem thermas ſive balnea aquarum calidarum, quæ ex fundo in maris littore ſcaturiunt, inveniri.

(9.) Pater ſcil. vel rex Aventini, ita hìc interpretor verba iſta: אבינטי רומלוס, vid. cap. anteced. 3. num. 38. & 39.

(10.) Romani ſcil. ſeu filii Cittim, prout illi ab Autore noſtro, ſive Judæo interpolatore paulò poſt num. 11. nominantur.

(11.) Vide, quæ ſuprà cap. 1. n. 63. de hac voce annotata ſunt.

(12.) Romandiola hodiè vocatur ea regio, ubi Bononia & Ferraria ſita ſunt, vid. inter alios Cluverii Epitom. Hiſtor. & quidem in vita Conſtantini Quinti Copronymi, pag. mihi 430.

(13.) Sic כוכב צדק à Judæis nominatur Jupiter Planeta.

(14.) Hebr. יום מועד, diem ſtatutum, vid. ſuprà cap. 2. num. 26.

(15.) De quo ſuprà cap. 3. n. 26. & num. 27.

(16.) Hebr. נומאכוניפיל ום ſic corruptè in Hebræo nomen habetur; ſed cum Livio aliisque Hiſtoricis Romanis hìc in textu noſtro legendum erit נומא פומפיליום Numa Pompilius.

(17.) Hic eſt Tullus Hoſtilius, de quo in Hiſtoriis Romanis, legendum igitur in Hebræo תולאוס אוסתיליאוס

פרישקו תרכינוס וימלוך תחתיו שירטוס
לד״ שנה וימת שירטוס וימלוך תחתיו
תרכינוס לה״ שנ׳ וזה מלך תרכינוס חמד
אשת מאנשי רומא והיא בעולת בעל
ויקחה בחוזקה ותתעצב האשה ותתקע
חרב בבטנה ותמת ויקומו אחיה ובעלה
ויארבו לו בהיכל יובי״ס ויבא תרכינוס
להשתחוות בהיכל יובים ויהלמו עליו
פתאום בהיכל יובים בבאו להשתחו׳
שם והחרב שלופה בידם ויכוהו וימיתוהו
וישבעו רומיים ביום ההוא כי לא ימלוך
עליהם מלך ברומא ויבחרו להם מזקני
רומא ישיש ועשו שלש מאו׳ ועשרי׳
יועצים עמו וישימו אותם עליהם למשול
בהם ולנהוג מלכותם וימשול הישיש
וג׳ מאו׳ וכ׳ יועצים עמו ויכבשו את
כל המערב· ויהי מקץ מאתים וה׳ שנה
ותתעוררו מלחמות גדולות ועצומות בין
בבל

iam defuncto, Priſcus Tarquinus (18.) ſeptem & triginta annis (19) regno præfuit; hic, cum vitam quoq; finiiſſet, Sertum (20.) habuit ſucceſſorem, qui quatuor & triginta (21.) annos regnavit, quo etiam defuncto, Tarquinius (22.) in regno ſuccedens, quinque & triginta annis (23.) eidem præfuit: hic rex, (24.) cùm amore fœminæ cujusdam, (25.) quæ civi Romano nupta erat, flagrâſſet, eandem per vim ſtupravit; fœmina autem factum iſtud indigniſſimè ferens, gladium ventri infixit, atq; ita vitam finiit, quo facto ejusdem fratres atque maritus Tarquinio inſidias in Jovis templo ſtruxerunt, eumque, cùm adorandi cauſa eò veniſſet, repentè ſtrictis gladiis adorti, ibidem percuſſerunt atque interfecerunt. (26.) Eodem die Romani jurejurando ſeſe obſtrinxerunt, ne quis impoſterùm rex eſſet Romæ, quamobrem ex ſenioribus Romanis Conſulem (27.) & unà cum eo trecentos ac viginti conſiliarios (28.) elegerunt, iisque imperandi poteſtatem atqve regnandi vim dederunt; ſic Conſul & cum eo trecenti ac viginti Senatores imperârunt, omnemque terram occidentalem ſubjugârunt. Poſt ducentos ac quin-

 que

(18.) Hic Ancus Marcius, Tulli Hoſtilii ſucceſſor, omiſſus eſt, poſt quem Tarquinius Priſcus regnavit, prout Livius cœterique Hiſtorici Romani ſcribunt.

(19.) Livius libr. 1. c. 40. ſcribit, Tarquinium Priſcum octo & triginta annos regnâſſe.

(20.) Hebr. שירטוס, ſic in exemplari noſtro hîc corruptè legitur; Servius Tullius intelligitur, de quo Livius d. lib. 1. c. 40. & ſeqq. aliique Hiſtorici Romani, quapropter legendum erit שירויאוס Servius.

(21.) Livius eod. lib. 1. c. 48. ſcribit, Servium Tullium quatuor & quadraginta annos regnâſſe.

(22.) Is Tarquinius Superbus dictus fuit, de quo plura apud Livium aliosque ſcriptores Romanos.

(23.) Livius dict. lib. 1. cap. 60. ſcribit, Tarquinium Superbum viginti quinque annos regnâſſe.

(24.) Imò non ipſe rex Tarquinius Superbus; ſed ejusdam filius, Sextus Tarquinius, Lucretiam per vim ſtupravit, prout Livius eod. lib. 1. c. 58. refert.

(25.) Hæc fuit Lucretia, Collatini uxor, de qua Livius dict. loc.

(26.) Livius eod. lib. 1. c. 60. ſcribit, Tarquinio Superbo portas urbis Romæ clauſas eique exilium indictum fuiſſe.

(27.) Ita hîc interpretor vocem ישיש i. e. ſenem, decrepitum, vid. quæ ad lib. 3. c. 17. num. 6. & alibi in ipſo autore noſtro ea de re annotata ſunt; cœterùm non unus, ſed duo Conſules comitiis centuriatis à præfecto urbis ex commentariis Servii Tullii initio creati fuerunt, nimirùm L. Junius Brutus & L. Tarquinius Collatinus, uti ſcribit Livius eod. lib. 1. cap. ult.

(28.) Sive Senatores, in Hebræo habetur vox יועצי i. e. Conſiliarii.

Digitized by Google

בבל ובין רומניים בים וביבשה יען אשר עזרו את יון בהלחמ׳על בבל בעת ההיא אשר מרדו ׃ ויסובו את נהר תיבות אל מקומות אחרות וירצפו את קרקע הנהר משער לשער ממבואו בעיר רומא ועד שער צאתו מן העיר ומשע׳ צאתו מהעיר עד הים י״ח מיל כלו רצוף נחשת ומשער רומה היוצא אל הים עד שער מבוא המי׳ ו׳מילין כי שלש חלקי העיר מזרח העבר לנהר׳ והחלק הרביעי מעבר הנהר מזה והנהר בתוך המחיצ׳ ׃ וירצפו אנשי יושבי רומא את קרקע הנהר למען לא יבאו אניות צי׳ שם ממלך בבל כי פחדו ורגזו כל באי מזרח ומערב בשמעם כי לכד נבוכדנצר ירושלם עיר הקדש וישלחו אליו מנחה ביד שלוחיהם ויכרות להם ברית אחרי המלחמה ותשקוט המלחמ׳ עד מלוך דריוש המלך ויתעורר עוד להלחם ׃

que annos (29.) maxima & atrociſſima bella terra marique exorta ſunt inter Babylonios atque Romanos, eò, quòd hi Græcis auxilio veniſſent in bello contrà Babylonios, eo tempore, quo Græci à Babyloniis defecerant. Romani etiam fluvium Tyberim aliò deduxerunt, ejusque fundum (30.) ab una porta ad alteram ſtraverunt (31.) nimirum ab introitu urbis Romæ usque ad ejusdem exitum & à porta, unde egreſſus ex urbe fuit, usque ad mare, novendecim ſcilicet milliaria; totum illud pavimentum (32.) ære (33.) ſtratum erat; à porta autem Romana, quæ ad mare ducebat, usque ad portam Flumentanam (34.) ſex erant milliaria, etenim tres urbis (35) partes citrà fluvium; quarta verò pars ultrà eundem ſita erat; ipſe autem fluvius mediam interſecat regionem: Incolæ igitur urbis Romæ fluminis fundum (36.) ideò ſtraverunt, ne Barbarorum naves (37.) à rege Babyloniæ eò venirent. Omnes quippe incolæ tàm Orientis, quàm Occidentis maximoperè timuerunt, cùm audiſſent, Hieroſolymam, urbem Sanctam, à Nebucadnezare captam eſſe, eidemque munera per legatos miſerunt, qui etiam fœdus poſt patratum bellum cum iisdem iniit, pax itaque ad Darii usq; regnum fuit, quo tempore bellum denuò exarſit.

CAP.

(29) Videtur hic autor noſter, vel Judæus interpolator, annos illos numerare ab urbe Roma condita; ſed, ſi Livio lib. 1. c. 60. fidem habemus, regnatum fuit Romæ ab condita urbe ad libertatem annos 244.

(30.) Alveum ſeu imam fluminis partem, ſic expono hìc קרקע i. e. ſolum, confer num. 32. h. cap.

(31.) Ære nimirùm ſeu cupro, de quo paulò poſt num. ſeq. 33

(32.) Fundus ſeu ima pars fluminis, vid. num. antec. 30.

(33.) Seu cupro, de quo num. præced. 31.

(34.) Ita hìc verto שער מבוא המים portam ſcilicet, ubi Tyberis urbem intrat, vid. Liv. lib. 6. c. 20. it. lib. 35. c. 9. & c. 21. hæc porta poſteà Flaminia, nunc populi dicta eſt, porta del popolo Italis.

(35.) Vide urbis Romæ deſcriptionem inter alios apud Andr. Schottum Itinerar. lib. 2. c. 1.

(36.) Solum ſeu imam partem, vid. num. antec. 30. & 32.

(37.) Sic vocem ציים hic exponere volui; confer. Pſalm. 72. verſ. 9. ibique Raſchi not. alii aliter explicant, vid. Ejusd. R. Salom. not. ad Numer. cap. 24. v. 24. ubi vocem hanc exponit בגיות גדולות naves magnas, Idem R. Salom. ad Daniel. 11. v. 30. exponit: סיעות i. e. cœtus, catervas.

CAP. V.

ויהי בפקוד אלהים על בבל כל אשר
דבר על יד ישעיהו בן אמוץ הנביא
ועל יד ירמיהו בן חלקיהו הנביא על
אודותיה העיר וי׳ עליה את ב׳ מלכי
גוים גדולים ואדירי׳ את דריוש מלך
מדי ואת כורש מלך פרס ויתחתן כורש
בדריוש ויקח את בתו לו לאשה׃
ויתחברו שניהם יחד ויפשעו במלך כשד׳
וימרדו על בלשצר המלך אז התגרו
מלחמה גדולה ובתחלת המלחמ׳ נצחו
הכשדי׳ ויפלו חללים רבים מגדודי מדי
ופרס׃ ויתחזקו עוד ב׳ המלכים האלה
את מעמדם ומלחמה׳ ותתגר עוד מלחמ׳
גדולה ועצומה בניהם ויפלו מאלה
ומאלה רב׳ וישפכו דם נפשות רבות
לאין מספ׳ וינוסו הכשדים וירדפום כורש
ודריוש וחיליהם ויכום ויכתום עד מקום
קרוב מבבל מהלך יום אחד ויחנו שם
כורש ודריוש וכל מחניה׳ ויהי כראות
בלשצר וישלח את כל צבא הגבורים
ואלף שריו מן שרי כשדים ועמהם
אגודת הפריצים אשר בהיכל המלך
רבה ועצומה מאד ויצאו מבבל בפנות
הער׳

Accidit autem, (1.) cùm Deus ſuper urbem Babylonem ea omnia, quæ ipſe per Eſaiam, filium Amoz, prophetam, & per Jeremiam, Hilkiæ filium, vatem, de ea prædixerat, (2.) inducere vellet, ut Dominus adverſus illam excitaret duos maximarum ac potentiſſimarum gentium reges, Darium nempe, Medorum, & Cyrum, Perſarum regem; (3.) Cyrus autem affinitate junctus erat Dario, cujus filiam ille ſibi uxorem duxerat; hi ambo fœdere inter ſe juncti, à Chaldæorum rege defecerunt, & contrà Belſazarem regem rebellârunt, quo facto illi bellum ingens excitârunt, cujus quidem initio Chaldæi victores fuerunt, ac multi ex Medorum Perſarumque copiis interfecti ceciderunt; ſed poſteà duo iſti reges collectis viribus reſtauratoque bellô, maximum denuò & acerrimum prælium commiſerunt, in quo multi utrimque interfecti ſunt, & infinita ſanguinis copia effuſa eſt; atque Chaldæi in fugam acti ſunt, quos Cyrus atque Darius cum copiis ſuis perſecuti conciderunt ac proſtraverunt usq; ad locum, qui unius diei itinere ab urbe Babylone diſtabat, ubi Cyrus ac Darius cum omni exercitu ſuo caſtra poſuerunt: Belſazar autem, dum iſtud vidit, omnem adverſus illos exercitum militum ſuorum ac mille duces ſuos ex principibus Chaldæorum miſit, & unà cum iſtis agmen maximum ac fortiſſimum ſatellitum, (4.) qui in regio erant palatio; hi flexo in veſpe-

(1.) Hic initium fit Joſephi Hebraici ſeu Gorionidis in codice Munſteriano, vid. ſuprà cap. 1. num. 1.

(2.) Vid. Eſai. cap. 13. & cap. 14. v. 4. ac ſeqq. atque ejuſd. cap. 45. it. Jerem. cap. 50. & 51.

(3.) Darius enim, Medus, aliquandiu cum Cyro regnavit, ſicuti inter alios refert Iſa. Voſſius in Chronol. Sacr. c. 10. ubi regum Perſarum ſeriem recenſet, ac R. Salomo ad Jerem. cap. 51. v. 46. notavit, quòd Darius Medus, poſtea quam regnum Babyloniæ ſubjugaverat, unô ſolum annô regnârit & quod Cyrus Perſa, anno ſecundo in regno ei ſucceſſerit, confer. etiam Munſteri Not. h. loc. & in fr. h. l. 1. c. 8. n. 1.

(4.) Ita hic cum Munſtero dictionem פריצים vertere volui, alia ejuſdem ſignificatio apud autorem noſtrum infrà paſſim occurrit, quâ latrones & graſſatores denotantur, Græcis λῃσταὶ & λωποδύται dicti, confer. inter alia hoc lib. 1. c. 15. n. 1. & lib. 2. c. 8. n. 11. ibique notata, it. lib. 3. c. 15. n. 7. ac dict. l. 3. c. 20. n. 11. it. lib. 5. cap. 10. Num. 17.

הוי׳ וילכו כל הלילה ויהי באשמורת
הבקר החלו להכות במחנה כורש ודריוש
ויתבהל המחנה וינס מחנה מדי ויעמד
כורש וכל מחנהו לפני כשדים וילחם
עמהם וישב אותם מרדוף אחרי מדי׳
ויהי בהורת הלילה נפרדה המלחמה
וירבו לנפול מחללי מדי ופרס כי נצחום
שרי בלשצר בגבור׳ ויעש להם המלך
בלשצר משתה גדול ויתן להם במשתה
כסף וזהב׳ וישמח בלשצר מאד עם
אלף שריו וישב עמהם לאכול ולשתות
ויאריכו לשב׳ כל היום ההוא וכל הלילה
וישת מן היין בלשצר מאד כנג׳ שריו
ויהי כטוב לב המלך ביין ויאמ׳ להביא
את כלי הכסף והזהב אשר הגלה
נבוכדנצר מלך כשדי׳ עם הגולה
אש׳ הגלה מירושלם לבבל ויחלל המלך
את כלי הקדש וישת בהן יין הוא וכל
שריו ופלגשיו׳ וירא אלהינו ויקצוף
מאד ויקנא לכליו כלי הקדש וישלח
לכתוב על קיר בית המלך מכתב קשה
להודיעו את הגזרה אשר גזר עליו ה׳
אלהינו ועל ממלכתו ויבא המלאך
ויכתוב לו בשער נגד מנורת המלך
ואלה הדברים אשר כתב חשב שקל
והפריש

veſperam die Babylone egreſſi tota nocte iter fecerunt, atque primo diluculô impetum in Cyri & Darii caſtra facere cœperunt, quâ re conſternatus Medorum exercitus in fugam verſus eſt; Cyrus autem cum omnibus copiis ſuis fortiter reſtitit Chaldæis, initoq; adverſus illos prælio, eosdem cohibuit, ne Medos amplius perſequerentur, tandem nox ſuperveniens diremit pugnam; plures autem Medorum Perſarumq; interempti ceciderunt; nam Belſazaris duces virtute ſua eosdem ſuperarant; quô factô rex Belſazar ſplendidum eis præbuit convivium, (5.) illosque auro argentoque inter epulas donavit, lætusq; cum mille ducibus iſtis accubuit & edendo potandoq; totum illum diem ac noctem conſumpſit, multumque vini coràm principibus ſuis (6.) exhauſit; rex autem, cùm inter pocula hilariori eſſet animo, præcepit, ut argentea & aurea vaſa, quæ Nebucadnezar, Chaldæorum rex, unà cum captivis ex urbe Hieroſolyma Babylonem abduxerat, (7.) adferrentur, quô factô rex ſacra vaſa profanavit, (8.) & ex illis vinum bibit unà cum omnibus principibus, concubinis atq; uxoribus ſuis; ſed DEus noſter, dum iſtud vidit, valdè indignatus eſt, & ob Sanctuarii ſui vaſa Zelô commotus, miſit, qui regiæ domus parieti duram inſcriberet ſcripturam, ut manifeſtaret decretum, quod Dominus, Deus noſter, contrà regem ejusq; regnum fecerat. Venit igitur angelus, qui è regione candelabri regii inſcripſit portæ (9.) verba iſta: מנה תקל ופרסין i. e. ſupputavit ponderavit ac diviſit, & literæ quidem

(5.) Locus iſte etiam à R. Salomone ad Daniel. c. 5. v. 1. & ad Eſai. c. 21. v. 4. adducitur.

(6.) Confer. hìc idem R. Salom. ad Eſai. dict. c. 21. v. 4. & Daniel. c. 5. v. 1.

(7.) Vid. Daniel. dict. c. 5. v. 2. & Joſephi Antiq. l. 10. c. 12.

(8.) Confer. hìc Munſteri notæ ad hunc locum, ubi ex R. Saadia cauſam refert, cur tunc demum nec anteà rex Belſazer vaſa ſacra profanârit.

(9.) Hebr. בשער ita hic in noſtro codice legitur; aſt Munſterianus habet: בששר i. e. colore rubeo, prout ipſe tranſtulit, verba iſta parieti fuiſſe inſcripta refertur Daniel. c. 5. v. 5. cui etiam Joſephus Antiq. l. 10. c. 12. adſtipulatur, qui habet: τῷ τοίχῳ muro ſeu parieti.

(10.) Sic cum Munſtero Chaldaica illa, quæ hic & Daniel. c. 5. v. 25. habentur, vertere volui, prout etiam autor noſter Hebraicè tranſtulit: חשב שקל והפריש confer. etiam R. Salomo ad Daniel. dict. c. 5. v. 25. & Joſeph. Antiq. loc. alleg. vid. & c. ſeq. 6. n. 2.

והפריש י"ם מנה תקל ופרסין אבל
האותיות הוו לשון קדש והמכתב
לשון ארמית וירא המלך בלשצר את
האצבעו' כותבו' ושאר הגלם לא ראה
כי היה המראה נורא מאד על כן
נבהל המלך בלשצר ויפחד מאד ויזדעזעו
כל אבריו וינע לבבו ויתפרדו כל עצמותיו
ונשתנה דמו' פניו והשרי' אשר היו עמו
לא ראו את המראה׃

quidem erant lingvæ ſanctæ; (11.) ſed ſcriptura (12.) erat Syriaca, ac vidit rex Belſazar digitos ſcribentes; reliqvum autem corpus non conſpexit, nam viſio valdè terribilis fuit, quocircà rex Belſazar admodùm conſternatus, expavit, atque omnia ipſius membra (13.) contremuerunt, ejusq; cor fuit commotum, & cuncta illius membra ſoluta fuerunt, ipſiusque vultus color mutatus eſt; principes autem qui cum eo erant, viſionem non conſpexerunt.

CAP. VI.

אז שלח המלך ויקראו לדניאל ויבא
לפני המלך ויקרא לו את המכת' ופירש
לו את הדברי' וביאר אותם לו באר
היטב ויאמר דניאל אל המלך נסכלת
מאד על אשר חללת את כלי בית
אלהי ישראל אשר בירושלם ועל כן
קנא ה' אלהי ישר' לכלי בית מקדשו
וישלח את מלאכו לכתוב לך את
הדברים האלה ואלה הדברי' אשר
במכת' חשב שקל והפריש׃ וזה פירושם
חשב ספר אלהי ישראל את מנין ימי
אויבו

TUnc miſit rex, qui Danielem accerſerent, is igitur, poſteaquàm in conſpectum regis venit, ſcripturam legit, eiq; verba explicuit, atque illa perſpicuè explanavit (1.) & dixit regi: valdè inſipienter egiſti, dum vaſa domus Dei Iſraëlis, quæ Hieroſolymis fuerunt, prophanaſti, quocircà Dominus, Deus Iſraëlis, propter vaſa Sanctuarii ſui Zelo commotus, miſit angelum ſuum, qui iſta tibi verba ſcriberet; verba autem, quæ ſcripturâ illâ continentur, ita habent: ſupputavit, ponderavit ac diviſit; (2.) atq; hæc illorum eſt interpretatio: (3.) ſupputavit i. e. numeravit DEus Iſraëlis numerum dierum inimici ſui (4.) eosq; præſcidit: (5.) ponderavit, i. e. trutinâ penſitavit inimicum ſuum, qui levis

(11.) Id eſt: Hebraicæ, nam lingua iſta communiter לשון הקודש à Judæis vocatur,

(12.) Id eſt: ſermo ſive verba erant Syriaca, ſicuti Munſterus dictionem: המכתב, quæ hìc habetur, vertit.

(13.) אבירוי ita hic in codice noſtro; aſt Munſterianus habet: מתניו, unde ille vertit: lumbi ejus, cui etiam Danielis caput 5. v.6. adſtipulatur.

(1.) באר היטב, quibus verbis ad illud Deut. 27. v. 8. reſpicitur, ubi vid. R. Salom. notæ.

(2.) Vid. quæ cap. antec. 5. n. 10. notata ſunt.

(3.) Confer. Daniel. cap. 5. v. 26. & ſeqq. ac Joſephi Antiq. lib. 10. cap. 12.

(4.) Nempe: Belſazaris, ſic enim Daniel iræ atq; invidiæ declinandæ cauſa tecto nomine vocat regem.

(5.) Amputavit, breviores fecit, ac quaſi ante tempus illis finem impoſuit, id enim verbum קצץ hìc indicat.

אויבו וקצץ אותם כקל שקל אויבו
במאזנים ונמצא חסר׃ והפריש הקדוש
אלהי ישראל את הממלכה מיד אויבו
ונתנה לדריוש ולכורש מלכי מדי ופרס
הנלחמים עמך להיות ממלכתך בינותם׃
ויהי כשמוע המלך ושריו את הפתרון
הזה מפי דניאל איש חמודו׳ עבד
יי׳ ויחרדו האנשים חרדה גדולה
ויקומו וילכו איש לביתו וישאר המלך
בלשצר לבדו עם סריסיו ואנשי ביתו׃
ויהי הוא נרגז ונבהל והכסהו פלצות
ותפול עליו תרדמה ויישן כאחד המתי׳
לפחד מגודלו ויהי שם בארמון בית
המלך סריס אחד מזקני נבוכדנאצר
מעבדיו נכבד ונשוא פנים׃ ויחשוב
בלבבו לאמר הלא זה דניאל שנקרא
שמו בלטשצר כשם אלהי אדוני
נבוכדנאצר אשר פתר לו את חלומותיו
ולא נפל מכל דבריו ארצה אשר לא היה
וצדק כל דבריו ועתה דבר על אדוני
בלשצר המלך הדברים האלה ועתה
אכרות את ראשו וארוצה בו אל מלכי
מדי ופרס׃ ויהי בלילה ההוא כשכב
המלך בלשצר על מטתו ויקם הסריס
ויך

levis (6.) deprehenſus eſt; ac diviſit, i. e. abſtulit DEus Iſraëlis regnum è manu hoſtis ſui, atque illud Dario & Cyro, Medorum ac Perſarum regibus, qui bellum adverſus te gerunt, tradidit, ut regnum tuum inter illos (7.) ſit diviſum. (8.) Poſteaquàm rex ejusque principes interpretationem iſtam ex ore Danielis, viri dilecti (9.) ac ſervi Domini, audiverunt, maximo terrore ſunt perculſi, atque ſurgentes in domum quisque ſuam abierunt, rege Belſazare cum Eunuchis & domeſticis ſuis ſolô relictô; cùm autem is pavore ac tremore perculſus eſſet, illumq; metus ingens invaſiſſet, & ſomno oppreſſus præ magna animi conſternatione mortuo ſimilis obdormiviſſet, eunuchus quidam ex ſenioribꝰ miniſtris Nebucadnezaris, honore & autoritate conſpicuus, qui ibidem in palatio erat regio, ita ſecum cogitando dixit: nonne iſte eſt Daniel, qui eodem, quô Deus Nebucadnezaris, domini mei, nomine appellatus eſt Belſazar, (10.) qui ei ſomnia interpretatus eſt, nec ullum ex omnibus verbis ejus fuit irritum, quod non fuerit impletum; ſed eventus omnia comprobavit? nunc itaque, cum ille verba iſta de Belſazare, rege domino meo, prædixerit, caput ejus amputabo, ut per illud gratiam apud Medorum Perſarumq; reges ineam. (11.) Dum igitur nocte illa rex Belſazar in lecto ſuo dormiebat, eunuchus ille ſurrexit regemq; percutiens interfecit (12.) atque illius caput, à corpore ſeparatum, ſecum ferens ad Cyri & Darii, Medorum

(6.) Indigens, deficiens, non juſto ac pleno pondere, id, quod dictio חסר, quæ hic habetur, ſignificat, Munſterus vertit: minus habens, nempe, quàm pondus legitimum requirit.

(7.) Hebr. ביניהם, ſic in noſtro codice hic legitur, Munſterianus autem habet: בידיהם in manibus eorum.

(8.) Confer. cap. ſequ. 7. n. 2. ibique not.

(9.) Hebr. איש חמודות, vir deſideriorum. R. David Kimchi exponit virum, qui magna pollet dignitate & optimis moribus conſpicuus eſt; R. Saadias dicit, eſſe virum juſtum & rectum, ita Munſterus hic in notis, confer. etiam infra b. lib. 1. c. 8. n. 4. & c. 13. n. 1.

(10.) Ratio nominis ſignatur in textu, quòd ſcilicet Babylonii viros inſignes & divinos, quales erant reges, à Belo, Deo ſuo, denominârint, ita hic Munſterus notavit.

(11.) ארצה, ſic in noſtro codice habetur verbum à rad. רצה, in Munſteriano eſt: ארוצה à rad. רוץ, unde & ipſe vertit: curram, nempe cum capite abſciſſo ad Medorum ac Perſarum reges.

(12.) Interfectum fuiſſe regem Belſazarem refert etiam Daniel. c. 5. v. 30. ſed modus ibidem non expri-

ויך את המלך וימיתהו וישא את ראשו
מעליו וישאהו ויברח עמו אל מחנה
כורש ודריוש מלכי מדי ופרס ויתן להם
את ראש בלשאצר ויספר להם את כל
אש' עשה בלשאצר לכל כלי בית
האלהי' אשר לירושלם כאשר חללם
במשתה היין וכאשר שלח יי' מלאכו
ויכתוב לו המכתב ויפרש לו את כתב
דניאל איש חמודות ויוכיחהו על הדברי'
אשר עשה בלשצר אשר מלאו לבו
לחלל כל כלי בית יי' ויבא ע' יי'
את הרעה הזאת אש' הראינה עיניכם
האזני' ויהי בשמוע כורש ודריוש את
הדברים אשר דבר הסריס ויקדו וישתחוו
ליי' אלהי השמים ויאמר כורש ברוך
יי' אלהי הכלים האלה ואלהי ההיכל
אשר היה בירושלם וביהודה אשר עשה
נקמה באיש אשר חלל את כלי בית
מקדשו כי מאז ומקדם שמענו כי אתה
הוא אדון כל הארץ ואלהי כל הבריות
ויוצר כל העולם ואמנם עתה ידעתי כי
גדול יי' מכל האלהים ובידו ממשלה
להסיר מלכים ולהקים מלכים׃ אז נדר
המלך כורש לבנות את היכל יי' אלהינו
אש' בירושלם ולשלח את הגולה מבבל
לירושלם ולהשיב את כלי הקד' אל
ההיכל אשר בירושלם׃

dorum Perſarumque regum, caſtra profugit, eisque Belſazaris caput tradidit, narrans illis omnia, quæ Belſazar circà cuncta vaſa domus Dei, quæ Hieroſolymis erant, perpetrârit, qua nempe ratione ipſe illa in convivio profanaverit & quomodo DEus angelum ſuum miſerit, qui ſcripturam parieti inſcripſerit ac quomodo Daniel, vir dilectus, ſcripturam illam ei interpretatus ſit, eundemque reprehenderit ob facta, quæ perpetraverat, dum in animum induxit ſuum, ut vaſa omnia domus Domini profanaret, & qua ratione Deus ſuper illum malum iſtud, quod oculi veſtri jam vident, induxerit. Dum hæc eunuchi dicta Cyrus atque Darius audiverunt inclinatis in terram capitibus procubuerunt, atque Dominum, Deum cœlorum adoraverunt, (13.) dein Cyrus dixit: Benedictus ſit Dominus, Deus vaſorum illorum & DEus templi, quod fuit Hieroſolymis & in Judæa, qui de viro iſto, à quo vaſa domus Sanctuarii profanata ſunt, vindictam ſumpſit, nam jam inde à priſcis usque temporibus audivimus, Te univerſi terrarum orbis dominum ac Deum omnium creaturum totiusque mundi fabricatorem eſſe; certè jam ſcio, quòd Deos omnes antecellat Dominus, quòdq; in manu ejus poteſtas ſit removendi & conſtituendi reges. Tunc temporis Cyrus fecit votum, (14.) ut templum Domini, Dei noſtri, quod Hieroſolymis fuit, exſtrueretur, & captivi ex urbe Babylone remitterentur Hieroſolymam, vaſaque Sanctuarii in templum Hieroſolymitanum reducerentur.

CAP.

exprimitur: Joſephus Antiq. l. 10. c. 12. narrat, Belſazarem ſimul cum urbe à Cyro captum fuiſſe: aſt Raymundus Martini in Pugion. Fid. Part. 2. c. 3. n. 13. autori noſtro conſentiens, Belſazarem ab eunucho ſuo interfectum fuiſſe ſcribit.

(13.) Confer. R. Salomo ad Geneſ. c. 43. v. 28. ubi exponit, quid ſit קידה & השתחואה & quomodo inter ſe differant.

(14.) Confer. Eſræ cap. 5. & 6.

CAP. VII.

ויהי אחרי הדברים האלה ויקומו כורש
ודריוש מלך מדי בחיל כבד מאד וישחיתו
את כל ארץ כשדים ויחנו על בבל
וילחמו עליה: ויכוה לפי חרב מאיש
ועד אשה מעולל ועד יונק כאיש אחד
ובחוריה הרגו ברחובותיה ובתולותי'
דרסו ברגלי הסוסים וכל שריה חקניה
חנקו בחבלי' וכל הרותיה בקעו וכל
עולליה נפצו אל הסלע וינקום יי' מבבל
את דם עבדיו השפוך ואת נקמת היכלו
ועירו ועמו· ויהי אחרי כן ויחלקו שני
המלכי' את כל מלכות כשדי' מחוצה
לבבל עד הנה בא הקץ למלכות
כשדים· ויקח דריוש את בבל
ואת בנותיה ואת היכל המלך
וישב על כסא בלשצר המלך וימלוך
בבבל· והמלך כורש לקח את כל
מלכות כשדי' מחוצי' לבבל עד הנה
דברי מלכי כשדי'· ויעורו מלכות פרס
ומדי'·

His rebus geſtis, Cyrus & Darius, Medorum rex, cum validiſſimo exercitu caſtra moverunt, atque omnem Chaldæorum terram depopulati ſunt, urbemque Babylonem obſederunt, eamque expugnârunt, & viros ſimùl atque fœminas, pueros & infantes, non ſecùs ac unum hominem gladiô interfecerunt, juvenes in plateis interfecerunt, virgines equorum ungulis contriverunt, principes omnes ac Seniores laqueis ſtrangulârunt, gravidas diruperunt & parvulos ad petram alliſerunt; (1.) ſic DEus ſangvinis ſervorum ſuorum effuſi, ac Templi, ut & urbis atque populi ſui ultionem de Babylone ſumpſit. Poſteà duo illi reges univerſum Chaldæorum regnum inter ſe diviſerunt, (2.) exceptâ urbe Babylone, atque is fuit finis regni Chaldæorum; Darius autem Babylonem atque urbes ei ſubjectas regiumque palatium accepit, & Belſazaris regis ſolium atque imperium Babylonicum occupavit; aſt Cyrus univerſum Chaldæorum regnum præter Babylonem accepit, hucuſque res à Chaldæorum regibus geſtæ; Perſarum verò & Medorum regna ſibi invicem auxilio fuerunt. (3.)

(1.) Atque hic fuit dies ille Domini crudelis & viſitatio Domini horrenda contrà Babylonem, quam Eſaias propheta cap. 13. ante ducenteſimum & decimum annum (ſicuti Joſephus Antiq. lib. 10. cap. 12. refert) prædixerat, prout Munſterus in notis ad hunc locum obſervavit.

(2.) Confer. cap. antec. 6. n. 8. quomodo autem diviſio iſta facta ſit, paulò poſt ab autore noſtro hic narratur.

(3.) Alterum alteri opem tulit, quia Darius ac Cyrus pacatè vixerunt, poſtquam Chaldæorum regnum inter ſe diviſerant, ſic verbum יעזרו, quod in noſtro codice habetur, explico; in Munſteriano legitur יעורו excitata ſunt, ſcil. regna, i. e. originem ſumpſerunt.

CAP.

CAP. VIII.

(דריוש המדי קבל את מלכות כשדים לעת זקנתו וימלך במדינת בבל׃ ויהי כשבת דריוש על כסא מלכותו בבבל וישאל על דניאל וישלח ויביאהו אליו וישם לו כסא וישב לפניו ויאמר לו האתה זה דניאל ויאמר אני ויאמר לו תנה לי עצה ואעשנה כי רוח אלהי השמים בך אל נא תחשוך עצתך ממני כי זקנתי ואפס כחי ויגיעתי ודכי נעורי ותמיד מלחמות סבבוני ואחפוץ לזקנתי לנוח ולא אוכל לצאת ולבא במשא טורח עמי לשפוט בין איש לאיש להצדיק ולהרשיע כי כבד ממני הדבר׃ ויען דניאל את המלך דריוש לאמר יפקד נא המלך שלשה פקידים אנשי חיל ואמת לשאת את טורח משא העם ושפטו בין איש לאיש להקל ממך את כובד טורח משא העם והמלך ינוח בביתו והיה הדבר הגדול אשר יקשה מהם יקריבו אל המלך והיה המלך וכסאו נקי ולא ילאה עוד בטורח העם׃ ויעש המלך דריוש כן ויפקד על העם שני שרי צבאות ואת דניאל הפקיד על שניהם לשפוט את העם וירגע המלך בהיכלו וישלח דריוש מכתבי בכל ארץ ממשלתו

DArius (1.) itaque Medus Chaldæorum regnum adeptus eſt, cùm jam ſenex eſſet & in urbe Babylone regnavit; cùm verò is in regio throno ſederet Babylone, tunc miſit, qui Danielem accerſerent; quò factò ſella ei poſita fuit, in qua cùm ſediſſet, rex illum ſic allocutus eſt: Tune es Daniel? cui ille: ego ſum, reſpondit, dein rex ei dixit: da mihi conſilium, idque exequar, quia Spiritus Dei cœlorum in te eſt, ne quæsò conſilium tuum mihi denega, nam ego jam ſenio confectus, & propter labores, quos in juventute mea pertuli, viribus deſtitutus, penè defeci, & continuis bellis involutus, nunc fatiſco, quocircà in ſenectute mea quietem deſidero, nec laboribus populi mei ferendis amplius par ſum, ut inter litigantes judicare & innocentem abſolvere; nocentem verò condemnare poſſim, nam onus iſtud ferre nequeo. Ad hæc Daniel Dario regi reſpondens dixit: conſtituat quæſò rex tres præfectos, viros fortes, veritatiſque amantes, qui populi moleſtias ferant & inter partes litigantes judicent, ut leviorem tibi reddant laborem atque moleſtiam populi; tu verò domi quietus ſedeas; ſi autem res majoris momenti acciderit, eandem illi ad regem deferant, quò fiet, ut rex ejuſque thronus ſublevetur (2.) nec amplius populi labore gravetur. Darius itaque rex, approbatò conſiliò, duos exercituum duces ſuper populum conſtituit; utrique autem Danielem præfecit, ut populum judicarent; ſic rex in Palatio ſuo quietè vivens, in omnes imperii ſui ditiones literas miſit iſtius ſententiæ:

(1.) Quiſnam hic Darius fuerit (cùm multorum apud Danielem fiat mentio), vide prolixè diſſerentem Munſterum in notis ad hunc locum, confer. etiam Iſa. Voſſii Chronol. Sacr. c. 10. ubi ſeries ac ſucceſſio regum Perſarum habetur, confer. ſupr. h. l. 1, c. 5. n. 3.

(2.) Ita hìc vertere volui dictionem 'נקי, quæ hìc habetur, eodem ferè, quò hìc tranſtuli, ſenſu accipitur illa quæ Deuter. c. 24. v. 5. & 1. Reg. c. 15. v. 22. ac Jerem. c. 25. v. 29. habetur.

ממשלתו לאמר כי אלהי השמים נתן
בידי את כל ממלכות הארץ ויכבד עלי
טורח משאם כי קצרה נפשי מזוקן
ואיעצה מדניאל עצה ויעצני עצת
אמת ואשמעה לעצתו ואנוח וארגיע
בתוך ביתי ויקל ממני טורח המשא
ועתה תנו כבוד לאלהי דניאל והאמינו
בו ושחרוהו תמיד ודרשו אליו כי אלוה
גדול הוא על כל אלהים ויודע יהיה
לכל אנשי מלכותי כי בעצת דניאל
כן עשיתי ואפקיד על כל ארץ ממשלתי
שני שרי צבאות להם ישמעו כל העם
למשפט ולכל משא וטורח ויקל מעלי
טורח העם׃ ואת דניאל מניתי על שני
השרים האלה לשמוע לו לכל אשר
יורם למשפט העם לבלתי המרו דבריו
ולעשות כל אשר יצום לכל דבר כי
אני שמתיהו לי למשנה ואת כחי
הגדול נתתי תחת ידיו ומפר דת המלך
לא יחיה׃ וישמעו שרי המדינות וכל
העם את מצות המלך ואת אשר הקל
המשא מעליו ויגרע המלך בתוך
הארמון וייטב בעיניהם הדבר ודניאל
איש החמודות הוא משנה למלך היוצא
והבא לפני המלך והשרים והפחות
והפרתמים ושרי המדינות נותנים כבוד
לדניאל כי רוח אלהים בו׃

ויה

tiæ: Quandoquidem Deus cœlorum cuncta totius orbis regna mihi tradidit, ego verò illorum moleſtias & onera propter ſenectutem, quâ animus meus fatiſcit, perferre non potui, atque conſilium à Daniele petii, quod ipſe quoque mihi ſuppeditavit ſincerum ac minimè fucatum, id quod ego ſecutus domi meæ quietè ac tranquillè vivo & labor atque moleſtia mihi leviora facta ſunt; ideò nunc DEum Danielis colite. & in illo ſpem veſtram collocantes, eundem ſemper quærite & expetite, is enim DEus magnus alios omnes DEos antecellit; notum itaque ſit cunctis regni mei ſubditis, quòd juxtà Danielis conſilium ita fecerim, ac ſuper omnes imperii mei ditiones conſtituerim duos exercituum duces, quibus univerſus obediat populus quoad judicium, atque omnia onera & negotia, ut levior mihi fiat populi regendi labor; Danielem autem duobus iſtis ducibus præfeci, ut ei obtemperent in omnibus, quæ ille ipſos docuerit circà judicandum populum, ne verbis ejus reluctentur; ſed exequantur omnia, quæcunque ipſe præceperit; nam ego illum ſecundum (3.) à me conſtitui, eique exercituum duces ſubjeci; quicunque autem regium edictum transgreſſus fuerit, is morte mulctetur. Cùm itaque præſides provinciarum populusque univerſus regis mandata audiviſſent ac cognoviſſent, quòd labor levior factus eſſet regi, isque in palatio ſuo quietè viveret, res iſta eis admodùm grata fuit. Sic Daniel, vir dilectus, (4.) ſecundus à rege conſtitutus fuit, & coràm illo ingrediebatur & egrediebatur, (5.) principes autem ac duces, ut & ſatrapæ atque præfecti provinciarum Danieli honorem exhibebant, quia Spiritus Dei (6.) in illo erat.

CAP.

(3.) Hebr. למשנה, ita hic in noſtro codice, confer. infrà h. lib. 1. c. 13. n. 3. & cap. 16. n. 6. it. l. 2. c. 19. n. 11. ac lib. 3. cap. 2. num. 1. it. infrà l. 4. c. 17. n. 18.

(4.) Vid. quæ ſuprà h. lib. 1. cap. 6. n. 9. & infrà c. 13. n. 1. notata ſunt.

(5.) Id eſt: ei ſemper præſtò fuit, Daniel. cap. 2. v. ult. dicitur, quod Daniel fuerit בתרע מלכא i. e. in porta regis, nimirum præſens & ad mandata ejus paratus.

(6.) רוח אלהים, ita hic in Hebræo, Daniel. cap. 6. v. 4. dicitur, quòd in illo fuerit רוח יתירא ſpiritus ſive animus excellens.

CAP. IX.

ויהי אחר הדברים האלה ויקנאו בדניאל שני שרי החיל עם יתר השרים והסגנים הפחות וגדולי הממלכ׳ ויועדו כלם יחד לחרות חק ולכרות ברית לאמר על דניאל להוקיהו למצוא עלילה להכשיל את דניאל לפני המלך והשרים׃ ויועצו כלם ויכרתו ברית לאמר כי כל איש קטן או גדול שר ומושל או מכל רבי החילי׳ אש׳ יחלה פני כל אלוה לשאול או לבקש ולהתחנן על כל דבר למן היום עד שלשים יום בלתי מן המלך לבדו והיה למאכל אריות ולא יגאל על ידי המלך ולא יפדה בכל הון יקר ערכו לקיים דת אשר החרות ובכל זה לא ידע דניאל את מזמתם כי עליו הערימו סודם כי אמרו אם לא נלכדהו בדת אלהיו לא נוכל להכשילו והם לא הבינו כי כאשר דניאל נאמן לאלהיו כן אלהיו נאמן לו. ויכתבו האנשים את הדברים האלה אשר קיימו על ספר ורשם כל איש מכת׳ ידו ויחתמו איש ואיש בחותמו לחוק דת הספ׳ ויגישו האנשי׳ דת הספר אל המלך בידם וישלח המלך את ידו ויקחהו ויקראו כתמו ולא שם לבו לערמתם אש׳ הערימו על דניאל להכשילו ויקיים להם המלך את דת הספר

ACcidit autem poſteà, ut duo iſti exercituum duces unà cum cœteris principibus, primoribus, ſatrapis atque magnatibus regni invidiâ adverſùs Danielem accenderentur, & omnes ſimùl inter ſe convenirent, ut pactum facerent, ac fœdus contrà Danielem inirent, quò ei periculum crearent, atque occaſionem quærerent, quâ Danielem coràm rege ac principibus in ruinam traherent; quocircà omnes initô inter ſe conſiliô fœdus pepigerunt, dicentes: quicunque (1.) ſeu parvus ſeu magnus, ſive princeps ſive præfectus, vel alius quilibet dux exercitus ullius Dei opem imploraverit, ſive aliquid ab illo poſtulaverit aut rogaverit, vel ullam ab eo rem ſupplex petierit, ab hoc die usque ad trigeſimum, præterquàm à rege tantùm, is leonibus eſca projiciatur, ac ne quidem à rege ipſo liberetur, nec ullis redimatur opibus quantivis pretii; ſed firmum maneat ſtatutum, quod in ſcripturam redactum fuerit: (2.) in hiſce autem omnibus non noverat Daniel eorundem machinationes, quòd clandeſtina adverſùs ſe conſilia ſtruxerint; dixerant enim, niſi ratione legis Divinæ illum in naſſam illexerimus, nullum ei exitium creare poterimus; aſt illi non intellexerant, quòd, ſicuti Daniel Deo ſuo fidus fuit; ita & Deus ei fidem ſervaturus eſſet: ſcripſerunt autem viri verba iſta, quæ inter ſe ſtipulati erant, in libro, eamq; ſcripturam unusquisq; manu ſua ſignavit atq; annulo ſuo firmavit, ut decretum libri iſtius ratũ maneret; quô factô decretum illud manibus ſuis obtulerunt regi, qui iſtud porrectâ manu ſuâ accepit idque perlegit, ſimplici animô atq; illorum fraudem, quam adverſus Danielem & in ipſius pernitiem ſtruxerant,

(1.) Confer. Daniel. c. 6. v. 7. ac R. Salom. ad Daniel. c. 1. verſ. ult.

(2.) Vel: quod tabulis inciſum fuerit, habetur enim hic in Hebræo verbum חרות, quod inſculptum, inciſum, notat.

הספר ככל הכתוב בו ויחתום גם המלך
את הספ׳ ויתנהו לסופרי המלך למשמר
לעת פקודתו. ויהי לימים וישוטטו
האנשים לתור סביבות בית דניאל לדעת
את אשר יעשה למען מצוא עלילות
להתעולל למחשבותם על דניאל.
ויהי בלכתם כה וכה סביבות בית דניאל
וימצאו עלמה קטנה משחקת נכח פתח
הבית אשר לדניאל וישאלוה לאמר איה
דניאל ומה הוא עושה ותען להם
לאמר הנה הוא בעליתו נותן שבח
ותהלה לאלהיו מתפלל נכח החלון
הפונה נגד בית האלהים אשר בירושלם
ויאמינו האנשים וימהרו לעלות אליו אל
העליה אשר הוא מתפלל שמה וימצאוהו
כורע על ברכיו ארצה וכפיו פרושות
השמי׳ כי שלשה פעמים ביום היה דניאל
מתפלל אל יי׳ ומודה לאלהיו כי המתפלל
אל יי׳ הוא מדבר וקורא בספר התורה
הכי יי׳ מדבר עמו וכן עשה דניאל וכדת
משפטי כל הימים ויהי כבא האנשים בית
דניאל והוא מתפלל ומודה ולא נחרת
מפניהם ולא נחרד לבבו לקול שאונם עד
כלותו את תפלתו ויעלו עליו פתאום
ויאחזוהו ויוליכוהו אל המלך.

xerant, non animadvertens, decretum libelli ſecundùm omnia, quæ in illo ſcripta erant, confirmavit idque annulô ſuô obſignatum ſcribis tradidit regiis, qui illud usque ad tempus, executioni deſtinatum, cuſtodirent; accidit autem poſt aliquod temporis ſpatium, ut viri nonnulli domum Danielis ſpeculabundi, circumambularent exploraturi, quidnam ille ageret, ut occaſionem invenirent, quâ in effectum deducere poſſent ea, quæ adverſus Danielem machinati erant: hi itaque viri, cùm hinc inde Danielis domum circumirent, puellam quandam, è regione portæ ædium Danielis ludentem, deprehendebant, hanc cùm interrogâſſent, ubinam eſſet Daniel & quid ipſe ageret, illa eisdem reſpondens: ecce, inquit, in ſuperiori conclavi ille laudibus celebrat Deum ſuum, fuſis ad eum precibus è regione feneſtræ, quæ domum Dei, Hieroſolymis exiſtentem, reſpicit; (3.) viri itaque iſti his dictis fidem adhibentes, citato gradu ad ſuperius conclave, ubi Daniel ſupplex orabat, aſcenderunt, eumque flexis in terram genibus & manibus ad cœlum ſublatis preces fundentem deprehenderunt, nam Daniel quotidiè Deum ſuum ternis orare vicibus eique gratias agere ſolebat (ille enim, qui orat, cum Deo ſermonem habet, (4.) ac qui legit in libro Legis, cum eo loquitur Deus) ſic Daniel ſeſe gerebat, ita quotidiè facere ei mos erat. Cùm itaque viri iſti domum Danielis, qui tunc orabat, Deoque gratias agebat, introiviſſent; ille verò ne quidquam propter eos exterreretur, nec ad ipſorum clamorem animo turbaretur; ſed cœptam orationem ad finem usque perduceret; illi in eundem repentè irruerunt, ipſumque comprehendentes, ad regem deduxerunt.

CAP.

(3.) Vid. Daniel. cap. 6. v. 10. & ſeqq. confer. & Joſeph. Antiq. l. 10. c. 12.

(4.) Eadem ferè infrà h. lib. 1. cap. 11. n. 4. habentur.

Digitized by Google

CAP. X.

ויהי כראות המלך את דניאל אחוז ביד
השרי׳ ויחרד המלך ויתמה מאד וידע כי
למענו עשו וקיימו את הדת ויאמר המלך
לשרים מה זאת עשיתם על דניאל
ויענו האנשים את המלך לאמ׳ הלא
לפניך כתבנו וחתמנו וגם בדת מדי
ופרס אשר אין להמיר ואין להפר כי כל
איש שר או גדול או קטן אשר ישאל
או ידרוש לכל אלוה כל ימי החדש הזה
רק מן המלך לבדו ינתן למאכל אריות׃
והנה דניאל נמצא בתוך ביתו כורע
ומשתחוה ומתפלל לאלהיו למען הפר
את מצות המלך ואת דתי מדי ופרס
אשר אין להמיר ועתה אל ילעג לנו
להפר את דתנו תנה אותו בידינו
ונשליכהו אל הבור לאריות למען לא
ילעג עוד אחר להפר דתי מדי ופרס ויען
המלך את השרי׳ לאמר הערמתם לשוא
הבור הזה על דניאל אל לכם להתגרות
בו חדלו לכם ממנו כי יהודי הוא ואיש
נורא מאד ועוז פן יפרוץ בכם וישחיתכ׳
והשרים האלה החזיקו את ידיהם בדניאל
לבלעהו ולהפילהו אל בור האריו׳
והמלך נעור לישועת דניאל ואין מכלם
אח׳ אחד עוזר למלך לישועת דניאל כי
כלם אצים למפלתו ולהכבידהו ומאן
המלך

Rex autem, dum Danielem principum manibus comprehenſum vidit, ſummopere conſternatus atque turbatus fuit, & tunc demum cognovit, quòd decretum iſtud in perniciem Danielis compoſitum atq; firmatum eſſet, ac principibus dixit: cur id in Danielem perpetrâſtis? aſt viri iſti ei reſponderunt: annon teipſo præſente decretum illud ſcripſimus & obſignavimus (idque Medorum ac Perſarum more, (1.) quem nullatenus mutare atq; infringere licet,) ut quicunque princeps, ſive magnus ſive parvus, per omnes menſis iſtius dies ab ullo Deo aliquid petierit aut rogaverit, præterquam à ſolo rege, is in leonum eſcam projiceretur? En igitur Daniel in ædibus ſuis deprehenſus eſt in terram procumbens, fuſis ad Deum ſuum precibus, nimirum ut regis mandatum atque Medorum Perſarumque ſtatuta, quæ mutari nequeunt, violaret; nunc itaq; ne ille nobis illudat, atque noſtrum infringat decretum, poteſtati noſtræ ipſum trade, ut eum in leonum foveam projiciamus, ne is amplius Perſarum atque Medorum ſcita ludibrio habeat: aſt rex principibus reſpondit: fruſtrà, inquiens, conſilium iſtud Danieli ſtruxiſtis, non eſt veſtrum, ut illum laceſſatis, deſiſtite ab eo; eſt enim Judæus, ac vir admodùm venerandus atque fortis, ne forſitàn is vos vincat & perdat; ſed principes illi in Danielem manus ſuas injecerunt, ut ei exitium afferrent, illumque in leonum foveam projicerent; rex autem ſummopere annixus eſt, ut Danielem liberaret, nec (2.) quisquam fuit ex omnibus qui regi opem ferret ad liberandum Danielem, quia omnes feſtinârunt, ut eum

(1.) Statuto, lege Hebr. ברית, confer. Daniel. c. 6. v. 15. & Joſephi Antiq. l. 10. c. 12.

(2.) Hæc verba: *nec quisquam* &c. usque ad: *quia omnes*, in codice Munſteriano non leguntur.

המלך שמוע אליהם ויריבו השרים במלך
והמלך בשורי׳ על דניאל עד בא השמש ·
ויהי בראותם כי יד המלך עמו אמרו לו
למלך פה אחד ידוע תדע נא והארת
אם לא תסגירהו בידינו גם אותך
ידענו כי תפר דתי מדי ופרס וירא המלך
כי נועדו כלם להתקש׳ עליו בגלל דניאל
וירף ידו ממנו ויסגירהו בידם ויאמר
אליהם המלך הגידו נא לי אם יצילהו
אלהיו מפי האריות אנה תסתירו חרפתכם
וכלימתכם הלא תנתנו כלכם תחתיו
לאריות לאכלה ויאמרו כלם יהי כן
ויריב המלך עם השרים עד עת בא
השמש ויאמר המלך אל דניאל הנה
נועדו השרים כלם האלה להפילך אל
בור האריות האלהים אלהי השמים
אשר נתן בך רוח הקדש הוא יחסום
את פיהם ממך ואני נקי לפני אלהיך
כי בקשתי להצילך ולא יכלתי· וימשכו
האנשים את דניאל וישליכוהו אל הבור
ובבור עשרה אריות סגורים בו וזה חקם
אוכלי׳ וטורפי׳ עשרה צאן ועשר גויות
אדם ויעזבום ביום ההוא מבלי טרף ולא
האכילום מאומה למען יחישו לאכול
את דניאל ויהי ברדת דניאל אל בור
האריות ויסבו אליו פני ולהכותו
ויניעו אליו את זנבותם וישישו לקראתו
כאשר

eum labefactarent ac perderent; ſed rex eis morem gerere noluit, unde contentio inter ipſum ac principes oborta eſt propter Danielem usque ad occaſum Solis; (3.) cùm itaque illi viderent, quòd rex à Danielis partibus ſtaret, (4.) tunc omnes uno ſimùl ore ei dixerunt: iſtud ſcias notumque tibi ſit, quòd, ſi illum poteſtati noſtræ tradere recuſaveris, te quoque pro eo habeamus, qui Medorum atque Perſarum ſcita transgrediaris: rex itaque, dum vidit, quòd omnes contrà ſe conſpirarent propter Danielem; tandem & ipſe ab illo defendendo deſtitit, eumque ipſorum poteſtati tradidit, (5.) hæc adjiciens verba: indicate quæſò mihi, ſi DEus ejus illum ab ore leonum liberaverit, ubinam ignominiam veſtram atque opprobrium operietis? (6) nonne vos omnes illius loco leonum eſca eritis? ad hæc cunċti reſponderunt: ſit ita! rex igitur, cùm usque ad occaſum Solis cum principibus contendiſſet, Danielem ita allocutus eſt: Ecce principes iſti omnes inter ſeſe pactum inierunt, ut te in leonum foveam projicerent; ſed Deus, cœlorum Dominus, qui tibi ſanctum dedit Spiritum, leonum ora à te cohibeat, ſimque ipſe coràm Deo tuo innocens, quia operam dedi, ut te ſervarem, nec iſtud præſtare potui. Quapropter viri iſti Danielem abſtrahentes in lacum projecerunt, in quo decem (7.) leones concluſi erant, qui decem (8.) oves totidemque corpora humana quotidiè dilacerare ac devorare conſveverant, hos eo ipſo die impaſtos reliquerant, nec eis quidquam eſcæ præbuerant, ut eo citius Danielem deglutirent; ſed accidit, ut, dum Daniel in foveam deſcendebat, leones ſeſe ad Danielem converterent, eumque

(3.) Vid. & Daniel. c. 6. v. 14. atque Joſeph. Antiq. l. 10. c. 12.

(4.) Vel: quòd illius patrocinium ſuſciperet eumque defenderet, id enim hic verba: יד המלך עמו notant.

(5.) Confer. Daniel. dict. c. 6. v. 16. ubi vid. inter alios Drexelii Commentar.

(6.) Abſcondetis, תסתירו, ſic in noſtro codice, aſt in Munſteriano legitur: תוליכו, i. e. deducetis, prout ibidem verſum reperitur.

(7.) Danielis c. 14. v. 31. ubi de Dracone Babylon. agitur, ſeptem leonum ſit mentio.

(8.) Danielis dict. c. 14. verſ. 31. duarum ſolummodo ovium totidemque hominum mentio ſit.

umque lambentes (9.) caudisque blandientes ipſum læti exciperent, non ſecus ac canes heris ſuis rure domum redeuntibus ſubblandiri ſolent; principes autem ingenti lapide admoto, foveam obſtruxerant, ejusque introitum rex annulô ſuo atque omnium principum annulis obſignaverat, (10.) quo facto unusquisque ad domum ſuam abiit; aſt Daniel nomen Dei ſui laudibus & hymnis læta voce per totam noctem celebravit usque ad matutinum tempus, leonibus circà illum cubantibus & ad vocem laudis ejus attentis; rex autem triſtis animoque lugens domum ſuam repetiit, panem non comedit, nec aquam bibit, nec inſtrumenta lætitiæ, ſicuti aliàs moris erat, coràm illo audita, ac ne veſtes quidem ei detractæ fuerunt, quia Danielis caſum ægrè ferebat, nec ſomnum capere poterat; nam maximo dolore cruciabatur ob principum conjurationem adverſus Danielem, quocircà rex animo mœſtus ingemiſcebat, & in latera ſeſe hinc inde volvebat, hæc ingeminans verba: utinam matutinum adveniat tempus, ut videam ac ſciam, quid Danieli evenerit, & quid ei DEus fecerit!

כאשר ישובו הכלבים אל אדוניהם
בבואו מן השדה והשרים הפכו אבן
גדולה ויסגרו את הבור ויחתם המלך
על פי הבור בטבעתו ובטבעת כל השרים
וילכו איש לביתו ודניאל מהלל את שם
אלהיו בקול רנה ותודה ותהלה כל
הלילה עד הבקר והאריות רובצים
סביבותיו ומקשיבים לקול רנתו והמלך
הלך אל ביתו אבל ומר נפש לחם לא
אכל ומים לא שתה וגם כלי שחוק
כמשפטם לא נשמעו לפניו ולו חלצו
בגדיו מעליו כי נאבל מאד על דניאל
ונדד שנתו מעיניו כי נעצב מאד על
קשר השרים על דניאל ויתמרמר המלך
באנחתו והוא מתהפך על צדדיו ויען
ויאמר מי יתן והיה בקר ואראה ואדעה
מה נעשה בדניאל ומה פעל לו בו׳

Cap. XI.

Acciditautem, ut eodem illo die, quo Daniel in lacum leonum projectus eſt, Habacuc (1.) propheta in terra Judaica, Sole ad veſperam inclinante, à meſſe rediret domum, atque cœnam pararet meſſoribus, cibumque (2.) manibus ſuis portaret,

ויהי ביום ההוא עת הורד דניאל אל
בור האריות והנה חבקוק הנביא בארץ
יהודה בא מקציר לפנות הערב עת בא
השמש

(9.) Aurel. Prudentius Cathemer. hymn. 4. v. 45. & ſeqq. rem iſtam his deſcribit verſibus:
Lambunt indomiti virum leones,
Intactumque Dei tremunt alumnum,
Adſtant cominus & jubas reponunt;
Manſueſcit rabies, fameque blanda
Prædam rictibus ambit incruentis.

(10.) Ne fortè aliquis Danieli illuderet, prout habetur Daniel. c. 6. v. 17. confer. & Joſephi Antiqu. l. 10. c. 12.

(1.) Quisnam ille Habacuc propheta fuerit, incertum eſt, inquit Munſterus in Notis ad hunc locum, ubi vide ſis plura; notandum autem, quòd Joſephus Antiqu. l. 10. c. 12. nullam hujus prophetæ atque rei, quæ hic de illo narratur, faciat mentionem, confer. infr. h. l. 1. c. 13. n. 4. & c. 14. n. 2.

(2.) Hebr. ארוחה, prout hic habetur, quam dictionem autor vulgatæ in Hiſtoria de Dracone Babyl.

השמש ויכוח מזה לקוצרים והוא נשא
את ארוחתם בידו להגיש לפניהם
לאכול והנה דבר יי' אליו לאמר לך
והולכת את הארוחה הזאת על דניאל
עבדי בארץ כשדים אל בור האריות
אשר הורד שמה ויאמר אהה אלהי מי
יוליכני שמה בעת הזאת ורחוק ממני
הדרך והנה מלאך נשאו בציצת ראשו
והארוח' בידו ויניחהו אל תוך הבור
אל דניאל ויאכל וישת עמו ויוציאהו
המלאך וישיבהו אל מקומו אשר נשאו
משם בטרם כלו הקוצרים לאכול ודניאל
מרנן ומשבח ומודה ומהלל ליי' כי בטח
בישועתו כי המתפלל עם אלהיו הוא
מדבר והקורא בדת אלהיו מדבר עם
אלהיו ודניאל לא נואש מחסדיו· ויהי עד
כה ויאר אור הבקר ויקם המלך וימהר
ללכת אל הבור וישמע את קול דניאל
ונעים תהלותיו ולא יכול לדבר
לו כי נפרץ קולו מן הבכי ויחזק לבו
ויקרא דניאל דניאל ההצילך אלהיך
מהאריות ולא נטרפת· ויען דניאל
אל

taret, ut eum illis ad comedendum apponeret; ſed ecce Dominus ei dixit? abi ac cibum iſtum Danieli, ſervo meo, affer in Chaldæam ad leonum foveam, in quam ille conjectus eſt; ipſe autem reſpondens: ecquis, ait, Domine, me illhoc tempore eò deducet, quandoquidem via à me procul remota eſt? en itaque angelus capillitium ejus, (3.) dum cibum manibus ſuis portabat, apprehendit, eumque in medium foveæ leonum ad Danielem detulit, ipſeque, poſteaquàm cum illo comederat ac biberat, ab angelo eductus, & ad locum, unde ſublatus erat, reſtitutus fuit, antequàm meſſores cœnam finiſſent; intereà Daniel lætus Dominum celebrabat, eique gratias agebat, illumque laudabat, quia ſpem ſuam in ejusdem auxilio repoſitam habebat; nam is, qui orat, cum Deo ſuo ſermonem inſtituit & qui in jure Divino (4.) legit, is cum Deo ſuo colloquitur, quocircà nec Daniel illius miſericordiâ deſtitutus fuit; (5.) Cùm igitur lux matutina paulatim oriretur, rex conſurgens ad foveam feſtinabat &, dum Danielis cantantis atque concinnè laudantis vocem audiebat, non poterat cum illo loqui, quia vox ejus præ fletu interrupta fuit; poſteà reſumpto paulatim animo rex clamabat: Daniel, Daniel! an DEus te à leonibus, ne te dilacerarent, protexit? cui Daniel reſpondens: Deus ſanè, inquiebat, ex ore leonum me eripuit eorumque fauces à me cohibuit & illi, non ſecus,

Babyl. Daniel. c. 14. v. 32. tranſtulit: pulmentum, confer hîc D. Meyeri not. ad Seder Olam p. 1042. edit. Amſtelod. & Raym. Martini Pug. Fid. Part. 3. Diſt. 3. cap. 23 num. 7. ubi locus notabilis ex Bereſchit rabba quoad hanc narrationem adducitur, vid. & Abarbenel. ad Habac. c. 1. fol. 270. col. 3. princ. edit. Amſtel.

(3.) Hebr. בציצת ראשו, autor Vulgatæ dict. cap. 14. v. 35. tranſtulit: verticem, Prudentius Cathemer. hymn. 4. v. 60. vocat Cæſariem, verſus ejus ita habent:

Hujus cæſarie manu prehenſa,
Plenis, ſicut erat, gravem caniſtris
Suſpenſum rapit & vehit per auras.

R. Salomo ad Ezech. cap. 8. verſ. 3. dictionem ציצית exponit Gallicè floceilles (floquets) quos Latini appellare ſolent: cincinnos, Græci πλοκάμους; capronæ autem ſive antiæ Latinis ſunt comæ appoſititiæ; quibus anteventulis, ſicuti Apulejus vocat, hodiè quoque corrupto hoc ſeculo, fœminæ dum comuntur, uti ſolent.

(4.) Sive: Lege Divina, Hebr. בדת אלהיו, ſuprà h. lib. 1. c. 9. n. 4. dicitur בספר התורה in libro legis.

(5.) Confer. hic Hiſtoria de Dracone Babyl. ſeu Daniel. c. 14. v. 37. & Joſeph Antiqu. lib. 10. cap. 12.

Digitized by Google

אל המלך אמנם כי השכני האלהים מפי
האריות ויחסום את פיהם ממני וישישו
לקראתי כמשוש בני ביתי כי צוום אלהי
אשר בטחתי בו וגם אתמול שולחה אלי
אמש על יד חבקוק הנביא ברוח אלהי׳
אך אדוני המלך לא חטאתי לך וכל
עול לא נמצא בי לפניך וכל החבולה
ופשע לא מצאת בי׳ וישלח המלך
ויקרא את השרים אנשי שטנת דניאל
ויבאו כלם אל המלך והוא נצב על
הבור ויאמ׳ להם דעו נא וראו את חותם
טבעותיכ׳ הנחתם על הבור ויאמרו כאשר
התמנו כן נמצא׳ ויצו המלך וגלו את
האבן מעל פי הבור ויצא דניאל מתוך
הבור מרפא תם ושלם וכל חבלה לא
נראתה בו ויתמהו כל האנשי׳ לנפלאות
אלהי דניאל ויאמרו גדול אלהי דניאל
מכל אלהים ויקרא המלך את עבדיו
ויתפשו את השרים אשר הלשינו את
דניאל ואשר הערימו עליו הסוד יחדו כלם
כאח׳ ויפילו אותם בתוך בור האריות
וכטרם יגיעו אל קרקע הבור והאריות
קלו לקראתם כי לא טרפו טרף מתמול
שלשום ויבלעום כלביבות ואת עצמותיהם
כרסמו והדיקו וישאגו עליהם האריות
מתוך הבור וילך קול שאגם למרחוק
ויחרדו לקולם כל העם כי אמרו יצאו
האריות מן הבור׳ וישב המלך אל ביתו
הוא ודניאל׳ ויוסף יי׳ לדניאל כבוד
וגדולה וחסד בעיני המלך וכל העם׳

ſecus, atque domeſtici mei gaudere ſolent, advenienti mihi læti occurrerunt, quia Deus, in quo ſperavi, eis ita præcepit; prætereà etiam cibus mihi heri per prophetam Habacuc per ſpiritum Dei mei miſſus fuit, certè Domine rex, nihil in te peccavi, nec ulla in me inventa eſt coràm te iniquitas, nec qualemcunque in me fraudem aut improbitatem deprehendiſti. Dein miſit rex, ac principes, Danielis adverſarios, vocari juſſit, qui cùm omnes ad regem veniſſent, ipſe juxtà foveam ſtans eisdem dixit: agnoſcite quæſò, & inſpicite ſigilla annulorum veſtrorum, quæ foveæ impreſſa ſunt; quô factô illi dixerunt: ſicuti ſignavimus, ita jam deprehendimus; quapropter rege præcipiente, lapis ab oſtio foveæ devolutus ac Daniel confeſtim è lacu eductus fuit ſanus, incolumis ac ſalvus, nec ulla in ea apparuit læſio, . (6.) quam ob rem cuncti ad mirabilia Dei Danielis obſtupeſcentes, dixerunt: major eſt Deus Danielis omnibus Diis; poſteà rex ſervos ſuos advocavit, qui principes illos, à quibus Daniel delatus erat, quique ei inſidias ſtruxerant, comprehenderunt ſimùl omnes, eosque in foveam leonum præcipites egerunt; ſed illi nondum foveæ ſolum attigerant, cùm leones in eorum occurſum feſtinantes, (quia per triduum (7.) nihil comederant,) eosdem non ſecus, ac ſvaves placentas (8.) devorârunt, contritis ac comminutis etiam eorum oſſibus; leones autem ſuper illis è lacu rugiebant, eorumque rugitus procùl audiebatur ita, ut ad illorum fremitum omnes contremiſcerent, exiſtimantes, quòd leones è fovea eſſent egreſſi: dein rex ad domum ſuam unà cum Daniele reverſus eſt, cui Deus gloriam, magnitudinem & gratiam addidit coràm rege populoque univerſo.

CAP.

(6.) Hebr. חבלה, livor, ſic Munſterus tranſtulit.

(7.) Vid. tamen Joſephi Antiqu. L. 10. c. 12. ubi res paulò aliter narratur.

(8.) Quidam לביבות quæ dictio hic habetur, vertunt mattyas ſeu lagana, vid. 2. Samuel. c. 13. v. 6. ubi autor Vulgatæ tranſtulit: ſorbitiunculas, LXX. κολλυρίδας, confer. interpretes ibid.

CAP. XII.

בעת ההיא צוה המלך להעביר קול
בכל מלכותו לאמר אין בכל האלהי
כאלהי דניאל נורא להפליא פלאות
ותעצומות מי בכם מכל עם נחלתו
יהי אלהיו עמו ויעל ויבנה את בית האלהי
אשר ביהודה ואני אתן מאוצרותי כסף
וזהב לכל בדק המלאכה עד כלותה׃
וישלח ספרים ביד הרצים אל כל עיר
ועיר בכל מלכותו לשלח את היהודי׳
לעלות ולבנו׳ את בית יי׳ אשר בירושלם
היא שנה אחת לכורש למלכו על מלכו׳
כשדי׳ אז שלח המלך אגרות אל כל
שרי עבר הנהר אל הפחות להיות
נכוני׳ יהיו לעזרת היהודי׳ ולתת די
מחסורם לבנין לעצים ולאבנים ולחטי׳
ולשמן ולתירוש ולכל חפץ הבנין עד
כלותם לבנות וגם פרי׳ ואילי׳ וכבשים
לכל דבר ובהמה ואיש לא יזיק לכל
מלאכתם׃ ויקמו היהודים כל נדיב לב
לעלות אל בית האלהים ארבע ורבוא
ועמדים

EOdem tempore rex per univerſum regnum ſuum præconis voce ita proclamari juſſit: (1.) non eſt inter omnes Deos, ſicuti Deus Danielis adeò tremendus, ut mirabilia ac præclara faciat, ecquis veſtrum eſt (2.) ex omni populo hæreditatis ejus? DEus illius ſit cum ipſo & aſcendens domumDei. quæ in Judæa eſt,ædificet,ego aurum & argentum ex theſauris meis ad reſtaurandum opus ſuppeditabo,donec illud perficiatur. Rex itaq; miſit literas per curſores ad omnes totius regni ſui urbes,ut Judæi dimitterentur,ipſique aſcenderent, & domum Dei, quæ Hieroſolymis eſt, exſtruerent; hic primus fuit Cyri (3.) annus, quô Chaldæorum regnum adeptus erat, tunc temporis miſit rex literas ad omnes principes, qui trans flumen habitabant, nimirùm ad præfectos, ut ſimùl parati eſſent ad opem Judæis ferendam & ut illi ſuppeditarent, quicquid Judæi opus haberent ad ædificandum, tàm ligna & lapides, quàm triticum, oleum, vinum cœteraque omnia, quæ ad ædificium perficiendum eſſent neceſſaria, præterea etiam juvencos & arietes atque oves, quæcunque ad ſacrificia peragenda pertinerent, ac ne quis illos in opere turbaret aut impediret. Judæi itaque omnes, quotquot prompti (4.) erant animo, ut ad domum DEI aſcenderent, ſurrexerunt, quadragin-

(1.) Quæ hic de Dario referuntur, ea Cyro, Perſarum regi, attribuuntur Eſræ cap. 1. Munſterus in Notis ad hunc locum dubii illius hanc adfert ſolutionem, quòd propter utriusque, nempe Darii ac Cyri, ſocietatem & conjunctionem, quia in monarchia orientali collegæ fuerunt, unius factum alteri quoque attribuatur & quod unus voluerit, id alteri quoque placuerit, confer. num. ſeq. 3. & c. ſequ. 13. n. 4.

(2.) Vid. Eſr. dict. cap. 1. v. 3.

(3.) Confer. quæ num. 1. h. cap. notata ſunt, ad hoc tempus refert R. Salomo vaticinium Ezechielis cap. 29. verſ. ult. quo dicitur: in die illo pullulabit cornu domui Iſraël, vid. & Eſræ cap. 1. v. 1. ibique R. Salomo ac Joſephi Antiq. l. 11. c. 1.

(4.) Seu: qui ſpontaneo erat animo Hebr נדיב לב neque enim omnes Judæi Hieroſolymam aſcenderunt; ſed multi Babylone remanſerunt, quibus bona ac poſſeſſiones ſuas relinquere non fuit animus, prout Munſterus hic notavit, confer. & Joſeph. Antiq. l. 11. c. 1.

Digitized by Google

העמהם בראשם עזרא הסופר ואליקים
הכהן הגדול וישוע ומרדכי ושאר ראשי
האבות ליהודה ובנימן וילכו הלוך עד
עבר הנהר ויבאו ירושלם ויכלו ליסד
את בית האלהים׃ ויהי ביסדם והכון
להם המלאכה ויקומו אנשי בני בליעל
משארית הגוי׳ צרי יהודה ובנימי׳ סנבלט
החורוני וטוביה העמוני וגשם הערבי עם
רבי׳ מצוררי יהודה ובנימי׳ ויכתבו שטנה
עלו יושבי יהודה וירשלם עבדי אלהי
השמים וישלח את המכתב פרס לאמר
ידוע יהיה לכם כי אם הבנ׳ קרית
ירושל׳ לכם יהיה מוקש ולפשע רב וקשר
גדול בכם כי מימי קדם היו יושביה עזי׳
וקשים וחובלים במלכים וברוזנים ובכל
הארץ על כן הצר עליה נבוכדנצר מלך
כשדי׳ וישחיתה ויגלה את עמה ל כל
הארצות אז נחו המלכים וירגיעו איש
במקומו על כן באנו להודיע למלך את
כל זאת לדע׳ את אמונתינו כי לחם
שולחן המלך אכלנו וחלילה לנו לראות
בבטלון המלוכה׃ ויהי כבא הספר אל
המלך

draginta millia (5.) & cum illis duces, nimirùm Eſra ſcriba & Eliakim, ſummus Sacerdos, ac Jeſchua, ut & Mardochai, cœteraque capita patrum ex tribu Judaica ac Benjamitica: hi igitur profectione ſuſcepta, flumen transgreſſi ſunt, atque Hieroſolymam pervenerunt, ac fundamenta domus Dei ponere cœperunt; ſed jacto fundamento atque opere procedente, viri quidam improbi ex gentium reliquiis, qui infeſto ergà Judæos ac Benjamitas animo erant, nempe Sanballatus (6.) Choronæus & Tobias Ammonita, atque Geſchem Arabs, (7.) cum multis aliis Judæorum & Benjamitarum adverſariis ſurrexerunt, & libellum accuſationis (8.) contrà incolas terræ Judaicæ & Hieroſolymæ, ſervos Dei cœlorum, ſcripſerunt, literasque ad Perſas miſerunt (9.) hujus ſententiæ: notum vobis ſit, quòd, ſi Hieroſolyma ædificata fuerit, ea res vobis offendiculo futura ſit, quòdque inde rebellio & conſpiratio maxima contrà vos oritura ſit: nam ab antiquis usque temporibus illius urbis incolæ contumaces fuerunt, atque rebelles & ſeditioſi contrà reges, (10.) ſatrapas, ac totum terrarum orbem, qua de cauſa etiam Nebucadnezăr, Chaldæorum rex, illam obſidione cinxit ac devaſtavit, ejusque populum captivum in omnes regiones abduxit, quô factô quietè vixerunt & unusquisque in loco ſuo tranquillè ætatem transegit; qvapropter hæc omnia regi nota facere fidei noſtræ eſſe duxi-

(5.) Eſræ cap. 2. v. 64. referuntur 42360. præter ſervos & ancillas; ſed autori noſtro ſatis fuit, majorem partem ac numerum rotundum adduxiſſe, vid. Munſteri Not. h. l.

(6.) Vid. Nehem. c. 2. & 3. confer. & Iſa. Voſs. Chronol. Sacr. cap. 10. ubi ſcribit, duos fuiſſe Sanballatos; alterum, qui Horonita dictus ſit à Nehemia, qui obeſſe conatus eſt, ne Hieroſolyma muniretur, cujus filiam duxit Jeſus, filius Jojadæ; alterum, qui ſub Alexandro Magno templum Garizitanum exſtruxit, cujus filiæ Nicaſo vel Ichaſo nupſit Menaſſi, fratri Jaddi, vid. & infrà. h. l. 1. cap. 21. n. 47. & lib. 2. cap. 8. n. 1.

(7.) Confer. Nehem. dict. c. 2. v. 19. & c. 4. v. 7. atque Joſeph. Antiq. l. 11. c. 2.

(8.) Ita hìc interpretor שטנה, vid. Eſræ c. 4. v. 6. ubi LXX. verterunt abſolutè ἐπιστολὴν autor vulgatæ: accuſationem.

(9.) Hebr. ישלחו, prout in codice Munſteriano habetur, quem hìc potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, qui habet in ſingulari ישלח, quamvis iſtud commodè ad Sanballatum, primum autorem ac præcipuum Judæorum adverſarium referri poſſit; nimirum cœteris non excluſis, quorum hìc fit mentio, qui ſimul ſubſcripſerunt.

(10.) Vid. Eſræ c. 4. v. 13. & Joſeph. Antiq. lib. 11. c. 2.

המלך ותשבות המלאכה עד שנת שתים לדריוש המלך :

duximus, quandoquidem ex menſa regia victitamus & procùl abſit à nobis, ut regni interitum conſpiciamus. Cùm itaque libellus iſte (11.) ad regem perlatus eſſet, ceſſatum fuit ab opere (12.) usque ad ſecundum Darii regis annum.

CAP. XIII.

ויהי כשבת דריוש המלך על כסא המלוכה וישאל על דניאל איש חמודות עבד יי׳ לראות חכמתו ולדעת עצתו ויביאו את דניאל לפני ויחקרהו ויבן בו שבעתים כשמע אשר שמע עליו וישמח ויאהבהו מאד וישימהו לו ליועץ ולמשנ׳ כאשר היה לפני׳ ויהי היום ויחוג דריוש חג בול אלהי בבל ויתן המלך את המנחה להקריב אל בול וזה משפט מנחתו פר אחד ועשרה אלים ומאה בני יונה ומאה כבשים ושבעים ככר מעוג להם שלחנו ועשרת ככר

Accidit autem, cùm Darius in regio ſederet ſolio, ut is Danielem, virum dilectum (1.) ac ſervum Domini, perquireret, quò ſapientia ejus atque conſilio uteretur, cùm itaque ille in conſpectum regis veniſſet, & ab illo interrogatus atque tentatus eſſet, rex multo (2.) plura in eo deprehendit, quàm de illo inaudierat; quo circà rex admodùm lætatus eſt, atque illum amore complexus, conſiliarium ſibi conſtituit & ſecundum (3.) à ſe, prout anteà fuerat; accidit autem, ut Darius die quodam feſtum Belis, idoli Babylonici, (4.) celebraret, eique munus (5.) offerret, quod juxtà ritum, in ſacrificando obſervari ſolitum, erat bos unus, (6.) decem arieſes, centum pulli columbarum, centum agni (7.) & ſeptuaginta placentæ, (8.) is fuit panis menſæ

(11.) Sive: epiſtola, confer. num. antec. 8. h. cap. ibique not.

(12.) Munſterus hic notat, Cyrum hiſce accuſationibus à tàm pio propoſito revocari non potuiſſe, niſi is bello Maſſagetico occupatus fuiſſet.

(1.) Vid. quæ ſuprà cap. 6. n. 9. h. lib. 1. notata ſunt.

(2.) Ita numero indefinito vertere volui, quod in Hebræo שבעתים i. e. ſepties, vel ſeptuplo (plura.)

(3.) Vid. quæ ſupr. h. l. 1. c. 8. num. 3. dicta ſunt, it. infrà h. l. 1. c. 13. n. 3. & c. 16. n. 6. atque infra l. 2. c. 19. n. 11. & lib. 6. cap. 30. n. 21.

(4.) Hiſtoria de Dracone Babylon. quæ Daniel. c. 13. in fin. & cap. 14. habetur, refert factum iſtud ad tempora Cyri, hujus dubii ſolutionem puto peti poſſe ex iis, quæ cap. antec. 12. n. 1. notata ſunt, confer. & Munſteri not. h. loc. ubi plura de tempore ac rege, ſub quo iſta evenerunt, habentur, Joſephus in Antiquitatibus hujus facti nullam facit mentionem, confer. quæ ſupr. h. l. 1. c. 11. n. 1. notata ſunt, vid. & cap. ſequ. 14. num. 2.

(5.) Donum, oblationem, id enim dictio מנחה, quæ hic habetur, notat, vid. cap. ſeq. 14 n. 7.

(6.) In alleg. Hiſtoria de Dracone Babyl. quæ Daniel. c. 14. v. 2. habetur, non eædem numerô, quæ hic adducuntur, oblationes ſeu munera referuntur, vid. num. ſeq. 7. 8. & 9.

(7.) Vulgata Latina Danielis dict. c. 14. v. 2. habet oves quadraginta.

(8.) Hebr. ככר מעוג, quæ Munſterus vertit panes ſubcinericios, in vulgata Latina Danielis dict. c. 14. v. 2. habentur ſimilæ artabæ duodecim, juxta Græcum, ubi σεμιδάλεως ἀρτάβαι δώδεκα, eſt a. ἀρτάβη genus menſuræ Perſicæ, de quo Herodotus.

Digitized by Google

כדי יין למערכת שלחנו כה היה משפטו
ליום׳ ויהי היום ויערכו השלחן לפני
ביל ויאמר המלך לדניאל מי יתן והאמנת
בהדר ביל האלוה הגדול אשר לנו אשר
יאכל במערכת השלחן הזה׳ ויען דניאל
אל המלך לאמר אל נא יסיתך ואל
נא יפתה לב המלך בדבר הזה בביל כי
הבל ותוהו הוא ורוח אין בו כי מעשה
ידי אומן הוא איככה יאכל ואיככה
ישתה רק כהניו הם האוכלים את מערכ׳
שולחנו ועולותיו ועתה אם תשמע לי
להסגיר את כהניו בידי ואני אגיד
את ערמתם ואת עשייתם אש׳ מפתי׳
אותך ועמך להשתחוו׳ להבל ותהו׳
ויאמר לו המלך לו יהי כדברך ויצו
דניאל ויסגרו את דלתות ההיכל אש׳
לביל ואת שעריו בלתי השע׳ אשר בא
המלך אז אמר דניאל הגישו לי
האפר ויפרשו את האפר על פני רצפת
אשר להיכל ביל והכהנים לא ידעו
מה דניאל עושה ויהי בכלותם לעשו׳
כן ויצא המלך ודניאל מן השער אשר
בא בו המה ונעריהם׳ ויצו ויסגרו את
השער ויחתום המלך את השער בטבעתו
ובטבעת דניאל וילכו אל בית המלך
וילינו ויהי בבקר וישלח המלך לקרא
לדניאל לראו׳ ולדע׳ מה פעל ביל וילכו
עד

menſæ ejus, præterea decem amphoræ vini, (9.) quò illius menſa eſſet inſtructa, idque quotidiè fieri ſolebat. Cùm igitur die quodam menſa coràm Bele parata eſſet, rex Danielem ſic allocutus eſt: utinam & tu in glorioſum illum & magnificum Deum noſtrum Belem crederes, qui, quæ in menſa iſta parata ſunt, comedit! Daniel autem regi reſpondens: ne te, inquit, commoveat ac ne quæſò tuum, rex, ſeducat animum id, quod in Bele vides, nam vanitas eſt (10.) ac nihil, nec ullus ei ſpiritus ineſt, & quoniam opus eſt manuum artificis, quomodo poterit edere ac bibere? enim verò ſacerdotes ejus ea, quæ in menſa appoſita ſunt, ejusque ſacrificia comedunt, nunc itaque ſi mihi morem geſſeris atque Sacerdotes ejus poteſtati meæ tradideris, ego illorum verſutiam ac dolum, quo te populumque tuum ſeducunt, ut vanitatem ac rem nihili adoretis, tibi indicabo: ad quæ rex reſpondens; ſit ita, inquit! Daniel itaque præcepit, ut oſtia templi Belis ejusque januæ, excepta illâ, quam rex ingrediebatur, occluderentur, quô factô Daniel ait: afferte mihi cineres, qui, poſteaquam allati ſunt, ſuper pavimentum templi Belis conſperſi ſunt; ſacerdotes autem non noverant, quæ Daniel fecerat: hac re peracta, rex ac Daniel eâ portâ, per quam ipſi eorumque miniſtri ingreſſi erant, exierunt, dein oſtium regis mandatô clauſum atque ipſius & Danielis annulô obſignatum fuit, dehinc ad regium palatium abeuntes ibidem pernoctârunt; ortô autem diluculô rex Danielem vocari juſſit, ut (11.) cognoſceret ac ſciret, quid Bel feciſſet & ſimùl ad portas templi progreſſi ſunt, ubi ſigilla ſua, quæ impreſſa erant, deprehenderunt integra; dein

(9). Scilicet muneris loco offerebantur, Vulgata habet: ſex amphoras vini, in Hebræo hic legitur dictio כד, quam Munſterus, perinde ac autor Vulgatæ, tranſtulit: amphoram, eandem verſionem & ego hic ſecutus ſum.

(10.) Intrinſecus luteus eſt & forinſecus æneus neque comedit aliquando, ſic in dict. Hiſtoria de Dracone Babyl. Daniel. c. 14. v. 6.

(11.) Hæc & ſequentia usque ad: num læſio quædam &c. abſunt à codice Munſteriano.

עד שערי ההיכל וימצאו את החותמות
אשר דהכו ויאמר המלך לדניאל היש
עול בחותמות האלה ויען לא· ויצו
להסיר ויסירו ויפתחו את השער ויראו
את השולחן והנה נאכל כל אשר ערכו
עליו מלחם ועד בשר ועד יין כי נפתחו·
ויהי כראות המלך ויפול ארצה נכח
ביל ויאמ' גדול שמך ביל ומי כמוך בכל
אלהי הגוים בגבורה· ויענהו דניאל לאמר
אל נא תאמר כן הבט נא אל האפר
אש' פרשנו על רצפת הבירה סביבות
השולחן וראה את מדרכות העקבות הלאת
למי דמה כי הם אכלו שולחן ביל
ויבט המלך והנה עקבות אנשים ונשים
ונעורי' וטף וישלח ויתפוש את שבעת
הכהנים משרתי ביל וישבע להם המלך
אם לא תגידו לי האמת דעו כי מות
תמותו ויגידו לו האמת ויראוהו את
המבואות האפלות אשר בהם באים
אל ביל לילה ואוכלי' את מערכת
שולחנו וידע המלך את ערמתו' ויצו
ויהרסו את היכל בל עד בלי נשאר
מאומה:·

dein rex Danieli dixit: num læſio quædam ſigillis iſtis accidit? ille verò reſpondit: non; tunc rex ſignacula illa removeri ac portas aperiri juſſit, quô factô oculos ſuos ad menſam converterunt & ecce quicquid panis ac vini ei impoſitum fuerat, conſumptum vinumque exhauſtum reperiebatur; rex itaque hæc conſpiciens humi procidit coràm Bele ac dixit: magnum eſt nomen tuum, Bel, & quisnam inter omnes gentium Deos tibi par eſt fortitudine? Aſt Daniel regi reſpondens: ne quæſo ait ita dicas, reſpice, ſi placet, ad cineres, quos ſuper pavimentum templi circà menſam ſparſimus & contemplare veſtigia illa, quorum ſint, nam iſti ea, quæ menſæ Belis impoſita erant, abſumpſerunt, rex igitur oculis in pavimentum converſis vidit virorum, mulierum, puerorum & infantum veſtigia, ac confeſtim miſit, qui ſeptem Sacerdotes, Belis miniſtros, comprehenderent, quô factô rex eosdem adjurans dixit: niſi verum mihi indicaveritis, certò ſciatis, quòd morte plectendi ſitis, illi itaque exterriti veritatem rei detexerunt eique occultos introitus (12.) oſtenderunt, per quos ipſi noctu ingreſſi ad Belem abſumpſerunt ea, quæ menſæ ejus impoſita erant, ſic fraude illorum cognita rex templum Belis funditus deſtrui, ne quid ejus ſupereſſet, juſſit. (13.)

CAP. XIV.

וגם בימים ההמה היה לכשדים אלהי
תעתועים והוא תנין גדול יושב במערה
אחת

PEr eosdem quoque dies Chaldæis fuit Deus erroneus, (1.) nempe Draco ingens, (2.) in ſpelunca quadam latitans, cui munus obtulerunt,

(12.) In verſione Vulgata vocantur abſcondita oſtiola, vid. Daniel. dict. c. 14. v. 20.

(13.) Daniel. alleg. cap. 14. v. 21. refertur, quòd regis mandatô occiſi fuerint ſacerdotes Belis atque ipſe Bel Danielis poteſtati traditus fuerit, à quo ille ſubverſus ejusque templum deſtructum fuit.

(1.) אלוהי תעתועים, quo nomine Judæi Gentilium idola vocare ſolebant confer. Jerem. cap. 10. v. 15. & c. 51. v. 18.

(2.) Vid. Hiſtoria de Dracone Babyl. Daniel. cap. 14. v.

Digitized by Google

אחת והיו מעתכי׳ לו מנחה ובאים לילה
להשליכה אל התנין והוא היה יוצא
לקראת המנחה ויפתח את פיו כמשפטו
וישליכוה אל פיו ויבלעה ויגבה לרום
כמעט ורצה לצאת מן המערה ויאמרו
השרים אל המלך הגם על אלהים הזה
אשר הוא אלהים חיים יוכל דניאל
להתעתע כאשר עשה לביל ולכהני׳ ומזבחו
ושולחנו וישבו׳ את עבודתו ומדוע לא
יתגרה באלהים הזה אשר הוא אלהים חי
כי אם יתגרה בו עתה ינקום נו את
נקמת ביל והיכלו וכהניו׳ אז אמ׳
המלך לדניאל שמע נא דניאל והאזינה
לי האדברה לך הגם על התנין הזאת
הו׳ תעורר מחשבותיך להכחידו כאשר
עשית לביל אשר אין רוח חיים בו הלא
זה אל חי גבור וחזק ומי יתיצב לפניו
להרע לו ויען דניאל אל׳ המלך לאמר
אל׳ נא יהעה המלך גם בזה כי
חיה היא נכבש׳ תח׳ ידי אדם ואין בה
רוח אלהים ועתה אם תרשני אדני
המלך גם התנין הזה אני אכנו ואמיתנו
בלי חרב ולא חנית ולא מלחמ׳ כי שרץ
הזה הוא השורץ על הארץ ויתן יי׳
אלהינו מורא האדם על כל נפש חיה
הרומשת והשורצת על פני כל הארץ
ליראה אותו ולפחד מפניו כי בצלם
אלהי׳ נברא האדם לתת מוראו על הכל
ועתה

runt homines atque noctu venerunt, quo iſtud Draconi projicerent; ille autem muneri iſti obviam egreſſus & diducto oris rictu illud excipiens deglutivit atque in altum ſeſe extulit, tantum non ipſâ egredi cupiens ſpeluncâ; (3.) principes itaque dixerunt regi: num quid Daniel etiam iſti Deo vivo illudere poterit, ſicuti Beli ejusque Sacerdotibus, ut & illius altari ac menſæ fecit ejusq; cultum evertit? cur non vires ſuas adverſùs Deum iſtum vivum etiam experitur? nam ſi illum (4.) aggredietur, ſentiet, quòd is Belem ejusque templum ac Sacerdotes ulturus ſit; quo circà rex Danielem ita allocutus eſt: audi quæſò, Daniel, & auribus percipe, quæ tibi dicam: num etiam contrà Draconem iſtum Deum aliquid verſuti excogitare eumque delere poteris, ſicuti feciſti Beli, in quo nullus vitæ ſpiritus fuit? nonne DEus iſte vivus eſt & robuſtus ac fortis, ecquis adverſùs illum ſtare eique malum inferre poterit? Daniel autem regi reſpondens: ne quæſò, ait, rex ſeducatur etiam in re iſta, nam beſtia illa hominum manibus ſubjici poterit nec divinus ei ſpiritus ineſt, quòd ſi jam mihi, Domine rex, facultatem dederis, iſtum quoque Draconem interimam, eumque ſine gladio, haſtâ & pugnâ interficiam, animal quippe reptile eſt, ſuper humum ſerpens; Dominus autem, Deus noſter, timorem hominis omni animali, quod ſuper univerſam terram ſerpit ac reptat, indidit, ita, ut illud hominem metuat & ad conſpectum ejus contremiſcat, quia homo ad imaginem Dei creatus eſt, quò timor ejus ad omnia pervadat; nunc itaque, ſi tibi viſum fuerit, permitte mihi, ut illum ſicuti unum ex ſculptilibus, quæ abolevi, interimam ac perdam, modò ne poteſtatem principibus tuis concedas, ut mihi malum inferaut,

14. v. 22. & ſeqq. Joſephus in Antiquitatibus nullam hujus facti facit mentionem, veritus forſitan odium atque invidiam Romanorum, qui cultui idololatrico dediti erant. confer. ſupr. h. l. 1. c. 11. n. 1. & cap. antec. 13. n 4.

(3.) In Munſteri codice locus iſte ita legitur: ויגבה לרום כמעט ולסב ולבא אל המערה: quæ ille ſic vertit: hoc itaque modo beſtia ſenſim creſcebat & procerior fiebat & circuiens regrediebatur in ſpeluncam.

4.) Nempe Draconem vivum, quem nos pro Deo colimus.

ועתה אם ייטב בעיני׳ הרף ממני ואכנו
ואאבדנו כאחד מן הפסלים אשר אבדתי
רק אל תמטול כי שריך להרע לי׳
ויאמר לו המלך לך ועשה כן אם תוכל
ואל תירא וישמחו כל השרים מאד
באמור המלך לדניאל להתגרה בתנין כי
אמרו עתה יאבד דניאל כי לא יוכל
להתיצב נכח התנין׳ וילך דניאל מאת
פני המלך ויעש כלי ברזל כמסרק
הפשתי׳ וידבק גביהם גב על גב פנימה
וקוציהם פתוח חוצה מסביב לשוטים
וחדודי׳ ויגלל עליה׳ כל מיני המאכלי׳
חלב ודשן וכל מיני שומן וגם ארוחת
גפרית ושופת נתן בו עד נעלמו קוצי
הברזל והחרוצים׳ ויהי כמראה תבנית
המנחה וישליכה דניאל אל פי התנין
והתנין אץ לבלעה ולקבלה בתאות
נפשו׳ ויהי בבואה אל פיו ותרד אל
חדרי בטנו וימס החלב והדשן מעל
לקוצי הברזל ויבאו ראשי החרוצים
המשודדים במעי התנין וינקבום ויחל
התנין ויכשל וימת לעת מחרת׳ ויהי
לשלשת

rant; ad hæc rex ei reſpondens: abi, inquit, & fac ita, ſi potes, ac noli metuere. Principes autem omnes valdè gaviſi ſunt, quandoq rex Danieli dixit, ut Draconem aggrederetur, dixerant enim, jam perniciem incurret Daniel nec Draconi reſiſtere poterit; ſed Daniel, poſtquàm è conſpectu regis abiit, ferrea inſtrumenta fieri curavit, pectinum inſtar, quibus linum carminatur, (5.) illorum terga ſibi invicem conjunxit intrinſecus, ita, ut aculei eorum foràs prominerent circumquaque limati & acuminati, iiſdem varia eſculenta innexuit, nempe adipem, ſebum atque omnis generis pingvedines, ſulphuris quoque ac picis alimenta (6.) immiſcuit, donec aculei iſti ferrei & acuminati penitùs obducerentur, atque hæc res ſpeciem habuit muneris, (7.) idque Daniel ori Draconis injecit; ille verò rictu diducto avidè iſtud & cum deſiderio excepit ac devoravit; ſed, ubi munus iſtud ore exceptum ad interiora ventris pervenit, ac ſevum & adeps à ferreis aculeis liquefacta defluxerunt, tunc ſerratorum dentium acumina penetrarunt Draconis viſcera, ipſeque paulatim langvere atque corruere cœpit, tandem ſequenti die prorſus interiit; accidit autem die tertio, ut Chaldæi & Babylonii venirent ac munus pro more offerrent Draconi; ſed ille nuſpiam apparuit, (nam mortuus erat) tantummodò fœtor ex ſpelunca aſcen-

(5.) Daniel. c. 14. v. 26. res iſta paulò aliter narratur, confer. & Seldenus de Diis Syris Syntagm. 2. c. 17. ubi locus iſte ſic verſus reperitur: abiens (Daniel) à conſpectu regis paravit inſtrumenta ferrea inſtar pectinum, quibus lina repurgantur & conjunxit ea interius, tergum conjungens tergo; aculei autem eorum extrà prominebant per circuitum limati & acuti, quibus undique adhibuit varias ciborum ſpecies, præſertim adipem, pinguedinem & alias res pingues, lituram quoque ſulphuris & picis apposuit ei, quibus fomentis abſconditi aculei ferrei & dentes illi ſerrati habuitque formam demenſi, cumq, Daniel illud projeciſſet in rictum Draconis, ſuſcepit ipſum Draco & devoravit cum deſiderio animæ ſuæ, at ubi deſcendit ad interiora ventris ejus, diſſolvebatur adeps & pinguedo à ferreis aculeis & ingrediebantur acumina ſerratorum dentium in viſcera Draconis, & perforabant ea, & illicò cœpit Draco ſentire ingentem dolorem corruensque mortuus eſt ſequenti die.

(6.) Sic dictionem ארוחת, quæ in noſtro codice habetur, vertere volui, in Munſteriano legitur: משחות, quod ipſe tranſtulit: lituram, ſicuti & apud Seldenum loco alleg. habetur.

(7.) Hebr. מנחה, de quo vid. ſupr. h. l. 1. c. 13. n. 5. Munſterus vertit: demenſum, nempe qvia Draconi quotidiè projici ſolebat, quaſi ſtatutum & ordinarium munus; Seldenus quoque dicto loc. tranſtulit: demenſum.

Digitized by Google

לשלשת ימים ויבאו הכשדי׳ והבבליים
לדרוש את התנין במנה׳ יום ביום ואיננו
כי מת רק עלה הבאוש מן המער׳ וירוצו
לבא אל המערה והנה אלהיהם מת נפוח
בבאוש ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד
על דניאל ויאמרו מה זאת עשה דניאל
היהודי לשני אלהינו אשר הכחיד ויך
את ביל וגם את התנין ועתה אם
יסגירהו המלך בידנו יומת ואם לא
ידוע יהיה למלך כי לא יחיה׃ וישמע
המלך כי קשרו עליו עם הארץ וישלח
ויך את גדוליה׳ ואת שריהם עם הקמים
על דניאל לפי חרב׃

aſcendit, quocircà nonnulli ſpeluncam intrare auſi ſunt; ſed ecce Deus illorum interierat corpore inflatus ac fœtore ſqualidus, unde viri iſti valdè indoluerunt & iratô adverſùs Danielem animô dixerunt: cur Daniel Judæus, facinus iſtud in duo illa numina noſtra, Belem & Draconem, perpetravit, ut ea interficeret ac deleret? nunc itaque, ſi rex illum poteſtati noſtræ tradiderit, morte eum mulctabimus; ſi minus, notum fiat regi, quòd ipſe vitâ privandus ſit; ſed rex certior factus, quòd populus terræ contrà ſe conſpirationem iniiſſet, miſit, qui proceres ejus ac principes, ut & illos, qui contrà Danielem ſeditionem moverant, gladiô interficerent.

CAP. XV.

ודניאל זקן מאד ויבא דניאל וישתחו
למלך ויאמר לו בי אדוני המלך הכרת
נא זקנתי ואין בי כח לעמוד ולצאת
ולבא כמשפט המלוכה והגיעוני פריצי
עמך באיבתם כי בבור האריות הורידוני
וזה פעמים גם עם התנין וימלטני ה׳
אלהי אשר חסיתי בו וגם נפשי דמו
לקחתה להמיתני בקנאת אשר קנאו
לפסיליה׳ ואלהי חשכני משחיתתם
ואת שלשת רעי חנניה מישאל ועזריה
הביאו אל כבשן האש לישרף ובכל זאת
הקים יד אלהינו לעזרתנו׳ ועתה אדוני
המלך

Daniel autem, cùm valdè ſenex eſſet, regem adiit & coràm illo in terram procumbens eum ita allocutus eſt: en ego, Domine rex, ſenio confectus ſum, nec amplius, ſicuti mos regni poſtulat, ſtare, egredi atque ingredi poſſum, tyranni (1.) quoque populi tui me odio ſuo afflixerunt, dum me in foveam leonum projecerunt meque eò adegerunt, ut cum Dracone pugnarem; ſed Dominus Deus meus, in quo ſperavi, ſervavit me, quin & vitam ipſam mihi eripere conati ſunt propter Zelum, quem ergà idola ſua habuerunt; ſed DEus protexit me, ne illi mihi exitium adferrent: tres quoque ſocios meos, Chananiam, Miſaëlem & Azariam (2.) in fornacem igneam projiciendos curàrunt, ut comburerentur; ſed in his omnibus Dei

F 3 noſtri

(1.) Ita cum Munſtero dictionem פריצי hic vertere volui, vid. quæ ſup. h. l. 1. c. 5. n. 4. & infr. l. 5. c. 4. n. 2. notata ſunt, autor Vulgatæ Latinæ dictionem illam פריץ, quæ Ezech. c. 18. v. 10. habetur, tranſtulit; latronem, Junii ac Tremellii verſio habet: effractorem, Lxx. verterunt λοιμὸν, peſtiferum, ſceleratum virum, ſic vocârunt perverſi Judæi S. Paulum, Actor. c. 24. v. 5.

(2.) Vid. de his Daniel. cap. 3.

Digitized

המלך תפול נא תחנתי לפניך לשלחני
ללכת לביתי להרגיע ולעבוד את אלהי
אבותי כי זקנתי ואין בי כח לעצור עוד ·
ויען המלך את דניאל לאמר ומי ישמע
לך לדבר הזה לשלחך ואתה איש
אלהים אלהי השמים ואם תעזבני איך
תכון מלכותי בלכתך מעמי אמנם ידעתי
כי זקן אתה ואין בך כח לעמוד לצאת
ולבא כמשפט השרים שרי המלוכה אך
אם תתן אלי כמוך איש מבני עמך חכם
ונבון ומלא רוח אלהים כמוך ויהי עמי
תחתיך כמשפטך אז אשלחך לשלום
לנוח ולהרגיע בביתך אף כי נפשי
יודעת כי אין כערכך בכל׳ בני עמך ·
ויצא דניאל מלפני המלך לפנות ערב
ויקם ויתפלל אל אלהי השמים להטות
בלב המלך לשלחהו ללכת לעבוד
אלהיו · וילן בלילה ההוא וישכם בבקר
וילך אל עדת הגולה וימצא שם את
זרובבל בן שאלתיאל בן יכניה מלך
יהודה ויקימהו דניאל מתוך הגולה
ויחזק בידו ויוליכהו אל המלך ויגישהו
לפניו אז אמר דניאל הנה לך איש
תחתי כערכי ויהיה לך כמוני · והוא
מן הפרתמים מזרע המלוכה מבני
שאלתיאל בן יכניה מלך יהוד׳ והוא
איש חיל מלא רוח חכמה ודעת
אלהים בכל׳ אשר בו ולא נופל הו׳
ממני ולא נחות ויהיה לך לנאמן וליועץ
כמוני

noſtri potentia in adjutorium noſtrum prævaluit. Nunc itaque, Domine rex, exaudi quæſò preces meas meque dimitte, ut domum meam inviſam, atq; ibi DEum patrum meorum quietè colam, etenim conſenui nec rebus gerendis amplius ſupereſſe poſſum; ſed rex Danieli reſpondit: ecquis tibi hac in re morem geret, ut hinc abeas, quia vir Dei, cœlorum Domini, es, ſi tu me deſerueris, quomodo regnum meum te abſente adminiſtrabitur? ſcio equidem, quòd ſenex ac viribus deſtitutus ſis, nec more principum regni ſtare, egredi atque ingredi poſſis; ſed ſi virum tui ſimilem ex filiis populi tui, virum nempe ſapientem ac prudentem, qui, ſicuti tu, ſpiritu divino repletus ſit, quique tui loco mecum verſetur, mihi dederis, tunc in pace te dimittam, ut domi tuæ optata quiete atque otio fruaris; verùm probè novi, quòd nemo ſit tui ſimilis in univerſo populo tuo. Daniel itaque è conſpectu regis egreſſus inumbrante veſpera ſurrexit, atque DEum cœlorum rogavit, ut regis animum flecteret & ab illo facultatem abeundi impetraret, ad colendum Deum ſuum; Daniel igitur, cùm nocte illa quieviſſet, manè ſurrexit & ad captivorum cœtum abiit, atque ibi Zerubabelem, filium Sealthielis, qui Jechoniâ, rege Judæ, prognatus erat, reperit, quem Daniel è captivorum numero ſuſtulit eumq; prehenſa illius manu ad regē duxit ac coràm illo conſtituit, (3.) hæc adjiciens verba: en tibi virum mei loco meique ſimilem, quo perinde ac me ipſo, uti poteris, is ex nobilioribus (4.) Jehudæ filiis eſt, è ſtirpe regia, nempe ex liberis Sealthielis, filii Jechoniæ, regis Jehudæ, hic vir fortis eſt ac ſapienti animo præditus atque divinâ ſapientiâ inſtructus in omnibus, quæ ei inſunt, (5.) nec ille me inferior aut deterior eſt, is tibi fidus erit conſiliarius, mei

(3.) Dedicavit, obtulit quaſi ſacrificium, id enim Hebr. ויניפהו, quod hic habetur, ſignificat.

(4.) Hebr. הפרתמים, quæ dictio linguâ Perſica idem eſt, ac שלטונים i. e. dominatores, prout notavit R. Salomo ad Eſther. c. 1. v. 3. idem ad Daniel. c. 1. v. 3. dictionem iſtam exponit רוכסים duces, Munſterus hic tranſtulit: proceres.

(5.) Hebr. אשר בו, prout in noſtro codice hic habetur;

Digitized by Google

כמתי ואתה תשלח להרגיע במקומי׃
ויאמן המלך לכל אשר ספר לו דניאל
וישלחהו ללכת וישתחו דניאל למלך
והמלך חבק את דניאל וינשקהו ויצו
ויתן לו מתנה כיד המלך וישלחהו וילך׃
ויהי זרובבל למלך תחת דניאל ויתן
דניאל את כל אשר נתן לו המלך
לנכשלי הגולה ואחרי כן הלך אל
מקומו אל שושן הבירה אשר בעילם
המדינה׃ ויעבד שם את ה׳ אלהיו עד
יום מותו בקרב אחיו עדת הגולה אשר
שם׃ וזרובבל איש חיל ואיש מצליח
נבון וחכם מלא רוח חכמה כי סמך דניאל
את ידיו עליו׃ וימצא חן בעיני המלך
ויאהבהו מאד לאהבת דניאל וישימהו
לנגיד על כל השרים וראש על שני שרי
הצבא שומרי ראש המלך׃

mei ſimilis; quapropter dimitte me, ut in domo mea tranquillè vivere poſſim. Rex itaque in omnibus, quæ Daniel dixerat, fidem ei habuit, illumque dimiſit, ut abiret; Daniel autem, humi procumbens regem veneratus eſt, is, poſteaquâm Danielem amplexatus atque oſculatus erat, præcepit, ut ei darentur munera juxta magnificentiam regiam, ſic Daniel dimiſſus abiit; ſed Zerubabel Danielis loco apud regem fuit. At Daniel ea omnia, quæ ei rex dederat, intra pauperes captivos diſtribuit ac poſteà ad locum ſuum, nempe Suſan, metropolin (6.) provinciæ Elam, ſeſe contulit, atque ibi Dominum, Deum ſuum, ad finem usque vitæ inter fratres ſuos in cœtu captivorum, qui illic erant, coluit: Zerubabel autem vir fortis, felix, prudens (7.) & intelligens atque ſapienti animo præditus (nam Daniel manus ſuas ei impoſuerat) gratiam invenit apud regem, qui illum valdè dilexit propter amorem Danielis, eumque omnibus principibus, etiam duobus exercitus ducibus, qui regis caput tuebantur, præpoſuit.

CAP. XVI.

ויהי היום ויאספו כל השרים להתיצב
לפני המלך כמשפטם ויאמר אליהם המלך
הראיתם בכל הארץ כאיש הזה זרובבל
איש נבון וחכם ברוח דניאל ויענו ויאמרו
נכון דבר המלך׃ ויהי בעת הצהרים עת
אשר ישכב המלך על משכבו אחרי אכלו
וישכב על מטתו ויישן ויתיצבו שני
השרי

ACcidit autem die quodam, ut omnes principes congregarentur ac coràm rege de more ſtarent, hos rex ita allocutus eſt: num in toto terrarum orbe vidiſtis virum, qui Zerubabeli iſti ſimilis ſit, nempe virum ſolertem ac ſapientem juxtà Danielis ingenium? ad quod illi reſponderunt: ita ſanè eſt, ſicuti rex dixit; evenit deinde tempore meridiano, (1.) cùm rex in lecto ſuo poſt prandium cubaret ac dormiret, ut duo principes, corporis ejus

betur; ſed Munſterianus pro כי legit בי i. e. in me, quæ lectio alteri præferenda videtur.

(6.) Sic dictionem הבירה, quæ hic habetur, cum Munſtero vertere volui, alias notat: palatium, caſtrum, regiam, Joſephus Antiq. l. 10. cap. 12. refert, turrim fortiſſimam atque ſtructurâ mirabilem à Daniele propè urbem Ecbatanam, in Media ſitam, fuiſſe ædificatam, ubi Medorum, Perſarum atque Parthorum reges ex more ſepulti fuerint.

(7.) De hoc viro confer. & Joſeph. Antiqu. l. 11. c. 3.

(1.) Confer. hic Eſdræ l. 3. c. 3. ac Joſeph. Antiq. l. 11. c. 4.

Digitized by Google

השרי׳ שומרי ראשו כמשפט׳ לשמור
וזרובבל עמהם בראשם ויעמדו סביבות
המלך עד עת תעורתו והמלך כבד
משנתו כי נשתכר ביין׃ וילאו שלשת
הבחורים לעמוד ויאמרו איש אל רעהו
הבו נחידה לנו חידות דברי חכמים
איש ואיש לפי ערמתו ונכתבנו את דברי
חידותינו על מגלת ספ׳ ונשימה את
המכת׳ תחת מראשותי המלך עד שיקץ
משנתו ויראה המגלה ויבין בפשר דבריה
והיה האיש אש׳ יראו דבריו מתוכמים
משני רעיו וחידתו מעודבת על החידות
אחיו יהיה למלך למשנה וגם במושב
הכסא והמרכבה ואף לצא׳ ולבא לפני
המלך הגדול חמשנה וכל כלי שולחנו
יהיו כלי זהב ורסן זהב ינתן על לחי
סוסו וגם כתר המשנה ינתן בראשו
ומתנת משנה יקח מאת המלך ושאלתו
לכל דבר יתן המלך וריע למלך יהיה
ויאמרו כלם יהי כן ויכרתו בריה ויקימות
בדת מדי ופרס אשר אין להמיר ויביאו
את קסת הסופר והמגלה ויפילו הגורל
לשלשתם ויפול הגורל מאח׳ ויכתוב עלי
המגילה לאמר אין כמלך חזק בארץ׃
והשני כת׳ אין כיין חזק בארץ׃ והשלישי
הוא

ejus cuſtodes, quibus Zerubabel præpoſitus erat, pro more ſtarent & excubias agerent, atque regem longo ſatis tempore (2.) circumſtarent, donec is à gravi ſomno, quo detinebatur, (nam vino ebrius fuerat) expergiſceretur; cùm verò tribus iſtis adoleſcentibus (3.) moleſtum eſſet, tamdiu expectare, tunc alter alteri dixit: agite, proponamus nobis ænigmata, (4.) verba ſapientum, unusquisque pro ratione ſolertiæ ſuæ atque ænigmatum noſtrorum verba volumini inſcribamus, ſcripturamque ſub cervical regis ponamus, donec is à ſomno ſuo evigilet, ac volumen iſtud videat verborumque interpretationem (5.) intelligat; ille autem, cujus verba duorum ſociorum verba ſapientiâ ſuperârint, & cujus ænigmata alterius ænigmatibus præcelluerint, ſecundus (6.) ſit à rege & in ſolio curruque ſublimi ſedeat ac coràm rege ingrediatur & egrediatur eâ magnificentiâ, quæ ſecundum à rege decet, atque omnia menſæ ejus vaſa ſint aurea, frœnum quoque aureum maxillis equi ejus injiciatur & corona capiti illius, qui ſecundus à rege fuerit, imponatur, munera etiam ſecundi à rege accipiat, denique omnibus petitionibus illius rex annuat atque ſit regis amicus; (7.) his conditionibus cùm omnes conſenſiſſent, fœdus inter ſe inierunt, idque ſicuti Medorum ac Perſarum legem, quæ violari nequit, ratum habuerunt, quapropter oblato atramentario & chartâ tres illi ſortem inter ſe jecerunt, quæ cùm ſuper primum eeciſſet, ille chartæ iſta inſcripſit: nihil eſt in terra tàm forte, quàm rex; ſecundus hæc ſcripſit: nil æquè

(2.) Ita hic Hebr. עד בוש vertere volui, ſecutus R. Salomonis interpretationem ad Judic. c. 3. v. 25. ubi exponit זמן ארוך i. e. longum tempus, Munſterus, hic tranſtulit: cum tædio.
(3.) Vid. Joſeph. Antiq. dict. lib. 11. c. 4.
(4.) Quæſtiones, problemata, Hebr. חידות, conf. Jud. c. 14. v. 12. & ſeqq.
(5.) Hebr. בפשר דבר, ita hic in noſtro codice; ſed Munſterianus habet: בכשר דבר, unde ipſe locum iſtum ſic vertit: atque juſtè dijudicet verba ſic conſcripta.
(6.) Secundo loco ſedeat à Dario, ſic Eſræ l. 3. c. 3. v. 7. confer. & Eſther. c. 10. v. 3. ac quæ ſuprà h. l. 1. c. 8. n. 3. notata ſunt, it. infrà l. 2. c. 19. n. 11 & lib. 6. c. 30. num. 21.
(7.) Hebr. ריע, quod à Munſtero hic vertitur: ſocius. vid. 2 Sam. 15. v. 37. cognatus dicitur Eſræ l. 3. c. 3. v. 7.

הוא זרובבל כת' אין באשה חזקה
בארץ׃ ויהי בכלותם לכתו' את החידות
וישימו את המגלה הנ' מראשותי
המלך והמלך עד עיניו עצומות והוא
מקשיב את לחש דבריהם ויהי בתתם
את המגלה תחת הכסתות מראשותי
המלך ויקם המלך כמקיץ משנתו ויעבר
את כתי ידיו על עיניו ויבקש הח'
מראשותיו וימצא מגלת הספר אשר
כתבו שלשת הבחורי' ויפתח ויקר' ויהי ר
בה עד בא כל השרי' והפחות והחכמים
וכדי המדינות ויקרא שלשת הבחורים
האלה ויאמר קרבו לי איש ספרו והשמיעו
פשר דברי חידותיכם והטוב והישר
משלשתכם אמלא את כל הכתוב במגלה
לכבודו ולנשאהו ויקרב הראשון ויקרא
את מכתבו ויאמר ישמע נא המלך
והשרים אל דברי אשר אדבר אין כמלך
חזק בארץ׃ ויגש השני ויאמר אין
כיין חזק בארץ׃ והשלישי הוא זרובבל
אמר אין כאשה חזקה בארץ׃ ויען
המלך והשרי' שמענו דברי חידותיכ' אך
תמלצו פשר דבריכ' ונשמע׃

què forte eſt in terra, ac vinum; tertius autem, qui fuit Zerubabel, ſcripſit: nihil fortius eſt in terra, quàm fœmina: (8.) illi itaque, cùm problemata ſua ſcripſiſſent, volumen iſtud ſub pulvinar regis poſuerunt; rex autem vigilabat, ſed clauſos tenebat oculos & ſubauſcultabat, quid illi ſuſurrarent; dum igitur ipſi ſchedam ſub cervical regis ponebant, ille veluti ex gravi ſomno expergefactus ſeſe levavit, utraque manu oculis ſuis admotâ, (9.) quæſivit autem ſub pulvinari, atque ſchedulam illam, quam tres iſti adoleſcentes ſcripſerant, reperit, eamque aperuit ac legit ſeque eò usque continuit, donec omnes principes, magnates & proceres provinciarumque præſides conveniſſent; poſteà tres illos adoleſcentes vocavit eisque dixit: afferte mihi unusquisque ſchedulam ſuam & interpretationem ænigmatum veſtrorum exponite, quicunque ex vobis tribus melius ac rectius ſenſiſſe comprobatus fuerit, eum ego honorabo & extollam atque omnia, quæ in volumine illo ſcripta ſunt, perficiam. (10.) Primus itaque accedens ſcriptum ſuum legit & dixit: audias quæſò rex ac principes verba mea, quæ proferam: nihil eſt tàm forte, in terra, quàm rex; poſteà ſecundus accedens: nihil eſt, inquit, in terra fortius vino; tertius autem, qui fuit Zerubabel, dixit: non eſt quidquam in terra tàm forte, quàm fœmina; his dictis rex ejusque principes reſponderunt: audivimus ſanè ænigmatum veſtrorum verba; ſed addite jam & verborum veſtrorum interpretationem, ut illam audiamus.

(8.) Super omnia autem vincit veritas, ſic verba iſta à Zerubabele inſuper adjecta reperiuntur Eſæ dict. l. 3. c. 3. v. 12.

(9.) Sicuti expergefacti facere ſolent, dum ſomnum excutere volunt.

(10.) Confer. hic infrà cap. 19. h. libr. num. 4.

CAP. XVII.

ויען הראשון ויאמר בי אדוני המלך ובני השרים הגבורי' הלא ידעתם את כח המלך וחוזקת מלכותו על הארץ והים והאיי' ועל כל הגויים והלשונו' להמית ולהחיות אם יצוה להוציא צבא ויצאו לחוצות כלם ולא יסובו פניהם כי יקדמו אל המות ואם יאמר להרוס חומות והרסו ואם יחרשו ויזרעו ויקצרו את תבואת הארץ והרימו את תרומת המלך טרם יאכלו מן התבואה כי יראים הם מן המלך וכלם יראו מאימתו אשר הוא אדון וגבור על כלם ואין מכלם להפר את דבריו ואת מצותיו על כן יאמנו דברי כי אין כמלך חזק בארץ ויתמהו כל הנצבי' על הדבר הזה · ויען השני ויאמר בי אדוני המלך והשרי' המתחכמים אמנם בלכם ידעתם את חוזקת המלך ותוקף ממשלתו אשר הוא רודה ומושל בארץ ואימתו ופחדו על כל בני אדם כאשר שמעתם באזניכם ואף היין חזק מן המלך כי כל גבורת המלך אמת היא אך באשר ישתה היין ימשול בו ויטה לבו אל דברי' אחרי' לתן ולזמר ולרקד ואף להסתכל כי נהפך לבו ליין להרחיק קרובים ולקרב רחוקים להמית אוהבים ולכבד

PRimus itaque reſpondens dixit: nonne vobis, Domine rex, ut & fortiſſimi principes, nota eſt fortitudo regis (1.) ac potentia regni ejus ſuper terram, mare, inſulas & ſuper omnes gentes ac populos, ita, ut vitam adimere eamque ſervare poſſit? ſi præceperit, ut exercitus educatur, omnes in campum egrediuntur nec retroſpiciunt, etiamſi morti obviam eant, ſi is jubeat, ut muros ſubvertant, ipſi ſubvertent, ſi arant ac ſeminant frugesque terræ colligunt, illi debitam regi partem (2.) offerunt, antequàm ipſi de frugibus aliquid comedant; nam omnes timent regem eumque metuunt, quia ille dominus eſt ac cunctos potentia ſuperat, nec quisquam inter omnes exiſtit, qui illius verba atque præcepta irrita reddat, quocircà vera ſunt verba mea, nimirùm, quòd nihil tàm fortè ſit in terra, quàm rex: cùm omnes, qui aderant, dictum iſtud admirarentur, ſecundus reſpondebat: ita ſanè eſt, Domine rex vosq; ſapientes principes, certè nota vobis eſt regis fortitudo atque robur potentiæ ejus, qui dominatur in orbe & imperat, ejusq; metus ac terror ad omnes homines pervadit, ſicuti jam auribus veſtris percepiſtis; ſed vinum regem ſuperat; (3.) verum quidem eſt omne illud, quod de potentia regis dictum eſt; aſt, dum ille vinum bibit, imperio ejus ipſe ſuccumbit atq; illius animus ad res alias flectitur, nempe, ut moduletur, cantet & ſaltet, imò etiam ut ſtolidè agat, quia cor ejus à vino ita pervertitur, ut propinquos removeat, remotos admoveat, ut amicos interficiat; peregrinos autem honoret ac ne patris quidem aut matris nec fratris

(1) Confer. Eſræ l. 3. c. 4. & Joſephi Antiqu. l. 11. c. 4. ubi potentia regis aliis, quàm quæ hic habentur, verbis deſcribitur & extollitur.

(2.) Hebr. את התרומה id eſt, oblationem, quo nomine hic primitiæ vel decimæ vel alia frugum portio, regi pro more debita intelligitur.

(3.) Vid. Eſræ lib. 3. c. 3. v. 18. & ſeqq. ac Joſephi Antiqu. l. 11. c. 4. ubi vini robur ac vis paulò aliter, quam hoc loco, refertur.

ולכבד זרים ולבלתי שאת פני אב ואם
וגם את שאר בשרו הלא ידעתם כי
חזקת היין כן הוא אם ישתה איש בל־
למד ספר יהגה תנות ואיש מחריש יריע
וסוד סתר יגלה ומעשי סתום יוציא חוץ
ואנשי עצבון ישמח היין ואבלים ומרי
נפש ואנשי תמותה אם ישתו ממנו
ישישו ויגילו בו ואנשי דאגה יזמרו
ומעונו כבל לקחו למות אם ישתו
יין ישחקו והרב על רעהו יבריק שכור
ולאנשי בושת עז פנים והיה בצאת
היין מקרבם שכחו את כל אשר עשו
ולא עוד יבינו ויזכרו כי עבר היין מהם
ויאמרו לא עשינו מאומה ומי לא
יאמין בכל זאת כי היין חזק מן
המלך בעת אשר ימשול בו כי את רגלי
האדם יעקל מלכת ועיניו וראות אשר
לא נכון ופיהו יהגה שיח בל־ למד׃
הלא לכם לדעת כי חזק היין מן המלך
אשר ככה הוא עושה ויתמהו כל־
השומעים מאד׃

tris cœterorumque ſibi ſangvine junctorum ullam rationem habeat, annon vobis notum eſt, quòd vini ea vis ſit, ut, ſi quis illud biberit, etiam ſi is literarum planè rudis ſit, carmina tamen meditetur? ac quòd ille, qui ingeniô taciturnus eſt, vino incaleſcens clamitet & arcana ſibi commiſſa revelet, atque rem in occulto geſtam manifeſtet? viros lugentes ac mœſtos exhilarat vinum, qui luctu ac dolore animi affecti ſunt, imò & ad mortem damnati, ſi illud biberint, per illud læti redduntur atque exultant; quos tenet ſolicitudo, dum vino incaleſcunt, cantant, qui compedibus vincti ſunt & ad mortis ſupplicium ducuntur, quando vinum bibunt, rident, ebrius in amicum ſuum vibrat gladium ac viri alioqui verecundi (4.) vinô fiunt impudentes; ſed dum homines crapulam excuſſerunt, eorum omnium, quæ ipſi perpetrarunt, ignari ſunt, nec illa amplius mente ac memoriâ recolunt, (quia vinum ab illis receſſit,) nec quidquam à ſeſe perpetratum eſſe dicunt: ecquis igitur his omnibus fidem non habeat, aut quis neget, vinum fortius eſſe rege, eo tempore quô illud ei imperat? nam etiam pedes hominis ebrii iſtud titubare facit, ac ne oculi quidem rectè proſpicere poſſunt atque illius os ea proloqui meditatur, quæ non didicit; annon itaque hinc intelligitis, vinum fortius eſſe rege, quod ejusmodi producit effectus? his dictis omnes, qui audiebant, in admirationem rapiebantur.

CAP. XVIII.

ויקרא המלך אל זרובבל הוא השלישי
ויאמר לו ספרה גם אתה פתר החידה
כאשר ספרו רעיך ויען אספר ויאמר
הקשיבה והאזינה דברי המלך וגם
השרים׃

POſteà rex Zerubabelem, qui erat tertius, acceſſiri juſſit eique dixit: tu quoque expone problema tuum, quemadmodum ſocii tui fecerunt, cui ille reſpondens: explicabo, inquit, dein ita dixit: adverte & auribus percipe, rex vosque, princi-

(4.) Hebr. ולאנשי בושת, ſic in noſtro codice; aſt Munſterianus habet: ולאנשי בשרו, unde ipſe locum iſtum ſic vertit: eſtque impudens ergà conjunctiſſimos.

השרים והפחתים והפחות וכל העם
הנצבים אכנם חזק וגדול המלך מכל
והיין מחליש המלך בחזקתו עת משלו
בו ואין לכחש בחזקת המלך וגם בחזקת
היין׃ אבל האשה חזקה מן היין ומן
המלך ומכל נטעי הכרמים אשר יוצא
מהם יין ואיך לא תחזק האשה מן
המלך והוא ילדה המלך והניקה
והאמנהו בחיקה ותגדלהו ותכלכלהו
ותלבישהו ותרחץ צואתו מעליו ותיסרהו
ותמשל בו כאם בבן בטנה ומוראת
נפלת עליו ויחרד לקול גערתה כי פעם
הכתה ופעם תגער בו ואם תמהר אליו
השבט יברח מפניה לנוס חוצה כי ייראו
ממנה עד אשר יגדל הנער להיות בחור
את מוראה לא ישכח ואת כבודה לא
יסיר ואת פניה ישא בכל עת כבן
להודתו ואחרי כן אם ישא עיניו וראה
אשה יפת תאר יתאוה ליופי
מראה לחשק בה כי הדבק נפשו בה
ולבו יטה אליה ולא יסיר אהבתה בכל
הון ואף כי אמו הורתו ואביו הולידו
יעזוב אביו ואמו ויבגד בם לאהבת יופי
האשה והאדרת ורבים נפתו לאהבת
האשה ורבים נסכלו ותשגעו למענה כי
ישגו בה ורבים נהרגו בגללה וירדו ביגון
שאולה ורבים חכמים נלכדו ברשתות
ונבונים נוקשו במכמורת חרב שטנה בין
אחים תפיד מדני ואוהבים תפריד ויבגוד
איש באחיו הלא לכם לדע׳ אם תעכור
אשת

principes, proceres, præfecti atque omnis populus, qui hic adeſtis, certè fortis eſt rex ac magnus ſuper omnes; vinum autem regem vi ſua ſuperat eo tempore, quô ei dominatur, quocircà nemo fortitudinem regis ac vini vires negaverit; ſed fœmina fortior eſt & rege & vino (1) omnique eo, quod vitibus producitur, enim verò quomodo non fortior ſit fœmina rege, quem illa peperit atque lactavit eumque in gremio ſuo nutrivit, educavit, aluit ac veſtivit, quemque à ſordibus ſuis repurgavit, ac caſtigavit eique imperavit, non ſecus ac mater filio ventris ſui, atque metus ejus illum perculit & ad vocem increpantis extimuit? nam illum interdum verberavit & objurgavit, ac quando ei minitata eſt baculo, ille è conſpectu ejus aufugit, quò ſeſe foràs proriperet, atque timor iſte tamdiu in illo duravit, donec ipſe transactâ pueritiâ adolevit; aſt ne ſic quidem metum ejus animo penitus ejicit, eamque honorare deſinit; ſed illius conſpectum ſemper reveretur, ſicuti filius genitrici ſuæ honorem exhibet: dein, ſi ſublatis oculis conſpexerit (2.) fœminam, formâ præſtantem, ipſe pulchritudine ejus allicitur ac deſideriô afficitur, dum animus ejus ad illam inclinat atque cor ejus ad eandem propendet, adeò, ut illius amorem omnibus divitiis præferat, ac, quamvis mater illum pepererit & pater procreaverit; tamen illos deſeret ac propter amorem formoſæ & pulchræ fœminæ fidem illis debitam inſuper habebit: multi etiam mulierum amore decepti & propter illas ad ſtultitiam atque inſaniam adacti ſunt, dum eis adhæſerunt, non pauci quoque propter illas interfecti ſunt & cum mœrore ad inferos deſcenderunt, multi etiam ſapientes illarum retibus capti ſunt ac prudentes viri earundem ſagenis illaqueati hæſerunt; amor mulierum diſcordiam parit

(1.) Confer. Eſdræ lib. 3. c. 4. v. 15. & ſeqq. apud Joſephum Antiqu. l. 11. c. 4. fœminarum fortitudo aliis, quàm quæ hic habentur, verbis prædicatur.

(2.) Nempe puer regius, ex quo adolevit & ad juvenilem ætatem pervenit.

אשה יפת תאר נגח איש והוא נושא
כל כלי חמדה הלא עיניו צופות אליה
אל מראה יופיה כי לבבו נוטה אליה
ואף כי תען דבר שח מפיה אל כל
אשר בידו יעזוב ופיהו פותח ומביט
אליה כי הטתו למשוך לבו אליה ומי
לא יאמין לי על זאת ויודה על האמת
בחזק׳ הנשים ספרו נא לי והגידו למי
תעלמו ותיגעו ולמי תגזלו ולמי הרכוש
ולמי תאגרו הון רב הלא לנשים לקנות
להן כל כלי חמדה זהב וכסף ועדי
עדיי׳ וכל כלי יקר משבצות זהב ומור
ואהלות וכל מיני בשמי׳ ושמן מוקטרת
וקטורת נעים הלא לאשה הביאו כל
אלה ואם יפרוץ אדם פרץ והלך אל
מקך מארב הדרכי׳ במדברו׳ או בהרי׳
או ביערי׳ או בימים ונלחם ורצח ושלל
וחמס ובזז והכה ושפך דמים לפי בצעו
למי יביא השלל והבז והמלקוח הלא
לאשה כולם יבאו הלא אנכי ראיתי
את המלך יושב על כסאו ונזר תפארתו
על ראשו ואפ׳ינית בת אבש׳יאוש
המקדוני פלגשו יושב׳ נגדו ותשלח ידה
והסר את נזר המלך מעל ראשו והשימהו
על ראשה והמלך שוחק למולה וכאשר
כעסה אין המלך יכול לפייסה ולשכך
חמתו׳

rit inter fratres, amicos ſeparat eosque ad mutuam trahit perfidiam; nonne perſpectum vobis eſt, quòd, ſi mulier formoſa viro cuidam obviam facta ſit, quamvis ille pretioſiſſima quæque vaſa manibus ſuis geſtet; tamen oculi ejus pulchritudinem fœminæ contemplabuntur, quia illius animus ad eam propendet? multo magis ſi ipſa blandè eundem compellaverit, tunc omnia, quæ ei præ manibus fuerint, relinquet & aperto ore mulierem intuebitur, quia illum attraxit, ut cor ſuum ad eam inclinaret, ac quisnam mihi ea in re fidem denegabit ac non potius id, quod de fœminarum fortitudine dixi, verum eſſe fatebitur? narrate quæſò mihi atque indicate, cuinam laborem veſtrum impenditis & moleſtiam? propter quemnam ſpolia & divitias congregatis? cujus gratiâ opes multas colligitis? annon mulierum causâ? nempe, ut omnis generis vaſa pretioſa, (3.) aurea & argentea atque ornamenta pulchra variaq; monilia, gemmas aurô incluſas, (4.) myrrham & Santala (5.) atque omnis generis aromata, ungventa ac ſuffimenta ſvavia eisdem ematis, nonne hæc omnia mulierum cauſâ comparatis? ſi quis etiam eò improbitatis perveniat, ut ad loca & itinera, inſidiis apta, ſeſe conferat, in deſerta aut montes ac ſylvas atque maria, & bellum gerat, occidat, rapiat, ſpoliet, vim faciat, agros populetur ac ſangvinem effundat, ut divitias acquirat, ad quemnam deferet prædam iſtam, rapinam & ſpolia, nonne ad mulierem hæc omnia portabit? annon vidi egomet regem, in ſolio ſuo ſedentem ac diadema regium capite ſuo geſtantem, coràm quo Aponia, (6.) Abeſii

 Mace-

(3.) Hebr. כלי חמדה, Jocalia, deſiderabilia vertit Munſterus.

(4.) Sic משבצות זהב hic transferre volui, alii palas ſeu fundas annuli interpretantur Exod. cap. 28. v. 11. & 39. Munſterus hic vertit: incluſoria aurea.

(5.) Sive: Santalos, nam utroque genere dictio iſta effertur, vulgò אהלות verterunt: aloen, ita etiam Munſterus hoc loc.

(6.) Hebr. אפ׳ינית בת אבש׳יאוש ſic in noſtro codice, Munſterus pro אפ׳ינית legit אפומניאה ac vertit: Apomaneam, in aliis exemplaribus legitur: אפולנוניא Apolenonia, uti equidem id verto; ſed nomina iſta dubio procul corrupta ſunt, Joſephus Antiq. l. 11. c. 4. habet: Apama (ab.

תמתי למען הסיר את כעסה ומי לא יאמין לדברי ויודה כי האשה חזקה מכל החזקים אשר בארץ וגם מהמלך באשר יהיה והלא את כח שמשון היא הכשילה ואת דוד היא הטהו ואת לב שלמה הטתה והפתה והוכלי והלא רבים נלכדו בה ואין מספר להרוגיה רבו ועצמו חלליה ואף ואת לכם ללמוד דעת כי ימשול איש אחד על כל הארץ ויושביה לא יספר מרוב וכלם יחרדו וירעדו ויחילו מאימתו כי הוא אחד ומושל בכלם ועל כל אשה נתן יכר ומלך למשול בה ואלה השוקתה נתנת ולא יוכל לכבשנה למשול בה וגם אדם אבי כל יושבי הארץ אשתו הסתו לעבור את פי יי׳ אלהיו והסגיו דר למות עם צאצאיו אחריו ואו ערה איך גדלה חזקת האשה ומי לא יאמין לדברי יודה כי מראשי העולם ועד אחריתו איש לא נעדר מלהבין הדבר

Macedonis filia, pellex ſedit, quæ coronam regiam ipſius vertice manu ſua detraxit eamque ſuo impoſuit capiti; rex autem ei arriſit? ac quando illa iraſcebatur, non poterat rex eam placare nec illius animum mitigare, (7.) ut iram ſuam deponeret, ecquis igitur verbis meis fidem non adhibebit ac fatebitur, fœminam omnibus, qui in terra ſunt atque ipſo etiam rege, quicunque is fuerit, eſſe fortiorem? (8.) nonne fœmina Samſonis robur ſubegit & Davidem ſeduxit atque Salomonis animum inclinavit (9.) eumque decepit ac prævaluit? nonne multi per illam capti & innumeri propter eam interfecti, nec pauci illius cauſâ confoſſi ſunt? iſtud præterea vobis ſciendum eſt, quòd, etiamſi unus vir univerſo imperet orbi, (cujus innumeri ſunt habitatores) atque omnes illum metuant ac timeant & propter illius timorem paveant (quia ipſe unus omnibus dominatur) isque ſuper omnem fœminam detur rex ac princeps, (10.) ut in illam imperium exerceat ipſaque ad illum reſpiciat; (11.) ille tamen eandem ſibi ſubjicere nequit, ut ei dominetur: ipſum quoque Adamum omnium, qui terrarum orbem incolunt, patrem, ejusdem uxor ſeduxit, ut is Domini, Dei ſui, (12.) præceptum transgrederetur, quô factô

(al. Apeme) Rabiaci (al. Rapiacis) Themaſii (al. Themaſim) filia, Eſræ l. 3. c. 4. v. 29. nominatur Apeme, filia Bezacis, mirifici, ac videtur autor dicti libri 3. c. 4. Eſræ pro Θεμασίυ (quod nomen apud Joſephum loc. alleg. habetur) legiſſe Θαυμασίυ, unde verſio iſta Latina: mirifici, nata eſt, confer. Daniel. Huetii Demonſtr. Evang. Propoſ. 4. c. 14. p. 375. edit. Lipſ. ſi quis conjecturis locus, forſitan fuit iſta Aſpaſia, pellex adeò celebris, quam Cyrus primum, dein Artaxerxes amavit, de qua vid. Ælian. variar. Hiſtoriar. l. 12. c. 1. ubi de illa pellice plura referuntur.

(7.) לשכך, ſic in noſtro codice; Munſterianus habet: לשכב, omiſſa dictione חמתה, unde ille vertit: & dormire cum ea.

(8.) In codice Munſteriano locus iſte ſic legitur: כיה אשה קשה מכלם כי כח שמשון הכשילה אשת דוד הסתה אתו ואת שלמה היא השתה quæ ibidem ſic verſa repeeriuntur: mulierem omnibus fortiorem eſſe? en mulier infirmavit robur Samſonis, Davidem quoque incitavit mulier & Salomonem emollivit mulier.

(9.) Nempe ad cultum idolorum. de quo vid. 1. Reg. c. 11. v. 1. & ſeqq.

(10.) Ita locum hunc ſatis obſcurum, qui in codice Munſteriano paulò aliter legitur, hic vertere volui.

(11.) Vid. Geneſ. c. 3. v. 16. ad quem locum hîc reſpicitur.

(12.) In codice Munſteriano poſt verba illa יהוה אלהיו ita legitur: ועליו נגזרה המות עם צאצאיו אחריו עתה כאשר נערכה חזקת האשה וג i. e.

הדבר הזה ומלקחת כי אמרת
אדברי·

factô illum unà cum poſteris ſuis morti mancipavit. Nunc itaque videte, quàm magna ſit mulieris fortitudo, ac quisnam ſermoni meo fidem non habebit? nam à principio mundi usque ad illius finem nemo reperietur, qui non intelligat ac ſciat, verum eſſe, quod dixi.

CAP. XIX.

ועם כל זה הנה עתה אודיע למלך
ולכל השרים והמחוכמים השומעים כי הבל
המלך המושל בארץ והבל היין המושל
במלך והבל האשה ועולתה מושלת
בשלשתם כאשר הודעתי והאמת מושלת
בשמים ובארץ בימים ובתהומות ותחזק
האמת נגד אלהים ואדם כי במכון האמת
לא יכון השקר והאמת תסיר השקר
ממכונו ובאמת נבראו השמים והארץ
והימים וכל אשר בהם ואמת יי׳ אלהינו
לעולם ועד׳ ויענו כל העם הנצבים
לפני המלך עם הפרתמים והפחות ושרי
המדינות ויאמרו אל המלך פה אחת
עם המחוכם זרובבל האמת ואז אמר
המלך אל זרובבל גשה נא אלי ויגש:
וישלח המלך את ידו ויקרבהו אליו
ויחבקהו וינשקהו נגד השרים וכל העם
הנצבים׳ ויאמר המלך ברוך יי׳ אלהי
זרובבל אשר נתן בו רוח אמת כי אלהים
אמת הוא ויכון כסאו על האמת
ויתר

Quamvis igitur hæc ita ſeſe habeant, nunc tamen regi omnibusque principibus atque viris prudentibus, qui hæc audiunt, oſtendam, vanum (1.) eſſe regem, qui in orbe dominatur, ac vanum eſſe vinum, quod in regem imperium exercet, vanam quoque eſſe fœminam, ejusque excellentiam, quæ in tribus iſtis præponderat, ſicuti demonſtravi; aſt veritas in cœlo & terra, in mari & abysſis dominatur, veritas apud Deum & homines prævalet, nam ubi veritas habitat, ibi mendacium non reperit locum, & veritas expellit falſitatem, in veritate cœlum ac terra, maria & quicquid in illis continetur, creata ſunt; veritas Domini, Dei noſtri, manet in æternum. Tunc omnis populus, qui coràm rege ſtabat, ut & proceres atque principes præfectique provinciarum reſponderunt (2.) atque uno ore dixerunt regi: veritas eſt apud Zerubabelem, ſapientem, dein rex Zerubabeli dixit: accede quæſò ad me; quô factô rex manum ſuam extendit atque illum ad ſe trahens coràm principibus omnique, qui tunc adſtabat, populo amplexatus atque oſculatus eſt, dicens: Benedictus ſit Dominus, Deus Zerubabelis, qui Spiritum veritatis ei indidit, ipſe enim Deus eſt veritatis, qui ſolium ſuum ſuper veritatem

i. e. quare tàm ipſe, quam poſteri ejus inciderunt in pœnam mortis, nunc itaque, cùm ſatis probata ſit fortitudo mulieris &c. Hactenus Munſteri verſio.

(1.) Hebr. הבל, prout Græcis φρῦδον, μάταιον, hic in codice noſtro habetur, Eſræ lib. 3. cap. 4. verſ. 37. habetur: iniquum, confer. & Joſephi Antiqu. l. 11. c. 4.

(2.) Confer. hic Munſteri codex, ubi nonnulla, quæ hîc habentur, omiſſa, quædam etiam aliter poſita reperiuntur.

ויתר הכל הבל׃ ויענו כל השרים והסגני
והפרתמי׳ וכל העם לאמר אמנם אמת
כי האמת גדולה מכל נמצא ואין לכל
נמצא כח להתיצב למולה׃ כי היא
מושלת בשמים והארץ והכל נכון
ועומד עליה׃ האמת הוא אלהי זרובבל
אשר נתן רוח אמת בפיו לשבח ולהלל
את האמת נגד אלהים ואדם׃ ויצו
המלך למלא כל הכבוד הנמצא כתוב
במגילת ספר וימלאו כל. זה לזרובבל
כי מצא חן ושכל טוב בעיני אלהים
ובעיני המלך והשרים משני רעיו׃ ויאמר
המלך אל זרובבל שאל כל אשר
תאמ׳ נפשך ואעשה לך׃ ויען זרובבל
ויאמר למלך יזכור אדני המלך את
הנדר אשר נדרת ליי׳ אלהי השמים את
וכורש המלך רעך לבנות את ביתו
ולהשיב את כל כלי מקדשו אל מקומם
ואת גלות עם אלהי השמים לשלחו
לשלום לעבדו בבית מקדשו אש׳ נקרא
שמו עליו למען יתפללו אל אלהי השמי׳
בעד המלך ובעד מלכותו כי אין לאחר
הנדר לאלהי השמים׃ ויצו המלך
וימהרו סופרי המלך לכתוב בכל אשר
שאל זרובבל מאת המלך לבנות את
החרבות

tatem conſtituit; cœtera autem omnia vana ſunt. Poſteà principes omnes atque magnates & præſides populusque univerſus reſpondentes dixerunt: verum certè eſt, quòd veritas omnia, quæcunque reperiuntur, ſuperet ac nihil ei reſiſtere poſſit; nam illa in cœlo ac terra dominatur & ſuper eam omnia firmata ac ſtabilita ſunt: verus eſt Deus Zerubabelis, qui Spiritum veritatis ori ejus indidit, ut veritatem coràm Deo (3.) & homine laudaret atque celebraret. Dein rex illud de honore decretum, (4.) quod in ſchedula ſcriptum reperiebatur, ad effectum deduci juſſit: ſic omnia in Zerubabele impleta fuerunt, quia gratiam invenit & prudentiâ coram Deo, rege ac principibus duos ſocios ſuos ſuperavit. Poſteà rex Zerubabelem ſic allocutus eſt: roga, quicquid volueris, ego tibi iſtud effectum dabo; Zerubabel autem regi reſpondens dixit: recordetur quæſò rex, Dominus meus, voti, (5.) quod tu atque ſocius tuus, rex Cyrus, Domino, Cœlorum Deo, voviſtis, ut illius templum ædificaretis, ac vaſa omnia Sanctuarii ejus in locum ſuum reſtitueretis & ut populum Dei cœlorum, qui jam captivus detinetur, in pace dimitteretis, quò illum in Templo Sancto, quod ab ipſo nomen habet, (6.) colerent, atq; ibidem ad Deum cœleſtem pro rege ac regno ejus preces funderent; etenim votum, Deo cœlorum, nuncupatū non eſt differendum. (7.) Tunc mandato regis ſcribæ omnia, quæ Zerubabel à rege petierat, illicò ſcripſerunt, (8.) nempe, ut deſerta Hieroſolymæ loca inſtaurarentur, Darius quoque rex ad Cyrum, Perſarum regem, miſit, (9.) ut

(3.) In codice Munſteriano, poſt נגד אלהים additur: ומלך & rege.

(4.) De quo ſuprà cap. 16. h. libr. num. 10.

(5.) Vid. Eſræ l. 3. c. 4. v. 43. & ſeqq. ac Joſephi Antiq. l. 11. c. 1. & c. 4.

(6.) In codice Munſteriano poſt: שמו עליו additur: ומשרה שכינתו, quæ ibidem ſic verſa repeѕiuntur: & ubi habitat Divinitas ejus.

(7.) Confer. hic Munſteri Verſio Latina, ubi hæc aliter tranſlata reperiuntur.

(8.) Vid. Eſræ l. 3. c. 4. v. 47.

(9.) Locus iſte videtur eſſe contrà ſextum caput libri 1. Eſræ, verſ. 3. ubi ſcribitur, quód anno primo Cyri regis, ipſe decreverit, ut domus Dei ædificaretur; ea verò, quæ hic de Zerubabele referuntur, ſub Dario poſteriore contigerunt, confer. Munſteri Notæ ad hunc locum, ut & Joſephi Antiqu. lib. 11. cap. 1. & cap. 4. vid. num. ſeq. 10.

Digitized by Google

תרבות ירושלם׃ וישלח המלך דריוש
אל כורש מלך פרס להורת ידו
בדבר הזה לשלם את נדרם לכונן את
בית יי׳ אשר בירושלם׃ ואז העביר
כורש בכל מלכותו לאמר מי בכם
מכל עם אלהי השמים אשר נשאו
לבו לעלות ליסד ולבנות את בית יי׳
יעלה ואני אתן מאוצרותי את בדק
עבודת העובדים עד כלותם לבנות׃
ויכתבו הסופרים סופרי המלכים על
פני המלך דריוש מלך מדי וכרש מלך
פרס לשרי ולפחות המושלים בעבר
הנהר לאדומיי ולצוריים ולצדוני׳
ולשמרונים ולאסף שמר פרדס הלבנון
ידוע יהיה לכם כי העיר אלהי השמי׳
את לבבנו לשלוח את גלות עמו אשר
הגלה נבוכדנצר מלך בבל ולהשיב
האל את כלי הבית הגדול והקדוש אש׳
נקר׳ שמך אלהי השמים עליו ולבנות
את מקדשו ולהקים את מזבחו ולה עלות
עליו עולות תמיד דבר יום ביומו ולבנות
היכל קדש הקדשים ולכונן הארמון על
משפטו ולבנות את פרצות ירושלם׃
ועתה כבוא המכתבים מאתנו אליכם
התאמצו

ut & ipſe huic rei manum ſimùl admoveret, quô utriusque voto de Templo Domini, quod Hieroſolymis fuerat, exſtruendo, ſatisfieret. Cyrus itaque tunc per univerſum regnum ſuum publicè edixit: (10.) quicunque veſtrum è populo Dei cœleſtis aſcendere, fundamenta jacere & Templum Domini ædificare vult, is aſcendat, ego ex theſauris meis id, quod operariis ad inſtaurationem (11.) ædis ſacræ præſtandum fuerit, erogabo, donec illi opus perfecerint. Itaque ſcribæ regum Darii, Medorum ac Cyri, Perſarum regis, illorum mandato (12.) principibus & præfectis, qui trans flumen (13.) provinciis præerant, nempe Idumæis, Tyriis, Sidoniis, Samaritanis & Aſapho, qui ſylvam (14.) Libani cuſtodiebat, hunc in modum ſcripſerunt: notum vobis ſit, quòd Deus cœlorum animum noſtrum excitaverit, ut populum captivum, quem Nebucadnezar, rex Babyloniæ, in ſervitutem abduxerat, dimitteremus atque vaſa magni illius Sanctique Templi, quod juxtà nomen Dei cœleſtis vocatum eſt, reſtitueremus, & ut Sanctuarium ejus ædificaretur atque illius altare erigeretur & ſuper illud juge ſacrificium quotidiè offerretur, atque ut locus Sancti Sanctorum exſtrueretur, & ædificium, (15.) prout par eſt, ordinaretur ac ruinæ urbis Hieroſolymitanæ reparentur. Nunc igitur, cùm hæ literæ noſtræ ad vos pervenerint, eſtote parati, ut opem Judæis feratis, & quicquid illis defuerit, ſuppleatis atque argentum, aurum, æs, ferrum, ligna, lapides, fabros ac latomos præſte-

(10.) Quæ hic de Cyri edicto referuntur, ea ſub Dario ſeniore, Cyri collega, geſta ſunt, prout Munſterus hic obſervavit; quæ verò de Zerubabele hîc narrantur, ea ſub Dario poſteriore, prout num. antec. 9. dictum eſt, contigerunt; videtur itaque autor noſter tempora confundere, confer. Joſeph. Antiqu. dict. l. 11. c. 1.

(11.) Sive: ad rupturam atque ſciſſuras explendas, ita dictionem בדק, quæ hîc habetur, juxtà R. Salomonem ad 2 Reg. c. 12. v. 6. interpretor, confer. infr. h. c. n. 16.

(12. Hebr. על פי המל׳ ita in codice Munſteriano, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi legitur על פני המל׳ i. e. coràm reg.

(13) Nimirùm Euphratem, vid. Eſtræ l. 1. c. 6.

(14.) Ita cum Salomone ad Nehem. cap. 2. v. 8. dictionem: פרדס hîc interpretari volui, Munſterus vertit: ſepta.

(15.) Hebr. הארמון, palatium, arx.

התאמצו לתת ידיכם לעזרתם ולמלאכת
להם את כל מחסורם לכסף ולזהב
ולנחשת ולברזל ולעצים ולאבנים ולבונים
ולחוצבים עד אם כלו לבנות ולתת להם
כל בדק המלאכה וכל אשר ישאלו
בפיהם גם חטי׳ ושעורים ושמן ויין וכל
מחסור לבדק המלאכה וגם לבדק המזבח
לתת פרים בני בקר ואילים ועתודים
וכבשי׳ ותורים ובני יונה וסלת ושמן
ומלח וכל בדקי דבר מזבח העבודה עד
כלותה׃ ועל האדומים צוו שני המלכים
לתת שכמם בעבודת בית י״י התורה כי
היו בעזרת הכשדי׳ להרסה׃ ולהיותם
נכונים לתת מס לדביר דבר שנה בשנה
חמשת ככרי זהב לחזק את בדק עבודת
הבית עד כלותה ולבנות את הבית ואת
עיר הקד׳׃ וגם צוה המלך לצורים
ולצידוני׳ ולאדומים ולכל עבדי המלך
אשר בלבנון אשר הם תחת יד אסף
שומר הפרדס צוו לכרות עצים מהלבנון
ולמשכם מי׳ הלבנון ועד ים יפו למלאכת
עבוד׳ בית האלהי׳׃ ויצוו שני המלכים
לאמר איש ל׳ יניא אות׳ עד כלותם כל
המלאכ׳׃ ויכתבו הסופרים את כל
הדברים האלה ככל אשר צוו שני
המלכים האלה ויחתמו ויתנו לזרובבל בן
שאלתיאל ולנחמיה בן חכליה׃

præſtetis, donec abſolutum fuerit ædificium; quicquid etiam ad reparandum (16.) opus illis fuerit neceſſarium, ac deinque quodcunque illi poſtulaverint ſeu triticum ſeu hordeum, ſive oleum, ſive vinum, quæcunque operi perficiendo neceſſaria fuerint, ea omnia illis præbeatis, etiam ad ſacrificia altaris juvencos, boves, arietes, hircos, oves, turtures, pullos columbarum, ſimilam, oleum, ſal & quicquid ad ſacrificium altaris inſtruendum ac perficiendum opus fuerit, ſuppeditetis. Idumæis quoque duo illi reges præceperunt, ut humeros ſuos ſervitiis Templi Domini obeundis ſubmitterent, quia illi ad ejus deſtructionem Chaldæis opem tulerant, & ut tributi nomine quinque talenta auri ad opus Templi firmandum quotannis penderent, donec iſtud perficiatur & domus atque urbs Sancta inſtauretur. Præterea rex Tyriis, Sidoniis, Idumæis atque omnibus ſervis regiis, qui in Libano ſub poteſtate Aſaphi, qui ſylvam cuſtodiebat, erant, præcepit, ut ligna cæderent in Libano eaque à mari Libani usque ad mare Joppenſe deveherent ad opus ædis ſacræ perficiendum. Duo quoque reges illi juſſerunt, ne quis Judæos impediret, donec omne opus ad finem perductum eſſet. Qvamobrem ſcribæ iſta omnia, ſicuti à duobus illis regibus mandatum erat, ſcripſerunt eaque Zerubabeli, Sealthielis filio ac Nehemiæ, Hachaliæ filio, obſignata tradiderunt.

(16) Habetur & hic dictio בדק, de qua ſuprà h. c. n. 11. aliquid notatum.

CAP.

CAP. XX.

ויהי בעת ההי׳ ויחלה דריוש מלך מדי
למות ויהי כי קרבו ימיו למות וישלח
ויקרא לכורש מלך פרס חתנו בעל בתו
לבוא אליו׳ ויבא אליו וימליכהו תחתיו
ותהי הממלכה אחת למדי ופרס ודריוש
המדי נאסף אל עמיו וימליכו שרי פרס
ומדי במאמ׳ המלך דריוש את כורש
חתן דריוש על מלכות מדי ופרס׃
ומהיום ההוא והלאה היו שתי מלכיו׳
מדי ופרס למלכות אחת וישב כורש על
כסא מלכו׳ בבל אשר לכשדים׃ ובשנת
אחת למלכו העיר י״י אלהי ישראל
את רוח כורש מלך פרס ויתחזק
לעזור לעם י״י׃ ויזכור המלך את נדרו
אשר נדר לשלח את הגולה ואת כלי
הקדש מבבל לירושלם׃ וגם המלך
דריוש צוהו לפני מותו על כבת
והשביעהו על זאת וישלח ויקרא אז
את כל זקני הגולה ויבאו לפני המלך
כורש ויקרא אליהם המלך לשלום׃
ויאמר אליהם המלך מי בכם מכל עם
אלהי השמים אשר ידבנו לבו לעלות
לירושלם אל מקום רגלי האלוה הגדול
לבנות את ביתו ואת היכלו אשר הרס
נבוכדנצר מלך בבל והרשיע לעשות
עמכם

ACcidit autem tempore illo, ut Darius, Medorum rex, lethali morbo laboraret; (1.) dum itaq; morti vicinus erat, miſit, qui Cyrum, Perſarum regem, generum ac domeſticum ſuum, accerſerent, ut ille ad ſe veniret, qui cùm adveniſſet, ipſe eundem ſui loco regem conſtituit, quô factô Medorũ atq; Perſarum regnum coadunatum fuit; Darius autem, Medus, ad populum ſuum collectus eſt, (2.) dein Perſarum atque Medorum principes Cyrum, Darii generum, Medorum & Perſarum regno, juxtà Darii regis mandatum præfecerunt, atque ab illo deinceps tempore duo iſta regna, nimirùm Medorum & Perſarum, in unum coaluerunt, Cyrusque in regio Chaldæorum ſolio, quod Babylone eſt, conſedit; primo autem regni ejus annò Dominus, Deus Iſraëlis, excitavit animum Cyri, Perſarum regis, ut populo Dei opem ferret, atque rex voti ſui recordatus eſt, quo is ſeſe obſtrinxerat, ut captivos & vaſa ædis ſacræ Babylone Hieroſolymam mitteret, ſicuti (3.) rex Darius ei antè obitum ſuum injunxerat, illumq; hanc in rem jurejurando ſibi devinxerat. Quapropter Cyrus omnes captivorum ſeniores tunc convocavit, quos ille, dum in ejus conſpectum venerunt, clementer compellans (4.) ita allocutus eſt: quisnam veſtrum eſt ex omni populo Dei cœlorum, qui in animum ſibi induxit, ut Hieroſolymam aſcenderet ad locum, ubi DEus magnus pedem ſuum conſtituit, & ut domum ejus atque templum ædificaret, quod Nebucadnezar, rex Babyloniæ, deſtruxit, quique ſuper omnes, qui antè ipſum fuere reges, improbè

(1.) R. Salomo ad Daniel. c. 6. v. 26, notat, Darium in bello interfectum eſſe.

(2.) Id eſt: mortuus ac ſepultus eſt, phraſi in S. Scriptura recepta, confer. h. lib. 1. cap. ſeqq. 21. n. 32.

(3.) Hæc verba: ſicuti rex &c. usque ad: quapropter Cyrus, in Munſteriano codice non leguntur.

(4.) Vel: Salutans, ita hic dictionem שלום ſecundum mentem R. Salomonis ad Geneſ. c. 33. v. 11. vertere volui.

עמכם רע מכל המלכים אשר היו לפניו
יבא נא אלי ויעלה ויבנה ויהי אלהיו
עמו כאשר ידבנו לבו׳ ואני כרש עבד
אלהיכם ומשיחו אשר המלכתי מפיו
אתן מהוני ומאוצרותי כל בדק בית
אלוה הגדול אלהיכם אלהי השמים
אשר המליכני על מלכות מדי ופרס
ואש׳ עזרני על מלכות כשדים להשחיתה׃
ואז עלו כל זקני הגולה ועזרא הסופר
ונחמיה בן חכליה ומרדכי וישוע וזרובבל
בן שאלתיאל בראשם עם שאר ראשי
הגולה׃ ויבאו ירושלימה ויבנו עיר הקד׳
ויבנו את היכל י״י במדה אשר נתן
להם המלך ויבנו את המזבח כמשפטו
ויערכו עצים על המזב׳ ואת בשר
הקרבנות שמו על העצים ואש הקדש
לא מצאו׳ ויתפללו עזרא הסופר
ונחמיה

probè vobiſcum egit? is agedum ad me veniat, aſcendat & ædificet, ſitque DEus ejus cum illo, (5.) prout ipſe ſibi animo propoſuit, ego quoque Cyrus, ſervus Dei veſtri, ejusque unctus, (6.) qui ipſius voluntate regnum adeptus ſum, ex bonis atque theſauris meis ſuppeditabo, quicquid neceſſarium fuerit ad reſtaurandam domum magni Dei veſtri, nempe Dei cœlorum, qui me Perſarum Medorumque regno præfecit, quique ad deſtruendum Chaldæorum regnum auxilio mihi fuit. Tunc omnes captivorum ſeniores (quorum præcipui fuerunt Esra (7.) ſcriba, Nehemias, Hachaliæ filius, Mardochai, Joſua ac Zerubabel, Sealthielis filius) cum cœteris captivorum primoribus aſcenderunt atque Hieroſolymam venerunt, urbemque ædificârunt & Templum Domini eâ menſurâ, quam illis rex præſcripſerat, exſtruxerunt aramque debito modo erexerunt atque ei ligna injecerunt; lignis autem carnem oblationum impoſuerunt; ſed ignem ſacrum (8.) non invenerunt. Tunc Eſra ſcriba, Nehemia Hachaliæ filius, Mardochai, Joſua, Zerubabel, Sealthielis filius cœte-

(5.) Id eſt: Deus animum ejus dirigat atque ſuſceptum opus ſecundet!

(6.) ומשיחו, ita hîc in noſtro codice, cui & Eſaias cap. 45. v. 1. conſentit, in Munſteriano dictio iſta non legitur, vid. infr. h. l. 1. c. 21. n. 46.

(7.) Eſra & Zerubabel atque Nehemia bis aſcenderunt Babylone Hieroſolymam, primùm ſub Cyro, quando generalis licentia abeundi omnibus Judæis data fuit, quo tempore Hieroſolymam venientes imprimis altare holocauſtorum, quod ſub dio ſtabat, erexerunt & ſacrificia obtulerunt, Eſiæ l. 1. c. 3. v. 2. & ſeqq. dein, cùm cœptum opus templi impediretur à gentibus finitimis, tres illi principes Babylonem redierunt, ut gratiam & favorem Monarcharum obtinerent, & facultatem reſtaurandæ urbis impetrarent, ubi res ad ſecundum usque annum Darii dilata fuit, tunc Zerubabel dimiſſus eſt, ad condendum templum; poſteà anno ſeptimo miſſus fuit Eſra ſcriba, qui populum legem Dei doceret; tandem anno viceſimo ejusd. Darii, qui & Artaxerxes vocatus eſt, abeundi licentiam impetravit Nehemias, ut murum & portas urbis erigeret, ſicuti Munſterus hic notavit.

(8.) Hûc faciunt, quæ habentur Maccabæ. lib. 2. c. 1. v. 20. & dict. lib. 2. c. 2. v. 5. Non deſunt tamen viri graves, qui aſſerunt, ſecundo templo defuiſſe ignem ſacrum, arcam fœderis, altare incenſi & gloriam Dei ſive nebulam illam, quæ Templum primum olim impleverat, vid. Joh. Hoornbeek de Convinc. Jud. l. 2. c. 1. pag. m. 156. & ſeqq. abſurdum quoque eſſe dicunt, Jeremiam obſidionis tempore captivum nullaque autoritate conſpicuum ſacra illa inſtrumenta, tàm curioſè ſervata auferre potuiſſe; vid. tamen R. Iſaac Abarbenel ad 1. Reg. cap. 1. fol. mih. 196. col. 4. העיקר ſeu fundamento 13. Id. ad 1. Reg. 8. v. 8. fol. m. 226. col. 1. & ad 2. Reg. 23. v. 3. fol. m. 302. col. 3. princ. confer. & Salian. in ann. 3609. n. 79. & ſeqq. & in ann. 3446. vid. & num. 12. h. cap. & cap. ſeqq. 21. n. 6. & n. 13. it. l. 2. c. 7. n. 4.

ונחמיה בן חכליא ומרדכי וישוע וזרבבל
בן שאלתיאל ושאר ראשי הגולה
ויצעקו אל י"י ויאמרו אדון כל העולם
אתה העירות את רוח מלך פרס ואתה
נתת בלבו לבנות את ביתך ולשלוח
עניי עמך וכהניך לזבוח את זבח זבחיך
ואת שלמיך כאשר עשו אבותינו החסידים
לפניך והנה אנחנו עבדיך באנו אל
המקום הזה ונכונן את מזבחך במתכונתו
וזבחנו זבח וערכנו עצים על העולה
ואין לנו ממשלה ולא יכולת ולא
רשיון מלפניך להקריב לפניך אש זרה
והאש הקדושה איננה אתנו כי הנביא
ירמיהו הסתיר אותה ושאר ראשי כהניך
אשר הלכו בגולה בימי נבוכדנצר
ועתה אלהי השמים מה לעשות תן לנו
עצה ועזרה כי הממשלה בידך ובידך
לגדל ולחזק ולעזור לעבדיך׃

cœterique captivorum primores fuſis ad Deum precibus ita oraverunt: Domine totius mundi, tu animum regis Perſarum excitâſti, tu cor ejus inclinâſti, ut domum tuam ædificaret & afflictos populi tui atque ſacerdotes tuos dimitteret ad offerenda ſacrificia & euchariſtica (9.) tua, ſicuti pii parentes noſtri corâm te fecerunt. En itaque nos ſervi tui ad locum iſtum venimus & altare tuum cum apparatu (10.) ſuo ereximus, ſacrificium mactavimus atque ligna ad holocauſtum ſtruximus; ſed haud licet nec facultas aut poteſtas à te nobis conceſſa eſt, ut ignem peregrinum (11.) tibi offeramus, nec ſacrum habemus ignem, quia Jeremias (12.) propheta & cœteri ſacerdotum tuorum primores, qui ætate Nebucadnezaris in captivitatem abducti ſunt, illum abſconderunt: nunc itaque Domine cœlorum, quid agendum nobis eſt? Suggere nobis conſilium & auxilium; Tu enim poteſtatem habes & in manu tua ſitum eſt, ut ſervos tuos extollas, firmes & adjuves.

CAP. XXI.

ויהי כהתפללם כדברים האלה ושם היה
זקן אחד מהכהנים ויזכור את המקום
אשר החביא שם את האש הקדושה
ירמיהו הנביא׃ ויצא הזקן ההוא אל
מחוץ

ACcidit autem, dum hunc in modum preces fundebant, ut ibi ſenex quidam ſacerdos adeſſet, qui loci ejus, ubi Jeremias propheta ignem ſacrum abſconderat, adhuc recordaretur, is itaque ſenex caſtris egreſſus eſt, eumque ſenes omnes

(9.) Ita dictionem: שלמיך, quæ hic habetur, potius vertere volui, quàm holocauſta, ſicuti Munſterus tranſtulit, hæc enim עולות nomine veniunt, intelliguntur, hic illa ſacrificia, quæ Pſalm. 116. v. 17. dicuntur זבחי תודה ſacrificia laudis, quibus pro accepta ſalute cœteriſque beneficiis exhibitis gratiæ aguntur ac ſolvuntur, Græcis σωτήρια dici ſolent, confer. Exod. 24. v. 5. & cap. ſequ. 21. n. 14. ac lib. 2. c. 8. n. 12. it. lib. 3. c. 20. n. 5.

(10.) Sic Hebr. במתכונתו hîc vertere volui, notat alias dictio תכונה diſpoſitionem, ſedem paratam &c.

(11.) Vel: alienum, Hebr. אש זרה, confer. Levit. cap. 10. v. 1. ubi LXX. πῦρ ἀλλότριον.

(12.) Vid. 2. Maccab. cap. 2. v. 1. & ſeqq. confer. & num. præced. 8. h. cap. ibique not.

מחוץ למדינה וילכו אחריו כל הזקנים והנה הוא רואה תחת החומה בור אחד ואבן גדולה עליו והיא היתה מטוחה במיחה של סיד ויסירו את המיחה ויגללו את האבן מעל פי הבור ויראו בו מים כשמן עב וכדבש וישובו ויגידו לעזרא ויבא עזרא אל הבור ההוא לראות הפלא ויאמר אל הכהני' רדו אתם אל הבור וקחו מהמים בחפניכם ואיש זר לא יגע שם כי אם הכהנים אשר מזרע אהרן כי האש הקדושה היא בו וירדו הכהנים אל הבור וישאו מן המי' בחפניהם וילכו אל ההיכל ויזרקו המים על המזבח ועל העולה ועל העצים ויהי כעשותם כן ותבער פתאום אש בלהב נורא ואדיר ותלהט הלהב ואש הקדש' אוכלת והולכת וחזקה מאד וינוסו הכהנים מהבית כי לא יכלו לעמוד מפני האש כי היתה האש הולכת וחזקה עד מאד ומטהרת את המזבח גם לוהטת את העולה ואת העצים ואת כל אשר על המזבח

mnes ſecuti ſunt, (1.) & ecce ille puteum quendam ſub muro vidit, cui lapis magnus impoſitus, isque liturâ calcis obductus erat, quam lituram cùm removiſſent lapidemque ab oſtio putei devolviſſent, aquam ibidem viderunt inſtar olei craſſi & inſtar mellis; illi itaque reverſi rem iſtam Eſræ (2.) indicârunt, qui, dum ad puteum illum acceſſit, ut miraculum cerneret, ſacerdotibus dixit: deſcendite in puteum & aquam pugillis veſtris excipite; nullus autem peregrinus (3.) illuc veniat; ſed ſoli ſacerdotes, qui ex Aaronis ſtirpe ſunt, nam ſacer ignis ibi eſt. Quamobrem ſacerdotes ad puteum deſcenderunt & aquam pugillis ſuis exceperunt; dein ad templum iverunt, & aquam illam ſuper altare atque holocauſtum ac ligna ſparſerunt, quô factô repentè ignis terribilis atque magnus exarſit, (4.) qui ſacram flammam, omnia devorantem, latè ſparſit, eaque vehementer invaluit adeò, ut ſacerdotes ſeſe è templo proriperent, quia propter ignem ſtare non poterant, is enim ſeſè longè extendebat ac valdè vehemens erat atque altare purificabat & flammâ ſuâ holocauſtum atque ligna ut & omnia, quæ ſuprà altare erant, abſumebat, totamque domum circumibat, vaſa expians atque templum. Poſteaquàm autem ignis domum & vaſa expiavit & holocauſtum ac ligna cunctaque, quæ ſuprà altare erant, abſumpſit, tunc

(1.) Vid. 2. Maccab. cap. 1. v. 20. ubi ignis ſacri repertio paulò aliter, atque hic, deſcribitur, confer. & Sam. Bocharti Hierozo. Part. 1. l. 2. c. 35. pag. 362.

(2.) Maccab. dict. cap. 1. verſ. 20. refertur, quòd Nehemiæ illud fuerit renunciatum.

(3.) Hebr. איש זר, quibus verbis hic non ἀλλόφυλος, uti alias, intelligitur, ſed is, qui non eſt è numero ſacerdotum, uti in ipſo habetur textu.

(4.) Nempe quando tempus adfuit, quo Sol refulſit, prout habetur 2. Maccab. c. 1. v. 22. hujus ignis ſacri meminit & S. Macarius Homil. 11. ubi ſic legitur: τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις πῦρ, τὸ διακονοῦν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, κτ̀ τὸν καιρὸν τῆς αἰχμαλωσίας χωσθὲν ἦν ἐν λάκκῳ καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ἐν τῷ γενέσθαι εἰρήνην καὶ ἐπανελθεῖν τοὺς αἰχμαλωτισθέντες, ὥσπερ ἀνεκαινίσθη καὶ συνήθως διηκόνει, i. e. ignis, qui Hieroſolymis ſubminiſtrabat altari, tempore captivitatis defoſſus erat in fovea & ille ipſe pace facta ac reverſis captivis renovatus pro more ſerviebat; Rabbini tamen tradunt, ignem cœleſtem defuiſſe in templo ſecundo, vid. R. Salomo ad Hagg. cap. 1. v. 8. & Raym. Martini Pug. Fid. Part. 2. c. 9. n. 13. it. Abarbenel ad Haggæi cap. 1. fol. 177. col. 4. fin. confer. & autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire du Culte Levit. Part. 2. c. 7. pag. 255. edit. Amſtel.

המזבח וסובבת את כל הבית ומטהרת את הכלים ואת ההיכל׃ ואחרי טהרה את הבית ואת הכלי׳ ואחרי אכלת את העולה ואת העצים ואת כל אשר על המזבח נגערה מהבית רק על המזבח נשארה כמשפט׃ ומהיום ההוא והלאה נתנו עצים עליה וערכו עצים על המזבח להיות אש יוקדת תמיד עליו לא תכבה׳ ותהי האש בו תמיד עד הגולה השנית והארון איננו כי לקחו ירמיהו הנביא ע״ה עם כל היריעות אשר עשה משה עבד יי׳ במדבר ויעלם הר נבו וימצא שם מערה ויתנם בתוכה׃ והכהנים אשר היו בימים ההם בימי ירמיהו רדפו אחריו לראו׳ מה יעשה בארון וביריעות למען הכיר את המקום׃ ויבט ירמיהו הנביא אחריו וירא אותם ויקצף וישבע לאמר חי יי׳ כי לא יודע המקום לאחר מהם׃

tunc ille extemplo ſubtractus eſt & tantummodo in altari more conſveto remanſit. Ab illo itaque die ac deinceps ligna altari fuerunt impoſita, ut ignis ſemper ſuper illo arderet nec extingueretur, isque ignis perpetuò usque ad ſecundam captivitatem ibidem extitit; arca (5.) autem non adfuit, nam Jeremias propheta, (6.) piæ memoriæ, (7.) illam unà cùm omnibus aulæis, (8.) quæ Moſes, ſervus Domini, in deſerto facienda curaverat, ſecum abſtulit, eaque ad montem Nebo tranſtulit, ubi ille ſpeluncam invenit, in qua eadem recondidit, & cùm ſacerdotes, qui Jeremiæ ætate vixerunt, illum ſecuti eſſent, (9.) ut viderent, quidnam ipſe cum arca & aulæis facturus eſſet, locumque notarent, Jeremias propheta retrò converſus eosdem iratus aſpexit & juravit dicens: profectò (10.) nemini ex iſtis notus erit locus, donec venerit (11.) Elias, ſervus Domini, in diebus ultimis, is (12.) arcam ad locum ſuum, ad Sanctum Sanctorum, ſubter alas Cherubim reducet. (13.) Ab hoc itaque tempore ac deinceps patres noſtri oblationes ſuas, holocauſta, ſacrificia

(5.) Hebr. והארון, ſic in noſtro codice, in nonnullis additur: ולוחות & tabulæ, nempe Moſis

(6.) Vid. 2. Maccab. c. 2. v. 5. confer. & cap. antec. 20. n. 8. ibique not.

(7.) Sic abbreviaturam iſtam ע״ה i. e. עליו השלום hic vertere volui, cui Græca illa reſpondent: τῆς θείας ſeu ἐυσεβῦς λήξεως.

(8.) Hebr. היריעות Munſterus tranſtulit: cortinas, ita enim dictione Barbarâ (nempe Gallica: courtines) nominat conopea ſive aulæa; ſed iſta dictione etiam recentioris ævi ſcriptores, inter quos eſt & B. Ambroſius l. 5. Epiſt. 33. uſi ſunt in eadem, quæ hic apud Munſterum habetur, ſignificatione.

(9.) Confer. hic 2 Maccab. cap. 2. v. 6.

(10.) Ita hic vertere volui iſta. חי יהוה i. e. vivit Dominus, abſunt autem hæc à codice Munſteriano.

(11.) In codice Munſteriano hic ita legitur: עד בואי אני ואליה i. e. donec venero ego & Elias; in libro 2. Maccab. c. 2. v. 7. & 8. ita habetur: donec congreget Deus congregationem populi & propitius fiat & tunc Dominus oſtendet hæc & apparebit majeſtas Domini & nubes erit, ſicuti & Moyſi manifeſtabatur & ſicut, cùm Salomo petiit, ut locus ſanctificaretur magno Deo, manifeſtabat hæc.

(12.) In Munſteri codice pro הוא ישיב ſicuti noſter habet, legitur: אז נשיב tunc reſtituetur vel reſtituemus, prout Munſterus ibidem vertit.

(13.) Certum eſt, inquit hic Munſterus in Notis ſuis hoc loco, arcam Domini non fuiſſe translatam in urbem Babylonem cum reliquis vaſis ſacris, alioquin reſtituta fuiſſent cum eisdem; quod tamen non legimus, nam Eſræ lib. 1. c. 1. v. 11. non fit mentio arcæ Domini; ſed & Judæi conſtanter dicunt, in templo primo fuiſſe iſta quinque: arcam cum propitiatorio, Cherubim, ignem cœlitus miſſum, Spiritum S. Urim & Thumim, quæ non fuerunt in Templo ſecundo, quia expectabatur tunc Dominus templi & verus ille propitiator, confer. cap. antec. 20. n. 8.

מרום עד בוא אליהו עבד יי׳ בימים
האחרונים והוא ישיב את הארון אל
מקומו אל קדש הקדשים אל תחת כנפי
הכרובים׳ ויהי מהיום ההוא והלאה
הקריבו אבותינו את קרבנותיהם ואת
עולותיהם ואת זבחיה׳ ואת שלמיהם
ואת תמידיהם דבר יום ביומו כי עזרום
מלכי מדי ופרס בכסף וזהב וחטים ושמן
וביין ובפרי׳ ואלים ובכבשים דבר שנה
בשנה כי אהבו מלכי מדי ופרס להיכל
אלהינו ואת מקדשו והמלך כורש מלך
על כל ממלכות הארץ ויחזק השם את
ימינו ויכבוש לפניו שערי ברזל ודלתי
נחשת שבר לפניו ומטמוני אוצרות נתן
אליו כאשר דבר ביד עבדו ישעיהו
הנביא למען יעקב עבדו וישראל אשר
בחר בו׳ וילחם כרש במזרח וילכוד את
כל מעברי ארץ הודו ובדרום גבורת
מלכותו׳ וילכוד את כל ארץ כוש ואת
כל

ficia ſua & euchariſtica (14.) atque juges victimas, ſuo quoque die, obtulerunt; nam Medorum atque Perſarum reges aurum, argentum, triticum, oleum, vinum, juvencos, arietes atque oves quotannis ſuppeditârunt, quia Medorum & Perſarum reges templum Dei noſtri ejusque Sanctuarium dilexerunt; rex autem Cyrus ſuper omnia orbis terrarum regna imperium habuit, & Dominus Deus illius dexteram firmavit eique gentes ſubjecit ac portas ferreas coràm illo aperuit januasque æneas confregit atque theſauros abſconditos ei dedit, ſicuti per prophetam, Eſaiam, (15.) ſervum ſuum, locutus eſt, propter Jacobum ſervum ſuum & Iſraëlem, quem elegerat; Cyrus autem bellum geſſit in Oriente atque omnes Indiæ regionis tranſitus (16.) in poteſtatem ſuam redegit, in meridie (17.) quoque ipſe regnum ſuum ſtabilivit, & univerſam Æthiopiæ ditionem omnesque finitimos meridianæ & occidentalis plagæ populos ad Hiſpaniam (18) usque ſubjugavit; præterea etiam in Septentrione rem præclarè geſſit (nam Dominus, Deus noſter, illum viribus inſtruxerat) omnemque Macedoniam, Cappadociam (19.) atque Jarreram, (20.) univerſam quoque terram Alchen

(14.) Vid. quæ ſuprà cap. præced. 20. n. 9. ea de re dicta ſunt.

(15.) Vid. Eſai. c. 45. v. 2. 3. & 4.

(16.) Loca munita, clauſtra, ita Hebr. מעברות hic interpretari poſſis, Munſterus vertit: vada.

(17.) Seu in plaga meridionali, in codice Munſteriano poſt ובדרום i. e. & in meridie, hæc ſolùm leguntur: ובמערב ובצפון אחרי אלרת הוא הר השור ועד הרי השלג אשר אין לעברם ויתר דבריו וגו׳ i. e. in occidente atque Aquilone & in montibus Alath, qui eſt mons Taurus, perveniens usque ad montes nivium, qui tranſiri nequeunt, reliqua verò ejus geſta &c. vid. continuatio in ipſo textu h. cap. n. 24. cœtera autem omnia, quæ hic in noſtro codice usque ad dictum numerum 24. interjecta ſunt, in Munſteriano non leguntur, confer. & num. 22. h. cap. & Raym. Martini Pug. Fid. part. 2. cap. 3. §. 8. fol. 215. edit. Lipſ.

(18.) Ita nomen: ספרד, quod hic habetur, communiter interpretantur Judæi, confer. R. Salomo ad Obadiæ cap. 1. verſ. 20. Idem dict. loc. Franciæ regnum צרפת dici Hebræis notavit.

(19.) Sic כפתור cum Alſtedio Chronol. Tit. 27. aliisque hic explico, confer. infr. h. cap. n. 39.

(20.) Sic nomen: יארדע, quod hic in noſtro codice habetur, vertere volui, poſſes etiam transferre: Jearrera, pro diverſitate punctorum, alii codices habent: ארדע, quod vertere poſſis: Ardeam, quæ urbs fuit Latii, fortè legendum: אררט Ararat. i. e. Armenia, nomina enim propria apud autorem noſtrum valdè corrupta reperiuntur, confer. num. ſeq. 21. apud Raym. Martin. in Pug. Fid. part. 2. cap. 3. §. 8. legitur יארדע quod ibidem vertitur: Jadra.

Digitized by Google

כל היושבי׳ באפסי הדרום ובמערב עד ארץ ספרד׃ ובצפון הגדול לעשות בגבורה כי חזקו י״י אלהינו וילכוד את כל ארץ מקדון ואת כל ארץ כפטור ואר״דע ובכל ארץ אל״חן ואלס״אר׃ והרי א״לת והם הרי אשור לכוד עד הרי השלג והרי החשך הלך ומלך אשר אין יכולת לאו׳ לעברם ויתר דבריו הלא הם כתובי׳ על ספר מלכי מדי ופרס ועל ספרי אני יוסף הכהן ן׳ גוריון הכהן אשר כתבתיו לרומיים והוא הספר הנקרא יוסיפוס ואני הוא יוסף בן גוריון אשר הגלו אותו טיטוס ואספיאנוס מירושלם׃ גם דברי כורש כתובים

Alchen & Alſar (21.) atque montes Alath, † qui ſunt montes Aſſur, (22.) ſubegit & usque ad montes nivales ac tenebroſos (23.) pervenit, atque eò loci imperium ſuum extendit, quò nemo unquam penetrare potuit; reliqua (24.) verò ejus geſta in libro regum Mediæ ac Perſiæ, ut & in libro meo, (25.) quem ego Joſephus, Sacerdos, Gorionis filius, Romanis conſcripſi, qui liber Joſephi vocatur, literis conſignata reperies; ego autem ſum Joſephus ille Gorionis filius, quem Titus & Veſpaſianus * ex urbe Hieroſolyma captivum abduxerunt; quæ verò à Cyro geſta ſunt, ea etiam in Regum Romanorum libris memoriæ tradita ſunt; hunc autem librum ego, Joſephus, Gorionis filius, ſacerdos, Iſraëlitis conſcripſi (26.) atque res geſtas, quæ in illo continentur, narravi atque in eo

(21.) Ita nomina: אלחן & אלסאר quæ hic habentur, vertere volui; poſſes & aliter vertere, pro ratione punctorum, ſed hæc quoque nomina corrupta puto, eaque jam aliis inquirenda atque reſtituenda relinquo, Raym. Martin. Pug. Fid. dict. part. 2. cap. 3. §. 8. habetur: אלאן ואלאסר quod ibidem vertitur Elan & Elaſar.

† Hebr. אלרת, ſic in noſtro codice, apud. Raym. Martin. Pug. Fid. alleg. part. 2. c. 3 §. 8. habetur: אלתהו, quod ibidem verſum eſt Eltahu, al. Altahu.

(22.) והם הרי אשור, ſic in noſtro codice; in Munſteriano legitur: והוא הר השור i. e. atque hic eſt mons Taurus, prout jam antea num. 17. h. cap. notatum eſt, quæ lectio alteri illi, quæ hic habetur, præferenda videtur.

(23.) Iſtorum montium tenebroſorum etiam in deſcriptione rerum, ab Alexandro Magno geſtarum, fit mentio, vid. lib. 2. cap. 16. n. 13. & infrà l. 6. c. 1. n. 26. confer. & R. Salom. ad Amos c. 4. v. 3. ubi Paraphraſtes Jonathan Hebræa illa והשלכתנה ההרמונה vertit: ויגלון יתכון להלאה מן טורי הורמני i.e. & transferent vos ultrà montes Armeniæ (ſicuti Ariæ Montani verſio Latina habet, R. Salomo autem ibidem exponit הרמוני montes tenebroſos, ita ut הרי חושך juxtà illius mentem notet חרם וחרבה i. e. penitus deſtructum & deſolatum.

(24.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano, vid. ſupr. h. cap. n. 17.

(25.) Hebr. ועל ספרי אני וגו׳ ita hic in noſtro codice; ſed in Munſteriano legitur: ועל ספר מלכי רמיים i. e. & in libro regum (Imperatorum) Romanorum; reliqua autem omnia, quæ hic in codice noſtro ſequuntur usque ad finem hujus capitis 21. abſunt à codice Munſteriano & videntur à Judæo quodam interpolatore adjecta eſſe, confer. cap. ſeq. 22. n. 1. ibique not.

* Confer. hic Raym. Martin. Pug. Fid. part. 2. cap. 3. §. 8. ubi paulò aliter legitur.

(26.) Nimirum linguâ Hebraicâ, nam Joſephus, uti ipſe in præfatione ſive in Prologo librorum de Bello Judaico teſtatur, antequam hiſtoriam belli Judaici Græcè ederet, eandem jam linguâ Hebraicâ divulgârat, vid. Iſaac. Voſſii caſtigat. ad Hornii ſcriptum c. 2. & 3. confer. & infr. h. cap. n. 34.

כתובים עוד על ספרי מלכי הרומיים ׃ והנה זה הספר אני יוסף ן׳ גוריון הכהן כתבתיו לישראל והספורים אשר בו אני ספרתי אותם וביארתי בו כל המשפחות והאומות והארצות הנזכרות בו וזה בחלק ראשון גם נקרא ספר וגם כן עשיתי בספר שני לו והוא הספר אשר התחלתי בו לספר ספורי מלכות אלכסנדרוס ן׳ פיליפוס מקדון הנביארש׃ וכן ספרתי אודות מולדתו וחכמתו וגבורותיו וכל ספורי קורותיו עם מלכי הארץ׃ וכל הקורות אשר קרהו לעם אלהינו בימינו עד בא חליפת אלכסנדרוס ן׳ פיליפוס׃ ובספר השלישי ספורי ויהי אחרי מות אלכסנדרוס וימלוך אנטיפרוס שר צבאו תחתיו בארץ פתרוס ותחלק מלכותו כתבתי את כל הקורות אש׳ מצאו את אבותינו עם הקד׳ על יד מלכי רומה ומלכי יון ומלכי גוים אחרי׳ ועל יד מלכי ישראל מזמן מלכות אנטיפרוס הנזכר ושאר המלכים אשר מלכו אחרי מות אלכסנדרוס כי נחלקה ממלכתו עד זמן מלכות בני חשמונאי הכהנים׃ ובספר הרביעי

eo omnes nationes, populos ac regiones, quarum ibi ſit mentio, perſpicuè expoſui, idque in parte prima, quæ & liber (27.) vocatur, peregi; quod & in ſecundo libro obſervavi, in quo facta regis Alexandri, qui Philippi, Macedonis & Nebiaræ (28.) fuit filius, narrare cœpi, ſic quoque ejusdem nativitatem, prudentiam ac fortitudinem, & omnia, quæ ei cum regibus terræ evenerunt, narravi, ut & omnes caſus, qui populo Dei noſtri iſtis temporibus acciderunt, usque ad obitum Alexandri, Philippi filii; in tertio retuli, quænam poſt mortem Alexandri evenerint, & quomodo Antipater, præfectus ejus, in terra Pathros (29.) eidem ſucceſſerit in regno & quanam ratione ipſius regnum fuerit diviſum & quæcunque patribus noſtris, populo Sancto, ſub Regum Romanorum, Græcorum aliarumque gentium imperio, ut & ſub regibus Iſraëliticis, evenerint, nimirùm ab illo tempore, quo Antipater, cujus jam mentio facta eſt, cæterique reges poſt mortem Alexandri regnârunt (nam regnum ejus diviſum fuit) usque ad tempus, quô Haſmonæorum (30.) filii, ſacerdotes, regno præfuerunt. In quarto libro omnes caſus, qui patribus noſtris ab initio filiorum Haſmonæorum ſub Romanis, Græcis aliorumque populorum regibus evenerunt usque ad finem regni Alexandræ, (31.) quæ Hyrcani nurus & Alexandri, Hyrcani filii, uxor fuit, ac quomodo illa mortua & ad

(27.) Nota hic compoſitionem ac ſeriem totius operis ejusque librorum, quorum ἀνακεφαλαίωσις hic habetur.

(28.) Hebr. נביארש ſic in noſtro codice vocatur mater Alexandri Magni, quæ à cœteris Scriptoribus appellatur Olympias, de qua plura autor noſter vel ejusdem interpolator in hiſtoria rerum, ab Alexandro Magno geſtarum refert, ubi vide ſis, confer. & infra lib. 2. cap. 10. num. 2.

(29.) Juſtinus Hiſtor. l. 13. c. 5. refert, Antipatro Græciam ſorte eveniſſe poſt mortem Alexandri Magni; Pathros autem inter Ægypti provincias refertur, de qua vid. & Eſai. c. 11. v. 11. & Jerem. c. 44. v. 1. atque Ezech. c. 29. v. 14. & c. 30. v. 14. confer. infrà l. 2. c. 23. n. 2.

(30.) Qui etiam Maccabæi dicti fuerunt, nimirum à Juda Maccabæo, vid. 1. Maccabæ. c. 4. v. 4. confer. etiam, quæ infr. l. 3. c. 7. n. 3. & eod. l. 3. c. 9. n. 8. annotata ſunt.

(31.) Hæc Alexandra etiam הילנה al. אולײנא id eſt, Helena ſive Oleina nominata fuit, ſi quidem fides habenda eſt autori libri iſtius blasphemi, cujus inſcriptio eſt: תולדות ישו, quem D. Wagenſeilius in Tractatu: Tela ignea Satanæ, edidit, confer. & infr. l. 4. c. 13. n. 4. & n. 14.

והרביעי כתבתי את כל הקורות המוצאות
את אבותינו מתחלת בני חשמונאי על
יד מלכי חמה ועל יד מלכי יון ומלכי
גוים אחרים עד תום מלכות אלכסנדרה
כלת הורקנוס אשת אלכסנדר בן הורקנוס
ותמת ותאסף אל עמה · ובספר החמישי
כתבתי אודות הקורות המוצאות את
אבותינו מזמן תום מלכות אלכסנדרה
הנזכרת אשת אלכסנדר בן הורקנוס
ותמת ותאסף אל עמה וימלכו שני
בניה על ישראל הם הורקנוס
ואריסטובלוס בני אלכסנדר עד בא זמני
להלחם מלחמות יי אני וחברי ועד הגיע
עת קץ הגלות הרעה המשחתת בימי
אגריפס המלך · ואשר ראיתי בימי
והעידותי בעיני נלחמתי את מלחמות
יי כלתי כתבתי בספר ששי והספר
הששי נקרא שמו יוסיפון בלשון יהודית
גם נקרא מלחמות יי ובלשון יוני נקרא
יוסיפוס ובלשון הרומיים יוסיפוס כי כן
שמי אצלם · ואמנם נקרא הוא על שמם
להיות שם הספר הכולל כן גם כי כאשר
ספרתי בו ראיתי והעידותי בעיני · ואשר
ספרי

ad populum ſuum collecta fuerit, (32.) expoſui. In libro quinto eventa illa, quæ majoribus noſtris acciderunt à tempore, quo regnum Alexandræ (cujus jam meminimus, quæ uxor fuit Alexandri, Hyrcani filii,) finem habuit, & quomodo illa defuncta & ad populum ſuum collecta ſit (33.) ac qua ratione duo ejusdem filii, Hyrcanus & Ariſtobulus, Alexandri filii, regno Iſraëlitico præfuerint, literarum monumentis tradidi, ad illud usque tempus, quo ego atq; ſocii mei bella Domini geſſimus, donec finis appropinquavit acerbiſſimæ iſtius & pernitioſæ captivitatis, quæ Agrippæ regis ætate contigit. Quæcunque igitur ipſemet temporibus illis, queis bella Domini geſſi, oculis meis vidi, ea ego teſtatus ac ſcripto, quantum potui, complexus ſum in libro ſexto, qui lingvâ Judaicâ (34.) Joſippon & liber Bellorum Domini vocatur ac Græcâ linguâ Ἰώσηππος; Romanâ verò Joſephus (ſic enim nomen meum apud illos audit) appellatur, nec immeritò ab illis ita vocatur, quia nomen libri (35.) iſtius generale (36.) eſt; nam quæ ipſe oculis meis vidi, ea teſtatus in illo atque ſcriptura complexus ſum; quæ verò in prioribus (37.) libris retuli, ea literarum monumentis ita tradidi, ſicuti illa apud ſcriptores ſinceros, nemde Nicolaum, (38.) Hiſtoricum fide dignum, ex provincia Damaſcena oriundum (quem etiam egomet vidi) ut & apud Strabonem, Cappadocem (39.)

atque

(32.) Id eſt: ſepulturæ tradita; eſt autem Phraſis iſta Hebræis ſolennis, vid. ſupr. h. lib. 1. c. 20. n. 2. & num. ſeq. 33. h. cap.

(33.) Vid. Num. antec. 32. ibique not.

(34.) Id eſt: Hebraicâ, vid. ſupr. h. cap. n. 26. & infrà h. cap. n. 44. ibique not.

(35.) Nimirum ſexti, qui bella Domini & Hieroſolymæ excidium complectitur.

(36.) Seu: collectivum, univerſale, Hebr. הכולל quia liber ſextus illa continet, quæ Joſephus oculis ſuis vidit & quorum ipſe non minima pars fuit, ideò liber iſte generali ſeu collectivo nomine καθ' ἐξοχὴν dictus eſt Joſephus ſeu liber Bellorum Domini, quaſi is totius operis ſummam ac præcipuum finem contineat, factâ à potiori denominatione.

(37.) Sive anterioribus, nempe in libris illis, qui ſextum præcedunt.

(38.) De hoc Nicolao Damaſceno vid. & infr lib. 4. c. 17. n. 30. confer. etiam H. Grot. de Verit. Rel. Chriſt. in not. pag. mih. 209. Idem in Epiſtol. ad Gallos Epiſtol. 117. ubi plura de iſto Nicolao Damaſceno.

(39.) Vid. quæ ſupr. h. cap. 21. num. 19. notata ſunt.

Digitized by Google

ספרתי בספרי' הראשונים לו הנה ספרתיו במוצאי כתוב מידי כותבי' נאמני' בכתבם כמו ניקולאום הסופר הנאמן אשר ממדינת דמשק ואני ראיתיו וכמו סחרבון הכפותרי וטיטוס הסופר הרומי ותוגנס הירושלמי ופורפיריוס הרומיי וסופרים חלתם רבים׃ גם על פי אשר שמעתי וידעתי מדור אחר דור על פי אבותי הקדושים הכהנים הגדולים והסופרים המורים בהורה׃ ואמנם ששתם אני כתבתי' בלשון יהודית וששתם הם ספרי יוסף הכהן בן גוריון ואת ששתם מקבץ שם יוסיפון׃ ועתה אוסיף עוד לספר תעצומי' גבורי' מלך כורש אשר המליכו אלהינו על כל ממלכות הארץ ומשחהו לנגיד עליהם עד הזמי ספור פאר המקדש השני ופשע סנבלט החורני בו בימי אלכסנדרוס ן' פיליפוס אשר נצח את דריוש השני וישחת את כל ממלכתו׃

atque Titum, Scriptorem Romanum, & apud Theognem (40.) Hieroſolymitanum, atque Porphyrium (41.) Romanum, ut & apud alios multos Hiſtoricos ſcripta reperi; ea quoque, quæ ætatum ſucceſſione per Sanctorum patrum meorum, Summorum Pontificum, traditionem, ut & à Scriptoribus, legis peritis, audivi ac didici, memoriæ tradidi: enimverò ſextam partem (42.) eorum (43.) linguâ Judaicâ (44.) ſcripſi, ſexta pars liber eſt meus, qui ſum Joſephus, Sacerdos, Gorionis filius, ſextam partem Joſephi nomen complectitur. (45.) Jam ulterius pergam narrare maximas vires atque potentiam Cyri regis, quem Deus noſter omnibus mundi regnis præfecerat eumque ſuper illa unctione ſua (46.) conſtituerat, donec in deſcriptione pulchritudinis Templi ſecundi & quomodo Sanballatus, Choronita (47.) tempore Alexandri, Philippi filii (qui Darium ſecundum devicit & univerſum illius regnum deſtruxit) rebellârit, (48.) deſinam.

CAP.

(40.) Ita nomen תוגנוס, in nonnullis exemplaribus habetur, hic vertere volui, in noſtro codice legitur תוגטס Thogethes, ſine dubio corruptè; nam תמגנוס vel תימאגנס i. e. Timageſſes legendum eſſe puto, fretus autoritate Joſephi, qui libro 2. contrà Appion. Timagenem Straboni Cappadoci & Nicolao Damaſceno conjungit, ſicuti etiam hoc loc. fit, idem Joſephus Antiqu. l. 13. c. 19. ejusdem Timagenis mentionem facit; hûc faciunt, quæ infrà l. 4. c. 9. n. 8. notata ſunt.

(41.) Quisnam iſte Porphyrius Romanus hiſtoricus fuerit, jam aliis inquirendum relinquo, nam hunc diverſum fuiſſe ab illo Prophyrio, qui contrà Chriſtianos ſcripſit & Aureliani Imperatoris ætate vixit, atque ita longe poſt Titi ac Veſpaſiani tempora, quibus Joſephus noſter σύγχρονος fuit, temporis ſeries evincit.

(42.) Sive: ſextum librum, de quo hic ſermo eſt.

(43.) Nempe, quæ toto hoc opere continentur.

(44.) Id eſt: Hebraicâ, confer. quæ ſupr. h. c. n. 34. notata ſunt.

(45.) Vid. ſuprà h. cap. n. 36. ibique not.

(46.) Vid. Eſai. c. 45. v. 1. confer. & ſupr. c. 20. n. 6.

(47.) Hic alius fuit ab eo Sanballato, qui urbis Hieroſolymæ ac templi ſecundi ædificationem impedivit, vid. Nehem. c. 2. v. 10. & c. 4. v. 7. c. 6. v. 1. confer. & ſupr. h. l. 1. c. 12. num. 6. ibique not.

(48.) Vel: defecerit, Hebr. פשע prout hic habetur, nam is magno cum offendiculo Judæorum ſub Alexandro Magno templum Garizitanum exſtruxit, cujus filia Nicaſo vel Ichaſo nupſerat Menaſſi, fratri Jaddi, vid. ſuprà h. l. 1. c. 8. dict. n. 6. confer. & Joſephi Antiq. l. 11. c. 8.

CAP. XXII.

וילחם עוד כורש במלך שטי' וילך
שטים' על אשר הרים יד במלך שטים
וימרד בו ויצאו אנשי שטי' לקראתו
ויערכו מלחמ' גדולה נגדו וינגפו בעלי
שטים לפניו ויתנהו עורף לנוסי' ויפול
מלכם במלחמ' ההיא וגם כרת גבורי
מחנהו המלך כורש הרוגים ארצה׃
וירדוף אחרי הנשארים ויבאו בעריהם
ובמבצריהם עם תל"מירה המלכה אשת
מלך שטים ועם בנה וירא כורש כי באו
אנשי שטים בעריהם ואין יוצא ואין
בא' ויעש כורש בערמה ויקם ויעזב
את מחנהו כבורח ויברח' ויצאו אנשי
ממלכות שטי' מעריה' עם בן מלכם
לרדוף אחרי כורש כי חשבו כי ברח
הוא באמת׃ ויהי כאשר ידע כורש כי
יצאו איש שטי' במישור ויסוב המלך
את פניו וידבק אנשי שטים ויך מהם
שלש מאות אנשי' ויפול גם בן המלך
עמהם ונמלטו אנשי השטים עם תלמי"רת
המלכה

CYrus autem (1.) etiam bellum contrà Scytharum * regem geſſit & in Scythiam profectus eſt, quia Scytharum rex adverſus illum rebellaverat & ab eo defecerat; Scythæ igitur eidem obviam progreſſi acerrimum cum ipſo prælium inſtructa acie inivereunt; ſed illi accepta clade terga dederunt & in fugam acti ſunt eorumque rex in pugna occubuit, præterea Cyrus fortiſſimum quemque illius exercitus humi proſtravit atque interfecit; cœteros autem perſecutus eſt, qui ad urbes ſuas ac loca munita unà cum Thalmira (2.) reginâ, Scytharum regis uxore, atque illius filio ſe receperunt. Cyrus itaque videns, Scythas ad urbes ſuas confugiſſe nec quenquam ex illis egredi, excogitatô dolo caſtra ſua reliquit (3.) ſimulans fugam; Scythæ autem ex oppidis ſuis cum regis filio egreſſi ſunt, ut Cyrum perſequerentur, nam ipſum reverà aufugiſſe crediderant; aſt Cyrus cognitô, quòd Scythæ in planitiem deſcendiſſent, reverſus eſt & eosdem aggreſſus, trecentos ex illis interfecit, inter quos etiam regis filius cecidit;

(1.) Hìc fit continuatio narrationis Hiſtoricæ in codice Munſteriano, à quo abſunt illa omnia, quæ num. 25. capitis antecedentis 21. in noſtro codice usque ad finem ejusdem capitis leguntur, vid. dict. n. 25. ibique not.

* Sic שטים hìc interpretor, confer. Juſtini Hiſtor. lib. 1. c. 8. & Raym. Martin. in Pug. Fid. part. 2. c. 3. §. 8. qui vertit: *Sittim*, confer. ibid. Joſephi de Voiſin not. fol. 303. col. 2. edit. Lipſ. Scythæ iſti dicti fuerunt etiam Sakæ, vid. Strabo lib. 11. alleg. autor libri Gallici: *Hiſtoire des dogmes & des cultes &c.* Part. 4. Traite 6. c. 2.

(2.) Hebr. עם תלמירה, ita hic in noſtro codice; ſed Munſterianus habet: על תלמירה, unde ipſe vertit: ad Talmiram, ab aliis Scriptoribus appellatur Tamyris, vid. Juſtin. Hiſtor. l. 1. c. 8. dicitur: Tomyris, vid. Lucian. in Charonte & Herodot. l. 1. confer. & Raym. Martin. Pug. Fid. dict. part. 2. cap. 3. §. 8. fol. 276. edit. Lipſ.

(3.) Idem refert Juſtinus Hiſtor. dict. lib. 1. c. 8. ubi addit: Cyrum vini affatim & ea, quæ epulis erant neceſſaria, reliquiſſe.

Digitized by Google

המלכה אל ההר וילכוד המלך כורש
את ערי מבצריהם והרסם וישם כורש
נציבים במדינות אשר לכד ויכח אל
לבו לצאת מן הארץ׃ ויהי כאשר ראתה
המלכה תלמירה כי מת בנה ותתעצב
המלכ׳ מאד ותתאכזר ותשם את נפשה
בכפה למות ותלך ותארוב ותלכוד את
מעברות ההרי׳ אשר לסקיתיה׃ ויהי
כצאת כורש המלך מארץ הסקיתים
בהשקט ובבטחה כי לא נתן אל לבו
לארב׃ ויעבור את כל מחנהו וישאר
עמו מתי מעט וילן בין שני ההרים וישכב
במקום ההוא׃ ויהי בלילה ההוא ותפל
תלמירה המלכה על מחנה כורש פתאום
ותך במחנהו מאתים אלף גבורי פרס
ותהרג גם המלך כורש במלחמה ההיא׃
ותתאכזר המלכה ותבא אל פגר כורש
כחית רעה דובה אשר היא שכולה
ברוב שכול ותכרות בידיה את ראשו
ותשימהו בתוך הבור אשר מלאה אותו
דם חללים׃ ותאמר תלמירה שתה
כורש המלך ושבע רוח נפשך מן הדם
אשר אהבת זה שלשים שנה שפכת דם
לאין מספר׃ והמלך כורש מצא במלחמה
אשר

cidit; Scythæ autem (4.) cum Thalmira reginâ, ad montem quendam ſe receperunt, quô factô Cyrus rex urbes eorum munitas cepit easque deſtruxit, & in provinciis, à ſe ſubactis, præſidia conſtituit, id ſibi proponens, ut ex regione iſta egrederetur; Thalmira autem regina, videns filium ſuum interemptum eſſe, ægerrimè id tulit & in furorem ac crudelitatem verſa * obſtinatô animô morti obviã ire decrevit, abiens itaq; ſtruxit inſidias & montium tranſitus, qui in Scythiam ducunt, occupavit; Cyrus autem, dum ſine ullo metu è Scytharum regione egrediebatur, nullas ſuſpicatus inſidias, exercitum ſuum omnem traduxit ac pauci cum illo relicti ſunt, ipſeque inter duos montes pernoctans in loco iſto dormivit; Thalmira verò regina noctu repentè in caſtra Cyri impetum fecit & ex illius copiis ducenta millia (5.) Perſarum fortiſſimorum trucidavit, ipſumque Cyrum regem in eo prælio interemit animoque efferato veluti crudelis ac ſæva beſtia, non ſecus atque urſa, cui catuli ſunt ablati, in corpus Cyri irruit ejusque caput manibus (6.) ſuis amputavit, idque in lacum, (7.) interfectorum ſangvine plenum, conjecit, hæc addens verba: bibe, rex Cyre, & ſatia animum tuum ſangvine, quem tantopere amâſti & cujus infinitam copiam triginta hiſce annis * effudiſti. Hunc vitæ finem rex Cyrus habuit in bello, quod in Scytharum regione geſſit; neque verò ipſe ſolus hujusmodi exitum nactus eſt; ſed Saulus quoque,

(4.) Hæc verba: Scythæ autem, & quæ ſequuntur, usque ad: Thalmira autem, abſunt à codice Munſteriano.

* Hebr. ותתאכזר, ſic in codice noſtro Hebræo; apud Raymund. Martin. in Pug. Fid. alleg. part. 2. c. 3. §. habetur: ותתעצב i. e. & doluit.

(5.) Hebr. מאתים אלף, ſic in noſtro codice, idem refert & Juſtinus Hiſtor. l. 1. c. 8. apud Raym. Martin. in Pug. Fid. Part. 2. c. 3. §. 8. habetur: שתי אלף i. e. duo millia.

(6.) Hebr. בידיה, ita hic in noſtro codice; abſunt tamen iſta à codice Munſteriano.

(7.) Juſtinus Hiſtor. dict. lib. cap. 8. ſcribit, reginam Cyri caput in utrem, humano ſanguine repletum, conjeciſſe.

* Confer. hic. Petr. Galatin. de Arcan. Cathol. Verit. libr. 4. c. 15.

Digitized by Google

אשר נלחם בארץ השטי׳ את גבול חייו ולא מצא כורש המלך את הגבול הזה בכה לבדו כי גם שאול משיח יי׳ ימיו הוסגרו במלחמות וימיו קצבו בה׳ וגם יאשיהו הצדיק מצא גבול חיו במלחמה׳ והמלך כורש נאסף אל עמיו וימלוך כמבי״שה בנו תחתיו׳ וילך כמבישה וילכוד את ממלכו׳ שטימה ואת תלמי״דה המלכ׳ הרג בחרב ובער את זרע ממלכתה׳ וילך כמבי״שה על ממלכות מדי ופרס וילכדן׳ וילכוד כמבישה את דמשק ואת שריה הרג בחרב על אשר מרדו בו׳ וילך אל ארמי״ניאה וילחם עם יושביה ומלכה ויכניעם תחת ממלכתו ויקח את בניהם לערבון׳ וימלוך על מצרים וילכדה ויכנע את כל יושביה וישימם לעבדים לו ולנותני מס וימשול עליה׳ בחוקה ויפול פחדו על כל העמים ופחדו נפל על כל ממלכתו מאד מאד׳ ואבותינו עבדו למלך כורש ולכל מלכי פרס אחריו עבודה מתוקה כי לא הרעו להם ולא לחצו אות׳ ואמנם עזרום בכסף ובזהב ובחטים ובשעורים ובשמן וביין ובאלים ובעתודים דבר שנה בשנה׳

que, (8.) unctus Domini, vitam ſuam ita clauſit atque ſupremum diem in prælio obiit, eodem modo etiam Joſias; juſtus, vitam ſuam in bello finivit. (9.) Rex itaque Cyrus ad populum ſuum collectus eſt, eique Cambyſes, filius, in regno ſucceſſit, qui expeditione in Scythiam ſuſcepta regnum ejus ſubjugavit atque Thalmiram reginam gladiô interfecit, regiamque ſtirpem delevit, quô factô Cambyſes ad Medorum (10.) atque Perſarum regna abiit eaque occupavit, præterea & Damaſcum in poteſtatem ſuam redegit ejusque primores, quia rebellionem adverſus ſe ſuſceperant, gladiô interemit; poſteà ipſe in Armeniam profectus cum regionis iſtius incolis eorumque rege bellum geſſit, eosque imperio ſuo ſubjecit & illorum filios ſecum duxit obſides, idem etiam Ægyptum regno ſuo adjecit, atque omnes ejus incolas valdè debilitavit eosque ſibi ſervos ac vectigales fecit & in illos (11.) imperium vi exercuit; quô factô populi omnes illum vehementer extimuerunt ac metus ingens omnia illius regna pervaſit; patres autem noſtri Cyro cunctisque, qui poſt illum fuerunt, regibus leni ſervitutis jugo (12.) ſubjecti fuerunt, quia nullo eos malo aut calamitate afflixerunt; ſed potius argentô, aurô, triticô, hordeô, oleô, vinô, arietibus & hircis quotannis eos adjuverunt.

(8.) Vid. 1 Sam. c. 31. v. 4.
(9.) Confer. 2. Reg. c. 23. v. 29. & 2. Paralip. c. 35. v. 24.
(10.) Hæc & quæ ſequuntur uſque ad: & in illos imperium vi &c. in codice Munſteriano non leguntur, vid. num. ſequ. 11.
(11.) Vid. quæ num. antec. 10. notata ſunt.
(12.) Hûc faciunt, quæ R. Salomo ad Daniel. c. 10. verſ. 20. notavit, nempe: אע״פ שהיו ישראל משועבדים למלכי פרס באותן הימים עבודה נוחה עבדו בהם ולא הכבידו עליהם וגו׳ i. e. etiamſi Iſraelitæ Perſarum regibus fuerint ſubjecti; temporibus tamen illis leni eos ſervitute rexerunt, nec duro jugo preſſerunt &c. vid. lib. ſeq. 2. cap. 5. n. 5. ibique not.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

רק בימי אחשורוש כמעט אבד זכר ישראל ויהודה מכל ממלכות פרס באיבת איש עמלקי אשר היה שמו המן בן המדתא האגגי כי גדלו אותו המלך הגדול אחשורוש וינשאהו על כל שריו. ויעש רצונו בכל מלכותו ויחשוב להשמיד את זכר ישר׳ ויהודה מכל ממשלת פרס על אשר לא קם מפניו מרדכי היהודי מן השרים הפרתמים אשר לשבט בנימן הם המה השרים גבורי בנימן אשר באו עם המלך שאול בשדה עמלק ויכו אותו מכה רבה ועצומה עד מאד והכוהו מחוילה עד בואכה שור נהלך ימים רבים וישליכו מעם עמלק יותר מחמש מאות

SEd Ahaſveri (1.) tempore parum abfuit, quin memoria Iſraëlis ac Judæ ex univerſo Perſarum regno deleretur propter inimicitiam viri cujusdam Amalecitæ, qui Haman appellabatur & filius erat Hammedathæ, Agagi. (2.) Etenim rex magnus, Ahaſverus illum evexerat (3.) omnibus principibus ſuis prætulerat, ipſeque omnia ad regis arbitrium in univerſo regno ejus adminiſtrabat. Is itaque vir in animum ſuum induxerat, ut memoriam populi Iſraëlitici ac Judaici per univerſum Perſarum regnum extingveret, quia Mardochæus, Judæus quidam è principibus ac proceribus tribus Benjamiticæ coràm illo aſſurgere recuſabat; (4.) Iidem iſti principes fuerunt fortiſſimi illi Benjamitæ, qui cum Saule, (5.) rege, in campum Amalecitarum venc-

(1.) Hunc Joſephus Antiqu. l. 11. c. 6. vocat Artaxerxen, cui & Aben Eſra ad cap. 4. Eſræ conſentit, à quo Artaſaſtha vocatur, prout Munſterus hic obſervavit, atque Artaſaſtha iſte ſeu Artaxerxes fuit ille Perſarum rex, qui opus templi Domini impedivit; contigit ergò hiſtoria iſta in ipſa captivitate Babylonica, cùm ſcilicet multa Judæorum millia tàm Babylone, quàm in Perſia & Media eſſent, & multa millia in terram Judaicam rediiſſent, id quod ex Mardochæi quoque ætate probari poteſt; nam Eſther. c. 2. v. 6. ſcribitur, Mardochæum à Nebucadnezare cum Jechonia, rege Judæ, Babylonem fuiſſe translatum & ad Ahasveri hujus tempora usque vixiſſe eumque vegeto adhùc & robuſto fuiſſe corpore, ita, ut equitare, excubias agere ac regno veluti ſecundus a rege præeſſe potuerit; non eſt autem veroſimile, homines tunc temporis ducenteſimum attigiſſe annum & cùm captivitas ipſa 70. annos duraverit; Mardochæus autem & Daniel aliquot annis antè deſtructionem urbis Hieroſolymæ Babylonem fuerint abducti (confer. Eſther. c. 2. v. 6.) atque conſtet, Mardochæum ad minimum decem annorum tunc fuiſſe, ſequitur, Mardochæum in exaltatione ſua fuiſſe annorum circiter octoginta aut nonaginta, non ergò fieri poteſt, hanc hiſtoriam multis poſt relaxationem primam captivitatis Babylonicæ contigiſſe annis, hactenus Munſterus in Not. h. loc.

(2.) Confer. 1. Samuel. c. 15. v. 8. & Eſther. c. 9. v. 6. ac c. 12. v. 6. Verſionis Latinæ Vulgatæ, ubi Aman filius Amadathi Bugæus dicitur.

(3.) Extulerat, honoribus auxerat, id enim verbum: גדלו, quod hic habetur, notat; Munſterus vertit: educaverat, non malè quidem, nam verbum גדל utramque recipit ſignificationem: ſed priorem textui magis convenire puto.

(4.) Hæc prima fuit odii cauſa, alia paulò poſt n. 6. adducitur.

(5.) Vid. 1. Samuel, c. 15.

מאות אלף איש פגרים מתים כל אלה נפלו מהעמלקי במלחמות המלך שאול בעם עמלק כי את אביריו עמלק בלה שאול ושפך דם נפשות אנשים ונשי׳ וטף בכל ארץ עמלק אשר אין מספר להם על כן על כל דברי המלחמו׳ אשר נלחם שאול המלך בעם עמלק׃ על זה הדבר שמר המן איבה ל ם ישראל ויהודה וישטום את כל שבט בנימן׃ ובימי׳ ההם בשבת מרדכי בשער המלך השוערים סריסי המלך אחשורוש הביר לחשות שני׳ ויתיעצו יחד להרי׳ יד במלך ולהתיז את ראשו בשכבו על מטתו ולשאת אותו למלך יון למען יאותו הם למלכי יון כי אז התעוררו מלחמות גדולות בין מלכות יון ומלכות פרס׃ והסריסי׳ ההם היו מקרובי המן ומאוהביו הנאמנים ומיועציו השלמים אתו שם האח׳ בגתן ושם השני תרש ומרדכי שמע לחישות הסריסים ויבן את רמזיהם ועצותיהם ויגד מרדכי הדבר לאסתר המלכה בת דודו ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ויבוקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על עץ והמן עשה כל יכולתו להצילם

venerant eosque maxima ac graviſſima clade affecerant, ab Havila usque ad Sur, quod multorum dierum eſt iter, atque ex Amalecitarum populo ſuprâ quingenta cadaverum millia proſtraverant; hi omnes in bello, quod rex Saulus cum Amalecitis geſſit, ceciderunt, quia is fortiſſimum quemque ex Amalecitis interemerat, & infinitam ſangvinis copiam tàm virorum, quàm mulierum ac parvulorum per univerſam Amalecitarum regionem effuderat, videlicet in omnibus prælis, quæ Saulus cum Amalecitarum gente inierat: Hanc igitur ob cauſam (6.) Haman inimicô adverſùs populum Iſraëliticum ac Judaicum fuit animô atque univerſam tribum Benjamiticam acerbiſſimô proſecutus eſt odiô. Circâ idem verò tempus Mardochæus, dum is in porta regia inter eunuchos, Ahaſveri regis cuſtodes, (7.) ſedebat, animadvertit, quòd duo ſuſurrarent & clandeſtina inter ſeſe conſilia conferrent, ut manum injicerent regi, & dum is in lecto ſuo dormiret, illius caput amputarent idque ad regem Græciæ (8.) deferrent, quò gratiam apud illum inirent, quia maximum tunc temporis bellum inter Græciæ ac Perſiæ reges obortum erat; eunuchi autem iſti Hamanis propinqui fuerunt & amici fideliſſimi atque intimi illius conſilii participes, unus vocabatur Bigthan; (9.) alter Thæres; aſt Mardochæus, cùm principum iſtorum ſuſurrationes audiſſet eorumque conſpirationem atque conſilia intellexiſſet, (10.) rem illam reginæ Eſtheræ, patrui ſui filiæ, detexit, (11.) quæ poſteà

(6.) Hæc altera fuit odii cauſa, præter i lam, de qua ſuprà h. cap n. 4.

(7.) In Vulgata Verſione Latina dicuntur: janitores, in primo palatii limine præſidentes, Eſther. cap. 2. v. 21. & c. 12. v. 1. in Lxx. verſione appellantur ἀρχισωματοφύλακες primarii cuſtodes corporis.

(8.) Hebr. יון ſic in noſtro codice, Munſterianus habet: מוקדון Macedoniæ, quæ regio fuit Græciæ.

(9.) In Vulgata Verſione Eſther, cap. 2. v. 21. & cap. 12. v. 1. appellantur Bagthan & Thares al. Thara; Joſepho Antiqu. l. 11. c. 6. alter dicitur Bagadous, alter Theodiſtus, confer. Lightfoot. Hor. Talm. Centur. Chorograph. c. 36. p. 71. edit. Lipſ.

(10.) Joſephus loc. alleg. ſcribit, Barnabazum, alterius ex hiſce eunuchis ſervum, Judæum, inſidias Mardochæo detexiſſe.

(11.) Vid. Eſther. c. 2. v. 22. & c. 12. v. 2. Verſionis Vulgatæ Latinæ.

להצילם ממות ולא יכול׃ והכתב
אמונת מרדכי ומעשהו עם המלך בספר
הזכרונות אשר למלך אחשורוש׃

poſteà iſtud Mardochæi nomine regi indicavit; quapropter re diligenter inveſtigatâ ac detectâ illius veritate ambo de arbore ſuſpenſi fuerunt, quamvis Haman omnem operam navârit, ut illos mortis periculô eriperet; ſed fruſtrà. Hæc Mardochæi fidelitas (12. ejusque eximium ergà regem ſtudium in librum (13.) rerum memorabilium regis Ahaſveri relata fuerunt.

CAP. II.

ויחר להמן מאד על אשר נתלו רעיו
ואוהביו השלמים אתו ויבקש המן
להשמיד את כל היהודים׃ וידע מרדכי
את מחשבת המן ויזכר את החלום אשר
ראה בשנה השנית למלך אחשורוש כי
בחלומו ראה והנה רעש גדול ורעם
חזק ועצום והיה בהלה בכל הארץ ופחד
ורעש ורעד ונגע על כל יושביה׃
ויצאו אז שני תנינים גדולים זה לקראת
זה למלחמה ויחרדו לקולם כל גויי
הארץ׃ והנה ביניהם גוי אחד קטן
ויקומו כל העמים על הגוי הקטן הזה
לאבד

HAman autem valdè iratus, quòd ſocii ſui & amici intimi in crucem acti eſſent, ſecum cogitavit, quanam ratione omnes Judæos ad internecionem usque deleret; tunc Mardochæus, cognitô Hamanis conſiliô, recordatus eſt ſomnii, (1.) quod ipſe anno ſecundo (2.) regis Ahasveri viderat, nam per ſomnium ei ingens tumultus viſus eſt (3.) & horrendum validumque tonitru, unde pavor, metus ac terror per univerſum terrarum orbem obortus eſt, quo omnes illius incolæ perculſi ſunt. Tunc duo dracones maximi ſe invicem clamore ad prælium provocarunt, ad quorum ſtrepitum omnes terrarum gentes concurrerunt, inter quas parvus (4.) quidam populus fuit, quem omnes gentes adortæ ſunt, ut illius nomen delerent ejusq;

(12.) In codice Munſteriano locus iſte paulò aliter & quidem ſic legitur: ויצו המלך לכתוב אמונת מרדכי ואת גמול הטוב אשר גמל למלך על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס׃, quæ Munſterus ita vertit: & præcepit rex, ut fidelitatem Mardochæi annotarent & retributionem illam bonam, quam regi exhibuerat, ſignarent in libro annalium regum Medorum ac Perſarum &c.

(13.) In annales ſeu monumenta בספר הזכרונות ita hic in noſtro codice, confer. Eſther. cap. 2. v. 23. ubi legitur בספר דברי הימים, i. e. in librum rerum, indies geſtarum, in Vulgata Verſione Latina Eſther. c. 12. v. 4. habetur: in Commentariis.

(1.) Confer. Eſther. c. 10. v. 5. Vulgatæ editionis Latinæ, quæ ex Græco facta eſt, nam quæ hic & in dicto loco Eſther. habentur, abſunt à codice Sacro Hebraico.

(2.) Nam anno regni Ahasveri ſeptimo, menſe duodecimo, qui Adar dicitur, Eſthera ab eodem in matrimonium ducta fuit, prout refert Joſephus Antiq. l. 11. c. 6. confer. & Munſteri Not. h. loc. it. infrà l. 3. c. 22. n. 14.

(3.) Vid. Eſther. c. 11. v. 5. & ſeqq. Vulgatæ editionis Latinæ, ex Græco translatæ.

(4.) Hæc & ſequentia usque ad: eodem illo die caligo &c. abſunt à codice Munſteriano nec Eſther. c. 11. v. 7. habentur.

Digitized by Google

לאבד שמו ולמחות זכרו מעל כל הארץ׃
ויהי ביום ההוא חשך ואפלה לכל
העולם ויצר לגוי הקטן מאד מאד ויהיו
צועקים אל ה׳׃ והתנינים נלחמים
באכזריות ובחמה גדולה ואין מפריד
ביניהם׃ וירא עוד מרדכי שנית
והנה מעין קטן עובר בין שני התנינים
האלה ויפריד ביניהם מן המלחמה אשר
היתה ביניהם׃ והמעין ההוא הקטן גדל
עד מאד ויהי לנהר שוטף כשטף ים
גדול רחב ידים ויהי הולך ושוטף בכל
הארץ וירא והנה זרחה השמש על
הארץ ויהי אור על כל העולם׃ ויתרומם
ויתגדל הגוי הקטן ההוא והגבוהים
השפלו ויהי שלום ואמת בכל העולם׃
ויהי מיום ההוא והלאה וישמור מרדכי
בלבו את החלום אשר ראה׃ ויהי אז
בראותו מרדכי את החלום ויספרהו
לאסתר והנה נערה קטנה בחיקו׃ ויהי
כאשר הצר לו המן ויאמר מרדכי לאסתר
המלכה בת דודו לאמר בא החלום אשר
ספרתי לך בימי נעוריך ועתה קומי ובקשי
רחמים מאת אדון הרחמים ובואי נא
לפני המלך אחשורוש ובקשי תשועה
מאתו על עמך ועל מולדתך׃ ויתפלל
מרדכי היהודי אל ה׳ אלהי ישראל ויאמר
גלוי וידוע לפני כסא כבודך אדון כל
העולם הלא נודע לפניך כי לא מרום
עיני ולא מגבהות לבי עשיתי ואת אשר
לא

ejuſque memoriam ex toto terrarum orbe abolerent; eodem illo die caligo ac tenebræ per univerſum mundum obortæ ſunt atque gens illa parva in ſummas anguſtias redacta fuit & ad Dominum clamavit; dracones autem iſti ingenti furore ac crudelitate inter ſeſe pugnârunt nec quiſquam fuit, qui eos ab invicem ſepararet. Poſteà Mardochæus denuò per ſomnium vidit, (5.) & ecce fons parvus inter duos illos dracones interfluens eosdem à prælio, quod inter illos exortum erat, ſeparavit; ſed fons iſte exiguus vehementer crevit ac fluvium abundantem effecit adinſtar magni illius ac longè lateque diffuſi maris atque totum terrarum orbem undis ſuis implevit. Vidit etiam & ecce Sol (6.) ſuper terram exoriebatur & totum mundum illuminabat; gens autem illa parva extollebatur & magna evadebat; excelſi verò deprimebantur & pax ac veritas univerſo terrarum orbi reſtituebatur. Ab illo itaque die ac deinceps Mardochæus ſomnium iſtud, quod viderat, ſecum animô volvebat; (7.) idque Eſtheræ, (8.) parvæ tunc temporis puellæ, quam ipſe in ſinu ſuo fovebat, narrabat; accidit autem, ut Mardochæus, cùm Haman infenſô ergà illum eſſet animô, reginæ Eſtheræ, patrui ſui filiæ, diceret: nunc eventum ſortitur ſomnium, quod tibi, dum adhuc parvula eras, narravi, quapropter ſurge atque miſericordiam à Domino miſericordiarum implora, & ad regem Ahasverum accede, atque ab illo ſalutem populi tui & cognationis tuæ pete; Mardochæus autem fuſis ad Dominum, Deum Iſraëlis, precibus hunc in modum oravit: notum eſt ac manifeſtum coràm Solio Majeſtatis tuæ, Domine totius mundi, notum ſanè tibi eſt, quòd non propter oculorum meorum ſuperbiam nec ob cordis mei faſtum fecerim, quò minus

(5.) Vid. Eſther. cap. 10. v. 6. & c. 11. v. 10. Vulgatæ editionis Latinæ, ex Græco translatæ.

(6.) Confer. Eſther. c. 10. v. 6. & c. 11. v. 11. Editionis Vulgatæ Latinæ.

(7.) Vid. Eſther. dict. cap. 11. v. 12.

(8.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: accidit autem &c. abſunt à codice Munſteriano.

Digitized by Google

לא השתחויתי לעמלק המן הרע הזה
הצר הצורר לעם קדשך ותפארתך אמנ׳
מיראתך התגרתי בו ולא השתחויתי לו׳
כי יראתי מפניך יי׳ אלהי ולא אביתי
לתת את כבודך לאחרים ותפארתך
לבש׳ ודם ולא רציתי להשתחו׳ לזולתך
כי מי אני אשר לא אשתחוה להמן
אשר נשאו ומנו המלך אחשורוש גדול
והלא על תשועת אלהי ישראל אלחוך
נעליו אשר ברגליו ועפר הארץ אשר
ידרוך׃ ועתה אלהינו הצילנו נא מידו
ויפול הוא בשחת אשר טמן ובבור אשר
כרה וילכד ברשת אשר טמן לרגלי
חסידיך וידעו כל העמים כי לא שכחת
את השבועה אש׳ נשבעת לאבותינו
ולא הפרת אותה גם ידעו כי לא נתתנו
בגלות מקוצר ידך כי לא יכלת להושיענו
כי אם בעונות אבותינו נמכרנו
ובחטאתינו הגלינו מארצנו כי חטאנו
לך׃ ועתה אלהינו רב להושיע המחיה
מתים ריבה את ריבנו תקום את נקמתינו
והושיענו מיד המן כי צר ממנו מאד
ואנחנו עליך עינינו ועדיך נברח לרוחך
למגן בעדינו ולעמוד בקרבינו להלחם
את מלחמותינו ולשפוט על כל הקמי׳
עלינו זוכרנו יי׳ אלהינו כי חלקך אנחנו
מבני האדם׃ והנה בהנחלך עליון
ובהפרידך בני אדם ונהיה אנחנו בגורלך
אשר השלכת לבני אדם ונהי העולם
על גורל יי׳ ועתה אלהינו למה יאמרו
צרינו

minus improbum iſtum Amalecitam, qui populum tuum ſanctum atque glorioſum affligit, adorarem; ſed quòd propter timorem tui ei reſtiterim nec memet coràm illo incurvaverim; nam Te, Domine, qui Deus meus es, timui, nec honorem tibi debitum, aliis exhibere aut gloriam tuam carni ac ſangini (9) impertire nec alium quemquam, præter te, ado[rare] volui: etenim quis ego ſum, qui Hamanem, in tàm ſublimi dignitatis gradu jam conſtitutum & à rege Ahasvero adeò evectum adorare recuſem? nonne pro ſalute Iſraëlis etiam calceamenta pedum ejus ac pulverem terræ, quam ille calcat, lingerem? Nunc itaque, DEus noſter, eripe nos è manu improbi iſtius atque ipſe in foveam, à ſe factam & in puteum, quem effodit, cadat, ac reti, quod ipſe ſanctorum tuorum pedibus clàm poſuit, capiatur, atque omnes ſciant populi, quòd jurisjurandi, patribus noſtris præſtiti, non ſis oblitus nec illud irritum feceris, agnoſcant quoque, quòd non ob defectum virium ac potentiæ tuæ nos in captivitatem tradideris, quaſi nos ſervare non potueris; ſed quòd propter majorum noſtrorum iniquitates & ob noſtra peccata ex terra noſtra in captivitatem abducti ſimus, quia tibi peccavimus; nunc autem, DEus noſter, cui multæ ſervandi rationes ſuppetunt, qui mortuos (10) in vitam reducis, litem noſtram defende noſque è manibus Hamanis libera, quia ad ſummas anguſtias ab illo redacti ſumus; oculi autem noſtri Te unum reſpiciunt, & ad Te confugimus, ut nos protegas & à parte noſtra ſtes atque noſtra geras bella, eosque omnes, qui nos adoriuntur, judices. Recordare quæſò Domine, Deus noſter, quòd nos elegeris ex univerſo genere humano, &, ex quo Tu, Altiſſime, filios hominum diſperſiſti iisque certas ſedes aſſignâſti, nos ſors tua inter gentes facti & in peculium tuum

(9) Id eſt; homini mortali, confer. Eſther. c. 13. v. 14. Editionis Latinæ Vulgatæ.
(10.) Hæc & quæ ſequuntur usque ad; noſque è manibus Hamanis &c. non leguntur in codice Munſteriano.

צרינו כי אין אלהים לישראל ויפתחו
פיהם לבלוע את חלקך את עם הקדש
להלל את עצביה והבליהם׃ אנא
אלהינו הצילנו נא מידו ויבושו מתקותם
וישימו יד לפה בראותם את ישועתך׃ יי׳
עמנו ורחם על עמך ועל נחלתך׃ ואל
תסתום פיות מהלליך ערב ובקר וצהרים
תמיד והפך יגוננו לששון ואבלנו
לשמחה וי״ט׃

um aſſumpti ſimus. Nunc itaque, Deus noſter, cur dicant hoſtes noſtri: non eſt Deus Iſraëli? nec fauces ſuas aperiant, ut hæreditatem tuam, populum ſanctum, deglutiant & idola ac vanitates ſuas laudibus extollant? libera nos, obſecrò, Deus noſter, è manibus ejus (11.) atque hoſtes noſtri expectatione ſua fruſtrentur manumque ori apponant, dum ſalutem tuam, Domine, quam nobis exhibes, conſpiciunt, miſerere populi tui atque hæreditatis tuæ, nec eorum, qui te veſperè, manè, meridiè ac ſemper laudant, ora obſtrue, converte mœſtitiam noſtram in gaudium ac luctum in lætitiam diemque feſtum. (12.)

CAP. III.

וכל ישראל הנמצאים בשושן הבירה
זעקו אל יי׳ עם מרדכי השר המושיע
וגואל לישראל ביד אלהיו הטובה׃ על
צרות על דבר הצר אשר הצר ואשר
הציקם המן בן המדתא העמלקי גם בכל
מדינות המלך אחשורוש ובכל עיר ועיר
מערי המדינות צוה מרדכי בכתב לעשות
כל איש כמעשהו׃ ותבקש גם המלכה
אסתר רחמי השם כי פחדה גם מן הרעה
אשר צמחה על עמה׃ ותפשט את
בגדי מלכותה ואת עדיי תפארתה ותלבש
שק ואפר ותבזר שערי ראשה ותמלא
את ראשה עפר ואפר ותענה בצום
נפשה

OMnes autem Iſraëlitæ, qui in regia urbe Suſan, reperiebantur, unà cum Mardochæo principe, qui populum Iſraëliticum DEI ope & auxilio ſervaturus ac liberaturus erat, ad Dominum clamarunt (1.) ob calamitates, quibus Haman, Hammedatæ filius, Amalecita, illos premebat & affligebat, ad omnes (2.) quoque provincias Ahaſveri regis & ad unamquamque urbem provincialem Mardochæus literas miſit, ut factum ſuum cuncti imitarentur, (3.) ipſa etiam regina, Eſthera, exterrita malô, quod populo ſuo imminebat, miſericordiam Dei imploravit & ſepoſitis veſtibus regiis atque ornamentis pretioſis ſaccum induit pulverulentum, ac paſſos capillos cinere & pulvere conſperſit, animamque ſuam per triduum nocte dieque jejuniô afflixit ipſaque in faciem procidit & effuſis lachry-

(11.) Nempe: Hamanis, qui infenſiſſimô ergà Judæos erat animô.

(12.) Sic abbreviaturam illam וי״ט id eſt, ויום טוב hic vertere volui; hæ autem Mardochæi preces à Deo exauditæ fuerunt ac Judæi è manibus Hamanis liberati feſtum Purim inſtituerunt, vid. Eſther. c. 9. v. 26.

(1.) Vid. Eſther. cap. 13. v. 18. Verſionis Latinæ Vulgatæ, ex Græco factæ.

(2.) Hæc & ſequentia usque ad: ipſa etiam regina Eſthera &c. abſunt à codice Munſteriano.

(3.) Nimirum, ut ad Deum preces funderent pro liberatione ex manu Hamanis.

נפשה ג׳ימים לילה ויום והפול על פניה
ותבך ותתפלל ותאמר י״י אלהי ישראל
אשר משלת מימי קד׳ ובורא העולם
עזור נא לאמתך אש׳ אין לה עוזר כי
אם אותך ופדה אותי ואת עמי מיד הצר
הצורר אותם כי ברד אני יושבת הנה
בבי׳ המלך ואב ואם אין לי ואתה הוא
אבי יתומים ויתומות וכיתומה ענייה
שואלת מבית לבית כן אנכי שואלת
את רחמיך מחלון לחלון כי אראה שמיך
ואגדלה שמך על כל מעשיך בודדת
ויחידה בבית המלך אחשורוש מן היום
אש׳ לוקחתי הנה ועד היום הזה ועתה
אלהים הנה נא נפשי בכפי קחנה מידי
אם ייטב בעיני כבודך ואם לא תרצה
לקחת ותאבה להחיותני להודות את
שמך כי לא יסופר בקבר חסדך הצילה
נא את צאן מרעיתך מן האריות האלה
אשר קמו עליהם לטרפם כי אבי ואמי
ספרו לי ומרדכי עבדך אומני למדני
ובתורתך כתו׳ לאמר אשר הוצאת את
אבותינו ממצרי׳ והרגת בכוריה׳ ועמך
הקדוש הוצאת מתוכם ביד חזקה ובזרוע
נטויה ואחרי כן העברתם בים סוף כסוס
העובר בבקעה והולכתם במדבר ותתן
להם לחם מן השמים ומים מצור החלמיש
וכן לכל גוי לא עשיה כי משפטיך לא
ידעו וגם בשר לשובע נתת להם ותך
לפניהם מלכים גדולים ואדירים ואת
ארצך הטובה הקדושה והטהור׳ הנחלת
אותם•

chrymis ſic oravit: Domine, Deus Iſraëlis, (4.) qui ab antiquis usque temporibus dominatus es & mundum creâſti, opem fer, quæſò, ancillæ tuæ, omni alio adjutore, præter te, penitùs deſtitutæ; libera me populumque meum à manu inimici, qui nos affligit, ego quippe ſola hic in domo regis habito, patre ac matre orbata; tu verò pupillorum & pupillarum pater es; ac ſicuti pupilla paupercula oſtiatim mendicando ſtipem colligit, ita ego de feneſtra ad feneſtram miſericordiam tuam imploro, nam cœlos, a te creatos, aſpiciens nomen tuum celebravi ſola atque mœſta in domo regis Ahaſveri, propter omnia opera tua, jam inde ab eo tempore, quô huc deducta ſum, usque ad hunc diem; nunc autem, mi Deus, ecce anima mea in manibus meis eſt, accipe quæſò illam, ſi quidem gloriæ tuæ ita viſum fuerit; ſi verò illam ſuſcipere tibi non placuerit, ſed vitam (5.) mihi ſervare volueris in nominis tui laudem (non enim in ſepulchro miſericordia tua (6.) celebratur) libera quæſò oves paſcui tui à leonibus iſtis, qui ad eas rapiendas ſurrexerunt; parentes quippe mei mihi narrârunt & Mardochæus, ſervus tuus fidelis, docuit me, in lege quoque tua ſcriptum eſt, quòd Tu majores noſtros ex Ægypto eduxeris & Ægyptiorum primogenitos interfeceris, populumque tuum ſanctum, exinde valida manu brachioque exertô eductum, poſteà per mare Suph (7.) non ſecùs ac equum, qui per campum incedit, eduxeris & quòd in deſerto ambulantibus panem de cœlo & aquam è petra duriſſima dederis, id, quod nulli ex aliis gentibus, quæ judicia tua ignorant, unquam præſtitiſti, carnem quoque illis ad ſatietatem præbuiſti regesque maximos ac fortiſſimos coràm eis interfeciſti ac terram tuam, ſanctitate & puritate eximiam, iisdem poſſidendam dediſti; ſed poſteaquàm majo-

(4.) Vid. Eſther. c. 14. v. 1. & ſeqq.
(5.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: libera quæſo, non leguntur in codice Munſteriano.
(6.) Vid. Pſalm. 6. v. 6.
(7.) Ἐρυθρὰ θάλασσα Mare rubrum, dicitur Græcis LXX. interpretibus, Exod. c. 13. v. 18.

אותם · וכאשר חטאו אבותינו לשמך הגדול ואינם נתת אותם ואותנו בשבי והנה אנחנו בגולה כהיו' הזה כי עונותיה' סבלנו · ואתה י״י ית' מאז רחמיך גבור על פשעינו ותשפטנו לפי חסד ותיענו סליחה כי נזעק אליך בעת צרה זכה דברת ביד משה עבדך נאמן ביתך בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה וגו' · כי אל רחום י״י אלהיך וכו' על יד משה הבטחת חסדך הגדול לבלתי הפר בריתך אתנו ולזכור לנו ברית ראשונים להיותך לנו לאלהים וכן כתוב ע״י משה עבדך ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וכו' וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים וכו' · ועתה י״י אלהינו רב לצרים הצוררים האלה כי יעבידו אותנו בפרך גם כי המה אומרים כי לא נתתנו אתה בידם ויודו לפסיליה' ולהם ישתחוו לאמר אתם נתתם את היהודים בידינו על כן אני שפחת חסדך הגדול תעבתי ושנאתי אותם שנאה גדולה כאשר ישנא החכם היודע בטבע העולם להעביר על פני התיבת בגד מלוכלך אשר תשתמש

כו

majores noſtri in nomen tuum peccârunt, tu eos ſimùl ac noſmet ipſos in captivitatem tradidiſti: ecce igitur nos in exilio ad hunc usque diem conſtituti, illorum (8.) peccata portamus; ſed miſericordiæ tuæ, ô Domine ſemper benedicte, peccatis noſtris præponderârunt, ac tu ſecundùm benignitatem tuam nos judicans propitius nobis fuiſti, quando in rebus adverſis ad te clamavimus, nam ita per Moſem, ſervum tuum fidelem in domo tua, (9.) locutus es: cùm in anguſtiis fueris & res illæ (10.) omnes tibi evenerint &c. Deus enim miſericors eſt Dominus, Deus tuus, (11.) Tu quoque per Moſem ſperare nos juſſiſti in miſericordia tua magna, quòd fœdus tuum, nobiſcum initum, irritum facere nolis; ſed priſtini illius pacti memor Deus noſter eſſe velis, ſic enim à Moſe (12.) Servo tuo, ſcriptum eſt: attamen etiam cùm fuerint in terra inimicorum ſuorum (13.) &c. & recordabor fœderis mei priſtini, quando eduxi eos è terra Ægypti &c. (14.) Nunc itaque Domine, Deus noſter, ſatis habent inimici iſti, qui nos affligunt, quia dura (15.) ſervitute nos premunt, prætereà iidem quoque dicunt, quòd non Tu nos in ipſorum manus tradideris; ſed illi ſculptilia ſua laudant eaque adorant, dicentes: vos poteſtati noſtræ tradidiſtis Judæos, quocircà ego, ancilla tua, cui magnam miſericordiam exhibuiſti, illa (16.) abominor & maximo odio proſequor, non ſecus, ac vir ſapiens, qui rerum naturalium peritus eſt,

ſegmen-

(8.) Hæc & ſequentia omnia, usque ad: ſic enim à Moſe, ſervo tuo, &c. abſunt à codice Munſteriano, vid. infr. h. cap. n. 12.

(9.) Vid. Numer. c. 12. v. 7. & ad Hebr. c. 3. v. 2. & 5.

(10.) Nempe: maledictiones, de quibus Deuter c. 29. v. 20. & ſeqq. & c. 30. v. 1. & ſeqq.

(11.) Vid. Exod. c. 34. v. 6.

(12.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano, vid. ſupr. n. 8. h. cap.

(13.) Vid. Levit. c. 26. v. 44.

(14.) Vid. Levit. dict. c. 26. v. 45.

(15.) In codice Munſteriano locus iſte ſic legitur: ועתה לא די להם כי מעבידים אותנו והנה הם אומרים וכו' ubi Verſio Latina ita habet: & nunc quidem non ſufficit eis, quòd dura ſervitute premunt nos; ſed ecce dicunt quoque &c. quæ lectio alterâ illâ, quæ in noſtro codice habetur, ferè planior eſt, cui etiam Eſther. cap. 14. v. 8. Vulgatæ verſionis, penè conſentit.

(16.) Nempe: gentilium idola, de quibus in præcedentibus dictum fuit.

כי אשת נדה׳ כן גם אני אשנא את בגדי הפארתי ואת כתר המלכות אשר בראשי להיות עמי גולה בינהם וגם אני גולה וסורה עמהם ומהיום אשר תביאני הנה לא שמחתי כי אם בחסדך הנעים אשר לא יכלה׃ ועתה אלהינו אבי יתומים עמוד לימין היתומות הבוטחת בך ותן לי רחמי בעיני האיש הזה המלך אחשורוש כי יראתיו כאשר יירא גדי העזים מפני האריה והשפילהו והכניעהו עם כל יועציו ויהיה כנוע וכבוש לפני בקשתי בחן וביופי אשר תתן לי אתה אלהי עת׳ אבא אליו לבקש מלפניו על עמי והטה את לבו לשנוא את אויביך ולאהוב את עבדיך המה בני ישראל עמך הקדוש ונחלתך הטהורה׃ כי לב מלך ביד יי׳ הלב המלכים בידך אל אדיר הנורא ונשגב הצילני נא היום הזה מהיראה ומהמגור אשר יראתי ויגורתי ואבאה לפניו בחסד שמך ואצא מלפניו בשלום׃

ſegmentum panni inquinati, (17.) quô fœmina, immunditie laborans, uſa eſt, averſatur & ab oculis ſuis removet, ita ego quoque veſtimenta, quibus ornata ſum, ut & coronam regiam, quæ capiti meo impoſita eſt, averſor, dum populus meus inter hoſtes captivus eſt & ego ſimùl cum illo in captivitate & exilio verſor. Etenim jam inde à die illo, quô huc deducta ſum, nulla in re alia, quàm in miſericordia tua magna & in eximia bonitate tua, quæ nunquam deficit, lætata ſum. Nunc itaque Deus noſter, orphanorum pater, ſta quæſò ad dextram pupillæ, quæ in te ſperat, & da mihi, ut gratiam coràm viro iſto, rege Ahasvero, inveniam, nam valdè illum timeo, perinde atque hœdus inter capras ad conſpectum leonis expaveſcit, fac, ut ille rex unà cum conſiliariis ſuis omnibus ſuperbiam atque ferociam deponat, & miti ac manſvetô ergà preces meas animô ſit propter gratiam & pulchritudinem, quam Tu, Deus meus, mihi daturus es eo tempore, quo ad illum accedam, (18.) ut pro populo meo apud illum intercedam, ejusque animum inclina, ut inimicos tuos odio proſequatur, ac ſervos ſuos diligat, qui ſunt filii Iſraëlis, ſanctus populus & hæreditas tua incontaminata, quia cor regis in manu Domini eſt (19.) animusque regum poteſtati tuæ ſubjectus eſt; ô Deus magnifice, terribilis & excelſe, libera me quæſò hodiè à timore illo ac pavore, quô teneor, qui animum meum implevit, ut in illius conſpectum favente nominis tui gratiâ, veniam & ab eo incolumis diſcedam.

(17.) Munſterus poſt ישנא hæc ſolum legit: אדם כבגד אשר לאשה נדה:, quæ ille ſic vertit: ſicuti homo execratur pannum mulieris menſtruatæ, confer. Eſther. dict. c. 14. v. 16.

(18.) Munſterus locum hunc ita legit: ויתן לבו לשנאה אויבינו ולאהבה עבדיך כי לב המלכים בידך לכל אשר תחפוץ תטנו אל אדיר וג׳, quem ille ſic vertit: immuta cor ejus, ut oderit inimicos noſtros & diligat ſervos tuos, quia cor regum in manibus tuis eſt & quocunque tu vis, inclinabis illud, Deus magnifice, &c.

(19.) Vid. Proverb. c. 21. v. 1.

CAP.

CAP. IV.

ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות
את בגדי יפיה ואת עדיי תפארתה
ותקח עמה את שתי נערותיה ותשם יד
ימינה על הנערה האח׳ ותשען עליה
כחוק המלכות ללכת על משענת
הנערות׃ והנערה האחרת היתה הולכת
אחריה ומגבהת את שתי בגדיה לבל
יגעו ארצה בזהב אשר בבגדיה וגם היה
בחוק המלכות אשר לא יגעו ארצה
בלבושיה׳ ותשם על ראשה כל אבן יקר׳
בעדי כתר המלכות והצהל פניה והכס
את הדאגה אש׳ בנפשה ותבוא בחצר
הפנימית נוכח המלך ותעמד למול פניו׃
והמלך אחשורוש יושב על כסאו בלבוש
מלכו׳ אפוד באפוד ותב והפז אשר
עליו נוצץ והברקת והאדם והנופך
מתלפדים וכל אבני התפארת אשר
בלבושו מבהיקים׃ וישא עיניו וירא את
אסתר עומדת למול פניו ותבער בו
חמתו מאד על אש׳ הפרה המלכה
את דתו ואת חקו לאמר אשר יבוא אל
המלך ולא יקר׳ אחת דתו להמית והיא
באת

Accidit autem die tertio, (1.) ut Eſthera regina veſtes pretioſas indueret & ornamenta decoris ſui, duas ſecum ducens puellas ſuas, quarum alteri impoſitâ dextrâ more regio incumbebat, humeriſque puellæ innixa (2.) incedebat; altera autem ſequebatur, pretioſas ſublevans veſtes, ne aurum, quo veſtimenta ejus ornata erant, terram contingeret, (reginis enim in more poſitum erat, (3.) ut illarum veſtimenta in terram non defluerent,) atque coronâ regiâ, quæ variis gemmis coruſcabat, Eſtheræ caput decoratum erat ejusque facies ſplendore effulgebat; ſic animi ſui mœrorem regina tegebat & in atrium intimum antè conſpectum regis ingreſſa corâm illo ſtabat; rex autem Ahaſverus in ſolio ſuo ſedebat, regio indutus amictu (4.) aurumque puriſſimum, quod veſti regiæ intextum erat, ſplendebat & emicabat carbunculis, (5.) rubinis atque Smaragdis aliiſque lapidibus pretioſis omnis generis, queis veſtimentum ejus ornatum erat, coruſcabat, dein rex ſublatis oculis Eſtheram è regione ſtantem conſpexit & valdè iratus eſt, quòd regina ipſius legem & ſanctionem feciſſet irritam, quâ cautum erat, ut, quisquis ad regem non vocatus acceſſiſſet, is mortis reus eſſet; illa verò non accerſita advenerat. Eſthera igitur regem intuens vidit, quòd oculi ejus ob vehementem iram, quam animo conceperat, ignis inſtar arderent, quocircà, cùm animadver-

(1.) Vid. Eſther. c. 5. v. 1. & ſeqq. & cap. 15. v. 4. & ſeqq. Vulgatæ editionis Latinæ.

(2.) Quaſi præ deliciis & nimia teneritudine corpus ſuum ferre non ſuſtinens, ita in Vulgata verſione Latina Eſther. c. 15. v. 6.

(3.) Atque mos iſte etiamnum in illuſtribus fœminis ſervatur, ut pediſſequæ illarum veſtimenta ſublevent, ne terram contingant.

(4.) Sic dictionem אפוד, quæ hic habetur, vertere volui, de cujus forma vid. plura apud R. Salom. ad finem capitis 40. Exod.

(5.) Ita הברקת, quæ vox hic in Hebræo habetur, transferre mihi viſum fuit; duæ autem dictiones illæ: והאודם והנופך, quæ in noſtro codice leguntur, abſunt à Munſteriano.

באה בלתי נקראתי׃ ותשא אסתר את
עיניה ותרא את פני המלך והנה עיניו
בוערות כלפידי אש מגודל החמה אשר
גדלה ובערה בלבו׃ ותכר אסתר את
קצף המלך ואת חרונו ותבהל האשה
מאד מאד ויפג לבה ותשם את ראשה
על הנערה הנשענת עליה ביד ימינה׃
וירא אלהינו עמלינו ויחום על לחץ עמו
ועל עמל נחלתו ויהי לעזרה בצרת
האומללה הנערה השואלת חסדו אשר
בטחה עליהם׃ ויתן לה חן לפני המלך
ותוסף יפי על יופיה והדר על הדרה׃
ויקם המלך בבהלה מכסאו וירץ אל
אסתר ויחבקה וינשקה ויסמכה בזרועו׃
ויאמר לה המלך מה לך לפחד הזה אסתר
המלכה חזקי נפשך ואל תיראי מדבר
אהובתי כי הנה הדת הזו אשר חקקנו
אין לה ממשלה עליך באשר את מלכת
ורעייתי׃ ויקח את שרביט הזהב וישם
על ראשה ויאמר לה מדוע לא תדברי
לי אסתר המלכה׃ ותאמר אסתר כי
ראיתי אותך אדוני המלך ונבהלה נפשי
מתוך כבודך ומפני גדולת תפארתך׃
ויהי בדברה אליו ותשם עוד ראשה על
הנערה כי עיפה נפשה בצום ובצער
וביגון ויבהל המלך מאד ויבך על פני
אסתר המלכה׃ וכל משרתי המלך
מתחננים למלכה לדבר אל המלך להטיב
את נפשו כראותם צרת אדוניהם ותדבר
אסתר המלכה למלך ותאמר אם על
המלך טוב משתה אעשה לו מחר ושם
אודיעהו מה היה לי לבוא אליו בלתי
נקראתי׃ ויאמר לה המלך כן אעשה׃

advertiſſet regis iram & indignationem, admodùm conturbata fuit & animi deliquium paſſa caput ſuum ſuper puellam, cui dextrâ ſuâ innitebatur, reclinavit; (6.) aſt Deus noſter calamitatem noſtram reſpexit, atque afflictionis populi ſui & ærumnæ hæreditatis ſuæ miſertus eſt, ac puellæ miſeræ, imploranti miſericordiam ejus & in illa ſpem ſuam collocanti opem tulit, eique gratiam dedit coràm rege atque pulchritudinem pulchritudini, decus decori addidit, adeò, ut rex feſtinans ac ſtupens è ſolio ſuo ſurgeret & Eſtheræ obviam iret, eamque amplectens & oſculans brachio ſuo ſuſtentaret eique diceret: ecquid times, Eſthera regina, animum ſume ac noli quidquam metuere, dilecta mea, etenim lex iſta, à nobis lata, nihil in te habet imperii, utpote regina & conſorte mea; dein rex aureum ſceptrum capiti ejus imponens eidem dixit: cur mecum non loqueris, Eſthera regina? ad hæc Eſthera reſpondens: vidi, inquit, te, rex & conſternata ſum animo propter majeſtatem & magnitudinem gloriæ tuæ; his dictis regina iterùm caput ſuum ſuper puellam reclinabat (quia animus ejus jejuniô, triſtitia & mœrore defatigatus erat) quocircà rex vehementer perterrefactus lachrymas coràm Eſthera profundebat omneſque miniſtri regis ſupplices reginam orabant, ut cum rege loqueretur atque illius animum hilariorem redderet. Eſthera itaque (7.) regem alloquens dicebat: ſi regi viſum fuerit, cras parabo convivium (8.) atque ibi regi aperiam, quænam cauſa me impulerit, ut non vocata ad ipſum venirem; ad hæc rex, ſic faciam, inquit.

CAP.

(6.) Vid. Eſther. cap. 15. v. 10. & ſeqq. editionis Vulgatæ Latinæ.

(7.) Hæc & ſequentia, uſque ad: quô factô Deus magnam &c. abſunt à codice Munſteriano, vid. quæ cap. ſequ. 5. n. 4. notata ſunt.

(8.) Confer. Eſther. cap. 5. pertot.

Digitized by Google

CAP. V.

SEquenti igitur die rex lætus cum Eſthera convivium celebrabat, cui etiam Haman, qui in aula regiâ magnâ pollebat autoritate, intererat, eodem illo die Eſthera regem ita alloquebatur: ſi mihi, Domine rex, eandem, quam hodiè, gratiam exhibueris etiam craſtino die & læto fueris animo in convivio, quod tibi apparabo, tunc animi mei angorem tibi revelabo; accidit autem ſequenti die, ut rex Eſtheræ dictis morem gereret, & cùm is læto hilarique animo eſſet, reginam ſic compellaret: dic, quæſò, Eſthera, quidnam cor tuum angat, etiamſi dimidiam (1.) regni mei partem petieris, à me impetrabis, tunc regina Eſthera, fletu amaro & lamentabili voce exclamans: enim verò, inquiebat, Domine rex, ecquid mihi utilitatis (2) in univerſo regno tuo atque ex regio ſplendore ſupereſt, poſteaquàm tu me ac populum meum hoſtis & inimici poteſtati tradidiſti, ut nos deleret? rex autem valdè iratus: quisnam eſt iſte, reſpondebat, & ubinam eſt ille, qui in animum induxit ſuum, ut id à me peteret? cujusnam tu gentis es? illa verò dicebat: Judæa ſum, Domine rex, & ejusdem religionis, cujus etiam eſt Mardochæus, Judæus, qui in Palatio tuo regio verſatur, infenſiſſimus verò hoſtis eſt improbus iſte Haman, quem tu aliis omnibus principibus prætuliſti; tibi autem probè notum eſt, quid Mardochæus tibi præſtiterit, dum eunuchorum tuorum, qui te interficere cupiebant, inſidias detexit atque te à mortis periculo liberavit. Tunc rex Mardochæum acciri juſſit, ut rem illam inquireret, qui, cùm adveniſſet, rex illum ita compellavit: Eſthera regina rem mihi ita narravit; tu verò illam me hactenus celâſti atque ego non niſi hodiè, eandem ex illa audi-

ויהי ממחר׳ וישמח עמה במשתה והמן
הגדול בבית המלך עמו וגם ביום
ההוא אמר׳ אסתר המלכה למלך לאמר
אדוני המלך גם מחר עשה כי חסד
כדרת היום והיה שמח במשתה אש׳
אעשה לך ואז אודיעך את צרת נפשי׃
ויהי ממחרת היום ההוא והמלך עשה
כדבר אסתר המלכה והיא שמח וטוב
לב ויאמר אליה אמור נא אסת׳ למה
ירע לבבך אם שאלתך לקחת את חצי
המלכו׳ הודיעני לי ותעש ואסתר המלכה
נהגה את קולה בבכי ותצעק צעקה
גדולה ומרה לאמר ומה יש לי עוד
אדוני המלך בכל מלכותך ובתפארת
ממשלתך כי מכרת אותי ואת עמי ביד
איש צר ואויב להשחיתנו ויאמר המלך
בחרי אף מי הוא זה ואי זה הוא אשר
עלה על לבו לבקש ממני זה ומאי זה
עם את ותאמ׳ אליו אדוני המלך יהודית
אני בדת מרדכי היהודי היושב בשער
מלכותך והצר הצורר הוא המן הרע
אש׳ גדלתו על כל השרים ואתה ידעת
את מעשה מרדכי עמך כי גלה סוד
סריסך אשר בקשו לשלוח יד בך והציל
את נפשך ממות וישלח המלך אתו
מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה ויבא
אל המלך׃ ויאמר המלך אל מרדכי
כה דברה אלי אסתר המלכה ואתה לא
הגדת

(1.) Vid. Eſther. cap. 5. v. 6. & cap. 7. v. 2.
(2.) Verba Eſtheræ, quæ hic habentur, paulò aliter referuntur Eſther. c. 7. v. 3. & ſeqq.

הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי ממנה
בלתי היום ספרה נא לי את רעת הצר
הצורר והודיעני מה עשה ויאמר מרדכי
אל המלך הושיעה אדוני המלך כה חשב
וכה עשה וכה כת׳ בשמך ספרים אל
כל מדינות המלך להשמיד להרוג ולאבד
את כל היהודי׳ ועתה ראה איככה
תוכל להעביר את רעתו ולהשיב אחור
את מחשבתו׳ ותבער חמת המלך בו
ויקם ממשתה היין בחרי אף ויצו לתלותו
על עץ עד ימותו את המן ואת בניו׳
ויהי אחרי הדברים האלה ויעש י״י
תשועה גדולה על ידי אסת׳ המלכ׳ ועל
ידי מרדכי היהודי איש ימיני היושב
בשער המלך ויתלו את המן ואת בניו
על עץ את׳ וימותו ויגדל מרדכי בבי׳
המלך וילך הלוך וגדל ויתן עוד המלך
רשיון ליהודים לאבד את כל צורריהם
ויכו לפי חרב את כל מבקשי רעת ישראל
ויתרומם מרדכי מהיום ההו׳ והלאה
בבית מלכות אחשורוש ויגדל ישראל
ויתנשא ויעבדו אבותינו את כל מלכי
פרס בנחת ובהשקט עד אש׳ מלך דריוש
השני׳

audivi, quocircà tu quoque indica quæſò mihi inimici veſtri infenſiſſimi inprobitatem &, quidnam ille perpetraverit, mihi recenſe. Mardochæus itaq; regi reſpondebat: obſecro, Domine rex, ſerva nos, nam improbus iſte ſic conſilium iniit atque rem ita ordinavit, literasque tuo nomine ſcriptas ad omnes regni tui provincias miſit in hanc ſententiam, ut cuncti Judæi delerentur, interficerentur ac perderentur; Tu verò diſpice, quomodo iſthæc ejus improbitas reprimatur illiusque conatus infringatur, his auditis rex valdè iratus è convivio ſurrexit ac præcepit, ut Haman ejusque filii ſuſpendiô necarentur: (3.) quô factô (4.) Deus magnam ſalutem Judæorum rebus attulit per manum Eſtheræ reginæ & Mardochæi Judæi, qui ex tribu Jemini ortus in regio palatio verſabatur. Sic Haman ejusque filii infelici arbore ſuſpenſi fuerunt; Mardochæus autem indies magis magisque in aula regia prævaluit, præterea etiam poteſtas data fuit Judæis, ut omnes hoſtes ſuos delerent eosque gladiô interficerent, quicunque populi Iſraëlitici interitum quærebant. Ab eo tempore ac deinceps Mardochæus in aula regis Ahaſveri celebrari ac populus Iſraëliticus magno in honore eſſe cœpit, majores quoque noſtri ſub imperio regum Perſarum quietè ac tranquillè vixerunt (5.) usque ad regnum Darii Secundi.

CAP. VI.

ויהי במלכו ויתגר מלחמ׳ עצומ׳ בגוי
מקדון ויך בהם מכה רבה מאד וירד
בפרך

ACcidit autem, ut ſub illius imperio bellum graviſſimum adverſùs gentem Macedonicam excitaretur, eaque maxima clade ab illo affige-

(3.) Confer. Eſther. c. 7. v. 9. & ſeqq. & cap. 9 v. 6.

(4.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano; cœtera autem omnia, quæ in codice noſtro à numero 7. capitis antecedentis 4. usque ad hunc numerum 4. habentur, abſunt a codice Munſteriano.

(5.) Vid. quæ libr. præced. 1. cap. 22. n. 12. notata ſunt.

בפיך בגוי מקדן ויחגר גם בתגרת
מלחמה ויכניעם עד מלוך אלכסנדרוס
ממצידוניא בן פיליפוס אשר הגדיל
את גוי מקדן ואשר הכה את ארץ
מזרח עד סוף כל הארץ המיושבת·
ויהי בהתעורר גוי מקדן על מלכי פרס
ויצא אלכסנדרוס ממקדוניא בחיל כבד
מאד ויבא על דריוש למלחמה· ויך את
כל הגוי׳ אשר היו בברית דריוש ויך את
ארץ מצרי׳ ואת ארץ אדום ויבא בחוף
הים ויך את עכו ואת אשקלון ואת עזה
וישם פניו לעלות לירושל׳ להכותה תחת
אשר היתה בברית עם דריוש ויסע מעזה
עם כל מחנהו הלוך ובוא עד אשר בא
בדרך במלון ויחן שם הוא ומחנהו·
ויהי בלילה ההוא והנה הוא שוכב על
מטתו בתוך האהל וירא והנה איש
עומד על ראשו לבוש בדים וחרבו
שלופה בידו וביד החרב כמראה הברק
אשר יבריק ביום הגשם וירם חרבו על
ראש המלך וירא המלך מאד ויאמר לו
למה אדני יכה את עבדו ויאמר אליו כי
שלחני אלהי׳ לכבוש לפניך מלכים
גדולים ואדירים ולהכניע תחתיך גוים
עצומים ואני הוא המלאך ההולך
לפניך לעזור אותך ועתה דע כי מות
תמות על אשר מלאך לבך לעלות
לירושלם להרע לכהני יי׳ ולעמו ויאמר
המלך אנא שא נא פשע עבדך כי
אדני

afficeretur ac duriter haberetur, bellicisque calamitatibus valdè affligeretur ac premeretur, donec Alexander Macedo, Philippi filius, regnum adipiſceretur, qui gentis Macedonicæ nomen inclytum effecit, quique plagam orientalem usque ad finem terræ habitabilis perdomuit. Nam, dum Macedones bellum adverſus Perſarum regnum ſuſceperunt, Alexander Macedoniâ egreſſus (1.) ingentibus copiis Darium adortus eſt ejusque fœderatos omnes bellô devicit, & poſtquàm Ægyptum & Idumæam perdomuit, ad littus maris pervenit ibique Aconem (2.) Aſcalonem (3.) & Gazam expugnavit conſilium quoque iniit, ut Hieroſolymam ſubjugaret & devaſtaret, quia Dario confœderata erat. Dum igitur Gazâ cum omni exercitu ſuo profectus eſt, in itinere ad diverſorium quoddam pervenit ibique cum copiis ſuis caſtrametatus eſt; accidit autem nocte illa, (4.) ut ſuper lectum dormiret in tentorio ſuo ac virum quendam, capiti ſuo adſtantem, videret, qui linteis indutus erat, atque ſtrictum enſem manu ſua geſtabat, qui non ſecus ac fulgur, pluvioſo die micans, reſplendebat, hunc ille enſem ſuper caput regis vibrabat, unde rex valdè exterritus: cur, inquit, percutiet Dominus ſervum ſuum? ille autem reſpondens: Deus miſit me, inquit, ut reges maximos atque inclytos coràm te ſubjicerem gentesque fortiſſimas tibi ſubjugarem; ipſe verò angelus ille ſum, qui faciem tuam præcedo, ut opem tibi feram; nunc itaque te morte moriturum ſcias, quia Hieroſolymam invadere & Sacerdotes Domini ejusq; populum malô afficere tibi propoſuiſti; rex autem reſpondens: remitte quæſô, ait, peccatum iſtud ſervo tuo; ſi tibi, Domine, factum illud diſplicet, retrocedam; ſed vir ille: noli metuere, inquit, nam peccatum

(1.) Confer. Joſeph. Antiqu. l. 11. c. 8.
(2.) Hæc poſtea Ptolemais dicta eſt, de qua vid. inter alios Joh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 64. confer. & infr. l. 3. c. 17. n. 11.
(3.) Vid. Id. Lightfoot Chorogr. Matthæo præmiſſ. c. 14. ubi plura de urbe Aſcalone.
(4.) Confer. Joſeph. Antiqu. libr. 11. cap. 8.

Digitized by Google

אדוני ואם רע בעיניך אשוב׳ לו ויאמר
אליו האיש אל תירא כי נשאתי פניך
לך לך לדרכך ירושלימה והיה בבואך
מול׳ ירושלם וראית איש לבוש בדים
כמוני בתארי ובדמותי ובמראיתך אותו
מהר נפול על פניך ארצה והשתחוה לו
וכל אשר יאמ׳ אליך עשה ואל׳ תעבור
את פיו כי מות תמות ביום עברך את פיו

catum iſtud tibi condonavi; tu verò perge & itineri, quod Hieroſolymam verſùs ſuſcepiſti, inſiſte; aſt, quando Hieroſolymam advenies, & virum, linteis indutum, per omnia mihi ſimilem conſpicies, ſtatim pronâ in terram facie procumbe eumque adora, atq; libenti animo, quicquid ille tibi dixerit, perfice & in omnibus ei obtempera, quia ſimùl ac dicto ejus non obediveris, morte morieris.

CAP. VII.

ויקם המלך מהמלון וילך לדרכו אל׳
ירושלם בחרי אף ויהי בקרבו מול׳
ירושלם נגד העיר עם מחנהו הרחק
מנגד כמטחוי קשת וירא וחנניה הכהן
וכל׳ העם מאד משמועו׳ אלכסנדרוס
ויצעקו אל השי״ת ויקראו צום ויהי אחרי
הצום ויצאו היהודים לקראתו לכבוד
ולהתחנן לו לבלתי הכות את העיר
וחנניה הכהן עמהם׃ ויצא הכהן מן
השער הוא וכל העם והכהנים האחרים
וחנניה הכהן הגדול עומד לפניה׳ לבוש
הבדים וירא המלך אלכסנדרוס את חנניה
הכהן וימהר וירד מעל הרכב ויפול על׳
פניו וישתחו לכהן׃ ויתמהו המלכים על
ככה ויאמרו לו מדוע השתחוית לאיש
הזה אשר אין לו כח למלחמה׃ ויאמר
אל עבדיו המלכים אל תרגזו על ככה׃
כי המלאך ההולך לפני בכל׳ הגוים
לעזרתי

Rex autem, cùm è diverſorio ſurrexiſſet, ſusceptum iter Hieroſolymam verſus peregit irato animô; ſed dum è regione urbis Hieroſolymæ cum exercitu ſuo usque ad teli jactum (1.) advenit, Ananias (2.) Pontifex atque univerſus populus ad Alexandri famam perterriti fuſis ad Deum precibus jejunium indixerunt, quô peractô Judæi cum Pontifice Anania honoris cauſa obviam iverunt Alexandro eumque rogarunt, ne urbem ferro deleret. Pontifex igitur & univerſus cum eo populus ac cœteri Sacerdotes portâ egreſſi ſunt & antè ipſos Ananias, ſummus Sacerdos, linteis indutus ſtetit; rex autem Alexander, dum Ananiam, Pontificem conſpexit, repentè curru ſuo deſiliit & prono in terram vultu Sacerdotem adoravit, * quô viſô reges, qui cum Alexandro erant, obſtupuerunt, dicentes: cur virum iſtum adoras, qui nullis ad bellum viribus inſtructus eſt? quibus ille reſpondens: nolite id admirari, ait, nam angelus ille, qui in auxilium meum præcedit, ad quascunque ego gentes proficiſcor, viro iſti, quem adoravi, formâ ac ſpecie ſimilis

(1.) Sic Hebr. כמטחוי קשת hic vertere volui, quibus tantum ſpatium intelligitur, quò ſagitta, arcu emiſſa, pertingere poteſt.

(2.) Joſephus Antiqu. lib. 11, c. 8. vocat Jaddum, vid. cap. ſeq. 8. n. 4.

* R. Azarias in Meor enajim Part. 3. quæ inſcribitur: imre bina, cap. 19. hiſtoriam iſtam à Judæo quodam interpolatore additam eſſe ſcribit, confer. quæ in Præfatione mea num. 91. & n. 95. notata ſunt.

Digitized by Google

לעזרתי רמותו ותאמר כאיש הזה אשר
השתחויתי לו׃ ויהי אחרי כן ויבא
הכהן ואלכסנדרוס המלך אל ירושלם
ויביאהו הכהן אל מקדש אלהינו ויראהו
הכהן את היכל י״י ואת חצרות המקדש
ואת גנזי האולמים ויראהו את מקום
קדש הקדשי׳ ואת מקו׳ המזבח ואת
מקום העולה׃ ויאמר המלך ברוך י״י
אלהי ישראל אלהי הבית הזה אשריכם
אתם עבדיו המשרתים לפניו במקום הזה
עתה אעשה לי זכר הנה ואתן זהב
לרוב לאומנין ויבנו את צלמי ויקימו
אותו בין הבית ובין קדש הקדשים ויהי
צלמי לזכרון לי בבית הזה בית אלוה
הגדול׃ ויאמר הכהן אל המלך הזהב
אשר נדבו שפתיך תנהו למחית כהני
י״י ולמחית עמו הבאי׳ להשתחות בבית
הזה ואני אעשה לך זכר פה טוב מאשר
שאלת אתה ויאמ׳ המלך ומה יהיה
הזכר ההוא ויען הכהן ויאמר זכרך יהיה
זה כי כל ילדי הכהנים אשר יולדו בשנה
הזאת בכל יהוד׳ וירושלם יקראו על שמך
אלכסנדרוס והיה לך זה לזכרון כאשר
יבאו לעבוד את עבודת י״י בבית הזה׃
כי אין לנו רשון מאת אלהי הבית הזה
הוא י״י אלהינו לקבל פסל וכל תמונה׃
ויתמה המלך את דברי הכהן וייטבו
בעיניו ויעש כן׃ ויתן המלך זהב לרוב
לבדק הבית וישתחו לי״י אלהינו ויצא
ויבקש המלך מהכהן לדרוש את י״י
אלהים בעדו על פי האורי׳ והתומים אם
ילך

milis eſt; dein Alexander & Pontifex ſimùl urbem intrârunt, ſummusque Sacerdos regem in Sanctuarium Dei noſtri introduxit atque ei Templum Domini & atria Sanctuarii ejusque theſauros ac porticus monſtravit, locum etiam Sancti Sanctorum, ut & altaris ac holocauſti eidem oſtendit, quibus conſpectis rex dixit: Benedictus ſit Dominus, Deus Iſraëlis, Deus Templi iſtius, vos quoque beati ſervi illius, qui in loco iſto miniſterium ei exhibetis; jam aliquám mei memoriam hic relinquam atque artificibus ingentem auri vim dabo, ut ſimulacrum meum, affabrè factum, inter Templum & Sanctum Sanctorum erigant, quò illud in Templo iſto Dei magni ſit mihi monimento; Sacerdos autem regi reſpondens: aurum, inquit, quod ore tuo voviſti, impende victui Sacerdotum Domini & ſuſtentationi populi ejus, qui adorandi cauſa Templum iſtud accedit; ego verò melius monimentum, quàm quod poſtulâſti, tibi faciam, ad hæc rex reſpondens: quodnam, ait, monumentum iſtud erit? cui Sacerdos: tale, inquit, monumentum erit, omnes ſacerdotum filii, quicunque hoc anno in univerſa Judæa & Hieroſolymis naſcentur, nomine tuo appellabuntur Alexandri, hoc tibi erit monimentum, quando illi in Templum iſtud venient ad ſacra Dei peragenda; nam nobis per Dominum Templi iſtius, qui Deus noſter eſt, non licet ullam imaginem aut effigiem recipere. Hæc Sacerdotis dicta cùm rex admiratus eſſet eisque morem geſſiſſet, ingentem præbuit vim auri ad reparationem Templi, ac Dominum, Deum noſtrum, adoravit & egreſſus Sacerdotem rogavit, ut Deum pro ſe conſuleret per Urim & Thumim, an ad bellum contrà Darium proficiſceretur nec ne? Sacerdos autem ei reſpondens: ex illo (3.) témpore, inquit, quò Templum iſtud in captivitate Babylonica deſtructum fuit, Urim & Thumim nobis ſunt abſcondita;

(3.) Hæc & ſequentia, usque ad: à quo regi ita reſponſum fuit &c. abſunt à codice Münſteriano, vid. infr. num. 5. h. cap.

ילך למלחמה על דריוש ואם יחדל ויענהו הכהן לאמר מיום גלות הבית הזה בגלות בבל נעלמו ממנו האורים והתומים אמנם אדרשה את י״י בתפלתי והוא ישלח מלאכו ברוח קדשו ויודיעני להורותך ארח אשר תעשה׃ וידרוש הכהן את י״י בעד המלך וי״י שם בפיו דבר לאמר למלך ויאמר הכהן למלך על פי י״י לך רכב וצלח כי נתון ינתן בידך ויבא לפניו את ספר דניאל הנביא ויקרא בו ויראהו את הכתב אשר כתוב בו על דבר האיל בעל הקרנים המנגח לכל רוח ועל דבר צפיר העזים אשר רץ על האיל וירמסהו ארצה׃ ויאמר הכהן אל המלך אתה הוא צפיר העזים ודריוש הוא האיל אתה תרמסהו ארצה ותקח את ממלכתו מידו׃ ויחזק הכהן את לב המלך׃

dita; (4.) ſed precibus meis Dominum rogabo, ut angelum ſuum per Spiritum Sanctum mittat, qui me inſtruat ac doceat, quid tibi faciendum ſit: Sacerdos igitur Dominum pro rege conſuluit, qui oraculum edidit per Sacerdotem, à quo regi ita reſponſum fuit: (5.) abi, curſum felici omine conſcende, quia in manum tuam tradetur (Darius,) dein Sacerdos Danielis librum coràm rege attulit eumque evolvens oſtendit locum, quô ſcriptum continetur vaticinium de ariete, cornua excelſa habente (6.) iisque omnes mundi plagas ventilante, ut & de hirco caprarum, impetum in arietem faciente; dein Sacerdos regi dixit: Tu hircus iſte caprarum es; Darius autem aries eſt, Tu illum humi conculcabis eique eripies regnum: his dictis Sacerdos animum regis confirmavit.

CAP. VIII.

ויצא אלכסנדרוס מירושלם שמח וטוב לב ויעבור ללכת על דריוש למלחמה׃ ויעבור על בני עמון ויצא סנבלט החורני לקראתו וישתחו לו ארצה ויקבלהו בביתו ויעש לו ולכל שריו משתה גדול ויתן לו כסף וזהב לרוב וישאל ממנו לבנות מקדש בהר גריזים בגלל מנשה

Poſteà Alexander læto hilarique animo exiit Hieroſolymâ ad bellum cum Dario gerendum; ſed dum rex Ammonitarum regionem tranſiit, Sanballatus, (1.) Horonita, ei obviam proceſſit illumque adorans in domum ſuam deduxit ac ſplendidô conviviô ipſum omnesque principes ejus excepit atque magnam auri argentique copiam ei dedit, rogans, ut ſibi liceret in monte Garizim (2.) Sanctuarium exſtruere in gratiam Menaſſis, generi ſui,

(4.) Vid. quæ ſupra l. 1. c. 20. n. 8. notata ſunt.
(5.) Vid. ſupr. num. 3. h. cap.
(6.) Confer. Daniel. c. 8. v. 3. & ſeqq.
(1.) Hic Sanballatus alius fuit ab illo Sanballato, qui obeſſe conatus eſt, ne Hieroſolyma munirentur, prout ſcribit Iſa. Voſſius in Chronol. Sac. c. 10. confer. ſupr. l. 1. c. 12. n. 6. & infr. l. 6. cap. 60. num. 6. vid. & Joſeph. Antiqu. lib. 11. cap. 8.
(2.) De iſto monte Garizim, ut & monte Ebal vid. inter alios Joh. Lightfoot Chorograph. Johanni præmiſſa cap. 4. §. 3.

Digitized by Google

מנשה הכהן חותנו בעל בתו והוא אחי
עדוא הכהן הגדול אשר היה בירושלם
כי לא אבה מנשה לגרש את אשתו
כאשר עשו אחיו הכהנים בימי עזרא
הכהן אשר גרשו הנשים הנכריות ולכן
גרשוהו הכהנים החסידים והתמימים
מלכהן בירושלם׃ וילך עם אשתו אל
סנבלט החרוני חתנו וישב עמו׃ על
כן בקש סנבלט מאת אלכסנדרוס המלך
לבנות מקדש בהר גריזים לכהן שם
חתנו הוא ואלישיב הכהן עמו׃ ויאמר
לו המלך בנה המקדש אשר שאלת בהר
גריזי׳ רק השמר לך פן תהיה למוקש
לכהן הגדול חנניה אשׁ׳ בירושלם וגם
לכל כהן אשר יבא אחריו לכהן תחתיו׳
וילך המלך לדרכו למלחמה על דריוש׃
ואז בנה סנבלט החרוני מקדש בהר
גריזי׳ ויאמר אל מנשה חתנו הנה לך
מקדש אמת ככתוב בתורתכם ונתת את
הברכה על הר גריזים׃ ויהי המקדש
ההוא לאבן נגף ולצור מכשול ולמוקש
לכהני י״י אשׁ׳ בירושלם ולמקדש אשר
בירושלם׃ כי רבים מפריצי עמנו היו
הולכים אל הר גריזים מדי שנה בשנה
לחוג את חגם במעשרותיה׳ ובנדבותיה׳
ובשלמיה׳

ſui, qui filiam ejus (3.) in matrimonium duxerat; is erat frater Iddonis, (4.) Pontificis Hieroſolymitani, nam Menaſſes uxorem ſuam ejicere nolebat, ſicuti fratres ejus, ſacerdotes, fecerant, qui ætate Eſræ alienigenas uxores expulerant (5.) & ideò Menaſſes à piis & probis Sacerdotibus Hieroſolymâ ejectus fuit, ne ibi Sacerdotali munere fungeretur; ille verò ad Sanballatum, Horonitam, ſocerum ſuum, unà cum uxore ſua ſe contulit & apud illum habitavit: hanc igitur ob cauſam Sanballatus Alexandrum regem oravit, ut Sanctuarium in monte Garizim (6.) exſtruere ſibi liceret, quò gener ſuus ſimùl cum Eliaſibo (7.) Sacerdote Sacra ibi peragere poſſet, ad quæ rex Sanballato reſpondens: Sanctuarium, inquit, quod rogâſti, in monte Garizim ædifica; ſed cave, ne fortè ea res ſit offendiculo Hananiæ, Pontifici Hieroſolymitano (8.) atque omnibus illius Succeſſoribus. Rex itaque ſuſceptum iter ad bellum cum Dario gerendum proſecutus eſt; Sanballatus autem, Horonita, Templum in monte Garizim exſtrui curavit, (9.) ac Menaſſi genero ſuo dixit: en tibi verum Sanctuarium, ſicuti in lege veſtra ſcriptum reperitur (10.) & benedictionem dabis in monte Garizim; Sed templum iſtud poſteà lapis offendiculi ac petra ſcandali extitit Sacerdotibus Domini ejusque Sanctuario, quod Hieroſolymis fuit; nam multi ex populo noſtro improbi (11.) ad montem iſtum Garizim quotannis decimas ſuas & ſpontaneas oblationes ac pacifica (12.) ſua diebus feſtis detule-

(3.) Hæc Sanballati filia Nicaſo appellata eſt, vid. Joſeph. Antiqu. lib. 11. cap. 7. & Iſa. Voſſ. loc. alleg.

(4.) Sive: Jaddi, de quo cap. antec. 7. n. 2. confer. & infr. l. 4. c. 4. n. 18.

(5.) Vid. Eſræ c. 10. v. 16.

(6.) Confer. Joh. Lightfooti Hor. Hebr. in S. Johann. cap. 4. verſ. 20. & autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoir. Critiq. des dogmes & des cultes &c. Part. 2. c. 7.

(7.) De quo vid. Nehem. c. 3. v. 1. & c. 13. v. 4.

(8.) De illo vid. cap. antec. 7. n. 2. ibique not.

(9.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 11. c. 8.

(10.) Nempe Deuter. c. 27. v. 12.

(11.) Ita dictionem פריצים hic vertere volui, de qua ſupr. l. 1. c. 5. n. 4. & c. 15. n. 1. atque alibi dictum eſt, autor Vulgatæ Daniel c. 11. v. 14. vocem iſtam tranſtulit: prævaricatores.

(12.) Vid. quæ ſuprà l. 1. c. 20. n. 9. voce שלמים notata ſunt.

ובשלמיה' והמה עוזבי' את מקדש יי'
אלהינו אשר בירושלם ויתעשר המקדש
ההוא מאד ויעמוד ימים רבים עד מלוך
הורקנוס בן שמעון מבני חשמנאי
ויהרסהו וישב העבודה בתמימות אל
מקדש יי' אשר בירושלם' והורקנוס זה
הו' הורקנוס אש' מל' את אדום ויביאהו
בברית ויאסרם בכבלי מילה כאש' נספר
בספר מעשה תקפו וגבורתו·

detulerunt, relicto Sanctuario Domini, Dei noſtri, quod Hieroſolymis fuit; Templum autem iſtud evaſit opulentiſſimum ac diu ſtetit (13.) usque ad regnum Hyrcani, Simeonis filii, Haſmonæi, qui illud tandem deſtruxit (14.) atque cultum genuinum Templo Hieroſolymitano reſtituit: is ipſe fuit Hyrcanus, qui Idumæos circumcidit eosque ſibi fœdere adjunxit ac circumciſionis vinculis obligavit, ſicuti in libro rerum, præclarè ac fortiter ab illo geſtarum narrabimus. (15.)

CAP. IX.

כה אמר יוסף בן גוריון הכהן לרואי
ספריו למען היות אלכסנדרוס המלך מלך
נורא ועצום על כל מלכי הארץ כאשר
נודע תקפו וגבורתו אמרתי בלבי לספר
מספורי תולדותיו מראשית מולדתו מעט
מזער' ואעידה עליו כאשר מצאתי מדברי
סטרבון הכפתור וניקולאוס הדמשקי
וטיטוס הסופר הרומיי' גם כאשר מצאתי
בספר תולדות אלכסנדרוס אשר חברו
חרטומי מצרים והחכמים המתעסקי' בחכמו'
הרקיע ובטבעי היצורים והכוכבי' וסודות
הבונות ומעשה הצמחים ובעלי החיים
והתמונות אשר הוציאו לאור העלומות
והחכמות הנעלמות וזה פתח הספור'·
איש היה בארץ מצרים וימלוך עליה
ושמו

Sic dicit Joſephus, Gorionis ſacerdotis filius, illis (1.) qui ejus libros vident, cùm Alexander rex, omnium, qui vixere, regum fortiſſimus ac potentiſſimus fuerit, ſicuti egregia illius facta in propatulo ſunt, ego in animum induxi meum, ut hiſtoriam nativitatis ejus jam inde à prima illius origine paucis enarrarem; referam autem de eo ita, quemadmodùm in libris Strabonis Cappadocis, atque Nicolai Damaſceni, (2.) ut & Titi, ſcriptoris Romani, reperi & ſicuti in libro nativitatis Alexandri inveni, quem magi Ægyptii & ſapientes compoſuerunt, qui firmamenti & naturæ rerum creatarum atque aſtrorum aliarumque rerum abſtruſarum, ut & herbarum atque animantium viribus inveſtigandis operam dederunt, quique rerum imagines & arcana ſapientiæ in lucem protulerunt, hi itaque narrationem ſic ordiuntur: Vir quidam Ægyptius, Nectanebus (3.) nomine, Ægypti regno præfuit, hic

(13.) Nimirum ducentis annis, ſicuti infrà l. 4. c. 4. n. 19. refertur.

(14.) Vid. dict. l. 4. c. 4. n. 16. & ſeqq.

(15.) In Hebræo hic additur: נשלם הספר הא' מספר יוסף בן גוריון הכהן i. e. finem habet liber primus Joſephi, Gorionis filii, ſacerdotis.

(1.) Quæ hoc capite nono ac ſequentibus usque ad librum tertium habentur, ea in Hebræo Munſteri codice, quem cum meo contuli, non leguntur; videntur autem à Judæo interpolatore inſerta eſſe, cum multa contineant fabuloſa.

(2.) De hoc vid. præ aliis H. Grotii not. ad lib. 1. num. 16. pag. mihi 209. de Verit. Relig. Chriſt. it. Ejuſd. Epiſtol. ad Gallos 117. pag. m. 246. ac ſeqq.

(3.) Juxta Hebræum נקתניבור i. e. Nectanebor, Nectanebi

ושמו נקתניבור והוא היה אבי אלכסנדרוס
באמת באשר נודע אורחותיו · אמנם שמו
הגלוי והנודע לכל העמי' הוא אלכסנדרוס
בן פוליפוס ולא היה בן פוליפוס באמת
והיה האיש ההוא הוא המלך נקתניבור
משכיל וחכם וראש על כל חרטומי
מצרים ואביר המכשפים ומורידי בתורת
הכוכבים ויודעי העתידות · וגם נשא חן
בעיני עמו ומתרצה להם מקטנם ועד
גדולם ויוגד לו כי מלך פרס הוא
ארתחשסת' המלך נועץ להלח' ולבקיע
את מדינת מצרים ולהכניע את מלכותו
אליו · וכשמעו את הדבר הזה וישלח
מנאמני שריו ומטובי אנשיו ללכת אל
קצה מדינותיו הקרובו' למלכי פרס לתור
ולחקור על אמתו' השמוע' ולדעת האמת
היא אם לא · ואחר כך נתבודד הוא
בביתו להשקיף בחכמתו במוריד בתורת
הכוכבים לדעת האמת כמשפטו לעמוד
על הנסתרו' והעתידות · וימלא מזרק
נחושת

hic genuinus Alexandri pater extitit, * cujus rei argumenta minimè dubia adſunt; ſed nomen illius omnibus gentibus innotuit ac manifeſtum fuit, ut Alexander Philippi filius vocaretur; aſt non verus ac genuinus fuit Philippi filius; rex autem ille Nectanebus prudentiâ & ſapientiâ inclaruit, atque omnium Magorum, præſtigiatorum & Aſtrologorum Ægyptiorum, qui futurorum notitiam profitebantur, princeps extitit, & ſubditis ſuis tàm parvis, quàm magnis valdè gratus acceptusque fuit; cùm verò ei nuntiatum eſſet, Artaxerxem, (4) Perſarum regem, bellum adverſùs Ægyptios moliri eorumque regnum ſibi ſubjugare velle. Nectanebus hac de re certior factus principes quosdam ac viros, quorum fides ac probitas ipſi maximè perſpecta fuit, ad fines provinciarum ſuarum, quæ Perſarum regno vicinæ erant, clàm miſit, ut famæ iſtius certitudinem explorarent & inveſtigarent, utrùm vera eſſet nec ne; ipſe autem ſolus in regia ſua poſtmodùm ſecedens magicis artibus ad vires ſiderum eliciendas operam dedit, ut futurarum & arcanarum rerum eventus inquireret, ſicuti aliàs facere conſveverat: pelvim itaque æneam (5.) aquâ pluviâ, (6.) quam jam anteà

M 2

ctanebi cujusdam, Ægyptiorum regis, meminit Diodorus Siculus in Biblioth. lib. 15. fol. m. 478. ubi Νεκτάνεβις vocatur, Id. lib. 16. fol. 531. appellatur Νεκτανεβὼν; Plutarchus in Ageſilao Νεκτάναβιν nominat, Polyæn. lib. 11. in Ageſilao vocat Νεκτεναβὸν, confer. Cornel. Nep. in Ageſilao cap. 8 n. 6. & Chabria cap. 2. n. 1. vid. & Iſaac. Voſſii Diſſert. de ætate Mundi cap. 10. ac Cluveri Hiſtor. Epitom. in Artaxerxe Mnemone, pag. m. 103. & 105. item in Artaxerxe Ocho, pag. m. 110. & 111. ubi etiam Nectanebi fit mentio, confer. & num. ſequ. 4 ut & quæ infrà h. cap. 9. num. 9. & n. 11. notata ſunt.

* R. Azarias in Meor enajim Part. 3. c. 19. ſcribit, in Joſepho Romanorum nihil hujus rei relatum eſſe, nam ſecundùm omnes eos, qui veritatem amant, Alexander fuit filius Philippi, quocirca ipſe hanc narrationem à Judæo quodam interpolatore additam eſſe putat.

(4.) Confer. quæ num. præced. 3. de Artaxerxe dicta ſunt, hunc Artaxerxem Ochum fuiſſe appellatum inter alios ſcribit Diodor. Siculus Hiſtor. lib. 16. fol. m. 531. edit. Græc. vid. & Cornel. Nep. in Iphicrate cap. 2. ubi etiam mentio fit belli, quod Artaxerxes Ægyptiorum regi inferre voluit.

(5.) Vid. Athan. Kircheri Oedip. Ægypt. Part. 1. Syntag. 1. cap. 10. confer. & infrà num. 11. h. cap.

(6.) Vide, quæ infrà num. 9. h. cap. ex Balſaco adducta ſunt, confer. & autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire des dogmes & des cultes &c. Part. 3. Traité 2. cap. 5. pag. 472. edit. Amſtel.

נחושת ממי מטר שהיו צפוני׳ אתו מקד׳
למלאכת הקסם • ויקח בידו כפות
תמרים אשר כרתו בזמן ידוע ויתחכם
בהם עם המים עד אשר נראו אליו
דמיותי הגדודים העולים עליו וכאשר עמד
על ככה שב להתחכם ולדעת היגבר
עליהם אם לא ועודנו מתחכם בזה ואחד
ממלאכיו הנאמנים אשר שלח לתור את
אודות ארתחשסתא המלך בא אליו
ויאמר לו׳ דעה נקתניבור המלך נאמנה
כי ארתחשסתא המלך מתאזר לעלו׳
עליך וללכוד את מבצריך ולכבוש את
ממלכתך בגדודי אויביך הקמים עליך
ולא נותר מאנשי מדי ופרס אשר לא
שת לבו לעזרתו התכמונים והתרכמונים
בלמים והכראסאנים לוזים והתוגרמים
כושים וערבים וערקים וסינים והודיים כלם
נקבצו יחדו ובאי׳ עליך לא נעדר בהם
איש שולף חרב דומה קשת נושא צנה
ורומח ממזרח שמש מכל ארץ הודו אשר
לא נתאזר עליך בחיילו׳ האלה אמנם
נקבצו עליך בלב ים ובדרך יבשה׳ ויצחק
נקתנבור המלך בדבריו ויאמר אליו הנך
איש חלש ורך הלבב עקב כי יראת ותחת
כי יגורת דברת באזני כדברים האלה
והלא שמעת אם לא ידעת כי אין הנצחון
ברוב

teà divinandi cauſa ſepoſitam habuerat, replevit atque manu ſua olivarum ramuſculos, qui certo tempore abſciſſi erant, ſumpſit, ac per eosdem in aqua magicas artes exercuit eò uſque, donec ſibi copiarum, adverſùs ſe progredientium, imagines apparerent, quô factô Nectanebus indagare ac ſcire voluit, an ipſe copias iſtas ſuperaturus ſit nec ne; eo ipſo autem tempore, quo ille in hoc divinandi opere occupatus erat, ecce unus ex fidis ipſius nuntiis, quos ille ad Artaxerxis regis res inveſtigandas miſerat, ad ipſum properans: notum ſit tibi, rex Nectanebe, inquit, quòd Artaxerxes, Perſarum rex, reverâ accinctus ſit, ut tibi bellum inferat & arces tuas deſtruat, regnumque tuum hoſtili exercitu ſubigat nec eſt quiſquam ex omni Perſarum Medorumque populo, qui eidem non promptè auxilium ferre ſibi propoſuerit, nimirùm Tachmonii atque Trachmonii (7.) ut & Belamii ac Craſanii, Luzii quoque & Thogarmii, Æthiopes & Arabes, Arcii atque Sinenſes, (8.) inſuper etiam Indi, hi omnes ſimùl juncti adverſùs te arma movent atque eorum nemo, qui modò gladium gerere, arcum tendere, ſcutum ac haſtam ferre poſſit ab ortu Solis ex univerſa Indorum terra supereſt, qui non copiis illis adjunctus arma adverſùs te paret, omnes terra marique ſimul contrâ te vires conjungunt; Rex autem Nectanebus nuntii iſtius ſermonem ludibrio excipiens: ô virum, ait, ignavum ac timidum! metus ſanè & pavor hæc tibi verba expreſſerunt, annon audiviſti, nonne tibi notum eſt, quòd non copiarum multitudine, ſed virtute animique robore victoria acquiratur?

(7.) Sic nomina iſta peregrina juxta Hebræum, in quo puncta deſunt, vertere volui, qui verò iſti cœterique populi, quorum hic fit mentio, fuerint, aliis jam inquirendum relinquo.

(8.) Vel: Sinæi, Hebr. סיניין, de quibus vide Samuel. Bochart. Geograph. Sacr. Part. 1. lib. 4. c. 36. inter Canaanis filios הסיני refertur Geneſ. cap. 10. verſ. 17. Lxx. interpretes verba iſta: מארץ סינים quæ Eſai. cap. 49. v. 12. habentur, verterunt: ἐκ γῆς Περσῶν è terra Perſarum, Targum Jonathanis ibidem habet: מארע דרומא i.e. ex terra Meridionali, ſic & autor Vulgatæ vertit: de terra Auſtrali, vide præ aliis Munſteri, Clarii atque Forarii not. ad Eſai. dict. cap. 49. v. 12 confer. & infrà l. 6. cap. 1. n. 28. ubi de nomine צינים nonnulla dicta ſunt.

ברוב חיל אם לא בגבורה והחזק לבי והלא אריה אחד ישמיד וישחית גדיי עזים וטלאים לאין מספר ועתה לך לך ושב בביתך כי לא איש חיל אתה והמלך נקתניבור קם מכסא מלכותו וישב במקך חכמות הקסם אשר היה אתו׃ ויעש תמונות רכב ופרשים מדונג וישימם במים המתוכמים בקסם הנמצאים אתו על ככה׃ ויאחז בידו כפות תמרים ויתחכם לדעת היתצח את הקמיו עליו או יתצחוהו הם׃ ויראו אליו תמונות צלמי חילותיו וגדודיו במפלה ובהכנעה לפני תמונות צלמי גדודי פרס העולים עליו׃ ויתיאש מהתאזר לצאת לקראתם וישב ויתחכם איככה

ratur? annon leo unus infinitum ovium atque caprarum gregem vaſtabit & perdet? tu verò jam domum abi, non enim vir fortis es ac ſtrenuus. Poſteà Nectanebus è regio ſolio ſurrexit & ad locum artis divinatoriæ reverſus curruum equitumque imagines ex cera (9.) finxit, easque aquæ, quæ arte magica præparata eamque in rem apud ipſum ſervata erat, impoſuit, prehenſisque manu ſua olivarum ramis (10.) divinatione uſus eſt, ut ſciret, utrum ipſe, an hoſtes ſui ſuperiores ſint futuri; quo facto imagines ei apparuerunt exercitus ſui atque copiarum ſuarum militarium, quæ ab imaginibus exercitus Perſarum, à quibus ipſe bello petebatur, proterebantur, ac vincebantur, quamobrem, cùm ſpem reſiſtendi Perſarum copiis abjeciſſet, conſilium iniit, quanam ratione ſemetipſum ſervaret, ac periculo imminenti ſe ſubduceret; capite igitur, barbâ ac ſuperciliis detonſis vultum muta-

(9.) Idem ferè refert Balſac in libro, cui nomen : le Barbon, pag. mihi 365. & ſeq. Le Roy Nectabis aiant eſté averti de la venüe d' une grande flotte ennemie, qui paroiſſoit ſur les coſtes de ſon Royaume, ſans armer pas un de ſes ſujets, ſans donner ſeulement l' allarme aux officiers de ſa maiſon, ſans partir de ſon cabinet, ni méme de ſa ruelle de lict, coula luy ſeul à fonds cette grande flotte, qui menaçoit ſes Eſtats & voicy comment; il ſe fit apporter une houſſine d' Ebene, un baſſin plein d' eau du Nil & une maſſe de cire vierge, de laquelle il forma quantité des marmouzets, qui repreſenteoint la flotte en petit & à mémes temps, qu'avec la houſſine il renverſa les marmouzets dans le baſſin, l' armée navale des ennemis fit naufrage ſur la mer, quæ ſic interpretor: Nectabis (Nectanebus hìc dictus) rex cùm comperiſſet, claſſem hoſtilem, admodùm validam, appropinquare eamque jam in regni ſui litoribus apparere, ipſe ſolus nullis ſubditorum ſuorum auxiliis adjutus neque miniſtris domus ſuæ ad arma vocatis, imò ne conclavi lectoque ſuo egreſſus, maximam illam claſſem, quæ ditioni ſuæ ruinam minitabatur, ſubmerſit; ſed vide quomodo? ipſe virgam ex Ebeno factam ac pelvim, aqua Nilotica plenam, ut & maſſam ceræ virgineæ afferri juſſit, ex qua ille multas imagines, quæ claſſem hoſtilem repræſentabant, effinxit & ſimul ac ipſe virga iſta imagines in pelvim deturbavit, claſſis hoſtium in mari naufragium fecit, vid. Dan. Caſpar. in Notis ſuis ad Tragœdiam, cui titulus: Agrippina. Cœterùm quod hic de virga ex Ebeno facta dicitur, eidem adſtipulatur etiam Calliſthenes, qui ῥάβδον ἐβενίνην Nectanebo tribuit, prout Gilbert. Gaulmynus cap. 8. in notis ad librum 1. de vita ac morte Moſis (quem ille ex Hebræo in Latinum vertit,) obſervat ac ſcribit, quòd Æſopus, Calliſthenis interpres ἐβενίνην mutavit in Tamariſci virgam & putat, quòd Gorionides inde falſus ſit, cùm enim Græcè (Gaulmynus in erratis legendum putat: Latinè) neſciret Gorionides, ipſe Tamariſcum malè interpretatur תמרים i. e. palmas, dum ſcribit: ויקח בידו כפורת תמרים i. e. & accepit in manum ſuam olivarum ramos, confer. & Philonis liber de vita Moſis, vid. infrà c. 19. n. 6. ubi de ligno Ebeno.

(10.) Vide, quæ num. antec. 9. ex Gilbert. Gaulmyno in libro de vita ac morte Moſis de virga ex Ebeno facta annotavi.

איכבה יוכל להמלט את נפשו׃ ויגלח את ראשו וארת זקנו ואת גבות עיניו ויתחפש וילבש בגדים צואים׃ ויברח נקתניבור המלך ממצרי׳ מתנכר מעירו לילה וישא עמו ככל אשר יכול מאבנים יקרות ומזהב ואבני חפץ׃ וישא עמו עוד את כל הצורות המתוכמות והתמונות הוו אתו אשר היו עשויות בחכמת הכוכבים והקסמים אשר על פיהם היה יודע הנסתרות והעתידות וילך ממצרים אל מדינת בלוסיא׃ ויסע משם וילך אל מדינת אנטוכיא והיא ראשית מדינת מלכות יון בימים ההם וילבש שם בגדי׳ לבנים בוץ ומשי כבגדים אשר היו מיוחדים במשפט הגמוני בב״י וכהניה׃ ויסע משם אל מדינת מקדוניאה׃ ומדינת מקדוניאה היא העיר המהוללה׃ והיא היתה

mutavit (11.) laceraque veſte aſſumpta fugam ex Ægypto & urbe ſua noctu arripuit, ac quotquot poterat, lapides pretioſos ut & aurum atque gemmas aſportavit, imagines quoque omnes, affabrè factas & aſtronomica ac divinatoria arte exſculptas, per quas occulta atque futura conjicere conſveverat, ſecum abduxit & relicta Ægypto ad oppidum Peluſium (12.) contendit, quod poſteà etiam reliquit & ad Antiochiæ regionem, quæ regni Græciæ initium eſt, pervenit, tunc veſte lino byſſino contexta, quâ Pontifices (13.) ac Sacerdotes uti ſolebant, indutus inde ad provinciam Macedoniæ profectus eſt, (14.) quæ ſanè provincia celeberrima atque omnium regionum totius regni Græciæ regina exiſtit: in hac Nectanebus commoratus eſt magnoque in honore apud regionis illius ſapientes viros fuit, ipſius quippe prudentia eiſdem innotuit & tanquam vates,

(11.) Idem ferè ſcribit Athan. Kircherus Oedip. Ægypt. P. 1. Syntag. 1. cap. 10. ubi hæc refert: Cùm Artaxerxes Ochus in procinctu eſſet, ad Ægyptum occupandam, Nectanebus, cùm per oracula Magica comperiſſet Ægyptiaci imperii deſtructionem, ingenti auri & pretioſorum lapidum vi convaſata ſimulatoque habitu in Macedoniam fugit, ubi Magicis exercitiis Olympiâ, Philippi Macedonis conjuge, faſcinata, cùm ei perſuaſiſſet, futurum, ut ex Deo Hammone filium conciperet, qui univerſo orbi imperaret, ipſe ſub forma dicti Hammonis (cujus ſpeciem Olympiæ per incantationes in ſomno jam exhibu erat) reginæ concumbens generavit filium, qui poſteà ob rerum geſtarum gloriam Alexander Magnus dictus eſt, vid. ſupr. h. cap. 9. n. 5. & infra c. 11. n. 1.

(12.) Hebr. פלוסיא ita hic legendum ac vertendum puto; eſt autem Peluſium Ptolemæo Ægypti urbs ultima versùs Arabiam maritima, ad oſtium fluminis Nili ſita; Suidas clavem Ægypti nominat, nunc Damiatam dici nonnulli aſſerunt, alii Heliopolim quondam nunc Damiatam vocari dicunt, vid. Cluveri Epitom. Hiſtor. in vita Friderici II. Imperat. pag. m. 556. vid. infrà h. lib. 2. cap. 13. num. 1. item libr. 5. cap. 2. num. 3.

(13.) Sive: epiſcopi, primarii ſacerdotes, ſic vocem הגמוני hic interpretor, de hac infrà lib. 6. cap. 30. num. 24. plura ſunt dicta.

(14.) Diodor. Sicul. Biblioth. Hiſtor. lib. 16. fol. mihi 537. de Nectanebo ſic ſcribit. ἀπογνοὺς δὲ τὴν βασιλείαν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν χρημάτων ἀναλαβὼν ἔφυγεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, ſpe igitur regni abjecta adſumtaque maximâ divitiarum parte in Æthiopiam profugit.

היתה אם הממלכה על כל המדינות אשר הוו במלכי׳ היתים וישב שם ותכבדותו חכמי המדינה כי תכיות חכמתו וכי היתה במנבא׳ בעירה׳ ומגיד לכל׳ אחד מהם אורותם ויקר בעיניהם ונשאותו למעלה׃

vates, qui, quæ quiſque ſcire (15.) deſiderat, indicare ſolet, magno in pretio apud illos habitus eſt nominiſque celebritate valdè inclaruit.

CAP. X.

ואנשי מצרי׳ בראותם כי נפקד אדוניהם הלכו אל צלם מצלמי התעבותיה׳ ושמו סראפיש ויזבחו לו זבחים ויקרבו לפניו קרבנות וישאלוהו חכמיה׳ לאמור אנה פנה מלכם׃ וישיבם הצלם דבר לאמר ויאמר להם דעו כי נקתניבור המלך ברח מפני ארתחשסתא מלך פרס העולה עליכם לרעתו כי הוא ימלוך עליכם שנים רבות עד בוא בן נקתניבור וימלוך על כל הארץ והייתם אתם ואויביכם עבדים לו׃ והמצרי׳ כשמעם את דברי הצלם ויעשו תמונה מאבן שחורה כתמונת נקתניבור מלכם ויכתבו בה את תשובת הצלם להיותם לזכרון להם ולזרעם אחריהם. וישמוה בבית כנסת יועצי המדינה׃ ונקתניבור היה יושב במדינת מקדוניאה מכובד ולא נודע מי הוא ומאי זה עם הוא אמנם מכובד היה ביניהם מאד׃ וירבו הימים ויצא פיליפוס מלך מקדוניאה להלחם עם אויבים אשר באו לצור עליו וילך נקתניבור אל בירת ארמונו

Ægyptii autem, cùm regem ſuum non adeſſe comperiſſent, imaginem quandam ex idolis ſuis, cui nomen Serapis, (1.) adierunt, huic ſapientes ſacrificia & dona obtulerunt, illudque interrogârunt, quonam ipſorum rex abiiſſet; quibus idolum reſpondit: notum vobis ſit, quòd Nectanebus ob metum Artaxerxis, Perſarum regis, qui jam bellum vobis infert, aufugerit, is ipſe Perſarum rex diu regno veſtro præerit, donec Nectanebus filium procreaverit, qui univerſi terrarum orbis imperiô potietur, huic & vos & hoſtes veſtri ſubjecti eritis. Ægyptii igitur, cùm hoc idoli oraculum audiſſent, imaginem regis ſui, Nectanebi, ex nigro lapide fecerunt, eique idoli iſtius reſponſum inſculpſerunt, ut id tàm ipſis, quàm poſteris ſuis monimento eſſet, hæc imago in ædibus, ubi Senatores illius regionis conveniebant, ſervabatur. Nectanebus itaque in provincia Macedoniæ eximio in honore fuit, nec quiſquam ſcivit, quiſnam ille aut unde eſſet, quamvis magnam apud omnes exiſtimationem acquiſiviſſet. Accidit autem multo poſt tempore, cùm Philippus, Macedoniæ rex, bellum adverſùs hoſtes ſuos, qui ipſum laceſſebant, moveret, ut Nectanebus Palatium Philippi regis ingreſſus regi-

(15.) Ita hic אורותם vertere volui, vid. cap. ſequ. 10. num. 3.

(1.) Fuit hoc idolum Alexandriæ ex variis metallorum generibus & ligno confectum, quod numinis loco impii & ſuperſtitioſi Ægyptii coluerunt, hoc dejectum & exuſtum fuit à Chriſtianis ſub Conſtantino, confer. de idolo Serapidis Tacit. Hiſtor. lib. 4. cap. 81. 82. 83. & 84. ubi prolixior ejuſdem deſcriptio habetur.

ארמונו לבקר את נביראש המלכה אשתו
ובאשר הביט בה חשקה ויאהבה מאד
וישתחו לה אפים ארצה וישק את ידיה
ויאמר אלהים יהיה בעזרך מלכת מקדוניא
ותענהו לאמר יברכך אלהים חכם הרזים
שבה לימיני ויסר וישב׃ ותשב הוא
אליו פניה ותאמר אליו האתה הוא הזקן
המגיד אותות האנשים וקורותיה' אשר
באת אל מלכותנו מבבל זה מעט כי כן
הוגד לי׃ ויען הוא ויאמר אני הוא ואם
חכמתי לא משלה על כל זה כי לאלהים
לבדו פתרוני אודות העולם ותאמר אליו
הן תעיד בדברי חכמותך כי מחכמי מצרים
אתה׃ ויענה הן גמרתי המלכה בברתני
ובחסדך הגדלתני לאמר כי מחכמי מצרים
אני כי הם המליצים המתחכמי' ופותרי
החלומו' הנעלמי' ויודעי הנסתרות ואם
אני איני מהם הנני מתיחס אליהם ביחס
החכמה כי כל החכמים הלא הם קרובים
גם אבשרך קורבתי כי לא נופל אנכי
מהם בגלוי הרזי' ובידיעת העתידו'
ונקתניבור בדברו אליה לא הפנה עפעפי
עיניו ממנה ומהביט בה מרוב הוד יפיה
והדר תואר פניה׃ ותאמר אליו מה
תטיב להביט אלי ככה ויענה עקב כי
הוד ויפי תמונתך מזכירני על אשר ידעתי
בחכמת הרזים כי אלוה גדול מאלוהות
אנשי מצרים יחשוק במלכה גדולה לעבודה
ומי

reginam Nebiras, (2.) Philippi conjugem, inviſeret eamque conſpiciens admodùm amaret; vultu igitur in terram inclinato eandem veneratus atque illius manum oſculatus dixit: Deus te ſervet, regina Macedoniæ! cui illa reſpondit: Deus te, qui arcanorum peritus es, ſalvere jubeat! his dictis regina illum ad dextram ſuam ſedere juſſit, eundemque intuita ſic allocuta eſt: tune es ſenex ille, qui hominibus ea, quæ ſcire (3.) deſiderant, revelas, quique non ita pridem diu è Babylonia in regnum noſtrum veniſti, prout fama mihi innotuit? cui ille reſpondens: is ipſe ſum, inquit, ac ſanè exigua hiſce in rebus ſapientia mea eſt, ſolus enim Deus arcanorum hujus mundi revelator & interpres exiſtit; ad quæ regina: hæc verba, ait, te ſapientem Ægyptium arguunt; ille verò reſpondens: Domina regina, inquit, dum me unum ex ſapientibus Ægyptiis eſſe putas, id honori ac gratiæ tuæ, quam mihi exhibes, acceptum refero, illi enim prudentiſſimi ſunt occultorum ſomniorum interpretes & rerum arcanarum revelatores; quamvis autem inter illos me haudquaquam referam; ſapientiâ tamen iiſdem annumerandus ſum, (4.) omnes quippe ſapientes propinquitate quadam ſibi invicem conjuncti ſunt, de qua ſanè cognatione tibi lætus affirmare poſſum, me arcanorum revelatione & futurorum prædictione iiſdem non eſſe inferiorem; Nectanebus autem, dum hæc cum regina loquebatur, oculos ſuos nunquam ab illa avertebat; ſed eximiam ejuſdem formam vultuſque venuſtatem attentè contemplabatur, id quod cùm regina animadvertiſſet: ecquid, ait, tàm ſtudiosè me intueris? cui ille reſpondens: eximia tua pulchritudo, inquit, in mentem mihi

(2.) Ita hic verto נביראש cœterum nomen hoc uxoris Philippi, Macedoniæ regis, vix alibi invenies apud Hiſtoricos, quibus Alexandri mater, Philippi conjux, Olympias communiter audit, vid. inter multos alios Juſtin. Hiſtor. l. 14. c. 6. vid. quæ ſuprà l. 1. c. 21. n. 28. annotata ſunt, vide & infrà num. 8. h. cap.

(3.) Vid. quæ cap. antec. 9. num. 15. notata ſunt.

(4.) Ita verbum מתיחס hic interpretari volui, de cujus ſignificatione vid. Buxtorf. Lexic. hac voce.

ומי יודע אם את היא׳ ותשמע המלכה את דבריו ותאמן בם כי גם היונים היו אז עובדי אלילים במצרים ויוצא נקטניבור מחיקו אבן יקרה משוהם במשבצות מיני מרגליו׳ מהואר במחוגה מעשה אומן ובאבן ההיא תמונת שלש מעוגלות שלמו׳ על האחת תמונת המזלות שנים עשר ועל השנית תמונת שבעה המשרתי׳ ועל השלישית אותות נסיוני המזלות במולדו׳ המלכי׳ ויוצא עוד מחיקו ארבע אבנים יקרות מחוקקות בתמונות מחוכמות בחכמת חוזי׳ בהגדת העתידו׳ והודעת הנסתרות׳ ויתן את האבנים ההמה למנחה למלכה נביראש וכאשר ראתה נביראש המלכה את מנחת נקטניבור אליה ואת האבנים ההם היקרות תמה עליו מאין באו אליו כי היו מעידים על כי הוסרו מאוצרות מלכים׳ אמנם לא חקרה ממנו על ככה רק קבלה ממנו את המנח׳ ותיטב בעיניה ותאמר אליו הן הנחילך האל׳ חכמה הלא תגיד היום והשעה והרגע אשר נולד בו פיליפוס המלך׳ אם זה תגיד לי אבטיחה בחכמתך ואני כבר ידעתי זה ופוה אבחנך ויגד לה בפתע את אשר שאלה ממנו על נכון׳ ויאמר אליה אם תשאלי להגיד אליך מבלעדי זה על דבר אגידי׳ ותאמר לו אבל

mihi jam revocat, quod arcanâ ſapientiâ mihi revelatum eſt, nimirùm fore aliquando, ut magnus quidam Deus (5.) inter illa numina, quæ Ægyptii colunt, reginam quandam inclytam amore complectatur & cum illa dormiat, forſitàn tu eadem ipſa es: hæc cùm audiſſet regina, illius dictis fidem adhibuit, nam & Græci tùm temporis Ægyptiorum numina colebant; Nectanebus autem lapidem pretioſiſſimum, Sardonichum, (6.) unionibus ſpecioſiſſimis affabrè circumdatum, è ſinu depromſit, in hac gemma trium circulorum integrorum imagines erant, quorum primo duodecim ſignorum cœleſtium ſpecies, ſecundo ſeptem planetarum (7.) figuræ, tertio ſignorum cœleſtium characteres, quibus ortus ac nativitates ſignificantur, inſculpti erant; alios quoque lapides pretioſos, quibus figuræ ſapientiâ arcanâ inſculptæ erant, ac queis futuri rerum eventus atque arcana naturæ indicantur, è ſinu ſuo protulit, has ipſe gemmas reginæ Nebiræ (8.) dono dedit; illa autem Nectanebi munus ac lapides iſtos pretioſos conſpiciens admirabatur, undenam ipſe eoſdem acceperit, etenim ex regio theſauro gemmas illas deſumptas fuiſſe ſatis conſtabat; rem tamen hanc regina accuratius inquirere nolebat, ſed donum quod ab illo acceperat, ipſi valdè gratum erat; poſteà regina eidem dixit: quoniam Deus te hac ſapientia inſtruxit, rogo te, ut diem, horam ac momentum, quo rex Philippus natus eſt, mihi indices, id ſi mihi dixeris, ſapientiæ tuæ credam, licèt ea res jam anteà mihi nota ſit, hoc enim in negotio artis tuæ periculum faciam; Nectanebus autem extemplò reginæ indicabat accuratè omnia, quæ illa deſidera-

(5.) Vid. infra hoc cap. 10. num. 9.

(6.) Sic vertere hîc volui שוהם, Græcis eſt Σαρδόνυξ. eandem gemmam 70. interpretes verterunt ὀνύχιον, Exod. c. 39. v. 13. alibi, ut Exod. cap. 25. verſ. 7. tranſtulerunt Σάρδιον.

(7.) Hæ ſtellæ erraticæ Judæis dicuntur כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים חמה ונוגה i.e. Mercurius, Luna, Saturnus, Jupiter, Mars, Sol & Venus, de his vid. infrà c. 12. n. 7.

(8.) Vid. quæ ſuprà hoc cap. 10. num. 2. de hoc nomine annotata ſunt.

אבל אנשי המדינה מספרים איש את רעהו כי פוליפוס המלך יש בלבו לגרשני בשובו מואת המלחמה כי לא ילדתי לו בנים וישיבה נקתניבור לאמר שקר ואמרי וכזב ידברו ואולם יקרה אליך עמו אחרי שני' מקרה והתפטרי ממנו ואח' כן ישוב לבקש אהבתך נכנע׃ ותפגע בו להודיעה המקרה ההו' עד סופו ולהיותו לה לעזרה בחכמתו למלטה מפוליפוס אישה׃ ויאמר אליה דעי כי אחד מן האלהות הגדולות אשר אמרתי לך כי יחשוק במלכה הוא יחשוק בך וידרשך להלוות אליו והוא יעזרך בכל אשר תרצי׃ ויאמר שמו האלוה אמון החזק ונקרא בשם זה כי הוא חזק ויעזור כל הנשענים עליו ותאמר הודיעני תמונתו וצורתו כי יבוא׃ ויאמר אליה האלהים הזה הוא איש בינוני בקומה לא זקן ולא בחור ובמצחו קרנים כקרני השור וזקנו כזקן כלב וממנו יולד לך בן׃ ותאמר אם זה אמת לא אקרא את שמך עוד מתנבא כי אם איש אלהים קדוש׃

derabat, atque hæc inſuper verba adjiciebat: ſi alia, præter iſta, ex me ſcire cupis, hæc quoque tibi indicabo; regina autem reſpondens eidem dixit: communis rumor inter hujus provinciæ incolas eſt, quòd rex Philippus, poſtquam ex hoc bello reverſurus eſt, me ideò repudiare velit, quia nullos ex me ſuſcepit liberos, ad hæc Nectanebus reginæ reſpondit: rumor iſte falſus eſt ac mendax; id ipſum autem poſt aliquot annos tibi reverà eveniet, nimirùm, quòd maritus te aliquandiu quidem à ſe dimittet, poſteà autem amore ac deſiderio tui iterùm flagrabit; cum hæc audiſſet regina, eundem rogavit, ut rem illam omnem à principio usque ad finem narraret, ſeque ope ac conſilio adjuvaret, ad evitandam mariti ſui iram. Nectanebus igitur ſic infit: notum tibi ſit, quòd magnus aliquis Deus, de cujus amore in reginam quandam jam anteà (9.) dixi, te amore complectetur tuumque concubitum deſiderabit, is ipſe Deus in omnibus, quæcunque volueris, auxilio tibi erit; ad hæc regina: ecquis verò Deus ille, inquit, quænam illius eſt forma? Nectanebus autem reſpondens: Ammon, (10.) ait, vocatur Deus ille fortis, isque nomen inde adeptus eſt, quòd robore polleat, eisque omnibus, qui illi adhærent, opem ferat; regina autem: oſtende mihi, inquit, illius formam ac faciem, ut eundem, quando venerit, agnoſcere poſſim, cui ille reſpondit: DEus iſte mediocris (11.) ſtaturæ eſt, isque nec ſenex nec juvenis cornua inſtar bovis fronte gerit atque caninam habet barbam, ex hoc filius tibi naſcetur; ad quæ regina: ſi verum hoc erit, ego te non amplius vatem; ſed ſanctum Dei virum nominabo.

(9. Vid. ſupra hoc cap. 10. n. 5.

(10.) Vid. Juſtini Hiſtor. lib. 11. cap. 11. n. 2. & ſeqq.

(11.) Ita hic explico איש בינוני, vid. Buxtorf. Lex. Rabbin. voce בין

CAP.

CAP. XI.

ויהי אחרי כן יצא נקתניבור מלפניה וילך היערה שם להתחכם באסוף שרשי מעשב לקסום בהם למען תראה המלכ' בלילה והיא שוכבת על מטתה את כל אשר דבר לה׃ ויהי ביום השני ותשלח אחריו לספר, לו החזיון׃ ויבא אליה ותאמר לו כל אשר אמרת אמת כי הלילה בא אלי בתאר מלאך ויאמר כי הוא שלוחו ובשרני כי הוא יהי׳ לעזרתי׃ ויאמר אליה הנה הוא ישוב עוד לבא אליך בדמות נחש אם יש אתך מקום בארמנך אלין בו בפאה אחרת כבואו אליך אודיעך מה תעשי׃ ותאמר אליו הנה הארמון לפניך בחר לך פאה כרצונך ובאש' יאמנו דבריך והיית לאב לבן אשר יולד ותצו הפנו לו בארמנה לשכב שם׃ ובלילה ההוא והוא נהפך לנחש כמשפט הקוסמים כי יוכל לכל תמונה אשר יחפצו בם וילך בצורה ההיא אל ערשה ויבא אליה ויאמר לה ככלותו מן הזרע הזה יהיה לך בן בעל כח וגבורה מכל אשר היו לפניו׃ ויהי בבקר ויצא נקתניבור משם וילך אל בית מלונו׃

ומרבות

ACcidit autem, ut Nectanebus è conſpectu reginæ abiens ſylvam ingrederetur, atque ibi herbarum radices ad magicas artes colligeret, ut ſcilicèt regina, noctu ſomnum capiens & in lectulo ſuo cubans, omnia, quæ eidem dixerat, videret: regina igitur poſtero die Nectanebum accerſit, ut nocturnum ei viſum narraret, quem, cùm adveniſſet, regina ſic allocuta eſt: omnia, quæ mihi dixiſti, vera ſunt, nam quidam nocte præterita angeli ſpecie mihi apparens dixit, quòd Dei legatus ſit, ac me læto hoc nuntio affecit, quòd Deus ille mihi auxilio futurus ſit; ad hæc Nectanebus reginæ reſpondens: en Deus ille, inquit, ſerpentis ſpecie iterùm ad te veniet, ſi itaque locus aliquis in palatio tuo fuerit, ego in angulo quodam pernoctabo, ut, cùm DEus ille venerit, tibi indicem, quid faciendum ſit; regina autem ei reſpondit: en totum tibi palatium patet, elige tibi, quem volueris, locum, quòd ſi eventus dicta tua probaverit, ego te filio, qui mihi naſcetur, patrem conſtituam; dein regina præcepit, ut Nectanebo locus aliquis ad pernoctandum in palatio præpararetur; aſt Nectanebus nocte illa in ſerpentem mutatus fuit, more præſtigiatorum, qui, quaſcunque volunt, formas induunt. Hac igitur ſerpentis ſpecie (1.) ad reginæ lectum veniens Nectanebus rem cum illa habuit, quo facto eandem ſic allocutus eſt: ex hoc ſemine filius tibi naſcetur o-

mnium,

(1.) Vide, quæ ſuprà cap. 9. num. 9. & 11. ſunt annotata, hùc faciunt, quæ Dan. Caſpar in notis ſuis ad Tragœdiam, quæ inſcribitur; Agrippina, ex Balſzaci libro, cui titulus eſt: le Barbon, adduxit, ubi ſic legitur: il (le Barbon) rompt la teſte à tout le monde des aventures prodigieuſes d' un Nectabis ou Nectanebo, Roy d' Egypte, qui par le moyen d' une herbe inconnue & de quelques fleurs enchantees, dont il bailla un bouquet à la Reyne Olympias, luy fit accroire, qu' il eſtoit Jupiter Hammon & entra ſous ce masque dans ſa plus eſtroite & derniere confidence, i. e. ipſe, Barbonius ſcil. omnibus negotium faceſſit propter caſus prodigioſos Nectabis ſeu Nectanebi, regis Ægypti, qui mediante herba quadam ignota ac floribus faſcinò infectis, quorum ille faſciculum reginæ Olympiæ dedit, eidem perſvaſit, quòd ipſe ſit Jupiter Hammonius, ſub qua ille ſpecie in intimam & arctiſſimam reginæ familiaritatem pervenit.

Digitized by Google

והרבות הימים והמלכה נביראש הבינה
הילד מתרוצץ בקרבה ותשלח ותקרא
לנקתניבור ותגד לו לאמר הנה הילד
מתרוצץ בקרבי ותשאלהו להודיעה
בחכמתו מה יקרה לה על ככה עם
פוליפוס אישה ומה יהיה משפטה׃ ויאמר
אליה אל תיראי כי האלוה אמון הוא
יעזרך על ככה ויתקן אודותיך עם פוליפוס
בעליך ויצא משם נקתניבור היערה וילקט
עשבים ושרשי הצמחים אשר מנהגו
להוריד בהם כחות הככבים כמשפטו
והיה מראה לכל אחד בחלומו את רצונו
להראות ולהתחכם לקסום למען יראה
פוליפוס בחלומו באשר הוא כי האלוה
אמון שכב עם אשתו ואחר כך חתם פי
רחמה בחות׳ טבעת בצורת נחש ועל
ראשו מאכלת והשמש מטה אורו עליו׃
וירא פוליפוס כאשר היה כן ויקץ ותפעם
רוחו ויקרא לחרטומיו ואשפיו ויספר להם
חלומו ויפתרוהו לו לאמ׳ כי המלכה
תלד בן מרוח אלוה מהאלוהות ויהיה לו
כח הכפיר וערמת הנחש ותפשט
מלכותו בכל מקום אשר יזרח בו השמש
וזה צורת הנחש ופתרון אשר היה חקוק
בחותם הטבעת׃ אחרי המראה הזה לכד
פוליפוס את העיר אשר היה צר עליה
ובתוך המלחמה נראה לו כאלו נחש
נלחם בעדו בין ידיו ומאיים את כל בני
המדינה הנלחמים אתו וממיתם׃ וכאשר
לכד פוליפוס את המדינה ויסב את
פניו

mnium, qui antè illum fuerunt, fortiſſimus ac potentiſſimus. Poſteà Nectanebus illuceſcente die palatio regio egreſſus in hoſpitium ſuum reverſus eſt; regina autem, cùm aliquo poſt tempore deprehendiſſet, infantem in utero ſuo ſeſe movere, (2) Nectanebum vocari juſſit, eique, cùm adveniſſet, dixit: ecce infans in utero meo ſe movet, poſteà eundem rogavit, ut pro ſua prudentia indicaret, quidnam ſibi cum Philippo, marito ſuo, ea de cauſa eventurum ac quem ea res finem ſit habitura? ad quæ Nectanebus reginæ reſpondens: ne metue, inquit, Deus enim Ammon hac in re tibi auxilio erit, tuamque cauſam, quæ tibi cum Philippo, marito tuo, intercedet, ad exitum felicem perducet; exin Nectanebus ſylvam ingreſſus herbas ac fruticum radices, quibus ille aſtrorum vires cœlo deducere ac quæcunque volebat, cuilibet per ſomnium oſtendere & divinandi artem experiri conſveverat, collegit, nimirum ut Philippus in loco illo, ubi tunc erat, ſomnum capiens videret, DEum Ammonem cum uxore ſua dormire eumque poſteà os matricis illius annulô, cui ſerpentis inerat ſpecies, (ſuprà cujus caput culter erat, quem ſol radiis ſuis illuſtrabat) obſignare. Philippus igitur, cùm ſpeciem illam per ſomnium vidiſſet, & poſteà expergefactus animo conſternatus eſſet, magos & incantatores vocari juſſit, quibus ſomnium ſuum narravit, Id quod illi ſic interpretabantur: regina filium, ex divino ſpiritu ac numine conceptum, pariet, cui vis leonis & calliditas ſerpentis inerit, ejusque regnum ubivis locorum, quos Sol radiis ſuis illuſtrat, ſeſe extendet, hoc indicat ſerpentis forma, quæ annuli ſigno inſculpta eſt. Poſt viſum iſtud nocturnum Philippus urbeni, quam obſidione cinxerat, cepit; in ipſo autem conflictu videbatur ei, ac ſi ſerpens pro ipſo pugnaret inter manus ſuas, atque omnes illius urbis incolas, qui cum

(2.) [illegible] lidere, id enim verbum מתרוצץ, quod hic in Hebræo habetur, ſignimcat' confer. Geneſ. 25. v. 22. ibique R. Salom.

פניו וישב אל ארצו מקדוניאה ובבואו
לארמונו והנה המלכה יוצאת לקראתו
ותשא חן בעיניו ויחבקה וינשקה ויאמר
אליה אל תיראי מהריונך כי אלוה גלוה
אליך ואני ראיתי בחלומי כל אשר קרה
לך ואין לי ולא לכל בשר להתמיהך
ולהאשימך על המעשה הזה׃

cum eo manus conſerebant, terreret atque interimeret; (3.) Cùm igitur Philippus ſubacta urbe in Macedoniam reverſus eſſet & ad palatium ſuum pergeret, ecce regina obviam ei procedebat, quam ille clementer excipiens complectebatur & oſculabatur hæc adjiciens verba: ne metue, quòd gravida ſis, nam ex Deo uterum geris, ego omnia, quæ tibi evenerunt, per ſomnium vidi, proinde nec mihi nec mortalium cuiquam licet, te eam ob cauſam peccati vel probri inſimulare.

CAP. XII.

בימי ההם פיליפוס יושב על כסאו
בבית המשתה ושריו ועבדיו לפניו המלכ׳
יושב׳ לימינו ויתהפך נקטניבור בחכמת
הקסם ויהפך לנחש ויבא אל ארמון
המלך פנימה אל חיק המלכה וינשקה
ויחרד על כבה המלך והשרים׃ ויאמר
המלך אליהם הנה ראיתי את הנחש
הזה בלכדנו את המדינה אשר צרנו
והוא הורג לפני את אויבי הנלחמי׳ עמי
והיו נסי׳ מפני ויפלא בעיני׳ ויהי לימים
ופיליפוס יושב על כסאו וירדם והנה
בחלומו והנה בחיקו צפור והפריחה ביצה
ותפול ביצה מחיקו ותשבר ויצא ממנה
נחש קטן וילך על גחונו בחפזון וברצותו
לשוב אל שפופרתו מת טרם הגיעו אליה
ויתמה ויאסוף המלך לחכמיו ולחרטומיו
לדעת מה זה ועל מה זה ויפתרו לו זרת
חכמיו ויאמרו לו דע כי המראה הזאת
בענין נבואה היא מאת האלהות להגיד
כי הבן אשר ילד לך ימשול על כל
כנפות

Iſdem diebus, cùm Philippus regio inſideret ſolio in ædibus, ubi convivium celebrabatur, ejusque principes ac miniſtri adeſſent atque regina ad illius dextram ſederet, Nectanebus incantationis artificio in ſerpentem verſus ad interius regis palatium venit & in reginæ ſinum ſeſe immittens eandem oſculatus eſt, unde regi ejusque principibus terror obortus eſt. Rex autem ad principes ſuos converſus dixit: eundem ego ſerpentem vidi, quando urbem obſidione à nobis cinctam cepimus, is ipſe hoſtes meos, qui mecum pugnabant, interfecit & fugavit, (1.) quæ res mihi tunc admirationi fuit. Accidit autem poſteà, ut Philippus, cùm in ſolio ſuo ſedens obdormiret, per ſomnium avem videret, quæ in ſinum ſuum ſeſe reciperet atque ovum pareret, quod cùm è ſinu ſuo excidiſſet ac confractum eſſet, parvus inde ſerpens egreſſus eſt, qui, dum hinc inde quàm celerrimè ventre ſuo procurrebat, & ad teſtam ovi reverti cupiebat, mortuus eſt, antequàm ad illam perveniret: Rex itaque id admiratus vates ſuos ac magos vocari juſſit, ut diſceret, quidnam iſtud rei eſſet & quid ſomnium illud ſignificaret; vates autem ſomnium illud ei ſic interpretati ſunt: notum tibi ſit, quòd viſio iſta contineat vaticinium divi-

 num,

(3.) Vid. cap. ſeqv. 12. n. 1.

(1.) Vid. cap. anteced. 11. n. 3.

Digitized by Google

כנפות הארץ ויהרוג כל הממלכות וטרם שובו אל ארץ מולדתו ימות׃ וימלאו ימי המלכה ללדת ותשב על משבר ו׳ וחשך העולם ותקדיר השמש ותמליט זכר כי התחכ׳ נקתניבור בקסמיו ובכשפיו להראות אותות נוראים באויר מקדוניאה ביום ההוא להבהיל את פוליפוס וליראו לשמור את הילד׃ ובעת ההיא נתגעשה הארץ וירגזו מוסדי תבל ויבוקו ברקים וירעמו רעמים ויגבר קור עצום במדינת מקדוניאה אשר לא נודע ליושבה כמוהו׃ ויצא הילד ויתבשר המלך על ככה ויבא אל המלכה ויאמר אליה אני הייתי נועץ מה אעשה בילד הזה כי יולד יען איננו מחלצי׃ ואולם בראותי עתה אותות נוראים במולדו ארע כי הוא מבני האלהות והנני מקימו ואשימה עיני עליו׃ ויקר׳ שמו אלכסנדרוס ויצו לאמהותיו הפקודות על ביתו לשומרו ולאמנו ולגדלו ולגמלו עד יגמל ואלכסנדר לא דמה׳ בתארו לא לאביו וגם לא לאמו כי שערו כשער הארי ועיניו גדולות האחד שחורה והאחרת במראה תכלת ושיניו גדולות וקולו כקול השור׃ ויגדל הילד ויגמל וישב בבית הספ׳ ויהי משכיל ומבין בכל חכמה ומוסר ויגחר פוליפוס על נקתניבור ללמד גם הוא את אלכסנדרוס חכמה ומוסר ובהיותו בן י״ב שנה

num, ut ſignificetur, filium, qui tibi naſcetur, univerſo quidem terrarum orbi imperaturum atque omnia regna ſubacturum; ſed moriturum eſſe, priusquàm ad natale ſolum reverſurus ſit. Cùm itaque pariendi tempus inſtaret atque regina è partu laboraret, (2.) mundus tenebris obductus ac Sol obſcuratus eſt; (peperit autem maſculum) Nectanebus enim præſtigiis ſuis ac magicis artibus terribilia illo die produxerat ſigna in aëre terræ Macedoniæ, ad terrorem ac metum Philippo injiciendum, quò magis filium obſervaret, ideò terræ motus facti ſunt eo tempore ac fundamenta orbis concuſſa ſunt, cœlum omne fulguribus coruſcavit, ac tonitrua remugierunt terraque Macedonica tàm acri frigore obducta fuit, cujusmodi nunquam anteà contigerat. Cùm igitur infans iſte in lucem editus atque lætum ejus rei nuntium ad regem perlatum eſſet, ipſe ad reginam pergens eidem dixit: ego quidem mecum deliberaveram, quid de infante iſto, qui ex me natus non eſt, ſtatuerem; ſed dum horrenda illa ſigna, quæ hoc tempore, quo natus eſt, evenerunt, jam conſpexi, certò deprehendi, eundem Diis prognatum eſſe, ac propterea ipſum ſervabo vivum eumque ſtudioſè & diligenter cuſtodiam. Poſteà infanti Alexandri nomen impoſuit & ancillis, quibus regiæ domus cura injuncta erat, præcepit, ut infantem cuſtodirent, nutrirent atque educarent, donec adoleſceret; Alexander autem nec patri nec matri ſimilis erat facie, (3.) nam illius quidem capilli leonis referebant pilos; oculi verò prægrandes erant, eorumque alter nigro, alter cœruleo (4.) erat colore, dentes quoque magnos (5.) habebat, ejusque vox bovis inſtar reſonabat. Puer igitur paulatim adoleſcens literarum ſtudiis traditus educa-

(2.) Ita hic Latinè vertere volui ותשב על משבר vid. R. Salom. ad Exod. c. 1. v. 16. & ad 2. Reg. cap. 19. v. 3. ubi quid ſit משבר, exponitur.

(3.) Vid. infrà cap. 14. num. 14. Arrian. de Expedit. Alexandri M. l. 7. ſcribit, illum fuiſſe κάλλιστον τὸ σῶμα i. e. corpore pulcherrimum.

4.) Vel hyacinthino, nam in textu hic habetur כמראה תכלת, infrà d. cap. 14. n. 16. deſcribitur, quòd fuerit albus, tamquam felis oculus.

(5.) Infrà dict. cap. 14. num. 17. dicuntur acuti tanquam canini dentes.

שנה רכב על סוסי׳ ולא עמד לפניו פרש לאונו ועצמו ופיליפוס בראותו את גבורתו נפלא עליו ויאמר לו הוי אלכסנדר אני אוהבך ונפשך קשורה בנפשי אבל אין לבבי שלם לראות תבניתך נבדל מתבניתי והמלכה שומעת ויחר לה ותחשוב כי לבבו לא נכון עמה ותשאל על זה לנקתניבור וישיבה אל תחשב על פיליפוס אישך מאומה רע כי לבבו שלם עמך׳ ויהי כשמוע אלכסנדרוס את דברי נקתניבור ויאמר אליו מאין לך החכמה הזאת ואיככה תוכל לדע׳ את לב המלך׳ ויענהו זה מושכל יגיע אדם אליו בחכמת הכוכבים כחות הגופות העליונות והיה נקתניבור אחד ממלמדי אלכסנדרוס השיבו אלכסנדרוס אני תאב מאד לדעת החכמה הזאת ואיני חושב למאומה כל החכמות אשר למדתני לנכח החכמה הזאת ולמה איחרת עד כה ללמדני אות׳ ויענהו עקב כי יצטרך כל מבקשה להתיחד ביערים ובמדברות ולהביט אל הכוכבים ולעשות תואנות רבות אשר לא תעשנה בלתי יחיד כי אם בדד׳ וישאלהו אלכסנדרוס לאמר התוכל בחכמה הזאת לדעת מה אחריתך ומותך׳ ויענהו מחכמתי זאת ארע כי חיי קצרים והיוצא מחלצי יהרגני׳ ויאמר אליו אלכסנדרוס מאד הקבעת את החכמה בלבי הלא ארע איכה אוכל לדעתה׳ ויענהו הלא אמרתי לך בצאתך עמי היערה ושם תלמוד הענין ברצונך׳ ויועדו יחדיו לצאת מן העיר באחד הלילות אל היער ויעשו כן׳ ובעברם על הפרתים אשר היו מביטים אל

educatusque atque omnis generis doctrinâ ac ſapientiâ eruditus fuit, Philippus etiam Nectanebo præcepit, ut ipſe quoque Alexandrum informaret: cùm verò duodecim annorum eſſet, equos tàm aptè regere poterat, ut nemo inter equites ei peritiâ ac robore comparari poſſet, id, quod Philippus admiratus eidem dixit: ego quidem te, Alexander, unicè diligo & amore complector; ſed illud me ſolicitum tenet, quòd te mihi facie haud ſimilem deprehendo; regina verò id audiens Philippo ſuccenſuit ac ſecum cogitavit, quòd regis animus parùm ſincerus ergà ſe eſſet, quocircà Nectanebum ea de re conſuluit, qui eidem reſpondit: noli de Philippo, marito tuo, aliquid ſiniſtri ſuſpicari, illius quippe amor ergà te integer eſt & incorruptus. Hæc Nectanebi verba cùm Alexander audiſſet, eidem dixit: undenam tibi hæc eſt ſapientia, ac quomodo animum regis nôſſe poteris? ad quæ ille reſpondens: ſapientia iſta, inquit, ex aſtrorum ac virium corporum cœleſtium notitiâ homini obtingit; (Nectanebus autem unus ex præceptoribus Alexandri erat) cui Alexander reſpondit: ego ſapientiam hanc addiſcere valdè cupio, nam omnes alias, quas me docuiſti, ſcientias præ hac ſapientia parvi æſtimo, cur tu me hactenus in illa erudire diſtuliſti? Nectanebus autem eidem reſpondens: hæc, ait, ratio eſt, quia omnis, cui ſapientiam hanc quærere animus eſt, neceſſariò in ſylvis ac deſertis locis ſolus ambulare, aſtra contemplari aliasque res multas peragere debet, quæ non niſi ab eo, qui ſolus & ab hominibus ſeparatus vivit, perfici poſſunt. Poſteà Alexander eundem interrogavit: tune mediante hac ſapientia ſcire poteris vitæ tuæ exitum ac tempus mortis tuæ? cui Nectanebus reſpondit: ſapientiâ hac meâ inſtructus novi, vitam meam perbrevem fore, atque illum ipſum, qui ex me natus eſt, me interfecturum eſſe; ad hæc Alexander: ſapientiæ iſtius, inquit, deſiderium animo meo valdè infixiſti, nec rationem, qua hanc conſe-

אל הכוכבים קרוב לחומות העיר ויאמר נקתניבור הבט בני וראה כוכב שבתאי ושור אורו איך נוטה לקדרו׳ והבט וראה כוכב צדק ונוגה איכה יהלו אורם תוהרם׳ ויאמר אליו אלכסנדרוס הראני אותם אתה הרב׳ ויקרב אליו נקתניבור וכאשר נשא עיניו אל הכוכבים להראותם אותם וידחהו אלכסנדרוס אל תוך הפחת ויאמר לו לך לחמת האלהים כי כן נאה לעשות למגלה סודות המלך ותעלומותיו וזכור נא זה על אשר גלית סודות אבי לאמי וירם נקתניבור את קולו מן הפחת ויבך ויאמר עתה ידעתי כי יצאה חכמתי לאור האמת כי אתה הוא בני אלכסנדרוס אשר חזיתי כי הורגני׳ השיבו אלכסנדרוס ואיך אני בנך ומי יאמר זה׳ ויענהו אתה בני באמת ולא תשאלני איכה׳ ויחר אף אלכסנדרוס וישלך עליו אבן ויפגע בו וימות׳ ואחרי כן תקע לב אלכסנדרוס עליו ויאמר אולי אמת היה דברו וינחם על הרגו אותו וירד אל תוך הפחת ויוצא ממנו גוית נקתניבור וישאנה על כתפו עד ארמון המלך ותראות נביראש אמו זה ותאמר אליו מה הוה זה בני׳ ויען ויאמר אליה זאת הגויה גוית נקתניבור מלמדי׳ ותאמר אליו ולמה עשית הנבלה הזאת והלא הוא היה אביך או במקומו מדוע שלמתו רעה תחת טובה׳ ויאמר לה אלכסנדרוס

כל

conſequi poſſim, ſatis perſpectam habeo; Nectanebus autem ei reſpondit: nonne tibi dixi, ſi ſylvam mecum intraveris, te artem hanc, prout deſideras, diſcere poſſe? convenit itaque inter illos, ut nocte quadam urbe egrederentur in ſylvam. Cùm itaq; ad foſſas, urbi vicinas, ubi aſtra contemplabantur, veniſſent, Nectanebus Alexandro dixit: aſpice, mi fili, ac vide ſtellam Saturni, (6.) contemplare, quomodo lumen ejus ſubobſcurum ſit, aſpice quæſo Jovis ac Veneris (7.) ſtellas, quomodo fulgeant & radios emittant; tunc Alexander ait: oſtende mihi illas, mi præceptor, Nectanebus igitur ad ipſum propius accedebat, oculosque ſuos ad aſtra tollebat, ut eadem Alexandro oſtenderet, quo facto Alexander ipſum in foveam protrudebat, hæc adjiciens verba: abi iratis Diis, tali enim ſupplicio dignus eſt, qui ſecreta & arcana regis detegit, atque hoc ipſum ideò tibi eveniſſe cogita, quia patris mei arcana matri meæ revelâſti; Nectanebus autem hæc audiens, flebili voce è fovea ſic lamentabatur: jam miſer ego reipſa deprehendo, quòd ſapientia mea certum jam eventum ſortita ſit, tu enim, Alexander, ipſe filius meus es, quem vidi, quòd me interfecturus ſis; Alexander verò eidem reſpondens: quomodo ego, inquit, filius tuus ſum ac quisnam id tibi dixit? Nectanebus autem: reverà filius meus es, ait, nec ex me jam quære, quomodo id factum ſit; his dictis Alexander ad iram commotus lapidem in Nectanebum conjecit, cujus ictu interiit. Dein Alexander pœnitentiâ ductus dixit: fortè vera ſunt, quæ iſte locutus eſt, præceptoris igitur interfecti miſertus in foveam deſcendit atque Nectanebi corpus inde extraxit, idque humeris ſuis ad regium usque palatium portavit; Nebiras autem, illius mater, id cernens eidem dixit: ecquid iſtud rei eſt, mi fili? cui ille reſpondit: hoc Nectanebi, præceptoris mei, corpus eſt;

(6.) Vide, quæ ſuprà ad lib. 1. c. 2. num. 30. annotata ſunt.

(7.) Vid. ſuprà h. lib. 2. cap. 10. num. 7. ubi Planetarum nomina invenies.

כל זה יגיע לך ממרך לבבך ושפלות דעתך · ואחר כך צותה המלכה לקבור את גוית נקתניבור בארמנה·

eſt; illa verò eidem dixit: cur facinus iſtud perpetrâſti? annon ille pater tuus vel certè parentis loco fuit? cur ei malum pro bono rependiſti? ad quæ Alexander reſpondens: hæc omnia, inquit, ob cordis tui mollitiem & animi tui tenuitatem (8.) tibi evenerunt: regina autem præcepit, ut Nectanebi corpus in Palatio ſuo ſepeliretur.

CAP. XIII.

ומלך פלוסיא מהמדינות הסמוכי למקדוניאה היה מאוהבי פיליפוס ומאנשי בריתו וישלח אליו מנחה סוס עצום ונאה לא נראה כמוהו בכל ארץ מקדוניא ויכנה את שמו בוציפ'אל· והסוס היה בעל עצמה וחזק ומרוב עצמו וחזקו לא יוכל פרש לרכבו כי כל הקרב אליו היה הורג· ויצו המלך ויעשו לו מלוב ברזל ויביאוהו אליו ויעמוד שם ויכלכלוהו בו וכל איש משפט מות צוה המלך להשליך אליו ויהי בעשותם כן והסוס היה משחיתו ומכתת עצמותיו כרגע ואוכל את

REx autem Peluſii, (1.) qui provinciis, Macedoniæ vicinis, imperabat atque Philippi amicus & confœderatus erat, eidem eqvum donavit elegantem (2.) ac robuſtum, cui ſimilis in univerſo Macedoniæ regno non reperiebatur, eique Bucephali nomen impoſuit, huic equo ob robur & ferociam nemo inſidere poterat, (3.) omnis enim, qui ei appropinquabat, ab ipſo interficiebatur, qua de cauſa etiam ſeptis (4.) ferreis incluſus regis juſſu continebatur, ibique alebatur atque eum, qui mortis reus erat, rex feroci huic equo projiciendum mandabat, quo facto equus hominem illum ſtatim perimebat ejusque oſſa comminuebat ac carnem devorabat. His itaque ſeptis equus iſte longo ſatis tempore incluſus coërcebatur, nec quisquam propius

(8.) Vel: Ingenii ſeu ſcientiæ tuæ exiguitatem, ſic enim juxtà Hebræum etiam vertere poſſis; redarguit autem Alexander hoc loco ſtudium matris ſuæ curioſum in exquirendis regis Philippi arcanis, ut ſenſus ſit, niſi tu regina mater Nectanebum conſuluiſſes de regis Philippi arcanis, quonam ſcil. is animo ergà te affectus eſſet, ego Nectanebum haud interfeciſſem.

(1.) Ita hic verto פלוסיא vid. quæ ſuprà cap. 9. n. 12. annotata ſunt.

(2.) Plinius lib. 8. cap. 42. ſcribit, Bucephalum ſedecim talentis ex Philonici Pharſalii grege emptum fuiſſe, confer Freinshemii Supplement. in Curtii librum 1. c. 4.

(3.) Plinius dicto loco ſcribit: hic equus, regio inſtratus ornatu, neminem alium, quàm Alexandrum recepit in ſedem; ſine ornamentis verò ac nudus cuilibet equiſonii ſe dedit conſcendendum, vid. & Plutarch. in Alexandro.

(4.) Seu: cancellis, hac enim generali appellatione hìc uti volui, poſſes juxtà Hebræum etiam caveam ſeu caniſtrum ferreum interpretari, confer. hìc R. Jac. Abendanæ not. ad Zachar. cap. 1. in Michol Jophi, ubi ipſe virum illum, equo inſidentem, de quo Zachar. dict. cap. 1. verſ. 8. agitur, de Alexandro Magno, equo ſuo Bucephalo inſidente exponit. it. Abarbenel. ad Zachar. dict. c. 1. fol. 281. col. 3. med.

Digitized by Google

את בשרו ׃ ויהי הסוס אסור בתוך
הכלוב ימים רבים ואיש לא יכול לקרוב
אליו ׃ ופיליפוס הלך אל אחד מצלמי
תועבותיו הנעשים בחכמ׳ על ידי חרטומיו
ואשפיו לדרוש ממנו להראותו מי ישב
על כסאו אחריו ׃ וירא בחלומו והנה
אחד מהצלמים בא אליו ויאמר האיש
אשר ירכב על הסוס האסור אשר לך
הו׳ ימלוך אחריך ׃ וישמור פיליפוס את
הדבר בלבו ולא גלה סודו לאחד מעבדיו ׃
ויהי כהגיע אלכסנדרוס אל ט״ו שנה
והוא כבר נשא ונתן בכל חכמה ולמד
חכמות המוסר מקלס״תאנס וחכמת
בפלוסופיא מאר״סטו הפלוסוף ׃ וחכמת
הזיין והגבור׳ מכשבא״ש הגבור הגדול
שמו בין חשרי הגבור בטכסיסי המלחמות
חיותם והנה יום אחד והוא עובר על
פתח מאסר הסוס המוסר׳ הנזכ׳ ויפן
אליו וירא והנה עצמות אנשים בין רגליו
וגלגלות שבורות ויחר לו מאד ׃ ויושט
ידו מתוך חלוני הכלוב וימשש את צואר
הסוס ויפן הסוס וילחך את ידו בלשונו ׃
ויצו אלכסנדרוס ויפתחו את הכלוב
ויפשוט ידו על צוארו ולא פנה הסוס
אנה ואנה וירכב עליו אלכסנדרוס מבלי
אפסר ורסן ׃ וכראות פיליפוס זה כי
הגידו אליו ויבשר וישמח עליו מאד ׃
ויאמר

us ad illum accedere audebat; Philippus autem ſimulacrum aliquod ex idolis (5.) ſuis, magica arte fabrefactum, adiens conſuluit, ut ſciret, quisnam poſt obitum ſuum regno præfuturus eſſet; vidit autem per ſomnium idolum quoddam ad ſe venire, atque ita loqui: quicunque equo tuo, ſeptis incluſo, inſederit, is te mortuo regnabit; hæc dicta cùm Philippus animo ſuo volutâſſet, nemini ex miniſtris ſuis arcanum iſtud revelavit: Alexander autem decimum quintum agens annum, jamdum omnigena eruditione inſtructus erat, nam diſciplinam *(6.)* quidem à Calliſthene; Philoſophiam autem ab Ariſtotele, (7.) Philoſopho; artes verò militares ac fortitudinem à Casbane, (8.) fortiſſimo viro, didicerat. Quamobrem nomen ejus ac virtus inter principes ac duces regni admodùm celebre erat: accidit autem die quodam, ùt Alexander ad oſtium ſepti illius, cui ferox iſte equus incluſus erat, accederet, ibique ſub ejusdem pedibus oſſa hominum craniaque confracta videret, atque ideò ad indignationem admodùm moveretur. Poſteà Alexander manum ſuam per cancellos extendebat equique collum palpabat, quo facto equus reſpiciens lingvâ ſuâ Alexandri manum blandè lambitabat; Alexander itaque ſeptum recludi juſſit ac manum ſuam collo equi, qui jam non amplius, prout anteà, hinc inde ferociter reſpiciebat, ſed placidè ſtabat, impoſuit, eique ſine capiſtro ac freno inſedit, id quod cùm Philippus vidiſſet (nam ea res ei nunciata erat) admodùm gaviſus eſt & Alexandrum læto excipiens animo dixit; laus ſit Deo Optimo Maximo, qui vera de te per nuntios ſuos divinos prædixit; dein rex Alexan-

(5.) Autor ſive interpolator Judæus gentium idola hic vocat תועבות i. e. abominationes.

(6.) Sive eruditionem, ſic vocem מוסר hic vertere poſſis, quâ cœteræ artes, præter ſtudium Philoſophicum, intelliguntur.

(7.) Vide, quæ infrà cap. 18. n. 1. & c. 24. n. 6. annotata ſunt.

(8.) Ita hic interpretor: כשבאנש quisnam verò ille Casbanes fuerit, aliis jam inquirendum re inquo, fortè nomen iſtud corruptum hic legitur, neque enim iſtud apud Hiſtoricos, qui res ab Alexandro Magno geſtas deſcripſerunt, invenire potui.

Digitized by Google

ויאמר התהלה לאל' אלהי האלהים כי נאמנו עליך דברי האלהות שלוחיו ואז ספר לו את אשר נראה' לו בחלום הלילה׃ ויענהו אלכסנדרוס לו נתת לי חיל ורכב ופרשים לצאת ולהלחם באשר רצונך להלחם בו אז האמנת בחזיונך וישיבהו המלך עשה בני כטוב בעיניך ובחר לך מגבורי כרצונך והנה אני צויתי לתת לך מאוצרי מ' אלפים זהובים לצידה לדרך׃ ויבחר לו מאה פרשים גבורים מגבורי המלך ושריה ויצו להוליך על ימינו את הסוס בוספאל ויצא אלכסנדר עם הגדוד ועמו פאסתיוס הסופר ליועץ׃ ויפגע בדרך את ניקולאס מלך אנדריאש בא בחיל כבד ובראות נקולאש אלכסנדר וישאלהו ויאמר מי אתה ויענהו בגאוה ובוז אני אלכסנדרוס בן פליפוס המלך ויאמר אליו הלא שמעת מי אני ואיכה תרים קולך למולי לענות בגאוה ובוז׃ ויענהו מכירך אני כי אתה הוא ניקולאש מלך אנדריאש ואל יגבה לבך ברוחך בשררה לחשוב כי לבדך תמשרה כי גם אני משנה לאדוני אבי המלך האדיר׃ והלא ידעת כי הגבהה משפיל ומשפיל את בעליו והשפל תאזיר גבר על הרב המתגאה׃ ויאמר לו ניקולאס לו תברח לנוס מפני והיה טוב לך׃ ויענהו אלכסנדרוס כמשחק עליו נמרת הלאה

Alexandro ea, quæ ipſe per ſomnium viderat, narravit, ad quæ Alexander reſpondens: utinam, inquit, pedeſtres copias, ut & currus ac equites mihi des, ut egrediens adverſùs eos, quos velis, pugnare poſſim! tunc majorem certè fidem haberes viſo illi nocturno, quod tibi dormienti apparuit; rex verò eidem reſpondit: fac, mi fili, prout tibi viſum fuerit & ex militibus, quoscunque volueris, tibi elige, en ego præcepi, ut expeditionis inſtruendæ cauſa quadraginta aureorum millia ex theſauro meo tibi ſuppeditentur. Alexander itaque centum equites fortiſſimos eorumque præfectos ex regis militibus delegit, eisque, ut equum Bucephalum ſibi adducerent, injunxit, dein cum exercitu ſuo egreſſus & cum illo Phaſthius, (9.) ſcriba, quem ſibi conſiliarium adjunxerat, obvium habuit Nicolaum, (10.) Andriæ (11.) regem, qui grave agmen ſecum trahebat, hic, cùm Alexandrum conſpexiſſet, ac quisnam eſſet, interrogâſſet, ille contemptim ac ſuperbè reſpondit: ego ſum Alexander, Philippi regis, filius; ad hæc Nicolaus: annon, inquit, audiſti, quisnam ego ſim? cur adeò ſuperbè ac contemptim coràm me vocem attollere haud veritus es? Alexander verò eidem reſpondens: novi te, ait, quòd ſis Nicolaus, Andriæ rex; ſed noli propterea ſuperbire, quòd magna potentiâ præditus ſis, nec te ſolum putes eſſe, qui imperiô valeas, nam ego quoque patri meo, regi potentiſſimo, proximus ſum, annon tibi notum eſt, quòd ſuperbia eum, qui elato eſt animo, dejiciat ac deprimat; humilis autem & parvus ſuperbum vincat? ad quæ Nicolaus reſpondens: utinam, ait, tu aliquò loci abires ac temet è conſpectu meo abſconderes, id enim ſatius tibi foret! Alexander ve-

rò

(9.) Sic nomen: פאסתיוס hic vertere volui, fortè Hephæſtionem intelligit Judæus interpolator.

(10.) Quisnam hic rex fuerit, jam aliis inquirendum relinquo; certè nec Q. Curtius nec Arrianus de expeditionibus Alexandri Magni iſtius Nicolai ullam faciunt mentionem.

(11.) Hebr. אנדריאש ſic in Hebræo hîc legitur; eſt aliàs Andros inſula Samo vicina, Aſiæ adjacens.

Digitized by Google

הלאה אתה בן אדם ומי אתה ומי אני
ויאמר ע׳ג ניקולאוס שנית לו ותתחר
לברוח מפני הודי טוב לך׳ ויענהו
אלכסנדר במשחק עליו נטה הלאה אתה
בן אד׳ ומי אתה ומי אני׳ ויהי בשמע
ניקולאוס את דבריו ויחר לו עד מאד
כי לא קראו בשם מלך ויאמר אליו הוי
כסיל ובער אתה מתגאה בעצמך ולא
תדע כבוד המלכים ולו צויתי לעבדי
לרוק עליך הלא תטבע ברוקם׳ אמנם
אחמול על הוללותיך כי נער ובער את׳
ויקצוף עליו עד מאד וירק בפניו ויאמר
לו ככה יעשה לכסיל כמוך אשר אין לו
בשת ואלכסנדר לא שת לבו למעשהו
ויען ויאמר לו במענה רך מעשה כמו נבל
עשית ולא אמציאך כמוהו אולם אם
הקידות בי יום אחד אשר נתראה פנים
להלחם בגדודנו שנינו או ידע מי הכלב
ומי הארי׳ ויועדו שניהם להקבץ יחד
ליום מועד׳ וישב כל אחד מהם לעירו
וליום הכסא נאספו שני הגדודים ותעל
זעקתם וילחמו מקצת היום עד אשר נס
חיל נקולאוש מפני חיל אלכסנדר׳ וירדוף
אחריו אלכסנדרוס עד אשר הדביקו
במערכה וירדוף אחריו וידביקו ויהרגהו
במערכה וירדוף אחר החיל עד באו ע
תוך מדינת נקולאוש וימלוך עלי׳ ויפקוד
שם שריו ועבדיו וישב את פניו לשוב
אל ארץ מולדתו וכתר המלכות בראשו
ובבאו לארצו מקדוניאה מצא פיליפוס
אביו נשא אשה אחר׳ על נבואר׳ המלכה
אמו

rò illum veluti ludibrio excipiens: procùl hinc abſcede, inquit, mi homo, quisnam tu es ac quis ego? (12.) aſt Nicolaus iterùm minitans ei dixit: utinam è conſpectu meo temet auferres, id enim tibi expediret! Alexander autem eundem deridens: procùl hinc, inquit, abſcede, mi vir, quisnam tu es ac quis ego? (13.) hæc cùm audiſſet Nicolaus, ad iram valdè commotus fuit, inprimis, quòd Alexander illum non appellâſſet regem, quamobrem Alexandro dixit: tu ſanè, ô ſtolide ac fatue, nimiùm ſuperbis nec reges honorare didiciſti, certè ſi ſervis meis præciperem, ut ſputa in te conjicerent, annon illi te ſputis ſuis ſubmergerent? ſed parco ſtultitiæ tuæ, quia adoleſcens es ac ſtolidus. Dein Nicolaus Alexandro valdè ſuccenſens ſputum in illius faciem conjecit his dictis: ſic fiat ſtupido, tui ſimili, cui nullus ſupereſt pudor! Alexander autem propter hoc factum haudquaquam animo commotus fuit; ſed eundem miti reſponſo excipiens: tu ſanè inſipienter, inquit, egiſti, nec te alium, quàm ſtolidum, deprehendo, utinam certum mihi conſtitueres diem, quo certamen inire & adductis copiis ambo manum conſerere poſſimus! tunc ſanè conſtabit, quis canis aut leo ſit; cùm itaque inter utrumque de die, quo congrederentur, conveniſſet, ad urbem ſuam unusquisque intereà reverſus eſt; præfinito autem tempore ambo copias ſuas contraxerunt ac ſublato clamore graviſſimum excitârunt prælium, quod tàm diu duravit, donec Nicolai copiæ ab Alexandri exercitu in fugam conjectæ eſſent; quo facto Alexander Nicolaum perſecutus eſt, eumque in pugna deprehenſum interfecit atque ejusdem exercitui fugienti eò usque inſtitit, donec in mediam Nicolai provinciam perveniſſet, quam cùm Alexander ſibi ſubjeciſſet eidemque duces & principes præfeciſſet, in patriam ſuam rediit, regiam coronam capite gerens.

(12.) Idem eſt, ac ſi diceret: te ſane præ me parvi vel nihili æſtimo, vid. num. ſequ. 13.

(13.) Vid. quæ num antec. 12. annotata ſunt.

אמי במקומה ושנה קליאופטרי ויעש
משתה גדול ושריו ועבדיו מסובין לפניו
ויבא אלכסנדר וירא המשתה ענה ויאמר
הנני מבשרך אדני בכתר הנצח והגבורה
אשר נתן לי אלהים בראשית מלחמתי
ואני מבקש לנביארש אמי מלך אשר
אשיאנה לו ולא אקראך להיות בבית
המשתה הזה · וישיבהו סליקאוס שר
צבא פיליפוס אשר היה מיסב שם ויאמר
המלך פיליפוס נשא אשה שתלד לו בן
אשר ידמה לו בתארו וישיבהו על כסא
מלכותו אחריו · בשמע אלכסנדר את
דברי סליקאוס חרה לו עד מות ויכהו
במטה אשר בידו על ראשו וימות · כראות
פיליפוס כי סליקאוס שר צבאו מת
בערה בו חמתו ויקם על פני אלכסנדר
במאכלת אשר בידו להכותו ובקומו
אחזתהו פלצות ובעתתהו רוח רעה ויפל
על פניו ארצה ויצא אלכסנדר מאולו
בחרי אף ויבלע המשתה ויהי פיליפוס
חולה ויבקרהו אלכסנדר ביום השלישי
ויאמר לו אלכסנדר פיליפוס לא היה נכון
לי לקרוא לך בשם וגם לא אכנך כבני
בן לאביו אמנם כבני האח לאחיו ועתה
שמע בקולי איעצך והשיבה את אשתך
שלא הריעה מעלליה ואתה הרעות
מעלליך לקחת אשה אחרת בלעדיה ואל
תתגאני בהרגי סליגאוס שר צבאך
אחרי

rens. Poſteaquàm verò in Macedoniam venit, comperit à Philippo, patre ſuo, aliam in Locum Nebiræ reginæ matris ſuæ, ductam eſſe uxorem, (14.) quæ Cleopatra vocabatur. Philippus autem magnum apparaverat convivium, in quo principes illius & magnates coràm ipſo accubuerunt; hunc convivii apparatum ac feſtivitatem cùm Alexander ſuperveniens conſpexiſſet; en lætum, inquit, tibi, Domine rex, affero nuntium victoriæ ac fortitudinis coronâ cinctus, quam mihi Deus in principio belli dedit; ſed alium jam Nebiræ matri meæ regem quæro maritum, ad cujus convivium te haudquaquam vocabo, ſicuti nec ipſa à te ad hoc convivium vocata eſt; Seleucus (15.) autem, quem Philippus exercitui præfecerat, ac qui tunc temporis convivio intererat, Alexandro reſpondit: Philippus rex uxorem duxit, quæ ei filium, vultu ac formâ patri ſimilem, pariat, quem ipſe ſibi ſucceſſorem regio ſolio imponet; ad quæ Seleuci dicta Alexander, adeò irâ commotus fuit, ut baculum, quem tunc manu gerebat, illius capiti impingeret eumque interficeret; Philippus autem, cùm Seleucum, exercitus ſui præfectum, interemptum vidiſſet, facinus iſtud tàm indignè tulit, ut cultro, quem manu tenebat, Alexandrum peteret, quò eundem interficeret; dum verò ſurgebat Philippus, ſubito tremore correptus ac malo turbatus ſpiritu in terram procidit, quo factum eſt, ut Alexander irâ inflammatus evaderet ac convivium turbaretur; cùm verò Philippus in morbum incidiſſet, Alexander tertio pòſt die regem inviſens eidem dixit: Philippe, non æqum mihi eſt, ut te (patris) nomine vocem, neque etiam te, ut patrem filius; ſed ut frater fratrem compellabo, jam meum audi

(14.) Juſtinus Hiſtor. lib. 9. cap. 5. ſcribit, quòd Philippus Attali ſororem, expulſa Alexandri matre, Olympiade, propter ſtupri ſuſpicionem in matrimonium receperit, confer. Ejuſdem Juſtin. eod. l. 9. cap. 7. n. 2, & infrà hoc cap. 13. num. 16.

(15.) Ita hic vertere volui סליגאוס Juſtinus verò Hiſtor. lib. 9. cap. 7. ſcribit, quòd Alexander in convivio primum cum Attalo, mox cum ipſo patre jurgatus ſit. Plutarchus quoque in Alex. cap. 15. refert, Alexandrum in iſta contentione ſcyphum in Attalum conjeciſſe.

אחרי אשר היה בן מות בדברו אלי
כדברים האלה באזנך ולא הורה לך
לקום עלי להנקם מיתת סליגיאוס כי כן
עשיתי בפגעי בו · כשמוע פיליפוס דברי
אלכסנדר בכה בכי גדול ויבך אלכסנדר
עמו ואחרי כן יצא ויבא אל נביארש
אמו ויאמר אליה אל יחר אפך בגלל
מעשה פליפוס ואשמתו עמך כי החטא
אשר עשית בסתר עשה פרי בגלוי
וטוב מאד הוא לנשים לסבול עול
בעליהן ויקחה אמו נביארש בידה
ויביאה לפני פיליפוס ויהי כראותו
נשאה חן בעיניו ויקרבה אצלו ויחבקה
וינשקה ויושיבה על כסאה ויגרש את
האשה אש' לקח עליה ·

di conſilium atque uxorem tuam (quæ nullam tibi injuriam fecit, ſed tu potius eidem contumeliam intuliſti, dum aliam illius loco uxorem duxiſti) in domum tuam revoca, nec me peccati inſimula, quòd Seleucum, exercitus tui ducem interfecerim, nam morte ſanè dignus fuit, dum me verbis tàm acerbis, te præſente & audiente, laceravit nec tibi convenit, ut contrà me ſurgeres atque Seleuci mortem vindicares, jure enim meritoque illum interfeci. Cùm hæc Alexandri verba Philippus audiſſet, in lacrymas prorupit & unà cum illo Alexander, qui poſteà egreſſus ad Nebiram, matrem ſuam, venit eique dixit: noli ob Philippi facinus ac peccatum in te admiſſum, iraſci; nam delictum, quod tu clàm perpetrâſti, propalàm tulit fructum, prodeſt ſanè fœminis, ut maritorum ſuorum jugum ferant: his dictis Alexander matrem ſuam manu tenens ad Philippum deduxit, qui illam placido vultu excepit ac propiùs accedens eandem amplexus atque oſculatus eſt, inque ſolio priſtino, expulſâ uxore (16.) nuper ducta, collocavit.

CAP. XIV.

ויהי לימים וישלח דריוש מלך פרס
מלאכים אל פיליפוס לבקש ממנו המס
אשר היו משיבי' לו מדי שנה בשנה
ויחשך אלכסנדרוס מתת להם מאומה ·
ויאמר אלכסנדר למלאכי' לכו אמרו
לאדוניכם דריוש כי פיליפוס בעת היותו
מבלי בנים היתה לו תרנגלת מטלת
ביצי זהב וכאשר נולד לו בן עמדה
התרנגלת מלדת ויתמהו המלאכים איש
אל רעהו איך מלאו לבו לדבר כדברים
האלה

Poſteà Darius, Perſarum rex, legatos ad Philippum miſit, ut tributum quotannis pendi ſolitum ab eo exigerent; Alexander autem nequaquam permiſit, ut illis aliquid ſolveretur, poſteà legatos ſic allocutus eſt: abite & Domino veſtro Dario ita dicite, Philippus cùm nullos haberet liberos, gallinam aluit, quæ aurea peperit ova; ſed ex quo filius ei natus eſt, gallina illa parere deſiit; hoc Alexandri dictum legati inter ſeſe admirati, quomodo id in illius animum veniſſet, abierunt: Cùm verò iidem domum reverſi eſſent, Philippo nunciatum fuit, Armeniam & Caraſenam, (1.) è regio-

(16.) De qua ſupra h. cap. 13. n. 14.

(1.) Ita hîc כראספנא verto: alii codices habent פראספנא ſed nomen iſtud corruptum puto, ac, qualis illa fuerit provincia aliis inquirendum jam relinquo.

האלה וילכו לדרכם · וכשוב מלאכי
דריוש והנה מגידים באו ויגידו לפוליפוס
כי ארמיניאה וכראסנא מארצות המערב
למקדוניאה אשר היו תחת ממשלת
פוליפוס מרדו בו וימאנו לתת לו מס
במשפטם ויאמר פוליפוס לאלכסנדרוס
אסור המרכבה ועלה עליה' למלחמה ·
ויצא אלכסנדרוס בחיל כבד ויצר על
המדינות הקשורות על אביו ויכניעם
לפניו וישיבו ויתנו לו מס במשפטן ·
ויהי בנסעו על המדינות ההן קשרו על
פוליפוס אנשי ברטניא ויצא כראבונים
מלך ברטניאה בחיל כבד לעלות על
מדינת מקדוניאה ולמלך עליה לבעבור
לקחת את נביארש המלכ' אם אלכסנדרוס
כי חשקה זה ימים · ויחן במדינת אגאניא
הקרובה למקדוניאה ובשמוע פוליפוס את
שמע קול מחנהו יצא אליו בראשית
גדודיו וכראותו כי רב חילו הסב את
פניו לשוב למקדוניא ולבלתי הלחם עמו
וירא אושאנים אדון אגניאה העובר
לכרסנים כי נס פוליפוס וירדוף אחריו
וידבק אותו מול עיר מקדוניאה ותגבר
המלחמה ביניהם ויך אושנים את פוליפוס
על ראשו ויפול מעל מרכבתו ארצה
כמת · ויברח את חיל פוליפוס עד שער
העיר

regionibus Macedoniæ occidentalibus, quæ ſub Philippi erant ditione, ab eo defeciſſe, nec tributum pendere velle, ſicuti hactenus facere conſveverant, quo cognito Philippus juſſit, ut Alexander currum conſcenderet & exercitum contrà provincias illas educeret; cui mandato ipſe morem gerens grave agmen ſecum duxit, ac regiones iſtas, quæ contrà patrem ſuum conſpiraverant, ſubjugavit easque ad officium redegit, ut ſcilicèt tributum, hactenus pendi ſolitum, deinceps ſolverent; intereà autem, dum Alexander in expeditione adverſùs provincias illas occupatus erat, Britanni (2.) in Philippum conjurârunt & Cerabones, (3.) Britanniæ rex, ingentes copias ad ſubigendam Macedoniæ provinciam eduxit, ut reginam Nebiram, Alexandri matrem, quam ille longo jam tempore deperibat, in poteſtatem ſuam redigeret. Quare caſtra in provincia Agania, (4.) quæ Macedoniæ vicina erat, poſuit; Philippus autem, cùm ejus rei fama ad ipſum perlata eſſet, reliquas copias (5.) adverſùs illum eduxit; ſed, dum ingentes copias iſtas hoſtiles vidit, in Macedoniam redire nec cum hoſte dimicare ſtatuit; Verùm Oſanes, (6.) Aganiæ dominus, qui ad Caraſenos tranſierat, cùm animadvertiſſet, Philippum fugam adornare, eundem perſequens non procùl ab urbe Macedoniæ deprehendit, hinc grave certamen inter ipſos obortum eſt, in quo Oſanes Philippi caput vulneravit, quo facto Philippus è curru provolutus in terram mortuo ſimilis cecidit; Oſanes verò, cùm Philippi exercitum ad portas usque urbis perſecutus eſſet

(2.) Sic interpretor hic אנשי ברטניא; ſed etiam hoc in nomine errorem interveniſſe puto.

(3.) Hebr. כראבונים ſic in noſtro habetur codice, poſſes & vertere: Crabones; alia exemplaria legunt כראבונים; Verùm hic quoque in nomine erratum eſſe exiſtimo, confer. quæ ſuprà lib. 1. c. 2. n. 15. & 20. hac de re dicta ſunt.

(4.) Ita hic verto אגאניא; ſed & hoc nomen corruptum puto.

(5.) Præter iſtas ſcilicet, quas Alexander in expeditione adverſus provincias rebelles ſecum duxerat, de quibus paulò antè.

(6.) Hebr. אושאנים, ita hic habetur: ſed paulò poſt idem vocatur יושנים i. e. (uti equidem exprimo) Joſanes, ſic Judæi in nominibus propriis parùm curioſi eſſe ſolent, vid. quæ num. antec. 3. & num. ſequ. 7. annotata ſunt.

העיר ויבא אל בירת מקדוניאה ויכבשה ויבקש את נביארש לקחת׳ ולא יכול כי עלתה באחד המבצרי אשר היו שם׃ ובבוא יושנים אל בירת מקדוניאה הגיע חיל אלכסנדרוס בשובו מארמניאה אחרי כבשו אותה׳ וידע יושנים בבואו ויצא ממקדוניאה׃ ויבא אל מדינת יואנים הקרובה אליה ויתאור לצא׳ לקרא׳ חיל אלכסנדרוס וידע אלכסנדרוס את כל אשר עשה וילך לקראתו ויבא אל תוך מחנהו ויכהו בחרבו על ראש יושנים וימיתהו וינס חילו וילך אל מקום המערכה אשר בו נפל פוליפוס אביו ויקראהו מרחוק ויבך׃ ופוליפוס עדן נשמה בו ויענהו ויאמר הקולך זה בני אלכסנדרוס עתה לא אדאג על מותי כי ארע כי תשיב נקם לצרי ויאנח אנחה גדולה וימת שם׃ ויפול אלכסנדר על פני פוליפוס ויבך ויצו ויחנטוהו כמשפט המלכי׳ ויקברהו שם׃ ויתאבל עליו עד עבור ימי בכיתו והיה׃ בעברם וישב אלכסנדר על כסא המלכות וימלוך על כל ארץ יון וישלח ויקרא לכל שריו ועבדיו ויבאו לפניו ויאמר אליהם׃ שמעו אלי שרי מקדוניא ותארסיאה ותלאסיא וכל פאות היונים הביטו וראו כי ושימו לבבכם באמרותי ואל תבטחו בגבורת

eſſet, copias ſuas arci admovit eamque expugnavit ac Nebiram ſolicitè quæſivit, ut illâ potiretur; ſed fruſtrâ: ipſa enim in turrim munitiſſimam, quæ ibidem erat, ſeſe receperat; intereà verò, dum Oſanes, (7.) turri iſti expugnandæ intentus erat, Alexander ex Armenia, quam ſibi ſubjugaverat, reverſus cum exercitu ſupervenit; de cujus adventu cùm Oſanes certior eſſet factus, relictâ Macedoniâ ad Jonum (8.) provinciam, non procùl inde ſitam, ſeſe recepit, ubi cum exercitu ſuo Alexandri copiis obviam ire conſtituit; Alexander autem omnia, quæ hoſtis moliebatur, edoctus in mediam illius aciem impetum fecit, atque Oſanis capiti grave vulnus inflixit eumque gladio interemit, quo facto Oſanis exercitus in fugam verſus fuit; Alexander verò ad locum pugnæ, in qua Philippus ipſius pater ceciderat, venit eumque lamentabili voce procùl adclamavit, cui Philippus adhûc ſpirans reſpondit: nonne hæc vox tua eſt, mi fili, Alexander? jam mortem haud timeo, quia te hoſtium meorum ultorem fore ſcio, hæc cùm dixiſſet Philippus, magno gemitu emiſſo, ibidem exſpiravit; (9.) aſt Alexander ſuper Philippi faciem procidens eundem deflevit ac præcepit, ut demortui corpus regio more aromatibus condiretur, (10.) dein Philippus defunctus terræ mandatus fuit; cùm verò tempus luctûs præteriiſſet, Alexander regium occupans ſolium toti Græciæ imperavit omnesque principes ac miniſtros ſuos vocari juſſit, quos Alexander præſentes ſic allocutus eſt: audite, principes Macedoniæ, Tarſiæ ac Thalaſſiæ (11.) ut & Græciæ univerſæ, ad me reſpicite dictiſque meis animum advertite, nec ullam in viribus humanis, ſed

(7.) Vel: Joſanes, יושנים Vide, quæ num. antec. 6. de hoc nomine annotavi.

(8.) Ita hic vertere volui יואנים, eſt enim Jonia Græciæ regio.

(9.) Juſtinus Hiſtor. lib. 9. c. 6. Philippi mortem longè aliter refert, quàm autor noſter vel potius Judæus interpolator hic adducit.

(10.) De verbo חנט, quod hic occurrit, vid. Commentar. ad Geneſ. c. 50. v. 2. & ſeq.

(11.) Ita hic verto תארסיה׃ ותלאסיא, fortè legendum erit literis tranſpoſitis תראסיה׃ ותסאליא i.e. Thracia & Theſſalia, etenim nomina propria in autore noſtro corruptiſſima ſunt.

בגבורת אדם בלתי בשם יתברך לבדו
והוא יושיעכם מכף כל הקמים עליכם
ויפיל את אויביכם חללים לפניכם ואל
ירך לבבכם במות פוליפוס אבי והתנחמו
בי ואת' בעלי זרוע לטשו איש חרבו
ואיש חניתו והאיש אש' אין אתו כלי
קרב יקנה לו כי אני אשכיר חצי מדם
אויביכם ולא אשקוט ולא אנוח כי לא
נאה המנוחה למלכים· ויענו זקני גדודיו
ויאמרו כבר יגענו ונלאינו בימי אביך
ואין בנו כח לשאת עתה כלי קרב כי
קפצה עלינו זקנה והחרב ו מלחמה
נכונים לילדים ולבחורים· ויענם הוא
אנחנו צריכים אל הזקנים ואל הישישים
מאד מהנערים והילדים כי הילדים בוטחים
על גבורת ילדותם ויביאו את נפשם
במבוא המות ועצת הזקנים תנהלם
ותנחם· וכשמוע ההמון את דברי
אלכסנדר ישרו בעיניהם מאד ויקדו
וישתחוו לו וישבחוהו טוב הדבר אשר
דברת מאד הננו עושים באש' דברת
ויפקוד על העם זקנים וישישים לעשות
על פיהם כל דבר ויעשו כן. וימלוך
אלכסנדר תחת אביו והוא בן עשרים
שנה במלכו תחת אביו והיה גבור מלחמ'
וחכם ושם רבו המלמדו להועיל
אריסטוטוליס החכם· ויהי בהיותו
בן עשרי' לא דמה לא לאביו ולא לאמו
וגם ביום הולדת אותו היה כן· ותהי
צורתו

ſed in ſolo Deo ſpem ponite, is vos ab omnibus inimicis veſtris liberabit hoſteſque veſtros interfectos pedibus veſtris ſubjiciet, nolite ob mortem Philippi, patris mei, animum abjicere; ſed in me ſolatium ac fiduciam veſtram collocate, robore eſtote inſtructi gladioſque veſtros & haſtas acuite; cui arma deſunt, is ſibi illa comparato, ego enim ſagittas meas hoſtium ſangvine tingam, nec langvido aut remiſſo ero animo, otium quippe regibus minimè convenit. Ad hæc ſeniores exercitus eidem reſponderunt: jam anteà vivo adhùc patre tuo laboribus & moleſtiis defatigati ſumus, nec vires nobis jam ſuppetunt, ut arma gerere poſſimus, nam ætate graves ſumus; arma verò ac ſtudia bellica juvenibus & ætate florentibus conveniunt: Aſt Alexander iiſdem reſpondens: jam magis, inquit, nobis opus eſt veteranis & ſenioribus, (12.) quàm juvenibus & adoleſcentibus, hi enim ætatis ſuæ viribus confiſi ſæpè vitam ſuam mortis periculo exponunt; ſeniorum verò prudentia eoſdem regit ac moderatur; hæc Alexandri dicta cùm multitudo audiſſet, eidem valdè placuerunt ac prono in terram vultu ipſum venerati reſponderunt: optimè dixiſti, ecce parati ſumus, ut omnia, quæ juſſeris, faciamus. Poſteà Alexander militibus præfecit ſenes & veteranos, ut illorum dictis audientes eſſent, quod & ipſi promptè executi ſunt; Alexander autem patri ſuo ſucceſſit, cùm viginti annos compleſſet, (13.) nec fortis ſolùm, ſed etiam prudens in bello fuit ac præceptorem habuit Ariſtotelem, ſapientem virum, qui illum ad quævis præclara facinora inſtruebat; cœterùm Alexander, vigeſimum ætatis annum agens, nec patri nec matri ſimilis erat facie, (14.) idque jam inde ab ipſa nativitate: nam vultu leonem referebat atque oculi ejus turbidi & obſcu-

(12.) Hùc faciunt, quæ Juſtin. Hiſtor. l. 11. c. 6. n. 4. adducit.

(13.) Conſentit Juſtin. Hiſtor. lib. 11. cap. 1. n. 9.

(14.) Vide, quæ ſuprà cap. 12. num. 3. annotata ſunt.

צורתו בצורת פני אריה ועיניו מעורבות ומעורבו' עינו הימנית שחורה ומבטת למטה והשמאלית היתה לבנה כעין החתול ומבטת למעלה ושניו חדודות כשני הכלב והיה מהיר כאריה מילדותו·

obſcuri (15.) erant; dexter quidem nigro colore deorſùm inclinabat; ſiniſter verò albus, tanquàm felis oculus (16.) erat ac ſurſùm reſpiciebat; dentes, perinde ut canis, acutos (17.) habebat & leonis inſtar à prima pueritia promptus (18.) erat.

CAP. XV.

בראשית מלחמותיו הסב ופקד אנשי מלחמו' אביו וגדודיו וימצ' מקדונים שני רבוא וחמשת אלפים אנשי חנית ובהם אנשי מלחמה בחצים ח' אלפים ז' מאות ואנשי חרב שנים רבוא ות"ק ושאר העם יודעי במלחמות ל' רבוא ו' אלפים שש מאות· ויוציא מאוצרותיו חמשת אלפי ככרי זהב ויתנם לבעל חדר להוצאה וחמשת אלפים ככרי כסף נתן לסוכן להוליך בדרך ויתן כסף וזהב לצבא כחפצם ויעש אניות ציי אדירי ק' ואניות משוט ק' ויתן כסף וזהב גם לאניות להוצאה ויעבר אותם בים סיציליאה לעבר באיטליאה· וישמעו גדולי רומא את שמעו וישלחו לו כתר מוכתר במרגליות

ALexander autem, ſtatim atque bellum gerere cœpit, exercitum patris ſui ejusque copias luſtravit & recenſuit, ac Macedonum quidem haſtatorum viginti quinque millia; inter quos octies mille & ſeptingenti erant ſagittarii, numeravit; eorum verò, qui gladios gerebant, viginti millia ac quingentos recenſuit; cœterorum autem hominum, qui armis quoque ferendis apti erant, trecenta (1.) & ſex millia ac ſexcenti erant; (2.) ex theſauro verò ſuo quinque millia talentorum aureorum deprompſit eaque ærarii præfecto (3.) expeditionis maturandæ cauſa tradidit; alia inſuper quinque millia talentorum argenteorum aulæ præfecto (4.) dedit, ut ea ſecum, quocunque irent, duceret; ipſe verò inter milites ſuos tantum auri argentique, quantum quisque voluit, diſtribuit, centum (5.) quoque bellicas (6.) naves ac totidem actuarias (7.) fabricandas curavit, quibus etiam aurum

(15.) Permixti, confuſi, id enim vox מעורבות ſignificat.

(16.) Vide, quæ ſuprà cap. 12. num. 4. dicta ſunt.

(17.) Ita hic verto חדודות, vid. ſuprà d. cap. 12. num. 5.

(18.) Velox, celer, id enim verbum מהיר, quod hic occurrit, ſignificat.

(1.) Hebr. ל' רבוא i. e. 300000. ſic in noſtro codice.

(2.) Juſtinus Hiſtor. lib. 11. c. 6. n. 2. longè minorem copiarum numerum recenſet, vide notas Bongarſii ad dict. c. 6. n. 2.

(3.) Seu Theſaurario, ſic enim vertere poſſis בעל חדרו, qui regio cubiculo ſeu conclavi, ubi theſauri adſervabantur, præerat, Chaldæis גזבר dicitur, vid. Eſiæ c. 1. v. 8. & c. 7. v. 21. ibique R. Salom.

(4.) Ita communiter vertunt vocem סכן vid. Eſaiæ c. 22. v. 15.

(5.) Quoad numerum navium, vid. Juſtin. Hiſtor. lib. 11. c. 6. n. 2.

(6.) Prævalidas, magnas, id enim ציי אדירי hic denotat, ita & R. Salomo ad Num. cap. 24. v. 24. exponit: בורניות גדולות naves magnas.

(7.) Minores, quæ remis aguntur, ſic אניות משוט hic interpretor.

במרגליות ויהדו לאדון ומושל ויקבלוהו
בשמחה׃ ומשם עבר וילך אל ארץ
אפריק' ויצא לקראתו שר צבא אדון
האר' ויהדוהו לאדון וישם מס על הארץ׃
ויעבור משם בארץ לביאה ויכבש אותה
תחתיו׃ ויעבור בארץ בארבריאה ויכבשה
ויסע משם הלוך ונסוע עד לבוא הנהר
היוצא מים אוקיאנוס וירא את מימיו זכים
וצחים וירחץ בהם וירעו לו המים ויכאב
ראשו ויחלה מאד וירפאהו פיליפוס
הרופא במשקים ובתמרוקים׃ ויעבור
משם בארץ מדי ויכניעה׃ ויעבור בנהר
פרת וילך בארץ בקטריאני ויכבשה׃
וישמע דריוש וישלח אליו ספרים לאמר
הלא ידעת כי אני הוא דריוש מלך
המלכים ואדון כל גויי הארץ ואלהי
השמים המליכני ויכין את כסאי׃ ועתה
איך מלאך לבך לעבור את הים ואף
למלוך על גוי מקדון בלתי רשותי גם
באת תכבש מקומות מארצי ולא הכנעת
את נפשך לפני כהכנע העבד לפני
אדוניו׃ לכן מהר בוא והשתחוה לפני
ואם את פי תמרה איסרך במוסר מות׃
ואם

aurum argentumque impoſuit atque easdem in Siciliam deduci juſſit, ut in Italiam trajiceret; cùm verò ad Romanorum principes Alexandri fama perveniſſet, auream illi coronam, pretioſis lapidibus (8.) diſtinctam, eidem miſerunt, ipſumque regem ac dominum ſalutârunt atque illum læti exceperunt: (9.) inde profectus in Africam, obvium habuit illius regionis principem, exercitus ducem, qui eundem quoque pro domino recepit. Poſteà Alexander, cùm tributum iſti provinciæ impoſuiſſet; exercitum in Lybiam traduxit eamque ſubegit, exin profectus in Barbariam (10.) eandem ſubjugavit, poſteà caſtris crebrò motis tandem ad flumen, quod ex Oceano originem ducit, pervenit, ubi, quùm illius aquas limpidas (11.) ac puras vidiſſet, lavandi deſideriô ductus fuit, quo facto capitis dolore correptus graviter ægrotavit; ſed Philippus medicus eundem ſanavit; exinde copiis in Mediam ductis eandem ſubegit, poſteà trajecto Euphrate Bactrianorum terram in ſuam redegit poteſtatem: Darius autem, cùm ejus rei fama ad ipſum perlata eſſet, literas ad Alexandrum miſit in hanc ſententiam: annon tibi notum eſt, quòd ego Darius rex regum atque omnium gentium totius orbis dominus ſim & quòd Deus cœlorum regnum mihi dederit ſoliumque meum firmârit? cur igitur in animum tuum induxiſti, ut mare trajiceres, atque Macedoniæ regnum

P 2 citrà

(8.) Seu margaritis, id enim vox מרגליות, quæ hic occurrit, etiam ſignificat.

(9.) Ariſtus & Aſclepiades ex iis, qui de Alexandri rebus geſtis ſcripſerunt, referunt, etiam à Romanis legatos fuiſſe miſſos ad Alexandrum, audita eorum legatione, jam tum de futura Romanorum potentia aliquid auguratum eſſe, uti ſcribit Arrian. de expedit. Alexandr. Magni lib. 7. pag. mihi 476. confer & Juſtini Hiſtor. lib. 12. c. 13. aſt Livius lib. 9. c. 18. refert, Alexandrum Magnum ne famâ quidem populo Romano cognitum fuiſſe.

(10.) Hoc recentioris ævi nomen autorem vel potius interpolatorem Judæum recentem eſſe arguit, prout exiſtimat Gerhard. Joh. Voſſius lib. 2. de Hiſtor. Græc. cap. 8. confer. quæ in Præfatione mea num. 21. notata ſunt.

(11.) De periculoſo Alexandri morbo, cùm natandi cauſa ſeſe in Cydnum flumen conjeciſſet, vid. Arrian. de Exped. Alex. lib. 2. pag. mihi 89. & Juſtin. Hiſtor. lib. 11. c. 8. ac Curt. l. 3. c. 5. & 6.

ואם אלי תבוא לא תירא כי אחמול על
נעוריך ואסלח על חטאתך ויקרא
אלכסנדרוס את ספרו ולא שם לבו
לדבריו וימלא חמה· ויערוך את צבאו
בארץ הערב בשדה לערוך מלחמה עם
דריוש וגם דריוש הוציא אל השדה צבא
רב ועצום ויועדו יום למלחמה ויערכו
מלחמה גדולה ביום מועד ויכו אלה
באלה ויפלו אלה מאלה רבים· ותחשך
השמש ביום ההוא ויהי רעם חזק ויברחו
הפרסיים מקול הרעם ודריוש עזב את
מרכבתו בכלי נשק וירכב על סוס ויברח
וירדפהו אלכסנדרוס מהלך ארבעים יום
וידבק את אשתו ואת בניו ויתפשם
חיים ודריוש ברח לילה ויך אלכסנדרוס
את חיל דריוש לפי חרב ויצו אלכסנדרוס
אחרי כן לקבור את ההרוגים ויעל מספר
ההרוגים מן המקדונים מאה ותשעה
אלפים וחמש מאות בין רגלי ורוכבי
סוס· ויתפשום חיי׳ מאה ושמונים איש
ומספר ההרוגים מהפרסיים י״ב רבוא
בין רגלי ורוכבי סוס· ויתפשו מהם
חיים ארבע אלפים שרים ומן מקדוני׳
מאה ושמני׳ איש ויאסוף עוד דריוש
מחנה גדול מן הראשון אחרי אש׳ ברח
וישלח

citrà voluntatem meam occupares? neque id tibi ſatis fuit, ſed etiam regiones ditionis meæ ſubegiſti, prætereà non eam animi humilitatem, quâ ſervus dominum ſuum colit, ergà me geris; quocircà celerrimè hûc propera ac temet coràm me proſterne, quòd ſi id recuſaveris, ego te morte mulctabo; ſi verò ad me veneris, noli timere, nam adoleſcentiæ tuæ ignoſcam crimenque tibi condonabo. Verùm Alexander, perlectis Darii literis, illius mandatum parvi fecit, quin potius irâ inflammatus exercitum ſuum in loco campeſtri inſtruxit, ut cum Dario acie decerneret, nam & hic maximas ac validiſſimas copias in campum eduxerat: conſtituto itaque prælii die ambo acerrimam inierunt pugnam & ingens utrimque conflictus obortus eſt, quo multi ceciderunt; eodem illo die ſol obſcuratus ac tonitru vehemens auditum fuit, cujus fragore perterriti Perſæ in fugam ſemet conjecerunt, ipſe quoque Darius curru armisque relictis (12.) equum conſcendit ac fugâ ſalutem quæſivit; Alexander autem quadraginta dierum itinere fugientem perſecutus illius uxorem & liberos vivos in poteſtatem ſuam redegit; aſt Darius noctu aufugiens milites ſuos Alexandri iræ ac cædi reliquit, qui interemptorum corpora humo contegi juſſit; Macedonum quidem interfectorum tàm equitum, quàm peditum numerus fuit centum & novem millium ac quingentorum, (13.) è quibus centum & octoginta vivi capti ſunt; ex Perſarum verò agmine 120000. (14.) tàm pedites, quàm equites ceciderunt; principes 4000. vivi capti fuerunt; è Ma-

(12.) Vid. Arrian. de Exped. Alex. l. 2. pag. mihi 109. ut & Curtii ac Juſtini Hiſtor. locis jam num. anteced. 11. adductis.

(13.) La perte bien grande pour une armée victorieuſe, jactura ſanè magna exercitus victorioſi; errorem itaque in numero hic ſubeſſe puto. Juſtinus Hiſtor. lib. 11. c. 6. narrat in prima congreſſione in campis Adraſtiis ſive ad Granicum amnem de Alexandri exercitu novem pedites, centum viginti equites cecidiſſe, ſed Arrianus lib. 1. de Exped. Alex. Magn. pag. mihi 47. variat quoad numerum interemptorum, vid. Joh. Freinshem. Supplem. in Curtii lib. 2. c. 5.

(14.) Juſtinus eod. cap. 6. numerum non exprimit; ſed magnam Perſarum cædem fuiſſe ſcribit, vid. Arrian. lib. 2. & Freinshem. Supplem. loco alleg.

וישלח אלכסנדרוס מרגלי' לראות את הצבא׃ וישלח גם אלכסנדרוס את שרי צבאו אנטיפטורוס ואסקתנדרין לאסוף חיל מארצות ממלכתו וילכו ויבאו אליו בחיל גדול מאד מאד׃ וילך בארץ אבסיא ויכבשה ומשם עבר בארץ ברטיאות ויכבשה׃ וילכוד את ארץ אולינתון ויכניעה׃ ויעבור בארץ כנען ויכניעה׃ וילך בארץ מאותין ויכבשה׃ ויהי רעב בארץ ההיא וימותו רבים מהמקדונים ברעב עד שאכלו רבים מהם את סוסיה' ויסע הלוך ונסוע מכוש ולכוד ממלכה אחר' ממלכה עד לבואו מלכות לוקיום ויכבשה׃ ומשם עבר אל ארץ אקרקנטוס בסיקליא ויכבשה ויבא אחר' היכל אפולינוס להתפלל שם ויעבור עד ארץ מצרי' ויכבשה וישלח את אנשי אניותיו דרך ים להמית את כל יושבי טריפולי כי בגדו בו׃ וילך הלוך ונסוע עד עיר קרטגיניאה היא עיר הגדולה לאלהים והיא ראש לכל מדינות מלכות אפריקה ומדות העיר עשרים וארבע מיל' ושלש מאות ושמונה כפות רגל׃ וילך משם ויעבור

è Macedonibus autem non niſi 180. in hoſtium poteſtatem venerunt. Intereà Darius, poſtquàm in fugam conjectus erat, majorem, quàm anteà, exercitum collegit, quem ut exploraret Alexander ſpeculatores ablegavit exercitusque ſui principes, Antipatrum & Aſcatandrum (15.) in regni ſui provinciam ad copias contrahendas miſit, qui etiam maximis cum viribus ad Alexandrum venerunt; poſteà exercitum in Abeſiam (16.) duxit Alexander eamque ſibi ſubjecit, exinde in Britanniam (17.) transvectus eandem ſibi ſubjugavit, regionem quoque Olinton in poteſtatem ſuam redegit; inde in Cananæam terram transgreſſus eandem perdomuit, Mæothin etiam regionem ſibi ſubjectam reddidit: in hac provincia Alèxander fame laboravit adeò, ùt multi Macedones illâ abſumerentur, ac non pauci equos ſuos famis neceſſitate adacti comederent. Dein Alexander caſtris ſubinde motis multisque regnis ſubjugatis tandem ad Lucium regnum pervenit, quod & ipſe ſubjugavit; inde in terram Acarcanthum, (18.) in Sicilia ſitam, transvectus eandem in ſuam poteſtatem redegit, poſteà Apollinis templum ingreſſus eſt, ut ibidem oraret, deinde ad Ægyptiorum usque regionem pervenit eamque ſubjugavit, milites quoque ſuos navibus impoſuit iisque præcepit, ut mare trajicerent atque omnes Tripoleos (19.) incolas interficerent eò, quòd ab ipſo

(15.) Sic vertere hic volui אסקתנדרין; ſed nomen iſtud corruptum puto, uti pleraque alia nomina propria, quæ apud autorem noſtrum habentur, fortè intelligit Caſſandrum, qui Antipatri fuit filius, teſte Arriano lib. 7. de Expedit. Alex. pag. mih. 500.

(16.) Ita hic verto אבסיא ſed hoc quoque corruptum puto, niſi fortè Habeſſinorum regionem hoc loco indicare velis, quæ Habaſcia Italis, Luſitanis Abex, origine Arabica Habash dicitur, de cujus gentis moribus, regimine regionisque indole luculentam ſcripſit Hiſtoriam illuſtris vir Hiobus Ludolfus, qui etiam e jusdem Hiſtoriæ commentarium in lucem edidit.

(17.) Hebr. בריטניאות, ſic quædam exemplaria legunt; alia, prout & codex noſter habent ברטיאות, quod vertere poſſis Berthiam vel Barthiam, fortè Parthia hic innuitur.

(18.) Fortè hoc nomine Agrigentum, quod Græcis Acragas, oppidum in Sicilia ſitum intelligit autor noſter.

(19.) Hoc recentioris ævi nomen arguit, librum iſtum à Judæo quodam, qui multo poſt Joſephum Hiſtoricum tempore vixit, interpolatum eſſe, vid. quæ ſuprà lib. 1. cap. 3. n. 44. annotata ſunt.

Digitized by Google

ויעבור את נהר טיגרס הלוך ובבוא והוא
נהר חדקל׳ ומשם עבר עוד בארץ
מצרים עם כל מחנהו׳ ויחזק את צבאו
עוד ללכת אל ארץ פרס וישמעו השמועה
כל שרי דריוש ויכתבו כתבים אליו
ויודיעוהו זאת׳ ויקרא דריוש את
הכתבים וירא מאד׳ ויהי בקרב
אלכסנדרוס בארץ פרס וירא כי חומות
המדינו׳ בצורו׳ וגבוהות מאד צוה לקחת
צאן רב ולקשור בסביבותיהם עשבי
השדה וענפי שיחי האילנות ולנהלם
בחפזון לעפר עפר ולהעלות אבק רב׳
ויעשו כן ויעל האבק עד לשמים ויראו
הפרסיים את האבק מרחוק ויחשבוהו
לאבק פרסות סוסים וימס לבם בקרבם
ויגורו מאד וישלחו מלאכים אל דריוש
ויודיעוהו זה׳ ויקח אלכסנדרוס סגן אח׳
ושמו אוואמולון איש גבור חיל ונאמן
ועמהם שלשה סוסים׳ וילך עמו ויעבור
בנהר ארסטגן והנהר נקפא מן הקרח
והכפור עד אשר היו הסוסים והעגלות
עוברים עליו׳ ויתחפש וילבש אלכסנדרוס
בגד שרי מקדון ומגבעת על ראשו
כמגבעות של מקדוני׳ ויעבור הנהר
והדבר

ipſo defeciſſent; poſteà caſtris crebrò motis ad Carthaginenſium urbem pervenit, quod oppidum ampliſſimum atque omnium provinciarum regni Africæ metropolis viginti quatuor milliaria (20.) & 308. pedes in circuitu (21.) complectebatur. Dein Tigrim fluvium, qui etiam Chidekel dicitur, tranſiens eundem ſui juris fecit, dehinc univerſum exercitum ſuum iterum in Ægyptum traduxit eumque inſtruxit, ut Perſarum regnum denuò invaderet; omnes autem Darii principes, cùm ejus rei fama ad illos perlata eſſet, literas ad Dominum ſuum ſcripſerunt, quibus expeditionem Alexandri eidem notam fecerunt, his literis perlectis Darius valdè perterritus fuit. Intereà Alexander, cùm in Perſiam veniſſet atque urbes præaltas & munitas vidiſſet, multas oves congregari atque iisdem herbas agreſtes ac fruticum ramos alligari easque cum impetu agi præcepit, quò magnum pulverem excitarent; Perſæ autem, cùm ingentem illum pulverem, qui ad cœlum usque attollebatur, procùl conſpexiſſent eumque ab equorum ungulis excitatum eſſe putaſſent, animis cadentes admodùm timuerunt, miſſisque ad Darium nuntiis, eundem de tota re certiorem fecerunt. Poſteà Alexander fidum quendam ac fortem ex principibus ſuis, qui Avæmolon (22.) nominabatur ac ſimùl cum eo tres ſibi equos elegit, hoc ſocio comitatus ad fluvium Araſtagan, (23.) qui tunc frigore ac glacie adeò conſtrictus erat, ut equis & plauſtris ferendis idoneus eſſet, pervenit, ea indutus veſte, quâ princi-

(20.) Conſtantinus l' Empereur in præfatione Itinerarii R. Benjaminis refert, Ebræos milliare bis mille cubitis circumſcribere, cui & autor verſionis Germanicæ ferè conſentit, qui aſſerit מיל milliare eſſe תחום שבת i. e. terminum ſabbathi, qui bis mille paſſus continebat, vid. Buxtorf. Lex. voce תחום.

(21.) Ita hîc vertere volui vocem מדה, quæ alias menſuram denotat.

(22.) Sic אואמולון hîc verto; ſed nomen iſtud corruptum puto, quod in autore noſtro non rarò deprehendere licet, prout jam ſæpè dictum eſt.

(23.) Hebr. ארסטגן Ita hic in noſtro codice legitur; nonnulli habent איסטגרן, quod poſſis vertere Iſtagran; ſed & hoc nomen corruptum exiſtimo, vid. quæ ſuprà hoc cap. n. 15. & ſequ. ut & num. antec. 22. & infrà eod. hoc cap. num. 28. annotata invenies; cœterum Tartariæ urbs celebris eſt Aſtracan, propè oſtia Volgæ, de qua vid. inter alios Philip. Cluveri Geograph. l. 5. c. 4. n. 3.

Digitized by Google

ורחבו מיל ויבוא עד שער מדינת דריוש׃ וישאלהו השוער מי אתה ויענהו מלאך שליח מאלכסנדרוס אל המלך דריוש תוליכני אליו ואדברה עמו ויוליכהו אליו וימצא את דריוש יושב על כסאו לובש לבוש מלכות וכתרו על ראשו ושבט המלכות בידו ויפלא אלכסנדרוס מהוד פניו׃ וישתחו לאפיו וישאלהו דריוש מי אתה ויענהו מלאך שלוח מאת אדוני המלך אלכסנדרוס אני והוא שלחני אליך לאמר כי תתראה עמו עוד פני ותלחם עמו ואם לא תלחם עמו מחלת לב יש לך ויקצוף דריוש ויאמר לו אולי אלכסנדר אתה כי תדבר אלי בזדון ויאמר לא כי שלוחו אני ויענהו לאמר אכול על שלחני ושתה עם השרים ואחרי כן אשיבך מלין׃ וישב ויאכל וישת וכל כלי זהב אשר בו היו משקים אותו היה מחביאו בחיקו׃ וישאלהו דריוש מה זה תעשה כן׃ ויאמר אליו כה משפט אדוני אלכסנדרוס לעשות לכל שליח הבא אליו מאת המלך כל כלי זהב וכסף כי ישקוהו בו כי יאכל באוכלי שלחנו לא ישוב עוד אל השולחן והיה לשליח ואחשוב אני כי כה משפטך גם אתה אדוני המלך׃ ויענהו דריוש לאמר הגדיל לעשות בזה אלכסנדרוס אדונך׃ ויהי כאשר שמע אחד משרי דריוש מהעומדים לפניו את קול אלכסנדרוס והוא כבר ראהו כי שלחו

principes Macedoniæ uti conſveverant, pileumque (24.) capite gerens more Macedonum, ſic flumen illud, cujus latitudo milliare (25.) æquabat, tranſiit Alexander & ad portam urbis Darii acceſſit; cuſtos autem portæ eundem, quisnam eſſet, interrogavit, cui ille reſpondit: ſe ad regem Darium ab Alexandro miſſum eſſe ſimulque petiit, ut ad illum duceretur, quò cum ipſo loqui poſſit; quod cùm impetrâſſet Alexander, invenit Darium in ſolio ſedentem, regia veſte indutum atque coronam capite geſtantem ac manu ſceptrum regium tenentem: quo viſo Alexander illius majeſtatem, ex regio vultu elucentem, admiratus pronâ in terram facie eundem adoravit; Darius autem illum interrogavit: quisnam tu es? cui ille reſpondens: ego, inquit, Domini mei Alexandri legatus ſum, is me miſit, ut tibi indicarem, quòd tecum prælio iterùm certaturus ſit; ſi verò iſtud recuſaveris, ſcias, quòd pro timido atque ignavo te habeat, cui Darius admodùm iratus reſpondit: forſitàn tu ipſe es Alexander, quia tàm ſuperbè me alloqui audes; ille autem: non ipſe ſum Alexander, ait, ſed ejusdem legatus; poſteà Darius eidem dixit: ede ſuprà menſam meam ac cum principibus meis bibe, dein reſponſum tibi dabo. Alexandet itaque aſſidens edit ac bibit omniaque vaſa aurea, quæ ipſi ad potum oblata erant, in ſinum ſuum condidit; id, quod cùm Darius conſpexiſſet, Alexandrum interrogavit: cur ita facis? ille verò reſpondens eidem dixit: ſic Alexander, dominus meus, ergà omnes, qui ab aliquo rege ad ipſum miſſi ſunt, facere conſvevit, cuncta enim vaſa aurea & argentea, quibus potus offertur ei, qui regiæ aſſidet menſæ, non reponit legatus, ſed ſibi retinet; quocircà exiſtimavi, eundem apud te, Domine rex, morem ſervari; ad hæc Darius reſpondens: magnificum

(24. Hebr. מגבעות communiter exponunt tiaras, vid. Exod. cap. 29. v. 9. & Joſeph. Antiqu. l. 3. c. 8. it. Aben Eſr. Exod. c. 28. v. 37. alleg. Buxtorf. in Lex. hac voce.

(25.) De voce מיל ſuprà hoc c. 12. n. 20. aliquid dictum eſt.

שלחו דריוש אליו לשליח ויכירהו ויאמר
אל היושבי׳ למלך והלא זה הוא
אלכסנדרוס המלך ולמה לא יתפשהו
אדוננו המלך׃ ויאמרו לו היושבים הם
כי לא להגיד דברי ההולל׳ איכה
תחשוב כי אלכסנדרוס יבא פה׃ ויבן
דבריהם אלכסנדרוס כי למענו היו
מדברים ויפתח בדברים ויאמר ליושבים
למולו דרך אנשים לי אקום ואשוב
ויאמרו לו קום׃ ויקם ויברח פתאום
מפניהם וכלי הזהב בחיקו ויתנם לשומר
הבירה במתנה ויפתח לו לצאת׃ וילך
אל שער העיר פתאום וימצא את שוער
העיר יושב ויפלא עליו ויאמר מה זה
ויענהו ללא דבר׃ ויהי בראותו את
השוער מבקש לחשוך אותו מצאת
מהשער ויכהו וימיתהו ויצא׃ וימצא נערו
עם סוסו והוא הרץ לשער העיר והוא
רוכב על סוס וסוס אלכסנדרוס בידו׃
וירכב אלכסנדרוס על סוסו ויברח
והמלך ידע הדבר ויצו לרדוף אחריו
וירדפו הפרסיי׳ אחריו ולא השיגוהו
ויבא בנהר איסתגנן לעבור ויאשו׳ עבר
חומת הנהר׃ וירא הפרסיים כי נמס
הנהר ולא יכלו לעבור וכי נושע
אלכסנדרוס וישובו הפרסיי׳ נכלמים וילך
ורא רגלי כי סוסו נטבע בנהר בעבור
ומת׃

cum ſanè, [illegible], hac in re ſe exhibet Alexander, dominus tuus; accidit autem, ut princeps quidam ex Darii miniſtris, corâm ipſo ſtantibus, Alexandri vocem audiens (viderat autem jam anteà princeps ille Alexandrum, quia ad ipſum miſſus erat à Dario legatus) diceret iis, qui ex adverſo ſedebant: nonne hic ipſe eſt rex Alexander? cur eum dominus noſter non comprehendit? illi verò, qui aſſidebant, ei dixerunt: deſine tàm ſtolida loqui, ecquid tibi in mentem venit, ut Alexandrum hûc veniſſe dicas? Alexander autem animadvertens, illos de ſe loqui, rem aſtu colens dixit iis, qui unà accumbebant: naturæ opus (26.) mihi peragendum eſt, ſurgam ergò ac ſtatim revertar; poſtquàm igitur ſurgendi facultatem impetravit Alexander, confeſtim ſeſe in fugam conjecit, aurea vaſa in ſinu geſtans, quæ ille arcis cuſtodi donavit, qui eidem portam aperuit, ut inde egrederetur. Alexander igitur illicò ad urbis portam properans ejusdem excubitorem, ibidem ſedentem, reperit, qui, cùm Alexandri feſtinationem admiratus eundem, quid iſtud rei eſſet, interrogâſſet, Alexander autem ipſi nihil reſpondiſſet, exeunti repagulum opponere voluit; Alexander verò iſtud conſpiciens, janitorem percuſſit eumque interemit: quo facto (27.) urbe egreſſus miniſtrum ſuum cum equo deprehendit, qui ſuo quidem inſedit equo; Alexandri verò equum manu tenuit, quem ille conſcendens fugam arripuit; Darius autem, cùm ea de re certior eſſet factus, præcepit, ut Alexandro fugienti inſiſterent; ſed fruſtrà, illum quippe conſequi non potuerunt: poſtquàm verò Alexander ad fluvium Iſtargam (28.) pervenit, eumque tranſiit, ejusdem glacies

(26.) Ita hic exponere volui דרך אנשים Geneſ. 31. v. 35 habetur ſimilis ferè phraſis, nempe דרך נשים quam 70. interpretes verterunt τὰ καθ' ἰδιωμὸν τῶν γυναικῶν, i. e. ea, quæ juxtà morem mulierum (ſiunt.)

(27.) Hiſtoriam hanc ſeu potius, fabulam credat Judæus Apella.

(28.) Hic fluvius ſupra nos cap. 15. num. 23. aliter appellatur, quare patet, exſcriptorum vitio vel Judæi interpolatoris errore nomina propria variè mutata eſſe, ut de iis fere nihil certi ſtatui poſſit, niſi alios Hiſtoricos fide dignos conſentientes habeamus.

Digitized by Google

ומת ׃ וילך בעבר הנהר וימצא את סגנו כאשר הניחו עם שני סוסים וירכבו שניהם וילכו ויגד לגדודיו את כל אשר קרהו ׃ ויאסוף עוד את חילו וילחם עם דריוש וחילו ויפלו הפרסיים חללים לפניו ויברח דריוש עם מתי מספר ׃ ויעבור את הנהר ויהי כאשר תמו שאר צבאיו לעבור בנהר וימסו מימיו ויגרפם כלם בעברם על הקרח ויבא דריוש אל בית מלכותו ויפול על הארץ ויבך בכי גדול ויכתוב ספר אל אלכסנדרוס לאמר חנני והשב לי את אשתי ואת בני ואת בתי ואל תחריב את ארצי ואתן לך זהב לרוב ומטמוני מלכותי ושבעים פלגשים בנות מלכים אשר אתי בשושן הבירה ׃ ויקרא אלכסנדרוס את הספר באזני כל שריו ויצחק עליו ויאמר אם ינצחני אין זהבו שוה לי כלום אבל אם אנצחנו כל זהבו בידי ׃ ויעמוד בארץ פרס כל הסתו ויחשוב עוד דריוש לערוך אתו מלחמה ׃ וישלח אל פורוס מלך הודו לעזרו ואלכסנדר הלך וקרב אל מדינת המלכות וילך אל ארץ מדי כי שמע כי הלך דריוש אל ארץ באטנין וירדוף אחריו אלכסנדר

ושרי

cies ſtatim reſoluta eſt; quo viſo Perſæ, cùm Alexandrum ſervatum vidiſſent nec flumen tranſire poſſent, quia glacies jam ſoluta erat, cum ignominia ac pudore reverſi ſunt: Alexander autem pedes incedebat, nam illius equus, dum flumen tranſibat, in eodem ſubmerſus interierat; poſtquam autem fluvium transgreſſus erat, miniſtrum ſuum cum duobus equis eo in loco, ubi illum reliquerat, invenit, ambo igitur equis inſidentes ad exercitum venerunt, cui Alexander omnia, quæ ſibi evenerant, narravit; dein copias ſuas iterùm contraxit & cum Dario ejusque militibus prælium iniit, in quo, cùm Perſæ victi proſtratique eſſent, Darius cum paucis in fugam ſe conjecit fluviumque tranſiit; exercitus autem ejus reliquiæ, cùm etiam flumen tranſire conarentur, omnes aquis hauſtæ perierunt; nam glacies, ſuprà quam incedebant, frangebatur ac ſolvebatur: Darius autem, cùm ad palatium regium veniſſet, humi procidens omnia fletu complevit, dein Alexandri clementiam, ſcriptis ad eundem literis, imploravit petiitq; , ut uxorem filiumque ac filiam ſibi redderet, nec terram ſuam amplius vaſtaret, id ſi feceris, inquit, maximam vim auri regiosque theſauros ac præterea ſeptuaginta pellices, regiâ proſapiâ ortas, quas in arce Suſan habeo, tibi dabo; Aſt Alexander perlectis Darii literis coràm omnibus principibus ſuis eundem deriſit hæc adjiciens verba: Si quidem Darius me vicerit, illius divitiæ nihil mihi proderunt; ſi verò ipſum ſuperavero, omnes illius theſauri in poteſtate mea erunt. Alexander itaque cum omnibus copiis ſuis in Perſide ſubſtitit; Darius autem, cùm ſecum conſtituiſſet, ut cum Alexandro iterùm pugnaret, ad Porum, Indiæ regem, miſit, quò ſibi auxilium ferret; Intereà Alexander ad regni provinciam propiùs accedens exercitum in Mediam duxit, audierat enim, Darium in regionem Bathenin (29.) ſeſe contuliſſe,

(29.) Ita hic vero באטנין for è Bactrianorum vel Parthorum terram intelligit Judæus interpolator, nam Arrianus de Exped. Alex. lib. 3. pag. mihi

Digitized by Google

ושרי דריוש כשמעם כי הגיע אלכסנדר ויהרגו את דריוש ויהי בהרגם אותו וילכוד אלכסנדר את מדינת המלכות ויבא אליה וימצא את דריוש ועוד רוח חיים בו ויבך עליו בכי גדול ותצא נפשו בחיקו׃ ואלכסנדר צוה את הרופאים ויחנטוהו ויקוננוהו הוא ושריו ויצו ויהרגו את האנשים אשר המיתוהו׃

ſe, quare eundem perſequi non deſtitit: Darii verò principes (30.) eundem interfecerunt, poſtquàm Alexandrum appropinquare audierant; interfecto autem Dario Alexander regiam provinciam ſubjugavit, quam cùm intrâſſet, Darium quidem adhûc ſpirantem invenit; (31.) ſed is paulò poſt obiit animamque in Alexandri ſinu (32.) exhalavit. Alexander autem maximo fletu eundem proſecutus eſt & medicis ſuis præcepit, ut defuncti corpus aromatibus condirent; (33.) quo facto tàm ipſe, quàm ejusdem principes Darii mortem deplorârunt atque illius interfectores Alexandri mandato ultimo ſupplicio affecti ſunt.

CAP. XVI.

ויהי כאשר העביר אלכסנדר את כל הארץ תחתיו ויעבור מארץ מדי דרך המדבר הגדול עם רבים מושבי הארץ ההיא ויבאו עד בקעה עמוקה לרוב וילכו בה ה׳ ימי׳ וימצא שם חיות משונות ופירות רבות וימצאו שם אנשים הנקראים פיתיקוש בלשון יון והם ננוסים ויבקש לתפוש חיים ויברחו וימיתו אנשיו מהם מאה ועשרים והם המיתו מאנשיו שלשה אנשים

ALexander verò poſteaquàm omnêm illam regionem in ſuam redegerat poteſtatem, relictâ Medorum provinciâ, in deſertum vaſtiſſimum pervenit ac multis regionis iſtius incolis ſecum ductis in vallem quandam admodùm profundam deſcendit, ubi quinque dierum itinere confecto varia animalium & multa frugum genera deprehendit, pygmæos (1.) quoq; quos Græci Pithecas (2.) vocant, ibidem reperit; horum nonnullos Alexander vivos capere voluit, ſed illi aufugerunt; ex quibus Alexandri milites centum ac viginti interfecerunt, poſt-

mihi 205. ſcribit, Darii conſilium fuiſſe, ut in Parthiam & Hyrcaniam usque ad Bactra ſeſe reciperet.

(30.) Arrianus de Exped. Alex. lib. 3. pag. mihi 211. ſcribit, quòd Saribarzanes & Barſaëntes Darium, abs ſe graviter vulneratum, reliquerint, qui non multò poſt interierit, confer. Curtii lib. 5.

(31.) Vid. Arrian & Curt. loc. jam alleg. ubi res paulò aliter refertur, confer. & Freinshemii Supplementa, in calce Curtiani operis adjecta.

(32.) Imo vero Arrianus d. lib. 3. pag. mihi 212. ſcribit, Darium acceptis vulneribus obiiſſe, πρὶν ὀφθῆναι Ἀλεξάνδρῳ i. e. priusquam ab Alexandro viſus eſſet.

(33.) Arrianus ibidem refert, Alexandrum Darii corpus ad Perſas miſiſſe, ut in regiis Mauſoleis more aliorum regum, qui Darium anteceſſerant, conderetur.

(1.) Nanos, ננסים, prout hic in Hebræo vocantur.

(2.) Hebr. פיתיקוש, ſic in autore vel interpolatolatore noſtro habetur, πίθηκες Græcis, qua voce pumiliones & nani appellantur, nam Suidas βραχεῖς ἀνθρωπίσκους vocat πιθήκους, vid. Caſpar. Schotti Phyſic. curioſ. lib. 3. c. 7.

אנשים ויאכל מפרות המקום ההוא ולן
שם בלילה ההוא׳ וילך משם אלפלואקין
וימצא שם אנשים פראים שוכני׳ ביערים
דומים לענקים ופניהם כאריות גבוהי חל
אוזרי׳ במתניהם באורות עור ואין אתם
כלי מלחמה׃ ויהרגו מאנשיו באבנים
ובעצים ק״נ איש ויצו אלכסנדרוס ויבעירו
אש ביער ויברחו הפראים מפני האש וילכו
עוד וימצאו חיות גדולות ארך קומתם
ד׳ אמות בעלי ג׳ עיני׳ מנוקדות בתבורבתי׳
וימצאו עוד פרעושים גדולים כאלו
שילוניא והם בני יונה׃ ויעבור משם
במקום אחר ויפגע באיש אח׳ בעל שער
גדול ויחתור לתפשו ולא יכול לו ויצו
ויפשיטו אשה אחת ויוליכוה אליו כי
אמר אולי יפנה לתאות יצרו ונתפשהו׳
ויקח הוא את האשה ויאכלנה׳ וירדפו
אחריו לתפשו ויבא עד יער וידב׳ בלשונו
ויצאו מן היער אנשי׳ כמוהו בלא מספר
ויצו אלכסנדרוס ויבעירו את היער באש
ויברחו מפני האש ויתפשו מהם ת״ק
איש׳ ולא היה לה׳ דעת כבני אדם
והיו נובחים ככלבים ויעזבום׳ ויעבור
משם ויגע׳ אילנו׳ יצמחו מן הארץ מזרחת
השמש עד ו׳ שעו׳ מהיו׳ ומשש שעו׳
ולמטה היו נכנסי׳ לארץ ונור שרף
מהם

poſtquàm tres viri ab illis interempti erant; Alexander autem ejuſdem loci fructus comedit atque ibidem pernoctavit: exinde in (regionem) Alſeluacin (3.) movens homines admodùm feros iſtic invenit, qui in ſylvis (4.) habitabant & gigantibus ſimiles leoninos vultus habebant roboreq; validi erant eorum lumbi ferarum pellibus tegebantur, his nulla erant arma præter ſaxa & fuſtes, quibus centum ac quinquaginta milites Alexandri interfecerunt; quo facto ſylvam incendi juſſit Alexander, unde feri iſti homines ignem metuentes in fugam conjecti ſunt; dehinc Alexandri milites ulteriùs profecti ingentia animalia deprehenderunt, quæ altitudine ſua quatuor cubitos æquabánt, & tribus oculis prædita atque maculis diſtincta erant: pulices (5.) quoque, qui columbarum pullos magnitudine ſua referebant, ibidem invenerunt; exinde in aliam regionem profectus Alexander virum reperit prælongis crinibus, quem vivum capere conabatur; ſed fruſtrà: quare fœminam quandam nudam ad virum iſtum deduci præcipiebat, exiſtimans, fore, ut deſiderio mulieris captus in poteſtatem redigi poſſit; aſt ille fœminam iſtam comprehendens eandem devorabat, Alexandri itaq; milites virum illum capere volebant; ſed ipſe in ſylvam ſe recipiebat ac lingva ſua vocem edebat, quo facto alii viri innumeri, qui eidem ſimiles erant, egrediebantur; Alexander verò ſylvam incendi præcipiebat, quamobrem viri iſti ignis terrore in fugam conjecti & centum ac quinquaginta ex illis capti ſunt: ſed nullum rationis humanæ ſignum in ipſis deprehendi potuit, nam canum inſtar latrâ-

runt,

(3.) Vel: Alesluacin, ſic Hebræum: אלפלואקין hic vertere poſſes; videtur autem hæc vox ex Græco ἄλσος, quod nemus ſeu lucum ſignificat, deſumpta atque hic corruptè poſita eſſe, vid. infrà h. cap. num. 7. poſſes etiam vertere iſtud: אלפלואקין diviſim, nempe: אל i. e. ad פלואקין Selvacin; quæ verò hæc fuerit regio vel qui populus, aliis jam inquirendum vel potius divinandum relinquo; ſunt enim nomina propria in codice noſtro Hebræo corruptiſſima.

(4.) Vide, quæ num. antec. 3. dicta ſunt, cœterum de Gigantibus confer. ejusd. Caſpar. Schotti Phyſic. carioſ. l. 3. c. 8.

(5.) Seu muſcas, ſic enim quidam פרעושים etiam interpretantur, vid. infrà cap. 18. num. 11. ubi eadem de pulicibus referuntur.

מהם טוב הריח מאד ושמו איסכוקטין
וחכמי פרס מקטירין בו אות צלמיהם
המחוכמים · ויצו המלך לחתוך מהם
גם לאסוף משרפיהם והאנשים אשר
קרבו לחתוך הוכו בשוטים ולא היו
נודעים המכים גם היו שומעין קול
לאמר לא תחתכו מהם ואל תלקטו
שרפיה' כי תמותו וימצא שם נהר ובו
תנינים גדולי' ודגים ולא יבושלו כי אם
במים חיים · והיו בו עוד תרנגולים
כדמיון הנמצאים אתנו וכל אדם הקרב
לתפש' וישליכוהו עליו אש להבה מגופם
וישרפוהו · וימצא שם עוד חיות בעלי
ה' רגלים וג' עינים ו' אמות קומתם ·
וימצא שם עוד חיות גדולי' כחמור יער
הר' ערוד בעלי שש עינים ולא יראו כי
אם בשתים מהם וקומתם ה' אמות ·
וימצא עוד שם אנשים בלתי ראש
ועיניהם עם פיהם בחזיהם ומדברי'
בלשונם ומאכלם דגי' · וירא שם עוד
סרטנים גדולים כספינות קטנות ·
ויעבור משם אל מדבר אחר ולא מצא
שם כי אם ים ושמים וארץ ויבא בספינה
אל אי מאיי הים ההוא וימצא בו
אנשים מדברים בלשון יון ואמנם היה
שומע

runt; Alexander itaque eoſdem reliquit & ulterius progreſſus arbores reperit, quæ ab ortu ſolis usque ad ſextam diei horam creſcebant; ſed à ſexta ac deinceps rurſùs in terram ſeſe recipiebant, (6.) hæ reſinam ſtillabant odoris ſvaviſſimi, cujus nomen eſt Iscoktin, (7.) quam Perſarum ſapientes ſimulacris ſuis affabrè factis adolere ſolebant. Alexander itaque nonnullas ex arboribus iſtis cædi reſinamque colligi præcipiebat; ſed viri, qui ad arbores illas cædendas accedebant, flagris percutiebantur; nec tamen percutientes cerni poterant, ſolummodò vox audiebatur dicentis: nolite arbores iſtas cædere nec reſinam ex illis colligite, ne fortè malo leto pereatis; fluvius etiam ibidem reperiebatur, ingentibus draconibus ac piſcibus plenus, qui non niſi aquâ vivâ coqui poterant; galli (8.) quoque noſtratibus ſimiles ibidem erant, qui igneam flammam in eum conjiciebant, qui illos capere volebat, unde ipſe comburebatur; animalia etiam, quæ quinque pedes & tres oculos habebant, ac ſex cubitos altitudine æquabant, ibi reperiebantur: ingentia quoque animantia, onagris ſimilia, eodem in loco deprehendebantur, quæ ſex oculis inſtructa erant, quorum duobus ſolummodò cernebant eorumque ſtatura quinque cubitorum erat; homines etiam ſine capite (9.) ibidem reperiebantur, qui oculos & ora, pectori infixa, gerebant & lingvâ loquebantur piſcibusque veſcebantur; præterea cancros ingentes, qui magnitudine ſua naviculas æquabant, ibidem videbat Alexander, qui poſteà in aliud deſertum delatus nil,

(6.) Credat Judæus appella.

(7.) Ita hic Hebræum איסכוקטין vertere volui, fortè corrupto hoc vocabulo στακτὴν Judæus interpolator intelligere voluit, vid. quæ ſuprà h. cap. n. 3. annotata ſunt.

(8.) Fortè Baſiliſcos intelligit Judæus interpolator, quos Galli ſpeciem referre & ex ovo Galli gallinacei novem annorum per tuberam naſci vulgò credunt.

(9.) De his vid. Caſpar. Schotti Phyſic. Curioſ. lib. 3. cap. 11. §. 4. ubi inter alia S. Auguſtini verba ex illius Sermone 37. ad fratres in Eremo adducit: Ecce ego jam epiſcopus Hipponenſis eram & cum quibusdam ſervis Chriſti ad Æthiopiam perrexi, ut eis ſanctum Chriſti evangelium prædicarem; & vidimus ibi multos homines ac mulieres, capita non habentes; ſed oculos groſſus fixos in pectore &c.

שומע לקולם ואותם לא יראה וישלח
מאנשיו אל׳ האי וידלג עליהם סרטן
אחד ויגער מהם חמשי׳ איש וירא
מאד מהם׃ וילך משם דרך שני ימים
ויבא עד הרי חשך ושם לא יאיר השמש
לאור יומם ויתאוה ללכת עד מקו׳ בני
יונדב בן רכב וקצת השבטי׳ הדרי׳
יחד אחרי הרי חשך׃ ויקרא מגדודו
אלף וג׳ מאות גבורים וילך והוליך
תסנת׃ ויקח עמו אתון מיניקת עיר
ויאסור את העיר בנה במבוא
המקום ויבא שם וימצ׳ אויר המקום
מעונן בעלטה ואיד ולא ראו איש
את אחיו והארץ ההיא מלוחלחת
במים ויפגעו בעופות גדולים ופניהם
פני

nil, niſi mare, cœlum ac terram ibidem deprehendebat: dein ad inſulam quandam illius maris navibus venit, ubi homines Græcè loquentes inveniebat, horum vocem quidem audiebat, ipſos verò non conſpiciebat; certos itaque homines ad inſulam illam miſit Alexander; ſed cancer ingentis magnitudinis eosdem adoriebatur & ex illis quinquaginta viros ſubmergebat, quocircà Alexander metu perterritus bidui itinere ad montes tenebroſos (10.) pervenit, ubi Sol interdiu non lucebat: poſteà deſideriô ductus fuit proficiſcendi ad locum illum, ubi Jonadabi, filii Rechab, (11.) poſteritas & nonnullæ tribus (12.) Iſraëliticæ poſt tenebroſos illos montes (13.) ſimùl habitabant: vocavit igitur mille & trecentos fortiſſimos milites eosque unà cum aſina, pullum lactante, ſecum duxit atque illius pullum ad locum introitus religavit. (14.) Cùm itaque eò veniſſent, aërem loci iſtius tàm ſpiſſum, nebuloſum ac vaporibus plenum deprehenderunt, ut ſe invicem

(10.) Vide, quæ ſupra lib. 1. cap. 2. num. 3. it. lib. 6. c. 1. n. 26. annotata ſunt, vid. & num. ſequ. 12. confer. etiam Lightfoot. Append. c. 3. p. 268. ediit. Lipſ.

(11.) De hoc vid. 2. Reg. cap. 10. v. 15. & Jerem. cap. 35. v. 6.

(12.) In libello, cui titulus: Decem Judæorum captivitates, qui Joſippi libro de Bello Judaico annexus eſt, ſcriptum reperitur, quòd Deus duas tribus, Judæ & Simeonis, poſuerit בהרי חושך i. e. in montibus tenebroſis; húc facit Paraphraſis Chaldaica in 1. Paralipom. cap. 5. v. 26. ubi Hebræum הרא vertitur טורי קבלא i. e. montes tenebrarum, ad quem locum Matth. Fried. Beckius ſic notavit; quod ſcil. voce Hebraica הרא videatur intelligi הראה, quæ Ptolemæo eſt Aria, vid. Jac. Golius in Lex. Arab. pag. 110. Septuaginta interpretes Græci id planè omiſerunt. Targumiſta appellativè pro montibus tenebrarum accipit, de quibus multæ ſunt recentiorum Judæorum fabulæ, cum quibus Targumiſta cum unum cornu ſufflet, videri poſſit & ipſe recentioris ævi, Jerem. cap. 13. verſ. 16. quod in Hebræo eſt הרי נשף i. e. montes tenebrarum, Chaldæus Paraphraſtes vertit: טורי קבל quem ſequuntur commentatores R. Sal. Jarchi & R. David Kimchi, qui ſimiliter exponunt הרי חושך montes tenebrarum. Eadem hiſtoria ſeu potius fabula de Alexandro cum iisdem ferè circumſtantiis in tractatu Talmud. תמיד cap. 4. fol. 66. fac. 1. Edit. Veneræ; pleniſſimè autem in libello Judaico שבט יהודה recenſeri dicitur, hactenus Frieder. Beckius.

(13.) Hos montes tenebroſos vel potius Utopiam fabuloſa Judæorum ſuperſtitio ideo finxit, ut regnum aliquod populi Iſraelitici adhuc ſupereſſe hominibus perſuaderent, de quo etiam R. Benjamin in Itinerario ſuo fabulatur, contrà quam opinionem inter alios diſſerit Hornbeck de convincendis Judæis lib. 2. c. 1. p. mihi 129. & ſeq. vid. & ſuprà lib. 1. c. 21. n. 23.

(14.) Idque eo conſilio, ut, ſi fortè per tenebras errarent, aſinæ ductu ad priorem locum, ubi ingreſſi erant, reverti poſſent, vid. quæ num. 17. h. c. dicta ſunt.

Digitized by Google

פני אדם ומדברים בלשון יוני ויאמרו
אליו אלכסנדרוס שוב לך כי לא תוכל
לדרוך בארץ עובדי אלהים אינך יכול
לבא בית אלהים ובית עבדיו שוב
לך כי לא תוכל לדרוך באיים היושבים
שם קדושי אלהים זרע אברהם עבדי
ואל תתאו לעלות במרום השמים אשר
נסית לעלות ויאמר אליו עוף אחר
התבשר כי תכבוש מלכות הודו ותהרוג
את פורוס מלך הודו · ויחרד אלכסנדרוס
מפני העופות · וישב נסוע אחור דרך
עשרים יום וימצא את מחנהו באשר
עזבו · ויבן שם בנין עצום ויסגור את
מבוא המקום ויכתוב באבנים גדולות
כל אשר ראה ·

vicem conſpicere non poſſent, terra etiam cœno polluta fuit, aves autem ingentis magnitudinis iisdem occurrebant, quæ hominum gerebant vultus & Græcè loquebantur, (15.) atque Alexandrum ita compellabant: revertere & abi, (16.) non enim terram ſervorum Domini calcare vel ad templum Dei & ad domum eorum, qui ei inſerviunt, accedere tibi licet; recede atque abi, nam ad inſulas, quas ſancti viri ac poſteri Abrahami, ſervi Dei, incolunt, pervenire non poteris, noli celſum aſcendere cœlum, quod hactenus petere conatus es; tunc alia volucris Alexandro dixit: hoc tibi lætum fero nuntium, quòd Indiæ regnum ſubjugaturus & Porum, ejusdem regem, interfecturus ſis. Alexander igitur avium ſpecie perterritus viginti dierum itineris veſtigia retrò legit (17.) atque exercitum ſuum (18.) eo in loco, ubi illum reliquerat, invenit arcemque munitam (19.) ibidem exſtrui curavit; aditum verò loci illius obſtrui ac lapidibus magnis ea omnia, quæ ipſe viderat, inſcribi juſſit.

(15.) Credat Judæus appella.

(16.) Ut hoc nonnihil illuſtremus (inquit Frider. Beckius in notis ad Pariphraſin Chaldaicam in 1. Paralipom. cap. 5. v. 26.) referunt hiſtoriæ, in ultima Aſia Alexandrum reſponſum accepiſſe: usque quo Alexander? vide Tabb. Peutingerianas, ſegm. 8. hoc dicere hic vult Gorionides, quando Alexandrum à ſuſcepto ulteriori itinere à volucribus, humana præditis facie ac voce, revocatum eſſe nugatur; ſimilem avem fabuloſus peregrinator, R. Petachias, in Mauſoleo Ezechielis prophetæ ſe vidiſſe inter complures alias fabellas nugatur in Itinerario ſuo סבוב העולם dicto.

(17.) Ductu nimirum aſinæ, ut puto, cujus pullum Alexander ad locum introitus religaverat, de quo vid. num. antec. 14.

(18.) Hebr. את מחנהו, ſic in noſtro codice: את משנהו i. e. vicarium ſuum ſeu proximum à ſe; cæterum de voce משנה infrà cap. 19. num. 11. & cap. 22. n. 6. ut & alibi, dixi.

(19.) Vel: ingentem ſtructuram ſeu molem, nam etiam ſic vertere poſſis בנין עצום Videtur autem Judæus interpolator Pylas Caſpias ſeu Portam ferream hic innuere, quæ hodiernum דר בנר Der Bend i.e. porta vinculi dicitur. De quibus veræ vel certè veriſimiles Hiſtoricorum relationes extant (quas in notis ad Tudelenſis Itinerarium edendis ſe producturum eſſe promiſit Frider. Beckius in commentario ad Paraphraſin Chald. in 1. Paralip. c. 5. v. 26.) ſed has lepidiſſimis figmentis Gorionides hic mirè corrumpit, dum triſtes ſuos contribules de decem tribuum Iſraeliticarum poſt montes tenebrarum ſeu portas Caſpias extantium, imperio erigere voluit, vid. Frid. Beckius d. loco, it. quæ infrà lib. 6. c. 56. n. 3. notata ſunt, confer. & Abarbenel. ad Michæ cap. 7. fol. 267. col. 1. med.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XVII.

וילך משם אל ארץ הודו וישמע פורוס
המלך את שמעו וישלח אליו ספר
לאמר ברח לך מארצי פן אמיתך בחרב
ולא אבה אלכסנדרוס לעשות כן ויקבץ
פורוס את חילו וגם אסף שנהבים וחיות
רעות ללחום עם היונים ויגר אלכסנדרוס
מאד מפני החיות כי לא נסה להלחם
עם חיות ׃ וילך הוא עצמו לרגל את
ארץ הודו ויעש את עצמו כסוחר קונה
וימצאוהו ויוליכוהו אל פורוס מלך
הודו וישאלהו לאמר מי אתה ויאמר
אליו מיוצאי צבא אשר לאלכסנדרוס
אני ויחר אפו עלי וישלחני מאתו
ואבואה אליך לשרתך ׃ וישאלהו על
אלכסנדרוס לאמר מה עושה ואי[illegible]
ימלאהו לבו להלחם עם מלך גדול
כמוני ׃ וירא את החיות אשר הכין מלך
הודו להלחם בם עם אלכסנדרוס וישאל
לאנשיו לאמ׳ ממה יברחו החיות ויאמרו
לו לא יברחו כי אם מאש ואלו ידע
זה אלכסנדר כבש את ממלכתנו ויעזבם
וישב אלכסנדר׳ לדרכו אל מחנהו ויצו
ויעשו האומנים צלמי נחשת כתאר בני
אדם והמה חלולים וידליקום באש עד
אשר יהיו שורפים כגחלים חיה מגררה
אותם באומנות בכלי ברזל על החיות
וכאשר קרבו שני המלכים בגדודיהם
להלחם ויוציאו את הצלמים ויעודום
בשדה והחיו׳ כי ראו את הצלמים בלתי
מתנועעים

EXinde Alexander in Indiam exercitum ſuum duxit, quod cùm Porus, Indiæ rex, audiſſet, literas miſit ad Alexandrum hujus ſententiæ: recede à terra mea quàm celerrimè, ne te gladio interficiam; cùm verò Alexander id facere recuſâſſet, Porus exercitu coadunato, ut & elephantis atque cæteris belluis congregatis, cum Græcis pugnare conſtituit; Alexander autem beſtiarum iſtarum metu haud mediocriter perculſus (non enim cum ejusmodi belluis decertare hactenus conſveverat) ipſe ad Indiam explorandam profectus eſt & mercatoris habitum induit; ſed deprehenſus & ad Porum, Indiæ regem, deductus fuit, qui ipſum interrogavit: quisnam tu es? Alexander verò reſpondens? ego, inquit, miles quidam ſum ex Alexandri copiis, is enim irâ adverſùs me commotus cingulum militare mihi ademit, quamobrem hùc veni, ut operam meam tibi offerrem. Dein Porus eundem de Alexandro interrogans: quidnam ille, inquit, agit, cur in animum induxit ſuum, ut me, regem maximum, bellô aggrederetur? (1.) Poſteà Alexander, cùm beſtias illas, quas Indiæ rex ad prælium inſtruxerat, vidiſſet, interrogavit adſtantes, quanam ratione belluæ iſtæ fugari poſſent? illi verò reſponderunt: non niſi ignis metu in fugam conjici poſſunt, id ſi notum eſſet Alexandro, facili is negotio regnum noſtrum in poteſtatem ſuam redigere poſſet; quo cognito Alexander ad caſtra ſua reverſus artificibus præcepit, ut imagines æneas easque cavas ad humanæ formæ ſimilitudinem conficerent, atque illas tamdiu igne calefacerent, donec prunarum inſtar canderent, quas poſteà inſtrumentis ferreis, artificioſo molimine, ad beſtias illas deduci juſſit. Cùm itaque utriusque regis copiæ ſibi invicem ad prælium

(1.) Hic nullum habetur Alexandri reſponſum ad Pori, Indorum regis, interrogationem.

מתנועעים וירוצו עליהם לנשכם והיו נשרפים פיותיהם וגופותיהם מפני האש ויברחו מהחיל · וילחמו שני הגדודים וינצחו גדודי יוונים לגדודי ההודיים ובתוך המלחמה נפל בוציפלאט והוא סוסו של אלכסנדרוס אשר היה ראשו דומה לראש שור בערמת מלך הודו ויתעצב אלכסנדר על סוסו מאד · ויהי המלחמה ביניהם ג׳ ימים ויתיעצו חיל אלכסנדרוס למסרו ביד מלך הודו ואלכסנדרוס הבין עצתם · וישלח אל מלך הודו לאמר למה נשחית את אנשי גדודינו בא תלחמה שנינו והמנצח ימלוך · וייטבו דבריו בעיני פורוס וישמח על הדבר הזה כי קומת אלכסנדרוס לא היתה חשובה בעיניו לכלום להיות ארכו חמש אמות וקומת אלכסנדרוס ג׳ אמות וילחמו שניהם לבדם ותהי זעקה גדולה בתוך מחנה הודו ויסב פורוס את פניו למחנהו לראות מה קול הצעקה ויכהו אלכסנדרוס אל השוקים וימיתהו · וימלוך אלכסנדרוס על מלכות פורוס כי נצחו ויקח את כל ארצו · וילך משם אל ארץ אוקפורדקים הם האבחמיין ויבקש לראות חכמת אנשיה כי היו חכמים עד מאד והיו יושבים ערומים בסוכות ובמחילות עפר וכשמעם את שמעו וישלחו

um ineundum appropinquarent, Alexander imagines illas educi eosque hinc inde in campo conſtitui curavit, quo facto belluæ, ſimulacra illa immobilia conſpicientes, in ipſa maximo cum impetu invectæ ſunt, ut illa morſu dilacerarent; ſed beſtiarum ora & corpora fœdè combuſta atque exinde in fugam conjecta ſunt ita, ut exercitus hiſce nudaretur. Poſteà acerrimum utrimque prælium commiſſum fuit, in quo Indi à Græcis ſuperati ſunt; Alexandri verò equus, Bucephalus, qui taurum referebat capite, Indorum regis fraude cecidit, (2.) cujus interitum Alexander ægrè admodùm tulit; cùm autem per triduum continuum pugna inter utrumque regem duràſſet, conſilium ab Alexandri militibus initum fuit, ut ipſum poteſtati regis Indiæ traderent, quo cognito Alexander legatos ad Indorum regem miſit, qui ſuis verbis dicerent: cur copias noſtras ita perdimus? ehodum ambo certamen ineamus & uter fuerit victor, is ſolus regnum obtineat. Hoc conſilium Porus approbavit animoque lætatus eſt propterea, quòd Alexandri ſtatura cum magnitudine ſua haud quaquàm comparari poſſet, nam ipſe quinque cubitos, (3.) Alexander autem tres ſolummodò ulnas corporis ſui ſtaturâ æquabat, ſic ambo inter ſe ſoli certabant; durante autem certamine maximus clamor in caſtris Indorum oriebatur, ad quæ cùm Porus oculos ſuos convertiſſet, ut videret, quid clamor iſte ſibi vellet, Alexander hac occaſione uſus illius crura vulneravit ipſumque poſteà interemit. (4.) Quo facto Alexander Pori devicti regnum ſubjugavit atque omnem illius ditionem in poteſtatem ſuam redegit. Exinde in Ocaphardicorum,

(2.) Conſentit Curtius lib. 8. c. 14. Arrianus autem de Expedit. Alex. l. 5. pag. mihi 350. ſcribit, hunc Alexandri equum non ab aliquo vulneratum; ſed laboribus pariter & ætate fractum interiiſſe.

(3.) Conſentit ferè Arrianus de Exped. Alex. lib. 5. pag. mihi 348. ubi ſcribit, quòd ejus magnitudo ὑπὲρ πέντε πήχεις i. e. quinque cubitis procerior fuerit.

(4.) Aſt Arrianus eod. lib. 5. pag. mihi 349. ſcribit, quòd Alexander Poro devicto regnum Indorum reſtituerit, & ultrà priſtinum imperium aliam ei regionem, vetere ampliorem, adjecerit.

וישלחו אליו חכמים עם ספרים לאמר׳
אם תבא להלחם אתנו לא יועיל לך זה
מאומה כי אין כל מאומה אתנו תשלול
ואם תחפוץ לראות חכמתינו מה לך
לחיל ולכה באה תבא אלינו בנחת
בדברי׳ רכים ואנחנו לא נתגרה אתך
מלחמה כי המלחמות והקטטה יאותו
לך ולך נאה המלחמה ולנו נאה חכמה
וילך אליהם אלכסנדרוס עם ג׳ גבורים
ויראם ערומי׳ נשים ואנשים וילדים על
פני השדה כצאן וישאל לאח׳ מהם
ויאמר היש אתכם קברו׳ וי׳ הנה גופנו
קברותינו ובהפרד נשמותינו מגויותינו
נחיה׳ וישאל לאחר לאמר מי הם
הרבים המתים או החיים ויענהו אצלכם
המתי׳ ואנחנו כלנו חיים גם כי העניים
והמתים רבים מאד בכל דור מעשירים
וחיים׳ וישאל לאחר מי הוא ערום
וחכם בין האדם וחית השדה ויאמר
לו האדם וישאל לאחר ויאמר לו מי
הוא אשר לא יכזב ויאמר האל האמת
שידע האמת וישאל אחר לאמר אי זה
צד מהאדם יותר טוב הימין או השמאל
ויענהו אצלינו השמאל ואצלכם הימין :
גם כי השמאל הוא נכבד כי הוא משכן
ללב שהוא שרש לחיים האנושיים׳
האמת

rum, (5.) qui etiam Acarmayn (6.) dicuntur, regionem profectus incolarum iſtius terræ ſapientiam, quâ cœteros anteibant, explorare voluit; habitabant autem nudi in tabernaculis ac ſpeluncis terræ. Cùm itaque Alexandri fama ad illos perlata eſſet, ſapientes ad eum viros ablegârunt cum literis hujus ſententiæ: ſi quidem ad bellum nobis inferendum hûc veniſti, nihil inde percipies utilitatis, non enim quidquam prædæ apud nos invenies; ſi verò ſapientiam noſtram explorare cupis, quid tibi tot tantisq; copiis, ac viribus opus eſt? placidus & mitis ad nos veni, non enim bellum adverſùs te gerere animus nobis eſt, bellum quidem ac prælia te decent; nobis verò ſapientia convenit. Alexander itaque cum tribus fortiſſimis viris ad illos ivit eosque vidit nudos & tàm viros, quàm mulieres unà cum infantibus ſuis invenit ſuprà terram ovium more jacentes; dein unum ex illis interrogavit: num etiam ſepulcra habetis? ille verò: corpora noſtra, inquit, ſepulcra nobis ſunt; aſt cùm animæ noſtræ à corporibus ſeparatæ fuerint, tunc vivemus; alium poſteà interrogavit Alexander: An major mortuorum, quàm vivorum eſt numerus? cui ille reſpondens: apud vos, ait, mortui ſunt; nos verò omnes vivimus; id tamen certum eſt, quòd pauperum & mortuorum quovis tempore major ſit numerus, quàm divitum ac viventium; alium interrogavit Alexander, an callidior & prudentior eſſet homo, quàm beſtia agri? cui ille reſpondit: homo; alium interrogavit: quisnam eſt, qui non mentitur? ad quæ ille reſpondens: DEus eſt veritas, inquit, ac veritatem

(5.) Sic אוקפררקים hic vertere volui; quænam verò hæc gens fuerit, aliis jam inquirendum relinquo, forte Gymnoſophiſtas ſeu Brachmanes intelligit Judæus interpolator, hi enim ſapientes inter indos habiti ſunt, de quibus vid. inter alios Arrianus de Expedit. Alex. lib. 6. pag. mihi 409. & ſeq. vid. n. ſeq. 6 ibique notata.

(6.) Hebr. אכרמיין ita hic in noſtro codice; alii habent: ארכרמיים Arcarmaym, fortè legendum ברכמיים Brachmanes, de quibus vid. num. anteced. 5.

Digitized by Google

tem novit; alium interrogavit: quodnam hominis latus melius eſt, dextrum, an ſiniſtrum? cui ille reſpondens: apud nos quidem, ait, ſiniſtrum eſt; apud vos verò dextrum, certè major honos ſiniſtro lateri debetur, quia cor ibidem habitat, quod principium eſt vitæ humanæ, prætereà dum mulier infantem lactat, à ſiniſtro incipit latere, reges etiam ſceptrum regium ſiniſtra manu tenent. Tandem Alexander, cùm illos ſatis multa interrogâſſet, dixit: petite à me donum quoddam, quod vobis largiar; ad hæc omnes uno ore clamârunt: da nobis vitam æternam; Alexander verò illis dixit: certè id non eſt in poteſtate mea, atque utinam, inquit, illud mihi ipſi dare poſſim! tunc ei reſponderunt: Quandoquidem res ita ſeſe habet, cur tantum laboris ſuſcipis, ut bellum geras & ſpolia ac prædam facias, orbemque terrarum ſub poteſtatem tuam redigas; cùm neſcias, quisnam poſt mortem tuam gloriæ tuæ hæres & ſucceſſor futurus ſit? Ad hæc Alexander iisdem reſpondit: ita ſupremum numen decrevit, ut poſteritati inſerviamus & rurſùs poſteri iis, qui poſt ipſos futuri ſunt, proſint, ad id enim creati ſumus, ac ſicuti mare & arbores abſque vento non moventur, ita cum homine comparatum eſt, ut nec tranquillus eſſe nec quieſcere nec rem proſperè agere poſſit, niſi ei Deus vires & facultatem dederit; ego quoque quietè vivere vellem; ſed omnipotens ille Dominus, qui omniùm mortalium animas in ſua poteſtate habet, me quieſcere non ſinit; his dictis Alexander omnia fauſta iisdem precatus (7.) diſceſſit & ad ſuos reverſus eſt.

והאשה כי תחל להניק את בנה תחל
מצד שמאל· והמלכים ישאו את שבט
המלכות ביד שמאל· ויהי כשאלו
אותם שאלות רבות ויאמר אליהם שאלו
מה אתן לכם ויזעקו כלם ויאמרו תנה
לנו חיי עולם· ויאמר אליהם לא אוכל
על זה ומי יתן ויכלתי לנפשי ויאמרו
אליו ואם כן איפה למה תיגע להלחם
לשלול שלל ולבוז בז ולהכניע את
העולם תחתיך ולא תדע מי ינחל את
כבודך אחרי מותך· ויאמר להם כה גזר
האל יתעלה להיותנו אנחנו משרתים
לאחרים הבאים אחרינו והבאים אחריהם
כי לכך נוצרנו והים והאילנות לא
ינועו בלא רוח וכן האדם לא ישקוט
ולא ינוח ולא יצליח מבלי רשיון
עליון· ואני אחפוץ לשקוט ואדון
הכל אשר בידו נפש כל חי לא
יניחני ואחר הדברים האלה קרא
אלכסנדרוס אליהם לשלום ויפרד מהם
וילך לדרכו·

(7.) Vel pacem iisdem indulgens, ſic etiam Hebræum vertere poſſis.

CAP.

CAP. XVIII.

ויכתוב אגרות רבות אל' ארסטו רבו
ומלמדו הגדול ויגד לו אות אשר קרהו
בארץ הודו ויכתב בה לאמר כאשר
באתי בארץ פרסיאקון הוא מדינת
ארץ הודו באתי באיי הים ושם מצאתי
בני אדם דומים לנשים ואוכלין דגים
חיי' ומדברים כלשון בני אדם בלשון
יונית ויאמרו לי ראה כי בתוך זה האי
קבר מלך קדמון ושמו קינן בן אנוש
שהיה קודם המבול מולך על כל העולם
כלו והיה האיש ההוא חכם גמבין בכל
החכמות ומושל ברוחות ובשדי' ובמזיקי'
ויבן בחכמתו כי השם יתברך יביא
מבול על הארץ בימי נח ויכתוב אות
העתיד להיות מזה על לוחות אבן והנם
שם והכתב כתב עברי· ויכתוב עוד
בכתב ההוא כי בימיו הציף אוקיאנוס
שלישו של עולם וכן עשה בימי אנוש
בן שת בן אדם הראשון· ויבן באי
ההוא מדינה גדולה מאד מוקפ' חומה
ויעש

ALexander autem epiſtolas multas ad Ariſtotelem, (1.) præceptorem ſuum, ſcripſit, in quibus eidem narravit, quæ ſibi in India evenerint, inter alia ſic ſcripſit: Ego, poſteaquàm regionem Perſiacon, (2.) quæ Indiæ provincia eſt, intravi, ad maris inſulas perveni atque ibidem maſculos reperi fœminis ſimiles, qui vivis piſcibus veſcebantur & humana lingva loquebantur eâque Græcâ, hi mihi dicebant: ecce in hac inſula ſepulchrum eſt regis antiquiſſimi, qui Kainan appellabatur & Enoſi filius erat, (3.) is ante diluvium univerſo terrarum orbi imperavit atque omnigenâ ſapientiâ inclaruit, & ſpiritus ac dæmones malosque genios (4.) in poteſtate ſua habuit; hic ſapientiâ ſuâ, qua præditus erat, intellexit, quòd Deus ille Benedictus diluvium Noachi ætate inducturus ſit, quocircà id, quod poſteà eventurum erat, tabuiis lapideis inſculpſit, quæ hodienùm ibidem extant; (5.) ſcriptura autem Hebraicis literis exarata erat; idem quoque ſcripſit, quòd Oceanus tertiam mundi partem ipſius ætate inundaverit, quod etiam tempore Enoſi, Sethi filii, qui Adami primi parentis filius fuit, accidit.* In eadem inſula Kainan urbem condidit ampliſſimam, muris cinctam ſimulque arcem (6.) ingen-

(1.) Vide, quæ ſupra cap. 13. num. 7. & infrà cap. 24. num. 6. annotata ſunt.

(2.) Sic פרסיאקון hic exprimere volui, poſſes etiam aliter pro ratione punctorum vertere.

(3.) Vid. Geneſ. c. 5. v. 9.

(4.) Ita מזיקין hic reddere volui eò, quòd mali genii damnum inferant mortalibus.

(5.) Credat Judæus apella; cœterum de Sethianis columnis à Joſepho, Hiſtorico, Antiq. l. 8. c. 3. memoratis vid. inter alios D. Moynii, Theologi Leydenſis, Var. Sacr. Tom. 2. pag. 564. ut & Bocharti lib 1. Phaleg. cap. 14. & Urſin. de Zoroaſtre, it. Sentiments de quelques Theologiens de Hollande ſur l' Hiſtoire Critique du P. Richard Simon, Lettre 4. pag. mihi 73. confer. & autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire Critiq. des dogmes & des cultes &c. Part. 1. c. 4. p. 22. edit. Amſtel

* Meminit iſtius diluvii, quo tertia pars mundi inundata fuit, etiam R. Salomo ad Eccleſiaſtæ cap. 3. v. 14. & ad Amos cap. 5. v. 8. confer. Id. R. Salom. ad Geneſ. c. 6. v. 4. & ad Hiob. 12. v. 15. it. ad Deuter. c. 32. v. 7.

(6.) Sic vocem מגרש hic vertere malo, quàm ſuburbium.

ויעש בה מגרש גדול מאבני שיש ויאצור בו אבני' טובות ומרגליות ואוצרות זהב וכסף לרוב מאד ושם הוא בנה מגדל על קברו להיותו לו לזכרון ואין איש יכול לבוא שם כי הוא בנוי על פי שבעה המשרתים ועל פי חכמת הקסם והבא שם אל חומותיה ימות ברגע• וכאשר ספרו לי זה הלבו להם ויניחו אניותיהם לי שנים עשר אוניות• ואראה שם חיות גדולות בים ונזעק בהם והטפו מאנשי וישקיעום בי' ומרוב הדאגה שהיה לי מזה הייתי שם שמנה ימים• ואחר נצחי את דריוש והכנעתי את כל הארץ הלכתי על מדינה אחת בהודו והיא יושב' בתוך הנהר ובו קני' ארוכי' משלשים אמות עבים ג' אמות ויסודות המדינה על הקנים• ומי הנהר מרים כלענה ובאו מאנשי בתוך הנהר לילך אל המדינה ויצאו מן הנהר חיות אפיפטמי ויחטפו מאנשי מ"ד אנשים ויהרגום• ונסעתי משם ולפנות ערב באתי אל מקום אחד ומצאתי בו מעין מים מתוקי' כדבש ואלינה שם בלילה ההוא• וירעדו אנשי כי באו החיות מן היער לשתות מים ועמהם עקרבים לבנים ואדומים ובעלי קרנים ותנינים ונחשים בעלי קרנים ואריות וראמים וחזירים ונמרים

ingentem ex marmore ædificavit, in qua gemmas, uniones atque auri argentique vim maximam recondidit; præterea turrim excelſam ſuprà ſepulcrum ſuum exſtruxit, ut ſibi eſſet monimento; ad hanc verò nemo mortalium accedere poterat, quia aſtronomica ſeptem planetarum (7.) arte ac vi magica ædificata erat, quicunque enim muris ejus appropinquabat, is repentina morte interibat. Hæc quum mihi inſulæ iſtius (8.) incolæ narràſſent, ipſi abierunt & naves ſuas, quæ duodecim erant, mihi reliquerunt; in eodem mari ingentes belluas vidi, quæ, cùm à nobis clamoribus eſſent excitatæ, nonnullos ex militibus meis abripuerunt, eosque in mari ſubmerſerunt, quamobrem præ timore, quo perculſus fui, octiduò ibidem ſubſtiti. Poſteaquàm verò Darium devici, omnemque illius ditionem in poteſtatem meam redegi, ad urbem quandam Indiæ, quæ medio in flumine ſita erat, perveni, ubi arundines naſcebantur, quæ longitudine ſua triginta cubitos, denſitate autem tres ulnas æquabant, atque iiſdem arundinibus urbis illius fundamenta innitebantur; aqua verò fluminis iſtius amara erat inſtar abſinthii; hoc flumen milites quidam mei verſùs oppidum trajicere tentârunt; ſed animalia, quæ Apipothmi (9.) dicuntur, flumine egreſſa, quatuor ac quadraginta viros abripuerunt eosque interfecerunt: quamobrem relicto illo loco ad regionem quandam veſperi veni, ubi fontem aquarum dulcium inſtar mellis reperi, ibique pernoctavi; milites autem mei non mediocri metu exterriti fuerunt, dum beſtias, ex ſylva ad bibendum egredientes conſpexerunt, inter quas ſcorpii (10) fuerunt albi rubeiq; colo-

(7.) Ita hic: שבעה המשרתים vertere volui, dicuntur etiam שבעת כוכבי לכת i. e. ſeptem ſtellæ errantes.

(8.) In Utopia, ut puto, ſitæ; ſed hic Judæorum mos eſt, ut ad firmandas traditiones ſuas fabulis utantur probationis loco.

(9.) Hebr. אפיפטמי ſic corruptè, ut puto, legitur, nam ἱπποπόταμοι ſine dubio hic intelliguntur, de quibus vid. Ariſtot. lib. 2. Hiſtor. Animal. cap. 7. & Ammian. Marcellin. lib. 22. confer & Caſpar. Schotti Phyſic. curioſ. lib. 3. c. 1. §. 1. & ſeq.

(10.) Quidam עקרבים lacertas interpretantur.

נמרים ושנהבים ועמהם עוד אנשי
בעלי שש ידים וימיתו באנשי רבים
לולי כי הבערנו ,אש ביער במדורו׳
גדולו׳ ורבות במעט תם השמידונו כלנו
וכאשר הבערנו האש היו השרצים רצי׳
ונופלים באש ונשרפו׳ והיה סרחונם לנו
למוקש׳ והבא עלינו חיה גדולה ותשאג
החיה וימותו מגבורי חמשים וששה
גבורים מפחדם משאגתה ואחרים מגבורי
התאזרו והמיתו את החיה אחרי אש׳
המיתה מהם ס׳ גבורים ויגרדו את החיה
ממקומה מתה עד מקום תחנות ש׳
גבורים ושם מצאנו פרעושי׳ כיונים
ועטלפים כתורי׳ גדולי׳ ולהם שינים
כשיני אד׳ ולא היה לנו שם מזון זולתי
כי היינו צדים העופות כגון הראה
והדאה והעורבים למחייתנו׳ ומשם
הלכנו לארץ קפסיאקן ובשעה התשיעית
ליום נשבה רוח גדולה ולא היה כח
לאיש ממנו לעמוד על רגליו ונפלנו על
פנינו ארצה עד אשר שקטה הרוח ׃
ואלכדה את מדינת המלכות בארץ
קפסיאקן והיא המדינה אש׳ שמה
קפסיאקן והיה ראש למלכות הודו ׃
ויאמרו לי יושבי הארץ כי שם אראה
נפלאות

coloris, cornibus inſtructi, his immixti erant ſerpentes & dracones cornigeri atque leones, ut & monocerotes, apri, urſi ac elephanti, cum iisdem viri erant ſeximani, à quibus non pauci ex militibus meis interfecti ſunt, ac, niſi ſylvam maximis pyris incendiſſemus, omnes ferè ad internecionem deleti eſſemus; ſylvâ autem accenſâ reptilia iſta in ignem ſe conjecerunt eoque interierunt; ſed eorundem teterrimus fœtor multis perniciem attulit; præ cœteris autem immanis bellua impetû in nos fecit horribili clamore, cujus metu ſex & quinquaginta ex militibus meis perierunt; alii verò milites mei illis auxilio venerunt ac beſtiam illam, poſtquàm ſexaginta milites interemerat, tandem interfecerunt, ejusque cadaver trecenti milites eo ex loco, ubi monſtrum peremptum erat, ad caſtra traxerunt; pulices (11.) quoque ibidem invenimus columbis magnitudine ſimiles, ut & veſpertiliones, (12.) turturibus prægrandibus pares, quibus dentes erant humanis ſimiles; nullum verò cibum eo in loco deprehendimus præter cornices, milvos (13.) & corvos, has volucres venati ſumus, ut nobis alimento eſſent. Inde in terram Caphſiacon (14.) caſtra movimus, ubi horâ diei nonâ ventus tàm vehemens exortus eſt, ut nemo noſtrum pedibus ſtare potuerit; quamobrem in faciem procidere atque tamdiu humi jacere coacti fuimus, donec venti impetus reſedit; in eadem provincia urbem cepi regiam, quæ Caphſiacus (15.) appellabatur, atque regni Indiæ metropolis

(11.) Seu muſcas, prout quidam vocem פרעושים interpretantur, vid. ſuprà cap. 16. num. 5.

(12.) Ita nonnulli עטלפים vertunt, ſicuti & 70. interpretes νυκτερίδας exponunt, alii hirundines explicant, vid. Sam. Bochart. Hiero Zoic. part. 2, lib. 2. c. 12. confer & Caſpar. Schotti Phyſic. curioſ. lib 9. c. 73 ubi ſcribit, veſpertilionum variam eſſe magnitudinem, in novo orbe columbas adæquant in Braſilia monedulas; circà Urabum turtures,

(13.) De vocibus ראה & דאה vid. interpretes ad Levit. cap. 11. v. 14. & Deuter. cap. 14. v. 13. confer. etiam Bocharti ead. part. 2 l. 2. c. 7.

(14.) Sic verto hic vocem קפסיאקן, poſſes etiam pro ratione punctorum aliter legere ac vertere, vid. num. ſequ. 15.

(15.) Vid. num. antec. 14. quæ veró hæc urbs atque provincia ejusdem nominis fuerit, jam accuratius inquirere haud vacat.

נפלאות אלהים׃ והוליכוני אל גן אחד
ואראה בו אילנות מדברים כבני אדם
ובהם רשמי השמש והירח׃ ומהם שני
אילנות ועל אחד צורת השמש ועל
האחר צורת הירח ואילן השמש היה
זכר ותארו ודעתו כתאר ודעת הזכר
ואילן הירח נקבה תארה ודעתה כתאר
ודעת הנקבה ופירותיהם כפירות האילנות
הנמצאים במצרים הנקראים מורבליטון
ובאור תפוחי גן עדן ושם האילן הזכר
שמש ושם הנקבה ירח והאילנות היו
מדברים בלשון הודו כבני אדם ואמרו
מות מות אימת הרשה ולעת בא השמש
יצא קול מן האילן הנקרא שמש בלשון
הודו ודבר דברים ולא רצו אנשי הודו
לבארם לי כי יראו ממני׃ ואשבע להם
כי לא ימותו מזה ויאמרו לי באור
הדברים הוא כי האילן מבשרך אשר
מהרה תמות על ידי אנשיך וקרוביך׃
ואכרע על ברכי נגד האילנות ואתפלל
לאמר מתי יהיה קצי׃ ויצא קול
מאילן הירח ויאמר אלי בלשון הודו
הוי סכל כי התאוה לדעת דבר אשר
לא יוכלו הנביאים לדעתו׃ ויהי
בלילה לעת זרוח הירח ואתפלל
ואשאל לאמר אם אשובה אל ארצי
ואראה את ארצי ואת עמי ואת אמי
ואת אוהבי׃ ובבקר לעת זרוח השמש
שבתי

polis erat; regionis incolæ mihi dixerunt, quòd admiranda Dei ibidem viſurus ſim; poſteà in hortum me deduxerunt, ubi arbores humana voce loquentes (16.) reperi, ex quibus duas vidi, quarum altera Solis, altera lunæ habebat figuram, cui Solis inerat ſpecies, mas erat, forma & ratione maſculo ſimilis; quæ verò lunæ ſpeciem referebat, fœmina erat, figura ac mente mulieri ſimilis, harum arborum fructus ſimiles erant fructibus, qui in Ægypto reperiuntur & Morblithon (17.) appellantur, hos poma Paradiſi (18.) interpretari poſſis; maſcula autem arbor Solis nomen habebat, fœmina verò lunæ, & humana voce, Indica ſcilicèt, loquebantur, dicentes: ô mors quantum terroris adfers! dum verò Sol veſperi occidebat, vox ex arbore illa, quæ Solis nomen habebat, egrediebatur & Indorum lingvâ verba quædam proferebat, quæ mihi Indi interpretari nolebant, quia me timebant; ego verò illis juravi, quòd nullum prptereà periculum ſuſtinebunt, illi igitur dixerunt: hæc verborum eſt interpretatio: arbor illa tibi indicat, quòd brevi moriturus ſis & quidem amicorum ac propinquorum tuorum manibus; ego verò corâm arboribus in genua procidi & oravi: ecquando finis meus appropinquabit? dein vox ex arbore lunæ egrediebatur atque Indica lingvâ me alloquebatur: cur id, ô ſtolide, ſcire deſideras, quod ne prophetæ quidem ſcire potuerunt? cùm verò nox appropinquaret & luna oriretur, ego preces fudi atque interrogavi, an in patriam meam reverſurus, populumque meum ut & matrem atque amicos meos viſurus ſim? easdem ego preces, quas noctu fuderam, manè oriente Sole repetii & in oratione matutina hanc etiam interrogationem adjeci: an diebus vitæ meæ exitus inſtat

(16.) Credat Judæus apella.
(17.) Sic verto hic מוקבליטון nonnulla exemplaria legunt: אורכליטון; quinam verò hi ſint vel fuerint arborum fructus, aliis jam inquirendum relinquo, fortè aurantia poma vel mala aurea intelligit Judæus interpolator.
(18.) Sic communiter vertunt גן עדן, de quo vid. interpretes ad Geneſ. c. 2. v. 8.

Digitized by Google

שבתי עוד ואתפללה בשאלת האמש ותוספתי בשאלת הבקר להודיעני אם ספו וכלו ימי חיי · ויצא קול כפול מבין שני האלונות משמיע דברים בלשון הודו לאמר תמו שנותיך וספו ימי חייך ולא תשוב עוד אל ארצך לעולם · ואחרי מותך יתמו קרובך ובני משפחותיך ויסוף זכרי ולא הוסיף לשאול עוד כי לא תענה:·

ſtat & finis? tunc vox inter duas illas arbores iterùm egrediebatur atque Indicâ lingvâ hæc verba proferebat: anni tui finiti ſunt atque exitus vitæ tuæ inſtat, nec unquam in patriam tuam reverteris, poſt obitum quoque tuum cognati & proximi tui deficient eorumque memoria interibit; tu veró noli amplius interrogare, nullum enim reſponſum accipies.

CAP. XIX.

ואסע מארץ הודו ואבואה אל מלכות הסמירמים והנהגת המלכות על יד אשה מולכת עליה' ושמה קנדיק והיא אשה יפה עד מאד ואשלח אליה אגרת לאמר· הנה האלוה אמון מקומו בהר הגדול מהרי מלכותך ואנחנו עובדיו עתה יש את נפשי ללכת אל ההר ההוא להשתחוות לו כי הוא היה בעזרי כי שמעתי כאשר הכנעתם ולקחתם ארץ עמון לקחתם גם אלהי עמון עמכם ואם לא תשלחו אותו אלי אלך עליכם למלחמה ותענני כבר ידענו כי הוא היה בעזרך כי עת מולדתך בחלקו וידענו בן מי אתה ועתה לא נוכל לשלוח לך אלהי עמון והכהנים יש את נפשם לשלוח לך

Poſteà caſtra ex India movi & in regnum Semidemim (1.) perveni, quod fœminæ imperio regebatur, cui Condace (2.) erat nomen, hæc formæ pulchritudine inſignis erat, ad quam literas miſi hujus ſententiæ: Ecce Deus Ammon in monte quodam excelſo, qui in regno tuo ſitus eſt, habitat, cujus nos ſervi ſumus; ad montem illum accedere volo, ut numen iſtud adorem, quod mihi auxilio fuit: audivi enim, quòd poſteaquàm Ammoniam regionem ſubegiſtis & in poteſtatem veſtram redegiſtis, Deum quoque Ammonium vobiscum abduxeritis, is niſi ad me miſſus fuerit, bello vos perſequar; aſt regina mihi reſpondit: jam anteà notum nobis eſt, quòd numen illud auxilio tibi fuerit, nam in nativitatis tuæ tempore partem ſibi vendicat ac probè novimus, cujus tu ſis filius; ſed ut Deum Ammonium jam tibi mittamus, non eſt in noſtra poteſtate; ſacerdotes autem ejus aliquo te munere honorare volunt, quamobrem legatos tuos mitte,

(1.) *Ita hic* verto סמירמים ſed quodnam hoc regnum fuerit, aliis inquirendum relinquo.

(2.) *Sic exprimo hic*: קונדקי nonnulli codices habent קנדיקי quod Candacem reddere poſſis, vid. infrà hoc cap. num. 7. Cœterum Candacis nomen reginis Æthiopiæ commune fuiſſe docet Plinius lib. 6. cap 29. Hûc facit cap. 8. verſ. 27. in Actis Apoſtol. ubi Beda & Scaliger de tempor. emendat. lib. 7. inter alios videri poſſunt, confer. & Munſteri, Eraſmi atque Joh. Druſii not. ad Actor. dict. c. 8. v. 27.

Digitized by Google

לך תשורה ושלח את מלאכיך וישאנה
אליך והשלח לי והיא למנחה מאה
כפות זהב מופז משקלם מאה ליטרין
ומרגליו׳ יקרו׳ מאתים ומרגליות נקובות
לערי ענקים שמנים וכמו הן בלתי
נקובות שמנים ומעטרות אלהה אמון
אשר אתה עטרת אחת באבנים יקרות
ערכה מאה ליטרין זהב׳ ונערים כושים
בלתי בעל׳ זקן ת״ק והמה נושאים
תבות מעשה שן מלאות אלפנטים ת״ק׳
תמורים י״ג ואריות ששה׳ והפנטרים
והם חיות משונות י״ד וכלבים אוכלי
אדם תשעים פרים בעלי מלחמה מ״׳
פילים נ׳׳ עירים ש׳׳ ראמים מאה׳
מטורת עשויות מעין אובנוס אדום
ושחור כקרן קרים וזה שמנת אלפים׳
וכמנחה ההיא לא הגיעה למלך לעולם׳
והעידו סופרי׳ רבים מסופריה על המלכת
ההיא כי לסוף ימיה מלכה על כל
העולם׳ ואפנה אל לבי ללכת אצלה׳
והמלכה קנדקי שמעה את מנהגי אשר
הייתי נוהג לרמות את המלכי׳ וללכד
אתם בערמה ובמרמה׳ ותצו ראש
מלאכיה אשר שלחה אלי עם המנחה
הנזכרת

mitte, qui donum illud ad te ferant; ipſa verò regina centum acertas (3.) auri puriſſimi, quæ centum libras pondere æquabant, ut & uniones pretioſiſſimos ducenos, præterea margaritas octoginta, in uſum monilium perforatas, & totidem, quæ nondum perforatæ erant, muneri mihi miſit, coronam quoq; inſignem, gemmis diſtinctam, unam ſcilicèt ex iis, quas illa Deo Ammonio dicaverat, quæque centum libras auri valebat, mihi donavit; pueros etiam Æthiopes imberbes quingentos, qui totidem arculas eburneas, pretioſiſſimis aromatibus (4.) plenas, ferebant, mihi muneri miſit, præterea pardos tredecim ac ſex leones, ut & Pantheres (quæ mira ſunt animalia) quatuordecim, nonaginta etiam canes, qui homines devorant, ut & quadraginta juvencos, bellico uſui aptos, ac quinquaginta (5.) elephantos pullos inſuper trecentos ac centum monocerotas, ut & octies mille lectos ex ligno Obono (6.) confectos; eſt autem lignum iſtud rubrum atque nigrum ac nitore ſuo arietis cornu æquat, dono mihi miſit, cujusmodi ſanè munus nulli unquam regi oblatum fuit. Multi autem ſcriptores, qui reginæ illius res memoriæ prodiderunt, teſtati ſunt, illam poſtremis vitæ ſuæ temporibus univerſo terrarum orbi imperâſſe. Hujus itaque videndæ deſiderio ductus fui; regina verò Candace, (7.) cùm audiſſet, me ſæpè mutatis veſtibus reges decipere atque eosdem aſtu tractare conſueviſſe, præcipuo ex legatis, quos ipſa cum dicto

(3.) Seu acetabula, in Hebræo eſt כפור, quod alii cochlearia exponunt.

(4.) Sic vertere hìc volui vocem: אלפנטים quam nonnulli interpretantur בשמים, i. e. aromata, videtur autem vox Hebræa, quæ hìc habetur, deſumpta ex Græco ἀλειφὴ, quod unguentum denotat, confer. infrà num. 19. h. cap. ubi alia iſtius vocis habetur ſignificatio.

(5.) Hebr. נ׳ ita hìc in noſtro codice reperitur, quædam exemplaria habent ג׳, i. e. tres; ſed prior lectio præferenda videtur.

(6.) Sic אובנוס hìc vertere volui, quo nomine Ebenum ſeu Hebenum lignum a Judæo interpolatore intelligi puto, de quo Virgilius: *Sola India nigrum fert Hebenum*; Plinius in medio Africæ Hebenos virere tradit, cujus generis putant eſſe lignum Indicum, quod Guajacum & Guajacanum dicitur, vid. Andr. Matthioli Herbar. lib. 1. c. 26. & cap. 85. confer. etiam, quæ ſuprà cap. 9. num 9. de virga ex Ebeno facta annotata ſunt.

(7.) Ita hìc verto: קנדקי vid. quæ ſupra hoc cap. n. 2. notata ſunt.

Digitized by Google

הנזכרת לחקוק ולחתור על לוח את
צורתו ולהביאה אליה · ויעש כן ויבא
אליה את צורת תמונתי חקוקה על
לוח חקקה הצורה ותשימה בחדרה ·
וילך קנדקליס בן המלכה קנדקי אל
מחנה אלכסנדרוס ויקחוהו השומרים
ויוליכו אל המשנה תלמידה · ויאמר
אליו מי אתה ויענהו בן המלכה קנדקי
אני ואני הייתי בא לקראת פני אלכסנדרו'
המלך ולכבדו ועמי אשתי ומעט צבא
כי לא למלחמה הייתי הולך כי סוד
גדול יש לי מפי הנשים הנקראים
אמזונס · ויפגע בי שר הנשים הנקראות
אמזונס ויקח את אשתי וימת רבים
מאנשי ועתה יושיענו אדוני המלך כי
פחדו ומוראו על כל העמים · וילך
המשנה ויגד לאלכסנדרוס המלך הדברים
שעברו ויאמר לו קח נא את בגדי
מלכותי ואת עטרת ראשי ושב על כסא
מלכותי והיה הנחה מלך כמוני תקרא
בערמה וקרא אלי אנטיגנוס בשמך ·
ויעש אנטיגנוס המשנה כאשר צוהו
אלכסנדרוס

cto munere ad me miſerat, injunxit, ut faciem meam in tabula depingi (8.) eamque ad ſe deferri curaret, id quod ille etiam effectui dedit, meamque effigiem, in tabula depictam, (9.) ad reginam detulit; illa verò eandem in conclavi ſuo repoſuit. Poſteà Candacles, reginæ illius filius, ad Alexandri caſtra pervenit; quem cuſtodes regis comprehenderunt, & ad Tolmidam, (10.) ſecundum â rege, (11.) duxerunt; hic à Tolmida interrogatus, quisnam eſſet, reſpondit: ego Candacis reginæ filius ad venerandum colendumque regem Alexandrum hûc veni; uxorem etiam meam parvamque manum mecum duxeram (non enim belli gerendi cauſa domo profectus eram, quia magnum mihi arcanum de mulieribus, quæ Amazones appellantur, dicendum eſt;) ſed mulierum iſtarum dux me aggreſſus eſt atque uxorem meam abſtulit, multosque ex militibus meis interfecit; nunc itaque opem nobis ferat rex, quem omnes populi metuunt ac timent. Cùm hæc ſecundus *(12.)* à rege Alexandro narrâſſet, ille ſume tibi regias veſtes, inquit, capitisque mei coronam tibi impone, & in regio ſede ſolio ac mei loco regem age meque tuo nomine aſtutè compella Antigonum. Antigonus igitur, ſecundus à rege, Alexandri mandato obtemperans egreſſus eſt regio indutus amictu, atque coronam capite geſtans: Dein Canda-

(8.) Vel tabulæ imprimi aut inſculpi, nam etiam ſic vertere poſſis juxtà Hebræum, quod hic habetur, confer. num. ſequ. 9.

(9.) Vid. quæ num. antec. 8. dicta ſunt.

(10.) Hebr. תלמידה ſic in exemplari noſtro hîc legitur, quod nomen haud incommodè poſſis vertere Ptolemæum, nam Judæi Ptolemæum nominant תלמי, de quo vide inter alios præfationem Joſephi Athiæ ad Biblia ipſius curâ Germanicè verſa; idem Ptolemæus paulò poſt à Judæo interpolatore vocatur Antigonus, ſic enim & infrà cap. 23. n. 4. ſcribitur, quòd Ptolemæus etiam Antigonus appellatus ſit; ſed malè & per errorem, vid. not. dict. n. 4. c. 23. Cœterùm de Ptolomæi nomine vid. quæ lib. 3. c. 2. n. 1. ut & infrà n. 12. h. c. it. cap. 22. num. 7. notata ſunt.

(11.) De voce משנה in notis ad ipſum autorem & quidem ejusd. lib. 1. cap. 8. num. 3. & cap. 16. num. 6. ut & alibi dixi, confer. & infrà cap. 22. num. 6.

(12.) Alius nempe à Tolmida ſeu Ptolemæo, cujus paulò ante mentio facta eſt; ita hæc cum antecedentibus concilio, ne Judæus interpolator ſibi contradicat, vid. num. antec. 10.

Digitized by Google

אלכסנדרוס ויצא המשנה לבוש בגדי מלכות ועטרת על ראשו וישלח אחרי קנדקליס לבוא אתו דבבואו אליו וירא אותו ויירא מאד כי אמר אולי יחשבני למרגל ויצוה להרגני ואני נקי׃ ויאמר במרמה לעומדים לפניו קראו לי את מלאכי הנאמן אנטיגנוס וילכו ויקראו את אלכסנדרוס ויאמר אליו אנטיגנוס בערמה בדברים האלה׃ הלא ידעת כי האיש הזה בן המלכה קנדקי הירה בא להדר פנינו ושר אמזונס פגע בו ויעש לו כה וכה׃ ויענהו אלכסנדר אם תגזור עלי אלכה לי אליו בצבא ומלחמה עמו ואנקום נקמת האיש הזה ואצילה את אשתו מידו׃ ויענהו המשנה אבל נשלחה מלאך אליו לקראו לו לשלום טרם מלחמה ונבקש ממנו להשיב אשת האיש׃ והיה אם שלום יענה וישב אשת האיש והיה זה שלום ואם לא יאבה לשלו׳ ועלינו עליו ונצור עליו עד רדתו׃ ויאמר אלכסנדר אלכה לי אני אליו ויענהו לך׃ וילך אלכסנדר ויתחבא שלשת ימים וישלח עבד מעבדיו אל השר אמזונס לאמר כה אמר אלכסנדרוס השב אשת קנדקליס כי אלי היה בא ואם לא הגידה לי וארעה מה אעשה לך׃ ויתן לו את האשה ויביאה אל המקום אשר היה שם אלכסנדרוס נחבא׃ ויאמר א׳יה בדרך כי הוא יוליכה אל משנה המלך אשר הוא ממתינו אחרי ההר כי לא רצה המלך לשלוח

Candaclem vocari juſſit, qui, cùm ad Antigonum veniſſet eumque vidiſſet, valdè metuit, ne fortè pro ſpeculatore haberetur atque innocens interficeretur; aſt princeps ille adſtantes per ſimulationem ita allocutus eſt: vocate mihi legatum meum fidelem, Antigonum; quùm igitur illi Alexandrum vocâſſent, Antigonus eundem callidè hunc in modum compellavit: annon tibi notum eſt, quòd vir iſte, Candacis reginæ filius, hùc venerit, ut nobis honorem exhiberet, quòdque dux Amazonum (13.) bellum ei intulerit, ipſumque damno, de quo ſuprà dictum eſt, affecerit? ad hæc Alexander eidem reſpondit: ego, ſi tibi ita viſum fuerit, copias adverſùs ducem illum educam ipſumque bello perſequar, ac viri hujus injurias ulciſcar ejusque uxorem ex illius manibus eripiam; aſt ſecundus à rege (14.) eidem reſpondit: legatum ad illum mittamus, qui ei pacem offerat & ab ipſo poſtulet, ut viro iſti uxorem reſtituat, priùs, quàm ei bellum denuncietur, ſi igitur ad pacem inclinaverit & viro huic uxorem ſuam reddiderit, pace fruatur; ſi verò pacem rejecerit, tunc eundem bello petamus & tamdiu perſequamur, donec ſub poteſtatem noſtrā redigatur; ad hæc Alexander, reſpondens: ego, inquit, ad illum ibo; data itaq; eundi facultate Alexander tridui iter clàm ingrediens miniſtrum quendam ad Amazonum ducem miſit, qui Alexandri verbis nuntiaret: redde Candacli uxorem, ille enim ad me venit meumque auxilium imploravit, ſi id facere recuſaveris, indica jam, ut ſciam, quid mihi faciundum ſit; hoc audito Amazonum dux uxorem Candaclis reddidit legato, qui eandem ad locum, ubi Alexander clàm ſubſtiterat, deduxit; legatus autem in itinere Candaclis uxori dixit: jam te ad ſecundum ab Alexandro rege ducam, qui nos poſt montem exſpectat, rex enim non ipſum principem ſuum mittere voluit, ſed principis miniſtrum;

(13.) De his infrà cap. 21. num. 1. quædam annotata reperies.

(14.) Antigonus ſcilicet ſub Alexandri perſona.

לשלוח את משנהו חשר כי אם את
עבד משנהו ותשמע האשה ותאמן
בדבריו · ויהי כאשר הביאה לפני
אלכסנדרוס ותפול על רגליו ותשתחו
אפים ארצה · ויאמר אליה קומי ואל
תפלי על פניך לפני כי הכבוד הזה
אצלנו לא נעשה כי אם למלך והיה
כאשר תבואי לפני המלך ושם אישך
ועשית לפניו את כל הכבוד הזה · ויהי
ביום הג׳ ויביאה אל אנטיגנוס היושב
על כסא המלכות וירא קנקדליס את
אשתו וישמח · ויאמר אלכסנדרוס אל
אנטיגנוס אדוני המלך השר אמזונס
מודיעך כי הוא איש שלומך והנה הוא
לך לעבד ולמשרת ולו ידע כי אליך
היה בא קנקדליס לא נשא אליו עיניו
לראותו ותשתחו האשה ותפול על
פניה לפני אנטיגנוס ותאמר אליו
תשואות חן לאדוני המלך כי הציל את
נפשי מיד אויבי · וקנקדליס חבק את
אלכסנדרוס אשר היה בעיניו המשנה
וינשקהו ויפל על צואריו ויאמר אליו
בדברים האלה תאמן לי ובאה עמי אל
אמי ואני אתן לך מתנות גדולות ·
ויענהו איך אוכל ללכת בלתי רשיון
המלך שאל אותו ממנו ואם המלך יתן
לי רשות על ככה אני שמח וגם אני
מתאוה לראות את אמך ויבא קנקדליס
אל המשנה והוא בעיניו אלכסנדרוס
ויפל לפניו ארצה · ויאמר אליו אדוני
המלך אמצא חן בעיניך וילך משנך
עמי עד בואי אל אמי ואטיבה עמו ·
ויאמר

ſtrum; fœmina igitur, cùm hiſce illius dictis fidem adhibuiſſet, & in conſpectum Alexandri veniſſet, ad ejusdem pedes procidit pronoque in terram vultu illum adoravit; ipſe verò eidem dixit: ſurge nec temet coràm me proſterne, hic enim honos noſtris moribus non niſi regi ipſi exhibetur; cùm verò ad regem veneris, apud quem tuus jam eſt maritus, tunc ei cultum hunc atque honorem omnem exhibe. Poſteà Alexander eandem tertio die ad Antigonum, in regio Solio ſedentem, deduxit, quam ubi Candacles conſpexiſſet, admodùm gaviſus eſt; Alexander autem Antigonum ſic allocutus eſt: Amazonum dux tecum, Domine rex, pacem colere tuumque ſe ſervum & miniſtrum fore pollicetur, ipſe enim, ſi Candaclem ad te veniſſe ſciviſſet, nullum ſe dicit damnum eidem inferre voluiſſe; his dictis regina coràm Antigono in faciem procidit eumque adoravit, hæc adjiciens verba: Summo me beneficio à te, inclyte rex, affectum eſſe agnoſco, qui vitam meam ex hoſtis manibus liberaſti. Dein Candacles Alexandrum, quem ipſe ſecundum à rege exiſtimabat, complectens oſculabatur, ejusque collo inhærens eundem ſic compellabat: ſequere fidem meam & ad matrem meam mecum veni, ego maxima tibi munera dabo; ad hæc Alexander reſpondit: quomodo citrà regis veniam tecum ire potero? roga illum, ut me tibi concedat; ſi rex eundi facultatem mihi dederit, lubenti id faciem animo, nam & ipſe matris tuæ videndæ deſideriô ducor. Candacles igitur ad ſecundum à rege, quem ipſe Alexandrum putabat, accedens ſe humi proſtravit eumque ſic allocutus eſt: rogo te, Domine rex, hanc mihi exhibeas gratiam, ut principi iſti des facultatem eundi mecum ad matrem meam, quò ipſum beneficio afficere poſſim; ad quæ rex eidem reſpondens: en, inquit, etiam hac in re morem tibi, ô Candacles, gerere volui, nam valdè mihi gratus es, ecce veniam ei concedo, ut cum literis ad matrem tuam eat; tu verò

Digitized by Google

ויאמר אליו ראה קנקנדליס גם על זה אשא פניך כי מצאת חן בעיני׃ רק אני אשלחהו עמך אל אמך בכפר ואתה תשיבהו אלי שלם כאשר משיבך הוא אל אמך עם אשתך שלם׃ ויאמר קנקנדליס עלי אדוני המלך לכבדו ולנשאו ולעשות כדבר המלך׃ ויקומו משם וילכו שניהם יחדו קנקנדליס ואלכסנדרוס וקנקנדליס היה חושב כי ההולך עמו הוא משנה המלך אלכסנדרוס והיה שמו נודע אליו אנטיגנוס בשם המלך׃ ויהי כבואם אל חצר המלכה אמו ותהום כל העיר לאמר הנה קנקנדליס בא עם אשתו נושע ושלם׃ וירוצו אמו ואחיו לחבקו ולנשקו ולהלל לאלהים בעד שלומו׃ ויאמר אליהם כבדו נשקו וחבקו את האיש כי הוא הושיע אותי ואת אשתי מיד האויב׃ וישאלוהו מי האיש הלזה ומה שמו כי תדע׃ ויענם שמו אנטיגנוס והוא המלאך הנאמן אשר למלך הגדול אלכסנדרוס והוא משנה לו׃ וישאלוהו ואיך הושיעך הוא׃ ויגד להם המעשות ויספר להם אודות קורותיו׃ וינשקוהו ויחבקוהו אחיו ואמו ויכבדוהו וישבו עמו לאכול ולשתות בנשף׃ וקנדקי הבינה כי הוא אלכסנדרוס בנפשו ותדום׃ ויהי בבקר והלבישה קנדקי בגדי מלכות והביא את אלכסנדרוס החדרה והדרה בנויה מאבני

verò eundem incolumem ad me iterùm duc eodem modo, quô ipſe te ſalvum unà cum uxore ad matrem tuam deducet; cui Candacles reſpondit: meum erit, Domine rex, ut illum debito honore afficiam ac gloriâ extollam, atque id, quod rex mihi dixit, ad effectum deducam. Sic ambo ſimùl profecti ſunt, Candacles ſcilicèt & Alexander; Candacles autem comitem ſuum putabat eſſe ſecundum à rege Alexandro, eumque Antigonum appellari exiſtimabat. Cùm igitur ad aulam reginæ matris perveniſſent, univerſa civitas læta acclamatione eosdem excepit, hæc adjiciens verba: Ecce Candacles cum uxore ſua ſalvus & incolumis advenit; mater autem ejusq; fratres eidem obviam progreſſi, ipſum complexi & oſculati ſunt Deumque laudibus celebrârunt, quòd illum ſalvum & incolumem reduxiſſet; Poſteà Candacles illis dixit: iſtum colite virum eumq; complexu & oſculo excipite, qui me atq; uxorem meam ab hoſtium manu liberavit; illi verò Candaclem interrogârunt: quisnam eſt vir iſte, ac quomodo appellatur, quia id probe noſti? quibus ille reſpondit: Nomen ejus eſt Antigonus, hic ipſe fidus eſt legatus magni regis Alexandri ejusqne proximus. Poſtea eundem interrogarunt: quomodo igitur ab illo ſervatus es? tunc Candacles omnia, quæ ſibi evenerint, ordine narravit, quo cognito mater illius ac fratres hoſpitem amplexi & oſculati ſunt maximoq; eum honore affecerunt, ac veſperi eundem conviviô exceperunt; Candaces verò probè ſciebat, ipſum eſſe Alexandrum; ſed id ſecretum penes ſeſe habebat. Poſtero autem die ipſa regio amictu induta Alexandrum in conclave ſuum, lapidibus pretioſis aureisque tabulis (15.) & trabibus ornatum deduxit, ubi lecti erant ſtrati iique auro gemmisque, nimirùm Smaragdis (16.) & adamantibus (17.) diſtincti, quibus

(15.) Sic verto hic vocem: רינצי poſſes & aſſeres interpretari.

(16.) Ita Onkelos vertit מנופך alii Chryſopraſum reddunt; R. Salomo ad Ezech. cap. 27. v. 15. interpretatur Gallicè: Eſcarboucle i. e. Carbunculum.

(17.) Sic communiter exponunt יהלום alii vertunt: uniones, vid. cap. ſequ. 20. num. 8.

מאבני זהב ורצפיה וקורותיה זהב׃ ושם
מטות מוצעות עשויות בזהב באדרת שער
ותמונת מנופך ויהלום ובהם צורות תנינים
משוהם ואבנים יקרות פורפוריטי וצורות
מרכבות סוסים עם כלי מלחמה וברגלי
הסוסים היו צורות אלפנטים עשויות
מאבנים יקרות ותגרם נהר מזהב מופז
וסביבותיהם אילני זהב עם פירותיהם
מזהב ויסעדו שם ביום ההוא עם בני
קנדקולים ואחיו׃

quibus draconum effigies inerant, quæ ex Sardonychibus aliiſque lapidibus pretioſis, qui porphyrites (18.) appellantur, confectæ erant, curruum quoque & equorum ad bellum inſtructorum imagines ibidem conſpiciebantur; ad equorum autem pedes elephantorum (19.) ſpecies pretioſis lapidibus expreſſæ erant, è quarum regione fluvii imago erat, ex auro puriſſimo confecta, ubi arbores aureæ cum fructibus ſuis itidem aureis circumcircà conſpiciebantur. Hoc in loco Alexander & regina unà cum Candaclis liberis & fratribus illo die ad prandium ſedebant.

CAP. XX.

ויהי ממחרת לקחה קנדקי המלכ׳ את
אלכסנדרוס ותראהו חדרים גדולים בנויים
מאבני חפץ והם האבנים הנקראים
איראטוס בלשון יון וסגולתם למלאת
חפצי נושאיהם לטוב׃ והיה נגה השמש
ואורו עובר באבנים אל החדרים׃ ויאמר
לה אלכסנדרוס כל זה היה ראוי ליונים
ולא לכם ומה תבקשו אתם בו׃ ותענהו
בחמה הוי אלכסנדרוס הסכלת לדבר
ומי אתם ומה ראוי לכם הלא כלכם
חסרים מכל טוב׃ ויהי כשמעו כי
קראתו בשמו ויחרד האיש חרדה גדולה
ויחזק לבו ויאמר אליה׃ גבירתי המלכה
לא

POſtero autem die Cadaces Alexandro ampliſſima conclavia, ex pretioſis lapidibus, qui linguâ Græcâ Airati (1.) appellantur, confecta, oſtendebat, quorum lapidum ea vis (2.) erat, ut eorum, qui illos habebant, deſideria bono implerent, (3.) hos lapides Solis ſplendor & fulgor in conclavibus iſtis illuſtrabat; Alexander autem, cùm hæc vidiſſet, reginæ dixit: iſta omnia Græcis, non vobis, conveniunt, & quid rei vobis eſt cum ſplendidiſſimo hoc ornatu? tunc regina ad iram commota dixit: ſtultè locutus es, Alexander, quinam vos eſtis & quidnam vobis convenit? annon omni bono deſtituti eſtis? Alexander autem, cùm ſuo ſe nomine appellari audiſſet, valdè perterritus fuit; animum tamen ſumpſit atque reginam hunc in modum allocutus eſt: Domina mea regina, ego non

(18.) Hebr. פורפוריטי ita hæc vox in noſtro codice occurrit, quam ſic, uti vides, vertere volui; eſt autem Porphyrites Plinio lapis Ægyptius rubens, candidis deſtinctus punctis.

(19.) אלפנטים, ſic in Hebræo hic habetur, alia hujus vocis ſignificatio ſuprà num. 4. h. cap. occurrit.

(1.) Hebr. איראטוס, ita hic in codice noſtro, forte legendum cum אאורטוס i. e. ἀόρατοι, inviſibilis, ſi quidem in Hebræo vox non eſt corrupta.

(2.) Virtus, peculiaris efficacia, ſic verti hic poterit סגולה quæ vox alias peculium denotat.

(3.) Id eſt: ut gemmarum iſtarum poſſeſſores voti compotes fierent, vel; eorum deſideria bonum ſortirentur finem.

לא אלכסנדרוס שמי כי אם אנטיגנוס
מלאך אלכסנדר ולמה הקראני בשם
המלך ותחייב את ראשי למלך · הלא
אני מלאכו השלוח לפניך עם ספרו
ועם בנך ועם אשתו ואיך תחשבני
לבוגד כי אסבול להקרא בשם המלך ·
ותענהו הוי איש ערמה בא אלי ואעידה
עדים על דברי ולא תוכל להכחישם ויבא
עמה החדרה ותראהו תמונת צורתו
חקוקה על לוח תלויה בקיר · ותאמר
אליו הלא תכיר כי זו היא תמונתך
ואתה הוא ולמה נבהלת מדברי והלא
אתה הוא המרגיז והמרעיש ארץ פרס
והודו והמשבית מלחמות מדי וכל הגוים ·
ועתה איה חכמתך וגבורתך כי נסגרת
ביד אשה בלא חרב ובלא חנית ובלא
מלחמה למען תדע כי לא שלמת בחכמה
גם כי תדע שחכם יחשוב דבר והכם
אחר ואם לא יהיה כמוהו ויתחכם יותר
ממנו · ויקצוף אלכסנדרוס על נפשו
ויחרוק את שניו ויחפוץ להמית את
עצמו ואותה · ותאמר אליו קנדקי
המלכה למה תחרוק שניך ומה תחשוב
לעשו' ואיה חכמתך כי תמית אותי
ואותך הלא תשגה ולא יועילך ותשחית
נפשך ונפשות עם רב · ומה תוכל
עשות · אל תירא ואל תחת כי למען
היה עם לבבך לעשות חסד ולהציל את
בני ואת כלתי גם אני אצילך מכל פגע
רע · הנה ברברון חתן פורוס מלך
הודו הוא בני הקטן ובא אלי הנה
מקריב

non Alexander ſed Antigonus, qui Alexandri legatus eſt, appellor, cur me regem nominas meque capitis reum conſtituis regi? annon legatus ſum regis, qui per me literas ad te miſit unà cum filio tuo ejusque uxore? cur me tàm perfidum arbitraris, ut me regio nomine compellari ſuſtineam? regina autem reſpondit: veni mecum, vir callide, ut dictis meis teſtes adducam, quos non poteris mendacii arguere; cùm itaque Alexander conclave intrâſſet, regina imaginem ejus, tabulæ impreſſam ac parieti ſuſpenſam, ipſi oſtendit dicens: nonne imaginem hanc tuam, quam poſſideo, agnoſcis? cur ita ad verba mea expaveſcis? annon tu vir ille es, qui Perſarum atque Indorum regionibus terrorem incutis? qui Medorum omniumque gentium bellis finem imponere potes, ubinam eſt jam ſapientia & fortitudo tua? nunc enim ſine haſta & gladio ac ſine ulla pugna in manum fœminæ traditus es & concluſus teneris, ut diſcas, te nondum ad ſolidam perveniſſe ſapientiam & ut ſcias, viri ſapientis eſſe, rem antè conſiderare, ut poſteà prudentior evadat, ſed fac, neminem illi ſimilem eſſe, cogitare tamen debet, alium eſſe ſe ſapientiorem; (4.) Alexander autem ſibimet ipſi ſuccenſens ac dentibus frendens ſe atque reginam interficere voluit; ſed Candaces ei dixit: cur dentibus frendes? ecquid facere cogitas? ubinam eſt ſapientia tua, dum & te & me interimere cupis? nonne imprudenter agis ac nihil proficis? nam te interfecto multarum gentium ſalutem in diſcrimen vocabis, ecquid facere poteris? noli timere & expaveſcere, nam quia te tàm benignum exhibere voluiſti, ut filium meum atque nurum ſervares, ideò ego quoque ab omni caſu adverſo te tutum præſtabo; en Berberon (5.) filius meus natu minimus, Pori, Indiæ regis, gener nuper ad me venit & ſemeſtre jam ſpatium eſt, ex quo in regno meo

(4.) Ita locum hunc ſatis obſcurum, ſi quidem corruptus non eſt, vertere volui.

(5.) Vel: Barbaron, ſic vertere poſſes ברברון quod nomen hic in Hebræo occurrit.

מקרוב ולו היום במלכותי חצי שנה• ואתה ידעת כי אתה הכית בחרבך את חותנו פורוס מלך הודו ואלו ידע כי אתה הוא אלכסנדרוס יקח את נפשך ולו ימות בעד מותך• אבל אני לא אגלה סודך לאדם ואקרא את שמך אנטיגנוס לפני בני ולפניו• ותצא קנדקי מתחדר עמו אל קנדקליס בנה עם אחיו וא׳ כלתה אשת קנדקליס ועמהם ברברון חתן מלך הודו• ותאמר אליהם הנה האיש הזה אנטיגנוס חפץ ללכת אל ארוניו ואתם ידעתם את חסדו אשר גמלנו כי הציל׳ אותך קנדקליס ואת אשתך מכף האויב ומדמות• ועתה חפצי ביקרו לכבוד ארוניו המלך אלכסנדרוס מה תאמרו לעשו׳ לו והלא לולי הוא לא הייתי רואה פני קנדקליס ופני אשתו לעולם ומה מתנות אתן לו• ויענה ברברון בנה הקטן גברתי המלכה קנדקי צדקת בכל אשר אמר׳ אמנ׳ אשתי חפצה להמיתו כי שליח אלכסנדרוס הוא והוא המית את אביה מלך הודו• ותענהו ומה יועיל לכם כי ימות הוא התנצחו את מלכו במותו ויען קנדקליס ואחיו האחרים ויאמרו השליח ישוב אל מלכו לשלום ולא נשלם לו כי אם גמול טוב• ולו ידענו כי אלכסנדרוס נאמר במיתתהו ותשקוט הארץ ויענהו ברברון לא אבל׳ ימו׳ כי מלאך נכבד הוא בעיני אלכסנדרוס גם כי הוא משנהו ויצר לו בעדו ונקח נקמה ממנו• וקנדקליס אמ׳ אשר יבקש את נפשו יבקש את נפשי

meo commoratur; tu verò probè ſcis, quòd ſocerum illius, Porum, Indiæ regem, gladio interfeceris, ſi igitur ei innotuerit, te eſſe Alexandrum, dubio procul te vitâ privabit morteque tua illius morti parentabit; ego verò ſecretum tuum nemini revelabo teque Antigonum coràm filio meo eodemque Pori genero appellabo. Candaces igitur unà cum Alexandro conclavi egreſſa ad Candaclem, filium ſuum, ut & ad illius fratres ac nurum ſuam, Cadaclis uxorem & unà cum illis ad Berberon, Indiæ regis generum, pervenit eosque ſic allocuta eſt: Ecce vir iſte Antigonus ad regem ſuum redire vult; jam verò notum vobis eſt beneficium, quod ipſe in nos contulit, nam te, Candacles, uxoremque tuam ab inimici manu ac morte liberavit, quamobrem Dominum illius, Alexandrum regem, pretioſis muneribus honorare mecum decrevi, ecquid igitur vobis faciendum videtur? certè abſque illo ſi fuiſſet, nunquam Candaclis ejusque uxoris vultum amplius vidiſſem, quænam ergò munera ei danda cenſetis? Tunc Berberon, filius ejus natu minimus, reſpondit: omnia benè dixiſti, Domina regina; ſed uxor mea Antigonum huncce interimere vult, quia legatus eſt Alexandri, à quo pater ejus, Indiæ rex, interfectus eſt; regina autem ei reſpondit: ecquid vobis proderit, ſi illum interfeceritis? numquid ejus morte victoriam de rege Alexandro reportabitis? Candacles autem cœterique illius fratres dixerunt: legatus ad regem ſuum ſalvus & incolumis redeat nec ullum ei malum, ſed potius præmium & beneficium rependamus; certè ſi illum Alexandrum eſſe ſciremus, eundum morte afficeremus, ut terra à bellis quieſceret; aſt Berberon eidem reſpondit: imò verò moriatur, quia legatus iſte ab Alexandro valdè diligitur, quia proximus ab ipſo eſt: ſic maximo afficietur dolore, ſic vindictam de illo ſumemus; Candacles autem dixit, quicunque mortem huic legato ſtruit, is meum quoque interitum quærit; his dictis Canda-

נפשי וישלוף חרבו ויעמוד וישלוף גם
ברברון את חרבו ותצו המלכה עליהם
וילכו מלפניה׃ ותאמר אליהם דומו
בני עד אשר אראה בעצתי אם תכון
עצת ברברון להמית האיש או אם תכון
עצת קנדקליס לשלחו לשלו׳׃ ואם
נמיתוהו בחפזה מה הועיל לנו עצה
אחרי כן׃ ותקח קנדקי את אלכסנדרוס
ותביאהו החדרה ותאמר לו בסתר תבה
נא עצה ודבר הלום כי ראית כי בעבורך
בני חצפים להרוג זה לזה׃ ויאמר אליה
הוציאני אליהם ואדברה עמהם׃ ותאמר
עשה כחפצך׃ ותוציאהו אליהם ותאמר
להם שמעו דברי האיש כי הוא ימסור
את אויביכם בידכם ונקינו אנחנו מדמו
ומשבועתינו אש׳ נשבע קנדקליס למלכו
ולא נהיה חטאים בעיני אלהים ואדם׃
ויאמרו אליו מה תאמר אתה ויאמר
אליהם הנני בידכם. הרגוני אם תרצו
אמנם אם תהרגוני לא יצר לאדוני כי
אתו שרים רבים ונכבדים ממני ואם יצר
לו יעלה עליכם בחרב חזקה ויחריב
ארצכם׃ ואם תשלחוני לשלום ותתנו
לי מתנות אלכה לי ואפתהו ואביאנו
אליכם עד יבא במקום הזה ותראוהו
לפניכם רק כי תשמרו את נפשי וישמעו
האנשים את דבריו ויאמינו בו ויעזבוהו
ותאמ׳ קנדקליס עצת האיש הזה נכונה
ובזה נכניע את אויבינו והשקוט הארץ
מפחדו׃ ואני עוד אדריכהו ואיעצהו
בעצתי מה יעשה כי יקרב לבוא אתו
עמי

Candacles gladium ſuum ſtrinxit ac contrà ſtetit; ſed & Berberon ſuum nudavit gladium; regina verò illis præcepit, ut è conſpectu ſuo abirent eisque dixit: quieſcite filii mei, donec diſpiciam, utrùm Berberonis conſilium de interficiendo hoc viro ſequar; an verò Candaclis ſententia de ipſo incolumi demittendo amplectenda ſit; ſi enim temerè ac feſtinanter eundem interfecerimus, quid poſteà nobis proderit conſilium? (6.) Tunc Candaces Alexandrum manu prehendens in conclave deduxit, eique ſecretò dixit: expedi quæſò hac in re conſilium tuum, nam vides, quòd filii mei propter te adeò irâ exarſerint, ut ſe invicem interficere velint; Alexander autem reginæ dixit: duc me ad illos, ego cum ipſis loquar; Candaces itaque Alexandri conſilium probavit, atque eundem ad filios ſuos eduxit, hæc adjiciens verba: audite, quæ vir iſte vobis dicet, ipſe enim inimicum veſtrum poteſtati veſtræ tradet, ſic nos effuſi ſangvinis nullam contrahemus culpam, nec jurejurando, quod Candacles regi præſtitit, amplius obſtricti erimus; ſed coràm Deo & hominibus culpâ carebimus. Illi igitur legato dixerunt: ecquid tu ais? ille verò iisdem reſpondens: en, inquit, in manu veſtra ſum, interficite me, ſi ita vobis videtur, profectò me interempto Dominus meus haud dolebit, quia plures & honoratiores cum illo ſunt principes, quòd ſi fortè Alexander necem meam ægrè tulerit, certè graviſſimo bello vos perſequetur, terramque veſtram vaſtabit; ſi verò me incolumem & muneribus honoratum dimiſeritis, ego Alexandrum, cùm abiero, decipiam, ipſumque ad vos deducam, ut ad hunc usque locum veniat ac ſe vobis conſpiciendum præbeat, mòdò vitæ meæ peperceritis. Hæc cùm viri illi audiſſent, legato fidem habuerunt, eumque incolumen dimiſerunt. Poſteà Candaces dixit: certè viri iſtius conſilium non eſt ſpernen-

(6.) Id eſt conſilium poſt rem afferre, uti loquitur Tacitus Hiſtor. lib. 3. c. 8. n. 7. Conſiglio dopo il fatto è ſenza frutto.

עמו והיה כי ישלים מעשהו יהיה שר
צבא מלכותנו תהיה עמו שלום ושקטים׃
ויענות בניה לאמר גברתנו המלכה
ואמנו הטבה לראות בעצתך עשה כטוב
בעיניך ותביאהו קנדקי המלכה עוד
החדרה ותאמ׳ לו עתה ידעתי כי חכם
אתה והאלהים עזרך ותתן לו עטרת
משמיר ערכה ב׳ ככרי זהב ושריון קשקשים
מאבן אנך הוא אוניאון ומאבן יהלום
הוא בגליאון ומעיל ארגמן מרוקם
ברקמות זהב ותשלחהו וילך מאתה
לשלום׃ ויבא אל מחנהו עם
אנשיה אשר הלכו אתו׃ ויהי ממחרת
וישימו כתר מלכות בראשו וילבישוהו
בגדי מלכות וישב על כסאו ויראו אנשי-
קנדקי אותו כי ישב על כסא המלכות
ויתמהו האנשים מאד מאד׃ ויאמר
אליהם גשו נא אלי ויגשו ויאמר אליהם
אני הוא אלכסנדרוס מקדון המולך
על כל הארץ ואתם תדעו כי
נקיתי משבועתכ׳ אשר נשבעתי לכם
לאמר כי אציב את אלכסנדרוס המלך
לפני אדתיכם וכבר עשיתי כן ואתם
לכו לשלום כי נשבעתי לגברתכם
לבלתי אדע לכם׃ את כל זה
ראיתי ונתון אל לבי אדוני ומלמדי
להודיעך בנאמנו׃ כאשר עלי לעשר
בחזבה׃

ſpernendum, hac enim ratione hoſtem noſtrum ſuperabimus atque ita orbis terrarum illius metu liberatus, quieſcet; ego verò virum iſtum, inquit regina, conſilio meo inſtruam, quid ei faciendum ſit, quando ipſe unà cum rege Alexandro ad nos venerit. Si itaque rem ad effectum deduxerit, totius regni noſtri exercitus fiat imperator; nos verò quieti & tranquilli cum ipſo vivamus: ad hæc filii ejus omnes uno ore reſponderunt· optimum ſanè conſilium dediſti, regina, Domina noſtra & mater, fac, prout tibi viſum fuerit. Candaces igitur Alexandrum denuò in conclave deduxit eique dixit: jam novi, quòd vir ſis prudens atque Deo propitio & adjutore utaris; his dictis regina coronam, adamantibus ornatam, quæ duo auri talenta valebat, ei dedit, ut & loricam ſquamatam, onychibus (7.) & adamantibus (8.) diſtinctam, atque pallium purpureum, opere Phrygionico ex auro confectum, his donis ipſum incolumem dimiſit. Alexander itaque unà cum hominibus illis, quos ei regina dederat comites, ad caſtra ſua rediit; poſtero autem die corona regia capiti ejus impoſita fuit atque ipſe regio indutus amictu in ſolio conſedit: cùm itaque viri illi, quos Candaces Alexandro dederat comites, eundem in regio ſolio ſedentem vidiſſent ac propterea in admirationem rapti eſſent, Alexander illis dixit: accedite quæſò ad me; quô facto eosdem ſic allocutus eſt: ego ſum ille Macedonum rex, Alexander, qui univerſo terrarum orbi impero ac vobis notum facio, quòd jurejurando, quô me obſtrinxi, ut Alexandrum regem Dominis veſtris ſiſterem, non amplius obligatus ſim, quia eidem jam ſatisfeci; vos autem ſalvi & incolumes hinc diſcedite, reginæ quippe

(7.) Autor vocem אנך hic ipſe explicat: אוניאון Græcè Ὀνύχιον

(8.) De voce יהלום ſuprà cap. 19. num. 17. dixi; autor noſter ſeu potius Judæus interpolator יהלום hic exponit: בגיליאון, quam vocem autor Germanicæ verſionis interpretatur: concham, quà uniones continentur, Germ. Perlenmutter / unde pro בגיליאון legendum videtur in Hebræo כונכיליאון vel כנגיליאון i. e. Conchylium.

כתובת · והבטתי בנפלאות העולם והתפלל בעדי אל ייי אלהי השמים ·

quippe veſtræ juravi, quòd nullô vos malô afficiam. Hæc omnia (9.) vidi mihique propoſui, ut iſta tibi, Domino ac præceptori meo, (10.) prout verè geſta ſunt, nota facerem, ad id enim me obſtrictum eſſe exiſtimo; tu verò admiranda mundi conſidera ac pro me preces ad Deum, cœlorum Dominum, funde.

CAP. XXI.

ויהי אחרי הקורות האלה הלך אלכסנדר אל איי הנשים הנקראות אמזונס וישלח אליהן ספר לאמר הלא שמעתם כי נצחתי את כל הממלכות ורצוני לתת עליכן מס ולהכניע אתכן לעבודתי כי התפללו בעד שלומי אל האלהים העליון ואם לא תרצו לעשות כן אלך ואריב אתכן ואת ארצכם · ותשיבנה אליו בספר לאמר הלא שמעת אם לא ידעת כי גם אנחנו מלומדות למלחמה ואנחנו יושבות בנהר אמזוניקון ויש בתוך הנהר אי גדול ומהלך סביבו האי מהלך שנה תמימה והנהר מסבב את האי ואין דרך לעבור אלינו כי אם במשעול אחד· ולנהר ההוא אין ראש להשיבו למקום אחר לבל יבא לסבב אלינו· והנשים הבתולות יושבות כלן באמצע האי· והבעולות על שפת האי במקום משעול

ACcidit autem, ut Alexander poſteà ad inſulas fœminarum, quæ Amazones (1.) dicuntur, proficiſceretur, ac literas ad illas mitteret hujus ſententiæ: annon fama ad vos pervenit, quòd omnia regna à me ſubacta ſint? nunc itaque tributum vobis imponere vosque meæ poteſtati ſubjicere animus mihi eſt, ut pro incolumitate mea ſupremo numini ſupplicetis, id ſi facere recuſaveritis, ego vos bello perſequar terramque veſtram devaſtabo; aſt illæ per epiſtolam Alexandro ſic reſponderunt: annon fama ad te quoque perlata eſt, quòd etiam nos belli peritæ ſimus & intrà fluvium Amazonicum, (in quo maxima inſula ſita eſt, cujus circuitus integri anni ſpatiô demum finitur) habitemus? flumen autem iſtud hanc inſulam ita cingit, ut nulla ad nos via pateat, niſi per anguſtam quandam ſemitam; iſte quoque fluvius nullum habet principium ſeu ſcaturiginem, ut is aliò averti poſſit, quò minus inſulam circumfluat: virgines autem omnes medium incolunt inſulæ; quæ vero maritis junctæ ſunt, hæ inſulæ illius litora, per quæ ſemita ad eam patet, inhabitant nec ulli mares inter ipſas reperiuntur, iſti enim

(9.) Jam finit epiſtolam Alexander, quam Ariſtoteli præceptori ſuo ſcripſerat.

(10.) Ariſtoteli ſcil. de quo vid. ſuprà cap. 18. h. libr. num. 1.

(1.) Confer. Juſtini Hiſtor. lib. 12. cap. 3. num. 5. & Curt. lib. 6. c. 5. Strabo lib. 11. putat, fabuloſa eſſe omnia, quæ de Amazonibus referuntur, licet alii aliter ſentiant, vid. & Arrian. de Exped. Alex. lib. 7. pag. mihi 469. & ſeq. confer. & ſuprà cap. 19. num. 13. Juſtin. Hiſtor. lib. 12. cap. 3. ſcribit, quòd Amazonum regina, Thaleſtris ſive Minithæa Alexandro occurrerit cum 300. mulieribus.

Digitized by Google

משעול האי ושבילו ואין אתם זכרים כי
האנשי׳ יושבי׳ מעבר הנהר עם הצאן
והמקנ׳ והבקר ושם רועי׳ ולא יוכלו
לבא אלינו כי אם מתי מספר מהם
ברצונינו׳ וזה כאשר תגמולנה הנשי׳
המניקות את ילדיהן עד היות בני ז׳
שנים ואז יבאו אליהן בעליהן לבד כי
תשלחנה אליהם ספר במצות מלכתנו
וכאשר תהרין הנשים ישובו הזכרים
לדרכם׳ ואיך יעלה על לבך או על
לב זולתך לבוא אלינו ב יד גם כי
תשתרר עלינו לאמר תתן בנו ויחריב
ארצנו ודע כי אנחנו נזבח סוסים בכל
שנה לעבודת אלהי זיאום ואלהי
פורינוס שלשי׳ יום בכל שנה והם הם
יעזרונו מכל צר ואויבי׳ גם כי אנחנו
כאשר יבא עלינו צר ואויב ומלך
למלחמה נרכב על סוסי׳ י״ב רבואות
גבורות ונערוך אתו מלחמה ושאר
הנשים שומרות את משעול מבוא האי
ושבילו וזכרינו רודפים או אחרינו
רגלים כאשר נהיה בעבר הנהר להביא
אלינו צידה ומזון ואם ננצח אנחנו
כמנהגנו וכמשפטנו לעשות עד היום
הזה עם כל מי אשר עלה על לבו לצור
עלינו ימצא לנו שם ושבח גדול אל כל
המלכי׳ אשר ישמעו את שמענו׳ ואם
ינצחונו אויבינו אשר לא נהיה עדין
זה לא יהיה להם שם ושבח בזה כי
אנחנו נשי׳ והם אנשי׳ מלחמה ומי
יתהלל

enim trans fluvium cum ovium grege, armentisque ac bobus habitant, quæ ibidem paſcunt nec ad nos pervenire poſſunt, præterquam pauci, quos ſcilicèt admittere lubet; quando verò fœminæ infantes ſuos ablactârunt atque illi ſeptimum attigerunt annum, tunc earundem mariti ſoli adveniunt, quia ex mandato reginæ noſtræ literas ad illos mittunt; hi igitur poſtquàm gravidas reddiderunt mulieres, adlocum ſuum ſe recipiunt: quomodo igitur tibi vel alii cuiquam in mentem venit, ut vim adverſùs nos parares imperiumque in nos affectares, ac temet jactares, quòd nos terramq; noſtram vaſtaturus ſis? prætereà ſcias, quòd Deo Ziom ac numini Porinos (2.) quotannis triginta diebus equos ſacrificare ſoleamus, hæc ſanè numina nos contrà omnem vim hoſtilem protegent; prætereà, ſi rex vel alius quilibet hoſtis adverſùs nos arma movere audeat, nos quoque equos conſcendimus armis inſtructæ 120000. numero præliumque inimus; cœteræ autem fœminæ ſemitam illam, quâ ad inſulam patet acceſſus, cuſtodiunt: Aſt viri noſtri, poſtquàm flumen transgreſſæ ſumus, pedibus nos ſequuntur cibumque & commeatum nobis adferunt, ſi igitur victoriam reportaverimus (prout hactenus quemlibet, qui nos aggredi auſus fuit, ſuperare conſvevimus) maximam ſanè laudem & gloriam apud omnes reges, ad quos fama noſtra perveniet, adipiſcemur; ſi verò ab hoſtibus noſtris victæ fuerimus, (quod tamen ad hunc usque diem nondum contigit) nullam ſanè iſti gloriam vel laudem exinde conſequentur, quoniam nos fœminæ ſumus; illi verò viri bellatores exiſtunt & quisnam fortitudinem ſuam ea in re deprædicabit, quòd vir fœminam devicerit? de omni igitur rerum noſtrarum ſtatu te certiorem jam eſſe factum ſcias, quòd ſi pacem nobiscum colere animus tibi eſt,

(2.) Sic verto hic זיאום ופורינוס; quæ verò hæc fuerint idola, aliis jam inquirendum relinquo; nonnulli codices pro זיאום habent זיאוס i.e. Zius. fortè ζεὺς intelligitur, ac pro פורינוס legunt: פורנוס, Pornos vel Purnus, pro ratione punctorum.

יתהלל בגבורה לאמר אני נצחתי אשתי·
ועתה דע לך כי אנחנו הודענוך על כל
ענייניו ואם תרצה את שלומנו אנחנו
רוצי׳ את שלומך ואם לא הנך תמצאנו
מוזמנות בהרים לערוך עמך מלחמה עד
אשר תשבע· ואמנם עם כל זה אנחנו
הסכמנו לשמוע כבודך לעבדך במס
כרצונך ואתה השב לנו תשובה בהסכמת
עצתך והיה זה שלום· ויקרא אלכסנדרוס
את הספר ויצחק מאד ויצו לכתוב ספר
ולשלוח אליהן לאמר הרביהן לדבר
ועתה אם הרצו שאחריב אתכם עמדו
בהרים מזומנות למלחמה· ואם החפצו
רחמים ממני עברו הנהר ובאו אלי ולא
ארע לכם גם שלחו מכן אלי נשי׳
רוכבות על סוסי׳ מלומדות מלחמה
ואני אתן שכר לכל אחת מהן ברצונת
כסף או זהב· ותשלחנה אליו עוד ספר
לאמר אך אם אתה׃ לו שמענו לעבור
הנהר ובא וראה את ארצנו ונתן לך
מאה ככרי׳ זהב גם נתן לך ת״ק נערות
יפות לפלגשי׳ ואם הרצנה הן להנשא
אל אנשיך אנחנו נתן לך אחרות
תחתיהן· גם נתן לך ק״כ סוסי׳ חזקים
וגבורים כסוסך בוקיפאל אשר אבדת
ואנחנו שמענו׳ את שמעו· וילך
אלכסנדרוס ויעבור אל האי ההוא
וירא את הנשים והנן יפות תואר מאד
ובגדיהן כבגדי היוניות ויקח מהן מס
ויתנו

eſt, nos quoque eandem ampleɛtamur; ſi veró illam recuſas, ecce in montibus nos paratas deprehendes, ut tecum prælio tam diu certemus, donec ejus rei te capiat ſatietas. Sanè nominis tui celebritate commotæ unanimi conſenſu decrevimus, ut tibi certa mercede (3.) pro lubitu inſerviamus, nunc igitur communicato priùs conſilio reſponſum nobis transmitte, idque pro pacis ſigno habebimus. His literis perlectis Alexander ad maximum riſum commotus aliam epiſtolam ſcribi eamque ad fœminas transmitti juſſit in hanc ſententiam: nimiæ (4.) fuiſtis verbis, nunc itaque ſi vultis, ut vos devaſtem, ſubſiſtite in montibus inſtructæ ad bellum; ſi verò clementiam meam experiri mavultis, flumen tranſite & ad me venite, ego nullum vobis malum inferam, nonnullas quoque ex vobis fœminas equis inſidentes bellique peritas ad me mittite, quarum cuivis ego argentum vel aurum pro lubitu ſtipendii loco dabo; ad hæc illæ per literas Alexandro reſponderunt: etiam atque etiam te rogamus, ut flumen tranſeas & ad nos venias terramque noſtram videas, id ſi feceris, centum tibi talenta auri ac præterea quingentas puellas formoſiſſimas, tibi pellices dono dabimus; quòd ſi illæ viris tuis nubere velint, alias tibi pro illis mittemus, equos etiam centum ac viginti tam præſtantes & robuſtos, quàm fuit Bucephalus tuus, quem amiſiſti, (de quo fama ad nos pervenit) tibi dabimus. Alexander itaque ad inſulam illam tranſiit & fœminas pulchritudine corporis inſignes, quarum veſtitus Græco ſimilis erat, contemplatus eſt, atque tributum aliaque, quæ promiſerant, ab illis accepit. Inde ad flumen Anthelantha (5.) pervenit, ultrà quod gentes & animantia mira ſpecie invenit, nam homines ibidem repe-

(3.) Vel ita: ut tibi tributum pendamus.
(4.) Redarguit hic Alexander commune vitium mulierum, loquacitatem ſcilicet.

(5.) Vel: Anthlentha, ſic vertere poſſis אנתלנתא; ſi quidem nomen hoc non corruptum non eſt.

ויתנו לו כאשר נדרו׃ ומשם הלך אל
נהר אנטלנטא וימצא מעבר הנהר גויי
ובריות משתנות ושם מצא האנשים
הנקראים בלשון יון קינוקפלוס וראשיהם
כראשי הכלבים׃ וימצא אחרים בלתי
ראשים ופיהם ועיניהם בחזיהם ומשם
הלך אל ארץ אחרי והארץ ההיא בתוך
ים שבעה מילים ובא לשם וימצא עיר
אליאוס היא עיר השמש ומדת חומת
העיר סביבה ק״כ מילים ומגדלותיה
מקושטים מזהב ומאבן יקרה היא אזמירלדא
ובה חכמים גדולים והיכל גדול וכהן
ההיכל כושי וכו יעבדו עבודה לשמש׃
ויעבוד שם אלכסנדרוס את עבודתם ויזבח
זבחים לשמש׃ וילך משם דרך שלשת
ימים וימצא חשך ולא אור ומשם הלך
אל מדינת כרש וקריקסם מלכי פרס
ויקח מאתם בתים רבים ועריי מלאים
מזהב וכסף ודברים חמודים׃

reperit, qui Græcè Cynocephali (6.) appellantur eò, quòd canina habeant capita; alios quoque ſine capite, qui ora atque oculos in pectore gerebant, ibidem deprehendit; exinde in aliam terram profectus eſt, quæ ſeptem milliarium ſpatio in mari ſita erat, ubi oppidum invenit Helium, id eſt, Solis urbem, cujus muri centum & viginti milliaria in circuitu complectebantur ejusque turres auro & pretioſis lapidibus, qui Smaragdi (7.) dicuntur, ornatæ erant, hanc urbem viri ſapientiâ eximii incolebant, in qua maximum templum exſtructum erat, cui Æthiops, Sacerdos ſummus, præerat, ubi Soli ſacra fiebant, quem cultum etiam Alexander ibidem peregit ac Soli ſacrificia obtulit, inde bidui itinere pervenit ad locum, ubi meræ erant tenebræ (8.) ſine ulla luce; poſteà ad regiones Cares & Caricesſem, (9.) quæ Perſarum regibus ſubjectæ erant, profectus eſt, ubi domos urbesque multas, auro, argento aliisque rebus pretioſis refertas, cepit.

CAP. XXII.

ויהי אחר הדברים האלה הוסיף עוד
אלכסנדרוס לחפש העולם וילך עד קצות
הארץ והמדברות והימים ויעל על רוחו
לעלות למרום באויר השמים ולרדת
לקרקעות הים הגדול והלך לקצה הארץ
והמדברות והימים וישם את פניו ויבא
בבלה

ACcidit autem poſteà, ut Alexander deſiderio flagraret ulterius perſcrutandi orbem, unde ad fines usque terræ ac deſertorum, ut & ad aquarum terminos profectus eſt; libido quoque illum cepit alta petendi atque per aërem ad cœlum usque aſcendendi & ad Oceani magni ima penetrandi. Cùm itaque & terræ ac deſertorum, ut & aquarum fines usque penetrâſſet, tandem reverſus

Baby-

(6. De his vid. inter alios Plinius lib. 7. & Gell. Noct. Attic. lib. 4.

(7.) Ita hic interpretor אזמירלדא Itali lo Smeraldo nominant, Germani etiam Schmaral ſive Schmaragd appellant.

(8.) Hic quoque tenebras Judæo interpolatori obortas puto, ne ulterius in fabulis narrandis pergeret.

9.) Sic nomina Hebræa, quæ hic habentur, verto; quænam verò hæ provinciæ fuerint, aliis jam inquirendum relinquo, corrupta autem videntur hæc nomina, ut & alia pleraque.

בבלה ויעש כן על פי מלאכות נוראות
וחכמות נפלאות ככתוב בספר תולדות
אלכסנדרוס וקורותיו אשר חברוהו חרטומי
מצרים וחכמיה· ויכתוב עוד אלכסנדרוס
אגרת ויודיע את כל זה למלמדו להתיל
ארוסטו· ויהי אחרי כן חשב בלבו
אנטיפטארוס שר צבאו להמיתו במשקה
סם המות בבבל· ויקח את המשקה
מסם המות וישימהו בכלי עופרת כי
לתוקף לא מצא כלי ישמרהו בו ולא
ישבר רק כלי עופרת· וינסה בכלי ברזל
ונחשת ובכלי חרס וזכוכית לא היה כלי
אשר לא נבקע מרוב חריפותו· וישלח
המשקה ההוא לאחיו אליאוס והוא שר
המשקים לאלכסנדרוס· ויהי ביום מימי'
ויקצוף המלך על אליאוס שר המשקים
ויכהו בשבט על ראשו· וישטום האיש
את המלך בלבו וינטור את האיבה
בלבו לימים אחדי' עשה המלך אלכסנדר'
משתה גדול לכל שריו ויועציו את
משתה תשועתו לצאת ממלכות הודו·
ושר המשקי' אשר לו זכר את אשר קצף
עליו ואת אשר הכהו על ראשו וישקהו
ממשקה הסם המות ביין וישת המלך
את היין ולא הכיר ובעבור שעה אחזהו
כאב:

Babylonem venit. Hæc omnia autem Alexander admirabili ſtudio, labore ac ſapientia peregit, prout in libro, quo ejusdem nativitas atque res ab ipſo geſtæ continentur, (quem Magi Ægyptii ac ſapientes compoſuerunt) memoriæ proditum eſt. De quibus omnibus Alexander præceptorem ſuum, eximium Ariſtotelem, per literas ſecunda vice ſcriptas certiorem fecit. Poſteà Antipater, (1.) dux exercitus conſilium iniit, ut Alexandrum in urbe Babylone venenô tolleret, potionem itaque veneno mortifero, quod vaſe plumbeo (2.) continebatur, miſcuit, nam ea veneni hujus vis erat, ut nullo alio, quàm plumbeo vaſe ſervari poſſet; tentatum quidem fuit, an venenum iſtud ferreo vel æneo vel fictili vel etiam vitreo vaſe contineri poſſet; ſed nullum ex illis vas extitit, quod non prævalida iſtius veneni vi rumperetur aut frangeretur. Hanc igitur potionem Antipater fratri ſuo Ælio, (3.) qui præcipuus erat Alexandri pocillator, miſit. Nam Alexander die quodam pocillatorum principi Ælio ſuccenſens (4.) baculum illius capiti impegit, unde vir iſte odium ergà regem animo ſuo concepit, idque alta mente repoſtum ſervavit; cùm verò paucis poſt diebus Alexander ſplendidum convivium cunctis principibus ac conſiliariis ſuis exhibuiſſet proptereà, quòd re bene geſta ſalvus & incolumis ex Indiæ regno reverſus eſſet, pocillatorum princeps, memor injuriæ atque iræ, quâ commotus Alexander illius caput baculo percuſſerat, venenatam ac mortiferam

(1. Venenum ab Antipatro datum fuiſſe Alexandro, aſſerit etiam Arrianus de Exped. Alex. lib. 7. pag. mihi 500. Item Juſtin. Hiſtor. lib. 12. cap. 13. & c. 14. & Curt. lib. 10. cap. 10. num. 14. Plutarchus tamen in Alexandri vita hæc confiсta eſſe ſcribit.

(2.) Juſtinus eod. lib. 12. cap. 14. num. 7. ſcribit, hujus veneni tantam vim fuiſſe, ut non ære, non ferro, non teſta contineretur nec aliter ferri, niſi in ungula equi, potuerit.

3.) Ita hic vero אליאוס; ſed legendum videtur איולוס vel איולאס Nam Arrianus eod. lib. 7. de Expedit. Alex. pag. mihi 501. ſcribit, per Jöllam, minorem Caſſandri fratrem, qui regi à poculis erat, venenum traditum eſſe Alexandro, cui & Juſtinus Hiſtor. lib. 12. cap. 14. ferè adſtipulatur, vid. & Curt. lib. 10. cap. 10. num. 14. & ſeq.

(4.) Aliam rationem affert Arrianus loc. alleg. ubi vide.

Digitized by Google

כאב גדול כבכד המתק פתאום ויצעק
צעקה גדולה כאלו בחץ דקרו בלבו
וישם ידו על לבו וצו ביתו וימת בבבל·
ויצו החכם משנהו ושמו אפטולומאוס
ויחנטו וישימוהו על עגלות
ויוליכוהו מצרימה ויקברוהו בעיר
אלכסנדריא אשר בנה על שמו· וימי
חיי אלכסנדרוס ל״ב שנה ובן י״ח שנה
התחיל להלחם ובהיותו בן כ״ה שנה
נצח כ״ב מלכים והכניעם תחתיו· ויכבש
את כל הגוים כלם לעבודתו· ויום מולד
אלכסנדרוס היה בחדש הנקרא פיחורש
בלשון מצרים הוא חדש אייר ברביעי
בו ביום רביעי בזרוח השמש· ובחדש
ההוא ברביעי בו ביום רביעי כבוא השמש
מת והוא מצא ממכתב נקטניבור אשר
היה אביו בעשות את משפט מולדו
בעת ראשו ראש השעה והדגן רק את
קצו

ram potionem, vino permixtam, Alexandro præbuit, quam cùm rex, nequidquam mali ſuſpicatus, hauſiſſet, ab initio quidem nihil ſenſit; (5.) ſed interjecto horæ ſpatio ſummo dolore affectus fuit ac repentè, veluti ſagittâ confixus, maximum gemitum emiſit manumque cordi appoſuit, dein domui ſuæ ea, quæ poſt mortem ſuam fieri vellet, præcepit, atque ita Babylone diem obiit ſupremum. Poſteà prudens ille & proximus (6.) ab Alexandro princeps, Ptolemæus, (quem nos Tolmai (7.) vocamus,) juſſit, ut Alexandri corpus aromatibus conditetur, quod deinde currui impoſitum & in Ægyptum deductum atque in urbe Alexandria, (8.) (quam in nominis ſui gloriam Alexander condiderat) terræ mandatum fuit; vixit autem duos & triginta annos, (9.) cùm decimum octavum attigiſſet annum, bellicam ſuſcepit expeditionem; annò verò ætatis ſuæ vigeſimo quinto jam duos & viginti reges deviceraт ac ſubjugaverat; poſteà omnes gentes imperio ſuo ſubjecit; cœterùm dies, quo natus eſt Alexander incidit in menſem, qui Ægyptiis Pichot, (10.) Judæis Ijar

(11.)

(5.) Juſtinus Hiſtor. lib. 12. c. 13. num. 8. ſcribit, Alexandrum accepto poculo media potione repentè veluti telo confixum ingemuiſſe, cui & Arrianus eod. lib. 7. pag. mihi 501. ferè conſentit, dum refert, Alexandrum ſtatim poſt hauſtum poculum vehementem dolorem ſenſiſſe ita, ut convivio excedere coactus fuerit, confer. hic Abarbenel. ad Zachar. cap. 1. fol. 281. col. 3. med.

(6.) De voce משנהו ſuprà cap. 19. n. 11. ut & alibi dixi.

(7.) De hoc nomine itidem ſuprà dict. cap. 19. n. 10. quædam notata ſunt.

(8.) Conſentit Ælianus lib. 12. c. 64. dum ſcribit, Alexandri corpus à Ptolemæo Alexandriam deportatum eſſe, cui & Diodorus lib. 18. c. 28. & Strabo lib. 17. adſtipulantur, Juſtinus Hiſtor lib, 13. cap. 4. refert, Alexandri corpus in Hammonis templum deductum fuiſſe. Q. Curtius lib. 10. cap. 10. tradit, Alexandri corpus à Ptolemæo, cui Ægyptus in ſortem ceſſerat, Memphim & inde paucis poſt annis Alexandriam translatum eſſe.

(9.) Ita nonnulli tradunt Hiſtorici, qui prætereà menſes octo ejusdem ætati adjiciunt, Juſtinus autem Hiſtor. lib. 12. cap. 16. ſcribit, Alexandrum menſem unum, annos tres & triginta natum deceſſiſſe, cui & Cicero Philip. 5. c. 17. adſtipulatur.

(10.) *Sic interpretor hic* פיחורש qui menſis etiam *παχὼν* ni fallor, Ægyptiis dicitur, vide Tabulam menſium Ægyptiorum, quæ Criſpini Lexico Græco-Latino annexa eſt, juxtà quam menſis iſte Majo noſtro ferè reſpondet, confer. & Alſted. Chronol. cap 5. ubi de Kalendariis agit, imprimis pag. 76. Ælianus Var. Hiſtor. lib. 2. cap. 25. ſcribit, ſextam diem menſis Θαργηλιῶνος i. e. Aprilis (ſeu Maji, uti quidam exponunt,

(11.) dicitur; hujus menſis die quarto, ſub ortum Solis, natus eſt Alexander atque eodem die quarto ejusdem menſis ſub occaſum Solis mortuus eſt, (12.) atque id ipſum Nectanebus, qui verus ac genuinus Alexandri pater fuit, ſcriptum reliquit modumque nativitatis ut & diem, horam ac momentum indicavit; ſed vitæ finem illi non aperuit; hoc tamen eidem prædixit, nimirùm fore, ut non placidam, ſed turbulentam, feſtinam ac miſeram mortem obeat, quod etiam evenit. Cœteras autem res ab Alexandro geſtas ut & egregia ejusdem facinora ac quæcunque denique perpetraverit, ea in libris Medorum & Perſarum atque apud Nicolaum, Titum & Strabonem, ut & in libris nativitatis Alexandri rerumque ab ipſo geſtarum, quos Magi ac ſapientes Ægyptii eo anno, quo Alexander deceſſit, compoſuerunt, ſcripta reperies. Regnavit autem duodecim annos, nam vigeſimo ætatis ſuæ anno, quô Philippus, pater ejus, mortuus eſt, ad regnum pervenit atque vivente etiamnum patre ac vidente in regio ſedit ſolio.

קצו לא הגיד לו אמנם הגיד לו לאמר כי לא ימות מיתת נחת רוח אבל מיתת בהלה וחפזון ומיתה רעה וכן היה ויתר דברי אלכסנדרוס המלך החכם וגבורותיו וכל אשר עשה הנם כתובים על ספרי מדי ופרס ועל ספ׳ ניקולאוס וטיטוס וסטרבון ועל ספר תולדות אלכסנדרוס ומקרותיו אשר כתבוהו חרטומי מצרים וחכמיה בשנת מות אלכסנדרוס המלך׃ וימי מלכותו היו י״ב שנים כי בן כ׳ מלך ובן כ׳ היה במות פיליפוס אביו וימליכוהו ועיניו רואות אותו יושב על כסא המלכות׃

ponunt, vel, ut alii, Februarii) multis fauſtam fuiſſe, ubi inter alia exempla etiam refert, Alexandrum Magnum eodem die καὶ γενέσθαι καὶ ἀπελθεῖν τοῦ βίου i. e. & in vitam introiiſſe & è vivis exceſſiſſe, vid. num. ſequ. 12.

(11.) Hic menſis אייר eſt Aprilis, uti communiter explicant, licet is aliquot etiam dies ex menſe Majo ſecum trahat, prout ex Judæòrum Calendariis conſtat, vid, num. antec. 10.

(12.) Vide, quæ paulò antè n. 10. ex Æliano adduxi; idem in Talmud de Moſe refertur, quòd nimirum ſeptima die menſis Adar natus & illa ipſa ſeptima menſis Adar mortuus ſit, בשבעה באדר נולד משה׃ בשבעה באדר מת משה׃ vide R. Salomo ad Deuteron. c. 31. v. 2. confer. & Dn. Wagenſeil. Tractat. Sota Excerpt. Gemar. 42. cap. 1. De Poëta Antipatro Sidonio refert Valer. Maximus lib. 1. cap. 8. Extern. num. 16. quòd omnibus annis uno tantummodo die, quo genitus erat, febri implicatus ſit cumque ad ultimam ætatem perveniſſet, natali ſuo certo illo circuitu morbi conſumptus ſit.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXIII.

[ויהי אחרי מות אלכסנדרוס מקדון והחלק מלכותו לחלקי׳ רבים׳ וילך אנטיפאטרוס שר צבאו ראש באיליריא בארץ היוני׳ בממלכות פטרוס אשר היתה תחת ממשלת אביו ויקראה פטרוס על שמו ויהי עליהם למלך ואיפטולמיאוס משנהו הגדול והוא הנקרא אנטיגנוס גם נקרא אולגוס מלך במצרי׳ ובאלכסנדריא ובבנותיהן׳ ופליקוס אוליקטור מלך בארץ ארם ותתפשט מלכותו עד בבל ועד

POſt mortem verò Alexandri regnum ejus in plures partes (1.) diviſum fuit; Antipater enim dux exercitus in Illyriam, Græcorum regionem, in regnum Pathros, (2.) quod ſub imperio patris ſui fuit, qui illud Pathros de nomine ſuo appellavit, profectus eſt eiq; præfuit; Ptolemæus autem, (3.) magnus ille ſecundus (â rege Alexandro) qui & Antigonus (4.) ac Lagus (5.) dictus fuit, Ægypti, Alexandriæ ac cœterarum urbium regnum occupavit; Seleucus verò Nicator (6.) Syriæ regnum, quod usque ad Babylonem, Medos & Perſas ſeſe extendit, adeptus eſt; (7.) Roxin (8.) autem, quæ etiam Roxanes (9.) nominatur, Darii filia,

(1.) De provinciarum inter Principes Alexandri diviſione, à Perdicca facta, vid. Juſtin. Hiſtor. lib. 13. cap. 4. & R. Salomo ad Daniel cap. 7 v. 6. & cap. 11. v. 4. ut & Joſeph Antiqu. l. 12. c. 1. it. Curt. lib. 10. cap. 10.

(2.) Quodnam hoc regnum fuerit, accuratius jam inquirere non vacat; Patram quidem, civitatem in Achaia ſitam eſſe ſcribit Ælianus Var. Hiſtor. lib. 13. cap. 46. Pathros etiam fit mentio in Sacris & quidem Eſa. c. 11. verſ. 11. Jerem. cap. 44. v. 1. Ezech. cap. 29. verſ. 14. & cap. 30. verſ. 14. de Pathruſæis verò vid. etiam Sam. Bochart. Geograph. Sacr. part. 1. lib. 3. cap. 27. ubi plura invenies, confer. ſuprà lib. 1. c. 21. n. 29. & infrà l. 6. c. 1. n. 36.

(3.) Quæ hoc capite 23. ut & ſeqv. 24. continentur, ea valdè confuſa ſunt & à Judæo interpolatore ſatis imperito adjecta videntur, vid. dict. cap. ſeq. 24. num. 2.

(4.) Errat hic Judæus interpolator, neque enim Antigonus idem cum Ptolemæo fuit, hi enim duo inter ſe bellum geſſerunt, teſte Juſtino Hiſtor. lib. 15. cap. 1. num. 6. vid. infrà h. cap. num. 13. confer. & ſuprà cap. 19. n. 10. ibique notata.

(5.) Hebr. לאגוס ſic enim legendum puto, nam quod hic in Hebræo habetur nomen, corruptum videtur, vid. num. ſequ. 6. Cœterum hic Ptolemæus etiam Soter ac Magnus dictus fuit, confer. id. num. ſequ. 6. & Joſeph. Antiqu. lib. 12. cap. 1.

(6.) Hebr. סליוקוס ניקטור ita hîc legendum exiſtimo, quandoquidem nomen proprium, quod hoc in loco habetur, corruptum eſt, vid. quæ num. antec. 5. notata ſunt, idem Seleucus etiam Nicator dictus fuit.

(7.) Juſtinus Hiſtor. lib. 15. cap. 4. n. 7. ſcribit, Seleucum poſt mortem Alexandri, occupato orientis regno, urbem condidiſſe, quam ex Antiochi patris nomine Antiochiam vocârit; Appianus Syriac. 124. refert, ſua ætate adhûc extitiſſe eam, quæ eſt ſub Libano monte, ſuper Oronte fluvio, Syriæ metropolis.

(8.) Hebr. רוקסין ſic enim per Reſch, non per Daleth, uti hactenus, legendum puto, vid. quæ infrà lib. 2. c. 25. n. 55. ut & num. ſeq. 9. & 10. annotata ſunt.

(9.) Sic רושאנן hîc explico, vid. num. ſeq. 10. ac 12. ut & dict. lib. 2. c. 25. n. 35. & 55.

ועד מדי ופרס • ורוקסין ונקרא שמה עוד רושאנן והיא בת דריוש והיא היתה אשת אלכסנדרוס ותשאר הרה בלכתו אל ארץ הודו מלכה על מקדוניאה בעצת פרדאקוס הזקן אשר היה בעל לאחותה ותלד רוקסין בת דריוש היא רושנאן אשת אלכסנדרוס בן ויקראו את שמו המקדונים אלכסנדרוס על שם אביו המת • וימת אפטולומיאוס אולגוס גם נקר' אנטיגנוס וימלוך תחתיו דימטריאוס פוליאוקריטו'. וילכוד את עיר שומרון • וימת דימטריאו' ויקבר בעיר דימטיריאה אשר בנה על שמו בארץ

filia, (10.) Alexandri uxor, quæ gravida fuit relicta eo tempore, quo Alexander expeditionem in Indiam ſuſcepit, Perdiccæ (11.) ſenioris, (qui Roxanæ ſororem in matrimonium duxerat,) conſiliô Macedoniæ regnum occupavit filiumq; peperit, quem Macedones in memoriam defuncti patris Alexandrum (12.) appellârunt; mortuo autem Ptolemæo Lago, (13.) qui & Antigonus dictus fuit, Demetrius Poliorcetes (14.) in regno ſucceſſit (15.) Samariamque in ſuam redegit poteſtatem, hic vitâ decedens in urbe Demetria, (quam à nomine ſuo ita appellaverat & in Idumæa condiderat) ſepultus eſt atque ſucceſſorem habuit Ptolemæum, Philadelphum (16.) dictum, Ptolemæi Lagi filium, qui 38. annos (17.) regnavit. Hic turrim Pharum in portu Alexandriæ (18.) exſtruxit, ubi ad hunc usque

(10.) Imo Oxyartis Bactrii, (quem Diodorus lib. 18. c. 3. regem appellat) filia fuit, vid. Arrian. de Expedit. Alex. lib. 4. pag. mihi 284. & lib. 7. pag. 447. Curtius lib. 8. cap. 4. ſcribit, fuiſſe filiam Cohortani, ſatrapæ; idem tamen Curtius lib. 10. cap. 3. Oxatris Perſæ filiam eam nominat.

(11.) Ita פרדאקוס hic interpretor, nam Hebræi aliarum gentium nomina pro linguæ ſuæ genio ac more inflectere ſolent, vid. num. antec. 9 item quæ infrà lib. 2. cap. 25. num. 52. annotata ſunt.

(12.) Sic & Pauſanias in Atticis & Bœoticis Alexandrum vocat Roxanis filium, vid. & Diodor. lib. 19. cap. 52. Alius hic fuit ab Alexandro illo, Cleofidis reginæ filio, quem illa ex concubitu Alexandri conceperat eumque Alexandrum nominavit, qui poſteà Indorum regnum adeptus eſt, de quo vid. Juſtin. Hiſtor. lib. 12. c. 7. Cæterum Alexander Magnus, alium quoque ex Barſene captiva, Darii filia, ſuſcepit puerum nomine Herculem, vid. Juſtin. Hiſtor. lib. 11. cap. 10. & lib. 13. cap. 2. confer. Arrian. de Exped. Alex. lib. 7. pag. mihi 447. & Plutarch. Alexandr. c. 36. Hic Alexandri filius in Joſippi Epitome pag. mihi 3. vocatur אירקולש, quod nomen in Latina Munſteri verſione ibidem exponitur: Arkolas; ſed vertendum fuit Hercules, vi 1. quæ num. antec. 11. dixi, hunc Alexandri filium Joſippus dicto loco ſcribit veneno fuiſſe ſublatum ab ejusdem nutricio.

(13.) De hoc ſuprà num. 4. & 5. quædam dicta ſunt.

(14.) Hebr. פוליאורקטים ſic enim legendum puto, nam in exemplari noſtro Hebraico nomen iſtud paulò aliter & quidem literis tranſpoſitis legitur.

(15.) Imò Juſtinus Hiſtor. lib. 16. cap. 2. ſcribit, Ptolemæum Lagum filio ſuo natu minimo, Ptolemæo ſcil. Philadepho, qui D. Hieronymo φερνοφόρος dicitur, regnum reliquiſſe.

(16.) Hebr. פילארלפוס ita enim cum Daleth, non verò cum Reſch, uti hactenus in exemplaribus Hebraicis, legendum puto.

(17.) Joſephus Antiqu. lib. 12. cap. 1. ſcribit, ipſum regnâſſe ἔτη ἑνὸς δέοντος μ' i. e. annis undequadraginta ſeu 39. annis.

(18.) R. Benjamin in Itinerario ſuo pag. mihi 215. ſcribit, aggerem ad portum Alexandriæ per integram milliare intrà ipſum mare ductum fuiſſe, ubi turris magna exſtructa fuerit, quæ Megraa; Arabicè verò Megar Alexandriæ dicta ſit, in cujus faſtigio vitreum fuerit ſpeculum, ita, ut naves omnes, quæ illam è Græcia vel Occidente oppugnatum ac læſum venirent, ubi diebus quinquagin-

בארץ ארום וימלוך תחתיו איפטולימי
הנקרי פילארלפי בן איפטולימיוס
אוגלוס ל״ח שנה והוי בנה את מגדל
פארוץ אשר בגמל אלכסנדרי' אשי יראו
בו עד היו' נפלאו' כי בו מראה יביטו
בה כל אניה או אניו' אשר תבאנה
מרחק לגיא אמון והוא המגדל אשי
התחיל אלכסנדרוס לבנותו ואחריו
איפטולמיאוס אביו ולא השלימו · והמגדל
ההוא נבנה על פי חכמת הקסם ומהד
כחות הככבים ויתבוננו בו המבינים ויביטו
בו אותות חכמה נוראים ו׃וז הביא
תחלה את ספרי היהודים מארץ אלריאה
ששם עלו שבטי רבים לשכן וישם אותם
באוצרו באלכסנדריא ויבקש להעתיקם
ולתרגמם מלשון עברית אל לשון יונית
ובימיו יצאו היהודים אשר במצרים חפשים
וישקטו מעול המלכות וינוחו ואז שלח
הוא אל ירושלים ויקח משם את אלעזר
הכהן החכם אחי שמעון הכהן החכם
ויפתור לו את כל ספרי היהודים מלשון
יהודית אל לשון יונית · וימת הוא וימלוך
החתיו

usque diem miranda conſpiciuntur, nam ſpeculum, (19.) ex quo naves omnes, quæ è longinquo ad vallem Ammon veniebant, proſpici poterant, ibidem fabrefactum fuit: hujus turris fundamenta primùm Alexander (20.) jecit, poſteà Ptolemæus, Philadelphi pater, opus illud continuavit, ſed non perfecit. Hæc turris magica arte (21.) ac virtute Aſtronomica ædificata fuit, in cujus ſpeculo ſapientes, qui artis illius periti ſunt, miranda cognoſcunt. Hic ipſe Ptolemæus primus Judæorum libros (22.) ex Illyria, ubi multæ tribus tunc temporis habitabant, adduci, eosque Alexandriæ in theſauro ſuo reponi juſſit, quos poſteà ex Hebræo in Græcam lingvam per interpretes transferri curavit; ejusdem ætate Judæi, qui Ægyptum incolebant, liberi dimiſſi ſunt (23.) ac quietè absque jugo regio vitam transegerunt; Idem Ptolemæus viros quosdam Hieroſolymam miſit, qui Eleazarum ſapientem, Simeonis Sacerdotis magni fratrem, inde ad ſe deducerent, qui omnes Judæorum libros (24.) ex Judaica in Græcam lingvam tranſtulit; Mortuo autem Philadelpho Imperator (25.) Cæſar ſucceſſit, qui non

 ſolùm

quaginta hinc abeſſent, ex hoc ſpeculo indigenæ proſpicere potuerint, hoc ſpeculum quomodo à Theodoro quodam, natione Græco, deſtructum fuerit, vid. apud eundem R. Benjam. dict. loco, confer. & Egeſippus lib. 4. de Bell. Jud. cap. 27.

(19.) De hoc vid. quæ num. antec. 18. dicta ſunt.

(20.) Turris hæc ingens albo lapillo exſtructa fuit à Soſtrato Cnidio, Ptolemæi Philadelphi auſpiciis, teſte Plinio lib. 38. cap. 12. vid. & Strabo lib. 17. ac Luciani Dialog. Quomodo ſit ſcribenda Hiſtor. Tom. 2. pag. mihi. 426.

(21.) Lucianus eod. Dialog. turrim hanc vocat *μέγιστον καὶ κάλλιστον ἔργων ἁπάντων* i.e. maximum & pulcherrimum operum omnium.

(22.) Idque ſuppeditante Demetrio Phalereo, qui regis Bibliothecis præerat, vid. Joſeph. Antiq. lib. 12. cap. 2. confer, quæ infrà libro 3. cap. 2. num. 1. annotata ſunt.

(23.) Conſentit Joſeph. Antiq. lib. 12. c. 2.

(24.) Vid. Joſeph. dict. lib. 12. c. 2. ut & infrà lib. 3. c. 2. num. 15.

(25.) Ita hic verto אימפראדור Cœterum juxtà fidem Hiſtoricam Ptolemæo Philadelpho ſucceſſit filius Ptolemæus Evergetes, non verò imperator Cæſar; Romani quidem & ex his Cæſares Ægypti regnum adepti ſunt; ſed id longè poſt Philadelphi mortem contigit.

Digitized by Google

תחתיו אימפראוס והוא קסר על רומי ועל מצרי ועל ירושלם ועל מקדוניאה ועל בבל ומדי ופרס׃

ſolùm Romæ, Ægypto atque Hieroſolymis; ſed & Macedoniæ, Babyloniæ, Medis ac Perſis imperavit.

CAP. XXIV.

בשנת ס׳ לאמפראוס הכניעו הרומיים את קלבריא ויקחו את מדינת מסינה וזה גלו׳ רביעית למסינא ובשנה ההיא הכניע אילראנוס אפטוס את איסקליאת תחת הרומיים ובימים ההם הדר ארסטוטאלים החכם ברומה ויעץ לעשות זוז נחשת ברומה כי מתחלה לא היו נשאי׳ ונתנין ברומה עד ערך גרגיר שעור׳ כי אם בזוזי כסף ובמטבע כסף ובשנ׳ קכ״ד לאמפיראו׳ נלחמו הרומיים בסרקוסה וילכדוה ובשנה ההיא באו גויי קרקברונין על הרומיים בסקליאה בארץ

ANno imperii (1.) ſexageſimo (2.) Romani Calabriam (3.) ſubegerunt Meſſinamq; provinciam (4.) ſuæ ditionis fecerunt, atque hæc quarta fuit Meſſinæ captivitas; eodem anno Æleranus Aphthus (5.) Siciliam Romanorum imperio ſubjecit; his ipſis diebus Ariſtoteles (6.) Romæ commorans conſilium dedit, ut numiſma (7.) æneum ibidem cuderetur: nam ab initio res etiam viliſſimi pretii (8.) Romæ non niſi nummis argenteis monetaque argentea emebantur ac vendebantur. Anno Imperii (9.) centeſimo vigeſimo quarto Romani Syracuſas (10.) oppugnârunt atque ceperunt; eodem anno gentes Carcabrones (11.) bellum adverſùs Romanos in Sicilia geſſerunt; (Carcabronia (12.) autem, unde gentes illæ originem duxe-

(1.) Romani ſcil. prout hic vocem אימפראוס explico; forſitan Judæus interpolator hoc nomine intelligit Olympiada, vid quæ infrà lib. 5. cap. 1. num. 19. annotata ſunt, it. nuum. 9. h. cap.

(2.) Quæ hic à Judæo interpolatore adducta ſunt, ea cum hiſtoriis temporum parum conveniunt, vid, cap. antec. 23. n. 3 ibique not.

(3.) Sic interpretor hic: קלבריא, quæ eſt Italiæ regio, Siciliæ proxima.

(4.) Seu: urbem, nam & hoc quandoque ſignificat vox מדינה quæ hic in textu occurrit.

(5.) Ita hic verto: אילראנוס אפטוס ſed nomen iſtud corruptiſſimum puto; Livius lib. 25. cap. 24. & ſeq. ſcribit, Syracuſas, primariam Siciliæ urbem, à Marcello captam fuiſſe, vid. num. ſeq. 10.

(6.) An Ariſtoteles unquam Romæ fuerit, valde dubito, unde vel ex hoc loco Judæi interpolatoris, & quidem ſatis imperiti, manus agnoſci poteſt, confer. ſuprà cap. 18. num. 1. & cap. 20. num. 10.

(7.) Sic verto hic vocem: זוז (ita enim legendum erit; non verò זוד, prout hactenus in pleriſque exemplaribus) Buxtorf. in Lex. Rabbin-Philoſoph. vocem זוז vertit denarium, olim quadrans fuit ſicli argentei.

(8.) Juxtà Hebræum ſic verti poteſt: usque ad pretium grani hordeacii עד ערך גרגר שעורי.

(9.) Seu Olympiadis, vid. quæ ſuprà hoc cap. n. 1. & infrà n. 20. annotata ſunt.

(10.) Ita hic exprimo: סרקוסה, vid. num. antec. 5. ubi etiam de Syracuſarum urbe agitur.

(11.) Vel: Cercebrones, ſic reddere hic poſſis קרקברונין ſed & hoc nomen corruptum puto, vid. num. ſequ. 12.

(12.) Sive: Cercebronia, poſſet quis hic ſuſpicari, Carthaginem hoc nomine intelligi; ſed illam ideò non innui puto, quia paulo poſt num. 18. Carthaginis conditæ fit mencio.

Digitized by Google

מארץ קרקברותניאה אש׳ במלכו׳ אפריקא וילחמו עמה וינצחו הרומיים ׃ ובשנה ההיא המליך אימפראום קיסר את אמבריט במצרים וימלוך עליה כ״ז שנים׃ ואז בנה ניקודימון את נקרומיניאה היא העיר הגדולה ואז היה איטיגנוס הקטן מלך אתינט את עם אתינס ויבנה את עיר קרטגינה אשר בנהר אוריגנטון במצות אימפראום קיסר הומיי ובשנת קל״ד לאימפראום נולדתי אני יוסף הכהן בן גוריון הכהן ואני הוא יוסף הנקרא יוסיפוס היהודי אשר הסיפור עליו בעולם כי כתב ספר מלחמות יי׳ והוא החלק הששי מזה הספר ובחלק ההוא והוא הספר הששי תראה עוד עדותי על זה נאמנה ׃ ובימים ההם הרגו הרומיים ארבעה

duxerunt, in regno Africæ ſita erat;) ſed Romani in bello ſuperiores evaſerunt; eodem anno Imperator Cæſar Ambrithum (13.) in Ægypto regem conſtituit; qui ei Imperavit viginti ſeptem annis; circà idem tempus Nicodemon (14.) magnam illam urbem Nicodomeniam (15.) exſtruxit; eodem tempore Antigonus junior, (16.) Athenarum (17.) rex, relicto Athenienſium populo, urbem Carthaginem (18.) ad flumen Origantum (19.) mandatô Cæſaris Imperatoris Romani condidit. Anno Imperii (20.) centeſimo trigeſimo quarto (21.) ego Joſephus Sacerdos, Gorionis ſacerdotis filius, natus ſum, idem ille, qui Joſippus Judæus nominatur, de quo dicitur, quòd librum bellorum Domini ſcripſerit, qui ſexta (22.) pars eſt hujus libri; in parte illa, ſexto nimirùm libro, verum hujus rei teſtimonium à me dictum invenies. Iisdem diebus Romani quadraginta millia Galatarum (23.) interfecerunt; Eodem anno Joſua, Sirachi filius, (24) vir primarius ac Judæorum princeps,

(13.) Ita hic verto אמבריט, ſed iſtud quoque nomen valdè corruptum exiſtimo; cœterum Judæus interpolator hoc in loco hiſtorias temporum rerumque ac perſonarum nomina mirè confundit, ita, ut ferè nihil certi inde colligi poſſit.

(14.) Hebr. ניקודימון ſic in noſtro codice, forſitan per transpoſitionem literarum legendum eſt ניקומידון i.e. Nicomedon ſeu Nicomedes, à quo Nicomedia condita eſt, vid. num. ſequ. 15.

(15.) Hebr. נקרומיניאה ita habetur hic in noſtro exemplari; alii codices habent: ניקודימיניאה i. e. Nicodimenia, ſed videtur legendum eſſe ניקומידיאה i.e. Nicomedia, vid. num. antec. 14.

(16.) Sic vocem הקטן ad ætatem refero.

(17.) Ita vocem אתינט vel, ut alii codices, אתינס hic verto; ſed hoc etiam in loco Judæus interpolator in hiſtoriam temporum impingit.

(18.) Vide, quæ ſuprà h. cap. num. 12. hac de re ſunt notata; cœterum hanc urbem ab Eliſſa, quæ poſtea Dido cognominata eſt, poſt Trojanum bellum conditam eſſe plerique conſentiunt; vid. tamen Euſeb. Chronic. num. 804. & num. 971. ibique Scaliger. & Salmaſ. Exercit. Plinian. pag. 322.

(19.) Quodnam hoc flumen fuerit, aliis inquirendum relinquo; neque enim in nomina hæc, quæ ſæpè corruptiſſima in codice noſtro occurrunt, jam inquirere otium mihi eſt aut animus.

(20.) Seu: Olympiadis, vid. quæ ſuprà h. cap. n. 1. & n. 9. annotata ſunt, it. infrà num. 25. h. cap.

(21.) Vide infrà lib. 5. c. 1. n. 8. it. num. 20. & 21. ibique not.

(22.) Confer. & hic, quæ infrà dict. lib. 5. cap. 1. n. 8. annotata ſunt.

(23.) Gallos ſeu Gallogræcos fortè intelligit hic Judæus interpolator, de quorum origine & quomodo eosdem Cn. Manlius Volſo devicerit, vid. apud Livi. lib. 38. c. 17. & ſeq.

(24.) Hîc rurſus contrà χρονολογίαν peccat Judæus interpolator, dum ad Joſephi Hiſtorici tempora refert Joſuam, Sirachi filium, quem Simonis primi, Oniæ filii, ætate atque ita longè antè Joſephi tempora, vixiſſe Hiſtoriarum ſcriptores communiter ferè aſſerunt.

ארבעה רבוא גאלאגואריש ובשנה ההיא
הורה יהושע בן שירך שר וגדול על
היהודים· ובשנת ק"מ לאימפראום מלך
אפטולמוס הנקרא פילאטוס במצרי' י"ז
שנה ובשנה ההיא שלח אמפראום קיסר
רומי את מרקיליאום ואת איטולמוס
ויחריבו את סרקוסטה וילכדו את קפו'אה
ויכניעו עוד את כל איסקליאה תחת יד
הרומיים כי בגדו עמה בהם· ובשנת
קמ"ד לאמפראום קיסר מלך אנטיוכוס
הגדול על אנטוכיא במצות אמפראום
קיסר רומי והיו ימי מלכותו ל"ו ש'נ'
ובשנ' הראשונ' למלכותו בא על ארם
וילכוד את ארצו ויעל אל ארץ
פליאפטוריא וילחם בה ויוצא את
פילאפטורי מלכה וילכדהו חי· הוא
אנטיוכוס המלך הגדול אשר שסה ופתה
את היהודי' להוציאם מאמונתם ולהאמין
באמונת היונים ולא אבו לשמוע לו
ויקצוף עליהם ויבא עליהם בחיל גדול
וימת יהודים רבים ויחריב את ירושלם
עיר הקדש והוא גלות ירושלם השלישי
ויקח את עושר ההיכל ואת אוצרות יי
החריב

ceps, vixit. Anno Imperii (25.) centeſimo ac quadrageſimo Ptolemæus, Philopator (26.) dictus, ſeptendecim annos in Ægypto regnavit; eodem anno Imperator, Cæſar Romanus, Marcilium (27.) & Itulmum (28.) miſit, qui Syracuſas devaſtârunt & Capuam ceperunt atque univerſam Siciliam (29.) Romanorum imperio ſubjecerunt, quia illius incolæ à Romanis defecerant. Anno centeſimo quadrageſimo quarto Imperatoris (30.) Cæſaris Antiochus Magnus ſex & triginta annos, mandato Cæſaris Imperatoris Romani, Antiochiæ regnavit atque primo regni ſui anno adverſus Syriæ regem bellum movit ejusque terram ſubjugavit; dein Philopatris (31.) ditionem bello petiit eumque regno expulit (32.) ac vivum in poteſtatem ſuam redegit: hic eſt Antiochus (33.) ille rex magnus, qui Judæos à religione ac fide ſua dimovere & ad Græcorum ſuperſtitionem perducere vi ac dolo conatus eſt; is ipſe Judæos, dum ei hac in re obtemperare noluerunt, magna vi iratoque animo invaſit atque multos ex illis interfecit, urbemq; ſanctam Hieroſymam devaſtavit; hæc tertia fuit Hieroſolymæ captivitas; idem Antiochus divitias Templi theſaurosque Domini abſtulit ac perdidit; tandem filii Haſmonæi (34.) ſacerdotis arma contrà illum ejusque exercitum ſumpſerunt, eoque devicto octoginta & octo millia militum interfecerunt.

(25.) Vel: Olympiadis, vid. num. antec. 20. & infrà num. 30. it. cap. ſequ. 25. num. 23.

(26.) Sic exprimo hic: אפטולמוס פילאטוס, legendum quippe videtur פטולומאוס פילופאטור confer Juſtini Hiſtor. lib. 2. cap. 1. & 2. vid. infrà h. cap. n. 31.

(27.) מרקיליאום ſic in Hebræo, ſed legendum puto מרקילאום i. e. Marcellus; Livius enim lib. 25. c. 24. & ſeq. ſcribit, Syracuſas, primariam Siciliæ urbem, à Marcello captam eſſe.

(28.) Cum in Hebræo hic corrupta habeantur nomina, ideò non niſi corrupta verſio inde provenire potuit, Livius lib. 26. cap. 14. ſcribit, Capuam, de qua hic etiam ſermo eſt, à Q. Fulvio & Ap. Claudio Coſſ. captam eſſe.

(29.) Hebr. סיקליאה ſic enim legendum ac vertendum puto.

(30.) Vide, quæ num. antec. 25. dicta ſunt, confer. etiam num. 35. h. cap.

(31.) Confer húc, quæ ſuprà hoc cap. num. 26. annotata ſunt.

(32.) Conſentit Joſippi Epitome, pag. mihi 9.

(33.) Vid. Joſeph Antiqu. l. 12. c. 7. & ſeq.

(34.) Vel: Aſamonæi, prout alii; videantur de his Maccabæorum libri, ut & Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 8. & ſeq.

Digitized by Google

החריב והשמיד ובאחרונ׳ עמדו עליו ועל אנשיו בני השמונאי הכהן וינצחו ויהרגו היהודים מהם פ״ח אלף גבורים · ובשנת ק״נ לאימפראום היתה מלחמה גדולה באי סיציליא כי עמדו עבדי יושבי האי על אדוניהם ויהרגו מהם רבים וישלחו להודיע צרתם לחכמיים וישמעו הרומיים את הדבר הרע הזה ויתאבלו וישלחו את לוקונוס שר צבא מלכי רומי ויכבש ותשבת המלחמה · ובשנה ההיא היה הורקנוס הכהן הגדול נלחם על עיר שומרון הנקרא בלשון יונים סיבוסטין וילכדה ויחריבה עד היסוד ואחרי כן נבנתה עוד על ידי אורודוס ונקרא שמה סבוסטיא ואז נשרף מקום קפרטולואיש והוא מבצר בעיר רומה ואז לקח טגרנים מלך ארמיניקוס את בת מטריטוס לאשה ויצבא בצבא בחיל גדול כחול אשר על שפת הים וילחם עם אנטיוכוס הגדול המול׳ בארם וינצחהו ויעבירהו ממלכותו ויכנע תחת ידו את כל הארץ ההוא עד ארץ פלשתים הנקרא בלשון ערב פלסטין · ומהשנה ההיא התחילו הארמיניים

runt. Anno centeſimo ac quinquageſimo Imperii (35.) Cæſarei bellum ingens in Sicilia exortum eſt, dum ſervi adverſùs dominos ſuos, inſulam incolentes, conjurârunt, multoſque ex illis interfecerunt: quâ calamitate atque injuria commoti domini viros quoſdam Romam miſerunt, qui calamitatem hanc ſuam Romanis indicarent; illi igitur facinus iſtud ægrè ferentes Lucanum, (36.) exercitus ſui imperatorem, miſerunt, qui feroces ſervorum ſpiritus compreſſit belloque finem impoſuit. Eodem anno Hyrcanus, Summus Sacerdos, urbem Samariam, quam Græci Sebaſten (37.) vocant, oppugnavit eamque ſubegit ac funditùs delevit; ſed Herodes eandem poſteà inſtauravit & Sebaſtiam (38.) appellavit. Circà idem tempus Capitolium, (39.) arx Romana, incendio conflagravit, atque Tigranes, Armeniæ rex, Mithridatis (40.) filiam uxorem duxit & ingentem exercitum copiaſque penè infinitas adverſùs Antiochum Magnum, Syriæ regem, eduxit eumque prælio devicit atque regno expulit, omnemq; regionem illius usq; ad terram Philiſtim, quæ Arabicè Paleſtion (41.) vocatur, in poteſtatem ſuam redegit; ab hoc tempore Armenii (qui ſunt Amalecitæ) Romanis ſubeſſe iiſque tributa pendere cœperunt. Anno centeſimo ac ſeptuageſimo ſeptimo Imperii (42.) Cæſaris Romani

(35.) Vid. ſuprà num. 25. & num. 30. ibique not.

(36.) Sic לוקונוס hic vertere volui; ſed nomen iſtud corruptum puto.

(37.) Græcis eſt Σεβαστὴ i. e. Auguſta, vid. num. ſeq. 38.

(38.) Idem refert Joſephus Antiq. lib. 15. c. 11. qui ſcribit, Samariam ab Herode è fundamentis extructam & in honorem Auguſti Cæſaris, Sebaſten i. e. Auguſtam nominatam fuiſſe, vid. cap. ſequ. 25. num. 46.

(39.) Hebr. קפיטולין ſic enim legendum puto, nam quod hîc in Hebræo habetur nomen, corruptum eſt; De Capitolio Vitellii imperatoris tempore incenſo vid. Tacit. Hiſtor. lib. 3. c. 71. & 72. ubi plura, confer & Livii Epitomen libr. 98.

(40.) De Mithridatis ſocietate cum Tigrane inita vid. etiam Juſtini Hiſtor. lib. 39. c. 3. ubi ſcribit, Cleopatram filiam à Mithridate Tigrani in matrimonium datam fuiſſe.

(41.) Hæc eſt Palæſtina, quo nomine Herodotus Syriam univerſam quondam appellavit.

(42.) Vid. ſuprà hoc cap. num. 25. n. 30. & 35. ibique notata.

הארמיניים והם העמלקיי להכנע ולהרת מס להומיי· ובשנת קע״ו לאימפראום קיסר רומי נבנתה עיר פומביאא על יד פומפיאוס המלך ובשנה ההיא העבידו הרומיים את ארץ אלמבנאאה ואת ארץ אבירייאה ואת ארץ קולוסים ואת בני ערב כלם התחתם· ואז היה המלך פומפיוס מולך על ירושלם ויעביד את ישראל בעבודה קשה·

ni urbs Pompeja (43.) à Pompejo rege (44.) condita fuit. Eodem anno Romani Almabeniam (45.) & Iberiam (46.) Coloſſiamque terram atque Arabiam omnem ſubjugârunt. Iisdem temporibus Pompejus rex (47.) Hieroſolymam in poteſtatem ſuam redegit ac populum Iſraëliticum durô ſervitutis jugo preſſit.

CAP. XXV.

ובשנה ההיא לכח הרומיים לירושלם כי עלו על פומפיאוס וילחמו עמו וילכדוהו ויהרגוהו על אשר לא חמל על היהודים· ואריסתובלוס בן הורקנוס הראשון היה. אז מולך בירושלם תחת יד פומפיוס ויקחוהו הרומיי לשבוי על אשר מרד ברומיים ובטח בפומפיוס אחרי

ROmani autem eodem anno Hieroſolymam receperunt, nam copias ſuas contrà Pompejum eduxerunt atque cum illo pugnârunt captumque interfecerunt, (1.) eò, quòd Judæos inclementer tractâſſet. Circà idem tempus Ariſtobulus, Hyrcani primi filius, ſub Pompeji imperio Hieroſolymis regnavit; ſed Romani eundem (2.) captivum abduxerunt, propterea, quòd ille Pompejo confiſus (3.) poſt mortem patris ſui à Roma-

(43.) Pompejopolis fuit urbs Ciliciæ, poſtea Trajanopolis dicta, teſte Solino.

(44.) Pompejus non quidem rex fuit; regia tamen poteſtate, utpote dux Romanus, ferè uſus eſt, vid. infrà hoc cap. num. 47. & cap. ſequ. 25. n. 6. & n. 10.

(45.) Sic verto hic אמבנאא forte omiſſo מ legendum erit אלבניא quod vertere poſſis Albaniam, cui Livii Epitom. lib. 101. conſentit, ubi ſcribitur, quòd Iberi Albanique à Pompejo prælio fuerint victi, vid. num. ſeq. 46.

(46.) Ita hic interpretor אבירייאה quo nomine ſæpè tota Hiſpania appellatur; licet propriè illius tantummodo pars ſit intrà Iberum fluvium ſita, vid. num. antec. 45.

(47.) Vide, quæ ſuprà n. 44. dicta ſunt, it. infrà lib. 3. c. 16. num. 3.

(1.) Cn. Pompejus quùm Ægyptum petiiſſet, juſſu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, (cujus apud regem maxima erat autoritas) & Photino, occiſus eſt ab Achilla, vid. Livii Epitom. lib. 112.

(2.) Imò non Ariſtobulus, Hyrcani primi, ſed Ariſtobulus, Alexandri Jannæi filius à Pompejo vinctus Romam miſſus fuit, de quo vid. Joſeph. Antiq. lib. 14. cap. 8. & in autore noſtro & quidem Ejusd. lib. 4. cap. 24. confer & infrà hoc cap. num. 72. De Ariſtobulo Johannis cognomento, Hyrcani filio, vid. in autore noſtro & quidem lib. 4. cap. 7. & ſeq. ut & Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 19.

(3.) Joſephus tamen alleg. lib. 14. cap. 8. factum iſtud aliter refert, cui & ipſe autor noſter & quidem dict. lib. 4. cap. 24. conſentit, ut hinc quoque agnoſcere liceat manum Judæi interpolatoris: etenim Pompejus Ariſtobulum cunctantem & promiſſa non præſtantem in vincula conje-

אחרי מות אביו ועל זה שבתה מלכות
אריסתובילוס והוא גלות ירושלם הרביעי ׃
ובשנת ד׳ אלפים וארבע מאות ושבעים
לבריאת עולם ולחשבון הגוים בשנת
קפ״ד לאימפראוס קיסר רומי מלכה
קליאופטרה בת אנטיוכס הגדול מלך
ארם שמלך במצרים כ״ב שנה׃ ותמלוך
גם על ירושלם ועל היהודים אבל חמלה
עליהם ולא נקמה נקמת אביה בהם׃
ובשנת כ״ב למלכותה החריב קסיאוס
המלך במצות קיסר רומי את עיר אסיאה׃
ויעל גם על ירושלם ולחם עם היהודים
וילכדם וישלול את ההיכל והוא גלות
ירושלם החמישי׃ והוא החריב עוד את
האי הנקר׳ רודום ואיי הים ועדי׳ רבות
סביבו כי באש׳ מות רודון מלך רודום
מסר את מלכותו ביד הרומיים׃ ובשנת
קפ״ה לאימפראוס השק׳ אנטוניוס מגדולי
מלכי רומי וקיסריה את קליאופטרה
המלכה כי הללו אותה אליו׃ ויצא
מרומה וילך בארץ פרס וילכדה וימלוך
עליה ומשם אבה ללכת אל ארץ טרסוס
כי

Romanis defeciſſet, quamobrem regnum ademptum fuit Ariſtobulo; atque hæc quarta eſt urbis Hieroſolymæ captivitas. Anno quater milleſimo, quadringenteſimo ac ſeptuageſimo à mundi creatione vel, ſecundùm gentium ſupputationem, anno centeſimo, octogeſimo quarto imperii (4.) Cæſaris Romani regnavit Cleopatra, Antiochi Magni, Syriæ regis (qui Ægypto viginti ac duobus annis præfuit) filia, (5.) quæ etiam Hieroſolymæ ac Judæis imperavit; clementer tamen illos tractavit nec patrem ſuum ulta eoſdem durè habuit. Anno vigeſimo ſecundo regni Cleopatræ Caſſius rex, (6.) mandato Cæſaris Romani Aſiæ oppida vaſtavit, Hieroſolymam quoque urbem oppugnavit ac cum Judæis bellum geſſit, eoſque ſub poteſtatem ſuam redegit ac templum ſpoliavit, (7.) atque hæc quinta fuit Hieroſolymæ captivitas. Idem Caſſius etiam inſulam, quæ Rhodus dicitur, aliaſque maris inſulas devaſtavit & multas circà illam (8.) urbes delevit, nam Rhodon, Rex Rhodi è vita decedens regnum ſuum Romanis reliquerat. Anno Imperii (9.) centeſimo octogeſimo quinto Antonius, primarius vir (10.) inter Romanos ac Cæſaris familiaris, amore captus reginæ Cleopatræ, (11.) cujus eximiæ pulchritudinis laus ad ipſum pervenerat, Româ egreſſus in Perſiam (12.) profectus eſt eamque ſubegit atque

conjecit eumque cum filiis duobus totidemque filiabus vinctos Romam miſit, qui deinde in ejusdem triumpho Aſiatico currum victoris comitati ſunt. vid. loca jam allegata, ut & num. antec. 49.

(4.) Seu Olympiadis, vid quæ ſuprà hoc cap. n. 1. n. 9. & n. 25. hac de re dicta ſunt.

(5.) Hæc Cleopatra videtur potius fuiſſe filia Ptolemæi, qui Auletes dictus eſt, vid. Alſted. Chronol. Tit. 18.

(6.) Seu potius dux Romanus, vid. cap. præced. 24. num. 44. confer & infrà num. 10. h. cap. item lib. 6. c. 19. n. 13. ibique not.

(7.) Vide infrà lib. 4. cap. 26. ubi dicitur, quòd M. Craſſus, non verò Caſſius, templum Hieroſolymitanum ſpoliaverit, confer. dict. lib. 4. c. 26. n. 2.

(8.) Rhodum nimirum inſulam.

(9.) Romani ſcil. vid. tamen quæ cap. præced. 24. n. 1. ac n. 9. dicta ſunt.

(10.) Sic vertere hic volui vocem מלך, de qua capite præced. 24. n. 44. & c. 25. num. 6. fuit autem Antonius unus ex triumviris, quos Romani conſtituerant.

(11.) De hac vide inter alios Livii Epitom. libr. 130. & 131. item infrà lib. 5. c. 8. n. 2.

(12.) Vel potius in Parthiam, vid. quæ infrà lib. 4. c. 4. n. 2. & lib. 5. c. 8. n. 10. ea de re notata ſunt.

כי שם היתה קליאופטרה או׳ ובשמוע קליאופטרת את שומעו יצאה ממדינת טרסו׳ הגדולה לקראתו והקבלהו בשמח׳ ותביאהו אל המדינה וילכו שניהם יחדו באלכסנדריא המדינ׳ ושם נשא אנטוניוס את קליאופטרה לאשה ומשם הוליכה עמו אל רומה ויגרש את אשתו אוקטביאה הראשונ׳ אחות קיסר המלך אוקטביאוס עם בניה מביתו ומלכי הרומיים כאשר שמעו את הרעה והחרפה אשר עשה אנטוניוס קיסרם כי נשא אשה על אחות המלך אוקטאביאוס ויסכימו להסיר את כתר הקיסרות ממנו ויעשו כן וימליכו לקיסר על כל מלכי הרומיי את אגוסטוס אחי אוקטביאוס ואחי אוקטביאה וישאר אנטוניוס מלך לבד ולא קיסר ויהי מלחמה עצומה בין אגוסטוס הקיסר ובין אנטוניוס המלך על אש׳ גרש אחותו ויגבר הקיס׳ אגוסטוס על אנטוניוס המלך ויהרגהו ויהרוג את קליאופטר׳ ואת ניאוס וקיסידיסוס בניה ויפקוד אגוסטוס הקיס׳ במצרי׳ את קרטיליאוס למלך ויהי

atque ibidem imperavit; cùm verò in terram Tarſis (13.) abire vellet, in qua tunc temporis Cleopatra verſabatur, illa de Antonii adventu certior facta, relictâ Tarſis provinciâ amplâ, eidem obviam proceſſit, atque illum læto excipiens animo in provinciam deduxit; exinde ambo Alexandriam intrârunt, ubi Antonius Cleopatram matrimonio ſibi junxit eamque ſecum Romam duxit atque priorem uxorem, Octaviam, Cæſaris Octavii Imperatoris (14) ſororem ejusque liberos domo expulit; principes autem Romani cùm indignum iſtud facinus ac flagitium, quod Antonius, ipſorum imperator, perpetraverat, (dum ſpreta Octavii Cæſaris ſorore aliam duxerat uxorem) audiiſſent, unanimi conſenſu decreverunt, ut Antonium ab imperatorio munere (15.) removerent, id, quod etiam effectui dederunt; Octavium verò Auguſtum, Octaviæ fratrem, ſuper univerſum Romanorum imperium Cæſarem declarârunt, ſic Antonius princeps (16.) ſolùm, non Cæſar, (17.) remanſit; quo facto graviſſimum inter Auguſtum Cæſarem & Antonium principem, exortum eſt bellum propter Octaviam, Auguſti ſororem, quæ ab Antonio expulſa fuit; Auguſtus autem Antonium principem devicit eumque interfecit & ſimùl Cleopatram (18.) ejusque filios, Nium & Ciſidiſum, (19) interemit atque

(13.) Ita hic verto טרסוס, eſt autem Tarſis regio Judææ, de qua apud Prophetam Jonam, & quidem ejusd. cap. 1. verſ. 3. nonnulli mare hoc nomine intelligunt, vid. inter alios R. Salom. dict. c. 1. verſ. 3. confer. & Pſalm. 48. verſ. 8. Niſi fortè Tarſum, Ciliciæ metropolim, hîc indicari velis.

(14.) In Hebræo hic habetur vox מלך de qua cap. præced. 24. n. 44. & 47. it. h. cap. 25. n. 6. n. 10. num. 16. & n. 17.

(15.) Ita hîc כתר הקיסרות vertere potius volui, quam juxta Hebræum: coronam Cæſaream, quæ Antonio nunquam impoſita; ſed ſolummodo dux Romanus fuit & cum cæteris triumviris imperium adminiſtravit.

(16.) Sic interpretor hic vocem מלך, de qua jam ſuprà præced. cap. 24. num. 44. ac 47. it. h. cap. 25. n. 10. & n. 14. dictum eſt.

(17.) Vel potius Imperator ſeu dux Romanus vid. num. antec. 16. ibique not.

(18.) De Antonii & Cleopatræ morte vid. inter alios Plutarchus in vita Antonii & Liv. Epitom. lib. 133.

(19.) Sic nomina, quæ hic in Hebræo habentur quæque corrupta puto, interpretari volui, in Livii Epitom. eod. lib. 133. dicitur, quo Cleopatra duos ex Antonio filios habuerit, Philadelphum ſcil. & Alexandrum.

ותהי מלכות מצרים מאז לרומיים רצ״ה
שנה׃ ואז נלחמו הרומיים באי קנדיאה
הוא האי הגדול מכל האיים הקרובים
אליו אשר המה שבעים איים בגבולו
ולא היה למלכות רומי אי אחר נכבד
ממנו׃ ובשנת קפ״ח שנה לאמפראוש
מלך הורדוס בן אנטיפטרוס האשקלוני
על היהודים ועל ירושלים ומרד ויבגד
במלכות רומה ויעל עליו אגוסטוס
הקיסר וינצחהו ויתפשהו חי ויאסרהו
וישלחהו אל רומה בכבלי ברזל וילך
אגוסטוס הקיס׳ אל ארץ קנטברוס וילכדה׃
ובשנת ק״צ שנה לאמפראוש בנה
תיבריאוש שר צבא אגוסטוס ארם עיר
טברומינין

atque Certilium, (20.) Ægypti præſidem fecit; ab hoc tempore regnum Ægypti annis ducentis & nonaginta quinque penes Romanos fuit. (21.) Circà idem tempus Romani in Candia (22.) inſula bellum geſſerunt, quæ ſanè inter omnes inſulas finitimas, quarum ſeptuaginta eandem circumjacent, maxima eſt, nec ulla majori in pretio tunc temporis apud Romanos habita fuit, quàm hæc inſula. Anno centeſimo octogeſimo octavo Imperii (23) Herodes Antipatris Aſcalonitæ (24.) filius, Judæorum regno atque Hieroſolymis potitus eſt & à Romanorum imperio deſcivit; (25.) Auguſtus autem Cæſar copias ſuas adverſus illum eduxit eumque devicit ac vivum in poteſtatem ſuam redegit, vinctumque catenis ferreis Romam miſit. (26) Poſteà Auguſtus Cæſar Cantabriam (27.) invaſit eamque

X 2

(20.) Ita nomien קרטיליאוס quod etiam corruptum exiſtimo, hic vertere libuit. Ex Hiſtorii id conſtat, Petronium Herodis Magni ætate ab Auguſto Ægypti præſidem fuiſſe conſtitutum, de quo vid. Dio. lib. 53. & Joſeph. Antiq. l. 12. cap. 13. & lib. 15. cap. 12. vid etiam quæ infra libro 5. cap. 14. n. 9. annotata ſunt.

(21.) Ex hoc loco Judæi interpolatoris manum cognoſcere licet, niſi forte in numero annorum error commiſſus ſit. Nam Flav. Joſephus ætate Titi, Imperatoris vixit, quod tempus in annum Chriſti 80. circiter incidit; hic verò Judæus interpolator dicit, à tempore Auguſti, quo is Ægyptum in provinciæ formam redegit, eique præſidem præfecit, regnum Ægypti 295. annis ſub Romanorum poteſtate fuiſſe, quod ſane tempus in Diocletiani Imperatoris ætatem præter propter incidit, quo ſanè tempore Fl. Joſephus diu vitam finiverat, vid. infrà n. 31. h. cap.

(22.) Hoc quoque nomen, utpote recentioris ævi, arguit Judæi interpolatoris manum interveniſſe. nam Candia olim Creta dicta fuit, quod nomen etiam usque ad S. Pauli tempora manſit, qui Epiſtolam ſuam πρὸς Τίτον, τὸν τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα i. e. ad Titum, primum Cretenſium Eccleſiæ epiſcopum ordinatum, ſcripſit; poſtea verò inſula illa Candia fuit nominata vel à montibus ejus occiduis, qui λευκὰ i. e. candidi dicti ſunt, Strabone teſte, vel à Candace metropoli, ut quidam putant, vid. Cluveri Epitom. Hiſtor. in Othone Magno pag. mihi 475.

(23.) Romani ſcil. vel potius Olympiadis, vid. quæ præced. cap. 24. num. 1. n. 9. & n. 25. dicta ſunt, confer & Iſaac. Voſſii Chronolog. Sacr. cap. 13. & Ejusd. Canon. Chronolog. pag. mihi 230.

(24.) An Herodes natione Aſcalonita, an vero Judæus vel Idumæus fuerit, diſſentiunt Hiſtorici; vid. Euſeb. n. 1908. & ibi Scaliger, ac late Salian. in ann. 3989. n. 11. 12. & ann. 4017. n. 14. & ſeq.

(25.) Imò verò à Romanorum imperio non deſcivit, ſed ab initio Antonii partes ſecutus, poſtea autem Cæſari Auguſto reconciliatus & ab eodem in amicitiam receptus eſt, vid. quæ in ipſo autore noſtro & quidem illius lib. 5. c. 21. n. 15. annotata ſunt.

(26.) Imo non Herodes ille Magnus, Antipatris filius, ſed Ariſtobulus, Alexandri Jannæi filius à Cn. Pompejo vinctus Romam miſſus eſt, vid. & Joſeph. Antiq. lib. 14. cap. 8 it. ſuprà hoc cap. 25. num. 2. & num. 3. ut & infrà lib. 4. cap. 24. num. 1. etiam hic Judæi interpolatoris & quidem ſatis imperiti manum agnoſcere licet, cui ſolenne eſt, temporum ac perſonarum circumſtantias confundere.

(27.) Hebr. קנטברוס ſic legendum ac Cantabriam vertendum puto; nam ab Auguſto Catabriam

טברומינין ומצארונין והמלך הראשון אשר קראוהו בלטינוס אימפירואוס ובאותו קיסר והוא הקיסר הראשון אש' ראיתיו אני והוא אשר השיב חק הקיסריות פעם שלישי' במדינת רומה כי מלך עליה' בחוק' והוא המלך יוליאוס אש' מלך ברומה בחוקה והתחזק מלכותו להיות גברת ממלכות: וימלוך על רומה בראש חדש אב ובאב גם כן נולד ולכן קרא שם החדש יוליאוס כשמו ועל ידו גברה מלכות רומי על כל הממלכות ואחריו נקראו מלכי רומה האמפרוסים קיסרים כאשר נעיד על זה עוד בעדות נאמנה בספר הששי הנקרא מלחמות יי' והוא החלק הששי מספרנו זה: וזהו המלך החכם.

-que perdomuit. Anno imperii (28.) centeſimo nonageſimo Tiberius, dux exercitus Auguſti Cæſaris urbes Thebrominim & Mezaronim (29.) ædificavit. Hic primus rex (30.) fuit, qui Latinè Imperator, id eſt Cæſar, appellatus eſt; is ipſe primus extitit Cæſar, quem ego vidi; (31.) hic Cæſaream poteſtatem (32.) tertia vice (33.) in urbem Romam introduxit, populumque Romanum potentiâ ac vi continuit, ipſe fuit imperator ille Julius, (34.) qui Romæ dominatus eſt & imperium in alia regna per vim exercuit, quique Julii (35.) menſis principio Romæ imperavit, quo etiam menſe ille natus eſt eumque propterea à nomine ſuo appellavit Julium: ſub ejusdem poteſtate imperium Romanum omnia regna ſuperavit, quare etiam poſt illius mortem Romani principes nominati ſunt Imperatores Cæſares, prout hujus quoque rei verum teſtimonium in libro ſexto, (36.) qui eſt de bellis Domi-

fuiſſe devictam refert Sueton. in ejus vita c. 20. & 21. ita Horatius lib. 3. Od. 14. laudavit Auguſtum, ex Hiſpania devictis Cantabris revertentem, confer & Cluver. Epitom. Hiſtor. in vita Cæſaris Octav. Auguſti pag. mihi 247.

(28.) Seu potius Olympiadis, vid. quæ præced. cap. 24. n. 1. n. 9. & n. 25. dicta ſunt.

(29.) Sic nomina Hebræa, quæ hîc occurrunt, vertere volui, ea tamen corrupta puto, cùm nec Tacitus, ſcriptor rerum à Tiberio geſtarum diligentisſimus, nec Suetonius, in vita Tiberii illarum urbium ullam mentionem faciant, quin potius Suetonius in Ejusdem vita ſcribit, quod Tiberius princeps nulla opera magnifica fecerit & quòd etiam Auguſti templum poſt tot annos imperfectum reliquerit.

(30.) Imò non Tiberius; ſed Julius Cæſar primus non quidem regium nomen aſſumpſit; vim tamen ac poteſtatem regiam ſub Dictatoris perpetui nomine exercuit, de quo vid. Sveton. in Ejus vita.

(31.) Atqui Joſephus in deſcriptione vitæ ſuæ dicit, ſe anno primo imperii Caji Cæſaris, qui Caligula dictus eſt, atque ita poſt Tiberium Cæſarem, natum eſſe, vid. quæ infrà lib. 5. c. 1. n. 3. & n. 20. annotata, ſunt, confer. ſuprà n. 21. h. cap. ſic imperita Judæi interpolatoris manus hic manifeſtò deprehenditur.

(32.) Ita hic interpretor חק הקיסריות, poſſes etiam vertere autoritatem ſeu Majeſtatem Cæſaream, vid. quæ infrà dict. lib. 5. c. 1. n. 18. & 35. annotata ſunt.

(33.) Tiberius tertius quidem ordine fuit Imperator ſeu Cæſar Romanus; ſed impropriè admodùm hic dicitur, quòd tertia vice Cæſaream poteſtatem Romam introduxerit.

(34.) Hic iterùm imperitiam ſuam prodit Judæus interpolator, dum Tiberium Imperatorem cum Julio Cæſare confundit, vide, quæ num. antec. 33. annotata ſunt.

(35.) Sic menſem אב, qui in Hebræo hic occurrit, communiter exponere ſolent.

(36.) Ita quidem in editione Hebraica, quæ Venetiis prodiit, & quâ in vertendo uſus ſum, ſextus eſt liber; ſed cùm is in Munſteri codice, (quem certis de cauſis, ſecutus ſum,) liber ſit quintus, ideò eundem quoque ſervavi ordinem, vid. quæ infrà, lib. 5. c. 1. n. 17. annotata ſunt.

החכם בחכמת התכונה והמספר יותר
מכל המלכים אשר מלכו ברומה לפניו
והוא עשה חשבון עבור השנים לנוצרים
וליונים ויהי במלכותו ד׳ שנים וה׳
חדשי׳ והקיסר הגדול הוא אגוסטוס
אשר זכרנוהו הוא דמה אל יוליאוס
בחכמ׳ ובגבורה ומבני בנו היה וימלוך
אגוסטוס הקיס׳ במלכותו נ״ו שנה וימלוך
אורודוס על פי אגוסטוס הגדול ל״ז שני
ויהי אוהב נאמן לישראל ויום תחלת
מלכותו היה ר״ח אלול ויקרא את שם
החדש אגוסטוס על שמו והו׳ בנה את
ההיכל אש׳ בירושל׳ אשר החריבו
אנטיוכוס ויבנהו אורודוס פי שני׳ ביופיו
וגדלו בארך ורחב וגובה׳ גם הוא
בנה את עיר שומרון תחלה ויקר׳ שמה
סביסטן ופתרון זה השם ציוריאה אשר
כתבנו למעלה בספר השני׳ בסופו כי
אחרי

Domini, quique libri hujus noſtri ſexta continetur parte, ampliùs producemus. Hic (37.) ſapiens ille Imperator fuit, qui Aſtronomicâ & Arithmeticâ ſcientiâ omnes, qui antè illum Romæ fuerunt, Imperatores longè ſuperavit quique ſupputationem (38.) annorum, quâ & Nazareni (39.) & Græci utuntur, inſtituit; præfuit autem imperio quatuor annis & quinque menſibus. (40.) Cœterùm Auguſtus, magnus ille Cæſar, (cujus jam anteà mentionem fecimus) ſapientiâ ac fortitudine par fuit Julio Cæſari, ejusque nepos (41.) extitit. Hic quinquaginta & ſex annos imperavit; ejusdem conſenſu ac voluntate Herodes ſeptem & triginta annis (42.) regno Judaico præfuit, populumque Iſraeliticum ſincerè amavit; (43.) dies autem, quo Herodes regnare cœpit, fuit principium menſis Elul (44.) quem à Cæſaris nomine Auguſtum vocavit. Idem Herodes templum Hieroſolymitanum, ab Antiocho vaſtatum, duplô (45.) ornatius & majus tàm longitudine, quàm latitudine & altitudine exſtruxit urbemque Samariam è fundamentis inſtauravit, eamqueSebaſten, (46.) quæ per interpretationem

X 3

(37.) Nimirùm Julius Cæſar, de quo paulò antè dictum eſt.

(38.) Ipſe enim Julius Cæſar annum ad Solis motum ordinavit, ut is trecentorum ſexaginta ac quinque dierum eſſet, quâ etiam ſupputatione adhuc utimur. Poſſes etiam hic עבור השנים interpretari emboliſmum ſeu annum intercalarem, Hebræis enim emboliſmus dicitur עבור & annus intercalaris iisdem vocatur שנה מעוברת, vid. Buxtorf. Lexic. Rabbin. Philoſ.

(39.) Sic interpretor hic הנוצרים, quo nomine Chriſtiani à Judæis communiter appellari ſolent.

(40.) Quinquennium Imperii eidem communiter attribuitur ea nimirum ratione, qua annus cœptus pro completo haberi ſolet.

(41.) Julius Cæſar enim Cn. Octavium Auguſtum, ſororis ſuæ Juliæ nepotem, teſtamento hæredem inſtituerat & in familiam nomenque adoptaverat, teſte Suetonio in vita Julii Cæſaris cap. 83.

(42.) Conſentit Joſephus Antiq. lib. 17. c. 10. vid. quæ infrà libr. 5. c. 40. n. 22. annotata ſunt.

(43.) Imò propter crudelitatem, impietatem & hypocriſin Judæis, quicunque veræ pietatis ſenſu tangebantur, fuit exoſiſſimus, vid. in ipſo autore noſtro id. lib. 5. c. 41. & ſeq. confer. & Joſeph. Antiqu. lib. 17. c. 1.

(44.) Hunc menſem Auguſtum communiter exponunt, prout etiam in ipſo habetur textu.

(45.) Sic in Hebræo hic habetur פי שנים, Joſephus Antiq. libr. 15. c. 14. & lib. 6. de Bell. Jud. c. 16. ſcribit, templum Hieroſolymitanum novum idque majus & ornatius, quàm Zorobabelis ædificium fuerat, ab Herode exſtructum fuiſſe; quod tamen quibusdam de inſtauratione & exornatione ſolùm intelligendum eſſe videtur, qua de re latè Salian. in ann. 4035. vid. quæ infrà lib. 5. c. 26 & cap. 27. dicta ſunt.

(46.) Vid. cap. præced. 24. num. 37. & 38.

אחרי נצח אלכסנדרוס מוקדון את דריוש ואחרי משלו על כל העול׳ וקרבו ימיו למות ומת המיתה אש׳ הודענוה שם ואחרי מותו נחלקה מלכותו לד׳ ראשים גדולים ממשפחתו וכי הראש האח׳ מהם היה פרדיק׳ זקן מוקדני מקדוניא׳ אש׳ משל על כל עם מקדוניאה עם משואן אשתו וגם שמה רוקסין אגוסטוס הקיסר הגדול הזה נכד פרדיאקוס זקן מקדוניאה אשר היו ישראל בשלוה בכל מקומות ממשלת עצמו ואמנם החלקים האחרים:

tionem eſt Cæſarea (47.) nominavit, prout ſuprà in libro ſecundo (48.) circà finem ſcripſimus; (49.) nam poſtquàm Alexander Macedo Darium devicerat (50.) ac totum terrarum orbem ſibi ſubjugaverat mortisque ejus appropinquaverat tempus, quo diem obiit ſupremum, (51.) qua de re ſuo loco diximus, regnum ejus ipſo defuncto inter quatuor magnos principes, ex illius gente ortos, diviſum fuit, quorum præcipuus Perdiccas, (52.) Macedonum ſenior unà cum Meſuana, (53.) ejusdem (54.) uxore, quæ etiam Roxanes (55.) appellata fuit, univerſæ Macedonum genti præfuit. Auguſtus, magnus ille Cæſar, nepos (56.) fuit Perdiccæ,

(47.) Urbs tamen Cæſarea diverſa eſt ab hac Sebaſte, quam propriè Auguſtam vertere poſſis; Cæſarea autem Turris ſtratonis antea dicta fuit, vid. infrà lib. 5. c. 24. num. 2. & 3.

(48.) Vid. cap. præced. 24. num. 37. & 38.

(49.) Confer. hic, quæ num. ſeqv. 50. notata & ex Munſteri codice adducta ſunt.

(50.) In codice Munſteriano locus iſte paulò aliter legitur, cujus verſionem Latinam, (nam Hebræa hûc transſcribere nimis prolixum foret,) hic adjicere volui: factum eſt, poſtquàm Alexander Macedo devicit Darium, obtinuit imperium ſuper totum Orientem, & cùm agnoſceret diem mortis ſuæ, diviſit terram quatuor cognationis ſuæ principibus, propagatis exGræcia ipſa. Et hi quidem devoraſſent populum Judæorum, niſi DEus noſter ſtetiſſet in contractione & excitaſſet ſacerdotes ſuos, tunc, inquam, interiiſſet memoria Judæorum; poſtquàm autem Alexander diviſit terram, clauſit cognationes Aquilonares vectibus ferreis & ædificiis fortiſſimis, porrectis usque ad mare, ne unquam egreſſi perderent terram & dominium ejus; mortuò verò Alexandro in Oriente, ſucceſſerunt ei in dominio quatuor principes & Seleucus quidem regnavit in civitate regia Macedoniæ fuitque vir clemens & mitis, tractans populum Judaicum humaniter nec ullam in eum exercuit tyrannidem, tunc temporis nebulones quidam &c. vide ſequentia in libro 3. c. 1, ibique n. 5.

(51.) Confer. hic 1. Maccab. cap. 1. v. 6. & ſeqq. ac Juſtin. Hiſtor. lib. 12. c. 16.

(52.) Sic vero hic פרדקים vel, uti alia habent exemplaria: פרדאקים, vide, quæ ſuprà h. lib. 2. c. 23. num. 11. notata ſunt.

(53.) Ita hic exprimo משואן, fortè legendum רושאנן i.e. Roſchanan ſeu Roxanes, nam duo iſta nomina: רוקסין & רושאנן quæ hic in noſtro codice habentur, etiam alibi in eodem hoc exemplari conjunguntur, vid. num. 55. h. cap. ibique not.

(54.) Alexandri ſcil. vid. Juſtin. Hiſtor. dict. lib. 12. c. 15. n. 9. & lib. 13. c. 2, n. 5. confer etiam ſuprà h. lib. 2. c. 23. n. 10.

(55.) Hebr. רוקסין, ſic enim hic cum ר Reſch ab initio legendum puto, non cum ד Daleth, uti in vulgatis hactenus exemplaribus habetur, eadem duo nomina etiam ſuprà h. lib. 2. c. 23. n. 9. conjuncta reperiuntur, ubi ita legitur: ורוקסין ונקרא עוד רושאנן i. e. & Roxin, quæ etiam Roſchana (Roxanes) appellatur, confer. num. 53. h. cap.

(56.) Hebr. נכד, quæ vox communiter vertitur: nepos; graviter autem impingitur hic in fidem Hiſtoricam ab autore noſtro vel potius illius interpolatore, dum ille Auguſtum Cæſarem Perdiccæ nepotem fuiſſe ſcribit, notum quippe eſt ex Suetonio in vita Auguſti cap. 1. & 2. quòd Auguſtus ex gente Octavia, quæ quondam Ve-

האחרים אשר הגיעו לשלשת הראשי האחרי׳ ממלכות אלכסנדרוס אחרי מותו הם המה אשר אבלו את עם יהודה וירושלים ויכלוהו לולי אלהינו אשר עמד לגדור פרצותינו והעיר אשר רוח ברניו החשמונאי׳ לנקום נקמת עמו כי כמעט אבד זכר עם יהודה וירושלם כאשר נכתוב בספר הד׳׳

diccæ, ſenioris Macedonum, ſub quo populus Iſraëliticus in omnibus locis ditionis ejus quietè vitam transegit; cœteræ autem partes, quæ ad tria reliqua in regno Alexandri capita (ſeu principes) poſt mortem ejus pervenerant, illæ ipſæ fuerunt, quæ populum Judaicum atque Hieroſolymitanum attriverunt, quem etiam penitus deleviſſent, niſi DEus noſter oppreſſionibus & irruptionibus reſtitiſſet, animumque ſacerdotum ſuorum Hasmonæorum excitâſſet, ut populi ſui injurias ulciſcerentur; nam parum abfuit, quin memoria populi Judaici & Hieroſolymitani funditùs extirparetur, prout in libro quarto (57.) ſcriptum reperitur.

litris præcipua fuit, ortus ſit, confer. quæ lib. 3. cap. 1. num. 2. dicta ſunt.

(57.) Juxtà diviſionem ſeu partitionem librorum, â me recens factam, eſt is liber tertius, in quo hæc referuntur, vid. infrà lib. 3. c. 2. num. 10.

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

ויהי אחרי מות פרדאקס הזקן המולך על מקדוניאה האוהב לישראל וימלך סליקוס בנו תחתיו אבי אגוסטוס הקיסר החסיד אשר זכרנוהו: וזהו סליקוס גם עוד סליקוס איש מלא חסדים וממשלתו על מקדוניאה ועמה וממשלתו גם על ירושלם ועל עמה ועל עם יהודה. ותהי ממשלתו בנחת ובתמים עם עם יהודה ויושר ולא לחץ אותם ולא העבידם בפרך: ואז הלכו אליו פריצים מבני עמנו רשעים בני בליעל ויאמרו לו הנה באנו להגיד אליך עושר המקדש אש' בירושלם כי אין קץ להמון הכסף והזהב והאבנים היקרות אשר בו כי אין מספר וכל זה נאות להיות בהיכלך אדוננו המלך ומה יעשה המקדש בו: ויפתוהו על זה וישלח המלך לירושלימה אחד משריו מבני משפחתו ושמו אליאודרוס לקחת את

POſt mortem Perdiccæ ſenioris, qui Macedoniæ regno præfuit quique populum Iſraëliticum amavit, Seleucus, ipſius filius, (1.) ei in regno ſucceſſit, is pater fuit Auguſti, (2.) Cæſaris benigni, cujus jam anteà (3.) mentionem fecimus, Seleucus quoque vir mitis ingenii fuit, nec Macedoniæ ſolùm, (4.) ſed etiam Hieroſolymæ gentisque Judaicæ regnum obtinuit, quod etiam manſuete ac clementer ergà populum Judaicum exercuit, nec eum ullâ laceſſivit injuriâ aut durô preſſit jugô. Tunc temporis nebulones (5.) quidam improbi & homines nequam è populo noſtro ad Seleucum (6.) profecti eidem dixerunt: ecce hùc advenimus, ut Templi Hieroſolymitani theſauros tibi indicemus, nam infinita ibidem eſt auri, argenti & lapidum pretioſorum copia: hæ autem divitiæ Palatio tuo, Domine Rex, meliùs conveniunt, quàm Templo Hieroſolymitano, quod nullam inde utilitatem percipit. Quibus verbis rex Seleucus inductus unum ex principibus ac familiaribus (7.) ſuis, nomine Heliodorum, (8.) Hieroſolymam miſit, ut aurum & ar-

(1.) Errat hic Judæus interpolator, dum Seleucum ſcribit fuiſſe Perdiccæ filium, Seleucus enim Antiochum habuit patrem, vid. Juſtin. Hiſtor. lib. 15. cap. 4. n. 3. & n. 8. confer. & Munſteri not. h. loc.

(2.) Vide, quæ de hoc errore lib. 2. c. 25. n. 56. notata ſunt

(3.) Nempe dict. lib. 2. cap. 25. ubi vid. n. 56.

(4.) Imò Syriæ potius, vid. Juſtin. Hiſtor. lib. 13. cap. 4. & lib. 15. c. 4. confer. & Munſteri not. h. loc.

(5.) Ita hic cum Munſtero dictionem פריצים, quæ crebro apud autorem noſtrum occurrit, vertere volui; alii vertunt: prædones ſeu graſſatores, vid. quæ ſuprà lib. 1. c. 5. n. 4. & eod. lib. 1. c. 15. num. 1. ac lib. 2. c. 3. num. 21. hac de re dicta ſunt.

(6.) Vid. 2. Maccab. c. 3. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

(7.) Seu cognatis ſuis, nam etiam ſic cum Munſtero vertere poſſis dictionem: משפחתו, quæ hic in noſtro codice habetur.

(8.) Hebr. איליאודורוס, ſic in Munſteri codice Hebraico, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi ſine dubio corruptè legitur: אליאודרוס, vid. 2. Maccab. cap. 3. v. 7. & ſeqq.

Digitized by Google

את הכסף ואת הזהב ואת האבנים
היקרות אשר במקדש יי׳ ויבא השר
אל ירושלם פתאום וישלח אחרי הכהן
הגדול אשר היה אז׳ ויבא הכהן אליו
ויאמר מה אדוני מבקש מעבדו ולמה
באת פתאו׳ יהי בואך שלום׳ ויענהו
באתי על׳ דבר הכסף והזהב והאבני׳
היקרות אשר במקדשכם אשר הוגד
לאדונינו המלך לשאת אותם אל אדונינו
המלך׳ ויענהו הכהן ויאמר למה יבקש
המלך לשלול הזהב אשר בבית אלוה
הגדול אשר בידו נפש כל חי והלא
אין שמה כי אם אשר נדרו ונתנו מלכי
מדי ופרס בימיהם ומלכים אחרים אחריהם
לאוצר לאלהינו לבדק ביתו גם להרת
צדקה למחית יתומים ואלמנות׳ וגם
אדונינו המלך סיליקוס עשה כן ואנחנו
מתפללים אל יי׳ אלהינו בבית הקדוש
אשר נקרא שמו בו בכל יום ויום לחיי
אדונינו המלך ובניו ואוהביו׳ ולא שת
לבו אליאודורס אל דברי הכהן וישם
שומרים סביב ההיכל עד ליום המחרת׳
ותהום כל העיר בלילה ההוא ותהי בה
בכיה רבה וצעקה גדולה ומרה עד מאד
וישלחו הכהנים ויקראו את כל העם
זקני הקצורת בחורים ובחורות ילדים
וילדות שרים ושרות ויגזרו עליהם לצעוק
אל יי׳ ויזרקו אפר כל העם על ראשיהם
ויענו את נפשם עד הילדים עמהם ובכל
עניי צום וחולתו ועד מהיונקים מנעו
חלב׳

& argentum lapideſque pretioſos, qui in Templo Domini erant, auferrent. Quapropter princeps ille ſubito Hieroſolymam veniens ſummum tunc temporis Sacerdotem (9.) vocari juſſit, is, cùm adveniſſet, Heliodoro dixit: ecquid Dominus à ſervo ſuo poſtulat, cur tàm repentè huc veniſti? ſalutaris ſit nobis adventus tuus! cui Heliodorus reſpondens: propter aurum, inquit, & argentum lapideſque pretioſos, qui in Templo ſunt veſtro, quique Domino noſtro, regi, detecti ſunt, huc veni, ut theſauros illos ad ipſum deferrem; ad hæc Summus Sacerdos reſpondens dixit: cur rex in animum induxit ſuum, ut aurum, quod eſt in Templo Dei magni, cujus in manu omnes ſunt mortalium animæ, diriperet? certè nihil aliud ibidem reperitur, niſi quod Medorum ac Perſarum reges aliique poſt ipſos monarchæ ac principes Deo noſtro conſecrârunt ejuſque theſauris inferri curârunt, ut nimirùm ædes ſacra inde reſtauraretur & viduis ac pupillis alimenta præberentur, eorundem quoque regum liberalitatem Dominus ac rex noſter, Seleucus, imitatus eſt, pro cujus ſalute ut & liberorum ac proximorum ejus incolumitate quotidiè ad Deum noſtrum in Sanctuario hoc, quod ex nomine illius appellatum eſt, preces fundimus. Heliodorus autem hæc Sacerdotis dicta parum curans cuſtodes Templo circumdedit uſque ad craſtinum diem; quo facto univerſa civitas nocte illa conturbata fuit maximuſque clamor & acerbiſſimus fletus in ea obortus eſt; Sacerdotes verò populum univerſum, principes, ſenes, juvenes atque pueros maſculos ac fœminas convocârunt iiſque præceperunt, ut ad Deum clamarent: omnes itaque incolæ capita ſua cineribus conſperſerunt ac jejunio aliiſque modis unà cum parvulis corpora ſua afflixerunt, infantes quoque à lacte abſtraxerunt & unanimiter

(9.) Is Onias nominatur dict. lib. 2. Macab. c. 3. vid. & Joſeph. Antiq. lib. 12. c. 5. it. Euſeb. Chron. conſer. & infr. h. cap. 1. num. 11.

חלב׳ ויצעקו אל׳ יי׳ ויתפללו אליו׳
ויבקשו ממנו לשמור אוצרו ופקדונו אש׳
הפקד בביתו ולא יבא כבוד הבית ביד
האויב וגם הבתולות היושבו׳ בבית
אבותיה׳ פורשות ידיהם השמימה בעד
החלונות אשר בבתיהן וצועקות אל יי׳׳
ורננית הכהן הגדול עומד מתפלש באפר׳
לבוש שק ומדיו קרועים עם יתר הכהנים
אשר למקד׳ וכפיו פרושות השמים
ומתפלל אל יי׳ אולי יתרצה וירחם׳ ויהי
ממחרת ויבא אליאודוס וכל שרי גדודו
עמו ויצעד צעוד והלוך בתוך מקדש יי׳
ויבא עד מקום הקדש ויי׳ השמיע
באזניו ובאזני הבאי׳ עמו קול רעם ורעש
גדול חזק מאד ויבהלו כל גדודיו וכל
הבאים עמו מקול פחד הרעם והרעש
ויתחבאו באשר מצאו וישאר אליאודוס
לבדו וישא עיניו וירא איש בקדש
ומראהו נורא מאד בלבוש זהב ונוצץ
באבנים יקרות וחגור כלי קרב מזהב
והוא רוכב על סוס אדיר ועצום והסוס
הולך ובא לקראת אליאודוס מדלג
ומקפץ׳ ויקרב אליאודוס אל הסוס
ויכהו הסוס ברגליו ויפילהו ארצה
ויעמוד עליו׳ ויצו הרוכב לשני בחורים
אשר היו אתו לבושי בדי׳ ובידיהם שוטי׳
לאמר הכו גם תכו את האויב׳ ויכו
את אליאודוס מוה אחד ומזה אחד
בשוטי׳ מכה נמרצת עד בלי תמלה
ויאלם

nimiter ad Dominum clamârunt eumque precibus rogârunt, ut theſaurum, in æde ſacra reconditum, protegeret, ne decus Templi in hoſtium manus deveniret; virgines quoque in paternis ædibus ſedentes per feneſtras (10.) manibus ſuis in cœlum protenſis ad Dominum clamârunt. Ananias (11.) autem, Pontifex, cinere conſperſus ac ſacco indutus, ſciſſis veſtibus unà cum cœteris Sacerdotibus Templi ſtetit paſſisq; ad cœlum manibus Deum oravit, ſi fortè is miſereri dignaretur; accidit autem ſequenti die, ut Heliodorus principum ſuorum catervâ ſtipatus (12.) Templum Domini intraret & eo usque pedetentim ambularet, donec ad Sanctum Sanctorum (13.) perveniret; ſed Deus tonitruum fragore maximo & ingenti terræ motu tàm ipſum, quàm illius comites adeó exterruit, ut omnes ejus ſatellites ac qui cum illo venerant, præ metu maximæ illius commotionis ac tonitru diffugerent & ſeſe, quo quisque poterat modo, occultarent ſolumque relinquerent Heliodorum, qui ſublatis oculis virum quendam in Sanctuario vidit aſpectu valdè terribilem, veſte, quæ auro & gemmis coruſcabat, indutum armisque accinctum aureis & equo generoſo ac prævalido inſidentem, qui inſiliendo & incurſando in Heliodorum ſubinde impetum faciebat, tandem etiam appropinquans eundem pedibus percutiebat atque in terram proſtratum conculcabat; is verò, qui equo inſidebat, duobus juvenibus, (14.) qui linteis induti erant veſtibus ac flagra manibus geſtabant, præcipiebat, ut continuis verberibus hoſtem cæderent: hi itaque dicto audientes alter ab hoc, alter ab iſto latere Heliodorum ſine ulla commiſeratione flagellis adeò vehementer percutiebant, donec ipſe attonitus, absque ulla voce ac

(10.) Vid, 2. Maccab. c. 3. v. 19.
(11.) Seu Onias, de quo vide, quæ hoc cap. 1, num. 9. annotata ſunt.
(12.) Vid, 2. Maccab. c. 3. v. 23. ubi etiam res iſta narratur.
(13.) Ita hìc cum Munſtero κατ' ἐξοχὴν intelligendum puto מקום הקדש i.e. locum ſanctum ſive ſancti (templi.)
(14.) Vid. 2. Maccab. dict. c. 3. 26. ubi idem narratur.

ויאלם האיש ויהי בין מות להיים ויעזבוהו ·
ויקרבו בחורי הכהנים וישאוהו על
שכמם ויוציאוהו מהמקדש ויהנו אותו
לאנשיו ויוליכוהו באהלו ויפול על מטתו
וישכב אלם ולא פתח פיו ולא דבר גם
לא אכל את כל מאומה · ואז הלכו
זקני מקדון והשרים אשר באו עמו אל
חנניה הכהן ויתחננו ויבכו לפניו ויאמרו
לו כי ארונינו התפלל בעד עבדך
אליאודוס ובעד כל עבדיך השרים אשר
באנו עמו ונחיה ולא נמות · כי ידענו
אשר אין אלהים בכל הארץ זולתי
אלהיכם כי הוא עשה את כל העולם
ונשמת כל חי בידו ואלהי העמים הוהו
והבל · ויתפלל הכהן אל יי׳ ויעל עולות
זבחים בעד אליאודוס · ויבואו שני
הבחורים המכים אותו בשוטי׳ אל
אליאודוס בחלום הלילה ויאמרו אליו
שמע אלהי האלהי׳ את תפלת הכהן
בעדך · ועתה קום לך אל חנניה הכהן
והשתחוה לפניו ארצה כי בעבורו רחמך
יי׳ והנך תראה מופת כי כאשר יאור
היום תדבר · ויהי בבקר וינסה אליאודוס
את לשונו וידבר · ויקם על רגליו וילך
אל חנניה הכהן וישתחו לפניו אפים
ארצה · ויברך את יי׳ אלהי ישראל
ואת הכהן ויתן כסף וזהב למנחה
לאוצר בית יי׳ ולכהן · ויהי ממחרת
ויקם וימהר לאסו׳ מרכבתו ואת עמו
לקח עמו וירכב וילך אל מקדוניאה אל
המלך סליקוס · ויאמר המלך אליו שלום
מה לך בירושלם זה ימים רבים ויענהו

ac ſemimortuus relinqueretur; quo facto juniores ſacerdotum accedentes humeris ſuis impoſitum Templo exportabant & in tabernaculum ad ſuos deferebant, ubi ſuprà lectum procidens mutus jacebat, nec verbum loquebatur nec quidquam comedebat. Tunc ſeniores Macedoniæ (15.) ac principes, qui cum illo venerant, Ananiam, Pontificem, accedentes flebili voce rogârunt dicentes: obſecramus te, Domine, ut pro ſervo tuo Heliodoro, ac pro nobis principibus omnibus, qui cum ipſo venimus, ores, ne moriamur; ſed vivi ac ſuperſtites maneamus, cognovimus enim, nullum eſſe in toto terrarum orbe Deum, præter Deum veſtrum, ſi quidem ipſe univerſum creavit mundum & in illius manu omnis viventis anima poſita eſt; gentium verò Dii inanes ſunt ac vani. Cùm itaque Pontifex preces ad Deum fudiſſet, & holocâuſta ac ſacrificia pro Heliodoro obtuliſſet, duo illi juvenes, qui eum flagris ceciderant, noctu per ſomnium eidem apparentes dixerunt: Deus Deorum preces Sacerdotis, pro ſalute tua intercedentis, exaudivit, nunc igitur ſurge & ad Ananiam, Pontificem, vade atque eundem humi procumbens venerare, nam propter illum tui miſertus eſt Dominus, ecce prodigium videbis, nam ſtatim atque illuceſcet, loquendi facultatem recipies. Heliodorus itaque manè vocis uſu recuperato ſurrexit & pedibus ad Ananiam, Sacerdotem, accedens prono in terram vultu ipſum veneratus eſt, Deoque Iſraëlis ac Sacerdoti benedixit, argentum quoque & aurum theſauro Domus Domini ac Pontifici muneris loco obtulit; poſtero autem die ſurgens currum celeriter conſcendit, populoque, quem ſecum adduxerat, comite in Macedoniam ad regem, Seleucum, rediit, qui eum ſalutans: ecquid, ait, tamdiu Hieroſolymis egiſti? cui Heliodorus reſpondit: ſi tibi, Domine rex, inimici ſunt, qui vitæ tuæ inſidias ſtruxerunt, hos mitte Hieroſolymam, ut Templum

(15.) Vid. 2. Maccab. eod. c. 3. v. 31. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

אם יש לאדוני המלך אויבים אשר יבקשו
את נפשו ישלח אותם אל ירושלם
ויבאו אל מקדשה ואל ההיכל אשר בו
כי אם בא יבואו אליו שם ימותו כי
אלוה גדול ואדיר הוא אלהים והוא
ישחית את צרי יהודה וירושלם׃ ויספר
למלך את כל אשר קרהו ואת כל אשר
ראה וגם השרים ההולכים אתו ספרו
למלך כמהו ויפלא הדבר הפלא ופלא
בעיני המלך סליקוס׃ ויתפש את פריצי
עם ישראל אשר פתוהו לעשות כן וכל
אשר באו תחת ידו מהם והרגם בהרג
עזי ולא יסף עוד סליקוס לשלוח
בירושלם להרע ואולם מדי שנה בשנה
שלח מנחה לכבוד ההיכל אשר לה׳
בירושלם כל ימי חייו ואהבו כל מלכי
הארץ לשלוח מנחה לכבד את ההיכל
אשר בירושלם׃

ac Sanctuarium, quod ibidem eſt, ingrediantur, ſi enim eò venerint, certam ibi perniciem ac mortem invenient, magnus quippe Deus ille eſt ac potens, qui Judæorum urbisque Hieroſolymæ hoſtes perdet. Poſteà Heliodorus omnia, quæ ſibi evenerant, quæque viderat, regi narravit, principes etiam, qui cum ipſo profecti erant, eadem, quæ ille, regi retulerunt; quamobrem Seleucus maximâ admiratione ductus nebulones iſtos populi Judaici, qui illum ad facinus iſtud patrandum induxerant, conquiri, ac quoſcunque ex illis deprehendere poterat, acerbiſſimo ſupplicio affici juſſit; nec quenquam amplius Hieroſolymam ablegavit, qui malum urbi huic inferret, quin potius quotannis munera in honorem Templi Hieroſolymitani miſit, quamdiu vixit, omnes quoque orbis terrarum reges dona ad venerationem Sanctuarii, quod Hieroſolymis extitit, lubenti miſerunt animo.

CAP. II.

תלמי המוקדוני משנה המלך אלכסנדרוס
מקדון אשר המלך על מלכות מצרים
ואגפיה במות המלך אלכסנדרוס והיה
איש חכם ונבון ואוהב לקרוא בספרים
מאד

PTolemæus (1.) autem Macedo, Alexandri, Macedoniæ regis, proximus, (2.) qui Ægypti regno ejusque exercitui poſt mortem Alexandri præfuit, vir erat prudens ac ſapiens, librosque cujuscunque artis, diſciplinæ aut gentis diligenter evolvebat, ac deſiderio flagrabat colligendi volu-

(1.) Videtur hic autor de illo Ptolemæo loqui, qui Lagus ac Soter, item Magnus dictus fuit, huic enim poſt mortem Alexandri in diviſione Ægyptus & Africæ Arabiæque pars ſorte obvenit, teſte Juſtino Hiſtor. lib. 13. cap. 4. n. 10. Verum huic non rectè attribuitur cura verſionis Bibliorum, Ptolemæus enim Philadelphus, Lagi filius natu minimus, qui D. Hieronymo Φερνοφόρος dicitur, eam fieri curavit, vid. Iſaac. Voſſ. de 70. interpt. cap. 2. & ſeqq. confer. Juſtin. Hiſtor. lib. 16. c. 2. num. 7. & Munſter. hic in notis, ubi regum Ægypti ut & Pontificum tunc temporis ſucceſſionem ac ſeriem enumerat, vid. etiam, quæ ſuprà lib. 2. c. 19. num. 10. de Ptolemæi nomine notata ſunt, it. dict. lib. 2. c. 23. num. 21. & lib. 4. c. 9. n. 13.

(2.) Sive ſecundus à rege, משנה ita hic in Hebræo, de qua voce ſuprà lib. 1. cap. 8. num. 3 & eod. lib. 1. c. 16. n. 6. quædam annotata ſunt.

Digitized by Google

מאי זה הכמת יהוד ומאי זה דת ומאי
זה עם יהוד׳ ותישאל נפשו לקבץ ספרי
הדתות אשר יוכל למצוא בבת מלכותו
לבחון בהם דעות אנשי העולם ככל
אש׳ יוכלו לקבץ ושם האח׳ אריסטיאוס
ושם השני אנדריאוס וילכו ויקבצו
ספרים הרב׳ מספרי מדי ופרס וממלכי
שאר הלשונות ויביאו אל המלך· ויאמר
להם המלך כמה ספרים בידכם ויענוהו
תשע מאות ותשעים וחמשה· וישמח
המלך עד מאד וישחק ויאמר הבה ונוסיף
עוד חמשה ויהיו בידינו אלף ספרים
תבחן בהם אלף דעות ואלף הסכמות
מבני העולם· ויאמרו לו אריסטיאוס
וחבירו אנדריאוס ושרי׳ וחכמי׳ אדוננו
המלך דעה כי לשוא עמלנו ויגענו ללכת
לסבוב את רוב העולם ולקבץ את רוב
הספרים אשר הביאונו אליך כי כלם
באשר הם ספרי הבל ואין בם מועיל·
ואם על המלך טוב ישלח אל ירושלם
אל הכהן הגדול והוא ישלח אליך מחכמי
היהודים אשר בירושלם היודעים לשון
יונית והמה יבארו לך את ספ׳ התור׳
אשר אתם ושאר ספרי הנביאי׳ הנמצאי׳
עמהם כי הספרים ההם הם ספרי הקדש
באמת וכל הספרים הנמצאים בעולם
באמרות הדתות בלתם ספרי תהו והבל
המה·

volumina juris alteriusve doctrinæ, quoscunque regio ſtudio conquirere poterat, ut ex illis artes ac diſciplinas hominum totius mundi addiſceret; duobus itaque principibus ſuis præcepit, ut multos colligerent libros, (3.) quoscunque invenire poſſent, horum principum alter Ariſtæus, (4.) alter Andreas nominabatur, hi, cùm multa hinc inde volumina ex Medorum, Perſarum aliorumque regnorum libris congregâſſent, tandem ad regem reverſi ſunt, ac Ptolemæo interroganti, quotnam haberent libros, reſponderunt: nongentos ac nonaginta quinque; quamobrem rex admodùm lætus ac ſubridens: eja, inquit, addamus illis quinque ita, ut mille poſſideamus libros, in quibus mille artes ac diſciplinas hominum inveniemus; tunc Ariſtæus ejusque ſocius Andreas cœterique principes ac ſapientes dixerunt: notum tibi ſit, Domine rex, quòd fruſtrà laboraverimus ac defatigati ſimus circumeundo diverſas terrarum orbis partes multosque libros colligendo, quos ad Te detulimus, omnes enim libri illi vani ſunt ac nullius utilitatis; aſt, ſi tibi ita viſum fuerit, ſummo ſcribe Sacerdoti Hieroſolymitano, ut ad te ſapientes Judæos, Hieroſolymis habitantes, ac Græcæ lingvæ peritos mittat, qui librum legis cœteraq; prophetarum volumina, quæ apud illos reperiuntur, tibi explicent, hi enim libri reverà ſancti ſunt; cœteri verò omnes, quicunque in hoc mundo repeuntur, cujuscunque ſint artis & diſciplinæ, præter illos, nihili ſunt ac vani. Hoc ſecutus conſilium (5.) rex literas ac munera Summo Sacerdoti, qui tunc temporis Hieroſolymis erat, miſit & ab illo hanc rem petiit. Pontifex itaque ſeptuaginta (6). ſacerdo-

(3.) Hebr. ויצו לשני שריו לקבץ ספרים הרבה ככל אשר וכו׳ Ita ex Munſteri codice ſupplevi, quæ hic in noſtro exemplari Hebræo omiſſa ſunt.

(4.) De hoc vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 2. & Iſaac. Voſſius de LXX. interpret. cap. 4.

(5.) In Joſippi Epitome pag. m. 4. refertur, legem Moſaicam Ptolemæi juſſu ideò in linguam Græcam tranſlatam fuiſſe, ut cauſam quæreret & occaſionem contrà Judæos להוציאם מן הכלל i. e. quo illos à religione eximeret, ſicuti Munſterus ibidem vertit.

(6.) Ilios è qualibet tribu ſex atque ita 72. fuiſſe ſcribit Joſephus Antiq. l. 12. cap. 2. confer. & Joſippi Epitom. dict. pag. 4. & ſeqq.

תמה׳ ויעש המלך כן וישלח ספרים
ומנחו׳ אל הכהן הגדול אש׳ היה בירושלם
בימים ההם ויבקש ממנו את הדבר הזה׳
וישלח אליו הכהן שבעים זקנים כהנים
חכמים ואת אלעזר הכהן בראשם הוא
אלעזר הכהן החכם אשר בוחן ונוסה
בנסיונות המות על ידי פיליפוס הרשע
בימי אנטיוכוס המלך האכזר ונהרג על
קדושת תורת יי׳ ככתוב בספר הרביעי׳
ויהי בבוא אלעזר הכהן הנזכר עם
השבעי׳ זקנים הכהנים והחכמי׳ המליצים
במצרי׳ ויקבלם המלך בכבוד גדול׳
ויתן להם תלמי המלך שבעים בתים
ויבדל איש מרעהו ויתן לכל אחד מהם
סופרי׳ יונים יודעים לשון יונית ומכתבה
והחכמה כמשפטה׳ ויצום לאמר כתבו
בספרים בכל אשר יורו אתכם הכהנים
ואל תפנו לנטות ממליצת דבריהם ימין
ושמאל׳ ויבארו הכהנים את ספר
התורה

cerdotes Seniores ac ſapientes ad illum miſit, inter quos præcipuus erat Eleazarus (7.) Sacerdos, idem ille, qui à Philippo impio, (8.) Antiochi, regis crudeliſſimi, ætate, mortis experimentis tentatus, probatus & tandem pro ſancta Domini lege interfectus eſt (9.) ſicuti in libro quarto (10.) infrà (11.) ſcriptum reperitur. Cùm itaque Eleazarus, Sacerdos, cujus jam mentionem fecimus (12.) unà cum ſeptuaginta ſenioribus Sacerdotibus, qui ſapientes erant interpretes, in Ægyptum veniſſet, rex magno eum honore excepit, & ſeptuaginta domos (13.) illis aſſignavit eosque à ſe invicem ſeparavit (14.) ac cuivis illorum ſcribas Græcæ lingvæ artisque ſcribendi peritos ritè attribuit, hoc adjectô mandatô, ut omnia, quæ ſacerdotes explicarent, in libros referrent & ſcriberent, nec ab illorum interpretatione vel minimùm recederent. Sacerdotes itaque illi declaraverunt librum legis ac cœtera Scripturæ Sacræ volumina, viginti ſcil. quatuor (15.) libros, & verterunt illos ex lingvâ ſancta (16.) in Græcam lingvam, eaque regi, Eleazaro duce, obtulerunt; cùm verò uniuscujusque interpretatio, præſente ac jubente rege, perlecta eſſet, ecce una omnium

(7.) Alius hic fuit Eleazarus a Pontifice ejusdem nominis, ad quem Ptolemæus Philadelphus litteras ac legatos miſit, de quo vid. Joſeph. Antiq. dict. lib. 12. cap. 2. confer. infra num. 12. h. cap.

(8.) De hoc Philippo vid. 1. Maccab. cap. 4. verſ. 14. confer. etiam infra h. lib. 3. cap. 4. n. 1.

(9.) Vid. 2. Maccab. cap. 6. verſ. 18. & ſeq. ubi idem narratur.

(10.) Is ſecundùm noſtram diviſionem eſt liber iſte tertius, confer. ſuprà lib. 2. c. 25. n. 57.

(11.) Vid. infrà h. lib. 3. c. 4. n. 1. ubi etiam Philippi iſtius improbi fit mentio.

(12.) Nimirum hoc cap. 2. n. 7.

(13.) Alii cellas ſive cellulas exponunt.

(14.) Vid. quæ infrà h. cap. num. 18. annotata ſunt, conſentit hîc & Joſippi Epitome pag. 4. ubi ſcribitur, quòd Ptolemæus, rex, ſeptuaginta ſenes ſeparaverit, ponens unumquemque ſeorſum in propria domo.

(15.) כ״ד, ita hic in Hebræo, ſic etiamnum Judæi univerſam Scripturam veteris Teſtamenti communiter vocant אשרים וארבע i. e. viginti quatuor, ſcil. libros, confer. infra lib. 4. cap. 16. num. 15. nonnulli tamen ſolos Moſis libros à Lxx. interpretibus in Græcam linguam translatos fuiſſe exiſtimant, de quo vid. inter alios Iſa. Voſſ. de Translat. Lxx. interpr. cap. 7. confer. ſuprà lib. 2. cap. 23. n. 24. & S. Hieronym. Procem. Quæſt. Hebr.

(16.) Id eſt, Hebraica, confer. Id. Iſa. Voſſius, qui de hac Lxx. interpretum verſione peculiarem Tractatum ſcripſit.

Digitized by Google

התורה ואת שאר ספרי המקרא כ״ד
ספרי המליצום מלשון הקדש ללשון
יונית ויביאום לפני המלך ואלעזר בראשם
ויצו המלך לקרוא באזניו את אשר
המליצו אחד אחד מהם את אשר המליץ
והנה מליצה אחת ודעת אחת באר
אחד לכלם׃ וישמח המלך מאד על זה
ויאמר אל אריסטיאוס ואנדריאוס יהי
האלהים בעזרכם אשר יעצתם אותי על
אמת תבון כי עתה ידעתי אשר ספרי
היהודים ברת הם הם ספרי האמת מכל
ספרי אחרות הדתות ובלב מבינים תנוח
חכמה׃ ויתר ספרי הדתות אשר לאומי
העולם הלא המה הבל ותהו ושוא ואין
בם מועיל ונביאיהם חזו שוא ותפל׃ ויצו
ויוציאו מאוצרותיו כסף וזהב ויתן
לאלעזר הכהן הראש לכהנים הבאים
אליו וגם לע׳ הכהנים הבאים את אלעזר
נתן מתנות מכסף וזהב ובגדי מלכות
וישלחם ירושלימה ויתן לכל א׳ וא׳ מהם
ק׳ דרכמונים זהב׃ ועוד שלח הפשי
ביום ההוא מיהודים הנתונים מהם
לארצותיו ק״נ אלף איש מיהודה׃ וגם
לכהן

mnium inventa fuit interpretatio, (17.) ſenſus idem & conformis expoſitio, (18.) unde rex valdè lætatus Ariſtæo & Andreæ dixit? propitius ſit vobis Deus, qui mihi hac in re verum & rectum dediſtis conſilium, jam enim novi, quòd Judæorum libri, qui legem complectuntur, omnibus aliis libris, cujuscunque illi ſint ſcientiæ ac diſciplinæ, veritate præcellant & quòd in illorum animo, qui hoſce intelligunt, ſapientia reſideat, cœteri enim legum libri, quos gentes hujus mundi poſſident, vani, inanes & mendaces ſunt, nec ulla iis ineſt utilitas, quia gentilium vates vana viderunt ac falſa. Dein rex è theſauris ſuis argentum & aurum (19.) depromi atque Eleazaro, Sacerdotum, qui ad regem profecti erant, principi, ut & reliquis ſeptuaginta ſacerdotibus, qui cum Eleazaro venerant, aurea & argentea munera veſtesq; regias (20.) præberi juſſit, & eosdem Hieroſolymam remiſit, datis unicuiqui illorum centum drachmis aureis, eodem quoq; die centum & quinquaginta millia (21.) Judæorum, qui in provinciis (22) ejus adhûc captivi detinebantur, libertate donavit, Pontifici etiam maximo, qui ea tempeſtate Hieroſolymis erat, aurea & argentea dona ex theſauro regio mittenda curavit, Deo quoq; noſtro munus & ad ornandam ejusdem domum menſam, * ex auro optimo confectam, vaſa etiam auri puriſſimi eaque regia dono dedit; (omne pondus auri mille talen-

(17.) Tredecim tamen locos legis Moſaicæ à 70. interpretibus mutatos eſſe traditur in Joſippi Epitome pag. m. 4. & ſeqq. ubi loci illi recenſentur.

(18.) Idem miraculum refert etiam Juſtinianus, Imperator, in Novell. 146. cap. 1. confer. & Iſa. Voſſius in dict. Tractat, de Lxx. interpr. Translat. cap. 25. ubi verſioni illi Θεοπνευστία ab eodem adſtruitur, vid. & Joſippi Epitom. dict. pag. 4. & ſeqq. it. quæ ſuprà num. 14. notata ſunt.

(19.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 12. cap. 2. & Joſippi Epitom. pag. m. 9.

(20.) Conſentit Joſippi Epitome dict. pag. 9.

(21.) Joſephus loc. alleg. ſcribit, centum & viginti millia Judæorum à ſervitutis vinculo liberata fuiſſe, quapropter apud autorem noſtrum pro ק״נ videtur legendum eſſe ק״כ facili literæ נ in כ mutatione.

(22.) Hebr. לארצותיו, ſic enim hîc legendum puto, non לאוצרותיו i. e. theſauris ſuis, quæ ſanè ſignificatio huic loco parum quadrare videtur.

* De hac menſa ſive tabulâ à Ptolemæo dono data vid. etiam autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire du Culte Levit. Part. 2. c. 6. pag. 252. edit. Amſtel.

Digitized by Google

לכהן הגדול אשר היה בירושלם בימים ההם שלח מנחה מכסף וזהב וסגלות מלכות· וישלח מנח׳ לאלהינו ולברק ביתו שולחן מזהב טהור עם כלי, זהב טהור והמת כלי מלכות ומשקל זהב כלם אלף בכרי׳ זהב טהור וחרות בשולחן הזהב אשר שלח תבנית כל ארץ מצרים והבנית נהר שיחור והבנית יאור מצרים ואיך יוצא ומשקה את כל ארץ מצרים· ויעש לשולחן מסגרות סביב וחרות בה תבנית כל ערי יהודה וירושלם ולא נר׳ כשולחן הזה בכל הארץ וישלחהו תלמי המלך ירושלימה מנחה. לבית האלוה הגדול הגבור והנורא על כל אלהי הארץ והוא אלהינו אלהי עולם וו׳·

talentorum aureorum fuit) rex autem Ptolemæus menſæ aureæ, quam dono miſerat, effigiem totius Ægypti ac fluminis Sichor (23.) rivorumque (24) Ægyptiorum, quomodo ſcilicèt fluvius iſte in eosdem ſeſe exoneret & univerſam Ægyptiorum terram irriget, inſculpi præcepit, tæniam (25.) quoque menſæ circumdari juſſit, cui omnia Judaicæ regionis oppida atque ipſa Hieroſolyma inſculpta erant, (26.) huic menſæ nulla ſimilis in toto terrarum orbe conſpecta fuit: hanc igitur Ptolemæus rex dono miſit Hieroſolymam, ut in Templo magni illius ac potentis Dei, ſuper alia omnia totius terræ numina tremendi, (hic noſter eſt Deus, univerſi mundi dominus) aſſervaretur.

CAP. III.

ויהי אחרי ימים רבים ותלמי המלך החכם הוא מלך מצרים נאסף אל עמו וימלוך תלמי בנו תחתיו ולא נכונה הממלכה

בידו

POſt multum deinde temporis ſpatium Ptolemæus ille ſapiens, Ægypti rex, diem obiit ſupremum, cui filius ejus, Ptolemæus, (1.) in regno ſucceſſit; id, quod tamen non diu poſſedit, etenim

(23.) Id eſt: Nili, ſic enim inter alios R. Salomo ad Joſuæ cap. 13, v. 3. & ad Jerem. c. 2. v. 18. exponit, confer. & Joh. Lightfoot Chorograph. Marco præmiſſa, cap. 1. §. 4. it. Dn. Hiob Ludolphi Commentar. ad Hiſtor. Æthiop. lib. 1. c. 8. n. 56. ubi plura de Nilo.

(24.) Sic dictionem יאור, quæ hic in codice noſtro habetur, cum eod. R. Salomone ad Exod. c. 7 verſ. 19. interpretari volui, nempe rivum ſeu aquæ ductum, hominum manibus ex labio fluminis majoris ad agros irrigandos factum, quapropter etiam Nilus יאור vocatur, quia per innumeros rivos ſeſe in univerſa Ægypto diffundit. vid. Id. R. Salom. ad Geneſ. c. 41. verſ. 1. Munſterus hic divertigium tranſtulit, fortè diverticulum ſcribere voluit; cœterùm de Nilo, menſe Auguſto exundante & quomodo ad columnam marmoream aquæ Nili excreſcentes ac decreſcentes notentur, vid. inter alios Benjamin Itinerar. pag. m. 206. & ſeqq. vid. & Dn. Ludolph. loc. alleg.

(25.) Sic dictionem מסגרות communiter interpretantur, vid. Exod. cap. 25. v. 25. Latini etiam ſubſcudes vel ſubcudes appellant, Germanicè Leiſten.

(26.) In Munſteriano codice hic additur: ויקשור על השלחן כל אבן יקרה: i. e. & infixit (includi juſſit) menſæ omnis generis gemmas.

(1.) Hic Evergetes dictus fuit; qui ab autore noſtro cum Ptolemæo Philometore hic male confunditur, is enim ab Antiocho, avunculo ſuo, bello petitus fuit, non Evergetes, vid. Juſtinus Hiſtor. lib. 34. c. 2. n. 7. confer. & num. ſeq. 2. & n. 4.

בידו כי ההרידו אנטיוכוס הרשע כשמעו כי מת אביו׃ ויעל עליו אנטיוכוס מלך מוקדון ויכהו וימיתהו ויקח את כל ארצו מידו וילכוד את כל ארץ מצרים וימלוך עליה׃ ויתר דברי תלמי והכמתו וגבורותיו וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספרי יון ומדי ופרס׃ בימים ההם בראשית מלך אנטיוכוס על ארץ מצרים ההחילו לצמות מלחמות גדולות ונוראות בעם יהודה כי אנטיוכוס הרשע בהכותו את מלך ארץ מצרים וימלוך עליה גבה לבו עד מאד׃ ויעש צלם גדול בתמונתו מזהב לאלוה ויגזור אומר וישלח בכל מקומות ממשלתו לכל עם ועם להשתחוות לצלם ההוא ויאותו כל הגוים אליו וישתחוו׃ ויבואו מפריצי בני עמנו כמו אלקימוס וחביריו אל ארץ מצרים אליו וישתחוו לצלם ויעוררו את המלך להרע לישראל׃ ואז נראה מופת מהאלהים

tenim Antiochus iſte impius, Macedoniæ rex, ex quo patrem ejus mortuum eſſe audivit, excitatis turbis Ptolemæum (2.) invaſit ipſumque interfecit, atque univerſum illius regnum occupavit omnemque Ægypti provinciam cepit & in ſuam redegit poteſtatem; (3.) cœteras quod attinet res, à Ptolemæo geſtas ejusque ſapientiam ac fortitudinem & quæcunque perpetrarit, ea in Græcorum, ut & Medorum ac Perſarum libris ſcripta reperies; iisdem diebus, (4.) ſtatim atque Antiochus Ægypti regnum adeptus eſt, maxima & atrociſſima ſuſcitari cœperunt bella adverſus populum Judaicum. (5.) Antiochus enim ille impius, (6.) cùm regem Ægypti interfeciſſet, ejusque regnum occupâſſet, elato admodùm animo eſſe cœpit. Auream quippe imaginem ingentem, (7.) quæ illius effigiem exprimebat, confici juſſit decretumque per omnia ditionis ſuæ loca & ad unumquamque gentem miſit, ut imago illa adoraretur. Omnes itaque gentes ad illum venerunt & imaginem iſtam adorârunt, nonnulli etiam improbi è populo noſtro, nimirùm Alcimus (8.) ejusque ſocii (9.) in Ægyptum ad regem venerunt

(2.) Philometorem dictum, prout Munſterus in notis ſuis exiſtimat, vid. num. antec. 1. & num. ſequ. 4.

(3.) Conſentit Joſippi Epitome, pag. mihi 9. & ſeq.

(4.) Anno centeſimo trigeſimo ſeptimo regni Græcorum, uti habetur 1. Maccab. c. 1. v. 11. regnavit in Syria poſt Seleucum, fratrem, Antiochus Epiphanes, rex Ægypti, genuitque ex ea Ptolemæum Philometorem; hunc Philometorem interfecit avunculus ejus Antiochus illuſtris eumque tota Ægypto ſpoliavit, ac deinde converſus contrà Judæos, multiplici eos calamitate vexavit, ut ex ſequentibus patebit: in ſecundo quoque Maccabæorum libro c. 5. & 6. horrenda ſcribuntur, quæ Antiochus intulit Judæis, ita hic Munſterus in notis ſuis, vid. num. 1. & n. 2. h. cap.

(5.) In Joſippi Epitome pag. 10. cauſa adducitur, nempe, quia Iſraelitæ Ptolemæum adjuverant in bello contrà Antiochum.

(6.) Cui nomen fuit Epiphanes ſeu illuſtris, Nobilis vocatur 1. Maccab. c. 1. qui, ubi Ægyptum quoque imperio ſuo adjunxit, in ſuperbiam elatus, quod ei incerta bellorum proſperaviſſent, ritus Hebræorum negligi, miniſteria quoq; eorum profanari juſſerat, idque poſtulantibus plerisque Judæorum, prout ſcribit Egeſippus de Bello Judaico ſeu Excidio urbis Hieroſol. lib. 1. cap. 1.

(7.) Vide Joſippi Epitom. pag. mihi 10.

(8.) De hoc vid. 1. Maccab. c. 7. v. 5. ut & infrà h. lib. 3. cap. 21. num. 2.

(9.) Hi vocantur in codice Munſteriano: Menelaus & Simeon, vid. & Joſeph. Antiqu. lib. 12. cap. 6.

מהאלהים בירושלם עיר הקדש כי ראו
בה מ׳ יום בין השמים ובין הארץ דמות
סוסי אש ורוכביהם נושאים בידם כלי
מלחמ׳ אשר לזהב לזהב ואשר לכסף
לכסף ואשר לברזל לברזל ואשר לנחשת
לנחשת מלחמי׳ אלה למול אלה מ׳ יום
ויפתרו חכמי ישראל את הפתרון המופת
לאמר כי זה אות אש׳ צוררי יהוד׳
וישראל יכרתו ומן השמים ילחמו עם
אויבינו ואנחנו נחריש ואנטיוכוס
הרש׳ מהרה יפול׳ בחרב כי יהרגוהו
מבני עמנו וינקמו את נקמת ישראל
ממנו׳ ויבאו מרשעי ישר׳ מפריצי עמנו
אל המלך אנטיוכו׳ ויאמרו אליו כדברים
לאמר נראה מופת בירושלם כזה וכזה
וישמחו עמה בו והמה אומרים זה מבשר
כי אנטיוכוס המלך מהרה ימות וירד
מגדולתו והם ישמחו על מפלת אדונינו
המלך׃ ויקצוף המלך מאד ויבוא אל
ירושלם פתאום וילכדה ויכה את עמה
לפי חרב ויהרוג הרג רב וגדול בירושלם
ויוצא בגלות עם רב וגדול ויפזר את
כל עדת החסידים והחכמים אשר
בתוכה׃ וינוסו היערה וישבו שם
ויאכלו עשבים כבהמות ויתחבאו בחיות
ביער׃

runt atque imaginem adorârunt (10.) regemque inſtigârunt, ut populo Iſraëlitico malum inferret. Per idem tempus portentum (11.) quoddam ſuprà urbem ſanctam, Hieroſolymam, divinitus apparuit: nam per quadraginta dies inter cœlum ac terram equorum igneorum ſpecies viſæ ſunt, (12.) & equitum, qui manibus ſuis partim aurea, partim argentea, partim ferrea atque ænea arma gerebant & inter ſeſe pugnabant quadraginta diebus; hujus prodigii interpretationem ſapientes è populo Iſraëlitico explicuerunt, dicentes: hoc ſigno indicatur, fore, ut Judæorum ac populi Iſraëlitici hoſtes exſcindantur ac bellum cum hoſtibus noſtris cœlitùs geratur, nobis quieſcentibus, Antiochus etiam impius mox occumbet gladio, nonnulli enim è populo noſtro ipſum interficient ac gentis Iſraëliticæ vindictam de illo ſument. Tunc improbi quidam Judæi (13.) & homines nequam è populo Iſraëlitico ad regem Antiochum profecti ei dixerunt: Portentum Hieroſolymis apparuit, quo viſo Judæi admodùm læti dicunt, hoc ſigno indicari, brevi fore, ut Antiochus rex moriatur & potentiâ ſuâ privetur, quamobrem gaudio exultant ob Domini regis noſtri interitum. Antiochus itaque irâ valdè commotus Hieroſolymam ſubitò venit (14.) eaque captâ cives illius gladio interemit atque maximam ibi cædem perpetravit, multos etiam in captivitatem abduxit, cœtumque piorum ac ſapientum, qui in urbe erant, hinc inde diſperſit, qui in ſylvam ſeſe receperunt ibique degentes herbis, pecudum inſtar, vitam tolerârunt ac tanquam feræ in ſylvis latitârunt.

(10.) Confer. Joſippi Epitom. d. pag. 10.
(11.) Hunc ex autore noſtro locum allegat etiam R. Salomo ad Zachar. c. 9. v. 14.
(12.) Vid. 2. Maccab. cap. 5. v. 2. ubi idem narratur.
(13.) Vid. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 1. ubi etiam iſtius rei fit mentio.
(14.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 12. c. 7. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 1.

CAP.

CAP. IV.

המלך הרשע הנז׳ אנטיוכוס לא רב
לו אשר הרג הגלה והעביר אבל בצאתו
מארץ יהוד׳ עזב בה משריו לענות את
עם יהודה׃ ויפקד המלך את פוליפוס
הרשע עליה׳ והזהירו ללחוץ את עם
ישראל ויהודה והוא איש גבור חיל
ויצוהו לאמר כל אשר יאבה מהם
למצותי וישתחוה אל צלם תמונתי אשר
הקימותי ויאכל בשר חזיר ויצא מדת
תורת משה יחיה וכל הממאן בזה יהרג
בלי חמלה׃ ויצוהו עוד לאמר מנע את
העם מלשמור שבתותיהם ומלחוג את
חגיהם ומלמול את בניה׳ ובזה הכניעם
כרצונך׃ וישאר פוליפוס פקיד על כל
ארץ ישראל והמלך אנטיוכוס הואיל
ללכת לדרכו מקדוניאה׃ ופוליפוס איש
חיל וגבור ויסבוב את כל ארץ יהודה
וירושלם ויעש כדבר המלך׃ ואנטיוכוס
עודנו בירושלם וימנע את העם מלשמור
את מצו׳ התורה ומשמרת אלהינו ויחיה
את רשעי עמנו ואת הפריצים ויהרג
רב׳ מעדת החסידים׃ בימים ההם
נמצאו ב׳ נשים אשר מלו את בניהן
אשר ילדו וילשינו אותן אל פוליפוס
אנשים מפריצי עמנו ויצו פוליפוס ויתלו
את

ANtiochus verò impius cæde ac captivitate Judæorum nondum ſatiatus principes quoſdam, cùm ipſe Judæâ egreſſus eſſet, ibidem reliquit, qui populum Judaicum affligerent, iisque Philippum (1.) impium præfecit eique injunxit, ut Iſraëlitarum gentem opprimeret; Philippus enim vir fortis ac ſtrenuus fuit, cui rex ita præcepit: quicunque ex Judæis mandato meo obtemperaverit & coràm ſtatuâ, ad imaginem mei fabrefactâ, quam erigi curavi, prociderit ac carnem ſuillam comederit legemque Moſaicam deſeruerit, hunc vivum ſerva; quicunque verò id facere recuſaverit, eum absque ulla miſericordia interfice; hæc quoque mandatis ſuis rex adjecit: Interdic Judæis, ne Sabbatha (2.) ac feſta ſolennia celebrent, aut filios ſuos circumcidant, qua in re eosdem arbitrio tuo cogendos relinquo. Cùm itaque Philippo totius Judææ præfectura eſſe commiſſa, Antiochus rex in Macedoniam reverſus eſt; Philippus autem vir fortis ac ſtrenuus Judæam omnem atque Hieroſolymam circumiens mandatum regis effectui dedit. Antiochus etiam, cùm adhùc Hieroſolymis eſſet, populum prohibuit (3.) Judaicum, ne præcepta legis ac mandata DEI noſtri obſervaret; quapropter impios ac defectores populi noſtri vivos & incolumes dimiſit, è piorum verò cœtu multos interfecit. Per eosdem dies duæ repertæ ſunt mulieres, quæ filios ſuos, quos pepererant, circumciderant, has improbi quidam è populo noſtro apud Philippum detulerunt; ille verò matres iſtas uberibus (4.) ſuſpendi & unà cum ipſis infantes

(1.) De hoc ſuprà h. lib. 3. capite 2. n. 8. & num. 11. quædam dicta ſunt, vid. 1. Maccab. 6. v. 14 it. Joſippi Epitom. pag. mihi 10.
(2.) Conſentit Joſippi Epitom. d. pag. 10.
(3.) Vid. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 1.
(4.) Vid. 2. Maccab. c. 6. v. 10. ubi Hiſtoria illa quoad ſupplicii genus paulò aliter narratur, ut & in codice Hebraico Munſteri, quem videas licet.

את היולדות הן בזרועתן וילדיהן עמהן
וישמטו אותן ואת ילדיהן וימותו· וגם
נתפש אלעזר הכהן החכם שר הכהנים
והוא אלעזר הכהן אשר נכתב בספר
הג׳ כי הלך ארץ מצרים בימי תלמי
להמליץ אליו את ספרי הקדש ככתוב
שם· והביאו את אלעזר הכהן לפני
פוליפוס ויאמ׳ אליו פוליפ׳ כדברי האלה
אלעזר הכהן הלא איש חכם ונבון אתה
אל נא תעבור את מצות אדוננו המלך
עבוד בצלמו ואכול מבשר זבחו והחיה
ולא המות· ויען אליו ויאמר חלילה לי
להפר את מצות אלהי שהוא אלהי
העולם הזה והבא ולעשות את מצות
המלך אנטיוכוס אשר ימיו כצל עובר·
ויקחהו פוליפוס בסתר ויאמר לו הלא
ידעת כי אהבתיך וכבדתיך זה לי ימים
רבים מזמן היותי משרת לתלמי המלך
כי באת אליו להמליץ לו את ספרי
תורתכם ונביאיכם ועתה חמלתי על נפשך
ועל שיבתך ולא תסבב נפשי להרע
אליך· ויקח נא מעט בשר מבשר
זבחיכם אשר אתם אוכלים מהם ויתן
לפני העם ותאכלהו ויאמרו מזבח צלם
המלך אכלת והחיה ולא תמות· ויהי
כשמוע אלעזר הכהן את דבריו ויתבונן
בקדושת כהונתו ובתפארת חכמתו
ובגדולת יקרותו ובתוך עבודתו וילעג
על דברי פוליפוס ויאמר לו שמעני היום
אתה פוליפו׳ פקיד המלך אנטיוכוס·
בן תשעי׳ שנה אנכי היום ותדבק נפשי
מאד

fantes interfici juſſit, quo facto tam matres, quàm parvuli pereuntes morte occubuerunt. Eodem tempore & Eleazarus, (5.) ſapiens ille, ſacerdotum princeps, (is ipſe, de quo ſuprà libro tertio (6.) ſcriptum eſt, quòd Ptolemæi ætate in Ægyptum profectus ſit, ut libros ſacros interpretaretur, prout ibidem pluribus dictum eſt) comprehenſus & ad Philippum deductus fuit, qui eum ita allocutus eſt: Nonne tu, Eleazare, Sacerdos, vir ſapiens es ac prudens? ne quæſò mandatum Domini, regis noſtri, transgredere; ſed imaginem ejus adora atque carnem ſacrificii illius comede, ſic vitam ſervabis nec morte afficieris: Eleazarus verò ei reſpondens: abſit, inquit, ut præcepta Dei mei, qui Dominus eſt tàm præſentis, quàm futuri ſeculi, violem ac mandata regis Antiochi, cujus vita umbræ tranſeunti ſimilis eſt, perficiam. Tunc Philippus illum ſeorſim abduxit eumque ſic compellavit: annon probè nôſti, quòd te diu amore & honore proſecutus ſim, ab eo ſcilicèt tempore, quo Ptolemæi regis miniſter fui, ad quem olim veniſti, ut legis veſtræ & prophetarum libros eidem interpretareris? nunc itaque vitæ ac canitiei tuæ parcere cupio, ne quæſò animum meum eò impellas, ut aliquo te malo afficiam, cape igitur paululum carnis ſacrificii veſtri, quod vobis comedere licet illudque ſpectante populo comede, (7.) ut dicant, quòd de ſacrificio imaginis regiæ comederis, ſic vitam tuam ſervabis nec morieris; Eleazarus autem Sacerdos, cùm hæc audiſſet, conſideratâ ſacerdotii ſui ſanctitate ac ſapientiæ, quâ pollebat, gloriâ, ut & nominis ſui celebritate ac miniſterii, quod geſſerat, præſtantiâ atque dignitate, Philippi verba contempſit eique dixit: audi me jam, Philippe, regis Antiochi præfecte, ego hodiè nonaginta annorum ſenex ab ineunte ætate per omne vitæ meæ tempus timore ac fide Domino, Deo Iſraëlis, adhæſi,

(5.) Vid. dict. c. 6. Maccab. v. 18. ſeqq.
(6.) Vid. ſuprà lib. 3. c. 2. n. 8. & 9.
(7.) Vid. 2. Maccab. cap. 6. v. 21. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

Digitized by Google

מאז ליראה את יי׳ אלהי ישראל כל
הימים באמתה ואיך אבא היו׳ ליראה
אותו במרמ׳ ולהפר בריתו כי אוטה בני
אד׳ לאבד נפשותיה׳ כי אם כה
אעשה אחטיא את ישר׳ ויאמרו הבחורים
הנה אלעזר הכהן בן צ׳ שנה עזב את
תורת אלהיו והפר בריתו והדבק נפשו
בתור׳ העתועי צלם המלך ועתה מה
לנו עוד חלק ונחלה בתורת יי׳ ויפרו
גם הם תורת אלהיה׳ ויעזבו את תורתו
וילכו נפשותיהם לאבדון ולמהומת רבות
ועת׳ חלילה לי לטנף את קדושתי
ולטמא את טוהר שיבתי ולתת במרמה
לבחורים האלה אשר אתי רפיון ידים
באמונת תורת יי׳ כי יאמרו הנה אלעזר
הכהן בן צ׳ שנה פשע מהרת ידי אלהיו
ומחר לו להיות עובד להבלי הגוים
ותעתועי צלמיהם׃ ועתה בואו ונעשה
גם אנחנו כמוהו ונרדפה אחריו׃ והנה
אתם לכם יכולת להמית החיים ולהעדיר
מהם חיי העולם הזה כי תהרגו׳ וכי
תמיתו׳ אבל אין בידכם יכולת על
המתים לשפטם או להציל אותם מן
האבדון אף כי להחיותם׃ ואני בהמליטי
את נפשי היו׳ מידכם כי אעשה רצונכם
איך מיד אלהי אנצל ואמלט ואין לי
מנוס אנוס אליו מידו לא חי ולא מת׃
והלא הוא ממשלתו על החיים להמית
ועל המתי׳ להחיות אמותה הפעם את
המות הזאת ואעזבה אחרי גבורה לעמי
ולבחורי ואתם תמיתוני פה ואלהי
ישראל יחייני שם׃ והבחורים בראותם
את

adhæſi, quomodo igitur hodiè in animum meum inducam, ut Deum quidem fraude ac ſimulatione colam ejusque fœdus violem; homines autem ſeducam, quò animas ſuas perditum eant, ſi enim mandato tuo morem gererem, certè populo Iſraëlitico peccandi anſam præberem, dicerentque juniores: en Eleazarus, ſacerdos nonaginta annorum, relicta Dei lege ſpretoque ipſius fœdere animum ſuum erroneo imaginis regiæ cultui addixit, quid igitur jam amplius Legi Divinæ adhæremus? quare & illi Legem Dei transgredientur ejusque præcepta contemnent atque ita animas ſuas in perniciem & interitum trahent ſempiternum. Abſit igitur jam à me, ut ſanctitatem meam contaminem ac ſenectutis meæ puritatem polluam meaque ſimulatione efficiam, ut juvenes illi, qui mecum ſunt, in fide Legis Divinæ firmiter amplectenda manus remittant ac dicant: Ecce Eleazarus, Sacerdos nonagenarius, à Deo ſuo defecit atque vanum gentilium cultum erroresque idolorum amplexus eſt, faciamus & nos idem, quod ille, ejusque exemplum ſequamur. Jam quidem in manu veſtra ſitum eſt, ut eos, qui vivunt, interficere vitamque præſentis ſeculi illis auferre poſſitis; ſed non mortuos judicare aut ab æterno interitu eosdem vindicare, multo minus vitam illis reſtituere vobis integrum eſt; ego verò, etiamſi vitam meam hodiè è manu veſtra liberarem, veſtram adimplendo voluntatem, quomodo manum Dei effugere atq; evadere poſſem? nulla enim mihi nec vivo nec mortuo facultas eſt aufugiendi è manu illius, nonne in ejusdem arbitrio poſitum eſt, tàm vivos interimere, quàm mortuis vitam reſtituere? nunc itaque morte hac extremum conficiam diem, ac fortitudinis exemplum populo meo atque juvenibus poſt me relinquam. Vos quidem me hic interficietis, ſed Deus Iſraëlis ibi vitam mihi reſtituet, juvenes etiam, cùm me hic à vobis ideò interemptum videant

rint.

את מורי כה על ידכם כי לא ארצה להפ' ברית יי' ואבו גם הם לעזוב מיתתם למען יקר תורת אלהינו ונהיה אני והם כלנו חיים · ותשמע פיליפוס את הדברים האלה ויהפך לו לאכזר חרע לכל ישראל בכל מאודו ויצו ליסר ולהכות ולחלל ולטנף ולטמא כל חסיד · ויצו עוד ליסר ולהכות את אלעזר הכהן ולחללו ולטנפו ולטמאו בכל טומאה · ויהי בהכותם אותו בכל מיני מכות בלי חמלה ויאנח ויאמר אלהי אשר הבאתני עד השיבה הזאת אתה ידעת כי יכולתי להציל נפשי מן המות הזאת אבל לא חפצתי כי אהבתיך והנה הם יכתני מכות נמרצות אשר אין בי כח לשאת אותן אבל לאהבתך ויראת שמך הלא הן כמות בעיני תחשבות כאין ואסבלם בכח וגבורה ואתה למען רחמיך רחם קהל עדת ישראל והצילם מכף כל אויב ושונא ושוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך · ויהי ככלותו לדבר אל יי' ולהתפלל ויסגור פתח חייו ביומו וימות ותשלם נפשו ויקן את חלקו בעולמו ויעזוב אחריו גבורה וכח לעמו ובתורתו ·

rint, quòd fœdus Divinum relinquere noluerim, ipſi itidem pro veneranda Dei noſtri lege mortem oppetere non recuſabunt, atque ita nos omnes, tàm ego, quàm illi æternùm vivemus. Philippus autem, cùm hæc ejus verba audiſſet, in crudelitatem verſus fuit, atque omni conatu univerſum populum Iſraëliticum afflixit, ac pium quemque è populo percuti, caſtigari, contaminari ac pollui, Eleazarum quoque, Sacerdotem, verberibus ac flagris cædi atque omni ſpurcitiei genere contaminari, inquinari ac pollui juſſit: Eleazarus autem variis plagis absq; ulla commiſeratione percuſſus emiſſo gemitu dixit: Domine Deus, qui me ad hanc ſenectutem deduxiſti, tu nôſti, quòd vitam meam ab hoc mortis ſupplicio liberare potuerim, ſed ob amorem tui noluerim; illi quidem flagris acerbiſſimis, quibus ſuſtinendis impar ſum, me cædunt, ſed ob nominis tui amorem ac timorem hæc omnia contemno ac nihili facio fortique animo ea ſuſtinebo: Tu verò propter benignitatem tuam miſerere cœtus populi Iſraëlitici & è manu cujusvis inimici atq; hoſtis eundem eripe iramque tuam remitte, pœniteat te tandem afflictionis populi tui! Has ad DEum preces cùm fudiſſet Eleazarus, eodem die januam vitæ ſuæ claudens exſpiravit animamque depoſuit ac partem ſuam in altera vita acquiſivit, atque conſtantiæ fortitudinisq; exemplum juvenibus & populo ſuo poſt ſe reliquit.

CAP. V.

[או נתפשו ז' אחים בני אם אחת ושם האם חנה ותתפשו עמה ויביאום אל המלך אנטיוכוס האכזר. כי עוד לא

הרחיק

PEr idem tempus etiam ſeptem (1.) fratres ejusdem matris, quæ Hanna (2.) nominabatur, comprehenſi & unà cum matre ad regem Antiochum crudelem deducti ſunt, qui nondum

procul

(1.) Vid. 2. Maccab. c. 7. ubi quædam habentur, quæ hic non inveniuntur & vice verſa, confer & Joſippi Epitomen pag. mihi 11.

(2.) Vid. infra lib. 6. c. 42. n. 10. ſimile exemplum de Mirjam ſeu Maria, Tanchumi filia refertur in Jalkut. Part. 1. fol. 301. col. 4. med.

Digitized by Google

הרחיק ללכת מירושלם מרחק רב למען
יראה מה יעשה פליפוס פקידו במשפט
עם ישראל וביהודה ובירושלם ובעבור
כי מתעב בשר חזיר והוה תבאש
בשרו שכוכו שמות באכזריות האכזר
שונא אלהים · ויבא האחד מהאחים והוא
הגדול לפני המלך וידבר אליו המלך
דברים רבים לפתותו להפר את ברית
יי׳ ולנטוש את תורה עמו · ויען את
המלך ויאמר מה לך להרבות דברים
ולקרא באזנינו וללמדנו הורות תעתועיך
כבר למדונו אבותינו את תורת יי׳ ·
הננו ועלינו את יי׳ כי נקבל את המות
על יי׳ ועל תורתו כי כן ערבנו לאבותינו
ומה לך לדבר עוד רק למהרנו לעלות
אל יי׳ אלהינו כי תמיתנו · וישמע
המלך את דבריו ויקצוף מאד ויצו
להביא מחבת ברזל ויביאו אותה ויצו
וישימוה על האש ויאמר לכרות את
לשונו ואת ידיו ואת רגליו ולפשוט עור
ראשו ולתתם על המחבת אשר על
האש לעיני אחיו ולעיני אמו והמה
רואים · ושאר הגולם צוה וישימוהו
בסיר גדול מנחשת על גחלי ויהי כבוא
תבותו למות ויצו המלך את פליפוס
לאמר להסיר את האש מתחת הסיר כי
לא ימות במהרה ועצתו היתה כי בורת
יפחדו את אמו ואת אחיו ויחזו לו
והמה: אז בראותם כי מת אחיהם על
יי׳ והיו מאמצי׳ ומחזקי׳ זה את זה
בראותם כי מת אחיהם ויאמרו איש אל
אחיו

procul ab urbe Hieroſolymitana diſceſſerat, ut videret, quomodo præfectus ejus, Philippus, judicium in populo Iſraëlitico atque Hieroſolymis exerceret; rex verò crudelis Deoque inviſus Judæos, quia carnem ſuillam abominabantur, & ab illius eſu abhorrebant, crudeli mortis genere interficiebat. Primus igitur ex fratribus isque natu maximus coràm rege productus fuit, qui eum multis verbis inducere conatus eſt, ut à fœdere Dei deficeret legemque populi ſui deſereret; ille verò regi reſpondens: ecquid, inquit, verborum prolixitate opus eſt, ut nos cultus tui errores doceas, jam anteà à patribus noſtris legem Domini didicimus, ecce nos parati ſumus, ut ad Deum aſcendamus & pro ipſo ejusque lege mortem ſubeamus, ita enim patribus noſtris ſpopondimus ac promiſimus: quid ultrà verbis opus eſt? ſaltem, ut ocyus nos interficiant, jube, quò ad Dominum, Deum noſtrum, abeamus. Hiſce ejus dictis rex valdè iratus ferream ſartaginem afferri eandemque igni imponi præcepit, dein adoleſcentis lingvam, manus ac pedes præcidi atque cutem capite ejus detrahi & in ſartaginem, igni ſuperpoſitam, coràm fratribus ac matre ejus, ipſisque adeò inſpectantibus conjici; reliquum verò corpus ingenti aheno, cui ignis ſubjectus erat, imponi juſſit: atque, dum morti vicinus erat juvenis, rex Philippo injunxit, ut ignem aheno ſubtraheret, ne ſtatim moreretur, idque rex eo fecit conſiliô, quò mater & fratres illius iſto ſupplicii genere deterrerentur ſuoque dicto audientes eſſent; aſt illi, cùm fratrem ſuum pro Domino mori viderent, ſe invicem cohortati ſunt & alter alteri animum addidit hiſce verbis: en hoc eſt vaticinium illud, quod Dominus per Moſem, ſervum ſuum, locutus eſt, quòdque Moſes, ſervus Domini, in Cantico ſuo dixit: (3.) Dominus populum ſuum judicabit

(3.) Deuteron. cap. 32. v. 36. & Pſalm. 90. v. 13.

אחיו הנה זאת היא הנבואה אשר דבר
יי׳ ביד משה עבדו אשר דבר משה עבד
יי׳ בשירתו לאמר כי ידין יי׳ עמו ועל
עבדיו יתנחם ונפלה נפשנו בעיני יי׳
ומה יקרה כי נהיה עבדיו · אף כי יתנחם
בנו עתה על כל הרעה אשר דבר לעשות
לעמו וירחם עליהם · וימת הראשון
מהאחים · ויביאו גם את השני ויאמרו
לו שרי המלך ומשרתיו שמע נא את
מצות המלך ולמה תמות ביסורים גדולים
כאשר מת אחיך · ויען אליהם ויאמר
מהרו האש ומהרו החרב ועשו בי
ברצונכם ולא תגרעו לי דבר מכל אשר
עשיתם לאחי כי לא נופל אנכי ממנו
בחסידות ובטהרת הנפש וביראת אלהים ·
ויצו המלך לכרות את כל איבריו ולהשים
אותם על המחבת אשר על האש ולעשות
בו כמשפט אשר עשו באחיו · ויען הוא
ויאמר אל המלך הוי ואוי עליך אכזר
על נפשותינו התחשוב כי תקח את
נפשותינו ותצרור אותן בבגדיך לעשות
בהן כחפצך · הן הנה הולכות אל
האלהים אשר נתנן ואל מקום האור
הגדול אשר עם יי׳ · ועוד נחיה חיים
ארוכים אשר לא יהיה להם סוף וקץ
בהקיצו

cabit ac ſervorum ſuorum miſerebitur (4.) pretioſæ ſunt (5.) animæ noſtræ coràm Domino, ô quantus eſt honor, quòd ſervi ejus futuri ſimus! nunc itaque Dominus alium ergà nos induet animum (6.) in omni calamitate, quam populo ſuo inferre decrevit ejusque miſerebitur. Sic primus ex fratribus mortuus eſt; poſteà ſecundum adduxerunt eumque principes ac miniſtri regis ita allocuti ſunt: Tu verò jam mandato regis obtempera, cur tàm acerbis cruciatibus, quibus frater tuus interemtus eſt, mortem oppetes? ille verò: accelerate, aït, ignem, citò adferte gladium, & in me, quod vobis placuerit, perficite, nec quidquam ex iis omnibus, quæ in fratre meo perpetrâſtis, in me omittite, neq; enim pietate, puritate animi ac timore Dei ipſo inferior ſum: tunc rex præcepit, ut omnia illius membra præciderentur eaque ſartagini, cui ignis ſubjectus erat, imponerentur atque ipſe eodem, quô frater ejus, modo excruciaretur; ille verò regi reſpondens: væ, inquit, væ tibi, qui crudeliſſimè in vitam noſtram ſævis! num putas, te animas noſtras, à corpore ſeparatas, accipere ac veſtibus tuis includere easque pro lubitu tractare poſſe? en illæ ad Deum, qui easdem dedit & ad locum illum magnæ lucis, quæ apud Dominum eſt, hinc abeunt, ubi vitam vivemus ſempiternam, omni carentem fine ac termino, quando Deus noſter mortuos populi ſui ſervosque ſuos interemptos ad vitam reducet; anima autem tua ad Tartarum (7.) deſcendet; ſic etiam ſecundus ex fratribus vitam finivit: dein tertius quoque

(4.) Ita mihi cum D. Luthero ac Vulgata Latina verbum יתנחם hic vertere viſum fuit, cui etiam R. Salomo conſentit, qui ad Deuteron. dict. cap. 32 v. 36. ita notavit: יתנחם הקב״ה על עבדיו לשוב ולרחם עליהם i. e. aliam ſuſcipiet cogitationem (ſic enim idem R. Salomo verbum iſtud יתנחם ibidem exponit) Dominus de ſervis ſuis, ut revertatur (ab ira ſua) eorumque miſereatur. Munſterus hic ita tranſtulit: in ſervis ſuis conſolabitur ſe, vid. num. ſeq. 6. & cap. ſequ n. 10. ibique not.

(5.) Sic verbum נפלה hoc loco interpretari volui, quod interdum idem ac נפלא notat, vid. præ aliis id. R. Salomo ad Eſaiæ cap. 28. v. 29. eſt alioqui locus hic ſatis obſcurus.

(6.) Vid. quæ paulo ante num. 4. de verbo: יתנחם notata ſunt.

(7.) Sive perniciem æternam, ita hic interpretor dictionem: דראון, quæ in noſtro codice habetur, reſpi-

Digitized by Google

בהקיצו אלהינו את מרו עמו מארת
הרוגי עבדיו ואת' נפשך הלך לדראון
עולם׃ וימת גם השני מהאחים׃ ויביאו
את השלישי ויפן אליו המלך להביט
בו׃ ויפן הוא אל' המלך ויט ימינו
למולו ויאמר לו הוי צר ואויב מה לך
להפחידני בכל זאת לא נדאג ולא ירע
לבבנו כי ידענו שכל' זה רצון האלהים
בנו לכפר בנו על' עמו ישר' ומן
השמים באנו ומשם תגיענו כל המשפט
הזה וגם את הכל נקח תקבל באהבה
יתרה׃ אתה בזוי תקלה בעינינו ואין
הם נגדנו כל יסוריך ומשפטי' כי מאת
אלהינו נקוה כבוד וחן והוא יתן לנו
את שכר פעולתנו ואתה לשמה תהיה׃
ויתמה המלך וכל שריו על גודל הנפש
אשר הראה הבחור הזה ויפלא בעיניהם
וימת גם השלישי מהאחי׳ ויבא
הרביעי לפני המלך ויאמר אל' המלך
אל תדבר אלי דבר אכזר כי לא תועיל
ולא תצליח מחשבתך איש בליעל לא
תאריך עלי בדברים עשה ונתך בגויתי
ונשמתי תלך אל אלהי תשועתי ואנחנו
נמות

quoque productus fuit, ad quem rex converſus eſt, ut illum intueretur; aſt ipſe regem aſpiciens dextrâ adverſus illum protenſâ eundem ita allocutus eſt: ô hoſtis & inimice, quid ita terrorem nobis incutere paras? nos enim hæc omnia nequaquam timemus nec animo frangimur, quia iſta cuncta Dei voluntate nobis evenire certò ſcimus, ut populo ſuo Iſraëlitico per nos placetur, (8) quia hæc cœlitùs nobis immiſſa ſunt, unde judicium iſtud divinum ad nos venit, quapropter hæc omnia lubenti animo ſuſcipimus & ſuſtinemus; te vero abjectum & vilem reputamus atque cruciatus hoſce omnes & tormenta nihili facimus, nam gloriam atque gratiam à Deo expectamus, is laboribus noſtris (9.) mercedem præſtabit, tu verò in deſolationem eris; (10.) his dictis rex ejusque principes omnes adoleſcentis animi magnitudinem admirati & quaſi in ſtuporem conjecti ſunt, ita & tertius ex fratribus exſpiravit; mox quartus coràm rege productus eundem ſic allocutus eſt: ne verbis exaſperes crudelitatem, vir improbe, id enim te nequidquam juvabit, nec quod cogitas, ad effectum deduces, quapropter deſine multa loqui & in corpore meo, quod tibi viſum fuerit, perpetra, anima enim mea ad Deum, ſervatorem meum, migrabit: nos autem pro lege Domini noſtri mortem oppetemus, is nos iterùm ad vitam reducet, ut coràm illo conſiſtamus; tu verò nec reſurrectionis (11.) nec vitæ beatæ particeps eris. Sic

reſpicitur autem ad Eſaiæ cap. 66. verſ. 24. ubi autor Vulgatæ tranſtulit: ſatietatem viſionis, LXX. ὅρασιν, confer. ibid. R. Salom. & num. 10. h. cap.

(8.) Propitius reddatur, id enim verbum: כפר, quod hic in codice noſtro habetur, denotat; aſt non homo pro homine, prout Judæi delirant, expiatio ſeu placamentum eſſe poteſt, vid. Pſal. 49. v. 8. & 9. ſed Chriſtus unico paſſionis ſuæ ſacrificio Deum nobis placatum & propitium reddidit, hic ille ἱλασμὸς eſt, de quo 1. Johann. c. 2. v. 2. & ad Rom. c. 3. v. 25. vid. cap. ſequ. 6. n. 1.

(9.) Confer. hîc, quæ R. Salomo ad Eſaiæ c. 32. v. 20 notavit.

(10.) Vel: in æternum peribis, ita enim hîc interpretor: לשמה תהיה, vid. quæ ſuprà h. cap. n. 7. notata ſunt.

(11.) Judæi enim nonnulli impios non reſurrecturos credunt, de quo vid. inter alios Joh. Hoornbeck de Convinc. Jud. l. 8. cap. 4. & R. Dav. Kimchi ad Pſalm. 1. v. 5.

Digitized by Google

נמות על תורת יי׳ ואלהינו ישוב ויחיינו ולפניו יקימנו ולך לא יהיה תקומה וחיים׃ וימת גם הרביעי מהאחים׃ ויבא החמישי לפני המלך ויאמר אל המלך אל תאמר בלבבך כי מסרנו בידך אלהים לגדלך וכי איש ראוי אתה לזה גם לא משנאתו אותנו ירצה בנו לעמוד למשפט לפניו כהיום הזה׃ רק מאהבתו אותנו הביאנו עד הכבוד הזה ואתה לשוא תחשוב בלבבך לאמר בזה תוכל לקיים אמונת צלמך ולמען ימחה שמך ושם זרעך מכל העולם ויעשן אף יי׳ וקנאתו בך ובכל בני ביתך ריב ליי׳ עמנו והעיר אותך לעשות עמנו את כל אשר תעשה ובך ובזרעך יעשה נקמה׃ וימת גם החמישי מהאחים׃

Sic mortuo ex fratribus quarto, quintus coràm rege productus ita locutus eſt: noli exiſtimare, Deum ideò nos in manum tuam tradidiſſe, ut te magnificeret, aut quaſi ad hanc rem te opus haberet, neq; illum puta id circò nos in judicium iſtud deduxiſſe, ac ſi nos odio habeat; ſed propter amorem, quo ille nos complectitur, ad hanc gloriam nos perduxit; tu verò fruſtrà cogitas, te imaginis tuæ cultum hac ratione ſtabilire poſſe, quia Deus ideò tàm acerbo mortis ſupplicio nos tradidit, ut & tuum & generis tui nomen penitùs deleret, atque iræ ſuæ furorem in te tuamque domum univerſam evomeret ac vindictam exacueret; hæc cauſa eſt, propter quam te excitavit, ut in nos ita ſævires, quia de te tuoque ſemine capiet ultionem; ſic etiam quintus ex fratribus diem obiit ſupremum.

CAP. VI.

ויבא הששי לפני המלך וטרם דברו החל אליו דבר ויאמר אל המלך אנחנו ידענו רשענו ועון אבותינו כי חטאנו לאלהינו׃ ועתה אלהינו מתרצה במותנו לכפרת על עמנו והנה אנחנו נמות ואתה אשר מלאך לבך לעשותנו במשפטי האלה לעבדי אלהינו ולהלחם למולו תעורר לרעה והוא ילחם בך ושרשך מארץ חיים׃ וימת גם הששי מהאחים׃ ויבא השביעי לפני המלך והוא נער קטן׃ ואם הבנים הקדושה היא חנה החסידה ראתה את שבעת בניה נשפטים בהרג

DEin ſextus coràm rege productus fuit, is, antequàm rex loqui inciperet, ita dixit: improbitatem ſanè & iniquitatem noſtram patrumque noſtrorum agnoſcimus & fatemur, quòd in Deum noſtrum peccaverimus; nunc autem Dominus populo ſuo propter mortem noſtram propitius erit, (1.) ecce nos quidem moriemur; tu verò, qui tàm crudeli ſupplicio nos Dei ſervos interficere ac bellum contrà illum ſuſcipere cogitâſti, ipſius quoque vim ſenties & ab eo è terra viventium exſtirpaberis; ſic etiam ſextus ex fratribus mortuus eſt. Poſteà ſeptimus, qui parvus erat puer, coràm rege productus fuit: Sancta autem filiorum mater, pia illa Hanna, cùm ſeptem filios ſuos tàm acerbo mortis genere una die interemptos vidiſſet, nequaquam

(1.) Vid. quæ cap. antec. 5. n. 8. hac de re dicta ſunt, it. num. 11. h. cap.

בהרג משנתה ביום אח׳ ולא פחד לבה
ולא וגוה בנפשה ולא שת לבה לזאת
אבל בכל אח׳ מהם והיתה משוררת
ואומר׳ אם הבנים שמחה הללויה ותעמד
באומץ לב על גוית הכהנים הנהרגים
ועל איבריהם המושלכי׳ על הארץ ותפד
השירה הזאת׳ בני בני לא ידעתי
איכה באת׳ בבטני ואני לא רקמתי את
גויותיכם ברחמי וגם רוח ונפש לא
נתתי בכם גם לא גדלתי ולא רוממתי
אתכם׳ אמנם האלהים אלהי ישראל
הוא יצר אתכם והוא בנה עצמותיכם
והוא ארג את גידיכם והוא העלה עליכ׳
את בשרכם מלמעלה גם הוא כסה את
בשרכם מלמעלה בעור והצמיח עליו
שערותיכם ויפח באפכם נשמת חיים
והוציאה אתכם לאור העולם האויר
ועתה אם נתתם נפשכם תחת תורתו
הקדושה למות מיתה קצרה ולהפרד
מחיים קצרים והוא ישיב עוד את
נפשותיכ׳ בכם ויביא עליכם רוח החיים
ויצילכם מרמות הארוך וינחילכם החיי
הארוכי׳ ועל כל זאת בני שכר יתן
לפעולתכם ואשריכ׳ על בכה ואשרי
יולדיכם ויולדותכן יהי כן יי׳ עמכם כאשר
היה עם אבותיכם׳ ויתמה המלך
מאומץ לב האשה ההיא גם פוליפוס
נבלם מאד כי נצחום אשה אחת׳
ויאמר המלך הגישו לי את השביעי
באשר הוא נער קטן ואולי אוכל לפתותו
בדברים

quam perterrita aut pavore concuſſa vel animo proptereà conturbata eſt; ſed ſuper unoquoque filiorum ſuorum cecinit, dicens: læta filiorum mater, halleluja, (2.) ſic forti animo juxtà filiorum ſuorum, ſacerdotum interemptorum, cadavera eorumque membra, hinc inde humi projecta, ſtetit, hoc accinens præconium: ô filii mei, haud equidem ſcio, quomodo ventrem meum ingreſſi ſitis neque ego corpora veſtra in utero meo formavi nec ſpiritum aut animam vobis dedi nec augmentum & incrementum vobis præbui, Deus certè, Deus Iſraëlis, is vos creavit, hic veſtra ædificavit oſſa, ipſe nervos veſtros texuit (3.) & carnem vobis ſuperinduxit eamque cute, pilis hiſpidâ, obtexit atque auram vitæ naribus veſtris inſpiravit, voſque in lucem hujus mundi atque aërem produxit; nunc itaque, quoniam vitam veſtram pro ſancta Dei lege brevi mortis ſupplicio objeciſtis, & à fugaci hac vita ſeparati eſtis, is animas veſtras vobis reſtituet ſpiritumque ac vitam reddet, & ab æterna vos morte liberabit, vitam quoque ſempiternam vobis poſſidendam tradet, præter omnia iſta etiam mercedem laboribus veſtris, ô filii mei, præſtabit, ô vos beatos & parentes veſtros! ſit Dominus ita vobiſcum, prout fuit cum patribus veſtris! (4.) His dictis rex fortitudinem animi & conſtantiam mulieris valdè admiratus eſt: Philippus autem admodùm confuſus fuit, quòd ab una muliere victi eſſent, dein rex, adducite, inquit, mihi ſeptimum, forſitàn, quia parvus adhùc puer eſt, blandis illum verbis inducere poſſum, ut mihi obtemperet, ne mulier iſta de me gloriari ac dicere queat: vici Antiochum regem non ſolùm conſtantiâ meâ, ſed animum quoque filiis meis addidi, ut pro lege Dei noſtri fortiter mortem oppeterent: quapropter ad regem adductus fuit ſeptimus ex fratribus,

(2.) Vid. Pſal. 113. v. ult. confer. etiam infr. l. 6. c. 42. n. 11.

(3.) Sic verbum ארג, quod hic in Hebræo habetur, communi ſignificatione vertere volui.

(4.) Vid. 1. Reg. cap. 8. v. 57. ad quem locum hic reſpicitur.

בדברים לעשות רצוני ולא תתפאר עלי
האשי הזאת לאמ׳ כי נצחתי את
אנטיוכוס המלך בחוקו ואמצי את בני
למות על תורת אלהינו ויגישו את
השביעי למלך והוא הנער ויחן אותו
ויאמר אליו עשה רצוני ואני נשבע לך
להפקידך למשנה לי ולהמשילך בכל
מלכותי ותהיה עשיר בכסף וזהב ובעבודה
רבה מאד ויבז הנער את דב׳ המלך
ויאמר לו הוי מלך זקן וכסיל איכה
תתפאר ותתהלל במתת שקר ואתה לא
תדע מה ילד יום הזה כך ומה יהיה
מחרתך ואז ענהו המלך קשות ויפחידהו
לאמ׳ כי כה וכה יעשה בו משפטים אם
לא יאבה לעשות רצוני ויענהו עוד
הנער מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל
כל היום מהר ועשה כדברך כי ואל
תאחרני וה׳ הצליח דרכי ללכת אליו
וישמע המלך את דברי הנער הקטן ויפלא
בעיניו מאד ויקרא את אמו לבוא לפניו
ותבא אליו ותעמוד וידיה אסורות
ויאמר אליה המלך אשה טוב׳ חמול נא
על הילד הזה ותחמי את פרי בטנך
ופתי אותו בדבריך לעשות רצוני והיה
זה לך לפליטה וגם את תחיי ולא
תאבדי ותאמר אליו תנוהו לי וארחק
מכם מעט ואראה אולי אוכל לפתותו
ויתנוהו אל אמו ותוליכהו מעט מעמדם
ותשק

tribus, qui parvulus admodùm erat, idcircò rex miſericordiâ ergà illum commotus, ſi mihi, inquit, morem geſſeris, ſanctè juro, te mihi proximum (5.) ac totius regni mei præfectum, præterea auro argentoque divitem ac multo famulitio inſtructum fore; aſt puer ſpretis regis verbis eidem dixit: ô ſenex ac delire rex, quomodo fallaci iſto dono temet jactas & gloriaris, cùm neſcias, quid ſerus veſper vehat (6.) ac quid craſtinus tibi ferat dies; tunc rex aſperis illum verbis increpans minatus eſt dicens: acerbiſſimis te cruciatibus interficiam, niſi voluntati meæ obtemperaveris; puer autem iterùm reſpondens: ecquid gloriaris, inquit, in malitia tua, potens, gratia Dei tota die permanet? (7.) accelera ac, quod dixiſti, in me perfice nec cunctare, Deus viam meam, quâ ad illum eo, ſecundet! hæc parvuli dicta cùm rex audiſſet, valdè miratus eſt ejusque matrem vocari juſſit, quæ, poſtquàm advenit ac vinctis manibus ſtetit, rex ei dixit: parce quæſò, bona fœmina, huic parvulo, & fructus ventris tui miſerere atque verbis tuis illum permove, ut voluntati meæ morem gerat, hac enim ratione & ipſum ſervabis & vitam tuam à pernicie ac interitu liberabis. ad hæc mulier: tradite eum mihi, ait, ut ipſum paululùm à vobis abducam & experiar, an illum in regis ſententiam adducere poſſim: cùm igitur illum matri tradidiſſent, ea parvulum ab ipſis parumper abſtrahens illis inſpectantibus oſculata eſt & in contemptum regis ejusque ignominiam ſubridens puero dixit: adverte, mi fili, dictis meis & intellige, deſere omnia iſta, ego novem menſibus temet in utero meo geſtavi atque bienniò lactavi, & ad hunc usque diem cibo ac potu nutrivi, te quoque, prout captus tuus

(5.) Secundum, id enim dictio משנה notat, de qua dictum eſt ſupra lib. 1. c. 8. num. 3. & eod. l. 1. c. 13. n. 3.

(6.) Hûc facit illud Livii lib. 45. c. 8. in ſecundis rebus, inquiens, nihil in quenquam ſuperbè ac violenter conſulere decet, nec præſenti credere fortunæ, quum, quid veſper ferat, incertum ſit; is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet, confer. & Syrach. c. 18. v. 26.

(7.) Vid. Pſal. 52. v. 3. ad quem hic reſpicitur.

ותשק אותו לפניהם ותשחק על בושת
המלך ועל כלמתו ותאמר אל בנה בני
שי׳ לבך לדברי והביטם עזוב כה׳ וארת
אשר אני נשאתיך בבטני ט׳ חדשים
ושתי שנים מחלבי הניקותיך ובחלב
ומזון עד היום כלכלתיך׳ וגם מיראת
אלהי׳ והורתו׳ כפי יכלתך וכפי שניך
למדתיך׳ ועתה בני פקח עיניך וראה
השמים והארץ הים והיבשה המים והאש
והרוח ויתר הנבראי׳ והתבונן בהם
לדעת כי בדברו יי׳ נעשו ואחר יצר
האלהים את האדם להיותו תמי׳ לעבודתו
ולדבקה אחריו ולקבוע בלבו את יראתו
והוא נותן שכר לפעולתו׳ והבטחת
האד׳ הבל ותוחה לא תועיל ולא תצליח
והכל נגד העולם הקיים כאין׳ ועתה
בני אל יבטח אותך האכזר הזה בדברת
שקר ואל תשען על רוח פיו כי אין מה
יתן לך ומה יתן לך איש אשר לא
ישלוט בנפשו ואין ממשלה לו בגופו
אבל כי ראה כי הרשיע אלהים בהרגו
את אחיך מתגולל למצוא עלילה אולי
יכופ׳ לו עונם וחושב כי אם תפותה
בדברו ולא תמות הוא לא ישפט לפני
האלהים בעונו כי הדם עליך׳ ועתה בנו
אם תנצל לפי שעה ממשפטו איך תנצל
ממשפט האלהים כי תמיר תורתו
בתעתועו והוא הוא המושל׳ ברוחך
ונשמתך ברצותו אליו יאסוף ואם ירצה
יכלה אותך עם כל הנבראים כלם ברגע
חלילה לך מעשו׳ זה אך שמע בקולי
ומות׃

tuus atque anni ferre poterant, in timore Domini ejusque lege erudivi; nunc itaque, mi fili, aperi oculos tuos & cœlum ac terram, mare & ſiccum, aquam ac ignem, ventum & cœteras creaturas aſpice, contemplare illas, ut ſcias, verbô Domini hæc omnia facta eſſe, (8.) poſteà Deus hominem creavit, ut integritate vitæ ei ſerviret ipſique adhæreret atque illius timorem animo infixum haberet, is ipſe laboribus ejus mercedem præſtabit; fiducia quippe in homine poſita vana eſt & fallax, nequidquam adferens utilitatis aut proſperitatis, certè omnia, ſi cum futuro ſeculo comparaveris, nihili ſunt æſtimanda: nunc itaque, mi fili, noli confidere vanis viri iſtius crudelis promiſſis nec verbis ejus fidem habe, quia nihil præſtabit & quid quæſò dare tibi poterit is, qui nec animæ nec corporis ſui dominus eſt? dum igitur impius iſte videt, ſe fratrum tuorum cædis coràm Deo reum eſſe, ideò id agit, ut modum inveniat, quô Deum peccatis ſuis propitium reddat, quia ſecum cogitat, ſi te verbis ſuis pellicere poſſit, ne mortem oppetas, ſe ea re effecturum, ut improbitatis ſuæ condemnationem coràm Deo effugiat eò, quòd tui miſertus ſit; tu verò, mi fili, etiamſi jam condemnationem regis ad tempus evites, quomodo judicium Dei evades, ſi illius legem propter imaginis cultum ſpreveris, is ſpiritus tui Dominus eſt, ipſe, quandocunque voluerit, animam tuam ad ſe recipere & ſi ei ita viſum fuerit, te unà cum omnibus creaturis momento perdere poterit; abſit à te, ut regi hac in re obtemperes, me potius audi & mortem pro Domino oppete & ad fratres tuos abi, utinam mihi videre jam liceat, mi fili, eximium illud gloriæ veſtræ locum, ubi nos omnes lumen illud Dei intuebimur ac lætabimur, & ſimùl in eo gaudebimus! ego verò, ô filii mei, eum in locum ad vos veniam & non ſecus, ac ſi diem veſtrum nuptialem celebrarem, lætabor, utinam ſanctitatis & juſtitiæ veſtræ ſim particeps!

(8.) Vid. Pſal. 33. v. 6. ibique R. Dav. Kimchi not.

ומות על יי׳ ולך עם אחיך ומי יתן בני
וראיתי עתרה גדולת מקום תפארתכם
תאור כלנו באור יי׳ נגילה ונשמחה
יחדו בני׃ ואני בני אבוא אליכם עמת
ואשמח בכם באלו ראיתי יום התהדכם
ויהי לי חלק בקדושתכם וצדקתכם עוד
היא מדברת עמו ומרבה לדבר אליו
ויען הנער ויאמר למה תאחרני ללכת ולא
תעזבני ליסע א׳ אחי הקדושים כי אין
בלבי לשמוע אל המלך ואינני שומע לו
ודבריו כלם ובטחתו הגם באין נגד
דעתי׃ אמנם אשמע ואכנע לתורת
אלהינו הנתונה ביד מרע״ה אל ישראל
עם הקדש׃ ותשיבהו האשה אל המלך
ותאמר אליו הנו בידך לא יכולתי
לפתותו׃ ויוסף עוד המלך ויאמר לנער
הוי נער ובער למה לא תשמע לעצתי
ותעשה רצוני ולא תמות׃ ויאמר אליו
הנער הוי מלך זקן וכסיל אבוד ואויב
ליי׳ על מי תתנשא לאמר כי הנצחון
בדבריך ובפתוי סכלותך אני בן ז׳ ואתה
בן ע׳ ואני מלעיג על הוללותך ונבאות
הבלם׃ אני מאמין בתורת יי׳ אלהינו
אשר חרפת וגדפת בדבריך ומעשיך ולא
אחיש לתעתועיך והבליך׃ ואתה המלך
הסכל אוי לך אנה מרוח אלהינו תלך
ואנה מפניו הברח איש צר ואויב איש
הבליעל הנה הוא אותנו יפאר וירומם
ויגדל לנצח ויחיה לנצח את נפשותינו
לעולמי עד ולך אשר זדת לשלוח יד
בעבדיו היה טוב שלא יצאת ממקור
טנופת

ceps! dum itaque mater adhùc cum puero loquebatur & ſermonem continuabat, ille: ecquid me, inquit, in via retardatis nec me ad fratres meos ſanctos proficiſci ſinitis? nam regi obtemperare nequaquam mihi animus eſt, & nec ipſum nec omnia illius verba moror, ſed promiſſa ejus nihili facio: legi autem, quam Moſes, Doctor noſter, (9.) (qui in pace quieſcat!) ſancto populo Iſraëlitico dedit, obtemperabo eique memet ſubjiciam; dein mater puerum ad regem adducens: eccum, inquit, in manu tua, nam in ſententiam tuam illum pertrahere non potui; tunc rex eundem denuò allocutus: ô ſtolide puer, ait, cur conſilio meo obtemperare recuſas? amplectere voluntatem meam, ut mortem evites; aſt puer ei reſpondit: ô delire ſenex, crudelis & hoſtis Domini, ecquid temet extollis ac cogitas, quòd Deum verbis & inſipienti tuâ ſapientiâ ſuperare poſſis? ego ſeptennis puer te ſeptuagenarium ſenem propter ſtultitiam tuam derideo, quamvis contemni nolis, ego legi Domini Dei noſtri, quam tu & verbis & factis ſpernis ac probro afficis, firma fide adhæreo, nec unquam ab illa ad errores tuos ac cultus tui vanitatem deflectam: væ autem tibi, rex demens! quonam à ſpiritu Dei noſtri abibis & quonam tu, vir inimice, hoſtis & improbe, à conſpectu ejus aufugies? en ipſe ſempiterna nos gloriâ & honore extollet, animasque noſtras æternâ beabit vitâ; aſt tibi, qui ſervis Domini ſuperbas intuliſti manus, ſatius fuiſſet, ſi ex impuro illo matris tuæ ſtolidæ, quæ te inſipientem & fatuum peperit, ventre egreſſus non eſſes, quia malum tibi ipſi intuliſti; nos autem bonô affeciſti, nam, licèt acerbiſſimos, quos nobis jam infers, cruciatus hoc in mundo ſuſtineamus; ad æternam tamen vitam & ad locum lucis, ubi nullæ ſunt tenebræ & ad locum vitæ, ubi nulla reperitur mors, migramus; tu verò omnibus creaturis abominandus & execrandus à Deo noſtro ſepara-

(9.) Ita hic abbreviaturam מר״עה interpretor, confer. Buxtorf. Abbreviatur.

טנוף האולת אמך אשר ילדה בער וסבל
כמוך ואחה הרעית לעשו׳ לנפשך ולנו
המיבות ואם פה נסבול מכאובי משכביך
האלה בעולם הזה הננו הולכים לחיי
עד ולמקום האור אשר אין בו חשך
ולמקום החיים אשר אין בו מות׃ ואתה
תשאר פגור על כל הבריות ומתועב
ומרוחק לאלהינו כי יעשה בך נקמה׃
ובנגעים רבים ומכאובים קשים תמות
במיתה משונה ממיתות הבריות בשאול
תחתית תרד במקום אשר אין בו לא
אור ולא חיים אבל הוא מקום חשך
וצלמות ולא תמצ׳ שם לנפשך מרגוע
ולא מנוחה אמנם צרה וצוקה יסובבוך
ואש וגפרית יקיפוך כי זה חלקך מאת
אלהי וזה גורלך מאת יי׳ אלהינו כמשפט
איש הדמי׳ ואיש הבליעל׃ ויי׳ אלהינו
ירחם על עמו וירחם על חסידיו ועד
הנה היתה קצף חמתו עלינו ומעתה
לא יוסיף לקצוף עוד על עמו כי יתנחם
בנו על כל אשר עשה כי עשה באמת
ובצדקה ואנחנו הרשענו לפניו והו׳ ישוב
ירחמנו ויכבוש עונותינו למען שמו
ויקבל משפטינו לכפרה על כל ישר׳ ואת
נשמותינו יחיה לחיי עולם׃ ויקצוף המלך
מאד על אשר לא עשה רצונו ויצו ויוסף
על זה מכות נמרצות ואכזריות מכל
אשר

ſeparaberis, quando ultionem de te capiet; tuque multis doloribus & graviſſimis cruciatibus mortem horrendam ac præ cœteris mortis generibus mirabilem obibis, & ad infernum deſcendes profundiſſimum, ad locum, ubi nec lux eſt nec vita; ſed meræ tenebræ & umbra mortis, nec ullam ibi animæ tuæ quietem invenies; anguſtiæ verò & auxietates te undique prement, ignis ac ſulphur te circumcingent, hæc à Deo pars tua, hæc ſors tua erit à Domino Deo noſtro, hac enim pœna dignus eſt homo ſangvinarius & vir improbus: Deus autem populi ſui miſerebitur ac pios in gratiam recipiet, etenim hucusque fervente quidem irâ in nos accenſus fuit; ſed impoſterùm non amplius populo ſuo ſuccenſebit; verùm omnium eorum, quæ nobis fecit, pœnitentia ducetur. (10.) ſanè jure meritoque nobis iratus eſt, quia impiè coràm eo egimus; ſed ille noſtrûm denuò miſerebitur atque iniquitates noſtras propter nomen ſuum delebit ac ſupplicio noſtro placabitur (11.) univerſo populo Iſraëlitico, animasque noſtras æternâ beabit vitâ: rex autem, cùm hæc audiſſet, valdè iratus eſt, quia voluntati ſuæ puer non obtemperavit, qua propter acerbioribus illum & ſævioribus cruciatibus, quàm quos fratres ejus perpeſſi erant, affici juſſit; ſic ſeptimus quoque ad mortem adactus fuit. Tunc ſancta illa, pura, pia & juſtitiæ laude conſpicua in populo Iſraëlitico mater, Hanna, juxtà truncata filiorum ſuorum cadavera & membra hinc inde humi ſparſa ſtetit & expanſis ad cœlum manibus fuſisque precibus ita locuta eſt: exultavit (12.) cor meum in Domino, exaltatum eſt cornu meum in Deo meo, (13.) quia per

(10) Animum mutabit, aliam induet mentem, vid. quæ ſuprà h. l. 3. cap. 5. num. 4. de verbo יתנחם notata ſunt.

(11.) Vid. quæ eod. cap. 5. n. 8. hac de re notata ſunt, ut & num. 1. h. cap.

(12.) Hæc & ſequentia, usque ad: præterea Hanna &c. deſunt in codice Munſteriano, vid. infrà h. cap. n. 19.

(13.) Vid. 1. Samuel. c. 2. v. 1. & ſeqq. unde hæc verba deſumpta ſunt.

אשר עשה לאחיו וימרת גם תשביעי
ואו חנה אמם הקדוש׳ והטהור׳ והחסידה
היהודה בצדקת׳ בישראל׳ עמדה על
גלמי גויותיהם המושלכות ארצה ותפרוש
כפיה השמימה ותתפלל חנה ותאמר
עלץ לבי ביי׳ חנה קרני באלהי כי רצה
להתנחם על עמו בבני ולהיותם לו
לעבדים׳ רחב פי על אויבי כי לא יכלו
לפתות אחד מבני לפנות אל מעשה
העתועיהם אשר לא יועילו ולא יצילו כי
תוהו המה׳ אין קדוש ביי׳ ואין בלתו
מושיע לנפשות החוסים בו׳ אל תרבו
תדברו גבוהה אויבי יי׳ וצוררי יהודה
וישראל ולא יצא עתק מפיכם לאמר כי
נצחתם בכחכם וישבחו לאלהיכם אמנם
אל דעות יי׳ ולו נתכנו עלילות וכאשר
נפסנו בעונותינו ובעונות אבותינו כי
ישוב ירחמנו אלהי תשועתינו וצוררי
יהודה וישראל יכרתו׳ ותאמר עוד אלהי
האלהים הנשגב והנורא אלהי עולם יי׳
אנא יי׳ הושיע׳ נא אנא יי׳ הצליח׳ נא
לאמתך חנה ואסוף נשמתי אליך ואל
יפגעו

per filios meos populo ſuo placari voluit, eosque ſervos ſuos fieri dignatus eſt, dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos, quòd ne unus quidem ex filiis meis induci potuerit, ut errores gentilium ample-cteretur, qui nec adjumento nec auxilio eſſe poſſunt, quia nihili ſunt ac vanitates; non eſt ſanctus, ſicuti Dominus, (14.) nec eſt præter ipſum quisquam, qui animas eorum, qui ſpem in illo reponunt, ſervare poſſit; nolite multiplicare loqui ſublimia, (15.) ô hoſtes Domini, oppreſſores populi Iſraëlitici, nec fortia (16.) prædicate facta, gloriâ ſublati, quaſi viribus veſtris victoriam reportaveritis, & propterea Deos veſtros laudibus extollere obſtricti ſitis; Dominus enim reverà Deus eſt omniſcius (17.) ipſe dirigit (18.) cogitationes hominum, & quemadmodum ob noſtra patrumque noſtrorum peccata debitò affecti ſumus ſuppliciô, ita Deus, ſervator noſter, miſericordiâ ſua nos iterùm complectetur, Judæorum autem ac populi Iſraëlitici hoſtes exſcindentur; præterea Hanna ſic locuta eſt: (19.) ô Deus Deorum, excelſe ac terribilis, Deus æterne, ſerva, quæſô, Domine, (20.) obſecro, Domine, felicem da mihi, ancillæ tuæ, Hannæ, exitum, ſuſcipe animam meam nec permitte, ut hoſtes me tangant atque incircumciſi mihi illudant aut me polluant, oſtende mihi locum illum, quem ſervis tuis,

(14) Vid. 1. Samuel. dict. cap. 2. v. 2.

(15.) Sic autor Vulgatæ Latinæ verba illa 1. Sam. c. 2. v. 3. tranſtulit; poſſes etiam ita vertere: ne multi ſitis in magniloquentia ſive ſuperbiloquentia, prout Cicero 4. Tuſculanar. loquitur, hæc enim dictio benè exprimit Hebr. דבר גבוהה Græc. μεγαληγορία, vel, uti Lxx. d. c. 2. v. 3. verterunt: μεγαλορρημοσύνη.

(16.) Ita Hebr. עתק hic vertere volui, prout & R. Salomo ad 1. Samuel. c. 2. v. 3. exponit: חזק i. e. forte. Latinis ejusmodi homines dicuntur: grandiloqui, glorioſi.

(17.) Sic interpretor hoc loc. dictionem דעות, eodem ferè modo R. Salomo ad dict. c. 2. v. 3. explicat: יודע מה בלבבכם i. e. qui ſcit, quæ (ſint) in cordibus veſtris, Deus enim eſt καρδιογνώστης, Vulgata Latina ibidem habet: quia Deus ſcientiarum Dominus eſt, ſecuta Lxx. verſionem, ubi: ὅτι Θεὸς γνώσεων κύριος.

(18.) Sic interpretor locum hunc cum R. Salomone in not. ad 1. Samuel. cap. 2. v. 3. aliique, qui pro לא ibidem legunt: לו, Vulgata Latina habet: ipſi præparantur cogitationes, Lxx. ὁ Θεὸς ἑτοιμάζων ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ, Deus præparat ſtudia ejus. (adinventiones ſuas.)

(19.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano, vid. ſupr. h. cap. n. 12.

(20.) Hæc ex Pſalmo 118. v. 25. deſumpta ſunt.

Digitized by Google

יפגעו בי אויבים ואל יתעללו בי ערלים
ולא יטמאוני והראני את המקום אשר
הבינות לעבדיך בני המתים על קדושת
תורתך והנחילנו חלק מעט עמהם שם
ויהללוך כל מעשיך וחסידיך יברכוך
וגם אני עמהם׃ ויהי ככלותה להתפלל
ולשפוך שיחה אל ה׳ יצאה נפשה
בדברה עוד ותצא רוחה ותפול על גלמי
גויות בניה ותושלך גם היא בארץ
עמהם׃

tuis, filiis meis, pro ſancta lege tua jam interfectis, præparâſti & aliquam mihi hæreditatis particulam unâ cum illis ibidem concede, tunc omnia te laudabunt opera tua atque ſancti tui tibi benedicent, ego quoque ſimùl cum ipſis te celebrabo, dum hæc dicebat Hanna & ad Dominum orabat, animam ſuam inter loquendum emiſit ſpiritumque exhalavit (21.) ac ſuper filiorum ſuorum cadavera corruens unà cum illis humi projecta jacuit.

CAP. VII.

ויהי אחרי הדברים האלה ויסע מלך
אנטיוכוס כאשר הלוך ונסוע ללכת
למקדוניא לדרכו ויצו אל פוליפוס
הפקיד ואל השרים אשר עזב בארץ
יהודה לאמר מחה המחה את זכר ישראל
ויהודה מעל כל הארץ ואשר יזכור את
שמו יהודי הרגהו אשר יאות להיות
עמי ויזכר שמו יוני החיהו ויעשו כן
פוליפוס והשרים אשר עמו וישחיתו
כל אשר מצאו מעם יהודה וישראל וימיתו
כל אשר מצא שומר התורה מהם׃ רק
אשר ברחו עם מתתיהו בן יוחנן בהר
המודעית נמלטו שם עמו כי מתתיהו בן
יוחנן

POſteà Antiochus, rex, è Judæa profectus in Macedoniam reverti conſtituit atque interim Philippo, Judææ præfecto, cœterisque principibus, quos in ea provincia reliquerat, præcepit, ut memoriam populi Iſraëlitici ex omni regione illa penitus exſtirparent atque omnem eum, qui ſe Judæum profiteretur, interficerent; illum verò, qui ſeſe regis populo adjungeret ac ſe Græcum nominaret, ſalvum & incolumem dimitterent, Philippus igitur ac principes, qui cum illo erant, mandato huic regio obſecuti quoscunque ex Judaico & Iſraëlitico populo deprehenderant, interemerunt omnesque, quos legem Dei amplecti didicerant, è medio ſuſtulerunt, iis ſolùm exceptis, qui cum Mattathia, (1.) Johannis filio, in montem Modaith (2.) profugerant, hi enim unà cum illo ibidem ſervati ſunt, nam Matta-

(21.) In libro 2. Maccab. c. 7. v. 41. juxtà Vulgatam ſic legitur: noviſſimè autem poſt filios & mater conſumpta eſt, in Græco habetur: ἐσχάτη δὲ τῶν υἱῶν ἡ μήτηρ ἐτελεύτησεν, Badue lus ibidem id ſic expoſuit: poſtremo ſupplicio affecta (mater) vitam finiit.

(1.) Vid. Joſeph. Antiqu. l. 12. cap. 8. & l. 1. de Bell. Jud. c. 1. it. Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 1. ut & Joſippi Epitom. pag. m. 11. & ſeqq.

(2.) Μωδεείμ nominat Joſephus dict. c. 8. Modin appellatur 1. Maccab. c. 2. vid. & infr. h. lib. 3. cap. 23. n. 12. & l. 6. c. 6. num. 5. in Joſippi Epitome p. 11. ſcribitur, quòd Judæi etiam ad urbem Jericho profugerint.

יוחנן הכהן הגדול חרפת הגוים לא נשא
וישם את פניו לברוח מפניהם׳ ויהי
כראותו את שבר ישראל ואת צרתו
ויקנא ליי׳ אלהי ישראל ויבך ויאמר אוי
לי אמי כי ילידתיני לראות את שבר
עמי תפלתי ולא אוכל קום׳ וישלח
את יהודה בנו בכל ערי יהודה בסתר
לאמר מי בכם ירא יי׳ ומי ליי׳ אלי
ויאספו עדת החסידים ג״ו ביד חזקה
ויבאו עמו אל מתתיהו אביו׳ ויאמ׳
להם מתתיהו שלום בואכם מה לנו עוד
להרבות דברי׳ ועצות ואין פה כי אם
להתפלל לאלהינו להושיע את שאריתנו׳
ועתה חזקו ונתחזקה במלחמה ונמות
במלחמה כאנשי׳ ואל נמות כצאן לטבח
יובל׳ ויתחזקו כלם על דברי מתתיהו
ויאמרו איש אל רעהו איה אלהיך יהודה
כי מושל בארצך גוי מקדון ומלך
אנטיוכוס

Mattathias, Johannis filius, (3.) ſummus Sacerdos, Gentilium opprobrium non tulit; ſed eorundem furorem fugâ evadere ſibi propoſuit, cùm itaque miſeriam & calamitatem populi Iſraëlitici animadvertiſſet, ad Zelum pro Domino, Deo Iſraëlis, commotus fuit ac lacrymans dixit? (4.) Heu mihi, mater mea, cur me peperiſti, ut calamitatem populi mei viderem atque ita caderem, ut reſurgere haud poſſim! dein filium ſuum, Judam, (5.) ad omnes Judææ civitates clanculùm miſit, ut diceret: quicunque ex vobis Deum metuit eumque colit, is ad me veniat, tunc multitudo piorum, (6.) valida manu congregata, Juda duce ad Mattathiam, ipſius patrem, venit, qui, poſteaquàm illis de felici adventu gratulatus eſt, eosdem ſic allocutus eſt: ecquid nobis multis verbis atque polixa oratione opus eſt? hic aliud nihil agendum erit, quàm ut ad DEum preces fundamus, quò reliquum populum ſervet, nunc itaque forti eſtote animo, bellum ſtrenuè geramus & in prælio, ut viros decet, occumbamus nec, ſicuti oves ad mactandum ductæ, moriamur, hiſce Mattathiæ dictis omnes ſumpſerunt animum ac ſe invicem cohor-

(3.) Hic Johannes filius fuit Simeonis, filii Hasmonæi, ſacerdos de vice Jobab Hieroſolymitæ, ab abavo ergo ejus Mattathias & poſteri ejus Hasmonæi plerumque in Hebræo vocantur; Maccabæi verò appellantur à Juda, Mattathiæ filio, qui Maccabæus fuit congnominatus, ſic Munſterus hic in Not. in libro precum Jud. part. 2. p. mihi 47. col. 2. princ. editionis Amſtelodamenſis in Quarto חשמנאי dicitur, quod fuerit בת יוחנן i. e. filia Johannis, confer. & ſuprà lib. 1. c. 21. num. 30. vid & infr h lib. 3. cap. 9. num. 8. ubi plura de Maccabæi nomine.

(4.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. m. 12.

(5.) Mattathias quinque habuit filios, nempe Johannem, qui cognominabatur Gaddis, Simonem, qui etiam Mathathias dictus fuit, Judam, cognominatum Maccabæum, Eleazarum, qui & Apphus & Jonathanem, qui appellabatur Abaron, vid. Joſeph. Antiq. l. 12. cap. 7. ac Munſter. in Not. h. loc. confer. & cap. ſeq. 8. num. 8. & Joſippi Epitom. pag. 13.

(6.) Dum miſeri Judæi per præfectos, quos Antiochus per Judæam conſtituerat, ſic affligebantur, ut etiam multi propter timorem præcepta regis ſequerentur, probatiſſimi & generoſi, qui in Hebræo: חסידים i. e. pii, appellabantur, deteſtabile facinus execrantes patriis legibus adhæſerunt, mortem glorioſam magis eligentes, quàm ignominioſam vitam, inter quos fuerunt ſeptem fratres & Hanna, mater eorum, & mille illæ animæ, quæ in ſpelunca fumo fuerunt extinctæ, quod videntes Samaritæ negaverunt, ſe eſſe Judæos aut cognatos eorum & templum, quod in honorem Dei cœli in monte Garizin ſub Alexandro Magno conſtruxerant, jam in favorem Antiochi Cretæo conſecrarunt Jovi, vid. Joſeph. Antiq. dict. l. 12. c. 7. & 8. alleg. Munſter. in Not. h. loc. confer. & cap. ſeq. 8. n. 9. & infr. c. 21. n. 3.

אנטיוכוס רב לך צרה בזה חרה חרבך
עם יהודה וראה איך תציל נפשך מגוי
מקדון ופרקת עולו מעל צוארך ומיום
העצה הזו והלאה נפרק עול גוי מקדון
מעל עם יהודה כאשר תראה מנפלאות
אלהים המושיע אותם מידו ׃ ויהי כשמוע
פוליפוס ושרי המלך הדבר הזה וכי
הפריצים הגידו להם לאמר קשר מתתיהו
ובניו קשר על מלכות גוי מקדון ויפתו
את עם יהודה להתחזק להלחם עמם
והנם מתאזרים על כבה׃ ויסעו מאשר
היו שם וילכו אליהם לעלות אל ההר
בחיל כבד מאד ׃ ויהי הם הולכים
ובלכתם מצאו בדרך במערה אחת עם
מיהודה כאלף איש ונשים וטף לרוב
והמה במערה ההיא שומרים את יום
השבת ׃ ויבאו על פי המערה ההיא
ויאמרו להם צאו פה וחללו את השבת
ועשו את מצות המלך וחיו ולא תמותו ׃
ויענוהו לא נצא ולא נחלל את השבת
כי עדים עלינו היום השמים והארץ
כאשר קבלנו בסיני לקיים מצות תורתנו
ועתה אם יש את נפשכם להמיתנו
המיתונו כי לא נעשה מצות מלככם ׃
ויצו פוליפוס ויכרתו עצים מההר ויביאום
אל פי המערה ויתנו בהם אש ותעשן
המערה פנימה וימותו כלם בעשן ׃

cohortati dixerunt: ubinam Deus tuus, Juda? nam Macedonum gens in terra tua dominatur & Antiochus, rex, te multis calamitatibus affligit, acue igitur gladium tuum, gens Judaica, ac diſpice, quomodo vitam tuam contrà populum Macedonum protegas & jugum collo tuo excutias. Quapropter ab eo die, quo conſilium iſtud initum fuit ac deinceps, gentis Macedonicæ jugum à populo Judaico diſruptum fuit, prout ex admirandis Dei operibus, quibus Judæos à Macedonum gente liberavit, videre licet: Cùm verò ad Philippum cœterosque principes regios ejus rei fama eſſet parlata (7.) atque improbi ex populo Iſraëlitico eis nuntiaſſent, quòd Matthathias ejusque filii adverſùs regnum gentis Macedonicæ conſpirâſſent & populum Judaicum incitâſſent, ut bellum contrà Macedones forti ſuſciperent animo jamque ad id parati eſſent, tunc caſtris ex eo loco, ubi erant, motis adverſùs Judæos profecti ſunt, ut montem illum ingenti exercitu coadunato ſubjugarent; accidit autem, cùm illi in itinere eſſent, ut in ſpelunca quadam (8.) mille homines ex populo Judaico, tàm viros, quàm mulieres unà cum parvulis multis deprehenderent, qui diem Sabbathi ibidem celebrabant, Macedones igitur ad os ſpeluncæ accedentes iisdem dixerunt: egredimini inde ac Sabbathum profanate regisque mandato obtemperate, ut vivatis nec moriamini: illi verò reſponderunt: non egrediemur nec Sabbathum profanabimus, nam cælum & terra hodiè teſtes ſunt nobis, quòd in monte Sinai præceptorum legis noſtræ obſervationem ſuſceperimus, quapropter ſi vobis viſum fuerit, ut nos morte afficiatis, interficite nos, præcepto enim regis obtemperare nolumus. Philippo igitur jubente arbores ex monte cæſæ & ad os ſpeluncæ admotæ ſunt, quibus dein ignis injectus fuit, unde ſpelunca interior fumo repleta eſt, quo omnes ſimùl extincti ſunt.

CAP.

(7.) Confer hic Joſippi Epitom. pag. 12.

(8.) Vid. 1. Maccab. cap. 2. v. 31. & ſeqq. ac Joſeph. Antiqu. l. 12. c. 8.

CAP. VIII.

וילך משם פוליפוס ושרי המלך אל מתתיהו הכהן בהר המודעית וימצאוהו חגור כלי קרב ואחיו ובניו עמו ומתי מעט מעדת ישראל החסידים כי הלכו שאר אחיהם להביא את נשיהם וטפם בהר המודעית ולהתחזק שם ולהתאזר למלחמה · ויקדמו את מתתיהו הכהן הפקיד פוליפוס ושרי המלך אנטיוכוס בדברי שלום לאמר שמע נא מתתיהו הכהן אתה איש נכבד בעמך עשה את מצות אנטיוכוס ותחיה ולא תמות · ויען מתתיהו בגובה לבו ויאמר אני את מצות מלכי אני עושה ואתם עשו את מצות מלככם כאשר צוה אתכם · ויהבילו שרי המלך את דבריו וישחקו וילעגו עליהם ולא ענוהו דבר כי אם היו חושבים ומשתאים איכה ילכדוהו ויהרגוהו כאשר הרגו יתר החסידים · ויען אחד מהיהודים הפריצים ובני הבליעל אשר היו עם שרי המלך ויאמר תמה אני מאד משרי המלך ומחילו עד מתי תחרישו למתתיהו ולא תעשו נקמה בו אשר העיז פניו לבלתי עשות מצות המלך · ובדברו כן הפריץ וישלוף את חרבו ויחז ראש חזיר אחד ויקחהו וילך אל המזבח אשר בנה להיכל המלך אנטיוכוס לזבוח עליו וישם

POſteà Philippus regiique principes inde progreſſi ad Mattathiam, ſacerdotem, (1.) qui in monte Modaith fuit, pervenerunt, eumque armis inſtructum unà cum fratribus ac filiis ſuis paucisque piis ex populo Judaico deprehenderunt, quia cœteri fratres abierant, ut uxores & liberos ſuos in montem Modaith adducerent & quæ ad bellum neceſſaria eſſent, ibidem pararent atque inſtructi eſſent: Philippus autem præfectus & principes Antiochi, regis, primò quidem Mattathiæ pacis conditiones obtulerunt hiſce verbis: audi, quæſò, Mattathia, Sacerdos, qui in honore & exiſtimatione es (2.) apud populum tuum, obtempera regis Antiochi mandato, ſic vitam ſervabis mortemque evitabis: ſed Mattathias excelſo reſpondens animo: ego, inquit, præceptum regis mei facio, vos regis veſtri mandatum exequimini, ſicuti is vobis præcepit; hæc ejus verba cùm regii principes audiſſent, contemptui illa habuerunt & riſu ac ſubſannatione exceperunt nec ullo ea reſponſo dignati ſunt, quia id ſolùm agebant ac moliebantur, quanam ratione illum caperent & interimerent, prout cœteros pios interfecerant; unus verò ex improbis illis Judæis, filiis nequam, (3.) qui cum regiis principibus erant, dixit: valdè miror, quòd vos, regis principes ejusque milites tamdiu taciti ſedeatis & Mattathiam, qui mandato regis adeò præfractè obtemperare recuſat, inultum ſinatis, hæc cùm dixiſſet, improbus iſte evaginatò gladiò caput porci præcidit idque ſuper altare, quod in templo regis Antiochi exſtructum erat, in ſacrificium obtulit & ſuprà aram poſuit

(1.) Confer. Egeſipp. de Bell. Jud. ſeu Excid. Hieroſol. lib. 1. cap. 1.

(2.) Con entit ferè hic Joſippi Epitome pag. m. 13. & ſeq.

(3.) Vid. 1. Maccab. c. 2. v. 23. & Joſeph. Antiq. l. 12. c. 8. confer. etiam Joſippi Epitom. p. 14. & ſeq.

וישם את ראש החזיר על המזבח ויקטר
אותו לפסילי אנטיוכוס ולצלמיו ויעלהו
על המזבח ההוא וישרפהו במשפט
העולות אשר היו נקרבות על מזבח הקד׳
ומתתיהו צופה מתוך ההר ויראה׃ וירא
מתתיהו את מעשה הפריץ ויקנא לאלהיו
ויקצוף ותבער בו חמתו וישלוף חרבו
וידלג על המזבח ההוא ויכה את הפריץ
בחרבו על צוארו ויגבה את ראשו לעוף
השמים למעלה ויפול הראש לפני שר
המלך אשר נגש לדבר עם מתתיהו וגופו
נפל על המזבח אשר היה עומד עליו
להקטיר וישרף באש בו עם גוף החזיר׃
ואת השר שר׳ העומד שם הכה מתתיהו
בחרבו ואת יתר השרים שהיו אתו
הניס ורבים מהמונם אשר שם הפיל׃
ויתקע מתתיהו בשופר ויזעק את עם
יהוד׳ לבוא אליו ויתן אות מלחמ׳
וגבורה הוא מתתיהו הכהן הגדול אשר
חרף יד החלה במלכי יון והוא אשר
צוה את ישראל להלחם בשבת והוא
יעמד לנו מליץ והוא אשר עמד להושיע
מיד מקדון בימים ההם׃ והוא כתו׳
עוד

poſuit illudq; in honorem idolorum Antiochi ejusque imaginum adolevit atque eodem ritu, quo ſacrificia ſuprà ſanctum altare offerri ſolebant, incendit, Mattathia, qui in monte erat, inſpectante atque oculis ſuis cernente; Mattathias autem, cùm improbi iſtius factum videret, Zelo Dei & irâ commotus gladium eduxit & ad altare proſiliens improbum iſtum interemit (4.) atque caput cervice abſciſſum volucribus cœli in ſublime expoſuit, quod poſteà ad pedes regii principis, qui acceſſerat, ut cum Mattathia loqueretur, provolutum eſt; ipſum verò improbi iſtius truncum corpus ſuprà altare, juxtà quòd ille ſacrificaturus ſteterat, cecidit & ſimùl cum corpore porci igne conſumptum, fuit, Principem quoque (5.) ibidem ſtantem gladio interfecit Mattathias, atque cœteros principes, qui cum illo erant, in fugam vertit multosque ex eorundem ſatellitibus, ibidem ſtantibus, interemit populumque Judaicum tubæ clangore convocavit, ut ad ſe veniret, hoc belli & fortitudinis ſignum ab eo datum fuit, hic eſt ille Mattathias, Summus Sacerdos, qui primus Græcorum regno ſeſe oppoſuit, is ipſe populo Iſraëlitico præcepit, ut die Sabbathi (6.) bellum gererent, hic ſeſe interceſſorem (7.) pro nobis conſtituit, denique is ipſe fuit, qui populum Judaicum à Macedonum gente tunc temporis liberavit, prout amplius in libro ſexto, qui verus Joſippi liber eſt, quem Joſephum, Sacerdotem, Gorionis, Sacerdotis

(4.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 15. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

(5.) Hunc Appellem, ſeu, ut alii codices, Appollonium fuiſſe dictum ſcribit Joſephus Antiqu. lib. 12. c. 8. in Joſippi Epitome pag. 16. refertur, quod ipſe Philippus à Mattathia interfectus ſit: ſed Joſephi narrationem veriorem puto.

(6.) Vid. Joſephi Antiq. l. 12. c. 8. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

(7.) Sic dictionem מליץ, quæ hic habetur, vertere volui, communiter interpretantur: oratorem, legatum, interpretem, confer. Geneſ. c. 42. v. 23. & 2. Paralipom. cap 32. v. 31. ac Eſai cap. 43. v. 27. ibique R. Salom. & LXX. interpretes Munſterus locum hunc ita tranſtuliſſe (Mattathiam ſcil.) rationem redditurum pro nobis, poſſes etiam dictionem hanc Græco μεσίτης vocabulo hic non incommodè exprimere, huc facit 1. ad Timoth. cap. 2. v. 5 & ad Galat. c. 3. v. 19. ſic Chriſtus, mediator noſter, advocatus & interceſſor eſt apud Deum patrem, ὃς ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, ad Rom. c. 8 v. 34. vid. infr. l. 5. c. 7. num. 6. & c. 38. n. 3. it. l. 6. cap. 20. n. 19.

עוד על הספר הששי הוא ספר יוסיפון
באמרת הנקרא בשם יוסף הכהן בן
גוריון הכהן· ויצא מתתיהו מבצרון
ובניו החמשה עמו ועמהם עדה מהחסידים
גדולה מאד· וירדפו מהרה וירדפו
אחרי הפריצים הפריצים ואת החטאים
והמחטיאים את ישראל ויכום ויכתום עד
בלי השאיר להם שריד ופליט בארץ·
וימולו כל הילדים הנמצאים או בעם
יהודה וישראל ויעש ה' תשועה גדולה
לישראל על ידו·

tis filium vocant, ſcriptum reperitur. Mattathias itaque & quinque (8.) filii ejus ac prætereà magna piorum (9.) turba ſimùl cum illis ex locis munitis egreſſi relicto monte in planitiem deſcenderunt atque improbos illos graſſatores, qui populum Iſraëliticum ad peccandum induxerant, perſecuti ſunt eosque ita conciderunt & attriverunt, (10.) ut nullæ iisdem ſupereſſent reliquiæ & effugia in terra Judaica; pueri autem omnes, qui tunc temporis in populo Judaico & Iſraëlitico reperiebantur, circumciſi fuerunt, (11.) ſic Deus Iſraëlitis magnam ſalutem per Mattathiam attulit.

CAP. IX.

ויקרבו ימי מתתיהו למות ויקרא אל
חמשה בניו ויחזקם ויאמצם בדבריו
ויאמר להם בני אני ידעתי כי עתה
יתגרו מלחמות גדולות ביניכם על אשר
קמנו תתעורר להלחם בעד עמנו ובעד
יתר פליטתינו ובעד ערי אלהינו ועתה
בני קנאו קנאת אלהיכם וקנאת מקדשו
ולא תגורו מן המות כי אם תמותו
במלחמת ה' תקבלו שכרכם והייתם
בארץ החיי' עם אבותינו גם כי תנחלו
חלק ונחלה בגורל חלקם כי כל אבותינו
קנאו

MAttathias autem morti vicinus (1.) quinque filios ſuos convocavit iisque animum addidit (2.) hiſce verbis: Ego, ô filii mei, probè novi, quòd atrociſſima jam vobis inſtent bella, quia pro populo noſtro ejusque reliquiis, quæ adhûc ſuperſunt, & pro urbibus Dei noſtri arma cepimus, nunc itaque, filii mei, Zelo ergà Deum veſtrum ejusque Templum animati mortem nequaquam timete, ſi enim in præliis Domini occubueritis, mercedem veſtram accipietis & in terra viventium cum patribus noſtris eritis & in ſorte hæreditatis illorum vos quoque partem ac poſſeſſionem accipietis, omnes enim patres noſtri Zelum ergà Dominum habuerunt, Deus quoque noſter iisdem gratiam

(8.) Eorum nomina vid. 1. Maccab. c. 2. v. 2. & ſeqq. ac Joſeph. Antiq. lib. 12. c. 8. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 1. vid. & ſupr. h. lib. cap. 7. num. 5. & Joſipp. Epitom. pag. 16.

(9.) Hi Aſidæi juxtà Hebr. חסידים vocantur ab Egeſippo lib. 1. de Bell. Jud c. 1. confer. & ſupr. h. l. 3. cap. 7. n. 6. & infr. cap. 13. n. 1.

(10.) Vid. Joſippi Epitom. dict. pag. 16.

(11.)) In eod. Joſippi Epitome pag. 16. additur, quòd Mattathias etiam templum Hieroſolymitanum purgaverit & Dei cultum reſtauraverit.

(1.) Vid. 1. Maccab. c 2. v. 49. & ſeq. ac Joſeph. Antiq. l. 12. c. 8 & Egeſipp. de Bell. Jud. l. 1. cap. 1. ac Joſippi Epitom. pag. 17.

(2.) Exhortatio Mattathiæ ergà filios ſuos paulo prolixior habetur 1. Maccab. cap. 2. confer. & Munſter. hic in not.

Digitized by Google

קנאו ליי׳ ויתן להם אלהינו חן וכבוד
והלא תדעו כי פנחס אבינו על קנאתו
לאלהי ישראל בהרגו את זמרי עם
המדינית קבל ברית מלח עולם והורת׳
כהנתו לו ולזרעו אחריו ברית עולם
תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני
ישראל ויי׳ אלהינו על כבה נשאו על
כל בני אהרן אבינו הראשון ויתן לו
את בריתו שלום גם כל אבותינו אשר
קנאו לאלהינו נתן אלהים שכרם וימצאו
חן בעיני יי׳ ועתה בני חזקו ואמצו
ואל תראו ואל תערצו מפני הגוים
הטמאים האלה׳ כי הם יבטחו בכחם
הכלה ובגבורתם הספה ואתם תבטחו
בכח יי׳ אלהינו אשר לא יכלה ובעוז
גבורתו אשר לא תסוף׳ גם כי הם
יבטחו ברוב גדודיהם וחילם ואתם תבטחו
ביי׳ אשר אתו אומץ הכח להושיע ברב
או במעט ושקר כח הסוס לתשועה
כי ליי׳ התשועה׳ הקבצו בני והיו
כאיש אחד ובלב אחד וקנאו לאלהי
ישר׳ כאשר עשו אבותיכם החסידים ויי׳
אלהי מעוזכם הוא יתן פחדכם ומוראכם
על אויביכם׳ ויקרא לשמעון בנו הגדול
ויצוהו ויאמר אליו בני אני ידעתי כי
נתן יי׳ חכמה ודעה בלבך ועתה הטיב׳
ברצון שלם את עצתך לעצמך ולעם
הקדש ואל נא תחשוך עצמך ועצתך
מאת העם הזה והיית לאחיך לאב ואליך
ישמעו

tiam atque gloriam dedit, annon cognitum vobis eſt, quòd Pinehas, (3.) pater noſter, qui Zelo Dei Iſraëlis animatus Zimrim cum Midianitide interfecit, in æternum fœdus receptus ſit & tàm ipſi, quàm illius poſteritati ſacerdotium perpetui pacti nomine datum ſit, quia Zelum pro Deo ſuo ſuſcepit eumque hac ratione populo Iſraëlitico placatum reddidit, quare etiam Dominus, Deus noſter, eundem omnibus Aaronis, primi parentis noſtri, filiis prætulit illumque pacis fœdere ſibi junxit, Deus quoque patribus noſtris, qui Zelum pro eo habuerunt, mercedem præſtitit illosque in gratiam ſuam recepit; nunc itaque, filii mei, viros vosmet præſtate ac fortem gerite animum nec metuite aut formidate gentes illas impuras, hæ enim in viribus ſuis, quæ fluxæ ſunt, & in potentia ſua, quæ vana eſt, ſpem habent repoſitam, vos autem potentiæ Divinæ, quæ nunquam deficit, ejusque præſtanti fortitudini, quæ nunquam finitur, confidite, illæ in multitudine copiarum ſuarum atque militum ſperant; vos autem in Deo, qui tàm multis, quàm paucis copiis ſervare poteſt, fiduciam reponite, nam robur equi ſæpè fallit (4.) nec ſaluti eſt; à Domino verò ſalus venit, (5.) concordes eſtote, filii mei, atque unanimes Zelumque pro Deo Iſraëlis gerite, prout pii patres veſtri fecerunt, ſic Dominus Deus, fortitudo veſtra, hoſtes veſtros metu & pavore conſternabit. Poſteà Simeonem, filium ſuum, natu maximum, vocavit eumque ſic allocutus eſt: novi, mi fili, quòd Dominus ſcientiam ac ſapientiam cordi tuo indiderit, nunc itaque prompto animo & te & populum ſanctum conſilio adjuva nec temet conſiliumque tuum populo iſti ſubtrahe; fratribus autem tuis ſis parentis loco, ipſique in omnibus tibi obtem-

(3.) De quo vid. Numer. cap. 25. verſ. 7. & ſeqq. ibique R. Salom. not.

(4.) Vid. Pſalm. 33. v. 17. ad quem hic reſpicitur.

(5.) Vid. Proverb. cap. 21. verſ. 31. qui locus hic allegatur.

וישמעו לכל דבר כי עצה וחכמה וגבורה נתן בך יי׳ אלהינו׃ ויאמר עוד מתתיה קראו לי את יהודה בני ויקראהו אליו ויעמוד לפניו׃ ויאמר לו בני יהודה הנקרא שמך מכבאי על׳ גבורתך שמע לעצתי ובכל אש׳ תפנה תשכיל ותצליח אני ידעתי כי איש מלחמות אתה והאלהים נתן בך כח וגבורה ולבך כלב האריה אש׳ לא ימס ולא יגור׃ ועתה כבד את יי׳ מכחך אשר נתן לך כי ממנו הכל וצא ולחום את מלחמותיו בלתי עצלה ואל תתעצל ללכת בכל רוח ובכל פאת במזרח ובמערב בצפון ובדרום בארץ הקדושים לקחת נקמה מיד הגוים המטמאים אותה והיית לעם הקדש שר צבא ולמשוח מלחמה׃ ויען יהודה את אביו

obtemperent, (6.) Dominus quippe, Deus noſter, conſilio, ſapientiâ ac fortitudine te inſtruxit. Dein Mattathias ampliùs dixit: vocate mihi Judam, filium meum, (7.) qui, quùm vocatus coràm ipſo ſtetiſſet, eundem ſic allocutus eſt: Jûda, mi fili, qui nomine tuo Maccabæus (8.) propter fortitudinem tuam vocaris, audi conſilium meum, ſic in omnibus, quæcunque aggreſſus fueris, prudens ac felix eris, novi, quòd vir bellicoſus ſis, quodque Deus robur ac fortitudinem tibi dederit & quòd cor tuum ſit inſtar leonis, qui non formidat nec metuit, nunc itaque fortitudine hac tua, quam Dominus tibi dedit, eundem honora, ab illo enim omnia proveniunt, egredere igitur & bella ejus impigrè gere ac ſine mora ulla ad omnes terræ ſanctæ angulos atque oras, orientem, occidentem, ſeptentrionem ac meridiem verſùs proficiſcere gentesque, quæ illam polluunt, ulciſcere & in ſancto hoc populo ducis & imperatoris bellici (9) munere fungere, ad hæc Judas

(6.) Sive: audiant, alluditur autem hic in Hebræo ad nomen Simeonis, quod audicum & obedientiam denotat.

(7.) Confer. Egeſipp. de Bell. Jud. ſeu Excid. Hieroſol. lib. 1. cap. 1. ac Cornel. Gualterus in Ejusd. Egeſippi Præfat. ubi principum & Pontificum ſeriem poſt mortem Jechoniæ regis recenſet.

(8.) Hebr. מכבאי, ita hic apud autorem noſtrum; Munſterus ſine א legit: מכבי, unde autem vox iſta Hebraica derivetur, non conſtare ſcribit idem Munſterus hic in notis ſuis, neque enim in Hebraiſmo aut Chaldaiſmo כבא vel מכב aut ככב invenitur ſignificare fortitudinem; quòd autem Simeon & poſteri ejus usque ad Herodem, Idumæum, Maccabæi vocentur, id non eſt à Jehuda Maccabæo, cum ab eo non deſcenderint; ſed propter fortia & egregia facta nomen iſtud retinuerunt, Hebræi conſtanter eos vocant Haſmonæos; nonnulli nomen iſtud per abbreviaturam, quæ ר״ת abpellatur, Judæ inditum ex eo putant, quia ejus teſſera militaris fuerit dictum illud: מי כמוך באלים יהוה i. e. quis ſicut tu inter Deos, ô Domine, ubi ſingulæ litteræ initiales conjunctæ efficiunt מכבי, confer. Buxtorf. in Abbrev. & Fuller. lib. Miſcell. Sacr. 2. cap. 23. vid. & ſupr. h. lib. 3. c. 7. num. 3. & n. 14. h. cap. alia nominis iſtius ratio adducitur in libro Precum Jud. part. 2, p. m. 47. b. med. editionis Amſtel. in Quarto.

(9.) Ita hic Latine exprimere volui משוח מלחמה i. e. unctum belli vel ad bellum, Gloſſa Judaica ad hunc locum ita notavit: mos fuit apud patres noſtros, ſtante adhuc templo, ut duo Pontifices ungerentur, alter ſummus fuit Sacerdos, ſicuti in lege ſcriptum reperitur: & ſummus Sacerdos ex fratribus ejus &c. alter fuit unctus ad bellum משוח מלחמה, hic ſemper cum populo Iſraëlitico in bellum profectus eſt, contra hoſtes atque Urim & Tumim arcamque fœderis ſecum portavit, ejusmodi ducem ſeu imperatorem Mattathias hic conſtituit filium ſuum, Judam Maccabæum, qui propterea dictus eſt משוח מלחמה, hactenus Gloſſa illa, confer. & infr. h. lib. 3. cap. 13. num. 14. & lib. 6. c. 19. num. 2. it. quæ Wilh. Schikard. in jure Reg. Theor. 18. fol. 140. notavit.

Digitized by Google

אביו ויאמר הנני ארוני אבי ועשיתי ככל אשר צויתני׃ ויצו ויביאו אליו את פך השמן וישפוך על ראשו וימשחהו לנגיד ולמשוח מלחמה ויריעו כל העם תרועה גדולה ויתקעו בשופר ויאמרו יחי הנגיד גם יחי המשיח׃ ויהי ככלותו מתתיהו הכהן לצור את בניו ויגוע וימת ויאסף אל עמיו׃ ויקם יהודה בנו הנקרא מכבי על שם גבורתו תחתיו מבניו לנגיד ולמשיח ויעזרוהו אחיו וכל בית אביו וכל עדת החסידים ויקברו את אביו בכבוד גדול׃ ואחרי כן לבש יהודה שריון קשקשים כגבור ויחגר את כלי מלחמות על מתניו וירד על הערלים החונים סביבות ההר אשר באו עליו ללכדו ויך בהם ח׳ אלפים ומאתים גבורי מגבוריהם וישפוט את ישראל בחרבו ויבער מהם הפריצים ויכלם וירמוס לארץ הזרים אשר בכל גבול ישראל׃ ויהוממו הרשעים מפחדו ויתבהלו כל עושי עול ממוראו והיה כי יצעק ויהי קולו כקול שאגת אריה ביום אשר ישאג לטרוף טרף וישמח כל ישראל

das patri ſuo ita reſpondit: en me paratum, Domine parens, ad omnia peragenda, quæ mihi præcepiſti; Mattathias igitur cornu (10.) oleo repletum adferri juſſit idque ſuper caput Judæ effudit (11.) atque illum in ducem & imperatorem unxit, quo facto tubarum clangor ac læta univerſi populi acclamatio exorta eſt, dicentis: vivat dux, vivat imperator! Mattathias autem, Sacerdos, cùm hæc filiis ſuis præcepta dediſſet, exſpirans diem obiit ſupremum (12.) & ad populum ſuum collectus eſt. (13.) Judas itaque, filius ejus, ob fortitudinem ſuam Maccabæus (14.) dictus, eidem in ducis & imperatoris munere ſucceſſit; fratres autem ejus & univerſa domus paterna omnisque piorum multitudo ipſi fuit auxilio; ille verò patrem ſuum magnâ funeris pompâ extulit eumque terræ mandavit. Poſteà Judas loricam induens ſquamatam, uti virum fortem decuit atque enſem lateri accingens, è monte, qui ab incircumciſis undique obſidebatur, quemque ipſi in ſuam redigere poteſtatem conabantur, deſcendit factoque in illos impetu octo millia ac ducentos viros fortiſſimos interemit: ſic populum Iſraëliticum gladio ſuo tutatus eſt, (15.) eumque ab improbis repurgavit, & alienigenas, qui per omnes populi Iſraëlitici fines diſperſi erant, humi conculcavit atque interfecit; quapropter illius terrore impii fuerunt conſternati omnibusque improbis pavor injectus fuit, nam Judæ inclamantis vox erat inſtar rugi-

(10.) Lenticulam olei ſic communiter vertunt Hebraica: פך השמן in Joſippi Epitome pag. 17. nominatur קרן השמן, i. e. cornu olei.

(11.) Confer. Joſippi Epitom. dict. pag. 17.

(12.) Vid. Joſeph. Antiqu. l. 12. c. 9.

(13.) Illius principatus uno duravit anno, qui à conſtructione templi ſecundi fuit annus ducenteſimus & duodecimus, ita Munſterus hic in not. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 17.

(14.) Confer. id. Joſeph. dict. cap. 9. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 1. it. Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 1. vid. etiam, quæ ſupr. h. cap. 9. n. 8. notata ſunt.

(15.) Juxta Hebræum: ישפוט: judicavit, Joſephus Antiqu. l. 12. c. 9. ſcribit, Judam patri ſuo ſucceſſiſſe in gubernatione rerum anno centeſimo & quadrageſimo ſexto, regni ſcil. Græcorum, idem habetur & in Vulgata editione Latina, vid. Munſterus in Not. h. loc.

ישראל בפעלו וישישו במעשהו ויבהל העולם משמעו׳ אז נבהלו מלכים גדולים האדירים ממנו ואילי הארץ ומלכות אחזמו רעד ויצא שמו בגוים עד סוף כל הארץ׃ ויגיעו ספורי נפלאותיו מלחמותיו הנוראו׳ גבורותיו עד קצות הארץ וכאשר נאסף אל עמו הללוהו וכבדוהו כל זרע ישראל ויאמרו לאמר רוח יי׳ תניחנו וישב בסתר עליון ובצל שדי יתלונן תחת עץ החיים׃ וילך מעיר לעיר ויהרג את כל הרשעים אשר בעם יהודה המסבלים את עם ישראל׃

rugitus leonis, prædæ inhiantis. Univerſus itaque populus Iſraëliticus ob præclara illius facinora gaviſus atque lætatus eſt: cœteri autem homines ad ipſius famam conturbati ſunt & maximis ille regibus ac potentiſſimis principibus terrori fuit ejusque nomen per totum terrarum orbem inclaruit, & bellorum rerumque ab ipſo egregiè ac fortiter geſtarum fama ad fines usque terræ pervaſit; poſteaquam verò diem obiit ſupremum, (16.) omnis eum populus Iſraëliticus honore ac laudibus extulit, hoc præconio: quieſcat in ſpiritu Domini & in occulto altiſſimi ſedeat (17) atque in umbra fortiſſimi ſub arbore vitæ recumbat! ille autem, dum adhûc in vivis erat, in ſingulas urbes profectus, improbos omnes in populo Judaico, qui Iſraëlitas laceſſebant, interfecit.

CAP. X.

וישמע אפוליאנוס שר צבא מקדון את הדברים האלה ויפלא בעיניו ויאמר מי הוא זה אשר מלאו לבו למרוד על אדונינו המלך אנטיוכוס׃ ויאסוף עם רב מגבורי מקדון ויבא עמהם להלחם ביהודה ועדת החסידים ויצא יהודה לקראתו ויתגר מלחמה גדולה בין גוי מקדון ועדת החסידים ויהי בהלחמם וירא יהודה את אפוליאנוס עומד בתוך נושאי נס מקדון ודגלם׃ וירץ אליו בחמת עזו

APollonius (1.) verò, exercitus Macedonici dux, cùm ejus rei fama ad eum eſſet perlata, valdè admiratus dixit: ecquisnam iſte eſt, qui in animum induxit ſuum, ut contrâ Dominum noſtrum, regem Antiochum, arma caperet? quapropter ille collecto ex fortiſſimis Macedonibus ingenti exercitu, adverſus Judam piorumque cœtum profectus eſt, ut cum eo manus confereret; quo cognito Judas quoque copias contrâ illum eduxit, unde atrociſſimum inter Macedonicam gentem piorumque cœtum exortum eſt prælium; Judas autem, cùm in conflictu Apollonium inter eos, qui vexilla Macedonum eorumque ſigna ferebant, ſtantem conſpi-

(16.) Hæc & quæ ſequuntur usque ad finem hujus capitis in Munſteri codice non leguntur & videntur ab interpolatore Judæo adjecta eſſe.

(17.) Vid. Pſal. 91. v. 1. ad quem hic reſpicitur.

(1.) אפוליאנוס i. e. Apolianus, ſic in noſtro codice; ſed cum Munſtero legendum puto: אפולוניאוס i. e. Apollonius, ita & 1. Maccab. 3. & apud Joſephum lib. 12. Antiq. c. 10. vocatur, ac ſcribitur, Apollonium iſtum fuiſſe ducem Samariæ; in Joſippi Epitome pag. 18. nominatur פלוניאוס, ſed א ibidem præmittenda erit, confer. & Munſter. Not. h. loc. & intrà lib. 3. c. 13. n. 21.

Digitized by Google

כחו בתוך עמק המלחמה ויך במקדונים
מימינו ומשמאלו ולפניו ויפל את גבורי
מקדון כאשר יפיל הקוצר את אלומותיו
ואת עמרי קצירו ויבא עד אופליאנוס
ויכהו בחרבו וימת· ויתנו יונים ערף
ליהודה וינוסו וירדפום יהודה ועמו ויכום
מכה רב׳ ויקחו את כל שללם· ויקח
יהודה את חרב אפליאנוס וילחם בה
כל ימי חייו· וישמע עוד סרון שר צבא
מקדון את שמע יהודה ויאמר אעשה
לי שם ואלכה ואלחם ביהודה הגבור
ואאסוף את כל עמו וחילו ויבא עד בית
חורון· ויוגד ליהודה ויאמר יהודה אין
לנו להתאחר נצא אליהם ואף כי הלכו
אתנו מעדת החסידים מעמנו ואם נקוה
עד בואם הנה עתה יאמרו צרינו
אנחנו יראים מהם· וילך יהודה לבוא
אליהם כל הלילה ויהי לאור הבקר
ויראו לפניהם עם רב ועצום והמון
גדול· ויאמרו אל יהודה אנשיו ההולכים
אתו איככה נוכל להלחם בהמון הרב
הזה ואנחנו מתי מעט· ויאמר אליהם
יהודה קראו אל יי׳ והושעו כי ליי׳
המלוכה והתשועה· ויבא יהוד׳ מצד
המחנה וידלג עליהם פתאום ויתגר בם
מלחמה ויבא בתוך מחניהם ויצעק אל
יי׳ הושיעה ויבהל סרון וכל עמו וינס
וירדוף יהודה אחריו וידביקהו ויכהו גם
סלה

conſpiceret, animi fervore concitatus ſummis viribus adverſùs illum in confertiſſima hoſtium turba impetum fecit, & ab utroque latere ſimùl & à fronte Macedones percutiens fortiſſimos quoſque ex illis proſtravit, non ſecus, ac meſſor manipulos & ſpicas demetere ſolet, & ad Apollonium usque perrumpens eundem gladio interemit; (2.) quo facto Græci terga Judæis obverterunt fugamque arripuerunt: aſt Judas ejusque populus eosdem perſecuti maximam illis cladem intulerunt omnique eorum prædâ potiti ſunt; Judas verò Apollonii gladium nactus eo per omne vitæ ſuæ tempus in bello uſus eſt. Verùm Serón (3.) exercitus Macedonici (4.) dux, cùm Judæ fama ad illum perlata eſſet, dixit: faciam mihi nomen & cum fortiſſimo Juda prælium inibo, quapropter univerſo populo ſuo ac militibus congregatis ad Bethoron usque progreſſus eſt; Judas verò, cùm id ei nuntiatum eſſet, dixit: haudquaquam nobis cunctandum eſt, egrediamur adverſùs eos, etiamſi nonnulli fratrum noſtrorum è cœtu piorum abierint, ſi enim, donec illi hûc redierint, exſpectaverimus, hoſtes noſtri factum iſtud ignaviam interpretabuntur & ipſorum metu id fieri dicent: quamobrem Judas, ut illos repentè invaderet, tota illa nocte iter fecit, illuceſcente autem die populum ingentem ac validum vidit, & maximam vim hominum conſpexit; tunc viri illi, qui cum Juda venerant, ei dixerunt: quomodo adverſùs copias haſce tàm numeroſas pugnare poterimus nos, qui pauci admodùm ſumus? Judas autē iisdem reſpondens: invocate, inquit, Dominum, is vos ſervabit, nam penes illum regnum eſt ac ſalus; his dictis Judas hoſtium aciem à latere repentè adortus prælio cum ipſis dimicavit & in media illorum caſtra perrumpens clamavit:

(2.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 18.

(3.) Vid. 1. Maccab. c. 2. v. 13. & Joſeph. Antiq. l. 12. c. 10. hunc Seronem inferioris Syriæ ducem fuiſſe idem ſcribit Joſephus dict. loc.

(4.) Hebr. מקדון, ſic in noſtro codice; ſed Munſterianus habet: ארם i. e. Syriæ, quæ lectio etiam alteri præferenda videtur, vid. num. antec. 3.

סלח את כל אבירי מחנהו ויפל מהם
פגרי מתים רבי׳ ויפל פחד יהודה על
כל העמים׃

mavit: penes Deum ſalus eſt; hinc Seron ejusque exercitus omnis conſternatus & in fugam conjectus eſt, dein Judas Seronem perſequens comprehendit eumque interfecit & fortiſſimum quemque ex illius militibus proſtravit, humumque multis interemptorum cadaveribus replevit, ac terrorem omnibus gentibus (5.) injecit.

CAP. XI.

וישמע אנטיוכוס המלך את הדברים
האלה ויקצוף מאד ויאסף את כל עמו
ואת המון כל הגוים אשר החת ממשלת
ידו עם רב העצום מאד ויחלק את כל
עמו החילו ויקח לו את חצי החיל וילך
אל ארץ פרס כי אז פשע גוי פרס
מתחת יד מקדון בשמעם כי פשע עם
יהודה באנטיוכוס׃ ואת חצי החיל נתן
אל ליסיאה והוא היה איש גדול
ממשפחת המלך מזרע המקדונים ויצוהו
ויאמר לו אתה ידעת את כל אשר עשה
לי יהודה בן מתתיה ואשר עשה לשני
שרי הגדולי׳ אשר היו לי בכל ארצי
לעזר ולהועיל בכל מלחמה ואשר עשה
לצבאותיהם׃ ועתה לך והכית את כל
ארץ יהודה והחרבת את עריה׳ והנה
עמך מלך אנאטפטור בני ואני אלך אל
ארץ פרס ואגרש את גוי פרס הח׳ אשר
פשע׃

ANtiochus autem rex, cùm hæc audiſſet, irâ commotus (1.) univerſum populum ſuum omnesque gentes, quæ ſub imperio ejus erant, collegit, maximas ſanè ac validiſſimas copias, totamque multitudinem atque exercitum dividens dimidiam quidem illius partem ipſe secùm in Perſiam duxit; (2.) (nam Perſarum gens, cùm audiſſet, populum Judaicum contrà Antiochum arma ſumpſiſſe, à Macedonum defecerat imperio) alteram verò partem Lyſiæ, qui magnæ vir autoritatis (3.) ac regiæ cognationis ex gente fuit Macedonica, tradidit, eique mandata dedit hiſce verbis: notum tibi eſt, quid Judas, Mattathiæ filius, adverſùs me duosque duces meos præſtantiſſimos (qui mihi in univerſa ditione mea auxilio erant atque emolumento) & adverſùs eorundem copias perpetraverit; nunc itaque omnem Judæorum terram devaſta eorumque urbes everte, en filius meus, rex Eupator, (4.) tecum erit; ego verò in Perſiam proficiſcar, exterminaturus incolas ejus, quia à me defecerunt. Antiochus itaque rex in Perſiam belli gerendi cauſa abiit; Lyſiam verò, filii ſui nutricium, (5.) reliquit

(5.) Hebr. אשר תחת ממשלתם i. e. quæ ſub eorum imperio erant, ita in Munſteri codice hic additum eſt.

(1.) Vid. 1. Maccab. c. 3. v. 27. & Joſeph. Antiq. l. 12. c. 11.

(2.) Anno centeſimo quadrageſimo ſeptimo, ita Joſephus dict. lib. 12. c. 11.

(3.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 18.

(4.) De hujus rebus geſtis vid. 2. Mac. b. c. 10. v. 10. & ſequ. it Joſeph. lib. 1. de Bel. Jud. c. 1. confer. & cap. ſeq. 12. n. 20.

(5.) Munſterus dictionem: אומן quæ hic in Hebræo habetur, vertit: pædagogum.

Digitized by Google

פשע בי׳ וילך אנטיוכוס המלך אל
פרס להלחם בה׳ ויעזוב המלך את
ליסיאה אומן לבנו ללכת להלחם בארץ
יהודה׃ ויבחר ליסיאה את טולמיאוס
ואת ניקנור ואת גריגוריאוס ללכת עמו
המה אנשים גבורים ויסע ליסיאה
ממקדוניאה עם ג׳ השרים הגבורים
הנזכרים ללכת הלוך ונסוע עד בואם
אל גבול ארץ יהודה׃ ויהי בקרבם אל
הארץ ההיא וישלח ליסיאה עם ג׳ הגבורים
הנזכרים ללכת הלוך ונסוע עד בואם אל
גבול ארץ יהודה ומ׳ אלף איש בחורים
רגלים עושי מלחמה ושבעת אלפים
פרשים׃ ויפקד עליהם את השר ניקנור
ויצום ללכת להלחם ראשונה עם יהודה׃
והוא שב למקדונים כי אמ׳ לא יספק
עפר ארץ יהודה לרגלי סוסי החיל אשר
שלחתי ולמה אשב פה׃ ויתחברו
אליהם עוד כל חיל ארם וכל חיל פלשת
ויבואו כלם אל ארץ יהודה להשחיתה׃
וישמע יהודה וכל זקני ישראל עמו את
הדבר הזה ויתאבלו ויקראו צום וילבשו
שקים וישימו עפר על ראשם ויצעקו אל
יי׳׃

quit eique præcepit, ut in Judæorum terra bellum gereret. Quapropter Lyſias, cùm expeditionis illius comites Ptolemæum, (6.) Nicanorem, (7.) ac Gregorium, (8.) viros fortiſſimos, elegiſſet, è Macedonia cum tribus hiſce principibus præſtantiſſimis profectus eſt, ac caſtris ſubinde motis tandem ad fines terræ Judaicæ pervenit: cùm igitur non procùl à regione illa abeſſent, Lyſias cum tribus illis viris fortiſſimis 40000. pedites (9.) ac 7000. equites, lectiſſimos juvenes, miſit, ut Judæorum terram invaderent, eisque Nicanorem, principem, præficiens præcepit, ut quamprimùm cum Juda prælium inirent; ipſe verò in Macedoniam reverſus eſt, quia ſecùm cogitaverat, certè terræ Judaicæ pulvis haud ſufficiet ungulis equorum exercitus illius, quem eò miſi, cur itaque hic otioſus ſedeam? prætereà copiis iſtis acceſſit quicquid erat virium in Syria ac Palæſtina, hæ omnes copiæ ſimùl ad vaſtandam Judæorum terram venerunt. Judas verò cunctique ſeniores populi Iſraëlitici, cùm id audiſſent, in maximo fuere luctu, atque jejunium indixerunt, & ſaccos (10) induti cineribusque capita conſperſi ad Dominum clamârunt; Jejuniô autem peractô Judas univerſum recenſuit populum, eisque tribunos, (11.) centuriones, quinquagenarios principes (12.) ac decuriones (13.) præfecit & exercitum in campum eduxit, ut Macedonum genti obviam iret: poſteà in

caſtris

(6.) Hic Maron cognominatur 2. Maccab. c. 10. v. 12. item, Dorymenis filius, 1. Maccab. c. 3. verſ. 38. vid. & Joſeph. Antiq. l. 12. c. 11.

(7.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 19. & ſeq.

(8.) Hic Gorgias dicitur dict. lib. 2. Maccab. 10. v. 14. & 1. Maccab. c. 3. v. 38. ſic etiam Munſteri codex Hebræus legit: גורגיאס it. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11. in Joſippi Epitom. p. 19. nominatur בגריס i. e. Begris; ſed dubio procul ibidem corruptum eſt nomen, vid. cap. ſequ. 12. num. 1. ibique not. & infrà h. lib. cap. 19 num. 1.

(9.) Conſentit Joſephus dict. libr. 12. c. 11. vid. tamen Joſippi Epitom. p. 19.

(10.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11. it. 1. Maccab. c. 3. v. 45. & ſeqq.

(11.) Sive: Chiliarchas, hi enim ſunt שרי אלפים, i. e. principes ſuper mille, quæ verba hic habentur.

(12.) Sic interpretor hic: שרי חמשים, Græci: πεντηκοντάρχας, pentacontarchos, qua voce autor Vulgatæ uſus eſt 1. Maccab. 3. v. 55.

(13.) Seu: Decarchos, vel, uti Munſterus vertit: decanos.

וי׳׳ ויהי אחרי הצום ויפקוד יהודה את כל עמו וישם עליהם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרות׃ ויצא יהודה עם הצבא ללכת לקרא׳ מחנה גוי מקדון ויצו ויעבירו קול במחנה לאמ׳ מי האיש אשר נטע כרם ואשר בנה בית חדש ואשר ארש אשה והיא או הוא רך הלבב ילך וישוב לביתו׃ וישובו מן העם הרבה כי רך לבבם לשמוע קול ההמון הרב הבא עם המקדוניי׳ וישארו עם יהודה ז׳ אלפים איש בחור מבחורי ישרא׳ כלם גבורי מלחמה אחד למאה ופניהם לא יסובו מפני כל חיל׳ ויסעו משם וילך יהודה לקראת ניקנור וניקנור הביא עמו ממקדון סוחרים הרבה ויחפוץ למכור להם נערים ונערות מיהודה כי חשב לשבות שביה רבה מארץ יהודה׃ ויבואו בגאות גדול לקראת יהודה׃ ויהודה הלך לקראתו בשפלות וברעדה מלבו כי היה בוטח ביי׳ אלהי ישראל כי אמ׳ הוא אלהי השועתי והוא יהיה לעזרתי׃ ויצא יהודה מבין עדת החסידים אשר עמו לצד אחד ממחנהו ויפל על פניו ארצה ויצעק אל יי׳ ויאמר אלהי האלהים הנשגב והנורא אשר מולך מימי קדם ומאז ועד עתה תמשול׃ ואתה הוא המעורר מלחמות והמשבית מלחמות וביד

caſtris præconis voce proclamari juſſit: (14.) quisnam eſt ex vobis, (15.) qui vineam plantavit novamque exſtruxit domum ac fœminam ſibi deſponſavit, aut quisnam timidus eſt animoque parùm forti? (16.) is abeat domumque revertatur; tunc multi è populo reverſi ſunt, quia ingentis illius multitudinis, quæ cum Macedonibus adventârat, ſtrepitum præ animi timiditate audire non poterant, ita, ut 7000. tantummodò viri (17.) lectiſſimi è juventute Iſraëlitica cum Juda remanerent, qui omnes bellicoſiſſimi erant, unus contrà centum, quos nullus inceſſebat pavor cujuscunque exercitus. Judas igitur caſtris inde motis Nicanori obviam progreſſus eſt: Nicanor autem multos ſecum adduxerat è Macedonia mercatores, (18.) eô animô, ut pueros puellasque Judaicas illis venderet, multos enim captivos è terra Judaica ſe abducturum ſperabat, quapropter hoſtes maxima tumidi ferociâ contrà Judam perrexerunt; Judas autem animo quidem humilis ac pavens, ſed in Domino, Deo Iſraëlis, ſpem ponens obviam eis proceſſit, dixerat enim: hic Deus ſervator meus eſt, is mihi auxilio erit; poſteà ipſe, relicto piorum, qui ſecum erant, cœtu, ſeorſùm à caſtris humi in faciem procidit & ad Dominum clamans ſic oravit: Deus Deorum, excelſe ac terribilis, qui jam inde ab initio imperâſti & ad hoc usque tempus regnas, tu ſuſcitas bella eaque finis, in manu tua facultas eſt ac potentia extollendi ac deprimendi, propter miſericordiam tuam magnam reſpice nos atque iſtam hoſtium ſuperbiam coràm humili populo tuo, qui gratiæ tuæ confidit, comprime, tu enim populos nobis ſubjicies (19.) ac gentes ſubter pedes noſtros ſternes. Poſtquàm

(14.) Confer. Joſippi Epitom. pag. mih. 19.
(15.) Vid. Deuter. c. 20. v. 5. & ſeq. it. 1.
(16.) In Hebræo: רך לבב i. e. mollis corde, Ital. codardo.
(17.) Et quingenti, ת״ק, ſic in Joſippi Epitome hic additur, vid. ibid. pag. 19.
(18.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11.
(19.) Reſpicitur hic ad Pſalm. 47. v. 4. & Pſalm. 18. v. 48. ubi quoad ſignificationem verbi תדבר vid. Commentar. imprimis R. Salomonis Not. ibid.

quàm Judas orationem hanc ac preces finivit, Sacerdotes ſacras inflârunt buccinas, populusque magnum excitavit clamorem; Judas autem in prælium atque aciem Nicanoris irruens (20) magnam ibidem edidit ſtragem, nec hoſtes illius impetum diutius ferre potuerunt, ſed in fugam verſi ſunt, quos Judas cum copiis ſuis perſecutus ſubinde cædendo ac proſternendo novem millia (21.) fortiſſimorum Macedonum, Syrorum ac Palæſtinorum veſpere illo interfecit; dein Judæi à cæde hoſtium reverſi omni eorum prædâ atque aurô, quod mercatores ad coëmendos pueros puellasque Iſraëliticas ſecum attulerant, potiti ſunt, quæ poſtmodùm ſpolia inter pauperes diſtribuerunt, & in loco pugnæ Sabbathum celebrârunt, nam prælium iſtud ſexto die commiſſum fuit.

ומידך כח וגבורה לרומם ולהשפיל לכן
ברחמיך הרבים פנה אלינו והכנע את
הגאוה הזאת לפני עמך השפל הבוטח
בחסדך הגדול כי אתה הוא אשר הרבר
עמים הרתיתנו לאומים תורת וגליתו·
ויהי אחר תפלת יהודה וצעקתו ויתקעו
הכהני' בחצוצרות הקדש ויריעו העם
תרועה גדולה וידלג יהוד' למלחמה ויך
יהודה במחנה ניקנור מכה רבה וינוסו
גדודיו מפניו וירדוף יהודה אחריהם
הלוך והכות וישפוך הוא ואנשיו בערב
ההוא דם תשעה אלפים גבורים ממקדוני'
ובני ארם ופלשת וישובו ויקחו את כל
שללם ואת הזהב אשר הביאו הסוחרים
•עמם לקנות נערים ונערו' מישר' ויחלקו
השלל ההוא לעניים· וישבתו שם במקום
המלחמה כי ביום הששי היתה המלחמה
הזאת·

CAP. XII.

EXinde Judas caſtra movens, duobus fortiſſimis Macedonum principibus, qui provinciæ Syriæ præerant, Bachidi (1.) nimirùm ac Timotheo, obviam progreſſus eſt, cum quibus (2.) atro-

ויעבור משם יהודה וילך לקראת ב'
גבורים מגבורי מקדון אש' היו פקידים
על ארץ סוריא והם בגרס ותמתיאוס
וירדוף

(20.) Hæc paulo aliter referuntur 1. Maccab. cap. 4. v. 1. & ſeqq. it. Joſephi Antiq. l. 12. c. 11. ubi idem, quod hic, præprimis quoad numerum cæſorum, legitur.

(21.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 20. vid. & 1. Maccab. c. 4. v. 15. ac Joſeph. Antiq. dict. lib. 12. cap. 11. ubi 3000. hoſtium occubiſſe narratur; Munſterus in notis ad hunc locum, ut autores conciliet, ſcribit duas pugnas, quas Judas cum hoſte habuit, uno numero hic ab autore noſtro abſolvi, in prima cecidiſſe 3000. in ſecunda 5000. (fortè legendum 6000. ut numerus 9000. qui hic apud autorem noſtrum habetur, compleatur) vid. 2. Maccab. cap. 8. v. 24.

(1.) Ita juxta Munſteri codicem, ubi בכירס habetur, vertere volui, cui & 1. Maccab. c. 7. v. 8. & 19. conſentit, nam quod hic habetur nomen, בגרס, corruptum eſt ac pro ר ſive Reſch legendum erit ד Daleth, interjecto, hoc modo: בכידס, quanquam Munſteriana lectio præferenda videatur, confer. quæ de nominibus corruptis c. antec. 11. n. 8. dicta ſunt.

(2.) Sic locum hunc, qui hic omiſſus eſt, ſupplere volui

בימי הקיץ לחום השמש וישאוהו עבדיו
על שכמם מעט כי לא יכול לרכוב׃
וישליכוהו ארצה וינוסו מעליו כי לא
יכלו לגשת אליו מפני הריח הרע היוצא
מבשרו הנבאש ויאמר איש אלהים הלא
במשפט באה המכה הזאת לאיש הזה
כי הוא היה מחרף את אלהי כל ויהי
אויב לאלהי השמים ויהי כאשר נלאו
כל אנשי החיל מאנטיוכוס מריח רע
היוצא מבשרו וידע כי יד יי׳ נגעה בו
וישפל ויכנע ויאמר צדיק הוא יי׳ המשפיל
גבוהים אש׳ השפילני והכניעני רשע
כמוני היום הזה תחת אשר עשיתי רעות
גדולו׳ לעמו ולחסידיו הביא יי׳ עלי את
כל הרעות האלה׃ וידר נדר ליי׳ ויאמר
אם ירפאני יי׳ מחלי זה אבואה אל
ירושלם ואמלאנה מכסף וזהב ובגדי
ארגמן אציע בכל רחובותיה ואתן לה
את כל אוצרות אבותי הקדמונים
המקדוניים אל מקום האלהים הגדול
והקדוש הזה ואמול את בשר ערלתי
ואלכה לי אל כל ממלכות הארץ מכריז
ואומר אין כיי׳ אלהי ישראל בכל העולם׃
ולא שמע יי׳ לתפלתו ולא האזין אליו
כי לא היה לבבו האבוד שלם עם יי׳
אמנם בכל ארץ־וארץ אשר הלך האבוד
אנטיוכוס מאז לבקש כפר חליו היה
נקרע

quo caſu omnia illius oſſa confracta ſunt, (craſſô enim & obeſo erat corpore) dein Dominus plagam plagæ addidit, (15.) ita, ut caro ejus inſtar cadaveris, in campo jacentis & æſtatis tempore ad calorem Solis putrefacti, teterrimum exhalaret fœtorem; ac ſervi quidem illum humeris ſuis paululùm portabant, (neque enim equo vel curru vehi poterat) ſed mox eundem in terram projiciebant & ab ipſo aufugiebant, quia nemo ob fœtorem graviſſimum, è carne illius putrefacta egredientem, ad ipſum accedere poterat; tunc vir quidam pius (16.) dixit: nonne plaga hæc jure meritoque iſti contigit homini, qui Divinum contempſit numen & hoſtis Dei, cœlum inhabitantis, evaſit? cùm verò omnes Antiochi milites teterrimum fœtorem, è corpore ipſius egredientem, ægrè ferrent, (17.) tunc demum plagam hanc divinitùs ſibi immiſſam agnoſcens Antiochus humili ac demiſſô animò dixit: juſtus eſt Dominus, qui ſuperbos dejicit ac me quoque depreſſit, hodieque me impium reddidit humilem, is ipſe enim, quia magnis calamitatibus pios populumque ejus afflixi, mala iſta omnia mihi intulit; tunc votum fecit Domino: ſi Deus, inquiens, hanc infirmitatem meam ſanaverit, ego ipſe Hieroſolymam proficiſcar eamq; auro & argento implebo & per omnes illius plateas veſtes ſternam purpureas atque cunctos majorum meorum, Macedoniæ regum, theſauros Templo Dei maximi & ſanctiſſimi libenti animo offeram, præputium quoque carnis meæ circumcidam & omnia totius orbis regna peragrabo, ſonorâ prædicans voce: in univerſo mundo non eſt quiſquam ſimilis Domino, Deo Iſraëlis; aſt Dominus orationem ejus non exaudivit

(15.) In dicta Joſippi Epitome loc. alleg. ſcribitur, quod Deus non ſolum Antiochum; ſed & univerſum illius exercitum ſcabie ſicca & ſanie aliisque morbis percuſſerit.

(16.) איש אלהים, vir Dei, ſic juxta Hebræum.

(17.) In Munſteriano codice hic additur: וגם הוא נלאה מריח i. e. nec ipſe fœtorem ferre potuit.

נקרע בשרו מעל עצמותיו ונופל בארץ
עד אשר לא נשאר בשר בכל עצמותיו
ולקץ ימים נפלו מיעיו ארצה וימות
בבושה ובכלימה בארץ נכריה וימלוך
אאופטר בנו תחתיו׃

vit, (18.) nec illum voti compotem fecit, nam ſævus ipſius animus non erat ſincerus & integer coràm Deo; quocunque igitur tyrannus iſte, Antiochus, morbi curandi cauſa proficiſcebatur, ibi oſſa ejus carne, paulatim in terram decidente, ſubinde deſtituebantur, donec omnibus illius oſſibus nihil omninò carnis relinqueretur & tandem ejusdem quoque viſcera in terram effunderentur: ſic cum ignominia & dedecore in peregrino ſolo vitam finivit (19.) Antiochus, cui filius ejus, Eupator, (20.) in regno ſucceſſit.

CAP. XIII.

ויהודה בן מתתיה הכהן הגדול וכל
עדת החסידים אשר היו עמו באו אל
ירושלם ויהרסו את כל המזבחות אשר
בנו העמים ויטהרו את הבית מגלולי
הגוים ויבנו מזבח חדש ויתנו בשר זבח
עליו ויערכו עצים ואש קדושה לא
מצאו׃ ויצעקו אל יי׳ ויקראו אליו ותצא
אש מן האבנים אשר על המזבח ויערכו
עצים עליה ויקטירו את זבחם ויהי האש
על המזבח עד הגולה השלישית׃ ויעשו
חנוכת המזבח בחדש כסלו בכ״ה בו׃
וישימו את לחם הפנים על שלחן יי׳
ויהליקו

JUdas autem, Mattathiæ, Summi Sacerdotis, filius atque univerſus piorum cœtus, (1.) qui cum ipſo erat, Hieroſolymam venerunt & altaria omnia, quæ gentes exſtruxerant, diruerunt, ac Sanctuarium à ſordibus gentilium repurgârunt (2.) novamque ædificârunt aram, cui ſacrificiorum carnes impoſuerunt lignorumque ſtruem fecerunt; ſed ignis ſacer defuit, quapropter fuſis ad Dominum precibus ignis è lapidibus, aræ impoſitis, exiliit, (3.) in quem ligna conjecerunt ac ſacrificium peregerunt, hic ignis ſuprà altare ad tertiam usque captivitatem ſervatus eſt; dedicârunt autem altare die vigeſimo quinto menſis Kisleu, (4.) ac panes propoſitionis menſæ Domini impoſuerunt lucernasque in candelabro Domini aptè atque ordine accenderunt

(18.) Conſentit Joſippi Epitom. p. 23.

(19.) De Antiochi interitu vid. 1. Maccab. c. 6. v. 8. & ſeqq. it. 2. Maccab. c. 9. ac Joſeph. Antiq. l. 12. c. 13.

(20.) Hebr. אאופטר in noſtro codice nominatur. in Joſippi Epitom. pag. 23. dicitur אופיטיר, de hoc vid. & cap. antec. 11. n. 4.

(1.) Vid. quæ ſupra cap. 8. num. 9. annotata ſunt. Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 1. pios illos nominat Aſidæos.

(2.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. cap. 11. & 1. Maccab. cap. 4. it. 2. Maccab. cap. 10. v. 1. & ſeqq.

(3.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 23. & ſeq.

(4.) Hic menſis ex Buxtorfii ſententia incipit à novilunio Novembris noſtri; Munſterus hic in notis ſuis ſcribit, menſem Kislef eſſe tertiam lunationem ab æquinoctio autumnali; in Joſippi Epitome pag. mihi 24. dicitur, id accidiſſe vigeſimo quinto die menſis Elul, qui Auguſto noſtro ferè reſpondet.

וידליקו את נרות המערכה על מנורת
יי׳ ויהללו את יי׳ במקרא ההלל ח׳ ימים׃
ויהי אחרי חנוכת ישראל וילך יהודה
אל ארץ אדום לקראת גריגוריאוס
ויתגבר יהודה עליו ועל חילו וינוסו
מפניו וירדוף אחריה׳ יהודה ובחוריו
וסלה ביום ההוא יהודה ובחוריו מאדום
גויות ב׳ אלף גבורים והנשארי׳ נסו
מפחדו וילכוד הוא את ארץ אדו׳ וישם
עליה מס וגריגוריאוס גם וילך אל
תמהיאוס בארץ הערב כי הוא הפקיד
המלך על כל ארץ מערב ויצא תמהיאוס
לקראתו בק״כ אלף אנשי מלחמ׳ מחיל
מקדון ומחיל ערב ויחנו בארץ הגלעד
הכו׳ מעם יהודה ויצר להם׃ וישלחו
אגרת אל יהודה בבכי ובתחנוני׳ לאמר
עלה אלינו והושיענו כי כלונו אנשי
תמהיאוס ואנשי מלך הערב וגם אנשי
הגלגל שלחו אליו לאמר עלה אלינו
והושיענו כי כלונו אנשי צור וצידון
ואנשי מקדון היושבים בה׃ ויהי כשמוע
יהודה את הדברים האלה ויאמר לשמעון
אחיו לך אתה הגלגלה ואני אלך
הגלעדה׃ ויבחר לו יהודה מכל גבורי
החסידים ה׳ אלפים גבורים וימהר וילך
ויעבור

runt Dominumque laudibus & præconiis per octiduum celebrârunt. Finitâ autem dedicatione, à populo Iſraëlitico celebratâ, Judas in Idumæam adverſùs Gregorium (5.) profectus, prælium cum ipſo ejusque exercitu iniit eosque terga dare coëgit, quô factô Judas cum militibus ſuis fugientes perſecutus viginti millia Idumæorum fortiſſimorum eodem die proſtravit; reliqui verò metu conſternati fugâ ſalutem quæſiverunt, ſic Idumæam ſubjugavit Judas eamque fecit ſibi tributariam; Gregorius autem fugiens in Arabiam pervenit ad Timotheum, qui univerſæ regioni occidentali à rege præpoſitus erat; is exercitum 120000. militum tàm Macedonum, quàm Arabum *(6.)* in terram *(7.)* Gilead eduxit atque multos interfecit Judæos eosque clade afflixit; illi verò miſſâ ad Judam epiſtolâ cum lacrymis ac precibus eum rogârunt (8.) hiſce verbis: aſcende ac ſerva nos, nam Timothei copiæ regisque Arabiæ milites nos admodùm premunt, Galilæi (9.) quoque ad Judam literas miſerunt in hanc ſententiam: veni ac protege nos, quia Tyrii, Sidonii & Macedones, ibidem habitantes, nos perditum eunt. Judas itaque, cùm hæc audiſſet, Simeoni, fratri ſuo, dixit: (10.) abi in Galilæam, ego in terram Gilead proficiſcar, poſteà Judas 5000. fortiſſimos (11.) milites, ex univerſo piorum cœtu electos, absque ulla mora Jordanem (12.) trajecit, ut in regiònem Gilead perveniret, Simeon quoque, frater ejus, ductis ſecum 3000. Judæis fortiſſimis in Galilæam abiit,

(5.) Hic Gorgias dicitur 2. Maccabæor. cap. 10. v. 14. Munſteri quoque codex Hebraicus habet גורגיאס vid. ſuprà h. lib. 3. cap. 11. num. 8. it. infrà eod. libro 3. cap. 19. num. 1. confer. & Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11. ut & Joſippi Epitom. pag. mihi 25.

(6.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. mihi 24.

(7.) Hebr. מנשה וגלעד i. e. Manaſſe ac Gilead, ita Munſteri codex.

(8.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11. in fin. & cap. ſeq. 12.

(9.) De Galilæa vid. inter alios Joh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 59. it. c. 62. & 63.

(10.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 12.

(11.) *Joſephus* eod. lib. 12. cap. 12. ſcribit, *Judam* μετ᾽ στρατιωτῶν ὀκτακισχιλίων ὥρμησεν εἰς τὴν γαλααδῖτιν i. e. cum 8000. militibus in Gilead profectum eſſe.

(12.) De *Jordanis* fonte Panea vid. inter alios *Joh.* Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 67. & 68.

Digitized by Google

ויעבור את הירדן ללכת גלילה׳ ושמעון
אחיו גם הוא לקח עמו ג׳ אלפי׳ מגבורי
יהודה וירד גלגלה ויתגר מלחמה גדולת
באנשי צור וצידון ואנשי מקדון היושבים
בתוכה׳ וישלך ארצה מהם ביום ההוא
אלפים גבורים ויושע את אחיו בגליל
ויקח את כלל האויבים ויביאוהו אל
ירושלם ויהודה משוח מלחמה עבר את
הירדן ויבא גלעדה על תמתיאום וימצאהו
והו׳ נלחם על העיר אשר בהר הגלעד
ויתגר בו מלחמה׳ ותהי שם מלחמת
גדולה מאד ביניהם ויעמדו אלה לנכח
אלה ויהי עם תמתיאום עם רב ועצום
מאד ועם יהודה מתי מעט ויקרא יהודה
אל יי׳ מתוך עומק המלחמה׳ ויצעק
ויאמר יי׳ הושיעה נא ויאמר עוד הושע
יי׳ את שארית ישראל ותן בידי הגוי
העצום הזה ביום הזה ויהי הוא קורא
וצועק אל יי׳ וישא עיניו וירא ה׳ בחורי׳
גבורים רוכבים סוסים אש וכל לבושיהם
זהב׳ ושנים מהם עומדי׳ מול יהודה
מזה אחד ומזה אח׳ ומגני׳ אותו במגניה׳
והשלשה מהם ראה והנם נלחמי׳ למול
מחנה תמתיאום ויהי כראותו אותם
יהוד׳ ויבשר את עדת החסידים אשר
אתו ויען ויאמר הלא מן השמים שולחו
לעזרת החסידים ובאו לעזרנו׳ ויחזק
ויאמץ בבשורתו את לב בחוריו הגבורים
וילחץ

it, ubi acerrimum commiſſum fuit prælium, in quo 2000. (13.) Tyrii, Sidonii & Macedones, qui inter illos habitabant, occubuerunt, hoc itaq; modo Simeon in Galilæa fratribus ſuis auxilio fuit, hoſtiumque prædâ potitus eandem miſit Hieroſolymam; Judas autem, imperator, (14.) Jordanem trajiciens in terram Gilead exercitum contrà Timotheum duxit, qui eodem illo tempore urbem, in monte Gilead ſitam, oppugnabat, (15.) tunc graviſſimum inter illos atque anceps obortum eſt prælium, nemine locum hoſti cedente, etenim cum Timotheo ingens ac validus erat exercitus; aſt pauci admodùm cum Juda pugnabant, qui in ipſo certaminis fervore ad Dominum clamans ita dixit: Serva quæſò, Domine; paulò poſt ingeminans ait: ſerva, obſecro, Domine, reliquias populi Iſraëlitici & validam hanc gentem in manus meas hodiè trade; accidit autem, illo adhûc Deum invocante, ut oculis ſublatis quinque juvenes (16.) præſtantiſſimos, equis igneis inſidentes, ac veſtibus aureis indutos, conſpiceret, è quibus duo Judæ adſtantes, alter à dextro, alter à ſiniſtro latere, clypeis illum protegebant; tres autem reliqui adverſus Timothei exercitum pugnantes à Juda viſi ſunt, quod gratum oculis ſpectaculum ipſe lætus piorum cœtui, qui cum ipſo erat, notum fecit, nonne hi, inquiens, cœlitùs in piorum auxilium miſſi ſunt nobisque ſubſidio venerunt? his dictis animum addidit militibus ſuis fortiſſimis & Timothei copias premens tandem illas in fugam vertit, (17.) eodemque die 20500. hoſtes interemit; Timotheus autem Jordanem verſùs fugam arripuit, cujus tergo cùm Judas ſubinde cædendo ac perſequendo inhæſiſſet, tandem Timotheus ad litus maris

(13.) Hebr. אַלְפַּיִם, ſic enim hic punctandum puto, Munſteri codex Hebr, habet ח׳ אלפים i. e. octo millia.

(14.) In Hebræo habetur; משוח מלחמה, de quo ſuprà h. l. 3. c. 9. n. 9. dictum eſt. confer. & infrà c. 17. h. lib. 3. n. 4.

(15.) Vid. Joſeph. antiq. lib. 12. c. 12.

(16.) Vid. 2. Maccab. 10. v. 29. ubi etiam iſtius rei fit mentiò.

(17.) Vid. Joſeph. antiqu. lib. 12. c. 12.

וילחץ הוא וגבוריו את צבא המיטיאוס ויכה יהודה מצבאו ביום ההוא כ׳ צ׳ת איש ות״ק וינס המתיאוס משם דרך הירדן ויהודה ורדף אחריו הלוך והכות ומשם פרח דרך חוף הים ויבא עזת׳ ויחזק מעמד המתיאוס במקום ההוא ויערוך מלחמה עם יהודה כי נאספו אליו כל גדודי חיל פלשת הנשארים• ויקרב יהודה במקום המלחמ׳ ויקפוץ עליו כקפוץ האריה על עדרי צאן ויהפך המתיאוס את ערפו לנוס ונפוצו מעליו כל חילו• וירדפו אותם צבא החשמונים ויכום ויכתום עד החומה אשר לעזה ויבא המתיאוס בעזה ויסגרו השער בעדו וילחם מעל החומ׳ עם יהוד׳• ויהודה וכל בחוריו החשמונים נגשו אל העיר וילחמו עליה ה׳ ימים ולא יכלו לה ויהי ביום החמישי ויעלו אנשי המתיאוס על המגדל הגדול ויקללו ויחרפו את משות המלחמה וידברו בחרופים וגדופים על אלהינו אשר לא יאות לספר בם• אז קנאו כ׳ בחורים מבחורי החשמוני׳ על דבר החרפות אשר חרפו המחרפים ויקחו את מגניהם בשמאלם ואת חרבותיהם בימינם וירוצו למול החומה פתאום ויעל אחד מהרה אל החומה ואחריו אחר כי הרימו פתאום סולם על החומה וידלגו עליה וילחמו עם העומדים על החומה ויהדפו מקו׳ לחביריה׳ ויעלו כלם

ris properans Gazam pervenit, ubi collectis iterùm viribus (nam omnes Palæſtinorum copiæ, quæ adhùc ſuperſtites erant, ad illum venerant) prælium cum Juda inire conſtituit, qui etiam nihil cunctatus in aciem deſcendit & in hoſtem non ſecus ac leo, in greges ovium irruens, impetum fecit; Cùm verò Timotheus tergum dediſſet & in fugam conjectus eſſet, omnes ejus milites diſperſi fuerunt, quos Haſmonæorum copiæ inſecutæ percuſſerunt atq; obtriverunt usque ad mœnia (18.) urbis Gazæ, è cujus muris Timotheus, poſtquàm in urbē intraverat portaq; clauſa erat, pugnavit cum Juda; ille verò ſimùl cum univerſo Haſmonæorum exercitu ad oppidum accedens quinque diebus id oppugnavit, ſed capere non potuit; die autem quinto, cùm milites Timothei in turrim quandam præaltam aſcendiſſent & conviciis ac probris Judam, imperatorem, (19.) inſectati eſſent inque Deum noſtrum contumelias atque blaſphemias, quas hic referre minime convenit, jactâſſent, viginti juvenes Hasmonæi (20) ob maledicta illa & opprobria ab hoſtibus prolata, Zelo accenſi ac clypeos ſiniſtrâ, gladios dextrâ gerentes repentè in muros impetum fecerunt, quo facto unus ex illis ſtatim mœnia conſcendit, quem alii mox ſecuti (nam ſcalas ſine mora admoverant muris) tandem mœnia ſuperârunt & acerrimum cum propugnatoribus certamen ibidem inierunt ſociisque ſuis ſpatium dederunt, qui omnes, poſtquam mœnia conſcenderunt, ſtatim ad portam urbis properârunt, juxtà quam foris & intrà graviſſima oborta eſt pugna, intereà univerſus Haſmonæorum exercitus forinſecus ad portam illam accedens eandem igne ſuccendit; cadente igitur portâ urbem intrârunt atque ita Gazam ceperunt, ubi blaſphemi illi conviciatores vivi capti, ac poſtquam contumelias ac probra,

(18.) Hebr. עד החומה אשר לעזה ita hic in noſtro autore; aſt Munſteri codex ſolummodo legit: עד כלה i. e. ad internecionem, prout ipſe Munſterus vertit, confer. & 2. Maccab. c. 10. v. 32. & ſeqq. it. infrà cap. 17 n. 10. ibique not.

(19.) Vid. quæ ſuprà hoc cap. 14. notata ſunt.

(20.) Vid. 2. Maccab. dict. cap. 10. verſ. 35. ubi idem narratur.

כלם ויבואו השערה וילחמו על השער
מבית ומחוץ וכל צבא החשמונאי מחוץ
נגשו אל שער ההיא וישרפוהו באש
ויפל השער וילכדו את עזה ויתפשו את
המחרפי' חיי' והם הם אשר הודו כי
חרפו את אלהינו ואת משה המלחמה
וישרפום באש ויכו את עזה לפי חרב
ויהרגו את כל זכורה ושני ימים לא
חדלו להרוג כי עם רב היה בה ויברח
תמטיאוס ויתחבא באחד הבורות ולא
נמצא וימצאו את אחיו והם בראו
ואפוליאנוס ויביאום אל יהודה חיים
ויצו יהודה ויתזו את ראשם׃ ויקחו
את כל שלל העיר ויבואו ירושלים' בשיר
ובהלל ובתודות ומהללי' את יי' ע"י שיר
דוד מלך ישר' ע"ה והוא שיר הודו ליי'
כי טוב כל"ח׃

probra, in Deum noſtrum & imperatorem jactata, confeſſi ſunt, igne combuſti fuerunt; Gaza autem ferrô deleta & maſculi omnes interfecti ſunt, quæ cædes biduò duravit; (ingens enim populi multitudo ibidem fuit) aſt Timotheus fugâ ſalutem quærens in fovea quadam ſemet occultavit nec deprehenſus fuit; fratres verò ejus Chæreas (21.) & Apollophanes vivi capti & ad Judam deducti ſunt, cujus mandatô capita eis amputata fuerunt; prædam autem omnem, quam in urbe Gaza ceperant, Hieroſolymam deduxerunt cum canticis, laudibus & gratiarum actionibus, celebrantes (22.) Dominum hoc Davidis, regis piæ memoriæ, Pſalmo: (23.) laudate Dominum, quia bonus eſt, quoniam in æternum miſericordia ejus.

CAP. XIV.

ויהי כשמוע אאתפטר בן אנטיוכוס
הרשע הוא אנטיוכוס אשר עשה הרעה
הגדולה בירושלים ויהודה׃ אשר הרג את
החסידים ומרת בנגעים גדולים כאשר
הודענו למעלה בספר הזה׃ כי יהודה
גבר

CUm verò (1.) ad Eupatorem (2.) filium Antiochi iſtius impii, qui tot tantaque mala urbi Hieroſolymæ ac populo Judaico intulerat, quique pios trucidaverat, qui denique ipſe acerbiſſimis cruciatibus vitam finierat, (prout ſuprà (3.) in hoc ipſo libro narravimus) fama eſſet perlata, Macedones à Juda ſuperatos eoſque è terra ſancta ab

(21.) Ita hic 2. Maccab c. 10. v. 37. & Hebraicum Munſteri codicem, qui habet: כיראו ואפולופנים ſequi volui potius, quam noſtrum, qui corruptè legit בראו ואפוליאנוס i. e. Berao & Apolianus, ut ego quidem verto, confer. ſupr. h. lib. 3. c. 10. n. 1. ibique not.

(22.) Vid. Joſeph. antiqu. lib. 12. cap. 12. circà fin.

(23.) Sic Pſalm. 136. v. 1. & ſeqq. habetur.

(1.) Eadem fere, quæ hic recenſentur, habentur infrà h. lib. 3. c. 20. num. 1. & ſeqq. unde interpolatoris manus videtur interveniſſe.

(2.) Hebr. הנקרא שמו אפיפנים i. e. qui & Epiphanes nominatus eſt, ita hic Munſteri codex, vid. idem Munſterus hic in notis ſuis, confer & Joſippi Epitomen pag. mihi 25.

(3.) Nimirum cap. 8. & ſeqq.

גבר במקדונים וכי החשמונים השמידו
את המקדונים מארץ הקדושה וישלח
את ליסיאה בן דודו בחיל פ׳ אלפים
פרשים ופ׳ פילי׳ עמדם יודעי מלחמ׳
מעש ורעד׳ ויבאו ביהוד׳ ובירושלם
וילחמו בראשונה על ביתר ויבנו עליה
דיק סביב ויחלו להכות ולנגח את הקיר
באלי ברזל ובאבני סוללה׳ ויהודה
וכל צבא החשמונ׳ יושבים ביערות
ובהרים ומתחבאים מפני פחדם מפני
חיל יון העצום׳ ויאמר יהודה אל
בחוריו הבה נקדמה את פני יי׳ אלהינו
בצום ובתחנונים ונלכה על צבא יון
הנלחמים בביתר ויענוהו הננו עשינו
במצותך׳ ויבא יהודה עם בחוריו במקד׳
ויקראו צום ויעלו עולות ויזבחו שלמים
ויקראו אל יי׳ ויזעקו אליו גדולים
וקטנים לאמר הושע יי׳ את עמך את
שארית ישר׳ ויהי לאחר הצום ויתקע
יהודה בשופר פתאום ויתן אות מלחמה
וילך הוא וכל בחוריו עמו לעזרת אחיהם
אשר בביתר׳ ויהי בצאתם מירושלם
ללכת אליהם להלחם במחנה יון ויאמר
יהודה אל בחוריו חזקו ותתחזקו בעד
עם

ab Haſmonæis expulſos eſſe, ipſe Lyſiam, patruelem ſuum, cum exercitu 80000. (4.) equitum miſit, quos octoginta elephanti, ad bellum inſtructi, (5.) ſequebantur, ut hoſtibus terror injiceretur ac pavor. Hæ igitur copiæ cùm in Judæam Hieroſolymam verſùs pergerent, primò urbem Bither (6.) foſſis & aggeribus circumdatis oppugnàrunt, ejusq; muros arietibus ferreis & lapidibus jaculatoriis (7.) pulſare cœperunt; Judas autem atque omnes Haſmonæorum copiæ ob metum tàm numeroſi ac validi Græcorum exercitus in ſylvis ac montibus habitârunt ac delituerunt; dein Judas ad ſuos: agite, inquit, placemus primò Dominum jejuniô ac precibus, poſteà adverſus Græcorum, qui Bither oppugnant, exercitum proficiſcamur, ad quæ illi reſponderunt: en parati ſumus, ut mandato tuo obtemperemus. Judas itaque ac qui cum ipſo erant Sanctuarium ingreſſi, jejuniô indictô, ſacrificia & holocauſta obtulerunt, Dominumque invocàrunt omnes, unanimi voce dicentes: Serva, Domine, populum tuum, reliquias Iſraëlis; dein peractô jejuniô Judas repentè tubas inflari juſſit, datoque belli ſigno cum omnibus copiis abiit, ut fratribus ſuis, qui in urbe Bither erant, ſubſidio veniret; cùm verò Hieroſolymis egrederentur, ut cum Græcorum exercitu pugnam inirent, Judas ſuos ita cohortatus eſt: forti eſtote animo, ac viriliter pro populo Domini Deique noſtri urbibus pugnemus atque ſimùl cum ipſis intrepidè mortem oppetamus, ne calamitates gentis

(4.) Copiarum numerum aliter deſcribit Joſephus antiqu. lib. 12. cap. 14. Id. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 1.

(5.) Munſteri codex hic addit: ועם רב ועצום i.e. ac populus multus atque robuſtus.

(6.) Seu Bæther, uti Munſterus hic vertit; hæc urbs 2. Maccabæ. c. 11. v. 5. Bethzura dicitur; fuit autem caſtellum ſeu vicus, Græcè dicitur Βεθσούρα. vid. *Joſeph.* eod. lib. 12. cap. 14. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 1. vid. & infrà h. lib. 3. cap. 20. num. 4. it. lib. 6. cap. 59. n. 8. confer. & *Joh.* Lightfooti Chorograph. Marco præmiſſa cap. 8. §. 6. & Chorograph. Matthæo præmiſſ. cap. 52. vid. etiam Joſippi Epitom. pag. 25. & ſeq.

(7.) Ita hic cum Munſtero vertere volui: אבני סוללה, quo nomine ii intelliguntur lapides, qui balliſtis emittebantur, de quibus Lipſius lib. 3. Poliorcet. Dialog. 3.

עם יי׳ ובעד ערי אלהינו ונמותה יחד עמה׳ בגבורה ולאן נראה ברעה אש׳ המצא את עמנו׃ ויהי כדברו אליהם כדבוים האלה וישא את עיניו וירא בין השמים ובין הארץ איש לבוש בלבוש זהב ורוכב על סוס ודמות הסום כמראה להב׃ וביד האיש רומח ואחוריו נגד צבא החשמונים ופניו ולהבו נגד מחנה יון המקדוני׳ וידו נטויה להכו׳ למחנה יון׃ ויאמר יהודה אל בחוריו אל תראו ואל תערצו מפני הערלים הטמאים האלה יי׳ אלהינו הוא הנלחם עמהם בעדנו הנה מלאכו אתנו׃ ויאמר עוד יהודה ברוך יי׳ אלהי ישראל אשר שלח מלאכו להושיע את עמו ולהכו׳ במחנה אויביה׳ ויאמר עוד יהודה לגבוריו רוצו אחרי כי אתנו תשועת יי׳ וירוצו אחריו ויבואו אל ביתר וידלגו פתאום בתוך מחנה מקדון ויבהלו את המחנה וישליכו חללים ביום ההוא מפגרי מקדון י״א אלף רגלי ואלף וג׳ מאות רוכבי סוס וינס ליסיאה וכל מחנהו בבושה ובכלימה וידע ליסיאה כי יי׳ נלחם לישראל ויכרות ברית עם יהודה׃ ויהי טרם שוב ליסיאה אל ארצו מקדוניאה וישלח אגרת אל יהודה לבקש ממנו ברית ושלום וידור נדר ליהודה לאמר כי הוא ישלים את מלך מקדוניאה הוא

gentis noſtræ aſpiciamus. Hæc cùm dixiſſet Judas, ſublatis oculis virum quendam in aëre vidit indutum veſte aurea, inſidentem equo, cujus ſpecies flammæ igneæ ſimilis erat; vir autem ille manu haſtam gerebat, ac tergum quidem Haſmonæorum caſtris, faciem verò ac flammam Græcorum Macedonumq; copiis obvertebat, ejusque manus extenſa erat ad percutiendum Græcorum exercitum. Tunc Judas ad ſuos converſus: nolite, ait, metuere aut perhorreſcere impuros iſtos & incircumciſos, Dominus, Deus noſter, pro nobis adverſùs illos pugnat, ecce angelus ejus nobiſcum; prætereà dixit: Benedictus ſit Dominus, Deus Iſraëlis, qui angelum ſuum miſit, ut populum ſuum ſervaret, exercirum verò hoſtium percuteret. His dictis fortisſimum quemque cohortatus: ſequimini me, inquit, nobiſcum enim eſt ſalus Domini, illi itaque celeriter eundem ſecuti ad urbem Bither (8.) venerunt, & in caſtra Macedonum repentino impetu irruentes eisque pavorem incutientes, in fugam conjecerunt hoſtes ſuos, atque 11000. pedites & 1300. equites Macedonum illo die humi ſtraverunt; Lyſias autem atque omnis ejus exercitus cùm turpiter & ignominioſè fugam arripuiſſet atque cognoviſſet, Dominum pro populo Iſraëlitico pugnare, fœdus (9.) cum Juda iniit ac priusquàm in Macedoniam reverteretur, eidem epiſtolam miſit, qua fœdus ac pacem ab illo petiit eique promiſit, ſe effecturum, ut pax inter Eupatorem, Antiochi filium, Macedoniæ regem, atque Judæos coiret, & ut Eupator ipſis amicus fieret ac ſocius, quamvis pater ejus Judæos vaſtaverit & perdiderit. Judas igitur, accepta Lyſiæ epiſto-

(8.) *Joſephus* antiq. lib. 12. cap. 14. ſcribit. *Judam* caſtra collocâſſe ἐν τινι τόπῳ Βεθζαχαρία λεγομένῳ i. e. in loco quodam Bethzacharia dicto, ubi & prælium commiſſum fuiſſe idem refert, vid. & *Joſeph.* lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 1. ut & *Joſippi* Epitom. pag. 26. de Bethzacharia vid. etiam *Joh.* Lightfooti Chorograph. Marco præmiſſa c. 2. §. 4. n. 2.

(9.) Vid. *Joſeph.* Antiqu. lib. 12. c. 14. in fin. & 1. Maccab. c. 6. v. 58. & ſeqq.

ישראל בפעלו וישישו במעשהו ויבהל
העולם משמעו׳ או נבהלו מלכים גדולים
ואדירים ממנו ואילי הארץ ומלכות
אחזמו רעד ויצא שמו בגוים עד סוף
כל הארץ׳ ויגיעו ספורי נפלאותיו
מלחמותיו ונוראו׳ גבורותיו עד קצות
הארץ וכאשר נאסף את עמיו הללוהו
וכבדוהו כל זרע ישראל ויאמרו לאמר
רוח יי׳ הניחנו וישב בסתר עליון ובצל
שדי יתלונן תחת עץ החיים׳ וילך
מעיר לעיר ויהרוג את כל הרשעים אשר
בעם יהודה המבלים את עם ישראל׳

rugitus leonis, prædæ inhiantis. Univerſus itaque populus Iſraëliticus ob præclara illius facinora gaviſus atque lætatus eſt: cœteri autem homines ad ipſius famam conturbati ſunt & maximis ille regibus ac potentiſſimis principibus terrori fuit ejusque nomen per totum terrarum orbem inclaruit, & bellorum rerumque ab ipſo egregiè ac fortiter geſtarum fama ad fines usque terræ pervaſit; poſteaquàm verò diem obiit ſupremum, (16.) omnis eum populus Iſraëliticus honore ac laudibus extulit, hoc præconio: quieſcat in ſpiritu Domini & in occulto altiſſimi ſedeat (17) atque in umbra fortiſſimi ſub arbore vitæ recumbat! ille autem, dum adhûc in vivis erat, in ſingulas urbes profectus, improbos omnes in populo Judaico, qui Iſraëlitas laceſſebant, interfecit.

CAP. X.

וישמע אפוליאנוס שר צבא מקדון את
הדברים האלה ויפלא בעיניו ויאמר מי
הוא זה אשר מלאו לבו למרוד על
אדונינו המלך אנטיוכוס׳ ויאסוף עם
רב מגבורי מקדון ויבא עמהם להלחם
ביהודה ועדת החסידים ויצא יהודה
לקראתו ויתגר מלחמה גדולה בין גוי
מקדון ועדת החסידי׳ ויהי בהלחמם וירא
יהוד׳ את אפוליאנוס עומד בתוך נושאי
נס מקדון ודגלם׳ וירץ אליו כחמת
כבר

APollonius (1.) verò, exercitus Macedonici dux, cùm ejus rei fama ad eum eſſet perlata, valdè admiratus dixit: ecquisnam iſte eſt, qui in animum induxit ſuum, ut contrâ Dominum noſtrum, regem Antiochum, arma caperet? quapropter ille collecto ex fortiſſimis Macedonibus ingenti exercitu, adverſus Judam piorumque cœtum profectus eſt, ut cum eo manus conſereret; quo cognito Judas quoque copias contrà illum eduxit, unde atrociſſimum inter Macedonicam gentem piorumque cœtum exortum eſt prælium; Judas autem, cùm in conflictu Apollonium inter eos, qui vexilla Macedonum eorumque ſigna ferebant, ſtantem conſpi-

(16.) Hæc & quæ ſequuntur usque ad finem hujus capitis in Munſteri codice non leguntur & videntur ab interpolatore Judæo adjecta eſſe.

(17.) Vid. Pſal. 91. v. 1. ad quem hic reſpicitur.

(1.) אפוליאנוס i. e. Apolianus, ſic in noſtro codice; ſed cum Munſtero legendum puto: אפולוניאוס i. e. Apollonius, ita & 1. Maccab. 3. & apud Joſephum lib. 12. Antiq. c. 10. vocatur, ac ſcribitur, Apollonium iſtum fuiſſe ducem Samariæ; in Joſippi Epitome pag. 18. nominatur פלוניאוס; ſed א ibidem præmittenda erit, confer. & Munſter. Not. h. loc. & infrà lib. 3. c. 13. n. 21.

כתו בתוך עמק המלחמה ויך במקדונים מימינו ומשמאלו ולפניו ויפל את גבורי מקדון כאשר יפול הקוצר את אלומותיו ואת עמירי קצירו ויבא עד אפוליאנוס ויכהו בחרבו וימת · ויתנו יונים ערף ליהודה וינוסו וירדפם יהודה ועמו ויכום מכה רב' ויקחו את כל שללם · ויקח יהודה את חרב אפוליאנוס וילחם בה כל ימי חייו · וישמע עוד סרון שר צבא מקדון את שמע יהודה ויאמר אעשה לי שם ואלחם ביהודה הגבור ויאסוף את כל עמו וחילו ויבא עד בית חורון · ויגד ליהודה ויאמר יהודה אין לנו להתאחר נצא אליהם ואף כי הלכו אחינו מעדת החסידים מעמנו ואם נקוה עד בואם הנה עתה יאמרו צרינו ● אנחנו יראים מהם · וילך יהודה לבוא אליהם כל הלילה ויהי לאור הבקר ויראו לפניהם עם רב ועצום והמון גדול · ויאמרו אל יהודה אנשי ההולכים אתו איככה נוכל להלחם בהמון הרב הזה ואנחנו מתי מעט · ויאמר אליהם יהודה קראו אל יי' והושעו כי ליי' המלוכה והתשועה · ויבא יהוד' מצד המחנה וידלג עליהם פתאום ויתגר בם מלחמה ויבא בתוך מחניהם ויצעק אל יי' הושיעה ויתבהל סרון וכל עמו וינס וירדוף יהודה אחריו וידביקהו ויכהו גם סלה

conſpiceret, animi fervore concitatus ſummis viribus adverſus illum in confertiſſima hoſtium turba impetum fecit, & ab utroque latere ſimùl & à fronte Macedones percutiens fortiſſimos quosque ex illis proſtravit, non ſecus, ac meſſor manipulos & ſpicas demetere ſolet, & ad Apollonium usque perrumpens eundem gladio interemit; (2.) quo facto Græci terga Judæis obverterunt fugamque arripuerunt: aſt Judas ejusque populus eosdem perſecuti maximam illis cladem intulerunt omnique eorum prædâ potiti ſunt; Judas verò Apollonii gladium nactus eo per omne vitæ ſuæ tempus in bello uſus eſt. Verùm Serón (3.) exercitus Macedonici (4.) dux, cùm Judæ fama ad illum perlata eſſet, dixit: faciam mihi nomen & cum fortiſſimo Juda prælium inibo, quapropter univerſo populo ſuo ac militibus congregatis ad Bethoron usque progreſſus eſt; Judas verò, cùm id ei nuntiatum eſſet, dixit: haudquaquam nobis cunctandum eſt, egrediamur adverſùs eos, etiamſi nonnulli fratrum noſtrorum è cœtu piorum abierint, ſi enim, donec illi hûc redierint, exſpectaverimus, hoſtes noſtri factum iſtud ignaviam interpretabuntur & ipſorum metu id fieri dicent: quamobrem Judas, ut illos repentè invaderet, tota illa nocte iter fecit, illuceſcente autem die populum ingentem ac validum vidit, & maximam vim hominum conſpexit; tunc viri illi, qui cum Juda venerant, ei dixerunt: quomodo adverſùs copias haſce tàm numeroſas pugnare poterimus nos, qui pauci admodûm ſumus? Judas autẽ iisdem reſpondens: invocate, inquit, Dominum, is vos ſervabit, nam penes illum regnum eſt ac ſalus; his dictis Judas hoſtium aciem à latere repentè adortus prælio cum ipſis dimicavit & in media illorum caſtra perrumpens clamavit:

(2.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 18.

(3.) Vid. 1. Maccab. c. 2. v. 13. & Joſeph. Antiq. l. 12. c. 10. hunc Seronem inferioris Syriæ ducem fuiſſe idem ſcribit Joſephus dict. loc.

(4.) Hebr. מקדון, ſic in noſtro codice; ſed Munſterianus habet: ארם i. e. Syriæ, quæ lectio etiam alteri præferenda videtur, vid. num. antec. 3.

סלה את כל אבידיו מהגהו ויפל מהם פגרי' מתים רבי' ויפל פחד יהודה על כל הגוים׃

mavit: penes Deum ſalus eſt; hinc Seron ejusque exercitus omnis conſternatus & in fugam conjectus eſt, dein Judas Seronem perſequens comprehendit eumque interfecit & fortiſſimum quemque ex illius militibus proſtravit, humumque multis interemptorum cadaveribus replevit, ac terrorem omnibus gentibus (5.) injecit.

CAP. XI.

וישמע אנטיוכוס המלך את הדברים האלה ויקצוף מאד ויאסוף את כל עמו ואת המון כל הגוי' אשר היתה ממשלת ידו עם רב ועצום מאד ויחלק את כל עמו חילו ויקח לו את חצי החיל וילך אל ארץ פרס כי או פשע גוי פרס מתחת יד מקדון בשמעם כי פשע עם יהודה באנטיוכוס׃ ואת חצי החיל נתן אל ליסיאה והוא היה איש גדול ממשפחת המלך מזרע המקדונים ויצוהו ויאמר לו אתה ידעת את כל אשר עשה לי יהודה בן מתתיה ואשר עשה לשני שרי הגדולי' אשר היו לי בכל ארצי לעזר ולהועיל בכל מלחמה ואשר עשה לצבאותיהם׃ ועתה לך והכית את כל ארץ יהודה והחרבת את עריה'׃ והנה עמך מלך אאופטור בני ואני אלך אל ארץ פרס ואגרש את גוי פרס תח' אשר פשע

ANtiochus autem rex, cùm hæc audiſſet, irâ commotus (1.) univerſum populum ſuum omnesque gentes, quæ ſub imperio ejus erant, collegit, maximas ſanè ac validiſſimas copias, totamque multitudinem atque exercitum dividens dimidiam quidem illius partem ipſe ſecùm in Perſiam duxit; (2.) (nam Perſarum gens, cùm audiſſet, populum Judaicum contrà Antiochum arma ſumpſiſſe, à Macedonum defecerat imperio) alteram verò partem Lyſiæ, qui magnæ vir autoritatis (3.) ac regiæ cognationis ex gente fuit Macedonica, tradidit, eique mandata dedit hiſce verbis: notum tibi eſt, quid Judas, Mattathiæ filius, adverſùs me duosque duces meos præſtantiſſimos (qui mihi in univerſa ditione mea auxilio erant atque emolumento) & adverſùs eorundem copias perpetraverit; nunc itaque omnem Judæorum terram devaſta eorumque urbes everte, en filius meus, rex Eupator, (4.) tecum erit; ego verò in Perſiam proficiſcar, exterminaturus incolas ejus, quia à me defecerunt. Antiochus itaque rex in Perſiam belli gerendi cauſa abiit; Lyſiam verò, filii ſui nutricium, (5.) reliquit

(5.) Hebr. אשר תחת ממשלתם i. e. quæ ſub eorum imperio erant, ita in Munſteri codice hìc additum eſt.

(1.) Vid. 1. Maccab. c. 3. v. 27. & Joſeph. Antiq. l. 12. c. 11.

(2.) Anno centeſimo quadrageſimo ſeptimo, ita Joſephus dict. lib. 12. c. 11.

(3.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 18.

(4.) De hujus rebus geſtis vid. 2. Mac b. c. 10. v. 10 & ſequ. it Joſeph. lib. 1. de Bel. Jud. c. 1. confer. & cap. ſeq. 12. n. 20.

(5.) Munſterus dictionem: אומן quæ hìc in Hebræo habetur, vertit: pædagogum.

כשע כי׳ וילך אנטיוכוס המלך אל
פרס להלחם בה׳ ויעזוב המלך את
ליסיאה אומן לבנו ללכת להלחם בארץ
יהודה׳ ויבחר ליסיאה את טולמיאוס
ואת ניקנור ואת גיגוריאוס ללכת עמו
המה אנשים גבורים ויסע ליסיאה
ממקדוניאה עם ג׳ חשרים הגבורים
הנזכרים ללכת הלוך ונסוע עד בואם
אל גבול ארץ יהודה׳ ויהי כקרבם אל
הארץ ההי׳ וישלח ליסיאה עם ג׳ הגבורים
הנזכרים ללכת הלוך ונסוע עד בואם אל
גבול ארץ יהודה ומ׳ אלף איש בחורים
רגלים עושי מלחמה ושבעת אלפים
פרשים׳ ויפקד עליהם את השר ניקנור
ויצום ללכת להלחם ראשונה עם יהודה׳
והוא שב למקדונים כי אמ׳ לא יספק
עפר ארץ יהודה לרגלי סוסי החיל אשר
שלחתי ולמה אשב פה׳ ויתחברו
אליהם עוד כל חיל ארם וכל חיל פלשת
ויבאו כלם אל ארץ יהודה להשחיתה׳
וישמע יהודה וכל זקני ישראל עמו את
הדבר הזה ויתאבלו ויקראו צום וילבשו
שקים וישימו עפר על ראשם ויצעקו אל
ה׳׃

quit eique præcepit, ut in Judæorum terra bellum gereret. Quapropter Lyſias, cùm expeditionis illius comites Ptolemæum, (6.) Nicanorem, (7.) ac Gregorium, (8.) viros fortiſſimos, elegiſſet, è Macedonia cum tribus hiſce principibus præſtantiſſimis profectus eſt, ac caſtris ſubinde motis tandem ad fines terræ Judaicæ pervenit: cùm igitur non procùl à regione illa abeſſent, Lyſias cum tribus illis viris fortiſſimis 40000. pedites (9.) ac 7000. equites, lectiſſimos juvenes, miſit, ut Judæorum terram invaderent, eisque Nicanorem, principem, præficiens præcepit, ut quamprimùm cum Juda prælium inirent; ipſe verò in Macedoniam reverſus eſt, quia ſecùm cogitaverat, certè terræ Judaicæ pulvis haud ſufficiet ungulis equorum exercitus illius, quem eò miſi, cur itaque hic otioſus ſedeam? præterea copiis iſtis acceſſit quicquid erat virium in Syria ac Palæſtina, hæ omnes copiæ ſimùl ad vaſtandam Judæorum terram venerunt. Judas verò cunctique ſeniores populi Iſraëlitici, cùm id audiſſent, in maximo fuere luctu, atque jejunium indixerunt, & ſaccos (10) induti ciner ibusque capita conſperſi ad Dominum clamârunt; Jejuniô autem peractô Judas univerſum recenſuit populum, eisque tribunos, (11.) centuriones, quinquagenarios principes (12.) ac decuriones (13.) præfecit & exercitum in campum eduxit, ut Macedonum genti obviam iret: poſteà in

caſtris

(6.) Hic Macron cognominatur 2. Maccab. c. 10. v. 12. item, Dorymenis filius, 1. Maccab. c. 3. verſ. 38. vid. & Joſeph. Antiq. l. 12. c. 11.

(7.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 19. & ſeq.

(8.) Hic Gorgias dicitur dict. lib. 2. Maccab. 10. v. 14. & 1. Maccab. c. 3. v. 38. ſic etiam Munſteri codex Hebræus legit: גורגיאס it. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11. in Joſippi Epitom. p. 19. nominatur בגרים i. e. Begris; ſed dubio procul ibidem corruptum eſt nomen, vid. cap. ſequ. 12. num. 1. ibique not. & infrà h. lib. cap. 19 num. 1.

(9.) Conſentit Joſephus dict. libr. 12. c. 11. vid. tamen Joſippi Epitom. p. 19.

(10.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11. it. 1. Maccab. c. 3. v. 45. & ſeqq.

(11.) Sive: Chiliarchas, hi enim ſunt שרי אלפים, i. e. principes ſuper mille, quæ verba hic habentur.

(12.) Sic interpretor hic: שרי חמשים, Græcis πεντηκοντάρχας, pentacontarchos, qua voce autor Vulgatæ uſus eſt 1. Maccab. 3. v. 55.

(13.) Seu: Decarchos, vel, uti Munſterus vertit: decanos.

ויי׳ ויהי אחרי הצום ויפקוד יהודה את
כל עמו וישם עליהם שרי אלפים ושרי
מאות ושרי חמשים ושרי עשרות׃ ויצא
יהודה עם הצבא ללכת לקרא׳ מחנות
גוי מקדון ויצו ויעבירו קול במחנה
לאמ׳ מי האיש אשר נטע כרם ואשר
בנה בית חדש ואשר ארש אשה והיא
או הוא רך הלבב ילך וישוב לביתו׃
וישובו מן העם הרבה כי רך לבבם
לשמוע קול ההמון הרב הבא עם
המקדונים׃ וישארו עם יהודה ז׳ אלפים
איש בחור מבחורי ישראל כלם גבורי
מלחמה אחד למאה ופניהם לא יסובו
מפני כל חיל׃ ויסעו משם וילך יהודה
לקראת ניקנור וניקנור הביא עמו ממקדון
סוחרים הרבה וחפץ למכור להם
נערים ונערות מיהודה כי חשב לשבות
שביה רבה מארץ יהודה׃ ויבואו בגאות
גדול לקראת יהודה׃ ויהודה הלך
לקראתו בשפלות וברעדה מלבד כי היה
בוטח ביי׳ אלהי ישראל כי אמ׳ הוא
אלהי השועתי והוא יהיה לעזרתי׃ ויצא
יהודה מבין עדת החסידים אשר עמו
לצד אחד ממחנהו ויפל על פניו ארצה
ויצעק אל יי׳ ויאמר אלהי האלהים
הנשגב והנורא אשר משלת מימי קדם
ומאז ועד עתה תמשול׃ ואתה הוא
המעורר מלחמות והמשבית מלחמות
וביזך

caſtris præconis voce proclamari juſſit: (14.) quisnam eſt ex vobis, (15.) qui vineam plantavit novamque exſtruxit domum ac fœminam ſibi deſponſavit, aut quisnam timidus eſt animoque parùm forti? (16.) is abeat domumque revertatur; tunc multi è populo reverſi ſunt, quia ingentis illius multitudinis, quæ cum Macedonibus adventârat, ſtrepitum præ animi timiditate audire non poterant, ita, ut 7000. tantummodò viri (17.) lectiſſimi è juventute Iſraëlitica cum Juda remanerent, qui omnes bellicoſiſſimi erant, unus contrà centum, quos nullus inceſſebat pavor cujuscunque exercitus. Judas igitur caſtris inde motis Nicanori obviam progreſſus eſt: Nicanor autem multos ſecum adduxerat è Macedonia mercatores, (18.) eô animô, ut pueros puellasque Judaicas illis venderet, multos enim captivos è terra Judaica ſe abducturum ſperabat, quapropter hoſtes maxima tumidi ferociâ contrà Judam perrexerunt; Judas autem animo quidem humilis ac pavens, ſed in Domino, Deo Iſraëlis, ſpem ponens obviam eis proceſſit. dixerat enim: hic Deus ſervator meus eſt, is mihi auxilio erit; poſteà ipſe, relicto piorum, qui ſecum erant, cœtu, ſeorſùm à caſtris humi in faciem procidit & ad Dominum clamans ſic oravit: Deus Deorum, excelſe ac terribilis, qui jam inde ab initio imperâſti & ad hoc usque tempus regnas, tu ſuſcitas bella eaque finis, in manu tua facultas eſt ac potentia extollendi ac deprimendi, propter miſericordiam tuam magnam reſpice nos atque iſtam hoſtium ſuperbiam corâm humili populo tuo, qui gratiæ tuæ confidit, comprime, tu enim populos nobis ſubjicies (19.) ac gentes ſubter pedes noſtros ſternes. Poſtquàm

(14.) Confer. Joſippi Epitom. pag. mih. 19.
(15.) Vid. Deuter. c. 20. v. 5. & ſeq. it. 1.
(16.) In Hebræo: רך לבב i. e. mollis corde, Ital. codardo.
(17.) Et quingenti, ת"ק, ſic in Joſippi Epitome hic additur, vid. ibid. pag. 19.
(18.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11.
(19.) Reſpicitur hic ad Pſalm. 47. v. 4. & Pſalm. 18. v. 48. ubi quoad ſignificationem verbi תרבר vid. Commentar. imprimis R. Salomonis Not. ibid.

Digitized by Google

מידך כח וגבורה לרומם ולהשפיל לבן
ברחמיך הרבים פנה אלינו והכנע את
הגאה הזה לפני עמך השפל הבוטח
בחסדך הגדו' כי אתה הוא אשר הדבר
עמים תחתינו ולאומים תחת רגלינו׃
ויהי אחר תפלת יהודה וצעקתו ויתקעו
הכהנ' בחצוצרות הקדש ויריעו העם
תרועה גדולה וידלג יהוד' למלחמה ויך
יהודה במחנה ניקנור מכה רבה וינוסו
גדודיו מפניו וירדוף יהודה אחריהם
הלוך והכות וישפוך הוא ואנשיו בערב
ההוא דם תשעת אלפים גבורים ממוקדוני
ובני ארם ופלשת וישובו ויקחו את כל
שללם ואת הזהב אשר הביאו הסוחרים
עמם לקנות נערים ונערו' מישר' ויחלקו
השלל ההוא לעניים׃ וישבתו שם במקום
המלחמה כי ביום הששי היתה המלחמה
הזאת׃

quàm Judas orationem hanc ac preces finivit, Sacerdotes ſacras inflârunt buccinas, populusque magnum excitavit clamorem; Judas autem in prælium atque aciem Nicanoris irruens (20) magnam ibidem edidit ſtragem, nec hoſtes illius impetum diutius ferre potuerunt, ſed in fugam verſi ſunt, quos Judas cum copiis ſuis perſecutus ſubinde cædendo ac proſternendo novem millia (21.) fortiſſimorum Macedonum, Syrorum ac Palæſtinorum veſpere illo interfecit; dein Judæi à cæde hoſtium reverſi omni eorum prædâ atque aurô, quod mercatores ad coëmendos pueros puellasque Iſraëliticas ſecum attulerant, potiti ſunt, quæ poſtmodùm ſpolia inter pauperes diſtribuerunt, & in loco pugnæ Sabbathum celebrârunt, nam prælium iſtud ſexto die commiſſum fuit.

CAP. XII.

ויעבור משם יהודה וילך לקראת ב'
גבורים מגבורי מקדון אש' היו פקידים
על ארץ סוריא והם בגרס ותמתיאוס
וירדוף

EXinde Judas caſtra movens, duobus fortiſſimis Macedonum principibus, qui provinciæ Syriæ præerant, Bachidi (1.) nimirùm ac Timotheo, obviam progreſſus eſt, cum quibus (2.) atro-

(20.) Hæc paulo aliter referuntur 1. Maccab. cap. 4. v. 1. & ſeqq. it. Joſephi Antiq. l. 12. c. 11.

(21.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 20. vid. & 1. Maccab. c. 4. v. 15. ac Joſeph. Antiq. dict. lib. 12. cap. 11. ubi 3000. hoſtium occubiſſe narratur; Munſterus in notis ad hunc locum, ut autores conciliet, ſcribit duas pugnas, quas Judas cum hoſte habuit, uno numerò hic ab autore noſtro abſolvi, in prima cecidiſſe 3000. in ſecunda 5000. (fortè legendum 6000. ut numerus 9000. qui hic apud autorem noſtrum habetur, compleatur) vid. 2. Maccab. cap. 8. v. 24. ubi idem, quod hic, præprimis quoad numerum cæſorum, legitur.

(1.) Ita juxta Munſteri codicem, ubi בכירס habetur, vertere volui, cui & 1. Maccab. c. 7. v. 8. & 19. conſentit, nam quod hic habetur nomen, בגרס, corruptum eſt ac pro ר ſive Reſch legendum erit ד Daleth, interjecto, hoc modo: בכידס, quanquam Munſteriana lectio præferenda videatur, confer. quæ de nominibus corruptis c. antec. 11. n. 8. dicta ſunt.

(2.) Sic locum hunc, qui hic omiſſus eſt, ſupplere volui

וירדוף אחריהם יהודה ולא דבק אותם
כי באו בעשתרות ויהי כאש׳ קרב יהודה
אליו ויטה פוליפוס מן הדרך ויבא
בבית אחד ויבא אחריו יהודה ויצת
יהודה את הבית באש וישרפו אותו
במקום ההוא וינקום את נקמת אלעזר
הכהן ואת נקמת דמי החסידים אשר
שפך בארץ יהודה׃ וישב יהודה משם
ויפשוט את החללים וישלח את שללם
ירושלימה ויצו לחלקו לעניי ירושלם
ולאביוניה׃ וניקנור ברח וימלט כי פשט
את בגדי הארגמן אשר היו עליו וילבש
בגדי עני ועל כן לא הכירוהו אנשי חיל
יהוד׳ גם לא הכירו יהודה׃ ויבא אל
מקדוניאה ויספר אל ליסיאה את כל
אשר קרהו׃ בעת ההיא שב אנטיוכוס
המלך מארץ פרס בכלימה ובחרפה כי
הבריחוהו אנשי פרס׃ ויהי כבואו מארץ
פרס ויגידו לו את כל אשר עשה יהודה
לשריו ולעמו ואת אשר הכם והמיתם
וימלא אנטיוכוס חמה ויחרף ויגדף
לאלוהיו ויאמר אלכה ואבואה אל
ירושלם ואעשנה קברות מתי כי אמלאנה
מפגרי

atrociſſimum inivit prælium ac viginti millia fortiſſimorum Macedonum interemit; Bachidem autem ac Timotheum, in fugam verſos, Judas perſecutus eſt; ſed eosdem comprehendere non potuit; nam Aſtaroth (3.) ingreſſi ſunt; Philippum (4.) verò aſſecutus eſt, illum ipſum, qui terram Judaicam clade afflixerat; accidit autem, cùm Judas ei appropinquaret, isque à via declinans ad domum quandam ſecederet, ut Judas quoque eò veniret domumque illam incenderet, quô factô Philippus ibidem combuſtus fuit, ſic Eleazarum, ſacerdotem, piorumque ſangvinem, quem Philippus in terra Judaica effuderat, ultus eſt Judas, (5.) qui poſteà reverſus interemptorum cadavera ſpoliavit prædamque Hieroſolymam miſit, adjectô mandatô, ut illa inter pauperes & egenos diſtribueretur: Nicanor autem fugâ ſalutem quæſiverat, nam veſte purpureâ, quâ ornatus erat, abjectâ, vilique habitu indutus ac propterea nec ab exercitu Judaico, nec ab ipſo Juda agnitus evaſit & in Macedoniam veniens omnia, quæ ſibi eveniſſent, Lyſiæ narravit. Eodem tempore rex Antiochus (6.) cum ignominia & dedecore è Perſia reverſus eſt, expellentibus eundem Perſis; cùm igitur ex Perſide rediiſſet, (7.) omnia ei narrata ſunt, quæ Judas adverſùs principes ejus populumque perpetrâſſet ac quomodo ipſos interfeciſſet: quapropter Antiochus irâ commotus in probra ac contumelias adver-

---

volui, ex 2. Maccab. c. 10. v. 24. & ſeqq. ut & ex Munſteri codice, ubi ita legitur: ויתגר עמם מלחמה גדולה כ׳ אלף גבורי מקדון הציע במלחמה וינס בכידס ותימטיאוס וירדוף אח׳ i. e. & prælium cum illis iniit maximum 20000. milites Macedones in pugna interemit; Bachides autem & Timotheus fugerunt & perſecutus eſt eos &c.

(3.) In Munſteri codice hic additur: קרנים id eſt, Karnaym, confer Joſippi Epitom. pag. 20. & Joh. Lightfooti Chorograph. Lucæ præmiſſ. cap. 1. Sect. 3.

(4.) Ita & hunc locum ex Munſteriano codice ſupplere volui, ubi ſic legitur: וידבק יהודה את פיליפוס. הוא אשר עשה את הרעה בארץ יהודה ויהי כאשר וג׳ i.e. & aſſecutus eſt Juda Philippum, eum ipſum, qui fecerat malum in terra Judaica; accidit autem, cum &c. ſequentia vid. hic in ipſo textu noſtro.

(5.) Hûc facere videntur, quæ 2. Maccab. cap. 8. verſ. ult. habentur, confer. & Munſteri Not. h. loc.

(6.) Vid. 2. Maccab. c. 9. it. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 13. ut & Joſippi Epitom. p. 21.

(7.) Ecbatana. Hebr. אקבתנא ita hic in codice Munſteriano additum reperitur; urbs autem illa Mediæ majoris metropolis eſt Straboni.

מפגרי חללים׃ ויאסוף את כל עמו את
הרכב ואת הפרשים עם רב ועצום מאד
אשר לא יספר מרוב ויקנא יי לעירו
ויחמול על עמו וידרוש את דמי החסידים
מיד אנטיוכוס ויכהו יי אלהינו בשחין
רע ובחלי מעים ובכל זאת לא שב
אפו ממנו ולא נכנע ועוד ידו נטויה׃
לאמר אלך ואחריב את ירושלם ואשיתה
בתה׃ ויאמר מהרו הרכב והפרשים
והחיל ואלכה לי אל ירושלם כי אעשה
את רצוני ואשר דבר פי יקום ואין מי
יעמוד לפני ומי יעמוד לפני והים והיבשה
לי המה ולי כח וחיל להמיר בריתם
כרצוני כי אעשה מהים ארץ ומהארץ
ים כאשר אתפרץ׃ ויהי ככלותו לדבר
וירכב וילך עם חילו חיל גדול מאד
ועמו פילי רבים יודעי מלחמה ומחנה
כבד מאד׃ ויהי בדרך ויעבור הרכב
ממול פיל ויצעק הפיל ויגזו הסוסים
וידלגו ויקצפו ויהפכו את הרכב ויפול
אנטיוכוס מעליו ותשברנה כל עצמותיו
כי היה איש עב בריא שמן וכבד׃ ויכהו
יי מכה על מכתו ויבאש על בשרו כריח
בשר החלל המושלך על פני השדה
בימי

adverſus Deum ſuum (8.) prorumpens dixit: Hieroſolymam proficiſcar & ex ea mortuorum ſepulcrum efficiam, eamque interfectorum cadaveribus replebo. Omnem igitur populum ſuum, currus & equites, ingentem, prævalidum & innumerabilem exercitum collegit; (9.) aſt Deus Zelo pro urbe ſua (10.) commotus populo ſuo pepercit, ac ſangvinem piorum de manu Antiochi requirens graviſſimis eum ulceribus atque inteſtinorum doloribus percuſſit; ſed ne ſic quidem ab ira deſtitit rex nec ſuperbiam depoſuit; verùm in propoſito (11) perſeverans: proficiſcar, inquit, & Hieroſolymam deſtruam eamque ſolo æquabo; dein, adducite mihi, ait, quàm celerrime currus, equites & militares copias, ut Hieroſolymam invadam & propoſitum meum exequar, ac quod ore locutus ſum, ad effectum deducam, ecquis mihi reſiſtere poterit? nam & mare & ſiccum ſubjecta mihi ſunt, & in manu ac poteſtate mea ſitum eſt, eorum naturam (12.) pro arbitrio meo immutare, ut mare in terram ac vice verſa terram in mare, prout mihi libuerit, vertam: his dictis currum conſcendit & cum exercitu ſuo profectus eſt; erant autem cum illo copiæ ingentes multique elephanti, (13.) prælio apti, ac gravis belli apparatus: accidit autem, cùm in itinere currus regius elephanto cuidam occurreret, qui equos clamore ſuo terrebat, ut illi pavore conſternati calcitrare & efferari inciperent, mox ipſum everterent currum atque Antiochum inde excuterent; (14.) quo

(8.) Heb. לאלהיו, ita hic in noſtro codice; ſed abſunt iſt à Munſteriano.
(9.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 21.
(10.) Ac templo ſuo: ולהיכלו, ſic in Munſteriano codice hic additum reperitur.
(11.) Manus ejus adhùc extenſa fuit, ita juxta Hebræum.
(12.) Hebr בריאתם, ſic in Munſteriano codice, quem hic potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi legitur בריתם i. e. fœdus eorum, quamvis etiam hæc dictio commodam recipere poſſit interpretationem.
(13.) Iique tantæ magnitudinis ac roboris, ut duodecim viri ſuprà unum elephantem pugnare potuerint, prout in Joſippi Epitome pag. 21. habetur.
(14.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 22.

Digitized by Google

בימי הקיץ לחום השמש וישאוהו עבדיו
על שכמם מעט כי לא יכול לרכוב׃
וישליכוהו ארצה וינוסו מעליו כי לא
יכלו לגשת אליו מפני הריח הרע היוצא
מבשרו הנבאש ויאמר איש אלהים הלא
במשפט באה המכה הזאת לאיש הזה
כי הוא היה מחרף את אלהי כל ויהי
אויב לאלהי השמים ויהי כאשר נלאו
כל אנשי החיל מאנטיוכוס מריח רע
היוצא מבשרו וידע כי יד יי׳ נגעה בו
וישפל ויכנע ויאמר צדיק הוא יי׳ המשפיל
גבוהים אש׳ השפילני והכניעני רשע
כמוני היום הזה תחת אשר עשיתי רעות
גדולו׳ לעמו ולחסידיו הביא יי׳ עלי את
כל הרעות האלה׃ וידר נדר ליי׳ ויאמר
אם ירפאני יי׳ מחלי זה אבואה אל
ירושלם ואמלאנה מכסף וזהב ובגדי
ארגמן אציע בכל רחובותיה ואתן לה
את כל אוצרות אבותי הקדמונים
המקדוניים אל מקום האלהים הגדול
והקדוש הזה ואמול את בשר ערלתי
ואלכה לי אל כל ממלכות הארץ מכריז
ואומר אין כיי׳ אלהי ישראל בכל העולם׃
ולא שמע יי׳ לתפלתו ולא האזין אליו
כי לא היה לבבו האכזר שלם עם יי׳
אמנם בכל ארץ־וארץ אשר הלך האכזר
אנטיוכוס מאז לבקש בעד חליו היה
נקרא

quo caſu omnia illius oſſa confracta ſunt, (craſſô enim & obeſo erat corpore) dein Dominus plagam plagæ addidit, (15.) ita, ut caro ejus inſtar cadaveris, in campo jacentis & æſtatis tempore ad calorem Solis putrefacti, teterrimum exhalaret fœtorem; ac ſervi quidem illum humeris ſuis paululùm portabant, (neque enim equo vel curru vehi poterat) ſed mox eundem in terram projiciebant & ab ipſo aufugiebant, quia nemo ob fœtorem graviſſimum, è carne illius putrefacta egredientem, ad ipſum accedere poterat; tunc vir quidam pius (16.) dixit: nonne plaga hæc jure meritoque iſti contigit homini, qui Divinum contempſit numen & hoſtis Dei, cœlum inhabitantis, evaſit? cùm verò omnes Antiochi milites teterrimum fœtorem, è corpore ipſius egredientem, ægrè ferrent, (17.) tunc demum plagam hanc divinitùs ſibi immiſſam agnoſcens Antiochus humili ac demiſſô animò dixit: juſtus eſt Dominus, qui ſuperbos dejicit ac me quoque depreſſit, hodieque me impium reddidit humilem, is ipſe enim, quia magnis calamitatibus pios populumque ejus afflixi, mala iſta omnia mihi intulit; tunc votum fecit Domino: ſi Deus, inquiens, hanc infirmitatem meam ſanaverit, ego ipſe Hieroſolymam proficiſcar eamq; auro & argento implebo & per omnes illius plateas veſtes ſternam purpureas atque cunctos majorum meorum, Macedoniæ regum, theſauros Templo Dei maximi & ſanctiſſimi libenti animo offeram, præputium quoque carnis meæ circumcidam & omnia totius orbis regna peragrabo, ſonorâ prædicans voce: in univerſo mundo non eſt quiſquam ſimilis Domino, Deo Iſraëlis; aſt Dominus orationem ejus non exaudivit

(15.) In dicta Joſippi Epitome loc. alleg. ſcribitur, quod Deus non ſolum Antiochum; ſed & univerſum illius exercitum ſcabie ſicca & ſanie aliiſque morbis percuſſerit.

(16.) איש אלהים, vir Dei, ſic juxta Hebræum.

(17.) In Munſteriano codice hic additur: וגם הוא נלאה מריח i. e. nec ipſe fœtorem ferre potuit.

ניקרע בשרו מעל עצמותיו ונופל בארץ עד אשר לא נשאר בשר בכל עצמותיו ולקץ ימים נפלו מעיו ארצה וימות בבושת ובכלימה בארץ נכריה וימלוך אנטפטר בנו תחתיו׃

vit, (18.) nec illum voti compotem fecit, nam ſævus ipſius animus non erat ſincerus & integer coràm Deo; quocunque igitur tyrannus iſte, Antiochus, morbi curandi cauſa proficiſcebatur, ibi oſſa ejus carne, paulatim in terram decidente, ſubinde deſtituebantur, donec omnibus illius oſſibus nihil omninò carnis relinqueretur & tandem ejusdem quoque viſcera in terram effunderentur: ſic cum ignominia & dedecore in peregrino ſolo vitam finivit (19.) Antiochus, cui filius ejus, Eupator, (20.) in regno ſucceſſit.

CAP. XIII.

ויהודה בן מתתיה הכהן הגדול וכל עדת החסידים אשר היו עמו באו אל ירושלם ויהרסו את כל המזבחות אשר בנו העמים ויטהרו את הבית מגלולי הגוים ויבנו מזבח חדש ויתנו בשר זבח עליו ויערכו עצים ואש קדושה לא מצאו׃ ויצעקו אל יי ויקראו אליו ותצא אש מן האבנים אשר על המזבח ויערכו עצים עליה ויקטירו את זבחם ויהי האש על המזבח עד הגולה השלישית׃ ויעשו חנוכת המזבח בחדש כסלו בכ״ה בו׃ וישימו את לחם הפנים על שלחן יי וידליקו

Judas autem, Mattathiæ, Summi Sacerdotis, filius atque univerſus piorum cœtus, (1.) qui cum ipſo erat, Hieroſolymam venerunt & altaria omnia, quæ gentes exſtruxerant, diruerunt, ac Sanctuarium à ſordibus gentilium repurgârunt (2.) novamque ædificârunt aram, cui ſacrificiorum carnes impoſuerunt lignorumque ſtruem fecerunt; ſed ignis ſacer defuit, quapropter fuſis ad Dominum precibus ignis è lapidibus, aræ impoſitis, exiliit, (3.) in quem ligna conjecerunt ac ſacrificium peregerunt, hic ignis ſuprà altare ad tertiam usque captivitatem ſervatus eſt; dedicârunt autem altare die vigeſimo quinto menſis Kisleu, (4.) ac panes propoſitionis menſæ Domini impoſuerunt lucernasque in candelabro Domini aptè atque ordine accenderunt

(18.) Conſentit Joſippi Epitom. p. 23.
(19.) De Antiochi interitu vid. 1. Maccab. c. 6. v. 8. & ſeqq. it. 2. Maccab. c. 9. ac Joſeph. Antiq. l. 12. c. 13.
(20.) Hebr. אנטפטר in noſtro codice nominatur. in Joſippi Epitom. pag. 23. dicitur אופיטור, de hoc vid. & cap. antec. 11. n. 4.
(1.) Vid. quæ ſupra cap. 8. num. 9. annotata ſunt. Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 1. pios illos nominat Aſidæos.
(2.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. cap. 11. & 1. Maccab. cap. 4. it. 2. Maccab. cap. 10. v. 1. & ſeqq.
(3.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 23. & ſeq.
(4.) Hic menſis ex Buxtorfii ſententia incipit à novilunio Novembris noſtri; Munſterus hic in notis ſuis ſcribit, menſem Kiſlef eſſe tertiam lunationem ab æquinoctio autumnali; in Joſippi Epitome pag. mihi 24. dicitur, id accidiſſe vigeſimo quinto die menſis Elul, qui Auguſto noſtro ferè reſpondet.

ויודליקו את נרות המערכה על מנורת יי׳ ויהללו את יי׳ במקרא ההלל ח׳ ימים׃ ויהי אחרי חנוכת ישראל וילך יהודה אל ארץ אדום לקראת גריגוריאוס ויתגבר יהודה עליו ועל חילו וינוסו מפניו וירדוף אחריהם יהודה ובחוריו וסלה ביום ההוא יהודה ובחוריו מאדום גיות ב׳ אלף גבורים והנשארים נסו מפחדו וילכוד הוא את ארץ אדום וישם עליה מס וגריגוריאוס נם וילך אל תמותיאוס בארץ הערב כי הוא הפקיד המלך על כל ארץ מערב ויצא תמותיאוס לקראתו בק״כ אלף אנשי מלחמה מחיל מקדון ומחיל ערב ויחנו בארץ הגלעד רבים מעם יהודה ויצר להם׃ וישלחו אגרת אל יהודה בבכי ובתחנונים לאמר עלה אלינו והושיענו כי כלונו אנשי תמותיאוס ואנשי מלך הערב וגם אנשי הגלגל שלחו אליו לאמר עלה אלינו והושיענו כי כלונו אנשי צור וצידון ואנשי מקדון היושבים בה׃ ויהי כשמוע יהודה את הדברים האלה ויאמר לשמעון אחיו לך אתה הגלגלה ואני אלך הגלעדה׃ ויבחר לו יהודה מכל גבורי החסידים ה׳ אלפים גבורים וימהר וילך ויעבור

runt Dominumque laudibus & præconiis per octiduum celebrârunt. Finitâ autem dedicatione, à populo Iſraëlitico celebratâ, Judas in Idumæam adverſùs Gregorium (5.) profectus, prælium cum ipſo ejusque exercitu iniit eosque terga dare coëgit, quô factô Judas cum militibus ſuis fugientes perſecutus viginti millia Idumæorum fortiſſimorum eodem die proſtravit; reliqui verò metu conſternati fugâ ſalutem quæſiverunt, ſic Idumæam ſubjugavit Judas eamque fecit ſibi tributariam; Gregorius autem fugiens in Arabiam pervenit ad Timotheum, qui univerſæ regioni occidentali à rege præpoſitus erat; is exercitum 120000. militum tàm Macedonum, quàm Arabum (6.) in terram (7.) Gilead eduxit atque multos interfecit Judæos eosque clade afflixit; illi verò miſſâ ad Judam epiſtolâ cum lacrymis ac precibus eum rogârunt (8.) hiſce verbis: aſcende ac ſerva nos, nam Timothei copiæ regisque Arabiæ milites nos admodùm premunt, Galilæi (9.) quoque ad Judam literas miſerunt in hanc ſententiam: veni ac protege nos, quia Tyrii, Sidonii & Macedones, ibidem habitantes, nos perditum eunt. Judas itaque, cùm hæc audiſſet, Simeoni, fratri ſuo, dixit: (10.) abi in Galilæam, ego in terram Gilead proficiſcar, poſteà Judas 5000. fortiſſimos (11.) milites, ex univerſo piorum cœtu electos, absque ulla mora Jordanem (12.) trajecit, ut in regionem Gilead perveniret, Simeon quoque, frater ejus, ductis ſecum 3000. Judæis fortiſſimis in Galilæam abiit,

(5.) Hic Gorgias dicitur 2. Maccabæor. cap. 10. v. 14. Munſteri quoque codex Hebraicus habet גורגיאס vid. ſuprà h. lib. 3. cap. 11. num. 8. it. infrà eod. libro 3. cap. 19. num. 1. confer. & Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11. ut & Joſippi Epitom. pag. mihi 25.

(6.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. mihi 24.

(7.) Hebr. מנשה וגלעד i. e. Manaſſe ac Gilead, ita Munſteri codex.

(8.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11. in fin. & cap. ſeq. 12.

(9.) De Galilæa vid. inter alios Joh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 59. it. c. 62. & 63.

(10.) Vid. Joſeph Antiqu. lib. 12. c. 12.

(11.) *Joſephus* eod. lib. 12. cap. 12. ſcribit, *Judam* μετ᾽ ςρατιωτῶν ὀκτακισχιλίων ἀφῖχθαι εἰς τὴν γαλααδῖτιν i. e. cum 8000. militibus in Gilead profectum eſſe.

(12.) De *Jordanis* fonte Panea vid. inter alios *Joh.* Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 67. & 68.

Digitized by Google

ויעבור את הירדן ללכת גלילה׳ ושמעון
אחיו גם הוא לקח עמו ג׳ אלפי׳ מגבורי
יהודה וירץ גלגלה ויתגר מלחמה גדולה
באנשי צור וצידון ואנשי מקדון היושבים
בניה׳ וישלך ארצה מהם כיום ההוא
אלפים גבורים ויושע את אחיו בגליל
ויקח את שלל האויבים ויביאהו אל
ירושלם ויהודה משוח מלחמה עבר את
הירדן ויבא גלעדה על תמתיאוס וימצאהו
והו׳ נלחם על העיר אשר בהר הגלעד
ויתגר בו מלחמה והוי שם מלחמה
גדולה מאד ביניהם ויעמדו אלה לנגד
אלה ויהי עם תמתיאוס עם רב ועצום
מאד ועם יהודה היו מעט ויקרא יהודה
אל יי׳ מתוך עומק המלחמה ויצעק
ויאמר יי׳ הושיעה נא ויאמר עוד הושע
יי׳ את שארית ישראל ותן בידי הגוי
העצום הזה ביום הזה ויהי הוא קורא
וצועק אל יי׳ וישא עיניו וירא ה׳ בחורי
גבורים רוכבים סוסים אש וכל לבושיהם
זהב׳ ושנים מהם עומדי׳ מול יהודה
מזה אחד ומזה אח׳ ומגני׳ אותו במגניה׳׳
והשלשה מהם ראה והנם נלחמי׳ למול
מחנה תמתיאוס ויהי כראותו אותם
יהודה ויבשר את עדת החסידים אשר
אתו ויען ויאמר הלא מן השמים שלוחו
לעזרת החסידים ובאו לעזרנו׳ ויחזק
ויאמץ בבשורתו את לב בחורי הגבורים
וילחץ

it, ubi acerrimum commiſſum fuit prælium, in quo 2000. (13.) Tyrii, Sidonii & Macedones, qui inter illos habitabant, occubuerunt, hoc itaq; modo Simeon in Galilæa fratribus ſuis auxilio fuit, hoſtiumque prædâ potitus eandem miſit Hieroſolymam; Judas autem, imperator, (14.) Jordanem trajiciens in terram Gilead exercitum contrà Timotheum duxit, qui eodem illo tempore urbem, in monte Gilead ſitam, oppugnabat, (15.) tunc graviſſimum inter illos atque anceps obortum eſt prælium, nemine locum hoſti cedente, etenim cum Timotheo ingens ac validus erat exercitus; aſt pauci admodùm cum Juda pugnabant, qui in ipſo certaminis fervore ad Dominum clamans ita dixit: Serva quæſò, Domine; paulò poſt ingeminans ait: ſerva, obſecro, Domine, reliquias populi Iſraëlitici & validam hanc gentem in manus meas hodiè trade; accidit autem, illo adhùc Deum invocante, ut oculis ſublatis quinque juvenes (16.) præſtantiſſimos, equis igneis inſidentes, ac veſtibus aureis indutos, conſpiceret, è quibus duo Judæ adſtantes, alter à dextro, alter à ſiniſtro latere, clypeis illum protegebant; tres autem reliqui adverſus Timothei exercitum pugnantes à Juda viſi ſunt, quod gratum oculis ſpectaculum ipſe lætus piorum cœtui, qui cum ipſo erat, notum fecit, nonne hi, inquiens, cœlitùs in piorum auxilium miſſi ſunt nobisque ſubſidio venerunt? his dictis animum addidit militibus ſuis fortiſſimis & Timothei copias premens tandem illas in fugam vertit, (17.) eodemque die 20500. hoſtes interemit; Timotheus autem Jordanem versùs fugam arripuit, cujus tergo cùm Judas ſubinde cædendo ac perſequendo inhæſiſſet, tandem Timotheus ad litus maris

(13.) Hebr. אַלְפַּיִם, ſic enim hic punctandum puto, Munſteri codex Hebr. habet ח׳ אלפים i. e. octo millia.

(14.) In Hebræo habetur: משוח מלחמה, de quo ſuprà h. l. 3. c. 9. n. 9. dictum eſt. confer. & infrà c. 17. h. lib. 3. n. 4.

(15.) Vid. Joſeph. antiq. lib. 12. c. 12.

(16.) Vid. 2. Maccab. 10. v. 29. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

(17.) Vid. Joſeph. antiqu. lib. 12. c. 12.

וילחץ הוא וגבוריו את צבא המיטיאוס ויכה יהודה מצבאו ביום ההוא כ׳ א׳ת איש ות״ק וינס המתיאוס גשם דרך הירדן ויהודה רדף אחריו הלוך והבות ומשם ברח דרך חוף הים ויבא עזרת׳ ויחזק מעמד המתיאוס במקום ההוא ויערוך מלחמה עם יהודה כי נאספו אליו כל גדודי חיל פלשת הנשארים• ויקרב יהודה במקום המלחמ׳ ויקפוץ עליו כקפוץ האריה על עדרי צאן ויהפך המתיאוס את ערפו לנוס ונפוצו מעליו כל חילו• וירדפו אותם צבא החשמונים ויכום ויכתום עד החומה אשר לעזרה ויבא המתיאוס בעזה ויסגור השער בעדו וילחם מעל החומ׳ עם יהוד׳• ויהודה וכל בחוריו החשמונים נגשו אל העיר וילחמו עליה ה׳ ימים ולא יכלו לה ויהי ביום החמישי ויעלו אנשי המתיאוס על המגדל הגדול ויקללו ויחרפו את משוח המלחמה וידברו בחרופים וגדופים על אלהינו אשר לא יאות לספר בם• אז קנאו כ׳ בחורים מבחורי החשמוני׳ על דבר החרפות אשר חרפו המחרפים ויקחו את מגניהם בשמאלם ואת חרבותיהם בימינם וירוצו למול החומה פתאום ויעל אחד מהרה אל החומה ואחריו אחר כי הרימו פתאום סולם על החומה וידלגו עליה וילחמו עם העומדים על החומה ויחזיקו מקו׳ להביאה׳ ויעלו כלם

ris properans Gazam pervenit, ubi collectis iterùm viribus (nam omnes Palæſtinorum copiæ, quæ adhùc ſuperſtites erant, ad illum venerant) prælium cum Juda inire conſtituit, qui etiam nihil cunctatus in aciem deſcendit & in hoſtem non ſecus ac leo, in greges ovium irruens, impetum fecit; Cùm verò Timotheus tergum dediſſet & in fugam conjectus eſſet, omnes ejus milites diſperſi fuerunt, quos Haſmonæorum copiæ inſecutæ percuſſerunt atq; obtriverunt usque ad mœnia (18.) urbis Gazæ, è cujus muris Timotheus, poſtquàm in urbē intraverat portaq; clauſa erat, pugnavit cum Juda; ille verò ſimul cum univerſo Haſmonæorum exercitu ad oppidum accedens quinque diebus id oppugnavit, ſed capere non potuit; die autem quinto, cùm milites Timothei in turrim quandam prælaltam aſcendiſſent & conviciis ac probris Judam, imperatorem, (19.) inſectati eſſent inque Deum noſtrum contumelias atque blaſphemias, quas hic referre minime convenit, jactâſſent, viginti juvenes Hasmonæi (20) ob maledicta illa & opprobria ab hoſtibus prolata, Zelo accenſi ac clypeos ſiniſtrâ, gladios dextrâ gerentes repentè in muros impetum fecerunt, quo facto unus ex illis ſtatim mœnia conſcendit, quem alii mox ſecuti (nam ſcalas ſine mora admoverant muris) tandem mœnia ſuperârunt & acerrimum cum propugnatoribus certamen ibidem inierunt ſociisque ſuis ſpatium dederunt, qui omnes, poſtquam mœnia conſcenderunt, ſtatim ad portam urbis properârunt, juxtà quam foris & intrà graviſſima oborta eſt pugna, intereà univerſus Háſmonæorum exercitus forinſecus ad portam illam accedens eandem igne ſuccendit; cadente igitur portâ urbem intrârunt atque ita Gazam ceperunt, ubi blaſphemi illi conviciatores vivi capti, ac poſtquam contumelias ac probra,

(18.) Hebr. עד החומה אשר לעזה ita hic in noſtro autore; aſt Munſteri codex ſolummodo legit: עד כלה i.e. ad internecionem, prout ipſe Munſterus vertit, confer. & 2. Maccab. c. 10. v. 32. & ſeqq. it. infrà cap. 17 n. 10. ibique not.

(19.) Vid. quæ ſuprà hoc cap. 14. notata ſunt.

(20.) Vid. 2. Maccab. dict. cap. 10. verſ. 35. ubi idem narratur.

כלם ויבואו השערה וילחמו על השער
מבית ומחוץ וכל צבא החשמוני׳ מחוץ
נגשו אל שער התיא וישרפוהו באש
ויפל השער וילכדו את עזה ויתפשו את
המחרפי׳ חיי׳ והם הם אשר הודו כי
חרפו את אלהינו ואת משוה המלחמה
וישרפום באש ויכו את עזה לפי חרב
ויהרגו את כל זכורה ושני ימים לא
חדלו להרוג כי עם רב היה בה ויברח
תמותיאוס ויתחבא באחד הבורות ולא
נמצא וימצאו את אחיו והם בראו
ואפוליאנוס ויביאום אל יהודה חיים
ויצו יהודה ויתיזו את ראשם׳ ויקחו
את כל שלל העיר ויבואו ירושלים׳ בשיר
ובהלל ובתודות ומהללי׳ את יי׳ ע״י שיר
דוד מלך ישר׳ ע״ה והוא שיר הודו ליי׳
כי טוב כל״ח׳

probra, in Deum noſtrum & imperatorem jactata, confeſſi ſunt, igne combuſti fuerunt; Gaza autem ferrô deleta & maſculi omnes interfecti ſunt, quæ cædes biduò duravit; (ingens enim populi multitudo ibidem fuit) aſt Timotheus fugâ ſalutem quærens in fovea quadam ſemet occultavit nec deprehenſus fuit; fratres verò ejus Chæreas (21.) & Apollophanes vivi capti & ad Judam deducti ſunt, cujus mandatô capita eis amputata fuerunt; prædam autem omnem, quam in urbe Gaza ceperant, Hieroſolymam deduxerunt cum canticis, laudibus & gratiarum actionibus, celebrantes (22.) Dominum hoc Davidis, regis piæ memoriæ, Pſalmo: (23.) laudate Dominum, quia bonus eſt, quoniam in æternum miſericordia ejus.

CAP. XIV.

ויהי כשמוע אאופטר בן אנטיוכוס
הרשע הוא אנטיוכוס אשר עשה הרעה
הגדולה בירושלם ויהודה אשר הרג את
החסידים וימות בנגעים גדולים כאשר
הודענו למעלה בספר הזה׳ כי יתודה
גבר

Cum verò (1.) ad Eupatorem (2.) filium Antiochi iſtius impii, qui tot tantaque mala urbi Hieroſolymæ ac populo Judaico intulerat, quique pios trucidaverat, qui denique ipſe acerbiſſimis cruciatibus vitam finierat, (prout ſuprà (3.) in hoc ipſo libro narravimus) fama eſſet perlata, Macedones à Juda ſuperatos eosque è terra ſancta ab

(21.) Ita hic 2. Maccab c. 10. v. 37. & Hebraicum Munſteri codicem, qui habet: כיראו ואפולופנים ſequi volui potius, quam noſtrum. qui corruptè legit בראו ואפוליאנוס i. e. Berao & Apolianus, ut ego quidem vetto, confer. ſupr. h. lib. 3. c. 10. n. 1. ibique not.

(22.) Vid. Joſeph. antiqu. lib. 12. cap. 12. circà fin.

(23.) Sic Pſalm. 136. v. 1. & ſeqq. habetur.

(1.) Eadem fere, quæ hic recenſentur, habentur infrà h. lib. 3. c. 20. num. 1. & ſeqq. unde interpolatoris manus videtur interveniſſe.

(2.) Hebr. הנקרא שמו אפיפנים i. e. qui & Epiphanes nominatus eſt, ita hic Munſteri codex, vid. idem Munſterus hic in notis ſuis, confer & Joſippi Epitomen pag. mihi 25.

(3.) Nimirum cap. 8. & ſeqq.

גבר במקדונים וכי החשמונים השמידו את המקדונים מהארץ הקדושה וישלח את ליסיאה בן דודו בחיל פ׳ אלפים פרשים ופ׳ פילי׳ עמהם יודעי מלחמ׳ ברעש ורעד׳ ויבאו ביהוד׳ ובירושלם וילחמו בראשונה על ביתר ויבנו עליה דיק סביב ויחלו להכות ולנגח את העיר באלי ברזל ובאבני סוללה׳ ויהודה וכל צבא החשמוני׳ יושבים ביערות ובהרים ומתחבאים מפני פחדם מפני חיל יון העצום׳ ויאמר יהודה אל בחוריו הבה נקדמה את פני יי׳ אלהינו בצום ובתחנונים ונלכה על צבא יון הנלחמים בביתר ויענוהו הננו ועשינו במצותיך׳ ויבא יהודה עם בחוריו במקד׳ ויקראו צום ויעלו עולות ויזבחו שלמים ויקראו אל יי׳ ויזעקו אליו גדולים וקטנים לאמר הושע יי׳ את עמך את שארית ישר׳ ויהי לאחר הצום ויתקע יהודה בשופר פתאום ויתן אות מלחמת וילך הוא וכל בחוריו עמו לעזרת אחיהם אשר בביתר׳ ויהי בצאתם מירושל׳ ללכת אליהם ולהלחם במחנה יון ויאמר יהודה אל בחוריו חזקו ונתחזקה בעד עם

ab Haſmonæis expulſos eſſe, ipſe Lyſiam, patruelem ſuum, cum exercitu 80000. (4.) equitum miſit, quos octoginta elephanti, ad bellum inſtructi, (5.) ſequebantur, ut hoſtibus terror injiceretur ac pavor. Hæ igitur copiæ cùm in Judæam Hieroſolymam verſùs pergerent, primò urbem Bither (6.) foſſis & aggeribus circumdatis oppugnârunt, ejusq; muros arietibus ferreis & lapidibus jaculatoriis (7.) pulſare cœperunt; Judas autem atque omnes Haſmonæorum copiæ ob metum tàm numeroſi ac validi Græcorum exercitus in ſylvis ac montibus habitârunt ac delituerunt; dein Judas ad ſuos: agite, inquit, placemus primò Dominum jejuniô ac precibus, poſteà adverſus Græcorum, qui Bither oppugnant, exercitum proficiſcamur, ad quæ illi reſponderunt: en parati ſumus, ut mandato tuo obtemperemus. Judas itaque ac qui cum ipſo erant Sanctuarium ingreſſi, jejuniô indictô, ſacrificia & holocauſta obtulerunt, Dominumque invocârunt omnes, unanimi voce dicentes: Serva, Domine, populum tuum, reliquias Iſraëlis; dein peractô jejuniô Judas repentè tubas inflari juſſit, datoque belli ſigno cum omnibus copiis abiit, ut fratribus ſuis, qui in urbe Bither erant, ſubſidio veniret; cùm verò Hieroſolymis egrederentur, ut cum Græcorum exercitu pugnam inirent, Judas ſuos ita cohortatus eſt: forti eſtote animo, ac viriliter pro populo Domini Deique noſtri urbibus pugnemus atque ſimùl cum ipſis intrepidè mortem oppetamus, ne calamitates gentis

(4.) Copiarum numerum aliter deſcribit Joſephus antiqu. lib. 12. cap. 14. Id. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 1.

(5.) Munſteri codex hic addit: ועם רב ועצום i. e. ac populus multus atque robuſtus.

(6.) Seu Bæther, uti Munſterus hic vertit; hæc urbs 2. Maccabæ. c. 11. v. 5. Bethzura dicitur; fuit autem caſtellum ſeu vicus, Græcè dicitur Βεθσȣρα, vid. *Joſeph.* eod. lib. 12. cap. 14. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 1. vid. & infrà h. lib. 3. cap. 20. num. 4. it. lib. 6. cap. 59. n. 8. confer. & *Joh.* Lightfooti Chorograph. Marco præmiſſa cap. 8. §. 6. & Chorograph. Matthæo præmiſſ. cap. 52. vid. etiam Joſippi Epitom. pag. 25. & ſeq.

(7.) Ita hic cum Munſtero vertere volui: אבני סוללה, quo nomine ii intelliguntur lapides, qui balliſtis emittebantur, de quibus Lipſius lib. 3. Poliorcet. Dialog. 3.

עם יי׳ ובעד ערי אלהינו תמותה יותר
עמה׳ בגבורות ולאן נראה בתקה אש׳
תמצא את עמנו׳ ויהי כדברו אליהם
כדברים האלה וישא את עיניו וירא בין
השמים ובין הארץ איש לבוש בלבוש
זהב ורוכב על סוס ודמות הסוס כמראה
להב׳ וביד האיש רומח ואחוריו נגד
צבא החשמונים ופניו ולהבו נגד מחנה
יון המקדוני׳ וידו נטויה להכו׳ למחנה
יון׳ ויאמר יהודה אל בחוריו אל תיראו
ואל תערצו מפני הערלים הטמאים
האלה יי׳ אלהינו הוא הנלחם עמהם
בעדנו הנה מלאכו אתנו׳ ויאמר עוד
יהודה וברוך יי׳ אלהי ישראל אשר שלח
מלאכו להושיע את עמו ולהכו׳ במחנה
אויביה׳ ויאמר עוד יהודה לגבוריו רוצו
אחרי כי אתנו תשועת יי׳ וירוצו אחריו
ויבואו אל ביתר וידלגו פתאום בתוך
מחנה מקדון ויבהלו את המחנה
וישליכו חללים ביום ההוא מפגעי
מקדון י״א אלף רגלי ואלף וג׳ מאות
רוכבי סוס וינס ליסיאש וכל מחנהו
בבושה ובכלימה וידע ליסיאה כי יי׳
נלחם לישראל ויכרות ברית עם יהודה׳
ויהי טרם שוב ליסיאה אל ארצו
מקדוניאה וישלח אגרת אל יהודה לבקש
ממנו ברית ושלום וידור נדר ליהודה
לאמר כי הוא ישלים את מלך מקדוניאה
הוא

gentis noſtræ aſpiciamus. Hæc cùm dixiſſet Judas, ſublatis oculis virum quendam in aëre vidit indutum veſte aurea, inſidentem equo, cujus ſpecies flammæ igneæ ſimilis erat; vir autem ille manu haſtam gerebat, ac tergum quidem Hasmonæorum caſtris, faciem verò ac flammam Græcorum Macedonumq; copiis obvertebat, ejusque manus extenſa erat ad percutiendum Græcorum exercitum. Tunc Judas ad ſuos converſus: nolite, ait, metuere aut perhorreſcere impuros iſtos & incircumciſos, Dominus, Deus noſter, pro nobis adverſùs illos pugnat, ecce angelus ejus nobiscum; præterea dixit: Benedictus ſit Dominus, Deus Iſraëlis, qui angelum ſuum miſit, ut populum ſuum ſervaret, exercitum verò hoſtium percuteret. His dictis fortiſſimum quemque cohortatus: ſequimini me, inquit, nobiſcum enim eſt ſalus Domini, illi itaque celeriter eundem ſecuti ad urbem Bither (8.) venerunt, & in caſtra Macedonum repentino impetu irruentes eisque pavorem incutientes, in fugam conjecerunt hoſtes ſuos, atque 11000. pedites & 1300. equites Macedonum illo die humi ſtraverunt; Lyſias autem atque omnis ejus exercitus cùm turpiter & ignominioſè fugam arripuiſſet atque cognoviſſet, Dominum pro populo Iſraëlitico pugnare, fœdus (9.) cum Juda iniit ac priusquàm in Macedoniam reverteretur, eidem epiſtolam miſit, qua fœdus ac pacem ab illo petiit eique promiſit, ſe effecturum, ut pax inter Eupatorem, Antiochi filium, Macedoniæ regem, atque Judæos coiret, & ut Eupator ipſis amicus fieret ac ſocius, quamvis pater ejus Judæos vaſtaverit & perdiderit. Judas igitur, accepta Lyſiæ epiſto-

(8.) *Joſephus* antiq. lib. 12. cap. 14. ſcribit, *Judam* caſtra collocâſſe ἐν τινι τόπῳ Βιθζαχαρίᾳ λεγομένῳ i. e. in loco quodam Bethzacharia dicto, ubi & prælium commiſſum fuiſſe idem refert, vid. & *Joſeph.* lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 1. ut & *Joſippi* Epitom. pag. 26. de Bethzacharia vid. etiam *Joh.* Lightfooti Chorograph. Marco præmiſſa c. 2. §. 4. n. 2.

(9.) Vid. *Joſeph.* Antiqu. lib. 12, c. 14. in fin. & 1. Maccab. c. 6. v. 58. & ſeqq.

הוא אאופטר בן אנטיוכוס עם היהודים ואם אבין למשחית ולהשמיד ליהודים היה הנה הוא יהיה להם לעוזר ואוהב׃ וישלח יהודה אגרת שלום על ידי שנים אנשים מנאמניו אל ליסיאה בראותו את אגרתו וכשמעו נדרו לו וכי הוא מבקש מהיהודים שלום וברית והאנשים אשר שלח אליו הלא הם יוחנן ואבשלום משרי יהודה ועמהם יהודים אחרי׳ משרתים ואלה דברי האגרת אשר שלח יהודה לברית ושלום לליסיאה שר צבא אאופטר ומשנהו׃ ידוע יהיה לך ליסיאה שר הצבא כי אגרתך קראתי והבינותי מדבריך כי אתה מבקש שלום וברית והנני מודיעך אשר אנכי כורת ברית עמך היום ואמנם כי הקיים את נדרך יהיה שלומנו שלום׃ ויהי כבוא האנשים אל ליסיאה ואגרת יהודה בידם קרא האגרת ושמח בה מאד ויכבד את מלאכי יהודי אשר שלח וינשאם על שריו ויצו לסופרו לכתוב אגרת תשובה ליהודה וליהודים ואלה דברי האגרת מאת ליסיאה שר צבא אאופטר בן אנטיוכוס מלך מקדוניא ומשנהו אל משוח מלחמי׳ יהודה שר היהודים ומושיעם ואל עמו שלום׃ ידוע יהיה לכם כי אגרתכם קבלתי מיד יוחנן ואבשלום אשר שלחתם אלי וכל אשר דברו אלי עשיתי ואת האגרת באהבה קראתי וכל דברי׳ בה מלאתי ולמלך בגללכם כתבתי כל אשר שלחתם אליו דברים השיבותי ליוחנן ואבשלום והמה יגידו לכם על

פה

epiſtolâ, cùm illius promiſſa intellexiſſet & quòd pacem ac fœdus à Judæis petiiſſet, per duos viros ſibi fidos literas pacis ad Lyſiam miſit; legati autem erant Johannes & Abſalom, Judaici principes, quos alii Judæi, eorundem miniſtri, comitabantur. Verba epiſtolæ, quam Judas fœderis ac pacis teſtem Lyſiæ, Eupatoris duci ac principi, miſit, hæc erant: Notum tibi ſit, Lyſia imperator, quòd tuas perlegerim literas & ex iis intellexerim, te pacem ac fœdus petere; nunc itaque te certiorem facio, quòd hodiè fœdus tecum pepigerim, paxque inter nos ſincera ſit futura, ſi promiſſa tua effectui dederis. Lyſias autem, cùm viri illi ad ipſum veniſſent ac literas Judæ attuliſſent, iisdem perlectis valdè gaviſus eſt, legatosque à Juda miſſos honore affecit atque eosdem principibus ſuis prætulit, poſteà ſcribæ ſuo præcepit, ut Judæ atque Judæis reſponſum ſcriberet; epiſtolæ autem, quam Lyſias, dux ac princeps Eupatoris, filii Antiochi, Macedoniæ regis, miſerat, hæc erant verba: Imperatori, Judæorum principi ac Servatori, Judæ, ejusque populo, Salutem! Notum vobis ſit, quòd literas veſtras per Johannem & Abſalonem, legatos veſtros, acceperim &, quæcunque illi mihi dixerunt, fecerim, veſtramque epiſtolam amicè perlegerim, atque omnia, quæ in ea ſcripta ſunt, effectui dederim cunctaque, quæ mihi miſiſtis, veſtro nomine regi perſcripſerim; reſponſum verò Johanni & Abſaloni dedi, qui vobis oretenus omnia narrabunt, legatis quoque, quos jam ad vos mitto, mandatum dedi, ut ſinceram vobis pacem offerant, hi voluntatem noſtram amplius vobis declarabunt, Valete! Domino quoque, Deo veſtro, votum nuncupavi, me non prius è terra veſtra profecturum nec in patriam meam reverſurum eſſe, quàm regis advenerint literæ, quò omnia, quæ ab ipſo veſtrûm cauſa petii, perficiam. Cœterùm epiſtolæ, quam Lyſias, Eupatoris dux, regi, Domino ac patrueli ſuo, Judæ-

orum

Digitized by Google

פרה את הכל וגם בפי מלאכי אשר אנכי שולח אליכם שמתי דברים דברי שלום ואמת והם יגידו לכם את רצוננו ואתם שלום· והנה אני נדרתי ליי׳ אלהיכם כי לא אצא מארצכם ולא אלך אל ארצי עד בא אגרת המלך לקיים כל אשר שאלתי ממנו בעדכם· ואלו דברי האגרת אשר שלח ליסיאה שר צבא מלך אאופטר אל אאופטר מלכו ואדוניו ובן דודו בעד היהודים· ידוע יהיה לאדוני המלך כי היהודים גוברים עד מאד בכל מלחמה ולהם היא התשועה בכל מלחמה וכי ראיתי אני זה אמרתי אבקש מהם שלום וברית בעד המלך ואתה הדע מה תעשה כי אני קימתי בעדך עד היום שלום וברית ועתה תואל נא ובחר בשלום פן תספה בעון אביך עמהם והיו לך למוקש· ויהי לימים אחרי׳ וישלח המלך אאופטר תשוב׳ לאגרת ליסיאה בן דודו ואלה דברי האגרת מן המלך אאופטר אל ליסיאה בן דודו ואחי שלום· ידוע יהיה לך כי האגרת אשר שלחת אלינו בעבור היהודים קבלנוה וקראנוה באהבה רבה ואני מודיעך כי אבי הלך בדרך כל הארץ וחדל להיות עם אנשים ואני מבקש שלום מכל בני מלכותי ורצוני להשבית כל מלחמה ולקיים כל שלום· ושמעתי כי היהודים לא אבו שמוע לדברי אבי להפר תורתם ולכן גברו עלינו בחרב והרגו לשרי אבי ונכבדיו וגבוריו

orum cauſâ miſerat, hæc erat ſententia: notum tibi ſit, Domine rex, quòd Judæi in omnibus præliis fortitudine inſignes ſint, quæ res illis in omni bello ſaluti fuit, id cùm animadvertiſſem, propoſitum mihi fuit, ut pacem ab illis ac fœdus regis nomine peterem; nunc igitur diſpice, quid tibi faciendum ſit, nam ego ad hanc usque diem tuo nomine pacem & fœdus cum illis inii, jam itaque tibi conſule (10.) ac pacem elige, ne parentis tui peccato, quod ipſe in Judæos commiſit, involvaris, eaque res tibi ſit exitio. (11.) Poſt aliquot dein dies Eupator, rex, Lyſiæ patruelis ſui literis reſpondit; epiſtolæ autem regiæ hæc erant verba: Eupator Lyſiæ, patrueli ac fratri meo ſalutem! Notum tibi ſit, quòd literas tuas, quas ad me Judæorum cauſâ miſiſti, acceperimus, easque læto animo perlegerimus, te igitur certiorem facio, quòd, poſteaquàm pater meus è vivis exceſſit ac ſupremum obiit diem, propoſitum mihi ſit, cum omnibus regni mei ſubditis pacem colere atque cunctis bellis finem imponere, omnigenâ pace introductâ. Audivi etiam, quòd Judæi patri meo morem gerere recuſarint, ut legem ſuam desererent & quòd propterea arma ab illis contrà nos ſumpta ſint, principesque patris mei, ut & ii, qui apud illum in honore erant ac fortitudine præcellebant, ab ipſis interfecti fuerint. Nunc itaque dextram tuam illis porrige ac fœdus meo nomine cum iisdem pange pacemque firma, eisque indica, quòd ſciens ac bona fide, non doloſè ac fraudulenter pacem cum illis colere atque fœdus inire velim, lubenti quippe animo facultatem ipſis concedo, ut legem ſuam, prout eis placuerit, ſervent, vos igitur, tu atque illi Valete! Hæ autem fœderis ac pacis fuere conditiones, quas Eupator, Antiochi regis filius, ad Judam, Judæorum principem & ducem, miſit: A rege Eupato-

(10.) Vel: tu igitur jam conſenti, in pacem ſcilicet.

11.) Laqueo למוקש, ſic juxta Hebræum.

וגבוריו ועתה תן ימינך להם וברות
ברית עמהם בעדי וקיי' עמהם שלום
והודיעם כי מדעתי ומטוב לבבי ולא
במרמ' וערמה אני רוצה ובוחר בשלומם
ובבריתם כי מדעתי אמשילם לשמור את
תורתם כרצונם ואתה ותם שלום' ואלה
דברי הברית והשלום אשר שלח אאופטר
בן אנטיוכוס המלך ליהודה שר היהודים
ומשות מלחמה מאת המלך אאופטר בן
אנטיוכוס המלך המקדונים אל נגיד
היהודים יהודה משות מלחמה ולכל עם
היהודים ברית ושלום ידוע יהיה לכם כי
גזרתי גזר' בכל מדינה ומדינה ממדינות
ממשלתי ובכל עם ועם ממשלת ידי על
היהודי' להזהיר את בני ממלכתי לבלתי
לחרץ אתכם ולעזוב אתכם לשמור את
משמר' תורתכם וכל אשר עשה אבי
בתחלה בשגגה עשה ואהם כפרו לו על
שגגותיו גם אם אנחנו שגגנו נגדכם
כפרו לנו והתפללו ליי' אלהיכם בעדנו
והנה שלחתי אליכם מנילאס קרובי עם
אגרתי והו' ידבר לכם דברי שלום וברית
אמת ויבא מנילאס ליהודה ויביא לו אגרת
המלך אאופטר ויקראה ויקימו שלשתם
יהודה וליסיאה ומנילאס הברית והשלום
וילך ליסיאה לארצו מקדוני' ויספר
לאאופטר עוד פה אל פה אשר קרהו
ויגד לו כי מן השמים נלחמו' המלאכים
עם כל אויבי ישר' וירא אאופטר מלך
מקדוניאה ויצר לו מאד מאד׃

patore, Antiochi, Macedonum regis, filio, principi Judæorum ac duci, Judæ, atque univerſo populo Judaico Salus ac pax! Notum vobis ſit, quòd per omnes imperii mei provincias & inter cunctas gentes, ditioni meæ ſubjectas, edictum de Judæis evulgârim regnique mei ſubditis interdixerim, ne ullô vos malô afficiant, ſed permittant, ut legem veſtram ſervetis; quodcunque autem pater meus ab initio adverſùs vos patravit, id ignorantiâ fecit & errore; vos itaque errorem iſtum ei condonate, quòd ſi etiam nos per errorem aliquid contrà vos commiſimus, date quæſò veniam facto ac pro nobis apud Dominum, Deum veſtrum, intercedite. En proximum meum, Menelaum, cum literis ad vos miſi, qui conditiones pacis ſincerumque fœdus vobis declarabit. Menelaus igitur ad Judam profectus literas regis Eupatoris ei tradidit, quibus perlectis tres illi, nempe, Judas, Lyſias ac Menelaus, fœdus & pacem inierunt; Lyſias autem in Macedoniam reverſus Eupatori coràm expoſuit, quæ ſibi evenerint, referens inter alia, quòd cœlitus ab angelis adverſùs omnes populi Iſraëlitici hoſtes punatum ſit; quapropter pavor ingens ac metus Eupatori, Macedonum regi, incuſſus fuit.

CAP.

CAP. XV.

ויהי בימים ההם החל יי' לגדל ולהנשא יהודה מלכות רביעית על מלכו' שלישית היא מלכות רומי אשר נתעודדו על מלכו' יון ויגדל שמה על כל המלכיו' והיא החיה הרביעית אשר נבא דניאל עליה ואמר בערה אכלה ומדקה ושארה ברגלה רפסה כך הגוי הזה רומיים עלו למעלה וגברו חיל הרבה מאד עד אשר אכלו והדיקו את כל מלכיות ובני המלכות הזאת הם אש' נצחו אנטיוכוס הגדול מלך יון וישברוהו במלחמה ויכניעוהו לתת להם מס׃ והם הם אשר הכניעו את זדון אניבל מלך אפריקאה אשר מלך בעיר קרטגינה כי בא אניבל בעם כבד ורב כחול אשר על שפת הים לרוב ועמו כל חיל בארבריה וכל חיל כוש ופוט וחיל גוים אחרים רבים׃ ויעבור את הים הקצר אש' בין אפריקה ובין ספרד ויבא בספרד ויכנע את גאון גוי גיתום ויסע משם וילך בכל ארץ גומנייא

Isdem diebus, ætate nimirùm Judæ, Deus cœpit ſuprà regnum (1.) tertium, Græcorum ſcilicèt, extollere & inclytum reddere quartum illud, quod eſt Romanum, cujus nomen ipſe præ omnibus regnis celeberrimum reddidit. Hæc eſt quarta illa beſtia, de qua Daniel (2.) vaticinatus dixit, quòd devorârit & comminuerit ac pedibus ſuis cætera conculcârit; ſic gens iſta Romana viribus crevit atque bello admodùm invaluit adeò, ut regna omnia devoraverit ac comminuerit; is ipſe populus fuit, qui Antiochum magnum, Græcorum regem, ſuperavit ac bello devicit, eumque tributarium ſibi fecit; hi fuerunt, qui Hannibalis, Africæ ducis, Carthagine imperium tenentis, ferociam compreſſerunt. Cùm enim Hannibal ingentem exercitum ac numeroſum arenæ inſtar, quæ in litore maris jacet, ſecum duxiſſet (cùi omnes Barbarorum, Æthiopum, Lybiorum aliarumque gentium plurimarum copiæ ſeſe adjunxerant) atque anguſtum illud fretum, (3.) quod Africam ab Hiſpania dividit, trajeciſſet, & in Hiſpaniam profectus Geticæ (4.) gentis ferociam ibidem fregiſſet atque caſtris inde mòtis univerſam peragrâſſet Germaniam, (5.) quæ terra eſt occidentalis, Britonesque (6.) in mari Oceano habitantes,

(1.) Monarchiam vulgo vocant; cœterum pleraque, quæ hoc capite 15. narrantur, à Judæo, ut puto, interpolatore, inſerta ſunt, vid. quæ cap. ſeq. 16. n. 3. annotata ſunt.

(2.) Vid. Daniel. cap. 7. v. 7. it. dict. cap. ſequ. 16. n. 4.

(3.) Fretum Herculeum iſtud vocari notat Munſterus in obſervationibus ſuis ad hunc locum.

(4.) Ita hic dictionem Hebr. גיתום interpretor; Getica tamen gens non Hiſpaniæ, ſed Thraciæ populus fuit, Dacis vicinus; Munſteri codex habet: גותום, unde ipſe vertit: Gothorum gentem; puto autem Celtiberos hic intelligi, qui Hiſpaniam incoluerunt, quorum crebra apud Livium fit mentio, nam Gothos tunc temporis in Hiſpania inclaruiſſe haud puto; confer. quæ in Præfatione num. 20. ea de re notata ſunt; cœterum de Gothorum origine vid. inter alios Alſtedii Chronol. Tit. 20. & Cluveri Antiqu. German. lib. 3. c. 34.

(5.) Hebr. גרמניה, ſic juxtà Munſteri codicem hic lego, nam dictionem גומנייא quæ hic habetur, corruptam puto.

(6.) Hebr. הברתונים ſic in noſtro codice hic legitur, Munſterianus habet בריטניה i. e. Britannia; cœterum

גומנייא היא ארץ מערב ויכנע את הברתונים היושבים על ים אוקיאנוס • ויסע משם וילך אל ארץ איטליא וילחם ברומיים ויצאו רומיים לקראתו ותהי מלחמה גדולה ביניהם ויפלו ביום ההוא מהרומיים לאין מספר• וילחמו עוד הרומיים עם אניבל בעשר שנים ויערכו עמו י"ח מלחמות ולא היתה להם תקומה לפני אניבל באחת מהם• ובמלחמה האחרונה הוציאו ממלכות רומי כל צבא הגבורים ויפקידו בראשיהם את שני הפריצים הגדולים אשר היו במלכו׳ רומי שם האחד אימליאוס ושם השני ברוס וילכו ויבאו להלחם באניבל וימצאוהו נלחם על קנוססיא היא העיר הגדולה ויערכו שם מלחמ׳ אתו על נהר אאופרוס

tantes, ſubegiſſet, tandem in Italiam profectus bellum cum Romanis geſſit, qui eidem obviam progreſſi acerrimum inierunt prælium, & innumeri Romanorum eo die occubuerunt; ſed iidem collectis poſteà viribus integrum decennium cum Hannibale pugnârunt, & octodecim præliis cum ipſo dimicârunt, in quibus omnibus Hannibal ſuperior evaſit; tandem extremo bello Romani omnes fortiſſimorum militum copias eduxerunt eisque duos præfecerunt imperatores, (7.) quorum alter Æmilius (8.) alter Varus (9.) vocabatur, qui exercitum adverſùs Hannibalem eduxerunt, cumque eundem in oppugnatione Canuſii, (10.) urbis magnæ (11.) occupatum deprehendiſſent, inſtructa ibidem ad Aufidum (12.) amnem acie, ingens utrimque atque atrox prælium commiſſum fuit, in quo nonaginta millia (13.) Romanorum fortiſſimorum illo die occubuerunt, inter quos ipſe quoque Romanorum imperator Æmilius, vir fortiſſimus,

terum an Hannibal Germaniam peragraverit ac Britannos ſubegerit, prout hîc narratur, ſit fides penes autorem noſtrum vel potius interpolatorem Judæum, multi non ſubleſtæ fidei ſcriptores Britanniam ante Julium Cæſarem ignotam fuiſſe tradunt, unde, cum retexiſſet Julius, novus & alter orbis exiſtimata fuit, vid. Flor. lib. 3. cap. 10. idem ferè de Germania dixeris, ac nemo Latinorum, prout etiam Munſterus hîc notavit, unquam ſcripſit, quòd Annibal Germaniam peragraverit & ad Britannos venerit; ſed omnes dicunt, illum ex Hiſpania recta per Galliam Narbonenſem ſuperatis cum magna difficultate Alpibus in Italiam penetrâſſe.

(7.) Ita hic verto פריצים, quæ dictio in noſtro codice habetur, Munſterus legit עריצים ac vertit: duces, confer. ſupr. l. 1. c. 5. n. 4.

(8.) Is fuit Æmilius Paulus, Conſul, teſte Livio l. 22. c. 45. & ſeqq.

(9.) Hic Terentius Varro fuit, de quo idem Livius dict. l. 22. cap. 45.

(10.) Ita hîc interpretor קנוססיא; quod nomen in noſtro codice habetur, Munſterus legit קנס unde ille vertit: Cannas, quæ etiam lectio alteri præferenda, nam ad Cannas Æmilio Paulo & Terentio Varrone Coſſ. & ducibus cum maxima Romanorum clade pugnatum eſſe inter alios ſcribit Livius lib. 22. cap. 47. poſtea autem Canuſium militi exercitus Cannenſis profugium fuit, referente eod. Livio dict. lib. 22. cap. 50. confer. num. ſequ. 11. ibique not.

(11.) Cannæ non magna fuit urbs, ſed ignobilis Apuliæ vicus, teſte Livio ac Floro, inſignis autem facta fuit clade Romanorum; Canuſium autem munitam fuiſſe urbem vel ex eo conjicere licet, quod poſt Cannenſem cladem reliquiis exercitus Romani ea urbs profugium fuerit, prout jam ante num. 10. dictum eſt; Cannas tamen à Ptolemæo l. 3. cap. 1. etiam Canuſium dici ſcribit Munſterus, vid. num. 15. ibique not.

(12.) Hebr. אופירוס, ita hic Livium lib. 22. c. 44. & Munſteri codicem ſecutus legere malui, quàm אאופרוס, quod nomen in noſtro habetur & procul dubio corruptum eſt.

(13.) Hebr. צ׳ אלף, ſic apud autorem noſtrum, qui numerus ferè convenit cum eo, quem Livius lib.

אאוכפרום ותהי שם מלחמה גדולה ועצומה בניהם מאד מאד ויפלו ביום ההוא מגבורי רומיים צ׳ אלף ואז הוכה אימליאום ראש הרומיי׳ והוא היה איש גבור חיל ומרת בקרב המלחמה ויברח ברום וימלט ויבא אל בסטיאה והיא העיר היושבת בין הרים וארץ מישור וחמשים מיל הסבוב וגם מאנשי אניבל נפלו במלחמה ההיא מ׳ אלף איש חללים וירדוף אניבל חיל רומיים עד שערי רומה וילחם על העיר י״ח שנה• ויבן בתים לפני שערי רומה, וישבנו בם גבוריו ויצרו על העיר מאד ויאמרו יועצי העיר איש אל רעהו הבה נפתחה השערים ונעבוד את אניבל ויכרו׳ לנו ברית ונחיה ולא נמות ויאמרו כלם לעשות כן׳ ויקם נער

mus, cecidit & in militum ſuorum ſtrage exſpiravit; (14.) Varus autem profugiens in urbem Veſthiam, (15.) montibus quidem cinctam, ſed in planitie, quæ quinquaginta milliaria (16.) complectebatur, ſitam, pervenit: Verùm Hannibali quoque haud incruenta victoria fuit, nam ex illius copiis quadraginta millia (17.) militum eo in prælio ceciderunt; Hannibal autem Romanorum exercitum ad portas usque Romæ perſecutus eſt, urbemque octodecim annis oppugnavit (18.) exſtructis antè portas tabernaculis, in quibus Hannibalis milites degerunt urbemque arctiſſimè obſederunt; tunc Senatores urbis habito inter ſe conſiliô dixerunt: agedum portas aperiamus & Hannibalis jugum ſuſcipiamus fœdusque cum ipſo pangamus, ut vitam ſervemus nec mortem oppetamus; hæc dicta cùm omnes approbâſſent, unus adoleſcens, *(19.)* nomine Scipio, è medio civitatis ſurgens trecentos (20.) ac viginti Senatores urbis ita compellavit:

lib. 22. cap. 49. refert, Munſteri codex habet מ׳ אלף i. e. 40000.

(14.) Sic etiam Livius dict. lib. 22. cap. 49. ſcribit, Paulum Conſulem, jamjam moriturum, ita Cn. Cornelio dixiſſe: tu me hac ſtrage militum meorum patere exſpirare, ne ut reus inteream.

(15.) Hebr. בסטיאה ſic in noſtro codice reperitur, Munſterus in exemplari Conſtantinopolitano ſcriptum invenit בסתיאה; ſed ſcribendum putat בנוסיאה i. e. Venuſia, Livius enim dict. lib. 22. cap. 49 ita refert: Conſul alter ſeu fortè ſeu conſilio nihil fugientium inſeſtus agmini cum quinquaginta ferè equitibus Venuſiam profugit. Ptolemæus lib. 3. cap. 1. in fin. utriusque loci & Venuſiæ & Cannarum meminit; vocat tamen Cannas Canuſium, ſic Munſterus hic in notis, confer. num. 11. ibique not.

(16.) In codice noſtro hìc habetur dictio מיל, quam nonnulli exponunt תחום שבת i. e. terminum Sabbathi, qui bis mille paſſus continet, vid. Conſtant. L'Empereur Præfat. in R. Benjamin. Itinerarium, & Buxt. Lexic. voc. תחום.

(17.) Hebr. מ׳ אלף, ſic in noſtro codice; Munſterianus verò ſolum mille habet, Livius lib. 22. c. 52. Pœnorum cæſorum ad octo millia fuiſſe ſcribit.

(18.) Quod hic de oppugnatione urbis Romæ refertur, de eo ſilent Hiſtorici Romani, octodecim quidem, vel, ut alii, ſexdecim annos Hannibal populum Romanum in Italia variis cladibus afflixit, vid. Liv. lib. 30. ipſam tamen urbem tanto temporis ſpatio non obſedit aut oppugnavit, quin potius idem Livius lib. 22. c. 51. ſcribit, Maharbalem, cum Hannibali ſuaſiſſet, ut quamprimum Romam adiret isque cunctaretur, dixiſſe: vincere ſcis, Hannibal, victoria uti neſcis.

(19.) Quæ hìc de Hannibalis jugo ſuſcipiendo referuntur, ea aliter à Livio lib. 22. cap. 53. narrantur, nempe, quòd non Romæ de urbe tradenda; ſed Canuſii de deſerenda Republica & Italia actum ſit.

(20.) Munſterus ſolùm habet כג i. e. viginti tres.

נער אחד מתוך העיר ושמו שיפיאון
ויאמר לשלש מאות ועשרים יועצי העיר
אמת עצתכם היא כי נעבוד את אניבל
חלילה לנו מעשות כן ויאמרו אליו ומה
נעשה כי אין לנו תקומה לפניו היום
י״ח שנה · ויאמר אליהם הבו עצה יחד
ותנו לי חמשת לגיוני גבורים ואלכה
לי אל ארצו של ארץ אפריקא ואלחמה
עליה ואשחית אותה אולי ילך מעליכם
ויבוא אלי להציל את ארצו מידי ואז
ינוח לכם · ויעשו כן ויתנו לו שלשי׳
אלף גבורי׳ מגבורי הרומיי׳ וישא רגליו
וילך אל אפריקאה ארץ אניבל ויהרוג
את אסדרובל אחיו במלחמה ויקח את
ראשו ויביא אותו אל רומה ויעל על
החומה ויקרא את אניבל ויאמר לו
מדוע חמדת את ארצנו ולא באת להציל
את ארצך מידי כי השחתי אותה והנה
לך ראש אחיך לעד וישלח אליו את
ראש אחיו מעל לחומה ויכר אניבל את
ראש אחיו ויקשה את רוחו ויחזק ויעמד
וישבע ויאמר לא אחדל מעל העיר
הזאת עד לכדי אותה ויצר עוד על עיר
רומא ימים רבים ·

lavit: (21) an firmum hoc ſtat vobis conſilium, ut Hannibali ſerviamus? abſit quàm longiſſimè turpiſſimum iſtud conſilium ac factum; ecquid igitur, inquiunt illi, agamus, cùm in decimum octavum hunc annum ei reſiſtere non potuerimus? ille verò: conſilium conferte, ait, & quinque legiones militum mihi date, ut in Africam, Hannibalis patriam, proficiſcar, ibique bellum geram eamque devaſtem, fortè is hac ratione à vobis recedet & contrà me exercitum ducet, ut patriam ſuam è manu mea liberet, qua re vobis quies parabitur. Id Scipionis conſilium ſecuti triginta millia (22.) fortiſſimorum Romanorum eidem tradiderunt, cum quibus ille in Africam, Annibalis patriam, profectus Hasdrubalem, ipſius fratrem, præliô vicit, ejusque caput abſciſſum Romam tulit; poſteà in mœnia aſcendens Hannibalem vocavit eumque ita allocutus eſt: cur noſtram petiiſti terram, nec abiiſti, ut patriam tuam è manu mea eriperes? en caput fratris tui ejus rei teſtimonium: hoc dicto caput fratris ejus è muro projecit, (23.) aſt Hannibal, cùm illud agnoviſſet, rem iſtam ægerrimè tulit animumque obfirmans contrà ſtetit juransque dixit: non abſiſtam ab hac urbe, donec illam capiam, quapropter urbem Romam longo tempore arctiſſimè obſedit.

(21.) Scipionis verba aliter referuntur à Livio dict. lib. 22. cap. 53. quæ ibidem videas licet.

(22.) Munſterianus codex habet: triginta quinq; millia.

(23.) Imò verò non Scipio, ſed C. Claudius Conſul, quum in caſtra, devicto Hasdrubale, rediiſſet, ejus caput, quod ſervatum cum cura attulerat, projici antè hoſtium ſtationes juſſit, referente Livio lib. 27. c. 53. in fin.

CAP. XVI.

וילך עוד שיפיאון אל אפריקא וישחית
כל ארץ אפריקי וילך אל קרטגינא ויצר
עליה. וישלחו אנשי קרטגני אגרת אל
אניבל והוא ברומה לאמר מדוע תחמדת
ארץ נכריה. ותמאס בארצך והיא נלקחת
מידך ואין מושיע לה. ועתה דעה אם
לא תמהר לבוא להושיענו מיד שיפיאון
נפתחה השער ונתן בידו את העיר וכל
אוצרות ביתך. ויהי כהגיע האגרת הזאת
אל אניבל ויקראה ויחדל מעל רומא
ויבא אל אאופירוס כי שם היו עומדות
ספינות רומה. ויהרוג שם מהרומיים עד
אין מספר אנשים ונשים וטף מן השביה
אשר היתה עמו. ויבא בספינה וילך
אניבל עם חילו וילך שיפיאון לקראתו
ותהי ביניה׳ מלחמה גדולה. וינצח שיפיאון
לאניבל ויבריחהו ויהרוג אלפים רבות
ביום ההוא מחילו ועד שלש פעמי׳ הכהו
במלחמ׳ ויברח אניבל מפני שיפיאון וילך
מצרימ׳ אל תלמי המלך. ואחי שיפיאון
היה משרת ושר לתלמי המלך וישאל
את אניבל ממנו בעד שיפיאון אחיו ויאמר
אליו כתוב אגרת ושלח אותה לאחיך
ויבוא

SCipio autem denuò in Africam trajiciens omnem illam regionem vaſtavit & Carthaginem ipſam obſedit; quocircà Carthaginenſes ad Hannibalem, qui tunc Romanæ obſidioni intentus erat, literas miſerunt hujus ſententiæ: cur alienam appetis terram, tuam verò negligis, quæ tibi erepta eſt nec quiſquam eam ſervare poteſt? Nunc igitur id ſcias, quòd, niſi celeriter hûc veneris noſque è Scipionis poteſtate eripueris, portam ei aperiemus ipſique tàm urbem, quàm theſauros domus tuæ trademus. Has literas cùm Hannibal accepiſſet eaſque perlegiſſet, ab urbe Roma abſceſſit, & in Epirum, ubi tunc Romana claſſis ſtabat, profectus innumeros ibidem Romanos, tàm viros, quàm fœminas pueroſque, quos captivos ſecùm duxerat, interfecit. Sic Hannibal conſcenſâ nave exercitum ſuum traduxit, cui Scipio occurrens acerrimum cum illo prælium iniit eumque in fugam vertit, ac multa hoſtium millia (1.) die iſto proſtravit, poſteà eundem tribus præliis ſuperavit, quibus omnibus Hannibal victus & à Scipione in fugam verſus tandem in Ægyptum ad Ptolemæum regem (2.) pervenit; Scipionis autem frater tunc temporis inter miniſtros ac principes Ptolemæi regis agebat, is fratris ſui, Scipionis nomine Hannibalem à rege popoſcit, cui rex: ſcribe, inquit, ac mitte literas ad fratrem tuum, ut ipſe hûc ad me veniat, tunc Hannibalem ei tradam, modò mihi juret, ne eundem interficiat; ſed

(1.) Munſterianus codex ſolùm habet אלף איש i. e. mille viros, Livius lib. 30. cap. 35. ſcribit, in prælio, quo Scipio Hannibalem devicit. Carthaginenſium ſociorumque cæſa eo die eſſe ſuprà millia viginti.

(2.) Quæ hic de Hannibalis fuga ad Ptolemæum regem ejuſque in manus Scipionis traditione ac morte referuntur, Hiſtorici Romani & inter illos Livius lib. 39. c. 51. longe aliter narrant, nempe, quod Hannibal, cum à Pruſia Bithyniæ rege, ad quem victo Antiocho confugerat, dederetur Romanis, qui ad expoſcendum illum T. Quintium Flaminium miſerant, veneno ſibi mortem conſciverit.

ויבוא אלי פה: ואני אסגירהו בידו רק כי ישבע לי לבלתי יהרגהו אך יכבדהו כא' משרה המשנים לו וירע שיפיאו את הדבר הזה: וילך מצרים ויתן תלמי המלך את אניבל ביד שיפיאו וישביעהו לבלתי ירע לו וכי יכבדהו וישבע לו על הדבר הזה ויבוא שפיאו את אניבל בארץ אפריק' ממצרים בכבוד גדול' ויהי כבוא אניבל אל ארצו וישת סם המות וימות בו ויקבר שם בבית מלכותו וילכוד שיפיאו כל ארץ אפריק' וכל מקום אשר בו מקום הכסף והזהב כי בארץ אפריקא מקור הכסף ומוצ' הזהב· ויגדל או גוי הרומים על כל גויי הארץ והוא החיה שראה דניאל איש חמודות וכתו' עליה: אכלה ומדקה ושארא ברגלה רפסה והם הם הרומיים שאכלו וכלו עם יהודה והחריבו ירושלים·

ſed illum perinde ac unum è principibus ſibi proximis honoret atque colat: quo cognito Scipio in Ægyptum profectus eſt, cui rex Ptolemæus Hannibalem tradidit, præſtito tamen prius à Scipione jurejurando, ne illum malo aliquo afficeret; ſed honoraret ac coleret. Scipio itaque Hannibalem ex Ægypto in Africam magno cum honore deduxit; Hannibal autem, cùm in patriam ſuam reverſus eſſet, hauſtô venenô mortem ſibi conſcivit, ibique ſepultus eſt; (3.) Aſt Scipio Africam univerſam omnemque locum, ubi auri argentique venæ erant, (nam multæ ibi auri atque argenti fodinæ reperiebantur) in ſuam redegit poteſtatem, ex eo tempore populus Romanus omnes totius orbis gentes magnitudine ſuperavit; atque hæc eſt beſtia illa, quam Daniel, vir Deo acceptus, vidit, de qua ſcripſit, (4.) quòd devorârit & comminuerit ac reliquum pedibus ſuis conculcaverit; hi ipſi fuere Romani, qui devorârunt ac conſumpſerunt populum Judaicum atque Hieroſolymam devaſtârunt.

CAP. XVII.

ויהי כשמוע יועצי רומה חזקה את הגבורה אשר נתן יי ליהודה ולעמו ויועצו להתחבר עם יהודה ועם עמו ולכתוב לו אגרת שלום ואגרת ברית ויעשו כן ואלה דברי האגרת אשר שלחו הרומיים

SEnatores autem Romani, cùm fortitudinem, quam Deus Judæ ejusque populo dederat, audiſſent, fœderis cum Juda (1.) ejusque populo ineundi conſilium inierunt, literasque pacis ac fœderis ad Judam ſcripſerunt; epiſtolæ verò, quam Romani ad Judam, ſummum Sacerdotem, Mattathiæ, Pontificis, filium, Judæorum principem ac ducem,

(3.) In codice noſtro hic additur: בבית מלכותו i. e. in domo regni ſui, ſive in domo ſua regia, nimirum in palatio ſuo, nam dictio מלכות ac מלך accipitur non ſemper apud Hebræos propriè pro regno vel rege, ſed interdum pro eo, qui alios ſupereminet, ac ducis vel imperatoris munere fungitur, confer. lib. 2. cap. 24. n. 44. & 47. it. cap. 25. num. 6. dict. lib. 2. ibique not. cæterum in Munſteri codice verba iſta: בבית מלכותו non leguntur & videntur à manu Judaica, prout alia multa, inſerta eſſe, vid. cap. antec. 15. n. 1. ibique not.

(4.) Vid. Daniel. cap. 7. v. 7. it. cap. antec. 15. n. 2. ibique not.

(1.) Judas autem prius ad Romanos amicitiæ petendæ cauſa miſerat Eupolemum, Johannis filium, & Jaſonem, uti refert Joſephus Antiqu. lib. 12. cap. 17. vid. & 1. Maccab. c. 8. v. 17.

Digitized by Google

הרומיים אל יהודה הכהן בן מתתיה הכהן נגיד ושר על היהודים וכהן משוח מלחמה מאת קינציוס מימיאוס ותיציאוס ושכיאוס ומנליאוס שרי רומה אל יהודה הנגיד ומשוח מלחמה ואל כל זקני ישראל שלום · ידוע יהיה לכם כי אנחנו שמענו את שמע גבורתכם ומלחמותיכם ושמחנו מאד מאד · ועתה כרתו ברית עמנו וכתבו והודיעו לכל היהודים באשר הם כי ברית עולם בינינו וביניכם · וגם אנחנו נכתוב ג"כ בארצותינו ונאה לכם להיותכם חברים ורעים טובים לנו ולא ליונים אשר ענו אתכם · והנה אנחנו עולים באנטוכיא למלחמה ולכן מהרו לשלוח לנו אגרת ולהודיענו מי ומי אוהביכם · ואלה דברי הברית אשר כרתו הרומיים עם יהודה קיימו להיותם אוהבי' ועוזרי' זה לזה בים ביבשה לעולם ואם תעמוד מלחמה בגוי הרומיים יעזרום כפי כחם ולא יתנו לאויבי הרומיים כלי מלחמה ולא חטים ולא כל מחיה · ויקיימו היהודים כל זה כאשר גזר ובקש הרישיש.

cem, miſerunt, hæc erat ſententia: Q. Memmius (2.) ac Titius, (3.) Scipio & Manlius, principes Romani, Judæ duci atque imperatori (4.) omnibusque Senioribus Iſraëlis ſalutem! Notum vobis ſit, quòd fama virtutis veſtræ in bellis gerendis ad nos pervenerit, quæ res nobis maximæ fuit lætitiæ; nunc itaque fœdus nobiſcum pangite ac Judæos omnes, ubicunque illi habitaverint, ſcriptô certiores facite, quòd æternum inter nos atque ipſos fœdus ſit, nos quoque eadem de re ad provincias noſtras ſcribemus: vobis itaque convenit, ut fideles ſocii & amici nobis ſitis, non Græcis, qui vos afflixerunt; nos quidem in eo jam ſumus, ut Antiochum bello perſequamur, quamobrem celeriter ad nos mittite literas, ut ſciamus, quinam veſtri ſint amici; conditiones autem fœderis, quod Romani cum Juda inierunt, hæ erant: Nimirùm convenit (5.) inter illos, ut alter alteri amicus ſit, auxilium terra ac mari ferat in perpetuum, quòd ſi bellum Romanis inferatur, Judæi pro viribus ſubſidio eiſdem venient, hoſtibus quoque Romanorum nec arma nec triticum nec alium quemvis commeatum præbebunt, hæc omnia ſervent Judæi, prout conſtituit & requirit Conſul (6.) cum trecentis ac viginti Senatoribus; Judas autem unà cum principibus ſuis atque conſiliariis ita conſtituit ac pactus eſt: Si Judæis bellum infera-

(2.) Q. Mutius nominatur 2. Maccab. cap. 11. verſ. 34.

(3.) Hebr. ותיציאום, ſic in noſtro codice, quod tamen nomen abeſt à Munſteriano, ut & dict. cap. 11. v. 34. libri 2. Maccab. Fortè pro Titius legendum: Titus, quod nomen in Munſteriano codice *Scipioni* præponitur, in eodem verò capite 11. verſ. 34. lib. 2. Maccab. Titus prænomen eſt Manlii.

(4.) Sic vertere volui משוח מלחמ' i. e. qui unctus ſeu conſecratus eſt ad bellum, ſic Munſterus hic vertit, vid. quæ ſuprà h. lib. 3. cap. 9. num. 9. ea de re annotata ſunt, it. ſuprà c. 13. h. lib. 3. num. 14.

(5.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 12. c. 17. it. 1. Maccab. c. 8. v. 23. & ſeqq.

(6.) Sic dictionem הרישיש, quæ in noſtro habetur codice, vertere volui cum Munſtero, poſſes etiam transferre principem Senatus, de quo vid. Livius lib. 34. cap. 43. ſeu dictatorem, quem Romani ingruente belli neceſſitate eligere conſueverunt, dum hic in ſingulari Senis fit mentio, neque enim unus, ſed duo Conſules quotannis eligebantur, prout ex Hiſtoria Romana notum eſt. vid. ſupra lib. 1. cap. 4. num. 27. & infrà lib. 4. c. 4. n 23. & n. 27. it. cap. 21. n. 2. dict. lib. 4. ibique not.

השיש ושלש מאות וכ' יועציו וכאשר גזר עליהם יהודה עם שריו ויועציו ואם תעמוד מלחמה בגויי יהודה יעזרום ג"כ הרומיים כפי כחם ולא יתנו לאויבי היהודים לא כלי מלחמה ולא הנים ולא כל מחיה וגם לא יקחו כל מחיה מהיהודים כי יבאו בעזרתם לצרה אשר תהיה ליהודים ואמנם כאשר יבואו הרומיים לעזור היהודים המה יביאו מחיתם עמהם וכאשר ילכו היהודים לעזור הרומיי' יתנו ליהודים כל מחייתם ועליהם יהיו כל צרכם ויקימו הרומיים כל זה כאשר גזר ובקש יהודה ויועציו ואמרו כי לא יוסיפו אלה על אלה ולא יגרעו כאשר גזר השיש וג' מאות וכ' יועציו וכאשר גזר יהודה עם שרי היהודים ויועציהם ויהי אחרי כן ותשקוט הארץ כשמנה חדשי' בימים ההם החל יהודה מכבי להשמיד ולהכרית את הרשעים מקרב עמו' ויהי בעת ההיא בכל ערי יהוד' ובחוף הים מעזה עד

feratur, Romani quoque genti Judaicæ pro viribus ſubveniant atque hoſtes Judæorum nec armis nec frumento aliove ullo commeatu juvent, præterea Romani, ſi quando Judæis in periculo ac neceſſitatibus auxilium tulerint, nullum ab illis commeatum (7.) accipiant, ſed Romani ſubſidio venientes commeatum ipſi ſecum ferant; ſi verò Judæi Romanis ſuppetias tulerint, Romani Judæos commeatu rebusque omnibus neceſſariis juvent atque hæc omnia ſervent Romani, prout decrevit ac requirit Judas ejusque conſiliarii. Convenit etiam inter illos, ne conditionibus hiſce quidquam adderetur aut detraheretur, ſed illæ per omnia ſervarentur, prout Conſul cum trecentis & viginti Senatoribus decrevit, & ſicuti Judas cum principibus Judæorum eorumque conſiliariis ſtatuit. (8.) Ita terræ Judaicæ pax rediit; quæ tamen vix in octavum duravit menſem. Iisdem diebus Judas Maccabæus (9) improbos è populo ſuo perdere ac delere cœpit; in omnibus autem terræ Judaicæ oppidis & in litore maris ab urbe Gaza (10.) ad Acconem (11.) usque Judæi tunc temporis ſimùl cum Macedonibus habitabant; accidit autem, ut incolæ urbis Japho (12.) & Jabnæ, (13.) qui Judæis permixti vivebant, illos invitarent, ut unà cum uxoribus & liberis

(7.) Id eſt, Romani ſumptibus ſuis militent & auxilium Judæis ferant, prout paulo poſt ſequitur.

(8.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 17. it. 1. Maccab. c. 8. v. 30.

(9.) Vid. quæ ſuprà h. lib. 3. c. 9. n. 8. de hoc nomine dicta ſunt.

(10.) Hanc urbem Hebræi Azam vocant, prout Munſterus hic notavit, confer. & ſupr. h. lib. 3. c. 13. n. 18. ibique not.

(11.) Hæc poſteà Ptolemais appellata eſt, ut Strabo & Stephanus tradunt, vid. Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. c. 17. it. infrà lib. 4. cap. 9. num. 14. & cap. 15. num. 7. confer. & Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 64. S. Hieronymus Tom. 1. ad Euſtochium, Epitaph. Paulæ Matris fol. mihi 171. urbem hanc Ptolemaidem antea Coth dictam fuiſſe ſcribit, ubi Eraſmus in notis obſervavit, quosdam codices habere: Cob, confer. ſuprà lib. 2. c. 6. n. 2. & lib. 6. c. 13. n. 2.

(12.) Hæc Joppe nominatur 2. Maccab. cap. 12. v. 3. appellatur etiam Gapha à R. Benjamin in Itinerar. pag. m. 89.

(13.) Hebr. יבני ſic in codice noſtro, Jamnia vocatur 2. Maccab. c. 12. v. 8. ab eod. R. Benjamin dict. p. 89. appellatur Jaſfe, quam ſua ætate Ebalin dictam fuiſſe ſcribit ibidem, vid. & Joſeph. Antiqu. lib. 12. cap. 12. circà fin. & Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 15. confer. & infrà lib. 6. cap. 5. num. 6. & cap. 31. num. 21. it. cap. 59. num. 7. ibique not.

עד עתה היו יושבים יהודים עם מקדונים
יחד ואנשי יפו ויבנה היושבים עמהם
רצו לעלות אל ספינותיהם עם נשיהם
ובניהם ובנותיהם ללכת לשחק עמהם
בים ויאמינו היהודים בהם ויעלו עמהם
בספינותיהם ויהי כבואם אל מקום עמוק
בים ויטביעו מהם נפשות מאתים ויוגד
ליהודה ויבך ויצעק ויקר' צום ויקרא אל
יי' לאמר הושיעה יי' וילך אל יפו ויצר
עליה ויתנה אלהים בידו ויבדל מתוכה
את היהודי' ויך כל העיר לפי חרב מאיש
ועד אשה מעולל ועד יונק וישרוף את
העיר וכן עשה ליבנה· וישרף
הספינו' שמצא ביפו ואשר מצא ביבנה
ויבא העשן עד ירושלם וילך כח העשן
והשריפה והלהבה מאתים וארבעים ריס
וינקום אז יהודה דמי הילדים והנשי'
אשר טבעו בים כי שרף בספינות כל
הילדים והנשי' אשר הבריחו מקדונים
אליהם למלטם מיד יהודה ולא יכלו·

liberis ſuis eaſdem conſcenderent naves, & in mari cum ipſis luderent, quibus Judæi fidem habuerunt eorumque navigia ingreſſi ſunt; illi verò, cùm in altum vela dediſſent, ducentos ex Judæis ſubmerſerunt: Hæc res cùm ad Judam eſſet perlata, ille fletu lachrymisque interemptos proſecutus jejunium indixit ac precibus ad Deum fuſis oravit: opem fer Domine! dein Japhoſſem profectus eam obſedit & in poteſtatem ſuam, Deo auxiliante, redegit atq; civitatem omnem, ſeparatis prius Judæis, ibidem habitantibus, ferrô percuſſit, nullâ nec ſexus nec ætatis miſericordiâ ductus, eamque incendio delevit; eodem pœnæ genere etiam in urbem Jabnam animadvertit, omnes quoque naves, quæ in earundem urbium portibus deprehendebantur, exuſſit, ita, ut fumus Hieroſolymam usque perveniret & flammæ, incendii ac fumi vis ad ducenta (14.) ac quadraginta ſtadia (15.) porrigeretur. Sic mulierum liberorumque, in mari ſubmerſorum, ſangvinem tunc ultus eſt Judas, dum mulieres liberosque omnes (quos Macedones ad ſe fugientes receperant, ut eosdem è manu Judæ eriperent, ſed id efficere haud poterant) ſimul cum navibus combuſſit.

CAP. XVIII.

וילך משם ויבא אל מדבר ערב ויך את
גויי הערב וסלה כל אביריהם וישם עליהם
מס ויפן לשוב לארץ יהודה· ויעבור
על עיר אשר שמה ושם העיר כספין
והעיר

POſteà Judas, cùm in Arabiæ deſertum veniſſet, gentem illius loci concidit (1.) ac fortiſſimum quemque ex iisdem proſtravit eisque tributum impoſuit; dum autem in Judæam reverti conſtituit, ad urbem quandam, ibidem ſitam, no-

 mine

(14.) Munſterianus codex habet: קק"מו i. e. ducenta & quadraginta ſex ſtadia, quæ decem ferè milliaria Germanica, hoc eſt, iter duorum penè dierum efficiunt, prout Munſterus hic in notis ſuis obſervavit, vid. & 2. Maccab. 12. v. 9.

(15.) Ita dictionem ריס, quæ in Hebræo habetur, cum Munſtero & Conſtant. L' Empereur in Præfat. Itinerarii R. Benjamin exponere volui, confer. & Joh. Lightfoot. Hor. Hebr. in S. Johannis cap. 11. verſ. 18. it. Ejusd. Chorograph. Marco præmiſſa cap. 8. vid. etiam cap. ſeq. 18. n. 4. & num. 13. & infrà lib. 6. c. 17. n. 8. ibiq; not. it. dict. l. 6. c. 53. n. 35.

(1.) Vid. 2. Maccab. c. 12. v. 10. & ſeqq.

והעיר עיר מבצר גדולה וחזק׳ מאד
מאד כי מכל הגוי׳ אשר מלכו מאד על
כל ארצו׳ הערב ועל ארצו׳ דמשק
וסוריאה ועל כל ארצות יהודה לא יבאו
ולא עלה על לב גוי לצור עליהם׃ ויהי
הוא הולך ועובר ויושבי העיר בטחו על
מבצרם ויקללו את יהוד׳ וידברו דברים
על עם יי׳ ועל אלהינו אשר לא יאות
לדב׳ בם ויש׳ יהוד׳ את עיניו ויר׳ את
העי׳ מרחוק והעי׳ בצורה עד למאד
ויקר׳ יהודה אל יי׳ ויאמ׳ אל שדי אש׳
נתת את יריחו ביד יהושע עבדך בקולות
תרועות עמך תנה בידינו היום הזה את
העיר הזאת ואנקמה מהם על החרפות
אשר חרפו את עמך ואלהיו כי בטחו
במבצרם ואנחנו בך בטחנו׃ ויקח יהודה
מגינו בשמאלו וישלוף את חרבו וידלג
וירץ אל שער העיר וירוצו אחריו כל
בחורי החשמונים ויטיחו את השער בזפת
ובו מעורבי׳ קוצי מדבר ויתנו בהם אש
וישרפו השער ויפול לאר׳ טרם חשוב
יושבי העיר כי זה המעשה׃ יעשו ויתן
האלהים את העיר בידם ויהרגו בה הרג
רב אשר לא נהיה מימי קדם כי מהלך
ב׳ ריסים באורך ומהלך שני ריסים ברוחב
הלך אגם הדם אשר יצא מן העיר ויהיה
כאגם מים׃ ויסע משם וילך שבע מאות
וחמשים ריס עד עיר טמתיאוס ויצא
טמתיאוס

mine Caſpin, (2.) in tranſitu pervenit; urbs autem illa maxima erat ac munitiſſima, quam nemo ex Arabiæ, Damaſci, Syriæ ac Judææ regibus aggredi eamque oppugnare hactenus auſus erat, hanc cùm Judas præteriiſſet, incolæ urbis munitionibus ſuis confiſi eidem maledixerunt, ac probra, quæ dicere nefas eſt, in populum Domini ipſumque Deum noſtrum jactârunt; Judas autem ſublatis oculis urbem, quæ valdè munita erat, contemplatus, Dominum invocavit (3.) hiſce verbis: Deus omnipotens, qui quondam urbem Jericho per populi tui clamorem tubarumque clangorem poteſtati Joſuæ, ſervi tui, ſubjeciſti, da quæſò hodiè in manus noſtras urbem hanc, ut de illa pro maledictis iſtis, quæ in populum tuum ejusque Deum conjecerunt, ultionem capiam; ipſi quidem munimentis ſuis confidunt, nos autem ſpem noſtram in te poſitam habemus; his dictis Jûdas clypeum ſiniſtrâ, ſtrictum gladium dextrâ gerens ad portam urbis curſu contendit, eum fortiſſimi quique Haſmonæorum ſecuti picem admixtis vepribus ac ſpinis, ex deſerto ſumptis, portæ admoverunt eamque incenderunt; ſic porta urbis, priusquàm incolæ rem illam animadvertiſſent, humi prolapſa eſt, Deusque oppidum illud in manus Judæorum tradidit, ubi tantam patrârunt cædem, quantam prioribus temporibus factam eſſe haud conſtat, interfectorum quippe ſanguis urbe egreſſus lacum effecit duorum ſtadiorum (4.) longitudine ac latitudine. Poſteà Judas caſtris motis & itinere ſeptingentorum ac quinquaginta ſtadiorum confectô ad urbem, in qua Timotheus tunc temporis erat, (5.) venit, is urbe egreſſus contrà Judam exercitum centum millium pedi-

(2.) De hac vid. 2. Maccab. dict. cap. 12. v. 13. & ſeqq.

(3.) Vid. 2. Maccab. c. 12. v. 15. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

(4.) Vid. 2. Maccab. dict. cap. 12. v. 16. & cap. antec. 17. num. 15. ubi de dictione ריס quædam dicta ſunt, vid. & infrà num. 13. h. cap.

(5.) Hæc res paulò aliter refertur 2. Maccab. c. 12. v. 18.

טמתיאוס לקראתו במאה אלף רגלי
וחמשים אלף פרשים׃ ויתפלל יהודה
אל יי׳ ויצעק ויאמ׳ הושיעה יי׳ וילך
לקראת טמתיאוס בעשרת אלפים איש
בחור מיהודה ויתגר בו מלחמה׃ ותהי
מלחמה גדולה ביניה׳ וישלך יהודה
מחיל טמתיאוס חללי׳ בארץ שלשי׳ אלף
גוית גבורים ויהרוג גם סוסיפטר שר
צבאו ויפנו גדודי טמטיאוס עורף לנוס
ולברוח והוא עמהם וירדפו בחורי ישראל
אחרי טמתיאוס וילכדוהו חי ויביאהו
אל יהודה ויצו יהודה להסיר את ראשו
מעליו ויבך טמתיאוס ויפול על פניו
ויתחנן בבכי גדול לפני יהודה אל נא
תהרגני כי יהודים רבים יושבי בארצי
ולמה לא תפדה נפשו׳ רבות בנפש
אחת אף כי תפדה נפשות רבות יהודיות
קדושות בנפש ערל א׳ טמא ואם לא
תהרגני אשבע לך כי היטב איטיב עם
כל היהודי׳ כל ימי חיי ולא ארע להם
לעולם ויאמר השבעה לי ושמור נפשך
מאד פן תחלל את שבועתך וישבע לו
תמטיאוס על הדבר הזה ותחמול עליו
יהודה ולא הרגו וישלחהו וילך לו אל
ארצו ולא יסף עוד טמטיאוס להרע
ליהודי׳ כל ימי חייו וישמור את השבועה
כאשר נשבע׃ ויסע משם יהודה וילך
דרך מדב׳ בערב ויפגע בחיל מלך מקדון
אשר

peditum (6.) ac quinquaginta millium equitum eduxit; Júdas autem ad Deum clamans oravit: opem fer, quæſô, Domine! his dictis adverſus Timotheum decem millia lectiſſimorum militum duxit aciemque inſtruxit, quô factô atrociſſimum inter ipſos prælium exortum eſt, & ex Timothei copiis triginta millia fortiſſimorum militum ceciderunt, inter quos etiam Soſipater, (7.) dux exercitus, interemptus jacuit: Timotheus autem cum reliquis tergum obvertit hoſti, ut fugâ ſalutem quæreret; ſed milites Judæi (8.) eundem perſecuti vivum ceperunt & ad Judam deduxerunt, qui, poſteaquàm Judas caput ejus amputari juſſit, flens in faciem procidit, multisque lachrymis coràm Juda effuſis eundem ſupplex rogavit hiſce verbis: ne quæſô, Domine, me interfice, nam multi Judæi in provincia mea habitant, cur igitur unius vitâ multorum animas non redimes? id ſi feceris, multas Judæorum animas ſanctas unius incircumciſi & impuri vitâ ſervabis; ſi itaque vitæ meæ peperceris, ſanctè tibi juro, me, quamdiu vixero, omnibus Judæis benefacturum nec ullo eos malo in perpetuum affecturum eſſe: cui Judas: jura, inquit, mihi & cave tibi admodùm, ne jusjurandum violes, cùm igitur Timotheus eam in rem juràſſet, Judas ei pepercit ipſumque ſalvum & incolumem in provinciam ſuam remiſit: (9.) Timotheus itaque ab hoc die ac deinceps nullam amplius cladem Judæis intulit, quamdiu vixit, ſed juramentum, Judæ præſtitum, ſtudioſè ſervavit. Judas autem caſtris inde motis in deſertum Arabiæ copias ſuas duxit, ubi exercitui regis Macedoniæ, qui Arabibus auxilio venerat, occurrens eundem acie ſuperavit & in fugam vertit, cæſis 25000.

(6) Differt numerus, qui 2. Maccab c. 12. v. 20 habetur, nec Munſteri codex certum refert numerum, ſed indefinite ibidem narratur, quod Timotheus Judæ occurrerit בעם רב i. e. cum populo multo.

(7.) Etiam hæc res paulo aliter refertur 2. Maccab. c. 12. v. 24.

(8.) Hi nominantur Doſithæus & Soſipater. 2. Maccab. dict. 12. v. 24.

(9.) Vid. 2. Maccab. c. 12. v. 25. ubi idem narratur.

אשר היה׳ באו בערב לעזרתם ויכם
ויברחו׳ וישלך מהם חללים לארץ כ״ה
אלף גבורים׃ ויסע משם וילך אל עפרו׳
העיר הגדולה. ויצר עליה. ויתנה אלהים
בידו וסלה בקרבה עשרים אלף גבורים
ויסע משׁ׳ וילך שש מאו׳ ריס עד עיר
שטופלים וייראו מאד אנשי עיר שטופלים
מיהודה ויצאו לקראתו בבכי והתחננו
ויאמרו אל׳ אדוננו משוח מלחמה. ונגיד
היהודים שאל נא את היהודים היושבים
עמנו מה מעשינו עמהם כי הטיבנו להם
בימי אנטיוכוס האכזר אשר ברחו
ונמלטו אלינו יהודים רבים ואנחנו החיינו
אותם ויעידו היהודים אשר עמהם ליהודה
כי כן האמת ויברכם יהודה ויחדל
מעליהם ויפן יהודי׳ לבוא לירושלי׳ לחוג
את חג השבועו׳׃

25000. fortiſſimis viris, (10.) poſteà cùm ad urbem magnam, Ephron, (11.) perveniſſet, eandemque obſediſſet & in poteſtatem ſuam, Deo auxiliante, redegiſſet, viginti millia (12.) ibidem trucidavit, dein caſtris motis & ſexcentorum ſtadiorum (13.) itinere confecto ad urbem Scythopolim (14.) venit, cujus incolæ metu Judæ perterriti (15.) eidem obviam progreſſi eumque lachrymis deprecati ſunt hiſce verbis: Domine imperator & dux Judæorum, interroga quæſò Judæos, qui apud nos habitant, de noſtra ergà ipſos benevolentia, quomodo nimirùm ætate Antiochi, crudelis iſtius regis, iiſdem benefecerimus, cùm multi ad nos Judæi profugiſſent, quos ſalvos & incolumes ſervavimus; Judæi igitur, qui apud illos habitabant: ea de re interrogati id verum eſſe Judæ affirmârunt, quapropter ipſe laudato illorum ſtudiô ab iiſdem deſtitit nec illos bello laceſſivit; poſteà, cùm Hieroſolymam eſſet reverſus, feſtum Pentecoſtes (16.) celebravit.

CAP. XIX.

ויהי אחרי החג ויצא על גריגוריאוס שר
צבא אדום וילך אליו כל׳ אלף רגלי
וה׳

HAc ſolennitate peracta contrà Gregorium, (1.) Idumæorum ducem, arma vertit, is (2.)

(10.) Vid. 2. Maccab. c. 12. v. 26. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

(11.) Vid. 2. Maccab. dict c. 12. v. 27. hæc urbs Ἐμφρων nominatur à Joſepho Antiq. lib. 12. cap. 12. niſi fortè ibidem Ἔφρων legendum, confer. Joh. Lightfoot. Chorograph. Johanni præmiſſa cap. 7. §. 1.

(12.) Viginti quinque millia referuntur Maccab. eod. c. 12. v. 28.

(13.) De voce ריס ſuprà h. l. 3. c. 17. n. 15. quædam annotata ſunt.

(14.) Hebr. שטופלים, ſic in noſtro codice, Munſterianus habet סופלים, de hac urbe vid. infr. lib. 4. cap. 5. n. 6. it. 2. Maccab. c. 12. v. 29. & Joſeph Antiqu. lib. 12. c. 12. ubi ſcribit, urbem Bethſanam à Græcis dici Scythopolim, confer. Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 60. & Chorograph. Marco præmiſſ. c. 7. §. 2. in Joſippi Epitome pag. 24. nominatur שיפולי i. e. Sipoli; ſed corruptè.

(15.) In eadem Joſippi Epitom. pag. 25. refertur, quod Godolias obviam progreſſus ſit Judæ cum muneribus eique Scythopolitarum benevolentiam erga Judæos indicaverit.

(16.) Seu Septimanarum, in Hebr. חג השבועות; vid. 2. Maccab. c. 12. v. 32. & Joſeph. Antiqu. l. 12. c. 12. circa fin.

(1.) Hebr. גריגוריאוס, ita hic in noſtro codice, Gorgias nominatur 2. Maccab. c. 12. v. 32. vid. ſupra h. lib. 3. c. 13. num. 5. it. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 11.

Digitized by Google

וה׳ מאות פרשים ויתגר בם מלחמה ויפלו מגבורי החשמונים נ׳ גבורים ביום ההוא ואז דוסטיאוס. שר צבא אש׳ לגריגוריאוס הוכה. ויתאזר עם זה לרדוף את החשמוני׳ וכמעט השיב׳ אחור וירא יהוד׳ את מפלת בחוריו ויתפלל אל ה׳ ויצעק ויאמ׳ הושיע ה׳ ויחזק את לב בחוריו וידלג לפניה׳ ויך במתנה גריגוריאוס וישלך מהם ארצה הרוגים רבים ויקרא בקול גדול ויאמר אליך גריגוריאוס וידלג עליו ויט את ימינו להכותו ויהפוך גריגוריאוס אחור לברוח וינס מפני יהודה. וישלך מעליו את כלי מלחמתו ויברח וימלט ולא נודע עוד לא חי ולא מת ואנשים הגידו ליהודה מעם אדום כי אז הוכה במלחמה על יד גבור מגבורי יהודה וינס מוכה אל מדבר מרשה אשר במדבר אדום וימת שם ויפן יהודה ויך את כל ארץ אדום ויהרוס את כל עריהם וישימם למס עובד ואז נמצאו מפסילי אלהי הגוים מזהב תפורי בבגדי

(2.) 30000. pedites (3.) ac quadringentos equites contrà Judam eduxit, unde atrox inter illos exortum eſt prælium, in quo quinquaginta viri fortiſſimi (4.) ex Haſmonæis eo die ceciderunt, Doſitheus (5.) quoque, dux exercitus Gregorii, tunc percuſſus fuit; hoſtilis autem exercitus adeò invaluit, ut Haſmonæorum acies inclinare ac tantum non pedem referre inciperet; ſed Judas conſpecta ſuorum cæde ad Deum clamavit: Serva, Domine! animumque militibus ſuis addidit & antè illos procurrens multos ex Gregorii copiis interemit atque humi proſtravit, dein magnâ inclamans voce: ad te, ait, Gregori, (6.) & ſimùl in ipſum inſiliens dextram ſuam extendit, ut illum perceuteret; ſed Gregorius tergum obvertens Judæ aufugit armisque projectis evaſit, nec compertum eſt, utrùm vivus, an mortuus fuerit; Idumæi tamen nonnulli Judæ narraverunt, illum à milite quodam Judaico vulneratum in deſertum Idumæorum Mareſah (7.) profugiſſe ibique mortuum eſſe: Judas autem reverſus omnem Idumæorum terram vaſtavit, atque cunctas illorum urbes evertit, eisque tributum impoſuit; tunc temporis aurea Deorum gentilium idola (8.) veſtibus quorundam militum populi Judaici, qui in prælio adverſus Gregorium occubuerant, inſuta

(2.) Ita numerum illum exercitus ad Gregorium ſive Gorgiam juxta 2. Maccab. c. 12. v. 33. refero, (quamvis ibidem ſolummodo 3000. pedites habeantur,) quia in codice noſtro ambigua eſt locutio, quæ tam ad Gorgiam, quam ad Judam referri poteſt, ſicuti etiam Munſterus in verſione ſua Latina exercitus hujus numerum Judæ attribuit, confer. num, ſequ. 3. h. cap.

(3.) Hebr. ל׳ אלף, ſic in codice noſtro, Munſterianus dictionem אלף non legit & ל׳ ſive literam numeralem ad vocem מאות refert, ita, ut numerus iſte ibidem tria millia efficiat, qui etiam conformis eſt ei, qui 2. Maccab. 12. v. 33. habetur, vid. num. antec. 2.

(4.) Ita hic litera numeralis נ׳, quæ 50. ſignificat, reperitur; apud Munſterum, ut & 2. Maccab. c. 12. verſ. 34. numerus cæſorum non habetur; ſed paucos interemptos fuiſſe ibidem refertur.

(5.) Hebr. דוסיטיאוס, ſic enim hic legendum puto, pro דוסטיאוס, quod nomen corruptè in noſtro codice habetur, confer. 2. Maccab. cap. 12. verſ. 35. ubi Doſitheus inter præcipuos Judæ milites referri videtur, vid. & infr. l. 5. cap. 23. n. 18. & c. 28. n. 8. ibique not.

(6.) Id eſt, te provoco, te quæro.

(7.) 2. Maccab. c. 12. v. 35. Gorgias quoque narratur Moreſam profugiſſe.

(8.) Vid. 2. Maccab. dict. c. 12. v. 40. ubi, idem narratur.

ſuta reperta ſunt, quæ cùm ad Judam delata eſſent, ipſe cognovit, illos ob peccatum iſtud in bello cecidiſſe; quapropter flexis genibus ac protenſis in Cœlum manibus dixit: Benedictus ſit Dominus, Deus Iſraëlis, arcanorum revelator, qui ſecreta iſta detexit, ut meum populique animum ſolaretur, ne Deum exiſtimemus à nobis avertiſſe faciem ſuam ſalutarem, id quod longiſſimè abſit! tunc Judas populum cohortatus, ut Deum ſancto ac puro coleret animo, (9.) Hieroſolymam reverſus eſt.

בבגדי בחורי הנבחרי׳ עם יהודי׳ התו תכלו במלחמה גרגוריאים ויביאום אל יהודה׳ וידע יהודה כי בגלל העון הזה נפלו ויכרע על ברכיו ויפרוש את כפיו השמימ׳ ויאמר ברוך יי׳ אלהי ישראל המגלה הסתרים אשר גלה הנסתרות האלה לנחם את נפשי ואת נפש עמי לבל נחשוב כי הסתיר פני ישועתו ממנו חלילה׃ ויחזק אז יהודה את לב העם לעבוד את יי׳ בקדושה ובטהרה וישב אל ירושלם׳

CAP. XX.

Eupator autem, Antiochi filius, (1.) cùm omnium præliorum, quæ Judas fecerat, ut & urbium, ab ipſo captarum, fama ad illum perlata eſſet, fœdus cum Juda initum rupit, & adverſus eundem cum ingenti exercitu (2.) arenæ inſtar, quæ eſt in litore maris, venit, ac currus, equites & elephantos, ad bellum inſtructos, centum & viginti duos (3.) ſecum duxit, Lyſiam quoque patruelem ſuum, & cum illo gentem prævalidam, ex inſulis maris collectam, penes ſe habuit. Hi igitur terram Judaicam ingreſſi ad urbem Bither (4.) caſtra locârunt eamque obſederunt: tunc Judas omneſque populi Iſraëlitici ſeniores indictô jejuniô, ſupplicationibus & lachrymis Dominum invocârunt

ויהי בשמוע אאופטר בן אנטיוכו׳ את כל המלחמו׳ שעשה יהודה וכל הערי׳ שלקח ויפר הברית אשר היה לו עם יהודי׳ ויבא עליו בחיל גדול כחול אשר על שפת הים ועמו רכב ופרשים ופילים יודעי מלחמה קכ״ב ועמו ליסיאה בן דודו ועמו עם עצום מאיי הים ויבאו ל ארץ יהודה ויחנו על ביתר ויצורו עליה׳ ויקרא יהודה וכל זקני ישראל אל יי׳ בצום ובתחנוני׳ ובבכי׳ ויעלו עולות ויזבחו זבחי שלמים ויצעקו בקול הגדול כלם

(9.) Hic nulla fit mentio precum pro defunctis, quæ 2. Maccab. cap. 12. v. 44. & ſeqq. habentur, Munſterus in notis ſuis ad hunc locum exiſtimat, quod coronis iſta de oratione pro defunctis per audaculum aliquem adjecta fuerit, cum illius nec in exemplari Conſtantinopolitypis vulgato, quô hodierni Judæi paſſim utuntur, ulla fiat mentio.

(1.) Vid. 1. Maccab. 6. v. 28. & ſeqq. & 2. Maccab. c. 13.

(2.) Vid. quæ ſuprà h. lib. 3. cap. 14. num. 1. dicta ſunt.

(3.) Munſteri codex viginti duorum tantùm elephantorum meminit, cui & Joſippi Epitome pag. 26. ferè conſentit, ubi dicitur, quod Eupator viginti elephantos in exercitu ſuo habuerit.

(4.) Munſterus vertit: Bethar, hæc urbs 2. Maccab. cap. 13. v. 19. dicitur Bethzura, vid. ſupr. h. lib. 3. cap. 14. num. 6. & Joſippi Epitom. pag. 25.

Digitized by Google

כלם פה אחד גדולים וקטנים הושיענו
יי' אלהינו׃ ויהי בלילה ההוא ויקח
יהודה עמו כל בחורי החשמונאי' ויבא
לילה פתאום אל מחנה המלך וישחת
מגבורי המלך ארבע' אלפים גבורים ואת
הגדול בכל הפילים המית ויהי לאור
הבקר ויערוך המלך מלחמה חזקה
לקראת יהודה ותחזק המלחמ' מאד
וירא יהודה א' מהפילי' והוא גדול
מכל הפילים אשר עם המלך ועליו רוכב
בשריון זהב ויחשוב יהודה כי מלך
רוכב עליו ויקרא ויאמ' מי בכם נער
וגבור וידלג אלעזר אחיו לפניו והוא אחד
מבחורי החשמונאים הגבורים ויאמר הנני
אדוני׃ ויאמר לו הנך הפיל הזה הגדול
עם רוכבו ראה מה תעשה ויהי' למול
הפיל ויפ' ארצ' כל הב' לקראתו מגבורי
המל' ויך בה' מימינו ומשמאלו ולפניו
ויפלו לפניו הרוגי' רבי'׃ ויטבע עצמו
בתוך עמק המלחמ' ויבא בין רגלי הפיל
וידקרהו בחרבו על טבורו ויפול הפיל
עליו וימת על ה' ועל עמו ויעזוב שם
כח וגבור' לשומעיו ואבל גדול לעמו
ויפלו ביום ההו' משרי המלך ושריו
ת"ת שרים מלבד יתר העם אשר נפלו
בקרב המלחמה רבים מאד ויגל המלך
ביום ההוא מן המלחמה וילך לאהלו
לנוח׃ ויגד לו לאמר הנה פיליפו' מרד
בך ומחריב את ארצך וגם דימיטריאו'
בן

runt, & holocauſta ac ſacrificia pacifica (5.) obtulerunt cunctique ſenes una cum pueris illô die uno ore clamârunt: Serva nos, Domine, Deus noſter! Eadem nocte Judas omnem Haſmonæorum exercitum ſecum ducens improviſô regis caſtra adortus eſt, & quatuor millia fortiſſimorum militum exercitus regii maximumque ex omnibus elephantis interemit; illuceſcente autem die rex aciem contrà Judam direxit validiſſimam, unde atrox exortum eſt prælium, cumque Judas unum ex elephantis, cœteros omnes, qui cum rege erant, magnitudine ſuperantem, quo vir quidam aureâ indutus loricâ vehebatur, conſpexiſſet, exiſtimans, regem eidem inſidere, exclamavit, dicens: quisnam inter vos juvenis eſt robore præcellens? hoc dicto Eleazarus, (6.) frater ejus, unus ex militibus Haſmonæorum fortiſſimis proſiliens: en me, inquit, Domine; cui Judas: videsne, ait, coràm te ingentem hunc elephantum cum viro eidem inſidente? diſpice jam, quid tibi faciendum ſit: Eleazarus igitur contra elephantum procurrens obvium quemque ex militibus regiis humi proſtravit & tàm â fronte, quàm ab utroque latere hoſtem feriens maximam hominum ſtragem edidit multosque interfecit, ac ſemetipſum in confertiſſimam hoſtium aciem inferens inter pedes elephanti venit eundemq; gladiô, in umbilicum impactô, transfixit; elephas autem corruens mole ſua Eleazarum oppreſſit, (7.) ſic ille mortem pro Domino ac populo ſuo oppetiit; præclarô quidem virtutis & fortitudinis nomine apud homines, ad quos ejus rei fama pervenit, acquiſitô, luctu verò ingenti apud populum ſuum relictô: ceciderunt autem eo die octingenti è principibus ac nobilibus regis, præter cœteros milites, quorum in hoc prælio ingens multitudo occubuit

(5.) Seu: euchariſtica, ſic nonnu li זבחי שלמים vertunt, vid. ſupr. l. 1. c. 20. num. 9. & lib. 2. c. 8. n. 12. ibique not.

(6.) Hic Mauro cognominatus fuit, vid. Joſeph. Antiqu. l. 12. c. 14. & 1. Mac. ab. c. 6. v. 43. it. Joſeph. l. 1. de Bell. Jud. cap. 1. confer. & Joſippi Epitom. pag. 26.

(7.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 27.

בן סליקוס בא עליך מעיר רומה וחיל
גדול עמו ומבקש לקחת את המלכות
מידך וישמע המלך את הדברים האלה
ויירא מאד ויעש שלום עם יהודה
ויכרות ברית עמו וישקהו הוא וליסיאה
בן דודו וישבעו אליו ואמרו לו לאמר
לא נוסיף עוד לבא אל ארץ היהודי
ולא לירושלם למלחמה כל ימי חיינו
ויוצא המלך מגנזיו זהב לרוב וישׂ׳ מנחה
אל בית יי׳ אשר בירושלם׳ וילכוד את
מנילאוס הפריץ והוא היה איש יהודי
הוא אשר הביא אנטיוכוס אביו על
ירושלם לעשו׳ את כל הרעה אשר עשה
וגם את המלך הזה אאופטר הוא העירו
והביאו ויקצוף המלך עליו ויאמ׳ תפשוהו
ויתפשוהו ויהי מגדל במקום ההוא גבוה
נ׳ אמה ולנגדו אפר הדשן לאין שיעור
ומספר ויצו המלך ויעלו את מנילאוס
הפריץ על המגדל ויאסרו ידיו ורגליו
וישליכוהו מהמגדל אל האפ׳ והדשן
ויטביעוהו בעמק האפ׳ וימת ויי׳ המיתו
באכזריותיו ובעונותיו כי הרבה הפשיע
והרשיע לעשות תועבות רבות לפני
מזבח יי׳ אשר רשע ואפרו קדש ולכן
נשפט

buit & rex quidem illo die à prælio ceſſavit & ad tentorium ſuum quietis cauſa ſemet recepit; poſteà verò eidem nuntiatum fuit: ecce Philippus (8.) à te defecit terramque tuam devaſtat; Demetrius (9.) quoque, Seleuci filius, cum ingenti exercitu ab urbe Roma adverſùs te venit regnumque tibi eripere conatur. His auditis rex valdè perterritus pacem cum Juda fecit (10.) fœdusque cum eo iniit, & uterque, tàm rex, quàm Lyſias, ejusdem patruelis, illum oſculati ſunt atque jurarunt, ſeſe, quamdiu vixerint, nolle amplius ad terram Judaicam & ad urbem Hieroſolymam belli cauſa accedere, dein rex ingentem vim auri è theſauris ſuis depromens donum Sanctuario Dei, quod Hieroſolymis eſt, obtulit ac Menelaum, latronem, (11.) hominem Judæum, cepit, is Antiochum, Eupatoris patrem, induxerat, (12.) ut omnia illa mala, ab ipſo perpetrata, Hieroſolymæ ac populo Judaico inferret, ipſum quoq; Eupatorem ad bellum Judæis inferendum impulerat, quapropter rex iratus eundem comprehendi juſſit; fuit autem turris quædam in illo loco, (13.) altitudine ſua ad quinquaginta cubitos aſcendens, juxtà quam immenſus erat pulveris ac cineris acervus, ſuper hanc turrim improbus iſte Menelaus mandatô regis deductus ligatisque manibus ac pedibus in congeriem illam cineris & pulveris præcipitatus ejusque profundô hauſtus interiit; iſto mortis genere Deus illum ob crudelia atque improba facinora, quæ perpetraverat, punivit, cùm enim ſuprà modum impius extitiſſet multaque abominanda antè altare Domi-

(8.) Vid. 2. Maccab. c. 13. v. 23. & Joſeph. Antiqu. l. 12. c. 15.

(9.) Vid. Joſeph. d. ℓt. l. 12. c. 16. & Joſippi Epitom. pag. 28.

(10.) Vid. 2. Maccab. cap. 13. v. 23. & Joſeph. Antiq. lib. 12. c. 15. confer. & Joſippi Epitom. pag. 27.

(11.) Improbum, graſſatorem, ſic dictionem פריץ quæ crebro apud autorem noſtrum reperitur, hic vertere volui. confer. & ſupr. l. 1. c. 5. n. 4. & c. 15. n. 1. ibique not.

(12.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 12. c. 15. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

(13.) Joſephus Antiqu. lib. 12. cap. 15. ſcribit, quòd rex Antiochus Eupator Menelaum Berroeam, Syriæ oppidum, miſerit, cumque ibidem interfici juſſerit. vid. 2. Maccab. cap. 13. verſ. 4. & ſeq.

נשפט הרשע הזה למות במחנק האפר
והדשן׃ צדיק הוא יי׳ שנתן לו כדרכו
וכפרי מעלליו וילך המלך אאופטור לדרכו
מקדוניא׃ ויהודה הנגיד על עם יי׳ החל
לשפוט עמו ולעשו׳ צדק ומשפט׃

Domini, cujus cinis ac favilla ſancta ſunt, commiſiſſet, ideò improbus iſte condemnatus fuit, ut in pulvere ac cinere ſuffocaretur. Juſtus eſt Dominus, qui illius meritis dignum rependit ſupplicium ac debitum factis fructum ei retribuit. Rex itaque Eupator in Macedoniam reverſus eſt; Judas autem princeps ſuprà populum Dei conſtitutus judicium exercere & jus atque juſtitiam adminiſtrare cœpit.

Cap. XXI.

ובעת ההיא בא דימיטריאוס בן סליקוס
אל מקדוניאה ועמו חיל הרומיי׳ וילחם
עם אאופטור בן אנטיוכוס וינצחהו ויהרוג
את חילו וליסיאה הגבור בן דודו וימלוך
באנטוכיא אשר למקדון וילך אליו
אלקימוס הכהן איש הבליעל אשר אכל
חזיר והמיר דתו בימי אנטיוכוס האכזר
ויאמר אלקימוס הכהן אל דמיטריאוס המלך
אדוני המלך יחיה לעד עד מתי לא
תעשה משפט לעבדיך אשר הם בארץ
יהוד׳ בן מתתיהו כי גבר יהוד׳ בן
מתתיהו בחרבו ועמו היהודים הנקראים
חסידים ויהרגנו וישמידנו עקב אשר
אנו מרדו בתורתם בימי אנטיוכוס המלך
תבא

Circà hæc tempora Demetrius, Seleuci filius, Romanorum copias ſecum ducens in Macedoniam pervenit ac bellum cum Eupatore, Antiochi filio, geſſit eumque devicit, (1.) ipſiusq; exercitum unâ cum fortiſſimo Lyſia, regis patruele, interemit, & Antiochiæ, quæ eſt in Macedonia, regnavit; ad hunc Alcimus, (2.) Sacerdos, vir nequam, (qui Antiochi, crudelis iſtius, ætate carnem porcinam comederat legemque Dei violaverat,) ſeſe contulit, atque Demetrium regem ita allocutus eſt: vivat Dominus rex in perpetuum! quousque ſervis tuis, in Judæ, Mattathiæ filii, terra habitantibus, jus non reddis? Judas enim iſte, cui Judæi, qui Haſidæi (3.) vocantur, adhærent, ferrô prævaluit nosque perdidit, ideò, quòd Antiochi regis tempore ab ipſorum lege defecerimus veſtramque religionem amplexi ſimus; prætereà multa alia mendacia protulit

Alci-

(1.) Vid. 2. Maccab. c. 14. v. 1. & ſeqq. ac Joſeph. Antiq. l. 12. c. 16. princ.

(2.) Vid. 2. Maccab. dict. cap. 14. v. 2. & ſeqq. & Joſeph. Eod. lib. 12. cap. 16. ac Joſippi Epitom. pag. 28. confer. etiam ſuprà h. lib. 3. cap. 3. num. 8.

(3.) Hæc vox non Latina eſt, quaſi illi aſſiduè cultui divino vacârint, uti Nicolaus de Lira deliravit; ſed Hebræa eſt, ſignificat enim חסיד pium in Deum & proximum, ſic Haſidæi vocantur Judæi, qui conſtantes permanſerant in obſervatione legis Divinæ, ſicuti contrà רשעים i. e. impii, vocabantur transfugæ Judæi, qui gentilium ritibus conſentientes à lege Dei recedebant, ita Munſterus hic in notis, confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. cap. 1. & 1. Maccab. cap. 2. v. 42. ubi refertur, quomodo fortes de Synagoga Aſidæorum, quæ erat Hieroſolymis, ſeſe Maccabæis conjunxerint, vid. etiam Cornel. Gualter. in notis ad Egeſipp. dict. lib. 1. cap. 1. confer. & ſupr. h. l. 3. c. 7. n. 6. & infrà n. 10. h. cap.

Digitized by Google

ונבא להאמין בתורתכם וידבר אלקימוס
זה כזבים רבים לדימיטריאוס ויכעסהו׃
וישלח דמטריאוס את ניקנור שר צבאו
ועמו חיל כבד מאד ופילי׳ יודעי מלחמה
ג׳ מאות ורגלים לוחמים לאין מספר׃
ויבאו ירושלם וישלח אל יהודה דברי
שלום לאמר לכה אתי ונתראה פנים
באהבה ובשלום ונדבר יחד דברי שלום
שנינו או אלך אליך אני אם תרצה ולא
נבהל יהודה מדבריו וילך אל ניקנור׃
ויצא ניקנור לקראתו ויחבקהו וינשקהו
וישאל לו לשלום ויאמר שלום׃ ויביאו
כסאות וישימו לפניהם וישבו עליהם
ויאמרו דברי שלום׃ ויהודה צוה לבחורי
החשמונים וגבוריהם להקריב את כלי
מלחמתם עמהם וגם את כלי מלחמתו
ישאו לפניו כי אמר פן ידלגו עליו הצרים
פתאום ולא יהיו אתו כלי מלחמ׳ ויעמדו
עליו בחוריו כאשר צוה ויעמדו מעל
הכסאות ויהי כאשר דברו שניהם יחד
ניקנור ויהודה דברי שלום ואהבה ויקומו
מעל הכסאות וישבו שניהם בירושלם
בשלום ואהבה ולא התגרו מלחמה׃
ויאהב ניקנור את יהודה אהבה רבה
ויאמר לו הלא נאה מאד לאיש כמוך
לקחת אשה ולהוליד בנים וישמע יהודה
לעצתו ויקח לו אשה ותהר ותלד לו בן
וירא אלקימוס אהבת ניקנ׳ ויהודה
וילך

Alcimus, quibus Demetrium ad iram provocavit: is itaque Nicanorem, (4.) exercitus ſui ducem, cum maximis copiis ac trecentis elephantis, ad bellum inſtructis, quos innumeri pedites ſequebantur, miſit, hic, cùm Hieroſolymam veniſſet, quosdam ablegavit, (5.) qui ipſius nomine de pace cum Juda in hunc modum loquerentur: veni ad me, ut mutuò fruamur conſpectu & amicè de pace colloquamur, vel, ſi tibi ita viſum fuerit, ego ipſe ad te ibo. Judas igitur ad illius verba haud conterritus intrepidè ad Nicanorem ivit, qui eidem obviam progreſſus (6.) illumque amplexus & oſculatus eſt atq; pacificè ipſum ſalutavit; poſteà allatis & coràm poſitis ſedilibus ambo conſederunt ac de pace collocuti ſunt; Judas autem militibus Hasmonæis præceperat, ut armis inſtructi adeſſent, ipſe quoque arma ſua antè ſe portari juſſerat, eô conſilio ne hoſtes ſubitò impetum in ſe facerent, atq; imparatum armisque deſtitutum opprimerent, quapropter milites eidem adſtiterunt, ſicuti præceperat; cùm verò ambo pacificè & amicè inter ſe collocuti eſſent, è ſedilibus ſurrexerunt & Hieroſolymam pacatis animis ac mutuâ benevolentiâ reverſi ſunt, nec ſe invicem ferrô laceſſiverunt, Nicanor quoque Judam arctiori complexus amore (7.) dixit: convenit certè, ut tantus vir, qualis tu es, uxorem ducat ac liberos procreet, Judas igitur conſilium iſtud ſecutus uxorem duxit & ex ea filium ſuſcepit; Alcimus autem (8.) utriusque, nimirùm Nicanoris & Judæ, mutuam amicitiam animadvertens denuò iter ad regem ſuſcepit, eique rem omnem expoſuit; rex itaque miſſis ad Nicanorem literis eidem ſic minitatus eſt: niſi Judam, Mattathiæ filium, catenis vinctum

(4.) Vid. 1. Maccab. cap. 7. v. 26. & 2. Maccab. c. 14. v. 12. it. Joſeph. Antiqu. l. 12. c. 17.

(5.) Vid. 1. Maccab. dict. c. 7. v. 27. & 2. Maccab. cap. 14. verſ. 9. & ſeqq. ac Joſippi Epitom. pag. 28.

(6.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 29.

(7.) Vid. 2. Maccab. c. 14. v. 25. & Joſippi Epitom. pag. 29.

(8.) Confer. Joſippi Epitom. dict. pag. 29.

Digitized by Google

וילך עוד אל המלך ויגד לו כדברים
האלה ויכתוב המלך אל ניקנור לאמר
אם לא תשלח אלי את יהודה בן
מתתיהו אסור בנחשתים דע כי מות תמות
ויגידו ליהודה את אשר שלח דמיטריאו
מלך לניקנור שר צבאו ויצא מן העיר
לילה ויברח ויתקע בשופר ויתן אות
מלחמה ויאספו אליו כל צבאות
החשמנאים וכל בחורי החסידים וילך
עמהם שמרונה וישב שם ויבא ניקנור אל
מקדש יי׳ ויאמר אל הכהנים הוציאו אלי
את האיש אשר ברח הלילה מידי
ואשלחנו אל המלך אסור בנחשתים כי
המלך קצף עלי להמיתני אם לא כן
אעשה ואני לא אמיתהו אבל אכתוב
למלך עליו טובות כי איש שלומי ואוהבי
הוא ואתם ידעתם זאת וישבעו לו
הכהנים ויאמרו אליו לא בא הנה ולא
ראינוהו מתמול שלשום ויחרף ניקנור
את היכל יי׳ וגם ירק רק למולו ויאמר
אהרוס את ההיכל הזה ולא אעזוב בו
אבן על אבן גם אחפור בארי ואהפוך
את כל יסודותיו וילך בחרי אף ויבכו
הכהנים בין האולם ולמזבח ויאמרו יי׳
אלהים צבאות אשר שכנת בבית הזה
מימי קדם ועד עתה הלא הנה כסאך
בארץ והנה הדום רגלך לכל עבודתך
תיקסד

ctum ad me miſeris, ſcias, te morte mulctandum eſſe; Judas autem cognitô Demetrii regis mandatô, quod is Nicanori, exercitus ſui duci, dederat, noctu clàm (9.) ex urbe profugit tubâque inflatâ ſignum belli dedit, quo facto omnis Haſmonæorum & Haſidæorum (10.) exercitus ad illum convenit, cum quibus ipſe Samariam (11.) abiit ibique manſit; Nicanor autem Sanctuarium Domini ingreſſus Sacerdotibus dixit: (12.) educite ad me virum iſtum, qui noctu è manu mea aufugit, ut illum catenis vinctum ad Demetrium mittam, rex enim mortem mihi minatus eſt, niſi ita fecerim; ego verò ipſum haud interficiam, ſed regi benevola de illo ſcribam, nimirùm quòd ipſo uſus ſim amico pacisque amante, quod etiam vobis ipſis perſpectum eſt ac cognitum; aſt ſacerdotes eidem jurantes dixerunt: certè Judas ad nos non venit, neque eum heri aut nudiuſtertius vidimus; Nicanor autem probra in Templum Domini jactans & contrà ipſum exſpuens dixit: deſtruam Templum iſtud nec lapidem ſuper lapidem in eo relinquam; (13.) ſed omnia illius fundamenta diruam ac ſubvertam, his dictis irâ flagrans abiit; Sacerdotes autem inter veſtibulum & altare plorantes ita clamârunt (14.) ad Dominum: Domine, Deus exercituum, qui in domo iſta jam inde ab antiquis temporibus ad hunc usque diem habitâſti, nonne tua hæc eſt ſedes in terra & ſcabellum pedum tuorum, ubi omni cultus genere te veneramur? Nicanor autem, incircumciſus iſte & impurus, domum tuam & Sanctuarium gloriæ tuæ probris afficere ac jactare auſus eſt, quòd Tem-

(9.) Vid. 1. Maccab. c. 7. v. 30. & 2. Maccab. c. 14 v. 30. it. Joſeph. Antiq. l. 12. c. 17. ac Joſippi Epitom. pag. 29. & ſeq.

(10.) Vid. quæ ſupr. h. cap. 21. n. 3. notata ſunt.

(11.) Confer. 2. Maccab. c. 15. v. 1. & Joſippi Epitom. pag. 30. cœterum de urbe Samaria vid. plura inter alios apud Joh. Lightfoot. in Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 56.

(12.) Vid. 1. Maccab. c. 7. v. 35. & 2. Maccab. c. 14. v. 31. & ſeqq.

(13.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 30.

(14.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 12. c. 17. it. 1. Maccab. 7. v. 35. & 2. Maccab. 14. v. 33.

וניקנור הערל הטמא מלא לבו לחרף את ביתך ואת מקדש תפארתך והוא מתנשא לאמר כי יהרוס את ההיכל וכי יחפור בארץ ויהפוך את יסודותיו ואנחנו לא נדע מה נעשה כי אם אליך נשאנו את עינינו לעשות בו נקמה׃ ועתה יי אלהינו קנא לכבוד שמך הגדול ולכבוד בית מקדשך ועשה בו נקמה וידעו כל הגוים כי בעבור אשר דבר נבלה על כן ימות כנבל׃ ויבטח יי אלהי הצבאות את הכהנים על ידי מלאך לאמר שמעתי את תפלתכם וכן אעשה כדבריכ׳ למען כבוד שמי וכבוד בית מקדשי׃

Templum iſtud deſtruere ejusque fundamenta penitùs ſubvertere velit, & nos quidem, quid faciendum nobis ſit, haud ſcimus; te verò ſolum oculi noſtri reſpiciunt, ut vindictam de iſthoc homine ſumas. Nunc itaque Domine, Deus noſter, Zelum pro magni nominis tui gloria & Sanctuarii tui honore indue atque impium iſtum ulciſcere, ut omnes ſciant gentes, quòd, quia ſtolida locutus eſt, ut ſtultus (15.) etiam perierit: Dominus autem, Deus exercituum, (16.) animum addidit Sacerdotibus, per angelum dicens; exaudivi preces veſtras, & ſicuti rogâſtis, faciam, propter nominis mei gloriam & Sanctuarii mei honorem.

CAP. XXII.

וניקנור היה מחפש את יהודה בכל בתי ירושלם וישלח ת״ק גבורים אל בית ריקריסיאום לתפשו כי הוא היה משרי היהודים החסידים ויברח ריקריסיאום מביתו כי אמר אולי יפגעו בי הערלים הטמאים כי לא ימצאו את יהודה בביתי וילך לו שמרונה אל יהודה ויגד לו את כל מעשה ניקנור׃ ויגישו וישמחו בו האנשים והחסידים כי בחן בימי אנטיוכוס ונמצ׳ שלם כי קבל עליו מכות ויסורים הרבה ונקרא אב ליהודים ושופט בירושלם׃

Nicanor autem per omnes domos Hieroſolymæ Judam quæſivit ac quingentos miſit milites ad Ricreſii (1.) ædes; ut ipſum comprehenderent, quia unus fuit ex principibus Judæorum Haſidæorum; Ricreſius verò è domo ſua profugerat, quia ſecum cogitaverat, fortaſſis incircumciſi iſti & impuri me comprehendent, cùm Judam in ædibus meis non invenerint, quapropter Samariam pervenit ad Judam eique omnia Nicanoris facta narravit; incolæ autem Samariæ & Haſidæi eundem (2.) læti ac hilares exceperunt, quia Antiochi tempore probatus & integer repertus fuit, multa enim verbera ac cruciatus perpeſſus erat, quapropter etiam pater Judæorum & Judex

(15.) Hebr. כנבל, ſic in Hebræo hic habetur, quod Munſterus vertit: ut Nabal ſtultus.

(16.) Hæc & ſequentia usque ad finem hujus capitis 21. in codice Munſteriano non leguntur & videntur a Judæo interpolatore adjecta eſſe.

(1.) Hebr. ריקריסיאום, ita hic in noſtro exemplari Munſteri codex habet ריקסיוס, & vertitur ibidem: Ricaſius, 2. Maccab. c. 14. v. 37. & ſeqq. ſenex ille, qui ſeipſum interfecit, appellatur Razias.

(2.) Ricreſium ſcilicet, vel Ricaſium, prout Munſteri codex.

בירושלם׃ ויהי אחר הדברים האלה
והזקן ריקריסיאוס שב לביתו כי האמין
בניקנור כי לא ירע לו אחריו אשר
לא תפש את יהודה בביתו ויגידו פריצי
ישראל לניקנור לאמר מה לך וליהודי׳
לבקשו לעשו׳ בו נקמה ואתה לא
יכולת לתפשו הנה ריקריסיאוס תמיד
מחסידי ישראל הגדולים והוא אב
ליהודי׳ והנו בבית שלח וקחנו משם
ועשה בו נקמה מהיהודים כי גם
אנטיוכוס רצה לעשות בו נקמה וימלט
מידו׃ ויהי כשמוע ניקנור את דבריה׳
ויאמ׳ הטבתם לראות בעצתכם וכן
אעשה׃ ויהי כאשר בקש ניקנור להראות
האיבה אשר היתה בלבו על היהודים
וישלח להביאו אליו וירא הוא כי שלח
ניקנור אחריו ומיראו היה כבד בלבו
ויתחז׳ ויתאזר בביתו ולא אבה לצאת
אל שלוחיו ויסובו את ביתו ללכדו
וכראותו האיש כי נפשם עליו להמיתו
וימהר הו׳ ויקח את החרב ויתקע׳ בבטנו
וישמט את עצמו בתוך גדודי ניקנור
ושלוחיו ויראהו אנשי הגדוד כי הוא
נשמט ונופל מן הגג ארצה וינוסו הנה
והנה ויחזיבו לו מקו׳ ויפול ארצה ויעבור
את מקום הגדודים בנפלו ויהי בנפלו
ארצה ויעמוד על אבן אחת גדולה
ומרוב הדם אשר יצא ממנו נהפך לדעת
אחרת ויטרת בשתי ידיו מדמו היוצא
מבני

Judex Hieroſolymæ nominatus eſt: poſteà verò ſenex ille Ricreſius domum ſuam reverſus eſt, quia credidit, quòd Nicanor nullo ſe malo affecturus ſit, poſtquàm Judam in ædibus ſuis haud deprehendiſſet; aſt improbi quidam è populo Iſraëlitico Nicanori dixerunt: ecquid fruſtrà laborem ſuſcipis, ut Judam quæras ac vindictam de eo ſumas? neque enim ipſum comprehendere potes, en Ricreſius, unus ex principibus Haſidæorum populi Iſraëlitici, Judæorum pater nominatus, jam ſeſe domi tenet, mitte igitur quosdam, qui illum inde extrahant, atque ipſius ſuppliciò Judæos ulciſcere; nam etiam Antiochus vindictam de illo ſumere voluit, ſed è manibus ejus evaſit. Hæc cùm audiſſet Nicanor, optimum, ait, conſilium mihi dediſtis, quod etiam effectui dabo: Nicanor igitur odium adverſùs Judæos animô conceptum oſtenſurus miſit, qui illum ad ſe deducerent; Ricreſius autem id cernens valdè timuit ædesque ſuas obſtruxit atque animo firmato ad eos, qui ad ipſum miſſi erant, egredi noluit, quapropter illi domum circumdederunt, ut eundem comprehenderent; aſt ſenex, cùm animadvertiſſet, mortem ſuam ab illis expeti, ſtatim occupans arrepto gladio ventrem transfixit ſeque in mediam turbam militum, quos Nicanor miſerat, præcipitavit; (3.) milites autem, dum illum præcipitem & è tecto in terram cadentem viderunt, hinc illinc ceſſerunt ſpatiumque cadenti dederunt, ita, ut ille procidendo militum turbam haud contingeret; quapropter ipſe è terra, ubi ceciderat, conſurgens ſuper lapidem quendam magnum ſtetit ac propter multidinem ſangvinis, è corpore egreſſi, in furorem verſus ambabus manibus cruorem, è viſceribus ſuis manantem, hauſit; (4) aliqvam verò ejusdem partem ſuper

(3.) Vid. 2. Maccab. c. 14. v. 43. & ſeqq.

(4.) Hæc 2. Maccab. cap. 14. v. 46. paulo aliter referuntur; in Munſteri codice narratur, ipſum manibus ſuis viſcera extraxiſſe eaque ſuper milites projeciſſe.

וביד חזקה ויקר׳ יהוד׳ אל יי׳ ויצעק
ויאמר יי׳ אלהי השמים אשר שלחת את
המלאך במחנה סנחריב אשר עמדו נעריו
מתוך לעיר ויתהפוך והכית מהם מאה
ושמונים וחמש אלף הרוגים וההורג לא
ראינוהו עד היו׳ הזה ואל אתה כמה
וכמה איך תסבול את הכלב המת הערל
הטמא האיש הבליעל הזה אש עמד
בביתך ויחרף עזך ותפארתך ותתג׳ ביום
ההוא מלחמ׳ גדולה ועצומה בינים.
ויהי במלחמה וירא יהודה את ניקנור
וחרבו שלופה בידו ויקרא יהודה אליו
ויאמר אליך ניקנור וירץ אליו בכח
חמתו ויהפוך ניקנור את שכמו לנוס
מפני יהודה וידבק אותו יהודה ויכהו
בחרבו ויכריתהו לשנים וישליכהו ארצה
ויפלו ביום ההו׳ בקרב מעם מקדון
שלשים אלף והנשארי׳ נסו וירדפם
יהודה ובחוריו הלוך ותקוע בשופר והמה
נסים ויצאו מכל ערי ישראל לקראתם
ויכום ויכתום ולא נמלט מהם עד אחד.
ויבואו לפשט את החללים וימצאו זהב
ואבני יקרה וארגמן לרוב ויתיו את
ראש ניקנ׳ ואת הזרועות אשר נטה על
ההיכל ויתלו אותם נגד השער על כן
קראו שם השער ההוא שער ניקנור עד
היום

ſtabant, angelum miſiſti, per quem ex illius copiis 185000. una nocte percuſſiſti, nec tamen percuſſorem in hunc usque diem vidimus; quomodo tolerabis & inultum patieris canem iſtum mortuum, incircumciſum & impurum, virum nequam, qui in domo tua ſtetit & decus ac robur tuum conviciis proſcidit? his dictis aciem contrà hoſtem direxit, eoque die acerrimum utrinque prælium commiſſum eſt, in quo cùm Judas ſtrictum gerens gladium Nicanorem conſpexiſſet, magna exclamans voce dixit: te peto, Nicanor, ac ſimùl in illum maxima accenſus irâ impetum fecit: Nicanor autem tergum obvertens Judæ fugam arripere voluit; ſed Judas fugientem perſequens gladio percuſſit (9.) & in duas diſſectum partes humi projecit: in hoc prælio è Macedonum exercitu triginta (10.) millia eo die ceciderunt; Judas autem cum copiis ſuis fugientibus inſiſtens, tubam inflare juſſit, (11.) quo ſigno audito omnes Iſraëlitæ ex urbibus ſuis egreſſi fugientibus obviam iverunt eosque percuſſerunt ac contriverunt, eo usque, donec nemo ex illis ſupereſſet: reverſi igitur à perſequendo interfectorum cadavera ſpoliarunt, & ingentem auri vim, lapidesque precioſos atque purpuram maximâ copiâ invenerunt: Nicanoris verò caput (12.) & brachia, quæ ille contrà templum extenderat, abſciſſa è regione portæ ſuſpenſa fuerunt, quæ propterea Nicanoris porta in hunc usque diem dicta fuit; populus itaque, in maximam effuſus lætitiam Dominum laudavit cantico Davidis (13.) Regis Iſraëlitici, dicens:

 Lau-

(9.) Vid: 1. Maccab. 7. v. 43. it. 2. Maccab. 15. v. 28. & Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 17. aliud tamen refertur in Joſippi Epitome pag. 31. nempe, quod vivus comprenſus ac dimiſſus ſit, niſi forte error in nomine ibidem intervenerit, vide, quæ infrà lib. 4. c. 1. n. 9. de Bachide referuntur.

(10.) Triginta quinque millia numerantur 2. Maccab. c. 15. v. 27. Joſeph. dict. lib. 12. cap. 17. aliter numerum refert, quem vide.

(11.) Vid. 1. Maccab. c. 7. v. 45. it. Joſeph. Antiqu. eod. lib. 12. c. 17.

(12.) Vid. 1. Maccab c. 7. v. 47. it. 2. Maccab. cap. 15. v. 30. cœterum Nicanoris portæ inter alios meminit etiam R. Salomo ad Levit. cap. 14. v. 11. ut & autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire Critiqu. des dogmes & des cultes &c. Part. 2. cap. 6. pag. 222. edit. Amſtelodam.

(13.) Eſt Pſalm. 136.

היום הזה וישמח העם מאד ויהללו את יי' על ידי שיר דוד מלך ישראל בהודו ליי' כי טוב כי לעולם חסדו ומהיום ההוא והלאה עשו את היום ההוא חג יו"ט ומשתה היין ושמחה והיום ההוא הוא יום י"ג לחדש אדר לפני הפורים יום אחד וישפוט יהודה את כל עמו באמת ובתמים כל הימים ויעש משפט וצדקה בארץ׃

Laudate Dominum, quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia ejus. Ab illo tempore & deinceps Judæi diem hunc feſtum celebrarunt eumque conviviis atque hilaritate tranſegerunt; dies autem ille decimus tertius fuit menſis Adar, (14.) qui dies proximè antecedit Purim; (15.) Judas verò univerſum populum ſuum integro ſinceroque animo judicavit, quamdiu ſuperſtes fuit, & judicium ac juſtitiam in terra exercuit.

CAP. XXIII.

ויהי לתקופת השנה ויקרבו ימי יהודה למות ויצו יי' על יהודה לסגור את יומו ולאסוף אותו אל עמיו החסידים ולהמיתו על קדושת שמו׃ ויבוא עליו בקירוס אשר היה אז מלך על המקדונים ושלשים אלף מגבורי מקדון עמו׃ ויבא פתאום על יהודה והוא יושב בעיר ליסם ועמו כשלשה אלפים איש מלחמה מעם יהודה וינוסו כל עם יהודה מאתו וישאר הוא ואחיו

ACcidit autem, revoluto anno, ut tempus mortis inſtaret Jehudæ, eique decretorius à DEO appropinquaret vitæ terminus, quò ad populos ſuos, Haſidæos, colligeretur ac pro ſancto DEI nomine mortem obiret: Bachides (1.) enim, qui tunc Macedonum Rex fuit, (2.) triginta millia (3.) Macedonum fortiſſimorum contrà Judam ſecum duxit eumq; improviſò adortus eſt, cum is in urbe Læſem (4.) cum tribus millibus (5.) militum, è populo Judaico collectorum, eſſet, & ab illo omnes profugiſſent, ita, ut ipſe ſolus cum fratribus

(14.) Hic Februario noſtro reſpondet, vel potius Martio, Joſephus enim lib. 12. Antiqu. cap. 17 ſcribit: Menſem Adar apud Macedones dici Δύστρον. quem communiter Martium exponunt: Sciendum verò eſt, menſem hunc Adar apud Judæos partim ex Februarii, partim ex Martii diebus conſtare, quod ex hodiernis ipſorum calendariis (quorum nonnulla apud me ſunt) patet; Munſterus in notis ſuis ad hunc locum exponit Adar lunationem proximè æquinoctium vernum antecedentem, confer. ſupra l. 2. c. 2. n. 2.

(15.) Vid. 1. Maccab. c. 7. v. 49. & 2. Maccab. 15. v. 37. it. Joſeph. dict. lib. 12. c. 17.

(1.) Ita hic cum Munſteri codice lego: בקירס cui & 1. Maccab. c. 9. v. 1. & ſequ. conſentit, nam in noſtro codice corruptè, ut puto, legitur בקירוס i. e. Bachirus.

(2.) Vide dict. cap. 9. Maccab. ubi Bachides non rex dicitur, ſed quod à Demetrio rege dux miſſus fuerit contra Judæos, confer. Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 18. it. 1. Maccab. 9. v. 1. & ſequent.

(3.) Numerus aliter refertur à Joſepho Antiqu. lib. 12. c. 18. & 1. Maccab. c. 9. v. 4.

(4.) Laiſa dicitur 1. Maccab. c. 9. v. 5. Joſephus autem lib. 12. Antiqu. c. 18. vocat vicum hunc Βηζηθῶ, ſiquidem corruptum non eſt nomen, vid. idem Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 1. in fin.

(5.) Ita etiam 1. Maccab. c. 9. v. 5. aſt Joſephus Antiqu. lib. 12. c. 18. ſcribit: Judam mille ſaltim milites ſecum habuiſſe.

ואחיו ושמונה מאות בחור עמו מבחורי
יהודה ולא הסבו פניהם ולא נתנו עורף
לנוס מכל אלה· ואלה הבחורים הם
הם אשר היו חבירי יהודה והם המה היו
בחונים וצרופים בכל מלחמות יהודה
אשר עשה בגוים ויבא בקידוס בט״ו
אלף איש ויערוך מלחמה לימין יהודה
ויהפוך משמאלו את יתר העם ט״ו אלף
ויריעו על יהודה מימינו ומשמאלו וירא
יהודה המלחמה פנים ואחור כי כבדה
מאד ויאמר אמותה הפעם אחרי הטבעי
את חרבי ואשכיר חצי מדם הערלים
הטמאים האלה ויכר יהודה את בקידוס
עומד מימינו כי שם היו גבוריו ויקח
תרועה עמו· ויריע יהודה וידלג בקרב
ויתחברו עמו מקצת גבורי החשמונאי וילך
על בקידו׳ ויתגר בו מלחמ׳ גדולה ועצומה
מאד ובראשית המלחמה סלה מגבוריו
ארצה שנים אלפים פגרים ויהי בעמק
המלחמה וירא יהודה את בקידוס עומד
בתוך המלחמה אצל העם וירץ אליו
בבת תמהו ויראוהו מעוטר בגבורים סביבו
ויך את גבוריו וישלך ארצה מהם הרוגים
רבים וסלה את כל הבא מהם לפניו
מימינו ומשמאלו לאין מספ׳ ויהיו חללי
יהודה אשר הפיל לארץ הרוגים ביום
ההוא עד אין מקום רק להתהלך כי על
הרוגים דרך יהודה. ועליהם צעד הולך
ובא ויגש מול בקידוס בחרבו שלופה
מלאה דם וירא בקידוס את פני יהודה
והנה פניו כפני האריה בהם עומדו לפני
טורפו

tribus ſuis & octingentis militibus Judæis relinqueretur, hi ſoli ex univerſo populo illo pedem non retulerunt nec terga dederunt, ut fugerent, hi ipſi fideles erant ſocii ac comites Judæ, in omnibus ipſius præliis, quæ cum gentibus inferat, exercitati ac probati. Bachides igitur quindecim millibus militum dextrum Judæ latus, ac ſiniſtrum cum totidem millibus inſtructa acie circumdans ab utroque latere (6.) militarem ſuſtulit clamorem ſimulque impetum in ipſum fecit; Judas autem, cum & à fronte & à tergo ſe graviſſimâ pugnâ premi cerneret: jam, inquit, moriar, poſtquàm gladium ac ſagittas meas in incircumciſorū iſtorum atq; impurorum ſangvine tinxero; Judas igitur Bachidem à dextro latere ſtantem conſpiciens (quia ibidem fortiſſimi quique cum ipſo in dextro cornu conſtituti erant) ſublato clamore curſu in prælium contendit, quem cum fortiſſimi quidam ex Haſmonæis ſecuti ac Bachidem adorti eſſent, maxima & acerrima exorta eſt pugna, & in primo quidem conflictu duo millia hoſtium in terram proſtrata ſunt; poſteà Judas in mediam ſeſe aciem conferens Bachidem penès ſuos ſtantem ac fortiſſimis militibus cinctum vidit, contrà hunc irâ inflammatus totis contendit viribus, ipſiusque milites cædens multos interfecit & obvium quemque à fronte & ab utroque latere percutiens innumeros trucidavit hoſtiumque à Juda eo die interfectorum tanta erat multitudo, ut nullum Judæ relinqueretur ſpatium ſtandi aut progrediendi, niſi ſuper interemptorum cadavera, per quæ ipſe incedere cogebatur; cùm verò ad Bachidem perveniſſet, ſtrictum tenens gladium, qui multo conſperſus erat ſangvine, Bachides vultum ejus, non ſecus ac leonis, prædæ inhiantis, ac metum terroremque undique ſpargentis, intuitus eſt: quapropter timore perculſus tergum obvertit arreptâque fugâ urbem Asdod

(6.) Vid. 1. Maccab. 9. v. 11. & Joſeph. Antiqu. lib. 12. c. 19.

טורפו ואימה ורעד בגניו • ויהי רק
בקירוס את ערכו לנוס וינס דרך אשדוד
וירדפהו יהודה ויך לפי חרב את כל
אשר היו עמו וישלך לארץ ט״ו אלף
פגרי׳ בקרב הציע ויברח בקירוס וינלט
באשדוד והחיל אשר היו אחרי יהודה
רדפו אחריו וימצאו את יהודה עיף ויגע
ואנשיו עמו עיפים ויגעים ובקירוס גם
הוא יצא מן העיר לקראת אנשיו כי
ידע אשר אחרי יהודה הם באים • ויהגרו
ביהודה מלחמה אלה מזה ואלה מזה
מכל עבר ויהודה בתוך ויפלו עוד חללים
רבים מגדוד בקירוס ויפול גם יהודה בן
מתתיהו על חללי גבורתו הרבי׳ אשר
הפיל והשליך לארץ את ההרוגים אשר
המית ויקחו אותו שמעון ויונתן אחיו
ויקברוהו עם אבותיו בהר המודעית
בכבור גדול ויבכו אתו כל ישראל ימים
רבים •

Asdod (7.) petiit; aſt Judas fugientis inſiſtens veſtigiis, omnes, qui cum Bachide erant, trucidavit, interfectorumque numerus ad 15000. aſcendit; Cùm itaque Bachides ad urbem Asdod profugiſſet & eò incolumis perveniſſet, alter Bachidis exercitus, qui Judæ tergo inhærebat, tàm ipſum, quàm milites ejus feſſos deprehendit ac laſſos; poſteà ipſe quoque Bachides urbe egreſſus adverſùs Judæ copias, quæ illum ſequebantur, prælium inſtauravit, dum igitur utraque hoſtilis acies Judam undique cingebat ac premebat, (8.) acerrima denuò pugna commiſſa fuit, in qua multi Bachidis milites interfecti occubuerunt; aſt Judas quoque, Mattathiæ filius, ſuper multorum à ſe fortiter interemptorum cadavera (9.) cecidit, (10.) quem poſteà fratres illius, Simeon ac Jonathan, (11.) ſuſtulerunt maximâque pompâ terræ mandârunt apud patres ſuos in monte Modaith, (12.) omnes quoque Iſraëlitæ eundem multis diebus defleverunt.

(7.) Asdod mons dicitur 1. Maccab. c. 9. v. 15 Joſephus lib. 12. Antiqu. c. 19. montem hunc vocat ἄζᾶ, i. e. Aza, confer Joſippi Epitomen pag. 32.

(8.) Videatur Joſippi Epitome, pag. 32. & Egeſſipp. de Bell. Jud lib. 1. c. 1.

(9.) Mors Judæ aliter refertur 1. Maccab. c. 12. v. 40. & ſeqq. vide & Joſippi Epitom. pag. 33. ut & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

(10.) Cum principatum una cum ſummo ſacerdotio tribus annis, vel tecundum Joſippum, ſex annis te.uiſſet, vid. Munſterus hic in notis ſuis, it. dict. Joſippi Epitome pag. mihi 33.

(11.) Vid. 1. Maccab. c. 9. v. 19. & Joſephi Antiqu. lib. 12. c. 19.

(12.) Hic Modin dicitur 1. Maccab. 13. v. 25. & 30. vid. & Joſeph. eod. lib. 12. c. 19. ubi τὴν μωδιεὶμ κώμην i. e. vicum Modiim nominat, vid. ſuprà h. lib. 3. cap. 7. n. 2. ibique not.

LIBER

LIBER QVARTUS.

CAP. I.

ויהי אחרי מות יהודה וירבו אויבים על
עם יי' מאחור ומקדם ויאחזו יונתן את
שורת אחיו ויכהן ז' שנים ויבא יונתן
ירושלימה ויקבל את שורת אחיו על
פי זקני ירושל' ויקראו את שמו יהונתן
וילך במתי מעט על הירדן וירדף אחריו
בקידי' בחיל כבד ויבא עליו ביום השבי'
וילחצהו על הירדן וכראות יהונתן כי
לחץ אותו בקידוס על המים ויעבור במי
הוא ואנשיו ויעבור אחריו בקידוס וכל
חילו וישיגוהו עם אנשיו ויתגבר בם בכל
עבר ויט יהונתן את ימינו להכות את
בקידוס ויהב לו מקו' לעבור ולברוח
ויברח יהונתן וילך בבאר שבע אשר
במדבר ויבנ' את מפלת העיר וישב בה
הר' ושמעון אחיו עם בני החשמונים
אשר

POſt mortem Judæ, cùm multi adverſus populum Domini (1.) hoſtes excitarentur eumque undique premerent, Jonathan (2.) fratris ſui principatum adeptus ſeptem annis ſummo ſacerdotio præfuit; Nam Hieroſolymam profectus & à Senioribus populi Iſraelitici principatum conſecutus, Jehonathan (3.) appellatus eſt; is cùm ad Jordanem paucis comitatus perveniſſet, Bachides eundem cum valido perſecutus exercitu die Sabbathi invaſit (4.) & in anguſtias deduxit; Jonathan autem id animadvertens cum militibus ſuis Jordanem tranſiit; ſed Bachides cum omnibus copiis ſuis eidem inhærens tandem ipſum unà cum militibus ſuis conſecutus totisque viribus adortus eſt; aſt Jehonathan, cùm dextram ſuam extendiſſet, ut Bachidem percuteret, elabendi & aufugiendi invenit ſpatium (5.) atque in urbem Beerſeba, (6.) quæ eſt in deſerto, fugiens pervenit, ejusque ruinas inſtaura-

(1.) Confer. Joſippi Epitom. pag. mihi 33. & ſeqq. ubi ſcribitur, populum Iſraeliticum quatuor menſibus valde preſſum fuiſſe à Græcis.

(2.) Vid 1. Maccab. c. 9. v. 23. & ſequent. it. Joſeph. lib. 13. cap. 1. Id. lib. 1. de Bell. Jud. c. 2. it. Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 1. confer. & Joſipp. Epitom. pag. 34.

(3.) Nam honoris cauſa litera ה adjecta fuit, prout etiam in aliis nominibus ſacræ Scripturæ fieri conſuevit, notantibus Rabbinis. vid. infrà lib. 6. c. 50. n. 12.

(4) Exiſtimans ſcilicet, Jonathanem propter legem eo die non pugnaturum eſſe, vid. Munſter. hic in Notis ſuis.

(5.) *Ἀποπηδήσας μετὰ τῶν ἑταίρων εἰς τὸν ποταμὸν διενήξατο*, dum ſcilicet ipſe (Jonathan) una cum ſociis ſuis in fluvium (Jordanem) ſeſe projiciens tranavit, ita Joſeph. lib. 13. Antiqu. c. 1. vid. 1. Maccab. c. 9. v. 48. Munſteri codex hic addit: ויבקע יהונתן את מחנה בקידוס i. e. & perrupit Jehonathan caſtra Bachidis, idque non ſine hoſtium damno: Nam, ut 1. Maccab. c. 9. v. 49. dicitur, ceciderunt illo die mille, vel, ſecundum Joſephum, duo millia hoſtium, videatur Munſter. hic in notis ſuis.

(6.) Bethbeſa vocatur 1. Maccab. c. 9. v. 62. Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 1. vocat *Βηθάλαγαν* i. e. Bethalagan, ſi quidem corruptum non eſt nomen.

אשר אתו ויבא עליה בקידי ביד רמה
ויבנה על העיר דיק ויצר על העיר ימים
רבי׳ ויצר להם מאד ויאמר שמעו׳ ליהונתן
אחיו עד מתי נבחרה בחיי הרעי׳ האלה
הלא נבחרה לנו מות תצא אל צרינו
וכי מות נמות הטובים אנחנו מיהודה
אחינו שמת במלחמ׳ על קדושת יי׳ אלהינו
ויצא יהונתן בלילה ההוא ויך את אהל
בקידי׳ ויהרוג את אדיריו׳ ואחיו שהיו
עם בקידי׳ ויפתח שמעון את השער ויד
חזקה עמו מבחורי החשמוני׳ ויצא ויך
במחנה בקידי׳ גם הוא מכה רבה וישרוף
את האילי׳ וכל הסוללות וכל כלי הדיק
אשר בנו מול העיר׳ ויברח בקידי׳
וימלט ממדבר וירדפוהו יהונתן ואחיו
וישיגוהו ויתחנן אליהם בקידום לבלתי
יהרגוהו ויאמר להשיב את כל השביה
אשר שבה מארץ יהודה אנשים וטף
לרוב וישבע להם על הדבר הזה ואז
חדלו מעליו וילך בקידום לדרכו ולא
יסף עוד לבוא אל ארץ יהודה וישב
את כל השביה׳ ובעת ההיא נתחזקה
השורה ביד יהונתן וישפוט את עמו
וישב לבטח וילחם מסביב בכל אויביו׳
ואנטיוכוס הג׳ אש׳ נשאר משרי מוקדון
לקוץ מכאיב לעם יהודה ויתנשא לאמר
אלך ואשמיד את עם יהודה ולא יותר
יהודי

ſtauravit, ibique cum fratre ſuo Simeone, ut & Haſmonæis, qui cum ipſo erant, habitavit: Bachides autem cum valida manu urbem aggere obſedit, cùmque eam diu oppugnâſſet, atque in maximas adduxiſſet anguſtias, Simeon fratrem ſuum, Jehonathanem, ita allocutus eſt; quousque miſeram hanc tolerabimus vitam, nonne ſatius eſt erumpendo ac contra hoſtes pugnando mortem oppetere? an meliores ſumus fratre noſtro, Jehuda, qui in prælio pro Sanctuario Domini, DEI noſtri, occubuit? his dictis Jehonathan nocte illa egreſſus (7.) in Bachidis tabernaculum irruit ejusque principes (8.) ac fratres, qui cum ipſo erant, interfecit; Simeon quoq; portâ patefactâ cum valida Haſmonæorum manu egreſſus in Bachidis caſtris magnam edidit ſtragem arietesque & aggeres omnes atque munitiones, quibus urbs oppugnabatur, incendit; Bachides autem in deſertum profugiens evaſit, ſed Jehonathan ejusque fratres eundem perſecuti comprehenderunt; (9.) ipſe verò mortem deprecatus promiſit, ſe omnes captivos, è Judæâ abductos, tâm viros, quàm fœminas pueroſque reſtituturum eſſe; præſtitô itaque eam in rem juramento incolumis fuit dimiſſus; ſic Bachides abiit atque Judaicam regionem non amplius invaſit, ſed omnes, quos promiſerat, captivos reſtituit. Eodem tempore principatus per Jehonathanem firmatus fuit, ipſeque judicium in populo ſuo exercuit, ſecurè habitans bellumque adverſus omnes hoſtes ſuos circum circâ gerens. Cœterum Antiochus, (10.) qui è principibus Macedonicis ſuperſtes, tanquàm ſpina pungens populo Judaico relictus erat, elato dixit animo: abiens populum

(7.) Vid. 1. Maccab. c. 9. v. 65. & Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 1. circa fin. ubi hæc res paulo aliter refertur.

(8.) Ita verto: אדירי׳ quæ vox hic occurrit; Munſterus habet אדרהן ac vertit nomine proprio: Adarahan, alii Odomiram tranſtulerunt; Odarem vocat autor lib. 1. Maccab. 9. v. 66.

(9.) Hæc quoque res paulò aliter refertur à Joſepho Antiqu. lib. 13. c. 2. vid. & 1. Maccab. 9. v. 70. item ſuprà lib. 3. cap. 22. num. 9. ibique not.

(10.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. cap. 13. confer, & Munſter. in notis ſuis ad hoc caput, ubi ſucceſſorum Antiochi magni refert ſeriem.

יהודי בארץ׃ ויבא אנטיוכוס לארץ
יהודה ויבאו מהם לעזרת אנטיוכוס השר׳
לאין מספר וישלח יהונתן את שמעון
אחיו ואת בניו להלחם באנטיוכוס באשר
הוא כי אמר אליו כדברים האלה שמע
נא שמעון הלא אתה הוא אשר תכהן
בישראל אחרי ואתה תנהג את שררתי
ויצא שמעון למלחמה לקראת א׳ כ׳ וכו׳
וכל בניו עמו וילך הוא מהפאה האחת
ובניו מהפאה האחרת למען יהיה
אנטיוכוס עם גדודיו ביניהם בתוך ולא
ימלט איש מהם׃ וילכו עם בניו מגבורי
החשמונאי׳ ט׳ אלפים גבורי׳ מהפאה
האחת והוא הלך מהפאה האחרת ביתר
העם ויסוב על אנטיוכוס ושריו׃ ויבואו
שרי אנטיוכוס ועמו על שמעון למלחמה
בבאת שמעו׳ ובניו יצאו מהפאה האחרת
עם ט׳ אלפים הגבורים ויהיו אנטיוכו׳
ושריו בתוך בין שמעון ובין בניו ויכו
בהם אלה מזה ואלה מזה והם בתוך
ויך שמעון כל חיל אנטיוכו׳ הבא עליו
ולא נמלט מהם עד אחד מלבד אנטיוכוס
אשר ברח לבדו עם ב׳ רוכבים ויבוא
שמעו׳ אל יהונתן אחיו בהלל ובתודה
לאלהים ויהונתן יצא לקראתו עם זקני
ישר׳ וחסידיהם וכהני עליון ותהי לשמעו׳
ולבניו מהיום ההו׳ והלאה יד ושם בישר׳
באש׳

pulum exſcindam Judaicum nec ullum relinquam in terra Judæum, profectus igitur in Judaicam regionem innumeras ſecum duxit copias auxiliares; Jehonathan autem fratrem ſuum Simeonem ejusque filios miſit, ut prælium cum Antiocho, ubicunque locorum is deprehendi poſſet, iniret; quamobrem fratrem ſuum hiſce allocutus eſt verbis: audi quæſo, Simeon, nonne tu is ipſe es, qui mihi in ſummo Sacerdotio ſuccedes ac principatu meo potieris? tui ſanè (11.) muneris erit, populum defendere Judaicum; Simeon igitur ejusque filii omnes in prælium contrà Antiochum profecti ſunt, & ipſe quidem ab una, filii autem ab altera parte iter ſic inſtituerunt, ut medium haberent Antiochum ejusq; exercitum, ne quis elaberetur: erant autem cum Simeonis filiis novem millia fortiſſimorum Haſmonæorum ab una parte; ab altera verò Simeon cum reliquis copiis profectus Antiochum ejusque principes circumdedit: Antiochi igitur principes ejusque exercitus contrà Simeonem, quâ ipſe veniebat, aciem direxerunt; Simeonis autem filii ab altera parte cum 9000. militibus progreſſi medium tenuere Antiochum ejusque principes: facto itaque ab utraque parte impetu Simeon univerſum Antiochi exercitum ita delevit, (12.) ut ne unus quidem ſupereſſet, præter Antiochum, qui cum duobus equitibus fugâ ſalutem quæſivit: Simeon itaque ad fratrem ſuum, Jehonathanem, cum laudibus ac celebrationibus Domini venit; Jehonathan autem cum Senioribus populi Iſraelitici omnibusque piis ac Sacerdotibus DEI optimi maximi, obviàm ei progreſſus eſt. Ab hoc itaque die ac deinceps Simeon

(11) Hæc verba: tui ſanè &c. usque ad Simeon igitur, &c. licet in Hebræo hic non reperiantur, melioris tamen ſenſus cauſa ſupplere volui.

(12.) Quod hic de Antiochi exercitu deleto habetur, in libro 1. Maccab. non invenitur, id verò in fine capitis 10. libri 1. Maccab. ſcribitur, quod Jonathan & Simeon, frater ejus, exercitum Apollonii, ducis Demetrii, clade maximâ afflixerint, cæſis ferè octo millibus, vid. Munſter. hic in notis ſuis.

באש׳ דבר לו יהונתן אחיו כי בעצתו הלך וישב ישרא׳ לבטח כל ימי יהונתן איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו וימת יהונתן ויאסף אל עמיו זקן ושבע רצון דטובה׃ ויהי אחרי מות יהונתן ויכהן שמעון אחיו וינהג את השררה על ישראל הוא ובניו ותלמי חתן שמעון הרג את שמעון במשתה היין ויקח את אשתו ואת שני בניו ויאסור אותם בנחשתים והימים אשר משל שמעון בעם יי׳ שמונה שנים וימת ויאסף אל עמיו׃ ויתר דבריו ומלחמותיו ומלחמו׳ אחיו הלא הם כתובי׳ על ספר יוסף בן גוריון הכהן ועל ספר החשמונים ועל ספרי מלכי רומה גם האגרות אשר שלחו החשמוני׳ אל הרומיי׳ ואל גוי פרס והם אליהם לא כתבנום פה והנה כתובים על ספרי הרומיי׳ ועל ספרי הפרסיים׃

meon ejusque filii inclytum adepti ſunt locum ac nomen in populo Iſraëlitico, dum conſilium, quod Jehonathan dederat, ſecuti ſunt. Populus igitur Judaicus, quamdiu Jehonathan vixit, confidenter habitavit, unusquisque ſub vite ac ficu ſua: obiit autem Jehonathan (13.) & ad populum ſuum collectus eſt, ſenex atque omni felicitatis cumulo plenus: (14.) Poſt mortem verò Jehonathanis Simeon, frater ejus, ſacerdotio (15.) functus eſt ac penès ipſum ejusque filios principatus fuit; Sed Ptolemæus, (16.) Simeonis gener, eundem in convivio (17.) interfecit ejusque uxorem duosque filios abductos (18.) catenis ligavit æneis: Præfuit autem Simeon principatui populi Judaici octo (19.) annis mortuusque ad populum ſuum collectus eſt. Cœterùm reliqua ejus facta ac bella, tàm ab ipſo, quàm à fratribus ejus geſta, (20.) nonne illa in libro Joſephi, Gorionis Sacerdotis filii, ut & in Haſmonæorum regumque Romanorum libris ſcripta ſunt: literas verò, quas Haſmonæi ad Romanos & ad Perſas (21.) ac viciſſim hi ad illos miſerunt, narrare hic superſedemus, cùm illæ in Romanorum Perſarumque libris ſcriptæ reperiantur.

(13.) Poſtquam ſex annis principatum tenuit, uti refertur in Joſippi Epitome, pag. 34.

(14.) Obitum Jonathanis aliter refert Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 2. vid. & 1. Maccab. c. 12. v. 50. & c. 13. v. 23. it. Egeſipp. de Bello Jud. lib. 1. c. 1. confer. & *Joſippi* Epitom. pag. mihi 34.

(15.) Confer. Joſippi Epitomen dict. pag. 34. & ſequ.

(16.) Hic Ptolemæus rex Ægypti vocatur in Joſipp. Epitome pag. 35.

(17.) In dicta *Joſippi* Editome pag. 35. dicitur, quod Ptolemæus ab Antiocho, Græcorum rege, inſtigatus Simeonem percuſſerit.

(18.) Hos inter hoſpitales epulas ſublatos eſſe ſcribitur 1. Maccab. 16. v. 16. vide Joſeph. lib. 13. cap. 14. Id. lib. 1. de Bell. Jud. c. 2. it. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. cap. 1. It. *Joſippi* Epitom. pag. 36.

(19.) Ita in noſtro autore, cui & *Joſephus* Antiq. lib. 13. cap. 14. conſentit; Munſteri autem codex habet: ז׳ שנים id eſt, ſeptem annos. In dicta *Joſippi* Epitome pag. 36. ſcribitur, quod Simeon octodecim annis principatum ſuper populum Iſraeliticum geſſerit.

(20.) Vid. *Joſeph.* lib. 13. Antiqu. cap. 3. ſeqq. usque ad c. 15. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 2.

(21.) Spartanos fortè hic autor noſter intelligit, qua de re vid. 1. Maccab. 12. v. 2.

CAP.

CAP. II.

[לשמעו׳ בן מתתיהו שני בני׳ שם האחד והוא הגדול הורקנוס ושם השני והוא הקטן יוחנן והם הם אשר היו אסורי׳ ביד תלמי בעל אחותם ויהרוג תלמי את הורקנוס בן שמעון וישלח יד להרוג את יוחנן בן שמעון ויברח מפניו וימלט הוא יוחנן הנקרא גם הוא הורקנוס כי בהרוג תלמי את הורקנו׳ בן שמעון הגדול מבניו ויקראו זקני ישראל את בן שמעון השני הקטן הורקנו׳ על שם אחיו הגדול לכחו ולגבורתו׃ ויהי כשמוע הורקנוס והוא יוחנן כי נהרג אחיו הגדול וינס עזתה וירדפהו תלמי בעזה ויבא לפני שער עזה ויסגרו אנשי עזה את השער ולא נתנו את תלמי לבא העירה להרע להורקנו׳ ויברח מעזה׃ וילך עד העיר הנקרא׳ שמה דגונה וישב שם׃ ויהי אחרי

SImeoni verò Mattathiæ filio, duo extitere filii, quorum natu major, Hyrcanus; minor verò Johannes appellabatur, (1.) hi ipſi à Ptolemæo, ſororis ſuæ marito, vincti tenebantur; Ptolemæus autem Hyrcanum, Simeonis filium interfecit ac præterea homines miſit, qui alterum quoque ejusdem filium Johannem, è medio tollerent; ille verò aufugit atque incolumis evaſit: is ipſe Johannes etiam Hyrcanus nominatus eſt; (2.) cùm enim Hyrcanus, Simeonis filius, natu major, à Ptolemæo interfectus eſſet, Seniores populi Iſraëlitici alterum Simeonis filium, minorem natu, vocârunt Hyrcanum, fratris majoris nomine, (3.) ob virtutem illius ac fortitudinem. Hyrcanus itaque, qui & Johannes nominatus eſt, cùm audiſſet, fratrem ſuum natu majorem interemptum eſſe, Gazam profugit; (4.) Ptolemæus autem eundem perſecutus ad portam usque urbis Gazæ pervenit; ſed illius incolæ portis clauſis Ptolemæum ab ingreſſu urbis prohibuerunt, (5.) ne malum inferret Hyrcano, relictâ igitur Gazâ ad urbem, quæ Digona (6.) appellatur, perve-

(1.) Horum nomina aliter referuntur, 1. Maccab. cap. 16. v. 14 Munſteri quoque codex à noſtro hic non parum recedit, vid. *Joſeph.* Antiqu. lib. 13. c. 14. & 15. it. Joſippi Epitom. pag. 36. & ſeq.

(2.) Vid. Joſeph. Antiq. dict. lib. 13. cap. 14. qui ſcribit, *Johannem* tertium fuiſſe Simonis filium, *τέτῳ δὲ ϗ Ὑρκανὸς ἦν ὄνομα* i. e. huic & Hyrcani nomen fuit, vid. Id. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 2. it. Egeſipp. de Bell. *Jud.* lib. 1. cap. 1. confer & *Joſippi* Epitomen pag. 37. vid. num. ſeq. 3 ibique not.

(3.) In Munſteri codice Hebraico alia hic adducitur cognominis hujus cauſa, ſcribitur enim ibidem, quòd Johannes, cum occidiſſet Hyrcanum, regem quendam magnum, tempore Simeonis, patris ſui, ab eodem patre Simeone vocatus ſit Hyrcanus, ob robur ac virtutem; hûc faciunt, quæ infra h. lib. 4. c. 3. n. 2. & 23. it. l. 6. c. 6. n. 12. annotata ſunt.

(4.) Vid. 1. Maccab. c. 16. v. 21. & Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 14.

(5.) Vid. Joſeph. dict. cap. 14. it. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 2. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

(6.) Ita Munſterum ſecutus, tranſtuli, in quibusdam exemplaribus legitur per Reſch: רגונה ſed præferenda eſt Munſteri lectio, cui & Joſephus Antiq. libr. 13. c. 15. ferè conſentit, à quo locus ille *Δαγὼν* dicitur, vid. Idem Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 2. it. Joſippi Epitome pag. 37. confer. num. 10. h. cap.

אחרי כן ויקבל הורקנוס את שררת
שמעון אביו על פי הזקנים והכהנים ויעל
עולות וזבחים ויצא בצבא על תלמי בעל
אחותו וינצח אותו בקרב ויסגור תלמי
בעיר הנקרא שמה דגונה׃ ויגש הורקנוס
הבחור המשתדל על ישראל באמת
ובתמים ויצר על העיר בכל כלי מלחמה
באיל הברזל ובסוללה ובכל כלי משחית
ותהי העיר במצור גדו׳ אז העלה תלמי
את אם הורקנוס ואת אחותו על החומה
אשר למגדל ויחבשם ויאסרם לעיניו
ויסרם בשוטים ובייסורים קשים חרים
והבחור הורקנוס בראותו מוסר אמו
ואחותו על ידו ויכמרו רחמיו עליה׳ ויבך
בכי גדול ויצעק בבכי לאמר אמי ואחותי
בעבור כן אחדל מהלחם בעיר ואל יאמר
האויב בלבו כי גבורתו ואימתו החדלני
וישקע הורקנו׳ את להב המלחמה ויכבה
את תבערתה ויחדל להלחם בעיר ואם
הורקנוס הנכבדת והיקרה פרשה כפיה
למול הורקנו׳ והחל פניה ותאמר לו
בני הורקנוס לא על חמלה ולא על
רחמים באת פה כי אם להתגבר
ולהתאזר לנצח את אויבך הבוגד באשתו
ובי ובזרע אביך הלא תדע כי צרה את
נפשך

pervenit, (7.) ibique habitavit: Poſteà principatum Simeonis, patris ſui, accepit Hyrcanus à Senioribus ac Sacerdotibus, obtulitque holocauſta & Sacrificia; (8.) quibus peractis contrà Ptolemæum, ſororis ſuæ maritum, exercitum eduxit eumque prælio devicit; (9.) cùm verò is ſe mœnibus urbis Digonæ (10.) texiſſet, Hyrcanus, fortiſſimus juvenis, (qui principatum populi Iſraëlitici vero ſinceroque geſſit animo) admotis omnis generis machinis bellicis, ariete nimirùm ferreo, aggere, aliisque id genus armis perniciosis urbem illam oppugnavit eamque arctiſſimè obſedit: Tunc Ptolemæus Hyrcani matrem ejusque ſororem (11.) ſuprà murum, qui juxtà turrim erat, deduxit, easque ipſo inſpectante, ligavit ac flagris cæſas acerbiſſimis & exquiſitiſſimis cruciatibus affecit; (12.) Hyrcanus autèm juvenis, cum matris ſuæ atque ſororis tormenta, quæ propter obſidionem à ſe ſuſceptam ſuſtinebant, conſpexiſſet, miſericordià ductus flebilique voce lacrymisque effuſis dixit: propter vos, mater ac ſoror mea, ab oppugnatione urbis deſiſtam, ne hoſtis dicat, quòd fortitudine ejus metuque deterritus oppugnationem omiſerim. Hyrcanus itaque belli flammam compreſſit ejusque incendium reſtinxit & ab urbis oppugnatione deſtitit: Venerabilis autem Hyrcani mater atque honoranda protenſis è regione Hyrcani manibus, (13.) inclinata humi facie eidem dixit: non ideò huc veniſti, mi fili Hyrcane, ut parceres (hoſti) ejusque misereris; ſed ut te virum præſtares, ac ſtrenuum ducem, hoſtemque tuum

(7.) Ptolemæus ſcilicet, poſtquam is clauſas reperit portas Gazæ.

(8.) Principatus enim Judaicus tunc temporis ſummo ſacerdotio conjunctus fuit, quia honor ſacerdotii firmamentum potentiæ aſſumebatur, ut inquit Tacitus Hiſtor. lib. 5. cap. 8. num. 6.

(9.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 37.

(10.) Vid. num. antec. 6. & Joſeph. eod. lib. 13. c. 15. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 2.

(11.) Fratres, ſic Joſephus dict. lib. 13. c. 15. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 2. it. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

(12.) Confer Joſippi Epitomen pag. mihi 37. & ſeq.

(13.) Vid. Joſeph. Antiqu. dict. lib. 13. c. 15. it. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. cap. 1. ut & Joſippi Epitom. pag. 38. & ſeq.

נפשך לקחתה באשר לקח נפש אחיך
ואלהי השמים פדה את נפשך ממצודת
חרי עודנו מחזיק ברשעתו הלא תראה
חרפתו וכלימתו ומה יעשה באשתו
וחותנתו לעיני העם והשרים ומה יש
עוד תקוה בו היוכל להשיב את בני
אשר המית חי או יוכל לתקן את אשר
עותו בחללו את כבודי ואת כבוד ביתי
לעיני העם והשרים ולפניך · ועתה בני
לא על חמלה ולא על רחמים אתה נצב
פה ולא על זה באו אחריך שרי ישראל
כי אם לנקום נקמה ולהבעיר אש
ולהשמיע תרועה ותרועת אימות ונהאות
ולהשיב את האיל המנגח ולהקים את
הסוללה ולהרבות השלכת אבני ולגבר
קליעת קלעים ולדרוך קשתות ולירות
חצי להמית נפשות ולחפור סביבי חומת
העיר ולהפיל את העיר וללכוד את
האויב ולעשו' בו נקמה וכל הנשארי
מאויבי יי' ושונאי עמו ישמעו משפט
נקמתך בו ויראו ולא יזידון עוד · ואם
אני אמות במיתה הרע והמר הזה הנני בני
שמחה בזה למען תעשה במיתתי נקמה
בו וגם אני נוקמת במותי ממנו כי ישפוט
בחרבך פה וישפוט נפשו במשפט
האלהים · ועתה בני אם יש את נפשך
לכבודי ולהראות אהבתך שמע בקולי
ולא תכמור רחמיך על מיתתי כי אני
מעתה לא אומר את המות הזה במות
אחר ואתה בני בר בטני סבר סדרי תשק
ואמץ

tuum vinceres, qui ergà uxorem ſuam, ergà me patrisque tui progeniem tàm perfidè egit; annon perſpectum tibi eſt, quòd is vitæ tuæ inſidias ſtruxerit, ut ſcilicèt eam tibi perinde ac fratri tuo eriperet? DEus autem Cœlorum animam tuam ab inſidiis peſtiferi iſtius viri, qui malitiæ & improbitati ſuæ etiamnum indulger, liberavit; nonne ignominiam iſtam, opprobrium, & indigniſſimum ejus facinus, quod in uxorem ſuam ac ſocrum coràm populo ac principibus commiſit, cernis? & quid ſpei ulterius in illo eſt? num filiis ipſe meis, quos interemit, vitam reddere aut honorem meum & decus domus meæ, quam coràm populo, principibusque ac te ipſo nefariè polluit, reſtituere poterit? Nunc itaque, mi fili, exercitum non ideò hûc deduxiſti, ut clementiam aut miſericordiam exerceres, non certè eum in finem principes populi Iſraëlitici te ſecuti ſunt; ſed ut ipſi vindictam caperent, incendium facerent, hoſtili atque terribili clamore omnia replerent, arietem adducerent, mœnia quaterent, aggerem ſtruerent, multiplices jactarent lapides, fundas pararent, arcûs tenderent, ſagittas ſpargerent, homines interimerent, muros urbis undique ſuffoderent atque dejicerent, hoſtemque caperent, atque illum ulciſcerentur, quo omnes, qui ex inimicis Domini & hoſtibus populi ejus ſuperſunt, pœnam audiant ac vindictam, quam de ſcelerato iſthoc homine ſumpſiſti, atque metuant, ac deinceps ſuperbire deſinant: ſi verò acerbiſſimis iſtius hominis cruciatibus me mori contigerit, læto propterea ſum animo, mi fili, dum mortem meam te ipſius ſupplicio ultum ire ſpero, ego quoq; morte mea vindictam (14.) de illo capiam, quandoquidem te gladiò in ipſum animadverſurum ejusque animam divino judicio ſubjiciendam fore certò credo. Jam itaque, mi fili, ſi me hono-

(14.) Exiſtimabat enim Heroica illa fœmina, mortem ſibi immortalitatis loco futuram, quâ maritus vindicaretur, & gener impius pro ſcelere immani pœnam exſolveret, uti loquitur Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

Digitized by Google

ואמץ מלחמותיך על העיר והרוס אותה:
ותקום נקמת אביך הקדוש מאת חרגו
הצר האויב הזה ויוליכוהו בדמי ימיו
וילך בלא חמדה ובגלל חמלתך עלי ועל
אחותך לא תשכח הריג׳ אביך הקדוש
ואחיך הנעים: ואם תחמול על אמך
ואחותך ותשכח אביך ואחיך ודטאת
לאלהיך: ויהי כשמוע הורקנוס צעקת
אמו ואת דבריה ויבך בכי גדול ויהם
את מחנהו בבכיו והבער בו חמתו ויצו
הבחור להריע ולתקוע ולהגביר שאון
המחנה ולהעלות את האיל המנגח
ולהקי׳ את הסללו׳ ולבנות דיק ולהרבות
לקלוע קלעים ולדרוך קשתות ולהפליך
אבנים ולירות חצים ויגש את איל הברזל
ויך את החומה ואת המגדל וינגח׳
ותקרב העיר לנפול ויזעקו העם מתוך
העיר: ויצר לתלמי מאד ובהצר לו
העלה את אם הורקנוס ואת אחותו על
המגדל אשר נגח באיל הברזל ויך אותן
ביסורין רעים וזרים ויאמר להשליכן
מהחומה הוצה אם לא יחדל מעל העיר
וירא הבחור הורקנוס את מכות אמו
ואחותו ויסוריה׳ ויבך כי נכמרו רחמיו
עליהם כפעם בפע׳ ותאמר לו עוד אמו
בני אל תבך ולא ירך לבבך ואל תחוס
עינך עלינו ולחום מלחמותיך והתאזר
והתגבר והתחזק והתאמץ ללכוד את
אויביך ולא ירע לבך וכי יכמרו רחמיך
על אמך ועל אחותיך מדוע לא יהמו
מעיך ותזכור את הריגת אביך הקד׳
ואחיך הנעים ותנקום נקמתם מהאויב:
ויהי

honore afficere amoremque ergâ me tuum oſtendere cupis, obtempera quæſo mihi, nec ullâ ob mortem meam miſericordiâ flectere, neque enim alio deinceps mortis genere mortem hanc commutare animus mihi eſt: Tu verò, chariſſime atque exoptatiſſime fili, virum te præſta atque urbem hanc ſtrenuè oppugna eamque ſubverte, ac ſancti patris tui vindex ſupplicium ſume de ejuſdem genero, inimico iſto ac peſſimo hoſte, qui illum in ipſo ætatis flore violenta peremit morte eique invito dulcem abſtulit vitam nec ob matris ſororisque tuæ commiſerationem obliviſcere cædis patris tui ſancti fratrisq; dilecti: ſi enim ob matrem ſororemque tuam hoſti peperceris, & patris fratrisque tui oblitus fueris, peccatum in DEum committes. Hyrcanus autem, cùm clamorem matris ſuæ ejuſque verba audiſſet, admodùm flevit, fletuque ſuô univerſa caſtra commovit; poſteà juvenis ille irâ inflammatus præcepit, ut clamorem tollerent, buccinas inflarent, caſtrenſem excitarent tumultum, arietem muros quatientem adducerent, aggeres ſtruerent, munitiones excitarent, fundis crebrò jacularentur, arcus tenderent, jactarent lapides ſagittasque emitterent, arietem quoque ferreum admoveri eôque muros ac turrim concuti juſſit: quô factô, cùm urbs ruinæ proxima eſſet, ejuſdem incolæ maximum ediderunt clamorem; Ptolemæus autem in ſummis anguſtiis conſtitutus, Hyrcani matrem ejusque ſororem ſuper turrim illam, quæ ferreo quatiebatur ariete, conſtituit easque ſæviſſimis & atrociſſimis verberibus cædi atq; è muris præcipitari juſſit, niſi ab oppugnatione urbis ceſſaretur. Hyrcanus igitur juvenis verbera intuitus ac cruciatus matris ſororisque ſuæ ingemuit, earum quippe commiſeratione ducebatur, ſicuti anteà ſæpiſſimè; aſt mater ejus iterùm: ne lachrymas, ait, profunde nec animi molitiei ſuccumbe, neque hoſti propter nos parce; ſed bello inſta, fortiter age, virum te præſta ſtrenuique ducis officium imple,

ויהי בהזכירה את אביו ואת אחיו
ותבער בו חמתו וילבש קנאה וילחץ
את העיר ביד רמה ובראותו עוד את
אמו ואת אחותו בלחץ השיב ידו מבלע
ומהשחית בחמלו על אמו ועל אחותו
ולא ידע הבחור מה יעשה כי בזכרו את
הרג אביו ואחיו יכעס ותבער בו חמתו
ובראותו מוסר אמו ואחותו ולחצם ירך
לבו ויחמול · ותגבר מלחמת הבחור
בלבו ובקרבו יותר מן המלחמה אשר היה
נלחם על העיר כי אמר בלבו אם אחמול
על האויב ולא אלחמהו הנה אני עון
הרג אבי ואחי כי לא אנקום את נקמת
דמם ממנו ולא אפנה לכבודם ולקדושתם
ואם אלחץ האויב עד לבוא אותו הנה
הוא מוסר את אמי ואחותי לעיני בלבו
האכזר ולא יחמול אף כי יאבה להרגן
עלי הוא העון בגלל אשר ירע האויב
באכזריותו לאמי ולאחותי אמנם האלהים
יודע את תום לבבי כי לא חמלתי על
האויב אחדל מהמלחמה גם לא מרצוני
לחלל את כבוד אבי ואחי ההרוגים על
כי אנקום נקמת דמם ממנו ויש לאל
ידי לעשות כן רק כי אחשוב אשר אבי
ואחי נאספו אל עמם ומה יגיע להם
מנקמה במות האויב · לכן כה אמר
החזקים לא תסבול נפשי לראות במוסר
אמי ואחותי על יד האויב ואלהי ינקום
נקמתנו מיד האויב הבוגד על דרך
אחרי ואני הנני חדל אני מהמלחמה
ועם

imple, ut hoſtem tuum capias nec animum abjice. Quod ſi commiſeratione matris ſororisque tuæ tangeris, cur non cædis parentis tui ſancti fratrisque dilecti memor ad miſericordiam flecteris & ultionem de hoſte ſumis? Hyrcanus itaque cum mater illius patrem ac fratrem in memoriam ei revocâſſet, irâ Zelôque commotus ſummis viribus urbem oppugnavit; rurſus cùm matrem ſororemque ſuam cruciatibus affligi cerneret, manum retraxit (15.) â vaſtatione & excidiô urbis, propter matris ſororisque commiſerationem, ſic animi dubius juvenis, quid ageret, neſciebat. Cùm enim paternæ fraternæque cædis recordaretur, ad iram atque vindictam incitabatur; cùm verò matris ſororisque ſuæ cruciatus ac verbera aſpiceret, animus ejus ad commiſerationem flectebatur atque clementiam: ſic gravius certamen intrà ſe ipſum & in pectore ſuô ſuſtinebat juvenis, quàm foris in oppugnatione urbis. Etenim ſecum reputavit, ſi hoſti pepercero neque ipſum devicero, cædis paternæ fraternæque quodammodo reus ero, dum ſangvinis eorum vindictam ab hoſte non expeto nec ſuam illis dignitatem & Sanctitatem aſſero; ſi verò hoſtem eousque, donec in meam perveniat poteſtatem, perſecutus fuero, en ille animô crudeliſſimô matrem ſororemque meam, me inſpectante, excruciabit, neque eis ullo parcet modo, imò, ſi ipſas, prout minatur, interemerit, quicquid ille mali in matrem ſororemque meam perpetraverit, ejus rei culpa ad me redundabit: ſanè Deo animi mei integritas nota eſt, quod non hoſti parcens â bello (16.) deſiſtam, nec gloriam dignitatemque patris ac fratris mei, qui interfecti ſunt, ulla in re contaminari ſinam, eorum quippe ſangvinis vindicta mihi incumbit, cujus rei facultas, Deo opitulante, in me ſita eſt: Verùm illud ſolùm cogito, quòd pater ac frater meus ad populos ſuos collecti ſint & quidnam utili-

(15.) Eadem pene verba refert Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

(16.) Ab urbis ſcil. oppugnatione.

ועם כל זה הנה שנת השמטה באה אשר היא קדש ליי׳ ולא ארצ׳ לשפוך דם בשנת הקדש׳ ויהי לימים אחרים ותבא שנת השבע שנת השמטה אשר יחוגו בה היהודים וישמרוה כיום השבת ולכן חדל הורקנוס מהמלחמה וישב ירושלימה׳ ואז גברה על תלמי אכזריות לבבו ויאמר לחותנתו כדברים האלה לא נשאר בעדך הבלתי מטוהרה למסור את נפשי ביד אויבי ועתה אוריד את שיבתך ביגון שאולה כי אהרוג את בתך לעיניך ואחר כך אהרוג אותך כהרוג הבהמות הטמאו׳ ויצו תלמי להרוג אם הורקנוס חותנתו ואת אחותו אשי׳ והיא אשתו בהרג זרוע ויעשו עבדיו כן והשך חמתו׳ ויצא תלמי מיגונת העיר כי אמ׳ עתה ישמע הורקנוס בהרג אמו ואחותו ויבא ללכדני ויברח אל מדינת פירלפיאה.

utilitatis ex ultione hoſtis interempti ad ipſos perveniet? Propterea Hyrcanus ita ſecum dixit: animus certè meus non amplius ſuſtinebit, ut cruciatus iſtos, quos hoſtis matri ac ſorori meæ affert, aſpiciat; Deus autem alio modo vindictam de hoſte noſtro perfido capiet, à bello igitur & oppugnatione urbis deſiſtam, præprimis quia annus jam inſtat remiſſionis, (17.) qui Deo ſacer eſt, hoc anno ſangvinem effundere (18.) nolo. Paucis poſt diebus annus ille ſeptimus, (19.) qui remiſſionis dicitur, advenit, quem Judæi celebrant, ac perinde, ut Sabbathum, obſervant; hanc ob cauſam Hyrcanus obſidionem ſolvit atque Hieroſolymam reverſus eſt. Tunc Ptolemæus in crudelitatem verſus ſocrum ſuam ita allocutus eſt: Per te, ô impura, non ſtetit, quò minus vita mea hoſtis exponeretur ludibrio, nunc itaque ſenectutem tuam cum mœrore ad inferos mittam, filiam quippe tuam, te inſpectante, interimam, poſteà temetipſam tanquàm impuram beſtiam mactabo: his dictis præcepit, ut mater Hyrcani, ſocrus ſua, & Hyrcani ſoror, uxor ſua, ignominioſo mortis genere à ſervis ſuis trucidarentur, (20.) quo facto ira ipſius ſedata fuit, relictaque urbe Digonâ, (nam ſecum cogitaverat, jam fama cædis matris ſororisque Hyrcani ad ipſum perveniet, isque quavis ratione me in ſuam redigere poteſtatem conabitur,) in provinciam Philadelphiæ, (21) quæ

(17.) Ita communiter exponunt שנת השמטה, annum ſcil. ſeptimum, quo omne opus agriculturæ intermittebatur, ſic & Joſephus lib. 13. c. 15. vocat τὸ ἔτος ἐκεῖνο, καθὸ συμβαίνει τοῖς Ἰουδαίοις ἀργεῖν i. e. annum illum, quo Judæi ab opere (agriculturæ ſcil.) ceſſare ſolent, vid. Levit. c. 25. v. 4. Idem Joſephus lib. 14. cap. 17. vocat σαββατικὸν ἐνιαυτὸν, & lib. 15. c. 1. nominat ἑβδοματικὸν ἔτος. Id. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 2. appellat τὸ ἀργὸν ἔτος, annum otioſum.

(18.) Ceſſit pietas religioni, ſoluta obſidio eſt, inquit Hegeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

(19.) Vid. Joſeph. dict. lib. 1. de Bell. Jud. c. 2. it. Egeſipp. de Bell Jud. eod. lib. 1. c. 1.

(20.) Conſentit Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. cap. 1.

(21.) Ita Munſterianum codicem, qui פילדלפיאה legit, ſequi volui, nam quod hic in noſtro פיראלפיאה habetur nomen corruptum puto, vid. quæ num ſequenti 22. annotata ſunt.

ביראלפיאה ממלכו׳ המלך לטירו וישב שם עד יום מותו׃

quæ ad Lathyri (22.) ſpectat regnum, profugit, (23.) ibique ad vitæ usque finem habitavit.

CAP. III.

ויהי אחרי הדברי׳ האלה ואנטיוכוס המקדוני שטם את שמעון ויטור לו איבה על אשר הרג את שריו וחילו והשמידם בימי יונתן אחיו ויאמ׳ לנקום נקמתם מאת הורקנוס בנו ויאסף עם רב כחול ויבא ביהודה ביד רמה בשנת ד׳ למלכותו והיא השנה הא׳ למלכות הורקנוס מלך יהודה וירא הורקנוס כי חיל אנטיוכוס עצום מאד ולא יוכל להלחם ויבא אל ירוש׳ ויסגר בה ויבא אנטיוכוס ויצר על ירושלם ימי׳ רבים ולא יכול לה למען גובה׳ חומותיה ולמען מבצריה החזקים ולמען כח גבורת היושבים בתוכה׃ ויבן אנטיוכוס מצפון העיר ירושלם ק״ל מגדלים בצורי׳ מקורים עם גגות וישם על המגדלים אילי ברזל ומות

PORrò Antiochus (1.) Macedo, odium fovens adverſùs Simeonem & inimicitiam pectore ſervans, eò, quod is duces ſuos atque exercitum interfeciſſet eosque Jonathanis, fratris ſui, ætate deleviſſet, de Hyrcano, ejuſdem filio, vindictam ſumpturus, cum ingenti multitudine, arenæ inſtar, contractâ, maximisque viribus in Judæam quarto regni ſui anno, qui primus fuit Hyrcani, (2.) Judæorum principis, venit; (3.) Hyrcanus itaque cùm validiſſimum Antiochi exercitum conſpexiſſet, nec ſe prælio parem fore animadvertiſſet, Hieroſolymam contendit, ſeque mœnibus urbis protexit; (4.) Antiochus autem copiis eò adductis Hieroſolymam longo obſedit tempore, nec eam ob murorum altitudinem ac validiſſima munimenta virorumque, qui urbem incolebant, fortitudinem capere potuit. Centum (5.) igitur ac triginta turres fortiſſimas tectis munitas, â ſeptentrionali urbis parte (6.) exſtruxit ſuperque eas arietes diſpoſuit ferreos atque exteri-

(22.) Sic nomen לטירו hic vertere volui, fuit enim quidam Ægypti rex hoc nomine dictus, vid. infrà hoc lib. 4. c. 5. num. 11. & num. 15. *Joſephus* Antiqu. lib. 13. cap. 15. ſcribit, Ptolemæum, interfectis Hyrcani fratribus ex matre, ad Zenonem, cognomento Cotylam τυραννοῦντα τῆς Φιλαδελφίων πόλεως, i. e. Philadelphenſium urbis tyrannum, confugiſſe; idem de Bell. *Jud.* lib. 1. cap. 2. refert, cui & Egeſippus de Bell. *Jud* lib. 1. c. 1. conſentit.

(23.) In *Joſippi* Epitome pag. 38. ſcribitur, quòd Ptolemæus in Ægyptum fugerit.

(1.) Ὁ εὐσεβὴς ſeu pius dictus, vid. *Joſeph.* Antiq. lib. 13. cap. 16. ut & *Joſippi* Epitome pag. mihi 39. hic etiam Soter ac Sidetes dictus fuit, vid. Alſted. Chronolog. Tit. 18. & infra h. cap. 3. n. 15. it. Egeſipp. de Bell. *Jud.* lib. 1. c. 1.

(2.) Ita & *Joſephus* Antiqu. lib. 13. cap. 16. vid. idem lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 2.

(3.) Cupiens aſſurgentes adhuc Hyrcani primitias extinguere, uti Egeſippus de Bell. *Jud.* lib. 1. cap. 1. ſcribit.

(4.) Vid. *Joſippi* Epitom. pag. mihi. 39.

(5.)) *Joſephus* Antiqu. dict. lib. 13. c. 16. centum ſolum turrium τριωρόφων i. e. quæ tres habebant contignationes, facit mentionem.

(6.) Huic & *Joſephus* eod. loco conſentit, qui ſcribit κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῶν τειχῶν i. e. juxtà ſeptentrionalem murorum partem, ubi planities fuit, turres illas fuiſſe exſtructas.

ויגח בם את חומת ירושלם החיצונה מצפון בק״ל אילי ברזל אשר על המגדלי׳ ותפול החומה ויהי כראות היהודים את החומה החיצונ׳ נופלת ויריעו תרועה על מפלת החומה ויצאו גבורי ירושלם מחוץ לעיר ויתאזרו היהודים הגבורי׳ לקראת אנטיוכוס וילחמו בו ויכו את כל גבורי מקדון אשר מלאם לבם לבוא העירה ויתרחקו ממפולת החומה ללכת לקראת חיל אנטיוכו׳ העומד מנגד מרחוק וילכו וילחמו בו׳ ויפילו פגרים רבים ממחנה אנטיוכוס ויבריחו את אנטיוכוס המלך מן המחנה ויפילו ויהרסו את המגדלי׳ אשר בנה סביב העיר וישרפו את כלי מלחמתו אשר הקים עליהם וירחק אנטיוכוס מן העיר ג׳ רים ויחן במחנהו הנותר שם׳ ויהי בימים ההם ויבא חג הסוכות אשר בו הוא חק על עם יי׳ להעלו׳ עולות ולהקריב קרבנות ולזבוח זבחים ולהלל את יי׳ בד׳ מיני עצים וישלח הורקנוס מלאכים אל אנטיוכוס המלך לאמר לו כדברים האלה אם ראית את מופתי יי׳ אלהינו ואותותיו והאמנת כי הוא אלוה גדול על כל אלהים ובידו להמית ולהחיות להשפיל ולהרים כבדהו נא ותנה לנו ארוכ׳ ימי׳ שמנ׳ כי לא תטרידנו במלחמה ונחוג את חג יי׳ אלהינו במשפט וכחק׳ ויען

exteriorem urbis murum à ſeptentrionali parte centum ac triginta arietibus ferreis, qui turribus impoſiti erant, concuſſit (7.) atque mœnia dejecit: Judæi autem, cum exteriora urbis mœnia prolapſa conſpexiſſent, ſublato ad caſum murorum clamore extrà urbem adverſùs Antiochum progreſſi acerrimum cum ipſo prælium inierunt (8.) omnesque Macedonum milites, qui urbem intrare auſi fuerant, percuſſerunt, longiusque à ruina murorum progreſſi cum exercitu Antiochi, qui procul ab urbe caſtra habuit, dimicârunt, & multa militum ejus cadavera proſtraverunt, ipſumque regem, caſtris exutum, in fugam verterunt; turres quoque, quas circà urbem erexerat Antiochus, disjecerunt ac ſubverterunt, machinasque bellicas, quæ ſuprà ipſas diſpoſitæ erant, combuſſerunt, adeò, ut Antiochus tria (9.) circiter ſtadia ad urbe recedere ibique copias, quæ ei ſupererant, collocare coactus fuerit. Iisdem diebus accidit, ut feſtum tabernaculorum, (10.) quo populus Domini holocauſta offerre, hoſtias ſacrificare, victimas immolare Dominumque quatuor frondium (11.) ſpeciebus honorare conſueverat, appropinquaret; Hyrcanus igitur legatos ad regem Antiochum miſit, qui ſuo nomine dicerent: quandoquidem miracula Domini, Dei noſtri, ejusque ſigna conſpexiſti vereque credidiſti, quòd ipſe Deus ſit excelſus ſuprà omnes Deos & in manu ejus poſitum ſit, vitam adimere eamque reſtituere, deprimere atque extollere, honora quæſò illum, nobiſque octo dierum inducias concede, ne bello nos laceſſas, quò feſtum Domini, Dei noſtri, prout mos ac lex requirit, celebremus: adhæc Antiochus legatis Hyrcani ſic reſpondit: Pax ſit vobis advenientibus,

(7.) *Joſeph. dict. libr.* 13. c. 16. ſcribit, turribus illis στρατιωτικὰ τάγματα ſeu militum ordines fuiſſe impoſitos.

(8.) Conſentit *Joſippi* Epitome pag. mihi 39. & ſeq.

(9.) Munſterus pro ג׳ habet כ׳ רים i. e. viginti ſtadia.

(10.) Vid. *Joſeph.* d. lib. 13. cap. 16. it. *Joſippi* Epitome pag. mihi 40.

(11.) De his vid. Buxtorf. Synag. Jud. cap. 21. pag. mihi 454. vid. & infrà h. lib. 4. c. 7. n. 16. it. c. 11. n. 9. & ſeqq.

ויען ויאמר אנטיוכוס למלאכי הורקנוס שלום בואכם ואני אמלא רצון מלככם לכבוד יי׳ אלהיכם וישלח מכתב להורקנוס על יד מלאכיו לאמ׳ חגו חגיכ׳ ושמחו בשמחתכם וכבדו את יי׳ אלהיכם רק יהיה לי חלק עמכם וישלח אנטיוכו׳ מנחה ליי׳ על יד מלאכיו עם מלאכי הורקנוס פר א׳ וקרניו מלובשו׳ זהב ובראשו עטרת זהב גדולה ורביד זהב באבני׳ יקרו׳ על צוארו וישלח עוד כלי כסף וכלי זהב רבי׳ מלאי׳ בבשמים למנחה להיכל יי׳ ותבא המנחה לפני המלך ויביאה המלך עם מלאכי אנטיוכוס לשער המקד׳ ויקחו השוערים את המנחה ההיא מיד מלאכי אנטיוכוס ויביאוה אל הכהנים והכהנים הניפו אותה במקדש לרצון ולכבוד וישובו מלאכי אנטיוכוס בשמחה ובשלו׳ וכבוד ויגידו לו כי קבלו היהודים והמלך הורקנוס את מנחתו וכי כבדוה והניפוה לפני יי׳ במקדש לרצון ולכבוד וישמח המלך אנטיוכוס מאד׃ והורקנוס עם כל ישראל שמחו בחג הסוכות ההוא שמחה רבה׃ ויהללו את יי׳ אלהי ישראל כמשפט וכחק, והמלך הזה אנטיוכוס הטיב לעשות מהיום ההוא והלאה עם ישראל גם הטיב לעשות בכבוד בית יי׳ עד מאד׃ גם הצדיק והצליח והחזיק בכבוד יי׳ אלהי ישראל עד למעלה ולא כן עשה אנטיוכוס הרשע הנקר׳ עוד בשם אספיאנוס

bus, ego voluntati regis veſtri obtemperabo, ut Dominum, Deum veſtrum, colam, poſteà literas ad Hyrcanum per legatos ipſius in hanc ſententiam miſit: celebrate ſolennitatem veſtram, ac læti feſtum agite, Dominumque, Deum veſtrum, honorate, & mihi quoque partem quandam apud vos concedite. Antiochus itaque per ſuos Hyrcanique legatos Domino taurum, (12.) cujus cornua auro obducta atque caput aureâ coronâ non exigui ponderis cinctum, collumque torque aureo, gemmis diſtincto, circumdatum erat, dono miſit, præterea multa vaſa argentea (13.) & aurea, aromatibus plena, Templo Domini muneris loco obtulit: cum itaque dona hæc coràm Rege Hyrcano allata eſſent, ipſe unà cum legatis Antiochi ad portam Templi eadem adduxit, quæ poſteà janitores è manibus legatorum Antiochi acceperunt eaque ſacerdotibus tradiderunt, à quibus deinceps dona illa in Sanctuario in honorem ac beneplacitum Domino oblata fuerunt: Legati verò incolumes, læti atque honorati ad Antiochum reverſi eidem nuntiaverunt, Judæos eorumque regem Hyrcanum donum benevolè atque honorificè accepiſſe, illudque in Sanctuario coràm Domino in ipſius honorem ac beneplacitum obtuliſſe, quamobrem Antiochus ſummo affectus fuit gaudio; Hyrcanus autem & univerſus populus Iſraeliticus feſtum illud tabernaculorum maximâ cum lætitiâ celebrârunt, ac Dominum, Deum Iſraelis, ſicuti moris eſt ac legis, laudârunt. Ab hoc tempore ac deinceps rex ille Antiochus benigniorem ſe præbuit erga populum Iſraeliticum, Templumque Domini maximo honore affecit atque juſtitiam coluit, gloriamque Domini, Dei Iſraëlis, valdè promovit, qua de cauſa etiam proſpero uſus eſt ſucceſſu: aſt non ita ſeſe geſſit Antiochus ille impius, qui etiam Epiphanes (14.) nominatus fuit, etenim captâ

(12.) Conſentit Joſippi Epitome, pag. mihi. 40.
(13.) Vid. Joſeph. dict. lib. 13. c. 16.

(14.) Ita cum Munſtero hic rectius legitur אפופנים quam

אספיאנום בלבדו את ירושלם כי נכנס
בהיכל יי׳ ויענפהו ויטמאהו ויטנף
ויטמא את המזבח בבשר חזיר כי החזיר
שחט בהיכל ה׳ וטנף את המזבח וישלך
ממנו בכל פנות ההיכל ולכן מרדו בו
היהודים ולא עבדוהו וינגעהו השם
בנגעים גדולים ובחלאים רעי׳ ונאמנים
וימת בהם בחרפה וכלימה בוז כאשר
הודענו בזכרו׳ והמלך הזה אנטיוכוס
הנקר׳ עוד בשם פיאום היה איש רחמים
וכבד את בית יי׳ ואת היכלו ברצון
ישרא׳ וירא הורקנוס את לב אנטיוכוס
כי היה שלם עם יי׳ ועם עמו וכי נתן
אל לבו לעבוד את יי׳ וישלח אליו
מלאכים לכרות ברית עמו לאמר הלא
הנראה ממך אנטיוכוס כי האמין בגבורות
יי׳ וכי הוא אלהי האלהים למה תלחץ
לעמו ותריאיו במלחמה ותשביתם מעבודתו
אם יש את לבבך שלם עם יי׳ נכרתה
ברית אני ואתה ונהיינו שנינו כאחים
ועמי לא יצר לעמך ועמך לא יצר לעמי
וארדוף את אויביך ותרדוף את אויבי
והיה זה בינינו שלום׃ ויקבל אנטיוכוס
את מכתב הורקנוס מיד מלאכיו ויקראהו
וישמח מאד׃ ויכתב מכתב קיום לשלום
וברית וישלחהו אל הורקנוס לאמר
ארצה בבריתכ׳ ושלומכם וישכנום בטח
כל

ptâ Hieroſolymâ Templum Domini ingreſſus illud contaminavit ac polluit, ejusque altare carne ſuilla inquinavit ac conſpurcavit, ſue quippe in Templo Domini mactatâ altare polluit, ejusque carnem per omnes Templi angulos diſperſit, propterea Judæi ab ipſo defecerunt neque ei obtemperàrunt, Deus quoque maximos ei cruciatus morbosque graviſſimos & inſanabiles immiſit, quibus cum dedecore, ignominia ac contemptu vitam finiit, prout ſuprà ejus mentionem fecimus: Hic verò Antiochus, qui etiam pius (15.) dictus fuit, vir benignus extitit, Templumque Domini ejusque Domum ex voluntate populi Iſraelitici honore affecit; Hyrcanus igitur, cùm Antiochi animum ergà Dominum ejusque populum cognoviſſet integrum ac ſincerum cultusque Divini ſtudioſum, legatos ad ipſum miſit, qui fœdus cum illo pangerent ac dicerent: haud vanis rerum argumentis deprehendimus, te, Rex Antioche, potentiam Domini agnoſcere, ipſum nimirum DEum eſſe Deorum, cur itaque ejusdem populum, qui illum timore colit, bello laceſſis & ab ejus cultu abſtrahis? ſi integro ſinceroque ergà Deum es animo, eja mutuum pangamus fœdus & ambo fratrum inſtar vivamus, nec populus uterque ſe invicem lædat, ſed communes utriusque gentis perſequamur hoſtes, hæc inter nos pax ſit atque fœdus. Antiochus igitur acceptis per legatos Hyrcani literis iisque perlectis, admodùm gaviſus eſt literasque pacis ac fœderis componi curavit, easque ad Hyrcanum in hanc ſententiam miſit: placet mihi fœdus ac pax, quam obtuliſtis, ſecurè igitur ac tranquillè, quamdiu regno meo præero, vivatis. Sic Antiochus

quam in noſtro codice Hebræo, ubi corruptè habetur: אספיאנום vel, ut alii codices, אבפפיאנוס confer. Joſeph. cod. lib. 13. c. 16.

(15.) Hic à profanis autoribus Sedetes, à Joſepho verò Soter & pius cognominatur, vid. Joſeph. lib. 13. cap. 16. item ſuprà initio hujus capitis 3. num. 1. vid. etiam, quæ in præfatione, operi huic præmiſſa, ex *Jos.* Scaligero de hoc nomine adducta ſunt: erat autem huic Antiocho Soteri frater Demetrius Nicanor; ipſi verò erant filii illius Demetrii, qui fratrem habuit Antiochum Epiphanem, quorum pater fuit Antiochus cognomentô Magnus, vid. Corn. Gualther in notis ad Egeſippi lib. 1. c. 1. pag. mihi 7.

כל ימי מלכותו ויכרות ברית אנטיוכו׳
עם הורקנוס ויקימהו׳ ויצא הורקנוס
לקראתו ויקבלהו ויביאהו ירושלימה
ויעש לו ולעבדיו משתה גדול מאד
ויתן לו למנחה מאוצרו ש׳ ככרי זהב
ויקדישם ה״א למקדש יי׳ ולבדק ביתו
וילך לו אל ארצו׳ והורקנוס המלך
שאל ודרש את מטמוני הזהב אשר היו
בירושלם מימי דוד ויאבה לקחת מהם
את אשר יוציא על הצבא הנלחמים
לעזרת עם יי׳ וביהו ויפתח מטמון אחד
ממטמוני דוד מלך ישראל ויקח ממנו ג׳
אלפים ככרי זהב ויעזוב בו עוד זהב
לרוב ויאמר יוסף בן גוריון על זה הדבר
מצאתי עדות מסופרים אחרים אשר כתבו
ספרים נאמני גם הסופר הנאמן ניקלאוס
הדמשקי העיד במוני׳

chus cum Hyrcano fœdus iniit (16.) illadque firmârunt, tunc Hyrcanus Antiocho obviam progreſſus eundem honorifice excepit atque Hieroſolymam deduxit, eique ac ſervis ejus maximum exhibuit convivium, trecenta (17.) inſuper auri talenta (18.) ipſi è theſauris ſuis dono dedit; quæ poſteà Antiochus Sanctuario Domini in reſtaurationem Domus Dei conſecravit, atque in regnum ſuum deinde reverſus eſt: Hyrcanus autem Rex theſauros aureos, qui jam inde à Davidis (19.) tempore Hieroſolymis abſconditi erant, inquiſivit ac perſcrutatus eſt; militibus enim, qui pro populo Domini ejusque Templo pugnabant, exinde ſtipendium ſolvere voluit: unum itaque è theſauris Davidis, Regis Iſraëlitici aperuit atque inde tria millia talentorum aureorum (20.) ſuſtulit, (21.) multum verò auri ibidem reliquit. Joſephus (22.) Gorionis filius ſe dicit reperiſſe hujus rei teſtes etiam alios ſcriptores, qui veras hiſtorias literis conſignârunt, etiam Nicolaus Damaſcenus (23.) idem, atq; ego, teſtatur.

(16.) Conſentit *Joſippi* Epitome pag. mihi 41.

(17.) Vid. Hegeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 1. item Joſeph. lib. 13. cap. 16. ubi 500. talenta Antiocho ſoluta fuiſſe recenſet, quorum trecenta ſtatim fuere numerata, cœterorum nomine obſides dati ſunt; inter quos & Hyrcani frater vid. Joſeph. eod. loc. it. lib. 1. de Bell. *Jud* c. 2.

(18.) In *Joſippi* Epitome pag. 41. habentur ג׳ מאות ליטרים i. e. trecentæ libræ (auri.)

(19.) Conſentit & Joſeph. d. lib. 13. cap. 16. it. lib. 1. de Bell. Jud. lib. 1. cap. 1. ſed hæc ad fabulas Judaicas nonnulli non ſine ratione referunt, quis enim credat, Davidem regem pientiſſimum, tanto ſtudio ad fabricam templi theſauros colligentem immenſam pecuniæ ſummam in ſepulchris celare voluiſſe, aut Salomonem, ſi ad eum potius hanc occultationem referre velimus, maluiſſe populum circà extrema tempora tributis exhaurire, quam theſaurum illum imminuere, præſertim cum tantus fuerit, ut etiam Herodes ingentis pretii ornamenta inde auferre potuerit, ut narrat Joſeph. lib. 16. cap. 11. quod ſi credimus Benjamino, illi Judæo, qui circa annum Chriſti 1173. vixit & Itinerarium ſcripſit, etiam Palatium ſubterraneum juxta ſepulchrum regum illorum fuit, columnis auro argentoque obductis exornatum, vid. id. R. Benjam. in Itinerar. pag. mihi 78. & ſeqq. confer. Salian. in ann. 3021. num. 105. & in ann. 3921. num. 8. vid. etiam Abarbenel ad 1. Reg. c. 2. v. 10. fol. m. 190. col. 1.

(20.) Quæ decies octies centena coronatorum millia valere juxta quorundam calculum ſcribit Corn. Gualther. in Egeſipp. lib 1. c. 1.

(21.) Conſentit Egeſippus dict. lib. 1. cap. 1. de Bell. Jud ubi ſcribit, quod Hyrcanus, ad levandam facti invidiam, eâ pecunia primus xenodochia, quibus adventum pauperum peregrinorum ſuſciperet, inſtituerit.

(22.) Ex hoc loco manifeſtè deprehenditur Judæi interpolatoris manus, quod ſcilicet non idem cum Joſepho fuerit, qui Græcè ſcripſit.

(23.) Johannes Hyrcanus cum Antiocho contrà Parthos

CAP. IV.

ANtiochus igitur rex, Hieroſolymis diſcedens, ut in regnum ſuum proficiſceretur, cum Hyrcano rege ita locutus eſt: quandoquidem, mi frater, mutuum inter nos fœdus ſancitum eſt, fer quæſò mihi ſuppetias, ecce Arſac (1.) Perſarum (2.) rex, me meumque populum quotidiè bello laceſſit ac vexat, nec, quid mihi faciundum ſit, ſatis ſcio, illius enim potentiam valdè metuo; ſocietatem itaque belli adverſùs ipſum mecum ineas rogo, id ſi feceris, quicquid auri argentique in urbibus ipſius, à nobis ſubactis, inventum fuerit, id omne ſacrum ſit Domino, DEO Sanctuarii veſtri; cui Hyrcanus reſpondens: en, ait, morem tibi hac in re geram, modò fœdus tuum, perinde atque ego, fideliter ſerves. Hyrcanus igitur cum inter exercitum ejus ac principes ingentem auri ſummam diſtribuiſſet ſuasque armâſſet copias, ex urbe Hieroſolyma caſtra movit, ut Antiocho auxilium ferret, (3.)

והמלך אנטיוכוס כאשר יצא מירושלם
ללכת אל ארצו ויאמר להורקנוס המלך
כדברים האלה · אחי היה לעזרתי כי
בריתי אתך ובריתך אתי הנה אשרק
מלך פרס לוחץ ומוחץ אותי ואת עמי
יום יום ולא ארע מה אעשה כי צר לי
ממנו מאד לכה אתי ונלחמה עמו ואשר
נלכוד מעריו והיה כספם וזהבם קדש
ליי׳ אלהי מקדשכם · ויאמר אליו
הורקנוס הנני ואעשה כדברך רק את
בריתך שמור כמוני ויתן הורקנוס לצבאו
ושריו זהב לרוב וירק את חילו ויסע
מירוש׳ ללכת עם אנטיוכוס לעזרתו
ויסעו מירושלם שני המלכים הורקנוס
ואנטיוכו׳ ויבאו עד נהר לוקו וילחמו
עם

Parthos militâſſe refertur à Joſepho lib. 13. cap. 16. ubi & Nicolai Damaſceni teſtimonium allegat & in ea expeditione illum Hircani cognomentum eſſe ſortitum ſcribit, vid. cap. antec. 2. n. 3. ibque not.

(1.) Ita hic Munſterianum codicem ſecutus, qui habet: ארשק vertere volui, nam apud autorem noſtrum transpoſitis litteris corruptè legitur אשרק Juſtin. Hiſtor lib. 41. cap. 5. num. 6. ſcribit: omnes Parthorum reges Arſacis nomine nuncupatos fuiſſe, cui & Strabo lib. 15. aſtipulatur & Georg. Monachi Chronicum, (cujus copiam fecit Bongarſio Fr. Pitheus,) hiſce inter alia utitur verbis: βασιλεύει περσῶν Ἀρσάκης ἀφ' οὗ οἱ περσῶν βασιλεῖς Ἀρσακίδαι ἐχρημάτισαν. i. e. Arſaces Perſarum regno præfuit, à quo Perſarum reges Arſacidæ nominati ſunt, vid. not. ad Juſtin. hiſtor. lib. 41. cap. 4. num. 3. Tacitus quoque Arſacidarum ſæpè mentionem facit, imprimis Annal. lib. 12. c. 10. & lib. 13. cap. 9. it. Hiſtor. lib. 5. cap. 8. confer. & R. Salom. ad Eſræ cap. 6. v. 4. ubi omnes Perſarum reges ſcribit appellatos fuiſſe Artaxerxes, vid. ejusd. not. ad Pſalm. 34. v. 1.

(2.) Parthorum rex fuit, vid. Joſeph. Antiq. lib. 13. c. 16. it. Juſtin. hiſtor. lib. 41. cap. 4. & 5. Perſæ autem cum Parthis ſæpè à ſcriptoribus confunduntur, cujus rei inter alios teſtis ſit locus jam ex Georg. Monachi Chronico num. antec. 1. adductus, vid. infra lib. 5. cap. 8. num. 10. Cœterùm de hoc Antiocho & Arſace, Parthorum rege, Tacitus Hiſtor. lib. 5. cap. 8. ita ſcribit: Poſtquam Macedones præpotuere, rex Antiochus demere (Judæorum ſcilicet populo) ſuperſtitionem & mores Græcorum dare annixus, quo minus teterrimam (Judæorum) gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus eſt, nam ea tempeſtate Arſaces deſciverat, confer. ſuprà lib. 2. c. 25. n. 12.

עם אנדרבו שר צבא אשדק מלך פרס
כי פגעו בו שהיה בא לקראת אנטיוכוס
למלחמה ויבריחו את אנדרבו שר צבא
מלך פרס חבו מחיל פרס עם רב ויבן
שם אנטיוכוס בנין גדול למראה על שם
הגבורה אשר עשו שני המלכים האלה
בעם פרס ויקרא את שמו בנין גבורה׃
וישלח אשדק מלך פרס כתב בחתמו
אל הורקנוס המלך לאמר הלא ידעת
כי הפרסים בנו את מקדשכם והחזיקו
במעות תפארתכ׳ ועתה למה תרעו לנו
בגבורתכ׳ ואנו בלתי חטאים לכם והלא
ידעתם כי היוני׳ הטמאי׳ טמאו והחריבו
את ארצכם ואת מקדשכ׳ מאז ועד עתה
ומה תקוה יש לכם בכם ובבריתכם ועתה
חדל ממנו מלחמה באויביכ׳ ונשמידם
כי טוב לכם בשנאת פרס מאהבת יון
ואם׳ הרעות׳ לנו עד עתה ידענו כי לא
מרצונכם עשית׳ כי רק מפחדכם מהאויב
ולכן לא נשית לב עליכ׳ על זה להרע
ובריתנו נקים אתכם והאויב הזה כי לא
תהיו אתו עמו יסור צלו מעליו ותשמידו
ונשב לבטח אנחנו ואתם׳ וישלח הורקנוס
לאשדק ויודה לדבריו ויסעו משם הורקנוס
ואנטיוכוס וילכו מהל׳ שני ימים ויהי
ביום

(3.) cum itaque ambo reges Hieroſolymis profecti eſſent, & ad Lycum (4.) fluvium, perveniſſent, prælium cum Andarbo, (5.) Arſacis, Perſarum regis, duce, inierunt, huic enim occurrerunt, dum is adverſus Antiochum pugnandi cauſa ibat illumque in fugam verterunt, multis è Perſarum exercitu interfectis; deinde Antiochus maximæ molis ædificium, (6.) quod procùl conſpici poterat, ob rem à duobus (7.) illis regibus præclarè ac fortiter geſtam, exſtrui curavit, idque fortitudinis arcem (8.) vocavit: tunc Arſac, Perſarum Rex, ad Hyrcanum, regem, clàm literas miſit, hujus ſententiæ: annon perſpectum tibi eſt, Perſarum reges Sanctuarium veſtrum exſtruxiſſe veſtramque gloriam atque commodum quavis ratione promoviſſe, nunc itaque cur vi militari malum nobis rependitis, qui nulla in re vos læſimus? num ignoratis, Græcos impuros terram veſtram veſtrumque Sanctuarium jam inde à multo tempore in hunc usque diem profanâſſe atque vaſtâſſe, & quidnam ſpei aut utilitatis ex illorum fœdere ad vos redundare poterit? jam itaque copias veſtras à nobis abducite, ut hoſtes veſtros bello perſequi eosque delere poſſimus; etenim plus commodi ex Perſarum odio, quàm ex Græcorum amicitia ad vos perveniet: quæ verò mala huc usque nobis intuliſtis, probè ſcimus, vos invitos ob metum hoſtium ea perpetrâſſe, propterea haud infeſto ergà vos erimus animo, ſed fœdus vobiscum pangemus: quòd ſi hoſtis iſtius ſocietatem deſerueritis, tunc robur & auxilium (9.) ab ipſo recedent

(3.) Vide Joſippi Epitomen pag. mihi 41.

(4.) Ita hic in Hebræo ליקו, Munſterus legit: ליקי, alii codices habent: ליקן ſic Joſephus Antiqu lib. 13. cap. 16. λύκου ποταμὸν nominat, hujus fluminis mentionem fieri apud Solinum notat Gothofr. ad Novell. Juſtiniani 25. cap. 1. n. 17. ubi plura de hoc fluvio.

(5.) Sic in Hebr. hoc loco habetur אנדרבו, Munſteri codex habet: אדניבו unde ipſe vertit: Adanimo, Joſephus eod. lib. 13. cap. 16. Judathim nominat, vid. infrà n. cap. 4. n. 15.

(6.) Arcem ſeu turrim, vid. num. ſequ. 8. idque tropæum fuit ob hoſtes in fugam verſos, erectum.

(7.) Antiocho nimirum & Hyrcano.

(8.) Sic בנין גבורה hic vertere volui, vid. n. antec. 6.

(9.) Ita duobus verbis Hebræam hic exprimere volui vocem: צלו i. e. umbra ejus.

ביום הג׳ ויאמר הורקנוס לאנטיוכוס לכה אתה לבדך עם מחנה היוני׳ ופגע במחנ׳ פרס ואני אבוא אחריך ואתם אותו ואת מחנהו והוא לא ידע׳ וייטב הדב׳ בעיניו וילך לבדו עם מחנהו ולא חכה את הורקנו׳ מלך יהודה לבלתי תחשב לו גבורה על מלך פרס׳ ויפגע באשרק מלך פרס וילחם בו ויפל בקרב ביום ההוא כל חיל היוני׳ לא נשאר מהם עד אחד׳ והמלך אנטיוכוס התם קצו ויומו ביו׳ ההו׳ וימת גם הוא בקרב ההוא וירא הורקנו׳ כי מת אנטיוכו׳ ויחדל ללכ׳ אל אשרק ויכרות ברית עמו ויהיה זה שלו׳׳ ויהי אחרי הדברי׳ האלה ויש׳ פניו הורקנוס בארי׳ צובה ויבא מידבתה ויצר עלי׳ ששה חדשים ויתנה אלהים בידו וישימה למס עובד ויסע משם וילך אל עיר שמגר וילכדה וישב ויבוא שכמה ויכה אותה כי לא פתח׳ לו ויך את הר גריזי׳ ויהרו׳ את ההיכל אש׳ עשה סנבלט החרני חותן מנשה הכהן אחי ידוע שר הכהני׳ וגדול׳. ויהרסהו הורקנוס אחרי מאתי׳ שנה לבנינו ויהפך המלך הורקנו׳ עד יסודותיו ויך את הבותים הנמצאים שם וישמידם

cedent ac facili negotio illum opprimemus; nos autem ambo ſecurè ac tranquillè vivemus: Hyrcanus igitur miſſo ad Arſacem reſponſo ejusdem dictis morem geſſit. Hyrcanus autem & Antiochus caſtris inde motis bidui iter unà confecerunt; aſt tertio die Hyrcanus Antiocho dixit: abi ſolus cum Græcorum exercitu atque Perſarum copias adorire; ego verò te ſequar atque Perſarum regem ejusque exercitum ſubito terrore percellam: hoc conſilio probato ipſe ſolus cum exercitu ſuo profectus eſt, nec Hyrcanum, Judæorum regem, exſpectavit, ne fortè is præclarum aliquod facinus contrà Perſarum regem ſibi attribueret. Arſacem igitur Perſarum regem adortus prælium cum illo iniit, ſed omnis Græcorum exercitus eo die in acie, ne uno quidem ex ipſis ſuperſtite, occubuit, (10.) ipſe quoque rex Antiochus (11.) eo in prælio vitam finiit diemq; obiit ſupremum; Hyrcanus autem auditâ Antiochi morte ab expeditione contrà Arſacem deſtitit fœdusque cum illo pepigit atque ita pax rediit. Poſteà in Syriam (12) Zobam (13.) exercitum duxit Hyrcanus, atque urbem Medabatham (14.) obſidione cinxit, eamque ſex menſibus oppugnatam tandem Deo adjuvante ſub poteſtatem ſuam redegit ſibique tributariam fecit, exinde caſtris motis ad urbem Samgar (15.) venit eamque cepit, poſteà oppidum Sichemum aggreſſus eſt illudque percuſſit, propterea, quòd portas ſibi non aperuiſſet; incolas quoque montis Garizim cecidit Templumque (16.) à Saneballato, (17.) Horonita, ſocero Menaſſis

(10.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 16. in fine & Joſippi Epitom. pag mihi 41.

(11.) Juſtin. Hiſtor. lib. 38. cap. 10. paulo aliter circumſtantias prælii ac mortis Antiochi refert.

(12.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 17. it. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 1.

(13.) Bochartus Geograph. Sacr. part. 1. lib. 2. c. 6. ſcribit, Gorionidem de ſuo addidiſſe: Zoba, cum Syriam ſimpliciter ſcripſerit Joſephus.

(14.) Medabam appellat Joſephus eod. lib. 13. cap. 17. de Bell. Judaico lib. 1. c. 2.

(15.) Samegam ſeu Σαμαίαν nominat Joſephus dict. lib. 13. c. 17. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 2.

(16.) In Joſippi Epitome pag. mihi 42. dicitur בית הטעות i. e. domus errorum.

(17.) Vid. Joſeph. eod. lib. 13. cap. 17. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 2. & ſuprà lib. 2. c. 7. n. 14. confer. & Joſippi Epitom. pag. 42. & ſeq.

וישמידם מהר שומרון מלבד מהי מעט אשר נסו ונמלטו: ויסע משם וילך לארץ אדום ויך את דבירה ואת מרשה. אשר לאדום ויכנע את גאון אדום וישימם למס עובד עד הגולה. ויאסרם המלך הורקנוס ויקשרם ויכבלם בכבלי מילה וימל את בשר ערלהם: ומהיום ההוא והלאה היו מולים ושומרים את משמרת תורת יהודה וישראל עד ה. לה וכן עשה המלך הורקנוס לכל הגוים אשר כבש ולכד וגבר עליהם: ויהי בהצליח ה׳ את דרכו וישלח מלאכי לרומא לחדש את הבריה עם שרי רומי אחרי מות אנטיוכו׳ במלחמ׳ אשרק מלך פרס כי אנטיוכוס היה יד הרומיי׳ עמו בבואו

naſſis Sacerdotis, (qui Iddonis (18.) ſummi pontificis, frater extitit) ædificatum poſt ducenteſimum annum, (19.) ex quo primum iſtud exſtructum fuit, ſubvertit ac funditùs delevit, Cuthæos (20.) quoque ibidem repertos cecidit, eosque de monte Samariæ delevit, paucis, qui profugiendo evaſerant, exceptis, exinde caſtris motis in Idumæam pervenit ac Debiram (21.) Mareſamque, Idumæorum urbes, percuſſit, eorumque ferociam compreſſit, impoſito eisdem tributo, quod ad tempus usque captivitatis duravit. Hyrcanus quoque rex, circumciſionis (22.) vinculis eosdem conſtrinxit atque ligavit, carne præputii ipſorum circumciſâ, ab hoc itaque tempore ac deinceps Idumæi fuere circumciſi, Judæorumque obſervarunt legem, usque ad captivitatem; in hunc modum ſeſe geſſit rex Hyrcanus ergà omnes gentes, quas devicit ſibique ſubjugavit. Accidit autem, cùm DEus, felicem illius cœptis ſucceſſum

(18.) Qui *Jaddus* dicitur Joſepho eod. lib. 13. c. 17. vid. ſuprà dict. lib. 2. cap. 7. num. 2. & cap. 8. num. 4. In dicta Joſippi Epitome pag. 42. ſcribitur, quod Menaſſes Simeonis juſti frater fuerit.

(19.) Conſentit Joſippi Epitome pag. mihi 43 confer. ſuprà lib. 2. c. 8. n. 13. & n. 14.

(20.) Vid. Ioſeph. lib 13. c. 17. it. de Bell. Iud. lib. 1. cap. 2. & Ioſippi Epitom. pag. 42. & 43. De Cuthæis R. Benjamin in Itinerario pag. mihi 66. ita ſcribit: Cuthæi legis tantum Moſaicæ obſervatores ſunt, quos Samaritanos appellant, hi ſacerdotes habent ex Aaronis ſacerdotis, in pace quieſcentis, proſapia eosque Aaronæos appellant, qui cum illis matrimonio non junguntur, ſed inter ſe, qui ex ſacerdotali ſunt genere, ne cum illis confundantur: ſunt tamen legis illorum ſacerdotes parantque victimas ac offerunt holocauſta in illorum congregatione idque in monte Gerizim, quemadmodum in lege ſcriptum eſt. Deuter. 11. v. 29. edes benedictionem hanc in monte Gerizim, ideoque hanc eſſe domum ſanctuarii affirmant. Offerunt autem holocauſta cum Paſchate, tum aliis feſtis in altari, quod in monte Gerizim ex illis ſtructum fuit lapidibus, quos Iſraelitæ Iordenem transgreſſi erexerant. Ex Ephraimi tribu ſe oriundos profitentur & in diœceſi ſua habent ſepulcrum Ioſephi juſti, filii Iacob, patris noſtri, qui in pace quieſcit, ſecundum illud Ioſuæ 24. v. 32. tribus his carent literis ה, ח & ע: ה in nomine Abrahami, patris noſtri, unde & deſideratur nomen הוד i. e. gloria: ח in nomine Iſaaci, patris noſtri, unde etiam deſideratur חסד i. e. benignitas; ע in nomine Iacobi, patris noſtri, unde nec vocem ענוה quæ ſignificat manſuetudinem, adhibent, quo circa in his dictionibus utuntur litera א atque hoc indicio ex Iſraelis poſteris non eſſe cognoſcuntur, quia Moſis legem absque hiſce tribus literis agnoſcunt: hunc locum, quia notabilis eſt & autorem noſtrum aliquatenus declarat, hic integrum adſcribere volui, confer. cap. ſequ. 5. n. 10.

(21.) Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 17. has urbes vocat Adoram & Mariſſam; Idem Joſeph. lib. 1. de Bello Jud. cap. 2. priorem urbem vocat Δωρὸν.

(22.) Vid. Ioſeph. eod. lib. 13. c. 17.

בבואו לארץ יהודה ויגזול ערים רבות
ולא השיבם לישראל בימיו והשיבם בעם
מקדוני· ואלה דברי האגרת ששלח
הורקנוס מלך יהודה אל הישיש המושל
ברומא עם ש' יועציו לאמר אל הישיש
המושל ברומא ואל ש' יועציו ולכל עם
רומא שלום· מן הורקנוס בן שמעון
מלך יהודה הדורש שלומכם ומודיעכם
לאמר אנטיוכוס כרת ברית אתי להיותי
לעזרתו והוא לעזרתי ואלכה לי עמו נגד
אשוק מלך פרס ונפגע באנדרבו שר
צבאו עם חיל רב ונלחמה בו ונצחנהו·
וברצותנו ללכת להלחם באשוק מלך
פרס ואנו נוסעי' הלך אנטיוכוס להלחם
את אשוק ולא חכה אותי וינצחהו
אשוק במלחמה· ואני למוראי מחיל
אשוק העצום שבתי לארצי לשמרה
ועתה אם רצונכם לקיי' את הברית
לשלום ולאמת בינינו הגידו לי האמת
ואם לא הגידו לי ואפנ' על ימין או על
שמאל ודוסתיאוס ואפולניוס והודורוס
יודיעו לכם ענין ארצי ומה דרכי עמכם
ואתם שלום· ויהי כבוא מכתב הורקנוס
אל הישיש אשר ברומא ואל יועציו
בכדו ונשאו את שלוחיו ויכתבו לו
אגרת ברית וישלחוה אליו מטעם כל זקני
רומא להורקנ' בן שמעון מלך יהודה
שלום·

ceſſum dediſſet, ut legatos Romam mitteret, qui fœdus cum principibus Romanis renovarent, poſtquàm Antiochus in bello adverſus Arſacem, Perſarum Regem, geſto ceciderat, (Romani enim Antiocho, cùm is in Judæam irrupiſſet multasque diripuiſſet urbes, quas ille populo Iſraëlitico, quamdiu vixit, haud reſtituit, ſed populo Macedonico easdem ſubjecit, auxiliares miſerant copias) epiſtolæ autem, quam Hyrcanus, Judæorum Rex, ad Conſulem Romanorum principem, (23.) ac trecentos Senatores (24.) miſerat, hæc erant verba: Conſuli, Romanorum principi ac trecentis Senatoribus totique populo Romano ab Hyrcano, Simeonis filio, Judæorum rege, qui pacem quærit veſtram, Salus! notum vobis ſit, Antiochum quondam fœdus mecum pepegiſſe, ut inter nos mutua eſſet ferendi auxilii ſocietas: cùm itaque adverſùs Arſacem, Perſarum Regem, unà cum illo profectus eſſem, Andarbonem, (25.) ingentis Perſarum exercitus imperatorem adorti ſumus atque cum illo pugnavimus eumque devicimus; poſteà, cum contra ipſum Arſacem, Perſarum Regem, progredi & cum eo decertare nobis placuiſſet caſtraque jam mota eſſent, Antiochus ſolus Arſacem aggreſſus, me non exſpectato, prælium commiſit, ſed victus ab Arſace occubuit; ego verò prævalidum Arſacis exercitum timens ad regnum meum protegendum reverſus ſum: nunc itaque an mutuum fœdus, pacis veræque amicitiæ cauſâ, nobiscum inire animus vobis ſit, nec ne, indicate mihi, ut, quid conſilii ea in re mihi capiendum ſit, diſpicere poſſim: Cœterùm Doſitheus (26.) & Apollonius atque Diodorus regni mei ſtatum

(23.) Ita hic vertere volui הישיש vid. quæ ſupra lib. 3. cap. 17. num. 6. ſunt annotata. Sicuti autem Latini à ſene vel ſenio ſena tum appellant; ita Hebræi uſurpant dictionem ישיש aliquando pro principe ſenatus & nonnunquam pro ſenatu ipſo, ita Munſterus in notis ad hunc locum, confer. & n. 27. hoc cap. ibique not. it. infra l. 5. c. 9. n. 26.

(24.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 13. c. 17.

(25.) Indatim nominat Joſephus Antiq. dict. lib. 13. c. 17. vid. ſuprà h. cap. 4. n. 5.

(26.) Ita ex Munſteri codice Hebraico, ut & Joſeph. Antiqu. lib. 13. cap. 17. nomina hæc propria

שלום׳ מן הישיש המושל בראש לרומא
מן פניאר׳ בן מריקו׳ משנהו ומן מליאום
בן מנמוניאוס שלישו ומן סימפה.ניאוס
בן פלראנוס ויתר שרי הרומיים ויועציהם
מן הישיש אשר עמנו ועמו ש״ב יועצים
אל הורקנוס בן שמעון מלך יהודה׳
שלום׳ ידוע יהיה לך כי אגרתך קבלנו
וקראנו באהבה ושלומך שאלנו מאת
שלוחיך ויסתיאוס ואפלוניאוס והודרוס
החכמים הנאמני׳ וכבדנו אותם וישבו
עמנו לפני הישיש אש׳ בראשנו וערכו
דבריהם לפנינו בחכמה וכל אשר שאלו
מאת הישיש ואנחנו עמו מלא חפצם
ועתה אנחנו כורתים עמכם ברית ואמונה
ומודיעים לכם אשר כל הארצות והערי
אשר גזל אנטיוכו׳ מלך מקדוניאה אשר
היתה ידינו עמו מארצכ׳ יהיו לכם ואשר
קיים אנטיוכוס בברית אשר כרת עמכם
לטוב יקויים ממנו ואם גזר עליכם גזירה
לרעה ולקלון יופרו דבריו והערים אשר
לכדתם במלחמה אשר היו מושלי׳
עליהם עם מקדוני ועם רומא טרם הגיע
אגרתכם

tum ac quomodo egomet ergà vos me geſſerim, notum vobis facient; Valete! Hæc Hyrcani epiſtola cùm ad Conſulem Romanum (27.) ejusque ſenatores eſſet allata, legati magno honore affecti ſunt, fœdusque ſcripto comprehenſum conſenſu omnium, qui Romæ erant, Senatorum ad eundem in hanc ſententiam miſſum fuit: Hyrcano, Simeonis filio, Judæorum regi, Salutem! A conſule, Romanorum principe, à Fanio (28.) Marci filio ſecundo, à Manlio, Mantonii filio (29.) tertio, à Sempronio (30.) Falerni filio, & à cæteris Romanorum principibus eorumque Senatoribus, unà cum Conſule, (31.) qui apud nos eſt, & ſimul à trecentis ac viginti Senatoribus Hyrcano, Simeonis filio, Judæorum regi, Salus! Notum tibi ſit, quod epiſtolam tuam acceperimus eamque amicè perlegerimus ac de ſalute tua legatos tuos, Doſitheum & Apolonium atque Diodorum (32.) fidos prudentesque viros, interrogaverimus eosque honoraverimus ac nobiſcum ante Conſulem, principem noſtrum, collocaverimus, coràm quo illi mandata quoque ſua ſapienter expoſuerunt, & quicquid tàm à Conſule, quàm à nobis petierunt, impetrarunt. Nunc itaque fidum vobiſcum pangimus fœdus (33.) vosque certiores facimus, quod omnes terræ atque urbes, quas Antiochus Macedoniæ Rex, (cui nos auxilium

pria reſtituere volui. nam illa apud autorem noſtrum, ſicuti aliis in locis, ita & hîc, admodum corruptè leguntur, vid. infrà l. 6. c. 49. n. 18.

(27.) Vid. quæ paulo ante n. 23. dicta ſunt, it. ſuprà lib. 3. c. 17. n. 6.

(28.) Vid. num. ſeqn. 29. it. infrà h. cap. n. 34.

(29.) Ita hic in Hebr. מנמוניאוס alii codices legunt אנטוניאוס i. e. Antonius Munſteri codex hic ita habet לוקיאוס מנליוס בן מנטיואוס ubi vertitur: Lucius Manlius, Memmii filius, apud Joſephum Antiqu. lib. 13 cap. 17. locus hic ſic legitur: *Φάνιος μάρκου ὑὸς στρατηγὸς βουλὴν συνήγαγε πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Φεβρουαρίων ἐν κομιτίῳ. παρόντος λουκίου μανίου μαυλιου* (leg. *λουκίου ὑοῦ μεντίνα*) *καὶ γαΐου σεμπρωνίου γαΐου ὑοῦ Φαλέρνα*; i. e. Fanius, Marci filius, princeps, indixit Senatum in campum octavo Idus Februarias, præſente Lucio Manlio, Lucii filio Mentina & Cajo Sempronio, Caji filio Falerna, prout Gelenius vertit.

(30.) Ita hic Munſteri codicem ſecutus vertere volui, nam quæ hic in noſtro Hebræo habentur nomina, corrupta ſunt.

(31.) Jam ſuprà conſulis mentionem fecit autor, unde tædioſa hîc habetur repetitio, ab imperito Judæo interpolatore, ut puto, adjecta.

(32.) Vid. quæ de hiſce nominibus jam anteà num. 26. annotata ſunt.

(33.) Vid. Joſeph. dict. lib. 13. c. 17.

אגרתכם לונו יהיו לכם כי אנחנו באמת ובתמים נרצה בשלומכם ובריתכם ואתם שלום · והנה אנחנו כתבנו אגרות לכל גוי וגוי מהגוי׳ אש׳ נמשול עליה׳ לקבל בבבוד ושלו׳ ועזרה ושמרה את השלוחי׳ אשר שלחתם אלינו ועוד שלחנו עמהם שלוחנו ושמו פיניאוס לשמרם מכל פגע רע גם אגרות נתננו לו להודיע מדי עברו את כל הגוים בבריתנו עמכם ובשלומנו אתכם וגם דברנו לו דברי׳ על פה לדבר לכם והם דברי ברית שלום ואמת כאשר גזר ישישנו עם ש״ב יועציו והיה זה שלום ·

lium tulimus) ditioni veſtræ ſubtraxit, veſtræ ſint ac quodcunque Antiochus in fœdere, vobiſcum i-, nitô, in commodum veſtrum conſtituit, id ratum habeamus; quicquid verò in detrimentum ignominiamque veſtram ibidem comprehenſum eſt, id irritum facimus; urbes quoque, quas bello cepiſtis, quæque ad Macedoniæ gentem populumque Romanum ſpectârunt, antequam literæ veſtræ ad nos venerunt, veſtræ ſint, quia vero ſinceroque animo pacem fœdusque veſtrum amplecti volumus, Valete! ad omnes quoque gentes, quæ imperio noſtro ſubjectæ ſunt, literas dedimus, ut legatos veſtros, quos ad nos miſiſtis, honorificè excipiant, eisque auxilium præſtent ac ſecuritatem, legatum etiam noſtrum Fanium nomine (34.) una miſimus, qui legatos veſtros ab omni caſu adverſo tutos præſtet & incolumes; literas inſuper ei dedimus, quibus pacem fœdusque noſtrum, vobiſcum initum, omnibus gentibus, per quascunque ipſe tranſierit, notum faciat; præterea ei quædam commiſimus, quæ ipſe vobis oretenus exponet, nimirum conditiones pacis ac fœderis, prout Conſul (35.) noſter cum trecentis ac viginti Senatoribus decrevit, iterum valete!

CAP. V.

בימים ההם היו נלחמים מלכי מקדון איש באחיו והמלך הורקנוס נסע עם כל מחנהו ויחן על שומרו׳ ויצר עליה׳ ויבן

Isdem temporibus Macedoniæ reges ſe invicem bello laceſſebant; Hyrcanus autem cum omnibus copiis ſuis Samariam obſidebat (1.) eamq; ſtructo circum aggere oppugnabat, tantaque ibi fames erat, ut Samaritæ ac Cuthæi (2.) cadavera, in viam

(34.) Hebr. פניאוס ita cum Munſtero hic legere malui, quam cum noſtro: פיניאוס vid. ſupra h. cap. n. 28. it. Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 17. circa medium.

(35.) Seu princeps ſenatus, ſic interpretor hic ישיש de qua dictione ſuprà h. cap. 4. n. 23. & 27. aliquid notatum eſt.

(1.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. cap. 18. it. de Bell. Jud. lib. 1. c. 2. & Egeſipp. de Bello Jud. lib. 1. c. 1. ut & Joſippi Epitome pag. mihi 43.

(2.) De his ſuprà cap. antec. 4. num. 20. plura dicta ſunt, confer. & Joh. Ligtfooti Chorograph. Matthæo præmiſſ. c. 56. it. Ejusd. Chorograph. Johan-

והבן דיק סביבה ויהי רעב גדול בשומרון עד אשר אכלו השומרונים והבותים את הנבלות המושלכות בדרך והמלך הורקנו׳ נסע אז משם וילך ירושלימה בעבור יום צום הכפורים לכפר בעד עם יי׳ כי מלך וכהן גדול היה׳ ויעזוב את שני בניו על הצבא אשר בשומרון שם האחד אנטיגנוס ושם השני אריסטובלוס ויעל עליה׳ אחי אנטיוכוס מלך מקדון ויבא בעזרת עיר שומרון כי אמר להציל את שומרון מיד בני הורקנו׳ אשר צרו עליה וילחם עמהם ויתגר בם מלחמ׳ גדולה וינס אחי אנטיוכוס מלך מקדון מפני הנערי׳ בני הורקנו׳ וימלט בעיר סטיפולי׳ וביום ההוא הורה הורקנוס בירושלם בבית קדש הקדשים ויתפלל בעד עם ישראל ואחר כך הזכיר את בניו בתפלתו כי דאג פן יפלו בחרב מלך מקדון וישמע בבית קדש הקדשים קול קורא ואומר אל תירא ואל תעצב רוח הדאג על בניך כהן הורקנוס גמור עבודתך

viam projecta, comederent: tunc Rex Hyrcanus inde diſceſſit & Hieroſolymam ob propitiationis diem (3.) jejunio deſtinatum, venit, ut populum domini expiaret, quia ſimul Rex & ſacerdos fuit: duos autem filios ſuos, quorum alter Antigonus, alter Ariſtobulus nominabatur, in caſtris antè urbem Samariam reliquit; hos Antiochi, Macedoniæ regis, frater (4.) qui urbi è manu filiorum Hyrcani, à quibus illa obſidione premebatur, eripiendæ ſubſidio venerat, adortus prælium (5.) cum ipſis iniit, quod cùm acerrimo ſtudio eſſet commiſſum, tandem Antiochi, Macedoniæ regis, frater ab Hyrcani filiis in fugam verſus ad urbem Scythopolim (6.) evaſit. Eodem die (7.) Hyrcanus Hieroſolymis in ſancto ſanctorum pro populo Iſraëlitico oravit, deinde, cùm inter precandum filiorum quoque ſuorum meminiſſet (nam timuit, ne fortè gladio regis Macedoniæ interirent) in Sancto Sanctorum vocem audivit (8.) clamantis ac dicentis: ne metuas neve dolore ac triſtitia temet crucies ob filios tuos, ô Sacerdos Hyrcane, perfice hodiè miniſterium tuum, in pace enim huc veniſti, in pace quoque egredieris; Hyrcanus igitur miniſterium cultus Divini ad finem usque perduxit & è Sanctuario egreſſus rem omnem populo narravit, (9.) populus autem ei

Johanni præmiſſ. cap. 4. §. 1. vid. & infrà h. cap. num. 10.

(3.) Conſentit *Joſippi* Epitome dict. pag. 43.

(4.) Hunc Antiochum κυζικηνὸν ſeu Cyzicenum vocat *Joſephus* Antiqu. lib. 13. cap. 1. eundem etiam Aſpondium vocatum fuiſſe refert Egeſippus de Bell. *Jud.* lib. 1. cap. 1. Hic frater erat Antiochi Griphi, quorum pater fuit Demetrius Nicanor, vid. Corn. Gualther. in not. ad dict. Egeſip. lib. 1. cap. 1. vid. & Munſterus in notis ſuis ad hunc locum, ubi regum Syriæ ſeriem commemorat.

(5.) Confer *Joſippi* Epitom. pag. mihi 42. & ſeq.

(6.) Ita cum Munſtero: שישופולי potius, quam סטיפולי, uti hic in noſtro codice habetur, legere ac vertere volui, de hac urbe vid. ſupr. l. 3. c. 18. n. 14. & 2. Maccab. cap. 12. v. 29. it. *Joſeph.* dict. libr. 13. cap. 18. Id. de Bell. *Jud.* lib. 1. c. 2. vid. & infra h. lib. 4. c. 22, num. 5. De ditione Scythopolitana, ut & trajectu Scythopolitano vid. *Joh.* Lightfooti Chorograph. *Johanni* præmiſſa cap. 1. §. 3. & 4.

(7.) Qui fuit dies nonus menſis Tisri, qui Septembri noſtro fere reſpondet, quo ſignum hoc notabile contigit, uti refertur in Joſippi Epitome pag. 44.

(8.) Joſephus Antiqu. lib. 13. cap. 18. refert, quod Hyrcanus, pontifex, ſolus in templo ſacra peragens vocem audiverit, quòd ejus filii jam devicerint Antiochum, Cyzicenum ſcilicet.

(9.) Confer. *Joſippi* Epitom. p. 45. & D. Wagenſeil.

Digitized by Google

עבודהך היום כי בארת בשלום ותצא בשלום׃ וישלים הורקנוס ארת מלאכ׳ עבודרת הקד׳ ויצא מן הקדש ויסכר באזני העם את כל הדברים האלה ולא האמין לו העם וישלחו רוכבי סוסים בשומרון אל המחנה וימצאו דברי הורקנוס כנים ונאמני׳ ככל אשר דבר ויודו לי״י אלהי ישראל׃ וישלחו הכותיי׳ לבן קליאופטורה מלכרת מצרים ועמו גלימינדר ואיפוקרטים שרי מקדון ויחלו את פניהם לבוא לעזרת הכותי׳ להציל ארת שומרון מיד בני הורקנוס וישמע הורקנוס את הדב׳ הזה ויצא מירושלם לקראת צבא מצרים ויך בהם מכה רבה מאד וסלה מהם פגרים רבים וגם גלימינדרו השר הכה וימת שם וינוסו הנשארים וימלטו ולא יספו עוד מלכי מקדון ומלכי מצרים להציל את שומרון ואת הכותיים מיד ישראל׃ וישב המלך ויבא אל שומרון ויצר עליה שנה אחת ויתנה אלהים בידו ויך את כל זכורה לפי חרב ויהפוך ארת כל מושבורת הכותיים עד היסוד והכותיים או היו עובדי׳ לקליאופטורה מלכת מצרי׳ ובשומרון שר מושל בגללה וגם ארת השר

ei fidem non habuit, ſed equites ad caſtra, quibus Samaria circumdata erat, miſit, qui Hyrcani narrationem, veritati per omnia conſentientem, prout ipſe retulerat, deprehenderunt, quamobrem DominumDeum Iſraëlis, laudibus celebrârunt. Cœterùm Cuthæi (10.) ad Cleopatræ, reginæ Ægypti filium, (11.) apud quem tunc Callimander & Epicrates, Macedoniæ principes, erant, legatos miſerunt, orantes, ut auxilio venirent Cuthæis Samariamque è manu filiorum Hyrcani, eriperent; Hyrcanus autem, cum eam rem Hieroſolymis audiſſet, adverſùs Ægyptiorum copias egreſſus magnam eis intulit cladem, (12.) multaq; proſtravit cadavera, ipſum quoq; Callimandrum principem ibidem interfecit; (13.) reliqui autem fugâ ſalutem quæſiverunt, quô factô Reges Macedoniæ & Ægypti haud amplius Samariam atque Cuthæos è manu populi Iſraëlitici eripere conati ſunt; reverſus itaque rex ad urbem, Samariam, eandem integro anno obſedit & tandem, Deo adjuvante, in ſuam redegit poteſtatem, interfectisque omnibus maſculis cuncta Cuthæorum habitacula funditùs evertit; (14.) Cuthæi autem tunc temporis Cleopatræ, reginæ Ægypti, parebant, cujus nomine etiam princeps quidam ibidem imperium tenebat, hunc quoque principem, quem Cleopatra, Ægypti regina, urbi præfecerat, Hyrcanus à principatu removit, ac principes Ægyptios, quos ille ſecùm habebat, omnemque exercitum, qui cum iisdem in urbe Samaria erat, interemit. Iisdem diebus Lathyrus, (15.) Cleopatræ Ægypti

ſcil. Sot. c. 7. Excerpt. Gemaræ 2. p. 688. ubi refertur, tale aliquid etiam Simeoni juſto accidiſſe. vid. Id. pag. 692. n 4.

(10.) Ita vocantur hic *Samaritani*, vid. quæ de his cap. antec. 4. n. 20. & hoc cap. 5. num. 2. annotata ſunt confer. & Joh. Lightfooti Chorograph. Johanni præmiſſa cap. 4. §. 1.

(11.) Hic Ptolomæus Laturus dictus fuit, vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 18. & infrà n. 15. h. c. it c. 9. n. 16.

(12.) Vid Joſeph. dict. lib. 13. c. 18.

(13.) Joſeph. dict. loc. conſentit.

(14.) Idem refert Joſippi Epitom pag. mihi 46.

(15.) Seu: Lathurus לטירו, ita hic in Hebr. hoc enim cognomen fuit Ptolomæi, qui una cum matre ſua, Cleopatra, regnavit, vid. quæ paulò ante num. 11. item, quæ ſuprà h. lib. 4. cap. 2. num. 22. dicta ſunt.

בעת ההוא הוא שר קליאופטרה מלכת
מצרים הסיר או הורקנוס ממשלתו ואת
כל מצרי אשר עמו הרג ואת כל
הצבא אשר היה עמהם בשומרון הרג׃
בימים ההם פשע לטירו בן קליאופטרה
המלכה המושלת על מצרים ויעזבו
המצריים את המלכה ויהיו יחד עם לטירו
בנה ויתאזר לטירו לעלות אל ארץ יהודה
להלחם בהורקנוס על אודות העיר
שומרון׃ וישמע הורקנוס את הדבר
הזה ויזק את חנניה ואת חלקיה שני
שרים גדולים משרי יהודה ויפקדם על
צבא עם יהודה לצאת להלחם בלטירו
ובחילו׃ ויצאו השרים חנניה וחלקיה
עם צבא יהודה וילחמו בלטירו ובחילו
ויכניעם ויפילום בקרב ויברח לטירו וילך
אל אי מאיי הים ושמו קפרוס וישב שם׃
וילחם עוד הורקנוס המלך בכל אויביו
מסביב ויכניעם ויפילם וישב ישראל
לבטח בימי הורקנוס המלך איש תחת
גפנו ואיש תחת תאנתו וירבו ויעצמו
במאד מאד׃

Ægypti reginæ, filius à matre ſua defecit, cui Ægyptii, relicta matre regina, adhæſerunt: is itaque Lathyrus copias collegit, ut in Judæam proficiſceretur, bellumque Hyrcano propter urbem Samariam inferret; qua re cognita Hyrcanus (16.) duos è præcipuis Judæorum ducibus, Hananiam ſcilicet & Helkiam, (17.) armis inſtruxit eosque exercitui populi Judaici præfecit, ut cum Lathyro ejusque copiis prælium inirent: illi igitur exercitu Judaico educto cum Lathyro ejusque copiis pugnârunt easque devicerunt ac multos eo in prælio interfecerunt: Lathyrus autem profugus ad inſulam quandam maris, Cyprum (18.) nomine, pervenit ibique habitavit. Hyrcanus etiam cum omnibus hoſtibus ſuis, qui circumcircà habitabant, bellum geſſit, eorumque audaciam compreſſit ac debilitavit; populus igitur Iſraëliticus Hyrcani regis ætate ſecurè, unusquisq; ſub vite ac ficu ſua habitavit & in immenſum crevit atque invaluit. (19.)

CAP. VI.

בימי ההם כשבת המלך הורקנוס
בירושלם עיר הקדש בהשקט ובבטחה
ויעש המלך משתה גדול לכל שריו
ועבדיו

Iſdem diebus rex Hyrcanus, cum in urbe Sancta Hieroſolymitana quietè ac ſecurè viveret, omnibus principibus ſuis ac ducibus exercitus Judaici atque Benjamitici magnum exhibuit convivium

(16.) Imo vero non Hyrcanus, ſed Cleopatra, bellum gerens adverſus filium ſuum, Lathurum, hos duces, Ananiam ſcil. & Helkiam copiis ſuis præfecit, uti ſcribit *Joſephus* Antiqu. lib. 13. c. 18. cui & ipſe autor noſter conſentit infrà hoc l. 4. c. 10. n. 13.

(17.) Vid. infrà d. lib. 4. c. 10. eodem n. 13.

(18.) Idem refert *Juſtin.* Hiſtor. lib. 39. c 4. v. 2. vid. & infrà h. libr. 4. cap. 10. n. 12. it *Joſeph.* eod. lib. 13. c. 18. & c. 20.

(19.) Conſentit *Joſippi* Epitome pag. mihi 46.

ועבדיו היל יהודה ובנימן וישב המלך
על השולחן עם חכמי ישראל והמה
הפרושים המפרשים את התורה כי
הורקנוס היה תלמיד מתלמידיהם· ויהי
כטוב לב המלך הורקנוס ביין ויאמר
לחכמי׳ והמה הפרושי׳ אתם ידעת׳ כי
אני תלמידכ׳ וסר למשמעתכ׳· ועתה
אם תראו אותי כי אס׳ מהדרך הטוב
הוכיחוני והשיבוני אל הדרך הישרה כ
כן נאה לעשו׳ ולכם נאה להוכיח ולי
נאה לקבל· ויענו הפרושים אליו ויאמרו
לו חלילה לך מהדבר הזה כי עדים
אנחנו היום הזה כי צדיק אתה ובדרך
ישרה אתה הולך ומלך נאמן וישר וכהן
גדול חסיד ועבד יי׳ אתה ולך נאה
הכבוד וההוד וישמח הורקנוס על
דבריהם ויאמר אליהם אני אשמור את
משמרת יי׳ ומשמרתכם כל הימים· ושם
היה יושב אחד מן הפרושים ושמו אלעזר
והוא איש שולח מדנים ואיש רע ובליעל
ויען ויאמר יחי המלך הורקנוס לעולם
אם אהבת להיות צדיק כאשר דברת
ולקבל תוכחת אמת כאשר השמעת לך
רד מן כסא הכהונה ורב לך כסא המלכו׳
ויאמר המלך אל אלעזר ולמה לא
תגיד

vium (1.) ſeditque ad menſam unà cum ſapientibus populi Iſraëlitici, nimirùm Phariſæis, (2.) qui legem interpretabantur, ipſe enim unus ex eorum fuit diſcipulis; Rex autem vino hilarior factus ſapientibus, nempè Phariſæis, dixit: notum vobis eſt, quòd veſter ſim diſcipulus ac dictis veſtris obediam; ſi ergô me à recta videbitis viâ recedere, redarguite me & ad rectum reducite tramitem, ita enim fieri convenit, ac veſtrum quidem eſt, redarguere, meum verò, obtemperare: Phariſæi autem reſpondentes dixerunt: abſit à te ea res quàm longiſſimè, nos enim hodiè teſtes ſumus, te juſtum eſſe & rectâ incedere viâ regemque veritatis atque integritatis amantem & pontificem pium Deoque ſervientem eſſe, quare meritò gloriâ & honore dignus es; his eorum dictis rex admodùm lætatus: ego, inquit, quamdiu vixero, Dei atque veſtra cuſtodiam præcepta; ſedebat autem ibi quidam è Phariſæis, nomine Eleazarus (3.) rixarum ſeminator, (4.) vir improbus ac nequam, qui regem ita alloquebatur: Vivat rex Hyrcanus in æternum! quandoquidem juſtus eſſe cupis, prout dixiſti, nec veram aſpernaris reprehenſionem, ſicuti pronunciaſti, abi & ſacerdotii thronum relinque ac regio ſolio contentus vive; cui rex: cur, inquit, cauſam mihi non indicas? reſpondit Eleazarus, (5.) quoniam mater tua tempore Antiochi, Epiphanis, Macedoniæ regis, in captivitatem abducta (6.) atque contaminata fuit, proptereà te Sanctum Sanctorum ingredi haud decet: his dictis cùm rex vehementer iratus eſſet, accidit,

(1.) Idem refertur in *Joſippi Epitome* pag. 46. & ſeq.

(2.) Ita cum Joſepho Antiqu. lib. 13. cap. 18. ut & Munſtero hic verto הפרושים, Judæus in gloſſa marginali ad hunc locum ſcribit, eos hodiè nominari תנאים ſive אמוראים i. e. Doctores Talmudicos, vid. infrà h. cap. 6. n. 14.

(3.) In Joſippi Epitome pag. 47. vocatur אליעזר i. e. Eliezer.

(4.) שולח מדנים, ita in noſtro codice, ſic & à Joſepho Antiqu. lib. 13. cap. 18. vocatur Eleazarus iſte κακοήθης ὢν φύσει ϗ στάσει χαίρων, i. e. ingenio malignus & ſeditione gaudens.

(5.) In *Joſippi Epitome* Eleazarus hæc reſpondiſſe narratur: quoniam mater tua capta eſt in monte Modiit.

(6.) Ψευδὴς δ' ὁ λόγος ἦν, ſed falſum id erat, inquit *Joſephus* Antiqu. l. 13. c. 18.

תגיד לי ויאמר אליו כי בשבי הלכה אמך בימי אנטיוכ׳ אפיפארוס מלך מקד׳ והיא היתה חללה ולכן לא נאה לך לבא בקד׳ הקדשים • ויקצוף המלך מאד ויהפך ששונם לאבל ושמחת׳ לאנחה ולמריבה ואהבתם לאיבה • ושם הורה יושב איש עשיר שר וגדול והוא מן הצדוקים ושמו יהונתן ויאמר למלך הלא אמרתי אליך אל תאמן לדבריהם כי כזבי׳ בפיהם ועתה הם הם אשר צוו אל אלעזר לקלל אותך ולבזותך בעמי העם והשרים ויען ויאמר המלך לפרושים אתם פשעתם בי על הקללה הזאת הנמרצת גם כי שמעת׳ ושתקתם גם אני אפרוץ את גדרותיכם • ויאמר המלך לפרושים שפטו את הדבר הזה על הקללה אשר קלל אותי אלעזר ויענו ויאמרו יש עליו הבוש ומלקות ורב לך כי הפרושים לא ישפטו מות • ויען יהונתן ויאמר הלא אמרתי לך כי מדעתם ומחפצם היתה הקללה הזאת •

ויהי

cidit, ut eorundem gaudium in luctum, ac lætitia in gemitum & diſcordiam, amorque in odium converteretur; vir autem princeps idemque dives ac magnæ autoritatis inter Sadducæos, (7.) nomine Jehonathan, (8.) ibidem ſedens regem ita compellavit: annon tibi dixi, ne Phariſæorum verbis fidem haberes, quia mendacia proferunt? hi ipſi ſunt, qui Eleazarum inſtruxerunt, ut probra in te jactaret teque coràm populo ac principibus contumelioſè traduceret. Rex itaque Phariſæis dixit: vos acerbiſſimâ hac contumeliâ rebellionis (9.) adversùs me rei eſtis, dum ad maledictum iſtud, quod audiviſtis, tacuiſtis, quapropter ego quoque veſtra ſepimenta (10.) diſrumpam; poſteâ rex ad Phariſæos converſus dixit: judicate de opprobrio iſto, quod Eleazarus mihi objecit, ad hoc illi reſponderunt: dignus eſt, qui verberibus afficiatur, (11.) idque tibi ſufficiat, (nam Phariſæi neminem ad mortem condemnant) Jehonathan autem regem iterùm ſic allocutus eſt: annon jam tibi dixi, quòd ex illorum conſenſu ac voluntate maledictum iſtud provenerit? ab hoc ergò die ac deinceps Hyrcanus à Phariſæorum dictis receſſit & ad Sadducæorum partes tranſiit, factusque eſt Sadducæus, (12.) mandatum quoque in caſtris & per omnem populi Iſraëlitici terram

(7.) Hebr. הצדוקים, ita hic in noſtro codice, Judæus, Gloſſæ marginalis ad hunc locum autor, exiſtimat, illos hodie Judæis dici קראים, confer. quæ infrà h. lib. 4. c. 13. n. 17. annotata ſunt.

(8.) In Joſippi Epitome pag. 48. nomen quidem hujus viri omiſſum eſt, res tamen eodem ferè modo narratur.

(9.) Seu crimen læſæ majeſtatis in me commiſiſtis.

(10.) Alluditur hoc nomine ad Phariſæorum traditiones, ſicuti & Joſephus Antiq. lib. 13. c. 18. vocat τὰ ἐκ παραδόσεως τῶν πατέρων i. e. patrum traditiones, quibus lex Dei quaſi ſepimento quodam valiabatur, has ſe aboliturum hic minatur Hyrcanus, idem Joſephus dict. lib. 13. cap. 18. eaſdem nominat τὰ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων καταςαθέντα νόμιμα, quæ Joſephus ibidem explicat, vid. & infr. h. l. 4. c. 13. n. 19.

(11.) Et vinculis conſtringatur, ſic additur apud Joſephum Antiqu. lib. 13. c. 18. ubi τῶν δεσμῶν etiam mentio fit; ſed in Joſippi Epitome pag. 48. perinde atque in autore noſtro מלקות ſeu verberum ſolùm fit mentio.

(12.) Vid. Joſeph. dict. lib. 13. cap. 18. in Joſippi Epitome p. 49. ita habetur: in craſtinum diem rex per omnes regni ſui urbes divulgari juſſit, ut ordinatione Sadochi & Bithi ſtaretur, qui verò eorum præceptis morem non gereret, ſed ſapientum traditionem obſervaret, is gladio interficeretur, vid. infr. h. cap. n. 16.

ויהי מהיום ההוא והלאה פשע הורקנוס
בדברי הפרושי׳ ויתחזק עם הצדוקים
ויהי צדוקי׳ ויצו המלך ויעבירו קול
במחנ׳ ובכל ארץ ישראל לאמר כל
מלמד אשר ילמד את בניו מתורת
הפרושים מות ימות ויהרוג הורקנוס
מהפרושים ביום ההוא רבי׳ וגם את
אלעזר המקלל בכבודו שרף באש וגם
מדלת העם אשר היתה ידם עם הפרושי׳
הרג רבים׃ ועל כן נתעוררה השנאה
עליו ועל בניו וישנאוהו ישראל אותו
ואת זרעו מהימים ההם׃ ויאמר יוסף
בן גוריון עתה אפתח שער לספר על
אי זה דבר נפלה המחלוקה והמריבה
בימים ההם בעם יי׳ הנה הפרושים
היו אומרים נשמור התורה אש׳ מסרו
אבותינו בידינו מפורשת על פי החכמים
אשר פירשו את התורה לקבלה והנה
הצדוקים אומרים לא נאמין ולא נשמע
לכל

terram promulgari juſſit hujus ſententiæ: quicunq; filios ſuos juxtà Phariſæorum legem inſtituerit, is morte mulctetur: eodem tempore Hyrcanus multos è Phariſæis interemit, atque Eleazarum, (13) gloriæ ſuæ obtrectatorem, igne cremavit, non paucos etiam ex plebe, quæ cum Phariſæis ſenſerat, interfecit, proptereà magnam ſibi ſuisq; filiis ab illo tempore conflavit invidiam, odiumque apud populum Iſraëliticum tàm ipſe quàm illius progenies incurrit. Nunc incipiam (inquit Joſephus (14.) Gorionis filius) referre cauſam, cur illis temporibus diviſio ac diſcordia in populo Dei orta ſit; ecce Phariſæi dicebant: obſervemus legem, quam patres noſtri nobis tradiderunt, quamq; ſapientes, qui legem explicant, expoſuerunt eamq: recipiamus: Sadducæi autem dicebant: non credamus nec obſervemus ullā traditionem & expoſitionē, præter legem Moſaicam; iisdem diebus Cuthæi (15.) quoq; Sadducæos (16.) ſequebantur, (17.) ac Sadducæi quidem in populo Iſraëlitico unam, pii (18.) autem ſoli cum populo, eosdem ſequente, alteram conſtituebant partem: ob has itaque diviſiones magna exorta ſunt bella multumque

(13.) Hæc & ſequentia, usque ad: propterea magnam ſibi &c. abſunt à Munſteri codice.

(14.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 13. cap. 18. Munſterus hic in notis trium hæreſium ſeu Sectarum apud Judæos dogmata præcipua refert; prima autem Secta fuit פרושים i. e. expoſitorum ſeu Phariſæorum (alii eos vocant פרושים quaſi ſeparatos, ob vitæ ſcil. ſanctitatem, vid. ſupr. h. cap. num. 2.) Secundum ordinem tenebant הצדוקים id eſt, Sadducæi tertio loco erant; השינים ſeu, ut quidam Hebræorum vocant חסידים id eſt, Haſidæos ſeu pios, vid. paulò poſt num. 18. confer. & Joſeph. de Bell. Jud. lib. 2. c. 7.

(15.) Hebr. הכותיים, ſic enim cum Joſepho Scaligero in Elench. Trihæreſ. cap. 4. legendum puto, non הכושים, uti hactenus in nonnullis exemplaribus; Guthæos autem vocant Samaritanos, vid. ſupr. h. l. 4. cap. 4. num. 20. & cap. 5. n. 10. ibique not.

(16) Samaritas olim Sadducæos fuiſſe ex eo liquet, quod & Sadocus & Baithos vocentur Samaritarum hæreſiarchæ in annalibus templi ſecundi, prout ſcribit Iſa. Voſſius in Appendice Reſponſionis ad Schotanum, confer. & Joh. Lightfoot. Hor. Hebr. in Matth. cap. 3. v. 7. ubi plura de Zadock & Baitho, Sadducæorum principibus, vid. etiam ſupr. h. cap. n. 12.

(17.) Munſteri codex hic ita legit: וחסידים חלק אחר, quæ ſic ibidem vertuntur: fuit & alia Eſſenorum ſecta; ſed autor noſter hic duarum ſolum mentionem facit, Haſidæos enim Phariſæis annumerat, vid. num. ſeq. 18.

(18.) Seu Haſidæi, החסידים, ſic enim hic in Hebræo, quo nomine Munſterus tertium ordinem ſeu Sectam inter Judæos indicari putat, vid. num. 14. h. cap. ac num. antec. 17. confer. & Joh. Lightfoot. Chororograph. Matthæo præmiſſa c. 6. it. in Lucæ cap. 15. v. 7. & in Chorograph. Johanni præmiſſa cap. 3. §. 3. vid. & infrà lib. 5. cap. 24. num. 22. it. h. lib. 4. cap. 7. num. 17.

Digitized by G

לכל מכחת ולכל פירוש. כי אם להורת משה לבד והכותי׳ היו באותם הימים אחרי הצדוקים ויהיו הצדוקים בישראל לחלק אחד והחסידי׳ לבדם עם העם ההולך אחריהם לחלק אחר· ועל אלה המחלוקות גברו מלחמות ונשפכו דמים רבים בעם יי׳ כי דלת העם היתה ידם עם הפרושים ויהיו לעזרתם מלבד ·ריו וגבוריו כי היו עם המלך והצדוקי׳ו. מלך ולהם היו עוזרים·

tumque ſanguinis in populo Domini effuſum fuit, quia plebs à Phariſæorum ſtetit parte eisque auxilio fuit: potentiores autem ac divites alteram ſecuti ſunt partem, nimirùm regis & Sadducæorum, eisque opem tulerunt.

CAP. VII.

ויאמ׳ יוסף בן גוריון הכהן בימים ההם שאל המלך הורקנו׳ את פי יי׳ וידרשהו על אודות בניו מי הוא אשר ישב על כסאו אחריו ומי ימלוך· ויהיו לו ג׳ בני׳ שם הא׳ אריסטובלוס ושם השני אנטיגנוס ושם הג׳ אלסכנדר ואריסטבלוס ואנטיגנוס היו נאהבי׳ בעיני המלך ואלסכנדר היה שנוא בעיניו וידיחהו ל הגליל ולא ראה את פני אביו ויהי כשאול הורקנוס אל האלהי׳ וכדרשו אותו על זה וידבר לו האלהים בחלום הלילה ויאמר אליו שא נא עיניך וראה את בנך אשר ימלוך אחריך עומד עליך והו׳ ישב על כסאך וישא עיניו וירא והנה אלכסנדר בנו עומד עליו ויקץ הורקנוס משנתו והנה חלום ויבך· וישאל עוד באלהים ולא ענהו עוד על זה ויבא יומו ויגוע וימת

Iſdem diebus (verba ſunt Joſephi, Gorionis ſacerdotis, filii) Hyrcanus rex Dominum de filiis ſuis conſuluit ac ſciſcitatus eſt, quisnam ex illis ſolium ſuum occupaturus ac poſt obitum ſuum regnaturus eſſet; erant autem ei tres (1.) filii, quorum primus Ariſtobulus, ſecundus Antigonus, tertius Alexander vocabatur, & duo quidem illi, Ariſtobulus & Antigonus, à patre diligebantur; Alexandrum autem rex odio habebat eumque in Galilæam ablegabat, ne patris ſui faciem videret: (2.) cùm itaque Hyrcanus Deum ea de re conſuluiſſet atque interrogâſſet, Deus noctu per ſomnium (3.) eidem reſpondit: leva oculos tuos ac vide filium tuum propè te ſtantem, qui tibi in regno ſucceſſurus thronumque tuum occupaturus eſt, quapropter ſublatis oculis Alexandrum, filium ſuum, vidit penes ſe ſtantem; Hyrcanus autem è ſomno excitatus, ac ſomnium ſecum reputans flevit Deumque iterùm conſuluit; ſed is nullum ei hac de re dedit reſponſum: poſteà dies illi venit decretorius, quem ipſe

(1.) Sed non ſoli, nam quinque filios ei fuiſſe ſcribit Joſephus Antiqu. lib. 13. c. 18. in fin. confer. & Joſippi Epitom. pag. 50.

(2.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 13. c. 20. & *Joſippi* Epitom. pag. 50.

(3.) Vid. infr. h. lib. 4. c. 9. n. 12.

וימת ויאסף אל עמיו והימים אשר מלך
הורקנוס על ישראל ויהודה ל״א שנה׃
ויתר דבריו ומלחמותיו וגבורותיו אשר
עשה במלחמותיו והערי׳ אש׳ לקח
מארם וגבורתו אש׳ עשה במקדון ואשר
הכניע את אדום ואש׳ מל אותם הלא
הם כתובי׳ על ספר יוסף בן גוריון ועל
ספר מלכי הרומיים · ויהי לפני מותו
ויעבור את פי האלהים וימלוך את
אריסתובלוס בנו תחתיו הוא אריסתובלוס
המלך הנקרא המלך הגדול והוא אשר
הרחיב את גבול ישראל מאד והוא אשר
לחם על צור ועל צידון וישפוך דם
נפשו׳ מהם עד אין מספ׳ וימל את בשר
ערלתם ויכניעם תחת יד יהודה׃ עד אשר
בא פומפיוס שר צבא רומה׃ והוא
אריסתובלוס אשר חלל את הכהונ׳ על
עצמו ויסירה מאתו וישם כתר מלכות
בראשו ויאמר רב לי בכתר מלכו׳ ויהי
בשבתו

ipſe ſupremum obiit & ad populum ſuum collectus eſt, cùm regno Iſraëlitico ac Judaico annis 31 præfuiſſet; (4.) cœtera autem illius facta ac bella & quaſnam Syris eripuerit urbes ac quæcunque ſtrenuè adverſùs Macedones atque Idumæos, ab ipſo domitos ac circumciſos, geſſerit, hæc omnia in libro Joſephi, Gorionis filii & in libro (5.) regum Romanorum ſcripta reperies: Hyrcanus autem, priusquàm moreretur, Ariſtobulum, filium ſuum, oraculum Domini transgreſſus, (6.) ſucceſſorem ſibi conſtituit; is eſt Ariſtobulus ille, qui rex (7.) magnus appellatus eſt (8.) quique regni Iſraëlitici fines admodùm dilatavit bellumque Tyriis ac Sidoniis intulit, atque innumeros ex illis trucidavit carnemque præputii ipſorum circumcidit eosque Judæorum ditioni ſubjectos tenuit usque ad Pompeji, Romanorum imperatoris, adventum; hic eſt Ariſtobulus ille, qui repudiato per ſeipſum & profanatô ſummô Sacerdotiô regium diadema capiti ſuo impoſuit (9.) ac dixit: ſufficit mihi corona regia; (10.) is ipſe, cùm in regio ſederet throno, in crudelitatem verſus matrem ſuam ac fratres catenis conſtrinxit, (11,) æmulatione quippe regni agitatus

(4.) Idem & Joſephus Antiqu lib. 13. cap. 18. in ſin. ſcribit, cui etiam *Joſippi* Epitom. pag 50. & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 1. conſentiunt, quamvis idem Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. c. 3. ſcribat, *Johannem* Hyrcanum 33. annis regno præfuiſſe, niſi fortè deſcribentium vel typothetarum error ibidem intervenit.

(5.) Id eſt, in Hiſtoriis ſive annalibus Romanis, vid. Joſeph. dict. l. 13. c. 18.

(6 Quod ſcil. ille de Alexandro ſucceſſore, per ſomnium revelato, acceperat, vid. *Joſeph.* eod. lib. 13. cap. 20. confer. & infr. h. lib. 4. cap. 9. num. 11.

(7.) Vid. Joſeph. dict. lib. 13. c. 19. princ. it. de Bell. Jud lib. 1. cap. 3. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c.12. ut & Joſippi Epitom. pag. 51.

(8.) Ariſtobulus anno 481. & tribus menſibus, poſtquam populus *Judaicus* ex captivitate Babylonica reverſus eſt, primus regium diadema ſibi impoſuit, prout Munſterus hic notavit; vid. tamen num. ſeq. 9.

(9.) Poſt 575. annos triumque curricula menſium, ex quo de Babylone remeans Iſraël ſervitio exutus in ſuam terram ſeſe receperat, ita ſcribit Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. cap. 2. à quo tamen, quoad numerum annorum, paululum diſcrepat Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. c. 3. confer. & num. antec. 8.

(10.) Hegeſippus dict. lib. 1. cap. 2. ſcribit, quod Ariſtobulus principatum Sacerdotii ad regni potentiam verterit ac diadema primus imponere ſibi uſurpaverit.

(11.) Idem etiam Joſephus Antiqu. lib. 13. c. 19. ut & lib. 1. de Bell Jud. cap. 3. atque Egeſippus de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 2. referunt.

כשבתו על כסא מלכותו ויתעורר באכזריות ויאסור את אמו ואת אחיו בנחשתים כי היה מקנא עליהם על דבר המלוכה לאמר אולי יבגדו בי· ויאהב את אנטיגנוס אחיו הקטן לבדו וילבש אותו ארגמן ויכבדהו כבוד גדול· וישלחהו שר צבא על גדודיו ועל כל צבא גבוריו להלחם על כל גוי אשר פשע בו וילך אנטיגנוס על כל אשר מרדו והרימו יד במלך אריסטובלוס וילח׳ עמהם ויכה מהם פגרים כתים וישפך דם נפשות מהם לאין מספר וישב ויסב פניו לבא ירושלימה בגבורה· והמלך אריסטובלוס חלה את חליו אשר ימות בו ויכבד עליו החולי מאד וישמע אנטיגנוס בדרך כי אחיו המלך חולה וכי החליו כבד עליו וירע לו מאד וימהר ויבא אל ירושלם· ויהי כאשר בא הבחור אל העיר לא הלך אל בית המלך וילך אל היכל יי׳ להתפלל על ישועת אחיו ורפואתו כי קצרה נפשו בעמל אחיו· ויהי היום ההוא חג הסוכות הוא היום אשר הוא חק ליהודים לקבלו בכבוד ולהללו בד׳ מיני עצים בהלל ותודה וקרבן· ושם היה המון רב מהמון ישראל ויעבור אנטיגנוס עם גדודיו בחצר ההיכל בתוך המון העם והוא חגור כלי קרב ומלובש שריון כסף מוזהב

tus eò furoris progreſſus eſt, dum metuit, ne fortè rebellionem contrà ſe excitarent: Antigonum tamen fratrem, natu minorem, ſolùm dilexit eumque purpureâ veſte ornavit magnoque honore affecit, eundem quoque ducem copiis ſuis totique militum ſuorum exercitui præfecit, (12.) ut bellum adverſùs omnes gentes, quæ à ſe defecerant, gereret. Antigonus igitur cunctos, qui contrà regem, Ariſtobulum, arma ſumpſerant, bello aggreſſus proſtravit eosque trucidavit, multoque ſangvine effuſo & ferè innumeris interemptis Hieroſolymam repetere, rebus fortiter geſtis, ſecum conſtituit: rex autem Ariſtobulus tunc temporis morbo, quo etiam deceſſit, graviter decumbebat, (13.) isque indies magis magisque ingraveſcebat; Antigonus autem, cùm in itinere fama ad ipſum eſſet perlata, regem, fratrem ſuum, morbô laborare eumque quotidiè augeri, admodùm indoluit feſtinansque ad urbem Hieroſolymam venit, quam cùm intrâſſet juvenis, non ſtatim ad regiam perrexit, ſed Templum Domini ingreſſus (14.) pro ſalute fratris ſui, ut convaleſceret, oravit, quia ipſius animus ob fratris morbum valdè affligebatur: eodem die feſtum erat tabernaculorum, (15.) quod Judæi ſolenniter celebrare ac quatuor arborum ſpeciebus (16.) honorare idque laudibus & gratiarum actionibus ſacrificiorumque oblationibus tranſigere ſolebant, ad iſtud ingens multitudo populi Iſraëlitici confluxerat. Antigonus igitur armis ſuccinctus & argenteâ loricâ, quæ aurô variata erat, indutus cùm per illam hominum turbam in atrio Templi militibus ſuis ſtipatus tranſiiſſet, ob majeſtatem oris corporisque pulchritudinem univerſo populo admirationi fuit; aderat autem

tem

(12.) Contentit Joſippi Epitome pag. 51.
(13.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 13. c. 19. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 3. atque Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 2. confer. & Joſippi Epitom. dict. pag. 51. & ſeq.
(14.) Vid. Joſeph. eod. lib. 13. cap. 19. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 3. atque Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 5. & 6. it. Joſippi Epitom. pag. 52.
(15.) Idem refert Egeſippus dict. l. 1. c. 5.
(16.) Vid. ſupr. h. lib. 4. c. 3. num. 11. & infr. c. 11. n. 11. ibique not.

מזהב ויתמיהו כל העם על מראהו ועל
יפיו · ושם היה איש אחד ושמו יהודה
החכם והוא מן החשובי׳ שבחסידי׳
וישא את עיניו וירא את אנטיגנו׳ עובר
בחצר ההיכל ויאמר לתלמידיו וגם
לאנשים אחרים מהמון ישראל מי יתן
מותי היום הזה טרם אשר אראה במו׳
הבחו׳ הזה אנטיגנוס כי הנני רואה
בחכמתי אשר ימות היום אנטיגנוס
במגדל הנקרא סיטטון · ויאמרו לו
תלמידיו גם מהמון העם אנשים רבי׳
רבינו הלא כזב יצא מפיך בזה כי הנה
מגדל סיטט״רון אש׳ דברת רחוק
מירושלם דרך ת״ק ריס׳ וכבר עבר חצי
היום ואיך יהיה זה · ויען ויאמ׳ להם
מי יתן בני והי׳ כזב ויהי כדברו החכם
כן ויפול לארץ וידום כישן וכיעף וכיגע
מרוב הדאגה אשר היתה בלבו ·

tem ibidem vir quidam, Jehuda, ſapiens dictus, ex Haſidæis, (17.) vir magnæ exiſtimationis, is cùm Antigonum in atrio Templi tranſeuntem conſpexiſſet, ad diſcipulos ſuos aliosque è turba populi Iſraëlitici converſus dixit: utinam me mori hodiè contingat, antequàm mortem juvenis illius, Antigoni, videam! nam prudentiâ meâ hodiè Antigonum in turri, quæ Stratonis (18.) dicitur, moriturum conſpicio: diſcipuli autem ejus multique ex populi turba eidem dixerunt: certè mendacium hac in re dicis, Doctor noſter, nam Stratonis turris, de qua dixiſti, quingentorum (19.) ſtadiorum (20.) iter ab Hieroſolyma diſtat & jam meridies præteriit, quomodo igitur id fieri poterit? at ille reſpondens: utinam, ait, mendacium dicerem, ô filii mei! hæc cùm dixiſſet, ſapiens ille in terram procidit & veluti ſomno oppreſſus ac feſſus multaque ſolicitudine, quam corde gerebat, defatigatus jacuit.

(17.) Joſephus Antiq. lib. 13. cap. 19. Ἐσσηνὸν τὸ γένος, i. e. genere Eſſenum vocat, vid. Id. lib. 1. de Bello Jud. cap. 3. & Egeſippus de Excid. Hieroſ. lib. 1. cap. 6. & 7. Eſſeos autem, id eſt, operarios, dictos à verbo עשה plerique exiſtimant, quanquam Euſebius eos Θεωρητικοὺς, i. e. ſpeculativos, videatur appellâſſe & tunc à חזה quod eſt: conſiderare ac ſpeculari originem nominis deduxiſſe exiſtimandus ſit, vid. Cornel. Gualther. in not. ad Egeſipp. lib. 1. cap. 6. ubi pluribus refert, quales fuerint Eſſei, confer. cap. præced. 6. num. 18. & infr. lib. 5. c. 24. n. 22. ibique not.

(18.) Hebr. סתרטון, ſic Munſteri codex quem hic ſecutus ſum, in aliis corruptè legitur פיתטרון, confer. Joſeph. Antiqu. lib. 13. cap. 19. hæc Stratonis turris poſtea Cæſarea, maritima ſcil. dicta fuit, prout & Munſterus hic notavit, olim Accaron appellata eſt, vid. infr. cap. 8. num. 6. & Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 57. confer. & S. Hieron. ad Euſtochium virginem, Epitaph. Paulæ matris Tom. 1. fol. m. 171. & ſequ. ubi Eraſmus notavit, Plinium indicare, quòd olim dicta ſit Apollonia deinde ab Herode rege condita Cæſarea nominata ſit, poſtremò eadem colonia prima Flavia ab imperatore Veſpaſiano deducta fuerit, vid. & infr. l. 5. c. 24. n. 3. ibique not.

(19.) Sexcentorum ſtadiorum meminit Joſephus Antiqu. lib. 13. c. 19. ubi ſcribit, τὸ χωρίον ἀπέχειν χʹ σταδίους, idem de Bell. Jud. lib. 1. cap. 3. ſcribit, cui & Egeſippus de Excid. Hieroſol. lib. 1. cap. 7. conſentit, confer. cap. ſequ. 8. num. 7.

(20.) De voce ריס ſuprà l. 3 c. 17. num. 15. & c. 18. n. 13. quædam dicta ſunt.

CAP.

CAP. VIII.

ויהי אחרי כן הלכו בני בליעל ויגידו
למלך לאמר הנה אנטיגנוס אחיך בא
להרגך והוא עומד בחצר ההיכל חגור
כלי קרב ועדיו עדי מלחמה גם הוא
ערוך עם הגדוד ובלבו לנפול עליך
פתאום ולאסוף אותך ואת כל ביתך
בחרב · ויחרד המלך וישם שומרים
בשערים וברחובות ובכל המצרים אשר
ילכו מהם אל בית המלך ויצו את
השומרים לאמר כל איש אשר ימלאהו
לבו לבוא אלי והוא חגור בלי קרב אל
תשאלוהו ואל תענו אותו דבר כי אם
שלפו חרבכם והרגוהו כרגע · ויתר העם
אשר אין עליהם כלי מלחמה אל תהרגום
רק מנעו אותם מלבוא אלי קרב אשר
אני חולה זולתי אנטיגנוס אחי הוא
לבדו יבא אלי ואשאלהו ואחקרהו על
השמועה אשר שמעתי אם אמת הוא אם
שקר כה צוה המלך אל השומרים בעת
ההיא והשומרים היו כלם גבורים מלומדי
מלחמה ונאמני המלך · ויהי אחרי כן
וישלח המלך לקרוא לאחיו לאנטיגנוס
ולדבר אליו לאמר השלך השריון מעליך
והסר כלי מלחמותיך מעליך ומהר בא אלי
רגע תעמוד · והמלכה אשת אריסטובלוס
היא ויועצית הרשעים אשר היו
לה הפכו את מאמר המלך לאכזריות
על

POſteà improbi quidam (1.) regi nunciârunt: ecce Antigonus, frater tuus, venit, ut te interficiat, nam in atrio Templi armis ſuccinctus & ornamentis bellicis indutus ſtat militibus circumdatus eô animô, ut in te ſubitò irruat ac te ſimùl cum univerſa domo tua ferrô interimat: his dictis rex valdè conterritus (2.) cuſtodes in portis, plateis omnibusque vicis, per quos aditus ad regiam patebat, conſtituit iisque præcepit: quicunque armatus ad me ire auſus fuerit, eum ſtatim ſine ulla interrogatione, nec exſpectato reſponſô, ſtrictis gladiis interficite: reliquam autem multitudinem, quæ nullis armis inſtructa fuerit, haud occidite; ſed eandem ſaltim cohibite, ne ad me ægrotum accedat, excepto Antigono, fratre meo, is ſolus ad me veniat, ut illum interrogem ac de rumore, quem audivi, an verus ſit nec ne, inquiram: rex igitur, cùm mandatum iſtud cuſtodibus ſuis, qui omnes ſtrenui ac robuſti fidoque ergà regem animo erant, dediſſet, fratrem ſuum, Antigonum, vocari eiq; ſuo nomine dici juſſit: exue loricam, quâ indutus es, & arma tua depone, ac citò ſine ulla mora, ad me veni: Regina autem, Ariſtobuli uxor, atque improbi ejusdem conſiliarii præceptum regis adverſùs Antigonum ipſumque regem in crudelitatem verterunt, nam regina nuntium regis ad ſe vocatum ita compellavit: cùm ad Antigonum, regis fratrem, perveneris, dic ei: rex, frater tuus, audivit, te ornamentis bellicis indutum armisque, prælio aptis, cinctum eſſe ac te propter ornatus tui decorem ab hominibus admiratione & gaudiô excipi, quapropter rex te ornamentis hiſce bellicis indutum videre geſtit

(3.)

(1.) Nimirum aſſeclæ reginæ, Ariſtobuli uxoris, qui una cum illa inſidias ſtruebant Antigono. vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 19. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 3. confer. & Joſippi Epitom. p. 52.

(2.) Infirmitas enim metum addiderat, inquit Egeſippus de Bell. Jud. l. 1. c. 6.

Digitized by Google

על אנטיגנוס ועל המלך· והקרא
המלכה את שליח המלך ותאמ׳ לו
בלכתך אל אנטיגנוס אחי המלך דבר
אליו לאמ׳ אחיך המלך שמע כי לבשת
עדיי מלחמה וחגרת כלי קרב והאנשים
שמחים ותמהים בך וביופי העדיים אשר
עליך ויתאו אחיך המלך לראותך בעדיי
המלחמה אשר עליך ויצו אשר לא תבא
אליו כי אם תגור בכלי קרב ומלובש
בעדי מלחמה וילך. השליח וידבר אל
אנטיגנוס בכל אשר צותה אליו המלכה
אשת אריסטובלו׳ ויאמן הבחור בדברי
השליח וילך בטח כי בטח באהב׳ אחיו
המלך· ויהי בלכתו בדרכי המצרים
אשר בם הולכים אל בית המלך והוא
ממהר לבוא אליו כי היה דבר המלך
נחוץ על פי מאמר השליח והוא לבוש
בעדיי מלחמה וחגור בכלי קרב והגיע
באחד מהמצרים והם מגדל אחד ושמו
סיתטרון כשם המגדל הרחוק מירושלם
דרך

(3.) ac præcepit, ut ad ſe non niſi armis inſtructus & ornatu militari indutus accedas: nuncius igitur abiens Antigono omnia, quæ ei regina, Ariſtobuli uxor, præceperat, dixit, qui, dum nuncii verbis fidem habuit, ſecurè inceſſit, nimirùm amore regis, fratris ſui, confiſus; ſed poſtquàm per vias anguſtas, (4.) quæ ad regiam ducebant, ivit & gradum acceleravit, ut eò citius ad regem veniret, (nam urgens mandatum rex nuncio dederat) ornatum gerens militarem armisque bellicis inſtructus, ecce in vico quodam anguſto (5.) turris erat, quæ Straton (6.) vocabatur, eodem nomine, quô turris illa, quæ quingentorum ſtadiorum (7.) itinere ab urbe Hieroſolyma diſtabat; conjuncta autem erat turris illa Palatio regio; (8.) dum igitur Antigonus turris illius vicum tranſibat, cuſtodes regis eundem ex improviſo adorti interfecerunt ac pulchri illius & innocentis juvenis, qui nihil peccaverat, nec quidquam iniqui commiſerat, ſangvinem effuderunt (9.) inſontemque ac juſtum juxtà turrim illam trucidârunt, prout ſapiens ille Jehudas, unus ex Haſidæis, jam anteà diſcipulis ſuis prædixerat. Ariſtobulus autem rex, cùm ei fratris mors nunciata eſſet, commiſeratione tactus omnia ploratu maximo (10.) & acer-

(3.) Idem refert, Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 6.

(4.) Egeſippus dict. lib. 1. cap. 6. ſcribit, quòd Ariſtobulus ſtipatores ſuos cum armis juſſerit in hypogeo (loco ſubterraneo) locari obſcuro, qui advenientem Antigonum dolo necarent, confer. num ſequ. 5.

(5.) Hebr. מצרים hic anguſti ſunt tranſitus, Joſephus lib. 13. cap. 19. expoſuit locum tenebroſum, patebat enim iter anguſtum & tenebroſum per turrim Stratonis, ubi inſidiæ latitabant, prout Munſterus hic notavit, confer. Egeſipp. dict. lib. 1. cap. 7. & num. præced. 4. ibique not.

(6.) Vid. cap. antec. 7. n. 18. & Joſeph. dict. lib. 13. cap. 19. ac Joſippi Epitom. p. 52.

(7.) Confer. quæ cap. antec. 7. num. 19. annotata ſunt.

(8.) Cui nomen primo Baris, poſtea Antonia fuit, videlicet ab Antonio, triumviro, donata appellatione cum urbis dignitate, prout ſcribit Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. cap. 6. & c. 13. vid. & infr. h. lib. 4 cap. 35. n. 15. confer. & autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire Critiq. des dogmes & des cultes &c. part. 2. cap. 6. pag. 218. edit. Amſtelod.

(9.) In Joſippi Epitome pag. 52. dicitur, quòd regina, Ariſtobuli uxor, Antigonum citra conſilium regis occidi juſſerit.

(10.) Erat in oculis parricidium, perturbatio in animo, non ſomnus oculis, non quies animo dabatur, ſerpebat cœco vulnus dolore, coquebantur ægra præcordia ac duræ ſolicitudines ſauciabant, invalidos artus & crebro gemitu pulſabant

והיך ח״ק ויום המגדל ההוא היה דבוק
עם היכל המלך· ויהי כעבור אנטיגנוס
בדרך המגדל ההוא ויחלגו עליו שומרי
המלך הגבורים ויכוהו וישפכו דמי
הבחור הצעיר הנקי אשר לא חטא ולא
פשע ויהרגו נקי וצדיק במגדל ההוא
כוסי׳ דבר לתלמידיו החכם יהודה
החסיד מן החסידים· ויהי אחרי כן
ויגד למלך אריסטובלוס כי נהרג אחיו
ויכמרו רחמיו על אחיו ויזעק זעקה
גדולה ומרה עד מאד ויך את החזה
בשני אגרופיו וישלך את עצמו לארץ
ותשבר את הריאה אשר בקרבו ויפתחו
את מקורי הדם אשר בחזהו ויקיא
המלך הדם מפיו· ויהי בהקיאו את
הדם מיום ליום אל אגן הזהב ויתן יום
אחד לנער מנעריו את האגן עם הדם
להביאו אל׳ הרופא המלך לראות מה
עניינו וישא הנער את הכלי עם הדם
להביאו אל הרופא ויעבור במקום אשר
נהרג אחי המלך והנה עוד בו נחלי דמו
אשר נשפך על רצפת השיש אשר שם
וכל הרצפה צבועה מהדם ההוא ויחלקו
רגלי הנער וידחו וימעד הנער על השיש
אשר ברצפה ההיא ויפל ויהפך האגן אשר
בידו

& acerbiſſimo complevit (11.) atque pectus utraque manu percutiens ſemet in terram projecit, quô factum eſt, ut ipſius præcordia frangerentur ruptisque ſangvinis venis, pectori infixis, ſangvis ore exſpueretur, quem cùm sex quotidiè in craterem aureum evomeret, accidit, ut die quodam pateram iſtam, ſangvine oppletam traderet puero ſuo, (12.) quò illam ad medicum deferret, (13.) ut is diſpiceret, quid facto ſit opus: hunc itaque craterem cùm puer ille ſuſtuliſſet, ut medico oſtenderet, ac fortè per locum illum, ubi regis frater interfectus erat, (cujus pavimentum marmoreum interempti cruore adhuc totum conſperſum erat) tranſiiſſet, ipſe pedibus nutans lubricitate loci in pavimentum illud marmoreum procidit ac craterem, quem manibus portabat, ſubvertit regisque ſangvinem ſuper fratris ipſius interfecti ſangvinem effudit (14.) atque ita Antigoni ſangvinem cum regio miſcuit, (15.) id, quod cùm regii ſatellites, qui ibidem erant, vidiſſent, puerum clamore objurgârunt, dicentes: ô improbe, cur ſangvinem regis ſuper ſangvinem fratris ejus interempti effundis? puer autem reſpondens: non ſpontè ait, iſtud

ſabant alta nimis ſuſpiria, ſic bene Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 7. in fin.

(11.) Vid. Joſippi Epitom. dict. pag. 51. & Egeſippus de Bell. Jud. loc. alleg.

(12.) Egeſippus dict. lib. 1. cap. 8. nominat puerum aulicum, qui regiis uſibus præbuit miniſterium, Gall. page de la Cour Royale.

(13.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. cap. 19. & l. 1. de Bell. Jud. c. 3. ac Egeſipp. de Excid. Hieroſol. l. 1. c. 8.

(14.) Idem refert Joſephus Antiqu. lib. 13. c. 19. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 3. ut & Egeſippus de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 8.

(15.) Suprà rorantes adhùc fraterni ſanguinis maculas percuſſoris ſanguinem effudit, uti ſcribit Egeſippus loc. alleg.

בידו וישפך דם המל׳ על דם אחיו ההרוג ויתערב דם אנטיגנוס בדם המלך ויצעקו גבורי המלך אשר שם על הנער ויריבו עמו ויאמרו לאמ׳ הוי רשע מה זאת עשית לשפוך דם המלך על דם אחיו הנהרג ויען הנער ויאמר לא מרצוני עשיתי זה כי אם נדחפו רגלי ותמעדו על אבני השיש אש׳ ברצפה ולכן נהפך האגן בידי ונשפך הדם כאשר ראיתם·

iſtud feci, ſed pedibus vacillans in pavimen-mentum, marmoreis lapidibus ſtratum, prolapſus ſum, ac propterea crater, quem manibus geſtavi, everſus & ſangvis, prout vidiſtis, effuſus eſt.

CAP. IX.

וישמע אריסטובלוס את קול צעקת המריבים עם הנער וישאל ויאמר מה קול הצעקה הזאת ומה קול ההתוכחות והמריבות אשר אנכי שומע· והחרישו גבוריו ושריו וסריסיו העומדים לפניו לשרתו ולא ענוהו דבר· וכאשר החרישו ולא ענוהו והמלך קצף עליהם ויאמר אליהם בחזקה הגידו לי מה קול הצעקה הזאת ומה קול המריבה אשר שמעתי אם לא תגידו האמת דעו כי מות תמותו ויענו ויגידו למלך את אשר עשה הנער אשר שפך את דמו על דם אחיו ויריבו הגבורים השומרים את משמרת בית המלך עמו· ויאנח המלך ויצעק ויאמר ברוך ה׳ השופט צדק והדיין באמת וברוך נוקם נקמת הדם הנקי אשר סבב ונשפך דם רשע כמוני על דם אחי

ARiſtobulus autem, cùm clamorem ſatellitum, puerum objurgantium, audiſſet, interrogavit: ecquid clamor iſte, expoſtulationes ac jurgia, quæ ego audio, ſibi volunt? ad hanc interrogationem cùm ſatellites ejus ac principes & eunuchi, qui coràm ipſo miniſtrandi cauſa ſtabant, tacuiſſent, nec quidquam reſpondiſſent, rex irâ commotus & vehementer inſtans: indicate mihi, ait, quidnam clamor iſte & objurgatio, quam audivi, ſibi velint, ſi enim mihi verum haud dixeritis, ſciatis, quòd morte mulctandi ſitis: tunc illi factum pueri, quomodo is ſangvinem regis ſuper ſanguinem fratris ejus effuderit ac propterea illum milites, regiæ domus cuſtodes objurgârint, regi indicârunt; ad quæ rex ingemiſcens exclamavit: benedictus ſit Dominus, juſtus verusque judex, benedictus ſit ille, qui ſangvinem innocentem ultus eſt ac ſangvinem impii ſuper ſangvinem fratris mei juſti ac ſine cauſa interempti, effundi curavit; dein rex ad ſeipſum corpusque ſuum converſus: quousque, inquit, ô improbum corpus (1.) animam meam

(1.) Eadem penè verba refert etiam Joſephus Antiqu. lib. 13. c. 19. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 3. atque Egeſippus de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 8.

אחי הצדיק אשר נהרג חנם · ויאמר
המלך אל גשמו ואל גופו עד מתי גוף
רשע תעצור נפשי בקרבך ולא תניחנה
לצאת ממך וללכת להשפט עם נפש
הצדיק אחי · אמנם אתה משליך את
דמי יום יום הארץ והשפכתו כדם זבח
ותתנהו ללחוך אותו השדים אשר הם
הדיחוני לעשות במעשה ואשר קמתי
להאמין הדברים אשר שמעתי מבני
הבליעל ולסבוב להרוג את אחי · ויהי
כדברו כדברים האלה ותצא נפשו וימת
ויאסף אל עמיו והימים אשר מלך
אריסתובלוס שנה אחת תמימה ויבכו
אותו כל ישראל ויהודה מאד כי אהבוהו
היהודים כי היה רחב ידים ואיש נוצח
כי נצח את הגוי הגדול דנקרא איטוריאוס
וימל את בשר ערלתם ויכניעם תחת
יד יהודה · ויקראו היונים לאריסתובלוס
קפאלי לאמר ראש כי היה נכבד ואהוב
ליונים · ויתר דבריו וגבורותיו הלא הם
כתובים על ספר יוסיפון בן גוריון הכהן
ועל ספר מלכי הרומיים ועל ספר
סטרבון

am intra te contines nec eam egredi & in judicium cum anima fratris mei juſti venire permittis? certè tu (2.) ſangvinem meum quotidiè ejicis, eumque non ſecus, ac victimæ ſangvinem, effundis, quò dæmones illum delingant, qui me impulerunt, ut facinus iſtud perpetrarem, atque improborum dictis crederem fratrisque mei interficiendi conſilium inirem: quùm hæc dixiſſet rex, animam efflavit fatoq; functus ad populum ſuum collectus eſt, cùm annum integrum (3.) regnâſſet: univerſus autem populus Iſraëliticus ac Judaicus eundem deflevit, quia ob beneficentiam (4.) proſperumque in bellis ſucceſſum amavit Ariſtobulum, nam Ituræos, (5.) gentem prævalidam, devicerat atque illorum præputium circumciderat eosque Judaicæ ditioni ſubjecerat; Græci autem illum nominarunt Cephalim, (6.) quæ vox caput ſignificat, quia eximio in honore atque exiſtimatione apud Græcos fuit; cœtera verò præclarè ac fortiter ab illo geſta, in Joſephi, Gorionis filii, Sacerdotis, libro, ut & in regum Romanorum libro atque in Strabonis Cappadocis, (7.) ac Thimagenis (8.) Hieroſolymitani, libris ſcripta, reperies. Ariſtobulo mortuo Alexander, (9.) frater ejus, in regno ſucceſſit, quia milites Judæi eundem exſolverant vinculis, quibus à rege Ariſtobulo, ipſius fratre, ob regni æmulationem

(2.) Corpus ſcil. meum, nam de illo loquitur hic rex.

(3.) Confer. Joſeph. dict. lib. 13. cap. 19. & l. 1. de Bell. Jud. c. 3. atque Egeſipp. loco alleg. in Joſippi Epitome pag. 53. refertur, quod Ariſtobulus duobus annis regno præfuerit, ubi forſitan annus ſecundus cœptus pro completo accipitur.

(4.) Seu liberalitatem, ita hic interpretor Hebr. רחב ידים i. e. amplus manibus, ſic & Joſephus Antiq. dict. lib 13. cap. 19. Ariſtobulum ſcribit patriam ſuam multis beneficiis auxiſſe, poſſes etiam verba illa de Ariſtobuli potentia, quâ regnum dilatavit, exponere.

5.) Vid. Joſeph. loc. alleg.

(6.) Hebr. קפאלי, ſic in noſtro codice; in Munſteriano legitur: פילאיליני i. e. φιλίλλην ſeu Græcorum amator, cui & Joſephus dict. lib. 13. cap. 19. conſentit; hoc autem nomen ſuſpicionem facit, Ariſtobulum Græcorum potius, quàm Judæorum moribus vixiſſe & Judaica religione non ex vera cordis pietate, ſed ad populum in officio continendum uſum eſſe.

(7.) Vid. Ioſeph. eod. lib. 13. cap. 19. in fin.

(8.) Confer. quæ ſuprà lib. 1. c. 21. n. 40. de iſto ſcriptore annotata ſunt.

(9.) Vid. Ioſeph. dict. l. 13. c. 20. & Egeſipp. de Bell. Iud. l. 1. cap. 9.

Digitized by Google

מתורגם הנפתחי ועל ספר הימים
הירושלמי וימלוך אלכסנדר אחיו תחתיו
כי התירוהו גבורי יהודה מהמאסר אשר
אסרו המלך אריסתובלוס אחיו כי קנא
עליו על הממלכה הוא אלכסנדר אשר
שנאו אביו הורקנוס ולא רצה להמליכו
ברצונו אבל מרה את פי יי׳ וימלוך
אלכסנדר כאשר דבר האלהים בחלום
הלילה להורקנוס אביו וישב על כסא
המלכות׃ בימי ההם כשבת המלך
אלכסנדר על כסא מלכותו ויצא צבא
על תלמידה היא עכו כי פשעו אנשי
תלמידה ביהודה בימים ההם ואז פשעה
גם עזה ביהודה׃ וילך אלכסנדר המלך
אל תלמידה למלחמה ויצר עליה וישלחו
אנשי העיר אל לטירו בן קליאופטרה
ללכת למצרים לאמר עלה והושיענו
מיד אלכסנדר מלך יהודה הנלחם עלינו
ונהיה עבדיך׃ וימאן לטירו לבא לעזרת׳
כי ירא להלחם עם היהודים כי זכר את
המכה אשר הכהו הורקנוס מלך יהודה
במלחמה בלכתו לעזרת הכותיים אשר
בשומרון ועל כן הרך לבבו לבא לעזרתם
ולא

nem conſtrictus erat; is ipſe fuit Alexander, (10.) quem pater ejus, Hyrcanus, odio habuit, quemque ille, verbum Domini transgreſſus, (11.) noluit regno potiri; ſed Alexander tamen regnum, prout Dominus noctu per ſomnium (12.) Hyrcano dixerat, adeptus eſt & in regio conſedit throno. Iisdem diebus Alexander, cùm regni ſolium occupâſſet, expeditionem contrà Ptolemaidem, (13.) quæ quondam Acco (14.) nominata fuit, ſuſcepit, nam urbis illius incolæ à Judæis tunc temporis defecerant, eodem tempore etiam Gaza (15.) Judæorum jugum excuſſerat: Alexander itaque rex expeditione adverſùs Ptolemaidem ſuſcepta, urbem illam obſedit; incolæ autem urbis ad Lathyrum, (16.) Cleopatræ filium, legatos in Ægyptum miſerunt, qui dicerent: aſcende ac libera nos è manu Alexandri, Judæorum regis, qui nos oppugnat, tibique ſerviemus; aſt Lathyrus, metuens bellum Judaicum, eisdem ſuppetias ferre noluit, nam memor cladis, quam ei Hyrcanus, Judæorum rex, commiſſô præliô intulerat, quando ipſe (17.) Cuthæis, qui Samariæ erant, auxilio venerat, præ timore eisdem ſubſidio ire recuſavit; Ptolemaidis verò incolæ rurſus miſerunt, qui ei dicerent: ne metue, quò minus ſervis tuis auxilium feras, ſed feſtinans veni teque nobis ſocium adjunge, id ſi feceris, alios quoque reges nobis adjutores parabimus, nempe Zoilum,

(10.) Alias Jannæus dictus, vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. c, 20. & Joſippi Epitom. p. 53.

(11.) Confer. quæ ſuprà h. lib. 4. c. 7. n. 6. annotata ſunt.

(12.) Vid. Joſeph. dict. lib. 13. c. 20. & ſuprà h. lib. 4. c. 7. n. 3.

(13.) Hebr. תלמידה, ſic enim hic legendum pro תלמירה, nempe Daleth pro Reſch, nam Ptolemæus Judæis nominatur תלמי, vid. ſupr. lib. 3. c. 2. n. 1.

(14.) Vid. Judic. c. 1. v. 31. confer. etiam, quæ ſupr. lib. 3. cap. 17. n. 11. & infrà h. lib. 4. cap. 15. num. 7. ac lib. 5. c. 10. n. 2. it. lib. 6. c. 23. num. 10. annotata ſunt.

(15.) Confer. Joſeph. dict. l. 13. c. 20. & Joſippi Epitom. p. 53.

(16.) Seu Lathurum, id enim Ptolemæi fuit cognomen, prout ſuprà h. lib. 4. cap. 5. num. 11. dictum eſt, confer. etiam Joſeph. eod. lib. 13. c. 20. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 3. it. Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 9.

(17.) Lathyrus ſeu Lathurus, de quo paulo antè dictum eſt.

ולא אבה לבא אליהם וישלחו עוד
אנשי תלמידה ויאמרו אליו אל ירך
לבבך לבא להושיע את עבדיך אתנם
מהר ובא וילך עמנו ונוסף עוד לעזרתנו
מלכים אחרים ויאולוס מלך צידון ומלכי
אחרים יעזרונו · ויהי בשמוע למירו את
הדברים האלה ומי הבטיחו אותו זקני
תלמידה להיות עבדיו ויבא באניה וילך
אליהם · ויהי כל חילו שלשים אלף
איש מלחמה ויחדל אלכסנדר מעל
תלמידה ויבא אל תלמידה ולא קבלוהו
כי בא שם איש חכם ושמו דימריאוס
וידבר באזני זקני תלמידה לאמר הלא
טוב לכם לישא על אלכסנדר אשר הוא
יהודי מלוכה עליכם איש נכרי · ובדברו
עמהם כדברים האלה פשעו בלמירו ולא
קבלוהו ויאמרו לקבל את אלכסנדר
עליהם לאדון ולמושל ולהיות לו מס
ויבהל מאד למירו וישלח אל ויאולוס
מלך צידון לאמר לכה ונתחברה יחד
ונלך למלחמה על אלכסנדר מלך יהודה
ולא אבה ויאולוס לערוך מלחמה נגד
אלכסנדר מלך יהודה וימאן לשמוע בקול
למירו · וישלח עוד למירו מלאכים אל
אלכסנדר לאמר המלך ויאולוס לא ידע
ברית ושלום יהיה ביני ובינך ואל תהי
ידך

lum, (18.) Sidoniorum regem, aliosque, que nobis auxilio venient, reges. Lathyrus itaque, cùm hæc audiſſet eique à Senioribus (19.) Ptolemaidis ſpes eſſet facta urbe potiundi, nave advectus ad eosdem ivit; exercitus autem ejus univerſus 30000. militibus conſtabat: (20.) quo cognitò Alexander obſidionem Ptolemaidis ſolvit; cùm verò (Lathyrus) ad urbem Ptolemaidem veniſſet, ab incolis haud receptus fuit, nam vir quidam prudens, nomine Dimerius, (21.) eò venit, qui Seniores Ptolemaidis ita allocutus eſt: nonne ſatius vobis erit, Alexandri Judæi, quàm hominis extranei imperio parere? cùm igitur vir ille hæc ad illos locutus eſſet, Lathyrus ab iisdem rejectus ac ſimùl decretum factum eſt, ut Alexandri imperium ſuſciperetur, eique tributum penderetur, qua re Lathyrus valdè perterritus ad Zoilum, Sidoniorum regem, legatos miſit, qui ſuo nomine dicerent: veni atque ſocietatem mecum ini, ut conjunctis armis Alexandrum, Judæorum regem, bello perſequamur: Zoilus autem arma adverſùs Alexandrum, Judæorum regem, capere detrectavit, Lathyroque morem gerere recuſavit. Lathyrus itaque legatos ad Alexandrum, clàm Zoilo, Sidoniorum rege, miſit, qui dicerent; age fœdus ineamus ac mutuam colamus pacem, nec Zoilo, Sidoniorum regi, hoſti meo, opem feras, hæc inter nos pax ſit & amicitia, Alexandro quoque, Judæorum regi quatuor millia talentorum auri (22.) muneris loco miſit; quapropter Alexander amici-

(18.) *Hebr.* זאילוס, *ſic codex Munſterianus, quem hic potius ſequi volui, quam noſtrum ubi corruptè legitur:* ויאולוס *apud Joſephum quoque Antiqu. dict. l. 13. c. 20. legitur Zoilus.*

(19.) Sive: Senatoribus, vel: Sapientibus, ſicuti hic in Hebræo habetur.

(20.) Conſentit Joſephus eod. lib. 13. c. 20.

(21.) Hebr. דימריאוס, ſic in noſtro codice, alii legunt: דימטריאוס i. e. Demetrius, Munſterianus codex habet דימריסוס ubi vertitur: Demereſus, apud Joſephum dict. lib. 13. c. 20. nominatur: Demænetus, juxta quem in Hebræo legendum erit דימניטוס Demænetus.

(22.) Joſephus Antiqu. l. 13. c. 20. ſcribit, Alexandrum Ptolemæo *τετρακόσια ἀργυρίου τάλαντα* i. e. quadringenta argenti talenta promiſiſſe.

יוך לעזרת ויאלוס מלך צידון אויבי והיה זרה שלום ואהבה בינינו וישלח לטירו אל אלסכנדר מלך יהודה למנחה ד׳ אלפים ככרי זהב׳ ויקבל אלסכנדר אהבת לטירו וילך על ויאלוס מלך צידון למלחמה וילחם עמו ויפל אלסכנדר פגרים רבים ממחנה ויאלוס וינס ויאלוס מפניו׳ ויקח אלסכנדר כל ארץ ויאלוס מידו ויושיבה ליהודה מושלים בה וישב ויבא אל ירושלם בגבורה ובנצחות•

micitiam Lathyri haud aſpernatus contrà Zoilum Sidoniorum regem, copias eduxit, ac prælium cum illo iniit multosque ex militibus ejus proſtravit ipſumque Zoilum in fugam vertit, atque omnem illius ditionem occupavit eamque Judaicæ provinciæ ſubjecit, poſteà Hieroſolymam reverſus eſt, fortitudinis ac victoriæ laude inſignis.

CAP. X.

ויהי אחרי הדברים האלה: וישלח אלסכנדר אל קליאופטרה אם לטירו מלאכים בסתר לאמר הנה לטירו בנך פשע בך והוא יושב נגדי אם טוב בעיניך לנקום נקמתך ממנו מהרי ובואי עם צבאך ואני אצא עם כל חילי ונלכדה כאשר תאוה נפשך וישמע לטירו את הדבר הזה ויקצוף מאד ויחר לו ויפשוט בחילו בגליל ביום השבת׳ וילכוד סנכהאן העיר אש׳ בגליל ויהו מספ׳ העם אשר היה בתוכה אשר נהג בשבי בעשרי׳ אלף נפש ומשם נסע וילך אל צפרי ואנשי צפרי סלו דבי׳ מחיל לטירו במקו׳

His rebus geſtis Alexander ad Cleopatram, Lathyri matrem, legatos ſecretò miſit, qui dicerent: ecce filius tuus, Lathyrus, à te defecit ipſeque mihi adverſatur, ſi itaque vindictam de illo ſumere animus tibi eſt, veni hùc quamprimùm cum copiis tuis, ego quoque cum univerſo exercitu meo tibi obviam progrediar, ut illum, prout tibi viſum fuerit, capiamus: Lathyrus autem, cùm hæc audiſſet, fervidâ commotus irâ cum exercitu ſuo in Galilæam ipſo Sabbathi die irrupit ac Sanchetan, (1.) urbem ibidem ſitam, cepit, ejusque populum, incolas nimirùm urbis, quorum numerus ad viginti millia (2.) aſcendebat, in captivitatem abduxit, inde caſtris motis Zephorim (3.) obſedit, ſed habitatores urbis multos ex Lathyri militibus eo in loco proſtraverunt, adeò, ut re infecta inde recedere coactus

(1.) Ita סנכהאן, quod nomen in noſtro codice hic habetur verto, Munſterus legit סכן ac tranſtulit: Sachan, Joſephus Antiq. lib. 13. cap. 20. nominat Alochiton, confer. Id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 3 ubi urbem illam vocat Ἀσωχὶν, confer n. 3. h. cap.

(2.) Περὶ μύρια i. e. circa decem mil'ia incolarum à Ptolemæo in captivitatem fuiſſe abducta ſcribit Joſephus citt. l. 13. c. 20. in fin.

(3.) Hebr. צפורים, ſic Munſterianus codex, in noſtro legitur צפרי, Sephoram vocat Joſephus loc. alleg. de hac urbe plura vide apud Joh. Lighifoot. in Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 82. vid. & infr. h. lib. 4. c. 24. num. 24. & lib. 6. cap. 5. num. 8.

במקו' ההוא ולא יכול עליהם ויסע
משם וילך לקראת אלסכנדר למלחמה׃
ויהי כשמוע אלסכנדר כי לטירו בא
אליו למלחמה ויאסוף את גבורי יהודה
נ' אלף ויבחר מהם ו' אלפים גבורי
במגיני נחשת איכאתונתא מכי' אחד
למאה ויצא המלך אלסכנדר ביום ההוא
מירושלם בגאוה וביד רמה ויפגע את
לטירו והוא על הירדן׃ ויאמר אלסכנדר
אל שרי גדודיו הנה תפול עליהם פתאום
והנהר הנה הוא יהיה לאחריהם ואם
ינוסו לפניהו הנה הנהר יסגור לפניהם
הדרך ולא תהיה להם תקומה וימותו
כלם כאיש אחד׃ ויבטח אלסכנדר
בגבורתו ולא בטח על יי אלהי אבותיו
ולא הזכיר שם אל שדי במלחמה׃
וירא לטירו ואנשיו מאד מפני אלסכנדר
וחילו ויהי אתו איש חכם יודע מלחמות
ואומן להלחם ושמו פילוסתופנוס ויהי
כבוא אלסכנדר עם מחנהו על לטירו
ועל מחנהו ויחלק את הגדודי' אשר
ללטירו ויתגר מלחמה ביהודי' פני'
ואחור וילחמו עמהם מבקר עד הצהרי'
וינצחו היהודים ויפלו המון רב ממחנה
לטירו ויכו את חצי מחנהו אשר היה
לפניהם

coactus fuerit, quapropter relicta urbe illa contrà Alexandrum profectus eſt, prælium cum illo inituꝛus; Alexander igitur, cùm id cognoviſſet, quinquaginta millia (4.) militum Judæorum congregavit, è quibus ſex millia (5.) fortiſſimorum elegit, qui æneis ſcutis utebantur, Hecatontamachi (6.) dicti, nimirùm unus contrà centum, Alexander itaque elato animo validaque manu Hieroſolymis egreſſus apud Jordanem (7.) Lathyro occurrit militumque ſuorum duces ita allocutus eſt: agite repentè in hoſtes irruamus, dum flumen à tergo habent, nam ſi hoſtes in fugam verſi fuerint, objectu fluvii via illis adimetur nec reſiſtere poterunt, atque ita omnes internecione peribunt. Alexander itaque, viribus ſuis confiſus, nullam in Domino, patrum ſuorum Deo, ſpem poſuit, nec ullam nominis Divini mentionem in prælio fecit; dum verò Lathyrus ejusque milites Alexandrum ejusque exercitum valdè timebant, vir quidam prudens ac belli peritus artisque militaris apprimè gnarus, nomine, Philoſtephanus, (8.) qui cum Lathyro erat, poſtquàm Alexandrum cum copiis ſuis adverſùs Lathyrum ejusque exercitum venire conſpexit, Lathyri copias diviſit, ita, ut à fronte & à tergo Judæos prælio laceſſerent, quapropter à matutino tempore ad meridiem usque pugnatum eſt, quo temporis ſpatio Judæi ſuperiores fuerunt multosque ex Lathyri militibus proſtraverunt, ac dimidiam quidem hoſtilis exercitûs partem, quæ ipſis à fronte erat, in fugam verte-

(4.) Conſentit Ioſephus Antiqu. lib. 13. cap. 20. in fin. ubi ſcribit, Alexandrum περὶ πέντε μυριάδας i. e. circa quinquaginta millia militum ſecum duxiſſe.

(5.) Ioſeph. dict. lib. 13. c. 21. princ. refert ὀκτακισχιλίους i. e. octo millia.

(6.) Hebr. איכאתונתאכי ſic Munſterianus codex, quem hîc potius ſequi volui, quam noſtrum, ubi corruptè legitur איכאתונתא מכי Munſteriano codici conſentit Ioſephus Antiqu. dict. lib. 13. cap. 21.

(7.) Ioſephus loc. alleg. ſcribit, Alexandrum περί τινα τόπον λεγόμενον Ἀσωφὼν i. e. circà locum quendam, qui Aſophon dictus, Ptolemæo occurriſſe.

(8.) Hebr. פילוסתופנוס, i. e. Philoſtophanus ſic in noſtro codice; Munſterianus habet: פילוסתפנוס, ubi vertitur: Philoſtephanus, ſic & Joſephus Antiq. lib. 13. cap. 21. nominat Φιλοστέφανον.

Digitized by Google

לפניהם ולא שתו לב לחצי אשר
מאחריהם אך פילוסתופנוס עם חצי
המחנה אשר חלק ולא נגשו אל
המלחמה עד הצהרים ויהי בצהרים ויגש
פילוסתופנוס עם מחנהו להלחם עם
היהודים ויבא על אלכסנדר ומחנהו
וימצאם עיפי' ויך בהם מכה רבה מאד
ויפלו ביום ההוא מן היהודי' ל' אלף
איש מלחמ' ארצה. כלם גבורים והנשארים
הרה נסו' וגם אלכסנדר מהמלחמה
וימלט אל ירושלם והיו מפלת היהודי'
ביום ההוא גדולה מאד עקב כי בטחו
על גבורתם בגאוה. וביד רמה ולא בטחו
ביי' אלהי אבותם' ויהי בערב ויבא
לטירו באחד מן הכפרים וימצא שם נשים
וילדים מהיהודים ויצו להרוג אותם ולקחת
מהנשים ומהילדי' לבשל אותם בקדירות
להפחיד את עם יהודי' למען יאמרו עליה'
כי בשר אדם יאכלו' בעת ההיא יצאת
המלכ' קליאופטרה ממצרים להלחם עם
לטירו בנה וישמע אלכסנדר את שמעת
ויצא לקראתה' ויתחברו שניהם על לטירו
למלחמה וישמע לטירו ויברח מפניהם
ויבא באניה וימלט אל אי ציפרוס
ויעזוב המון רב ממחנהו בשפת הי'
ויהרגום חנניה וחלקיה היהודי' שרי
קליאופטרה ותשב המלכה מצרימה.
והמלך

verterunt; ad alteram verò partem, quæ tergis ſuis imminebat, animum non adverterunt, Philoſtephanus enim cum dimidia copiarum, à ſe diviſarum, parte Judæos ponè ſecutus nullam ciebat pugnam, donec meridies advenit, tunc Philoſtephanus copias ſuas in aciem adverſùs Alexandrum ejusque milites eduxit, quos cùm labore feſſos deprehendiſſet, facili illos negotio ſuperavit atque maxima clade [illegible]cit, ac triginta millia (9.) Judæorum, qui omnes fortiſſimi erant milites, eo die proſtravit; reliqui verò in montem profugerunt: ipſe quoque Alexander è prælio Hieroſolymam evaſit; hæc ingens Judæorum ſtrages eo die idcircò evenit, quia viribus ſuis ac manu prævalida ſuperbè confiſi nullam in Domino, patrum ſuorum Deo, ſpem poſuerant; Lathyrus autem, cùm veſperi in vicum quendam veniſſet ibique mulieres ac pueros deprehendiſſet Judaicos, eosdem interfici ac nonnullos ex illis in aheno coqui juſſit, quò terrorem incuteret Judæis eosque in opinionem adduceret, ac ſi hoſtes ipſorum carne humana veſcerentur. (10.) Eodem tempore regina Cleopatra (11.) adverſùs Lathyrum, filium ſuum, Ægypto egreſſa eſt, ut cum eo prælium iniret, quô cognitô Alexander eidem obviam proceſſit atque ambo copiis junctis Lathyrum bellô perſecuti ſunt; qui, poſtquàm ea de re certior factus eſt, fugâ ſalutem quæſivit & in Cyprum, (12.) inſulam, nave advectus, pervenit, relictâ in litore maris ingenti militum ſuorum multitudine, quos cùm Hananias & Helkias, (13.) Judæi, Cleopatræ duces, deleviſſent, regina in Ægyptum reverſa eſt; Alexander autem cum omnibus copiis ſuis planitiem

(9.) Huic numero conſentit etiam Joſephus dict. lib. 13. cap. 21. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. l. 1. c. 9.

(10.) Nimirum ut *Judæi* exiſtimarent, hoſtes ſuos eſſe σαρκοφάγους, prout ſcribit *Joſephus* eod. lib. 13. c. 21.

(11.) Vid. Joſeph. lib. 13. c. 22. it. Egeſipp. de Bell. *Jud.* lib. 1. c. 9.

(12.) Vid. ſuprà h. lib. 4. c. 5. num. 18. it. Juſtin. Hiſtor. lib. 39. c. 4. *Joſephus* lib. 13. cap. 21. ſcribit, Ptolemæum Gazæ per hyemem ſubſtitiſſe, poſteà in Cyprum reverſum eſſe.

(13.) Idem ſcribit & Joſephus eod. lib. 13. c. 21. vid. ſuprà h. lib. 4. c. 5. n. 16.

Digitized by Google

והמלך אלסכנדר נסע עם כל מחנהו ויפשוט בארץ המישור אש׳ בארם ויצר על גררה אשר לארם ויצר עליה ו׳ חדשים וילכוד את גררה ואת בנותיה׃ ויסע משם וילך חמתה ויחן עליה׃ ויהי בחצי הלילה ההוא אשר לן המחנה שם ויצא [illegible]דרים וגדודיו מחמ׳ ויפלו במחנה היהודים כתאים וישליכו מהם ארצה עשרת אלפים גבורי׳ הרוגי׳ ויקומו היהודי׳ חרדים לאור הבק׳ וילחמו עם תדריאוס ויבריחוהו ויכו במחנהו מכה גדולה מאד וינס תדריאוס מפניה׳ וילכוד המלך אלסכנד׳ את חמת ואת בנותיה׃ ויסע משם וילך ויחן על רפים וילכדה ואת בנותיה ומשם נסעו ויחנו על אנטוכיה ויצר המלך עליה וילכדה ואת בנותיה וישב ויבא ירושלם׃

em Syriæ depopulatus Geraram, (14.) urbem ibidem ſitam, ſex menſibus (15.) obſedit eamque tandem una cum vicis illius in ſuam redegit poteſtatem; inde caſtris motis urbem Hamath (16.) obſidione cinxit. Theodorus verò media nocte cum militibus ſuis urbe egreſſus Judæorum caſtra, ibidem poſita, repentè adortus decem millia (17.) hoſtium proſtravit: ſed Judæi manè conſurgentes, quamvis pavidi, aciem adverſus Theodorum inſtruxerunt prælioque commiſſô eundem in fugam verterunt ac maximam exercitui ejus intulerunt cladem: Theodorô igitur in fugam verſo rex Alexander urbem Hamath unà cum illius vicis ſibi ſubjugavit, exinde profectus caſtra contrà urbem Raphiam (18.) poſuit eamque ſimul cum vicis ejus cepit, dehinc ulterius progreſſus Antiochiam (19.) obſedit, eamque oppugnavit, (20.) atque unà cum illius pagis in ſuam redegit poteſtatem, poſteà Hieroſolymam reverſus eſt.

CAP. XI.

ויהי לתקופת השנה ויצא המלך אלסכנדר מירושלם ויבא אל עזה ויחן על

Revoluto autem anno Alexander rex Hieroſolymis egreſſus Gazam pervenit, eamque caſtris ibidem poſitis obſidione cinxit, (1.) quia

(14.) Gadaram vocat *Joſeph.* Antiqu. lib. 13. c. 21. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 3. Cœterum de hac urbe Gadara vid. inter alios & Joh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſ. c. 75. & Ejusd. Chorograph. Marco præmiſſ. c. 7. §. 3.

(15.) Hebr. ו׳ חדשים ita hic in noſtro codice; Munſterianus verò legit: י׳ חדש׳ i. e. decem menſibus, cui & *Joſephus* eod. lib. 13. cap. 21. conſentit.

(16.) Ἀμαθοῦντα nominat Joſephus dict. lib. 13. cap. 21. & lib. 1, de Bell. *Jud.* cap. 3. vid. & infrà h. l. 4. c. 12. n. 4. it. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 9.

(17.) Adſtipulatur & *Joſephus* eod. lib. 13. c. 21. & lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 3. it. Egeſippus loco alleg.

(18.) Hebr. רפים, ſic Munſterianus codex, juxtà quem pro רפים, quod nomen hic in noſtro habetur, etiam legendum erit רפים, ita etiam *Joſephus* Antiqu. lib. 13. c. 21. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 3. nominat *ῥάφιαν*, Raphiam.

(19.) *Hebr.* אנטוכיה, ſic in codice noſtro, Munſterus habet: Anthedonem, eamque urbem poſtea ab Herode Agrippiam fuiſſe nominatam ſcribit, ita & *Joſephus* Antiqu. dict. l. 13. c. 21. & l. 1. de Bell. Jud. c. 3.

(1.) Vid. Joſeph. loc. alleg. & Joſippi Epitomen pag. 53.

על העיר ויצר עליה כי זכר המלך את רעת אנשי עזה אשר היו אנשי עזה עם לטירו נגד היהודי׳ וילינו שם כל גבורי היהודים עד אור הבקר׳ ויהי הבקר אור ויריעו היהודי׳ וילחצו את אנשי עזה בלחץ המלחמה ויסובו את העיר וימלאו את כל הדרך מחללי יושבי עזה ויבנו עלי׳ דיק סביבה והבא העיר במאור גדול׳ וישלחו אנשי עזה מלאכים אל הרת׳ מלך הערב לאמר עלה אלינו והושיענו מיד אלסכנדר מלך יהודה ומיד היהודים הנלחמים בנו ונהיה עבדיך ויבא הרתם מלך הערב הוא וכל עמו לעזרת עזה׳ ויהי כאשר שמע אלסכנדרוס כי יבא עליו הרתם מלך הערב למלחמה ויעזוב נגיד אחד מנגידי היהודים עם חיל רב לשמור את עזה ולצור עליה וילך הוא עם יתר גדודיו לקראת הרתם מלך הערב ויתגר בו מלחמה וינצח אלסכנדר במלחמה וינס הרתם׃

quia rex, memor malorum, quæ incolæ iſtius urbis unà cum Lathyro Judæis intulerant, omnes copias ſuas eò deduxit, cumque illæ ad matutinum usque tempus ibidem pernoctâſſent, (2.) illuceſcente die Judæi ſublato clamore urbem oppugnârunt ejusque incolas afflixerunt, atque omnes circà urbem vias interfectorum cadaveribus impleverunt, cumque aggere, urbi circum[illegible]o, ad maximas illam anguſtias redegiſſent, tunc Gazæi ad Aretam (3.) Arabiæ regem, legatos miſerunt, qui dicerent: aſcendens libera nos ab Alexandri regis Judæorumque, nos oppugnantium, poteſtate, tibique ſerviemus: his dictis rex Arabiæ morem geſſit atque cum omni populo ſuo Gazæis ſubſidio venit, quo cognito Alexander ducem quendam Judæum cum copiis haud exiguis obſidioni urbis continuandæ reliquit; ipſe verò cum reliquo exercitu contrà Aretam, Arabiæ regem, profectus prælium cum illo iniit, in quo victor evaſit Alexander; Areta autem in fugam verſus multis ſuorum interfectis, ad Petram deſerti (4.) ſeſe recepit: Alexander igitur Gazam anno integro obſedit, eodem tempore Lyſimachus (5.) facta ſeditione, fratrem ſuum, Apollodotum, (6.) principem, urbis Gazæ præfectum, interfecit; incolæ

(2.) Joſephus dict. lib. 13. c. 21. refert, quod eadem illa nocte Apollodotus, Gazenſium dux, cum 3000. militibus in caſtra Judæorum irruens non exiguam illis cladem ac terrorem intulerit.

(3.) Sic etiam Joſephus loc. alleg. eundem nominat, in codice noſtro appellatur הרתם, prout & in *Joſippi* Epitom. pag. 55. ubi Munſterus tranſtulit: Hartam, forſitan is ipſe Erotimus fuit, cujus mentio fit apud Juſtin. Hiſtor. l. 39. cap. 5. num. 6. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 12. & infr. h. l. 4. c. 14. n. 7. & c. 18. n 6.

(4.) Hæc urbs munitiſſima regum Arabiæ ſedes & in rebus dubiis refugium fuit, vid. *Joſeph.* Antiqu. lib. 14. c. 2. & 2. Paralip. cap. 26. v. 7. ibique Lxx. interpret. it. Eſai. c. 16. v. 1. ibique R. Salom. confer. & Sam. Bochart. Geograph. Sacr. part. 1. lib. 4. cap. 27. & infr. h. l. 4. cap. ſequ. 12. n. 1. & num. 29. it. cap. 18. num. 5. Junius ac Tremellius in not. ad Eſai dict. c. 16. v. 1. Petram iſtam deſerti *Joktheel*, Idumæorum metropolim eſſe ſcribunt, de qua 2. Reg. c. 14. v. 7. fuit autem in Arabia petræa ſita, uti iidem ad 2. Reg. dict. c. 14. v. 7. notàrunt.

(5.) Hebr. ליסימכום, ſic codex Munſterianus, quem hic potius ſequi volui, quam noſtrum, ubi corruptè legitur: פוסימכום, Joſephus quoque l. 13. c. 21. vocat Lyſimachum.

(6.) Sic Joſephum dict. loc. ſecutus vertere volui, nam in noſtro codice vitiosè legitur: פילותליפוס alia exemplaria habent פילוסתליפוס Munſterus legit: אפולתפלוס; ſed & hoc nomen corruptum eſt.

הרתם מפניו ורבים מהמתו השלכו ארצה חללים וימלט ה א אל המדבר אל סלע מדברה · וישב המלך אלסכנדר ויבא עזתה ויצר עליה שנה אחת · ויהי בעת ההיא ויקם פוסימכוס ויהרוג את אחיו השר פילותליפוס נגיד עזה · ויקומו אנשי העיר להרוג פוסימכוס וירדפוהו עד השער כי בורח היה מפניהם ויפתח את שער עזה ויקרא את המלך אלסכנדר ואת היהודים לאמר מהרו ובואו אל העיר וכבשוה · ויקומו היהודים ויריעו ויבאו אל השער וילכדו את העיר · ויבא אלכסנדר המלך העירה עזתה ויצו את חילו להרוג את כל יושבי העיר עד בלי חמלה ויעשו כן · ויך אלסכנדר את כל זכורה לפי חרב רק פוסימכוס וכל אנשי ביתו לבדו החיו היהודים במאמר המלך וינוסו חמש מאות שרי משרי העיר ויבואו אל היכל אפילניאוס ויגד הדבר לאלסכנד' המלך וישלח ויוציאום מההיכל ויצו ויהרגו' בתוך העיר ואת ההיכל שרף באש ואת כל כהניו שרף בתוך ההיכל גם את צלם אפיליניאוס אשר היה מזהב השליכו בתוך האש במצו' המלך לחרפה ולקלון לצלם רק לאח' ימים לקטו הזהב מן השריפה · וישב המלך ויבא ירושלי'

וישב

colæ autem urbis, dum Lyſimachum interimere voluerunt, ad portam uſque eundem perſecuti ſunt; (nam in fugam ſeſe conjecerat) ille verò apertâ urbis Gazæ portâ Alexandrum regem atque Judæos vocavit, ut ad urbem feſtinarent eamque ſubjugarent; Judæi itaque, arreptis armis ſublatoque clamore, ad portam venerunt urbemque ceperunt: (7.) Alexander autem urbem ingreſſus militibus ſuis præcepit, ut omnes incolas urbis abſque ulla commiſeratione interficerent, quod etiam factum eſt; ſic Alexander cunctos maſculos gladiô interemit; ſolum autem Lyſimachum omnemque illius domum Judæi regis mandatô ſervârunt incolumem: quingenti (8.) autem ex primoribus urbis ad templum Apollinis profugerunt; ſed Alexander, cùm ea res ad illum delata eſſet, eosdem è templo abduci & in media urbe interfici juſſit; delubrum verò ipſum omnesque illius ſacerdotes ſimùl cremari præcepit, Apollinis quoque ſimulacrum aureum regis præceptô in ignem conjectum eſt, idque in contemptum idoli & opprobrium; ſed aurum poſt dies aliquot ex incendio collectum fuit, poſteà rex inde reverſus Hieroſolymam venit & in regio ſedens throno quietè regnavit: accidit autem, cùm feſtum eſſet tabernaculorum, ut rex pro more Sacerdotum ad altare aſcenderet, & Phariſæi, ſapientes illi, pomis citreis, (9.) palmarum ramuſculis, virgis ac frondibus (10.) læto hilarique animo ludere inciperent, (is enim Judæorum mos fuit, ut in feſto, tabernaculorum fructu arboris decoræ (11.) ac frondibus palmarum luderent) tunc quidam ex

Oo 2 Phari-

(7.) Vid. *Joſeph.* dict. lib. 13. c. 21.
(8.) Conſentit Joſephus loc. alleg.
(9.) Sic dictionem אתרוגים cum Munſtero ac Buxtorf. in Synag. Jud. c. 21. hic vertere volui, Joſephus quoque Antiqu. l. 13. c. 21. *κίτρια* nominat, confer. etiam Joſippi Epitom. pag 53.
(10.) Idem Buxtorf. dict. loco accuratam horum nominum expoſitionem habet & ibidem explicat, quid ſit לולב, vid. & *Joſeph.* eod. lib. 13. cap. 21.
(11.) Confer. hic idem Buxtorf. eod. cap. 21. ubi fuſius exponit, quidnam ſit פרי עץ הדר & quidnam propriè ſignificent כפורת תמרים, vid. & ſupr. lib. 4. cap. 3. num. 11, & c. 7. num. 16. ibique not.

וישב על כסא מלכותו וימלוך לבטח · ויהי בהיות חג הסוכות ויעל המלך על המזבח כחק הכהני' ואז החלו הפרושים והמה החכמי' לשחוק באתרוגי' ובמקלות התמרים ובשרביטהם ובכפותיהם בשמחה ובטוב לבב כי חוק הוא ליהודים לשחוק בחג הסוכות בפרי עץ הדר ובכפות תמרים · ואז אחד מהפרושי' מלאו לבו להשליך אתרוג על המלך וישלך עליו אתרוג אחד · ויקצפו גדודי המלך על הפרושים ויאמרו אליהם למה זה תזללו את כבוד המלך להשליך עליו אתרוגים וכפות תמרים ויענו הפרושים ויאמרו אין זה חלול כי חק הו' לנו לעשו' כן · ויהי כי הרבו לדבר באו לחרפות וגדופים ויחרפו הפרושים את המלך · ויאמרו לו הוי בן המהוללת למה תתגאה והתיהר בכהונה גדולה ואתה בן חללה לא לך נאה הכהונ' כי אמך חללה היתה ויקצוף המלך מאד ותבער בו חמתו ויט ימינו מעל המזבח ויאמ' חרב על הפרושים · וישלפו גדודי המלך את חרבותם וישליכו ארצה ו' אלפים בתוך חצר ההיכל · ויצו המלך ויבנו קיר מעצי שטים בין המזבח ובין שאר הבית ומהיום ההוא והלאה מנעו את העם מלבוא אל הבית ויעמדו העם בחצר ההיכל רק הכהנים באו אל הבית כמשפט ·

Phariſæis malum citreum in regem projicere auſus eſt, id quod ſatellites regii ægrè tulerunt ac Phariſæis dixerunt: cur regis honorem ita contemptui habetis, ut in eum mala citrea & frondes palmarum projiciatis? (12.) Phariſæi autem reſponderunt: non iſte contemptus eſt; ſed ita fert conſvetudo noſtra; dum verò hinc inde verba commutabantur ac multiplicabantur, tandem Phariſæi ad maledicta & opprobria procedentes regem hiſce conviciis (13.) proſciderunt: ecquid temet, ô profanæ mulieris fili, ita extollis, (14.) ut Summi Sacerdotis officiô fungaris? non tibi, profanæ fœminæ filio, Sacerdotium convenit, mater enim tua profana fuit: his dictis rex vehementer commotus atque iræ fervore flagrans dextram ſuam ab altari retraxit (15.) clamans: gladiô, gladiô cædite Phariſæos; Satellites igitur regis ſtrictis gladiis ſex millia (16.) in medio Templi atrio interfecerunt; poſteâ mandatô regis paries inter altare & reliquum Templi ſpatium è lignis cedrinis (17.) exſtructus eſt: ab hoc itaque die & impoſterùm populus prohibitus fuit, ne Templum ingrederetur, ſed in atrio ſtaret, ſolis Sacerdotibus pro more ingredientibus.

CAP.

(12.) Vid hic *Joſippi* Epitom. pag. 54.
(13.) Hæc paulò aliter referuntur à Joſepho Antiqu. l. 13 c. 21.
(14.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 54.
(15.) Vid. Joſippi Epitom. dict. loc.
(16.) Conſentit Joſephus eod. l. 13. c. 21.
(17.) Sic communiter exponunt עצי שטים, R. Salomo quoque ad Exod. c. 25. v. 5. שטים interpretatur ארזים i. e. cedros, Lxx. ξύλα ἄσηπτα, ligna imputribilia, *Joſephus* dict. lib. 13. c. 21. parietem illum nominat δρύφακτον ξύλινον id eſt, ſepimentum ligneum.

CAP. XII.

[ויהי אחרי הדברים האלה ויאסוף המלך אלכסנדר את כל חילו ועמו וילך אל סלע המדבר אשר לערב ויך את גוי ערב וילכוד את ערי הבצורי אשר לערב ומשם נסע ויבא מידבתה וילכדה ויך את מואב וישם אותו למס עובד׃ ואז פשעה חמת מתחת יד יהודה וילך המלך אז אל חמת ויהרסה וגם את תיארוס אשר בחמת הרג וישב משם המלך ויבא אל ירושלם׃ ותהי מלחמה חזקה ומריבה גדולה בין אלכסנדר ובין הפרושי׳ ותארך המלחמה ו׳ שנים ויהרג אלכסנדר בשנים האלה מהיהודים אשר עם הפרושי׳ נ׳ אלף מלבד אשר המית מהם במלחמה׃ ויקרא אלכסנדר את כל העם ויאמ׳ אליהם טהרו לבבכם והשליכו השנאה מקרבכם ואל תשנאו אותי וכל משפט

ACcidit autem poſteà, ut Alexander collecto omni exercitu populoque ſuo adverſùs Petram deſerti, (1.) in Arabia ſitam, proficiſceretur, gentemque Arabicam percuteret & urbes munitas illius regionis caperet, deinde caſtris motis Medabam (2.) obſedit eamque ſubjugavit, cæſis Moabitis (3.) tributôque eisdem impoſitô: per illos dies cum urbs Hamath (4.) à Judæis defeciſſet, rex eandem expugnavit atque evertit, Thiarumque, (5.) ejus urbis principem, interemit, poſtea Hieroſolymam reverſus eſt, ubi atrociſſimum bellum atque ingens certamen inter Alexandrum & Phariſæos exortum eſt, quod ad ſexennium usque duravit, quo temporis ſpatio Alexander quinquaginta millia (6.) Judæorum, qui à Phariſæorum ſteterant parte, interemit, (7.) præter illos Judæos, quos in bello interfecerat; tandem rex univerſo populo convocato Judæos ita allocutus eſt: purgate corda veſtra (8.) odiumque animis veſtris expellite, nec veterem ergà me ſimultatem gerite, tunc, quic-

(1.) Vid. cap. antec. 11. num. 4. & Joſippi Epitom. pag. 55. Joſephus Antiqu. lib. 4. cap. 4. circà fin. ſcribit, urbem Arabum primariam olim Ἄρκην, nunc Petram nominari, atque eo in loco montem eſſe excelſum, quem Aaron conſcenderit ibique mortuus ſit, confer. Num. cap. 20. v. 28. & id. Joſeph. Antiqu. lib. 9. cap. 14. ab Euſebio de locis Hebraicis appellatur Recem eamque Jectaël cognominatam eſſe ibidem ſcribit, idem Joſephus Antiq. lib. 4. cap. 7. urbem illam Ἀρκέμην vocat, vid. & H. Grot. not. ad lib. de Verit. Rel. Chriſt. pag. m. 283. conf. etiam infrà num. 29. h. cap.

(2.) Sic etiam in Joſippi Epitom. pag. 55. nominatur.

(3.) Vid. *Joſeph.* Antiq. l. 13. c. 21. circa fin. & l. 1. de Bell. Jud. c. 3.

(4.) Ἀμαθοῦντα vocat *Joſephus* loc. alleg. vid. ſupr. h. lib. 4. c. 10. n. 16. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 9.

(5.) Hebr. תיארוס, ita hic in noſtro codice, *Joſephus* dict. lib. 13. cap. 21. in fin. nominat Theodorum, ſic etiam in quibusdam exemplaribus Hebraicis legitur תיאדורוס, confer. Egeſipp. de Bell. *Jud* l. 1. c. 9.

(6.) Hebr. נ׳ אלף, ſic apud autorem noſtrum, alii codices habent ג׳ אלף i. e. tria millia, facili mutatione ג׳ in נ׳, priori tamen lectioni adſtipulatur etiam *Joſephus* eod. lib. 13. cap. 21. & Egeſippus de Bell. Jud l. 1. c. 9.

(7.) Suis, quam hoſtibus, perniciosior & majore victor detrimento, quoniam regni ſui vires vincendo attriverat, uti ſcribit idem Egeſippus dict. l. 1. c. 9.

(8.) Confer. hîc Egeſippus dict. loc. & *Joſippi* Epitom. pag. 56.

משפט אשר תאמרו לו אעשה· ויענו העם ויאמרו אליו אם מות תמות אז נטהר את לבבינו כי איש מות אתה: ומשפט מות עליך שהרגת אנשים טובים ממך ופשעת בעדת הפרושים ויפשעו היהודים במלך אלסכנדר וילכו אל דימטריאוס ויבא ויחן שם בשכם· ויהי לדימיטריאוס חיל מ׳ אלף פרשים מגבורי מקדון והילו חיל עצו׳ ונורא מאד· וירא אלסכנדר כי פשעו בו היהודים ולא יכול להשיבם אליו ולא ידע מה יעשה. וישכור ששת אלפים פרשים מגבורי מקדון ויקח עשרים אלף איש מגבורי יהודה אשר היו עמו וילך לקראת דימתריאוס וישלח דימתריאוס לפתות את היהודי׳ אשר עם אלסכנדר וגם אלסכנדר שלח לפתות את היהודים אשר עם דימתריאוס ותתגר מלחמ׳ גדולה בין אלסכנד׳ ובין דימתריאו׳ העוז׳ ליהודי׳ הפושעים באלסכנדר ויפלו במלחמה רבים מגבורי אלסכנדר עד כי נפלו כל גבוריו וישאר הוא לבדו וגם רבי׳ מגבורי דימטריאוס נפלו כי עד מות עמדו ולא הסבו פניהם. וימותו כלם · וימלט אלסכנדר

quicquid de me ſtatueritis, faciam: populus autem reſpondens: ſi mortuus fueris, inquit, tunc corda noſtra purgabimus, (9.) morte enim dignus mortiſque judicio obnoxius es, quia viros, te meliores, trucidâſti, ac Phariſæorum cœtum graviſſimè afflixiſti, quapropter Judæi à rege defecerunt & ad Demetrium (10.) abierunt, qui Sichemi (11.) caſtra poſuerat & exercitum quadraginta millium equitum (12.) fortiſſimorum è Macedonia ſecum duxerat, validiſſimas ſanè copias ac maximè formidabiles. Alexander itaque, cùm Judæorum defectionem animadverteret, nec illos ad officium reducere poſſet, ac quid ſibi faciundum eſſet, haud ſatis compertum haberet, ſex millia equitum (13.) fortiſſimorum è Macedonia conduxit ac ſimùl viginti millia militum è Judæis, qui ipſius partes ſequebantur, elegit, has ille copias adverſùs Demetrium eduxit; Demetrius autem certos miſit homines, qui Judæos, Alexandrum ſequentes, ad defectionem ſolicitarent, Alexander quoque eodem modo Judæorum, qui cum Demetrio erant, animos tentavit; deinde acerrima exorta eſt pugna inter Alexandrum & Demetrium, qui Judæis, ab Alexandro deficientibus, ſubſidio venerat; hoc in prælio multi ex militibus Alexandri ceciderunt, tandem exercitus ejus omnis deletus fuit ipſeque ſolus ſuperſtes manſit, non pauci etiam milites Demetrii ceciderunt; Alexandri enim milites ad mortem usque ſteterant nec terga verte-

(9. Idem ferè ſcribit Joſephus dict. lib. 13. cap. 21. in fin. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 3. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 10. & Ioſippi Epitom. pag. 57.

(10.) Is fuit frater Antiochi Cyziceni, Ἐυκαίρος dictus, vid. Ioſeph de Bell. Iud. lib. 1. cap. 3. & Egeſipp. dict. lib. 1. cap. 10. ac Munſter. in not. h. loc. confer. & Ioſippi Epitom. pag. 58.

(11.) Conſentit Ioſephus lib. 13. c. 22. princ. & lib. 1. de Bell. Iud. c. 3. confer. & Egeſipp. ac Ioſippi Epitom. loc. alleg.

(12.) Huic numero adſtipulatur etiam Ioſippi Epitom. pag. 59. Munſterus autem in notis h. loc. numerum iſtum corruptum putat, nam Joſephum Antiqu. lib. 13. cap. 22. ſcribere, quòd Demetrio equitum 3000. peditum verò 40000. fuerint, cui numero etiam conſentit Egeſippus l. 1. de Bell. Jud cap. 10.

(13.) Præter illa ſex millia etiam ducentorum meminit Joſephus dict. lib. 13. cap. 22. idem tamen numerus paulò aliter refertur ab eod. Joſepho lib. 1. de Bell. Jud. c. 3. & ab Egeſippo de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 10. confer. & Joſippi Epitom. pag. 59.

אלסכנדר ההוא בדד וישומם ויאסף
אליו כששת אלפים גבורי' מגבורי ישראל
וירא אלסכנדר להלחם עם דימיטריאוס
עוד' אחר הדברים האלה ורבי' מהיהודי'
אשר עם דימטריאוס נפלו על אלסכנדר
לעזרתו ויואל להלחם עם דימטריאוס
ויברח דימטריאוס מפני אלסכנדר כי ראה
כי נפלו לעזרתו המון רב מהיהודים·
ותהי עוד מלחמה גדולה וחזקה בין
אלסכנדר ובין היהודים אשר עם הפרושים
ורבים סלה מהם ארצה במלחמותיו
וינוסו הנשארים בבית שמש וירדוף
אחריה' וילכוד את העיר ויתפוש שמנה
מאות מגדולי הפרושים ויביאם ירושלים·
ויסב במשתה במקום גבוה עם נשיו
ועם פלגשיו ויצו לתלות אותם על
עצים כל ת״ת זקני הפרושים על כן
קראו היהודי' את שמו אלסכנדר הדוקר
במדקרי חרב וימלוך על היהודי' בחזקה·
ויהי אחרי כן ויאסף את כל עמו ויצר
על דים וילכדה ומשם נסע אל חשמונה
וילכדה·

verterant, quapropter omnes occubuerunt: ſic Alexander ſolus ac mœſtus in montem profugit, ad quem ſex millia (14.) fortiſſimorum militum è populo Iſraëlitico ſeſe receperunt; pugnam tamen cum Demetrio tunc temporis iterùm inire noluit: poſteà verò, cùm multi è Judæis, qui cum Demetrio erant, ad Alexandrum transfugiſſent ejusque partem firmâſſent, viſum ei fuit, rem denuò prælio committere. Aſt Demetrius, poſtquàm ingentem Judæorum multitudinem ad Alexandri partes tranſiiſſe conſpexerat, fugam arripuit; quô factô atrociſſimum atque ingens bellum inter Alexandrum & Judæos, Phariſæorum ſectatores, iterùm exarſit, quorum multos Alexander in prælio proſtravit, reliqui autem ad urbem Bethſemes (15.) profugerunt; ille verò eosdem perſecutus & urbem cepit & octingentos (16.) ex primoribus Phariſæorum comprehendit eosque Hieroſolymam duxit, ubi Alexander in loco edito cum uxoribus ac pellicibus ſuis menſæ, epulis inſtructæ, (17) aſſidens octingentos illos ſeniores Phariſæorum omnes crucibus affigi juſſit, (18.) quapropter Judæi Alexandrum cognominârunt transfoſſorem, (19.) qui gladiô transfodit, imperium enim in Judæos per vim exercuit. Poſteà copiis omnibus contractis urbem Diam (20.) oppu-

(14.) Conſentit Joſephus eod. lib. 13. cap. 22. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 3. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 10. & *Joſippi* Epitom. pag. 60. ubi hæc res paulò aliter refertur.

(15.) Ita & in Joſippi Epitome pag. 60. hæc urbs nominatur; Joſephus verò eod. lib. 13. c. 22. Βεθόμῃ vocat, niſi fortè corruptum ſit nomen iſtud, nam idem Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 3. eandem urbem vocat Βεμέσελιν; ab Egeſippo lib. 1. de Bell. Jud. c. 10. vocatur Bemeſebel, (al. Beſemelel.)

(16.) Conſentit Joſephus d. l. 13. c. 22. it. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 3. confer. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 10. it. Joſipp. Epitom. pag. 61.

(17.) Magis ſanguine, quam vinô inebriatus, uti ſcribit idem Egeſipp. dict. lib. 1. c. 11.

(18.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 61. ut & Egeſippus dict. lib. 1. c. 10.

(19.) Ita hic interpretor הדוקר Munſteri codex habet קרקרים unde ipſe vertit: crucidam; Joſephus eod. lib. 13. cap. 22. ſcribit, Alexandrum ob crudelitatem vocatum fuiſſe Θρακίδαν, i. e. gladiatorem, homicidam, prout exponit Joſeph. Scaliger Elench. Trihæreſ. cap. 4.

(20.) Hebr. דים ſic Munſterus legit ac vertit: Diam, eandem urbem Joſephus quoque lib. 13. cap. 23. vocat Δίαν, in noſtro codice corruptè legitur רים, de qua voce ſuprà lib. 3. c. 17. n. 15. dictum eſt.

Digitized by Google

וילכדה ביד רמה ויסע משם וילך ויצר על גלואם ועל סליפואום ויצר עליהם וילכדם וילכוד את גלסה ואת גבע אנטיוכום הוא העיר הגדולה ויהרוג גם את דימתריאום במקום ההוא׃ וישב ירושלם מקץ ג׳ שני׳ אשר הלך למלחמ׳ ויקבלוהו כל היהודים בכבוד גדול ויהללו אותו כחק היונים על גבורתו בעת ההיא׃ וירדו היהודים בכל הארץ וימשלו בכל ארץ אדום ובכל ארץ מואב ועמון ובכל ארץ פלשת ובכל ארץ הערב עד סלע מדברה׃ ואלה שמות הערים אשר לא הרס המלך אלסכנדר בלכדו אותם במלחמה ויהי מהם בחוף הים מגדל סיתרטון ואפילוני׳ ואשדוד ועזה

oppugnavit eamque cepit, dein caſtris motis Haſmonam (21.) obſedit eamque vi expugnavit, inde Gaulam (22.) ac Seleuciam oppugnavit urbesque illas ſubjugavit, Gaſalam (23.) quoque & collem (24.) Antiochi, quæ urbs maxima fuit, cepit, ibique Demetrium interfecit; (25.) poſteà triennio exacto, (26.) ex quo in bellum profectus erat, Hieroſolymam reverſus eſt, ubi à Judæis omnibus ſummo cum honore exceptus ac Græcorum more ob fortitudinem ab iisdem celebratus fuit. (27.) Judæi itaque per univerſam Syrorum (28.) Idumæorum, Ammonitarum, Palæſtinorum & Arabum regionem usque ad Petram deſerti (29.) dominati ſunt: captarum verò urbium, quas rex Alexander haud everterat, hæc ſunt nomina: nimirùm in litore maris Turris Stratonis, Apollonia, (30) Asdod, Gaza, Anthedon (31.) Rephaim, (32.) Rhinocura

(21.) A Joſepho lib. 13. c. 23. vocatur Ἔσσα.

(22.) Hebr. על גאולם ועל סלוכיאם ita hic cum Munſtero lego ac verto, nam apud autorem noſtrum nomina iſta corrupta ſunt, vid. infrà h. c. num. 35. & num. 36. Ioſeph. dict. cap. 23. legit: Gaulanam & Seleuciam, ſic & lib. 1. de Bell. Iud. cap. 4. vid. & Egeſipp. de Bell. Iud. lib. 1. c. 12. Si quis conjecturis locus, fortè pro גאולם legendum erit: גמלא Gamala, nam & hæc urbs infrà lib. 6. c. 24. num. 7. & 8. urbi Seleuciæ ab autore noſtro conjungitur, vid. not. ad dict. c. 24. n. 7 & 8.

(23.) Hebr. גמלא ita & hic juxtà Munſteri codicem legere ac vertere volui, Ioſephus eod. libr. 13. c. 23. it. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 4. videtur urbem hanc appellare Gamalam, confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 12.

(24.) Sic Munſterianum codicem ſecutus hic vertere volui, Joſephus dict. loco vocat Ἀντιοφάραγγα ſic & libr. 1. de Bell. Jud. cap. 4. nominat.

(25.) Joſephus eod. lib. 13. c. 23. ſic ſcribit: Ἀλέξανδρος ἐγκαλῶν Δημητρίῳ πολλὰ τῷ τῶν τόπων ἄρχοντι, περιέδυσεν αὐτὸν, i. e. Alexander Demetrium, locorum principem multis increpans ſpoliavit. (ſcil. ditione ſua) vid. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 4. confer. & infrà lib. 6. c. 33. n. 25.

(26.) Conſentit Joſephus eod. lib. 13. cap. 23. & lib 1. de Bell. Jud. c. 4.

(27.) Cum tripudiis ſcil. nam & in Munſteri codice pro ויהללו אותו legitur: וירלגו, unde idem Munſterus vertit: ſaltantes more Græcorum.

(28.) Hebr. ארם, ſic Munſteri codex hic addit, id quod & ego melioris ſenſus cauſa retinui.

(29.) Vid. quæ ſuprà h. lib. 4. c. 11. n. 4. de hac urbe notata ſunt.

(30.) Item Joppe ac Jamnia, quas urbes hic interſerit Joſephus lib. 13. c. 23.

(31.) Hebr. אנטידנוס, ita hic Munſteri codex, quem potius hoc loco ſequi volui, quam noſtrum, ubi corruptum habetur nomen: אנטירנוס i. e. Anthirnus.

(32.) Ῥαφίαν nominat Joſephus eod. lib. 13. cap. 23.

ועזה ואנטירנוס ורפאים ורינוקרה ואת חברון ואת מרשה אשר לאדום ואת סטיפולי אשר לאדום ואת גדרה ואת גולן ואת סליאוניא ואת גבולה ואת חשבון ואת מריבא ואת בתחור׳ ואת מיגן ואת עין זורה ואת קוליקוס ואת אזלן ואת פילן׃ כל אלה הם הערים אשר לא הרס המלך אלסכנדר כי באו בברית עמו וימולו את בשר ערלתם וישבו בעירה׳ גם מערי מלך ארם קיים לישראל עשר ערים בצורות ויתר ערי ארם הרס המלך׃

nocura (33.) Hebron, (34.) Mareſa, ad Idumæos pertinens, ac Scythopolis, quæ Idumæorum quoque urbs fuit, item Gadara, Gaula, (35.) Seleucia, Gabala, (36.) Hesbon, Medaba, Bechuroth, Megan, Enzora, Colicos, Olan, (37.) & Pelan, (38.) omnes haſce urbes rex Alexander haud everterat, quia eidem fœdere junctæ erant, earumque incolæ circumciſionis vinculo nexi in urbibus ſuis habitârunt, decem quoque oppida munita regis Syriæ Iſraëlitico regno adjecit; reliquas autem Syriæ urbes everterat.

CAP.

(33.) In noſtro codice corruptè: רינוקרה legendum enim juxtà Munſterum רינקורה i. e. Rhinocura, ſic & à Livio Hiſtor. lib. 45. cap. 11. circà fin. nominatur, Coſmographia Ptolemæi habet: Rhinocorura, ſic & Epiphanius lib. 2. Hæreſ. 66. fol. mih. 300. urbem hanc nominat ac ſcribit, in illa diviſionem terræ factam eſſe à Noa inter tres ipſius filios, atque hanc urbem Νεὲλ (Hebraicè נחל) vocari, quod ſignificet κλήρυς i. e. ſortes, confer. & Diodor. Sicul. lib. 1. fol. mih. 38. ubi tradit, unde Rhinocorura nomen ſortita ſit, Joſephus habet Rhinocolura, ſed ex errore ſcriptoris, ut putat Munſterus hîc in notis; vid. tamen Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſ. cap. 1. §. 4. & cap. 8 §. 6.

(34.) Joſephus eod. lib. 13. cap. 23. hic ita legit: Ἄδωρα καὶ Μάρισσαν καὶ Σαμάρειαν, alia quoque adjicit loca, ut Carmelum & Itabyrium montes confer. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 1. Cœterum de urbe Hebron vid. plura apud *Joh.* Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſ. cap. 49.

(35.) *Γαυλανίτιδα* vocat Joſeph. lib. 13. cap. 23. Gaulanem Egeſippus dict. lib. 1. cap. 12. autor noſter nominat: גולן, vid. ſuprà h. cap. n. 22. ubi vocatur גאולם hinc videre licet, autori noſtro vel illius exſcriptori nomina propria eorumque accuratam recenſionem parum curæ fuiſſe, qua de re aliquoties jam dictum eſt; cæterum in Munſteri codice id nomen penitùs hîc omiſſum eſt.

(36.) Sic cum Joſepho lib. 13. c. 23. verto גבולה quod nomen in Hebræo hîc habetur, in Munſteri codice poſt vocem hanc additur: אשר למואב quæ ipſe vertit: Terminus Moabitarum, atque ita vocem גבולה appellativè, non ut nomen proprium, accipit. Joſephus dict. loco habet: *Μωαβίτιδας* ſcil. *πόλεις* i. e. Moabitarum urbes (cepit Alexander) nimirum quæ hîc recenſentur, nempe Hesbon, Medaba &c. etenim ab autore noſtro urbes & loca referuntur, quæ Alexander tàm in litore maris, quàm Idumæa ac Moabitarum regione ceperit atque Judaicæ ditioni adjecerit, quare ſingulatim hîc recenſetur, ad quasnam provincias unaquæque urbs ſpectârit; Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 12. urbem hanc Gabalam vocat Gamalam (al. Gamellam,) vid. ſupr. h. cap. n. 22. ibique not.

(37.) Hebr. קוליקוס ואת אולן ſic autor noſter ſive interpolator ignorantiâ Græcæ linguæ, ut puto vertit *χιλίκιον αὐλῶνα*, uti apud *Joſephum* lib. 13. c. 23. habetur, de quo vid. num. ſequ. 38. pro אזלן autem quòd hic in noſtro codice corruptè habetur, legendum eſt אולן juxtà Munſteri codicem, ut & Joſephum, de quo dict. n. ſequ. 38. h. cap.

(38.) Hæc urbium nomina pleraque in codice noſtro corrupta leguntur, Joſephus eod. lib. 13. cap.

CAP. XIII.

ויהי בעת ההיא ויפול אלסכנדר המלך בחולי ויהי חוליו קדחת רביעית ואף כי האריך עליו חולי הקדחת ג׳ שנים לא סר מן המלחמ׳ ויצא צבא על רגבה אשר לבגרים המקדוני ויצר עליה ימים רבים כי יצא במחנהו עם אשתו ועם פלגשיו׳ ויהי בהגיע יום מותו ותלך המלכה אלסכנדרה אשת אלסכנדר המלך ותאמר לו אתה ידעת את האיבה אשר היתה לך עם הפרושים ועתה שני בניך הם קטני׳ ואני אשה אל מי תעזבני וביד מי תפקדני ותבך אלסכנדרה המלכה מאד לפני המלך ויאמר לה המלך באי איעצך נא עצה ולא תסור ממנה וייטב לך ולבני אחרי והיה במותי הסתירי את גופי מכל העם הזה וחנטי אותי כאשר יעשו׳ לחנוטי׳ ומשחת אותי בבשמי׳ לבלתי יבאש וגנזי אותו עד לכדך את העיר הזאת׳ והיה בלכדך את העיר הזאת תשאי את גופי עמך אל ירושלם כאיש אשר הוא חולה ואל תגלי סודך כי

EOdem tempore rex in morbum incidit, febrim ſcilicèt quartanam, (1.) quamvis autem eâ per triennium jactatus ſit, à bello tamen haud deſtitit; ſed contra urbem Ragabam (2.) quæ ad Bagorem, (3.) Macedoniæ principem, ſpectabat, exercitum eduxit eamque longo tempore obſedit, nam uxorem ac pellices ſuas in caſtris ſecùm habebat: cùm verò mortis tempus inſtaret, regina Alexandra (4.) regem adiens: notum tibi eſt, inquit, quasnam inimicitias cum Phariſæis geſſeris; filii autem tui parvuli ſunt, & ego fœmina, cuinam igitur me relinques aut cujusnam fidei me commendabis? (5.) his dictis cùm in lachrymas ac fletus regina erupiſſet, Alexander, veni, ait, conſilium tibi dabo, à quo ſi nunquam receſſeris, & tibi & filiis meis res benè vertet, cùm mortuus fuero; corpus meum, quantum poteris, abſconde, (6.) ne ab ullo homine iſtius populi conſpiciatur, illudque aromatibus condi, ſicuti in regum defunctorum corporibus fieri conſvevit, atque ungventis illitum, ne putreſcat, diligenter cuſtodi, donec urbs iſta capta fuerit, quâ expugnatâ corpus meum, perinde atque ægrotum quendam, tecum Hieroſolymam aſporta, nec arcanum iſtud cuiquam revela, præterquàm eunuchis tuis, quos tibi fidos eſſe noveris; poſtea-

cap. 23. ita habet: 'Εσσεβὼν, Μήδαβα, Λιμβᾶ, "Ορωνας, Τελίθωνα, ζαρᾶ, κιλίκιον αὐλῶνα, πέλλαι, &c. confer. & Egeſipp. dict. l. 1. c. 12.

(1.) Conſentit Joſippi. Epitome pag. mih. 61. ut & Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. 12.

(2.) Sic etiam Joſephus dict. l. 13. cap. 23. urbem hanc nominat, cui & Joſippi Epitome pag. 62. conſentit.

(3.) בגרים, ita hîc in noſtro codice, nonnulla exemplaria habent: בגרוס, Munſterus legit: יגרים, ac vertit: Geraſenorum urbem, cui etiam Joſephus cod. lib. 13. c. 23. ferè conſentit, ubi ſcribit, Alexandrum in Geraſenorum finibus, cùm Ragabam trans Jordanem obſediſſet, vitam finiiſſe, confer. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 4. in dicta Joſippi Epitome pag. 62. ſcribitur, quòd Ragaba in terra Moab ſita fuerit.

(4.) Hæc Alexandra etiam הילני ſeu אוליינא i. e. Helena ſive Oleina vocata eſt, vid. ſupr. lib. 1. c. 21. n. 31. ibique not.

(5.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 63.

(6.) Conſentit Joſephus dict. lib. 13. c. 23. vid. & Joſippi Epitom. pag. 63. & ſeq.

כי אם לסריסיך הנאמנים לך והיה
בבואך ירושלם קראי הפרושים אויבי
וגלי להם הסוד ומסרי להם גופי ודברת
אליהם כדברים האלה׃ הנה אלכסנדר
אויביכם מת והנה לכם את גופו עשו
בו המשפט כטוב בעיניכם כי אם כה
תאמרי אליה׳ הנה הם ביותר יכבדו
אותך ואותי יקברו בכבוד כי אנכי ידעתי
את יצרם הטוב כי איבה לא יטמרו אבל
הם רחמנים והם יעזרו אותך על המלכות
כי כל העם ישמע לדבריהם ולהם
ממשלה על עם יי׳ לעשות כרצונם ואת
עשי כל אשר יצוו אותך הם ולכי בעצתם
ועשי הטוב בעיניהם ומלכי על העיר ועל
העם עד אשר יגדלו הנערים׃ ותעש
המלכה כן ותלכד את העיר ואחרי לכדה
אותה ותלך אל ירושלים ותקרא אל
הפרושים ותאמר להם ככל אשר צוה
אותה אלכסנדר לאמר להם׃ ויקראו
הפרושים את העם ויקברו את המלך
בכבוד גדול וידברו באזני העם וימליכו
את אלכסנדרה המלכה אשת אלכסנדר
המלך על כל ערי יהודה וישראל ולא
נפל דבר מדברי אלכסנדר ארצה׃ והימים
אשר

poſteaquàm verò Hieroſolymam veneris, convoca Phariſæos hoſtes meos, eìſque arcanum hoc detege atque corpus meum illis trade, eosque hunc in modum alloquere: (7.) en Alexandrum, hoſtem veſtrum, mortuum, ecce corpus ejus! ſtatuite jam de illo, quodcunque vobis viſum fuerit; nam ſi ad illos ita verba feceris, non ſolùm magni te æſtimabunt, ſed etiam corpus meum honorificè ſepelient, novi enim ingenii ipſorum bonitatem, quòd inimicitias non ſervent, ſed ad miſericordiam inclinent; iidem etiam in regni adminiſtratione adjumento tibi erunt, quia gens omnis Judaica eorundem dictis morem geret, nam populum Domini in poteſtate ſua habent adeò, ut eorum arbitrio obtemperet; tu verò, quæcunque tibi dixerint, facias nec ab eorum conſiliis deflectas, (8.) ſed quodcunque illis placuerit, ad effectum deducas & tamdiu ſuper urbem ac populum regnes, donec pueri ad adultam ætatem perveniant. Regina igitur his dictis morem gerens urbem in poteſtatem ſuam redegit, poſteà Hieroſolymam profecta Phariſæos (9.) convocavit & ad illos omnia, quæ Alexander ei præceperat, locuta eſt; poſteà Phariſæi convocata multitudine regem maximâ funeris pompa ſepeliverunt, (10.) habitaque ad populum oratione Alexandram, regis uxorem, ſuper omnes Judaicæ & Iſraëliticæ gentis urbes reginam conſtituerunt, ſic nulla in re vanum fuit Alexandri conſilium; dies autem, quibus ille regna-

(7.) Confer. hic *Joſippi* Epitom. pag. 64.

(8.) Idem refert etiam Joſephus dict. lib. 13. c. 23. extat in Talmud regis iſtius Alexandri *Jannæi* monitum, ipſius uxori datum, ne extimeſceret nec Phariſæos nec eos, qui minimè tales ſunt; ſed ab illis fucatis, qui ſimiles Phariſæis ſunt, quorumque opera, cum ſint paria operibus Simri, poſcunt tamen mercedem, qualis obtigit Pinchaſo, nempe qui pietatem vultu, geſtu, habitu præ ſe ferentes aſtutam vapido geſtant ſub pectore vulpem, Vid. D. Wagenſeil. Sot. Excerpt. Gemaræ 11. capitis 3. p. 544. & p. 549. n. 13. & n. 14.

(9.) Horum mores Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 12. deſcribit, quòd fuerit genus hominum ſecundum legis doctrinam exercitatum, ſecundum qualitatem affectus callidum, avidum negotiorum, pecuniæ appetens, Jeſuitarum, quos vocant, hic ingenium deſcribi cenſeas.

(10.) Conſentit Joſephus dict. lib. 13. cap. 24. in Joſippi Epitom. pag. 65. inter alia referuntur hæc Phariſæorum verba: licet peccator fuerit, (Alexander rex) tamen mors erit ipſi expiatio omnium ſuarum iniquitatum.

אשר מלך אלכסנדר המלך על כל עם ישראל ויהודה כ״ז שנה וימת ויאסף אל עמיו ויתר דבריו וגבורותיו וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר יוסף בן גוריון אשר אצל הרומיים ועל ספר מלכי הרומיים וישכב המלך עם אבותיו ותמלוך אלכסנדרה אשתו תחתיו ויהי כשבתה על כסא מלכותה ותקרא חכמי הפרושי׳ ושריה׳ ותתן להם ממשלה על כל העם ותשלח ותבא את הפרושי׳ מכל המקומות אשר ברחו אליהם מפני חמיה הורקנוס ומפני אלכסנדר בעלה׳ והוא המלכה כי הגדלו שני בניה לבוא באנשי׳ ותתן להורקנוס בנה הגדול הוא הורקנוס השלישי לשם הורקנוס את הכהונה הגדולה כי היה איש תם וישר ועני׳ ואת אריסטובלוס בנה הקטן והוא אריסטובלוס השני לשם אריסטובלוס הפקידה לשר הצבא כי היה בחור יפה תואר ויפה מראה וקל ברגליו והפקידהו בראש הצדוקים להיותו לשר הצבא׳ ועוד שלחה ותוציא מבית האסורין כל הפרושים

regnavit ſuper univerſum populum Iſraëliticum ac Judaicum, fuerunt anni viginti ſeptem (11.) mortuusque ad populum ſuum collectus eſt: cœtera præclarè ac fortiter ab illo geſta tàm in Joſephi, Gorionis filii, libro, qui apud Romanos habetur, quàm in Annalibus Romanis ſcripta reperies. Rex igitur cum patribus ſuis obdormivit eique Alexandra uxor in regno ſucceſſit, (12.) quæ, dum in regio ſedit throno, Phariſæorum doctores eorumq; principes convocavit, (13.) atque illis poteſtatem ſuper omnem populum dedit, certos etiam miſit homines, qui Phariſæos ex omnibus locis, ubicunq; illi metu Hyrcani, ſoceri ſui, & Alexandri, mariti ſui, profugerant, reducerent, cùmque duos filios ſuos jam adoleſcere videret, Hyrcano, (14.) filio ſuo natu majori (is tertius fuit Hyrcani nomine appellatus) ſummum dedit ſacerdotium, quia animi integritate, æquitate & humilitate præditus erat; (15.) Ariſtobulum autem, filium natu minorem (qui ſecundus ejus nominis fuit) exercitui præfecit, nam corporis pulchritudine atque decoro aſpectu inſignis erat pedumque velocitate præſtabat, (16.) quapropter illum Sadducæorum (17.) principem conſtituit, ut copiis militaribus præeſſet, cunctos etiam Phariſæos, quos ſocer ejus ac maritus carceribus incluſerant, vinculis exſolvit (18.) omnes-

(11) Idem refert Joſephus loc. alleg. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 4. cui etiam Joſippi Epitom. pag. 62. & 66. adſtipulatur; Egeſippus autem lib. 1. de Bell. Jud. cap. 12. ſcribit, eum 26. annis regnâſſe.

(12.) Confer. Joſeph. dict. lib. 13. c. 24. & l. 1. de Bell. Jud. c. 4. it. Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 12. ac Joſippi Epitom. pag. 66.

(13.) Conſentit ferè Joſephus. loc. alleg.

(14.) Hic etiam מודבז i. e. Mudbas, dictus eſt, ſi quidem fides habenda autori libri illius blaſphemi, cujus inſcriptio eſt: תולדות ישו, quem apud D. Wagenſeilium in Tractat. Tela ignea Satanæ, invenies, confer. & infr. lib. 6. c. 5. n. 21. & c. 30. n. 10. ibique not.

(15.) Joſephus dict. l. 13. cap. 24. ſcribit, Hyrcanum *βίον ἡσύχιον* i. e. vitam quietam amaſſe, vid. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 4. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. l. 1. cap. 12. ac Joſippi Epitom. pag. 66.

(16.) Ariſtobulus à Joſepho dict. loc. vocatur *δραστήριός τε καὶ θαρσαλέος* i. e. audax ac temerarius, confer. & Joſeph. l. 1. de Bell. Jud. c. 4. & Egeſipp. loc. alleg.

(17.) Hos Sadducæos Joſippi Epitome pag. 66. & ſeq. videtur vocare קראים, vid. quæ ſuprà h. l. 4. c. 6. n. 7. annotata ſunt.

(18.) Idem refertur in Joſippi Epitom. pag. 67.

הפרושים מאסר ותמה האשה ותקיים כל התורה אשר הפר חמיה ובעלה ותשלח המלכה לכל המלכים שכבשו הורקנוס חמיה ואלכסנדר אישה לתת לה את בניהם לערבון ויביאו לה את בניהם ותקחם ותתפשם ותעכבם אתה להיותם לערבון לה למען לא תפשעו אבותם מתחת ידה׃

mneſque traditiones, (19.) quas ſocer ac maritus ejus irritas fecerant, ſtabilivit, ad omnes quoque reges, quos Hyrcanus, ſocer ejus & Alexander, maritus, ſubjugaverant, legatos miſit, ut filios ſuos obſides darent (20.) quos illa, cùm ad ſe deducti eſſent, probè ſervavit ac ſecùm retinuit, ne eorundem parentes à ſeſe deficerent.

CAP. XIV.

ותמלוך המלכה על ישראל ויהודה בנחת בהשקט ובשלוה ואין שטן ואין פגע רע בימיה וישלחו כל המלכים אשר סביבותיה אליה מנחות כסף וזהב מדי שנה בשנה כל ימיה ויהי בישראל ויהודה שלום ואמת בימיה רק רבי הפרושי׳ אשרו בן העיר מחברי ומלחמה עם שרי הצדוקי׳ ויבאו שרי הפרושים עם הורקנוס הכהן הגדול בן המלכה ויאמרו אליה לאמר גבירתנו המלכה לעולם תחיי

ALexandra itaque regno Iſraëlitico atque Judaico quietè, tranquillè & pacificè præfuit, nec hoſtem ullum aut caſum adverſum, quamdiu vixit, experta eſt, omnes quoque finitimi reges quotannis ei munera aurea & argentea miſerunt toto vitæ illius tempore, ſic pax & veritas ipſius ætate in populo Iſraëlitico ac Judaico viguerunt, (1.) ſed primores (2.) Phariſæorum contentiones & jurgia adverſus Sadducæorum principes excitârunt. Nam Phariſæorum magnates unà cùm Hyrcano, ſummo Sacerdote, reginæ filio, ad ipſam venerunt & in hunc modum verba fecerunt: Domina

(19.) Sic melioris ſenſus cauſa dictionem תורה, quæ aliàs in genere legem notat, hic vertere volui, ſecutus Joſippi Epitomen pag. 67. ubi dictio מנהג i. e. mos, ſtatutum, &c. habetur, & Joſephum, l. 13. c. 24. qui vocat τα νόμιμα. vid. quæ ſupr. h. l. 4. c. 6. n. 10. notata ſunt.

(20.) Munſterus hunc locum aliter & quidem ita legit: ותקח את בתיהם הנאים הגדולים והגבוהים והיו בידה לערבון וכ׳ i. e. & accepit domos eorum pulchriores, majores & excelſiores pignoris loco &c. prout idem Munſterus tranſtulit; ſed codicis noſtri lectio Munſterianæ præferenda mihi videtur, præprimis, quia etiam Joſephus l. 13. c. 24. ſcribit, Alexandram à finitimis tyrannis ὅμηρα λαβεῖν i. e. obſides accepiſſe; cui & Joſippi Epitome pag. 67. conſentit, huc faciunt, quæ R. Salomo ad 1. Reg. c. 20. v. 14. notavit, dum ſcribit, pueros principum provinciarum eſſe filios principum cœterarum gentium, à quibus filii dati erant obſides, ne à rege Iſraëlitico deficerent, hi dicuntur בני התערובות 2. Reg. c. 14. v. 14, ubi autor Vulgatæ vertit: obſides, Lxx. vero τοὺς υἱοὺς τῶν συμμίξεων filios commixtorum (commiſtionum) tranſtulerunt.

(1.) In codice Munſteriano hic adjecta ſunt iſta: מפני רב חכמתה וסדר הטוב שהיתה מתקנת בעצתה הטובה i. e. propter excellentem ſapientiam ejus & optimam ordinationem, quam ſano ſuo conſtituerat conſilio, prout Munſterus ibidem vertit.

(2.) Sive Doctores, nam dictio רבי hic in Hebræo habetur, quæ utramque recipit interpretationem.

תחיו ותתגברי והתחזקי על אויבי עם
ה׳ תנה נא בידינו את שרי הצדוקי׳
אשר יעצו את המלך אלכסנדר אישך
לאיב אותנו ויתנו לו עצה רעה לתלות
את ת׳ת הפרושי׳ אש׳ תלה המלך
אלכסנדר׳ אישך ונשפטם על פי התורה
ותאמר להם המלכה הנם לפניכם עשו
כטוב בעיניכם׳ וילכו רבי הפרושים
ויהרגו את ריאוני׳ שר הצדוקי׳ ועמו
צדוקים אחרים רבים ויבאו שרי הצדוקי׳
ועמהם אריסתובלוס בן המלכה שר
צבאם וידברו אל המלכה לאמר אדונתינו
המלכה לעולם תחיו ושולטת על אויבי
עם יי׳ תהיו כל הימים ואל תשכחי
גבירתנו המלכה הטהור׳ והקדוש׳ את
כל התלאו׳ אשר עברו על ראשנו עם
אלכסנדר אישך וכל הצרות אש׳ ראינו
עמו במלחמו׳ גדולו׳ ונוראות אשר
עשינו עמו ושמנו את נפשנו בכפנו
מנגד בעבור חייו ונלחמה את מלחמותיו
ונציל אותו מכף כל מבקשי נפשו
ועתה למה נמות כצאן לטבח יובל בלא
חטא ובלא עול ועל לא חמס בכפינו
בהרימך את אויבי אלכסנדר אישך
עלינו ותשפילי אותנו אשר היינו אוהביו
כי עתה בהשפילך אותנו ישמחו כל
אויביך וכי ישמע הרתם מלך הערב
ויהר

na noſtra regina, in æternum vivas! trade, quæſumus, poteſtati noſtræ (3.) principes Sadducæorum, qui regi Alexandro, marito quondam tuo, malum iſtud conſilium dederunt, ut nos odio proſequeretur & octingentos Phariſæos ſuſpendiô necaret eosque crucibus affigeret, quò illos juxtà legem judicemus; his regina reſpondens: en ipſos, ait, in manu veſtra, (4.) ſtatuite de illis, prout vobis fuerit viſum: quapropter primores Phariſæorum Diogenem, (5.) Sadducæorum principem & alios cum eo multos interfecerunt, tunc Sadducæorum primores unà cum Ariſtobulo, (6.) reginæ filio, exercitus duce, ad Alexandram venerunt eamque ſic allocuti ſunt: Regina, Domina noſtra, in perpetuum vivas & per omnem vitam tuam in hoſtes populi Domini imperium exerceas! ne obliviſcaris, Domina noſtra, incontaminata ac ſancta regina, omnium moleſtiarum, quas ſimùl cum Alexandro, marito tuo, ſuſtinuimus, & cunctarum adverſitatum, quas in atrociſſimis maximisque præliis cum ipſo perpeſſi ſumus, dum vitam noſtram pro illius ſalute diſcrimini expoſuimus, bellumque pro ejusdem incolumitate geſſimus, illumque è manu omnium, qui ipſius ruinam & interitum quæſiverunt, eripuimus, cur igitur tanquam oves ad victimam ductæ nunc mactamur absque ullo noſtro peccato, crimine vel injuriâ à nobis commiſſâ? dum Alexandri, mariti tui, hoſtes in noſtram perniciem extollis; nos autem, qui illius amici fuimus, deprimis, nobis ſanè oppreſſis omnes inimici tui exultabunt, Areta quoque (7.) rex Arabiæ, aliique hoſtes tui, ſi ad

(3.) Vid. Joſeph. eod. lib. 13. cap. 24.

(4.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 68.

(5.) Ita Joſephum l. 13. c. 24. & l. 1. de Bell. Jud. c. 4. ſecutus hic vertere volui, nam ריאתים, quod nomen hic in codice noſtro habetur, dubio procul corruptum eſt, Munſterus legit: דיאונוס quod ipſe tranſtulit: Dionum, ſed דיאוגנים erit legendum, Egeſippus quoque l. 1. de Bell. Jud. c. 12. nominat Diogenem; Joſippi Epitome habet: Dogrum, vitioſè ut puto.

(6.) Conſentit Joſephus dict. l. 13. c. 24. & Egeſippus loc. alleg. conſer. & Joſippi Epitom. pag. 68. & ſeq.

(7.) De hoc ſuprà h. l. 4. c. 11. n. 3. dictum eſt, conſer. & Joſippi Epitom. pag. 69. vid. & infra h. l. 4. c. 18. n. 6.

ויחר אויביך את הדבר הזה וישישו
וישמחו מאד כי ראו את גבורתיו ואת
מלחמותיו כי כהכיר איש את שמנו
לפני הרתם ולפני יתר אויבי יי' היו
רוגזים וחלו ורעדו במקום מושבותיהם
אף כי ממראה פנינו או ממלחמותינו
וגבורותינו וחלילה לנו גבירתנו לעבור
על מצותיך ולמרוד בך כי מלכה את
ואנחנו עבדיך ועתה דעי המלכה גבירתנו
כי אנחנו לא נשא עוד עול רבי הפרושים
אויבינו על צוארנו ולא נמות כצאן
לטבח יובל בידם· ואם ייטב בעיניך
נצא מירושלם אל ערי יהודה ונהיה
בשפלות ולא נראה ברעת עמנו עוד
ויתנו את קולם בבכי ויבכו וגם היא
בכתה עמהם ואז פתח פיו אריסתובלוס
וידבר לאמו דברי מארות וקללות כי
הראה את מחשבתו והוציא את כל
רוחו בכסיל· והמלכה עשתה כחק
הנשים ולא היתה אתה עצה ותען
ותאמר אליהם צאו לכם מירושלם ובחרו
לכם ערים מערי יהודה ושבו בהם ואל
תשבו בירושלם עם רבי הפרושים כי הם
אויביכם· ויעשו כן ויצאו מירושלם שרי
הצדוקי' ויעשו מהם שרי החילים ויתפשו
להם ערים וישבו בהם הצדוקים·

ad illos ejus rei fama pervenerit, maximô afficientur gaudiô, qui quondam ad ſolam nominis noſtri mentionem, quæ coràm Aretâ cœteriſque Dei noſtri hoſtibus fiebat, in iis, in quibus degebant, locis commovebantur, expalleſcebant ac contremiſcebant, atque multo magis, dum noſmet ipſos oculis ſuis videbant ac fortitudinem noſtram in præliis experiebantur; abſit quidem à nobis, Domina noſtra, ut præcepta tua transgrediamur aut à lege deficiamus! Tu enim regina es, nos verò ſervi tui ſumus; illud tamen ſcias, Regina Domina noſtra, quòd jugum principum Phariſæorum, inimicorum noſtrorum, non amplius feremus nec tanquam oves, ad victimam ductæ, eorundem manibus moriemur. Nunc itaque, ſi tibi viſum fuerit, Hieroſolymis egrediemur ad urbes Judaicas, humileſque & abjecti potius vivemus, quàm ut calamitates populi noſtri ulterius conſpiciamus; his dictis in fletum & lachrymas proruperunt ipſamque reginam ſimùl ad fletum moverunt: tunc Ariſtobulus aperto ore in matrem imprecationes (8.) ac maledicta evomens omnia animi ſui ſenſa, quæ pectore fovebat, ſtolidè deprompſit; regina autem mulierum more ſeſe geſſit ac nullo captato conſilio eisdem reſpondens: egredimini igitur, ait, Hieroſolymis & eligite vobis urbes Judaicas easque incolite, (9.) nec ſimùl cum primoribus Phariſæorum, inimicis veſtris, Hieroſolymis habitate. Quocircà mandatum iſtud ſecuti principes Sadducæorum (10.) Hieroſolymis egreſſi ſunt & ex ſuorum numero exercituum duces elegerunt urbesque occupârunt, quas deinde Sadducæi incoluerunt.

(8.) Sic etiam in Joſippi Epitome pag. 69. dicitur, quòd Ariſtobulus contra matrem ſuam protulerit עזות i. e. gravia ac moleſta verba.

(9.) Joſephus dict. l. 13. cap. 24. ſcribit, Alexandram Sadducæis urbium locorumque præſidia commiſiſſe, exceptis Hyrcaniâ, Alexandreo & Macherunte, vid. Id. Ioſeph. lib. 1. de Bell. Iud. cap. 4.

(10.) Hi Sadducæi in Ioſippi Epitom. p. 69. & alibi paſſim vocantur מינים i. e. hæretici ſeu Sectarii.

CAP.

CAP. XV.

ובעת ההיא פשעה עור דמשק על ישראל ויהודה כי תלמי הנקרא מניליאוס פשע בתוכה לבלתי תת מס למלכה אלכסנדרה כחק שנה בשנה והשלח המלכ׳ את אריסתובלוס בנה עם צבאות העם אשר עם רבי הפרושי׳ כי לא היו עמהם צבאות העם אשר עם הצדוקי׳ כי יצאו מירושלם וישבו בערי יהודי׳ אשר תפשו להם׳ ויצא אריסתובלוס שר צבא חיל המלכה אלכסנדרה עם צבאות העם אשר עם הפרושים מבלתי הצדוקים מירושלם וילכו דמשק ויבואו שם וישובו אחר כך בבשת תכלמה׳ ובעת ההיא יצא תיגראן מלך ארמיניאה בשלש מאות אלף לובשי שריונות עם רב ועצום וישם פניו לבוא אל ארץ יהודה׳ ותשמע המלכה את הדבר הזה ותפחד המלכה והעם מאד מפני תיגראן ותשלח מלאכים ומנחה לקראתו וימצאוהו נלחם בעכו היא תלמידה ומלאכי המלכה שלחו

Eodem tempore Damaſcus (1.) à populo Iſraëlitico ac Judaico defecit, Ptolemæus (2.) enim, Menelaus dictus (3.) rebellionem in hac urbe excitaverat, ne tributum reginæ Alexandræ quotannis, prout moris erat, penderetur. Regina itaque Ariſtobulum, filium ſuum, cum exercitu iſtius populi, qui primores Phariſæorum ſequebatur, miſit, eorum quippe, qui à Sadducæorum ſtabant partibus, copiæ eisdem adjunctæ non erant, utpote quæ Hieroſolymis egreſſæ Judaicas urbes occupaverant easque incolebant. Ariſtobulus igitur, dux regiarum copiarum, exercitum populi, qui Phariſæis adhærebat, absque militibus Sadducæorum Hieroſolymis eduxit adverſùs urbem Damaſcum; ſed cum dedecore & ignominia domum reverſus eſt. (4.) Eodem tempore Tigranes (5.) quoque, Armeniæ rex, cum 300000. militibus, (6.) loricâ indutis, exercitu ſcilicèt maximô ac validiſſimô, egreſſus terram Judaicam invadere ſibi propoſuerat: quô cognitô regina unà cum populo Judaico valdè exterrita legatos ac munera Tigrani, qui tunc Acconem, (7.) quæ eſt Ptolemais, oppugnabat, miſit; legati autem reginæ, Tigranem metuentes, fidem ab eo petierunt publicam, quam ille quoque manu

(1.) Confer. Ioſeph. eod. libr. 13. c. 24. & lib. 1. de Bell. Iud. c. 4. vid. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 13.

(2.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: ne tributum reginæ &c. deſunt in Munſteri codice.

(3.) Ptolemæum Mennæum vocat Joſephus eod. cap. 24. ejusdem Ptolemæi Mennæi mentionem facit etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 13.

(4.) Ioſephus dict. cap. 24. ita ſcribit: ὁ Ἀριστόβουλος οὐδὲν ἐργασάμενος σπουδῆς ἄξιον ὑπέστρεψε i. e. Ariſtobulus cum nihil memorabile geſſiſſet, reverſus eſt, vid. idem Joſeph. lib. 1. de Bell. Iud. cap. 4.

(5.) Vid. Juſtin Hiſtor. lib. 40. c. 1. n. 3. & ſeq. it. Joſeph. eod. lib. 13. cap. 24. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 4. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 13.

(6.) Joſephus eod. lib. 13. cap. 24. ſcribit, Tigranem, Armeniorum regem, ἅμα μυριάσι στρατιωτῶν ν'. i. e. cum 500000. militibus Syriam invaſiſſe.

(7.) Vid. ſuprà l. 3. c. 17. n. 11. it. h. lib. 4. c. 9. n. 14. & Joſeph. dict. lib. 13. c. 24. qui ſcribit, reginam Selenem, quæ & Cleopatra dicta ſit, tunc temporis Syriæ præfuiſſe, confer. idem Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 4.

Digitized by Google

שלחו ל תיגראן לשלוח לה׳ אמנה כי פחדו ממנו וישלח תיגראן ידו אל המלאכים ואל המנחה וישאל להם לשלו׳ המלכ׳ ויהללה ויברכה ויכרות ברית עם מלאכיה׃ בעת ההיא הוגד לתיגראן לאמ׳ כי לוכילם שר׳ רומי ברדפו את מתרדאת ולא השיגו נמלט בהרי כרס ועתה שב ויפשט גדוד בארץ ארמיניאה׃ וכשמוע תיגראן את הדבר וימהר וילך אל ארמיניאה; להושיע את ארצו ולהצילה מיד לוכילאש ויאמר תיגראן טוב לנו לשמור את ארצנו אשר ידענוה מלחמור ארץ נכריה אשר לא ידענוה׃ בימי ההם חלתה המלכה אלכסנדר׳ את חליה אש׳ מתה בו וירא אריסתובלוס כי קרבו ימי אמו למות ויעזוב את אשתו ואת בניו בירושלם עם משפחת׳ להיותם לו לעזרה מן העיר והוא לקח עמו אחד מאוהביו ויצא מירושלם לילה וילך לבא אל ערי יהודה לגור באשר יגורו הצדוקי׳ אוהבי אביו ובתחלת

manu ſua iisdem miſit, acceptisque reginæ muneribus legatos de illius ſalute interrogavit eamque laude ac præconiô extulit atque fœdus cum illius legatis pepigit. Iisdem diebus Tigrani nunciatum fuit, Lucullum, (8.) Romanorum Imperatorem (qui Mithridatem perſequebatur, ſed eundem comprehendere non poterat, quia (9.) in montes Perſiæ (10.) profugerat) reverſum cum exercitu in regionem Armeniæ irrupiſſe, quo cognito Tigranes in Armeniam feſtinavit, ut terram ſuam ſervaret eamque è manu Luculli eriperet, dicebat enim: ſatius eſt, regionem noſtram, nobis jam notam, defendere, quàm alienam nobisque incognitam, appetere. Per idem tempus Alexandra, regina morbo laboravit, (11.) quo etiam deceſſit: Ariſtobulus igitur, cùm matrem ſuam morti vicinam animadvertiſſet, uxorem ſuam ac filios Hieroſolymæ unà cum familia ſua reliquit, ut ſibi ex urbe ſubſidio eſſent, aſſumptoque amico quodam Hieroſolymis noctu egreſſus (12.) ad urbes Judaicas venit, ut ibi habitaret, ubi tunc Sadducæi, amici paterni, commorabantur & initio quidem fugæ ſuæ Gibeam, (13.) quo in loco Galuſtus, (14.) amicus ejus, Sadducæorum fortiſſimus, habitabat, venit, qui cum illo Gibeâ egreſſus eſt, ut Sadducæorum copias colligerent.

(8.) Hebr. לוכולוס, ſic Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi vitiosè habetur: לוכילם, Lucullum nominat & Joſephus eod. lib. 13. c. 24. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 4. confer. & Juſtin. Hiſtor. lib. 40. c. 2. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud c. 13.

(9.) Ita particulam כי, quæ in Munſteri codice habetur; in noſtro autem omiſſa eſt, melioris ſenſus cauſâ hic addere volui.

(10.) Joſephus Antiqu. lib. 13. cap. 24. ſcribit, Mithridatem εἰς τοὺς Ἴβηρας, ad Iberos confugiſſe; fuit autem præter Iberiam, quo nomine tota interdum Hiſpania venit, alia in Aſia ſita, confinis Armeniæ, in Caucaſi montibus poſita.

(11.) Vid. Joſeph. dict. lib. 13. c. 24. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 4. circa fin. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 13. ac Joſippi Epitom. pag. 70.

(12.) Nam timuit, ne Phariſæi Hyrcanum, fratrem ſuum, regem conſtituerent; ſe autem comprehenderent, prout in Joſippi Epitome pag. 70. habetur.

(13.) Joſephus dict. lib. 13. cap. 24. nominat Agabam.

(14.) Hebr. גלוסטוס, ita hîc in noſtro codice, Munſterus vertit: Galeſtis, ſecutus Joſephum dict. cap. 24. ubi γαλαιστὴς nominatur, in Joſippi Epitome pag. 70. legitur: גלוסתיוס, Galeſtius vel Geloſtius.

ובהחלת מנוסתו ויבא גבעתה מקו׳ אש׳ ישב גלוסטוס אורבו גבו׳ הצדוקים ויצא עמו מן הגבעה ללכת לאסוף את חיל הצדוקי׳ ויהי אחרי כן ויגידו למלכ׳ כי ברח אריסטובלום בנה וכי הוא הולך לאסוף את חיל הצדוקים ויגידו לה לאמר כי הנה אריסתבלום בט״ו יום לכד כ״ב עיר ואז המלכה וכל עם יהודה החלו להיות ביראה ופחד כי יהו יושבי הערים נופלים עליו לעזרתו ותצו המלכה ללכוד את אשת אריסתובלום ואת בניו ואת כל משפח׳ אשתו וילכדום ותצו עוד ויתנו אותם במשמר מהמשמר׳ אשר בנגד ההיכל לבלתי ימצאו מנוסה• ויהי אחרי כן והגדל יד גבורי הצדוקים ותהי חזקה מאד מיד גבורי עם יהודה ויתחברו עם אריסתובלום ויבואו השדה ויתקעו בשופר ויתנו אות מלחמ׳ כי נאסף אליו המון רב מהר הלבנון ומהר הגליל ומכל ארץ ממשלת ישראל•

rent. Poſteaquàm verò reginæ nunciatum eſt, Ariſtobulum, filium, aufugiſſe eo conſilio, ut exercitum Sadducæorum conſcriberet, cumque fama ad eandem perlata eſſet, Ariſtobulum intrà quindecim dierum ſpatium duas ac viginti urbes in poteſtatem ſuam redegiſſe, tunc regina omnisque populus Judaicus maximo timore perculſi ſunt, nam & cœteri urbium incolæ ad illum defecerunt eique auxilio fuerunt. Regina itaque præcepit, ut & uxor Ariſtobuli ejusque filii, & omnis familia ac cognatio uxoris ejus caperentur, quô factô cuſtodiæ, (15.) è regione Palatii ſitæ, mandatô reginæ traditi fuerunt, ne ullus aufugiendi locus eisdem relinqueretur; militum autem Sadducæorum potentia valdè crevit magnumq; illis incrementum acceſſit è populi Judaici copiis, quæ ſeſe Ariſtobulo junxerant, quamobrem in campum deſcendentes tubis inflatis ſignum belli dederunt, nàm ingens hominum multitudo è montibus Libani ac Galilææ (16.) & ex omnibus judaicæ ditionis regionibus ad Ariſtobulum confluxerat.

(15.) *Joſephus* Antiqu. lib. 13. c. 24. ſcribit, Ariſtobuli uxorem ac familiam εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ φρούριον i. e. in cuſtodiam ſeu arcem, quæ ſuprà templum ſita erat, conjectam fuiſſe, id φρούριον Joſephus lib. 14. c. 1. princ. vocat ἀκρόπολιν, eadem Antonia dicta fuit, confer. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 4. circà fin. Egeſippus de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 6. & c. 13. ſcribit, quòd arx illa primò Baris, poſtea Antonia dicta ſit, confer. id. Egeſipp. dict. lib. 1. c, 53. vid. & *Jo*ſeph. lib. 1. de Bell. Jud. dict. cap. 4. & ſupr. h. lib. 4. cap. 8. n. 8. & infr. lib. 6. c. 36. num. 11. confer. & autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire Critiqu. des dogmes & des cultes &c. Part. 2. cap. 6. pag. 218. edit. Amſtelodam.

(16.) Joſephus lib. 13. cap. 24. ſcribit, Ariſtobulum copias collegiſſe ἀπό τε Λιβάνου καὶ Τραχώνος καὶ τῶν μοναρχῶν à Libano & Trachonitide & provinciarum dynaſtiis.

CAP.

CAP. XVI.

אז אחזה רעדה גדולה את הורקנוס
בנה הגדול ואת זקני הפרושים וגם
המלכה פחדה מאד מפני אריסטובלוס
בנה ותתחלחל המלכה מאד בדאגת
בנה ובדאגת החולי אשר מתה בו אז
באו שרי הפרושים לפני המלכ׳ ועמהם
הורקנוס בנה הגדול וישתחוו לפניה
ויאמרו אליה מלכה הקדושה שמעי לנו
כי נדבר אליך דברינו הנה עון יחשב
לנו כי נעשה דבר בלא עצתך ואת
בחיים הלא ידעת כי אריסטובלוס בנך
הקטן מאיים ומראה לנו פחד גדול כי
הו׳ מוכן ביד רמה לבוא עלינו למחות
את שמינו ולהרוג לאחיו בנך הגדול
התם והישר ועתה מלכתנו הקדושה
והחכמה הבי עצתך ועזרתך ונדעה מה
נעשה ברשותך׃ ותען המלכה ותאמר
להם שעו מני שעו וסורו מעלי כי עיפה
נפשי מאד ואינני בגבול החיי והנה
אני עומד׳ ביכלתי ומשתדלת לשלם את
נפשי למלך אשר נתנה. ואיככה תוכלו
לדבר אתי כדברים האלה בעת הזאת
לא עת פנות לנפשי אל עסקי העולם
הזה היא העת הזאת אבל היא עת
פנותה על עסקי עולם הנשמות לחדר
אחר מנוחה ושלום ואתם עשו כטוב
בעיניכם בעסקי המלוכה הנה אתכם
כסף וזהב לרוב באוצרותי וגם באוצרות
רבות

TUnc maximus timor Hyrcano, majori filio, & ſenioribus Phariſæorum incuſſus eſt, ipſa quoque regina à filio ſuo, Ariſtobulo, non parum ſibi metuit & tàm ſolicitudine filii ſui, quàm gravitate morbi, quô etiam poſteà deceſſit, anxia fuit. Quapropter Phariſæorum principes (1.) & unà cum illis Hyrcanus, natu major filius, ad reginam ingreſſi eamque adorantes ita allocuti ſunt: audi, quæſò, ſancta regina, verba noſtra, (nam ſine conſilio tuo, (2.) dum adhuc in vivis es, aliquid ſuſcipere peccatum putamus) notum tibi eſt, Ariſtobulum, filium tuum minorem, magnum nobis pavorem ac terrorem incutere, nam validiſſima inſtructus manu noſmet invadit, ut nomen noſtrum deleat, fratremque ſuum, natu majorem, filium tuum, morum integritate ac probitate conſpicuum, interficiat: nunc itaque, Sancta ſapiensque regina noſtra, opem fer atque conſilium, ut ſciamus, quid nobis auctoritate tua faciendum ſit; Regina autem illis reſpondens: (3.) abite, inquit, ac diſcedite à me, nam animus meus valdè defatigatus eſt atque ego in termino vitæ (4.) jam conſtituta id maximè curo, totaque in eo ſum, ut animam meam regi, qui illam dedit, reſtituam, quomodo igitur nunc in animum veſtrum induxiſtis, ut ea ad me verba faceretis? non jam tempus eſt, ut mundana negotia curem, ſed ut ad res futuri ſeculi, ad beatorum ſedem, quietem ac pacem reſpiciam. Vos igitur in regni adminiſtatione, quicquid vobis viſum fuerit, perficite, ecce ingens auri argentique vis tàm in meis, quàm regum, anteceſſorum meorum, theſauris vobis adeſt, exercitus quoque militum, qui in Palatio meo ſunt, in promptu eſt, vos itaque pro arbitrio

(1.) Confer. hic Joſippi Epitom. p. 71.
(2.) Conſentit Joſephus dict. lib. 13. c. 24.
(3.) Vid. Joſeph. dict. cap. 24.
(4.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 71.

רבות מאוצרות המלכים אשר היו לפני
והנה לכם צבא הגבורים אשר בהיכלי
ואתם עשו כחפצכם וכתבונתכם כי אני
אין יכלת בי מעת׳ לבוא עמכם בעצה
על דברי מלוכת העול׳ הזה השפל
תמורה כי אני הולכת בדרך כל הארץ
ואני עומד׳ היום למשפט איכה אפקיד
רוחי אל האלהים אשר נתנה׳ ויהי
כדברה אליהם כדברים האלה ויתם קצה
ויבא עתה ויסגור יומה ותמת ותאסף
אל עמה והימים אשר מלכה אלכסנדרה
המלכה תשעה שנים ויהיו כל ימיה ל״ז
שנים׳ והאשה אשת חיל מאד ומושלת
ברוחה וכובשת ליצרה ולא חטאה ולא
פשעה באלהים ולא סרה ממצותיו כי
חכמה ודעת היו אתה וערמה לטוב
היתה בקרבה ולרוב חכמת׳ וגדול שכלה
הגיע לגבול הגדת העתידות ובתבונת׳
כי רבה היתה מרימה בימיה את אוהביה
ומשפילה את אויביה ואת שונאיה ותהי
תשועה גדולה לישראל כל ימיה ועל
כן אחרי מותה תלאות רבות וצרות
חזקות ומלחמו׳ צמחו בבית מלכותה
עקב אשר בימיה שקטה הארץ׳ והיא
בימיה ארץ אחרת מארצות הגוים לא
חמדה ללכת לצור עליה רק ארצות הגוי׳
אשר

trio & prudentia veſtra agite, neque enim ego vobiſcum de negotiis, regnum hujus mundi vile & abjectum concernent:bus, conſultare jam valeo, ſed viam ambulo terræ univerſæ mecumque hodiè conſtituo, quomodo ſpiritum meum Deo, qui illum dedit, commendem, hæc cùm dixiſſet, appropinquavit vitæ finis, horaque venit decretoria, quâ ſupremum obiit diem, mortuaque ad populum ſuum collecta eſt; præfuit autem regno novem annis, (5.) cùm triginta ac ſeptem annos (6.) vixiſſet, fœmina ſanè fuit fortiſſima, animo ſuo imperans ejusque impetum cohibens, nec in Deum peccavit aut ab illius præceptis receſſit, nam ſapientia, prudentia ac calliditate, bona tamen, prædita fuit, adeò, ut eximia prudentia ac ſapientiâ ſuâ ſæpè futura præviderit ac prædixerit; mediante hac inſigni prudentia (7.) amicos ſuos, dum vixit, extulit, inimicos autem ac hoſtes depreſſit, quamobrem magna rerum proſperitas per omnem ejus vitam populo Iſraëlitico contigit; eadem verò mortuâ multæ calamitates, & adverſitates haud leves atque ingentia bella in illius domo regia exorta ſunt; vivente tamen illa terra fuit quieta, nam provinciam alienam ex gentium regionibus, quamdiu vixit, non concupivit, ut eandem invaderet; illas tamen gentium terras, quas Hyrcanus, ſocer ejus & poſteà Alexander, maritus, ceperant ac ſubjugaverant atque ditioni Iſraëliticæ ſubjecerant, regina diligenter cuſtodivit & contrà vim hoſtilem ad mortem usque protexit. Alexandra itaque regina usque ad finem vitæ atque horam mortis decretoriam ſapientiæ & pruden-

(5.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 13. c. 24. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 4. in fin. it. *Joſippi* Epitom. pag. 72.

(6.) Hebr. ל״ז, ita hic in codice noſtro, Munſterianus habet ע״ג ac vertit: ſeptuaginta tres, Joſephus quoque dict. lib. 13. cap. 24. ſcribit, Alexandram vixiſſe ἔτη γ' ϗ ό, annos 73. vid. cap. ſeq. 17. n. 11. ibique not.

(7.) Eadem ferè de hac regina ſcribit Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 12. nimirum, quod regnandi jus inoffenſe exercuerit ſine ullo fœminei ſexus impedimento atque moderandi gratiam acquiſiverit ſacræ legis obſervatione &c. quodque haud mediocris mulieri ſpiritus fuerit, ut maxima quæque auderet atque ſuprà fœminei ſexus conditionem prælia diſponeret.

Digitized by Google

אשר לכד והכה הורקנוס תמיה ואחריו אלכסנדר אישה ותשיבון אל ארץ ישראל הנה הן שמורה המלכ׳ מאד ותמלטן מצרה עד יום מותה׳ ותהי אלכסנדרה המלכה עד יום מותה ועד עת פקודת׳ שלמה בשכלה ובדעתה ולא סרה מנטות׳ אחרי הצדק והיושר עד אחרית חלדת׳ עד פה תמו דברי אלכסנדרה המלכה הקדושה ויהי זכרה לישראל לישועה ולברכה ולשלום ויתר דבריה וטוב הנהגותיה וישרה וצדק דעתה וחכמתה ועסקיה הטובים עם כל מלכי הגוי׳ ושלום מלכותה עמהם וכבוד ישראל וגבורתו בימיה הלא הם כתובים על ספר יוסף הכהן אשר כתב למלכי רומה׳ כה אנו׳ יוסף הכהן בן גוריון הכהן הסופר את קורות ישרא׳ ואת תלאותיו להיות זכרם למוסר ולהשכ׳ לבאי׳ אחריו כי יתבוננו בספריו ומהם יתבוננו בחסדי יי׳ עתה יישר בעיני לספר את המעשים אשר נעשו בישראל אחרי מלכות אלכסנדרה המלכ׳ וכל התלאות אשר מצאו את אבותינו אחרי עבר עת מלכותה ותומה כי כל כותב אשר יכתוב ספרים ואשר יגיד דברים עתיקים ויעיד עליהם עליו לכתוב על סדר ונחת וישוב דעת לבלתי שטח את המעשי

prudentiæ laude inclaruit nec à juſtitiæ ac probitatis tramite, quamdiu ſuperſtes fuit, receſſit. (8.) Hic finem habent geſta Alexandræ, reginæ ſanctæ, cujus memoria apud populum Iſraëliticum in benedictione, ſalute & pace ſit! cœtera autem (9.) ejusdem facta, ut & morum probitas atque integritas, juſtitia, prudentia, ſapientia, honeſta ſtudia ac negotia cum omnibus gentium regibus ut & regni pax, quam cum finitimis coluit, præterea gloria ac fortitudinis laus, quam populus Iſraëliticus illius ætate conſecutus eſt, ea omnia ſcripta reperiuntur in libro (10.) Joſephi, Sacerdotis, quem Romanis ſcripſit regibus. (11.) Sic ait Joſephus (12.) Sacerdos, Gorionis Sacerdotis filius, qui adverſitates & calamitates, quæ populo Iſraëlitico evenerunt, enarravit, ut illarum recordatio poſteris documento ſit, eisque ſapientiam ingeneret, ſi ejusdem libros attentè evolverint ac perpenderint & ex illis miſericordiam Domini conſideraverint. Nunc animus mihi eſt, (13.) res, quæ poſt regnum Alexandræ in populo Iſraëlitico evenerunt, omnesque calamitates, quibus patres noſtri, finitô Alexandræ regnô, afflicti fuerunt, enarrare: cuivis autem ſcriptori, qui libros componit & de rebus antiquis narrationem inſtituit earumque teſtimonia adducit, incumbit, ut ordine, (14.) quietè & attentè ſcribat neque rerum ſeriem turbet, neq; ea, quæ præterita ſunt, cum iis, quæ poſteà ſubſecuta ſunt, confundat, quapropter Titum, ſcriptorem Romanum, non imitabor, qui, dum librum rerum memorabilium, ab Romanis imperatoribus geſtarum, ſcripſit, prius Eupatoris, qui Antiochi filius fuit, menti-

(8.) Aliud tamen encomium huic reginæ tribuit Joſephus Antiqu. lib. 13. c. 24. circà fin.

(9.) Hæc & ſequentia, usque ad: nunc animus mihi eſt &c, abſunt à codice Munſteriano & videntur à Judæo interpolatore adjecta eſſe, vid. quæ infià num. 13. h. cap. notata ſunt.

(10.) Innuitur hic Joſephi lib. 13. c. 24.

(11.) Imperatoribus ſeu principibus.

(12.) Nimirum dicto libro 13. c. 24.

(13.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano, confer. ſupr. n. 9. h. cap.

(14.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 14. cap. 1.

המעשי׳ אש׳ נעשו להמיר עובר בבוא אחריו ולא אעשה כמעשה טיטוס הסופר הרומיי אשר כתבו את ספר הזכרונות למלכי הרומיים כתב זכרון אאופטור בן אנטיוכו׳ טרם זכרון אנטיוכו אביו והמיר הסדר גם כתב בו דברים אשר לא נתאמתו לו מפי סופרי׳ נאמני׳ עד אש׳ נועצו זקני רומי בימי לשרוף את ספרו ולכן ראוי לכל איש אשר יחבר ספרים להעיד בהם על ספורים לכתוב דברי אמת ולבלתי המצא בדבריו משגה וידע זה מהיום והלאה לישראל לעדות לכל הסופרים אשר יבואו אחריו וירצו לכתוב ולהעיד כי יאמרו ככה וככה צוה יוסף הכהן אשר היה ראש הסופרים אשר כתבו הספרים הנמצאים בישראל מלבד סופרי העשרים וארבע ספרים הקדושים אשר היו סופרים נאמני׳ על פי יי׳ והם היו טרם זמני ומלבד סופרי ספרי חכמת שלמ׳ המלך ע״ה וסופרי ספרי חכמי ישר׳ אשר היו סופרים נאמנים על פי רוח הקדש וגם הם היו טרם זמני׳ והנה אני יוסף הכהן לקטתי בספרי אשר עשיתי לזכרון ולעדות לישראל דברים רבים מספרי סופרים אחרים נאמני׳ אשר כתבו הלאות מעשה אבותינו ואבדנו אותם וכתבתים בספרי לישראל וגם בספרי הגדול אשר כתבתי לזקני רומה כן עשיתי כי כתבתי לעדות דברי׳ רבים מפי סופרי׳ רבים נאמנים על כן זכרתי זה

mentionem facit, quàm ipſius Antiochi, patris ejus, atque ita rerum ordinem turbavit; eodem quoque in libro res ſcripſit, quarum veritatem apud autores fide dignos non reperit, quocircà Senatus Romanus ætate mea librum illius igne delendum eſſe judicavit. Omni igitur ſcriptori, qui libros, queis rerum geſtarum narratio continetur, componere vult, convenit, ut veritatem in ſcribendo amplectatur, ne erroris & mendacii convinci poſſit, quamobrem jam inde ab hoc tempore ac deinceps omnes, qui me ex populo Iſraëlitico ſequentur ſcriptores, quicunque hiſtorias enarrare volunt, teſtimoniô iſto meo & exemplô utantur ac dicant ita; hunc in modum præcepit Joſephus, Sacerdos, qui inter omnes ſcriptores, apud populum Iſraëliticum repertos, facilè princeps fuit, exceptis ſcilicèt Scriptoribus viginti quatuor librorum (15.) ſacrorum, qui divinitùs inſpirati ac fide digni fuerunt longoque antè me tempore vixerunt, exceptis etiam ſcriptoribus librorum Sapientiæ Salomonis, regis, qui in pace quieſcat! exceptis quoque iis ſcriptoribus ſapientibus populi Iſraëlitici, qui Spiritus Sancti afflatu vera ſcripſerunt, qui & ipſi ætatem meam præceſſerunt. Quapropter ego Joſephus, Sacerdos, in libro meo, quem memoriæ ac monimenti cauſa populo Iſraëlitico ſcriptum reliqui, multa collegi è libris aliorum autorum fide dignorum, qui res geſtas variosque caſus patrum noſtrorum ſcripſerunt; quos tamen libros amiſimus, has, inquam, res in libro meo in gratiam & utilitatem gentis Iſraëliticæ conſcripſi, idem propoſitum etiam ſervavi in magno illo libro meo, quem Senatui Romano ſcripſi, ut nimirùm multarum rerum teſtimonia adferrem ex autoribus non paucis fide dignis: hoc ideò in medium adduxi, quò omnes populi Iſraëlitici ſcriptores admoneantur, ut veritatem in ſcribendo ſequantur, nec menda-

(15.) Hebr. עשרים וארבע, ſic in codice noſtro, quo nomine recentiores Judæi Biblia Sacra veteris Teſtamenti communiter appellare ſolent, vid. ſupr. l. 3. c. 2. n. 15. ibique not.

mendacia proferant, id enim omnibus, qui libros componunt, incumbit, ut veritatem ſcribant, nam ita primi ſcriptores præceperunt aliique eosdem ſecuti idem receperunt & obſervârunt; convenit enim atque æquum eſt, ut omnes, qui componuntur, libri Scripturæ Sanctæ ac perfectæ aliorumque librorum Propheticorum, in quibus veritas ac juſtitia continetur, normam ſequantur, ſuper his enim mundus conſtructus eſt atque in illis homo eſt homo, ſine illis autem omnia vanitas ſunt & afflictio ſpiritus, (16.) & quid proderit homini, ſapientiâ prædito, mendacia loqui, ſiquidem mendacia loquens non conſiſtet? (17.)

זה כה להיותי לעדות לכל סופרי ישר׳ כי יעידו אמת ולא ידברו בכזב וזה ראוי לכל איש אשר יעשה ספרים לכתוב דברי אמת כי כן צוו הסופרים הראשוני׳ וקימו וקבלו האחרונים כי ראוי והגון הוא שיסוב כל ספר שיכתב על קוטבי התורה הקדושה התמימ׳ ושאר ספרי הנבואה שהם האמת והצדק כי עליה׳ העולם בנוי ובהם האדם אדם וזולת זה הכל הבל ורעות רוח כי מה לו לאדם בעל תבונה לדבר שקר כי דובר שקרי׳ לא יכון׳

Cap. XVII.

JOſephus itaque, Sacerdos, in libro ſuo hæc dicit: anno ſeptuageſimo tertio (1.) Olympiadis, (2.) Conſule (3.) Romæ imperante, in conſilio trecentorum ac viginti Senatorum, anno nono Alexandræ, reginæ ſanctæ, quæ vera animi integritate regno Iſraëlitico ac Judaico præfuit, eodem anno Olympiadis, (4.) ætate Vendii (5.) Horten-

וידבר יוסף הכהן את הדברים האלה בספרו זה בשנת ע״ג לאוליפואירום הישיש אש׳ הוא מושל ברומה בעצרת ש״כ יועצירה והיא שנת ט׳ למלכות אלכסנדרה המלכה הקדושה אשר מלכה על

(16.) Vid. Eccleſiaſt. cap. 1. v. 14. unde hæc deſumpta ſunt.

(17.) Seu: permanebit, reperiuntur autem iſta in Pſalm. 101. v. 7. ubi Lxx. verbum יכון, verterunt κατεύθυνεν, direxit, ſic vetus Latina; S Hieronymus verò: placebit.

(1.) Joſephus Antiqu. lib. 14. c. 1. ſcribit, Hyrcani Pontificatum incepiſſe anno tertio Olympiadis centeſimæ ſeptuageſimæ ſeptimæ; ſed Munſterus hic in notis legendum putat: anno tertio Olympiadis 173. ita, ut apud autorem noſtrum omiſſus ſit numerus centenarius; vid. tamen Iſa. Voſſ. Chronol. Sacr. cap. 13. ubi Joſephi numerum, nempe Olympiadis 177. approbat.

(2.) Ita hic cum Joſepho dict. lib. 14. cap. 1. ac cum Munſtero vertendum putavi, nam אולי פואירום, quod in codice noſtro habetur, corruptum eſt, vid. infr. n. 10 h. cap. ibique not.

(3.) De dictione ישיש, quæ hic habetur, ſuprà lib. 3. c. 17. n. 6 & h. lib. 4. c. 4. n. 23. aliquid dictum eſt; videntur autem verba iſta & quæ ſequuntur, usque ad: eodem anno Olympiadis &c. à Judæo interpolatore adjecta eſſe, cum nec in Hebraico Munſteri codice legantur, vid. & n. ſeq. 4. ac n. 10. h. cap.

(4.) Hic iterum additur dictio הישיש, ſatis imperitè, quaſi Olympias fuerit ſenex ille ſeu Conſul, quapropter dictionem iſtam in vertendo hic omiſi, confer. num. antec. 3. & n. 10. h. cap.

(5.) Hebr. בינדיאום, ita hic in noſtro codice, Munſterianus habet: רינציום, ubi vertitur: Rinatius; ſed juxtà Joſephum lib. 14. c. 1. legendum puto: Quintus (Hortenſius) vid. num. ſeq. 6.

על ישראל ויתנהג באמת וברחמים׃ בשנה
ההיא בימי אאוליפואדם הששי ובימי
בינדיאום ואורתנציאום ומיטליאור שרי
רומה טרם מות אלכסנדרה המלכה כז׳
חדשים חדשו השרי׳ הנזכרי׳ במצות
הששי ושי״ב יועצי רומא את הברית
אשר היתה בין שרי רומא אבותיהם ובין
שרי עם יהודה׃ אשר היה טרם מלך
אלכסנדר המלך מושלים על ישראל׃
ויכתבו השרים ההם הרומיים את הברית
הנזכר ויקימוה עם שרי יהודה וירושלם
ויחרטו את דברי הברית בעט ברזל על
לוח נחשת בירושלם שרי רומה ושרי
יהודה יחד וכן עשו השרים הנזכרים
לברית ברומה כי הלכו שרי יהודה עם
השרים הרומיי׳ אל רומה ויחרטו את
דברי הברית גם שם בחרט אנוש על
לוח נחש׳ להיות׳ למשמרת ולמזכרת׃
ובשנה ההיא מת אוליפואיראם המלכ׳
בת

Hortenſii (6.) ac Meſilii, (7.) principum Romanorum, (8.) viginti ſeptem menſibus, antequàm moreretur Alexandra regina, principes illi, quorum jam mentio facta eſt, mandatô Conſulis ac trecentorum & viginti Senatorum Romanorum, fœdus inter principes Romanos eorumque patres atque inter principes populi Judaici (qui, priusquàm Alexander regnum acquireret, genti Iſraeliticæ præfuerunt) initum renovârunt, fœdusque illud dicti principes Romani ſcripto comprehenderunt idque cum Judæorum urbisque Hieroſolymitanæ primoribus ſtabilivetunt verbaque fœderis ſtylô ferreô tabulæ æneæ Hieroſolymis inſculpenda curârunt tàm Romanorum, quàm Judæorum magnates, id quod etiam Romæ à dictis principibus Romanis effectui traditum eſt, nam Judæorum primores unà cum principibus Romanis Romam profecti verba fœderis ibi quoque ſtylo ferreo tabulæ æneæ inſculpi & ad perpetuam rei memoriam aſſervari curârunt. Eodem autem anno (9.) Olympiadis (10.) mortua eſt Alexandra, cùm tres & ſeptuaginta (11.) vixiſſet & novem annis regno præfuiſſet; hæc igitur

(6.) Hebr. ארתינציאום, ita hic Munſterianus codex, quem potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi אורתינטיאום legitur, confer. Joſephus loc. alleg.

(7.) Hebr. מיטיליאום, ſic in noſtro codice; ſed hoc quoque nomen corruptum eſt, Munſteri codex illud omnino non legit; puto autem iſtud ex Joſephi eod. libro 14. c. 1. hic reſtituendum ac legendum eſſe: מיתיליאום i. e. Metellius, qui Creticus dictus fuit, prout Joſephus dict. loc. ſcribit.

(8.) Iſti ſimul conſules fuerunt, nempe Quintus Hortenſius & Metellus, de quibus num. antec. 5. 6. & 7. cœterum pro כז׳ i. e. 27. menſibus, quorum hic fit mentio, legendum puto ſolùm ז׳ i. e. ſeptem, alias autor ſibi contradiceret, dum paulò poſt ſcribit, eodem anno mortuam eſſe Alexandram; cum 27. menſes plus, quam biennium efficiant, vid. num. ſeq. 9.

(9.) Hæc quoque verba ac ſequentia usque ad: iiſdem diebus trium &c. videntur à Judæo quodam interpolatore adjecta eſſe, vid. quæ ſuprà num. 3. 4. & 8. h. cap. ut & infrà num. 13. h. cap. annotata ſunt.

(10.) Ita corruptum iſtud nomen אוליפואיראם, quod hic in noſtro codice habetur, vertere volui, legendum enim אולימפיאם i. e. Olympias, neq; enim nomen iſtud fuit imperatoris cujusdam ſeu principis Romani, prout imperitus ille interpolator exiſtimavit, confer. ſupr. n. 2. & num. ſeq. 12. h. cap. ibique not. it. infrà lib. 5. c. 1. n. 19. & eod. l. 5. c. 12. n. 16.

(11.) Hebr. ע״ג, ita hic rectius legitur, quam capite antecedenti n. 6. ubi ל״ז i. e. triginta ſeptem, habetur.

בת ע״ג שנה בשנת ט׳ שני׳ למלכותה
והיא ואליפווירכוס עם שריה ושרי׳
חדשו הברית הנז׳ ועל ידה היתה
תשועה לישר׳ אחרי מותה כי כרתו ברית
יושבי רומי עם ישר׳ ולא הרעו להם
עד עבור שני׳ רבות כי פשעו ישרא׳
מתחת יד הרומיי׳ כאשר נספר עוד
בימים ההם אחרי מות אלכסנדרה המלכה
כמשלש חדשי׳ התגרו מלחמה שני
האחי׳ הורקנוס הגדול ואריסתובלוס
הקטן בני אלכסנדר המלך ואלכסנדרה
המלכה׳ ותהי המלחמה הזאת ביניהם
חזקה מאד על ירדן יריחו וישפך דם
נפשות עד אין מספר מישראל ויפלו
פגרים רבי׳ מהמון ישראל ביום ההוא
וילחץ אריסתובלוס וגבוריו את צבא
הורקנוס ולא יכלו גבורי הורקנוס לעמוד
לפניה׳ ולשארת את כובד מלחמותיהם
ויהפכו גבורי הורקנוס את ערפם וינוסו
דרך ירושלם וירדוף אריסתובלוס עם
גבוריו אחריה׳ הלוך והכות עד שערי
ירושלם וינצח אריסתובלוס בקרב ההוא
והנשארים מצבא הורקנוס התחברו עם
אריסתובלוס והוא וכל עם יהודה צרו
על ירושלים וילחמו עליה ויבקשו להפיל
את חומותיה בעבור הורקנוס הנמלט
בתוכה ויסגרו את העיר כיר רמה ויאזורה
אנשי

tur regina, ut & Senatus Romanus (12.) unà cum Principibus ſuis fœdus, cujus ſuprà meminimus, inter ſeſe renovârunt, atque etiam poſt mortem reginæ ſalus ac proſperitas rerum providâ ejusdem curâ populo Iſraëlitico contigit, quia cives Romani pactum cum gente Judaicâ initum, ſervârunt, nec ullum ei malum intulerunt, donec longo poſt tempore populus ille â Romanis defecit, prout poſteâ pluribus dicemus. Iisdem diebus (13.) trium circiter menſium ſpatio poſt mortem Reginæ Alexandræ, duo ejusdem filii, Hyrcanus nempe natu major, & Ariſtobulus minor, fratres bellum inteſtinum excitârunt, (14) unde graviſſimum inter illos prælium propè Jordanem atque urbem Jericho (15.) exortum eſt, in quo infinita ſangvinis Judaici copia effuſa fuit, atque multa eo die cadavera populi Iſraëlitici ceciderunt: Ariſtobulus enim ejusque milites Hyrcani exercitum adeò preſſerunt, ut ulteriùs reſiſtere vimque certaminis ſuſtinere haud potuerit; ſed tergum obvertere ac fugam Hieroſolymam verſùs arripere coactus ſit: Ariſtobulus autem Hyrcani copias perſecutus cædendo ac proſternendo, usque ad portas Hieroſolymæ victo-ctoriam illius pugnæ reportavit; qui verò ſuperſtites erant ex Hyrcani militibus Ariſtobulo ſeſe junxerunt; qui omnibus copiis populi Judaici coadunatis Hieroſolymam obſedit (16.) eamque oppugnavit ac muros dejicere conatus eſt propter Hyrcanum, qui ſeſe eò receperat; Ariſtobuli itaque milites urbem concluſerunt eamque cinxerunt, non ſecus ac lumbi cingulo circumdari ſolent: Hyrcanus autem, cùm ſeſe obſidione premi, atque bellum

(12.) Hic iterum Olympiadis, quamvis corruptum nomen adducit imperitus ille interpolator, quaſi illud nomen principis ſeu imperatoris Romani fuerit, quare ſenatum Romanum hic vertere volui, vid. quæ num. antec. 10. hac de re dicta ſunt.

(13.) Vid. ſuprà num. 9. h. cap. ibique notata.

(14.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 14. c. 1. it. Egeſipp. de Bell. Jud. l. 1. c. 13.

(15.) Conſentit hic Joſephus Antiq dict. lib. 14. c. 1. ut & Joſippi Epitome pag. 73.

(16.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 73.

אנשי המלחמה. אשר לאריסתובלוס
כאזור אשר במתניו׳ והורקנוס בהצר
לו בהכבד עליו המלחמ׳ הוציא את אשת
אריסתובלוס ואת בניו מבית האסורי׳
אשר אסרתם אלכסנדרה המלכ׳ אמו
וילכד הורקנוס את האשה ואת בניה׳
להיותם עמו למשמרת למלט את נפשו
מחרב אחיו בגלל אשתו ובניו אז יצאו
זקני ישר׳ וזקני הכהני׳ מירושלם וילכו
אל המחנה ויבואו אל אריסתובלוס ויבכו
ויתחננו לו לכרות ברית עם אחיו ולהיות
אריסתובלוס מלך על כל עם ישראל
ויהודה והורקנוס אחיו כהן גדול בהיכל
יי׳ ולהיות הורקנוס כנוע תחת ידו
ולהיו׳ משנהו ויבקשו הזקני׳ מאריסתובלו׳
לכרות ברית על הדבר הזה ויאות
אריסתובלוס על הדבר הזה ויעשו כן׳
ויצא הורקנו׳ מחוץ לעיר לקבל את
אחיו ויבא אריסתובלוס העירה ויקבל
את המלכות בהודות זקני ישראל ויהודה
ובהודו׳ הורקנ׳ אחיו׳ ויכרות אריסתובלו׳
ברית עם הורקנוס אחיו ויבואו בהיכל
יי׳ וישבעו איש לאחיו וירא כל העם
וילכו איש לדרכו לעירו ואיש לארצו
ותשקוט הארץ וגם המלחמה שקטה׳
ויהי

bellum in dies aggraveſcere videret, Ariſtobuli uxorem ejuſque filios è carcere, quo illos Alexandra, Hyrcani mater, concluſerat, dimiſit, eoſque ſecùm habuit ac ſedulò cuſtodivit, ut vitam ſuam è gladiô fratris, mediante ejuſdem uxore ac filiis, eriperet: tunc populi Iſraëlitici ac Sacerdotum Seniores Hieroſolymis egreſſi (17.) in caſtra ad Ariſtobulum venerunt eumque lacrymis effuſis rogârunt, ut cum fratre ſuo fœdus percuteret, quô ipſe quidem univerſi populi Iſraëlitici ac Judaici regno præeſſet; Hyrcanus autem, frater, ſummô ſacerdotiô in Templo Domini fungeretur regique ſubjectus atque ſecundus (18.) ab eo eſſet; Seniores igitur Ariſtobulum rogârunt, ut eam in rem fœdus iniret, cui cùm ille conſenſiſſet, (19.) Hyrcanus urbe egreſſus fratri obviam ivit; Ariſtobulus autem urbem intrans regnum conſenſu ſeniorum populi Iſraëliticè ac Judaici, ut & voluntate Hyrcani, fratris ſui, ſuſcepit, fœduſque cum illo percuſſit, atque ambo Templum Domini ingreſſi juramentum ſibi invicem præſtiterunt, præſente populo univerſo; poſteà unuſquiſque ad urbem ac patriam ſuam reverſus eſt, terraque quieta ac bello finis impoſitus fuit. Accidit autem poſteà, ut vir quidam Antipater (20.) dictus, Hyrcano amicitia jungeretur, is homo potens & aurô argentoque dives, pecoribus etiam ac familiâ multâ inſtructus & vir fortis belliquè peritus erat, (21.) conſilio etiam profundo, prudentiâ, aſtutiâ, ac calliditate pollebat, hominumque mentes ſolertiâ indagare atque elicere poterat, quoquò ſeſe verte-

(17.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 74.
(18.) Seu proximus ab eo משנהו, de hac voce ſuprà lib. 1. cap. 8. n. 3. & dict. lib. 1. cap. 13. n. 3. it. eod. lib. 1. c. 16. num. 6. quædam dicta ſunt.
(19.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 14. c. 1 it. lib. 1. de Bell. Jud. cap 4. in fin. confer. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 13.
(20.) Vid. Joſeph. lib. 14. c. 2. ubi ſcribit, quod is antea Antipas dictus fuerit, confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 14. it. Munſter. hic in notis, ubi Antipatris ſucceſſionem deſcribit, vid etiam Joſippi Epitome pag. 75.
(21.) Hic δραστήριος τὴν φύσιν ϗ στασιαστὴς i. e. homo audax ingenio ac feditioſus vocatur à Joſepho dict. lib. 14. c. 2. vid. Idem Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5.

Digitized by Google

ויהי אחרי הדברי׳ האלה ויהי אונב אחד להורקנוס איש אשר שמו אנטיפטר והיה האיש ההוא איש עשיר וגדול מאד בכסף ובזהב ובמקנה ובעבודה רבה מאד ויהי הוא גבור חיל למלחמה ואיש עצות עמוקות ואיש עצות בכל חכמה וערמה ומרמה וגונב דעת אנשים והוא איש מתחבולות בכל אשר יפנה הוא אנטיפטר אשר היה נגיד על כל גוי אדום וישימם למס עובד כאשר כתבנו בספר הד׳ את אנטיפטר זה הפקיד עליהם המלך אלסכנדר בעודו נער ויקח אנטיפטר אשה מזרע המלוכה אשר לאדום ותלד לו בנים ד׳ ואלה שמותם שם הרא׳ פסיאה ושם השני אורודס הוא אורודס אשר מלך ושם הג׳ פרודה ושם הד׳ יוסף ובת היתה לו ושמה שלומית ושם אשתו קפרון האדומית׃ הלכן אמרו הסופרים אשר קדמוני כי האיש

verteret; hic Antipater princeps tunc erat univerſæ Idumæorum gentis atque ab illa tributum exigebat, prout in libro quarto ſcripſimus: hunc ipſum Alexander, cum adhûc adoleſcens eſſet, Idumæis præfecerat, is ipſe Antipater (22.) uxorem è regio Idumæorum genere duxerat, ex quâ filios ſuſcepit quatuor, (23.) quorum hæc fuere nomina: primus Phaſia, (24.) ſecundus Herodes (qui poſteà regnum adeptus eſt) tertius Pherota, (25.) quartus Joſeph (26.) dictus fuit: filiam quoque genuit, nomine Salomith, (27.) uxor autem ejus Ciparon (28.) nominabatur, genere Idumæa; (29.) unde & ſcriptores, qui antè me fuerunt, dixere, Antipatrum iſtum fuiſſe Idumæum, (30.) ſed Nicolaus, (31.) hiſtoricus fide dignus, eundem dicit Judæum extitiſſe, quod & verum eſt, fuit enim ex nobilibus

(22.) De Antipatris genere vid Joſeph. eod. l. 14. c. 2. it. infrà num. 30.

(23.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 76. & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 22.

(24.) Hebr. פסיארו ita hic in noſtro codice, Munſterus vertit: Phaſalus communiter dicitur: Phaſelus ſeu Phaſelus, vid. *Joſeph.* lib. 14. c. 12. & Egeſipp. d. lib. 1. c. 22.

(25.) Hebr. פרודה ſic apud autorem noſtrum, Munſterus per Reſch legit ac vertit: Pherora, prout & Joſephus eod. loco, vid. dict. *Joſippi* Epitome pag 76.

(26.) In *Joſippi* Epitome pag. 76. Joſeph dicitur primogenitus, ſecundo genitus Paſulus (Phaſelus) tertius Herodes & quartus Pheroras.

(27.) Salomen vocat idem *Joſeph.* eod. lóc. vid. & Joſippi Epitome pag. 76.

(28.) Hebr. קפרון, ita Munſteri codex, quem hic ſecutus ſum; in noſtro exemplari legitur per Daleth קפדון, ſed corrupte, nam etiam *Joſepho* lib. 14. c. 12. dicitur Cypris vel Cyprus, confer. & Egeſipp. eod. lib. 1. c. 22. it. infrà lib. 5. cap. 16. n. 15. & Voiſinii Obſervat. ad Martini Pug. Fid. part, 2. cap. 7. fol. 359. edit. Lipſ. col. 2. med.

(29.) Egeſippus dict. cap. 22. ſcribit, Cyprim ſplendidiſſimo inter Arabiæ fœminas loco ortam fuiſſe.

(30.) De genere hujus Antipatris variant Autores, Joſephus dict. lib. 14. cap. 2. ipſum genere Idumæum fuiſſe ſcribit, Nicolaum vero Damaſcenum ait, in gratiam Herodis memoriæ tradidiſſe, eundem genere nobiliſſimum Judæum fuiſſe, in *Joſippi* Epitome pag. 75. dicitur etiam, quòd Antipatris hujus origo non fuerit de filiis Iſrael, confer. & D. Wageuſeil. Sot. cap. 7. Miſchn. 8. num. 10. & num. 11. p. 684. it. Hiſtor. Eccleſ. Goth. lib. 1. c. 3. Sect. 2. n. 60. p. m. 451. confer. & ſuprà n. 22. h. cap.

(31.) Damaſcenus ſcilicet, vid. num. antec. 30.

Digitized by Google

האיש הזה אנטיפט׳ היה אדומי אבל
ניקולוס הסופר הנאמן אמר כי האיש
הזה היה יהודי והאמת הוא כי היה
משועי יהודה מאותם היהודים ששבו
מבבל אל ירושלם בימי נחמיה בן חכליא
ועזרא הכהן הסופר׃

bus Judæis & quidem illis, qui Nehemiæ, Hachaliæ filii, ut & Eſræ, ſcribæ ac ſacerdotis ætate è captivitate Babylonica Hieroſolymam reverſi ſunt.

CAP. XVIII.

ויהי בהיות האיש הזה אוהב להורקנוס
נועץ אריסתובלוס להרוג את אנטיפטר
כי ידע בהיותו אוהב גדול להורקנוס
וישמע אנטיפטר את הדבר הזה ויירא
מאד מפני אריסתובלוס וידבר על לב
עם גבורי יהודה ופחותיה אותם בדברו
אליהם כדברים האלה לאמר׃ דבר סתר
לי אליכם קדושי יי׳ כי אראה חמס ושוד
בגוי קדוש כמוכם ועון רב חטא גדול
ורשע עצום תעדרה האמת והצדק
והיושר מביניכם ואינינו כי מדוע הצעיר
ירדה בגדול וימלוך אריסתובלוס הוא
הזה וילכוד המלכות בחזקה ולא מפי
אלהים ולא ברצון זקני עמו כי אם מלך
עליכם בחרב ובמלחמה ובשפך דם רב
מעם יי׳ ועתה ישראל שימו לבבכם על
דברי ואהבו צדק ואמת ושנאו רשע
ושקר ודעו מה תעשו להעמיד מלכות
ישראל במשפט וצדק׃ ויהי כי הרבה
לדבר עמהם ויגנוב דעת זקני ישראל
ויאמרו לו ומה נעשה כי הורקנוס כרת
ברית עמו והודה לו במלכות ומי יבא
אחרי המלך מי יפתה הורקנוס לסור
אל עצתינו ולחלל את שבועתו אשר
נשבע

CUm itaque Antipater ille amicus eſſet Hyrcani, Ariſtobulus ejusdem interficiendi conſilium iniit, quippe cui probè nota erat magna illa inter Hyrcanum & Antipatrem amicitia; hic autem, rê cognitâ Ariſtobulum valdè metuit ac potentiores Judæorum blandis aggreſſus verbis eosdem ita allocutus eſt: Sunt mihi quædam vobiscum, viri ſanctitate conſpicui, ſecretò tractanda, nam video, injuriam ac perniciem vobis populoque ſancto inferri & iniquitatem, ſcelera atque improbitatem indies augeri; aſt veritatem, juſtitiam & æquitatem è medio tolli nec virtutes illas amplius coli conſpicio; cur enim minor in majorem imperium ſibi vendicat, atque Ariſtobulus hodiè regnum per vim contra Dei ordinationem ac Seniorum populi ejus voluntatem occupatum adminiſtrat illudque gladio ac bello, cum effuſione ſangvinis populi Domini copioſiſſima tuetur? Nunc itaque viri Iſraëlitæ, ad dicta mea animum veſtrum diligenter advertite, juſtitiamque ac veritatem colite; impietatem verò ac mendacium odio habete & perpendite, quid vobis faciendum ſit, ut regnum populi Iſraëlitici judicio ac juſtitia ſtabiliatis. Cùm ergò plura ad Seniores populi Iſraëlitici verba feciſſet Antipater eorumque animos in ſuam pertraxiſſet ſententiam, illi dixerunt: ecquid igitur nobis agendum erit, nam Hyrcanus cum Ariſtobulo fœdus pepigit eique regnum conceſſit, & quisnam Regi ſeſe opponet,

נשבע עם אחיו בהיכל יי׳ לקים הברית בינירם׃ ויענם אנטיפטר לאמר אני אפתה את הורקנוס ויבא אלינו להיות עמנו לעצה אחת׃ וישלח אנטיפטר מלאכים אל הורקנוס להסיתו בסתר ולאמר לו כדברי׳ האלה. בחר לך מנוסה והמלט ושמע לעצת אנטיפטר אוהבך הנאמן כי אריסתובלוס אחיך מתנחם לך להרגך כי יועציו יעצוהו לאמר כל הימים אשר הורקנוס אחיך חי לא הכון לעולם אתה ומלכותך כי הוא גדול ממך ולו משפט המלוכה על פי יי׳ ועל פי זקני ישראל והיה בהמיתך אותו תכון אתה ומלכותך ויתעצו כל יועצי אריסתובלוס אחיך על כבה. ויקימו העצה להרגך׃ וישמע הורקנוס את הדבר׳ הזה ולא האמין כי היה תם וישר ועניו מאד וירא אנטיפטר כי הורקנוס לא האמין לדבריו ולא חדל אנטיפטר לדבר אליו כדברי׳ האלה יומם ולילה והוא לא האמין׃ ויוצא כסף וזהב וישכור אוהבים לדבר אל הורקנוס כדברי אנטיפטר ויעשו כן ויהי בהסיתו אותו בערמתו ויאמצהו לברוח ויאמר אליו דום לך עד אשר אלך ואפנה לך מקום אשר תמצא בו מנוחה ומנוס׃ ויצא אנטיפטר מירושלם

net? quis Hyrcanum inducet, ut conſilio noſtro accedat ac jusjurandum violet, quod fratri ſuo in Templo Domini præſtitit, ad mutuum inter ipſos fœdus confirmandum? Antipater autem iisdem reſpondens: Ego, ait, Hyrcanum inducam, ut ad nos veniat, noſtroque accedat conſilio: his dictis nuntios miſit ad Hyrcanum, qui illum clàm ad fugam ſolicitarent eumque ita compellarent: inſtanti temet periculo eripe ac fugam capeſſe, conſiliumque Antipatris, amici tui fideliſſimi, ſequere, Ariſtobulus enim vitæ tuæ inſidias ſtruit, inductus à Conſiliariis ſuis, ſic dicentibus: quamdiu Hyrcanus, frater tuus, in vivis fuerit, nunquam firmum & ſtabile erit regnum tuum, is enim te ætate præcedit eique jus regni tàm divina conſtitutione, quàm Seniorum populi Iſraëlitici voluntate competit; illo autem interfectô & temet ſervabis & regnum tuum ſtabile reddes; hujusmodi conſilium omnes Ariſtobuli, fratris tui, conſiliarii dederunt, illudque approbârunt, ut nimirùm te interficiant. (1.) Hyrcanus autem hæc audiens noluit eorundem dictis fidem habere, (2.) quoniam integro rectoque animo & miti admodùm erat ingenio. Antipater igitur cùm dictis his nullam ab Hyrcano fidem haberi animadvertiſſet, non deſtitit, die nocteque eadem ingeminare verba, ſed Hyrcanus illis haud credidit; poſteà auro argentoque amicos conduxit Antipater, qui eadem, quæ ipſe, Hyrcano dicerent, quô factô (3.) cùm tandem Hyrcanum aſtutiâ ſuâ induxiſſet, & ad fugam inſtigâſſet, Antipater eidem dixit: preme conſilium, donec abiens de loco tibi proſpexero, ad

 quem

(1.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 75.

(2.) Idem & *Joſephus lib.* 14. c. 2. ſcribit.

(3.) In Joſippi Epitome pag. 74. vera diſſenſionis fraternæ cauſa adducitur hiſce verbis: Poſt omnia iſta miſit Dominus inter eos (Hyrcanum & Ariſtobulum) ſpiritum malum, & ipſe fuit cauſa transferendi regnum de ſemine Hasmonæi & delendi eos de ſuperficie terræ ob peccatum Hyrcani magni & peccatum Alexandri ejusdem filii & ob ſanguinem innocentem, quem effuderunt, & ob id, quòd traxerunt Iſraëlem ab obedientia prophetarum ad mendacia Sadducæorum & nugas eorum, vid. quæ infrà lib. 5. c. 12. num. 12. & eod. lib. 5. c. 14. n. 1. annotata ſunt.

מירושלם וילך ל׳ סלע מדבור׳ אל מקום
היכל הרתם מלך הערב וישמח הרתם
ויצא לקראתו כי היה אוהבו מתמול
שלשו׳ ויכרו׳ עמו ברית וישבע לו לבלו׳
יסגיר את הורקנוס ביד מבקשי נפשו
וישב אנטיפטר אל ירושלם ויגד להורקנו׳
את כל אשר עשה· ויצא עמו מירושלם
לילה׳ וילכו מהלך ימים רבים עד סלע
מדבור׳ אל היכל הרתם מלך הערב
ויצא הרתם לקרא׳ הורקנו׳ ברכב ובפרשי׳
ויקבלהו בכבוד גדול ויהיו יחד בביתו
ובהיכלו ימים אחדים· ויהי אחרי כן
ויואל אנטיפטר להסית את מלך הערב
לבא עם הורקנוס אל ירושלם ולהלחם
עם אריסתובלוס ולהשיב את המלוכה
להורקנוס· וימאן הרתם לבא להלחם
עם היהודים כי ג׳ פעמים הכהו אלכסנדר
במלחמ׳ ויקח מידו את ערי המבצר אשר
לערב· ויאמר לו אנטיפטר אל ירך
לבבך לעלות עמנו כי יש אתנו יד רמה
מגבורי ישראל להלחם עם אריסתובלוס·
ויען הרתם ויאמר אם תשיבו לי את כל
הארץ ואת עשרת ערי מסכנות הקרים
אשר לקח אלכסנדר מידי אז אני אעלה
להלחם

quem confugere ibique manere poſſis. Antipater igitur Hieroſolymis egreſſus (4.) ad Petram deſerti, (5.) nimirum ad locum Palatii Aretæ, (6.) Regis Arabiæ, venit, qui eidem lætus obviam ivit, (etenim jam anteà amicus ejus fuerat,) cum hoc igitur fœdus pepigit, interpoſito Jurejurando, ne Hyrcanum, in manum eorum, qui ipſius perniciem quærerent, traderet, dein Antipater Hieroſolymam reverſus Hyrcano omnia, quæ geſſerat, narravit, poſteà ambo Hieroſolymis noctu egreſſi multorum dierum itinere confecto tandem ad Petram deſerti, regiam ſcilicet ſedem (7.) Aretæ, Arabiæ regis, pervenerunt, (8.) qui Hyrcano obviam progreſſus cum curribus & equitibus magno cum honore excepit atque ſimùl in domo ac palatio ejus per aliquot dies manſerunt. Poſteà Antipater Arabiæ regem inſtigare cœpit, ut cum Hyrcano Hieroſolymam veniret atque bellum Ariſtobulo inferret, regnumque Hyrcano reſtitueret; Sed Areta bellum contrà Judæos ſuſcipere noluit, quia Alexander eum tribus (9.) vicerat præliis & ex illius manu munitas Arabiæ urbes abſtulerat, id quod cum animadverteret Antipater, eidem dixit: ne metuas, quò minus nobiſcum aſcendas, valida quippe manus fortiſſimorum virorum è populo Iſraëlitico nobis auxilio erit, ſatisque virium habebimus, queis Ariſtobulum bello laceſſere poſſimus: Areta autem reſpondit: ſi mihi omnem terram & decem (10.) armamentariorum (11.) urbes, quas Alexander mihi

(4.) Confer. *Joſippi* Epitom. pag. 76.

(5.) De hac urbe ſuprà h. lib. 14. c. 11. num. 4. & infrà c. 24. num. 5. dictum eſt, vid. & *Joſeph.* eod. lib. 14. c. 2. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 5. confer. & infr. l. 5. c. 19. n. 5.

(6.) Vid. quæ de hoc rege ſuprà eod. lib. 4. c. 11. num. 3. annotata ſunt, confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. cap. 14. ut & Joſippi Epitom. ead. pag. 76.

(7.) Τὰ βασίλεια vocat *Joſephus* eod. cap. 2. Antiquit. lib. 14. confer. ſuprà h. libr. 4. cap. 11. num. 3.

(8.) Vid. Joſeph. eod. lib. 14. cap. 2. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 5. confer. Egeſipp. de Bell. *Jud.* lib. 1. cap. 14. it. *Joſippi* Epitom. pag. 76. & ſeq.

(9.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 77.

(10.) Duodecim urbium mentionem facit Joſeph. eod. lib. 14. c. 2. easque nominatim recenſet.

(11.) Seu: theſaurorum, ita communiter, ſecundum Targum exponunt interpretes vocem מסכנות

להלחם עם אויביכם׳ וישבע לו הורקנוס להשיב את כל הארץ ואת עשרת הערים ההם ויאות לו הרתם בזה ויאסוף את כל צבא גבוריו ויסע עמהם וילך להלחם על ירושלם בחיל ג׳ אלף פרשים ועם רב ועצום מאד׳

mihi abſtulit, reſtitueritis, tunc vobiſcum aſcendam atque hoſtibus veſtris bellum inferam: cùm igitur Hyrcanus juramento promiſiſſet, ſe omnem terram atque illas decem urbes reſtituturum eſſe, Areta conditione hâc acceptâ copias ſuas omnes contraxit, caſtriſque motis urbem Hieroſolymâm, tribus (12.) equitum millibus, multâque ac prævalidâ peditum manu oppugnare conſtituit.

CAP. XIX.

ויסעו מסלע מדברה ויבואו אל ארץ יהודה ויצא אריסתובלוס לקראתם ויתגר בם מלחמה גדולה עד מאד ויהי ביום המלחמ׳ ויפלו עם רב על הורקנוס ועל אנטיפטר לעזרה׳ ויהי כראו׳ אריסתובלוס כי נפל המון רב מחיל יהודה על הורקנוס ויעזוב את המחנה ויבא אל ירושלם בדד ושומם כי כל אנשי חילו הגבורים נוספו על הורקנוס ועל אנטיפטר. ויסע הרתם מלך הערב ויחן על ירושלם עם כל עם יהודה ובכל עם הערב אשר אתו רק כל אנשי ירושלם והכהנים היו עם אריסתובלוס המלך נאמנים׳ ויהי מיום ליום צמחה המלחמ׳ וגדלה מאד ויגדל שאון המלחמה עד החדש הראשון בט״ו

QVamobrem petrâ deſerti (1.) egreſſi in Judaicam venerunt terram; Ariſtobulus autem eductis contrà illos copiis acerrimum iniit prælium; ſed eodem prælii die ingens hominum multitudo ad Hyrcanum & Antipatrem tranſiit, ut illis opem ferret: Ariſtobulus itaque hâc Judæorum defectione cognitâ, relictis caſtris, Hieroſolymam ſolus mœſtusque profugit, nam fortiſſimus quisque militum ſuorum Hyrcano & Antipatri ſeſe junxerat: Areta autem Arabiæ Rex, urbem Hieroſolymam oppugnaturus caſtra poſuit, adductis ſecum omnibus tam Judæorum, quam Arabum, qui cum ipſo erant, copiis; ſoli autem cives (2.) Hieroſolymitani atque Sacerdotes in fide erga Ariſtobulum, Regem, perſtiterunt: Sed bellum indies magis exarſit atque crevit, adeò, ut tumultus ille militaris usque ad decimum quintum diem primi menſis (3.) duraverit. Eodem tempore multi

מסכנות vid. Exod. c. 1. v. 11. ubi ערי מסכנות LXX. verterunt: *πόλεις ὀχυρὰς*, urbes munitas, confer. & *Joſippi* Epitom. p. 78.

(12.) Hebr. ג׳ אלף ita hic apud autorem noſtrum; Munſteri codex habet: נ׳ אלף i. e. quinquaginta millia, facilis quippe permutatio eſt literarum ג & נ atque hæc Munſteri lectio alteri illi præferenda eſt, in primis, quia & Joſephus dict. libr. 14. c. 3. eidem conſentit, vid. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. it. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 14. confer. & Joſippi Epitom. pag. 78.

(1.) Vid. ſuprà lib. 4. c. 11. n. 4. & c. antec. 18. num. 5.

(2.) Joſephus eod. lib. 14. cap. 3. civium nullam facit mentionem; ſed ſacerdotes ſolum ab Ariſtobuli partibus ſtetiſſe ſcribit.

(3.) Qui Niſan dicitur, ab hoc enim menſe annum Eccleſiaſticum ſeu legalem incipiunt *Judæi*, qui menſis in Martium noſtrum incidit, vid. Exod. 12. v. 2. annum tamen civilem hodierni Judæi, imprimis Germani à menſe Tiſri, qui in Septembrem

בט"ו לחדש · ואז רבים חסידים וצדיקים
עזבו ארץ יהודה וילכו לגור מצרים
ולחוג את חג המצות מפני המלחמות
שבארץ יהודה · בעת ההיא הקיפו את
ירושלם מפה ומפה עם יהודה ועם הערב
והיה או מסתתר בעם יהודה איש חסיד
ושמו חוני והיה צדיק ואהוב לאלהיו
אשר בחן ונמצא שלם והוא היה עומד
בפרץ ומתפלל בעבור עם יי׳ ובהעצר
השמים ולא יהיה מטר רגה האיש הזה
אשר שמו חוני היה מתפלל ושואל מטר
מעם יי׳ ויי׳ היה עותרו תמיד בתפלתו
ולא היה מאחר שאלתו כה עשה חוני
פעמים רבות בהיות בצורת בארץ יהודה •
ויהי ביום המלחמה וימצאו את חוני
נחבא במחני יהודה ויוליכוהו לפני ראשי
היהודים ויעמידוהו בתוך העם ויאמרו
לו הראשים והעם התפלל על הדבר
הזה אשר קרה לנו אולי יעשה יי׳ למען
שמו ויענך כאשר ענה אותך על שאלת
המטר ויתן בידינו את אריסתובלוס ואת
הכהנים אשר עמו · ויען אותם חוני
ויאמר אתם עם יי׳ והם כהניו ואני
אתפלל עליכם וגם על כהניו אתפלל
ולא אקלל ולא אאור את כהני יי׳
ויפצרו בו ויאמרו לו דע אם לא תעשה
כחפצנו דע כי מות תמות · ויהי בהצר
לו

ti pii juſtique, relictâ terrâ Judaicâ, in Ægyptum profecti ſunt, ut ibi commorarentur feſtumque Azymorum, (4.) quod in Judæa celebrare propter bellum non poterant, ibidem agerent. Circâ idem tempus, cùm Judæi atque Arabes Hieroſolymam ex omni parte premerent, vir quidam pius, Onias (5.) nomine, inter Judæos latitabat, qui cum Juſtitiæ & amoris ergà Deum præclara edidiſſet ſpecimina, integritate animi inter alios conſpicuus fuit, atque ruinam cadentis populi Judaici non ſemel ſuſtentavit, ac pro illius incolumitate ad DEum preces fudit: Nam pluviâ ob aëris ſiccitatem deficiente, cùm vir ille Dei opem implorans pluviam ab illo rogâſſet, Divina benignitas precibus illius ſemper annuit nec ipſius petitionem diſtulit; atque id ipſum Onias ingruente terræ Judaicæ ſiccitate ſæpius fecit. Hic itaque Onias, cùm tempore belli in caſtris latitaret, protractus & ad primores Judæorum populique concionem deductus fuit, qui omnes uno ore ei dixerunt: Roga quæſò Dominum in iſta neceſſitate, quâ jam involuti ſumus, ut propter nomen ſuum faciat teque exaudiat, (prout ipſe in petitione pluviæ precibus tuis annuit,) & in manus noſtras Ariſtobulum ac Sacerdotes, qui cum eo ſunt, tradat: Onias autem reſpondens (6.) vos, ait, populus Domini eſtis, illi verò ſunt Sacerdotes ejus; ego itaq; tàm pro vobis, quàm pro ſacerdotibus Dei orabo nec miniſtris ejus maledicam aut diras imprecabor; aſt illi acrius inſtantes: hoc ſcias, inquiunt, niſi morem nobis geſſeris, te morte mulctandum eſſe; cum igitur anguſtiæ eum undique premerent, ille ſublatis in cœlum oculis manibusque protenſis ſic

brem incidit, incipere ſolent, vid. Bodin. Method. Hiſtor. cap. 8. pag. mihi 349. & ſeqq.

(4.) Quod Paſcha dicitur ſeu, uti *Joſephus* dict. lib. 14. c. 3. vocat φάσκα.

(5.) Ita hic חוני, quod nomen in noſtro habetur codice, vertere volui, ſicuti etiam *Joſephus* eod. lib. 14. c. 3. habet & Joſippi Epitom. pag. 78. & ſeq. ubi Onias iſte dicitur המעגל i.e. auriga, qui plauſtrum ſive currum agit.

(6.) Vid. *Joſeph*, eod. lib. 14. c. 3. & *Joſippi* Epitom. pag. 79.

לו וישא עיניו השמימה ויפרוש את
כפיו ויתפלל ויאמר יי׳ אלהי השמים
מלך העולם כולו אשר נפש כל חי
בידך ויצר מחשבו׳ לבב אנוש עמך
וכהניך והכן לבבם אליך ואל תענה
אלה על אלה לרעה כי אם לטובה כי
אלה עמך ואלה הם כהניך ויהי בהתפללו
כדברים האלה ויפלו עם רשעי יהודה
עליו פתאום וימיתוהו ולא אחר יי׳ את
נקמתו ויך את מחנה יהודה בדב׳ וימיתהו
וימותו המון רב מיהודה על דם חוני׳
ויהי אחרי כן וידברו הכהני׳ מעל החומה
אל העם לאמר ישראל עם יי׳ תנו יד
לאלהי ישראל אלהיכם ולבית מקדשו
וקחו לכם כבשים ועתודים ואלים ונזבחה
זבח החג כמשפט כי חג המצות הוא
היום ואל ישבתו עולות מעל המזבח
ויהיה עליכם אשם׳ ויענו העם את
הכהנים ויאמרו אליהם תנו לנו ככר
זהב לכל איל ואיל אלף דרכמונים זהב
וכן לכל כבש וכן לכל עתוד ואנחנו
נתן לכם שאלת חפצכ׳ כרצונכ׳ ויתן
אריסתובלו׳ והכהני׳ את הזהב ולא
נתנו להם את הזבח ויגזלו הרשעים
החטאים את הזבח׳ ויתפללו הכהנים
ויצעקו אל יי׳ על דבר אשר גזלו רשעי
העם

ſic oravit: (7.) Domine, DEus cœlorum, rex mundi univerſi, cujus in manu cujuslibet viventis anima ſita eſt quique cogitationes cordis humani perſpectas habes & exactè noſti, quid populus tuus ac ſacerdotes animo volvant, dirige illorum corda; nec quid iſti contrà illos ſentiant ac moliantur, ad malum, ſed ad bonum flecte: hi enim populus ſunt tuus; illi verò tui ſunt ſacerdotes. Cùm Onias hunc in modum oraret, impii quidam è populo Judaico repentè ipſum adorti trucidarunt; (8.) Verùm DEus ultionem haud diſtulit, ſed mortiferam in Judæorum caſtra peſtem (9.) immiſit, quæ ingentem multitudinem ob innocentem Oniæ ſangvinem abſumſit. Accidit autem poſtea, ut ſacerdotes è muris populum adclamarent hiſce verbis: Vos Iſraëlitæ, populus Domini, date manum (10.) DEO Iſraelis, Domino veſtro, ejusque ſanctuario atque ei offerte (11.) agnos, hircos & arietes, ut pro more hujus feſti ſacrificemus, (azymorum enim ſolennitas hoc die celebranda eſt) ne altare, Domini holocauſtis deſtituatur, neve ea res vobis ſit peccato; populus autem Sacerdotibus reſpondens: ſi nobis, inquit, pro quolibet hirco, agno & ariete mille drachmas aureas dederitis, voluntati veſtræ morem geremus; Ariſtobulus igitur ac ſacerdotes aurum quidem ſolverunt, illi vero ſacrificium non dederunt, ſed impiè ac flagitioſè altare Domini victimâ defraudarunt: Verum ſacerdotes ob ejusmodi rapinam, quâ impius iſte populus altare Domini ſacrificiis privavit, ad DEUM clamarunt, qui etiam vindictam haud diſtulit; ſed populum

(7.) Confer. Joſippi Epitomen pag. 80.

(8.) Lapidatum fuiſſe ſcribit Joſephus libr. 14. cap. 3.

(9.) Idem refert Joſippi Epitom. pag. 81.

(10.) Id eſt, uti equidem explico, dona offerte, vel cedite Deo, feſtum ejus, ac ſolennitatem colentes, μὴ Θεομαχῆτε, prout ſequentia hunc evincunt ſenſum.

(11.) Hebr. ותנו לו ita Munſteri codex, quem hic ſecutus ſum, apud autorem noſtrum habetur: וקחו לכם i. e. & accipite vobis.

העם את זבחי יי׳ ולא אחר יי׳ את הנקמה ויך את העם ברעב גדול עד היות איפת חטים בדרכמון אחד זהב׃

lum ingenti fame afflixit, adeò, ut (12.) epha tritici drachmam auream valeret.

CAP. XX.

בימים ההם פומפיוס הגדול שר צבא רומי יצא בחיל כבד על תיגראן מלך ארמיניאה וישלח את אבאורוש והוא אחד מעבדיו ויצו עליו לתת מרוצה לארם׃ ויבא אבאורוש לדמשק וישלח אליו אריסתובלוס מלאכיו לקראתו להיות בעזרתו וישלח לו זהב רב למנחה ויקח אבאורוש את הזהב מיד מלאכי אריסתובלוס וישלח אגרת אל הרתם מלך הערב לירושלם לאמר חדל לך מעל ירושלם ואם לא תחדל דע כי רומיים יבאו עליך ויהי כקרוא הרתם את אגרת אבאורוש ויחדל מעל ירוש׳ וילך לו וגם הורקנוס ואנטיפטר הלכו עמו בו כשל עוה

Iſdem diebus Pompejus Magnus, (1.) exercitus Romani imperator, validiſſimas copias adverſus Tigranem, Armeniæ regem, eduxit, ac Scaurum (2.) miniſtrum ſuum, (3.) miſit eique præcepit, ut in Syriam faceret incurſionem. (4.) Cum igitur Scaurus, Damaſcum (5.) veniſſet, Ariſtobulus legatos ad illum miſit, qui ejusdem auxilium implorarent, oblata muneris loco maxima vi auri: (6.) Scaurus itaque cùm à legatis Ariſtobuli id munus accepiſſet, literas ad Aretam, (7.) Arabiæ regem, qui tunc Hieroſolymam obſidebat, miſit in hanc ſententiam: deſiſte ab oppugnatione urbis Hieroſolymitanæ, quòd ſi mandato huic non obtemperaveris, ſcias, Romanos tibi bellum illaturos eſſe; hanc Scauri epiſtolam cum Areta legiſſet, ſoluta (8.) urbis Hieroſolymitanæ obſidione domum abiit, (9.) quem poſtea etiam Hyrcanus & An-

(12.) Joſephus eod. lib. 14. c. 3. in fine ſcribit, modicum tritici undecim drachmis emptum fuiſſe.

(1.) Vid. *Joſeph.* lib. 14. cap. 4. & lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 5. it. Joſippi Epitom. pag. 81.

(2.) Hebr. סכאורוס ita hic Munſteri codicem ac Joſephum eod. lib. 14. c. 4. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. ſecutus vertere volui, apud autorem enim noſtrum corruptum legitur nomen אבאורוש Pompejus enim decedens præſidem Syriæ reliquit quæſtorem ſuum, Æmilium Scaurum, teſte Hiſtoria Romana, vid. & Alſted. in Chronolog. Tit. 18. it. infrà h. lib. cap. 24. num. 3. vid. & num. ſequ. 3. h. cap.

(3.) Fuit is quæſtor Pompeji, vid. n. antec. 2 confer. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 14. & Joſippi Epitom. pag. 90. ubi סכורוס vocatur.

(4.) *Seu expeditionem moverent*, ita Munſterus vertit לתת מרוצה ſicuti in Hebræo hic habetur.

(5.) Quam urbem Metellus & Lollius funditus everterant, uti ſcribit Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 14.

(6.) Ω′ τάλαντα i. e. 400. talenta promiſiſſe Ariſtobulum ſcribit Joſephus eod. lib. 14. cap. 4. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. confer. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. cap. 14. ubi ſcribit, Scaurum 300. talentis in Ariſtobuli partes tractum fuiſſe, confer. & Joſippi Epitom. pag. 81.

(7.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 81.

(8.) Vid. *Joſeph.* dict. lib. 14. cap. 4. it. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 5. confer. Egeſipp. eod. lib. 1. de Bell. Jud. c. 14. ut & Joſippi Epitom. pag. 82.

(9.) Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 14. ſcribit. quòd Aretas Philadelphiam petierit.

Digitized by Google

עזר ונפל עוזר ואז יצא אריסתובלו׳
מירוש׳ ומתי מעט עמו וירדוף אחרי
הרת׳ ואחרי הורקנוס ואנטיפטר וידביקם
בגבעת קיפרון וילחם בם וינצח במלחמ׳
ויפל ארצה ששה אלפים הרוגי׳ גבורים
מעם הערב וגם מיהודה אשר עם הורקנו׳
סלה פגרים רבי׳ ארצה ויהרוג במלחמ׳
ההיא גם את קופלום אחי אנטיפטר
וישב אריסתובלוס וימלוך על יהודה :
ויהי אחרי הדברים האלה ויבא׳ גם
פומפיוס הגדול שר צבאת רומי אל
דמשק וישלחו אליו כל הגוים אשר
סביב דמשק מלאכי׳ במנחות וגם
אריסתובלוס שלח אליו מנחה גפן זהב
משקלה חמש מאות ככרי׳ וגם גן מזהב
הנקר׳ טרפיון בלשון יון לפי מה שנראה
אלי אני יוסף ן׳ גריון הכהן ויאמר
יוסף זאת הגפן וזה הגן אני ראיתי
בהיכל יוביס הצלם אשר ברומא והיה
כתוב על הגפן כדברים האלה זאת
הגפן אשר שלח אריסתובלוס מלך יהוד׳
אל רומא׳ ויהי אחרי הדברים האלה
ויבואו

& Antipater ſecuti ſunt, dum enim is, qui auxilium fert, cadit, ſimul & is, cui ſuppetiæ feruntur, corruit: tunc Ariſtobulus cum paucis Hieroſolymâ egreſſus, Aretam, Hyrcanum & Antipatrum perſecutus eſt, cumque illos in colle (10.) Ciparon deprehendiſſet, initô prælio eosdem ſuperavit ac ſex millia (11.) fortiſſimorum militum è populo Arabico humi proſtravit, multos etiam è gente Judaica, quæ cum Hyrcano erat, trucidavit, (12.) ac Cophalum, (13.) Antipatri fratrem, eodem in prælio interfecit, reverſusque Hieroſolymam regnavit ſuper populum Judaicum. Poſteà ipſe quoque Pompejus Magnus, Romani exercitus imperator, Damaſcum (14.) venit, ad quem omnes finitimæ gentes legatos ſuos cum muneribus miſerunt, Ariſtobulus etiam auream vitem (15.) quingentorum talentorum, hortumque aureum, quem Græci Terpnon (16.) vocant, (prout mihi Joſepho, Gorionis filio, videtur) eidem muneri miſit, hanc vitem atque hortum ego, inquit Joſephus, in Templo Jovis, (17.) Simulacri Romani, vidi; erant autem viti hæc inſcripta verba: (18.) Hæc eſt vitis, quam Ariſtobulus, Rex Judæorum, Romam miſit; Poſteà utriusque tàm Hyrcani, quàm Ariſtobuli, legati ad Pompejum ſimùl venerunt, & Hyrcanus quidem

 Antipa-

(10.) Hebr. בגבעת קיפרון ita apud autorem noſtrum, Munſteri codex pro בגבעת legit בבקעת ac vertit in campo Capiron, Joſeph. dict. lib. 14. cap. 4. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. pro Ciparon habet Παπυρῶνα, Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 14. nominat: Paparionem.

(11.) Huic numero conſentit Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 14. ſed Joſephus dict. lib. 14. c. 4. Ἑπτακισχιλίους τῶν πολεμίων i. e. 7000. hoſtium cecidiſſe ſcribit. Idem Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. ſcribit, 8000. cecidiſſe.

(12.) Idem refertur in *Joſippi* Epitome pag. 82. ubi narratur, quod iisdem diebus Jeſus quidam Nazarenus comprehenſus ſit.

(13.) Hic Cæphalion vocatur à *Joſepho* dict. cap. 4. Idem tamen Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 5. eundem vocat *Φαλλίωνα*, cui & Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 14. conſentit.

(14.) Joſephus eod. lib. 14. c. 5. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. hic ce conſentit, confer. & Joſippi Epitom. pag. 82.

(15.) Idem refertur in dicta Joſippi Epitome pag. 82.

(16.) Ita cum Munſtero vertere volui טרפין, prout ipſe legit, vel, ſicuti autor noſter habet, טרפיון vid. Joſeph. lib. 14. cap. 5. ubi *τερπωλὴν* vocat.

(17.) Τοῦ *καπετωλίου* i. e. Capitolini, ſic Joſephus eod. lib. 14. cap. 5. addit, confer. & Joſippi Epitomen p. 83.

(18.) Joſephus eodem c. 5. ſcribit, quod donum illud non Ariſtobuli, ſed Alexandri, Judæorum regis, inſcriptionem habuerit.

ויבואו מלאכים אל פומפיוס מהורקנוס
ומאריסטובלוס יחד׳ וישלח הורקנוס את
אנטיפטר וגם אריסטובלוס שלח את
ניקומידאס· ויבא ניקומידאס אל פומפיוס
ויתחנן אליו להיות ידו לעזרת אריסטובלו׳
כי נתן לו ת׳ ככרי זהב וגם אנטיפטר
כאשר ראה כי הטה אותו ניקומידאס
לעזרת אריסטובלוס כי נתן לו את הזהב
וידב׳ אליו בסתר׳ לאמר מה לך לעזרת
אריסטובלוס ולקחת השחד ממנו׳ הלא
טוב לך למשול על גוי רב ועצום כגוי
גוי יהודה ויהי לך שם ותעשה דבר
גדול אשר אבותיך לא עשו כמוהו וזה
כי תעזור את הורקנוס על המלוכה כי
אם תעזרהו הוא יהיה עבדך וכל עם
יהודי׳ יהיו עבדיך׳ ויהי כשמוע פומפיוס
את הדברים האלה דברי אנטיפטר
וישמח מאד ויאמר לאנטיפטר אם כן
חפצכם דומו לכם עד אפתה בדברי את
אריסטובלוס ואולי יבוא אלי כי ירא
אנכי להתגרות עמו פן יערוך מלחמה
במעברות היהודים והוא יוכל בזה על
אויביו למנוע אותם מארצו אבל חכו
עד אשר יבוא אלי וארמהו ואבוא עמו
ירושלימה ואז אתן את המלוכה להורקנוס
רק על מנת כן כי תתנו לנו מס בכל
שנה·

Antipatrum, Ariſtobulus autem Nicomedem (19.) miſit, hic cùm ad Pompejum veniſſet, eundem humillime rogavit, ut ab Ariſtobuli ſtaret partibus; (nam quadringenta auri talenta eidem dederat) Antipater verò, cùm animadvertiſſet, Pompejum à Nicomede (20.) inductum inclinare ad opem Ariſtobulo ferendam (aurum quippe ei dederat) ſecretò adiit Pompejum eumque ſic compellavit: (21.) cur animus tuus accepto munere ad ſuppetias Ariſtobulo ferendas inclinat? annon ſatius erit, te numeroſæ ac validæ huic Judæorum genti imperare, ut nominis famam tibi acquiras remque perficias maximam, qualem majores tui haud perpetrarunt? id verò tibi continget, ſi Hyrcano opem tuleris ad regnum denuò conſequendum; quô factô, tàm ipſum, quàm univerſum populum Judaicum tibi ſubjectum habebis. Pompejus itaque, cùm Antipatrum hæc dicentem audiſſet, valde lætatus eſt, eique dixit: quandoquidem ita vobis placet, veſtrum erit, rem quàm maxime occultam (22.) habere, donec Ariſtobulus verbis à me captus fuerit, forſitàn ipſe ad me veniet, nam bellum eidem inferre non audeo, ne fortè oppoſitis armis tranſitu (23.) nos prohibeat, (24.) atque ea in re hoſtibus ſuis ſuperior evadat, eosque à terra ſua arceat: Vos autem expectate, donec ipſe ad me veniat; ego verò eum dolo aggrediar, & unà cum illo Hieroſolymam veniam, quô factô regnum Hyrcano reſtituam, ea tamen conditione, ut quotannis tributum nobis pendatis. Antipater igitur: ſic faciemus, inquit, & quodcunque ego conſtituero, id Hyrcanus ratum

(19.) Hebr. נוקומיסר ita in noſtro codice, Munſteri anus habet: ניקודימס Nicodemum vocat Ioſephus eod. c. 5.
(20.) Nicodemo, vid. num. antec. 19. it. cap. ſequ. 21. n. 1.
(21.) Confer Joſippi Epitomen pag. 84.
(22.) Vide Ejusd. Joſippi Epitomen pag. 85.
(23.) Vel: ne fortè aciem inſtruat in tranſitu Judæorum (ſeu adverſus Judæos) ita juxtà Hebræum, ubi in noſtro codice habetur: במעברות id eſt, in tranſitu, nonnulli codices habent: במערכות i. e. in ordinibus ſeu acie, ut ſenſus ſit: ne fortè aciem Judæorum adverſus nos inſtruat.
(24.) Idem ſcribit & Ioſephus Antiq. lib. 14. c. 5. in fine.

Digitized by Google

שנה׳ ויאמ׳ אנטיפטר כן נעשה וכל
אשר אקים אני הורקנס מקימו וישבע
לו על הדבר הזה׃

tum habebit; quam in rem Antipater juramentum præſtitit.

CAP. XXI.

ויהי אחרי כן ויאמ׳ פומפיוס קרא
לנקומידאס ויבא אליו וארמה אותו
ויבא אליו וידבר אליו לאמר מהר לך
ואמור לאדנך אריסתובלוס כה אמ׳
פומפיוס שר צבא רומא מהר בא אלי
ואל תעמוד והנה אנטיפטר בידי ואני
מחכה אותך בדמשק עד אשר תבוא אלי
ואחזק את המלכות בידך כי כן גזר
היושש וש״כ יועציו ואלה דברי האגרת
אשר שלח פומפיוס אל אריסתובלוס
לאמר מאת פומפיוס שר צבא רומי
אל אריסתובלוס המלך ואל שרי המלוכה
אשר לכהני יי׳ ולעם יהודה שלום ׃ ידוע
יהיה לכם כי אני קבלתי אהבתכ׳ בקבלה
גבוהה ועלי לקיים חפצכם כרצונכם׃
וידוע יהיה לך אריסתובלוס כי הגפן
והגן אשר שלחת אלי קבלתים ולרומא
אותם שלחתי וכי הגיעו אל היושש שמח
הוא בם עם ש״כ יועציו וישימו את
מנחתך בהיכל יובים ויהללו אותך על
כבה ויתפללו עליך במקום ההוא׃ וכתב
אלי היושש לחזק את הממלכה בידך
ועתה אם טוב בעיניך מהר בוא אלי אל
דמשק ואעשה חפצך כטוב וכישר בעיניך

His rebus geſtis Pompejus Nicomedem (1.) vocari juſſit, qui cum veniſſet, Pompejus eidem fallendi animo dixit: feſtina ac Domino tuo, Ariſtobulo, dic meo nomine: ſic ait Pompejus, Romani exercitus imperator, celeriter ad me veni nec cunctare, nam Antipater in mea eſt poteſtate; ego verò te Damaſci tàm diu expectabo, donec ad me veneris, ut regnum tibi confirmem, ita enim Conſul & trecenti ac viginti Senatores Romani decreverunt; Epiſtolæ autem, quam Pompejus ad Ariſtobulum miſit, hæc erat ſententia: Pompejus, Romani exercitus imperator, Ariſtobulo, regi, regnique principibus, qui ſacerdotes ſunt Domini ac populo Judaico ſalutem! notum vobis ſit, amicitiam veſtram mihi admodùm gratam eſſe, meque id curaturum, ut voluntati veſtræ ſatisfaciam: præthereà te, Ariſtobule, certiorem facio, quòd vitem atque hortum, quem mihi miſiſti, acceperim & utrumque Romam miſerim & quòd tuum hocce donum Conſuli & trecentis ac viginti Senatoribus oblatum læto ab illis animo acceptum ſit, quòdque iidem iſtud in Templo Jovis repoſuerint teque propterea laudaverint ac pro ſalute tua in loco illo oraverint, Senatus (2.) quoque mihi ſcripſit, ut regnum tibi confirmem. Nunc itaque, ſi tibi viſum fuerit, celeriter ad me Damaſcum veni, ut voluntati tuæ, prout tibi placuerit, ſatisfaciam, atque hæc epiſtola ſcripta eſt in libro decretorum

(1.) Nicodemum vocat Joſephus eod. lib. 14. cap. 5. vid. cap. antec. 20. num. 19. & n. 20.

(2.) Ita hic vocem ישיש melioris ſenſus cauſa exprimere volui, de qua ſuprà lib. 3. c. 17. n. 6.

והאגרת הזאת הנה היא כתובה על ספר קיום מלכות רומא׃ ויהי אחרי כן וילך אריסטובלוס אל דמשק אל פומפיוס הגדול שר צבא חיל רומא וגבורים וגם הורקנוס ואנטיפטר וזקני יהודה אשר היו עם הורקנוס ועם אנטיפטר היו בדמשק כבר׃ ויאמרו זקני יהודה אל פומפיוס שפוט השר הגדול ואיש הרחמים משפט אמת וצדק בין שני האחים האלה׃ דע אדוננו כי אריסטובלו׳ ירדה בפרך על אחיו הגדול ממנו והכביד את עולינו כי לכד את המלוכה בחרב וברומח ובמלחמה וימלוך בחזקה על עם יהוד׳ ויפל לארץ את אחיו הגדול ממנו. ועוד לא רב לו בזה אבל רבה את כל הגוים אשר הם שכנינו והיו אוהבינו מתמול שלשום והו׳ סבב להיות׳ אויבינו כי שפך דם רב מהם בארצם ודנה הוא אכזר לעמו ולנכרים׃ ויבא אנטיפטר אלף עדים וזקנים מזקני יהודה ויעידו כלם על הדברים האלה׃ ויען אריסטובלוס את פומפיוס ויאמר אמת האדון כי אחי הורקנוס גדול ממני אבל הוא עצל חלש ולא נאוה לו למלוך ואני לא חמדתי מלוכה ולא אהבתי למלוך אבל ראיתי כי אזלת יד העם וכי פשעו כל עבדי

(3.) Imperii Romani. Ariſtobulus igitur Damaſcum (4.) ad Pompejum Magnum, Romani exercitus ducem & Imperatorem, profectus eſt; Hyrcanus autem & Antipater unà cum Senioribus, qui ipſorum partibus favebāt, jam anteà Damaſci erant; hi itaque Seniores populi Judaici ad Pompejum dixerunt: judica, ô magne imperator ac clementiſſime princeps, verum ac juſtum judicium inter duos hoſce fratres; illud autem ſcias, Domine noſter, quòd Ariſtobulus crudele in fratrem ſuum, natu majorem, imperium exerceat, noſque gravi premat jugo, ipſe enim gladio, haſta, ac bello regnum occupavit illudque per vim adminiſtravit in populo Judaico, fratrem quoque ſuum, natu majorem, humi proſtravit, neque illud ei ſatis fuit, ſed omnes inſuper gentes vicinas nobiſque anteà amicas bello laceſſivit, earumque in nos odium concitavit, multum quippe ſangvinis in illarum terris effudit & tàm in ſuos, quàm alienos crudelis fuit. Ad hanc rem confirmandam Antipater mille (5.) teſtes è ſenioribus Judæorum produxit, qui omnes hujus rei teſtimonium perhibuerunt: Ariſtobulus autem Pompejo reſpondens: (6.) verum quidem eſt, inquit, Domine, quòd frater meus, Hyrcanus, me ætate præcedat, ſed ignavus ipſe eſt atque imbellis (7.) & ad regnandum ineptus, præterea nec regnum affectavi neque illud ambivi; ſed cùm vidiſſem, populi vires quotidiè elangveſcere omneſq; finitimos populos, quos majores noſtri ſubjugârunt eoſque Judaicæ genti ſubjecerunt, ab illa deficere ac

(3.) Seu confirmationis, ſic interpretor: ספר קיום i. e. librum, in quem concluſa ac decreta ſenatus Romani referebantur.

(4.) Vid. Ioſeph. Antiqu. lib. 14. cap. 5. it. Ioſippi Epitome pag. 85.

(5.) Idem & Joſeph. dict. lib. 14. c. 5. ſcribit, cui & Joſippi Epitome pag. 85. & ſequ. conſentit.

(6.) Vide eandem Joſippi Epitomen pag. 86.

(7.) Ita hic חלש exprimere volui, quæ vox ferè cum Galliça: laſche, tam ſono, quam ſignificatione congruit. Joſephus eod. lib. 14. c. 5. ſcribit, Ariſtobulum Hyrcani fratris φύσει ἄπρακτον ὄντα ϗ διὰ τοῦτ᾽ εὐκαταφρόνητον i. e. ingenium otio deditum, ac propterea contemptui expoſitum, accuſaſſe.

עבדי יהוד׳ אשר כבשו אבותינו מהגוי׳
אשר סביבותינו ויתנו בתף סורות ואפס
עצור ועזוב ואני כאשר ראיתי כי כן
קבלתי המלכות ונלחמתי והשיבותי אותם
תחת יד יהודה. ועוד כי כה צוה אבי לפני
מותו אשר אני אמלוך אחרי אמי כי
ראה את עצלות אחי ואת חסר דעתו׳
וימצא אריסתובלוס עדים רבים חעידו
כדברים האלה. והעדי׳ אשר נתן היו כלם
בחורים לובשי תכלת וארגמן ועליה׳
עדיי הזהב ואבני יקרה׳ ויתמה פומפיוס
על פאר הבחורים ועל הדר יפים׳ ויען
ויאמר אל הזקני׳ העם הזה כלם מלכי׳
אשרי המלך שימלוך בעם הזה על עם
יהוד׳ ואשרינו אנחנו אם נוכל למלוך
על עם כזה כי עתה ילך שמנו בכל
הארץ ופחדנו ומוראנו יפול על כל
הגוים כי נוכל להכניע את הגוי העז
הזה׳

ac Judaico regno ſemet ſubducere, (8.) denique omnia in pejus ruere ac peſſum ire, (9.) cum hæc, inquam, animadvertiſſem, regni adminiſtrationem ſuſcepi bellumque geſſi, atque rebelles Judæorum poteſtati denuò ſubjeci: pater quoque meus ante obitum ſuum præcepit, ut poſt mortem matris meæ regno præeſſem, ignaviam quippe fratris mei atque animi ipſius imbecillitatem perſpexit. His dictis Ariſtobulus quoque multos produxit teſtes, qui hæc ejus dicta teſtimoniis ſuis comprobârunt, hi omnes juvenes erant, veſtibus induti hyacinthinis (10) ac purpureis, quæ aureis fulgebant ornamentis ac lapidibus pretioſis, Pompejus itaque ornatum juvenum decoremque pulchritudinis eorum (11.) admiratus Senatoribus dixit: certè omnes iſti reges ſunt, ô beatum illum, qui populo huic Judaico imperabit, nos quoque beati erimus, ſi regnum ſuper populum iſtum adipiſci poterimus, tunc enim nominis noſtri gloria per omnem ſeſe terram extendet cunctæque gentes nos pavebunt ac metuent, ſi validum huncce populum ſubjugare poterimus.

Cap. XXII.

ואחרי כן נסע פומפיוס מדמשק ללכת
לירושלם לראו׳ מה יאמרו העם באחוזת
המלוכה עם מי האמת והיושר משני
האחי׳ ואריסתובלוס והורקנוס עמו׳ ויהי
בדרך

POſteà Pompejus Damaſco profectus Hieroſolymam verſùs iter (1.) inſtituit, ut populi judicium de regno exploraret ac diſpiceret, quisnam ex duobus fratribus meliore jure & æquitate niteretur; erant autem cum Pompejo tàm Ariſtobulus, quàm Hyrcanus. Cœterum duo illi fratres,

(8.) Humetum rebellem ob vertere, ita Munſterus ad Hebraicum verbo tenus expreſſit.

(9.) Sic Phraſin Hebræam: אפס עצור ועזוב (quæ in ſacris literis ſæpius occurrit) hic Latinè exponere volui.

(10.) Vid. Joſeph. lib. 14. cap. 5. it. Egeſippi de Bell. *Jud.* lib. 1. cap. 15. ut & *Joſippi* Epitome pag. 86. & ſequ.

(11.) Conſentit & Joſippi Epitom. pag. 87. ſed Joſephus eod. lib. 14. c. 5. ſcribit, Romanis luxum hunc veſtium minimè placuiſſe, eo, quòd Judæi illi non reorum more; ſed tanquam ad pompam ac ſpectaculum, prodierint, vid. Idem *Joſeph.* lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. it. Egeſipp. de Bell. Jud. l. 1. c. 15.

(1.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 87.

בדרך ויריבו שני האחי׳ על אודות המלוכה
ויתרפו זה את זה לפני פומפיוס ויגערם
הוא בכעס׳ וגם הגוים אנשי הערים
אשר לכד אריסתובלוס צעקו אל פומפיוס
מאריסתובלוס אשר הכניעם׃ ויקרא
פומפיוס אל אריסתובלוס ויאמר לו
להשיב את הערים לבעליהם ולכתוב
בכתב ידו לקיים להם קיום כי לא יבא
עליהם עוד למלחמה׃ וישמע אליו
אריסתובלוס וישב להם את הערים ויכתב
להם בכתב ידו לקיים להם הכתב ככל
אשר צוהו פומפיוס וירב עוד הורקנוס
עם אריסתובלוס על אודות המלוכה
ויאמר אליהם פומפיוס דומו ואל תריבו
עד בואי עמכם בעריכם ואדעה עם מי
משפט המלוכה׃ ויבן אריסתובלוס כי
יש את נפש פומפיוס להסי׳ את המלוכ׳
ממנו ולתתה אל הורקנוס אחיו הגדול
ממנו ויברח מלפניו ויסע וילך ופיה לא
שאל ויבא אריסתובלו׳ דליונה וילך
ויעבור פילום ושטיפולי ומשם נסע ויבא
אלכסנדרונה וישב שם׃ ויחר אף פומפיוס
מאד

tres, cùm in itinere eſſent de regno rixati ſe invicem maledictis inſectati ſunt, coràm Pompejo, qui eos ad ſilentium cum indignatione adegit, gentes etiam, quæ ex urbibus illis, quas Ariſtobulus ſubjugaverat, cum Pompejo erant, illius opem contrà Ariſtobulum implorárunt, eò, quod ab ipſo ſub jugum redactæ eſſent. Pompejus igitur Ariſtobulum ad ſe vocans eidem præcepit, ut urbes dominis ſuis reſtitueret manuque ſua ſcriberet ac confirmaret, quòd eos nunquam bello laceſſere velit, cui Ariſtobulus morem geſſit urbesque priſtinis Dominis reſtituit, atque ſcripturam, manu ſua confirmatam, ea de re iisdem tradidit, ſicuti Pompejus juſſerat, cumque Hyrcanus de regni negotio iterùm cum Ariſtobulo jurgaretur, Pompejus utrique ſilentium imponens, nolite, inquit, rixari, donec vobiſcum ad urbes veſtras pervenero ac cognovero, cui jus regnandi competat; Ariſtobulus autem animadvertens, Pompejum eò inclinare, ut regnum ſibi auferret illudque Hyrcano, fratri ſuo, natu majori, traderet, clàm (2.) profugit atque Pompejo inconſulto abiit, Delionemque (3.) pervenit, inde Pilum (4.) ac Scythopolim (5.) tranſiens caſtris motis Alexandrium (6.) pervenit ibique manſit. Quô cognitô Pompejus admodùm iratus omnem belli apparatum, quem contrà Perſas (7.) deſtinaverat, in Ariſtobulum vertit

(2.) Vide Ioſeph. lib. 14. cap. 5. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. confer. & Egeſippi lib. 1. de Bell. Iud. c. 15.

(3.) Δήλιον vocat Ioſephus eod. lib. 14. cap. 5. in fine.

(4.) Hebr. פילום ita hic in noſtro codice; Munſterus vertit: Pellam, cui & Joſephus lib. 14. c. 6. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. conſentit.

(5.) Hebr. שיטופולי ita Munſteri codex Hebraicus, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum exemplar, quod habet שטיפולי de hac urbe ſuprà h. lib. 4. c. 5. n. 6. & lib. 5. c. 21. n. 10. it. infr. lib. 6. c. 3. n. 7. quædam dicta ſunt, vid. & Joſeph. eod. lib. 14. cap. 6. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. confer. etiam Egeſipp. eod. lib. 1. de Bell. Jud. c. 15.

(6.) Ita hic אלכסנדרונה in Munſteri codice. quem ſecutus ſum, nam in noſtro corruptè, ut puto, legitur אלסכנדרונה vid. Joſeph. lib. 14. c. 6. ubi 'Αλεξάνδρειον vocatur hoc oppidum, ut & lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. it. Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 15. in Joſippi Epitome p. 88. dicitur, quòd Alexandriam Ægypti petierit Ariſtobulus; ſed error eſt, ut puto, vid. infrà h. lib. 4. cap. 24. n. 15. & l. 5. c. 21. n. 10.

(7.) Contrà Nabathæos expeditionem à Pompejo ſuſceptam fuiſſe ſcribit Joſephus dict. lib. 14. cap. 5. in fine, & c. 6. princip. vid. infr. h. cap. num. 24.

מאר ויסב עליו את כל טורח המלחמה אשר חשב לשלחו על פרס וירדוף אחריו פומפיוס וידביקהו באלכסנדרונה ויצר על העיר ויאמרו חכמי אריסתובלוס אליו לאמר מה לך למרוד ברומיים אשר תראה כי הם במעט רודים בכל העולם בראותך כי אין לנו כח מבני עמנו כי נוספו עליהם וישמע אליהם ולעצתם ויצא אל פומפיוס וישאלהו שלום וירב עוד באחיו על דבר המלכות. וישב עוד ויבא אלכסנדרונה׃ ויהי ממחרת ויצא אריסתובלום מן העיר ההיא ה״ר אלכסנדרונה ויתקע בשופר וימרוד וילך ירושלם׃ ופומפיוס אחריו וכל טורח חיל רומיים עמו וכל כובד צבאם נסעו משם וילכו הלוך ובוא עד יריחו עיר הריח ויחנו שמה׃ תקרי׳ שם העיר עיר הריח כי במקום ההוא היה צומח אילן אפרסמון הנקרא בלסאם אשר ממנו יצא השמן הטוב הנקרא שמן אפרסמון והוא שמן פנג׃ ויאמר יוסף בן גוריון העץ הזה לא נראה מעולם במקום אחר

כי

vertit eumque perſecutus in oppido Alexandrio deprehendit, illudque obſedit; tunc Ariſtobulo ſapientes ejus dixerunt: Cur à Romanis, quos univerſo penè mundo imperare vides, deficis, cùm nullum ſperandum nobis ſit auxilium à populo noſtro, qui jam Romanis ſeſe adjunxit: horum igitur ſecutus conſilium Ariſtobulus urbe egreſſus eſt ad Pompejum pacemque ab illo petiit, poſteà cum fratre ſuo iterùm de regno contendit ac denuò in oppidum Alexandrium reverſus eſt; (8.) Sequenti autem die Ariſtobulus relicto Alexandrio tubâ ſignum belli dedit, & à Romanis rurſus defecit atque Hieroſolymam contendit; (9.) Aſt Pompejus cum univerſo Romanorum exercitu gravique armatura atque omni bellico apparatu eundem perſecutus eſt caſtrisque ſubinde motis ad urbem ſvaviſſimi odoris, Jericho, (10.) tandem pervenit ibique conſedit: hæc urbs Jericho nomen inde traxit, quòd ibi apharſemon (11.) arbor, quæ Balſam nominatur, creverit, ex qua oleum præſtantiſſimum, apharſemon ſeu oleum Pannag (12.) dictum, ſtillavit; hæc arbor, (inquit Joſephus, Gorionis filius) nunquam alibi, quàm in urbe Jericho, viſa eſt, ac licet multi terrarum principes omnesque Ægyptii reges inde ſurculos tulerint eosque terræ ſuæ inſerere

multis

(8.) Munſteri codex hic addit: על פי פומפיום i.e. conſentiente Pompejo, prout Munſterus vertit, quod & Ioſephus eod. lib. 14. c. 6. refert, ut & Egeſipp. de Bell. Iud. lib. 1. c. 15.

(9.) Vid. Ioſeph. dict. lib. 14. cap. 6. & lib. 1. de Bell. Iud. cap. 5. confer. Egeſipp. eod. lib. 1. de Bell. Iud. c. 15. it. Ioſippi Epitom. p. 88.

(10.) Vid. Ioſeph. lib. 14. c. 7. it. lib. 1. de Bell. Iud. c. 5. confer. Egeſipp. eod. lib. 1. c. 15. nomen itaque Iericho à ריח i. e. odor, hic deducitur, alia derivatio habetur infrà h cap. num. 15.

(11.) Hebr. אפרסמון, ita hic in noſtro codice; opobalſamum vocat Joſephus lib. 14. c. 7. vid. Munſter. hic in notis, it. infrà libr. 5. cap. 16. num. 8. & Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. confer. Egeſipp. dict. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 15. in fine. Cæterum de Balſamo vid. & Plin. l. 12. c. 15. atque Cornel. Tac. *Hiſtor.* lib. 5. cap. 6. v. 3. ut & Juſtin. lib. 36. cap. 3. ejus fructus vocatur *καρποβάλσαμον*, lignum *ξυλοβάλσαμον*; liquor ſive oleum *ὀποβάλσαμον*, quod Plinio eſt oleum balſaminum.

(12.) De hac voce vid. quæ Munſterus in præfatione hujus autoris dixit, item Regum cap. 20. verſ. 13. ibique R. Salom. videatur etiam idem R. Salomo ad Eſaiæ cap. 39. v. 2. & ad Ezech. c. 27. v. 17. confer. & Sam. Bocharti Hierozoic. part. 1. l. 2. c. 51. p. 629.

כי אם בירחו ורבים מלכי׳ ממלכי הארץ
וגם כל מלכי מצרים לקחו מנטעי העץ
וינסו לטעת מהם בארצם בבקומו׳ רבי׳
ולא קבל העץ את טבע הארץ כי יבש
והיה העץ ההוא בירחו עד חרבן בית
שני והיה כאשר נחרב בית המקדש
השני או נעתק העץ מירחו אל מצרים
ולמקומות אחרי׳ במקו׳ ידוע והיה שם
עד היום הזה וגם עודנו מעט בירחו
ג״כ׳ ונקרא עיר ירחו עיר הירח להיות
ממשלת הירח אשר מועדי ה׳ קרואים
בו עליה גם כי במולדו יהיה באשר
יהיה לא יראה בשום מקו׳ ממקומו׳
היישוב טרם הראותו בירחו ולכן העדי׳
הנאמנים אשר היו באים להעיד אל
זקני ישראל על ראיית הירח היו באי׳
מירחו כי כל עד אשר היה בא להעיד
על ראיית הירח משם לא היתה נמצא׳
בעדותו סבת מבוכה ושגגה ולא כן עדי
שאר המקומות כי היו פעמים רבות
שוגגים בעדותם ונבוכים׳ ויהי אחרי כן
וישכם פומפיוס מירחו וילך אל ירושלם
וירא

multis in locis tentaverint; ſurculi tamen iſti terræ illius indolem reſpuerunt atque exaruerunt, hæc arbor in urbe Jericho usque ad deſtructionem Templi ſecundi (13.) manſit; devaſtato autem Sanctuario ſecundò arbor illa ex urbe Jericho in Ægyptum, atque inde in alia certa loca translata fuit, ibique (14) ad hodiernum usque diem manſit, & adhùc paululum ex illa in urbe Jericho ſupereſt; prætereà urbs Jericho à luna (15.) nomen accepit eò, quòd ſplendor (16.) primæ lunæ, ad quam feſta Domini diriguntur, ibidem præprimis obſervetur, nec ullo in loco, ubicunque ille fuerit, in toto terrarum orbe, nova luna priùs, quàm in urbe Jericho conſpiciatur, quapropter etiam teſtes (17.) fide digni, qui Senioribus populi Iſraëlitici primam lunæ apparitionem indicabant, ex urbe Jericho veniebant, nullus quippe teſtis, qui inde veniebat, ut de lunæ apparitione teſtaretur, incertam vel erroneam teſtimonii ſui cauſam adferebat; quæ ſanè certitudo in teſtibus, qui aliis ex locis veniebant, non perinde reperiebatur, quippe qui ſæpè in teſtimoniis ſuis errabant & incerti fluctuabant. Poſteà Pompejus manè (18.) conſurgens, relicta urbe Jericho, Hieroſolymam verſus caſtra movit, cumque murorum urbis altitudinem atque turres excelſas lapidesque prægrandes & urbis nitorem (19.) decoremque

(13.) Ita apud autorem noſtrum occurrit vox: השני; quæ tamen in Munſteri codice Hebr. non habetur.

(14.) Hæc & quæ ſequuntur usque ad: Poſteà Pompejus manè &c. deſunt in Hebraico Munſteri codice, & videntur à Judæo interpolatore adjecta eſſe, vid. infrà n. 18. h. cap.

(15.) Luna enim Hebræis dicitur: ירח ſeu ירח, vid. ſuprà h. cap. n. 10.

(16.) Seu dominium ac poteſtas, ita juxtà Hebr. ממשלת, quæ vox hic occurrit.

(17.) Buxtorf. in Synag. Jud. cap. 22. notat: priſcis temporibus *συνέδροι* ſeu aſſeſſores judicii magni Hieroſolymitani duos teſtes emiſiſſe, qui obſervarent adventum & apparitionem primam lunæ, horum relatione intellecta ſtatuebant ac publice ſignificabant, hunc eſſe primum menſis diem, ad quem morem hic autor noſter reſpexiſſe videtur; Cæterum utrum novilunium figi poſſit ac debeat ſecundum calculum Aſtronomicum; an verò perpetuò ſtatuendum ſit juxta phaſin, vid. Buxtorf. eod. cap. 22. pag. mihi 472.

(18.) Vid. Joſeph. lib. 14. c. 7. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. confer. Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. cap. 16. vid. & ſuprà num. 14. h. cap. ibique not.

(19.) Sic vertere volui vocem שמשותיה, vid. Jeſai. 54. v. 12. ubi Salom. varias variorum explicationes adducit.

Digitized by Google

וירא פומפיוס את גובה חומות העיר
ואת רום מגדליה ואבניה וירא את
שמשותיה ואת הדר יופיה ואת זיוה
וישתגע עוד ויפלא בראותו הדר העיר
ויאמר פומפיוס מי יקלע אבן בקלע או
מי יורה חץ בקשת על העיר הקדושה
הזאת הלא תיבש ידו ויאמ׳ עוד אשרי
המלך אשר ימלוך בעיר הזאת ואשרי
העם היושב בתוכה׃ ויהי אחרי כן ויצא
אריסתובלוס אליו וישאלהו לשלום
ויקבלהו באהבה וינחם על אשר מרד
ויקבלהו פומפיוס ויכפר לו ויע׳ לו עמו
שלום ויאמ׳ לו אריסתובלו׳ כל אשר
תאמר לי אעשה וכל אשר תשי׳ עלי
אתן רק כי תעזרני על המלכות ולא
תפילני לפני אויבי׃ ויאמר לו פומפיוס
את כלי הזהב אשר בהיכל ואת האבנים
היקרות אשר שם הביאם אלי ואשלחם
לארץ רומא אל היכל יוביס ואז אעשה
כל רצונך׃ ויאות אריסתובלוס לעשות
כן ויאמר אליו כן אעשה׃ וישלח
פומפיוס את גביאורס איש גבור ויד
רמה אתו מגבורי רומא לקחת את הכלים
ואת האבני׳ היקרות מהיכל ה׳ אשר
בירושלם׃ וימאנו הכהנים והעם לתת
את אשר שאל פומפיוס ויבריחו את
גביאורס מן העיר ורבים מגבורי רומה
פלו

remque pulchritudinis ejus atque ſplendorem conſideráſſet, ipſe ſtupefactus & in admirationem elegantiæ urbis raptus dixit: quiſnam fundâ lapidem projiciet aut jaculum contrà ſanctam hanc urbem emittet, nec manus illius ſtatim exareſcet? addidit præterea: beatus ille rex, qui urbi huic imperabit, felix ille populus, qui urbem hanc incolit! Ariſtobulus autem urbe egreſſus ad Pompejum (20.) pacem ab eo petiit ipſumque amicè ſalutavit, pœnitentiâ ductus, quód ab illo defeciſſet, Pompejus itaque eundem peramanter excepit eique delicti gratiam fecit ac pacem cum illo iniit; dein Ariſtobulus ei dixit: quodcunque mihi præceperis, faciam ac quicquid mihi impoſueris, dabo, modo in regni negotio ſis mihi auxilio nec permittas, ut hoſti meo ſuccumbam; adhæc Pompejus eidem reſpondens: ſi vaſa aurea (21.) inquit, quæ ſunt in Templo & gemmas ibidem repertas mihi tradideris, ut ea Romam mittam ad templum Jovis, tunc voluntati tuæ in omnibus morem geram; cumque Ariſtobulus illius petitioni annuiſſet, ac ſe ita facturum promiſiſſet, Pompejus Gabinium, (22.) virum fortiſſimum & cum eo validam Romanorum manum miſit, qui vaſa ac lapides pretioſos è Templo Domini, quod Hieroſolymis erat, auferrent; Sed Sacerdotes ac populus Pompeji poſtulata adimplere noluerunt, quin potius Gabinium urbe expulerunt multique tunc temporis milites Romani in medio urbis Hieroſolymitanæ proſtrati ſunt; quapropter Pompejus ad iram commotus Ariſtobulum in carcerem conjecit (23.) ac catenis vinxit ur-

bemque

(20.) Conſentit & *Joſephus* lib. 14. c. 7. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 5. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 16. it. Joſippi Epitome p. 88.

(21.) Vide Joſippi Epitomen dict. p. 88.

(22.) Hebr. את גביניוס ita Munſteri codex Hebræus, quem hic ſecutus ſum, nam, גביאורס, quod nomen apud autorem noſtrum occurrit, corruptum eſt; vid. Joſeph. dict. lib. 14. cap. 7. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 16.

(23.) Conſentit & Joſephus eod. lib. 14. c. 7. it. lib. 1. de Bell. Iud. cap. 5. confer. Egeſipp. dict. lib. 1. de Bell. Iud. cap. 16. & Ioſippi Epitom. pag. 88.

סלו במלחמה בתוך ירושלם׃ על כן קצף פומפיוס ויתן את אריסטובלוס במשמר ויאסרהו בנחשתים ויגש אל העיר להלחם עליה ביד רמה וירא והנה העיר בצורה מאד מכל פאה כי בהר מרום הרים יושבת זולת פאת צפון כי היא מישור לה׃ ושם ערך פומפיוס את כל כלי מלחמתו ואת כל חילו עמו ביד חזקה מאד כי כל חיל רומה אשר שולח על פרס ומדי נקבץ אל ירושלם׃ ויצאו אנשי ירושלם למלחמה על פומפיוס פתאום ויריעו ויתנו מרוצה גדולה. על מחנהו וישליכו מהם הרוגים רבים ארצה. ויבהל פומפיוס על גבורת האנשים ועל קלות הבחורים ויחשוב לנסוע מעל העיר׃

bemq; oppugnaturus validiſſimas adduxit copias, cùmque urbem undiquaq; munitiſſimam conſpexiſſet, inexcelſo enim monte ſita erat, excepta parte illa, quæ ſeptentrionem ſpectabat, ubi planities erat, hac ipſa in parte Pompejus omnes machinas bellicas totumque exercitum ſuum, qui validiſſimus erat (nam omnes copiæ Romanæ, quæ contrà Perſas (24.) ac Medos miſſæ erant, adverſus urbem Hieroſolymam tunc contrahebantur) conſtituit: aſt Hieroſolymitani eruptione ſubitò facta clamoreque militari ſublato in Pompejum irruerunt, magnoque impetu in caſtra illius facto, multos (25.) ex militibus ejus in terram proſtraverunt. Pompejus igitur audaciam virorum illorum juvenumque velocitatem cum ſtupore admiratus obſidionem ſolvere voluit.

CAP. XXIII.

ויהי אחרי כן ותהי מלחמה גדולה בתוך עיר ירושלם בין אנשי אריסטובלוס ובין אנשי הורקנוס כי אנשי הורקנוס אמרו לפתוח את העיר לקבל פומפיוס בעיר ואנשי אריסטובלוס מנעו מזה ולא אבו להביאו אל העיר׃ ותחזק המלחמה הפנימית על כבה מהמלחמה החיצונה וימת עם רב מיהודה במלחמה הזאת׃ ויהי כשמוע פומפיוס את הדבר הזה ויגש אל השער להלחם ויפתחו היהודים אנשי

SEd poſteà ingens certamen in ipſa urbe Hieroſolymitana inter Ariſtobuli & Hyrcani aſſeclas exortum eſt; nam qui ab Hyrcani ſtabant partibus portam aperiendam (1.) Pompejumque intrà urbem recipiendum eſſe dicebant; qui verò cum Ariſtobulo faciebant, contrà nitebantur nec eum intrà mœnia recipere volebant, quamobrem inteſtinum bellum gravius exarſit, quàm externum, atque ingens multitudo populi Judaici in illa ſeditione occubuit, quo cognito Pompejus ad portam acceſſit urbis oppugnandæ cauſa; Judæi igitur, qui Hyrcanum ſequebantur, cum id viderent, apertâ portâ

(24.) Vid. quæ ſuprà h. cap. 22. n. 7. annotata ſunt.

(25.) In Joſippi Epitome pag. 89. narratur, quod duodecim millia Romanorum in prælio illo occubuerint.

(1) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 14. cap. 8. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 16. it. Joſippi Epitome pag. 89.

Digitized by Google

אנשי הורקנוס את השער ויקבלו את
פומפיוס עם כל חילו בתוך העיר׳ וילכוד
פומפיוס את ירושלם ואת היכל המלך
רק את היכל יי׳ לא לכד כי הכהנים
סגרו את שערי הבית אשר להיכל יי׳
וילכדו מבואי ההיכל וילחמו בהם בבתי׳
ויהי בחדש הרביעי וילחמו הכהנים עד
י״ז בו ויהי ביום הצום בהעלות המנחה
ויקריבו הכהנים הזבחים והעולות לפני
מזבח יי׳ וגם פומפיוס הקריב את איל
הברזל לנגח מגדל ההיכל ויך את המגד׳
וישמיטהו ארצה ויפתחו קרני ההיכל •
ויעל ראשונה על המגדל קורניליאוס
ואחריו עלה פורפיאוס ופאוסתו׳ ופוניאו׳
ויד גדולה עמו מגבורי פומפיוס והרבותם
שלופות בידם ויבאו אל ההיכל בעת
אשר הכהנים זובחים את הזבח ומקריבי׳
את העולות לפני יי׳ ויצעדו בתוך
ההיכל הלוך והכו׳ בכהני יי׳ התמה
עובדים

portâ Pompejum cùm omni exercitu intrâ urbem receperunt, hoc ille modo Hieroſolymam regiumq; Palatium in ſuam redegit poteſtatem, (2.) Templum autem Domini non cepit; ſacerdotes enim portas Templi clauſerant, omnesque aditus Sanctuarii occupaverant, quos etiam ſtrenuè defendebant; cum verò usque ad decimum ſeptimum diem menſis quarti Sacerdotes viriliter pugnâſſent, ac jejunii die, veſpertino tempore (3.) ſacrificia & holocauſta corâm altari Domini obtuliſſent, Pompejus arietem admovit ferreum, ut turrim (4) Templi concuteret, quâ crebris ictibus in terram dejecta apertisque interioribus (5.) Templi partibus, primus in turrim aſcendit Cornelius ac poſt ipſum Furius (6.) ac Fauſtus (7.) Fabiusque (8.) cum maxima militum Pompejanorum manu, qui ſtrictis gladiis Templum ingreſſi eo tempore, qua Sacerdotes victimas mactabant & holocauſta offerebant corâm Domino, in medium penetrârunt Sanctuarium cædendo ac proſternendo ſacerdotes Domini, qui cultui Divino tunc operabantur: hi verò neque (9.) ſtrictos metuebant gladios neque fulgentes timebant

(2.) Vid. *Joſeph.* eod lib. 14. cap. 8. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 5. confer. & Egeſipp. dict. lib. 1. de Excid. Hieroſol. cap. 16. & *Joſippi* Epitom. pag. 89.

(3.) Hebr. בהעלות המנחה, i. e. Cum munus offerretur, quod veſpertino fiebat tempore; cœterum de mincha parva ac magna vid Buxtorf. lex. hac voce.

(4.) Vid. *Joſeph.* eod. lib. 14. c. 8. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5.

(5.) Ita Munſterii codicem, qui habet: את קרבי ſecutus vertere volui; apud autorem noſtrum legitur: את קרני i. e. cornua ſeu anguli.

(6.) Sic nomina propria ex Joſephi lib. 14. cap. 8. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. hîc reſtituere volui, nam quæ in exemplari noſtro habentur, corrupta ſunt.

(7.) Joſephus eod. l. 14. cap. 8. Cornelium Fauſtum, Syllæ filium, nominat, atque ita unum hominem nomine ſuo ac cognomine indicat; autor verò noſter duos intelligit homines diſtinctis hiſce nominibus, cui & Munſteri codex quodammodo conſentit, qui ita habet: קורניליוס ופאוסתוס בני סלה; i. e. Cornelius & Fauſtus, filii Syllæ; Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 16. ſcribit, Syllam exigente Cornelia primum impetum in Templum feciſſe, quem duo centuriones, Furius ſcil. ac Fabius, ſecuti ſint.

(8.) Hic Fabius ut & Furius, centuriones fuerunt, vid. Joſeph. lib. 14. c. 8. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 5.

(9.) Idem ſcribit & *Joſephus* lib. 14. c. 8. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 5. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 16. & 17. vid. infrà ſimile factum lib. 6. c. 32. n. 26. confer. D. Wagenſeil. Sot. c. 9. Miſchn. 14. pag. 967. & ſeq. n. 7.

עובדים בעבודת יי׳ ולא חרדו הכהנים ולא פחדו מן החרבות השלופות ולא רגזו מן הרמחים המבהיקים ולא רגזו מן הפגרים המתים הנופלים בתוך היכל יי׳ אבל על הפגרים הלכו הכהני׳ לעבוד את עבודת יי׳ ולזבוח זבחיו ולעלות עולותיו ולהקריב קרבנותיו׃ ויאמרו הכהנים איש אל רעהו חזקו ונתחזקה כהני יי׳ ונהרג לפני מזבח יי׳ כי טוב לנו למו׳ במשמרתו ולא נעזוב את משמרת יי׳ ולא נשליך את עבודתו מנגדנו׃ ויעשו בן וילכו כהני יי׳ בלא פחד ובלא יראה בתוך צער המלחמה כאש׳ ילך איש בעומק השלום והיה כנפול הכהן המקריב את זבחו יבא כהן אחר תחתיו ויקח מידו את הקרבן ויקריבהו הוא ונהרג גם הוא יבא רעהו ויעשה כמעשהו עד תום כל עבוד׳ יי׳ מיד הכהנים ביום הצום׃ ויהרגו הכהנים כולם חגורים אפוד בד ומלובשי׳ בבגדי קדש ויפלו פגרי חללי הכהנים על פגרי זבחיהם ויתערב דמם בדם הזבח וימותו כלם בקדושה לפני מזבח יי׳׃ וידבר עוד יוסף בן גוריון הכהן בספרו על אודות הכהנים האלה לאמר כל אשר דברתי על כהני יי׳ לא שקרתי בו רק האמת הגדתי

mebant haſtas neque ad conſpectum cadaverum, in Templo Domini jacentium, contremiſcebant; ſed ſuper interfectorum corpora incedebant cultumque divinum peragentes, ſacrificia, holocauſta ac victimas offerebant (10.) ac ſemet invicem hiſce verbis exhortabantur: obdurate, ô ſacerdotes Domini, fortique ſimus animo, & antè altare Domini moriamur, præſtat enim divino cultui operantes mortem obire quàm miniſterium Domini deſerere ejusque cultum relinquere. Sacerdotes igitur Domini his dictis morem gerentes ſine ullo pavore ac timore in medio belli fervore perinde ac in profunda pace verſabantur, cumque ſacerdos, qui ſacrificium offerebat, caderet, mox alius ei ſuccedebat, qui oblationem è manu interfecti accipiebat eamque offerebat; dein etiam hoc interempto, collega ejus accedebat, qui opus ab illo ſuſceptum perficiebat idque tamdiu fiebat, donec omnis cultus divinus per ſacerdotes illo jejunii die (11.) perageretur, ſic cuncti ſacerdotes amiculo (12.) lineo cincti ac ſacris veſtibus induti interfecti ſunt, atque ſacerdotum interemptorum cadavera ſuper victimarum corpora ceciderunt, eorumque ſanguis cum ſangvine hoſtiarum commixtus fuit, (13.) omnesque in Sanctuario coràm altari Domini occubuerunt. Quæcunque autem hic de Sacerdotibus Domini dixi, (inquit Joſephus, Gorionis filius, Sacerdos, in libro ſuo, (14.) non ficta ſunt, ſed vera narravi; ſi quis igitur hunc librum meum legens huic rei fidem habere nolit, is abeat & aliorum ſcriptorum libros, qui idem, quod ego hic, teſtati ſunt, evolvat; (multi enim ſcriptores

(10.) Tanta erat cura miniſterii atque utinam pro veritate devotionis & fidei fuiſſet! prout ſcribit Egeſippus dict. lib. 1. c. 16.

(11.) *Joſephus* eod. lib. 14. cap. 8. ſcribit, Hieroſolymam urbem à Pompejo captam fuiſſe tertio menſe, jejunii die, Olympiade 179. Conſulibus Cajo Antonio & Marco Tullio Cicerone, vid. quæ infrà h. cap. n. 17. notata ſunt.

(12.) Seu tunica, אפוד, de hac voce vid. commentator. Bibl. imprimis R. Salom. ad Exod. c. 40. in fin. ac Buxtorf. Lex. hac voce.

(13.) Idem Pilatus fecit Galilæis tempore Chriſti, de quo vid. Lucæ 13. v. 1.

(14.) Libro ſcil. Antiqu. 14. cap. 8. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 16. & 17.

הגדתי וכל אשר יקרא בספרי זה ולא יאמין ילך ויקרא בספרי סופרים אחרים אשר העידו במתני כי סופרים רבים העידו כן והנה המעש׳ הזה גם כן כתוב בספר ניקולאוס מדמשק ועל ספר סתרבון הכפתורי ועל ספר טיטוס הסופר הרומיי אשר כתב מעשה פומפיוס הרומי ועל ספרי סופרים אחרים׃ ויאמר עוד יוסף הכהן דברים רבים כתבנו בספר אשר כתבנו לזכרון למלכי רומי אשר לא כתבנום פה כי הם בלתי ראויים להכתב לעם הקדש׃ ואמנם זה הספ׳ כתבנוהו לעם יי׳ ולכן לא כתבנו פה רק התלאות אשר עברו על עם יי׳ כי התגרו מלחמ׳ מהם ובהם או התגרו מלחמה עם מלכים אחרים ממלכי הגוים׃ ויהי כאשר תמו הכהנים מההיכל ויבואו שרי רומה בתוך המקדש וישבו שם׃ ואלה שמותם גויס ואנטיאוס וסרכוס וטוליאוס וקרקריאוס וזה השר קרקיאוס היה איש סופר וכתב בספרו כל אשר ראה בעיניו

אל

res hæc geſta narrârunt) imprimis autem in libro Nicolai Damaſceni, ut & in Strabonis Cappadocis, ac Titi (15.) Hiſtorici Romani, qui Pompeji Romani geſta conſcripſit, & in aliorum ſcriptorum libris id ipſum literis conſignatum inveniet. Prætereà (16.) multas res ſcripſimus, inquit Joſephus, Sacerdos, in libro illo, quem in memoriam principum Romanorum compoſuimus, quas hic non retulimus neque etiam conveniebat, ut eas populo Sancto ſcriberemus: Verùm hunc librum in gratiam populi Domini compoſuimus, ac propterea non niſi caſus ac calamitates, quæ populo Domini evenerunt, hic ſcripſimus, bella nimirum, quæ vel ipſi inter ſe Judæi vel cum aliis gentium regibus ac principibus geſſerunt. Cùm itaque omnes ad internecionem * deleti eſſent ſacerdotes in Templo Domini, tunc principes Romani Sanctuarium ingreſſi ſunt ibique manſerunt, nomina autem eorum hæc ſunt: Cajus (17.) Antonius & Marcus Tullius Cicero; hic princeps Cicero ſcriptor fuit omniaque, quæ ipſe oculis ſuis viderat, quæque ſaſerdotibus Domini ejusque Sanctuario evenerant, literis tradidit. Poſteà etiam Pompejus (18.) multique cum eo Romani Templum Domini ingreſſi ſunt, cumque ipſe Sanctum Sanctorum (19.) vidiſſet,

(15.) Livii, ita Joſephus eod. lib. 14. c. 8.

(16.) Hæc & ſequentia usque ad: cum itaque omnes ad internecionem &c. in Munſteri codice non leguntur, confer. ſeq. Sign. * h. cap.

* Vid. quæ num. præced. 16. h. cap. notata ſunt.

(17.) Ita Munſteri codicem ſecutus hic vertere volui, nam quæ in exemplari noſtro habentur nomina, corrupta ſunt, cœterùm hic notare licet errorem interpolatoris & imperitiam Græcæ linguæ, Ioſephus enim Antiqu. lib. 14. cap. 8. ſcribit, Cajo Antonio & Marco Tullio Cicerone, Coſſ. urbem Hieroſolymam fuiſſe captam, prout ſuprà in notis num. 11. dictum eſt: hic vero imperitus ille interpolator hos ipſos conſules hîc introducit ſpectatores eosque Sanctuarium Domini ingreſſos eſſe aſſerit.

(18.) Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 9. ita ſcribit: Romanorum primus Cn. Pompejus Iudæos domuit Templumque jure victoriæ ingreſſus eſt, inde vulgatum, nullâ intus Deûm effigie vacuam ſedem & inania arcana.

(19.) Conſentit Ioſeph. eod. lib. 14. c. 8. it. lib. 1. de Bell. Iud. c. 5. confer. Egeſipp. de Bell. Iud. lib. 1. c. 17. ubi ſcribit, quod Pompejus tabernaculum viderit atque intus lucernam & menſam & thymiamata inſpexerit ac tabulas teſtamenti ſuperque eas Cherubim & multitudinem aromatum diſperſam &c.

על כהני יי׳ ועל מקדשו׳ ויהי אחרי כן ויבא גם פומפיוס ועמו רבים מהרומיים ויבא במקדש יי׳ וירא את קדש הקדשי׳ ויחמול עליו ולא שלח ידו בכלי׳ כאשר עשה בכל המקדש׳ כי מצאו שם כלי זהב הרבה מאד ודרכמוני זהב אלפים ככרי׳ ולא אבה פומפיוס לנגע בכל אשר מצא בהיכל ויצו ליתר הכהנים לטהר את הבית ולהקריב קרבנו׳ ולהעלות עולות כמשפטו׳ ויעשו כן׳ ויתן להורקנוס את כל המלכות ויהרוג את כל אוהבי אריסתובלוס ויאסור לאריסתובלו׳ בנחשתים להוליך אותו אל רומה וכל ערי ארם אשר לקחו היהודים במלחמ׳ השיב אותם לארמיי׳ וכל הארץ אשר החריבו מלכי החשמונים השיב אותם ליושביה וכל אשר היו נכנעי׳ תחת ירושלם חפש אותם פומפיוס בחפשיות מלהיותם עבדי ירושלם וגם את ירושלם אשר היתה גבירת על כל המדינות היתה למס

diſſet, eidem pepercit nec ullam inde rem abſtulit, prout in omni reliquo Sanctuario fecerat, nam vaſa aurea admodùm multa ac præterea drachmarum aurearum bis mille talenta ibidem invenerunt; (20.) Pompejus verò nihil ex iis rebus, quæ in Templo reperiebantur, attingere voluit; ſed ſacerdotibus, qui ſuperſtites erant, præcepit, ut (21.) Templum repurgarent & ſacrificia adducerent, atq; holocauſta pro more offerrent, quòd & illi fecerunt: Poſteà Pompejus Hyrcano regnum (22.) tradidit, omnesque Ariſtobuli amicos (23.) interfecit; ipſum verò Ariſtobulum catenis conſtrinxit, (24.) ut eundem Romam duceret, cunctas etiam Syriæ urbes, (25.) quas Judæi bello ceperant, Syris reddidit, atque omnes provincias, ab Haſmonæorum regibus devaſtatas priſtinis incolis conceſſit, cunctisque urbibus, quas Hieroſolymitani ſibi ſubjecerant, Pompejus libertatem reſtituit, ne amplius Judæorum poteſtati ſubjectæ eſſent; Hieroſolyma verò, quæ omnium provinciarum fuerat domina, tributaria facta eſt urbi Romæ, (26.) Pompejus inſuper genti Judaicæ regnum (27.) ademit eamque vectigalem ac ſtipendiariam fecit. Hæc omnia mala, inquit Joſephus, Gorionis filius, Sacerdos,

(20.) Idem refert & *Joſephus* dict. lib. 14. cap. 8. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. conſentit & Egeſipp. eod. lib. 1. de Bell. Jud. c. 19. ubi Corn. Gualtherus notat, quod hæc 2000. talenta efficiant duodecies centena coronatorum millia.

(21.) Egeſippus d. lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. ſcribit, quod Theocorus Templum repurgari curaverit; alia vetuſta exemplaria habent, quod Neocoris i. e. æditius à Pompejo injunctum fuerit ut Templum repurgarent, cui & Joſeph. eod. loc. & autor noſter quodammodo conſentiunt.

(22.) Τὴν ἀρχιερωσύνην ſeu Pontificatum ſcribit Joſephus eo l. c. 8. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 5. Hyrcano fuiſſe traditum à Pompejo, etenim paulò poſt num. 27. ipſe autor noſter refert, regnum *Judaico* populo ademtum fuiſſe, cui & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 17. adſtipulatur, vid. & Joſippi Epitom. p. 89.

(23.) Belli autores ſecuri percuſſit, inquit *Joſephus* dict. c. 8. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. conſentit Egeſipp. d. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 17.

(24.) Vide Joſippi Epitom. p. 90.

(25.) Joſephus eod. lib. 14. c. 8. circa finem it. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 5. has urbes nominatim recenſet.

(26.) Ita & Joſeph. Antiq. lib. 14. cap. 8. ſcribit, quod Pompejus *τὰ Ἱεροσόλυμα ὑποτελῆ φόρου Ῥωμαίοις ἐποίησεν* vid. id. *Joſeph.* de Bell. Jud. lib. 1. c. 5. circa fin. confer. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Iud. cap. 17.

(27.) Vid. quæ num. antec. 22. annotata ſunt, confer.

Digitized by Google

למס עובד אל״ רומה וגם גוי יהודה העביר ממלכתו והושם למס עובד׃ וידבר יוסף בן גוריון הכהן ויאמר כ״ל זאת הרעה באתה לנו סבר הורקנוס ואריסתובלוס אחים כי הם הם אשר התגרו תחלה וסבבו את הרעה הזאת בירושלם והעבידונו אל״ מלכות רומה ומאז ירדנו מגדולתינו והיינו כגוי עם תחת יד מלכות רומה׃

dos, nobis evenerunt propter Hyrcanum & Ariſtobulum, fratres, hi enim ipſi primi fuere autores, qui mala illa excitârunt in urbe Hieroſolymitana, noſque Imperio Romano ſubjecerunt; ab illo tempore à magnitudine noſtra dejecti ac ſub poteſtatem imperii Romani redacti ſumus.

CAP. XXIV.

ויהי אחרי כן וילך וישב פומפיאוס אל ארצו אל רומה וישא עמו את אריסטובלוס עם שני בניו ועם שתי בנותיו כי בנו השלישי והוא אלכסנדר ברח וימלט בארץ מצרים ויתחבא שם׃ ויעזוב פומפיאוס מושל בכל ארץ ישראל את הורקנוס ואנטיפטר עמו ויעזוב עמהם את סכאורוס שר צבאו ויתן לו את כל ארץ מצרים להיותו מושל עליה׃ ויהי כאשר

DEinde Pompejus Romam in patriam ſuam reverſus eſt, ducens ſecum Ariſtobulum cum duobus ejusdem filiis ac filiabus, (1.) tertius (2.) enim filius, Alexander ſcilicèt, evaſerat & in Ægyptum profugerat, ubi etiam delituit. Pompejus autem univerſæ terræ Iſraëliticæ præfecit Hyrcanum & cum eo Antipatrum, apud quos Scaurum, (3.) exercitus ſui ducem, reliquit, eique totius Ægypti (4.) adminiſtrationem commiſit. Pompejo igitur Romam profecto Hyrcanus unà cum Scauro ad Petram deſerti (5.) abiit, ut illam oppugnaret, quibus

confer. & Ioſephus dict. lib. 14. c. 8. circa fin. Munſterus hic in notis ſuis ita ſcribit: Romani exiguo temporis ſpatio decem millia talentorum à Iudæis exegerunt ac regnum, quod antiquitus ſecundum generationem principibus ſacerdotum dabatur, populare factum eſt.

(1.) Totidem, duabus ſcil. vid. Ioſeph. eod. c. 8. in fine. confer. ſuprà lib. 2. c. 25. n. 26.

(2.) Imo Ioſephus eodem loco, ut & lib. 1. de Bell. Jud. c. 5. ſcribit, ex duobus illis Ariſtobuli filiis unum Alexandrum ſcil. evaſiſſe; Antigonum verò, minorem natu, una cum ſororibus ſuis, Romam abductum fuiſſe, cui & Ioſippi Epitom. p. 90. ut & Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. conſentiunt.

(3.) Hebr. סכאורוס ita Munſteri codex Hebr. quem hic potius, quam noſtrum exemplar, in quo corruptum eſt nomen, ſequi volui, vid. quæ ſuprà h. lib. 4. c. 20. n. 2. dicta ſunt, conſentit & Joſeph. lib. 14. c. 8. it. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 5. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 18.

(4.) Et Cœle Syriæ, usque ad flumen Euphratem, vid. Joſeph. lib. 14. c. 8. in fin. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 5.

(5.) De hac ſuprà h. lib. 4. cap. 11. n. 4. & c. 18. num. 5. dicta ſunt quædam, Joſephus Antiqu. lib. 14. cap. 9. vocat πέτραν τῆς Ἀραβίας it. πέτραν βασίλειον, vid. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 6. it. Egeſipp. de Bell. Jud. l. 1. c. 18.

Digitized by Google

באשר הלך פומפיאו׳ לדרכו אל רומה׃ נסע הורקנוס עם סבאורוס וילך אל סלע מדברה׃ להלחם בעמו ואנטיפטר עמהם׃ וישמע אלכסנדר בן אריסטובלוס כי המה הלכו להלחם בערב ויעל הוא אל ירושלם ויבנה את חומות ירושלם אשר הרס פומפיוס ויאסוף יד חזקה מן היהודים וימשול עליהם׃ והורקנוס ואנטיפטר כשומעם וישובו עם גדודם וסבאורוס נשאר בלחם בערב וילחם אלכסנדר בהורקנוס ואנטיפטר ויבריחם וירדפם׃ וסבאורוס כשומעו את הדבר הזה ויתחזק לבוא להלחם עם אלכסנדר ויבא וילחם בו וגם הוא לא עמד לפניו׃ אז עלה גביאנוס ממדינת רומא אל ארץ ארם לקחת מס ממנה כי היתה תחת יד מלכי רומא וממשלתה׃ וישמע את כל אשר עשה אלכסנדר ואשר נלחם עם סבאורוס ויהרג רומיים לרוב ואשר הבריח את הורקנוס ואת אנטיפטר ואשר בנה חומות ירושלם אשר הרס פומפיוס הגדול וירע בעיניו מאד׃ ויבא עליו גביאנוס בחיל כבד מאד מחיל רומיים וחיל ארם ועוד נוסף עמו מחיל יהודה יד גדולה וחזקה מאד והם כל הגבורים אשר

quibus & Antipater copias ſuas conjunxit; Alexander autem, Ariſtobuli filius, cùm audiſſet, ab iisdem bellum adverſùs Arabiæ regem geri, Hieroſolymam venit ejusque muros, quos Pompejus diruerat, reſtauravit (6.) ac validam Judæorum manum collegit, (7.) quibus ipſe præfuit: quo cognito Hyrcanus & Antipater ab oppugnatione urbis cum copiis ſuis reverſi ſunt; Scaurus verò ſolus relictus fuit, ut adverſus Arabes bellum gereret; Alexander itaque cum Antipatro & Hyrcano prælium iniit, eosque in fugam verſos perſecutus eſt, (8.) quæ res cum ad Scaurum eſſet perlata, ille quoque copias ſuas contraxit, ut cum Alexandro confligeret; ſed nec ipſe hoſtilem impetum ſuſtinere potuit. Tunc Gabinius (9.) urbe profectus Roma in Syriam, ut ab illa tributum exigeret, (Romanorum quippe ditioni & imperio ſubjecta erat) omnia, quæ Alexander perpetraverat, audivit, nimirum quòd cum Scauro pugnâſſet multosque Romanos interfeciſſet, & Hyrcanum atque Antipatrum in fugam vertiſſet, murosque Hieroſolymæ, quos Pompejus Magnus deſtruxerat, refeciſſet, quapropter Gabinius maximo affectus dolore fortiſſimas adverſùs Alexandrum copias tàm Romanorum, quàm Syrorum, duxit, quibus ingens quoque ac valida Judæorum manus acceſſit, omnes nimirùm milites, qui cum Antipatro & Hyrcano erant, Antonius (10) etiam, qui & Marcus dictus eſt, (duo (11.) enim nomina ob fortitudinem ſortitus eſt, vir quippe ſtrenuus

(6.) Conſentit *Joſippi* Epitome p. 90.

(7.) Vid. Joſeph. eod. lib. 14. c. 9. & 10. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. confer. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 19.

(8.) Vide Joſippi Epitomen pag. 91.

(9.) Hebr. גביאוס ita Munſteri codex, quem hic ſecutus ſum, nam quod in exemplari noſtro habetur nomen, גביאנוס corruptum eſt, Munſtero conſentit & *Joſephus* lib. 14. c. 10. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 6. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 1. cap. 19. & *Joſippi* Epitom. pag. 91.

(10.) Hebr. אנטוניוס ſic Munſteri codex, quem hic ſecutus ſum, nam אנטונינוס, quod nomen in noſtro exemplari occurrit, vitioſum eſt, vid. infrà lib. 5. c. 1. num. 54. it. *Joſeph.* lib. 14. cap. 10. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 6.

(11.) Enim verò non novum aut inſigne fortitudinis fuit Romanis, duo vel etiam tria habere nomina.

Digitized by Google

אשר היו עם אנטיפטר והורקנוס •
ויתחבר עוד עמהם אנטונינוס הוא
מוקים כי שני שמות היו לו על אודות
גבורתו כי איש גבור היה ובעל מלחמה׃
ויבאו השרים האלה כלם למלחמ׳ אלכסנד׳׳
בן אריסתובלו׳ אל ירושלם ויצא אלכסנדר
לקראתם ועמו מתי מעט כעשרת אלפים
רגלי וחמש מאות רוכבי סוסים ו׳ גם
מלחמה בשרי האלה ויפלו במלחמה׃
ששה אלפים מגבוריו ויברח עם יתר
אנשיו ויבא אלכסנדרונה וימלט שם •
וירדפהו גביאונוס עד עיר אלכסנדרונה׃
ויגש אל העיר להלחם עליה ולצור
אותה׃ ויצא עוד אלכסנדר מהעיר ויתן
מרוצה על מחנה גביאונוס וישלך ארצה
מהם הרוגים רבים והגבורים אשר נפלו
במחנה גביאונוס במלחמה ביום ההוא
עלה מספרם תשע אלפים וש׳ גבורים
ואז נפל מוקים ואנטוניאוס במלחמה׃
ההיא ותהי מלחמה עצומה ביניה׳ ואז
התאזר עוד והתחזק גביאונוס להלח׳
באלכ׳

us ac bellicoſus fuit) eisdem ſeſe adjunxit, (12) hi omnes duces coadunatis viribus Hieroſolymam venerunt, ut cum Alexandro, Ariſtobuli filio, pugnarent; is autem exiguam manum ſecum ducens decem nimirùm millia peditum ac quingentos equites, (13.) eisdem obviam progreſſus eſt & cum ducibus illis prælium iniit; cùm verò ſex millia (14.) militum ſuorum in pugna illa amiſiſſet, ipſe cum reliquis profugiens Alexandrium (15.) venit eoque ſe recepit: Gabinius autem ad Alexandrium usque eundem perſecutus caſtra ibidem poſuit, ut urbem illam obſideret eamque oppugnaret; ſed Alexander eruptione facta in caſtra Gabinii impetum fecit ac multos ex militibus ejus in terram proſtravit, numerusque interfectorum, qui eo die in caſtris Gabinii in prælio occubuerunt, ad novem millia ac trecentos aſcendit: in eodem conflictu etiam Marcus Antonius (16.) cecidit, accerrima autem inter utramque partem certamina interceſſerunt. Gabinius verò denuò ad prælium ſeſe accingens cum Alexandro conflixit; Sed in hoc quoque prælio ex Gabinii militibus viginti quinque millia (17) ceciderunt; ſuperior tamen evaſit Gabinius, Alexandrum enim in fugam vertit, eumque in urbem retrò

(12.) *Joſephus* eod. lib. 14. c. 10. it. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 6. ſcribit, Marcum Antonium cum aliis ducibus præmiſſum fuiſſe à Gabinio adverſus Alexandrum, cui & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 19. conſentit.

(13.) Joſeph. l. 1. de Bell. Jud. c. 6. ſcribit 1500. equites cum Alexandro fuiſſe, cui & Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 19. conſentit.

(14.) Tria millia interempta ac totidem capta fuiſſe ſcribit Joſephus eod. lib. 14. c. 10. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. confer. & Egeſipp. de Bell. *Jud.* lib. 1. c. 19.

(15.) Hæc munitiſſima urbs fuit, de qua ſuprà h. lib. 4 cap. 22. n. 6. dictum eſt, vid. & *Joſeph.* eod. lib. 14. c. 10. it. Joſippi Epitom. p. 91.

(16.) Atqui Marcus Antonius, uti Hiſtoria Romana teſtatur, cum ad Actium claſſe victus eſſet, Alexandriam profugit obſeſſusque à Cæſare in ultima rerum deſperatione, præcipuè occiſæ Cleopatræ falſo rumore impulſus, ſeipſum interfecit, vid. inter alios Livii Epitom. lib. 133. Hinc & in Munſteri codice Hebraico necis Marci Antonii nulla fit mentio; ac pro נפל id eſt, cecidit, prout in noſtro codice hic habetur, ipſe legit עמד, i. e. ſtetit, ſic etiam *Joſephus* lib. 1. de Bell. Iud. c. 6. ſcribit, Marcum Antonium eo in prælio *ἀριστεῦσαι* i. e. rem præclare geſſiſſe, cui & Egeſippus de Bell. Iud. l. 1. c. 19. conſentit vid. cap. ſequ. 25. n. 23. ibique not.

(17.) Hebr. כ"ה אלף, ita hic in noſtro exemplari; ſed Munſteri codex habet ה' אלף id eſt, quinque millia, qui numerus etiam veriſimilior.

באלכסנדר וילחם בו ויפלו ממחנהו׃
גביאונוס עוד במלחמה ההיא כ״ה אלף
גבורים ואמנם נצח בקרב כי הבריח את
אלכסנדר והשיב אותו אחור ויבוא
בעיר וגם רבים מאנשי אלכסנדר הציע
גביאונוס במלחמה וגם רבים מהם נפלו
ממחנהו ויצר גביאונוס על העיר וילחם
עליה במלחמה עצומה׃ ותצא אליו אם
אלכסנדר אשת אריסתובלוס ותבך
ותתחנן לו ותבקש ממנו רצון לעשות
שלום עם אלכסנדר בנה וישמע אליה׃
ויעש עמו שלום ויחלק אז גביאונוס את
מלכות ארץ ישראל לחלקי׳ ויגזור להיות
בירושלם הורקנוס מושל ובגרירה שם
מושל אחר׃ וישם בחמת מושל אחר
וישם בצפורי אשר בגליל מושל אחר
ובירחו שם מושל אחר׃

trò cedere coëgit ac multos ex ejuſdem militibus interfecit atque urbem arctiſſimè obſidens ſummis viribus oppugnâvit, quô factô Alexandri mater, (18.) Ariſtobuli uxor, urbe ad Gabinium egreſſa eſt profuſisque lachrymis & humillimis precibus ſupplex ab eo petiit, ut pacem cum Alexandro, filio ſuo, faceret, cujus petitioni Gabinius annuens pacem cum illo iniit (19.) regnumque terræ Iſraëliticæ in partes diviſit (20,) decrevitque, ut Hyrcanus quidem Hieroſolymis principatum obtineret; alium autem Geriræ (21.) conſtituit præfectum, (22.) rurſus alium in oppido Hemath, (23.) aliumque in urbe Zephori, (24.) quæ in Galilæa eſt, tandem alium urbi Jericho præfecit.

(18.) Idem refertur in Ioſippi Epitome p. 91.

(19.) Vid. Ioſeph. lib. 14. c. 10. it. lib. 1. de Bell. Iud. c. 6. & Ioſippi Epitom. p. 91.

(20.) Ut ſcil. populi Iudaici poteſtatem minueret, prout refert Egeſippus lib. 1. c. 19. Vid. & Ioſeph. lib. 14. c. 10. ubi ita ſcribit: πέντε συνέδρια καταστήσας εἰς ἴσας μοίρας διένειμε τὸ ἔθνος, i. e. in quinque Synedria ſeu ſumma tribunalia Iudæorum gentem æquis partibus diviſit Gabinius, hæc Synedria idem Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. vocat συνόδους i. e. conventus, ſicuti vertit Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. cap. 19. in fin. & Joſippi Epitom. pag. 92. tempore Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, in quatuor partes ſeu τετραρχίας videtur diſtributa fuiſſe terra Judaica, vid. Luc. c. 3. v. 1.

(21.) Hebr. גרירה ita hic in noſtro exemplari Munſterus legit גדרה ac vertit: Gadara, cui & Egeſippus d. lib. 1. cap. 19. ac Joſephus eodem lib. 14. c. 10. in fine, item lib. 1. dè Bell. Jud. c. 6. adſtipulatur.

(22.) De principe ſeu primate Synedrii, qui Judæis נשיא dicitur, vid. & Grot. de imperio ſummarum poteſt. circa ſacra c. 9. n. 19.

(23.) Ἀμαθοῦντα vocat Joſephus eod. lib. 14. c. 10. in fin. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. confer. & Egeſippi lib. 1. de Bell. Jud. c. 19.

(24.) Σαμφέρα nominatur à Joſepho dict. c. 10. Σέπφωρις vocatur Joſepho lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. confer. ſuprà h. lib. 4. c. 10. n. 3. & l. 6. c. 5. n. 8.

CAP.

CAP. XXV.

בעת ההיא ברח אריסתובלוס עם אנטיגנוס בנו מעיר רומה אל ארץ יהוד' ויבא בקצה ארץ יהודה׃ וישמעו זאת אנשים מעם יהודה ויפלו עליו המון רב מעם יהודה וגם פיתיליאוס הרומי הנגיד על ירושלם נוסף עמו באלף איש אנשים גבורים כי זכר את כבודו הראשון׃ וירא אריסתובלוס את העם הרב אשר אתו ויבדל את דלת העם מעמו ויבחר מכל העם שמונת אלפים איש מגבורי ישראל גבורי מלחמה אשר לא יסבו פניהם ולא ישובו אחור מפני כל׃ ויצא לקראת גביאנוס למלחמה אשר בא בחיל כבד מאד חיל רומיים וחיל יהודה׃ אשר באו עם גביאנוס על אריסתובלוס ויתגר בם אריסטובלוס מלחמה בשמונת אלפים גבוריו ויך בהמון רומיים מכה גדולה מאד ההוא ואנשיו וישלך מהם ארצה הרוגים רבים וכלם מחיל רומיים כי לא רצה לנגוע בחיל יהודה אשר היה עמו וגם

EOdem tempore Ariſtobulus cum Antigono, filio ſuo, Româ in Judæam profugit, (1.) cùmque ad illius fines (2.) perveniſſet, atque ejus rei fama ad Judæos perlata eſſet, ingens multitudo populi Judaici ad ipſum tranſiit, Pitilius (3.) quoque Romanus præfectus (4.) Hieroſolymitanus, cum mille viris fortiſſimis eidem ſeſe adjunxit, memor priſtinæ illius dignitatis; Ariſtobulus autem, cùm ingentem illam populi multitudinem vidiſſet, tenues & inermes ſegregavit atque ex omni populo octo millia (5.) fortiſſimorum militum, qui nullius metu terrebantur nec terga vertebant, ſelegit, has copias adverſus Gabinium (6.) in prælium eduxit; is verò cum validiſſimo exercitu tàm Romanorum, quàm Judæorum, qui cum ipſo erant, Ariſtobulo obviam ivit; acerrima igitur pugna ab octo millibus militum, qui cum Ariſtobulo erant, excitata atque ingens Romanorum cædes ab iisdem perpetrata eſt, multaque interfectorum cadavera in terram proſtata jacuerunt, quæ omnia è Romanorum fuerunt copiis, Ariſtobulus enim Judæorum milites, qui cum Gabinio erant, aggredi noluit; Sed ex Ariſtobuli quoque militibus eo in prælio ſeptem (7.) millia ceciderunt, ita, ut mille tan-

 tum

(1.) Vid. Joſeph. lib. 14. c. 11. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. conf. Egeſip. l. 1. de Bell. Jud. c. 20. & Joſippi Epitom. pag. 92.

(2.) Joſephus eod. lib. 14. c. 11. ſcribit, Ariſtobulum ad oppidum Alexandrium, quod nuper dirutum fuerat, perveniſſe, vid. Munſter. hic in notis.

(3.) Hebr. פיתיליאוס ita hic in noſtro exemplari, à Joſepho lib. 14. c. 11. ut & lib. 1. de Bello Jud. c. 6. vocatur Pitholaus; Munſteri codex habet פיסיליאוס quod ipſe vertit à Piſilaus; ſed Joſephi lectionem confirmat & Egeſippus eod. lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. legendum itaque פיתולאוס

(4.) הנגיד ita hic in Hebræo i. e. princeps, dux &c. Ὑποστράτηγος vocatur à Joſepho eod. lib. 14. c. 11. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6.

(5.) Conſentit & Joſeph. dict. cap. 11. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. confer. & Egeſipp. eod. lib. 1. c. 20. ut & Joſippi Epitom. p. 92.

(6.) Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. ſcribit, Gabinium adverſus Ariſtobulum miſiſſe Siſennam, Antonium & Servilium, cui & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 20. adſtipulatur.

(7.) Quinque millia cecidiſſe ſcribit Joſeph. eod. lib. 14. c. 11. it. lib. 1. de Bell. Iud. c. 6. huic & Egeſippus de Bell. Iud. lib. 1. c. 20. conſentit.

וגם מגבורי אריסתובלוס נפלו בקרב׃
ההוא ז׳ אלפים וישאר אך אריסתובלוס
ואלף גבורים מגבוריו׳ ויבקע אריסתובלוס
עם אלף גבוריו את מחנה הרומיים
וילך בינה׳ הלוך והכות עד אשר נמלט
בראש ההרי׳ וירדפו אחריו הנשארים
מחיל הרומיים וישיגוהו ויסב אריסתובלוס
את פניו וילחם ברומיים ויהי ביום
השלישי להלחם אריסתובלוס עם הרומיים
בהר ויפלו גם אלף גבורי אריסתובלוס
אחר הרב להכות במחנה הרומיים עוד
וישאר אך אריסתובלוס לבדו וילחם גם
הוא וימת רבים מחיל הרומיים בהר
ויפצעו את ראשו גבורי רומה בפצעים
גדולים עד כי נחתך כובע הברזל אשר
על ראשו ויפל לארץ וילכדוהו חי
וישאוהו אל גביאנוס למען עשו׳ בו
משפטי׳ ויקבלהו הוא ויצו וירפאוהו מן
המכות ויאסרהו עוד וישלחהו אל רומה
אסור בנחשתים ויביאוהו אל היטי״ש
ואל הש״ב יועציו ויצו היטי״ש בעצים
להמיתו ׃ ואריסתובלוס היה בחור קטן
שני׳ ויתמלו עליו המצווי׳ להמיתו על

יד

tum milites * cum Ariſtobulo ſuperſtites remanerent, cum quibus ille Romanorum caſtra perrupit eaque hinc inde cædendo tranſiit, donec ad montis cujusdam cacumen (8.) evaſit; aſt cæteri Romani fugienti inſiſtentes Ariſtobulo tandem eundem conſequuti ſunt; ipſe verò vultum eisdem obvertens ſtrenuè cum Romanis (9.) pugnavit, ſed cum in tertium usque diem in monte illo Romanis reſtitiſſet, ac mille iſti milites, qui cum ipſo erant, poſtquàm multos è Romanorum exercitu trucidaverant, etiam cecidiſſent, ipſeque ſolus ſupereſſet pugnansque cum Romanis eorum non paucos interfeciſſet ac vulnera non levia, quæ ei à Romanis illata erant, capite ſuo excepiſſet (nam galea ferrea, qua ejusdem caput tegebatur, perfracta erat) tandem in terram procidens vivus in hoſtium poteſtatem pervenit, (10.) qui illum ad Gabinium deduxerunt, ut debita afficeretur pœna; Sed Gabinius eundem benignè excepit ejusque vulnera ſanari juſſit, poſteà ipſum denuò catenis vinctum Romam miſit (11.) ad Conſulem ac trecentos & viginti Senatores, quorum (12.) conſilio Conſulisque juſſu ad mortem damnatus eſt; (13.) Ariſtobulus autem juvenis admodùm erat, quapropter ætatis comiſeratione ducti homines illi, quibus juſſu Conſulis, qui Romæ imperabat, injunctum erat, ut Ariſtobulum interficerent, eidem pepercerunt nec

illum

* Conſentit Ioſippi Epitome p. 92.

(8.) Ad Macheruntem profugiſſe ſcribit Ioſephus eod. lib. 14. c. 11. id. l. 1. de Bell. Iud. cap. 6. cui & Egeſippus lib. 1. de Bell. Iud. c. 20. adſtipulatur.

(9.) Hebr. וילחם ברומיים ita hic in noſtro exemplari, ſed Munſteri codex legit: וילחם בחם יומים ac vertit: & repugnavit biduo, cui & Ioſephus eod. lib 14. c. 11. conſentit, ita ſcribens δύο δ' ἡμέρας ἀντισχὼν τῇ πολιορκίᾳ idem refertur l. 1. de Bell. Iud. dict. c. 6. cui etiam Egeſippus d. l. 1. c. 20. conſentit.

(10.) Idem narratur in Ioſippi Epitome p. 93.

(11.) Conſentit Ioſippi Epitome. p. 93. ut & Egeſippus eod. lib. c. 20. ubi ſcribit, quod Ariſtobulus una cum filio Antigono captus à Gabinio Romam miſſus ſit.

(12.) Hæc & quæ ſequuntur usque ad illa: Ariſtobulus autem tribus annis &c. deſunt in Munſteri codice ac videntur ab interpolatore Iudæo interjecta eſſe, vid. infrà n. 16. h. cap.

(13.) Cuſtodiæ traditum fuiſſe ſcribit Ioſephus d. lib. 14. c. 11. it. lib. 1. de Bell. Iud. c. 6. conſentit & Egeſippus lib. 1. de Bell. Iud. c. 20. ut & Ioſippi Epitome p. 93.

יד הרשיש המושל ברומא ולא המיתוהו ואמנם אסרוהו והחביאוהו והרשיש ויועציו לא ידעו דבר כי הרשיש צוה לתלות אותו והם תלו איש אחר ותהיו ותכף בקשו מהרשיש ויקברוהו ולא מת אריסתובלוס עד סור ממשלת הרשיש ממדינת רומא כאשר נודע עוד בספר הששי הוא ספר מלחמות ייי והימים אשר מלך אריסתובלוס על גוי יהודה שלשה שנים וששה חדשים והוא היה איש יקר רוח וגבור ורחב ידים יפה עינים ויפה תואר ויהי אחרי כן וישלח הרשיש את בני אריסתובלו׳ מרומא אל ירושלם כי חמל על אשת אריסתובלוס המלך אמם כי כת׳ גביאונס ויודיעהו את חכמת׳ וכשמוע הרשיש את חכמת האשה חמל עליה וישלח לה את בניה ואת בנותיה ׃ ויהי אחרי כן וילך גביאונס ויעבור את נהר פרת וילחם על פרס ועל מדי ויכניע׳ כי כבש אותם פומפיוס הגדול וכאשר הלך משם פשעו ולכן הלך גביאונס עליהם וינצחם ויכניעם וישימם למס עובד׳ ובעת ההיא פשעו אנשי מצרים כי אמרו לא ניתן עוד מס לממלכת רומה וישלח תלמי אל גביאונס

illum morte affecerunt, (14.) adeò, ut Conſul ac Senatores ejus reſignari fuerint, (præceperat enim Conſul, ut eum ſuſpenderent; illi verò alium ipſius loco ſuſpenderunt ac ſtatim à Conſule petierunt, ut ſuſpenſi cadaver ſepeliretur) Ariſtobulus igitur non fuit occiſus, donec Conſulis imperium Romæ finitum fuit, prout in libro ſexto (15.) qui eſt de bellis Domini, id ipſum fuſius patebit: Ariſtobulus autem (16.) tribus annis ac ſex menſibus (17.) Judaico præfuit Regno & tàm indole animi ac fortitudine, quàm liberalitate, & decoro vultu elegantique forma conſpicuus fuit. Poſteà Senatus filios Ariſtobuli Româ miſit Hieroſolymam, (18.) miſertus matris eorum, uxoris Ariſtobuli regis, Gabinius enim literis ad Senatum datis prudentiam fœminæ commendaverat, quapropter Senatus re cognita ad commiſerationem mulieris flexus filios filiasque ei remiſit; (19.) Deinde Gabinius Euphrate flumine trajecto contrà Perſas (20.) ac Medos pugnavit eosque denuo ſubjugavit, Pompejus enim Magnus eosdem anteà devicerat; ſed cùm is inde abiiſſet, iidem poſteà ab ipſo defecerant, proptereà Gabinius expeditione adverſus illos ſuſcepta eosdem devicit ac tributarios fecit. Eodem tempore etiam Ægyptii à Romano imperio defecerunt, eique tributum ſolvere detrectârunt: Ptolemæus (21.) itaque miſſis ad Gabinium legatis ejusdem auxilium imploravit, ut Romana poteſtas in Ægypto confirmaretur: quapropter Gabinius Hyrcanum

(14.) Hæc fabula infrà lib, 5. cap. 1. num. 68. repetitur.

(15.) Vid. infrà lib. 5. c. 1. n. 68. & n. 69.

(16.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano, vid. ſuprà n. 12. h. cap. ibique not.

(17.) Conſentit Joſephus d. lib. 4. c. 11.

(18.) Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. ſcribit, Ariſtobuli filios in Bithyniam miſſos fuiſſe.

(19.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 93. & Joſephus eod. lib. 14. cap. 11. it. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 6. confer. Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 20.

(20.) Contra Parthos Gabinium expeditionem ſuſcepiſſe ſcribit Joſephus dict. cap. 11. it. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 6. cui conſentit & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. cap. 21. confer. infra n. 22. h. cap.

(21.) Vid. Joſeph. eod. lib. 14. cap. 11. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. confer. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 21.

Digitized by Google

גביאנוס לבוא לעזור לו להקים ממשלת רומא על ארץ מצרים׃ וישלח גביאנוס אל הורקנוס ואל אנטיפטר לבוא אליו ללכת יחד אל תלמי לעזור לו׃ ויצא אנטיפטר מירושלם בחיל כבד מאד מחיל יהודים ומחיל הגוים אשר היו עובדי אל רומא ועמו כל חיל יהודה ובנימן׃ וילך עם החיל לעזור גביאנוס וימצאהו בדמשק בשובו מארץ פרס ויאמר גוביאנוס להקדים ללכת מצרימה לפתוח את הדרך ואחר יבא הוא אחריו׃ ויעש אנטיפטר כמצוהו ויבא גביאנוס מצרימה ויושב את תלמי במלכותו ויעזרהו׃ ובעת ההיא בהיות אנטוניוס עם גביאנוס במצרים ויוסף עוד אלכסנדר בן אריסטובלוס למרוד ויאסוף יד גדולה מבחורי יהודה ויפשוט בהר גריזים ויך את משמרת הרומיים אשר עזב גביאנוס שם וגם כל הרומיים בער מארץ יהודה׃ ויהי בשמוע גביאנוס כן וישלח את אנטיפטר לדבר באזני העם אשר מרדו דברי שלום ויוכיחם ויבטיחם שלום וישיבם אל ממשלת רומא אל גביאנוס וילך אנטיפטר ויוכח את העם וישמעו את תוכחתו וישב אותם אל גביאנוס רק אלכסנדר לא אבה לשמוע אליו

ויקח

num & Antipatrum ad ſeſe vocavit, ut conjunctis viribus ad auxilium Ptolemæo ferendum proficiſcerentur. Antipater igitur Hieroſolymis egreſſus cum maximis copiis tàm Judæorum, quàm gentium, Imperio Romano ſubjectarum, univerſum Judæorum ac Benjamitarum exercitum ſecum duxit, ut Gabinio veniret auxilio, qui tunc temporis Damaſci erat, cùm è Perſia (22.) eſſet reverſus; Gabinius autem Antipatro præcepit, ut prius exercitum ſuum in Ægyptum duceret viamque aperiret, quô factô, ipſe poſteà ſecuturum ſe eſſe dixit, cui cùm Antipater morem geſſiſſet, Gabinius poſtmodùm in Ægyptum venit ac Ptolemæo ſuppetias tulit eumque in regno ſuo ſtabilivit. Eodem tempore, cùm Antonius (23.) apud Gabinium eſſet in Ægypto, Alexander, Ariſtobuli filius, rurſus defecit (24.) magnaque Judæorum manu collecta in montem Garizim (25.) irruit, atque Romanorum cuſtodiam, quam Gabinius ibidem reliquerat, interfecit omneſque Romanos è terra Judaica expulit, quo cognito Gabinius Antipatrum ablegavit, ut rebellantibus Judæis pacem offerret eosque ob defectionem increparet atque ita ad Romanorum imperium reduceret. Antipater itaque eò profectus populum caſtigavit, qui etiam lubens ejuſdam reprehenſiones admiſit, ac Gabinii imperio obtemperavit; Alexander autem eidem obedire (26.) noluit, ſed adſumptis triginta millibus fortiſſimorum Judæorum ad montem Tabor (27.) perrexit ibique aciem contrà Gabinium inſtruxit; Sed victus fuit Alexander

(22.) Parthorum provincia intelligitur, vid. ſupra n. 20. h. cap. confer. & cap. ſequ. 26. n. 1.

(23.) Atqui de hoc ſuprà c. antec. 24. num. 16. dictum fuit, quod is in conflictu cum Alexandro, qui eruptionem ex oppido Alexandrio fecerat, occubuerit; unde apparet, interpolatoris manum illo in loco adhibitam eſſe, idque contrà fidem hiſtoricam.

(24.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 94. & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 21.

(25.) Idem refert Joſephus eod. lib. 14. c. 11.

(26.) Idem etiam Joſephus Antiqu. lib. 14. c. 11. ſcribit.

(27.) Ἰταβύριον ὄρος vocat Joſephus eod. c. 11. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. conſentit & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 21.

ויקח לו שלשים אלף גבור בחור מיהודה וילך אל הר חבור ויערוך מלחמה לקראת גביאנוס ויפלו עשרה אלפים מגבוריו וינסו בעשרים אלף וישב גביאנוס ויבא אל ירושלם ויחדש את המלוכה להורקנוס וגם את אנטיפטר המשול על כל עם יהודה ויצא משם וישב אל רומא׃

lexander ac decem millia ſuorum amiſit; (28.) cum reliquis autem viginti millibus aufugit. (29.) Gabinius itaque reverſus Hieroſolymam venit atque Hyrcano regnum renovavit, (30) Antipatrum quoque univerſo populo Judaico præfecit, quô factô Gabinius diſceſſit atque inde Romam rediit. (31.)

CAP. XXVI.

ויהי לתקופת השנה וישמע השוטר אשר ברומא ועמו ש״כ יועציו כי פשעו פרס ומדי בממשלת רומא ויחר אפו ואפם וישלח בעצתם את גריסוס בחיל כבד מאד ויעבור גריסוס יפו דרך ים ויבא תחלה אל ירושלם ויבא אל היכל יי׳ וישלח ידו לקחת את כל האוצר והזהב אשר בהיכל יי׳ וימצא שם אלפים ככרים דרכמוני זהב׃ ובימים ההם היה שם כהן גדול ושמו אלעזר והוא איש צדיק וירא יי׳ מאד ויאמר הכהן אל גריסוס למה תשלח ידך לשלול את היכל

Revoluto autem anno Conſul Romanus ac centum & viginti Senatores, cùm audiſſent, Perſas (1.) ac Medos ab imperio Romano iterum defeciſſe, admodùm irati ſunt, Craſſumque (2.) cum validiſſimo exercitu miſerunt, qui cùm per mare ad urbem Japho veniſſet, prius Hieroſolymam profectus eſt Templumque Domini ingreſſus manum ſuam extendit, ut omnem theſaurum atque aurum, quod erat in Templo Domini, auferret; invenit autem ibidem drachmarum aurearum bis mille (3.) talenta. Iisdem diebus Summus ſacerdos ibi fuit Eleazarus, vir juſtus Deumque valdè timens, qui Craſſum ita allocutus eſt: Cur manum tuam ad ſpoliandum Templum Domini & ad auferenda illius vaſa aurea extendiſti, quæ nec Pompejus attigit nec

(28.) Vid. Joſeph. dict. lib. 14. c. 11. it. eod. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. confer. & hic Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 21 ut & *Joſippi* Epitom. p. 94.

(29.) Hic Alexander, Ariſtobuli filius, ſecuri tandem percuſſus fuit, prout ſcribit Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 22.

(30) Idem refertur in Joſippi Epitome p. 94.

(31.) Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 21. ſcribit, quòd Gabinius, compoſitis ad arbitrium Antipatri Reipubl. Hieroſolymitanæ negotiis inde profectus Nabathæos prælio ſubegerit, Mithridatemque & Tigranem, fugientes de Perſide, occultè dimiſerit; palam tamen militibus intimaverit, fugâ lapſos.

(1.) Parthos vocat Joſephus Antiqu. lib. 14. c. 12. confer. cap. præced. 25. n. 22.

(2.) Vid. Joſeph. eod. lib. 14. c. 12. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. cap. 21. vid. & ſuprà libr. 2. cap. 25. num. 7.

(3.) Vid. paulò poſt h. cap. num. 9. *Joſeph.* eod. lib. 14. cap. 12. theſaurum iſtum pretio 10000. talentorum auri æſtimat, confer. & Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. c. 21.

היכל יי' ולגעת בכלי הזהב אשר לא
נגע בו פומפיוס ושרים אחרים אשר באו
אל ירושלם ועתה השבעה לי כי לא
תקח את הזהב הזה ואת הכלים האלה
ועלי לתת לך קורה אחת של זהב
משקלה שלש מאו' מנה אשר לזהב
ובקורה ההיא היו תלוים כל בגדי תכלת
וארגמן אשר כסו בם שערי קדש הקדשי'
ולכן נעלמה הקורה מעין כל ולא נראתה
לעין רק לכהן ההוא הוא אלעזר הכהן
הגדול או וישבע לו גריסוס אשר לא
יגע בכלי ההיכל ולא יקח מכל הזהב
אשר בהיכל זולתי כי יקח את הקורה
ויתן לו אלעזר הכהן את הקורה והיא
היתה מעשה ידי אומן ושלש מאו' מנה
אש' לזהב משקלה ויאמר יוסף הכהן
ש' מנה הוא בעדו' נאמנה והמנה שני'
רוטולי וחצי הוא אשר יעשו אונקיאות
ששים הרוטולו ולכן מהיום והלאה כל
אשר ישאל על המנה יעיד עליו בעדות
יוסף בן גוריון ויהי כאשר לקח גריסוס
את הקורה המיר את שבועתו ויחללה
ויקח גם את כל הזהב הנמצא בבית יי
משקלו אלפי' ככרים דרכמוני זהב וגם
את

nec alii duces, qui Hieroſolymam venerunt? Si jam mihi juraveris, te aurum iſtud atque vaſa non ablaturum, egò auream trabem, (4.) quæ trecentas minas aureas pondere æquat, tibi tradam; Suſpendebantur autem in trabe illa omnia vela hyacinthina atque purpurea, quibus portæ Sancti ſanctorum operiebantur, propterea trabs illa à nemine conſpici ac videri poterat, (5.) præterquàm ab Eleazaro, Summo tunc ſacerdote; Cùm itaque Craſſus juràſſet, ſe vaſa Templi non contrectaturum nec quidquam auri, quod in Templo erat, præter trabem illam ablaturum eſſe, Eleazarus, ſummus ſacerdos, trabem artificis operâ fabrefactam, quæ trecentas minas aureas valebat, eidem dedit, atque hoc Joſephi, Sacerdotis, teſtimonium veriſſimum eſt; Cæterùm mina duos valet rutulos (6.) ac dimidium; rutulum autem faciunt ſexaginta unciæ, propterea (7.) ab hoc tempore ac deinceps quicunque minæ pretium ſcire voluerit, is Joſephi, Gorionis filii, teſtimonio hac in re uti poterit. Craſſus autem cum trabem iſtam abſtuliſſet, juramentum violavit ac polluit, (8.) nam omne quoque aurum, quodcunque in Templo Domini repertum fuit, nimirùm bis mille (9.) talenta drachmarum aurearum ac ſimùl omnia vaſa aurea, quorum pondus duo millia talentorum auri puri ſuperabat, ſecum abſtulit. Multi ſanè fuerunt hoſtes & inimici (inquit Joſephus, Gorionis filius, ſacerdos) qui populum

(4.) De aurea hac trabe idem refert & Joſephus dict. lib. 14. c. 12.

(5.) *Joſephus* eod. c. 12. ideo ſcribit, trabem auream conſpici non potuiſſe, quia illa ligneæ trabi, intus concavæ, fuerit incluſa.

(6.) Hebr. רוטולי, ſic habetur in noſtro exemplari; Munſterus legit לטרי ac vertit: libras: cui & Joſephus lib. 14. cap. 12. conſentit, qui ſcribit, minam valuiſſe apud *Judæos* λίτρας β' καὶ ἥμισυ, i. e. duas libras ac dimidiam. Cœterum quid Hebræi ſentiant de mina & libra, David Kimchi in radicibus ſuis explicat, quæ etiam Munſterus in notis ſuis ad hunc locum prolixè adducit, ad quem brevitatis ſtudio lectorem remitto.

(7.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad illa: Craſſus autem cum trabem &c. in Munſteri codice non leguntur ac videntur ab interpolatore Judæo adjecta eſſe.

(8.) Idem refert & Joſephus eod. lib. 14. c. 12.

(9.) Confer. num. 3. h. cap. & Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. circa fin. conſentit etiam Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 21.

את כל כלי הזהב משקלם יותר מאלפי
ככרים זהב טהור׳ ויאמר עוד יוסף בן
גוריון דברן רבים אויבים ושונאים אשר
שנאו את גוי יהודה והחריבוהו והעבידוהו
לא עשו לגוי יהודה כזה הרשע׳ ואם
לא יאמינו השומעים לקדותו על דברי
עושר הנמצ׳ בבית מקדש אלהינו ידעו
באמת כי כאשר העידותי עליו כן הוא
הדברי נאמנים ולא נמצא בהם שקר כי
רבים ממלכי הארץ מלכים גדולים שלחו
מנחה אל היכל יי׳ מדי שנה בשנה כלי
כסף וכלי זהב לכבד את פני יי׳ לבקש
ממנו עזר גם גוים רבים נתנו מס להיכל
אלהינו מדי שנה בשנה כלי כסף וכלי
זהב וזה כל ימי היות עם יי׳ בהצלח׳
ולא חטאו ליי׳ אלהינו ובימים ההם היו
היהודים עשירים הרבה מאד ולא היה
נחשב אצלם למאומה לא הכסף ולא
הזהב וסופרים רבים נאמנים העידו על
זה כמוני והם הם מסופרי הגוים וכן
העיד ניקולאוס הסופר הנאמן מדמשק
וכן דבר סטרבון מכפתור בספרו חולהם
סופרים אחרי׳ רבים העידו על זה כמוני
על דבר עושר היהודים ובימים ההם
שלח מתרדת׳ מלך ארמניאה אל העיר
הנקרא

lum Judaicum odio proſecuti ſunt, eumque devaſtarunt ac clade affixerunt; ſed non ita, uti impius iſte, illum tractârunt: ſi forſitàn, qui hæc audiunt, dictis meis fidem habere nolint, tantas nimirùm divitias in Templo DEI noſtri (10.) fuiſſe repertas, hi ſciant, quòd res iſta, ſicuti teſtati ſumus, ita revera ſeſe habeat & quòd verba mea vera & ab omni mendacio procùl remota ſint, multi enim magnique reges quotannis (11.) munera miſerunt ad Templum Domini, vaſa videlicet argentea & aurea, quibus Dominum honorârunt auxiliumque ab ipſo petiverunt, multæ quoque gentes Templo Domini quotannis vaſa argentea & aurea tributi nomine dederunt, idque omni tempore, quo populus Domini proſpero rerum ſucceſſu uſus eſt, nec in Dominum, DEum noſtrum, peccavit, Judæi etiam iisdem diebus valdè divites erant, nec magno in pretio apud illos argentum & aurum habebatur, multi quoque Gentilium ſcriptores fide digni eadem, quæ ego, hac de re teſtati ſunt, inter quos eſt etiam Nicolaus Damaſcenus, autor fide dignus & Strabo Cappadox (12.) in libro ſuo, ac præter hos multi alii ſcriptores idem, quod ego, de divitiis Judæorum literis mandârunt. Iisdem diebus (13.) Mithridates, rex Armeniæ, ad urbem, Cium (14) nomine in finibus Aſiæ ſitam, miſit atque aurum, quod Cleopatra, Ægypti regina, ibidem depoſuerat, ut illud Domino conſecraret, inde abſtulit, præterea aurum, quod Judæi ſanctificaverant, ut id ad Templum Domini

(10.) In Munſteri codice poſt verba illa: Dei noſtri, ita hic additur: יקראו ארז ספר סטרבון וימצאו כי נאמינו דברי וגו׳ i. e. legant librum Strabonis & invenient, verbâ mea eſſe vera, cœtera vid. in ipſo textu noſtro.

(11.) Vid. *Joſeph.* dict. lib. 14. c. 12. confer. & R. Salomo ad *Hagg* c. 2. v. 6.

(12.) Vid. Joſeph. dict. l. 14. c. 12.

(13.) Hæc verba & quæ ſequuntur, usque ad: Craſſus itaque cum aurum &c. in Munſteri codice ad Strabonem, qui iſta ſcripſit, referuntur, cui etiam Joſephus eod. lib. 14. c. 12. conſentit, quapropter eadem illa verba ab interpolatore Judæo ſatis imperite ipſi Joſepho attribuuntur, vid. & num. ſeq. 14. ibique not.

(14.) Hebr. כיאו, ſic in noſtro codice, Munſterus legit: כואו ac vertit: Coum, quæ eſt inſula Aſiæ, unde Apelles & Hippocrates oriundi ac propterea Coi dicti ſunt, *Joſephus* quoque dict. l. 14. c. 2. vocat [illegible].

הנקרא כיאו אשר היא מקצה ארץ
אסיאה ויקח משם את הזהב אשר הניחה
שם קליאופטרה מלכת מצרים לקדש
לה׳ וגם לקח עוד אז משם את הזהב
אשר הקדישו היהודים לשלוח איתו אל
היכל ה׳ אלהינו׃ ויהי משקל הזהב
ההוא ככרים שמנה מאות מלבד הזהב
אשר הקדישו היהודים היושבים בארץ
אסיאה ולא היה שם זהב מארץ יהודה
ולא מארץ אלכסנדריאה רק הזהב ההוא
היה מיושבי אסיאה׃ ויהי אחרי אשר
לקח גריסוס את הזהב הנמצ׳ בהיכל ה׳
הלך למלחמה על פרס ומדי ויפל עמו
וכל חילו ביום אחד ויגברו עליו אנשי
פרס בחרב ויבערוהו וישמידוהו גם גברו
עוד אנשי פרס בחרב ויבואו באר׳ ויקחו
את ארם מיד אנשי מושלי רומה וימשלו
בה עד בוא כסיאוס והוא היה איש
גבור חיל ממדינת רומא וימלט את ארם
מממשלת פרס וישיבה אל ממשלת רומא
ויבריח חיל פרס מארם׃ וישב כסיאוס
ויבא אל ארץ יהודה וימצא את עם
יהודה נלחם על הורקנוס ועל אנטיפטר
ויעזור

mini, Dei noſtri, mitterent, accepit, cujus auri pondus ad octingenta talenta (15.) adſcenderat, ſub quo non comprehenſum erat aurum, quod Judæi, Aſiam (16.) incolentes, voverant, neque etiam ibidem fuit aurum è Judaica terra & ex provincia Alexandriæ miſſum; ſed illud tantùm, quod habitatores Aſiæ (17.) attulerant. Craſſus itaque cùm aurum, in Templo Domini repertum, abſtuliſſet, ad bellum contrà Perſas (18.) & Medos profectus eſt, ubi omnes illius copiæ uno die deletæ & à Perſis in prælio ſuperatæ (19.) ac devictæ ſunt. Quapropter Perſæ hac victoriâ potiti ulterius progreſſi ſunt, & in Syriam venerunt eamque Romanis ademerunt ſibique ſubjecerunt, donec Caſſius, (20.) vir fortis, ex urbe Roma profectus Syriam à Perſarum dominatione liberavit eamque Romano imperio reſtituit, exercitu Perſarum è Syria fugato: Caſſius autem, peracta hac expeditione, cùm in Judæam reverſus eſſet, ibique populum Judaicum contrà Hyrcanum & Antipatrum bellum gerere deprehendiſſet, Hyrcano & Antipatro ſuppetias tulit regnumque pacatum Hyrcano reſtituit, poſteà caſtris

(15.) Idem ſcribit etiam *Joſephus* eod. lib. 14. cap. 12. ſed relative eaque verba ex Strabonis libro adducit, prout num. antec. 13. notatum eſt.

(16.) Minorem, ita hic apud Munſterum additur, vid. num. ſeq. 17.

(17.) Majoris ſcilicet, nam aurum, quod Judæi minoris Aſiæ voverant, non annumeratum erat huic auro, ſicuti paulò ante dictum eſt, vid. num. antec. 16.

(18.) *Joſephus* dict. lib. 14. c. 12. ſcribit, expeditionem à Craſſo *ἐπὶ τὴν παρθυαίων* fuiſſe ſuſceptam.

(19.) Idque juſto Dei judicio ob ſpoliatum Templum Hieroſolymitanum, vid. Joſeph. loc. alleg. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 6. in fin. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 21.

(20.) Egeſippus dict. lib. 1. c. 21. ſcribit, quod Caſſius Parthos, qui neminem ſibi obſiſtere auſurum arbitrabantur, locis anguſtioribus præventos occupaverit ac gravi detrimento affecerit.

Digitized by Google

ויעמד את הורקנוס ואת אנטיפטר
והשקיט הממלכה ביד הורקנוס · ויסע
משם כסיאוס וילך ויעבור את נהר פרת
וירם חרב על מדי ועל פרס ויעש מלחמות
עצומות בהם עד אשר השיב אותם
לממשלת רומה ויכניעם כאשר הכניעם
פומפיוס בהיותו במזרח שר צבא רומי

ſtris motis, Euphratem fluvium trajecit armaque Medis ac Perſis intulit, cum quibus multa & acerrima prælia iniit, donec illos imperio Romano iterùm ſubjecit ac ſubdidit, ſicuti Pompejus, qui in Oriente Romanorum imperator erat, eoſdem anteà ſubjugaverat.

LIBER QVINTUS.

CAP. I.

ויהי בימים ההם ותמת אשה הרה ברומא
אשת אחד מהשלש מאות וכ׳ יועצי רומא
ויהי במותה ויתנענע הילד בבטנ׳ ויתרוצץ
ויפתחו את הרחם ויוציאו את הילד חי
ויתנוהו למינקת ויחי הילד ויגדל ויקרא
את שמו יוליאוס כי בחדש אב אשר
שמו יוליאוס יצא הילד ממעי אמו ויקרא
עוד את שמו קיסר בלשון יוני ובלשון
רומא קיסר כי כרותה היתה אמו כי
וקיסר יאמר בלשון הקדש כרות ובלשון
רומי קיסר וקיסארי ביאורו בינוני משל
כרות

IIsdem diebus accidit, ut Romæ mulier quædam, quæ uxor erat cujuſdam ex trecentis ac viginti Senatoribus Romanis, gravida moreretur, eaque defuncta fœtus in utero moveretur ac collideretur, quapropter apertô uterô infans vivus extractus nutricique traditus fuit, quæ illum aluit & educavit, nomenque Julii ei impoſitum fuit, quia in menſe Ab, (1.) qui eſt Julius, infans materno utero egreſſus erat, prætereà etiam Καισαρ (2.) lingvâ Græcâ; Romanâ autem Cæſar dictus eſt, eò, quòd mater ejus cæſa eſſet; (3.) Cæſar autem lingvâ Sanctâ Carut, quod linguâ Romanâ exciſum ſignifi-

(1.) Judæi cum Chaldæis menſem Julium vocant Ab, non quòd Julius & Ab præcisè in diebus reſpondeant; ſed lunatio, quæ cadit in Julium, eam Hebræi appellant Ab, eſtque undecimus menſis, ſupputatus à Tiſri, primo menſe, in anno communi; in anno autem emboliſmico, qui tredecim conſtat lunationibus, eſt duodecimus menſis, ita Munſterus ad hunc locum notavit; cœterum *Julii* nomen, quò Cæſar aliique appellati ſunt, ab Julo, qui etiam Aſcanius dictus eſt, & Æneæ filius fuit, originem traxit.

(2.) In *Joſippi* Epitome pag. 95. ita habetur: קראוהו קיסר על שם שהיתה אמו קצוצה id eſt, vocarunt eum Cæſarem, quoniam mater ejus cæſa fuit, vid. tamen num. ſeq. 3.

(3.) Atqui Aureliam, Cæſaris matrem, etiamnum vixiſſe, cum filius quinquaganario propior eſſet, eamque tunc obiiſſe, cum Gallico bello implicitus Cæſar amiſiſſet legionem ad Gergoviam, cæſis legatis, Suetonius autor eſt, in ejus vita c. 25. confer. & Ejusd. Sueton. c. 74.

כורת וקיסר ברומא משמעו גם כן כורת
וכריתה וכורת · ובאור הנקרא המושל
בזה השם להיות הנקרא בו מושל על
כל המלכים המולכים בארץ ובחק רומי
לא יקרא בו רק המושל בכל מלכי הארץ ·
וכבר היה משפט שם קיסר ברומא בימים
הקדמונים אבל הסירוהו ממשלת רומא
לסבה אשר כתבנו בספר השלישי ·
ויפקידו את הממשלה ביד הישיש ויועצי
רומא ועדות זו תמצאנה שם · ובימי זה
הקיסר הגיע יום הסרת ממשלת הישיש
והיועצים ממדינת רומא ובאה פקודתם
ומבוכתם כאשר נודיע בספר הששי הבא
אחר זה · ויתר דברי ספורי כל ישיש
מהישישים המושלים ברומא מעת הפקידו
הרומים ממשלת רומי ביד ישיש גם יתר
ספורי כל כת וכת מכתות היועצים אשר
היו בזמן כל ישיש וישיש מהישישי'
המושלים ברומא הלא הם כתובים על
ספרי אני יוסף בן גוריון הכהן הנקרא
גם הוא יוסיפוס אשר כתבתי בזמן
יוליאוס הקיסר והוא אש' אני מתחיל
הספ' הששי בעדות ספורו · ובספר ההוא
כתבתי ·

ſignificat, appellatur ac Cæſar linguâ Græcâ (4.) explicatur imperator cædens & Cæſar Romanâ linguâ etiam exponitur cæſus, cæſura vel cædens. Iſto verò nomine (5.) id indicatur, ut cuicunque imperatori illud imponitur, is imperium in omnes terrarum reges obtineat, Romanorum quoque decretô cautum eſt, ut hoc nomine non niſi ille, qui omnibus mundi regibus dominatur, appelletur; anteà quidem Cæſaris (6.) nomen etiam priſcis temporibus Romæ in uſu fuit; ſed ob eam, quæ in libro tertio à nobis ſcripta eſt, cauſam iſtud è Republ. Romana exterminatum eſt, atque imperium Conſuli & Senatoribus Romanis traditum fuit, ſicuti eodem in libro ſcriptum reperies; Hujus autem Julii Cæſaris ætate tempus advenit, quô imperium Conſulare ac Senatorium urbe Româ fuit ejectum, unde poſteà ejusdem everſio ac ruina ſecuta eſt, prout in libro ſexto, qui hunc excipit, tradetur; quinam verò Conſules fuerint Romæ, ex quo Romani imperium Conſulibus tradiderunt, item quinam Senatorum ordines (7.) ac ſeries ætate ſingulorum Conſulum, qui Romæ imperium habuerunt, extiterint, eorum narrationes in libro meo, quem ego Joſephus, Gorionis filius, Sacerdos, Joſippus aliàs dictus, Julii Cæſaris tempore (8.) ſcripſi, reperientur; hic eſt imperator ille, cujus geſta ab initio libri ſexti (9.) recenſere incipiam, eodem in libro omnes

(4.) Unde autor noſter vel potius illius interpolator id probare poſſit, non video.

(5.) Hæc verba & ſequentia, usque ad: cumque Senatus, qui tunc Romæ &c. vid. infrà n. 37. h. cap. in Munſteri codice non leguntur & videntur à *Judæo* interpolatore ſatis imperito adjecta eſſe, quia illis non pauca, quæ ſunt contrà fidem hiſtoricam temporisque ordinem, continentur, vid. infrà h. cap. num. 37. ibique not.

(6.) Nonnulli enim ex gente Julia etiam antè Cæſarem ſic appellati fuerunt Romæ; ſed id gentis fuit nomen ſeu familiæ, non ſummæ poteſtatis: autor verò noſter, vel ejusdem interpolator Cæſaris nomine hic intelligit regiam poteſtatem, quæ priſcis temporibus ab urbe condita apud reges fuit, de qua vid. inter alios Livius l. 1.

(7.) Ita hic explico כת וכת, cujus dictionis ſignificatio videri poterit apud Buxtorf. in Lexic.

(8.) Imò Joſephus in deſcriptione vitæ ſuæ dicit, ſe anno primo imperii Caji Cæſaris, qui Caligula dictus fuit, atque ita longè poſt Julium Cæſarem, in hanc lucem prognatum fuiſſe, confer. & h. cap. n. 20. & n. 24 it. infr. lib. 6. c. 38. num. 68. vid. & ſuprà lib. 2. c. 24. n. 21. & 22. & dict. l. 2. c. 25. n. 31.

(9.) Is librorum ordo in Munſteri codice, quem plerumque ſecutus ſum, mutatus eſt ac proinde *Julii*

Digitized by Google

כתבתי את כל התלאות אשר מצאו את
מדינת רומה ואת עמה מיום הוסדה עד
חרבן דבית השני אשר גלה יקר
תפארתנו ממנו׳ גם כתבתי בו כל
העתידו׳ העתידות לבא בה אחרי מותי
עד תחרב ותשתם כאשר קבלתי מפי
חכמי ישראל אשר היו קרובים לנביאים
גם מפי חכמי גוים אשר היו נאמני׳
בחכמתם חק עם חכם ונבון היה הגוי
הקטן הוא עם יי׳ והוא סגולה לאלהי
השמים ואלהי הארץ מכל ה[illegible]
הנמצאים בארץ׳ ומי כיי׳ אלהינו אלוה
אחד מיוחד לבדו בממשלתו ואין זר אתו
ומי כעמו ישראל גוי אחד בארץ׳ כה
אמר יוסף בן גוריון הכהן והוא יוסיפון
ולקטן השם יוסיפון והוא הנקרא יוסיפוס
ביוני גושיפוס ברומי׳ זה הספר הוא
הספר אשר קראתיו מלחמו׳ יי׳ להיות בו
ספור תלאו׳ חרבן בית מקדשנו וארץ
קדשנו ותפארתנו׳ בשנת מאה ושלשים
וארבע.

mnes adverſitates, quæ urbi Romæ, (10.) ex quo illa condita fuit ejusque populo evenerunt, usque ad deſtructionem Templi ſecundi, cum quo gloria decoris noſtri nobis adempta eſt & in exilium acta fuit, conſcripſi; eodem in libro vaticinia illa, quæ huic urbi usque ad illius deſtructionem poſt mortem meam eventura ſunt, literis tradidi, prout ea tàm à ſapientibus populi Iſraëlitici, qui prophetis proximi fuerunt, quàm à gentium ſcriptoribus, fide atque prudentia conſpicuis, accepi: parva autem gens illa, populus nempe Dei, prudens, ſapiens & à Deo præ omnibus gentibus, in toto terrarum orbe repertis, unicè dilecta fuit: (11.) ecquis verò Deus eſt unus atque unicus in regno ſuo ſolus imperans, ſicuti Dominus, Deus noſter, cum quo non eſt alienus? (12.) ac quisnam eſt, ſicuti populus ejus Iſraëliticus, gens una in terris? (13.) ſic inquit Joſephus (14) Gorionis filius, Sacerdos, Joſippon, minuendi (15.) nominis cauſa, dictus, qui Græcâ lingvâ Joſephus, Romanâ Joſippus (16.) appellatur: hunc librum (17.) vocavi: Bella Domini, propterea, quia in illo res, quæ in deſtructione Templi ac devaſtatione terræ noſtræ ſanctæ & glorioſæ evenerunt, narrantur. Anno centeſimo ac trige-

Julii Cæſaris res geſtæ in hoc libro quinto narrantur.

(10.) Legendum hic puto: urbi Hieroſolymæ. nam de illius devaſtatione atque ejusdem Templi ſecundi deſtructione præcipuus ſermo eſt in hoc libro, quamvis etiam de urbis Romanæ caſibus & adverſitatibus non ſolùm apud Joſephum in libris Antiquitatum ac de Bello Judaico; ſed etiam in Prophetarum, præcipuè Danielis, vaticiniis nonnulla reperiantur literarum monumentis tradita.

(11.) Hebr. סגולה, quaſi peculii loco repoſita. vid. Exod. c. 19. v. 5. ubi LXX. verterunt λαὸς περιούσιος, populus peculiaris, 1. Petri c. 2. v. 9. vocatur λαὸς εἰς περιποίησιν, populus acquiſitionis, prout habet Vulgata Latina.

(12.) Nimirum Deus; deſumpta hæc ſunt ex Deut. c. 4. v. 35. & c. 10. v. 17.

(13.) Sic ferè ubique Judæi gentis ſuæ prærogativam præ aliis populis jactant & extollunt.

(14.) Hic in codice noſtro Hebraico incipit liber ſextus, qui inſcribitur: Bella Domini, cujus inſcriptionis rationem autor noſter, ſeu potius illius interpolator, hic reddit. vid. quæ infrà lib. 6 cap. 6. num. 35. notata ſunt, it. n. 17. h. cap.

(15.) Sive: extenuandi, nomine ſcil. diminutivo ita dictus.

(16.) Sic Hebræum גושיפוס diſcriminis ergò hic vertere volui.

(17.) Sextum ſcilicet, qui in Munſteri codice, quem hic ſecutus ſum, quintus eſt, vid. quæ num. antec. 14. dicta ſunt, confer. & num. 23. h. cap. & lib. 6. cap. 6. n. 35. ibique not. confer. & ſuprà lib. 2. c. 25. n. 36.

Digitized by Google

וארבע שנים להמצא חק הקסריות בעולם והוא החק הנקרא ביוני אמפראוסיא נולדתי אני ככתוב בספר הג׳׳ ובשנת קפ״ה שנים להמצא זה החק נולד יוליאוס הקיסר הגדול אשר נתחל בזה הספר ספורו והתמנו הספר החמישי בו׳ ואני הייתי אז בן חמשים ואחד שנה׃ בשנת מוצא הילד הנקרא יוליאוס ממעי אמו ומשנת התחלת המלכות הישיש והיועצי׳ ברומי עד היות אמי הרה בי קל״ה שנה ותהי ממשלתם עד שנת תשע עשרה למספר מוצא הילד הזה׃ הנקרא יוליאוס ממעי אמו ואני אז בן שבעים שנה׃ ומאתים וחמש שנה עמדה הממשלה ברומא על פי ישיש ויועצים וזה תחלת בנין רומא׃ בשנת שש שנים לחזקיהו מלך יהודה היו בבקעת רומי שני אחי׳ יונים ושם הגדול מאייה ושם הקטן יונייה ואז היה חדשי השנה אצל היונים שמנה חדשים לבד׳ כאשר גבהו

trigeſimo quarto, poſtquàm Cæſarea poteſtas, (18.) quæ Græcâ linguâ Autocratoria (19.) vocatur, in orbe exorta eſt, ego natus ſum, (20.) prout ſuprà libro tertio (21.) ſcriptùm eſt; anno verò centeſimo octogeſimo quinto ejusdem poteſtatis (22.) natus eſt Julius, Cæſar ille magnus, cujus tàm in principio hujus libri ſexti, (23.) quàm in fine libri quinti mentio facta eſt; ego autem tunc quinquageſimum primum compleveram annum, quando infans ille Julius utero materno egreſſus eſt, & ab illo tempore, quo Conſulare ac Senatorium imperium Romæ cœpit, usque ad tempus conceptionis meæ in utero materno anni ſunt centum ac triginta quinque; duravit autem Conſulare imperium usque ad annum decimum nonum, poſteaquàm infans ille, Julius dictus, utero materno egreſſus eſt; ego verò tunc temporis ſeptuageſimum (24.) attigi annum; Conſularis verò ac Senatoria poteſtas Romæ ducentis ac quinque annis (25.) ſtetit; initium autem conditæ urbis Romæ tale fuit: anno ſexto Hiskiæ, (26.) regis Judæorum, in planitie Romana duo fratres fuere Græci, quorum major natu Majus, minor autem Junius (27.)

(18.) Sic חק הקסריות melioris ſenſus cauſa hic exprimere volui, vid. infrà h. c. 1. num. 35. n. 41. & num. 50. it. ſuprà lib. 2. c. 25. n. 31. & infrà lib. 5. h. cap. num. 7.

(19.) Ita dictionem אמפראוסיא, (quæ hic habetur, quam interpretari poſſis: imperauſia, vel: imperoſia, vertere volui;) fortè hoc nomine Olympias intelligenda eſt, de qua ſuprà lib. 4. c. 17. n. 2. dictum eſt, confer. & h. lib. 5. c. 18. n. 3. it. quæ ſuprà lib. 2. cap. 24. n. 1. annotata ſunt, vid. & num. ſequ. 22. h. cap. it. infr. h. lib. 5. c. 12. n. 16.

(20.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 8. & infra n. 24. h. cap. dicta ſunt.

(21.) Confer. hic, quæ ſuprà lib. 2. c. 24. n. 20. & 21. annotata ſunt.

(22.) Vid. quæ num. antec. 18. & num. 19. dicta ſunt, confer. & Iſaac. Voſſ. Chronolog. Sacr. cap. 13.

(23.) Is in Munſteri codice, quem hic ſecutus ſum, eſt liber quintus. vid. num. 17. h. cap.

(24.) Atqui Ioſephus ipſe Antiqu. lib. 20. cap. 9. ſeu ultimo circa fin. ſcribit, ſe decimo tertio anno Imperii Cæſaris Domitiani ſex & quinquaginta annos habere, vid. ſuprà num. 8. h. cap. it. infr. lib. 6. c. 38. n. 68.

(25.) Confer. hic Faſti Conſulares, ubi videre licet, quamdiu imperium conſulare ſteterit.

(26.) Dionyſius Halicarnaſſenſis ſcribit, Romam anno primo ſeptimæ Olympiadis, qua tempeſtate Achas, *Judæorum* rex, regnavit, anno ſcilicet mundi 3118. Aprilis 21. conditam eſſe, alii aliter tempora numerant, vid. Alſtedii Chronol. & Iſa. Voſſii Chronol. Sacr.

Digitized by Google

גברו שני האחים הא'ה מאייה ויונייה
ויבנו בבקעת רומי מגרש הקסריו' ועודנו
עומד עד היום הזה הוסיפו על שמם
שני חדשי' בשנה לזכרון שם להם והיו
השנה מאז על פיהם עשרה חדשים
תקף גם כן שם הגדול משני האחי'
האלה רומילוס ועל שמו נקראת רומי
ושם הקטן רומיליאוס ועל שמו נקראי'
רומה' וכאשר בא זמן מלכות יוליאוס
ואחריו אגוסטוס והיו מלכים חכמים
הוסיפו עוד הרומים שני חדשי' בשנה
אחרי' לכבודם ולזכרון שם להם לתפארת
והיו השנה מאז על פיהם שנים עשר
חדשים והנה מלכו' יוליאוס על עם
רומי בחזק' וימלוך עליהם בכבוד כי
הילד הזה יוליאוס בן תשע עשר שנה
משל בחזק' ברומא בחק הקסרות
במשפט הקיסרים הראשונים ויסר בשנה
הראשונה למלכותו את הממשלה אשר
לרומא

(27.) appellatus eſt, eodem tempore annus apud Græcos octo ſolùm menſibus conſtabat; cùm verò duo illi fratres opibus ac potentiâ crevíſſent, arcem (28.) Cæſaream (29.) in planitie Romana exſtruxerunt, quæ ad hodiernum usque ſtat diem; iidem duos quoque menſes (30) anno addiderunt juxtà nomina ſua idque memoriæ cauſa, ſic annus tunc temporis eorundem mandatô decem menſibus conſtabat, nomen etiam majoris natu ex duobus illis fratribus dictum fuit Romulus, unde urbs illa vocata fuit Romi, (31.) minor quoque alio nomine appellatus eſt Romilius, (32.) à cujus nomine dicta fuit Roma: Sed ex quo Julius rerum potitus eſt & poſt illum Auguſtus, (qui duo ſapientiſſimi fuere imperatores) Romani alios quoque duos menſes anno addiderunt, in honorem ac nominis memoriam imperatorum iſtorum, quamobrem poſteà annus eorundem juſſu ac mandatô duodecim conſtitit menſibus; Julii autem imperium ſuper populum Romanum viribus crevit ejusque gloria longè lateque ſeſe extendit. (33.) Is enim adoleſcens Julius cùm novendecim annos (34.) haberet, per vim

(27.) Ita hìc duo illa nomina: מאייה &, יונייה, ultimis ſyllabis ad Latinum flexis genere maſculino vertere volui; unde vero *Judæus* interpolator hanc narrationem ſeu fabulam hauſerit, mihi haud liquet, Hiſtoriæ Romanæ hac de re ſilent.

(28.) Sic Hebr. מגרש hic interpretari volui, quæ dictio alias ſuburbium ſeu ſuburbanum prædium denotat.

(29.) Capitolium videtur intelligere interpolator, de quo vid. inter alios Tacitus lib. 3. Hiſtor. cap. 71. & Livius lib. 1. c. 10. illud tamen non in planitie, prout hic narratur; ſed in colle ſitum fuit.

(30.) Majum ſcil. (qui à Maga, uti quidam putant, nomen traxit) & Junium, qui à *Junone*, prout nonnulli exiſtimant, originem ſumpſit, unde etiam primum *Junonius* dictus fuit. Ovidius l. 5. Faſtorum *Junium* à Junioribus ſic dictum putavit, ſcribens: Junius è *Juvenum* nomine dictus adeſt, idem eod. libr. 5. Faſtor. Majum à Majoribus ſic appellatum cenſuit, iſto verſu:

Hinc ſua majores tribuere vocabula Majo:

(31.) Hebr. רומי, ſic in noſtro codice hic legitur, quod nomen ita hic transferre viſum mihi fuit, ut illud ab altero, ſcil. רומה', quod Romam vertere volui, diſtinguerem.

(32.) Hebr. רומיליאוס, ſic in noſtro codice habetur; ſunt autem Romuli ac Remi, à quibus Roma condita dicitur, nomina notiora, quàm ut multa de illis hìc dicam.

(33.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 95.

(34.) Imò verò, cum quinquagenario ferè major eſſet Julius Cæſar, perpetuus Dictator creatus & ſummo imperio functus ſcribitur, vid. Sueton. in ejus vita, imprimis c. 41. & 76.

Digitized by Google

לרומא מרומה ביד ש"ש ויועצים ויהי מאז ביד קיסרות עד היום הזה ויהי כאשר גדל הילד הנקרא יוליאוס ויהי בחור רודף כגבול בן עשרים היה גבור מלחמה והוא בן תשע עשרה שנה שלמות מלבד חדש אחד וכשלוח הרש"י אשר היה אז מושל ברומי בעצת הש"ב יועצי כמשפט הממשלה אשר היתה סובבת ברומי על פי ש"ש ויועצים את פומפיוס לצד מזרח בממשלת שר צבא רומי בעצתו ובעצת הזקנים היועצים שלח גם את יוליאוס זה והוא בן י"ט שנה ללכת במערב ולהכניע את כל מערב תחת ממשלת רומי וילך יוליאוס זה לשר צבא על חיל הרומיים במערב כאשר הלך פומפיוס לשר צבא על חיל הרומיים במזרח. ויגבר יוליאוס על כל מלכי המערב ויכניעם ויעבירם תחת ממשלת רומי ויכנע את גוי פרנקוס ואת גוי בריטנוס ואת כל מלכי המערב עד ים אוקיאנוס בנצח וגבורה. ויהי בהיותו בן שלש ועשרים שנה כי ארבעה שנים נלחם עם מלכי המערב ויפן וישב אל רומה בנצח וגבורה והוד וכבוד ויגבה לבו

vim Cæſareo jure (35.) ſecundùm Regum priorum morem imperavit Romæ, primoque imperii ſui anno Conſularem ac Senatoriam poteſtatem Romæ abolevit, (36.) ita, ut poteſtas illa ab eo tempore ad hunc usque diem in Cæſarum manu poſita fuerit. Hic igitur adoleſcens, Julius, cùm viginti circiter annorum eſſet, anno nimirùm ætatis ſuæ decimo nono, dempto menſe, bellica fortitudine inclaruit; cumque Senatus, (37.) qui tunc Romæ imperium tenebat, habito trecentorum ac viginti Senatorum conſilio (prout illo tempore Romæ moris erat) Pompejum in Orientem miſiſſet, ut ducis exercitus Romani munere fungeretur, Julius quoque Cæſar, cùm novendecim annos haberet, eorundem Senatorum conſilio in Occidentem miſſus eſt, ut omnes gentes Occidentales imperio Romano ſubjiceret. (38.) Quapropter Julius, exercitus Romani Imperator, in Occidentem profectus eſt, ſicuti Pompejus, qui etiam exercitui Romano præfuit, in Orientem abierat; omnes autem reges Occidentales à Julio devicti & ſub Romanorum poteſtatem redacti ſunt; Francorum (39.) quoque ac Britannorum gens cunctique reges, in Occidente habitantes, usque ad Oceanum, victoria ac fortitudine ab illo ſuperati ſunt; cùm verò vigeſimum tertium compleſſet annum (nam quatuor annis bellum cum regibus Occidentalibus geſſerat) Romamque (40.) victoriâ, fortitudine ac gloriâ inſignis reverſus eſſet, elato

(35.) Ita hic חק הקסריות interpretor, confer. quæ ſupr. n. 18. h. cap. dicta ſunt: Cœterum de lege Regia, (quæ & lex Imperii dicitur,) vid. Inſtit. de *Jur.* Nat. Gent. & Civil. §. 6. confer infrà num. 50. h. cap.

(36.) Imo Conſulum ac Senatorum poteſtas non penitus abolita eſt ſub Cæſarum imperio, quamvis illâ valdè imminuta fuerit, vid. infr. num. 65. h. cap.

(37.) Hic in Munſteriano codice textus continuatur, cœtera omnia, de quibus ſupr. num. 5. h. cap. dictum eſt, in eodem non leguntur.

(38.) Suetonius in *Julii Cæſaris vita* cap. 5. ſcribit, eidem Romam reverſo tribunatum militum, primum honorem, per ſuffragia populi obtigiſſe.

(39.) Hebr. פרנקוס ואת בריטנוס, ſic in codice Munſteriano, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi nomina valde corrupta ſunt; cœterum de Francis infrà h. lib. 5. c. 41. num. 10. quædam dicta reperies, confer. etiam, quæ in Præfatione mea num. 22. notata ſunt.

(40.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 95.

Digitized by Google

לבו על כבה ויאמר לעם הרומיים ולכל
גבורי החיל אשר ברומא אני אמלוך על
כל ממשלת רומה ואני אהיה לקצין
וקיסר עליה כי לי ראוי חק הקסרות׃
וכשמוע הזקנים והס״ב יועצי אשר לרומא
לאמר כי יוליאוס מדבר כה וכה וישלחו
אחריו ויאמרו לו האמת גבה לבך לדבר
כה וכה׃ ויען אותם ויאמר המגיד לכם
זה הגיד אמת וכה דברתי וכה אעשה
ולא אפיל מדברי ארצה׃ והוא היה
קרוב לישיש ויקנדו הישיש ויאמר אליו
לולא נחמול על ילדותך ועל מיעוט
דעתך הלא שפטנוך כבר לבן מות כי
תבגוד ותמרוד בחק ממשלת רומה והלא
שמעת אם לא ידעת כי לא נסבול מלך
עלינו גם לא חק קיסרות ועל זה נשבענו
וקיימנו ברית מימי תרקוינוס המלך ההוא
הקיסר הראשון ההוא קודם אשר הופקד
על ממשלת רומי בשנת עשרים לבנין
המדינה׃ ויהי כאשר פשע בממשלתו
אשר לקח אשת איש בחזקה ותתעצב
האשה על ככה ותדקור את בטנה ותמת
כי הרגה את נפשה מאז נשבעו אבותינו
וקבלו לקיים בניהם הבאים אחריהם את
שבועתם לבלתי ישימו עוד מלך וקיסר
עליהם ויהי כן עד בא אלכסנדרוס
מקדון

elato ſe gerere animo cœpit, populoque Romano atque omnibus, qui tunc temporis Romæ erant, militibus dixit: ego univerſum occupabo imperium Romanum & princeps ac Cæſar ero, poteſtas quippe Cæſarea (41.) mihi competit; Senatus autem Romanus, de Julii mente ac propoſito certior factus, eundem vocari juſſit eique dixit: num reverà illud apud te conſtitutum atque decretum eſt? cui Julius reſpondit: is, qui hoc vobis dixit, verum locutus eſt, ſic mecum conſtitui, (42.) ita faciam, nec ullum ex dictis meis fruſtrà erit; hæc ille locutus eſt præſente Senatu, qui eidem reſpondens: niſi ætati, inquit, tuæ atque imbecillitati animi tui parceremus, mortis te reum pronunciaremus, tanquam perduellem, qui hoſtilia contrà rempublicam machinaris, annon audiviſti, nonne cognitum tibi eſt, quòd nec regem nec Cæſarem ferre poſſimus, (43.) quodque nos invicem eum in finem jurejurando obſtrinxerimus fœdusque pepigerimus jam inde à tempore Tarquinii, regis primi, (44.) qui Romano imperio præfuit anno vigeſimo ab urbe condita? cùm enim princeps ille regiæ poteſtatis limites transgreſſus uxorem viri cujuſdam per vim rapuiſſet (45.) ac fœmina mœrore affecta ventrem ſuum cultrô perfodiſſet atque mortua eſſet (nam ſeipſam interfecerat) ab eo tempore majores noſtri juramento ſeſe obſtrinxerunt, (quod etiam eorundem liberi poſteà confirmârunt) ne ullum ſibi deinceps regem ac Cæſarem (46.) imponerent, idque ſervatum fuit, (47.) donec Alexander Macedo venit, qui

(41.) De dictione חק, quæ hic habetur, ſuprà n. 18. h. cap. dictum eſt, ubi vide ſis.
(42.) Sic Hebræa וכה דברתי hic vertere volui.
(43.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 95.
(44.) Hic quoque in Hiſtoriam Romanam impingitur, nam Tarquinius non primus Romanorum rex fuit, nec vigeſimo ab urbe condita anno regnavit; ſed longo poſt tempore, quia regnatum eſt Romæ ab urbe condita ad liberatam annos 244. teſte Livio l. 1. c. 60.
(45.) Stupràſſet, ſic rectius & Hiſtoriæ Romanæ convenientius ſcripſiſſet autor noſter vel potius ejus interpolator, innuitur autem hic Lucretia, de qua vid. inter alios Livius l. 1. c. 58.
(46.) Hebr. וקיסר, ſic in noſtro codice; quæ tamen dictio in Munſteriano non legitur, & rectius, ut puto.
(47.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: ab illo tempore ad hunc usque diem &c. abſunt à codice

Digitized by Google

מקדון ויכל כל ממלכות הארץ וימשול על רומה ויתנהג ברצונו עד יום מותו ואחרי מותו באו מלכים אחרים ברומה מלך אחר מלך בבלתי חק הקיסרות עד בא אמפיראוס בן אפטולימוס אוגלוס וישב את חק הקיסרות הראשון עוד במדינת רומא ויהי כן עד בוא זמן אנטוניניוס החשק למלכת מצרים ויפשע גם הוא בחק הרומיים ויסירוהו הרומיים מחק הקיסרות וישבעו עוד כאבותיהם הראשוני׳ וקבלו שבוע׳ לקיים ברית לבלתי היות קיסר עוד ברומה ויהי כן עד היום הזה ואיך יעלה על לבך ארה׳ להפר ברית ממשלת רומה הוי סכל׳ ומהולל׳ דום לך מדבר כדברים האלה׳ ולמה תפשע בנפשך והלא מאז ועד עתה זה שנים רבות ק׳ה׳ שנים לא מלך מלך עלינו ואף בי מלכו קיסרי׳ מעטים מאגוס׳

qui regna terrarum evertit ac Romæ quoque imperium tenuit (48.) eique pro lubitu ſuo, quamdiu vixit, leges præſcripſit: poſt ejus mortem alii Romæ fuerunt principes, (49.) qui ſibi invicem ſucceſſerunt, ſine poteſtate tamen Cæſarea, (50.) donec imperator, (51.) Ptolemæi Lagi (52.) filius, venit, qui primam illam poteſtatem Cæſaream (53.) denuò in urbem Romam reduxit, quo etiam in ſtatu manſit, usque dum Antonii (54.) tempus advenit, qui amore reginæ Ægypti (55.) captus ipſe quoque in Romanorum leges prævaricatus eſt, quapropter Romani eundem à Cæſarea (56) poteſtate removerunt, qui ſeſe perinde atque eorundem majores jurejurando iterùm obſtrinxerunt fœdusq; inter ſeſe inierunt, ne ullus deinceps eſſet Cæſar, (57.) quomodo igitur tu in animum induxiſti tuum, ut imperii Romani fœdus violares? cave igitur, ô demens ac ſtolide, ne iſta ulterius ex te audiantur verba, ecquid temet ipſe vitæ periculo exponis? nonne ab illo tempore ad hunc usque diem tanto intervallo, nimirùm centum (58.) ac quinque

dice Munſteriano & videntur ab eodem illo imperito interpolatore Judæo interjecta eſſe, vid. infrà h. cap. n. 58.

(48.) De hoc ſilent Romani ſcriptores, nam quod de legatis Romanis ad Alexandrum miſſis Ariſtus & Aſclepiades ſcripſerunt, (de quibus Arrianus in Exped. Alex. l. 7. pag. m. 476.) id ambiguum habetur.

(49.) Sic dictionem מלכים i. e. reges, hic interpretari volui; intelliguntur autem hoc nomine Conſules ac Dictatores, quorum imperium regiæ poteſtati ſucceſſit.

(50) Seu: ſine Cæſareo imperio, vid. quæ ſuprà h. cap. num. 18. & num. 35. de hac re dicta ſunt.

(51.) Intelligitur hic, ut puto, dux Alexandri Magni, is enim Ptolemæus, Lagi filius, inter præcipuos Alexandri Magni duces ſeu principes fuit, cui in diviſione poſt mortem Alexandri Ægyptus & Africæ Arabiæque pars ſorte obvenit, de quo vid. Juſtin. Hiſtor. l. 13. c. 4. n. 10.

(52.) Sic אפטולימוס אוגלוס prout quidem corruptè in codice noſtro legitur, hic vertere volui, vid. quæ ſuprà lib. 2. cap. 23. num. 5. de hoc nomine dicta ſunt.

(53.) Seu: regiam poteſtatem, quòd verò Ptolemæus, Lagi filius, cæſaream ſive regiam poteſtatem denuò Romam induxerit, prout hic ab autore noſtro vel potius illius interpolatore dicitur, de eo ſilent Hiſtorici tàm Græci, quàm Romani.

(54.) Hebr. אנטוניוס ita enim hic legendum pro אנטונינוס i. e. Antoninus, prout corruptè habetur in noſtro codice vid. ſuprà l. 4. c. 24. n. 10.

(55.) Cleopatræ ſcil. de qua vid. Romani ſcriptores, imprimis Livii Epitom. lib. 133.

(56.) Rectius dictum fuiſſet: ab imperatoris officio ſeu poteſtate.

(57.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 95.

(58.) Hæc verba: centum ac quinque annis, abſunt à codice Munſteriano, vid. ſupr. num. 47. h. cap.

מאגוסטוס הראשון הקיסר והנה בעצת
ש"ב יועצי רומי מלכו ולא בחזק' ואתה
תחלל את מצות אבותינו ואת בריתם
תפר כי יגברה לבך לאמר אני אמלוך
ואני אשיב חק הקיסריות למשפטו
הראשון הלא בן מות אתה כי תמרוד
בממשלת רומי ובשררת ישישיה ויועציה
והלא הראה את פומפיום חברך אשר
גם הוא עשה גדולות במזרח ונצח וגבר
על עשרי' ושנים מלכים ויכבוש עשרים
ושנים ממלכות גם הכניע את עם יהודה
אשר הוא גדול ואדיר והוא לא עלה על
רוחו הללו' ולא שאל לא מלכות ולא
קיסריות ואיככה יעלה על רוחך את
ההוללות ויגבה לבך לאמר כי השיב הק
הקיסריות למשפטו ועתה ידוע יהיה לך
כי לא נקבל לא אותך ולא את זולתך
לקיסר ולא למלך ולא תמלוך עלינו לא
אתה ולא זולתך והשמ' לך ושמור
נפשך מאד פן תדבר עוד כדברים האלה
כי משפט מות נשפוט עליך ביום דברך
עוד כדברים האלה: ויען עוד ויאמר
עשו את אשר תוכלו כי אני אמלוך
עליכם ואתם עבדי ואני מלככם ויצא
מפניהם בחרי אף ויחשבוהו הזקנים לפתי
ושוטה ומשוגע ויאמר הושיש לרמיתו
והזקנים מנעוהו מזה כי היה בן קונסו•
ויוליאוס

que annis, nullum toleravimus regem, qui nobis im-peritaret? ac licèt (59.) pauci Cæſares jam inde ab Auguſto, (60.) primo Cæſare, imperio potiti ſint; id tamen conſilio trecentorum ac viginti Senatorum Romanorum eorumque conſenſu factum eſt, non vi; tu verò patrum noſtrorum præcepta violas eorumque fœdera ſpernis, dum elato dicis animo: ego regnabo, ego Cæſaream (61.) poteſtatem in priſtinum ſtatum reſtituam, nonne mortis reus es, dum hoſtilia adverſùs imperium Romanum ejusque Senatus autoritatem machinaris? nonne Pompeji, collegæ tui, exemplum tibi proponis? qui & ipſe præclara in Oriente facinora patravit ac duos & viginti reges devicit totidemque regna ſuperavit ac populum Judaicum, gentem prævalidam & magnam ſubjugavit; nec tamen ille unquam ejusmodi dementiam in animum ſuum induxit, ut regnum peteret aut Cæſaream poteſtatem affectaret, quomodo igitur ſtultitia iſta atque ſuperbia animum tuum occupavit, ut Cæſaream poteſtatem in priſtinum ſtatum reducere auderes? notum itaque tibi ſit, quòd neque te neque alium quemquam recipiemus Cæſarem aut regem, ac neque tu neque quivis alius regiam in nos exercebit poteſtatem. Quamobrem cave tibi quàm maximè, ne iſta ex te ulteriùs audiantur verba, nam quocunque die eadem amplius dixeris, mortis te ſupplicio afficiemus: At Cæſar iisdem reſpondens: facite, inquit, quodcunque in veſtra erit poteſtate; ego verò ſuper vos regnabo, vos ſervi mei eſtis, ego rex ſum veſter; his dictis irato diſceſſit animo: Senatores autem eundem fatuum, (62.) dementem ac ſtolidum reputârunt, juſſitque

Conſul

(59.) Hæc quoque verba: ac licet &c. usque ad: tu verò patrum noſtrorum &c. deſunt in Munſteri codice & imperiti interpolatoris manum ſatis arguunt, vid. num. ſeq. 60.

(60.) Ecquis verò ille antè Julium fuit Auguſtus, primus Cæſar? adeò turpiter in fidem Hiſtoricam ac temporis ſeriem impingit *Judæus* interpolator, quisquis ille fuerit.

(61.) Vel potius: regiam, nam ante Julium Cæſarem ab urbe Roma condita reges imperarunt, uti ex Hiſtoria Romana notum eſt.

(62.) Sane colloquium iſtud inter Cæſarem atque Senatum, à *Judæo* interpolatore hic introductum,

ויוליאוס יצא מלפני העצה ויתגאה וישתרר ויתראה קיסר. וישם כתר מלכי הקיסריות בראשו וילכו אחריו כל גבורי חיל רומה׳ ויתגר מלחמה גדולה ברומה וישפך דם נפשות רבות לאין מספר וימלוך בחזק׳ ויפנו אחריו כל עם הרומיים׳ וילך אל בית העצה ושם הרשיש והיועצים מתיעצים מה יעשו על זה ויצו לגבוריו ויבואו אל בית העצה פתאום ויוציאו את הרשיש ויצו ויסירו את ראשו מעליו׳ ויצו עוד להסיר ראשי כל היועצים מעליהם ויעשו כן בגדולי מהם והנשארים בכו ויצעקו ויתחננו לפני יוליאוס ויאמרו לו יחי אדוננו הקיסר לעולם לך נאה להיו׳ קיסר ואנחנו מודי׳ בממשלת קיסריותך והננו לך לעבדים ואתה לנו למלך ולקיסר׳ ויקבלם אז כי חלו פניו נכברי הרומיים ויצו ויהרסו את בית העצה מיד ויסר ביום ההוא את חק ממשלת רשיש ויועצים ממדינת רומה וימלוך קיסר והוא אשר שמו יוליאוס אז בחזקה ולכל מלך מהמלכים אשר מלכו אחריו קראו קיסר על שמו׳ ויהי כשמוע פומפיוס בארץ כפתור כי מלך קיסר ברומא וכי הבריח את הרשיש ואחרים ספרו לו כי הרגו כאשר הוא האמת

Conſul, ut interficeretur; ſed Senatores illum prohibuerunt, ne id faceret, quia ipſius (63.) propinqui filius erat. Julius itaque Senatu egreſſus elato animo pro Cæſare ſeſe geſſit, cumque Cæſaream coronam capiti ſuo impoſuiſſet, omnes eum milites exercitus Romani ſecuti ſunt, quapropter atrociſſimum Romæ exortum eſt bellum, atque infinita ſangvinis hominum interfectorum copia effuſa eſt; ſic imperio per vim occupato omnis populus Romanus eidem adhæſit, (64.) poſteà Curiam (ubi Conſul ac Senatores inter ſeſe conſultabant, quid hac in re agendum eſſet,) ingreſſus Julius militibus ſuis præcepit, ut repentè adeſſent, quô factô Conſul curiâ eductus ac mandatô Cæſaris capite plexus eſt, juſſitque Julius, ut eodem ſupplicii genere omnes afficerentur Senatores, quod cùm in præcipuis Senatoribus effectui traditum eſſet, reliqui lachrymis profuſis ac clamore ſublato Julium ſupplici oratione ita allocuti ſunt: vivat Dominus noſter, Cæſar, in perpetuum! tibi Cæſarea convenit poteſtas & imperium tuum Cæſareum lubenti agnoſcimus animo, en nos tibi ſervos; tu verò rex noſter eris ac Cæſar. Quô factô Julius illos clementer excepit, quia præcipui Romanorum ſupplices eidem facti erant, dein curiam ſtatim dirui juſſit, eodemque die Conſularem ac Senatoriam poteſtatem urbe Roma ejecit; (65.) hac ratione Cæſar, (66.) qui etiam Julius appellatur, imperium Romanum per vim occupavit omnesque deinceps principes, qui ei in imperio ſucceſſerunt, Cæſares ab illius nomine dicti ſunt: Pompejus autem, qui tunc temporis in Cappado-

ctum, ſatis frigidum eſt, ne dicam inſipidum aut fatuum.

(63.) Conſulis ſcilicet, ita hic dictionem קרובו intelligo & ad conſulem refero.

(64.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: Hac ratione Cæſar &c. abſunt à Munſteriano codice & videntur ab eodem imperito interpolatore Judæo, de quo ſuprà aliquoties dictum, interjecta eſſe, vid. num. 66. h. cap.

(65.) Vid. quæ ſuprà num. 36. h. cap. annotata ſunt.

(66.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano, vid. ſuprà num. 64. h. cap.

האמרת וכי הרג רבים משלש מאות ועשרים יועציו ויאסוף פומפיוס את כל ממלכות הארץ אשר מסרום הישיש והיועצי' תח' ממשלת ידו לבוא להלחם בקיסר יוליאוס׃ ויהי בשמוע הקיסר כן ויוצא אריסתובלוס מבי' האסורים אשר צוה הישיש לגרדו להמיתו ולא המיתוהו רק החביאוהו כי חמלו על יפיו ועל גבורתו ויתן לו צבא שני לגיונים אשר הם י"ב אלף איש ויצו עליו ללכת בארץ ארם להשמיד ולהמית׃ וישלח עוד הקיסר לעם יהודה׃ להתחבר עם אריסתובלוס ללחם עם פומפיוס מאחור כי אריסתובלוס ילחצהו מלכני' מארם וישמע פומפיוס את הדבר הזה וייראו מאד מפני אריסתובלוס וישלח אגרת לחביריו אשר בירושלם ויודיעם הדבר וישלחו אנשי ירושלם אנשים לקרא' אריסתובלוס בארם בדברי שלום ויאכלו וישתו עמו וישקוהו סם המות וימיתוהו שם ויעבור פומפיוס כתימה׃ וילחם בקיסר ויפלו חללים רבים מחיל פומפיוס וינס פומפיוס מפני הקיסר וירדפהו וידביקהו וימיתהו וימלוך הקיסר יוליאוס

padocia erat, cùm cognoviſſet, (67.) imperium Romanum à Cæſare occupatum & conſulem in fugam actum vel potius (ut alii verius eidem narrabant,) ab ipſo interfectum, multos etiam ex trecentis illis ac viginti Senatoribus ab eo interemptos eſſe, omnia totius Orbis regna, quæ Senatus illius imperio commiſerat, congregavit, ut cum Julio Cæſare prælium iniret. Quo cognito Cæſar Ariſtobulum (quem Senatus quondam certis hominibus interficiendum tradiderat; illi verò pulchritudinis ac fortitudinis ejus commiſeratione tacti eundem non interemerant, (68.) ſed occultaverant) è cuſtodia dimiſit (69.) ac duabus legionibus, (70.) duodecim ſcilicèt millibus militum, præfecit eique præcepit, ut in Syriam proficiſceretur eamque vaſtaret hominesque interimeret; Cæſar etiam legatos miſit ad populum Judaicum, ut ſeſe Ariſtobulo jungeret ac Pompeji copias à tergo aggrederetur, nam Ariſtobulus copias ex Syria adverſùs illum à fronte educturus erat; Pompejus autem, cùm hæc audiſſet, valdè ſibi ab Ariſtobulo metuit (71.) atque epiſtolam ad ſocios ſuos, qui Hieroſolymis erant, miſit eamque rem illis indicavit, quô factô Hieroſolymitani certos quosdam homines ad Ariſtobulum miſerunt in Syriam, qui cum illo amicitiæ ſpecie in convivio inter pocula de pace collocuti ſunt eumq; veneno ſuſtulerunt, (72.) quo mortuo (73.) Pompejus in Macedoniam (74.) profectus cum Cæſare prælio

(67.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 95. & ſeq. it. Egeſipp. de Bell. *Jud.* lib. 1. c. 22.
(68.) De hac fabula jam ſuprà lib. 4. c. 25. n. 14. dictum eſt.
(69.) Vid Joſippi Epitom. pag. 96.
(70.) Joſephus lib. 14. Antiq. c. 13. conſentit ac ſcribit, Julium Cæſarem Ariſtobulo δύο τάγματα dediſſe, idem refertur lib. 1. de Bell. Jud. c. 7. princ. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 22.
(71.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 96.
(72.) Idem refert Joſephus Antiq. l. 14. c. 13. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 7. princ. conſentit & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 22. ac Joſippi Epitom. pag. 97.
(73.) Cum regnâſſet tres annos & ſex menſes, prout refertur in Joſippi Epitom. pag. 97.
(74.) Ita hic כתים vertere volui potius, quam Italiam, prout Munſterus tranſtulit, Theſſalia enim, in qua pugna Pharſalica commiſſa & in qua Pompejus victus eſt, Macedoniæ propior, quàm Italiæ eſt, confer. quæ ſuprà lib. 1. cap. 1. n. 63. annotata ſunt, it. infrà h. lib. 5. c. 9. n. 14.

ויליאוס על כל ממשלת רומא ויעבר
הקיסר למלכות מצרים ויבקש לבוא אל
מצרים ולא קבלוהו אנשי מצרים כי עוד
ידי שרי פומפיוס עמדם׃

prælio decertavit multisque ſuorum amiſſis profugit: Cæſar autem eundem perſecutus ac fugienti ſemper inſiſtens tandem illum interfecit, (75.) quô facto Julius Cæſar univerſo imperio Romano potitus eſt; is poſteà per Syriam (76.) iter inſtituens Ægyptum ingredi voluit; ſed Ægyptii eundem admittere noluerunt, quia partium Pompejanarum principes cum illis (77.) faciebant.

CAP. II.

ויקח לו אנטיפטר יד רמה מגבורי יהודה
וילך בעזרת מתרדת לקראתו ויתחברו
שניהם יחד וילכו לבא אל מצרים ויחנו
על פלוסיאו וילחמו עליה׃ וילחם מתרדת
בחומת העיר ואנטיפטר נלחם בשער
וילכוד אנטיפטר את השער ויבא אל
העיר הוא וגבורי יהודה ויכו את העיר
לפי חרב ויקחו את כל שללה׃ ויסעו
משם וילכו עד מקום הנקרא עיר אוני
וימצאו

ANtipater autem (1.) adſumptâ validâ fortiſſimorum Judæorum manu Mithridati (2.) auxilio venit, dein ambo junctis simùl viribus Ægyptum ingreſſi ad oppidum Peluſium (3.) caſtra poſuerunt, illudque omni vi oppugnârunt ac Mithridates quidem mœnia, Antipater autem portam adortus eſt, quam etiam in poteſtatem ſuam redegit, urbemque ingreſſus cum militibus Judæis eandem ferrô delevit, atque omni præda ſpoliisque ablatis ambo ad locum quendam, qui urbs Oni (4.) appellabatur, venerunt, ubi maximam Judæo-

(75.) Quomodo Pompejus ab Achilla Ptolemæi regis juſſu occiſus ſit, vid. inter alios Livii Epitom. 112. confer. & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. c. 23. & Joſippi Epitom. pag. 98.

(76.) Hebr. בארם, ſic codex Munſterianus, quem hic potius ſequi volui, quàm noſtrum, ubi legitur: למלכות מצרים i. e. ad regna Ægypti.

(77.) Ægyptiis ſcilicet, quorum partes tuebantur principes Romani, qui Pompejum ſecuti erant.

(1.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 98.

(2.) Conſentit Joſephus Antiq. lib. 14. cap. 14. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 7. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 14. qui hunc Mithridatem Pergamenum vocat.

(3.) Hæc Ægypti urbs Ptolemæo eſt ultima versùs Arabiam maritima, ſita videlicet ad oſtium fluminis Nili, quod ab ea Peluſiacum dicitur; Suidas clavem Ægypti nominat, nunc Damiatam dici aliqui aſſerunt, vid. num. ſeq. 4. & infr. lib. 4. c. 31. n. 17. it. ſuprà lib. 2. cap. 9. n. 12. confer. & Joh. Lightfoot. Chorograph. Marco præmiſſa c. 1. §. 2. Nonnulli urbem On, quæ à Lxx. interpretibus Geneſ. c. 41. v. 50. vertitur ἡλιόπολις, nunc Damiatam appellari putant, vid Cluveri 1 Epitom. Hiſtor. in vita Friderici II. Imperat. p. m. 556.

(4.) Hebr. אוני, ſic in noſtro codice, à Munſtero vertitur: Onia, Joſephus eod. lib. 14 c. 14. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 7. τῆς Ὀνίου χώρας mentionem facit, confer. & Egeſippus de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 24. ubi Oniæ regio appellatur, vid. & Joſeph. lib. 7. de Bell. Jud. c. 30. al. cap. 37. juxtà Græc. ac R. Salomo ad Eſaiæ cap. 19. v. 18. ubi vir ille חוניו appellatur, nempe filius Simeonis juſti, qui in Ægyptum profugit ibique altare exſtruxit; notandum autem eſt, quod idem Joſephus Antiqu. lib. 13. cap. 6. de Onia refert, quòd is novum in Ægypto templum exſtruxerit, confer. n. antec. 3. ubi de urbe On.

Digitized by Google

וימצאו שם יהודים ממצרים מהיהודים
היושבים בחצרי׳ חיל גדול מאד ויצאו
לקראת מתרדת ואנטיפטר לבלתי עזבם
לעבור מצרים׃ ואנטיפטר בראותו כי
הם יהודים וכי חיל גדול מאד וילך אליהם
ויראה להם את הכתב שכתב להם
הורקנוס המלך בדברי אחוה ושלום להיות
יחד עם הקיסר ולקבל את מתרדת באהבה
ויעשו כן היהודים המצריים ויקבלו את
מתרדת׃ ויסעו משם מתרדת ואנטיפטר
ויבאו עד המקום הנקר׳ שמו דלתה והנה
חיל מצרים בא לקראתם והוא חיל גדול
מאד׃ ויבהל מתרדת ויסב פניו ויברח
וילכו אחריו ויתגרו מלחמה עמו ויכניעו
את קרן הימנית אשר לו וירא אנטיפטר
את מנוסת מתרדת ואת מפלת שריו
וירץ בג׳ אלפים איש בחור מיהודה
וימלט את מתרדת מן המות וישב אחור
את כל חיל מצרי׳ וינוסו מפניו ויכם
מכה רבה ועצומה מאד וילחצם על שפת
היאור ויפלו המצריים בחרב על שפת
היאור והנמלט מהחרב מת ביאור וילכוד
ויכבוש אנטיפטר כל מלכות מצרים
ומתרדת עמו׃ וישלח מתרדת אל הקיסר
ויגד לו את כל הגבורה והנצחון אשר
עשה אנטיפטר במצרים ואשר הכניע את
גאון

Judæorum Ægyptiorum turbam deprehenderunt, eorum ſcilicèt, qui in vicis (5.) habitabant, hi, poſteaquam Mithridati & Antipatro obviam progreſſi ſunt, eosdem à tranſitu in Ægyptum prohibuerunt; Antipater autem, cùm illos Judæos eſſe intellexiſſet, eorumque ingentes copias vidiſſet, ad ipſos acceſſit eisque literas oſtendit ab Hyrcano rege ad illos ſcriptas, (6.) amoris & pacis plenas, quibus monebantur, ut Cæſaris partes ſequerentur ac Mithridatem benevolè exciperent, quod cùm Judæi Ægyptii feciſſent, Mithridates & Antipater caſtra inde moverunt, & ad locum, qui Delta (6.) appellabatur, venerunt, ubi cùm maximum Ægyptiorum exercitum ſibi obviam progreſſum conſpexiſſent, Mithridates terrore perculſus fugam arripuit; ſed Ægyptii eundem inſecuti prælium cum illo inierunt ac dextrum quidem cornu, cui ipſe (8.) præfuit, repulerunt; Antipater autem Mithridatis fugam ac ducum illius cædem conſpiciens cum tribus millibus lectiſſimorum Judæorum accurrit & Mithridatem morti eripuit, omnemque Ægyptiorum exercitum in fugam vertit maximamque illis cladem intulit, eosque ad ripam usque fluminis (9.) perſecutus eſt, ubi partim ferrô interempti, partim flumine hauſti interierunt: ſic Antipater unà cum Mithridate univerſum Ægyptiorum regnum occupavit ac ſubjugavit, quô facto Mithridates legatos ad Cæſarem miſit, (10.) ut egregia Antipatri facta atque victorias ab illo partas eidem narrarent, quomodo ſcilicèt Ægyptiorum ſuperbiam compreſſerit eosque imperio Cæſareo iterùm ſubjecerit, ac quotnam

(5.) Hebr. בחצרים, ſic in noſtro codice, Munſterianus habet: במצרים i. e. in Ægypto.

(6.) Idem & à Joſepho dict. lib. 14. cap. 14. refertur.

(7.) Conſentit Joſephus Antiq. lib. 14. c. 15. & lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 7. Egeſippus de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 24. hunc locum Judæorum caſtra vocatum eſſe ſcribit.

(8.) Mithridates ſcil. Idem refert & Joſephus eod. lib. 14. c. 15. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 7. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 24.

(9.) Nili ſcilicet, confer. *Joſeph.* loc. alleg.

(10.) Vid. *Joſephus* & Egeſippus in locis num. 8. adductis.

מאון מצרים ואשר השיבם לממשלת
קיסר ואשר לקח במלחמה ואשר הופצע
בפצעים רבים גדולים ונרפא׃ וישמע
הקיסר את הדבר הזה ויאהב את
אנטיפטר מאד ויהללהו וישלח מלאכים
להביאו אליו בכבוד וילכו אנטיפטר
ומתרדת אל הקיסר בדמשק וישמח בהם
ויהי כבוא אנטיפטר אליו ויעמוד לפניו
ויאמר לו הקיסר שמעתי את כל התלאה
אשר מצאה אותך ואת הגבורה והנצחת
אשר עשית במצרים בעבורנו ואשר
השיבות את מצרים אל ממשלתנו ועתה
עלינו לכבדך על דבר כחך וגבורתך
שאל ממנו את אשר תרצה ואנחנו
נעשה׃

quotnam urbes in bello ceperit & quàm multis ipſe ac gravibus vulneribus ſauciatus, ſed poſteà ſanatus fuerit; quô cognitô Cæſar Antipatrum valdè dilexit & laudavit, legatosque miſit, qui illum cum honore ad ſe deducerent. Antipater igitur ac Mithridates ad Cæſarem ſimùl profecti Damaſcum, hilari vultu ab eodem excepti fuerunt, præprimis Antipater, quem Cæſar præſentem ac coràm ipſo ſtantem ita allocutus eſt: omnem audivi laborem ac moleſtiam, quam ſuſtinuiſti, fortitudinem quoque tuam ac victoriam, quam in Ægypto pro nobis reportâſti & quomodo Ægyptios ad imperium noſtrum reduxeris, intellexi: jam itaque noſtrum erit, ut te pro fortitudine hac tua & egregiis factis honore afficiamus, quodcunque igitur volueris, à nobis pete, idque effectui dabimus.

CAP. III.

ואז בא אנטיגנוס בן אריסתובלוס הקטן
ויצעק לפני הקיסר ויקרא הושיעה אדוני
הקיסר ויספר לו על אביו ואשר השקוהו
אנשי ירושלם סם המות חברי פומפיוס
בעצת הורקנוס ואנטיפטר אוהבי פומפיוס
ויועציו׃ ויוסף עוד אנטיגנוס בן
אריסתובלוס ויאמר אל הקיסר אתה
ידעת כי הורקנוס דודי ואנטיפטר אוהבי
פומפיוס היו והם איביך׃ ויען אנטיפטר
לפני הקיסר ויאמר אני הייתי אוהב
לפומפיוס כי גמלני טובה והיתה תחת
ידו כל ממשלת רומא אשר בארץ בימים
ההם

EOdem tempore Antigonus (1.) Ariſtobuli filius minor, ad Cæſarem venit, ejusque opem & auxilium imploravit, indicans, quomodo nonnulli Hieroſolymitani, ſocietate Pompeji innexi, patrem ſuum venenô necârint, idque Hyrcani & Antipatri ſvaſu, qui etiam Pompeji fuerint amici & conſiliarii, præterea hæc quoque adjecit Antigonus Cæſarique dixit: notum tibi eſt, quòd Hyrcanus, patruus meus & Antipater ergà Pompejum amico, adverſùs te verò hoſtili fuerint animo; Aſt Antipater coràm Cæſare ita reſpondit: reverà amicus fui Pompeji, quia me beneficiis affecit atque univerſum Romanorum imperium, totius orbis præſtantiſſimum, tunc temporis in illius manu fuit poſitum, quapropter me bellorum ab ipſo geſtorum ſocium adjun-

(1.) Idem refert & Joſephus Antiq. lib. 14. c. 15. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 8. confer. etiam Egeſip. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 25.

הרם ואני נלחמתי או את מלחמותיו· אבל המלחמה הזאת אשר נלחמתי ושמתי נפשי בכפי והכנעתי את כל גאון מצרים לממשלת הקיס׳ על אהבת הקיסר ועל שמו נלחמתי ולא על שם פומפיוס ואהבתו כי ידעתי כבר זה כמה ימים אשר פומפיוס מת ועל מי הופצעתי אני בפצעים אשר עיניכם רואות היום ויפשוט את בגדיו ויראה את פצעי ראשו ואת המכות אשר היו בבשרו ויען ויאמר יענו בי פצעי בעדים כי לא היו אתי בימי פומפיו׳ אלא במלחמ׳ שנלחמתי לאהבת אדוני הקיסר ועל שמו הפצעתי בם· ויען הקיסר ויאמר לו אנטיפטר שלום לך גביר יהודה ושלום לכל המבקשי׳ שלומך וטובתך כי העיד פצעך על גבורתך ומכותך העיד על כחך ועתה אפקידך על אנשי המלחמה אשר לי עד אשר אלחם עם הגוי אשר מעבר לנהר פרת ואכניעם ואז תשוב לאנשיך ולעירך· וישם הקיסר את אנטיפטר על צבא רומא לשר מהיום ההוא והלאה. עד אשר הכניע את כל גאון מזרח ואת כל ארץ הודו· ואחרי כן שב אנטיפטר לארצו ולעירו אל ירושלם עיר הקדש ויוליאוס קיסר הלך אל רומא· ויאמר יוסף בן גוריון הכהן אף סופרים אחרים העידו כמוני על דברי גבורות אנטיפטר בעת ההיא וכה דבר ניקולאוס מדמשק בספרו וכה דבר סטרבון הכפתורי בספרו וכה׳

adjunxi; ſed bellum iſtud, quod nunc geſſi, quâ multis memet periculis expoſui omnemque Ægyptiorum ſuperbiam Cæſareo imperio ſubjeci, pro Cæſaris amore ejusque gloria, non in Pompejani nominis honorem & amorem geſſi, quia noveram, illum jam dudum mortuum eſſe, & pro quonam vulnera iſta, quæ jam oculis veſtris conſpicitis, excepi? quo. dicto veſtem ſimùl exuit & capitis ſui corporisque vulnera ac plagas oſtendens: hæc, ait, vulnera *(2.)* mea teſtimonio mihi ſint, quæ non eo ſuſcepi tempore, quo Pompejus vixit, ſed in eo bello, quod pro Domino meo, Cæſare, ejusq; nominis gloria geſſi; ad hæc Cæſar: pax tibi ſit, inquit, fortiſſime Antipater, & pax ſit omnibus, qui tuam quærunt pacem ac bonum, nam vulnera tua de fortitudine tua teſtantur, ac plagæ tuæ egregia facta, quæ perpetrâſti, ſatis arguunt, nunc igitur militibus meis te præficiam, donec cum gente illa, quæ trans fluvium Euphratem habitat, bellum geſſero eamque ſubegero, eo peracto ad homines tuos urbemque tuam te recipies. Quapropter Cæſar Antipatrum exercitus Romani ducem ab illo tempore ac deinceps conſtituit, donec omnium populorum Orientalium ferociam compeſcuit, totamque Indorum regionem ſubjugavit; poſteà Antipater ad terram urbemque ſuam, Hieroſolymam ſanctam, reverſus eſt: Julius Cæſar autem Romam rediit. Sunt & alii ſcriptores, inquit Joſephus, Gorionis filius, Sacerdos, qui eadem, quæ ego, de fortitudine Antipatri & egregiis ejusdem factis, quæ tunc temporis ab illo perpetrata fuerunt, teſtantur, inter quos eſt Nicolaus Damaſcenus ac Strabo Cappadox qui perinde atque alii multi ſcriptores idem in libris ſuis conſignatum reliquerunt. Antipater igitur Hieroſolymam ad Hyrcanum, Judææ regem, tunc re-

(2.) Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 25. Antipatrum ſic loquentem inducit: has ego cicatrices tibi, Cæſar, voluntatis internæ obſides tribuo, hæc ego fidei meæ depono pignora & inſcriptos cordi apices gero, ſi civibus non creditur, hoſtes interrogentur, pro quo vulnera illa ſuſceperim

העוזר סופרים אחרים רבים׃ וישב אנטיפטר בעת ההיא לירושלם להורקנוס מלך יהודה אחרי השלימו מלאכת המלחמה אשר שלח אותו עליה׃ ואז בנה הורקנוס את חומת ירושלם אשר הרס פומפיוס המלך לבטח׃ אבל הורקנוס היה איש תם וישר נחוה עצל מאד לצאת ולבא במלחמות׃ וירא אנטיפטר את עצלותו וישם את בניו פקידים על כל עם יהודה על פי הורקנוס וישלח את פסלו בנו הגדול וישימהו נגיד על ירושלם׃ ויקח את בנו השני אשר שמו הורדוס וישם אותו נגיד על ארץ הגליל והוא נער קטן בן ט״ו שנה לבד׃

verſus eſt, poſtquàm negotia bellica, ad quæ ab eodem Hyrcano miſſus erat, confecerat. Eodem tempore mœnia Hieroſolymitana, quæ Pompejus diruerat, ab Hyrcano reparata ſunt (3.) regnumque ab illo quietè adminiſtratum fuit; erat autem Hyrcanus ſimplicitate quidem & integritate vitæ conſpicuus, ad res verò bellicas tractandas admodum ſegnis erat, hanc ejus ignaviam cùm Antipater animadvertiſſet, filios ipſe ſuos univerſo populo Judaico Hyrcani mandatô præfecit ac Phaſelum (4.) quidem, filium ſuum natu majorem, Hieroſolymæ præpoſuit; ſecundum autem filium, nomine Herodem, cùm adhùc adoleſcens eſſet, quindecim ſolùm annos habens, Galilææ præfecit. (5.)

CAP. IV.

ויהי בעת ההיא יצא מירושלם איש שודד בורח ושמו חזקיה שר הפריצים והוא היה שודד ופריץ אש׳ במזימתו היה מפחיד כל אדם והוא היה אשר השחית כל ארץ ארם ויהרוג תמיד את בחורי מלכי ארם בחרב ויהרוס את עריהם

EOdem tempore latro quidam, Ezechias (1.) dictus, juvenis & graſſatorum princeps, (2.) Hieroſolymis egreſſus omnia devaſtavit ac latrociniis infeſta reddidit adeò, ut incurſionibus ac populationibus ſuis metum incuteret omnibus. Is toti Syriæ (3.) damna multa intulerat, ac ſubinde milites regum Syriæ gladiô interemerat, eorumque urbes ac munita loca ſubverterat, atque nullo non

(3.) Joſephus Antiqu. lib. 14. c. 16. ſcribit, Hyrcano conceſſum fuiſſe à Cæſare, ut mœnia urbis Hieroſolymæ reficeret, idem refert lib. 1. de Bell. Jud. c. 8. Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 25. narrat, precibus Antipatri datum fuiſſe à Julio Cæſare, ut muri Hieroſolymitani, qui bello diruti fuerant, ædificarentur.

(4.) Joſephus Antiq. lib. 14. c. 17. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 8. nominat Phaſaelum, cui & Egeſippus dict. cap. 25. & Joſippi Epitome pag. 99. conſentiunt.

(5.) Idem teſtantur Joſephus dict. lib. 14. c. 17. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 8. confer. & Egeſippus ac Joſippi Epitom. loc. alleg.

(1.) De hoc vid. Joſephus dict. lib. 14. c. 17. ac lib. 1. de Bell. Jud. c. 8. it. Egeſippus de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 16. & Joſippi Epitom. p. 99. confer. & h. lib. 5. c. 14. n. 21.

(2.) Joſephus quoque loc. alleg. ἀρχιλῃστήν, latronum principem, vocat, cæterum de voce פריצים ſupra l. 1. c. 15. n. 1. aliquid dictum eſt, confer. l. 5. c. 14. n. 21.

(3.) Confer. Joſippi Epitom. p. 99.

עריהם ואת מבצריהם וישוסם תמיד את
ארצם עד בלי חמלה ובכל מקום אשר
היה בו חיל ארם הם לא ידעו דבר
והנה חזקיהו הפריץ עליהם ורבים עמו
מבחורי הפריצים ויתבהלו כל אנשי ארם
מאימת מריצתו ולא היתה להם תקומה
לפניו׳ ובהיות הורדוס בן אנטיפטר שר
ונגיד בגליל וישלח אליו אגרת סיקסטוס
בן דודו של קיסר המלך שהפקיד הקיסר
בכל ארץ ארם לאמר׳ מן סיקסטוס בן
דודו אשר לקיסר להורדוס בן אנטיפטר
שלום׳ ידוע יהיה לך כי שמענו
שהופקדת נגיד בגליל ושמחנו מאד בך׳
ועתה זכור נא אהבת הקיסר אשר אהב
אביך ואשר כבדו ולחום את מלחמות
הקיסר ותמצא חן בעיניו כי הנה חזקיהו
שר הפריצים אשר בארצכם ישחית את
כל ארץ ארם אשר אני נגיד עליה ואין
תקומה לארמיים לפניו ועתה לך ונלחמת
בו והרגת אותו ותקבל מתנה גדולה
מאת הקיסר ומאתי׳ וישמע הורדוס אל
סיקסטוס ויצא ויפגע בחזקיהו והוא בא
לבטח עליו ויכהו ויהרגהו ואת כל חבריו
הפריצים הרג וישמע סיקסטוס את הדבר
הזה וישלח לו מנחה כסף זהב ואבן
יקרה על אשר נלחם באנשי חזקיהו
המחריבים ועל כן כבדו מאד׳ ויעשר
הנער הורדוס מאד בכסף ובזהב כי
העשירוהו הרומיים על אשר הרג את
חזקיהו׳ וישמעו שרי יהודה מה שעשה
הורדוס

non tempore illorum regionem abſque ulla commiſeratione devaſtaverat, nam quocunque in loco Syrorum copiæ erant, ibi Ezechias graſſator inopinantes ſubitò adortus magnam ubique ſtragem edidit, multorum prædonum catervâ ſtipatus. Quapropter omnes Syri ob illius incurſiones metu perculſi fuerunt, nec ad reſiſtendum ſatis virium ipſis fuit. Cùm verò Herodes, Antipatri filius, princeps ac dux eſſet Galilææ, Sextus, (4.) patruelis Cæſaris, quem ille univerſæ Syriæ præfecerat, literas ad eum miſit in hanc ſententiam: Sextus, patruelis Cæſaris, Herodi, Antipatri filio, ſalutem! notum tibi ſit, quòd fama ad nos pervenerit, te Galilææ præfectum eſſe, quapropter valdè lætati ſumus; nunc itaque memor amoris & honoris, quô Cæſar patrem tuum complexus eſt ac coluit, ſocium te præſta bellorum Cæſaris, ſic gratiam apud illum inibis: ecce Ezechias, nebulonum quorundam, qui è terra veſtra orti ſunt, princeps, univerſam depopulatur Syriam, cui ego præpoſitus ſum, nec Syri eidem reſiſtere poſſunt, quocircà abi eumque bello perſequere & interfice, quô factô tàm à Cæſare, quàm à me ipſo ſplendidum munus accipies. Herodes igitur Sexto morem gerens cum copiis ſuis egreſſus eſt & Ezechiam, nihil tale metuentem, repentè adortus & ipſum & omnes latrones, ejusdem ſequaces, interemit; (5.) quod cùm audiſſet Sextus, aurum ei argentumque ac lapides pretioſos muneri miſit, quòd Ezechiam interfeciſſet ejusque catervam bello perſecutus eſſet, atque hæc fuit cauſa, cur illum tanto afficeret honore. Quapropter Herodes, juvenis, auro argentoqve admodùm dives evaſit, Romani enim divitiis eum cumulaverant, quia Ezechiam occiderat: Judæorum verò principes, cùm ea, quæ Herodes in Ezechiam perpetraverat, audiſſent, maximo dolore affecti Hyrcanum ita alocuti

(4.) Confer. Joſeph. Antiq. lib. 14. c. 17. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 8. vid. & Egeſippus de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 26.

(5.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 100.

הורודוס לחוקיהו ויתעצבו האנשים מאד ויאמרו אל הורקנוס עד מתי תשא עליך את טורח אנטיפטר ובניו כי הנה כל המלכות בידם וגם כל אשר הם מבקשי׳ לעשו׳ יעשו כי אנטיפטר מאוצרותיך ומהונך יתרצה למלכי רומא וגם הנה פסילו בנו היום נגיד בירושלם וכל אשר הוא מבקש לעשות בירושלם יעשה ואין לך במלכות יהודה חלק רק השם לבד כי כל המלכות בידם׃ גם הנה הורודוס בנו נגיד על הגליל והוא הרג את חוקיהו האיש הגבור אשר מאימתו ומפחדו נבהלו כל הגוים ויראו כל האויבים השכנים לנו והיה אהוב לעמו ואוהב להם ומפחיד ומבהיל ומחריד ומכחיד את כל העמים׃ ועתה הבא נא את הורודוס בן אנטיפטר במשפט לפני חכמי הסנהדרין הקדושים כי אתה מלך ולך דבר מלכות ויהי כאמרם אליו יום ויום כדברים האלה ועוד כי אמות הבחורים אשר היו עם חוקיהו היו צועקו׳ לפני הורקנוס בבאו תמיד בהיכל יי׳ על דבר אשר הרג הורודוס את בניהן ויאות הורקנו׳ לשלוח להביא את הורודו׳ במשפט ולהעמידו לפני הזקנים שהיו בימים ההם׃ ויהי כשמוע בן אנטיפטר וישלח לבנו הורודוס מכת׳ לאמ׳ בקראך הורקנו׳ לבא אליו בא מהר ואל תעמוד רק

locuti ſunt; (6.) quouſque tandem onus illud Antipatri ejusque filiorum ſuſtinebis? univerſum quippe regnum in eorundem manu poſitum eſt, & quicquid volunt, pro lubitu agunt, Antipater enim theſauris atque opibus tuis benevolentiam captavit principum Romanorum, Phaſelumque, filium ſuum, Hieroſolymis hodiè præfecit ducem, ut quicquid ei placuerit, Hieroſolymis agat, nec in Regno Judaico tibi quidquam, præter nudum nomen, relictum eſt, tota quippe vis regni in ipſorum manu poſita eſt, præterea Herodes, alter illius filius, Galilææ præfectus, Ezechiam interfecit (7.) virum ſtrenuum, qui omnibus gentibus atque hoſtibus vicinis metum ac pavorem incutiebat; populo autem ſuo charus erat eumque amabat, quapropter Herodem, Antipatri filium, nunc judicio ſapientum Synedrii Sancti ſiſte, tu enim rex es tibique regia poteſtas compétit. Cùm igitur illi quotidiè ejusmodi verba ingeminarent & matres etiam juvenum illorum, qui cum Ezechia fuerant, coràm Hyrcano, dum is Templum Domini ingrediebatur, ſubinde clamarent, quòd Herodes earundem filios occidiſſet, tandem Hyrcanus conſenſit, (8.) ut Herodes vocaretur, ac judicio Seniorum, qui tunc temporis Hieroſolymis erant, ſiſteretur. Quò cognitô Antipater filio ſuo Herodi epiſtolam miſit iſtius ſententiæ: cùm te Hyrcanus vocaverit, ut ad ſe venias, noli cunctari, ſed celeriter veni; id autem cave, ne ſolus accedas, ſed militum catervâ ſtipatus venias: dum autem Hieroſolymam ingredieris, non magnam quidem hominum multitudinem, ſed paucos eosque ſtrenuos milites tecum adducas. Cùm igitur Hyrcanus Herodem vocari juſſiſſet, ille

(6.) Idem ferè refert Joſephus dict. l. 14. c. 17. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 8. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. cap. 26. ac Joſippi Epitom. pag. 100.

(7.) Joſephus loc. allegato cauſam accuſationis adducit, quia ſcil. Herodes Judæorum legem transgreſſus ſit, quæ prohibet, ne ſceleratus licet homo in erficiatur, priusquam is à Synedrio condemnatus ſit, confer. & Egeſippus de Bell. Jud. lib. 1. cap. 26. vid. & infra h. lib. 5, c. 14. num. 22.

(8.) Vid. Joſippi Epitom. p. 100.

רק השמר לך פן תמא יהוד אמנם בא
בחיל ובגדודי׳ ובבאך העירה אל ירושלם
לא תבא ברב עם כי אם במתי מעט
בגבורים׃ וכשלוח הורקנוס אחרי הורודוס
ויעש הורודוס כאשר צוהו אביו ויבא
במתי מעט לירוש׳ וכלם גבורים ויעמוד
לפני זקני הסנהדרין והוא מלובש בארגמן
וראשו מוסרק׃ ויהי בעמדו לפניהם
מלובש בארגמן וראשו מוסרק והוא עם
גבורים עמו חגור חרב ויתבהלו השופטים
וזקני הסנהדרי׳ מפני גאותו׃ וכאשר
שאל בשלומם החרישו ולא ענוהו דבר
גם אשר הלשינו אותו טרם באו היו
שם ויחרישו ולא פתחו פיהם לדבר ואז
היה שם שמאי ומנחם תלמידי הלל הזקן
לפי מה שידעתי אני יוסף בן גוריון
בעדות נאמנ׳ ויען שמאי ויאמר לפני
הזקנים והסנהדרין כדברים האלה׃ דבר
לי אליכם קדושי יי׳ כי ראיתי היום דבר
חדש ביניכם לא ראיתי כמוהו מעודי
משרת לכם כי הנה כל החוטא העומד
למשפט עליו לעמוד בלבוש שחור
ושערותיו מלאות עפר לבקש רחמים על
חטאו אשר חטא ואמנם זה הבחור
הורודוס יעמוד לפניכ׳ בלבוש ארגמן
וראשו מוסרק והוא חגור חרב וסביביו
גבורי׳

le præceptum patris ſui ſecutus cum paucis, ſed fortibus viris Hieroſolymam intravit, ac coràm Senioribus Synedrii comparuit purpurâ indutus ac pexo capillo (9.) ornatus, hoc ipſe modo in judicio ſtetit, ſatellitibus ſtipatus ac gladio cinctus faſtuque ſuo judicibus ac Senioribus Synedrii terrorem incuſſit. Poſtquàm igitur Herodes eosdem ſalutavit, illi taciti ſederunt nec verbum ullum locuti ſunt, imò ii ipſi, qui antè illius adventum eundem accuſârant atque traduxerant, tunc præſentes tacuerunt (10.) nec quidquam ore prolocuti ſunt; aderant autem tunc Schamæus (11.) ac Menachemus, Hillelis ſenioris diſcipuli, prout id mihi Joſepho, Gorionis filio, per teſtes fide dignos innotuit. Hic igitur Schamæus coràm Senioribus ac concilio magno (12.) hunc in modum locutus eſt: anſam verba faciendi ad vos, ô Sancti Dei viri, mihi præbet, quòd hodiè rem novam inter vos vidi, quam toto illo tempore, quô vobis miniſtravi, non conſpexi, (13.) nam omnis reus, in judicio comparens, pulla veſte indutus & crinibus pulvere conſperſis ſtare debet, miſericordiam imploraturus ob peccatum, quod commiſit; adoleſcens verò iſte, Herodes, coràm vobis ſtat purpurâ indutus ac pexo capillo ornatus, accinctus gladio & militibus ſtipatus, ut, ſi fortè in judicio condemnatus fuerit, interficere poſſit eos, qui illum condemnârunt, ecce hoc inter vos novum eſt; ego verò in Herode quidem id non miror, quia iſta omnia facit, ut vitam ſuam mortis periculô eripiat, ſi poſſit; vos autem miror,

(9.) Ita hic interpretor verba illa: ראשו מוסרק quæ hic in Hebræo habentur, Joſephus dict. lib. 14. cap. 17. ita habet: τὴν κεφαλὴν κεκοσμημένος τῇ συνθέσει τῆς κόμης quapropter Herodes non tanquam reus venit, quibus mos fuit, ut veſte ſqualida, promiſſis comis atque habitu ad miſericordiam commovendam apto in judicio comparerent; ſed tanquam princeps, judicibus ipſis formidabilis, vid. Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 26. & *Joſippi* Epitom. p. 100.

(10.) Idem refert *Joſephus* loco alleg.

(11.) Hunc Sameam vocat Joſephus dict. loc. confer. infrà h. lib. 5. c. 14. n. 23. & Joſippi Epitom. pag. 101.

(12.) Hebr. וקטנה ac parvo (judicio) ita in codice Munſteriano hic additur.

(13.) Vid. Joſeph. dict. l. 14. c. 17. ubi iſtius rei fit mentio.

גבורים עד אם יענש במשפט יתגבר
להרוג הענשים אותו׃ ראו זה חרש
הוא ביניכ׳ ואני לא אפלא מהורדו׳
כי הוא יעשה כל זה למלט נפשו ממות
אם יוכל אבל אפלא מכם אשר אתם
חטאתם ליי׳ כי נשאתם פניו בדבר הזה
עקב אשר עזבתם אותו לעשות כדברים
האלה׃ ולכן הנה ימים באים והורודוס
זה אשר נשאתם פניו במשפט ימלוך
וימשול עליכ׳ ויהרוג לקציניכם ולא ישא
פניכם במשפט׃ ועוד הורקנוס המלך
אשר חמל עליו על ככה הנה הוא לא
יחמול עליו אז רק הוא יהרגהו ויקבל
מלכותו׃ ויהי כשמוע זקני הסנהדרין
והשופטים אשר שם את דברי שמאי
ויאמרו איש אל רעהו הטיב שמאי את
אשר דבר׃ ויהי באמרו שמאי כדברים
האלה והחכמים אשר שם והזקנים מביטים
זה בפני זה והורקנוס המלך שומע ויען
גם בן מנחם החבר לשמאי ויאמר לפני
הזקנים והסנהדרין כדברים האלה מה
לכם כי תביטו איש בפני רעהו למה
תגורו מפני איש ואתם ידעתם כי
המשפט לאלהים הוא חדלו לכם
מלהחניף איש את רעהו ושפטו משפט
צדק ויהוה השם עמכם כי שמאי רעי
הטיב את כל אשר דבר׃ וירא הורקנוס
את פני זקני הסנהדרין והחכמי׳ אשר
היו

ror, quòd in Deum peccetis, dum perſonam Herodis hac in re aſpicitis eumque talia perpetrare ſinitis; ecce tempus veniet, quô Herodes iſte, quem vos in judicio reveriti eſtis, regnum occupabit ac vobis imperabit, principesque veſtros interficiet nec ullum veſtrûm in judicio reſpiciet, ipſe quoque Hyrcanus rex, (14.) qui jam Herodi pepercit, nullam tunc ab Herode conſequetur miſericordiam, ſed ab illo necabitur ejusdemque regnum ab ipſo occupabitur. Cùm itaque Seniores Concilii magni ac judices, qui tum aderant, hæc Schamæi dicta audiſſent, alter alteri dixit: optimè ſanè Schamæus locutus eſt; dum autem Schamæus (15.) hæc verba proferebat, & ſapientes, qui ibidem aderant, ſenioresque ſe invicem aſpiciebant, eaque dicta rex ipſe, Hyrcanus, audiebat, Menachemus, Schamæi collega, coràm Senioribus ac Synedrio magno etiam verba fecit hunc in modum: cur ita vos invicem intuemini, cur hominem timetis? nonne ſcitis, Dei eſſe judicium? qvamobrem omni ſimulatione procùl remota juſtum judicate judicium, ſic Deus vobiſcum erit; Schamæus enim, collega meus, benè dixit, qvæcunqve locutus eſt: Aſt Hyrcanus, cùm ex Seniorum concilii magni ac ſapientum, qvi ibidem aderant, vultu conjeciſſet, illos ad condemnationem Herodis inclinare, dixit: diſcedamus (16.) & abeamus hodiè unusqvisqve ad domum ſuam, jam enim dies fere præteriit, cras revertamur (17.) & ad locum judicii conveniamus, ut accuratiori inveſtigatione ac ſtudio cauſam cognoſcamus: Hyrcanus autem rex non alium in finem id loquebatur, quàm ut Herodem judiciô eriperet, nam unanimem judicum conſenſum conſpexerat, quô omnes ſimùl conſpi-

(14.) Vid. infr. h. lib. 5. c. 14. in fin. num. 20.

(15.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: diſcedamus & abeamus hodie &c. abſunt à codice Munſteriano ac neque *Joſephus* cod. lib. 14. cap. 17. nec *Joſippi* Epitome pag. 101. ullam hic Menachemi faciunt mentionem, & videntur à Judæo interpolatore adjecta, vid. num. ſequ. 16.

(16.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano, vid. num. antec. 15.

(17.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 101. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

conſpiraverant, ut Herodem mortis reum pronunciarent: ideò Hyrcanus ſurrexit & abiit, quem poſteà omnes ſecuti ſunt judices atque unusquisque ad domum ſuam reverſus eſt. Herodes verò nocte illa Hieroſolymis egreſſus cum militibus ſuis ad copias ſuas rediit, cum quibus ille arreptâ fugâ ad urbem Syriæ, Damaſcum, ad Sextum, qui Cæſaris mandatô univerſæ Syriæ præfectus erat, venit, eique omnia, quæ ſibi Hieroſolymis accidiſſent, narravit, quibus cognitis Sextus eum Syriæ præfecit. (18.)

היו שם כי נשתנו לרע על הורודוס׳ ויאמר הורקנוס אל חכמי הסנהדרין נפנה ונלך היום איש לביתו שכבר פנה היום ולמחר נשוב ונבוא למקום המשפט לחקור ולדעת. וירחק המשפט׳ והורקנוס המלך לא דבר את הדב׳ הזה רק לפלט הורודוס מן המשפט כי ראה את חברת השופטים אשר נתחברו כלם יחד לשפוט את הורודוס במשפט מות ויקם הורקנוס וילך וגם כל השופטים הלכו איש לביתו ויהי בלילה ההוא ויצא הורודוס מירושלים עם גבוריו וילך אל אנשי גדודו וינס עמהם וילך בארם דמשק אל סיקתוס אשר הופקד מפי הקיסר על כל ארץ ארם ויספר לו את כל אשר קרהו בירושלם ואז הפקידו סיקתוס נגיד על ארץ ארם׃

CAP. V.

REvoluto autem anno Herodes totius Syriæ exercitum collegit eumque adverſus Hyrcanum eduxit, (1.) ſed pater ejus, Antipater atque Phaſeſus, frater, obviam ei progreſſi dixerunt: ô impie atque hoſtis peſſime, num immemor es beneficii, quod Hyrcanus in te contulit, dum mortis periculô temet eripuit nec te condemnavit? tu verò eidem maleficium pro beneficio rependis, certè improborum hominum conſilium hac in re ſequeris, Hyrcanus enim te, ut filium ſuum, amavit; tu verò in illum peccas: recede igitur ab eo, ne

ויהי לתקופת השנה ויאסף הורודוס את כל צבא ארם ויבא על הורקנוס למלחמ׳ ויצאו לקראתו אביו אנטיפטר ופסילו אחיו ויאמרו לו רשע ואויב רע ולא תזכור הגמול אשר גמלך הורקנוס כי הצילך מן המות ולא הביאך במשפט ואתה תגמלהו רע על גמלו הטוב ודע כי מה שאתה עושה בעצת יועצים רעים אתה עושה והנה הוא אוהבך כבנו ואתה

(18.) Idem refert Joſephus Antiq. lib. 14. c. 17. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 8. atque Egeſippus de Excid. Hieroſol. lib. 1. c. 26.

(1.) Vid. Joſephus & Egeſippus in locis præced. cap. 4. num. 18. allegatis, confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 101.

Digitized by Google

ואתה חוטא לי׳ ועתה חדל לך מעלש
פן אשמרת וחטאת לאלהים ואם לא
תחדל אל תאמר בלבבך כי נלחמ
בחזק יד ונצחת כי כל גבורות
המלחמות מאת אלהים המה ולמי אשר
יחפוץ האלהים יתן גבורה׃ ויהי כשמוע
בן הורדוס וילך וישב לארם אחי אשר
הראה את גבורתו והשמיע אותה׃ ויהי
אחרי הדברים האלה וישלח הורקנוס
מלאכים לרומה לחדש הברית עם יוליאוס
קיסר כי אז נשלם זמן הברית והאמנה
שהיה ביניהם׃ ועתה נאה לנו לספר
אהבת הרומיים אשר היתה להם באבותינו
כי כלם אהבו את אבותנו בעבור כחם
ובעבור אמונתם כי גבורים ונאמנים היו
אבותינו ועל כן כל מלכי הארץ בימים
ההם אהבו לכרות ברית עמהם על דבר
כחם ואמונתם וגם מלכי פרס ומדי שלחו
להם מנחות ואגרו׳ הרב׳ לשלום ולכבוד
שלחו מלכי פרס ומדי אל ירושלם אבל
אני יוסף בן גוריון הכהן לא כתבת׳
מכל אגרותיה׳ רק מעט׃ ואגרות
הרומיים כתבתי כלם בספר שעשיתי
לזכרון מלכי רומה ואדותיהם ואמנם
בספ׳ הזה אשר כתבתי לכל הזקנים לא
כתבתי מאגרותיהם רק מעט׃ ואלה דברי
האגרת אשר שלח יוליאוס קיסר אל
שרי רומא אשר ישבו בצידון ובצור
לשמור הארץ לאמ׳ יוליאוס קיסר לשרי
רומה אשר בצור ובצידון שלום לאמר׳
ידוע יהיה לכם כי קבלתי אגרת הורקנ׳
מלך

ne delicti ac maleficii coràm Deo reus fias, quòd ſi non deſtiteris, noli tecum cogitare, quòd viribus ipſe tuis confiſus victoriam reportaturus ſis, nam omnis fortitudo bellica à Deo eſt, qui, cuicunque voluerit, victoriam concedit. Herodes igitur, cùm hæc audiſſet, abiit & in Syriam reverſus eſt, poſtquàm potentiam ſuam oſtentaverat (2.) atque famam de illa ſparſerat. Deinde Hyrcanus legatos Romam miſit, ut fœdus cum Julio Cæſare renovarent, nam fœderis ac pacti, quod inter illos erat, tempus exſpiraverat. Nunc autem non abs re fore putamus, ſi Romanorum ergà patres noſtros amorem, (3.) quò illos propter eorundem virtutem ac fidem complexi ſunt, referamus, fortes enim ac fidi fuerunt majores noſtri, atque propterea omnes terrarum reges illis temporibus fœdus cum ipſis inire voluerunt, perſpecta illorum fortitudine ac fide, Perſarum quoque ac Medorum reges eisdem munera multasque epiſtolas, pacis & honoris teſtes, miſerunt Hieroſolymam; ego autem Joſephus, Gorionis filius, Sacerdos, ex omnibus illorum epiſtolis paucas ſaltem excerpſi; Romanorum verò literas cunctas ſcripſi eo in libro, quem in memoriam Imperatorum Romanorum rerumque ab ipſis geſtarum compoſui. Aſt hoc in libro, quem omnibus Senioribus populi Iſraëlitici ſcripſi, non niſi paucas ex eorundem literis annotavi; verba autem epiſtolæ, quam Julius Cæſar ad duces Romanos, qui Tyri ac Sidone ad Regionum illarum cuſtodiam relicti erant, ſcripſit, hæc ſunt: Julius Cæſar (4.) ducibus Romanis, qui Tyri ac Sidone ſunt, Salutem! Notum vobis ſit, quòd Hyrcani, Judæorum regis, literas acceperim & tàm propter epiſtolam, quàm ob amicitiam ejus gaudio affectus ſim; renovavi autem cum illo fœdus, cujus conditiones, hac in epiſtola ſcriptas, ad vos miſi, iisdem planè verbis, quibus

(2.) Idem refertur in *Joſippi* Epitome pag. 102.
(3.) Vid. *Joſeph.* Antiqu. lib. 14. cap. 17. circà med.
(4.) Vid. *Joſeph.* Antiq. l. 14. c. 17. in medio.

Digitized by Google

מלך יהודה ושמחתי באגרותיו ובאהבתו
וחרשתי ברית עמו ושלחתי לכם דברי
הברית כתובים באגרת הזאת ככל אשר
הוו כתובים באגרת הורקנוס ששלח אלי.
ולכן אני מצוה אתכם אשר תכתבו את
דברי הברית הזאת בלשון רומי או בלשון
יוני בלוח נחשת ותשימו אותו בהיכל
יופיטר שבצידון במקום גבוה להראות
ולהקרא ועשו כן למען לא ישכחו דברי
הברית הזאת וזה יודיע לכל אהבת
הרומיי עם גוי יהודה· כי הורקנוס
המלך ועמו גוי יהודה המה היו מאז
עוזרים לרומיי והם עזרו אותנו למשול
בגוים כי כאשר נלחמנו במצרים הורקנוס
שלח אלי אנטיפטר גבור יהודה לעזור
את מתרדת על מצרים והוא הוא אשר
הציל את מתרדת מן המות ויך את
כל גאון מצרים ויעבידה לנו והיהודים
עזרו אותנו במלחמותינו עד משלנו בארץ
הודו· על כן אני יוליאוס קיסר מצוה
לכל היושבים בחוף הים מעזה ועד צידון
לתת מס להיכל אלוה הגדול שבירושלם·
וזה המס אשר יתנו היושבים בין עזה
וצידון לכבוד היכל האלוה הגדול אשר
בירושלם· חטים איפות כ׳ אלף וחמש
מאות וחמשים וחמשה מידי שנה בשנה
מלבד שיתנו יושבי צידון כי הצידונים
לחוק׳

bus exaratæ erant literæ, quas Hyrcanus ad me miſit, quamobrem vobis præcipio, ut verba hujus fœderis Romanâ vel Græcâ lingvâ æneæ tabulæ inſculpenda curetis, eamque in Jovis templo, quod Sidone eſt, & quidem in loco excelſo, ut conſpici ac legi poſſit, conſtituatis, atque hoc ideò faciatis, ne verba fœderis iſtius oblivioni tradantur & ut omnibus nota fiat amicitia Romanorum cum populo Judaico; Hyrcanus enim rex & cum eo gens Judaica Romanis auxilio fuerunt nobisque ad gentium imperium conſequendum opem tulerunt, nam, dum bellum contrà Ægyptios geſſimus, Hyrcanus Antipatrum, fortiſſimum Judæum, Mithridati adverſùs Ægyptios auxilio miſit, is ipſe fuit, qui Mithridatem mortis periculô eripuit omnemque Ægyptiorum ſuperbiam compreſſit atque nobis ſubjecit & Judæi eò usque nobis in bello ſuppetias tulerunt, donec Indiæ domini facti ſumus: propttereà ego Julius Cæſar omnibus, qui litora maris accolunt, ab urbe Gaza ad Sidonem usque, præcipio, ut Dei magni Templo, quod Hieroſolymis eſt, tributum inferant, hoc autem eſt tributum, quod ii, qui intrà Gazam ac Sidonem habitant, in honorem Templi Dei magni, quod Hieroſolymis eſt, pendant, nempe vigeſies mille, quingentos ac quinquaginta quinque modios (5.) tritici ſingulis annis, præter id, quod Sidonii præſtabunt, hi enim pro modo facultatum ſuarum Templo Dei magni, quod Hieroſolymis eſt, peculiare ſolvant tributum; terram quoque Lydiæ, (6.) quæ anteà quidem Judaico regno ſuberat, ſed illam poſteà duces Romani ætate Pompeji magni Syriæ

(5.) Ita dictionem איפות, quæ hic in Hebræo habetur, cum Munſtero vertere volui; confer. Joſeph. dict. lib. 14. c. 17. circa med.

(6.) Hebr. לוריאה, ſic codex Munſterianus, quem hic potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi corruptè legitur לוריאוס, Joſephus loc. alleg. videtur locum iſtum Λυδδα nominare, confer. idem Joſeph. lib. 14. cap. 18. & Actor. cap. 9. v. 32. 35. & 38. Plinius quoque lib. 5. urbis Lyddæ meminit, S. Hieronymus ad Euſtochium, Epitaphium Paulæ matris fol. mih. 172. Tom. 1. ſcribit, urbem Lyddam poſteà Dioſpolim dictam fuiſſe, vid. & Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 16. & infrà in autore noſtro lib. 6. c. 5. n. 6.

לחוקים ולרוכם יתנו להיכל האלוה הגדול אשר בירושלם מס לברכה: ואת ארץ לודיאוס אשר היה לממשלת יהודה ושרי חמה בימי פומפיוס הגדול נתנה למלכי ארם ואני מצוה לקחתה מיד ארם ולהשיבה להורקנוס בן אלכסנדר מלך יהודה וכל הארץ עד פרת ולעבר פרת אשר לקחו במלחמה מלכי החשמונאים והיתה לממשלת יהודי ופומפיוס השיבה לבעלה: ואני יוליאוס קיסר מצוה להשיב את כל הארצות האלה להורקנוס ולשרי עם יהודה שבירושלם כי אבותיה לקחוה בחרבם ולכן תהיה להם לנחלה וירושה: גם כל ארץ זולת הארצות הנזכרות אשר לכדו במלחמה ויבאו שרי רומא ויקחוה מידם וישיבוה לבעלים אני מצוה להשיבה להורקנוס ולשרי יהודה: וכל מלך וכל שר מכל לשון עם ועם מדינה ומדינה אשר תהיה בממשלת מלכותי אשר יפר את בריתי ואשר יזיד לבלתי עשות מצותי המלך או השר ההוא יהרג בחרב וארצו תעזב שממה מבלי יושב אדם ובהמה: בימים ההם כל מלאכי הגוים שהיו באים לפני הקיסר לדבר לו מתוך הקסריות הזה כי דברו עומדים ולא ישבו והמלאכים אשר שלח אז הורקנוס ישבו עם יוליאוס הקיסר במקום מושבו לפני כל מלאכי הגוים אשר באו אז אל יוליאוס

Syriæ regibus tradiderunt, ego Syriæ ditione eximi atque Hyrcano, Alexandri filio, Judæorum regi, reſtitui jubeo; omnem præterea regionem usque ad Euphratem & ultrà ſitam, quam Haſmonæorum reges bello ſubegerunt ac Judæorum regno ſubjugârunt, quam poſteà Pompejus priſtinis dominis reddidit, ego Julius Cæſar omnem illum terrarum tractum Hyrcano ac principibus populi Judaici, qui Hieroſolymis ſunt, reſtitui jubeo, quia illorum patres terram iſtam gladiô acquiſiverunt, quapropter regio illa eorundem ſit hæreditas ac poſſeſſio; omnes etiam provinciæ, præter jam dictas, quas Judæi ſibi bello ſubjecerunt, Romani autem duces illis ademerunt ac priſtinis dominis reddiderunt, ego præcipio, ut Hyrcano ac principibus Judaicis reſtituantur: quicunque igitur rex vel princeps, cujuscunque is fuerit linguæ, gentis aut provinciæ, imperio meo ſubjectæ, fœdus hoc meum violare ac mandata mea ſuperbè contemnere auſus fuerit, is, ſive rex ſive princeps ſit, gladiô interficiatur ejusque terra absque ullo habitatore, homine ac pecore, deſolata jaceat. Iisdem diebus omnes gentium legati, qui ad Cæſarem venerant, ut cum eo loquerentur, ſtantes, non ſedentes, verba fecerunt, propter Cæſareæ Majeſtatis (7.) reverentiam; legati autem, quos Hyrcanus tunc miſerat, cum Julio Cæſare in eodem, quo ipſe, loco ſedebant antè omnes gentium legatos, qui ad Julium Cæſarem venerant, nam cuncti gentium legati pedibus ſtantes cum ipſo loquebantur; ſoli autem Hyrcani regis legati cum illo ſedebant & durante legatione cum ipſo ſedentes loquebantur: ſellæ autem eisdem poſitæ erant è regione Cæſaris, ut curſum equorum, (8) curribus

(7.) Sic verba iſta: מתוך הקסריות hic vertere volui, confer. quæ ſuprà h. lib. 5. c. 1. num. 18. & num. 22. annotata ſunt.

(8.) Ἱπποδρομία Græcis dicitur, de qua vid. Novell. *Juſtiniani* Imperat. 105. c. 1. vetus interpres ibidem vertit: Circenſes, de his vid. Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib.* 7. *cap.* 66. dicitur etiam Mappa, dict. Novell. *cap.* 1. ubi vid. Notæ Gothofredi.

Digitized by Google

יוליאוס ומלאכי הגוים כלם היו מדברים
עמו בעמדם על רגליהם רק מלאכי
הורקנוס הושיב עמו ודברו לו במלאכותם
בישבם והם ישבו עמו כנגדו לראות
במרוצות הסוסים בעגלות ובמלחמות
החיות הנלחמו׳ לפני הקיסר עם בני
אדם גבורים ערומים׳ גם כי היו מביטים
בכל מלאכת הטיול אשר היו עושי׳
לפני הקיסר לשמח את נפשו והמה
יושבים עמו במושבו בכבוד גדול׳ ואלה
שמות המלאכים ששלח הורקנוס אל
קיסר בראשם שלח לסימכוס בן פאומיוס
ואחריו במדרגה אלכסנדר בן תודרוס
ואתפסקלרוס בן בוריאה ויהונתן בן
חנניא׳ אמר יוסף הכהן אגרות הרבה
כתבנו בספר הרומיים ולא כתבנו אותם
פה כי הרבה יש לספר בהם׳

bus junctorum, ac beſtiarum certamina, (9.) quæ cum hominibus robuſtiſſimis iisque nudis coràm Cæſare pugnabant, aſpicerent; alios quoque ludos (10.) omnes, qui coràm Cæſare ad recreandum ipſius animum celebrabantur, legati ſpectârunt & quidem maximo in honore ſedentes cum Cæſare, quorum nomina hæc ſunt: primus ac præcipuus fuit Lyſimachus, Pauſaniæ (11.) filius, poſt eum ſecundo loco (12.) Alexander, Theodori filius ac Patroclus, (13.) Chareæ filius, deinde Jonathan, Hananiæ (14.) filius: multas autem epiſtolas ſcripſimus, inquit Joſephus, Sacerdos, in libro Romanorum, (15.) quas hic non annotavimus, quia illas hic recenſere nimis prolixum foret.

CAP. VI.

בעת ההיא בהיר יוליאוס קיסר בהשקט.
ובשלוה ובהתפללו בהיכל יופים שברומא
ויקומו

Circa hoc tempus, cùm Julius Cæſar quietè & tranquillè viveret atque in Jovis templo, (1.) quod Romæ eſt, oraret, inimici ejus,

qui

(9.) Græci θηριομαχίαι vocant, vid. dict. Novell. 105. c. 1.

(10.) Seu: ludicra, ita hic verto: מלאכות טיול i. e. opera ſeu actiones recreationis.

(11.) Ita hic Munſterum ſecutus vertere volui, nam פאומיוס nomen hic in codice noſtro corruptum puto, à Joſepho Antiq. lib. 14. c. 22. nominatur Lyſimachus Pauſanius, confer. & infr. h. l. 5. c. 7. n. 10.

(12.) Seu: gradu, ſic dictionem: מדרגה, quæ hic habetur, interpretor, de hac voce vid. inter alios R. Salom. ad 2. Paralip. c. 9. v. 11. & ad Pſalm. 9. v. 18.

(13.) Hebr. פטרוקלוס, ſic Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur אופסקלרוס, pro בוריאה quoque, quod nomen hic habetur, legendum erit: כריאה, vel, juxtà codicem Munſterianum כיריאה id eſt, Cheria vel Chærea, ſic etiam apud Joſephum dict. lib. 14. c. 22.

(14.) Hebr. בן חנניא, ſic in noſtro codice; Munſterianus habet: בן אוניא, ubi vertitur: filius Oniæ confer. Joſeph. eod. l. 14. c. 22.

(15.) Nempe dicto lib. 14. c. 17. & c. 22.

(1.) Quomodo Julius Cæſar in curia Pompeji à conjuratis interfectus ſit, vid. inter alios Sueton. in ejus vita c. 82. confer. & Livii Epitom. 116. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 27. ac Joſippi Epitom. p. 102.

ויקומו עליו אויבים אשר שנאוהו אשר
נשארו מאוהבי פומפיוס ויתקעו בגופו
ובבטנו שלשים העיתות יחד ויהרגוהו
בתוך ההיכל׳ ואלה שמות האנשים
אשר הרגוהו כסיאוס וברוטוס ועמהם
כ״ח גבורים כלם יודעי מלחמה בתנית׳
ואז יצא כסיאוס ממדינת רומא בחיל
כבד מאד ויעבור את הים בחיל כבד
מאד ויבא אל ארץ אסיאה וישחיתה
ויסע משם וילך אל ארץ יהודה ויענוש
את הארץ ע׳ ככרי זהב׳ וירא אנטיפטר
כי מת יוליאוס הקיס׳ ויבקש לנקו׳ נקמתו
ולהלחם בכסיאוס ולא יכול כי היתה
עם כסיאוס יד גדולה חזקה מכל הגוים׳
אז חלק אנטיפטר את כל ארץ יהודה
לשני בניו להוציא את המס ולתתו
לכסיאוס ויוצא הורודוס את המס אשר
נתן לו אביו אשר נגש מארץ יהודה
ויביאהו לכסיאוס וימצא בעיניו חן
ואהבהו כנפשו׳ ויקח כסיאוס את הזהב
מארץ יהודה וילך עמו מקדוניאה כי ירא
לשוב אל רומא על דבר אשר הרג את
יוליאוס הקיסר׳ ואז נועצו שרי יהודה
להרוג את אנטיפטר ויקם מלכיה ויבקש
לשלוח יד באנטיפטר ויודע הדבר
לאנטיפטר׳ ויאסוף את כל גבוריו ואת
גדודיו

qui illum odio proſequebantur, quique ex Pompeji amicis adhûc ſupererant, illum repentè adorti triginta (2.) ſimùl haſtis ipſius ventrem perfoderunt, & in templo eundem interfecerunt; virorum autem, qui illum occiderunt, nomina hæc ſunt: Caſſius & Brutus, & cum iſtis alii viginti octo, ſtrenui omnes ac bellicoſi. Poſteà Caſſius cum maximis copiis urbe Roma egreſſus mare trajecit, (3.) & in Aſiam pervenit eamque devaſtavit; inde caſtris motis in Judæam profectus eſt atque illam regionem ſeptuaginta (4.) talentis auri mulctavit: Antipater autem, cùm Julium Cæſarem interfectum eſſe cognoviſſet, ſangvinem ejus ulciſci & adverſùs Caſſium bellum gerere ſecum conſtituit; ſed eundem ſuperare haud potuit, quia cum Caſſio maxima ac validiſſima manus fuit, ex omnibus gentibus collecta, quapropter Antipater univerſam Judæorum terram duobus filiis ſuis diviſit, (5.) ut tributum colligerent idque Caſſio præſtarent. Herodes igitur tributum, quod ex terra Judaica, à patre ſibi aſſignata, exegerat, Caſſio obtulit & idcircò maximam apud illum gratiam & amorem obtinuit; (6.) Caſſius autem acceptô aurô, quod è terra Judaica collegerat, in Macedoniam abiit, quia Romam reverti propter interfectum Julium Cæſarem metuit. Eodem tempore principes Judæorum conſilium inierunt, ut Antipatrum interficerent, inter quos Malchias (7.) factâ conjuratione eundem adoriri conatus eſt; Antipater verò re cognita omnes milites atque copias ſuas collegit, ut Malchiæ bellum inferret,

(2.) Viginti-tribus vulneribus confoſſum eſſe ſcribit Suetonius dict. cap. 82. cui & Livii Epitome 116. conſentit.

(3.) Vid. Joſippi Epitom. p. 102. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

(4.) *Joſephus* Antiq. lib. 14. c. 18. ψ′ τάλαντα i. e. 700. talentorum meminit, quibus poſtea 100. talenta ex ſuis adjecerit Hyrcanus, ut ita 800. talentorum pecuniâ Caſſius emunxerit *Judæos*, confer. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 9.

(5.) Conſentit Joſephus loc. alleg. vid. & Joſippi Epitom. pag. 103.

(6.) Vid. Joſephus eod loc. ubi etiam hujus rei fit mentio.

(7.) Malichus nominatur à Joſepho Antiqu. lib. 14. c. 18. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 9. confer. & Joſippi Epitom. pag. 103. atque Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 28.

Digitized by Google

גדודיו להלחם במלכיה׃ ויירא מלכיה
מאד מפני אנטיפטר וישבע לו מלכיה
על הדבר הזה ויאמן אנטיפטר לדברי
מלכיה ויעש עמו שלום׃ ויקראו שניה׳
במשתה היין לפני הורקנוס ויפתור
מלכיה את שר המשקים אשר להורקנוס
ויתן לו זהב הרבה ויתן סם המות בכוס
לאנטיפטר וישתהו ויהרגהו׃ וימות
אנטיפטר איש גדול ונכבד וגבור משועי
יהוד׳ ועד כה בא יומו והגיע גבול קץ
חייו והיה האיש ההוא למגן לעם יהוד׳
ולעיר הקדש בחרבו כל ימיו ואח׳ כן
קבל חלקו וגורלו מהמות׃ וישמע
הורודוס לכל אשר עשה מלכיה לאביו
ויבא עליו ביד רמה לנקום נקמת אביו
וימנעהו אחיו פסלו כי אמר פן תהיה
מלחמה גדולה בירושלם על ככה וישפך
דם רב בקרבה וימותו רבים נקיים אבל
יעצו להתאחד ולהרוג את מלכיה בערמה׃
וישלח הורודוס לכסיאוס ויודיעהו כל
אשר עשה מלכיה לאביו וישלח כסיאוס
להורודוס לאמר נקום נקמת אביך מאת
מלכיה החוטא לכם׃ והיה כבואי אל
עיר צור יבא הורקנוס ומלכיה אלי וגם
אתה ואחיך תבאו אלי שם והיה בבואכם
אלי שם קומו והנקמו נקמת אביכם
מאת מלכיה ויעש כן הורודוס׃ ויהי
כבוא כסיאוס אל עיר צור וילך לו
הורקנוס

ferret, quapropter Malchias valdè ſibi ab Antipatro metuit eique juramentum præſtitit, (8.) cui Antipater fidem habuit pacemque cum illo fecit: cùm verò ambo ad convivium ab Hyrcano vocati eſſent, Malchias archipincernam (9.) Hyrcani auro multo corrupit, ut poculum veneno mortifero plenum Antipatro exhiberet, quod cùm ille hauſiſſet, ſupremum obiit diem. Sic Antipater, vir magnus dignitate conſpicuus ac fortis, ex nobili Judæorum gente ortus, occubuit; ita decretorius ei venit dies ac vitæ finis appropinquavit, qui, quamdiu vixit, populum Judaicum ſanctamque urbem gladio ſuo protexit; ſed poſteà vim lethi expertus partem atque ſortem ſuam adeptus eſt: Herodes autem, cùm ea omnia, quæ Malchias in patrem ſuum perpetraverat, cognoviſſet, validam adverſùs illum manum eduxit, ut paternam necem ulciſceretur; ſed Phaſelus, frater ejus, illum à propoſito cohibuit, ne fortè maximum bellum Hieroſolymis oriretur multumque ſangvinis in urbe effunderetur & magna innocentium turba ſimùl perimeretur; conſilium verò inierunt, ut Malchiam dolo interficerent; (10.) quocircà Herodes ad Caſſium miſit, qui ei Malchiæ facinus, in Antipatro perpetratum, referrent: Caſſius autem rurſùs ad Herodem miſit, qui dicerent: ultionem patris tui de Malchia, ob facinus ab ipſo commiſſum, cape: cumque ad urbem Tyrum venero, & Hyrcanum atque Malchiam ad me vocavero, tu quoque cum fratre tuo illûc ad me veni atque ambo præſentes ultionem paternæ necis de Malchia capite, quod etiam Herodes fecit. (11.) Cùm igitur Caſſius ad urbem Tyrum veniſſet, eoque etiam Hyrcanus atque omnes Judæorum principes, inter

(8.) Nimirum: ſe inſontem eſſe, vel: ſe nullas inſidias adverſùs Antipatrum ſtructurum eſſe, confer. Ioſeph. loco alleg.

(9.) Idem refert *Joſephus* lib. 14. c. 19. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 9. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 28. & *Joſippi* Epitom. p. 103.

(10.) Conſentit Joſephus loc. alleg. confer. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 28. & Joſippi Epitom. pag. 104.

(11.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 14. c. 20. ubi idem narratur.

הורקנוס וכל שרי יהודה ועמהם מלכיה
ופסילו והורודוס היה עם כסיאוס׃
ויפתה מלכיה את פסילו ואת הורודוס
עמו וידבר אליהם כדברים האלה אל
תחשבו עלי כי לי יד במות אביכם נשבע
אני לכם באלהים כי אני נקי מדם אביכ׳
ובעצ׳ מהו לא הייתי׃ ויהי כי נשבע
להם ויאמינו לו הבחורים לעיניו אמנם
בסת׳ נועצו להרגו כי ידעו כי בשקר
נשבע גם ידעו באמת שמלכיה הרג את
אביהם׃ ויהי בהיותם בצור עם הורקנוס
ויבאו אל כסיאוס גבורי רומא ויעש
להם כסיאוס משתה גדול וגם את
הורקנוס ואת אנשיו קרא אל המשתה
ההו׳ וישמח עמהם ועם גבוריו ויצו
כסיאוס לגדודיו לאמר כל אשר יאמר
לכם הורודוס שמעו אליו ואל תמרו את
פיו פן תמותו׃ ויהי לאחר המשת׳
וישכבו משכב בצהרי׳ ויהי אחרי משכב
הצהרי׳ בנטות הצל יצא הורקנוס בעיר
אל השער לרוח היום ועמו מלכיה ופסילו
והורודוס ויצו למלכיה וישב לפניו וגם
לפסילו והורודוס צוה וישבו לפניו וירמז
הורודוס אל גבורי הרומיים על מלכיה
וידלגו על מלכיה בחרבו׳ שלופו׳ ויהמום

על

inter quos etiam Malchias ac Phaſelus erant, acceſſiſſent; (Herodes autem cum Caſſio erat) Malchias (12.) utrumque tâm Phaſelum, quàm Herodem, his dictis circumduxit: nolite me in ſuſpicionem vocare, quaſi reus ſim mortis patris veſtri; ego per Deum immortalem vobis juro, me ſangvinis parentis veſtri inſontem eſſe nec illius interficiendi conſilio interfuiſſe. Dum igitur Malchias * juvenibus illis ita juravit, ipſi quidem ſimulârunt, ſe fidem juranti habere; (13.) aſt clàm conſilium ceperunt, ut illum occiderent, quia ipſum falſò juraſſe ac necis paternæ reum eſſe certò noverant: cùm itaque in urbe Tyro cum Hyrcano eſſent & milites Romani ad Caſſium veniſſent, ipſe (14.) ſplendidum eisdem convivium apparavit, ad quod etiam Hyrcanum ejusque comites invitavit, cum quibus ille, præſentibus ducibus ſuis, hilarè vixit: Caſſius autem ſatellitibus ſuis præceperat, ut Herodi in omnibus obtemperarent ejusque dictis morem gererent, nec illius mandatum transgrederentur, niſi morte mulctari vellent. Peractô igitur conviviô hoſpites ſomno meridiano ſe dederunt eoque finito, cùm jam in veſperum declinaret dies, Hyrcanus ad portam urbis auræ captandæ gratiâ (15.) egreſſus, Malchiæ, Phaſelo atque Herodi præcepit, ut eoràm ſederent, quô factô Herodes militibus Romanis annuit, (16.) qui ſtatim Malchiam ſtrictis gladiis (quos illi ſuper quatuor illorum unà ſedentium capita vibrârunt) adorti illum ſolum interfecerunt

(12.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: Dum igitur Malachias &c. abſunt à codice Munſteriano, vid. Sign. * h. cap.

* Confer. quæ num. præced. 12. h. cap. notata ſunt.

(13.) Idem refert Joſephus Antiq. l. 14. c. 19.

(14.) Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 9. ſcribit, Herodem apparâſſe convivium & ad hoc inter alios Hyrcanum quoque & Malichum invitâſſe, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. conſentit, vid. & Joſippi Epitom. p. 104.

(15.) Sive: exſpatiandi causâ, ita hic interpretor verba illa: לרוח היום, quæ etiam Geneſ. cap. 3. v. 8. habentur, ubi Vulgatæ autor vertit: ad auram poſt meridiem, LXX. τὸ δειλινόν. veſperi, Theodotio, ἐν τῷ πνεύματι πρὸς κατάψυξιν τῆς ἡμέρας. ut meridiano calore tranſacto refrigerium auræ ſpirantis oſtenderet, prout S. Hieronymus in Tradit. Hebr. exponit, vid. inter alios & R. Salom. ad dict. cap. 3. Geneſ. v. 8.

(16.) Signum dedit, nutu indicavit, id enim verbum רמז, quod hic habetur, ſignificat.

עַל ראש אנטפטרוס' כא״ר היו יושבים ויהרגו את מלכיה לבדו ואת הורקנוס ואת יתר שריו לא נגעו׃ ויתבהל הורקנוס ותסר דעתו ממנו כי נבהל וכמעט שב דעתו אליו וישאל להורודוס מה זה ועל מה זה נהרג מלכיה ויאמר הורודוס לא ידעתי אבל כסיאוס צוה להרגו כפי הנראה׃ ויען הורקנוס ויאמר אמנם כי איש רע ובליעל היה מלכיה כל ימיו ולא דבר הורקנוס הדברים האלה כי אם מיראה׃

runt (17.) Hyrcanum vero ac cœteros ejus principes non attigerunt: adeò tamen conterritus fuit Hyrcanus, ut omnem amiſerit ſenſum, quô iterum receptô Herodem interrogavit: quid hoc rei eſt, cur Malchias interemptus eſt? Herodes autem reſpondens: non novi, inquit, nam Caſſius, uti mihi videtur, præcepit, ut interficeretur, ad quæ Hyrcanus: certe vir improbus ac nequam fuit Malchias per omnem vitam; (18.) Hyrcanus verò præ timore verba iſta loquebatur.

CAP. VII.

ויהי אחרי הדברים האלה ויסע וילך כסיאוס מקדוניאה לקרא' אוקטביאנו' בן אחי יוליאוס קיסר ומרקוס אנטוניו' גבור חיל ומיוחס ממיוחסי רומא הגדולי' שבאו מרומא להלחם עם כסיאוס ולנקו' נקמת יוליאוס קיסר ממנו עקב אשר הרגו׃ ובעת ההיא התגברה מלחמה גדולה בארץ יהודה כי פילוס בא מדמשק בחיל כבד מאד מחילי רומיים למשול בארץ יהודה׃ ויאמר פסילו בן אנטיפטר לפילוס

CAſſius autem poſteà motis caſtris in Macedoniam abiit contrà Octavianum, fatris Julii Cæſaris filium (1.) & Marcum Antonium, fortiſſimum ducem, ex principum Romanorum genere ortum; dum verò duo iſti Roma egrediobantur, ut Caſſio bellum inferrent, ac de illo ob interfectum Cæſarem ultionem ſumerent, eodem tempore graviſſimum in Judæa excitatum eſt bellum, nam Felix (2.) cum validiſſimo Romanorum exercitu Damaſco profectus erat, ut terram Judaicam occuparet; Phaſelus autem, Antipatri filius, Felici Romano dixit: abi & Damaſcum revertere ad locum,

(17.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 104.

(18.) Conſentit Joſephus dict. lib. 14. c. 20. verba autem Hyrcani paulò aliter referuntur ab eod. Joſepho lib. 1. de Bell. Jud. c. 9. in fin. cui & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 28. ferè adſtipulatur, confer. etiam *Joſippi* Epitom. pag. 105.

(1.) Ita vocatur etiam in Joſippi Epitome p. 105. Sed C. Octavius nepos fuit ſororis Julii Cæſaris, quæ Julia dicebatur, vid. Sueton. in Octavii Aug. vita, cap. 5. & ſeqq. confer. infrà num. 5. & n. 7. h. cap.

(2.) Sic nomen: פילוס, quod hic habetur, Munſterum ſecutus, vertere volui, à Joſepho Antiqu. lib. 14. c. 20. & l. 1. de Bell. Jud. c. 10. vocatur Ἕλιξ. Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 28. nominat Elichum ac ſcribit, illum fraterna neceſſitudine Malchiæ ſeu Malachi (prout ibidem vocatur) mortem ulciſci voluiſſe, ſed, quia Herodem laceſſere auſus non fuerit, ipſius fratrem, Phaſelum, laceſſendum duxiſſe.

לפילוס הרומי שוב לך ולך אל דמשק
אל המקו' אשר הניחך כסיאוס בו כי
אין לך חלק ונחלה בארץ יהודה׃ ולא
שמע פילוס אל פסילו ויתגר בו מלחמה
וילחם על פילוס' וישלך מחילו רבים
הרוגים ארצה וכמעט נפל גם פילוס
במלחמה ההיא אמנם ברח ונמלט אל
קריה אחת קטנה וילכוד פסילו את
הקריה וילכוד גם את פילוס חי וישלחהו
וילך כי בכה לפניו והתחנן לו לבלתי
יהרגהו׃ וכסיאוס נלחם באוקטביאנוס
הבחור ובאנטוניוס גבור הרומיים ותהי
ביניהם מלחמה גדולה ועצומה מאד
ויפלו ביום ההוא יותר מק' אלף פגרים
מתי' במלחמה ההיא וינס כסיאוס מפניהם
וירדפוהו אוקטביינוס ואנטוניוס ויכוהו
וימיתוהו׃ וימלוך אוקטביינוס לקיסר
תחת יוליאוס הקיסר הראשון כי בן אחיו
היה׃ וזה המלך הנק' אוקטביינוס הוא
הנק' שמו עוד אגוסטוס על דב' שהוסיף
ממשלה על כל אשר היו לפניו בחכמתו
כי אגוסטוס בלשון רומי מליץ וחכם׃
ועל כן נקרא כל אחד ממלכי רומי
אחריו אגוסטוס על שם אוקטביאנוס
וקיסר על שם יוליאוס דודו׃ ויהי כאשר
נצח

cum, quem tibi Caſſius aſſignavit, nec enim ullam in terra Judaica habes partem aut hæreditatem; cùm verò Felix Phaſeli dictis non obtemperaret, res venit ad prælium, in quo Phaſelus multos ex Felicis militibus proſtravit, ac parum abfuit, quin ipſe quoque Felix in eo conflictu caderet, certe in oppidulum (3.) quoddam profugit, quod Phaſelus poſteà cepit, atque Felicem vivum in poteſtatem ſuam redegit; liberum tamen dimiſit, quia flebili ac ſupplici voce mortem deprecatus erat: Caſſius autem cum Octaviano, Juvene, & Antonio, (4.) Romanorum fortiſſimo, prælium iniit, quod tàm atrox ac vehemens fuit, ut plus, quàm centum millia hominum eo die in illa pugna occubuerint, tandem Caſſius in fugam verſus eſt, quem Octavianus & Antonius perſecuti ſunt eumque interfecerunt, quo factum eſt, ut Octavianus Julio Cæſari in imperio ſuccederet, quia fratris ejus filius erat. (5.) Hic eſt ille Imperator Octavianus, qui etiam Auguſtus audit, quia præ omnibus, qui antè illum fuerunt, imperium prudentiâ ſuâ auxit, Auguſtus enim lingvâ Romanâ idem, quod Hebraica מליץ (6.) ac ſapiens ſignificat, quamobrem omnes Imperatores Romani, qui illum ſecuti ſunt, Auguſti, â nomine Octaviani, & Cæſares, à nomine Julii, patrui ejus, (7.) appellati ſunt. Poſtquàm igitur Octavianus Auguſtus & Antonius Caſſium ac Brutum in Macedonia, in planitie Philippenſi devicerunt, Judæi ex Aſia maxima munera Hyrcano, Judæorum regi, obtulerunt eique nuntiarunt, Auguſtum Cæſarem in Aſiam

(3.) Joſephus dict. lib. 14. c. 20. ſcribit, quod Phaſelus Felicem ſuperans in aliqua eum turri concluſerit ac poſteà ſub pactionis fœdere dimiſerit, confer. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 10. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 28. ubi ſcribit, quod Herodes Elichum (qui hîc Felix vocatur) de munitione Maſſadæ dimiſerit incolumem.

(4.) Vid Joſippi Epitom. pag. 165. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

(5.) Vid. quæ ſuprà princ. h. cap. 7. num. 1. notata ſunt.

(6.) Atqui dictio מליץ communiter exponitur: interpres, Orator, vid. quæ ſuprà lib. 3. cap. 8. num. 7. annotata ſunt: unde verò Auguſti nomen originem traxerit, vid. Sueton. in vita Octav. Aug. cap. 7.

(7.) Confer. etiam hîc, quæ ſuprà h. c. 7. n. 1. & n. 5. notata ſunt.

בצח אקטביאנוס אגוסטוס ואנטוניוס
ארת כסיאוס ולבריתוס וימסור בארץ
מקדון ובבקעי פוליפוס אז באו יהודים
מארץ אסיאה במנחה גדולה להורקנוס
מלך יהודה ויגידו לו לאמר הנה הקיסר
אגוסטוס בארץ אסיא וישלח הורקנוס
מלאכים וביָדם כתר מלכות ואבנים
יקרות לאגוסטוס ולאנטוניו חברו לחדש
הברית עם אגוסטו כאשר היה בין
הורקנו ובין יוליאוס הרוי וישאלו מאת
אגוסטוס להשיב את השבי אשר שבה
כסיאוס מארץ יהודה ולעזב ליהודים
היושבים בארץ יון ובארץ אסיא אשר
נמכרו בימי כסיאוס ולשלחם חפשי
לבוא אל ירושלם ולישב בה בהשקט
ובשלוה· וישמעו אגוסטוס ואנטוניוס
את כל אשר שאל הורקנוס מלך יהודה
וישמחו בו מאד וישלחו אליו אגרת·
ואלה דברי האגרת אשר שלחו אגוסטוס
ואנטוניוס אל הורקנוס מלך יהודה
לאמר· מן אוקטביינוס אגוסטוס הקיסר
ומרקוס אנטוניוס חברו אל הורקנוס
מלך יהודי שלום ואמת ידוע יהיה לכם
כי קבלנו אגרותכם ומנחותיכם מיד
לוסימכוס בן מאוסילוס ויוסף בן מניאוס
ואלכסנדר בן טודורוס מלאכים אשר
שלחתם אלינו באפסיאו לכרות ברית
עמכם

Aſiam veniſſe, quapropter Hyrcanus legatos cum corona regia atque gemmis ad Auguſtum (8.) ejusque collegam Antonium miſit, ut fœdus, quod inter Hyrcanum ac Julium fuerat, cum Auguſto renovarent & ab eo peterent, ut captivi, quos Caſſius è Judæa abduxerat, redderentur, & ut Judæi, qui in Græcia & Aſia ætate Caſſii venditi erant, liberi dimitterentur, quò Hieroſolymam venire ibique quietè & tranquillè vivere poſſent. Hac itaque Hyrcani, Judæorum regis, petitione cognita Auguſtus & Antonius valdè lætati ſunt, literasque ad illum miſerunt; (9.) verba autem epiſtolæ, quam Auguſtus & Antonius Hyrcano, Judæorum regi, miſerunt, hæc fuere: Octavianus Auguſtus Cæſar & Marcus Antonius, ejusdem collega, Hyrcano, Judæorum regi, Salutem! Notum vobis ſit, quòd literas veſtras ac munera per Lyſimachum, Pauſaniæ (10.) filium, ac Joſephum Minæi filium atque Alexandrum, Theodori filium, (quos legatos pacti vobiscum ineundi cauſa Epheſum ad nos miſiſtis) acceperimus, cum quibus etiam fœdus veſtro nomine pepigimus, prout deſiderâſtis, lætatique ſumus ob ſalutem ac pacem veſtram; illud verò ſciatis, quòd intereà temporis maxima & atrociſſima bella adverſùs Caſſium, qui Julium Cæſarem nefariè interemit, geſſerimus, & ab eo pœnam ſceleri debitam exegerimus ipſiusque improbitatem in campis Philippicis vicerimus, atque illum unà cum Bruto, ipſius ſocio, interfecerimus, quemadmodum obſtetrix fœminam parturientem doloribus eximit tempore partus ac ſicuti medicus expertus artisque peritus ægrotum à morbo liberat, cumque priſtinæ ſanitati reſtituit, ita

 nos

(8.) Joſephus Antiqu. lib. 14. c. 22. ſcribit, Auguſtum victo Caſſio in Galliam; Antonium verò in Aſiam profectum eſſe, ad quem etiam corona illa aurea delata ſit. confer. Id. Joſeph. l. 1. de Bell. Jud. c. 10. ac *Joſippi* Epitom. p. 105.

(9.) *Joſephus* loc. alleg. ſolius Antonii, qui literas illas ſcripſerit, mentionem facit, confer. num antec. 8.

(10.) Sic Joſephum dict. loc. atque Munſterum ſecutus nomen iſtud vertere volui, nam מאוסילוס quod in noſtro codice habetur, corruptum eſt, vid. quæ ſuprà h. lib. 5. cap. 5. num. 11. dicta ſunt.

עמכם והנה כרתנו ברית עמהם בגללכם
כחפצכם ושמחנו בשלומכם ובישועתכם
ודעו כי עד עתה נלחמנו עם כסיאוס
מלחמות גדולות ועצומות אשר הרשיע
להרוג יוליאוס קיסר והשיבונו את רשעו
עליו תצחנו ושעתו בבקעת פיליפוס
והרגנו אותו ואת ברוטוס חברו ונמלטה
את ארץ אסיאה מידו כאשר ימלט
המילדת את האשה היולדת מצירה
ביום אשר תלד וכאשר ימלט הרופא
המהיר היודע את החולה העתיד להיות
ולקם מחליו מכובד חליו כי נתנו שני
הרשעים הנזכרים את כל ארץ אסיאה
למרמס כטיט חוצות ולא חמלו לא על
נקיי ולא על היכל ולא על עיר ולא
שמרו שבועה לאדם אשר נשבעו לו
ולא קיימו ברית למי אשר כרתו לו ברית
והנה עמלם שב בראשם ועל קדקדם
חמסם ירד ונשאו את עונם והמליכו
ברשע ובעול על ארץ מקדון וארורה
אדמת מקדון אשר קבלה אותם ואשר
החביאתם ואשר החביא את רעתם בין
עפרה כאשר תחביא הזונה רעה את
גלוליה עמה החרת שמלותיה כי כן
החביאה ארץ מקדון בתוכה את כל
רעת כסיאוס וברוטוס · ואתם היהודים
שמחו וגילו בשלומנו והבטחו בבריתנו
כי אתם אוהבנו הראשים על כל אנשי
שלומנו והיהודים אשר בארץ אסיאה
שלחו אגרת אל הורקנוס ואל שרי
יהודה · ואלה דברי האגרת ידוע יהיה
לכם

nos Aſiam ex illius manu eripuimus. Nam duo iſti improbi, quorum jam mentionem fecimus, univerſam Aſiam veluti lutum in plateis pedibus conculcârunt & nec inſontibus nec templis nec urbibus pepercerunt, neque jusjurandum, hominibus præſtitum, neque fœdus initum ſervârunt, nunc itaque dignam laboribus mercedem acceperunt, ac debito ſupplicio injurias & ſcelera luerunt, quia improbè & injuſtè in Macedonia dominati ſunt. Maledicta igitur ſit Macedonum terra, quæ ſceleratos iſtos recepit & abdidit, eorumque malitiam pulvere ſuo operuit, ſicut meretrix improba ſpurcitiem ſuam veſtibus contegit, ita Macedonia omnia Caſſii ac Bruti flagitia abſcondidit; vos autem, Judæi, lætamini ac gaudete ob pacem nobiſcum initam & in fœdere noſtro ſpem minimè dubiam reponite, vos enim amici noſtri eſtis ac præcipui inter illos omnes, cum quibus pacem fecimus. Prætereà etiam Judæi, Aſiam incolentes, epiſtolam ad Hyrcanum ac principes Judæorum miſerunt hujus ſententiæ: Notum vobis ſit, quòd ſcelerati iſti ac perditiſſimi, qui nos atque omnem terram noſtram devaſtârunt, interfecti ſint, nunc itaque gaudeat rex Hyrcanus & univerſus populus Judaicus; lætetur urbs ſancta, Hieroſolyma inclyta, hilari ſint animo ſacerdotes Dei noſtri, qui DEus eſt magnus, fortis, tremendus & glorioſus, cujus nomen in Templo Hieroſolymitano invocatur, accipite igitur donum, quod in honorem Dei noſtri ad vos miſimus, ac pro nobis orate, ut Deus nos, qui hinc inde diſperſi ſumus, (11.) ad vos reducat: orate etiam pro vita Domi-

(11.) Erant ergò & tunc Judæi diſperſi per univerſum mundum, quantumlibet proprium poſſiderent regnum, quod manifeſtum erat

לכם כי נהרגו הרשעים והמשחיתים אשר
השחיתו לנו ואת כל הארץ ועתה ישמח
המלך הורקנוס וכל עם יהודה והשמח
עיר הקדש ירושלם המהוללה וישמחו
כרצי אלהינו אשר הוא האלוה הגדול
הגבור והנורא והאדיר הנקרא שמו
בהיכל ירושלם· וקחו את המנחה אשר
שלחנו אליכם לכבוד אלהינו והתפללו
בעדנו לאסוף אלהינו את פזורינו
אליכם· והתפללו בעד חיי אדוננו
אגוסטוס הקיסר מלך רומה ובחיי
אנטוניוס חברו ודעו כי שלח אגוסטוס
קיסר בעצת אנטוניוס חברו בכל ארצות
ממשלתו עד מעב׳ לי׳ הודו ועל מעבר
ארץ ברטאניאה והיא ארץ ים אוקיאנוס
ויצו את כל מקום אשר בו איש או אשה
מזרע היהודים עבד או אמה לשלחם
חפשי׳ בלא פדיון במצו׳ הקיסר אגוסטוס
ואנטוניו׳ חברו׳ ובעל העבד העברי או
בעל האמה העבריה יפרעו לו מחיר
העבד או האמה מאוצרות הקיסר
אגוסטוס הנמצאי׳ בכל ארץ וארץ·
ועתה שישו ושמחו והצליחו את הארץ
הקדושה כי הקיסר וחבירו אנשי
שלומנו·

Domini noſtri, Auguſti Cæſaris, Romanorum imperatoris & pro incolumitate Antonii, ipſius collegæ: ſciatis præthereà, quòd Auguſtus Cæſar conſilio Antonii, ejusdem ſocii, ad omnes imperii ſui ditiones usque ad loca, trans mare Indicum ſita, & ad provincias, ultrà Britanniam, quæ in Oceano eſt, jacentes, miſerit ac juſſerit, ut quocunque in loco vir vel mulier è gente Judaica ſervus aut ancilla reperiatur, is eaque liber ac libera ſine ullo redemptionis pretio (12.) dimittatur; idque mandatô Cæſaris, Auguſti & Antonii, ejusdem collegæ; domino autem ſervi illius Judæi vel ancillæ Judaicæ pretium è theſauris Cæſaris Auguſti, ubivis locorum repertis, ſolvatur. Nunc itaque gaudete, exultate ac proſperè agite in terra ſancta, nam Cæſar atque illius collega pacem nobiscum inierunt.

erat argumentum imminentis & in propinquo exiſtentis Meſſiæ, qui oves Iſraelis diſperſas rursùs congregaret, juxtà illud Eſaiæ cap. 43. v. 5. & ſeqq. Non quòd Hieroſolymis eſſent congregandi, ſicuti in hodiernum usque diem cœci Judæi hoc tenentur errore; ſed quòd Chriſti corpori, quod eſt Eccleſia ſancta, uniendi ſint. Venit enim tunc hora, qua veri adoratores non Hieroſolymis, ſed in ſpiritu & veritate patrem cœleſtem adorarent, Johan. cap. 4. verſ. 23. ſic Munſterus ad hunc locum notavit.

(12.) Græci vocant λύτρον, quod Hebræi פדיון, Gallis dicitur: rançon.

CAP. VIII.

ויהי אחרי כן וישב אגוסטוס הקיסר
וילך אל עיר רומה וישב על כסאו
ואנטוניוס חברו המשנהו לא שב עדין
אך הוא באפיסאו וישלח עוד אגרת
לשרי חיל רומה היושבים בצור לאמר׃
מדוע לא השיבותם את הארץ אשר
לקחתם מארץ יהודה בימי כסיאוס איש
הבליעל ועתה דעו לכם כי חרב עליכם
במהרה אם לא תשיבו את הארץ אל
היהודים אשר הם אנשי שלומנו ותמהרו
להשלים עמהם ועל זה אני מרקוס
אנטוניאו' נשבע ולא אמיר׃ וישמעו
השרים את מצות אנטוניוס ויעשו כלם
כאשר צום׃ ויהי אחרי כן ויסע וילך
אנטוניוס בארם וילך אליו קליאופטרה
מלכת מצרים ויחשקה וישכב עמה
אנטוניוס ויאהבה ותט קליאופטרה את
אנטוניוס בכשפיה לעשות מהיום ההוא
והלאה כרצונה כי הטתו ברוב כשפיה׃
ואז באו ק' זקני' מגדולי יהודה אל
אנטוניו' וילשנו את הורדוס ואת פסלו
אחיו ויאמרו לו לאמר הנה אלה בני
אנטיפטר לקחו הממלכה מיד הורקנו'
בחזקה ולא נשאר להורקנוס בלתי השם

כי

POſteà Auguſtus Cæſar Romam rediit, ſedemque Imperatoriam occupavit; Antonius autem, ejusdem collega & ſecundus ab ipſo, nondum reverſus erat; ſed Epheſi commorabatur atque iterùm literas ad duces exercitus Romani, qui Tyri (1.) erant, miſit in hanc ſententiam: cur terram, quam tempore Caſſii, improbi iſtius viri, è ditione Judaica occupâſtis, non reſtituiſtis? nunc itaque ſciatis, quòd, niſi terram illam Judæis, cum quibus fœdus pepigimus, ſtatim reddideritis, pacemque ſine ulla mora cum illis colueritis, vos brevi arma Romana ſentietis, ego Marcus Antonius id juravi, nec mutabo ſententiam. Hoc igitur cognitô omnes duces Antonio obtemperârunt ejusque mandato morem geſſerunt. Dein Antonius caſtris motis in Syriam abiit, ubi Cleopatra, Ægypti regina, ad illum venit, qui ejus amore captus rem cum illa habuit; ipſa verò veneficiis ſuis Antonium adeò irretitum habuit, (2.) ut ab eo tempore ac deinceps omnia ad illius arbitrium faceret, quia multis incantamentis ab ipſa faſcinatus erat. Iisdem diebus centum ſeniores ex magnatibus (3.) Judæorum ad Antonium venerunt, & Herodem ac Phaſelum, ejusdem fratrem, ita accuſârunt: Ecce duo iſti Antipatri filii regnum è manibus Hyrcani per vim extorſerunt, nec ei quidquam præter nomen (4.) relictum eſt, nam illi omnia pro lubitu adminiſtrant, Antonius igitur Hyrcanum interrogavit,

(5.)

(1.) Joſephus Antiqu. l. 14. c. 22, ſcribit eadem, quæ hic Tyriis, etiam injuncta fuiſſe Sidoniis, Antiochenis & Arabibus.

(2.) Confer. hic Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 28. it. ſupra l. 2. c. 25. n. 11.

(3.) Οἱ δυνατώτατοι vocantur à Joſepho Antiqu. lib. 14. c. 23. vid. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 10. Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 28. ſcribit, quod centum iſti Judæorum viri Antiochiam ad usque profecti apud Daphnem offenderint Antonium, jam totum Cleopatræ amoribus deditum.

(4.) Joſephus loc. alleg. ſcribit, Hyrcanum πρόσχημα τῆς βασιλείας, prætextum ſeu ſpeciem regni habuiſſe, ſed vim omnem penes Herodem & Phaſelum fuiſſe, confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 28.

Digitized by Google

כי הם הם המוציאים והמביאים· וישאל אנטוניוס את הורקנוס אם אמת הדבר ויען הורקנוס ויאמר חלילה להם מזאת כי אם הורודוס ופסילו עבדים נאמנים הם ליי׳ ואוהבים אותי הרבה מאד וישמח מאד אנטוניוס על דברי הורקנוס כי ארב את הבחורים בעבור אנטיפטר אביהם כי אוהב גדול היה אנטוניוס לאנטיפטר אביהם ואיש שלומו· ויהי כבא עוד אנטוניוס אל מבצר צור אשר על שפת הים ויוסיפו עוד ללכת אליו רבים מגבורי יהודה להלשין לבחורים הנזכרים ויקצוף עליהם אנטוניוס ויתן מהם בבית האסורים ט״ו אנשים אשר צעקו על הורודוס ופסילו וגם מן הצועקים על הורודוס ועל פסילו הרג כי נשא פנים להם ויכבדם וינשאם וישלחם ירושלימה בכבוד גדול· וישב אנטוניוס וילך אל רומה אחרי אשר כבש לכל ארץ וממלכות פרס· ויהי אחרי הדברים האלה ויצא אנטיגנוס בן אריסתובלוס מירושלם וימרוד בהורקנוס דודו וילך אל ארץ פרס ויד גדולה עמו מלורעי

(5.) an id verum eſſet; Hyrcanus verò reſpondens: abſit, inquit, iſtud ab eis quàm longiſſimè, nam Herodes ac Phaſelus Deo fideliter inſerviunt meque valdè amant; hoc Hyrcani reſponſo Antonius admodùm lætatus eſt, quia juvenes illos dilexerat propter Antipatrum, eorundem patrem, cujus ipſe maximus fuerat amicus *(6.)* & patronus; (7.) cumque Antonius ad urbem munitiſſimam Tyrum, quæ in litore maris ſita eſt, veniſſet multique (8.) ex Judæorum magnatibus ad Antonium denuò acceſſiſſent,ac juvenes jam dictos apud illum detuliſſent, ipſe valdè iratus quindecim viros ex illis, qui Herodem & Phaſelum accuſaverant, in carcerem conjici ac nonnullos ex ipſis interfici juſſit,idque amore juvenum illorum, quos ipſe magni æſtimavit, eosque multo auctos honore Hieroſolymam remiſit. Antonius igitur, cùm omnes regni Perſici provincias ſubegiſſet, Romam rediit. Poſteà Antigonus, Ariſtobuli filius, Hieroſolymis egreſſus ab Hyrcano, patruo ſuo, defecit, & in Perſiam ad Pacorum (9.) Perſarum (10.) regem cum maxima nobilium Judæorum manu venit eique promiſit, ſe mille talenta auri & octingentas (11.) fœminas nobiliſſimas & præſtantiſſimas, quæ in Judæa eſſent, eidem daturum eſſe, ſi ſibi opem & auxilium

(5.) Confer. Joſeph. loc. alleg. ubi etiam iſtius rei fit mentio.

(6.) Nam Antipater Antonium cum Gabinio advenientem in Judæam gratiſſimè ſatis receperat hoſpitio, multis eum officiis percoluerat, inquit Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 28.

(7.) Hebr. איש שלומו, ita hic in Hebræo, i. e. vir pacis ejus, qui nimirum pacem & incolumitatem Antipatri quæſiverat.

(8.) *Joſephus* dict. lib. 14. cap. 23. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 10. ſcribit, mille fuiſſe *Judæos*, qui Herodem & Phaſelum apud Antonium accuſaverint, confer. & Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 28.

(9.) Sic & Joſephus Antiqu. lib. 14. c. 23. in fin. & c. 24. princ. ac lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. refert, confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 29. & Joſippi Epitom. pag. 106.

(10.) Parthorum rex fuit Pacorus; ſed nomina iſta ab autore noſtro non uno in loco confunduntur vel promiſcuè uſurpantur, vid. quæ ſupr. lib. 4. cap. 4. num. 2. notata ſunt, ut & infrà num. 13. h. cap.

(11.) *Joſephus* dict. lib. 14. c. 24. & 25. ut & lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. habet: quingentas, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 29. conſentit; vid. & infr. h. cap. num. 25. in Joſippi Epitome pag. 106. quingentarum tantum librarum auri & centum virginum de filiis Iſraël fit mentio.

משועי יהודה וילך אל פגורוס מלך פרס
לאמר׳ כי יתן לו אלף ככרי זהב ות״ת
נשים מן הנשים השועות היקרו׳ אשר
ביהודה רק תהיה ידו עמו לעזרהו לקחת
המלכות מיד הורקנוס ולהרוג את הורודוס
ואת פסילו אחיו׳ וישמע פגורוס אל
אנטיגנוס בן אריסתובלוס ויאסוף חיל
לרוב חיל פרס ומדי ויבאו בארם וילכדו
את הארץ ויכו לכל הרומיים אשר מצאו
בה מאנשי אנטוניוס שר צבא רומי׃
וישלח פגורוס את שר המשקה אשר לו
בחיל כבד לירושלם ועמו אנטיגנוס בן
אריסתובלוס׳ ויצו אותם המלך לאמר
כה תעשו בבואכם לירושלים קראו לשלו׳
העיר טרם אשר תבואו העירה׃ ובבואכם
העירה התגרו מלחמה והרגו את הורקנוס
ואת הורודוס ואת פסילו ונתתם המלכות
לאנטיגנוס בן אריסתובלוס׳ ויבאו
ירושלם שר המשקה אשר למלך פרס
ואנטיגנוס בן אריסתובלוס ויקראו אנשי
שלו׳ העיר ואת שלום העם ויבאו העירה
ויתגרו מלחמה בהורקנוס בתוך העיר׳
ואז הציב גבורים לשמור מעברי המקומו׳
והורודו׳ ופסילו אחיו עלו עם הגבורים
על החומה לשמור את קירות החומות
ואנשי פרס ואנטיגנוס החלו להכות בעם
ולבת

xilium ferret, (12.) ut Hyrcano regnum eripere & Herodem ac Phaſelum, ipſius fratrem, interficere poſſet. Pacorus igitur Antigono Ariſtobuli filio morem gerens Perſarum (13.) Medorumque maximum exercitum collegit & irruptione in Syriam facta, eandem ſubegit omnesq; Romanos, quos ex Antonii, Imperatoris Romani, militibus ibidem deprehenderat, interfecit, poſteà Pacorus archipincernam (14.) ſuum & cum eo Antigonum, Ariſtobuli filium, Hieroſolymam cum maximis copiis miſit, adjecto hoc mandatô: dum Hieroſolymam acceditis, priusquàm urbem introeatis, pacem ei offerte; ſed poſtquàm intrômiſſi fueritis, excitato tumultu bellico tàm Hyrcanum, quàm Herodem ac Phaſelum interficite atque regnum Antigono, Ariſtobuli filio, tradite. Archipincerna igitur regis Perſarum & Antigonus, Ariſtobuli filius, Hieroſolymam venerunt, pacemque & urbi & populo Judaico per præconem obtulerunt; ſed poſtquàm in urbem intromiſſi fuerunt, prælium contrà Hyrcanum media in urbe excitârunt, quô factô Hyrcanus milites conſtituit, qui tranſitus locorum (15.) cuſtodirent; dein Herodes ac Phaſelus, ipſius frater, cum fortisſima militum manu murum occupârunt, ut hoſtes prohiberent; aſt Perſæ (16.) & Antigonus cædem populi patrare urbemque diripere cœperunt, quod eùm animadvertiſſet Herodes, ipſe cum militibus ſuis à Palatio regis Hyrcani impetum in hoſtes fecit commiſſoque in platea urbis prælio Perſas (17.) in fugam vertit magnaque eos clade affecit, (18.) Phaſelus

(12.) Egeſippus loc. alleg. ſcribit, quod Lyſanias, Ptolemæi filius, defuncto patre, cui cognomentum Mennæo fuit, ſolicitaverit Pacorum, promiſſis mille argenti talentis & quingentis mulieribus, ut Antigono regnum daret & Hyrcani ſolveret ſacerdotium.

(13.) Parthorum, vid. quæ num. præced. 10. annotata ſunt, ut & num. 16. & 17. h. cap.

(14.) Hunc archipincernam ejusdem cum rege Pacoro nominis fuiſſe ſcribit Joſephus eod. lib. 14. cap. 24. vid. Id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. & Egeſippus de Excid. Hieroſ. l. 1. cap. 29. confer. & Joſippi Epitom. pag. 106.

(15.) Nimirum, vicos urbis ejusque plateas ac vias.

(16.) Parthi, vid. ſupr. h. cap. n. 10. & 13. ibique not.

(17.) Parthos, vid. num. antec. 16.

(18.) Conſentit Joſephus dict. lib. 14. c. 24. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 11.

Digitized by Google

ולבוא את העיר׃ וירד אליהם הורדוס
עם בחוריו מהיכל המלך הורקנוס ויתגר
בם מלחמה ברחוב העיר ויבריחם ויך
בהם מכה רבה וגם פסילו אחיו ירד מן
החומה ויך את כל העומדים לנגדו׃
וילחמו שני האחים הורדוס ופסילו באנשי
פרס ובאנשי אנטיגנוס וילחמו בכח
ובגבורה וינצחו אותם׃ ויהי מקץ ז׳
ימים ויקרא שר המשקה אשר למלך פרס
את הורדוס ואת פסילו אחיו ויאמר
אליהם עד מתי תהיה המלחמה הזאת
בעיר הקדש חדלו לכם ממלחמה ולכו
לקראת פקורוס מלך פרס אדוני והתחברו
עמו ותהיה ידו עמכם כי טוב לו
בהיותכם אתם אוהביו באשר אתם
גבורים מהיות חברו אנטיגנוס אשר איננו
שוה דבר לפני גבורתכם׃ ולא האמין
הורקנוס לדברי אבל הורדוס ופסילו
האמינו לו ויעשו כאשר דבר להם וילכו
לקראת פקורוס מלך פרס וימצאו אותו
בארם דמשק ויקבלם בכבוד גדול לעיניהם
אבל בסתר יעץ לתפשם וישם עליהם
אורבים בלילה לאסור אותם בנחשתים׃
ויקומו

ſelùs quoque, ipſius frater è muro deſcendens omnes, qui reſiſtere audebant, interfecit, ſic duo fratres, Herodes ac Phaſelus, contrà Perſas & Antigoni milites fortiter ac ſtrenuè pugnando eosdem vicerunt; poſt ſeptem verò dierum ſpatium archipincerna regis Perſarum Herodem ac Phaſelum, ipſius fratrem, vocavit eosque ſic compellavit: quousq; bellum in urbe ſancta durabit? ceſſate à prælio & Pacoro, Perſarum regi, Domino meo obviam procedite, ac ſocietatem cum illo contrahite, ut vires ſuas veſtris conjungat, ſatius enim eſt, vos, viros tàm ſtrenuos, in illius amicitiam recipi, quàm ipſum Antigoni, qui vobis nequaquam fortitudine comparari poteſt, ſocium eſſe; Hyrcanus autem (19.) his archipincernæ verbis credere noluit; aſt Herodes (20.) ac Phaſelus illius dictis fidem habentes morem ei geſſerunt & Pacoro, (21.) Perſarum regi, obviam progreſſi ſunt, eumque in urbe Syriæ, Damaſco, tunc temporis agentem deprehenderunt, qui ipſos maximo quidem in ſpeciem honore excepit; clàm autem conſilium iniit, ut illos comprehenderet, quamobrem noctu inſidiatores miſit, qui ipſos catenis conſtringerent, cûm itaque Herodes (22.) & Phaſelus noctu ſurrexiſſent atque inſidiatores domum circumſtantes & armis inſtructos vidiſſent, ignari, quòd cuſtodiæ causâ hûc appoſiti eſſent, Ophellius (23.) & Armilla, (24) Syrorum ditiſſi-

(19.) Munſteri codex pro: Hyrcanus, hic habet: Herodes, ita etiam in ſequentibus.

(20.) Munſterus hîc pro Herodes legit: Hyrcanus, & ſic in ſequentibus hujus capitis, quæ Munſteri lectio etiam à Joſepho Antiqu. lib. 14. c. 24. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 11. confirmatur, ubi ſcribitur, quod Hyrcanus & Phaſelus ad Barzaphernem, alterum Parthorum ſatrapam, in Galilæa agentem, profecti & ab illo in vincula conjecti ſint, quibus etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 29. adſtipulatur.

(21.) Joſephus loc. alleg. rem paulò aliter narrat, confer. & Egeſippus *l.* 1. de Bell. *Jud.* c. 29.

(22.) Munſterus pro: Herodes, hîc legit: Hyrcanus, vid. quæ paulò antè numer. 20. notata ſunt.

(23.) Sic etiam *Joſephus* eod. lib. 14. c. 24. eundem nominat; confer. id. *Joſeph.* lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſol. cap. 29.

(24.) Hebr. ארמילה, ſic in noſtro codice, Munſterianus habet: שרמלה ubi vertitur: Saramalla, ſic & ab Egeſippo lib. 1. de Excidio Hieroſ. cap. 29.

ויקומו הורודוס ופסילו בלילה והנה אורבים סביבות הבית בכלי מלחמתם ולא ידעו כי בעבורם הם עומדים אז באו אפליאוס וארמילה מעשירי ארם ויגידו לו אל פסילו את כל ערמת פגורוס מלך פרס אשר הטה את לבו אנטיגנוס באלף ככרים זהב ואשר דבר לו לתת לו ת״ת נשים משועות יהודי ויאמרו עשירי ארם אל פסילו הנה לך ספינה ערוכה בים ללכת לדרכה המלט בה ולך אל ארץ יהודה כי בחוף הים היה פגורוס בימים ההם וימאן פסילו לברוח ולעזוב את הורודוס לבדו׳ ויגש אל פגורוס מלך פרס ויאמר אליו השחת והפרת בריתך עמנו כי עתה ידענו אשר אין אמונה בעם פרס אם אמרת אשר שמענו גם ראינו בעינינו על העצה אשר יעצת עלינו ואנחנו באנו אליך בברית הבטחה ואמונה ואם איש מחוסר ממון אתה ואין עמך זהב הלא הורקנוס יש לאל ידו לתת לך כפלים ככל אשר דבר לך אנטיגנוס רק אל תשלח ידך באנשים אשר כרתה ברית עמהם ׃ ובשמוע פגורוס כן וישבע ויכחש ויבטיחם בדברים לאמר שמועות שקר וכזב שמעהם עלי כי לא חשבתי זאת ולא עלתה על לבי המחשבה הזאת לעשות את הרע׳ הגדול הזאת לאחז

ditiſſimi ſupervenerunt, ac Phaſelo omnem Pacori, Perſarum regis, fraudem detexerunt, quomodo nimirùm Antigonus animum ejus mille talentis auri pellexerit eique octingentas (25.) fœminas Judaicas ex nobilisſimis promiſerit; iidem quoque Syri Phaſelo dixerunt: ecce navis in mari ad curſum parata eſt, hanc conſcende atque in Judæam profuge; (nam Pacorus tunc temporis in litore maris fuit) Phaſelus autem fugam arripere & Herodem (26.) ſolum relinquere noluit, ſed ad Pacorum, Perſarum regem, (27.) accedens eidem dixit: certè fœdus, nobiſcum initum, violâſti ac fregiſti, nunc reverà cognovimus, quôd nulla fides apud populum Perſarum reperiatur, ſi quidem verum eſt, quod audivimus & oculis noſtris conſpeximus, te ſcilicèt conſilium adverſùs nos iniiſſe, qui fiduciâ pacti ac fide interpoſita ad te venimus, quòd ſi divitiarum indigus es, atque auro opus habes, annon Hyrcano tantæ ſuppetunt facultates, ut duplo plura ac majora, quàm quæ Antigonus tibi pollicitus eſt, præſtare poſſit? id modò cave, ne viros, cum quibus fœdus pepigiſti, lædas: Pacorus autem, cùm hæc audiſſet, jurejurando rem inficiatus eſt atque illorum animos his dictis firmavit: (28.) falſus de me rumor & mendax ad vos delatus eſt, neque enim id unquam cogitavi aut in animum meum induxi, ut magnum iſtud peccatum committerem, atque viros, cum quibus pacem feci, comprehenderem eosque vinculis conſtringerem, his dictis animum illis ac ſecuritatem addidit: dum igitur metu vacui cubitum iverunt & obdormiverunt, Perſarum milites ſubitò in illos irruerunt eosque comprehenderunt, atque

29. appellatur. à Joſepho dict. lib. 14. cap. 24. circa fin. nominatur Samaralla, ita etiam l. 1. de Bell. Jud. c. 11. vocatur.

(25.) Quingentas memorat Joſephus loc. alleg cui & Egeſippus eod. lib. 1. c. 29. adſtipulatur, vid. quæ ſuprà h. cap. num. 11. annotata ſunt

(26.) Munſterus pro: Herodem, legit: Hyrcanum, & rectè quidem, vid. ſupr. num. 20. & num. 22. ibique not.

(27.) Vid. hic Joſeph. eod. lib. 14. c. 24. in fin. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. confer. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 29.

(28.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

לאחוז את אנשי שלומו ולאסרם ויחזקם ויבטיחם בדברים האלה וישובו וישכבו ויבטחו לבטח׃ ויהי בשכבם ויפלו עליהם גדודי פרס פתאום ויתפשום ויאסרום בנחשתים ויקץ פסילו משנתו והנה ידיו אסורות בברזל ואז קפץ פסילו כה וכה וידלג ויבקש לשלוף חרבו ולא יכול כי היו ידיו אסורות וישא עיניו וירא והנה אבן אחת גדולה וירץ אל האבן וידלג ללכת על הארץ ויגפץ את ראשו על אבן בכח חמתו וימת וטרם מותו ותגד לו אשה על הורודוס כי נמלט וישמח פסילו ויאמר שמחתי במיתתי כי ידעתי אשר עזבתי גואל דמי ונוקם נקמתי וכדברו כדברים האלה וימת ויאסף אל עמיו וישאר הורקנוס אסור בנחשתים ויקח אנטיגנוס את דודו ויקצץ את אזנו למען לא יכהן עוד כי יהיה בו מום ויגלה אותו בבלה בתוך היהודים׃

atque catenis conſtrinxerunt; (29.) Phaſelus autem ſomnô excitus dum manus ſuas ferrô ligatas conſpexit, hinc inde currens & præ ira ſubſultans gladium extrahere conatus eſt, ſed fruſtrâ, quia manus conſtrictas habebat; cùm verò ſublatis oculis magnum quendam vidiſſet lapidem, præ furore in illum incurrit, ac ſemet in terram projiciens caput ſuum ſaxo iſti graviter alliſit (30.) atque ita vitam abrupit; (31.) priusquàm autem moreretur, mulier quædam ei indicavit, (32.) Herodem fugâ evaſiſſe; Phaſelus igitur læto dixit animo: jam lubens moriar, quia certus ſum, me ultorem ac vindicem ſanguinis mei reliquiſſe, his dictis exſpiravit & ad populum ſuum collectus eſt; Hyrcanus autem (33.) catenis conſtrictus adhûc detinebatur, huic patruo ſuo Antigonus aures amputari juſſit, ut ad Pontificatum impoſterùm inhabilis eſſet propter maculam (34.) ipſi inhærentem, eumque captivum Babylonem ad Judæos ibidem commorantes miſit.

CAP. IX.

ושמע הורודוס את כל אשר עשה מלך פרס לפסילו אחיו ולהורקנוס מלך יהודה ויבא אל ירושלם ויקח את אמו ואת חותנתו

HErodes autem, cùm omnia, quæ Pacorus, Perſarum rex, Phaſelo, fratri ſuo, & Hyrcano, Judæorum regi, fecerat, audiſſet, Hieroſolymam profectus matrem ſuam ac ſocrum,

 ut

(29.) Vid. Id. Joſeph. Antiqu. lib. 14. cap. 25. princ. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 11. conſentit & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 29.

(30.) Conſentit Joſephus loc. alleg. Egeſippus dict. lib. 1. c. 29. refert, alio ſermone vulgatum fuiſſe, quòd Antigonus Phaſelo ſaucio medicum adhibuerit, quò venena vulneri tanquam medicamentum infunderentur.

(31.) Vid. tamen Joſippi Epitom. p. 107.

(32.) Confer. hìc Joſephus & Egeſippus in locis adductis.

(33.) Hæc & ſequentia usque ad finem hujus capitis deſunt in Munſteri codice.

(34.) Διὰ τὸ λελωβῆσθαι, uti ſcribit Joſephus Antiqu. lib. 14. c. 25. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. Nam Levitæ ob corporis vitium à Sacerdotio vulgari, ac multo magis à ſummo removebantur, vid. Levit. c. 21. v. 17. & ſeqq. confer. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 29. ac Joſippi Epitom. pag. 107. it. cap. ſequ. 9. num. 19. ibique not.

חותנתו ואת מרים אחותו והיא בת אלכסנדר בן אריסטובלוס ואמה אלכסנדרה בת הורקנו׳ אשר הזכרנו למעלה והנערה יפת תואר ויפת מראה מאד׳ וישם הורדוס הנשים על הסוסים ועל הפרדי׳ ויצאו מירושלם לילה ועשרת אלפים מגבורי יהודי׳ עמו וישם פניו ארץ אדום׳ ויהי בדרך ותרדנה הנשים והילדים ותהפוך אמו את הרכב אשר לה ותעמוד כי אמרו הנשים נמותה נא בירושלם עיר הקד׳ ולא נרחק ממנה׳ וישלוף הורדוס את חרבו ויבקש להרוג את נפשו כי ירא לאמר פן יבאו האויבים וישיגו אותם ואת הנשים׳ וירוצו בחורי׳ ויתפשו את ידיו ויאמרו הלא חרפה היא זאת לאיש חכם כמוך להרוג את נפשך בלא כבוד אבל תעבורנה הנשים לפנינו ואנחנו נעמוד פה עד בא חיל פרס אשר יצא לרדוף אותנו ונדעו את מי הם רודפים׳ ויהי ככלותם לדבר ותעבורנה הנשים וילכו אל אדום ויעמוד הורדוס וכל אשר עמו בעשרת אלפים איש׳ ויהי עד כה וכה והנה עליהם שר המשקה אשר למלך פרס ועמו גדולי פרס יד גדולה וחזקה עמו מאד וילחם בם הורדוס הוא ואנשיו ויכם ויניעום ארצה ויבריח את שר המשקה וינס לירושלם מפני הורד׳

ut & Mariamnem, (1.) ſponſam ſuam, Alexandrô, Ariſtobuli filio, prognatam ejusque matrem, Alexandram, Hyrcani filiam, cujus pauló antè mentionem fecimus, accepit, (Mariamne autem puella erat egregia corporis pulchritudine inſignis) atque fœminas illas equis & mulis impoſuit (2.) noctuque Hieroſolymis egreſſus cum decem millibus fortiſſimorum Judæorum Idumæam verſùs iter inſtituit: cùm verò in itinere eſſent, fœminæ puerique jumentis deſcenderunt, mater etiam Herodis converſo curru, cui inſidebat, ſubſtitit nec ulterius progredi voluit, nam mulieres dixerunt: moriamur potius in urbe ſancta, Hieroſolyma, quàm ut ab illa procùl recedamus; quo cognito Herodes ſeipſum ſtricto gladio interimere voluit (3.) (metuit enim, ne hoſtes ſupervenirent & non milites ſolùm, ſed etiam fœminas comprehenderent) juvenes verò, qui propè aderant, accurrerunt ejusque manus comprehenderunt, dicentes: nonne maximum eſſet dedecus tàm ſapienti viro ſeipſum ignominioſè interimere? præcedant mulieres, nos verò hic ſubſiſtamus, donec Perſarum copiæ, quæ nobis imminent, adveniant ac ſentiant, quos & quales perſequantur: hæc cùm illi dixiſſent, mulieres tranſeundo in Idumæam pervenerunt; Herodes autem & omnes, qui cum illo erant, nimirùm decem millia virorum, ſubſtiterunt, poſteà archipincerna regis Perſarum cum maxima ac validiſſima Perſarum manu advenit, cum quibus Herodes militibus ſuis ſtipatus pugnam iniit eosque percuſſit & humi proſtravit, atque archipincernam ipſum in fugam vertit, qui metu Herodis profugit Hieroſolymam, multi quoque

(1.) Ita hic מרים, quod in noſtro habetur codice, vertere volui, *Joſephum* ſecutus, qui lib. 14. Antiqu. cap. 25. etiam Mariamnem habet, in Munſteri codice legitur מרימי, quod ipſe tranſtulit: Marimi, nomen verò מרים, quod apud autorem noſtrum, ubi dictum, habetur, poſſes vertere: Merim vel Mirjam, vid. Exod. cap. 15. v. 20. Mariæ nomen jam uſu receptum, quod etiam in Novo Teſtàmento paſſim occurrit, vid. infrà h. lib. 5. c. 14. n. 5.

(2.) Vid. Joſeph. dict. lib. 14. c. 25. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 11. it. Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 29.

(3.) Idem refertur à *Joſepho* loc. alleg.

הורודוס וגם יהודים רבים מאנשי
אנטיגנוס רדפו אותו וישיגוהו וילחמו
עמו ויפלו בידו ויכם מכה גדולה מאד
ובמקום ההוא אשר הכה הורודוס את
היהודים עשה עיר והיכל גדול בשנה
הראשונ׳ למלכו ויקר׳ את שם העיר
אירודיאה והיא רחוקה מירושלים ששים ריס.
וילך הורודוס לדרכו אל ארץ אדום וימצא
יוסף אחיו לקראתו ויועץ עמו ויביאו
את הנשים במצודה אשר לאדום ויתנו
בעיר חטים ומים ועצים ואנשי מלחמה
ואת יוסף אחיו עמהם ויצו ליתר העם
ללכת בכל ארץ אדו׳ למצוא להם מחיה
ויתן להם דרכמוני זהב כדי מחסורם והוא
עבר במתי מעט לדרכו אל סלע מדברה
אל מלוק מלך הערב כי מלוק היה אוהב
להורקנוס ולהורודוס מתמול שלשו׳ ולא
זכר

quoque Judæi (4.) qui ab Antigoni parte ſtabant, atque Herodem perſequebantur & cum illo dimicabant, ab ipſo interempti ſunt eisque maxima ſtrages illata fuit. Poſteà Herodes primo regni ſui anno in loco illo, ubi Judæos fuderat, ingens palatium (5.) atque oppidum ædificavit, quod ab eo Herodium (6.) appellatum eſt, ſexaginta (7.) ſtadiis ab urbe Hieroſolyma diſtans, dein Herodes in Idumæam profectus obvium habuit fratrem ſuum, cum quo conſilium iniit, & mulieres quidem Maſſadæ, (8.) quæ Idumæorum urbs fuit, depoſuit, eamque tritico, aqua, lignis ac militibus replevit, præpoſito eisdem fratre ſuo, Joſepho; reliquo autem populo præcepit, ut per univerſam Idumæam iret ſibique victum (9.) compararet, datis drachmis aureis, prout quisque opus habebat; ipſe verò cum paucis Petram deſerti (10.) verſùs ad Maluccum, (11.) Arabiæ regem, iter ſuſcepit, is enim jam anteà Hyrcani & Herodis amicus fuit; ſed Maluccus immemor beneficiorum, ab Hyrcano acceptorum, Hero-

(4.) Conſentit Joſephus dict. lib. 14. c. 25.

(5.) Βασίλειον ἀξιολογώτατον nominat Joſephus loco alleg. & lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 11.

(6.) Hebr. אירודיאון, ſic in codice Munſteriano, quem hic potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi corruptè legitur אירואה: Joſephus quoque dict. lib. 14. c. 25. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 11. perinde ac Munſterus, habet Ἡρώδιον & Ἡρώδειον, confer. etiam Joh. Lightfoot Chorograph. Johanni præmiſſ. c. 3. §. 5. vid. & infrà h. lib. 5. c. 41. n. 5.

(7.) Joſephus eod. lib. 14. c. 25. σταδίων ϙ' id eſt, nonaginta ſtadiorum meminit, infrà h. l. 5. c. 41. num. 14. refertur, oppidum iſtud 200. ſtadia diſtare ab urbe Hieroſolyma, alius ſtadiorum numerus refertur ab eod. Joſepho lib. 17. c. 10. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. ac c. 16. ubi diſcriminis hujus ratio videtur deſumi poſſe, dum refertur, Herodem duas arces ſtruxiſſe ejusdem nominis, alteram in monte Arabiam verſùs, quæ Ἡρώδιον dicta ſit; alteram ſimili nomine 60. ſtadiis ab urbe Hieroſolyma diſtantem, confer. Lightfoot. Diſquiſit. Chorograph. Johanni præmiſſa cap. 3. §. 5. p. 928. edit. Lipſienſis.

(8.) Hebr. מצודה, ſic in noſtro codice; Maſſada nominatur à Joſepho dict. lib. 14. c. 25. & lib. 1. de Bell. Iud. c. 11. cui & Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 29. conſentit, vid. cap. ſeq. 10. n. 4. & n. 10. it. infrà c. 21. num. 6. confer. & Lightfoot. Hor. Hebr. in Decad. Chorograph. Marco præmiſſa c. 2. §. 3. n. 1. p. 529.

(9.) Ἐφόδια, viatica, vocat Ioſephus loc. alleg.

(10.) De hac ſuprà lib. 4. cap. 11. n. 4. & c. 12. n. 1. ac c. 18. n. 5. dictum eſt, Ioſephus eod. loc. alleg. nominat πέτραν τῆς Ἀραβίας, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Iud. cap. 29. adſtipulatur.

(11.) Hebr. מלוק, ita hic in noſtro codice; Ioſephus dict. lib. 14. cap. 25. & lib. 1. de Bell. Iud. c. 11. appellat Μάλχον, ab Egeſippo lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 29. nominatur Bochus, confer. infrà h. l. 5. c. 24. n. 29.

Digitized by Google

וכר נלוק מלך הערב את החסר אשר עשה עמו הורקנוס׃ ויאל מלוק מלך הערב להסגיר את הורודוס ביד אנטיגנוס ובלילה ההוא המטיר מטר רב וימלא הבורות מים ויחשוב מלוק כי לא יברח הורודוס בגלל המים הרב אשר המטיר בלילה ההוא׃ והורודוס ברח בלילה ההוא ויהי בבקר ויחפש אחריו מלוק ולא מצאו ויצר לו מאד׃ והורודוס נסע ובא משם אל מצרים אל קליאופטורה מלכת מצרים ותקבלהו המלכה בכבוד גדול ותבקש לעשותו שר צבאה וימאן הורודוס כי מהר ללכת אל רומה ותתן המלכה לו עושר גדול וספינות לשאת אותו כתימה היא איטליא׃ ויבא הורודוס בספינות וישב למצרים פעמים כי חזקה הרוח ויתחזקו הרוחות עליו׃ ובפעם הג׳ נתישבה הרוח ויעבור את הים

Herodem (12.) Antigono tradere voluit; evenit autem nocte illa, ut tâm copioſus imber caderet, ut foſſæ omnes aquâ replerentur, quapropter Maluccus exiſtimavit, Herodem ob abundantes aquas, quæ illa nocte ceciderant, haud quaquàm fugam paraturum eſſe; Verùm Herodes nocte illa evaſerat: Maluccus autem, cùm ipſum manè inveſtigaret nec deprehenderet, non mediocri dolore afficiebatur; intereà Herodes * profugiens ad Cleopatram, Ægypti reginam (13.) pervenit, quæ illum magno cum honore excepit atq; exercitui ſuo eundem præficere voluit; ſed cùm Herodes id recuſâſſet (nam Romam ire feſtinabat) regina magnis eum divitiis donavit navesq; parari juſſit, quibus ipſe in Cittim i.e. Italiam (14.) deferretur, conſcenſa igitur nave Herodes bis in Ægyptum rejectus fuit, nam hyems erat ventorumque vis ei reſiſtebat, (15.) tandem tertia vice obſequentibus ventis mare trajecit & ad magnum illum portum, (16) in Otranta (17.) in finibus Italiæ ſitum, pervenit, ubi præfectus quidam erat Auguſti, Cæſaris, Imperatoris Romani, qui illum

(12.) Hæc & ſequentia, uſque ad: intereà Herodes profugiens &c. abſunt à codice Munſteriano ac videntur à Judæo interpolatore inſerta eſſe, Joſephus etiam eod. lib. 14. c. 25. rem aliter narrat, dum ſcribit, Malchum, Arabiæ regem, nuntios miſiſſe ad Herodem, ne in Arabiam veniret, quare Herodem flexo itinere in Ægyptum veniſſe & quæ hic de Herode referuntur, ea de Joſepho, illius fratre, intelligenda ſunt, qui urbem Maſſadam, quæ ab Antigono obſidebatur, ob aquarum penuriam relinquere voluit; ſed pluviâ divinitus immiſſâ ab incœpto deſtitit, prout refert Joſephus dict. lib. 14. c. 26. vid. & cap ſequ. 10. num. 9. & Egeſipp. l. 1. de Bell. Iud. c. 30. it. ſignum ſequ. * h. cap.

* Confer. quæ num. præced. 12. h. cap. notata ſunt.

(13.) Idem refert Joſephus eod. lib. 14. c. 25. circà fin. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. conſentit & Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 29.

(14.) Ita nomen כתים hîc vertere volui, quam interpretationem ipſe etiam contextus requirere videtur, confer. Joſephus & Egeſippus loc. alleg. vid. ſupr. h. lib. 5. c. 1. n. 74. & infrà eod. l. 5. c. 18. n. 5. ibique not.

(15.) Egeſippus dict. l. 1. c. 29. ſcribit, quòd Herodes inexpectatis ventorum flatibus profectus circà Pamphiliam periculum inciderit.

(16.) Sic dictionem: מחוז, quæ hic habetur, communiter exponunt, confer. Pſalm. 107. v. 3. Munſterus hoc loco interpretatur: litus.

(17.) Hebr. באוטרנטא, ita hic in noſtro codice; Munſterianus habet: באנכונה, ubi vertitur: juxtà Anconam, certè Otranto recentioris ævi nomen eſt idque à recentioris quoque temporis Judæo interpolatore hic adjectum eſſe videtur, Joſephus lib. 14. c. 25. circà fin. ſcribit, Herodem Βρεντήσιον Brunduſium veniſſe, ſic & lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. nominatur, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 29. conſentit, confer. etiam Munſterus in Notis h. loc.

הים ויבא למחוז הגדול אשר באוטרנטא
אשר בקצה ארץ איטליא׃ ושם היה
פקיד אחד לאגוסטוס הקיסר המושל
ברומה ויקבלהו בכבוד גדול ויתן לו
סוסים ואנשים ויוליכוהו לרומא וילך
ויבא אל רומא ויחן בבית אנטוניוס
ברומה הוא אוהבו והוא הנקרא עוד
מארקוס גבור רומא׃ ויספר לו את כל
אשר קרהו וכי מרד אנטיגנוס על הורקנוס
דודו ויאסרהו בנחשתים ויקצץ את אזנו
לבלתי היותו כהן עוד ושהרג את פסילו
אחיו וכי התחבר עם פגרוס מלך פרס
ויחלל את מלכות רומה וישען במלך
פרס׃ ויהי כשמוע אנטוניוס ואגוסטוס
והישישים אשר ברומה שחללו פגרוס
מלך פרס ואנטיגנוס מלך יהודה את
מלכות רומה ויועצו יחדיו ולא אחרו הדבר
בעצתם ויקראו את הורדוס וישימו כתר
מלכות בראשו ויצו אגוסטוס את העם
לתקוע בשופרות ויתקעו בשופרות וירימו
קול ויריעו תרועת שמחה ויאמרו מלך
הורדוס ביהודה ובירושלם עיר הקדש
ויצאו

lum magno honore affecit eique equos & viros dedit, qui ipſum Romam deducerent. (18.) Herodes igitur, cùm eò veniſſet, in ædibus Antonii, amici ſui, qui etiam Marcus appellabatur & fortitudine inter Romanos excellebat, diverſatus eſt, eique omnia, quæ ſibi eveniſſent, narravit, præprimis, quòd Antigonus contrà Hyrcanum, patruum ſuum, arma cepiſſet eumque catenis ligâſſet atque ipſius aures amputâſſet, ne amplius ſacerdotio fungi poſſet, (19.) ac quòd Phaſelum, fratrem ſuum, occidiſſet atque cum Pacoro, Perſarum (20.) rege, ſocietatem iniiſſet ſpretoque Romanorum imperio Perſarum regi ſeſe adjunxiſſet: Antonius autem & Auguſtus Senatusque Romanus, cùm audiſſent, quòd Pacorus, Perſarum (21.) & Antigonus, Judæorum rex, imperium Romanum contempſiſſent, habito ſimùl conſilio (22.) rem non diſtulerunt; ſed Herodem vocârunt illiusque capiti regium diadema (23.) impoſuerunt. Poſteà Auguſtus præcepit populo, ut tubiš inflatis ſublatoque clamore Herodem læta acclamatione regem Judæorum (24) urbisque ſanctæ Hieroſolymitanæ appellarent, quo facto Auguſtus & Antonius Herodem deducentes medium (25.) ad Antonii ædes venerunt, qui ſplendidum eisdem convivium inſtruxit, ad quod non ſolùm Auguſtum, ſed etiam Conſulem (26.) omnes

(18.) Confer. Joſippi Epitom. p. 107.

(19.) Vid. *Joſeph.* dict. lib. 14. c. 25. confer. & cap. antec. 8. n. 44.

(20.) Parthorum, vid. quæ eod. cap. antec. num. 10. 13. & 16. annotata ſunt.

(21.) Parthorum, vid. num. antec. 20. & cap. ſeq. 10. n. 1.

(22.) *Joſephus* Antiq. lib. 14. c. 26. ſcribit, Meſſalam & poſt hunc Atratinum convocâſſe Senatum eique Herodem commendâſſe, idem refertur ab eod. *Joſepho* l. 1. de Bell. *Jud.* cap. 11. circà fin. cui & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 30 conſentit.

(23.) Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 9. n. 3. refert, quòd regnum ab Antonio Herodi datum victor Auguſtus auxerit.

(24.) Ad hanc dignitatem Herodes, vulpes illa, diu aſpiraverat, ac jam dudum promiſerat, ſe maximam auri vim daturum, ſi rex Judæorum fieret, cui & peropportuna ſeſe obtulit occaſio, dum Parthorum rex criſtas erexit contrà Romanos atque Herodes optimus defenſor imperii Romani in Oriente à Senatu conſtitutus fuit, prout Munſterus hic notavit, confer. & Joſippi Epitom. p. 107.

(25.) Idem refert etiam Joſephus dict. lib. 14. c. 26. & lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 11. cui etiam Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 30. adſtipulatur.

(26.) Ita hic Hebr. ישישים interpretor, vid. quæ ſuprà

ויצאו אגוסטוס ואנטוניוס והורודוס
בתוכם ויבואו אל בית אנטוניוס כי ערך
להם משתה גדול׳ ויקרא אגוסטוס ואת
הישיש ואת כל זקני רומא ויאכלו וישתו
עמו וישמחו מאד על הורודוס אשר
מלך ויחדשו ברית עמו ויכתבו את היום
ההוא תחלת מלכות הורודוס ויכתבו את
הברית בלוח נחשת וישימו אות׳ בהיכל
המלכות והקסריות אשר ברומה לקרוא
בה הברית כל הימים׳

omneſque Senatores Romanos vocavit, ubi comedendo ſimùl ac bibendo lætati ſunt propter Herodem, quòd is rex eſſet factus, fœdus quoque cum ipſo renovarunt, illumque diem primum (27.) regni Herodis notârunt atque fœdus illud tabulæ æneæ inſculpendum curârunt, eamque in Palatio (28.) regio atque Cæſareo, quod Romæ erat, repoſuerunt, ut in illa fœdus perpetuò legi poſſet.

CAP. X.

ויהי אחרי הדברים האלה ויצאו אנטוניוס
והורודוס בספינו׳ לבא להלחם עם פגורוס
מלך פרס ועם אנטיגנוס מלך יהודה
ועמהם ספינות אניות רבות וחיל גדול
ואדיר כבד מאד׳ ויצא אנטוניוס
באנטוכיא ויעבור שם להלחם בפגרוס
מלך פרס והורודוס יצא אל תלמידה היא
עכו ועמו חיל רומיי יד גדולה וחזקה
עמו׳ ואז היה ונטאריאו׳ וסלקוס גבורי
רומיים אשר שלח אגוסטוס׳ בעת ההיא
אנטיגנוס וכל חילו חנים על המצודה
אשר

Quibus peractis Antonius & Herodes conſcenſis navibus ad bellum contrà Pacorum, Perſarum, (1.) & Antigonum, Judæorum regem, profecti ſunt, multarumque navium claſſem & ingentem ac validiſſimum exercitum ſecum duxerunt, exſcenſuque è navibus facto Antonius Antiochiam pervenit, atque inde ad bellum adverſùs Pacorum, Perſarum regem, abiit; Herodes autem ad urbem Ptolemaida, (2.) quæ & Acco dicta fuit, profectus eſt cum maxima ac prævalida Romanorum manu; præſtantiſſimi verò Romanorum duces, quos Auguſtus unà miſerat, erant Ventidius (3.) & Silon; Aſt Antigonus cum omnibus copiis ſuis

prà lib, 3. c. 17. num. 6. & lib. 4. c. 4. n, 23. notata ſunt.

(27.) Idque contigit Olympiade 184. Coſſ. Cajo Aſinio Pollione, prout ſcribit Joſephus Antiq. lib. 14. c. 26.

(28.) Munſterus habet: in Capitolio, cui etiam Joſephus dict. lib. 14. cap. 26. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 11. adſtipulatur, aliàs leges in æs inciſæ in ærario condebantur; vid. Sueton. in vita Julii Cæſar. c. 28.

(1.) Parthorum, vid. quæ hac de re cap. antec. 9. num. 20. & 21. annotata ſunt, it. cap. ſequ. 11. n. 1. & cap. 13. n. 6.

(2.) Idem refertur à *Joſepho* dict. lib. 14. cap. 27. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 12. conſentit etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 30. Hæc urbs Ace Straboni dicitur, Acite *Joſepho* lib. 2. de Bell. Jud. c. 17. vid. ſupr. l. 3. c. 17. n. 11. & lib. 4. c. 9. n. 14. & c. 15. n. 7. ibique not.

(3.) Hebr. בנטיריוס וסילון, ſic in codice Munſteriano, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum,

Digitized by Google

אשר לאדום כי שם היו בני בית הורדוס
ואמו וחותנתו וארוסתו ויוסף אחיו
ויצמאו למי אנשי העיר כי אנטיגנוס
הרס את כל תעלות המי הבאות העירה
וכל אנשי העיר נלאו כבר מהמלחמה
ויאבו לפתוח את העיר ויוסף אחי
הורדוס אשר היה בתוכם חשב לברוח
למלך הערב ולא אבה לברוח אליו כי
שמע אשר נחם מלך הערב על דבר שלא
קבל להורדוס בברחו מפני אנטיגנו'
וימנעהו אלהים מלברוח וימסרהו
לאנטיגנוס כי אלהים נתן מטר על הארץ
בלילה ההוא וימלאו את כל הבורות
מים ויחשוב מלך הערב כי על זה יחדל
הורדוס מלברוח · ואז יצא הורדוס
מעכו וכל הגדוד אשר שלח אנטוניוס
עמו עם שרי רומא לעזרתו עמו ויבואו
אל המצודה על מחנה אנטיגנוס ויודיעו
את יוסף אחיו טרם בואם כי הם באים
ויצא

ſuis tunc temporis Maſſadam, (4.) Idumæorum urbem, ubi Herodis familia, nimirùm mater, ſocrus, ſponſa atque ipſius frater, Joſephus, erant, obſidebat (5.) adeò arctè, ut incolæ urbis ſiti admodùm laborarent, Antigonus enim omnes canales, quibus aqua in urbem deducebatur, deſtruxerat; cùmque jam anteà cuncti urbis incolæ militari labore defeſſi eſſent, illi portas urbis aperire voluerunt; ſed Joſephus, Herodis frater, qui inter illos tunc erat, ad regem Arabiæ profugere ſibi propoſuit; à quo tamen incœpto poſteà diſtitit, (6.) quia audiverat, regem Arabiæ pœnitentiâ ductum eſſe, (7.) quòd Herodem non recepiſſet, (8.) cùm is ob Antigoni metum fugeret. DEus enim illum averterat, ne fugeret atque in manus Antigoni veniret, nam nocte illa (9.) pluvia in terram divinitùs ceciderat tàm copioſa, ut omnes foſſæ aqua replerentur, quocircà Arabiæ rex in opinionem venit, Herodem ſeſe fugæ haud commiſſurum. Eodem tempore Herodes Accone egreſſus (10.) cum univerſo exercitu, quem Antonius unà cum ducibus Romanis eidem auxilio miſerat, Maſſadam ad caſtra Anti-

ſtrum, ubi ינמטאריאום ופלקוס corruptè legitur, in eodem Munſteri codice poſt סילון additur nomen פרדליאום, unde ipſe tranſtulit: Silo Pardelius, vid. infr. h. cap. n. 14. & 15. Hujus Ventidii & Silonis meminit etiam Joſephus dict. lib. 14. cap. 26. in fin. & cap. 27. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 12. princ. eidem adſtipulatur & Egeſippus. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 30.

(4.) Vid. quæ cap. antec. 9. num. 8. annotata ſunt, confer. & infrà n. 10. h. cap.

(5.) Confer. Joſephus & Egeſippus loc. alleg. ubi etiam illius rei fit mentio.

(6.) Veram cauſam, cur Joſephus, Herodis frater, ab incœpto deſtiterit, refert Joſephus eod. l. 14. c. 26. nempe pluviam divinitus immiſſam, vid. quæ paulò poſt n. 9. h. cap. annotata ſunt, confer. Id. Joſeph. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 12. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 30.

(7.) Joſephus quoque dict. cap. 26. in fin. refert, Malchum, Arabiæ regem, pœnitentiâ ductum fuiſſe, quòd Herodem non admiſiſſet in regnum ſuum, cui & Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 29. adſtipulatur.

(8.) Confer. hic codex Munſterianus, in quo res paulò aliter refertur.

(9.) Quæ hic de Herode per errorem ab autore noſtro vel potius illius interpolatore referuntur, ea de ipſius fratre, Joſepho, qui ab Antigono in urbe Maſſada obſidebatur, intelligenda ſunt, nam urbem illam Joſephus ob aquarum penuriam relinquere voluit; ſed pluviâ divinitus immiſſâ ab incœpto deſtitit, vid. Joſeph. dict. l. 14. c. 26. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 30. confer. & cap. antec. 9. n. 12.

(10.) Nimirùm, ut Maſſadam ab Antigoni obſidione liberaret, vid. quæ ſuprâ c. 9. n. 14. & h. cap. 10. n. 2. annotata ſunt.

ויצא יוסף אחיו מן העיר ויתחבר עמהם וילחמו באנטיגנוס ויכו את מחנהו וינס אנטיגנוס אל ירושלם· ויוצא הורודוס את כל אנשי ביתו· מהמצודה ויאסוף את כל חילו כי נפלו עליו יהודי׳ רבים וחיל גדול לרוב ויבא אל ירושלם ויחן עליה הוא ושרי הרומיים עמו והם השרי׳ אשר שלח אנטוניו׳ לעזרתו· ולא אבו שרי הרומיי׳ להלחם באנטיגנוס ויפרו את מצות אנטוניוס כי נתן להם אנטיגנוס שחד· אבל לא היה צריך הורודוס אל עזרתם כי היה חיל גדול מהיהודים בעזרתו· ויחן הורודוס בירושלם וילחם באנטיגנוס ויצר על ירושלם· ויצו ויעבירו קול בכל מחנהו לסבוב את העיר ויסובו את העיר· ושרי רומא אשר באו עמו והם בנטריאו׳ וסילון ופרדיליוס אשר לקחו שוחד מאנטיגנוס לא אבו לגלות הדבר אל הורודוס מהשוחד אשר לקחו ויגש הורודוס אל החומה ויקרא בקול גדול לאמר ויאמר שמעו אלי והאזינו לי ובאו להשלים עמי כי טוב לכם להשלים עמי מלהלחם ויחרישו אנשי העיר ולא ענו לו דבר ומחוץ לירושלם היו מערות גדולות· וכאשר שמעו פריצי ירושלם כי

Antigoni (11.) pervenit; Joſephus autem, Herodis frater, de adventu copiarum auxiliarium certior erat factus, antequàm illæ appropinquarent) tunc Joſephus urbe erumpens fraternis copiis ſeſe adjunxit, & ambo unitis viribus Antigonum adorti eundem caſtris exuerunt ac profligârunt, cumque ipſe Hieroſolymam evaſiſſet, Herodes familiam ſuam omnem Maſſada eduxit (12.) atque univerſis copiis coadunatis (nam multi ad illum Judæi defecerant & ingens hominum multitudo eidem ſeſe junxerat) Hieroſolymam aggreſſus eſt urbemque unà cum ducibus Romanis, quos Antonius illi ſubſidio miſerat, obſedit; Romani autem duces pecuniâ ab Antigono corrupti (13.) arma contrà illum ferre noluerunt, ſpretô Antonii mandatô; ſed Herodes ipſorum auxilio ne quidem opus habuit, nam maximæ Judæorum copiæ eidem ſuppetias tulerant, quibus ille fretus Hieroſolymam obſedit eamque oppugnavit, ac prælium cum Antigono iniit. Poſteà præconis voce per univerſa caſtra proclamari juſſit, ut urbem circumdarent, quod etiam factum eſt; Duces autem Romani, qui cum Herode venerant, nempe Ventidius (14.) & Silon Pardelius, (15.) muneribus ab Antigono corrupti, Herodi rem (16.) detegere noluerunt. Hic igitur ad mœnia accedens & magna voce exclamans: auſcultate, inquit, & attendite mihi, pacemque mecum facite, hanc enim ſatius vobis erit colere, quàm bellum gerere: ſed incolæ urbis ad iſta tacuerunt, nec ei quid-

(11.) Idem refert Joſephus Antiq. l. 14. c. 27. princ. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 12. confer. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 30.

(12.) Vid. Joſeph. loc. alleg. ubi idem narratur.

(13.) Confer. idem *Joſeph.* loc. alleg. & Egeſippus l. 1. de Bell. *Jud.* c. 30.

(14.) Hebr. בנטיריאוס, ſic in codice Munſteriano, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur בנטריאוס, vid. quæ ſuprà h. cap. n. 3. notata ſunt.

(15. Hebr. וסילון פרדליאוס, ita hic Munſteri codex, in noſtro legitur interjecta copula: וסילון ופרדל׳ i. e. & Silon & Pardelius, quaſi diverſa ſint nomina diverſique duces; ſed rectius deletâ copulâ duo iſta nomina de uno duce ſunt intelligenda, prout in Munſteri codice habetur, vid ſupr. h. cap. n. 3. ibique not.

(16.) Inſidias nempe Herodi ſtructas, quarum paulò poſt apud autorem noſtrum fit mentio.

כי הורודוס בא נחבאו שם לארוב לו
ויודע הדבר להורודוס׳ ויתן שם חנו׳
לחרשים ויעשו כבלי-ברזל גם עשו
תבות עץ גדולות ויקשרום בכבלי ברזל
אשר עשה וימלא את התיבו׳ בחורים
גבורים בכלי מלחמתם וגם לחם ומזון
שם בתיבות עמהם׳ ויתן בידם מגלות
ארוכות להוציא את הפריצי׳ מן המערות
אשר היו שם ויורד את התיבות בראש
ההר ויתנם על פי המערו׳ ויראו הפריצים
מאד לצאת מן המערו׳ ויצא אחד מן
הבחורי׳ חגור חרב תפש בידו את כבל
הברזל אשר התיבה תלויה בו וידלג
בכבל ויקפוץ בתוך המערה ויהרוג רבים
מן הפריצים ויתפוש את פגריה׳ במגל
וישמטם בעמק המערה ויעשו כן כל
הבחורים ויהרגו כל הפריצים מכל
המערות ולא נשארה רק מערה אחת כי
לא שמו תיבה על פיה׳ ושם היה זקן
אחד עם אשתו ושבעה בניו ויעמד הזקן
על פי המערה ויאמר אליהם צאו ויצא
אחד מהם וישלוף הזקן חרבו וימיתהו
וגם השני המית וגם את השלישי וגם
כל שבעת בניו עד תומם׳ ואף כי המלך
הורודוס חמל עליה׳ ויצעק ויתחנן לזקן
אשר לא יהרוג לבניו ולא שמע הזקן
הזה׳ למלך ויחרף ויגדף ויקלל את
המלך

quidquam reſponderunt; erant autem extrà urbem Hieroſolymam ſpeluncæ maximæ: graſſatores (17.) igitur urbis Hieroſolymæ, cùm audiſſent, Herodem adveniſſe, in cavernas illas ſeſe abdiderunt, ut ei inſidias ſtruerent; ſed res detecta fuit Herodi, qui ibidem caſtra poſuerat, & artificibus ſuis præcepit, ut ferreas catenas arcasque ligneas (18.) prægrandes facerent easque catenis illis ferreis alligarent; arcis autem iſtis impoſiti fuerunt ſtrenui milites, armis, pane, vino aliisque rebus neceſſariis inſtructi, falces etiam prælongæ eisdem datæ fuerunt, quibus latrones in ſpeluncis abditos extraherent. Cùm igitur arcæ illæ è vertice montis usque ad introitum ſpeluncarum demiſſæ eſſent, ac latrones præ metu cavernis egredi nollent, tunc miles quidam gladiô ſuccinctus apprehenſâ catenâ ferreâ, quæ arcæ annexa erat, proſiliendo in mediam ſpeluncam ſeſe demiſit multosque latrones interfecit eorumq; corpora falce extrahens in vallem cavernæ præcipitavit; idem omnes fecerunt milites cunctosque latrones ex omnibus ſpeluncis deleverunt, unâ duntaxat excepta, ad cujus introitum arca haud demiſſa fuit, ubi ſenex quidam (19.) cum uxore ſua ac ſeptem filiis deliteſcens ad os ſpeluncæ ſtetit eisque dixit: egredimini; hoc dicto unus ex illius filiis egreſſus eſt, quem ſenex ſtricto gladio interemit, idem ſecundo ac tertio contigit, donec omnes ſeptem filii ab illo interfecti eſſent; licèt autem Herodes eorundem commiſeratione ductus inclamaret atque rogaret ſenem, ne filios ſuos interimeret; ille tamen parere noluit, ſed convitia, maledicta ac probra in regem jactavit, dein uxorem quoque ſuam trucidavit eamque ſuper filiorum ſuorum cadavera

(17.) Latrones, homines nequam, פריצים, de qua voce ſuprà lib. 1. cap. 15. n. 1. & l. 2. c. 8. n. 11. dictum eſt, vid. & infrà l. 6. c. 2. n. 6. atq; Egeſipp. l. 1. de bell. Jud. c. 30.

(18.) Idem refertur à Joſepho Antiqu. l. 14. c. 27. circà med. & l. 1. de Bell. Jud. c. 12. conſentit etiam Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 30.

(19.) Conſentit Joſephus ut & Egeſippus loc. alleg. ſimile ferè exemplum habetur infrà l. 6. c. 4. n. 10.

המלך ואחרי כן הרג לאשתו ושמגרה
בעמק אחרי בניה גם אחר זה הרג
לנפשו ויפל בעמק על פגרי בניו וימת·

davera in vallem provolvit, tandem ſeipſum etiam interfecit & in vallem ſuper filiorum ſuorum cadavera procidens exſpiravit.

CAP. XI.

ויהי אחרי הדברים האלה ויוגד להורודוס
כי נלחם אנטוניוס בפגרוס מלך פרס
ויהרגהו והוא יושב על נהר פרת וילך
הורודוס לקראתו וימצא קהל גדול בדרך
אשר רצו לעבור לעזרת אנטוניוס ולא
יוכלו כי הערביים היו בדרך והיו הורגים
לכל הנמצאים כי ילכו אל אנטוניוס
לעזרתו ויודע הדבר להורודוס וילך הוא
ובחוריו אליהם וימצאם וילחם בם ויך
אותם לפי חרב· אז שלח אנטוניוס חיל
רכב ופרשים ועטרת זהב גדולה מנחה
אל המלך הורודוס על אודות העזרה
אשר עזר לו אשר כלה את הערביים
ויפתח לו את הדרך וילך המלך אליו
ויצא אנטוניוס לקראתו ויחבקהו וינשקהו
וישמח עמו שמחה גדולה· ויהי אחרי כן
אשר הכה אנטוניוס את פגורס מלך
פרס וישם אנטוניוס פניו לבא מצרימה

ויתן

POſteà Herodi nunciatum eſt, Pacorum, Perſarum (1.) regem, ab Antonio victum atque interemptum (2.) & ab eodem caſtra ad Euphratem fluvium (3.) poſita eſſe: Herodes igitur ei obviam progredi cupiens maximam in itinere turbam hominum invenit, qui Antonio ſuppetias ferre volebant; nec tranſire poterant, quia Arabes (4.) obſiſtebant, à quibus omnes, quos in itinere inveniebant quoſque ad auxilium Antonio ferendum feſtinare deprehendebant, interfecti ſunt: quo cognito Herodes cum militibus ſuis adverſùs eoſdem profectus prælium cum illis iniit eoſque fugavit. (5.) Tunc Antonius magnum quadrigarum atque equitum numerum aureamque coronamHerodi regi muneri miſit, quòd ſibi auxilio veniſſet, Arabeſq; proſtraviſſet atque viam aperuiſſet, ipſe quoque Antonius regi advenienti obviam progreſſus (6.) eundem amplexatus & oſculatus atque unà cum ipſo valdè lætatus eſt; Antonius autem devicto interemptoque Pacoro, Perſarum rege, in Ægyptum proficiſci ſtatuit, Soſiumque, (7.) exercitus ſui ducem,

(1.) Parthorum, vid Joſeph. Antiq. l. 14. c. 27. circà med. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 12. confer. & cap. antec. 10. n. 1. ibique not.

(2.) Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 9. ſcribit, quòd rex Parthorum, Pacorus, Judæâ potitus interfectusque ſit à P. Ventidio.

(3.) Ubi Samoſata ab Antonio obſidebatur, referente Joſepho loc. alleg. confer. & *Joſippi* Epitom. pag. 108.

(4.) Vid. Joſippi Epitom. dict. pag. 108. & ſeq.

(5.) In codice Munſteriano hic adjecta ſunt iſta: ויפתח את הדרך וילכו אל אנטוניוס כל המבקשים ללכת אליו ויקח המלך את כל שללם וילך וג' i. e. viamque aperuit omnibus, qui ad Antonium tranſire volebant, rexque univerſa ipſorum præda potitus abiit, eadem etiam à *Joſepho* dict. l. 14. c. 27. referuntur.

(6.) Conſentit Joſephus loc. alleg.

(7.) Idem refert Joſephus dict. l. 14. c. 27. Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 9. ſcribit, quòd C. Soſius Judæos ſubegerit, in *Joſippi* Epitom. pag. 109. corruptè legitur כסיאו i. e. Caſio vel Caſſius, legendum enim eſt: סוסיאוס, prout in noſtro habetur codice.

ויתן אל המלך הורודוס את סוסיאוס שר
צבאו ועמו חיל כבד ויד חזקה מגבורי
רומא׳ וישלח אגרת אל כל שרי ארם
לאמר מרקוס אנטוניו׳ מושל מלכי׳ לכל
שרי ארם מודיעכם לשלום׳ ידוע יהיה
לכם כי המלך הורודוס המלך על כל
יהודה כאשר צוה אוקטביאנוס אגוסטוס
מלך המלכים וכאשר צויתי אני ושאר
הישישים היועצים אשר ברומא׳ ועתה
השמרו לכם פן תמנעו לשלוח אנשי
מלחמתכ׳ לעזרתו כי ילחם על אנטיגנוס
כי אם לא תמהרו ללכת לעזרתו כאשר
צויתי לכם חרב יבא עליכ׳ הדבר גדול כי
אני מרקוס אנטוניוס נשבעתי על זה
ולא אמיר׳ ויהי אחרי כן וילך הורודוס
עם סוסיאוס להלחם על אנטיגנוס ועמהם
חיל רומא וכל צבא ארם׳ ויוגד בדרך
להורודוס על אודות יוסף אחיו אשר מת
במלחמה כי הרג אותו פפוס ואת כל
צבא הרומיי אשר ביהודה שבאו תחלה
עם הורודוס ויברחו את שריהם ויעמוד
יוסף אחי הורודוס ולא אבה לנוס וילחם
בפפוס ויפול יוסף וימת במלחמה ויפלו
ביום ההוא מצבא רומא ל״ו אלף אשר
הרג פפוס ויכרות את ראש יוסף אחי
הורודוס וישלח אותו אל ירושלם אל

אנטי׳

cem, cum maxima validiſſimaque militum Romanorum manu Herodi ſocium adjunxit, & ad omnes Syriæ præfectos epiſtolam miſit (8.) in hanc ſententiam: Marcus Antonius Imperator (9.) omnibus Syriæ præfectis ſalutem! Notum vobis ſit, quòd Herodes ſuper univerſam Judæam rex conſtitutus ſit, idque tàm Octaviani Auguſti, regis regum, quàm meo Senatusque Romani mandatô; nunc itaque cavete, ne milites veſtrôs prohibeatis, quò minus ei auxilium ferant in bello adverſùs Antigonum, nam ſi eidem non promptè juxta mandatum meum ſuppetias tuleritis, gladius ac peſtis magna vobis imminebit, ego Marcus Antonius juravi nec mutabo ſententiam. Poſteà Herodes ac Soſius ad bellum contrà Antigonum profecti ſunt, quos exercitus Romanus omnesque Syrorum copiæ ſequebantur: in itinere autem nunciatum fuit Herodi, Joſephum, ipſius fratrem, in bello occubuiſſe, (10.) nam & ipſe & omnes Romanorum copiæ, quæ ab initio cum Herode in Judæam venerant, à Pappo (11.) interfectæ erant, cùm enim illarum duces ab ipſo in fugam acti eſſent, Joſephus, Herodis frater, hoſti viriliter reſiſtens tergum vertere noluit, ſed adverſùs Pappum dimicans cecidit atque ita in prælio vitam finivit; eodem die triginta ſex millia militum Romanorum ſimùl occubuerunt, qui omnes à Pappo interfecti ſunt; ab eodem quoque Joſephi caput abſciſſum atque Hieroſolymam ad Antigonum regem miſſum fuit, quod Pherora, (12.) Herodis frater, quinquaginta talentis

 (13.)

(8.) Vid. Joſippi Epitom. dict. pag. 109.
(9.) In Hebræo hic legitur: מושל מלכים i. e. imperans regibus.
(10.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 14. c. 27. & l. 1. de Bell. Jud. c. 13. it. Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l 1. c. 30. ac Joſippi Epitom. pag. 110.
(11.) In Joſippi Epitom. dict. pag. 110. corrupte legitur פמפיוס i. e. Pampius, legendum enim eſt: פפוס, ſicuti in noſtro & Munſteriano codice habetur, confer. & Egeſipp. eod. l. 1. c. 30. & Joſeph Antiq. l. 14 c. 27.
(12.) Hebr. פרורה, ſic in codice Munſteriano, cui & Joſephus dict. l. 14. c. 27. conſentit; hos igitur hic ſequi malui, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur per Daleth: פרודה i. e. Pheroda, legendum enim; Pherora.

אנטיגנוס מלך ירושלם ויקנהו פרורה אחי הורודוס בחמשי' ככרי זהב ויקברהו בקברות אבותיו · ויגידו למלך הורודוס את הדברים האלה והוא כבר ידע ג"כ את הדברים האלה כי בחלום ראה את כל אשר קרה לאחיו ויתבהל המלך ויתאבל מעט ולא אחר לעשות נקמה · ויעזוב את סוסיאוס עם כל הצבא ויקח שנים עשר אלף רומיים ועשרים אלף יהודה ויבא בלבנון ויעבור ויעתק משם וילך להלחם על הצבא אשר שלח פפוס לקראתו וימצאם בירכתי הגליל ויכם מחצי היום ועד הערב מכה רבה מאד · ויהי בערב ויצו המלך אל כל בחוריו לאכול ולשתות והוא עם אנשי ביתו באו אל תוך בית אחד גדול אשר היה שם · ויהי באכול המלך ויפול פתאום כל הבית הזה על המלך ועל אנשי ביתו · ולא מת המלך ולא הופצע בפצע לא הוא ולא אחד מאנשי ביתו ועל כן האמינו כל העם כי הוא מלך אהוב לאלהים · ויאמר יוסף הכהן בן גוריון הכהן כי כן העידו גם כן סופרים אחרים מסופרי הגוים כי המלך הורודוס היה אהוב לאלהים ·

(13.) auri redemit & in ſepulchro patrum ſuorum ſepelivit. Et hæc quidem nunciata ſunt regi, quæ eidem jam anteà erant nota; nam, quæcunque fratri ſuo evenerant, ipſe per ſomnium viderat. (14.) Rex itaque paululum conſternatus ac mœſtus fuit; vindictam verò haud diſtulit, nam, relicto cum omnibus copiis ſuis Soſio, ipſe duodecim millia Romanorum ac viginti millia Judæorum ſecum ducens ad Libanum (15.) pervenit, quem montem cùm tranſiiſſet, caſtris inde motis aciem adverſùs exercitum, à Pappo ſibi oppoſitum & in finibus Galilææ deprehenſum, inſtruxit eumque à meridie ad veſperam usque percuſſit (16.) ac maximam ei cladem intulit; appetente autem veſpere rex omnibus militibus præcepit, ut cibo potuque vires reficerent; ipſe verò cum familiaribus ſuis ſpatioſam (17.) quandam domum, quæ ibidem erat, introiit; accidit autem, ut cœnante rege tota domus repentè ſuper regem ejusque familiares corrueret; ſed ruinâ iſtâ nec rex nec alius quisquam ex ipſius familiaribus occubuit aut læſus eſt, quapropter omnis populus credidit, regem Divino numini (18.) præprimis curæ eſſe: hac de re, (19.) inquit Joſephus ſacerdos, Gorionis filius, alii quoque gentium ſcriptores teſtati ſunt, Herodem regem à Deo præcipuè amari.

CAP.

(13.) Conſentit Joſephus loc. alleg. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 13. Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 30. ſcribit, quòd Pherora pro capite fratris abſciſſo quinquaginta talenta obtulerit nec impetrârit.

(14.) Idem refertur à Joſepho loc. alleg.

(15.) De hoc monte vid. inter alios Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 6.

(16.) Vid. hic *Joſippi* Epitom. pag. 110.

(17.) Hebr. גדול , magnam, ſic in noſtro codice, Munſterus pro גדול legit גד ac locum hunc ita vertit: ingreſſus eſt domum cujusdam Gad nomine; ſed priori lectioni, quam veriorem puto, adſtipulatur etiam *Joſephus* Antiq. l. 14. c. 27. & l. 1. de Bell. Jud. c. 13. Simile ferè exemplum de Simonide, qui ruinam triclinii evaſerat, refert Valerius Maxim. l. 1. c. 8. Extern. n. 7.

(18.) Sed tale fuit judicium vulgi de impio homine, notat hic Munſterus.

(19.) Hæc & ſequentia usque ad finem hujus capitis abſunt à codice Munſteriano ac videntur à Judæo interpolatore adjecta eſſe.

Digitized by Google

CAP. XII.

ויהי ממחרת ויצא הורודוס להלחם על אנטיגנוס ועל פפוס העומדים לנגדו במערכה כבד מאד ותתגר מלחמה גדולה בינידם וינס אנטיגנוס אל ירושלם וכפפוס עמד שם וילחם בהורודוס ויפלו ביום ההוא פגרים רבים וגם פפוס גבור ירושלם הוכה והופצע במלחמה ההיא׃ ויכרות פירורא את ראשו ויביאהו לפני המלך הורודוס אחיו ויצו המלך ויקברוהו כי ראש שר נכבד היה׃ והבחורים אשר נסו מהמלחמה באו ויתחבאו בבתי המקום ההוא וצוה המלך הורודוס ויהרסו את הבתים עליהם וימותו וינקום את נקמת אחיו ויהי בערב ויצו המלך לגדודיו לאכול ולשתות והוא בא במרחץ עם שני נערים קטנים׃ ושם התחבאו מגבורי פפוס שלשה אנשים אשר נסו מהמלחמה וחרבותם שלופות בידיהם ולא נגעו את המלך וידעו עוד העם כי מן האלהים היה המלך׃ ויסע משם הורודוס וילך אל ירושלם הוא וכל מחנהו עמו שלשים אלף משועי יהודה ויבא עוד סוסיאוס אליו כי שלח אותו אנטוניוס לעזרת הורודוס ויבא אליו בעם כבד וביד חזקה ועמו חיל רומיים ושנים מלכים ממלכי ארם ויחנו
על

SEquenti autem die Herodes exercitum eduxit, ut cum Antigono & Pappo, (1.) qui ex adverſo validam inſtruxerant aciem, confligeret, cùm igitur acerrima exorta eſſet pugna, Antigonus ex prælio profugiens Hieroſolymam venit, Pappumque, qui Herodi ibidem fortiter reſiſtebat, reliquit; multi autem eodem die in pugna occubuerunt, inter quos ipſe quoque Pappus, dux Hieroſolymitanus, multis confectus vulneribus cecidit, cujus caput, à cervice reſectum, Pherora ad regem Herodem, fratrem ſuum, detulit, (2.) qui illud ſepulturæ tradi juſſit, quia inclyti ducis caput fuit; milites autem, qui ex prælio profugerant, in domos illius loci ſeſe abdiderunt, rex verò easdem ſubrui juſſit, quarum ruina ipſi oppreſſi ſunt, hoc modo Herodes fratrem ſuum ultus eſt, cùmque rex veſpere militibus ſuis præcepiſſet, ut corpora ſua cibo potuq; curarent, ipſe cum duobus (3.) pueris balneum quoddam ingreſſus eſt, ubi tres viri ex Pappi militibus, qui è prælio profugerant, deliteſcebant, hi manibus ſuis ſtrictos gerebant gladios, ſed regem non lædebant; quapropter populus iterùm in eam devenit opinionem, quòd rex Deo curæ & ab illo conſtitutus ſit. Poſteà Herodes caſtris inde motis cum omnibus copiis ſuis, quæ triginta millibus (4.) militum ex nobilioribus Judæis conſtabant, Hieroſolymam venit, cui Soſius quoque cum maximo exercitu validaque manu tàm Romanorum, quàm duorum Syriæ regum, ſeſe adjunxit (Antoninus enim illum Herodi ſubſidio miſerat.) Hi omnes

(1.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 14. c. 27. & l. 1. de Bell. Jud. c. 13. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſol. c. 30. in fin.

(2.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(3.) Joſephus loc. adduct. unius ſolùm pueri mentionem facit, cui etiam Egeſippus loc. alleg. adſtipulatur.

(4.) Conſentit Joſephus Antiq. l. 14. c. 28. confer. & Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. c. 31.

על ירושלם בשנת שלש למלכות הורודוס
איש המלך בחומה וילחמו על ירושלם
עד התחלת השנה הרביעית למלכותו
ויעשו מלחמות רבות כי פעם היו יוצאים
אליהם למלחמה ומכים בהם מכה רבה
ולא היו יכולים להבריחם מעל ירושלם׃
ופעם היו יוצאים ושורפים את הסוללות
באש ועושים נצחון וגבורה מחוץ לעיר׃
ויהי אחרי כן ויתגבר חיל הורודוס על
חיל אנטיגנוס ויבריחו העירה אל תוך
החומה כי מתי מעט נשארו עם אנטיגנוס
כי נפלו גבוריו במלחמה׃ ויהי אחרי כן
ויקומו בלילה עשרים גבורים מגבורי
הורודוס וישימו סולמות על החומה ויעלו
אחריהם גבורי סוסיאוס כי שומרי החומה
שכבו עיפים׃ ויהי בעלותם ויכו את
השומרים וירוצו אנשי המלחמה אשר עם
הורודוס וישברו השער ויבהלו אנשי העיר
ותלכד ירושלם עיר הקדש ויבואו הורודוס
וסוסיאוס העירה ויכו שרי סוסיאוס
באנשי העיר מכה רבה ועצומה מאד ולא
חמלו על בחור ועל בתולה ועל זקן
ואשה׃ ויקצוף הורודוס על שרי סוסיאוס
ויאמר אל שרי סוסיאוס אם את כל העם
תאכל חרב אני אנה אמלוך׃ ויהי
כשמוע סוסיאוס ויעבור קול לאמר כל
ההורג נפש אחת מות יומת׃ וירוצו שרי
סוסיאוס

mnes Hieroſolymam obſidione cinxerunt anno tertio, ex quo Herodes rex declaratus erat (5.) Romæ, atque urbem oppugnârunt usque ad initium anni quarti ejusdem regni, ubi multa commiſſa ſunt prælia, nam Hieroſolymitani eruptione interdum ex oppido facta magnam hoſtium ſtragem ediderunt; eosdem tamen urbe propellere & in fugam vertere non potuerunt, interdum urbe egreſſi hoſtium aggeres igne ſuccenderunt atque rem fortiter & ſtrenuè extrà urbem geſſerunt: ſed Herodis copiæ tandem Antigoni milites vicerunt eosque intrà urbem ac mœnia compulerunt, quia pauci ſuperſtites erant cum Antigono & fortiſſimi quique in bello ceciderant: accidit autem poſteà, ut nocte quadam viginti milites (6.) è caſtris Herodianis ſcalas mœnibus urbis admoverent, quos etiam Soſii milites ſequebantur, quia cuſtodes urbis præ laſſitudine dormiebant; cùm igitur illi mœnia conſcendiſſent ac vigiles interfeciſſent, Herodis milites ad portam urbis feſtinârunt eamque confregerunt & conſternatis civibus Hieroſolymam, urbem ſanctam, ceperunt, quam poſteà Herodes & Soſius intrarunt (7.) quò factô duces Soſii maximam & atrociſſimam civium ſtragem ediderunt nec juveni nec virgini nec ſeni nec mulieri parcentes; Herodes autem Soſii ducibus ſuccenſens, ſi gladius, inquit, omnem abſumpſerit populum, ubinam ego regnabo? (8.) quapropter Soſius, cùm id audiſſet, proclamari juſſit: quicunque hominem (9) interfecerit, is morte mulctetur; duces verò Soſii ad Templum feſtinârunt ejusque portas aperire conati ſunt, ut Sanctum Sanctorum viderent, ſed illud perficere non potuerunt,

(5.) Confer. *Joſephus* & *Egeſippus* loc. alleg. it. Joſippi Epitom. pag. 111.

(6.) Λογάδες vocantur à *Joſepho* l. 14. c. 28. confer. etiam id. Joſeph. l. 1. de Bel. Jud. c. 13. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 31.

(7.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 111.

(8.) Confer. hic *Joſephus* dict. l. 14. c. 28. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 13. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 31.

(9.) Munſteri codex hic addit: מישראל i, e. ex Iſraël ſeu populo Iſraëlitico.

Digitized by Google

סוסיאוס אל ההיכל ויבקשו לפתוח את
ההיכל ולראות קדש הקדשים ולא יכלו
כי המלך הורודוס שלף את חרבו ויעמוד
לפני שער ההיכל ובחוריו עמו ויבריחו
הרומיים מלראות את קדש הקדשים כי
אמר המלך טוב לנו למות ואל יראו
גוים סתרי יי׳ וגם כן את כל שלל העיר
הציל׃ בעת ההיא נתן סוסיאוס אל
היכל יי׳ למנחה עטרת זהב גדולה כי
ירא מאד פן יקראהו דבר מאת יי׳ על
אשר נלחם בעיר יי׳ וזאת היא הרעה
שבאה לירושל׳ עיר הקדש בימי שרי
רומיים מרקוס אנטוניו׳ אגריפס ובנדיא
וגלוס בשנת חמש ושמונים ומאה
לאופלירוס בחדש הד׳ ביום הצום׃ ויהי
אחרי כן וילך סוסיאוס אל אנטיגנוס
למצרים

runt, quia Herodes ſtricto gladio (10.) ante portam Templi cum militibus ſuis ſtetit Romanosque abegit, ne Sanctum Sanctorum viderent, rex enim dixerat: ſatius nobis erit, mortem oppetere, quàm permittere, ut gentes arcana Domini introſpiciant; rex etiam prohibuit, ne tota urbs deriperetur. (11.) Eodem tempore Soſius Templo Domini coronam auream (12.) magni ponderis ac pretii dono dedit, quia valdè metuit, ne fortè aliquid adverſi ſibi divinitùs eveniret, quòd urbem Domini expugnâſſet: calamitas autem iſta Hieroſolymæ, urbi ſanctæ, contigit Conſulibus Romanis, Marco Antonio (13.) Agrippa & Caninio (14.) Gallo, anno centeſimo & octogeſimo quinto (15.) Olympiadis (16.) menſe quarto, (17.) ipſo jejunii die. Poſteà Soſius ad Antonium (18.) in Ægyptum abiit; (19.) Antigonus autem catenis vinctus detinebatur. (20.) Dein Herodes magnam auri argentique

(10.) Idem refertur à *Joſepho* & Egeſippo loc. alleg. vid. & Joſippi Epitom. pag. 111.

(11.) In codice Munſteriano hic adjecta ſunt iſta: אז נתן המלך מרכושו אל סוסיוס ואל שריו זהב וכסף את שכר עזרתם אשר עזרוהו ואת יתר שלל העיר הציל וגו׳ i. e. tunc rex è bonis ſuis Soſio ac ducibus ejus aurum & argentum dedit, ſtipendium ſcil. pro auxilio ab illis præſtito atque urbem à ſpolio ſervavit, quibus etiam conſentit *Joſephus* dict. l. 14. c. 28. & l. 1. de Bell. Jud. c. 13. vid. etiam Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 31.

(12.) Idem refert *Joſephus*, ut & Egeſippus loc. alleg. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 112.

(13.) Pro: Antonio, videtur ex faſtis Conſularibus legendum eſſe: Viſpanio, Munſteri codex nomen iſtud omiſit, ſicuti etiam apud Joſephum dict. l. 14. c. 28. ſolum Marcus Agrippa nominatur.

(14.) Ita ex jam dictis faſtis Conſularibus hæc nomina reſtituere volui; Munſteri codex habet: Candidio Gallo; *Joſephus* dict. c. 28. legit: Canidius Gallus, in noſtro exemplari Hebraico nomina planè corrupta leguntur.

(15.) Munſteri codex habet: בשנת קפ״א i. e. anno 181. ſed priori lectioni, tanquàm veriori, adſtipulatur Joſephus l. 14. c. 28.

(16.) Hebr. לאוליפיארס, ita Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur: לאופלירוס, vid. quæ ſuprà l. 4. c. 17. n. 10. notata ſunt, it. ſuprà h. lib. 5. c. 1. n. 19.

(17.) *Joſephus* dict. l. 14. c. 28. habet τῷ γ' μηνὶ, menſe tertio, & addit, eodem jejunii feſto antè 27. annos Hieroſolymam à Pompejo captam fuiſſe.

(18.) Hebr. אנטוניוס, ſic in codice Munſteriano, quem hic magis ſequi volui, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur: אנטיגנוס i. e. Antigonus.

(19.) Conſentit hic Joſippi Epitom. pag. 112.

(20.) Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. c. 31. ſcribit, quòd Antigonus ſe dejecerit ad pedes Soſii, à quo etiam vinctus in carcerem detruſus ſit, confer. & Joſippi Epitom. pag. 112.

que vim ad Soſium miſit, (21.) ut Antigonum interficeret, quia metuit, ne aliquando regnum ad illum reverteretur. Quapropter Herodis conſilio Antigonus interemptus fuit; (22.) quo facto Herodes ſecurè regno præfuit Judaico.

למצרים ואנטיגנו׳ אסור בנחשתי׳ וישלח הורודוס כסף חהב לרוב אל סוסיאוס להרוג את אנטיגנוס ויבקש להורגו בעצת הורודוס כי ירא הורודוס פן ישוב אליו המלכות עוד ויהרגהו׳ ויהי כאשר נהרג אנטיגנוס אז מלך הורודוס לבטח על יהודה׳

CAP. XIII.

HErodes igitur, cùm ex animi ſui ſententia regnaret, omnes Judæos, qui ab initio ſecum ſenſerant ſibique auxilium tulerant, magno affecit honore, præprimis Hillelum ſeniorem, (1.) Phariſæorum principem, atque Schamæum, ejusdem diſcipulum, admodùm honoravit, hi enim primi fuerunt, qui populo ſvaſerant, ut Herodem eligerent regem, Phariſæi enim dixerant, iſtud à Domino factum eſſe propter iniquitatem populi & ſatius eſſe, illum regnare, quàm in urbe Hieroſolymitana multum ſangvinis effundi: propterea Herodes Phariſæos & amicos ſuos omnes honoravit; hoſtibus autem ſuis non pepercit, ſed eos omnes gladio interfecit ipſorumque bona ad ſe tranſtulit, quo factum eſt, ut maximam auri argentique vim theſauris

ויהי כאשר מלך בבל אות נפשו ויכבר את כל היהודים אשר היתה תחלת ידם עליו לעזרהו׳ ויכבד את הלל הזקן מאד והוא שר הפרושים גם כבד את שמאי תלמידו כי הם היו התחלה בעצה אשר יעצו את העם להמליך הורודוס׳ כי אמרו הפרושים מאת יי׳ הוא זה בעבור עון העם ומוטב שימלוך מרם שישפך דם לרוב בקרב ירושלם על כן הורודוס כבד את הפרושים ואת כל אוהביו אבל על אויביו לא חמל כי הרג אות׳ לפי חרב ולקח את והבם וכספ׳ ויאסוף זהב וכסף באוצר

(21.) Sic in noſtro habetur codice; ſed Munſterianus pro Soſio, habet Antonium, idque verius, ut puto, cui etiam Joſephus dict. l. 14. c. 28. circà fin. & l. 15. c. 1. princ. conſentit, vid. & Egeſippus dict. l. 1. c. 32.

(22.) Joſephus eod. lib. 15. c. 1. & l. 1. de Bell. Jud. c. 13. ſcribit, Antigonum juſſu Antonii Antiochiæ ſecuri percuſſum eſſe, cui & Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. c. 31. adſtipulatur, atque ita inclytus ille Haſmonæorum principatus, poſtquàm 126. annis ſteterat, finem habuit, inquit *Joſephus* l. 14. c. 28. in fin. cauſam vide infrà h. l. 5. c. 14. n. 1. tranſiit autem ad Herodem, qui fuit de familia populari & genere privato regibusque ſubjecto, tunc vaticinium cœpit adimpleri, non recedet ſceptrum de Juda &c. Geneſ. 49. v. 10. jam dudum quidem receſſerat ſceptrum de tribu *Juda*, quia Haſmonæi regnum uſurpantes, de genere fuerunt ſacerdotali ſeu Levitico; ſed ſcribæ de tribu Jehuda adhuc fuerunt ſub regibus Haſmonæis, quos Hebræi Sanhedrin vocant; hos autem Herodes tyrannus ſucceſſivè cum univerſo regio ſemine extinxit, ita Munſterus hic notavit, confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 113. confer. & ſuprà lib. 4. c. 18. num. 3.

(1.) Is Πολλίων, uti videtur, appellatur à *Joſepho* Antiqu. l. 15. c. 1. & c. 13. alter verò Σαμαίας, vid. infr. h. l. 5. c. 24. n. 16.

באוצרותיו לרוב · ועוד נלחם בכל הגוים אשר סביבותיו ויגצחם ויקח את זהבם ואת כספם ויתנהו בביתו וישם שומרים בשערי לחפש כל היוצא מירושלם ולמי שימצא אתו כסף או זהב יקחוהו השומרים ויביאוהו אל המלך וגם את המתים חפשו השומרים פן יסתירו האנשים זהב בעריסותיהם בנשאם אותם אל קברותיהם ותעשר הורודוס מכל המלכים אשר היו לפניו בבית שני · בימים ההם והורקנוס בן אלכסנדר מלך יהודי׳ היה בגלות בארץ פרס אשר הגלה אותו אנטיגנוס בן אריסתובלוס אחיו אל פגרוס מלך פרס אוהבו ויליכהו בבלה בתוך המון היהודים היושבי׳ שם וישב בתוכם· ויקבלוהו היהודים אשר בעבר הנהר למלך ויכבדוהו כמשיח יי׳ ולא חסר דבר מן המלכות אשר מלך בירושלם רק על אשר לא שרת את היכל יי׳ ויהי כשמוע הורקנוס כי מלך הורודוס בן אנטיפטר אוהבו אשר הוא גדלו ויאהבהו כבנו ויתאו הורקנוס לבא לירושלם כי אחזהו תאוה גדולה על מקדש יי׳. וישמע הורודוס כי הורקנוס בכבוד גדול בבבל ויירא מאד פן יבא בעלילות והשב אליו

ris ſuis inferret, (2.) cum omnibus quoque circumcircà gentibus bellum geſſit, iisque devictis aurum & argentum, quod illis ademerat, in domum ſuam tranſtulit, cuſtodes etiam in portis conſtituit (3.) qui unumquemque Hieroſolymis egredientem excuterent, apud quemcunque igitur aurum vel argentum inveniebatur, id à cuſtodibus auferebatur & ad regem portabatur; quin etiam mortuos ſcrutati ſunt iſti cuſtodes, an fortè aurum in ipſorum feretris, (4.) dum ad ſepulturam efferebantur, ab hominibus abſconditum eſſet. Hac ratione Herodes omnes reges, qui antè ipſum in Templo ſecundo fuerunt, divitiis ſuperavit. Iisdem diebus Hyrcanus (5.) Alexandri, Judæorum regis, filius, exul erat in Perſia, (6.) quia Antigonus, Ariſtobuli, fratris ejus, filius ipſum expulerat; Pacorus autem, rex Perſarum (7.) illum dilexit eumque Babylonem ad cœtum Judæorum, ibidem habitantium, ſecum duxit, apud quos etiam Hyrcanus manſit: Judæi enim, qui trans fluvium (8.) erant, illum tanquam regem exceperant ac ſicuti unctum Domini honorârant, nec quidquam ex regia dignitate, quam Hieroſolymis habuerat, ei deerat, præterquàm quòd miniſterio in Templo Domini non fungeretur. Hyrcanus igitur, cùm audiſſet, Herodem, Antipatri filium, (quem ipſe amaverat, educaverat & filii inſtar dilexerat) regno potitum eſſe, percupidus fuit (9.) eundi Hieroſolymam, vehementi quippe deſiderio erga Templum Domini flagrabat; Herodes au-

tem,

(2.) Idem refertur a Joſepho loc. alleg. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 13. confer. etiam *Joſippi* Epitom. pag. 113.

(3.) Conſentit Joſephus eod. l. 15. c. 1.

(4.) Ita hic dictionem בעריסותיהם cum Munſtero vertere volui, nam in Medio vocis ש non ס, uti in nonnullis exemplaribus vitioſè habetur, legendum erit, nimirum: ערש, quæ dictio lectum ſive ſpondam notat & per Synechdochen: loculum ſeu feretrum, alia prorſus ſignificatio eſt vocis ערס de qua vid. Comment. ad Numer. c. 15. v. 20.

(5.) Vid. Joſeph. dict. l. 15. c. 1. in fine, & c. ſeq. 2. princ.

(6.) In Parthia, vid. ſuprà h. lib. 5. c. 9. n. 20. & 21. confer. & *Joſeph.* dict. l. 15. c. 1. & c. 2. it. cap. ſequ. 14. n. 18.

(7.) Hic Parthorum rex Phraates nominatur à Joſepho eod. l. 15. c. 2. princ. vid. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 36. ac *Joſippi* Epitom. pag. 113.

(8.) Euphratem ſcil. confer. idem Egeſippus loc. alleg.

(9.) Vid. Joſippi Epitom. p. 113.

אליו ממלכות יהודה׃ וישלח מלאכים
למלך פרס לאמר הורקנוס אשר הוא
עמך בארצך הוא גדלני והוא חשוב
בעיני כאבי והוא חסיד והוא היום
בגלות אשר הגלה אותו אנטיגנוס בן
אריסטובלוס אחיו עם המלך פגורוס אשר
לפניך בפרס׃ ועתה כי המלכתי אני
ביהודה זכרתי את חסדו ואת טובתו
שעשה עמי והנני שולח לך מנחת כסף
וזהב ואל תמנעהו מלבוא אלי׃ ובא
יבא אלי כי כבד אכבדהו ואשלם לו
גמולו ואגמלהו טובות אשר עשה עמי
ועם אבי׃ ואם לא תאבה לשלחו דע
כי מלחמות רבות עליך מצבא יהודים
ורומיים ויהי כשמוע כן מלך פרס וישלח
אל הורקנוס בבל לאמר אם אהבת ללכת
ירושלם אין אני מונעך אבל איעצך שלא
תלך והשמר מפני הורדוס כי איש דמים
הוא פן ישחית את שיבתיך׃ וגם
היהודים היושבים בבבל דברו להורקנוס
כדברים האלה לאמר אל תחשוב בלבך
כי מאהבה שלח הורדוס אחריך להביאך
אליו כי אם מקנאה על דבר המלכות׃
כי המלכים לעולם אינם גומלי טובות
לבני אדם אשר יעשו להם טובות בהיותם
בשפלות כי הכבוד בהיותם בגדולה ימיר
אותם והגדולה תהפך את לבם׃ ועוד
כי

tem, cùm fama ad illum perlata eſſet, Hyrcanum apud Babylonios in magno eſſe honore, valdè metuit, (10.) ne ipſe aliquando regnum Judaicum iterùm ad ſe trahere conaretur, quapropter legatos (11.) ad Perſarum regem miſit, qui ita dicerent: Hyrcanus, qui in terra tua apud te eſt, educavit me eumque parentis inſtar colo, quia beneficus ergà me fuit, is jam in exilio vivit, ad quod illum quondam Antigonus, Ariſtobuli, fratris ejus filius, ætate Pacori regis, anteceſſoris tui, expulit; ego verò, ex quo Judæorum regnum adeptus ſum, liberalitatis & beneficiorum, quæ ipſe in me contulit, memoriam ſemper retinui, (12.) ac propterea aurum argentumque tibi muneri miſi, ne ipſum ad me venire prohibeas, nam ei, ſi ad me venerit, honorem exhibebo ac beneficia, quæ ipſe & mihi & patri meo præſtitit, eidem rependam; ſi verò illum mittere nolueris, ſcias, quòd multa tibi bella tàm à Judæorum, quàm Romanorum exercitu immineant. (13.) Quapropter Perſarum rex, cùm hæc audiſſet, certos homines Babylonem ad Hyrcanum miſit, qui dicerent: ſi quidem deſiderio flagras eundi Hieroſolymam, ego nequaquam te prohibeo; id tamen ſvadeo, ne eò proficiſcaris; ſed tibi ab Herode ſangvinario viro, caveas, ne fortè canitiei tuæ exitium adferat; (14.) Judæi quoque, qui Babylone habitabant, cum Hyrcano ſic locuti ſunt: noli exiſtimare, Herodem benevolo ergà te animo, ſed æmulatione regni impulſum legatos miſiſſe, qui te ad ſeſe deducerent, nam reges nunquam bona rependunt hominibus, à quibus beneficia acceperunt, cùm in humiliori eſſent ſtatu, (15.) quia honor illos, qui
in

(10.) Idem refertur in Ioſippi Epitom. p. 114.

(11.) Joſephus Antiqu. lib. 15. c. 2. ſcribit, Saramalam ad Parthorum regem ab Herode miſſum fuiſſe.

(12.) Simili ferè commento poſtea uſus eſt idem Herodes, dum Magis dixit: ite Bethlehem Jehuda &, cum inveneritis puerum, renunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum, Matth. c. 2. v. 8. prout Munſterus hic notavit.

(13.) Conſentit Joſippi Epitom. p. 114.

(14.) Idem refertur in dict. Joſippi Epitom. pag. 115.

(15.) Conſentit Joſephus dict. lib. 15. c. 2. & Joſippi Epitom. p. 115. & ſeq.

כי אתה תדע כי לא תוכל לכהן בירושלם
בעבור המום אשר שם בך אנטיגנוס בן
אריסטובלוס אחיך כי קצץ את אזנך·
ועתה שב עמנו כי לא תחסר דבר בינינו
כי אתה בעינינו כמלך ולכן שב לך
במקומך ולא תתגרה עוד במלחמות ירושלם
לרעה·

in excelſo dignitatis gradu vivunt, mutat & magnitudinis excellentia eorundem pervertit animos: notum quoque tibi eſt, te Sacerdotio Hieroſolymis haud fungi poſſe ob labem, quam tibi Antigonus, Ariſtobuli, fratris tui, filius intulit, dum aures tibi amputavit; nunc igitur mane apud nos, neque enim ullius rei penuriâ apud noſmet laboras, quia ut regem te colimus ac veneramur, quo circà eo in loco, ubi jam es, mane, nec denuò bellum, quod Hieroſolymis exitium adferat, ſuſcita.

Cap. XIV.

ולא אבה הורקנוס לשמוע להם וילך
הורקנוס אל ירושלם ויצא הורודוס לקראתו
הוא וכל שריו אתו ויחבקהו וינשקהו
ויביאהו אל ביתו ויכבדהו מאד לעיני
כל העם ויעש לפניו תמיד משתה ויקראהו
אבי לעיני כל העם ובסתר צוה לקחת
את נפשו· ותשמע אלכסנדרה בת
הורקנוס אם מרימי הוא מרימי אשת
הורודוס בת אלכסנדרה אשר ילדה
לאלכסנדר בן אריסטובלוס אחי הורקנוס
אביה· ותאמר אלכסנדרה אל הורקנוס
אביה השמר לך אבי מפני הורודוס כי
לא יעשה לך כל זה רק להרגך· אבל
שמע בקולי ולך וברח לך אל מלוך מלך
הערב

Aſt Hyrcanus eiſdem obtemperare noluit; (1.) ſed Hieroſolymam abiit, (2.) ubi Herodes cum omnibus principibus ſuis obviam ei progreſſus illum amplexatus & oſculatus eſt, atque in domum ſuam introduxit magnoque ipſum honore coràm omnibus affecit, (3.) illumque ſemper conviviis excepit ac patrem propalàm vocavit; (4.) ſecretò autem ipſum interfici juſſit. Quapropter Alexandra, Hyrcani filia, mater Mariamnæ, (5.) quæ Herodis uxor fuit ac filia Alexandræ, quam ipſa Alexandro, Ariſtobuli filio, Hyrcani patris ſui fratri, pepererat, cùm id audiſſet, Hyrcano, patri ſuo, dixit: cave tibi, pater, ab Herode, is enim hæc omnia non alio facit fine, quàm ut te occidat, quapropter dictis meis obtempera, & ad Maluccum, (6.) Arabiæ regem, confuge, ne vir iſte ſangvinarius ſenectutem tuam gladiô perimat; aſt Hyrcanus,

(1.) In Joſippi Epitom. pag. 117. cauſa adducitur, dum ibidem refertur, rem ita à Deo directam fuiſſe, qui injuriam ſapientibus, quos pater Hyrcani & avus ejus occiderant, illatam ulciſci voluit & ob id noluit, ut Haſmonæis nomen ſupereſſet, vid. quæ ſuprà l. 4. c. 18. n. 3, & h. l. 5. c. 12. n. 22. notata ſunt.

(2.) Neſcius, tutius apud hoſtem captivos tegere, quàm apud regem propinquos, prout ſcribit Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. c. 36.

(3.) Conſentit Joſephus loc. alleg.

(4.) Idem refertur in Joſippi Epitom. pag. 118.

(5.) Ita nominatur etiam à Joſepho Antiqu. l. 15. cap. 2. confer. & h. l. 5. c. 9. n. 1. & cap. ſequ. 15. n. 1.

(6.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 15. c. 9. & Joſippi Epitom. pag. 118. ab aliis vocatur: Maluchus, it. Malchus.

Digitized by Google

הערב פן ישחית בחרב את שיכחך איש
הדמים הזה ולא אבה הורקנוס אביה
לשמוע לה והפצר בו מאד ותציקהו
ויקראו את רוסטיאוס והוא אחד משועי
יהודה ויאמינו בו ויגלו לו את הסוד כי
היה רוסטיאוס משועי יהודה והיה אויב
להורדוס על אשר הרג את אחיו ולכן
גלו לו את הסוד ויתנו לו שוחד ׃ ויכתוב
הורקנוס כתב אל מלוק מלך הערב
לשלוח אליו מלוק אנשי' וסוסים בסתר
לעמוד במקו' אגם החומר לשאת את
הורקנוס אל מלוק מלך הערב לברוח
מפני הורדוס ׃ ויהי כאשר קבל רוסטיאוס
את האגרת הזאת בידו וימצא עלילות
להיותו אהוב למלך הורדו' ויתן את
האגר' ביד הורד' כאש' היא חתומה
בחותם הורקנוס ויגלה לו את כל הסוד
אשר דבר לו הורקנוס ואלכסנדרה בתו ׃
ויהי כאש' קבל המלך את האגרת מיד
רוסטיאוס ויהלל אותו ויכתרהו ויכבדהו
ויתן לו מנח' גדולה זהב וכסף ויאמר
אליו המלך לך לדרכך למקו' אשר שלחך
הורקנוס וקח האגרת בידך אשר נתן לך
הורקנוס חתומה בחותמו וכאשר תקבל
תשובת האגרת אשר יתן לך מלוק מלך
הערב הביאנה אלי ואת האנשים ואת
הסוסים

nus, ejuſdem pater, morem ei gerere noluit; dum verò illa ſubinde inſtabat eumque urgebat, tandem Doſitheum (7.) nobilem quendam Judæum, quem ſibi maximè fidum putabant, vocârunt, eique arcanum detexerunt, nam Doſitheus, ex nobili Judæorum gente ortus, inimicus erat Herodis, propterea, quòd ipſius frater ab illo occiſus eſſet, quapropter ſecretum iſtud ei revelârunt muneraque ipſi dederunt: Hyrcanus autem Malucco, Arabiæ regi, ſcripſerat, ut viros equosque clàm mitteret, qui apud lacum bituminoſum (8.) præſtò eſſent & Hyrcanum ad Maluccum, Arabiæ regem, deducerent eumque Herodis crudelitati eriperent; Doſitheus autem, cùm literas accepiſſet & exiſtimâſſet, ſe occaſionem nactum eſſe, qua ſeſe in amicitiam Herodis regis inſinuare poſſet, easdem Herodi, Hyrcani ſigillo obſignatas tradidit eique arcanum omne, quod Hyrcanus & Alexandra, ipſius filia, ſibi commiſerant, detexit. (9.) Quapropter rex, cùm literas illas à Doſitheo accepiſſet, eundem laudavit ac honoravit multoque argento & auro ipſum remunerans dixit: abi ad locum, quò te Hyrcanus miſit & epiſtolam, quam tibi ſigillo ſuo obſignatam tradidit, accipe cumque reſponſum ad haſce literas Maluccus, Arabiæ rex, tibi dederit, defer illud ad me mihique viros & equos, quos ille ad Hyrcanum abducendum miſerit, oſtende, ut illos capiam. Doſitheus igitur mandatum regis per omnia executus ad Maluccum, Arabiæ regem, abiit reverſusque ad Herodem, regem, literas, quas Maluccus Hyrcano ſcripſerat, eumque, ut ad ſe veniret, invitaverat, re-

gi

(7.) Hebr. דוסיתיאוס, ita in codice Munſteriano, quem hic potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi corruptè legitur רוסטיאוס i. e. Roſtius, ſic ferè in Joſippi Epitome pag. 120. habetur: ריסתיאוס i. e. Riſtius, ſed Munſterianæ lectioni conſentit Joſephus lib. 15. cap. 9. Hæc autem omnia poſt Ariſtobulum, Mariamnæ fratrem, interemptum acciderunt, confer. Joſeph. loc. alleg. & cap. ſeq. 15. n. 2. ibique not.

(8.) Sic vertο hic אגם החומר ſecutus Joſephum dict. lib. 15. cap. 9. ubi locum illum nominat Ἀσφαλτίτιν λίμνην, lacum Aſphaltidem, qui ab Hieroſolymitanis finibus diſtabat 300. ſtadiis, referente eod. Joſepho loc. alleg. confer. etiam n. 10. h. cap.

(9.) Idem refertur in Joſippi Epitom. p. 118.

הסוסים אשר ישלח לשאת עליהם את הורקנוס הבאים אלי האלכדם · ויעש הסתיאוס ככל אשר דבר לו המלך וילך אל מלוך מלך הערב וישב אל הורדוס המלך ויתן לו את האגרת אשר שלח מלוך אל הורקנוס לבא אליו ויקבל המלך את האגרת וישלח גדודים אל אגם החומר וילכוד את האנשים והסוסים אשר שלח מלך הערב לשאת את הורקנוס · וישלח המלך אל ע׳ הזקני׳ לאמר אספו לעצתכם ויהיו שם כל חכמי הסנהדרי׳ כי דב׳ משפט סתר לי אליכם עם אחד מגדולי העם ויתקבצו כל חכמי הסנהדרין במקום המושב אשר לסנהדרין ויודיעו את המלך לאמר הננו כלנו יחד במושב המשפט · וילך המלך אל מושב הסנהדרין והורקנוס עמו ויהי כי היו כלם שם ואיש לא ידע את לב המלך וגם הורקנוס לא חשב כי הקבוץ למשפט בגללו · ויאמר המלך לפני כל הסנהדרין אשאלך והודיעני הורקנוס אם יש ברית בינך ובין מלך הערב ואם שלחת אליו שליח לשלוח לך סוסי׳ במקום ידוע להוליכך אליו · ויאמר הורקנוס אין ברית ביני ובינו

gi tradidit, quas cùm Herodes accepiſſet, milites ad lacum bituminoſum (10.) miſit, viroſque unà cum equis, quas Arabiæ rex miſerat, ut Hyrcanum abducerent, cepit, quo facto rex (11.) quoſdam ad Septuaginta Seniores (12.) miſit, ut illis dicerent: conſilium congregate, cui omnes Synedrii ſapientes interſint, ſecretum enim judicium coràm vobis mihi peragendum eſt adverſùs aliquem ex magnatibus populi. Hoc audito omnes concilii magni ſapientes ad conſtitutum Synedrii locum convenerunt, cumque regem certiorem feciſſent, ſe omnes in loco judicii adeſſe, rex unà cum Hyrcano ad conſeſſum Synedrii pervenit; nemo autem ex omnibus, qui ibidem præſentes erant, animum regis noverat, Hyrcanus quoque ipſe haud exiſtimabat, judicium propter ſe inſtitutum ac congregatum eſſe; rex igitur coràm univerſo concilio magno (13.) dixit: interrogabo te, Hyrcane, mihique reſponde, annon fœdus cum rege Arabiæ (14.) iniiſti & ad illum hominem quendam miſiſti, ut tibi equos ad certum locum mitteret, qui te ad illum deferrent? ad hæc Hyrcanus reſpondit: non eſt mihi fœdus cum rege Arabiæ, nec quenquam ad ipſum miſi nullaſque ab eo accepi literas, tunc rex Doſitheum, nuntium ac literas viroſque Malucci unà cum equis, quos ceperat, produxit, eoſque coràm ſeptuaginta Senioribus conſtituit, dicens: judicate quæſò, ô Sapientes, annon vir iſte mortis reus ſit, qui regi, apud quem tutò

(10.) Vid. quæ ſuprà h. c. n. 8. hac de re dicta ſunt.

(11.) In Munſteri codice hæc ſolum habentur: & mittens rex ad 70. Seniores cœpit loqui & expoſtulare cum Hyrcano, num fœdus eſſet inter ipſum & Maluchum, regem Arabum; cœtera omnia, quæ hic inſerta ſunt, usque ad: annon fœdus cum rege Arabiæ &c. abſunt ab eodem codice Munſteriano, vid. infr. h. cap. num. 14.

(12.) Synedrium magnum, quod Hieroſolymis erat, hic intelligitur, ita nominat etiam Joſephus lib. 15. cap. 9. confer. & Joſippi Epitom. p. 120.

(13.) Joſephus dict. lib. 15. c. 9. ſcribit, Hyrcanum prius ab Herode vocatum & de fœdere cum Malcho Arabiæ rege, inito interrogatum fuiſſe, quod cum Hyrcanus negâſſet, tunc demum Synedrium fuiſſe convocatum; idem tamen Joſephus eod. c. 9. refert, à quibusdam Hiſtoricis factum hoc aliter narrari, confer. & Joſippi Epitom. pag. 126.

(14.) Vid. ſuprà h. cap. n. 11. ibique not.

Digitized by Google

ובינו ולא שלחתי אליו שליח ולא באה
אלי אגרת׃ ויוצא המלך את השתאום
השליח ואת האגרת ואת אנשי מלוק
אשר לכד ואת [illegible]ם ויראם לפני הז׳
קנים׃ ויאמר אליהם שפטו נא החכמי׳
הוש משפט מות לאיש הזה כי יתחש
למלך רעה והוא יושב [illegible]טח אתו ויענוהו
לאמר יש ויש עשה בו כרצונך׃ ויצו
לאחד מגבוריו להסיר את ראש הורקנו׳
מעליו ויכהו הגבור ויתן את ראשו׃
וימת הורקנוס איש צדיק וטוב איש צדק
זקן ומעתיו במלכותו לא עשה רעה לאד׳
ויעברו עליו צרות ותלאו׳ רבות מנעוריו
מיום אשר מתה אמו ויקבל הוא את
המלכות׃ וימלוך או ג׳ חדשים וילחם
בו אריסתובלו׳ אחיו עמו ויקח מידו את
המלכות בחוקה ולקץ שנים השב עוד
במלכותו וימלוך על ישראל ארבעים
שנה׃ ואחר כן נמלך בו אנטיגנוס בן
אחיו וילכדהו ויקצץ את אזנו לבלתי
היות כהן לעולם ויגלהו בשדימה׃ ולקץ
ג׳ שני׳ מלך הורודוס אשר הוא גדלו
בפתבגו ויהרגהו וישלם רעה תחת טובה׃

עקב

tò ac ſecurè vixit, perniciem molitus eſt? illi verò reſponderunt: certè mortis eſt reus, quapropter quodcunque tibi viſum fuerit, de eo ſtatue; rex igitur uni ex ſatellitibus ſuis præcepit, ut Hyrcano caput auferret, cui ſatelles morem gerens caput ejus cervice abſcidit; (15.) ſic vitam finivit Hyrcanus, vir juſtus ac probus, cùm jam provecta eſſet ætate, qui, quamdiu regno præfuit, neminem læſit; multas verò expertus eſt calamitates caſusque adverſos (16.) jam inde à pueritia, nam ex quo mater ejus obiit ipſeque regnum adeptus eſt, cùm vix tribus menſibus id adminiſtrâſſet, Ariſtobulus, ipſius frater, bellum adverſùs illum geſſit eique regnum per vim eripuit; dein effluxis aliquot annis (17.) in regnum ſuum reſtitutus quadraginta annis populo Iſraëlitico præfuit, poſteà bellum ipſi movit Antigonus, fratris filius, captumque auribus privavit, ne unquam ſacerdotio fungi poſſet, eumque in Chaldæam (18.) relegavit. Dein triennio exacto rex Herodes, quem Hyrcanus alimoniâ ſua (19.) nutriverat, eundem interfecit, ipſique malum pro bono rependit; Hyrcanus enim (20.) Herodem capitis judiciô liberaverat, cùm is Ezechiam (21.) interemiſſet. Sanè per omnem Hyrcani vitam nihil deprehendi potuit, quô peccati coràm Deo reus conſtitui poſſet, niſi quòd connivendo impunitum reliquerit facinus Herodis, qui innocentem (22.) effuderat

fuderat

(15.) Vid. infrà h. lib. 5. c. 32. n. 5. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 120. & Egeſipp. de Bell. Jud. l. 1. c. 56.

(16.) Hos caſus recenſet etiam Ioſephus Antiqu. l. 15. c. 9. & Ioſippi Epitom. dict. pag. 120. & ſequ.

(17.) In codice Munſteriano numerus annorum exprimitur, ubi ſic legitur: לקץ שלש שנים id eſt, à fine trium annorum, cui etiam Ioſippi Epitome p. 120. conſentit.

(18.) Ioſephus dict. lib. 15. c. 9. refert Hyrcanum apud Parthos captivum fuiſſe, vid. cap. antec. 13. n. 6.

(19.) Ita cum Munſtero hic vertere volui Hebr. בפתבג, quæ dictio hic habetur, de qua vid. Daniel, c. 1. v. 8. ibique Comment.

(20.) Hæc & ſequentia uſque ad finem hujus capitis abſunt à codice Munſteriano.

(21.) De hoc dictum ſuprà h. lib. 5. c. 4. num. 2. vid. & Ioſeph. Antiq. lib. 14. c. 17. ac. Ioſippi Epitom. p. 121.

(22.) Innocens hic dicitur Ezechias non ratione vitæ, (quia latro fuit ac graſſator, quem Ioſephus loc. alleg. ἀρχιλῃστὴν vocat) ſed ratione modi procedendi, dum Ezechias iſte ſine mandato

dato

Digitized by Google

עקב אשר הצילו הוא ממשפט מות בהרגו את הזקיהו׃ ולא נמצא כל ימי הורקנוס כי עשה רע בעיני יי׳ רק כי הרציף את הורודוס בשפכו דם נקי כי הרג לחזקיהו וימלט הוא את נפשו ממר׳ ויי׳ הביאו בידו ויעש בו הוא דבר שמאי ומנחם׃

fuderat ſangvinem, dum Ezechiam interfecit: Hyrcanus autem Herodem morte eripuit, quocircà Deus eundem Herodis poteſtati tradidit, à quo vaticinium, quod Schamæus (23.) & Menachemus de illo prædixerant, impletum fuit.

CAP. XV.

ויהי אחרי הדברים האלה ותתעצבנה הנשים מרימי אשת הורודוס ואלכסנדרה אמה ותכעסנה על הורודוס ותשנאנה אותו מאד על אשר הרג הורקנוס הזקן אביהם׃ והמלך הורודוס נתן את הכהונה לאחד מן הכהנים הבורים כי לא היה מזרע חשמונאים ושמו חנאל׃ ותשלח אלכסנדרה אל קליאופטרה מלכת מצרים רעותה אשת אנטוניוס גבור רומא להתחנן לפני אישה לאנטוניוס לשלוח אל הורודוס מלאכים ולצוות לו לקחת את הכהונה מאת חנאל ולתת אותה לאריסתובלוס בנה׃ ואריסתובלוס בנה היה

His rebus geſtis maximum animis cepere dolorem mulieres illæ, nempe Mariamna (1.) Herodis uxor & Alexandra, ejusdem mater, vehementique adverſus Herodem irâ atque odio flagrârunt, quia Hyrcanum ſenem, illarum parentem, interfecerat; (2.) Herodes autem rex Pontificatum Hananeli (3.) cuidam ex ignobilioribus (4.) ſacerdotibus, qui non fuit ex Haſmonæorum genere tradiderat, id, quod indignè ferens Alexandra ad Cleopatram, Ægypti reginam, ſocietate ſibi junctam, quæ Antonii, ducis Romani, uxor fuit, literas miſit, quibus illam rogavit, ut Antonium permoveret, quò legatos ad Herodem mitteret eique injungeret, ut Hananeli Pontificatum adimeret eumque Ariſtobulo, (5.) Alexandræ filio, traderet; (6.) Ariſtobulus autem, ejusdem filius, quindecim annos

dato regis & absque cauſæ cognitione, quæ à Synedrio fieri ſolebat, ab Herode interemptus eſt, vid. ſuprà h. l. 5. c. 4. n. 8.

(23.) De hoc. vid. ſuprà dict. l. 5. c. 4. n. 11.

(1.) Vid. quæ cap. antec. 14. num. 5. annotata ſunt.

(2.) Hyrcanus autem tunc temporis adhûc in vivis erat, vid. dict. c. 14. n. 7. ibique not.

(3.) Hebr. חנגאל, ita hic in noſtro codice; Joſephus Antiqu. lib. 15. c. 2. Ἀνάνηλον nominat, in *Joſippi* Epitom. pag. 122. vocatur חניאל i. e. Haniel.

(4.) Sic dictionem הבורי cum Munſtero hic vertere volui, quæ aliàs incultos, ſtupidos &c. notat, Joſephus eod. lib. 15. c. 2. ſcribit, quod Herodes ex Babylonia ſacerdotem quendam *τῶν ἀσημοτέρων* vocaverit eique Pontificatum tradiderit.

(5.) Hic Ariſtobulus etiam Jonathan appellatus fuit, vid. Egeſipp. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 36. & 37. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 121.

(6.) Idem ſcribit Joſephus lib. 15. cap. 2. vid. & Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 13. ubi plura de Pontificum *Judæorum* ſucceſſione.

Digitized by Google

היה בן ט״ז שנה יפה תואר ויפה מראה ובימיו לא נמצא כמוהו ביפיו במראהו ובתארו והוא אחי מרימי המלכה אשת הורודוס המלך ובן אלכסנדרה אשר ילדה לאלכסנדר בן אריסתובלוס ותעש המלכה קליאופטרה כדבר המלכה אלכסנדרה רעותה ותתחנן אל אנטוניוס בעלה לשלוח מלאכים אל הורודוס ולצוותו לקחת את הכהונה מאת חננאל ולתתה אותה לאריסתובלוס הנער להיות כהן גדול וישלח אנטוניוס אחד משריו ושמו יוליאוס ירושלימה לחלות את פני הורודוס המלך לעשות רצון אשתו קליאופטרה ורצון אלכסנדרה חמותו ויבא יוליאוס ירושלם וידבר אל הורודוס כדברים האלה וימאן הורודוס לעשות כן ולתת הכהונה לאריסתובלוס כי אמר אין זה משפט ודין התורה בישראל להסיר הכהן הגדול מגדולתו בעודנו חי ולהעמיד אחר במקומו ויהי בהיות יוליאוס בירושלם וירא אריסתובלוס הנער ביופיו בתארו ובמראהו וגם ראה את מרימי אחותו והיא יפת תואר ויפה מראה מאד ותבהל יוליאוס על יופים כי לא ראה כמו הם בכל הארץ ובכל הגוים ויאמר יוליאוס אל אלכסנדרה למי ילדת אלה אמת כי לא נתחבר עמך איש כי אם מלאך אלהים על כן ילדת ילדים כאלה ועתה שמעי

nos habens (7.) eximia erat pulchritudine ac decora facie, adeò ut illius ætate nemo eleganti corporis formâ ipſum æquaret, is frater erat Mariamnæ reginæ, quæ Herodi regi nupta erat, ac filius cluebat Alexandræ, quam ipſa Alexandro, Ariſtobuli filio, pepererat. Cleopatra igitur regina Alexandræ, ſodalis ſuæ, petitioni annuens Antonium, maritum ſuum, rogavit, ut legatos ad Herodem mitteret eique præciperet, ut Hananelem à Pontificatu removeret; Ariſtobulum autem adoleſcentem eidem præficeret, quò ſummô ſacerdotiô fungeretur: hiſce Cleopatræ precibus Antonius locum dedit & Gellium (8.) ducem quendam ſuum, Hieroſolymam miſit ad Herodem, rogans, ut petitioni Cleopatræ uxoris ſuæ ac voluntati Alexandræ, ſocrus Herodis, ſatisfaceret, quapropter Gellius Hieroſolymam veniens mandata ſua Herodi expoſuit; ſed Herodes morem ei gerere atque Pontificatum Ariſtobulo tradere noluit, cauſatus, quòd nec moribus Iſraelitarum nec legi Divinæ conſentaneum eſſet, ut ſummus Sacerdos, quamdiu is in vivis eſt, ab officio removeretur; alius verò in illius locum ſurrogaretur. Gellius autem, cùm Hieroſolymis ageret, ac pulchritudinem, elegantiam, decoramque faciem Ariſtobuli, adoleſcentis, ut & Mariamnæ, ſororis ejus, quæ & ipſa inſigni erat corporis forma ac pulchritudine, contemplaretur, utriusque venuſtatem & pulchritudinem admiratus (quia in toto terrarum orbe nec apud gentem ullam iisdem ſimiles conſpexerat) Alexandræ dixit: ex quonam patre iſtos peperiſti? ſanè non cum viro, ſed cum angelo DEI rem habuiſti, quæ tales procreaſti liberos; nunc itaque dictis meis obtempera atque utriusque effigi-

(7.) Sedecim annorum tunc fuiſſe ſcribit Joſephus loc. alleg. confer. Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 36. & infrà h. cap. n. 15.

(8.) Hebr. גיליאוס, ita Munſteri codex, quem hic magis ſequi volui, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur יוליאוס i. e. Julius. Joſephus lib. 15. c. 2. vocat Δέλλιον, fortè & ibi legendum Γέλλιον, Gellium. ſic etiam nominat Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 37.

שמעי בקולי ותקחי את תבניתם ורקמי
את רקמת צלם שניהם ושלחי תבניתם
בידי לאנטוניו׳ ויהי בראותו את צלמי
הבחור והבחורה׳ בחך הוא יעשה כל
חפצים׳ ותעש אלכסנדרה כדברי יוליאוס
ותשלח את צלמיה׳ לאנטוניוס וכראותו
צלמיהם ויפים והנער בו חמתו ויצר
תועבתו גבר וישלח אגרת להורודוס
לאמר׳ מן מרקוס אנטוניוס גבור רומי
להורודוס מלך יהודה שלום׳ זכור החסד
שעשיתי עמך אשר עזרתיך להמליכך על
כל יהודה ועתה אחלה פניך ושלח אלי
הנער אריסטובלוס ואשימה עיני עליו
ואל נא תמנע מלשלחו אלי ואם לא
תשלחהו מהרה אלי דע כי מלחמות
הרומיים עליך׳ ויהי בקרוא הורודוס את
האגרת וידע כי בעבור יצר תועבתו התאו
אל הנער לראותו וימהר ויתן אל הנער
הכהונה ויכתוב לאנטוניוס מכתב לאמר׳
לא יוכל הנער לצאת מהמדינה כי כהן
גדול הוא במקום חננאל כאשר צוית
ואם יצא הנער מהמדינה יתעוררו מלחמות
רבות בין היהודים על ממשלת הכהונה׳
וישפך

effigiem depictam (9.) eorumque imaginem, tabulæ impreſſam, manibus meis trade, ut Antonio offeram, non enim dubito, quin ipſe, ſi imagines adoleſcentis ac puellæ, filiæ tuæ, conſpexerit, eorundem voluntati in omnibus ſatisfacturus ſit. Alexandra igitur Gellio obtemperans utriusq; imagines ad Antonium miſit, qui effigies illas contemplatus ac pulchritudinem admiratus maximo flagravit deſiderio (10.) & abominanda accenſus libidine (11.) epiſtolam ad Herodem miſit iſtius ſententiæ: Marcus Antonius, dux Romanorum, Herodi, Judæorum regi, Salutem! recordare beneficiorum, quæ tibi exhibui, dum auxilio tibi fui, ut regno ſuper univerſam Judæam potireris; nunc igitur rogo te, ut Ariſtobulum, adoleſcentem, ad me mittas, quò illum benevolo excipiam animo, noli quæſò miſſionem iſtam petitioni meæ denegare, quòd ſi eum non celeriter ad me miſeris, ſcias, Romanorum bellum tibi imminere: Herodes autem, cùm literas haſce legiſſet ac cognoviſſet, Antonium abominanda libidine accenſum adoleſcentis videndi deſideriô flagrare, illicò ſacerdotium tradidit Ariſtobulo (12) & Antonio ita reſpondit: Non poteſt adoleſcens provinciâ egredi, quoniam Hananelis loco Summus Sacerdos creatus eſt, prout juſſiſti, ſi enim adoleſcens terrâ egreſſus fuerit, multa inter Judæos bella (13.) ob Summi Sacerdotii adminiſtrationem exori-

(9.) Confer. hic *Joſeph.* dict. l. 15. c. 2. & Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. c. 37.

(10.) Hebr. חמותו, ita enim hic legendum puto, non חמתו, uti hactenus impreſſa exemplaria, nam Joſephus quoque dict. lib. 15. c. 2. ſcribit, quod Antonius τοῖς ἐρωτικοῖς Ariſtobulum ſubjicere voluerit, confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 37. abeſt autem dictio illa à codice Munſteriano.

(11.) Turpiſſimum hic innuitur παιδεραστικὸν crimen, quod Plato lib. 1. de Legibus, ut ſceleratum & impuriſſimum execratur appellatque τὸ παρὰ φύσιν τόλμημα, Clemens lib. 6. Conſtit. Apoſt. 27. nominat παρὰ φύσιν βδελυκτὴν μίξιν & lib. 7. c. 3. παρὰ φύσιν κακὸν, contra hoc deteſtabile crimen non ſolùm priſci Eccleſiæ patres, interque eos præprimis Lactantius lib. 1. c. 10. & lib. 5. c. 9. ac l. 6. c. 23. acerrimè ſcripſerunt; ſed etiam imperatores Chriſtiani in illud ſeveriſſimè animadverterunt, vid. l. 3. C. Theodoſ. ad L. *Jul.* de Adult. & l. 31. C. Juſtin. dict. Titul. ac Novell. 77. & 141.

(12.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 122.

(13.) Idem refert *Joſephus* dict. lib. 15. c. 2. & Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 37.

וישפך דם רב בינינו ואני שאלתי את פי הזקנים לקיים מצותך ולשלוח לך את הנער ואמרו לי טרם ימותו ולא יתנו הנער לצאת מהמקדש כי כן מצות התורה׃ ויהי כי שמע אנטוניוס הדבר הזה ויחדל לשאול את הנער׃ והמלך הורודוס הוציא את חננאל מהכהונה הגדולה ויתנה לאריסתובלוס אחי אשתו והוא נער בן ט״ז שנה. ומתחלה חק התורה בכהונה גדולה היה לשרת הכהן הגדול עד יום מותו׃ אבל אנטיוכוס אפיפאנוס הוא הראשון אשר חלל הכהונה בהוציאו הכהן הגדול אשר היה בימיו ויעמד במקומו את חנניא׃ והשני המחלל הוא אריסתובלוס אשר הסיר את אחיו הורקנוס׃ והשלישי ששלח ידו להעביר כהן גדול ולהשים אחר תחתיו הוא זה הורודוס המלך אשר השליך את חננאל מן הכהונה הגדולה ויתנה לאחי אשתו אריסתובלוס ואמנם הורודוס המלך לא עשה זה לחלל הכהונה רק למלט את הנער מתועבות אנטוניו׳ גבור רומה אשר היה מבקש לתעבו׃ גם עשה זה בגלל המריבו׳ שהיו בביתו עליו מאשתו וחותנתו וכדי להשלים את החלוקת ביתו עשה זה׃ ועם כל זה כי עשה את

ה ע׳

exorientur, multumque ſangvinis Judaici effundetur; præterea Seniores conſului, ut mandatum tuum adimplerem atque adoleſcentem tibi mitterem, illi verò ſe mortem potius oppetituros, quàm permiſſuros eſſe, ut adoleſcens Sanctuario egrediatur, reſponderunt, quia ſic lege Divina cautum eſſet. Quo cognito Antonius adoleſcentem ulterius flagitare deſtitit. Herodes itaque rex Hananelem à Summo Sacerdotio removit (14.) illudque Ariſtobulo, uxoris ſuæ fratri, qui tunc quindecim (15.) annorum erat, tradidit, & ab initio quidem lege ſancitum erat, ut Pontifex ſummo ſacerdotio fungeretur, quamdiu viveret; ſed Antiochus Epiphanes primus fuit, (16.) qui Pontificatum profanavit, dum Summum ſacerdotem, (17.) qui ipſius ætate vixit, removit & in ejusdem locum Hananiam (18.) ſurrogavit. Secundus, qui Summum polluit Sacerdotium, fuit Ariſtobulus, qui fratrem ſuum, Hyrcanum, ab illo removit; tertius verò, qui ſummi Pontificis removendi alteriusve in ejus locum ſubſtituendi poteſtatem ſibi arrogavit, fuit Herodes iſte, qui Hananelem à Summo Sacerdotio removit, illudque Ariſtobulo, uxoris ſuæ fratri, tradidit, quanquàm Herodes illud non profanandi Sacerdotii cauſa fecerit, ſed ut adoleſcentem incontaminatum ſervaret à turpiſſima libidine Antonii, Imperatoris Romani, qui illum nefario ſcelere polluere conatus erat; id ipſum etiam fecit propter contentiones, quæ adoleſcentis illius cauſa in domo ſua inter uxorem ac ſocrum ſuam obortæ erant, ut diſſenſiones

nes

(14.) Conſentit Joſephus dict. l. 15. c. 3. princ. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 36. & 37. ac Joſippi Epitom. p. 123.

(15.) Hebr. ט״ו שנה, ſic in noſtro codice; Munſterianus habet: י״ו שנה id eſt, ſedecim annos, cui & Joſephus loc. alleg. conſentit, vid. quæ ſuprà h. cap. num. 7. notata ſunt.

(16.) Idem ſcribit Joſephus l. 15. c. 3. princ.

(17.) Hunc Joſephus eod. cap. 3. vocat Ἰησοῦν, Jeſum.

(18.) Hebr. חנניא, ſic in noſtro codice; Munſterianus habet: אוריה Uria; priori tamen lectioni adſtipulari videtur Joſephus loc. alleg. ubi ſubſtitutum hunc Pontificem nominat Ὀνίαν Onian, quare in Munſteri codice fortè legendum erit אוניה, facili unius literæ mutatione.

nes illas hac ratione componeret; ſed fruſtrà, quia nullam domui ſuæ quietem hoc modo conciliare potuit, ſed ſocrus & uxor (19.) Herodem idcircò odio habuerunt, quia is Hyrcanum ſenem, ipſarum parentem, interfecerat.

המעשה הזה. לא נח בביתו ולא שקט כי שנאוהו חותנתו ואשתו על אשר הרג הזקן הורקנוס אביהם·

CAP. XVI.

HErodes autem regia ſede egreſſus eſt, quia explorator quidam & arcanorum revelator ex illis hominibus, quos rex ſecum habebat, eundem inſtigavit & admonuit, ut à ſocru ſua, inſidias clàm ſtruente, ſibi caveret atque operam daret, ne illa fortè populum ad ſeditionem impelleret, quod dictum rex animo ſuo penitùs impreſſit & Alexandram imposterùm obſervari juſſit; (1.) accidit autem poſteà, ut Alexandra Cleopatram certiorem faceret, ſe ad ipſam è conſpectu Herodis in Ægyptum profugere velle, (2.) quem in finem Alexandra duas ſibi arcas confici juſſerat, loculis illis ſimiles, quibus defunctorum corpora Hieroſolymis efferri conſveverant, ut Hebrone vel aliis in locis ſepelirentur, harum uni ipſa ſemet incluſit; in altera filium ſuum repoſuit ac præcepit, ut Hieroſolymis exportarentur & ad mare usque ad urbem Joppen deferrentur, ad locum, quò Cleopatra navem miſerat, ut Alexandra ejusque filius illam conſcenderent, & in Ægyptum ad reginam venirent; aſt Sabbion (3.) unus ex Alexandræ conſiliariis regem adiit eique rem detexit; ad quæ rex: tollite, inquit, arcas, quibus Alexandra ejusque filius incluſi ſunt, prout ipſa vobis præcepit, easque ita ſublatas ad me deferte, ut in ipſis arcis illos comprehendere poſſim,

ויצא הורדוס ממקום מושב המלוכה כי קראו אחד ממגלי הסודות המתפשים שהיו לו ויזהירו לשמור את חותנתו כי חורשת עליו רעות בסתר פן תגרה עליו את העם וישם המלך בלבו את הדבר הזה ויצו לשמור את אלכסנדרה ויהי אחרי כן ותשלח אלכסנדרה אל קליאופטרה לברוח אליה מפני הורדוס המלך לבא למצרים· ותעש לה אלכסנדרה שתי תיבות כדמות תיבות המתים היוצאים מירושלם ללכת להקבר בחברון או במקום אחר· ותשכב היא בתיבה אחת ובנה בתיבה אחרת והסוד להוציא אותם מירושלם ולהוליכם בו עד ים יפו מקום אשר שלחה קליאופטרה את הספינות אשר אתה לשאת את אלכסנדרה ואת בנה ולהביאם אליה· וילך סבין והוא אחד מיועצי אלכסנדרה ויספר הדבר אל המלך· ויאמר המלך אליו לאמר שאו התיבות אשר בתוכם אלכסנדרה ובנה כאשר דברה לכם היא· והוי בנשאכם אותה

(19.) Confer. hìc Joſippi Epitom. p. 123.
(1.) Idem refertur à Joſepho Antiq. l. 15. c. 3.
(2.) Vid. Joſeph. dict. lib. 15. c. 2. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 37. ac Joſippi Epitom. pag. 123. & ſeq.
(3.) Hebr. סבין, ita hic in noſtro codice, cui etiam Joſephus dict. l. 15. c. 3. conſentit ac refert, Æſopum, Alexandræ ſervum, id Sabbioni detexiſſe, confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 37.

אותה הביאום לפני ואתפשם בתוך התיבות ויעשו הנושאים כן כאשר צוה סביון ויביאו את התיבות לפני המלך ויפתח את התיבות והנה אלכסנדרה ובנה בתוכם ויאמר המלך אל אלכסנדרה מה תאמרי כי יהיה משפטך היום הזה עד מתי לא תבושי לעשות כדברים האלה וגם על בנה גער ועליה גער עוד ויוכיחם בדברים ויסלח להם המלך גם העון הזה בגלל אהבת מרימי אשתו׃ ויהי מקץ שנה אחת בחג הסכות ויעל אריסתובלוס הכהן הגדול על המזבח להקטיר בבגדי שרד אשר לכהן גדול בעבודתו וירא העם את הבחור עומד על עמדו ואפוד במדיו חגור בו והוא בתארו וביופיו וכדמותו כמלאך אלהים׃ וישמח העם שמחה גדולה עד אשר בכו מרוב השמחה ויברכו את יי׳ ואת הכהן הגדול׃ ויחרד המלך מאד ויאמר בלבו אם לא אסיר את הנער הזה מלפני מהרה תשוב אליו המלכות כי לב כל ישראל עליו להמליכו׃ ויהי אחרי החג ויצא המלך מירושלם הוא וכל בני ביתו וילך בידיחו היא העיר הגדולה מקום אשר שם עץ האפרסמון הוא בלסאמן והוא העץ אשר ממנו יצא השמן הטוב אשר על שמו נקראת העיר עיר

ſim, id, quod bajuli, prout Sabbion juſſerat, fecerunt, & arcas coram rege detulerunt, qui illas aperuit & Alexandram ejusq; filium ibidem deprehendit, atq; Alexandrã ita compellavit: ecquid reſpondebis, ſi hodiè in judicium deducta fueris? quousq; non erubeſcis talia perpetrare facinora? ſic rex Alexandram ejusq; filium reprehendit & verbis caſtigavit; peccatum tamen iſtud propter Mariamnæ, uxoris ſuæ, amorem illis condonavit: accidit autem exacto anno in feſto tabernaculorum, (4.) ut Ariſtobulus, Summus Sacerdos, ad altare aſcenderet & adoleret, veſtibus ſacri miniſterii indutus, quibus Summus Sacerdos uti ſolebat, dum ſacris operam dabat; populus autem, cùm adoleſcentem in ſtatione ſua humerali amiculo (5.) cinctum & eximia corporis pulchritudine inſtar angeli Dei conſpicuum vidiſſet, maximâ lætitiâ affectus fuit adeò, ut præ abundanti gaudio in fletum erumperet, Dominumque ſimùl ac Summum Sacerdotem laudibus celebraret, quamobrem maximus timor ſubiit regem atque ſecum ita reputavit, niſi adoleſcentem iſtum quàm primùm è conſpectu meo ſuſtulero, brevi fiet, ut regnum ad illum revertatur, quia univerſus populus Iſraëliticus eò inclinat, ut ipſum conſtituat regem. (6.) Celebrato igitur feſto rex cum omni familia ſua Hieroſolymis egreſſus ad magnam urbem Jericho (7.) venit, nimirùm ad locum illum, ubi arbor Apharſemon (8.) quæ Balſamum nominatur, creſcit, ex hac arbore optimum egreditur oleum, unde etiam urbs illa Jericho, nomen traxit, nempe à ſuaviſſimo odore, (9.) an verò à luna (10.) urbs illa dicta ſit,

(4.) Conſentit *Joſephus* & Egeſippus, loc. alleg. confer. & Joſippi Epitom. pag. 125.

(5.) Ita dictionem אפוד, quæ hic in Hebræo habetur, vertere volui, cujus deſcriptionem vide inter alios apud R. Salom. ad Exod. c. 28. v. 4. & c. 40. in fin.

(6.) Confer. hic Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. c. 36.

(7.) Conſentit Joſephus Antiqu. lib. 15. c. 3. & Egeſipp. L. 1. de Bell. Jud, c. 37. ac Ioſippi Epitom. pag. 126.

(8.) Vid. quæ ſuprà lib. 4. c. 22. num. 11. notata ſunt.

(9.) Nam dictio ריח i. e. Riach, odorem ſignificat, vid. ſuprà dict. lib. 4. c. 22. n. 11. confer. & Munſteri notæ h. loc.

(10.) Dictio ירח i. e. Iareach, Hebræis lunam notat, vid. infrà h. l. 5. c. 17. n. 10.

Digitized by Google

עיר יריחו על דבר הריח ואם נקוא כן
על שם הירח אשר הודענו למעלה׃
ויהי בלכת המלך שם ואיש לא ידע את
לבו ויעש משתה גדול לכל השרים
הבאים עמו שם וישב המלך במשתה׃
ויאמר המלך אל אריסתובלוס הכהן
הגדול שב אתנו וישב הכהן אצל המלך
וכל שריו ועבדיו וישבו לפניו איש ואיש
לפי כבודו ומעלתו וישמח המלך הוא
וכל שריו ועבדיו במשתה ההוא מאד
מאד׃ ויהי אחרי המשתה לאחר הצהרים
יצא המלך והכהן הגדול הטהור ושרי
המלך אל הגנות ואל מעינות המים
לראות איך ישוטו במים הבחורים עבדי
המלך כי שם בריכות מים גדולות עמוקות
מאד אשר נמלאות מימי המעינו׳ ויעמוד
המלך על בריכה אחת עמוקה וירא את
עבדיו ששטים במים ומשחקים ומתגרים
דרך צחוק והתחילו להטביע איש את
רעהו במים׃ ויקראו הבחורים אל
אריסתובלו׳ בעצת המלך ויאמרו לו רד
נא אלינו לשוט ולשחק אתנו במים
ויאמר אריסתובלוס אל המלך ארדה נא
ואשוט במים עם הבחורי׳ ואשחק עמהם׃
ויאמר המלך למה זה תרד עתה מה
הנאה לכהן גדול להתערב עם משחקי׳
ומהולי׳ ויפצר בו הנער כי הנערות
היה גובר בו על כבוד הכהונה ויאמר
למלך ארד ויהי מה ויאמר לו המלך
עשה כחפצך׃ וירד הנער לשוט במים
עם הבחורים וילך המלך ויבא הביתה
כי ידע אשר עצתו תקום ועבדי המלך
שדקו

ſit, ſuprà (11.) indicavimus. Rex itaque, cùm eò veniſſet, nec cuiquam de ejus voluntate innotuiſſet, magnum convivium omnibus principibus, qui cum ipſo venerant, exhibuit, cui etiam rex interfuit, & Ariſtobulo, Summo Sacerdoti, dixit, accumbe nobiſcum: poſtquàm igitur adoleſcens juxtà regem accubuiſſet, omnes quoque principes ac miniſtri coràm rege ſederunt, unusquisque ſecundùm dignitatis ſuæ gradum. In eo convivio & rex & principes ejus omnesque miniſtri admodùm læti fuerunt & hilares; finitô autem convivio tempore pomeridiano Herodes unà cum Ariſtobulo, Summo Sacerdote, ac principibus ſuis ad hortos & fontes aquarum exſpatiabatur, ut videret, quomodo juvenes, miniſtri regii, aquis innatarent, nam piſcinæ ibidem erant admodùm amplæ & profundæ, aquâ fontanâ plenæ: dum igitur rex juxtà piſcinam quandam profundam ſtabat ac conſpiciebat, quomodo ſervi ſui aquis innatarent ac luderent, & quomodo alter alterum per luſum ac jocum aquâ immergeret, tunc adoleſcentes illi ex conſilio regis Ariſtobulum quoque invitarunt, ut in aquam deſcenderet & unà cum ipſis nataret atque in aqua luderet, quibus verbis Ariſtobulus inductus fuit, ut regem rogaret, dicens: permitte quæſò, ut in aquam deſcendam & cum adoleſcentibus iſtis ibidem natando ludam; rex autem reſpondit: cur jam deſcendere vis? an Summum Sacerdotem decet ludentibus & ludicra tractantibus ſeſe immiſcere? cùm verò adoleſcens obnixè rogaret regem, (puerilis enim ætas majorem in eo vim habuit, quàm dignitas ſacerdotalis) ut deſcendendi facultatem ſibi concederet, quia res parvi eſſet momenti, tunc rex: fac ergò, inquit, quod tibi placet, hac veniâ impetratâ puer deſcendit, ut cum cœteris adoleſcentibus in aqua nataret; rex autem domum abiit, haud ignarus, conſilium ſuum à propoſito fine non aberraturum eſſe; intereà ſervi ejus

(11.) Nimirum dict. lib. 4. c. 22. n. 11.

שחקו במים עם אריסתובלוס עד פנות
היום ויטביעו את אריסתובלוס במים עד
אשר המיתוהו בעצת המלך וישמע העם
כי מת אריסתובלוס וישאו את קולם
ויבכו וגם כל שרי המלך ועבדיו בכו׳
ותצעקנה הנשים אלכסנדר׳ ומרימי
ותשאנה קולן ותבכינה׳ ותאמר המלכה
מרימי אל המלך באזני כל העם ראו
הבוגד ואיש הדמים איכה נשארתי בדד
בכל משפחתי ולא די לך כי הרגת את
הורקנוס המלך הצדיק ולקח׳ את הממלכ׳
בחרבך ולא חמלת על שיבת אמי אבל גם
הילד אחי הרגת ולא חמלת׳ עלינו׳
הנני שוממה מכל משפחתי ואתה הבוגד
שמח ותצעק ותבכה המלכה לעיני כל
העם מאד וגם המלך הורודוס בכה כי
נכמרו רחמיו על צרת אשתו וגם בזכרו
יופי הנער וידום כאבן ולא ענה דבר
וידעו כל העם כי מאתו היתה זה המיתה
לאריסתובלוס הבחורי ויעש מעשה גדול
וכבוד בקברו ויקברהו בקבר׳ את המלכים
ואלכסנדרה אם הבחור בקשה להמית
את נפשה ואמנם בחרה בחיים למען
תמצא עלילה לעשות נקמה בהורודוס׳
ומהיום ההוא והלאה לא דברה מרימי
המלכה עם קפרון אם המלך ועם שלומית
אחותו משנאתן אותן ותקלל אותן תמיד
וההר׳

ejus cum Ariſtobulo in aqua ludebant usque ad ſerum diei, eumque tamdiu aquis immerſerunt, donec ex conſilio regis ſubmergeretur & ſuffocaretur: (12.) Poſtquàm autem Ariſtobuli mors innotuit populo, tunc ipſe ſimùl & principes omnes ſervique regis fleverunt, imprimis mulieres, Alexandra & Mariamna, ejulatu ac ploratu omnia compleverunt; inter alia autem Mariamna regina, audiente omni populo, regem ita objurgavit: en perfidum iſtum ac ſangvinarium virum! ah quomodo ego ſola ex omni cognatione mea relicta ſum! num tibi haud ſatis fuit, Hyrcanum, regem juſtum, interfeciſſe ac gladiô tuo regnum occupâſſe nec ſenectuti matris meæ peperciſſe, niſi etiam adoleſcentulum, fratrem meum, interimeres, nullamque noſtrûm curam haberes? en ego omni cognatione mea vivo orbata; tu verò, perfide, lætaris: hoc modo regina ejulans ac plorans coràm omni populo etiam regem Herodem ad fletum commovit, (13.) quia non ſolùm commiſeratione uxoris ſuæ, mœrore afflictæ, ſed etiam recordatione eximiæ pulchritudinis adoleſcentis afficiebatur & lapidis inſtar obmuteſcebat nec quidquam reſpondebat; quapropter omni populo innotuit, regem mortis Ariſtobuli, adoleſcentis, fuiſſe autorem: Herodes tamen eximium monumentum exſtrui & maxima funeris pompa (14.) adoleſcentem ſepulturæ tradi juſſit: Alexandra verò, adoleſcentis mater, ſeipſam interficere voluit, nec aliud quidquam eandem in vita retinuit, quàm ut occaſionem inveniret, quâ vindictam de Herode ſumeret. Ab eo tempore ac deinceps regina Mariamna nec cum Cypro, (15.) regis matre, nec cum Salo-

(12.) Idem refert etiam Ioſephus l. 15. c. 3. confer. & Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 36. & 37. atque *Joſippi* Epitom. p. 128.

(13.) Conſentit Joſephus dict. lib. 15. c. 3. confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 37. & Joſippi Epitom. pag. 128.

(14.) Idem refertur à Joſepho eod. lib. 15. cap. 3. in fin.

(15.) Hæc fœmina, nobili genere nata, ab Antipatro ex Arabia ducta fuit in matrimonium, referente *Joſepho* Antiqu. lib. 14. c. 12. ab Egeſippo lib. 14. c. 12. ab Egeſippo lib. 1. de Bell. Jud. c. 22. vocatur Cypris in *Joſippi* Epitom. pag.

ותחרפנה: והחרף גם את משפחתה
באמרה כי משפחת אם המלך מעורבת
ואינה משפחה ידועה׃ וקפרון אם המלך
הגידה למלך את דברי אשתו ולא האזין
לה המלך לדבריה ולא הוכיח את מרימי
אשתו על ככה מאהבתו אותה כי ביותר
אהב אותה והיא ג״כ בטחה באהבתו
ותחרף ותקלל עוד את משפחת המלך׃

Salomith ejuſdem (16.) ſorore quidquam loquebatur ob conceptum ergà illas odium; ſed ſemper easdem execrabatur ac maledictis inceſſebat & illarum genus ipſis objiciebat & exprobrans dicebat, quòd confuſa (17.) & incerta ſit matris regis progenies. Hæc reginæ verba Cyprus, regis mater, ad Herodem deferebat; rex autem illius dictis aures non præbebat, nec uxorem ſuam propterea objurgabat idque ob nimium amorem, (18.) quô illam complectebatur, quare etiam regina audacior facta eò licentius regis cognationem maledictis ac probris afficiebat.

CAP. XVII.

בעת ההיא התעוררו מלחמות בארם
ובפרס כי פשעו במלכות רומא והיה זה
כי לחץ אותם מרקס אנטוניוס גבור
רומא היושב במצרים ויתנם במתנה אל
קליאופטרה אשתו והיה כל אשר תאמר
קליאופטרה לאנטוניוס היה עושה
רצונה ותסיתהו על המלכים האלה לקחת
את ארצם לתתה לה ולקחת את כספם
וזהבם ולתתם לה וכן עשה׃ ויהרוג
מלכים אדירים בגללה ויתן לה את כספם
וזהבם וכל אשר להם ותסיתהו עוד
להרוג את מלך יהוד׳ ואת מלך הערב
ולתת לה את ארצם ואת שללם׃ והדבר
הזה.

Eodem tempore apud Syros ac Perſas exorta ſunt bella, nam ab imperio Romano ideò defecerant, quia Marcus Antonius, Romanorum Imperator, qui tunc temporis in Ægypto verſabatur, provincias illas oppreſſerat, easque Cleopatræ, uxori ſuæ, dono dederat, nam in omnibus reginæ iſtius voluntati ac dictis morem gerebat, à qua contrà reges iſtos inſtigabatur, ut illorum ditiones occuparet easque reginæ daret, atque aurum argentumque, regibus illis ademptum, Cleopatræ traderet, quod etiam Antonius effectui dedit, interfectis enim regibus potentiſſimis, ut ei gratificaretur, argentum & aurum omniaque illorum bona reginæ donaverat; nec tamen iis contenta Cleopatra ipſum quoque impulit, ut Judæorum & Arabum regibus interemptis eorundem terras ac bona ſibi

pag 129. nominatur קיפרין Ciprin, ubi forttè juxtà Joſephum legendum erit קיפריז Cipris vel Cypris, facili mutatione literæ ז in ן confer. & ſupr. lib. 4. cap. 17. num. 28. it. cap. ſequ. 17. num. 14.

(16.) Regis ſcilicet Herodis.

(17.) In codice noſtro hic habetur: מעורבת, quæ dictio notat: permixtum, confuſum, obſcurum, Munſterus vertit: prophanam (progeniem ſcil.) confer. & Joſippi Epitom. dict. p. 129.

(18.) Confer. hic Joſippi Epitom. p. 129.

הזה לא שמע אליה אנטוניוס כי שבה
דעתו אליו באשר תשוב דעת המשוגע
אליו בהתרפאו מחליו ויאמר אנטוניוס
אליה לא טוב הדבר להרוג מלכי' גדולים
באלה כי לא נוכל על זה במשפט אם
לא בשפיכות דמים רבים בחזקה ממנו
ומהם כי הורדוס מלך יהודה אוהב הוא
ובעצת אגוסטו' הקיסר וישישי רומה
ויועציה המלך ולא נאה לעשו' כן
ולהפ' ברית גם כי הוא מלך מיוחס אשר
הוא יהודי מדם הכבוד והמלכות אבל
מלך הערב אם אוכל בו אעשה כרצונך.
ועל מלך הערב לא חמל אנטוניוס
ויהרגהו ויתן את שללו ואת כל ארצו
אל קליאופטרה אשתו ויהרוג עוד מלכים
אחרים רבים ויתן לה שללם ואת ארצם.
ויצא עוד אנטוניוס ממצרים ויאבה ללכת
להלחם בפרס ותצא עמו אשתו
קליאופטרה ותלך עמו עד נהר פרת
ותשב המלכה משם ללכת מצרימה ותבוא
אל ארץ יהודה אל עיר הריח והירח
אשר בה עץ השמן הטוב: ויעש
הורדו'

ſibi traderet, (1.) ſed Antonius hac in re ei non obtemperavit, quia ad mentis ſanitatem redierat, non ſecus atque amens inſaniæ morbo liberatus rationis uſum recipit; quapropter Cleopatram repulit hiſce dictis: non expedit (2.) reges tam potentes, quales iſti ſunt, interimere nec etiam jure illud efficere poſſumus, niſi cum multa ſangvinis effuſione & ejusmodi viribus, quibus fortè neutra pars erit ſufficiens; Herodes enim, Judæorum rex, amicus meus, Auguſti Cæſaris & Senatus Romani autoritate atque conſilio rex conſtitutus eſt, non itaque hoc modo agere mihi convenit, ut fœdus, cum illo initum, rumpam, ipſe quoque rex illuſtri loco natus (3.) inter Judæos ac claro regioque ſangvine ortus eſt; ſi verò Arabiæ regem (4.) ſuperare potero, in eo morem tibi geram: Antonius igitur Arabiæ (5.) regi non pepercit, ſed interfecti ſpolia omnemque illius terram Cleopatræ, uxori ſuæ, tradidit, alios quoque reges multos occidit eorumque bona ac ditiones reginæ dedit. Poſteà Antonius Ægypto iterùm egreſſus in bellum adverſùs Perſas (6.) profectus eſt comite Cleopatra, uxore ſua, quæ illum usque ad Euphratem (7.) fluvium proſecuta eſt, exin regina reverſa, ut in Ægyptum rediret, in Judæam venit (8.) ad urbem Jericho (9.) ab odore ſive luna (10.) ſic dictam, ubi arbor olei præſtantiſſimi

(1.) Conſentit hic *Joſephus* Antiqu. lib. 15. c. 4. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 13. in fin. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 32.

(2.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(3.) Ita hîc מיוחס, quod in codice noſtro habetur, vertere volui.

(4.) Vid. num. ſeq. 5. ibique not.

(5.) Hebr. ערב, ſic in noſtro exemplari, Munſterianum habet ארם unde ibidem vertitur: Syriæ, cui etiam *Joſephus* dict. lib. 15. c. 4. conſentit, dum ſcribit, quòd Antonius Cleopatræ dederit τὴν κοίλην Συρίαν, CæleSyriam, confer. etiam Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. c. 32.

(6.) Joſephus dict. lib. 15. c. 5. ſcribit, quòd Cleopatra Antonium in Armeniam caſtra moventem, ad Euphratem usque comitata ſit, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 32. adſtipulatur.

(7.) Hebr. עד פרת, ſic in noſtro codice; in Munſteriano legitur: עד פרס, ubi vertitur: usque ad Perſiam; ſed priori lectioni conſentit Joſephus eod. lib. 15. c. 5. & l. 1. de Bell. Jud. c. 13.

(9.) Idem refert & Joſephus loc. alleg. confer. etiam Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. c. 32.

(9.) De hac urbe vid. plura inter alios apud. Joh. Lightfoot. in Chorograph. Matthæo præmiſſ. c. 46. 47. & 48.

(10.) Confer. hîc, quæ ſuprà l. 4. c. 22. n. 11. & cap. antec. 16. num. 8. & 9. hac de re dicta ſunt.

הורודוס לה ולעבדיה משתה גדול ויכבדה
שם מאד והסיתהו המלכה קליאופטורה
לשכב עמה וימאן המלך הורודוס ויאמר
אליה חלילה לי מזה וחטאתי לאלהים
ולאנטוניו' אישך אוהבי ויועץ המלך עם
יועציו להביא אות' החדרה ולהרוג אות'
להציל' רבים מרעתה וימניעוהו יועציו
לעשות זה ואמרו לו חלילה לך מעשו'
זה כי אם תהרגנה הנה אנטוניוס חושקה
ואוהבה מאד ויתעוררו בגללה בינך ובינו
מלחמו' גדולות· ויהי כשמוע המלך כן
ויחדל מהרוג אותה אבל נתן לה כסף
וזהב ואבנים יקרות ביד המלך ויוליכה
עד מצרים וישב הוא בירושלם· ואנטוניוס
נלחם בארם וילכדה ומשם נסע וילחם
בפרס וילכדה ויבא אנטוניוס את אחרבן
מלך ארמיניאה ואת שאר מלכי פרס
אסורים בנחשתים ואת כל עדייהם וכספם
וזהבם ויתנם מתנה אל קליאופטר' לעבדי'
ומלכו' הארצות נתן לה לשפחו' על כן
כל הגוים שנאו את אנטוניוס כי נתן
יי' בידו מלכים גדולים ואדירי' ועשה
הוא קלון רב להם לתתם ביד אשה היא
חשוקתו

tiſſimi reperitur, hac in urbe Herodes reginæ ejusque miniſtris magnificum paravit convivium, magnoque illos honore affecit, Cleopatra quoque regina Herodem ad concubitum ſolicitavit; (11.) rex verò id recuſans ei dixit: abſit à me quàm longiſſimè, ut peccatum iſtud in DEum & Antonium, maritum tuum, amicum meum, committam, dein rex cum intimis ſuis conſilium habuit, ut Cleopatram in conclave introductam interficeret (12.) atque hac ratione multos ab illius improbitate liberaret; ſed ipſius conſiliarii propoſitum iſtud ei disſvaſerunt, dicentes: procùl abſit à te facinus iſtud, ſi enim illam interfeceris, maxima inter te & Antonium, qui eam perditè amat, orientur bella, quapropter rex, cùm id audiſſet, omiſſo illius interimendæ conſilio argentum & aurum atque gemmas pro regia magnificentia illi dono dedit, eamque in Ægyptum usque comitatus eſt, atque inde Hieroſolymam rediit: Antonius autem Syriam (13.) bello petens provinciam illam ſubjugavit, exinde motis caſtris contrà Perſas arma vertit eosque devicit, & Armeniæ regem, Artabanem (14.) cœterosque Perſiæ reges catenis vinctos, eorumque diademata (15.) ut & aurum atque argentum Cleopatræ donavit, (16.) ut ei reges ſervirent & reginæ ancillarentur, quocircà omnes illum gentes odio proſequebantur, quia maximos ac potentiſſimos reges, à Deo ipſius poteſtati tradi-

(11.) Idem aſſerit etiam Joſephus eod. lib. 15. c. 5.

(12.) Conſentit etiam hic *Joſephus* dict. lib. 15. cap. 5.

(13.) Hebr. ארם, ſic in noſtro codice, Munſterianus habet ארמיניאה Armeniam, vid. num. ſeq. 14.

(14.) Hebr. ארחבן ita mutatis literis hîc legendum puto pro: אתרבן Atraban, quod nomen in noſtro habetur codice, Munſterus vertit: Artabazem, cui etiam *Joſephus* lib. 15. c. 5. & lib. 1 de Bell. Jud. c. 13. conſentit, juxtà quos legendum hic erit: ארתבז, facili mutatione ן in ז, ſimile habes ſuprà c. 16. n. 15. Munſtero ac Joſepho adſtipulatur etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 32. hic Artavasdes à Tacito Annal. l. 2. c. 3. appellari videtur.

(15.) Hebr. עדייהם, ſic in codice noſtro. i. e. ornamenta illorum, πάντα κόσμον τῆς βασιλείας, omnem ornatum regni donatum fuiſſe Cleopatræ refert *Joſephus* dict. lib. 15. c. 5. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 13. in fin.

(16.) Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 32. ſcribit, quòd Antonius urbes omnes intrà Eleutherum amnem ſitas, Tyro tamen & Sidone exceptis, Cleopatræ cupiditati adjudicaverit.

חזקתו קליאופטרה בעבדי׳ ואת נשיה׳ כשפחות׳

traditos, ſummâ ignominia affecit, dum illos tanquam ſervos eorumque uxores veluti ancillas Cleopatræ, uxori ſuæ dilectæ, tradidit.

Cap. XVIII.

ויהי אחרי הדברים האלה וקליאופטורה המתה בדברים לאנטוניום להלחם עם אוקטביאנוס אגוסטוס המולך ברומא ומושל לעבר מארץ הודו ועד ברטאניה אשר על ים אוקיאנוס במערב׳ ויערוך אנטוניום חיליו להלחם עמו בשנה שביעית לאנליפאדוס וקבץ חיל כבד ואדיר ועצום מאד כי שמע לדבת קליאופטרה אשתו ויבקש מאת הורודוס ללכת אתו׳ והמלך הורודוס קבץ חיל לרוב חיל יהודה וכל הגוים אשר כבש ביד רמה וחזקה מאד׳ וגם מלך מצרים הרבה אניות רבות לעזרת אנטוניום ללכת עמו כתימה ולהלחם באוקטביאנוס אגוסטוס׳ ויהי כבוא הורודוס מצרימה ויאמר לו אנטוניום לא תבוא את׳ עמנו פן יפשעו כל הממלכו׳ בלכתי כתימה להלחי

His rebus geſtis tandem Cleopatra Antonium verbis induxit, (1.) ut bellum ſuſciperet contrà Octavianum Auguſtum, Romanorum imperatorem, cujus imperium ab India usque ad Britanniam, quæ in Oceanum occidentem verſùs ſita eſt, ſeſe extendebat. Antonius itaque exercitum ſuum inſtruxit anno octogeſimo ſeptimo (2.) Olympiadis, (3.) ac maximas validiſſimasque copias contraxit, ut Cleopatræ, uxoris ſuæ, voluntati obtemperaret, Herodem quòque rogavit, ut ſecum in bellum proficiſceretur, qui etiam morem illi geſſit maximumque exercitum tàm Judæorum, quàm gentium à ſe ſubactarum collegit, validiſſimam & maximam manum; rex etiam Ægypti (4) numeroſam apparavit claſſem, ut Antonio ſuppetias ferret & cum eo in Italiam (5.) proficiſceretur & adverſùs Octavianum Auguſtum ſimùl pugnaret: cùm itaque Herodes in Ægyptum veniſſet, Antonius ei dixit: (6.) tu nobiſcum haud ibis, ne fortè intereà, dum ego in Italiam proficiſcor & contrà Auguſtum bellum gero, regna iſta omnia deficiant; ſatius

(1.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 129. & ſeq. atque Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 32.

(2.) Hebr. בשנה פ"ז, ita hic in codice Munſteriano, quem ſecutus ſum potius, quàm noſtrum, ubi ז" i. e. ſeptem ſolùm habetur, qui ſane numerus non ſufficit, nam Actiaca pugna accidit Olympiade octogeſima ſeptima ſuprà centeſimam, cui numero etiam Joſephus dict. lib. 15. cap. 6. adſtipulatur, vid. infrà h. l. 5. c. 21. n. 1.

(3.) Hebr. לאולימפדם ſic legitur in Munſteriano codice, & rectius quidem, quàm in noſtro, ubi corruptè habetur: לאנליפאדוס, confer. num. antec. 2. & ea, quæ ſuprà h. l. 5. c. 1. n. 19. annotata ſunt.

(4.) Hæc verba: rex etiam Ægypti, abſunt à codice Munſteriano, in quo navium apparatus Herodi attribuitur.

5.) Sic cum Munſtero hic nomen כתימה vertere volui, poſſes etiam interpretari Macedoniam, Actium enim, ubi Auguſtus Antonium & Cleopatram devicit, oppidum fuit Epiri, quæ inſula inter Macedoniam, Achaiam & mare Jonium ſita eſt, confer. & ea, quæ ſuprà h. lib. 5. c. 6. n. 14. notata ſunt.

(6.) Vid. Joſeph. Antiqu. l. 15. c. 6. & Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. c. 32.

להלחם באגוסטוס אבל טוב אשר תהיה
לנו לעזרה בעבר זה ולך לדבר את מלך
הערב כי אם פשע ברומא מלך הערב׃
ויהי כשמוע הורודוס את הדברים האלה
וישמח בלבו מאד ויאסוף פרשים וילך
אל ארץ הערב וישחיתה בחרב ובאש
ותשלח קליאופטרה את אנטיאוס שר
צבאה לעזרת הורודוס ׃ ותאמר אליו
בסתר תהי עצתך עם מלך הערב ותהיה
בקרבכם אל המלחמה עמוד מאחור
למחנה היהודים מאחור ומלך הערב יכם
מלפנים ויבואו היהודים בתוך אלה מזה
ואלה מזה ויפלו גבורי יהודה שם עם
הורודוס מלכם ואקח אני את ארץ
יהודה ואמלוך עליה׃ וילך הורודוס
לארץ הערב ועמו אנטיאוס הרומי שר
צבא קליאופטרה וישלח אנטיאוס בסתר
את דברי המלכ' קליאופטר' למלך הערב׃
ויצא מלך ערב לקראתם בעם עצום מאד
ויעמוד המלך במחנ' ירושלם וישלח את
צבא יהודה ראשונה לקראת מלך הערב
ותתגר ביניהם מלחמ' גדולה מאד ויגברו
היהודים בתחלת המלחמה ויכו בערב
מכה רבה וינוסו גבורי הערב מפניהם׃

ויך

tius autem erit, ſi in iſtis regionibus auxilio nobis fueris, & Arabiæ regem (7.) (is enim tunc temporis à Romanorum imperio defecerat) percuſſeris; quô cognitô Herodes valdè lætus collectis equitibus (8.) Arabiam invaſit eamque ferro & igne vaſtavit, Cleopatra quoque Anthium (9.) exercitus ſui ducem ad ſuppetias Herodi ferendas miſit; ſecretò tamen illi dixit: conſilium confer cum Arabiæ rege & cùm res ad prælium venerit, locum poſt Judæorum caſtra occupa, eosque à tergo adorire; rex verò Arabiæ illos à fronte aggrediatur ita, ut ab utraque parte medii Judæi circumveniantur, & unà cum Herode, eorundem rege, deleantur, quô factô terram Judaicam occupabo & ſuper illam regnabo. Cùm igitur Herodes in Arabiam cum Anthio (10.) Romano, exercitus Cleopatræ duce, profectus eſſet, Anthius Arabiæ regem de Cleopatræ ſententia ac voluntate clàm certiorem fecit, quô cognitô Arabiæ rex cum validiſſimo exercitu eisdem obviam progreſſus eſt; Herodes autem rex intrà caſtra Hieroſolymitana (11.) ſubſtitit ac primùm copias Judaicas contrà regem Arabiæ miſit, ubi acerrima exorta eſt pugna, in qua initio quidem Judæi ſuperiores fuerunt, & Arabes, magna ipſorum ſtrage prius edita, in fugam verterunt; ſed Anthius Judæos à tergo aggreſſus, prout ei Cleopatra regina præceperat, impetum in illos fecit, Judæi itaque cùm reſpexiſſent, & tàm à fronte, quàm à tergo belli mo-

lem

(7.) Confer. hic Egeſipp. dict. l. 1. c. 32. ubi Cleopatræ conſilium de bello adverſùs Arabiæ regem gerendo pluribus refertur.

(8.) Ac peditibus ורגלים, ſic in codice Munſteriano hic additur.

(9.) Hebr. אנטיאוס, ita hic in noſtro codice, Munſterus legit אנטימו ac vertit: Antemum, Joſephus lib. 15. c. 6. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 14. habet Ἀθηνίωνα, Athenionem, cui etiam Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 32. conſentit.

(10.) Vel: Athenione, prout à Joſepho & Egeſippo nominatur, vid. num. antec. 9.

(11.) Hebr. ירושלם, ita hic in noſtro codice; ſed abeſt nomen iſtud à codice Munſteriano, Joſephus Antiqu. lib. 15. c. 6. ſcribit, Herodem in loco quodam Cœleſyriæ, Cana dicto, caſtra poſuiſſe ibique cum Arabibus prælium commiſiſſe, idem refert lib. 1. de Bell. Jud. cap. 14. Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 32. locum hunc nominat Canatham; cœterum de loco Cana vid. inter alios etiam Joh. Lightfoot Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 90. & Ejusd. Chorograph. Johanni præmiſſa c. 2, § 5.

Digitized by Google

ויך אנטיאוס את זנבות מחנה היהודים מאחור ויזנבם כאש׳ צותה אליו המלכה קליאופטרה ויפנו היהודים ויבואו והנה להם המלחמה פנים ואחור ויסבו פניה׳ להלחם באנטיאום ובמצריי׳ מאחור ובערב מלפנים׃ ויבואו היהודים בתוך הערביים ובתוך המצריי׳ וילחמו עם מלך הערב ועם אנטיאוס אלה מזה ואלה מזה והיהודים בתוך ותהי שם מפלה גדולה ליהודים ויפלו רבים במלחמה ההיא׃ וימהר המלך הורודו׳ ויצא מהאהל במחנהו בסוסיו וברכבו ויך את חיל אנטיאום מזה וינס אנטיאום מפניו וגם את חיל הערב רבה מכה גדולה וסלרה מהמותם פגרים רבים ארצה וירדפם וינוסו בערי מבצריהם וישב ירושלם׃

lem imminere vidiſſent, à tergo quidem cum Anthio & Ægyptiis, à fronte autem cum Arabibus pugnârunt, atque ita medii inter Arabes & Ægyptios partim cum rege Arabiæ, partim cum Anthio manus conſerere coacti ſunt, quapropter ingens Judæorum cædes facta eſt, multique eo in prælio occubuerunt; (12.) Herodes verò, cùm id animadvertiſſet, tentorio ac caſtris ſuis celeriter egreſſus adverſùs Anthii copias equos & currus ſuos eduxit atque ab hac parte hoſtilem exercitum fudit eumque in fugam vertit; poſteà Arabes quoque maxima clade afflixit multaque ex eorundem copiis in terram proſtravit corpora (13.) ac fugienti inſtitit hoſti, qui in urbes munitas ſeſe recepit; Herodes autem Hieroſolymam reverſus eſt.

CAP. XIX.

ויהי בימים ההם ותרעש כל ארץ יהודה ויהי רעש גדול ואדיר אשר לא היה כמוהו כה מימי עוזיה מלך יהוד׳ ועד היום ההוא וימותו רבי׳ בארץ יהודה ממפלת הערים והבתים ומהפחד׃ גם מקנה רב מתו בימים ההם ברעש ההוא וג׳

Isdem diebus maximus ac vehementiſſimus terræ motus per univerſam Judæam factus eſt, (1.) qualis ab Uziæ, Judæorum regis, tempore ad hodiernum usque diem non accidit, (2.) in quo partim urbium ædificiorumque ruinâ, partim metu ac pavore multi in Judæa interierunt, (3.) non homines ſolùm, ſed etiam pecora, adeò, ut in ſola urbe Hieroſolymitana virorum, mulierum ac parvulorum

(12.) Idem refertur à Joſepho dict. l. 15. c. 6. & ab Egeſippo l. 1. de Bell. *Jud.* c. 32.

(13.) Joſephus tamen loc. alleg. ſcribit, Herodem tunc quidem perfidiâ præfecti Ægypti, Athenionis, ab Arabibus victum fuiſſe; poſteà verò, cum iterum adversùs Arabes pugnâſſet, victorem extitiſſe, ita idem *Joſephus* dict. lib. 15. c. 8. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 14. narrat, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 32. conſentit.

(1.) De hoc terræ motu multa refert Joſephus Antiqu. lib. 15. c. 7. & l. 1. de Bell. Jud. c. 14. confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 32.

(2.) Contigit hic terræ motus anno ſeptimo regni Herodis, poſt prælium Actiacum inter Auguſtum & Antonium, vid. *Joſeph.* loc. alleg. & Munſter. hic in notis.

(3.) Egeſippus dict. lib. 1. c. 32. ſcribit, quòd hominum triginta ferè millia conſumpta ſint.

וגם אנשים ונשים וטף מתו בירושלים
בעשורת אלפי׳ נפש מלבד אשר מתו
בערי יהודה׃ ויבהל המלך הורודוס וכל
עם יהודה ויחרב לב המלך ולב העם
מאד וישלחו מלאכים אל הגוים אשר
סביבותיה׳ ויעשו עמהם שלום מסביב׃
וישלח הורודוס מלאכים למלך הערב
לעשות עמו שלו׳ ויתפוש מלך הערב את
מלאכי הורודוס וישחטם מחוץ לעיר
הנקר׳ סלע מדברה עיר מלכותו׃ ויאסוף
את כל חילו חיל הערב וחיל גוים אחרי׳
ברברי ועם רב כחול אשר על שפת
הים לרוב ויעץ לבוא בארץ יהודה
ולהשחיתה כי שמע כי אבד ברעש כל
גאון יהודה׃ וישמע המלך הורודוס כי
שחט מלך הערב את מלאכיו ויתעצב
לבו מאד ויקרא לשריו ואל גבוריו ואל
כל העם וידבר באזניהם כדברים האלה׃
שמעו קדושי השם אחי ורעי את אשר
אני דובר באזניכ׳ היום׃ ידעתי כי צרה
גדולה באה אלינו בשנה הזאת ועל כן
יראתי לדב׳ באזניכם דבר מאשר ארב׳
היום

rum decem ferè millia perierint, præter illos, qui in aliis Judææ urbibus abſumpti ſunt, quamobrem rex Herodes atque univerſus populus Judaicus vehementer conſternati animoque territi (4.) legatos ad vicinas gentes miſerunt, pacemque cum illis fecerunt, ad Arabiæ quoque regem pacis ineundæ cauſa legati miſſi ſunt; ille verò eosdem comprehendi atque extrà urbem, Petram deſerti (5.) dictam, quæ regni metropolis fuit, interfici juſſit, (6.) quo factô omnes copias ſuas, tàm Arabum, quàm aliarum gentium Barbararum (7.) ingentem ſanè multitudinem arenæ inſtar, quæ eſt in litore maris, contraxit, habitoque conſilio Judæam invadere eamque vaſtare conſtituit, quia omnem Judæorum ferociam terræ motu cecidiſſe cognoverat: Herodes autem, cùm audiſſet, legatos ſuos à rege Arabiæ interfectos eſſe, ingentem cepit animo dolorem, convocatisque ducibus ac militibus ſuis omnique populo eosdem ſic allocutus eſt: (8.) audite fratres mei & amici, pietate in Deum conſpicui, quæ hodiè ad vos verba faciam; ſcio equidem, nos maxima calamitate hoc anno eſſe affectos, quapropter etiam ad hunc usque diem vos alloqui ſuperſedi, metuens, ne fortè verba mea moleſtiam vobis & ægritudinem afférrent, quia vos animi mœrore affici & a bellicis laboribus abhorrere video, nec promptos

(4.) In Munſteri codice hic adjecta ſunt iſta: וינוע כנוע עצי יער מפני רוח ואמרו לכל זמן ועת למצו דרך לבקש שלום מכל שכנינו כדי שלא יהיה לנו מונע לשוב אל י״י וישלח׳ וג׳ i. e. & commotum eſt (cor eorum) inſtar arborum ſylveſtrium, quæ commoventur à vento dixeruntque omni tempore, inveniendus eſt modus, ut pacem habeamus cum omnibus vicinis noſtris, ne quisquam nos impediat, quo minus convertamur ad Dominum, miſerunt quoque legatos &c. ita Munſterus hic tranſtulit, cœtera vid. in ipſo textu noſtro.

(5.) Hujus urbis aliquoties mentio facta eſt ſuprà lib. 4. c. 11. n. 4. & c. 18. n. 5. ac c. 24. n. 5. it. h. lib. 5. c. 20. n. 7.

(6.) Idem refert etiam Joſephus dict. lib. 15. c. 7. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 14. conſentit & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſol. c. 32.

(7.) Hebr. בר״ברי, ſic in noſtro codice, de cujus dictionis origine & ſignificatione vid. inter alios Gerhar. Joh. Voſſius de Vitiis Sermon. l. 1. c. 1. & *Jul.* Cæſ. Scaliger Exercit. 51. confer. etiam Bocharti Hierozoic. part. 2. lib. 1. c. 19. fol. 131.

(8.) Hanc orationem paulò aliter refert Joſephus dict. lib. 15. c. 8. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 14. vid. etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſol. c. 32.

היום כן יהיו לכם דברי לדברי הלארץ
ומורח כי מרי נפש אתם וקצרה נפשכם
בעמל המלחמות לשמור את עם יי ואת
ארצו אבל לא אוכל עוד לסבול מלומ׳
לכם את דברי הגותי ומלהגיד לכם את
עצבון לבי· ועתה שמעו והטו אזניכם
עם לבבכם לאמרי פי ואש׳ אתו דבר
עצה הלום יגיד אלי את דברו וכי יבא
דברו מיושר בעצ׳ כלנו וכבדנוהו וכי
לא יהיה דברו דבר עצה נכונה והשיבונו
אליו תשובה על דברו כמשפט עד נסיר
מלבו את מחשבתו ויהפך לבבו אל
העצה והתבונה· אתם ידעתם כי באסירים
וכבני אסירים נלחמנו עם הגוים עד עתה
להראות כחנו וגבורתנו ולשלול שלל
ולבוז בז ופעם נצחנו ופעם נפלנו ופעם
קמנו ונתעודד כדרך כל גויי העולם·
אך כי אנחנו בהיות עזרת אלהינו אתנו
הגוים הנלחמי׳ עמנו כרעו ונפלו ואנחנו
קמנו ונתעודד ונצחנו׳ ולקחנו את ארצם
ואת רכושם· ועתה הנה הערביים האלה
המתגרים בנו ושוטמים אותנו משטמת
רוע לב ומרמה בלבם· והאלהים פקד
את עונם ויגל את רוע לבבם אלינו ובאנו
בסודם לדעת מרמתם כי הרגו מלאכינו
אשר שלחנום אליהם על דבר שלום
וישפכו דם נפשות נקיים על לא חמס
בכפיהם׳ ולו לא היה רצונ׳ להדורת
לשלום׳

ptos vos eſſe conſpicio ad populum Domini ejusq; terram defendendam; ſed amplius ſuſtinere nequeo, quin luctum meum animique dolorem vobis detegam: jam itaque audite animumque dictis meis advertite, cui (9.) conſilium præſtò eſt, is illud proferat in medium, &, ſi quidem omnes id calculo ſuo approbaverint, honorabimus eum ac magni æſtimabimus; ſi verò illius conſilium haud approbatum fuerit, is tale à nobis exſpectet reſponſum, quod juri & æquo fuerit conſentaneum, quô dubitationes illius mente evellantur atque animus ipſius in melius mutetur conſilium. Notum vobis eſt, (10.) nos tanquàm captivos (11.) ac vinctos cum gentibus hactenus pugnâſſe, ut vires ac fortitudinem noſtram oſtenderemus, abſtulimus ſpolia, prædam diripuimus, modò vicimus, modò ſuccubuimus, interdum cecidimus, interdum ſtetimus more omnium hujus orbis populorum: Deo autem opem nobis ferente gentes illæ, quæ bellum nobis intulerunt, ſuperatæ ſunt & occiderunt; nos verò erecti ſtetimus ac vicimus, earumq; ditionem & bona occupavimus, nunc (12.) itaque Deus noſter Arabum iſtorum; qui nos bello laceſſunt & infenſiſſimo ergà nos animo ſunt nobisque fraudes ſtruunt, iniquitatem ad animum revocavit, eorumq; malitiam nobis detexit, ita, ut arcana illorum conſilia ac dolos introſpicere poſſimus, legatos enim noſtros, quos pacis ineundæ cauſa ad illos miſimus, interfecerunt & ſangvinem virorum inſontium, qui nullam fecerant injuriam, effuderunt. Certè ſi illis propoſitum fuiſſet, pacem nobiſcum colere, cur legatos noſtros occiderunt? ubinam terrarum gens eſt reperta, quæ legatos ad ſe miſſos interemerit, quam-

(9.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: notum vobis eſt &c. abſunt à codice Munſteriano, vid. num. ſeq. 10.

(10.) Confer. quæ num. antec. 9. annotata ſunt.

(11.) Munſterus locum hunc aliter legit eumque ſic vertit; ecce pugnavimus hactenus contrà filios vinctorum &c. quæ lectio videtur alteri illi præferenda.

(12.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: nunc igitur ſi ad bellum contrà ipſos &c. non leguntur in codice Munſteriano, vid. infrà num. 15.

לשלומם עמנו מרוע יהרגו מלאבינו ואיה
נמצא בעולם אומה תהרוג מלאכים אשר
ישולחו אליה אף כי יבאו אליה בדברי
נאצה וכעס והפרת ברית׳ אף כי אלה
המלאכים אשר הלכו אליהם בדברי שלום
וקיום ברית׳ וכי תאמר אלי לא פשעה
בזה אומות הערב רק מלכה כי המלך
בכל אומה יעשה כרצונו הנה אמרת
תאמרו כי כל מלך יעשה בעמו כלבבו
וכנפשו אבל באמונה הגד הוגד לי על
פי אנשי הערב נאמני׳ אוהבינו כי בעצת
כל יועצי ממלכ׳ הערב שחט מלך הערב
את מלאכינו כי אמרו לו עתה כי יבקשו
עם יהוד׳ שלו׳ מעמך לא נשארה להם
גבורה ולכן השמר לך פן תשלים עמהם
אמנם התאזר והתגבר להשמידם
ולהשחיתם כי עתה נפל גאונם ולא
יעמדו לפניך׳ ואם אתה עתה תעזבם
ולא תשמידם לימים יגברו והיו לך
לשכים ולצנינים׳ ולמען תשפיל גאונם
לארץ התגר בם מלחמה אתה ראשונה
והראה להם כח וגבורה וכי לא תירא
ולא תפחד מהם עד אשר חק המלכים
תסיר כי תשחט מלאכיהם ואז תפיל
עליהם אימתך ופחדך כי יאמרו לא
עשית זה רק כי בטחת ברב גבורתך
ועצמת חילך ולא תהיה עוד רוח באיש
לקום מפניך ומפני אנשיך ומלכם כשמוע
את דבריהם לקח את מלאכינו וישחטם
לעיני

quamvis illi indignis & contumelioſis verbis eidem bellum indixerint ac fœdus ruperint? multô minus iſti violandi erant legati, quI pacis ac fœderis ineundi cauſa ad illos venerant. (13.) At dixerit aliquis: Arabum gens hac in re nihil commiſit, ſed illorum rex tantùm deliquit, quia inter omnes populos rex, quodcunque ei placuerit, facit; verum quidem illud eſt, nam rex quilibet in populo ſuo pro arbitrio ac voluntate ſua agit; ſed ab ipſis Arabibus fide dignis, amicis noſtris, pro certo mihi nunciatum eſt, quòd communi conſiliariorum totius Arabiæ regni conſenſu eorundem rex legatos noſtros interfecerit, quia ei dixerunt: nunc Judæi pacem à te petunt, dum nullæ ipſis ſuperſunt vires; tu verò cave, ne pacem cum illis ineas, ſed copias contrahe, exercitum inſtrue, ut eos perdas ac devaſtes, nunc enim ſuperbia illorum concidit, nec tibi reſiſtere poterunt, quòd ſi omiſſa hac occaſione eos haud vaſtaveris, poſteà vires reſument & ſpinæ (14) vepresque tibi evadent, quò igitur illorum ferociam comprimas, eosdem prior bello laceſſe tuamque illis fortitudinem & robur oſtende, & ut notum facias, te illos haud metuere aut expaveſcere, regum gentiumque jus viola & eorum legatos interfice, quo facto terrorem illis incuties ac metum, reputantibus, te iſtud haud quaquam feciſſe, niſi in viribus tuis ac robore exercitus tui ſpem habeas repoſitam; ſic quivis animum abjiciet nec tibi tuisque militibus reſiſtet: quapropter Rex Arabum, cùm hæc illorum dicta audiſſet, legatos noſtros coràm ipſis interfecit, ſi itaque rex ſolùm pro arbitrio ac voluntate ſua id feciſſet, legatos ſanè noſtros illis præſentibus haud jugulâſſet, metuens, ne fortè conſiliarii ſe delicti reum peragerent. Nunc igitur (15.) ſi ad

(13.) Idem habetur in oratione, quam narrat *Joſephus* dict. lib. 15. c. 8.

(14.) Reſpicitur hic ad locum Num. c. 33. v. 55.

(15.) Hic fit continuatio textus in codice Munſteriano, vid. quæ ſuprà h. cap. num. 11. notata ſunt.

לעיניהם׃ ולו המלך מרצונו ומנפשו לבד היה לא היה שולחם לפניהם פן יאשימוהו׃ ועתה אנחנו כי נבוא אליהם למלחמה אם יש את נפשכם לשמוע לעצתי לא על שלל ולא על רכוש ולא על כבוש ארץ נצא׃ ואמנם נצא אליהם למלחמה לנקום נקמה מהם כי שפכו דם נקי בארצ׳ ויהרגו את מלאכינו אשר שלחנו אליהם לדרוש מהם שלו׳ וברי׳ והנה אני אפלא מאד אם תראו מהם ומהמונם כי ידעתם כבר אשר בכל המלחמות נצחנום ובכל קרב אשר היה ביניהם וביננו הפלנום׃ ואם תאמרו כי ירך לבבכם מן הרעש אשר בא בארצנו בשנה הזאת ותחשבוהו לאות רע ולאות מפלה׃ אשיבכם מילין על כנה כי חנם תראו ותביאו מורך בלבבכם מזה כי הרעש הזה לא הרע לנו אבל הטיב לנו כי בגללו יתגרו הערביים בנו להלחם ואנחנו נגבר עליהם ונשמידם ולא נירא מהם עוד׃ ולולי אשר יבטחו הם באות הרעש הזה ויחשבו כי הוא אות רע לנו לא יצאו להלחם בנו אבל שמעו כי אבד אותנו הרעש וכי חרה אף יי׳ בנו כי הביא רעש בארצנו ולה׳ זאת אות כי יבאו עלינו לבטח׃ ואתם לא תחשבו זה אבל תחשבו כי האלהים הביאו בארצנו למען חשבם הם חולתם המחשב׳ הזאת ויתגרו בנו מלחמה ונשמידם ונפילם ולא יוכלו קום׃ והנה עוד אות לכם ברעש לטוב וכי מרצון האלהים לעשות המלחמ׳ הזאת מהדבר אשר

ad bellum contrà illos exierimus ac vos conſilio meo obtemperaveritis, non ad prædam nec ad bona diripienda expeditionem faciemus, ſed ad vindictam de illis capiendam bellum ſuſcipiemus, quia ſangvinem innocentem in terra ſua effuderunt ac legatos noſtros, quos fœderis & pacis ineundæ cauſa ad ipſos miſeramus, interfecerunt; ego verò valdè mirarer, ſi vos hoſtes noſtros eorumque multitudinem timeretis, cùm jam anteà notum vobis ſit, quòd illos in omnibus præliis ſuperaverimus & in quavis pugna eosdem vicerimus; ſi verò dixeritis, quòd ob terræ motum, qui hoc anno in regione noſtra accidit, timido ſitis animo atque illum pro infauſto omine ac futuræ cladis præſagio habeatis, ad illud reſpondeo, quòd fruſtrà id metuatis timoremque animis veſtris concipiatis, is quippe terræ motus non nocuit nobis, ſed potius profuit; nam Arabes ob hunc ipſum terræ motum bellum nobis inferunt, nos verò illos ſuperabimus ac perdemus nec eos amplius timebimus, ſi enim ipſi huic terræ motui confiſi haud exiſtimâſſent, illum infauſtum nobis ſignum eſſe atque cladem portendere, certè ad bellum nobis inferendum non eſſent progreſſi; aſt, cùm audiverint, quòd terræ motus cladem nobis attulerit & Deus nobis iratus ſit atque ideò terræ motum excitaverit, illi hoc ſigno inducti ſecurius ac negligentius expeditionem contrà nos ſuſcipient; ſed vos aliter ſentiatis ac vobiſcum ſic reputetis, quòd DEus terræ motum regioni noſtræ ideò immiſerit, ut hanc illi opinionem conciperent atque cogitationibus ſuis rem iſtam augurarentur & hac opinione inducti bellum nobis inferrent; nos verò illos vinceremus & proſterneremus ita, ut amplius reſurgere non poſſint; alind quoque bonum omen ex terræ motu vobis capere & exinde voluntatem Dei in hoc bello ſuſcipiendo perſpicere licet propter eam cauſam, quam vobis jam dicam: videte quæſò & animadvertite atque illos, qui in terræ motu

אשר אומר לכם · רביתו וראו ושימו
לבבכם להבין במהים שמהו ברעש כי
לא מתו בו מאנשי המלחמ׳ אשר אתנו
אחד אבל המתי׳ בו כלם הם זקני׳
ונשים וטף וכל׳ בעלי מורך לב׳ והם
יחשבו כי מתו אנשי מלחמתנו ולכן
יאמרו הצרה הזאת הבאה עלינו מהרעש
הנה היא להם אור וגבורה ובוטחים על
זה כי הוא להשמידנו ולהשחית ארת
ארצנו · והנה הם לשוא ולשקר בוטחים
בזה ואוי על הבוטח במפלת אויבו כי
לשוא הוא בוטח · למען אשר כל העולם
כלו בעל שנוי ותמורה. וברגע אחד ישתנו
מקרה בני אדם מטוב לרע ומרע לטוב
ולכן לא נאוה לאדם לבטוח בגבורתו
ובעשרו ולא להתאבל בצרתו ומכאובו
כי התמורות והשנויים אהלים לבני אדם
ואחר ישועה צרה ואחר צרה ישועה אחר
התקומה מפלה ואחר מפלה תקומה · והנה
אתם ידעתם כי במלחמה האחרונה
שנלחמנו עם הערביים האלה בהיות
אתנו מרמת אנטיאוס לזנב את מחנהו
מאחור ובאחרונ׳ לא עמדו לפנינו אבל
רבינום אשר ברחו נסו מפנינו וכן עשינו
גם למחנה אנטיאוס הבוגד בעצת
ממלכתו · והיראה הזאת שבלבבכם
ממפלת הרעש אשר הפיל בתים ובתוכם
נפשות וזה תחשבו לאות רע · ואולי
תאמרו כי בגלל האות הזה לא תלחמו
עם

tu perierunt, conſiderate, quòd ne unus quidem ex militibus, (16.) qui apud nos ſunt, eodem abſumptus ſit, ſed qui in illo perierunt, omnes vel ſenes fuerint vel mulieres & ætate parvi hominesque timidi extiterint; hoſtes verò noſtri (17.) exiſtimant, quòd milites noſtri hoc terræ motu perierint, quapropter in calamitate iſta, quæ nobis ex terræ motu evenit, auxilium iſti ac fiduciam reponunt, ſperantes fore, ut terra noſtra eò facilius vaſtari queat & nos deleri poſſimus; ſed hæc illorum fiducia vana eſt ac falſa; væ illi, qui in hoſtis ſui caſu & calamitate gloriatur ac ſpem ponit! nam univerſus mundus mutationibus & viciſſitudinibus obnoxius eſt, hominumque fortuna proſpera in adverſam & adverſa in proſperam momento vertitur, quapropter neminem viribus ſuis atque divitiis nimiùm confidere nec in rebus adverſis animum penitus abjicere oportet, mutationes enim ac viciſſitudines quaſi tentoria ſunt, in quibus homines commorantur, ita, ut gaudium triſtitiæ, triſtitia verò gaudio ſuccedere & florens rerum ſtatus in ruinam ac caſum, & vice verſa calamitas in proſperum rerum ſtatum mutari ſoleant. Vobis ſanè notum eſt, quòd in ultimo prælio, in quo adverſùs Arabes iſtos pugnavimus, cùm Anthius doloſè nobiſcum ageret & exercitum noſtrum à tergo circumveniret, Arabes impetum noſtrum ſuſtinere non potuerint, ſed partim cæſi, partim in fugam à nobis acti ſint; idem quoque Anthii exercitui, qui ex reginæ ſuæ conſilio perfidè nobiſcum egit, fecimus. Enim verò metum iſtum, qui nobis ex terræ motu, quô domus conciderunt, & in his multi mortales perierunt, incuſſus eſt, in malum omen trahitis & fortè ob id ipſum putatis, cum nemine bellum hoc anno gerendum eſſe;

(16.) Idem refertur etiam in oratione illa, quæ apud Joſephum l. 15. c. 8. habetur.

(17.) Hæc & ſequentia usque ad finem hujus orationis, quam Herodes habuit, in codice Munſteriano pauſo aliter leguntur, quæ, quia ſatis prolixa ſunt, hûc tranſcribere nolo, ſed lectorem ad ipſum remitto.

עם אדם בשנה אחת אמרו אלי אם יש
רצון האלדו' לענותנו ואם מבקש
להשמידנו ולכלותינו האין אתו כי אם
כלי הרעש והלא בשכבנו על ערשותנו
יסיר נשמת חיי' מגופנו ובלכתנו ובקומנו
ובשבתנו הלא היתושים והנמלי' ישמידונו
כי ירצה הוא ועוד השחתה נעלמת מכל
זאת כי האויר אשר נתנם בו אם ישתנה
ברצתו לרע בלילה אחת נהיה כלנו
פגרים מתים אנשים ונשים וטף וזקנים
בחורים ונערים גדולים וקטנים יונקים
וגמולים ומי יוכל לעמוד לפניו׃ אבל
הוא ברחמיו רופא לכל תחלואינו וסולח
לכל עונינו וכחפצו ענה אותנו וטהר
את לבבנו מעון כי הביא עלינו הרעש
למען נשוב אליו בכל לבבנו וירחמנו כי
הוא מרבה לסלוח׃ והנשארים לח ים
ממנו הנה הם נקיים מפשע ומחטא כי
לקינו במלקות הרעש ושבנו אליו וירחמנו
ולא יענה אותנו עוד׃ ותמיד נודע בעולם
אשר אחר תלאה יגיעה מנוחה ואחר
מכאוב רפואה ואחר צרה ישועה ואחר
מלחמה שלום ואחר חרון אפו באו
רחמים׃ ועתה גוי קדוש חזקו ואמצו
בלב נכון ונלחמה באויבנו ונשמידם
כאשר עשו אבותינו הראשונים בדורותיהם
וננקום נקמת מלאכינו מהם ואם לא
תעשו ככה ארע כי מתה העצה שלנו
ותאבד האמונה מבינינו׃ ומה יש עוד
כי אם להיותנו לעבדים לכל גוי ואלה
הערביים כי שלחו יד במלאכינו לא על
תורתנו לבד פשעו אמנם על תחות כל
הגויי

ſe; ſed dicite quæſò mihi, ſi Deus nos affligere ac punire atque calamitatem nobis immittere velit, annon alia ei præter terræ motum ſuppetant arma? nonne, dum in lectulis noſtris cubamus, animam ipſe noſtram è corpore evocare poteſt? nonne, dum ambulamus, dum ſtamus atque ſedemus, muſcæ & formicæ vitam nobis eripere poſſunt, cùm ipſe voluerit? Deo etiam exitiale telum magis occultum, quàm omnia illa, de quibus jam dixi, ſuppetit, nempe aër, quô reſpiramus, hunc ſi Deus in perniciem verterit eumque peſtiferum reddiderit, nos omnes tàm viri, quàm mulieres, tàm parvuli, quàm ſenes, adoleſcentes, juvenes, parvi & magni, infantes tàm lactentes, quàm ablactati una nocte cadavera efficiemur putrida, & quisnam coràm illo ſtare poterit? ſed ipſe propter miſericordiam ſuam omnes ſanat infirmitates noſtras & iniquitates noſtras nobis condonat, ipſe arbitrio ſuo nos afflixit & cor noſtrum à peccatis repurgavit, nam ideò nobis iſtum terræ motum immiſit, ut toto pectore ad illum noſmet converteremus, atque is noſtrûm miſereretur, quia ipſe miſericordiâ abundat; quicunque autem ex nobis ſuperſtites vivunt, ii immunes ſunt à peccato & ſcelere, quoniam in terræ motu pœnam ſuſtinuimus & ad Deum converſi ſumus, is noſtrûm miſerebitur nec amplius nos affliget, nam experientiâ in hoc mundo ſemper deprehenſum eſt, quòd labori & moleſtiæ quies, dolori ac morbo ſanitas, anguſtiis & periculo liberatio, & pax bello ſuccedat atque iram divinam ſequatur miſericordia. Nunc itaq;, gens ſancta, corroborate & obfirmate animos veſtros, pugnemus contrà hoſtes noſtros, eosque deleamus, prout majores noſtri ætate ſuâ fecerunt atque legatorum noſtrorum ultionem de illis capiamus, id niſi feceritis, conſilium inter nos periiſſe ac fidem intercidiſſe nec aliud quidquam, quàm ſervitutem, qua cuivis genti ſubjecti erimus, nobis ſupereſſe puto: Arabes autem iſti, dum legatos noſtros interfecerunt,

הגוים וחקם כי בחק הרומיים ובתורתם
ובחק היוני ובתורתם וכן בחק פרס
ומדי ויתר חקי הגוים המלאכי׳ אשר ילכו
שלוחי׳ מגוי אל גוי ומעם לעם אם על
מדרש מלחמה ואם על מדרש שלום הנה
הם נקראים מלאכי אלהים ויכובדו
וינשאו וישמרו לפני כל מלך וגוי׳
ואף כי יהיו מלאכים יבואו ממלך אחד
למלך אחר חרפו וגדופי׳ וקללות במרמה
והפרות ברית אף כי יהיו מלאכים ידרשו
ברית ושלום וישפך דמם מלך מהמלכים
אנא יוליך חרפתו ואיפא נעלים בשתו
וקלתו׳ ועתה חזקו ואמצו וקומו ונצא
על הערביים האלה להלחם לנקום נקמת
מלאכינו אשר שלחם האלהים על ידינו
למדרש שלום וברית והם שפכו דמם על
לא חמס׳ ונמהר לעשות זה ולצאת
למלחמה למען נשלם את רצון י״י והוא
יעזרנו טרם יעשה. הוא נקמה בנו בדבר
או בחרב. אחרות מהשחתה כי אתו סבות
להשחתה. ויש כאשר אתו סבות לשלום
ואמונת ואם נקום נקמת דם המלאכים
אשר שלחנו הנה י״י אלהינו ישלח
מלאכיו לפנינו וילחם מלחמותינו ויעזרנו
לנקום נקמת דם מלאכינו השפוך
ולהשמיד את אויבינו מפנינו׳ ואתם
חברי ורעי אם תמצאו בדברי מתום עשו
כעצתי ואם יש אתכם עצה נכונה מזאת
הבו אותה ונשמענה ואתם שלום׳

cerunt, non legem ſolùm noſtram; ſed omnium quoque gentium jus & conſvetudinem violârunt, Romanorum quippe ac Græcorum legibus, ut & Perſarum ac Medorum jure cœterarumque gentium ſtatutis ac moribus legati, qui à gente ad gentem, à populo ad populum tàm belli indicendi, quàm pacis ineundæ cauſa mittuntur, ſancti ſunt atque angeli Dei vocantur & à quovis rege ac populo honorantur, coluntur atque inviolabiles ſervantur, etiamſi legati illi, qui à rege ad regem mittuntur, verba contumelioſa, maledicta & probra ingerant ac fœdera ſolvant; multo magis ſacroſancti erunt, qui fœderis & pacis ineundæ cauſa mittuntur, hos ſi violaverit rex eorumque ſangvinem effuderit, quonàm is ignominiam ſuam deferet & quomodo turpitudinem ſuam ac dedecus abſcondet? Nunc itaque roborate vos & obfirmate, ſurgamus & contrà Arabes iſtos arma ſumamus, ut legatos noſtros, quos Deus fœderis & pacis ineundæ gratiâ per nos miſit, iſti verò ſangvinem illorum innocentem effuderunt, ulciſcamur; acceleremus opus & in bellum proficiſcamur, quò voluntatem Domini perficiamus, ipſe nobis auxilio erit, aliàs peſte vel alia quadam calamitate nos puniet, non enim deſunt ei media, quibus & perniciem immittere & pacem atque ſalutem adferre poſſit, ſi igitùr ſangvinem legatorum, à nobis miſſorum, ultum ibimus, Dominus Deus noſter angelos ſuos antè nos mittet & pro nobis pugnabit nobisque auxilio erit, ut legatorum noſtrorum ſangvinem, qui effuſus eſt, ulciſcamur hoſtesq; noſtros deleamus. Vos itaque, ſocii & amici mei, ſi quidem oratio mea recta vobis viſa fuerit, ſequimini conſilium meum; ſi verò melior vobis ſuppetit ſententia, adferte illam in medium eamque audiamus: vos autem valete!

CAP. XX.

ויהי כשמוע היהודים כלם את הדברים
האלה ויתעוררו כלם למלחמה ויאמרו
אל המלך כלם פה אחד זאת העצה
והעצה אשר יעצת היא עצת יי ואין
עוד עצה אחריה · וירא הורודוס המלך
את לב העם והנה הם כלם כאיש אחד
להלחם בערב ויהלל את יי על כבה
ויעל עולות ושלמים ליי אלהינו ויאסוף
את חילו ויעבור את הירדן ועמו פרשים
רבים ויד חזקה ועצומה מאד חיל יהודה
ובנימן כלם גבורי אשר לא יסובו כנידם
מכל גוי · וילך ארצה ערב וילך מלך
הערב לקראתו ועמו חיל כבד מאד כחול
אשר על שפת הים ויערכו מלחמה
היהודים עם הערביים ויפלו במלחמה
הראשונה מהערביים חמש אלפים איש ·
ויתחזקו עוד מעמד המלחמה וילחמו עוד
עמהם ויפלו עוד מהערביי ארבעה
אלפי איש וינוסו הערביי מפני היהודי
וירדפום היהודים עד מקום תחנותם
ויבאו הערביי במקום תחנותם והערביי
נלחמו זה בזה בתוך מחניהם לאמר כי
אלהי הוא הנלחם עמהם במשפט כי
הרגו את מלאכי יהודה אשר באו על
מודיע שלום על לא חמס בכפיהם וישם
המלך

Judæi itaque, cùm hæc audiſſent, omnes ad bellum commoti ſunt atque regi uno ore dixerunt: conſilium, quod nobis dediſti, à Deo eſt nec alia nobis ſuppetit ſententia; quapropter rex Herodes, cùm promptitudinem populi animadvertiſſet omnesque unanimi conſenſu ad bellum contrà Arabes pronos eſſe perſpexiſſet, laudavit Dominum eiq; holocauſta & pacifica obtulit, & contractis copiis Jordanem trajecit (1.) multos ſecum ducens equites maximamque ac validiſſimam manum ex Judæis & Benjamitis collectam, qui omnes fortiſſimi erant, quibus nulla gens formidinem incutere poterat: cùm vero Herodes Arabiam intraret, rex Arabum cum validiſſimo & numeroſo exercitu arenæ inſtar, quæ eſt in litore maris, eidem occurrit, hinc magnum inter Judæos & Arabes exortum eſt prælium, in quo quinque millia (2.) Arabum primo conflictu ceciderunt; ſed Arabes reſtaurata acie cum Judæis iterùm pugnârunt, verùm amiſſis denuò quatuor millibus (3.) militum in fugam verſi ſunt à Judæis, qui illos ad caſtra usque perſecuti ſunt, hæc cùm intrâſſent Arabes, inter ſeſe altercati ſunt ac dixerunt: Deus eſt, qui juſtè pro Judæis pugnat contrà nos, qui ipſorum legatos, pacis cauſâ miſſos, eosque innocentes interfecimus: Herodes autem Judæorum caſtra Arabum caſtris oppoſuit, nec quenquam ex hoſtili exercitu aquatum ire permiſit, cumque illi Herodi regi munera pacis petendæ cauſa per legatos obtuliſſent, ipſe nec accepit illa nec legatos in conſpectum ſuum admiſit, ſed præcepit,

(1.) Idem refert Joſephus Antiqu. lib. 15. c. 8. & l. 1. de Bell. Jud. c. 14.

(2.) Conſentit Joſephus loc. allegato, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 32. adſtipulatur.

(3.) Quatuor millia Arabum capta fuiſſe ſcribit Joſephus l. 15. c. 8. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 14. in fin.

Digitized by Google

המלך הורדוס את מחנה היהודים לפני מחנה הערביי ולא עזבו אותם לצאת ממחנה תקות מים · וישלחו מנחה ל המלך הורדו' עם מלאכים לדרוש שלום ממנו ולא קבל המלך את מנחתם ולא ראו מלאכיו את פניו אבל צוה לבל יגע בהם איש לרעה ולשלחם עד לכתם בשלום אל אדוניהם · כי הקשה המלך הורדוס את רוחו ואמץ את לבבו לעשות נקמה בערביים ולא ישוב אחור · ויאמרו הערביים איש אל רעהו עד מתי נשב במחנה ונסבול עול הצמא קומו ונצא על היהודים למלחמ' כי טוב מותנו במלחמ' ממותנו בצמא · ויצאו הערביים ממחנה ויערכו עם היהודים מלחמה גדולה מאד והיהודים התאזרו לקראת הערביי ויהרגו מהם שבעה אלפים גבורים · ויהפכו הערביים עורף לנוס וינוסו וירדפם המלך הורדוס עם כל עמו עד ערי מבצריה' ויך בהם מכה רבה ועצומה אשר לא תשוער ולא תספר מרוב · וילכוד המלך הורדוס את ערי מבצריהם ואת סלע מדברה ואת כל עריהם ויהיו הערביים הנמלטי' עבדים למלך הורדוס כל ימי חייו · וישב המלך ירושלימה וכל מחנה היהודים עמו בשלום ובכבוד

cepis, ut eoſdem illæſos (4.) & à nemine violatos ad dominos ſuos abire ſinerent; Herodes verò rex animum ſuum obfirmavit & in ſententia perſtitit, ut Arabes ulciſceretur, nec conſilium mutavit; quô cognitô Arabes invicem dixerunt: quousque in caſtris ſedebimus ac ſitis laborem tolerabimus? ſurgamus & caſtris egreſſi cum Judæis pugnemus, ſatius enim eſt, bello occumbere, quàm ſiti perire, quapropter eruptione è caſtris factâ acerrimum adverſùs Judæos prælium inierunt; hi verò iisdem obviam progreſſi ſeptem millia Arabum (5.) fortiſſimorum interfecerunt, reliqui autem terga verterunt ac profugerunt, quos rex Herodes cum omnibus copiis ſuis perſecutus eſt usque ad loca munita tantamque illorum cædem ac ſtragem edidit, ut interfecti præ multitudine numerari & æſtimari haud potuerint. Poſteà Herodes eorundem urbes (6.) munitas in ſuam redegit poteſtatem, interque illas Petram deſerti, (7.) metropolim, omniaque eorundem oppida: hac ratione Arabes ſuperſtites facti ſunt ſervi Herodis, quamdiu is vixit; dein rex atque univerſus Judæorum exercitus cum pace & gloria Hieroſolymam reverſi ſunt, nec quisquam ex illis deſideratus eſt, (8.) quapropter laudibus celebrârunt Dominum ac munera ad Templum Domini

(4.) Conſentit Joſephus dict. l, 15. c. 8.

(5.) Idem refert Joſephus loc. alleg. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 14. in fin. cui etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſol. c. 32. in fin. conſentit.

(6.) Quæ, hic de urbibus Arabum ab Herode captis referuntur, apud Joſephum non leguntur, confer. etiam Munſterus hic in notis.

(7.) De hac urbe ſuprà lib. 4. c. 11. n. 3. & lib. 5. c. 19. n. 5. dictum eſt.

(8) Hyperbole iſta Judaica ab interpolatore, ut puto, interjecta, apud Joſephum non legitur; Idem tamen dict. l. 15. c. 9. refert, Herodem re fortiter ac præclarè geſta magna cum laude & gloria Hieroſolymam reverſum eſſe.

Digitized by Google

ובבבוד ולא נעדר מהם איש ויתנו הודי הלל ליי׳ ומנחות בבית יי׳ כי שלל רב הביאו עמהם אשר לקחו מעם הערב ומעם הברבר עושר גדול מאד׃

mini detulerunt, nam ſpolia multa tàm Arabibus, quàm Barbaris adempta, ut & divitias maximas ſecum adduxerant.

CAP. XXI.

בימים ההם ואנטוניוס נלחם באוקטבינוס אגוסטוס ויחזק ויעבר אגוסטוס קול אנטוניוס ויגצחהו וילכוד אגוסטוס את הממשלה כלה. ויצא באניה אל רודוס לבוא מצרימה. ויוגד להורודוס כי נאבד אנטוניוס ויצר לו מאד כי אוהבו היה וישם את נפשו בכפו ויתן אל לבו לקדם פניו במנחה ראשונה. וילך אליו. ויועץ ללכת לאגוסטוס אל רודוס אי היוני אשר אשר קדם במגרשו ויצו לביתו כי ירא מאד ויתן את קיפרון אמו ואת שלומית אחותו לפרורא אחיו ויצו עליו לשאת אותם במצודה אשר לאדום. ואת מרימי אשתו ואת אלכסנדרה אמה נתן ליוסף בעל שלומית אחותו ולשומי איש צורי

Iſdem diebus Antonius (1.) cum Octaviano Auguſto armis conflixit; ſed Auguſtus ſuperior evaſit (2.) & Antonium devicit, quô factô univerſum adeptus eſt imperium, dein claſſem ad Rhodum (3.) appulit, ut exinde in Ægyptum deveheretur: Herodes autem, cùm Antonium periiſſe cognoviſſet, maximo dolore affectus fuit, quia Antonius ipſius amicus fuerat; ſed reſumptô poſtmodùm animo Auguſtum muneribus primò placare, dein ipſum ſpretô vitæ periculô adire conſtituit in Rhodo, (4.) Græcorum inſula; priusquàm autem profectus eſt, Herodes domum ſuam diſpoſuit (quia valdè timuit) ac Cyprum, matrem, Salomenque, ſororem ſuam, Pheroræ (5.) fratri ſuo, commendans præcepit, ut illas Mazudam, (6.) Idumæorum urbem, deferret; uxorem autem ſuam, Mariamnem, ejusque matrem, Alexandram, Joſepho (7.) Salomæ, ſororis ſuæ marito, ac Soëmo

(1.) Quando pugna Actiaca facta ſit, ſupra h. l. 5. c. 18. num. 2. dictum eſt: Munſterus hic notavit, Actium promontorium fuiſſe, in Epiro ſitum, ubi Auguſtus, Cleopatrâ & Antonio navali prælio devictis, urbem condidit & Nicopolim à victoria nominavit.

(2.) Vid. *Joſeph.* Antiqu. lib. 15. c. 9. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 15. princ. confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 33. ac Joſippi Epitom. p. 130. & ſeq.

(3.) Confer. Ejusd. Joſippi Epitom. pag. 131. & Egeſipp. eod. l. 1. c. 33.

(4.) Vid. *Joſeph.* dict. l. 15. c. 10. princ. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 15. princ. confer. etiam Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 33. ac *Joſippi* Epitom. pag. 131.

(5.) Conſentit Ioſephus l. 15. c. 9.

(6.) Maſſada nominatur à Joſepho dict. l. 15. c. 9. confer. quæ ſuprà h. lib. 5. c. 9. n. 8. annotata ſunt.

(7.) Is Ioſephus fuit *ταμίας*, i. e. quæſtor ſeu præfectus ærarii, prout ſcribit Ioſephus dict. lib. 15. cap. 9. in fin. atque alius fuit à Ioſepho, Salomæ marito, is enim jam anteà ab Herode interemptus erat, de quo vid. Ioſeph. eod. lib. 15. cap. 4. confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Iud. c. 37. & Ioſippi Epitom. pag. 131. & ſeq. it. cap. ſequ. 22. n. 6.

Digitized by Google

צורי ויצו אותם לשאת אותם לעיר
אלכסנדריאה אשר במצרים או לעיר
אלכסנדרונה אשר ביהודה׃ וישביעם
לאמר אם תשמעו ממני אסון הרגו את
אשתי ואל ישמח בה זולתי והרגו את
אלכסנדרה אמה והוא בא באניה וילך
אל אגוסטוס מלך רומי ויירא מאד ממנו
כי אגוסטוס חשב להרוג את הורדוס
על האהבה אשר היתה לו עם אנטוניוס
וכי שמע כי גם הוא היה בא עמו לולי
אשר מנעו אנטוניוס מלכת עמו׃ ויהי
כבואו לפני אגוסטוס לא היה מעליו
מכל עדיי המלכות כי אם הנזר לבדו
ויבוא וישתחו לאפיו ארצה׃ ויאמר
הושיעה אדוני הקיסר׃ אני שמעתי כי
קצפת עלי ואומר אברח ואמלט מקצפך
אל חמלך ואתה חכם כמלאך אלהים
האזן לדברי ואמנו אליך׃ אם קצפת
עלי בגלל האהבה אשר היתה לי עם
אנטוניוס אני לא אסתיר ממך דבר כי
אמת הוא אשר הייתי אוהב לאנטוניוס
בהיותו

mo (8.) cuidam Tyrio (9.) concredidit, eiſdem injungens, ut fœminas illas vel in urbem Alexandriam, (10.) quæ in Ægypto eſt, vel in oppidum Alexandrium, in Judæa ſitum, deducerent, eoque nomine illos jurejurando ſibi obſtrinxit, hæc addens: ſi quid de interitu meo vobis innotuerit, id agite, ut uxorem meam, ne quis illâ, præter me, potiatur, interficiatis ejuſque matrem, Alexandram. Herodes itaque nave profectus ad Auguſtum, Romanorum imperatorem (11.) venit, valdè ſibi ab illo metuens, quia Auguſtus Herodem ob amicitiam, cum Antonio contractam, interimere cogitaverat, imprimis, quòd audiſſet, etiam Herodem unà cùm Antonio bellum ſibi inferre voluiſſe, niſi illum Antonius à propoſito itinere prohibuiſſet; Herodes autem, cùm in Auguſti conſpectum veniſſet, nequidquam (12.) regii ornatus à ſe removit, præter diadema, (13.) poſteà humi procumbens dixit: Serva, Domine Cæſar, (14.) audivi enim, te mihi iratum eſſe, quapropter ab ira ad clementiam tuam confugere mecum conſtitui, quia vir prudens es, ſicut angelus Dei, percipe igitur dicta mea eisque fidem adhibe, ſi propter amicitiam, quam cum Antonio colui, mihi iraſceris, non nego, (15.) reverà mihi amicitiam cum Antonio, dum vixit & imperii

(8.) Sohemi cujusdam regis mentionem facit Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 1.

(9.) Ituræus hic nominatur à Ioſepho lib. 15. cap. 9. in fin. confer. cap. ſequ. 22. n. 1.

(10.) Ioſephus dict. lib. 15. cap. 9. non Alexandriæ, quæ in Ægypto eſt, ſed Alexandrii, muniti oppidi, in Iudæa ſiti, ſolum mentionem facit, vid. ſuprà lib. 4. c. 22. num. 6. & cap. 24. num. 15.

(11.) Qui tunc temporis in Rhodo inſula fuit, prout ſcribit Ioſephus lib. 15. c. 10. & lib. 1. de Bell. Iud. c. 15. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 33. ac Ioſippi Epitom. pag. 132.

(12.) Idem refert Ioſephus lib. 15. c. 10. & lib. 1. de Bell. Iud. c. 15. confer etiam Ioſippi Epitom. pag. 132.

(13.) Coronam, regium inſigne, id enim dictio נזר, quæ hic habetur, ſignificat.

(14.) Hæc & ſequentia usque ad: ſi propter amicitiam, quam cum Antonio &c. abſunt à Munſteri codice & videntur à Iudæo interpolatore adjecta eſſe.

(15.) Eadem ferè referuntur à Ioſepho dict. l. 15. c. 10. & lib. 1. de Bell. Iud. c. 15. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 33. & Ioſippi Epitom. p. 133.

בהיותו בחיים ואוהב לגדולת ממשלתך
כי הוא עזרני על ממשלתי במלכותי
במצותיך וקיים בריתך אתי כעבד נאמן
אליך׃ ואם בחיים עודני אני אוהבו וכל
אשר אגיד לך אודות האהבה אשר היתה
אתי עמו יצדק׃ ומה גם עתה ילשין
איש אותי לפניך על אודות אהבתו ואני
הראיתי זה כי נועצתי לבוא אתו עליך
למלחמה בתומה ולא עצרתי מזה דבר
ולא יכולתי לעבור עמו בגלל מלחמי
הערביי׳ ובכלל העצה הרעה אשר יעצתו
קליאופטרה אשתו לבלתי שאת אותי
עמו ולבלתי יבטח בי ועל כן לא הרימותי
חרבי עליך ולא נלחמתי בך׃ ולא ממורך
לב ולא מיראת מלחמ׳ ולא כאיש אשר
יעזוב את אוהבו ביום מלחמה וצרה
עזבתי את אנטוניוס כי צר לי מאד על
ככה גם בושתי ונכלמתי בעיני אשר לא
עברתי עמו אבל עזרתיו בגדודים וצבא
ואניות נושאות כלי מלחמה ובר ולחם
ומזון לרוב׃ והאהבה אשר אהבתי אותו
ולא עברתי עמו בארץ כתים למקום
המלחמה להלחם בך עמו היתה הוארה
אותה בעיניך׃ אבל לא הייתי שם ולא
תוכל להכירה היטב כי אהבת האוהב
הנאמן לא תוכר כי אם ביום צרה והנה
עתה הגדתי לך האמת ולא אסתיר ממך
דבר פן אהיה בעיניך כאיש העוזב את
אוהבו ביום צרה ואם אמת כי משפטיך
כבר קבלתי עלי ויראתך בעיני למה אירא
ואפחד

perii tui magnitudinem veneratus eſt, interceſſiſſe, nam in regno meo ejusque adminiſtratione, te ita jubente, ipſe ſubſidio mihi fuit fœdusque tuo nomine mecum pepigit tanquam miniſter, qui tibi fidelis fuit, imo, ſi adhùc in vivis eſſet, amore illum complecti vellem, quisquis igitur tibi dixit, me Antonio fuiſſe amicum, is verum dixit, & quisnam illius amicitiam coràm te mihi crimini dabit? fateor enim, me conſilium iniiſſe proficiſcendi cum ipſo in Italiam ad bellum tibi inferendum, ne quid ejus rei te celem; ego verò unà cum illo in Italiam trajicere non potui tàm propter bellum, quod cum Arabibus geſſi, quàm ob malum conſilium, quod Cleopatra, Antonii uxor, eidem ſuppeditaverat, ne ſcilicèt me ſecum duceret nec mihi fideret, idcircò gladium contrà te non ſtrinxi nec bellum tibi intuli, idque non animi timiditate nec formidine belli nec tanquam ignavus, qui amicum ſuum ingruente bello ac neceſſitatis tempore deſerit, Antonium reliqui, ſed potius id ægerrimè tuli & dedecus atque ignominiam exiſtimavi, quòd cum ipſo mare non trajecerim, præthereà militibus & exercitu atque claſſe, quæ tàm armis frumentoque, quàm commeatu aliisque rebus neceſſariis abundè inſtructa fuit, illum adjuvi, atque hunc amorem, quô Antonium complexus ſum (16.) oculis ipſe tuis vidiſſes, ſi cum illo in Italiam ad locum pugnæ adverſùs te ineundæ profectus eſſem; ſed quia ibidem haud fui, idcircò amorem illum accuratè perſpicere non potuiſti, amor enim veri & ſinceri amici non niſi calamitatis tempore cognoſcitur. Nunc itaque omnem tibi veritatem dixi nec quidquam temet celavi, ne fortè me virum putes, qui amicum neceſſitate ingruente deſeruerit, certè (17.) cùm judicium de me tuum atque timorem expertus ſim, cur jam judicia tua formidem

(16.) In Hebræo textus hic ſatis obſcurus eſt, Munſteri quoque codex à noſtro non parum differt.

(17.) Hunc quoque locum Munſteri codex paulò aliter legit, quem videas licet.

ואפחד משפטיך והנני היום בידך•
והלא אם אעלים דאמת ממך בזה לא
תבטח בי ולא תאמין לי בדבר ובמשפט
מלך לא יועיל לאדם כזב ורשע כי אם
אמת צדק וישר ואשר יכזב בעונו ילכד
ואשר ידבר אמת הלא אם פשע ירוחם
והמושל עליו ישא לעונו ועם כל זה
אני לא הייתי בא בעזרת אנטוניוס כי
אם על אשר הגיד לי כי אתה ההחלת
בעול עליו ואהבת רשע ושנאת צדיק
אבל לא ידעתי הדבר כאשר ידעתי אחרי
כן ואם ידעתי לא היה עובר אליך לעולם•
אמנם או היה שומע מעצתי או הייתי
נלחם בו אני עם מלכים אחרים הנמצאים
בעזרי ובסתר ממשלתך טרם עברו אליך
והיינו משמידים אותו ולא היה מביא
טורח מלחמה עליך בחק העבדים הנאמנים
אשר ילחמו מלחמות אדוניהם עם כל
הבוגדים ועם כל החושבים לבגוד בם•
וכל המלכים שבעברי עמו כבר נשבענו
להגדיל ממשלתך ולהתפלל אל האלהים
בעד חייך וקיום מלכותך• אבל לא הכרתי
בו כגד בוגד אך הוא היה צועק חמס
ממך לאמר כי התחלת לחשוב עליו
מחשבות לרע מבלתי חטאת ואשם וכי
אתה הוא מבקש את נפשו ואת נפש
יתר מלכים אשר בעברו• או אמרתי
לעבור עמו ואם דבריו אמת אציל עשוק
מיד עושקו ואם לא אמצא נכון בדבריו
אפגע בפגע הראוי לבוגדים וכי ידעה
אשתו את מחשבתי עמו יעצתו לבלתי
יעבירני עמו ותאמר אליו כי אבגוד בו
ולא

midem ac metuam, qui in manu tua hodiè conſtitutus ſum? Profectò ſi hujus rei veritatem te celâſſem, nunquam mihi fidem habuiſſes, aut ulla in re credidiſſes, quia in judicio regis nec mendacium nec improbitas homini proderit, ſed veritas, juſtitia & integritas, quicunque igitur mentietur, is in iniquitate ſua deprehendetur; at qui veritatem dicit, etiamſi is delictum commiſerit, miſericordiam tamen conſequetur ac peccato veniam à magiſtratu impetrabit: præterea nunquam Antonio ſuppetias tuliſſem, niſi is mihi dixiſſet, à te ſibi injuriam prius illatam eſſe teque improbè egiſſe ac juſtitiam ſpreviſſe, nec res mihi ab initio ita comperta fuit, ſicuti poſteà illam cognovi, ſi enim id anteà tàm benè ſciviſſem, Antonius nunquam mare trajeciſſet, ut tibi bellum inferret, nam vel conſilio meo obtemperare neceſſe habuiſſet, vel ego unà cum aliis regibus, ſociis meis & imperio tuo ſubjectis, eundem bello perſecutus eſſem, noſque ſimùl illum, priusquàm ad te veniſſet armaque tibi intuliſſet, unitis viribus deleviſſemus, prout ſervos fideles decet, qui pro dominis ſuis adverſùs quosvis rebelles & contrà omnes, qui à dominis ſuis deficiunt, pugnant: cuncti etiam reges, qui eo tempore, quo cum Antonio mare trajicere volui, aderant, jam antè jurejurando ſeſe obſtrinxerant, ſe imperium tuum, quantum in ipſis eſſet, augere & ad Deum pro ſalute tua ac proſperitate imperii tui orare velle. Cùm igitur nullam in eo perfidiam deprehendiſſem, ſed ipſe tantùm de injuria à te ſibi illata conqueſtus eſſet, nimirùm quòd ſine ullo ipſius peccato ac merito perniciem ei & interitum ſtruxiſſes, ac non ipſi ſolùm, ſed aliis quoque regibus, qui tunc mecum erant, vitam eripere conatus eſſes, hac impulſus cauſa cum eo proficiſci illumque, ſi quidem dicta ejus veritate niterentur, à manu oppreſſoris liberare mecum conſtitui: ſi verò illius dicta veritati haud conſentanea deprehendiſſem, arma ſanè in perfidum vertiſſem eumque debito

 bito

ולא נתנני לעבור עמו ונשארתי לבדי
להלחם עם הערביים ושלחה אשתו עמי
את אנטיאוס שר צבאה בקשר מרמה
ועצה רעה בינה ובין מלך הערב
להשמידני ולהפילני ולמשול הוא בארצי
ובמלכותי והאלהים ראה בעניי אמצני
וחזקני והשמדתי את שר מלך הערב גם
את שר חיל קליאופטרא וגם אנטיאוס
שר צבאה ועתה אשר גברת על
אנטוניו והשפלת ואבדתו לא תחשוב
כי לא נלחמת כי אם בחילך ובעזרת
גבורי הרומיים לבדך אבל דע כי הראשון
דנלחם הוא חסר דעתו והאמינו לעצת
אשתו והנאופה קליאופטרה בזנותה
ובכשפיה והשני רוע בגידתו כי בגד
באדוניו וזה משפט כל בוגד באדוניו
ליפול כל ימיו לפניו כי זה יתן האלהים
ותוספת על זה יושר דעתך וטוב שכלך
ועצתך ולו שמע לעצתי להרגה לא
היה בא לזה ומת גם עתה כי ידעתי
באמונה אשר היא הסיתתו לבא עליך
במלחמה ולא עלה אל לבו זה לעולם
ולכן אדוני הקיסר אם עדיין הוא בחיים
אני אוהבו ומבקש טובתו אם הוא
בלתי בוגד ורשע ועושה חמס והגיעתו
מאת ממשלתך על לא פשע והנני מוכן
להלחם בך ובכל אויביו הם אויבי
ואוהביו הם אוהבי ואם הוא בוגד
הנני ראשון לפגוע בו כאחד מעבדיך
הנאמנים ואם נאבד כאשר שמעתי והיה
בוגד כאשר נראה אלי מעניינו כן יאבדו
כל אויבי אדונינו והבוגדים לך ולכתר
מלכי

bito ſupplicio affeciſſem. Hanc igitur mentem meam cùm uxor ejus, Cleopatra, cognoviſſet, conſilium ei dedit, ne cum ipſo mare trajicerem eique dixit, quòd ipſius partes deſerere vellem, quamobrem non permiſit, ut cum illo tranſirem, ſed me ſolum reliquit, ut cum Arabibus bellum gererem, ejusque uxor Anthium, exercitus ſui ducem, mihi adjunxit ſubdola fallaciâ & fraudulento conſilio, quod cum Arabum rege inierat, ut me perderet ac deleret terramque & regnum meum occuparet; ſed Deus calamitatem meam reſpiciens vires animumque mihi addidit, ut non ſolùm Arabiæ regis ducem, ſed Anthium quoque, exercitus Cleopatræ præfectum, interimerem. Nunc itaque devicto, proſtrato atque interfecto Antonio ne exiſtimes, quòd tui tantùm exercitus robore militumque Romanorum auxilio bellum geſſeris, ſed primum omnium ſcias, adverſùs Antonium pugnaſſe ipſius dementiam, dum uxoris ſuæ, Cleopatræ, conſilio obtemperavit, quæ illum fornicatione ſua & veneficio devicit, dein improbam rebellionem, quâ à domino ſuo defecit, ſibi adverſam habuit, ita enim cuivis, qui domino ſuo rebellis eſt, evenire ſolet, ut, quamdiu is vivit, ſemper illo inferior evadat & tandem intereat, ſic enim fert voluntas Dei. His addenda eſt animi tui integritas, prudentia ac conſilium tuum, quibus omnibus illum viciſti & utinam Antonius conſilio meo morem geſſiſſet uxoremque ſuam, Cleopatram, interfeciſſet, nunquam eò calamitatis veniſſet. Jam enim certò ſcio, quòd à Cleopatra inductus bellum tibi intulerit, neque id aliàs ei unquam in mentem venerit. Propterea, Domine Cæſar, ſi ipſe adhûc in vivis eſſet, illum amarem ejusque bonum quærerem &, ſi nullam commiſiſſet iniquitatem nec improbitatem atque defectionem perpetraſſet, ab imperio autem tuo injuriam paſſus eſſet, ego adhuc paratus eſſem, arma adverſùs te omnesque illius hoſtes movere, ipſius quippe hoſtes

מלכותך שלום והנה אני עתה למשפטיך
אני עומד ואוהבי' רבים לנו וכן אויבי'
ואויבינו ידעו כי נקמה נקום מהם
במשפט הזה. לא ימלטו ואוהבנו ידעו
כי נמות על אהבתם ויבטחו וישענו בנו
ביום צרה. כל אוהבינו באמונה ובתבונת
אמת׃ ויהי כדברו ההורדוס בדברי' האלה
ויען אגוסטו' הקיסר ויאמר אליו לך נאות
באמת למלוך ויסגר פה כל דובר עליך
לרעה כי ידעתי עתה אשר נאמן אתה
לאוהביך ואת אהבתם תשמור ולא תבוש
לגלותה ואם תעמוד למשפט מות׃ כי
הנך היום לפנינו ובידינו להמיתך ולא
תבוש לגלו' עוצם האהבה אשר היתה
לך עם אנטוניו' אויבינו אשר מת במשפט
מות הבוגדים על אדוניהם׃ ומעתה
נאמן כי תהיה אוהבנו ונבטח באהבתך
הנאמנה ואנחנו נטיב לך כפלים ממה
שהטיב אנטוניוס ונתן לך שכר אהבתך
על כל אשר נתן לך תנצחנו אותו בחייו
במלחמ' ועתה ננצחנו בנדיבות וברחב
ידי' והנני מוכן להשלים שאלתך בכל
אשר תשאל מעמי׃ ואם אתה היית
אוהב נאמן לאנטוניוס הנה הוא לא
במשפט עשה׳ עמך ולא כמלך עשה
לך כי שמע לעצת קליאופטרה ולא שמע
לעצתך ובחר בכשפיה והאמין בם ולא
האמין אליך׃ ולא תפלא על זה כי
כאשר עשה לך כן עשה לי אשר בגלל
קליאופטר' עזב אהבתי ונהפך לי לאויב
על

ſtes mei eſſent hoſtes, & amici ejus mei forent amici; ſed ſi perfidus fuiſſet atque defectionem paraſſet, primus adverſùs illum ſtrinxiſſem gladium, tanquam unus ex ſervis tuis fidelibus. Poſteaquam autem ille, prout audivi, periit & perfidus fuit, ſicuti iſtud reipſa deprehendi, idcircò opto, ut omnes, qui dominis ſuis hoſtes ſunt, quique à te deficiunt, eodem modo pereant, corona autem imperii tui ſalva ſit ac floreat! en ego jam coram tribunali tuo hic ſto, ſatis gnarus, multos nobis eſſe tàm amicos, quàm inimicos, experiantur itaque inimici noſtri, quòd eos in judicio ulciſcamur quodque incolumes inde non ſint evaſuri; amici autem noſtri ſciant, quòd propter illorum amorem vitam profundere parati ſimus, ut nobis confidant ac neceſſitatis tempore ſecurè nobis innitantur, omnes ſcil. illi qui fideliter ac verè nos amant. Hæc cùm dixiſſet Herodes, Auguſtus Cæſar ei reſpondit: dignus ſanè es, qui regnum teneas (18.) nec quiſquam os ſuum aperiat, ut malè de te loquatur, jam enim amicis tuis fidelem te eſſe eiſque amicitiam ſervare cognoſco, nec erubeſcis, quò minus etiam cum capitis periculo eandem manifeſtes: ecce enim tu hodiè te nobis ſiſtis, quorum in manu poſitum eſt, ut te morte afficiamus; nec arctiſſimum illud amoris vinculum, quo Antonio obſtrictus fuiſti, detegere metuis, licèt is hoſtis nobis fuerit, & ob rebellionis crimen mortis ſupplicio affectus ſit; ab hoc itaque tempore te nobis amicum fore credimus & in fideli amicitia tua confidimus, beneficiis etiam duplo majoribus, quàm quæ ab Antonio accepiſti, te afficiemus & amoris tui præmia cumulabimus ſuprà omnia, quæ tibi Antonius dedit, & quemadmodum illum, dum vixit, bello ſuperavimus; ita nunc eundem liberalitate ac beneficentia vincemus: en me paratum ad perficiendum deſiderium tuum in omnibus, quæ-

(18.) Conſentit ferè Joſephus dict. lib. 15. c. 10. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 15. ut & Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 34. confer. etiam Joſippi Epitom. p. 134.

על לא חמס בכפי׳ ויקח אגוסטוס את נזר המלכות וישם אותה בידו בראש הורודוס המלך ויוסף לו מלכות וממשלה כפלי׳ על אשר היה לו וילך אתו הורודוס עד ארץ מצרי׳ ויקח אגוסטוס את כל המלכו׳ והממשלה אשר נתן אנטוניוס אל קליאוסטר׳ ויתנם להורודו׳ וימלוך שם אגוסטוס את הורודו׳ ויתן לו עוד ד׳ מאות גבורים במגיני׳ מגוי הנקראים גלוס וכבדהו מאד׳

cunque à me petieris. Antonius certè, ſiquidem verus illius amicus fuiſti, non ita, prout decet, ergà te ſeſe geſſit nec par beneficium tibi rependit, dum Cleopatræ magis, quàm tuo obtemperavit conſilio ejusve veneficiis potius, quàm tibi, morem geſſit fidemque habuit, neque id mireris, cùm idem, quod tibi, etiam mihi fecerit, nam Cleopatræ gratia amicitiam meam ſprevit atque hoſtis mihi factus eſt citrà ullum peccatum meum atque meritum. Poſteà Auguſtus regium diadema manu ſua Herodis capiti impoſuit, ejusque imperium & regnum duplo majus, quàm anteà habuerat, reddidit: Herodes autem Auguſtum in Ægyptum (19.) usque comitatus eſt, qui regna omnia atque ditiones, quas Antonius Cleopatræ (20.) dederat, eidem abſtulit atque Herodi tradidit (21.) eundemque illis regem præfecit, quadringentos (22.) quoque ei milites ſcutatos (23.) è gente Gallica dedit maximoque illum honore affecit.

CAP. XXII.

וישב הורודוס ל׳ ירושל׳ וימצא את כל ביתו בבהלה כי יוסף ושומי איש צורי אש׳ פקד אות׳ המלך לשמור את מרימי אשתו גלו את מסתורי המלך ואת סודותיו

POſteà Herodes Hieroſolymam reverſus eſt atque univerſam domum ſuam turbis plenam invenit, quia Joſephus ac Soëmus Tyrius (1.) quibus rex cuſtodiam Mariamnæ, uxoris ſuæ, commendaverat, arcanum Herodis detexerant, (2.) qui illis injunxerat, ut Mariamnem, uxorem ſuam, ſi quid

(19.) Idem refert Joſephus eod. lib. 15. c. 10. & c. 11. ac lib. 1. de Bell. Jud. c. 15. confer. etiam Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 34. & *Joſippi* Epitom. p. 135.

(20.) De morte Cleopatræ vid. inter alios etiam Joſippi Epitom. dict. pag. 135. & ſeq.

(21.) Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 34. ſcribit, quòd Auguſtus Cæſar Herodi Gadaram, Joppen atque Samariam conceſſerit, maritimas quoque urbes, Gazam, Arithedanam ac turrim Stratonis ſimul donaverit.

(22.) Idem refert *Joſephus* lib. 15. c. 11. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 15. atque Egeſippus dict. l. 1. c. 34.

(23.) *Δορυφοροῦντας γάλατας* nominat Joſephus dict. lib. 15. cap. 11. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 15.

(1.) Vid. quæ de hoc Soëmo cap. antec. 21. n. 9. dicta ſunt.

(2.) De Soëmo ſolo id refert *Joſephus* lib. 15. c. 11, quòd ſcil. arcanum detexerit; vid. tamen Ege-

סודותיו אשר צוה להם להרוג את מרימי
אשתו כי ישמעו אשר יקרהו אסון ולא
ישמח בה ולחו אחרי מותו׃ ויהי
כשמוע האשה זה ותתעצב מאד ובאשר
דבר אליה המלך תמיד והגיד לה את
כל היקר והגדולה אשר היתה לו לא
שמחה ולא הטיבה את פניה ולא האזינה
על דבריו רק קללה אותו ואת משפחתו
וירא הורודוס את שנאת אשתו ויצר לו
מאד על כבה כי אהבה המלך מאד
מאד׃ ויהי היום ותהי מריבה בין שלומית
אחות המלך אשת יוסף ובין המלכה
מרימי והקצוף המלכ׳ על שלומית ותחרפ׳
ותחרף את משפחת׳׃ ותלך שלומית
בבקר ותלשן את המלכה אל המלך
לאמר דע כי בהיותך עם אגוסטוס שכב
יוסף בעלי עם מרימי המלכה ועתה ראה
מה תעשה ולא האמין המלך לדבריה כי
ידע אש׳ אשתו צנועה מתמול שלשום׃
אבל בגלל השנאה אשר היתה שונאה
אותו כמעט שם המלך את הדברים
האלה אל לבו׃ ויקרא המלך את אשתו
וישאלה ויאמר לה אמרי נא לי מה
השנא׳ הזאת אשר תשנאי אותי מחדש
חנם ולא אהבתיני כתמול שלשום ואני
אוהבי

quid ſibi humanitùs accidiſſe (3.) audiverint, interficerent, ne quis eâ poſt mortem ſuam frueretur. Mariamne igitur id audiens ſummo mœrore affecta fuit, cumque rex ei ſubinde dilaudaret omnigenum honorem ac magnificentiam, quam Auguſtus ſibi exhibuiſſet, illa nec ullum lætitiæ ſignum nec hilarem oſtendebat vultum, nec animum ad ipſius verba attendebat, ſed illum ejusque cognationem (4.) execrabatur. Herodes itaque cùm uxoris ſuæ odium animadverteret, intimis animi ſenſibus angebatur (5.) quia illam vehementer amabat: accidit autem die quodam, ut Mariamne regina cum Salome, regis ſorore, Joſephi uxore, rixaretur eamque maledictis inceſſeret, ac generis ignobilitatem eidem exprobraret; Salome verò id indignè ferens regem adiit & reginam apud illum falſò detulit hiſce verbis: notum tibi ſit, quòd Joſephus, maritus meus, (6.) intereà, dum apud Auguſtum fuiſti, cum Mariamne regina rem habuerit, diſpice igitur, quid tibi jam faciendum ſit; ſed rex illius dictis fidem non habuit (7.) probè ſciens, quod uxor ſua hucusque ſemper pudica fuerit: propter odium tamen, quô ipſum uxor ejus proſequebatur, nonnihil ſuſpicionis ex verbis iſtis animo ſuo concepit. Quapropter uxorem ſuam accerſivit eamque interrogans: dic mihi quæſò, ait, cur tantum adverſùs me odium ſine ulla cauſa denuò (8.) geris, nec me, ſicut anteà, amore complecteris, cùm tamen præ omnibus fœminis te unicè diligam? en ego tibi juro, quòd

Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 37. & *Joſippi* Epitom. pag. 136. confer. etiam infrà h. c. 22. n. 13. ibique not.

(3.) Id eſt, ſi ſibi mori contigiſſet, Latini enim εὐφημοῦντες mortis mentionem omittere ſolebant; cœterum de dictionis אסון, quæ hic in Hebræo habetur, ſignificatione vid. inter alios Buxtorf. Lexic. hac voc.

(4.) Joſephus loc. alleg. ſcribit, Mariamnem τὴν δυσγένειαν, generis ignobilitatem illis exprobraſſe, ſicuti etiam paulò poſt apud autorem noſtrum habetur.

(5.) Idem refert *Joſephus* dict. loc.

(6.) Vid. quæ cap. antec. 21. num. 7. de hoc Joſepho notata ſunt, confer. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 37. ac Joſippi Epitom. pag. 136.

(7.) Sic *Joſephus* quoque lib. 15. c. 11. refert, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 37. & *Joſippi* Epitom. p. 137. conſentiunt.

(8.) Nam Mariamne anteà quoque propter Ariſtobulum fratrem ſuum ab Herode interfectum, eundem odio proſecuta erat.

Digitized by Google

אוהבך מכל הנשים · והנני נשבע לך אשר מיום אשר באתי אליך לא בארת לי תאוה מאשה זולתך ואין אתי אהבת אשה כי אם אהבתך ולא תאות אשה כי אם תאותך · ותען אליו מרימי ותאמר לו מרימי אם ארבתני באשר דברת לא היית לי אויב כאשר שמעתי · מי שמע כזאת ומי ראה כאלה להיות אדם אוהב לאדם חברו והורגו אשר אמרת אל יוסף להרגני ביום אשר הלכת אל אגוסטוס קיסר רומא · ויהי בשמוע המלך את דברי המלכה ויחרד חרדה גדולה עד מאד ולא פנה לחבקה ולנשקה כפעם בפעם ויצעק ויאמ׳ בלבו אמנם אמת הדבר אש׳ שמעתי הנה האות עליו כי לא גלה יוסף את סודי אליה כי אם שכב עמה · ויצא המלך מבית המלכה וישכב בבית אחר ותרא שלומית אחות המלך כי האמין המלך לדבריה אשר אמרה לו מאשתו ותקח אחד מסריסי המלך מן המשקים אותו ותתן לו שוחד כסף וזהב וסם המות בידו ותאמר אליו קח בידך את הסם הזה והלכת אל המלך ואמר׳ אליו מרימי אשתך נתנה לי כסף וזהב ונתנה לי את הסם הזה ותאמר אלי לך והשקה המלך את המשקה הזה למען יאהבני כי משקה לאהבה הוא ואולי ישוב דעת המלך אלי בבוא׳

quod ab illo die, quo ad te veni, nullam aliam, præter te, mulierem amore complexus ſim, nec etiamnum aliam, quàm te, diligam. Mariamne verò reſpondens: ſi me, inquit, amares, prout dixiſti, non eſſes inimicus meus, ſicuti cognovi, ecquis unquam audivit vel vidit, aliquem à quoquam amari & tamen eundem ab illo interfici? annon Joſepho die iſto, quo ad Auguſtum, Cæſarem Romanum, profectus es, præcepiſti, ut me interimeret; hæc reginæ dicta cùm Herodes audiſſet, valdè conturbatus fuit, nec illam, ut anteà facere conſveverat, amplexatus & oſculatus eſt, ſed clamavit ac ſecum cogitavit: certè verum eſt, quod audivi (9.) en hujus rei argumentum, quia nunquam Joſephus arcanum meum ei detexiſſet, niſi rem cum illa habuiſſet. Rex igitur palatio regio egreſſus in alia domo pernoctavit: Salome autem, regis ſoror, cùm vidiſſet, regem iis, quæ de uxore ſua audiverat, fidem habuiſſe, eunuchum quendam ex pincernis regiis (10.) auri argentique muneribus corrupit eique mortiferum venenum dedit his verbis: accipe venenum iſtud & ad regem properans dic ei: Mariamne, uxor tua, aurum argentumque mihi dedit ac tradito hoc veneno dixit: abi atque regi potionem iſtam offer, ut me amet, quia amatorium eſt poculum, (11.) fortè priſtina regis ergà me inclinatio iſto medio conciliabitur, id ſi impetravero, maximis te beneficiis cumulabo. Eunuchus igitur omnia, quæ ei Salome præceperat, effectui dedit & præteréa id regi dixit: egomet mecum cogitavi, forſitàn potio iſta lethifera eſt, quapropter nolui illam regi offerre: his cognitis Herodes valdè exterritus fuit & Eunucho dixit: ubinam eſt potio iſta? affer

(9.) Nempe Joſephum cum Mariamne rem habuiſſe, ſicuti Salome ei dixerat, confer. etiam Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. c. 37. & Ioſippi Epitom. p. 137. & ſeq.

(10.) Οἰνοχόον vocat etiam Joſephus dict. lib. 15, c. 11. confer. Joſippi Epitom. pag. 138.

(11.) Φίλτρον vocant Græci, ita & Joſephus loc. alleg. nominat, confer. leg. 3. §. 2. Dig. ad L. Cornel. de Sicar.

כבראשונה ואני אטיב לך · ויעש הסריס
ככל אשר צותה עליו שלומית ויאמר
עוד הסריס אל המלך ואני אמרתי אולי
הוא משקה רע ולא אביתי להשקותו
למלך · ויחרד המלך על ככה ויאמר לסריס
האיש המשקה הביאהו אלי · ויביאהו
לפניו ויתנהו לאיש אשר היה עליו
משפט מות וישת ממנו וימת מיד · ויצו
המלך ללכוד את מרימי ואת יוסף ואת
שומי איש צורי וילכדם וילכוד גם סריס
אחד אשר היה מסריסי מרימי ויצו ליסרו
ביסורים גדולים ובמוסר פצעים רעים למען
יודה על דבר המשקה ולא הודה מאומה
כי שקר היה מאת שלומית · אמנם הודה
כי אשתו שנאתו על הדבר אשר דברו
לה יוסף ושומי לפניה הגלים סוד
המלך למען ימצא חן בעיניה אם ימצאנו
אסון בלכתו אל אגוסטוס כי חשבו
שהוא ימיתהו ויצו המלך החורם מיד
ויהרגו את יוסף בעל אחותו ואת שומי
צורי ואת מרימי המלכה צוה המלך
לשמרה במשמר עד האסף זקני הסנהדרין
אשר היו בימים ההם להעמידה לפניהם
במשפט התורה · ותמהר שלומית ויועציה
אשר היו יועצי רשע ויאמרו אל המלך
ידוע יהיה לך כי אם תחיה מרימי עוד
יום אחד עתה יקשרו עליך העם כי יאספו
משרתי

affer illam mihi, hanc cùm eunuchus attuliſſet, rex illam viro, qui mortem commeruerat, ebibendum dedit, qui, ſimùl ac illam hauſit, repentè mortuus concidit, quo facto rex uxorem ſuam, Mariamnem, & Joſephum atque Soëmum Tyrium capi juſſit comprehenſus etiam fuit eunuchus quidam (12.) Mariamnæ, quem rex acerbiſſimis cruciatibus torqueri ac verberibus graviſſimis affici juſſit, quò rei veritas circà potionem iſtam exprimeretur; ſed nihil elici potuit, quia Salome mendacium excogitaverat; iſtud tamen eunuchus confeſſus eſt, quòd Mariamne odium adverſùs regem ideò conceperit, quia Joſephus (13.) & Soëmus arcanum regis ei revelaverant, nimirùm ut gratiam apud reginam inirent, ſi quid fortè humanitùs (14.) accidiſſet regi, qui tunc temporis ad Auguſtum profectus erat, nam Herodem à Cæſare interfectum iri certò ſibi perſvaſerant. Quapropter jubente rege Joſephus (15.) ſororis illius maritus, ac Soëmus Tyrius ſtatim occiſi ſunt; reginam autem Mariamnem Herodes cuſtodiâ ſervari juſſit, donec convocatis Concilii magni ſenioribus, qui tunc temporis erant, illam in judicio legitimo ſiſteret: aſt Salome ejusque perverſi conſiliarii citato ad regem gradu properantes eidem dixerunt; notum tibi ſit, quòd, ſi Mariamne unum adhûc diem ſupervixerit, populus rebellionem adverſùs te excitabit, (16.) quia reginæ miniſtri, ex omnibus locis congregati, haudquaquam permittent, ut illam ſine turbis & motibus bellicis mortis ſuppliciô afficias; ſi verò ipſam nunc interfeceris, nullæ illius mortem turbæ aut motus bellici ſequen-

(12.) Idem refert Joſephus dict. l. 15. c. 11.

(13.) De Joſepho nihil refert Joſephus loc. alleg. vid. quæ ſupra h. cap. n. 2. notata ſunt.

(14.) Confer. quæ h. cap. n. 3. dicta ſunt.

(15.) Etiam hic nulla fit hujus Joſephi mentio apud Joſephum lib. 15. c. 11. ſed Soëmum ſolùm juſſu regis Herodis occiſum eſſe ibidem refert; Egeſippus tamen lib. 1. de Bell. Jud. cap. 37. etiam Joſephi ſeu Joſippi ſimul meminit, vid. infr. h. cap. n. 21.

(16.) Idem ſcribit Joſephus dict. lib. 15. cap. 11. confer. etiam Joſippi Epitom. p. 138.

משרתי המלכי מכל המקומות ולא יתנוך
להמיתה אם לא בבהלה ומלחמה׃ ואם
עתה תמיתוה הנה ותמות בלא
בהלה ומלחמה ולא יעלה על לב איש
לקום ולבקש נקמה ממנה ויאמר המלך
הנה היא במשמר עשו בה כרצונכם׃
ויוציאוה מהמשמר ויוליכוה לילה מחוץ
לעיר וימיתוה ואלכסנדרה אמה ידעה
הדבר ותצא ותצעק ותקרא אל שלומית
ותאמר אליה כדברים האלה צאי סוררת
אשר סוררת באישך ותמיתי אותו בכזביך
ובזנוניך ותקלל בקול רם לאמר התחשבי
כי תחיי את הרג׳ אחרי בתי אלהים
ינקום נקמתה ממך ראי אם תמצאי עוד
עלילה להרוג את המלך הורדוס אחיך
וגם נשים רבות בעד החלונות והארבות
קללוה וחרפוה וגדפוה על אשר היתה
הולכת להרוג את מרים בשוא על לא
פשע בידיה ומרי ענתה עם מרים ועם
ההורגים לה במאמר המלך כל הנשים
היו צועקות עליה ומחרפות ומגדפות
אותה ומרים המלכה שתקה ולא ענתה
דבר כי אם היתה צועדת הולכת על
מקום המות בלתי פחד ובלתי יראה
כאשר תלך אשה אל בית המשתה ולא
שנה זכרון המות את פניה גם לא
שנה

ſequentur, nec quiſquam in animum inducet ſuum, ut mortem ejus vindicet; ad quæ rex reſpondens: en illa, inquit, in cuſtodia eſt, ſtatuite de ea, quodcunque vobis viſum fuerit. Mariamne igitur noctu è cuſtodia protracta & extrà urbem educta (17.) occiſa fuit: Alexandra verò, illius mater, cùm ei res innotuiſſet, proſiliens exclamavit atque indignabunda Salomen (18.) regis ſororem, ſic allocuta eſt: egredere perfida, quæ marito tuo ſemper refractaria fuiſti, eumque mendaciis & ſcortationibus tuis ad mortem adegiſti, dein concitato animo ac voce ſublata hæc ei ingeſſit maledicta: an te putas diu poſt mortem filiæ meæ victuram eſſe? ne tibi iſtud perſuadeas, Deus quippe ſanguinem filiæ meæ in te ulciſcetur, diſpice jam, an etiam fratris tui Herodis interficiendi occaſionem invenire poſſis: fœminæ quoque aliæ multæ per feneſtras & cancellos proſpicientes maledictis illam ac probris affecerunt, quòd Mariamne ipſius fraude abſque ullo ſuo merito ad mortem raperetur; cùmque eadem Salome Mariamnem ejusq; interfectores mandatô regis comitaretur, omnes fœminæ illam objurgârunt eamq; convitiis ac maledictis proſciderũt: aſt regina Mariamne tacuit, nec quidquam reſpondit, ſed ſine pavore ac metu ad locum illum fatalem, non ſecus ac fœmina ad domũ lætitiæ, properans ivit & neq; vultus colorem neq; inceſſum ejus regium mortis cogitatio mutavit (19.) ſed lethum contempſit, ſicuti omnes illius cognati magnanimi illi Haſmonæorum filii, fecerant. Hoc modo omnibus excellentiam cognationis

(17.) In dicta Joſippi Epitom. pag. 139. narratur, quòd Mariamna ad forum urbis perducta ibique interfecta ſit.

(18.) In codice Munſteriano refertur, quòd Alexandra non Salomen, ſed Mariamnen iiſdem ferè, quæ hic adducuntur, verbis allocuta ſit, cui etiam Joſephus dict. lib. 15. cap. 11. conſentit, qui ſcribit, Alexandram, mortis periculô exterritam, Mariamnæ, filiæ ſuæ, ingratitudinem in Herodem, maritum exprobrâſſe, confer. etiam Joſippi Epitom. p. 139.

(19.) Sic etiam Joſephus Antiqu. lib. 15. c. 11. ſcribit, quòd Mariamne ad mortem iverit ἀτρεμαίῳ τῷ καταστήματι καὶ τῇ χροιᾷ τῆς σαρκὸς ἀμεταβλήτῳ Sedato habitu nec mutato vultus colore, confer. Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 37. & 38. ac Joſippi Epitom. p. 139. & ſeq.

שנה צעד הליכת המלכות ממנה ותבא המלכה במות כאשר עשו כל בני משפחתה בני החשמונאי גדולי הנפשות והראה לכל את יקר משפחתה ואת גדולת אבותיה ומדי עברה והלכת היתה צועקת ושמחה· ויהי כי הגיעוה אל מקום המות ותפשוט את צוארה לחרב וישחטה עבד המלך במצות המלך ותמת ותאסף אל עמה· ומרימי המלכה עלתה על כל הנשים אשר היו בדורה ביפיה ובמראה ובקדושה ובנאמנותה ובצניעותה וביראת יי׳ אשר בקרבה ודבר ערוה לא נמצא בה לעולם ושקר דברה שלומית הרשעה עליה תבלה גדולה עשתה הארורה בהלשינה אותה לשקר להמיתה ולהמית את יוסף אישה· ואם מרימי יפה בתאר ובמראה אשר לא יוכל אדם לספר את רוב יפיה כתוב בספר יוסיפון אשר כתבנו לרומיים הנה היא היתה אם כל אשה הגונה לבעלה וצדקת וחסידת יי׳ ירצה את נפשה וכבר נודע לכל כי האלהים רצה את מעשיה כי לא אחר לנקום נקמת׳ אחריה· כאשר נספר עוד פה ואיך יאמר אדם כי נמצא במרימי ערות דבר אשר יחייב את האשה למשפט מות או יהיה·

tionis ſuæ majorumque ſuorum præſtantiam & magnanimitatem notam fecit, lætoque animo ac voce nequaquam remiſſa inceſſit, cùmque ad locum, morti deſtinatum, veniſſet, collum denudatum præbuit gladio ſatellitis regii, qui illam mandato regis interfecit. Sic obiit (20.) & ad populum ſuum collecta eſt Mariamne regina, quæ pulchritudine, decora facie, ſanctitate, fide, caſtitate ac timore Domini omnes mulieres tunc temporis ſuperavit, nec ullum in ea dedecus repertum eſt, nam improba illa Salome eandem falsò detulit & peſſimè egit execrabilis iſta fœmina, dum per mendacium reginam accuſavit, ut & illam & ſuum ipſius (21.) maritum ad mortem adigeret: Eximiam verò Mariamnæ pulchritudinem atque venuſtam illius faciem, cujus præſtantiam nemo enarrare poterit, Joſephus in libro, (22.) quem Romanis ſcripſit, memoriæ prodidit: ſanè regina illa omnium matronarum honeſtarum fuit mater, juſtitiâ & benignitate conſpicua, cujus animæ Deus ſit propitius! (23.) Omnibus enim jam anteà notum erat, Deo actiones reginæ illius acceptas fuiſſe, qui etiam defunctæ vindictam haud diſtulit, prout ampliùs hic enarrabimus, quomodo verò quis dicere poterit, tale probrum ac dedecus in Mariamne repertum fuiſſe, quod ipſius caput mortis judicio obnoxium reddidiſſet aut turpitudinem & ignominiam ei creâſſet, quæ quotidiè Herodem, ſi fortè illum aliqua in re peccare atque delinquere deprehenderat, objurgavit & reprehendit? quapropter quicunque eam flagitii inſimulaverit, is peccato ſemet obnoxium reddit & iniquitatem

(20.) Nota hic ultimum Mariamnæ elogium, omnibus fœminis, præcipuè matrimonio junctis, mente tenendum.

(21.) Salomæ nimirum, vid. quæ ſuprà h. cap. n. 15. notata ſunt.

(22.) Intelligitur hic Joſephi l. 15. c. 11.

(23.) Sic Judæi benevolum ac gratum ergà defunctos animum teſtari ſolent, quorum etiam hæ per abbreviaturam ſunt formulæ: תנצב״ה, ע״ה, ז״ל, ac ſimiles, de quibus vid. Buxtorf. Abbreviat. apud alios quoque populos ejusmodi adprecationes in uſu fuerunt, hinc apud Græcos illa: ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ſeu μακαρίας, de qua vid. Novell. Juſtinian. 7. princ. quæ conſuetudo etiam ad Chriſtianos recentioris ævi manavit, ſicuti notum eſt.

יהיה לה לבושת וקלון והיא היתה מקללת את המלך הורודוס יום יום וצועקת עליו כראותה אותו יחטא ויאשם בדבר אבל הנפש אשר תאשימה ואשמה הנפש ההי' ותשא את עונה׃ ולא אחר יי' את נקמתה ויך את בית המל' במכת דב' וימותו רבי' ממשרתי המלך ושריו ורוזניו וגם כל ערי יהודה לקו בדבר ימים רבים בשנת מות מרימי החסידה׃ ויתפלל העם אל יי' ויצעקו ויאמרו אליו אלהי ישראל העל נפש אחת תאבד את עמך הקדו' והלא נקמת נקמת' כי מתו נפשות רבות מעמך בגלל מות מרימי המלכה וידעו כל ישראל כי לחנם המיתוה ממיתה ועתה יי' אלהינו שמע את תפלת עבדי' והסר מעלינו את מכת הדב' ואם לא כלנו מתים׃ וגם המלך התודה את יי' ויצעק צעקה ויבכה ויתפלל אל יי' ויאמר יי' אלהי ישרא' כי החטא הזה ובשלי עצר המגפה הזאת בישרא' ועתה הכה אותי ואת בית אבי בדבר ומה עשו עמך בית ישראל בעוני ובפשעי וירפא יי' את העם ותעצר המגפה׃

tatem ſuam portabit. Deus itaque ultionem ejus haud diſtulit, ſed regis domum peſte afflixit (24) qua multi ipſius miniſtri, principes & magnates perierunt, omnes quoque urbes Judaicæ diu gravi peſtilentiâ laborârunt eo anno, quo Mariamne interfecta eſt. Quapropter populus fuſis ad Dominum precibus ita oravit: O DEus Iſraëlis, num (25.) propter unum hominem univerſum populum tuum ſanctum perdes? nonne (26.) ſatis vindictæ ſumpſiſti, dum multi mortales è populo tuo propter Mariamnæ reginæ mortem peſte abſumpti ſunt? tota autem gens Iſraëlitica probè novit, reginam morte immerita mulctatam eſſe. Nunc itaque, Domine Deus noſter, exaudi preces ſervorum tuorum ac plagam peſtis à nobis remove, aliàs omnes interibimus; rex quoque flebili voce peccata ſua Deo confeſſus hunc in modum precatus eſt: Domine, Deus Iſraëlis, meum eſt hoc peccatum ac propter me calamitas iſta in populo Iſraëlitico graſſatur, quocircà me domumque patris mei (27.) peſte abſume, cur enim populus tuus, domus Iſraëlitica, iniquitatem & peccatum meum luat? ſanavit itaque (28.) Deus populum, ac cohibita fuit plaga.

(24.) Idem refert etiam Joſephus dict. lib. 15. c. 11. & Joſippi Epitom. pag. 140.

(25.) Sic narratur etiam in Joſippi Epitom. pag. 140.

(26.) Hæc & ſequentia usque ad illa: ſanavit itaque Deus &c. abſunt à codice Munſteriano, confer. num. ſeq. 28. h. cap.

(27.) Reſpicitur hic ad 2. Samuel. c. 24. v. 17.

(28.) Vid. ſuprà h. cap. n. 26. ibique not.

CAP.

CAP. XXIII.

ויהי אחרי כן וינחם הורודוס המלך על אשר הרג את מרימי אשתו ונהפכה חמת המלך לתאוה ויתאו המלך את מרימי אשתו ויזכור את שמה תמיד כאלו היא בחיים ויצו למשרתיה לעשות לה בית משתה תמיד ושולחן ערוך ולשים לה כסא למושב בצד המלך כמנהגם לעשות בחיים׃ ויפול המלך בחולי גדול על אהבת מרימי ועל תאותה כי לא יכול לסבול את אבלו עליה ויאמן להתחכם וכמעט אשר לא מת מרוב התאוה ומאהבתה בחייה ובמותה ותרא אלסכנדרי אם מרימי כי חלה המלך ותועץ להורגו אם בחרב ואם בסם ויוגד למלך ויצו להורגה ותהרג במשפט כי חשבה לשלוח יד במלך ולמלך הורודוס שני בנים אשר ילדה לו מרימי המלכ׳ אשתו ושם הגדול אריסתובלוס ושם השני אלכסנדר וישלחם המלך בחיי אמם לרומא ללמוד מוסר מלכי רומא וגם ללמוד את מכתבם ואת לשונם׃ ויהי כשמוע הנערי׳ ברומא את הדבר הזה וכי מתה אמם ויתעצבו הנער׳

ACcidit autem poſteà, ut Herodes pœnitentiâ duceretur ob Mariamnem, uxorem ſuam, interfectam, atque ira regis in amorem verteretur, ipſeque illius deſiderio exardeſcens (1.) nominis ejus ſubinde recordaretur, ac ſi adhûc in vivis eſſet, præcepit etiam ejusdem miniſtris, ut ſemper convivium ei inſtruerent (2.) menſam adornarent, ſoliumque ad latus regis collocarent, prout facere conſueverant, quando illa adhuc ſuperſtes erat; rex autem in gravem incidit morbum (3.) ob amorem & deſiderium Mariamnæ, quia luctum & dolorem, quem ex morte ejus conceperat, ferre non poterat nec ullum ſolatium admittere volebat, ac parum aberat, quin vitam abrumperet ob nimium amorem & deſiderium, quô tàm vivente ea, quàm mortuâ detinebatur: Alexandra autem, Mariamnæ mater, cùm regem ægrotare cognoviſſet, conſilium iniit, ut illum vel gladio vel veneno interimeret; ſed res detecta fuit regi, qui illam interfici juſſit, (4.) idque jure ac meritò, quia regi manus afferre conata erat: fuerunt autem Herodi regi duo filii, quos Mariamne regina, illius uxor, ei pepererat, quorum major natu Ariſtobulus, ſecundus (5.) autem Alexander appellabatur; hos vivente adhûc eorundem matre rex Romam (6.) miſerat, ut diſciplinam Imperatorum Romanorum eorumque literas

& lin-

(1.) Idem refert *Joſephus* Antiq lib. 15. c. 11. & Joſippi Epitom. pag. 141. atque Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 37.

(2.) Herodes omnia, quæ ſolatium aliquod ſibi afferre poſſent, moliebatur, convivia ſcilicet ac colloquia; ſed nihil profuerunt, prout Munſterus hic notavit.

(3.) Hic morbus *φλόγωσις ϗ πεῖξις τ̃ ἰνίυ*, inflammatio & occipitii læſio, vocatur à Joſepho dict. lib. 15. c. 11. unde orta eſt amentia, atque hoc morbo rex Samariæ, quæ Sebaſte dicta fuit, laboravit, vid. Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 37. & Joſippi Epitom. pag. 141. confer. etiam cap. ſeq. 24. n. 2. ibique not.

(4.) Vid. *Joſippi* Epitom. dict. pag. 141.

(5.) Hic Alexander infrà h. lib. 5. c. 38. n. 3. natu major dicitur, cui etiam Joſippi Epitome pag. 141. & ſeq. conſentire videtur.

(6.) Vid. *Joſeph.* lib. 15. c. 13. & Joſippi Epitom. pag. 142. atque Egeſipp. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 36.

& lingvam addiſcerent: hi itaque pueri, famâ interemptæ matris ad illos perlatâ, vehementer indoluerunt atque ob mortem matris irati ſunt, qua de re paulo poſt, ſicuti par eſt, dicemus: rex autem ex morbo convaleſcens (7.) ſororem ſuam, Salomeu, Coſtobaro, Idumæorum regis filio, in matrimonium dedit eumque univerſæ Idumææ præfecit, (8.) omnes quippe Idumæi jam inde à tempore Hyrcani, Simeonis filii, qui illos circumciderat, ac vinculis circumciſionis conſtrinxerat (9.) ſub Judæorum poteſtate erant; Coſtobarus autem, dum Idumæis præerat, Judæorum imperio eosdem ſubducere conabatur, quem in finem idolum quoddam (10.) antiquum, quod Idumæi coluerant, erexit & ab Ægyptiis currus atque equites in auxilium petiit, ut ab Herode deficeret; ille verò re cognita ipſum interficere voluit, ſed illius (11.) mater ac ſoror apud regem (12.) interceſſerunt, ne id perpetraret; rex igitur Coſtobaro tunc quidem pepercit: accidit autem poſteà, ut rixæ inter Coſtobarum ac Salomen, uxorem ejus, orirentur, atque illa maritum ſuum apud regem Herodem deferret eumque fuſis lachrymis oraret, ut cum Coſtobaro loqueretur & ab eo libellum repudii impetraret, quem etiam Coſtobarus ei dedit, idque mandato regis, non tamen ſecundùm legem Moſaicam, qua mulier virum deſerere nequit; maritus autem uxorem ſuam, ſi illam odio habeat, dimittere poteſt, (13.) ſic etiam Joſephus, Gorionis filius, ſacerdos, in libro ſuo (14.) ſcribit. Poſteà Salo-

הנערים ויחר להם מאד על הרג אמם ועוד אחר זה מעט נספר אודותיהם כראוי להם׃ וירפא המלך מחליו ויתן את שלומית אחותו אל כוסתוברוס בן המלך האדומי לאשה וישימהו נגיד על כל ארץ אדום כי מולי׳ היו כל בני אדום מימי הורקנוס בן שמעון אשר מל אותם ויאסרם בכבלי מילה׃ ויהי במלוך כוסתוברוס באדום ויבקש להוציא את אדום מתחת יד יהודה ויקם את הצלם הקדמוני אשר היה נעבד לאדום וישלח אל מצרים לשאול רכב ופרשים למרוד בהורודוס׃ ויוגד הדבר להורודוס ויבקש להרגו ותתחנן אליו אמו ואחותו לבלתי עשות כן בפעם ההי׳ ויחמול המלך לכוסתברו׳ בפעם הזאת ויהי אחרי כן ותפול מריבה בין כוסתוברו׳ ובין שלומית אשתו ותלשינהו אשה של המלך הורודוס ותבך ותתחנן לו לדבר של כוסתוברוס לכתוב לה ספר כריתות במצות המלך ויתן לה ספר כריתות במצות המלך ולא בתורת משה ע״ה כי לא תוכל האשה לעזוב את אישה אבל האיש יוכל לעזוב את אשתו רק כי ישנאנה וכן דבר יוסף בן גוריון הכהן בספרו. ויהי אחרי כן ותדבר שלומית אל המלך על אודות

האנשי

(7.) Imò hæc longè ante, quàm rex in morbum illum incideret, acciderunt, uti patet ex Joſephi dict. lib. 15. c. 11.

(8.) Conſentit *Joſephus* eod. lib. 15. c. 11.

(9.) Judæi enim circumcidere genitalia inſtituerunt, ut diverſitate noſcantur, transgreſſi in morem eorum idem uſurpant, inquit Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 5. ubi nota, quod transgreſſi in morem Græcis *προσήλυτοι*, Hebræis גרים dici ſoleant.

(10.) Idolum iſtud Κοζὲ nominatur à Joſepho lib. 15. c. 11.

(11.) Nimirum Herodis, de quo paulò antè dictum eſt.

(12.) Idem refert Joſephus loc. allegato.

(13.) Vid. Deuteron. c. 24. v. 1.

(14.) Is eſt liber Antiq. 15. c. 11.

האנשים אשר החביא אות׳ כוסתוברי
בכפר אש׳ לו והם מזרע המלוכה מן
החשמונאים והיו חבואי׳ אתו מיום אשר
לכד הורודו׳ את ירושלם עד היום י״ב
שנה׳ וכי הגידה שלומית זה אל המלך
צוה להרוג אותם ואת כוסתוברוס ויהרוג
את האנשים התחבאי׳ וגם לכוסתוברוס
וגם לסימנוס וגם רוסתיאוס והוא היה
מהפריתמי׳ אשר ביהודה ולא השאיר מי
אש׳ יעמוד לפני עתותו אבל חלל את
התורה׳ והוא עשה בירניות גדולות
בירושלם משיש ואבן לבנה ויחקוק עליהם
את תמונות הגוים אשר כבשו׳ ויעש
בבקעה מעשה מסגר גדול פורומיא ויעש
עגלות אשר לסוסי׳ ויסגר ויבן סביב
היכלו מסגר אשר לחיות ויתן בתוך
המסגר אריות ודובים נמרים וזאבים
וחזירים וישלך להם צאן ובקר לעורר
ביניהם מלחמה׳ וגם בני אדם התגר׳
עם החיות פעם בפעמי׳ ופעם יגבר
האדם

Salome cum rege de nonnullis viris (15.) quos Coſtobarus in vico quodam ſuo abſconderat, quique ex regio Haſmonæorum ſangvine orti erant, locuta eſt; (delituerant autem illi apud Coſtobarum ab eo tempore, quo Herodes Hieroſolymam ceperat, ad illum usque diem, nimirùm duodecim (16.) annis.) Rex igitur, cùm ei Salome rem illam detexiſſet, tàm viros iſtos, quàm Coſtobarum interfici juſſit, quo facto etiam Lyſimachum (17.) & Doſitheum (18.) qui unus ex Judæorum principibus erat, interimi curavit, nec ullum reliquit ſuperſtitem, qui nefariis ejus auſis reſiſtere poſſet. Legem quoque Divinam violavit, dum Hieroſolymis ædificia (19.) maximæ ex marmore atque albo lapide exſtrui eisque imagines (20.) gentium devictarum (21.) inſculpi juſſit; circum etiam maximum, Hippodromiam, (22.) in campo ædificari curavit, currus (23.) quoque equeſtres fieri eosq; aſſervari præcepit; ſeptum (24.) etiam ferarum circà palatium ſuum exſtrui curavit, cui leones, urſos, pardos, lupos atque apros incluſit eisque oves & armenta objecit, ut certamen inter feras iſtas oriretur: homines (25.) quoque cum beſtiis ſæpè commiſit, ubi interdum homo, interdum beſtia ſuperior evaſit

(15.) Τοὺς Βάβα παῖδας Babæ filios vocat Joſephus dict. lib. 15. c. 11. ubi etiam narratur, unde odium Herodis adversùs illos ortum ſit.

(16.) Conſentit Joſephus eod. lib. 15. c. 11.

(17.) Hebr. ליסימכוס, ita in codice Munſteriano, quem hic potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi corruptè legitur לסימנוס. Munſteriano codici conſenuit etiam Joſephus loc. alleg.

(18.) Hebr. רוסיתיאוס, ſic idem Munſteri codex habet, quem etiam hîc magis ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi nomen corruptum רוסתיאוס legitur, Joſephus quoque lib. 15. perinde ac Munſterus habet: Doſitheus.

(19.) Ita dictionem בירניות, quæ hic in Hebræo legitur, cum Munſtero vertere volui, alii interpretantur: turres, Joſephus loc. alleg. vocat: theatra & amphitheatra, confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 35.

(20.) Judæis nulla ſimulacra urbibus ſuis, nedum templis, ſunt, non regibus hæc adulatio, non Cæſaribus honor, inquit Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 5.

(21.) Idem refert Joſephus dict. lib. 15. c. 11.

(22.) Seu: Hippodromum, אפורודומייא, ita Munſteri codex, quem hic ſecutus ſum, nam dictio פורומיא, quæ in noſtro legitur exemplari, corrupta eſt; Munſterus hic tranſtulit: amphitheatrum, vid. num. antec. 19. confer. etiam infrà h. l. 5. c. 40. n. 4.

(23.) Quadrigas vertit Munſterus.

(24.) Παράδεισον nominat Joſephus dict. l. 15. cap. 11.

(25.) Hos Græci θηριομάχους appellant.

האדם ופעם הגבר הזה ופעם הגבר הבהמה ויהרג זה לזה ויתן המלך הכוש רב למתגברים והדבר הזה היה לנכרים שמחה וליהודי מולת העם היה צרה׃ ויקנאו בו עשרה בחורים מבחורי יהודה כמו שמאי וחביריו וידלגו עליו בחרבות שלופות וכבר ידע המלך את הדבר הזה כי הגד הוגד לו מקודם יום אחד ולכן לא יוכלו להורגו אשר דלגו עליו כי סבבום גדודי המלך וימיתום׃ וגם האיש אשר הודיע הדב׳ היה מהם וביום השלישי למות׳ חטא למלך ויצו ויחתכו את בשרו וישליכוהו לכלבים׃

evaſit, atque alter alterum interfecit; rex autem magnum victoribus præmium dedit, quæ res peregrinis quidem gaudio fuit (26.) maximo, Judæis verò, præprimis vulgo, moleſtiam attulit non exiguam: quapropter decem juvenes Judæi irâ adverſùs regem commoti, (27.) nempe Schammæus ejusque ſocii, ſtrictis gladiis Herodem adorti ſunt; ſed ea res jam detecta erat regi, nam pridie, ante quàm illi deſtinatum facinus perpetrarent, ad Herodem id delatum fuit, quocircà ipſi, qui adverſùs Herodem regem iſtud moliebantur, illum interficere non potuerunt, circumventi quippe à regiis ſatellitibus interfecti ſunt; qui verò rem detexerat, unus ex illis fuit, is ipſe triduò, poſtquàm illi interempti erant, in regem crimen aliquod commiſit, (28.) quapropter ejusdem caro in fruſta conciſa canibus projecta fuit.

CAP. XXIV.

דברים רבים כאלה עשה הורודוס וערים רבות כבש וערים רבות בנה והוא בנה את שומרון באורך וברוחב במדה הראשונ׳ ויקרא׳ סבסתיאה ויבן בתוכה היכל גדול לאגוסטוס המלך ויבן קסריאה בה׃ מאבני שיש ותחיפה׳ הקיר בה מאד מאד׃ ויבן

Alia quoque plura ejusmodi facinora perpetravit Herodes, multas etiam urbes ſibi ſubjecit & non pauca ædificavit oppida, inter quæ fuit Samaria, quam eâdem, quâ anteà fuerat, longitudine ac latitudine (1.) exſtruxit eamque Sebaſtiam (2.) appellavit & magnum in illa templum in honorem Cæſaris Auguſti condidit: Cæſaream (3.) quoque marmoreis lapidibus exſtruxit atque

(26.) Vid. Joſephus loc. alleg. Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 35. ſcribit, quòd Herodes liberalitates ſuas usque ad quinquennalia diffuderit certamina.

(27.) Idem refertur à Joſepho dict. lib. 15. c. 11. circà fin.

(28.) Joſephus loc. allegato rem paulò aliter narrat.

(1.) Contrarium refert Joſephus Antiq. lib. 15. cap. 11. circa fin. ac ſcribit, ambitum urbis iſtius fuiſſe 20. ſtadiorum, idem narrat etiam lib. 1. de Bell. Jud. c. 16.

(2.) Id eſt: Auguſtam, in honorem Auguſti Cæſaris, vid. Joſeph. loc. alleg. & infrà h. l. c. 32. n. 21. confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap. 35. hanc urbem etiamnum Sebaſtiam appellari ſcribit Petrus della Valle in Itiner. Epiſt. 13. fol. m. 163. vid. & Strabo lib. 16. ac S. Hieron. Epiſt. 17. Tom. 1.

(3.) Hæc antea Stratonis turris &, ut nonnulli volunt, Accaron appellata fuit olim; vid. Joſeph. dict. lib. 15. c. 11. circà fin. & c. 13. ac lib. 1. de Bell. Jud. c. 16. confer. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 35. & ſuprà lib. 4. c. 7. n. 18. & cap. 8. num. 6. it. ſuprà l. 2. c. 25. n. 47.

Digitized by Google

ויבן אלמן ומחוז לאניות הבאות שם בנה
ויבנה את העיר מעשה גדול ועוד ערים
רבות זולת אלה ולא תספרנה מרוב •
ויהי בשנת י״ג למלכותו ויהי רעב גדול
וכבד בארץ יהודה ובארצות כל הגוים
אשר כבש הורודוס והיו תחת ממשלתו •
ובמצרים היה שבע גדול ויוצא המלך
כסף וזהב מאוצרותיו ואבני יקר לרוב
לעזור בהם את העם כי דלו העם מאד
מפני הרעב׳ וישלח המלך אל כל
הממלכות אשר לו וישלם למצרים ויאסוף
חטים לרוב ויביאהו אל ים יפו ועל ים
קסריאה ויהי שבע גדול כי אגוסטוס
המלך המושל ברומא שלח אגרת אל
פטרוניאוס אשר במצרים לשלוח ספינות
ואניות גדולות הרבה מאד נשאות חטים
למכור בארץ יהודה מלבד האניות
המלאות אשר שלח אגוסטוס מנחה
להורודוס המלך׳ וילך פטרוניאוס באניות
רבו׳

que urbem illam valdè exornavit, templum (4.) etiam ædificavit, & portum (5.) recipiendis navibus idoneum perfici curavit urbemque magnificè apparavit; oppida quoque alia præter hæc ſatis multa condidit, quæ præ multitudine numerari nequeunt: anno autem regni ejus decimo tertio graviſſima ac maxima fames (6.) provinciam Judaicam atque omnium gentium terras, quæ ab Herode ſubactæ & ſub illius ditione erant, afflixit; ſed in Ægypto ſumma erat abundantia: itaque rex aurum, argentum & gemmarum maximam vim è theſauris ſuis depromſit, ut populo ſubveniret, is enim fame valdè laborabat; ad omnes quoque regni ſui provincias miſit, ut quosdam in Ægyptum (7.) ablegarent, quô facto ingentem tritici copiam (8.) collegit, quod, cùm poſteà ad mare Joppenſe ac Cæſarcenſe advectum eſſet, maxima ejus abundantia fuit: Auguſtus enim Cæſar, imperator Romanus, literas ad Petronium (9.) Ægypti præfectum, miſerat, ut magnas multasque adduceret naves, tritico onuſtas, quod in Judæa venderetur; fuerunt etiam aliæ naves frumento repletæ, quas Auguſtus Herodi regi dono miſerat. Petronius igitur advectis navi-

(4.) Sic dictionem: אלמן hic vertere volui, ſecutus Joſephum dict. loc. à quo appellatur τέμενος, delubrum, intelligitur autem, ni fallor, templum illud, quod Herodes in Honorem Auguſti ædificaverat, de quo Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 35. ubi ſcribit, quòd Herodes templum Cæſari de marmore albo condiderit ad fontes Jordanis, adeò immemor factus religionis, ut homini templum ſacraret, uſumque gentium in *Ju*dæam induceret, loco illi nomen Panium fuit, qui ibidem deſcribitur, vid. Egeſipp. lib. 3. de Bell. Jud. c. 26. R. Salòm. ad Deuter. cap. 33. v. 22. nominatur פמייאס ſpelunca illa, unde Iordan exoritur, fortè legendum פנייאס, vid. Buxtorf. Lex. Chald. hac voc. S. Hieron. in Tradit. Hebr. ſcribit: Dan Phœnices oppidum, quod nunc Paneas dicitur; Dan autem unus è fontibus eſt Jordanis, nam & alter vocatur *Jor*, quod interpretatur ῥεῖθρον, quod eſt rivus, duobus ergò fontibus, qui haud procul à ſe diſtant, in unum rivulum fœderatis Jordanis deinceps appellatur, Munſterus hîc אלמן ut nomen proprium tranſtulit: Alman, poſſes etiam vertere: Porticum.

(5.) Hujus portus deſcriptionem vid. apud Joſeph. l. 15. c. 11. & l. 1. de Bell. Jud. c. 16. confer. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 35.

(6.) Vid. Joſeph. dict. lib. 15. cap. 12. & Joſippi Epitom. p. 142.

(7.) Confer. Joſippi Epitom. dict. p. 142.

(8.) Numerus tritici relatus à *Joſepho* eod. l. 15. cap. 12.

(9.) Ejusdem Petronii meminit etiam Joſephus lib. 15. c. 12. confer. quæ ſuprà lib. 2. cap. 25 n. 20. annotata ſunt.

דבר' וימצא זול בארץ יהודה ממכר
החטים בזול כאשר צוה אגוסטוס וישבע
הורודוס את כל ארץ יהודה ויצו לאופים
לתת לחם לזקנים ולחולים ולבריאים
וליתר העם הבחורי' נתן חטים כה
עשה המלך כל ימי הרעב ויכלכלם כל
ימי הרעב וגם חמשים אלף נכרים אשר
באו אליו מפני הרעב כלכל המלך מהונו
ומאוצרותיו׃ ויתן המלך לנכרים אחרים
פ' אלף חמרים והחמר עשר איפות
ויאהבו עם יהודה למלך מהיום ההוא
והלאה וגם כל הגוים אשר סביבותיו
קרובים גם רחוקי' אהבוהו ויצא שמו
בגוים וילך בכל הארצות לאמ' הנה
המלך אש' הוא מגן לעמו כחומה ויצילם
מרעת הרעב וישכחו העם את כל הרעות
אשר עשה מתמול שלשום ויהללוהו
כשראוהו עוזר ביום צרה למי אשר הוא
בה׃ ולא הזכירוהו מאז לרע כי אם
לטוב ואויביו לא דברו עליו רעה מפחד
ומיראה כי תמיד נהג ללבוש עוני והלך
בתוך העם כבגדי עניות שלא יכירוהו
ולהשתנות ולדב' עם העם ולבחון מי
הוא אוהבו מהם ומי הוא אויבו כשמצא
אוהבו כבדו והעשירו וכי מצא אויבו
ממיתו ביסורים רעים׃ וישביע את העם
ויאסרם בשבועה להיותם נאמנים לו
ורבים

navibus multis annonæ ubertatem terræ Judaicæ attulit, nam triticum vili pretio, prout Auguſtus præceperat, vendebatur: hoc modo univerſæ Judæorum regioni abundantia procurata fuit ab Herode, qui piſtoribus præcepit, ut ſenio quidem ac morbo confectis panem darent, (10.) ſanis autem ac qui robuſto erant corpore atque reliquo populo, præſertim junioribus, rex triticum dari juſſit; hunc in modum toto famis tempore rex populo alimenta præbuit, quinquaginta etiam millia peregrinorum, (11.) qui ad ipſum famis neceſſitate compulſi venerant, rex ſuis ſumptibus cibavit: aliis quoque peregrinis octoginta millia Chomer (12.) præberi mandavit; continet autem chomer decem Ephas. (13.) Quapropter populus Judaicus atque omnes finitimæ gentes tàm propinquæ, quàm remotæ ab illo tempore ac deinceps regem amârunt, ejusque nominis fama gentes omnes peragravit atque terras encomio iſto implevit: en regem, qui ſubditis ſuis muri & clypei inſtar fuit eosque famis calamitate eripuit, ſic omnia mala præterita populus oblivioni tradidit regemque laudibus extulit, (14.) dum illum duris in rebus opem ferre perſpexit ei, qui auxilio opus habuit, ejusque memoria non amplius convitiis ac probris laceſſita, ſed laudibus celebrata fuit; nec inimici ejus præ timore ac metu malè de illo loqui auſi ſunt, nam vili veſtitu uti (15.) atque eo indutus in publicum prodire ſolebat, ne agnoſceretur, ac habitum ſubinde mutabat, ut cum vulgo loqueretur & dignoſceret, quisnam amicus vel inimicus ſibi eſſet, ac ſi quendam ſibi amicum reperiebat, eum honoribus & divitiis cumulabat; quem

(10.) Idem refert Joſephus loco alleg.
(11.) Confer. *Joſippi* Epitom. p. 143.
(12.) Hebr. חומר, ita hic in noſtro codice; fuit autem menſura maxima, quæ etiam כור ſeu Corus vocabatur, ſic & Joſephus dict. lib. 15. c. 12. nominat ac ſcribit, 10000. coros peregrinis; regni verò incolis 80000. coros fuiſſe datos.
(13.) Eſt autem Epha trium Sein ſive Satorum, vid Buxtorf. Lex. hac voc. quæ hic Epha dicitur, vocatur μέδιμνος Ἀττικὸς à *Joſepho* loc. alleg.
(14.) Idem refert *Joſephus* dict. l. 15. c. 12.
(15.) Conſentit Joſephus eod. lib. 15. c. 13. circà fin.

רבים לא רצו להשבע ברצונם ולא
נמלטו מידו עד אשר השביעם להיותם
נאמנים לו׳ וירצח מהעם בעת ההיא
כל אשר לא רצה להשבע מלבד הזקנים
אשר בפרושים כמו הלל ושמאי וכל
חבריהם כי אותם לא הביא בשבועה
כי היו אוהביו׳ גם ביום אשר צרו על
ירושלם הורדוס ואנטוניו׳ הם המה על
הפרושי׳ כלם אשי׳ הסיתו את העם
לקבל את הורדוס ולהביאו אל העיר
ולהמליכו כי אמרו בעבור מוקשי עם
מלוק ימלוך זה ולכן לא הביאם המלך
בשבועה וגם הרים אשר לחסידים
והחכמים כבוד גדול וגם השר
מנחם החבר לשמאי כי מנחם אחר היה
איש צדיק וחכ׳ היה בימים ההם׳

quem verò ſibi inimicum deprehendebat, eum acerbiſſimis cruciatibus interficiebat, populum quoque juramento obſtrinxit, ut ſibi fidem præſtaret; aſt multi jurare detractârunt, qui tamen illius manus non effugerunt, donec ad juramentum fidelitatis præſtandum adigerentur; quicunque verò ex populo juramentum iſtud recuſarunt, eos omnes tunc temporis interemit, exceptis tantum ſenioribus Phariſæis, Hillelo (16.) & Schammæo eorumque ſociis omnibus, illis enim jurisjurandi gratiam fecit, quia ipſius amici fuerunt. Nam cùm Herodes & Antonius (17.) Hieroſolymam obſiderent, viri illi primi erant omnium Phariſæorum, qui populo perſvadebant, (18.) ut Herodem reciperent & in urbem introducerent, eumque regem conſtituerent (19.) dixerunt enim, ob pervicaciam populi Malucci (20.) iſte regnabit, quapropter rex eos ad jusjurandum non adegit, principes (21.) etiam Haſidæorum (22.) ac ſapientes magno honore affecit atque inter illos præcipuum Menachemum, Schammæi ſocium, nam alius præter iſtum fuit Menachemus eo tempore, vir juſtus ac ſapiens.

(16.) Hunc Πολλίωνα nominare videtur Joſephus dict. lib. 15. c. 13. circà fin. vid. quæ ſuprà h. lib. 5. c. 13. n. 1. notata ſunt.

(17.) Non Antonius ipſe, ſed Soſius ab illo miſſus, unà cum Herode Hieroſolymam obſedit, confer. Joſeph. lib. 14. c. 17. & lib. 15. c. 1.

(18.) De Schammæo id refert Joſephus dict. l. 14. c. 17.

(19.) Idem refert Joſephus lib. 15. c. 1.

(20.) Hebr. מלוק, ita hic in noſtro codice, ubi autor Gloſſæ Judaicæ ſic notavit: ſciendum eſt, gentem Maluccam eo tempore populo Judaico multa intuliſſe mala, quapropter Synedrium Hieroſolymitanum Herodem conſtituit regem, ut pro populo Judaico contrà gentem iſtam pugnaret; ſed hoc commentum Judaicum eſſe puto; Munſterus pro מלוק legit מלוך atque locum hunc ſic vertit: dixerunt enim propter duros ac cervicoſos regnabit iſte, conſentit iſtis Joſephus Antiq. lib. 14. c. 17. dum ſcribit, Schammæum populo ſuaſiſſe, ut Herodem reciperent, ac dixiſſe: propter peccata non poteſtis eum effugere, cæterum de Malucco, Arabiæ rege, ſuprà h. l. 5. c. 9. n. 11. dictum eſt, poteris etiam pro מלוק legere מלוך i.e. regnando (regnabit.)

(21.) Hebr. השרים, ſic in noſtro exemplari; Munſterus legit השונים ac vertit: Eſſenos, cui adſtipulatur etiam Joſephus lib. 15. c. 13. circà fin. ubi ſcribit, Eſſenos quoque ad juramentum ab Herode non fuiſſe adſtrictos, horum diſciplinam ac vivendi rationem Pythagoricæ ſimilem fuiſſe narrat idem Joſephus dict. loco. confer. num. ſeq. 22. ibique not.

(22.) חסידים, ita hic in Hebræo, de his ſuprà lib. 4. c. 6. num. 17. & n. 18. quædam dicta ſunt, confer. etiam num. antec. 21. ibique not. it. Philo de vita contemplativa ſive ſupplicum virtutibus & Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. cap. 12. atque Iſa. Voſſii Chronol. Sacr. c. 17. à R. Manaſſe

CAP. XXV.

וידבר יוסף בן גוריון בספרו לאמר דברים רבים יש לנו לכתוב פה מחכמת עם יי' כי לא היו חכמים בעולם כעם יי' וגם החכמה לא מלכה בעם אחר כי אם בעם יי' אבל זה המעשה עשינו אותו בספ' הרומיי' כי הוא ספ' יצטרך לעדות זה אבל זה הספר אשר כתבנוהו לישראל לא נצטרך בו לזה כי מעלת חכמת עם יי' ידועה היא מישר' מצד תורת משה רבינו ע"ה ובמה שנספר ממנחם הנזכר פה יבינו וידעו הבאים מישראל ומכל הגוים מה היא החכמה אשר היתה בישר' אשר היו חבירי מנחם ויתר הדברי' בזה הלא הם כתובים על ספר יוסיפון הכהן בן גוריון הכהן הנקרא ספר חכמת יוסף ובאותו הספר לא כתב יוסיפון זכרון שום מלחמ' רק זכר זכרונו' חכמה בלב' ויהי בהיות הורודוס נער והולך אל החכמים ללמוד ומנחם יושב בישיבות הזקנים

Multa hic poſſent à nobis ſcribi (inquit Joſephus, Gorionis filius, in libro ſuo) de ſapientia populi Domini, neque enim in toto terrarum orbe viri tàm ſapientes fuerunt, quàm populus Domini, nec alia in gente ulla tanta regnavit ſapientia, quanta in populo Dei; ſed id ipſum fecimus in libro Romanorum, (1.) quia is hoc teſtimonio opus habet: iſte autem liber, quem populo Iſraëlitico ſcripſimus, ea re non indiget, nam excellens populi Domini ſapientia nota eſt in Iſraël ex lege Moſis, Doctoris noſtri, piæ memoriæ: ex eo autem, quod jam de Menachemo, (2.) cujus hic mentio facta eſt, narrabimus, cognoſcet ac diſcet poſteritas tàm populi Iſraëlitici, quàm aliarum gentium omnium, quanta fuerit ſapientia virorum populi Judaici, qui Menachemi ſocii extiterunt; cœteræ autem res in Joſephi ſacerdotis, Gorionis ſacerdotis filii, libro, qui dicitur liber Sapientiæ Joſephi (3.) ſcripta ſunt, in quo nullam bellorum fecit mentionem, ſed ſolùm ſapientiam virorum præclarorum deſcripſit. Cùm Herodes adhûc puer eſſet & ad ſapientes diſcendi cauſa iret, (4.) Menachemus verò in loco ſeniorum atque ſapientum, in

naſſe Conciliat. in Exod. qu. 50. Eſſæi vocantur אִיסִיאִי, vid. *Joh.* Hoornbeck de Convinc. Jud. lib. 1. c. 1. pag. mihi 74. vid. etiam ſupr. l. 4. c. 7. n. 17.

(1.) Intelliguntur hic libri à Joſepho Græcè ſcripti.

(2.) Manaëmum nominat Joſephus dict. lib. 15. c. 13. circà fin.

(3.) An Joſephus peculiarem de Sapientia librum conſcripſerit, jam aliis inquirendum relinquo, compoſuit quidem librum *περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ* ſive in Maccabæos (ſicuti liber iſte eidem communiter adſcribitur & aliis ejusdem libris annectitur) ſed dubito, an liber ille per librum Sapientiæ, cujus hîc fit mentio, intelligatur, *Joſephus* Antiqu. lib. 20. cap. 9. ſeu ultimo in fine ſcribit, ſibi propoſitum fuiſſe, Judæorum de Deo ejusque eſſentia opiniones perſcribere quatuor libris, ut & de legibus; ſed an libri illi ab ipſo compoſiti ſint & in lucem prodierint, non conſtat, confer. hîc Prolegom. D. Thomæ Ittigii ad novam Joſephi Græco-Latini editionem, quæ Coloniæ 1691. prodiit, circà fin. ubi inſcribitur: *περὶ τῆς τοῦ παντὸς αἰτίας* vel, ut alii: *περὶ τῆς τοῦ παντὸς οὐσίας*; ſed opus iſtud Joſepho falſo attribui ibidem aſſeritur.

(4.) Idem refert Joſephus dict. lib. 15. c. 13. circà fin.

הזקנים והחכמים ובתבונות הצדק וירא
מנחם את הנער ויקם וישתחוה לו
ויאמר אליו יחי המלך יחי המלך ׃ ויתעצב
הנער הורודוס כי צחק מנחם ויקלל
הורודוס את החכם ויתפשהו מנחם
החכם ויכהו בידו אל שוליו כאשר יכו
את הנערים ויאמר אליו מלוך תמלוך
בעושר ובכבוד גדול ותגדל מלכותך
בעם יי׳ מאד מאד ׃ והיה בשבתך על
כסא מלכותך זכור תזכור את המכה
אשר הכיתיך כי אות הוא לך על
עונות וחטאות אש׳ תעשה ואש׳ החטא
ואתה תעשה רעות הרבה וגם תעשה
טובות אבל שמע בקולי ותפוש את
הטובו׳ ועזוב את הרעות אבל לשוא
איסרך בדברים כי רואה אני בעתיד אשר
לא תעזוב את הרעות ויבך מנחם בכי
גדול ויתפשהו עוד ויכהו על שוליו וילך
הנער וילך לדרכו ׃ ויהי כאשר מלך
הורודוס כאשר דבר החכ׳ ויזכור את
הדברי׳ האלה ויקרא למנחם הנזכר ויאמר
לו נאמנו דבריך אשר דברת ואת בי
חכמת האלהים בך דבר נא אלי עתה
הודיעני את השנים אשר אני אמלוך
גם כמה אחיה וכמה אמלוך וידום החכם
ולא ענהו ׃ וכראות המלך כי לא ענהו
דב׳ ויבהל מאד ויאמר בלבו אמנם כי
יראה החכם הזה כי קרבו ימי על כן
דומם ׃ וישאלהו עוד המלך ויאמר לו
אמור

in collegio juſtitiæ, ſederet, ac puerum videret, ipſe ſurrexit illumque adorans dixit: vivat rex! vivat rex! Herodes autem puer, exiſtimans, ſe à Menachemo irrideri, convitia ingeſſit ſapienti; ſed Menachemus ſapiens pueri fimbrias (5.) apprehendens eundem manu ſua percuſſit, prout pueris facere ſolent, eique dixit: regnabis aliquando maximisque divitiis & honoribus cumulaberis atque regnum tuum in populo Domini valdè florebit; dum verò in regio ſedebis throno, recordare verberum iſtorum, quibus te jam affeci, id enim ſignum tibi erit iniquitatum & peccatorum, quæ perpetrabis, nam multa committes mala; nonnulla tamen bona etiam facies, idcircò audi verba mea: amplectere bona & relinque mala; ſed fruſtrà te verbis objurgavero, quia video, quid futurum ſit, nam à malo non deſiſtes: his dictis Menachemus vehementer flevit illumque prehenſis iterùm ejusdem fimbriis (6.) verberavit, ac puer quidem tunc flens abiit. Herodes autem, poſtquàm regnum adeptus eſt, ſicuti ſapiens prædixerat, memor verborum iſtorum Menachemum, cujus jam mentio facta eſt, vocari juſſit eique dixit: vaticinium tuum, quod prædixiſti, impletum eſt, ac quia divinam in te ſapientiam animadverto, dic quæſò mihi meque fac certiorem, quotnam annis regnaturus ac quamdiu victurus ſim, (7.) ad hæc ſiluit ſapiens nec ei quidquam reſpondit; rex verò, cùm illum tacere perſpiceret, valdè conſternatus fuit ac ſecum cogitavit, certè ſapiens iſte mortem mihi inſtare videt ac proptereà ſilet, ergò eundem rurſùs interrogans: dic quæſò mihi, inquit, num decem annos regnaturus ſim? ad hæc Menachemus reſpondens: decem, ait, ac viginti, imò triginta & plures; ſed quotnam plures? inquit

(5.) *Joſephus* eod. lib. 15. c. 13. circà fin. ſcribit, Herodem à Manaëmo manu percuſſum fuiſſe κατὰ τὸν γλουτὸν, id eſt, quoad poſteriora, prout Latinus interpres ibidem vertit.

(6.) Vid. quæ paulò antè n. 5. notata ſunt.

(7.) Idem refert Joſephus dict. lib. 15. c. 13. circà fin.

אמור נא לי המלך עשרה שנים
ויקרא מנחם ויאמר עשר גם עשרים גם
שלשים ועוד׃ ויאמר לו המלך ובמות
הוא ועוד וידום החכם ולא ענהו עוד
דבר על אשר שאל וישמח המלך מאד
על דברי מנחם ויאמן לו ויכבד אותו ויתן
לו עושר גדול׃ וזה הדבר אשר היה
בעם יי׳ בעת ההוא בשנת שמונה שנים
למלך הורדוס אחרי הכותו את כל
המלכים אשר נלחם עמהם ואחרי בנותו
כל הערים הגדולות והבצורות אשר בנה
כהניח יי׳ אלהי ישראל אליו מכל אויביו
מסביב׃ ויאסוף המלך את כל עם יי׳
ושריו וגבוריו ואת יתר דלת העם וידבר
באזניהם את הדברים האלה׃ לאמר שמעו
אלי והאזינו לדברי העם אשר בחר בו
יי׳ להיות לו לעם סגולה מכל העמים
בעבור אהבת אבותינו ובעבור השבועה
אשר נשבע להם וישמור את השבועה
ואת הברית על כן הציל אותנו ממלחמו׳
גדולות ויכבוש לפנינו גוים רבים ומלכי׳
אדירים וזולתי מלכי הרומיים אשר הם
אהבינו ובריתנו ואדונים לכל הממלכו׳
ועתה אחי ורעי קדושי יי׳ הנה הניח
יי׳ לנו מסביב והרחיב יי׳ לנו כאש׳ תראינ׳
עיניכם היום הזה ומדוע לא נשלם לו
גמולו הטוב ובמעשיו הטובי׳ אשר גמלנו
ואשר

inquit rex, hic tacuit ſapiens nec quidquam ei amplius ad interrogata reſpondit; rex verò ob Menachemi dicta valdè lætus fidem ei habuit illumque honore affecit atque ipſi maximas opes dedit; accidit autem iſta res in populo Domini eo tempore, quô Herodes rex octavum (8.) regni ſui annum impleverat, poſtquàm omnes devicerat reges, cum quibus bellum geſſerat cunctasque urbes magnas atque munitas exſtruxerat ac Dominus, Deus Iſraëlis, quietem ei atque ſecuritatem ab omnibus ipſius hoſtibus finitimis dederat. Poſteà rex populum Domini univerſum tàm duces, quàm milites cœteramque multitudinem convocavit eosque ſic allocutus eſt: (9.) audite atque animum dictis meis advertite vos, quos Dominus præ omnibus gentibus peculiarem ſibi elegit populum propter amorem patrum noſtrorum & ob juramentum ac fœdus, quod illis præſtitit & ſervavit, propterea nos Deus ex maximis belli periculis eripuit multasque gentes ac reges fortiſſimos nobis ſubjecit, exceptis Romanorum imperatoribus, qui noſtri ſunt amici & ſocii, dominique omnium regnorum. Nunc itaq; fratres mei ac ſocii, ſanctitate Dei conſpicui, en cœleſte Numen quietem nobis dedit circumcircà ac fines regni noſtri dilatavit, ſicuti hodiè oculis veſtris videtis, cur beneficia illius & ingentia bona, in nos collata, non agnoſcimus &, quantum in nobis eſt, eidem rependimus? cur otioſi ſedemus nec ipſius Templum ac domum exſtruimus ad inſtar ædificii primi? Nam patres noſtri qui ex captivitate redierunt, Templum illud anguſtum nec ſecundùm priorem menſuram (10.) ædificârunt, quamvis patres noſtros hac in re culpare (11.) minimè

(8.) Hebr. שמונה: שנים, ſic in noſtro codice, Munſterianus habet: י״ח i. e. octavum ac decimum (regni annum) cui etiam Joſephus eod. lib. 15. c. 14. conſentit.

(9.) Joſephus dict. lib. 15. c. 14. Orationis verba paulò aliter refert, confer. idem Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 16. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 1. c. 35. ac Joſippi Epitom. p. 143.

(10.) Nimirum iſtius templi, quod Salomo exſtruxerat, confer. hic Joſippi Epitom. p. 143.

(11.) Arguere, reprehendere, ſic verbum מאשים, quod in noſtro legitur codice, vertere poſſis, in Munſteriano habetur מלשין i. e. calumniari, accuſare, res eodem redit.

ואשר עשה לנו ומדוע נתעצל ולא נבנה
את ההיכל ואת ביתו כבנין הראשון כי
אבותינו אשר שבו מהגולה בנו אותו
צר ולא כמדה הראשונה ולא נאה לנו
להאשי' את אבותינו בדבר הזה כי עבדי'
היו למלכי מדי ופרס ויבנו אותו במדה
אשר נתנו להם מלכי פרס · ואחרי
כן היו עבדים למלכי פרס ולמלכי יון
עד זמן החשמונאי' וכאשר קמו בני
החשמונאים קמו ויצאו לחירות ויקחו
את המלכות מיד היוני' וישמידום אותם
אבל לא יכלו לבנות את הבית בשלמותו
ברצוננו לבנותו היום מפני המלחמות
אש' סבבום ועתה הניח יי' לנו מכל
אויבינו מסביב בארץ ואין שטן ואין
פגע רע' והנה בניתי ערים גדולות על
שמכם לגדל אתכם ולא על שמי בניתי
אותם כי אני אחד ואתם רבים עם
רב ועצום יוסף יי' עליכם ככם אלף
פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם·
ועתה קדושי ישראל אל תתעצלו להחזיק
בידי לבנות את בית יי' כרצוני כי לא
לאדם הוא הבנין והבירה כי אם למלך
יי' אדון העולם כלו · חזקו ואמצו אחי
ורעי והחזיקו את ידי ונבנה את בית יי'
כבנין הראשון בארכו ורחבו וגבהו
ונעשה ונצליח. ויחרישו כל העם ולא
ענוהו דבר כי יראו פן יהרוס הבית
טרם אש' יבנה אותו כרצונו ואולי לא
יוכל

nimè nobis conveniat, quia tunc ſervi fuerunt regum Perſarum ac Medorum, atque ædificium juxtà menſuram, à regibus Perſarum præſcriptam, exſtruxerunt, (12.) poſteà ſubjecti fuerunt regibus Perſiæ & Græciæ usque ad Haſmonæorum tempora, qui, poſteaquam rempublicam adminiſtrârunt, libertatem ſibi vindicârunt regnumque è Græcorum manibus eripuerunt eosque deleverunt; ſed templum non potuerunt perficere eo modo, quo illud jam exſtruere propoſitum nobis eſt, propter bella, quibus undique diſtinebantur: nunc autem, quia Deus quietos & ſecuros nos reddidit in terra noſtra ab omnibus, qui circà ſunt, hoſtibus, nec adverſarius quisquam exiſtit, nec caſu aliquo acerbo concutimur, urbes conſtruxi maximas, veſtri, non mei nominis celebrandi cauſa, ego quippe unus ſum, vos autem multi eſtis, ingens ſcilicèt ac prævalidus populus, augeat Deus numerum veſtrum millies nobisque benedicat, ſicuti locutus eſt! Quapropter, ô viri, ſanctitate conſpicui, rem mecum impigrè jam aggredimini, ut templum Domini exſtruere poſſim, prout mihi propoſui, quia domus iſta atque Templum non homini, ſed Domino, regi totius mundi, ædificatur, agite igitur ac ſtrenuos voſmet præſtate, fratres & ſocii mei, opem mihi ferte, ut Templum Domini ad inſtar ædificii primi, tàm quoad longitudinem ac latitudinem, quàm quoad altitudinem ædificemus, aggrediamur opus læti, Deus annuat cœptis! Ad hæc univerſus populus tacuit (13.) nec quidquam ei reſpondit, metuens, ne fortè rex Templum dirueret, ac prius quàm illud juxtà propoſitum ſuum perficeret, abſolvere non poſſet atque ædificium vel tardè procederet vel imperfectum dirutumque relinqueretur; ſed rex (14.) populo

(12.) Idem refert Joſephus dict. l. 15. c. 14. vid. & *Joſippi* Epitom. p. 143.

(13.) Conſentit Joſephus eod. l. 15. c. 14. & Joſippi Epitom. p. 143. ac ſeq.

(14.) Hæc & ſequentia, usque ad: rex itaque dixit, non diruemus &c. quæ ſequenti capite 26. num. 1. continentur, abſunt à codice Munſteriano ac videntur à *Judæo* interpolatore inſerta eſſe, vid. not. ad dict. cap. 26. n. 1.

יוכל להשלימו ויאחר את הבנין וישאר הבית הרוס· ויאמר המלך לעם ולשרים מדוע תחרישו ולא תענוני דבר על אשר דברתי לכם· האבקש מכם זהב וכסף ועובדים במלאכה הזאת החזות והלל ליי' אתי זהב וכסף עד להרבות ואוצרותי מלאים מכל אבני חפץ ומסגלות מלכי הארץ ויי' נתן לי כח ועושר על זה טרם שומי את דבר הבנין בלבי גם מהגוים אשר כבשתי אתי עבדים רבים יעבדו במלאכה וכי יוצו מבני עמנו לעלות לעבוד בעבודת הבנין הקדוש הזה אני אתן את שכרם כרצונם והיו הם ואנחנו בנוה שלום· וזקן אחד מחכמי זקני יהודה ענה את המלך דבר לאמר אדוני המלך תחיה לעולם כי תעשה רצון האלהים ותלך בחקי התורה לקיים את מצותיה· את הנראה אלי אגיד לך וכאשר עם לבבי אשכך אין לב העם כואב לא על כסף ולא על זהב ולא על עבודה ומלאכה כי כלנו כאשר אנחנו קרואים בשם יי' ישראל את אשר ישנו פה עמנו עומד היום ואת אשר איננו פה עמנו עבדים ליי' ולו כספנו וזהבנו וגויתנו ונפשותנו ובידו נפקיד רוחותינו אבל לב העם כואב אם יהרס הבית ויפגע יפגע בנו ולא תשלים רצונך מה יעשה ישראל ובית יי' יהוה הרוס והבית אשר תחל בעבודתו לא ישלם· ואם תערוך כל צורך בנין הבית שרצונך לבנותו ותבנה סביב כרצונך ואחר תסיר את הבית הראשון ותקדיש את אבניו ועציו ואת

pulo ac principibus dixit: ecquid tacetis nec mihi ad ea, quæ vobis propoſui, quicquam reſpondetis? an aurum, argentum aut ſervos à vobis peto ad opus iſtud perficiendum? laus ſit Deo ac gloria, quòd mihi auri argentique ingens copia ſuppetat, atque theſauri mei pleni ſint omnis generis gemmis aliisque rebus, quæ à regibus terræ recondi ſolent, Deus quippe opes atque vires hanc in rem mihi largitus eſt, antequam ædificii iſtius exſtructionem in animum meum inducerem, præterea ex gentibus, quas ſubjeci, multi mihi præſtò ſunt ſervi, qui huic operi manus admovebunt, ſi etiam nonnulli è populo noſtro operam ſuam ædificio iſti ſancto præſtare velint, ego mercedem, de qua inter nos convenerit, eisdem ſolvam, ut ambo tàm illi, quàm nos contenti ſimus. Tunc ſenex quidam è ſapientibus Judæorum regi reſpondens: Domine rex, inquit, in perpetuum vivas! quoniam voluntatem Dei imples & ſtatuta legis obſervas ejusque præcepta perficis, dicam tibi, quid mihi videatur ac quid ſentiam, proferam, nec aurum nec argentum nec opera Templo exſtruendo impendenda ſolicitum tenent populi hujus animum; (nos quippe omnes, qui à nomine Dei Iſraëlis appellationem ducimus, tàm præſentes, quàm abſentes, ſervi ſumus Domino, huic argentum, huic aurum noſtrum, huic corpora atque animas noſtras debemus & illius manibus ſpiritum noſtrum commendamus) ſed hoc eſt, quod animum populi angit, ſi ædificium iſtud deſtruxeris & adverſus quidam caſus nobis evenerit, ita, ut propoſitum tuum ad effectum deducere nequeas, ecquid faciet populus Iſraëliticus, ſi deſtructa fuerit Dei domus ac Templum, quod ædificare inceperis, nondum perfectum ſit? quòd ſi omnia, quæ ad domum, quam moliris, exſtruendam neceſſaria ſunt, præparaveris & circumcircà ædificaveris, prout animus tibi eſt, ac tunc demum priorem domum removeris lapidesque & trabes cœterasque ædificii partes ſanctifica-

Digitized by Google

ואת חלקי בניינו לקדושת בנין הבירה גדול שתבנה כרצונך יהי יי׳ עמך ועמנו ועשה והצלח ונעשה ונצליח׳

ædificaveris ad exſtruendum magnæ domus, quam ædificare tibi propoſuiſti, Sanctuarium, ſit Dominus tecum & nobiſcum, facias & proſperè agas, nos quoque opus aggrediemur, Deus annuat cœptis noſtris!

CAP. XXVI.

ויהי כאשר השלים הזקן לדבר ויענו כל העם פה אחד בהמיית קול א׳ לאמר מיי׳ יצאו דברי הזקן החכם לא נוכל להוסיף בהם ולא לגרוע מהם ויאמר המלך לא נהרוס עד אשר נעריך כל הבנין ואת כל בדק הבנין לבנות את הבירה ויעש המלך כן ויערוך את כל חלקי הבנין ואת כל בדק הבית וכל הצריך לעבודת מלאכתו מהונו ומאוצרותיו העצים והאבנים ועגלות לשאת את האבנים ולהביאם מרחוק בהמות סוסים וחמורים ושורים ושאר בהמות המשא זהב וכסף לרוב אבנים יקרות וכל מעשה זהב חרשים ואומני׳ יודעים בכל המלאכה הצריכה לבנין הבית עשרת אלפים איש עבדים עוברים ביער מהגוים צ׳ אלף איש עבדי׳ עוברים מהגוים במחצב האבנים ל׳ אלף איש יהודים שכירים עוברי׳ במלאכה בירוש׳ בשכר ברצונ׳ נ׳ אלף איש כהני׳ התמימים ראויים לבא בקדש הקדשי׳ במקום אשר לא יקרב איש זר אלף איש לוים יודעים בשיר ולשרת

HÆc cùm ſenex ille dixiſſet, populus omnis uno ore admurmurans dicenti applauſit: à Domino, inquiens, ſapientis iſtius verba profluxerunt, nec addere illis quicquam nec detrahere poſſumus; rex itaque (1.) dixit: non diruemus quidquam, donec omne ædificium ac quæcunque ad illud exſtruendum neceſſaria ſunt, diſpoſuerimus, idque rex fecit, atque omnes ædificii partes & quæ ad exſtruendam domum ac opus perficiendum neceſſaria erant, præparavit & ex ſuis opibus atque theſauris ligna, lapides ac plauſtra, lapidibus ex longinquo advehendis idonea, ut & jumenta, equos, aſinos, boves aliaque animalia oneri ferendo apta, præbuit, auri quoque atque argenti maximam vim & lapides pretioſos atque aurea vaſa ſuppeditavit, artificum etiam & fabrorum, qui operis, ad exſtruendam domum neceſſarii, periti erant, decem millia (2) ac ſervorum in ſylva operantium è gentibus nonaginta millia; eorum autem, qui in lapidicinis laborabant, triginta millia ex gentibus alienigenis; Judæorum verò mercenariorum, qui operas ſuas Hieroſolymis certo pretio locabant, quinquaginta millia conduxit, ſacerdotes etiam mille integros, (3.) qui digni erant, ut Sanctum Sanctorum (eum nimirùm locum, cui extraneus appropinquare non poterat) ingrederentur ac Levitas, canendi

(1.) Hic ſit continuatio textus in codice Munſteriano, vid. cap. antec. 25. n. 14. confer. etiam *Joſeph.* lib. 15. cap. 14. ac Joſippi Epitom. pag. 144.

(2.) Conſentit Joſephus dict. *l.* 15. *c.* 14.

(3.) Hebr. תמימים, perfectos, ἀμώμους, qui ſine vitio corporis ac labe erant, & adeò ſecundum legem Moſis ſacris operari poterant.

ולשרת בבית ת״ק איש ויערוך את הכל
ברצונו ויתקן כל תקוני בוק הבית כנפשו
ויקבץ כל העם וכל השרי׳ לראות מערכת
העבודה והבנין וישמחו כלם ויאמרו למלך
עתה עת לעשו׳ לה׳ נעשה ונצליח׃
וכראות המלך כי לב כל העם כאיש
אחד לעשות המלאכ׳ ולבנות בית ה׳
ויחל הוא בידו במלאכת יסודות הבית
ואחריו לקחו ממלאכה כל שרי יהודה
הפרתמים וכל הזקני׳ החכמי׳ ויתר העם׳
ויעבוד המלך בנפשו ביום ההוא בעבודת
הבית כשכיר יום וכן עשו כל השרי׳
וכל הנכברי׳ אשר ביהודה ובירושלם ים
ביד עם המלך ויעש יסודותיו מאבני׳
גדולות מאד וכבדה את בנין הבית
אלהים׃ והבית אשר בנה הורדו׳ המלך
מאה באמה ארכו ומאה באמה רחבו
ומאה ועשרים אמות גבהו רק בתוך
גבהו אשר לבנין הגבה אשר בתוך גג
הבית גבה עשרים אמה ועוד על זאת
היסודות כ׳ אמה מתחת חוה ממספר
הקומה׃ והאבנים אשר בנה בהן המלך
את הבית לבנות כשלג ואורך האבן
האחת כ״ה באמה וי״ב אמה ורחבה
ושמנה אמות קומתה אבני שיש מדה
אחת

canendi & ſerviendi in Templo peritos quingentos adhibuit. Hæc omnia rex pro arbitrio ſuo diſpoſuit & ea, quæ ad inſtaurandam domum neceſſaria erant, pro lubitu præparavit, (4.) cumque populum univerſum atque principes omnes convocaſſet, ut illis oſtenderet, quæ ad Templi exſtructionem diſpoſuiſſet, cuncti admodùm læti dixerunt regi: nunc tempus eſt operandi Domino, faciamus ac proſperè agamus! Quapropter rex, dum univerſi populi conſenſum ad opus perficiendum atque Templum Domini exſtruendum animadvertit, manibus ſuis fundamenta domus (5.) primus poſuit, poſteà omnes Judæorum principes, nobiles cunctique Seniores ac ſapientes, ut & reliqua multitudo manus adhibuerunt operi, atque rex ipſe eo die non ſecus ac mercenarius operatus eſt in Templo Domini, cujus exemplum omnes ſecuti principes cunctique honorati viri, qui in Judæa atque Hieroſolymis erant, manus unà cum rege admoverunt operi; jacta autem ſunt fundamenta lapidibus maximis, quibus ædificium Templi ſuperſtructum fuit: Templi verò hujus, quod rex Herodes ædificavit, longitudo erat centum cubitorum (6.) totidemque cubitorum latitudo; altitudo autem ad centum & viginti cubitos aſcendebat; ſed in medio (7.) altitudinis ædificii, quæ intra tectum Templi erat, nonniſi viginti cubitorum erat altitudo, fundamenta viginti cubitos infrà continebant, qui altitudinis numero inerant (8.) lapides verò, quibus rex ædificium exſtruebat, nivem

(4.) Confer. hic Joſippi Epitom. p. 145.

(5.) Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 35. ſcribit, quod Herodes Templum ornârit omnemque illum circà Templum loci ambitum circumvallarit muro geminatisque ſpatiis incluſerit, immenſo ædificandi ſumptu & exquiſito decore, confer. hic autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire Critique des dogmes & des cultes &c. Part. 2. c. 3. 4. 5.

(6.) Conſentit Joſephus dict. lib. 15. c. 14. ac Joſipppi Epitom. p. 145.

(7.) Munſterus locum hunc ita vertit: in medio ſcilicet altitudinis ædificii, id eſt, in medio tecti totius ædificii erant adhûc viginti cubiti; apud Joſephum eod. lib. 15. c. 14. ita legitur: τὸ δ' ὕψος κ' περιττοῖς, ὧς τοῦ χρόνου συνιζησάντων τῶν θεμελίων ὑπέβη, eſt ſanè tàm in Hebræo, quàm Græco locus ſatis obſcurus, ſi non corruptus, confer. Joſippi Epitom. p. 145.

(8.) Seu: altitudine connumerabantur.

אחת לכל האבנים מיסוד הבית ועד קצות הבית ויגבה הבית מאד בתוך העיר ויראה הבית למרחוק · ויעש את הדלתות מעשה צעצועים מזוזותיהם ומשקופיהם ומפתחותיהם וחלקי פתחיה׳ עשה כסף ולכל דלת מהדלתות עשה פרוכת כמדת הדלת עשה הפרוכת והפרוכת מעשיהן מעשה אורג מזהב ותכלת וארגמן ותולעת שני ומאבנים יקרות בנקודות זהב ותכלת יפה את הפרוכת כלו׳ ויתן על כל פרוכת זר זהב מעשה פרחי ויעש את קדש הקדשים בארכו וברחבו כמדה הראשונה ויתנהו על פני רוחב הבית כמשפט · ויעש המלך עמודי זהב ואדניהם כסף ואת וויהם עשה זהב ויעש גפן זהב טהור ויתן על ראש העמודים מלמעלה גפן ואלף ככרי׳ זהב טהור משקלה · והגפן מעשה חרש חכם היתה שריגיה ועליה ופרחיה זהב נוצץ ואשכלותיה זהב ירקרק וענביה וחרצניה וזגיה אבני יקרה וכלה מעשה חושב ומעשה נקוד והיתה הגפן ההיא פליאה לעיני כל רואיה ושמחת לב לכל המביטי׳ אליה

nivem æquabant albedine, eratque longitudo unius lapidis viginti quinque cubitorum; latitudo autem duodecim atque altitudo octo cubitorum (9.) omnes è marmore erant lapides (10.) cunctisque lapidibus à fundamento ædificii usque ad ejusdem ſummitatem una erat menſura; Templum autem valdè excelſum erat in urbe, ita, ut procul conſpici poſſet; cœterum januas fecit opere vario (11.) earumque poſtes, ſuperliminaria & claves (12.) partesque (13.) portarum fecit argenteas; cuivis autem januæ velum fecit juxta menſuram januæ atque hæc vela erant opere textorio ex auro, hyacintho, purpura, coccineo dibapho & lapidibus pretioſis confecta atque punctis aureis diſtincta; præcipuè verò omnia vela hyacinthino opere fecit conſpicua, ac cuilibet velo auream coronam impoſuit, opere flores exprimente; Sanctum quoque Sanctorum tàm quoad longitudinem, quàm quoad latitudinem eadem, quâ primum fuerat, menſurâ exſtruxit, atque illud è regione latitudinis Templi, ſicuti conveniebat, poſuit, aureas (14.) quoque columnas earumque baſes argenteas, ut & uncos fecit aureos, vitem (15.) quoque ex auro puro confectam columnarum capiti impoſuit, cujus pondus mille talenta (16.) auri puri æquabat; vitis autem ipſa affabrè facta erat ejusque rami, folia ac germina rutilante auro conſpicua erant; botri ejus ex auro erant ſub-

 viridi

(9.) Conſentit Joſephus dict. lib. 15. c. 14. & Joſippi Epitom. pag. 145. hinc diſcipuli Ieſu dixerunt: ἴδε ποταποὶ λίθοι, vid. Marci c. 13. v. 1.

(10.) Joſippus, allegante Munſtero in notis h. loc. ſcribit, lapides illos fuiſſe בהט ושיש, quos Kimchi Eſther. cap. 1. v. 4. exponit eſſe מרמר i. e. marmor, alii בהט porphyritem interpretantur, id eſt, marmoris ſpeciem rubentem, alii aliter, vid. Buxtorf. Lexic. hac voc.

(11.) Sic cum Munſtero hìc vertere volui dictionem צעצעים, alii aliter interpretantur.

(12.) Sive: aperturas, nam in codice noſtro legitur מפתחותיהם Munſterianus habet; מפתנותיהם i. e. limina earum.

(13.) Hebr. חלקי פתחי׳, ita hìc in noſtro exemplari; abſunt autem verba iſta à codice Munſteriano.

(14.) Hebr. זהב, ſic in noſtro codice; Munſterianus habet: כסף, ac vertit: argenteas (columnas.)

(15.) De hac vite vid. Joſeph. dict. l. 15. c. 14. ac Joſippi Epitom. p. 145.

(16.) Hebr. ככרים, ita hìc in noſtro exemplari, Joſippus in Epitom. pag. 146. habet ליטרין, id eſt, libras; Joſephus loc. alleg. pondus non expreſſit.

אליה והזהבה היה בלו וזהב סגור ורבים מסופרי רומא העידו כי ראו אותה בחרבן הבית. וכן העידותי אני יוסף בן גוריון הכהן בספר אשר כתבתי להם על פי סופריהם • ויעש את האול׳ הפנימי ויהנה׳ על פני רוחב הבית ויבן לפניו שתי קירות מעשה חושב ויקשרם בברזל מחוץ ולא ידע ארם את מחשבת המעש׳ ההוא עוד עד היום הזה • ויע״ש המלך מישור סביב לבית וימלא את כל העקוב ויעש את כל העקוב מישור ויסוב את הבית בארבעה אולמי׳ ויעש אולם מזרחי ויתנהו על פני הבית קדמה • והאולם אחוריו במזרח ופניו אל הבית וארכו מאתים וחמשי׳ באמה ורחבו מאה באמה במדת הבית וגבהו מאה ועשרים באמה • ויעש את החצר לפני אולם המזרחי ויבנהו מעשה רצפה באבני שיש ויעש מאה ושׁשים ונ״טורי׳ ארבעה ארבעים עמודים הטור האחד והטור השני ארבעי׳ עמודי׳ והטור השלישי ארבעי׳ עמודי׳ והטו׳ הרביעי ארבעי׳ עמודים • ואורך העמוד האחד חמשי׳ באמה ושלש אמות עביו ומדה אחת למאה וששים עמודים ובין עמוד לעמוד חמש עשרה אמה וכן עד תום כל בני העמודים • ואורך החצר המזר׳

viridi illiusque uvæ (17.) atque acini & folliculi ex lapidibus pretioſis conſtabant totumque opus fabrefactum erat opere vario: (18.) hæc vitis in admirationem trahebat omnes, qui illam intuebantur atque omnium, qui eam contemplabantur, animos lætitiâ afficiebat atq; vitis iſta ex auro optimo (19.) conflata erat. Multi ſcriptores Romani teſtati ſunt, ſe illam in devaſtatione Templi vidiſſe, ſic & ego Joſephus, Gorionis filius, ſacerdos, in libro, quem Romanis ſcripſi ex ipſorum ſcriptorum relatione hujus rei teſtimonium attuli. Rex quoque conſtruxit porticum interiorem, (20.) quam è regione latitudinis Templi poſuit & antè illam duos parietes ædificavit opere affabrè facto, eosque ab exteriori parte ferro conjunxit tàm ingenioſè, ut nemo ad hunc usque diem artificium iſtius operis intelligere potuerit; planitiem quoque circà Templum fecit rex & quicquid inæquale, præruptum ac lacunoſum erat, complevit & ad æqualitatem deduxit; Templum verò quatuor porticibus cinxit, orientalem porticum è regione domus orientem verſùs conſtituit, cujus poſterior pars orientem, anterior Templum reſpiciebat, illius longitudo ducentos & quinquaginta cubitos, (21.) latitudo centum complectebatur juxtà menſuram Templi; altitudo verò centum & viginti cubitos æquabat, atrium quoque fecit antè porticum Orientalem ejusque pavimentum lapidibus marmoreis ſtravit ac centum & ſexaginta columnas (22.) per quatuor ordines diſpoſuit, primus ordo quadraginta columnas habebat, ſecun-

(17.) Hebr. ענביה, ſic in Hebræo, Munſterus vertit: grana ejus.

(18.) Ita מעשה נקור, cum Munſtero hic transferre volui.

(19.) Hebr. סגור, puro, vid. 1. Reg. cap. 6. v. 20. 21. ubi Latina Vulgata habet: puriſſimum, LXX. juxtà Hebræ. συγκεκλεισμένον, concluſum (al. incluſum) confer. Buxtorf. Lexic. hac voc.

(20.) Vid. *Joſeph.* dict. lib. 15. c. 14. & Joſippi Epitom. pag. 146.

(21.) Joſephus eod. lib. 15. c. 14. quoad menſuram quodammodo differt, confer. etiam Joſippi Epitom. p. 146.

(22.) Hebr. עמודים, ita dictio iſta in codice Munſteriano habetur, quæ in noſtro omiſſa; ſed ſupplenda eſt, Munſtero conſentit Joſippi Epitom. pag. 146. Joſephus dict. lib. 15. c. 14. ſcribit, ἑξήκοντα στύλους, i. e. centum ac ſexaginta duas fuiſſe columnas.

ſecundus etiam quadraginta, totidem & tertius ac quartus, longitudo unius columnæ erat quinquaginta cubitorum (23.) denſitas autem ejus (24.) tres complectebatur cubitos, unaque erat menſura centum illis & ſexaginta columnis, inter unamquamque autem columnam ſpatium erat quindecim cubitorum, idque intervallum æquale erat inter quamlibet columnam usque ad ultimam; longitudo verò atrii Orientalis erat viginti ſeptem (25.) cubitorum, rex enim ædificium iſtud usque ad torrentem Cedron extendit, ſuprà torrentem iſtum Herodes fornices (26.) conſtruxit, quibus pontes impoſuit eosque lapidibus ſtravit, iisdem ædificium ſuperſtruxit juncturâ continuâ illudque fecit altiſſimum adeò, ut torrens è regione Templi conſpici non potuerit: (27.) eidem ædificio tria impoſuit tecta tanti faſtigii, ut, quicunque illo tempore ſuprà tertium ſtetit tectum, is, teſte Joſepho, Gorionis filio, ſacerdote (28.) non potuerit in profundum torrentis proſpicere propter ingentem ædificii altitudinem, quia tenebræ ſubtùs conſpiciebantur, nec torrentis profunditas videri poterat; rex quoque parietem argenteum (29.) inter porticum & Templum conſtruxit, in quo januam fecit ex auro ductili, (30.) ſuprà quam gladium poſuit, qui

המזרחי בכ״ז אמות כי משך את הבנין עד נחל קדרון ויעש כפות על הנחל ועל הכפות בנה גשרים ורצפות אבנים ויבן את הבנין עליהם וידבק את הבנין ויגבה הבנין מאד עד אשר לא נראה הנחל אל מול פני הבית ויעשהו בשלשה גגות׃ ויאמר יוסף בן גוריון הכהן כל אשר עמד בימים ההם על הגג השלישי מלמעלה לא היה יכול להביט אל עמק הנחל מרוב הגובה אשר לבנין כי החושך נראה מתח׳ ולא נרא׳ עמק הנחל ויבן המלך את קיר הכסף בין האולם ובין הבית ויעש דלת זהב מתוח ויקם על הדלת חרב ככר זהב טהור משקלה וכתוב על החרב בפתחוי הזר הקרב יומת׃ ויעש את האולם התימני ויתנהו על פני הבי׳ גבהה והאולם אחוריו תימנה ופניו אל הבית מאתים וחמשים באמה ארכו ורחבו מאה באמה במדת הבית וגבהו מאה ועשרים באמה׃ ויתן לפניו את החצר׃ ויעש את האולם גבוה׃

(23.) Joſephus eod. lib. 15. cap. 14. ſcribit, longitudinem unius columnæ fuiſſe κζ ποδῶν, pedum 27. in Joſippi Epitom. pag. 147. dicitur, quòd altitudo unius columnæ fuerit quadraginta cubitorum.

(24.) Hebr. עביו, ſic in Hebræo, i. e. Spiſſitudo ejus, Græci περίμετρον ſeu περιφερείας vocant, vulgò dicitur: circumferentia, vid. infrà lib. 6. c. 15. n 12. ab autore Vulgatæ Latinæ 1. Reg. c. 7. v. 26. & Jerem. c. 52. v. 21. vertitur: groſſitudo, al. craſſitudo ejus.

(25.) Hebr. כ״ז אמה, ſic in noſtro codice, Munſterianus habet: שבע מאות ועשרים i. e. ſeptingentos & viginti (cubitos) cui etiam Joſippi Epitome pag. 147. adſtipulatur, atque hæc lectio alteri illi, quæ in noſtro habetur codice, præferenda videtur, vid. infrà h. cap. num. 37. & 38.

(26.) Seu: teſtudines, prout Munſterus hic vertit, Hebr. כפות, German. Gewölb / Schwibbogen.

(27.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 147. ubi corrupta videtur eſſe lectio.

(28.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 15. c. 14.

(29.) Conſentit Joſippi Epitom. dict. p. 147.

(30.) Hebr. זהב שחוט, ſic enim ex Joſippi Epitome pag. 148. hic potius videtur legendum eſſe, quam זהב שחות, prout in noſtro habetur codice, confer. 2. Paralip. cap. 9. v. 15. ubi שחוט LXX.

גבוה מעל החצר ויסגור את החצר
וידבקהו אל החצר המזרחי ויעש את
השערים והדלתות כאשר עשה בחצר
המזרחי ויעש את האולם במערב מבוא
השמש אחוריו במערב ופניו אל הבית
מאתים וחמשים באמה ארכו ורחבו מאה
באמה כמדת הבית׃ ויעש את החצר
אשר למערב ויתנהו על פני הבי׳ והאולם
אחוריו אל אולם מבוא השמש ויעש בו
ארבעה שערים השער אחד משקיף אל
בית המלך הורדוס והדרך בתוך אשר
בו דרכים שלשה השנים מהם הולכים
אל מחוץ לעיר והאחד הולך ויורד
במעלות אל העמק ומשם סובב ועולה
אל העיר כי העיר עם המקדש נראה
כבירה סביבה עמק גדול וכן עשה בחצר
הצפון וכן עשה בחצר הנגב׃ ויעש את
האולם אשר לצפון ויתנהו על פני הבית
צפונה והאולם אחוריו אל הצפון ופניו
אל הבית וארכו מאתים וחמשים באמה
ורחבו מאה באמה כמדת הבית ומאה
ועשרים באמה גבהו׃ ויעש את החצר
ויתנהו על פני האולם צפונה ארכו
כשבע ועשרים באמה ורחבו באורך
וברחב החצ׳ המזרחי ובאורך וברחב
החצר

talentum auri puri (31.) æquavit pondere, huic gladio expreſſis literis inſculptum erat: quicunque alienigena acceſſerit, is morte mulctetur; (32.) porticum quoque fecit auſtralem eamque è regione domus meridiem verſùs conſtituit, cujus poſterior pars auſtrum, prior Templum reſpiciebat, longitudo ejus ducentorum ac quinquaginta erat cubitorum; latitudo autem centum habebat cubitos ſecundùm menſuram Templi; altitudo centum & viginti cubitos continebat, antè iſtam porticum rex atrium poſuit; ipſam autem altiorem fecit atrio, quod ille clauſit atque atrio orientali conjunxit, in eodem quoque portas ac januas exſtruxit, ſicuti in atrio Orientali fecerat, Porticum etiam Occidentalem ædificavit ad occaſum Solis, cujus poſterior pars occidentem, prior Templum reſpiciebat, longitudo ejus ducentorum ac quinquaginta erat cubitorum; latitudo autem centum habebat cubitos juxtà menſuram Templi, atrium quoque fecit Occidentale illudque è regione Templi ac porticus conſtituit, cujus poſterior pars porticum reſpiciebat ad occaſum Solis. In hoc atrio quatuor portas fecit, quarum una palatium regis Herodis reſpiciebat; tranſitus autem (33.) in medio erat, qui in tres vias dividebatur, quarum duæ extrà urbem ducebant, tertia per gradus ad vallem tranſmittebat viatores atque inde per circuitum aſcenſus erat in oppidum, urbs quippe unà cum Sanctuario tanquam arx (34.) quædam conſpiciebatur, quam vallis

verterunt ἐλατὸν, ductile, in Vulgata Latina dictio illa ibidem non exprimitur; Joſephus loc. alleg. nempe lib. 15. c. 14. rem paulo aliter deſcribit.

(31.) Hunc gladium duodecim libras æquaſſe pondere refertur in *Joſippi* Epitom. dict. p. 148.

(32.) Vel: moriatur, eadem verba etiam in Joſippi Epitome dict. pag. 148. adducuntur, deſumpta autem ſunt ex Numer. c. 1. v. 51. & c. 3. v. 10.

(33.) Hebr. הדרך, ita hic in noſtro codice, Munſterianus habet העמק i. e. profunditas, vallis, ubi locus hic ſic tranſlatus reperitur: eratque intermedia vallis, in qua erant itinera &c. quæ lectio alterâ illâ ferè planior eſt.

(34.) Hebr. כבירה ſic enim legendum puto non כבירה uti hactenus in vulgatis exemplaribus, Munſterus locum hunc paulò aliter & quidem ita legit: כי העיר אל׳ המקדש נראה בבירנה סביבה עמק גדול אל׳ הנגב quæ ille ſic vertit: erat enim urbs ipſa velut propugnaculum reſpectu

החצר התימני והאולמי מדה אחת
לכל אולם ואולם והחצרים מדה אח׳
לכל החצרי׳ רק החצר הרביעי לא היתה
מדתו במדת השלשה חצרי׳ כי מקומו
מקום צורים ולכן לא האריך אותו המלך
ויתן בו המלך ארבעה שערים לפאת
המערב בחצר וארבעה שערי׳ נתן בחצר
התימן נגבה וארבעה שערים נתן בחצר
הצפון׃ ובחצר קדמה מזרחה נתן שנים
עשר שערים ויתן בו שער אחד גדול
מאד ויאמר יוסף הכהן בן גוריון בשער
הזה לא היינו באים בו בנשינו ובטפינו
רק בקדושה ובטהרה באנו כל פעם אשר
באנו בו בימים ההם ואז היינו באים
והולכים על הרצפה אשר בחצר לפני
האולם אש׳ על פני הבית ותבא עד
האולם׃ רק הנשים לא היו באות עדיו
ואנחנו האנשים אל הבית לא נגשנו כי
גבול הכהנים הוא שם וגם הכהנים
לא נגשו אל קדש הקדשי׳ כי אם הכהן
הגדול היה בא שם פעם אחת בשנה
ואמנם כל אשר בבית ראינו בעמדנו
בתוך האולם בימים ההם וכל מעשה
הזהב אשר בבית בהיות שער הבית
פתוח׃

vallis maxima ambiebat, (35.) idem fecit Herodes (36.) in atrio tàm Septentrionali, quàm meridionali. Tandem porticum ædificavit Septentrionalem, cujus poſterior pars Aquilonem, anterior Templum reſpiciebat, longitudo ejus ducentorum ac quinquaginta erat cubitorum, latitudo centum continebat cubitos, ſecundùm menſuram Templi; altitudo autem centum ac viginti cubitos complectebatur, antè hanc porticum poſuit rex atrium Aquilonem verſùs, cujus longitudo erat viginti ſeptem cubitorum (37.) latitudo verò ejusdem cum longitudine & latitudine atrii, tàm Orientalis, quàm meridionalis conveniebat; omnibus autem porticibus una fuit menſura, ſicuti & atria omnia eandem menſuram (38.) habebant, excepto atrio quarto, cujus menſura non eadem fuit, quæ trium cœterorum atriorum, nam locus ejus petroſus erat & abruptus, quam ob cauſam rex atrium iſtud extendere non potuit. Hoc in atrio Herodes quatuor portas poſuit in latere occidentali, totidem portas poſuit in atrio meridionali meridiem verſùs, quatuor item portas fecit in atrio Septentrionali; in atrio autem orientali (39.) duodecim conſtituit portas orientem verſùs, quarum una valdè magna erat; per hanc portam, inquit Joſephus Sacerdos, Gorionis filius, non (40.) intravimus cum uxoribus & liberis noſtris, ſed illam viri ſolùm ingreſſi ſumus in Sanctitate ac puritate, & quotiescunque tunc temporis eandem intravimus, in pavimento atrii antè porticum, quæ erat è regione Templi, ambulavimus & ad porti-

ſpectu Sanctuarii, quam à meridie ambiebat vallis magna, Joſephus lib. 15. c. 14. ſic habet: ex adverſo Templi urbs in modum Theatri jacebat, circumdata valle profundiſſima per omnem tractum auſtralem, vid. Munſter. hic in notis.

(35.) Munſteri codex hic addit: אל הנגב i. e. ad meridiem, prout jam numero antecedenti 34. notatum eſt.

(36.) Nimirum portas quatuor in ſingulis illis extruxit atriis.

(37.) Vid. quæ ſuprà h. c. n. 25. & n. ſeq. 38. notata ſunt.

(38.) Huic repugnare videntur, quæ ſuprà h. cap. n. 25. & num. antec. 37. notata ſunt.

(39.) In codice Munſteriano locus hic paulò aliter legitur, ubi vide ſis.

(40.) Sic particula negativa in noſtro codice legitur, quæ tamen abeſt à codice Munſteriano.

פתוח עד החצר היה נראה והגפן אשר
לזהב וכל המעשי' אשר בה וכל המעשים
אשר בבית וכל עדיי הזהב אשר היו
משלל הגוים אשר נתן יי' ביד המלך
הורודוס ויושע את ישר' מהם הכל תקע
המלך בקירו' הבית מחוץ וידבר יוסף
הכהן בן גוריון הכהן לאמר כל אש'
ספרנו פה ראינו בעינינו ושמחנו בו
ואחר הגיענו אבל גדול מחרבן הבית
אש' לא נוכל לספר מעט ממנו ועל
הכל הודות והלל ליי' אלהינו כראוי
לו׃

porticum usque venimus; mulieres autem ad illam non accedebant; ad Templum verò ipſum ne nos quidem viri acceſſimus, quia locus ibidem ac terminus erat Sacerdotum, ipſi etiam Sacerdotes Sanctum Sanctorum non ingrediebantur, ſed Summus Sacerdos quotannis ſemel tantùm illud intrabat; nos tamen in porticu ſtantes, quæcunque in Templo erant, etiam opera omnia ex auro confecta, illo tempore conſpeximus, nam apertâ Templi portâ omnia videri poterant in atrio, etiam vitis aurea ejusque fabrica & quicquid in Templo erat, cuncta etiam ornamenta aurea, quæ ex gentium ſpoliis collecta erant, quæque Deus, qui populum Iſraëliticum protexit, in manum regis Herodis tradiderat, ea omnia rex in pariete Templi foris ſuſpendit; quæcunque autem hic enarravimus, inquit Joſephus Sacerdos, Gorionis filius, ea omnia oculis noſtris conſpeximus ac lætati ſumus; ſed poſteà (41.) in maximo fuimus luctu ob deſtructionem Templi, cujus ne minimam quidem partem ſatis dignè enarrare poſſumus; verùm in omnibus laus & gloria Domino, Deo noſtro, debita perſolvenda eſt.

CAP. XXVII.

ותשלם כל המלאכה מקץ שמונה שנה
ובשמונת השנים אשר בהם נבנה הבית
מהתחלת הבנין עד סוף הבנין לא המטיר
יי' ביום על ירושלם רק בלילה לבלתי
מנוע את בנין ההיכל כאשר דבר יוסף
הכהן בן גוריון הכהן המעיד על זה על
פי קבלתו מחכמי ישראל ועל פי סופרי
הגוי'

Univerſum autem opus poſt annum octavum (1.) finitum eſt & durante hoc octennio ab initio conſtructionis usque ad finem ædificii interdiu, Deo ita providente, non pluit ſuper urbem Hieroſolymam, (2.) ſed noctu, ne ſcilicèt ædificatio Templi impediretur, prout Joſephus Sacerdos, Gorionis filius, memoriæ prodidit (3.) eaque de re teſtatus eſt ex traditione ſapientum populi Iſraëlitici & ex relatione Scriptorum Gentilium fide

(41.) Hæc & ſequentia usque ad finem hujus capitis abſunt à codice Munſteriano.

(1.) Joſephus Antiqu. lib. 15. cap. 14. & lib. 6. de Bell. Jud. cap. 6. annorum novem & dimidii mentionem facit.

(2.) Confer. hic inter alios Joh. Lightfoot. Hor. Hebr. in Johannis c. 2. v. 21.

(3.) Nimirum dict. lib. 15. c. 14. in fin.

הנוי' הנאמני' ויעל המלך הורדוס עולות
ליי' וזבחים ושלמים כיד אלהיו הטובה
עליו׃ ושלש מאות פרי הקריב ביום
ההוא וצאן לרוב הקריב ויחנך את הבית
בשמחה גדולה. ויעש משתה גדול לכל
שריו ועבדיו ולכל זקני מדינת יהודה׃
ולכל חכמיה ביום השלימו מלאכ' הבית
והוא היה יום אשר בו קבל המלכות
והיה מנהגו מדי שנה בשנה לעשות
בו משתה לכל השרים ולשמוח כל זקני
המדינה' וחכמיהן וביום ההוא נשלמה
כל מלאכת בית יי' ויעש המלך מאז כן
בכל שנה ושנה וגם צוה לכל שרי
המדינות אשר ביהודה להטיב את לב
העם ולצוותם לעשו' כן בכל שנה ושנה
ביום אשר בו נשלמה בית יי' ויעש
המלך בירושלם שמחת בית יי' שנה
אחת תמימה וכל השנה ההיא היתה שנת
משתה ושמחה בכל ערי יהודה׃ וישמח
העם בבית יי' מאד מאד ויהללו את יי
בשמחה ובהלל' ובכלי שיר ובכנורות
ובחצוצרות ובצלצלים ובקולות התרועה
על בנין בית יי' אשר ראינו בנוי ושומם
ועוד יבנה שלישית לתהלה ולשם
ולתפארת ויכוננו יי' לעולם אמן׃ ואשר
כתבנו ממעש' בנין הבי' ומלאכותיו הוא
מעט מהרבה כי מלאכה גדולה והיתה
מלאכת

fide dignorum. Poſteà Herodes rex holocauſta, ſacrificia ac pacifica obtulit Domino, qui opes & vires ad iſtud perficiendum benignè præbuerat, trecentos nimirùm boves (4.) atque ovium maximum numerum eo die ſacrificavit atque ita ſumma cum lætitia Templum initiavit, convivium quoque magnum omnibus principibus ac miniſtris ſuis, ut & Senioribus terræ Judaicæ ejusque Sapientibus præbuit eodem die, quo opus Templi perfectum fuit; is ipſe dies erat, (5.) quo Herodes regnum adeptus fuerat ac quo magnificum convivium cunctis principibus ſuis quotannis præbere & cum omnibus Senioribus terræ ejusque ſapientibus hilariter vivere conſveverat, eodem, inquam, die opus omne Templi (6.) Domini abſolutum fuit. Ab hoc tempore ac deinceps rex ſingulis annis eundem ſervavit morem, omnibus etiam provinciarum Judaicarum præfectis præcepit, (7.) ut animum populi ad hilaritatem excitarent eique injungerent, ut quotannis feſtum hunc diem, quo Templum Domini perfectum fuit, celebrarent: rex autem ipſe Hieroſolymis dedicationem Templi per integrum annum lætus celebravit totusque annus iſte conviviis & hilaritate in omnibus Judaicis urbibus tranſactus fuit, ac populus ob Templum Domini exſtructum valdè lætatus eſt Deumque cum gaudio, hymnis & inſtrumentis Muſicis, Citharis, tubis ac cymbalis, ut & jubilo lætoque clamore laudavit, propter ædificatum Templum Domini, quod & conſtructum & deſtructum vidimus, idque tertia vice ædificabitur (8.) in laudem, gloriam & honorem Dei, qui illud in æternum ſtabiliat, Amen! Cœterùm quæ hic de conſtructi-

(4.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 148.

(5.) Idem teſtatur etiam Joſephus dict. lib. 15. c. 14. in fin. confer. & Ioſippi Epitom. p. 149.

(6.) In Ioſippi Epitome pag. 185. ſcribitur, quòd Templum iſtud meliori ædificio ab Herode quàm à rege Salomone, exſtructum fuerit.

(7.) Vid. Ioſippi Epitom. p. 149.

(8.) Hoc Iudaicum eſt, inquit Munſterus hic in notis, nam gens illa miſera in hodiernum usque diem expectat Templum tertium, quod ſub Meſſia futurum exiſtimat.

מלאכתו ולא כתבנו פה לא ספור חציה ולא ספור שלישיה וכספר אשר כתבנו לרומיים כתבנו כל המלאכה· ויוסף הכהן בן גוריון הכהן מעיד שלא על ספר אחד לבד כתב את מעשה בנין הבית כי הנה כתבת על ספר מלחמות יי' והוא זה גם כתבת על ספר החכמה אשר לו כי ספרים רבים כתב וספרי חכמה והנם בין הרומיים והיונים· גם כתב ספר הוכחות ומריבות אשר בו הוכיח יוסף הכהן הטוב' את סופרי הגוי' אשר דברו רע על ישראל והשיב בו עליהם תשובות דברים ויגבר עליה' וינצחם וידבר טוב בו על עמו ועל משפחתו כאשר יכול לדבר לפני כל יודעי דת ודין·

ſtructione hujus Templi ejusque operibus ſcripſimus, ex multis pauca deſumpſimus, egregium enim opus illud fuit, ita, ut nec dimidiam nec tertiam ejus partem hic tradiderimus; totius autem (9.) operis conſtructionem in libro, Romanis ſcripto, literis mandavimus; teſtatur autem Joſephus Sacerdos, Gorionis filius, quòd non in uno ſolùm libro ædificium Templi deſcripſerit, ſed tàm in libro bellorum Domini (qui hic ipſe liber eſt) quàm in libro Sapientiæ, (10.) quem ille compoſuit, eandem rem memoriæ prodiderit, nam multos eosque plenos ſapientiæ libros conſcripſit, qui in Romanorum & Græcorum manibus verſantur; volumen quoque refutationum (11.) & controverſiarum compoſuit, quô ille Gentilium Scriptores, qui de populo Iſraëlitico malè locuti ſunt, redarguit eosq; rationibus confutavit & ſuperavit, atque optima quæque de populo ac gente ſua protulit, quantum ſcilicèt dicere potuit coràm omnibus, qui jus & juſtitiam nôrunt.

Cap. XXVIII.

ויהי אחרי הדברי' האלה ויבאו מעיר רומה שני בני הורודוס אשר ילדה לו מרימי אשתו שם האחד אלכסנדר ושם השני אריסתובלו' ויבאו הבחורי' הנוכרי' בחמה ובכעס בגלל הרג אמם והיה להם זרוע זכה לגבורה ממשפחת נשיהם כי

POſteà duo Herodis filii, quos ei Mariamne, ipſius uxor, pepererat, Româ reverſi ſunt (1.) quorum primus Alexander, ſecundus Ariſtobulus vocabatur; adoleſcentes autem iſti iræ atque indignationis pleni ob interfectam matrem (2.) advenerunt, inſtructi viribus atque copiis à cognatione uxorum ſuarum ſuppeditatis; nam Alexander, natu major, (3.) uxorem duxerat filiam regis (4.)

(9.) Hæc & ſequentia, usque ad finem hujus capitis, abſunt à codice Munſteriano.

(10.) De hoc libro dictum eſt ſuprà h. l. 5. c. 25. n. 3.

(11.) Uti ſunt libri adverſus Appionem.

(1.) Idem refert Ioſephus Antiq. lib. 16. c. 1. confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Iud. c. 38. & Ioſippi Epitom. pag. 150.

(2.) Pio ergà matrem quidem affectu; ſed ergà patrem impio, uti ſcribit Egeſippus l. 1. de Bell. Iud. c. 38.

(3.) Sic rectius, ut puto, Alexander major natu hic dicitur, quàm ſuprà h. lib. cap. 23. n. 5. ubi minor natu vocatur, confer. Ioſippi Epitom. p. 150. it. infrà h. cap. n. 14.

כי אלכסנדר הגדול לקח לו אשה בת מלך כפתורי ואריסתובלוס לקח לו אשה בת שלומית אחות הורודוס המלך׃ ובבואם ירושלימה לא נתנו כבוד אל אביהם הורודוס המלך ולא שאלו את שלומו כי שנאוהו על אודות מות אמם ויכר המלך הורודוס בפניהם את תקות לבבם׃ וגם מגידים רבים ורכילי גלו את אוזן המלך להשמר מפני בניו ויאמרו לו אדונינו המלך השמר לך מבניך כי נקמת אמם מבקשים לעשות הנקום׃ ויהי כשמוע המלך את דבריהם ויחרד המלך חרדה גדולה ויאסוף אליו הביתה את אנטיפטר בנו אשר ילדה לו דוסתיאוס הראשונה אשר היתה לו לאשה טרם מלכו על ישראל והאשה ההיא היתה ממשפחה צעירה וימלך הורודוס אותה ואת בנה מתמול שלשום ולא קרב אליה בעבור אהבת מרימי אשתו׃ וכאשר ראה המלך כי בני מרימי שנאוהו וישיבה לביתו אותה ואת אנטיפטר בנה ויתן ביד אנטיפטר בנו הבכור את כל ביתו וימליכ׳

(4.) Cappadociæ, (5.) Ariſtobulus autem matrimonio ſibi junxerat filiam (6.) Salomæ, quæ regis Herodis ſoror erat. Hi itaque, cùm Hieroſolymam veniſſent, nullum Herodi regi eidemque patri ſuo, honorem exhibuerunt nec illum ſalutârunt, ſed ipſum propter interemptam matrem odio proſecuti ſunt, hunc animorum rancorem ac malevolentiam rex ex illorum vultu cognovit, multi etiam delatores & obtrectatores erant, qui regem monebant, ut ſibi à filiis ſuis caveret, quia occaſionem quærerent ulciſcendi matrem ſuam. (7.) Quô cognitô rex valdè ſibi metuit ac propterea Antipatrum, filium ſuum, quem ex Doſithæa, (8.) priore uxore ſuſceperat, antequàm ſuper populum Iſraëliticum regnaret, ad ſe vocavit; (9.) fœmina autem illa humili loco nata erat, eamque Herodes jam dudum unà cum illius filio dimiſerat, neque cum ea amplius rem habuerat propter Mariamnæ, uxoris ſuæ, amorem. Rex itaque, cùm animadvertiſſet, ſe à filiis Mariamnæ odio haberi, Doſithæam illam unà cum ejusdem filio, Antipatro, in domum ſuam revocavit, atque univerſam familiam ſuam illius arbitrio regendam permiſit eumque regem poſt ſe deſtinavit: (10.) Antipater enim ſemper regem ſectabatur eumque blandè alloquebatur atque ipſius gratiam captabat hiſce verbis: ego quidem humili & abjecto genere

natus

(4.) Hæc גלפירה i. e. Glaphira, nominatur hic in codice Munſteriano, vid. Joſeph. l. 16. c. 2. it. infrà h. lib, cap. 30. n. 8. & c. 33. n. 16. ibique not.

(5.) Hic quoque nomen ejus in codice Munſteriano exprimitur nempe: ארכילאוס i. e. Archelaus, vid. Joſeph. dict. lib. 16. cap. 1. & c. 12. confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. cap 38. & infrà h. lib. 5. c. 30. n. 7.

(6.) Quæ Berenice appellabatur, vid. Joſeph. loc. alleg. it. infrà h. lib. 5. c. 33. n. 4. & lib. 6. c. 1. n. 3.

(7.) Idem refert Joſephus dict. lib. 16. cap. 6. ac lib. 1. de Bell. Iud. c. 17. confer. & Egeſipp. lib. 1, de Excid. Hieroſ. c. 38. atque *Joſippi* Epitom. p. 150. & ſeq.

(8.) Hebr. דוסיתיאה, ſic Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, in quo corruptè legitur: ריבתיאוס, Joſephus lib. 17. c. 6. nominat Δωρίδα, ſic eandem vocat etiam lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. Doſidem appellat Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 28. & 38. vid. etiam ſuprà lib. 3. c. 19. n. 5. & infra c. 33. n. 22. ac c. 36. n. 8.

(9.) Conſentit *Joſippi* Epitom. p. 151.

(10.) Idem ſcribit Ioſephus dict. lib. 16. c. 2. infin. & lib. 1. de Bell. Iud. c. 17. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 38. ac Ioſipp. Epitom. pag. 151.

ותוליכהו תחתיו להיותו מלך אחריו כי
אנטיפט' היה הולך תמיד אחרי המלך
והיה אומר אנטיפטר למלך תמיד ומתחנן
לו לאמר אני ממשפחה הלוכה הצעירה
ואחי הם ממשפחה יקרה והם מבקשים
להרוג אותך ואותי ודע מה תעשה כי
הם יבקשו לנקום נקמת אמם ממך וממני׃
ואנטיפטר היה ערום להרע מאד ובעל
מרמה ויועץ עם יועצי הרשע ויפתה את
המלך לאמ' כי אלכסנדר ואריסטובלוס הם
מתנקשים להרגו ויבקש אנטיפטר את
אריסטובלוס ויאמ' לאנשי אוהביו איה
הוא ואסיר את ראשו מעליו בידי כי
אויב הוא לאביו ואבי גם כן אויב הוא
לו כי אם לא יחמול על אביו איך יחמול
עלי׃ גם הגיד אנטיפט' לשלומית דודתו
הנה חתנך אריסטובלוס מבקש לקחת
את נפש אביו ואחיך ואח' כן ישוב
וינקום נקמת אמו ממך׃ ותאמ'
שלומית איה הוא הראוני אותו ואקח את
בני מעיו בידי ואתן את בתי לאיש אחר
אם לא עזרה עלינו ואם עזרה תמות
גם היא עמו כי לא נתתיה אני לעוזרת
רוצח׃ ותבא שלומית אל המלך ותגד
לו את הדברים האלה ותאמר אליו כה
וכה דבר אנטיפטר ועתה אדוני המלך
תמהה אני ממך ונפלאת איך תחיה
יועץ לרע ולא תסיר הרשע מנגדך.
ויקצוף המלך מאד עליה ויאמר אליה
כל

natus ſum, fratres autem illi excelſo loco orti ſunt; ſed occaſionem iſti quærunt, ut te ſimul & me interficiant, diſpice ergò, quid tibi faciendum ſit, quoniam ultionem matris ſuæ de te ac me capere moliuntur: Antipater autem iſte valdè aſtutus & callidus fuit ad malè agendum ac cum improbis conſiliariis rem habuit atque regem verbis induxit, (11.) ut crederet, Alexandrum & Ariſtobulum vitæ ſuæ inſidias ſtruere. Poſteà Antipater quæſivit Ariſtobulum atque amicis ſuis dixit: ubinam eſt improbus iſte, ut ei caput manu mea auferam? quia inimicus eſt patri ſuo ac meo & quandoquidem iſte patris ſui hoſtis exiſtit nec ei parcit, quomodo mihi parcet? Antipater etiam Salomæ, amitæ ſuæ, dixit: en gener tuus, Ariſtobulus, inſidiatur vitæ patris ſui ac fratris tui, idem de te quoque poſtmodùm capiet ultionem matris ſuæ; ad hæc Salome reſpondens: ubinam eſt iſte, inquit, oſtende illum mihi, ut ei viſcera manibus meis extraham filiamque meam alii viro tradam, dummodò illa adverſùs nos haud conſpiravit; ſi verò etiam ipſa ſceleris ſit conſcia, unà cum illo moriatur, neque enim eam ideò nuptui dedi, ut homicidæ ſit ſocia. Poſteà Salome regem adiit, eique rem illam narravit ac, quæ Antipater ſibi dixerit, eidem detexit atque hæc adjecit verba: nunc igitur, Domine rex, tui admiratio me capit, cur eum, qui tale ſcelus machinatur, vivere ſinas nec malum à te removeas, ad quæ rex irâ valdè commotus reſpondit: quicunque de filiis meis amplius quidquam dixerit, is morte mulctetur, ne mihi ultrà ſitis moleſti, nam, quid de filiis meis ſtatuendum ſit, probè novi. Dein rex (12.) vehementiori irâ ergà ſororem ſuam, Salomen, & Antipatrum incitatus

(11.) Hæc & ſequentia, uſque ad: Dein rex vehementiori irâ &c. in Munſteri codice non leguntur, nec apud Ioſephum dict. lib. 16. c. 6. reperiuntur, ac videntur à Judæo interpolatore adjecta eſſe. vid. num. ſequ. 12 ibique not.

(12.) Hic ſit continuatio narrationis in codice Munſteriano, vid. quæ num. antec. 11. dicta ſunt.

כל המגיד לי דבר על בני מות יומת
הגידו לי האנשי יהדות מה אעשה בבני
ויקצוף המלך מאד עוד על שלומי
אחותו ועל אנטיפטר ויקם וילך אל רומה
וילך עמו את אלכסנדר בנו הגדול ויהי
בהיותו ברומה ויעמד אותו לפני אגוסטוס
מלך רומה לענשו לפניו במשפט מות אם
בן מות הוא ׃ וישאלהו המלך אגוסטוס
מה זה ועל מה זה צעק אביך מרה
ממך ׃ וידבר אלכסנדר את דבריו בחכמה
לפני אגוסטוס המלך ולפני אביו היושבים
יחד ויאמר אליהם לאמר ׃ אמנם כי צר
לי על אמי אשר נהרגה על לא פשע
לא אכחד זה כי אין לב האדם מצור לבל
ידאג ויכאב למפלת אבותיו כי גם החיות
והבהמות יכמרו רחמיהן על קרוביהן ועל
דודיהם ועל בשרם ואיך אני לא יכאב
לבי ולא אדאג ולא אחמול בזכרי את
אמי אשר יצאתי ממנה ובבטנה נוצרתי
מלא יש עד היותי יש ואמנם כי רכילים
ילכו בעמי לאמר כי אחלל את כבוד אבי
בעבור מיתת אמי לא אעשה כי כבוד
אמי הוא בכבוד אבי ואם על חלול אמי
אני בוכה ונכאב איך יעלה על לבי
לחלל את אבי הלא אם חלול האם
ימות הבן פעם אחת חלול האב ימותהו
פעמים אין מספר להם ומי יאמר כי בן
יסכים לחלל את כבוד אביו אבל לא
יהיה

tatus Romam profectus eſt (13.) ac ſecum duxit Alexandrum, filium natu maximum, (14.) eumque, cùm Romæ eſſet, coràm Auguſto, Romanorum imperatore, conſtituit, ut, ſi is mortis reus eſſet, ultimô ſuppliciô afficeretur. Auguſtus igitur, imperator, Alexandrum interrogavit: quamnam ob rem & qua de cauſa pater tuus tàm acerbè ac vehementer te accuſat? ad hæc Alexander coràm Auguſto Cæſare, ac coràm patre ſuo, unà ſedentibus, prudenter reſpondens hunc in modum locutus eſt: (15.) Verum quidem eſt, me ob matrem meam, quæ innocens interfecta eſt, dolore affici, neque enim id celabo, ſiquidem cor hominis non eſt ſaxeum, ita, ut mœrore ac luctu haud tangatur propter parentum ſuorum interitum, nam etiam beſtiarum ac jumentorum viſcera ergà ſui ſimiles & proximos commoventur, quomodo igitur animus meus dolore, luctu ac commiſeratione haud afficiatur, dum matris meæ recordor, quæ me peperit, cujus in utero formatus ſum, ita, ut ex nihilo aliquid factus ſim? multi quoque calumniatores in populo meo reperiuntur, qui dicunt, me honorem, patri meo debitum, ob interemptam matrem meam violaturum eſſe; ſed nunquam id committam, quia matris meæ honor in honore patris mei conſiſtit, dum igitur ob violatam matrem meam ſic doleo eamque defleo, quomodo in animum meum inducam, ut patrem meum violem? ac, ſi filius, qui matri ſuæ impias attulit manus, uno mortis ſuppliciô afficitur, infinitis ſanè mortis generibus afficiendus erit, qui patrem ſuum violat, ecquis enim dicet, filium de violando patris ſui honore cogitare, niſi is filius abſque ulla ſit fide? abſit autem à me & à fratre meo, ut hanc in patrem

noſtrum

(13.) Conſentit Ioſephus Antiq. lib. 16. cap. 7. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Iud. c. 38. ac Ioſippi Epitom. p. 152.

(14.) Confer. quæ ſuprà h. cap. num. 3. annotata ſunt; non autem ſolum Alexandrum, ſed Ariſtobulum quoque, alterum filium, ſecum Romam duxit Herodes, vid. Ioſeph. loc. alleg. & infra h. cap. n. 21.

(15.) Ioſephus dict. lib. 16. c. 8. verba orationis Alexandri ad Auguſtum aliter refert, confer. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Iudaico c. 38. ac Ioſippi Epitom. pag. 153.

יהיה בן בבלתי אמונה חלילה לו ולאחי מעשות נבלה לאבינו ומחלל את כבודו · ואם אמנו מתה האלהים יבקש את חרפיה על לא חמס בכפיה וינקום נקמתה מהם כי אני ואחי בניה אלינו גלינו את ריבה ואת ריבנו · אבל אנטיפטר אחינו הגדול ממנו הוא אשר יבעיר את חמת אדוננו המלך ואבינו עלינו ויקציפהו להרוג אותנו כאשר הרג את אמנו ואנחנו מה נעשה על זה ומה בידינו יכולת הננו ביד אבינו ויעשה בנו כחפצו וכרצונו ואם יש את נפשו להמיתנו בניו אנחנו ורשיון וממשלה לו עלינו ואם יש את נפשו להחיותנו יי יבחר לו הטוב בעד נפשו ונפשותינו · ואנטיפטר אחינו הגדול כבודו הנה הוא חובה עלינו ומה נצדק לפניו רק נשתח ויעבור עלינו ונהיה למדרך כפות רגליו · וירבה דבריו עוד בקול בכי ובקול נהי דבריו וגם אגוסטוס וכל שריו בכו על דברי אלכסנדר · ויחל אגוסטוס את פני אביו הורודוס המלך מלך יהודה לחמול על בניו ולרחם עליהם ולא יהיה להם לאכזר ויבטיחהו על אשר הוא מכיר

noſtrum committamus ſtultitiam ejusque honorem violemus, &, ſi quidem mater noſtra inſons periit, Deus in eos, qui innocentem perſecuti ſunt, animadvertet & mortis ejus vindex erit, ego quippe ac frater meus, qui illius filii ſumus, tàm ipſius, quàm noſtram cauſam Deo commendavimus: Sed Antipater, frater noſter, natu major, is ipſe eſt, qui iram Domini noſtri regis ac patris in nos concitat eumque inſtigat, ut vitam nobis adimat, ſicuti matrem noſtram interemit, nos verò (16.) ecquid hac in re faciamus & quænam ſunt vires noſtræ? ecce in patris noſtri ſumus poteſtate, is pro arbitrio ac voluntate ſua in nos animadvertat &, ſi quidem nos, filios ſuos, occidere velit, facultas ei ac poteſtas in nos competit; (17.) ſi verò nos vivos ſervare ei viſum fuerit, Deus illum bonis tàm ſuo, quàm noſtro, nomine cumulabit, Antipatrum quoque fratrem noſtrum, natu majorem, honorare debemus; ſed cur cauſam noſtram adverſùs illum defendimus? quin potius incurvemus nos, ut ſuper nos gradiatur ac ſcabellum pedum ipſius ſimus. Alexander (18.) alia inſuper multa protulit verba adeò flebili ac lamentabili voce, ut & Auguſtus & omnes illius principes Alexandri verbis ad fletum commoverentur. (19.) Auguſtus igitur Herodem, Judæorum regem, rogavit, ut filiis ſuis parceret eisque, ſi quid peccâſſent, ignoſceret, nec crudelitatem in illos exerceret; confirmavit (20.) etiam ei, ſe certò ſcire

(16.) Hæc & ſequentia usque ad: Alexander alia inſuper multa &c. abſunt à codice Munſteriano, vid. infrà n. 18. h. cap.

(17.) Olim quidem Romani in liberos ſuos immenſam & planè δεσποτικὴν habebant poteſtatem, quæ jus vitæ & necis continebat, vid. lib. 11. Dig. de Liber. & Poſthum. leg. ult. Cod. de Patr. poteſt. confer. etiam Dionyſ. Halicarnaſſ. ac Sigon. de jur. ant. Civ. Rom. 10. nec Romani ſolum, ſed aliæ quoque gentes eandem in liberos ſuos poteſtatem ſibi vendicarunt, ſicuti in Perſis ſimile patrium jus, ut tyrannicum, accuſat Ariſtoteles 8. Nicomach. c. 12. ſed hæc poteſtas poſteà apud Romanos ita coarctata eſt, ut illa quoad liberos in pietate potius, quam atrocitate conſiſteret, & hoc etiam juri Divino ac Judæorum moribus & legibus conforme eſt.

(18.) Vid. quæ ſuprà num. 16. h. cap. annotata ſunt.

(19.) Idem refertur in Joſippi Epitom. pag. 153. & ab Egeſippo lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 38.

(20.) Auguſtus ſcil. imperator Herodi confirmavit.

Digitized by Google

מכיר ויודע מצד האמת שיהיה היטב שבניו הם שלמים עמו׃ ויתפוש את אלכסנדר בנו וישליכהו לרגלי אביו ויחל את פני הורודוס לחבקו ולנשקו ולקבלהו לשלום׃ ויתרצה המלך הורודוס על בנו ויחבקהו וינשקהו כרצון אגוסטוס המלך ויתן אגוסטוס מלך רומה אל הורודוס מלך יהודה מנחה גדולה מכסף ומזהב וישב המלך הורודוס ויבא ירושלם׃

ſcire atque cognoſcere, quòd filii ejus in fide ergà ipſum & integritate permanſuri ſint. Poſteà Alexandrum, illius filium, comprehendens antè patris pedes projecit atque Herodem rogavit, ut illum complecteretur, oſcularetur & in gratiam reciperet. Quapropter Herodes rex filium ſuum (21.) benignè amplexus oſculo excepit, ſicuti Auguſtus, Romanorum imperator, petierat, ampla quoque munera argentea & aurea dedit Auguſtus Herodi (22.) Judæorum regi, qui poſteà Hieroſolymam reverſus eſt.

CAP. XXIX.

ויהי כי בא ירושלימה ויקרא את כל העם וידבר את הדברים האלה באזניהם לאמר דעו אחי ורעי כי הלכתי אל רומה להתחבר עם אגוסטוס במשפט המלכות לראות מי מבני ימלוך אחרי ואת מי מהם אפקיד עליכם וישפוט הוא בעצתו ואני עמו בעצת המשפט להמליך את שלשת בני ולהיותם שלשתם חברים במלכותם על ישראל אחרי כי אנטיפטר הוא בכור אבל אמו לא היתה ממשפחה יקרה ואלכסנדר ואריסטובלו הם ממשפחת יקרה היתה אמם ולא ימשלו אלה

HErodes autem, cùm Hieroſolymam veniſſet, convocato populo hunc in modum verba fecit: (1.) Notum vobis ſit, fratres mei & amici, quòd Romam profectus ſim, ut cum Auguſto in cauſa, regnum concernente, deliberarem ac diſpicerem, quiſnam ex filiis meis poſt obitum meum regnaturus & quisnam illorum præficiendus vobis ſit, is itaque ſententiam tulit, quam ego quoque calculo meo approbavi, ut ſcilicèt tres filii mei poſt obitum meum in regno Iſraëlitico ſint ſocii atque collegæ; (2.) Antipater enim primogenitus quidem exiſtit, ſed mater ejus nobili genere non eſt nata; Alexander autem & Ariſtobulus, licèt juniores ſint, illorum tamen mater illuſtri loco orta eſt, (3.) quapropter alter alteri non imperabit, ſed unusquisq; in

(21.) Utrumque, tàm Alexandrum, quàm Ariſtobulum, ab Herode in gratiam receptos fuiſſe ſcribit *Joſephus* dict. lib. 16. c. 8. confer. etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 38. & Joſippi Epitom. p. 154. it. quæ ſuprà h. cap. n. 14. notata ſunt.

(22.) Herodes autem prius Auguſto Cæſari 300. talenta dono dederat, referente Joſepho dict. l. 16. c. 8.

(1.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 16. c. 8. circà fin. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. atque Egeſipp. de Excid. Hieroſol. l. 1. c. 39. ac *Joſippi* Epitom. p. 155. & ſeq.

(2.) Confer. *Joſeph.* loc. alleg. & Egeſipp. dict. lib. 1. c. 39. Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 9. ſcribit, gentem (*Judæorum*) coërcitam liberi Herodis tripartitò rexere; vid. etiam *Joſippi* Epitom. p. 155.

(3.) Nimirum ex Haſmonæorum gente.

אלה על אלה רק כל אחד ימשול על חלקו מהמלכות כי ארץ מלכותנו רחבת ידים הוא ויי׳ נתן לנו ממלכה גדולה אשר בה יהיו בכבוד מלכים רבים׃ ועתה עדים אתם היום עם יי׳ כי אחרי מותי אני נותן ממשלת מלכותי לשלשת בני אבל בחיי לא נאה לאחד מהם לבקש ממשלה ומלכות רק כי יהיו תחת רשותי׃ ואתם קדושי עליון כבדו את בני אחרי מותי אף כי בחיי בנקלה כנכבד מהם כי שלשתם צאצאי מעי הם ואני הנני מוכן לשלם לכל איש ואיש כמעשהו השמרו לכם מלשון הרע ומעצות רעות ואל יהיו לכם דברי׳ רבים על בני והשמרו לכם עמי מישיבת מקומות המשתה כי מקומות המשתה יביאו האדם בעצה רעה ובדברים מביאי׳ כעס בלב האדם ומתוך הכעס יבא האדם למחשבות רעות וכאש׳ הרוח מסער את הים בהיותו שוקט כן הדברים הרעים והבלתי נכונים מסערים את לב האדם ואתם שרי וגבורי עם יי׳ ונחלתו עוצו את בני בעצות טובות ונכונות ודברו דברים טובים באזניהם לבלתי יביאום דבריכם לפשוע באביהם ויחטאו ואתם בני כבדו את אביכם למען תאריכו ימיכם ואהבו איש את אחיו כקטן כגדול וישק עוד ויחבק את שלשת׳ לפני העם ויאסרם ויחבר׳ באהבה אותם

in parte regni imperium exercebit, quia regnum noſtrum longè lateque extenſum eſt, laus ſit Deo atque gloria, qui ampliſſimum nobis regnum dedit, in quo multi reges cum dignitate ac ſplendore vivere poſſunt. Vos igitur, gens Deo ſacra, teſtes eſtis hodiè, quòd regnum meum tribus filiis poſt obitum meum relinquam, nec enim convenit, ut quiſquam ex illis, me vivo, imperium & regnum affectet; ſed ipſi ſub mea ſint poteſtate. Quocircà honorate filios meos poſt obitum meum ac multo magis me adhûc vivo, atque tàm nobilem, quàm ignobilem pari honore afficite, omnes quippe tres filii mei ſunt; ego verò cuilibet facta ſua rependam, cavete vobis à lingva maledica & à pravis conſiliis abſtinete, nec multa de filiis meis loquimini; illud etiam diligenter obſervate, ne potationibus & conviviis indulgeatis, quia homines iſtis ad mala conſilia & ad hujusmodi ſermones adducuntur, qui illos ad iram & indignationem concitant, unde poſteà malæ cogitationes ac prava conſilia oriuntur, ſicuti enim vis venti mare tranquillum agitat, (4.) ſic pravi ac perverſi ſermones animum hominis commovent; Vos autem, principes ac duces populi Domini ejusque hæreditatis, bona atque recta conſilia filiis meis ſuppeditate & quæ bona atque honeſta ſunt, coràm illis loquimini, ne verbis veſtris ad rebellionem adverſùs patrem ſuum concitentur & ad peccandum inducantur. Vos quoque, filii mei, honorate patrem veſtrum, ut dies veſtros prolongetis & vos invicem pari affectu diligite. (5.) His dictis tres filios ſuos rex iterùm complexus eosque coràm populo oſculatus eſt & amicitiæ vinculo eosdem colligavit atque devinxit populoque ſalutato abiit, quô facto unusquisque ad locum ſuum reverſus eſt. Aſt ne ſic

(4.) Ut ſtagnum mite licet ventis exagitantibus aſſurgere in æſtus valet; ita bona natura improbis monitoribus fluctuat, verba ſunt Egeſippi L. 1. de Bell. Jud. c. 39.

(5.) Confer. Egeſipp. dict. l. 1. de Bell. Jud. c. 39.

אחת ויתן ברכה ושלום לעם ויעזוב את
העם וילכו איש לדרכו׃ ועם כל זרת
לא שקטה הקנאה מבית הורודוס כי
בני מרימי אמרו לא נאה לאנטיפטר
להיות חברנו במלכות כי אמו ממשפחת
בזויה היא׃ וגם אנטיפטר היה ערום
לרע מאד מאד ויחנף את אחיו לפניהם
וידבר עמהם דברי שלום ואחריהם היה
משים אורבים לשמוע מה ידברו אחיו
ולהגיד אל אביו׃ והאורבים היו מגידים
להורודוס את כל אשר היו מדברי'
הבחורים וגם אשר לא היו מדברי' כי
אנטיפטר היה נותן להם את שכרם על
ככה׃ ואנטיפטר זה לא היו מעשיו
טובים כי חברתו חבורת רשעי' ויועציו
יועצי רשעי' וישיבתו מושב לצים ותנפים
ודרכו דרך חטאים ועמהם היה יושב תמיד
לאכול ולשתות ואותם היה שוכר להעיד
שקר על אחיו לאמר כי הם מבקשים
לשלוח יד להרוג את המלך אביהם׃
ויבואו ויגידו למלך הורודוס כאשר הורם
אנטיפטר ויען אנטיפט' לפני אביו ויאמר
במרמה לאמר אדוני המלך אל תאמן
לדברים האלה כי אין בלב אחי דבר רע
על כן רמה אנטיפטר את המלך והאמין
למגידים לו אחר אשר היה מראה
אנטיפטר

ſic quidem ceſſavit æmulatio (6.) in domo Herodis, nam Mariamnæ filii dixerunt, nequaquam par eſſe, ut Antipater ſocius in regno fieret, quòd ipſius mater ignobili genere orta eſſet, Antipater quoque valdè aſtutus ac callidus (7.) fuit ad malè agendum, nam præſentibus fratribus ſuis amicitiam quidem ſimulavit eisque blanda dedit verba; ſed abſentibus iisdem inſidiatores ſubornavit & exploratores, ut fratrum ſuorum verba expiſcaretur eaque ad patrem ſuum deferret. Quapropter exploratores (8.) omnia, tàm quæ dixerant adoleſcentes, quàm quæ non dixerant, Herodi indicaverunt, nam Antipater illos præmio ac mercede ad id conduxerat, quia malis ſtudiis deditus fuit & commercium cum impiis habuit, prava ſecutus conſilia, atque ſemet deriſoribus & hypocritis aſſociavit, electâ peccatorum viâ, (9.) quorum in conſortio ſemper comeſſationibus & compotationibus indulſit; hos mercede corrupit Antipater, ut falſum contrà fratres ſuos dicerent teſtimonium, nimirum quòd illi eò connitantur, ut regi, patri ſuo, violentas manus adferrent eumque interficerent. Quocircà improbi iſti regem adierunt eique omnia ita, uti ab Antipatro inſtructi erant, indicaverunt, poſteà Antipater callidè coràm rege reſpondit: noli fidem habere, Domine rex, iis, quæ iſti dicunt, nam fratres mei nihil mali adverſùs te moliuntur, hac ratione Antipater fefellit regem, ut delatoribus fidem haberet, poſtquàm Antipater ſpeciem præ ſe tulerat, ac ſi nullum ergò fratres ſuos malevolum gereret animum; nam ſi ullam adverſùs fratres ſuos æmulationem

(6.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 16. c. 11. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. confer. etiam Egeſipp. dict. lib. 1. cap. 40. ac Joſippi Epitom. pag. 155. & ſeqq.

(7.) Confer. hic Joſephus, Egeſippus & Joſippi Epitom. loc. alleg.

(8.) Vid. etiam hic Joſeph. Egeſipp. & Ioſipp. Epitom. in locis adductis.

(9.) Vid. Pſalm. 1. v. 1. & 2. Ipſius enim vita nihil aliud erat, niſi quoddam verſutiarum conciliabulum, ſcena improbitatis, argumentum ſcelerum, flagitiorum miniſterium, uti ſcribit Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. c. 40.

אנטיפטר אשר אין בלבו על אחיו מאומה
רע ואלו היה מראה את עצמו כי היה
מקנא ברם היה חושב המלך כי כל אשר
יגידו לו המגידים לא יגידו כי אם בעצת
אנטיפטרי ואנטיפטר היה צר את לב
המלך יום יום במצודי תחבולתו וברשת
ערמתו וישכור עוד ערל' אחיו להלשין
את פירורה אחי המלך ואת שלומית
אחותו כי המלך היה שומע לעצתם
מאד ולא היה עושה דבר בלתי עצתם
כי פירורה היה נותן למלך מדי שנה
בשנה מאה ככרי זהב מהמדינות אשר
מעבר לנהר פרת ויאהבהו המלך מאד
מאד ויתן לו לאשה את אחות אשתו
ואחרי מותה נתן לו את בתו לאשה
ויענה פירורה על דבר פלגשו ויקצוף
המלך מאד על אחיו ואף כי הלשינו
אותו אל המלך ויאמרו אליו אשר בקש
להשקות למלך סם המות וגם שלומית
אחותו הלשינו אותה אל המלך לאמר
כי שלחה אגרת אל סוליאון אויב המלך
לזנות עמו׃ אבל פירורה ושלומית
התרצו מיד אל המלך כי דברו אליו אבל
חמת המלך היתה שפוכה על אלכסנדר
כי

nem atque odium derexiſſet, rex facilè in eam venire potuiſſet cogitationem, quòd illa omnia, quæ delatores indicâſſent, Antipatri inſtinctu atque conſilio ab ipſis prolata eſſent: ſic animo regis Antipater quotidiè naſſam & retia dolo atque fraude tetendit, Pheroram quoque, regis fratrem, & Salomen (10.) ejusdem ſororem, ad ſugillandos fratres mercede conduxerat, quia rex illorum conſiliis admodùm obtemperabat nec quidquam absque eorum ſententia agebat. Pherora enim quotannis centum auri talenta (11.) ex provinciis, quæ trans Euphratem fluvium ſitæ erant, ad regem detulit, qua de cauſa Herodes illum valdè dilexerat eique uxoris ſuæ ſororem matrimonio junxerat ac poſteà, illâ defunctâ, eidem filiam ſuam dederat uxorem; poſteà quàm verò Pherora illam malè tractavit (12) propter concubinam ſuam, (13.) ideò rex fratri ſuo admodùm iratus eſt, nonnulli etiam illum apud regem detulerunt, ac ſi ipſum venenô tollere parâſſet, prætereà Salomen, regis ſororem, criminati ſunt, dicentes, quòd illa literas ad Silæum, (14.) regis hoſtem, miſerit, ut rem cum ipſa haberet; ſed Salome & Pherora ſtatim cum rege in gratiam redierunt, quia apud illum ſeſe excuſaverant; omnis autem ira in Alexandrum (15.) effuſa fuit, Antipater enim mercede conduxerat improbos quosdam, qui regi affirmârunt, ſe vidiſſe, quòd Alexander ſtrictum gladium manu ſua geſſerit, ac fratris ſui, Anti-

(10.) Confer. hic Joſeph. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 17. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. c. 40. ac *Joſippi* Epitom. p. 156.

(11.) Vid. *Joſeph.* & Egeſipp. loc. alleg.

(12.) Vid. hic Munſterus, qui locum iſtum aliter tranſtulit.

(13.) Hujus concubinæ etiam ſequenti capite 30. n. 6. fit mentio, confer. etiam *Joſeph.* Antiqu. lib. 16. cap. 11. circà medium & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 17. ut & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 40.

(14.) Seu: Syllæum, ejus meminit etiam *Joſe*phus dict. lib. 16. cap. 11. & c. 13. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. confer. etiam Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 50. Silæus iſte fuit Arabs, diſpenſator regni Arabum, cumque is certam ob cauſam ad Herodem veniſſet, incidit in amorem Salomæ, quam etiam rex ei dediſſet uxorem, ſi circumciſionem admiſiſſet, prout Munſterus hic notavit confer. & infra h. l. 5. c. 38. n. 9.

(15.) Idem refert Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circà med. & Egeſippus loc. alleg. ac Ioſippi Epitom. pag. 157.

Digitized by Google

כי אנטיפטר שבר רשעים אשר אמרו
למלך כי ראו את אלכסנדר עומד וחרבו
שלופה בידו ואורב את אחיו אנטיפטר
להורגו׃ ואז קרא אנטיפטר וצעק לפני
המלך ויאמ׳ אדוני אבי המלך אתה
ידעת כי עד עתה עמדתי בעזרת אחי
ודברתי עליהם טוב לפניך ועתה הנה
שמעתי אשר אלכסנדר אחי קם עלי
להרגני ויבואו עוד שלשה סריסי׳ מסריסי
המלך והאחד הוא משקה למלך והאחר
הוא אשר יביא קערו׳ לפני המלך בעת
האוכל והאחר הוא אשר ישמור את מטת
המלך׃ ויאמרו למלך כי אלכסנדר נדר
להם שחד זהב הרבה לפגוע באנטיפטר
ועוד אמרו למלך כה אמר לנו אלכסנדר
עד מתי תבטחו על הזקן הזה הורודוס
אש׳ כבר נפלו שערו׳ ראשו מהזקנה
בטחו בי ועשו רצוני והרגו אותו ואז
ארים מעלתכם בממשלה ואתן לכם
עושר גדול כאשר אמלוך ואם לא תעשו
כן הנה אני מהרה אהרוג את אבי
ואמלוך כי אתי יד רמה וחזקה מגבורי
יהודה אשר יעזרוני על ככה׃

Antipatri, vitæ inſidiatus ſit, tunc Antipater coràm rege exclamans: tu noſti, inquit, Domine rex ac pater, quòd hactenus fratribus meis ſubſidio fuerim ac coràm te de illis benè locutus ſim; nunc autem cognoſco, quòd Alexander, frater meus, id moliatur, ut me interficiat, dum hæc dicebat, tres eunuchi (16.) regii (quorum alter regis pocillator erat, alter comedente rege paropſides adferre ſolebat, tertius illius lectum cuſtodiebat) ſuperveniebant atque regi dicebant, quòd Alexander ingentem auri vim ipſis promiſerit, ut Antipatrum interimerent, addebant etiam, quòd Alexander eosdem ita compellaverit: quousque vos ſpem in ſene iſto Herode, cujus capilli (17.) jam dudum præ ſenectute defluxerunt, repoſitam habetis? in me fiduciam veſtram collocate atque mihi obtemperate ſenemque iſtum decrepitum è medio tollite, id ſi feceritis, ego vos potentiâ, opibus atque divitiis cumulabo, poſtquàm regnum adeptus fuero; ſi verò id facere recuſaveritis, ego ipſe patrem meum brevi interficiam regnumque occupabo, quia validæ procerum Judæorum copiæ mihi præſtò ſunt ad auxilium hac in re mihi ferendum.

CAP. XXX.

ויהי כשמוע הורודוס כל הדברים האלה
ותבער בו חמתו וילכוד רבי׳ מעבדיו
ויהרוג רבים מהם וגם את אלכסנדר
בנו

HErodes igitur, cùm ea omnia audiſſet, irâ inflammatus multos ex miniſtris ſuis comprehendi eosque interfici juſſit, Alexandrum quoque filium ſuum cepit, ac catenis compedibusq; ferreis conſtrictum in carcerem conjecit (1.) multos

(16.) Confer. etiam hic Joſephus, Egeſippus & Joſippi Epitome in locis adductis.

(17.) Vid. Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(1.) Vid. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circà med. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 40. ac Joſippi Epitom. p. 158.

בנו לכד ויאסרהו בנחשתי ובכבלי ברזל
ויתנהו במשמר· וילכוד גם כן רבים
מקרביו אשר ידע בם אשר הם אוהבי
אלכסנדר בנו ויצו להכותם וליסרם
באכזריות למען יגידו האמת ויגלו הסוד
והעצה אשר היתה להם עם אלכסנדר
ורבים מהם אשר היתה להם עצה עם
אלכסנדר לא הודו דבר אבל מתו בנגעים
וביסורים גדולים מלבד אחד מהם
אשר לא יכול לסבול ויסורי הודה
האמת ואמר אמנם כי אלכסנדר
ואריסתובלום אחיו יעצו עצה להרוג את
המלך בעת האוכל כאשר ישים המלך
דעתו אל האוכל וישב לבטח· כי אמרו
הנה אז נדלג עליו בחרבות שלופות
ונהרגהו ונברח אל רומה ונמלט את
נפשותנו ואולי נמצא חן בעיני אגוסטוס
מלך רומה לשאול ממנו חיל ונבא
להלחם על אנטיפטר אחינו מאבינו
ונהרגהו ותהיה הממלכה נכונה בידינו·
ויהי כשמוע המלך את דבריו האמין לו
וילכד את אריסתובלו' ויאסרהו בנחשתי'
עם אלכסנדר אחיו· וירא אלכסנדר כי
נבאש בעיני אביו ויכתוב ד' אגרות
כדברי לשון הרע להלשין גם הוא את
יועצי אנטיפטר אחיו ואת פרורה
ושלומית· ויאמר אדוני המלך אמנם כי
אני חטאתי אמת הוא אמנם פרורה
ושלומי'

tos etiam miniſtrorum ſuorum, quos Alexandri, filii ſui, amicos eſſe noverat, comprehendi eosque verberari & crudelem in modum torqueri præcepit, ut veritatem confiterentur ac ſecreta revelarent conſilia, quæ cum Alexandro habuiſſent; ſed multi ex illis, qui conſilia cum Alexandro communicaverant, nihil confeſſi ſunt, verberibusque ac tormentis maximis excruciati vitam finierunt, exceptô unô, qui, cùm cruciatus & dolores ferre non poſſet, verum confeſſus eſt ac dixit: certè Alexander & Ariſtobulus, ejusdem frater, conſilium inierunt interimendi regem eo tempore, quo ille cibo intentus ſecurè ſederet, dixerunt enim, hæc opportuna erit occaſio, qua regem ſtrictis gladiis adoriri eumque interficere poſſumus, (2.) quô factô fugam [illegible] urbem Romam adornabimus vitamque noſtram ſervabimus, fortaſſis enim gratiam apud Auguſtum, Romanorum imperatorem, inveniemus, & ab eo exercitum impetrabimus, ut cum Antipatro, fratre noſtro conſangvineo (3.) bellum geramus eumque interficiamus, atque ita regnum firmiter obtineamus: hæc ejus dicta cùm rex audiſſet, iisdem fidem adhibuit atque Ariſtobulum quoque cepit eumque unà cum Alexandro, ipſius fratre, catenis vinxit: Alexander autem animadvertens, patris animum à ſe averſum (4.) & abalienatum eſſe, quatuor ſcripſit epiſtolas, (5.) criminationum plenas, quibus etiam Antipatri, fratris ſui, conſiliarios ac Pheroram, regis fratrem, Salomenque accuſavit hisce verbis: Verum eſt, Domine rex, quòd peccaverim; ſed Pherora & Salome ad iſta me facinora impulerunt, nam Pherora infeſto ergà regem fuit animo ab illa die, qua

(2.) Confer. hic Joſeph. Antiq. lib. 16. c. 11. & l. 1. de Bell. Jud. c. 17. ubi circumſtantiæ paulò aliter referuntur, vid. & Joſippi Epitom. pag. 157. & ſeq. atque Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 40.

(3.) Ita hic interpretor אחינו מאבינו, nam jureconſulti fratrem per patrem ſolum junctum, appellant conſanguineum.

(4.) Vel: ſe odium paternum incurriſſe, ſic enim Latinè exprimere volui phraſin Hebraicam נבאש בעיני אביו i. e. fœtidus factus eſt in oculis patris ſui.

(5.) Vid. Joſephus & Egeſippus in loc. alleg.

ושלומית הגם אש׳ הסיתתני על המעשים
האלה כי פרוזה. אויב למלך מיום אשר
והיה לו מריבה. עם אשתו בת המלך
בעבור פלגשו אשר המלך צוה להסיר
מביתו ומהיום ההוא והלאה הנה הוא
אויב למלך׳ ויבתר׳ עוד עליו דברים
רעים וקשים וגם שלומית הלשין אל
המלך לאמר כי הוא ידע אשר נתה׳
עם בחור אחד חשקתו ודברים קשים
ורעי׳ כתב עוד על שרי המלך ועל
יועציו וישלחם אל המלך׳ בעת ההיא
בא ארבולאוס מלך כפתור אבי
גלאפירא אשת אלכסנדר חותנו למלט
אותו מיד הורדוס אביו בחכמה ובמרמה
כי ידע כי לא יוכל להצילו רק בתחנונים•
ויהי כבואו לפני הורדוס ויצעק בחרון
אף ויאמר העוד חתני אלכסנדר חי
הרוצח יהיה איה הוא ואסיר ראשו מעליו
בידי כי שמעתי אשר הוא אויב לאביו
גם כי הוא אויבי ואם לא חמל על
אביו איך יחמול עלי הראוני אותו ואקח
את בני מעיו בידי ואתן את בתי לאיש
אחר אם לא עותה ואם עותה תמות
גם היא עמו כי לא נתתיה לעזור לרוצח׳
ויאמר למלך תמה אני ממך המלך אם
עוד

qua ei jurgium cum uxore ſua, regis filia, interceſſit ob concubinam ſuam, quam rex ab illius domo removeri juſſit; (6.) ab illo igitur die ac deinceps regi fuit infenſus, alia inſuper crimina atrocia eidem objecit Alexander, atque Salomen apud regem accuſans dixit, notam ſibi eſſe fornicationem, quam illa cum adoleſcente quodam, amaſio ſuo, commiſerit, alias denique res graves & atroces contrà regis principes ejusque conſiliarios in illis epiſtolis ſcripſit easque ad regem miſit. Eodem tempore Archelaus, (7.) Cappadociæ rex, pater Glaphyræ, (8.) uxoris Alexandri, generi ſui, advenit, (9) ut illum è manu Herodis, patris, prudentia & calliditate ſua (10.) liberaret, ſatis quippe noverat, ſe non niſi precibus eundem ſervare poſſe. Archelaus itaque cùm in conſpectum veniſſet Herodis, irâ excandeſcens clamavit: vivitne etiamnum gener meus, Alexander? num incolumis erit homicida? (11.) ubinam eſt iſte, ut ei caput manibus meis auferam? audivi enim, quòd patris ſui inimicus exiſtat, ergò multo magis meus erit hoſtis, & ſi patri ſuo non pepercit, quomodo mihi parcet? oſtendite eum mihi, ego viſcera ejus manibus meis extraham atque filiam meam, ſi quidem illa inſons fuerit, alii marito tradam; ſi verò peſſimi conſilii particeps fuerit, ipſa quoque unà cum illo moriatur, neque enim eam ideò nuptui dedi, ut opem ferret homicidæ, prætereà Archelaus regi dixit: miror ſanè Alexandrum iſtum per te adhûc vivere, te certè minimè decet, ultionem procraſtinare; ſed Deus me hûc addu-

(6.) Vid. cap. antec. 29. n. 13. ibique not.

(7.) Hebr. ארבילאוס, ſic benè Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur: ארבול׳אוס vid. quæ ſuprà h. lib. 5. c. 28. n. 5. annotata ſunt, Munſterianæ lectioni conſentit etiam Joſephus Antiq. lib. 16. cap. 12. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. atque Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 40. hujus Archelai meminit etiam Tacitus Annal. l. 2. c. 42.

(8.) De hac vid. ſuprà h. lib. cap. 28. n. 4. ibique not.

(9.) *Joſippus* in Epitome ſua pag. 158. refert, Archelaum per literas Alexandri vocatum fuiſſe.

(10.) Vid. hic Joſephus, Egeſippus ac *Joſippi* Epitome in locis ſuprà allegatis.

(11.) Eadem penè verba refert Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circà med. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 40.

Digitized by Google

עוד הוא חי אלכסנדר הלא לא נאה לך לאחר נקמתו מיום אל יום אבל מאי היה להביאני אליך ולהתחבר עמך על הנקמה הזאת כי ביום הרגך את בנך אהרוג גם אני את בתי כי בידך נתתיה להיותה לך לבת והיא אהבה את הרשע ועותה בך והסתירה עצות בנך הרעות לכן עליה יש משפט מות כי לא הגידה לך את עצת בנך הרשע ועתה נמהר ונהרוג את שניהם כי לא נאה לחוס עליהם ואם תחוס אתה על בנך ולא תוכל להרגו כי יכמרו רחמי׳ עליו הרוג אתה את בתי ואני אהרוג את בנך הרוצח · וישמע המלך את דברי ארכילאוס ויאמן לדבריו ויאמ׳ לו נעשה כדברך ויאמר אליו הוי המלך הורדוס איך תוכל להאמי׳ על דברי מבלתי מחקר ומדרש על האמת לא כן נעשה אמנם נחקור על הדבר היטב ונשקלהו במשקלי׳ שכלנו ואז נעשה את אשר יבחר טוב השכל והבחינה וישמע המלך את דבריו וישכך מעט חמתו מעל בניו ויקרב׳ אהב׳ ארכילאוס ויחל לאכול ולשתות עמו באהבה · ויגנוב ארכילאוס את דעת המלך הורדוס ויאמן המלך לדבריו כאלו הוא אחיו וירא ארכילאוס כי מצא חן בעיני הורדוס וידבר באזניו לאמ׳ ישמע דברי המלך הורדוס ושים לבך אליהם חשוב ושקול בשכלך על מה יבקשו בניך לשלוח ידם בך ומה חסרו מעמך הלא

adduxit, ut tecum ſimùl hanc caperem vindictam, nam quo die filium tuum interfeceris, eodem etiam filiam meam interimam, quandoquidem illam ideò poteſtati tuæ tradidi, ut tibi filiæ loco eſſet, illa verò improbum iſtum amavit, te autem injuriâ affecit, dum filii tui prava conſilia non detexit; quamobrem mortis rea eſt, quia conſilium filii tui improbi haud indicavit: nunc itaque nullâ interpoſita morâ utriusque mortem acceleremus, nec enim ulla commiſeratione digni ſunt, quòd ſi fortè filii tui miſericordiâ ductus eundem ob paternum affectum interficere non poteris, age tu quidem filiam meam occide, ego verò filium tuum, homicidam, interimam. Hæc Archelai dicta cùm rex audiſſet, fidem illis habuit eique dixit: faciamus, prout locutus es, poſteà Archelaus regem ita compellavit: quomodo poteris, ô rex Herodes, fidem habere dictis meîs, priusquâm veritatem inquiſiveris ac perſcrutatus ſis? ne quæſò ita faciamus, ſed rem accuratè inveſtigemus (12.) eamque prudentiæ noſtræ trutinâ penſitemus, tunc, quod optimum prudentiæ noſtræ viſum fuerit, eligamus, quocircà Herodes verbis ejus morem geſſit atque illius ira adverſùs filios ſuos paululùm quievit, receptoque in amicitiam ſuam Archelao amanter cum illo convivari cœpit; Archelaus autem adeò favorem regis Herodis ſibi conciliavit, ut ipſius verbis, tanquam fratris, fidem haberet, (13.) quapropter cùm hanc regis benevolentiam Archelaus animadvertiſſet, eundem ſic allocutus eſt: audi verba mea, rex Herodes, eisque diligenter attende, perpende quæſò prudenter ac probè conſidera, quamnam ob cauſam filii tui manus tibi adferre conentur & quænam illos apud te premat neceſſitas, annon perſpectum tibi eſt, illis nec argentum apud te nec aurum nec potentiam nec magnitudinem

(12.) Confer. hic Joſeph. dict. lib. 1. de Bell. Jud. c. 47. circà med. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 40. ac Joſippi Epitom. pag. 159.

(13.) Herodes ſcilicet, apud quem Archelaus ſeſe inſinuaverat.

Digitized by Google

הלא ידעת כי לא חסר עמך לא כסף
ולא זהב ולא ממשלה ולא גדולה ולא
כבוד וגם מלכות נתת להם ואם כן
איפה איכה תעלה על רוחך אשר הם
יחשבו עליך רעה הלא אלה דברי רשעים
וחטאים אשר יפתוך להשחית את בניך •
והנה פרורה אחיך כאשר מסית אותך
לעשות רעה לבניך כן הוא מסית את
בניך לעשו׳ דם עמך רעה למען תשחית
אתה חכם • הרשעים והחטאים יגנבו
את דעתך ויפתוך למען היותך זקן
ורצונך לישב בהשקט ובשלוה וישלחו
מדנים בביתך בינך ובין בניך ולא תוכל
לישב בהשקט ובשלוה מפני יועצי הרשע
אש׳ הם ירצו לרמות אותך ולהוריד את
שיבתך ביגון שאולה ולהשחית את בניך
ואתה המלך החכם אל תאמן לדבריהם
כי בניך באיבריך הם וכל איברי הגוף
אוהבים זה לזה ואוהבים לגוף הנמצאים
עמו׳ ויאמן המלך לדבריו ותשכך חמתו
מעל אלכסנדר ואריסטובלוס בניו ותבער
חמתו על פרורה אחיו מאד מאד •

nem nec honorem defuiſſe? imò etiam regnum illis dediſti: cùm itaque res ſic ſe habeat, quomodo in animum induxiſti tuum, ut crederes, illos perniciem tibi ſtruere? nonne improborum ac ſceleſtorum hominum, qui te ſeduxerunt, iſtud ſtudium eſt, atque id unicè quærunt, ut filios tuos interficias? ecce Pherora, frater tuus, ſicuti induxit te, ut filiis tuis malum inferres; ita idem filios tuos adverſùs te inſtigat, ut tibi perniciem ſtruant, tuque unà cum illis pereas, improbi enim iſti ac perverſi homines te incautum ſeduxerunt, quia ſenio confectus es & quietè ac tranquillè vivere cupis; illi verò diſcordiarum ſemina in domo tua inter te & filios tuos ſpargunt, ne per otium ac quietem vitam transigere poſſis ob peſſimos iſtos conſiliarios, qui id unicè agunt, ut te decipiant tuamque canitiem cum mœrore ad inferos deducant (14.) ac ſimùl filios tuos perdant; tu verò, rex ſapiens, noli iſtorum verbis fidem habere, nam filii tui tanquam membra tua ſunt; omnia autem corporis membra & ſe invicem & corpus, cui illa conjuncta ſunt, amant. His Archelai dictis rex credidit (15.) nec amplius iræ adverſùs Alexandrum & Ariſtobulum, filios ſuos, indulſit, ſed ipſius indignatio contrà Pheroram, fratrem ſuum, vehementer exarſit.

CAP. XXXI.

וירא פרורה אחי המלך כי בערה בו חמת
המלך וירא כי המלך שומע לעצת
ארכליאוס ויחל את פני ארכליאוס
לדבר אל המלך ולהסיר חרונו מעליו •
ויענהו ארכליאוס אני אדבר עליך אל
המלך

PHerora autem regem ſibi iratum ſentiens & animadvertens, Herodem Archelai conſilio obtemperare, rogavit Archelaum, ut pro ſe apud regem intercederet, ejusque ira adverſùs ſe mitigaretur, cui Archelaus reſpondens: ego pro te, ait, apud regem intercedam, verùm hac conditione, ne, cùm ad regem veneris, peccata tua diſſimules;

(14.) Reſpicitur hic ad Geneſ. c. 42. v. 38.

(15.) Idem refert Joſephus dict. lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circà med. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 40. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 159. & ſeqq.

Digitized by Google

המלך אך בזאת אאות לך על זה כי
תבא אל המלך אל תכסה פשעיך אבל
התודה על כל אשר עשית ואמור כל
המדנים אשר שלחת בינו ובין בניו ·
ויבא פרורה לפני המלך ויפול לפניו
ארצה לרגליו ויתודה לו על כל אשר
עשה ויאמר אל המלך את כל זה עשיתי
בעבור פלגשי אשר הפריד המלך ממני
ובגללה בכעסתי עשיתי כל זאת · ויאמר
ארכוליאוס אל המלך שא נא עון אחיך
שמבטן אחד יצאתם שניכם וגם אני
יש לי אח ופשע לי אבל סלחתי לו כי
מה יעשה האדם לעצמו ובשרו ואם
תכאב ידו או רגלו או אח׳ מעצמותיו
הלא הראוי לו לרפא את שבר איבריו
ולחזקם ומי יעלה על רוחו לקצץ את
עצמו ואת בשרו כי יכאיב לו וכן אדם
ראוי לו כי יפשעו בניו או אחיו לנהל
אותם לאט עד אשר יביאם במסור׳ ברית
לאהבתו לא להבעיר חמתו עליהם עד
ישמידם · וישמע המלך הורדוס את
דברי ארכוליאוס ויסלח לאחיו ותרצה
אליו ויאמ׳ המלך הורדוס לארכוליאוס
הנה אתה רפאת את שבר לבבינו מעת
אשר באת אלינו כאש׳ יבא הרופא היודע
על החולה וירפאהו מחליו וכן עשית
אתה כי רפאת מכאוב קצפנו ושככת
את חמתי אשר היתה בלבי על בני ועל
אחי וכן אני אחלה פניך כי תסלח
לאלכסנדר בני ולא תקח ממנו את בתך
גלאפי׳

les, ſed ut omnia, quæ perpetrâſti, confitearis (1.) omneſque diſcordias, quas inter regem ejuſque filios diſſeminâſti, detegas. Pherora igitur, cùm in conſpectum regis veniſſet, ad illius pedes in terram procidit, eique cuncta, quæ perpetraverat, confeſſus eſt, dicens: hæc omnia propter pellicem meam, quam rex à me ſeparavit, feci, illius gratiâ hæc omnia irâ ſtimulatus perpetravi. Tunc Archelaus ad regem converſus: remitte quæſò, inquit, fratri tuo (2.) culpam iſtam, quoniam ambo eodem egreſſi eſtis utero, nam mihi quoque frater eſt, qui me offendit, ſed veniam ei dedi, quid enim homo contrâ ſeipſum ac carnem ſuam faciat? nonne, ſi ipſius pes aut manus aut aliud quoddam ejuſdem membrum doleat, ſolicitus eſt, ut remedium adhibeat membro fracto illudque firmet? ac quisnam in animum inducat ſuum, ut membrum ac carnem ſuam reſecet, ſi ſibi fortè doleat? ita homo, cùm adverſùs eum filii aut fratres peccaverint, eoſdem leniter tractare debet, donec illos vinculo amoris ſibi obſtringat, nec iiſdem eò uſque iraſci convenit, ut illos penitùs deſtruat. Herodes igitur, cùm hæc Archelai verba audiſſet, fratri ſuo ignovit eumque in gratiam ſuam recepit. Poſteà rex Archelao dixit: en tu cor noſtrum confractum ſanâſti, ex quo ad nos veniſti, nam ſicuti medicus ægrotum viſitans ejusque morbum cognoſcens eundem ſanat; ita tu iræ noſtræ dolorem leniviſti, atque furorem meum, quem adverſùs filios & fratrem meum animo conceperam, mitigâſti, quapropter te viciſſim rogo, ut Alexandro, filio meo, ignoſcas, nec filiam tuam, Glaphyram, ab illo auferas; nam ipſam, ut filiam meam amo, Alexander, filius meus, ſuperbus eſt ac ferox, filia autem tua prudens eſt fœmina, eumque verbis ſuis corrigere poterit, ne peccet, dummodò

(1.) Conſentit Ioſephus Antiq. lib. 16. cap. 12. & lib. 1. de Bell. Iud. cap. 17. circà med. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 40. ac Ioſippi Epitom. pag. 161.

(2.) Confer. hic Ioſephus & Egeſippus, ut & Ioſippi Epitome in locis proximè allegatis.

גלאפירה כי אני אהבתיה כבתי והנה
בני אלכסנדר הוא איש זדון ובתך אשה
חכמה ובררה תיסרהו וישמע לה ולא
יחטא׳ ויאמר ארכליאוס לא אסלח
אבל אקחנ׳ מעמו ואתננה לאחד מעבדיך
הקטנים ולא אניחנה אל אלכסנדר ולא
יהיה הוא מושל בה כי תכלית שנאה
שנאתיו ויאמ׳ המלך לארכליאוס למעני
עשה ושא נא לקונו ביום הזה אך הפעם
וסלח לו ויאמ׳ ארכליאוס אני אעשה
כדב׳ המלך׳ ויהי אחרי כן ויבא
אלכסנדר ואריסטובלו׳ לפני המלך ויחבקם
וינשקם וגם ארכליאוס חבקם ונשקם
ונהפך הצר׳ לשמח׳ והאבל ליום טוב
והנה בזאת התחבולה והערמה והחכמה
הציל ארכליאוס את אלכסנדר חתנו
ואת אחיו מיד אביהם׳ ויעש המלך
משת׳ גדול ויתן לארכליאו׳ ע׳ ככרים
זהב למנחה ואת ערש הזהב אשר בה
אבני יקרות ויתן לו סריסי יפים ופלגש
אחת יפת תואר ויפת מראה אשר שמה
פניבוס ויצו לכל שריו לתת לו מנחה
ויתנו לו עושר גדול וילך המלך עמו
וישלחהו עד אנטוכיאה וילך ארכליאוס
לדרכו והמלך שב אל ביתו לשלו׳׳

modò ei obtemperet; ad hæc Archelaus: non ignoſcam, ait, ſed filiam meam ab ipſo auferam (3.) eamque alii cuidam ex miniſtris tuis inferioribus nuptui dabo, nec illam apud Alexandrum relinquam, ne is imperium in eam exerceat, nam extremo illum odio proſequor: Herodes autem Archelao reſpondit: gratificare quæſò mihi hanc rem atque hodiè ei peccati veniam hac vice concede culpamque remitte, ad quæ Archelaus: faciam, inquit, ſicuti dixiſti: dein Alexander & Ariſtobulus in conſpectum regis venerunt, (4.) quos ille amplexatus atque oſculatus eſt, Archelaus quoque eosdem amplexu atque oſculo excepit, ſic dolor in gaudium & luctus in feſtivitatem converſus fuit. Hoc itaque conſilio prudenti, ut & ſolertiâ ac ſapientiâ Archelaus Alexandrum, generum ſuum, ejusque fratrem è manu patris liberavit. Poſteà rex magnificum apparavit convivium atque Archelao ſeptuaginta talenta auri (5.) muneri dedit, lectum quoque aureum, pretioſis lapidibus ornatum (6.) & eunuchos, formâ præſtantes, atque pellicem, pulchritudine inſignem, cui nomen erat Panibos, (7.) eidem donavit, omnibus etiam principibus ſuis præcepit, ut ei munera offerrent, hi igitur mandatum regis ſecuti maximis divitiis Archelaum cumulârunt, quem poſteà rex Herodes Antiochiam usque (8.) comitatus eſt, unde ille quidem ſuſceptum iter pergit; Herodes autem ad domum ſuam ſalvus & incolumis reverſus eſt.

(3.) Conſentit Joſephus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 17. circà med. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſol. c. 40.

(4.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 161. & ſeq.

(5.) Idem refert Joſephus dict. lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circà med. confer. etiam Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 1. cap. 41. & *Joſippi* Epitom. pag. 162.

(6.) Egeſippus loc. alleg. refert, ſedile aureum, gemmis inſignitum, ab Herode donatum fuiſſe.

(7.) Hebr. פניבוס, ſic in noſtro codice, fortè à Græco πάνηβος, quia ſcilicet illa florenti fuerit ætate & eximia pulchritudine; Munſteri codex habet: פניכוס, unde ipſe vertit: Phanichos, cui Joſephus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 17. circà med. ferè conſentit, ubi pellicem iſtam παννυχὶν nominat, eidem adſtipulatur etiam Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. c. 41.

(8.) Idem ſcribunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

Digitized by Google

CAP. XXXII.

ויהי אחרי הדברים האלה ויבא בירושלם
איש מזרע לקון ושמו איארבולוס והוא
היה איש בוצע בצע אוהב זהב ויביא
למלך מנחה ויתן לו המלך כפלי' במנחתו
ולא שוה לו זה אך כבדו עוד על כל
שריו ויעמוד לפני המלך וישרתהו וימצא
חן בעיני המלך ויקבלהו המלך בין
היועצי' וירא איארבולוס את השנאה
אשר בין אנטיפטר בן המלך ובין אלכסנדר
ואריסטובלוס ויהי הוא מחניף האוהב
לאנטיפטר' וישכרהו אנטיפטר להרע
לאחיו ויפתה איארבולוס את אלכסנדר
בדברי' לאמר הלא לך נאה למלוך
לבדך על כל ערי יהודה כי אתה בחור
וגבור וממשפחה יקרה ולא נאה לך
להיות אנטיפטר חבר עמך במלכות
והוא איש ממשפח' שפלה מצד אמו
ויפתה את הנער בדברים האלה ויגד
לו אלכסנדר את עצת ארכילאוס חותנו
אשר מלטו מיד אביו ויאמר אליו דברי'
רעים על אביו ויבא איארבולוס ויגד
למלך הורודוס לאמר אדוני המלך לא
נאה לי לכסות ולסתור את כל הרעות
אשר אני רואה בביתך כי בניך יועצים
עלי'

Accidit autem poſteà, ut vir quidam Lacedæmonius, Eurycles (1.) nomine, Hieroſolymam veniret, homo avarus aurique cupidus, qui regi munus obtulit, cui rex viciſſim duplo plura dedit munera, neque id regi ſatis fuit, ſed eundem omnibus principibus ſuis prætulit, hic, quum corâm rege ſtaret eique miniſtraret, gratiam apud illum invenit & ab ipſo in numerum conſiliariorum receptus fuit. (2.) Eurycles igitur, dum odium, (3.) quod inter Antipatrum, regis filium, & Alexandrum atque Ariſtobulum intercedebat, animadvertit, aſtutè ac callidè rem tractavit; præcipuè autem amavit Antipatrum, qui illum mercede conduxerat, ut fratribus ſuis malum strueret, quocircà Eurycles Alexandrum hujusmodi verbis circumvenit: dignus ſanè es, qui regnum ſolus obtineas ſuper omnes Judæorum urbes, nam juventute & corporis viribus atque generis nobilitate præcellis, nec convenit, ut in regno conſortem habeas Antipatrum, cujus mater humili loco nata eſt. His verbis Eurycles Alexandrum juvenem induxit, ut aſtutum Archelai ſoceri ſui conſilium, à quo ipſe è manu patris ſui liberatus fuit, ſibi detegeret, atque inſuper nonnulla adverſùs patrem ſuum maledicta proferret; Eurycles verò, cùm hæc audiſſet, regem Herodem acceſſit eique rem hiſce verbis indicavit: haud æquum puto, Domine rex, ut mala iſta omnia, quæ in domo tua video, reticeam ac celem, nam filii

(1.) Hebr. איריכלוס, ſic Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur: איארבולוס ejusdem Eurycłis etiam mentionem facit Joſephus Antiqu. lib. 16. cap. 16. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 17. circà med. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſol. c. 41.

(2.) Adſtipulante etiam patriæ prærogativa, quòd Spartiatas *Judæi* cognato ſibi genere copulatos pro fratribus habent, prout ſcribit Egeſippus l. 1. de Bell. Jud. c. 41. confer. etiam 1. Maccab. c. 14. v. 20.

(3.) Vid. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circà med. & Egeſipp. loc. alleg.

Digitized by Google

עליך עצות רעות כי דבר אלי בנך אלכסנדר עד מתי לא ינקום אלהים באבי אשר הרג את אמי ואת כל משפחתה והשחית את כל הממלכות וגם הגיד לו כי ארכלאוס חמיו יעץ לו עצה להרוג את אביו כי הוא גואל הדם לאמו ולזקנו אשר הרגם אביו וידבר עוד דברים למלך אשר לא דבר הנער מהם מאומה ויאמר עוד אארכלאוס ידוע יהיה לך אדוני המלך כי בניך נועצו עם שרי החילים אשר לך בשכבך בהשקט יקומו ויהרגוך ׃ ויבקש המלך הדבר וימצא אגרת אחת כתוב׳ על שם אלכסנדר ואריסתובלוס שלוחה אל שר אחד לאמר בהרגנו את אבינו אנחנו נברח ונבא אליך ותקבלנו בתוך הקריה עד אשר נאסוף את אנשי עזרתנו וילכוד המלך את שר הקריה ויסרהו באכזריות להתודות ולא התודה השר דבר ולא נמצא דבר רע כי היה הכל שקר מה שאמרו עליו׳ אבל המל׳ מלא כעס ומלא חמה צוה לאסר בנחשתי׳ את אלכסנדר ואת אריסתובלוס בניו ויתן אל אארכלאוס נ׳ כברים זהב

filii tui prava adverſùs te conſilia ſtruunt, Alexander quippe, filius tuus, mihi dixit: quousque Deus ultionem non capiet de patre meo, qui matrem meam atque omnem ejus familiam ſuſtulit ac totum perdidit regnum; Eurycles quoque regi ii dicavit, quòd Archelaus, Alexandri ſocer, eidem conſilium dederit, ut patrem interficeret, cùm Alexander proximus ſit cognatus (4.) atque propter à necem maternam & proavum, (5.) ab Herode interemptum, ulciſci debeat, alia inſuper adjecit Eurycles, quæ (Alexander) adoleſcens nunquam locutus erat, prætereà hæc quoque addidit: notum tibi ſit, Domine rex, quòd filii tui cum exercituum ducibus conſilium conferant, ut te ſecurum & incautum adoriantur atque interficiant. Quapropter rex re diligenter inveſtigata epiſtolam quandam invenit Alexandri & Ariſtobuli nomine ſcriptam ad principem quendam (6.) hujus ſententiæ: cùm patrem noſtrum interfecerimus, ad te confugiemus, ut nos in urbem recipias, donec auxiliares copias contraxerimus. Quô cognito rex principem urbis capi eumque crudelem in modum torqueri juſſit, quò illius confeſſio exprimeretur, ſed nihil confeſſus eſt nec in eo quidquam mali repertum fuit, quia omnia, quæ contrà ipſum proferebantur, conficta erant: (7.) rex autem iræ atque furoris plenus Alexandrum & Ariſtobulum, filios ſuos, catenis conſtrin-

(4.) Seu vindex ſanguinis, גואל הדם, ita hic in noſtro codice, vid. Deuteron. cap. 19. v. 6. ibique Commentat. conſer. etiam infra h. cap. n. 14.

(5.) Sic dictionem: זקנו, quæ hic habetur, interpretari volui, intelligitur autem Hyrcanus, qui ab Herode interfectus fuit, de quo ſupr. h. lib. 5. cap. 14. num. 15. is proavus erat Alexandri, Hyrcanus enim Alexandram genuerat, Alexandra Mariamnem, ea mater fuit hujus Alexandri, de quo hic ſermo eſt.

(6.) Hebr. אשר לקריה אחד, qui urbi cuidam præerat, ita hic adjectum reperitur in codice Munſteriano, à Joſepho lib. 16. c. 16. princeps ille vocatur φρούραρχος Ἀλεξανδρείου, præfectus A exandrii caſtelli confer. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circà med. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 41. ubi ſcribit, alios quoque accuſatores ab Antipatro suborn tos fuiſſe, qui dicerent, cum ducibus quondam equeſtris ex te citus, *Jocundo* & Tyranno, ſermonem initum.

(7.) Alexander enim dixerat, epiſtolam illam τέχνασμα εἶναι Διοφάντου, fraude compoſitam eſſe à Diophanto, ſicuti ſcribit Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. 17. circà med. confer. etiam Joſipp i Epitom. pag. 162. & Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 1. c. 51.

Digitized by Google

זהב וילך לדרכו • בימים ההם הלך
הורודוס המלך אל צור אשר על הים
ומשם בא אל קיסריה ובכל מקום אשר
הלך הוליך את בניו עמו אסורים
בנחשתים ויחמו כל חילו וכל מתנדבי
עליהם והוא לא חמל על הנערים בניו
ויהי בתוך צבא המלחמ' אשר למלך
איש גבור חיל למלחמ' אשר מנעוריו
היה מלומד מלחמה והזקין בגבורה
ובמלחמו' ושמו תו"רו ויהי לו בן והיה
אוהב מאד לאלכסנדר בן המלך וחברו
ובעבור אהבת בנו חמל על אלכסנדר
בן המלך הורודוס בראותו אותו אסור
בכבלי ברזל ויקרא ויאמר בקול גדול
אבדו הרחמים ותמה החמלה נעדרה
האמת ויאמר אל המלך הורודוס אוי
והוי על אב אשר לא יחמול על צאצאי
חלציו כמוך אשר תאמין ליועצי רשע הם
אויביך ומבקשי' להסיר את בניך מלפניך
ותשאר בדד ושומם בלתי בנים ובלתי
גואל ואח' כן יקומו עליך ויהרגוך איה
חכמתך הורודוס ואיה טוב לבך איך לא
תבין כי ישיאך יועצי הרשע לעוותך
לשפוט

conſtringi præcepit (8.) atque Eurycli quinquaginta talenta auri donavit, (9.) quibus ille acceptis abiit & aliò ſeſe contulit. (10.) Iisdem diebus rex Herodes ad urbem maritimam, Tyrum, atque inde Cæſaream (11.) profectus eſt & quocunque ivit, filios ſuos catenis vinctos ſecum duxit: exercitus autem omnis atque milites eorum commiſeratione tangebantur, excepto patre, qui nullâ ergà juvenes, filios ſuos, miſericordiâ commovebatur: erat autem in exercitu regis vir quidam fortis, qui jam inde à pueritia bello asſvetus erat & in eo conſenuerat, cui nomen erat Tyro, (12.) is filium habebat, qui Alexandrum, regis filium, valdè amabat ejusque ſodalis erat, hic Alexandri, Herodis filii, propter amorem miſertus, dum illum ferreis compedibus conſtrictum videbat, magna exclamabat voce: omnis periit commiſeratio nec ullus ſupereſt clementiæ locus, certè veritas ac fides planè interierunt; (13.) poſteà ad Herodem regem converſus dicebat: væ patri illi, qui liberorum ſuorum miſericordiâ non tangitur! prout tu facis, dum pravis conſiliariis, inimicis tuis, fidem habes, quorum unicum iſtud ſtudium eſt, ut filios tuos à te removeant, atque tu ſolus & mœſtus ſine liberis & proximo hærede (14.) ſedeas; iſti verò te poſtmodùm adoriantur & interficiant, ubinam eſt ſapientia tua, Herodes, ubinam clementia tua? quomodo non intelligis, te ab improbis

(8.) Miſſis Volumnio, militiæ magiſtro atque Olympio, ex amicis regiis viro, arguuntur apud Cæſarem, prout refert Egeſippus loc. alleg. ubi etiam narratur, quid Cæſar reſcripſerit & ubinam judicium de filiis Herodis habitum ſit, nimirum in urbe Berítho, quam judicio celebrando præſcripſerat Cæſar

(9.) Idem refert *Joſephus* Antiq. lib. 16. c. 17. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circà med. confer. etiam Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 41.

(10.) Joſephus dict. l. 16. c. 17. ſcribit, quòd Eurycles ad Archelaum, Cappadociæ regem, iverit & ab illo etiam munera acceperit, confer. id. Joſeph. l. 1. de Bell. Jud. c. 17. circa med.

(11.) Conſentit *Joſephus* dict. lib. 16 cap. 17. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 17. ut & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 41.

(12.) Hic Τήρων nominatur à Joſepho lib. 16. c. 17. circà med. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 17. circà med. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 41. circà fin.

(13.) Eadem penè verba refert Joſephus loc. alleg. confer. etiam Egeſippus dict. l. 1. c. 41.

(14.) Seu: vindice, nam etiam id dictio: גואל, quæ hic habetur, ſignificat, vid. quæ ſuprà h. cap. n. 4. notata ſunt.

לשפוט דם בניך ויכל תו"רו לדבר אל
המלך · ויאמרו יועצי המלך למלך ידוע
יהיה לך אדוננו המלך כי תו"רו זה
בעצת אלכסנדר בנך שחד את הרפין
אשר לו חק לגלח את ראשך וזקנך
ולתקן את שערותך בתער וידבר אליו
לאמר חדד תערך והיה בגלחך זקן המלך
מתחת לחייו התחתון העבר התער הזה
בגרונו והמיתהו ואלכסנדר בנו יעשרך
כי ימלוך עושר גדול · ויצו המלך לתפוש
את תו"רו ואת בנו ואת טריפון אשר
לו לגלח זקן המלך ולתקן שערותיו
בתער ויצו המלך להכות את תור"ו ואת
טריפון במכות מוסר קשה באכזריות
ובייסורים רעים וירא הנער בן תו"רו את
מכות אביו ואת יסוריו ונכמרו רחמיו על
אביו ויאמר אל המלך אם תחמול על
אבי ולא תיסרהו עוד ותסלח לו אני
אגלה לך כל הסתרים על נכון ואודיעך
כל הדברים · ויאמר המלך אליו הנה
סלחתי לאביך רק אמור לי האמת ויען
הנער ויאמר האמת הוא כי אלכסנדר' בנך
הסית את אבי להרגך ואבי לא בקש
לשלוח יד בך מלבו ולכן דבר לטריפון
לעשות כמעשה אשר שמעת · והנער בן
תורו לא דב' זה כי אם להציל את אביו
אבל עם כל זה לא הועיל לו · ויקרא
המל'

probis conſiliariis ſeduci & ab ipſis inſtigari, ut filiorum tuorum ſangvinem effundas? (15) Hæc quum Tyro dixiſſet, conſiliarii regis eundem ſic compellârunt: notum tibi ſit, Domine rex noſter, quòd Tyro iſte Alexandri, filii tui, conſilio Tryphonem (16.) qui capillos ac barbam tuam novaculâ ordinare (17.) conſvevit, pretiô corruperit eique dixerit: acue novaculam tuam &, cùm inferiorem regis barbam, quæ ſub illius genis eſt, raſeris, acuta iſtâ novaculâ ejusdem guttur præſcinde ipſumque interfice, quô facto Alexander, illius filius, ſi regno potitus fuerit, maximis te opibus cumulabit. Quapropter rex, cùm hæc audiſſet, Tyronem ejusque filium atq; Tryphonem, qui barbam regis tondere ejusque capillos novaculâ concinnare ſolebat, comprehendi & utrumque, tàm Tyronem, quàm Tryphonem acerbiſſimis verberibus affici & exquiſitiſſimis cruciatibus torqueri juſſit; Tyronis autem filius, cùm hoſce patris ſui cruciatus ac tormenta videret, miſericordiâ ergà patrem commotus regi dixit: ſi patri meo peperceris nec eum amplius excruciaveris; ſed ipſi ignoveris, ego omnia tibi ſecreta accuratè & verè exponam atque rem totam aperiam, cui rex: ignoſcam, inquit, patri tuo, modò mihi veritatem dixeris; tunc adoleſcens reſpondit: verum eſt, quòd Alexander filius tuus, patrem meum inſtigaverit, ut te interficeret; ſed pater meus nunquam manus tibi inferre ex animo (18.) conatus eſt, ac propterea Tryphoni dixit, ut facinus iſtud, quod jam audiſti, perpetraret; Verum adoleſcens, Tyronis filius, hæc ideò dixerat, ut patrem ſuum ſervaret; quamvis id ei nihil profuerit, rex enim convocatis omni-

(15.) Hebr. לשפוך, ſic in codice Munſteriano, quem hîc ſequi malui, quàm noſtrum, ubi legitur: לשפוט, ut judices, quamvis etiam hoc verbum commodam interpretationem recipere poſſit.

(16) Ita vocatur etiam à *Joſepho* eod. lib. 16. c. 17. circà med. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 41. ac Joſippi Epitom. p. 163.

(17.) Vel: componere, dirigere, id enim verbum: תקן, quod hîc habetur, ſignificat.

(18.) Seriò, vel: per ſe, citrà alterius inſtinctum, ita enim hic exponi poterit Hebr. מלבו, i.e. de corde ſuo.

המלך אל כל שריו ועבדיו ויגד להם את אודות תורו ואת אודות תריפון ומעשיה׳ ויעוררם ויהרגו העם ביום ההוא את תורו ואת בנו ואת תריפון במקלות לפני המלך ואת אלכסנדר ואת אריסתובלום אחיו בני מרימי אשתו צוה המלך וישאום ויוליכום אל שומרון והיא עיר אשר נקרא שמה סבסתיאה ויתלו את שניה׳ על עץ במצו׳ המלך אביהם וימותו׃

omnibus principibus ſuis atque miniſtris narravit, quid Tyro ac Tryphon moliti eſſent, eosque adeò incitavit, ut vulgus Tyronem ejusque filium atque Tryphonem eo die fuſtibus interimeret (19.) rege inſpectante, qui etiam Mariamnæ, uxoris quondam ſuæ, filios, Alexandrum & Ariſtobulum, Samariam, (20.) quæ urbs tunc Sebaſtia (21.) nominabatur, deduci & utrumque ſuſpendiô necari juſſit (22.) quo etiam ſupplicii genere interempti perierunt.

Cap. XXXIII.

וישמח אנטיפט׳ בן הורודוס על מפלת אחיו ועל זה התעוררה שנאת כל העם עליו ולא חדל אנטיפטר מלבקש עוד ערמורת ועצו׳ רעו׳ בראותו כי התחילו לגדל הילדי׳ בני אלכסנדר ואריסתובלום המומתים בדבר המלך אביהם׃ ויהיו בני אלכסנדר תיגרן ואלכסנדר בשם אביהם אשר ילדה לו גאלפירה בת מלך כפתור ובני אריסתובלום היו שלש׳ האח׳ הורודו׳ ושם השני אגריפס ושם השלישי אריסתובלום בשם אביו אשר ילדה לו בירונכי

Antipater autem, Herodis filius, lætitiâ fuit affectus propter hunc fratrum ſuorum interitum; ſed univerſi populi odium hoc facto adverſus ſe concitavit (1.) nec deſtitit, quò minus callida & prava conſilia ampliùs moliretur, poſtquàm Alexandri & Ariſtobuli, qui mandatô regis interfecti erant, filios paulatim adoleſcere vidit; erant autem filii Alexandri Tygranes (2.) & Alexander, ejusdem cum patre nominis, quos Glaphyra, Cappadociæ regis filia, eidem pepererat: Ariſtobulo verò tres erant filii, primus vocabatur Herodes, ſecundus Agrippas, tertius juxtà nomen patris ſui appellabatur Ariſtobulus, (3.) hos ei Berenice

(19.) Idem refert *Joſeph.* dict lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 17. circà med. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 41. ac Joſippi Epitom. pag. 163.

(20.) Ubi tunc temporis rex Herodes erat, prout refertur in Joſippi Epitom. pag. 164.

(21.) Vid. quæ ſuprà h. lib. 5. c. 24. n. 2. de hac urbe notata ſunt.

(22.) Confer. hìc Joſeph. Antiq. lib. 16. c. 17. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 17. circa med. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. ac Joſippi Epitom. p. 163.

(1.) Idem refert Joſephus Antiq. lib. 17. c. 1. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 18. princ. confer. etiam Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 62. ac *Joſippi* Epitom. p. 164.

(2.) Vid. *Joſeph.* lib. 18. c. 7. circà fin. & lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 18. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. ac Joſippi Epitom. pag. 164. confer. etiam infr. h. lib. c. 43. n. 8.

(3.) In dicta Joſippi Epitome pag. 164. tertius iſte filius nominatur Alexander; ſed autoris noſtri lectio præferenda videtur, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 42. adſtipulatur.

ביחנבי בת שלומית ושלשה בנות היו
לשלומית שם האחת אוריראה ושם
הב' מריסי ושם הג' ביחנבי גם שתים
בנות היו לאריסטובלוס שם האחת
איזווי ושם הב' מרימי בשם אמה ויהא
אנטיפטר את הילדים והנה המלך הורדוס
נהפך לרחם עליהם לרוחם בני בניו
המומתי' ברבות ויקנא בהם אנטיפטר
מאד מאד · ויהי היום ויאסוף את שריו
וגבוריו המלך הורדוס ויאמר אליהם
לאמר ידעתי כי קרבו ימי קיצי הגעתי
לימי הזקנ' ואראה תמיד הילדים בני
בני המומתים במצותי ולא אוכל לראות
בם כי אם בדמעות ובבכי כי אני הוא
אשר עשיתי לי את הבכיה הזאת וממני
היתה לי זאת המכשל' כי המיתי את
אבות' בני מלפני בחמתי ושמעתי תמיד
לדברי יועצי רשע אשר הסיתוני והדיחוני
עליה'

nice (4.) Salomæ filia, pepererat, Salome enim tres (5.) habebat filias, quarum prima Oridara, (6.) ſecunda Mariamne, tertia (7.) Berenice vocabatur, duæ quoque filiæ erant Ariſtobulo, quarum prima Æſoſi, (8.) ſecunda Mariamne juxtà nomen matris (9.) appellabatur. Antipater igitur, cùm liberos illos videret & animadverteret, Herodem, regem, eorundem miſericordiâ affici, (10.) quòd filiorum ſuorum, qui ipſius juſſu interfecti erant, liberi eſſent, æmulatione & invidiâ ergà illos valdè commotus fuit: accidit autem die quodam, ut rex Herodes principes ac duces (11.) ſuos convocaret eosque hunc in modum alloqueretur: ſcio, me jam ad ſenectutem perveniſſe atque vitæ meæ finem mihi inſtare ac, quotiescunque filiorum meorum, qui mandato meo interempti ſunt, liberos intueor, non poſſum illos ſine lachrymis ac fletu aſpicere, nam ego ipſe hujusce luctus mei cauſa ſum, & origo calamitatis iſtius à me provenit, quia illorum parentes, filios nempe meos, in furore meo interemi atque aures meæ ſemper patuerunt ſermonibus improbo-

(4.) Hebr. בירוניק', ita Munſteri codex, quem hic potius ſequi volui, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur ביירונבי', Munſtero conſentit etiam Joſephus dict. l. 17. c. 1. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. confer. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 41. & ſuprà h. lib. 5. c. 28. n. 6.

(5.) Hebr. שלושה, ſic in noſtro codice; Munſterianus rectius legit: שתים, i. e. duas, atque hæ filiæ ad Berenicem, matrem, ibidem referuntur, non ad Salomen, prout hîc in noſtro codice; Munſterianæ lectioni conſentit *Joſephus* l. 1. de Bell. *Jud.* cap. 18. atque Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 52. ubi ſcribit, quòd Ariſtobulo ex Berenice, Salomæ filia, Herodis & Mariamne filiæ, natæ ſint, confer. num. ſeq. 6.

(6.) Hebr. אורירארה, ita hic in noſtro codice; Munſterianus habet: אריראדם, ubi vertit: Aridadam, Joſephus dict. l. 1. de Bell. Jud. cap. 18. nominat Ἡρωδιάδα, cui etiam Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. conſentit, vid. num. antec. 5. & num. ſeq. 8.

(7.) Atqui Berenice fuit mater Herodis & Mariamnæ, (niſi fortè filiam ejusdem cum matre nominis fuiſſe dicere velimus,) vid. quæ num. præc. 5. & 6. notata ſunt: in Munſteri codice verba iſta: tertia Berenice &c. usque ad: Antipater igitur, cum liberos &c. non leguntur.

(8.) Hebr. איזווי, ſic in noſtro codice, ſed corruptè, legendum enim puto: אירודיאש, i. e. Herodias, vid. quæ num. antec. 7. ea de re notata ſunt, confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. c. 42.

(9.) Ariſtobuli ſcilicet, non ſuæ matris, prout hîc referri videtur, nam hujus Mariamnæ mater fuit Berenice, ſicuti paulò antè num. 7. dictum eſt.

(10.) Idem refert Joſeph. lib. 1. de Bell. *Jud.* cap. 18.

(11.) Seu: milites ſuos, vid. Joſeph. dict. lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. ac Joſippi Epitom. p. 164.

Digitized by Google

עליה׳ ועתה אני מרחם על ילדיהם למען אשר הם קטני׳ ויתומים וארצה לתת להם עוזרים יהיו להם כאבות׳ ויאמר לפורורה אתה פרורה אחי תן בתך לארוסה ונכוסה לבן אלכסנדר הבכור ואתה תהיה לו לאב ולאנטיפטר אמר אתה בני אנטיפטר קח את בת אריסתובלו׳ לבנך הגדול לארוסה ונכוסה וגם בנך הקטן הורודוס קח לארוסה ונכוסה את בת אריסתובלוס הקטנ׳׳ ויאחז המלך הורודוס את ידי ימיניהם ויתן יד זה ביד זה ויעש את התנותנות וישמחו על ככה כל העומדי׳ לפני המלי׳ רק לאנטיפטר חרה מאד אשר ראה כי יקח בן אלכסנדר את בת פרורה אחי המלך הורודוס אשר שררה גדולה בידו גם הוא ארכילאוס מלך כפתור זקנו אשר לנער ומה אעשה אני כי יקומו עלי אלה׳ ויירא אנטיפטר מאד פן יעזרו פרורה וארכולאו׳ את בן אלכסנדר לבקש לו המלכות והממשלה ויבך אנטיפטר לפני המלך אביו ויאמר מה אעשה.

proborum conſiliariorum, qui me ſeduxerunt meq; contra filios meos inſtigârunt: nunc autem liberorum iſtorum, quia parvuli ſunt ac pupilli, miſereor (12.) eisque tutores, qui ipſis parentum loco ſint, conſtituere volo, poſteà ad Pheroram converſus: deſponſa, inquit, mi frater, Pherora, filiam tuam Alexandri filio primogenito (13.) tuque ei ſis parentis loco; dein Antipatro dixit: tu verò, mi fili, Antipater, deſponſa filiam Ariſtobuli filio tuo, natu majori; minorem autem Ariſtobuli filiam deſponde filio tuo (14.) minori, Herodi; tunc rex comprehenſis illorum dextris unius manum alterius manui conjunxit ac ſponſalia celebravit, quam ob rem omnes, qui coràm rege ſtabant, maximâ lætitiâ affecti ſunt, ſolus Antipater valdè indignatus eſt (15.) eò, quòd videret, Alexandri filio deſponſatam eſſe filiam Pheroræ, fratris regis, qui tunc plurimùm pollebat, Archelaus quoque, Cappadociæ rex, avus (16.) erat puero, (17.) Antipater enim ſecum cogitabat, ecquid faciam, ſi illi me aggrediantur? quapropter valdê timebat, ne Pherora & Archelaus Alexandri filio auxilium ferrent, isque regnum & dominatum occuparet. Antipater igitur profuſis coram rege, patre ſuo, lachrymis (18.) ecquid proderit mihi, inquit, quòd mihi regnum tradideris; vim autem ac poteſtatem Alexandri

(12.) Vid. hîc *Joſeph.* Antiq. l. 17. c. 1. ac lib. 1. de Bell. Jud. cap. 18. ut & Joſippi Epitom. pag. 165.

(13.) Is Tygranes appellabatur, vid. ſuprà h. cap num. 2. confer. *Joſeph.* dict. lib. 1. c. 18 & Egeſipp. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 42. ac Joſippi Epitom. pag. 165.

(14.) Meo, ſic potius legendum; apud Joſephum quoque lib. 1. de Bell. Jud. cap. 18. ita legitur: τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς ὁ ἐμὸς Ηρώδης λήψεται, ejus ſororem (alteram ſcilicet ſive minorem Ariſtobuli filiam, de qua hic ſermo eſt) filius meus Herodes uxorem ducat, confer. etiam Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. cap. 42. & infrà h. cap. n. 23. vid. tamen Joſippi Epitom. pag. 165. ubi ſcribitur, quòd Herodes juſſerit, ut Antipater, filius ſuus, daret filiam ſuam Herodi, Ariſtobuli filio.

(15.) Idem refert Joſephus ut & Egeſippus loc. alleg. vid. etiam Joſippi Epitom. pag. 166.

(16.) Maternus ſcilicet, nam Alexander Glaphyram, Archelai filiam, duxerat uxorem, ex qua Alexander iſte natus fuit, qua de re ſuprà h. lib. 5. c. 28. n. 4. dictum eſt, confer. Joſeph. l. 1. de de Bell. Jud. c. 18. & num ſequ. 19. h. cap.

(17.) Filio nempe Alexandri, qui & ipſe paterno nomine vocabatur Alexander.

(18.) Conſentit *Joſephus* dict. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 18. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. ac Joſippi Epitom. p. 166.

xandri filio dederis, dum Pheroræ, fratris tui, filiam deſponſaſti Alexandri filio, qui Archelai nepos (19.) eſt, quis enim duobus illis principibus tàm potentibus reſiſtere poterit? cui rex reſpondens: nonne, ait, tu mihi in regno ſuccedes, cur igitur times, cùm in manu tua futurum ſit regnum? ab omnibus quoque regis filiis Antipater ſibi metuebat, nam Herodes novem uxores (20.) habebat, quæ omnes ei pepererant filios ac filias, exceptis duabus, (21.) quæ ſteriles erant. Doſithæa (22.) enim, illius uxor, Antipatrum pepererat, ex Mariamne verò, conjuge ſua, ſuperſtes ei erat Herodes, filius natu minimus, (23.) etenim duo filii, natu majores (24.) patris mandato interempti erant. Præterea Maltachos, (25.) alia ejus uxor, Abolio (26.) prognata, peperit (27.) ei filiam, cujus nomen Orvilia

אעשה אני בתתך לי את המלכות ואת
רבת נתת לבן אלכסנדר כי נתת את
בת פרורה אחיך לבן אלכסנדר אשר
הוא בן ארבוליאוס ומי יוכל לעמוד לפני
שני שרי הגבורים האלה ויאמר אליו
המלך והלא אתה תמלך אחרי ומה לך
אשר תירא ובידך המלכות ולך הוא׃
וירא עוד אנטיפטר מכל בני המלך כי
ט׳ נשים היו לו ותלדנה לו בנים ובנות
ושתי׳ מהם עקרות לא ילדו׃ ותלד לו
בוסתיאוס אשתו את אנטיפטר וממרימי
אשתו נותר לו הורדוס הקטן כי שני
בנים אשר לה הגדולי׳ הומתו כמצות
אביהם ומלהכוס אשתו בת אבוליאוס
ילדה

(19.) Ex Glaphyra ſcilicet, Archelai filia, confer, quæ paulò antè num. 16. h. cap. notata ſunt. nam dictio בן hic idem ſignificat ac נכד i.e. nepotem, quod etiam ICtis non eſt infrequens, vid. L. 84. & L. 220. de V. S. ubi liberorum nomine etiam nepotes contineri dicitur.

(20.) Conſentit Joſephus dict. lib. 17. c. 1. & lib 1. de Bell. Jud. cap. 18. confer. etiam Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42.

(21.) Ἀνεψία ſcilicet καὶ ἀδελφιδῆ, i.e. conſobrina & nepti ex fratre vel ſorore, vid. Joſeph. dict. l. 1. de Bell. Jud. c. 18. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42.

(22.) Hebr. דוסיתיאוס, ita hic Munſterianus codex, quem ſequi malui, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur בוסתיאוס, vid. quæ ſuprà h. lib. 5. c. 28. n. 8. & infrà c. 34. n. 8. dicta ſunt. Joſephus Antiq. lib. 17. cap. 6. eandem nominat Δωρίδα, ſic etiam ab eodem lib. 1. de Bell. Jud. l. 10. c. 10. & c. 17. & 18. appellatur, Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. Doſidem vocat, facili literarum r. & ſ permutatione, confer. Corn. Gualter. not. ad Egeſippi lib. 1. c. 28. pag. mihi 71.

(23.) Vid. ſuprà h. cap. n. 14. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 42. ubi ſcribit, quòd Herodes iſte ex Mariamne Hyrcani ſuſceptus fuerit, confer. etiam cap. ſequ. 34. n. 11.

(24.) Nimirum Alexander & Ariſtobulus, quorum in præcedentibus ſæpè mentio facta eſt.

(25.) In Hebr. מלהכוס ea Μαλθάκη nominatur à Joſepho lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. ab eod. Joſepho Antiq. lib. 17. c. 12. princ. vocatur Μαρθάκη, ſi quidem nomen ibidem non eſt corruptum, ab Egeſippo l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. appellatur Matehadis.

(26.) Hebr. אבוליאוס, ita hic in noſtro codice, ſi quidem nomen non eſt corruptum, abeſt autem iſtud à codice Munſteriano, ipſe in notis ſuis h. loc. ſcribit, Maltachem iſtam fuiſſe ex gente Samaræorum, cui etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. Jud. c. 42. adſtipulatur.

(27.) In codice Munſteriano hic locus aliter, quàm in noſtro, legitur ita: ומלתכוס אשתו ילדה לו את אנטיפס ואת ארכילאוס ובת שמה אולימפיאדס ותלד לו גם את קליאופטרה ירושלמית אשתו את ארודוס ואת פיליפוס וכו׳, Quæ Munſterus ita interpretatus eſt: Cœterum Malthacus, alia uxor ejus, genuit Antipam & Archelaum & filiam, nomine Olympiadem; Cleopatra verò Ieroſolymitis, alia uxor, genuit ei Herodem & Philippum,

ילדה לו בת ושמה אורואיליה׃ גם ילדה לו היא את בתו קליאופטרה ואשתו הירושלמית ילדה לו את הורודוס ואת פוליפוס ואורודיפילוס אשתו ילדה שתי בנות שם האחת דורסני ושם השנית שלומית׃ ועל כן ירא אנטיפטר ממשפח׳ בני המלך הורודו׳ מצד אמותיהם ויתחבר אנטיפטר ליועצי הרשע ויתן להם שוחד כסף וזהב לרוב למען יחזיק בידו בדק הממשל׳ ותמלכ׳׃ ויתחברו אנטיפטר ופרורה עם יועצי הרשע ואנשי הבליעל גם שניה׳ ויתחננו למלך הורודוס כי ערכו לפניו טענו׳ דופי ודברי מרמה ותחבולה לרע ויגנבו דעתו להתיר את החתנות אשר עשה המלך מהולדים בני

lia (28.) fuit, eadem aliam ipſi filiam peperit, nomine Cleopatram, (29.) alia ejus uxor, Jeruſalmith Herodem ei peperit ac Philippum, (30.) alia ejusdem conjux, Orodiphilos, duas ei peperit filias, quarum una Dorſane, (31.) altera Salomith (32.) vocabatur. Antipater itaque à liberorum regis cognationibus, præprimis propter illorum matres, ſibi metuit, ac ſemet pravis conſiliariis aſſociavit, quibus multa aurea & argentea munera dedit, ut ſibi dominationem atque regnum firmarent. Uterque autem, & Antipater & Pherora, improborum ac ſceleſtorum hominum conſilia ſecuti Herodem regem rogârunt, ejusque animum, allegatis coràm illo fictis rationibus & argumentis callidè atque improbè excogitatis flexerunt, ut affinitates, (33.) quas inter liberos peremptorum (34.) inſtituerat, diſſolveret. Nam ambo, Antipater & Pherora, quotidiè cum

pum, atque huic Munſterianæ ſectioni adſtipulatur etiam Joſephus dict. lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. atque Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. Cœterum de Herodis magni proſapia vid. Idem Joſeph. Antiqu. lib. 18. c. 7. & Munſterus in not. h. loc. ubi Herodis Aſcalonitæ ſive Magni Genealogiam in tabellam deſcriptam invenies, confer. & num. ſeq. 28.

(28.) Ita hic interpretor: אורואיליה, quod nomen corruptum ex Joſepho lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. reſtituendum ac legendum puto אולימפיאה, Olympia. Ὀλυμπιὰς, cui & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. conſentit, vid. num. antec. 27.

(29.) Vid. Joſeph. lib. 17. c. 1. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. atque Egeſipp. dict. l. 1. c. 42. confer. & num. antec. 27. ac num. ſequ. 32.

(30.) Pallas Herodi peperit Phaſelum, ita hic adjicit Egeſippus dict. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 42.

(31.) Sic verto nomen דורסני quod hic habetur, Munſterus legit: רוכסני ac vertit: Roxane, cui etiam Joſephus dict. lib. 17. c. 1. & l. 1. de Bell. Jud. c. 18. in med. conſentit, confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 42. & num. ſeq 32.

(32.) In codice Munſteriano poſt nomen: Salomith, hæc adjiciuntur ונשי המלך האחרות שם האחת פידרה ושם השנית אלפים על כן וגו׳, quæ Munſterus ſic tranſtulit: aliarum verò uxorum regis nomina erant Phedra & Elpis; harum meminit etiam Joſephus dict. lib. 17. c. 1. ubi ex uxoribus iſtis ſcribit natam fuiſſe Roxanem & Salomem, idem refertur etiam lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. circà med. Joſepho adſtipulatur & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſol. c. 42. ubi ſcribit, Roxanem Phedra; Salomen verò Helpi natam fuiſſe, confer. num. antec. 31. ibique not.

(33.) Sponſalia vel etiam matrimonia ipſa, ſic enim dictionem: התניות hic vertere poſſis, vid. Joſeph. l. 1. de Bell. Jud. c. 18. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42. ac Joſippi Epitom. pag. 166.

(34.) Alexandri ſcilicet & Ariſtobuli, filiorum Herodis, de quibus plura in præcedentibus, confer. Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. cap. 42. & Joſippi Epitom. p. 166.

בני הגרוגים ואנטיפטר ופרורה היו
עושים יום יום משתה עם יועצי
שנידם ימים רבים׃

cum conſiliariis convivia celebrabant multis diebus.

CAP. XXXIV.

ויהי היום ויקצוף הורדוס על פרורה
אחיו ויאמ׳ אליו לך לביתך והשמר לך
שלא תראה את פני עוד כי ביום ראותך
פני תמו׳ ופרורה שב לביתו ופני המלך
לא ראה עוד וישלח המלך את אנטיפטר
בנו אל רומא לאגוסטוס לשאול לו
לשלום וישלח אליו מנחה על ידו׃
ובימים ההם חלה פרורה אחי המלך
את חליו אשר מת בו וישלח אל המלך
דברי תחנוני׳ לבוא אליו להתחנן לו
לצוות לבניו על בניו ועל ביתו לפני
המלך ויחמול המלך וילך אליו ויבך
עליו ויצו המלך לכתוב כאשר צוה
ולקיים את כל הכתוב וימת פרורה ויעש
לו המלך מספד גדול ויקברהו בכבוד
עצום׃ אבל השמועה אשר שמע המלך
עליו כי בקש להשקותו סם המות וכו׳
ויבקש הדבר למצוא האמת׃ וילכוד את
סריסי אחיו ואת שפחותיו ויצו לייסר
אותם

ACcidit autem die quadam, ut Herodes ergâ fratrem ſuum irâ commotus ei diceret: abi domum tuam (1.) ac cave, ne amplius in conſpectum meum venias, nam quocunque die id feceris, morte mulctaberis. Pherora igitur ad domum ſuam reverſus in conſpectum regis ulteriùs non venit; Antipatrum verò, filium ſuum, rex Romam (2.) ad Auguſtum ſalutandi cauſa cum munere ampliſſimo miſit; eodem tempore Pherora, regis frater, morbo laboravit, quo etiam deceſſit, (3.) quapropter certos homines ad regem miſit, qui illum rogarent, ut ad ſe veniret ſibique hanc gratiam exhiberet, ut corám ipſo de liberis atque domo ſua diſponere (4.) poſſit; rex itaque fratris ſui miſertus eundem viſitavit ac fletibus dolorem ſuum teſtatus eſt præcepitque, ut ultima ejus voluntas in ſcripturam redigeretur &, quicquid ille juſſerit, effectui mandaretur. Poſteà Herodes Pheroram defunctum maximo luctu proſecutus eſt (5.) ejusque corpus funebri pompa ſepulturæ tradi curavit ſolenni; rex verò memor rumoris, quem de fratre ſuo audiverat, nimirùm quòd ille venenatam potionem miſcuerit, (6.) rei veritatem inquirere voluit, eumque

(1.) Idem refert etiam Joſephus lib. 17. c. 5. qui cap. 3. dicti libri 17. cauſam iræ Herodis erga fratrem, Pheroram, adducit, confer. Idem Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. ut & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 41. ac Munſteri notæ h. loc. atque Joſippi Epitom. pag. 167.

(2.) Conſentit Joſephus lib. 17. c. 4. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. circà fin. ac Joſippi Epitom. pag. 167. & 170.

(3.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 17. c. 5. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 19. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 42.

(4.) Seu: teſtamentum ordinare atque ultimam voluntatem declarare.

(5.) Idem refert Joſephus loc. alleg. ut & Egeſippus dict. l. 1. c. 42.

(6.) Joſephus dict. lib. 17. cap. 6. rem paulò aliter refert, ubi vide ſis, ut & lib. 1. de Bell. Jud. c. 19. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 42. circà

by Google

אותם באכזריו׳ בכל מיני חבוט ויסורים
קשים ורעים ׃ ואז אחת מהשפחות אשר
היתה מיוסרת בסרים צעקה ואמרה:
אלהי העולם כלו אשר נפש כל חי בידך
ובידך כח וגבורה לחזק ולגדל הצל
אותנו מן האכזריות הזה כי חנם נמות
בלא עון אלהי עולם השב את העון הזה
על ראש כוסתיאו׳ אשת אדונינו המלך
אם אנטיפט׳ בעשותה תמיד שולחנות
משתה בביתה לפרורה ולאנטיפטר בנה
והם שותים ואוכלי׳ כל היום וכל הלילה׃
וזה קרוב יעצו עצה שניהם על המלך
ללכת אנטיפט׳ ברומא ופרורה יעמוד
עם המלך להשקותו סם המות עד יהרוג
את המלך ואחר יבא אנטיפטר וימלוך
כי אמר אנטיפט׳ לפרורה הבה נא עצה
ונהרגהו כי אם לא נמיתהו לא נמלט
מידו גם אנחנו כאשר לא נמלטו בניו
מידו ׃ ומי יודע אם יקומו אנשים ויכזבו
עלינו וישקרו בנו בדברים רעים שיאמרו
לו ויהרגנו כאשר כזבנו אנחנו על בניו
והרגם ועל מי יחמול זה אשר לא חמל
על אשתו אשר אהב ועל בניה אין לנו
מה לעשות כי אם לרחוק ממנו ולנוס
מפניו כאש׳ ינוס איש מפני חיה רעה
כי המליכני במרמה ומתי אמלוך אני
והוא חי ועדין נראה כבחור בכחו ואני
וזקנתי

que in finem eunuchos fratris ſui ejusque ancillas comprehendi maximisque cruciatibus torqueri ac variis verberum dolorumque generibus affici juſſit, tunc ancilla quædam (7.) tormentis excruciata clamavit: ô Deus mundi univerſi, cujus in manu omnis viventis anima ſita eſt, qui robore & potentia inſtructus es, ad dandas augendasque vires, libera nos ab iſta crudelitate, quoniam innocentes ac ſine ullo à nobis admiſſo crimine ad mortem rapimur, repende, ô Deus totius mundi, iniquitatem iſtam Doſitheæ, (8.) regis uxori, Antipatri matri, (9.) quæ ſemper in domo ſua Pheroræ atque Antipatro, filio ſuo, convivia apparavit, in quibus illi potando ac commeſſando totam diem noctemque inſumſerunt & non ita diu conſilium adverſus regem inierunt, ut Antipater Romam proficiſceretur; Pherora autem apud regem maneret eumque venenata potione è medio tolleret, ac deinde Antipater, Româ reverſus, interfecto rege, regnum occuparet, Antipater enim Pheroræ dixit: da quæſô conſilium, quo rex interficiatur, nam niſi illum occiderimus, nos ſanè manus ejus non effugiemus, ſicuti nec ipſius filii manus ejus effugerunt; fortè haud deerunt, qui nos quoque falſis fictisque criminationibus apud regem accuſent, ut ab illo interficiamur, quemadmodum nos quoque eundem calumniis circumvenimus, ut filios ſuos interimeret; enim verò cuinam iſte parceret, qui neque uxori ſuæ tàm dilectæ, neque filiis ejus pepercit? certè nihil aliud nobis faciendum erit, quàm ut procùl ab ipſo recedamus eumque ut tetram & immanem belluam fugiamus: me quidem deſignavit regem, ſed dolo & fraude, ecquan-

circà fin. & Munſteri not h. loc. conſer. etiam Joſippi Epitom. p. 168. & 170.

(7.) Vid. Ioſeph. loc. alleg. & Egeſipp. dict. lib. 1. c. 43. ac Joſippi Epitom. pag. 171.

(8.) Hebr. דוסיתיאו״, ſic Munſteri codex, quem hîc potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur כוסתיאוס, vid. quæ ſuprà h. lib. c. 28. n. 8. & cap. antec. 33. n. 22. notata ſunt.

(9.) In codice Munſteri poſt verba illa: Antipatri matri, hæc adjecta reperiuntur: אשר עשתה את כל הרעות האלה בעשותה וגו׳ quæ ille ſic vertit: quæ machinata eſt nobis omnia mala iſta, dum jugiter convivia &c. conſer. etiam Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. c. 43. ac Joſippi Epitom. p. 172.

זקנתי וגם שיבה זרקה בי ושערות לבנות
צמחו בראשי ומי יודע מי ימות קודם אם
אני ואם הוא: ועוד כי הנה הילדים
בני אחי המומתים התחילו להגדיל
ומשלנו עמם כאשר יחתוך אדם את
ראש הנחש ויחיה עוד וינשוך גם בנו
הקטן הורודוס אשר ילדה לו מרימי
אשתו ואהובתו אשר לא ישכח אהבתה
הנה הוא אהוב בעיניו מאד ומה אעשה:
אני הנה אני ידעתי כי לא לי יתן את
המלכות רק ירמה אותי ולא יבקש עלי
טוב רק רע כי הנה הוא אויב לכל
בניו ולכל נשיו ולאחיו ולכל משפחתו
וגם אחיך פירורה אשר אתה אחיו
ומנעוריך אתה משרתו הנה הוא שונא
והוא אויב לך ולא דבר בסתר פעמים
לנות אלי אל נא תהיה לך אהבה עם
דודך ואל תדבר עמו ואני אתן לך מאה
ככרי זהב והוציא שכר לרשעים להרוג
כי אויב הוא לנו ואיך סבלתי את עול
הגלות והבוז הזה לאמר כי אני אמלוך
אחריו ואשב על כסאו ואני לא אראה
מה דבר: פירורה אמר מי יוכל לסבול
את רעת מחשבותיו הלוא תהפכנו
לחיות רעות ולברמות יעד להמלט את
נפשותינו מידו כי איש אשר לא חמל על
אשתו ועל בניו איך יחמול על אחיו
אבל

ecquando enim ipſo vivente regnabo, qui adhùc tàm vultu, quàm viribus inſtar juvenis viget? ego verò conſenui (10.) & facies mea rugis ſparſa eſt canique in capite meo jam apparere incipiunt, ecquis vero novit, uter prior moriturus ſit, egone, an ille? pueri quoque filii fratrum meorum interfectorum jam adoleſcunt, atque nobis idem hac in re accidit, quod ei, qui caput ſerpentis ſuccidit, ille verò reviviſcens mordet; ſic parvulus ipſius filius, Herodes, ex Mariamne conjuge (11.) ſuſceptus, (quam ipſe tantopere dilexit, ut illum amoris ejus nunquam capiat oblivio) à patre meo valde amatur, ego verò quid agam? prætereà & iſtud probè novi, quòd Herodes regnum mihi nequaquam tradere, ſed me decipere velit, ac quòd ille meum non quærat commodum, ſed malum mihi ſtruat, omnium quippe filiorum ſuorum, uxorum, fratrum atque univerſæ familiæ ſuæ ipſe hoſtis eſt; te quoque, Pherora, qui illius frater es, quique jam inde à pueritia ei miniſtrâſti ac præſtò fuiſti, odio proſequitur & infenſo in te eſt animo, ipſe non ſemel mihi ſecretò dixit: noli cum patruo tuo amicitiam colere nec cum illo loqui, ego tibi centum auri talenta (12.) dabo, ut improbos quoſdam mercede conducas, qui eum interimant, quia utriusque noſtrûm hoſtis eſt. Quomodo igitur, (13.) dicebat amplius Antipater, miſeriæ hujus atque ignominiæ jugum ſpe regni, poſt mortem patris mei conſequendi ac ſedendi ſuper illius thronum, ultrà ferre poſſum, cùm nihil ex omnibus iſtis mihi videre contingat? ad hæc Pherora * reſpondens: ecquis, aiebat, perverſitatem ejus ampliùs ſuſtinere poterit? utinam

(10.) Vid. *Joſeph. dict. lib.* 17. c. 6. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 19. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 43.

(11.) Idem dicitur etiam cap. antec. 33. n. 23. ubi vide ſis.

(12.) Vid. Ioſeph. lib. 1. de Bell. Iud. cap. 19. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. c. 43. ac Ioſippi Epitom. pag. 173. confer. etiam infrà h. cap. n. 14.

(13.) Hæc & ſequentia, usque ad illa ad hæc Pherora reſpondens &c. abſunt à codice Munſteriano, vid. ſequens Sign.*

* Confer. quæ num. præced. 13. hoc cap. dicta ſunt.

אבל אין פה רוח והצלה אחר כל ואת כי אם ביד ימיננו וחרבנו לכן חזק ונתחזקה להרגו טרם יהרוג אותנו• כל הדברים האלו דברה השפחה אל המלך והצילה את נפשה ואת נפשות חברותיה ממות ומתכות האכזריות כי האמין המלך לדבריה על אודות ק׳ ככרי זהב אשר דבר לתת לבנו אנטיפטר כי לא שמע הדבר הזה אדם בעולם זולתי המלך ואנטיפטר ועל כן האמין הורודוס לדברי שפחת פרורה•

utinam belluarum ac ferarum ſylveſtrium naturam induere poſſimus, quò vitam noſtram ex illius manibus liberare queamus! nam qui uxori ac filiis ſuis non pepercit, quomodo is ergà fratrem ſuum ullâ afficietur miſericordiâ? Verùm nulla hic ſpes ſupereſt ac nullum remedium, niſi in dextris ac gladiis noſtris, quapropter præſta te virum, atque ambo forti ſimus animo, ut illum è medio tollamus, priusquàm ipſe nos interficiat. Ancilla igitur, cùm hæc omnia regi detexiſſet, non ſuam ſolùm, ſed & ſociarum ſuarum vitam è mortis periculo ac verberibus crudeliſſimis eripuit, quia rex ejusdem dictis fidem habuit propter centum talenta auri, (14.) quæ ipſe filio ſuo, Antipatro, ſe traditurum promiſerat, nemo quippe mortalium iſtud audiverat præter Antipatrum ac regem, ideò Herodes verbis ancillæ Pheroræ credidit.

CAP. XXXV.

וישלח המלך ויתפוש את הפקיד אשר לאנטיפט׳ בנו נאמן ביתו ויתכהו במכות אכזרי׳• ויהי כאש׳ לא יכול לסבול הודה ויאמר אמנם אמת כי ממצרים שלחתי אוריאון אשר הוא אהוב גדול לאנטיפט׳ בן אדוננו המלך ושלח לו כלי אחד קטן מלא סם המות להשי

REx itaque homines miſit, qui præfectum (1.) fideliſſimum, quem Antipater domui ſuæ præpoſuerat, (2.) comprehenderent eumque exquiſitiſſimis cruciatibus torquerent, quos cùm ille diutius ſuſtinere non poſſet, rem omnem confeſſus ita dixit: verum eſt, quòd Orion, (3.) intimus Antipatri, Domini noſtri regis filii, amicus ex Ægypto vaſculum quoddam, veneno mortiferô plenum, miſerit, (4.) ut illud regi bibendum daret;

(14.) Idem refert Ioſephus dict. lib. 17. c. 6. ac l. 1. de Bell. Iud. c. 19. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 43. ac ſuprà h. cap. num. 12.

(1.) Sic dictionem הפקיד, quæ hic habetur, vertere volui, Munſterus tranſtulit: œconomum, Ioſephus lib. 1. de Bell. Iud. c. 19. vocat *ἐπίτροπον*, curatorem.

(2.) Is etiam Antipater nominatur à Ioſepho loc. alleg. cui etiam Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 43. conſentit.

(3.) Hebr. אוריאון, ſic in noſtro codice, Munſterus legit: תיאודיאון ac vertit: Teudion, cui etiam *Joſephus* Antiq. l. 17. c. 6. & l. 1. de Bell. *Jud.* c. 19. atque Egeſippus l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 43. adſtipulantur, confer. num. ſeq. 4.

(4.) Joſephus loc. alleg. refert, venenum iſtud ab Antiphilo, Antipatri amico, ex Ægypto per Theudionem, fratrem matris Antipatri, Pheroræ tranſmiſſum fuiſſe, confer. Egeſipp. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 43. ac Joſippi Epitom, pag. 168. & ſeq.

להשקות את המלך ויקח אנטיפטר את
הכלי ויתן אותו אל פרורה דודו וידבר
אליו לאמר בלכתי אני אל רומא כי
אעשה בענין אשר ישלחני אבי שם
השקה הסם הזה לאבי וימות מיד
ונמלוך אנחנו יחד כרצונך וכרצוני ולא
אוכל להשקותו אני בן פן יאמרו עלי כי
אני הרגתי את אבי ויקח פרורה אחי
המלך את הכלי ויתנהו אל אשתו
לשמרו למשמרת׃ וישלח המלך אל אשת
פרורה לאמר קחי בידך את הכלי אשר
בו סם המות אשר נתן לך פרורה אחי
לשמרו למשמרת ומהרי להביא אותו
אלי׃ ותשמע האשה את דבר האנשים
אשר הגידו לה את מאמר המלך ותאמ׳
אליהם לאמ׳ חכוני פה עד אעלה
בעלייתי ואקח הכלי אשר המלך מבקש
ואבואה עמכם אל המלך ותעל האשה
בעליית ביתה במרום הגג להבי׳ את הכלי
ותפחד לבוא אל המלך ותשמט את
עצמה ממעל מרום הגג ארצה ולא נפלה
על ראשה ותפול בצדה ולא מתה כי
מאת האלהים היה למען ישלם לאנטיפט׳
על פניו את אשר עשה לאחיו ויביאו
את האשה לפני המל׳ וישימו אותה
במטה לפניו׃ ויאמר אליה המלך אמרי
לי האמת פן אבתר את בשרך ואשליכהו
לכלבים

ret; ſed idem vaſculum poſteà Antipater Pheroræ, patruo ſuo, tradidit adjectis hiſce verbis: cùm ego Romam ad rem perficiendam, cujus gratia me pater illùc miſit, abiero, tu venenum iſtud patri meo hauriendum trade, quo ille ſtatim extingvatur, ſic nos ex voto ac voluntate noſtra ſimùl regnabimus, ego quippe venenum iſtud patri meo ebibendum tradere non poſſum, ne fortè rumor de me oriatur, ac ſi patrem meum interfecerim; Pherora autem, frater regis, cum id vaſculum accepiſſet, uxori ſuæ iſtud cuſtodiendum tradidit. Quocircà rex nonnullos ad Pheroræ uxorem miſit, (5.) qui ipſius nomine dicerent: accipe vaſculum, veneno mortifero plenum, quod tibi Pherora, frater meus, ſervandum dedit atque iſtud ſine ulla mora ad me defer; aſt fœmina, cùm hominum illorum, qui ſibi præceptum regis indicaverant, verba percepiſſet, eiſdem dixit: expectate hic, donec ad ſuperius conclave (6.) meum adſcendero, atque inde vaſculum iſtud, quod rex deſiderat, abſtulero & vobiſcum ad illum ivero, his dictis ipſa ad ſuperiorem domus partem, in ſublime tectum aſcendit, (7.) ut vaſculum afferret; ſed metu regis perculſa, ne ad illum veniret, è ſublimi iſto tecto ſemet præcipitem in terram dedit; aſt quia illa procidendo non caput, ſed latus alliſit, non ſtatim mortua eſt, Deo enim ſic dirigente id accidit, ut, quod Antipater fratribus ſuis fecerat, idem ei rependeretur. (8.) Quapropter fœmina in conſpectum regis adducta & deligatis vulneribus ſuper lectum coràm ipſo poſita fuit, quò facto rex eam ſic compellavit: dic mihi veritatem, ne carnem tuam in fruſta diſſectam canibus eſcam projiciam, quòd

& ſeq. ut & Munſteri not. h. loc. vid. & num. præced. 3.

(5.) Confer. hic *Joſippi Epitom.* pag. 173.

(6.) Sive: ad cœnaculum, ſic enim communiter dictionem עלייה, interpretantur, vid. Joſeph. dict. lib. 17. c. 6. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 19. ubi τὸ τέγος vocat, confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 43.

(7.) Egeſippus lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 43. ſcribit, quòd illa de faſtigio ædicii ſeſe præcipitem dederit, confer. etiam Joſippi Epitom. p. 173.

(8.) Nam per quod quis peccat, per idem punitur & idem, fraudis artifex, fraude perit ſua.

לכלבים ואם תגלי לי את הסוד והודיע
לי את האמ׳ הנה סלחתי לך ולכל
אנשי ביתך׳ ותען האשה ותאמר שמע
האיש אשר בו בחר האלהים והטה אזנך
לדברי כי לא אכסה דב׳ עתה ממך כי
למי אהיה שומרת אמונה ופרורה אישי
מת והנה בעודנו בחיי׳ אני לא גליתי
את סודו ואף כי טרם נתתי צוארי לחרב
ועתה כי מת והוא נמלט מידך וילך אל
המקו׳ אשר בו העבד חפשי מאדוניו
למה אסתיר ממך סודו או אעשה זאת
על אהבת אנטיפט׳ בנך הרשע שהביאני
אל השחת הזאת׳ ותאמר האשה אל
המלך זכור נא אדוני המלך יום אשר
באת אל פרורה אחיך ביום שחלה את
חליו שמת בו ותשב לפניו ותבך עליו
בבכי דמעות כחק האחים ויאמר המלך
אזכור כי אמת תאמרי וזהו כאשר הלכת
אתה אז בערב אל׳ בית מלכותך לשכב
עד אור הבקר ואנחנו נשארנו לשרת את
אדוני פרורה אחי המלך בלילה ההוא
קראני פרורה אחיך ויאמר אלי אשתי
באי אלי ואענהו הנני אמתך ואתה אדוני
ויאמ׳ אלי הראית הדמעות אשר הדמיע
אדוני אחי המלך עלי ואענהו ראיתי
ואדוני המלך עשה כחק האחים הנאמני׳
לעשו׳׳ ויאמ׳ נלכדתי במצודות מרמות
אנטיפטר הרשע כי לכדני וצדני ברשת
כאדם שצד את הצפרים שבשדה כי
חשבתי להרוג את המלך אחי ולשלם
לו

quòd ſi mihi arcanum revelaveris ac verum dixeris, ecce & tibi & omnibus domeſticis tuis veniam do, (9.) ad hæc mulier reſpondens: audi, inquit, ô vir, quem Deus elegit, ac dictis meis aures obverte, quia te jam nihil celabo, cur enim veritatem reticerem, poſtquam Pherora, maritus meus, mortuus eſt? ſi is adhûc in vivis eſſet, ſecretum ejus nunquam revelarem, ſed potius collum meum gladio ſubjicerem; nunc autem, cùm diem ille ſuum obierit manumque tuam evaſerit & ad eum pervenerit locum, ubi ſervus à Domino ſuo tutus eſt, cur te ipſius arcanum celarem? forſitàn iſtud facerem in gratiam Antipatri, filii tui, impii, qui me in hanc induxit calamitatem? recordare quæſò, Domine rex, (pergebat dicendo mulier) diei illius, quo ad Pheroram, fratrem tuum, veniebas, dum is illo laborabat morbo, quo etiam deceſſit; tu verò ipſius lectulo aſſidebas & lachrymas illius cauſa profundebas, prout mos eſt fratrum, cui rex reſpondit: recordor, verum dicis; cùm verò tu (ſic amplius loquebatur fœmina) veſperi domum tuam regiam abiiſſes, ut ad craſtinam usque lucem dormires, ac nos ſoli eſſemus relicti, ut Domino Pheroræ, fratri tuo, miniſtraremus, eadem illa nocte vocavit me frater tuus ac mihi dixit: accede ad me, uxor mea, cui ego: en adſum ancilla tua, Domine, poſtmodùm ille: vidiſtine, inquit, lachrymas, quas propter me rex, frater meus, profudit; ego verò reſpondi: vidi ſanè fecitque rex pro more fratrum, qui ſe invicem ſincero amore complectuntur, ad hæc ille: captus ſum, ait, retibus doloſis Antipatri impii, qui me eodem modo circumvenit ac cepit, quô auceps volucres agri tricis involvit, nam propoſitum mihi fuit, regem, fratrem meum, interficere eique malum pro bono rependere, qui me educavit ac majora, quàm parens meus, in me contulit beneficia, jam itaque abi & affer vaſculum,

(9.) Idem refert Joſephus dict. l. 17. c. 6. ac l. 1. de Bell. *Jud.* cap. 19. atque Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 43.

לו ועתה תהי טובה אשר גדלני ואשר
הטיב לי יותר מאבי ועתה לכן הביאי לו
את הכלי אש' בו סם המות אשר נתן
לי אנטיפט' הרשע להרוג את אחי
המלך' ואביאה את הכלי לפניו ויחתום
בחותם אנטיפטר ויצו עלי לשפכו ארצה
לעיניו ואשפכהו לפניו ארצה לעיניו
אמנם אשר הותרתי בו ממנו שמרתיו
במשמר' בכלי ההוא עם חותם אנטיפטר
למען אראהו לאדוני המלך ביום אשר
אוכל להציל את נפשי · ואם יאמר
המלך ולמה לא הביאותיו אבל עליתי
אל הגג ואמיתה את עצמי ממנו להמית
את נפשי כי יראתי את היו' הזה אש'
אני בו עתה ואמרתי אולי לא יאבה
המלך להת אמונה לדב' ויסרני במוסרות
כאח' הנבל' ותרם האשה את ידה
ותושט את הכלי אל המלך ויקח המלך
את הכלי מידה וירא כי האמת אתה
ויסלח לה ויצו לרופאים לרפאותה וישלחה
אל ביתה · בעת ההיא שלח המלך
הורודוס אגרת אל אנטיפטר בנו לאמר
מהר בא אלי ואל תעמוד כי לא אוכל
עוד לנהג את המלכו' כי זקנתי ואתה
אינך פה עמי ולימי' ההם גם ארכילאוס
ופיליפוס

lum, veneno mortiferô plenum, quod impius iſte Antipater mihi dedit, ut regem, fratrem meum, interimerem: attuli igitur ei vaſculum, Antipatri ſigillô obſignatum & illud, ipſo ſic jubente atque inſpectante, in terram effudi; (10.) id verò, quod ſuper fuit, in vaſculo hoc cuſtodivi unà cum Antipatri ſigillô, (11.) ut iſtud tibi, Domine rex, oſtenderem eo die, quo vitam meam ſervare poſſem: quòd ſi fortè mihi objeceris, cur illud non ſponte hûc attulerim, ſed ſuprà tectum aſcendens memet ex illo præcipitem dederim atque ita me ipſam vitâ privare voluerim? ad hæc reſpondeo, quòd eum ipſum, qui me jam deprehendit, diem pertimuerim ac mecum cogitaverim, forſitàn rex dictis meis fidem non habebit, ſed me tanquam improbam ac ſceleratam cruciatibus torquendam tradet. His dictis mulier extenſâ manu vaſculum tradidit regi, qui, cùm id accepiſſet ac cognoviſſet, verum eſſe, quod illa dixiſſet, mulieri ignovit ac medicis ſuis præcepit, ut ipſam curarent, atque ita eam in domum ſuam remiſit. Eodem tempore rex Herodes epiſtolam ad Antipatrum, filium ſuum (12.) miſit in hanc ſententiam: veni ad me ſine ulla cunctatione ac mora, quia negotia regni non amplius adminiſtrare poſſum, ſenex quippe ſum; te verò adjutorem hic non habeo. Iiſdem diebus etiam Archelaus & Philippus, regis filii, Romæ erant apud Antipatrum, majorem Herodis filium, ut regnandi artem ac diſciplinam ibidem addiſcerent; adverſùs hos quoque Antipater

(10.) Vid. hic Joſephus dict. lib. 17. c. 6. & l. 1. de Bell. Jud. c. 19. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 43. ut & Ioſippi Epitom. pag. 174.

(11.) Ioſephus loc. alleg. ita ſcribit: reſervavit uxor Pheroræ aliquantulum de veneno, ut ſi fortè rex, Pherora defuncto, eam malè tractaret, illa ſumpto venenô mortem ſibi conſciſceret & neceſſitates hujus ſeculi effugeret, confer. etiam Ioſippi Epitom. pag. 174. ac Munſteri not. h. loc.

(12.) Qui tunc temporis Romæ erat apud Auguſtum, Cæſarem, quare etiam Munſteri codex hic addit: אל רומי i. e. Romam, confer. etiam Egeſipp. l. 1. de Bell. Jud. c. 44. & Joſippi Epitom, pag. 175.

ופוליפוס בני המלך היו ברומא גם אנטיפטר בנו הגדול ללמוד חכמה ומוסר מלוכה ויקנא גם להם אנטיפטר ויכתוב עליהם ג״כ אגרות למלך לאמר הנה גם אלה בניך אויביך הם כי הם ידברו עליך רעו׳ לפני אגוסטו׳ הקיסר ולפני שריו׳

pater æmulatione & invidiâ accenſus (13.) de illis ad regem hunc in modum ſcripſit: ecce etiam iſti filii tui infenſo ergà te animo ſunt, quia apud Auguſtum Cæſarem ejusque principes malè de te loquuntur.

CAP. XXXVI.

ויכתוב עוד המלך אל אנטיפטר בנו לאמר אמנם ידעתי בני ידעתי כי גם הם אויבי הם ולכן מהר בא אלי אתה ואל תעמוד והבא את אחיך הנוכרים עמך ואעשה בהם נקמה ואמליך אותך לבדך לפני מותי׳ ויהי מקץ שבעה חדשי אשר שלח המלך את האגרת אל רומא ויצא אנטיפטר מעיר רומא ויבוא עד ארץ ששמ׳ תכנתו וישמע שם כי מת פרורה דודו

Herodes verò rex (1.) ad Antipatrum, filium ſuum, iterùm literas miſit in hanc ſententiam: verum eſt, mi fili, ac probè novi, quòd etiam iſti mei ſint inimici, quapropter reditum tuum accelera nec illum diutius differ, adduc quoque fratres tuos tecum, ut de ipſis ultionem capiam atque te ſolum conſtituam regem, priusquàm moriar. (2.) Præterlapſo igitur ſeptem menſium ſpatio, (3.) poſtquàm rex literas Romam miſerat, Antipater urbe egreſſus eſt & ad oppidum, quod Tarentum (4.) dicitur, venit, cumque ibi de morte

(13.) Idem refert Joſephus lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44. ac Joſippi Epitom. p. 175.

(1.) Vid. *Joſeph.* lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 20. & lib. 17. Antiq. c. 6. & 7 atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 44. ac *Joſippi* Epitom. pag. 175.

(2.) *Joſephus* Antiq. lib. 17. c. 6. ita ſcribit: intereà, dum Herodes in fratris & filii ſui iniquam machinationem inquirit, Bathillus ex libertis Antipatri Româ mittitur in Judæam, qui tormentis examinatus invenitur aliud inſuper venenum attuliſſe, ut illud matri Antipatri daret; illa verò iſtud Pheroræ traderet, quò, ſi primò venenô rex peremptus non eſſet, etiam ſecundo hoc maturè uterentur, confer. Egeſipp. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 43. in fin. & Munſteri not. h. loc.

(3.) Conſentit *Joſephus* dict. lib. 17. c. 6. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 20. cui etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44. & Joſippi Epitom. pag. 175. adſtipulantur, mirabitur fortè aliquis, quomòdo tanto temporis ſpatio, nihil ei innotuerit, cauſa hujus erat obſervatio viarum & odium hominum ergà Antipatrum; nullus enim erat, qui ſuo periculò ipſius ſalutem procurare volebat, vid. Munſter. hic in not.

(4.) Hebr. ויבואו עד עיר אשר שמה תרינתו i. e. & venit ad urbem, cujus nomen Tarentum, ſic in codice Munſteriano, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum ubi legitur: ויבואו עד ארץ ששמה תכנתו i. e. & venit usque ad terram, cujus nomen eſt Techanto, Munſteriano codici adſtipulatur Joſephus dict. lib. 17. c. 7. ubi ſcribit, quòd Antipater de obitu *Pheroræ* audiverit ἐν Τάραντι, idem refertur lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. cui etiam Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44. conſentit.

דוד ויבך עליו ויתאבל מאד ולא מאהבת
פרודה בכה אבל למען כי נשאר לבדו
ואין עמו מי אשר יעזרהו להרוג את
אביו ויהיה לו יד במלוכה כפרודה׃ ומשם
בא אל אניה ויבא במחוז של קסריה
וישמע שם כי השליך המלך את אמו
מלהיות גבירת׃ ויחרד אנטיפטר על ככה
חרדה גדולה עד מאד ויבך אנטיפטר
מאד כי ידע כי נגלה כל סודו ויחשוב
לברוח באניה ההיא אמנם עבדיו ושריו
וסריסיו אשר היו אתו שם היה כל נפש
אחד מהם לשוב לביתו׃ ויאמרו לו
שמע בקולנו ואל תברח כי אם תברח
עתה יאמרו אויביך עליך רעות הרבה
באזני המלך והוא יאמין להם כי ישמע
אשר ברחת ולכן לא טוב לך לתת מקום
לאויביך כי בבואך לפני אביך הנה הוא
יקבלך בכבוד ולדברי אויביך לא ישמע
ולא יאמין ויפלו כל אויביך והמלשינים
אותך אליו יפלו בשוחה אשר כרו
אותה ותראה כי אם תלך אל המלך
ירוממך ויכבדך כתמול שלשום וישפיל
כל שונאיך ויפלו פניהם׃ ויאמן אנטיפטר
לעצתם ויצא לארץ מן האניה ויאמר
ללכת ברגליו על הארץ למען לא
יכירוהו

tæ Pheroræ patrui ſui, certior eſſet factus, in maximum incidit luctum atque dolorem, non tàm propter illius amorem, quàm quòd ſolus eſſet relictus atque eo deſtitueretur adjutore, qui ſibi ad interficiendum patrem opem ferret, quique tanta in regno poteſtate polleret, quâ Pherora præditus erat. Inde nave conſcenſa in portum Cæſareæ (5.) pervenit, ubi, cùm matrem ſuam ab Herode expulſam & è ſolio règio dejectam eſſe cognoviſſet, valdè perturbatus eſt & vehementer flevit, haud ignarus, arcanum omne detectum eſſe, quapropter eadem navi fugam adornare ſibi propoſuit; ſed principes ejus ac miniſtri, ut & eunuchi, qui cum ipſo ibidem erant, cùm unusquisque domum ſuam reviſere unanimiter conſtituiſſent, (6.) Antipatro dixerunt: obtempera nobis nec fugam capeſſe, nam ſi nunc aufugeris, inimici tui multis te criminibus apud regem onerabunt, quibus ille fidem adhibebit, ſi de fuga tua certior erit factus, quocircà te inimicis tuis locum dare non conſultum tibi erit; ſi verò ad patrem tuum veneris, ille honorificè temet excipiet & inimicorum tuorum dictis fidem non habebit omnesque hoſtes tui in foveam, quam tibi ſtruxerunt, cadent ac videbis, fore, ut cùm ad regem veneris, priſtino honore & gloriâ excipiaris; omnes verò inimici tui deprimantur eorumque vultus confundantur. Antipater itaque illorum ſecutus conſilium navi in terram deſcendit pedibusque iter conficere voluit, ne quis illum agnoſceret. Cùm igitur ipſe ſic incederet, nemo erat, qui ei obviam procederet, (7.)

quia

(5.) Conſentit hic Joſippi Epitom. pag. 176. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44. Joſephus autem l. 17. Antiqu. c. 7. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 20. ſcribit, quòd Antipater *περὶ κελένδεριν τῆς κιλικίας γινόμενος*, i. e. cum circà Celenderim Ciliciæ eſſet, audiverit, matrem ſuam ab Herode expulſam eſſe ac productà dubitaverit, an domum navi proficiſci deberet nec ne, Tacitus Annal. lib. 2. cap. 80. ſcribit, Celendrim caſtellum Ciliciæ munitum admodum fuiſſe, confer. etiam Munſteri not. h. loc.

(6.) Idem refert Joſephus dict. lib 17. c. 7. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. vid. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44. ac Joſippi Epitom. 176.

(7.) Conſentit Joſephus dict. lib. 1 de Bell. *Jud.* c. 20. & lib 17. Antiq. c. 7. ut & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 44. ac Joſippi Epitom. pag. 177.

Digitized by Google

יכירוהו אדם׃ וילך ברגליו ואדם לא יצא
לקראתו כי מהאנשים אשר היו יראים
פן יפגע המלך בהם כי ישמע אשר הם
יכבדו את אנטיפטר ויודע לכל כי הוא
אויב למלך ומהם לא יצאו לקראתו
לשנאה אשר שנאוהו הלכו לא יצא איש
לקראתו לכבדו׃ וירא אנטיפטר כי נלכד
בשחיתות עונותיו כאשר ילכד הדג
ברשת אשר יערכו לו ויתן אל לבו
להערים כפעם בפעם לראות איככה יוכל
להמלט מיד אביו׃ ויסע וילך ויבא
לירושלם ולא מצא איש מכל האנשים
אשר פגע בם בדרך אשר ידברו עמו וגם
שומרי המלך אשר הכירוהו באו עמו
כאשר צוה המלך לבא עמו כאשר יראוהו
בדרך לבלתי יברח בשמעו כי המלך ידע
סודו ולא יבא העירה׃ וכאשר קרבו אל
העירה ירושלם לא נתנוהו שומרי המלך
ללכת לביתו כי אמרו אולי יחבא ויערם
אל בית המלך פתאום ויבא לפניו ויפול
ברגלי המלך ויסתר המלך פניו לבלתי
ראות אותו ולבלתי הביט בו׃ ויקם
אנטיפטר ויבקש לחבק לאביו ולנשקו
ויהדוף המלך את חבוקו מעליו ולא
קבלו ויבך המלך ויאמר אליו הנה רוצח
לא תבוש מפעליך כי תרצה לחבק את
אשר בקשת להרוג ותגע אותי בידיך
הערן התעבנו בידיך המלאות דם כי רצחת
את אחיך על לא אשמה שהסיתני
להמיתם על לא חמס בכפיהם׃ הרגו ידיך
מלאות דם קדם בנקיון אם תכל
ודמי

quia nonnulli metuebant, ne indignationem regis incurrerent, ſi is cognoviſſet, Antipatrum ab illis honore exceptum fuiſſe, cùm omnibus notum eſſet, eum regis inimicum eſſe; nonnulli verò ideò ei obviam non procedebant, quia ipſum odio habebant, unde factum eſt, ut nemo ei occurreret illumque honore exciperet. Antipater igitur, cùm ſe in fovea peccatorum ſuorum captum animadverteret, (8.) non ſecùs ac piſcis protenſâ ſagenâ irretitur, exiſtimabat, eadem calliditate, quâ hactenus uti conſueverat, rem ſibi ulterius tractandam eſſe, ut nimirùm aliquam inveniret viam elabendi è manibus patris ſui, quamobrem ſuſceptum iter Hieroſolymam verſùs proſequebatur; ſed neminem ex omnibus, in via ſibi occurrentibus, inveniebat, qui ſecum loquebatur, ac cuſtodes regis, quibus Antipater benè notùs erat, eundem comitabantur, quia rex illis injunxerat, ut Antipatrum in itinere deprehenſum proſequerentur, ne fortè elaberetur & propoſitum ſuum veniendi in urbem omitteret, ſi certior eſſet factus, arcanum ſuum regi detectum eſſe. Hi itaque, cùm urbem Hieroſolymam intrâſſent, non permiſerunt Antipatro, ut in domum ſuam veniret, quia metuebant, ne is fortè occultaretur: Antipater autem ad regium properabat palatium & in conſpectum patris ſui veniens antè ipſius pedes procidebat; ſed rex vultum ſuum abſcondebat, ne illum videret aut aſpiceret: poſteà, dum patrem ſuum amplecti eumque oſculari volebat, non admittebatur, ſed ab illo repellebatur, tandem rex profuſis lachrymis Antipatrum ſic alloquebatur: (9.) annon erubeſcis, ô homicida, eum amplexari, quem interficere conatus es? mene contrectare ac polluere cupis manibus tuis ſangvine plenis? qui fratres tuos innocentes perdidiſti, qui me induxiſti, ut illos ſine ullo ob ipſis commiſſo crimine interimerem,

(8.) Vid. infrà h. cap. n. 12. ibique not.
(9.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 17. c. 7. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44.

והסר מעליך את השמוע ששמעתי עליך
אם יש לאל שכלך על ככה כח ובוא
לפני למחר אתה וורוס הפחה אשר שלח
הקיסר אגוסטוס מרומא ואז תדבר דבריך
ואף כי אתה רוצח לא היה ראוי לתת
מקום לך לדבר רצה עם כל זה למחר
נתתי לך מקום לדבר ואשמע את דבריך
בנחת בגלל אשר לא ברחת ואתה
באת לפני ואנטיפטר יצא מלפני המלך
ברעד ובפחד וילך לביתו ולא ידע את
הדבר המקציף את המלך עליו ויחרד
על זה ויסער לבו מאד ותבאנה אליו
אמו ואשתו ותגדנה את הדבר לאנטיפטר
מראש ועד סוף וישמע ויערוך בלבבו
איככה יוכל למלט את נפשו בדבריו
מראשמה אשר נפל בה׃

rem, lava priùs innocentiâ manus tuas, (10.) ſangvine fraterno contaminatas, ſi potes, & remove à te famam illam, quam de te audivi, ſi tantum prudentiæ tuæ viribus polles, ac craſtino die in conſpectum meum veni, tu atque Varus (11.) legatus, quem Auguſtus Cæſar Româ hûc miſit, tunc in medium profer, quæ dicenda exiſtimas & quamvis tibi, tanquàm homicidæ, haud concedenda ſit loquendi facultas; nihilominus cras dicendi copiam tibi largior, ut defenſionem tuam animo ſedato audiam, quia non aufugiſti, ſed in conſpectum meum veniſti; Antipater igitur pavidus ac tremens è conſpectu regis in domum ſuam abiit, ignarus rei, (12.) quæ regis iram adversûs ſe moviſſet, quapropter tàm timido ac pavido fuit animo. Poſteà mater ejus atque uxor ad illum venerunt (13.) & rem omnem à capite ad calcem usque ei narraverunt, quô cognitô callida ipſe ſecum iniit conſilia, quanam ratione vitam ſuam ſervare ac ſe de crimine, cujus arguebatur, verbis purgare poſſet.

CAP. XXXVII.

ויהי ממחרת וישלח המלך ויאסוף את
שריו ואת אוהביו ויאסוף עוד את
המלשני

REx igitur, cùm craſtinus illuxiſſet dies, tàm principes & amicos ſuos, quàm accuſatores Antipatri congregari juſſit, Varum (1.) quoque

(10.) Deſumpta ſunt iſta ex Pſalm. 26. v. 6.

(11.) Hebr. וורו, ſic codex Munſterianus, quem hic magis ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptum eſt nomen: זורו, Munſtero conſentit Joſephus dict. lib. 17. c. 7. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. atque Egeſipp. lib. 1. de Exeid. Hieroſ. c. 44. erat autem Varus ea tempeſtate Hieroſolymis, quia Saturnini ſucceſſor ad Syriæ regionem deſtinatus erat, prout Munſterus hic notavit, confer. cap. ſequ. 37. n. 1.

(12.) Atqui non poterat eſſe ignarus rei, tàm conſcientia criminis teſte, quàm propter circumſtantias, quæ paulò antè ab ipſo autore noſtro adductæ ſunt, quapropter vel delenda erit hic particula לא, quæ in codice noſtro habetur, vel juxtà Munſteri codicem legendum: ולא ידע את הדבר מראש ועד סוף i. e. & non novit rem à capite ad calcem, ut ſenſus ſit, in genere quidem noverat, rem eſſe detectam; ſed accurata rei geſtæ ſeries ei nondum cognita erat, confer. ſuprà num. 8. h. cap.

(13.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg. erat autem Antipatri uxor ex filiabus Antigoni, qui antè *Herodem* in *Judæa* regnaverat, ſicuti Munſterus hic notavit.

(1.) Vid. quæ cap. antec. 36. num. 11. de nomine Vari notata ſunt.

המלשיני׳ אשר הלשינו את אנטיפטר
לבא אליו וישלח ויקרא לוורו השר
הרומי אשר שלחו הקיסר אגוסטו׳ המושל
ברומא אשר שלחו לדרוש את שלום
הורודוס מלך יהודה ויבוא וורו לפני
המלך ויושיבהו המלך על ימינו בכבוד
גדול׳ ויאמר המלך אליו השמעת ווּרו
שקם בני אנטיפטו׳ עלי ויבקש להרגני
ואני עם לבבי להמליכו תחתי ולהושיבו
על כסאי׳ ויאמר וורו למלך ישפוט
המלך את משפטו על בנו ברחמי אב
ויקרא המלך את האגרת אשר שלחה
דוסתיאוס אם אנטיפטר אל בנה לאמר
הנה שמע אביך את כל אשר יעצת
עליו להורגו וסודך הנה הוא גלוי אליו
ועתה השמר לך פן תבא פה כי אם
בחיל כבד ובכח גדול ושאל לך מאת
אגוסטוס חיל וביא עמו כי אין לך פדה
ריוח והצלה כי אם יד רמה ומלחמה
ואם לאו מות והשחתה׳ ויאמר המלך
אל וורו ראה וורו איכה מאמר הנביא
צודק אשר אמר אויבי איש אנשי ביתו׳
וישלח המלך ויביאו את אנטיפטר לפניו
ויבוא ויפול לפני רגלי אביו בנובר
כנפול אדם ממכת חרב ויאמר המלך
אל העומדי׳ לפניו החרישו כלכם ואל
ידבר אחד מכם ושמעו לדברי ויחרישו
כלם

quoque Romanum, quem Auguſtus Cæſar, Romanorum imperator, ad Herodem, Judæorum regem, ſalutandum miſerat, vocari præcepit, qui etiam ad regem venit, à quo magno cum honore, poſita ad dextram ſuam ſede, exceptus fuit; dein rex: audiſtine, inquit, Vare, quòd Antipater, filius meus, me aggredi (2.) atque interficere molitus ſit? ego verò eundem mihi ſucceſſorem conſtituere & in ſolio meo collocare cogitaveram, cui Varus reſpondit: locum obtineat miſericordia paterna in judicio, quod contrà filium tuum inſtituiſti. Tunc rex epiſtolam (3.) quam Doſithea (4.) Antipatri mater, ad filium ſuum ſcripſerat, legit, cujus hæc erat ſententia: ecce pater tuus omnia conſilia tua de ipſo interficiendo audivit atque arcanum tuum ei detectum eſt, jam itaque cave, ne hûc venias, niſi magno exercitu ac viribus inſtructus, ab Auguſto quoque auxilium pete, quod hùc tecum adducas, quia nullum aliud hic ſupereſt remedium aut ſalus, quàm in prævalida manu atque armis, niſi id feceris, mors & pernicies te expectant; hiſce literis perlectis rex Varo dixit: vide, mi Vare, quàm juſtum ac verum ſit effatum Prophetæ, (5.) cujus hæc ſunt verba: inimici hominis domeſtici ejus ſunt. Poſteà rex certos miſit homines, qui Antipatrum in conſpectum ſuum adducerent, is itaque, cùm adveniſſet, antè pedes patris ſui graviter cecidit, non ſecus, ac gladio ictus, dein rex circumſtantes alloquens: tacete omnes, inquit, ac verba mea audite, nec quiſquam mihi obſtrepat, quapropter cuncti tacuerunt; Antipater autem ad pedes regis provolutus prono jacebat vultu, tunc rex ſic loqui pergebat: (6.) an quiſ-

(2.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 178.

(3.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 17. c. 7. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 20. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44.

(4.) De hac ſuprà h. lib. c. 28. n. 8. & c. 33. n. 22. ac c. 34. n. 8. aliquid dictum eſt.

(5.) Vid. Mich. cap. 7. v. 6. & Matth. c. 10. v. 21. confer. etiam Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(6.) Hæc oratio ab Herode habita, prolixior eſt illa, quam refert Joſephus loc. alleg. confer. cap. ſeq. 38. n. 2.

כלם ואנטיפטר נופל על פניו ברגלי
המלך ויאמר המלך היש צדיק בארץ
אשר יסבול את הרעה הזאת אשר חשב
בני לעשות לי והיש ארך אפים אשר
יאריך אפו על אנטיפטר ולא עתה
נתגלה אלי זדונו כי אם מיום אשר
הסיתוני דברי מרמותיו והמתתי את שני
בני היקרים אשר מתו נקיים מעון בגלל
לשונו הרע ודברי רכילותו עליהם לחנם
ועל שנאתו אשר שנאם חנם ועוררני
בקנאתו אשר קנא עליה' על אודות
אשר היתה אמם יקרה ונכבדת ונהרת
להם המלכות ועשיתי בם כאויל וכמשוגע
וכבער והמלכתי זה בן האולת ונהפך
לי לאויב ולאחיו והעם עוד היום בוכה
ומתאבל עליהם והוא שמח על מותם
והאלהים יעוררני טרם מותי לנקם נקמתי
ממנו ואוכל על זה ולא די לו כי גרה
אותי על בני ואהרגה אותם אבל נהפך
עלי לאויב ויבקש להמיתני לולי חסד
אלהים עמי ואיך לא אבכה השר וורו
ואיך לא אתאבל ואראה תמיד נשי בני
היקרים אלמנות בביתי ובני בני יתומים
מאבותם ואראה את אנטיפטר הרשע
אשר עוררני להמית על לא חמס בכפם
עודנו חי לפני ׳ והאמת הוא כי אני
נתתי מקום לזה הרשע לעשות את כל
אלה כי שמעתי מאז לעצתו גם כי
נשאתיו.

quisquam in terra tàm manſvetus (7.) reperitur, qui improbitatem iſtam, quam filius meus adverſùs me molitus eſt, perferre poſſit? num ullus adeò mitis (8.) eſt, ut iram ſuam ergà Antipatrum cohibere poſſit? mihi ſanè non jam primùm innotuit illius contumacia (9.) ſed jam tum apparuit ab eo usque die, quo me verbis fraudulentis induxit, ut duos filios meos nobiles interficerem, qui inſontes criminis perierunt propter maledicam iſtius hominis lingvam atque calumnias, quas contrà fratres ſuos ſine cauſa ſtruxit, & propter odium, quô illos immeritò proſecutus eſt, ac me invidiâ ſua & æmulatione, qua adverſùs fratres ſuos incitatus fuit, dum eorundem mater nobili ac præſtanti genere orta erat, atque filii mei interfecti regno digni exiſtebant, inſtigavit, ut inſipienter, veſanè ac ſtolidè ergà illos me gererem eosque è medio tollerem; iſtum verò ſceleſtiſſimum hominem regem declararem, qui & mihi & fratribus ſuis hoſtis factus eſt, quos populus ad hodiernum usque diem luget ac deplorat, iſte verò illorum interitum læto vidit animo; ſed Deus excitavit me, ut, priusquàm moriar, de iſto ultionem ſumam, nec vires hac in re mihi deſunt: huic autem impio non ſatis fuit, ut me contrà filios meos inſtigaret, quò illos interficerem, ſed hoſtis quoque meus evaſit atque id molitus eſt, ut & me interimeret: aſt Divina me protexit gratia, quomodo verò, ô princeps Vare, lachrymas non profundam? cur non lugeam? qui filiorum meorum nobilium uxores conſpicio viduas, & nepotes meos patribus ſuis orbatos in domo mea ſemper intueor; Antipatrum verò iſtum impium, qui me impulit, ut filios meos ſinè ulla ipſorum culpa interficerem, adhûc vivum

(7.) Ita hic dictionem: צדיק, quæ aliàs juſtum ſignificat, hic vertere volui, hoc ferè ſenſu etiam recentiores Judæi vocem צדק pro miſericordia uſurpant, hinc apud illos: קופה של צדקה i. e. arca eleemoſynaria, confer. etiam infrà l. 6. c. 19. n. 7.

(8.) Benignus, clemens, id enim Phraſis ארך אפים, quæ hic habetur, ſignificat, Græci una voce: μακρόθυμος exprimunt, quam Latini imitati reddiderunt: longanimis.

(9.) Superbia, ferocia, id enim dictio Hebræa quæ hic habetur, ſignificat.

נשאתיו על כל בני ואם היה ממשפחת שפלה למען שהיה ראשית אוני והמלכתיו למלך אחרי והוא לא חכה את יום מותי לפני האלהים אבל מיהר לגלוך בשפכו את דמי לשלם לי רעה תחת טובה עקב שאהבתיו שנא אותי והוא שנוי ומתועב בעיני אלהים ואדם׃ גם כי נתתי לרשע המתועב הזה בעודני חי מלכו׳ וממשלה ואתן שלש מאות וחמשים ככרי זהב ושלחתיו אל רומה להתחבר עם אגוסטוס וללמוד שם דרכי המלוכה והממשלה ולקנות אומץ וגבורה ולבא בחדרי אהבת אגוסטוס המושל ברומה כאשר באתי אני׃ ואם תאמרו אחיו אשר הרגתי קמו עלי כמהו ולכן הרגתי׳ חלילה להם מזאת הנבלה וחלילה לנפשותיהם הקדושו׳ לתת משפט לפני האלהים על ככה כי נקיות הנה ואני חטאתי לאלהים ולהם אבל הרשע הזה איש דמים ומרמה הוא רמני בכזבו עליהם בכזביו ויתחנן להמיתם חנם ימיתהו האלהים ולא יראה את עצמו בממשלה כי הוא בלתי ראוי לה׃ ועתה זרו השר השמר לך ולא תאמין לדבריו וכי יחנן קולו אל תטה אזנך להועבות לבו ואל תרחם על דמעיו כי כה משפטו לרמות ולגנוב דעתי בערמותיו הרעות ובזה רמני וגנב דעתי ודעת רבים עד שעוררני עם חביריו

vivum coràm aſpicio. Verum quidem eſt, me impio iſti locum dediſſe, ut illa omnia perpetraret, dum conſilio ejus obtemperavi eumque ſuprà omnes filios meos extuli, quamvis ignobili proſapia ortus ſit, eundem ſucceſſorem in regno meo, quia primogenitus eſt, deſignavi; aſt ille non exſpectata morte mea, divinitùs decretà, cum effuſione ſangvinis mei regnum occupare feſtinavit, ut pro bono malum, pro amore odium mihi rependeret, qui & Deo & hominibus exoſus ac deteſtandus eſt. Huic improbo & execrabili ego etiamnum vivus regnum ac poteſtatem tradidi (10.) eidem trecenta & quinquaginta (11.) talenta auri numeranda curavi illumque Romam miſi, ut Auguſtum ſectaretur ibique regnandi & imperandi artem diſceret, atque robur ac fortitudinem ſibi compararet, & ut intimam Auguſti, Romanorum imperatoris, amicitiam ſibi conciliaret, prout egomet mihi eandem acquiſivi: quòd ſi fortè dixeritis, ab ipſius fratribus, quos interfeci, etiam inſidias mihi ſtructas ac propterea illos à me interemptos eſſe, abſit, inquam, crimen iſtud ab ipſis & eorum animabus ſanctis, ut coràm Deo iſtius flagitii reæ exiſtant, quia inſontes ſunt; aſt ego in Deum & adverſùs illos peccavi, dum impius iſte, vir ſangvinarius ac fraudulentus mendaciis ſuis, quibus contrà innocentes illos uſus eſt, me impulit atque inſtigavit, ut eosdem immeritò occiderem, Deus iſtum perdat! necullo is fungatur imperio, qui eo indignus eſt! Nunc itaque cave, ô Vare, princeps Romane, ne fidem illius dictis adhibeas, nec, cùm tibi ſupplicaverit, abominationibus cordis ejus aures admoveas, nec lachrymis ejus ad ullam commiſerationem movearis, nam hic illi mos fuit, ut callidis

(10.) Quod ſolet eſſe periculoſum, ut aliquis ſe ſucceſſurum noverit, ſicuti ſcribit Egeſippus l. 1. de Bell. *Jud.* c. 44.

(11.) Hebr. וחמשים, ſic in noſtro codice, Joſephus tamen dict. l. 17. c. 7. ſcribit, trecenta ſolum talenta Antipatro, Romam proficiſcenti, ab Herode data eſſe, idem refertur lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 20. & in codice Munſteriano trecentorum tantum talentorum fit mentio, confer. etiam Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44.

חביריו הרשעים והביאני אל חק דבלתי מחוס על בני והרגתי את בני חנם כי יום יום היה מספר מהם רעות בדברי כזב ומסבב במרמותיו לבוא אלי אנשים בכוזבים ולהעיד על דבריו והוא היה שומר לי במרמה ולעיני בני אד׳ היה מראה לי אשר הוא לי סביבי כחומה ובסתר היה אורב לי וקם עלי׃ ואני האמנתי לו נפשי וגופי והמלכתיו עלי והוא חושב עלי רעות להמיתני ומי יאמין כי יקום עלי זה אשר אהבתי ועשיתי לו יקר וגדולה על כל בני הודות ליי׳ והלל לו אשר גלה לי את רוע לבבו ואת סודו הבוגד וימלטני מידו ולכן זהו השר אבכה כי אראה כי נשארתי בדד ושומם ואנה אלך ואנה אברח כי ראיתי צרות רבו׳ עלי מבן המשפחה שפלה ובני אשר היו בני משפחת גדולי נפש הרגתי ואת הנבל הזה איש הבליעל החייתי ועתה מה לי עוד כי אם לבקש על הכלבים הצמאים לשתות דם להשקותם את דמו ואנקום נקמת בני ממנו החסידים ממני וממנו׃ ויהי כאשר דבר המלך את דבריו בבכי גדול׳ ויהס את קולו בחרון אפו וידום׃

dis pravisque conſiliis me deciperet ac circumveniret, hoc modo & aliis multis & mihi impoſuit, donec ipſe unà cum ſociis ſuis improbis ad eam me inſtigaret & impelleret crudelitatem, ut filios meos inſontes interficerem, dum mendaciis ſuis eosdem quotidiè apud me detulit ac falſa illis crimina imputavit atque certos per fraudem inſtruxit homines, qui ad me venirent & ipſius dicta confirmarent; ſic improbus iſte doloſè mihi fucum fecit, palàm quidem & in ſpeciem inſtar muri, me protegentis, hominibus viſus eſt, ſed clàm inſidias mihi ſtruxit & hoſtilia adverſùs me machinatus eſt: ego verò & vitam & corpus meum ei concredidi, quin etiam illum poſt mortem meam regem deſignavi; aſt improbus iſte vitæ periculum mihi inferre conatus eſt; ecquis autem crederet, eum mihi inſidiari, quem tantopere dilexi, quemque ſuprà omnes filios meos honore & magnificentiâ extuli? Deo certè laus debetur & gloria, qui malitiam animi ejus & arcanum perfidi iſtius conſilium mihi detexit, meque ex illius manu eripuit. Hæc eſt cauſa, ô Vare, princeps Romane, quæ me ad lachrymas impellit, dum me ſolum ac mœſtum video relictum eſſe, quò vadam ac quorſùm fugiam? quia multa mala â filio meo, humili genere nato, mihi ſtructa vidi; filios autem meos, præclarâ magnanimorum (12.) hominum proſapiâ ortos interfeci, iſtum verò improbum ac nequam incolumem ſervavi. Nunc igitur quid ſupereſt, niſi ut canes conquiram, hauriendi ſangvinis cupidos, quibus ſceleſti iſtius ſangvinem bibendum tradam atque ita filiorum meorum, qui & me & iſto probiores fuerunt, ultionem de ipſo capiam? Dum rex iſta maximo cum fletu locutus eſt, furore & indignatione plenus vocem abrupit & tacuit.

(12.) Hasmonæorum generoſorum progeniem hic innuit Herodes.

CAP. XXXVIII.

וישא אנטיפטר את ראשו מעט מעל
הארץ מבין רגלי המלך כאשר ישא האיש
המוכה בחרב את ראשו ויפתח את פיו
ויעמוד ויאמר׃ אדוני המלך דברי ריבותיך
ותוכחותיך המה יעזרוני ויהיו לי למליץ
יושר לפניך וכאשר בקשת להרשיעני
בדבריך כן תצדיקני בהם׃ ואמנם אשר
דברת מהיותי שומרך ופוקד לשומרך
לבלתי נגוע בך אויב מאויביך וזה לעיני
העם ובסתר ארבתי לך האלהים יודע כי
לעולם לא עלה זה על רוחי ומי לא ידע
כי אלהים יעשה נקמה באיש אשר יבקש
רע על אביו׃ ואם בער אנכי מאיש
ולא בינת אדם לי גם לא יראת אלהים
בקרבי גם אנכי ידעתי כי כן הוא ואם
לא יראתי מהאלהים הלא יש לי לירא
פן יקרה לי כאשר קרה לאחי אשר
הרגתי כדבריך והיה זה בגלל הקנאה
אשר קנאו בי ויבקשו להרגך כי המלכתני
עליהם על היותי ממשפחה שפלה והם
היו ממשפחה יקרה וכאשר ראו כי
המלכתני על כן עמדו עליך לרעה וימותו
בעונם׃ ואני ידעתי כי לא נאוה לי
למלוך ואמנם מידך היתה המלכות אלי
ועל

ANtipater autem, levato paululum à terra capite ſuo, quô antè pedes regis procubuerat, non ſecùs ac homo gladio percuſſus caput ſuum erigit, hæc ore protulit verba: (1.) accuſationes & objurgationes tuæ, Domine rex, me defendent (2.) & fidelis advocati (3) munere coràm te fungentur, ac, ſicuti me verbis tuis condemnare conatus es, ita iisdem memet juſtum pronunciabis. Certè verum eſt, quod dixiſti, me corporis tui cuſtodem fuiſſe ac vitæ tuæ conſervandæ invigilâſſe, ne te hoſtes tui adorirentur; aſt iſtud dicis palàm & ſaltem in ſpeciem factum eſſe, clàm autem me tibi inſidias ſtruxiſſe; ſed Deus novit, quòd rem iſtam nunquam in animum meum induxerim & quisnam ignorat, Deum ultionem de illo homine ſumpturum eſſe, qui patri ſuo perniciem afferre auſus fuerit? numquid ego quovis homine inſipientior (4.) nec humana præditus ſum ratione aut timore Dei? Sanè & ego rem ita ſeſe habere ſcio (5.) ac, niſi Deum timerem, metuere deberem, ne idem mihi eveniret, quod fratribus meis, quos tu dicis à me interfectos eſſe; ſed id factum eſt (6.) propter invidiam & æmulationem, quâ fratres mei ergà me incitati vitæ tuæ inſidiati ſunt, ideò, quòd me ignobili genere ortum in regni ſucceſſione prætuleris illis, qui illuſtri loco nati erant. Quapropter, cùm me regem deſignatum eſſe vidiſſent, perniciem tibi machinati ſunt, ob ſcelus itaque ſuum debito ſupplicio affecti ſunt. Scio etiam, quòd nullum regnandi jus

(1.) Vid. Joſeph. Antiqu. lib. 17. c. 7. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. circà med. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44. ac Joſippi Epitom. pag. 179.

(2.) Joſephus loc. alleg. orationem iſtam apologeticam ſatis prolixam paucis complectitur, confer. cap. antec. 37. n. 6.

(3) De dictione מליץ, quæ hic habetur, ſupra lib. 3. c. 8. n. 7. quædam annotata ſunt.

(4.) Hæc ex Proverb. cap. 30. v. 2. deſumpta ſunt.

(5.) Quòd ſcilicet Deus ſcelera & parricidia vindicet ac puniat.

(6.) Nempe, quòd fratres mei interfecti & è medio ſublati ſunt, id factum eſt propter invidiam &c.

Digitized by Google

ועל מה תאמר כי יעצתי להרגך אם
לקבל מלכו' הלא כבר המלכתני ואם
בגלל כבוד הלא כבר כבדתני׃ וכי יעלה
על לב כי עוני הסיתני להרגך כי העוני
יסית האדם להרוג נפש למען יקח עושר
הלא כבר אתה נתת לי עוש' גדול
והעשרתני ושלחתני אל רומא בכבוד
גדול וכבר ראיתי מלכים שם אשר באו
לשאול את שלום אגוסטוס קיסר והנה
הם מלכים בני מלכים כמוני היו אבל
עשירים כמוני לא היו ואף כי אגוסטוס
אשר הרע את לבו עליך אני הטיבותיו
והשלמתיו עמך והשבותיו׃ אוהבך
כבראשונה בבלתי ידיעת סליאון הנלחם
בך ואף כי נתן לו סליאון זהב לרוב
לתת לו חיל להלחם בך ולא אבה הוא
לשמוע לו בלכתי אני שם כי נשא פני
ויהפך הקיסר בגללי לך לאוהב ולסיליאון
לאויב׃ ומי גלה את סוד האויבי' שבקשו
לשלוח יד בך כי אם אני ואיך תאמר
עלי כי אתי עליך מחשבת רוצח ואני
הוא אשר תפשתי את קורנהו כאשר
בקש להרגך והרגתיו׃ והנה עתה זוכר
אני

jus mihi competat, ſed regnum à manu tua mihi obveniat, cur igitur me conſilium dicis iniiſſe, ut te interimerem? numquid ideò, ut regnum conſequerer? atqui tu me jam anteà regem declaraveras, (7.) an propter honorem? nonne jam dudum honore me affeciſti? (8.) forſitàn aliquis exiſtimet, paupertatem me eò impuliſſe, ut te interficerem, cùm paupertas interdum hominem adigere ſoleat, ut vitam alicui eripiat ſibique divitias comparet; ſed nonne jam anteà maximas in me contuliſti divitias atque opes, & ſummo cum honore me Romam miſiſti? ubi reges vidi, qui eò venerant, ut Auguſtum Cæſarem ſalutarent & illi quidem reges regumque filii extiterunt, mihi ſimiles, ſed divitiis nequaquam mihi pares fuerunt; quin etiam Auguſtum, qui infenſo ergà te fuit animo, placavi eumque tibi amicum, ſicuti anteà erat, reddidi, ignaro Silæo, (9.) adverſario ſuo, qui, licèt Cæſari ingentem auri vim obtuliſſet, ut is ſibi copias daret, quibus bellum adverſùs te gereret; illas tamen, cùm eò veniſſem, impetrare non potuit, idque Cæſar honori meo conceſſit ac propter me tuus factus eſt amicus, atque Silæi inimicus evaſit, & quis quæſò alius, præter me, hoſtium tuorum, qui te interficere conabantur, detexit arcana? cur itaque dicis, me tui occidendi conſilium iniiſſe, qui Corinthum, (10.) vitæ tuæ inſidias ſtruentem, comprehendi atque interfeci?

(7.) Confer. hic Joſeph. l. 1. de Bell. *Jud.* cap. 20. circà med.

(8.) In codice Munſteriano hic iſta ſunt inſerta: & certè hæc ſunt, quæ ad iram concitaverunt fratres meos, quòd rex declaratus fui, & procul dubio, ſi illis regnum tradidiſſes, non inſurrexiſſent adversùs te, nec quiſpiam potuiſſet illos inducere, ut manum ſuam mitterent in te, id ſolum movit eos, quòd viderent, me conſtitutum regem & quòd ego neminem, præter te timui, id quod & vox tua de me teſtatur, quid quæſò potuiſſet nunc me ad hoc incitare, ut te interficerem? paupertas? & quidem paupertas interdum &c. ſequentia vide in ipſo codice noſtro; Hebraica, ne nimis prolixus ſim, ex codice Munſteriano hùc tranſcribere nolui.

(9.) Vid. *Joſeph.* dict. lib. 17. c. 7. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 20 atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44. confer. etiam ſuprà h. lib. c. 29. n. 14.

(10.) Hebr. קורנתו, ſic in noſtro codice, in Munſteriano nomen iſtud omiſſum eſt, *Joſephus* eod. lib. 1. de Bell. Jud. c. 18. in fin. etiam nominat Κόρινθον & ſcribit, eum fuiſſe σωματοφύλακα, cuſtodem corporis ſive ſatellitem regis, vid. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44.

אני כי לא רציתי ללכת לרומא בשולחך
אותי כי ראיתי אשר מקנאי אחרי יהיו
כורי שחת לרגלי אבל קבלתי התלאה
שמצאתני בדרך בעבורך ולא שנאתיה׃
והנה אקרא אל הקיסר אשר לא ישמע
אל דברי עתה יטהרתי אם תאבה
באגרותיו מהעון הזה׃ והנני אבי נסעתי
ובאתי ומהרתי לבא לפניך והנני הנה
ואעידה לי עדים נאמנים על יושר לבי
עליך ולא אעיד על זה עדים מבני
אדם כי בני אדם יראים הם להעיד
את האמת ומהם לוקחים שוחד ויעלימו
האמת׃ אבל העדים אשר יעידו בי ואשר
יענו על לבי הנה הם בלתי יראים מפניך
גם לא יקחו שוחד להסתיר האמת
ולא יקחו שוחד ממני להעיד שקר וכזב
כבני אדם כי כל האדם כזב׃ והעדים
ההם הם ששה עדים נאמנים ועל
פיהם יקום דבר משפטי לאמה ושלשתם
יענו בי נגד יי׳ ונגדך׃ והם השמים
והארץ והים אשר לא יחמלו על איש
כי יקום על דם אביו ויעמוד על דם
הורו והנה אני באתי הולך תחת השמי׳
על מה ועל מה לא הרעים עלי קול
אלהים עלי מן השמים והבריק עלי ברק
והמיתני אם חטאתי לך׃ ועוד הנה
עברתי

terfeci? (11.) recordor etiam nunc, quòd, cùm me Romam mittere velles, eò proficiſci abnuerim, quia videbam, non defuturos æmulos, (12.) qui pedibus meis ſcrobem fodere parati eſſent; nihilominus omnes itineris moleſtias tui gratia prompto ſuſcepi animô, nec illas defugi. Ipſum ecce Cæſarem appellabo, qui, licèt verba mea jam non audiat, literis tamen ſuis, ſi velis, ab hoc me crimine abſolvet. Vide, mi pater, profectionem ſuſcepi, veni, feſtinavi, ut te viderem, jam hic adſum. Teſtes quoque ſinceri ergà te animi mei advocabo fide dignos, non homines, quippe qui interdum metuunt, quò minus veritati teſtimonium perhibeant, nonnulli etiam munere corrupti veritatem ſupprimunt; teſtes autem illi, quos producam, ut de animo meo doceant, vultum tuum nequaquam expaveſcent, nec accepto munere veritatem celabunt, nec à me corrumpentur, ut falſum & à vero alienum dicant teſtimonium, ſicuti homines facere ſolent, quia omnis homo mendax; (13.) ſunt autem ſex (14.) teſtes fide digni, in quorum dictis cauſæ meæ juſtitia ac veritas conſiſtet, horum tres pro me coràm Deo ac teipſo teſtimonium ferent; ſunt autem iſti: cœlum, terra ac mare, quæ ſanè nemini, qui parentis & genitoris ſui ſangvinem effundere conatur, parcent; egò verò ſub cœlo ad te veni, cur ergò Deus è cœlo in me voce ſua non detonuit, cur fulmina ſua in me, ſi quidem tibi peccavi, non immiſit meque interemit? (15.) mare etiam trajeci, cur illius procella me non abſorbuit? (16.) ſicuti ipſius furor ac tempeſtas

(11.) In codice Munſteriano iſta pauló aliter leguntur, atque alia inſuper multa hic adjiciuntur, quæ, quia nimis longum eſſet, hùc tranſcribere, ibidem videri poſſunt.

(12.) Idem referunt *Joſephus* & *Egeſippus* loc. alleg.

(13) Vid. Pſalm. 116. v. 11.

(14) Hebr. ששה, ſic in noſtro codice; ſed in Munſteriano, ut & apud Egeſippum lib. 1. de Bell. Jud. c. 44. trium ſolùm fit mentio, ſicuti etiam in ipſo textu noſtro tres tantùm adducuntur teſtes, quapropter pro ששה hic legendum puto שלשה facili literarum mutatione.

(15.) Sed ſcitè hanc in rem Ovidius canit:
Si, quoties peccant homines ſua fulmina mittat
Juppiter, exiguo tempore inermis erit.

(16.) Ejus rei cauſa eſt Dei *μακροθυμία*, qui non ſtatim homines, quando peccant, punit, ſed eorum converſionem exſpectat, vid. ad Roman. c. 9. v. 22. & 2. Petr. c. 3. v. 9.

עברתי בים למה לא עמדה הסערה עלי
להטביעני כאש׳ הוה אף היום ביונה
בברחו מפני האלהים· ועוד הנה הלכתי
על הארץ למה לא פתחה את פיה
לבלעני כאשר פתחה לדתן ואביר׳ אשר
קמו על משה רבי׳ ע״ה אשר לא הרע
לישראל והיה להם לאב ולמוכיח· והלא
אבשלום הרוטא לאביו בברחו במלחמ׳
למלט את נפשו אחד מאילני הארץ
צוה ויתפשהו בשערות ראשו והלה
אותו עד בא ההורג והרגו כי לא נעזב
להתפש להביאו אל אביו ואלו בא אל
אביו נמלט· ואני הנני לפניך באתי
ולמה אני מת ודוד עשה נקמה על
הריגת בנו וצוה להרוג את ההורג ואני
למה לא אתכוה נקמה מאויבי אשר
ישנאוני חנם· אבל כדבר אחד אחלה
פניך ושא נא את פני לבל תתנני ביד
אחרי׳ להרגני רק הרגני את׳ בידי׳ ויהיו
ידי אסורות לפניך והוצא את בני מעי
וקרע את לבבי וכרתהו לקרעים וחקור
בו היטב ודרוש אם חשב עליך מחשב׳
רעה· ועת׳ אדוני אבי על מה זה תחכה
ותאריך משפטי אם התמול על בנך
טהרני מאשמה ואם לא תחמול מהר
תעשה בי משפט ונקמה כחפצך ורצונך·
ואם תאמ׳ בלבבך לא אשלח ידי בבני
כי עצמי ובשרי הוא דע כי האיש אשר
יבקש

ſtas in Jonam ſævíit, cùm is è conſpectu Dei aufugere conaretur. Terram quoque pedibus meis calcavi, cur igitur illa aperto ore me non deglutivit? (17.) prout contigit Dathano & Abiramo, cùm ſeditionem contrà Moſem, doctorem noſtrum piæ memoriæ, excitarent, (18.) qui Iſraëlitas nullo affecerat malo, ſed potius eorum pater erat ac præceptor. (19.) Nonne Abſalom, qui à patre ſuo defecerat, cùm in prælio fugeret, ut vitam ſuam ſervaret, crinibus ſuis, Deo ita dirigente, arbori cuidam innexus fuit, ex qua tamdiu pependit, donec veniret, qui illum interficeret, (20.) neque enim Deus permiſit, ut vivus caperetur & ad patrem ſuum adduceretur, nam ſi ad eum veniſſet, mortis periculum evitâſſet: ego verò ad te veni, cur igitur moriar? cùm David etiam necem filii ſui ultus ſit & præceperit, ut illius interfector (21.) morte mulctaretur, cur non ultionem exſpectem de inimicis meis, qui me ſine ulla cauſa odio proſequuntur? id unum autem te rogatum volo, ut morem mihi geras, nimirùm, ne me aliorum manibus tradas, qui me interficiant, ſed tu ipſe me manibus tuis interime; ſint manus meæ coràm te ligatæ, tute ipſe viſcera mea extrahe ac cor meum dilaceratum in fruſta diſcinde & exactè illud inveſtiga atque perſcrutare, an malum adverſùs te conſilium inierit. Nunc itaque, Domine pater, quid cunctaris, cur cauſam meam differs? ſi mihi, filio tuo, parcere cupis, abſolve me à crimine; ſi verò clementi animo mihi ignoſcere animus tibi non eſt, condemna me ſine ulteriori mora, ac vindictam de me, prout tibi placet, cape; ſi verò ita tecum reputaveris, filio meo non inferam manus, quia os & caro mea eſt, illud ſcias

velim,

(17.) Rationem vide numer. antec. 15. & n. 16. allegatam.

(18.) Vid. Numer. c. 16. v. 31. & ſeq.

(19.) Pædagogus, doctor, ſic etiam dictionem מוכיח, quæ alias reprehenſorem, objurgatorem, denotat, hic reddere poſſis.

(20.) Vid. 2. Samuel. c. 18. per tot.

(21.) Nimirum Joab, de quo vid. 2. Samuel. dict. c. 18.

יבקש את נפשך להרי' יהו כך באכזריות אתנו עצמך ובשרך׃

velim, quòd is, qui vitæ tuæ inſidias ſtruit, ut crudeles ac violentas manus tibi adferat, nequaquam os & caro tua ſit.

CAP. XXXIX.

ויהי כאשר כלה לדבר את הדברים האלה. הדברי' רבי' אשר לא כתבתי פה וכתבתים בספר הרומיים וישאו קולם ויבכו כל העומדי' לפני המלך רק המלך לבדו לא בכה וגם ניקולאוס הסופר הנאמן היה שם ושמע הדברים האלה ולא בכה כי הוא היה אוהב גדול לנערים המומתים בני מרימי׃ ויען ניקולאוס הסופר ברשיון המלך לאמר ויאמר לבוכים על מה תבכו ומה תבכו מערמת אנטיפטר וכזביו תבכו ואת מי תרחמו ועל מה תרחמו ואם בלבבכם רחמים רחמו על הבנים היקרים אשר מהו תם אשר הרג אותם המלך בלשון הרע אשר העריכו עליהם הרשע הזה. בלשון הרע ובערמת הרשע אשר אם ימלט זה ממשפט מות את כל בית אביו ישחית׃ ולמה ימלט זה ממשפט מות איש אש' רצח את אחיו ועל אביו לא חמל וישא ניקולאוס את קולו בנועם קינה ויגז את ראשו ויספוד כאש' יספדו על המת ויקונן על הנהרגים בני מרימי ויאמר עורה׃

Cum hæc atque alia plura, quæ hic non retuli, quæque perſcripſi in Romanorum libro, dixiſſet Antipater, omnes, qui coràm rege ſtabant, ſublata voce lachrymas profuderunt, (1.) excepto ſolo rege, qui non flevit; (2.) aderat autem ibi Nicolaus, (3.) ſcriptor fide dignus, qui, cùm Antipatrum ſic verba facientem audiſſet, etiam ad fletum haud commotus fuit, idque ob maximum amorem, quo pueros interemptos, Mariamnæ filios, complexus erat. Is itaque Nicolaus, ſcriba, conceſſâ à rege dicendi facultate, eos, qui lachrymas profundebant, hunc in modum allocutus eſt: cur fletis & propter quamnam cauſam lachrymas emittitis? num propter fraudes & mendacia Antipatri? cujusnam miſeremini & qua de cauſa? ſi animus veſter miſericordiâ tangitur, nobilium vos commiſereſcat filiorum, qui innocui perierunt quosque rex calumniis ac dolis impii iſtius hominis circumventus interfici juſſit, certè, ſi improbus iſte capitis periculum effugiet, ipſe univerſæ patris ſui domui perniciem adferet & interitum, quare mortis condemnationem iſte evadet, qui fratres ſuos interemit nec patri ſuo pepercit? poſteà Nicolaus lamentabili voce capillos evulſit (4.) & leſſum, ſicuti in demortuo fieri ſolet, fecit atque interemptos Mariamnæ filios deplorans ita verba fecit: exurge, Alexander, exper-

(1.) Confer. Joſippi Epitom. pag. 179.
(2.) Idem refert *Joſephus* dict. lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. circà fin. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 44. in fin.
(3.) Is Damaſcenus dictus fuit, de quo vid. Joſeph. Antiq. lib. 17. c. 8. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 20. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 45. ut & Munſter. in not. h. loc. in Joſippi Epitom. pag. 179. corruptè nominatur: נירליאוס, ubi Munſterus vertit: Niraleus; ſed legendum ניקולאוס vel ניקולואוס, prout in noſtro codice habetur.
(4.) Juxtà Hebræum; ויגז את ראשו i. e. totondit caput ſuum, prout moris erat Judæis ut in magno luctu illud tonderent, vid. Levit. c. 10. v. 6.

עורה אלכסנדר עורה והקיצה אריסטובלוס קומו וראו אויבכם אשר הרג אתכם בדבריו ואתם הייתם נקיי׳ כי הביא עדי שקר להעיד עליכם בלשון הרע לאביכם ואביכם המלך לא השב כי יכזב הוא עליכם׃ ועתה עונותיו לכדוהו ובא בעין משפט מות וחושב להנצל ממנו בדבריו אשר הם מתועבים בכזב ובמרמה עורו עורו וערכו עצמותיכם לפני המלך ועתה את מי יצדיק המלך במשפט ואת מי ירשיע׃ ועתה אתם העומדים פה העדה הקדושה אל תרחמו על אכזר כי כל מרחם על רשע הנה הוא אכזרי רק מות ימות איש הדמים ואיש הבליעל אש׳ יעץ על אביו להרחיק את בניו מלפניו ולהרגם רחוק ממנו למען לא יראה ולא ישמע במותם ויתמול עליהם ואם העריץ הזה ימלט ממות כל בני המלך כלם ימית כי בכלם יקנא ולא ירצה להשאיר בן להורודוס המלך בלתו׃ וכה משפטו להרוג בהשקות משקה סמי מות ולגנוב דעת הבריות ולרמות לבות בני אדם כי פרורה אחי המלך נאמן היה למלך ואוהב מאד אלא האכזר הזה גנב את דעתו ונהפך לאויב למלך׃ ויוסף עוד ניקולאוס הסופר לדבר דברים רבים ולגלל על אנטיפטר את כל הרעות שעשה ולהביא עליו מהרציחות ומהמלשינות אשר עשה ויכל ניקולאוס הסופר לדבר וידום׃ ויאמר המלך אל זרו אתה השר זרו שאל את הרשע הזה׃

expergiſcere, Ariſtobule, ſurgite ac videte hoſtem veſtrum, qui vos criminationibus ſuis interfecit, cùm innocentes eſſetis, quia falſos teſtes adverſùs vos coràm patre veſtro maledica lingva produxit ac pater veſter ejusdem dolos & fraudes, vobis ſtructas, non animadvertit. Nunc itaque impius iſte iniquitatibus ſuis irretitus in capitis ſui periculum venit, ex quo ille verbis, abominatione, dolo & fraude plenis, ſeſe extricare poſſe putat, ſurgite, ſurgite, interempti filii, ac voſmet ipſos coràm patre veſtro ſiſtite, tunc manifeſtum erit, quiſnam à rege in judicio abſolvendus aut condemnandus ſit; vos autem, qui adſtatis, congregatio ſanctitate conſpicua, haud quaquam miſerimini crudeliſſimi iſtius hominis, nam quicunque impii miſereſcit, is ipſe crudelis eſt; ſed morte afficiatur ſangvinarius iſte ac nequam, qui patri ſuo conſilium dedit, ut filios ſuos procùl à ſe amoveret eosque à ſe remotos interficeret, ne de illorum morte quidquam audiret aut videret, neve ad miſericordiam ergâ illos flecteretur, certè tyrannus iſte, ſi mortem effugerit, omnes regis filios funditùs extirpabit, quia ergà omnes æmulatione & invidiâ exardeſcet, nec ullum, præter ſe, regi Herodi relinquet filium, quandoquidem is ejus mos eſt, ut venenatis potionibus homines interficiat, eorumque rationem faſcinet ac dolis circumveniat, nam etiam Pheroram, fidelem regis fratrem, cùm is nimio amore tyranno iſti addictus eſſet, decepit ejusque animum à rege alienavit ita, ut ejus hoſtis evaderet. (5.) Alia inſuper multa addidit Nicolaus, ſcriba, quibus mala omnia, ab Antipatro perpetrata, in illum rejecit eique cædes atque calumnias, quibus graſſatus eſt, imputavit. Quapropter, cùm Nicolaus dicendi finem feciſſet ac tacuiſſet, rex ad Varum converſus: interroga, quæſò, inquit, Vare princeps, impium iſtum, numquid amplius loqui & mendacia adde-

(5.) Vid. Joſeph. dict. lib. 1. de Bell, Jud. c. 20. circà fin.

הזה היש לו לדב׳ עוד ולהוסיף בכובים וישאלוהו ולא ענה אנטיפטר עוד דבר רק כי אמר דגר. האלהים יהיה עלי לעד כי אני נקי מכל׳ זאת׃ ויאמר המלך לנאמניו הביאו לי את הכלי אשר בו סם המות ונתתיו לכם לשמור לי עד אבקשהו מכם ויביאו השומרים את הכלי אשר נתן אנטיפטר אל׳ פרורה אחי המלך ויראהו לאנטיפטר ויאמר אליו הוי עריץ ורשע התכיר אשר זהו חותמך וכליך׃ וידום אנטיפטר בראותו את הכלי כאבן ויאמר הורודוס המלך הביאו לפני איש אשר לו משפט מות וננסה בו הסם הז׳ הרפואיי אש׳ רצה בני להשקותי׃ ויבא לפני המלך איש אשר היה עליו משפט מות ויצו וישקוהו וימת האיש מיד׃ ויקח המלך מהמשקה ויתנהו אל השר זרו להוליכו עמו לפני אגוסטו׳ הקיס׳ ולהראותו לו ולהודיעו רעת אנטיפטר ויצו המלך או לאסור את אנטיפטר בנחשתי׳ ובכבלי ברזל ויתנוהו אל׳ בית האסורים במצורת המלך׃ ואנטיפטר אף כי היה בבית האסורי׳ לא חדל מערמתו ומלשונו הרע ויכתוב אגרת על שם אקמי אשת הקיסר מלאת קללות

addere velit; interroganti itaque Varo Antipater nihil aliud reſpondit, quàm illud: Deus mihi teſtis erit, quòd omnium iſtorum criminum inſons ſim, (6.) tunc rex ad fideles miniſtros ſuos ſemet convertens: afferte mihi, ait, vaſculum, cui lethiferum ineſt venenum, quod vobis eò usque cuſtodiendum tradidi, donec iſtud à vobis repeterem, poſtquàm igitur cuſtodes vaſculum, quod Antipater Pheroræ, regis fratri, dederat, attulerunt, Herodes illud Antipatro oſtendit eique dixit: numquid, ô ſceleſte & impie, ſigillum tuum ac vaſculum agnoſcis? ille verò, dum vaſculum vidit, lapidis inſtar obmutuit; dein rex: adducite coràm me, inquit, hominem, qui mortem commeruit, ut in eo ſalubris ſcilicèt iſtius potionis, quam filius meus mihi bibendam dare voluit, periculum faciamus, quapropter adducto in conſpectum regis homine, qui morte dignus erat, potionem illam eidem hauriendam dari juſſit, qui ſtatim eâ epotâ mortuus concidit, (7.) poſteà rex, cùm venenum a pocillatore accepiſſet, illud Varo, principi Romano, dedit, ut ad Auguſtum Cæſarem iſtud ſecum deferret eique oſtenderet, atque ſimùl Antipatri malitiam ipſi notam faceret. Deinde rex Antipatrum catenis & compedibus ferreis vinciri eumque cuſtodiæ tradi juſſit: Antipater autem, quamvis carcere concluſus detineretur, tamen à fraude ac maledica lingva non deſtitit, ſed epiſtolam ad Acmen (8.) Cæſaris uxorem, (9.) maledictis & probris adverſùs regem plenam ſcripſit ſub nomi-

(6.) Vid. Joſeph. dict. lib. 17. cap. 7. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. circà fin. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45.

(7.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg. confer. etiam *Joſippi* Epitom. pag. 180.

(8.) Hebr. אקמי׳, ſic in noſtro codice, hujus Ἀκμῆς etiam meminit Joſephus Antiq. lib. 17. cap. 7. circà fin. Eſt ſanè hic locus in Hebræo ſatis obſcurus, quem etiam Munſterus aliter legit ac vertit, ubi videas licet.

(9.) Hebr. אשת הקיסר, ita juxtà noſtrum codicem; in Munſteriano legitur: אמת הקיסר, unde ipſe vertit: ancillam Cæſaris, idque rectius, nam Livia Druſilla Auguſti fuit uxor, vid. Sueton. in Ejus vita cap. 62. eadem Acme cap. ſeq. 40. n. 7. ab autore noſtro vocatur pellex Cæſaris, *Joſephus* dict. lib. 17. c. 7. circà fin. ſcribit, quòd Acme Judæa quidem fuerit, ſed Juliæ, Cæſaris uxori, ſervierit, idem refertur lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. cui etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45. in med. adſtipulatur.

nomine Salomæ, ſororis regis, ac ſi illa epiſtolam iſtam ad Acmen, Cæſaris ſororem, ſodalem ſuam, miſiſſet, regemque conviciis, probris & perfidiâ oneráſſet. (10) Hæc epiſtola cùm in urbe inventa & ad regem perlata eſſet, parùm abfuit, quin rex ſororem ſuam, Salomen, interfeciſſet, niſi aliæ repertæ fuiſſent literæ, quas Acme ad Antipatrum miſerat, in quibus hæc ſcripta erant verba: quæ verò mihi de Salome, amita tua, patris tui ſorore, dixiſt, ecce jam anteà literas dedi ad patrem tuum, quibus illum certiorem feci, quòd ipſa epiſtolam, maledictis & opprobriis adverſùs illum (11.) jactatis, ut & perfidiâ plenam, ad me miſerit, quocircà non dubito, quin rex eam ſit interfecturus; (12.) tu verò aurum, quod mihi promiſiſti ob id, quòd regi eam rem, quam mihi notam feciſti, indicaverim eumque ad ſororem ſuam interficiendam impulerim, ad me quamprimùm transmitte. Quapropter rex, cùm literas illas reperiſſet, animadvertit, primam epiſtolam Antipatri commento & dolo (13.) divulgatam eſſe, ut ſororem ſuam, Salomen, interimeret, ſicuti jam anteà filios ſuos confictis ac falſis Antipatri literis atque mendaciis inductus interfecerat.

קללות וחרפות על המלך שלותה מאת שלומית אחות המלך אל אקימי אשת הקיסר רעותה מלאה קללה וחרפה ובגידה על המלך מאת שלומית אחותו׃ ותמצא האגרת הזאת בעיר ויביאוהו אל המלך וכמעט שלא הרג המלך את שלומית אחותו לולי כי מצא אגרת אחרת אשר שלחה אקימי אל אנטיפטר וכתוב בה כדברים האלה לאמר׃ אשר דברת לי על שלומית דודתך אחות אביך הנה כבר כתבתי לאביך אגרת והודעתיו כי היא שלוחה אלי בגללו אגרת מלאה קללות וחרפות ומיני בגידות וידעתי כי המלך יהרגנה ואתה שלח אלי את הזהב אשר נדרת אלי על דבר אשר העדותי אל המלך את אשר הודעתני והערותיו להרוג את אחותו׃ וכאשר מצא המלך את האגרת הזאת ידע כי מערמות אנטיפטר יצאה האגרת הראשונ׳ למען הרוג המלך את שלומית אחותו כאשר הרג את בניו באגרות ערמתו וכבוב מרמתו׃

CAP. XL.

Isdem diebus rex eo laborabat morbo, quo etiam deceſſit, (1.) quapropter ingraveſcente valetudi-

ויהי בימים ההם חלה המלך הורודוס את חליו אשר מת בו ויכבד עליו את החולי׃

(10.) Sic locum hunc ſatis difficilem & obſcurum vertere volui, confer. Joſephus loc. alleg. unde textus noſtri obſcuritati lux quædam accedet.

(11.) Nimirum regem Herodem, confer. etiam hic Joſephus loc. alleg.

(12.) Idem refert Joſeph. dict. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 20. circà fin. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hierol. c. 45.

(13.) Conſentiunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(1.) Vid. *Joſeph.* Antiq. l. 17. c. 8. princ. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 20. in fin. atque Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45. ac Joſippi Epitom. pag. 180. ut & Munſteri not. h. loc.

Ttt

החולי מאד ויכתוב בבריתו לאמר כי לא ימלוך אנטיפטר בנו אחריו ויקרא המלך הורודוס את שלומית אחותו ויתן לה כסף וזהב ויצו עליה לעשות חפצו על בני השרים אשר סגר באיפודרומי ולהרוג אותם למען יבכו רבים במות המלך הורודוס׃ והמלך הורודוס בן שבעים שנה בחלותו ויכבד עליו חליו מיום ליום ויבקש לעשות נקמה באנטיפטר בנו לפני מותו׃ אמנם חכה את המלאכים אשר שלח אל אגוסטוס הקיסר לרצי לו על אודות פלגשו אקימי כי הוא היתה בעצת אנטיפטר ולכן שלח המלך אל הקיסר להודיע לקיסר לעשות בה נקמה ואחר כן יעשה גם הוא נקמה באנטיפטר בנו. ויהי היום ויכבד החולי עליו ויצר לו מאד וישנא את חייו ויבחר במות ויאמר למשרתיו הביאו לי תפוח ותנו בידי מאכלת ואחתכנו בידי כי טוב לי לאכול

tudine adverſa in teſtamento ſuo ſcripſit, ne (2.) Antipater, filius ipſius, in regno ſibi ſuccederet; poſteà rex vocata ſorore ſua, Salome, ingentem illi vim auri argentique dedit (3.) eique præcepit, ut voluntatem ſuam de principum filiis, quos ipſe in Hippodromo (4.) concluſerat, exequeretur, eosq; interficeret, quò ſcilicèt plures mortem regis deflerent; (5.) rex autem ſeptuageſimum agebat annum (6.) cùm ægrotaret; ingraveſcente verò quotidiè morbo ejus, ipſe de filio ſuo, Antipatro, ultionem capere ſecum conſtituit, priusquàm decederet; legatos tamen, quos ad Auguſtum Cæſarem miſerat propter Acmen, illius pellicem, (7.) quæ particeps erat conſilii Antipatri, exſpectare voluit, quia legatos ideo ad Cæſarem miſerat, ut eundem ad vindictam, de Acme capiendam, impelleret, quò etiam ipſe poſteà de filio ſuo, Antipatro, ſupplicium ſumere poſſet; (8.) cùm verò die quodam Herodis morbus valdè invaleſceret ipſeque maximis doloribus afficeretur, mortem ſibi tædiô vitæ conſciſcere voluit, quamobrem miniſtris ſuis dixit: afferte mihi pomum cultrumque mihi date, ut illud manu mea

(2.) Sic particula negativa לא in noſtro codice habetur; abeſt tamen illa à Munſteriano exemplari, confer. Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg. idem Egeſippus dict. lib. 1. c. 45. ſcribit, quòd Herodes, videns, ſe urgeri periculò, Antipam, unum ex filiis ſuis hæredem imperii ſcripſerit, prælatum Archelao & Philippo, ſenioribus liberis, quoniam ipſos quoque Antipater dolis atque fallaciis ſuſpectos patri fecerat.

(3.) Conſentiunt Joſephus & Egeſippus loc. ſuprà num. 1. adductis.

(4.) Hebr. באיפודרומי, ſic in Hebræo hîc habetur, Latinis vocatur: Circus, confer. Joſeph. lib. 17 c. 8. circà fin. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 21. circà med. vid. etiam quæ ſuprà h. lib. c. 23. n. 22. & infra h. cap. n. 27. annotata ſunt.

(7.) Ipſe enim probè noverat, populum *Judaicum* morte ſua lætaturum eſſe, ut igitur univerſalis eſſet luctus, Herodes nobiliſſimum quemque cujusvis familiæ interfici præcepit, vid. Joſeph. lib. 17. c. 9. & lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 21. circà med. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45. ut & Munſteri not. h. loc. confer. etiam infrà h. cap. n. 25. & n. 28. ibique not.

(6.) Conſentit Egeſippus loc. alleg.

(7.) Hebr. פלגשו, ſic in noſtro codice hîc vocatur, vid. Egeſipp. dict. loc. ac quæ cap. antec. 39. n. 9. notata ſunt.

(8.) Redierunt autem legati, ad Cæſarem miſſi, antequam Herodes moreretur ac Cæſaris literas attulerunt, quibus continebatur, quòd Acme Cæſaris indignatione extincta eſſet propter facinora, quæ cum Antipatro perpetrare tentaverat, iisdem literis Herodis arbitrio relinquebatur Antipater puniendus, ſive illum in exilium detrudi ſive morte mulctari vellet, vid. Joſeph. loc. alleg. & Munſter. hic in not.

Digitized by Google

לאכול׳ ויגשו בני משרתיו ויקם הוא מעט ויתחזק ויסמוך בזרועו השמאלית את ימינו וירם יד ימינו במאכלת אשר בו קלף את התפוח ויבקש להתקיעו בבטנו׳ וירץ ארקילאוס בנו ויחזק בימינו ויקח את המאכלת מידו ויצילהו מלפשוע בעצמו׳ וישאו את קולם כל העומדים לפניו ויבכו וכל עבדיו וסריסיו ואנשי ביתו צעקו צעק׳ גדולה בבכי והקול נשמ׳ עד למרחוק ותצא השמועה לאמר כי מת המלך הורודוס׳ וישמע אנטיפטר וישמח לקול צעקת העם ויאמר לפקיד אשר על בית האסורים שלחני ואלך לי אל אבי לספוד ולבכו׳ כחק הבן לאב וכל זה אמר במראה שיוכל להנצל ולברוח ותראה מה אעשה לך מכבוד׳ והפקיד לא האמין לדבריו ולא התירו ממאסרו ומהכבלים אשר עליו ולא רב לו אש׳ לא שלחו אבל בא לפני המלך ויספר לו את דברי אנטיפטר ויצעק המלך בחרון אפו ויאמר העוד ישמח במותי הרוצח ויגל ביום מפלתי וביום מותי נשבעתי חי יי׳ כי היום ימות׳ ויצו המלך להורגי׳ להרגו ויהרגוהו במצו׳ המל׳ ויביאו את ראשו לפניו ויראהו ותמ׳ המלך שככה׳ וימת אנטיפטר הרשע ויקבר בעיר אשר שמה אירקניא באשר

mea decorticem, (9.) quia comedendi ejus deſiderio afficior, id, quod cùm miniſtri feciſſent, ipſe paululùm ſurrexit ac ſemet corroborans brachioque ſiniſtro dextram ſuam ſuſtentans atque illam unà cum cultro, quô pomi corticem detraxerat, levans ventrem ſuum transfigere conabatur; (10.) ſed Archelaus, (11.) filius ejus, accurrens apprehenſi Herodis dextrâ cultrum illius manu extorſit eumque prohibuit, ne ſibi ipſi vim afferret. Quô factò omnes, qui coràm rege ſtabant, ſublata voce fleverunt, cuncti etiam ſervi ejus & eunuchi atque domeſtici maximo clamore lamentati ſunt, adeò, ut clamor iſte procul audiretur rumorque ſpargeretur, regem Herodem mortuum eſſe; (12.) aſt Antipater audito populi clamore lætus præfecto carceris dixit? dimitte me, quæſò, ut inde ad patrem meum abeam, eumque defleam, ſicuti filius patrem ſuum fletu proſequi ſolet, ego te propterea maximo honore afficiam: Antipater autem hæc omnià ſolùm in ſpeciem dixit, ut nimirùm hac ratione evadere atque effugere poſſet; ſed præfectus verbis ejus fidem non habuit, nec illum è carcere ac vinculis, quibus conſtrictus erat, dimiſit, neque id ſatis ei fuit, verùm etiam ad regem, Herodem, venit eique Antipatri verba indicavit, quocicà rex irâ commotus: numquid homicida iſte, inquit, adhûc in morte mea exultabit, & in ipſo interitus atque obitûs mei die gaudebit? per Deum immortalem juro, quòd hoc ipſo die mors obeunda ſit Autipatro; quibus dictis rex ſpiculatoribus (13.) præcepit, ut illum interficerent,

(9.) Sive: deglubam, Munſterus vertit: excoriem, German. Schälen.

(10.) Conſentit Joſephus dict. lib. 17. c. 9. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. circà med. vid. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45. ac Joſippi Epitom. pag. 181.

(11.) Hebr. ארקילאוס, ſic in noſtro codice, Munſterianus habet: אכיאבוס, ubi vertitur: Aciabus, cui etiam Joſephus dict. lib. 17. c. 9. ferè adſtipulatur, qui eum nominat 'Αχίαβον, ita vocatur etiam l. 1. de Bell. Jud. c. 21. circà med. eidem conſentit & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45. circà fin.

(12.) Confer. hic Joſephus & Egeſipp. loc. alleg. ut & Joſippi Epitom. pag. 182.

(13.) Ita dictionem להרגים cum Munſtero hic interpretor, ſic etiam à vet. Gloſſ. Spiculator exponitur

כאשר צוה המלך וימחו הסופרים במצות המלך את שם אנטיפטר ממכתב הברית למלוכה אשר למלכי יהודה. כי בו היה כתוב כי המליכו המלך הורודוס לפנים• וימלך המלך את ארקילאו׳ בנו ויכתבהו במכתב ברית המלוכה. אשר למלכי יהודה וישבע את העם להיותו עליה׳ למלך אחריו ויתן את טבע׳ המלכו׳ אשר לו אש׳ בידו לתלמי עבדו הנאמן לתתו לארקילאוס בנו אחר מותו• ויחי המלך הורודוס אחרי הורגו את אנטיפטר בנו ה׳ ימים וימת ויאסף אל עמיו• והימים אשר מלך הורודוס המלך על כל עם יהודה ל״ז שנה ויהי הורודוס המלך איש מצליח בכל אשר יפנה• ומי יתן כאשר הצליחו האלהים מחוץ ומסביב והיה עיניו לאנשי ביתו ומרחם אבל היה עליהם לאיש מדון ותגרה• ומנעוריו היה איש מצליח ולו נאה למלוך יותר מאבותיו

cerent, hi itaque mandato regis obtemperantes eundem interemerunt & interfecti caput ad regem detulerunt idque ei oſtenderunt. (14) quo viſo ira regis quievit, ſic impius ille Antipater interiit ac ſepultus fuit in urbe, quæ Ircata (15.) vocabatur, ſicuti rex juſſerat, nomen etiam Antipatri in tabulis teſtamenti regni Judaici à ſcribis mandato regis deletum fuit, in illis quippe ſcriptum erat, ipſum ab Herode regem fuiſſe declaratum; rex autem (16.) filium ſuum, Archelaum, ſucceſſorem ſibi conſtituit ejusque nomen in tabulas teſtamenti regni Judaici referri curavit, idem etiam populum ad jusjurandum adegit, ut Archelaum poſt obitum ſuum agnoſcerent regem eique obedirent (17.) annulum quoque regium, quem Herodes digito geſtabat, Ptolemæo, (18.) miniſtro ſuo fideli, tradidit, ut illum filio ſuo, Archelao, poſt mortem ſuam daret; (19.) vixit autem rex (20.) poſt interemptum Antipatrum, filium ſuum, quinque diebus (21.) poſteà obiit & ad populum ſuum collectus eſt: regnavit verò ſuper univerſum populum Judaicum triginta ſeptem annis, (22.) magna uſus proſperitate

nitur ἀποκεφαλίζων, δήμιος i.e. carnifex, lictor, Joſephus dict. l. 17. c. 9. vocat eosdem δορυφόρους, ſatellites, prætorianos milites, ita etiam l. 1. de Bell. Jud. c. 21.

(14.) Joſippus in Epitom. pag. 184. ſcribit, Antipatrum in plateam urbis eductum atque ibi illius caput amputatum fuiſſe.

(15.) Sic verto אירקטא, quod nomen hîc in noſtro codice habetur, Munſterus legit אירקנואה: ac vertit: Hyrcaniam, cui etiam Joſephus dict. lib. 17. c. 9. in fin. adſtipulatur, qui ſcribit, Antipatrum vili ſepulturæ ἐν Ὑρκανίᾳ traditum eſſe, idem refert etiam lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45. in Joſippi Epitom. pag. 184. urbs illa corruptè vocatur אנקליא i. e. Ancalia, prout Munſterus ibidem vertit.

(16.) Hæc & ſequentia usque ad: vixit autem rex poſt interemptum &c. abſunt à codice Munſteriano, vid. infrà h. c. num. 20.

(17.) Idem refert Joſephus dict. l. 17. c. 10. princ. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 21. confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 34. circà fin. & Joſippi Epitom. pag. 184.

(18.) Joſephus Antiq. lib. 16. & 17. ac lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. ut & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 46. etiam Ptolemæi mentionem faciunt, confer. etiam cap. 41. n. 1. ibique not.

(19.) Annuli traditionem teſſeram eſſe imperii vel regni traditi inter alios ſcribit Kirchmann. de Annul. cap. 22.

(20.) Hîc fit continuatio textus in codice Munſteriano, cœtera hîc inſerta, ibidem ſunt omiſſa, vid. ſupra h. cap. n. 16. ibique not.

(21.) Conſentit Joſephus dict. lib. 17. c. 10. princ. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45. in fin. ac Joſippi Epitom. p. 184.

(22.) Ex quo ſcil. primum à Romanis rex declaratus eſt, vid. Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg. In Joſippi

מאבותיו וימלך בגדולה וכבוד ולא רב לו כי מלך שני רבות כרצונו ויתן את המלכו׳ לבנו אבל נתן לו ממלכות שלא לקח מאביו׳ וימת ויעזוב את ביתו בבכי תהי כי הרג את בניו אבל הגזירה אשר גזר על שלומיה ועל אלכסנדר וישביעם להרוג את שרי העם ואת בניהם למען יבכו ימי׳ רבים במותו רנה שלומית לא כן עשתה אמנם דברה באזני שרי הגדודים לאמר׳ המלך צוה לפתוח את האפדרומי ולשלח את שרי העם ואת בניה׳ כי נחם המלך על כל הרעה אשר דבר לעשות להם ותשלחם וילכו לבתיהם ׃

tate (23.) in omnibus negotiis; utinam verò Herodes, ſicuti felici rerum ſucceſſu ſortis undique à Deo cumulatus erat; ita mitis ac clemens ergà ſuos extitiſſet! Nam in domo ſua perpetuis jurgiis atque diſcordiis implicitus fuit; ab ineunte autem ætate ſemper ei res proſperè evenerunt ipſeque præ omnibus majoribus ſuis regno dignus fuit, id, quod etiam cum magnificentia & honore adminiſtravit nec ei ſatis fuit, pro arbitrio ſuo tot regnâſſe annos, verùm etiam filio ſuo regnum tradidit, quod ipſe à patre ſuo non acceperat; defunctus autem domum ſuam fletu ac mœrore plenam reliquit, quia filios ſuos occiderat. Cœterùm Salome mandatum, quod ei & Alexandro (24.) rex dederat, eosque jurejurando adegerat, ut principes populi eorumque filios interimerent, (25.) quò mortem ſuam diutius deflerent, effectui non dedit; (26.) ſed coràm ducibus exercitus ſic locuta eſt: rex juſſit, ut Hippodromum (27.) aperirem, & principes populi eorumque filios dimitterem, quia malorum omnium, quæ rex illis inferre cogitaverat, pœnitentiâ ductus fuit, quapropter dimiſſi in domum quisque ſuam abierunt. (28.)

Joſippi Epitome pag. 185. ſcribitur, quòd Herodes quadraginta annis ſuper populum Iſraëliticum regnârit, confer. etiam Iſa. Voſſ. in Chronol. Sacr. cap. 16. & ſuprà l. 2. c. 25. n. 42.

(23.) Sic etiam Joſephus dict. lib. 17. c. 10. & l. 1. de Bell. Jud. cap. 21. ſcribit, quòd Herodes τύχῃ κεχρημένος ἰσμενῆ, proſpera uſus ſit fortuna, confer. etiam Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 45. in fin. ac Joſippi Epitom. p. 185.

(24.) Hebr. אלכסנדר, ita hic in noſtro codice, Munſterianus habet אלכסא ac vertitur ibidem: Alexæ, quæ etiam lectio alteri illi præferenda eſt, utpote cui etiam Joſephus lib. 17. c. 9. & 10. it. lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. adſtipulatur, confer. & Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 45. in fin.

(25.) Vid. hic Egeſipp. dict. loc. & ſuprà h. cap. num. 5.

(26.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. allegat.

(27.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 4. annotata ſunt.

(28.) In codice Munſteriano hic ſequentia ſatis multa inſerta ſunt, quæ ipſe ſic vertit: cœterum ex hoc regis decreto poteris facilè perpendere crudelem Herodis animum, qui juſſerat interfici principes & ſervos ſuos atque digniores viros ſuos, qui erant decor & gloria ejus, & parvulos eorum, qui tamen nihil iniquum geſſerant, &, cum ipſi eſſent deſiderium patrum ſuorum & gaudium matrum ſuarum, dominarum ſcil. & principiſſarum, volebat iſte convertere exultationem in mœrorem & gaudium in luctum magnum, quatenus multi eſſent; qui flerent in

morte

CAP. XLI.

ויהי אחרי כן ויאספו כל העם ויצא תלמי עבד המלך הורודוס הנאמן וידבר באזני העם דברים טובים ונכחים ויראה להם את טבעת המלך הורודוס ויאמר אל הגדודים ואל השרים הנה המלך צוני לפני מותו לתת אחרי מותו את הטבעת הזאת לפניכם לארקלאו׳ ולהמליכהו אחריו כי הוא כתב במכתב הברית אשר למלוכה למלכי יהודה כי ארקילאוס ימלוך אחריו והנני נותן לו לפניכם את טבעת המלך ומעתה ירים את ידו ואת רגלו במלוכה עדים אתם היום · ויפתח את מפתח מכתב הברית מהמלוכה ויקר׳ באזני הגדודים את אשר צוה המלך הורודוס להמליך את ארקילאוס בנו אחריו וייטב הדבר בעיני העם והשרים וימלאו כף הגדודי׳ יחד ויריעו העם כל׳ פה אחד לאמר ויאמרו יחי אדוננו המלך ארקילאוס לעד וימלא את מקום אבותיו · וילך ארקילאוס המלך

POſteà, cùm omnis populus conveniſſet, Ptolemæus, (1.) qui fidelis miniſter regis Herodis fuerat, prodiit, & ad populum benignam rectique plenam habuit orationem, oſtenſoque Herodis regis annulo principes militesque ſic allocutus eſt: rex antè obitum ſuum mihi præcepit, ut annulum iſtum vobis præſentibus poſt mortem ſuam Archelao darem isque rex & ſucceſſor declararetur, nam in tabulis teſtamenti regni Judaici ſcriptum reliquit, ut Archelaus ſibi in regno ſuccederet, jam itaque coràm vobis annulum regium ei trado, ut impoſterum regiam poteſtatem exerceat, (2.) cujus rei vos hodiè teſtes eſtis. Dein apertis teſtamenti regii tabulis (3) corâm principibus & militibus legit, quòd Herodes filium ſuum Archelaum poſt mortem ſuam regem conſtitui juſſerit, quæ res cùm & populo & principibus placuiſſet (4.) omnes ſimùl milites applauſerunt, atque univerſus populus uno ore acclamavit? vivat in perpetuum Dominus noſter, rex Archelaus, locumque patris ſui obtineat! Poſteà Archelaus cum univerſo populo Judaico abiit, ut Herodem in oppido, quod Herodium (5.) appellabatur, & ab urbe Hieroſolyma ducenta ſtadia (6.) diſtabat, ſepelirent, lectum ferentes, in quo

morte ejus & in die ſepulturæ ejus putaretque populus, principes & magnates flere atque lugere propter ipſum. His conſentit ferè Joſephus dict. lib. 17. c. 8. circà fin, confer. ſuprà h. cap. n. 5. ibique not.

(1.) Hujus Ptolemæi jam ſuprà cap, antec. n. 18. mentio facta eſt, confer. Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. in fin. & Egeſipp. lib, 1. de Excid. Hieroſ. c. 46.

(2.) Juxtà Hebræum ita vertere poſſis: ut manum ac pedem ſuum in regno extollat, confer. Geneſ. c. 41. v. 44.

(3.) Idem refert Joſephus Antiqu. lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. in fin. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 46.

(4.) Conſentiunt hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(5.) Hebr. אירודיאון, ſic Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi corruptè legitur אירויאן, confer. paulò poſt num. 13. h. cap. & ſuprà h. lib. c. 9. n. 6. vid. etiam Joſeph. lib. 14. c. 25. & l. 17. c. 10. ac l. 1. de Bell. Jud. c. 21. in fin. atque Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 46. & noviſſimè Joh. Lightfoot. Chorograph. Johanni præmiſſ. cap. 3. § 5.

(6.) De voce ריס, quæ hic habetur, iam ſuprà l. 3. c. 17. n. 15. quædam dicta ſunt, confer. etiam infrà h. cap. n. 14.

Digitized by Google

המלך וכל עם יהודה אחריו לקבור את
המלך הורודוס בעיר אשר שמה אירואן
והיא רחוקה מירושלם מאחד ים וישאו
את מטת המלך אשר שכב עליה המלך
מת׳ והיה המטה מזהב טהור ואבנים
יקרות עליה במסגרתה מסביב ומכסה
המטה ארוג בזהב וקשור בפתילי עליהם
קרסים האבנים יקרות ועל ראש המלך
עטרת זהב גדולה ונזר מלכות ומקלו
בימינו והוא יושב במסבה על המטה
כאשר בהיותו בחיים׃ והיו הגדודים
לפניו בסדר בראשונה גבורי גדודי יהודה
ואחריהם גדודי בת גרמינא וגלוס הם
פראנקוס וכלם חגורי חרב ומלובשי
שריונות ועדיי המלחמה׃ והבוכים
המתאבלים והמקוננים הולכים רחוק
מנגד הלוך ובכה וקונן ויתר העם הולכים
אחרי המטה׃ וארקילאוס המלך הולך
קרוב למטה ושרי יהודה הולכים סביבו
איש עדיו עליו מזהב ואבנים יקרות
וכלם חגורים בכלי מלחמה׃ וחמשים
מעבדיו הולכים לפני המטה מפזרים בכל
הדר׳

quo rex defunctus jacebat; is autem lectus ex auro puriſſimo (7.) confectus erat, cujus tæniæ lapidibus pretioſis circumcircà ornatæ erant; tegumentum verò lecti auro contextum ac funiculis ligatum erat, quibus anſulæ, gemmis diſtinctæ, annexæ pendebant, corona quoque aurea maxima regiumque diadema capiti regis impoſitum erat, is ſceptrum dextrâ tenebat (8) accubans ſuper lectum, perinde, ac ſi etiamnum viveret; præcedebant autem ordine catervæ militum primò fortiſſimi quique Judæi, hos Germanorum (9.) Gallorumque, qui Franci (10.) dicuntur, ordines ſequebantur, omnes gladiis accincti & loricis bellicisque ornamentis induti; illi verò, qui mortuum deflentes lugebant atque lamentabantur, procùl è regione feretri incedebant, ſubinde plorantes, reliquus autem populus lectum ſequebatur; rex ipſe Archelaus propè lectum incedebat, circumdatus principibus Judaicis, quorum unusquisque ornamenta ſua, auro gemmisque diſtincta, gerebat, omnes verò armis accincti erant; porrò quinquaginta (11.) ex illius ſervis lectum præcedebant, qui, quacunque ibant, myrrham, aloën & omnis generis aromata ſvaviſſimi odoris ſpargebant; omnes autem liberi regis unà cum Archelao juxtà feretrum incedebant, (12.) æquis paſſibus fratrem ſuum, Archelaum, ſequentes. Herodes

(7.) Confer. hic Joſephus dict. lib. 17. cap. 10. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. in fin. atque Egeſipp. lib. 1. de Excid. Hieroſ. c. 46. ac Joſippi Epitom. pag. 186. ubi funeris pompa pluribus deſcribitur.

(8.) Vid. Joſeph. & Egeſippus ut & Joſippi Epitom. loc. alleg.

(9.) *Γερμανοὶ* etiam referuntur à *Joſepho* dict. lib. 17. c. 10. & lib. 1. de Bell. Jud. cap. 21. in fin. confer. etiam infra lib. 6. c. 1. num. 32. ibique not.

(10.) Joſephus eod. l. 17. c. 10. vocat *τὸ ϛρατιωτικὸν γαλατικὸν*, confer. id. Joſeph. lib. 1. de Bell. *Jud.* c. 21. in fin. & Egeſipp. l. 1. de Excid. Hieroſ. c. 46. quòd verò hic Francorum mentio ſit, id ſuperadditum eſt à Judæo interpolatore, cum Francigenæ ea tempeſtate, quâ Herodes mortuus eſt, nondum fuerint in Gallia, prout benè hic notavit Munſterus; Cœterùm de Francis nonnulla dicta ſunt ſuprà lib. 3. c. 1. n. 14. confer. etiam infrà lib. 6. c. 1. n. 30. & 35. & ſuprà h. lib. 5. cap. 1. n. 39. ibique not.

(11.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 187. ſed à Joſepho lib. 17. c. 10. & lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. in fin. referuntur *πεντακόσιοι*. quingenti, hiſce adſtipulatur etiam Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 46. confer. & Munſteri not. h. loc.

(12.) Idem referunt *Joſephus* & *Egeſippus* loc. allegat.

Digitized by Google

הדרך מר ואהלות וכל בשם ערב לריח וכל בני המלך היו עם ארקילאוס קרובים למטה ופוסעים בפסיעותיה׳ אחרי פסיעות המלך אחיהם ׃ ויקבר המלך הורדוס בעיר אירואן כאשר צוה המלך והעיר רחוקה מירושלם כמו מאתים ריס׃ ויעשו לו כל העם וכל השרים כבוד גדול בכל הדרך בלכתם אחרי מטתו׃ אבל לא היו עושי׳ כלם הכבוד מאהבתו אמנם מפני יראה כי רבים מן העם היתה איבה בלבם על הורדוס ועל בניו ואם לא היו יכולים לדבר בפיהם כי ירא האדם לדבר בפיו הגדה היו תשבים בלבם באיבתם כי טבע העולם כשיש ממשלה לאדם להסתיר אויבו מחשבתו מבני אדם ולחשוב בלבו את אשר ירצה אם טוב ואם רע׃ ויקבר הורדוס המלך בעיר הנזכר בכבוד גדול עם כל בגדי מלכותו׃ אחר הדברים האלה ויוציאו העם את מחשב׳ לבבם חוצה ואת השנאה אשר שנאו למלך הורדוס מתמול שלשום הודיעו וידברו עליו בגלוי לאמר איש כרח ואיש רע היה המלך הורדוס אשר טרחו ועולו הכביד עלינו מאד באכזריות אשר עשה לנו וגזר על עמו כי מלך גאה

rodes itaque in urbe Herodio (13.) ſepultus fuit, ſicuti ipſe præceperat; aberat autem oppidum iſtud ab Hieroſolymis ducenta (14.) circiter ſtadia: hoc modo populus univerſus omnesque principes pompam ducebant funebrem in honorem defuncti regis, quacunque poſt lectum ejus incedebant; non tamen omnes illius amore, ſed potiùs timore hunc ei honorem exhibebant, multorum quippe animis odium ergà Herodem ejusque liberos inſidebat, & licèt id ore exprimere non auderent; (ſæpè enim præ timore aliquis non profert odium) mente tamen illud premebant, nam ita naturâ comparatum eſt, ut, ſi quis potentiorem habeat inimicum, is animum ſuum coràm illo abſcondat, & ſecum, quodcunque libuerit, ſive bonum ſive malum, cogitet. Rex itaque Herodes in urbe jam dicta magnâ funeris pompâ ſepultus fuit cum omni veſtitu regio. Poſteà populus animi ſui cogitata depromſit, atque odium, quô regem Herodem diu proſecutus erat, detexit ac de illo palàm dixit: permoleſtus ſanè & improbus vir fuit rex Herodes, (15.) qui onus & jugum graviſſimum nobis impoſuit crudeli animo, quô in nos, populum ſuum, ſævriit, (16.) nam ſuperbè & tyrannicè regno præfuit, nec priùs deſtitit, quàm veſtimenta noſtra nobis detraheret nosque ſpoliaret, tributis etiam, quæ maxima nobis impoſuit, omnia bona noſtra exhauſit, peregrinos quidem, dum vixit, divitiis cumulavit, Judæos verò ad paupertatem redegit, hoſtes (17.) in Sanctuarium induxit locum-

(13.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 5. annotata ſunt, confer. etiam Joſeph. lib. 1. de Bell. Jud. c. 21. in fin.

(14.) Conſentiunt Joſephus dict. lib. 1. c. 21. in fin. & Egeſippus lib. 1. de Excid. Hieroſ. cap. 46. vid. quæ ſuprà h. lib. 5. cap. 9. n. 7. notata ſunt, Joſippus ducenta ſtadia exponit iter duorum dierum ac ſemis, prout Munſterus hic notavit. confer. etiam ſuprà h. cap. n, 6. it. infrà l. 6. cap. 1. n. 8.

(15.) Vid. *Joſeph.* dict. lib. 17. c. 11. & lib. 2. de Bell. Jud. c. 1. atque Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 1. ac Joſippi Epitom. p. 188.

(16.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus ac Joſippi Epitom. loc. jam alleg.

(17.) Hebr. אויבים, ſic in noſtro codice, Munſterus legit: צורים ac vertit: picturas, ad quam vocem ita notavit: *erant picturæ Judæis in locis ſacris prohibitæ, prohibet namque lex imaginum elevationes & animalium propoſitiones conſtituere his, qui volunt ſecundùm ejus præcepta*

גאה ואכזר היה ולא מלך עד אשר
תסיר ואשר הכשיט את כסותנו ולא
הניח לאדם עושר במס אשר הכביד
עלינו והעשיר בימיו את הנכרים וידל
את היהודים· והביא אויבים על הקדש
וטמא את הקדש והמקדש ואשרי אשר
מת טרם מלכות הורודוס ולא לוקח
באכזריו' הורודוס ולא ראה בעמל מלכותו
רצורת הורודוס ואכזריותו עלינו גברו
על אשר ראינו מהצרו' מהיותנו בגולה
בארץ אויבינו כאשר מלכו עלינו מלכי
בבל אשר שלחו אותנו מארצנו לגולה·
אבל זה הורודוס הטריח אותנו יותר
מאשר הטריחונו הגוים בגולה כי מלכי
בבל שלחונו חפשים מהגולה לבא אל
ארצנו והורודוס הגלה רבי' מארצנו
ויתנם למס· והמלך הירודוס היה אכזר
מדריוש וגבעל וזדון מארתחשתא' ובוצע
ממלך מדי ואנחנו חכינו את יום מותו
לצאת חפשים והוא עד כה יכביד עלינו
והו' טורחנו לעבוד' כי המליך עלינו את
ארקילאוס בנו במקומו· והנה ארקילאוס
יעשה כרעות אשר עשה אביו ועוד
יוסיף עליהם חדשות אשר לא עשאם
אביו וחיו ואוי ואבוי על העם אשר
ימלוך עליו ארקילאוס כי הוא מלך
עלינו אשר לא נרצהו ולא נבחר בו
וטוב

locumque ſacrum & Templum Domini profanavit, ô felicem, qui, antequam Herodes regnaret, obiit, qui nec crudelitatem ejus expertus eſt nec eo regnante calamitates pertulit! nam afflictiones ejus atque crudelitates longè graviores fuerunt iis, quas captivitatis noſtræ tempore in hoſtium vidimus provincia, quando Babyloniæ reges, (18.) à quibus è terra noſtra in captivitatem abducti ſumus, ſuper nos regnarunt. Etenim Herodes iſte graviori nos onere preſſit, quàm quod gentes nobis in captivitate impoſuerunt, Babyloniæ quippe reges (19.) è captivitate noſtra nos liberos dimiſerunt, ut in terram noſtram abiremus; Herodes autem multos è terra noſtra abduxit eosque tributarios fecit, crudelior ipſe Dario, (20.) arrogantior Artaxerxe & avarior Medorum regibus fuit. Quapropter nos mortem ejus expectavimus, ut liberi evaderemus; aſt ille gravius onus nobis impoſuit nosque in ſervitutem redegit, dum Archelaum, filium ſuum, in regno ſucceſſorem ſibi conſtituit, is eadem, quæ ipſius pater, nobis inferet mala, imò nova illis adjunget, quæ vivente ejusdem patre non experti ſumus, væ populo illi, ſuper quem Archelaus regnabit! nam nec volentibus nec eligentibus nobis occupavit regnum, certè ſatiùs nobis eſſet, ſine rege vivere,

cepta vivere; Herodes autem conſtruxerat ſuprà portam Templi munus, quaſi Deo propoſitum, aquilam auream imitantem & qualitate & quantitate ſatis opulentam, quam Judas & Matthias, expoſitores legis doctiſſimi, dejicientes & ſecuribus concidentes tumultum excitârunt, de quo vid. Joſeph. Antiq. lib. 17. c. 9. & Egeſipp. lib. 1. de Bell. Jud. cap. 45. & lib. 2. c. 1.

(18.) Vid. Joſeph lib. 2. de Bell. Jud. c. 8. & Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 1.

(19.) Darius & Artaxerxes, ita hic in codice Munſteriano additur, confer. num. ſeq. 20.

(20.) Immitior Dario, Artaxerxe ſuperbior, Medis rapacior, ſic de eo Egeſippus dict. l. 2. c. 1.

וטוב לנו להיו' בלא מלך ממלוך עלינו ארקילאוס אשר מתנשא לאמר כי הוא ימלוך עלינו כהורודוס כן הוא׃ האלה הדברים לא ביהודה היו מדברים גם היהודים לבד אבל גם ברומה הלשינו את ארקילאוס על ככה ושלוחים שלחו לפני הקיסר ולפני הישישים ברומה בהיכל אפוליגוס אשר בנה אגוסטוס הקיסר׃

vere, quàm Archelaum imperare, is enim jactavit, ſe eodem, quo Herodes, modo ſuper nos regnaturum eſſe. Hæc Judæi non ſolùm in Judæa dixerunt, ſed etiam Romæ iisdem verbis Archelaum traduxerunt, legatosque miſerunt ad Cæſarem atque Senatum Romanum, qui in templo Apollinis, (21.) quod Auguſtus exſtruxerat, convenerunt.

CAP. XLII.

ויהי כראות ארקילאוס אשר היה לב העם עליו וילך לו אל רומה אל אגוסטוס הקיסר לבקש ממנו לעזור על המלכות כי עם יהודה בלתי בוחר בו׃ ויהי בהיותו שם לפני הקיסר והוא מדבר עמו על ככה והקיסר מתרצה אליו׃ ויען אנטיגנוס בן שלומית אחות המלך הורודוס אשר היה שם ויאמר לקיסר כדברים האלה׃ תמה אני מאד אדוני הקיסר המלך ממך איך תקבל את דברי ארקילאוס ותאמן בו כי יתחנן קולי באמרו לך עזרני ואמליך על יהודה הלא כבר הוא מלך ואת פיך הקיסר לא שאל ומה יש לו עוד לזעוק ולדבר לפניך׃ הנה ישב על כסא המלכות אשר ביהודה ולא במשפטך ושפט על העם ולא במאמרך ומה יבקש עוד׃ כי מה לו לרכוב

ARchelaus autem, cum vidiſſet, animum populi à ſe abalienatum eſſe, ipſe quoque Romam ad Auguſtum, Cæſarem, profectus eſt, ut auxilium ab eo regni firmandi cauſa peteret, nam populum Judaicum ſibi minùs faventem deprehenderat: cùm itaque ad Cæſarem veniſſet & ea de re cum illo locutus eſſet Cæſarisque animum ſibi conciliâſſet, tunc Antigonus (1.) Salomæ, ſororis regis Herodis filius, qui eo tempore Romæ erat, Cæſarem ita allocutus eſt: valdè miror, Domine Cæſar, Imperator, te Archelaum auſcultare ejusque verbis fidem habere, qui te ſuppliciter rogat tuumque implorat auxilium, ut regnum conſequatur Judaicum, cùm is jam anteà non expectatâ ſententiâ tuâ regnum occupaverit, ecquid igitur corâm te clamat & verba multiplicat? in ſolio regni Judaici conſedit citrà tuum decretum, populo jus dixit absque tuo conſenſu, & quid ultrà quærit? nam quem in finem currum conſcendit omni ex parte inauratum, niſi, ut regem ſemet oſtenderet? cur regium diade-

(21.) Conſentit *Joſephus* dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. ſ & Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 1

(1.) Hebr. אנטיגנוס, ita hic in noſtro codice, Munſterianus habet: אנטיפטר i. e. Antipater, idque rectius, ſic enim & Egeſippus lib. 2. de Bell. Jud. c. 1. eundem nominat, *Joſephus* verò lib. 17. c. 12. & l. 2. de Bell. *Jud.* c. 4. vocat Antipam, idem etiam Herodes dictus fuit, vid. *Joſippi* Epitom. pag. 188. & ſeq. confer. & cap. ſeq. 43. num. 17.

לרכוב על מרכבה כלה זהב אם לא כי
מלך ומה לו לתת כתר מלכות בראשו
אם לא כי מלך ולמה מלאו לבו לשב׳
במרום הכסא בירושלם ומעל הכסא
לברך את העם וגדודיו כחק המלכים
אם לא כי מלך מעצמו ולא תחת
משפטך ומאמרך׳ והלא הורדוס אביו
במשפטך ומאמרך קיסר מלך בכתוב
בלוחות הברית אשר בינינו וביניכם ואם
יאמר ארקילאוס לפניך כי אביו המליכו
ולא מעצמו מלך וכי לא קבל המלוכה
רק לקיים את מצות אביו ואחרי מותו
בא אליך לקיים מלכותו דע אדוני המלך
כי המלך הורדוס בהיותו בחיי׳ בחכמתו
ובדעתו המליך את אנטיפטר בנו וכאשר
הלשינוהו רשעי׳ לפניו הרגו והכביד
עליו החלי וסרה דעתו ממנו המליך
את ארקילאוס והוא בבלתי דעתו כמשוגע
אשר לא ידע מה יעשה׳ והמופת על
זה כי עם יהודי׳ וירושל׳ הנה הם בלתי
בוחרים בו כי הוא בלתי שלם
בדעתו ומשוגע ממראה עיניו׳ הלא
תראה כי בתחלת מלכותו בשנ׳ הראשונ׳
מלך כחק המשוגע׳ וזה כי בא בהיכל
יי׳ בחג המצו׳ עם גדודיו ולחץ שם
את העם ויצו לגדודיו וישלפו את
חרבותם ויכו בעם יי׳ כמו ג׳ אלפים
פגרים

diadema capiti ſuo impoſuit, ſi non regnavit? quare in animum induxit ſuum, ut excelſum thronum Hieroſolymis occuparet & exinde populum ac milites ſuos ſalutaret, (2.) prout regibus mos eſt? nonne quia jam per ſe, non exſpectato judicio ac conſenſu tuo, regnum occupavit? annon Herodes, illius pater, decreto atque conſenſu tuo, ô Cæſar, regnavit, ſicuti in tabulis fœderis, quod inter nos ac vos ſancitum eſt, ſcriptum reperitur? ſi verò Archelaus coràm te dicere velit, quòd à patre ſuo regni ſucceſſor conſtitutus ſit, nec ipſe autoritate ſua regnum occupaverit idque ideò ſuſceperit, ut defuncti patris ſui judicium exequeretur quodque eum in finem ſtatim à morte ejus ad te venerit, ut à te regnum ſibi confirmaretur, illud te ſcire velim, Domine Imperator, quòd Herodes, cùm is adhùc ſanæ mentis ac rationis eſſet, Antipatrum, filium ſuum, conſtituerit regem; cùm verò improbi quidam illum coràm Herode, patre ſuo, criminati eſſent ita, ut poſteà filius ejus è medio tolleretur, atque intereà morbus Herodis adeò ingraveſceret, ut rationis uſu deſtitueretur (3.) tunc Archelaum deſignavit regem, ſed ſine mente & ratione, inſani inſtar, qui, quid agat, penitùs ignorat, cujus rei argumentum eſt, quòd populus Judaicus atque Hieroſolymitanus eundem Archelaum hùc usque nolint agnoſcere regem, utpote qui non integræ mentis, ſed malè ſanus ſit, quod vel ex oculis ejus perſpicere licet. Conſidera quæſò, quid primo regni ſui anno ipſe perpetraverit, nonne inſanorum more ſe geſſit, dum in feſto azymorum cum militibus ſuis Tem-

 plum

(2.) Sic Hebræum: ברך, quod hic in noſtro habetur codice, vertere volui, ſecutus Egeſippum, lib. 2. de Bell. Jud. cap. 1. ubi ſic legitur: quo ſpiritu præſumpſit (Archelaus) ſedere ſuper thronum regium? de ſublimi ſolio ſalutare plebem circumfuſam &c. confer. etiam R. Salom. ad Geneſ. cap. 47. num. 7. ubi verbum בר׳ exponit שאלת שלום Gall. Salüer.

(3.) Nam anxius ſupremo periculo nec ullius jam ſenſus aut conſilii capax dictavit, non, quod arbitrabatur, ſed quod ingerebatur, prout ſcribit Egeſippus lib. 2. de Bell. Jud. cap. 1.

Digitized by Google

כגויים מתי' ארצה בתוך ההיכל בחג המצות הראשון למלכותו׃ הנה זה הוא הזבח אשר זבח אירקלאוס העומד לפניך בתחלת מלכותו לכפר על ישראל ויהודה׃ ועתה אדוננו הקיסר ואתם ישישי העצה רחמו עלינו והסירו מעלינו את המלך האכזר הזה כי לא נאה למלוך ביהודה אלא מזרע יהודה מאב ומאם ומן הפרתמים אשר מזרע המלוכה׃ אבל ארקלאוס זה הנה ואם הוא בן הורודוס המלך אמו היתה אדומית חשוקה לאביו ומאין לו הוא למלוך ביהודה כי אנטיפטר הגדול אבי הורודוס הנלחם מלחמות הקיסר הראשון היה נכבד בעיני הקיסר ובעיני הרומיים לעולם לא שאל מלכות כי ידע כי לא היה נאה לו והורודוס בנו מלך ממוקשי עם יי' וצרותיו ולא רב לו אשר מלך הוא אבל נתן ג"כ מלכות לבנו אשר הוא לא קבל מאביו׃ ויוסף עוד בן שלומית לדבר דברים רבים ולהלשין את המלך ארקלאוס אשר לא כתבנום פה וחקקנום בספר הרומיים ובסוף דבריו אמר לאגוסטוס הקיסר ועתה אדוננו הקיסר רחם על העם הבורח מקצף אכזר אל רחמי מלכותך ותנה לנו ראשים מארצך כאשר נתת בארם

plum Domini ingreſſus populum oppreſſit? (4.) nam ſatellitibus ſuis præcepit, ut ſtrictis gladiis in populum facerent impetum, cui iſti morem geſſerunt & novem millia hominum (5.) in medio Templo, in ipſa Paſchali celebritate proſtraverunt, cùm is primum regni ſui annum ingreſſus eſſet, en ſacrificium, ab Archelao iſto, qui coràm te ſtat, in principio regni ſui oblatum, ſcilicèt, ut populi Iſraelitici & Judaici crimina expiaret. Nunc itaque, Domine Cæſar, voſque inclyti Senatores, miſeremini noſtrûm & removete à nobis crudelem iſtum regem, neque enim convenit, ut alius in Judæa regnet, quàm qui è ſemine Judaico paterno & materno ortus eſt quique ex principibus, (6.) regia ſtirpe prognatis, originem ducit; Archelaus verò iſte, quamvis filius ſit Herodis regis, attamen mater ejus Idumæa fuit, patris concubina, (7.) unde igitur ei jus regni Judaici competit? Antipater enim magnus, Herodis pater, qui bella geſſit Cæſaris primi, licèt magno in honore apud Cæſarem atque Romanos fuerit, nunquam tamen regnum affectavit, probè gnarus, id ſibi nequaquam competere; Herodes autem, ejusdem filius, propter calamitates & anguſtias populi, quibus tunc premebatur, regnavit, nec ei ſatis fuit regnâſſe, ſed etiam filio ſuo regnum tradidit; quod tamen ipſe (8.) à patre ſuo non accepit, alia inſuper multa addidit filius Salomæ, quibus Archelaum regem accuſavit, quæ hic non ſcripſimus, ſed in libro Romanorum (9.) narravimus; tandem in fine orationis Auguſto Cæſari dixit: nunc itaque, Domine Cæſar, miſerere populi,

(4.) Vid. Joſeph. Antiq lib. 17. cap. 11: ubi facti iſtius cauſam & circumſtantias adducit, confer. etiam Egeſipp. dict. l. 2. de Bell. Jud. c. 1.

(5.) Huic numero adſtipulatur etiam Egeſippus loc. alleg. Joſephus autem dict. lib. 17. c. 11. & lib. 2. de Bell. Jud. c. 1. tria tantùm millia interfectorum fuiſſe refert.

(6.) Ita hìc dictionem פרתמים verto, quam linguâ Perſicâ idem ac שלטונים i. e. dominatores, ſignificare teſtatur R. Salomo ad Eſther c. 1. v. 3.

(7.) Pellex, amica, id enim dictio חשוקה, quæ hic habetur, denotat.

(8.) Herodes ſcilicet, eadem de Herode dicta reperiuntur ſuprà h. lib. 5. c. 40. circà fin.

(9.) Vid. Joſeph. dict. l. 17. c. 11. & l. 2. de Bell. Jud. cap. 4.

באותם ונשמע אליהם ולא נמרוד׃ וניקולאוס הסופר היה שם במעמד הדברים האלה והוא איש חכם ונבון והקיסר שומע לעצתו ולדבריו בראש קרואי העצה ויען ויאמר הוי בן שלומית מה ההמיה הגדולה הזאת אשר עשית בדבריך ולא במותר דברת כל דבריך כי בעסך לעורר הקנאה על ארקילאוס הישר הסירך מדעתך לדבר כדברים האלה אשר דברת׃ ואתם היהודים זה חקיכם וזה משפטיכ׳ להשחית שלום וברית ולעורר מלחמות וקטטה׃ ואם יש את נפשכם לעורר מלחמות ולהרים יד על מלכות הרומיי׳ מה לכם להלשין את ארקילאוס ועל מה תתמהו בלוחו׳ הברית אש׳ בינינו וביניכם וכי ארקוליאוס איננו קשור בלוחות ההן עמנו כאחד מכם׃ ועוד מה מאמרך כי הורודוס המלך המליך את אנטיפטר ראשון ואחר יצא והמליך את ארקליאוס אחרון וכי לא נאה למלך להמליך אי זה ירצה מבניו להמיר את הראשון אחרון ואת אחרון ראשון כאשר יישר בעיניו׳ והלא הקיסר ימלוך אי זה אשר יבחר מבני המלכים ואם יבחרו הם מבניהם כרצונם וזאת פעמים רבות עשה כי הממשלה היא לקיסר׃ והורודוס המלך מי המליכו אם לא

li, qui ab ira crudelis iſtius tyranni ad miſericordiam imperii tui confugit atque è terra tua præfectos nobis conſtitue; (10.) ſicuti in Syria feciſti, his obediemus nec rebellabimus. Dum hæc oratio habebatur, aderat ibidem etiam Nicolaus, ſcriba, vir ſapiens ac prudens, cujus verbis atque conſilio inter præcipuos conſiliarios ſuos Cæſar maximè obtemperabat, is itaque Nicolaus (11.) filio Salomæ reſpondens: ecquid, ait, magno iſto verborum ſtrepitu opus eſt, quæ omnia imprudenter & temerè locutus es? nam ira tua, quâ invidiam Archelao, viro probo, creare conatus es, te rationis uſu privavit, ut hæc effutires verba; illud vobis, Judæi, ſolenne eſt, hæc veſtra eſt conſvetudo, ut pacem ac fœdera turbetis bellumque & prælia excitetis, quod ſi bellum movere atque arma Romanorum imperio inferre decreviſtis, quid vobis opus fuit, Archelaum accuſare? aut quid adeò mirabile ineſt tabulis fœderis, quod inter nos ac vos ſancitum eſt? (12.) nonne Archelaus iisdem tabulis, perinde atque unus ex vobis, ſocietate nobiſcum junctus eſt? & quid prodeſt dicere, quòd Herodes priùs regem conſtituerit Antipatrum, dein mutata voluntate Archelaum ſibi ſucceſſorem in regno ſcripſerit? nonne licet regi, quem voluerit è filiis ſuis regem conſtituere mutatoque ordine priorem poſteriori ac poſteriorem priori ponere loco, prout ei viſum fuerit? annon Cæſar quemcunque è filiis regum elegerit, regno præficere poterit, etiamſi patres alium è filiis ſuis elegerint regem? idque ſæpè à Cæſare factum eſt, imperium quippe ac ſuprema poteſtas (13.) Cæſari competit; ecquis verò Herodem ipſum conſtituit regem, niſi

(10.) Vid. Joſeph. dict. l. 2. de Bell. *Jud* c. 8. & Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 1.

(11.) Paulò aliter hanc Nicolai orationem refert Joſephus dict. lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 4. & l. 17. Antiq. c. 11. confer. etiam Egeſipp. loc. alleg.

(12.) Vid. hic Munſteri codex usque ad finem hujus capitis, ubi ab hoc noſtro non parum receditur, confer. etiam Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. cap. 1.

(13.) Seu: Majeſtas, ita hîc dictionem ממשלה, quæ in noſtro codice habetur, interpretor, vocari ſolet Gallis: ſouveraineté, vid. H Grot. de *Jure* Bell. & Pac. lib. 1. c. 3. §. 21. & alibi.

לא הקיסר ואנטיפטר אשר בחר בו הורדוס ראשון לולא קצף אבי המלך על רשעו והרגו והיה חי עד היום ולא היה בוחר בו אדוננו הקיסר ההיתה מועילה לו בחירת אבי הורדוס ועתה כי בחר את ארקילאוס אחרון לא ימלוך אם לא יבחרהו הקיסר ׃ ולפני אדוננו הקיסר דברי מי יאמנו הדבריך או דברי הורדוס המלך אשר המליך את ארקילאוס בנו הנבחר בעיניו למלוכה ׃ ואתה בן שלומית היש לך ממשלה במלוכ' או חלק ונחלה בה על פי משפט המלכות חשה וכסה קלונך והכן את עצמך לשרת את אשר ימלוך ומה לך אתה למשפט המלוכה ׃

niſi Cæſar? quapropter, licèt Herodes Antipatro priùs electo iratus non fuiſſet, nec eum propter improbitatem ſuam interfeciſſet, ſed illum ad hunc usque diem reliquiſſet ſuperſtitem, ſi ipſum Dominus noſter Cæſar conſenſu ſuo non approbâſſet, num electio Herodis patris eidem profuiſſet? quia verò Herodes Archelaum poſteà elegit, ſanè ipſe non niſi conſenſu ac voluntate Cæſaris, regnabit, cujusnam igitur verbis major habenda erit fides coràm Domino noſtro Cæſare, tuisne, an Herodis, qui Archelaum, filium ſuum, conſtituit regem eumque regno idoneum eſſe exiſtimavit? an igitur tibi, ô fili Salomæ, poteſtas in regno aut pârs atque hæreditas competit, quam tibi jure vendicare poſſis? tace itaque & ignominiam tuam abſconde ac temet para, ut ei inſervias, qui regnaturus eſt, quid ad te jus regni pertinet?

Cap. XLIII.

וישמע הקיסר את כל הדברים האלה וירא את עצת ניקולאוס הסופר החכם את לבו כי היה שלם עם האמת ויועץ עם יועצי העצה ויתן את שררת המלכות אשר ביהודה לארקילאוס ולא נתן לו כתר מלכות ׃ ויבטיחהו כי יתן לו כתר מלכות אם יהיה נאמן לו כי אז הוגד לקיסר כי כבר התעוררו היהודים למרוד את אנשי יהודה ברומיים ׃ ויבא ארקילאוס אז

Quapropter Cæſar, cùm hæc omnia audiſſet atque conſilium Nicolai, ſcribæ ſapientis ejusque animum cognoviſſet, quòd is veritati conſentaneus eſſet, cum Senatoribus iniit conſilium & regni quidem Judaici adminiſtrationem; (1.) non verò regium diadema (2.) Archelao dedit; ſpem tamen ejus conſeqvendi fecit Archelao, ſi in fide ergà Cæſarem permanſiſſet, jam anteà enim fama percrebuerat, Judæos defectionem à Romanis moliri. Archelaus igitur in Judæam reverſus multa inſipienter ac ſtolidè egit, ac regni

(1.) Principatum tradidit Archelao, non regnum, ita Munſterus hic notavit, cui etiam *Joſephus* dict. lib. 17. c. 13. conſentit, qui ſcribit, Archelaum tunc temporis non regem, ſed ethnarcham fuiſſe declaratum à Cæſare Auguſto, idem refertur l. 2. de Bell. *Jud.* c. 9. confer. etiam Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 1. ac Joſippi Epitom. p. 189.

(2.) Seu: coronam, Hebr. כתר, ſicuti hic in noſtro codice habetur; quæ tamen dictio in Munſteriano exemplari non legitur.

אז ביהודה ויגש נבלות רבות וישחר בשררת המלכות ט׳ שנים׃ וישמע אחרי כן כי מלך לוב הוא יובב המלך אחי ארקילאוס אשר לקח לו לאשה את גלפירה אשת אלכסנדר הנהרג בן הורדוס אחי זה הרשע ארקילאוס ג״כ והנה היא יבמהו ועליו הוא מצוה כי אחיו יובב מת ולא הקים שם בישראל וישלח ויקחה לו לאשה והיא כבר היו לה בנים מאלכסנדר בעלה הראשון אחי ארקילאוס׃ ויהי כאשר לקח ארקילאוס את גלפירה יבמתו ויביאה ירושלימה אל ביתו והחלום ראשה והנה אלכסנדר בעלה הראשון עומד לנגדה ותתמוד היא לחבקו ואלכסנדר הדפה מחבקה אותו ויאמר אליה הדלי לך מעלי ואל תגעי בי והלא תכלמי כי תבא לחבקני ואת נבעלת ליובב מלך לוב ולא רב לך ואת אכל נבעלת לארקילאו׳ אחי ותראני את חרפתי בביתי כי תבעל׳ לפני׃ וישבע ויאמר חי יי׳ כי עוד לא אשא את החרפה הזאת

gni adminiſtrationi novem annis (3.) præfuit. Poſteà audivit, regem Lybiæ, Jobabum, (4.) fratrem ſuum, (5.) qui Glaphyram, uxorem Alexandri, filii Herodis interfecti (qui etiam ipſe frater fuit impii iſtius Archelai) matrimonio ſibi junxerat, mortuum eſſe, idcircò exiſtimavit, ſibi tanquam aſſini proximo jus competere, (6.) illam ducendi uxorem, quippe, quæ ex fratre ſuo, Jobabo demortuo, nullos peperiſſet liberos. (7.) Quapropter accerſitam matrimonio ſibi junxit, quamvis illa jam anteà liberos (8.) ex Alexandro, priori marito, Archelai fratre, procreatos haberet. Cùm itaque Archelaus Glaphyram, glorem ſuam, matrimonio ſibi junxiſſet, eamque Hieroſolymam in domum ſuam duxiſſet, illa per ſomnium (9.) vidit, & ecce Alexander, primus ejus maritus coràm illa ſtabat, quæ cùm eum amplecti vellet, Alexander illam à complexu ſuo repellebat, hæc adjiciens verba: abſtine à me manus tuas nec memet tange, annon pudet te, in complexum meum venire, quæ Jobabo, Lybiæ regi, nupſiſti? neque id tibi ſatis fuit, ſed etiam Archelao, fratri meo, matrimonio juncta es meque in domo mea ignominiâ affeciſti, dum me inſpectante nuptias celebrâſti, dein ille per Deum immortalem juravit, dicens: non amplius contumeliam iſtam feram

(3.) Conſentit Joſephus dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. 11. Idem tamen *Joſephus* lib. 17. c. 15. decimi quoque anni mentionem facit, ſed incepti, ut puto, non completi, vid. infra h. cap. n. 11. confer. etiam Voſſii Chronol. Sacr. cap. 16. princ.

(4.) Hic *Juba* Maurorum ſeu Numidiæ rex fuit, prout Munſterus hic notavit, Joſephus Antiqu. lib 17. c. 15. circà med. & lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 11. illum vocat 'Ιόβαν, confer. etiam Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 2.

(5.) Hæc ver[illegible] fratrem ſuum, in codice Munſteriano non leguntur, in quo etiam factum iſtud paulò aliter, quàm hic, narratur.

(6.) Imò lex Divina repugnabat, nam Glaphyra liberos ex Alexandro, Archelai fratre, jam ſuſceperat, prout etiam hic in codice noſtro refertur vid. Joſeph. l. 17. c. 15. huc facit Marci cap. 6. v. 17. & 18. confer. num. ſeq. 7. & infrà h. lib. c. 45. n. 2.

(7.) Sive: nomen ſuſcitâſſet in Iſrael, ita juxtà Hebræum; ab Alexandro tamen, priori marito, Archelai fratre, liberos habebat Glaphyra, quo caſu matrimonium lege Divina prohibitum fuit, vid. Deuteron. cap. 25. v. 5. confer. etiam Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 2. ac *Joſippi* Epitom. pag. 189. vid. & num. antec. 6. ibique not.

(8.) Horum nomina vid. ſuprà h. lib. 5. cap. 33. n. 2.

(9.) De ſomnio iſto vid. Joſeph. dict. lib. 17. cap. 15. & lib. 2. de Bell. Jud. cap. 11. atque Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 2.

הואת עד אשר אעשה בך ובארקילאום
אחי אשר עמך נקמה כי הוא שכב עמך
לפני בואת הלילה ועשה נבלה גדולה
אשר לא כדת • ותיקץ האשה ותספר
את חלומה לנערותיה ותחי גלפירה אחר
חלומה ימים ותמת ותאסף אל עמה מקץ
שני ימים אשר ראתה את החלום וגם
ארקילאום אחרי מותה ראה בחלומו והנה
ט׳ שבלים מלאות וטובות עומרות בקנה
אחד וישא עיניו ארקילאום וירא והנה
שור אחד גדול עומד כנגד השבלי׳ ויוצא
השור את לשונו וילחך את השבלי׳
ויבלעם ויקץ ארקילאום מחלומו ויספר
את חלומו לאחר מהחכמים לפתרו לו •
ויאמ׳ לו החכם הט׳ שבלים ט׳ שנים
הנה והם השנים אשר מלכת והשור
אשר ראית לוחך ובולע לשבלים הוא
הקיסר אשר לרומה שיקח את מלכותך
בשנה:

ram, ſed ultionem de te & Archelao, fratre meo, ſumam, qui tecum hac nocte, me intuente, concubuit magnumque & minimè excuſandum flagitium perpetravit, id ſomnium Glaphyra, cùm evigilâſſet, puellis ſuis narravit, poſt quod biduò (10.) adhûc vivens illa diem obiit ſupremum & ad populum ſuum collecta eſt. Archelaus quoque poſt mortem ejus per ſomnium vidit novem ſpicas (11.) plenas & pulchras, uno in culmo erectas, dein bovem prægrandem juxtà ſpicas ſtantem eaſque extenſâ lingvâ decerpentem ac devorantem: Archelaus autem, cùm evigilâſſet, ſomnium ſuum alicui è ſapientibus (12.) narravit, ut is ſibi illud interpretaretur, cui ſapiens dixit: novem ſpicæ novem ſunt anni, quibus regnâſti; bos autem, quem ſpicas decerpentem ec devorantem vidiſti, Cæſar eſt Romanus, qui regnum à te hoc anno auferet, elàpſis igitur quinque diebus (13.) Archelaum Romanorum exercitus invaſit, (14.) à cujus duce catenis conſtrictus Romam miſſus fuit, ubi (15.) etiam diem obiit ſupremum: ei ſucceſſit (16.) in regno Antipas, (17.) ipſius

(10.) Ita etiam *Joſephus* l. 2. de Bell. Jud. c. 11. refert, cui & Egeſippus l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 2. adſtipulatur, Idem *Joſephus* Antiq. l. 17. c. 15. ſcribit, Glaphyram *μεθ' ὀλίγας ἡμέρας*, poſt paucos dies mortuam eſſe.

(11.) Conſentit Joſephus dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. 11. Idem tamen lib. 17. c. 15. decem ſpicarum mentionem facit, vid. quæ ſupra h. cap. num. 3. notata ſunt, confer. etiam *Joſippi* Epitom. pag. 189.

(12.) Is Simon fuit, Eſſæus genere, prout refert Joſephus Antiq. l. 17. c. 15. & lib. 2. de Bell. Jud. c. 11. vid. etiam Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 3. ac Joſippi Epitom. pag. 190.

(13.) Idem refert Joſephus & Egeſippus loc. alleg. ac Joſippi Epitom. dict. pag. 190.

(14.) Joſephus eod. lib. 17. c. 15. narrat, Archelai regis procuratorem, qui ipſe quoque Archelaus dictus fuit, Româ miſſum eſſe à Cæſare, ut Archelaum regem ſecum quam celerrimè Romam adduceret.

(15.) *Joſephus* Antiq. lib. 17. c. 15. & lib. 2. de Bell. Jud. c. 11. ſcribit, Archelaum Viennam in Gallia exulatum miſſum eſſe, cui etiam Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 2. adſtipulatur, confer. infrà lib. 6. c. 6. n. 21.

(16.) Imò miſſo Cyrenio Judæa in provinciæ formam redacta eſt, vid. Joſeph. Antiq. lib. 18. c. 1. & ſeqq. it. lib. 2. de Bell. Jud. c. 3. confer. etiam Luc. c. 3. v. 1.

(17.) Hebr. אנטיפס, ita Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quam noſtrum, ubi אנטיפטר i. e. Antipater legitur, quamvis duo iſta nomina ab ipſo etiam Joſepho promiſcuè uſurpari videantur, vid. Joſeph. dict. l. 17. c. 11. & *Joſippi* Epitom. p. 191. confer. etiam [illegible] p. 42. h. lib. 5. num. 1. & infrà h. lib. 5. c. 45. num. 1. it. lib. 6. c. 6. n. 22.

בשנה הזאת׳ ויהי מקץ חמשה ימים
עלה על ארקילאוס חיל הרומיים ויאסרו
שר החיל בנחשתי׳ וישלחהו אל רומה
וימת שם וימלוך אנטיפטר אחי ארקילאוס
אחריו ויסב שמו הורודוס׳

ipſius frater, qui mutato nomine Herodes dictus eſt.

CAP. XLIV.

ובימים ההם מת אגוסטו׳ הקיסר החסיר
ואחריו מלך תיבריאוס הקיסר והיה
תיבריאוס איש רע ורשע וישלח פילאטוס
שר צבאו לירושלם וצלם דמו׳ תיבריאוס
קיסר בידו ויבקש להביא הצלם העירה
וימנעוהו העם מלבא בו אל העיר כי
אמרו העם אליו לא יבא צלם אדם
בעיר הקדש׳ ויקצוף פילאטוס שר צבא
רומה על עם יהודה ורבים מאנשי עיר
ירושלם המית בחרב גם רבים מגדודיו
הוצעו פגרים מתים ארצה׳ ובימי
תיבריאוס הקיסר לא לבד ביהודה נעשו
נבלו׳ כי גם ברומא ובכל ארצו׳ ממשלתו
עשו נבלות הרבה מנבלי העמים
והמשפחות׳ ועתה נספר אחת מן
הנבלות אשר נעשו ברומה בימי תיבריאוס
הקיס׳׳ בימין היתה אשת אחת ברומה
יפה

PEr illos dies obiit Auguſtus, Cæſar benignus, (1.) atque ſucceſſorem in imperio reliquit Tiberium, virum improbum minimeque bonum, is Pilatum, (2.) exercitus ſui ducem, Hieroſolymam miſit, qui imaginem Tiberii Cæſaris, ſecum allatam, urbi inferre conatus eſt; ſed populus eum, ne urbem cum imagine intraret, prohibuit eique dixit: non veniat in urbem ſanctam imago hominis; quô facto Pilatus, exercitus Romani dux, ad iram adverſus gentem Judaicam commotus eſt, multosque ex populo urbis Hieroſolymitanæ gladio interemit, (3.) quanquàm non pauci etiam ex ipſius militibus à Judæis proſtrati atque interfecti ſint; multa autem, imperante Tiberio Cæſare, perpetrata fuerunt ſcelera non in Judæa ſolùm, ſed etiam Romæ & in omnibus imperii ejus ditionibus. Jam unum ex flagitiis, quæ Tiberii Cæſaris tempore Romæ commiſſa ſunt, referamus. Erat ipſius ætate Romæ fœmina quædam inſigni forma ac decora admodùm facie, quæ gratia & venuſtate omnes ſupera-

(1.) In Hebræo hic habetur החסיר, i e. probus clemens, ſcil. ac mitis; cœterum de obitu Auguſti vid. inter alios etiam Ioſeph. Antiqu. l. 18. c. 3. & lib. 2. de Bell. Iud. c. 13. atque Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 3. ad Ioſippi Epitom. pag. 191. it. Sueton. Auguſt. cap. 100.

(2.) De hoc vid. Ioſeph. dict. lib. 18. c. 4. & lib. 2. de Bell. Iud. c. 14. confer. etiam Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 3 & c. 5. ubi ſcribit, quòd Pilatus Samaritanos circumvenerit, ut montem, cui nomen Gadir (fortè Garizim) peterent; ipſe verò aſcendens populum prævenerit equitatu pedeſtrique exercitu ſtraverit, confer. Luc. c. 13. v. 1.

(3.) Vid. *Joſeph.* l. 2. de Bell. *Jud.* c. 14. ubi hæc res paulò aliter narratur, confer. etiam Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. cap. 3. & Lucæ dict. cap. 13. v. 1.

Digitized by Google

יפת תואר ויפת מראה עד מאד והיתה
מלאה חן ויופי על כל הנשים וכל רואיה
היו עוזבים מלאכתם ומביטים אליה •
ורבים התאוו לשכב עמה שרים וגדולים
ולא יכלו כי היתה צנועה ובעולת בעל
ושמה פאולינה והיתה האשה מתמדת
לבית התפלה׃ ויהי יום מימים והיתה
האשה בפתח הבית וירא אותה בחור
אחד ושמו מונקלוס והיה שר הרכב של
הקיסר תיבראוס ותבער בו אהבתה כאש
על יפיה ועל תמרתה וישלח אליה
שליח לאמר לה כי אם תתרצה לשכב
עמה הבחור יתן שכרה כ׳ אלף דרכמוני
זהב ותמאן האשה לשמוע ותגלה את
הסוד ותספרהו לבעלה׃ ויהי הוא מונע
שומרה מלצאת מביתו וירא מנקלוס כי
לא האזינה פאולינא אליו ויתחבל בדרך
אחרת להשיג וילך אל הכהן אשר
היה על ההיכל שהיה ברומה בימים
ההם ובהיכל ההוא היו שני צלמי שם
האחד אסורים ושם השני אנוב ואנוב
היה

perabat mulieres adeò, ut, quicunque eam aſpiciebat, is relicto, quod præ manibus habebat, opere eandem intentè contemplaretur, multi etiam principes & magnates illam ad concubitum ſolicitabant, ſed fruſtrà, quia caſta & marito addicta erat, templaque aſſiduè frequentabat, nomen ejus erat Paulina; (4.) accidit autem die quodam, cùm mulier illa in foribus ædium ſuarum ſtaret, ut juvenis quidam, Mundus (5.) nomine, qui curruum Tiberii Cæſaris præfectus (6) erat, illam aſpiceret, ac pulchritudinis ejus amore non ſecùs ac igne accenderetur, quapropter certum miſit hominem, qui ei diceret, ſi amori juvenis iſtius obſequi vellet, illum viginti millia (7.) drachmarum aurearum mercedem ei daturum eſſe; aſt fœmina non ſolùm morem ei gerere renuebat, ſed etiam arcanum illud marito ſuo (8.) detegebat remque ipſi narrabat, qui propterea uxorem ſuam domi continebat, ne egrederetur. Quocircà Mundus, cùm videret, Paulinam verbis ſuis haud obtemperare, rem alia aggrediebatur via, quâ illius compos fieri poſſet: quapropter ſacerdotem, qui templo Romano tunc temporis præerat, adibat; erant autem in templo illo duo ſimulacra, unum Iſidis (9.) alterum Anubis nomine; Anubis autem majori in honore apud populum

(4.) Confer. hic Joſephi Antiqu. lib. 18. c. 4. & Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 4. & quamvis de autorum illorum fide dubitandum non ſit, miror tamen, quòd Tacitus, Annalium Scriptor diligentiſſimus, facti hujus ſatis notabilis nullam fecerit mentionem, nec Suetonius in vita Tiberii.

(5.) *Hebr.* מונדוס, ſic Munſteri codex, quem hic ſequi malui, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur מונקלוס, Joſephus loc. alleg. nominat illum Decium Mundum.

(6.) Equeſtris militiæ dux appellatur ab Egeſippo l. 2. de Bell. Jud. c. 4.

(7.) Conſentit Egeſippus loc. alleg. ſed Joſephus Antiq. lib. 18. c. 4. ſcribit, Mundum Paulinæ obtuliſſe *εἴκοσι μυριάδας δραχμῶν* i. e. 200000. drachmas, quam ſummam viginti millia coronatorum facere à doctis annotatum eſſe ſcribit Corn. Gualtherus in notis ad Egeſippi l. 2. dict. cap. 4.

(8.) Is Saturninus appellabatur, vid. *Joſeph.* loc. alleg.

(9.) Hebr. איסידיס, ſic in Munſteri codice, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur אסורים, vid. Joſeph. dict. lib. 18. c. 4. & Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 4. conferatur autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire Critiq. des dogmes & de cultes &c. Part. 3. Traité du Veau d'Or, cap. 8. & 9. ubi plura de Iſide, it. Ejuſd. Part. 4. Traité 4. c. 9. pag. 656. edit. Amſtel. ubi de Anube agitur.

Digitized by Google

היה גדול בעיני העם מאסורים להתעוותם יותר׳ וילך הבחור אל הכהן ויתן לו אלף ודכמוני זהב להסית את האשה ולהביאה אל ההיכל לילה לעשות עמה הוא את תאות נפשו עמה׳ וילך הכהן בערמה וידבר אל האשה לאמר כה דבר אנוב האלוה הגדול בואי אל ההיכל ושכבי נכח מזבח ואקום בלילה ואדבר לך בסתר כי אהבתיך אשר תהיי נביאתי ותשמח מאד האשה ותספ׳ לבעלה הדברים האלה ויאמר לה אישה ומי יוכל למנע מאשר ישאל האלהים ותלך האשה אל ההיכל ויפרשו אליה נערותיה לנכח המזבח מטה כבודה ותשכב שם האשה בלילה ההוא ותצאו נערותיה מן ההיכל כי כן צות הכהן ויהי כשכבה ויקם הבחור מאחרי המזבח כדמות אנוב ויבא תחת בגדיה ויפול עליה בנשיקה ותיקץ האש׳ ותשאלהו ותאמר מי אתה ויאמר אנכי אנוב באתי באהבתך ותאמ׳ האשה אם אתה אלוה למה התאוה ל האשה היוכל אלוה להתערב עם אשה ויאמר לה הבחור יוכל עם אשה יפה כמותך וגם אשה אחר׳ עשתה כן ותלד לו את ליובים אלוה כמוני וגם נשים הרבה ילדו אלוה

lum erat, quàm Iſis. Juvenis itaque (10.) ſacerdotem adiit eique mille drachmas aureas dedit, ut mulierem deciperet illamque in templum noctu introduceret, quò juvenis libidinem ſuam cum illa explere poſſet. Quapropter ſacerdos mulierem dolo aggrediens ei dixit: ſic locutus eſt Anubis, Deus magnus: ingredere templum & è regione altaris mei dormi; ego verò noctu conſurgam ac tecum ſecretò loquar, te enim elegi, ut vates mea ſis, hoc cùm audiſſet fœmina idque marito ſuo valdè læta narrâſſet, ille: ecquis, inquit, denegare poterit, quod Deus poſtulat? abiit igitur in templum fœmina ibique in lecto honorifico, à puellis ſuis ſtrato, è regione altaris nocte illa cubavit; poſtquàm verò ancillæ ejus è templo egreſſæ erant, (ſic enim ſacerdos præceperat) atque mulier obdormiverat, à poſteriori altaris parte ſurrexit juvenis Anubis ſpecie atque ſub fœminæ veſtes ſemet inſinuans in illius complexum ruit, (11.) quamobrem mulier expergefacta: quisnam tu es, inquit; ille verò reſpondit: Anubis ego ſum, qui amore ergà te inductus hûc veni, cui illa, ſi tu, ait, Deus es, cur mulieris deſiderio teneris? numquid Deus rem habere poterit cum fœmina? imò verò, reſpondit ille, poterit, ſi pulchra ſit fœmina, prout tu es, nam alia quædam fœmina (12.) idem fecit, quæ Jovem, (13.) Deum, ſicuti ego ſum, peperit, multæ quoque mulieres Deos mihi ſimiles pepererunt, hiſce verbis fidem adhibens mulier: ô beatam me inter mulieres, ait,

(10.) Imò Ida, patris liberta, ac fraudium machinatrix, rem hanc primùm ſacerdoti detexit, prout Joſephus dict. l. 18. c. 4. ſcribit, huc reſpicere videntur verba illa Juvenalis Satyr. 6. Iſiacæ ſacraria lenæ, quæ Tiraquell. L. Connubiali 15. n. 107. hanc in rem allegat.

(11.) Munſteri codex hîc addit: עד בלי שובע i. e. inſatiabili cupiditate.

(12.) In dicto Munſteri codice hîc ita legitur: כי ראה אשה יפה כמותך כן קבלה עליה אלוה וג׳ i. e. Rhea enim, mulier pulchra, ut tu es, ſuſcepit ſuper ſe Deum &c. ſic Munſterus vertit, Egeſippus lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 4. meminit Ledæ cujusdam, quæ *Jovis* concubitu potita ſit, niſi fortè pro Leda legendum Rhea.

(13.) Hebr. את יובים, ſic Munſteri codex, quem hic potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè, ut puto legitur: את לובים vid. Egeſipp. dict. l. 2. c. 4.

אלוה כמוני והאמן האשה ותאמר אני
מאושרה בבנות אדם יארבני אלוה ועל
כן לא מנעה עצמה מהבחור וישכב
עמה עד הבקר ויהי בבקר ותלך לביתה
שמחה מאד ותספר לבעלה את אשר
קרה לה בהיכל וישמח מאד האיש
ויאמר אשתו כי פקד אותנו אלהים
וגם כל הנשים מאשרות אותה ואומרות
לה אשריך פאולינה שהתחברת עם
האלוה אנוב ויהי אחרי כן וילך מונקלוס
וידבר אל פאולינה לאמר אשריך פאולינה
אשר התחברת לאנוב האלוה הגדול
למדי נא מעתה כאשר לא מנעת לאלוה
את שאלתו כן לא תמנעי לכל אדם
וכאשר לא חשכת מסתורך מאלהים כן
מעתה לא תחשוך לאדם שאלתו כי
האלוה הגדול הוא נתן לי את אשר
מנעת ממני אף כי הוא הביא אותך
בהיכל ונתנך אלי לעשות ממך תאותי
ותמאני לעשות חפצי ברצון ולקחת
מידי כ׳ אלף דרכמוני זהב אשר הבאתי
לך והאלוה עשה בתנם שאלתי בלא
כסף וזהב ובהיות שמי מונקלוס לא
אבית לעשו׳ חפצי וכאשר הסיבותי שמי
אנוב עשית כל חפצי למדי פאולינה
מעת׳ הלאה לעשות כרצוני וכשמוע
האשה זה ותתעצב מאד כי נתעלל׳ לאיש
ותספ׳ לבעל׳ שלה ולא יכול׳ לקטרג
עליה כי ברצונו הלכה והוא צוה עליה
ללכת אל היכל וישמע המלך טיבריאוס
קיסר ויהרוג את הכהן ויהרוס את
ההיכ׳

quam Deus amore ſuo dignatus eſt! quocircà fœmina concubitum juvenis haud abnuit, qui ad diluculum usque cum illa dormivit; illuceſcente autem die mulier in domum ſuam abiit valdè læta ac marito ſuo omnia, quæ ſibi in templo eveniſſent, narravit, quapropter ipſe quoque admodùm gaviſus: ô felices nos, inquit, quos Deus reſpexit! omnes etiam mulieres beatam illam prædicabant, dicentes: ô te felicem, Paulina, quæ Deo, Anubi, ſociata fuiſti; accidit autem poſteà, ut Mundus Paulinam conveniens ſic alloqueretur: felix es, Paulinà, quæ magno Deo, Anubi, conjuncta fuiſti, hinc diſce, quæſò, ut, quemadmodum Deo petitionem haud denegaſti, ita nullius hominis preces reſpuas, & ſicuti arcana tua Deum non celaſti, ita nullius imposterùm rogationem recuſes, (14.) Deus enim ille magnus mihi dedit, quod tu mihi denegâſti, ipſemet in templum deduxit ac te mihi tradidit, ut deſiderium meum tecum explere potuerim, tu voluntati meæ ſpontè morem gerere ac viginti millia drachmarum aurearum, quas tibi obtuli, accipere recuſaſti; Deus autem gratis ſine ulla pecunia petitioni meæ annuit, dum nomen meum erat Mundus, tu voluntati meæ obtemperare noluiſti; cùm verò Anubidis nomen adſumerem, omne deſiderium meum explevisti, diſce igitur deinceps, Paulina, voluntati meæ obſequi. Cùm hæc audiſſet mulier, maximo illa dolore affecta fuit eò, quòd à juvene deluſa eſſet, remque omnem marito ſuo narravit, qui illam quidem accuſare non poterat, quia ipſo volente ac jubente in templum abierat, ſed Tiberius Cæſar, cùm ad illum ejus rei fama perlata eſſet, ſacerdotem interfici (15.) templumque dirui ac ſimulacra in Tyberim, fluvium, demergi juſſit; juvenem autem non interemit, nam nimio illum affectu & amore ergà mulierem id commiſiſſe dixit; eundem

(14.) Confer. hic Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 4.

(15.) Joſephus dict. lib. 19. cap. 4. ſcribit, Tiberium juſſiſſe, ut ſacerdotes in crucem agerentur, confer. etiam Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 4.

ההיכל והצלמים הטביע בנהר טיבריאוס
ולא הרג הבהור כי אמ' יצרו גבר עליו
ואהבת האשה בערה בו אך הדיח אותו
למרחוק׃ על כן כתבנו הנבלה הזאת
הנעשי' בימי טיבריואוס קיסר ולהודיע כי
בכל ארץ ממשלתו נעשו בימיו כדברים
האלה׃

dem tamen procul ab urbe in exilium egit. Hoc igitur flagitium, Tiberii Cæſaris ætate perpetratum, ideò hic perſcripſimus, ut notum fieret, ejusmodi ſcelera per omnem imperii illius ditionem commiſſa fuiſſe. (16.)

CAP. XLV.

וימת ארקילוס בן הורודוס המלך וימלך
אנטיפטר את ארקילוס אש' הסב את
שמו אורודוס גם הוא הרשיע לעשות
מכל אשר היו לפניו ולא עזב תועבה
שלא עשה וימלוך אחת עשרה שנה על
ישראל והוא לקח אשת פוליפוס אחיו
בעודנו חי לאשה והיו לה בנים מאחיו
ויקחה לו לאשה׃ ויהרוג רבים מחכמי
ישראל וגם הוא הרג את יוחנן כהן גדול
על אשר דבר ואמר לו אסור לך לקחת
אשת

MOrtuo igitur Archeláo, Herodis regis filio, Antipas (1.) frater ejus, in regno ſucceſſit, adſumptô Herodis nomine, hic omnes, qui antè ipſum fuere reges improbitate ſuperavit nec ullum fuit ſcelus, quod non perpetraret; undecim autem annos ſuper populum Iſraëliticum regnavit, hic ipſe Antipas fratris ſui, Philippi, adhuc viventis, uxorem duxit (2.) in matrimonium, & quamvis illa ex ipſius fratre habuerit liberos, eandem tamen matrimonio ſibi junxit multosque è ſapientibus populi Iſraëlitici interfecit, Johannem (3.) quoque magnum ſacerdotem (4.) interemit,

(16.) Ut ex eo deformitas colligeretur Imperatoris, ſicut enim boni principis vita probitatis quædam præſcriptio & per univerſos vivendi forma eſt; ita Imperatoris colluvio lex flagitiorum eſt, verba ſunt Egeſippi lib. 2. de Bell. Jud. c. 5.

(1.) Hebr. אנטיפס ſic Munſteri codex rectius, quàm noſter, ubi legitur אנטיפטר Antipater; cœterum pro את ארקילוס, legendum puto: אחי ארקילו' i. e. frater Archelai, nimirum ח pro ת, facili literæ mutatione, ſic & Munſterus hic legit אחיו, i. e. frater ejus (Archelai, ſcil.) vid. quæ ſuprà h. l. 5. c. 43. n. 17. notata ſunt. confer. & infrà l. 6. c. 6 n. 22.

(2.) Vid. Joſeph. lib. 18. c. 7. atque Egeſipp. l. 2. de Bell. Jud. c. 5. & cap. 12. it. Joſippi Epitom pag. mihi 191. confer. & ſupr. h. lib. 5. c. 43. n. 6. & 7.

(3.) Munſteri codex poſt: יוחנן ita legit: אשר אשה טבילה ויגלה וגו' i. e. qui baptiſmum celebravit & in exilium actus eſt &c. reliqua hic interjecta in codice illo omiſſa ſunt, vid. num. ſequ. 7. h. cap ibique not.

(4.) Hebr. כהן גדול, ſic in noſtro codice hic habetur; quæ tamen in Munſteriano non leguntur, prout num. antec. 3. notatum eſt; nomen autem magni ſacerdotis Johanni hic tribuitur, non, quòd ſummus ſacerdos ſeu pontifex fuerit *Judæorum*; ſed quia vir magni fuit nominis & autoritatis multosque ex *Judæis* habuit aſſeclas, ſic & Luc. c. 1. v. 15. de illo dicitur: *ἔσαι μέγας*, erit magnus, confer. Zæmach David Part. 1. ad annum 770. Millen. 4. & Chron. Templi ſecundi fol. 54. col. 4. alleg. Will. Cave, in Antiqu. Apoſtol. Matth.

אשת אחיך פליפוס לאשה ויהרגהו
הוא יוחנן אשר נטבל ויגלה תיבריאוס
קיסר מלך רומי את אורודוס לארץ ספרד
וימת שם וימלוך תחתיו אגריפס בן
אריסטובלוס בן הורודוס הגדול וימלוך
עשרים ושלש שנה ובימיו מת תיבריאוס
קיסר וימלוך תחתיו גיוס אשר הרשיע
מכל אשר היו לפניו וקרא את שמו
אלוה ויצו לעשות ולבנות לו מזבחות
בכל הארץ ולהזכיר שמו אלוה ולשבע
בשמו

(5.) quia dixerat: non licet tibi in matrimonio habere Philippi, fratris tui, uxorem, (6.) hac igitur de cauſa interfectus fuit Johannes, qui baptiſmo tinctus eſt; (7.) Tiberius autem Cæſar, Romanorum imperator, Herodem in Hiſpaniam relegavit (8.) ubi & vitam finiit, (9.) huic in regno ſucceſſit Agrippas, filius Ariſtobuli, qui Herode Magno prognatus erat, regnavitque viginti ac tribus annis. (10.) Per eoſdem dies mortuus eſt Tiberius Cæſar ac ſucceſſorem in imperio habuit Cajum, (11.) hic omnes, qui antè ipſum fuerunt, imperatores ſceleribus ſuperavit, is ipſe ſe Deum vocavit (12.) & per

(5.) *Joſephus* dict. lib. 18. c. 7. ſcribit, Johannem in caſtellum Macheru[n]ta abductum ibique obtruncatum fuiſſe, confer. & Joh. Lightfooti Chorograph. Johanni præmiſſa cap. 3. §. 6. ubi de caſtello Macherunte plura. Hic Johannes Βαπτιστὴς vocatur à Joſepho loco jam dicto, ac refert, vulgò creditum fuiſſe, Herodem Antipam ob Johannis cædem ab Areta, Arabum rege, clade affectum fuiſſe, confer. & Egeſipp. lib. 2. de Bell. *Jud.* cap. 5. & cap. 12. it. Joſippi Epitome pag. 191.

(6.) Eadem penè verba habentur apud Marc. c. 6. v. 17. vid. & Matth. c. 14. v. 3. & Luc. c. 3. v. 19. confer. & Egeſipp. lib. 2. de Bell. Iud. c. 5. & c. 12.

(7.) Hebr. אשר נטבל, ſic in noſtro codice; ſed rectius ut puto, Munſterianus habet: אשר עשה טבילה i. e. qui baptiſmum celebravit, vid. quæ num. antec. 3. notata ſunt poſſes etiam dicere, participium Niphal hoc loco actionem denotare vel Druſio judice in parallelis ſacris pag. 94. a. quin Rabbinis inſolens non eſt, ejus conjugationis participium pro Benoni ponere. Sic legitur in Schemoth Rabba ſect. 44. pag. 152. col. 4. parabola de rege, qui iratus conjugi ſpernit interceſſoris pro ea preces ולא היה נשמע לו qvod ſequenti ſtatim linea tertia effertur: ולא היה המלך שומע לו i. e. neque illi rex obtemperavit, vid. Sebaſt Snellii Diſput. ad R. Iſaac Abrabanell. Theſ. 31. confer. Verſio Syriaca Matth. 10 v. 32. verb. נודא i. e. confitetur. & ibid. v. 33. verb. נכפור i. e. abneget.

(8.) Idem refert Ioſephus lib. 2. de Bell. Iud. c. 16. à ſeipſo tamen diſſentire videtur in lib. 18. Antiqu. c. 9. ubi ſcribit, Herodem à Cajo Caligula Lugdunum, Galliæ oppidum, relegatum fuiſſe; ſed priori ſententiæ adſtipulatur & Egeſippus l. 2. de Bell. Iud. c. 5. & c. 12. & Ioſippi Epitome pag. 192.

(9.) Poſtquam undecim annis regnaverat, prout in Ioſippi Epitom. dict. pag. 192. habetur.

(10.) Vid. quæ infrà h. cap. n. 23. annotata ſunt; omittitur autem hic magnificum illud præconium, quod Ioſephus lib. 18. c. 7. tribuit Servatori noſtro, Ieſu Chriſto, quod an Iudæi ex Hebræo volumine eraſerint, an ipſe autor noſter datâ operâ id omiſerit, ne ſuis illudere videretur, incertum eſt, inquit Munſterus hic in notis: cœterum de hoc Ioſephi teſtimonio vid. inter alios Iſa. Voſſ. Chronol. Sacr. c. 17. ubi illud defendit, nonnullis placet, aſſenſum ſuſtinere, confer. Dan. Huet. Demonſtr. Evang. Propoſ. 3. n. 18. it Egeſipp. de Bell. Iud. lib. 2. cap. 12. ac D. Thom. Ittigii Prolegom. ad novam Ioſephi Græco-Latini editionem, quæ Coloniæ anno 1691. typis excuſa eſt.

(11.) Vid. Sueton. in ejus vita & Egeſipp. dict. l. 2. c. 5. & 12. it. Ioſippi Epitom. pag. 192.

(12.) Suetonius in Ejus vita cap. 22. ſcribit, quód Cajus conſiſtens ſæpè inter fratres Deos (Caſtorem & Pollucem) medium ſe adorandum adeuntibus exhibuerit & quidam eum Latialem Jovem conſalutârint, templum etiam numi-

Digitized by Google

בשמו כל אדם ויאותו לקולו כל גוים ויבנו לו מזבחות וישבעו בשמו ויזכירוהו באלוה רק היהודי׳ לא אבו לשמוע לקולו ויתעוררו על זה מלחמות ויאמרו היהודים יחד נמות ולא נשמע לקולו ולא נעבוד לו׃ בימים ההם שלחו אנשי ארץ מצרים שליח אל גיוס מלך רומא ושמו אפיון וגם היהודים שלחו כמו כן שליח אל גיוס המלך ושמו פילו איש חכם מאד אשר עשה ספרים הרבה׃ ויען אפיון לפני גיוס מלך רומא ויאמר כל הגוים יזכירו שמך אלהים ויבנו לך מזבחות וישבעו בשמך בשם אלהים רק אלה היהודים לבדם׃ ויען אליו פילו שליח היהודים ויאמר אמנם כי אנחנו נאמן באלהי ישראל ולא נבנה מזבח רק ליי׳ אלהינו ולא נזכיר שם אלהים אחרים ולא נשבע זולתי ביי׳ לבדו ואנחנו נמסור נפשותינו למות ולא נשמע לדבריכם׃ ויקצוף גיוס על פילו השליח וישליכהו מלפניו בבזיון ויצא לחוץ וידבר אל היהודים אשר היו מקוי׳ אותו בחצר המלכו׳ ויאמר אליהם היטיבו דרכיכם ושובו אל יי׳ בכל לבבכם כי עת צרה היא ויאמרו היהודים איש לאחיו לא תסכו היו׳ כי עת צרה היא לישראל כי קצף גיוס מלך רומא מאד אבל יש תקוה׃

& per omnem terram altaria ſibi extrui nominisque ſui, tanquam Dei, mentionem fieri juſſit, voluit etiam, ut omnes homines per ipſius nomen jurarent, (13.) cunctæ igitur gentes illius mandato morem geſſerunt eique altaria erexerunt & per ipſius nomen jurârunt ejusque, tanquàm Dei, mentionem fecerunt, ſoli Judæi illius præcepto obtemperare recuſârunt (14.) cumque propterea bello peterentur, illi: moriamur potius, dixerunt, quàm ut Cæſari morem geramus eique obſequamur. Per eosdem dies Ægyptii legatum, Appionem nomine, (15.) miſerunt ad Cajum, Romanorum Imperatorem, ad quem etiam Judæi legatum miſere Philonem, virum valdè ſapientem, qui multos compoſuit libros. Appion igitur coràm Cajo, Imperatore, hunc in modum verba fecit: omnes gentes nominis tui, tanquam Dei, mentionem faciunt ac tibi altaria erigunt & per nomen tuum Divinum jurant, exceptis hiſce Judæis; Philo autem, Judæorum legatus, ei reſpondit: Deo Iſraëlis fideles ſumus nec ullum exſtruimus altare, niſi Domino, Deo noſtro, neque nominis Deorum aliorum mentionem facimus, nec per alium quenquam, niſi per Deum noſtrum, juramus paratique ſumus, animas noſtras profundere potius, quàm ut dictis veſtris obediamus; Cajus autem Cæſar Philoni, Judæorum legato, valdè ſuccenſens eundem cum ignominia ac contemptu à ſe dimiſit, (16.) is igitur, cùm exiiſſet, Judæos, in aula Imperatoria ipſum exſpectantes, ita allocutus eſt: emendate vitam veſtram & ad Dominum toto corde convertimini, quia tempus iſtud calamitoſum eſt. Judæi itaque inter ſe dixerunt: nemo noſtrum hodiè

numini ſuo proprium & ſacerdotes & excogitatiſſimas hoſtias inſtituerit, confer. etiam Joſeph. Antiq. lib. 18. c. 10. & l. 2. de Bell. Jud. c. 17. ac *Joſippi* Epitom. p. 192.

(13.) Conſentit *Joſephus* loc. alleg. vid. & Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 5.

(14.) Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 9. ita ſcribit: Judæi juſſi a C. Cæſare effigiem ejus in Templo locare, arma potius ſumpſere, quem motum Cæſaris mors diremit, confer. etiam Egeſippus loc. alleg.

(15.) Idem refert Joſeph. dict. lib. 18 cap. 10.

(16.) Confer. Joſeph. Antiqu. d. lib. 18. c. 10. & 11. ut & de Bell, Jud. lib. 2. c. 17.

Digitized by Google

רפואה לדבר ועזרה באו ונשוב לעזרה הראשונה הישנה עזרת אבותינו הוא יי׳ אלהינו וילכו לבית התפלה ויקדשו צום ויקראו עצרת שלש׳ ימי׳ ויקראו אל יי׳ אלהי ישראל בחזק׳ ויענם יי׳ אלהי ישראל בצום ובתפלה ויהי ביום השלישי ויער יי׳ על גיוס את רוח גדודיו וידלגו עליו בחרבות שלופו׳ וימיתוהו ויכוהוהו ויקצצוהו חתיכות חתיכות עד אש׳ לא נתן ליקבר ויאכלו הכלבי׳ את בשרו וינקו׳ יי׳ נקמת היהודים מאת גיוס קיסר וימלוך תחתיו בלאוריש קיסר· וישלח בלאוריש את פילו החכם את היהודים אל ארצם בכבוד גדול וילכו ירושלם וכל עם הארץ הרסו את המזבחות אשר בנו על שם גיוס מכל ארץ ישראל· ויהי אגריפס מלך ישראל נכבד בעיני בלאוריש קיסר מלך רומא מאד ויתרת אגריפס ודומיהם אשר מלך על ישראל עשרים ושלש שנים וימלוך תחתיו אגריפס בנו וימלוך עשרים שנה· וגם בלאוריש מלך

hodiè ſeſe ungat, anguſtiæ quippe nos premunt, nam Cajus, Romanorum Imperator, nobis valdè iratus eſt; (17.) ſed remedium ejus rei nobis ſuppetit & auxilium, venite, confugiamus ad primum illud & vetus ſubſidium, quo patres noſtri uſi ſunt, nimirùm ad Dominum, Deum noſtrum. Judæi igitur Templum frequentantes indicto jejuniô concionem (18.) per triduum habuerunt, invocantes toto pectore Dominum, Deum Iſraëlis, qui etiam illorum precibus & jejuniis non defuit; ſed tertio die militum animos adverſùs Cajum excitavit, qui eum ſtrictis gladiis adorti (19.) interfecerunt ac dilaniârunt & fruſtillatim conciderunt adeò, ut illius cadaver ſepeliri non potuerit; (20) ſed canes carnem ejus devorârint, ſic Deus ultionem de Cajo Cæſare propter Judæos ſumpſit; ſucceſſit autem ei in Imperio Claudius (21.) Cæſar, qui Philonem ſapientem atque Judæos magna cum gloria in patriam remiſit. Cùm igitur illi Hieroſolymam veniſſent, populus univerſus altaria, in honorem Caji exſtructa, per omnem terram Iſraëliticam diruit: Agrippas verò, Judæorum rex, in magna fuit exiſtimatione ac dignitate apud Claudium Cæſarem, Romanorum Imperatorem, (22.) is ipſe Agrippas, cùm regno Iſraëlitico annis viginti tribus (23.) præfu-

(17.) Quomodo Cajus Petronium in Syriam adverſus Judæos miſerit, vid. *Joſeph.* Antiq. *l.* 18. c. 11. & lib. 2. de Bell. Jud. c. 17.

(18.) Ita dictionem עצרת, quæ hic habetur, vertere volui, Lxx. Levit c. 23. v. 36. ἐξόδιον transtulerunt; Vulgata habet: cœtus atque collectæ, confer. Buxtorf. Lexic. Chald. fol. 1647. & R. Salomo ad Hoſe. c. 3. v. 3.

(19.) De cæde Caij Caligulæ vid. inter alios Sueton. in Ejus vita cap. 58. & Ioſeph. Antiq. l. 19. c. 1. ac l. 2. de Bell. Iud. c. 18.

(20.) Suetonius in Ejus vita cap. 59. ſcribit, cadaver ejus in hortos Lamianos adſportatum & tumultuario rogo ſemiambuſtum levi ceſpite obrutum fuiſſe.

(21.) Hebr. קלאוריאוס, ita hic Munſteri codex, quem potius ſecutus ſum, quàm noſtrum, ubi corruptè legitur: בלאוריש, vid. Ioſeph. dict. lib. 19. c. 2. & l. 2. de Bell. Iud. c. 18. atque Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 5. & 6. ac Ioſippi Epitom. pag. 192. Tacitus Hiſtor. lib. 5. cap. 9. ſcribit, quòd Claudius defunctis regibus (Iudaicis) aut ad modicum redactis Judæam provinciam equitibus Romanis aut libertis permiſerit.

(22.) Vid. Ioſeph. dict. lib. 19. c. 4. & lib. 2. de Bell. Iud. c. 18. atque Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 5. circà fin.

(23.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 10. notata ſunt; alii ſeptem ſolùm annis eum regnâſſe ſcribunt, confer. Alſtedii Chronol. Tit. 9. ac Ioſeph. Antiqu. lib. 19. c. 7. & lib. 2. de Bell, Iud. cap. 19. atque

מלך רומי מת וימלוך אחריו נירון קיסר בימי אגריפס זה בן אגריפס וכל ימי מלכותו לא שקטה הארץ ממלחמות מישראל עם הרומיים עד גלות יהודי לרומא היא גלות חורבן בית המקדש השני בשנת עשרים למלך אגריפס בחודש החמישי הוא חודש אב בתשעה לחודש׃ ובימי אגריפס זה נחרב הבית והתעוררו מלחמות גדולות בכל ארץ יהודה ובכל ארץ ארם ושחתוה ויאבדוה׃ ועשרים שנה לא חדל אגריפס לשלול שלל ולבוז בז ולהרוג נפשות ויגע בכל ארץ ארם מגע גדולה פגרי מתים וגם ביהודה סלה פגרים רבים עד כי עלה עליו פילוס שר צבא רומא בחיל כבד וביד חזקה ויך את פריציו וילכדהו ויאסרהו בנחושתים ויוליכהו אל רומא ואף כי שלח פילוס את

præfuiſſet, vitam cum morte commutavit, (24.) cui in regno ſucceſſit Agrippas (25.) ejusdem filius, qui annis viginti (26.) regnavit; eodem tempore obiit etiam Claudius (27.) Romanorum Imperator, qui Neronem (28.) Cæſarem habuit ſucceſſorem: quamdiu autem (29.) Agrippas iſte, Agrippæ filius, vixit ac regno præfuit, nunquam bella inter populum Iſraëliticum & Romanos defuerunt, usque ad Judæorum, qui Romam abducti ſunt, captivitatem; hæc eſt captivitas illa, (30.) quâ ſecundum Templum deſolatum eſt, anno videlicèt vigeſimo regni Agrippæ, die nono, menſis quinti, qui Ab (31.) dicitur. Hujus igitur Agrippæ ætate deſtructa fuit domus Sanctuarii & maxima per omnes Judææ ac Syriæ terras excitata fuere bella, (32.) quibus provinciæ illæ devaſtatæ ac deſolatæ ſunt. Iſto viginti annorum ſpatio non deſtitit, Agrippas à præda ac ſpoliatione, ut & hominum cæde atque maximam interfectorum ſtragem per univerſam Syriam edidit, in Judæa quoque multa proſtravit cadavera, donec Felix (33.) exercitus

atque infra lib. 6. c. 6. n. 25. ac Ioſippi Epitom. pag. 193. in codice Munſteriano annorum numerus hic planè omiſſus eſt.

(24.) De illius morte vid. Joſeph. dict. lib. 19. c. 7. reliquit autem filium, Agrippam nomine, qui decimum ſeptimum ætatis annum tunc temporis agebat & Romæ à Cæſare alebatur; fuit autem à Claudio miſſus in Judæam Cuſpius Fadus, qui loco filii minorennis regnum gubernaret, cui ſucceſſit Felix, Præſes, ſub quo multæ ſeditiones in Judæa excitatæ fuerunt; interim Agrippa junior præfuit Tetrarchiæ Philippi, Bathaneæ & Trachonitidi, ſub quo & Hieroſolyma deſtructa fuit, ita Munſterus hic notavit.

(25.) Junior ſeu ſecundus dictus, vid. num. præced. 24. ibique not.

(26.) Alii viginti ſex annis eum regnâſſe ſcribunt vid. Alſted. Chronol. dict. Titul. 9. & infrà l. 6. c. 6. n. 26.

(27.) Hunc veneno occiſum convenit; ubi autem & per quem dato, diſcrepat, ita Sueton. in Ejus vita c. 44. vid. & Joſeph. Antiq. l. 20. c. 5.

(28.) Vid. Joſippi Epitom. p. 192. & Egeſipp. l. 2. de Bell. Jud. c. 6.

(29.) Hæc & ſequentia usque ad: hujus igitur Agrippæ ætate &c. abſunt à codice Munſteriano.

(30.) De decem captivitatibus Iudæorum, quando illæ evenerint, vide Tractatum peculiarem, Joſippi Epitomæ annexum, pag. 276 & ſeqq.

(31.) Is eſt Iulius menſis, quintus à Martio, vid. infrà l. 6. c. 7. n. 1.

(32.) Hic finitur editio Hebraica ejusque verſio Latina, à Munſtero edita Baſileæ 1541. promiſit ipſe quidem, ſe etiam bellum Iudaicum ſeu excidium Hieroſolymitanum, à Joſepho Hebraicè conſcriptum, Latinitate donaturum eſſe, ſed vel morte vel alia impeditus ratione, illud, quantum quidem ſcio, non perfecit, confer. D. Thomæ Ittigii Prolegom. ad novam Ioſephi editionem Græco-Latinam, quæ Coloniæ 1691. prodiit, fol. 17. b. circà fin,

(33.) Hic Antonius Felix per omnem ſævitiam ac libidinem jus regium ſervili ingenio exercuit, Druſil-

את אלעזר הפריץ אל רומא לא טהר את הארץ מדמים כי גדלה שנאת העם איש באחיו לשנוא ולהרוג׃ או צמחה רעה גדולה בקרב ירושלם בחוצותיה ובכל שוקיה ובהיכל יי׳ ודוה. אם שונא איש לרעהו ויסכור עליו רוצח מן הפריצים ובידו חרב חדה קטנה בעל פיפיות הנקרא סכין ויסתר הפריץ את הסכין תחת בגדיו ויבא בתוך המון העם בשוק או בהיכל יי׳ וימצא את האיש אשר יבקש להרוג ויקרב אליו בתוך העם ויגש בצדי האיש ויכהו בסכין וימיתהו ולא נודע מי הכהו כה עשו תמיד בכל יום תוך ירושלם נושאי הסכינים בתוך העם ויאנח העם אנחת חללי׳ ורואי׳ תמיד בעיניה׳ את המות והממית לא ראו על כן קראו למות ההיא מות עורות אשר אין לה עינים׳ ויירא העם מאד מפני הפריצי׳ בעלי הסכיני׳ כי קלים היו בעלי הסכינים וממהרים במלאכתם ואומנים להרוג נפש בערמתם ויהיו מתחברים ומאחבי׳ עם בני אדם יום או יומים עד כי האמין לו אד׳ עד כי הלך עמו בתוך העם ומכהו בסכי׳ וממיתהו ויכבודו לעיני העם ולא נודע

ercitus Romani dux, maximas adverſus illum copias validamque manum eduxit ejusque milites graſſatores concidit ipſumque cepit Agrippam atque catenis conſtrictum Romam miſit; quamvis autem Felix Eleazarum (34.) latronem Romam abduci curaverit; non tamen à ſangvine penitùs purgata fuit terra, quia Judæi mutuo inter ſeſe odio exardeſcentes ſe invicem interimebant. Eodem tempore in media urbe Hieroſolymitana & in omnibus plateis ac vicis ejus, imò in ipſo Domini Templo maximum exortum eſt malum; (35.) accidit enim, ut, ſi quis fortè infenſo ergà alterum eſſet animo, is graſſatorum aliquem mercede conduceret, qui permodicum gladium utrimque acutum, (36.) cui nomen erat Sica, (37.) manu ſub veſte tegebat, ſicarius igitur iſte, dum in hominum turba fortè per plateam vel per ipſum Templum incedens eum deprehendebat, quem interficere ſibi propoſuerat, illius lateri in turba clàm appropinquabat eumque ſicâ percutiens interficiebat, necquisquam ſcire poterat, quisnam percuſſor eſſet. (38.) Hujusmodi facinora quotidiè à graſſatoribus iſtis, ficas portantibus, in urbe Hieroſolymitana perpetrabantur, quapropter populus valdè ingemiſcebat propter interfectorum cadavera & quia ſemper mortem antè oculos ſuos verſari videbat, nec tamen percuſſorem perſpicere poterat, qua de cauſa mortem illam cœcam vocabant eò, quòd videri non poſſet. (39.) Propter ſicarios igitur iſtos ac graſſatores populus in maxi-

Druſilla, Cleopatræ & Antonii nepte, in matrimonium acceptâ; ita Tacitus lib. 5. Hiſtor. c. 9. confer. Joſeph. Antiqu. lib. 20. c. 6. & lib. 2. de Bell. Jud. c. 22. atque Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 6.

(34.) Vid. Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg.

(35.) Confer. Joſeph. dict. lib. 20. c. 7. & l. 2. de Bell. Jud. c. 23. atque Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 6.

(36.) Joſephus dict. lib. 20. cap. 7. & lib. 2. de Bell. Jud. c. 23. ſcribit, acinacibus Perſarum ſimiles fuiſſe ſicas illas.

(37.) Unde etiam Sicarii dicti, de quibus vid. Titulus peculiaris in Digeſtis ad L. Cornel. de Sicar. confer. Joſephus loc. alleg. atque Egeſipp. de Bell. Jud. lib. 2. c. 6. it. infrà lib. 6. cap. 28. num. 3.

(38.) Funus in promptu; ſed percuſſor latebat, uti ſcribit Egeſippus dict. lib. 2. c. 6.

(39.) Sive: quòd mortis ſeu cædis autor videri non potuerit.

Digitized by Google

נודע מי דקרו וימותו רבים בקלות
המעשה הזה ובערמת הרשע הזה׳ ואף
נהרג נתן הכהן איש צדיק וחסיד וטוב
וימת בתוך העזרה ולא נודע מי דקרו
ורבים כמהו צדיקים וחסידים וחכמים
נהרגו בימים ההם׳ ותגדל אימת בעלי
הסכינים מאימת המלחמה וילכו העם
בקרב ירושלם איש איש כלי מלחמתו
בידו מולבש שריון מפני בעלי הסכינים
אבל דלת העם שלא היה להם שריונו׳
יראו מפני חרבות בעלי הסכינים ויצאו
מירושלם עם נשיהם וטפם וכל אשר
להם וילכו ללכת הנה והנה לגור מפני
הרוצחים׳ ויאמרו הפריצים לפילוס שר
צבא רומיי כי הנה אנשי׳ יצאו מירושלם
למרוד במלכות רומיים וישלח פילוס
אחריהם חיל ויכם לפי חרב מאיש ועד
אשה מעולל ועד יונק לא נשאר מהם
עד אחד׳

maximo erat timore, (40) nam ſicarii illi facilè ac celeriter opus ſuum perficiebant ac verſuti erant artifices cædis committendæ, hominibus enim ſeſe aſſociabant atque amicitiam per aliquot dies ſimulabant, donec aliquis fidem habens ejusmodi ſicario unà cum illo in publicum prodibat; iſte verò eundem poſteà ſicâ percutiebat atque interfectum palàm & in ſpeciem deplorabat, adeò, ut nemo ſcire poſſet, quisnam interfector eſſet. Hac celeritate & aſtutia, quâ ſicarii iſti in cæde patranda improbè uti ſolebant, multi perimebantur, eodem mortis genere etiam Nathan (41.) ſacerdos, vir juſtus, benignus ac probus ſublatus atq; in medio Templi atrio interemptus eſt, nec deprehendi poterat, quisnam illum interfeciſſet, multi quoque alii itidem juſti, probi ac ſapientes viri iisdem diebus interfecti ſunt, quapropter major ſicariorum, quàm belli, metus erat, hominesque media in urbe armati ac loricâ induti propter ſicarios incedebant; aſt vili de plebe homines, quibus loricæ ob penuriam deerant, propter ſicariorum metum unà cum uxoribus, liberis atque omnibus bonis ſuis Hieroſolymâ egrediebantur & incertis ſedibus vagabantur ob graſſatores iſtos, qui poſteà Felici, Romani exercitus duci, indicabant, quòd homines quidam Hieroſolymis egreſſi ſint, ut ab imperio Romano deficerent, quapropter Felix milites ſuos adverſùs illos eduxit eosque unà cum uxoribus ac liberis ferrô interemit, (42.) adeò, ut nemo ex illis ſuperſtes remaneret.

(40.) Mors in oculis, in animis timor erat, inquit Egeſippus lib. 2. de Bell. Jud. c. 6.

(41.) Is fuit Ionathan, ſummus Pontifex, quem Felix, Iudææ procurator. immiſſo percuſſore interemerat, de quo vid. *Joſe, h.* lib. 20. cap. 6. & lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 23. atque Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 6.

(42.) Vid. hic *Joſeph.* lib. 20. c. 6. & lib. 2. de Bell. Jud. cap. 23. juxta Græc. atque Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 6. in fin. Idem ſequ. cap. 7. ſcribit, quòd Ægyptius quidam Pſeudo-propheta triginta ferè millia Iudæorum ſibi aſſociaverit & quòd inſolentia hæc ægrè compreſſa ſit, confer. Actor. cap. 21. v. 38. ubi de Ægyptio quodam, qui 4000. ſiccarios in deſertum eduxit, refertur. Idem Egeſippus cap. ſequ. 8. ſeditionem quandam narrat, Cæſareæ inter Iudæos ac Gentiles ortam, ibidem etiam de Felicis ſucceſſoribus, nimirum Feſto & Albino, quem poſteà Florus excepit, agitur.

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

בעת ההיא נתעוררה מלחמה בין יהודים ורומיים כי מרדו היהודים ברומיי בעבור פילוס שר צבא רומיי כי הקשה עולו על היהודים ועשה נבלות בירושלם לשפוך דם נקי ולנאוף ג״כ ולענות בתולות בערי יהודה ובוצע ושודד ואכזרי׃ ובעת ההיא באה בירוניקי אחות אגריפס המלך להשתחוה ליי׳ בירושלם ותרא והנה פילו׳ לוחץ את ישראל בחוקה על דבר המס והרג מהם רבים בעזרת ותצא בירוניקי לבכות ולהתחנן אל פילוס לחמול על העם כי נכמרו רחמיה עליהם ולא חמל עליהם׃ ויהי במצחק באחות המלך בלכתה יחפה בהיכל יי׳ והלעג עליה׃ ושם נמצא בחור גבור חיל ושמו אלעזר׃

PEr idem tempus maximum exortum eſt bellum (1.) inter Judæos atque Romanos, Judæi enim à Romanis defecerant propter Felicem, (2.) Romani exercitûs ducem, qui Judæos nimio ſervitutis jugo preſſerat multaque Hieroſolymis commiſerat flagitia, effuſo ſangvine innoxio, adulteriis ac ſtupris in urbibus Judaicis perpetratis, avaritia & rapinâ crudeliter exercitâ. Eodem tempore cùm Beronice (3.) Agrippæ regis ſoror, Hieroſolymam veniſſet, ut ibi Dominum adoraret, Felix populum Iſraeliticum per vim propter tributorum exactionem oppreſſerat multosque Judæos in ipſo Templi atrio interfecerat, quapropter Beronice ad miſericordiam commota profuſis lachrymis Felicem rogavit, (4.) ut populo parceret; ſed nihil profecit, quin potius Felix illudere viſus eſt regiæ ſorori, dum illa in Templum Domini velata (5.) procedebat; fuit autem ibi juvenis quidam ſtrenuus,

(1.) Bellum iſtud incepit anno ſecundo Geſſii Flori procuratoris; duodecimo verò Neronis Imperatoris, prout ſcribit Ioſephus Antiqu. lib. 20. c. 9. & in Præfatione lib. de Bello Iudaico; fuit autem is annus decimus ſeptimus regni Agrippæ menſe Majo, ſicuti idem refert Ioſephus lib. 2. de Bell. Jud. c. 25. Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 10. ita ſcribit: duravit patientia Iudæis usque ad Geſſium Florum procuratorem, ſub eo bellum ortum.

(2.) *Joſephus* dict. lib. 20. c. 9. ſcribit, quòd Geſſius Florus, Albini ſucceſſor, Iudæos tot malis afflixerit, ut illi tandem arma arripere coacti fuerint, idem refert lib. 2. de Bell. Iud. c. 24. 25. & ſequ. confer. etiam Joſippi Epitom. p. 193.

(3.) Vid. Ioſeph. lib. 2. de Bell. Iud. c. 26. & Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 8. Hæc Beronice vocatur Βερνίκη Actor. c. 25. v. 13. & 23. confer. etiam *Joſippi* Epitom. p. 194. infrà l. 5. c. 28. n. 6. & c. 33. n. 4.

(4.) Egeſippus dict. l. 2. de Bell. Iud. c. 8. ſcribit, non Felicem, ſed Florum à Beronice rogatum fuiſſe, ut populo Iudaico parceret, quod verius puto.

(5.) Hoc nomine autor noſter videtur innuere Talles ſeu phylacteria, quibus Iudæi orantes uti ſolebant, prout ipſis adhuc in more poſitum eſt. vid. Buxtorf. Synag. Iud. c. 9.

Digitized by Google

אלעזר בן ענני שהיה אביו כהן גדול ויהי
בחור ענני הכהן ואלעזר בנו איש בחור
חזק ואמיץ לבב מאד וירא הבחור את
כל אשר עשה פילוס לישראל ויקנא
קנאה גדולה ויתקע בשופר ויאספו אליו
אגודות בחורים ופריצי אנשי מלחמה
ויעורו מלחמה ויתגר עם פלוס ועם
גדודי רומיי וילחמו בהם ויכו בהם
מכה גדולה׃ ויגבר אלעזר על פילוס
ובכל גדודיו סלה ארצה ויברח פילוס
מירושלים וילך פילוס לבדו אל ארץ
מצרים ויהי בנוסו מצא בדרך אגריפס
המלך בא מרומי מאת נארון קיסר לבא
ארץ יהודה ויספר לו את כל אשר קרהו
עם בחורי היהודים כי אז בא המלך
אגריפס ממצרים לירושלם ותשלח אחותו
בירוניקה אגרת אל אחיה המלך אגריפס
להיות בעזרת היהודים וגם כל העם
יצאו מירושלם לקראת המלך אגריפס
דרך ששים רים וישתחוו לו ויאמרו יחי
אדונינו המלך אגריפס׃ וידרוש המלך
אגריפס את שלום העיר ואת שלום העם
ויבא המלך בירושל׳ ועמו שני שרי רומיים
במשנהו גדולים׃ ויהי כבא אגריפס
המלך בתוך ירושלם ויצעקו כל העם אל
המלך צעקה גדולה ויאמרו הושיענו
המלך ותהי ידך עמנו לעזרתנו כי לא
נעבוד רומיים עוד׃ ויהי כשמוע המלך
את הדברים ויחם המלך על העם ויחמול
עליהם

us, Eleazarus (6) nomine, Ananiæ Pontificis maximi filius, qui, dum pater ejus ſummo fungebatur ſacerdotio, juvenis erat robore animique fortitudine inſignis, is, poſtquàm calamitates vidit, quibus Felix populum Iſraëliticum affligebat, maximo Zelo commotus tubam inflavit, quô ſigno audito juvenum graſſatorumque, ad bellum paratorum, catervæ ad illum convenerunt & inſtructa acie cum Felice atque militibus Romanis prælium commiſerunt eorumque maximam ediderunt ſtragem, ſic Eleazarus Felicem omnesque ipſius copias devicit atque humi proſtravit, adeò, ut Felix ſolus, relicta Hieroſolyma, in Ægyptum profugere coactus fuerit: hic, dum in itinere Agrippam regem, Româ à Nerone Cæſare venientem, deprehendit, (7.) omnia ei narravit, quæ ſibi Hieroſolymis eveniſſent, præterea Agrippæ regi, tunc temporis ex Ægypto revertenti, ut Hieroſolymam proficiſceretur, Beronice, ſoror ejus, literas miſerat, quibus illum ad auxilium Judæis ferendum, hortata erat; univerſus autem populus Agrippæ regi ex urbe Hieroſolyma ſexaginta ſtadiorum (8.) itinere obviam proceſſit atque humi procumbens regem læta acclamatione excepit, dicens: vivat Dominus noſter, rex Agrippas! Is igitur, poſtquàm de pace urbis populique incolumitate percunctatus eſt, Hieroſolymam intravit, comitatus duobus magnis principibus Romanis; & ſtatim atque rex oppidum ingreſſus eſt, univerſa multitudo maximo clamore ſublato dixit: ſerva nos, rex, & auxilium fer nobis, non enim amplius ſubjecti erimus Romanis. Agrippas igitur, cùm hæc audiſſet, miſertus eſt populi eique pepercit; ſed ſermo vulgi de Romanorum jugo excutiendo ei non placuit, quapropter populum Iſraëliticum & optimum

(6.) De iſto Eleazaro vid. Ioſeph. l. 2. de Bell. Iud. c. 30. ac Joſippi Epitom. p. 194.
(7.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 194. & ſeq
(8.) Idem refert Egeſippus l. 2. de Bell. Iud. c. 8. cœterum de dictione רים, quæ hic habetur, vid. quæ ſuprà lib. 3. c. 17. n. 15. ac l. 5. c. 41. n. 6. dicta ſunt.

עליהם אבל הרע בעיני המלך אגריפס
מאד בשמעו את דבריה׳ אשר דברו
העם למרוד במלכות רומא ויאסוף העם
בעזרה בחצר ההיכל וכל זקני ישראל
הטובים שבהם והכהן הגדול ענני ויספ׳
להם את כל גבורת רומיים ואת עצם
ממלכתם ואת כל הגוי׳ אשר השמידו
סביב עד בלי השאיר שריד ופליט ויתחנן
אליה׳ לבלתי התגרות ברומיים ולבלתי
השחית את פליטת ישראל׳ וידבר
אליהם המלך עוד כדברים האלה לאמר
שמעו והאזינו אחי ידעתי כי מכאוב
גדול תעצב בלבבכם וגם אני אתעצב
ואדאג עמכם כי אולה ידינו להלחם
ברומיי׳ אבל אם תשמעו לעצתי אז טוב
לכם כי במקו׳ העצה שם התשוע׳ שאו
עליכם מעט את עול שרי רומא עד אשר
אשלח אגרת דברי שלום אל נירון
קיסר ויסר מעליכם את השרי׳ האלה
ואל תמהרו לצאת לחירות כי רבי׳ מבני
אדם בבקשם חירות יפלו בעבודה קשה
ורבים מעמינו רעים ובני בליעל מבקשי
לגרות מלחמות וישמחו במלחמו׳ כי זה
מעשיה׳ ויפלו הטובי׳ ברעתם׳ על כן
שמעו דברי ומי שהוא חכם יבין מעצמו
ומי שהו׳ כסיל ילמוד מדברי על כן
היה לכם דממה ואז טוב לי ולכם כי
אני אדב׳ בנח׳ ואתם תשמעו ודבתי
ואם לא תחרישו ותתנו קולכם להריב
ולהתו׳

mumquemq; ex illis Senioribus atq; Ananiam, Summum Sacerdotem, in atrium Templi (9.) convocavit eisque omnem Romanorum potentiam eorumque robur & imperii vires enarravit (10.) cunctasque gentes, à Romanis circumcircà vaſtatas ac funditus deletas, recenſuit eosque rogavit, ne Romanos bello laceſſerent neve reliquias populi Iſraëlitici perderent; prætereà hæc quoque ad eosdem verba fecit: audite, fratres mei, atque dictis meis animum advertite, probè novi, quòd animis veſtris maximus inhæreat dolor ac mœror, ſicuti & ego vobiſcum pariter excrucior atque dolore afficior, quòd viribus ad bellum adverſùs Romanos gerendum deſtituamur; ſed, ſi conſilio meo obtemperaveritis, benè vobiſcum agetur, nam ubi conſilio locus datur, ibi etiam ſalus erit, ſuſcipite in vos paululum temporis principum Romanorum jugum, donec literas de pace ad Cæſarem Neronem miſero, ut principes illos à vobis removeat nec voſmet ipſos præproperè in libertatem vindicate, quia multi mortales, dum libertatem quæſiverunt, in gravem inciderunt ſervitutem, non pauci etiam è populo noſtro improbi ac perverſi bellum excitare cupiunt præliisque delectantur atque hoc illorum ſtudium eſt, ut improbitate ſua bonos ſecum in exitium trahant. Proptereà dictis meis obtemperate, nam, qui prudens eſt, is per ſe, quid conducat, intelliget; qui verò inſipiens eſt, ille ex oratione mea prudentiam ſibi comparet, quapropter ſilentium præſtate, id enim & mihi & vobis utile erit, ut ego quietè loquar vosque auſcultetis atque animum advertatis, (11.) quòd ſi non tacueritis, ſed obſtreperitis ac contentiones & rixas excitaveritis, duo perpetrabitis mala, alterum, quòd me loquentem interrumpetis, alterum, quòd aures

(9.) Egeſippus lib. 2. de Bell. Iud. cap. 8. ſcribit, quòd Agrippas populum Iudaicum in locum quendam, Templo vicinum, qui Xyſtus dictus fit, convocaverit, confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 195.

(10.) Vid. Ioſeph. lib. 2. de Bell. Iud. c. 28. circà med. & Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 9.

(11.) Confer. hic Egeſipp. l. 2. de Bell. Iud. c. 9.

aures veſtras impedietis, quò minùs dicta mea percipiant, quocircà iram veſtram cohibete, donec literas ad Cæſarem miſero, ut à vobis improbos iſtos principes (12.) removeat ac manſvetos vobis mittat præfectos, nam ſi mites fuerint gubernatores, id non ſervitutis, ſed libertatis erit ſpecies; ſuperbus autem rector graviorem reddit ſervitutem, quapropter animo veſtro jam moderamini, nec præfectos veſtros probris afficite, nam licèt illi ſint improbi, tamen mala palàm committere erubeſcunt, eaque non niſi clàm & ſecretò perpetrant; ſi verò eosdem ignominiâ affeceritis, aſperiores evadent & mala palàm perpetrabunt atque ex judicibus ac moderatoribus hoſtes fient & inimici veſtri; jam verò improbus moderator hoſte, quantumvis juſto, melior eſt, ille enim homines clàm lædit, iſte verò eosdem palàm perdit; quapropter cavete, ne rectores veſtros laceſſatis, feras conſiderate ſylveſtres, quæ ſub hominum ſunt cuſtodia ac catenis conſtrictæ tenentur, nimirùm leones, urſos ac pardos, ſi beſtias iſtas non provocaveris, illæ in te non irruent, ſed quietè agent, nec lædent nec lancinabunt; ſi verò ad ferarum loca acceſſeris easque irritaveris, & ipſæ in te impetum facient & te aliosque multos ſimùl interficient, conſiderate febrim ardentem, ſi ab initio remedium intempeſtivè adhibueris, (13.) augebitur potius, quàm ſanabitur morbus; ſi verò paulatim medicinam ei attuleris, fervor ejus ſpontè remittet ac tandem deſinet, quocircà animi veſtri impetum cohibere, ne Cæſarem totumque imperium Romanum ad bellum contrà vos excitetis, non enim perniciem & interitum veſtrum qværit Cæſar, nec rectores illos ideò hûc miſit, ut malum vobis inferant; ſed, quia ipſe ab occidente ad orientem usque videre non poteſt, (14.) nec ab urbe Roma ad hunc usque

ולהוליך שתי רעות תעשו כי תבריחו
מפי הדבור וגם מאזניכ׳ תבריחו שמוע
ולא השמעו דברי׳ אבל האריכו אפכם
כי אשלח אגרת אל קיסר ויסר מעליכם
השרים האלה הרעי׳ וישלח לכם שוטרים
ענוים כי אם יהיו לכם שוטרים ענוים
יחשב לכם להרות ולא לעבדות ואם
שוטר זדון הוא קשה העבודה׃ ועתה
תהיה לכם אריכות אפי׳ ולא תחרפו
אות׳ ואף כי רשעים הם כלימה יש להם
לעשו׳ רעה בגלוי אבל בסתר יעשו רעה
ואם תחרפו אותם יעיזו פניהם ויעשו
רעה בגלוי ומאשר הם שופטי׳ ושוטרי׳
יהפכו להיות צרים ואויבים כי טוב
שוטר רשע מאויב צדיק כי זה בסתר
יאכל בני אדם אבל זה בגלוי ישחית
אדם ואל תתגרו בהם בינו ודעו בחיות
היער אשר הם תחת ידי בני אד׳ והם
בכבלי ברזל אריות דובים ונמרים אם
לא תתגר בהם לא יתגרו בך וינוחו ולא
ירעו ולא ישחיתו ואם תלך למקומותם
ותתגר בהם יתגרו בך ויהרגו אותך
ונפשו׳ רבות׃ בינו ודעו מן הקדחת
אם בתחלת הקדחת תעשה לו רפואה
ביותר היא קשה ואם תעשה מעט תשכך
חמתה מעצמה ותסירה׃ ועתה האריכו
אפכם פן יתעוררו עליכם קיסר וכל
מלכות רומיים למלחמה כי קיסר לא
יבקש רעתכם ולא שלח השוטרים האלה
להרע לכם אבל לא יראו עיניו ממערב
למזרח

que

(12.) Præfectos intelligit provinciæ Judaicæ ejusque rectores, ſicuti paulò poſt in ipſo ſequitur textu.

(13.) Quoad ſimile iſtud confer. etiam Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 9.

(14.) Idem refert Egeſippus dict. l. 2. c. 9.

לשורת ולא תגיע ידו מרומ' ועד הנה. כי
בשר ודם הוא אבל אם תחכוני ואשלח
מלאכי' אל קיסר ולקחתי מעליכם את
השוטרי' האלה בשלום בלא מלחמת
ובלא שפיכות דמים ואם תעיזו להלחם
במלכות רומיי' לא תוכלו כי אלהיהם
עוזם בכל הארץ מקצה ועד קצה
העולם מושלים וכל הגוי' יעבדו להם
עד בא גם קצם וכל הגוים עובדי רומיי'
יתחברו וירום עמהם להלחם בכם ועתה
שמעו והאזינו שמות הגוים אשר בבשר
רומיים ואין להם כלימה לעבוד רומיים.
גוי הנקרא איתני היושבים בארץ יון
גוי עז ואדיר אשר שרפו בתיהם ועירה'
לבלתי יודה בהם שרשן מלך פרס כי
בא עליה' בחיל עצום ואדיר וכבד מאד
ואין מספר לחילו ולא יכלה ארץ אסיאה
להבין המון חילו וקטן הים בעיניו לקבל
המון אניותיו וקצרה את הארץ לשאת
המון חילו כי אמר שרשן מלך פרס
אוחריב בכף פעמי עם המון חילי את
הים ואעשהו יבשה וגם אלך בהמון
אניותי בתוך הארץ ואעשה את הארץ
ים ויגבה לבו בהמון חילו. ויצאו איתני
לקראתו וילחמו יחד ויפלו מהמון שרשן
מלך פרס פגרי' רבים והוא ברח מעליהם
בספינ' קטנה וימלט מהם ועתה האיתני'
אשר גברו על שרשן מלך פרס ויכבשו
גוי'

que locum manus ſuas extendere valet (humano enim corpore præditus eſt) ideò miniſtris ſuis utitur. Expectate igitur, donec legatos ad Cæſarem mittam, ut rectores iſti à vobis ſine turbis ac bello ſangvinisq; effuſione removeantur, ac, quamvis Romanorum imperio obſtinatè arma inferre velitis, vires tamen vobis deſunt, quia Deus illis ubique terrarum auxilio fuit ipſique rerum domini ſunt per univerſum orbem ac cunctæ gentes eis tamdiu obediunt, donec illorum quoque finis adveniat, omnes quoque populi ipſis ſervorum inſtar in bello præſtò ſunt, ac vires ſuas cum illis conjungunt. Quapropter audite nunc gentium à Romanis devictarum nomina, quæ dedecus eſſe haud putant, Romanorum obtemperare imperio. Gens quædam Athenienſis (15.) dicta, Græciam incolens, potens ac prævalida fuit, quæ domos ſuas atque urbem incendit, ne Xerxi, (16) Perſarum regi, obediret, qui cum exercitu validiſſimo ac robuſtiſſimo & copiis penè innumerabilibus, quibus univerſa Aſia vix ſufficiebat, Athenienſes invaſerat, huic regi parvum videbatur mare capiendæ navium ſuarum multitudini isque anguſtum exiſtimabat terræ ſpatium ferendis militum ſuorum copiis, nam ſuperbus iſte Perſarum rex ſecum cogitabat, ſe militum ſuorum pedibus mare exſiccare idque aridum efficere, ac terram navium ſuarum multitudine opplere eamque maris inſtar efficere poſſe, (17) tantam ille arrogantiam animo ſuo conceperat propter exercitus ſui multitudinem. Athenienſes verò contrà regem iſtum copias ſuas eduxerunt præliumque cum ipſo commiſerunt multaque militum ejus cadavera humi proſtraverunt adeò, ut ipſe ſolus navigiolo aufugiens inco-

(15.) Ita hic intelligo ac verto nomen איתני, quod hic in codice noſtro habetur, confer. Joſeph de Bell. Jud. lib 2. cap. 28. circà med. & Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 9.

(16.) Sic interpretor hic nomen שרשן, quod in exemplari noſtro habetur, ubi nomina propria valde corrupta leguntur, qua de re jam ſæpe dictum eſt, confer. Joſeph. & Egeſippus loc. alleg. & Cornel. Nepos in vita Themiſtoclis.

(17.) Quem in terris navigantem, in fluctibus gradientem nec maria ceperunt nec terra ſuſtinuit, verba ſunt Egeſippi lib. 2. de Bell. Jud. c. 9.

גוים גדולים ועצומים הם עתה עבדים לרומיים׃ וגם גוי מקדון אשר עשה גבורות הרבה אחד משרי רומיים שולט בהם היום ושמו אגיסילה והוא רודה בגוי ההוא והם אוהבים לעבוד הרומיים ארוניהם׃ וגוי מקדון וגוי אפריקי אשר הם שני מלכים אדירים ועצומים אשר כבשו כל גויי הארץ ויכניעום עתה אין להם כלימה להיות עבדים לרומיים כי לפנים הם בקשו להכניע רומיים ועתה הם עבדים לרומיים אלה שני גוים עבדי׳ לרומיים ולא הועיל לפליפוס עשרו ולא לאלכסנדר גבורתו כי פליפוס ואלכסנדרוס הגדול לא אבו לעבוד רומיים וידע כי לא יוכל להלחם עמהם אלכסנדר ויבא מארץ מקדון ופאת צפון וכל המון גוים היושבים בפאת צפון עד הר השלג אינו עובר

incolumis evaderet, is ipſe Athenienſium populus, qui Xerxem, Perſarum regem, devicit magnasque & prævalidas gentes ſubjugavit, Romanorum imperio jam ſubjectus eſt. (18.) Macedonum quoque genti, quæ quondam multa eaque præclara edidit facinora, jam princeps quidam Romanus, Ageſilaus (19.) nomine, præeſt, à quo gens illa regitur, quæ etiam Romanorum, dominorum ſuorum, imperio lubens paret. Quapropter gens iſta Macedonica, ut & populus Africanus, (20.) duo potentiſſima ac validiſſima regna, quæ quondam omnes terrarum gentes ſubegerant, jam dedecus eſſe non putant, Romanorum parere imperio, licèt anteà Romanos ſibi ſubjicere in animum induxerint; nunc autem duo iſti populi Romanis ſubjecti ſunt, nec Philippo divitiæ, nec Alexandro fortitudo profuerunt: nam Philippus & Alexander Magnus Romanis (21.) parere noluerunt. Alexander itaque, cùm ei ſatis perſpectum eſſet, ſe bello, cum Romanis gerendo, imparem fore, ex Macedonia aquilonem verſus (22.) arma vertit; omnis autem gentium multi-

(18.) Idem refert Egeſippus dict. l. 2. c. 9.

(19.) Hebr. אגיסילה, ita hic in noſtro codice; ſed per errorem Ageſilaus Romanus princeps appellatur, nam Joſephus l. 2. de Bell. Jud. c. 28 circà med (unde videntur deſumpta, quæ hic habentur) ſcribit, quòd Lacedæmones, licèt ad Thermopylas & Platæeas ſuperiores extiterint & Ageſilao ductore Aſiam pervaſerint; nunc tamen Romanis pareant, cui etiam Egeſippus l. 2. de Excid. Hieroſol. cap. 9. adſtipulatur, quapropter autor noſter vel ejus interpolator per imperitiam & nomina & tempora confudit.

(20.) Carthaginenſes, ut puto, hic innuuntur, adſtipulatur etiam Egeſippus dict. l. 2. de Bell. Jud. c. 9.

(21.) Atqui Romanorum potentia tunc temporis non ita excreverat, ut duobus illis potentiſſimis regibus eſſet formidoloſa, nonnulli Romam Alexandro, ignotam fuiſſe ſcribunt, vid. Morn. de Verit. Rel. Chriſt. c. 8. & c. 25. circà med. Arrianus tamen de Expedit. Alex. Magn. lib. 7. princ. pag. 441. ſcribit, fuiſſe, qui dixerint, Alexandrum per Euxinum Pontum navigare voluiſſe in Scythas & Mæotim paludem, alios dixiſſe: in Siciliam & Japygium promontorium, jam tùm enim Romanorum nomen latè diffuſum animum ejus commoviſſe, Idem Arrian. dict l. 7. pag. 476. (editionis Græco-Latinæ Amſtelodami 1668. excuſæ) refert, Ariſtum & Aſclepiadem ex iis, qui de Alexandri rebus geſtis ſcripſerunt, dixiſſe, Romanos etiam legatos miſiſſe, & Alexandrum, audita eorum legatione, jam de futura Romanorum potentia aliquid auguratum eſſe; vid. & num. ſeq. 23. & ſuprà l. 2. c. 15. n. 9.

(22.) Hebr לפאת צפון, ita enim hic legendum, non: ופאת צפון, uti hactenus in vulgatis exemplaribus.

עובד לשום אדם רק לרומיים וכל באת
תימן עד הרי החול הם יזרעו והרומיים
יקצרו קצירהם · וכל ארץ כוש והרי
עדן וכל גוי חמרים וגנייאוה וכל
מעבר עד הרי החשך ועד גבול נהר
סבטיון הגיע ממשלת רומא ולא יכלו
לעבור כי אין שם מעבר לאדם וכל ארץ
הודו עד ארץ צינים ועד גבולות מזרח
שמש בקצה ארץ ציני שלטו היום וכל
ארץ מערב ועד ארץ קריתן אשר קבלה
מלכות רומיים עובר דורים הרשי׳ ובמקום
אשר לא באה לעולם שם אניה [illegible]
יבאו באניותיהם ויעשו סחורה ויתנו מס
לרומיי

multitudo, quæ ad Septentrionem ad montes usque nivoſos (23.) habitat, nemini, niſi Romanis, paret, omnes etiam gentes, meridiem verſus habitantes, usque ad montes arenoſos (24.) ſemina quidem ſpargunt; ſed Romani earundem meſſem metunt, univerſa quoque Æthiopia quique montes Eden incolunt, præterea omnis Chamarum gens ac Genijava (25.) atque cuncti tranſitus ad montes usque tenebroſos (26.) & ad maximum flumen Sabbathion (27.) Romanorum parent imperio; ipſum verò flumen tranſire non poterant Romani, quia nemini tranſitus eò loci patet, univerſæ quoq; Indorum regioni usque ad terram Zinim (28.) & ad ultimum usque orientem in finibus terræ Zinim, jam imperant Romani, præterea omnis regio Occidentalis usque ad terram Critan (29.) ſubjecta eſt ditioni

(23.) Alter (Alexander ſcil. Magnus) fugiens arma Romana usque ad regna Caſpia & extrema ſubactæ Perſidis atque Indorum ſecreta victor pervenit, Magni nomen obtinuit, quia maximos omnium non laceſſivit, quem licet immatura mors triumpho Romanorum ſubtraxerit; ſervit tamen & ipſe in poſteris ſuis, verba ſunt Egeſippi lib. 2. de Bell. Jud. c. 9. confer. et num. antec. 21. ibique not.

(24.) Syrtes, ut puto, hic intelliguntur, de quibus vid. inter alios Solin. cap. 28. huic ſententiæ meæ adſtipulantes habeo Joſeph. lib. 2. Bell. Jud. cap. 28. circà med. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. c. 9.

(25.) Hebr. חמרים וגנייאוה, ſic in noſtro codice, ſi quidem nomina non ſunt corrupta; quinam verò iſti fuerint populi, aliis jam inquirendum vel potius divinandum relinquo, fortè גנייאוה nomine hic intelligitur Genua, Egeſippus dict. lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 9. Sclavorum, Vandalorum & Hungarorum in hac Agrippæ oratione mentionem facit.

(26.) De hiſce montibus tenebroſis eorumque fabuloſa narratione vid. quæ ſuprà lib. 1. c. 21. n. 23. annotata ſunt, confer. etiam lib. 2. cap. 16. n. 10. & 12. & R. Salom. ad Amos cap. 4. v. 3.

(27.) De hoc flumine multa fabulantur Rabbini, vid. præ aliis etiam *Joſeph.* lib. 7. Bell. Jud. c. 13. & Dn. Hiobi Ludolfi Commentar. ad Hiſtor. Æthiop. lib. 1. c. 8. num. 68. ac Joh. Ligtfooti Chorograph. Marco præmiſſa c. 6. §. 5. de hoc flumine Sabbathio videtur etiam loqui autor libelli, cujus inſcriptio eſt: decem captivitates Judæorum, qui Joſippi libro de Bello *Judaico* annexus eſt, ibi ſcribitur pag. 282. quòd Deus Levitas ætate Nebucadnezaris poſuerit לאחר סמבטיון i. e. poſt Sambathiam (Sabbathion flumen hic intelligi puto,) confer. & P. Fagius in not. ad Paraphr. Chald. Deuter. cap. 30. v. 3.

(28.) Hebr. צינים, ita hic in noſtro codice, quænam verò iſta fuerit regio jam accuratius inquirere non vacat, apud Egeſippum dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. 9. ſic ſcribitur: non miratur Indus gemmam ſuam aut Seres lanam ſuam, ad uſum dominorum (Romanorum) exercentur illa, quare juxta Egeſippum pro צינים videtur legendum צירים vel צירים, facili literarum mutatione, confer. quæ ſuprà lib. 2. c. 9. n. 8. de voce [illegible] notata ſunt.

(29.) Hebr. קריתן, ſic in noſtro exemplari Hebraico, fortè Cretam, inſulam, hic intelligit autor, quam opinionem meam confirmat Egeſippus lib. 2. de

Digitized by Google

לרומיים · וגם גוי פרנקוס גוי עז ואדיר
וגוי בורגונייא עם עצום וכל ארץ
גומ"נייא ועד ים אוקיינוס וארץ
ברטנייא קצה הארץ · וגם דנישכי
היושבי בארץ טנמ"רכא אשר התחבאו
בתוך גלי הים אוקיינוס לבלתי יעבדו
לרומיי הנה הגיע עדיהם ממשלת רומא
והם עבדים היום לרומיי · וגוי אינגלישיש
ואירלנאש היושבים באי"רלנדא בתוך
ים אוקיינוס באיים היום עבדים לרומיים ·
וגם פתרוס אנשי בריתכם לא יעזרו לכם
כי רומיים הכבידו עולם עליהם · ואל
תאמרו בלבבכם כי רומיים הם כמצריים
וכערב אשר אתם נהוגים להלחם בהם
כי

ditioni Romanorum, qui novas quoque invenerunt vias & navigiis ſuis eum ad locum, quò nulla unquam navis pervenit, advecti ſunt, ibique mercaturam fecerunt atque tributum exegerunt. Ad Francorum (30.) quoque gentem prævalidam ac potentem & ad Burgundiæ (31.) populum, qui etiam fortiſſimus eſt, atque ad univerſam Germaniæ (32.) provinciam usque ad Oceanum & Britanniæ terram, in finibus orbis ſitam, ut & ad Daniſcos, (33) in Danemarcæ (34.) regione habitantes, (qui in medios Oceani fluctus ſeſe abdiderunt, ne Romanorum jugo ſe ſubmitterent) Romanum pertingit imperium, cui populi illi hodiè ſubjecti ſunt, gens quoque Anglica (35.) & Irrlandica, quæ Irrlandiam inſulam, medio in Oceano ſitam, incolunt, hodiè Romanorum imperio parent. Populus quoque Pathros, (36.) cum quo fœdus iniiſtis, vobis non

2. de Bell. Jud. c. 9. ubi Cretæ inſulæ in hac Agrippæ oratione fit mentio, dum ſcribit: Creta quoque centum urbibus nobilis, uberrima præferens regna, circumfuſa undique mari & fluctibus, tanquam mœnibus, ſolita hoſtem repellere, unum Conſularem veretur.

(30.) Francorum nomen tunc temporis Romanis cognitum fuiſſe valdè dubitatur; Galliam verò in provinciæ formam, ab ipſis redactam eſſe ex Jul. Cæſaris commentariis ſatis conſtat, confer. num. ſeq. 31. & ſuprà lib. 1. c. 1. n. 14. it. l. 5. c. 41. n. 10. vid. etiam Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. c. 28. circà med. atque Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 9.

(31.) An Burgundiæ nomen Joſephi ætate notum fuerit, non levis eſt dubitatio, confer. num. antec. 30. & ſeq. 35.

(32.) Hebr. גרמנייא, ſic enim hic pro ומנייא legendum puto; non tamen univerſam Germaniam à Romanis ſubactam eſſe ex Hiſtoricis, iis præſertim, qui de rebus Germaniæ ſcripſerunt, notum eſt, vid. Cluver. de German. veter. & ſuprà lib. 5. c. 14. n. 9. apud Tacitum Annal. lib. 2. c. 22. legitur, quòd Cæſar Germanicus ſuperato Arminio laudatis pro concione victoribus congeriem armorum ſtruxerit ſuperbo magis, quàm vero titulo: debellatis inter Rhenum Albimq; nationibus exercitum Tiberii Cæſaris ea monimenta Marti & Jovi & Auguſto ſacraviſſe.

(33.) De his vid. quæ ſuprà lib. 1. c. 1. num. 67. annotata ſunt.

(34.) Hebr. טנמרכא, ita hic in noſtro codice; ſed iſta recentioris ævi nomina Judæi interpolatoris manum arguunt, vid. etiam hic dict. lib. 1. cap. 1. num. 69. confer. & num. ſeq. 35. ibique not.

(35.) Nomina iſta: Anglia & Irrlandia, cùm Joſephi ætate non fuerint nota, recentiorem arguunt hic autorem vel ejusdem interpolatorem, vid. num. præced. 34. & ſuprà lib. 5. cap. 41. n. 10. ibique not. confer. etiam Joſephus dict. l. 2. de Bell. Jud. c. 28. circà med. & Egeſippus l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 9. ubi Britanniæ, inſulæ, faciunt mentionem.

(36.) Hebr. פתרוס, ita hic in noſtro codice; fuit autem Patros Ægypti regio, ſicuti, præter alios, videre licet apud Jeremiam c. 44. v. 1. & Ezech. cap. 29. v. 14. & c. 30. v. 14. confer. quæ ſuprà lib. 2. c. 23. n. 2. de hoc nomine notata ſunt, ſi quis conjecturis locus pro פתרוס transpoſitis literis legendum erit פרתוס i. e. Parthos, quam opini-

כי הם משוגים בבלי מלחמתם ורוב
עושרם מרוב עושר כל הגוים כי הם
לקחו עושר כל הגוים ואל יבטח אתכם
חומת ירושלם כי הרומיים חומת ים
אוקיינוס שברו׃

non erit auxilio, quia gravi Romanorum jugo premitur. Neque etiam vobis in mentem veniat, Romanos ſimiles eſſe Ægyptiis & Arabibus, cum quibus bellum gerere conſveviſtis; Romani enim armorum tractandorum peritiâ ſunt admirabiles ac divitiis populos omnes ſuperant, quia cunctarum gentium opes ad ſe traxerunt, nolite etiam muris urbis Hieroſolymitanæ confidere, Romani quippe etiam ipſius Oceani mœnia perfregerunt.

CAP. II.

ויוסף עוד אגריפס לדבר דברים רבים
אשר לא כתבנו פה וידבר עוד אגריפס
לאמר טוב לכם אוהבי טוב לכם ועוד
אניות במחוז קיסריה עומדו׳ לשמור
נפשכם מן הסערה כי כאשר תבא בפלג
הים אין להשמר מן הסערה מגלי הים
אשר לפלג כי אין מחוז לנוח כי אם
סערו׳ ופחד המות׃ ויאמר עוד שימו
לבבכם על אהבת ארצכם ואהבת
בניכם ונשיכם וטפכם ואהבת מקדשיכם
ואהבת כהניכם וחמלו עליהם פן תשחיתו
הכל במעשה ידיכם ושימו לבבכם על
דברי כי דברתי תשועת נפשכם באזניכם
השלום אשר בחרתי לי עם הרומיים
דברתי לכם׳ אם תשמעו ותעשו שלום
אני עמכם יחד ואם מלחמה הבחרת
אתם׃

Multa inſuper adjecit Aprippas, quæ hic ſcripta non ſunt, is ipſe hunc in modum amplius loquebatur: bonum vobis, ô fratres mei, perquam bonum vobis erit, (1.) dum naves adhuc ſtant in portu Cæſareæ, (2.) ut à tempeſtate vitam veſtram cuſtodiatis; (3.) ſi verò in mare æſtuoſum delati fueritis, jam non amplius in veſtra erit poteſtate, tempeſtatem evitare ac fluctus maris undoſi declinare, nullus enim aderit portus, ubi tutò quieſcere poſſitis; ſed procella & metus mortis inſtabit. Perpendite, dicebat rex amplius, amorem patriæ veſtræ, liberorum, uxorum, infantum ac templi & Sacerdotum veſtrorum miseremini, ne omnia in perniciem atque ruinam pertinaciâ veſtrâ trahatis, (4.) attendite animumque advertite dictis meis, quia ſalutem vobis propoſui, pacem, quam ego cum Romanis inivi, vobis quoque commendavi, ſi quidem obtemperaveritis, ego vobiscum ero; ſi verò bellum elegeritis, vos ſoli illud geretis, in pace ambo conjuncti, in bello ſeparati erimus.

pinionem meam confirmat *Joſephus* dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. 28. circa med. & Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. cap. 9. ubi etiam Parthorum fit mentio.

(1.) Nimirum, ut imminentem tempeſtatem præcaveatis, nec Romanos adeò potentes bello laceſſatis. vid. paulò poſt num. 3. ibique not.

(2.) Confer. *Joſeph.* lib. 2. de Bell. Jud. c. 28. circà fin.

(3.) Bonum eſt, chariſſimi, bonum eſt, prævidere tempeſtatem futuram nec imminentibus quemquam ſeſe objectare periculis, ne, cum in altum proceſſeris, jam naufragium non poſſis cavere, ita Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 9.

(4.) Idem ſcribit Egeſippus dict. lib. 2. c. 9.

Digitized by Google

אתם לברכם עשו אם השלום אני ואתם
ואם מלחמ' תרין מטני וישא קולו אגריפס
ויבך ויבכו עמו כל הזקנים והחכמים
מזקני ישראל הטובים וגם ענני הכהן
הגדול בכה אבל אלעזר בנו הגבור
ועמו יד רבה וחזק' מאד מבחורי הפריצים
לא בכו ולא שמעו ולא הטו אזנם להם
וידלגו פתאום בחרבות' שלופות על
שרי הרומיי' אשר באו עם אגריפס המלך
מן רומא ויהרגום ואת כל אנשיהם הבאי'
עמהם וכל המונם אש' עם אגריפס
המלך בירושלם וביהודה׃ ובראותם זקני
יהודה דבר זה וכל החכמים והטובים
שבהם ברחו מירושלם כי היו יראים
מנירון קיסר ומן אכזריות הרומיים וילכדו
את מצודת ציון וישבו שם כי לא רצו
הזקנים והחכמים והחסידים להיות בעצה
אחת עם הרומיי' ותגדל המלחמה בין
הפריצים ובין החכמים וילכדו הפריצי'
את היכל יי' וישמעו אלעזר וכל חביריו
הנלוים אליו כי נסו זקני העם וראשיהם
וכי הם בהר ציון וילכו אליהם וישחיתו
מהם עם רב מאד׃ ותגבר ידם על
החכמים והזקנים׃ וירא המלך אגריפס
כי גדלה יד הפריצי' מאד מהם ויצא
במחנה

rimus. Poſteà rex Agrippas ſublata voce lachrymatus eſt & cum illo omnes ſeniores ac ſapientes populi Iſraëlitici, qui probi erant, ipſe quoque Ananias, ſummus Sacerdos, lachrymas profudit; Eleazarus autem (5.) ipſius filius, vir fortis & unà cum illo magna ac prævalida graſſatorum (6.) manus haudquaquam fleverunt, multò minus auſcultârunt aut morem illis geſſerunt, ſed repentè ſtrictis gladiis Romanos principes, qui cum Agrippa ab urbe Roma venerant, adorti ſunt & tàm illos, quàm eorundem comites atque omnem ipſorum multitudinem, quæ cum Agrippa rege Hieroſolymis & in Judæa erat, interfecerunt, quò cognitò Seniores Judæi omnesque ſapientes ac probi inter illos viri Hieroſolymâ aufugerunt (quia Neronis & Romanorum crudelitatem pertimeſcebant) & arcem Zionis (7.) occupârunt ibique habitârunt, ſeniores quippe ac ſapientes & probi viri graſſatorum (8.) conſilium ſequi noluerunt, quapropter grave inter utramque partem exortum eſt bellum; graſſatores autem Templum Domini occupârunt. Poſteà Eleazarus omnesque, qui illum ſequebantur & ab ipſius partibus ſtabant, cùm audiſſent, quòd ſeniores populi ejûsque principes profugiſſent & montem Zionis occupâſſent, eosdem adorti ſunt multosque ex illis interemerunt & ſapientes ac ſeniores superârunt. (9.) Agrippas verò animadvertens, graſſatorum potentiam indies magis magisque augeri, contrà ſeniorum vires imminui, duos ex caſtris ſuis,

 quæ

(5.) De hoc Eleazaro vid. etiam Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. cap. 30. & Egeſippus lib. 2. de Excid Hieroſ. c. 10. ac Joſippi Epitom. pag. 195. & ſeq. confer. & infrà h. lib. 6. c. 7. n. 3.

(6.) Ita hic dictionem פריצים vertere volui, vid. quæ ſuprà lib. 2. c. 8. n. 11. & lib. 5. c. 10. n. 17. dicta ſunt, Lxx. interpretes vocem illam Danielis c. 11. v. 14. tranſtulerunt λοιμοὺς, viros peſtiferos, Joſephus plerumque nominat illos λῃστὰς, latrones ac στασιαστὰς, ſeditioſos.

(7.) In Joſippi Epitome p. 196. ſcribitur, quod illi אל הר צידון i. e ad montem Zidon profugerint, niſi fortè erratum typographicum ibidem intervenit.

(8.) Hebr. הפריצים, ita enim hic potius legendum puto, quam הרומיים i. e. Romanorum, prout hic in vulgatis exemplaribus habetur.

(9.) Confer. hic Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. c. 31. & Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 10. ac Joſippi Epitom. p. 196.

במחנה אל מחוץ לעיר וישלח שני
שלישים גבורים שם האחד דריוש ושם
השני פליפוס ועמהם ששת אלפים אנשי
חיל לעזור את הזקנים והחכמים ואת
כל מבקשי השלום ויגברו על אלעזר ועל
בחורי הפריצים חביריו ויכו בהם מכה
גדולה וילחמו שבעת ימי' ויגברו על
הפריצים ויבריחום הלוך והכות עד ההיכל
ותהי מלחמה חזקה מאותו יום והלאה
בין אלעזר וחביריו הפריצים ובין אגריפס
המלך וחילו והזקנים והחכמים והשרים
אשר אתם׃ ויבאו שרי המלך אגריפס
בהיכל ועמהם גדודי המלך וידלגו עליהם
מאחור נושאי הסכינים אשר לפריצים
ויבאו בתוך אגודת חיל המלך אשר
בהיכל יי' ויכו בסכינים הנה והנה בחיל
המלך כי החניתות והחרבות גדולו' היו
שלופות ביד גבורי המלך כחק המלחמה
אבל נושאי הסכיני' כאשר היו קטני'
באו תחתיה' וידקרו תח' שריונ' ויפלו
רבים מחיל המלך הבאי' בהיכל יי'
ותגבר עוד יד הפריצים ויכו בהם
מכה רבה מאד ויברחו ויצאו חיל המלך
מירושלם ועמהם דריוש ופליפוס שרי
המלך ועמהם הזקנים והחכמים וכל
מבקשי השלום וילכו אל אגריפס המלך
ואלעזר בן ענני ובחורי הפריצים משלו
על ירושלם לרעתם׃

quæ extra urbem poſita erant, duces fortiſſimos, quorum unus Darius, (10.) alter Philippus vocabatur, miſit unà cum ſex millibus (11.) militum, qui ſenioribus & ſapientibus omnibusque pacem quærentibus ſuppetias ferrent. Iſti igitur Eleazarum ac juvenes graſſatores, qui ab ejus parte ſtabant, devicerunt illisque ingentem cladem intulerunt, atque prælió ſeptem diebus (12.) continuató tandem graſſatores ſuperârunt eosque in fugam verterunt & ad Templum usque eosdem ſubinde cædendo perſecuti ſunt. Ab hoc itaque die ac deinceps atrox exortum eſt bellum inter Eleazarum ac graſſatores & inter Agrippam regem ejusque exercitum ac ſeniores, ſapientes atque principes, qui cum illis faciebant; duces autem regis Agrippæ & unà cum illis milites regii in Templum usque penetrârunt; ſed ſicarii, qui inter graſſatores erant, à tergo regios adorti in Templo mediam eorundem aciem irruperunt atque illos hinc & illinc ſicis ſuis percuſſerunt, nam regii milites haſtas gerebant ac gladios magnos, quos in hoſtes ſtringebant, ſicuti in bello moris eſt; aſt ſicarii, quibus parvi erant gladii, regios adorti eosdem ſub lorica transfixerunt, hoc modo multi ex regis militibus, qui in Templum Domini venerant, ceciderunt, quô factô graſſatores iterùm ſuperiores evaſerunt atque inter regios maximam ediderunt ſtragem, (13.) quapropter illi in fugam verſi Hieroſolymâ egreſſi ſunt & unà cum eis Darius atque Philippus, regii duces, ut & Seniores ac ſapientes, quos etiam cuncti, qui pacem amabant, ſecuti ſunt & ad Agrippam, regem, venerunt; Eleazarus autem, Ananiæ filius, ac juvenes graſſatores Hieroſolymis in ſuam ipſorum perniciem dominati ſunt.

CAP.

(10.) Idem ſcribunt Joſephus & Egeſippuss loc. alleg.

(11.) *Joſephus* dict. lib. 2. c. 31. ſcribit, Agrippam 3000. equites populo Hieroſolymitano contrà graſſatores auxilio miſiſſe, cui etiam Egeſippus eod. lib. 2. de Bell. Jud. cap. 10. adſtipulatur; vid. tamen Joſippi Epitom. pag. 197. qui autori noſtro conſentit.

(12.) Vid. Joſephus & Egeſippus loc. allegat.

(13.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 197.

CAP. III.

ותעל רעת הפריצים בקרב ירושלם
וישרפו את בית המלך אגריפס אשר
בירושלם ואת כל אוצרותיו וכל בתי
גנזיו ומטמוניו בזזו לה׳ ואת כל אש׳
אצרו אבותיו וישרפו את כל כתב׳ ההוב׳
ואת כל שטרי הלואה אש׳ בבית המלך
אגריפס וישרפו את בית בירוניקה אחו׳
המלך ואת כל אומני עושי המלאכה
אשר למלך השחיתו ותגדל ממשלתם
בירושלם· בימים ההם היו בכל ערי
ארם יהודים וארמיים יושבי׳ יחד
ותתגר מלחמה בין היהודים ובין ארמיים
בכל ערי ארם וגם אנשי קסריא הביאו
חיל רומיים העירה עליהם ויהרגו כל
היהודים אשר מצאו בעיר· וגם אנשי
דמשק נועצו לב יחדיו להרוג את כל
היהודים אשר בתוכם ויכסו את סודם
ולא גלוהו לנשיהם כי רובם היו
שומרים את תורת היהודים וחוקי
ישראל היו נוצרים· ויהי בלילה ההיא
ויקומו הארמיי׳ וילכדו את הדרכי׳ ואת
מבואות העיר ואת הבתי׳ ויהרגו מהם
בעשרת אלפים יהודים כי הארמיי׳
איש כלי מלחמתו בידו והיהודים שוכבים
על מטתם ערומים ולא ידעו את הדבר׳
וישמעו

GRaſſatorum verò improbitas quotidiè in urbe crevit, adeò, ut domum regis Agrippæ, quæ Hieroſolymis erat, incenderent (1.) omnesque illius theſauros ac gazophylacia ut & res pretioſas, tàm ab ipſo, quàm à majoribus ejus collectas, diriperent cunctaque creditorum ac debitorum documenta & chirographa, quæ in regis Agrippæ palatio erant, comburerent, præterea domum Beronicæ, ſororis regis, igne conſumpſerunt omnesque opifices regios interemerunt; ſic graſſatorum dominatio Hieroſolymis prævaluit. Per eosdem dies Judæi Syris permixti in omnibus Syriæ urbibus habitârunt; ſed bellum inter illos in cunctis Syriæ oppidis exortum eſt, quapropter Cæſareenſes Romanorum copias in urbem ſuam introduxerunt atque omnes Judæos, in urbe deprehenſos, interfecerunt; (2.) Damaſceni quoque unanimi conſenſu conſilium inierunt interficiendi Judæos, (3.) qui inter ipſos erant, quam rem adeò occultârunt, ut ne quidem uxoribus ſuis illam revelarent, quia multæ ex ipſis legem Judaicam obſervabant & ſtatuta populi Iſraëlitici cuſtodiebant. Quamobrem Syri nocte illa ſurgentes, occupatis viis, ut & urbis ædiumque acceſſibus, decem ferè millia (4.) Judæorum interfecerunt, quia Syri armis inſtructi erant; Judæi verò in lectis ſuis cubantes nudi & inermes opprimebantur, ignari, quid ageretur. Quapropter Judæi, qui Hieroſolymis erant, cùm atrox iſtud factum, à Syris in terra ſua adverſus Judæos perpetratum, audiſſent, arreptis armis Damaſcum feſtinârunt,

(1.) Conſentit Joſephus dict. l. 2. de Bell. *Jud.* c. 31. circà fin. & Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 10. atque Joſippi Epitom. p. 197.

(2.) Idem refert Joſephus dict. lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 32. circà fin. & Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 11. atque Joſippi Epitom. p. 198.

(3.) Vid. Joſeph. eod. lib. 2. c. 41. & Egeſipp. dict. lib. 2. c. 16. atque Joſippi Epitom. 198.

(4.) Conſentit Joſephus loc. alleg. & Egeſippus lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 17. princ. ac Joſippi Epitom. pag. alleg.

וישמעו היהודים אשר היו בירושלים את
כל הרעה אשר עשו הארמיים לכל
היהודים בארצם ויחגרו את כלי מלחמתם
וירוצו אל דמשק כאריה וכדובים שכולים
בחרון אף ובקצף גדול וישרפו טירותם
באש ויכו את אנשי דמשק לפי חרב
מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור
ועד שה מגמל ועד חמור: וכה עשו
ברבים מערי הארמיים כי הכו אותם
לפי חרב ולא חמלו על זקן ועל אשה
ולא חמלו על ילד וקטן כי את כלם
הרגו באכזריות הפילו מהארמיים בתוך
עריהם במפלה גדולה כי זקניהם
ועולליהם ויונקיהם הרגו עד אשר
היונקים משדי אמם הרגו ותבאש ארץ
ארם מריח הרוגיה כי אין לדם קובר כי
השמותו היהודים את כל ארץ ארם
וישמידוה· ולולי כסתיאוס שר צבא
ממשלת רומא אשר הציל את ארץ ארם
מיד היהודים אז אבד כל זכר ארץ ארם
וכל ארץ צובא· ויסעו כל עם יהודים
מארם לבא אל ארץ יהודה ויבואו אל
עיר סטיפולי אשר לארם להלחם
עליה כי היא נשארה בארם כי היא
עיר מבצר· ובעת ההיא יהודים וארמיים
יושבים

runt, irâ atque indignatione commoti, non ſecùs, ac leones atq; urſi, quibus catuli ſunt ablati, atq; Damaſcenorum caſtella incenderunt omneſq; incolas Damaſci, tàm viros, quàm mulieres, ut & parvulos, infantes, boves, oves, camelos atq; aſinos interemerunt, eodem modo multas Syriæ urbes tractârunt Judæi easque ferrô deleverunt & nec ſeni nec mulieri, nec parvulo nec infanti pepercerunt; ſed omnes crudeliter interfecerunt Syrorumque maximam ſtragem in illorum oppidis ediderunt, (5.) quia ſenes unà cum parvulis & infantibus interemerant adeò, ut lactentes ab uberibus matrum ſuarum abſtractos interfecerint, terraque Syriæ ob cadavera interempta fœtore corrupta fuerit, cùm nemo eſſet, qui illa ſepeliret, Judæi enim omnem Syriæ regionem devaſtârant eamque deſolaverant, ac niſi Ceſtius, (6.) exercitus imperii Romani dux, terram Syriæ è Judæorum manibus eripuiſſet, omnis Syrorum ac terræ Zobæ memoria penitus deleta fuiſſet. Poſteà univerſus Judæorum exercitus caſtra movit è Syria, ut in Judæam reverteretur; pervenit autem ad urbem Syrorum, Scythopolim, (7.) ut illam oppugnaret, ea enim urbs, quia munita erat, in Syria ſuperſtes remanſerat; habitârunt autem tunc temporis in eodem oppido Judæi Syris permixti; Judæorum itaque exercitus urbi appropinquans pacem obtulit Judæis, inter Syros habitantibus; Judæi verò Scythopolim incolentes pacem à fratribus oblatam non ſolum rejecerunt, ſed etiam maledictis acerbiſſimis, contumeliis ac probris eosdem

(5.) Vid. Joſeph. dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. 33. circà fin. & Egeſipp. lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 11. ac Joſippi Epitom. pag. 198. & ſeq.

(6.) Hic Ceſtius Gallus dictus fuit, quem Nero præſidem in Syriam miſerat, vid. Joſeph. Antiq. l. 20. c. 8. & Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 14 Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 10. ſcribit, quod Ceſtium Gallum, Syriæ legatum, Judaicum bellum comprimere cœptantem, varia prælia ac ſæpius adverſa exceperint, confer. etiam infrà h. l. 6. c. 5. n. 1.

(7.) Hebr. שיטופולי, ita juxtà Munſteri codicem ſupr. l. 4. c. 5. n. 6. & c. 22. n. 5. rectius legitur, quàm in noſtro, ubi corruptum habetur nomen סטיפולי, confer. *Joſeph.* l. 2. de Bell. Jud. c. 34. & Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 17. ac *Joſippi* Epitom. p. 199. Idem Egeſippus l. 3. c. 19. urbem illam prolixè deſcribit.

יושבים שם יחד ויבואו חיל יהודה לפני
העיר ויקראו אל היהודים היושבים
בינותם לשלום · והיהודים יושבי שטיפולי
לא ענו לאחיהם שלום אמנם קללות
נמרצות וחרפות וגדופות כי היהודים
אשר היו שם עם הארמיים יושבים יחד
פריצים ורובם משבט לוי היו וגודל נפש
היה להם · ויאמרו להם חיל יהודה
לשלומכם באנו ולעזרתכם ויענו היהודים
אשר בסטיפולי לא נקבל שלומכם ולא
עזרתכם ויראו כן חיל יהודה ויאמרו לנסוע
וללכת לירושלם ולשבת שם כי היה שם
אתם כסף וזהב אשר אין מספר לו אשר
הביאו מארם · והארמיים יושבים סטיפולי
אמרו איש אל רעהו הנה היהודים ישובו
להלחם בנו ואלה היהודים היושבים
בתוכנו אולי יעשו עמהם שלום ויתנו
את העיר בידם ויעשו בנו נקמה כמו
שעשו ליתר ערי ארם · ויאמרו אל
היהודים היושבים בתוכם שמענו שחיל
יהודה ישובו להלחם בנו ועתה צאו
לכם מהעיר עם נשיכם ובניכם וטפכם
ותשבו ביער הקרוב לעיר הזאת עד ישוב
מעלינו חיל יהודה הבא להלחם בנו
ושבתם אלינו ויעשו כן היהודים ויצאו
מהעיר וישבו ביער ·

dem affecerunt: nam Judæi, qui ibidem Syris permixti erant, tanquàm fratres ſimùl habitabant, quorum plerique è tribu Levitica erant atque animi ferociâ ſuperbiebant; exercitus autem Judaicus eosdem ſic allocutus eſt: pacis gratiâ & ut vobis auxilio eſſemus, hûc advenimus; aſt Judæi, Stythopolim incolentes reſponderunt: pacem veſtram non accipimus nec auxilio veſtro opus habemus, Judæorum igitur copiæ, cùm hæc audiſſent, conſilium inter ſeſe inierunt, ut caſtris motis Hieroſolymam reverterentur ibique degerent, quia immenſam auri argentique copiam, è Syria abductam, ſecum ferebant: Syri autem Scythopolin incolentes inter ſeſe dixerunt: en Judæi denuò nos oppugnabunt, ac fortaſſis Judæi iſti, qui nobiſcum oppidum inhabitant, pacem cum illis facient urbemque noſtram ipſis tradent, qui poſteà eandem in nos vindictam, quâ ergà cœterarum Syriæ urbium populum uſi ſunt, exercebunt; quamobrem illi Judæis ſimùl habitantibus dixerunt: fama ad nos perlata eſt, quòd Judæorum exercitus ad nos oppugnandos denuò hûc venturus ſit, quocircà egredimini ex urbe unà cum uxoribus, liberis ac parvulis veſtris & in ſylva, urbi huic vicinâ, tamdiu ſubſiſtite, (8.) donec exercitus Judaicus, qui nos oppugnaturus eſt, copias ſuas à nobis abduxerit, poſteà revertendi facultas vobis conceſſa erit, his dictis Judæi obtemperantes urbe egreſſi & in ſylva commorati ſunt.

(8.) Vid. hic Joſephus dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. 34. & Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 17. ac *Joſippi Epitom. pag. 199. & ſeq.*

CAP. IV.

ושם היה בחור אחד ושמו שמעון איש
פריץ ועריץ גבה קומה ורחב לב בעל
זרוע ואיש כח ואמיץ לבב שהשחית
רבים מעם יהודה למצוא חן בעיני
הגוים וימכור רבי׳ מעם יי׳ ובבוא
חיל יהודה על שטיפולי להשחיתה שמעון
זה היה יוצא תמיד נגד חיל יהודה והורג
מהם רבים ומשיבם לאחור ולא עזב
שמעון את חיל עם יהודה מעולם להשחי׳
לעיר שטיפולי ולהרוג אנשיה׃ וכאשר
ישב שמעון ביער לבטח עם יתר היהודים
שהיו שם עמו מיושבי שטיפולי ושאול
אביו עמו והוא איש שוע וזקן ורבים
וזקנים יושבי שטיפולי והיו׳ לרוב מאד
עמהם ויאספו הרומיים והארמיים יחד
ויהיו חיל כבד וילכו ביער ויהרגו כל
היהודים הנמצאי׳ שם אשר היו מיושבי
שטיפולי שהיו י״ג אלף נפשות ושמעון
עם בית אביו ועם משפחתו ועם הזקן
אביו היה בפני מי היער וחנה על עין
מים נבחרת ויבאו בתוך היער להרוג
לשמעו׳ ואת אביו וכל משפחתו עד בלתי
השאיר להם שריד׃ וירא שמעון הנער
חיל הרומיים וחיל הארמיים באו עליו
וישלוף חרבו וירץ עליהם ויך בהם מכה
רבה׃

FUit autem ibi juvenis quidam, nomine Simeon, (1.) graſſator prævalidus, procerâ corporis ſtaturâ, audaciâ robuſtisque lacertis ac viribus pollens, qui multos è populo Judaico perdiderat, ut ſeſe gentibus acceptum redderet, quibus etiam non paucos ex populo Domini vendidit, is tunc temporis, cùm exercitus Judaicus Scythopolim oppugnaret, ut illam everteret, ſemper Judæorum militibus obviam progreſſus multos ex eis interemerat ipſosque repulerat nec unquam permiſerat, ut exercitus Judaicus urbem Scythopolim perderet ejusque incolas interficeret. Cùm itaque Simeon iſte unà cum cœteris Judæis, qui Scythopolim inhabitaverant, in ſylva ſecurè ſederet atque ipſius pater, Saul, (2.) vir nobilis ac ſenex aliique multi ſeniores ex urbe Scythopoli apud illum commorarentur eosque maximæ ſequerentur copiæ, tunc Romani Syris ſeſe adjungentes atque ingentem exercitum contrahentes ſylvam intrârunt omnesque Judæos, ibidem repertos, qui quondam Scythopolim incoluerant, ad tredecim millia (3.) interfecerunt; Simeon autem cum ſua patrisque familia & unà cum ipſo ſene parente ſuo ad limpidiſſimum aquæ fontem caſtra poſuerat. Romani igitur atque Syri ſylvam intrârunt, ut Simeonem quoque ejusque patrem ac totam ipſorum familiam interficerent eosque penitùs delerent: Simeon autem, cùm Romanorum atque Syrorum milites impetum in ſe facere conſpexiſſet, eosdem ſtrictô gladiô adortus magnam illis cladem intulit eosque repulit; ipſi verò
in꞉ n-

(1.) De hoc vid. Joſeph. l. 2. de Bell. Jud. c. 34. & Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 18. ac Joſippi Epitom. p. 199. & ſeq.

(2.) Conſentiunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg. ac Joſippi Epitom. p. 201.

(3.) Hiſce adſtipulatur Joſephus dict. l. 2. de Bell. Jud. c. 34. & Egeſippus l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 18. in Joſippi Epitome pag. 200. & ſequ. res paulò aliter narratur.

רבה מאד וישיבם לאחור ויאספו עוד
עליו המון רב מאד׃ ובראותו כי המון
רב נאסף עליו והוא לבדו נשאר ולא
יוכל להמלט ממנו ויעמוד על תל אחד
חרבו שלופה בידו ויאמר הוי ארמיים
הרומיים יושבי שכיפולי שמעו הדברים
לכם דברים מעט דברי תוגה וכאב
לב׃ אמנם עתה ידעתי שבצדק ובמשפט
אתם נלחמו ולא תחמלו עלי אשר הצלתי
אתכם מיד חיל יהודה ולא עזבתי להרוס
ולהחריב את עריכם ולהרוג אתכם ואת
נשיכם ואת בניכם ובנותיכם בחרב
כמו שעשו ליתר ערי ארם אבל נלחמתי
מלחמותיכם והרגתי רבים מעמי וממשפחתי
למצוא חן בעיניכם ואתנה דמם דמי
לערבון לכם ושמתי אהבה לנכרים ואיבה
לעמי ובגללכם הרגתי לעמי אבות על
בנים ובניהם על אבות ואתם תגמלוני
עתה גמול רע על פעלי עמכם טוב׃
האמת כי בצדק ובמשפט יעוררכם
האלהים לגמול אותי בגמול הזה להמיתני
תחת אשר הצלתי אתכם׃ ועתה הנני
אמות אמנם בחרון אף ובקצף גדול
ממני ובי ואתנקם בי נקמה׃ על אשר
הרגתי את חבירי ואת אוהבי ואהרגה
את נפשי בידי לנקום דם נקמת אחי
אשר שפכתי ממני כי אני הוא להם
גואל

ingentem copiarum multitudinem adverſus illum denuò contraxerunt: cùm itaque Simeon, qui jam ſolus relictus erat neque evadere poterat, illud vidiſſet, ipſe in tumulo quodam ſtans ſtrictum tenuit gladium hoſteſque ſic acclamavit: audite me, Syri atque Romani, qui Scythopolim incolitis, ego pauca quidem ad vos, ſed doloris ac mœroris plena verba faciam, nunc cognovi, quòd jure meritoque (4.) adverſus me pugnetis nec mihi parcatis, qui vos ex militum Judæorum poteſtate eripui nec permiſi, ut urbem veſtram devaſtarent atque diruerent & vos veſtraſque uxores, filios ac filias ferro delerent, ſicuti cœteris Syriæ urbibus fecerunt; ſed bella veſtra geſſi multoſque ex populo ac familia mea interfeci, ut veſtrum mihi favorem conciliarem, imò ipſorum meumque ſangvinem pignoris loco vobis tradidi & alienigenis amorem, populo autem meo odium exhibui, ac propter vos in populo meo patres unà cum liberis interemi; aſt vos jam malum mihi pro meo in vos beneficio rependitis, jure meritoque Deus vos excitavit, ut iſtud mihi retribueretis ac me trucidaretis, qui vos ſervavi; quocircà jam moriar, ſed maximâ ergà me ipſum commotus irâ atque indignatione & de me ipſo vindictam ſumam, (5.) quia ſocios & amicos meos interemi, jam meipſum manibus meis interficiam, (6.) ut fratrum meorum ſangvinem, quem effudi, in me ipſo ulciſcar, ipſe enim ego illorum vindex (7.) ero & ut robur ac fortitudinem meam vobis oſtendam, ne mihi, in prælio occumbenti, inſulteris, dicentes: Simeonem, fortiſſimum Judæorum, interfecimus, en jure meritoque (8.) meipſum manibus meis inter-

(4.) Confer. hic Joſephus, Egeſippus ac Ioſippi Epitom. loc. alleg. n. 3. h. cap.
(5.) Ἑαυτὸν τιμωρούμενος ero אני אשפוט על נפשי i. e. ego animam meam judicabo, ſic in Ioſippi Epitom. pag. 201. confer. etiam *Joſeph.* lib. 2. de Bell. *Jud.* c. 34.
(6.) Confer. hic infrà h. lib. 6. c. 20. n. 1. & ſeq. ubi contrà αὐτοχειρίας argumenta adducuntur.
(7.) Hebr. גואל דם, proximus cognatus, qui ſanguinem occiſi vindicare tenebatur, vid. Levit. cap. 25. ubi LXX. verterunt ὁ ἀγχιστεύων, propinquus, ſic etiam Vulgata ibidem, confer. etiam Num. c. 5. v. 8. & Ruth. c. 2. v. 20.
(8.) *Hæc tamen* αὐτοχειρία jure meritoque improbatur.

גואל הדם ולהראות כחי וגבורתי לכם
פן תתגאו עלי בנפלי לפניכם במלחמה
ותאמרו כי הנה אנחנו הרגנו את שמעון
גבור יהוד' הנ' אבחר להרוג את נפשי
בידי במשפט כי אעשה נקמה בי על
שפכי דם רב מדמי אחי ואמית את
עצמי כרוצח אש' תמיתהו התורה: ויה
כדברו הדברים האלה וימלאו עיניו דם
ופיהו קצף כפעם בפעם אשר בה היה
משפטו כי יתעורר לגבורה ותבער בו
חמתו וישלך רחמיו מנג' ויבז את החמלה
ויקח את אביו ויוציאהו מתוך היער
ויהרגהו ואחריו הרג את אמו למען אשר
לא יתחננו על הילדים ולמען אשר לא
יבאו לבם עליהם: ותרץ אשתו בחפצה
וברצונה ותפשוט את צוארה לחרב למען
אשר לא תראה במות בניה: וירוצו
הילדי' בני שמעון ויתנו את צואריה'
תחת החרב לבל יראו במות אביהם
ולבלתי יותרו ביד הצרים הצוררים להם
ואחריהם הרג כל אנשי משפחתו וכל
בני ביתו ויאסוף את כל פגריהם למקום
אחד כאיש רוצח במלחמ' למען שלא
יראה אח' מכל אנשי משפחתו ביד אויביו
כי

interficiam ac vindictam de me ipſo ſumam, quia multum ſangvinis fratrum meorum effudi atque meipſum, ut homicidam, quem lex Divina morte damnat, interimam: cùm hæc dixiſſet, oculi ejus ſangvine atque os ſpumâ repletum fuit, prout ei ſubinde mos erat, cùm ſemetipſum ad fortitudinem excitaret, poſteà irâ inflammatus, remota procùl omni miſericordia ac manſvetudine patrem ſuum ſylvâ eduxit eumque interfecit, (9.) dein matrem ſuam interemit, ne fortè parentes pro liberis intercederent eorumque miſericordiâ afficerentur; (10.) uxor autem ejus lubens volensque nudatum gladio collum ſubjecit, ne liberorum ſuorum mortem intueretur, poſteà liberi Simeonis accurrentes cervices præbuerunt gladio, ne patrem ſuum morientem aſpicerent neve hoſtium obſidentium arbitrio ac poteſtati relinquerentur, dein omnes familiares ſuos ac propinquitate junctos interemit eorumque cadavera omnia unum in locum coacervavit, non ſecus, atque is, qui hoſtes ſuos in prælio interfecit, idque eô egit animo, ne quenquam ex omnibus familiaribus ac propinquis ſuis in hoſtium ſuorum manu conſpiceret, tandem ipſe, cùm omnes occidiſſet, magno fortique animo (11.) levatâ dextrâ ſe interfemit, ne alienigena fortitudinem ejus contaminaret & glorioſè jactaret: (12.) ego virum iſtum interfeci. Hæc omnia fortiſſimus fecit Simeon, ut de ſe ipſo ultionem atque ſupplicium ſumeret; propterea

batur, vid. infrà dict. h. lib. 6. c. 20. n. 1. & n. 4. Nam ſi homicida nefarius eſt, quia hominis extinctor eſt, eidem ſceleri adſtrictus eſt, qui ſe necat, quia hominem necat, imò verò majus eſſe id facinus exiſtimandum eſt, cujus ultio Deo ſoli ſubjacet, inquit Lactantius l. 3. c. 18.

(9.) En rabiem atque furorem! non enim fortitudo dici meretur facinus iſtud deſperatione plenum, confer. Joſeph. dict. lib. 2. de Bell. *Jud* c. 34. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 2. cap. 18 atque *Joſippi* Epitom. pag. 201. & ſeq. vid. infr. h. cap. n. 11.

(10.) Simile ferè exemplum viri deſperati ac deteſtandi furoris vid. ſuprà lib. 5, c. 10. n. 19. & infr. h. l. 6. c. 58. n. 9.

(11.) Vid. ſuprà h. cap. n. 9. ibique not:

(12.) Hanc potiſſimum ob cauſam etiam Saul ſeipſum interfecit, vid. 1. Samuel. c. 31. v. 4. ut & Rhazis, 2. Maccab. cap. 14. v. 37. eorum tamen facinora meritò improbantur, vid. rationes infrà h. lib. 6. c. 20. num. 1. & ſeq. quamvis Ethnici nonnulli, præprimis Stoici, ejuſmodi facta fortitudinis laude extulerint, vid. inter alios Senec. Epiſt. 24. & 70. & alibi paſſim.

כי הוא הרגם כלם׃ ואחרי כן הרים את
ימינו ויהרוג את נפשו בגודל נפש
ובגבורה׃ למען שלא יקרב איש נכרי
להלל את גבורתו כי התפאר עליו לאמר
אני הרגתיו׃ את כל זה עשה שמעון
הגבור למען עקותם נקמה בעצמו על
אשר שמר אהבה לנכרים ושנאה לעמו
למען הראותו את כחו ואת גבורתו וימות
מיתה זרה ומות משונה כזאת והוא מיתה
גודל הנפש אשר וכרצנו׃

reà, quòd extraneos amore, ſuos autem odio proſecutus eſſet, & ut robur ac fortitudinem ſuam oſtenderet, ſic mira & minimè vulgari (13.) morte, quam ingenti animo ſuſceperat, vir iſte, prout jam dictum eſt, occubuit.

CAP. V.

ויהי אחרי הדברים האלה כאשר מרדו
היהודים ברומיים וכאשר הרגו את שרי
הרומיים ואת כל חילם וילך אגריפס
המלך אל רומא ויגד לנירון הקיסר
מלך רומא את כל הדברים האלה וישלח
נירון הקיסר את כסתיאו שר צבא
רומא היושב בארם ויד רמה עמו מחיל
הרומיים כי נלחם עם מלך פרס ויכהו
וישמידהו והשיב ממלכת פרס תחת יד
רומא ויצו עליו נירון הקיסר לעלות
ביהודה ולדבר אל העם דברי שלום
ולדבר על לבם להשיבם בברית ובשלום
ויעל כסתיאו ביהודה ויצא אגריפס
לקראתו ויגד לו כל אשר קרהו עם
היהודים הפריצים ואיך דבר עמהם על
אודות השלום ולא אבו לשמוע בקולו
ואיך

POſtquàm igitur Judæi à Romanis defecerunt ac principes Romanos eorumque copias omnes deleverunt, Agrippas rex Romam profectus eſt ac Neroni Cæſari, Romanorum Imperatori, rem omnem narravit, qui Ceſtium (1) exercitus Romani ducem, Syriæ præfectum, & cum illo fortiſſimam Romanorum manum miſit, (nam bellum cum Perſarum rege ſuſceperat eumque devicerat atque interemerat, regnumque Perſarum ſub Romanorum poteſtatem redegerat) eique Nero, Cæſar, præcepit, ut in Judæam proficiſceretur ac populo Judaico pacem ſvaderet eumque benignè alloqueretur, & ad priſtinum fœdus atque pacem illum reduceret. Quapropter Ceſtius in Judæam venit; cui Agrippas obviam ivit (2.) eique omnia narravit, quæ ſibi à Judæis graſſatoribus evenerint ac quomodo de pace cum illis ſit locutus, ipſi verò obtemperare noluerint & qua ratione palatium atque theſauros ſuos igne conſumpſerint & omnia bona ſua diripu-

(13.) Extraordinaria, ſingulari, id enim dictio משונה, quæ hic habetur, ſignificat.

(1.) Vid. hic Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. c. 35. & ſeq, & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. c. 14. atque Joſippi Epitom. pag. 202. confer. etiam, quæ ſuprà h. lib. 6. c. 3. n. 6. & infrà c. 8. n. 2. notata ſunt.

(2.) Confer. hic Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. cap. 37.

ואיך שוטפו את ההיכל ואת אוצרותיו ובזוז להם את כל אשר לו׳ וישמע כסתיאו את דברי אגריפס וישמח על דבריו מאד כי מצא עלילה לעשות נקמה ביהודים בעבור אשר שפכו דם לרוב מחיל הרומיים ומיושבי ארם ויאסוף כסתיאו את חיל גדול כחול אש׳ על שפת הים לרוב ויבא כסתיאו אל עיר קסריה וירא אי יפה בנינה ויצו כסתיאוס לשרוף אותה וישרפנה׃ וילך משם אל עיר יפו בחיל כבד מאד וילחם בה בים וביבשה וילכדה ויהרוג ברחובותיה ח׳ אלפים ות׳ מאות איש׃ ומשם נסע ויבא ליבנה וישרוף באש את כל סביבות העיר ויהרוג את כל הנמצאי׳ מחוץ לעיר ויצאו לקראתו אנשי צפורי בתחנונים בדברי שלום ויחמול עליה׳ ויקבלם ולא נלחם עמהם ולא קרב אל עירם ולא הרג מהם איש והפריצים אשר היו בעיר צפורי נסו ההרה בשמעם כי כסתיאוס בא׃

diripuerint, cùm hæc Agrippæ verba audiſſet Ceſtius, valdè gaviſus eſt, eò, quòd occaſionem nactus eſſet, ulciſcendi Judæos, qui multam ſangvinis copiam tàm Romanorum, quàm Syrorum, effuderant, quocircà collectis maximis copiis arenæ inſtar, quæ eſt in litore maris, ad urbem Cæſaream (3.) venit ejusque pulchritudinem contemplatus eſt, poſteà illam incendi juſſit: quô facta ad oppidum Japho (4.) caſtra poſuit atque illud maximis viribus terra marique oppugnavit ac tandem in poteſtatem ſuam redegit, in cujus plateis 8400. viros (5.) interemit, inde caſtris motis ad urbem Libna (6.) pervenit atque omnia illius loca circumjacentia (7.) igne conſumpſit, ac quoscunque extrà urbem deprehenderat, interemit; incolæ autem urbis Zipori (8.) ſupplices pacemque rogantes obviam iverunt Ceſtio, qui etiam illis pepercit eosque in fidem ſuam recepit, nec ipſos bello laceſſivit eorumque urbi non appropinquavit nec quenquam ex illis interemit; aſt graſſatores, qui in oppido Zipori erant, cùm de Ceſtii adventu certiores facti eſſent, ad montes profugerunt (9.) & ex urbe erumpentes impetu in Ceſtii milites facto ducentos viros fortiſſimos

(3.) Conſentit *Joſephus* loc. allegato, confer. etiam Egeſipp. lib. 2. de Bell. Jud. c. 14. ac *Joſippi* Epitom. pag. 202.

(4.) Ιόππη dicitur Joſepho dict. l. 2. de Bell. Jud. c. 37. vid. & Egeſippus loc. alleg.

(5.) Idem refert Joſephus, ut & Egeſippus loc. alleg. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 202. & ſeq.

(6.) Vel: Lebena, Hebr. ליבנה, prout in noſtro codice habetur, alii legunt יבנה i. e. *Jabne* vel Jaſne, de qua vid. ſuprà l. 3. c. 17. n. 13. *Joſephus* dict. l. 2. de Bell. Jud. c. 37. ſcribit, Ceſtium Gallum ad urbem Lydda veniſſe eamque incendiſſe, idem refert etiam Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. cap. 14. confer. quæ ſuprà lib. 5. c. 5. num. 6. notata ſunt, it. infrà h. lib. 6. c. 31. num. 21.

(7.) Hebr. סביבות, ſic in noſtro codice, quam dictionem poſſes etiam vertere: ſuburbia vel ſuburbana, nempe loca urbi vicina & circumjacentia.

(8.) Hebr. צפורי, ſic in noſtro codice, ea urbs dicitur *Σέπφορις* à Joſepho l. 2. de Bell. Jud. c. 37. Sephoris nominatur ab Egeſippo l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 14. Idem Egeſippus l. 1. c. 30. ſcribit, urbem illam poſteà Dio Cæſaream vocatam eſſe, ſic etiam Epiphanius l. 1. Hæreſ. 30. fol. mih. 64. ſcribit, Dio Cæſaream eandem eſſe cum urbe Sepphori ſive *Σεπφυρὶν*, prout ipſe illam ibidem nominat, vid. ſuprà lib. 4. c. 10. n. 3. & infrà h. lib. 6. c. 11. n. 9. confer. etiam Joh. Lightfooti Choregraph. Matthæo præmiſſa cap. 82. ac Joſippi Epitom. p. 203.

(9.) Joſephus dict. l. 2. c. 37. ſcribit, illos *εἰς τὸ μεσσαίτατον τῆς γαλιλαίας ὄρος* profugiſſe, qui mons Aſamon vocatus ſit.

באי׳ והוי כצאתם מעיד צפרי וילגו על
חיל כסתיאוס במרוצה ויפלו מהמונו ר׳
איש גבורים וגם את גלפירה שר צבא
כסתיאו הכו במלחמה ההיא אבל לא
מת כי נמלט׳ וישובו הפריצים את
פניהם וינוסו מפני כסתיאוס וירדפם הוא
עם כל חילו ופרשיו ורבים מהם השיג
והציע לארץ והנשארים הרה׳ נסו׳
וגלאפירה שר צבא כסתיאו הלך לעיר
קיסריה כי היתה כבר לרומיי׳ ויתרפא
שם מהמכות אשר הכוהו פריצי יהודה׳
ויסע משם וילך אל עיר אשר היה שמה
אנטיפירים ויואל להלחם עליה ושם
מצא עם רב ומחנה גדול מהיהודים
ומהפריצים גבורי יהודה׳ וכשמוע הפריצים
כי כסתיאו בא ויצאו לקראתו להלחם
עמו וירא מחנה יהודה מרחק את מחנה
כסתיאו׳ כי רב הוא ויבחר לו לעשות
מלחמה עמו בבקעת גבעון אשר היא
רחוקה מירושלם חמשים ריס ואז הראה
מחנה יהודה את עצמו כבורח וילך עם
יהודה גבעונה ויבואו כל גבורי יהודה
גבעונה אשר הוא רחוק מירושלים חמשים
ריס ביום הששי לנסעם וישבתו שם׳
וירדפו

ſimos interfecerunt ipſumq; Glaphiram, (10.) exercitus Ceſtii ducem, in prælio illo vulneraverunt, qui tamen ex vulnere illo non interiit, ſed evaſit; Ceſtius autem graſſatores in fugam verſos cum omnibus copiis & equitibus ſuis perſecutus eſt multosque ex iliis cepit & in terram proſtravit; reliqui verò in montes profugerunt: aſt Glaphira, (11.) dux exercitus Ceſtii, ad urbem Cæſaream, quæ jam anteà ad Romanos pertinebat, profugit, ubi ipſius vulnera, à Judæis graſſatoribus ei inflicta, curabantur. Poſteà Ceſtius caſtris motis ad urbem, quæ Antipatris (12.) nominabatur, pervenit ibique maximam Judæorum multitudinem & ingentes militum graſſatorum copias deprehendit, qui, poſtquam de Ceſtii adventu certiores facti ſunt, ei obviam iverunt, ut cum illo manus conſererent; ſed cùm exercitus Judaicus ingentes Ceſtii copias procùl conſpexiſſet, decretum fuit, ut in valle Gibeon, (13.) quæ ab urbe Hieroſolyma quinquaginta (14.) ſtadia abeſt, prælium cum Ceſtio inirent, quapropter ſimulatâ fugâ omnis populus ac milites Judæi Gibeonem, quæ ab Hieroſolymis quinquaginta diſtat ſtadia, ſextô die, ex quo caſtra moverant, venerunt ibique quieverunt; (15.) Ceſtius autem cum omnibus ſuis eosdem ad Gibeonem usque perſecutus caſtra ad urbem poſuit eamque oppugnavit; Judæi verò, finitô Sabbathô vigiliâ matutinâ, armis inſtructi urbe egreſſi ſunt ſublatoque clamore prælii ſignum dederunt

(10.) Hebr. גלפירה, ſic in noſtro codice, Joſephus loc. alleg. nullam illius Glaphiræ facit mentionem; aliorum verò ducum, qui in prælio cum Judæis inito ceciderunt, meminit idem Joſephus dict. l. 2. c. 40. Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 14. ſcribit, quòd Judæi Gallum, præpoſitum duodecimi ordinis, ſigna conferentem, adorti fortiter exagitaverint.

(11.) Vid. quæ num. antec. 10. de hoc duce annotata ſunt.

(12.) Hebr. אנטיפטרים, ſic nomen iſtud ex Joſephi l. 2. de Bell. Jud. c. 37. reſtituendum ac legendum erit, nam quod in noſtro codice habetur אנטיפירים, corruptum eſt, confer. etiam Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. cap. 14. & Joh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 58.

(13.) Γαβαὼ vocatur à Joſepho l. 2. de Bell. Jud. c. 37. cui etiam Egeſippus l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 14. conſentit.

(14.) Idem refert Joſephus, ut & Egeſippus loc. alleg.

(15.) Septimo ſcilicet die, qui fuit Sabbathi, ſicuti ex ſequentibus patet.

Digitized by Google

וירדפם כסתיאו עם כל מקנהו עד
גבעון ויחנו לפני העיר וילחמו עליה׃
ויהי לאח׳ השבת באשמורת הבקר ויחגרו
איש את כלי מלחמתו ויצאו מן העיר
ויחישו באות מלחמה ויערכו מלחמה עם
מחנה כסתיאו׳ ויצאו גבורי הפריצי׳
ת״קיה איש והרוכבים כלם נפלו הרוגים
ארצה. ומהעם אשר עם כסתיאו׳ ההולכים
ארצה סלו כ״ז אלפי׳ איש ויפלו במלחמ׳
ההיא מהיהודים כ״ב איש׳ ובמלחמה
ההיא נראתה גבורת מוגבז ראש חיל
היהודי׳ אשר שם גם אז נראתה גבורת
בנריאוס הפריץ אשר שלח ידו החלה
להכות במחנה הרומיים במצות אלעזר
הכהן ראש הפריצים גם במלחמה ההיא
קנו שם גבורי יהודה כי עורו את
הניתותיה׳ על חללי רומיים בגבורה
וישלחו עוד כסתיאו ואגריפס כי נסעו
משם מלאכים בירושלם אל אלעזר
בן ענני הכהן ראש הפריצים שביהודה
וביחד׳

derunt ac manus cum exercitu Ceſtii conſeruerunt atque Romanorum peditum 515. humi proſtraverunt (16.) omnemque equitatum interfecerunt; (17.) ex copiis autem pedeſtribus, (18.) quæ cum Ceſtio erant, 27000, proſtraverunt; (19.) ex Judæis nonniſi viginti duo (20.) eo in prælio deſiderati ſunt. Hac in pugna egregia extitit virtus Mugbaſi, (21.) ducis exercitus Judaici, inſignis quoque fortitudo fuit Bendii (22.) graſſatoris, qui primus cum exercitu Romanorum, mandato Eleazari ſacerdotis, graſſatorum principis, manum conſeruit, milites quoque Judæi eo in prælio nominis celebritatem adepti ſunt, quia ſtrenuè dimicando multa Romanorum cadavera proſtraverant: Ceſtius autem & Agrippas, caſtra inde moventes, denuò legatos (23.) ad Eleazarum, Ananiæ filium, ſacerdotem, graſſatorum principem, Hieroſolymam miſerunt ac pacem fœdusque cum illo inire voluerunt, ne populus Judaicus Romanorum devaſtantium pernicie interiret; aſt Eleazarus illorum dictis non ſolùm attendere noluit, ſed etiam unum (24.) ex legatis, qui à Ceſtio & Agrippa ad ipſum miſſi erant, interfecit, (25.) quia de pace ac fœdere nimis

(16.) Joſephus dict. lib. 2. c. 37. ſcribit, quòd ſolùm πεντακόσιοι δεκαπέντε, i.e. 515. Romani in prælio illo occubuerint, cui etiam Egeſippus l. 2. de Bell. Jud. c. 14. adſtipulatur.

(17.) Hinc Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 10. ſcribit, quod Ceſtium Gallum, Syriæ legatum, Judaicum bellum comprimere cœptantem, varia prælia ac ſæpius adverſa exceperint.

(18.) Auxiliaribus ſcilicet, ſic numerum iſtum intelligo ac cum priori 515. concilio.

(19.) Horum nulla ſit mentio apud Joſephum dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. 37. ac videtur eſſe Hyperbole *Judaica*.

(20.) Conſentiunt hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(21.) Hebr. מוגבם, ita hic in codice noſtro, fortè is fuit idem ille, qui infrà h. lib. 6. c. 30. n. 10. oppellatur מונבז i. e. Monbas, quam conjecturam confirmat Joſephus dict. lib. 2. cap. 37. ubi *Μονόβαζος* nominatur, cui etiam Egeſippus l. 2. de Bell. Jud. c. 14. in fin. conſentit, à quo Monobazus vocatur, vid. quæ ſuprà lib. 5. c. 13. n. 14. notata ſunt.

(22.) Hebr. בנריאוס, ſic in noſtro codice, *Κενεδαῖος* nominatur à Joſepho lib. 2. de Bell. Jud. c. 37. juxtà quem hic legendum erit: כנידיאוס, facili mutatione; Egeſippus lib. 2. de Excid. Hieroſ. c. 14. vocat illum Gedeum, niſi fortà juxtà Joſephum ibi legendum erit: Cenedeum.

(23.) Conſenuit *Joſephus* dict. l. 2. c. 38. & Egeſippus l. 2. de Bell. Jud. c. 15. ac Joſippi Epitom. p. 203.

(24.) Hunc Phœbum nominat *Joſephus* loc. alleg. Egeſippus dict. l. 2. c. 15. vocat illum Phobam, confer. etiam Joſippi Epitom. p. 203.

(25.) Alter autem legatus, Lorcyus, excepto vulnere vix evadere potuit, uti ſcribit Egeſippus lib. 2. de Bell. Jud. c. 15.

Digitized by Google

ובירושלם ויבקשו לעשו׳ שלום עם
אלעזר ולבא בברית עמהם פן ישחת עם
יהודה ברעת הרומיים המשחיתי׳ ולא
אבה אלעזר לשמוע לדברים האלה אבל
הרג אחד מהמלאכים אשר הלכו אליו
מאת כסתיאוס ואגריפס כי הרבה לדבר
עמו דברי שלום וברית׃ ויאסוף אלעזר
הכהן את הכהנים ואת העם לצאת
למלחמה על כסתיאו׳׃ ויהי כראות
כסתיאו׳ את לב אלעזר הכהן ואת לב
העם עמו יחד כי נקשר בקש׳ אמיץ
להשחית את הרומיי׳ ולהשמידם׳ והוא
כבר טעם מטעם גבורת הפריצי׳ והגבורי׳
אשר ביהודה בגבעון ויסב פניו ללכת
לרומא כי ראה כי לא יוכל להלחם עם
הפריצים וכי אין לו ולא לחילו גבורה
לפניהם׃ ויאמר אראה מה יהיה אחרית
זה ומה עצה יתן נאמן הקיסר על כבה
וירד יפו וימצא שם אגרות הרומיים
אשר בא שם חילם ויבא בהם עם חילו
ויבא אל רומא ויגד לנארון הקיסר את
כל אשר קרהו ויבהל הוא וכל עם
הרומיים בשמעם את גבורת עם יהודה׃

mis multa locutus erat. Poſteà Eleazarus ſacerdotes ac populum congregavit, ut prælium cum Ceſtio iniret, qui, dum unanimem Eleazari ſacerdotis ac populi conſenſum animadvertit & vidit, quòd arcto inter ſe ſocietatis vinculo conſtricti eſſent, ut Romanos perderent atque delerent (nam graſſatorum militum Judæorum fortitudinem jam anteà in valle Gibeonis expertus erat) Romam ire conſtituit, quia vidit, ſe bello cum graſſatoribus gerendo imparem eſſe, nec ſeſe copiasque ſuas eisdem reſiſtere poſſe, quamobrem dixit: videbo, quorſùm tandem ea res ſit evaſura, & quodnam mihi fidum hac in re conſilium daturus ſit Cæſar. Poſteà Japhonem deſcendit Ceſtius, ubi literas (26.) invenit Romanorum, qui copias ſuas ibidem contraxerant; ipſe autem cum militibus ſuis naves conſcendens Romam venit atque Cæſari Neroni omnia, quæ ſibi eveniſſent, narravit, quibus cognitis valdè perterritus fuit imperator omnisque populus Romanus, poſtquàm gentis Judaicæ fortitudinem audiverunt.

Cap. VI.

ותשקוט הארץ מהמלחמ׳ בשנה ההיא
ותהי תשוע׳ גדולה לארץ יהודה בשנה
ההיא על ידי גבורת אלעזר הכהן הפריץ
הגדול

TErra autem Iſraëlitica eo anno à bello quievit & maxima ſalus Judæorum regioni contigit propter fortitudinem Eleazari, Sacerdotis, inſignis graſſatoris, qui illos è manu Ceſtii, impro-

(26) Hebr. אגרות, ſic in noſtro codice, nonulli habent אניות i. e. naves, quæ lectio alteri illi videtur præferenda.

הגדול אשר הושיעם מיד כסהיאוי הרשע
אשר נשבע אז לנקום נקמה לרומיים
מהיהודים ויקצוף וישבע לאמר כי ישמיד
את כל היהודים עד בלתי השאיר להם
שרידי׳ ואלה הם אשר הושיעו את ישראל
בבית שני מיד אויביהם מיום אשר
התעוררו מלחמו׳ על היהודים ועל ארצם
ויפרצו פרצות בישרא׳ והפרצה הראשונה
הרעה אשר התפרצה בישראל אז היא
פרצות אנטיוכוס הרשע המלך המקדוני
אשר חשב לבלתי להיות׳ פליטה בארץ
וכי הרשיע לעשות בישרא׳ הרשע הנ״ל
והרוג מעם יי׳ חכמי׳ ונבוני׳ שרים וזקני׳
בחורי׳ ונערים גדולים וקטני׳ ישראלים
לויי׳ וכהנים׳ ויתקבצו כל שרי יהודה
וילכו אל מתתיהו בן יוחנן כהן גדול
בהר המודעית אשר היה נחבא שם מפני
עת אנטיוכוס המקדוני ושריו׳ ויצעקו
אליו לאמר הושע את עם יי׳ היום הזה
ואל תחשוב למלט את נפשך והנה
האויב משמיד ומחריב את עמך ושופך
את דמך׳ כי דם כל ישראל דמך הוא
ועיני כל ישר׳ עליך לעמוד עמהם בצרה
הזאת להיות להם תשועה על ידך וישמע
מתתיהו אז את דבריהם ויבך בכי גדול
ויאמר אליהם אל תיראו ואל תערצו מפני
המקדונים האלה כי יי׳ נלחם לכם ואתם
תחרישון׳ ויתעורר מתתיהו בן יוחנן
כהן

improbi viri, eripuit, is enim juraverat, ſe Romanorum nomine vindictam de Judæis ſumpturum eſſe & iratus diris ſe devoverat, quòd Judæos omnes deleturus ſit, adeò, ut nemo ſuperſtes remaneat: hi autem fuerunt, (1.) qui in Templo ſecundo populum Iſraëliticum è manibus hoſtium liberarunt, dum illi Judæis bellum intulerunt & in terram Iſraëliticam irruptionem fecerunt; (2.) prima irruptio pernicioſa, qua populus Iſraëliticus devaſtatus eſt, accidit ætate Antiochi, impii, Macedoniæ (3.) regis, qui Judæos omnes penitùs delere ſibi propoſuerat, is ipſe maximum genti Iſraëliticæ intulit malum & ex populo Domini ſapientes prudentesque, ut & principes ac ſeniores, juvenes puerosque, magnos atque parvos, Levitas & Sacerdotes interemit, quapropter omnes Judæorum principes coadunati ad Mattathiam, (4.) Johannis, Summi Pontificis, filium, in montem (5.) Modit, ubi ipſe tunc temporis propter Antiochum Macedonem ejusque principes deliteſcebat, venerunt & ad illum clamarunt: ſerva hodiè populum Domini nec id modò cogita, qua ratione vitam tantummodò tuam eripias, nam hoſtis populum tuum perdit & vaſtat atque tuum effundit ſanguinem, univerſi quippe populi Iſraelitici ſanguis tuus eſt ſangvis, atque omnes Judæi te jam reſpiciunt, ut illis in iſta calamitate adſiſtas eisque opem & ſalutem feras, quocircà Mattathias ipſorum dictis morem gerens profuſis lachrymis dixit: nolite timere & expaveſcere Macedones iſtos, Deus enim pro vobis pugnabit; vos autem conticeſcite: ſic Mattathias, Johannis Summi Sacerdotis (6.) filius, excitatus fuit populumque Iſraëliticum

(1.) Quæ hic habentur usque ad finem hujus capitis ſvidentur à *Judæo* interpolatore adjecta eſſe.

(2.) Vel: cladem Iſraëlitis intulerunt.

(3.) Vel potius: Syriæ regis.

(4.) Vid. 1. Maccab. c. 2. & num. ſeq. 6. h. cap. ibique not.

(5.) Alii locum illum explicant fuiſſe oppidum munitum & in loco excelſo ſitum, vid. quæ ſuprà lib. 3. cap. 7. n. 2. & c. 23. n. 22. ejusdem libri notata ſunt.

(6.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 4. dicta ſunt.

כהן גדול ויושע או יושר׳ מיד אנטיוכו׳
המקדוני ויכהן מתתיהו בן יוחנ׳ כהן
גדול אחרי הכותו את המקדונים שנה
אחת וימת · ויכהן תחתיו יהודה בנו ו״
שנים וימת במלחמה ויכהן תחתיו יהוחנן
אחיו ח׳ שנים וימת גם הוא במלחמה ·
ויכהן תחתיו שמעון אחיו שמנה עשרה
שנה וימיתהו תלמי חותנו בתוך משתה
היין · ויכהן תחתיו יהוחנן בנו והוא אשר
נקרא שמו הורקנוס על שם המלך
הורקנוס אשר הכה והוא הורקנוס
הראשון · וימלוך כ״א שנה וימת · ויכהן
תחתיו אריסתובלוס בנו שנה אחת והוא
הנקרא המלך הגדול כי הוא אשר החחיל
לתת עטרת מלכות על ראשו ויהפוך את
הכהונה ויחללה למלכות מקץ ת״פ שנה
ושלשה חדשים לעלות ישראל מבבל ·
וימת אריסתובלוס וימלוך תחתיו אלכסנדר
אחיו כ״ז שנים וימת · וימת אלכסנדר
ותמלוך תחתיו אלכסנדרה אשתו תשעה
שנים ותמת · וימלוך אחריה אריסתובלוס
בנה שלשה שנים ובימיו עלה פומפיוס
שר צבא רומא על ירושלם וילכדה
ויקח את אריסתובלוס ויאסרהו בנחשתים
ויוליכהו אל רומא וימלוך תחתיו הורקנוס
אחיו

ticum tunc temporis è manu Antiochi, Macedonis, eripuit; Mattathias autem, Johannis Summi Pontificis filius, poſtquàm Macedones percuſſerat, anno tantùm præfuit Summo Sacerdotio diemque obiit ſupremum; Judas autem, ejuſdem filius & ſucceſſor ſex annis ſummo Pontificatui præfuit & in prælio occubuit; illius frater Jonathan (7.) octo annis (8.) Sacerdotium adminiſtravit, qui etiam in prælio occubuit; ejuſdem ſucceſſor, Simeon frater, octodecim annis (9) Summo Sacerdotiô functus eſt, quem Ptolemæus, gener ejus, in convivio interemit: (10.) huic in Pontificatu ſucceſſit ipſius filius, Johannes Hyrcanus dictus (11.) à nomine Hyrcani regis, (12.) quem interfecerat, is ipſe primus fuit Hyrcanus, qui, cùm uno & viginti annis (13.) regno (14.) præfuiſſet, diem obiit ſupremum; huic filius Ariſtobulus in Pontificatu ſucceſſit atque anno tantùm ei præfuit, is ipſe rex magnus dictus eſt, quia primus regium diadema capiti ſuo impoſuit ac Pontificatum regno conjunxit vel potius contaminavit, id, quod accidit anno quadringenteſimo & octogeſimo, ac tribus menſibus, poſtquàm populus Iſraëliticus ex captivitate Babylonica egreſſus erat: mortuo autem Ariſtobulo, frater ejus, Alexander, ſucceſſit, qui, cùm 27. annis regnâſſet, diem obiit ſupremum; uxor autem ejus Alexandra, in regno ſuccedens novem annis ei præfuit, quæ cùm obiiſſet, Ariſtobulus, (15.) ejuſdem filius, tribus annis regnavit; ipſius ætate Pompejus, dux exercitus Romani, Hieroſolymam

(7.) Is יהוחנן i. e. Jehochanam, hic nominatur in codice noſtro.

(8.) Alii illum 18. annis Summo Sacerdotio præfuiſſe tradunt, vid. Alſted. Chronol. Tit. 9. qui ipſum primum principem & Pontificem ſimul fuiſſe ſcribit.

(9.) Nonnulli 8. ſolùm annis illum Sacerdotio præfuiſſe tradunt, confer. Alſted. dict. Tit. 9.

(10.) Vid. 1. Maccab. c. 16. v. 11. & ſeqq.

(11.) Confer. 1. Maccab. dict. c. 16. v. 23.

(12.) Vid. Joſeph. Antiq. lib. 13. c. 16. & ſuprà l. 4. c. 2. n. 2. & 3.

(13.) Plerique 31. annis illum præfuiſſe ſcribunt, vid. Alſted. Chronol. dict. Titul. 9.

(14.) Regio tamen nomine abſtinuit, nam, uti hic autor noſter aliique Hiſtorici tradunt, filius ejus Ariſtobulus, primus poſt regem Zedekiam rex ſimul ac Pontifex fuit, vid. Joſeph. Antiq. l. 13. c. 19. & Alſted. eod. Tit. 9.

(15.) Ejus nominis ſecundus, frater Hyrcani, de quo paulò poſt autor noſter.

אחיו ארבעים שנה׳ ובימיו מרד אנטיגנוס בן אריסתובלוס אחיו וירם יד בהורקנוס עם חיל פרס ויתפשהו ויאסרהו בנחשתי׳ ויוליכהו בבלה ויקצץ את אזנו לבלתי היות עוד כהן ומלך׳ וימלוך אנטיגנוס ג׳ שנים ובימיו ברח הורודוס ויאסוף את כל חיל הרומיים ויבא ויהרג את אנטיגנוס בשנת שלש למלכו וימלוך הורודוס תחתיו ל״ז שנה וימת׳ וימלוך תחתיו ארקילאוס בנו ט׳ שנים ואחר כן לכדו מלך הרומיים ויאסרהו בנחשתים ויוליכהו לרומא וימת שם׳ וימלוך תחתיו אנטיפטר אחיו ויסב את שמו הורודוס ותהי מלכותו שלימה י׳ שנים וילך וילכוד את ארץ ספרד וישמידה על אשר לקח מלך ספרד את אשת אחיו וימת שם׳ וימלוך תחתיו אגריפס בן אריסתובלוס בן אחיו שלש ועשרים שנה וימת וימלוך תחתיו אגריפס בנו עשרים שנה והוא אגריפס זה אשר אנחנו עתה בספורו ובספור הרעות אשר קרו לישר׳ בימיו ובכל ימי מלכותו לא שקטה המלחמה מישראל עם הרומיים עד

mam oppugnavit eamque ſubegit captumque Ariſtobulum catenis conſtrinxit eumque Romam duxit, cui in regno ſuccedens Hyrcanus, frater ejus, 40. annis (16.) ei præfuit: ipſo regnante Antigonus, Ariſtobuli Hyrcani fratris filius, defectionem molitus eſt, & Perſarum copiis confiſus bellum Hyrcano intulit eumque in ſuam redegit poteſtatem, atque catenis vinctum Babylonem duxit eique aures amputavit, ne ſcilicèt ad Pontificatum & regnum idoneus eſſet, is ipſe Antigonus triennio (17.) præfuit regno, illius ætate Herodes profugus (18.) omnes Romanorum copias (19.) contraxit captâque Hieroſolymâ Antigonum tertio regni ejus anno interfecit; (20.) Herodes autem, illius ſucceſſor, cùm 37. annos regnâſſet, diem obiit ſupremum. Ejusdem filium & ſucceſſorem, Archelaum, cùm is novem annis regnum adminiſtrâſſet, Romanorum Imperator cepit atq; catenis conſtrictum Romam miſit, ubi etiam vitam finivit, (21.) eidem Antipas (22.) frater, in regno ſucceſſit, adſumpto Herodis nomine; regnum ejus decennio fuit quietum, is ipſe in Hiſpaniam (23.) profectus eſt eamque ſubegit ac devaſtavit, quia rex Hiſpaniæ fratris ſui uxorem ceperat, atque Antipas ibi vitam cum morte commutavit. (24.) Ejusdem ſucceſſor in regno fuit Agrippas Ariſtobuli fratris ejus filius, is, quùm 23. annis (25.) regnâſſet, diem obiit ſupremum,

(16.) Alii 23. annis incompletis cum regno præfuiſſe ſcribunt, confer. Alſted. Chronolog. dict. Tit. 9.

(17.) Vid. Joſeph. Antiq. l. 15. c. 1.

(18.) Cùm enim Antigonus Hieroſolymam, juvantibus Parthis, occupâſſet, Herodes cum ſuis deprehenſa Barbarorum fraude vix evaſit, vid. Joſeph. Antiq. lib. 14. c. 24. & 25.

(19.) *Joſephus* l. 15. Antiq. c. 1. ſcribit, ab Herode, undecim legionibus Romanis adjuto, Hieroſolymam vi expugnatam eſſe.

(20.) Idem *Joſephus* loc. alleg. refert, Antigonum regem captum inſtante Herode, juſſu Antonii, Antiochiæ ſecuri percuſſum eſſe.

(21.) Vid. quæ ſuprà lib. 5. cap. 43. n. 15. de ejus morte annotata ſunt.

(22.) Confer. dict. l. 5. c. 43. n. 17. ibique not.

(23.) Ita nomen ספרד, quod hîc habetur, communiter exponitur, ſic & Targum Jonathan teſte R. Salomone ad Obadiæ cap. unic. verſ. 20. interpretatur.

(24.) *Joſephus* Antiq. lib. 18. c. 9. ſcribit, Herodem Antipam à Cajo, Imperatore, cum uxore in exilium actum eſſe.

(25.) Alii ſeptem ſolùm annis illum regnâſſe ſcribunt,

עד גלות עם יהודה למדינת רומא ויחרב המקדש והוא חרבן בית המקדש השני אשר ראו עינינו בנוי וחרב׃ ומי יתן והיה מחסד אלהים עלינו להראותו עוד בנוי אך איך ישתנו עלינו סדרי בראשית לטוב כי נאריך ימינו עד הזמן ההוא שיהיה זמן התשובה לישראל לטוב ולהצלחה מאדם לא הגיעו צדקותינו אל גבול אשר בגללן יגיע לנו זה החסד מאת האלהים כי אשמים אנחנו׃ רק נאמר אשרי הדור אש׳ ימלט ויהיה לפליטה ולשארית מישראל עד הגיע זמן בנין הבית פעם ג׳ ואשרי המחכה ויגיע לראות בטוב יי׳ ולחזות בנועם חסדו אשר יהיה בישראל בימים ההם׃ ועתה אנחנו בהיותנו כואבי׳ בצרתינו וארת נרפא מחץ כאבנו ושבר לבנו כי נזכור גודלת התשועה ההי׳ ונשמח ונשיש כי נחשוב בה מה יעשו הרואים את כבודה אשר עין בעין יראו בשוב יי׳ את שיבת ציון וירושלם ונשכחו הצרות הראשונות העוברות ואלה לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב׃ אשרי הדור אשר יי׳ אלהינו יבחר לנחלה לו בימים ההם להושיע את ישראל מיד הגוי׳ ולקבץ את נפוצו׳

mum, cui in regno ſucceſſit Agrippas, ejusdem filius, ac 20. annis (26.) illud adminiſtravit, is ipſe eſt Agrippas, de quo jam dicimus & in eo ſumus, ut res adverſas, quæ populo Iſraëlitico illius ætate evenerunt, referamus. Nam quamdiu ipſe regnavit, nunquam bella genti Iſraëliticæ cum Romanis defuerunt, donec populus Judaicus in captivitatem abductus eſt Romam, ac Templum deſtructum fuit; hæc eſt deſolatio Templi illius ſecundi, quod oculi noſtri & ædificatum & dirutum viderunt. Utinam Deus adeò propitius nobis eſſet, ut Templum illud denuò ædificatum nobis oſtenderet & ſtatuta per Moſem ab initio nobis data (27.) in melius mutaret! utinam vitam noſtram ad illud usque tempus produceremus, quô populus Iſraëliticus proſperè ac feliciter in terram ſuam revertetur! Sed juſtitia noſtra (28.) eò usque non pertingit, ut propter eam miſericordia Dei nobis obveniat, quia peccatis onerati ſumus. (29.) Id ſolum dicimus: felix illa generatio, quæ ſervabitur & ſuperſtes erit ex populo Iſraëlitico, donec tempus adveniat, quô Templum tertia vice ædificabitur! beatus ille, qui patienti animo exſpectat, donec ad eum perveniat diem, quo bonum Domini aſpiciet ejusque benignitatem & gratiam videbit, quam ille populo Iſraëlitico exhibebit! Nunc autem, dum in calamitatibus noſtris premimur, mœrori ac dolori animi noſtri id remedium adhibeamus, ut maximam illam ſalutem, quæ ventura eſt, ad animum revocantes gaudeamus

 ac

bunt, vid. Alſted. Chronol. Tit. 9. & ſuprà l. 5. c. 45. n. 23.

(26.) Idem Alſtedius loc. alleg. illum 26. annis regnâſſe ſcribit. vid. ſuprà dict. l. 5. c. 45. n. 26.

(27.) Sive: legem Moſaicam, ſic interpretor סדרי בראשית, quæ hic habentur. Ergò Judæi ſperârunt ac crediderunt, legis Moſaicæ mutationem aliquando futuram eſſe, huc facit Epiſt. ad Hebr. c. 8. v. 8. & ſeq. vid. etiam Mornæ. de Verit. Relig. Chriſt. c. 31. pag. m. 568. editionis Sigenæ Naſſov. 1597. typis vulgatæ.

(28.) Hæc juſtitia in Servatore noſtro, Jeſu Chriſto, quem increduli iſti Judæi rejiciunt, non in operibus noſtris conſiſtit, eam fidei juſtitiam ſi amplecterentur, converſio illorum ac reverſio ad cœleſtem Hieroſolymam fieret, vid. ad Roman. c. 11. v. 26.

(29.) Hanc ipſam ob cauſam Chriſtus, Servator noſter, in mundum venit, ut hominum peccata tolleret & juſtitiam, quæ in fide conſiſtit, ſtabiliret, vid. Eſai. c. 53. v. 4. & Joh. c. 1. v. 29.

נפוצותיהם בימיו והשם הוא היודע העתידות והטוב בעיניו יעשה. רק כי היום הזה תחנתנו אליו היא לקיי׳ את ויעודו לעמו להיות להם ולשום להם שארית בארץ כל הימים ולא יפר בריתו אתם כי יכלם וההוא אמר ולא יעשה. ודבר ולא יקימנה כי אמר על עמו ביד משה עבדו ונאמן בכל ביתו ואף גם זאת וגו׳ הנה כאשר טובו נצב בעולמו כאשר יהיה כל הימים נצב לשום שארית לישראל יהיה כאשר יהיה כל הימים לכן נחמו נחמו הרואים היום הזה בצרה כי עת בא ובניכם יהיו הרודים בארץ ויתנחמו עוד השומעים בצרתנו זאת כי הוא קץ לכל צרות ישראל ולא תבוא עוד צרה אחריה לעם יי׳. ומעי מעי אוחילה כי אספר עתה חרבן בית מקדשנו אשר ראינהו בנוי וחרב ופקדתו באה עתה הוחה מבוכתו ועל המלחמות אשר ראו עינינו מעם יי׳ עם הצרים הצוררי׳ לנו כי העיר יי׳ את רוחם לנקום נקמת חלול תורתו ממנו קראנו שם לספרנו זה מלחמות יי׳ גם כי למעלה רבים ורבים מעם יי׳ הופקדו למות.

ac lætemur (30.) reputando, quanta futura ſit eorum felicitas, qui gloriam illam aſpicient & coràm intuebuntur, quando Deus captivos Sionis & Hieroſolymæ reducet, qui priorum calamitatum non amplius recordabuntur, nec illas unquam ad mentem animumque revocabunt; ô felicem progeniem, quam Dominus, Deus noſter tempore illo ſibi hæredem eliget, ut populum Iſraëliticum è manu gentium liberet atque Judæos hinc inde diſperſos congreget! Deus eſt, qui ſolus futura novit, is, quodcunque ſibi viſum fuerit, faciet; nos verò illum hodiè ſupplices rogamus, ut promiſſum, populo ſuo factum, quo ſe reliquias ejus ſemper in terra ſuperſtites ſervaturum, nec fœdus, cum illo initum, neglecturum eſſe affirmavit, ſtabile reddat, an is aliquid dicet nec faciet? num quidpiam promittet nec ſervabit? (31.) nam per Moſen, ſervum ſuum, in univerſa domo ſua fidelem, (32.) populo ſuo locutus eſt: attamen etiam &c. (33.) ecce ſicuti bonitas ejus in mundo univerſo ſubſiſtit; ita illa in perpetuum durabit, ut ſemper reliquias ſervet populo Iſraëlitico. Quapropter vos, qui jam calamitates iſtas videtis, ſolamini voſmet ipſos, (34.) quia tempus veniet, quô filii veſtri in terra dominabuntur, vos etiam, qui afflictiones illas noſtras auditis, ſolatium recipite, is quippe finis erit omnium calamitatum populi Iſraëlitici nec ulla amplius populo Dei eveniet afflictio: viſcera autem mea valdè dolebunt, dum jam deſtructionem narrabo domûs Sanctu-

(30.) Vanum certè gaudium, quod ex aliena capitur lætitia & quidem illa, quæ multos poſt annos, imò nunquam, poſteris eventura eſt, confer. n. 34. h. cap.

(31.) Vid. Numer. cap. 23. v. 19.

(32.) Confer. Numer. cap. 12. v. 7. & ad Hebræ. c. 3. v. 2. & 5.

(33.) Ita hic quaſi per indicem innuitur locus, qui Levit. c. 26. v. 44. habetur, quem autor Vulgatæ ita tranſtulit: attamen etiam cum eſſent in terra hoſtili, non penitus abjeci eos neque ſic deſpexi, ut conſumerentur & irritum facerem pactum meum cum eis, confer. etiam Nehem. c. 1. v. 9.

(34.) O miſerum ſolatium, quo ſperatur, poſteros noſtros aliquando felices & rerum dominos futuros eſſe! quid, ſi etiam ſpes illa fruſtranea ſit ac vana? confer. ſupra num. 30. h. cap. ibique not.

למות בקדוש' נפשותיה' ולא הניחו לחלל
האויבים את מקדשו ברצונם ולתת יד
לאויביהם לטמא את היכל יי' על אודות
המלט' ממות הנפשות כלם כי מרו על
פי יי' באור פני מלך החיים האירו הן
אם נקברו או על הארץ חללים נפגרו
וזכר צדיקים לברכה׃

Sanctuarii noſtri, quod ædificatum & deſolatum vidimus, nunc enim tempus viſitationis & deſtructionis ejus venit; propter bella autem, quæ oculi noſtri viderunt fuiſſe populo Dei cum hoſtibus, qui nos afflixerunt, quoſque Dominus ideò excitavit, ut illi ultionem de nobis ob contaminatam ipſius legem ſumerent, librum iſtum noſtrum vocavimus: Prælia Domini, (35.) idque illam quoque ob cauſam, quia multi è populo Domini promptè mortem oppetierunt & ſanctè vitam finiverunt (36.) nec permiſerunt, ut hoſtes pro lubitu ſuo Sanctuarium polluerent ac Templum Domini contaminarent, qua de cauſa illi & ſuam & aliorum multorum vitam morti eripere noluerunt, ſed voluntati Domini obtemperantes (37.) vitam finiverunt, qui jam in lumine vultus regis viventis ſplendeſcunt, ſive ſepulturam nacti ſunt, ſive cadavera illorum ſuprà terram projecta computruerunt, quia juſtorum memoria eſt in benedictione.

CAP. VII.

בשנת עשרים שנה למלך אגריפס בחדש
החמישי הוא חדש אב ביום תשעה
לחדש שלח נירון הקיסר על רומה
מנחה להעלות עולות ושלמים אל בית
יי' בירושלם ויבקש לשלום ולברית
מחכמי יהודה וזקני ירושלם לאמר הגישו
נא

ANno vigeſimo regis Agrippæ, die nono menſis quinti, qui Ab (1.) dicitur, Nero Cæſar, Romanorum Imperator, donum miſit, ut holocauſta & euchariſtica in Templo Domini Hieroſolymis offerrentur, pacem quoque & fœdus cum Sapientibus terræ Judaicæ & Senioribus urbis Hieroſolymæ inire voluit, dicens: offerte, quæſò, donum meum Domino, Deo veſtro, (huic enim cultum exhibere mecum conſtitui) ſicuti aliis quoque Impe-

(35.) Hebr. מלחמות יי', de hac libri inſcriptione etiam ſuprà lib. 5. c. 1. num. 17. quædam notata ſunt.

(36.) Imò verò tempus illud, quô Templum deſtructum eſt & perfidi iſti ac contumaces Judæi perierunt, fuit tempus ultionis ac juſtiæ Dei vindictæ ob Servatorum noſtrum, Jeſum Chriſtum, ab illis rejectum, vid. Luc. cap. 21. verſ. 22. confer. etiam Daniel c. 9. v. 26. & Zachar. c. 11. v. 1. & num. ſeq. 37.

(37.) Imò voluntati Divinæ de ipſorum ſalute reſiſtentes, vid. Actor. c. 13. v. 46. confer. etiam num. præced. 36.

(1.) Is Julio menſi ferè reſpondet, vid. quæ ſuprà l. 5. c. 45. n. 31. notata ſunt.

נא את מנחתי לפני יי׳ אלהיכם כי לי
רצון ומחשבה בעבודתי כאשר עשיתם
למלכי רומא אשר היו מלכים מלכנו
ומושלי׳ בממשלת רומה׳ ואני הנה
שמעתי את כל אשר עשה לכם כסתיאו׳
שר צבאי׳ וירע בעיני מאד ולכן הנה
אנכי מקים לכם ברית אמונה בעצ׳ יועצי
רומא חקניה אשר לא ירים איש את ידו
ואת רגלו מהיו׳ והוא והלאה עליכם
שר צבא רומא כי אם שריכם שוטריכם
ושופטיכם כלם, יהיו מאנשי יהודה
וירושלם׳ ואגריפס מלכיכם יהיה על כל
שריכם לארון ולמושל ואת אשר יאמר
לכם תעשו רק שם ממשלת הרומיי׳
יקרא עליכם׳ ויהי כבא המלאכי׳ אשר
שלח נארון הקיסר אל ירושלם ויבאו
לפני ענני הכהן וידברו אליו כדברים
האלה ויראו לו את מנחת הקיסר
ויעמידהו לפניו והיה המנחה פר אחד
לעולה מעוטר בעטר׳ זהב גדולה וקרניו
מצופים זהב ועליו מכסה בגד ארגמן
באבנים יקרות ולפניו נושאי סבל עשרה
ככרי זהב ואחריו צאן לרוב לשלמים׳
ויהי כשמוע אלעזר הכהן בן ענני הכהן
את דברי המלאכי׳ ההם ויעמוד וישלך
את המנח׳ היא מנחת נארון הקיסר מבית
יי׳ כי אמר לא נחלל את מקדש יי׳
אלהינו במנחות בני נכר ולא יחפוץ יי׳
אלה׳

Imperatoribus Romanis, qui antè me imperium Romæ tenuerunt, facere conſueviſtis, audivi omnia, quæ Ceſtius, dux exercitus mei, vobis intulit mala; ſed illud mihi valdè diſplicuit, quapropter fœdus vobiſcum bona fide inire volui ex conſilio Senatus Romani, ne ullus exercitus Romani dux quavis ratione vobis imperet ab hoc tempore & deinceps; ſed omnes principes, moderatores & judices veſtri ex populo Judaico & Hieroſolymitano conſtituantur; Agrippas verò, rex veſter, in omnes principes veſtros poteſtatem & imperium exerceat vosque ipſius mandato obtemperetis, modò nomen Imperii Romani reverenter colatis. (2.) Legati igitur, quos Nero Cæſar miſerat, Hieroſolymam ad Ananiam, Pontificem, venerunt eique legationis ſuæ mandata expoſuerunt ac ſimùl Cæſaris donum oſtenderunt idque coràm illo conſtituerunt; fuit autem munus iſtud juvencus coronâ aureâ maximâ cinctus, cujus cornua auro obducta fuerunt, tergum ejus veſte purpureâ, gemmis diſtinctâ, inſtratum fuit, juvencus iſte in holocauſtum oblatus fuit, hunc bajuli, pondus decem talentorum auri ferentes, præcedebant, eundem juvencum ingens ovium, in euchariſtica offerendarum, multitudo ſequebatur; aſt Eleazarus (3.) Sacerdos, Ananiæ Pontificis filius, cùm legatorum verba audiſſet, ſurrexit & Neronis Cæſaris donum è Templo Domini ejecit, (4.) nam dixit: haud polluamus Sanctuarium Domini, Dei noſtri, alienigenarum donis, (5.) quia illorum holocauſta & ſacrificia pacifica, Domino, Deo noſtro non ſunt grata, dein ſignô tuba datô aciem adverſùs exercitum Romanorum, qui in caſtris ſtationem peragebant, ut Hieroſolymam cuſtodirent, inſtruxit, atque eo

(2.) Nomen ſuper vos vocetur, ita juxtà Hebræum.

(3.) De hoc dictum eſt ſuprà h. lib. 6. c. 2. n. 5. vid. & infrà h. l. 6. c. 32. n. 10.

(4.) Vid. Joſeph. l. 2. de Bell. Jud. c. 30. & Egeſipp. l. 2. de Excid. Hieroſ. c. 10. princ. ubi ſcribit, quòd hæc tuba belli fuerit adverſùs Romanos, univerſosque in tumultum excitârit.

(5.) Confer. hic Joh. Lightfooti Hor. Hebr. in S. Johann. c. 12. v. 20.

Digitized by Google

אלהינו לא לעלותיה׳ ולא לזבחי שלמיה׳
ויתקע בשופר ויערוך מלחמה מול חיל
הרומיים אשר היו צובאים במשמרות׳
לשמור את ירושלם ויפלו חללי׳ רבים
ביום ההוא מן בני הרומיי׳ ואחד מהשרי׳
אשר היו על צבאם מת ואחד מהשרים
נתפש חי׳ והשר אשר נתפש היה׳ גבור
מלחמה מאד מאד ויהי כי ראה כי כלתה
אליו הרעה ממלחמת היהוד׳ ויאמ׳
החיו אותי ואמס׳ לכם חי ולא תמיתוני׳
וישבע לו אלעזר הפריץ כי לא ימיתהו
וכי יחמול על גבורתו וימסר בידו חי
אחרי אשר סלה רבים מגבורי יהודה
וימר אלעזר את שבועתו וימיתהו ויאמר
לו טרם המיתו אותו כאשר שכלה נשי׳
חרבך כן תשכל מנשים אמך ויצו
לנערו ויפגע בו וימת׳

eo die multi è Romanis interempti ceciderunt, inter quos etiam unus ex ducibus exercitus occubuit; alter verò vivus captus eſt, *(6.)* nam dux iſte, fortitudine inſignis, cùm Judæorum vim, undique ſibi in prælio ingruentem, conſpexiſſet, eisdem dixit: ſi vitam mihi ſervare nec me interimere vultis, ego me vivum vobis tradam, quocirca Eleazarus graſſator ei juravit, quòd illum non interfecturus, ſed propter egregiam fortitudinem vitam ipſi ſervaturus ſit, quo facto dux Romanus ſe vivum illius poteſtati tradidit, poſtquàm ipſe multos Judæorum fortiſſimos proſtraverat, ſed Eleazarus violato jurejurandő illum interfecit; priusquàm autem eum interimeret, ipſum ſic allocutus eſt: quemadmodum gladius tuus mulieres orbavit liberis, ſic mater tua inter uxores liberis careat, (7.) his dictis ſatelliti ſuo præcepit, ut illum interficeret.

CAP. VIII.

ואגריפס המלך כראותו את אשר ראה
וכשומעו את אשר שמע הצר לו מאד
ויעמוד ברחוב אחד ויצעק ויאמר הוי
אלעזר הפריץ לו באה הרעה אשר אתה
מסבב במעשיך עליך ועל בית אביך
לא נדאג ולא נבכה׳ אבל אוי למבקשי
השלום והמנוחה הנמצאים בימיך אשר
תדבקם רעתך ותמיתם׳ עד מתי תהיה
לנו למוקש אויב יי׳ ושונא עמו למה
תתכל את כרם יי׳ צבאו׳ ותשחיתהו׳
ויהי

Agrippas autem rex, quùm hæc vidiſſet atque audiſſet, rem ægerrimè tulit & in platea quadam ſtans ſublata clamavit voce: væ tibi, Eleazare graſſator, utinam malum iſtud, cujus tu jam factis tuis cauſa es, in te patrisque tui domum tantum caderet! tunc non valdè ſoliciti eſſemus nec lachrymas profunderemus; ſed væ illis, qui ætate tua vivunt ac pacem & quietem quærunt! eos enim improbitate tua involutos in perniciem tecum trahes, quousque tu, hoſtis Dei & inimice populi ejus, laqueus nobis & offendiculum eris; cur vineam Domini perdis ac deſtruis? Eleazarus autem, cùm
hæc

(6.) Is Me.itius, nî fal or, appellatur ab Egeſippo l. 2. de Bell. Jud. c. 10. in fin.

(7.) Vid. 1. Samuel. cap. 15. v. 33. unde locus iſte deſumptus eſt.

ויהי כשמוע אלעזר את דברי אגריפס ענהו ויאמר אליו בדברים האלה׃ מה לך ולכם מלך ואם אתה מלך למה לא הצוה ליסרנו ואיה גבוריך קרב אלי עמה׳ והרבה בי המוסר ונראה אם אתה מלך באמת או בשקר׃ אבל תעמוד מנגד והדבר ורגליך עומדי׳ לברוח כעמוד הכלב מנגד לנושא כלי מלחמה וחורץ לשונו לנבוח׃ וירמוז אלעזר לפריצים חבריו אשר ירוצו וילכדו את אגריפס המלך מדי עמדו הוא לשמוע דבריו ומדי דברו הוא עמו ועבד אחד מעבדי אגריפס המלך אשר העמידו על תל רחוק מנגד לראות אם הפריצים יתעודדו לקרב אליו ולהודיעו זה׃ וירם העבד את ידו על ראשו ויתן אות בריחה לאגריפס המלך כזה לאמר ברח לך מהרה משם כי אם עוד מעט תעמוד שם הנה הפריצי׳ ישאו את ראשך מעליך והיינו אתה ואנחנו חטאים׃ וכראות אגריפס את אות עבדו הנאמן לו ויברח משם מהרה וירוצו אחריו הפריצים ולא יוכלו להשיגו וילך לו אל יפו אשר היתה בממשלת הרומיי׳ וימלט שם׃ אחרי כן ברח אגריפס המלך משם ויבא אל מדינת רומא ויגד לנירון הקיסר את כל הרעה אשר נעשתה בירושלם ואת כל אשר עשה אלעזר הפריץ למנחתו וכי לא ברצונו עשה ולא במצותו פעל׃ וישלח

hæc Agrippæ verba audiſſet, eidem hunc in modum reſpondit: cur tu regio appellaris nomine? ſi rex es, quare non præcipis, ut pœnâ afficiamur? ubinam ſunt milites tui? accede cum illis ad me propiùs, & ſupplicia tua in me auge, videamus, utrùm verè an falsò rex ſis: Enimverò tu procul ſtans inclamas ac pedes tui ad fugam parati ſunt inſtar canis, qui è longinquo eum, cui arma ſunt, linguâ ſuâ allatrat, dein Eleazarus ſociis ſuis graſſatoribus annuit, ut citato gradu Agrippam regem, dum is ſtando Eleazarum auſcultabat, & cum illo loquebatur, caperent; ſed ſervus quidam Agrippæ regis, qui eum procùl in tumulo quodam conſtituerat, ut graſſatores obſervaret, ſi fortè illi appropinquare velint, idque regi indicaret, manu ſuprà caput levata fugæ ſignum dedit Agrippæ eique dixit: fuge inde quàm celerrimè, nam ſi paululum temporis ibi cunctaberis, graſſatores caput tibi auferent, quo facto tu & nos ſimùl moræ iſtius pœnas (1.) graviſſimas dabimus. Quapropter Agrippas conſpecto ſervi ſui fidelis ſignô ſine ulla mora inde aufugit; graſſatores autem fugientem perſecuti ſunt, ſed eum comprehendere non potuerunt. Poſteà rex Japhonem, urbem Romanorum imperio ſubjectam incolumis pervenit, inde Romam profectus Neroni Cæſari omnia narravit mala, Hieroſolymis perpetrata, & quomodo Eleazarus graſſator donum Cæſaris ſpreverit nec voluntati ejus morem geſſerit aut illius mandatis obtemperârit. Quibus cognitis Nero Cæſar Ceſtium, exercitus ſui ducem, unà cum Agrippa rege maximisque copiis in Judæam miſit; (2.) cùm igitur ambo eò veniſſent, urbes quaſdam Judæorum munitas ceperunt, Japhonem quoque everterunt, (3.) quia graſſatorum manus in

(1.) Ita hic verbum חטאים, quod in codice noſtro habetur, vertere volui; reſpicitur autem ad locum illum 1. Reg. cap. 1. v. 21. ubi vid. Commentatores & inprimis R. Salom. & Iſa. Abarbenel.

(2.) Hic à Judæo interpolatore ea tædiosè repetuntur, quorum jam ſuprà h. lib. cap. 5. n. 1. & ſeqq. mentio facta eſt.

(3.) Vid. Joſeph, lib, 2. de Bell. Iud. c. 37.

Digitized by Google

וישלח עוד עמו הקיסר את כסתיאו׳ שר
צבאו בחיל כבד מאד ויבאו אל ארץ
יהוד׳ שניהם וילכדו מקצת הערים
הבצורו׳ אשר ביהודה וגם את יפו הרסו
כי גברה יד הפריצים על יפו וייראו
הרומיים מאד אשר לא ישלטו הפריצים
ביפו ויהיה עיר יפו לרומיים למוקש כי
יתאזרו ויתגברו היהודים בעיר יפו והוא
מקום מחוז לאניות הרומיי׳ אשר תבאנה
אל ירושלם ואל ארץ יהודה· ויעלו
אחרי כן אגריפ׳ וכסתיאו׳ ירושלי׳
להלחם בפריצים ולהשמידם ויצאו
לקראתם אלעזר בן ענני הכהן ויתר
הכהנים ורב העם וימצאו אותם חוצי׳
בין ירושלם ובין יפו ויערכו אתם
מלחמה ויפלו חללי היהודים לפני
הרומיים והכהנים נסו אל ירושלם וירדפו
אחריהם כסתיאו׳ ואגריפס ויתר חיל
הרומיים עד שערי ירושלם ויחנו על
ירושלם ג׳ ימים· ויהי ביום הרביעי ויצאו
הכהנים ויתר העם מירושל׳ פתאו׳ ויכו
במחנה הרומיים וימיתו מהם ה׳ אלפים
איש רגלי ואלף רוכבי סוסים ויבהל
מחנה רומיים· ויהי כראות כסתיאו׳ ועמו
כי אין לנוס מפני היהודים ויבחרו מבחורי
הרומ׳

in urbe illa prævaluerat, quocircà Romani valdè metuerunt, ne graſſatores Japhone occupata ipſos clade aliqua afficerent, ſi Judæi vires ibidem colligerent & invaleſcerent; erat autem locus iſte portus valdè idoneus recipiendis Romanorum navibus, quæ Judæam & Hieroſolymam petebant. Poſteà Agrippas & Ceſtius Hieroſolymam aſcenderunt, (4.) ut cum graſſatoribus pugnarent eosque delerent; Eleazarus autem Sacerdos, Ananiæ filius, cœterique Sacerdotes atque ingens Judæorum multitudo Romanis obviam progreſſi eosdem inter urbem Hieroſolymam & Japhonem degentes deprehenderunt atque cum illis prælium inierunt; ſed multi Judæorum eo in prælio à Romanis interfecti ſunt (5.) ac Sacerdotes Hieroſolymam profugerunt, quos Ceſtius & Agrippas cum exercitu Romanorum ad portas usque Hieroſolymæ perſecuti ſunt: quam urbem cùm per triduum obſediſſent, (6.) ſacerdotes unà cum reliquo populo eruptione repentè facta Romanorum copias adorti ſunt ac quinquè millia (7.) peditum, equites verò mille interfecerunt, quapropter Romanorum exercitus valdè conſternatus eſt: Ceſtius autem ejusque milites, cùm viderent, nullum ſibi patere locum evadendi è manibus Judæorum, quadraginta millia (8.) fortiſſimorum Romanorum elegerunt eosque inter ſua & Judæorum caſtra medios conſtituerunt (9.) quibus Ceſtius hæc dedit mandata: per totam noctem excubias ac ſtationes agite, tubas inflate atque ignes accen-

(4.) Vid. hic præ aliis Joſippi Epitom. pag. 203. & ſeqq.
(5.) Vid. Joſeph. l. 2. de Bell. Jud. c. 47. & Joſippi Epitom. p. 203. & ſeq.
(6.) Confer. *Joſeph.* dict. l. 2. c. 39. atque Egeſipp. l. 2. de Bell. Jud. c. 15. ac *Joſippi* Epitom. p. 204.
(7.) Conſentit Joſippi Epitome dict. loc. *Joſephus* verò l. 2. de Bell. Jud. c. 40. ſcribit, pedites 4000. equites autem 380. ex Romanorum copiis periiſſe, Egeſippus loc. alleg. refert, quòd quinque millia peditum de exercitu Romano & trecenti equites extincti fuerint.
(8.) *Joſephus* dict. l. 2. c. 40. refert, ſaltem 400. milites; Egeſippus verò l. 2. de Bell. Jud. c. 15. non niſi 40. Romanos in caſtris relictos eſſe, confer. etiam Joſippi Epitom. p. 204.
(9.) In loco quodam, cui Bethoron nomen, ſicuti ſcribit Egeſippus dict. loc.

הרומיים ארבעים אלף איש ויעמידום
בין מחנה הכהנים למחניהם ויעו
בסה״אים לאמר עמדו כל הלילה. תוקעו
שופרות ובערו את האש למען אמלט
אני ואגריפס המלך בארצנו ואתם לא
תמושו מהנה עד הבקר· ויהי כראות
היהודים והלוים את זה התקבצו כלם
אגודה אחת לשמוע קול השופרות לדעת
מה זה ועל מה זה ויעמדו מרדוף אחרי
הרומיים· וישכימו בבקר ויראו והנה נסו
הרומיים לילה דרך קסריאה מהלך ג
ימים וירדפו הכהנים אחריהם וימצאו
את כל כליהם מושלכים בדרך אשר
השליכו אנשי המחנה להקל מעליהם
לנוס· והכהנים לא לקטו את הכלים
הנשלכים כי רדף אלעזר עם כל העם
אחריהם עד שערי קסריאה· ונסתיוס·
ואגריפס נמלטו אל מתא קסריה· וימהרו
שניהם אל רומה ויבאו אל הקיסר נארון
ויגידו לו את כל אשר קרה להם בעיר
ירושלם· והנה הם מדברים עם כדברים
האלה והנה מלאך אחד בא מן ארץ
פרס כי מרדו מלך פרס ועמו לבלתי
שמוע למלך הרומיים ויתבהל הקיסר
מאד מאד כי ראה אשר מרדו עליו
מסביב כל עבדיו·

accendite, ut ego & Agrippas rex in terram noſtram evadere poſſimus; vos autem à loco illo ad matutinum usque tempus haudquaquam recedite. Quapropter Judæi eorumque copiæ, cùm id vidiſſent, omnes agmine facto congregati ſunt, ut tubarum clangorem audirent & quid is ſibi vellet, cognoſcerent; ſubſtiterunt igitur nec Romanos ulterius perſecuti ſunt: illuceſcente autem die, cùm Judæi deprehendiſſent, Romanos noctu Cæſaream (10.) verſùs tridui itinere procùl aufugiſſe, ſacerdotes fugientibus inſtiterunt, eorumque arma omnia, hinc inde per viam ſparſa, invenerunt, quæ Romani ideò abjecerant, ut expeditiores ad fugam eſſent; aſt Sacerdotes arma projecta non collegerunt, quia Eleazarus cum omnibus copiis ſuis Romanos ad portas usque Cæſareæ perſequebatur; Ceſtius autem & Agrippas profugientes jam urbem Cæſaream intraverant, unde ambo Romam ad Neronem Cæſarem profecti ſunt, cui omnia, quæ ſibi in urbe Hieroſolymitana eveniſſent, narrârunt: (11.) intereà verò dum illi ea de re cum Cæſare loquebantur, ecce nuncius quidam ex Perſide advenit, indicans, regem Perſiæ ejusque populum à Romanorum imperio defeciſſe, quam ob cauſam Cæſar valdè conſternatus fuit, (12.) quia viderat, gentes omnes finitimas, Romanorum ditioni ſubjectas, arma contrà illos ſumpſiſſe.

(10.) Joſephus dict. lib. 2. c 40. ſcribit, *Judæos* Romanis fugientibus inſtitiſſe usque ad urbem Antipatrida, cui etiam Egeſippus lib. 2. de Bell. Jud. c. 15. adſtipulatur, confer. & Joſippi Epitom. pag. 204.

(11.) Vid. Egeſipp. l. 2. de Bell. Jud. c. 16. & l. 3. c. 1. atque Joſippi Epitom. p. 205.

(12.) Confer. hic *Joſippi* Epitom. & Egeſipp. loc. alleg. ubi ſcribit, quod Neroni, qui in Achaiæ partibus Tragicorum carminum meditatione contenderat, ut de pluribus ſcenicam coronam referret, iſta nunciata ſint, confer. etiam Sueton. in vita Neron. c. 19. & c. 42.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IX.

בעת ההיא בא אספסיאנוס שר החיל אשר שלחו נארון אל ארץ המערב ואל ארץ אשכנז וברטניאה ובסקוסיאה: ויכניעם לתשות שכמם לסבול עול הרומיים ולעבוד לנארון הקיסר. ויהי כבא אספאסיאנוס ויגד לו המלך נארון את כל הרעה אשר עשו הכהנים לחיל הרומיים בארץ יהודה ואשר המיתו את עם הרומיי ואת גדודיהם ויגד לו כל הדברים אשר הגידו לו כוסתיאוס הרומי ואגריפס היהודי מלך יהודה וירע בעיניו על ככה מאד מאד. ויהי אחרי הדברים האלה: וישלח הקיסר נארון את אספסיאנוס שר החיל ואת טיטוס בנו עמו ללכת לנקום נקמת הרומיים מאת פרס ומאת יהודה וירושלם ויצום המלך נארון לאמר ברק תעשו והרסתם ערי מבצרי

Per idem tempus Veſpaſianus (1.) Imperator Romam venit, quem Nero Cæſar in occidentem, ut & in Germaniam ac Britanniam (2.) atque Beſcuſiam (3.) miſerat, quas etiam provincias Veſpaſianus ita perdomuit, ut humeros ſuos ferendo Romanorum jugo ſubmitterent ac Neroni Cæſari ſubjectæ eſſent. Quapropter cùm Veſpaſianus Romam eſſet reverſus, Nero Cæſar omnia ei mala, quæ Sacerdotes exercitui Romanorum in Judæa intuliſſent & quomodo illi populum Romanum ejusque copias deleviſſent, narravit, prætereà rem omnem, quam ille à Ceſtio Romano & Agrippa, Judæorum rege, audiverat, ei retulit atque idcircò graviſſimum dolorem cepit. Poſteà Nero Cæſar (4.) Veſpaſianum, exercitus ſui ducem & unà cum illo Titum, ejusdem filium, (5.) miſit, ut vindictam de Perſis atque Judæis, ut & de urbe Hieroſolyma ſumeret propter effuſum Romanorum ſangvinem, eisque hæc præcepta dedit: munitas Judæorum urbes evertite & quidquid inveneritis, penitùs delete, nemini parcite nec viro nec mulieri nec par-

 vulo

(1.) Vid. Joſeph. l. 3. de Bell. Jud. c. 1. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 1. atque Joſippi Epitom. pag. 205. & ſeq.

(2.) Idem refert Sueton. in Veſpaſiani vita, cap. 4.

(3.) Hebr. בסקוסיאה, ſic in noſtro codice; ſed procul dubio corruptè, niſi hic literam ב ut præfixam, accipere velis, ſic nomen סקוסיאה id eſt, Scotia, (molli ſcil. ſive leni pronunciatione literæ: t, prout Galli hodiè efferre conſueverunt) relinqueretur, quam conjecturam meam confirmat Munſteri verſio Latina in Joſippi Epitome p. 206. (ubi de his ipſis Veſpaſiani expeditionibus agitur) nam Hebræa illa: ואשכנז ואשקוסיא וכל ארץ תובל וגו׳ ille ibidem vertit: & Germaniam, Britanniam & totam terram Heſperiæ &c. ubi nomen אשקוסיא i. e. Scotiam, ipſe tranſtulit: Britanniam, nimirùm Synechdochicè, confer. Joſephus dict. lib. 3. c. 1. & Sueton. in vita Veſpaſiani. c. 4.

(4.) Confer. hic Egeſipp. l. 3. de Bell. Jud. c. 1. & 2. ubi inter alia etiam de Neronis adverſus Chriſtianos crudelitate, ut & de Petri, Apoſtoli, & Simonis Magi, certamine agitur, vid. & R. Salomo ad Daniel. c. 8. v. 11. ubi ſcribit, quòd ab hoc tempore juge Sacrificium ceſſaverit.

(5.) In Joſippi Epitome pag. 206. ſcribitur, quòd quidam dixerint, Titum fuiſſe ſororis Veſpaſiani filium; nonnulli verò, quòd fuerit ejus privignus; ſed apud Suetonium in illius vita nulla hujus rei fit mentio, atque ibidem Titus Veſpaſiani filius, ſicuti & hoc loco, vocatur.

מבצריהם והחרמת׳ את כל אשר תמצאו אל תשיבו יד מאיש עד אשה טף ועולל ויונק וזקן להחרימם וילך אספסיאנוס וטיטוס ויעברו בים ועמהם כל חיל הרומיים ומבחר גדודיהם ויבאו עד מחנה אנטוכיאה׃ ויהי כשמוע היהודים את הדברים האלה ויבחרו מן השרים אשר ביהודה ובירושלם ג׳ שרים גבורי מלחמה אותי יוסף הכהן הגבור למלחמה בעזרת יי׳ ואת ענני הכהן ואת אלעזר הכהן בנו ויפקידום על הארץ ויחלקו להם ארץ יהוד׳ בגורל ויתנו להם עזרה ביד היהודים למלחמה׃ ותפל פליש הארץ בגורל הראשון כל ארץ הגליל מארץ נפתלי והלאה ליוסף בן גוריון הכהן לכבוד ולתפאר׳ ויקראו אותו יוסיפון לשם מעלה ותהלה כי או נמשח למשוח מלחמה׃ והגורל השני יצא לענני הכהן הגדול ירושלם וכל סביבותיה להיותו עתיד ומוכן לחזק את החומות ולערוך מלחמה מול אספסיאנוס אם יבא שמ׳ והגורל השלישי יצא לאלעזר בן ענני הכהן

vulo nec infanti lactenti nec ſeni, ſed omnes internecione perimite. Quapropter Veſpaſianus ac Titus ſuſcepta expeditione mare unà cum omni Romanorum exercitu & electo militum robore (6.) trajecerunt & usque ad Antiochiæ (7.) caſtra venerunt; Judæi verò, cùm ad illos ejus rei fama eſſet perlata, tres duces fortiſſimos belliquo peritos ex principibus Judaicis & Hieroſolymitanis elegerunt, nimirùm me Joſephum (8.) Sacerdotem, auxiliante Deo haud inſtrenuum ducem, atque Ananiam Pontificem ejusque filium Eleazarum, Sacerdotem, ac terræ Judaicæ eosdem præfecerunt, quam etiam ſorte ipſis aſſignârunt, attributis unicuique ad bellicam neceſſitatem Judæorum copiis. Tertia itaque pars terræ Judaicæ prima ſorte ad decus & gloriam obvenit Joſepho, Gorionis filio, ſacerdoti, univerſa nempe Galilæa, à terra Naphtali & ulterius (9.) eumque in nominis ipſius honorem & laudem vocarunt Joſippum, (10.) quia in ducem belli tunc temporis electus & unctus fuit; ſecunda ſors obtigit Ananiæ Pontifici, nempe Hieroſolyma & omnia, circà urbem illam jacentia, ut is promptus ac paratus eſſet ad mœnia oppidi illius firmanda & ut aciem contrà Veſpaſianum, ſi is eò veniret, inſtrueret; tertia denique ſors evenit Eleazaro, Ananiæ filio, Sacerdoti, cui Joſua (11.) princeps adjunctus fuit

(6.) Vid. Joſeph. l. 3. de Bell. Iud. cap. ?. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3.

(7.) Hujus urbis deſcriptionem vide apud Egeſipp. dict. l. 3. c. 5.

(8.) Confer. Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. c. 42. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. ac Ioſippi Epitom. p. 208. ubi ſcribit, quod ipſe (Joſippus ſcil.) ex iſtius Joſephi, Gorionis filii, libro magno, in quo ea continentur, quæ in domo ſecunda acciderunt, & ex libri iſtius ſummis ramuſculis librum ſuum decerpſerit.

(9.) Idem refertur in Joſippi Epitom. p. 209.

(10.) Ita nomen יוסיפון, quod hic habetur vertere volui, ut id à nomine Joſephi aliquo modo diſtinguerem, dicitur autem hic & alibi paſſim Joſephus Gorionis filius; cùm tamen Joſephus ipſe ſe Matthiæ filium fuiſſe ſcribat, vid. Joſeph. lib. 2. de Bell. Jud. cap. 42. autori tamen noſtro hic adſtipulatur Egeſippus l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. dum ſcribit, Joſephum, Gorionis filium, in Galilæam ad res ordinandas Hieroſolymis profectum eſſe, conciliationem aliquam ac dubii ſolutionem adduxit Munſterus in Præfatione, quam Verſioni ſuæ Latinæ Joſephi Hebraici præmiſit, confer. & cap. ſeq. 10. n. 1. ibique not.

(11.) Joſephus dict. l. 2. c. 42. illum vocat Ἰησοῦν τὸν υἱὸν Σαπφᾶ, Ieſum Saphæ filium, vid. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3.

Digitized by Google

הכהן ועמו יהושע השר עם כל שרי יהודה בכל ארץ אדום עד אילת ועד ים סוף׃ ויתר הארץ יצאה בגורל למנשה והוא שר משרי יהודה מיריחו עד באכה אל נהר פרת ומעבר לנהר וכל ארץ ארם נהרים׃ וליתר שרי יהודה והכהנים הנכבדים הפקידו את הערים הבצורות מגבול ירושלם עד בואכה מצרימה׃ ויסע אספסיאנוס עם כל עמו מאנטוכיאה ויבאו ויחנו בארם צובה ויועצו יחדיו הוא ושריו לאמר נלכה ונעלה ראשונ׳ בגליל ונראה מה נעשה בארץ יהודה׃

fuit cum omnibus ducibus Judaicis, qui Idumæam univerſam usque ad Ælath (12.) & mare Suph (13.) tuerentur: reliqua autem terra Judaica ab urbe Jericho usque ad fluvium Euphratem & ultrà flumen iſtud, ut & univerſa Meſopotamia (14.) Manaſſi, principi cuidam Judaico, ſorte obvenit; cœteris autem principibus Judaicis (15.) ac Sacerdotibus, honore præfulgentibus, urbes munitæ à finibus Hieroſolymæ usque ad Ægyptum concreditæ fuerunt. Veſpaſianus itaque (16.) cum univerſo exercitu ſuo ab urbe Antiochia (17.) profectus in Syria Zoba caſtra metatus eſt, ubi tàm ipſe, quàm duces ejus habito inter ſe conſilio dixerunt: aſcendamus priùs in Galilæam (18.) posteà diſpiciemus, quid in Judæa nobis agendum ſit.

(12.) Sive: Elath, de hac vid. Deuter. c. 2. v. 8. & 2. Reg. cap. 14. v. 22. & c. 16. v. 6. ubi Vulgata habet: Aila.

(13.) Seu: arundinoſum, Græcis dicitur ἐρυθρὰ θάλασσα, mare rubrum, vid. præ aliis D. Lutheri Gloſſ. margin. ad Exod. c. 13. v. 18.

(14.) Sic communiter vertunt ארם נהרים, Joſeph. l. 2. de Bell. Jud. c. 41. ſcribit, quòd Manaſſes in Peræam miſſus ſit, Egeſippus l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. refert, quòd Menaſſi Petræa regio, trans Euphratem ſita, fuerit commiſſa, ubi Cornel. Gualtherus notat, quòd vetus codex non Petræa, ſed Peræa habeat, & quòd apud *Joſephum* quoque ſcribatur, Menaſſem trans fluvium miſſum eſſe, itaque per flumen Jordanem potius, quàm Euphratem ipſe putat accipiendum eſſe, nam idem *Joſephus* in deſcriptione Peræ longitudinem ejus à Macherunte in Pellam; latitudinem verò à Philadelphia usque ad *Jordanem* extendit, præterea cum idem Egeſippus infrà ſcribat, Nigrum Peraitem vel potius Pereatem ideò cognominatum eſſe, quòd ex regione trans Iordanem poſita genus duceret, Peræam potius trans Iordanem, quàm Euphratem, poſitam intelligendam eſſe idem putat Gualtherus, cum Euphrates longius diſſitus ſit.

(15.) Iohannes Eſſæus, alius quoque Iohannes, Ananiæ filius, cœterique diverſis attributi ſunt partibus, quas ſua tuerentur ſolicitudine, ſcribit Egeſipp. dict. l. 3. c. 3. vid. & infr. h. l. 6. c. 11. n. 4.

(16.) Vid. Ioſeph. l. 3. de Bell. Iud. c. 1.

(17.) Confer. idem Ioſeph dict. l. 3. c. 3.

(18.) Vid. *Joſippi* Epitom. p. 209.

CAP.

CAP. X.

ויהי כשמוע יוסף בן גוריון הכהן לאמר
אשר יעץ אספסיאנוס לעלות אל הגליל
ויצא יוסף הכהן בן גוריון הכהן מירושלם
ויעל הגלילה ויבן את הערים הנהרסות
ויחזק את החומות אשר בעריהם ואת
דלתותיה' ובריחיה' ומנעוליה' וארמנותיהם
ויפקוד שרי צבאות למלחמ' בראש העם
לאלפים ולמאות ולחמשים ולעשרות
וימלא ידי העם מכל כלי מלחמה וילמד
את העם את אותות קולות השופרות
ואת התרועות בחצוצרות באו זה קול
יערכו מלחמ' ובאו זה קול יתקבצו ובאו
זה קול יפרדו ויגד להם ויודיעם את
קול אותות תרועות המלחמות ויצו את
העם לאמר שמע ישראל אתם קרבים
היום למלחמה על אויביכם אל ירך
לבבכם ואל תיראו ואל תחפזו מפניהם
חזקו ואמצו לבבכם להלחם בעד עריכ'
ובעד ארמנותיכ' ובעד עמכם ולא תגורו
מהמות כי אם חזקו ואמצו לשמור את
ארמנותיכם לבלתי גלות מעליה ולהלחם
בעד מקדש יי' לבלתי יטמא בטומאות
הגוים

JOſephus autem, (1.) Gorionis filius, ſacerdos, cùm audiſſet, à Veſpaſiano conſilium eſſe initum, ut in Judæam exercitus duceretur, ipſe Hieroſolymis egreſſus in Galilæam profectus eſt, ubi urbes dirutas reſtauravit, earumq; mœnia, portas, repagula, clauſtra & arces firmavit belliqve duces, nimirùm tribunos, (2.) centuriones, quinquagenarios principes (3.) atque decuriones præfecit populo, quem is omnis generis armis inſtruxit illumque tubarum buccinarumqve clangores obſervare edocuit (4.) nempe, ad quodnam ſignum ipſi confligere, vel ſeſe congregare vel ſeparare debeant, hæc illos belli ſigna docuit Joſephus (5.) & populo ſic præcepit: audite Iſraëlitæ, (6.) vos hodie in bellum contrà hoſtes veſtros proficiſcimini, animus veſter non concidat nec metus & pavor hoſtilis vos capiat; ſed magno fortiqve animo ſitis, ut pro urbibus veſtris, pro patria ac gente veſtra pugnetis nec mortem metuatis, nam ſi viriliter ac ſtrenuè terram veſtram defenderitis, ne ex illa in captivitatem abducamini, & ſi pro Sanctuario Domini pugnaveritis, ne illud à gentibus polluatur, ſatius certè erit, in bello occumbere, quàm in captivitate vivere. Cùm itaqve prælium adverſus hoſtes veſtros inieritis & ex illorum militibus aliquem cadere videritis, qui ſe erigere conatur, eum tam diu percutite, donec penitus

(1.) Ioſephus ipſe lib. 2. de Bell. Iud. c. 42. ſcribit, ſibi Ioſepho, Matthiæ filio, utriusque Galilææ præfecturam eſſe commiſſam, confer. Egeſipp. lib. 3. de Excid. Hieroſ. cap. 3. & cap. antec. 9. n. 10.

(2.) Seu Chiliarchas, vid. Ioſeph. lib. 2. de Bell. Iud. c. 42. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. atque Ioſippi Epitom. p. 209.

(3.) Ita hic præfectos ſuper quinquaginta milites vertere volui, Græci πεντηκοντάρχους vocant.

(4.) Ioſephus dict. lib. 2. c. 42. vocat σάλπιγγος προσκλήσεις καὶ ἀνακλήσεις, tubæ provocationes, Gall. ſonner l' alarme & ſonner la retraitte, Egeſippus dict. lib. 3. c. 3. nominat inſtitutiones (excitationes) tubarum & repreſſiones.

(5.) Idem refert Ioſephus dict. l. 2. c. 42. & Egeſippus loc. alleg. atque Ioſippi Epitom. p. 209.

(6.) Vid. Deuteron. cap. 20. v. 3. confer. & Ioſipp. Epitom. dict. pag. 209.

הגוים אף כי המות טוב לנו במלחמה
מהחיים בגולה׳ והיה בקרבכם אל
המלחמה על אויביכ׳ וראיתם כי יפול
חלל מגבוריהם ויתעורר עוד לקום
וקנאתם ליי׳ אלהיכם לנקום נקמת עם
יי׳ ממנו ואשר יראהו כי יתעורר לקום
יכהו עד יפול ולא יוכל קום׳ וכי תראו
כי יפול חלל בגבוריכם וקנאתם ליי׳
אלהינו למלטו מיד האויבים אם חי
לרפאו ולעזור לו ואם מת לקברו בקברי
ישראל׳ ובזה נבחרה כלנו מות מחיים
ונצליח במלחמותינו כי נבחר למות על
יי׳ ועל בריתו תמלט נפשנו אליו אל
אור החיים בשמים והוא כי הלכו אל
האור הגדול׳ ויהי בכלותו לדבר את
כל הדברים האלה לעם יהודה וישראל
ויבחר לו מיהודה ששים אלף איש רגלי
ורוכבי סוסים מתי מספר ויבחר לו מכל
אלה שש מאות איש גבורי חיל למלחמה
ואנשי מעמד לגבורה אחד לעשר׳ עשרה
למאה מאה לאלף אלף לרבבה׳

tùs occumbat nec reſurgere poſſit, ſic Zelo Domini, Dei veſtri, animati vindicate populum Domini; contrà ſi aliqvem ex militibus veſtris vulneratum procidere conſpexeritis, illum Zelo Domini commoti hoſtium manibus omni modo eripere conamini, ut, ſi adhùc vivus ſit, vulnera ejus curentur, ſi verò mortuus ſit, ut ſepulchris populi Iſraëlitici inferatur. Hanc igitur ob cauſam mortem vitæ præferamus; erimus autem felices in præliis noſtris, ſi pro Deo ejusque fœdere mori haud recuſaverimus: ſic animas noſtras incolumes ad Dominum, ad cœleſte illud lumen vitæ, mittemus, ſic ad maximam illam lucem migrabitis. Cùm Joſephus hæc omnia ad populum Judaicum & Iſraëliticum locutus eſſet, ipſe ſexaginta millia peditum; (7.) equitum verò numerum parvum elegit, (8.) ex his omnibus ſexcentos ſibi optavit fortiſſimos viros, (9.) virtute bellica ſtrenuos, quorum unus decem aliis, decem centum, centum mille & mille decem millibus pares erant.

CAP. XI.

וילך יוסף בן גוריון הכהן לערי אגריפס
אשר בארץ יהודה לתפשם כי יד אגריפס
היתה

JOſephus igitur, Gorionis filius, Sacerdos, abiit, (1.) ut urbes Agrippæ, in Judæa ſitas, ſubjugaret, (Agrippas enim Romanorum partes ſive jure

(7.) Conſentit Joſephus dict. lib. 2. de Bell. Jud. c. 42. in fin. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. ac *Joſippi* Epitom. pag. 210.

(8.) *Joſephus* loc. alleg. ſcribit, ſe equites 250. ſibi elegiſſe.

(9.) Hos ſexcentos φύλακας τοῦ σώματος, corporis cuſtodes circà ſe habuit Joſephus, prout ipſe ſcribit loc. alleg. vid. & Egeſipp. lib. 3. de Bell. Jud. c. 3. ac *Joſippi* Epitom. pag. 210.

(1.) In Joſippi Epitom. pag. 210. ſcribitur, quòd *Joſephus* perrexerit ad Syriam, quæ illo tempore vocata ſit Halab, ubi Agrippæ fuerint theſauri.

היתה עם הרומיים אם בצדק ואם ברשע׃ וילך ואשנרה למייארנה הוא העיר הגדולה אשר לאגריפס אשר שם אוצרות הכסף והזהב וכלי המלחמה אשר לדו למלחמו מלכים׃ ויהי כבא יוסף אל העיר ויעמוד לפני השער וידבר דבר שלום באזני העם אשר על החומה לאמר פתחו לי השער ומסרתם בידי את כל אוצרות המלך אגריפס ואת כל מחמדיו ותחיו ולא תמותו והלא טוב לכם להיות בגורל מקדש יי׳ ובנחלתו מהיות בעזר אגריפס אשר נוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ויחזק את ידי שונאינו להלחם במקדש יי׳ ובעם נחלתו׃ וישמעו אנשי העיר אל יוסף ויפתחו לו את שער העיר ויבא שמה וישלימו עמו ויסגירו בידו את כל אוצרות אגריפס המלך כי הטיבו דברי יוסף בעיניהם ויאותו גם המה להיותם בגורלו׃ בעת ההיא הצר ליוסף מאד כי הוגד לו לאמר אשר מרדו אנשי טבריה ויבדלו מן העם היושב בירושלם וימירו את גורל יוסף ויהפכו להיותם עבדים לאספסיאנוס ויפקד עליהם אספסיאנוס שר משרי הרומיים׃ ויהי כשמוע יוסף את הדברים האלה

jure ſive injuria ſeqvi ſibi propoſuerat) primò autem aggreſſus eſt Tyarnam (2) amplam urbem, ubi auri argentiqve theſaurus, ut & arma, quibus Agrippas adverſùs reges, hoſtes ſuos, uti ſolebat, aſſervabantur, qvapropter Joſephus urbi appropinquans antè portam ſtetit ac populo, qui ſuprà murum conſtitutus erat, pacis conditiones obtulit, dicens: aperite mihi portam urbis atque omnes regis Agrippæ theſauros ejusque res pretioſas mihi tradite, ſic vivos & incolumes vos dimittam, annon ſatius vobis erit, Sanctuarii Domini ejusque hæreditatis participes eſſe, quàm Agrippæ ſuppetias ferre, qui ſeſe hoſtibus noſtris adjunxit eosque adjuvat adverſùs nos & Sanctuario Domini ejusque hæreditati bellum infert? hiſce Joſephi dictis incolæ urbis morem geſſerunt eiqve portam aperuerunt, & ingredienti pacatè occurrentes cunctos ei theſauros regis Agrippæ tradiderunt, quia Joſephi verba illis placuerunt atqve ſortis ejus ipſi qvoqve participes eſſe voluerunt. Per idem tempus Joſephus admodùm ægrè tulit, cùm ei nunciatum eſſet, Tiberienſes defeciſſe (3.) ac ſe à populo Hieroſolymitano ſeparâſſe, ſpretaque Joſephi ſorte & mutata voluntate ſe Veſpaſiano, qui eis ducem quendam Romanùm præfecerat, ſubmiſiſſe; quapropter Joſephus, cùm ejus rei fama ad illum perlata eſſet, relictis caſtris, quæ ad Tyarnam (4.) erant, ſexcentos milites adverſùs urbem Tiberiadem ſecum duxit atqve eam repentè adortus eſt, cùmque ad litora maris Genoſar (5.) veniſſet & mul-

(2.) Sic nomen טייארנה, quod hic habetur, vertere volui, Joſephus lib. 2. de Bell. Jud. c. 43. urbem hanc ταριχαίας vocat, juxtà quem legendum erit, טאריכירה, confer. Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. & infrà h. cap. n. 4. & 7. it. c. 24. n. 5.

(3.) Vid. Joſeph. l. 2. de Bell. Jud. c. 43. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. ac *Joſippi* Epitom. p. 210.

(4.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 2. notata ſunt.

(5.) Mare illud Genezareth dicitur in Novo Teſtamento, vid. Luc. c. 5. v. 1. Joſephus loc. alleg. rem paulò aliter refert, confer. etiam Egeſipp. l. 3. de Bell. *Jud.* c. 3. & c. 26. ubi lacum ac regionem Geneſar, ut & Jordanis originem pluribus deſcribit, vid. etiam Johann. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 70. & 71. ac Chorograph. Marco præmiſſa c. 5. §. 1. ubi Schema maris Geneſaritici & locorum adjacentium habetur.

Digitized by Google

האלה עזב את משמרו בטייאתנה ויקח עמו שש מאות גבורי׳ ללכת טבריה ויבא עליהם פתאום׃ ויהי כבואו על שפת הים אשר לגינוסר וירא שם ספינות הרבה מוכנות לעזרת אספסיאנוס שר הצבא וגבורה ויצו יוסף וישברו אותן ויפזרו׳ בים הנה והנה׃ ויהי כראו׳ אנשי טברי׳ את הספינו׳ מפוזרו׳ בים ויאמרו הנה העושים זה והמפזרים לספינו׳ האלה הלא הם חיל יוסף הכהן׃ ואז ברחו גבורי רומה העירה טבריה ויסגרו בעדם את שער העיר ויגש יוסף אל שער העיר ויקרא באזני העם לאמר מה הקשר הזה אש׳ קשרתם בי ולא בי קשרת׳ כי אם ביי׳ ותפשעו בברית יי׳ אשר כרתנו לו ותמירו את השבועה אשר נשבעתם באלהי ישראל אש׳ נלחם יחד באויבינו ונכניעם׃ ויענו העם את יוסף מעל החומה לאמר בי אדוננו שמע נא את דברי עבדיך חלילה לנו להיות בעזרת הרומיים כי אם בעזרת עם יי׳ אלהי ישראל ומקדשו ועם נחלתו אך יש בקרבנו אנשים זדים בני בליעל אש׳ כרתו ברית עם אספסיאנוס והם הביאו אחד משריו העירה ועתה אדוננו אם יש את נפשך לבא אל העירה עם גבוריך בא אלינו תהיה עמך ולא נמות ביד שונאינו׃ ויפתחו האנשים את שער העיר ויבא יוסף ואנשיו אל תוך העיר ויכבוש

& multas ibi naves, quæ Veſpaſiano, exercitus Romani duci, auxilio venerant, deprehendiſſet, ipſe militibus ſuis præcepit, ut illas frangerent easque hinc inde diſpergerent: Tiberienſes autem, dum naves in mari diſperſas viderunt, dixerunt: ii, qui facinus iſtud perpetrârunt ac naves diſperſerunt, non alii fuerunt, quàm Joſephi Sacerdotis milites; tunc copiæ Romanæ ad urbem Tiberiadem confugerunt ejusque portam clauſerunt: Joſephus verò ad illam accedens populo dixit: quænam iſta eſt conſpiratio, quam adverſùs me ſuſcepiſtis, non mihi ſed Domino rebelles eſtis ejusque fœdus, quod cum illo inivimus, rupiſtis, & jusjurandum, quod per Deum Iſraëlis præſtitiſtis, nimirùm quòd ſimùl bellum contrà hoſtes noſtros gerere eosqve ſubjugare velimus, violaſtis; Tiberienſes verò è mœnibus Joſepho ita reſponderunt: audi quæſò, Domine noſter, verba ſervorum tuorum, abſit à nobis, ut Romanis auxilium feramus, nam populum Domini, Dei Iſraëlis, ejusque Sanctuarium ac gentem hæreditatis illius adjuvabimus; ſed ſunt quidam inter nos homines ſuperbi & improbi, qui fœdus cum Veſpaſiano inierunt atque unum ex ducibus ejus hanc in urbem introduxerunt: nunc itaque, Domine noſter, ſi cum exercitu tuo ad urbem iſtam accedere volueris, veni ad nos, ut tecum vivamus nec ab hoſtibus noſtris interficiamur. His dictis Tiberienſes portam urbis Joſepho aperuerunt, quam ipſe cum militibus ſuis intravit atque ita urbem occupavit, dein Joſephus certos miſit homines, qui improbos iſtos, in urbe degentes, comprehenderent, ex quibus ſexcentos (6.) vinculis conſtrictos Tyarnam, (7.) urbem à ſe captam, ablegavit; cœteros autem homines nequam, qui Veſpaſianum adjuverant, gladio inter-

(6.) Egeſippus dict. l. 3. c. 3. ſcribit, quod trecentos ferme curiales Joſephus in vincula rapuerit, quamvis Cornel. Gualtherus ibidem notet, veterem codicem legere: ſexcentos, cui lectioni etiam Joſephus loco citato accedit.

(7.) Videatur Joſephus dict. lib. 2. de Bell. Iud. c. 43. confer. ſuprà n. 2. & 4. h. cap. it. infrà h. lib. 6. c. 24. n. 5.

ויכבוש אותה וישלח יוסף את ידו לתפוש את בני הבליעל אשר היו שם ויאסור מהם כשש מאות איש וישלחם אל מיארטה העיר אשר לקח ויהרוג אנשי הבליעל אשר עזרו לטול אספסיאנוס והכה לפי חרב וגם את שר העיר אשר לו לבד חי ויוציאהו מחוץ לעיר ויצו לאחד מגבוריו לקצץ את כפיו מהרה מהרה ויתחנן השר ההוא אל יוסף לאמר יושר נא בעיניך אדוני לקצץ הכף האחת ולהשאיר לי האחרת ויהיו תחנתיו ללעג בעיני יוסף ובעיני גבוריו ויחשבוהו לבלתי גבור ולבלתי בעל נפש גבורה׃ ויען יוסף ויאמר אל הגבור אשר לו תנה לו חרבך ויכרות את כפו אשר יבחר לו וישאיר לו את אשר יבחר משתי כפותיו ויעש הגבור כאשר צוהו לו יוסף ויתן את חרבו לשר ויקח השר החרב מיד הגבור ויכרות את כפו השמאלית וישאיר לו את כפו הימנית וישלחהו וילך אל מחנה אספסיאנוס להראות את חרפתו במחנה הרומיים׃ ויהי אחרי כן וימרדו גם אנשי צפורי ויקשרו על יוסף הכהן ויכרתו ברית עם אספסיאנוס ועם החיל אשר לרומיים ויודע הדבר ליוסף וילך עם כל מחנהו למלחמה ותשגב העיר ממנו ולא יכול לה כי הגביהו חומותיה עד מאד מלפני כן ויחזקו את מגדליה ויחן יוסף על העיר עם כל מחנהו ויצר עליה ימים רבים׃

interemit ipſius quoque ducem (8.) vivum cepit eumque extrà urbem eduxit & cuidam ex militibus ſuis præcepit, ut illius manus quàm celerrimè amputaret; ſed dux ille Joſephum ſupplex rogavit dicens: jube quæſò, mi Domine, ut una tantùm manus præcidatur, altera autem mihi relinquatur; cùm verò ſupplicem ejus ſermonem irrideret Joſephus unà cum militibus ſuis, qui eum ignavum nec virum fortem aut magnanimum reputabant, Joſephus militi ſuo dixit, da ei gladium tuum, ut, utram velit, manum præcidat ac, quamcunque ex ambabus manibus elegerit, ſibi ſervet, miles itaque Joſephi mandatum ſecutus duci Romano gladium ſuum dedit, quem ille è militis manu accepit eoque ſiniſtram ſuam præcidit ſervatâ dextrâ, quapropter dimiſſus ad Veſpaſiani caſtra abiit, ut Romanorum exercitui ignominiam ſuam oſtenderet. Poſteà etiam incolæ urbis Zipori (9.) rebellârunt, factà contrà Joſephum conſpiratione, fœdusqve cum Veſpaſiano & Romanorum exercitu percuſſerunt; Joſephus autem, cùm ea res ad illum eſſet perlata, cum omnibus copiis ſuis urbem oppugnavit; ſed illa egregiè defenſa fuit, nec ab eo ſubjugari potuit, quia mœnia ejus præalta jam antè exſtructa, turresque illius firmatæ erant, Joſephus igitur cum univerſo exercitu ſuo urbem illam longo tempore obſedit (10.) eamque oppugnavit.

CAP.

(8.) Κλεῖτον nominat Ioſephus lib. 2. de Bell. Iud. c. 43. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. ac Joſephi Epitom. p. 210.

(9.) Vid. quæ ſuprà h. l. 6. c. 5. n. 8. & cap. ſequ. 11. n. 11. notata ſunt, confer. etiam *Joſeph.* l. 2. de Bell. Iud. c. 43. in fin. & Egeſipp. lib. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. in fin. ac cap. 7. atque Joſephi Epitom. p. 210. & ſeq.

(10.) Vid. Joſeph. l. 3. de Bell. Jud. c. 4. in fin. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. & c. 7.

CAP. XII.

בימי׳ ההם שמעו אנשי ירושלם כי
מרדו גם בן אנשי אשקלון ויתנו יד
לכרו׳ ברית עם הרומיים וישלחו להם
את נגר האדומי ואת שילה הבבלי ואת
יוחנן עמהם מגבורי ירושלם עם אנשים
רבים מדלת עם הארץ ויבואו אשקלונה
ויצורו עליה ימי׳ רבים׃ ויהי בעת ההיא
היה בתוך העיר ההוא איש אח׳ משרי
הרומיי׳ ושמו אנטוניאוס איש גבור חיל
מאד וחזק במלחמה׃ ויהי באשמורת
הבקר בטרם יכיר איש את רעהו ויצא
אנטוניאוס השר עם חביריו הגבורים
אשר היו אתו מהעיר על מחנה היהודי׳
הצרים על משמרותם על העיר ויך בהם׃
מכה רבה מאד ויפלו מהיהודים בעת
ההיא עד אור הבקר עשרת אלפים איש
והנשארים לא נסעו ממקומם כי אמרו
טוב לנו למות במלחמה הזאת מלנוס
מלפני אויבנו ויתאמצו היהודים על
מעמדם ויתחזקו ויבטחו בה׳ אלהי ישראל
ויהי בהיות הבקר ויערכו הנשארים מן
היהודים מלחמה עם אנטוניאוס וימותו
מנותרה הרומיים רבים וגם כי נותר
במל׳

PEr eosdem dies cives Hieroſolymitani, cùm fama ad illos delata eſſet, Aſcalonitas (1.) quoque defeciſſe ac fœdus cum Romanis iniiſſe, miſerunt Nigrum (2.) Idumæum ac Silam (3.) Babylonicum, iisque Johannem (4.) ex militibus Hieroſolymitanis & præterea ingentem ex plebe multitudinem adjunxerunt, hi omnes Aſcalonem venerunt urbemque illam diu obſederunt, iisdem diebus dux quidam Romanus, Antonius nomine, vir fortiſſimus & virtute bellica egregius in urbe fuit, is vigiliâ matutinâ, luce adhûc dubia, urbe cum ſociis ſuis egreſſus caſtra Judæorum, qui in ſtationibus ſuis urbem obſidebant, adortus eſt atque ingentem illorum ſtragem edidit, adeò, ut decem millia (5.) Judæorum illo tempore, donec illuceſceret, interierint; ſed ne ſic quidem reliqui aufugerunt, quia dixerunt: ſatius eſt, nos hic in prælio occumbere, quàm hoſtibus noſtris terga dare; quapropter Judæi reſumptis animis ſtationes ſuas non deſeruerunt, ſed viros ſe præſtiterunt & in Domino Deo Iſraëlis ſpem ſuam collocantes die illuceſcente prælium cum Antonio inierunt ac multos ex militibus Romanis interfecerunt; verùm ex Judæis quoque non pauci eo in prælio deſiderati ſunt, inter alios etiam Sila Babylonius & Johannes Hieroſolymitanus à Romanis interfecti ſunt (6.) numerusqve Judæorum occiſorum ad octo millia (7.) aſcendit,

(1.) Vid. Joſeph. dict. l. 3. de Bell. Jud. c. 2. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. c. 4.

(2.) Νίγερ ὁ περαίτης nominatur à Joſepho loc. alleg. quomodo is interfectus ſit, vid. infrà h. l. 6. cap. 27. n. 14. confer. etiam Ioſeph. lib. 4. de Bell Iud. c. 20. & Egeſipp. lib. 3. de Excid Hieroſ. c. 4.

(3.) Ita nomen שילה, quod hic habetur, interpretor, vid. Ioſeph. & Egeſipp. loc. alleg.

(4.) Is Iohannes Eſſæus fuit. confer. Ioſeph. dict. l. 3. de Bell. Iud. c. 2. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 3. vid. etiam, quæ ſuprà h. l. 6. c. 9. n. 15. notata ſunt.

(5.) Conſentit Ioſephus, ut & Egeſippus loc. citat.

(6.) Idem refert Ioſephus dict. l. 3. c. 2. & Egeſippus lib. 3. de Excid. Hieroſ. c. 4.

(7.) Conſentit Ioſephus loc. citat. Egeſippus verò l. 3.

במלחמה ההיא מהיהודים מתי מספר
גם הרגו הרומיי׳ את שילה הבבלי ואת
יהוחנן הירושלמי ויהי מספ׳ הנהרגי׳ מן
היהודים במלחמה ההיא ח׳ אלפי׳ אנשי
חיל ובראשם שרים שילה הבבלי ויהוחנן
הירושלמי ולא נמלט מהיהודים השרים
אך נגר האדומי לבדו כי נחבא בקב׳
אחד אשר היה בבקעה ההיא וירדפו
גבורי הרומיים ולא מצאוהו כי נעלם
מעיניהם בקבר וישלחו אש ביער סביבות
הקבר אשר נחבא שם במקו׳ אשר נעלם
מעיניהם ותאכל האש את העצים ואת
הקוצים אשר סביבות הקבר ואל הקבר
לא נגעה כי צעק נגר אל יי׳ בכל לבבו
להצילו מיד האויבים בפעם ההיא לבל
יתעללו בו כרצונ׳ נמוטב ימות פעם
אחרת במלחמו במלחמת יי׳ כגבור וימלט
נגר הגבור מיד הרומיים כי הצילו אלהי
ישראל אשר בטח בו׳ ויהי אחרי כן
וישלחו היהודים מירושלם עם רב לבא
אשקלונה לקבור את החללי׳ אשר נפלו
מהיהודים ויבאו היהודים שלוחי ירושלם
אל עיר אשקלון ויקברו את חללי
היהודים אש׳ נפלו במלחמות אנטוניאוס
י״ח אלף איש חיל בין שתי המלחמות
ויחפשו למצוא את פגר נגר האדומי
ולא מצאוהו׳ והם בעודם מחפשים
ויקרא אליהם נגר מתוך הקבר אשר
נחבא שם ויאמר אליהם הנני כי הצילני
האלהים

qvi omnes ſpectatæ fortitudinis viri & imprimis duces Sila Babylonius ac Johannes Hieroſolymitanus ea in pugna occubuerunt, nec quiſquam ex ducibus Judaicis, præter Nigrum Idumæum evaſit, is enim in ſepulcro qvodam, (8.) qvod in valle (9.) iſta erat, ſeſe occultaverat; Romani verò illum ſedulò inveſtigarunt, ſed ipſum invenire non potuerunt, qvia in ſepulcro delituerat, qvapropter illi ſylvam, quæ circà ſepulchrum iſtud erat, in qvo ipſe ſeſe abſconderat, incenderunt; ſed ignis arbores quidem ac dumeta, quæ circà ſepulchrum erant, abſumpſit, ad ipſum verò ſepulchrum non pervenit, quia Niger toto animo ſuo Deum imploraverat, ut ſeſe hac vice ex hoſtium manibus eriperet, ne ipſe ludibrio ab illis haberetur, nam alio tempore ſe in præliis Domini tanquam virum fortem libenter moriturum; ſic Niger hoſtium manus evaſit, nam Deus Iſraëlis, in qvo fiduciam ſuam collocaverat, illum ſervavit. Poſteà Judæi Hieroſolymitani ingentes copias Aſcalonem miſerunt, ut Judæorum, qui in prælio occubuerant, cadavera ſepelirent, qvocircà ii, qui à Judæis Hieroſolymitanis miſſi erant, ad urbem Aſcalonem venerunt & octodecim millia Judæorum, qui in duobus præliis, cum Antonio initis, interempta erant, terræ mandarunt, dein ſedulò inveſtigârunt, ut Nigri Idumæi corpus invenirent, ſed fruſtrà; Intereà verò, dum illi in perſcrutando adhûc occupati erant, Niger è ſepulcro, ubi deliteſcebat, illos inclamans: en me, ait, etiamnum vivum, nam Deus ex hoſtium manibus me eripuit, ut eos in præliis Domini ampliùs ulciſcerer, poſteà ipſe omnia, quæ ſibi evenerint, Judæis narravit, qvapropter illi admodùm gaviſi ſunt, quod eum adhûc vivum deprehendiſſent, imprimis cùm rem illam mira-

l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 4. refert, novem millia Iudæorum interfecta eſſe.

(8.) Ioſephus dict. l. 3. c. 2. in fin. locum illum nominat μυχαίτατον τῦ Φρυρίυ σπήλαιον, intimum caſtelli ſpecus; confer. etiam Egeſipp. lib. 3. de Bell. Jud. c. 4. in fin.

(9.) Joſephus loc. citat. vocat πύργον ſeu Φρύριον, caſtellum, vid. num. antec. 8.

האלהים מיד האויבים לנקום בהם עוד נקמה במלחמת יי׳ ויגד נגר ליהודים את כל אשר קרהו וישמחו היהודים מאד במצאם אותו חי גם בשמעם את דברי הנס אשר התנוסס בו כי הצילו יי׳ ויבטחו ביי׳ כי יהיה אז לעזרתם ותהי להם הצלת נגר הגבור ומצאם אותו חי לאות על ככה׳ והרומיים נסגרו בתוך העיר כי נבהלו מאד מרוב היהודים אשר באו לקבור את החללים ׃ ויקברו היהודים את כל חללי היהודים הנופלים בשתי מלחמות ההן ולא יכלו הרומיי׳ אשר נסגרו בעיר אשקלון למנוע אותם מזה וישאו את נגר הגבור עמהם חי ויוליכוהו ירושלימה לתת שבח הלל והודות ליי׳ אשר הצילו מיד הרומיים בעת ההיא ׃ ויתחזק יוסף הכהן ויעל עם חילו וילחם באשקלון ויגבר עליה וילכדה ויכה את אנטוניאוס ואת כל העם הנמצאי׳ עמו ואת כל גבוריו לפי חרב עד בלתי השאיר להם שריד ׃ ואת הכפרי׳ אשר מחוץ ואת כל המקומו׳ אשר סביבותיה שרף יוסף באש וכן עשה לכל הערים ולכל הכפרים אשר כרתו ברית עם הרומיים והעם היושב בהם וגם גבורי הרומיים הנמצאי׳ עמהם בעיר הכה לפי חרב ואת בתיהם שרף באש ׃ ויהי אחרי כן וילחם יוסף הכהן עם אנשי צפורי ויגבר עליה׳

miraculoſam, quæ ei acciderat, percepiſſent, dum illum Dominus ſervavit, ſpem itaque certam habuerunt, fore, ut Deus ipſis auxilio eſſet ejusque rei ſignum exiſtimarunt, quòd Niger dux ſervatus eſſet, quòd illum vivum inveniſſent; Romani autem intrà urbem ſeſe continebant, quia propter ingentem Judæorum multitudinem, quæ ad ſepelienda interfectorum cadavera convenerat, admodùm conſternati erant; quocircà Judæi interemptos omnes, qui in duobus præliis occubuerant, ſepeliverunt nec Romani, qui oppido Aſcalone concluſi tenebantur, illos ab hoc opere prohibere poterant; Judæi autem Nigrum ducem ſecum vivum ducebant Hieroſolymam, ut ibi laudaret & celebraret Dominum, qui eum ex Romanorum manibus illo tempore eripuiſſet. (10.) Poſteà Joſephus, Sacerdos, collectis viribus cum exercitu Aſcalonem aſcendens urbem illam oppugnavit eamque in ſuam redegit poteſtatem, Antonium quoque omnesque illius copias ac milites, qui cum eo reperiebantur, gladiô interemit, nec quenquem reliquit ſuperſtitem, vicos etiam, extrà urbem ſitos, ut & loca omnia circumjacentia igne conſumpſit; ſic ille ergà omnes urbes ac vicos, qui cum Romanis fœdus inierant, ſeſe geſſit & incolas urbium atque Romanos milites, qui in urbibus unà cum illis reperiebantur, gladiô interfecit, eorumque domos incendit. Dein Joſephus, Sacerdos, cum Zephorenſibus (11.) prælium iniit eosque ſuperavit & multum ſangvinis eorum, qui cum Romanis fœdus percuſſerant, effudit atque illos funditùs (12.) delevit eorumque oppida & vicos igne conſumpſit; parvulos autem atque uxores, ut & fili-

(10.) Vid. Egeſipp. l. 3. de Bell. Jud. c. 4. in fin.

(11.) Horum urbs Σεπφωρὶς dicitur à Joſepho in Ejus vita, confer. cap. antec. 11. n. 9. ut & Egeſipp. l. 3. de Bell. Jud. c. 5. & c. 7. atque Joſippi Epit om. pag. 211. vid. & cap. ſeq. 13. n. 9.

(12.) Hebr. לאין מרפא i. e. ſine remedio, ita juxtà Hebræum.

עליהם וישפוך דם רב מכל העם אשר
כרתו ברית עם הרומיי' וישחת אותם
לאין מרפא וישרוף את עריהם וכפריה'
באש ואת טפם ואת נשיה' ובניהם
ובנותיה' הוליך בשבי ירושלימה ואת כל
הנמצאי' שם מגדודי הרומיי' הכה לפי חרב׃

& filios ac filias Hieroſolymam in captivitatem abduxit militesqve Romanos omnes, quotquot ibi reperiebantur, ferrô interemit.

CAP.* XIII.

ויהי כשמוע אספסיאנוס וטיטוס בנו את
כל הרעה אשר עשה יוסף לרומיים
בהכותו את גדודיהם אשר היו להם
בגליל ובהכותו את כל היהודי' אשר
היו עם אספסיאנוס וטיטוס בנו בברית
ויחר להם מאד ותבער בם חמתם׃
ויסעו ויבאו אפיתלמא היא עכו ושם
היה אז אגריפס מלך יהודה ועמו מ'
אלף איש גבורי מלחמה ורומי קשת
ונוסף גם הוא וכל חילו בחיל אספסינוס
ויהי מחנה רומיי' עם מחנהו גדול מאד׃
ונוספו עמהם עוד מיתר הגוי' מעמי
הארץ אשר סביבות ארץ יהודה גבורי
חיל עד אין מספר׃ ועוד באו אליהם
לעזרת' גבורי חיל מן ארם נהרים ומן
ארם צובה ומאשור ומשנער ומפרס
ומכשדים וממקדון וממדינות בני קדם׃
וגם ממצרי' ולוב ודדן וסבא וכל המדינות
הקרובות והרחוקות אשר היו תחת יד
היהודי'

VEſpaſianus autem ac Titus, ejusdem filius, cùm audiſſent (1.) mala omnia, quæ Joſephus Romanis intulerat, dum illorum milites, qvi in Galilæa fuerant, interfecit atqve omnes Judæos, qvi cum Veſpaſiano ejusqve filio, Tito, fœdus inierant, interemit, valdè irati ſunt & factum iſtud indigniſſimè tulerunt; qvapropter motis caſtris Ptolemaidem, (2.) qvæ eſt Acco, venerunt, ubi Agrippas, Judæorum rex, tunc temporis erat, qvi 40000. milites, pugnandi & jaculandi peritos, ſecum duxit & ſe copiasque illas omnes Veſpaſiani militibus conjunxit, unde utriusqve vires unitæ maximum conſtituebant exercitum, (3.) cui præter hos milites etiam ex reliqvis populis, qvi Judaicæ regioni vicini erant, infinita penè militum multitudo ſeſe adjunxerat, prætereà auxiliares copiæ ex Meſopotamia, Syria Zoba, Sinear, Perſia, Chaldæa, Macedonia & ex aliis provinciis populorum Orientalium venerant, ex Ægypto quoqve, Lybia, Dedan ac Saba multi confluxerant, omnes etiam regiones tàm propinqvæ, qvàm remotæ, qvæ Judaicæ poteſtati ſubjectæ fuerunt, excuſſo cervicibus ſuis Judæorum jugo Hieroſolymitanorum eorumque regis poteſtati ſe

(1.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 211.
(2.) Conſentit Joſephus l. 3. de Bell. Jud. c. 3. confer. etiam Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 5. & 8. vid. & ſuprà l. 3. c. 17. n. 11. ibique not. it. infrà n. 6. h. cap.
(3.) Vid. Joſeph. dict. l. 3. c. 5. & Egeſipp. eod. l. 3. c. 5.

היהודי׳ כלם פרקו עול היהודים מעל
צוארם וימרדו על ממשלת ירושלם
ועל מלכם ותהי ידם עם חיל הרומיי׳
ועם אספסינוס וטיטוס לעזרה׃ כי היו
ליהודים עבדים טרם זה והיהודים
הכבידו את עולם עליהן ולכן באו
לעזרת הרומיים להלחם כלם עמהם יחד
עם יושבי ירושלם ועם יהודה׃ רק יושבי
ארץ אדום לא היתה ידם אז עם טיטוס
ועם אספסינוס אביו כי היו עבדים ליהודה
ולא בא מהם איש לעזרת הרומיי׳ כי
מלפני כן נלחמו אנשי אדום על ירושלם
ולא יכלו לה ויגברו היהודים עליהם
ויכבשו אותם וילכדום וימל׳ אותם
הורקנוס הראשון מלך יהודי׳׃ על כן
שמרו אנשי אדום את משמרת בית יי׳
ובריתו ולא מרדו ביהודה וביושבי ירושלם
ויבאו אל ירושלם ויהיו בתוכה׃ ושלשי׳
אלף איש אדומיים גבורי מלחמה היו
אז בירושלם לשמור את חומותיה וכלם
היו שומרים את משמרת בית יי׳ בשמרם
את חומות ירושלם בעמדם על העיר
בגורל במשמרותם׃ ויהי אחרי כן ויסעו
אספסיאנוס וטיטוס בנו עם כל מחנהו
ושרי צבאו מעכו ויבאו אל הגליל ויצורו
על ההר ויחנו שם׃ ויגד ליוסף לאמר
הנה מחנה הרומיים חונה בהר הגליל
ושלח

ſe ſubduxerant atqve exercitui Romano ejusqve ducibus, Veſpaſiano ac Tito, ſubſidio venerant, nam provinciæ illæ Judæis anteà ſubjectæ nimio ſervitutis jugo ab illis oneratæ erant, quapropter Romanis tunc temporis ſuppetias tulerunt, ut conjunctis viribus adverſus Hieroſolymitanos atque Judæos pugnarent; ſoli Idumæi (4.) eo tempore Titi ejusque patris Veſpaſiani partes non ſeqvebantur, nec quisqvam ex illis auxilio veniebat Romanis, nam anteà qvidem Idumæi Hieroſolymam oppugnârant, ſed cùm viribus inferiores eſſent, Judæi illos ſubegerant eosqve in poteſtatem ſuam redegerant, quos etiam Hyrcanus primus, Judæorum rex, circumcidit; (5.) propterea Idumæi Templum Domini ejusqve fœdus cuſtodierunt nec ab Hieroſolymitanis & Judæis defecerunt, ſed Hieroſolymam venientes eandem defenderunt: erant autem tunc temporis Hieroſolymis 30000. Idumæi milites, ut mœnia urbis tutarentur; qvi omnes Templum Domini alternis vicibus cuſtodiebant & in muris Hieroſolymitanis excubias agebant ac ſtationes urbis ſorte mutabant. Poſteà Veſpaſianus ejusqve filius, Titus, cum omnibus copiis ac ducibus exercitus caſtra ab urbe Accone (6.) moverunt & in Galilæam venerunt, (7.) ubi occupato monte caſtra metati ſunt; Joſepho autem nunciatum fuit, exercitum Romanorum in monte Galilææ caſtra poſuiſſe ac Veſpaſianum maximas copias præmiſiſſe eisq; præcepiſſe, ut vias ſalebroſas & aſperas complanarent, (8.) tumulos dejicerent, confragoſa & difficilia loca æqvarent atqve itinera reficerent, quò trita eſſet via

(4.) Idem refertur in Ioſippi Epitom. pag. 207. & ſeq.

(5.) Vel: fecit eos proſelytos, ſicuti Munſterus verbum גיירם quod in Ioſippi Epitome pag. 208. habetur, vertit.

(6.) De hac urbe ſuprà h. cap. num. 2. aliquid dictum.

(7.) Sunt autem duæ Galilææ, una ſuperior; altera inferior connexæ & conjunctæ ſibi, prout ſcribit Egeſippus lib. 3. de Bell. Iud. cap. 5. & 6. confer. etiam cap. ſeq. 14. n. 4. ibique not.

(8.) Vid. Ioſeph. l. 3. de Bell. Iud. c. 8. & 10.

וישלח אספסיאנוס לפניו חיל גדול
מאד מחיל הרומיים ויצו אותם לרצף
את הדרכים הבעלי המער ולהפיל הרכסי
ולישר הדרכי המעוקשים ולהטיב את
הנתיבות לעשות מסלה לעמו כי חרה
אפו על היהודים עד מאד׃ וכשמוע יוסף
את הדבר הזה ויצא אליהם מצפורי הוא
וכל מחנהו ויכם ויחרימם לפי חרב ויעש
בהם נקמה אשר לא נהיתה כמוה עוד
כי היה אלהיו עמו׃ וכשמוע אספסיאנוס
וטיטוס בנו את כל אשר עשה יוסף
לחיל הרומיי׳ אשר שלחו׳ לישר הנתיבות
לפניהם׃ ויאמר לעלות פתאום עם כל
היהודים אשר אתם אל יוסף למלחמה׃
ולשמור את כל הדרכים לבלתי תת דרך
אל יוסף להמלט ולברוח׃ ויהי בשמוע
יוסף כי קרב אספסיאנוס ובנו טיטוס
וכל חילו למלחמה לבא אליו ויסב הוא
מעל צפרי וילך אל טבריא וכשמוע
אספסיאנו׳ כי יצא יוסף מצפרי וכי הלך
אל טבריא וילך הוא וכל מחנהו
טבריתה׃ ויהי כאשר ראה יוסף כי בא
אספיאנו׳ ועמו בנו טיטוס וכל חילו
למלחמה וינס יוסף מפניהם אל יורפתה
היא העיר הגדולה אשר בגליל ויסגר
יוסף וכל חילו בתוכה׃

via exercitui Romano, nam Veſpaſianus Judæis valdè iratus erat. Joſephus itaqve cùm iſtud audiſſet, ex urbe Zephori (9.) contrà præmiſſas illas copias cum univerſo exercitu ſuo egreſſus eaſdem concidit ac ferrô delevit atqve talem de illis ultionem ſumpſit, qualis nunqvam anteà audita fuit, qvia Deus cum ipſo erat; Veſpaſianus autem ac Titus, ejuſdem filius, cùm omnia à Joſepho perpetrata adverſus Romanorum copias, quæ ad vias complanandas præmiſſæ erant, cognoviſſent, decreverunt, ut repentè cum omnibus Judæis, qvos ipſi ſecum habebant, Joſephum invaderent cunctasqve vias obſervarent, ne ullus aufugiendi atque elabendi locus ei relinqveretur; aſt Joſephus, cùm certior eſſet factus, Veſpaſianum ejusqve filium, Titum, atqve omnem exercitum appropinqvare, ut prælio ſecum decernerent, relicta urbis Zephoris obſidione Tiberiadem conceſſit, qvo cognito Veſpaſianus unà cum omnibus copiis ſuis Tiberiadem (10.) petiit; Joſephus autem animadvertens, Veſpaſianum ejusqve filium, Titum, cum univerſo exercitu advenire, ut acie confligerent, Jorpatam (11.) urbem amplam, in Galilæa ſitam, profugit (12.) ejusque mœnibus ſe ſuasque copias omnes defendit.

(9.) Vid. quæ cap. antec. 12. n. 11. de hac urbe notata ſunt.
(10.) Conſentit *Joſephus* dict. lib. 3. de Bell. Iud. c. 9. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 7.
(11.) Hebr. יורפתה, ita hic in noſtro codice; à Joſepho lib. 3. de Bell. Iud. c. 7. vocatur Iotapata, ſic etiam in ejus vita Ἰωτάπατα nominatur, cui & Egeſippus l. 3, de Excid. Hieroſ. c 9. conſentit; juxtà illos igitur pro יורפתה legendum erit יותפתה, facili unius literæ mutatione, confer. etiam cap. ſeq. 14. n. 5. ibique not. vid. & Iunii ac Tremellii notæ ad Deuteron. c. 10. v. 7.

CAP.

CAP. XIV.

בעת ההיא שלח אספסיאנו׳ מלאכים
גדולים נכבדי׳ ויקרים אל יוסף לאמר
כה אמר אספסיאנוס שר חיל רומיי׳ מה
בצע בהסגרך בתוך חומת העיר צא אלי
והשלמת עמנו וכרתנו ברית עמך ועברת
את הקיסר מלך הרומיי׳ ותחיה ולא
תמות אתה וכל העם אשר אתך׳ וישלח
אליו יוסף לאמר תנה לי ארוכה ימים
אחרים ואדברה באזני בני עמי כדבריך
אשר שלחת אלי ואולי ישמעו בקולי
ונשלים עמך ונכרות ברית עם ממשלת
הרומיי׳ וירף אספסיאנוס מיוסף ויתן
לו ארוכה וישלח יוסף מלאכים אל כל
העם אשר בירושלם אל הכהנים ואל
השרים ואל הסגני׳ ואל יתר העם לאמ׳
אליהם׳ דעו אחי ורעי כי שלח אלי
אספסיאנוס שר הרומיים לאמר מה בצע
כי תקשו את ערפכם לנגדנו ולא תצאו
אלינו תשלים עמכם ונכרתה לכם ברית
ותעבדו את מלך הרומיי׳ הקיסר על
ממשלת רומה ותחיו ולא תמותו ולמה
תרצו להשמיד את נפשיכם ואת נשיכם
ואת בניכם ואת בנותיכ׳ ונפלתם כלכם
בחרב והנשארי׳ מכם יגלו מעל ארמתכ׳
ללכת בשבי אל עמים אשר לא ידעתם
ואל גוי אשר לשונו׳ לא תשמעון
ותשאר ארצכ׳ שממה מאין יושב ומקדשכ׳
חרב

PEr idem tempus Veſpaſianus legatos magnæ exiſtimationis & autoritatis ad Joſephum miſit, qui Veſpaſiani, exercitus Romanorum ducis, verbis dicerent: quid prodeſt, mœnibus urbis ſeſe includere? egredere ad me pacemque ac fœdus nobiscum pange & temet Cæſari, Romanorum Imperatori, ſubmitte, ut vivas nec moriaris & tu & omnis, qui tecum eſt, populus; Joſephus autem certos miſit homines, qvi Veſpaſiano dicerent: da mihi aliquot dierum inducias, ut ea de re, cujus cauſa ad me legatos miſiſti, cum hominibus gentis meæ loqvar, forſitàn illi dictis meis morem gerent ac nos pacem tecum inibimus atque fœdus cum Imperio Romano percutiemus. Veſpaſianus itaque ab oppugnatione urbis deſtitit, atque inducias ei conceſſit, quibus impetratis Joſephus ad univerſum populum Hieroſolymitanum, ut & ad Sacerdotes ac principes atque duces, deniqve ad reliqvum populum legatos miſit, (1.) qvi dicerent: notum vobis ſit, fratres ac ſocii mei, quòd Veſpaſianus, Romani exercitus dux, legatos ad me miſerit, qvi illius verbis denunciarent: quid proderit vobis, obſtinatis adverſus nos animis eſſe nec urbe ad nos egredi velle, ut pacem vobiscum ineamus ac fœdus inter nos pangamus, utqve vos Cæſari, Romanorum Imperatori, ſubjecti ſitis ac vivatis nec mortem oppetatis? cur vitam, uxores, filios filiasqve veſtras perdere vultis adeò, ut vos omnes vel gladiò intereatis vel qvi ſuperſtites ex vobis erunt, captivi ex patria abeatis ad populos, quos non nôſtis & ad gentes, qvarum lingvas non intelligitis; terra autem veſtra deſolata reddatur ſine habitatoribus & Sanctuarium

 veſtrum

(1.) De literis Ioſephi, ſtatum belli concernentibus, Hieroſolymam miſſis, vid, Egeſipp. l. 3. de Bell, Jud, c, 8. in fin,

חרב מאין אדם׃ לא כן תעשו הגברים הנבונים רק שמעו בקולי ויצאתם אלינו בלבם והשלמתם עמנו ותחיו ולא תמותו ואכלו את טוב ארצכם והנוחו על אדמתכם כי טוב חיים ומנוחה ממות וגלות׃ וישלחו כל יושבי ירושלם הכהני׳ והשרים והסגני׳ וכל חורי יהוד׳ ויתר העם אשר בירושלם אל יוסף לאמר השמר לך ואל תאבה להשלים עמהם רק חזק ואמץ להלחם עד בלותך אותם או עד אשר תמות גם אתה במלחמה וגם כל העם אשר עמך והלחם מלחמו׳ יי׳ בעד עמו ובעד מקדשנו ובעד ערי אלהינו ויהיה מה שיהיה ואל תהי ידך עם הגוים׃ ויהי כשמוע יוסף את דברי אנשי יושבי ירושלם ואת דברי הכהנים והשרים והסגני׳ וחורי יהודה ויתר העם אשר שלחו ביד המלאכי׳ לאמר כה אתה בדברים האלה ויחר אפו מאד וחמתו בערה בו׃ ויצא יוסף הכהן מיורפתה וכל העם אשר אתו ויערכו מלחמה לקראת אספסיאנוס ולקראת מחנה הרומיי׳ ויפלו היהודים לפני הרומיים במלחמה ההיא׃ ויחל אספסיאנוס להלח׳ ביהודים מהיום ההוא והלאה בגבורה וילך אל עיר גדרתה וילחם בה וילכדה והיא עיר גדולה בגליל העליון ויהרס׳ ויכה את עמה לפי חרב מאיש ועד אשה

veſtrum hominibus penitùs privetur? ne ita voſmet gerite, viri prudentes, ſed dictis meis obtemperate & ad nos cuncti egredimini pacemque nobiſcum colite, ut incolumes vivatis & bonis terræ veſtræ fruamini atque in illa qvietè degatis, nam vita & qvies præſtant morti ac captivitati. Aſt incolæ urbis Hieroſolymitanæ, Sacerdotes, principes ac duces, ut & nobiles Judæi cœteriqve omnes Hieroſolymitani ad Joſephum viros miſerunt, qvi dicerent: cave, ne pacem cum Romanis ineas, ſed virum te præſta ac ſtrenuè age, & tamdiu cum illis pugna, donec illos vel deleas vel tu unà cum omni, qvi tecum eſt, populo in bello occumbas; quocircà prælia Domini pro illius gente ac Sanctuario & urbibus Dei noſtri totis viribus gere, quicunque tandem ejus rei eventus ſit futurus, nec ullo modo te gentibus adjunge. Joſephus itaqve, cùm civium Hieroſolymitanorum ac Sacerdotum, ut & principum, ducum atqve nobilium Judæorum reliqvi populi verba, qvæ per legatos unanimi conſenſu miſerant, audiſſet, valdè iratus & furore inflammatus fuit, atqve urbe Jorpata cum univerſo, qvem ſecum habebat, populo egreſſus contrà Veſpaſianum Romanorumque exercitum pugnam iniit, (2.) ſed Judæi eo in prælio à Romanis victi ceciderunt. Ab eo tempore ac deinceps cœpit Veſpaſianus totis viribus bellum contrà Judæos gerere, qvapropter ad urbem Gadaram (3.) profectus eſt eamqve oppugnavit & in poteſtatem ſuam redegit; erat autem urbs iſta ampla in Galilæa ſuperiori (4.) ſita, poſteà illam deſtruxit omnesqve incolas ejus, tâm mares, quàm fœminas, ut & parvulos, infantes, boves, oves, camelos atqve aſinos gladio interemit, adeò, ut neminem ex illis

(2.) Vid. *Joſeph.* lib. 3. de Bell. Jud. c. 11. & ſeq. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 9. & ſeqq.

(3.) גדראה, ſic enim cum Joſepho lib. 3. de Bell. Jud. c. 9. & Egeſippo l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 8. legendum puto, non גדרתה, ſicuti in vulgatis exemplaribus.

(4.) De Galilææ diviſione vid. Egeſipp. dict. lib. 3. cap. 6. confer. etiam cap. antec. 13. n. 7. ibique not.

אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה
מגמל ועד חמור עד בלתי השאיר להם
שריד ופליט׃ ויאמר אספסיאנוס היום
החלותי לנקום נקמת גדודי הרומיי׳ ושריה׳
אשר הכום היהודים בארץ יהודה׃ ויסע
משם אספסיאנוס הוא וכל חילו ויבא
אל יורפתה אל העיר אשר היה יוסף
בה ויהי ביום הראשון לחנותו ביורפתה
ויתן לכל עמו מחיה מאכל ומשתה לרוב
וישמחם ויחגרם כלי מלחמ׳ ויהי ממחרת
ויריעו כל חיל הרומיים תרועה למלחמה
ויסובו את העיר מסביב ויתיצב יוסף על
מגדל אחד מביט ורואה במחנה הרומיי
והנה הוא מחנה גדול מאד׃ ויתקע
יוסף בשופר ויתן אות מלחמה ויצא
למלחמה הוא וכל צבא היהודים אשר
היו עמו וילחם במחנה הרומיי בתחתית
ההר מן הבקר עד הערב׃ ויהי ממחרת
בהיות הערב ויחדלו מהמלחמה ויפרדו
היהודי׳ מעל מחנה הרומיי ויבאו העירה
והרומיי׳ שבו אל מחניהם ואל אהליהם
ויפול במלחמ׳ ההיא חלל גדול מאד
מהיהודים וגם מהרומיי נפל אז חלל
גדול׃ כי הרומיי בגאותם התאזרו על
היהודי׳ ויאמרו נכניע מהרה את הגוי
הקטן הזה ולא יהיה לנו למוקש כאשר
הכנענו את כל הגוי׳ אשר לפנינו ואז
נמצא מנוחה׃ והיהודים העיזו פניה׳
למולם ויאמרו נמותה הפעם כלנו יחד
בקנאת מקדש אלהינו ולא נתן יד
לטמאים הערלי׳ לטמאו ואחרי השמידנו
אותם ננוח ועל כן על גאות הרומיי ועל
עזות

illis relinqveret ſuperſtitem; quô factô Veſpaſianus dixit: hodiè ultus ſum Romanos milites eorumqve duces, quos Judæi interfecerunt. Inde Veſpaſianus motis caſtris cum omni exercitu ſuo ad urbem Jorpatam, (5.) ubi Joſephus erat, venit primoqve obſidionis die cibum potumqve omnibus militibus ſuis largiter præbuit eosqve alacres reddidit & armis inſtruxit; ſeqventi autem die omnis Romanorum exercitus clamorem militarem ſuſtulit atqve urbem undiqve circumdedit: Joſephus verò in turri qvadam ſtans Romanum exercitum, qvi ingens erat, contemplatus eſt, dein tubâ inflatâ ſignum belli dedit & cum omni Judæorum exercitu, quem ſecum habebat, egreſſus cum Romanis ſub montis radicibus à matutino tempore ad ſerum usqve diei pugnavit; (6.) die autem jam in veſperam flexo Judæi à prælio ceſſaverunt relictisqve Romanis in urbem reverſi ſunt ipſiqve Romani ad caſtra atqve tentoria ſua redierunt; ingens autem tàm Jûdæorum, quàm Romanorum militum multitudo eo in prælio occubuit, etenim Romani ferociter pugnam adverſùs Judæos inierant dicentes: ſubigamus celeriter parvam iſtam gentem, ne nobis impedimento ſit, ſicuti cœteras gentes, à nobis devictas, ſubjugavimus, tunc qvietem inveniemus; Judæi autem obſtinatis animis cum hoſtibus pugnaverunt, dicentes: omnes jam ſimùl moriamur, commoti Zelô pro Sanctuario Dei noſtri, nec impuris iſtis & incircumciſis locum demus, ut illud polluant, ſuperatis enim hoſtibus noſtris qvietè vivemus, ſic & Romanorum ferociâ & Judæorum pervicaciâ eo in prælio ingens hominum multitudo utrimqve cecidit, poſteà ſecundo, tertio & qvarto die prælia ſubinde renovata ſunt: omnes autem Judæi, qvi circà urbem Jorpatam erant, ad Veſpaſiani exercitum profugerunt eiqve ſeſe adjunxerunt

(5.) Vid. quæ cap. antec. 13. n. 11. de hac urbe notata ſunt.

(6.) Vid. Joſeph. dict. l. 3. de Bell. Jud. c. 9.

עזות פני היהודים או נפל שם עם
רב במלחמה ההיא מאלה ומאלה ותחזק
עוד המלחמה בינה' ביום הב' וביום
הג' וביום הד' ותחזק המלחמה וכל
היהודי' אשר סביבות יורפתה נסו כלם
אל מחנה אספסיאנוס ונוספו עליה' ותהי
יד כלם עם מחנה הרומיי' לעזרתם׃
ובכל עת אשר יוסף נלחם עם מחנה
הרומיי' מחוץ לעיר יורפתה היה שולח
אספסיאנוס מחנה מגדודי הרומיי' להלח'
בעיר ויוסף עם העם אשר אתו היו
נלחמים עם אספסיאנוס ומחנהו מחוץ
לעיר' והיהודים הנשארים בתוך העיר
היו נלחמי' עם גדודי הרומיי' הבאים
עליהם מחנה קטן נגבל ממחנה גדול
מעל לחומה וילכו היהודים הנשארי' בעיר
הלוך וחסור עד אשר נשארו מתי מעט
וגבורי יוסף ובחוריו אשר היו נלחמים
מחוץ לעיר נפלו כלם במלחמ' מלבד
מתי מעט אשר גם עמהם וימלט בעיר
ויסגור יוסף את שערי העיר בעדו ובעדם׃

xerunt & Romanorum copias auxerunt; qvoties-cunque verò Joſephus extrà urbem Jorpatam cum Romanis manus conſerebat, toties Veſpaſianus milites mittebat, qvi urbem oppugnarent. Joſephus igitur cum copiis, qvas penes ſe habebat, adverſùs Veſpaſianum ejusqve exercitum extrà urbem pugnabat; Judæi autem, qui in urbe relicti erant, cum militibus Romanis, qui ipſos adoriebantur, decertabant, parva ſanè manus cum ingentibus copiis, nam Judæi, qui in urbe relicti erant, mœnia paulatim deſerebant, ut pauci ſupereſſent, qvi illa defenderent, Joſephi enim milites, qui extrà urbem pugnabant, omnes in prælio occiderant, paucis exceptis, cum qvibus ipſe Joſephus in urbem profugit ac portis clauſis ſe ſuosqve tutatus eſt.

CAP. XV.

ויצר אספסיאנוס הוא וכל מחנהו את
עיר יורפת ימים רבים ויסב אספסיאנוס
את תעלת המים אשר היתה באה מחוץ
לעיר אל העיר וממנה היו שותים כל
יושבי העיר כי היו מימיה מים ערבים
מאד מאד׃ ואספסיאנוס הפאה אותם
אל

VEſpaſianus autem cum univerſo exercitu ſuo urbem Jorpatam multis diebus obſedit & aqvæductus, qvi extrà urbem erant, quibus aqua in urbem derivabatur, avertit, omnes enim incolæ urbis aqvam illam, qvia valdè dulcis erat, bibebant; Veſpaſianus verò eam ad latus ex adverſo urbis deflectebat, ne in urbem veniret, qvamobrem incolæ ejus gravi ſiti laborabant, (1.) neqve enim alia

(1.) Idem refert Joſephus lib. 3. de Bell. Jud. cap. 13. & Egeſipp. lib. 3. de Excid. Hieroſ. c. 10.

Digitized by Google

אל כארה אש׳ לצגר העיר לבל יבואו המים יורכתה ויצמאו יושבי העיר מאד כי לא היו להם בעיר רק מי בורות׳ וירא יוסף כי אין מים בתוך העיר ממי התעלה המשקה את יושבי העיר כל הימים ויאמר בלבו עתה יתגאו הרומיי׳ עלינו ויתהללו לאמר עתה נלכד׳ כרצוננו כי אין להם מי׳ או נמיתם בצמא בתוך העיר׳ ויקח בגדים ויטבלם במי הבורות אשר היו בעיר ויפרוש אותם על קירות החומות סביב לעיר להראות למחנה הרומיי׳ כי מים יש בתוך העיר למען לא יתהללו הרומיים על היהודי׳ לאמר עתה נחרים אותם כי אין להם מי׳ בתוך העיר׳ ויצו אספסיאנוס ויבן קרוב לעיר מצור דיק ותלים אל הברזל המשחית את חומות העיר ׳ומפילן ויגש אל העיר את איל הברזל ויחל לנגח באיל בקיר החומה אשר ליחפת להפילה׳ וזה מעש׳ איל הברזל אשר בו יפילו את חומות העיר ומגדלותי׳ ויקחו ראשונ׳ קורה גדולה ארוכה ועבה וישימו בראשה כובע גדול וחזק כתבנית איל בעל הקרנים מברזל נבחר חזק ומשקל הכובע כחצי הקורה וגם הקורה מלובשת בו עד חציה ואז יטביעו

lia illis, quàm putealis, ſuppetebat aqva. Joſephus igitur, cùm vidiſſet, aqvam per canales in oppidum derivatam, qva incolæ urbis hactenus ſemper uſi e-rant, deficere, ſecum cogitavit: nunc Romani nobis inſultabunt ac gloriabuntur dicentes: jam ex voto & voluntate noſtra incolas hujus urbis vel capiemus vel ſiti intrà oppidum enecabimus, qvia aqva illis deeſt: aſt Joſephus veſtimenta qvædam aqvæ puteanæ, qvæ in urbe erat, immergi eaqve ſuprà pinnas (2.) muri circà oppidum expandi juſſit, ut Romanis oſtenderet, aqvam in urbe ſupereſſe, (3.) ne Romani ſeſe contrà Judæos jactarent, dicentes: nunc delebimus eos, quia nullæ ipſis ſuperſunt aquæ. Poſteà Veſpaſianus præcepit, ut propugnaculum ac vallum propè urbem exſtrueretur ibiqve aries ferreus (4.) conſtitueretur, qvo muri urbis concuterentur & ſubverterentur, (5.) qvapropter adductus ad urbem fuit aries ferreus, quô Jorpatæ mœnia conqvaſſari cœperunt, ut proſternerentur: aries autem iſte ferreus, (6.) quo mœnia urbis ſubrui ſolebant, hunc in modum conſtructus fuit: trabi longiſſimæ ac denſiſſimæ galea præfigebatur maxima & robuſtiſſima arietis inſtar cornigeri ex ferro confecta optimo ac firmiſſimo; pondus autem iſtius galeæ æqvabat dimidiæ trabis pondus, ſicuti etiam trabs ipſa ad medietatem usque galeâ illâ armata erat, juxtà trabem illam utrimqve in terra defigebantur duo maxima tigna, (7.) inter qvæ machina iſta arietaria funibus cannabaceis firmiſſimis ut & ferre-

(2.) Parietes, ita juxta Hebræum, vid. Joſeph. dict. l. 3. c. 13. & Egeſipp. lib. 3. de Bell. Jud. c. 10.

(3.) Nimirum quò aquis paulatim rorantibus crederetur, *Judæis* non deeſſe ad potum, quod abundaret ad lavacrum veſtimentorum ſicuti ſcribit Egeſippus loc. citat. in fin.

(4.) De eo vid. *Joſeph.* dict. l. 3. c. 15. & Egeſipp. l. 3. de Bell. Jud. c. 11.

(5.) Hinc Joſephus loc. alleg. ac l. 5. de Bell. *Jud.* c. 23, arietem vocat *ἑλέπολιν*, Diodorus Siculus Biblioth. Hiſtor. lib. 20. fol. m. 779. editionis Græcæ anno 1559. Auguſtæ Vindelicorum in Folio excuſæ, hoc nomine aliud machinæ bellicæ genus deſignat.

(6.) Confer. hic Juſt. Lipſ. Polioreet. lib. 3. Dialog. 1. ac Joſeph. dict. l. 3. c. 15, atque Egeſipp. l. 3. de Excid. *Hieroſ.* c. 11. vid. & Diodor. Sicul. l. 20. fol. m. 782.

(7.) Vid. infrà h. cap. n. 11. & cap. 17. n. 5. ibique not.

יטביעו בארץ לעומתה שני תורני׳ גדולי׳ ויתלו את הקורה האילית בין שניהם בחבלי׳ חזקי׳ עשוי׳ מקנבוס חזק וחוטי ברזל ומקום תלייתה בין שני התורנים באשר תהיה קרוב לחומה כרצות הנלחמי׳ לנגח את החומה בקרניה · ובאחור׳ בקצה אשר מנגד לחומה טבעות חזקות מברזל מסומרות בה היטב וחבלי׳ עשוי׳ מקנבוס וחוטי ברזל קשורים בהם · והיה כי יבקשו הנלחמים להפיל את החומה יורו בחוזק את קורת האיל כירות רמח קטן ויתוחבו קרניו החזקי׳ בינות האבנים אשר לחומה. ואז יתלו משקולות גדולות בטבעות אשר באחורי הקורה ועם רב מרחוק ואנשים רבים יתחזקו ויתאזרו למשוך החבלי׳ העוברים בטבעות הקורה מאחור להשפיל את קצה הקורה אשר באחוריה לארץ וטרם יוכלו על כבדה תתרועע החומה והתנועע ויעקרו אבני בניינה ממקומי׳ רבי׳ ותפל החומה לארץ · ויש אשר ישימו את איל הברזל על עגלה הולכת ועל ד׳ אופנים גדולים מעץ מבורזלים בברזל ומסומרים במסמרות מהחזיקם · והאיל ההוא יעשו לו ד׳ רגלים כדמות רגלי האיל או יותר מד׳ רגלי׳ לפי גודל הקורה אשר לאיל אשר הקורה היותר גדולה לאיל העגלה קורת שלשי׳ אמה ארך וארך היותר קטנה עשר אמות · רק כי יהיו מספר אופני העגלה כמספר הרגלי׳ כי כל רגל ורגל מרגל האיל יציבוהו ויתקעוהו נכח אופן

ferreis catenis ſuſpendebatur; locus autem, ubi trabs illa inter duo tigna ſuſpendebatur, propè muros eligebatur pro arbitrio oppugnantium, qvibus propoſitum erat, ut mœnia cornibus illius ferreis pulſarent, poſteriori trabis parti, quæ à muris averſa erat, annuli ferrei firmiſſimi, clavis probè infixi, hærebant, qvibus funes cannabacei & ferreæ catenæ alligatæ erant: oppugnatores itaqve, dum murum ſubvertere conabantur, arietem iſtum ferreum ſummis viribus impellebant, non ſecùs, ac ſpiculum intorqveri ſolet, & cornua ejus firmiſſima lapidibus muri impingebant, pondera qvoqve ingentia annulis iſtis, qvi poſteriori trabis parti infixi erant, ſuſpendebantur ac multi homines procùl ſtantes attractis funibus iſtis, qvi annulis in poſteriori trabis parte alligati erant, vi maxima nitebantur, poſtremam arietis partem ad terram attrahere; (8.) priusquàm autem illud perficerent homines iſti & poſtremam arietis partem ad terram attraherent, jam tum muri contremiſcebant & commovebantur, multiqve lapides è locis ſuis evellebantur ac poſteà mœnia ipſa in terram procidebant. Interdum aries ferreus currui ac qvatuor rotis ingentibus, qvæ ex ligno confectæ & ferreis canthis clavisqve circumcircà munitæ erant, imponebatur, eiqve qvatuor pedes, arietis inſtar, vel etiam plures, pro modo longitudinis arietis ferrei, aptati erant; trabs autem longiſſima, quæ arieti curuli adhibebatur, triginta erat cubitorum, breviſſima, decem; rotarum verò numerus reſpondebat pedum numero; nam pes qvilibet arietis ferrei conſtitutus atque infixus erat è regione cujuslibet rotæ: milites autem, dum mœnia cum impetu proſternere cupiebant, currum illum, cui aries impoſitus erat, procùl ex adverſo murorum collocabant & magno numero poſt currum conſtituti quatuor rotas celerrimo curſu ſummaque vi impelle-

(8.) Ita hic verto להשפיל לארץ vid. infrà h. cap. n. 15. ibique not.

אופן מאותני העגלה׃ והיה כי ירצו להפיל החומה אנשי׳ יסירו את העגלה אשר עליה האיל מרחוק בראות׳ אותה המון רב מאחורי בארבעה וגבות קורות עצי׳ אשר לה מאחור במרוצה גדולה ויגעו באיל אשר עליה את חומת העיר אשר ירצו להפילה׃ וראש איל הברזל המשחית החומה הנשוא על עגלה בלהי בעל קרנים רק הוא גדול ואטום ועשוי מברזל חזק מאד וצואר הראש עב מאד ועוד נספר ענין זה לפנים וחומת עץ רחבה מזה ומזה יש על העגלה להגן בעד הדוחפי׳ אותה מאחריה לעת הצורך פן יורו עליהם מעל החומה חצים ואבנים׃ וכל אילי הברזל המשחיתי׳ אשר בם נלחם טיטוס בירושלם וגם היו אילי עגלה ולא היו לו שם אילי תלוים רק שנים כאשר נספר עוד שם׃ והקורה האילית אשר ספרנו עביה הבוק עשרה אנשים עביה וארכה חמשים אמה וחלולה היא מבפני׳ ומלאה מעור מרי כרוך ותפור אחרי התבשלו מאש והעץ איננו מועיל כי אם להעמי׳ ולהציב התמונה׃ ועץ הקורה מחוץ מצופ׳ בברזל דק והיה ענין העור מבפנים לבל השבר הקורה מכובד המשקולות הכבדים אשר יתלו בטבעו׳

pellebant atque ariete iſto ferreo mœnia urbis percutiebant, quæ proſternere nitebantur; caput autem arietis iſtius curulis, quo muri deſtruebantur, cornibus quidem carebat; (9.) maximum verò ac firmiſſimum erat, ex ferrô duriſſimo confectum, ejusque collum erat denſiſſimum &, (ut rem amplius deſcribamus) paries (10.) erat ligneus, ſatis latus, ab utraque currus parte confectus, qui homines poſt currum ſtantes eumque impellentes tueretur, ſi opus eſſet, ne ſcilicèt ſagittæ ac lapides in illos è muris projicerentur; plerique autem omnes arietes iſti ferrei pernitioſi, quibus Titus Hieroſolymam oppugnabat, curribus vehebantur, (11.) nec ipſe arietibus, qui inter tigna ſuſpendebantur, ibidem uſus eſt, præter duos, prout ſuo loco amplius dicemus: erat autem arietis illius trabs, quam jam deſcripſimus, tanta denſitate, (12.) quantam decem viri circumplecti (13.) poterant; longitudo verò quinquaginta cubitos æquabat, trabs iſta, intrinſecus concava, bubalorum (14.) coriis, igne coctis & inter ſe complicatis atque conſutis repleta erat ac lignum nulli alii conducebat rei, niſi ut formam daret ac ſpeciem, exterior trabis pars tenuibus laminis ferreis obducta erat & coria, quibus lignum intrinſecus fuit refertum, eum in finem adhibita erant, ne trabs illa gravitate ponderum ingentium, quæ annulis ferreis in poſteriori trabis parte ſuſpenſa erant, frangeretur, dum homines arietis extremitatem funibus & catenis ad terram trahebant, (15.) lignum itaque extrinſecùs formam & ſpeciem conſtituebat; trabs autem ideò ferrô tecta ac

(9.) Vid. infrà h. lib. 6. c. 40. n. 5. confer. etiam Diodor. Sicul. Hiſtor l. 20. fol. 782.

(10.) De pariete iſto vid. infrà h. cap. n. 17.

(11.) Vid. infrà h. lib. 6. c. 17. n. 5. ibique not.

(12.) Sic interpretor hic עביה, German. die Dicke/ vid. quæ ſuprà l. 5. c. 26. n. 24. notata ſunt.

(13.) Ita hic vertere volui Hebr. חבוק, quo nomine ambitus ſeu circumferentia, uti vulgò appellant, intelligitur, Græci περιφέρειαν vocant, vid. infrà h. cap. n. 18.

(14.) Sic dictionem מרי, quæ hîc habetur, interpretari volui.

(15.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 8. notata ſunt.

בטבעותיה מאחור ובמשוך האנשים את קצה הקור׳ מאחור בחבלי׳ להשפילה׃ וענין העץ מחוץ להעמיד התמונה׃ ולהציבה׃ וענין הברזל על העץ לשמור את הקורה לבלתי ישרפוה שומרי החומה מעל לחומה׃ וקרני כובע האיל אשר בקצה הקורה המנגח לחומת העיר מספר׳ ברצון איש ואיש רק לא יהיו פחות מעשר׳ קרני׳ והקור׳ עשר׳ אמה ולא יותר מנ׳ קרנים והקורה מאה אמות והיה׃ הקרני׳ המספר אש׳ יהיו הנה כל קרן וקרן יש רחב מקו׳ אמה ועובי כל קרן וקרן מהם כעובי חבו׳ איש אחד וארכו אמה וחצי לא פחות׃ וחומת עץ ארוכה כגדר מלובשת בעורות מריאים מעובדי׳ בשתן אדם יעמידו במקו׳ אחור הקורה מזה ומזה להגן על האנשים המתעסקי׳ במלאכ׳ הנגיחה בה למען לא יורים רומי קשת בחצי׳ מעל לחומה אשר ילחמו בה׃ והקורה האילת אשר הקריב אספסיאנוס לנגח בה את חומת העיר יורפת אשר צר עלינו בה ואנחנו בתוכה ארכה היה חמשים וכ״ה קרנים היו בכובע אילה׃ חבוק י׳ אנשים היה עביה חבוק איש אחד היה עובי כל קרן וקרן מקרב אילה ואמה מרוחב מקום היה בין כל קרן וקרן מקרניו׃ ואלף וחמש מאות גברים היה משקל המשקלות התלוי׳ באחוריה לעת הצורך

ac munita erat, ne ab illis, qui mœnia tuebantur, igne combureretur; quot verò cornibus arietis galea, quæ trabi, mœnia urbis concutienti, præfixa erat, armanda foret, id cujuslibet arbitrio relinquebatur; modò non pauciora, quàm decem eſſent, in trabe viginti cubitorum, nec plura, quàm quinquaginta, in trabe centum cubitorum; cornua autem illa, quotquot erant numero, ſingula ab invicem cubiti ſpatio (16.) diſtabant & uniuscujusque cornu denſitas tanta erat, quantam vir circumplecti poterat; ipſius verò longitudo cubitum & dimidium æquabat nec brevior erat; paries (17.) autem ligneus ſepimenti inſtar protenſus ac bubalorum coriis, humano lotio elaboratis, contectus ponè trabem ab utraque illius parte conſtituebatur, ut homines in concutiendi opere occupati defenderentur nec è muris, quos pulſabant, à propugnatoribus peterentur ſagittis; arietis verò ejus, qvem Veſpaſianus ad mœnia urbis Jorpatæ, ab illo obſeſſæ, (in qva tunc fuimus) concutienda admoverat, longitudo erat qvinqvaginta cubitorum ac viginti qvinqve cornua galeæ arietis infixa erant & denſitas trabis illius tanta erat, qvantam decem viri circumplecti poterant (18.) & cujuslibet cornu denſitas complexum unius viri æquabat & inter unumqvodqve cornu cubiti ſpatium (19.) intercedebat, atque 1500. talenta efficiebant pondera illa, qvæ trabi, dum opus erat, appendebantur, 1500. qvoqve milites (20.) circà arietem illum occupati erant, qvando is muris urbis concutiendis Veſpaſiani mandatô adhibebatur & centum ac qvinqvaginta taurorum vel trecenta equorum ſive mulorum paria reqvirebantur ad trabem

(16.) Vid. infra h. cap. n. 19. ibique not.
(17.) De hoc ſuprà h. cap. n. 10. dictum eſt.
(18.) Vid. ſuprà h. cap. n. 13. ibique not.
(19.) Confer. ſuprà h. cap. n. 16.
(20.) Idem ferè Diodorus Siculus Hiſtor. l. 20. fol. m. 782. refert de ariete illo, quô Demetrius in oppugnatione urbis Rhodi uſus eſt, quem non niſi à mille militibus maxima vi mœnibus oppidi admotum fuiſſe ſcribit.

הצורך׳ וצף וחמש מאות איש גבורי חיל היו מתעסקים עמה לנגח כי היה מצו׳ אספסינוס לנגח בה את החומה וק״נ זוגות משוורי׳ או ש׳ זוגות מסוסים ופרדים היו צריכים להעתיק את הקורה ואת כל כליה ממקו׳ למקום ומעיר לעיר בעגלות כי היו רוצי׳ לעשות כן ולא היתה הקורה מקי׳ רק מחוברת מאיברי׳ על ידי שלשלאות של ברזל וטבעות מברזל מצומדות ומחוברות לעת הצורך כאלו היא מקשה במלאכ׳ נפלאה ומחוברי׳ ומפורדת חלקים חלקים להעלותה חלק חלק במקומו׳ ההרי׳ להלחם בה בערי הבצורו׳ אשר בראשי ההרי׳ כי יעמידוה על עמוד במקום אשר יכשר להם להעמידה בו׃

bem illam ejusqve vaſa & inſtrumenta omnia à loco ad locum vel ex urbe una ad aliam (ſicuti Romani facere conſveverant) curribus tranſvehenda, nam trabs illa non contigua ac continens erat; ſed catenis atqve annulis ferreis ejusdem partes ac membra mirabili artificio tàm aptè inter ſe, dum opus erat, conjungebantur, ut continua ac ſolida trabs videretur; in partes autem ideò diviſa erat, ut machina iſta eò facilius ad loca ardua & excelſa adduci urbesqve munitæ, in montibus ſitæ, oppugnari poſſent eo in loco, ubi Romani arietem conſtituere volebant.

CAP. XVI.

ויהי בנגחם הרומיים את חומת יורפתה וירא יוסף כי התחילה החומה להתרעש ולהתנועע ויקח שקים גדולים ויצו יוסף וימלאום תבן ויתלום בחבלים מעל קיר החומה לבלתי יגעו הקרנים אשר לאיל הברזל באבני קיר החומ׳ למען יכה האיל בשקים התלוים כי היה התבן רך ולכן חשך את הקרני׳ מהזיק אל החומה כי היו באי׳ בתוכו כמשפט כל רך לעמוד לפני הקשה ולהמעיט את חזקו׃ וכראות אספסיאנוס את תחבולת יוסף

CUm itaqve muri urbis Jorpatæ à Romanis concuterentur ac Joſephus videret, illos paulatim contremiſcere ac commoveri, ipſe ingentes afferri ſaccos (1) eosque ſtramine repleri atqve è muris funibus ſuſpendi juſſit, ne cornua arietis ferrei murorum lapides contingerent; ſed ſaccos ſuſpenſos percuterent, (2.) ſtramen enim molle erat ac propterea ictibus arietis cedebat & impediebat, ne illius cornua muris impacta damnum inferrent, nam qvodcunqve molle eſt, id duritiem rei cohibere ac cedendo vim ejus & impetum minuere ſolet: Veſpaſianus autem, Joſephi calliditatem animadvertens, pari ſolertia utebatur & Judæos exploraFfff 2

(1.) Idem refert Joſephus l. 3. de Bell. Jud c. 15. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 11.

(2.) Ut nimirum laxo ſaccorum ſinu eluſa plaga omnis arietis emollietur, illiſa enim ſolida ſolidis nocent, ſolutioribus evacuantur, prout ſcribit Egeſippus loc. alleg.

יוסף ויתחכם גם הוא ויעש בערמה
וישלח יהודים מרגלים בתוך העיר
ובעת אות הנגיחה כאיל הברזל ויכרתו
את חבלי השקים המלאי' בתבן ויפלו
רבם עם השקי' בתבן על הארץ
ויקבלום חיל הרומיים ולא מתו ופתאום
הוסיפו עוד לנגח על החומה' ויהי
בהלחם עוד לנגח על החומה ושם
ביוטפת' היה איש גבור חיל מהכהנים
ושמו אלעזר הכהן וגם הוא ממשפחת
ענני הכהן הגדול אשר היה אז בירושלם
ובראותו אלעזר גבור יוטפתה כי החלו
עוד הרומיים לנגח את החומה באיל
הברזל כפעם בפעם וישא אבן אחת
מעל החומה ויהי חור גדול בה וירד
אלעזר פתאום מעל החומה וירכב על
קורת האיל ויקשור שלשלת מברזל
בין קרני האיל ויקפוץ בגבורה מעל
הקורה והנה השלשלת בידו ויעל ויבא
אל העיר כי קיר החומה מראשה עד
מקום נגיחת הברזל היה שפל ויבא את
קצה השלשל' בעיר ויתנה ביד גבורים
רבים מגבורי יוטפת' לקשרה בעמודים
ובכותלים בתוך העיר למען לא יוכלו
הרומיי' עוד להסיר הקורה. ואחרית משם
ולראות אולי יוכל להשחיתה ויתגבר
עוד אלעזר הכהן וירד על הקורה וירכב
עליה ויך את העם אשר היו מתעסקים
עם האיל וימת מהם חמשים איש ויתר
העם נסו מלפניו וישב עוד אלעזר הכהן
ליוטפת' ויבא אל העיר וממשכותו ויושבי
העיר

ploratores in urbem mittebat, iſti, cùm ſignum admovendi arietis ferrei, quô muri concutiebantur, datum eſſet, funes ſaccorum ſtramine repletorum præcidebant (3.) atque ipſi ſimùl cum ſaccis, ſtramine repletis, in terram cadebant, hos cùm milites Romani illæſos recepiſſent, ſtatim muri à Romanis pulſabantur; intereà verò, dum mœnia ariete ferreo conqvaſſabantur, qvidam ex ſacerdotibus, Eleazarus nomine, (4.) vir fortitudine inſignis (qvi & ipſe è familia Ananiæ, Pontificis Hieroſolymitani erat; ſed tunc temporis Jorpatæ verſabatur) cùm videret, Romanos iterùm paratos eſſe, ut mœnia urbis ariete ferreo concuterent, ſicuti anteà facere conſveverant, lapidem qvendam è muro evellebat, qvô facto ingens foramen in mœnibus patebat, per qvod ille repentè deſcendens ac trabi inſidens catenam ferream inter cornua arietis firmiſſimè alligabat, dein à trabe vi maxima ſubſiliens ac catenam manu ſua tenens ad urbem aſcendit, murus enim à ſummitate ſua usqve ad locum, qvem Romani ariete percutiebant, valdè humilis erat ac depreſſus, Eleazarus igitur alteram catenæ extremitatem ad urbem ſecum adferens, multis illam militibus, qui Jorpatæ erant, tradebat, ut eam columnis ac parietibus urbis alligarent, ne Romani trabem arietis ferrei inde amplius retrahere & è loco illo removere poſſent, poſteà conſilium inibat, quomodo trabs iſta corrumpi poſſet, idem Eleazarus, Sacerdos aliud inſuper egregium facinus perpetravit, nam è mœnibus iterùm deſcendit & trabi inſidens eos, qvi circà arietem occupati erant, percuſſit & ex illis qvinqvaginta interfecit, reliqvos in fugam vertit, qvô factô ad urbem Jorpatam reverſus eſt eumque incolæ urbis valdè læti è trabe arietis ad ſe traxerunt. Is ipſe Eleazarus ad turrim quandam, mœnibus urbis inædificatam, aſcendit & ingentem lapidem, è rupe firmiſ-

(3.) Vid. *Joſphus* & Egeſippus loc. citat.
(4.) Samæi filius vocatur à Joſepho dict. lib. 3. de Bell. *Jud.* c. 16. confer. etiam Egeſipp. lib. 3. de Excid. Hieroſ. c. 11.

העיר אליהם דרך קורת האיל וישמחו בו
מאד · ויעל עוד אלעזר על מגדל אחד
ממגדלי החומה וישא אבן גדולה מהצורי
החזקים וישלך אותה מגובה המגדל
בכח גדול על ראש האיל וישברהו ויפלו
קרניו לארץ וחלק גדול מהראש כי היה
הברזל ישן והכלי היה קדמון מהכלים
הקדמוני' אש' היו ברומא ועלתה הלודה
על ברזלו ונאכל · וירד עוד פתאום
אלעזר מעל החומה ויקח את חלק ראש
האיל הנשבר וישליכהו אל תוך החומה
ויך את יתר העם אש' היו עומדים שם
ויניסם מפניו ויורו המורים בחצים אל
אלעזר הגבור ויתקעו בו ה' חצים ויעל
עמהם וישלחו אנשי החומה את ידיהם
וימשכוהו ויעלו את אלעזר הגבור אל
החומה כי לא יכול לעלות כי מרו לו
מכות החצים · ויריעו העם תרועה גדולה
על אשר גבר אלעזר הכהן הגבור להכות
ברומיים ולשבר את איל הברזל אשר
היו בטוחים בו ולקחת חלק ממנו ולהביאו
אל החומה ולתפוש את יתר הקורה
האילית בחבלי ברזל בעיר לבלתי יוכלו
הרומיי' להסירה משם ולשוב עוד ולנגוח ·
ויתאזרו ביום ההוא רבי' מגבורי יורפת'
כי ראו גבורת אלעזר הגבור וירדו ויחלקו
את הקורה לחלקי' ויפזרוה ואת
משקולותיה ואת טבעותיה ואת קורותיה
לקחו ויביאום אל העיר ביום ההוא
ואלעזר הגבור מת ממכות החצים ביום
ההוא

firmiſſimâ evulſum, è ſummitate turris vi maximâ projecit (5.) ſuprà arietis caput illudque confregit ita, ut cornua ejus & magna pars ipſius capitis in terram caderent, quia ferrum perqvàm vetuſtum & machina ipſa una ex antiqviſſimis, qvæ Romæ aſſervabantur, erat, qvocircà ferrum rubigine ob temporis diuturnitatem attractâ, paulatim corruptum atque corroſum fuit. Poſteà Eleazarus iterùm è muris improviſò deſcendit ac partem capitis arietis confracti abſtulit eamque in medium projecit murum atqve cœteram turbam, ibidem ſtantem, partim cecidit, partim in fugam vertit; ſagittarii autem Eleazarum fortiſſimum jaculis petentes qvinqve (6.) ſagittas ei infixerunt, cum qvibus ille muros ſubiens à propugnatoribus urbis protenſis manibus in mœnia attractus fuit, qvia ipſe præ dolore vulnerum, qvæ ei ſagittis inflicta erant, aſcendere non poterat, poſteà populus ingentem clamorem ſuſtulit, qvoniam Eleazarus, ſacerdos fortiſſimus, Romanos percuſſerat & arietem ferreum, in qvo Romani ſpem maximam poſitam habebant, confregerat, ejusqve partem ſecum auferens in muros projecerat ac qvia trabem arietis catenis ferreis in urbe alligaverat, ne Romani illam exinde retrahere atqve muros ariete iſto iterùm percutere poſſent, eodem illo die multi ex militibus Jorpatenſibus egregia facinora ediderunt, dum Eleazari fortitudinem ſpectârunt, nam ipſi quoque deſcenderunt & trabem in partes diviſam disjecerunt ejusque pondera, annulos ac tigna in urbem tulerunt; Eleazarus autem fortiſſimus die illo vi vulnerum, qvæ ſagittarum ictibus acceperat, occubuit, relictâ præclarâ nominis ſui famâ, qvia pro Sanctuario Domini ejusqve populo atqve terrâ Iſraëliticâ tanqvam vir fortis Deoqve fidelis pugnaverat; populus verò univerſus maximo eum luctu

(5.) Idem refert Joſephus dict. l. 3. c. 16. & Egeſippus l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 11. confer. infrà h. lib. 6. cap. 40. n. 9. ubi iſtius facti etiam fit mentio.

(6.) Conſentiunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

Proſecutus eſt illumque in urbe ſepelivit atque gens omnis Iſraëlitica obitum ejus ſummo celebravit honore tàm propter egregiam illius fortitudinem ac fidem, quàm quòd pro nomine Domini ejusqve lege contrà hoſtes Dei pugnâſſet, propterea omnes Iſraëlitæ memoriam ejus coluerunt.

ההוא בשם טוב כי נלחם בעד מקדש יי׳ ובעד עמו ובעד ארץ ישראל בכבוד נאמן ליי׳ ויתאבלו כל העם מאד מאד ויקברוהו בעיר ויכבדוהו כל ישר׳ בכבוד גדול ועל אסיפתו ועל גבורתו ועל נאמנותו ועל מלחמתו לשם יי׳ ועל תורתו כי נלחם באויבי יי׳ עשו כל ישראל זכר לברכה׃

CAP. XVII.

CUm igitur juventus Judaica præclarum Eleazari Sacerdotis facinus, quod ille in prælio, cum Romanis inito, perpetraverat, vidiſſet & quòd univerſus populus Iſraëliticus maximo cum honore proſecutus eſſet illiusque nomen & memoriam monimento ampliſſimo celebrâſſet, tunc duo adoleſcentes Judæi, tàm prudentiâ ac ſolertiâ, quàm virtute bellica conſpicui, quorum alter Netra (1.) alter Philippus nominabatur, Zelo Domini commoti apertis portis urbe egreſſi ſunt & cum Romanis pugnando multos ex illis percuſſerunt ac proſtraverunt, tandem ambo pro Sanctuario Dei & populo Iſraëlitico atqve patria ſua eodem in prælio occubuerunt; Joſephus autem, cùm ingentem vim belli indies magis magisque creſcere animadvertiſſet, ipſe qvoqve urbe egreſſus (2.) maximam cladem Romanorum exercitui intulit, & munimenta atqve inſtrumenta ferrea, qvæ Romani reliquerant eorumque arma igne combuſſit & quia acerrima ſurgebat pugna Romani terga vertere cœperunt, videbant enim, Judæos vitam ſuam pro nomine Dei ac patria ſua morti exponere, quocircà illis amplius reſiſtere non

ויהי כראות בחורי יהודה את אשר עשה אלעזר הכהן מן המלחמות אשר נלחם עם הרומיים ואשר עשו לו כל ישראל מהכבוד כי עשו לו זכר לברכה. ולשם טוב׃ ויקנאו ליי׳ אלהי ישראל שנים בחורים מבחורי יהודה. מבינים ומשכילים בכל חכמה וגבורי מלחמה שם האחד נתרא ושם השני פוליפוס ויפתחו את שער העיר ויצאו וילחמו עם הרומיים ויכו וישחיתו בחיל הרומיים הרבה מאד וימותו גם שניהם במלחמה. על מקדש אלהיהם ועל ישראל ועל ארצם׃ ויהי כראו׳ יוסף את המלחמה. כי נתחזקה וכבדה מאד ויצא מהעיר ויך במחנה הרומיים מכה רבה מאד ואת המצור ואת כלי הברזל אש׳ נשארו מאת הרומיים עוד ואת יתר כלי המלחמה שרף באש ותחזק המלחמה מאד מאד ויחלו

(1.) Hebr. נתרא, ſic in noſtro codice, à *Joſepho* l. 3. de Bell. Jud. c. 16. & Egeſippo l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 12. vocatur Netiras.

(2.) Idem refert *Joſephus* dict. l. 3. de Bell. Jud. c. 16.

Digitized by Google

ויחלו הרומיים לנוס מפני יוסף כי ראו
כי נתנו אנשי יהודה נפשם למות על
שם אלהיהם ועל ארצם ולא עמד חיל
הרומיים למולם׃ ויתיצב אספסיאנוס
ויחזק את לב עמו ויאמצם ויפתם בדברי׳
טובים ויתן להם כסף וזהב לרוב מאד
ויתן להם מחיה ומאכל ומשתה ויעמדו
וילחמו עם יוסף ועם אנשי יהוד׳ ביום
ההו׳ עד בא השמש׃ ויהי בהתחזק
המלחמ׳ ויורו היהודי׳ היורי׳ בחצי׳ ויכו
את אספסיאנוס בשוקו הימני ויבהלו כל
גבורי הרומיי׳ כי ראו את הדם זב משוק
אספסיאנוס ותהי המלחמ׳ ביום ההוא
חזק׳ מאד בין היהודים ובין הרומיי׃
וירא טיטוס כי הוכה אביו וירץ בבהלה
לעזרתו ויאמר לו אביו מה לך בני כי
נבהלת חזק ואמץ ונקום נקמת אביך
מהיהודים האלה אשר התחזקו למולנו׃
וילחמו עוד שניהם טיטוס ואספסיאנוס
עם כל חיליהם ביום ההוא מלחמ׳ גדולה
ועצומה וחזקה מאד ויפלו ביום ההוא
חללים רבים מחיל הרומיים ומחיל יוסף
רבי׳ וישארו עתה עם יוסף מתי מעט
וילך ויבא העיר יורפת׳׃ ויהי ממחרת
ויקומו חיל הרומיים ויציבו עוד מצור
ודיק תחת המצור והדיק אשר שרף יוסף
וגם איל ברזל העמידו בין תותים שנים
במשפט כי ד׳ אילי ברזל הביא אספסיאנוס
מרומא

non poterant; aſt Veſpaſianus, cùm id perſpexiſſet, viriliter reſtitit animumqve militibus ſuis addidit ac blandis verbis eosdem ad fortitudinem excitans magnam illis auri argentiqve vim dedit atqve cibum & potum largiter præbuit, qvapropter Romani milites alacres facti toto illo die usqve ad occaſum Solis cum Joſepho atque Judæis pugnârunt: accidit autem fervente pugnâ, ut Judæi ſagittarii crus dextrum (3.) Veſpaſiani jaculô vulnerarent, quocircà omnes Romani milites valdè conſternati ſunt, quia ſangvinem ex Veſpaſiani crure promanare viderunt, unde prælium inter Judæos & Romanos eo die acerrimum exortum eſt, Titus quoque, cùm patrem ſuum vulneratum vidiſſet, metu percuſſus celeriter accurrit (4.) opem ei laturus; aſt pater ait: ecquid tu, mi fili, conſternatus es? virum te præſta ac fortiter age & patris tui ultionem de Judæis iſtis, qui nobis tàm acriter reſiſtunt, cape, qvocircà eodem illo die Titus & Veſpaſianus cum omnibus copiis ſuis maximam ac vehementiſſimam pugnam commiſerunt multiqve tàm Romani, quàm Judæi utrimqve interempti ceciderunt & pauci cum Joſepho tunc temporis in urbem Jorpatam reverſi ſunt; ſeqventi autem die Romani aliud munimentum & vallum loco prioris, à Joſepho incenſi, exſtruxerunt atque arietem ferreum inter duo tigna, prout aliàs fieri ſolebat, conſtituerunt, nam Veſpaſianus qvatuor arietes ferreos, qvi inter tigna ſuſpendebantur, (5.) Româ ſecum adduxerat; ferrei autem arietes, qvi curribus vehebantur & contrà muros impellebantur, triginta fuerunt tàm parvi, quàm magni, quos Veſpaſianus ſecum Româ adduxerat, ex illis trabs maxima triginta cubitos æqvabat longi-

(3.) *Joſephus* loco alleg. ſcribit, ταρσὸν τοῦ ποδὸς, talum ſeu plantam pedis Veſpaſiani vulneratam fuiſſe, cui etiam Egeſippus lib. 3. de Bell. Iud. cap. 12. conſentit, confer. infrà h. libr. cap. 23. n. 7.

(4.) Conſentit Joſephus dict. lib. 3. c. 16. & Egeſipp. lib. 3. de Bell. Jud. c. 12.

(5.) De arietum penſilium & curulium diſcrimine ſuprà h. lib. cap. 15. num. 7. & ſeqq. inprimis n. 11. dictum eſt.

מרומא אילי הורגים ואמנם אילי ברזל
משחיתי׳ שהם אילי עגלות שרביא
אספסיאנוס מרומא שלשים אילי עגלות
קטני׳ וגדולי׳ קורת הגדול ארך שלשי׳
אמה וקורי׳ הקטן ארך עשרה אמות גם
קלעי סוללות אשר הציבו עשרים קלעים
בכל סביבות העיר ופאותיה׃ ויערכו עוד
הרומיים מלחמ׳ על עיר יורפת׳ עוד כפעם
בפעם והעיר יורפת׳ נשארה שכולה
מגבוריה כי נפלו כלם במלחמה וישאר
בה יוסף ואנשים מתי מעט עמו ויעלו
כלם על החומה ותעלנה גם הנשים
על החומה כי אין אנשים עוד למלחמה׃
ויקלעו אנשי אספסיאנוס אל העיר בקלעי
הסוללות מכל פאה ותבא אבן גדולה
מקלע סוללה ותך על בטן אשה הרה
מאנשי היהודים העומדות על החומה
ותעבור האבן על בטנה ותולך האבן
את הילד כי עקרתו מבטן אמו דרך
מחצית ריס׃ ויוסיפו עוד לשפוך סוללה
ולקלע ויקלעו באבן ותך האבן על ראש
אחד מגבורי יוסף ותפלח ראש האיש
ותוליכהו האבן עמה מהלך ריס אחד׃

longitudine; minima autem decem, Balliſtæ quoq; (6.) viginti omninò circà urbem ejusque latera in aggeribus conſtitutæ erant. Romani igitur urbem Jorpatam iterùm oppugnârunt, ſicuti anteà facere conſveverant; oppidum verò propugnatoribus deſtitutum erat, quia ferè omnes in præliis occubuerant adeò, ut pauci cum Joſepho ſuperſtites eſſent, quapropter cuncti ſimùl incolæ etiam mulieres in mœnia aſcenderunt, qvia viri deerant, qui urbem defenderent; accidit autem, dum milites Veſpaſiani urbem undique baliſtis petebant, ut ingens lapis è baliſta quadam emiſſus mulieris gravidæ, qvæ ſuprà murum ſtabat, ventrem percuteret (7.) eoq; trajecto infantem ex utero materno abreptum ad dimidium usqve ſtadii (8.) ſecum auferret, iidem Romani, cùm iterùm aggere exſtructo urbem balliſtis premerent, lapidem qvendam jaculati ſunt, qvo viri cujusdam ex Joſephi militibus caput humeris avulſum ad unius ſtadii ſpatium (9.) abreptum fuit.

(6.) Sic קלעי סוללות hic vertere volui, neque enim minores fundas; ſed majores, quæ Romanis ac Græcis balliſtæ & catapulta dicebantur, hic intelligi puto, vid. Joſeph. dict. l. 3. c. 16. in fin. & Cæſar de Bell. Civil. l. 2. c. 2. & 9.

(7.) Idem refert *Joſeph.* lib. 3. de Bell. Iud. c. 17.

(8.) *Joſephus* quoque loc. alleg vocat ſtadium, in Hebræo hic dictio ריס habetur, de qua vid. ſuprà l. 3. c. 17. n. 15. & infr. h. l. 6. c. 34. n. 4. confer. etiam Egeſipp. l. 3. de Bell. Iud. c. 12.

(9.) Trium ſtadiorum meminit Joſephus dict. l. 3. de Bell. *Jud.* c. 12. adſtipulatur.

CAP.

CAP. XVIII.

בעת ההיא בא אחד מגבורי הרומיים ויעמוד מתחרת לקיר החומה נכח יוסף כי חשב בלבו לאמר אולי אוכל לירות את יוסף בחצי שנתן בסם המות · ויבט יוסף אליו ויצעק מול הגבור לאמר הוי בוגד ﭏ תמיתני וילפת האיש כי חרד לבו בצעקת יוסף וישפכו היהודים עליו שמן רותח מעל החומ׳ וימס עורו וילך מופשט כמשוגע בכל מחנה הרומיי׳ הלוך וצעוק ובכה בכל מחנה הרומיים׳ עד אשר מת האיש ההוא · ויחגרו עוד אספסיאנו׳ וטיטוס בנו להלח׳ ביורפת׳ עד מלאת שמונה וארבעים יום ותשגב החומה אשר לעיר מהם ולא יכלו לרדת ולא היה להם כח ללכדה׃ ויהי אחרי כן כאשר כלו שרידי׳ הנשארים בעיר יורפת׳ כי נלאו ולא יכלו לפקוד ולשמו׳ עוד את חומת העיר ויעלו טיטוס ואספסינוס שניה׳ לילה על החומ׳ ויעלו עליה כי חדלו השומרים לשמור עוד על חומת העיר· ויהי בעלות שניהם ﭏ החומה ויעלו אחריהם מגדודי הרומיים הרבה׃

Per idem tempus miles quidam Romanus propè murum, ubi Joſephus tunc ſtabat, ſuccedens ſagittâ venenô mortiferô tincta Joſephum transfigere ſibi propoſuerat: Joſephus autem illum aſpiciens inclamavit: ne me interfice, ô perfide, qvo ipſe clamore perterritus animo concidit; Judæi verò eum ferventi oleo (1.) è mœnibus perfuderunt, qvô cutis ejus liquefacta & à corpore ſoluta fuit; ille autem nudis oſſibus detracta cute veſani inſtar per univerſa Romanorum caſtra hinc inde cucurrit ſubinde clamans ac plorans, donec moreretur. Poſteà Veſpaſianus ac Titus, filius ejus, ad urbem Jorpatam oppugnandam ſeſe iterùm accinxerunt, (2.) cùm jam octavus & qvadrageſimus obſidionis dies (3.) præteriiſſet, qvia firmiſſima erant urbis mœnia nec ſub Romanorum poteſtatem illa redigi poterant: accidit autem poſteà, cùm illi, qvi in urbe Jorpata adhûc ſuperſtites erant, viribus deficerent & multis laboribus defatigati vigilias & ſtationes in muris urbis amplius peragere non poſſent, ut Titus & Veſpaſianus noctu (4.) murum conſcenderent, (quia cuſtodes in mœnibus oppidi excubias agere deſierant) quod ipſorum factum alii quoque multi (5.) ex militibus Romanis ſecuti in mœnia aſcenderunt, de quibus illi poſteà mediam in urbem deſcenderunt & repagula portæ magnæ

(1.) *Joſephus* l. 3. de Bell. Jud. c. 19. rem paulo aliter narrat & Egeſippus l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 12. non de uno ſolùm, ſed pluribus Romanis urbem oppugnantibus, refert, quòd ferventi oleo à *Judæis* perfuſi fuerint.

(2.) Vid. Joſeph. dict. lib. 3. c. 18.

(3.) Conſentit Joſephus dict. l. 3. c. 23. princ. & Egeſipp. l. 3. de Bell. Jud. cap. 15.

(4.) *Joſephus* loc. citat. ſcribit, Titum cum tribuno quodam militum, Domitio Sabino, legionis decimæ quintæ, murum conſcendiſſe, idem refert etiam Egeſippus dict. l. 3. c. 15.

(5.) Præ aliis Sextus Cerealis tribunus & Placidus, prout Joſephus dict. l. 3. c. 23 refert, Egeſippus lib. 3. de Bell. Jud. c. 14. ſcribit, quòd Cerealis iſte multos Samaritas, cùm montem Garizim aſcendiſſent, primum ſiti vexatos poſteà interfecerit.

הרבה ויהיו הרומיים מחומה של חוץ
העיר וישברו את בריחי השער הגדול
אשר לעיר יותפת׳ ויבאו כל חיל הרומיי
בתוך העיר ויריעו תרועה גדולה למלחמ׳
ויהי כשמוע היהודי׳ המיית הרומיים
ויקצו משנתם וכלם חרדי׳ ונחפזי׳
ויתפשו איש חרבו בידו ויצאו כלם אל
רחוב העיר כי רחוב גדול לה להתקבץ
אנשי העיר בו בעת המהומה׳ וישאו
עיניהם ויראו והנה חיל הרומיי׳ בא בתוך
העיר דרך מבוא השער הגדול אשר לעיר
וילחמו היהודי׳ עם הרומיי׳ וימותו היהודי׳
במלחמה׳ במקום מעמדם ברחוב כי אמרו
היהודים איש אל רעהו נמותה במלחמה
ולא נתפש חיים׳ ויקם יוסף הכהן הוא
ומ׳ איש מגבורים הנשארים עמו ויצאו
מן העיר ויברחו היערה וימצאו מערה
אחת ויבאו שמה ויתחבאו כלם במערה
ההיא׳ ואנשי העיר כלם תמו במלחמה
ההיא כי לא האמינו את ברית הרומיי׳
כי שאל יהודי אחד לרומי אח׳ ברית
לאמר החייני ואסור אליך וישבע הרומי
ליהודי לאמר כה יעשה לי אלהים וכה
יוסיף אם אמיתך; ועת׳ סורה משם וצא
ובוא

magnæ oppidi Jorpatæ perfregerunt, quô factô omnis Romanorum exercitus in urbem venit & ingentem clamorem militarem ſuſtulit; Judæi verò audito Romanorum ſtrepitu è ſomno excitati admodùm conſternati & pavefacti ſunt atqve omnes arrepto qvisqve gladio ſuo in forum (6.) urbis, quod maximum erat (ubi incolæ oppidi tumultu excitato convenire ſolebant) progreſſi ſunt, ſublatisque oculis Romanorum exercitum urbem intrare per portam maximam conſpexerunt, qvamobrem acerrimè cum Romanis pugnaverunt, donec eo in loco, qvem quisqve in foro occupaverat, dimicantes occubuerunt, qvia ſeſe mutuò adhortati dixerunt: moriamur in prœlio, ne vivi capiamur; Joſephus autem ſacerdos & qvadraginta viri fortiſſimi, qvi unà cum illo adhûc ſuperſtites erant, oppido egreſſi in ſylvam (7.) profugerunt, ubi ſpeluncam qvandam, ibidem repertam, intrârunt ejusqve latebris ſeſe occultârunt; incolæ autem urbis omnes eo in prælio interierunt, quia Romanorum fidei ſe committere noluerunt: acciderat enim, ut Judæus qvidam fidem imploraret militis Romani (8.) hiſce verbis: ſi me vivum ſervaveris, egomet me tibi tradam, cui Romanus ſanctiſſimè per omnes Deos (9.) juravit, ſe illum haud interfecturum eſſe, ſi urbe egrederetur & ad ſe veniret; Judæus autem ei reſpondit: ſi tuam mihi dextram dederis, fidem tibi habebo; Romanus verò ei ſiniſtram porrexit, qvod dum

(6.) Ita dictionem רחוב, quæ hic in Hebræo habetur, vertere volui, Joſephus dict. l. 3. c. 23. ſcribit, illos ἐν μέσῃ τῇ πόλει, in media urbe, conveniſſe, confer. Nehem. c. 8. v. 1. ubi autor Vulgatæ רחוב tranſtulit: plateam, LXX. verterunt τὸ πλάτος, latitudinem.

(7.) Joſephus dict. l. 3. c. 24. rem paulò aliter narrat, Egeſippus lib. 3. de Bell. Jud. c. 15. refert, quòd *Joſephus* inter favillas urbis in quodam lacu delituerit, confer. infrà h. lib. 6. cap. 37. n. 31.

(8.) Hunc vocat Antonium Joſephus l. 3. de Bell. Jud. c. 23. circà fin. ubi refert, Antonium centurionem, cum Judæo cuidam, in latebris deliteſcenti, dextram ſuam porrexiſſet, per inſidias à *Judæo* illo interfectum eſſe; idem refert etiam Egeſippus lib. 3. de Excid. Hieroſ. c. 15. confer. num. ſeq. 10.

(9.) In Hebræo hæc habetur formula: ita mihi faciat Deus & ſic addat, vid. infra h. lib. 6. c. 23. n. 2.

Digitized by Google

וכוא אלי ויען היהודי ויאמ׳ אל הרומי
הבא לי יד ימינך ואבטחה בך וישלח
הרומי יד שמאלו אל היהודי והנה היה
והוא לא נטה לבו לדעת אשר יד שמאלו
היתה כי נבהל וידו בהת הרומי את יד
שמאלו אל היהודי ויתמוך בה היהודי
ויאחז הרומי את השלח ביד ימינו וימת
את היהודי וימת היהודי כי לא היה
בידו שלח וכי השליך אתו את כלי
המלחמה מידו כי האמין ברומי על כן
מת׳ ויהי כראות היהודי׳ כי לא הקי׳
הרומי את בריתו ושבועתו לא נאמנה
וכי המית היהודי אשר בטח בו אחרי
אשר נשבע לו לבלתי ימיתהו׳ ויאמרו
נמותה כלנו יחד ולא נבטח ברומיים
ויתאזרו היהודי׳ למות על קדוש׳ יי׳ אלהי
ישראל ובמותם המיתו עם רב מהרומיי׳
במלחמה ההיא הרבה מכל אשר המיתו
במלחמותיהם הראשונות ותלכד העיר
אחרי כן׳ ויוסף וארבעים איש אשר היו
עמו נחבאו כלם במערה אח׳ וישלח
אספסיאנוס את ניקנור השר ואת
פילירינוס וגליאקנוס עמו אל יוסף לאמר
צא אלי ותחיה ולא תמות׳ ויאמר יוסף
אל הגלו׳ עמו במערה ההיא מה תאמר
נפשכ׳

dum Judæus feſtinans ac terrore perculſus non animadvertit, ſed fidem Romano habuit, gladium ille dextrâ ſuâ prehendit & Judæum, qvi projectis armis illius fidei ſeſe commiſerat, interfecit, (10.) qvapropter Judæi, cùm vidiſſent, Romanorum fidem non ſervâſſe, ſed violatô juramentô Judæum interemiſſe, cui ipſe fidem promiſerat, jurans, ſe illum non interfecturum eſſe, dixerunt: moriamur ſimùl omnes nec fidem Romanis habeamus, qvocircà ad mortem, pro Sanctuario Domini, Dei Iſraëlis, ſuſcipiendam prompti paratique fuerunt & dum ſeſe morti objecerunt, plures eo in prælio Romanos interfecerunt, quàm in prioribus pugnis. Urbs itaque eo, qvo dictum eſt, modo, capta & in poteſtatem Romanorum redacta eſt; Joſephus autem & qvi cum illo erant, qvadraginta viri omnes eadem in ſpelunca latitârunt. Veſpaſianus itaque Nicanorem (11.) principem & una cum eo Paulinum (12.) atqve Gallicanum (13.) miſit ad Joſephum, qvi dicerent: egredere, ut vivas nec moriaris, qvo cognito Joſephus ad ſocios ſuos, qvi unà cum ipſo in ſpelunca illa erant, dixit: ecqvid de Veſpaſiani poſtulatione cenſetis, ut ei ſatisfaciamus? ego enim, ſi conſilio meo morem gerere vultis, vobis ſvadeo, ut ſpeluncâ egrediamur & ad illum eamus, ſi
qvi-

(10.) Imo Judæus Romanum doloſè interfecit, vid. num. præced. 8. ibique not.

(11.) Joſephus l. 3. de Bell. Jud. c. 24. ſcribit, Veſpaſianum ab initio duos Chiliarchos, Paulinum & Gallicanum; poſteà verò Nicanorem miſiſſe, cui etiam Egeſippus l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 15. adſtipulatur, confer. num. ſeq. 12. & 13.

(12.) Hebr. פאולינוס, ſic nomen ex Joſepho & Egeſippo loc. alleg. reſtituendum puto, nam nomen פילירינוס, quod hic in noſtro codice habetur, dubio procùl corruptum eſt, confer. infrà c. 23. n. 4.

(13.) Hebr. גליקאנוס, ita hoc quoque nomen ex Joſepho & Egeſippo loc. citat. reſtituendum erit, ſic & infrà h. lib. 6. c. 23. num. 4. legitur: גאליקנוס, idque rectius, quàm hoc loco, ubi corruptè habetur literis transpoſitis; גליאקנוס, vid. ſuprà n. 11. h. cap.

נפשכם בדברי אספסינוס ונקשרו כי אני
אם תרצו לשמוע לעצתי איעץ אתכם
כי נצא תלך אליו אם יכרתו ברית
השרים האלה עמנו כאשר אדרש להם
ואני חושב כי בהיותנו לפני אספסינוס
הוא ירחם עלינו׃

qvidem principes iſti fidem, qvam ab eis petiero, nobis dederint, ſpero enim, fore, ut Veſpaſianus, ſi in ipſius conſpectum veniamus, noſtrûm miſereatur.

Cap. XIX.

ויהי בראות האנשים אשר היו עמו כי
נטה לב יוסף לצאת אל הרומיי ויאמרו
אליו תמהים אנחנו ממך השר יוסף כי
נבחרת מרבבות עמך עם כהונה ומלכות
לקדוש לײ׳ אלהי ישראל והפקד לשר
צבא גדול בראש עמך ותראינה עיניך
חרפת עמך וכשלון צאנך ביום הזה
ותרצה לחיות בזאת החרפה ומה לך עוד
חפץ בחיים והלא המו׳ טוב לך מהחי׳
ואתה כהיום הזה אולי תחשוב כי הם
להחיות אותך יקראו לך או להטיב לך
באחריתך הם קוראים אותך ולא זאת
המחשבה מחשבתך אמנם יקראוך ללכדך
חי להתהלל בך לאמר הנה משוח
מלחמתם תפשנהו חי ולכן המה ירונו׃
ועתה אחינו ושרינו אם תמית את נפשך
טוב לך מאשר תצא אליהם ויתהללו בם
נצחנו ראש היהודים והנה בידינו ויראו
בך נצח וגבורה וזה יהיה אם לא
ימיתו

At viri illi, qui cum Joſepho erant, cùm animum ejus eò inclinare viderent, ut ad Romanos egrederetur, dixerunt: Valdè miramur, (1.) te, qui ex multis myriadibus populi tui, (cui Sanctus ille Deus Iſraëlis Sacerdotium ac regnum concredidit) electus es princeps & magnus imperator genti tuæ præpoſitus fuiſti, atqve ignominiam populi & gregis tui jam oculis tuis aſpexiſti, adhûc vitæ deſideriô teneri tanto in dedecore, cur amplius vivere cupis? nonne ſatius tibi erit mori, quàm vivere? forſitàn exiſtimas, te ab illis ideò evocari, ut te vivum ſervent aut in ſenectute tua tibi benefaciant? ſed fruſtrà id cogitas, qvia te ideò evocârunt, ut te vivum caperent & de te gloriarentur, dicentes: en Judæorum ducem (2.) vivum cepimus! idcircò inſignem victoriam reportavimus; nunc itaqve, frater ac princeps noſter, ſi temetipſum interfeceris, id melius tibi erit, quàm ſi ad Romanos egrediaris, atqve illi ſe jactent, quòd principem Judæorum vicerint eumque in ſuam poteſtatem redegerint, atque ita in te victoriam ac fortitudinem ſuam oſtentent, & id quidem tibi eveniet, ſi te

(1.) Apud Joſephum l. 3. de Bell. Jud. c. 25. brevior & nervoſior habetur oratio, confer. etiam Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 16.

(2.) In Hebræo hic habetur: משוח מלחמה, id eſt, unctus belli ſeu ad bellum, vid. quæ ſuprà l. 3. c. 9. n. 9. ea de re dicta ſunt, confer. R. Salomo ad Deuteron. c. 20. v. 2. ubi etiam meminit: משוח מלחמה i. e. uncti (ſacerdotis) ad bellum, confer. D. Wagenſeil. Sota, pag. 842. n. 1. & autor tractatus Gallici qui inſcribitur: Hiſtoire du Culte Levit. &c. Part. 3. c. 3. pag. 268. edit. Amſtel.

Digitized by Google

ימיתוך ואם ימיתוך הלא טוב לך למות בחרבך מאשר תמות בחרבם וגם טוב לך למות מאשר תחיה לשמוע חרפותיה׳ וגדופיה׳׳ ואם יחיוך אל תאמן כי יחיוך לטובה או לחסד אך לחרפה ישמרוך אש׳ היא קשה ממות למען יתעללו בך בחרפת גדופיה׳׳ ועתה אחינו ושרינו מה לך כי שמת לבך לחיות אחרי אשר אבדת את עמך ואת אחיך ולאי זה חפץ תבחר בחיים אחרי אבוד עמך ואחיך׳ והבט נא בשכלך וראה איה דבר משה רבינו עליו השלום אשר אמר לפני האלהים על ישראל אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת ולא רצה לחיות אחרי כלות ישראל ואם אמר לו היכול על הכל הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם וכו׳ ואיה אהרן אחיו אשר עמד בין המתי׳ ובין החיי׳ ויתיצב לפני המלאך הנוגף כגבור וימסור את עצמו למות על עמו למען יעצור את המגפה מעל ישראל ואיה שאול המלך ויהונתן בנו אש׳ נלחמו בעד עם יי׳ וימותו על יי׳ ועל עמו והלא שאול היה יכול להציל את נפשו ואת נפש בנו ממות במלחמה ההיא אשר מת בה והוא כי ראה אשר נכשל ישראל במלחמה ההיא לא חפץ בחיים אבל בחר מות מחיי׳ כראותו כי נגף עמו במלחמ׳ ולכן לא נפרד מאחיו בחיים ובמותו גם הוא גם בנו יהונתן הנאר׳

te non interfecerint; ſi verò te interemerint, annon ſatius tibi fuerit, te tuo, quàm Romanorum, gladiô perire? melius certè tibi erit mori, quàm vivere eorumque contumelias & probra audire; licèt autem illi te vivere ſinant, noli tamen credere, quòd vitam ideò tibi concedant, ut benignitatem vel clementiam tibi exhibeant, ſed ut tibi illudant teque ignominiâ afficiant, quæ ſanè ipſa morte eſt acerbior: cur igitur, frater ac princeps noſter, vivendi deſideriô adhûc teneris, poſtquàm populum & fratres tuos perdidiſti? & quomodo in animum induxiſti tuum, ut poſt populi fratrumqve tuorum interitum vivere cupias? conſidera quæſô ac prudenter perpende dictum illud Moſis, doctoris noſtri, qvi in pace qvieſcat! qvod ille coràm Deo de populo Iſraëlitico locutus eſt: (3.) dimitte illis hanc noxam, aut, ſi id non feceris, dele me de libro tuo, qvem ſcripſiſti, etenim Moſes poſt populi Iſraëlitici interitum amplius vivere noluit, etiamſi is, qvi omnia poteſt, ei dixerit: (4.) dimitte me, ut iraſcatur furor meus contrà eos & deleam eos, ubinam eſt Aaron, ipſius frater, qvi inter vivos & mortuos medius (5.) ſtetit ac tanqvam vir fortis contrà angelum percuſſorem ſeſe conſtituit & morti ſemet obtulit pro populo ſuo, ut à gente Iſraëlitica plaga cohiberetur? ubi nam eſt Saulus rex & Jonathanus, ipſius filius, qvi pro populo Domini pugnârunt & pro Domino ejusque populo mortem oppetierunt? annon poterat Saulus ſe filiumque ſuum mortis periculo eripere eo in prælio, qvo occubuit? Sed qvia populum Iſraëliticum in ea pugna cecidiſſe viderat, ipſe vivere noluit ac mortem vitæ prætulit, poſtqvàm populum ſuum in prælio victum conſpexit, qvapropter & ipſe & filius ejus, Jonathanus,

(3.) Exod. cap. 32. v. 32. confer. etiam Egeſipp. L. 3. de Bell. Jud. c. 16.

(4.) Vid. Exod. dict. cap. 32. v. 10.

(5.) Confer. Numer. cap. 16. verſ. 48. & Sapient. cap. 18. v. 21. ac ſeqq. vid. etiam Egeſipp. dict. L. 3. c. 16.

הגארבי׳ והנעימי׳ גם זכור נא השר את
צדקת דוד משיח יי׳ אשר אמר בראותו
הדבר הרע על ישראל ההי נא ידך בי
ובבית אבי כי אנכי חטאתי ואני העויתי
ואלה הצאן מה עשו ומה חטאו ואיה
התור׳ הקדושה הצפונה בלבך והלא
כהן ומשיח אתה והורתנו ולמדתנו את
התור׳ הקדוש׳ לדעת איכה נוכל לאהוב
את יי׳ אלהינו בכל לבבנו ובכל נפשנו
ובכל מאדנו׳ ואם לא יהיה זה כי
נעבדהו ונאהב את אשר יאהב ונמות
על בריתו ועל תורתו ועל מקדשו עם
עבדיו הנהרגי׳ על יחוד שמו הגדול במה
יהיה׳ והלא אתה העדות בנו פעמי׳
רבות לאמר כי כל איש אש׳ ימות במלחמ׳
על יי׳ ועל מקדשו ועל תורתו יהיה בגורל
יי׳ ונחלתו ויתיישר ללכת אל האור הגדול
ולא יראוה החשך המחשך הנפשות
והלא אתה הוא יוסף הכהן שצעקת
פעמי׳ רבות במלחמת בקרב המערה
לאמר אני הוא יוסף הכהן המשוח
מלחמ׳ אשר נתתי את נפשי למות על
עם יי׳ ועל מקדשו ועל ארצו ועל עמו׳
ועתה בצאתך אליהם חי ויתעללו בך מה
תאמ׳ ליהם ומה תענה אותם ובמה
תכופר בשתך וכלימתך כי יאמרו אשר
בשקר הכם כל אמרי פיך׳ והלא אתה
הוא

nus, ambo amabiles ac decori, (6.) à fratribus ſuis diviſi non ſunt, tàm in vita, quàm in morte; recordare qvæſò, princeps, juſtitiæ (7.) Davidis, uncti Domini, qui, dum peſtem, qva tunc populus Iſraëliticus percuſſus fuit, animadvertit, dixit: (8.) vertatur, obſecrò, manus tua contrà me & contrà domum patris mei, ego enim peccavi, ego iniqvè egi; iſti, qvi oves ſunt, qvid fecerunt? qvidnam commiſerunt? ubinam eſt lex illa ſancta, in corde tuo recondita? nonne ſacerdos atqve unctus es, qvi legem ſanctam nos docuiſti, & in ea nos erudiviſti, ut diſceremus, qvomodo Dominum, Deum noſtrum, toto corde, tota anima & totis viribus noſtris diligere poſſimus? id verò non aliter fiet, quàm ſi ei inſerviamus atqve illud, qvod ipſe amat, etiam nos amemus & pro ipſius fœdere, lege ac Sanctuario unà cum illius ſervis, qvi propter nomen ejus, qvod unicum (9.) eſt & maximum, interempti ſunt, mortem oppetamus, nonne ſæpiſſimè tu ipſe hæc nobis verba inculcâſti ac teſtatus es, eos omnes, qui pro Domino ejusque Sanctuario, ut & pro populo ac lege in prælio occubuerint, ſortis hæreditatisque Domini participes ac dignos fore, (10.) qvi ad lumen illud magnum perveniant, nec tenebras, qvibus animæ obteguntur, videant? annon tu is ipſe es Joſephus Sacerdos, qvi ſæpè in prælio, media in acie exclamaſti: ego ſum Joſephus Sacerdos, unctus ad bellum, qvi vitam meam pro populo Domini ejusque Templo ac terra mortis periculo objeci; ſi itaque jam ad Romanos vivus egrediaris atqve illi te ludibrio excipiant, ecquid reſpondebis Judæis, quidnam illis dices ac quomodo dedecus & ignominiam

(6.) Vid. 2. Samuel. c. 1. v. 23. ad quem locum hic reſpicitur.

(7.) Sive: pietatis & miſericordiæ ergà populum ſuum, nam dictio: צדק etiam hoc ſenſu exponi poteſt ac ſolet, vid. quæ ſuprà lib. 5. c. 37. n. 7. notata ſunt.

(8.) Vid. 2. Samuel. c. 24. v. 17.

(9.) Ita hic verto יחוד שמו nota autem, Judæos, præprimis recentioris ævi, his verbis Chriſtianos notare eosque ſugillare, ac ſi illi non unum, ſed plures colerent Deos.

(10.) Ita hic verbum יתיישר vertere volui, quòd aliàs notat: rectum fieri, dirigi &c.

היא אשר אמרת לעם הלחמו בעד עם
יי׳ עד מותכם במלחמה כי אם תמותו
על מקדש יי׳ ועל תורתו מותכם יהיה
כפרה על נפשותיכם והלכו אל האור
והוא אור החיים אם אמת הדבר אשר
דברת בפיך מדוע תחשוך את נפשך ממי׳
מלכת אחרי עמך אשר הם הלכו אל
האור הגדול · והנה עד היום היית
עליון על כל הגוי׳ לשמע גבור ושר
גדול וקצין בגבורי׳ במלחמה כי משמעך
רגזו ומאימתך חלו ועתה תתן את נפשך
להלכד ביד הרומיים כאחד העבדים
המשוחררי׳ א[illegible]ת השפחות הנחרפות·
הלא חרפתך ו[illegible]תך יהיה גם זה וחרפת
עם יי׳ כי שר ומלך וכהן אתה ומשוח
לנגיד מלחמה כמוך יאסר בכבלי ברזל
הגוים ועוד כי עליך יאמרו כל הגוי׳ מן
היום הזה והלאה לאמר הלא זה הוא
האיש אשר מסר את עצמו ואת גבוריו
ויתר עמו למות וימלט נפשו לבד לחיות·
ויהי ככלותם לדבר אליו כדברים האלה
וישלפו איש חרבו ויגשו אליו בתוך
המערה ויאמרו אליו הסכת ושמע יוסף
השר אשר עלינו אם תאבה לשמוע
בקולנו נמית אותך בראש כאדון וגבור
ושר וגדול והבחר לך על אי זה דרך
תרצה למות ותמות בכבוד ואם תמאן
למות.

niam tuam expiabis, dum ipſi dicent, quòd, quæcunque locutus es, ea falſa ſint & ficta? annon militibus tuis dixiſti: pugnate pro populo Domini, donec in bello morte occumbatis, nam ſi pro Templo Domini ejusque lege interieritis, mors veſtra expiatio erit animarum veſtrarum & vos ad lumen æternæ vitæ migrabitis? ſi igitur verum dixiſti, cur vitæ tuæ parcis nec mortem oppetis, ut populum tuum, qvi ad magnum illud lumen abiit, ſeqvaris? ecce ad hunc usque diem per omnes gentes nomen viri fortis, magni ducis ac principis inter ſtrenuos milites adeptus es adeò, ut ſolâ nominis tui famâ terror hoſtibus injectus ſit ac pavor; jam verò vitam tuam Romanorum poteſtati tradere vis, ut te non ſecus ac ſervum quendam manumiſſum (11.) vel ut ancillam, cujuslibet probro expoſitam, (12.) capiant, nonne ſummum dedecus & ignominia erit non tibi ſolùm; ſed etiam populo Domini, ſi princeps, imperator, (13.) Sacerdos atque unctus in belli ducem, prout tu es, à gentibus catenis ferreis conſtringatur? omnes qvoqve populi ab hoc die ac deinceps de te dicent: nonne hic vir ille eſt, qvi ſe militesqve ſuos & reliqvum populum ſuum morti expoſuit; ſe verò ſolum vivum conſervavit? poſtqvam illi hæc dixerunt, omnes ſtrictis gladiis ad Joſephum in ſpelunca acceſſerunt eumque ſic compellârunt: audi quæſò, princeps noſter, & attende, ſi dictis noſtris morem gerere animus tibi eſt, te omnium primum, utpote dominum, virum fortem ac principem magnum interficiemus, (14.) qvapropter viam tibi elige, quâ ad

(11.) Sic dictionem המשוחרר, quæ hic habetur, cum Buxtorfio aliisque interpretari volui.
(12.) Ita vocem נחרפה cum nonnullis hic vertere mihi viſum fuit, confer. Levit. c. 19. v. 20. ibiq; Commentatores.
(13.) In Hebræo dictio: מלך i.e. rex, hîc habetur, vid. quæ ſuprà lib. 2. c. 25. n. 6. annotata ſunt.
(14.) Egeſippus l. 3. de Bell. Jud. c. 16. hæc de re ita ſcribit: ſi acquieſcis mori, quaſi amici miniſterium præbebimus, ſi recuſas, quaſi proditi ultionem exigemus.

למות בכבוד דע כי נמית אותך באחד הקמים עלינו לרעה׃

ad mortem progrediaris, ut cum honore vitam finias; ſi verò honeſtè mori recuſaveris, illud ſcias, quòd te tanqvam hoſtem noſtrum interficiemus.

CAP. XX.

ויען יוסף הכהן ויאמר אליהם אמנם אני ידעתי כי צדק תדברון ומי יחפוץ בחיי בהיום הזה ומי יתן אלוה דבר ויקרא את נפשי ויקחנה אליו כי ידעתי כי טוב לי המות מהחיים על כל הצרות שעברו עלי והוא היודע מצפוני הלבבות והוא נותן הנשמות ומי יפתח בעד שיסגור והלא הוא המסגיר והפותח כי הוא אלהים חיים אשר בידו נפש כל חי ורוח וגו׳ ויפח באפנו נשמת רוח חיים ונחיינו להיותנו חיי׳ לפניו והו׳ הפקיד את רוח החיים בקרבנו ויסגור בעדה׃ ועתה הנוכל לפתוח בעד אשר סגר בעדו אלהינו והלא כלכם ידעתם כי הנפש הזאת אשר אתנו פקדון הוא בנו מאתו ואנחנו עבדיו והוא עשה לנו את הנפש הזאת ואם נשליכנה אליו בלא עת דרוש אות׳ ממנו הלא יחר אפו כנו

Joſephus autem ſacerdos illis reſpondit: novi ſanè, fratres mei, quòd rectè dicatis (1.) & qviſnam hoc tempore vivere deſideret? utinam Deus peſtem immittat animamqve meam, è corpore evocatam, ad ſe recipiat, ſcio enim, ſatius mihi eſſe mori, quàm vivere, propter omnes calamitates illas, qvæ mihi acciderunt; ipſe eſt, qvi cogitationes cordium novit, ipſe animas nobis dedit, qvis igitur aperiet, quod ille clauſit, nonne ipſe eſt, qui claudit & aperit? ipſe enim Deus vivus eſt, cujus in manu eſt omnis viventis anima, (2.) ut & ſpiritus ac corpus, ſi ipſe naribus noſtris animam ſpiritus viventis inſpiraverit, vitam accipimus & coràm eo vivimus, ipſe ſpiritum viventem nobis indidit eumque corpori noſtro incluſit, num igitur aperire poterimus, quod Deus noſter clauſit? nonne vos omnes ſcitis, animam hanc noſtram depoſitum eſſe, (3.) qvod ille nobis concredidit; nos autem ipſius ſervos eſſe? ipſe animam hanc nobis creavit, ſi eam intempeſtivè, priusquam ipſe illam à nobis requiſiverit, (4.) projecerimus, iram ejus experiemur ejusqve

(1.) Apud Joſephum l. 3. de Bell. *Jud.* c. 25. brevis & concinna habetur reſponſio contrà *αὐτοχειρίας* defenſores, confer. etiam Egeſipp. lib. 3. de Excid. Hieroſ. c. 17. Tragica *αὐτοχειρίας* exempla vid. ſuprà l. 5. c. 10. n. 19. & h. lib. 6. c. 4. n. 5. & n. 6.

(2.) Confer. hic Joſeph. lib. 3. de Bell. *Jud.* cap. 25. & S. Auguſtin. de Civit. Dei l. 1. c. 23. Lactant. l. 3. c. 18. ita ſcribit: ſi homicida nefarius eſt, quia hominis extinctor eſt, eidem ſceleri obſtrictus eſt, qui ſe necat, quia hominem necat; imò verò majus eſſe id facinus exiſtimandum eſt, cujus ultio Deo ſoli ſubjacet. confer. & infrà h. cap. n. 12.

(3.) Sic dictionem: פקדון, quæ hic habetur, vertere volui, confer. Levit. cap. 6. v. 21. & 23.

(4.) Cicero in Catone Maior. vetat, inquit, Pythagoras, injuſſu imperatoris, id eſt, Dei, de præſidio & ſtatione vitæ decedere; idem Cicero de Republ. ſic ait: & tibi, Publi, & piis omnibus retinendus eſt animus in cuſtodia corporis nec injuſſu ejus, à quo ille eſt nobis datus, ex hominum vita migrandum eſt, ne munus humanum, aſſignatum à Deo, defugiſſe videamini; quæ ex Platone deſumpta eſſe videntur: Socrates enim in

בנו והיינו זעומי׳ ודחופי׳ לבלתי מצוא מנוח במקום החיים האמתיים עם אברהם אבינו ע״ה ועם יתר הצדיקים והחסידי׳ והאבות הראשונים הלא ידעתם כי לא הלכו אליו בלתי קריאה. אמנם טרם נקראו ואחר הלכו אליו וכן עשה לכל צדיקיו וחסידיו ולכל הברואי׳ והלא ידעתם כי לפנים קרא למרע״ה והוא היה בחיִיו ובחייו אמ׳ אליו אלהי ישרא׳ עלה אל הר העברים הזה ואז עלה ואם לא נקרא לא עלה מעצמו ולכן לא יוכל אדם לתת נפשו לאלהים ברצונו אם לא תדרש מעמו ועת׳ אתם אחי למדו נא מאיוב כי בשאמ׳ יאבד יום אולד בו הלא היה יכול לחנוק עצמו ולמות או לדקור עצמו בחרב ולמו׳ או לשמוע בקול אשתו כשאמר׳ לו ברך אלהי׳ ומות אכן האריך אפו בהיותו בשחין רע ובנגעי׳ גדולי׳ עד אשר נדרשה נשמתו מקרבו והשלימה׳ לאלהיו ולא רצה להשלימה עד בלא קריאה אמנם כי שאל

jusque indignationem incurremus atque repellemur, ne in loco veræ & cœleſtis vitæ cum Abrahamo, patre noſtro piæ memoriæ,& cum cœteris juſtis piisque hominibus & cum Patriarchis quietem inveniamus; annon ſcitis, illos, ante quàm vocarentur, ad Deum non veniſſe? (5.) certè prius vocati, dein ad ipſum profecti ſunt; ſic Deus omnibus fecit juſtis ac piis & in univerſum cunctis creaturis: (6.) nonne ſcitis, quòd Deus Iſraëlis Moſen, doctorem noſtrum piæ recordationis, ab ipſo electum anteà vocaverit eique dixerit: aſcende ad montem Abarim, (7.) tunc demum ille aſcendit? nam, niſi vocatus fuiſſet, ſua ſponte non aſcendiſſet, quaprōpter nemo animam ſuam pro arbitrio ac lubitu Deo reddere poteſt, ſi ipſe illam non vocaverit: diſcite itaque nunc, fratres mei, de Hiobo, (8.) qui, cùm dixiſſet: pereat dies, in quo natus ſum, certè ſeipſum ſuſpendio necare vel gladiô confodere vel etiam uxori ſuæ, dicenti: (9.) benedic Deo ac morere, obedire potuiſſet; ſed ipſe iram atque indignationem ſuam cohibuit, quamvis ulceribus peſſimis maximisque plagis percuſſus eſſet, donec illius anima è corpore evocata fuit, tunc eam Domino, Deo ſuo, reddere nec priùs, quàm evocaretur, illam reſtituere voluit, ac licèt mortem ſibi optaverit, eam tamen

in Phædone ſic loquens introducitur: *ὁ μὲν οὖν ἐν ἀποῤῥήτοις λεγόμενος περὶ αὐτῶν λόγος ὡς ἐν τινὶ Φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐ δεῖ δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ᾽ ἀποδιδράσκειν*, i. e. de illis igitur arcanus habetur ſermo, quòd in cuſtodia quadam nos homines conſtituti ſimus, nec quisquam ex ea ſemet liberare vel aufugere debeat; benè etiam hanc in rem Lucianus in Dialog. de morte Peregrini: *χρὴ περιμένειν τὸν θάνατον καὶ μὴ δραπετεύειν ἐκ τοῦ βίου*, mors expectanda nulloque modo è vita fugiendum eſt, vid. infr. h. l. 6. c. 44. n. 12. & Tacitus Hiſtor. l. 2. c. 46. ubi Plotii Firmi, Prætorii præfecti, verba notatu digna adducuntur, quibus ille Othonem, Imperatorem, à conſilio ſumendæ mortis dehortatus eſt.

(5.) Vid. Egeſipp. l. 3. de Bell. Jud. c. 17. confer. & H. Grot. de Jur. Bell. ac Pac. l. 2. c. 19. §. 5. ubi de illis, qui ſibi mortem conſciverunt, ut & Ejusd. not. ad 2. Maccab. c. 14. v. 42.

(6.) Sic dictionem generalem: הברואים generaliter quoque vertere volui, licèt ad ſolos homines interdum reſtringatur.

(7.) Vid. Deuteron. c. 32. v. 49.

(8.) Vid. Job. cap. 3. v. 2. ad quem locum hic reſpicitur.

(9.) Vid. Ejusd. Job. c. 2. v. 9.

שאל את נפשו למות אך מיד יי׳ הלא
מדו הלא הוא אמר המחכים למות
ואיננו ולמה לא המית עצמו אמנם חכה
המות יביאהו מיד אחר ולכן לא מת עד
בא קצו והשלים ימי חלדו ׃ וגם המלך
דוד ע״ה החסיד אמ׳ הוציאה ממסגר
נפשי כי ידע אשר הנפש סגור׳ היא
בגוף ואין מי יפתח בעדה בלתי האלהים
וידעתי כי המות טובה גדולה היא בעת
פקדת הנשמה ברצון טבע האדם והשוב
אל האלהים אשר נתנה ׃ גם ידעתי אשר
אם ימות איש במלחמת יי׳ זהו כבוד
גדול והנה הוא ילך לאור הגדול ויאור
באור החיים אבל לא ידעתי כפרה לנפש
האדם כי ימות עצמו ויפגע הוא בעצמו
וממהר הוא להשיבה אל עמה בבלתי
עתה או בבלתי מקרה יעשה זה ׃ ועתה
אחי וריעי דעו אשר גם לי לבב כמוכם
לא נופל אנכי מכם בשבר לבי כי אראה
חרפת עמנו וחרבן ארצנו אבל הנני אשם
ליי׳ כי אבחר לפגוע בנפשי ולהמית את
עצמי בידי על כנה ׃ ואתם השרים
הדבקי׳ ביי׳ אלהיכם במעשה ובדע׳ אמרו
מי יליץ בעדנו לפני יי׳ אלהינו אם נחטא
בנפשי׳

men non à ſe ipſo, ſed à Domino exſpectavit; nonne ille dixit: (10.) qui mortem expectant & non venit, cur igitur ſeipſum non interfecit? quia ab alterius manu mortem exſpectavit ac propterea vitam, antequàm finis ejus adeſſet, ſibi non ademit. David etiam rex pius, beatæ memoriæ, dixit: (11.) educ de cuſtodia animam meam, noverat enim, animam in corpore concluſam eſſe, nec qvenquam, præter Deum, illam educere poſſe; novi etiam, mortem maximum eſſe bonum eo tempore, quo anima ex voluntate Dei ſecundùm hominis naturam evocatur & ad Deum, qui illam dedit, revertitur, id quoque ſcio, ſi quis in prælio Domini occubuerit, iſtud maximo eſſe honori & hominem ita finientem ad lùmen illud magnum abire & in lumine vitæ æternæ fulgère; ſed non novi expiationem (12.) animæ hominis, qui ſeipſum interficit ac ſibi violentas affert manus quique feſtinat, animam ſuam, priusquàm tempus & fatum (13.) inſtet, populo ſuo reddere. (14.) Nunc itaque, fratres & ſocii mei, ſcitote, mihi æquè ac vobis cor eſſe meque perinde, ac vos, miſericordiâ commoveri, dum populi noſtri dedecus ac devaſtationem theſaurorum illius video; ſed peccati reus eſſem coràm Domino, ſi meipſum propterea interficere ac violentas mihi manus inferre vellem; vos autem, principes, qui Domino, Deo veſtro, opere & animo adhæretis, dicite, quisnam pro nobis coràm Deo interceſſurus ſit, (15.)

(10.) Vid. *Job.* c. 3. v. 21.
(11.) Vid. Pſalm. 142. v. 8.
(12.) Nam hoc ipſum, quod quis manus ſibi injicit, graviſſimum crimen eſt, inquit S. Auguſtin. l. 1. de Civit. Dei c. 23. quapropter etiam Darius in ultimo diſcrimine conſtitutus & ab omnibus ſuis deſertus legem fati ſui expectare potius, quàm ſeipſum interimere voluit, alieno ſcelere, inquiens, quàm meo, mori malo, vid. Curt. l. 5. c. 12. jure etiam civili non lugentur, qui manus ſibi malâ conſcientiâ injiciunt, l. 11. §. 3. Dig. De his, qui infam. not. vid. ſuprà h. cap. n. 2. & infrà h. cap. n. 17.
(13.) Ita dictionem מקרה, quæ hic habetur, interpretari volui, communiter vertunt: caſum, eventum, accidens, confer. infrà h. lib. 6. c. 44. n. 29. ibique not.
(14.) Id eſt: mori, nam phraſi illa, quæ Scripturæ ſacræ ſolennis eſt, nimirum: populo ſuo addi, ad populum ſuum colligi, mors innuitur & obitus ac ſepultura hominum.

בנפשותינו תהרוג איש את אחיו והלא ידעתם אשר כי יהיה לאיש עבד בער ואיש זדון ורשע והוא סורר ומורה וקשה עורף כאשר תבארנו עת צרה אל חסר דעת ויראה כיצר לו ולא יקום לו לתשועה ילך ויתלה באילן או בזולתו ויחנק או ידקר בכלי ברזל בידו וימות כשפט הנבל ההוא או הוא להכרית יד ימיני אשר המיתתהו וגם מכתנו לגזור עליו לבלתי יקבר בקבר כי את נפשו השחית ואיך נבחר אנחנו בעצמנו להמית איש את אחיו או לפגוע איש בעצמו בידו למות ואולם מי יתן מותנו ביד אויבינו ולא נמות כמות הנבלים לרצוח איש את אחיו תחשבהו לרצחים כי רצחנו איש את רעהו ואם ימית אדם ממנו את נפשו ויהיה הוא המשחית את עצמו בידו כאשר עשה המלך שאול אשר הללתם אותו הנה זה המעשה יחשב לו לאשם

(15.) ſi in noſmet ipſos peccaverimus atque nos invicem interfecerimus? annon probè nôſtis, quòd ſi cuidam ſervus ſit ſtolidus, ferox & improbus, qui contumaci ac refractario eſt animo duraque cervice isque calamitate quadam affectus, nullius auxiliô imploratô, demens abeat ac ſeipſum de arbore vel alia re ſuſpendens ſtrangulet aut ferrô pectori adacto manu ſua ſe interficiat, improbus ſanè iſte ac ſceleratus condemnari ſolet, ut dextra, (16.) qua ſeſe interemit, ei amputetur, ſententia quoque in illum fertur, ut ipſius corpus inſepultum (17.) projiciatur, quia ſeipſum interfecit; (18.) quomodo igitur nos invicem interimere aut nobiſmet ipſis mortem manibus noſtris conſciſcere volumus? utinam hoſtium manibus intereamus nec improborum morte occumbamus, dum nos mutuò obtruncamus! nam hac ratione homicidæ apud homines reputabimur, quia alter alterum interfecit: ſi enim homo ſeipſum vitâ privet, ac ſibi violentam mortem manu ſua inferat, ſicuti Sauli regis factum laudâſtis, ſanè facinus iſtud tale ſcelus ac peccatum habitum eſt, quod nunquam expiari poſſit, Saulus quoque ipſe timi-

(15.) Ita hic verbum ילי״ץ vertere volui, vid. quæ de voce מליץ ſupra l. 3. c. 8. n. 7. & infrà h. cap. n. 30. notata ſunt.

(16.) Ut ſeparetur à membris ſui corporis, quòd adverſus corpus ſuum veſano militaverit furore, prout ſcribit Egeſippus l. 3. de Bell. Jud. c. 17. confer. etiam *Joſeph.* l. 3. de Bell. *Jud.* c. 25.

(17.) Idem Egeſippus loc. alleg. ita ſcribit: dignum eſt, ut, qui patris imperium non expectaverunt, priventur quodam quaſi matris gremio, terræ ſepulchro, quocircà non ſolum Judæi eum, qui ſibi ipſi violentam mortem ſciens volens conſciſcit, (המאבד עצמו לדעת) hodiernis moribus ſuis nec lugent nec plangunt nec veſtes propter eum lacerant nec ſe diſcalceant nec qvidquam in ejus gratiam faciunt, prout notavit Buxtorf. in Synag. Jud. cap. 49. pag. m. 705. Sed Ethnici quoque eos, qui ſibi manus injecerant *ἐν νεκρῶν δείπνοις*, i. e. in polinctura ſive ferali cœna olim inter gentiles non nominârunt, vid. Alciat. Parerg. l. 6 c. 27. hùc facit Tit. Digeſt. De bonis eorum, qui antè ſentent. mort. imprimis l. fin. dict. Tit. confer. ſuprà h. cap. n. 14. & infr. h lib. c. 44. n. 16.

(18.) Joſephus dict. l, 3. de Bell. Jud. c. 25. ſcribit, moris fuiſſe apud *Judæos*, ut ii, qui ſeipſos interfeciſſent *μέχρις ἡλίου δύντος*, usque ad occaſum Solis inſepulti relinquerentur, ac Plato Lib. 9. de Legib. circà fin. cenſet, eum, qui ſibi violentas intuliſſet manus, *θάπτειν κατὰ μόνας ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς πόλεως ἀνωνύμοις ἀκλεῆ, μήτε στήλαις μήτε ὀνόμασι δηλοῦντας τὸν τάφον*, i. e. Separatim ſepeliendum eſſe in obſcuris urbis locis ſine ulla nominis celebritate, ita ut ſepulcrum nec columnis nec nominum inſcriptionibus honoretur.

לאשם ועון אשר לא יכופר׃ ועם הה
הנה הוא ישפט לבעל מורך לבב וקצר
נפש וחסר תקוה ישועה מיי׳ ולכן הורונו
אבותינו אשר לא ימנע אדם מנפשו
תקות הישועה מאת האלהים ואף כי
תהיה החרב הולכת ובאה על צוארו׃
וחזקיה ע״ה שאמר לו ישעיה הנביא
ע״ה צו לביתך כי מת את׳ וגו׳ הנה
הוא לא חשך את עצמו מלהתפלל אל
האלהים להאריך לו עוד חייו בעולם
הזה להשלים חפץ נפשו ולהתכוין
לקראת אלהיו ויי׳ אלהי ישראל כי ראה
מעלת תקות נפשו אל ישועת יי׳ ותשובתו
אליו בלב שלם האריך לו ימיו ט״ו שנה׃
ואמנם שאול כי ראה אשר לא נמלך
על ישראל כי אם ברצונם ולא ברצון
יי׳ כי אמרו לשמואל הנביא תנה לנו
מלך ימלוך עלינו ועל כן סר האלהים
מאחריו כי לא מלא אחרי יי׳ והלך
במלכותו קדורנית להרשיע בכל אשר
יפנה להעמיד מלכותו על ישראל בחזקה
וכי ראה יי׳ אלהינו את רוע לבבו סר
מעליו כי לא הלך לבו אחרי רצון יי׳
ויבחר בטוב ממנו להמליכו על עמו
ונחלתו ובעבור זה משח יי׳ את דוד
עבדו והמליכו על ישראל ושאול עודנו
חי׃ ושאול כי ידע זה רדף את דוד
בכלתו להשחיתו ולא יכול לו כי יי׳
דוד׃

timidus & puſillanimis (19.) reputatus eſt, utpote qui nullam ſalutis ſpem in Deo repoſitam habuerit: quapropter majores noſtri nos docuerunt, quòd nemo ſpem abjicere debeat ſalutis à Deo conſequendæ, etiamſi gladius cervici illius immineat. Hiskias quoque piæ memoriæ, cui Eſaias propheta dixerat: (20.) præcipe domui tuæ, quia morieris, non deſtitit, quò minus Deum rogaret, ut ſibi vitam in hoc ſeculo prolongaret, quò animi ſui deſiderium adimplere mentemque ad Deum ſuum dirigere poſſet; quocircà Dominus, Deus Iſraëlis, cùm magnam illam ſpem, quam Hiskiæ animus in Domini ſalute repoſitam habebat, mentisque integritatem, quâ ille ad Deum ſeſe convertebat, videret, quindecim annos vitæ ejus addidit; Saulus verò rex, quia animadvertit, ſe non Dei, ſed populi Iſraëlitici voluntate regem fuiſſe electum (dixerant enim Samueli prophetæ: (21.) da nobis regem, qui nobis imperet) propterea à Deo deſertus fuit, imprimis quia voluntatem Dei non ea, quâ par erat, integritate animi ſecutus nec in regno ſuo ſincerè (22.) verſatus eſt; ſed in omnibus, quæ ſuſceperat, improbè egit, ut regnum ſuum ſuper populum Iſraëliticum vi ſtabiliret: quapropter Dominus, Deus noſter, perſpecta animi ejus improbitate ab illo receſſit ac quia ipſe voluntatem Domini ex animo non impleverat, Deus alium ipſo meliorem elegit regem ſuper populum atque hæreditatem ſuam & Davidem, ſervum ſuum, unxit eumque regem ſuper populum Iſraëliticum conſtituit, vivente etiamnum Saule, qui Davidem ſummopere perſecutus eſt, ut illum perderet; ſed fruſtrà, Deus enim ei fuit auxilio. Saul itaque, cùm Davidem prudenter ac feliciter

(19.) Sic קצר רוח hic vertere volui, ſecutus LXX. interpretes, qui Proverb. c. 14. v. 29. verba illa tranſtulerunt: ὀλιγόψυχος, cui opponitur μεγαλόψυχος, magnanimus.

(20.) Vid. Eſaiæ cap. 38. v. 1.

(21.) Vid. 1. Samuel. c. 8. v. 5.

(22.) Ita hic קדורנית, quod in codice noſtro habetur, interpretari volui, vid. Malach. cap. 3. v. 14. ibique commentatores, imprimis R. Salomo, qui ibidem dictionem illam exponit: בשפל רוח i. e. humili ſpiritu ſive animo.

היה עמו וכי ראה את דוד בכל דרכיו
משכיל ומצליח ואת עצמו מחטי' ומרשיע
ולא היה לו לב שלם להקות ישועה
מיי' בחר מות מחיים ולא רצה לחיות
בנפול עם ישראל בהרי הגלבוע· ואני
אדמה כי לא פגע בעצמו או כי אם
ממורך לבבו ומחסר התקוה בנפשו
לישועה וכי אמר פן יבאו הערלים האלה
וידקרוני אלו היה בו גבורת נפש היה
עומד על עמדו עד ימות וימות או אולי
היה נמלט ושב אל יי' ונושע אבל סבב
מות קשה על נפשו ועל בנו· ואתם
התבוננו וראו כי לא היה מלך חומל
ולכן נשחת כי אש' לא יחמול על בנו
ועל נפשו איכה יחמול על זולתו ואשר
דמיתם להקשות אלי בדבריכם מאהרן
ע"ה· אמרו לי למה עמד אהרן בין
המתים ובין החיים הלא למען עצור
את המגפה מעל ישראל ואלו ידע כי
ינגף הוא לא היה עומד לפני הנוגף
אמנם בטח בקדושת צדקתו כי ישא
פני הנוגף ולא ינגף ועמד לפני המלאך
להסי' את הנגף מעל עם יי'· ואנכי
אינני כאהרן אבל אני כאחד מבניו
ומעולם לא חשכתי את נפשי ממות
לבלתי אלחם בעד עם יי' אמנם אני
עתה בלתי בוחר לפגוע עצמי בידי פן
אחטא לאלהים ואשמה נפשי כי לא
הקוה לישועתו· וידעתי כי טוב לי למות
ביד אויבי למלחמה מלמות בידי ואם
אתם

citer omnia peragere, ſe verò flagitioſè & improbè vivere videret, neque integro ac ſincero ergà Deum eſſet animo, ut ſalutem ab eo ſperaret, mortem prætulit vitæ nec vivere voluit, poſtquàm populus Iſraëliticus in montibus Gilboæ ceciderat. Atq; ego quidem exiſtimo, quòd ille timido corde atque animæ ſuæ ſalutem deſperans ſemetipſum interfecerit, dixit enim: ne fortè incircumciſi iſti veniant meq; interimant. (23.) Quòd ſi is forti fuiſſet animo, ſanè in ſtatione ſua firmiter permanſiſſet, donec aut pugnans occubuiſſet aut fortaſſis evaſiſſet & ad Deum converſus ſalutem reperiſſet; at ille tàm ſibi, quàm filio ſuo duræ mortis cauſa fuit. Videte itaque & intelligite, quòd ille, quoniam non clemens extitit rex, propterea perierit; qui enim nec ſibi nec filio ſuo pepercit, quomodo is alii cuiquam parceret? quæ verò de Aarone piæ memoriæ mihi objeciſtis, dicite quæſò mihi, cur Aaron inter vivos ac mortuos medius ſtetit? nonne, ut cohiberetur plaga à populo Iſraëlitico? ſi enim certò ſciviſſet, ſe moriturum eſſe, non ſanè coràm percuſſore (24.) ſtetiſſet; ſed quoniam ille juſtitiæ ſuæ ſanctitate confiſus ſperavit, percuſſorem ſibi clementem fore nec ſe plagâ illâ periturum eſſe, ideò coràm angelo ſtetit, ut peſtem à populo Domini removeret; ego verò, licet non ſim Aaron, unus tamen ex ejuſdem filiis (ſeu poſteris) exiſto nec unquam vitæ meæ peperci, quò minùs in bello pro populo Domini mortis periculo memet exponerem; ſed tamen jam violentas mihi manus afferre nolo, ne in Deum peccem, atque animam meam culpæ obnoxiam reddam, quòd ſcilicèt ipſius auxilio non confiſus ſim. Novi ſanè, præſtabilius mihi eſſe, hoſtium manibus in prælio interire, quàm mihi ipſi mortem afferre, ſi id vobis placuerit, agite, repentè hoſtes aggrediamur & in prælio Domini pugnantes occumbamus,

 id

(23.) Vid. 1. Samuel. c. 31. v. 4.

(24.) Vid. Numer. cap. 16. v. 48. & Sapient. c. 18. v. 21. ac ſeqq. it. infrà h. lib. 6. c. 33. n. 24.

אתם בוחחים בזה בואו ונפלה על אויבינו פתאום ונמית ונמות במלחמת יי׳ או טוב לנו או אולי יתנם יי׳ בידינו כי יהם אות׳ ויאבדם כי יש את יי׳ יכולת להושיע בחיל רב או מעט׃ ואתם אם תראוני כי החתת נפשי ממדקרו׳ חרב אויבי בזאת הדעו כי רך לבב אנכי וכי מרוב רשעת נפשי אעשה זה למצוא חן בעיני אויבינו אבל אתם תראו אשר אתיצב לפניכם כאיש חיל ופני לא אהב מכלי המות איך תוכלו לשפטני למורך לבב והלא ראיתם אשר לא הסתרתי פני ממלחמה לעולם׃ ובעיר יורפת׳ עמדתי על עמדי תמיד כי באתי עם אויבי יי׳ למלחמ׳ יום יום והכתי בהם מכה רבה מאד בהתיצבי נכחם מ״ח ימים על יורפת׳ העיר הקטנה כי אמרתי אולי אוכל לגרש את אויבי יי׳ מארצנו׃ ואסיר את לבם מעל ירושל׳ לבלתי לכת אליה ונלחמתי עמהם עד אשר תמו כל גבורי המלחמ׳ ולא נשארתי כי אם עמכם ולהלחם עוד עמם לא יכלתי ולמסר את נפשי בידם ללכדני לא הואלתי ואל המערה הזאת עמכם ברחתי׃ ועתה אחי דעו כי המות בעתה טובה היא מאד אך לא טוב הרוג איש את עצמו ואת אחיו ללכ׳ ל שאול ואבדון בעון בצעו כי במה תודע גבורת נפש האד׳ וטוב תקותה ביי׳ כי אם בסבלו כל אשר יבא עליו עד בא עת פקודי׳ נפשו והתבוננו וראו האריו׳ ומיתר חיות היער אשר ילחמו עד ימותו במלחמה עם החיות אשר יבאו עליה׳ להמית׳ למען ימלטו׃

id enim ſatius mihi erit; forſitàn dabit illos Deus in manus noſtras eosque terrore perculſos perdet: Dominus enim ſive multis ſive paucis militum copiis ſervare poteſt, ſi itaque animum meum formidine gladiorum hoſtilium perterritum conſpexeritis, tunc me timidum eſſe agnoſcetis ac noveritis, quòd iſtud animi improbitate ideò faciam, ut gratiam apud hoſtes noſtros inveniam; ſi verò me tanquàm virum fortem, primum in hoſtes impetum facere nec eorum lethifera arma formidare videritis, quomodo me timidum reputare poteritis? annon vidiſti, me nunquam belli pericula ſubterfugiſſe? certè in urbe Jorpata ſemper in ſtatione mea firmus permanſi, ac quotidiè cum hoſtibus Domini pugnavi magnamque illis cladem intuli, dum in iſta urbe parva, Jorpata, quadraginta & octo diebus viriliter eisdem reſtiti; ſic mecum cogitans, fortè ego hoſtes Domini è terra noſtra expellere eorumque animos avertere potero, ne Hieroſolymam oppugnatum eant: pugnavi itaque cum illis tamdiu, donec omnes abſumpti eſſent milites atque ego ſolus vobiſcum ſuperſtes manerem, cùm autem ulterius cum hoſtibus pugnare non valerem meque illorum manibus vivum tradere nollem, in ſpeluncam iſtam vobiſcum confugi. Nunc igitur, fratres mei, ſciatis, quòd mori quidem tempore ſuo valdè bonum ſit, ſemetipſum verò vel fratres ſuos interficere atque ita in infernum deſcendere ſibique improbô conſiliô exitium procurare, nequaquam utile exiſtat. Etenim quomodo fortitudo animi in homine ejusque bona ſpes in Deo repoſita cognoſci poterit, niſi ille omnia, quæcunque ei evenerint, conſtanter pertulerit, donec tempus advenerit, quô ipſius anima è corporis nexibus ſoluta ſit? conſiderate quæſò ac videte leones cœterasque feras, quæ ad mortem uspue cum aliis beſtiis, à quibus impetuntur, dimicant, ut vitam ſuam morti, quam illis beſtiæ per inſidias inferre conantur, eripiant; nonne arma earundem

ימלטו את נפשם מן החיות מאת הרעות אשר יארבו את נפשם וכלי מלחמתם הלא הם שניהם וצפרניהם ולמה לא יחבלו בהם ברוחם אבל ילחמו עם הבאי עליהם לטרפם וללכדם עד ימיתו או ימותו׃ והנה אנחנו אם אין אתנו כלי מלחמה בטבענו יספיקו לנו בכל מלחמותינו ככליה׳ אשר הם נעשי׳ להם במלאכת הטבע הנה אתנו כלים בטבע ככליהם ואם אינם חזקים כמו הם ונוסף לנו עליהם כי אתנו כלי׳ נעשי׳ במלאכת אדם נלחם בהם באויבינו מבני האדם האויבים לנו ברצון ובבחירה גם נלחם בהם באויבינו מחיות היער האויבים לנו בטבעם האויב לטבעינו ונתחזק׳ ונתאזר ונתאמץ ונתגבר להלחם להם עם אלה ועם אלה אם למות ואם לחיים׃ ועתה איך נבתר להתי׳ קשר האהבה אש׳ אתנו מאת ה׳ הבוחר לנו לעם לו ולסגלה לקדושתו ונהיה אויבים לנפשותנו כי נלחם איש באחיו או נמית את עצמנו בידנו׃ ואם תאמרו כי נלחמנו איש באחיו הלא כלנו ואם היינו אלפים ורבבות אין מספר מוגבל להם לא נחשב כי אם לנפש אחת ונאלו כלנו היום איברי גוף אחד ואיך יעלה על דעת לב איש כי יפגעו ידיו בעיניו או ברגליו או בשאר איבריו להשחתה אם לא שיהיה משוגע ממראה עיניו אשר

dem ſunt ungves ac dentes? cur non ſemetipſas præ ira deſtruunt ac perdunt, ſed cum beſtiis, quæ illas laceſſunt easque dilacerare & capere volunt, eò usque pugnant, donec vel interficiant vel interficiantur? & licèt arma, quæ à natura nobis data ſunt, non æquè nobis præſtò ſint in omnibus præliis noſtris, ſicuti beſtiarum arma, quibus illæ à natura ſunt inſtructæ; adſunt tamen nobis perinde ac beſtiis, nonnulla arma à natura data, (25.) & quamvis illa non adeò fortia ſint atque robuſta, quàm ferarum arma, tamen præter illa alia nobis ſuppetunt arma, opere humano fabrefacta, quibus non ſolùm adverſùs homines, qui de induſtria ac datâ operâ nos adoriuntur; ſed & contrà beſtias ac feras ſylveſtres, quæ nobis naturâ ſunt infeſtæ ac quarum indoles humanæ naturæ eſt inimica, pugnamus ac proinde nos ipſi accingimus atque firmamus fortemque induimus animum, ut tàm cum his, quàm cum illis pugnemus, donec vel vincamus vel victi occumbamus. Quomodo igitur nunc vinculum illud amoris, quô Deo conjungimur, qui nos ſibi in populum ac peculium ſanctitatis ſuæ elegit, diſſolvamus & nobismet ipſis hoſtes evadamus pugnando invicem vel noſmet interficiendo? quòd ſi dixeritis: nos invicem atque alter cum altero, non verò nobiſcum (26.) ipſi pugnabimus, annon, etiamſi mille vel decem millia ſimus vel infinita noſtrûm ſit multitudo; tamen omnes pro uno hodiè reputandi ſumus ac veluti membra unius corporis? quomodo igitur aliqvis in animum ſuum inducat, ut oculis, pedibus vel cœteris membris ſuis vim adferat eaque perdat, niſi demens ſit atque omni ratione deſtitutus? Præterea videte, ſocii ac fratres mei, ac conſiderate nauclerum, (27.) cur is tempeſtatem maris

(25.) Nimirum ungues ac dentes, quibus etiam inſtructi ſunt homines.

(26.) Cum ipſis corporibus noſtris, ſic juxtà Hebræum vertere poſſis.

(27.) Navis gubernatorem, navarchum, ſic enim à nonnullis רב החובל explicatur, prout hic habetur ac Jon. c. 1. v. 6. confer. Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 3. c. 17.

אשר יראה ולא יהיה איש בתה׃ עוד
רעי ואחי הביטו וראו את רב התובל
למה יסבול את כער הי׳ ויתקומם לילה
ויום להלחם עם גלי הים ושאתם
הלא למען מלט את ספינתו וימלט את
נפשו ממות׃ ואם בחפץ נפשו יקדמנה
למשברי ים או לצורי אשר על שפת
הים להשבר יאמרו הסוחרים הנה האיש
הזה הבליעל חוטא נפשו ומשחיתה׃
ומשחית ספינתו ואנשיו וסוחריו והמונם
והמלך האנושי אם יפקיד כלי מחמדיו
אל הפקידי אש׳ לו הלא ישמרו לו עד
עת פקדו אותם וידרשם מהם וישיבום
לו׃ ואם המרה ברצונם ישליכום אליו
בטרם ידרשם מידם הלא יכעיסוהו עליה׳
ויחר אפו בהם ויכלם ואם אדם יבא
לפני המלך בלא עת משמרתו ולא יקרא
הלא יגער בו המלך לאמר למה זה
באת אלי ואתה לא נקראת במאמרי׃
והנה כל הנפשות אשר בישראל לאלהים
המה והוא נתנן ברצונו ובחסדו והו׳
יקחם ברצונו ובחסדו בעת אש׳ יחפוץ
כי יגיע קץ פקודה להם אז תלך כל
נפש אל מקום מנוחתה ואל מחיצתה׃
ואם יתעורר איש להוציא נפשו ממסגרת
בלא עת קצה בידו הלא האלהים לא
יקבלנה ואליו לא ישיבנה וגם מנוח לא
תמצא אמנם תשחת ותאבד כי נגרשה
ממקו׳ מסגרה בלא עת קצה בלתי פקדה
מהאלהים וכל ימיה תנוע ותנוד׃ ואתם
אחי

ris tolerat & diu noctuque laborat, cum fluctibus maris certans ejusque procella? nonne ille, ut navim & cum ea vitam ſuam ſervet, hæc omnia perfert? ſi verò datâ operâ eam fluctibus maris objiciat vel ſcopulis, qui in litore maris ſunt, impingat, ut navis frangatur, annon mercatores dicent, certè improbus iſte vir animam ſuam peccato obnoxiam reddit eamque unà cum nave, hominibus ac mercatoribus, qui in ea ſunt, ſimùl cum eorum bonis perdit? ſi rex quidam mortalis vaſa pretioſa præfectis ſuis cuſtodienda (28.) tradiderit, annon illa tamdiu ab ipſis ſerventur, donec rex eadem repetat, ut ſibi reſtituantur? ſi verò iſti pro lubitu ſuo & arbitrio, priusquàm illa à rege repetantur, eidem reſtituere velint, nonne ipſum ad iram provocabunt ejusque indignationem incurrent ſibique perniciem attrahent? Præterea ſi quis non accerſitus nec vocatus intempeſtivè in conſpectum regis veniat, an non ei rex iraſcetur ac dicet: cur tu mandatô meô haud vocatus hûc veniſti? certè omnes animæ populi Iſraëlitici ſunt Dei, ipſe pro voluntate & benignitate ſua eas dedit, ipſe pro arbitrio ac miſericordia ſua easdem, quocunque voluerit tempore, recipiet, quando ſcilicèt finis adveniet, quô ille eas evocabit, tunc quævis anima ad locum, ubi ipſa quieſcat ac habitet, perveniet: ſi quis itaque irâ commotus animam ſuam ex corpore manibus ſuis extraxerit, priusquàm illius finis inſtet, certè Deus eam haudquaquàm recipiet nec illam ad ſe deducet nec ipſa quietem inveniet; ſed quia è loco, cui incluſa detinebatur, expulſa fuit, priusquàm finis ejus adeſſet & antequàm à Deo evocaretur, illa ſanè peribit & ſemper jactabitur atque vagabunda erit, (29.) cur igitur, ô fratres ſociique mei, ſvadetis, ut mortem nobis conſciſcamus animasque noſtras, priusquàm

(28.) Conter, & hic Egeſipp. de Excid. Hieroſol. dict. lib. 3. c. 17.

(29.) Sic iſtud תנוע ותנוד hic interpretor, puto autem his verbis reſpici ad locum, qui Geneſ. cap. 4. v. 12. habetur.

אותי והעי מה תעוצו בזה כי נפגע אנחנו
בידינו להמית את עצמינו ולגרש את
נפשותינו מגופותינו בבלתי פקודה להם
אנא נוליך את חרפ' העון הזה ובמה
יכופר לנו ומי יליץ בעדנו׳ ויבך יוסף
מאד בדברו אליהם כדברים האלה והמה
ראים בו בוכה ומתבוננים בו כמלעיגים
עליו׳

usquàm illæ evocentur, ex corporibus expellamus? quonam peccati iſtius ignominiam deferemus? quænam expiatio nobis reſtabit? ecquis pro nobis intercedet? (30.) Hæc cùm Joſephus dixiſſet, valdè lachrymatus eſt; aſt ſocii ejus, cùm ipſum lachrymas profundere vidiſſent, eundem deridere ac ſubſannare viſi ſunt.

CAP. XXI.

ויהי אחרי הדברי' האלה פרש יוסף
הכהן את כפיו למרום ויאמר אתה אל
שדי אבינו את' יצרתנו בחסדך ובטובך
הגדול ומחומר קרצתנו ואתה מנהיגנו
ומנהלנו באמתך ורוב חסדי תשועתך
ורחמיך לא כלו ממנו ואם עונותינו
מאתך הרחיקונו הנה עם כל זה מעשה
ידיך אנחנו כלנו ועמך מאז נקראנו ואתה
מושל על כל הבריות ועל כל הנפשות
ואתה כל אשר תחפץ תעשה ואין מי
יאמר לך מה תפעל׳ אבינו אתה אנחנו
החומר ואתה יוצרנו ואם טוב בעיניך
יי׳ אלהינו לקחת נפשותינו אליך קחם
נא על ידי מלאכיך ולא נפשע ולא
נחטא אנחנו בהן׳ ואם חברי אשר
עמי פה לא יבחרו בחלק תפלתי זאת
לפניך הנה נפשי לבדי לפניך ועליה
אבקש

POſteà Joſephus (1.) ſublatis ad cœlum manibus: Deus, inquit, omnipotens, pater noſter, tu per miſericordiam ac benignitatem maximam nos creâſti & ex luto finxiſti, tu veritate & exuberante gratiâ ſalutis tuæ nos ducis ac regis, nec miſericordia tua nos penitùs deſerit, & licèt iniquitates noſtræ nos procùl à te removeant, opus tamen manuum tuarum nos omnes ſumus & jam inde ab antiquis temporibus ad hunc usque diem populus tuus appellamur, tu omnibus creaturis ac cunctis animabus dominaris, tu, quodcunque vis, facis nec quisquam eſt, qui tibi dicat: quid agis? Tu parens noſter es, nos lutum ſumus; tu verò figulus noſter, (2.) ſi tibi, Domine, Deus noſter, viſum fuerit, animas noſtras ad te evocare, accipe quæſò illas per manus angelorum tuorum, ne in animas noſtras peccemus ac delinquamus; & quamvis ſocii iſti mei, qui hic mecum ſunt, ſeſe non adjungant precibus meis, quas corâm te fundo, ſolus tamen animam meam tibi offero & miſericordiam tuam ergà illam

(30.) Ita verbum יליץ hic interpretor, cæterum vide, quæ de dictione מליץ ſuprà l. 3. c. 8. n. 7. & h. cap. 20. n. 15. notata ſunt.

(1.) Confer. hic Joſeph. de Bell. Jud. lib. 3. c. 25. & 26. ut & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 3. cap. 17.

(2.) In Hebræo יוצרנו, i. e. formator, fictor, creator, noſter.

אבקש ודמיך ואם טוב בעיניך לקחת
הנפש שנתת בי קחנה ועשה בה ברצונך
כי בידך הוא ואת' נתת בי ואתה
משמרה בקרבי · ואמנם אני לא אפגע
בנפשי להשחיתה ולהוציאה ממסגרה
טרם עת פקדת' ואחשב לפניך כמשחית
נפשו כי ידעת כי כאשר לא יוכל האדם
לחיות בלא משפט כן לא יוכל למות
בלא משפט · ואליך נשאתי את עיני
היושבי בשמים לעשות חסד עם עבדיך
הנמצאים פה ועמי להרחיק מלבבינו
בחירת הפגיעה בנפשותינו בידינו ואם
ידעת בהם כי לא יחפצו בהם בישר
ויבחרו בפגע השחתת הנפש טרם בא
פקודתה אנא יי' אלהי אמצא חן בעיניך
ואת בהתפלל אליך כל חסיד לעת מצוא
והסב את לבם לשמוע לעצה אשר בה
אוכל אני למלט את נפשי משחיתות
נפשותיה' ואני הנני מפקיד את רוחי
בידך ואת נפשי תקח באוצרות חסידך
כי בידך נפש כל חי ורוח כל בשר איש'
ויהי ככלות יוסף הכהן להתנפל לפני
יי' ולהתפלל אליו ויסב פניו אל האנשי
אשר היו עמו וידבר להם שלום והמה
אמרו לו לאמר כי הרבת לדבר כי עמדת
להתפלל בערך ובעדנו התחל להטות
לבבינו אליך לשמוע לעצתך בבלת'
בחירתנו הלא הודענוך כבר וגם נודיעך
עתה כי אנחנו בוחרים במות באי זה
דרך שיהיה ולא נבחר בחיים עוד ולכן
הבה עצה ודבר הלום ואמור איך תבחר
למות כי אותך ראינו צדיק לפנינו ושר
וגדול וראוי למות ראשונה · וירא יוסף
כי

illam imploro ac, ſi animam meam, quam mihi dediſti, ad te vocare volueris, recipe quæſò illam & in ea, quodcunque tibi placuerit, perfice, illa quippe in manu tua eſt, tu mihi eam dediſti & in corpore meo cuſtodiviſti, ego certè nunquam vim inferam animæ meæ, ut illam perdam eamque è corpore, priusquàm fatum inſtet, educam; ne me tanquam homicidam reputes, novi enim, quòd, ſicuti homo ſine judicio vivere non poteſt, ita nec abſque judicio mori poſſit: ad te itaque, qui cœlum incolis, oculos meos ſuſtuli, ut eam ſervis tuis, qui hic ſunt, & mihi exhibeas gratiam, ut procùl à cordibus noſtris removeas voluntatem interficiendi noſmet ipſos; ſi verò noveris, quòd illi non ea, quæ recta ſunt, amplecti, ſed omninò in propoſito perſiſtere velint, ut animas ſuas, priusquàm illæ à te evocentur, extrahant, rogo te, Domine, mi Deus, hanc mihi oranti exhibeas gratiam, quam quilibet pius anguſtiarum tempore invenire ſolet, flecte quæſò illorum corda, ut conſilio obtemperent, quô animam meam exitio, quod ipſi animabus ſuis inferunt, eripiam; quapropter ſpiritum meum manibus tuis commendo, ut animam meam, à te evocatam, piorum cœtui aggreges, quia eorum omnium, qui vivunt, animæ ac ſpiritus omnis carnis in manu tua ſunt. Poſteà Joſephus, finitis, quas Deo ſupplex obtulerat, precibus, ad viros, qui unà cum ipſo erant, ſeſe convertit & placidè illos compellavit; iſti verò ei dixerunt: quia multus fuiſti in precibus tuis, quas pro te ac nobis feciſti, num propterea animum noſtrum eò flectere te poſſe putas, ut conſilio tuo inviti obtemperemus? nonne jam anteà te certiorem fecimus & adhûc facimus, quòd mortem quocunque modo elegerimus nec amplius vivere velimus? quocircà affer conſilium ac dic, quanam ratione mori deſideres, nam te cœteris juſtitiâ, honore & dignitate præſtare & propterea dignum eſſe exiſtimamus, qui primus mortem obeas. Joſephus itaque,

כי המועים הנוכרים בקשו למות על כל פנים ואזנם לא הטו לדבריו ולבם לא שתו אליה׳ ולא יכול יוסף בחכמתו להטות לבם אל דבריו ולא הועילה לו חכמתו בזה ויאמר אליהם במרמה אם כן שמעו נא רעי ואחי ואתנה לכם עצה הלום אחר אשר תבקשו למות ותרצו למות בלנו איש בחרב אחינו טוב לנו לפי׳ בגורל על זה. הדרך נפיל גורלו בכלנו עד נהיה שני שני אשר נבחר להמי׳ זה את זה• ואחרי כן נפיל גורלו׳ על הזוגות אי זה זוג יצא ראשונה למיתה ויעמדו השני אשר יהיו בזוג ההוא ויפילו גורלות עליהם והיה האיש אשר יפול עליו הגור׳ למו׳ ראשונ׳ ימו׳ בחרב אחיו והממי׳ הרו׳ יבחר לו לממית אחד מבני הזוג השני וכן הזוג השני אשר יבחר לו ימיתהו׳ ובני הזוג השני יפלו עוד גורלות ואש׳ יפול עליו הגורל למות בחרב אחיו ימות ראשונה• והממית יבחר לו איש להמיתו אית אשר תרצה מבני הזוג השלישי ובני הזוג השלישי ישובו עוד להפיל עליה׳ גורלות לראות מי ימות ראשונ׳ מהם בחרב אחיו והוא ימות ראשונה והממית יבחר לנפשו ממית מבני

que, cùm vidiſſet, improbos iſtos, quorum mentio facta eſt, quovis modo mortem quærere eosque dictis ſuis nec aures advertere nec animum attendere, (3.) multò minus verbis ſapienter prolatis illos in ſententiam ſuam trahi poſſe, & proinde prudentiam ſuam hac in re ſibi nequidquam prodeſſe, ad calliditatem converſus dixit: audite quæſò, fratres ac ſocii mei, dabo vobis conſilium, quandoquidem in propoſito veſtro perſiſtitis & mortem quæritis atque omnes unanimi conſenſu vultis, ut nos invicem gladiis interficiamus; expediet ſanè nobis, ſi ſorte elegerimus mortem, quocircà noſmet omnes ſorti ſubjiciamus, ita, ut bini conſortes evadamus, quorum alter alterum interficiat, (4.) deinde ipſa paria (5.) in ſortem conjiciamus, ut videamus, quodnam ex illis primum ad mortem egrediatur, quô factô bini illi conſortes iterùm inter ſe ſortiantur, in quemcunque igitur ſors ceciderit, ut primus ex binis illis moriatur, is conſortis (6.) gladiô interficiatur; qui verò alterum interfecit, ille ex ſecundo pari unum ſibi eligat, qui ipſum interficiat, poſteà illi, qui ex ſecundo ſunt pari, inter ſe ſortiantur; & in quem ſors ceciderit, ut fratris (7.) ſui gladio intereat, is primus moriatur; qui verò alterum interfecit, ille interfectorem ſibi eligat, quemcunque voluerit, ex tertio pari; deinde qui ex tertio pari ſunt, iterùm inter ſe ſortiantur, ut videant, quisnam ex illis primus fratris ſui gladiô occumbat atque iſte primus moriatur; qui verò alterum (8.) inter-

(3.) Idem refert Joſephus l. 3. de Bell. *Jud.* c. 26. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 18.

(4.) Confer. hic Joſephus & Egeſipp. loc. alleg. Simile ferè exemplum refert Valerius Maximus l. 3. c. 2. Externor. n. 7. de Theogene Numantino, qui perditis rebus Numantinorum vicum ſuum incendit protinusque ſtrictum gladium in medio poſuit ac binos inter ſe dimicare juſſit, ut victus inciſa cervice ardentibus tectis ſuperjaceretur, qui, cùm tàm forti lege mortis omnes abſumpſiſſet, ad ultimum ſe ipſe flammis immerſit, vid. & infrà h. lib. 6. c. 58. n. 9. ubi penè ſimile deſperatorum hominum factum narratur.

(5.) Sive: binos illos conſortes, ita hic vocem הזוגות interpretor.

(6.) Seu: fratris, ita juxtà Hebræum. vid. num. ſeq. 7.

(7.) Seu: conſortis ſui, confer. num. antec. 6.

(8.) Nimirum conſortem ſeu fratrem ſuum.

מבני הזוג הד׳ והד׳ ימיתהו וכן נעשה
עד תומנו כלנו יחד ונמותה כדבריכ׳
ולא נחיה ולא נראה חרפת מקדש אלהינו
ואת גלות עמנו׳ והזוג האחרון אשר
ישאר יתחבקו ביחד בתקוע חרב זה
בבטן זה וחרב זה בבטן זה וימותו
שניהם יחדיו׳ או יפילו גם הם גורלות
ואשר יצא עליו הגורל ראשונה למות
בחרב אחיו ימות ראשונה והנשאר אחרון
ידוע יהיה לכם כי לא ימלט ולמען אשר
אנחנו עמד מ״א איש ולא נבא במספר
לזוגות בשוה נפילה תחלה גורל תראה
מי מכלנו ימות ראשונה ונסירהו מבינינו
ואחר כן נחלק לזוגות והאיש ההוא
יבחר לו מי ימיתהו מבני הזוג הראשון
אשר יצא עליו הגורל ראשונה למות
ואחרי מות האיש ההוא בני הזוג הראשון
יפילו להם גורל ויעשו כאשר יעצתי׳
וישמעו האנשים את דברי עצת יוסף
הכהן וייטבו דבריו בעיני כלם כי מיי׳
היתה זאת כי שמע אלהינו אל תפלת
יוסף׳ ויאמרו אליו כלם פה אחד הננו
נעשה כאשר יעצת ולך משפט העצה
לחלק האנשים ולהפיל עליהם גורלות׳
ויאמר אליהם השבעו כלנו בשם יי׳
לקיים זאת העצה על פי הגורל ויאמרו
כן נעשה וישבעו כלם בשם יי׳ לקיים
את העצה והעוצה הזאת על פי הגורל׳
ויחל יוסף ויפל הגורל למצוא את האיש
אשר אין לו בן זוג ויפול הגורל על
יהוידע הכהן בן אליקים הגלילי והוא
היה איש גבור חיל מאד והוא היה האיש
הקם

interfecit, is ex quarto pari interfectorem ſibi eligat, qui ipſum interficiat, idque tamdiu faciamus, donec omnes ſimùl intereamus atque hoc modo moriamur, ſicuti dixiſtis, nec amplius vivamus, ne dedecus Sanctuarii Dei noſtri ac captivitatem populi noſtri conſpiciamus; ultimum verò par, ſive bini illi conſortes, qui ultimi ſupererunt, ſe invicem complexi alter in alterius ventrem gladium inſigant atque ita mutuis vulneribus ſimùl occumbant vel ipſi quoque ſortiantur & utrius ſors exierit, ut primus gladiò fratris ſui intereat, is etiam primus moriatur; qui verò ultimus ſupererit, jam vobis conſtat, quòd is mortem non effugiet & quoniam nos unus & quadraginta ſumus, ita, ut æqualia non ſint paria, jaciamus primò ſortem ac videamus, quisnam ex nobis omnibus primus mori debeat atque illum è medio noſtrûm ſeparatim conſtituamus, poſteà nos omnes in paria dividamur ac vir iſte ſibi eligat interfectorem ex primo pari, quod antè alia per ſortem morti deſtinatum eſt; poſt illius autem viri mortem ii, qui primi paris ſunt, inter ſe ſortiantur atque ita faciant, ſicuti conſilium dedi. Cùm viri illi iſta Joſephi Sacerdotis dicta audiſſent, cuncti conſilium ejus approbârunt, quia Deus exauditis Joſephi precibus rem ita providè direxerat, quapropter omnes uno ore ei dixerunt: ecce parati ſumus, ut conſilium tuum exequamur; tibi verò, qui conſilium iſtud deprompſiſti, meritò convenit, ut viros dividas ac ſuper illis ſortem jacias; Joſephus autem illis reſpondit: juremus priùs omnes per nomen Domini, ut conſilium illud de ſorte jacienda firmum reddamus, quapropter illi morem ei gerentes omnes per nomen Domini jurârunt, quòd conſilium iſtud de ſortitione facienda ratum habere velint. Joſephus itaque initium fecit ſortemque jecit, ut eum inveniret virum, qui ſine conſorte eſſet, cecidit ergò ſors ſuper Jehojadam, ſacerdotem, Eliakimi Galilæi filium, iſte vir, inſigni præditus fortitudine, ſemper

הקדואי׳ בכל׳ עצה אחרי יוסף הכהן והוא היה אשר החזיק ברשע עצתו לעצת המית׳ בעת ההוא במערה ההי׳ והוא יצא ראשונ׳ למות בגורל בבלתי המצא לו בן זוג׳ אחרי כן העירי׳ יוסף ויחלק את האנשי׳ לזוגות ויפל גורלות על הזוג׳ת ויצא גורל וזגו אחרון ויקו לישועה ויאמן ביי׳ ובחסדו כי ימלט את נפשו משחיתות נפשות המרעים הרבים׳

ſemper poſt Joſephum Sacerdotem ad omne conſilium primus vocatus fuit, is ipſe tempore illo in ſpelunca conſilium iſtud improbum dederat, ut omnes ſe invicem interficerent, hic ipſe primus ſorte eductus fuit, ut ſine conſorte mortem obiret. Poſteà Joſephus callido conſilio viros in paria diviſit ſortemque ſuper paria iſta conjecit ita, ut ipſe ejusque ſocius ultimi evaderent ſorte: tunc Joſephus bono eſſe animo cœpit & in ſalute Domini ejusque miſericordia ſperavit certoque credidit, fore, ut ipſe animam ſuam ab interitu & pernicie, in quam improbi iſti animas ſuas conjecerant, ſervaret.

Cap. XXII.

ויחל ידוידע ויבחר לו אחד מבני הזוג הראשון למיתה וימיתהו אחרי כן עמדו בני הזוג הראשון למיתה ויפילו עליהם גורלות לפני יוסף ויפול הגורל על האחד ויפגע האח׳ מהם בחברו בגורל וימיתהו ובני הזוג השני למיתה עמדו לפני יוסף ויפילו עליה׳ גורלות וימת האח׳ את חברו על פי הגורל והנשא׳ מבני הזוג השני בחר לו להמיתו אחד מבני הזוג השלישי למיתה ויעשו כן כלם עד תמם בחרב ולא נשא׳ מהם זולתי יוסף ורעהו והוא בן זוגו ויאמר רע יוסף ובן זוגו ליוסף הכהן הבה נא ונפילה גם אנחנו גורלות עלינו ונאסף אל אחינו׳ ויען יוסף את רעהו כן נעשה אם תרצה אמנם שמעני ואדברה באזנך מעט אמור לי אם אלה החטאי׳ בנפשו

JEhojada igitur factô initiô elegit ſibi interfectorem ex primo pari, à quo etiam occiſus eſt; poſteà primi conſortes morti deſtinati, coràm Joſepho ſtantes inter ſe ſortiti ſunt ceciditque ſors ſuper unum, ut alterum interficeret, quod & ille perpetravit eumque occidit; dein qui ex ſecundo pari morti deſtinati erant, coràm Joſepho ſtantes ſorti ſe ſubjecerunt, ex quibus unus alterum ſortis ductu interemit; qui verò ex ſecundo pari ſupererat, is ſibi unum ex tertio pari elegit, à quo ipſe interficeretur, ſic omnes ſuo ordine fecerunt, donec cuncti internecione perirent, nec quisquam ex illis ſupereſſet, præter Joſephum ejusque ſocium, (1.) qui ei ſorte conjunctus erat; tunc ſocius Joſephi ejusque conſors illi dixit: age jaciamus etiam nos ſortem & fratribus noſtris aggregemur, cui Joſephus reſpondens: ſic faciamus, inquit, quandoquidem ita vis; ſed audi me, ut pauca tecum loquar, dic mihi, poſteaquàm improbi iſti animarum ſuarum contaminatores Deo fuerunt rebelles & refractarii adeò, ut ſibimetipſis mortem manibus ſuis conſciverint, quorum

(1.) Confer. hic Joſippi Epitom. p. 212.

בנפשותיהם פשער ביד׳ להמית את
עצמם בידם ולא יכולתי להט׳ את
לבבם למלטם משחת את נפשותיהם׃
אנחנו אני ואתה למה זה נרע לנפשותינו
ונחטא כמו הם לי״ כי אם יצא עלי
הגורל להרוג אותך ואעשה כן אחשב
לרוצח ואולי אמלט אחריך ולא אמות׃
ואם יצא עליך הגורל להרגני ותהרגני
תחשב לרוצח ואולי לא תמלט אחרי
ואף כי תחשוב להמלט תאבד את תקותנו
מעם י״ אלהינו כי נשחית את נפשותינו
כי כל האנשי׳ האלה אשר אתה רואה
אות׳ מתי׳ הנה הם חטאו בנפשותם
ומתו בלתי מוסר ולמה נדמה אליהם
אנחנו והטאנו לי״ אלהינו ולנפשותינו׃
וכי תאמר ומה נעשה על השבועה אשר
נשבענו ועל הברית אשר קיימנו הלא
לך לדעת כי השבועה להטוא אשר
יפירנה לא יחטא כי לא יקפוץ האדם
להשבע ברצון האלהים כי אם לקיים
דת ומצוה וחק ודוד אמר על ככת
נשבעתי ואקיימה׃ ואמנם הנדר והאסר
והשבוע לחלל דת ולהפ׳ חק מצוה לא
יכונו לפני י״ אלהינו׃ ואנחנו טרם
השבענו פה השבוע׳ הזא׳ כבר נשבעו
אבות׳

rum ego animos flectere non potui, quò minus animas ſuas perderent, dic, inquam, mihi, cur nos ambo iſtorum exemplum ſequentes nobiſmet ipſis malum inferamus atque eodem, quo illi, modo in Deum peccemus? ſi enim ſors mihi obtingat, ut te interficiam, certè homicida reputabor, etiamſi poſt mortem tuam evadam nec interficiar; ſi verò tibi ſors eveniat, ut me occidas idque effectui des, tu quoque homicida exiſtimaberis & fortaſſis me mortuo incolumis haud evades, & licèt te mortem effugere poſſe putes, ſpem tamen in Domino, Deo noſtro, reponendam ambo perdemus, dum nobiſmet ipſis violentas manus inferimus: omnes enim viri iſti, quos jam mortuos conſpicis, certè in animas ſuas peccârunt ac ſtolidè (2.) mortem appetierunt, cur igitur nos illis ſimiles evademus & in Dominum, Deum noſtrum, atque in ipſas animas noſtras peccemus? Si fortè dixeris, quomodo itaque juramento, quod præſtitimus & pacto, quod inter nos fecimus, ſatisfiet? nonne tibi notum eſt, quòd violans juramentum, quô quis ad peccatum (3.) ſeſe obſtringit, non peccet? neque enim homo jusjurandum Deo gratum præſtare poteſt, niſi ut legem Dei ejusque mandata & ſtatuta obſervet, (4.) proptereà David dixit: juravi & ſervabo; (5.) ſanè votum, obligatio & jusjurandum ad prophanandam legem Dei ejusque ſtatuta & præcepta violanda, coràm Domino, Deo noſtro, non ſubſiſtunt, (6.) certè, priusquàm juramentum hic præſtitimus, patres

(2.) Sine diſciplina, ita juxta Hebræum.

(3.) *Jusjurandum enim non eſt inſtitutum, ut ſit vinculum iniquitatis*, Cap. inter cœtera 22. quæſt. 4. L. *Juris* gent. §. & generaliter, Dig. de Pact. L. Non dub. Cod. de Leg. Cap. non eſt, oblig. de Reg. Jur. in Sexto, L. Qui juràſſe Dig. de jurejur. fac. L. 42. Cod. de Tranſact.

(4.) Nam veritatem, bonam fidem, æquitatem, non fraudes, non injurias firmat jusjurandum, per ea, quæ num. antec. 3. adducta ſunt, jura.

(5.) Vid. Pſ. 119. v. 106. ad quem hic reſpicitur.

(6.) Nam ſtultum eſt, exiſtimare, Deum, qui jurisjurandi & teſtis & judex eſt, fidem jurejurando firmatam, ad ea, quæ iniqua ſunt & æternæ legi contraria, adſtringere velle, quapropter Davidi crimini datum non eſt, quòd Nabalem, ut juraverat, non interfecerit, quin potius patres eum laudibus extollunt, quòd jusjurandum non impleverit, unde S. Auguſtinus: quod non implevit, inquit, major pietas fuit.

Digitized by Google

אבותינו בעדנו בהר סיני אש׳ יקיימו הם
ובניה׳ את תורת ה׳· ומשה רבי׳ ע״ה
כרת ברית עמהם על ככה או ואת אשר
היה שם כהיו ואתנו כלנו ביניהם אשר
לא היינו שם כרת הברית ההוא· ואיך
יעלה על לבנו להשבע להפר תור׳ השם
ומצותיו להיותנו רוצחים ואחר מעשרת
דברותיו הוא לא תרצח· לכן אחי ידוע
יהיה לך כי לא נחוש על השבועה אש׳
נשבענו ועל הברית אשר קיימנו כי נפור׳
כי ה׳ אלהינו ירצה בנו ולא יאשימנו
על ככה ואני ליראתי מהרשעים המתים
האלה כן יפגעו בי ראשונה התכוננתי
לקנות תחבול׳ הגור׳ והשבועה למען
אקח עצה בערמה למלט את נפשי
משחיתות נפשותיהם ומלבי היה כל
המעשה הזה והנה אתה רעי אם תאבה
לשמוע לי המלט את נפשך עם נפשי
וגם אני לא אפיל גורל ביני ובינך ולא
אבחר בקיום הברית והשבוע׳ אש׳ אין
קיום להם במשפט ועל משמרתי אעמוד׳
ואתיצבה מנגד להלחם עמך להמיתך
ולמלט את נפשי· ויהי כדברו יוסף
בדברים האלה ויקפוץ וידלג אחורנית
וחרבו בידו וישלוף את חרבו ויעמוד
מנגד לראות מה ידבר בו רעהו ומה
ישיב על תוכחתו וכשמוע האיש ריע
יוסף ובן זוגו את דברי יוסף לא יסף
עוד

tres noſtri in monte Sinai pro nobis (7.) jurârunt, quòd ipſi eorumque poſteri legem Domini ſint ſervaturi & Moſes, doctor noſter, piæ memoriæ, cum illis ejus rei câuſa fœdus iniit nec cum illis ſolùm, qui tunc temporis ibidem fuerunt, ſed etiam cum nobis omnibus, eorundem liberis, qui tunc temporis ibidem non fuimus, fœdus illud pepigit: (8.) quomodo itaque in animum inducemus noſtrum, ut juramento nos obſtringamus, quô legem Dei ejusque mandata violemus atque homicidæ evadamus? quandoquidem unum ex decem illius præceptis etiam iſtud eſt: non occides; quapropter notum tibi ſit, mi frater, quòd nihil mali metuendum ſit (9.) nobis, ſi juramentum, quod præſtitimus & pactum, à nobis initum, violaverimus, Deus enim nobis propitius erit, nec eam ob cauſam ullius peccati nos reos conſtituet & quia timui, ne improbi iſti, qui jam mortui ſunt, me primum adorirentur, ideò cogitationem mecum inſtitui ſortisque ac juramenti viam excogitavi, ut ſolerti iſto conſilio animam meam ab interitu & pernicie, in quam improbi iſti animas ſuas conjecerunt, ſervarem, eum in finem res omnis à me ita excogitata eſt; tu verò, qui ſocius ac conſors meus es, ſi dictis meis audiens eſſe cupis, tuam unà cum mea ſervabis animam, ego ſanè nunquam ſortem inter me & te jaciam nec pactum & jusjurandum, quæ jure ſervari non poſſunt, effectui tradam; ſed in ſtatione mea permanens tibi reſiſtam ac tecum pugnabo, donec te interficiam, ut vitam meam ſervem: his dictis Joſephus ſaltu retrô facto gladium ſtrinxit eumque tenens ex adverſo ſtetit, ut videret, quid ſocius ſuus ad argumenta ſua reſponderet; aſt ſocius ac conſors, cùm Joſephi verba audiſſet,

(7.) Vel: noſtrûm loco, nam dictio בערנו etiam ſic exponi poteſt, confer. hic R. Salom. ad Deuter. c. 21. v. 8. & ad Deuter. c. 29. v. 28. it. D. Wagenſeil. Sota, p. 803. num. 18. tibi plura de fidejuſſione Judæorum pro ſe invicem in monte Sinai præſtitâ habentur.

(8.) Confer. Deuteron. cap. 29. v. 14. & ſeq.

(9.) Ita verbum: נחש, quod hic habetur, quodque aliàs ſignificat, augurari, conjectare, ominari, interpretari volui.

עוד להרים יד ורגל וראש לפניו ויאמר
אליו הנני עשיתי כרצונך כי איש אלהי׳
אתה׃ ברוך יי׳ אלהי ישראל אשר עשה
לך את הנפש הזאת אשר בקרבך ואשר
נתן בך רוח חכמה ובינה ויכולת לקנות
תחבולה למלט את נפשך ממות וברוך
יי׳ אלהי ישראל אשר לא עזב חסדו
מעמדי אשר המציאני בגורלך להיותי לך
לרע ולבן זוג אשר בזה תמלט נפשי מיד
שאול ומרדת שחת וגורלך גורל צדק
ומשפט כי לא ינוח שבט הרשע על
גורל הצדיקים׃ ועוד אמר רע יוסף
כדברים האלה ליוסף כי ירא ממנו פן
ימיתהו בחרבו כי יוסף היה גבור ממנו
וגם הוא בחרו אליו לבן זוג בלתי בעל
גבורה בתחבולה ובמרמה למען יהיה
מתגבר הוא עליו ובזה רב שכל יוסף
ודעתו כי נמלט מחרב הפתאים הרשעים
והכסי׳ תמלט מחרב רעהו ולא נשחתה
נפשו׃

diſſet, nec manum nec pedem nec caput ſuum corám illo amplius ſuſtulit, ſed dixit: ecce paratus ſum, ut voluntati tuæ obſequar, quia vir Dei es, benedictus ſit Dominus, Deus Iſraëlis, qui hunc tibi indidit animum ſpiritumque ſapientiæ & prudentiæ tibi largitus eſt, quo ſolers conſilium ad evitandum mortis periculum excogitare potuiſti, benedictus ſit iterùm Dominus, Deus Iſraëlis, qui miſericordiam ſuam à me non removit, ſed me tibi ſorte conjunxit, ut tuus eſſem ſocius & conſors, qui animam meam ex ſepulcro & inferno eripuiſti, ſors tua juſta eſt & recta, neque enim impii ſceptrum requieſcet (10.) ſuper ſorte juſtorum. Plura eam in rem inſuper verba fecit ſocius Joſephi ob metum, (11.) ne fortè ab illo interficeretur, Joſephus enim fortitudine ei præſtitit & propterea illum ſibi ſocium prudenti elegit conſilio, quem minimè ſtrenuum eſſe noverat, quò facilius eundem ſuperare ac vincere poſſet, qua in re inſignis fuit prudentia Joſephi, (12.) dum non ſolùm veſanorum iſtorum & improborum hominum periculum, ſed etiam ſocii ſui gladium effugit nec animam ſuam perdidit.

(10.) Vid. Pſalm. 125. v. 3.
(11.) Confer. hic Joſippi Epitom. p. 212.
(12.) Quæ hic ad finem uſque hujus capitis habentur, ab interpolatore Iudæo adjecta eſſe puto, neque enim modeſtiæ Joſephi conveniens fuit, tantas de ſe ipſo prædicare laudes, confer. infrà h. lib. cap. 31. n. 13.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXIII.

ויהי בעת ההיא ויקרא יוסף אל ניקנור
השר מהמערה ויאמ׳ א״ת כדברי׳ האלה
ההכרות ברית ואמנה לי אשר לא תפגע
בנו לא אתה ולא איש מאנשיך הנמצא׳
פה או ולח׳ מחיל הרומיים עד אשר
תביאנו לפני אספסינוס והוא יעשה בנו
כרצונו׳ ויען השר ניקנור את יוסף
ויאמר אליו כה יעשה לי אלהי׳ וכה
יוסיף כי כן אעשה כאשר דברת אך כי
הצא אלי אתה ואנשים אשר עמך׳ ויען
יוסף ויאמר אצא אליך אני ואשר אתי
חי כי אם קרה מקרה ומתו מאשר היו
עמי במערה איך יצאו אליך׳ ויענהו
ניקנור לאמר יוסף לא תחשוב כי לרמותך
אני בא צא אלי ובטח בי״י ובי ולא
תירא ויאמ׳ יוסף השבעה לי על כסה
בי״י אלהי ישראל ואם אין שמו נודע
לכם׳ ויען ניקנור ויאמר אני נשבע לך
באשר יצר את העולם בחכמה כי לא
תירא ממני ובטח בי״י ויכרות ניקנור
ברית ואמנת ליוסף ולאשר עמו וישבע
במכתב הברית והאמנה כחק הרומיים
ויורד המכתב אל תוך המערה ברומח
וברזל הרומח בידו ואחרי הרומח הולך
אל המערה׳ ויקח יוסף מכתב הברית
והאמנה ויקראנו ויבטח בניקנור השר
ויצא

PEr idem tempus Joſephus è ſpelunca vocavit Nicanorem (1.) principem eique dixit: an pactionem mecum facere ac fidem mihi dare vis, quòd nec tu nec alius quiſquam ex viris illis, qui tecum hic adſunt, nec ullus ex Romanorum militibus violentas nobis manus injicere velit, antequàm in conſpectum Veſpaſiani ſimus deducti; ipſe verò, quodcunque ſibi viſum fuerit, de nobis ſtatuat? cui Nicanor princeps reſpondit: per Deos immortales (2.) ſanctè tibi juro, me ita, prout dixiſti, facturum, ſi tu & qui tecum ſunt viri ad me exieris; Joſephus itaque ei reſpondens: egrediar, inquit, ad te ego & is, qui mecum eſt, vivus; nam multi, qui nobiſcum in ſpelunca fuerunt, dum caſu quodam interierunt, non poterunt ſpeluncâ exire. Nicanor autem dixit: noli exiſtimare, Joſephe, quòd ad te fallendum hûc venerim, egredere ac Deo mihique fide nec metue; ad hæc Joſephus: jura mihi, ait, per Dominum, Deum Iſraëlis, etiamſi nomen ejus vobis ignotum ſit. Nicanor itaque ei reſpondit: juro tibi per eum, qui mundum ſapientiâ ſuâ condidit, quòd nullum à me tibi periculum creabitur, crede mihi. Hoc igitur modo Nicanor pactum cum Joſepho iniit & tàm ipſi, quàm ſocio ejus fidem dedit eamque jurejurando firmatam ſcripto complexus eſt more Romanorum; dein haſtâ, cujus ferream cuſpidem ipſe manu tenebat, alteram verò haſtæ extremitatem in ſpeluncam demittebat, ſcripturam Joſepho porrexit, quâ ille acceptâ & perlectâ Nicanori principi fidem habuit & unà cum ſocio ſuo egreſſus eſt; (3.) Nicanor autem princeps in ſella

(1.) Confer. hic Joſeph. l. 3. de Bell. Jud. c. 26. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 18.

(2.) Ita mihi Deus faciat atque ita addat, ſic juxtà Hebræum, vid. quæ ſuprà h. lib. 6. c. 18. n. 9. & infrà cap. 27. n. 10. notata ſunt.

(3.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 212. & ſeq.

Digitized by Google

ויצא אליו הוא ורעהו ויהי כראות ניקנור השר את יוסף בא אליו והוא יושב על מושבו בכבוד עשו לו אנשיו ביער נכח פתח המערה ויעמוד מפניו ויקחהו ויחבקהו וינשקהו ויושיבהו לימינו ויבך עמו בכי גדול וגם את רעהו כבד והושיבו בין פולירינום וגאליקנום השרי׳ אשר היו אתו׃ וישאל ניקנור את יוסף על יתר האנשים אשר היו אתו לאמר איה איפה הם יצאו גם אלינו ונכבדם ולא נרע להם׃ ויגד יוסף לניקנור את כל אשר קרהו עמהם וירעש ניקנור וירעד בשמוע את אומץ לב היהודים ורעת מחשבתם׃ ויקם ניקנור השר משם וילך לו ויקח את יוסף ואת רעהו ויוליכ׳ לפני אספסינוס השר הגדול מכל שרי הרומיים׃ ויהי כראות מחנה הרומיים את יוסף ויתהללו מאד ויריעו תרועה גדולה ומקצת העם היו שמחים שמחה גדולה על אשר נלכד יוסף הגבור ונתפש חי והיו אומרי׳ האח האח ראתה עינינו אשר התאוינו׃ ומקצת העם היו מתאבלי׳ ובוכי׳ ומרי נפש ואומרי׳ הלא זה הו׳ האיש הגבור המהולל במחנ׳ היהודי׳ ובמחנה הרומיי׳ אשר בעתה אימתו את כל מחנה הרומיים וילך שמע גבורתו בכל הארץ איך נלכד ואיך נתפש גבור מלחמה כמוהו ושר וגדול בארצו ובעמו ואם אדם כזה נלכד בקרב ארצו ובתוך בני עמו ובמשפחתו במה נמלט אנחנו בארץ נכרי׳

ſella honoratiori, quam ei milites in ſylva è regione oſtii ſpeluncæ poſuerant, ſedens cùm Joſephum ad ſe venientem conſpexiſſet, coràm ipſo ſurrexit cumque excipiens complexus atque oſculatus eſt, & ad dextram ſuam illum ſedere juſſit & unà cum eo valdè flevit, ſocium quoque ejus honoravit atque illum inter Paulinum & Gallicanum, (4) principes nìmirùm eos, qui unà cum ipſo erant, medium collocàvit: tunc Nicanor Joſephum de cœteris illius ſociis interrogavit, ubinam ipſi eſſent; egrediantur, inquit, ad nos, honorabimus eos nec ullo eos malo afficiemus; Joſephus verò omnia, quæ iis evenerant, narravit, unde horror ei incuſſus atque auditâ Judæorum pervicacia & improbitate animi ipſe valdè commotus fuit. Poſteà Nicanor princeps ſurrexit atque inde abiens Joſephum unà cum ſocio ejus in conſpectum Veſpaſiani, principis inter omnes Romanos duces maximi, deduxit; Romani verò milites, dum Joſephum conſpexerunt, concurſu facto maximum ſuſtulerunt clamorem, ac nonnulli è populo valdè gaviſi ſunt, (5.) quòd Joſephus, vir fortis, captus eſſet vivus, dicentes: euge, euge, nunc videmus, quod diu deſideravimus; alii verò lugentes & mœſti animo fleverunt, adjectis hiſce verbis: nonne hic vir ille fortis eſt, qui tantam adeptus eſt laudem non apud Judæos ſolùm, ſed etiam apud Romanos milites, à quo terror univerſo Romanorum exercitui incuſſus eſt, cujus fortitudinis fama per totum terrarum orbem pervagata eſt, quomodo jam captus & comprehenſus eſt vir ille fortiſſimus, qui magnus in patria ſua & in populo ſuo fuit princeps? quandoquidem igitur tantus vir media in patria & inter populum ac cognatos ſuos captus eſt, quomodo ullus effugiendi locus nobis patebit in terra peregrina? nonnulli verò

(4.) Sic nomina iſta, quæ hic in Hebræo corrupta ſunt, vertere volui, ſecutus *Joſephum* lib. 3. de Bell. Jud. c. 24. vid. quæ ſuprà h. lib. cap. 18. n. 12. & 13. annotata ſunt.

(5.) Vid. *Joſeph.* l. 3. de Bell. Jud. cap. 26. circà fin. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 18.

גבוריה׃ והרשעים מחיל אספסינוס קרבו
אל אספסינוס ויאמרו אליו אדונינו צו
ופגע בזה האיש וימות ואל תחמול
עליו כי רבים מעם הרומיים השחית והוא
הוא אשר ירה החצי והכה אותך בשוקיך
כי אם תמיתהו לא יעשה עוד מלחמה
ואם לא אתה תראה כי עוד ישוב ויקבץ
חיל עלינו וישמידך וישמידנו׃ ויוסף
מצא חן בעיני טיטוס בן אספסינוס כי
מיי׳ היתה לו זאת הטובה. ובשמוע טיטוס
את דברי הרשעים המחלים את פני אביו
על יוסף להמית ויהם טיטוס אותם ויחל
לשחוק עליהם ולהניע ראשו נגדם ויאמר
הוי מרעים מה תיעצו עצה רעה לאבי
להמית איש שבא אלינו בבטחון ברית
אמנה. ותאמרו להפר ברית ולבטל חק
אף כי השר ניקנור כרת ברית [illegible] בעד
אבי ובעד הקיסר ובעד הרומיים כלם
הלא אתם בני מות ועליכם משפט כי
תשלחו יד להפר ברית הקיסר ולבטל
חק מלכות רומא ומי יודע עוד אולי נלכד
גם אנחנו אצל היהודים כאשר נלכד יוסף
הגבור איש חיל הזה ושר גדול המבין
המלחמות בעצה נבונה׃ וכשמוע
אספסינוס את טיטוס בנו כדברו דבריו
בעיניו, ויחמול על יוסף הכהן וימנעהו
ממות בחרב ויפקידהו לשר וגדול בתוך
שריו ויוליכהו עמו מעיר לעיר עם
אגריפס המלך׃ ויהי אחרי כן ויסע משם
אספסי׳

verò improbi ex Veſpaſiani militibus eundem accedentes ſic allocuti ſunt: (6.) præcipe quæſò, Domine noſter, ut vir iſte è medio tollatur atque interficiatur, nec ullam ei exhibe clementiam, qui tàm multis è Romanorum exercitu necem attulit, is ipſe ſanè fuit, qui crus tuum ſagittâ vulneravit; (7.) quapropter ſi eum interfeceris, non amplius ille nos bello laceſſet; ſi verò eum dimiſeris, videbis, quòd poſteà copias ſuas denuò contrahet, quibus & te & nos ſimùl perdet; ſed Joſephus apud Titum, Veſpaſiani filium, gratiam invenerat, (8.) quia hanc ei Deus benignitatem exhibuerat; quocircà Titus, cùm improborum iſtorum verba audiſſet, qui patrem ſuum rogaverant, ut Joſephus necaretur, eoſdem ſilere juſſit, dein moto capite illos irridere cœpit, hæc adjiciens verba: cur vos, improbi, malum iſtud conſilium patri meo datis, ut virum, qui pactione ac fide interpoſita confiſus ad nos venit, interficiat? cur ei ſvadetis, ut fœdus violet & fidem, quam Nicanor, princeps, Joſepho tàm patris mei, quàm Cæſaris omniumque Romanorum nomine dedit, faciat irritam? annon capitalis criminis rei ac morte digni eſtis, dum Cæſaris fidem labefactare & pactionem, imperii Romani nomine interpoſitam, infringere voluiſtis? fieri etiam poteſt, ut nos quoque à Judæis capiamur, ſicuti Joſephus, vir fortis, ſtrenuus & magnus princeps atque belli, quod prudenti conſilio geſſit, peritus captus eſt. Quapropter Veſpaſianus, cùm Titum ita loquentem audiſſet ejusque dicta approbâſſet, Joſepho Sacerdoti non ſolùm pepercit, eumque, ne gladiò periret, ſervavit, ſed etiam illum inter principes ſuos ut magnum ducem collocavit eumque per urbes unà cum rege Agrippa ſecum duxit. Poſteà Veſpaſianus caſtris

(6.) Vid. Joſeph. in Deſcriptione vitæ ſuæ circà fin. & l. 3. de Bell. *Jud.* cap. 26. circà fin. confer. etiam infrà h. lib. 6. c. 31. n. 2.

(7.) Vid. ſuprà h. lib. 6. cap. 17. n. 3. ibique not.

(8.) Cauſam, cur *Joſephus* gratiam apud Veſpaſianum ac Titum invenerit, refert ipſe Joſephus l. 3. de Bell. Jud. cap. 27. nimirum, quia vaticinatus erat, Veſpaſianum fore Cæſarem.

אספסינו׳ עם כל חילו וילך אל תלמידה היא עכו ומשם נסע וילך אל קסריה היא עיר גדולה מבנין המלך הורודוס ויהי בראות אנשי קסריה את יוסף עמו ויצעקו נכח אספסינוס לאמ׳ המיתהו ואם לא הוא יגרה עליך מלחמות גדולות ולא שמע אליה׳ אספסינו׳ להמיתו׳ ויגד לאספסינוס הנה אנשי עיר יפו הולכים בספינות אל האיים ארצי ממשלתך לשלול שלל ולבוז בו ולהרוג ולאבד את עמך ויצו אספסינוס לארוב להם עד אשר ילכו פעם אחרת׳ ויהי כי ארבו להם וילכו כאש׳ הלכו בא אספסינוס אל יפו ויתפשה כי לא היו שם גבוריה׳ ויהי כבא ספינות יפו עם גבוריה מהאיי׳ וימצאו מחנה הרומיים בתוך העיר והם מבקשים לצאת אל היבשה והנה רוח גדולה מאד מסערת הים בסער גדול ורב ותשבר כל ספינות יפו אל הסלעים ואל הצורים אשר על שפת ים יפו כי אין שם מחוז ויתנגפו הספינות בצורים ובסלעים שעל שפת הים ומהם נאבדו בו׳ והנמלטו׳ אל היבשה דקרום הרומיים בטרם יצאו אל היבשה ויהרגו׳ וימיתו׳׳ ויהי מספ׳ ההלליכם אש׳ נטבעו בים ואשר

ſtris inde motis Ptolemaidem, (9.) quæ Acco (10.) dicta fuit, cum omnibus copiis ſuis pervenit, deinde ad magnam illam urbem Cæſaream, ab Herode rege exſtructam, exercitum duxit; Cæſarienſes autem, cùm Joſephum in Veſpaſiani comitatu vidiſſent, magna voce ad Veſpaſianum clamitantes dixerunt: interfice iſtum, ſi id non feceris, magna ab illo bella adverſùs te excitabuntur; ſed Veſpaſianus eorum dictis de interficiendo Joſepho non obtemperavit. (11.) Intereà Veſpaſiano nunciatum fuit: ecce Joppenſes (12.) navibus ad inſulas, imperio tuo ſubjectas, venerunt prædamque fecerunt ac ſpoliorum causâ multos ex populo tuo interfecerunt, quô cognitô Veſpaſianus militibus ſuis præcepit, ut Joppenſibus, ſi fortè ad prædas agendas iterùm exirent, inſidias ſtruerent: cùm itaque illæ paratæ eſſent & Joppenſes ad ſpolia capienda denuò abiiſſent, Veſpaſianus Joppen aggreſſus intereà, dum milites ab urbe aberant, eandem ſubjugavit, poſteaquàm verò Joppenſium naves cum militibus ab inſulis reverſæ ſunt & Romanorum copias in urbe deprehenderunt, ipſi milites ſuos in terram exponere conati ſunt; ſed ingens maris tempeſtas repentè exorta (13.) omnes Joppenſium naves ad ſcopulos & rupes, quæ in litore maris Joppenſis erant, alliſit, (14.) quia nullus ibi portus reperiebatur, quocircà naves ad petras & ſaxa, in litore maris prominentia, impulſæ fractæque ſunt, ac multi milites, qui in navibus illis erant, mari ſubmerſi ſunt; qui verò ſuperſtites in terram evadere tentarunt,

(9.) Idem refert Joſephus l. 3. de Bell. *Jud.* c. 28. & Egeſippus l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 19.

(10.) Hæc urbs Accaron nominatur à Joſepho Antiqu. l. 15. c. 13. de qua ſuprà lib. 4. c. 9. n. 14. dictum eſt.

(11.) Idem refert Ioſephus dict. l. 28. & Egeſippus l. 3. c. 19.

(12.) Vid. Joſeph. Eod. l. 3. c. 29. & Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. cap. 20. ubi *Joppæ* urbis ſitus deſcribitur, confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 213. & infrà h. lib. 6. c. 31. n. 22.

(13.) Conſentit *Joſephus* dict. l. 3. c. 29. Egeſippus l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 20. ſcribit, ventum impetuoſum, qui nautis illius loci Melambořius dictus ſit, exortum eſſe, idem ventus à *Joſepho* loc. cit. nominatur Melamboreia.

(14.) Egeſippus loc. allegato ita ſcribit: omnia ſimul infeſta erant, cœlum, hoſtis, mare, ruper,

ואשר הרגו הרומיים על שפת הים או ארבעה אלפים איש גבורים מלבד הגבורים אשר נפלו ביורפת׳ מאנשי יהודה שהיו מ׳ אלף איש׳

runt, à Romanis confoſſi & interfecti ſunt, priusquàm terram contingerent; (15.) numerus autem eorum, qui tàm in mari ſubmerſi, quàm à Romanis in litore maris interempti occubuerunt, fuit 4000. (16.) qui omnes extiterunt milites, robore præſtantes, præter illos Judæos, qui in urbe Jorpata ceciderant, quorum numerus ad 40000. aſcenderat. (17.)

CAP. XXIV.

ויִשלח אספסיאנוס את בליריכוס ואת טריבוס שרי הרומיי׳ עם בנו טיטוס וילכו ויחנו על הערים הבצורות אשר בגליל ויתפשו׳׳ וכה עשה טיטוס לערי׳ ההם ולאנשיה. אש׳ השלימו עמו החיה ואש׳ הקשו ערף וילחמו עמו המית בקרב המלחמה וכל הערים אשר היו בגליל לאגריפס המלך השיב לו מלבד טירנה. כי החרים אותה. ואת עמה האנשים אנשי המלחמה ואת הנשים ואת הטף מכרו ביד הרומיים והעיר

ההיא

POſteà Veſpaſianus Valerianum (1.) & Tribum (2.) Romanorum principes, cum filio ſuo Tito miſit, qui urbes munitas (3.) in Galilæa obſederunt easque ceperunt; Titus autem ergà oppida illa eorumque incolas ita ſe geſſit, ut, quicunque pacem cum illo inirent, eos omnes vivos & incolumes ſervaret; (4.) qui verò dura cervice animoque obſtinato cum ipſo pugnarent, eos in prælio interimeret, omnes quoque urbes, in Galilæa ſitas, quæ ad Agrippam regem pertinebant, eidem reſtituit, præter Tyarnam, (5.) eam quippe evertit ejusque viros, arma ferentes, interfecit; mulieres autem & parvuli à Romanis venditi ſunt,

(6.)

(15.) Romani enim metuebant parcere eis, quibus Deus non peperciſſet, uti ſcribit Egeſippus l. 3. de Bell. Jud. c. 20.

(16.) Et 200. ità adjicit Joſephus dict. l. 3. de Bell. Jud. c. 29. Egeſippus loc. alleg. ſcribit, præter 4000. etiam 500. in mari ſubmerſos & in litus ejectos fuiſſe.

(17.) Idem refert Egeſippus lib. 3. de Bell. Jud. c. 15.

(1.) Hebr. בליריאנוס, ſic enim hic legendum puto, ſecutus Joſephum l. 3. de Bell. Jud. c. 31. & Egeſippum lib. 3. de Excid. Hieroſ. cap. 22. nam בליריכוס, quod in noſtro codice habetur nomen, corruptum eſt.

(2.) Ita nomen טריבוס, quod in noſtro habetur exemplari, vertere volui, Joſephus lib. 3. de Bell Jud. c. 32. & c. 44. princ. videtur illum vocare Trajanum, cui etiam Egeſippum l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 13. adſtipulari puto, ubi ſcribit, quòd Veſpaſianus Trajanum, qui ordini quinto decimo præerat, miſerit, confer. Id. Egeſipp. dict. l. 3. c. 22. quapropter pro טריבוס legendum erit טראיאנוס Trajanus.

(3.) Præprimis Japham urbem, de cujus expugnatione vid. Egeſipp. dict. l. 3. c. 13. & c. 22. ubi etiam de urbis Tiberiadis & Scythopoleos deditione agitur.

(4.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 213.

(5.) Urbs iſta vocatur ταριχαίαι à Joſepho l. 3. de Bell. Jud. c. 31. confer. quæ ſuprà h. lib. 6. cap. 11. n. 2. annotata ſunt, vid. etiam Egeſipp. l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 23. & c. 26.

ההיא ההרימו מכל ערי הגליל לבד׃ וילך
ויסע משם אספסיאנוס אל העיר גמלא
אשר בראש ההר ועל כן נקר׳ שמה גמלא
כי היא היה׳ מבחר ערי אגריפס וכל
איש היה נגמל בה טוב׃ ועיר סילוקיה
היתה לפניה והיא ארץ עדים ופרדסי׳
ונחל מים ובה כל עץ פרי ויתחנן אגריפס
אל אספסינוס ויאמר אליו אל נא אדוננו
נשחית את העיר הזאת אלכה נא
ואדברה באתי העם לשלום אולי ישמעו
לי ויחיו ולא ימותו ויאמר אליו אספסינוס
לך תעשה כרצונך כי גם בזה נשאתי
פניך׃ וילך אליהם אגריפס ויקרא אליה׳
לשלום וידבר אליה׳ דבריו ויענהו גם
הם שלו׳ אבל במרמה ויאמרו אליו אדוננו
המלך ולמי כל חמדת ישראל הלא לך
גשה נא אלינו הלום ודבר עם עבדיך׃
ויהי כאשר האמין אגריפס אליהם ויקרב
אל העיר והוא שומע לדברי המדברים
עמו ומדבר עמם ויפילו עליו מעל החומה
אבן גדולה ותפול על שכמו ותשב׳
כתפו וזרועו ויפול לארץ ויקרבו נעריו
אליו וישאוהו ויעלוהו או מרמות ויביאוהו
אל

(6.) ſolam hanc urbem ex omnibus Galilææ oppipidis Romani internecione deleverunt. Inde caſtris motis Veſpaſianus ad urbem venit Gamalam (7.) quæ in vertice montis ſita & idcircò Gamala (8.) dicta eſt, quia præcipua fuit inter omnes Agrippæ urbes (9.) nam, quicunque illam intrabat, is benignè ibidem recipiebatur, antè illam erat urbs Seleucia; (10.) regio autem illa urbibus, pomariis (11.) fluviis & arboribus fructiferis plena erat, (12.) quapropter Agrippas Veſpaſianum his verbis rogavit: ne quæſô, Domine noſter, urbem iſtam (13.) devaſtemus, ego ad illam accedam & pacem incolis ejus offeram, forſitàn iſti mihi obtemperabunt, ut vivi & incolumes conſerventur nec moriantur; Veſpaſianus itaque ei reſpondens: abi, inquit, & fac, quod tibi viſum fuerit, quandoquidem etiam hac in re tibi morem gerere volui. Agrippas igitur acceſſit eisque pacem obtulit (14.) atque ea de re cum illis locutus eſt, qui etiam pacatum reſponſum ei dederunt, ſed fraudulenter; quapropter eidem dixerunt: cuinam omnia terræ Iſraëliticæ bona potius, quàm tibi, Domine rex noſter, debentur? quapropter veni hûc propiùs & cum ſervis tuis loquere; cùm itaque rex Agrippas fidem illis haberet & propè urbem accederet eosque loquentes audiret, ecce ingens è muro lapis in eum conjectus eſt, qui in illius humerum cecidit ejusque brachium

(6.) Confer. Egeſipp. dict. lib. 3. de Bell. Jud. cap. 26.

(7.) Vid. Joſeph. lib. 4. de Bell. Jud. c. 2. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 1. ac Joſippi Epitom. pag. 213. & ſeq. confer. & ſuprà lib. 4. c. 12. num. 22.

(8.) Urbs hæc à camelo ratione formæ nomen traxit, vid. *Joſeph.* & Egeſipp. loc. citat. confer. etiam Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 94.

(9.) Nam ipſa & Sotanis & Seleucia regni ejus portiones erant, prout ſcribit Egeſippus dict. lib. 4. c. 1.

(10.) Confer. Joſeph. dict. l. 4. c. 1. & Egeſipp. loc. citat.

(11.) Sic dictionem פרדס, quæ hic habetur, interpretari volui, de illius ſignificatione vid. inter alios Buxtorf. Lexic. hac voc.

(12.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. allegat.

(13.) Nimirum Gamalam, confer. *Joſeph.* dict. lib. 4. de Bell. Jud. c. 2. & *Joſippi* Epitom. pag. 214.

(14.) Conſentit Joſephus loc. citat. & Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. c. 1.

אל אספסיאנוס׃ ויהי כראות אספסינוס
כי חללו אנשי סלוקיה את מלכם וישלחו
בו יד ויקשו בו נקמה וישבע אספסינוס
לבלתי נסע משם עד לכדו אותה ועד
החרימו את עמה׃ והרופאי הרומיי חזקו
ורפאו את אגריפס ממכת האבן אשר
נפלה עליו ויתרפאו שברי כתפו וימלט
ממות׳ ויקצוף אספסינוס ויחר אפו על
עיר סלוקיה ויחן עליה לצור אותה וילחם
בה בחרון אפו על אשר חללו את
מלכם׃ והיהודים שבתוך העיר אמר איש
לאחיו נתחזקה במלחמותינו כי אין לנו
עוד תקוה להיות אחרי אשר שלחנו יד
במלך אגריפס׃ ויצאו גבורי העיר
וילחמו עם מחנה הרומיי ויכו בהם
מכה רבה ויערכו הרומיים את אילי
הברזל אשר היו אתם עוד אל קיר
החומה וינגחוה ותפול החומה לעת
ערב על הארץ ותבקע העיר׃ ויבא
אגריפס אל תוך העיר ועמו עם רב
ועצום ויצו אספסינוס את כל חילו לאמר
לא תבואו בתוך העיר הלילה הזה אמנם
עמדו כל הלילה מסביב לחומה למשמרת
עד הבקר והיה הבקר תראו איך הלכד
את העיר והם לא שמעו אליו ולא
שמרו מצות אדוניהם אספסיאנוס ויבאו
בתוך העיר לילה ויקומו היהודים עליהם
לילה כי ראו אשר הם בתוך העיר ויסגרו
להם מוצאות העיר ומסלותיה לבלתי
פנות

um confregit, unde Agrippas in terram provolutus eſt; ſed à miniſtris ſuis exceptus & ad Veſpaſianum deductus fuit: is, cùm vidiſſet, quòd Seleucienſes (15.) regem ſuum violâſſent & ab eo manus ſuas non continuiſſent, ſed ergà illum vindictam exercuiſſent, jurejurando ſemet obſtrinxit, ſe ab urbe non receſſurum, donec illam ceperit ejusque incolas internecione deleverit: intereà medici Romani Agrippæ vulnus, quod ei lapidis ictu inflictum erat, curârunt humerumque priſtinæ ſanitati reſtituerunt ita, ut extrà mortis periculum eſſet. Veſpaſianus itaque indignatione facti atque irâ adverſùs urbem Seleuciam (16.) commotus eandem vallo circùmdato arctiſſimè obſedit atq; vehementiſſimè oppugnavit, quia incolæ ejus regem ſuum violaverant; Judæi verò ſe invicem cohortati dixerunt: forti ſimus animo in prœliis noſtris, nulla quippe ſpes vitæ nobis ſupereſt, poſteaquam regem Agrippam vulneravimus, quocircà milites oppido egreſſi cum Romanorum copiis manus conſeruerunt eisque magnam cladem intulerunt; Romani verò arietes ferreos, qui ipſis adhûc ſupererant, adverſùs muros direxerunt eosque conquaſſârunt adeò, ut veſperi in terram corruerent mœnia, atque urbs perrumperetur; quô factô Agrippas cum maxima & validiſſima manu oppidum intravit: Veſpaſianus autem omnibus militibus ſuis præcepit, (17.) ne urbem noctu ingrederentur, ſed per totam noctem muros urbis cuſtodiâ cingerent usque ad diem ſequentem; cùm verò dies illuxerit, tunc videbitis, inquit, quomodo urbem capiatis; aſt illi, ſpreto contemptoque Veſpaſiani, Domini ſui, mandatô, urbem noctu intrârunt; ſed Judæi illos noctu adorti (hoſtes enim in urbe adeſſe conſpexerant) obſtructo urbis exitu (18.)

(15.) Gamalenſes, ſic Joſephus dict. l. 4. c. 2. & Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. c. 1. ac *Joſippi Epitom.* p. 214. vid. paulò poſt num. 16.

(16.) Gamalam, ita rectius, ut puto, apud Joſephum dict. lib. 4. c. 3. & Egeſippum loc. alleg. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 214. & num. antec. 15. & cap. ſeq. 25. n. 1.

(17.) Idem refertur in Joſippi Epitom. p. 215.

פנות דגה והגה ולבלתי צאת ובא אחד
מהם׃ ויכו היהודים את הרומיים מכה
רבה וגדולה מאד בתוך העיר עד בלי
השאיר מכל הבאי׳ בעיר עם אספסיאנוס
רק הוא ועשרה אנשים אשר נמלטו עמו
כי הרגו כל חילו היהודים בתוך העיר
וימלט עוד עמו בוציו שר צבאו׃ ויהי
בבקר וינס אספסיאנוס ועשרה אנשים
אשר היו עמו ובוציו שר צבאו כי שם
נפלו גבוריו כלם וירדפו היהודים אחריה׳
וידבקו את בוציו שר צבאו ויהרגו אותו
והוא היה הגבור הגדול במחנה הרומיי׳
וינס משם אספסיאנוס ואנשיו וילכו
ויעלו אל ההרים להמלט שם וישלח
מלאכים אל טיטוס בנו על ארץ ארם
לאמר לו להביא את חיל הרומיים אשר
שלח אספסיאנוס עמו ללכת אל ארץ
פרס ויביאם טיטוס אל ארץ יהודה׃

(18.) ac præcluſis ejusdem plateis, ne quis Romanorum hûc illûc ire vel ingredi aut egredi poſſet, hoſtes ſuos media in urbe maxima clade affecerunt adeò, ut nemo ex omnibus, qui cum Veſpaſiano urbem intraverant, effugeret, præter ipſum Veſpaſianum (19.) ac decem viros, qui unà cum ipſo evaſerunt, omnes quippe milites ejus in oppido à Judæis interfecti erant; Butius (20.) quoque, dux exercitus, (21.) ſimul cum Veſpaſiano evaſerat, nam die illuceſcente Veſpaſianus & decem illi viri, qui cum eo erant, ut & Butius, dux exercitus ejus, aufugerant, quia milites omnes ibidem ceciderant; Judæi verò eosdem perſecuti Butium, exercitus ducem, comprehenderunt eumque interfecerunt (22.) is vir fortiſſimus fuit in Romanorum exercitu; Veſpaſianus itaque inde profugiens ejusque viri montes occupârunt, ut mortis periculum evitarent, poſteà Veſpaſianus legatos in Syriam ad Titum, filium ſuum, miſit, qui ei dicerent, ut eas Romanorum copias, quas illi Veſpaſianus ad Perſiam invadendam dederat, ſecum adduceret, quapropter Titus mandato patris obtemperans copias illas in Judæam traduxit.

CAP. XXV.

ויהי אחרי כן ויתקבץ אספסינוס עם
חיל גדול מאד וילך הו׳ ואגריפ׳ אל עיר
סילקיה. ויכוה לפי חרב עד בלתי השאיר
להם שריד ואחרי כן הלך אספסינוס אל
יתר

POſteà Veſpaſianus maxima manu coadunata cum Agrippa rege ad urbem Seleuciam (1.) reverſus eandem ferrô delevit adeò, ut neminem in ea ſuperſtitem relinqueret, dein ad cœteras Galilææ urbes progreſſus easdem ſubegit atque exſcidit,

(18.) Vid. Joſeph. dict. l. 4. c. 3. & Egeſipp. l. 4. de Bell. *Jud.* c. 1. ac Joſippi Epitom. p. 215.

(19.) Vid. Joſeph. de Bell. *Jud.* l. 4. c. 4. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 1.

(20.) Hebr. בוציו, ſic in noſtro codice, cui etiam Egeſippus loc. citat. adſtipulatur, Joſephus dict. l. 4. c. 4. illum nominat Ebutium.

(21.) Is Butius vel Ebutius δεκαδάρχης ſeu decurio vocatur à Joſepho loc. alleg.

(22.) Idem refert *Joſephus* dict. l. 4. c. 4. & Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. cap. 1.

(1.) Gamalam, ita Joſephus dict. l. 4. de Bell. Jud. c. 7. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 2. & 3. confer. etiam cap. antec. 24 n. 15. & n. 16. ibique not.

יתר ערי הגליל וילכדם ויכם לפי חרבי
וידי אחרי כן ויבא בנסאלה הוא וכל
מחנהו כי הוא נשאר׳ עיר מבצר מכל
ערי מבצ׳ הגליל ויחן עליה לצו׳ אותה
כי שם נקבצו עם רב וכבד אנשי דמים
ובני בליעל והמה היו משחיתי׳ את ארץ
יהודה׃ ויהי שם בעיר ההיא איש אחד
ושמו יוחנן והיה האיש ההוא מבין
בספרים וחכם לבב ואמיץ שכל וחכם
להרע וצח הלשון ובעל עצה ומחשבת
רעה ויודע לפתות ולהטות רבים מדרך
ישר ללכת ומשטין ומרשיע בכל אשר
יפנה כרצונו׃ ועם זה היה איש דמים
בטבעו ונתהגו ומהיר לשפוך דם ולעשות
כל רעה ולקחת שלל הנפתי׳ אליו
בשפכו את דמים ולחמוד כל הון במרמה
וברשע ויגדל האיש ההו׳ מאד מהון
החמס והגזל ויתלקטו אליו אנשים
רקים ופוחזי׳ ורעי׳ רוצחים ושודדים
וסוררים ומורים כמהו וימלא ידיה׳ מעושר
ונכסים מחמס וגזל ויתחברו לו ויהיו לו
לאחים ויהיו עמו אגודה אחת ויהי
הוא להם לשר׃ ובעת ההיא בא אל
העיר טיטוס כי שלחו אביו למען השלים
את העיר ולקרוא אליה לשלום למען
תשלים עמו ויבא טיטוס אל העיר
וישלח

ſcidis; tandem ad urbem Giſcalam, (2.) quæ ſola ex omnibus Galilææ urbibus munitis adhûc ſupererat, ipſe unà cum omni exercitu ſuo venit eamque circumductô vallô obſedit, quia ſangvinarii & ſcelerati homines, qui Judæam devaſtaverant, in illam maximo numero confluxerant. In urbe iſta vir quidam fuit, nomine Johannes, (3.) doctrinâ quidem & ſapientiâ ac prudentiâ inſignis; ſed idem callidus ad malè agendum & eloquens malorum conſiliorum fabricator, (4.) qui multos fallere eosque à recta via, quam ſibi propoſuerant, ſeducere noverat & perniciem atque exitium, quocunque ſe vertit, attulerat; idem vir ingenio & moribus crudelis fuit avidusque ſangvinis effundendi & mala perpetrandi cupidus, qui eorum, quos fefellerat, bona ad ſe trahere, ſangvinem effundere & improbitate ac fraude omnis generis divitias corradere conſveverat; quapropter vir iſte rapinis & male partis valdè dives evaſerat: ad iſtum homines leves, vani, improbi, homicidæ, raptores, rebelles ac refractarii, qualis ipſe fuit, ſeſe congregârunt, quorum ille manus divitiis & bonis, per vim ac rapinam acquiſitis, implevit; quamobrem ſocii ejus & fratres fuerunt atque unam conſtituerunt catervam, cujus ille dux fuit. (5.) Per idem tempus Titus ad urbem iſtam venit, quia pater ejus illum eò miſerat, ut pacem incolis oppidi offerret: quapropter Titus ad urbem acceſſit & legatum ad illius habitatores miſit, ut fœdus cum eisdem pangeret pacemque offerret, quam etiam ſeniores urbis valdè deſiderârunt & fœderis pa-
ctique

(2.) Hebr. גיסכאלה, ita hic ex Joſepho lib. 4. de Bell. Jud. cap. 8. nomen reſtituere volui, nam quod in noſtro codice habetur: נסאלה corruptum eſt, vid. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 4.

(3.) Levii filius, prout ſcribit Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(4.) Γόης ἀνὴρ ϗ ποικιλώτατος τὸ ἦθος, vir verſutus (incantator) ac diverſiſſimis moribus vocatur à Joſepho loc. citat. in Joſippi Epitome p. 215. nominatur איש דמים ומרשיע לעשות i. e. vir ſanguinarius & factis ſceleratus (improbus,) ab Egeſippo l. 4. de Bell. Jud. c. 4. deſcribitur, quòd fuerit promptus ad conſpirandum, vehemens ad audendum, acer ad efficiendum.

(5.) Idem refertur in Joſippi Epitom. pag. 215.

וישלח מלאך אל יושביה לכרות ברית אלהים ולדבר אתם שלום׃ ויאותו זקני העיר להשלים עמו ולכרות ברית ואמנה ויהי כראות יוחנן הנזכר איש הדמים ואיש הבליעל את זקני העיר אשר הם מבקשים להשלים אל טיטוס ויפקוד את אחיו המתחברים עמו לשמור את החומה לבלתי תת הזקנים לדבר עם הרומיים אך אמר כי ידבר הוא עמהם ויען יוחנן הפריץ את מלאך טיטוס לאמר חג לה׳ מחר אמור לאדוניך טיטוס ויחדל מעלינו יומים וביום השלישי נשיב לכם תשובה׃ וישמע טיטוס אל דברי יוחנן ויעש כן ויחדל מעליהם שני ימים ויהיה זה בערב חג שבועות אשר הוא חג הקציר׃ ויהי ביום השלישי ויקם יוחנן לילה הוא ואנשיו אשר התלקטו עמו ויברחו מן העיר דרך ירושלם וטיטוס לא ידע כי ברח יוחנן ואנשיו ויהי בבקר וישכם טיטוס וידבר עם אנשי העיר וישלח אליהם מלאך לאמר מה יש את נפשותיכם תשיבוני דבר׃ וישיבו יושבי העיר לטיטוס לאמר כרות לנו ברית ואמונה והננו עבדים לך ונעשה את רצונך רק כי לא יגע הרומיים בנו לא בנפש ולא בשלל ממון׃ ויכרות להם ברית טיטוס ואמנה על ככה ויחתום ויתן להם ויפתחו האנשים את השער ויבא טיטוס וכל חילו עמו אל העיר ויקבלו

ctique incundi percupidi fuerunt; ſed Johannes, vir ille improbus ac ſangvinarius, cujus jam anteà mentionem fecimus, cùm Seniores urbis ad pacem, cum Tito ineundam, inclinare animadverteret, ſociis & fratribus ſuis præcepit, (6.) ut mœnia cuſtodirent atque prohiberent, ne ſeniores urbis cum Romanis loquerentur; dixerat enim, quòd ipſe ſolus cum illis loqui vellet. Quocircà Johannes graſſator Titi legato reſpondit: (7.) craſtinus dies ſacer erit Deo noſtro, dic Domino tuo, Tito, ut biduò ab oppugnatione urbis deſiſtat, tertio die reſponſum ei dabimus. Titus itaque Johannis verbis morem gerens biduum illis conceſſit & hoc accidit veſpere feſti Septimanarum, quæ feriæ erant meſſis; Johannes autem tertio die unà cum viris, qui ſeſe ei aggregaverant, noctu ſurgens ex urbe profugit Hieroſolymam verſùs (8.) nec ipſius atque eorum, qui cum illo erant, fuga Tito innotuit; illuceſcente igitur die Titus ſurrexit & cum incolis urbis locutus eſt, miſſo ad ipſos legato, qui diceret: date jam mihi reſponſum, quò veſtram declaretis ſententiam, quapropter incolæ urbis Tito reſponderunt: ſi fœdus nobiſcum inieris ac fidem nobis dederis, nos tibi ſubjecti erimus & quicquid volueris, faciemus, modò Romani nec corpora nec bona noſtra attingant: hanc conditionem cùm Titus approbaſſet ſuamque fidem ejus rei cauſa interpoſuiſſet, atque illam ſigillo ſuo obſignatam eiſdem tradidiſſet, ipſi portam urbis aperuerunt, quam Titus cum omnibus copiis ſuis intravit & à Judæis cum lætitia, gaudio & honore exceptus fuit; (9.) poſteà, cum Titus de Johanne ejuſque ſociis illos interrogâſſet, atque ipſi reſpondiſſent, illum unà cum viris ſuis Hieroſolymam verſùs noctu aufugiſſe, equites ab eo miſſi ſunt, qui

(6.) Confer. hic Joſeph. atque Egeſipp. loc. ſuprà allegat.

(7.) Vid. Joſeph. dict. l. 4. c. 8. & Egeſipp. lib 4. de Bell. *Jud.* c. 4.

(8.) Idem refert Joſephus eod. lib. 14. c. 9. & Egeſippus loc. alleg.

(9.) Conſentit *Joſephus* l. 4. de Bell. *Jud.* c. 9. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 4.

Digitized by Google

ויקבלו אותם היהודי׳ בשמחה ובטוב
לבב ובכבוד׳ וישא טיטוס ע׳ יוחנן ועל
אנשיו ויגידו לו כי ברח הוא ואנשיו
עמו לילה דרך ירושלם אז שלח טיטוס
רודפים אחרי יוחנן ואנשיו ולא מצאו
אותם כי מהרו לברוח ולא השיגום רק
השיגו מקצ׳ העם אשר יצאו להמלט
עמם אנשי׳ ונשי׳ וטף וזקנים ונכשלים
וימיתום הרודפים אותם ואת נשיהם
ואת טפם ויקחו כל שלל הנמצא אתם׃
ואחרי כן לכד טיטוס את ערי הגליל
כלם ופקד עליהם פקידים ויעתק משם
אספסינוס אל הר תבור הוא הר השלג
והר תבור גבהו שלשים רים וראש ההר
הולך מישור עשרים ושלשה ריסים׃
וישלח אספסינוס את שר צבאו פלגרום
וילכוד את ההר ואת העיר אשר מעל
לו ועד פה נשלמו הספרים מרמלחמו׳
אשר היו בגליל ובארץ ישראל הגליליית׃
ויתר המלחמות הרמות והמעשי׳ העצומי׳
והנוראים אשר נעשו שם לא נכתבו פה
ורבו מלמנו׳ וכתבנו׳ בספר הרומיים׃

qui fugientes perſequerentur; ſed illi comprehendi non potuerunt, quia fugam acceleraverant; viros tamen nonnullos ac mulieres, ut & parvulos atque ſenes & infirmos quosdam, qui unà cum Johanne ex urbe profugerant, in via deprehenderunt equites Romani eosque omnes interfecerunt (10.) tàm parvulos, quàm mulieres, ac quicquid apud illos inventum fuit, deprædati ſunt. Poſteà Titus omnes Galilææ urbes in ſuam redegit poteſtatem eisque magiſtratus præfecit; Veſpaſianus autem caſtris motis ad montem Tabor (11.) pervenit, is mons nivoſus eſt & altitudiue ſua ad triginta ſtadia (12.) aſcendit, in illius vertice planities eſt viginti trium ſtadiorum, (13.) cùm Veſpaſianus eò veniſſet, Placidum (14.) exercitus ſui ducem, miſit isque montem occupavit & urbem in eo ſitam cepit. Hic finem habent libri de bellis, in Galilæa & Iſraëlitarum terra, quæ in Galilæorum regione ſita eſt, geſtis; cœtera autem prælia acerrima atque facinora præclara & memorabilia ibidem perpetrata, hic perſcripta non ſunt, quia nimis longum eſſet, ea omnia recenſere; in Romanorum autem libro (15.) illa memoriæ prodidimus.

(10.) Idem refert *Joſephus*, ut & Egeſippus loc. alleg. ubi ſcribit, mulieres & parvulos ad duo millia ferè interfectos; tria millia autem infirmæ ætatis & ſexus, ubi ſacietas necandi facta, captivitati adjudicata fuiſſe.

(11.) *Ἰταβύριον ὄρος*, Itabyrium montem nominat *Joſephus* dict. lib. 4. de Bell. Jud. c. 6. mons Thabir vocatur ab Egeſippo l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 4. in fin. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 215.

(12.) Conſentiunt hic *Joſephus* & Egeſippus loc citat.

(13.) Idem refert Egeſippus dict. l. 4. c. 4. in fin. *Joſephus* verò l. 4. de Bell. Jud. c. 6. ſcribit, planitiem 26. ſtadiorum fuiſſe, confer. & *Joh.* Lightfooti Chorograph. Johanni præmiſſa c. 2. §. 2.

(14.) Hebr. פלאכירוס vel פלכרוס, ita hic nomen ex *Joſepho* & Egeſippo loc. alleg. reſtituere volui, nam פלגרום, quod in noſtro habetur codice, corruptum eſt, vid. infrà h. lib. c. 28. n. 8.

(15.) Intelligitur hic liber à *Joſepho* Græcè ſcriptus, qui Romæ primùm editus eſt.

CAP. XXVI.

ועתה נואיל לספר את מלחמות ירושלם
אשר צרו עליה הרומיי ונספר ספוריהם
באמונה כמשפטינו לעשות׃ ויהי כברוח
יוחנן הגלילי אל ירושלם וימצא שם
אנשים בני בליעל ריקים ופוחזי׳ ורוצחים
ואנשי דמי׳ ומרמה כמוהו לאין מספר
כי מכל מקומות ארץ יהודה וירושלם
נאספו אל ירושלם אנשי מלחמה להיות
לעזרה לבית מקדש יי׳ אלהינו ויקבלם
ענני הכהן הגדול ויאספו אליו׳ וכראות
אנשי המלחמה את יוחנן ואת גבורתו
סרו מאחרי ענני הכהן הגדול ויתלקטו
כלם אל יוחנן הגלילי ויתחברו לו ותהי
עצתם עם יוחנן הגלילי ויועץ יוחנן
עם אנשי הבליעל והרמים לשלוח ידם
בעשירי העיר להמית׳ ולקחת הונם
ועושרם׃ ויהי מנהגם כי יתפשו איש
ואיש מגדולי העיר ואומרי׳ לו יוחנ׳
ואנשיו הלא אתה הוא אשר שלחת
ספרי׳ אל הרומיים ואל אספסינוס להסגיר
את העיר בידם׃ ובדברם אליו כדברי׳
האלה באזני העם הדל והוא אומר חלילה
לי מעשות זה היו מביאים בני בליעל
להעיד עליו עדי׳ שקר למען ישפט במורי
התורה ׳

NUnc Hieroſolymæ oppugnationem, à Romanis ſuſceptam, deſcribere incipiemus (1.) & res ibi geſtas verè & ex fide, ſicuti facere ſolemus, narrabimus. Johannes itaque Galilæus, cùm Hieroſolymam profugiſſet, (2.) innumeros ibi deprehendit viros improbos, leves, vanos, homicidas, ſangvinarios & fraudulentos, ſibi ſimiles; nam ex omnibus locis terræ Judaicæ & regionis Hieroſolymitanæ (3.) milites eò ſeſe receperant, (4.) ut Templum Domini, Dei noſtri, tutarentur, quos omnes Ananias Pontifex recepit eosque ſibi adjunxit: aſt milites illi, cùm Johannis fortitudinem perſpexiſſent, relicto Anania, ſummo Sacerdote, omnes ad Johannem Galilæum ſeſe congregarunt eique adhæſerunt & ſua cum illo conſilia communicarunt. (5.) Johannes itaque cum improbis iſtis ac ſangvinariis hominibus conſilium iniit, ut divites urbis interficerent eorumque opes & bona raperent; erat autem hæc improborum iſtorum hominum conſvetudo, ut, cùm divitem quendam atque optimatem urbis comprehendiſſent, ei dicerent: nonne tu clàm literas ad Romanos & ad Veſpaſianum miſiſti, ut urbem ei traderes? cùm hæc ei coràm vulgo objeciſſent, ille verò reſpondiſſet: abſit à me facinus iſtud, ipſi homines nequam ſubornârunt, qui falſum contrà eum teſtimonium dicerent, ut pœnis legis Divinæ ad mortem condemnaretur; ſic Antipatro (6.) fecerunt & Leviæ, (7.) qui ambo inter optimates

(1.) Vid. Joſeph. l. 4. de Bell. Jud. c. 10. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 5.

(2.) Confer. Joſeph. loc. alleg. & Egeſipp. l. 4. de Bell. Jud. c. 6. atque Joſippi Epitom. p. 215.

(3.) Vid. Joſeph. dict. l. 4. c. 11. & Egeſipp. loc. alleg. ac Joſippi Epitom. p. 216.

(4.) Nam ex diverſis regionibus principes flagitiorum eò, quaſi in ſentinam, confluxerant, prout ſcribit Egeſippus dict. l. 4. c. 6.

(5.) Confer. dicta Joſippi Epitome p. 216.

(6.) Hic Antipas vocatur à Ioſepho l. 4. de Bell. Iud. c. 11. ac dicitur ibidem, quòd fuerit αὐτὸς τοῦ βασιλείου γένους, vir regia ſtirpe ortus, confer. etiam Egeſipp. l. 4. de Excid. *Hieroſ.* c. 6. ac Ioſippi Epitom. p. 217.

(7.) Hebr. ליבירה ita hic potius, quàm לוביא, quod in

ההורה לשרת׳ ויעשו כן לאנטיפטס וללוביא ודמה שני אנשים שרי׳ ונכבדי׳ ועשירים טובים מגדולי העיר ויקחו את כל הון בתיהם ואת כספם וזהבם וחמדת׳ להיות מחיה לבני בליעל ובני הדמים ׃ ויקחו את הכהנים הגדולים וישליכום ממשמרותם מעבודת הקדש ויפילו גורל לאמר מי יכהן ומי לא יכהן כי היו מתעתעים בכהונה ובעבודתה׃ ויפול הגורל על איש אחד מבני הכהני׳ ושמו פאני בן פניאל והוא איש שדה עובד אדמה שלא ידע משפט הכהונה ואת עבודת הקדש כי לא נאה לאיש כמוהו לכהן בכהונה גדולה ויפקידוהו לכהן גדול ותהי להם הכהונה ללעג וקלס ׃ ויהי כראות אנשי האמונה והיושר שהיו בירושלם כי הגבירה עליהם יד בני בליעל ויתנו כלם יחדיו ויתנדבו להלח׳ עם בני בליעל ויקנאו העם ליי׳ אלהים ויתיצבו נגדם וילחמו בהם ותחזק המלחמה מאד בין העם ובין בני הבליעל. והלך המלחמה הלוך וגדל בתחבות העיר.

tes urbis viri erant principes ac magnæ exiſtimationis atque prædivites, quorum opes, argentum, aurum ac vaſa pretioſa ex domibus abſtulerunt, ut improbos ac ſangvinarios homines ſuſtentarent; ſummos quoqve ſacerdotes ab officiis ſuis removerunt, (8.) ne Divino cultui amplius operarentur, ac ſortem jecerunt, (9.) quisnam ſummo illo Sacerdotio fungi vel non fungi deberet, adeò Pontificatum ejusque officium contemptui habuerunt. (10.) Itaque ſors ſuper virum quendam ex genere Sacerdotali, Phaniam (11.) nomine, Phanielis (12.) filium, cecidit, qui ruſticus & agriculturæ deditus rituumque Sacerdotalium atque cultus Sacri parum gnarus erat, nec talem virum Pontificatui præeſſe decebat; cum tamen Summo Sacerdotio præficiebant, adeò Pontificatus eis deridiculo & ludibrio fuit. Cùm igitur viri honeſti & probi, qui Hieroſolymis erant, perſpexiſſent, hominum iſtorum perditorum potentiam in urbe nimiùm augeri, omnes unanimi conſenſu promptoqve animo decreverunt, ut cum ſceleratis iſtis viris pugnarent, Dei Zelô commoti; quapropter illis reſtiterunt & certamen cum ipſis inierunt, unde atrox bellum inter populum atque homines iſtos nequam exortum eſt, (13.) quod indies magis magisque in plateis, vicis ac foris, imò in ipſo Templo Domini ejusque atrio crevit, ita, ut urbs

in noſtro codice habetur nomen, legendum puto, ſecutus Ioſephum dict. l. 4. c. 11. ubi Λευίαν vocat, confer. Ioſippi Epitom. pag. 217. & Egeſipp. l. 4. de Bell. Iud. c. 6. ubi Antipæ & Leviæ ſeu Lebiæ, (prout ibi nominatur) etiam tertius, nempe Phora adjungitur, qui à graſſatoribus iſtis interfectus ſit, is apud Joſephum loc. alleg. vocatur Sophas, filius Raguëlis; fuerunt autem omnes familiæ regiæ.

(8.) Confer. hic Joſephus, Egeſippus & Joſippi Epitom. loc. alleg.

(9.) Vid. Joſeph. dict. lib. 4. [illegible] 22. & Egeſipp. eod. l. 4. c. 6.

(10.) Juxtà Hebræum ita; errores graves circa Pontificatum ejusque officium commiſerunt.

(11.) Sic nomen: פאני, quod hic habetur, vertere volui, Joſephus dict. lib. 4. de Bell. Jud. c. 12. Phanem nominat, Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 6. Phanim vocat.

(12.) Ita פניאל, quod nomen hic in noſtro habetur codice, interpretari volui; Joſephus verò & Egeſippus loc. alleg. ſcribunt, quòd Phanis iſte Samuelis filius fuerit, in Ioſippi Epitome pag. 217. dicitur פרוש בן פניאל i. e. Pharut, Phanielis filius, ſicuti Munſterus ibidem vertit.

(13.) Vid. Ioſeph. l. 4. de Bell. Iud. c. 14. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 6. ac Ioſippi Epitom. p. 217.

העיר ובחוצות ובשוקים ובהיכל יי׳
ובעזרה. עד מלאה העיר חללי׳ ומדוקרים
כי אין רחוב ואין שוק ואין צד פאין
שם מלחמה׃ ותכבד יד כל העם על
הרוצחים ועל בני בליעל כי רבה קנאת
העם עליהם ויחלו לדכאתם׃ ויראו
הפריצים כי אין להם יד להתיצב נכח
העם המתנדבים להרגם וינוסו כלם
אל היכל יי׳ ויסגרו בעדם ויהיו שם
בתוך ההיכל׃ ויהי כראות ענני הכהן
הגדול ויתר עדת החסידים והעם כי נסו
בני בליעל אל ההיכל למלט את נפשם
ויצו ענני הכהן את העם לאמר חדלו
לכם ואל תלחמו עמהם בקרב ההיכל
המקדש והמטוהר בדם הרשעים ההללו׳
בני הבליעל ויחדל העם מעליהם׃ ויצו
ענני הכהן להעמיד עליה׳ שומרי׳ מגבורי
העם מסביב ההיכל ועל שער ההיכל
לבלתי תתם לצאת מההיכל׃ ויהי
מספר השומרי׳ אשר העמיד עליהם ענני
הכהן על שער ההיכל וסביבו ששת
אלפי איש תופשי חרב ונושאי צנה
ורמח ולובשי שריון וכובע וכלם מלומדי
מלחמ׳ גבורי חיל׃ ויחשוב ענני מחשבה
לאמר הנה אנשי הבליעל נסגרו אל
ההיכל ואין לנו ראוי לשלוח בהם יד
בקרב

urbs plena eſſet cadaverum interemptorum & confoſſorum, quia nec vicus nec platea nec angulus urbis erat, ubi non certamen committebatur; tandem populi univerſi potentia homicidis iſtis & ſceleratis hominibus ſuperior evaſit, dum indignatione ac Zelo adverſùs illos accenſus (14.) eorum ferociam compeſcere cœpit: graſſatores (15.) itaque, cùm perſpexiſſent, ſe populo, qui ad illos interficiendos promptus erat, amplius reſiſtere non poſſe, omnes ad Templum Domini (16.) profugerunt idque clauſerunt & ibidem ſubſtiterunt; Ananias autem Pontifex & cœterorum piorum hominum cœtus atqve populus, quùm vidiſſent, improbos iſtos homines ad Templum confugiſſe, ut vitam ſuam ſervarent, tunc Summus Sacerdos populo præcepit: deſiſtite, inquiens, nec cum illis pugnate in Templo Sancto & puro, ne illud ſceleſtorum iſtorum hominum ſangvine polluatis, cujus dicto populus obtemperavit & ab oppugnatione Templi deſtitit. Poſteà Ananias Pontifex juſſit, ut milites, ex populo electi, cuſtodes conſtituerentur, qui Templum ejusque portam circumdarent ac prohiberent, ne quis inde egrederetur; numerus autem cuſtodum, quibus Ananias Pontifex Templum ejusque portam circumſepſerat, fuit 6000. (17.) qui omnes gladiis, ſcutis & haſtis armati, galeis quoque ac loricis induti bellique periti erant milites: dein Ananias, dum ſecum reputavit, homines iſtos ſceleratos Templô concluſos teneri, nec licitum eſſe, ut violentæ manus in Sanctuario Domini illis inferrentur, maximum quoqve populi detrimentum fore,

(14.) Populus ſcilicèt Hieroſolymitanus.

(15.) Qui ſeipſos ζηλωτὰς nominabant, uti ſcribit Ioſephus lib. 4. de Bell. Jud. c. 12. Sed revera erant λῃστρικοί, ſicuti illi ab eodem Ioſepho dict. l. 4. c. 14. vocantur.

(16.) Interius ſcilicet, ſic etiam Ioſephus loc. citat. vocat ἐνδότερον, nam primum Templi περίβολον ſeptum ſeu atrium populus jam occupaverat contrà Zelotas pugnans, prout Ioſephus ibidem refert, confer, etiam Joſippi Epitom. pag. 218.

(17.) Idem refert Ioſephus dict. l. 4. c. 14. & Egeſippus lib. 4. de Bell. Iud. c. 6. in Ioſippi Epitome ſaltem 600. fit mentio; ſed errorem ibi eſſe puto.

Digitized by Google

בקרב היכל יי׳ הקד׳ גם כי הבהלה גדולה תהיה בעם יי׳ להמית איש את רעהו בהיכל יי׳ · וישלח עַנני מלאכים אל יהוחנן הגלילי שר הרוצחים והפריצי׳ לאמר לו לעשות שלום בתיה׳ ויִמאן יהוחנן הפריץ לעשות שלום בתו ובין העם כי שלחו הפריצים אל אנשי אדום לבא אל ירושלם לעזרהם · ואנשי אדום היו עזים וקשים מיום היותם וגבורי מלחמה אך נכנעי׳ היו תחת יד יהודה כי הכה אותם הורקנוס מלך יהוד׳ וימל אות׳ ויתן לגבוריהם עול עבודה להיות גדודי׳ לשמור יומם ולילה את חומת ירושלם ויתר העם היו כלם ליהודה למס · ויהי בשלח יוחנן שר הפריצים להביא חיל אדום על ירושלם ויבאו גבורי אדו׳ לילה עשרים ושנים אלף איש גבורי מלחמה חגור׳ כלם בכלי מלחמתם חלוצי צבא · ויהי כשמוע ענני הכהן הגדול והעם שהיו עמו את קול מחנה אדום כי בא לילה ויעל ענני הכהן על החומה וישאלם לאמר מי אתם ומאין באתם ואנה תלכו ויענוהו גבורי אדום לאמר אדומיי׳ אנחנו ומאדום אנחנו

re, ſi in Templo Domini mutua cæde ſeſe contaminarent, legatos miſit ad Johannem (18.) Galilæum, homicidarum & graſſatorum ducem, qui ei dicerent, ut pacem iniret; ſed Johannes graſſator mutuam pacem amplecti recuſavit, (19.) quia perditi iſti homines legatos ad Idumæos (20.) miſerant, ut ſibi ſubſidio venirent Hieroſolymam; Idumæi autem robuſti viri ac bellicoſi jam inde ab antiquis temporibus erant & tunc temporis Judæorum imperio ſubditi vivebant; Hyrcanus enim, Judæorum rex, illos perdomuerat ac circumciderat atque id ſervitutis jugum eorum militibus impoſuerat, ut noctu & interdiu mœnia urbis Hieroſolymitanæ armati cuſtodirent; reliquus autem populus Judæis tributum ſolveret. Poſtquam igitur Johannes, graſſatorum princeps, legatos miſerat, ut ab illis Idumæorum copiæ Hieroſolymam accerſerentur, viginti duo millia Idumæorum (21.) noctu Hieroſolymam venerunt, qui omnes armis inſtructi & ad militiam expediti erant; Ananias verò Pontifex & ii, quos ille ſecum habebat, cùm ſtrepitum exercitus Idumæorum, noctu advenientium, audiſſent, ipſe muros conſcendit atque Idumæos interrogavit: (22.) unde venitis & quonam ibitis? cui milites Idumæi reſponderunt: (23.) Idumæi ſumus & ex Idumæa venimus, ut Templum Domini viſitemus ejusque populum ſalutemus, ſicuti aliàs facere conſuevimus; Ananias autem Pontifex illis iterum reſpondit: verum

(18.) Imò Iohannes ille nomine populi ad Zelotas, qui interius templi atrium occupaverant, miſſus fuit, uti refert Ioſephus dict. lib. 4. c. 15. cui etiam Egeſippus l. 4. de Bell. Iud. c. 6. adſtipulatur.

(19.) Ipſe Iohannes à populo miſſus concordiæ cauſa ejusdem proditor factus Zelotas ad bellum & ad Idumæos recipiendos hortatus eſt, prout refert Ioſephus loc. alleg. & Egeſippus dict. l. 4. c. 6. confer. etiam Ioſippi Epitom. pag. 218.

(20.) In urbe Seleucia habitantes, ita habet Ioſippi Epitome pag. 218. confer. etiam Egeſippus loc. alleg.

(21.) Δύο μυριάδας. i. e. viginti millia fuiſſe refert Ioſephus dict. lib. 4. c. 16. cui etiam Egeſippus l. 4. de Bell. Iud. c. 6. in fin. & Ioſippi Epitome p. 219. conſentiunt.

(22.) Conſentit Ioſippi Epitome pag. 219. Ioſephus verò loc. alleg. ſcribit, Ieſum, qui poſt Ananum alios pontifices ætate antecedebat, ad Idumæos verba feciſſe, confer. etiam Egeſipp. l. 4. de Bell. Iud. c. 7. & 8. princ.

(23.) Confer. hic Ioſippi Epitom. dict. p. 219.

אנחנו באים לדרוש את יי׳ היכלו וגם
לדרוש שלום עמו במשפטינו לעשי׳
באנו׳ ויען ענני הכהן אות׳ ויאמ׳ לא
כנים את׳ כדבריכ׳ כי לא באתם לדרוש
את יי׳ ומקדשו ועמו והעזרו להם כי
אם לעזרת יוחנן שר הרוצחי׳ ואנשי
הבליעל באתם והלא טוב לכם לבא
לעזרת יי׳ ומקדשו מעזרתכם את החטאים
הפריצים אשר יבקשו להחריב ולהחרים
בית יי׳ ועמו וישפכו בעיר יי׳ הקדושה
דם צדיקי׳ וחסדים ונקיים מחטא ובגלל
רשעתם נתחזקו הרומיים עלינו כי לנו
מלחמה מבית עם הפריצים ומחוץ עם
הרומיים ותחזק המלחמה עלינו בעיר
מרעת הפריצים עד אשר אמרנו מי יתן
מותנו ביד הרומיים ממותנו ביד יהודים
כמונו׳ ואם אתם באתם לעזרתם הגדת
חטאתכם ליי׳ אלהינו על כי באתם
לעזרת חטאים ורשעים ורוצחי׳ בעם יי׳
כמו הם כי דרכו ברשעתם על עם יי׳
כדורכי גתות ויעשו את היכל יי׳ מעון
רוצחי׳ ונוה רשעי׳ ועתה אתם אם
באתם לדרוש את יי׳ כדבריכ׳ למה אתם
חגורי׳ בכלי מלחמ׳ ואנחנו לא בגללכם
סגרנו את שערי העיר לבלתי תת אתכם
לבא אל העיר כפעם בפעם רק סגרנו
בגלל כלי המלחמה אשר אתכם שהם
כלי משחית ולא יאות לאיש לבא לדרוש
את יי׳ בכלי מלחמה ובכלי משחית כי
אם במנחות ובהודות ובמתנות הלל
ליי׳ ועתה אם חפצי׳ אתם לבא אל
העיר

rum haud dicitis, non enim Deum ejusque Templum & populum viſitaturi vel opem eis laturi hûc veniſtis, ſed ut Johanni, homicidarum & ſceleratorum hominum duci, auxilium feratis; nonne ſatius vobis erat, Deo ejusque Templo ſubſidio venire, quàm improbos graſſatores adjuvare, qui Sanctuarium Domini ejusque populum funditus perdere ac devaſtare conati ſunt, quique in ſancta Dei urbe juſtorum, piorum atque innocentum ſangvinem effuderunt? propter eorundem improbitatem Romani nobis ſuperiores evadent, dum intùs cum graſſatoribus, foris cum Romanis pugnandum nobis erit; bellum autem propter ſceleratorum iſtorum malitiam in urbe adeò contrà nos invaluit, ut ſæpè optaverimus, utinam Romanorum potius, quàm Judæorum, eodem, quo nos, genere natorum, manibus periremus! Si igitur ſceleſtis iſtis opem laturi hûc venitis, ſanè graviter in Dominum, Deum noſtrum, peccatis, dum iſtiusmodi ſceleratorum & improborum atque homicidarum, qui populum Domini interfecerunt, conſortio vos adjungitis; iſti enim improbitate ſua populum Domini non ſecùs ac torcularia calcârunt & Templum Domini homicidarum habitaculum (24.) & improborum domicilium fecerunt: ſi verò jam hûc veniſtis, ut Dominum quæratis, prout dicitis, cur armis inſtructi eſtis? propter vos quidem portas non clauſimus, quò minus urbem pro more ingrediamini; ſed propter arma, quibus inſtructi eſtis, quæ pernicioſa ſunt inſtrumenta, nec cuiquam convenit, ut Deum armis

(24.) Vid. Ierem. cap. 7. v. 11. & Matthæi, c. 21. v. 13.

העיר לדרוש את יי׳ בדבריכם שלום
בואכ׳ הסירו את כלי המלחמה מעליכם
ובאו אל העיר בשלום׃

armis & inſtrumentis pernicioſis quærat; ſed ut donis, laudibus ac celebrationibus illum colat: quocircà ſi urbem intrare vultis, ut Dominum quæratis, ſicuti dicitis, pacatus ſit veſter introitus, (25.) deponite arma & in pace urbem intrate.

CAP. XXVII.

ויענו אנשי אדום ויאמרו אל ענני הכהן
ואל הכהנים והזקני׳ והשופטי׳ והשוטרי׳
הנצבים אתו מעל החומה לאמר תמהים
אנחנו ממך אדוננו ומכפר בעדנו הכהן
הגדול ומוהר בדברי יי׳ וזקני עמו ושופטיו
ושוטריו הנצבי׳ עמך שם ודבריכם
נפלאי׳ בעינינו מאד אשר נכיר
מדבריכם כי לאויבי׳ נחשבנו בעיניכם
ולא אביתם להתנו לבא העירה כמשפטנו
לדרוש את יי׳ ואשר אמרתם על היותנו
חגורים בכלי המלחמ׳ הלא ידעתם כי
אספסינוס הקריב לבא העיר הקדושה
הזאת ואנחנו בשמענו זה חגרנו כלי
מלחמתנו לבא לעזרתכם ולשמו׳ העיר
כאשר עשינו ושמרנו זה ימים רבים׃
ואיך יעלה על רוחכם כי אנחנו נבא
לעזרת הרשעים והפריצי׳ אשר אתכם
ואנחנו מיום המולנו והמול אבותינו
לשם יי׳ אלהי ישראל לא סרנו מחקי
התורה ומצותיה׃ ועתה אמרו לנו היש
מצוה

IDumæi autem Ananiæ Pontifici, Sacerdotibus, Senioribus, judicibus & moderatoribus, qui cum illo ſuprà mœnia ſtabant, reſpondentes dixerunt: (1.) miramur te, Domine noſter ac Pontifex, qui pro nobis apud Deum piaculares victimas offers, ac cœteros miramur ſacerdotes Domini, ut & Seniores, judices ac moderatores, qui apud te ſtant, & mira admodùm videntur nobis verba veſtra, dum ex iis, quæ à vobis jam dicta ſunt, cognovimus, nos pro hoſtibus haberi & à vobis ingreſſu urbis arceri, ne Deum pro more noſtro quæramus: nam quod dicitis, nos armis inſtructos hùc venire, vobis ſanè notum eſt, Veſpaſianum in procinctu eſſe, ut urbem hanc ſanctam oppugnet; quocircà arma cepimus, ut vobis auxilio veniremus urbemque cuſtodiremus, ſicuti jam anteà ſæpiſſimè facere conſvevimus; quomodo igitur in animum induxiſtis veſtrum, ut exiſtimetis, nos improbis & graſſatoribus, qui apud vos ſunt, ſubſidio venire? certe ex quo circumciſi ſumus & nos & patres noſtri, ut nomen Domini, Dei Iſraëlis, coleremus, non receſſimus à ſtatutis legis ejusque præceptis: nunc itaque dicite nobis, an aliquod exiſtat præceptum in lege Domini, quod jubeat, ut improbis opem feramus & hujusmodi ſcelera-

(25.) Bellum deponite & portæ patebunt, inquit Egeſippus dict. l. 4. de Bell. Iud. c. 7. in fin.

(1.) Per Simonem, Cathlæ filium, qui unus ex Idumæorum ducibus fuit, pront refert Ioſephus lib. 4. de Bell. Iud. c. 16. ubi narratur, quòd Simon iſte longè alia, quàm quæ hic adducuntur, verba protulerit, nempe ea, quæ iræ & indignationis fuerint plena, cui etiam Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 8. conſentit.

מצוה בתורת יי׳ להחזיק ביד רשעי׳ כי נפנה אנחנו אליה לעזור לחטאי׳ כמו הם חלילה לנו מעשות זה כי כלנו הנמצאים פה ויתר אנשי אדום עבדי׳ ליי׳ ולעמו ושומרי׳ משמרת התורה ומשמרת ביתו ועמו. ועוד הם מדברים כדברי׳ האלה והנה ענן גדול מאד וברק ואש מתלקחת וחשך ואפלה וקול רעש גדול מרעיש את הכל ומרעידו וברד ורעמים חזקים ונוראים מרעימים ומבהילי׳ כל רואיה׳ ויברחו כל העם הנצבי׳ על החומה לשמור את החומה מסביב גם ברחו כל הנצבים עם ענני הכהן הגדול ולא יכלו להחזיק להם מעמד ולעמוד על עמדם עוד. וענני׳ הכהן הגדול אמץ לבו לעמוד להביט באותות השמים הנוראי׳ הנוראים וחשב בלבו לשפוט על מה הם יורו אותות ההם הנוראי׳ הנוראי׳ עליהם. וישפוט במשפט מעוקל כי הקולות ההם הנוראים והברקי׳ והרעמי׳ והרעש והברד והענני׳ והאש מתלקחת והחשך והאפלה ויתר האותות הנוראי׳ הנוראים או שם כלם יורו כי המה משלחת עזרה מאת יי׳ להלחם בעד עמו ובעד עירו ובעד מקדשו. וזה המשפט שפטו גם כל הזקני׳ אשר עמו ולא ידעו כי כל האותות ההנה היו מורי׳ על רעת ירושלם ועל רעת ישר׳ ולכן הלכו כל העם העומדי׳ לשמור את חומת ירוש׳

leratis ſubſidio veniamus? abſit à nobis quàm longiſſimè facinus iſtud! omnes quippe, qui hic ſumus, ut & cœteri Idumæi Domino ejusque populo inſervientes legem obſervamus Dei ejusque Sanctuarium ac populum cuſtodimus. Interim, dum illi hæc proferebant verba, ecce maxima & denſiſſima nubes, fulgure atque igne permixto coruſcans exorta eſt, (2.) quam ſimul caligo, tenebræ & horrendæ vocis fragores comitata ſunt adeò, ut omnibus tremor ac pavor incuteretur, grando etiam præcipitans cecidit & immania tonitrua exaudita ſunt, quæ cunctis ſpectantibus horrorem ac metum injecerunt; unde omnes, qui ſuprà muros ſtabant, cuſtodes circumcircà, etiam ii, qui cum Anania Pontifice erant, aufugerunt (3.) nec ſtationem & excubias amplius peragere potuerunt, ſolus Ananias, ſummus Sacerdos, forti ſtetit animo atque terribilia iſta cœli oſtenta intuitus eſt eaque ſecum conſideravit cauſamqve, cur portenta iſta tàm horrenda fierent, perpendit ac perverſo judicio exiſtimavit, (4) terribiles illos fragores atque fulgura, ut & tonitrua, turbinem, grandinem, denſas nubes igne permixto coruſcantes, caliginem, tenebras & cœtera prodigia omnia, quæ tunc apparebant, portendere, quòd illa Deus auxilio miſerit, ut pro ipſius populo, urbe ac Templo pugnarent: in eadem ſententia fuerunt etiam omnes Seniores, qui tunc temporis cum Anania erant; ſed valdè errârunt atque ignorârunt, quòd omnia iſta ſigna exitium Hieroſolymæ & interitum gentis Iſraëliticæ portenderent; quocircà omnis quoque populus, qui ſuprà murum cuſtodiæ cauſa circumcircà ſtabat, in domum quisque ſuam feſtinavit; aſt improbi iſti & ſangvinarii homines, qui in Templo Domini concluſi detinebantur, cùm viderent

(2.) Idem refert Ioſephus dict. l. 4. de Bell. Iud. c. 17. & Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſol. c. 9. ac Ioſippi Epitom. pag. 219.

(3.) Confer. hic Ioſippi Epitom. pag. 220. & Egeſipp. l. 4 de Bell. Iud. c. 9.

(4.) Vid. Ioſeph. dict. lib. 4. c. 17. & Egeſipp. loc. alleg.

ירושלם מסביב איש לביתו ׃ ויראו אנשי
הדמים והבליעל הסגורים בהיכל חי׳
כי ברחו אנשי הצבא השומרים להם על
שער ההיכל וסביבו וגם ברחו העם אשר
היו שומרי על החומ׳ כי נבהלו ונחפזו
ללכת איש לביתו מפחדם מהקולות
הנוראים ההם ומהברקי׳ והרעמי׳ והרעשי׳
והמרעידים ויקומו הם ויפתחו את דלתות
ההיכל ויצאו משם וילכו דרך שער החומה
בחשך ואפלה ׃ ויביטו אנשי הדמים
ואנשי הבליעל שהיו בתוך ההיכל ויוחנן
עמהם ושריה׳ ימין ושמאל ואין איש מ ר
את רעהו מן החשך והאפלה שהיה אז
בעיר ועם כל זה לא היה איש יוצא
מדלתות ביתו החוצה בכל עיר ירושלם
כי נבהלו העם מפחד האותות הנוראים
ההם והפריצי׳ לא פחדו ולא נבהלו
ויקחו מגירות בידם ויבאו אל שער העיר
ויגררו את בריח השער מבפנים וכאשר
היה גובר קול הרעש וקול הרעם היו
הם או מתחזקי׳ לשבר המנעול ואת
בריחו ולגרום למען לא יוכר קול השבר
והגרירה בקול הרעש והרעם ובהחדל
קולות הרעשי׳ והרעמי׳ היו גם הם נחדלי׳
מלשבר ומלגור למען לא ישמע קול
השבר והגרירה לאיש ויעשו כן עד אשר
גברה ידם וישברו את מנעולי השערי׳
ואת בריחיהם ויפתחו את שערי ירושלם
ויביאו את חיל האדומי׳ העירה וישוטטו
בכל העיר בלילה ההוא לראות מה יעשו
ואיך

derent, quòd non ſolùm milites (à quibus & antè portam Templi & in illius circuitu obſidione cincti erant) ſed etiam cuſtodes, qui ſuprà muros conſtituti erant, aufugerint, (nam metum ac timorem illis incuſſerant horrendi iſti fragores, ut & fulgura, tonitrua ac turbines, quibus perculſi in domum quisque ſuam abierant) apertis Templi portis egreſſi in tenebris ac caligine ad portam murorum properabant; ſcelerati autem iſti ac ſangvinarii homines, qui Templo egreſſi erant, unà cum Johanne cœterisque ducibus ad dextram ac ſiniſtram oculos ſubinde convertebant, quia ſe invicem præ caligine & tenebris, quæ tunc in urbe erant, videre non poterant, nec quisquam in tota urbe Hieroſolyma domus ſuæ foribus egrediebatur, quia portenta illa horrenda omnibus metum incuſſerant; ſoli graſſatores iſti nec metuebant nec conſternati erant, ſed ſerras manibus ſuis geſtabant (5.) & ad portam urbis properabant, iisque vectes & repagula interiora ſecare incipiebant, nam eo ipſo tempore, quô vehemens erat fragor, ac tonitru invaleſcebat, illi maximè occupati erant (6.) in effringendis ſeris & repagulis diſſecandis, ne ſcilicèt ſectionis & confractionis ſonitus præ fragore ac tonitru audiretur; quando autem ſtrepitus, ut & fragores ac tonitrua remittebant, ipſi quoque à frangendo ac ſecando ceſſabant, ne quis fractionis & ſectionis ſtrepitum perciperet, atq; id tàm diu continuabant, donec viribus prævalentibus repagula & vectes portarum confringerent & apertis Hieroſolymæ portis exercitum Idumæorum in urbem introducerent, quô factô tota illa nocte per omnes oppidi plateas vagati ſunt, ut viderent, quid ſibi faciendum ac quomodo cum habitatoribus urbis pugnandum eſſet, ut illos perderent ac delerent. Poſteà in Templum Domi-

ni

(5.) Idem refert Ioſephus dict. l. 4. c. 17. & Egeſipp. lib. 4. de Bell. Iud. c. 9. ac Ioſippi Epitom. pag. 220.

(6.) Cooperatus eſt illis fragor cœli, ut ferrarum ſonus non audiretur & tumultus egredientium, prout ſcribit Egèſippus loc. citat.

ואיך ילחמו ביושבי העיר עד להשמיד
ולהברית׳ ויבאו עוד בהיכל יי׳ ויוציאו
משם האנשים הנשארי׳ מאנשי הבליעל
ואנשי הדמים ויאספו כלם עם האדומיי׳
וישבעו אלה עם אלה ויהיו לעם אחד
ולאגדה אחת׳ ויכו בעם יי׳ בלילה ההוא
שמנת אלפים וה״ק איש כלם גבורים
אחוזי חרב מלומדי מלחמה׳ מלבד אשר
הרגו מדלת העם הרבה מאד׳ ויהי הבקר
אור וישלחו את ידיה׳ בעשירי העם
ליסרם ביסורי׳ רעים וקשים ויקראו את
שופטי העם ושוטריו ואת שבעים הזקנ׳
אשר לסנהדרין ויושיבום במקו׳ המשפט
ויאמ׳ אליהם יהוחנן הגלילי איש הבליעל
ואיש הדמי׳ למה לא תשפטו על העשירי׳
האלה משפט מות כי הם כרתו ברית עם
מתנה הרומיי׳ להסגיר בידם את העיר
הקדושה הזאת׳ ובעת ההיא לקחו איש
גדול מגדולי העיר ושמו זכריהו והיה
האיש ההוא איש צדיק ותמי׳ וחסיד
וטוב מאד וירא את יי׳ וטוב עם יי׳ ועם
אנשי׳ והיה עשיר גדול מאד׳ ויאמר
יהוחנן ראש הפריצי׳ עם עדת הפריצים
כלם אל הזקנים לאמר שפטו על האיש
הזה משפט מות כי הוא היה בעזרת
אויבינו ויועץ למסור את העיר הזה
בידם׳ וכשמוע הכהני׳ והזקנים השופטי׳
את דברי יהוחנן שר הרוצחי׳ ואת דברי
אנשי הדמים ואנשי הבליעל שהיו אתו
ויבינו

ni reverſi cœteros inde homines ſceleratos & ſangvinarios eduxerunt, ſic omnes ſeſe Idumæis aggregârunt ac ſe invicem jurejurando adſtrinxerunt, ut unum conſtituerent populum & cœtum. Eadem illa nocte 8500. ex populo Domini interfecti ſunt, (7.) qui omnes fortiſſimi milites armisque inſtructi ac belli periti erant, præter ingentem ex plebe multitudinem ab illis interemptam: dein die illuceſcente in divites populi manus injecerunt eosque acerbiſſimis cruciatibus affecerunt, judices quoque populi ejusque moderatores unà cum ſeptuaginta Senioribus Synedrii convocârunt (8.) atque illos in loco judicii collocârunt; tunc Johannes Galilæus, homo iſte nequam & ſangvinarius eosdem ſic allocutus eſt: cur divites iſtos ad mortem non condemnatis, qui fœdus cum Romanis inierunt, ut urbem hanc ſanctam illis traderent? Eodem tempore primarius quidam vir, nomine Zacharias, (9.) vir juſtus, integer, pius, valdè probus, Dominum timens, Deoque & hominibus acceptus idemque prædives captus eſt, quô factô Johannes, graſſatorum dux, cum cœtera hominum ſceleratorum caterva Seniores ita allocutus eſt: condemnate virum iſtum ad mortem, quia cum hoſtibus noſtris conſpiravit conſiliumque dedit, ut urbs iſta illis traderetur; Sacerdotes autem ac Seniores judices cùm hæc Johannis, graſſatorum principis, ut & cœterorum ſceleratorum ac ſangvinariorum hominum, qui cum illo erant, dicta audiſſent & cognoviſſent, Zachariam innocentem atque intentati criminis coràm Deo inſontem, ab illis ad mortis ſupplicium depoſci, in fletum ac gemitum maximum eruperunt propter virum illum, nec à planctu ac fletu ceſſaverunt: aſt Johannes, vir iſte nequam & ſangvinarius unà cum ſociis

(7.) Conſentiunt Ioſephus, Egeſippus & Ioſippi Epitome loc. alleg.

(8.) Idem refertur in Ioſippi Epitome pag. 220. & apud Egeſippum l. 4. de Bell. Iud. c. 10.

(9.) Is erat Baruchi filius, prout ſcribit Joſephus l. 4. de Bell. *Jud.* c. 17. vid. & Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſ. cap. 10. ac *Joſippi* Epitom. pag. 221. confer. etiam infrà h. lib. c. 32. n. 24.

ויבינו כי הם מבקשים למות את זכריהו
על לא חמס בכפיו ומהכפטו וכה לאי
אלהי ישראל ויבכו האנשים מאד מאד
ויאנחו עד לא חדלו מן הבכי אשר בכו
עליו׃ וירא יוחנן איש הבליעל ואיש
הדמים ורעיו עמו כי הכהנים והזקני׳
בוכים על זכריהו ול׳א ירצו להמיתו
להיותו איש צדי׳ ותמי׳ ויאמר אלהים
יוחנן ורעיו הבנהם ימות זכריהו הבכו
עליו הבטרם יבא חבל המו׳ לו הנוח
כה יעשה לנו אלהים וכה יוסיף אם כה
תעשו לנו במשפטיכ׳ אם לא נשלחה יד
בכם ראשונה ואנחנו נשפוט את משפטי
עם יי׳ כרצוננו ויקחו או אנשי הבליעל
ואנשי הדמים את פניהם ויקחו את
זכריהו מקרב הכהני׳ והזקני׳ השופטי׳
ויסירוהו מבית המשפט ויוליכוהו עמהם
ויעלוהו על ראש מגדל החומה הפונה
קדמה וישליכוהו משם לארץ ויפול
זכריהו מעל לחומה אל יהכתי עמק
יהושפט וימת׃ ויראו הכהנים והזקנים
השופטי׳ מזה יהוחנ׳ הרשע ומיתר הפריצי׳
אנשי עצתו ויבהלו מהם כי אמר יוחנן
הרוצח הרשע אל כל הכהני׳ והזקני׳
השופטים אם לא תשפטו את כל אשר
נביא

ſociis ſuis, videns, quòd Sacerdotes ac Seniores Zachariam deflerent nec eum ad mortem condemnare vellent, quia juſtus erat & innocens, dixit: num Zachariam, nondum exſtinctum, defletis? an, priusquam ille mortis dolores ſentiat, planctum emittitis? Per Deum immortalem (10.) ſi hoc modo judicium nobis exercere vultis, nos præ cœteris omnibus violentas vobis manus injiciemus ac judicia populi Dei pro arbitrio noſtro inſtituemus: tunc improbi iſti homines ac ſangvinarii Zachariam è medio Sacerdotum & Seniorum judicum pervicaci animo ac fronte perfricta abſtraxerunt, & è loco judicii abductum ſuprà verticem turris, orientem reſpicientis, conſtituerunt atque inde in terram præcipitârunt (11.) qvi, cùm è muro cecidiſſet, ad fines usque vallis Joſaphati provolutus ibidem mortuus eſt, qvo facto ingens timor ac metus ſacerdotibus & Senioribus judicibus à Johanne iſto impio & à cœteris ejusdem factionis graſſatoribus incuſſus eſt, Johannes enim cunctis Sacerdotibus & Senioribus judicibus dixerat: niſi eos omnes, quos ad vos ducemus, pro lubitu noſtro judicaveritis, notum vobis ſit, quòd eodem, quo Zacharias, mortis genere perituri ſitis. (12.) Per idem tempus à ſceleratis iſtis etiam comprehenſus eſt vir juſtus, dives & gratus omni populo Hieroſolymitano, nomine Gorinion, (13.) vir ille fortis belliqve peritus, ſimul & prudens, ſapiens, probus atque integer fuit, qui ab initio omnia bella contrà gentes, Hieroſolymam oppugnan-

(10.) Juxtà Hebræum ita: ſic faciat nobis Deus & ſic addat, vid. quæ ſuprà h. lib. 6. c. 18. n. 9. & c. 23. n. 2. notata ſunt.

(11.) Joſephus dict. l. 4. de Bell. Iud. c. 19. ſcribit, duos ex Zelotis maximè audaces Zachariam interfeciſſe ejusque corpus in ſubjectam vallem præcipitaſſe, cui etiam Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 10. conſentit, in Ioſippi Epitome p. 221. eodem ferè, quo hic apud autorem noſtrum, modo ſcribitur, quòd Johannes Zachariam è medio judicum eduxerit & ſuper murum ducens eundem in vallem Joſaphat præcipitem egerit.

(12.) Idem refertur in Ioſippi Epitome pag. 221. & ſeq.

(13.) Hebr. גורינין, ſic in noſtro codice, [illegible] nominatur à Ioſepho dict. lib. 4. de Bell. Iud. c. 20. ab Egeſippo autem l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 10. vocatur Gorgon, Ioſepho ferè conſentit Joſippi Epitome p. 222. ubi dicitur גוריון i. e. Gorion.

נביא אליכם לשפוט כחפצנו דעו לכם כי כמות זכריהו בן המותו כלכם · אז הפשו איש צדיק ועשיר ואהוב לכל אנשי ירושלם ושמו גוריניון הגבור והיה האיש גבור חיל מאד ואיש מלחמות ונבון וחכם וצדיק ותמים והוא היה המתנדב ראשונ׳ להלחם בכל המלחמו׳ אשר נלחמו מן הגוים הנלחמים על ירושלם והיה משפטו באשר יקרבו הגוי׳ נכח היהודי׳ למלחמ׳ יצא הוא לקראת׳ ויהרוג בהם הרג רב ויכה בם מכה רבה ויבריח׳ מעל היהודי׳ ולכן היה כל בשרו חברבורות ופצעים ופניו וראשו ממולאי׳ במכות חרבות ורמחי׳ מרוב המלחמו׳ אש׳ היה נלחם בהם בעד בית יי׳ ובעד עמו׳ ועל אשר לא אבה לשמוע בקול יוחנן האכזר הנזכ׳ להיותו מאנשי עצתו ומבני עדתו צוה לתפשו ויתפשו אותו הפריצים ויביאוהו אליו ויאמר לו יוחנן הרשע צו לביתך והתודה ליי׳ כי בן מות אתה ויוציאוהו יוחנן ועדת הפריצי׳ אשר עמו אל מחוץ לעיר להרגו שמה למען לא תקום מבוכה בעיר על מות גוריניון כי כל יושבי העיר היו אוהביו ואהוביו ויתחנן אליהם גוריניון ויפול לפניה׳ ויבך בכי גדול ויאמר אליהם כדברי׳ האלה אחרי אשר עלה על רוחכ׳ להמיתני על לא חמס בכפי ולא תמלטוני ממות

pugnantes, ſuſcepta, prompto geſſerat animo, is ipſe, quotiescunque gentes ad prælium adverſus Judæos ineundum appropinqvaverant, iisdem obviam ire magnaque illas clade afficere & in fugam verſas à Judæorum cervicibus depellere conſveverat; qvocircà totum ejus corpus vibicibus & cicatricibus deformatum erat, facies quoque ac caput gladiorum haſtarumque ictibus & plagis ob aſſidua prælia, quæ pro Templo Domini ejusque populo inierat, plena erant, (14.) is, dum Johanni, tyranno, cujus jam mentio facta eſt, obtemperare ejusque factioſis hominibus ſeſe adjungere noluit, ejusdem mandatô à graſſatoribus comprehenſus & ad ipſum deductus fuit, hunc Johannes iſte improbus ſic allocutus eſt: præcipe domui tuæ (15.) ac Domino peccata tua confitere, quia mortis reus es; his dictis ipſe à Johanne & à graſſatorum, qui cum illo erant, caterva extra urbem tractus fuit, ut ibi interficeretur, ne in urbe ob mortem ejus tumultus excitaretur, nam omnes incolæ urbis illius amici erant eiq; benè cupiebant: Gorinion autem coràm illis procidens ac ſupplex lachrymis profuſis eosdem ſic compellavit: quandoquidem me innocentem morte afficere decreviſtis nec ab ultima iſta neceſſitate memet ſervare vultis (quanqvam coràm Deo ac vobis mortis non ſim reus idque vobis probè notum ſit) unum iſtud finite quæſô vos exorem, atque illud mihi beneficium exhibete, ut corpus meum ſepulturæ, ubicunque vobis viſum fuerit, tradatis, (16.) hac in re benevolentiam veſtram in morte mea experiar; ſed illi reſpondentes ei dixerunt: ſi te interfeciſſemus nec ullæ

(14.) Joſephus loc. alleg. iſta, quæ hic de Gorinione referuntur, de Nigro Peraita (cujus ſuprà h. lib. 6. c. 11. n. 2. mentio facta eſt) narrat, vid. & Egeſipp. l. 4. de Bell. Jud. c. 10. confer. etiam num. 16. h. cap. ibique not.

(15.) Id eſt: ultimam voluntatem ſeu teſtamentum ordina & ad mortem te præpara, confer. Eſai. cap. 38. v. 1.

(16.) Hæc de Nigro Peraita, non de Gorione refert Joſephus l. 4. de Bell. Jud. c. 20. cui etiam Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſ. cap. 10. conſentit, confer. Joſippi Epitom. pag. 222. & num. præced. 14. ibique not.

ממות ואם אני נקי ליי׳ ולכם משפט מות ואתם ידעתם וזה תקובל נא תחנתי לפניכם׳ יגדל חסדכם עמדי לקבור את נבלתי כאשר יכשר בעיניכם ובזה אמצא חן במותי בעיניכם ויענוהו ויאמרו אליו לו הרגנוך ולא דברת דבר היינו קוברי אותך כי כן היה ברעיוננו ואולם עתה אחרי אש׳ דברת ושאלת ממנו זה אותך נהרוג ולא נקבר׳ ואת נבלת׳ נשליך על פני השדה לעוף השמי׳ ולחית הארץ והוא בכל זאת היה מתחנן להם׳ על ככה ויפגע בו יוחנן דאבו׳ וימיתהו וישליכו את נבלתו ﭏ חית השד׳ ויבואו העיר׳.

la ſepulturæ à te facta eſſet mentio, corpus tuum humo contexiſſemus, id enim noſtrum erat propoſitum; jam verò, quia id à nobis petiiſti, ſepulturâ te interemptum privabimus ac corpus tuum volucribus cœli & beſtiis terræ in agrum projiciemus: ſic Gorinion beneficium iſtud, quod ſolum & ultimum ab illis petierat, impetrare non potuit; ſed à Johanne tyranno interfectus & interempti cadaver beſtiis agri projectum fuit, quo facto illi in urbem reverſi ſunt.

CAP. XXVIII.

ואספסינוס פחת הרומיי׳ הקריב לבוא אל ירושלם ויחן בקיסריה ויחן שם מחיה לכל מחנהו מזון וצדה וכסף וזהב לרוב׳ וישבו שמה הוא ומחנהו ימים רבים כי אמר לעמו בדעתו את המלחמה אשר בתוך ירושלם בין היהודי׳ אל נמהר לבוא ﭏ ירושלם לשלוח יד במלחמה עד ילחמו יושביה בהוכה ויהרגו איש אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו ואולי בזה יכנע גאון עוזם כי יראו כי ימותו במלחמה אשר תהיה ביניהם וברעב ובצמא אשר יגיעו׳ ממצורנו להמי ואספסינוס איש יועץ טוב היה בכל עצות המלחמה והטיב לעשות בעצתו

VEſpaſianus autem, Romanorum princeps, cùm in procinctu eſſet, ut Hieroſolymam veniret, Cæſareæ caſtra locavit, (1.) ubi militibus ſuis omnibus cibum atque frumentum, ut & auri argentique vim maximam diſtribuit ac multos dies ibidem commoratus eſt; nam, cùm de inteſtino Judæorum bello, quod Hieroſolymis exortum erat, certior eſſet factus, ipſe populo ſuo dixit: non accelerand a nobis eſt Hieroſolymæ oppugnatio; (2.) ſed expectandum eſt, donec incolæ urbis ſeipſos conficiant & unuſquiſque fratrem, ſocium, atque cognatum ſuum interimat, forſitàn hac ratione illorum ferocia & ſuperbia concidet, cùm viderint, ſe & bello, quod ipſi inter ſe gerent & ſiti ac fame, quibus à nobis prementur, conſumi; Veſpaſianus enim omnibus conſiliis bellicis optimè inſtructus erat, ac conſilium iſtud non ei ſolùm, ſed etiam mili-

(1.) Confer. Egeſipp. l. 3. de Bell. Jud. c. 22. & l. 4. c. 11.

(2.) Vid. Joſeph. l. 4. de Bell. Jud. c. 21. & Egeſippus dict. l. 4. c. 11.

בעצתו זאת לו ולעמו מאד מאד · וישב הוא עם עמו בקיסריה ימים רבים והעם אשר בירושלם נלחמו עם יוחנן ואנשיו אשר נקהלו אליו עד אשר נפלו מן העם חללים רבי׳ לאין מספר ומהם נפלו הרוגי׳ בחרב ומהם נפלו מדוקרי׳ בסכיני הרוצחי׳ הרשעים הפריצים כי מקצת הפריצי׳ החטאי׳ היו אוחזים איש סכין תחת בגדיהם ויסתירו אותו תחת מדויה׳ והיה כאשר יקרב הפריץ פתאום אל הצדיק והסכין תחת בגדיו נעלם וידקרהו איש הבליעל לצדיק ויפול במקומו וימות שם ולא היה יודע הצדיק מי הכהו ויפלו מן העם כאלה וכאלה רבי׳ ורבים יותר מאשר נפלו במלחמות הרומיים עד אשר לא נשאר מהם כי אם מתי מספר · ויהי בימי׳ ההם וישלח יוחנן הרוצח ואיש הדמים חיל מירושלם ומאנשי המלחמה אשר אתו וילכדו הערים אשר השלימו עם אספסינוס וחשיתום ויכו בהם כל הנמצא בם מן היהודים ומן הרומיי׳ וילך גם הוא אחריה׳ או ויעזרם על ככה ויקחו את כל רכוש הערים ההם וילכדו גדרה אשר בעבר הירדן וישבו שם · בעת ההיא שלחו כל יושבי ירושלם הכהנים והזקני׳ ויתר העם אל אספסינוס דברי שלום וברית אמת לאמר תנה

militibus ejus valdè utile fuit, quapropter diutius Cæſareæ cum exercitu ſuo ſubſtitit: populus autem Hieroſolymitanus cum Johanne ejusque militibus, qui ſeſe ad illum congregaverant, eò usque pugnavit, donec innumeri ex populo partim gladiis interempti, partim ſicis ab improbis graſſatoribus confoſſi caderent, etenim nonnulli ex ſceleratis iſtis graſſatoribus ſicas veſtibus ſuis occultabant (3.) ac ſi quis ex graſſatoribus iſtis viro cuidam probo, qvem odio proſeqvebatur, occurrebat, is ſicâ ſub veſtimento occultatâ repentè illum confodiebat, ita, ut percuſſus ſtatim in loco illo procidens moreretur nec quisquam ſcire poterat, qviſnam illum percuſſiſſet: ſic multi ex populo interibant ac plures à ſicariis iſtis, quàm à Romanis in prælio interfecti ſunt, donec pauci ex populo ſuperſtites remanerent. Per eosdem dies Johannes homicida ac ſangvinarius vir copias militum, quos penes ſe habebat, ex urbe Hieroſolyma miſit, à qvibus oppida, quæ cum Veſpaſiano pacem inierant, capta & everſa ſunt, omnesque tàm Judæi, quàm Romani, qvicunqve ibi deprehendebantur, interfecti ſunt, poſteà ipſe copias, à ſe præmiſſas, ſecutus eisdem ſeſe adjunxit & qvicqvid divitiarum in urbibus iſtis inventum fuit, deprædatus eſt, urbem qvoqve Gadaram, (4.) qvæ trans Jordanem ſita erat, ceperunt eamqve inhabitârunt. Eodem tempore omnes incolæ urbis Hieroſolymitanæ tàm Sacerdotes, quàm Seniores (5.) cœterique ex populo legatos ad Veſpaſianum miſerunt & pacem ac fœdus ei obtulerunt dicentes: ſuccurre atqve opem fer nobis, qvia Johannis & cœterorum, qvi cum illo ſunt, homicidarum & ſceleratorum improbi-

(3.) De ſicariis ſuprà lib. 5. c. 45. n. 36. & 37. aliquid dictum eſt, confer. Egeſipp. lib. 4. de Bell. Jud. c. 13.

(4.) Hebr. גדרה ita hic pro גררה i. e. Garara, legendum puto, nempe Daleth pro Reſch, facili unius literæ mutatione, cui lectioni conſentientem habeo *Joſephum* lib. 4. de Bell. Jud. c. 25. confer. n. 6. h. cap.

(5.) *Joſephus* loc. alleg. ſcribit, *Judæos* quosdam ex urbe Hieroſolyma fugientes Veſpaſianum ſolicitâſſe, ut ad urbem accederet & laborantibus civibus ſuccurreret, confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 222.

הנה ירך לנו לעזרתנו כי רבה רעת יוחנן
ורעת האנשי׳ הרוצחים אנשי הבליעל
אשר עמו וישחיתו בעיר האלהי׳ עם רב
לאין מספר׳ וישלחו גם אנשי גדרה אל
אספסינוס בדברי׳ האל׳ לאמ׳ אם רצונך
למשול בארץ יהודה וירושלם ממשלה
חזקה אשר לא תוסר שמע נא לעצתינו
ובואה אלינו ואל תעמוד כי אתנו פה
יוחנן ואנשיו הרשעים הפריצי׳ וישחיתונו
ברשעתם ויכלו את כל אשר מצאו אתנו
מאדם ועד בהמה וימשלו בנו ובנשינו
ובכל אשר לנו והנם עומדי׳ עלינו
להאבידנו ולכלותינו לבלתי השאיר לנו
שריד ופלטה בארץ ואם תבוא אלינו
תתחזק את׳ עם חילך ואנחנו עם אנשינו
מבית ונכלם ונשחית׳ והיה לאדון לנו
ואחר תלך אל ירושלם באין שטן ואין
פגע רע כי גם כל יושבי ירושלם רוצי׳
לעבוד אותך ולהיות תחת ממשלת
הרומי׳ ואנחנו גם בעצה אחת על
כבה׳ וכשמעו אספסינוס את דברי אנשי
גדרה וילך אליה׳ לעזרם ולא פנה
ללכת אל ירושלם׳ ובעת ההיא הוגד
ליוחנן ואנשיו אשר היו שם כי אספסינוס
בא עליה׳ ויכו את שר העם אשר בגדר
ויצאו מהעי׳ לברוח וישימ׳ את פניהם
לברוח היערה וישמע אספסינס כי הם
בורחי׳ דרך היערה וישלח אחריה׳ את
פולי׳

probitas nimium excrevit, innumeri qvippe ex populo in urbe Dei ab illis occiſi ſunt; Gadarenſes qvoqve (6.) ad Veſpaſianum legatos miſerunt, qui dicerent: ſi in terra Judaica atque Hieroſolymis firmum imperium, quod auferri non poſſit, obtinere vis, conſilio noſtro obtempera, veni ad nos quàm celerrimè, nec cunctare, nam Johannes iſte & ſcelerati graſſatores, qvi hic ſunt, improbitate ſua nos opprimunt & qvidqvid apud nos inveniunt, tàm homines, quàm jumenta, perdunt, atqve in nos uxoresque noſtras & in omnia bona noſtra dominatum exercent, atqve id unicè agunt, ut nos funditùs perdant ac deleant nec ullam nobis ſalutis ſpem & refugium in terra relinqvant, ſi itaque nobis auxilio venire cupis, cum inſtructo venias exercitu foris; nos autem intrà urbem cum militibus noſtris adverſùs graſſatores iſtos pugnabimus eosque delebimus ac perdemus; hac ratione Dominus noſter evades atque urbem Hieroſolymam ſine ullo adverſario feliciter intrabis, quia omnes incolæ urbis tibi obtemperare & Romanorum imperio ſubjecti eſſe volunt atque noſtrûm omnium hac in re una eſt voluntas atque ſententia. Veſpaſianus igitur, cùm iſta Gadarenſium dicta audiſſet, ad opem iisdem ferendam feſtinavit, omiſſô interim Hieroſolymam veniendi propoſitô. Per idem tempus Johanni & militibus, qui apud illum erant, nunciatum eſt, Veſpaſianum ſibi propoſuiſſe, ut ipſos aggrederetur, quô cognitô principem populi Gadarenſis (7.) interfecerunt atqvè ex oppido egreſſi in ſylvam profugere ſecum conſtituerunt; aſt Veſpaſianus, cùm percepiſſet, illos fugam verſùs ſylvam capeſſere, ad perſeqvendum eos miſit Placidum (8.) exercitûs ducem, qvi illos aſſecutus

(6.) Vid. *Joſeph* l. 4. de Bell. Jud. c. 25. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 14. ac *Joſippi* Epitom. pag. 222. & ſeq. confer. etiam num. antec. 4. ibique not.

(7.) Doleſum vocat *Joſephus* dict. lib. 4. cap. 25. Doloſium nominat Egeſippus l. 4 de Bell. Jud. c. 14.

(8.) Hebr. פלאבירוס ſive פלבירוס, ita hîc nomen reſtituere volui, ſecutus Joſephum l. 4. de Bell. Jud.

פולוגרוס שר החיל וישיגם ויך בהם
מכה גדולה מאד · וישב פולוגרוס מרדפת
אחרי הפריצי' אשר עם יוחנן האכזר
ובשובו דרך גדרה וימצ' על שפת הירדן
עם רב מדלת הארץ והמה מבקשי'
לעלות אל ירושלם להמלט עמהם
וילחץ אותם אל הנהר ויך מהם שלשה
עשר אלף איש ויתר העם נפל בירדן
וימותו במים תשעי' ושנים אלף איש
טף ונשים וגם צאן לאין מספר עד אשר
נסתם שטף הירדן מרוב הפגרי' מנבלות
האדם והבהמה · ויתרחבו מי הירדן
לצאת מגבולם אל הבקעות ואל השדות
הנה והנה כי סתמו הפגרי' ונבלו' ההרוגי'
את דרכו בעד הירדן מלשטוף מימיו
בשטף כמשפטו · ואחרי זה התגברו המי'
על סתום הפגרי' והנבלות ויגרפו כל
הפגרי' ההם וכל הנבלו' אל ים סדום
הוא ים החמר תקר' גם כן ים המלח
ויכסו פגרי' המתי' ידות הירדן מרוב
נבלת

ſecutus maximam iisdem cladem intulit; poſteà, cùm à graſſatorum, qvi penes Johannem erant, perſecutione reverſus eſſet ad viam, quæ Gadaram ducit, ingentem ipſe ex plebe multitudinem apud litora Jordanis (9.) deprehendit, qvæ Hieroſolymam ire ſibi propoſuerat, ut ſimùl cum illis (10.) evaderet; aſt Placidus eos ad flumen compulit & 13000. ex iisdem interfecit; (11.) cœteri autem in Jordanem ceciderunt ac 92000. tàm viri, quàm mulieres ac parvuli, (12.) præthereà oves innumeræ in aqva perierunt adeò, ut curſus Jordanis ob cadaverum, tàm hominum, quàm pecorum, multitudinem obſtrueretur atque Jordanis aqva exundans ripasque excedens in proximas valles atque agros hinc inde ſeſe diffunderet, nam interfectorum corpora & pecudum cadavera aqvam Jordanis obſtruxerant, ne conſvetum teneret curſum: dein aqva, propter cadaverum obſtructionem intumeſcens, omnia iſta corpora ad mare, (13.) Sodom, (14.) quod luteum & ſalſum (15.) dicitur, devolvit, ripæ quoque Jordanis cadaveribus tàm hominum, quàm pecudum, utrimqve oppletæ ac tectæ fuerunt. Poſteà Veſpaſianus caſtris motis in Idumæam pergit ibiqve duas urbes munitas, qvarum altera Legrith, (16.)

Jud. c. 25. & Egeſippum l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 14. nam פולוגרוס, quod in noſtro codice hìc habetur, corruptum eſt, confer. Joſippi Epitom. p. 223. & ſuprà h. lib. c. 25. n. 14.

(9.) Vid. Joſeph. loc. alleg. & Egeſippus dict. l. 4. c. 15. unde autem Jordan oriatur & ubi ſeſe exoneret, vid. inter alios etiam Tacit. Hiſtor. l. 5. c. 6. n. 4.

(10.) Nimirum graſſatoribus, qui apud Johannem erant.

(11.) Conſentit Egeſippus loc. citat. & Joſippi Epitom. pag. 224. Joſephus verò loc. alleg. ſcribit 15000. Judæos interfectos eſſe.

(12.) Idem refert Joſippi Epitom. dict. pag. 224 ſed Joſephus loc. citato numerum non refert.

(13.) Hujus maris deſcriptionem vid. inter alios apud Juſtinum Hiſtor. lib. 36. c. 3. & Tacitum Hiſtor. l. 5. c 6. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 224. & n. ſeq. 15.

(14.) Regionem illam deſcribit idem Tacitus dict. l. 5. c. 7.

(15.) Hebr. החמר והמלח, ſic in noſtro codice, Joſephus dict. lib. 4. c. 25. circà fin. ſcribit, interemptorum & ſubmerſorum corporibus lacum Aſphaltitem oppletum fuiſſe, hujus lacus deſcriptionem vid. præter autores num. antec. 13. adductos, etiam apud Egeſippum l. 4. de Bel. Iud. cap. 16. & 18. & Joh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 5. & Ejusd. Chorograph. Marco præmiſſa c. 2. §. 3.

Digitized by Google

נבלה אדם ובהמה׳ ויהי אחרי כן ויסע אספסינוס משם וילך אל ארץ אדום וילכוד שם שתי ערי׳ בצורות שם האחד לגריט ושם השנית כפר הוך ויך מיושבי הערי׳ ההם עשרה אלפי איש ויתר׳ שבה בשבי׳ ויסע משם וילך אל חמת גדי וילכדה היא חמת גדי אשר בה מעינות המים החמים אשר מהם יוצאות מעינות חמי העיר טבריה והם שרשי כל המעינות החמי׳ אשר בכל הארץ לפי משפט יודעי טבעי הארץ והתחוכמי בכוכבים׃ ויעתק משם ויבא אל שומרון וילכדה ומשם בא אל יריחו וילכדה ויחל לבנות את כל הערי׳ אשר לכד ולכונן את החומות אשר להם ולתת אנשי מלחמי׳ ושומרי׳ להיותם עוד לעזרי׳ בלכתו לצור על ירושלם ויעש כן ויבן את הערים ההם

(16.) altera Caphertoch (17.) dicta fuit, in ſuam redegit poteſtatem, ac decem millia hominum, urbes illas incolentium, interfecit; reliquos autem in captivitatem abduxit: dein oppidum Hamath Gadi, (18.) aggreſſus eſt atque illud ſubegit, hæc eſt urbs illa, ubi fontes aquarum calidarum ſcaturiunt, ex quibus aqvæ calidæ (19.) urbis Tiberienſis (20.) oriuntur atque iſtæ ſunt ſcaturigines omnium fontium calidorum totius orbis ſecundùm Phyſicorum & Aſtronomorum opinionem. (21.) Inde ad urbem Samariam (22.) pergens Veſpaſianus eandem cepit, poſteà caſtris motis ad oppidum Jericho (23.) venit idque in ſuam redegit poteſtatem; Veſpaſianus autem omnes urbes devictas ædificare earumque muros reſtaurare cœpit, militum quoqve præſidia & cuſtodias iisdem impoſuit, quò ſibi eſſent ſubſidio, ſi ipſe Hieroſolymam veniret, ut illam obſidione cingeret: dein Veſpaſianus, cùm id feciſſet atque urbes illas pro lubitu ſuo ædificâſſet earumque mœnia refeciſſet, caſtris inde motis Cæſaream

(16.) Hebr. לגריט, ita nomen iſtud, quod hîc in noſtro codice habetur, vertere volui, Joſephus dict. l. 4. c. 26. ſcribit, duos vicos: Betarim (al. Begabrim) & Caphartobam (al. Caphartophan) à Veſpaſiano captos ibique plus, quàm decem millia hominum interempta eſſe, Egeſippus l. 4. de Bell. *Jud.* c. 16. vicos iſtos vocat Ligarum & Capartorem, vid. num. ſeq. 17. ibique not.

(17.) De villa Caphar Tebi vid. inter alios Joh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 18. confer. & num. antec. 16.

(18.) Hebr. חמת גדי, ſic in noſtro codice; rectius autem, ut puto, legitur חמת גדר i. e. Hamath Gadar, confer. id. *Joh.* Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 74. & Ejusd. Chorograph. Lucæ præmiſſa cap. 4. Sect. 3. Joſephus l. 4. de Bell. Jud. c. 26. ſcribit, Veſpaſianum ad urbem Ἀμμαοῦντα rediiſſe, Amathunta nominat Egeſippus lib. 4. de Excid. Hieroſ. c. 16. ac ſcribit, Græcè vocari Thermas propter aquas calidas ibidem ſcaturientes, vid. num. ſeq. 19. ibique not.

(19.) De Thermis Tiberiadis, vid. inter alios *Joh.* Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa dict. cap. 74. & Chorog. Lucæ præmiſſ. cap. 4. Sect. 3. R. Salomo ad Geneſ. cap. 8. v. 2. etiam meminit חמי טבריא i. e. thermarum Tiberiadis, confer. etiam num. antec. 18. h. cap.

(20.) De hac urbe Tiberienſi vid. Id. *Joh.* Lightfoot. in Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 72. & 73. Idem cap. 81. in dict. Chorograph. refert, quomodo & quando Talmud Hieroſolimitanum in urbe illa conſcriptum ſit.

(21.) Hanc opinionem valdè dubiam puto eamq; Phyſicis diſcutiendam relinquo.

(22.) *Joſephus* dict. l. 4. c. 26. nominat *Σαμαρείτιδα*, confer. Egeſipp. l. 4. de Bell. *Jud.* c. 14. & c. 16.

(23.) Idem refert Joſephus dict. l. 4. c. 26. in fin. &

הרים ברצונו ויחזק את חומותיהם׃
ויסע משם ויבא אל קיסריה׃ לאסוף שם
את כל חילו ואת כל עמו לבוא על
ירושלים למלחמה׃ לצור עליה׃ והנה
מלאכים באו אליו מן רומא ויאמרו לו כי
מת ניארון הקיסר על רומא בצודו בשדות
אשר נפלה אש יי׳ עליו מן השמים
מידי לכתו לצוד ציד עם שריו וימת׃
וימלוך תחתיו גלבא ויהי קיסר על
ממשלת רומא שנה אחת ובתוך השנה
ההיא הכוהו שרי הרומיי׳ אשר קנאו בו
על הממשלה׃ וימיתוהו וימליכו תחתיו
את בוטלין ובוטלין היה איש כסיל רע
ואכזר ושכור ולא נאה לו למלוך אף כי
להתקסיר וישמעו כל שרי הרומיי׳ אשר
היו עם אספסינוס הפחה׃ לכבוד
הממשלה אשר לרומה את דברי המלאכים
ההם ויראו כי מת ניארון הקיסר בפגע
יי׳ והרומיי׳ אשר ברומה׃ המליכו אחריו
את גלבא ויכוהו וימיתוהו תוך השנה
הראשו׳

ream (24.) reverſus eſt, ut univerſum exercitum omnesque copias ſuas ibi contraheret & Hieroſolymam obſideret eamque oppugnaret; (25.) ſed dum ille in eo erat, ecce legati ad ipſum venerunt ex urbe Roma, dicentes: mortuus eſt Nero, Cæſar Romanus, qui, dum in agris venationi operam dedit & unà cum principibus ſuis feras conſectatus eſt, igne cœlitùs delapſo (26.) interiit; ei ſucceſſit Galba & imperio Romano ſolùm anno (27.) præfuit, qvo nondum finitò principes Romani propter æmulationem imperii illum percuſſerunt (28.) atqve interfecerunt eique in imperio ſubſtituerunt Vitellium (29.) virum ſtolidum, improbum, crudelem & ebrium, (30.) cui haudquaqvam regnare, multo minus imperio Romano præeſſe conveniebat; omnes autem principes, qvi majeſtatis Imperii Romani conſervandæ cauſa Veſpaſianum tunc temporis comitabantur, cùm legatorum illorum verba audiſſent ac vidiſſent, Neronem Cæſarem plagâ divinitùs immiſſâ (31.) periiſſe & Romanos ei Galbam ſucceſſorem ſubſtituiſſe ac mox eundem primo imperii anno è medio ſuſtuliſſe, deinde illos Vitellium, virum improbum, ſceleratum (32.) & ebrium,

& c. 17. vid. etiam Egeſipp. l. 4. de Bell. Jud. c. 16. & 17. ubi urbis illius deſcriptio habetur.

(24.) Conſentit Joſephus dict. l. 4. c. 29. & Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. c. 20.

(25.) Veſpaſianus enim fortunâ famaque & egregiis miniſtris intrà duas æſtates cuncta camporum omnesque præter Hieroſolyma urbes victore exercitu tenebat, inquit Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 10.

(26.) Idem refertur etiam in Joſippi Epitome pag. 224. ſed longè aliud mortis genus deſcribit Suetonius in vita Neronis cap. 49. confer. etiam Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. c. 20.

(27.) Suetonius in vita Galbæ cap. 23. ſcribit, illum menſe imperii ſeptimo periiſſe, confer. Egeſipp. l. 4. de Bell. Jud. c. 21. & Joſippi Epitom. pag. 224.

(28.) De morte Galbæ vid. Id. Sueton. in ejus vita cap. 19. & 20. ac Joſeph. l. 4. de Bell. Jud. c. 33. & Egeſipp. loc. alleg.

(29.) Ita hic בוטלין, quod nomen in noſtro habetur codice, interpretor, omiſſus autem eſt hoc loco Salvius Otto, imperator, forſitàn ideò, quia brevi tempore nimirum duobus & nonaginta diebus imperio præfuit, ſicuti Suetonius in Ejus vita cap. 11. ſcribit, confer. etiam Joſeph dict. l. 4. c. 29. & c. 33. atque Egeſipp. l. 4. de Bell. Jud. c. 24.

(30.) De Vitellii luxuria & commeſſationibus vid. Idem Sueton. in ejus vita cap. 13.

(31.) Nimirum igne cœlitus delapſo; quod tamen veritati hiſtoricæ non convenire ſuprà h. c. n. 26. probatum eſt.

(32.) Qui nequior ſuperioribus Imperatoribus quaſi ſex reſederat, prout ſcribit Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. c. 26.

Digitized by Google

הראשונה למלכותו ואחריו המליכו את
בוטלין והוא איש רע ובליעל ושכור
ויחר להם מאד מאד ויקצפו השרי׳ ההם
על דברי המלאכי׳ ההם ויאמרו אליהם
ההמו השרי׳ הגדולי׳ הראויי׳ למלוכה
ולקיסריות מרומה כי המלכת׳ איש שכור
עלינו ואותו קסרתם בחק הקסריות ואת
כהד ממשלת הרומיי׳ השפלהם ולמה
לא המלכת׳ את הפחה אשר עמנו הוא
אספסינוס איש הוא גבור ואיש חיל
ואיש חכם ומבין מלחמו׳ אשר לכד
ערי׳ גדולות ובצורות והכניע גוים רבי׳
ועצומי׳ ומלכי׳ אדירים תחת ממשלת
הרומיים והזקן במלחמותנו להגדיל
ממשלתנו ולהרבותה ולהרחיב מקום
מלכותינו ונוסף בו על גבורות ועל תבונתו
חכמתו טוב עצתו אשר אתו בהיותו
יועץ נאמן בכל עצת המלחמה וכאשר
ידמה כן יהיה ועתה תחת אשר היתה
נאה לכם להמליך את אספסינוס או
איש כמוהו ואם הוא בלתי נמצא אתכי׳
המלכתם עלינו איש בליעל נבל ושכור
הסכלתם עשה ואלהים יבחר לממשלת
הרומיי׳ המנהיג הראוי והמלך הנאות
לכבודה׃ ויתיעצו כל שרי הרומיי׳ אשר
היו עם אספסינוס להמליך ולקסר את
אספסינוס ולהפקידו על ממשלת הרומיי׳
למלך ולקיסר׃ ויבאו כלם בעצה אחת
ויקומו על אספסינוס ויאמרו אליו אתה
תמלוך עלינו כי לך יאתה מלוכת ממשלת
רומא ואיש כמוך ימלוך עלינו ויתקפי׳
בממשי

um, Imperatorem declarâſſe, valdè irati ſunt (33.) maximumqve dolorem ex legatorum illorum dictis conceperunt atque eis dixerunt: an nulli amplius ſuperſunt principes & magnates, qui Imperio Romano ac Cæſarea majeſtate digni ſint, dum in ebrium contuliſtis imperium eumque Cæſarea majeſtate honorâſtis, atque imperii Romani dignitatem contemptui expoſuiſtis? cur non Imperatorem feciſtis hunc, qui apud nos eſt, principem Veſpaſianum, virum fortem, ſtrenuum, prudentem bellique peritum, qui maximas & munitiſſimas urbes cepit atqve multas validasque gentes ut & reges potentiſſimos Romanorum imperio ſubjecit? qui in militia conſenuit, (34.) ut imperium noſtrum augeret idqve majus redderet, ac fines Romanæ ditionis latius propagaret, qvi præter fortitudinem, prudentiam & ſapientiam, conſiliorum quoque dandorum peritiâ optimè inſtructus eſt, quibus bella feliciter adminiſtravit nec eventus conſilia ejus deſtituit, quocircà aut Veſpaſianus aut alius ei ſimilis à vobis eligendus fuiſſet imperator; ſed quia ejusmodi vir apud vos inventus non eſt, imprudenter ſanè feciſtis, quòd hominem nequam, ſtolidum atque ebrium imperio Romano præfeciſtis; Deus autem rectorem & moderatorem eliget, Romanorum imperio & majeſtate dignum. Poſteà omnes Romani principes, qui circà Veſpaſianum erant, conſilium inierunt, ut illum facerent Cæſarem eumque Romanorum imperio præficerent; itaqve omnes unanimi conſenſu & conſilio Veſpaſianum adeuntes dixerunt: Tu nobis imperabis, tibi enim Romanorum convenit Imperium, ejusmodi vir, qualis tu es, nos gubernet & Cæſaris munere fungatur, nunc igitur impera nobis, prout tibi viſum fuerit; tuum erit, præcipere, noſtrum verò, præcepta exeqvi; aſt Veſpaſianus illorum dictis obtemperare & imperium, ab eis oblatum,

(33.) Vid. *Joſeph.* l. 4. de Bell. *Jud.* c. 36, & Egeſippus loc. alleg.

(34.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. citat.

בממשלת חק הקסריות ועתה מלוך כאש׳ נפשך עלינו ועליך לגזור ועלינו לקיים׃ וימאן אספסינוס לשמוע לדבריהם ולא אבה למלוך עליה׳ ויחזקו הם ממנו ויאנסוהו ויושיבוהו על כסא המלוכה ושימו כתר מלוכה ועטרת קיסריות על ראשו וישלח ידו להסיר את כתר המלכות מעל ראשו ואת עטרת הקיסריות כי לא חפץ למלוך ולא להתקסר׃ ויתלפו הרומיי׳ איש את חרבו ויאמרו לו מלוך עלינו ואל תמאן כי אם מאן אתה למלוך מות תמות במיתת חרב׃ וירא אספסינוס כי בונתם לאנסו על ככה וכי רצו להמיתו וירא מהם פן ימיתוהו וימלוך עליהם ויקבל את חק הקסריות וישבעו לו כל החיל ויכרת להם ברית ואמנה כחק הקסריות וישב על כסא המלכו׳ להיותו קיסר ומלך מלכים׃

tum, accipere noluit: (35.) tunc illi vehementius inſtare atqve urgere cœperunt & eundem in ſellâ collocârunt Imperatoria regiumque diademá atqve Cæſareum inſigne ipſius capiti impoſuerunt; ſed ille manum admovit, ut regium diadema capite ſuo detraheret, quia Imperium & dignitatem Cæſaream admittere recuſavit; tunc Romani ſtrictis gladiis eundem circumſtantes (36.) dixerunt: impera nobis nec imperium reſpue, nam ſi id recuſaveris, ferrô interibis. Veſpaſianus igitur, animadvertens, eorum eſſe propoſitum, ut ſe vi cogerent ad imperium ſuſcipiendum, atque illos perniciem ſibi & interitum minitari, ſi illud detrectaret, tandem metu mortis adactus Imperium ac poteſtatem Cæſaream ſuſcepit, quô facto omnes ei milites juramentum præſtiterunt; ipſe verò pactum cum illis iniit, fidemqve ſuam interpoſuit, ſicuti Cæſarum mos eſt, atqve ita in ſolio ſedit Imperatorio, ut Cæſar eſſet & rex regum. (37.)

CAP. XXIX.

בימים ההם היתה המלחמה הולכת וגדלה בירושלם וישפך בקרבה דם רב בגלל רשעת יוחנן שר הרוצחים ואיש הבליעל ושרי הפריצי׳ אנשי הדמי׳ אשר עמו בעצה להשחית את עיר יי׳ ועמו׃ ובימי׳ ההם היה בירושלם איש דמים ובליעל משועי עם יהודה ושמו שמעון ויחל

PEr eosdem dies bellum in urbe Hieroſolyma indies magis magisque crevit, ac multum ſangvinis ibi effuſum fuit propter Johannis, hominis perditi ac graſſatorum principis, improbitatem, & ob cœterorum ducum, qvi illum ſeqvebantur & latronibus ſangvinariis præerant, malitiam, qvorum propoſitum erat atqve conſilium, ut urbēm Domini ejusqve populum perderent. Eodem tempore vir qvidam ſangvinarius ac neqvam ex nobilibus populi

(35.) Idem refert Joſephus dict. l. 4. de Bell. Jud. c. 36. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſol. c. 26. confer. etiam *Joſippi* Epitom. pag. 224.

(36.) Conſentiunt hic *Joſephus* & Egeſippus loc. alleg.

(37.) Priusquàm autem honorem illum indueret Veſpaſianus, in Ægyptum feſtinavit ejusque urbem primariam Alexandriam occupavit, ſicuti ſcribit Egeſippus dict. l. 4. c. 26. & 27. ubi etiam urbis illius deſcriptio habetur.

ויחל גם הוא ללכת בחקות יוחנן הגלילי
שר הרוצחים לשפוך דם נקי ולשלול
שלל ולבוז בז בירושלם כי מלפני כן
הגלו ענני הכהן לשר בירושלם ויהי לו
לשטן ואחרי כן נתחזק עליו ענני הכהן
וישליכהו מחוץ לירושלם וילך לו ויתחבר
עם אנשי ריקים ופוחזים ורוצחים •
ויחשב שמעון זה על לבבו לאמר אם
לא אתחבר לרשעי ארץ לא אוכל לינקם
מענני ומעוזריו אש' השליכוני מירושלם
וישלחוני מאתם בבשת ובחרפה אשר
חרפה הוא לאיש כמוני להיותו מושלך
משרתהו להיו' גנב ושודד ולא יהיה
משתרר' וילך בכל ערי יהודה והגליל
ויקרא ברחובות הערי' ויעבר קול גם שלח
ספרי' באשר לא היה שם לאמר מי
הוא אשר יבקש להמלט מאדוניו או
מי הוא עשוק ורצוץ בארצו מי הוא
עבד יבקש דרורי או מי הוא סורר ומורה
לאביו או למלכו או לבית דינו או מי
אשר יש לו נושי' ינשו בו או מי הוא
אשר ירא מדם נקי אשר שפך פן יפול
ביד אנשי המשפט והולך ביערי' ובהרי'
בודד או מי הוא אשר ידע כי הוא
מתחייב ראש למשפט המלוכ' על פועל
רע אשר פעל ברשע או מי אשר יתאות
לגזול ולחמוס ולנאוף ולגנוב ולרצוח
ולאכול ולשתות בבלתי יגיע כפיו יטי
נא ויבא אלי ואפרק מעל צוארו עול
משפט

populi Judaici, Simeon (1.) nomine, Hieroſolymis fuit, hic iisdem, qvæ Johannes Galilæus, latronum princeps, poſuerat, veſtigiis inſiſtens ſangvinem innocentem effundere, bona rapere ac prædam in urbe Hieroſolyma facere cœpit; is ipſe, cùm paulò antè ab Anania, Pontifice, honoribus evectus & dux conſtitutus eſſet Hieroſolymis, eidem adverſarius evaſerat, Ananias autem, Summus Sacerdos, poſteà ſuperior factus illum urbe expulerat. (2.) Poſteaqvam igitur urbe egreſſus eſt, ipſe leviſſimo qvoqve adſumpto latronum turbam ſibi adjunxit, qvia ſecum reputavit, niſi improbos iſtos mihi ſocios abhibuero, non potero vindictam ſumere de Anania Pontifice ejusque aſſeclis, qvi me cum infamia & dedecore Hieroſolymis expulerunt, qvæ ſanè ignominia viro, qvalis ego ſum, minimè toleranda eſt, ut is magiſtratu & honoribus ſpoliatus furis atqve raptoris more vivat nec ampliùs dominetur qvocircà omnes tàm Judææ, quàm Galilææ urbes pervagatus eſt & in illarum plateis præconis voce proclamari juſſit, ac literas ad eos, qvi præſentes non erant, miſit (3.) in hanc ſententiam: quicunqve dominum ſuum deſerere vult aut qvisqvis vim paſſus & in terra ſua oppreſſus eſt, aut quicunqve ſervus libertatem quærit aut quisquis rebellis ac refractarius eſt patri ſuo ſive regi ejusve judicio, aut qvicunqve ære alieno gravatus eſt aut metuit, ne propter ſangvinis innocentis effuſionem in judicium trahatur ac propptereà per ſylvas & montes ſolus vagatur, aut quicunqve ſcit, ſe propter flagitium aliquod, qvod ipſe commiſit, capitalis judicii reum eſſe, aut ſi quis prædari, rapere, adulterari, furari & occidere cupit, quicunqve deniqve absqve ullo labore & ſudore edere ac bibere deſiderat,

(1.) Gioræ filius, patria Geraſenus, prout ſcribit Joſephus l. 4. de Bell. Jud. c. 30. Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 12, Johannem Bargioram dictum fuiſſe refert; ſed per errorem, quia Simon, uti jam dictum, Bargiora ſeu Gioræ filius fuit, confer. Egeſipp. l. 4. de Bell. Jud. c. 22.

(2.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(3.) Vid. infrà h. cap, n. 11. ibiquenot.

Digitized by Google

משפט ואשבירהו מעליכם גזל וחמס
כרצונו וכנפשו · ויאספו אליו כעשרים אלף
איש רוצחים ושודדים וסוררים ומורדים
ורשעים ופריצים ויחל להרע לישראל
ולהרשיע בכל אשר יפנה · וישמעו יושבי
ירושלם והכהנים והזקנים וענני הכהן
הגדול עמם את רעת שמעון כי רבה וכי
הוא הולך וגדל להרע לעם יי ויצר
להם מאד ויאמרו עתה ירע לנו זה יותר
מיוחנן האכזרי · ויתיעצו זקני ישראל וראשי
הכהנים וענני הכהן הגדול עמהם ויאמרו
איש אל רעהו הבה נשלחה אליו אנשי
חיל וגבורי מלחמה ויבואו עליו פתאום
אולי יוכלו להכותו או ללכדו חי טרם
תגדל רעתו יותר ונוסף גם הוא על
צרינו הנלחמים בנו מבית ומחוץ והיתה
לנו למוקש · וישלחו אליו חיל כבד מאד
מישראל ויהודה רכב ופרשים ועם רגלי
וילכו אליו פתאום ויבואו עד מקום מחנהו
וימצאו אותו חונה בשדות הזרע ומשחית
את תבואת הארץ ובוזז ושודד ושורף
את הגרנות ושורף ומשחית הכל מגדיש
ועד קמה ועד כרם וזית · ויחלקו זקני
מחנה ירושלם את המחנה ויחלו להכות
בשמעון ובמחנהו ויכו בו ובפריציו מכה
רבה ואחרי כן נתחזק הוא על עם יי
ויקם עליהם לילה ויך בהם מכה רבה
מאד ויפנו האנשים הנשארים ממחנה
ירושלם וישימו פניהם לנוס דרך ירושלם
וירדוף שמעון אחריהם ויכם עד שערי
ירושלם

ſiderat, is ad me veniat, ego jugum judicii ab illius cervicibus dejiciam & frangam, eumque jucunda ac dulci præda atque rapina pro lubitu & voluntate ſua ſatiabo. His promiſſis latrones, raptores, rebelles, ſcelerati & graſſatores invitati maximo numero ad 20000. ſeſe ei aggregârunt; (4.) ipſe verò hac improborum colluvie ſtipatus, quocunque ſe vertit, multa perpetrare flagitia & damna populo Iſraëlitico inferre cœpit; incolæ autem urbis Hieroſolymæ, ut & Sacerdotes, Seniores atque cum illis Ananias Pontifex, cùm maximam Simeonis improbitatem & malitiam adverſùs populum Domini indies creſcentem audiſſent, ægro animo tulerunt ac dixerunt: jam plura nobis mala improbus iſte inferet, qvàm Johannes tyrannus; quocircà Seniores populi Iſraëlitici ac principes Sacerdotum Summusqve Pontifex, Ananias, conſilium inierunt & inter ſe dixerunt: agite, mittamus contrà illum viros ſtrenuos cum militibus, qvi eum repentè adoriantur, forſitàn illum interficere aut vivum capere poterunt, priusquam ejus improbitas creſcat & latius ſe diffundat atque ipſe hoſtibus noſtris, qui nos intrà & extrà urbem oppugnant, ſeſe adjungat nobisque exitium adferat. Quapropter copias ingentes ex populo Iſraëlitico & Judaico, currus, equites ac pedites miſerunt, hi igitur ad ipſius caſtra, in agris conſitis, poſita, improviſò venerunt eo ipſo tempore, qvo ille fructus terræ perdebat & devaſtabat atque horrea diripiebat & omnia, tàm manipulos ac ſegetes, qvàm vineas & oliveta igne conſumebat & corrumpebat: quocircà Seniores exercitus Hieroſolymitani diviſis copiis cædis initium fecerunt & Simeonem ejusque milites graſſatores maxima clade affecerunt; (5.) ſed poſteà fortuna vices mutante ipſe populum Dei aggreſſus ſuperior evaſit & in-

(4.) *Paraverat autem Simeon ille receptaculum ſibi in vico, cui nomen Ajacis murus, ſicuti refert Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 22. Joſephus l. 4. de Bell. Jud. c. 30. locum illum Aim (al. Nain) appellat.*

(5.) Vid. Joſeph. l. 4. de Bell. Jud. cap. 30.

Digitized by Google

ירושלם ויכהם עד השחית׳ ויפלו מהם
חללי׳ בדרך הרבה מאד ולא נשארו מהם
כי אם מהי מעט׳ ויהי אחרי כן וילך
משם שמעון להלחם באדום ולהשיב
את מלכות אדום תחת ידו ולסור אל
משמעתו כי היתה תחת יד ירושלם
וילך ראשונה על עזה כי עזה היה׳ גברת
לכל ערי אדום והיא היתה ראשונה
לגבול אדום מפאת ירושלם׳ ויצא אדום
לקראתו בעם כבד וביד חזקה וילחמו
עמו ולא הגביר חיל שמעון על חיל
אדום ולא חיל אדום על חיל שמעון
ויפרדו זה מזה ויסר כל איש מהם וישב
מבעל ריבו עם מחנהו׳ ויחר לשמעון על
ככה מאד ויאמר טוב מותי מחיי כי לא
יש יכולת בידי ללכוד את אדום וישב
שמעון מלהלחם באדום ויחן על גבול
ארץ אדום מנגד וישב שם׳ ויחשב
לערוך עמהם עוד מלחמה ויהי הוא חושב
את מחשבות המלחמה אשר יערוך איך
יערכנה והנה יעקב האדומי בא אליו
והוא היה באדום נגיד וגבור חיל ואיש
מלחמות ורוצח וכשמעו את שמע שמעון
ואת שמע הקול אשר העביר כרת ברית
עמו ויבא אליו׳ ויאמר אליו אל ירע
בעיניך על אש׳ לא יכולת במלחמתך
הראשונ׳ ללכוד את אדו׳ ותאמ׳ לנפשך
כי

& ingentem in eo ſtragem edidit, (6.) adeò, ut ii, qui ex copiis Hieroſolymitanis ſuperſtites remanſerant, terga darent & Hieroſolymam verſùs fugerent; Simeon autem fugientibus inſiſtens ad portas usque urbis Hieroſolymæ eosdem cecidit & internecione delevit ita, ut viæ interemptorum cadaveribus undique opplerentur & pauci admodùm ſalvi atque incolumes evaderent. Poſteà Simeon copias ſuas in Idumæam duxit, (7.) ut illam armis ſubjugaret regnumque Idumæorum poteſtati & imperio ſuo ſubjiceret, quia Idumæi tunc temporis ditioni Hieroſolymitanæ ſubditi erant, quocircà primùm aggreſſus eſt Gazam, hæc enim inter omnes Idumææ urbes præcipua (8.) & in finibus Idumæorum prima Hieroſolymam verſùs ſita erat; ſed Idumæi cum ingenti exercitu validaque manu eidem obviam progeſſi manus cum illo conſeruerunt; ſed dum nec Simeonis exercitus Idumæorum copiis, nec Idumæorum copiæ Simeonis exercitu ſuperiores erant (9.) & victoria in neutram partem inclinabat, unusquisque ab adverſario ſuo deſiſtebat & copiæ utrimque in caſtra quæque ſua redibant; Simeon autem illud ægerrimè tulit ac dixit: ſatius mihi erit mori, quàm vivere, quoniam Idumæam ſubigere nequeo, dein ipſe, cùm è prælio, adverſùs Idumæos inito, reverſus eſſet, ad fines Idumææ è regione hoſtium caſtra poſuit ibique ſubſtitit eo animo, ut denuò cum illis acie decerneret. Dum itaque ſecum volvebat ac cogitabat, quomodo exercitum ſuum ordinaret, ecce Jacobus (10.) Idumæus, vir princeps & fortis bellique peritus, ſed latro & ho-

(6.) Conſentiunt Joſephus loc. alleg. & Egeſippus l. 4. de Bell. Jud c. 22.

(7.) Idem refert Joſephus dict. l. 4. c. 30. & Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. c. 23.

(8.) Hebr. גברת, primaria, ita hic in noſtro codice, Græcis dicitur μητρόπολις.

(9.) Joſephus dict. l. 4. c. 30. idem refert ac ſcribit, quòd Simon habito conflictu & per totum diem tractò prælio ὔτε νενικηκὼς ὔτε νενικημένος διεκρίθη, neque victor neque victus abſceſſerit, confer. etiam Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. c. 23.

(10.) De hujus Jacobi, Idumæi, conſiliis, Simeoni datis vide plura in ſequentibus hujus capitis, vid. n. 12. & n. 13. h. cap.

Oooo

כי יד חזקה היא מאד יד אדום ולא
תוכל עליה כי יכול תוכל לאדו' גם כי
תחרי' את כל ערי אדום כי תלכדם אם
תרצה רק כי תשמע לעצתי והנני מסגיר
את אדום בידך ויענהו שמעון לומר
דבר נא עצה ודבר הלזה וכי יבא
דברך וכבדנוך' ויאמר אליו תנה בידי
חצי העם אשר אתך ואלכה לי לילה
ואשב במקום מארב האורב והיה בבוקר
השכם נא וערכת עמה' מלחמה ובראותך
כי יבואו האדומיי' לקראתך והריקות את
חניתך ופנית לנוס ותנתקם מן העיר
אל השדה כי ירדפו אחריך ואני עם העם
אשר אתי נקום ממקום מארב הזה
ונחיש אל פתח השער ונכה את שומרי
השער ונבואה העיר פתאום ונכה את
הנמצאי' בה לפי חרב ונרים נסך על
המגדל אשר לעיר ובראותם האדומים
את נסך על מגדל עירם יפלו ידיהם
וימס לבבם ויחרד ויחר ממקומו והשוב
עליה' ותלכדם ברצונך והחרמ' או לקח
לך עצה אחרת' הנה אני לי ימי' רבים
נגיד עליה' וגבורים אשוב אל העיר לילה
והיה כי ישאלוני האנשים השומרי' בשער
מאין תבא אענם אשר אני בא ממחנה
שמעון אשר הלכתי לרגל ולחזו' ואלכה
לי אל זקני העיר ואומרה אליהם תנו
נא לי את גבוריכ' ואני אסגיר בידכם
את שמעון אם ישוב להלחם כי תהי
את כל מחנהו ויכלתו נראתה אלי
ושמעתי

& homicida ad illum venit, nam, cum Simeonis famam audiſſet & id, quod à Simeone paſſim divulgatum erat, (11.) percepiſſet, fœdus cum eo pepigit & ad illum ſe contulit eique dixit: noli ægrè ferre, quòd in prælio ſuperiori Idumæam ſubigere non potueris, nec tecum cogita, quòd Idumæorum manus adeò prævalida ſit, ut illos ſuperare nequeas, eos quippe vincere atque omnes illorum urbes ſub poteſtatem tuam redigere easque evertere poteris, ſi velis, modò conſilio meo obtemperaveris, ſi id feceris, ego poteſtati tuæ Idumæam ſubjiciam; Simeon autem ei reſpondens: expedi qvæſò, inqvit, conſilium tuum, nam, ſi eventus ei reſpondebit, magno te honore afficiemus, cui Jacobus: da mihi, ait, dimidiam copiarum tuarum partem, (12.) ego noctu abiens locum qvendam inſidiis idoneum occupabo; tu verò manè prælium cum illis ini & ſi qvidem Idumæos tibi obviam progredi videris, haſtam exere ac tergum verte, ut illos ex urbe in agrum, dum te fugientem perſeqvuntur, elicias; ego verò cum militibus, qui mecum erunt, ex inſidiis conſurgam & ad portam urbis properans illius cuſtodes interficiam atque ita occupata ex improviſo urbe quoscunque ibi invenerimus, ferrô interimemus tuumque vexillum in turri urbis erigemus, quô factô Idumæi, ſi vexillum tuum in turri urbis conſpexerint, animis concident ac pavore conſternati manus remittent; tu verò, revocatô à fuga gradu illos adorieris eosque pro lubitu ſub poteſtatem tuam rediges atque delebis, vel aliud tibi cape conſilium: (13.) en ego, qui diu illorum dux ac princeps fui, noctu ad urbem redibo, & ſi portarum cuſtodes me, unde veniam, interrogaverint, reſpondebo, quòd ex caſtris Simeonis, quæ exploraverim & ſpeculatus ſim, redeam, poſteà Seniores urbis adibo eisque ita dicam: ſi co-

(11.) Conter. ſupra num. 3. h. cap.
(12.) Hic primum datur à Jacobo conſilium.
(13.) Hic alterum datur conſilium, quod etiam ducibus exercitus placuit & effectui datum eſt, de quo paulò poſt num. 15. h. cap.

ושמעתי אשר בבקר לאור היום יבוא
אלינו עוד להלחם בנו׳ ואתה השכם
בבקר ובא אלי וערכת עמי מלחמה כי
אני אהיה בפני המלחמה והיה בראותך
כי אני בא לקראת׳ הרק חניתך אלי
ופניתי אני לנוס לפניך ונהתם מחתה
ומרך לב בלב האדומיי וינוסו והדפת
אחריהם ולכדת׳ והכית׳ והבוא בעריהם
בלכדך את העיר הגדולה היא עזה׃
ויועץ שמעון עם אנשי מחנהו על עצת
יעקב האדומי והכשר בעיניהם העצה
הטובה ויאמרו לעשותה׃ וילך יעקב
האדומי לילה בעזה ויגד לזקני עזה כי
הלך לרגל את שמעון ואת מחנהו וכי
הוא הגיד איך יסגירהו בידם וישימוהו
וזקני עזה לקצין עם גבוריהם׃ ויצוו
אותם לאמר אתם אינכם בקיאים מאד
בתחבולות המלחמות ואם כלכם גבורים
ולכן פנו לכם כאשר יפנה יעקב ואם
יסע סעו ואם יחנה חנו ואם יעמוד
עמדו ואם ילך לכו ואם יברח ברחו ואם
ישוב שובו ולא תסורו מכל אשר יצוה
אתכם ימין ושמאל׃ ובבקר לאור היום
והנה שמעון בא עם כל מחנהו ויזעק
יעקב האדומי את גבוריו ויצא לקראתו׃
ויהי כי הקריב לבוא אליו וירא כי הריק
שמעון אליו את חניתו למולו ויברח
מהמלחמה וגבוריו עמו ובראות עם אדום
הנשאר כי יעקב בורח מהמלחמ׳ והוא
היה גבורם וקצינם ויפנו כלם לנוס
מפני שמעון וירדוף הוא אחריה׳ ויכם
מכה

ſi copias veſtras fidei meæ commiſeritis, ego Simeonem, dum is manum denuò conſeret, poteſtati veſtræ tradam, nam omnia illius caſtra exploravi ac vires ejus mihi notæ ſunt, audivi etiam, illos (14.) hûc venturos eſſe, ut prælium adverſùs nos renovent; tu verò, quamprimùm craſtinus dies illuxerit, exercitum tuum inſtrue & mecum prælio dimica, ego primus antè aciem pugnabo; tu autem, cùm me tibi obviam ire videris, haſtam tuam contra me exere, quô factô fugam capeſſam, dehinc Idumæi ſimùl animis concident & terrore conſternati terga dabunt; tu verò eosdem perſequere ac comprehenſos interfice; facilè autem illorum oppida occupabis, ſi priùs Gazam, urbem illam amplam, ſub poteſtatem tuam redegeris. Simeon itaque, cùm de Jacobi Idumæi conſilio cum exercitus ſui ducibus deliberâſſet, illi ſecundum ejus conſilium (15.) approbârunt idque effectui dandum eſſe cenſuerunt. Jacobus igitur Idumæus noctu Gazam venit ac Senioribus urbis indicavit, ſe Simeonem ejusque exercitum exploratum iviſſe atque ſibi optimè notum eſſe, quomodo is ſuperari & Gazenſium poteſtati tradi poſſit, quô cognitô Seniores Gazæ Jacobum militibus ſuis præfecerunt eisque præceperunt, dicentes: etiamſi vos omnes ſtrenui ſitis milites; attamen prudentia & ſolertiâ militari non ita inſtructi eſtis, quapropter quocunque ſe verterit Jacobus, vos quoque eundem ſequimini, ſive ſe moveat ſive quieſcat, ſive ſtet ſive eat ſive fugiat, ſive revertatur, vos ei in omnibus obtemperate nec latum ungvem ab illius præceptis recedite. Simeon itaque die illuceſcente cum omnibus copiis ſuis advenit, quô auditô Jacobus Idumæus milites ſuos convocavit ac hoſti obviam progreſſus eſt; ſed dum propius accedens videbat, quòd Simeon haſtam ſuam contrà ſe exſereret, ipſe ex acie in fugam ſeſe conjecit, quem

Oooo 2 cùm

(14.) Nimirum Simeonis milites, de quibus paulò antè dictum eſt.

(15.) De quo ſuprà hoc cap. num. 13. dictum eſt.

מכה רבה מאד וילכד׳ וילכוד את עזה
וידו יושביה עבדי׳ לשמעון • ויסע משם
שמעון ועמו ארבעי׳ אלף איש גבורי חיל
מאדום ויהודה. ואנשיו הגדילו לעשות
שם מרוב השלל אשר שללו מבתי
האדומיים הנהרגים במלחמה. ויתר
האדומיי׳ הנשארי׳ הנלכדי׳ חיי׳ השלימו
עמו ויכרות להם ברית ואמנה וילכו עמו
ויעבדוהו ויגדל עוד מחנהו מאד׳ וילך
חברונה וילכדה. ויקח את שללה וישחת
את תבואתה ואת קצירה ויבן את עיר
חברון ויגדור פרצותיה אשר נפרצו
במלחמה וגבוריה הנשארי׳ ממות במלחמה
השלימו עמו ויקבל׳ ויעבדוהו וילכו עמו•
ויסע משם עם מחנהו וכי גדל עוד מאד
בהאסף גבורי חברון עמו וישת פניו
ללכת את ירושלם וילך סביבות העיר
וישחת את תבואת׳ ואת קציר׳ ואת
קמותיה וגדישיה׳ וישמע יוחנן הגלילי
שר הרוצחי׳ וקצין הפריצים כי בא שמעון
אל ירושלם לצור עליה וכי השחי׳ את
כל סביבותיה. ויבקש לצאת אלו מירושלי׳
להלחם בו׳ ויחת ממנו להלחם בו פנים
בפני׳ כי אמרו לו מרגליו אשר לא יוכל
לו כי נפול יפול לפניו אם יראה פנים
עמו כי רב מאד מחנהו׳ וכשמוע יוחנן
את דברי מרגליו ויצא מירושלם ויארוב
לו על הדרך והנה אשת שמעון אשר
היתה בירושלם יצאה מירושלם עם
עבדיה

cùm milites ejus ſecuti eſſent, cœteri quoque Idumæi, animadverſâ Jacobi, principis & ducis ſui, fugâ, omnes pariter terga dederunt Simeoni, qui eosdem perſequens maximâ clade affecit. Devictis itaque Idumæis Gaza quoque capta eſt ejusque incolæ in ſervitutem redacti ſunt à Simeone, qui cum exercitu 40000. hominum, tàm ex Idumæis, quàm Judæis collectorum, caſtra inde movit; milites autem ejus magnam nominis famam ſibi acqviſiverant propter opima ſpolia, quæ ex Idumæorum, in prælio interfectorum, domibus abſtulerant: cœteri verò Idumæi, qvi vivi in poteſtatem redacti erant, pacem cum Simeone fecerunt, qui etiam fœdus cum illis pepigit, quocircà ipſi eundem ſecuti ſunt eique obtemperârunt, unde exercitus ejus valdè auctus eſt. Poſteà Simeon Hebronem (16.) venit eamque ſubegit & diripuit atque illius fructus & meſſem corrupit; (17.) ipſam verò urbem ædificavit ejusque muros, qui in bello diruti erant, reparavit ac milites, qui in urbe ſuperſtites ex bello relicti erant & cum illo pacem inierant, recepit, eosque ſecum duxit; inde cum exercitu ſuo caſtra movit &, quia illius copiæ militum Hebronenſium acceſſione admodùm creverant, ipſe Hieroſolymam petere ſibi propoſuit, ad cujus loca circumjacentia cùm perveniſſet, tàm ſegetes illorum ac manipulos, quàm meſſem ipſam corrupit; (18.) Johannes autem Galilæus, latronum princeps, & graſſatorum dux, cùm vidiſſet, Simeonem urbi Hieroſolymæ appropinquare, ut illam obſideret & animadvertiſſet, omnia loca circumjacentia ab eo devaſtari, Hieroſolymâ egredi voluit, ut manum cum illo confereret; aperto tamen marte cum eo congredi non eſt auſus, (19.) quia exploratores ei renunciaverant, ipſum viribus haud parem fore,

(16.) De hujus urbis vetuſtate vid. inter alios Egeſippus l. 4. de Bell. *Jud.* c. 23.

(17.) Idem refert Joſephus dict. l. 4. c. 31. & Egeſippus loc. alleg.

(18.) Conſentit Joſephus dict. l. 4. c. 32. & Egeſippus loc. alleg.

(19.) Idem refert Joſephus loc. citat. & Egeſippus dict. l. 4. de Bell. Jud. c. 23.

עבדיה ועם שפחותיה לנוס אל שמעון אישה כי פחדה פן יפגעו בה אנשי יוחנן וימיתוה על רעת שמעון ולבדה יוחנן האורב וישיבה ירושלים ותביאה העירה ויתגאה הוא ואנשיו על שמעון בלבבם בלכדם את אשתו ואת שפחותיה ויאמרו עתה יפול שמעון בידינו ויתרצה לעשות רצוננו כי לא יכלה אשתו ללכת אליו כי לכדנוה · והוא אהבה מאד ובגללה יעשה את כל אשר נחפוץ ויוגד הדבר לשמעון וילכוד גם הוא רבים מאנשי יוחנן ויקצץ את בהונותיה׳ בל כף ימין וישימם לחרפה על יוחנן וישלחם ירושלם אל ארניהם · וישלח שמעון אל יוחנן לאמר שלח את אשתי ותבא אלי היא וכל אשר לה ואם לא תאבה לעשו׳ כן מרה תהיה באחרונה לך ולקחתי העיר הזאת גם כל האנשי׳ אשר אלכוד מאנשיך את ידיהם ואת רגליה׳ אכרות והיו לך לחרפה· וייראו יוחנן ואנשיו ממנו יראה גדולה מאד וישלחו לו את אשתו וישב שמעון מחוץ לירושלם ויוחנן בתוכ׳ מחוץ תשכל חרב שמעון ומחדרי׳ אימה מפני יוחנ׳ כי אנשי יוחנן היו מלומדים לגמל את נשי ישראל ולנאוף בהם ולשפוך דם נקי ושמעון אז פנה מעט מירושלם וילך לו אל ארום כי שמע אשר עשירי אדום יבגדו בו׳ וישלח ידו ויכהו את הערי׳ אשר לארו׳ וישללם עד בלתי השאיר להם דבר ויעשר

עושר

fore, ſed ſuccubiturum eſſe, ſi acie inſtructa contrà Simeonem pugnare velit, quoniam maximas ille copias ſecum duceret. Quocircà Johannes, cùm exploratorum dicta audiſſet, Hieroſolymis egreſſus inſidias in via locavit, poſteà Simeonis uxor, quæ hactenus Hieroſolymis commorata erat, urbe unà cum ſervis, ancillis, famuliſque ſuis exiit, ut ad Simeonem, maritum ſuum, fugeret, quia metuit, ne à Johannis militibus comprehenderetur & ab illis propter improba Simeonis facinora interficeretur. Hanc itaque Simeonis uxorem Johannes in inſidiis latens cepit eámque in oppidum reduxit, (20.) quapropter ipſe ejuſque milites elatis contrà Simeonem animis, quod illius uxorem & ancillas cepiſſent, dixerunt: nunc Simeon ſub poteſtatem noſtram redigetur ac voluntati noſtræ morem geret, quoniam illius uxor, quam cepimus, ad ipſum venire nequit atque ille eandem valdè amat & ejus gratiâ, quodcunque nobis placuerit, faciet: aſt Simeon ea re cognita multos ex Johannis militibus cepit atque illis omnibus dextras amputavit (21.) eoſque in Johannis opprobrium & ignominiam ad ipſorum dominum Hieroſolymam remiſit; poſteà Johanni nuntiari juſſit: dimitte uxorem meam, ut unà cùm omnibus ſuis ad me veniat, ſi id recuſaveris, maximum inde malum tibi orietur, nam ſubacta urbe iſta omnium virorum tuorum, quoſcunque cepero, manus ac pedes abſcindam, ut tibi dedecori ſint & opprobrio; his dictis Johannes omneſque, qui circà illum erant, vehementer perterriti Simeonis uxorem ei remiſerunt. (22.) Simeon itaque foris, Johannes autem intùs urbem Hieroſolymam in anguſtias adduxerunt; extrà Simeonis ferrum omnia vaſtavit, intrà metus fuit propter Johannem, cujus milites cum fœminis populi Iſraëlitici

tici

(20.) Conſentiunt hîc Joſephus & Egeſippus loc. citat.

(21.) Idem ſcribunt Ioſephus & Egeſippus loc. alleg.

(22.) Conſentiunt hîc Ioſephus & Egeſippus loc. ſuprà citat.

עושר גדול׳ ויסע מאדום ויבוא עוד אל ירושלם מחוץ ועמו כל חיל אדום וחיל יהודה אשר נאספו אליו ויחן על שער העיר׳ ויתגדל רעת יוחנן שר הפריצים ורעת אנשיו בירושלם כי למדו את אנשי ירושלם לרצוח איש את רעהו ואיש את אחיו ולנאוף איש את אשת רעהו וירב הזנות בתוך העיר׳ וגם מקצת העם ובחוריהם היו מגלחי שער וקנם ואת שער ראשיהם מגדלים והיו לובשי בגדי נשים והולכי ומתערבי עם האנשים למען יתאפו בהם והרעה והתועבה הגדולה הזאת היתה לירושלם לשמה ולשערורה׳ ותסגר העיר ואין יוצא ואין בא כי היוצא ימות בחרב שמעון הפריץ והיושב בעיר יראה בשהו ותרפהו מכל פאה ופנה וכי ידבר דבר ימות בחרב יוחנן הגלילי שר האכזרים והרוצחים׳ וירא העם כי גדלה רעת יוחנן האכזר בתוך העיר ויקהלו אנשי העיר להלחם ביוחנן ואנשיו וילחמו עמו ויפול מעם ירושלם עם רב מאד׳ ולולי חיל אדום אשר ברח מפני רעת שמעון ויאספו אל ירושלם לעזור לעיר ולעמה כי אז השחית יוחנן ואנשיו את כל העם היושב בירושלם עד המו וירא ענני הכהן הגדול והכהנים האחרי׳ והזקנים ואנשי האמונה והחכמה ופאר כל

tici rem habere easque per vim ſtuprare ac ſangvinem innocentem effundere conſveverant; Simeon autem copias ſuas pauliſper ab urbe Hieroſolyma abduxit & in Idumæam abiit, quia audiverat, ab Idumæorum principibus defectionem parari, quapropter per milites ſuos Idumæorum urbes diripuit easque ſpoliavit, adeò, ut illis nihil reliqui faceret; ſic ingentes ſibi divitias comparavit. Dein caſtris ex Idumæa motis cum omnibus tàm Judæorum, quàm Idumæorum copiis, quas circà ſeſe habebat, iterùm venit Hieroſolymam (23.) & ad portam urbis caſtra locavit; Johannis autem ejusque militum improbitas indies crevit Hieroſolymæ, nam incolas urbis ad homicidia & adulteria perpetranda asſvefecerant, ſtuprandique libido quotidie in urbe major evaſit, nonnulli quippe adoleſcentes ex populo barbas ſuas abraſerunt comasque nutriverunt & muliebribus induti veſtimentis (24) in publicum prodierunt virorumque turbæ ſeſe immiſcuerunt, ut ſtupra cum illis committerent, (25.) quæ ſanè improbitas & abominanda libido (26) Hieroſolymæ exitio fuit atque ruinæ. Urbs itaque clauſa tenebatur, nec quisquam illam ingrediebatur aut ea exibat, nam egrediens Simeonis gladio interibat; remanens autem in urbe dedecus & ignominiam ſuam videbat, quocunque oculos ſuos verterat, qui contrà vel hiſcere audebat, is ſtatim Johannis Galilæi, homicidarum & graſſatorum ducis, gladiô interficiebatur: quapropter incolæ urbis, cùm Johannis iſtius tyranni improbitatem quotidiè in urbe creſcere vidiſſent, coadunatis viribus cum Johanne ejusque militibus pugnârunt; ſed ingens multitudo

(23.) Idem referunt Joſephus dict. l. 4. c. 34. & Egeſippus l. 2. de Bell. Jud. c. 25.

(24.) Conſentiunt hic *Joſephus* & Egeſippus loc. alleg.

(25.) Contrà hujusmodi *ἀρσενοκοίτας* vid. Paul. ad Rom. c. 1. v. 27. Joſephus dict. l. 4. c. 34. vocat ejusmodi deteſtandos concubitus *ἀθεμίτους ἡδονάς*. confer. etiam Egeſipp. l. 4. de Bell. Jud. c. 25.

(26.) Dum viri muliebria exercent, effœminant vocem & fluxu corporis ſexum diſſolvunt, prout loquitur Egeſippus loc. alleg.

Digitized by Google

כל העם הנותר בירושלי׳ כי גדלה רעת יוחנן ואנשיו בקרב העיר ולא יכלו עוד לסבלה ויועצו כלם לתת את ירושלם ביד שמעון להביאו העירה אליהם ולהמליכו עליהם למען יהיה להם לעזרה בצרתם מרעת יוחנן כי הביטו את יוחנן רע ממנו ויאמרו כי יכול הוא ביוחנן וישמידהו ויאבדהו׃ וישלחו אליו את אמתי הכהן להביאו העירה וימאן שמעון במרמה לאמר לא אחפוץ לבוא אליכם העירה כי אתם שנאתם אותי ותשלחוני מאתכם׃ ולא אבה לבוא אל ירושלים ברצון העם היושב בה וישלחו עוד את אמתי אליו וידבר אליו תחנונים מאת העם ויפצרו בו ויבוא לילה הוא וכל חילו אל ירושלם׃ ויהי כבוא שמעון אל ירושלם ויפר את בריתו אש׳ כרת לאנשי העיר להיות עמם לעזרה ויהפך להם לאויב ויתאמץ בברית עם יוחנן׃ וימלכו שני הפריצים האלה על ירושלם חלק בחלק חדש בחדש ואשר לא היה יכול טרם בא שמעון לירושלם לסבול עול פריץ אחד נטה שכמו הוא בבאו לסבול עול שניהם׃ ואחרי כן אחר ימים אחדים ותהי מכשלת איבה ושטנה בין יוחנן ושמעון בגלל אלעזר הכהן בן ענני הכהן הגדול הפריץ הראשון לישראל כי שמעון רצה להמית את אלעזר לנקום נקמת מאביו אשר השליכו מירושלם ויוחנן רות׳

do ex populo Hieroſolymitano occubuit, & niſi Idumæorum copiæ, quæ ad Simeonis improbitatem & ſcelera evitanda ſeſe Hieroſolymam contulerant, urbi ejusque populo opem tuliſſent, omnes incolæ urbis à Johanne ejusque militibus penitùs deleti fuiſſent. Ananias autem Pontifex cœterique ſacerdotes ac Seniores, ut & viri, fide prudentiaque conſpicui, atque univerſus populus Hieroſolymitanus, qui adhûc ſupererat, dum Johannis ejusque militum flagitia ac ſcelera in urbe adeò creſcere viderunt, ut diutius ferri non poſſent, omnes unanimi conſenſu atque conſilio decreverunt, ut urbs Simeonis poteſtati traderetur isque intrà urbem reciperetur & ad opem duris in rebus ferendam rex declararetur contrà Johannis improbitatem, quia illum Simeone multo nequiorem eſſe reipſa deprehenderant; quapropter exiſtimantes, Johannem à Simeone ſuperari, perdi ac deleri poſſe, Amithæum (27.) Sacerdotem ad Simeonem miſerunt, ut illum in urbem introduceret; aſt Simeon iſtud callidè recuſavit, dicens: ego urbem veſtram intrare nolo, quia infenſo ergà me eſtis animo atque me urbe expuliſtis, ſic ad incolarum urbis petitionem Simeon Hieroſolymam venire detrectavit: quô cognitô Amithæus denuò ad illum miſſus fuit, qui eum populi nomine ſuppliciter oraret atque vehementer inſtaret, quibus precibus Simeon tandem locum dedit & unà cum omnibus copiis ſuis Hieroſolymam noctu intravit; quo factò ipſe fœdus, cum incolis urbis auxilii ferendi cauſa initum, rupit & hoſtilem contrà illos animum induit viresque ſuas per pactum, cum Johanne factum, auxit: ſic duo iſti graſſatorum duces Hieroſolymis tyrannidem alternis menſibus per vices exercebant, & qui unius graſſatoris jugum ferre non poterat, priusquàm Simeon Hieroſolymam intraret, is jam utriusque jugo, poſtquàm Simeon quo-

(27.) Joſephus dict. l. 4. c. 34. Matthiam vocat, ſic & Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. c. 25. confer. infrà cap. 42. n. 1.

הית' ידו חזקה עם אלעזר כי מראש היה אלעזר עם יוחנן לעזור על החמס והשוד כי הוא היה הראש אשר על ידו צמחה ממשלת הפריצות בישראל שהיה אביו כהן גדול ומושל בירושלים ונשאו לו פנים הזקני' ולא יסרוהו גם אביו לא הוכיחו ולא יסרו כי היה יחיד לו והוא היה הראשון אשר קרב את אנשי החמס להיות' לאגודה אחת · והוא עזר ליוחנן הגלילי בבאו תחלה אל ירושלם ולכן נפטרו שמעון ויוחנן על ככה מאד ויהיו לאויבי' ותהי המלחמה ביניהם כל הימי' כאשר נספר עוד·

quoque eò venerat, humeros ſubmittere neceſſe habebat; ſed non multo poſt inimicitia atque odium inter Johannem & Simeonem intervenit propter Eleazarum Sacerdotem, Ananiæ Pontificis filium, qui primus ac præcipuus graſſator in populo Iſraëlitico fuit. Nam Simeon Eleazarum interficere voluit, ut hac ratione de ipſius patre, Anania, qui Simeonem Hieroſolymis expulerat, vindictam ſumeret; Johannes autem Eleazari partes fortiter defendit, quia ille ab initio Johanni ad rapinam & vim faciendam opem tulerat ac primus fuerat, à quo graſſatorum poteſtas in populo Iſraëlitico originem traxit, quoniam ipſius pater Summus Sacerdos & princeps Hieroſolymis erat, quo factum eſt, ut Seniores Eleazaro parcerent nec in illum animadverterent, imprimis, quia nec pater ejus illum objurgavit aut punivit, propterea, quòd unicus ei filius eſſet. Eleazarus enim primus fuit, qui raptores & graſſatores coadunavit, ut unum conſtituerent agmen, atque is primus Johanni Galilæo, ſtatim atque ipſe Hieroſolymam venit, opem tulit, hanc itaque ob cauſam inimicitiæ inter Simeonem & Johannem obortæ ſunt, atque ii ſibi invicem hoſtes evaſerunt, atque bellum inter illos, quamdiu vixerunt, duravit, ſicuti amplius enarrabimus.

CAP. XXX.

בימים ההם שלח אספסיאנוס את אנטונינוס ואת מוקימינוס שני שרי הגדו'

PEr idem tempus Veſpaſianus Antonium (1.) & Mutianum, (2.) præcipuos duces ſuos, ablegavit, qui captatô inter ſe ſapienti conſiliô decre-

(1.) Hebr. אנטוניוס, ſic enim hic legendum, pro אנטונינוס, i. e. Antoninus, prout in noſtro codice mendosè legitur, hujus Antonii inter alios etiam meminit Tacitus Hiſtor. l. 2. c. 86. & alibi, ut & Suetonius in vita A. Vitellii cap. ult. confer. etiam *Joſephus* l. 4. de Bell. *Jud.* c. 41. & Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſ c. 29.

(2.) Hebr. מוקיאנוס, ſic cum Tacito Hiſtor. dict. l. 2. c. 28. & 83. potius legendum puto, quàm מנקימינוס, quod in noſtro codice corruptum habetur nomen, confer. etiam *Joſeph.* dict. l. 4. c. 40. & Egeſippus loc. alleg.

Digitized by Google

הגדולים ויועצו הסכמי׳ לבוא אל רומא
להלחם עם בוטלין ימי׳ אחדי׳ ולהמיתו
ואח׳ ילך הוא שם להתקשר כמשפט
חוק הקיסרות ברומא ולחדש את כתר
מלכותו שם׳ וילכו ב׳ השרים ברומא
ויקבצו להם בחכמתם חיל גדול מאד
וילחמו עם בוטלין וימיתהו ויפלו במלחמה
ההיא שמני׳ אלף איש בחור מגבורי
הרומיים בתוך העיר הגדולה רומא ·
וישמע אספסיאנוס אחר כן כי הכה
בוטלין במלחמה וכי מת וכי משלו שריו
אשר שלח שם וימהר ללכת אל רומא
להתקלס בחוק הקיסרות במשמרי משפט
רומא ולחדש את כתר מלכותו להיות
הממלכה נכונה בידו · ויחלק כל עמו
לחציים חצי העם הוליך עמו לעזרה
ולמלחמה וחצי העם עזב עם טיטוס בנו
לצור על ירושלם ויהי בלכת אספסינוס
לארץ הרומיי׳ כאשר ספרנו ויעזוב את
טיטוס בנו באליסכנדריא ויצו אותו לאמר
אתה לא תסור מפה עד שלחי אליך
מכתב מרומא ואיעצה אליך מה תעשה
ולא תצור על ירושלם ויאמר לו כן אעשה
אבי כדבריך צו עלי ואני אקיי׳ מצותיך ·
וילך

decreverunt, ut Romam irent & cum Vitellio (3.) per aliquot dies pugnarent eumque interficerent; quô factô ipſe Veſpaſianus Romam proficiſceretur, ut ibi Cæſarum more imperium occuparet & imperatorium diadema renovaret. Quocircà duo illi duces Romam profecti ingentes copias prudentiâ ſua coadunârunt & manum cum Vitellio conſerentes eundem interfecerunt; (4.) hac in pugna 80000. milites Romani (5.) in ipſa urbe ampliſſima, Roma, occubuerunt: Veſpaſianus autem, cùm percepiſſet, Vitellium in prælio cæſum periiſſe (6.) & duces ſuos, â ſe miſſos, ſuperiores evaſiſſe, Romam celerrimè profectus eſt, ut ibi Cæſar (7.) Romanorum more ſalutaretur & ſumpto diademate imperatorio potentiam ſibi firmaret, quapropter diviſis omnibus copiis ſuis, alteram illarum partem ipſe ſecum duxit, ut ſibi in bello auxilio eſſent; alteram verò penes Titum, filium ſuum, reliquit, (8.) ut is Hieroſolymam obſideret. Veſpaſianus igitur, cùm ſecum conſtituiſſet, ut Romam proficiſceretur, ſicuti dictum eſt, Tito, filio ſuo, Alexandriæ relicto, præceptum dedit hiſce verbis: noli hinc diſcedere nec Hieroſolymam obſidione cinge, priusquàm tibi literas Româ miſero, & quid tibi faciendum ſit, conſilium dedero, cui Titus reſpondit: ita faciam, mi pater, prout dixiſti, tu modò impera, meum erit, mandata tua exequi. Quapropter Veſpaſianus Romam abiit, (9.) ut ibi imperium ſibi ſtabiliret atque regem

(3.) Sic verto hic nomen: בוטלין, quod in noſtro habetur codice, confer. ſuprà h. lib. c. 28. num. 29. & Joſeph. l. 4. de bell. Jud. c. 41. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſol. c. 29. & ſeqq., usque ad finem libri quarti.

(4.) De morte Vitellii vid. Sueton. in Ejus vita cap. 17. & Tacit. Hiſtor. l. 3. c. 85. confer. etiam Joſeph. dict. l. 4. c. 42. & Egeſipp. l. 4. de Bell. Jud. c. 32.

(5.) Egeſippus loc. citat. ſcribit, ſuprà quinquaginta (non: quingenta, uti quædam habent exemplaria) millia cæſorum numerata fuiſſe, cui etiam Joſephus dict. l. 4. c. 42. conſentit.

(6.) Vid. Sueton. dict. cap. 17. ut & Tacitus, Joſephus atque Egeſippus loc. alleg.

(7.) Confer. Joſeph. dict. l. 4. c. 42. & Egeſipp. de Bell. Jud. l. 4. c. 33.

(8.) Veſpaſiano enim utilius videbatur, manere apud exercitus Titum ad omnes principatus novi eventus caſusve, prout ſcribit Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 10. confer. Egeſipp. loc. citat.

(9.) Vid. infià h. lib. 6. c. 59. n. 17.

Digitized by Google

וילך לו אספסינוס אל רומא והיה בלבבו לחדש את מלכותו שם וילך עמו את אגריפס המלך ומונבז בנו כי אמר אולי ימרדו בי וילך עמהם וגם אותי יוסף הכהן אסור בכבלי ברזל כי אמרו לו יועציו לאמר אמת הוא לא ראית מיוסף און מרד מיום באו אליך וגם לא עלה על מחו בגד בוגדים כי איש נאמן הוא אמנם מי יודע אחרי בסענו אנחנו מפה אם ישוב ונחם על עמו ויברח לירושלם ויחזק את ידי יושביה בגבורתו ובחכמתו וישלים בין העם והפריצים אשר בתוכה אשר דמה מבינים במלחמותיהם את עם ירושלם לשחתה וימליכוהו יושבי ירושלם עליהם והיה לנו לשטן גם אתה בלכתך אל רומא צריך אליו כי חכם הוא ויועץ נאמן וכל אשר ישמע לעצתו בכל אשר יפנה יצליח ואספסיאנוס בשמעו את דבריהם בטח בעיניו ויוליכני עמהם אסור בכבלי ברזל בחברת אגריפס המלך ובנו וגם הם הלכו אתו בלתי אסורים בכבל לא ביד ולא ברגל רק כי היו נשמרים בשומרים למען לא יברחו אנה. ואנכי ויהי בהגיע אספסינוס לרומא ויצאו לקראתו כל יושבי העיר ויקבלוהו בכבוד גדול בשמחה ובטוב לבב ויודו לו לאמר כי

regem Agrippam ejusque filium, Monebazum (10.) ſecum duxit, veritus, ne ſe abſente res novas molirentur, me quoque, Joſephum ſacerdotem, catenis vinctum, unà abduxit, (11.) illi enim, qui Veſpaſiano à conſiliis erant, ei dixerunt: verum quidem eſt, quòd in Joſepho nullum defectionis ſignum deprehenderis, neque is ullam perfidiæ cogitationem unquam admiſerit, ex quo ille ad te venit, nam fides ejus jam dudum perſpecta eſt; ſed forſitàn ille poſt diſceſſum noſtrum aliam induet mentem & populi ſui miſertus Hieroſolymam aufugiet ejusque urbis incolis ſeſe adjunget atque illos fortitudine ac prudentia ſua juvabit & inter populum Hieroſolymitanum ac graſſatores, quorum animus eſt, incolas urbis bello internecino funditùs delere, pacem conciliabit eorumque regnum occupabit, atque nobis adverſarius evadet; viro quoque iſto, dum Romam abis, opus tibi erit, quia ſapiens eſt & fidus conſiliarius, quisquis enim illius obtemperabit conſilio, is proſpero in omnibus ſucceſſu utetur. Veſpaſianus itaque, cùm illorum verba audiſſet, eisdem acquievit & me catenis conſtrictum unà cum rege Agrippa ejusque filio, qvi nec manibus nec pedibus vincti detinebantur, ſed ſolùm cuſtodes illis appoſiti erant, ne aliquò aufugere poſſent, ſecum duxit. Veſpaſiano autem Romam advenienti omnes incolæ urbis obviam iverunt eumque maximo honore, gaudio & lætitiâ exceperunt atque dignum eſſe dixerunt, qui Cæſarum more imperaret: dein ego Veſpaſiani mandato cuſtodiæ traditus ſum; Agrippas autem ejusque filius liberi dimiſſi fuerunt. Sequenti die

(10.) Sic מונבז, quod nomen hic habetur, vertere volui, Monebazis cujusdam regis liberalitas ergà pauperes laudatur à Talmudiſtis, prout refert Joh. Lightfoot in Hor. Hebr. Matth. c. 6. v. 1. pag. 288. edit. Lipſ. in Joſippi Epitome p. 225. nominatur מונבן quod nomen Munſterus ibidem tranſtulit: Munaban; ſed juxtà noſtrum codicem videtur etiam ibi legendum eſſe מונבז per Dsain, non vero per Nun, in fine hujus nominis, vid. quæ ſuprà h. lib. 6. c. 5. n. 21. & infra h. cap. 30. n. 31. notata ſunt, confer. & D. Wagenſeil Sota. p. 683. & Voiſinii not. ad Martini Pug. Fid. part. 2. c. 7. fol. 360. col. 1. med. edit. Lipſ.

(11.) Confer. Joſippi Epitom. p. 224. & quæ cap. ſeq. 31. n. 7. & 8. notata ſunt.

Digitized by Google

כי לו נאוה למלוך ולהתקסר כחק
הקסריות ויצו ויאסרו אותי בבית הסוהר
ואת אגריפס ובנו עזבו לרצונם׃ ויהי
ממחרת היום ההוא ויאספו כל זקני
רומא לקסר את אספסינוס כחק הקסרי׳
במשפט רומא ואגריפס ובנו עמהם׃
ואתחנגה לשר בית הסוהר אשר ברומא
להפקיד עלי שומרים ולהוליכני במושב
מלכות הקסרי׳ לראו׳ איכה יקסרו
הקיסרי׳ במשפט רומא ואמצא חן בעיניו
ויעש כדברי ויביאני למושב מלכות
הקיסריות אסור בכבלי ברזל ויעמידני
עמו במקו׳ אשר ראיתי את כל אשר
נעשה׃ וזה מעשה משפט הקיסריות על
כי חק אשר ברומא יביאו את המתקסר
כל זקני הרומיים ואנשי העצה מבית
היכל אלהיהם ולפניו משחקי׳ בצלצלי׳
ובכנורות ובכל כלי זמר ושתיק ומנגנים
בחצוצרות לפניו עד הגיעם עמו קרוב
לבית המלכות כאלפים אמה כי בית
המלכות הוא בצד א׳ במדינה קרוב לצד
הים

die omnes Senatores urbis Romæ convenerunt, ut Veſpaſianum veteri Romanorum more crearent Cæſarem: aderat autem etiam Agrippas ejusque filius; ego verò carceris præfectum, (12.) qui Romæ erat, rogavi, ut cuſtodes mihi adjungeret meque ad locum, ubi Cæſares renunciantur, deduceret, ut Romanorum ritum in declarando Cæſare videre poſſem. is igitur petitioni meæ benignè annuens me catenis vinctum ad locum, ubi Cæſares creari ſolent, deduxit atque penes ſe ibidem collocavit, ubi omnia, quæ agebantur, conſpicere poteram; ritus autem & mos Romanorum in declarando Cæſare iſte fuit: univerſus Senatus Romanus ac Senatores eum, qui Cæſar renunciandus erat, è Templo Dei ſui (13.) deducebant; citharœdi autem & cymbaliſtæ, ut & tubicines cœterique, qui omnis generis inſtrumenta muſica pulſabant, illum præibant, (14.) donec propè regium palatium unà cum eo veniebant, cubitis ferè bis mille, nam palatium illud à latere urbis juxtà mare ſitum & paululùm quidem ab urbe remotum, ei tamen contiguum erat & cohærebat, atque iſtud parvum erat ſuburbium, (15.) cujus primum atrium 100000. equites capiebat; cùm itaque illi eò veniſſent, ſeptem reges, (16.) à Cæſare coronis ornati, & à Senatu Romano electi ei obviam

 proce-

(12.) Hæc, ut & ſequentia hujus capitis usque ad illius finem, videntur a Judæo quodam interpolatore adjecta eſſe, cùm nec apud Joſephum Græcum ulla ſolennitatum iſtarum in creando Cæſare fiat mentio & multa hic narrentur, quæ fidei hiſtoricæ parum conveniunt, vid. num. 16. h. cap. ibique not. R. Azarias quoque in Meor enajim Part. 3. quæ inſcribitur: Imre bina, cap. 19. hanc narrationem à Judæo quodam interpolatore additam eſſe ſcribit.

(13.) Jovis fortè Capitolini, de quo vide inter alios Tacit. Annal. lib. 15. c. 23. num. 3 & Liv. lib. 35. c. 41.

(14.) Quæ hic de Cæſarum creandorum ſeu declarandorum ritu adducuntur, fides eorum ſit penes autorem; quomodo vero Pertinax & poſtea Severus Imperatores Romani ſint declarati & quænam ibi ſolennia fuerint adhibita, vid. apud Herodian. Hiſtor. lib. 2. cap. 2. & lib. 3. cap. 8.

(15.) Sic dictionem מגרש, quæ hic habetur, vertere volui, confer. infrà n. 22. h. cap.

(16.) Forſitan ſeptem Electores Judæus interpolator hic innuit, qui in coronatione Cæſaris præſto eſſe ſolent; videtur autem, quod interpolator iſte ſolennibus Imperatoris Romano-Germanici declarandi interfuerit, quæ ille ad Joſephi tempora ſatis audacter & imperitè refert, confer. ſuprà num. 12. h. cap. & infra n. 30. h. cap.

הוים רחוק מהמדינה מעט ואם הוא
דבק בה׳ והוא מגרש קטן יכיל בחצרו
הראשון מאה אלף רוכבי סוס וכאשר
יגיעוהו אל המקום ההוא יקרבו אליו ד׳
מלכים מובחרי׳ ע״י קיסר נבחרים על פי
עצת רומא ושני׳ מהם יביאו לו סוס
לבן מוכן הרוכב עליו ויתפשוהו שניהם
מרסנו ומתגו זה ימין וזה שמאל ושנים
אחרי׳ יביאו לפניו סלם בז׳ מדרגות כלו
מזהב אשר בו יעלה לרכוב על הסוס
ויתפשו שניהם אחוריה׳ אל הסוס ופניה׳
אל צד הרוכב זה ימין וזה שמאל עד
אשר ירכב הרוכב על הסוס דרך הסלם
הזה׳ ובי׳ מהם אחרי אשר ירכב יעמדו
בשני צידי הסוס זה מזה וזה מזה ויתמך
הרוכב על כל א׳ מהם בידו וברגלו מזה
ומזה וילך לו אל בית המלכות בהוליך
אות הב׳ מלכים הראשונים את הסוס
פסיעה אחר פסיעה והמלך השביעי הולך
ראשון מכלם על רגליו חרבו שלופה
בידו ולפניו אלף גבורי בחרבות שלופות
בידם הולכים על רגליו ואין קול ואין
דבור ואין צפצוף וגם קולות המשחקים
ינוחו והמלך ההוא הז׳ ההולך ראשון
קורא בקול גדול ואומר הדברי׳ האלה׃
הראיתם האיש אשר שם בו אלהי עולם
להנהיג את יושבי ארצו ולמשול בעולם
בחק הקיסרות הנה זה הוא כבדוהו
גדלוהו כי מיד האל היתה לו הממשלה
ומאליו הגיעהו הכבוד׃ האלהים אשר
מלא את משאלות לבו להגדילו לעלות
במעלת

procedebant, è quibus duo eqvum album, geſtando Cæſari paratum, adducebant, quorum duo illius frenum & capiſtrum manibus tenebant, alter à dextra; alter à ſiniſtra; alii bini ex regibus illis ſcalam auream, ſeptem gradibus conſtantem, coràm Cæſare apportabant, ut is per illam eqvum conſcenderet, & iſti quidem ambo terga ſua obvertebant equo; eorum autem facies adlatus Cæſaris, equum conſcendentis, converſæ erant, & alter à dextra, alter à ſiniſtra ſtabat, donec Cæſar per ſcalam illam equum conſcendebat; alii autem bini ex dictis regibus ad latera equi, poſtquàm Cæſar illum jam conſcenderat, ſtabant, alter ad dextram, alter ad ſiniſtram, quorum unicuique Cæſar equitans manibus ac pedibus ſuis utrimque innitebatur. Hoc modo Cæſar ad regium ibat palatium, equô à duobus primis regibus pedetentim ductô: ſeptimus autem rex, antè alios omnes (17.) pedibus incedebat, ſtrictum gerens gladium; hunc mille milites fortiſſimi, qvi etiam ſtrictos gladios manibus ſuis geſtabant, pedibus præibant ſummô ſilentiô, nec ullius vox aut ſermo ac ne ſcreatus (18.) quidem audiebatur; inſtrumentorum etiam muſicorum ſoni ceſſabant; tunc ſeptimus ille rex, qui primus pedibus incedebat, magna voce hæc pronunciabat verba: videte virum illum, quem Deus mundi univerſi elegit, ut is incolas terræ gubernaret & Cæſarum more imperium in orbe gereret, ecce is ipſe eſt, honorate eum, extollite eum, nam à Deo poteſtas illa ei data eſt, ab eo honor iſte ei contigit, Deus optimus maximus, qui cordis illius deſideria explevit, ut eum hac augeret gloriâ & ad Cæſareæ dignitatis gradum hodiè eveheret, animum ejus ita flectat & dirigat, ut reges orbis terrarum ejusque incolas æquitate moderetur & juſtum exerceat judicium; iniquitatem verò & injuriam procùl ab orbe removeat atque improbos ſceleſtosque homines, illius poteſtati à Deo tradi-

(17.) Nimirum reges, de quibus jam dictum eſt.
(18.) Seu: murmur, in Hebræo hic habetur; צפצף, quod propriè pipire denotat.

Digitized by Google

במעלה הקיסריות היום הזה הוא יתן בלבו להנהיג את מלכי הארץ ואת יושביה בדרך ישרה ולשפטם במשפט צדק ולהרחיק העול והחמס מהעולם ולסגור בידו תמרעי והרשעים ולאסרם ולהשמיד ולכלותם פן ישוטטו בארץ להשחית את הממלכו' ואת יושבי העול' ולהתגבר לעשוק ולגזול והוא בחסדיו ומלכותו שגדלה ורמה מכל מלכות ולא יוכל איש לבוא עד תכונת הדכור ברוממותה יקיים ויעמיד ויחזיק ויתמוך אל מלכות וחוק הקיסריות בה ויפאר ויגדל וינשא ויחיה וינהל במנוחה את אדוננו זה המתקסר כהיום הזה ואמרו אמן• וכאשר ישלים המלך הקורא את דבריו יענו ו' המלכי' הנשארי' חביריו אחריו אמן לבדם ואחריהם יענו כל העם יחדו פה אחד אמן ואחרי זה שנים רוכבים העומדי' מפאתי הקיסר המתקסר מזה ומזה ישליכו ז' פעמים כל אחד ואח' מהם מזה ומזה פרחי זהב מהור לעם הדל ההולך רחוק מהרוכבים מזה ומזה פן ידרכו בם והמה ילקטו איש אשי' כיכלתו ללקוט• והמשליכים הפרחים ההם כל אחד ואח' ישליך כחוקת ידו להשליך אם הרבה ואם מעט גם המשליכי' הם הם הנבחרים בעצת רומא להיותם אחרי התקסר הקיסר ההולך אל ימינו

traditos, puniat, perdat & evertat, ne iſti terram amplius pervagentur atque regna devaſtent, orbisq; incolas ſpolient & injurias ac rapinas committant! is ipſe Deus, cujus regnum omnia alia magnitudine & potentiâ longè ſuperat, cujus eminentiam & majeſtatem (19.) nemo mente aſſequi aut ſermone ſatis dignè celebrare poteſt, is, inquam, ſupremus rerum arbiter ſtabiliat, firmet, corroboret ac fulciat miſericordiâ ſuâ Cæſareum imperium! is decus, gloriam, vitam & tranquillum regimen largiatur Domino huic noſtro, qui hodiè Cæſar declarandus venit, nunc dicite: fiat! Poſteaquàm rex iſta pronunciavit & finem dicendi fecit, cœteri ſex reges, illius ſocii poſt eum reſponderunt ſoli: fiat! dein univerſus populus uno ſimùl ore reſpondit: fiat! poſteà duo equis inſidentes, quorum alter dextrum, alter ſiniſtrum Cæſaris latus tegebat, ab utraque parte ſepties aureos flores ſpargebant (20.) in plebem, quæ procùl ab illis, qui ab utroque Cæſaris latere equitabant, incedebat, ne fortè illa ab ipſis conculcaretur, quapropter populus aureos flores, ut quisquis poterat, colligebat; unusquisque autem ex duobus illis, qui miſſilia ſpargebant, quanta poterat vi manibus ſuis iſta projiciebat ſeu pauca ſeu multa: qui verò flores ſpargebant, idcircò à Senatu Romano eligebantur, ut is, qui à dextra Cæſaris equitabat, ei proximus (21.) eſſet, poſteaquàm ille ad Cæſaream perveniſſet dignitatem; is autem, qui ſiniſtrum Cæſaris latus claudebat, univerſo Romanorum exercitui præficeretur, iſtius erat officium, ut duces conſtitueret populo, dum Romani copias ſuas in provincias mittebant. Hoc itaque modo, qui ſuprà dictus eſt, primus ille rex, qui pedibus incedens

(19.) Ita hic dictionem unam: רוממות, quæ in codice noſtro habetur, duabus exprimere volui.

(20.) De conſulum miſſilibus vid. præ aliis Novell. Juſtiniani 105. cap. 1. confer. etiam Sueton. in Domitian. cap. 4. & in Neron. c. 11.

(21.) Sive: ſecundus, ſic enim dictionem משנה' quæ hic habetur, vertere volui, confer. quæ ſuprà l. 1. c. 8. n. 3. & c. 13. n. 3. ac c. 16. n. 6. ut & infrà h. cap. n. 28. & n. 29. notata ſunt.

ימינו למשנה לו וההולך על שמאלו לשר
על כל הצבא אשר יהיה לרומיי תלוי
להפקיד שרי צבאות בראש העם כאשר
ישלחו הרומיי חיל באשר ישלחוי והבה
יקרא המלך ההוא הקורא וההולך על
רגליו ראשון וחרבו שלופה בידו ז׳
פעמים ויקרא בענין אשר ספתו כאשר
יגיע המתקסר אל שער המגרש אשר בו
בית המלכו׳ יקר׳ הפעם השביעית ובהגיע
המתקסר אל שער המגרש ירד מעל הסוס
על כתפי המלכים השבעה ושם כסא
עשוי מעפר יבש לבדו ויושיבוהו עליו
המלכים השבעה ויתנו׳ בידו שרביט דק
מעץ׳ ואחרי כן יבאו לפניו יועצי עיר
רומא הקניה ועמם ספר שטרי החפשיו׳
אשר ברומא ויבקשו ממנו להשבע להם
שלא יחלל ולא יפר ברית אח׳ מהם
אחרי התקסרו עליה׳ והוא יקח את הספר
וינשקהו כולו עלה עלה ודף דף וישימהו
על ראשו וישבע כי הוא יקיים כל
הכתוב בו ועוד יוסיף הוא חוקי׳ טובים
על החקי׳ הכתובי׳ בו כאשר יכשר
בעיני יועצי רומה ואחרי כן ירצה לבוא
אל המגרש והוא סגור ועל׳ מגדליו
מלמעלה עומדי׳ שוערי המגרש ויבקשו
ממנו להשבע גם להם כי יקיים
חוקי המגרש וחוקי שועריו · וישבע
ויודו להם כי כן יעשה ואז השוערים
ירימו ויקימו על המגד׳ הקרוב לשער
את נסו ואת דגלו ויפתחו השער ויבא
המתקסר על חצר המגרש ושם יקראו
המלכי׳

cedens ſtrictum gerebat gladium, ſepties clara voce clamabat, & quidem ſeptima ſive ultima vice tunc temporis, quando is, qui Cæſar renunciandus erat, ad portam ſuburbii, (22.) ubi regium erat palatium, veniebat: Cæſar verò, dum ad portam ſuburbii accedebat, equo deſcendens ſeptem illorum regum humeris excipiebatur; erat autem ibi ſolium ex arida terra compoſitum, in quo ſeptem illi reges Cæſarem collocabant & ipſius manui ſceptrum ligneum valdè tenue porrigebant, poſteà Senatores urbis Romæ in conſpectum ejus venientes librum adferebant, quô privilegia & documenta libertatis Romanæ continebantur, & ab illo petebant, ut juramentum præſtaret, ne, poſteaquàm Cæſar creatus eſſet, ulla in re pactum & fœdus, cum ipſis initum, violaret aut irritum redderet: quem librum cùm ille accepiſſet, ſingula ejus folia & paginas oſculatus eſt illumque capiti ſuo impoſuit, jurans, ſe quicquid in eo ſcriptum eſſet, ſervare & prætereà alias leges ac ſtatuta ſalutaria iis, quæ libro illo continerentur, adjicere velle, ſicuti Senatui Romano id viſum fuerit. Poſteà, dum ſuburbanum ingredi cupiebat, omnia reperiebat clauſa; ſuprà turres autem cuſtodes ſuburbii ſtabant, qui etiam juramentum à Cæſare exigebant ad conſervanda tàm ſuburbii, quàm ejuſdem cuſtodum jura, quod poſteaquàm ille præſtitit ac promiſit, ſe ita facturum eſſe, cuſtodes ſignum & vexillum Cæſaris in turri, quæ portæ proxima erat, erigebant idque ibidem conſtituebant ac portam aperiebant; quo facto is, qui Cæſar creandus erat, atrium ſuburbii intrabat, ubi omnes, qui tunc temporis Romæ erant, reges conveniebant atque dicebant: Deus, rex regum, è cœlis annuat & approbet Cæſarem hunc eumque conſilio ſuo ita firmet, ſicuti nos illum in terra Cæſarem declaramus! dein omnes, qui ibidem reperiebantur, reges pedibus præibant

(22.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 15. hac de re notata ſunt.

המלכי' כלם הנמצאים ברומא או יאמרו יהי רצון מלפני מלך מלכי המלכי' לקסר את הקיסר הזה מן השמי' ולהיותו רוצה בעצתו בהתקסרו כאשר נקסרהו אנחנו בארץ ושם ילכו כל המלכים הנמצאים שם לפניו על רגליהם והוא גם כן על רגליו אחריהם ויבאו אתו אל בית המלכות אשר בו כסא מושב הקיסריות · ובבית ההוא שני כסאות האחד הוא כסא מושב הקיסריות והוא קבוע והשני הוא כסא יעשוהו לפי שעה לשבת בו המתקס' טרם התקסרו וכאשר יבוא המתקסר אל הבית ישב על הכסא העשוי לפי שעה ויבאו כל המלכים הנמצאי' שם ובלבד שימצאו שבע' לא פחות וינשקו רגליו והם ינשקו את הארץ לפניו · ואחר יבואו שבעה הגמוני' מהגמוני מלכותו אשר תחת כל אחד מהם עשרי' וארבע הגמוני' ותחת כל אחד מהעשרי' וארבעה הגמונים השניים מאה ועשרי' הגמוני' שלישים ותחת כל אחד מהמאה ועשרי' ההגמוני' השלישים ת"ק הגמוני' רביעיים · והז' הגמונים הראשונים יבואו עם ההגמון הגדול המושל בכלם והוא הגמון רומא והוא אב לכל ההגמונים שבכל העול' בממשלה

ונקרא

bant Cæſarem, qui ipſe quoque eosdem pedibus ſequebatur & unà regium intrabant palatium, ubi ſolium erat Cæſareum; duo autem ſolia in aula illa regia erant, alterum Cæſareum idque fixum & perpetuum; alterum temporarium, ut in iſto (23.) ſederet, antequàm Cæſar declararetur. Poſteaquam igitur ille, qui Cæſar creandus erat, palatium intravit, & ſolium, pro tempore exſtructum, occupavit, omnes, qui ibidem erant, reges (modò ne pauciores, quàm ſeptem, ibi reperirentur) Cæſaris pedes atque terram coram illo oſculabantur: dein ſeptem primarii Sacerdotes (24.) imperii Romani accedebant, ſub quorum unoquoq; alii viginti quatuor ſacerdotes erant, ſecundi ordine, quorum rurſus unusquisque centum & viginti alios ſub ſe habebat ſacerdotes tertii ordinis; ex hiſce centum & viginti ſaſerdotibus tertii ordinis unusquisque quingentos ſub ſe habebat Sacerdotes quarti ordinis; hi itaque ſeptem ſacerdotes primarii accedebant unà cum Pontifice maximo, omnium ſuperiore, qui Summus cluebat Sacerdos Romanus & pater omnium aliorum in toto orbe Sacerdotum, quibus ille imperabat, is Romæ appellabatur Pater; (25.) Græcis autem Patron (26.) audiebat, is Patronus illius, qui Cæſar creandus erat, dexteræ ſceptrum porrigebat ligneum, ex parte tantùm inauratum, à cujus capite ſacculus, cinere plenus, pendebat, dein minimo Cæſaris digito annulum aptabat, ex oſſe demortui hominis confectum, ejusdem manui ſiniſtræ aureum craterem oblongum tradebat, ſuprà quem pomum

erat

(23.) Nimirum: temporario, ad tempus præparatô.

(24.) Sive: Epiſcopi, ita dictionem הגמונים quæ hic habetur, cum Buxtorfio aliisque vertere volui, confer. cap. ſeq. 31. n. 3. ibique not. it. ſuprà lib. 2. c. 9. n. 13.

(25.) Hebr. פאטר, ſic in noſtro codice. hodiè Papa dicitur, vid. num. ſeq. 26. ibique not.

(26.) Πάτρων, qua voce Patronum ſignificari inter alios notavit Euripidis interpres; πάππαν, non verò πάτρωνα, antiquis dictum fuiſſe, epiſcopum primarium ac præcipuè Pontificem Romanum, inter alia conſtat ex Novell. Juſtinian. 131. cap 2. & L. 7. princ. & L. 8. Cod. de Summ. Trin. confer. etiam H. Grot. Flor. Sparſ. ad dict. l. 7. de Summa Trinit. item cap. ſeq. 31. n. 4.

Digitized by Google

ונקרא ברומא פאטר ונביתינו פטרון והפטרון יתן ביד המתקסר המונית שרביט עץ מוזהב בחלק בלתי חלק ועל ראשו תלוי כיס קטן מלא עפר׳ וישם באצבעו הקטנה טבעת עשויה מעצם אדם מת וביד השמאלית יתן כוס זהב ארוך ועליו תפוח בלורי כדמיון האר׳ כלה׃ ואחרי כן ישים כתר המלכות בראשו וימליכהו למלך ואחרי המליכו אותו למלך ינשק המלך את ידי הפטרון הנזכ׳ ומיד יקח הפטרון את עטרת הקסריות וישימה על ראשו לכתר מלכו׳ ויקר׳ בקול גדול ויאמר יחי אדוננו הקיסר לשלו׳ לברכה ולגדולה על כל מלכי הארץ ויענו כל העם הנמצאי׳ שם יחדו פה אחד אמן ואח׳ ינשקהו הפטרון בפיו וישב לו לימינו והממונה האחד הנודע ישב לשמאלו ושר הצבא הגדול הנבחר הנודע יעמוד לו לפניו וחרבו שלופה בידו ואחר כן יגזור הקיסר להתיר כל אסור בבית הסוהר על ממון והוא יפרע את הנושה בו מאוצרותיו וביום ההוא ילך הקיסר אל בית הפטרון ושם יאכל סעוד׳ הבקר ביום ההוא גם סעודת הערב עם ז׳ המלכים הראשונים המתעסקים בקיסריות ועם ז׳ ההגמונים הראשונים

המתעס׳

erat Belori, (27.) quod ſpeciem univerſi terrarum orbis referebat, poſteà illius capiti regiam coronam imponebat eumque regem creabat, quo facto rex manus Patroni, cujus jam mentio facta eſt, oſculabatur; dein Patronus Cæſareum diadema accipiebat idque illius capiti imponebat & magna voce clamabat: vivat Dominus noſter, Cæſar, ſitque imperium ejus pacificum, felix atque inclytum ſuper omnes terrarum reges! poſteà univerſus populus, qui ibi reperiebatur, uno ore reſpondebat: fiat! Patronus etiam labia Cæſaris oſculabatur & ad dextram Cæſaris ſedebat; proximus autem ille, (28.) de quo ſuprà dictum, ad ſiniſtrum Cæſaris latus ſedem occupabat; ille autem, qui ſummus Romani exercitus dux electus erat, cujus ſuprà (29.) mentionem fecimus, antè Cæſarem ſtabat, ſtrictum gerens gladium: dein omnes, qui propter debita carceribus incluſi erant, liberi dimittebantur idq; mandatô Cæſaris, ex cujus theſauris pecunia deprompta & illorum creditoribus ſoluta fuit. Eodem die Cæſar domum Patroni adibat ibique cum ſeptem illis præcipuis regibus, (30.) qui in Cæſare creando occupati fuerant, & unà cum ſeptem primariis Sacerdotibus, qui coronationis officio interfuerant, prandebat atque cœnabat: tandem Cæſar ſero diei in regium palatium revertebatur, ubi etiam pernoctabat atque Cæſaris munia ibidem obibat, nimirùm judicium exercendo ac leges condendo, ſicuti ei viſum fuit; ex iſto autem palatio regio non niſi ſemel ſingulis menſibus ipſe prodibat, eo ſcilicèt die, quo

novam

(27.) Seu: Beluri, ſive Blori ſic nomen בלורי, quod hìc habetur, retinere volui, quod nonnulli proventum ſive tributum exponunt, nimirum ut iſta pomi ſimilitudine indicetur, univerſum terrarum orbem Cæſari eſſe ſubjectum atque eidem proventus terræ & tributa ſolvenda eſſe; niſi בלורי dicere velis idem hìc ſignificare, ac בילרין, quod ſpeciem ornamenti exponunt, vid. Buxtorf. Lex. Talm. fol. 314. & Lightfoot. in Luc. cap. 15. v. 8. pag. 841. edit. Lipſienſ. vel legendum: כוליאר, quod vertitur: ſindon ſeu peplum muliebre, eſtque ornamentum, quo mulieres cingunt caput, inſtar annuli, in gloſſa citatur כולירא, gloſſator in Schir haſchir. rabba citat per Beth בוליאור, vide Buxt. Lex. Talm. fol. 1049. cœterum בלורית, nonnulli vertunt: comam ſive cæſariem, confer. Buxtorf. dict. Lexic. Chald. fol. 314. alii: antias, prout D. Wagenſ. Sot. p. 777.

Digitized by Google

המתעסקי' בזה גם כן ולערב ילך לו אל
בירת המלכות וישכב שם ושם ישב
בממשלה לשפוט ולגזור כרצונו ולא יֵ א
מבית המלכות רק פעם בחדש ביום
הראותו הירח אחרי התחדשו בחדושו׃
ויהי לימים אחרים אחרי התקסר אספסינוס
ויקצוף על אגריפס כי הלשינוהו רשעי
ישראל לאמר כי חשב לבגוד בו וכי שלח
לירושלם מכתב על ככה וימת אותו ואת
מונבז בנו לפי חרב וזה היה ג' שנים
וחצי קודם חרבן הבית׃ וטרם זה בטל
התמיד אלף ור"ד ותשעי' יום וזה כלו
טרם חרבן הבית והוא הכתוב בדניאל
ומעת הוסר התמיד עד תום הסיפור
הכתוב שם׃

novam aſpiciebat lunam. Accidit autem, ut Veſpaſianus non longo poſt tempore, quo ipſe ad dignitatem Cæſaream evectus erat, irâ adverſùs Agrippam accenderetur, quia improbi quidam Judæi illum criminati erant, ac ſi defectionem à Cæſare moliretur & quòd is propterea literas Hieroſolymam miſerit; quocircà Veſpaſianus illum unà cum filio ejus, Monebazo, (31.) gladiô interfici juſſit, (32.) atque id contigit tribus annis & ſex menſibus, priusquam Templum deſtrueretur: (33.) antè illud tempus ceſſavit juge ſacrificium mille ducentis & nonaginta diebus, (34.) qui effluxerunt antè vaſtationem Templi, (35.) & hoc eſt, quod ſcriptum reperitur apud Danielem: (36.) & à tempore, cùm ablatum fuerit juge Sacrificium (& cœtera,) usque ad finem narrationis, quæ ibidem ſcripta eſt. (37.)

CAP. XXXI.

ובשנה ההיא בעת ההיא בחדש מות
אגריפס ובנו העיר יי' את רוח אספסינוס
לזכרני אני יוסיפון ברצון החמלה והאהבה
והשלום ויצו לצאת את ראשי מבית
הכלא

EOdem anno & tempore eodemque menſe, quo Agrippas ejusque filius interempti ſunt, Deus Veſpaſiani animum excitavit, ut mei recordaretur meque clementer & benignè tractaret, (1.) dum miniſtris ſuis præcepit, ut me è cuſtodia educerent & coràm ſeſe ſiſterent, quo facto cùm illi

(28.) Vid. ſuprà h. cap. n. 21. ibique not.
(29) Nimirum h. cap. dict. num. 21.
(30.) Vid. quæ ſuprà h. cap. num. 16. notata ſunt.
(31) De hoc Monebazo ſuprà h. cap. n. 10. aliquid dictum.
(32.) Ejus rei apud Joſephum nulla fit mentio; in Ioſippi autem Epitome pag. 225. idem, quod hic, de Agrippa ejusque filio interfecto refertur, confer. Wagenſeil. Sot. cap. 7. Miſchn. 8. n. 7. p. 685. & ſuprà h. l. 6. c. 30. n. 10.
(33) Conſentit Joſippi Epitome dict. pag. 225.
(34.) Vid. Daniel. c. 8. v. 11. & c. 12. v. 11. confer. etiam Ioſippi Epitom. loc. alleg. & infrà h. lib. 6. c. 32. n. 25. & c. 37. n. 8. & 9.
(35.) Nimirùm: Secundi, de quo hic ſermo eſt.
(36.) Dict. cap. 12. v. 11. quomodo hi dies ſint computandi, vide Commentatores ad Danielis locum alleg. confer. etiam Alſtedii Chronol. Tit. 12. Epoch. 9. & infrà h. lib. c. 32. n. 25.
(37.) Cœtera autem ibidem ſic leguntur: & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille, ducenti ac nonaginta, prout Daniel. c. 8. v. 11. & c. 12. v. 11. habetur.
(1.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 226.

דבלא ולהביאני לפניו ויעשו עבדיו כן
ויביאוני לפניו ואני אסור וכבול בכבלי
ברזל ובנחשתים ויקרא לי הקיסר שלום
וידבר אתי נחומי׳ ודברי׳ טובים ויאמר
אתה ידעת שאהבתיך מאד מהיום אשר
ראיתיך ואם אסרתיך וכבלתיך בכבלי
ברזל לא מרוע לבבי עשיתי לך את הדב׳
הזה אמנם למען לא יקנאו שרי הרומיי׳
על גבורתך ועל עצמת׳ ועל תבונתך ועל
חכמתך ויאמרו זהו אשר היה לשטן
במלחמותינו והוא הולך כאח׳ ממנו נפגע
בו ונמיתהו ועתה ייטב לבך וישמח כי
הנני מסיר מעליך את הנחשתים ואת
כבלי הברזל והיית לפני כאחד מהשרי׳
אשר לי כל ימי היותך ברומא ואמנם
אני שולחך לארץ יהודה אל בני טיטוס
והיית לו לאב וליועץ נאמן כי הוא הוא
אש׳ חמל עליך ולא נתן יד להמיתך
כאשר ידעת אתה גם פעמים רבו׳ בקש
ממני לחמול עליך ולהתירך ממאסרך
ולכבד אותך ויראתי מקנאת הרומיים
עליך לא עשיתי את בקשתו׃ ואומר
אליו ואיך אוכל להתנהג לפניך ולפני
בנך בעצה ואראה אשר הרגת את
אגריפס ובנו שני נאמני מלכות רומה על
לא פשע ועל לא חטאת ויען הקיסר
ויאמר אלי הס יוסף כי לא להזכיר בטוב
לא אגריפס ולא בנו כי לו ידעת את
אשר עשו מכתרי ואת אשר חשבו לעשות
במרד בממשלתי אתה היית שורף
עצמותיהם בידך הודעת את אשר כבדתי
אותו ואת בנו בארץ יהודה וגדלתיו
תשי׳

li me catenis vinctum & compedibus ferreis conſtrictum in conſpectum Cæſaris adduxiſſent, ipſe perquàm benignè, clementer & blandè me compellavit hunc in modum: notum tibi eſt, quòd ſtatim atque in conſpectum meum veniſti, te valdè amaverim &, licèt te catenis conſtringi juſſerim, id tamen non infenſo ergà te animo fecerim, ſed ne principes Romani propter fortitudinem, ſtrenuitatem, prudentiam & ſapientiam tuam invidiâ accenſi dicerent: is ipſe, qui in præliis adverſarius noſter & hoſtis fuit, eodem, quo nos, tractatur modo & honore, quapropter interficiamus illum & è medio tollamus: nunc autem bono atque læto ſis animo, en ego ferreas à te compedes & catenas removeo, atque tu perinde ac unus ex principibus meis, quamdiu Romæ fueris, mihi præſtò eris; deinde in Judæam ad Titum, filium meum, te mittam, ut ei patris & fidi conſiliarii loco ſis, ille quippe tibi pepercit nec permiſit, ut Romani te interficerent, (2.) ſicuti probè nôſti, is ipſe multoties me rogavit, ut te clementer tractarem & vincula ac catenas tibi demerem atque aliquo te honore afficerem; ſed Romanorum invidiam ergà te veritus, ipſius petitioni locum dare nolui; tum ego Veſpaſiano reſpondi: quomodo tibi tuoque filio à conſiliis eſſe potero, cùm videam, Agrippam ejusque filium innocentes & inſontes à te interfectos eſſe, qui fideli ergà imperium Romanum animo fuerunt? ad hæc Cæſar reſpondens: tace, inquit, Joſephe, & nec Agrippæ nec filii ejus in bonam partem recordare, nam ſi ſcires, quænam illi in coronatione mea fecerint & quomodo adverſùs imperium meum rebellionem excitare conati ſint, tu ipſe manibus tuis illorum oſſa combureres; notum tibi eſt, quanto ipſum ejusque filium honore affecerim in Judæa & quanti eum æſtimaverim atq; ubique locorum magni fecerim ac quomodo in urbibus ejus copias Romanas illius bonô imminuerim,

(2.) Vid. ſuprà h. lib. 6. c. 23 n. 6. ibique not.

ונשאתיו לראש בכל עבר ובכל פנה ואת חיל הרומיי׳ שתתי בעריו בגללו׳ ואומר כן ידעתי אשר כדבריך הוא האמת אדוננו הקיסר׳ ויענני עוד הקיסר ויאמר והוא גמלני רע כי באנסם אותי שרי הרומיים בארץ יהודה למלוך ולהתקסר על ממשלת הקיסריו׳ בשמעם כי קסרו את בוטלין לקיסר והוא לא היה נאות לגדולת הק הקיסריות היה הוא מיעצם לבלתי יקסרוני כי מה ראו על ככה ומה הביוו בי עד ישפטו אותי במשפט בכור הקסריות לקסרני׳ ועוד כבואו פה היה הולך הוא ובנו מהגמון אל הגמון עד אשר הלכו אל הפטרון להלשינני ולהגיד עלי דברים על מעשי׳ אשר לא עשיתי׳ ולכן אני הכרתי כי בלב אגריפס היה רשע ושפטתיו במשפט מות כי מקום הרשע שמה המשפט ואת בנו שפטתי כמוהו כי בן בוגד לא יכון לחיות בארץ על אשר בלבו נשאר מעשה אביו גם כי הוא נורע בזרע המרד והבגידה ואמנם אותך ראיתי צדיק ונאמן לפני כל הימים ולכן אני מפקיד את בני ביד עצתך הטובה׳ ויצו אספסינוס להתיר ולפתוח מעלי את הנחשת׳

rim; ad hæc reſpondi: novi, Domine Cæſar, vera eſſe, quæ dicis; aſt improbus ille, pergebat Cæſar, malum mihi pro bono rependit, nam, dum principes Romani in Judæa me compellebant, ut imperium Romanum ſuſciperem ac Cæſaris munere fungerer, ex quo fama ad illos pervenit, Vitellium, cui Cæſarea dignitas & majeſtas minimè conveniebat, Cæſarem eſſe factum, Agrippas Romanis conſilium dedit, ne me Cæſarem eligerent eosque interrogavit, ecquid boni in me vidiſſent aut deprehendiſſent, ut me tanto honore dignum judicarent Cæſaremque creare vellent? is ipſe, dum hûc venit, unà cum filio ſuo ſingulos adiit Sacerdotes (3.) primarios, imò ad ipſum venerunt Patronum, (4.) ut me criminarentur atque ea de me dicerent, quæ ſanè nunquam commiſi aut perpetravi: quibus ex rebus ſatis perſpectum habui, Agrippam improbo fuiſſe animo & propterea illum ad mortem condemnavi, ubi enim improbitas, ibi & condemnatio; (5.) filium autem ejus pari ſuppliciò affeci, quia perfidi filius haud dignus eſt, qui vivat in terra, quoniam parentis factum *(6.)* animo ejus altè infixum hæret, qui ſemine rebelli ac perfido natus eſt; te verò juſtum ac fidum ſemper deprehendi, propterea filium meum tuæ commendo fidei, ut ei tuo conſilio aſſiſtas. Poſteà Veſpaſianus præcepit, ut catenas ferreasque compedes à me removerent *(7.)* & me ex carcere, qui Romæ erat, (8.) liberum dimitterent

 & co-

(3.) De voce הגמון, quæ hic habetur, vid. cap. antec. 30. n. 24. ibique not.

(4.) Sive: Papam aut Pontificem, vid. quæ dict. cap. præced. 30. n. 26. notata ſunt.

(5.) Delictum ſequitur pœna & improbitatem facti comitatur ſupplicium.

(6.) Quapropter in L. 5. §. 1. Cod. L. Jul. Majeſt. dicitur, quòd in filio paterni, hoc eſt, hæreditarii criminis exempla metuantur, regulariter quidem filius ob patris delictum ſupplicio non eſt afficiendus, niſi parentis inſiſtat veſtigiis, vid. Deuteron. c. 24. v. 16. & Ezech. cap. 18. v. 20. confer. inter alios etiam Wiſenbach. Commentar. in Digeſt. ad L. Jul. Majeſt. theſ. 12.

(7.) Vid. Joſeph. lib. 4. de Bell. Jud. c. 38. & 39. atque Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 28. ut & *Joſippi Epitom.* p. 226.

(8.) Imò Veſpaſianus, cum Beritum veniſſet, ubi legationes urbium cum ſummo gaudio confluxerant, Joſephum ibidem vinculis ſolvi præcepit, ſicuti ſcribit Egeſippus loc. alleg. confer. etiam Tacit. Hiſtor. l. 2. c. 81. vid. & cap. antec. 30. n. 11. ibique not.

הנחשתים ואת כבלי הברזל ולהתיר את
יוסף ממאסר רומה׃ ולהגדלו בכבוד עם
שרי ממשלת רומה ויועציה׃ ויאמר יוסף
הלא חרפה הוא לי לפתוח מעלי את
כבלי הברזל ומאסירי בני ישר׳ אשר אתי
ברומה לא תפתחם ועתה אם שמוע
השמע אלי כי מצאתי חן בעיניך הוצ׳
נא מאסר כל׳ ישר׳ אשר אתי ברומה
ואהיה לך ליועץ נאמן כל הימים ואיבתי
את אויביך וצרתי את צורריך׃ ויעש
אספסינוס כדבר יוסף ויתר את כל מאסר.
כל אסירי בני ישראל אשר היו את יוסף
ברומה ויגרע מעליו את הנחשתים ואת
כבלי הברזל וישלחהו אל בנו טיטוס
באליכסנדריאה אשר למצרים וישלח
אספסינוס מכתב לבנו טיטוס ויצוהו על
יוסף הכהן לאמר׃ בני יקירי הנה אנכי
שולח לך את יוסף שר היהודים אשר
הוא זקן המלחמה ואתו חכמה ועצה
והיה לך לאב וליועץ נאמן ולא תסור
מעצתו ימין ושמאל כי איש חכם הוא
ועצתו נכונה׃ והיה נכון תמיד לכבדו
ולנשאו כי הכבוד והגדולה דמה בגדלו
וה׳ אלהיו עמו ולא תאמין לעולם לדברי
מרעים לשינוהו לפניך על דבר וכל
אשר יבוא לפניך להגיד לך על יוסף
דבר מיד תשחיתהו והשמידהו כי יוסף
היועץ הנאמן איש אמונים וכל איש
אשר יבטח בעצתו יתיישר באורחותיו׃
והיה כהגיע יוסף השר אליך אחרי נוח
ימים אחרי מיגיעת הים תכין לך הדרך
ועלית

& eodem, quo principes imperii Romani ejusque Senatores, honore me afficerent; quo facto Joſephus dixit: nonne mihi, vinculis & catenis ſoluto, dedecori erit, filios Iſraëlis, qui hic mecum ſunt Romæ, compedibus adhûc conſtrictos aſpicere? quocircà hanc mihi, invictiſſime Cæſar, gratiam exhibe, ut omnes, qui mecum ſunt Romæ, Iſraëlitæ vinculis eximantur, id ſi fiat, me tibi fidum habebis conſiliarium, quamdiu vixero, & hoſtis ero hoſtibus tuis atq; adverſarius adverſariis tuis evadam. Hiſce Joſephi dictis morem geſſit Veſpaſianus & præcepit, ut omnes Iſraëlitæ, qui cum Joſepho Romæ erant, vinculis liberarentur & compedibus atque catenis eximerentur. (9.) Poſteà Veſpaſianus Joſephum ad filium ſuum, Titum, qui tunc Alexandriæ in Ægypto erat, miſit, (10.) cum literis, quibus mandatum ei dederat de Joſepho in hanc ſententiam; ecce mitto tibi, chariſſime fili, Joſephum, Judæorum principem, qui in bello conſenuit & prudentia conſilioque pollet, is tibi patris & fidi conſiliarii loco erit, ab ejus conſilio ne latum quidem ungvem diſcede, quia vir prudens & optimis conſiliis inſtructus eſt, ſemper itaque illum honore & gloriâ affice, illis enim jure meritoque dignus eſt, quoniam Deum habet adjutorem, nec unquam fidem habe improbis, qui fortè illum coràm te aliqua in re criminabuntur; ſed quisquis Joſephum in ſuſpicionem alicujus delicti apud te vocaverit, eum ſtatim perde & interfice, quia Joſephus fido conſpicuus eſt conſilio, cui ſi quis obtemperaverit, is recto incedet tramite; poſteaquàm autem Joſephus princeps ad te venerit & paululum temporis à laſſitudine maris requieverit, tu viæ temet accinge & expeditionem ad oppugnandam Hieroſolymam ſuſcipe, & ſi quidem Judæi pacem amplectentur ac tuæ ſeſe poteſtati tradent, ut imperio Romano obediant, cave, ne ulla in re

(9.) Confer. hic Joſephus in deſcriptione vitæ ſuæ circà fin.

(10.) Vid. Joſippi Epitome pag. 226. & ſeq.

Digitized by Google

תליה אל ירושלם לצור עליה· והיה אם
שלום יענך היהודים וימסרו להיות
ממשלת רומא נקרא עליהם השמר לך
פן תרע להם בדבר אמנם רפא את
שברי עמם ובנה את עריהם הנהרסות
במלחמותינו והשביעם מנעם טוב ארצות
הגוים אשר תחת ממשלתינו ויהיו חפשי
מכל מס ב' שנה· רק כי ירימו דגל
ממשלה הרומיי על מגדל ירושלם ג'
פעמי בשנה בכל רגל ורגל כי יעלו כל
ישראל לראות את פני יי' אלהיהם
כמשפט· וגם זה יקריבו קרבן מנחה
בעדנו על מזבח הקד' אשר בירושלם
בכל רגל ורגל· ואם לא חפצו להשלי'
עמך ותרמת אותם ואת עריה' אשר
לחרב לחרב ואת אשר לשבי לשבי גם
אם ירצו ביוסף השר למלוך עליהם
יכשר בעינינו כי ימלוך ועל כל פנים בעצת
יוסף השר תסמוך ותהיה לאב ולפטרון
ואתה תהיה לו לבן· ויהי אחרי זה ויסע
יוסף מרומה ויבא באלכסנדריא אל
טיטוס· וישמע טיטוס כי בא יוסף וישמח
מאד הוא וכל הזקנים והחכמים אשר
אתו כי יוסף היה מלא רוח חכמה ובינה
רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יי'·
ויצא לקראתו הוא וכל זקני חיל הרומיי
ויקבלוהו בכבוד גדול ויתן יוסף לטיטוס
את הספר אשר שלח לו אביו ויקראהו·

ויען

re illis detrimentum adferas, ſed potius vulnera Judæis illata, cura eorumque urbes, tempore belli deſtructas, reſtaura & ex vicinarum gentium, quæ imperio noſtro ſubjectæ ſunt, proventibus eosdem fove atq; integro biennio immunes ab omni tributo ſerva, modò quotannis tribus vicibus, (11.) quando univerſus populus ad Templum pro more aſcendit, ut ibi Domini, Dei ſui, faciem aſpiciat, vexillum imperii Romani in turri quadam Hieroſolymis erigant & pro ſalute noſtra ſacrificium in ſacro altari, quod Hieroſolymæ eſt, ſingulis vicibus (12.) muneris loco offerant; ſi verò pacem tecum inire recuſabunt, tunc illos eorumque urbes partim ferrô dele, partim in captivitatem abſtrahe, quôd ſi principem Joſephum ſibi regem eligere voluerint, illud etiam nobis placet, ut is regnet. Tu igitur omni ratione Joſephi conſilio innitere, ille tibi patris & patroni loco ſit; tu verò tanquam filius ei obtempera. Dein Joſephus Româ profectus Alexandriam ad Titum abiit, qui, poſtquam Joſephum adveniſſe didicerat, valdè lætatus eſt, tàm ipſe, quàm Seniores & ſapientes, qui circà illum erant, quia Joſephus ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilii ac fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & timoris Domini repletus fuit. (13.) Quapropter Titus unà cum omnibus Senioribus exercitus Romani Joſepho obviam progreſſus magno eum honore excepit literasque patris ſui, à Joſepho traditas, aperuit ac legit; poſteà Joſephum compellans: jam anteà quidem, inquit, animus mihi fuit, ut omnia, quæ pater meus literis ſuis mihi perſcripſit, tibi præſtarem; ſed jam multo magis, quia id mihi mandato ſuo præcepit, apud me itaque manebis & mihi parentis loco eris; ego

Qqqq 3 verò

(11.) Sive: feſtis ſolennibus, nempe feſto Paſchatis, Septimanarum & tabernaculorum, vid. Exod. c. 23. v. 14. & Deuter. c. 16.

(12.) Nimirum in tribus illis feſtis, de quibus num. præced. 11. dictum eſt.

(13.) Vid. Eſai. c. 11. v. 2. cæterùm laus iſta, Joſepho hic attributa, manum *Judæi* interpolatoris arguit, quia Joſephi modeſtia arrogantiam illam & αὐθάδειαν in ſeipſo laudando non admittit, vid. quæ ſuprà h. lib. 6. c. 22. n. 12. notata ſunt.

ויען את יוסף ויאמר לו ככל אשר דבר
לי אבי בספרו היה עם לבבי לעשות
עמך אף כי אבי יגור אומ׳ עלי על
ככה. שבה אתי והיה לי לאב ואני אהיה
לך לבן ובעצתך הנהני׳ וישב יוסף עם
טיטוס באלכסנדריא חדש ימים אחרי
בואו מרומה. עד סר ממנו סער המר הים
וזעפו ואחרי כן נועצו יחדו לעלות על
ירושלם לצור עליה. כי ידע יוסף אש׳
מיי׳ היתה זאת ולא יכול להשיב את
דבר יי׳ אחור׳ ויסע טיטוס עם יוסף
מאלכסנדריא׳ עם כל חילו ומחנהו ויחן
בניקולופילוס ומשם בא בספינה וילך
תניסה ומשם נסע ויבא באירקלאה. ומשם
נסע ויבא בפלוסים׳ ומשם נסע דרך
המדבר ויבא בבעלי גובים אשר במדבר
ויסע מבעלי גובים אשר במדבר ויבא
אל

verò filius tuus ero & tuo me conſilio reges. Quocircà Joſephus, ex quo Româ profectus erat, integrum menſem apud Titum Alexandriæ commoratus eſt, donec omnis laſſitudo & nauſea, quam ex jactatione maris ejusque tempeſtate contraxerat, abſceſſit, poſteà conſilium ſimùl captârunt, ut Hieroſolymam aſcenderent eamque obſidione cingerent, quia Joſephus id divinitùs decretum eſſe noverat, quod irritum reddi non poterat, Titus igitur unà cum Joſepho atque omnibus copiis ſuis Alexandriâ profectus ad urbem Nicopolin (14.) caſtra metatus eſt, inde navibus pervenit Teniſam, (15.) exinde Heracleam (16.) atque Peluſium (17.) petiit, poſteà per deſertum iter inſtituens ad oppidum Baaligobim (18.) in deſerto ſitum, venit, inde caſtra movens Dicronem, (19.) Gazam, Aſcalonem (20.) atque Jabnam (21.) petiit, poſteà Japhonem (22.) copias ſuas traduxit, hinc Cæſaream venit, ubi caſtra locavit; Titus autem, dum ita, ſicuti jam dixi

(14.) Hebr. ניקופולים, ita enim hìc legendum puto pro: ניקולופילוס quod nomen in noſtro codice corruptum habetur, confer. Joſeph. l. 4. de Bell. Jud. c. 42. & Egeſippus l. 4. de Excid. Hieroſol. c. 33.

(15.) Hebr. תניסה, ſic in noſtro codice, Egeſippus dict. loco vocat Thamnam, Joſephus loco citat. nominat Thmuin, fortè fuit Tanis, civitas Ægypti, à qua oſtium Nili dictum fuit Tanicum.

(16.) Ita hìc verto: אירקלאה quod nomen in noſtro codice habetur, confer *Joſeph.* dict. lib. 4. c. 42. & Egeſipp. l. 4. de Excid. Hieroſ. c. 33.

(17.) Sic interpretor: פלוסים, quod hìc legitur, ſecutus Joſephum & Egeſippum loc. citat. eſt autem Ptolemæo Peluſium urbs Ægypti ultima, de qua ſuprà lib. 5. c. 2. n. 3. dictum eſt.

(18.) Hebr. בעלי גובים, ita hìc in noſtro codice, Joſephus dict. lib. 4. c. 42. locum hunc nominat Caſii Jovis templum, cui etiam Egeſippus lib. 4. de Excid. Hieroſ. cap 33. conſentit, confer. Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 8. Plinius lib. 4 c. 12. & lib. 5. c. 12. etiam Jovis Caſii meminit, ac Lucanus lib. 8. de Bell. Pharſal. ita ſcribit: & Caſio præferre Jovi &c. Stephanus de urbibus, nomen iſtud Jovi à Caſio monte & urbe Ægypti inditum eſſe ſcribit, vid. Id. Lightfoot in Chorograph. Marco præmiſſa cap. 1. § 3.

(19.) Hebr. דיקרון, ſic in noſtro codice, Joſephus loc. alleg. videtur urbem iſtam Oſtracinem vel Rhinocoruram appellare, confer. Egeſipp. dict. l. 4. c. 33.

(20.) De hac urbe vid. Ejusd. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſ. c. 14.

(21.) Jamnia nominatur à Joſepho dict. lib. 4. c. 42. cui etiam Egeſippus l. 4. de Bell. Jud. cap. 33. adſtipulatur, confer. ſuprà l. 3. c. 17. n. 13. & h. lib. 6. c. 5. n 6.

(22.) Hæc *Joppe* dicta fuit, de qua vid. Actor. c. 9. v. 36. & c. 10. v. 5. ac Joſephus ut & Egeſippus loc. citat.

אל דיקרון ויסע מדיקרון ויבא אל עזה ויסע מעזה ויבא אשקלון ויסע מאשקלון ויבא אל יבנה · ויסע מיבנה ויבא אל יפו ויסע מיפו ויבא אל קסריה וימע שם ומדי נסעו במסעותיו הגוברות לכד את עזה ואת בנותיה ואת אשקלון ואת בנותיה ואת יפו ואת כל סביבותיה ·

dixi, caſtra movit, Gazam (23.) unà cum pagis ſuis, & Aſcalonem cum oppidis ſuis, ac Japhonem cum omnibus locis circumjacentibus in ſuam redegit poteſtatem.

CAP. XXXII.

בשנה הראשונה למלכות אספסינוס בחדש העשירי בו׳ לחד׳ בא טיטוס עם יוסף ועם חילו ומחנהו בעיר קסריה הנחמדת לכל רואיה והיא העיר אש׳ בנה הורודוס המלך · וישב בקסריה עד אשר נאספו אליו כל אנשי חילו מחיל הרומיי׳ ומיתר חילי הגוים אשר היו תחת ממשלת רומה אש׳ באו לעזרתו להלח׳ בירושל׳ ולצור עלי׳ ויאסוף אליו שם כל החיל ויהי מחנהו מחנ׳ כבד מאד וישב שם עם כל מחנהו עד תום ימי החורף וימי הסתו ועד בוא ימי האביב· בשנה אחת למלכו׳ אספסינוס אשר הוקם על מלכו׳ הרומיים ועל כל ממשלתם לקיסר עצמו מלחמות קשו׳ בקרב ירושלם בין יושביה באכזריו׳ תמה ויכו

Anno primo imperii Veſpaſiani, die ſeptimo menſis decimi, Titus unà cum Joſepho & exercitu ſuo Cæſaream, (1.) urbem illam, omnibus aſpectu jucundiſſimam, ab Herode rege quondam exſtructam, intravit, ubi tamdiu moratus eſt, donec omnes milites tàm Romanorum, quàm aliorum populorum, qui imperio Romano ſubjecti erant & qui Tito ſuppetias ferebant, ad obſidendam atque oppugnandam Hieroſolymam convenirent, quo facto copiæ illæ omnes, quas Titus ibi contraxerat, ingentem exercitum effecerunt; Titus autem Cæſareæ cum omnibus copiis ſuis ſubſtitit usque dum vis frigoris atque hyems præteriit (2.) & vernum tempus (3.) appropinquavit. Anno primo imperii Veſpaſiani, quo ille Romanorum Cæſar factus eſt, atrociſſima Hieroſolymis exorta ſunt bella (4.) inter incolas urbis, eaque ſumma vi & crudelitate geſta ſunt, in quibus illi ſe invicem continuè ſine ulla ceſſatione trucidârunt ac ne hyeme quidem,

(23.) Idem refertur in Joſippi Epitom. pag. 227. Plura de hac urbe vid. apud. Joh. Lightfoot. in Chorograph. Matthæo præmiſſ. c. 13.

(1.) Vid. Joſeph. l. 5. de Bell. Jud. c. 1. & 6. atqve Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 4. c. 33. & lib. 5. c. 1. confer etiam Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſ. cap. 57. ac Joſippi Epitom. pag. 227.

(2.) Idem refert Egeſippus dict. lib. 4. c. 33. circà fin.

(3.) Ita hic אביב, quæ dictio menſem Martium denotat, quo ſcil. ver novum incipit, vertere volui

(4.) Vid. Joſeph. dict. l. 5. c. 1. & ſeqq. atque Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 1.

ויכו איש את רעהו באין מנוחה והשקט׃ וגם לא שקטה המלחמה מביניהם כל׳ התקופ׳ כדרך כל הארץ כי בקיץ ובתקופ׳ עמדו מלחמתם לשמעון ויוחנן והשלישי היה אלעזר ומיום שנסע אספסינוס מארץ יהודה וילך לו אל רומה לחדש לו שם מלכו׳ הקסרי׳ כחק משפט רומה׃ ובשנה ההיא מסך יי׳ בקרב ירושלם רוח עועים ויחלקו יושבי׳ עם הארץ לשלש מחלוקות׃ המחלוקת הא׳ הלכה אחרי ענני הכהן המוסר או מכהונתו בחרפה וכלימה והב׳ אחרי יוחנן הפריץ האכזר והג׳ אחרי שמעון הפריץ הרשע׃ וילחמו היהודי׳ בקרב ירושלם איש באחיו ואיש ברעהו וגדודי הרומיים מחוץ פושטי׳ מקסריה אל ירושלם לבלתי תת יוצא ממנה להמלט מהמלחמ׳ הפנימית ולבלתי יבא אליה מחוץ להביא לתוכה דבר מחיה׃ וענני הכהן היה איש תם וחסיד ובראותו כי הנהגת ירושלם איננה כי אם על פי הפריצים ויתן את השלישית אשר בידו משלשת המחלוק׳ ביד אלעזר בנו הפריץ הראשון׃ והוא אשר סבב את כל הרעות האלה על ישראל וירושלם בעשותו׃

quidem, quo tempore aliàs bella omnium gentium more ceſſare ſolent, mutua inter illos prælia conquieverunt, nam & æſtate & hyeme certamina inter Simeonem atque Johannem continuata ſunt; iisdem tertius acceſſit Eleazarus, (5.) eodem quippe anno, quo Veſpaſianus è Judæa Romam profectus eſt, ut ibi imperium Cæſareum Romanorum more ſibi renovaret, eodem, inquam, anno Deus perverſam mentem Hieroſolymitanis indidit, (6.) dum in tres diviſi ſunt partes, prima Ananiæ Pontifici, qui tunc temporis à Summo Sacerdotio cum dedecore & ignominia remotus fuit, adhæſit; ſecunda Johannem, crudeliſſimum iſtum graſſatorem, ſecuta eſt; tertia ducem habuit Simeonem, impium latronem: hoc modo Judæi intrà urbem Hieroſolymam diviſi ſe invicem trucidarunt & mutuas perpetrarunt cædes; Romani autem milites extrà urbem (7.) ab oppido Cæſareenſi Hieroſolymam usque graſſati ſunt, ne quis ea egredi & ex bello inteſtino evadere poſſet atque ut omnis ad urbem commeatus prohiberetur. Ananias autem Pontifex, qui integritate & probitate vitæ conſpicuus erat, cùm videret, Hieroſolymam nonniſi graſſatorum arbitriò regi, tertiam populi partem, quæ ſibi adhærebat, filio ſuo, Eleazaro, (8.) graſſatori primo, tradidit, (9.) qui omnium malorum, quæ populo Iſraëlitico atque Hieroſolymis acciderunt, prima fuit cauſa, dum conjurationem adverſus principes (10.) Roma-

(5.) De tribus hiſce graſſatorum ducibus vid. plura in ſequentibus ut & apud Joſephum dict. lib. 5. c. 3. atque Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 1. & Joſippi Epitom. pag. 227. confer. etiam Tacitus Hiſtor. l 6, c. 12.

(6.) Infudit, miſcuit, id enim verbum מסך, quod hic habetur, denotat, non quidem eo ſenſu, ac ſi Deus perverſitatis illius autor fuerit; ſed quia is juſto judicio permiſit, ut factionibus, inter Judæos ortis, illi ſe invicem trucidarent: in Joſippi Epitome pag. 227. etiam ſcribitur, quòd Deus ſpiritum vertiginis Hieroſolymitanis immiſerit, ut in tres factiones ſeſe dividerent.

(7.) Nimirùm Hieroſolymam, nam miſera illa civitas & intrà & extrà infinitis calamitatibus vexata fuit, intrà ſeditionibus, extrà Romanorum incurſionibus.

(8.) Is tamen Eleazarus Simonis filius nominatur à Joſepho dict. l. 5. c. 1. princ. confer. etiam infra h. cap. n. 19.

(9.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 228.

(10.) Vel: adverſus ſtationarios Romanorum milites, nam etiam hoc modo dictionem נציב, quæ in

בעשותו קשר על נציב הרומיי׳ וכאשר הסית את ישראל לפשוע ברומיי׳ ולשלוח ידם בהם כי לו נכנעו ישראל בימי ניאחן קיסר לא נשמדו ולא נחרבה ארצם כי המלכים הרומיי׳ חפצם היה להקרא שם ממשלת רומה על ישראל׃ ואמנם היו ממליכי׳ עליהם מלכי ממלכי ישראל אף כי בימי אספסינוס וטיטוס ואגוסטוס לפניהם אשר היו מלכי חסד ורחמים על ישראל׳ ויתחברו אז לאלעזר הפריץ יהודה וחצרון ושמעון וחזקיהו מבחורי השועים אשר ליהודה הגבורים אשר היו בירושלם׳ ויתפש אלעזר הפריץ עם חביריו את המקדש ואת ההיכל ואת כל חצרותיו מסביב וישם מגדודיו אורבים שומרים׳ את פאת היכל וגו׳ ויוחנן הפריץ הגלילי אסף אליו המון רב ויתאמץ להעזר עם כל גדודיו ויתפש את רחובות ירושלם ואת שפלת העיר׳ ושמעון הפריץ הירושלמי תפס לו את מרום העיר ואת מקומות הגבוהי׳

Romanos fecit atque populum Iſraëliticum commovit, ut à Romanis deficeret eiſque violentas manus inferret: nam ſi Neronis Cæſaris ætate Iſraëlitæ in officio manſiſſent, nec ſibi nec terræ ſuæ perniciem & interitum attraxiſſent, quandoquidem Cæſarum Romanorum propoſitum eò ſolum collineaverat, ut Iſraëlitæ Romanum imperium agnoſcerent; reges verò è gente ſua electos haberent, (11.) id quod etiam Veſpaſiani ac Titi, & ante hos Auguſti tempore contigit, qui omnes manſueti & clementes Imperatores ergà populum Iſraëliticum fuerunt. Per idem tempus Eleazaro graſſatori ſeſe adjunxerunt Juda (12.) & Simeon Ezronis filius (13.) atque Hiskias, (14.) qui omnes nobili Judæorum ſtirpe nati erant atque Hieroſolymis fortitudine præſtabant; Eleazarus autem graſſator cum aſſeclis ſuis Sanctuarium & Templum (15.) cum omnibus, quæ circà illud erant, atriis occupaverat & ex militibus ſuis inſidiatores conſtituerat, qui Templi munimenta (16.) cuſtodirent; Johannes verò Galilæus latro ingenti hominum multitudine contracta, quibus etiam milites ſuos auxilii cauſa adjunxerat, forum (17.) & plateas Hieroſolymæ atque inferiorem urbis partem occupaverat; aſt Simeon Hieroſolymitanus graſſator ſuperiorem urbis partem (18.)

in noſtro habetur codice, vertere poſſis, ſic in Joſippi Epitome dict. pag. 228. Munſterus נציב רומיים interpretatus eſt: ſtationem Romanorum, vid. ſuprà h. lib. 6. c. 7. n. 3.

(11.) Confer. hic Joſippi Epitome pag. 228.

(12.) Is Chelciæ filius fuit, vid. Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 1. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 1.

(13.) Ita וחצרון, omiſſa copulà & adjecta dictione: filius, hic vertere volui, ita, ut וחצרון idem ſit, ac בן חצרון, idque juxtà Joſephum dict. loc. qui Simeonem Ezronis filium fuiſſe ſcribit; Egeſippus verò dict. l. 5. c. 1. Simonem Zenonis filium vocat.

(14.) Hiskias iſte Chobari filius nominatur à Joſepho & Egeſippo, loc. alleg.

(15.) Conſentit Joſephus loc. cit. & Cornel. Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 12. vid. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 1. ac Joſippi Epitom. pag. 229.

(16.) Latera ſive angulos, ita juxtà Hebræum, vid. infrà h. cap. n. 20.

(17.) Tacitus Hiſtor. dict. lib. 5. c. 12. ſcribit, Johannem mediam urbem occupaſſe, confer. etiam Joſephus, Egeſippus & Joſippi Epitom. in loc. alleg.

הגבוהי׳ אשר בירושלם ולכן היו מכים
אנשי שמעון את אנשי יוחנן באבני קלע
ובחצי׳ כי היו יורים עליהם ומקלעים׃
ואלעזר בן ענני הכהן הכבש את ההיכל
ואת בית ה׳ ואת מבצריו ואת מגדליו׃
והיו המלחמה שלשה ימים בתוך העיר
ירושלם באין שלום ואין השקט ואין
מנוח׳ לא יום ולא לילה כי המלחמה
האחת בין הפריצים וגדודים בכל יום
והיו נלחמים יום יום איש באחיו ואיש
ברעהו ונפלו׳ במלחמ׳ בכל יום חללים
לאין מספר כי אין סופר לספור את רב
החללים הנופלי׳ ויהי דם היהודים
ההרוגי׳ הולך בשוקי׳ וברחובות ובחוצות
ושוטף בהיכל ה׳ כשטף גשם עד אשר
כסה מפתן שערי ההיכל ופגרי החללים
תבלות והם נפלים אלה על אלה
ויתעפשו ואין מי יתנם לקבורה׃ ויוחנן
הגלילי האכזר היה בתוך ואלעזר הפריץ
ושמעון הפריץ מזה ומזה ומקום שמעון
היה במבחר העיר וילחץ את יוחנן וגם
את אלעזר׳ ואלעזר היה לוחץ לשמעון
ביכלתו עם היותו לוחץ מאד ליוחנן כי
היה בתוך ויוחנן היה מתעסק ללחוץ
את שניהם ולא יכול עליהם כי אנשי
שמעון אשר היו במרום העיר היו מקלעי׳
באבני קלע על אנשי יוחנן אשר היו
בשפלת העיר׳ וגם יורים עליה׳ בחצים
ובקשת

(18.) locaque Hieroſolymæ editiora ſibi ſumpſerat; quocircà Simeonis milites lapidibus, quos fundis emittebant, & ſagittis, quas jaculabantur, multos ex Johannis militibus vulnerarunt atque interfecerunt; Eleazarus autem, Ananiæ Pontificis filius, (19.) Sanctuarium Domini & Templum, ejusque munimenta (20) & turres, prout ſuprà dictum eſt, occupaverat; circà idem tempus in ipſa urbe Hieroſolyma per triduum continuum ſine ulla ceſſatione die nocteque pugnatum eſt, quia prælium inter graſſatores eorumque milites nullo conquievit tempore; ſed quotidiè ſeſe mutuis cædibus trucidârunt adeò, ut innumera interfectorum cadavera hinc inde projecta conſpicerentur (21.) nec interemptorum numerus iniri poſſet: ſangvis autem cæſorum Judæorum per plateas urbis, per fora & vicos fluebat isque in Templo Domini torrentis inſtar ſeſe diffundebat tantâ copiâ, ut limina portarum Templi ſangvine opplerentur, atque interemptorum cadavera acervatim magnô cumulô jacentia computreſcerent, quia nemo illa ſepulturæ tradebat. Johannes igitur Galilæus tyrannus in medio fuit, ab utraque parte duo iſti graſſatores, Eleazarus & Simeon, extiterunt; Simeon autem meliorem urbis locum occupaverat, unde tàm Johannem, quàm Eleazarum premere poterat. Eleazarus itaque Simeonem, quantum potuit, in anguſtias adduxit, quia ille Johannnem, in medio poſitum, valdè infeſtabat: aſt Johannes totis viribus annifus eſt, ut utrumque ſuperaret; ſed fruſtrà: nam Simeonis milites, qui edita urbis loca occupaverunt, Johannem unà cum militibus ſuis, qui in inferiori urbis parte erant, lapidibus, quos fundis emittebant & ſagittis

(18.) Contentit Joſe, hus eod. loc. & Tacitus dict. cap. 12. refert, extrema & latiſſima montium Simonem occupaſſe, confer. etiam Egeſippus & Joſippi Epitom. loc. citat.

(19.) Eleazarus Simonis filius fuiſſe dicitur à Joſepho dict. l. 5. c. 1. vid. ſuprà h. cap. n. 8.

(20.) Confer. quæ ſuprà n. 16. h. cap. notata ſunt.

(21.) Confer. hic Joſephus, Egeſippus & Joſippi Epitom. loc. alleg.

Digitized by Google

ומשחיתי אותם וכאשר היו רוצים אנשי
יוחנן לקלע גם הם באבני קלע אל
אנשי שמעון אשר היו במרום העיר היו
שבים אליהם אבניה׳ אשר היו מקלעים
בם כנגד אנשי שמעון ומשחיתי׳ אותם
ומוסיפי׳ השחתה בהם׳ ותהי המלחמה
נבוכה וחזקה לשלשתם ויום ויום היתה
הולכת ומחוקת ומתגלגלת עד מאד׳
ויקהלו אל ההיכל עם רב ועצום מן
הכהני׳ והזקנים מן היהודים ומתנפלין
לפני הנלחמי׳ ומתחננים אליה׳ למנוע
את המלחמ׳ מן ההיכל׳ ויכו אנשי
המלחמ׳ בעת ההיא לרבות בהם עד
בלי השאיר מהם פליט ושריד וביום
ההוא הרגו את ענני הכהן ואת יהושע
הכהן שהיו שרי הכהנים ושרי הקדש
וזכריהו הנביא בשם אלהי ישראל באמונה׳
ומאז כבר היה בוטל התמיד כי הוסר
מאז ל״ו ימים עדין היו בירושלם אנשי
אמונה מקריבי׳ עולות לה׳ והיה כעלות
הכהנים את העולות על המזבח היו
פריצים הורגי׳ אותם מידי הקריבם את
הקרבן אשר יקריבו והיו נופלים פגרי
נבלות הכהנים על נבלות הבהמות אשר
היו מקריבים׳ וגם מיתר הנקהלים מעם
ירושלם

gittis vehementer preſſerunt multosque ex illis interfecerunt, & dum Johannis milites lapides fundis & balliſtis in Simeonis milites, qui editiora urbis loca occupaverant, conjicere voluerunt, iidem lapides, quos in Simeonis milites projecerant, retrò verſi in ipſos projicientes reciderunt eosque obtriverunt; quô factô ſibi ipſis damnum auxerunt: ſic intricatum & atrox prælium inter tres illas factiones exarſit, quod indies magis magisque creſcens latiſſimè ſeſe diffudit. Accidit autem, ut ingens Sacerdotum & Seniorum Judæorum multitudo in Templo conveniret, qui coràm militibus procidentes ſuppliciter illos rogârunt, ne ulterius in Templo Domini prælium committerent; ſed à pugna deſiſterent: aſt milites omnes iſtos eodem tempore interfecerunt, (22.) ita, ut neminem ex illis ſuperſtitem relinquerent; eodem die (23.) etiam Ananiam ac Joſuam, principes Sacerdotum & Templi præfectos atque Zachariam, (24.) qui in nomine Dei Iſraëlis vera prædixerat, interfecerunt. Quamvis autem juge Sacrificium dudum ceſſaverit, (25.) quia jam ante triginta ſex dies ablatum erat; nihilominus viri quidam probi ac fideles reperti ſunt Hieroſolymis, qui ſacrificia Deo obtulerunt: Sacerdotes igitur illi, dum ſuper altare ſacrificia obtulerunt, in ipſo oblationis actu à graſſatoribus interempti ſunt ita, ut Sacerdotum interfectorum cadavera ſuper pecorum oblatorum corpora prociderent (26.) multi quoque ex plebe Hieroſolymitana,

qui

(22.) Confer. *Joſippi Epitom.* dict. pag. 229.

(23.) Atqui Joſephus lib. 4. de Bell. Jud. cap. 18 ſcribit, Ananiam & Joſuam jam antè interfectos fuiſſe ab Idumæis, cum illi irruptionem in urbem Hieroſolymam feciſſent, confer. num. ſeq. 24.

(24.) Hic quoque Zacharias, Baruchi filius, jam antè ab Idumæis, facta in urbem Hieroſolymam irruptione, interemptus fuit, prout refert Joſephus dict. lib. 4. cap. 19. vid. ſuprà h. lib. c. 27. num. 9. & num. antec. 23. it. infra h. lib. c. 33. n. 21.

(25.) Vid. Daniel. c. 8. v. 11 & cap. 12. v. 11. ac ſuprà h. lib. c. 30. n. 34. & n. 35. it. c. 37. n. 8. & 9.

(26.) Simile factum vid. ſuprà l. 4. c. 23. n. 9. & paulò poſt h. cap. n. 27. confer etiam Egeſippus l. 5. de Bell. *Jud.* c. 1. ac *Joſippi Epitom.* p. 219. & ſeq.

ירושלם להשתחות אל היכל יי׳ ורבם
אנשים בלתי בעלי מלחמה היו הפריצים
מפוחתי׳ ומבערי׳ ומשמידי׳ עד בלי השאיר
שריד ופליט בכ׳ והיו נבלות האדם
נשלכי׳ בתוך היכל יי׳ למדרס ולמדרך
לאין מספר והיתה נבלת הכהן המקריב
נופלת על עולתו הקריבה כי מידי יקריב
יבא הפריץ עליו ויפגע בו ויהרגהו
ויתערבו דמי הקרבנות בדמי הכהנים
המקריבים וחלביה׳ בחלביהם עד אש׳ לא
היה איש יכול ללכת ברצפת הבית
המרוצפת באבני שיש כי חלקו האבני׳
מחלבי ההרוגים ובדמיהם ובחלבי
הקרבנות ובדמיהן ׃ ויהי הכהן מידי
הוחם מחזיקות בעולתו חגה הוא הרוג
היה׳ נבלת זר נופלת עליו ויתערבו נבלי
ההרוגים ׃ ותפל נבלת הטהור על נבלת
הטמא ונבלת הרשע על נבלת הצדיק
ונבלת הרוצח על נבלת החסיד ויתערבו
דמיהן בתוך היכל יי׳ עד ששטף הדם
את ההיכל ויתערב דם הנקלה עם דם
הנכב׳ ודם הרשע בדם הצדיק ויתערב
הדם לטוב ולרע לטהור ולטמ׳ לצדי׳
ולרשע ויהי הדם בתוך היכל יי׳ כאגם
מים וגם לא היה שם בהיכל יי׳ כי
אם חלב נבלת אדם ומעי האדם וקרבי
החללי׳ המרוקרי׳ אשר נפלו בהיכל יי׳
ותכבד המלחמה הרעה ההיא בהיכל
ובעיר׳ וכל פריץ אשר יגבר על הבית
ישרפהו באש ומזה יצאה האש ותבער
בבתי

qui in Templo Domini convenerant, ut Deo ſupplicarent, queis nulla erant arma, à graſſatoribus interempti & miſerè trucidati ſunt, nec quisquam ex illis ſuperſtes fuit relictus; quapropter innumera hominum cadavera in Templo Domini pedibus conculcanda jacebant, & Sacerdotis ſacrificantis corpus ſuper ſacrificium oblatum cadebat, (27.) nam, dum is ſacrificium adhûc manibus ſuis tenebat, graſſator ſuperveniebat eumque interficiebat, quocircà pecorum in ſacrificio oblatorum ſangvis eorumque adeps cum ſacerdotum ſacrificantium ſangvine & adipe commixta ſunt ita, ut nemo in pavimento Templi, quod marmore ſtratum erat, ambulare poſſet, quoniam iſtud hominum interfectorum & pecorum mactatorum ſangvine atque adipe lubricum erat factum: quapropter, dum ſacerdos ſacrificium manibus ſuis tenens interficiebatur & aliud cadaver ſuper illud cadebat, interfectorum corpora permiſcebantur ita, ut corpus purum ſuper impurum atque improbi homicidæ cadaver ſuper pii probique hominis corpus caderet eorumque ſangvis invicem permiſceretur, idque in Templo Domini, quod tanquam torrente inundabatur & tàm nobilis, quàm vilis, tàm pii, quàm impii, tàm probi, quàm improbi ſangvis medio in Templo Domini confundebatur, (28.) adeò, ut in illo ſangvis ſtagnum efficeret nec aliud quidquam ibi conſpiceretur, quàm adeps cadaverum & viſcera atque inteſtina hominum interemptorum, qui ferro confoſſi in Templo Domini hinc inde jacebant; bellum autem iſtud exitioſum indies magis magisque creſcebat tanta rabie, ut, quicunque graſſator viribus præpollebat, is alterius incenderet domum, (29.) unde ignis latiùs ſerpens ædificia magna corripiebat, quæ Templo Hieroſolymitano vicina, quæque antiquitùs

(27.) Vid. num. antec. 26. ibique not.
(28.) Idem refert Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 1.
(29.) Vid. Joſeph. l. 5. de Bell. Jud. c. 3. & Egeſipp. dict. lib. 5. cap. 1. atque *Joſippi* Epitom. pag. 230.

בבתי הגדולים אשר היו בירושלם קרוב
למקדש לאוצרות למצור החומה מלאים
מאד מדגן ותירוש ויצהר להיות ליושבי
ירושלם לעזרה ביום מצור · ויהי מספר
האוצרות ההם בירושלם אלף וארבע
מאות בתי אוצר וכלם מלאים ממונות
מחיה לעת מצור · ובעת שבא אספסינוס
אל ערי הגליל שערו הזקני׳ ואנשי
האמונה אשר היו אז בירושלם את שער
האוצרות ההם וימצאו בהן מזון ומחיה
למאתים אלף נפש עשרי שנה והם
במלחמות הפריצים האלה נשרפו כלם
ויחל הרעב בירושלם · ועוד שלחו
הפריצים את ידיה׳ בירושל׳ להרוס ולהפיל
כל בית חמדה וכל בית מושב יקר למען
לא ישאר לאיש שם ושארית מאנשי
ירושלם וישפוט יי׳ את יושבי ירושלם
בעת ההיא בארבעה השפטים האלה
חרב ודבר ורעב ושריפה והמפלה היתה
מהומה החמישית · ובכל פאת ירושלם
היתה שמה וסערה ומהומה ואין מקום
מנוחה ואין מנוסה ואין עזרה כי בכל
פאה ופאה מירושלם יללה וצעקה ונהי
ובכי מנשים וטף ונאקת מדוקרים אשר
עדין לא מתו׳ יללת הזקנים מוכי׳ ומוגעי׳
בני נערים ועוללים ועמי׳ צוחת חיים
בלחצי׳

tùs frumento, vino atque oleo repleta tanquam horrea publica erant, ut incolis urbis Hieroſolymæ obſidionis tempore ſubſidio eſſent, ejusmodi receptacula Hieroſolymis erant mille & quadringenta, quæ omnia victus & commeatus ad obſidionem tolerandam plena erant; eodem autem tempore, quo Veſpaſianus urbes Galilææ invaſerat, ſeniores aliique homines fideles, qui tunc temporis Hieroſolymis erant, receptacula illa viſitârunt (30.) & in eis tantum victus & alimentorum deprehenderunt, quantum 200000. hôminibus ad viginti annos ſatis eſſet; ſed illa omnia tunc temporis à graſſatoribus durante bello incenſa ſunt, (31.) unde fames Hieroſolymis orta eſt (32.) nec hic graſſatorum furor ſubſtitit; ſed illi latius progreſſi omnia ædificia amœna & magnificè exſtructa, quæ Hieroſolymis erant, diruerunt atque everterunt, ne cujusquam nomen ampliùs extaret nec reliquiæ civium Hieroſolymitanorum ſupereſſent: (33.) ſic tempore illo Deus per quatuor hos judices, (34.) gladium, peſtem, famem & incendium, incolas urbis Hieroſolymæ judicavit, quibus quinta acceſſit calamitas, nempe ædificiorum deſtructio; in omnibus itaque locis Hieroſolymæ vaſtatio, horror & tumultus fuit (35.) nec uſpiam effugium, quies vel auxilium inveniebatur; ſed ubique ejulatus, clamor, planctus & fletus mulierum ac parvulorum, ut & gemitus eorum, qui confoſſi & nondum mortui erant atque undique tàm ſenum, qui cædebantur vel alio modo affligebantur, quàm puerorum & infantium, qui fame laborabant, ejulatus audiebantur:

 undi-

(30.) In Hebr. שערו i. e. æſtimarunt, calculum ſubduxerunt victus & frumenti, quod in receptaculis iſtis conditum erat.

(31.) Sic Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 12. ſcribit: prælia, dolus, incendia inter ipſos (*Judæos*) & magna vis frumenti ambuſta.

(32.) Conſentit Joſephus dict. l. 6. c. 3. in fin. vid. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 1. ac Joſippi Epitom. pag. 230.

(33.) Ita ſanguine, incendio, ruina, fame, totius urbis nervi ſuccidebantur, ſcribit Egeſippus loc. alleg. confer. num. ſeq. 34.

(34.) Vid. Joſippi Epitom. pag. 231. & num. antec. 33. ibique not.

(35.) Idem refert Joſephus dict. l. 5. c. 4. & Egeſippus loc. alleg.

נלחמים במלחמת הפריצים · ובכל קרן
חוצות בירושלם קול אומר אשרי לכל
אשר מת לפנים ואוי לנשאר חי כהיום
הזה לראות ברעה הזאת · וכשמעי אני
יוסף את הרעות העצומות האלה אשר
בירושלם ארת זקני בידי מרטתי ועל
ראשי אפר שמתי ואבל וחפוי ראש על
הארץ ישבתי ועל ירושלם ויושביה
קוננתי ·

undique aderant calamitates, quibus viventes à graſſatoribus bellô premebantur, in omnibus compitis & angulis urbis Hieroſolymæ voces audiebantur dicentium: ô felicem, qui jam dudum obiit! væ illi, qui etiamnum vivit & mala iſta aſpicit! ego verò Joſephus, dum ſummas illas miſerias, cum quibus urbs Hieroſolyma tunc conflictabatur, audivi, barbam meam manibus evulſi & caput cineribus conſperſi mœſtusque vultu obvoluto humi ſedi, atque Hieroſolymam ejusque incolas deplorans lamentatus ſum.

CAP. XXXIII.

ויקונן יוסף הקינה הזאת על ירושלם
ואומר איכה נשחתה העיר הקדש אשר
היתה מאושרה ומהוללה מכל המדינות ·
איכה העיר הגבוהה היתה רמוס בעונו'
יושביה שפלה ותהרס אשר היתה מנוח
לאנשי אמונה ימשלו בה רועים מרגיזי
אל ומתעי זדים מאחרי יי ויאבדוה
רוצחים · ובמקום אור השכינה העליונה
יש היום שניה וגם דם חללים נבלות
פגרי מתים ובמקום השמחה יש היום
תוגה ואנחה ובמקום הששון יגון ובמקום
הרנן בכנור ונבל שבר לב ואבל ובמקום
אשר

LAmentatus eſt itaq; Joſephus lamentationem iſtam ſuper (urbem) Hieroſolymam, dicens: quomodo urbs illa ſancta, (1.) quæ felix quondam & inclyta præ omnibus aliis urbibus fuit, jam devaſtata eſt? quomodo urbs illa ſublimis propter incolarum iniquitates adeò depreſſa eſt? quæ quondam proborum & fidelium virorum ſedes fuit, in illa jam improbi, qui Dominum ad iram provocant, (2.) quique populum à Deo abducunt, dominantur atque homicidæ eandem perdunt, ubi quondam lux fuit Divinæ majeſtatis, ibi jam ignominia eſt devaſtationis (3.) & interemptorum cadaverum ſangvis, ubi anteà gaudium fuit & lætitia, ibi hodiè gemitus eſt & mœſtitia, ubi quondam hilaritas, ibi jam triſtitia, ubi quondam cithararum & pandu-

(1.) Apud Joſephum dict. l. 5. c. 2. brevior, quam hic, lamentatio habetur, Egeſippus quoque lib. 5. de Bell. Jud. c. 2. caſum urbis Hieroſolymæ deplorat & veram omnium calamitatum ejus originem declarat, nimirum quod Judæi Hieroſolymitani Chriſtum, Servatorem noſtrum, rejecerint, confer. infra h. cap. n. 34.

(2.) Eadem habentur apud Jobum cap. 12. v. 6.

(3.) Ita hic vertere volui dictionem שניה, ut aliquo modo exprimerem ὁμοιοτέλευτον, quod hic habetur in vocibus illis: שכינה & שניה, ſimile exemplum habetur Eſaiæ c. 5. v. 7. & paulò poſt h. cap. n. 5. ſic in Tobia Hebraico a Munſtero edito & quidem ejusdem cap. 3. ſimile ὁμοιοτέλευτον habetur, ubi Saræ, Raguelis filiæ, exprobratur, quod non digna ſit, ut vocetur שרה, Sara; ſed צרה, Zara i. e. inimica, adverſatrix.

Digitized by Google

אשר היו הכהנים עובדי עבודת יי׳ וזובחי
אליו זבח הפריצים היום מאנשי חסד
ואנשי אמונה נזבחים נבח׳ והיא אשר
היתה עיר מעון לחכמי׳ ולפקחים היא
היום מעון לרשעי׳ ולרוצחים׳ יי׳ אלהי
ישראל והלא מלפני מלאכי מרום הם
יורדים בארץ להלחם את מלחמותיך
וגם גלי הים היו רודפים ונלחמו מאז
ברודפיך והארץ בלעה את מנאציך והרוח
הכחיד את הקמים עליך וגם רעמי
השמי׳ השחיתו צריך וכוכבי׳ ממסלותם
נלחמו באויביך׳ ועתה מה ראית להסתיר
פניך ממנו וביד מי פקדת צאן מרעיתך
הבט נא יי׳ אלהינו וראה את עמך ואת
נחלתך אשר הוצאת ממצרי׳ בכח גדול
וביד חזקה ובאותות ובמופתי׳ והנהלתם
עד היום הזה ביושר אמונתך ורחם
עליה׳ בחסדך ואל תט באף את עבדיך׳
עורה נא משה בן עמרם וראה את עמך
ואת עדר הצאן אשר רעית בכל ימיך
בחכמתך איכה נטרפי׳ בו הזאבים והאריות
ואיך נהפכו ישראל לאויבי׳ לנפשותיה׳
ומהריסיה׳ ומחריביה׳ מהם יצאו׳ הבט
נא בעם יי׳ שבגללם הרימות את מטך
על הים ונתת אותו ותבקעהו ותשימהו
לחרבה ויעברו בו ישראל ביבשה לנוס
מפני

pandurarum (4.) ſonus auditus fuit, ibi jam animi dolor eſt & luctus, ubi quondam ſacerdotes ſacrificia Domino obtulerunt atque ſacris divinis operati ſunt, ibi jam graſſatores piorum & fidelium virorum gemitus & ululatus (5.) excitârunt, quæ urbs quondam ſedes fuit ſapientum ac prudentum virorum, ea jam habitaculum eſt improborum & homicidarum. Domine, Deus Iſraëlis, qui quondam angelos è cœlo miſiſti in terram, ut prælia tua pugnarent, (6.) cujus mandato etiam fluctus maris illos, qui te perſecuti ſunt, obruerunt (7.) & terra iſtos, qui te contempſerunt, abſorbuit (8.) ac ventus eos, qui tibi refragati ſunt, exſcidit, tonitrua quoque cœli hoſtes tuos perdiderunt ac ſtellæ (9.) in ordine & curſu ſuo (10.) adverſus inimicos tuos (11.) pugnaverunt, cur jam faciem tuam à nobis abſcondis? cujusnam manibus oves paſcui tui tradidiſti? aſpice, quæſò, Domine, Deus noſter, ac vide populum tuum & hæreditatem tuam, quam magna vi manuque forti, præviis ſignis & miraculis, ex Ægypto eduxiſti & ad hunc usque diem æquitate ac veritate tua deduxiſti, miſerere populi tui nec ſervis tuis iraſcere. Eja expergiſcere, Moſe, fili Amram! aſpice populum tuum & gregem ovium, quas ſapientiâ tua, quamdiu vixiſti, paviſti, ô quàm miſerè jam à lupis & leonibus dilacerantur, quomodo Judæi ſibi ipſis hoſtes ſunt facti & inimici? quomodo ex illorum medio egreſſi ſunt, qui eos deſtruant ac perdant? intuere, quæſò, populum Domini, propter quem baculum tuum ſuper mare extendiſti illudque

(4.) Sic dictionem נבל, quæ hic habetur, communiter exponunt, vid. infr. h. cap. n. 16.
(5.) Hic quoque ὁμοιόπτωτον habetur in dictionibus illis נבח & זבח, confer. ſuprà h. cap. num. 3.
(6.) Nimirùm contrà Ægyptios & Sennacheribum, vid. Exod. cap. 14, v. 19. & 2. Reg. c. 19. v. 35.
(7.) Confer. Exod. dict. cap. 14. v. 20. & ſeqq.
(8.) Nimirum Corah, Dathan & Abiram, de quibus vid. Num. c. 16. v. 32.
(9.) Omnia quatuor elementa ac cœlum ipſum hic adducuntur, quæ prompta fuerint ad mandata Dei exequenda.
(10.) Ita dictionem ממסלותם, quæ hic habetur, vertere volui juxta Vulgatam Latinam, Jud. cap. 5. v. 20.
(11.) Nempe contrà Siſeram ejusque milites, vid. Jud. dict. c. 5. v. 20.

מפני צורריהם · וזכור את אשר שאלת
בתחנתך בעת רעבונם להטריפם לחם
מן השמים ובעת צמאונם בהתעטף נפשם
הוצאת להם מים מצור החלמיש · עורה
נא אהרן קדוש יי׳ אשר עמדת בין המתים
ובין החיים ועצרת המגפה מעל ישראל
ועברת לפני העם הזה ופגעת במשחית
לבלתי תתו לקרוב אל החיים הבלתי
חטאים · קום נא מעפרך פנחס המקנא
לכבוד יי׳ אלהי ישראל ובא ודקר בחרונך
בפריצים האלה המשחיתים את עם יי׳
ואת כהניו · הקיצה נא יהושע אשר
הממת את החומה ויחד בקולי התרועת
שופרותיך על ידי כהני יי׳ המקודשים בא
נא וראה את העם שהורשת מלפניו גוים
רבים ומלכים עצומים ועתה זה את זה
הם משחיתים ויתנו יד לעובדי האלילים
למשול בארץ הקדושה שהנחלת לישראל ·
ואתה דוד המלך מה לך נרדם עורה
והקיצה ובא ברוב המית נבליך וכנוריך
לשורר בזמירות הקדש ודרוש נא את
דברי נעימותיך אשר שבתו מפי העם
הזה מרוב רעתם וראה את שריהם
אשר נהפכו להם למשחיתים ולאויבים
ולא עשו כמוך דוד אשר נתת את נפשך
תחת נפשם ואמרת תהי נא ידך בי
ובבית אבי ועל עמך לא תהיה להשחית ·
אליטע

lud que percutiens diviſiſti & ſiccum reddidiſti, ut Iſraëlitæ illud pertranſirent atque hoſtes ſuos effugerent, (12.) recordare quæſò, quòd, dum Iſraëlitæ fame laborabant, precibus tuis panem è cœlo petieris, ut illos ſatiares & quòd, dum ſitibundi animis deficiebant, è petra duriſſima aquam eduxeris, ut biberent. (13.) Exurge quæſò, Aaron, Sancte Dei, qui inter vivos & mortuos medius ſtetiſti (14.) atque plagam à populo Iſraëlitico cohibuiſti & antè populum illum progreſſus vaſtatori (15.) obſtitiſti, ne is ad vivos, qui non peccaverant, pervaderet. Surge jam ex cineribus tuis, Pinehas, qui honoris & gloriæ Domini, Dei Iſraëlis, vindex extitiſti, accede & juſta indignatione commotus graſſatores iſtos, qui populum Domini ejusque Sacerdotes perdunt, interfice. Expergiſcere quæſò, Joſua, qui tubarum, à ſanctis Dei Sacerdotibus inflatarum, ſonitu tantum excitâſti ſtrepitum, ut urbis Jericho muri conciderent, veni ac vide populum, coràm quo multas gentes ac reges fortiſſimos expuliſti, quomodo is jam in mutuas ruat cædes atque idolorum cultoribus locum det, ita, ut in terra ſancta, quam populo Iſraëlitico poſſidendam tradidiſti, dominentur; tu verò, rex David, ecquid ſomno ſopitus es? ſurge, evigila, Panduras (16.) ac citharas tuas pulſa & ſacra carmina canta ſuavesque cantilenas deprome, quæ propter maximam calamitatem iſtius populi jam penitùs ceſſârunt, aſpice quæſò principes iſtius gentis, qui ejusdem hoſtes & vaſtatores evaſerunt, nec idem, quod tu, rex David, fecerunt, dum vitam tuam pro ſalute populi obtuliſti ac dixiſti; vertatur, obſecrò, manus tua contrà me & contrà

(12.) Vid. Exod. c. 14. v. 16. & ſeq.
(13.) Confer. Exod. c, 17. v. 6. & Deuter. c. 8. v. 15.
(14.) Vid. Numer. c. 16. v, 46. & Sapient. c. 18 v. 21. confer. etiam ſuprà h. lib. 6. c. 20. n. 24.
(15.) Sic dictionem משחית, quæ hic habetur, vertere volui, Græcis dicitur ἀπολλύων, Apocalypſ. c. 9. v. 11, & ὀλοθρευτὴς 1. ad Corinth. cap. 10. v. 10.
(16.) De dictione נבל ſuprà h. c. n. 4. aliquid dictum eſt.

אלישע למה הישן עורה נא וראה מה
תעשה אם תוכל להציל שארית מישראל
ולהיות להם לפליטה והלא אתה הוא
אש׳ משכת בתפלתך את חיל מחנה
ארם ותביאהו אל עיר מבצר כרצונך
ותמשול בו בלא חרב ומלחמה והכניעהו
ותכם בסנורי׳ ותחשיך את אור עיניהם
ותהפוך את איבתם על ישראל לאהבה
ואתה הוא אשר נלחמת בתפלתך על
מחנה ארם בקול רכב וקול סוס ופרשים
וינס מחנה אר׳ וגדודיו מפני שיח תפלתך
אש׳ שפכת בעד עמך · ועתה רועי ישראל
האזינו אלי והתקבצו כלכם ושמעו את
דברי אשר אדבר באזניכם היום הזה
אמרו לי איה תפלתכם ותחנתכם ושיחכם
הטוב אשר שפכתם בעד עם ישראל
להשיב מעליהם עברה וזעם וצרה וחרון
אף ומשלחת מלאכי רעים איך לא
הביטו אשר נהפך מעון הקדש למשכן
דמים וחללי כהני הקדש נופלים בתוכו
וירושלם העיר הקדושה נהפכה לנכרית
כאלו לא היה שם ה׳ בה ובהיכל הקדש
אשר בה לא שכנה השכינה ונהפך
היכל קדש להיות מעון רוצחים ונוה
פריצים ומשכן אכזרים וכל הנמלטים
אליו להיות בו נהרגים בתוכו אשר הרגו
הפריצים בתוכו את ענני הכהן ואת
יהושע הכהן שני שרי הכהנים אשר הם
היו שרי הקדש ונכבדים בעם ה׳ ומאז
מלאכי

contrà domum patris mei (17.) nec populum tuum perde. Eliſa cur dormis? evigila quæſò ac vide, quid tibi faciendum ſit, num fortè aliqua ratione reliquias populi Iſraëlitici ſervare eisque ſalutem & incolumitatem præſtare poſſis; nonne tu is ipſe fuiſti, qui precibus tuis Syrorum copias (18.) in urbem munitam (19.) pro lubitu tuo deduxiſti easque ſine gladio & prælio viciſti ac ſuperâſti, dum illos cæcitate percuſſiſti atque eorum oculis caliginem offudiſti & ipſorum odium ergà Iſraëlitas in amorem convertiſti? tu ſanè fuiſti, qui oratione tua contrà Syrorum exercitum pugnaſti, dum illi ſonitum audiverunt curruum, equorum & equitum (20.) quo conſternati Syrorum milites in fugam converſi ſunt, idque precibus tuis, quas pro populo tuo fudiſti. Vos itaque, paſtores populi Iſraëlitici, omnes congregatione facta audite, ac verba mea, quæ vobis hodiè dicam, attendite, dicite mihi: ubinam ſunt preces, orationes & interceſſiones veſtræ pro ſalute & incolumitate populi Iſraëlitici, ut ab eo iram atque indignationem Dei malorumque angelorum immiſſionem avertatis? annon videtis, domum Sanctuarii ſangvine conſperſam & cadaveribus ſacerdotum repletam eſſe? Hieroſolyma, urbs ſancta, prorſùs alia facta eſt, perinde ac ſi Deus ejusque Divina majeſtas nunquam ibi habitâſſet: Templum ſanctum factum eſt homicidarum habitaculum; & ſedes graſſatorum ac tyrannorum receptaculum, omnes, qui eò confugerant, ut vitam ſuam ſervarent, à graſſatoribus ibidem interfecti ſunt, imprimis Ananias & Joſua, duo Sacerdotum principes ac præfecti Sanctuarii, qui in populo Domini honore conſpicui fuerunt, quos olim reges & populi venerati eorumque gratiam aucupati ſunt, eorum nunc cada-

(17.) Vid. 2. Samuel. cap. 24. v. 17.
(18.) Vid. 2. Reg. cap. 6. v. 18. & ſeqq.
(19.) Nimirum Samariam, vid. 2. Reg. dict. c. 6. v. 20.
(20.) Vid. 2. Reg. cap. 7. v. 6. ubi hiſtoria illa refertur.

מלכים ולאומי׳ פניהם חלו למצוא חן בעיניהם׳ ועתה הפילו פגריה׳ בתוך ההיכל ושרי ירושלם וזקני יהודה וחכמי ישראל אשר מלכים ולאומים היו דורשי׳ שלומם נפלו פגריהם מתי׳ בתוך ירושלם עיר הקדש ויהיו למאכל לעוף השמים ולבהמות ולחית הארץ ומזון לכלבים ולעורבי׳ ואין קובר ולא נהרגו ולא נפלו על רוע מעשי׳ כי אם על הוכיחם את בני ישראל החטאים׳ איך נפלו בקרבך ירושלם עיר הקדש המהוללה בכל פנות הארץ הצדיקי׳ והחסידים ויגבת הרשעים והפריצי׳ אנשי הבליעל ואנשי הדמים עליהם ויביאו עליך את כל הרעות האלה׳ ואיך בתוכם נפלו כהני יי׳ ונביאיו ולפני היכל הקדש אשר בתוכך נשחט זכריה הנביא הצדיק והחסיד וישכב בלא קבר ולא כסתה הארץ את דמו אבל עדין הוא עולה ומצפצף בתוכך׳ ואיך כסתה ארצך דם קנני

cadavera in Templo projecta ſunt, principum quoque Hieroſolymitanorum ac Seniorum Judæorum ut & Sapientum Iſraëlitarum, quorum pacem quondam reges & gentes expetiverunt, eorum, inquam, cadavera in urbe ſancta jacent volucribus cœli & beſtiis terræ dilanianda & corvis ac canibus ſunt cibus, nec quisquam eſt, qui illa ſepeliat, hi ipſi viri ob nullum ſcelus vel flagitium interempti ceciderunt, ſed ideò ſolùm, quia peccata filiorum Iſraëlis reprehenderant. Ah quomodo in te, Hieroſolyma, urbs ſancta atque inclyta, ubique viri juſti & pii occubuerunt! quomodo illos improbi iſti graſſatores ac homines nequam & Sangvinarii interfecerunt atque omnem iſtam calamitatem in te introduxerunt? quomodo in te Sacerdotes Domini ejusque prophetæ interempti ſunt? Zacharias (21.) pius ille ac juſtus propheta, antè Templum, quod in te ſitum eſt, trucidatus fuit & inſepultus jacuit nec terra ſangvinem ejus operuit, qui etiamnum in te erumpit & ebullit; (22.) quomodo terra tua Ananiæ Pontificis & Joſuæ (23.) principis Sacerdotii ſancti, ſangvinem conteget? dum duo illi in Templo tuo non ſecùs ac homicidæ & tyranni trucidati ſunt, quocircà in ultionem ſangvinis illorum, à graſſa-

(21.) Vid. Joſeph. l. 4. de Bell. Jud. c. 19. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 2. confer. etiam Matth. c. 23. v. 35. & quæ cap. antec. 32. n. 24. notata ſunt. R. Iſaac. Abarbenel ad 2. Reg. c. 12. v. 22. fol. m. 284. col. 3. ex Talmude Tractat גטין notat, quòd, dum princeps regis Babyloniæ ad templum Domini venit atque ibidem Sacerdotes interfecit, ſanguis Zachariæ ebulliverit & efferbuerit, non ſecus ac mare impetuoſum & tempeſtate agitatum nec antè quieverit, donec princeps ille Babyloniæ præceperit, ut ſuper ſanguinem illum ebullientem multorum hominum ac Sacerdotum ſanguis effunderetur, vid. num. ſeq. 22.

(22.) Ita Hebr. מצפצף, quòd aliàs pipire notat, hic vertere volui, de Zachariæ ſanguine ebulliente vide ſis narrationem in Talmud. Hieroſol. in Taanith fol. 69. 1. 2. & in Talmud Babyl. in Sanhedrin. fol. 96. allegante Joh. Lightfoot in Hor. Hebr. ad Matth. cap. 23. v. 35. confer. & R. Salom. ad Ezech. cap. 23. v. 7. & 8. atque R. Iſa. Abarbenel ad 2. Reg. dict. c. 12. v. 22. fol. m. 284. col. 3. circa fin. vid. num. antec. 21.

(23.) Imò non tàm propter iſtius Ananiæ & Joſuæ; ſed potius propter verum Joſuam, nempe Ieſum Chriſtum, Servatorem noſtrum, verum illum Sacerdotii ſancti principem interfectum & rejectum tanta urbis Hieroſolymæ calamitas & populi Iudaici clades evenit, quocircà Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 2. ita ſcribit: ideo ſalus abs te, ô Ieruſalem, receſſit, pax abiit, quies deſtitit, data eſt tibi [illegible], datum excidium, agnoſce tibi hodiè Barr[illegible] [illegible]ivere, Ieſum mortuum. ideò in te regnat ſeditio, pax ſepulta eſt, ut crudelius à tuis pereas, quàm ſi ab alienis perires &c.

עמי הכהן הגדול ודם יהושע הסא
בכהנת הקדש כי נהרגו שניהם בתוך
ההיכל כהרוג רוצחי ואכזרי ועל נקמת
דם השפוך אשר נשפכו לנקמתם דמים
כשטף סכם מדמי בחוריך וגבוריך׳ איך
נהפכו לבי אנשיך וישובו אחור ולא
ישמעו לתוכחות חסיד אבל רגם כפסלי
מסכה אשר לא יראו ולא ישמעו ולא
יבינו כי כל החיות וכל צאצאי הארץ
נלחמים במלחמותיהם נגד הקמים עליהם
למען אשר ימלטו מחרב אויביה׳ וממכות
שונאיהם ובניך נהפכו בתוכך לאויבים
לנפול איש בחרב אחיו׳ ואיה גאון
עוזך אשר לא הטית את שכמך לסבול
את עול הגוים והגרעי על מצרים
ופלשתי ארם ואשור וכשדים ופרס
ומדי׳ איה גבורת האל אשר נתן לבני
השמונאי אשר גבור בתוכך בעם מתי
מספ׳ על חיל עצום חיל יון וישמידו את
גבורי בבל ויבעתו את חיל פרס ויהרגו
את קמיטריאוס ואת אנטיוכוס וירדפו
אחרי גדודיהם ויכו בם מכה גדולה מאד
וימלאו את הארץ מפגרי חללי הגוים כי
בחרו מות מחיים ולא שמעו לחטאים
וימסרו את נפשם למות ולא על בניהם
ועל בנותיהם כי אם על מקדש יי ועל
ההיכל

graſſatoribus effuſi, juvenum tuorum & militum ſangvis torrentis inſtar effuſus eſt, ô quomodo incolarum tuorum animi ſunt perverſi, ac qvomodo illi retrò ceſſerunt nec piorum increpationibus & caſtigationibus obtemperârunt; ſed facti ſunt tanquam ſimulacra conflata, quæ nec vident nec audiunt nec intelligunt: omnia quippe animalia etiam propagines terræ ſuo quæque modò pugnant contrà adverſarios ſuos, ut hoſtium ſuorum gladios & inimicorum verbera evitent; aſt filii tui intrà te ſibi ipſis hoſtes ſunt facti, ut alter alterius gladio intereat: ubinam eſt egregia illa tua fortitudo, quâ gentium jugum humeris tuis excipere recuſâſti atque Ægyptiorum, Philiſthæorum, Syrorum, Chaldæorum, Aſſyriorum, Perſarum & Medorum juga confregiſti? ubinam eſt robur illud animi, quod Deus Haſmonæorum filiis (24.) indidit, qui exiguis copiis ac parva manu ingentem Græcorum exercitum ſuperârunt, Babylonios perdiderunt milites, Perſarum copias fugârunt, Demetrium (25.) & Antiochum interfecerunt, (26.) eorumque milites perſecuti ſunt ac maximam illis cladem intulerunt ita, ut gentium interfectarum cadaveribus terram opplerent, quia mortem vitæ prætulerant, nec improbis morem geſſerant ac vitam ſuam mortis periculo expoſuerant, non pro filiis & filiabus, ſed pro Sanctuario Domini ejusque Templo, ne illud gentium idolis & abominandis earundem ſimulacris pollueretur. Ubinam eſt virga illa Dei virga ſancta, (27.) quæ gaudii tui tempore effloruit? nunc flores ejus exaruerunt, ac virga arida eſt facta, nam vera illa virga, nempe

(24.) De his ſuprà l. 3. c. 7. n. 3. ac dict. l. 3. c. 9. n. 8. & alibi ſæpè dictum eſt.

(25.) Hebr. ודמיטריאוס, ita hic potius legendum puto, quàm קמיטריאוס ſicuti nomen iſtud in codice noſtro corruptè legitur, confer. ſuprà l. 4 c. 12. num. 25. ibique not.

(26.) Imò nec Demetrius nec Antiochus ab Haſmonæis ſive Judæis interfectus eſt, nam ille quidem ab Alexandro, Antiochi filio, in prælio interfectus eſt, prout habetur 1. Maccab. c. 10. v. 50. iſte verò, nempe Antiochus, morbo obiit, ſicuti 1 Maccab. c. 6. v. 16. & 2. Maccab. c. 9. v. 28 legitur.

(27.) De virga ſeu baculo Aaronis efflorescente, vid. Numer. cap. 17. v. 8.

היכלו לבלתי הטמא בשקוצי הגוים ובגלולי תועבותיהם׃ איה מטה האלהים מטה הקדש אשר פרח בימי שמחתך ועתה חרבו פרחי המטה ויבש המטה כי חרבו מטה האמונה מלכות אנשיך ואפסה התורה הקדושה מהם ומקוה מי רחמי השמי׳ לא נודע לשאוב איש מהם׃ האנשים החומלים בחמלה וברחמי׳ על רעיהם ואחיהם הן בחיים הן במות איך נהפכו עתה לאכזרי׳ לא ירחמו׃ איה גדל חסדם אשר היו קוברי׳ מתיה׳ בכבוד ועתה חלליהם ומתיהם כסו את פני הארץ ואין להם קוברים ואין שלום לקובריהם כי יבואו אחריהם ויהרגו׳ טרם יקברו את ההרוגי׳ וימותו גם הם בלא קבורה ויהיו מושלכים לדומן על פני השדה׃ ויהי חק בך כהיום הזה כי האב לא יקבור את בנו והבן לא יקבור את אביו אמנ׳ הפריצי׳ שמו משמרו׳ על המתי׳ לבלתי הקבר ואשר ילך לקבור יפול גם הוא וימות על פני השדה ואין קובר כי יהרגוהו הפריצים החטאים בנפשותם׃ והיכל מקדש יי׳ אשר בך עקב אשר היו בשמיו מרעיפים ממעל וריח הקטרתו הולך למרחוק ובשם שמן מרקחו

nempe regnum populi tui, exaruit, lex illa ſancta ab improbis ſublata eſt, & receptaculum aquarum cœleſtis miſericordiæ illis ignotum eſt, ut inde aliquid haurire poſſint; ah quomodo viri illi, qui quondam ergà ſocios & fratres ſuos, tàm vivos, quàm mortuos, fuerunt mites ac miſericordes, quomodo, inquam, viri illi jam crudeles facti ſunt nec ulli parcunt? (28.) ubinam eſt egregia illa pietas, quâ demortuos ſuos cum honore ſepeliverunt? quandoquidem defunctorum & interemptorum cadavera jam terræ ſuperficiem opplent, nec ſunt, qui illa ſepulturæ tradant (29.) aut quietè ac ſine periculo vitæ ſepelire poſſint, quia improbi & ſcelerati ſuperveniunt eosque, antequàm cadavera ſepulturæ tradant, interficiunt, quo fit, ut, qui alios ſepelire voluerunt, ipſi ſine ſepulchro moriantur eorumque cadavera in agros projiciantur ac ſtercus fiant; is hodiè mos invaluit, ut nec pater filium nec filius patrem ſepulturæ tradat, quia graſſatores demortuorum cadaveribus cuſtodes appoſuerunt, (30.) ne illa ſepelirentur; quisquis igitur ad humanda defunctorum cadavera abit, is etiam morte afficitur & in agros inſepultus projicitur à graſſatoribus iſtis improbis, qui in animas ſuas peccant: Aromata autem Templi Domini, quæ in illo deſuper deſtillârunt, atque odor ſuffitus ibidem latè diffuſus & ungventum odorem ſuaviſſimum undique exhalans, quomodo hæc omnia jam mutata ſunt? ſqualet fœtore Templum Domini & propter interemptorum

(28.) Quomodo autem pacem ſuam tenere poterat, qui pacem Dei repudiavit? pax Dei Chriſtus eſt, qui fecit utraque unum, meritò ergò ex uno populo plures adversùs ſe facti ſunt, quia noluerunt ſequi diviſa conſociantem Jeſum; ſed ſecuti ſunt conjuncta dividentem furoris ſpiritum, ſicuti benè ſcribit Egeſipp. l. 5. de Bell. *Jud.* c. 2.

(29.) Eò ſervati ſunt Judæi, ut viderent cum patria ſimul ſolvi etiam leges naturæ, negari jus viventibus, pacem civibus, ſepulturam defunctis, humana pariter atque divina maculari ac pollui, permixta omnia, criminoſam eſſe miſericordiam, religionis loco haberi crudelitatem, ſicuti ſcribit idem Egeſippus dict. l. 5. c. 2.

(30.) Ita quodam furore occiderant pietatis officia, crudeleſcebant impietatis miniſteria nihilque magis in tantis calamitatibus perierat, quàm miſericordia, quæ ſola ſolet allevare miſerias, ſolari ærumnas, uti ſcribit Egeſippus loc. alleg. vid. infrà h. cap. n. 33.

מוקדו מפיח בכל הארץ איך עתה נהפכו ויבאש ותעל צחנתו ועולה באשו מנבלות הפגרים ומדמי החללים ואיך רחובותיך מלאו מהרוגים חללי חרב וחוצותיך מלאו מתים חללי רעב והחיים הנשארים בעיר נחשבים במתים כי נקטה נפשם מריח נבלות המתים ורבים ימותו מרוח העולה מהם ורבים יחלו עד לאין מרפא הוא המאמר אשר אמר דוד משיח אלהי יעקב ונעים זמירות ישראל אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך וכי גוים מפתת ורבית וגדלת ורוממת לפשוע בך ולחטוא לטמא את היכל הקדש אשר בתוכך ומי יתן והיתה הרעה הזאת מיד הגוים אשר ברעת השונא ימצא איש חצי נחמה אבל לרעת האוהב לא ימצא איש נחמה כי בניך אשר טפחת רבית וגדלת ורוממת הם בידיהם בהרוג איש אחיו ואיש את רעהו מלאו את היכל יי׳ אשר בך מטומאת פגרי החללים עד אשר חדלו מלקבור כי מנעו הפריצים לקבור והיה האיש אשר יבקש לקבור חלל מהחללים יבא הפריץ ויכהו וימיתהו ויפילהו על חלל רעהו עד אשר ישארו שניהם על פני השדה מושלכים כנבלות ופגרי הבהמות אשר ימצאון במקומות החרבים והשוממים גם כי יפגע איש ברעהו מת או חלל חרב ינתח את גוית בשרו למען ינקום נקמת שנאתו בו ואז יגבר ריח המת על החי ותדבק בו מחלה לאין

ptorum cadavera & confoſſorum ſangvinem putredine ac tetro odore undique repletum eſt. Quomodo plateæ tuæ corporibus interemptorum refertæ ac vici tui mortuorum fameque enectorum pleni ſunt? qui verò in urbe adhûc ſuperſtites ſunt & vivunt, ii mortuis ſimiles habentur, quia illis vita ſua faſtidio eſt præ tetro cadaverum interemptorum foetore, quo etiam multi partim interierunt, partim in graviſſimos & inſanabiles morbos inciderunt, atque id ipſum eſt, quod David, unctus Dei Jacob & egregius pſaltes, (31.) Iſraëlis dixit: Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt Templum tuum ſanctum. (32.) An ideò educâſti, multiplicâſti & exaltaſti populos, ut te bello laceſſerent & ſanctum, quod in te eſt, Templum polluerent ac violarent? utinam iſthæc calamitas ab aliis tibi eveniſſet gentibus, quæ infenſo ergà te fuerunt animo! nam ea in re aliquid ſolatii ineſt; aſt dum quis ab amico læditur, id demum nullum admittit ſolatium: nam filii tui, quos aluiſti, educaſti atque exaltâſti, hi ipſi ſe invicem trucidârunt & manibus ſuis Templum Domini, quod in te eſt, cadaveribus interemptorum polluerunt ita, ut nemo eſſet, qui illa ſepulturæ traderet; nam graſſatores prohibuerunt, ne corpora iſta humarentur, quia, dum aliquis interemptum terrâ contegere voluit, graſſator ſupervenit eumque interfecit (33.) atque interemptum ſuper amici corpus projecit ita, ut ambo in agris jacerent, non ſecus, ac beſtiarum cadavera & morticina, quæ in deſertis & deſolatis locis reperiuntur, præthereà ſi quis fortè mortuum quendam vel gladio interemptum, quem odio habuit, offendit, is corpus illius & carnem fruſtatim diviſit, ut hac ratione de inimico ſuo ultionem caperet; ſed eo ipſo, dum iſte ita iræ atque odio ſuo indulſit, factum eſt,

(31.) Confer. 2. Samuel. c. 23. v. 1. ad quem locum hic reſpicitur.

(32.) Vid. Pſalm. 79. v. 1. confer, etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 2. circà fin.

(33.) Vid. Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 2. circà fin. confer. ſuprà num. 30.

לאין מרפא׳ וכל זאת הרעה באה לבניך על עזבם את תורת יי׳ ועל הפרם את בריתו אשר כרת עם אבותם ועל המעל אשר מעלו ביי׳ אלהי אבותם וישפכו דם צדיקים ונקיים בהיכל יי׳ אשר בך׳ על כל אלה רבה אנחתינו ויגדל עון בביינו להביא עלינו את כל הרעה הזאת אשר אין קץ לה׳ יי׳ אלהינו עונותינו עברו ראשינו ואין מספר למעשי׳ הרעי׳ אשר עשינו לפניך יי׳ אלהינו צדיק הוא ואנחנו פיהו מרינו ותורתו חללנו ובריתו הפרנו׳ וכל עוד האריך אפו בנו אנחנו יספנו למעול מעל בו ועל כן לו הצדקה והמשפט כי שפך עלינו חרון אפו ולנו בשת הפנים כהיום הזה וישוב וירחמינו ויכבוש עונותינו וישליך במצולות ים כל חטאתינו אמן׳

eſt, ut teterrimus cadaveris fœtor vivum corriperet eumque morbo inſanabili afficeret; omnia autem mala iſta filiis tuis ideò evenerunt, quia legem Domini deſeruerunt (34.) ejusque fœdus, cum patribus ſuis initum, violarunt, atque in Deum patrum ſuorum peccarunt ac ſangvinem juſtorum & innocentum in Templo Domini, quod in te eſt, effuderunt: propter omnia peccata iſta atque ſcelera jam in maximo verſamur luctu & fletu, atque ideò cuncta illa mala, quorum nullus eſt finis, nobis evenerunt. Domine, Deus noſter, iniquitates noſtræ ſupergreſſæ ſunt capita noſtra (35.) & peccata noſtra ſunt innumera, quæ corâm ■ commiſimus: Juſtus eſt Dominus, Deus noſter; nos verò mandata ejus transgreſſi ſumus atqve illius legem prophanavimus fœdusque violavimus, & dum ſuam ille iram ergà nos cohibuit, nos iniquitates noſtras auximus; quapropter jure meritoqve illius indignationem experimur & pudore ſuffundimur, ſicuti hoc tempore nobis accidit. Revertatur Deus & noſtrûm miſereatur atque iniquitates noſtras deleat peccataque noſtra in profundum maris projiciat, (36.) Amen!

CAP. XXXIV.

ויהי אחרי הדברי׳ האלה ויבא טיטוס בבקעת קסריא בחילו ובגדודיו בחדש הראשון ביום ג׳ לחדש בשנ׳ הראשונה למלכות אביו ברומה׳ ויתבונן בחילו ובגדודיו ויתקרם ויתקנם לדעת מניינם ומספרם אחרי לכת אביו אל רומה וימצא אתו

POſteà Titus tertio die primi menſis, anno primo imperii, quod pater ejus Romæ ſuſceperat, cum omnibus copiis ſuis in planitiem urbis Cæſareæ venit, ubi univerſum exercitum ſuum luſtravit, recenſuit & ordinavit, ut numerum militum ſuorum iniret, poſteaqvàm pater ejus Romam profectus erat; ingentem autem illorum multitudinem invenit, adeò, ut terra obtegeretur nec conſpici

(34.) Et Chriſtum, mundi Servatorem, rejecerunt, vid. ſuprà h. cap. n. 1. ibique not.

(35.) Vid. Pſalm. 38. v. 4. ad quem hic reſpicitur.

(36.) Vid. Mich. cap. 7. v. 19. qui locus hic allegatur.

ſpici poſſet. (1.) Dein motis caſtris exercitum ſuum Samariam duxit, (2.) cujus urbis incolæ illum læti & magno cum honore ac gaudio exceperunt, propterea Titus nullum eis damnum intulit, inde Ajalonem (3.) venit, qvæ triginta ſtadiis (4.) ab urbe Hieroſolyma diſtat, qvapropter ipſe, cùm caſtra ibidem poſuiſſet, relicto exercitu, adſumptis ſolùm ſexcentis equitibus, (5.) Hieroſolymam verſus iter inſtituit, ut è longinquo locum diſpiceret & murorum urbis altitudinem exploraret populique vires experiretur ac fortitudinis graſſatorum, (qvi bello inclyti erant & quorum fama per totum terrarum orbem celebrabatur,) periculum faceret & ut pacem omnibus, qui eam amplecti vellent, offerret: viam igitur ingreſſus eſt & ad mœnia urbis accedens neminem vidit, qui portas Hieroſolymæ apertas intraret aut illis exiret, nam graſſatores extrà urbem in via, qvâ aditus ad oppidum patebat, inſidias ſtruxerant; equites autem omnes Titum, cum paucis qvibusdam prægreſſum, interjecto aliqvo ſpatio ſeqvebantur. Cùm itaque Titus ad mœnia urbis accederet, ut eorum altitudinem exploraret, graſſatores ex inſidiis, non procùl ab urbe Ajalon (6.) collo-

אתו חיל לרוב מאד והנה הוא מכסה
את הארץ לעיני כל רואיו · ויסע מקבריה
ויבא בחיל כבד שומרונה ויקבלוהו אנשי
העיר בשמחה ובטוב לבב ובכבוד ובשלום
ולא הרע להם בדברי · ויסע משם ויבא
אילונה אשר בינה ובין ירושלם ל׳ ריס
ויחן שם ויעזוב את מחנהו שם ויקח
עמו שש מאות פרשים לבד ויבא
ירושלם לרגלה מרחוק ולחור את המקום
ולדעת גובה החומה אשר לעיר ולהכיר
כח העם ולחקור כח הפריצים , אשר
הם מהוללים במלחמה ושמעם הולך
בכל הארץ ולקרא שלום על כל המשלימי
עמו · ויבא ויקרב אל החומ׳ וירא והנה
אין יוצא ואין בא בשערי ירושלם והמה
פתוחי׳ כי ארבו לו הפריצי׳ מחוץ לעיר
בדרך מבואי וכל העם אשר לו היו
הולכים אחריו והוא לבד עם מתי מעט
לפנים ויקרב אל החומה לחקור גבהה
ויקומו הפריצים ממקום המארב ויבא
והמארב

(1.) Vid. Joſeph. l. 5. de Bell. Jud. c. 6. & Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 3. ac *Joſippi* Epitom. pag. 231.

(2.) Vid. Joſeph. dict. l. 5. c. 6. & Egeſipp. loc. alleg

(3. Sic nomen: איילון, quod hic habetur & in Joſippi etiam Epitome legitur pag. 231. vertere volui; Joſephus l. 5. de Bell. Jud. c. 6. in fin. ſcribit, Titum in loco quodam, quem Judæi patrio ſermone *ἀκανθῶν αὐλῶνα* vocarint, juxtà vicum quendam Gabath Saul dictum, caſtra poſuiſſe; Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 3. locum hunc nominat Aulanam, confer. infrà h. cap. n. 6. & n. 11. ibique not.

(4.) De dictione ריס ſuprà lib. 3. cap. 17. n. 15. & h. lib. 6. c. 17. n. 8. dictum eſt; in Joſippi Epitome dict. pag. 231. ſcribitur, quòd inter Ajalon ſeu Elon & Jeruſalem iter duorum dierum fuerit, confer. infrà num. 16. h. c. de voce ריס.

(5.) Idem refert Joſephus dict. lib. 5. c. 7. & Egeſippus l. 5. c. 3. ac *Joſippi* Epitom. pag. 232.

(6.) Vid. Joſeph. loc. alleg. Egeſippus dict. lib. 5. c. 3. ſcribit, Judæos non procul ab illo loco, qui Helenæ ſepulchrum vocatur, ex inſidiis Titum adortos eſſe, confer. etiam *Joſippi* Epitom. pag. 232. & ſuprà h. cap. n. 3. it. cap. ſeq. 35. n. 7. cœterum Helena iſta videtur fuiſſe Adiabenorum regina, quæ ad Judaicam tranſierat religionem, de qua Joſeph. Antiqu. lib. 20. c. 2. quæ etiam, ut Rabbini tradunt, tabulam auream dono dederat, ut in Templo Hieroſolymitano reponeretur, confer. autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire du Culte Levitiq. &c. Part. 2. cap. 6. pag. 253. edit. Amſtelod. vid. & infrà h. lib. 6. c. 54. n. 12.

Digitized by Google

והמארב היה קרוב לאילונה ויקומו הפריצי׳ ויכו את מחנה טיטוס מאחור והפריצי׳ אשר בירושלם יצאו עליו ויהי טיטוס בתוך ויחצו הפריצים ויעברו לפני טיטוס ויבדילו בינו ובין גבוריו ויקיפו אותו ויפלו שם מגבוריו ששים. ויבקשו ללכוד את טיטוס חי ולו רצו להמיתו המיתוהו׃ ויהי כראות טיטוס כי הקיפוהו עם הפריצים סביב וכי לא היה רצונם להרגו רק ללכדו חי וכי אין דרך לו למלט את נפשו מתוכם וכי לא יוכל לעבור לשוב אל מחנהו כי אם דרך התר אגודת הפריצי׳ והוא דרך ברזל וכל גבוריו עזבוהו ולא נתנו אל לבם לעבור בו כי חשבו אשר לא יכלו על כרת ויתחזק הוא וירץ מהר ויבקע קשר הפריצים ויעבור בתוכם וימלט בהכותו את כל הקרב אליו כי הם בקשו לתפשו חי על כן היה מכה כל הקרב אליו להפשו חי וגו׳ לא רצה לסגרו בידכם למען ענות את ישראל בו׃ ויהי בהמלטו מתוכם ויתנחמו הפריצי׳ איך לא הרגוהו ויאמרו מה זאת עשינו כי לא שלחנו ידי בו להמיתו אשר בידינו היה לעשות זה ויתאבלו וירוצו אחריו וירדפו עליו בכלי מחול משחיתי׳ ולא השיגוהו כי נצרו האלהי׳

collocatis, conſurrexerunt & Titi equites à tergo adorti percuſſerunt; qui verò Hieroſolymis erant graſſatores, oppidò egreſſi impetum in Titum fecerunt ita, ut is in medio eſſet, nam graſſatores Tito obviam facti eundem à militibus ſuis ſeparârunt atque ipſum undique circumvenientes preſſerunt adeò, ut ſexaginta fortiſſimi milites ejus ibidem proſternerentur; (7.) graſſatores autem id egerunt, ut Titum vivum caperent, ſi enim illum interimere voluiſſent, facili id negotio perficere potuiſſent: (8.) Aſt Titus, cùm ſe undiqve à graſſatoribus circumſeptum videret & animadverteret, illorum propoſitum eſſe, non ut ſe interficerent, ſed vivum caperent, cumque nullum evadendi locum aut ad milites ſuos regreſſum ſibi patere conſpiceret, niſi graſſatorum catervam perrumperet ac ferrô ſibi viam patefaceret (omnes quippe milites illum deſeruerant nec operam dederant, ut ad imperatorem ſuum pervaderent eumque ſervarent, quia id impoſſibile eſſe judicabant) ipſe ſemet colligens animumqve firmans maximum in hoſtes impetum fecit ac perrupto graſſatorum agmine obvium qvemqve proſtravit (dum enim illi vivum capere voluerunt, ipſe quemvis appropinqvantem percuſſit) atqve ita incolumis ad ſuos evaſit, nam Deus illorum poteſtati eum ideo tradere haud voluit, (9.) quia per Titum ſupplicium de populo Iſraëlitico ſumere decreverat. (10.) Poſtqvàm igitur Titus ſalvus evaſit, tunc graſſatores pœnitentiâ ducti ſunt, qvòd illum non interfeciſſent ac dixerunt: cur ei manus non injecimus, dum illius interimendi copia

(7.) Egeſippus dict. lib. 5. c. 4. ſcribit, quòd duo tantùm ex Titi ſociis interfecti ſint; cum reliquis autem Imperatoris filius ad ſuos reverterit.

(8.) Imò Joſephus lib. 5. de Bell. Jud. c. 7. refert, multa in Titum jacta fuiſſe miſſilia; ſed nullum in ejus corpus delatum eſſe, licet is neque galeâ neque thorace ſeptus fuiſſet, idque ſingulari Dei providentiâ, confer. etiam Egeſippus loc. alleg. ac Joſippi Epitom. pag. 233.

(9.) Nam cor regis in manu Dei eſt, inquit Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 4. vid. infrà num. 12. h. cap.

(10.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 233. certè ad Excidium urbis illius vir tantus reſervatus eſt, prout ſcribit Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 4.

האלהים לתת את ירושלם בידו וילך
טיטוס וישב אילונה אל מחנהו וידע כי
לבות המלכי' ביד יי' ויהי בבקר ויבא
טיטוס עם כל חילו ויקרב אל עיר ירושלם
ויואל ללכת לחנות בהר הזתים ויאמר
אל שריו ואל גבוריו אתם קרבים היום
למלחמה עם גוי עצום אנשיו גבורים
כאריות ועזים כנמרי' וקלי' כצבאי' ילכו
בראשי ההרי' למהר ולעקור את הרכב
ולהפיל את הפרשים הרוכבי' עליו ועתה
אמצו לבבכם וחזקו כי בגוי עז ועצום
וגבורי מלחמה באתם להלחם ואינם
כגוים אשר נלחמו עמכם מתמול שלשום
כי אנכי חקרתי עליהם וידעתי את גבורתם
ואת ערמתם למלחמה׃ ואז פקד את
בני צבא חילו ויערכ' מערכה מול מערכה
דבוקי' אלה לאלה כמחנות לבלתי הפרד
כת מכת ולבלתי התערבם במסלותיהם
ולבלתי קלקל מערכותיהם ויצו לאשר
היו לפנים להשמר פן יכשל אחד העם
באחד הבורות או באחד השוחי' אשר
בדרך כי היה נשף׃ ובני ישראל כשמעם
כי טיטוס יבא על ירושלם חפרו סביב
חומת ירושלם מפאת המישור בורו'
ושוחי'׃ וטיטוס ליראתו מזה הלך לו
דרך הר הזתים אשר לא עלה על לב
הצופי' לחפור בו לא בור ולא שוחה
ויבוא טיטוס בהר הזתי' ויחן שם על
פני

copia nobis data eſt? quocircà obſirmatis animis Titum perſecuti ſunt & pernicioſa in illum tela conjecerunt; ſed fruſtrà, quia Deus illum protexerat, ut Hieroſolymam ipſius poteſtati traderet: ſic Titus Ajalonem (11.) reverſus in caſtra pervenit, & cognovit, corda regum in manu Dei poſita eſſe. (12.) Seqventi autem die Titus cum omnibus copiis ſuis ad urbem Hieroſolymam acceſſit & in monte olivarum (13.) caſtra locavit, dein duces & milites ſuos ita allocutus eſt: quandoqvidem hodiè nobis prælium ineundum eſt contrà gentem fortiſſimam, cujus milites robore leones & pardos, velocitate capreas, montium cacumina pererrantes, æqvant, qvi ſumma celeritate currus perſeqvuntur eosque corrumpunt & equites illis inſidentes dejiciunt, (14.) veſtrum erit, animos obſirmare & voſmet viros præſtare, qvia adverſus fortem, ſtrenuam & bellicoſam gentem vobis pugnandum erit, quæ neqvaqvàm ſimilis eſt populis illis, qvi anteà contrà vos bellum geſſerunt, ego qvippe expertus ſum gentem iſtam, illiusqve vires & aſtutiam militarem periculô meô didici. His dictis Titus milites ſuos luſtravit eosqve diſpoſuit atqve ordinem ordini ita aptavit, ut ſibi invicem arctè cohærerent, nec agmen ab agmine divelleretur, nec militum acies atqve ordines in itinere turbarentur & confunderentur; iis etiam, qvi præcedebant, præcepit, ut caverent, ne eorum aliqvis in puteum vel foveam, qvarum multæ in via erant, incideret, nam tenebræ proſpectum adimebant; etenim Iſraëlitæ, cùm audiſſent, Titum Hieroſolymam petere, circà mœnia urbis in planitie foveas ac puteos foderant, quocircà Titus id metuens, viam, qvæ ad montem

(11.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 3. & 6. notata ſunt.
(12.) Confer. ſuprà num. 9. h. cap. ibique not.
(13.) Vid. Joſe. h. dict. l. 5. c. 8. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 4. ac Joſippi Epitom. pag. 233.
(14.) Idem refertur in Joſippi Epitom. dict. pag. 233. & ſeqq. confer. etiam Egeſipp. loc. alleg.
(14.) De hoc monte vid. inter alios Joh. Lightfoot. in Chorograph. Matthæo præmiſ. cap. 40. confer. etiam Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 4.

פני ירושל׳ מעבר לנחל קדרון כי הנחל עובר
בין העיר ובין ההר ואין בו מים רבי׳ תמיד׃
ויהי מחנה טיטוס קרוב אל עיר ירושלם
דרך ו׳ רוכים ויהי בבקר וישא העם את
עיניו ויראו והנה מחנה הרומיי׳ על הר
הזתי׳ ויאספו שרי הפריצי׳ וילכו ויקבצו
את אנשי הפריצי׳ כלם ויעשו שלום
איש אל רעהו למען הפוך רעתם על
הרומיי׳ להראותם את גבורתם וישבעו
הפריצי׳ איש את אחיו על ככה וישלימו
אלה עם אלה׃ ויהיו אנשי שלשת
המחלקת לאיש אחד ויפתחו את שערי
העיר ויצאו שרי הפריצים וכל אנשי
המלחמה אשר בירושלם מן העיר וילכו
ויריעו תרועות גדולו׳ ויבהילו ויחרידו
את המחנ׳ אשר לרומיי׳ מאד מאד וינס
מחנה הרומיים מפני הפריצים וישב
אחור כי פתאום יצאו הפריצי׳ עליהם׃
ויצעק טיטוס על עמו ומתנרו לאמ׳ הלא
תבושו כי אתם מאה על אח׳ בערך
היהודי׳ ואתם נסים מפניהם׃ ויתחזקו
הרומיי׳ על דברי טיטוס אדוניה׳ ויעמדו
בכח נכח עם היהודים למלחמה ויפלו
מזה ומזה חללים רבים ולא החזיקו
הרומיים עוד מעמד לפני היהודים אך
טיטוס ושרי׳ והגבורים והאנשים אשר
עמו עמדו על עמדם׃ ויצעק עוד טיטוס
עליה׳

montem oliveti ducebat, elegit, ubi Judæi foveas ac puteos haud foderant. Titus itaque ad montem olivarum (14.) pervenit ibiqve caſtra metatus eſt è regione Hieroſolymæ trans flumen Cedron, (15.) qvia torrens iſte urbem inter & montem fluebat nec ſemper aquis abundabat; exercitus autem Titi ab urbe Hieroſolyma ſex tantùm ſtadiis (16.) aberat. Cùm itaque Iudæi illuceſcente die Romanorum copias in monte olivarum conſpexiſſent, tunc latronum duces convenerunt atqve omnes graſſatores congregârunt & inter ſeſe pacem fecerunt, (17.) ut malum à ſe in Romanos verterent eisque fortitudinem ſuam oſtenderent: qvamobrem ſe invicem jurejurando obſtrinxerunt & mutuam pacem inierunt ac, qvi anteà trium erant factionum, jam in unum corpus coaluerunt. Graſſatorum itaqve duces cum omnibus militibus ſuis, qvi Hieroſolymis erant, apertis portis urbe ſunt egreſſi maximumqve clamorem ſuſtulerunt, (18.) quô ingens pavor ac metus Romanorum copiis incuſſus eſt, ita, ut à graſſatorum exercitu in fugam conjicerentur ac retrò cederent, qvia graſſatores ex improviſo Romanos adorti erant. Titus autem milites ſuos increpans: pudeat vos, inqviebat, qvi, licèt numero multo ſuperiores ſitis Judæis atqve centeni contrà ſingulos pugnetis; eisdem tamen terga obvertitis. His Titi, imperatoris, dictis Romani animos reſumpſerunt ac fortiter in prælio contrà Judæos pugnârunt adeò, ut multi utrimqve caderent interempti: tandem Romani, cùm Judæorum impetum diutiùs ſuſtinere non poſſent, retrò ceſſerunt,

(15.) Fluvius iſte ſeu torrens in ſacris ſatis notus eſt, vid. 2. Samuel. c. 15. v. 23. & Johann. cap. 18. v. 1. confer. Joſeph. dict. lib. 5. c. 9. & Egeſipp. loc. alleg. ut & Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſ. cap. 38.

(16.) Habetur etiam hic dictio רים, de qua ſuprà h. cap. num. 4. dictum eſt, confer. etiam Joſeph. & Egeſipp. loc. citat.

(17.) Idem refert Joſephus dict. l. 5. c. 9. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 4. & Joſippi Epitom. pag. 234. plerumque enim etiam acerba odia metus comprimit, verba ſunt ejusd. Egeſippi loc. alleg.

(18.) Conſentiunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg. ut & Joſippi Epitom.e pag. 234.

עליהם להשיבם והמה בושים מעזוב את טיטוס ואין להם לאל ידם לעמוד לפני היהודים ולא ידעו מה יעשו׃ וטיטוס והשרים אשר אתו התחזקו והתאמצו לעמוד כנגד היהודים ויחדלו גם לרדוף את מחנהו וישובו היהודים וכל אנשי המלחמה ויבאו קרוב לעיר מחוץ לחומה׃ ויחר אף טיטוס במחנהו ויקצוף על גבוריו על אשר נבעתו מפני היהודים ויאמר אליהם טיטוס העל אלה היהודים לא תתנקם נפשי כי מתי מעט יבריחונו ואין לאל ידינו לעמוד לפניהם אף כי אני עומד על עמדי ואתם נסוגים אחור ובורחים מהמלחמה ואני עומד בהוכה ובפניה׃ ויהי ביום השני ויאסוף טיטוס את כל מחנהו מלבד אנשי מעט כי עזבו בהר הזיתים לשמור את הכלים וירד מהר הזיתים לערוך עם ישרי מלחמה פתח השער׃ ויבטח טיטוס אנשי מחנהו לאמר לכו נרדה אליהם ואל תיראו מפניהם כי הנה נחל קדרון מבדיל בין הנשאר מגדודינו בהר ובין גדודי ישראל׃ וישמעו הרומיים לקול טיטוס וישימו פניהם ללכת להלחם ביהודים קרוב את החומה לפני שער העיר ולבם בוטח בנחל קדרון׃ ושרי הפריצים עשו גם הם בערמה ויחלקו את אנשי המלחמה וישלחו את חצי צבא הגבורים לסוב ולהקיף ולעבור בנחל קדרון ולבא על מחנה הנשאר ולרומיים

runt, excepto Tito atqve principibus militibusqve, qvi cum ipſo erant, hi enim viriliter in ſtatione ſua permanſerunt: qvo facto Titus Romanos iterùm inclamavit, ut eos à fuga retràheret; ſed illi partim pudore, ne Titum deſererent, partim metu Judæorum, quibus reſiſtere non poterant, incerti erant, qvid agerent; aſt, dum Titus unà cum ducibus; quos penes ſe habebat, obfirmato animo contrà Judæos viriliter pugnabat: tandem hi qvoqve à perſeqvendis Romanis deſiſtebant & tàm ipſi, quàm illorum milites ſimùl ad urbem revertebantur ibique extrà mœnia ſubſiſtebant; (19.) Titus autem irâ atqve indignatione adverſùs milites ſuos commotus, quòd Judæorum metu retroceſſiſſent, dixit: nonne Judæos iſtos ulciſcar, qui pauci numero in fugam nos conjecerunt, nec illis reſiſtere potuimus? qvamvis autem ſtationem meam ego viriliter defenderim, vos tamen terga dediſtis & ex prælio aufugiſtis ac me fortiter obnitentem atque pugnantem deſeruiſtis. Titus itaque ſeqventi die coadunato univerſo exercitu, exceptis paucis, quos ipſe in monte olivarum ad vaſa cuſtodienda reliqverat, deſcendit, (20.) ut cum Judæis ad portam urbis manum ſerereret; animum verò militibus ſuis hiſce verbis addidit: agite, deſcendamus contrà hoſtes noſtros nec ullus vos metus capiat, ecce enim torrens Cedron milites noſtros, qvi in monte relicti ſunt, à Judæorum copiis ſeparat. His dictis Romani obtemperantes ſeſe accinxerunt, ut propè mœnia antè portam urbis cum Judæis pugnarent, quia non exiguam ſpem in fluvio Cedron habebant repoſitam; aſt graſſatorum duces copias ſuas aſtu militari diviſerunt & dimidiam earum partem miſerunt, ut per ambages ac circuitus torrentem Cedron tranſirent & Romanos,

(19.) Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 11. ita ſcribit: Judæi ſub ipſos muros ſtruxere aciem, rebus ſecundis longius auſuri &, ſi pellerentur, parato perfugio.

(20.) Vid. Joſeph. dict. l. 5. c. 10. & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 4. ac *Joſippi Epitom.* p. 234. & ſeq.

לרומיי׳ בהר הזתי׳ פתאום ולבח אותם
ולהתגרות במלחמה באשר ינוסו מהרומיי׳
להמלט בהר הזתים ויעשו כן היהודים
הגבורי׳ ויסובו וילכו אל הדרך ויחגרו
מלחמה בנשארי׳ בהם ויסיעום ממקומם
ויפן טיטוס אחריו וירא והנה קול
תרועת המלחמה וקול השופר והמלחמה
אשר באו היהודים מעבר הנהר בהר
הזתי׳ ויבהל לקול המלחמה כי הקיפה
בו המלחמה פנים ואחור׳ ושרי הפריצי׳
בידעם כי הגיעו עם הפריצי׳ השלוחים
אל מחנה הרומיי׳ הנשאר בהר הזתים
ויפתחו את שערי ירושל׳ ויצאו הם וכל
אנשי המלחמה אשר בעיר מן העיר ויבאו
אל טיטוס ואל מחנהו במקום מערכתו
נכח השער אשר חשב להלחם בישראל
בבתי׳ ויכו היהודים או ברומיי׳ מכה
רבה הגדולה מאד כי הרומיי׳ לא שמו
פניהם לנוס כמבראשונה והיהודים
התחזקו והתאמצו להכות בהם וישימו
את נפשותיהם בכפיהם למות במלחמה
ואחרי הכותם היהודי׳ ברומיי׳ עד מאד
הבריחום אל הר הזתי׳ וירדפו אחריהם
ויפלו מהם חללי׳ רבים ורבים מגבורי
טיטוס ברחו ולא עמדו בכח היהודים כי
ראו המלחמה פנים ואחור בלתי טיטוס
לבדו ויצעקו עליו גבוריו ויפצרו בו
ויאמרו אליו הוי אדוננו המלט נא
ההרה עמנו על נפשך פן תפול בחרב
היהודי׳ ואבדנו כלנו כי אתה אדוננו
ארץ·

nos, qvi in monte olivarum relicti erant, repentè adorirentur eosqve ſpoliarent; cum iis autem, qvi ad montem oliveti confugere volebant, prælium inirent: qvocircà Judæi milites, ducibus ſuis morem gerentes, per ambages ad montem perrexerunt & cum militibus Romanis, qvi in monte relicti erant, pugnârunt eosque loco pepulerunt; Titus autem retrò ſpectans cùm clamorem militarem tubarumq; clangorem audiſſet ac prælium, quod Judæi trans fluvium in monte oliveti cum Romanis inierant, vidiſſet, valdè conſternatus fuit, qvia hoſtis à fronte & à tergo inſtabat. (21.) Graſſatorum quippe duces, cùm cognoviſſent, milites ſuos, qvi præmiſſi erant, jam ad Romanorum copias, quæ in monte olivarum relictæ erant, perveniſſe, ipſi unà cum omnibus militibus ſuis, qvi in urbe erant, apertis portis egreſſi ſunt & Titum ejusqve exercitum in loco, ubi acies ab illo contrà Judæos è regione portæ inſtructa erat, adorti ſunt maximamque cladem illis intulerunt, nam Romanis haudquaqvam animus fuit, retrò cedere, ſicuti ab initio fecerant; Judæi autem ſeſe obfirmârunt & impetu in Romanos facto eosdem percuſſerunt, nam mortis periculum eo in prælio contempſerunt: quocircà Judæi, cùm Romanos maxima clade affeciſſent eosqve ad montem olivarum repuliſſent, fugientibus inſtiterunt multosqve ex illis interfecerunt, dum complures ex Titi copiis aufugerunt nec Judæorum impetum tulerunt, quia & à fronte & à tergo certamen ingruere viderunt; Titus autem ſolus reſtitit; (22.) ſed milites ejus illum valdè rogarunt, dicentes: eripe quæſò, Domine noſter, vitam tuam præſenti periculo & nobiſcum in montem evade, ne Judæorum gladiô occumbas ac nos omnes pereamus: Tu enim, Domine noſter, regnis multis imperas ac Deus te, mediante Cæſaris

(21.) Idem refertur in Joſippi Epitom. pag. 235. confer. num. ſeq. 22. h. cap.

(22.) Vid. Joſeph. dict. l. 5. c. 10. & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. cap. 4. ac Joſippi Epitom. dict. pag. 235. & ſeq. confer. etiam num. antec. 21. h. cap.

אדון ממלכות וימליך האלהי' בממשלת הקיסר אדו[illegible]ך על כל הארץ ועתה כנופלך בחרב היהודי' ואף אנו לא יפול עמך זולתך הלא נמות כלנו ומה בצע לך בדמך כי המות גם אתה כאיש אחד ממנו' ולא שמע אליהם טיטוס ולא האזין לדבריהם ויתחזק במעמד ולא הסב את פניו אחור כי אמר אבחרה מות בכבוד מחיי' בחרפה ויפן אל היהודים הבאים עליו במלחמה ויגרשם מעליו בגבורתו ויברחם מפאת פניו וכראות היהודים אנשי המלחמה אשר נסבו מחנות הרומיים לעמוד נכחם למלחמה ויסור מעל הרומיי' וישפכו את נפש' על טיטוס ויוציאו כל כחם להתאזר ולהתחזק בכחו להמיתו ותהי אז שם מלחמה גדולה מאד ויפלו עם רב מאלה ומאלה וביום ההוא נפלו מגבורי טיטוס רבים ורבי' במלחמה וכמעט אשר לא נפל טיטוס במלחמה הזאת ולולי יתר גבוריו אשר שבו אליו ויצילוהו מיד היהודים מלהמיתו במלחמה ההיא אז אבד טיטוס ביום ההוא וישובו היהודי' אל מקומם לצד החומה וירדו אש' בהר היהו' לעבור את נחל קדרון ולשוב אל ירושלם וירדפו הרומיי' אחריה' וכראות היהודי' שהרומיי' מתאזרים לרדוף אחריה' ויפנו הם עד אליהם ויבריחום ותהי מנוסת הרומיי' לפני היהודי' ג' פעמים

ſaris patris tui imperio univerſi terrarum orbis dominum fecit; nunc itaqve, ſi Judæorum gladiô interieris, etiamſi nemo noſtrûm præter te ſolum ceciderit, nonne omnes peribimus? (23.) & qvidnam utilitatis ex ſangvine tuo proveniet, ſi tu perinde atqve gregarius qvidam miles interfectus fueris? aſt Titus eis non obtemperavit (24.) nec illorum dictis morem geſſit; ſed in ſtatione ſua firmiter permanſit neque tergum dedit, qvia dixit: mortem glorioſam (25.) turpi vitæ præferam; quocircâ ille ad Judæos invadentes converſus eosdem à ſe fortiter repulit & in fugam vertit: Judæi autem milites, cùm viderent, Romanorum copias ad reſtaurandum prælium converſas eſſe, relictis militibus Romanis ac ſpreto omni periculo vitæ unum petierunt Titum & totis viribus eò anniſi ſunt, ut illum ſuperarent atqve interficerent, unde atrociſſimum tunc temporis prælium exortum eſt & multi utrimque ceciderunt atqve die illo complures ex Titi militibus in pugna occubuerunt, & parum abfuit, qvin Titus ipſe in illo certamine periret; etenim ſi cœteri milites ei ſuppetias non tuliſſent illumque è Judæorum manibus eripuiſſent, ne eo in prælio ab ipſis interficeretur, dies ille Tito fuiſſet ultimus. Poſteâ Judæi ad locum ſuum juxtà mœnia urbis reverſi ſunt; qvi verò ad montem præmiſſi erant Judæi, deſcenderunt, ut torrentem Cedron iterùm tranſirent atqve Hieroſolymam reverterentur; ſed Romani illos perſecuti ſunt. Judæi itaqve, cùm vidiſſent, Romanos ſeſe accingere, ut ipſos inſeqverentur, aciem ſuam hoſtibus obverterunt eosque in fugam conjecerunt: hoc modo Romani tribus vicibus terga dederunt Judæis.

(23.) In ejus quippe periculo pernicies erat univerſorum, ſicuti ſcribit Egeſippus loc. alleg.

(24.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 236. & Egeſippus dict. lib. 5. c. 4.

(25.) Glorioſa enim mors vitæ opprobrio præponderat, verba ſunt ejuſdem Egeſippi loc. citat.

CAP. XXXV.

ויהי בעת ההיא ותשקוט המלחמה
החיצונה והתעורר מלחמה פנימה בירושל׳
בתוך העיר בין הפריצים איש באחיו
ואיש ברעהו׳ ויהי ביום הראשון לחג
הפסח ויבא יוחנן הגלילי שר הפריצים
אל היכל יי׳ הוא וגבוריו עמו ויקבלו אותו
הכהנים והזקנים ויתר העם בכבוד ויהי
כבואו אל היכל יי׳ ויפשטו הוא ואנשיו
את בגדיהם והמה לבושי׳ מתחת מדיהם
שריוני׳ וחרבותיה׳ במתניהם וישלחו את
ידיה׳ בכהני׳ ויתפשו את דלתי ההיכל
ויחלו להרוג בעם ובכהנים ויהפך לבם
על אחיהם לאכז׳ לבלתי שאת פני זקן
ולא אבו הרשעים לשמוע אל התחנת
המתחננים אליהם ולא להמול על עוללי
ויונקים ולא על נשים וטף ואף כי על
שמעון ועל אלעזר בן ענני וגם על כל
יתר שרי הפריצים חרה מאד דבר יוחנן
אשר אמר אל יחשב בעיר הזאת לשר
בלעדי וכשמוע שמעון ואלעזר שרי הפריצי׳
את הרעה אשר עשה יוחנן בעם יי׳ בהיכל
הקדש ויקומו גם הם ויכו מהעם אשר
ליוחנן רבים ורבים ובין אלה ובין אלה
היו בני ישראל ספים וכלים באפס
תקוה׳ ויוגד לטיטוס כי הנה קשרו

היהו׳

PEr idem tempus externum qvidem bellum ceſſavit; ſed internum (1.) in urbe Hieroſolyma inter graſſatores recruduit, quo illi ſe invicem conſumpſerunt. Nam primo feſti Paſchalis die Johannes Galilæus, graſſatorum princeps, cum militibus ſuis Templum Domini ingreſſus magno cum honore à Sacerdotibus, Senioribus & à reliqvo populo exceptus fuit; aſt ille ejusque milites, poſtquàm Templum Domini intrârunt, rejectis veſtibus, ſub qvibus loricas ac gladios occultaverant, (2.) ſacerdotibus manus injecerunt & occupatis Templi portis nonnullos ex populo & Sacerdotibus interficere cœperunt, tantâ ergâ fratres ſuos crudelitate accenſi, ut nec ſenum autoritate ac reverentiâ nec precibus ſuppliciter orantium nec miſericordiâ infantum atqve lactentium, mulierum & parvulorum commoverentur; idem Johannes etiam contrà Simeonem atqve Eleazarum, Ananiæ filium, ut & adverſùs cœteros graſſatorum duces irâ accenſus dixit: nemo in hac urbe præter me dominatum exerceat; qvapropter Simeon & Eleazarus, graſſatorum principes, cùm calamitatem illam, quam Johannes populo Domini in Sanctuario intulerat, audiſſent, arreptis armis multos etiam ex Johannis militibus interfecerunt: ſic ab utraqve parte populus Iſraëliticus conſumebatur & ſine ulla ſpe ſalutis perdebatur. Titus verò cùm ei nunciatum eſſet, quòd Judæi maximo & atrociſſimo bello inteſtino involuti eſſent & internâ ſeditione laborarent mutuaque cæde

(1.) Vid. Joſeph. l. 5. de Bell. *Jud.* c. 11. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 5. ac *Joſippi* Epitom. pag. 236.

(2.) Corn. Tacitus l. 5. Hiſtor. c. 12. ſic ſcribit: Johannes miſſis per ſpeciem ſacrificandi, qui Eleazarum manumque ejus ob[tr]uncarent, tem[p]lo potitur, ſic & Egeſippus dict. lib. 5. c. 5. r[e]f[e]rt, quòd Judæi, Johannis partes ſecuti, Templum ſpecie civili ingreſſi ſint; ſed interius armati rejectis exuviis gladios attulerint loricato pectore.

היהודים מלחמה גדולה ויעה וקטה
בינה' והמה נלחמי' זה עם זה בתוך
העיר וישמח מאד ויקרב טיטוס עם כל
מחנהו אל העיר וימצא מן היהודי' מחוץ
לעיר בורחים משאון המלחמה אשר בעיר
וישאו את עיניה' ויראהו ויאמרו אליו
גשה נא אלינו ובאת לעיר כי לא נוכל
לחיו' מרעת הפריצי' אשר בעיר והצילנו
נא מידם ונהיה לך לעבדי' כי נגעה חרב
עד הנפש ובכל זאת לא האמין טיטוס
לדברי היהודי' ההם כי כאשר ראה את
היהודי' מתמול שלשום נלחמים אותו
בחוזק יד ובלב אחד והיו כלם עליו
לאגודה אחת למלחמה וממהרי' להציל
איש את רעהו במלחמ בעבור זה הדבר
לא האמין להם כדברי' אליו לאמר בא
והצילנו מיד הרשעי' האלה והפריצים
והיינו לך לעבדי' ועודינו מדברי' עמם
והנה קול שאון העיר חעקת המלחמה
מתוך העיר ושמע קול אומרים פתחו
השער ויבא טיטוס וילכוד את העיר וקול
אומרי' עוד סגרו השער פן יבואו הרומיי'
בעיר' וכשמוע הרומיים את קול האומרי'
סגרו השערי' פן יבואו הרומיים בעיר
ויאמרו העומדי' על החומה לרומיי' הלא
שמעתם ותשמעו את שאון המלחמה
אשר בעיר רוצו וקרבו אל העיר ונפתחה
כל השערי' והבאו אל העיר אולי תוכלו
להצילנו מיד הפריצי' האלה ולא נמות
כלנו

de in urbe ſævirent, valdè lætatus eſt (3.) & cum omnibus copiis ſuis ad urbem acceſſit, (4.) ubi nonnullos Judæos, qvi ob belli inteſtini tumultum ex urbe profugerant, deprehendit, qvi, cùm Titum vidiſſent, ei dixerunt: veni qvæſò ad nos (5.) & urbem propiùs accede, qvia propter graſſatorum, qui in urbe ſunt, improbitatem diutius vivere haud poſſumus; eripe obſecrò nos ex illorum manibus, quo facto tibi ſubjecti erimus, nam ad internecionem usqve omnia gladiô vaſtantur: aſt Titus Judæorum iſtorum verbis fidem non habuit, nam, dum vidit, Judæos jam anteà maxima vi & unanimi conſenſu prælium adverſùs ſe iniiſſe atqve omnes uno agmine in ſe impetum feciſſe eosque id egiſſe, ut alter alterum in pugna ſervaret ac defenderet, ideò illorum verbis Titus non credidit; cùm dicerent: veni & nos ex improborum iſtorum graſſatorum manibus eripe tibiqve ſubjecti erimus. Intereà verò, dum Titus adhùc cum illis loqvebatur, nonnullorum tumultus & clamor militaris ex urbe audiebatur dicentium: aperite portam, ut Titus intret atqve urbem capiat; mox alius clamor exoriebatur dicentium: claudite portam, ne Romani urbem ingrediantur. Dum igitur Romani vocem audiebant dicentium: claudite portas, ne Romani urbem intrent, tunc ii, qvi ſuprà mœnia ſtabant, Romanos ita compellabant: annon clamorem audiſtis militarem, qvi in urbe eſt? accedite ad urbem, nos omnes vobis portas aperiemus, ut oppidum ingrediamini, forſitàn ex graſſatorum iſtorum manibus nos liberare poteritis, ne omnes improborum iſtorum & ſceleſtorum atque crudelium hominum gladiis pereamus; quocircà Romani curſu ad portam urbis contenderunt: ſed dum propiùs mœnia

(3.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 236.
(4.) Vid. Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 12. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 6.
(5.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

כלנו בחרב הפריצי׳ החטאי׳ והאכזרים
ויוצו הרומיי׳ אל שער העי׳ והמה קרבי׳
אל החומה ויפילו עליהם היהודי׳ אבני׳
מעל החומה ויורו עליה׳ חצים ויפלו
מהם רבים וגם היהודי׳ והעם הנצבי׳
מחוץ לעי׳ שהיו מתחננים לטיטוס
להצילם מיד הפריצי׳ הפכו פניה׳ להלחי׳
ברומיי׳ אש׳ באו אל החומה ויכו היהודי׳
ברומיי׳ וירדפו אחריהם והמה בורחי׳ עד
קרוב לאילונה ויחלו היהוד׳ לשחוק
ולהלעיג באנשי הרומיים אשר רדפו
אחריה׳ כדרך השוחקי׳ על האוילי׳ אשר
לא ראו שחוק במלחמ׳ ויהיו מדפיקים
על מגנידם נגד הרומיים ללעג ולקלס
עליה׳ ויראו גבורי הרומיי׳ את היהודים
מלעיגי׳ נכחם ויחר להם מאד ויבקשו
ללכת אליה׳ וימנעם טיטוס ולא נתנם
לבוא אליהם · ויקהל טיטוס את כל
שריו ועבדיו ויועציו יחד וידבר באזניהם
לאמר אנכי ידעתי את גבורתכ׳ כי גדולה
על כל גבורות הגוים ולא בגבורה לבד
אתם מתנשאי׳ במשפט עליה׳ אבל אף
במוסר וחכמה ועצה משלתם בעמי׳ כל
ימיכם · ועתה אחי ורעי איני תמה ונפלא
מן היהודי׳ אשר הם מדברי׳ בשבועה
תהפכי׳ וממרי׳ את פי שבועת׳ אך אתמה
ואפלא מכם איך יוכלו לפתות אתכם
ולרפי׳

mœnia accedebant, Judæi lapides (6.) è muro projecerunt & ſagittis Romanos petierunt eorumqve non paucos interfecerunt; illi qvoqve Judæi, qvi extrà urbem erant qviqve Titum rogaverant, ut ſe ex graſſatorum manibus liberarent, ad prælium adverſus Romanos, qvi ad mœnia acceſſerant, converſi eosdem percuſſerunt ac fugientes usqve ad urbem Ajalon perſecuti ſunt (7.) atque Romanos tunc irridere cœperunt, tanqvam ſtolidos & bellicarum rerum imperitos tyrones ſcutaqve ſua coràm Romanis in illorum contemptum & deridiculum conqvaſſàrunt, (8.) unde Romani milites, dum Judæos ſic illudentes viderunt, valdè irati ſunt, eosq; aggredi voluerunt; ſed Titus illorum impetum cohibuit nec permiſit, ut Judæos accederent. Poſteà convocatis omnibus ducibus, miniſtris & conſiliariis ſuis, eosdem hunc in modum allocutus eſt; (9.) ego probè novi, quòd gentes omnes fortitudine veſtra ſuperetis eisque non ſolùm virtute veſtra jure meritoqve palmam præripiatis; ſed etiam diſciplinâ, prudentiâ ac conſilio ſemper populis dominati ſitis, nunc itaqve, fratres mei & commilitones, non miror, quòd Judæi interpoſito juramento aliqvid dicant ac promittant; nec tamen illud ſervent; ſed hoc miror, qvomodo iſti vos decipere & aſtutia atqve calliditate ſua voſmet humi proſternere ac vincere potuerint, vosque prudentiâ & ſolertiâ veſtrâ illorum dolos & fraudes effugere non potueritis; nam fefellerunt vos & ſuperiores evaſerunt, dum jam tribus vicibus ad muros acceſſiſtis ac Judæis terga dediſtis; atque hæc quidem omnia ideò vobis evenerunt, quia dictis meis morem non geſſiſtis nec impe-

(6.) Idem refert Joſephus dict. l. 5. c. 12. & Egeſipp de Bell. Jud l. 5. c. 6.

(7.) Joſephus dict. l. 5. c. 12. ſcribit, Judæos Romanis fugientibus inſtitiſſe usque ad Helenæ monumentum, cui etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Iud. cap. 6. adſtipulatur, confer. cap. antec. 34. n. 3. & n. 6. ibique not.

(8.) Egeſippus dict. l. 5. c. 6. etiam refert, quod Iudæi Romanos ſecuti usque ad Helenæ ſepulchrum, ſicuti moris eſt inſultantibus, clypeis concrepuerint, illudentes Romanis, quòd eos jam ſecundò inſidiis circumveniſſent.

(9.) Vid. Ioſeph. dict. l. 5. c. 12. med. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. cap. 7.

ולהפילכ׳ לארץ במרמת׳ וחכמת׳ וגברו
עליכ׳ בזה והנה בערמתכם ובחכמתכ׳ לא
יכלתכם לברוח מפתויי ערמתם וחכמתם
כי פתו אתכם ויכלו לכם תגשתם אל
חומות עירם פעמי׳ שלשה תנגפתם
לפניה׳ וכל זה קרה לכם על אשר לא
שמעתם בקולי והפשעו במצות מלככם
ואדוניכ׳ ולא הטו אזן לאשר יצוה אתכם·
ועתה אחי דעו נא וראו מה תעשו מהיו׳
הזה הלא כי לא נאה לכם לחלל
את כבודי ולא לעבור על דברי ואתם
עברת׳ על דברי והחללו את מצותי ·· לא
ידעת׳ אם קם איש מבני עמנו במלחמת
הקיסר אגוסטוס עם הפרסיי׳ ויהרוג את
בנו על אשר נכנס בפני המלחמה והרג
שלשה פרסיים גבורי׳ בבלתי מצו׳ אביו
אשר היה שר על הצבא ההוא הח׳ יד
אגוסטוס ואתם עוברי׳ את פי ומחללי׳
את דברי לערוך יום יום מלחמה עם
היהודי׳ בבלתי סדר וחכמה והיא לא
תצלח ולכן לא נאה לכם זה המנהג
במשפט מוסר המלוכה שובו לכם
מעקשותיכם ומגאותכ׳ ותצליחו בכל
אשר תפנו וירב טיטוס עוד לדבר באזני
עמו דברי רבות ודברי תוכחו׳ אש׳ לא
כתבנום פה וכתבנו׳ בספר אשר כתבנו
לרומיי׳ וישתחוו לטיטוס כל שריו ועבדיו
וכל

imperatori & domino veſtro obtemperâſtis neque præceptis ejus attendiſtis: jam verô diſpicite, fratres mei, ac videte, quidnam vobis ab hoc tempore ac deinceps ſit faciendum; neque enim vos decet honorem mihi debitum parvi facere ac mandatum meum contemnere: aſt vos præceptum meum transgreſſi eſtis ac mandato meo non obtemperâſtis; annon vobis notum eſt, quòd vir qvidam (10.) ex populo noſtro eo tempore, qvo Cæſar Auguſtus bellum cum Perſis geſſit, filium ſuum interfecerit eò, quòd is extrà ordinem in hoſtem pugnâſſet & tres Perſas fortiſſimos ſine imperio patris, qvi tunc ſub Auguſti auſpicio exercitus illius dux fuit, interemiſſet? vos autem mandata mea contemnitis & imperium meum ſpernitis, dum quotidiè cum Judæis ſine ordine & conſilio pugnatis, ac propterea rem malè geritis; hunc ſanè morem diſciplina militaris præſente Imperatore minimè admittit: quamobrem omiſſa hac pervicaciâ & ſuperbiâ veſtrâ mandato meo obtemperate, (11.) id ſi feceritis, omnia vobis ex voto procedent. Plura inſuper addidit Titus, quibus duces & milites ſuos increpuit & caſtigavit, quæ hic literis mandare ſuperſedimus; inveniri autem poſſunt in libro, (12.) quem Romanis ſcripſimus. Quapropter omnes duces, miniſtri ac milites procidentes Titum ſuppliciter rogârunt, ut peccatum iſtud, quo ipſius præceptum transgreſſi erant ejusque animum dolore affecerant, quòd contrâ Judæos ſine ordine & conſilio pugnâſſent, ſibi condonaret; his precibus Titus annuens, culpam illis remiſit veniamque dedit. (13.) Poſteà ipſe voluntatem

tem

(10.) De T. Manlio refert Livius l. 8. c. 7. quòd is filium ſuum, imperii patrii oblitum, ſecuri feriri juſſerit, unde Manliana imperia in proverbium abierunt; ſed id longè antè Auguſti Cæſaris ætatem accidit.

(11.) Obedientia enim militis effectum properat, metus hoſtium differt victoriam, inquit Egeſippus dict. l. 5. c. 7.

(12.) Vid. Ioſeph. l. 5. de Bell. Iud. c. 11. & Egeſip. alleg.

(13.) Nam animadverſio in ſingulos uſque ad factum procedere debet, in multitudinem verbotenus, prout ſcribit Egeſippus dict. l. 5. c. 7. in fin.

וכל גבוריו ויודו לו על דבריו ויבקשו
ממנו להעביר את חטאתי אשר חטאו
על אשר מחו את דברו ועצבו את רוחו
ללכת על היהודי' להלחם עמם בבלתי
סדר וחכמה ויעש טיטוס כן וישא את
חטאתם ויסלח להם ויעד בם אז
טיטוס לאמר השמרו לכם ולא תוסיפו
עוד לא לדבר דבר ולא לעשות בלעדי
רשיוני ולא המרו את מצותי עוד והחיו
ולא תמותו ואם לא כן תעשו העומד
מכם על דברי לא אסלח לו עוד ונתתי
את נבלתו למאכל לעוף השמים כי
אמיתנו ויענו אליו כל העם ויאמרו לו
פה אחד כן נעשה אדוננו כאשר דברת
וכן נקבל וכן נקיים כאשר צוית· ויהי
אחרי הדברי' האלה וירא טיטוס כי נטה
לב עם היהודי' אנשי ירושלם איש מעל
אחיו ויהפכו זה לזה לאויבי' ואיש ברעהו
נלחמי' ויגש טיטוס להלחם בחומת
ירושלם ויצו את עמו ויסתמו את כל
השוחי' ואת כל המחלות והבורות אשר
היו סביבות ירושלם וימלאום עפר לישר
דרך לאנשי המלחמה· ויהי בעשות
טיטוס המעשי' האלה לא יצאו היהודים
כתמול שלשם להלחם עמו להבריחו
לדחותו מעל החומה כי לקח שמעון
עשרת אלפים גבורי מגבורי היהודים
הפריצי' ואדומיים לקח תשעת אלפים
גבורי

tem ſuam illis amplius declaravit dicens: cavete vobis, ne impoſterùm quidqvam dicatis aut faciatis ſine autoritate mea nec mandata mea ulterius violetis, ea quippe res vobis ſaluti erit, non exitio; ſi verò id neglexeritis, notum vobis ſit, quod, quicunque ex vobis imperium meum transgreſſus fuerit, is nullam amplius veniam ſperare debeat, ſed morte plectendus ejusque cadaver volucribus cœli projiciendum ſit, ut ab illis dilaceretur & devoretur; tunc omnis exercitus uno ore eidem reſpondens dixit: faciemus, Domine noſter, ſicuti locutus es & mandatis tuis obtemperabimus. Dein Titus, cùm animadvertiſſet, diſcordiam atque diſſenſionem inter incolas urbis Hieroſolymæ eſſe eosque ſibi invicem hoſtes evaſiſſe ac mutua cæde ſævire, ad mœnia urbis oppugnanda acceſſit & militibus ſuis præcepit, ut foſſas omnes ac puteos, qui circà urbem Hieroſolymam erant, obſtruerent atque terrâ opplerent, quò via exercitui ſuo plana redderetur. (14.) Dum Titus in eo opere erat, Judæi non ulterius, ſicuti anteà, urbe egreſſi ſunt, ut cum illo pugnarent eumque à muris repellerent ac milites Romanos in fugam conjicerent. Intereà Simeon decem millia Judæorum graſſatorum ac novem millia (15.) Idumæorum fortiſſimorum, quibus Jacobus (16.) præerat, congregavit, qui ſeſe juramento obſtrinxerant, ut Johannem, graſſatorum ducem, totis viribus perderent ac delerent. Quapropter Simeon graſſator, copiis illis omnibus collectis Johannem tyrannum adortus eſt eumque usque ad atrium Templi repulit, ubi Johannes cum octo millibus (17.) ac quadringentis militibus, gladio & loricâ inſtructis ad portam, quâ introitus ad Templum patet, ſtetit;

(14.) Conſentit Joſephus dict. lib. 5. c. 12. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 8.

(15.) *Joſephus* eod. lib. 5. c. 16. quinque millia Idumæorum refert, cui Egeſipp. dict. lib. 5. c. 8. adſtipulatur.

(16.) Is *Jacobus* Soſæ filius fuit, prout ſcribit Joſephus dict. l. 5. c. 16. Jacobo iſti Simonem juniorem, tanquam alterum ducem, adjungit Egeſippus loc. alleg.

(17.) Incluſis nempe Zelotis, qui ſeſe Johanni adjunxerant, prout refert Joſephus dict. l. 5. c. 16. vid. etiam Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 8.

גבורים עמו׳ ויעקב נגיד האדומיי הגדול
ושמעון הנגיד העיר באדום וישבע מהם
להשחית ולהשמיד את יוחנן שר הפריצי׳
אבל יכלו לו ויקהל שמעון הפריץ את
כל אלה הגבורי׳ מגבורי המלחמה וילך
עמהם על יוחנן האכזר ויבריחהו על חצר
ההיכל ויעצר יוחנן על שער מבוא ההיכל
ועמו שמנה אלפים וארבע מאות גבורים
תופשי חרב ולובשי שריון ואלעזר הפריץ
עומד לו מנגד כי גם הוא היה שונאו׳
ויתחברו שמעון ואלעזר ויצורו על יוחנן
האכזר ויעזבו את ישועת העיר ויחלו
עוד להלחם איש באחיו׳ והרומיים אז
מחוץ לעיר מיסדי׳ מקום מחנה׳ סביבות
החומה כרצונם ובנו׳ להם מקומות
למצור ודיקים להושיב אילי הברזל
וסוללות להלחם בהם על ירושלם והעם
היהודי׳ אשר היו אז בין שלשת השרי׳
הנזכרים והם שמעון ואלעזר ויוחנן אשר
שלשתם היו פריצי ישראל ועם כל זה
הנה רעת יוחנ׳ הגלילי האכז׳ גברה על
רעת שמעון הרשע ורעת שמעון ההוא
גברה על אלעזר הפריץ הרשע אשר היה
ראש לפריצי׳ והוא החל לפרוץ פרצות
בישראל ראשונה. ודלת העם היו ביניהם
כצאן אובדות כי היו השרי׳ מכים בהם
כרצונם ומחלקי׳ אותם כאשר את נפשם
לכתות לרבים זה יקח ביהודי גורל וזה
זה.

tit; Eleazarus autem graſſator eidem ſe oppoſuit, quia ipſe quoque Johannis inimicus evaſerat. Simeon itaque & Eleazarus conjunctis animis ac copiis Johannem tyrannum obſederunt, neglectâ urbis ſalute atque iterùm in mutuam perniciem ferrum ſtringere cœperunt. Intereà Romani extrà urbem caſtra ſua locis idoneis circà mœnia pro lubitu collocârunt ac muniverunt, exſtructis aggeribus, propugnaculis & munimentis, ut ſuprà illa arietes ferreos conſtituerent iisque Hieroſolymam oppugnarent; populus verò Judaicus tunc temporis medius fuit inter tres illos, quos diximus, duces, nempe Simeonem, Eleazarum & Johannem, factioſorum principes: ſed Johannis Galilæi tyranni improbitas major fuit, quàm Simeonis; iſtius verò malitia ſuperavit Eleazarum, graſſatorem improbum, qui primus latronum dux populum Iſraëliticum factionibus turbare ac dilacerare cœperat, quocircà plebs & infima multitudo inter hoſce graſſatores tanqvam grex ovium perditarum fuit, (18.) quas duces iſti pro lubitu mactârunt & inter ſeſe pro arbitrio ad cædem diviſerunt, atque ille quidem hunc, iſte alium ſibi forte adjunxit: ſic miſeri Judæi in ſortem conjecti fuerunt, & alter ab altero homines pretio comparavit eoſque inter ſe partiti ſunt principes non ſecus ac pecora; (19) is verò graſſatorum & reliqui populi mos erat, ut, quotieſcunque Romanorum bellum ingraveſcebat, toties omnes unanimi conſenſu arma in hoſtes verterent eoſque à muris repellerent; (20.) quando autem Romani ab illis deſiſtebant, ipſi ad inteſtina prælia mutuaſque cædes reverſi ſunt. (21.) Per idem tempus inter tres illos, quos diximus, graſſatores tàm atrox & ſæva exor-

Uuuu 2

(18.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(19.) His enim inter ſe certantibus præda erat in medio populus eorum, qui vicerant & quaſi præmium certaminis, ſicuti ſcribit Egeſippus dict. l. 5. c. 8.

(20.) Vid. Joſeph. dict. l. 5. c. 16. & Egeſipp. loc. alleg.

(21.) Atque ita Judæi in veterem morbum febris internæ ægris viſceribus reciderunt, ubi remiſſior erat exteriorum morborum acceſſio, uti ſcribit Egeſippus dict. l. 5. c. 8. circà fin.

וזה יקח ביהודי גורל וזה· ועליהם ידו
גורלות וזה יקנה מאנשי זה וזה יקנה
מאנשי זה ויחלקו העם הדל בינידם
בצאן ומשכט השרים והפריצי' עם יתי'
העם היה אשר בהבבד עליה' מלחמות
הרומיי' יתחברו כלם כאיש אחד למלחמ'
וילחמו ברומיי' ויבריחום מעליה' וכבוות
הרומיי' מעליה' ישובו הם בהם ויהלו
להלח' איש באחיו· ותהי אז מלחמה
גדולה וקשה בין ג' שרי הפריצי' הנזכרי'
עד אשר יצא הדם משערי ירושלם כנחל
גובע ממבוע מים· ויראו הרומיים את
הדם יוצא משערי ירושלם כנחל גובע
וישבר לבם בקרבם ויבכו ויצר להם על
בכה. ויוסף הכהן נצב עמהם ויקונן
יוסף אז את הקינה הזאת עוד על
ירושלם ויען יוסף בנשאו קול הקינה
ויאמ' הוי ירושלם קרית מלך רב מה שם
אקרא עליך היום הזה הלא מלפנים
נקרא שמך יבוס על שם היבוסי אשר
החל להושיב בארצך קריה ואחר נקרא
שמך צדק ועל שמך נקרא מלכך יהורם
מלכי

exorta eſt pugna, ut ſangvis torrentis inſtar è portis urbis Hieroſolymæ erumperet, quod cùm Romani vidiſſent, miſericordiâ commoti lachrymas profuderunt; Joſephus autem Sacerdos, qui unà cum illis adſtabat, Hieroſolymæ calamitatem iterûm flebili voce deplorans ſic lamentatus eſt: (22.) ô Hieroſolyma, urbs quondam magni regis, quonam te nomine jam appellem? nonne anteà dicta fuiſti Jebus (23.) à nomine Jebuſi, qui primus in terra tua urbem iſtam incolere cœpit, poſteà nomen Zedec (24.) ſortita es & à nomi ne tuo vocatus eſt rex tuus Jehoram Melchizedec, (25.) quia rex juſtus fuit &, qvoniam is juſtè regnavit; tu quoqve juſtitiæ nomen adepta es & in te juſtitia habitavit, ſtella quoque, quæ te illuminavit, Zedec (26.) dicta eſt; ejusdem regis ætate nomen tuum etiam vocatum eſt Salem, ſicuti in lege ſcriptum eſt: (27.) & Melchizedec rex Salem fuit, quod nomen inde provenit, quia tunc temporis completa fuit (28.) iniquitas populi, qui in te habitavit; Abrahamus autem, pater noſter, piæ memoriæ, te elegit, ut in te laboraret & poſſeſſionem acquireret & in te radicem bonorum operum, quæ ille fecit, plantaret ac propterea etiam Majeſtas Dei in te habitavit, quando ipſe Abrahamo, patri noſtro, apparuit; Sanctuarii quoque locus in te fuit, ille enim (29.) filium ſuum unicum

(22.) Lamentatio iſta à Judæo interpolatore inſerta videtur, confer. Egeſippus l. 5. de Bell. *Jud.* c. 9.

(23.) Hinc nonnulli nomen urbis Jeruſalem ex Jebus & Salem com onunt, cùm enim prius diceretur Salem & poſteà *Jebus*, exinde natum eſſe putant nomen Jeruſalem, vid. inter alios Gallæ. in Not. ad Lactant. l. 4. c. 13.

(24.) Unde traditionem iſtam Judæus interpolator hauſerit, j:m aliis inquirendum relinquo.

(25.) Hanc quoque traditionem Judaicam ſuo loco relinquimus; cœterum de nomine Melchizedec. vid. Epiſtol. ad Hebr. cap 7. & ſeqq. ubi myſtica illius expoſitio juxtà ſenſum Chriſtianum fuſius explicatur.

(26.) *Jupiter*, planeta, *Judæis* dicitur צדק i. e. juſtitia.

(27.) Vid. Geneſ. c. 40. v. 18. qui locus hic allegatur

(28.) Vel: ad ſummum pervenit, finem adepta eſt, id enim verbum שלם, quod hic in Hebræo habetur & quò ab interpolatore Judæo hic reſpicitur, ſignificat, alia nominis hujus Jeruſalem derivatio vel potius alluſio ad illud habetur infrà h. cap. n. 35. & 36. confer. etiam ad Hebr. dict. c. 7. v. 2.

(29.) Nempe Abrahamus, de quo hic ſermo eſt.

מלכי צדק כי הוה מלך צדיק גם כי
היה מולך עליך בצדק ושמך הוה צדק
ובך ילין צדק וכוכבך המאי׳ בך צדק
ובימיו נקר׳ עוד שמך של׳ כבתו׳ בתורה
ומלכי צדק מלך שלם וזה על אשר או
שלם עון עמך השוכן בתוכך ובח׳ אברה׳
אבינו ע״ה לעכוד בך ולנהול אותך ולמע׳
בך שרש מטע מעשיו הטובי׳ ועו׳ כן
שכן עוד משכן האלהים בך בהגלותו
לאברהם אבינו ע״ה בך מקום מקדשו
כי עקד את בנו ואת יחידו על ראש הר
מוריך והוא הר המוריה הקדוש והמקדש
תוספת עוד בשם להקרא ירושלם לקרוא
אברה׳ אבינו ע״ה את מקו׳ מקדשך וי׳
יראה והיה שמך כבר שלם ושמך יוכן
יראה שלם כי מקום מקדשך יראוהו
האלהי׳

nicum (30) in ſacri illius ac ſanctificati montis tui, qvi Morija (31.) dictus eſt, vertice ligavit, quapropter nomen tuum auctum fuit, ut Jeruſalem appellareris, quia Abrahamus pater noſter, p. m. locum Sanctuarii tui nominavit: Dominus videbit; (32.) unde nomen tuum, quod prius Salem fuit, conjunctum & compoſitum effecit Jeruſalem: (33.) Deus enim locum Sanctuarii tui ſibi elegit, quia is perfectus & ſine labe fuit; ſed quia ille jam labe infectus & contaminatus eſt, ideò Deus faciem ſuam à loco illo avertit; præterea ideò te vocarunt Jeruſalem, (34.) quia ſapientes viri in præſtanti illo Sanctuarii tui loco angelos Dei altiſſimi rogârunt, ut ab eis doctrinâ ſpiritus ſancti inſtruerentur (35.) illorumque animi ſapientiâ & prudentiâ imbuerentur, quâ imperiti in terra tua ad ſapientiam deducerentur, ideò quoque nomen Jeruſalem tibi meritò vindicas, quia incolæ tui prudentiâ ſuâ omnis pacis & tranquillitatis (36.) fuerunt autores ac quia le-

(30.) Nimirum Iſaacum, vid. Geneſ. c. 22. v. 9.

(31.) Confer. Geneſ. cap. 22. v. 2. & 2. Paralip. c. 3. v. 1.

(32.) Vid. Geneſ. dict. c. 22. v. 14. reſpicitur autem hic ad verbum יראה, quod in allegato cap. 22. v. 14. habetur, confer. inter alios etiam Ioh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſ. cap. 21. & R. Salom. ad Ezech. c. 48. v, ult. vid. & num. ſeq. 33. confer. & lib. Prec. Iud. pag. mihi 132. a. princ. Editionis Amſtelod. in quarto.

(33.) Hebr. יראו שלם, ſic in noſtro codice, atque hæc nominis Ieruſalem compoſitio ac derivatio pleriſque magis arridet & inter illos Gallæo in notis ad Lactantii lib. 4. c. 13. n. 10. confer. Ioſeph. Antiq. l, 7. c. 3. & Iſa. Voſſ. in Epiſtol. ad Andr. Colvium pag. mihi 395. Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 2. ita ſcribit: clara alii Judæorum initia, Solymos carminibus Homeri celebratam gentem conditæ urbi Hieroſolymam nomen è ſuo feciſſe, malitiosè Lyſimachus quidam calumniatus eſt, Judæos ex Ægypto profugos templa ſpoliaſſe & urbem ab illa actione *ἱερόσυλα* dictam: & ab ipſis vitandi probri cauſa Hieroſolymam appellatam eſſe: Euſebius putat eſſe nomen compoſitum ex verbo Græco *ἱερὸν* & Hebræo *Σολομῶν*, quo etiam propendere videtur Lactantius, qui dict. lib. 4. c. 13. ſcribit, quòd Solomon, filius David, Deo templum ædificârit & civitatem, quam de ſuo nomine Hieroſolyma nuncuparit; ſed Hebraica derivatio, de qua jam dictum, verior videtur.

(34.) Alia hic nominis *Jeruſalem* adducitur expoſitio ſeu derivatio, ſed Judaica. vid. num. ſeq. 35.

(35.) Ita hic להורות interpretari volui, ac quia autor noſter vel ejus interpolator nomen Jeruſalem compoſitum eſſe dixerat ejusque nominis compoſiti primam partem jam antè à יראו ſive ראה deduxerat, nunc ejusdem primæ partis alia adducitur derivatio, nempe ab הורה, cujus radix eſt ירה i. e. docuit, inſtruxit; ſed iſta potius alluſio, quàm vera nominis etymologia eſſe mihi videtur.

(36.) Nunc ad ſecundam partem compoſiti nominis Jeruſalem, nempe שלם, iterum tranſit interpo-

האלהי' בהיותו שלם בלי מום ויטהר פניו
ממנו בהיותו במום כהיו' הזה· עוד
יקראוך ירושלם כי המבינו' בגדל מעלת
מקום מקדשך יאמרו למלאכי עליון להורו'
בם הוראות רוח הקדש ולהורו' בו רוח
חכמה ובינה אשר בה יתחכמו הבאים
בארצך· גם להיו' מן הגאות אשר
שוכניך ישליכו מחבותם כל שלו גם כי
ישליו אוהבי החכמה והתורה בך ונקראי
הבאים בהם שולי עולם כי בם ישע היל
לאור באור החיים· ואם היום הזה אויבך
שלו וגם בוגדי בגד שלו סביבותיך
וההלולים והגדל' והתפארת אשר יאמרו
לך בגוי' הכל בכת' מיד יי' עליך השכילו
לדוד ושלמה ע"ה· בעבור היכל יי' אשר
נבנה בתוככי וכנעני ישבו בך לפני' עד
בא אברהם אבינו ע"ה ויתהלך אלהינו
לו· ועוד הכנעני אז בארץ ויהושע גרש
ממך כאשר יכול בני השבעה גוי' ואמנם
עוד

gis divinæ & ſapientiæ amantes tranquillè & quietè vixerunt: hinc etiam illi, qui iisdem (37.) operam dant, tranqvilli (38) in ſeculo dicuntur, quia per illos ſalus populo obvenit, ut iſte in lumine vitæ illuſtretur, & licèt hodiè inimici tui ac perfidi pacem inter ſe circumcircà inierint; attamen laus tua, decus & gloria inter gentes celebratur, ſicuti Deus de te dixit, & à Davide ac Salomone p. m. ſapienter ſcriptum reperitur: (39.) propter Templum Domini, (40.) quod in te ædificatum eſt. (41) Cananæi autem priùs in te habitârunt usqve ad tempora Abrahami, patris noſtri, inclytæ memoriæ, cui te Deus noſter poſſidendam dedit; ſed ulterius Cananæi terram incoluerunt: Joſua verò ſeptem illas gentes, (42.) quantum potuit, de te exterminavit; aſt ne ſic quidem Cananæi penitùs exſtirpati fuerunt, donec David, unctus Dei Jacob, qui princeps (43.) conſtitutus fuit, venit atque omnes Cananæos ex te ejecit eosque tributarios ac ſervos fecit nec in te ullum reliquit ſuperſtitem ex ſeptem illis populis, qui, quamdiu te incoluerunt, temet obſcurârunt, (44.) unde (45.) etiam populi (46.)

terpolator & à שלו, quod notat, tranquillum eſſe, nomen illud deducit, cum jam anteà à שלם illud deduxiſſet, vid. ſuprà h. cap. n. 28. ſed quæ hìc habetur, etiam alluſio potius, quàm vera nominis derivatio eſſe videtur, vid. num. anteced. 35.

(37.) Nempe Legi divinæ & ſapientiæ.

(38.) Vel: quieti ſeculi, reſpicitur autem hìc ad Pſamum 73. v. 12. ubi Lxx. verba illa: שלוי עולם verterunt *εὐθηνοῦντες εἰς τὸν αἰῶνα.* autor veteris Vulgatæ: abundantes in ſeculo, alias dicti Pſalmi 73. verſ. 12. expoſitiones vid. apud Commentatores, & inter illos apud R. Salom. ad alleg. v. 12.

(39.) Innuitur hìc, ut puto. Pſalm. 122. v. 6. & ſeqq.

(40.) Vid. dict. Pſalm. 122. verſ. ult.

(41.) Scilicet: pacem tibi optabo, ita enim locus hic, qui ex eodem Pſalmo 122. v. 8 & ſeq. deſumptus; ſed non integer adductus eſt, hìc ſupplendus erit.

(42.) De quibus vid. Deuteron. cap. 7. v. 1. & H. Grot. de jur. B. & P. l. 2. c. 15. n. 9.

(43.) Sic dictionem על, quæ hìc habetur & ex 2. Samuel. cap. 23. v. 1. deſumpta eſt, ex mente Judæi interpolatoris interpretari volui, quam Judaicam expoſitionem, præter Doctores Talmudicos, etiam R. Salomo ad 2. Samuel. dict. c. 23. v. 1. ſequi videtur: aliam tamen ac veriorem loci illius, ubi illuſtre de Chriſto vaticinium habetur, explanationem vide apud Commentatores Chriſtianos.

(44.) Operuerunt, texerunt, id enim verbum עמם ſignificat, unde interpolator noſter nomen עממים i. e. populi, originem traxiſſe hic exiſtimat, vid. num. ſeq. 46. h. cap. confer. etiam Ezech. c. 28. v. 3.

(45.) Nempe: ex hac obſcuratione ſeu tegumento, de quo num. antec. 44.

עוד ישבו כנעני׳ עד בא דוד ע״ה חדוד
משיח אלהי יעקב הוא הוקם על ויגרש
מסך כל הכנעני׳ וישימם לעברי׳ ולא
השאיר בך למנות אחד מבני השבעה
גוים עממיך כל ימי היותם שוכני׳ בך
שעל כבה נקראו עממים וגם בית מושב
למלכות בנה לו דוד ע״ה בתוככי שלא
היה כמוהו למלך ממלכי הארץ ועוד בא
אל לבו לבנות בך היכל יי׳ ויתן בו כסף
וזהב ואבן יקרה לרב מאד להשלי׳ בך
חפץ יי׳ כי ידרשך תמיד אשר יהיה
משכנו בתוככי על כן קנאו בו מלכי
ורוזני ארץ כי גבר היכל יי׳ אשר האל
לבנו׳ על כל היכלי אלהי מלכי הארץ
ויגדל כבודו עליה׳ כי כל הגוים ראו בו
מעשה יי׳ כי נורא הוא ותהי רצפת
היכלך מאבני שיש נוצץ כעין הזכוכי׳
לדורך בו עובדיו כי אתו סגלה להתכי׳
דורכו כי ידרך במורך׳ ומשרת היכלך
היה לבוש ארבעה מיני צבעי׳ תולעת
שני ותכלת ושש וארגמן ותולעת השני
כדמות השמים אשר מעל לרקיע כי הרי
נר׳ החלק הנראה מהם כאש עד יחשבו
רבים אשר הככבי׳ בשמי׳ אש והם אינ׳
אש ולא מאש וחלילה לקניה׳ מעשות
זה כי האש ואורו יסתפקו בו השפלים
האפלי׳

(46.) nomen traxerunt. David quoque p. m. regiam in te ſedem ædificavit talem, qualem nemo ex omnibus regibus totius orbis habuit; is inſuper in animum induxit ſuum, ut Templum Domini in te exſtrueret illudque argento, auro ac gemmis maximo numero ornaret, qvò Domini voluntatem in te perficeret ac Deus te ſemper reſpiceret, qvod Templum ejus in te conſtructum eſſet: qvapropter etiam reges ac principes (47.) terræ, invidiâ ergà Davidem accenſi fuerunt, qvia Templum Domini, qvod rex ædificare cœperat, omnia Deorum delubra, qvæ reges orbis terrarum exſtruxerant, longè ſuperavit atque illa gloriâ & magnificentiâ vicit, omnes qvippe gentes in Templo illo opus Dei perſpexerunt, quòd is terribilis ſit & reverendus; pavimentum autem Templi tui marmore ſtratum inſtar vitri puriſſimi ſplenduit, qvod illi, qvi Deo ſacra obtulerunt, calcârunt, nam peculiari ſapientiâ ille inſtructus fuit, qvi pavimentum iſtud pedibus ſuis calcavit; is autem, qvi in Templo tuo ſacrum miniſterium peregit, veſtibus indutus fuit, qvibus qvatuor inerant colorum ſpecies, nempe cocci bis tincti, hyacinthi, byſſi & purpuræ; (48.) & coccum qvidem bis tinctum retulit ſpeciem cœli, (49.) qvod ſuprà firmamentum eſt, qvia illud lucet ita, ut ejus pars, qvæ conſpicitur, ignis eſſe videatur ac multi exiſtiment, ſtellas in cœlo eſſe ignes; ſed non ſunt ignes nec ex igne conſtant & abſit iſtud ab illarum creatore & conditore, nam ignis ejusqve ſplendor inferioribus creaturis, (50.) qvæ in tenebris & caligine verſan-

(46.) Hebr. עממים i. e. populi, quam dictionem interpolator noſter deducit ab עמם i. e. texit, obſcuravit, videtur autem hic reſpici ad Nehem. c. 9. v. 22. & 24. ubi per verba illa עממים & עממי ארץ κατ' ἐξοχὴν populi terræ Canaan intelliguntur, confer. num. præced. 44. ibique not.

(47.) Sic dictionem רוזנים, quæ hic habetur, interpretari volui, vid. Pſalm. 2. v. 2. ibique comment. imprimis R. Salom.

(48.) Vid. Exod. c. 39. v. 2. ad quem locum hic reſpicitur.

(49.) Coccum ignis ſpeciem retuliſſe ſcribit etiam Joſephus l. 5. de Bell. Jud. c. 14. circà fin. confer. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 9.

(50.) Ita hic vocem השפלים interpretor; quod autem hic de ſtellis dicitur, quaſi non ſint ignis, interpolator noſter ſuo abundat ſenſu, vid. num. ſeq. 51. ibique not.

Digitized by Google

האפליכם ואין לעליוני׳ חשך ואפלה׃ והתכלת והפש והוא הבוץ אשר היה לובש המשרת בהיכלך דמות הארץ שממנה יצמחו׃ ולבוש הארגמן כנגד הים כי מן הים יתלקט הנבח׳ ממנו תבוא הכהן לשר׳ בהיכלך והוה מלובש בארבע׳ המיני׳ האלה והיה אומר לפני אדון הכל הנה באתי לפניך ר״ש עולם בד׳ המינים׃ האלה שהם דמיות לחלקי עולמך ואני נחשב לפניך כמביא לפניך כל העולם ועוד היה מעדה על לבושו עדי זהב ופז ואבנים יקרות לפי דמות שבטי בני יעקב אשר נקרא שמו ישראל לשיר בהם לפני מלאכי עליון ויוכל להם עם ככה כי יעבוד בהם להאציל מרוח הקדש בברה יתחכמו בו היושבים בך בשלות הלימוד והאמונה ואתם חכמה והבונה׃

verſantur, inſervit; ait ſuperioribus & cœleſtibus creaturis nullæ ſunt tenebræ, nulla caligo; (51.) hyacinthus autem (52.) & Xylinum, qvod etiam byſſus (53.) dicitur, qvibus indutus fuit is, qvi in Templo tuo ſacris operam dedit, terram, (54.) ex qva proveniunt, (55.) repræſentârunt; veſtis autem purpurea maris fuit ſignum, (56.) quia, quod optimum in ea eſt ac præſtantiſſimum, ex mari colligitur. (57.) Summus itaque ſacerdos, dum Templum tuum ingreſſus eſt, ut ibi ſacra peragerer, veſtibus, quibus quatuor illæ colorum ſpecies inerant, indutus corâm omnium rerum Domino ita dixit: (58.) ecce in conſpectum tuum, Domine totius mundi, venio indutus quatuor iſtis colorum ſpeciebus, quæ quatuor mundi à te creati partes (59.) repræſentant, ut ego corâm te perinde haberi debeam, ac ſi mundum univerſum in conſpectum tuum adduxiſſem. Præterea ſummi Sacerdotis veſtis (60.) auro præſtantiſſimo & lapidibus pretioſis ornata erat, ſecundùm numerum (61.) tribuum filiorum

(51.) En ſubtilem Philoſophiam & acumen Judaicum? quaſi verò ſtellæ ideò igne ac luce deſtituantur, quia ſuperi illarum ſplendore opus non habent, cum multo plures atque alii ſint ſtellarum ignearum fines, effectus & utilitates, dequibus Aſtrologi multi multa ſcripſerunt, ad quos lectorem brevitatis cauſa hic remitto, confer. etiam Eccleſiaſtic. c. 43. v. 10. & num. præced 5 h. cap.

(52.) *Joſephus* dict. l. 5. de Bell. Jud. c. 14 hyacinthum à byſſo ſeparat, & byſſo terram; hyacintho aërem comparat, ut quatuor his colorum ſpeciebus quatuor elementa ſignificentur, cui etiam Egeſippus dict. l. 5. c. 9. conſentit: interpolator autem noſter hic hyacinthum & byſſum conjungit & his duabus colorum ſpeciebus terram repræſentari ſcribit, omiſſo aere, cujus hic nulla refertur ſpecies ſeu ſignum; cœterum de colore hyacinthino vid. & D. Wagenſeil. Sota Excerpt. Gemar. 2. capitis 2. pag. 390. & pag. 417. n. 13.

(53.) Hebr. הבוץ, ita hic in textu; dictionem autem Xylinum ideo præmittere volui, ne idem per idem explicetur, nam voces iſtæ בוץ & שש quoad ſonum differunt, licèt quoad rem ipſam idem ſignificent, prout hic in textu habetur.

(54.) Idem refert *Joſeph.* dict. l. 5. c. 14. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 9.

(55.) Nempe hyacinthus & byſſus; vid. tamen, quæ num. antec. 52. notata ſunt.

(56) Vid. *Joſeph.* & Egeſipp. loc. alleg.

(57.) Succus enim, qui flos dicitur, ex purpura, concha nobiliſſima, colligitur.

(58.) Nota hic orationem ſummi Pontificis, quam corâm Deo, ex mente Judæi interpolatoris, habuit.

(59.) Confer. Joſeph. dict. lib. 5. c. 14. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 9. vid. etiam, quæ paulo antè num. 52. notata ſunt.

(60.) Hanc veſtium deſcriptionem habet etiam Ioſephus dict. lib. 5. c. 15. & Egeſippus loc. alleg.

(61.) Seu: nomina, ſic dictionem דמות, quæ hic habetur & aliàs, ſimilitudinem ac ſpeciem notat, vertere volui, ita, ut hic idem ac שמות ſeu כפר נ ſignifi-

והבונה ומתני המשוי' בהיכלך תגורי במכנסי בד לכסו' ב"ן את ערותו כי נאה לכהן להיותו צנוע מכל האדם אשר על פני האדמה אף כי יעמוד לשרת בב' המקדשי' אש' הם החיצון והפנימי כי המקדש החיצון הוא אחד והמקדש הפנימי והוא קדש הקדשי' הוא ב' ובמקדש החיצון יועדו הכהנים לשרת כאש' צוו עליה' הכהן הגדול אבי משמרו' הכהנים ובמקדש הפנימי שהוא קדש הקדשי' לא יבא אדם כי אם הכהן הגדול לבדו פעם אחת בשנה כי שם היה ארון ברית יי' אשר בו ב' לוחות האבני' לוחות הברית הנכרת עם ישרל בסיני בהיות המקדש הראשון עומד על תלו גם שם היה או מטה אהרן אשר הוציא פרח ויצץ ציץ ומול המקדש ההוא היה י"ד מעלות אשר בהם נראה והאורת לחוקרהו' והיה עיר ירושלם בצורה מכל הערים גבוהה לכל המדינות כי מלכים גדולים ורוזנים רבים בנוך ויוסף הורודוס המלך לשגבך ולרומם חומותיך ולבנות בך תומרה אחר' סביבך ויקרא התומרה ההיא אנטוכיא ע"ש אנטיוכס הרומי אש' הגדול

orum Jacob, (qui ideò Iſraël dictus eſt, quia cum angelis Dei altiſſimi luctam iniit eosque ſuperavit) (62.) ut Summus Pontifex, dum is pretioſo iſto ornatu indutus ſacrum peragebat miniſterium. Spiritus Sancti fieret particeps, (63.) per quem habitatores tui (64.) ſapientiâ inſtruerentur & quietè ac fideliter ſapientiam ac prudentiam diſcerent; lumbi quoque Summi Sacerdotis, quando in Templo tuo ſacris operabatur, femoralibus lineis (65.) præcincti erant, ut pudenda ejus tegerentur, qvia præ omnibus aliis hominibus, in terra viventibus, caſtitas & verecundia (66.) Summum decebat Sacerdotem, præprimis tunc temporis, dum in duobus Sanctuariis, nempe exteriori & interiori, ſtabat, ut ſacrum perageret miniſterium; nam alterum exterius, alterum interius erat, nimirùm Sanctum Sanctorum: in exteriori Sacerdotes convenerunt, ſicuti eis ſummus præcepit Pontifex, qui cuſtodiis (67.) Sacerdotum dirigendis præfuit; interius verò Sanctuarium, nempe Sanctum Sanctorum, nemo ingreſſus eſt præter Summum Sacerdotem, & quidem ſemel tantùm in anno, (68.) nam arca fœderis Domini ibi extitit, in qua duæ tabulæ lapideæ pacti, cum populo Iſraëlitico in monte Sinai initi, fuerunt; eodem tempore, quo primum Templum in loco ſuo adhûc integrum ſtabat, etiam virga Aaronis fuit, quæ germinans flores produxerat: (69.) è regione illius Templi

ſignificet, vid. Exod. cap. 39. v. 6. & ſeqq. ac Ioſeph. dict. l. 5. c. 15.

(62.) Vid. Geneſ. cap. 32. v. 27. ubi unius ſolùm angeli, cum quo Iacob luctam iniit, fit mentio, non plurium, uti hic.

(63.) Ita verbum אצל, quod hic in Hebræo habetur, interpretari volui, reſpicitur autem ad Numer. c. 11. v. 25.

(64.) O Ieruſalem! nam ad urbem illam in tota hac oratione fit προσφώνησις.

(65.) Vid. Exod. cap. 28. v. 42.

(66.) Confer. hic Ioſeph. dict. l. 5. c. 15. princ. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 9.

(67.) Seu: officiis ac muneribus, nam & ſic dictionem משמרות hic interpretari poſſis.

(68.) Vid. Exod. cap. 30. v. 10. Levit. c. 16. v. 2, & ad Hebræ. c. 9. v. 7. confer. etiam Ioſephus & Egeſippus loc. alleg.

(69.) Vid. Numer. c. 17. v. 8.

הגדול והתנדב זהב לחזק בדק חומותיך.
ואיך שפלת קֹמה. המשלו בך לצור עליך
המון גוים ומהרסיך ומחריביך הלא המה
בתוכבי׳ אוי נא לנו כי חטאנו כי הורד
גאון עזך והוד והיכלך המקדש למרמס
לפריצים ולמקוה לדם חללי׳ שתי כוסך
נתרה הגברת ירושלם עם בתך ציון
ומתעלי בו קמה כי עוד חזון יגלה לך
קץ פרוי׳ ושבו בניך לגבולם עם ישועת
גואלם והיתה או עתך עת דודי׳ ותשתי
עם בתך כוס ישועי׳ ותנחומו׳. ויהי
אחרי כן ויעבור טיטוס נגד החומה
לראות איזה דרך יכון להלחם בעדו על
העיר וירא והנה מקו׳ מישור מפאת קבר
יוחנן הכהן גדול ויתיצב שם הוא ונקנור
שר צבאו וישלח אותו טיטוס לדבר
באזני העי׳ העומדי׳ על החומה דברי
שלום וברית ויאמ׳ לו כה תאמ׳ להם
לכו ונכרתה ברית לכם ותחיו ולא
תמותו וארוני טיטו׳ יחוס עליכם ואם
תרצו הנה הוא כורת ברית עמכם היום.
וילך

Templi quatuordecim gradus extiterunt, in quibus miraculum Ezechiæ apparuit; (70.) tu verò, Hieroſolyma, urbs munitiſſima, præ aliis omnibus oppidis regina aliarum provinciarum fuiſti, (71.) nam potentiſſimi reges multique principes te ædificârunt, præprimis Herodes munimenta tua auxit atque mœnia tua altiora fecit teque alio cinxit muro, cui Antoniæ (72.) impoſuit nomen; nam Antonius ille Romanus ad reparandas murorum tuorum ruinas multum auri ſpontè obtulit: aſt quomodo tu jam adeò abjecta & humilis facta es, ac multæ te gentes gravi premunt imperio? nonne illi, qui te evertunt ac devaſtant, in te reperiuntur? væ nobis, quia peccavimus! nam dejecta eſt excellens tua fortitudo atque Templum tuum ſanctum à graſſatoribus nunc conculcatur illudque receptaculum ſangvinis interfectorum factum eſt: jam bibe poculum tuum, regina Hieroſolyma, cum filia tua, Sione, & unà cum illa ebriorum inſtar tituba, (73.) nam adhûc ſupereſt viſio, (74.) quæ tibi finem deteget malorum & liberationem adferet, quâ filii tui in terram ſuam revertentur, qvando illorum redemptor (75.) eos ſervabit, tunc tempus tuum erit tempus amorum (76.) & ſimùl cum filia tua calicem ſalutis & conſolationis bibes. Poſteà Titus ad mœnia acceſſit,

(70.) Vid. Eſai. cap. 38. v. 8. confer. etiam Egeſipp. dict. l. 5. de Bell. Iud. c. 9. circà fin.

(71.) Hujus urbis accurata deſcriptio quoad mœnia, turres, palatia &c. habetur apud Ioſephum l. 5. de Bell. Iud. c. 13. & 14. ubi in ſpecie ſtructura Templi, illius inſtrumenta, vaſa &c. deſcribuntur, confer. etiam Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 10. & Tacit. Hiſtor. l. 5. c. 11. & 12. ubi etiam urbis hujus ac Templi quædam deſcriptio adducitur.

(72.) Hebr. אנטוניא ſic enim hic legendum pro אטוביא, quod nomen in codice noſtro corruptè habetur, confer. Ioſeph. Antiq. l. 15. c. 14. & l. 5. de Bell. Iud. c. 15. atque Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 10. vid. etiam Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 11. ac cap. ſeq. 36. n. 11. ibique not. caſtellum iſtud primo Baris dictum fuit, vid. Egeſipp. l. 1. c. 13. ac lib. 5. c. 12. confer. & autor tractatus Gallici, qui inſcribitur: Hiſtoire des dogmes & des Cultes &c. Part. 2. c. 6. p. 218. edit. Amſtelod.

(73.) Ita verbum מתרעלי, quod hîc habetur, vertere volui, reſpicitur autem ad Eſai. c. 51. v. 17. & Pſalm. 60. v. 5.

(74.) Vaticinium, Prophetia, videtur autem hîc innui Habacuc. cap. 2. v. 3.

(75.) Imò redemptor ille ac Servator jam venit; ſed perverſi & infideles Judæi illum rejecerunt.

(76.) Seu: tempus amantium, juxtà Vulgatam Latinam in Ezech. c. 16. v. 8.

Digitized by Google

וילך וידבר באזני העם שלום כאשר
צוהו טיטוס אדניו ויחרישו ולא ענו דבר
ויוסף לדבר והנה אחד מהיהודי׳ שעל
החומה משך בקשת ויורה חץ וימיתהו
ויחר לטיטוס על יורות היהודי׳ חצים
בשלישו והוא עודינו מדב׳ עמם שלום
ויצר לו מאד על שמת ניקנור אש׳ שלח׳
ליהודי׳ לדבר להם שלום ולכרו׳ ברית׳
ויצו טיטוס להביא סלמות ואילי ברזל
וכלי משחיתי החומו׳ לערוך מלח׳
בירושל׳ וימשכו את איל הברזל לנגח
את החומה החיצונה להשחית׳ ויגישוהו
ויציבוהו על המצור כמשפט׳ ויהי כראות
היהודי׳ כי הוגש האיל לנגח בו את
החומ׳ ויחרדו היהוד׳ חרדה גדולה מאד
ויבהלו ויעשו שלו׳ שלשת שרי הפריצי׳
ויפתחו את שע׳ העי׳ ויצאו את מחנה
רומיי מעל כל כלי המשחית אשר הכינו
להשחית בהם את החומה ויציתו אש
בכל עצי הכלים והם וישרפום וגם את
האיל שרפו באש וישבתוהו בפטישים
ומקצת הסללי׳ גם כן שרפו כי מעט
מהם

ceſſit, ut diſpiceret, quanam ratione urbis oppugnationem inſtituere poſſet; vidit autem planitiem quandam eo in loco, ubi Johannis, Summi Sacerdotis, ſepulcrum fuit, (77.) ibi ipſe unà cum Nicanore, (78.) exercitus ſui duce, (79.) ſubſtitit: dein Nicanorem miſit, ut cum populo, qui ſuper mœnia ſtabat, loqueretur eique pacem & fœdus offerret; dixerat autem Titus Nicanori: abi & populum ita alloquere: venite, ut fœdus vobiſcum ineamus, quò vivatis nec morte occumbatis, nam adhûc veniæ & miſericordiæ locus ſupereſt apud Titum &, ſi vobis placuerit, en ipſe hodiè fœdus vobiſcum panget. Nicanor itaque abiit & populo pacem obtulit, ſicuti Titus, illius Dominus, ei præceperat; aſt illi tacuerunt nec quidquam reſponderunt; intereà verò, dum Nicanor ulterius verba faciebat, ecce unus ex Judæis, qui ſuper mœnia erant, illum ſagittâ transfixit atque interemit, (80.) quô factô Titus ad iram commotus fuit, quòd Judæi ducem ſuum, cùm is de pace adhûc cum illis loqueretur, ſagittâ trajeciſſent atque maximum animo cepit dolorem ob interfectum Nicanorem, quem ipſe ad pacem Judæis offerendam ac fœdus cum illis ineundum miſerat, atque præcepit, ut milites ſcalas & arietes ferreos aliaque inſtrumenta, quibus muri diruuntur, afferrent, & Hieroſolymam oppugnarent: (81.) illi igitur mandato morem gerentes arietem ferreum ad exteriorem murum concutiendum ac diruendum adduxerunt, eumque ſuprà munimentum obſidionis, ſicuti facere conſueverant, conſtituerunt. Judæi verò, cùm vidiſſent, arietem ferreum ad mœnia conqvaſſanda adductum eſſe, valdè conſternati ſunt (82.) & tres illi graſſatorum duces

 pacem

(77.) Conſentit Joſephus l. 5. de Bell. Jud. c. 17. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 10. ac *Joſippi* Epitom. pag. 137.
(78.) Vid. Joſephus & Egeſippus loc. alleg.
(79.) Nicanor iſte amicus Titi nominatur à Joſepho dict. l. 5. c. 17.
(80.) Confer. etiam hic *Joſephus*, Egeſippus ac Joſippi Epitome loc. alleg.
(81.) Vid hic idem *Joſephus*, Egeſippus ac Joſippi Epitome loc. citat.
(81.) Vid. *Joſeph.* dict l. 5. c. 19. & Egeſipp. l. 5. de Bell. *Jud.* c. 10.

מהם הצילו טיטוס וגבוריו ויהרם שרפו היהודי׳ באש׳ וביום ההוא נתחזקו אנש אליכסנדריא אש׳ עם טיטוס להציל את הסוללות מיד היהודים ועל זאת הגבירו היהודים על אנשי אלכסנדריאה וינצחום ואז ראה טיטוס וימהר וירץ עם מבחר גבוריו ויגרש את היהודי׳ מעל אנשי אלכסנדריא ויך מהם י״ב איש גבורי מלחמ׳׃

pacem inter ſe fecerunt atque apertâ urbis portâ & eruptione facta Romanos milites, qui circà inſtrumenta illa, ad murum deſtruendum parata, reperiebantur, in fugam verterunt, atque inſtrumenta illa omnia igne corruperunt, ipſum etiam arietem combuſſerunt, (83.) eumque malleis contuderunt, multas inſuper ſcalas incenderunt ita, ut paucæ admodùm ſupereſſent, quæ à Tito ejusque militibus ſervatæ erant, cœteras omnes Judæi igne combuſſerant. Eodem die egregia fuit Alexandrinorum, qui circâ Titum erant, fortitudo in ſervandis & eripiendis ex Judæorum poteſtate ſcalis; (84.) quapropter etiam Judæi Alexandrinos præprimis adorti ſunt eosque ſuperârunt: Titus autem illud animadvertens cum fortiſſimorum militum ſuorum globo celeriter accurrit & Judæos ab Alexandrinis repulit ac duodecim viros ſtrenuos ex illis interfecit. (85.)

CAP. XXXVI.

בעת ההיא נפל יוחנן והוא היה אחד משרי אדום העוזרי׳ ליהודי׳ כי פתוהו הרומיי׳ וידבר עמהם ומדי דברו עמהם ויורה ערבי אחד חץ מאחריו וימיתהו ויתאבלו גדודי אדום מאד על יוחנן כי היה גבור בהם ויתר להם מאד עליו׃ ויקומו בלילה ההוא הם ומקצת פריצי מגדודי שמעון ויוחנן וילכו אל ג׳ מגדלי העצי׳ אשר הקים טיטוס לפני חומת העיר

PEr idem tempus Johannes, (1.) unus ex principibus Idumæis, qui Judæis auxilio venerant, cecidit, nam à Romanis inductus fuit, ut cum illis in colloquium veniret; aſt intereà, dum ipſe ſermonem cum Romanis conferebat, Arabs quidam ſagittâ retrò emiſſâ eum interfecit, unde Idumæi milites maximum luctum animis conceperunt, quia Johannes iſte vir fortis & ſtrenuus fuit, quamobrem ipſi atque alii nonnulli graſſatores ex Simeonis & Johannis militibus dolore accenſi nocte illa ſurrexerunt & ad tres illas turres ligneas, quas Titus antè mœnia urbis Hieroſolymæ exſtruxerat, iisque mul-

(83.) Confer. Joſephus & Egeſippus loc. alleg.
(84.) Idem refertur à *Joſepho*, & Egeſippo loc. citat.
(85.) Conſentiunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(1.) Is Johannes Idumæorum ductor alius fuit ab eo *Johanne*, qui ἀρχιλῃστὴς ſeu graſſatorum princeps ac Galilæus fuit, confer. Joſeph. dict. lib. 5. c. 19. in fin. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 10. vid. & infr. h. cap n. 10.

העיר ירושל׳ וישם עליהם אנשי רבי
מגבורי הרומי׳ להביט במבואות ירושלם
בקרבה מה יעשו היהודים׃ וילכו ויהרגו
את גדודי הרומיים הנמצאי׳ סביבות
המגדלים ויהם בורחי וימלטו אל
מחנה טיטוס׃ והרומיי׳ אשר על המגדלי׳
לא ידעו מאום דבר כי הרומיים אשר
סביבות המגדלים היו להם למשמר והיו
בוטחי׳ במשמרתם וישנים בבטחון כל
הלילה׃ ויתאזרו היהודים אחרי הרגם
מהרומיים אשר סביבו׳ המגדל ההם בכל
אשר יכלו׃ ואחרי המלט יתרם ויקרבו
אל המגדלים ויקצצו ויכרתו ויגדעו את
רגלי המגדלות ויפילו אותם לארץ
פתאו׳ וימותו בם רבי׳ ממחנה הרומיים׃
וישמע טיטוס את קול שאון מפלת
המגדלי׳ ההם והוא במחנהו ויחרד חרדה
גדולה מאד הוא וכל מחנהו וינוסו אחור
מקול מפלת המגדלות כי לא ידעו מה
הקול והיהודים שבו אל העיר׃ ויהי
בבקר ויקהל טיטוס את כל מחנהו ויקרב
אל חומת העיר בעוד אשר היהודים
נלחמים בתוך העיר׃ ויקרב עוד טיטוס
את איל הברזל המשחית אש׳ הבין עוד
ויגח את החומה החיצונה פתאום
ויפרצנה ויהרסנה ויפילה וינוסו העם
אשר היו בקרב החומה ההיא ויבואו
בקרב

multos milites Romanos impoſuerat, quò aditus urbis propiùs ſpecularentur ac perſpicerent, quid Judæi agerent, acceſſerunt (2.) atque milites Romanos, qui circà turres illas reperiebantur, partim interfecerunt. partim ad Titi caſtra compulerunt; Romani autem, qui in turribus illis erant, prorſus ignorabant, quid ageretur, nam Romani circà turres illas agebant excubias, quibus ii, qui turribus iſtis impoſiti erant, confidentes per totam noctem ſecurè dormiebant; Judæi verò interemptis, qui circà turres illas conſtituti erant, Romanis, vires ſuas omni ratione contraxerunt & fugatis cœteris Romanis turres ipſas aggreſſi ſunt earumque fulcra & pedes ſucciderunt, (3.) detruncarunt ac conciderunt, quô factô illæ repentè in terram prociderunt ac multi Romani earum ruinâ oppreſſi ſunt; Titus autem, cùm turrium cadentium ſtrepitum in caſtris ſuis audiſſet, valdè conſternatus fuit tàm ipſe, quàm omnes illius milites, & propter fragorem ruinæ turrium retrò ceſſerunt, ignorantes, quidnam ſtrepitus ille ſibi vellet, nam Judæi in urbem reverſi erant; illuceſcente autem die Titus copias ſuas omnes congregavit & ad mœnia urbis, dum Judæi adhùc inter ſe pugnabant, acceſſit, atque arietem ferreum, (4.) quem ipſe reparaverat, admovit eoque murum exteriorem repentè concuſſit, perrupit, diruit ac dejecit, quô factô populus, qui intrà murum illum erat, profugit & murum ſecundum intravit. (5.) Eodem tempore Titus præcepit, ut murus, quem ille dejecerat, penitùs ad ima usque fundamenta deſtrueretur ejusque lapides procùl amoverentur, ne rudera

(2.) Vid. Joſeph. dict. l. 5. c. 20. & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 11.

(3.) Joſephus dict. l. 5. c. 20. refert, unam ex tribus turribus ſpontè ſua cecidiſſe noctu, unde ingens terror Romanis incuſſus ſit; Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 11. ſcribit, tres illas turres ſimùl ac ſpontè cecidiſſe.

(4.) Judæi arietem ferreum maximum Νίκων vocârunt, quòd is omnia vinceret ac proſterneret, uti refert Joſephus dict. lib. 5. c. 20. Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 11. ſcribit, quòd Judæi majorem arietem exciſorem urbium appellàrint, vid. quæ infrà h. cap. n. 15. notata ſunt.

(5.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg. atque Joſippi Epitome pag. 237.

בקרב החומ׳ תשנית׳ בעת ההיא צוה טיטוס להרוס את כל החומה אשר הפיל עד ערות יסודותיה ולהשליך את אבניה עד למרחוק פן תהי׳ הריסת׳ באבניה מכשול ומוקש למתערו והחומה ההיא היא חומה היותר גדולה מג׳ חומות ירושלם והיא החומה אש׳ בנה הורודוס המלך׳ ויתאורו הרומיים לעשות כמצות טיטוס ארוניהם לערות את יסודו׳ החומה אשר הפילו ולהרסה עד לארץ ולהשליך אבני ההריסה למרחוק ויעשו כן׳ ומדי ערותם יסודות החומה ההוא והרסם אותה עד לארץ המיתו היהודים מעל החומה התיכונה רבים מהם׳ ויראו שרי היהודים כי לכד טיטום את החומה החיצונ׳ וכי הרסה וערה יסודותיה ויחרדו מאד על ככה׳ ותשארנה עוד חומותים משלשה

dera exercitui ſuo eſſent impedimento; erat autem murus ille ex tribus iſtis, quibus Hieroſolyma cingebatur, (6.) maximus, quem rex Herodes exſtruxerat. Romani igitur opus aggreſſi ac mandatum Titi, Domini ſui, executi ſunt, dejectumque murum usque ad fundamenta deſtruxerunt (7.) eumque ſolo æquârunt & illius rudera procùl disjecerunt: intereà verò, dum Romani operi huic intenti erant ac fundamenta muri illius evertebant eumque ſolo æquabant, multi ex illis à Judæis, qui ſuprà ſecundum murum erant, interfecti ſunt; aſt Judæorum duces, dum viderunt, murum exteriorem à Tito captum eumque ad ima usque fundamenta dirutum eſſe, valdè conſternati ſunt, quamvis bina adhûc mœnia ſupereſſent, quæ urbem Hieroſolymam undique cingebant: intereà graſſatores mutuam pacem fecerant (8.) & officia militaria ad urbem defendendam inter ſe diviſerant, (9.) ita, ut Johannes, unus ex graſſatorum ducibus (10.) partem illam urbis, quæ Antonia (11.) dicebatur & ad Septentrio-

(6.) Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 8. ita ſcribit: primis munimentis urbs, dein regia, Templum intimis clauſum fuit, Idem dict. l. 5. c. 11. urbem arduam, inquit, ſitu opera molesque firmaverant, queis vel plana ſatis munirentur. Nam duos colles immenſum editos claudebant muri per artem obliqui aut introrſus ſinuati, ut latera oppugnantium ad ictus pateſcerent; extrema rupis abrupta & turres, ubi mons juviſſet, in ſexaginta pedes, inter devexa, in centenos vicenosque attollebantur, mira ſpecie ac procul intuentibus pares, alia intus mœnia regiæ circumjecta conſpicuoque faſtigio turris Antonia in honorem M. Antonii ab Herode appellata; Templum in modum arcis propriique muri labore & opere antè alios, ipſa porticus, queis Templum ambiebatur, egregium propugnaculum.

(7.) Joſephus dict. lib. 5. c. 20. refert, maximam hujus muri partem à Romanis dirutam eſſe; primo autem muro illo potiti ſunt Romani die ſeptimo Maji, prout idem ſcribit dict. loc.

(8.) Nam propinquantibus Romanis bellum externum concordiam peperit inter Judæos, prout refert Id. Tacitus dict. l. 5. c. 12.

(9.) Idem Tacitus dict. cap. 12. ita ſcribit: Tres duces, totidem exercitus; extrema & latiſſima mœnium Simon; mediam urbem Johannes, quem & Bargioram vocabant; Templum Eleazarus firmaverat, multitudine & armis Johannes ac Simon; Eleazarus loco pollebat, confer. etiam Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 12.

(10.) Nempe ἀρχιλῃστής ille, Levi filius, Giſcalenſis, qui diverſus fuit ab eo, quem Arabs quidam interfecerat, de quo ſuprà h. cap. num. 1. dictum eſt.

(11.) Hebr. אנטוניאה ſic enim hic legendum pro אנטוכיאה, prout corruptè in codice noſtro habetur, vid. quæ cap. antec. 35. n. 72. notata ſunt, confer. etiam Joſeph. dict. l. 5. c. 21. & infrà h. lib. 6. c. 40. n. 2. & c. 47. n 19. Egeſippus lib. 5. de Bell. Jud. c. 12. ſcribit, quòd locus, in quo caſtrum poſteà Antonii vocabulo conditum, inter duas jacens porticus Septentrionalis, id eſt, B ios,

משלשה חומות ירושלם אשר היו חומות
שלמות סביבה׃ ויעשו אז הפריצים
שלום איש את רעהו ויחלקו למשמרי
מלחמותם ותהי משמרת יוחנן שר הפריצי
מפאת אנטוניאה אשר מצפון להיכל
ומשמרת השר האחר לפריצים והוא
שמעון מפאת קבר יוחנן הכהן גדול
ומשמרת קשר הג׳ לפריצים והוא אלעזר
על העיר מעל לחומה׃ ויתחזקו ויתאזרו
ויעמדו רמה וכל גבורי המלחמה אשר
עמם נגד הרומיים ותכבד המלחמה בעת
ההיא מאד מאד כי נתגרו הרומיים
מתחזקים להלחם למען יגדל שמם
והיהודים מתחזקי׳ במלחמתם כי ראו
אשר קרב קצם׃ וטיטוס עמד לפני
גבוריו לחזקם ויאמ׳ אליהם לאמר התחזקו
נא היום ואני אתן לכם לכל איש הנלחם
הטוב ביום הזה נגד היהודים בגבורה
כסף זהב וכבוד׃ ויגש אחד מגבוריו
ושמו לונגינו ויבא בתוך כת היהודים
הנצבים מחוץ לעיר ויך את האיש אשר
ערך לקראתו מלחמה על פיהו וימיתהו
ויוסף ויכה אחר וידקרהו וימיתהו׃ אז
ברח לונגינו וימלט אל מחנה הרומיי כי
הרג ב׳ גבורים מגבורי היהודי׳ בגבורה
והיהודי׳ לא נתנו לנפשם לברוח מפני
הרומיי כי בערה חמתם בקרבם כי שמעון
עומד מול גבוריו בגבורה ומרב׳ וקורא
באזניה׳ לאמר העידותי בכם היום כי
האיש

trionem Templi ſita erat, cuſtodiendam ſuſciperet; alter verò graſſatorum princeps, Simeon, eam partem, quæ Johannis, Summi Pontificis, ſepulchrum (12.) reſpiciebat, defenderet; tertius autem graſſatorum dux, Eleazarus, cœtera urbis mœnia tueretur: quapropter illi diviſis hoc modo officiis militaribus ad prælium inſtructi & armati cum omnibus militibus ſuis fortiter ſeſe Romanis oppoſuerunt, unde acerrima per illud tempus exorta eſt pugna, nam Romani pro nominis ſui gloria ſummis viribus certârunt; Judæi verò exitium ſibi inſtare animadvertentes pro ſalute ſua viriliter pugnârunt. Titus autem antè militum ſuorum ſigna ſtans eosdem ita allocutus eſt: jam viros voſmet præſtate atque rem ſtrenuè gerite, quicunque enim hodiè fortiter contrà Judæos pugnaverit, eum ego auro, argento & honore augebo: quæ cùm ille dixiſſet, miles quidam, Longinus (13.) nomine, acceſſit & in medium Judæorum, extrà urbem ſtantium, agmen impetum fecit, atque illius, qui contrà progredi auſus erat, faciem percuſſit, eumque interfecit, dein alium confodit atque interemit, quô factô Longinus pedem retulit & ad Romanorum caſtra incolumis pervenit, poſteaquàm duos fortiſſimos ex Judæorum militibus ſtrenuè interfecerat. Judæi autem irâ inflammati Romanis haudquaquam terga dare voluerunt, nam Simeon coràm militibus ſuis forti ſtetit animo eosque ita allocutus eſt: notum vobis ſit hodiè, quòd quicunque è prælio aufugerit, is morte plectendus ejusque domus diruenda ſit: contrà Titus milites ſuos adhortatus eſt, ut in prœlio ſe viros præſtarent & pugnantes ordinem ſervarent, ne quis caderet neve locum in acie, contrà Simeonem ejusque milites inſtructâ, deſereret. Poſteà Titus ad eam

Brios, nuncupatus ſit; ubi fortè pro Brios legendum Boreas vel Baris, ſicuti arx Antonii eo nomine appellata fuit, teſte eodem Egeſippo l. 1. de Bell. Iud. c. 6. & c. 13. confer. infrà num. 14. h. cap.

(12. Conſentiunt Joſephus dict. lib. 5. c. 21. & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 12.

(13.) Vid. hic Ioſeph. dict. l. 5. c. 22. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 12.

Digitized by Google

האיש אשר ינוס מן המלחמה מות יומת
וביתו יהרס׳ וטיטוס קורא, ומדבר באזני
עמו להתאזר ולהלחם ולשמור מערכת
המלחמה פן יפורל איש או יעזוב את
מקום המלחמה אשר אתו גבח שמעון
וגבוריו וילך על פאת מקום וחנן אשר
שמה הציבו איל הברזל כי היה מקום
מישור ובעת ההיא צוה טיטוס לנגח את
החומה באיל הברזל׳ ויהי בירושלם
איש אחד גבור מגבורי יהודה ושמו
קנטור ויתחבר עם גבורי הפריצי בחברת
הגבורה ויתיצב קנטור עם גבורי הפריצי
ממעל לחומה ההוא היה איש גבורות
ובעל מלחמות חזקות ויורה חצים ויך
רבים ממחנה הרומיי וגם רבים מהם
הבריח׳ ויהי האיש ההוא קנטור נלחם
בפאת אחד מפאות ירושלם עם ט׳
גבורים חבריו היה שר לעשרה ויהי
כהגיש מחנה טיטוס את איל הברזל
למול החומה לנגח ויקרא קנטור מעל
לחומה לטיטוס ויאמ׳ לו בי אדוני טיטוס
חמול נא על העיר המהוללה הזאת אשר
היא כב׳ פרוצה. ואל תשחיתנה וחמול
נא על בית המקדש אשר בה ואל
תשחיתהו כי משכן אלהים בו׳ וכשמוע
מיטוס

cam urbis partem, (14.) cui Johannes præfectus erat, acceſſit (nam eo in loco propter planitiem aries ferreus conſtitutus erat) ac præcepit, ut murus ferreo iſto ariete (15.) concuteretur. Fuit autem tunc temporis Hieroſolymis vir quidam fortiſſimus inter Judæos, nomine Caſtor, (16.) qui ſe graſſatorum agmini adjunxerat; is, quia robore inſignis & bello ſtrenuus erat, cum cœteris graſſatorum militibus ſuprà mœnia ſtabat & miſſilibus atque ſagittis multos ex Romanis militibus partim interſiciebat, partim in fugam vertebat; pugnabat autem in parte quadam urbis Hieroſolymæ cum novem (17.) commilitonibus ſuis, nam decurio erat: cùm igitur Titi milites arietem ferreum adduxiſſent, ut eo mœnia concuterent, Caſtor iſte Titum è muro compellavit eique dixit: parce quæſò, Domine Tite, inclytæ huic urbi, cujus jam anteà murus dirutus eſt nec illam amplius perde; parce etiam Templo, quod in ea eſt, nec illud deſtrue, quia Deus ibidem habitat: quocircà Titus, cùm Caſtoris clamorem audiſſet, militibus ſuis præcepit, ut à prælio & oppugnatione muri deſiſterent; (18) poſteà Caſtorem vocavit eique dixit: ſi ad me egredieris, incolumitatem tibi atque vitam promitto; ad quæ Caſtor reſpondens: en ego, inquit, novem (19.) commilitones meos inducam, ut ſimùl ad te egrediantur; ſed dolo uſus eſt Caſtor, ut Titum deciperet isque ab oppugnatione urbis deſiſteret; nam dum ille novem commilitonibus ſuis coràm Romanis dixit: abeun-

(14.) Nempe Septentrionalem, de qua ſuprà h. cap. n. 11. confer. etiam Joſeph. dict. l. 5. c. 23. & Egeſipp. de Bell. *Jud.* c. 12. in fin.

(15.) Joſephus loc. alleg. arietem ferreum vocat ἑλέπολιν, vid. quæ ſuprà h. cap. n. 4. notata ſunt, ſimilis ferè dictio Latina apud Plautum in Milite Glorioſ. Act. 4. Scen. 2. habetur, ubi Pyrgopolinices, miles ille glorioſus, vocatur urbicapus German. Stadtgewinner.

(16.) Hebr. קסטור, ſic enim hîc pro קנטור, quod nomen in codice noſtro corruptum eſt, legendum puto, ſecutus Joſephum dict. lib. 5. c. 23. confer. etiam Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 13. & *Joſippi* Epitom. p. 237. ac ſeq.

(17.) Huic numero conſentit Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 13. ſed Joſephus loc. alleg. decem ſociorum mentionem facit.

(18.) Idem referunt *Joſephus* & Egeſippus loc. citat.

(19.) Vid. quæ paulò antè n. 17. de commilitonum numero dicta ſunt.

טיטוס את זעקת קנטור ויצו את גבוריו
ויחדלו מן המלחמה ומנגח את החומה׃
ויקרא טיטוס את קנטור ויאמ׳ לו צא
אלי ותחיה ולא תמות ויען קנטור את
טיטוס לאמר והנני מפתה את תשעת
הגבורים וכלו ויצאנו אליך יחד והוא
עשה במרמה לפתות את טיטוס לחדול
מהמלחמת׃ ויהי כרצח את תשעת
הגבורים חביריו לעיני הרומיי׳ לאמ׳ לכו
נא ונרדה ונמלט׳ אל מחנה הרומיים
וידעו חביריו כי הוא מרמה אותם לרמות
את הרומיים לחדול מנגח את החומה
מאיל הברזל וישלפו תשעת הגבורי׳ הרם
איש את חרבו ויכוהו ממעל לשריונו
ויפל במרמה לעיני הרומיים׃ ויהי כנפלו
במרמה לעיני הרומיים והם לא ידעו כי
במרמה עשו כן לבלתי מהר הרומיים
להלחם על היהודים ולמנוע את האיל
לבלתי יקרבו בו לנגח את החומה
להפילה ולהשחיתה ויורה להם אחד
מהרומיים בחץ ויך באפו של קנטור
ויעבור החץ מעבר אפו וילך ויך גבור
אחר׃ ויצעק קנטור אל הרומיים בקול
רם לאמ׳ מה זאת עשיתם על דבור
אמנה וברית שלום אתם מורים חצים
עלינו ויאמר קנטור עוד לטיטוס לאמר
הזה היה גמולי שבקשתי לנוס אליך
ויורה עבדך עלי חץ ויכני והוא שומע
אשר אני מבקש ברית ואמנת שלום
ועתה אדוני שלח אלי אחד מן השרים
הנכבדי׳

euntes deſcendamus & ad Romanorum caſtra perfugiamus; tunc ſocii ejus intellexerunt, ipſum per fraudem ita loqui, quò Romani dolo inducti arietem ferreum à muro concutiendo removerent: poſteà novem illi milites ſtrictis gladiis Caſtorem ſuprà loricam percuſſerunt, quo facto ipſe Romanis inſpectantibus cadere ſe ſimulavit; dum igitur ille coràm Romanis ex compoſito cadebat atque ipſi non intelligebant, hæc omnia eſſe conficta, ne illi ad pugnam cum Judæis ineundam properarent neve arietem ferreum ad concutienda, dejicienda & evertenda mœnia admoverent, ecce Romanus quidam ſagittâ emiſſâ Caſtoris nares (20.) vulneravit eisq; perforatis alium percuſſit militem Judæum; quamobrem Caſtor magnâ exclamans voce: ecquid hoc rei eſt, inquit, dum ego de fide ac pacis fœdere vobiſcum loquor, vos ſagittas in nos conjicitis? dein Caſtor Titum ulterius ita allocutus eſt: hoccine ego, qui ad te transfugere volui, meritus ſum, ut tuus quidam miles me ſagittâ vulneraret; qui tamen audivit, quòd fœdus ac fidem pacis à te peterem? nunc itaque, Domine, mitte aliquem ex principibus tuis honore conſpicuis ad me, cui ego memet tradam, ſi cautionem tuam, animo benevolo ac bona fide ſcriptam, ex ejus manu accepero; ſic ad te veniam & ſervus tuus ero. Quapropter Titus, dum Caſtorem ita loquentem audiebat, verbis ejus fidem habuit & Joſepho (21.) Gorionis ſacerdotis filio, dixit: abi & cum illo fide noſtra interpoſita fœdus pange & virum iſtum ad nos duc, ut vivat nec morte pereat; Joſephus autem Tito reſpondens: cur me, ait, mittis, qui nihil in te peccavi & qui per omnem vitam meam bonâ fide tibi ſervivi? nunc itaque rogo, hanc mihi exhibeas gratiam, ne me ad illum mittas, quia nullam ei fidem habeo, (nam Joſephus dolum

(20.) Vid. Joſeph. dict. lib. 5. c. 23. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 23.

(21.) Idem refert Joſephus dict. l. 5. c. 23. & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 13

הנבברי׳ ואודה נא אליו הקבלתי אמונתך
מידך בטוב לב ובנפש חפצה ואח׳ כך
אבא אליך ואהיה לך כאחד מעבדיך׳
ובשמוע טיטוס את קנטור האמין בדבריו
ויאמר ליוסף בן גוריון הכהן לך וכרות
לו ברית באמונתינו והבאת את האיש
הזה אליו ויהיה ולא תמות׳ ויען יוסף
את טיטוס ויאמר אליו לכה זה תפלתי
ואני לא חטאתי לך ובטוב לב עבדתיך
כל ימי עתה אמצא חן בעיניך ולא
תשלחני אליו כי לא אאמין אליו כי
היה יוסף יודע את ערמת קנטור ומרמתו
וישלח טיטוס את איארוס השר ויאמר
לקנטור רד נא אלי ואמנתך והלכנו
אל בן המלך הקיסר ויענהו קנטור ויאמר
אליו פרוש נא חפניך ואת כנפי מעילך
ואשליכה לך את הכסף ואת הזהב
אשר עמי אליך וירדתי פן ידעו אנשי
העיר ויקחוהו ממני ויפרוש איארוס את
כף מעילו לקבל את הכסף ואת הזהב
אשר אמ׳ לו קנטור וירם אליו קנטור
אבן גדולה בשתי ידיו וישליכנה ויפילנה
על איארוס וירא איארוס ויסר מתחתיה
ותפגע וימלט ותפל על רעהו וימות׳
ויקצוף

dolum Caſtoris ejusque fraudem probè noverat) quocircà Titus Æneam (22.) principem miſit, qui Caſtori dixit: deſcende quæſò ad me, fidem tibi præſtabo, ut ad Titum, Cæſaris filium, unà eamus. Ad hæc Caſtor ei reſpondit: expande obſecro manus tuas atque orās veſtimenti tui explica, ut argentum & aurum, quod apud me eſt, tibi projiciam; ſic deſcendam, ne fortè incolæ urbis illud cognoſcant & pecuniam à me auferant: aſt, dum Æneas extenſo veſtimento ſuo aurum & argentum, de quo Caſtor dixerat, excipere voluit, ille ingentem lapidem ambabus extollens manibus ſuper Æneam projecit, quem ipſe quidem cadentem conſpiciens declinavit & retrò cedens ictum evaſit; ſed ſocius ejus lapide oppreſſus interiit, quamobrem Titus irâ atque indignatione valdè commotus arietem ferreum ſtatim admoveri eoque murum ſecundum concuti juſſit, quò factô etiam ille concidit: dein ignem adhiberi eumque circà murum accendi præcepit (23.) quem dum Caſtor conſpexit, fugâ ſalutem quæſivit; intereà dum ille domum quandam incendio conflagrare videt & hinc inde concurrens metuit, ne fortè ipſe etiam igne corriperetur, quia gravi loricâ indutus erat, accidit, ut in medium incendium rueret & flammâ extinctus moreretur (24.) tali vitæ exitu dignus, quia mortem vitæ prætulerat. (25.) Romani igitur ſecundum intrârunt murum; (26.) aſt graſſatores cœterique milites contrà

(22.) Hebr. אינאס, ſic nomen illud ex Joſepho & Egeſippo loc. alleg. legendum & reſtituendum puto, nam איארוס, quod in codice noſtro hic legitur, corruptum eſt, confer. Joſippi Epitom. p. 238. ubi res aliter refertur.

(23.) Conſentit hic Joſippi Epitome pag. 239. aſt Joſephus l. 5. de Bell. Jud. c. 23. circà fin. ſcribit, Caſtoris ſocios turrim arietis ictibus jam cedentem incendiſſe & per flammam in ejusdem turris ſpeluncam quandam incidiſſe atque ita Romanis fortitudinis opinionem de ſe præbuiſſe, cui etiam Egeſippus lib. 5. de Bell. Jud. cap. 23. ferè adſtipulatur, confer. numer. 25. hoc cap.

(24.) Idem refertur in Joſippi Epitome p. 239.

(25.) Poterat enim fidem Titi ſecutus vitam ſuam ſervare, ſed noluit; ideò dignum fuit ſupplicium, confer. tamen, quæ num. antec. 23. ex Joſepho & Egeſippo adducta ſunt.

(26.) Nimirum die quinto, poſtquàm primum ceperant murum, vid. Joſeph. dict. lib. 5. cap. 24. & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 14.

Digitized by Google

ויקצוף טיטוס על הדבר הזה מאד ותמתו בערה בו ויגש פתאום אל הברזל המשחית אל החומה השנית וינתחה ותפול גם החומה השנית ויצו טיטוס ויבעירו אש סביבות החומה וכראות קנטור את האש נס על נפשו להמלט וירא והנה כי נשרף ומחצו מפני פחדו לבל תדלק אחריו האש ותשרפהו שהכביד עליו השריון ויפול אל תוך השריפה וילהט וימת כי בחר מות מחיי והרומיי׳ נגשו אל תוך החומה השנית ויצאו אליהם הפריצים ויתר הגבורי׳ וידבקו איש ברעהו במלחמ׳ ותחזק יד היהודים ויכו במחנה הרומיים הרב׳ מאד ויתר העם מאנשי טיטוס ברחו אל החומה הראשונה שהרסו לפנים׃ בעת ההיא תפש טיטוס את קשתו ויורה מול היהודים בחצי׳ ולא נפל לטיטוס חץ אחד בארץ כי הכו בעם חציו ובכל זאת נגרשו הרומיים מן העיר כי חזקה היהודים על הרומיים עד היום הד׳ וביום הד׳ נקהלו אל טיטוס עם רב מכל הגוים לעזרת הרומיים ויצאו היהודים לקראת הרומיי׳ אל מחוץ לעיר למלחמה ותחזק יד הגוים על היהודים וינוסו עד החומה הפנימית ויסגרו בעדם׃

contrà Romanos egreſſi atque inter ſeſe in prælio juncti acerrimè pugnârunt, quô factô Judæorum manus prævaluit atque ingens Romanorum multitudo cecidit; cœteri autem Titi milites ad primum murum, quem anteà deſtruxerant, profugerunt. Per idem tempus Titus arcum manu tenens Judæos ſagittis petiit, quarum nulla ſine adverſariorum vulneribus fruſtrà in terram cecidit; Romani tamen ab urbe repulſi ſunt, (27.) quia Judæorum impetum diutius ſuſtinere non poterant, donec quartus advenit dies, quo maximæ ex omnibus gentibus copiæ ad Titum confluxerant, ut Romanis opem ferrent: Judæi igitur extrà urbem Romanis obviam progreſſi manus cum illis conſeruerunt; ſed à gentibus ſuperati ad interiora mœnia ſeſe receperunt (28.) eorumque portas clauſerunt. (29.)

CAP.

(27.) Idem refe t Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(28.) Titus enim ſecundo muro denuò potitus totam ejus Septentrionalem partem ſtatim diruit, prout refert *Joſeph.* dict. l. 5. c. 24. in fin. vid. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 14.

(29.) Idem ferè Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 11. ſcribit: mox ceſſere hoſtes (Judæi) & ſequentibus diebus crebra pro portis prælia ſerebant, donec aſſiduis damnis intrà mœnia pellerentur.

CAP. XXXVII.

בעת ההיא צוה טיטוס אל עמו לסור מעל החומ׳ ש׳ מחוץ לעיר ולהשבית את המלחמה ימים אחדים למען יקרא באזני היהודים שלום כי אמר אולי ישאו ברצונם עול הרומיים ויחיו ולא ימותו כי חמל טיטוס על העיר ועל היכל יי׳ ועל עם יי׳ לבלתי השחית הכל ויחדל מן המלחמה חמשה ימים וביום החמשי בא אל שער העיר ובעת בואו והנה שמעון שר הפריצים ויוחנן עמו ערכו כלי שרפה לשרוף באש לכל כלי המשחיתים שעשו הרומי׳ ויועדו כלם יחד להלחם בלב אחד כגבורי׳ וכראות טיטוס את היהודי׳ כי מסרו נפשם לעמוד ולהחזק ולמות כלם במלחמה כי בחרו מות מחיים אז החל לדבר באזניהם דברי שלום ודברי תוכחה ולהתחנן על קשי ערפם ויאמר אליהם טיטוס כדברי׳ האלה לאמ׳ הנה לכדתי את שתי החומ׳ ותשא׳ לכם חומה אחת לבד ומה תעשו עניים בהקשותכם את ערפכם ולכדתי גם את החומ׳ השלישית והחרמתי את העיר הזאת ואבדתם יחד והרסתי את היכל יי׳ אלהיכם ולא תחמלו על נפשותיכ׳ ועל נשיכם ובניכם ובנותיכ׳

ובכל

PEr idem tempus Titus militibus ſuis præcepit, ut à muro extrà urbem recederent & paululum temporis à prœlio requieſcerent, quò ſcilicèt cum Judæis de pace agi poſſet, (1.) quia cogitaverat, forſitàn illi ſua ſponte Romanorum jugum ſuſcipient, quæ res illis ſaluti erit & incolumitati, nam Titus urbi, Templo ac populo Domini parcere voluit, ne omnia peſſum irent, quocircà quinqve diebus (2.) ab oppugnatione urbis ceſſavit: eodem die quinto ipſe ad portam urbis acceſſit; ſed Simeon, graſſatorum dux, & Johannes per idem tempus vaſa ignea præparaverant, quibus omnia inſtrumenta bellica, à Romanis facta, incenderent, nam omnes unanimi conſenſu conſilium inter ſe ceperant, ut contrà Romanos fortiter pugnarent: qvamobrem Titus, dum animadvertit, Judæos obſtinato animo reſiſtere & vitam ſuam ultimo periculo exponere mortemqve in bello vitæ præferre, de pace cum illis loqvi cœpit, &, dum eosdem increpare & orare voluit, ne adeò dura & præfracta cervice eſſent, illos hunc in modum allocutus eſt: (3.) en ego jam duos cepi muros ac tertius ſolum vobis ſupereſt, ecquid igitur, ô miſeri, facietis, qvi tàm dura eſtis cervice? ſi tertium murum ſub poteſtatem meam redegero, ego veſtram illam urbem, vobis ſimul omnibus pereuntibus, delebo ac Templum Domini, Dei veſtri, evertam; annon itaqve vos vitæ veſtræ, uxoribus, filiis ac filiabus veſtris parcetis? Aſt Judæi ne ſic qvidem Titi verbis morem geſſerunt, qvia cervicem ſuam induraverant, qvapropter Joſephum

ad

(1.) Conſentiunt Joſeph. dict. lib. 5. de Bell. Jud. cap. 25. & Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 14.

(2.) Joſephus dict. lib. 5. c. 25. ſcribit, Romanos quatriduo ab oppugnatione urbis abſtinuiſſe ac quinto demum die aggeribus tertium murum circumdediſſe, cui etiam Egeſippus dict. lib. 5. c. 14. conſentit.

(3.) Confer. hic Joſippi Epitom. pag. 239.

ובכל זאת לא שמעו היהודים לקולו כי
הקשו את ערפם וישלח טיטוס את יוסף
אליהם לדבר באזניה׳ דברי שלום ודברי
תוכחה ודברי חמלה וליעצ׳ עצות טובות
למען ימלטו וידבר להם בלשון עברית
למען יאמינו ויבטחו וילך יוסף אליהם
ויעמד נכח שער החומה כי ירא לקרב
אל החומה כי ידע יוסף אשר הוא
נתעב בעיני העם על אשר נשא עול
הרומיים ויחי ויקרא יוסף הכהן בקול
גדול נכח השער לאמר שמעו אלי כל
העברים אשר אדברה באזניכם היהודים
אשר ייטיב לכם ויטו העם את אזניהם
לשמוע אל יוסף ויען וידבר יוסף אל
העם לאמר׳ נאה היה לכם מתחלה
להלחם כאשר אתם נלחמי׳ עתה בטרם
תבא הרעה הזאת בהיות עריכם עומדות
וארצכם מלאה עם לפני אבדכ׳ גבוריכם
במלחמותיכם שנלחמתם איש באחיו
באכזריות עד אשר נשארתם מתי מספר
ומלאתם את מקדש יי׳ ואת היכלו מדמי
החללים ופגרי המתים ולא חמלתם על
נפשותיכם ומה תוחילו על זאת ולא די
לכם זה אבל התגרת׳ מלחמ׳ בעם עצום
ועז פנים אשר משלו בכל הגוי׳ ולכדו
את כל הארצות ויחד בכל האומות וגם
בגוי׳ אשר רדו בכם מלפני׳ המה מושלי׳
תכלם עבדי׳ להם ואתם נלחמי׳ עמהם
באולת

ad illos miſit, qvi cum eis de pace loqveretur atqve illos objurgaret eisqve ſimùl veniam offerret ac bonum daret conſilium, quô ſervarentur; præceperat autem Joſepho, (4.) ut lingvâ Hebraicâ Judæos alloqveretur, quò illi verbis ejus magis crederent ac fidem haberent. Joſephus igitur ad illos accedens è regione portæ muri ſtetit, (5.) qvia ad mœnia ipſa præ metu accedere noluit, nam probè noverat, populum Judaicum infeſto ergà ſe animo eſſe, eò, quòd Romanorum jugum ſuſcepiſſet atqve hac ratione vitam ſibi ſervâſſet. Joſephus itaqve Sacerdos è regione portæ magna voce clamans: (6.) audite, inqvit, omnes Hebræi, verba mea, qvæ vobis dicam, ut benè vobis ſit; his Joſephi dictis dum populus Judaicus aures ſuas obvertit, Joſephus cœptam ad populum orationem continuans: ab initio, ait, vos bellum gerere oportuit, qvemadmodum nunc illud geritis, antequàm hæc vobis calamitas accideret, dum urbes veſtræ adhùc ſtabant incolumes & terra veſtra populo plena erat, priusquàm fortiſſimum qvemqve in bellis perdidiſſetis, quæ contrà fratres veſtros crudeliſſimè geſſiſtis adeò, ut jam pauci admodùm ſuperſtites relicti ſint; Sanctuarium Domini ejusqve Templum interfectorum cadaveribus repleviſtis, qvænam itaqve ſpes erit veſtra? neqve id vobis ſatis fuit, ſed etiam bellum ſuſcepiſtis contrà populum fortiſſimum & robuſtiſſimum, qvi omnibus nunc imperat gentibus, qvi univerſum terrarum orbem ſubegit & in omnes populos imperium ſuum exercet, etiam in eos, qvi vobis anteà leges præſcripſerunt, (7.) hi omnes jam Romano parent imperio; vos autem imprudenter & ſtolidè contrà populum illum bellum geritis nec urbi iſti nec

(4.) Vid. *Joſeph.* l. 5. de Bell. Iud. c. 26. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 14. in fin. & c. 15. ac Joſippi Epitom. pag. 239.

(5.) Quantum à jactu ſagittæ longius poterat, uti ſcribit Egeſippus dict. l. 5. c. 14. in fin.

(6.) Vid. *Joſephus* dict. l. 5. c. 26. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 15.

(7.) Ægyptios, Cananæos, Babylonios, Syros, Perſas ac Græcos hic innuit autor noſter, vid. infrà h. cap. n. 13.

באולת ולא בחכמ׳ ובבינה ולא תחמלו
על העיר הזא׳ ועל היכל יי׳ ועל מקדשו
ועל נפשותיכם אמנם נשאת׳ לבבכם
להתגרות עמהם עוד מלחמ׳ למען האריך
רעה בעם יי׳ ועל היכל הקדש אני ירא
פן ינתץ ועל. העיר הגדולה אגור פן
תהרס ועל מקדש יי׳ אוחל פן ישמם
ועל העולות והזבחי׳ איראה פן ישבתו
ויוסרו כאש׳ הוסר התמיד ועל אש התמיד
אבכה פן תבטל כי אנחנו חטאנו לי׳
ול ההיכל הורה מעלנו ועל כן סר צלו
מעלינו כי נלחמנו . בתוך מקדשו
והיה היכלו מעון לרשעי׳ ונוה לפריצים
והרגתם את כהניו ואת קדושיו ושפכת׳
דם נקי לרוב בקרבו ועת׳ אחי הנה
הכלי׳ המשחיתי׳ מוכני׳ לנתוץ את ההיכל
והאש ערוכה לשרוף את המקדש והנה
הגוים אויביכם חומלי׳ על היכל יי׳ ועל
בית מקדשו לבלתי תת מקדשו שממה
ואתם אחי ורעי למה לא תחמלו על
נפשותיכם למען יסורו מעליכם הכלים
המשחיתי׳ ולא ישחיתו בם ועל מה אתם
בוטחי׳ מעתה הלא שתי החומות נהרסו
ולא נשארה רק אחת וא״כ על מה
תבטחו וכי תאמרו אנחנו נבטח באלהינו
הלא הרעו כי איננו בקרבכ׳ כי הוא סר
לעזרת אויבינו בגלל אשר הם כבדו את
שמו הגדול ויראו ממנו ואנחנו מעלנו
בו

nec Templo Domini ejuſque Sanctuario, imò nec vobiſmet ipſis ac vitæ veſtræ parcitis; ſed contrà populum Romanum etiamnum arma ferre in animum veſtrum induxiſtis, ut majori calamitate populum Domini ejuſqve Sanctuarium involveretis; valdè metuo, ne illud deſtruatur atqve magna iſta urbs evertatur; timeo etiam, ne devaſtato Sanctuario Domini holocauſta & ſacrificia ceſſent & aboleantur, ſicuti jam abolita eſt jugis oblatio; (8.) metuo etiam, ne ignis perpetuus (9.) extinguatur ac deſinat: propterea lachrymas profundo, quia in Dominum peccavimus ejuſque Templum prophanavimus, auxilium ejus à nobis receſſit, quoniam in medio ipſius Sanctuario bella geſſimus ejuſque Templum factum eſt improborum receptaculum & latronum habitaculum; (10.) Sacerdotes ejus & Sanctos interfeciſtis & in medio Templi multum ſanguinis innocentis effudiſtis. Ecce, fratres mei, jam inſtrumenta exitioſa ad deſtruendum Templum parata ſunt, jam ignis ad incendendum Sanctuarium in promptu eſt; ſed populi, qvi hoſtes veſtri ſunt, Templo Domini ejuſque Sanctuario parcere volunt, ne illud devaſtetur; cur itaque vos, fratres & amici mei, vobis ipſis ac vitæ veſtræ non parcitis atque id operam datis, ut inſtrumenta iſta pernicioſa à vobis removeantur, ne pereatis? & quænam tandem veſtra hæc eſt confidentia, qvanam in re ſpem veſtram repoſitam habetis, nonne duo jam ſubruti ſunt muri, ita, ut unus ſaltem adhûc ſuperſit? in qvonam igitur confiditis? forſitàn dicetis: in Deo noſtro; annon reipſa deprehenditis, illum à vobis receſſiſſe & hoſtibus veſtris auxilio eſſe? quoniam illi magnum ejus nomen honorant ipſumqve timent;
nos

(8.) Nam propter bellum ceſſavit jugis illa oblatio, confer. ſuprà h. lib. c. 30. n. 34. & 36. ibique not.

(9.) Hebr. אש התמיד, ſic in noſtro codice, is ſacer ignis ſemper ardens in altari ſervabatur, nullus enim ignis peregrinus ſeu alienus vi legis Divinæ in Templum adferri debebat, vid. Levit. c. 10. v. 1. & ſeqq. confer. etiam inf. h. lib. cap. 42. n. 5.

(10.) Reſpicitur hîc ad Jeremiæ c. 7. v. 11. confer. & Matth. c. 21. v. 13.

Digitized by Google

כו מעל ועל זה סר אלהינו מעלינו והיה
בעזרת' ועמם ומשלו בכל הגוי' והדו'
בכל הארצו' רק המקומו' אשר סוגר
בשלג או בחול אש' אין לה' דרך לעבור
עליו ועתה אמרו לי מה תוחלתכם
ואלהי' נתן פחדם בכל גויי הארץ והמה
עובדי' להם ולמה לא תעבדום גם אתם
ותחיו ולא תמותו' והלא תדעו כי עת
ממשלה ועת גדולה היא להם ושה
המשילם על כל הגוים והוא עמהם
בעזרתם הלא ידעתם כי מתחלה היתה
עזרתו עם אנשי מצרי' והמשילם בכל
העולם ואחר כן סר מעליהם ויהי עמכם
והמשילכם על כל הגוים והיה עמכם
ועם מלככם ואחרי כן סר מעליכם
ויתן הממשלה ביד הכשדים וביד אשור
ופרס וימשלו על כל הגוים ועליכם ועל
מלככם כי מעשה ידיו כלם׃ ועתה עזב
אותם והיה' עזרתו עם הרומיים והוא
עמהם לעזרה לשני' רבות והנם מושלי'
על כל העמי' אשר משלו מלפניהם וכי
תאמרו מה בצע כי האלהים ימשיל
הרומיי' וזולתם על העולם וסגלתו ועמו
גוי אחד בארץ והוא עם ישרא' הלא
תבושו ותכלמו באמרכ' זה ותהפך
בקלון חרפה כי יפלא זה בעיניכם׃
ואיכה תאמרו כי חכמי' אתם כי תפלאו
על ככה ואתם ידעתם אשר כל בני
האדם מעשה ידי האלהים ואת אשר
ירצה׃

nos autem illum peccatis noſtris offendimus; propterea Deus noſter à nobis receſſit, ipſis (11.) verò auxilio fuit atqve opem tulit, adeò, ut illi omnibus jam imperent gentibus & in univerſo terrarum orbe dominentur, iis ſolummodò locis exceptis, qvæ vel nive (12.) vel arenâ ita clauſa ſunt, ut ad illa nullus pateat aditus: nunc itaqve dicite mihi, quænam veſtra ſit confidentia, qvandoqvidem Deus Romanorum terrorem omnibus incuſſit populis, ita, ut eis obtemperent, cur non & vos iisdem ſubjecti eritis, ut vitam veſtram ſervetis nec morte pereatis? nonne perſpectum vobis eſt, quòd illi jam rerum ſint domini & magnitudine prævaleant, quòdqve ipſis Deus imperium in omnes gentes dederit eisqve auxilio ſuo adſit? annon cognitum vobis eſt, quòd ipſe ab initio Ægyptiis auxilio ſuo adſtiterit illosqve totius terrarum orbis dominos effecerit? ſed poſteà Deus ab illis receſſit ac vobis opem tulit atqve omnes gentes imperio veſtro ſubjecit vobisqve & regibus veſtris auxilio ſuo adfuit, deinde ille â vobis receſſit & ſummum rerum arbitrium Chaldæis, Aſſyriis ac Perſis (13.) dedit, qvi omnibus gentibus atqve vobiſmet ipſis regibusqve veſtris imperarunt; omnes qvippe illius manuum opus ſunt: nunc autem Deus gentes illas deſeruit atqve Romanis auxilio fuit eosque jam per multos annos ope ſua adjuvit, adeò, ut ipſi omnibus nunc populis imperent, etiam illis, qvi antea rerum potiti erant; ſi verò dicere velitis, quidnam utilitatis Deus inde percipiet, ſi ille Romanis aliisqve populis imperium in univerſum terrarum orbem & in peculium populumqve ſuum, unicam illam in terris gentem, populum ſcilicèt Iſraëliticum, dederit? nonne vos pudeat, ita loqui & ignominia ac dedecus vos confundat, dum hæc

(11.) Romanis ſcil. confer. hic Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 5. c. 15.

(12.) Quæ nimirum vel nimio æſtu vel gelu invia ſunt, uti ſcribit Egeſippus d. l. 5. c. 15. confer. & Joſeph. de Bell. Jud. l. 5. c. 16.

(13.) Idem refert Egeſippus dict. lib. 5. de Excid. Hieroſol. c. 15. confer. ſuprà num. 7. h. cap.

Digitized by Google

ירצה להשפיל ישפיל ואשר אשר ירצה
לה̇רי̇ ירים ׳ ואף כי את׳ בני עב׳ יי׳
וסגלתו ולכם תאות הממשלה במשפט
ואינכם נשפטי׳ בקרי ובחמת קרי הנה
סר צל יי׳ מעליכם כי הטאתם לו ומעלת׳
בהיכלו ובכהניו ׳ ואיך תבטחו כי ישא
פניו אליכם לעזור לכם והוא הסתיר
פניו מכם ועונותיכם מבדילים ביניכם
לבין אלהיכם בני ואחי אל תחשבו זאת
המחשבה כי לא נכונה היא׳ ועתה
אחי ואהבי מה לכם להלח׳ עם הרומיי׳
והם מושלי הגוים אשר פתחו סגר
מעברו׳ הודו וכל איי הים עד ים אוקינוס
אשר מעבר להודו וכל׳ ירכתי המזרח
ומשלו עד אפסי ארץ עד ברטניאה ועד
ים אוקיאנוס ובכל׳ ארץ סקוטיניאה
הסגורה באגמי מים ויושביה עם גדול׳
כענקי׳ המה גבוה קומה ודמה אנשי
חיל׳ ברכב ורומי קש׳ וגבורי מלחמה ׳
ובלכת שר צבא רומה אליהם כלם
נאספו ויהיו לאגודה אחת ויתיעצו על
צפוני דמלחמו׳ ויאמרו נלחמ׳ באויבינו
ונמותה יחד ולא נעבוד מלכי גוי׳ זרי׳
ממנו ואחרי כן באו מלכי הרומיים
והבני׳

hæc res vobis eſt admirationi? qvomodo vos ſapientes audire vultis, qvibus illa res admiratione digna videtur? nonne perſpectum vobis eſt, omnes homines eſſe opus manuum Dei, qvi, qvemcunqve vult, dejicit & extollit? an vos populus Dei ejusqve peculium eſtis, ac veſtrô meritô rerum imperium affectatis? nonne juſtiſſimum Dei judicium & graviſſima illius ira vos premit? (14.) en auxilium Domini à vobis receſſit, qvia ſceleribus veſtris ipſum offendiſtis atqve in templum ejusqve ſacerdotes peccâſtis, quomodo igitur ſperatis fore, ut ille in gratiam vos recipiat vobisqve auxilium ferat? qvi faciem ſuam à vobis avertit, (15.) dum peccata veſtra vos ac Deum veſtrum ſeparant; (16.) ejicite, quæſò, ex animis veſtris, filii ac fratres mei, cogitationem iſtam, qvæ minimè laudari & probari poteſt: cur autem jam, fratres & amici mei, bellum adverſùs Romanos geritis, qvi illarum qvoqve gentium, qvæ tranſitus in Indiam clauſtra reſerunt, domini ſunt, atqve omnibus inſulis usqve ad magnum illud mare, qvod ultrà Indiam eſt cunctisqve Orientis regionibus imperant? qvorum dominatio ad fines terræ & in Britanniam, (17.) usque ad Oceanum & in univerſam Scotiam, (18.) quæ ſtagnis aqvarum clauſa eſt, ſeſe extendit, cujus incolæ inſtar gigantum longâ ſunt corporis ſtaturâ ac viri bellicoſi, qvi tàm curru, quàm arcu contrà hoſtes pugnare didicerunt: adverſùs hos Romanorum imperator copias ſuas eduxit; illi verò agmine facto

(14.) Sic locum iſtum in Hebræo ſatis obſcurum hic vertere volui; reſpicitur autem ad Levit. c. 26. v. 28. ubi eadem, quæ hic habentur verba, nempe חמת קרי, graviſſimæ quoque ibidem minæ habentur, quæ tandem per vaſtationem templi ſecundi in effectum deductæ fuerunt.

(15.) Vid. Deuter. c. 31. v. 17. & c. 32. v. 21. atque Eſai. c. 1. v. 15.

(16.) Confer. Eſai. cap. 59. v. 2.

(17.) Interſuſo mari à toto orbe diviſam, uti loquitur Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 15.

(18.) Hebr. סקוטיניאה, ſic pro סקוטיאה (quod nomen hic mendoſum videtur,) legendum puto, ſecutus Egeſippum, dict. l. 5. de Excid. Hieroſ. cap. 15. qui in hac Joſephi oratione etiam Scotiæ mentionem facit; idem Egeſippus loco allegato ſic pergit: tremit Saxonia, inacceſſa paludibus & inviis ſepta regionibus, quæ, licèt belli curam videatur augere, & ipſa frequenter captiva Romanis acceſſit triumphis, validiſſimum genus hominum perhibetur, præſtans cœteris; piraticis tamen myoparonibus non viribus nititur, fugæ potius, quàm bello parata.

והכניעו׳ ודמה להם לעבדים • ועתה אחי
ואוהבי באומרכם נמותה יחד ולא נעבוד
את מלכי הגוי׳ כי טוב לנו מות מחיים
ולא נראה ברעתנו וברעת מקדשנו • שאלו
נא מימי אבותיכם מתי הייתם חפשי׳ בלא
אדוני׳ ולא היה עליכם עול גוים והלא
ידעת׳ כי בא יעקב אבינו ע״ה אש׳ היה
יי׳ עמו והוא היה תמיד עם יי׳ ונטה
שכמו לגור במצרי׳ באדמת זרים וזדים
לבלתי ימות ברעב הוא ובניו ומקנהו
ויבא מצרימה עם כל אנשי ביתו ועם
מקנהו ועם כל רכושו ושם עמד י״ב בניו
יוצאי חלציו ויגר שם במתי מעט למען
החיותו את נפשו ואת נפש כל אנשי
ביתו ולא ימות ברעב הכבד ההוא •
והלא ידעת׳ אשר ברדת יהוד׳ עם אחיו
מצרימה קם יוסף במתנכ׳ על אחיו
ויתגולל עליה׳ למצוא עלילות לשטנה
לגלידם כי זכר את מעשיה׳ עמו ויאסור
מהם ויגדף ויקלל מהם כרצונו • ושם
היה יהודה הנכבד בבני ישורון אשר על
שמו נקראנו יהודי׳ והיה יכול להכניעו
אלף פעמים לו רצה כי לא הביזו אשר
הוא יוסף ובדברו עמו עת בחוגו ורעש
היה יכול לפגוע לו כי גבור חיל היה
וגדול נפש ויקר רוח ומה היה לו שיפגע
באיש מצרי וימיתהו גם לו המית מהמצרי׳
מספר׃

ćto habitoqve conſiliô bellicô omnes unanimi conſenſu dixerunt: pugnemus contrà hoſtes noſtros & mortem potiùs oppetamus, quàm ut peregrinarum gentium dominis ſerviamus; ſed Romani illos adorti ſuperârunt eosqve ſibi ſubjecerunt; vos qvoqve, fratres & amici mei, jam idem dicitis: moriamur ſimûl nec gentium regibus ſerviamus, præſtat enim mori, quàm vivere, ne calamitatem noſtram atque templi deſtructionem videamus; inqvirite quæſô & inveſtigate patrum veſtrorum tempora, ecqvando liberi fuiſtis ſine dominis nec gentium alienigenarum vos preſſit jugum? annon perſpectum vobis eſt, quòd Jacobus, patriarcha, (19.) piæ memoriæ, cum qvo Deus fuit & qvi ſemper cum Domino verſatus eſt, humeros ſuos ſubmiſerit, ut in Ægypto, in alienigenarum ac ſuperborum hominum terra habitaret, ne ipſe unà cum liberis ſuis ac pecoribus fame periret? in Ægyptum igitur ille ſimùl cum univerſâ familia ſua, pecoribus atqve bonis ſuis transmigravit, ubi cum duodecim filiis ſuis, â ſe procreatis & cum àliis paucis commoratus eſt, ut ſuam & totius familiæ ſuæ vitam conſervaret, ne illa gravi periret fame: nonne cognitum vobis eſt, quòd Joſephus deſcendente in Ægyptum Juda cum fratribus ſuis, alium ſe ſimulaverit ergà fratres ſuos & calumniam in eos devolverit, (20.) ut illorum accuſandorum inveniret occaſionem? memor enim fuit facti, ab ipſis perpetrati, quapropter nonnullos ex illis ligavit eosqve convitiis ac probris pro lubitu ſuo affecit: Judas quoqve, honoratus ille inter filios Iſraëlis, (21.) ibidem fuit, à quo nos Judæi nomen traximus, potuiſſet ſanè Judas, ſi voluiſſet, Joſephum,

(19.) Confer. hic Joſeph. de Bell. Jud. dict. lib. 5. cap. 26. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib 5. cap. 15.

(20.) Occaſionem contrà illos quæſiverit, anſam captaverit, ſic illud: יתגולל, quod hic & Gen. c. 43. v. 17. habetur, vertere poſſis, LXX. tranſtulerunt: τῷ συκοφαντῆσαι, ut calumniis circumveniret.

(21.) Sive: inter Iſraëlitas, ſic vocem ישורון, quæ hic ac Deuter. c. 32. v. 15. habetur, vertere volui, ſecutus Munſterum in notis ad Deuter. d. cap.

מספר עצום מה היה נחשב בעיניו לפי שכלו והו' לא כן עשה אבל נטה שכמו לסבול עול ויעבוד את יוסף ויקראהו אדון ובלבבו עליו אשר הוא איש מצרי ויכנע לעבודתו למען השיגו ממנו מבוקשו כי ישבור שבר אוכל לבלתי ימות ברעב הו' ואביו ואחיו ונשיה' ובניה' ובנותיה' וכל קנינם וכל אשר להם וגם שם היה יוסף היפה תואר ויפה מראה בדמות גלמו והנבון והחכם בנפשו וסבל עבדות בית פרעה ואנשיו לדעתו בחכמתו את אשר האלהי' עושה וכי הראה לפרעה זה על אשר היה אז נחשב בעיניו יותר מכל המלכים שהיו בארץ בימים ההם ויוסף אם היה אב לפרעה ואדון לביתו ע"כ היה נכנע אליו לבקש דרך למען חיותו בה את אביו ואת בני ביתו קטני' וגדולים בלחם לפי הטף ואם הכל היה בידו ועשה זה לדעתו כי לפרעה ולעמו היתה אז נאותה המלוכ' והממשלה ואיך לא יעשה הוא יקר וגדולה בכבוד ובמעשה למי שמלך העולם כולו חפץ ביקרו׳ ולו חפץ אז יוסף לשוב לארץ כנען הוא וכל בית אביו בלתי רצון פרע' ודעתו מי היה יכול להשיבו ואין יכול לו כי הוא היה השליט אז בארץ וכל אשר יחפוץ בה יעשה וגם בזמן הממשל לזאב

phum, qvem tunc non agnoverat, millies (22.) opprimere eique manus injicere eo tempore, quô Joſephus irâ animiqve fervore commotus cum Judæ loquebatur, Judas qvippe robore ac fortitudine, ut & animi magnitudine conſpicuus fuit, qui ſanè pro minimo duxiſſet, ſi virum adortus Ægyptium interfeciſſet; imô, etiamſi magnam Ægyptiorum multitudinem trucidâſſet, ea ſanè res, cum fortitudine illius & prudentia comparata, exigui fuiſſet momenti; ſed ille neqvaqvam id fecit; verùm humeros ſuos jugo ferendo ſubmiſit ac Joſepho ſervivit eumque dominum vocavit, & qvamvis illum Ægyptium eſſe putaverit; ſervituti tamen ſemet ſubjecit, ut ab eo id, quod petebat, impetraret & frumentum ad comedendum emeret, ne tâm ipſe ejusqve pater, qvàm fratres, uxores, filii ac filiæ, ut & pecora omnia atqve univerſa familia fame ſimùl perirent: ipſe etiam Joſephus, qvi non ſolùm venuſta fuit facie & pulchro corporis aſpectu, ſed præterea prudens ac ſapiens extitit, in Ægypto Pharaonis domui ejusqve viris inſerviit, etiamſi ipſe prudentiâ ſuâ illâ, qvæ Deus facturus erat, cognoverit & Pharaoni ſomnium interpretatus ſit; qvam ob cauſam etiam à Pharaone major habitus eſt, quàm omnes terrarum orbis reges, qvi tunc temporis vixerunt, & quamvis Joſephus patris loco Pharaoni extiterit & illius domui præfectus fuerit, eidem tamen ipſe ſemet ſubjecit, nempe ut viam inveniret, qua patrem ſuum ejusqve liberos, parvos & magnos unumqvemque pro numero familiæ ſuæ, (23.) aleret; & licèt omnia in manu ejus fuerint, nihilominus eo, qvem dixi, modo agere voluit, qvia ſcivit, Pharaoni ejus-

cap. 32. v. 15. ubi ſcribit: ſecundum omnes Hebræos capitur ישורון pro ישראל Iſraël, cui & H. Grotius, Aben Ezra, Junius ac Tremelius in notis ibid. conſentiunt, confer. & Deuter. c. 33. v. 5. & v. 26. ibique interpretes, vid. & not. ad librum Prec. Jud. part. 2. pag. 56. à. & dict. part. 2. p. 107. b. princ. it. Gur. Arjeh fol. 65. col. 3. med.

(22.) Nota hic hyperbolen in deprædicando robore Judæ, hinc interpolatoris Judæi manum hic agnoſcere poteris.

(23.) Sic verba iſta: לפי הטף quæ h. loc. & Geneſ. cap. 47. v. 12. habentur, vertere volui, vide interpretes ibid.

לזאב הטורף כי הרשב לבית יוסף
באבזריות ע"י יד האיש אשר על ביתו
במרמ' ובעלילת כזב ושקר למה לא פגע
בו לדמיתו שגם הו' יקר רוח היה והלא
האיש אשר על בית יוסף הרודף אחרי
בנימין ואחיו או לבדו רדף ולו רצו אחי
בנימין הלא המיתוהו וקברוהו ולא נודע
לאיש דבר וע"כ לא כן עשו אמנם
יהודה החכם והמכיר בעולם שפלותו
ורוממותו שב אל העיר עם אחיו ויגש
אל יוסף ויאמר בי אדוני וידבר אליו
תחנוני' הכורת עד אשר נכמרו רחמי
יוסף ויודע לאחיו והיה את אשר הי'
והתורה הקדושה מספר' לנו כל זה
להורותנו את אשר נכנע לפני מי שהוא
בזמנו בעל ממשלה ויכלת ולא יעלה על
לב איש כי יוסף הצדי' חטא ברצותו
את שכמו לעבור את מלך מצרי' כי אין
חרפה לאיש החכם ברבנעו לעבד את
אשר יצטרך אליו יהיה מי שיהיה ואף
כי יהיה מושל ואדון והלא תדעו כי
אבותינו היו עבדי' לפרע' במצרי' וכי זכר
אלהינו את בריתו עם אבותינו ויואל
להוציאם ממצרי' וישלח בעד זה את
משה רבינ' עליו השלו' מלאכו ובחירו
ומר"עה יודע היה כי יי' אתו וכי הוא
בעזרו יוכל להסחות ולהשמיד ולהבחיד
את כל הקמים עליו לרעה וע"כ בבאו
לדבר לפני פרעה המושל או במצרים
היה בא ברעש וברעד לדבר בו כי הוא
מושל

ejusque populo tunc regnum & imperium competere; annon verò honorandus & tàm verbis, quàm factis magnificiendus eſt is, qvem rex totius mundi honorare voluit? ſi itaqve Joſephus unà cum univerſa domo patris ſui ſine conſenſu ac voluntate Pharaonis in Cananæam reverti voluiſſet, quisnam illum prohibere & à propoſito ſuo avertere potuiſſet? ipſe enim tunc terræ illius fuit dominus rerumqve arbitrium obtinuit. Benjaminus quoque, qvi lupo rapaci comparatus eſt, (24.) cùm is crudelem in modum à viro, qvi domui Joſephi præpoſitus erat, callidè ac doloſè ab itinere retractus eſſet, cur ei manus non injecit ipſumqve interfecit; cùm tamen Benjaminus magnanimus fuerit & fortis: nonne vir ille, qui domui Joſephi præpoſitus erat, Benjaminum ejusque fratres ſolus perſecutus eſt? ſi itaque illi voluiſſent, facili negotiò virum iſtum interficere ac clàm ſepelire potuiſſent; verùm illi id facere noluerunt. Judas itaque, qui mundum benè noverat atque viciſſitudinis rerum haud imperitus erat, cum fratribus ſuis in urbem reverſus eſt ac Joſephum adiens eundem appellavit Dominum, (25.) & ſuppliciter atque blandè cum illo locutus eſt, donec ad miſericordiam commotus fuit Joſephus ſeſeque fratribus ſuis manifeſtavit & ſe agnoſcendum præbuit, quis eſſet; lex autem ſancta hæc omnia ideò nobis enarrat, ut nos doceat, ne ſimus ſuperbi, ſed ut ei, qvi ſuo tempore rerum arbitrium habet & poteſtatem, noſmet ſubjiciamus, nec quisquam exiſtimet, Joſephum, virum illum juſtum, peccâſſe, quòd ipſe humeros ſuos ſubmiſerit, ut regi Ægyptiorum ſerviret, neque enim viro ſapienti probrum eſt, ei ſeſe ſubjicere atque ſervire, quô ipſe opus habet, (26.) quicunque tandem is fuerit, multò magis, ſi ille princeps ſit & rerum

(24.) Vid. Geneſ. cap. 49. v. 27. ibique interpretes ac commentatores.

(25.) Prout Geneſ. c. 44. v. 18. habetur.

(26.) Nam potentioribus ſervire, crimen non eſt, inquit Egeſippus libr. 5. de Excid. Hieroſol. c. 15.

מושל הארץ ואם בידו היתה יד חזקה
וזרועו וזרע נטויה בהצלחה ואחר כן כי
דבבוד המושל ההוא הוא פרעה את
עולו על עם יי' והאור מר"עה בעזרי
יי' אשר היתה אתו ויוציא את ישר'
ממצרי' ביד חזקה ובזרוע נטויה תמיד
על מצרי' בהביא עליה' מכה אחר מכה
ונגע אחר נגע ובאותו' ובמופתי' ויושיעם
מידי אדוניהם ויביאם אל הר האלהים
וינחיל' כל טוב כי הנחיל' את תורת יי'
ואחרי כי בא יהושע והנחיל את הארץ
הקדושה לישראל ויתנחלו אותה וישבו
בה. עברו עתי' על אבותינו הנזכרי' בספרי
הנביאים עד אשר נכנעו לעבוד את מלכי
אשור ימים רבים וגם את מלכי פרס
וכשדי' עבדנו עבודה מתוקה מאד ואחר
כן עבדנו מלכי גוים רבי' במלחמו' גדולות
פעם נפלנו ופעם קמנו ועתה אתם אחי
אמרו לי איזה חרפה תהיה לכם כפנותכ'
עדן לעבוד את הרומיי' ומה אתם נחשבי'
בערך הגוים אשר יעבדום והלא תראו
אשר הם מושלים בארצכם וחוזי'
בעמי' אשר היו אדוניכם ושונאיכ' הלא
נאה היה לכם לאהבה אותם על אשר
הכניעו את כל הקמים עליכ' לרעה
ותחתיכ' ונקמו מהם נקמתכם ואתם לא
כן עשיתם אבל נהפכתי' עליה' לשונאי'
ולא הכרתם בהם שכל את דרכי העולם
מאז עבדתם אותם והייתם עמהם
בהצלחה. וכתוב ולא בשמרתם תשמרו
ארצכ'

rum dominus, annon vobis notum eſt, quòd patres noſtri Pharaoni in Ægypto fuerint ſubjecti? etiamſi Deus noſter fœderis, cum majoribus noſtris initi, fuerit memor eosque ex Ægypto educere decreverit & propterea Moſen doctorem noſtrum, piæ memoriæ, miſerit legatum præcipuum, qui probè noverat, Deum ſibi eſſe auxilio, ita, ut perdere, exſcindere ac vaſtare poſſet omnes, qui ſibi adverſarentur malumque inferre vellent; nihilominùs, dum is cum Pharaone, qui tunc Ægypti dominus erat, loqui voluit, pavidus atque tremens ad illum venit: nam Pharaonem moderatorem & dominum eſſe noverat, in cujus manu rerum arbitrium atque poteſtas erat, ut ipſe, quodcunque vellet, perficere poſſet. Poſteà, cùm dominus ille, Pharao, populum Domini durô premeret jugô, Moſes, doctor noſter, piæ memoriæ, Dei fretus auxiliô gentem Iſraëliticam forti manu atque brachiô, contrà Ægyptios ſemper extenſo, ex Ægypto eduxit, dum multiplicem illis calamitatem & varias plagas intulit (27.) & ſigna atque miracula edidit & à dura ſervitute filios Iſraëlis liberavit eosque ad montem Domini deduxit, (28.) atque bonorum omnium hæredes fecit, dum legem divinam eis obtulit. Dein, cùm Joſua veniſſet & filiis Iſraëlis terram ſanctam poſſidendam dediſſet ipſiqve eam incoluiſſent, majores noſtri ea transegerunt tempora, quæ in prophetarum libris habentur, usque dum Aſſyriorum regibus ſubjecti (29.) ſatis diu ſervitutis jugum tulerunt: Perſarum quoque atque Chaldæorum regibus, licèt non adeò durâ ſervitute ſubditi fuimus, poſteà multis gentium regibus ſervivimus; quô tempore maxima exorta ſunt bella, quibus interdum ſuccubuimus, interdum vicimus. Nunc itaque dicite mihi, fratres mei, quænam ignominia vobis erit, ſi etiam nunc Romanorum imperio voſmet

(27.) Vid. Exod. cap. 7. & ſeqq. confer. & Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 26.

(28.) Ad montem ſcil. Sinai, de quo vid. Exod. c. 19. v. 17.

(29.) Vid. Joſeph. dict. l. 5. de Bell. Jud. c. 26. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 15.

Digitized by Google

ארצכי ואני בהלחמי בגליל עם הרומיים
ידעתי כי באחרית אכנע להם אבל לא
יכלתי לעשות דבר כי הפריצי שהיו אתי
היו מחללי את כבודי ולא היו שומעים
אלי והייתי ירא פן יפגעו בי וימיתתי כי
איעצם להכנע לרומיי ולעבדם אמנם
אחרי שהאלהי בחן לבי ופוקדו ידעתם
לבבי אלחמה עמהם כאשר אוכל לעשות
וכי אראה מקום אמלטה ממנו אליהם
אעשה כן וכאשר באתי במערה עם מ׳
איש חברי משרתי בלתי מקשיבי לקול
עצה נכונה לולי רחמי האלהים אשר
בטחתי בו ויחכמני לקחת עצה ולקבל
תחבולה להמלט משחיתי האנשי הדם
אשר רצו לפגע בי ולהמיתני על אשר
יעצתים להמלט עמי אל הרומיי אחרי
ראותי כי להם יום הממשלה הימים האלה
והאלהי הוא אשר המשילם ברצונו על
כל הגוים וזה דרכו לעשות כי יפקד
על צבא המרום ועל מלכי האדמה באדמה
ומי יוכל לדין עם שתקיף ממנו והנה
הם היום הזה שולטים בכל הארצות
ובכל הגוים ומושלים גם במצרים וגם
בבני אשור ובבני פרס וכשדים אשר
לכולם הייתם אתם עבדים והמצריים
ועמהם יתר הגוים הנרפים החרשי והקצרי
הנוטעים והלקטי והזורעי אוכלים שלוי
ושקטי והם עבדים להם עוד אחי בינו
לכם אם תאמינו אשר מלכי מקדון היו
שולטים בכל מקומות הארץ וביימי
אלכסנדרוס מקדון גם המה משלו בכל
ארץ

voſmet ſubjeceritis? quidnam vos æſtimandi eſtis, ſi cum aliis gentibus, qvæ jam Romanis parent, comparatio inſtituatur? nonne videtis, quòd illi hoſtibus veſtris nunc imperent atque illis populis, qvi quondam domini veſtri & inimici fuerunt, leges præſcribant? annon Romanos amore complecti debetis, qui omnes adverſarios veſtros ſubjecerunt veſtramque de illis vindictam ſumpſerunt? (30.) vos autem hoſtes Romanorum facti eſtis nec mores hujus ſeculi prudenti conſideratione perpendiſtis: ſi enim dudum Romanorum jugo collum veſtrum ſubmiſiſſetis, felices ſanè fuiſſetis & unà cum illis proſperum rerum ſucceſſum habuiſſetis nec vobis regionique veſtræ ruinam atque exitium paraſſetis. Ego quoque, dum in Galilæa adverſus Romanos pugnabam, probè noveram, me illis tandem ſuccubiturum eſſe: ſed nihil meô arbitriô tunc agere poteram, graſſatores enim, qui circà me erant, imperium meum contempſerant nec mihi obtemperaverant; metui etiam, ne graſſatores iſti violentas mihi manus inferrent, ſi eis conſilium, ut ſeſe Romanis ſubjicerent illisque obedirent, dediſſem. Poſtqvàm igitur Deus animum meum exploravit ac cogitationes cordis mei probavit, dixi: pugnabo, qvantum potero, cum Romanis, & ſi quem deprehendero locum, unde ad illos evadere poſſim, occaſionem illam arripiam; dum verò in ſpeluncam quandam (31.) cum quadraginta ſociis meis, qvi ſeipſos, ſpretô ſaniori conſiliô, mutuâ cæde trucidârunt, perveni, certè periiſſem, niſi Deus, in quo ſperavi, miſericordiâ ſuâ ſapientiam menti meæ indidiſſet ac prudens mihi ſuppeditâſſet conſilium, quô evitavi perniciem iſtorum hominum, qui violentas mihi manus injicere meque ideò interficere voluerunt, quia conſilium eis dederam, ut ipſi mecum ad Romanos profugerent, poſteaquàm videram, eos jam rerum

(30.) Idem refert Egeſippus dict. l. 5. de Bell. Iud. c. 15.

(31.) De qua ſuprà h. lib. 6. c. 18. dictum eſt, ubi vid. num. 7.

ארץ הודו ובבל בממשלות הגוים והיום
הזה הלא תראו כי הממשלה נכרתה
מהם והם עבדי' לרומיי' ובתחלה כי
באו עליהן הרומיים גאוה גאו עליהן
ויעתו בהם מלחמ' ומלחמות עד אשר
הכניעום הרומיי' ויהיו להם לעבדי' והנה
היום הזה נכנעי' מגאון גאות' ויטו את
שכמם תחת עול הרומיי' ועל עם פלשתי'
אשר היו נגדכם והיו בגאון גאותם
נלחמו' עמכם ומשמידי' ארצכם מה
אדבר לכם ומה אספר הלא צעיר השרי'
אשר לרומיים מושל היום בכל ארץ
פלשתי' ובכל ממשלה' ומה תוחילו אתם
ואתם יודעי' אשר הפלשתי' היו גבורים
מכם ולפניה' נפלתם ונפל שאול מלככ'
וכי תאמרו כי דוד משיח אלהי ישראל
הכחידם והשמידם והשפילם והכניעם
זכרו לב' כי אז היה עין יי' אליכ' ומביט
אליכם עין בעין והוא היה לוחם
מלחמותיכ' והיום הזה איננו בעזרכ' כי
הסתיר את פני ישועתו מכם על אשר
חטאת' לו ומי בכם מכלכם ידע את סוד
יי' באמרו לדוד ע"ה בשמעך את קול
הצעדה בראשי הבכאי' אז תחרץ יבין
את דברי ויערכם על לבו ויגיד סודם
לאחד מכם ויתן את לבו לעשות את
עצתי. ועתה אחי שמעו בקולי ובואו
לעבוד את הרומיי' בדרך שלו' בברית
ובאמונה ובטחון כי רב לכם כבוד לעבדכ'
עם מלכי פרס ולדורותכ' רעים וחברים
להם'

rerum dominos eſſe Deumque pro ſuo arbitrio eiſdem imperium in omnes gentes dediſſe: ſanè ſic Deus agere conſvevit, ut ipſe tàm cœleſti exercitui in excelſis, quàm regibus terræ in mundo imperet & quisnam cum potentiore litigare poterit? En Romani hodiè totius orbis atque omnium gentium ſunt domini & non ſolùm Ægyptiis atque Aſſyriis; ſed & Perſis imperant ac Chaldæis, quibus omnibus vos quondam ſubjecti fuiſtis.* Ægyptii quippe & cum illis cœteræ gentes arant, ſeminant, metunt, plantant atque colligunt fructus cum labore; Romani autem quieti in pace & otio illos conſumunt, ſic gentes eis inſerviunt. Præterea conſiderate, fratres mei, atque perpendite, annon Macedoniæ reges in omnibus locis totius orbis dominati ſunt? certè iidem Alexandri, Macedonis, ætate univerſam Indiam atque omnium gentium imperia in ſuam redegerunt poteſtatem; ſed hodiè, uti videtis, regnum ipſis ademptum eſt illique Romanis ſubjecti ſunt, qui ab initio, cùm à Romanis bellô peterentur, admodùm feroces ac ſuperbi fuerunt acieque cum illis contenderunt multaque fecerunt prœlia; verùm à Romanis tandem victi & ſub eorum poteſtatem redacti ſunt, (32.) ita, ut ad hanc usque ætatem depoſitâ ſuperbiâ & ferociâ humeros ſuos Romanorum jugo ſubmittant. De Philiſthis autem, qui hoſtes veſtri fuerunt atque ſuperbiâ elati vobiſcum bella geſſerunt veſtramque vaſtârunt terram, quid dicam vobis aut quid referam? nonne minimus inter principes Romanos jam univerſæ imperat Philiſtæorum regioni & ditioni? (33.) in quonam igitur confiditis? nonne cognitum vobis eſt, quòd Philiſtæi vobis ſuperiores extiterint, & quòd illi vos vicerint Saulemque, regem veſtrum, in prælio occiderint? ſi fortè dicere velitis, quòd iidem à Davide, qui

(32.) Confer. & hic Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 15.

(33.) Hos enim unius Præſidis poteſtas coërcet, verba ſunt Egeſippi dict. lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 15.

להם בעבודת הרומיי׳ כי הם היו אדוניכ׳
ועתה יהיו חברים לכבי׳ עוד בני עמי
התיצבו על עמדכם ואוכחה עמכם הגידו
נא לי מתי היו אבותיכם חפשי׳ ולא
היה אתם סער מבוכה ממלחמות גוים
וממשלות לאומי׳ הלא מיום צאתכם
מארץ מצרים עד יום מלוך שאול בן
קיש הייתם נעזרי׳ וגבורי׳ כי יי׳ היה
מלככם והייתם אדוני׳ ולא הייתם עבדים
לאדם כי אם לאלהי׳ ואחר כן כי הסיתו
אתכם יצרכם הרע ותמאסו את יי׳ מהיות
לבדו מלך עליכ׳ בהיותכם לבכם אדם
למלוך עליכ׳ ולשפוט אתכם כיתר הגוי׳
המולכי׳ והשופטי׳ עליהם שופטי׳ אדם
ומלכי איש וימלוך עליכ׳ שאול בן קיש
ויתר המלכי׳ ועבדתם אותם והיו בניכם
לעבדי׳ לו והטובי׳ מכם למשרתי׳ ובנותיכ׳
היקרות לרקחות ולטבחות ולאפות ואחריו
מלך דוד ע״ה עליכ׳ אשר משל בגוים
רבים אשר סביבותיה׳ אחרי מות שאול
וגם הוא העביד אתכם כרצונו עד אשר
המירו רבים מכם להשלי׳ תאוות לבמ׳
ואחרי מות דוד בן ישי עבדתם את
שלמה בנו ע״ה וגם הוא היה בכם
בנפשו וישלח יד בבנותיכ׳ ובבניכ׳ ויקח
מהם

qui à Deo Iſraëlis unctus fuit, exciſi, perditi atque deleti fuerint; at meminiſſe vos oportet, tunc temporis Deum vobis auxilio fuiſſe & ſingulari providentiâ voſmet protexiſſe ac pro vobis pugnâſſe; verùm hodiè ille nullam vobis opem fert, quoniam ipſe ſalutarem faciem ſuam propter peccata veſtra à vobis avertit, & quisnam ex vobis eſt, qui arcanum Domini ſciat? dum is Davidi, piæ memoriæ, dixit: (34.) cùm audiveris ſonitum gradientis, (35.) in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium; attendite itaque nunc verbis meis atque animum veſtrum advertite habitaque inter vos deliberatione (36.) conſilio meo obtemperate atque verbis meis morem gerite, ſuſcipite nunc, fratres mei, Romanorum jugum & pacem, initô cum illis fœdere, bona fide ac ſecuritate colite; ſatis enim honoris & gloriæ habebitis, (37.) ſi unà cum Perſarum regibus, qui anteâ veſtri fuerunt domini, Romanis ſerviatis eosque in ferendo communi jugo habeatis ſocios. Subſiſtite etiamnum pauliſper, ô filii gentis meæ! ut vos coarguam, dicite quæſô mihi, ecquando majores veſtri liberi & ſine turbis bellicis finitimarum gentium ac populorum fuerunt? nonne jam inde ab eo tempore, quo ex Ægypto egreſſi eſtis usque ad regis Saulis, filii Kis, ætatem victoriis ac fortitudine inclyti fuiſtis, quoniam Deus rex veſter fuit, idcircò dominati eſtis nec homini ulli ſerviiſtis, ſed ſoli Deo? verùm poſtquàm pravâ cogitatione ſeducti Dominum ſpreviſtis, ne is ſolus rex veſter eſſet, (38.) vos homi-

(34.) Vid. 2. Samuel. c. 5. v. 24. ubi res illa narratur.

(35.) Sic ab autore Vulgatæ Latinæ, quam hic ſecutus ſum, dictio צעדה, quæ 2. Samuel. dict. cap. 5. verſ. 24. reperitur, verſa eſt; ſed ſcriptor noſter hic habet סערה i. e. turbo, unde & Lxx. interpretes ibidem verterunt συγκλεισμὸς, niſi fortè legendum συγκλονισμὸς vel συσσεισμὸς, confer. Jerem. c. 23. v. 19. & Habac. c. 3. v. 14. ibique Lxx. interpretes.

(36.) Videtur locus iſte in Hebræo hic mendoſus eſſe vel mutilus.

(37.) Numquid non veſtra nobilitas eſt, cum Perſis ſervire? hoc eſt enim ſervire vobiſcum reges regnumque maximum habere ſocium ſubjectionis, uti ſcribit Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 15.

(38.) Vid. 1. Samuel. c. 8. v. 7. Egeſippus allegat. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 15. ita ſcribit: habebatis regem Deum, repudiâſtis regnum ipſius, ſub quo ſolo eratis liberi, voluiſtis ſervire hominibus.

Digitized by Google

מהם לעבוד לפניו ולשרתו כחפצו ׃ אחריו
באו מלכי רשעי ארץ עליכ׳ וקמו עליכ׳
לרעתכ׳ ומאז התחילה ההשמדה בארצכ׳
והטוב שבהם אחרי שלמה ע״ה היה
רחבעם בנו אשר אמר אליכ׳ אבי יסר
אתכם בשוטי׳ וגו׳ וכה עשו יתר המלכי׳
אשר מלכו אחריו עליכם כי מעט מהם
היו רצויי׳ ליי׳ ויתרם השחיתו התעיבו
אין עושה טוב מהם אין גם אחד מושל
ביראת אלהי׳ ונקשרה הממלכה בכם
ממלך אחר מלך שני׳ רבות עד אשר
באו מלכי כשדי׳ והגלו אתכם מעל
אדמתכ׳ בבלה עד אש׳ בא כורש מלך
פרס והשיב את שבותכם אל אדמתכם
ולא רק השיב אתכ׳ כי אם בכסף
וזהב ועושר וכבוד וביד גדולה לאלהי׳
ותחשב לו התשובה ההיא לצדקה ׃
ואחרי מות כרש קמו עליכם מלכי יון
הרשעי׳ להשמיד ולהרוג ולהאביד ולהתגר
עמכם וילחצו אתכם בלחץ רב ובעול
קשה ויעיר יי׳ את רוח כהניו החכמים
השלמי׳ בני חשמונאי וינקמו נקמתכם
מהם ומאז הייתם אחים ורעים לרומיים
ותגדל אהבתכם שנים רבות ואחרי כן
פשעת׳ כלכ׳ בבני חשמונאי אשר הושיעו
אתכם ויגדילו שמכ׳ ותבחרו לכם איש
מעמו ושמו הורדוס הוא המלך אשר
הכביד את עולו עליכ׳ וימת הורדוס
וימלוך תחתיו ארקלאוס בנו ויקשה גם
הוא את עולו עליכם ותפשעו בו כלכם
והאמרו

hominem elegiſtis, qui imperium in vos atque judicium exerceret aliarum inſtar gentium, quæ homines ſibi conſtituerunt reges & judices. Quocircà Saul, filius Kis, cœterique deinceps reges vobis imperârunt, vos autem illis ſubjecti fuiſtis: Saul, rex, filios veſtros atque optimos juvenes ſervitio & miniſterio ſuo adhibuit filiasque veſtras præſtantiſſimas ſibi conſtituit ungventarias, focarias & panificas. (39.) Poſt illius mortem David, piæ memoriæ, rex vobis præfuit, qui gentes finitimas multas ſibi ſubjugavit; ſed etiam hic pro arbitrio ſuo vobis imperavit adeò, ut non paucos ex vobis interfecerit, quò animi ſui deſiderium expleret. Poſtquàm David, filius Iſai, mortuus eſt, vos Salomoni, ejusdem filio, piæ memoriæ, ſubjecti fuiſtis, qui itidem pro lubitu ſuo in vos imperium exercuit atqve nonnullos ex filiis filiabusque veſtris ſervitio & miniſterio ſuo adhibuit; eô autem defunctô improbi reges ſucceſſerunt, qui regnum maximô veſtrô malô adminiſtrârunt: ab illo tempore regio veſtra perdi ac devaſtari cœpit, optimusque inter illos, qui poſt Salomonem regnârunt, extitit Rehabeamus, ipſius filius, is ſcilicèt, qui vobis dixit: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus; (40.) ſic cœteri fecerunt reges, qui ei in regno ſucceſſerunt, nam pauci ex illis Deo fuerunt grati, reliqui corruptiſſimè vixerunt & abominanda perpetrârunt; nemo ex illis bonum fecit, (41.) ne unus quidem regnum in timore Domini adminiſtravit: iſtud itaque tempore ſatis longo continuatum fuit regibus ſibi invicem ſuccedentibus, donec Chaldæorum monarchæ advenerunt, qui vos ex terra veſtra Babylonem captivos abduxerunt ibique detinuerunt usque ad tempora Cyri, Perſarum regis, iſte ſoluta captivitate vos in regionem veſtram reduxit,

(39.) Vid. 1. Samul. c. 8. v. 11. & ſeqq.
(40.) Prout 1. Reg. c. 12. v. 11. habetur.
(41.) Confer. Pſal. 14. v. 3. & Epiſt. ad Rom. c. 3. v. 10.

Digitized by Google

ותאמרו לא נעבוד עוד את מלכי יהודה
כי אם נעבוד את מלכי הרומיי׳ והבקשו
לעבוד את מלכי הרומיי׳ כרצונכ׳ ותטו
שכמכם לעבוד את אגוסטוס המלך כי
הוא חמל עליכם ולא היה לכם לאכזר
ותעבדוהו ככל הגויי׳ אשר עבדו אותו
בלא חרפ׳ ויהי לכם לשם טוב כי עבדת׳
את מלך טוב ועתה אחי בני עמי מה
לכם היום היה כי אתם הבוערי׳ מכל
הגויי׳ ומתפשי׳ את המות בגרו׳ ולא
תחמלו לא על נפשותיכ׳ ולא על צאצאי
מעיככ׳ בינו נא בצאצאי הארץ כלם
ולהככם באר׳ ובבהמ׳ ובחיה ובשרץ
ובעוף השמי׳ ובכל דגי הי׳ וראו כי
הגדול ימשול בצעיר ואין כלימה ובושת
לצעיר כי יעבוד את הגדו׳ ממנו כי השור
עגדי יראו את הארי והאיל והשה יראו
את הזאב ופרה ורחל יראו את הדוב
והעזי׳ יראו מן הנמר והנץ יראה מן
הנשר והיונה תירא מן הנץ ובינו לכם
בחיות ובעופות ובבהמות גם תיראו
אשר יתגאה הפר הגדול על הפרו׳ הקטני׳
ממנו והאיל יתגאה על הצאן והשעיר
יתגאה על עדר העזי׳ וככה כל הבהמות
והחיות הגדולו׳ מושלות על הקטנות
ולמה לא ילמדו בני האדם מן הבהמות
והחיות והעופות הלא אל אחד בורא
הכל

xit, (42.) nec vos vacuos dimiſit; ſed argentô, aurô, divitiis & honoribus auctos vi maxima vos protexit, Deo rem ita dirigente, quæ ſanè reſtitutio Cyro ad juſtitiam reputata fuit. (43.) Poſt mortem autem Cyri arma vobis intulerunt impii reges Græciæ, ut vos perderent, deſtruerent atque delerent, iſti ipſi dum multis vos bellis atque injuriis vexatos durô preſſerunt jugô, tandem Deus animum ſacerdotum ſuorum prudentum atque piorum, filiorum Haſmonæorum, excitavit, qui injurias veſtras & oppreſſiones ultum iverunt: tunc fratres ac ſocii fuiſtis Romanorum, quæ mutua inter vos atque Romanos amicitia diu duravit; poſteà vos omnes injurii fuiſtis in Haſmonæorum poſteros, qui vos ſervaverant nomenque veſtrum inclytum reddiderant, ac quendam è gente ſua virum elegiſtis, nomine Herodem, qui, poſtquàm regnum eſt adeptus, durum vobis jugum impoſuit: eô mortuô Archelaus, illius filius, ſucceſſor in regno, non deſtitit, quò minùs vos dura premeret ſervitute; tandem etiam ab hoc omnes defeciſtis, dicentes: non ampliùs regibus Judæis ſubjecti erimus, ſed Romanorum imperatoribus ſerviemus, ſic Romanorum imperiô ſpontè electô humeros veſtros Auguſti, Imperatoris, jugo ſubmiſiſtis, (44) quoniam clemens ergà vos fuit nec vos crudeli rexit imperiô; quamobrem aliarum inſtar gentium, quæ ei paruerunt, etiam vos eidem ſubjecti fuiſtis, nec ea res vobis dedecori fuit, ſed potiùs nominis celebritatem vobis conciliavit, quòd bono imperatori ſubjecti eſſetis. (45.) Nunc itaque, fratres & filii gentis meæ, cur adeò præ omnibus aliis populis inſipienter ac ſtolidè agitis & mor-

(42.) Vid. 2. Paralip. c. 36. v. 22. & ſeq. it. Eſræ c. 1. v. 1. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 15.

(43.) Reſpicitur hac phraſi ad Geneſ. c. 15. v. 6.

(44.) Vid. Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 15. ubi ſic ſcribit: defuncto Herode, pulſo Archelao, ſub Cæſare eſſe Romano poſtulaviſtis, tradidiſtis vos Cæſari.

(45.) In communi enim conditione univerſorum ſervire quædam libertas eſt, quoniam dignitate dominantium honeſtantur obſequia ſervorum, inquit Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 15.

הבל ומושל בבל והבל נקש׳ זה עם זה ועומד זה בזה וזה מעמיד לזה והבל מעמד לבורי העול׳ ישתבח לנצח והבל ישוב אל העפ׳ ברצון הבורא יתעלה שמו קחו לכם דמיון מחלקי העולם כלו וראו איך חלק ימשול בחלק וחלק יכנע לחלק ולא הקשו ערפכ׳ לאנוס את מקרה טבע העול׳ ומקריו ותמשיכו בחדהכ׳ אחרי סבותיו ואז יקרא שמכם עם חכם ועתה בני עמי בהיותכם צעירי׳ תכנעו׳ לרומיי׳ לא תחשבו כי זה יהיה חסרון לכם וקלון כי עתכם יבא ותשובו אל יי׳ בכל לבבכם ותהיו גם אתם מושלי׳ בעמי׳ כרצונכם רק כי תלכו אחרי אלהיכ׳ הסומך אתכם בכל עת ואין הרומיי׳ אשר ירדו בכם היום גוי שפל או חלש יותר מהגוים אשר רדו בכם מלפני כי גוי איתן הוא ומאת השמי׳ המליכוהו להיותו מושל בעמי׳ וקחו לכם עדות ודמיון ומשל מהבהמות והחיות המתגאי׳ ומושלים זה על זה לפי טבע העולם וסדרו ודעו כי המקרה בני האד׳

mortem facibus (46.) quæritis nec vobis ipſis liberisque veſtris parcitis? conſiderate quæſò omnes terræ creaturas, vobis ſolummodo exceptis, tàm homines, quàm cœtera animalia, beſtias, reptilia, volucres cœli ac, quotquot ſunt, piſces maris, videtis ſanè, quòd ea, quæ viribus præſtant, infirmioribus imperent (47.) nec imbecilliori dedecus ſit & ignominia, parere fortiori; ſic bos & hœdus leonem timent, aries & agnus lupum, vacca atque ovis urſum, capra pardum, accipiter aqvilam, columba accipitrem metuit; perpendite quæſò beſtias, volucres cœteraque animantia ac videte, quomodo bos major juvencis minoribus, aries ovi, hircus caprarum inſultet gregi; eundem in modum omnia animantia & beſtiæ, quæ robore præcellunt, infirmioribus dominantur: cur igitur homines ab animalibus, beſtiis & avibus non diſcunt, quid è re ſit? nonne unus omnia creavit Deus, qui omnibus imperat, cuncta etiam inter ſeſe connexa ſubſiſtunt atque res creatæ ſe invicem ſuſtentant; omnia autem totius mundi creatori, qui ſemper laudandus eſt, obtemperant atque omnia ex arbitrio ejusdem creatoris, cujus nomen ſit benedictum, in pulverem revertentur, exemplo ſint vobis mundi univerſi partes: (48.) videte, quomodo pars altera dominetur, altera verò pareat & ſubjecta ſit; quocircà haud quaquam dura cervice naturæ totius mundi fato (49.) obluctamini, ſed potiùs voluntatem veſtram illius (50.) cauſis attemperate; ſic nomen veſtrum prudentiæ laude erit inclytum. Quamobrem ſi vos, gentiles mei, ad paucitatem redacti Romano pareatis imperio, nolite exiſtimare, quòd ea res vobis inopiam vel dedecus

(46.) Hebr. מחפשים את המות בגבורה, ſenſus eſt: cur ultrò ac datâ operâ voſmet mortis periculo exponitis & extremam perniciem vobis acceſſitis?

(47.) Vide Joſephus de Bell. Iud. l. 5. c. 26. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 5. c. 15.

(48.) Τὰ ςοιχεῖα τοῦ κόσμου i. e. elementa mundi hic nomine חלקי העולם præcipuè intelliguntur.

(49.) Sic dictionem מקרה quæ aliàs accidens & caſum fortuitum ſignificat, hic vertere volui, fati definitionem vide præ aliis apud Lipſium de Conſtant. lib. 1. c. 18. & c. 19. confer. & n. 51. h. cap.

(50.) Videlicèt naturæ univerſi mundi ſeu fati.

האדם לא יוכל הגדול למשול בקטן כי
אם בעונותיו אשר יגדלו עליו יגדל מי
שכנגדו להעבירו ויטהו שכמו לסבול
עולו ה'קב' ממשלתו ועתה בני עמי לבשו
ענוה וקחו לכם דרך להתהלכם בכל
הבריות ולא תרצו להיות' בעלי תמורה
ושנוי בעולם קחו עמכם דברי אלה
ושובו לעצתי הטובה ושמעו אלי ועבדו
הרומיים ותחי נפשכ' כי יכרתו לכם
ברית בחסדם' ויהי כדבר יוסף הכהן
באזני עם' ירושלם את הדברים האלה
וישאו קולם ויבכו ויחרקו שניהם' עליו
ויחרפוהו ויקללוהו קללות נמרצו' מעל
התומרה וישליכו עליו אבני' ויורו עליו
חצים הרבה ויבקשו להמיתו וכאשר ראה
יוסף כי לא שמעו לעצתו ויקשו ערפם
ויעיזו פניהם נגדו ויחל להוכיחם עד
כדברי הספר'

cus adferat, nam tempus adveniet, quô vos totò corde ad Deum convertemini, tunc etiam vos pro lubitu veſtro populis imperabitis, ſi voluntati Dei veſtri, qui omni robore vos ſuſtentat, obtemperaveritis: certè Romani, qui hodiè vobis dominantur, non inferiores nec infirmiores ſunt illis gentibus, quæ vobis quondam imperârunt; ſed fortiſſimus eſt populus Romanus, cujus imperium ab ipſo venit Deo, ut gentibus daret leges; quocircà teſtimonia vobis & exempla præbeant animantia & beſtiæ, quarum aliæ aliis ſecundùm naturam atque ordinem totius mundi dominantur & imperant: notum autem vobis ſit, quòd hominum fatô (51.) ita comparatum ſit, ut nemo viribus præſtans infirmiori dominari poſſit, niſi propter ipſius peccata, quæ, quia in illo prævaluerunt, adverſarium quoque ejus potentiorem fecerunt, ita, ut infirmior ſervitutem ſubire atq; potentioris jugo humeros ſuos ſubmittere eiq; parere neceſſe habeat. Nunc itaq;, filii gentis meæ, humilem ac ſubmiſſum induite animum atq; omnium creaturarum mores imitamini nec eos, qvantum in vobis eſt, mutate neq; viæ, univerſo mundo contrariæ, inſiſtite: attendite hiſce dictis meis atq; huic bono conſilio meo morem gerite mihiq; obtemperate, Romanorum parete imperio, ut vitam veſtram ſervetis, nam ipſi pro clementia ſua ad fœdus vobiſcum ineundum prompti ſunt. Hæc cùm Joſephus, ſacerdos, coràm incolis Hieroſolymitanis dixiſſet, illi lachrymas præ ira profuderunt ac dentibus infrendentes acerbiſſima in eum probra & maledicta (52.) jactârunt eumq; lapidibus ſagittisq; multis petierunt, quò illum interficerent; Joſephus autem cùm videret, conſilium à ſe datum ab ipſis rejici eosque dura cervice & obſtinata facie contrà niti, objurgare illos cœpit hunc in modum.

(51.) De voce מקרה, quæ etiam hic habetur, confer. quæ paulò antè num. 49. notata ſunt.
(52.) Confer. hic Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 26. circà med. & Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 15. in fin.

CAP. XXXVIII.

כרפאי לישראל ברבות עצתי ותוכחתי הטובה הלא אבו שמוע ונגלה עונם לקללני ולבקש להמיתני ויען יוסף ויאמר אליהם דברי תוכחות ומריבה בחרפה ובושׁ' הוי סוררי' על יי' מה לכם כי תתגאו ועל מה תבטחו ויי' סר מעליכם• ואתם רעים וחטאי' מאד לו במה יכופר עונכם אשר עשיתם בהיכלו ששפכתם בו דמי נקיים לרום ולא חמלתם איש על רעהו ואיש על אחיו ואיש על קרובו אבל אתם אשמי' שנלחמתם בהיכל יי' ומקדשו וטמאתם אותו בפגרי חלליכם אשר הרגת' ותחללו את שם יי' במלחמותיכ' בשבתות ובמועדי' ובחגיכם• הגידו נא לי סוררי' ומורי' הגבת אבותיכם על אויביה' בחרב או בחנית ובמלחמה הלא כי אם בתפלה ותשובה ובלב טוב ויושר ליי' כי עבדוהו בכל לבבם והו' היה עוזר'• ואתם במה תאמינו כי לא תאמנו ועל מה תבטחו כי לא העזרו סר צלכם מעליכ' ויי' אלהיכם עוזר לאויביכ' ותומך בידם להשמיד ולהאביד אתכם• אם בחרבכ' ובחניתכ' החשבו למלט מיד אויביכ' את אשר לא יוצה יי' למלטו מידם פקחו עיניכם וראו מה אמר דוד משיח יי' כי לא

Dum populo Iſraëlitico (1.) cogitaveram, conſilio meo atque argumentis, bonô animô depromptis, medicinam adferre, ipſiq; obtemperare noluerunt, certè eorum improbitas inde manifeſtè patet, quòd me maledictis & probris affecerint meque necare conati ſint, dein Joſephus eoſdem reprehendens ita objurgavit: væ vobis, qui adeò contumaci adverſùs Deum animo eſtis! cur ſuperbitis, in quonam confiditis, poſtquàm Deus à vobis receſſit, quem veſtrâ improbitate atque peccatis graviſſimis offendiſtis? quomodo ſcelus iſtud, quod in Templum Domini commiſiſtis, dum multum ſanguinis innocui in eo effudiſtis & nec amicis veſtris nec fratribus nec ſanguine junctis pepercistis, expiabitis? certè maximi criminis rei eſtis, qui in Templo Domini ejusque Sanctuario prælium commiſiſtis atque illud hominum, à vobis interfectorum, cadaveribus polluiſtis, nomenque Domini profanâſtis, dum in feſtis, Sabbathis aliisque diebus ſacris pugnâſtis, dicite quæſò mihi, rebelles & refractarii, an veſtri majores, (2.) hoſtes ſuos gladiis atque haſtis vicerunt in prœliis? nonne oratione, reſipiſcentiâ, animi puritate & integritate ergâ Deum eosdem ſuperârunt? nam, dum ei toto pectore adhæſerunt ac ſervierunt, ipſe quoque illis fuit auxilio; aſt vos in quonam ſpem veſtram repoſitam habetis, ſi(Deo)non creditis? in quonam confiditis, qui omni auxiliô deſtituti eſtis? umbraculum veſtrum (3.) à vobis receſſit & Dominus, Deus veſter, hoſtes veſtros adjuvat eisque ope ſua adſiſtit, ut illi vos perdant ac deſtruant; an putatis, quòd gladiis

(1.) Vid. hic Joſeph. de Bell. Jud. l. 5. c. 26. circà med. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 5. c. 16.

(2.) Confer. & hic Joſephus de Bell. Jud. l. 5. c. 26. circà med. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. libr. 5 c. 16.

(3.) Id eſt: protectio, auxilium veſtrum, reſpicitur hic ad Numer. cap. 14. v. 9. ubi vide præ aliis R. Salomonis notas.

לא בחרב ובחנית יושיע יי׳ ועתה פתאי
זכרו את אברה׳ אביכ׳ אשר הוליד אתכ׳ במה
נצח את פרעה מלך מצרי׳ כי אנסו ויקח
מידו את שרה אשתו רק כי חלה את
פני יי׳ בתפלה ובתחנוני׳ ויעד יי׳ את
רוח פרעה וישב לו את שרה אמנו
הקדושה והטהורה בלתי מחוללת ובלתי
נטמאת כי אברה׳ אבינו ע״ה היה שוכב
על ערשו במנוחה ובהשקט ובשלוה
ובבטחה ופרעה המושל היה מתנגע
ומתכאב במכאובות ובנגעי׳ גדולי׳ ורעי׳
אשר נגעו יי׳ על דבר שרה אשת אברה׳
אבינו הקדוש והטהור על אשר חמד אותה
המושל פרעה מלך מצרים ויקחנה אליו
למען עשו׳ לה נבלה ולגלו׳ את מסתריה
ולא נתן יי׳ לו מאויו לגלות מסתריה
אמנם עקב אשר בקש לגלות את בשרה
ולנבל את מסתרי׳ גלה את בשרו להראו׳
את מסתריו ואת אבריו ערותו לרופאים
לראות אם יוכלו לרפאתו כי מי יוכל
לרפאות את המחלה שישלח יי׳ באיש
ומי ידע טבעה ומי ידע כי שחין חזקיה
הרפאהו דבלת התאנים וצרעת נעמן
ירפאהו מי הירדן ומרירות המים יסירהו
עץ הלענה׳ כנה או לדבר אל אברה׳
אבינו

diis haſtiſque veſtris eum ex hoſtium manu eripere poſſitis, quem Deus ex illorum poteſtate liberare non vult? aperite oculos veſtros ac videte, quid David, unctus Domini, dicat: non gladiô nec haſtâ ſervat Dominus; (4.) revocate in memoriam, ô ſtolidi, Abrahamum, patrem veſtrum, (5.) qvi vos genuit, quibusnam ille armis ſuperavit Pharaonem, (6.) regem Ægypti, cùm is Saram, ipſius uxorem, per vim (7.) abſtuliſſet? nonne ille Dominum ſupplex precibus rogavit? qui etiam ejusdem orationi annuens Pharaonem impulit, ut Saram, matrem noſtram ſanctam & puram, Abrahamo reſtitueret incontaminatam & incorruptam: nam Abrahamus, pater noſter, piæ memoriæ, in lecto ſuo quietè, tranquillè ac ſecurè dormivit; (8.) at Pharao, ille Ægypti dominus, maximis peſſimisque plagis atque doloribus correptus & percuſſus fuit à Deo propter Saram, Abrahami, patris noſtri ſancti ac puri, uxorem, quam Pharao, dominus & rex Ægypti, concupiverat & ad ſe deduci curaverat, ut turpe facinus (9.) cum illa perpetraret ejusque ſecreta revelaret; ſed Deus non permiſit, ut deſideria ſua expleret & arcana Saræ detegeret. Dum itaque Pharao verenda Saræ revelare atque turpe facinus cum ea clàm perpetrare voluit, ideò Deus ejusdem verenda denudavit ita, ut ſecreta & pudenda ſua medicis oſtendere coactus fuerit, quò diſpicerent, an morbum ſanare poſſent; quis enim efficax remedium adhibere poterit infirmitati, quam Deus homini immittit aut quis-

(4.) Vid. Pſalm. 44. v. 7. ad quem hic reſpicitur.

(5.) Idem exemplum adducit *Joſephus* lib. 5. de Bell. Iud. c. 26. circà med. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 5. c. 16.

(6.) Is Pharao Νεχαὼς vocatur à Joſepho dict. l. 5. c. 26.

(7.) Sic verbum אנס, quod hic in Hebræo habetur, exprimere volui, *Joſephus* quoque eod. lib. 5. c. 26. circà med. ſcribit, quòd Pharao cum valida manu deſcenderit reginamque Saram, Judaici generis matrem, rapuerit; ſed Geneſ. cap. 12. v. 15. & ſeqq. nulla violentæ abductionis fit mentio.

(8.) Bellò abſtinuit Abraham, aſſumpſit piæ orationis arma; defenſorem adhibuit, qui dormiente eo vinceret & expugnato hoſte intaminatam ſibi conjugem repræſentaret, inquit Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 16.

(9.) Hebr. נבלה, quam dictionem autor verſionis Vulgatæ Latinæ exponit: fœdam rem Geneſ. c. 34. v. 7. LXX. ibidem verterunt: ἄσχημον indecens, turpe.

אבינו זכורת ולבקש ממנו בהדגני
להתפלל אל יי׳ להסיר מעליו את מורת
הנגעי׳ הה׳ וכן עשה ואחרי זה חרבה
המושל פרעה להלבישה בגדי חמדה
ולשלחה בכסף וזהב ובאבנים יקרות
והיה אברה׳ אז יושב בביתו והנה שרה
באה אליו מעוטרת בכל מיני מחמדי׳
וגם בכשרון צניעותה טהורה וקדושה •
ומה נאמר ביצחק אבינו ע״ה כי בגרש
אותו אבימלך מלך פלשתים היו אתו •
חניכיו של אברהם אבינו שמנה מאו׳
ושמנה עשר חניכי אביו ילידי ביתו
שהכה בהן ה׳ מלכי׳ וזולתם היו עמו
עבדי ביתו וגם גבורה היתה אתו להלחם
בפלשתי׳ ולא אבה יצחק לעשות מלחמה
עם אבימלך מלך פלשתי׳ אך נסמך
ברוב ענוה ויֵשח וישפיל להודות לרצון
מלך הארץ אשר היה גר בה ואחרי
אשר גורש מארצם באו פלשתי׳ אליו
ויתחננו ויאמרו לו דברים טובים דברי
שלום בראות׳ כי יי׳ עמו באמרם לו ראה
ראינו כי היה יי׳ עמך ככתוב בתורה •
ומה נאמר ביעקב שבברחו מפני עשו
אחיו לא נשא עמו דבר כי אם במקלו
עבר

quisnam morbi iſtius naturam cognoſcere poteſt? ecquis ſcivit, quòd ulcus Ezechiæ (10.) regis ficuum maſſâ ſanari, & Naamanis lepra Jordanis fluviô (11.) mundari, atque amaritudo (12.) aquarum abſinthii lignô auferri potuerit? Rex itaque cum Abrahamo, patre noſtro, blandè locutus eſt eumque ſuppliciter rogavit, ut Dominum oraret (13.) isq; mortiferas illas plagas à ſe removeret, id quod etiam Abrahamus fecit. Poſteà rex Pharao (14.) Saram pulcherrimis veſtibus, auro, argento atque gemmis auctam remiſit Abrahamo, qui tunc in domo ſua ſedebat, cùm Sara rebus pretioſis omnis generis ornata, illibatâ pudicitiâ ac vitæ ſanctitate conſpicua ad illum veniret; quid verô de Iſaaco, patre noſtro, piæ memoriæ, dicamus? (15.) qui, cùm â Philiſtæorum rege, Abimeleche, expelleretur, (16.) tunc temporis trecentos, (17.) decem & octo vernas patris ſui, Abrahami, ſecum habebat, cum quibus ille quinque reges ceciderat, (18.) & præter hos alii quoque eidem fuerunt ſervi familiæ, ipſe etiam (Iſaacus) robore viribusque ſatis inſtructus erat ad bellum cum Philiſtæis gerendum; ſed ipſe noluit cum Abimeleche, Philiſtæorum rege, pugnare atque humilitate & manſvetudine conſpicuus imperium arbitriumque regis terræ, in qua tunc commorabatur, agnovit: poſteà cùm Iſaacus ex illorum terra ejectus eſſet, Philiſtæi ad eum venerunt illumque blandè & ſuppliciter compellantes fœdus

(10.) De quo vid. Eſai. c. 38. v. 21.
(11.) Vid. 2. Reg. c. 5. v. 14. ubi hiſtoria illa narratur.
(12.) Qua de re vid. Exod. c. 15. v. 23. nulla autem ibi abſinthii fit mentio, prout hic gloſſa habet Judaica.
(13.) Vid. Geneſ. cap. 20. v. 14. & ſeqq. ubi res iſta refertur de Abimeleche, Geraris rege, confer. num. ſeq. 14.
(14.) Quod hic narratur, de Abimeleche, non de Pharaone dicitur Geneſ. alleg. c. 20. v. 14. confer. Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.
(15.) Confer. & hic Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.
(16.) Vid. hac de re Geneſ. c. 26. v. 16.
(17.) Hebr. שלוש מאות, ſic enim pro שמנה מאות i. e. octingenti, uti in codice noſtro mendosè, ut puto, habetur, legendum eſt juxtà Geneſ. cap. 14. verſ. 14. Joſephus libr. 5. de Bell. Jud. cap. 26. circà med. vernas iſtos vocat ὑπάρχους ſeu præfectos, quorum ſingulis infinita multitudo paruerit.
(18.) Iſtius facti fit mentio Geneſ. cap. 14. v. 14. & ſeqq.

עבר את הירדן כמו שכתוב כי במקלי
עברתי את הירדן הזה ולקח לו צידה
לדרך לבד והיא היתה תפלתו וגם הוא
הותר כל מלחמתו ובתפלתו עזרו יי׳
בלכתו אל לבן ובשובו משם וימלט
מיד עשו אחיו אשר היה צודה נפשו
לקחתה גם כי בשובו ויאבק איש עמו
ויוכל לו וישר לו בהאבקו עמו ומי יוכל
לספר את חסדי יי׳ אשר לא תמו
ונפלאותיו אשר עשה עם אבותינו
אברה׳ ויצחק ויעקב ע״ה׳ ומה אומר
לכם על משה רועינו איש האלה׳ אשר
ירא מחרב פרעה עד אשר כתב בתורה
כי קרא את שם בנו אליעזר לאמר כי
אלהי אביו היה בעזרו ויצילהו מחרב
פרעה וכאשר בא להציל את ישר׳ מידו
ולהוציאם ממצרים במה נצח את פרעה
ואת חילו הלא בתפלתו׳ והלא במטה
אלהי׳ אשר עמו לבד הכניע את גאון
פרעה וחרטומיו והתניני׳ וכשפיהם ובו
הכה את מצרי׳ בעשר מכות ובו קרע את
הים לשנים עשר קרעים ונתיבות וכאשר
קרב אל ים סוף פרעה ומחנהו וכל
חיל מצרי׳ והכמיה וחרטומי׳ לא נלחם
עמהם משה בבלי מלחמה כי אם
בתפלתו ובתחנתו וצללו פרע׳ וחילו
בתהום רבה ומשה שר שיר והודות
לאלהינו

fœdus cum ipſo ſecerunt, (19.) cùm vidiſſent, quòd Dominus cum illo eſſet, dixerunt enim: manifeſtè vidimus, quòd tecum ſit Dominus, ſicuti in lege ſcriptum eſt. (20.) Quid præterea dicamus de Jacobo, qui, cùm ex conſpectu Eſavi, fratris ſui, fugiſſet, nihil ſecum tulerat, baculum ſolummodò manibus tenens Jordanem tranſierat, prout ſcriptum eſt: (21.) cum baculo meo tranſivi Jordanem iſtum; verùm ipſe peculiari viatico inſtructus erat, videlicèt precibus, quibus ille pugnavit, (22.) precibus quippe ſuis ipſe Dei auxilium impetravit, cùm ad Labanem iret atque inde rediret, oratione ſua ipſe manum Eſavi, fratris ſui, effugit qui vitam ei eripere conatus erat & à Labane reverſus cum viro quodam luctatus eſt, (23.) atque in lucta prævaluit ſuperiorque evaſit. Ecquis præterea miſericordiam Domini, quæ nunquam deficit, ejusque mirabilia, quæ ipſe cum patribus noſtris, Abrahamo, Iſaaco & Jacobo, piæ memoriæ, fecit, enarrare poterit? quid dicam vobis de Moſe, paſtore noſtro, viro Dei? qui Pharaonis gladium extimuit, ſicuti ſcriptum eſt in lege; (24.) vocavit filium ſuum Eliezer, Deus enim patris ſui ipſum adjuverat eumque de gladio Pharaonis eripuerat. Cùm itaque Moſes Iſraëlitas è manu Pharaonis liberare eosque ex Ægypto educere vellet, quibusnam ille armis devicit Pharaonem ejusque exercitum; nonne oratione ſua & precibus? annon ille ſolô Dei baculô, (25.) quem habuit, Pharaonis ejusque Magorum, draconum & præſtigiatorum ſuperbiam compreſſit? certè eodem ille baculô decem plagis Ægyptios percuſſit, eodem ille mare in duodecim partes (26.) ac ſemitas diviſit; præte-

(19.) Vid. Geneſ. c. 26. v. 31. ubi res iſta narratur.

(20.) Nempe: Geneſ. dict. c. 26. v. 28.

(21.) Geneſ. c. 32. v. 10. res iſta refertur.

(22.) Idem ſcribit Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. cap. 16. nempe, quòd Jacobus ſanctus, Eſauo fratre parricidium minitante, patriam reliquerit, ſolius ſecum orationis ferens viaticum.

(23.) Qua de re vid. Geneſ. c. 32. v. 24.

(24.) Videlicet Exod. c. 18. v. 4.

(25.) Confer. hic Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 16.

(26.) Sic tradunt Judæi, confer. infrà num. 31. h. cap.

לאלהינו וגבורי מגורי נאבדו טעם
ובעברה כי הם בקשו להלחם במשה
ובישראל בכלי מלחמה ובסוסים וברכב ומשה
נלחם בהם בתפלתו ונטבעו בים סוף
פרעה וחילו ולא נשאר בהם עד אחד
וישראל היו מנגנין בשיר ותהלה ונותנים
הודות לה׳ ומי לא ידע אשר התפלה
נבחרה מכל כלי המלחמה וכי התפלה
תחיש עזרת ה׳ וישועתו הידעתם כי
כאשר עבר יהושע משרת משה את הירדן
גבור מלחמה היה וגבורי מלחמה היו
אתו ולא הרס את ז׳ חומות יריחו
בגבורה ובמלחמה הלא בתפלתו ובתרועת
אבותינו כהני ה׳ ותקיעותיהם אשר היו
מריעים ותוקעים בשופרות וגם בהחרימו
אותה לא החיה בהם כל נשמה מלבד
רחב הזונה וכל הנמלטים אליה כי כרתו
שלוחיו ברית לה ולכל הנמצא בביתה.
והלא ידעתם כי תפלת גדעון עמדה לו
לישועה בבואו עם שלש מאות איש
ויך את כל המון מדין ועמלק ובני קדם
ולולי תפלתו ותחנתו אשר ערך לפני
ה׳ ושיחו הטוב אשר שפך ולחשו אשר
יצק מה היו נחשבים שלש מאות איש
נגד מדין ועמלק ובני קדם אשר היו עם
רב ועצום כחול על שפת הים לרוב.
כיצד

præterea cùm Pharao ejuſque exercitus atque omnes Ægyptiorum copiæ, ut & ſapientes atque Magi ad mare rubrum (27.) veniſſent, Moſes non aliis contrà Ægyptios pugnavit armis, quàm ſupplici oratione ac precibus, quibus Pharao ejuſque exercitus in abyſſo magna ſubmerſi fuerunt, (28.) quô factô Moſes hymnum cecinit Deumque laudavit; Ægyptii autem irâ ac furore Domini perierunt, qvia cum Moſe ac populo Iſraëlitico armis, equis & curribus certare conati erant; Moſes autem contrà illos precibus ſuis pugnavit, (29.) quibus effecit, ut Pharao ejuſque copiæ omnes in mari rubro ſuffocarentur ac ne unus quidem ex illis ſupereſſet; (30.) at Iſraëlitæ hymnos ac laudes cecinerunt Domino eique gratias egerunt: ecquis ignorat, quòd preces cunctis armis ſint præſtantiores & quòd per illas auxilium Dei ejuſque ſalus celeriter impetretur? annon probè nôſtis, quòd Joſua, miniſter Moſis, cùm ille Jordanem tranſiret, vir fortis fuerit & quòd viros bellicoſos ſecum duxerit? tamen ille non viribus aut prœliis, ſed precibus ſuis clamoreque militari patrum noſtrorum, ſacerdotum ſcilicèt Dei tubarumque ſonitu atque clangore ſeptem (31.) illos urbis Jericho muros diruit (32.) &, quoniam urbem illam ipſe internecioni devoverat, neminem reliquit ſuperſtitem, præter Rahab, meretricem, eosque, qui ad illam confugerant; nam exploratores, qui à Joſua miſſi erant, cum illa & omnibus, qui in ejus domo inveniebantur, fœdus inierant. Annon vobis cognitum eſt, quòd preces ſalutem

cap. it. R. Salom. not. ad Exod. cap. 14. v. 22. & ad Pſalm. 136. v. 13. vid. & D. Wagenſ. Sota, p. 700.

(27.) Ita ים סוף communiter interpretantur, de quo vid. præ aliis D. Lutheri Gloſſ. ad Exod. c. 13. v. 18.

(28.) Vid. Exod. c. 14. v. 27. & ſequ. ibique R. Salom. not.

(29.) Nam in oratione meliora ſunt arma, quàm in virtute, illa enim ſibi Divinum auxilium adhibet, hæc corporis, ſcribit Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 16.

(30.) Vid. Exod. dict. cap. 14. v. 28. ubi res illa narratur.

(31.) Eſt hæc traditio Judaica, cujus ſimilem vide ſuprà num. 26. h. cap.

(32.) Vid. hac de re Joſu. c. 6. v. 20. confer. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 16.

בינו בועזי׳ בארון ברית ה׳ אש׳ לקחו
אותו פלשתים אם יכלו אבותינו להצילו
מידם בחרב או במלחמה כי אם בתפלה
ובתחנוני׳ אשר ערכו לפני ה׳ צדיקי
הדור ההוא הושב הארון אל מקומו ·
וראו בימי חזקיהו מלך יהודה בבוא
סנחריב מלך אשור וחרף וגדף את
מקדש ה׳ צבאות והראה את זדון לבו
ורעה במה הושפל והשפילו אותו
אבותינו בחרב או במלחמה הלא כי אם
בתפלה ובהתחנני׳ כי חזקיהו קם ויעדה
עדי תפלה ותחת המגן לבש שק ותחת
הכבע אפר ותחת החצים הרבה תפלות
ותחנוני׳ ותעל התפלה אשר התפלל
חזקיהו במקום אשר לא יעלה שם חץ
ובתפלה אחת אש׳ התפלל נפלו מאה
ושמני׳ וחמש׳ אלף מגבורי חיל סנחריב
הרוגי׳ וחללי׳ ונגפי׳ במגפה מלבד המתי׳
במלחמות בפגוע איש ברעהו כי לא
נספרו · ומלך יהודה ומלך ישראל ומלך
אדום בהתחברי׳ יחד וילכו אל ארץ מואב
למלחמה ותתעטף נפשם בצמא במדב׳
בארץ ציה ועיפה מה הועילו להם כלי
מלחמת׳ או גבורת׳ הלא בתפלת אלישע
הנביא איש האלהי׳ יצאו להם מים
במדבר

lutem attulerint Gideoni? qui trecentos tantùm viros ſecum duxit (33.) atque omnem Midianitarum, Amalecitarum aliorumque populorum Orientalium multitudinem delevit: nam, niſi preces ejus ac ſupplicatio, quâ ille Dei opem imploraverat, & pia cordis ſuſpiria atque oratio ſubmiſſa, quam coràm Deo effuderat, ſuppetias ei tuliſſent, quomodo trecenti illi viri Midianitis, Amalecitis aliisque populis Orientalibus, quorum maxima vis fuit atque ingens multitudo, inſtar arenæ, quæ eſt in littore maris, reſiſtere potuiſſent? perpendite quæſò, ô ſtolidi! quid in arca fœderis Domini, quam Philiſtæi abſtulerant, factum ſit, (34.) num majores noſtri gladiô aut bellô eam è manu Philiſtæorum eripere potuerunt? nonne precibus & ſupplicationibus, quas viri juſti illius ætatis ad Deum fecerant, arca fœderis ad priſtinum locum reducta fuit? (35.) conſiderate tempora Ezechiæ, Judæorum regis, cùm Sennacheribus, (36.) rex Aſſyriorum, contumelias ac probra in Sanctuarium Domini exercituum jactaret atque ſuperbô elatoque animo exitium minitaretur, quanam re ejusdem ſuperbia compreſſa fuit? an patres noſtri illum ferro devicerunt aut prælió? nonne precibus & ſupplicationibus, ad Deum factis, eundem ſuperârunt? Ezechias enim precum ornamentis inſtructus ſaccum pro ſcuto induit ac galeæ loco caput pulvere conſperſit, & pro ſagittis crebras ad Deum preces (37.) atque ſupplicationes fecit, ejusque oratio ad eum aſcendit locum, ad quem

(33.) Vid. Jud. cap. 7. ubi præclari iſtius facinoris fit mentio.

(34.) Idem exemplum adducit Joſephus lib. 5. de Bell. Jud. cap. 26. circà med. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.

(35.) De qua re vid. 1. Samuel. cap. 6. & 7. quo indiciô claruit, quod & ſine religione arma non vincant & religio ſine armis vincat, verba ſunt Egeſippi lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 16.

(36.) Vid. 2. Reg. cap. 19. & Eſai. cap. 37. it. Joſeph. de Bell. Jud. l. 5. c. 26. circà med. atque Egeſipp. dict. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 16.

(37.) Ciliciô ſe ut ſcutô induit, pro galea cinere caput texit, pro jaculis orationem intorſit, ſic Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 16.

Digitized by Google

במדבר ונחל בישימון · ובהלחם ארם בשומרון הלא תפלת אלישע נשמעה במה· ותשמע באזני ארם מבוכה ודומיה מקול רכב וקול סוסים ופרשי' ותרועה גדולה וינוסו כל מחנה ארם כי רדף אות' קול עלה נדף ונסו ואין רודף· וגם תפלתו של אלישע הפכה את הרעב אשר היה בשומרון לשובע עד שנמכרו שלשים איפות סולת בכסף אחד· הראו עתה בוערי כי בתפלה אבותינו גברו מעולם ועד עולם ומדור לדור· תשוב עוד מראש תאמר והלא בפרוש משה רבינו ע"ה את כפיו השמימה גברו ישראל על המון עם עמלק בשביל תפלתו ויהושע בתפלתו העמיד השמש והיתה לעיני ישראל וידום השמש בגבעון והירח בעמק אילון עד אשר נהפך הערב לצהרי' ויגברו ישראל על צריהם בתפלתו· ולולי תפלתו אשר בה העמיד את השמש והיתה היום הלילה מבדיל בין ישראל ובין צריהם· וגם שמשון הגבור הלא בטרם יחטא היתה תפלתו נשמעת והיתה לו לגבורה ובאשר חטא נפל כאחד מבני האדם· וכן שאול המלך הלא בהיותו בתם דרכיו היתה לו תפלתו לעוז ולגבורה ובאשר חטא סר יי' מעליו· ודוד מלך ישראל'

quem nulla pertingere poteſt ſagitta, (38.) atque una oratione, quam Ezechias ad Deum habuit, centum & octoginta quinque millia militum ex Sennacheribi exercitu ceciderunt plagâque percuſſi interierunt, præter illos, qui in ipſo belli certamine occubuerant, quorum infinita penè multitudo fuit. Cùm etiam rex Judææ & rex Iſraëlis atque rex Idumææ, ſocietate inter ſe juncti, copias ſuas in expeditionem contrà Moabitas eduxiſſent & in deſerto, in terra arida, ſiti laboraſſent, quid eis arma profuerunt aut vires? nonne oratione Eliſæi, prophetæ ac viri Dei, aquam impetrârunt in deſerto ac fluvium in ſolitudine? (39.) Præterea cùm rex Syriæ Samariam arctiſſimè obſideret, nonne exaudita fuit in cœlo Eliſæi oratio atque omnis Syrorum exercitus auditô curruum, equorum & equitum ſtrepitu ac ſonitu magnoque clamore exterritus in fugam conjectus eſt? (40.) perterruit enim illos ſtrepitus folii agitati, (41.) terga verterunt nemine perſeqvente; Eliſæi quoque oratione fames, quæ tunc Samariam premebat, in abundantiam verſa fuit, (42.) ita, ut triginta Ephoth (43.) ſimilæ unô argenteô venderentur. Videtis itaque, ô ſtolidi! quòd patres noſtri jam inde ab initio mundi per omnes ætates precibus & oratione hoſtes ſuos devicerint. (44.) Sed revertamur, unde digreſſi ſumus; nonne, dum Moſes, doctor noſter, piæ memoriæ, manus ſuas in cœlum ſuſtulit, Iſraëlitæ Amalecitarum multitudinem ſuperârunt? tàm efficax fuit ejusdem oratio. (45.) Joſua precibus ſuis ſolis & lunæ curſum coràm populo Iſraëli-

(38.) Aſcendit oratio, deſcendit angelus, cæſa per noctem centum & octoginta quinque millia, inquit Egeſippus dict. c. 16.

(39.) Vid. hac de re 2. Reg. c. 3. v. 9. & ſeqq.

(40.) Qua de re vid. 2. Reg. c. 7. v. 6.

(41.) Vid. Levit. c. 26. v. 36. ad quem locum hic reſpicitur.

(42.) Vide hac de re 2. Reg. cap. 7. v. 16. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.

(43.) Hebr. איפות, eſt illa menſura major tantum continens in aridis, quantum Batus in liquidis, confer. Buxtorf. Diction. Hebr. hac voce.

(44.) Idem adducit Joſephus de Bell. Jud. lib. 5. cap. 26. circà med. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16

(45.) Vid. Exod. c. 17. v. 13. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.

Digitized by Google

ישראל ע"ה מילדותו ועד אחריתו לא
נפל מגבורתו כי אם בתפלתו נעזר
תמיד ולא חפץ להלחם בבני אחיו
ובבני עמו ברדפו שאול אחריו ועל כן
גבר על צריו אשר במאסו לשלוח יד
באחיו הית' מוראו וחתתו על כל הגוי'
והלא אסא מלך יהודה בעם מתי מספ'
יצא לקראת הכושי' ויתפלל אל יי' אלהינו
ויעתר לו באמרו לפניו ואנחנו לא נדע
מה נעשה כי עליך עינינו ויקשב שדי
בקול תפלתו ויך ממחנה הכושיים אלף
אלפים׃ ודבורה הנביאה בתפלתה
עשתה תשועה גדולה בישראל ונשים
רבות צדקניות הלא תפלתן עמדה ליסוד
לחומת ישועה׃ אמרו לי פתאי' הידעתם
מה עשה אמציהו מלך יהודה במלחמ'
באדום כי הכה אותם לפי חרב ושבה
את טפם ואת נשיה' עם אליליהם
ויבוא אחרי כן אל ירושלם ויעבוד את
האלילים אשר לקח מאדום ויעמידם לו
לאלהי' ולפניה' השתחוה ויזבח ויקטר
וינסך להם ויאמר אליה' אתם הושעתם
אותי ובעבודתכ' נצחתי אדום ויבא
אליו נביא יי' ויאמר לו למה דרשת את
אלהי העם אשר לא הצילו את עמם
מידך קצף על הנביא ההוא ויאמר אליו
הליועץ למלך נתנוך וחדל הנביא
מלהוכיחו כי יעץ האלהי' להשחיתו
ככתוב

Iſraëlitico retardavit; (46.) Sol itaque ſtetit in Gibeon & Luna in valle Ajalon, atque veſpera in meridiem verſa fuit: ſic Iſraëlitæ oratione Joſuæ hoſtes ſuos devicerunt; ſi enim ille precibus ſuis Solis ac Lunæ curſum non retinuiſſet, nox interventu ſuo prœlium inter Iſraëlitas eorumque hoſtes diremiſſet. Nonne Simſonis fortiſſimi oratio, antequàm peccaret, exaudita fuit, qua mediante vires & robur nactus eſt? ſed poſteà quàm ille ſeſe peccato involvit, perinde, ut alius homo cecidit: (47.) ad eundem modum cùm Saul rex probus eſſet atque rectâ incederet viâ, preces ei robur ac fortitudinem addiderunt; aſt poſtquam ille deliquit, Dominus ab eo receſſit. David quoque, rex Iſraëlis, piæ memoriæ, à prima nativitate usque ad vitæ ſuæ finem nullo non tempore fortis fuit; oratione quippe & precibus auxilium Divinum impetravit ſemper; & licètSaul illum perſequeretur, ipſe tamen contrà fratres ſuos & populum pugnare noluit, ac propterea etiam hoſtes ſuos devicit, qui, dum fratribus ſuis manus injicere haud voluit, terrorem atque pavorem omnibus gentibus incuſſit. Nonne Aſa, rex Judææ, (48.) parva cum manu Æthiopibus obviam progreſſus ad Dominum, Deum noſtrum, preces fudit & coràm eo hæc (49.) ſupplex oravit: nos ſanè haud ſcimus, quid nobis agendum ſit, ad te ſolum converſi ſunt oculi noſtri; hiſce precibus aures ſuas advertit Omnipotens & decies centena millia Æthiopum ad internecionem usque delevit. Debora (50.) quoque, vates, precibus ſuis maximam populo Iſraëlilitico attulit ſalutem: ſic multarum aliarum mulierum, ſanctitate conſpicuarum, preces inſtar muri ſalutaris fuerunt Iſraelitis. Dicite mihi, ô inſipientes!

(46) Joſu. c. 10. v. 13. iſtius miraculi fit mentio.
(47.) Hiſtoriam iſtam vide Judic. c. 16.
(48.) De quo vid. 2. Paralip. c. 14. v. 13. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.
(49.) Alia, quàm hic, orationis Aſæ verba habentur 2. Paralip. dict. cap. 14. v. 11. quæ verò hic adducuntur, verba ſunt regis Joſaphati, vid. 2. Paralip. c. 20. v. 12.
(50.) De hac vid. Judic. c. 4. v. 4. ac ſeqq. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. l. 5. c. 16.

ככתוב בדברי הימי' למלכי יהודה׃ ועל
כן נלכד אחרי כן בשועל בהלחמו עם
יואש מלך ישרא' בבית שמש ואז עלה
ערך אמציה לחוח וערך יואש לארז וכל
הרעה אשר באה אלינו מימינו מעולם
ומראש מידינו באה אלינו כי צדיק הוא
יי' אלהינו על כל מעשיו אשר עשה
עמנו ולא הרעו אויבי' לנו כאשר הרענו
אנחנו לנפשותינו׃ הלא תראה כי לקחו
הגוי' בבבל כלי מחמדי מקדשינו וישיבו'
אלינו מבבל בטהרה ובקדש ואנחנו
בטמאי' את מחמדי המקד' וההיכל בדם
הנקי אשר שפכנו לרוב בקרב ההיכל
והוספנו חטאות על חטאתנו ושחתנו
התורה במעשינו׃ כי מי הביא רומיים
על עיר ירושלם ראשונה כי אם הורקנוס
ואריסתובלוס אשר נחלקו ויבגדו איש
באחיו וברעת' ובשנאת' איש באחיו הביאו
רומיי' על ירושלם׃ ומי הביא אנטוניוס
וסוסיאוס שרי הרומיי' על ירושלם אם
לא הורודוס בהלחמו עם בני החשמונאים׃
ומי קרא את גארון קיסר למלוך עליכם
הלא אתם קראת' אותו׃ ועתה למה
מרדתם בחק הקסריאות ואם תאמרו
כי שר צבא הרומיי' האדומי לחץ אתכם
הלא היה לכם להביאו במשפט לפני
הקיסר ולא למרוד ברומיי' ולעשות מלחמה
עמהם וכי נאמ' כי מרדתם בגארון קיסר
על אשר הרע לכם למה מרדתם עתה
באספסי'

tes! annon cognitum vobis eſt, qvid Amazias, (51.) rex Judææ, fecerit, cùm Idumæos gladiô percuſſiſſet eorumque liberos & uxores unà cum idolis in captivitatem abduxiſſet, nonne is poſteà Hieroſolymam reverſus ſimulacris, quæ ipſe ab Idumæis acceperat, ſervivit eaque Deorum locò coluit & adoravit eisque ſacrificia, incenſa ac libamina obtulit, dicens: vos me ſervâſtis, & quia vos colui, Idumæos ſuperavi? cùm autem propheta Domini ad illum veniſſet ac dixiſſet: cur eos conſuluiſti Deos, qui populum ſuum è manu tua non liberârunt? rex prophetæ iſti iratus dixit: tune conſiliarius es regis? propheta igitur ceſſavit nec regem ampliùs objurgavit, Deus enim illum perdere decreverat, prout in libris dierum (52.) regum Judæorum ſcriptum reperitur: quamobrem idem ille rex vulpis inſtar in prœlio, quod adverſùs regem Iſraëlitarum in Beth-Schemes inierat, captus eſt; tunc ſimilitudo illa (53.) quâ Amazias carduo, Joas autem cedro comparatus eſt, effectum ſortita eſt. Certè omnis mali, quod jam inde ab initio mundi ad noſtram usque ætatem nobis evenit, nos ipſi cauſa ſumus: Dominus enim, Deus noſter, juſtus eſt in omnibus operibus ſuis, quæ ille nobiſcum fecit, nec tantô nos malô affecerunt hoſtes noſtri, quantum noſmet ipſi nobis intulimus. Nonne videtis, quòd gentes vaſa pretioſa è Sanctuario noſtro Babylonem ſecùm abſtulerint; ſed poſteà illa ad nos pura atque ſancta inde reduxerint? (54.) nos autem venerandum illud Sanctuarium ac Templum innocenti ſangvine, qui maximâ copiâ in illo effuſus eſt, polluimus & peccata peccatis cumulavimus legemque ſceleribus noſtris violavimus. Nam ecquis primus Romanos in urbem Hieroſolymam introduxit? nonne Hyrcanus

(51.) De quo vid. 2. Paralip. c. 25. v. 14. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.

(52.) Vid. 2. Paralip. c. 25. v. 16. ubi res iſta narratur.

(53.) De hac ſimilitudine ſeu comparatione vid. 2. Paralip. c. 25. v. 18.

(54.) Vid. Eſræ cap. 1. v. 7. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.

באספסינוס הקיסר שהוא איש ורמים
ומעולם לא הרע לכם ולמה לא תשלימו
עם בנו לשאת עולו עליכ׳ כיתר הגוי׳
הסובלים עולו ותחיו ולא תמותו׳ והלא
אתם ידעתם את חמלתו עליכ׳ ולמי
היה ואה להרע כי אם לי אשר הוימותי
את חרבי על הרומיי׳ ואהרגה מהם
חללי׳ לאין מספר ואם לא מחפץ לבי
עשיתי זה שאתם שלחת׳ אותי להלח׳
על הגליל ביורפת ושם באתי ונלדמתי
לכל מאדי והרגתי מהרומיי׳ רבי׳ עד אשי׳
בסתי אנשי הרומיי׳ באבני קלע ובחצים
הקיפוני ובאש בוערה ואני עודני מהאמץ
עליה׳ במלחמתי והרגתי מה׳ רבי׳ בידי
ונלחמתי פנים ואחו׳ ועם כל זה לא
גמלוני רעה על הרעה אש׳ עשיתי עמה׳
כי טובות גמלוני ועתה הנני בידם ורמות
ברחמיה׳ החיוני ואני מודה על מצפוני
לבבי אשר פעמי׳ רבות בקשתי להמלט
אליהם בטרם ילכדוני ולא יכולתי כי
יראתי מהחברי׳ החטאים אשר היו אתי
פן יפגעו בי להמיתני ואהיה נספה בלא
משפט׳ ועתה אודה את יי׳ הפעם הזאת
גם בכל פעם ופעם כי אזכרה מעללי
חסדיו עמי על כל הטובות אשר גמלני
ועל החסד אשר עשה עמי ולא נתנני
להיות עמכם ברעה אש׳ אתם עושי׳
אשר הרגתם צדיקי׳ מצודקים׳ ולא
אהיה

nus & Ariſtobulus, (55.) inter quos diſſenſio fuit ac diſcordia, mutuô odiô & malitiâ Romanos intrà urbem Hieroſolymam receperunt? ecquis præterea Antonium atque Soſium, (56.) Romanorum principes, Hieroſolymam introduxit? nonne Herodes, qui adverſus Haſmonæorum filios bellum geſſit? quis etiam Neronem, Cæſarem, vocavit, ut vobis imperaret, nonne voſmet ipſi? cur itaque nunc contrà Cæſaream Majeſtatem arma fertis? Si fortè dicere velitis, quòd injuriâ Idumæi (57.) cujusdam, qui exercitui Romano præfuit, ad id compulſi fueritis, licuit ſanè vobis, illum coràm Cæſareo tribunali (58.) in jus vocare, nec propterea à Romanis deficere eisq; arma inferre debuiſtis: quòd ſi ampliùs objicere velitis, quòd à Nerone, Cæſare, ideò defeceritis, quoniam ille malum vobis intulit, cur igitur jam contrà Veſpaſianum, Cæſarem benignum, qui vos nullô unquam malô affecit, arma cepiſtis? cur pacem cum illius filio non habetis ejusque jugum recipitis, ſicuti cœteræ gentes, quæ ipſius imperio ſeſe ſubjecerunt? hac ratione vitam veſtram ſervabitis mortemque evitabitis, annon clementiam illius ergà vos jam experti eſtis? & quem potiùs punire debuiſſent Romani, quàm me ipſum, qui arma contrà illos tuli & innumeros ex iisdem interfeci? ac, licèt non ſpontè iſtud fecerim, quoniam vos me belli cauſa in Galilæam ad urbem Jorpatam miſiſtis; ego tamen eò veni atque omnibus viribus meis contrà illos pugnavi (59.) multosque ex Romanis interemi eò usque, donec illi me fundarum lapidibus obruerent ſagittisque & igne ardenti me undique premerent: verùm ne ſic quidem à bello deſtiti; ſed contrà audentior ivi ac multos ex illis manu

(55.) Idem refert Joſephus lib, 5. de Bell. Jud. cap. 26. circà med. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.

(56.) De his vid. Joſeph. atque Egeſipp. locis allegatis.

(57.) Flori mentionem facit Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 16.

(58.) Querela Romanis deferenda fuit, non arma inferenda, inquit Egeſippus dict. l. 5. c. 16.

(59.) Bellorum quidem initia non probavi; ſed ſuſcepta non deſerui, verba ſunt Egeſippi l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 16.

אהיה חבר לאנשי׳ משחיתים במיכם
לשפוך דם נקיים וטהורי׳ בהיכל יי׳ בא
לו הייתי עמכם שם היה גורלי נופל
ברעה ואבדה תקותי באבוד תקותכם
אשר לא תחמלו על נפשותיכ׳ וקשו
ערפכם למוקש לכם׳ כי עתה ראו
רעתכם אש׳ רבה היא כי אין יי׳ בקרבכם
אשר מפני המלחמות שנלחמת׳ איש
באחיו כמעט חרבו מי השילוח ובמלחמות
הגוי׳ כי נקהלו עליכם הנה מי השילוח
שוטפי׳ ונוחלים כנחל וכנהר גדול מלא
על כל גדותיו׳ ואתם סוררים עוד ומורי׳
עם נבל ומכעיסי אלהי ישראל אתם
הרגתם איש את אחיו בקרב היכל יי׳
ואיך ישכון כבוד יי׳ עמכ׳ סורדי׳ ורוצחי׳
אמרו לי הלא ידעתם אשר על דבר קרח
ועדתו אמר יי׳ למשה ועמו הרומו מתוך
העדה הזאת ואכלה אותם כרגע׳ ואתם
תוסיפו סרה כי אין לכם חמלה והרסו
את היכל יי׳ בידכם ותבעירו שריפה על
בנינו המקודש אשר בנו המלכי׳ היקרי׳
והנביאים הקדושים בשם יי׳ אלהי ישרא׳
הנכבד והנורא ואתם בידכם תשוהו
הבל ולא תחמלו על מקדש יי׳ ולא על
בניכם ובנותיכ׳ ונשיכם וטפכם פן ילכו
בשבי לחרפה ולטומאה׳ ואף כי אני
במחנה רומניי׳ כמו אני עמכם נחשבתי
כי עתה הנה אשתי אהובתי יקחתי עמכם
ואשה

manu meâ interfeci atq; tàm à fronte, quàm à tergo fortiter pugnavi; non tamen Romani pro malo, quô illos affeci, malum mihi rependerunt, ſed bonum. Ecce enim jam in ipſorum poteſtate ſum atque illi pro clementia ſua vitam mihi conſervârunt, certè, (ut occulta animi mei ſenſa nunc depromam,) priusquàm illi me caperent, ſæpè ad ipſos transfugere conatus ſum; ſed deſtinatum perficere haud potui, quoniam ſocios meos improbos, qui mecum fuerunt, timui, ne me interficerent morteque indignâ perimerent. Nunc itaque hac quoque vice, ſicuti omni tempore, quô Dei beneficia in memoriam revoco, gratias ei ago pro benignitate & miſericordia, quam ille mihi exhibuit nec permiſit, ut criminum veſtrorum, quæ perpetrâſtis, dum juſtos interfeciſtis, particeps fierem, nec ſocius eſſem perditorum hominum, cujusmodi vos eſtis, qui innocentum atque juſtorum ſangvinem in Templo Domini effudiſtis: nam, ſi vobiſcum ibi fuiſſem, ſcelerum veſtrorum conſors evaſiſſem, ac ſpes mea unâ cum veſtra periiſſet, dum vobis ipſis vitæque veſtræ non parcitis, ſed animis obſtinatis in exitium veſtrum ruitis. Videte jam, quòd improbitas veſtra valdè creverit nec Dominus inter vos verſetur, nam antè bellum inteſtinum aqua Siloæ (60.) ferè exſiccata fuit; at quando gentes ſeſe congregârunt, ut vos bellô perſequerentur, ecce aquæ Siloæ exundârunt (61.) & proruperunt inſtar torrentis ac fluvii magni, qui ripas ſuas (62.) omni ex parte implet: vos autem, ô gens ſtolida! in pertinacia & obſtinatione animi perſeverantes Deum ad iram provocâſtis, dum in medio Templo Domini voſmet invicem trucidâſtis, quomodo gloria Domini vobiſcum habitabit? dicite

(60.) Confer. Johann. cap. 9. v. 7. ubi κολυμβήθρας τ̃ Σιλωὰμ fit mentio, it. Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 26. circà fin. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. l. 5. c. 16. confer. & Lightfoot. Chorograph. Matth. præmiſſ. c. 25. & Ejusd. Chorograph. Johanni præmiſſ. c. 5. §. 2. & 3.

(61.) Idem refert Joſephus dict. lib. 5. de Bell. Jud. cap. 26. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.

(62.) Vid. Joſu. cap. 3. v. 15. ad quem locum hac phraſi reſpicitur.

ואשה נעורי׳ היא ולא מאסתיה׳ ואם
בנים ממנה לא היו לי אהבתיה מאד
להיותה ממשפחת רמים וטובים עם יי׳
ועם אנשים גם אבי ואמי העניים
הקדושי׳ הזקני׳ דבאים בימים עמכם כי
אבי בן מאה ושלש שנים הוא היום ואמי
בת שמונים וחמש שנים היא היום׃
ואני שנותי מעט ורעים ושנות צרה
ותוגה ששים ושבעה שנה ועדין לא
השגתי לגבול בקשת המות בדרך הטבע
לא בבחירה בלתי רצון ולא ברצון בלתי
בחירה גם בכור אנכי לאבי ופטר רחם
לאמי׃ והיה אם לא יאמנו דברי בעיניכ׳
פן תאמרו כי במהמה אקרא באזניכם את
הדברי׳ האלה ושמעתם לעצתי ולא יצדק
דברי על הברית ועל השלום אש׳ יגיעכם
מאת אדוננו טיטוס בן אדוננו הגדו׳
ממנו הוא הקיסר והמתם שמה את אבי
הקדוש ואת אמי הקדושה וגם את
אשתי חמדתי ואהבתי ויקרתי המיתו
גם כי אותי לא תחון כי אני נשבע
ביי׳ אלהינו אש׳ אשלמה את נפשי בידכ׳
ועשית׳ לי כטוב בעיניכ׳ ועתה שמעו
שמוע

cite mihi, rebelles & homicidæ! (63.) nonne probè nôſtis, quid Dèus de Cora ejusque conciliabulo dixerit Moſi (64.) & populo ſuo: ſeparamini de medio congregationis iſtius, ut eos repentè diſperdam; at vos rebellionem augetis, dum crudeli animo Templum Domini manibus veſtris deſtruitis ejusque domum ſanctam, quam reges præſtantiſſimi atque ſancti prophetæ in nomine Domini, Dei Iſraëlis, qui honorandus ac tremendus eſt, ædificârunt, igne ſuccenditis: omnia itaque manibus veſtris corrumpitis & nec Sanctuario Domini nec filiis filiabusque veſtris nec uxoribus familiæque veſtræ parcitis, (65.) nam valdè metuo, ne illi omnes in captivitatem cum probro & ignominia abducantur; ego verò, licèt in caſtris Romanorum ſim, tamen perinde habendus ſum, ac ſi apud vos adhûc eſſem, quoniam uxor mea chariſſima, quam jam inde ab adoleſcentia mea dilexi neque eam rejeci, penes vos degit, (66.) &, quamvis mihi nulli ex illa ſint liberi; tamen eandem valdè amo, quia ex præclarorum ac Deo hominibusque acceptorum hominum genere orta eſt: miſeri quoque parentes mei, pater & mater, ſancti illi & venerandi ſenes, apud vos verſantur, pater enim meus jam centum & tres habet annos; * mater autem octoginta & quinque annos hodiè complevit; anni verò ætatis meæ pauci ac mali (67.) mœroriſque & miſeriarum pleni ſeptem & ſexaginta ſunt, (68.) nec hucusque ad eum perveni terminum, qui ordine naturæ mihi mor-

(63.) A Joſepho lib. 5. de Bell. Jud. c. 26. circa fin. appellantur σιδείρεοι, ἄτεγκτοι ἢ λίθων ἀπαθέστεροι i. e. ferrei, duri & lapidibus ſtupidiores, ab Egeſippo lib. 5. c. 16. vocantur: ſaxis duriores, ferrô rigidiores.

(64.) Vid. Numer. cap. 16. v. 21. confer. & Egeſipp. dict. l. 5. c. 16.

(65.) Confer. hîc Joſeph. dict. lib. 5. c. 16. circà fin. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 16.

(66.) Vid. Joſeph. eod. lib. 5. c. 26. circà fin. & Egeſipp de Excid. Hieroſol. lib. 5. c. 16. in fin.

* Confer infrà cap. 44. h. lib. 6. Sign. * & ibid. num. 4.

(67.) Reſpicitur hac phraſi ad Geneſ. c. 47. v. 9.

(68.) Joſephus Antiqu. l. 20. c. 9. in fin. ſcribit, ſe annô decimô tertiò Domitiani, Cæſaris, quinquaginta & ſex annos habuiſſe, vid. quæ ſuprà lib. [illegible] cap. 1. num. 8. n. 20. & n. 24. annotata ſunt.

שמוע אלי ותתי נפשב׳ ויהיה דם אבי
ואמי ואשתי לכם לערבון ודמי עמהם
ויצאו זקני העיר אלי ואקריבה עמהם אל
אדוננו ,טיטום הפקיד עלינו במצו׳ אביו
הקיסר המושל בכל ממשלות הרומיים
ואכרתה ברית בינו וביניהם בעד כלכם
ואכתבה ספר ברית באמונה ובבטחון
לגדוליכ׳ וקטניכ׳ • ואולי כאשר שש יי׳
עליכם עד עתה להאביד אתכ׳ ולהשמיד
אתכ׳ כי הקשית׳ ערפכם ולא הטו שכמכם
לסבול עול הרומיים אשר רצה יי׳ היום
הזה להיותם מושלים בכל קצוי הארץ
כן ישיש יי׳ עליכם מן היום הזה והלאה
להטיב לכם ולרפא את שבריכ׳ עקב כי
תודו לו ותראו כי הממשלה על פיו היא
ואת אשר ירצה להשפיל ישפיל ואת אשר
ירצה לרומ׳ ירום׳ וכל הימים אשר אתם
מחזקים ברשעכ׳ לבלתי תת את הרומיי׳
למשול עליכם אתם מקציפי׳ את יי׳
עליכם גם כי תאחרו את קץ גאולתכם
ותרחיקו את הישועה לזרעכם אחריכם •
כי אחר אשר הדבר יצא מפי מלך העולם
להיותנו גולי׳ כמשפט חטאתנו וקץ
גלותנו לא נודע כי אם אליו מי יתן
וכבר עברו ימי׳ מגלותנו ושני׳ מפרידינו
אשר כל אשר יעבור עלינו יום בגלות
נתקרב היום אל עת הגאולה והישועה
הידועה לאלהינו הידועה מאתו במשפט
עלינו

mortem adfert, nam, ut ſponte mihi vitam adimerem ſine voluntate Dei ejusque beneplacito, nunquam mihi propoſitum fuit: (69.) primogenitus quoque ſum patri meo atque matris meæ uterum primus aperui; vos autem, ſi dictis meis fidem habere haud vultis ac fortè putatis, me perſuaſionis cauſa hæc fraudulenter loqui nec vera eſſe, quæ de fœdere ac pace à Domino noſtro Tito, qui filius eſt Domini potentiſſimi Cæſaris, impetranda dixi, patrem meum ſanctum ſanctamque matrem meam & uxorem chariſſimam mihiq; unicè dilectam occidatis, ac me ipſum interficiatis, nam per Dominum, Deum noſtrum, juro, quòd me ipſum poteſtati veſtræ tradam, ut quodcunq; vobis placuerit, in me ſtatuatis. Nunc igitur dictis meis morem gerite, ut vitam veſtram ſervetis, en patris, matris & uxoris meæ atq; mei ipſius ſangvis pignoris loco vobis ſit, egrediantur ad me Seniores urbis, ego unà cum illis ad Dominum noſtrum, Titum, qui patris ſui Cæſaris atque Romanorum Imperatoris mandato nobis præeſt, accedam atque fœdus inter illum & ipſos (ſeniores urbis) veſtrum omnium nomine pangam illudque bona fide ſcripto complectar, cui vos omnes tàm magni, quàm parvi confidere poſſitis: forſitàn ſicuti Dominus hactenus exitio & damno veſtro lætatus eſt, quia dura cervice & animo obſtinato humeros veſtros jugo Romanorum, quos Deus hodiè univerſo terrarum orbi imperare voluit, non ſubjeciſtis, ita idem Dominus ab hoc die ac deinceps ex animo vobis benefaciet veſtraque ſanabit vulnera, modò confeſſione veſtra declaraveritis, quòd ex ipſius nutu rerum imperia dependeant & quòd ille pro arbitrio ſuo homines dejiciat & extollat; nam usq; dum (70.) vos improbitate veſtra impedimento fuiſtis, ne

(69.) Sic locum iſtum in Hebræo ſatis obſcurum, ſi quidem ille corruptus non eſt, vertere volui.

(70.) Videntur iſta & quæ ſequuntur usque ad finem hujus capitis a Judæo interpolatore adjecta eſſe, quia nec in Joſephi nec Egeſippi oratione eorum fit mentio.

עלינו׃ תכל ימי אשר נגע העקשות בלבבנו ולא נורה לרצון אלהינו להשלי הכצו להיותנו מושלים כאשר גזר הנה אנחנו בצרה ובאנחה׃ והימים אשר עברו עלינו לא יבאו בחשבון ימי קץ הגלות אשר נהיה בו כי הגלות לא יתחיל עלינו כי בהיות ירושלם משולה ביד אויבינו בגלל אשר היא ראש למלכי ישראל ולממשלתם׃ ועתה אחי עלי היה לעשות לכם התראה מכל דב׳ ולכם הו׳ הנבחר והשומע ישמע והחדל יחדל׃

ne Romani imperium in vos exercerent, Dei iram ergà vos provocâſtis, finem quoque liberationis veſtræ hoc modo retardabitis ac Dei auxilium ſalutemque à poſteritate veſtra procùl removebitis. Nam poſtquàm rex totius mundi decrevit, ut propter peccata noſtra exules eſſemus, nec finis exilii noſtri cuiquam, præter Deum, notus eſt, optandum ſanè foret, multos jam exilii & captivitatis noſtræ dies dudum præteriiſſe, quia ſingulis diebus captivitatis noſtræ præterlapſis propius accedimus ad tempus liberationis & ſalutis, quæ Deo noſtro nota & ab illo in nos decreta eſt. Quamdiu igitur perverſitate cordis noſtri voluntati Dei non obtemperamus nec ei morem gerimus, ut illis pareamus, quibus ipſe imperium decrevit, ſemper in luctu & miſeria verſabimur; dies autem, qvi jam præterierunt, non connumerantur diebus finis captivitatis, in qua vivemus: nam exilii noſtri tempus non incipiet, antequàm Hieroſolyma ſub hoſtium noſtrorum poteſtatem redacta ſit, quia urbs illa caput eſt regni & imperii Iſraelitici. Nunc itaque, fratres mei, de re tota vos admonere mei fuit officii, veſtrum jam erit, eligere, quod vobis placuerit: qui audit, audiat, qui contemnit, contemnat. (71.)

CAP. XXXIX.

ויהי כשמוע העם את דברי יוסף הכהן ויבכו מאד כי נטה לבם לדברי׳ הטובים אשר דבר להם יוסף בצעקה ובהתחנני׳ ובנהי׳

Dum Hieroſolymitani iſta Joſephi Sacerdotis verba audiverunt, valdè lachrymati ſunt, nam illorum animos Joſephus flexerat (1.) oratione ſua benevolâ, luctus, doloris, precum & lacryma-

(71.) Ita verbum חדל, quod hìc habetur, vertere volui; reſpicitur autem ad Ezech. cap. 3. verſ. ult. ubi autor Vulgatæ vertit: quieſcat; Junii ac Tremellii verſio habet: deſiſtat, Lxx. ἀπειθείτω, i.e. inobediens ſit; antiquus interptes Latinus ibidem vertit: incredulus ſit.

(1.) Joſephus l. 5. de Bell. Jud. c. 26. in fin. ſcribit, populum Judaicum oratione illa πρὸς αὐτομολίαν, ad transfugium fuiſſe commotum, cui etiam Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 17. adſtipulatur, confer. & Joſippi Epitom. p. 240.

ובבכי ובדמעות גדולות ויבכו העם בכי גדול מאד ובעת ההיא צוה טיטוס וישלחו הרומיים את כל היהודים העבדים אשר קנו ואשר לקחו בשבי חפשים אל ירושלם ויתן הוא דמי העבדים אל אדוניהם כי נכמרו רחמי טיטוס על דברי יוסף הכהן ועל טוב עצתו להם ויחמול עליהם׃ ויואלו העם הדל לצאת אל טיטוס ולעשות עמו שלום בעצת יוסף ויעמידו שמעון ואלעזר ויוחנן שרי הפריצים ויפקידו אנשי גבורים על השערים לאמר כל אשר יצא מירושלם אל הרומיים הכו אותו לפי חרב ויעשו גבורי הפריצים כן בכל שרצה לצאת מירושלם ויהרגו רבים מישראל ותסגר ירושלם עד אין יוצא ואין בא׃ והרעב כבד בירושלם ויחפשו הפריצים את הבתים והחדרים אשר ליושבי ירושלם למצוא אכל למחיתם והיה כי מנעם בעל הבית מחפש להם אוכל בביתו והוכה ומת ויעשו בני הפריצים לכל אנשי ירושלם עד אשר שלמה ותמה המחיה מהעיר׃ והחלו יושבי ירושל׳ ללקט האשפה והדומן לאכול עד אשר נפלו ומתו עם רב מיושבי ירושלם מרוב הרעב ואשר מצא מחיה מעשב או דשא או ירק או עכבר או נחש או שרץ מן השרצים הוא היה נקרא נושע כי היה מוצא אוכל לאכול למען חיות נפשו כי חזק

crymarum plenâ, quam ad eos habuit, qua etiam Hieroſolymitani ad maximum fletum commoti ſunt. Per idem tempus Romani mandatô Titi omnes ſervos, quos pretio emerant vel captivos abduxerant, liberos dimiſerunt Hieroſolymam (2.) ac Titus ipſe pretium ſervorum dominis reſtituit, quia animus ejus ad miſericordiam flexus fuit Joſephi Sacerdotis oratione, ejusque bonô conſiliô, Judæis dato, ad clementiam commotus eſt: quocircà vulgus ad Titum egredi & pacem cum illo juxtà Joſephi conſilium inire voluit; ſed Simeon, Eleazarus & Johannes, graſſatorum principes, milites in portis conſtituerunt hoc mandato: quicunque Hieroſolymis egredi vult, cum gladio interficite, (3.) id quod & milites graſſatorum executi ſunt in iis omnibus, qui Hieroſolymâ egredi cupiebant, ac multos ex populo Iſraëlitico interemerunt. Poſteà urbs undique clauſa fuit ita, ut nemo egredi vel ingredi poſſet, quocircà fame invaleſcente in urbe Hieroſolyma graſſatores domus & conclavia incolarum urbis perſcrutati ſunt, (4.) ut alimenta conquirerent. Quicunque igitur paterfamiliâs illos prohibere voluit, ne in ædibus ſuis victum quærerent, is ab illis interemptus fuit; ſic cunctos urbis incolas graſſatores iſti tractârunt, donec omnia alimenta in urbe penitùs conſumpta ſunt: dein fimum ac ſtercus victus cauſa colligere cœperunt atque ingens multitudo incolarum urbis fame periit. Quisquis igitur herbam, gramen, olus, murem, ſerpentem vel aliud quoddam reptile, quo aleretur, invenit, is beatus (5.) ductus eſt, eò, quòd alimoniam inveniſſet, quâ vitam ſuam ſuſtentare poſſet, quoniam fames invaluerat; penes quem autem triticum reconditum

(2.) Idem refertur in Joſippi Epitom. dict. pag. 240.

(3.) Idem refert Joſephus dict. l. 5. c. 26. & Egeſippus loc. alleg. ac Joſippi Epitom. p. 241.

(4.) Confer. hic Joſeph. & Egeſipp. ut & Joſippi Epitom. loc. alleg.

(5.) Vel: ſervatus, id enim dictio: נושע, quæ hic habetur, ſignificat; confer. Deuteron. cap. 33. v. 29. ibique Commentatores.

Digitized by Google

הזק הרעב׳ ואש׳ היו לו חטי׳ טמונים
ומסותרי׳ אתו היה ירא לטחון אף כי
ללוש ולאפות מפני רעת הפריצים פן
יודע לפריצי׳ ויקחו אותם ולכן היו
אוכלי׳ חטים יבשים חדר בחדר בהחבא׳
והיו אנשים בני עשירי ירושלם חוטפי׳
את האוכל יד מיד זה מזה האב יחטוף
מהבן והבן יחטוף מהאב והאם מבניה
ובניה ממנה והיוצא מהם מחוץ לשער
כי לא יראוהו הפריצי׳ או יורד מעל
החומה לילה ללקט עשב מחוץ לעיר
למחיתו ימיתוהו הרומיים כי ימצא־ו
וישמידו אותו׳ ותגדל הרעה הזאת עד
אשר אכל העם את כל רמש הארץ
מעכבר ועד שממית ועד נחש וחולד וצב
וחרב מחלת מגפה מהרעב בעם וימותו
העם ואין להם קובר וכי היתה נמצאת
בירושלם נבלת סוס או נבלת כל
בהמה היו נלחמים עליה׳ רבים מישרא
ומתי׳ בהלחמם על נבלת הבהמה או על
נבלת החיה כעורבי׳ הרעבי׳ ימים רבים׳
עוד כאשר היו יוצאים אנשי׳ מהעיר עם
נשיהם ובניה׳ ובנותיה׳ וטפם למצוא
עשבים ללקטם למחית׳ והיו מוצאים
אותם הרומיי׳ היו שוחטי׳ את ילדיהם
ואומרי׳ נשחט הקטנים האלה פן יגדלו
ולקץ הימים ילחמו לנו כאבותם ולכן
היו הרומיים הורגים את דלת העם
היוצאי׳ מן העיר ותולים אותם על עצים
נכח

ditum & occultatum fuit, is molere, depſere & panem coquere propter graſſatorum improbitatem timuit, ne fortè illi re cognita frumentum abs ſe auferrent, propterea triticum comederunt aridum in occultis ædium partibus & conclavibus; (6.) etiam divites incolæ urbis ſibi invicem cibum per vim rapuerunt adeò, ut pater filio ac filius patri, mater filiæ & filia matri cibum auferrent; (7.) qui verò non advertentibus graſſatoribus portâ urbis egrediebatur vel noctu è muro deſcendebat, ut herbam extrà urbem victûs gratia colligeret, is à Romanis deprehenſus interficiebatur. Malum autem iſtud in urbe adeò crevit, ut populus Hieroſolymitanus omnis generis reptilia, mures, araneas, ſerpentes, muſtelas & bufones comederet, quocircà multi morbi propter famem iſtam graſſari cœperunt, quibus populus abſumptus fuit & inſepultus jacuit; quòd ſi fortè equi vel alterius cujusdam animalis cadaver in urbe repertum fuit, multi ex populo Iſraëlitico non ſecus, ac corvi famelici, circà illud inter ſeſe digladiati & in certamine interfecti ſunt: (8.) ſi fortè viri quidam cum uxoribus, liberis & familia ſua urbe exierant, ut herbas victûs cauſa quærerent easque colligerent, Romani liberos eorum comprehenderunt atque interfecerunt, hæc adjicientes verba: occidamus parvulos iſtos, ne aliquando illi adulta ætate perinde ac patres eorum arma nobis inferant; quam ob cauſam Romani multos ex plebe, qui urbe egreſſi erant, interfecerunt eosque de arboribus è regione portæ urbis ſuſpenderunt; (9.) ſic quotidiè fecerunt Romani, ita, ut numerus interfectorum & ſuſpenſorum ad quingentos aſcenderet. Simeon autem & Johannes atque Eleazarus eodem mortis genere affecerunt, quoscunque ex militibus Romanis ceperant,

(6.) Idem refert Joſephus dict. l. 5. c. 27. & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. cap. 18.

(7.) Omnem enim affectum excludit fames & maximè verecundiam, inquit Egeſippus loc. alleg.

(8.) Confer. Joſippi Epitome pag. 241.

(9.) Conſentit Joſephus dict. l. 5. c. 28. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 18. ac Joſippi Epitom. p. 241. & ſeq.

נכח שער ירושלם ויעשו כן הרומיי' יום
יום ויעל מספר ההרוגי' והתלויים ת"ק
נפש וגם שמעון ויוחנן ואלעזר היו
עושים כן לכל אשר היו לוכדי' מגדודי
הרומיים כי היו אורבי' להם · ובכה
היו עושי' לכל מי שיבקש לצאת ללכת
אלהם והיו שוחטי' אותם ותולים את
נבלותיה' ממעל לחומה. נכח הרומיים
אולי ירחמו הרומיים בגללם על היהודי'
הנלכדי' אתם · ויהי מספר הנתלי' ע"ע
הפריצי' ת"ק איש כמנין הנפשות אשר
תלו אותם הרומיים מהיהודים ויצו
טיטוס לכל אנשי מחנהו לאמר אשר
ימית מהיוצאים מירושלם יומת ויעש
טיטוס כן כי נכמרו רחמיו על ישראל
ובכל זאת לא חדל טיטוס מדבר אל
אנשי ירושלם דברי' טובים ומתחנן
אליה' ויגש עוד אל החומה וידבר להם
כדברי' האלה לאמר שמעו נא לעצת
יוסף ובאו אלי והחיו ולא תמותו חמלו
על עמכ' ולמה תשחיתו ברעב ובצמא
ובמצור ובמצוק ובחסר כל וזולתי השחתת
חרבו' הרומיי' בכם וזולתי השחתת
חרבכם איש באחיו · ויהי כשמוע שרי
הפריצים את דברי טיטוס הזה אפם
ויתגרו לעשות רעה על רעה ולחזק לבם
להרוג אכזרי' בעם יי' והיו מחרפים
ומגדפים את טיטוס להקציפו ולהכעיסו
למען

rant, nam inſidias eis ſtruxerant; idem ſupplicium Judæi de omnibus, qui ad Romanos transfugere volebant, ſumpſerunt, eorum quippe cadavera ſuper mœnia è regione Romanorum ſuſpenderunt, nempe, ut Romani militum ſuorum miſerti Judæos à ſe captos benignius & mitiùs tractarent; qui verò à graſſatoribus ſuſpendio necati erant, quingenti fuerunt, (10.) nimirùm pari numero eorum, quos Romani ex Judæis ſuſpenderant. Quamobrem Titus omnibus militibus ſuis præcepit, ut, quicunque aliquem ex Judæis Hieroſolymâ egredientibus interemerit, is morte mulctaretur, idque Titus ideò fecit, quia populi Iſraëlitici miſericordiâ afficiebatur; quapropter non deſiſtebat, quò minus Hieroſolymitanos blandè alloqueretur eosque precibus ad pacem ſolicitaret, (11.) quamobrem ad mœnia iterùm accedebat atque eos ſic compellabat: amplectimini quæſò Joſephi conſilium & ad me venite, ut vitam veſtram ſervetis mortemque evitetis, miſeremini populi veſtri; cur fame, ſiti, obſidionis anguſtiis omniumque rerum inopiâ perire vultis? ut jam nihil dicam de Romanorum armis & inteſtinis certaminibus, quæ vos undique premunt: aſt graſſatorum principes dum Titum ſic loqventem audiebant, ad iram commovebantur & malum malo adjicientes obſtinato ac pertinaci animo crudelitatem ergà populum Domini exercebant & probra ac maledicta in Titum jactabant, (12.) ut eum ad iram & indignationem compéllerent atque efficerent, ne ille amplius ad populum ejusmodi verba faceret; vilioris quippe conditionis homines (13.) propter graſſatorum metum eisdem dixerant: ſatius nobis

(10.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 242.
(11.) Vid. Joſephus & Egeſippus loc. citat.
(12.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.
(13.) Hebr. העם הדל, ita hic legendum atque vertendum puto, prout tranſtuli, nam verbum חדל, quod in codice noſtro habetur & ſignificat: ceſſare, deſinere, corruptum mihi videtur; ſi verò hactenus receptam lectionem verbi חדל (pro quo ego הדל ſubſtituendum exiſtimavi) retinere velis, locum hunc ita vertere poſſe : quia populus deſierat timere graſſatores, quia ei (nempe populo) dixerunt: ſatius nobis eſt, fame &c. eligat lector, quam velit, interpretationem.

למען אשר לא יוסיף עוד לדב' ש' העם
כדברים האלה כי העם חרד מיראתם
מהפריצי' אמרו להם טוב לנו למות
ברעב ובאש תופשים על מקדש יי' ועל
היכלו ולא נסבול את עול הרומיים
עלינו כי מה יתרון יהיה לנו לחיות מעט
זמן מימים מעטים ולראות אבדן היכל
אלהינו הלא טוב לנו למות בצרה הזאת
ללכת לאור הגדול לאור באור חיי העולם
ולמנוחת גן עדן׃ ויהי כראות טיטוס
כן ויצו להגיש את האיל המשחית אל
החומה לנגח אותה ולהרוס את בנינה
להציל את הנתפשים מיד אלעזר ויוחנן
ושמעון שרי הפריצי' ולהמית הפריצים׃
ויהי בהגישם האיל ש' החומה לנגח ושם
היה בחור אחד מאנשי טיטוס במחנה
הרומיי' ושמו נמגאנין בן אטיכו' המקדוני
והוא היה ממלכי היוני' ובא לעזר' טיטוס
כי צוה אליו זה בספר ששלח אליו אביו
המושל בכל ממשלות הארץ והוא
אספסינוס הקיס' הגדול והוא היה קל
ברגליו וגבור חיל אך היה חסר דעת׃
ויען המלך הבחור ההוא ויאמר אל
טיטוס תמה אני ונפלא מהמון גבוריך
אשר גברו לכבוש את כל גויי הארץ
למה זה יתמהמהו ולא התאזרו והתחזקו
זה

nobis eſt, fame atque igne perire propter Sanctuarium Domini ejusque Templum, ac libertate gaudere, quàm Romanorum jugum ferre, (14.) ecquid enim commodi inde percipiemus, ſi paululùm temporis adhûc vixerimus & Templum Dei noſtri deſtructum viderimus? nonne præſtat in calamitate illa perire & ad lumen iſtud magnum, nempe vitæ æternæ ſplendorem & ad paradiſi requiem tranſire? (15.) Quamobrem Titus hanc Judæorum pertinaciam conſpiciens arietem ferreum adduci eoque murum concuti ac deſtrui juſſit, ut eos, qui ſub Eleazari, Johannis & Simeonis tyrannide erant, liberaret ac graſſatores interficeret. Dum igitur aries ad murum conquaſſandum adducebatur, juvenis quidam ex Titi militibus in Romanorum caſtris erat, nomine Comagenus, (16.) Antiochi Macedonis filius, ex regum Græciæ progenie ortus, qvi Tito ſuppetias tulerat, quoniam Veſpaſianus, Cæſar maximus, Titi pater & totius terrarum orbis Imperator, iſtud ei per epiſtolam injunxerat; (17.) hic juvenis regius pedibus qvidem velox erat ac corporis viribus pollebat, ſed ratione parum valebat ideoque Titum ita compellabat: miror certè, (18.) cur milites tui, qvi omnes totius orbis gentes fortitudine ſua devicerunt, tam diu hic hæſerint nec robore ac viribus, qvibus aliàs conſpicui ſunt, Judæos omnes, extrà mœnia collocatos, jam dudum interfecerint; ad iſta juvenis, regis Græciæ, verba Titus ſubridens: cur, inqvit, non perficis ea, qvæ mente concepiſti ac protuliſti verba? (19.) cur virili animo ad effectum non

(14.) Vid. Joseph. dict. l. 5. c. 28. circa fin. & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud c. 18.

(15.) Devoverant enim Judæi animas ſuas in Templo, immortalitatem futuram, ſi cum Templo exuſti aris ac focis patriis immorerentur, verba ſunt Egeſippi dict. l. 5. de Bell. *Jud.* c. 18.

(16.) Hebr כומאגין, ſic enim nomen iſtud hic legendum & ex Joſepho dict. l. 5. c. 29. reſtituendum puto, nam quod in noſtro codice legitur נמגאנין corruptum videtur, confer. etiam Egeſipp. lib. 5. de Bell. Iud. cap. 19. ac Joſippi Epitom. pag. 251. & ſeq.

(17.) Nimirùm, ut Comagenus Tito ſuppetias ferret.

(18.) Vid. hic Joſephus & Egeſipp. loc. alleg.

(19.) Egeſippus dict. l. 5. c. 19. refert, quòd Titus ad iſta juvenis verba ridens dixerit: commune eſt opus.

זה כמה בגבורה להרוג לכל היהודי' הנמצאי' נצבים על החומה מחוץ׃ ויצחק טיטוס מדברי המלך הבחור היוני וילעג עליו ויאמ' טיטוס הנה כאשר עלו אלה הדברי' על חכך לדבר ככה למה לא תתחזק לעשות מהר כאשר דברת ולמה זה תתמה ולא תשלוף חרבך ותרא' את גבורתך עליהם׃ ויתחזק הבחור המלך היוני ויקרא לכל אנשיו המקדוני' ויגש ויתגר מלחמה בחצי' ובקשתות וברמחים מול היהודים׃ ויעזו היה וחי' פניהם על המקדוני' ויכו בהם היהודי' אש' מחוץ לחומה מכה רבה וגם את העומדי' על החומה הכו ויחלו להכות במקדוני' אנשי המלך הבחור היוני מכה גדולה מאד עד אשר נפלו כלם חללי' לפני היהודי' ולא נשאר מן המקדוני' עד אחד והמלך הבחור היוני נמלט לבדו כי היה קל ברגליו ויסב ויבא אל טיטוס׃ והמלך הבחור היוני היה מזרע אלכסנדרו' מקדון המלך הגדול אש' משל בכל הארץ ויראו ממנו גוים ולאומים׃ ויאמ' יוסף הכהן למלך הבחור היוני נכד אלכסנדרו' מקדון לפני טיטוס הלא תגיד אתה לי בן מי אתה העלם המלך ויענהו מזרע אלכסנדרוס ואני עשירי לבני בניו׃ ויענהו יוסף האמת אתך לאמר כי אתה מזרע לאבירות הלב אשר נראה בך אמנם דע לך

non deducis, qvæ dixiſti? ecqvid tamdiu cunctaris nec gladium in Judæos ſtringis eisqve fortitudinem tuam oſtendis? his dictis juvenis, rex Græciæ, animatus omnes Macedones convocavit & propiùs ad Judæos accedens contrà illos ſagittis, miſſilibus & haſtis pugnavit; aſt Judæi, qvi extrà mœnia erant, obſirmatis animis Macedonum impetum excipientes magna eos clade affecerunt, (20.) nam illi qvoqve, qvi ſuprà murum erant, Judæi ſociis ſuis opem ferebant: ſic ingentem ſtragem Judæi Macedonibus juvenis regis Græciæ militibus intulerunt adeò, ut omnes interfecti occumberent, nec qvisqvam ex Macedonibus ſuperſtes remaneret, (21.) præter juvenem, Græciæ regem, qvi, qvoniam pedibus velox erat, ſolus evaſit & ad Titum reverſus eſt; erat autem juvenis iſte regius prognatus ex ſtirpe Alexandri Macedonis, inclyti illius regis, qvi univerſum terrarum orbem ſubjugaverat qvemqve omnes populi ac gentes extimuerant. Poſteà Joſephus Sacerdos juveni, Græciæ regi, Alexandri Macedonis nepoti, coràm Tito dixit: indica, quæſò, mihi, regie juvenis, cujusnam tu filius es? ille verò reſpondens: ego, inqvit, ex Alexandri genere ortus ſum & qvidem inter poſteros ejus generatione decimus; ad hæc Joſephus eidem reſpondit: verum eſt, qvod dicis, te ex proſapia Alexandri ortum eſſe, qvantum ad animi magnitudinem, (22.) qvæ in te ſatis elucet, ſpectat; ſed hoc ſcias velim, qvòd magnanimitas etiam robore ac fortitudine niti & fulciri debeat: qvisqvis igitur Alexandro comparari eiq; ſimilis eſſe & eadem, quæ ille, præclara facinora perpetrare vult, hunc etiam eadem, qva ille, fortitudine ac robore præditum eſſe oportet, (23.) tunc pote-

(20.) Idem refert *Joſephus* dict. lib. 5 cap. 29. & Egeſippus loc. citat. ac *Joſippi* Epitome p. 251. & ſeqq.

(21.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 252. Joſephus dict. l. 5. c. 29. ſcribit, paucos ex Macedonibus illis evaſiſſe, confer. etiam Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 19.

(22.) Ita hic אבירות הלב vertere volui, Græci μεγαλοψυχίαν, magnanimitatem, vocant.

(23.) Joſephus dict. lib. 5. c. 29. in fin. ita ſcribit, quòd Macedonibus, ſi vincere velint, etiam &-

לך כי אבירות הלב צריך לסמך הגבורה
וכל מי אשר יחפוץ להתמכל ולהדמות
באלסכנדרוס ולעשות גבורות כמוהו נאה
לו להיות גבור כמוהו ואז ילחם בעם
עז כבני ישראל בני עמי כי ידענו אשר
בא אלסכנדרוס בעיר אחת לבדו לילה
בסמכו סלם אל קיר החומה וירד אל
תוך העיר וילך ביושבי העיר לבדו כל
הלילה והוא בבק' וישמעו אנשי גדודו
את קולו וישאלו אנשי המק' מה קול
ההומה הזאת בעיר ויאמרו אליה' יודעי
הדב' כי המלך אלסכנדרו' בתוך העיר
וירוצו גבורי גדודו ויגדעו את בריחי
דלתות העיר ויבאו אל העיר ויצילו את
אלסכנדרוס מלכם • וכן דוד מלכנו עשה
גבור' לבדו במלחמ' בנפילי' ואלסכנדרוס
לבדו עשה גבורה במלחמה כי נלחם
בתוך העיר ודוד המלך הלך לבדו במחנה
הרפאי' וכשמוע אבישי אחי יואב בן
צרויה כי נלחם דוד במחנה הנפילים
והיה דוד המלך מכה בנפילים ויבוא
אח' ויסב מאחרי דוד להכותו וידו
כהרימו ידו להכותו וירץ אבישי אחי
יואב

poterit cum populo fortiſſimo, cujusmodi Judæorum, popularium meorum, gens eſt, pugnare; novimus enim, Alexandrum ſolum (24.) noctu urbem qvandam (25.) ſcalâ muro admotâ intrâſſe eumqve ſolum tota nocte cum incolis urbis pugnâſſe (26.) ac multos ex illis interfeciſſe; cùm verò die illuceſſente milites ejus audita Alexandri voce homines illius loci interrogâſſent, qvidnam tumultus iſte ac ſtrepitus in urbe ſibi vellet, atque illi, qvi rem noverant, reſpondiſſent, Alexandrum regem in urbe eſſe, tunc milites ejus curſu ad urbem contenderunt fractisque repagulis ac vectibus portarum oppidum irruperunt & Alexandrum, regem ſuum, ſervârunt: (27.) ſic David, rex noſter, ſolus egregium factum patravit in prælio, cum gigantibus (28.) inito; Alexander fortitudinem ſuam oſtendit, dum in urbe ſolus pugnavit, David qvoqve ſolus ad gigantum (29.) caſtra abiit; cùm verò Abiſai, Zerujæ filius, Joabi frater, audiſſet, quòd David cum gigantum copiis manum conſereret ac multos ex illis proſterneret, unus autem ex gigantibus Davidem à tergo adoriretur, ut eum percuteret, tunc Abiſai, frater Joabi, accurrens ictum illius, qui ſublata manu Davidem interficere conabatur, ſcutô ſuo excepit, qvo facto David converſus gigantem illum interemit, qvamobrem probè novimus, quòd Alexander, qvi ſolus in urbe pugnavit, propter

ει τᾶς Ἀλεξάνδρου τύχης, opus ſit Alexandri fortuna, confer. etiam Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 19.

(24.) Hæc & ſequentia ferè usque ad finem hujus capitis videntur à Judæo interpolatore inſerta eſſe, cùm apud Joſephum Græcum hoc loco nulla eorum fiat mentio.

(25.) Hanc puto Malloruum urbem ſeu arcem fuiſſe, de qua vid. Q. Curt. Hiſtor. l. 9. c. 4. & 5. & Arrian. lib. 6. de Expedit. Alexand. pag. mihi 395. confer. etiam Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 19.

(26.) Aliæ, quàm quæ hîc habentur, circumſtantiæ referuntur a Curtio & Arriano loc. alleg.

(27.) Sic temeritas victoriam invenit & eventus periculum in gloriam vertit, prout ſcribit Egeſippus dict. l. 5. c. 19.

(28.) Hebr. נפילים, ita hic in noſtro codice, iidem 2. Samuel. c. 21. v. 15. dicuntur Philiſtæi, vid. n. ſeq. 29.

(29.) Hebr. הרפאים, ſic in Hebræo, in dicto 2. Samuel. c. 21. v. 15. nominantur פלשתים Philiſtæi, inter quos unus ex gigantibus Davidem percutere conabatur, de quo vid. dict. c. 21. v. 16. confer. etiam Joſeph. Antiq. lib. 7. c. 12. & num. antec. 28. h. cap.

יואב ויקח את מכת המכה בדוד במגמ
ויסוב אז דוד את פניו ויך את הנפיל
ההו׳ וימת על כן ידענו כי אלכסנדרוס
הצילוהו מיד אנשי העיר אשר בא להלחם
עליה לבדו עונו׳ אנשי העיר ההוא למען
תנתן העיר ההוא בידו ודוד מלכנו
הצילו אור רוח הקדש אשר היה אתו
תמיד עומד ויושב וגם אותך הבחור היוני
המולך במקדוניאה הצילוך מלמות בתוך
ירושלם על יד היהודי׳ עונות יושבי
ירושלם למען תהיה להם עוד למוקש
ולכן דע הבחור היוני כי לא מרפיון
ידיהם חדלו הרומיי׳ להלח׳ ביהודי׳ מאז
כי אם מחכמה ומערמה עשו את הדבר
הזה הרומיי׳ להיות׳ נלחמים בגוי עז
ואיתן אשר היום הזה הכרת מעט מגבורתו
ותספרנה לשואלך׳

propter peccata incolarum urbis illius ſervatus ſit, ut oppidum iſtud ſub ejus poteſtatem redigeretur; Davidem verò regem noſtrum lumen Spiritus ſancti, (30.) qvi ſemper cum eo fuit, ſive ſtaret ſive ſederet, protexit: tu qvoqve, Graje juvenis, rex Macedoniæ, mortis periculo, quod tibi à Judæis imminebat, ereptus fuiſti propter peccata incolarum urbis Hieroſolymæ, ut eis exitium (31.) & interitum adferres. Te itaqve, Graje juvenis, ſcire oportet, quòd Romani non ignaviâ tamdiu ceſſaverint ab oppugnandis Judæis; ſed quòd illud prudentiâ & ſolertiâ fecerint, quia cum fortiſſima & robuſtiſſima gente bellum gerunt, ſicuti hodiè tu qvoqve illorum fortitudinis periculum feciſti, qvod iis, qvi te interrogant, narrare poteris.

CAP. XXXX.

אחר הדברים האלה ויחלק טיטוס את
כל מחנהו לארב׳ מחנו׳ ויציגם סביב
לחומה׳ ויערוך ארבע אילי ברזל לנגח
בהם את החומה מסביב ויערכו את
האיל האחד ויציבהו לנגח מפאת
אנטוניא׳

POſteà Titus copias ſuas omnes in qvatuor caſtra (1.) diviſit iiſque mœnia circumdedit, qvatuor etiam arietes conſtituit, ut murum Hieroſolymitanum undique concuterent, ex qvibus unus directus ac diſpoſitus fuit, ut illam muri partem, qvæ Antonia (2.) dicebatur, pulſaret; longitudo autem arietis ejus fuit triginta cubitorum. (3.)

(30.) Alexandrum eventus ſervavit, prophetam (Davidem) gratia (Divina) inquit idem Egeſippus dict. l. 5. c. 19. in fin.

(31.) Ita dictionem: מוקש i. e. laqueum, hîc vertere volui.

(1.) Joſephus l. 5. de Bell. Jud. c. 30. ſcribit, quod quatuor aggeres ingentes exſtructi fuerint, quibus arietes & machinæ bellicæ impoſitæ fuerint, cui etiam Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 20. adſtipulatur.

(2.) Vid. Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 20. confer. etiam quæ ſuprà h. lib. 6. cap. 36. n. 11. notata ſunt, it. infrà h. l. 6. c. 40. n. 9.

Digitized by Google

אנטוכיאה ויהי ארך האיל ההוא ל׳
אמה • ויהי בלילה ההוא ויצא יוחנן
שר הפריצי׳ עם גבוריו ויחפור את העפר
מתח׳ אופני העגלו׳ המשאו׳ לאיל כי כל
אילי הברזל המשחיתי׳ אשר הביא טיטוס
ע׳ ירושלם כלם היו איל עגלות ולכלם
ראש עגול אטום תואר עב ולא היה
לראש אחד מהם קרני׳ מלבד שני אילי׳
תורני׳ אשר הביא שם והמה היו בעלי
קרני׳ כמשפט אילי התורני׳ כאשר הודענו
באיל למעלה וישימו תחת האופנים
ההם לחות עץ מופחות בזפת ונפט
וגפרית ויתנו עליהם עוד זפת ונפט
וגפרית ויטיחו בהם עוד וישלחו אש
וגפרית ויטיחו בהם עור וישלחו אש
בלוחות ההן ומהלוחות ההן בערה האש
ברגל האיל והרומיי׳ שומרי האיל היו
ישנים על העגלות הנושאות לאיל ולא
ידעו במעשי הפריצי׳ ולא עלה על רוחם
כי נרדמו בשינה ותלהט האש את רגלי
האיל ויפול על השומרי׳ וימותו׳ ויבהלו
כל מחנ׳ הרומיי׳ ויאמרו לא נוכל עוד
להלח׳ בעיר הזאת ירושלם כי שרפו את
כל כלי המשחיתי׳ אשר היו אתנו לנגח
בהם

(3.) Eadem nocte Johannes, graſſatorum dux, cum militibus ſuis egreſſus (4.) terram, quæ ſuberat rotis plauſtrorum, qvibus aries vehebatur, ſuffodiebat; (nam omnes arietes ferrei, qvos Titus ad mœnia Hieroſolymæ concutienda adduxerat, erant curules, capite rotundo & obtuſo (5.) armati ac collo denſo inſtructi, nec ullius capiti cornua erant infixa, præter duos arietes, qvi tignis ſuſpendebantur, qvos Titus ad eum locum adduxerat; hi cornibus armati erant, ſicuti arietes illi, qvi tignis ſuſpendebantur, inſtrui ſolebant, (qva de re ſuprà (6.) in deſcriptione arietis dictum eſt) hiſce plauſtrorum rotis Judæi tabulas ligneas, pice, ſulphure ac reſinâ illitas, ſupponebant atque iisdem tabulis coria, pice, reſina ac ſulphure obducta, applicabant ac poſteà ignem tabulis iſtis injiciebant, à quo pedes arietis incenſi ſunt; Romani autem arietis cuſtodes juxtà plauſtra, quibus aries vehebatur, ſecurè dormiebant, (7.) ignari, quid à graſſatoribus ageretur, intereà ignis pedes arietis combuſſerat, quo factum eſt, ut ejus caſu cuſtodes opprimerentur, quapropter omnes Romanorum copiæ conſternatæ dixerunt: non poſſumus urbem iſtam Hieroſolymam ulteriùs oppugnare, quia omnia inſtrumenta, quibus mœnia percutere conſvevimus & quibus cuncta regna ſubegimus, combuſta ſunt, nam ex qvinqvaginta arietibus ferreis, quos hûc adduximus, non niſi tres nobis ſuperſunt arietes curules & qvid faciemus, ſi Judæi

(3.) Egeſippus loc. alleg. ſcribit, quòd unus ex quatuor iſtis aggeribus è regione munitionis, cui nomen Antonia, per mediam ductus fuerit piſcinam, quam Struthiam vocârint, & quòd hunc aggerem quintus numerus triginta cubitorum in altitudinem fecerit juxtà Johannis ſepulchrum.

(4.) Idem refert Joſephus dict. lib. 5. c. 30. princ. & Egeſippus loc. citat.

(5.) Senſus hic eſt, quòd Galea ferrea, arietis iſtius trabi præfixa, ſine cornibus fuerit, nam אטום hic opponitur בעל קרנים, i. e. cornibus inſtructo arieti, nam arietes penſiles cornua habebant; curules verò obtuſo & rotundo erant capite, vid. quæ ſuprà h. lib. 6. cap. 15. n. 9. notata ſunt.

(6.) Vid. ſuprà dict. lib. 6. c. 15. num. 9. & Joſeph. dict. l. 5. c. 30. princ. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 20. ac Joſippi Epitom. p. 241.

(7.) Vid. Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 30. princ. & Egeſippus loc. alleg. ac Joſippi Epitom. dict. p. 242.

Ddddd

בהם החומות ובהם כבשנו כל
הממלכות׳ ועתה מחמשי׳ אלי ברזל אשר
הביאונו לא נשארו לנו כי אם ג׳ אילי
משחיתים מאילי העגלו׳ ומה נעשה כי
ישרפו הפריצי׳ גם אותם הנלט׳ במה
ננגח עוד את החומה ובמה נלחם עוד
על העיר הזאת אשר כלתנו׳ גם מאילי
התלוני׳ לא יש אתנו רק שנים ואיך
נוכל לערוך מלחמה בעיר הזאת באילי
התלוני׳ הלא תזכרו מה עשו לנו גבורי
יוטפת באילי התלוני׳ אשר נלחמנו בם
עמהם והפריצים שמעו דבריה׳ מבפני׳
מהחומה ומעל להחומה וילעגו לרם
שרי הפריצי׳ ויצעקו עליהם בלעג וצחוק
על הדברי׳ האלה ויחר לטיטוס מאד על
לעגם וקלון ויצו ויערכו את שלשת
אילי העגלו׳ הנותרי׳ מהאילי׳ החמשים
אשר הביא אביו מרומא׳ ויערכו ויציבו
את שלשת האילי׳ ההם על מקום האיל
הנשרף אשר שרפו היהודים נכח קיר
החומה ויערכום על קיר החומה׳ ויהי
בעשות׳ הרומיי׳ כן ויקנאו ארבעה בחורי׳
מבחורי היהודי׳ וימלאו קנאה על היכל
ה׳ ויאמרו איש אל רעהו הבה ונתנדבה
ליי׳ אלהינו ונעשה לנו שם טוב כהיום
הזה

dæi graſſatores etiam iſtos combuſſerint? (8.) quibusnam machinis mœnia deinceps percutiemus? quomodo urbem iſtam, quæ nos ita conſumpſit, ulterius oppugnabimus? ex ferreis qvoqve arietibus, qvi tignis ſuſpenſi ſunt, non niſi duo nobis ſuperſunt, qvomodo igitur urbem hanc arietibus iſtis oppugnare poterimus? nonne probè meminiſtis, qvid milites Jorpatenſes (9.) circà arietes tignis ſuſpenſos, qvibus illos oppugnavimus, fecerint? Hæc Romanorum dicta cum graſſatorum duces intrà & ſuprà mœnia audiſſent, ludibrio illos & derediculo habuerunt. Quocircà Titus ad iram vehementer commotus tres illos arietes curules, qvi ex qvinqvaginta arietibus, qvos pater ejus Româ abduxerat, ſupererant, inſtrui atque aptari eosque in loco illo, ubi aries à Judæis combuſtus erat, contrà murum dirigi juſſit; quô factô quatuor juvenes Judæi Zelo pro Templo Domini inducti & ſe invicem exhortati dixerunt: agite, juvenes, vitam noſtram Domino, Deo noſtro, ſponte offeramus & nominis noſtri celebritatem hodiè acqviramus; juvenum verò iſtorum, qvi omnes ex gente Judaica erant, hæc fuere nomina: primus ex illis numero & fortitudine fuit Thephtæus (10) Galilæus, ſecundus Megaſſarus, Hebronæus, tertius Adiabenus, (11.) Samaritanus, quartus Agiras, (12.) Hieroſolymitanus: iſti itaque quatuor juvenes armis inſtructi ad Romanorum copias, (quæ juxtà tres illos atietes ferreos, murorum vaſtatores, ſtabant & inter ſe conſultabant, quomodo & ubinam loci arietibus illis mœnia Hieroſolymitana concu-

(8.) Vid. Joſeph. & Egeſipp. loc. citat.

(9.) Vid. ſuprà h. lib. 6. cap. 16. n. 5. ubi iſtius rei narratio habetur in textu.

(10.) Hebr. תפתאיוס, ſic enim hic potius legendum puto, quàm תופתיוס, quod nomen in noſtro habetur codice, vid. Joſeph. dict. lib. 5. c. 30. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 20.

(11.) Hebr. מגאשארוס & אריאבינוס i. e. Megaſſarus & Adiabenus; ita hic nomina iſta ex Joſepho loc. alleg. reſtituere volui, nam quæ in noſtro codice habentur, nempe: מגאבוס & ירמינוס aliàs ירוכימוס, corrupta puto, ab Egeſippo l. 5. de Bell. Jud. c. 20. iſti nominantur Magaſſalus & Jabenus, niſi & ibi nomina ſunt corrupta.

(12.) Hebr. אגיראס ſic enim hic nomen ex *Joſepho* & Egeſippo dict. loc. reſtituendum ac potius legendum puto, quàm אריאוס, quod in noſtro habetur codice.

הזה ואלה שמות הבחורי׳ ההם אשׁ׳ כלם הוו מבחורי יהוד׳ הראשון מהם במספר ובגבורה תופתיוס הגלילי והשני מגאוס החברוני והשלישי יורמינוס השומרוני והרביעי אריאוס הירושלמי׳ ויחגרו ארבעתם את כלי מלחמת׳ ויצאו אל מחנה הרומיי׳ העומדי׳ עם שלשת אילי׳ הברזל הנותרי׳ המשחיתי׳ את החומו׳ המתוקצי׳ איכה יגגחו בהם את חומת ירושלם ועל אי זו פאה יגחו וימלא לבם זימרה וקנאה חעם וכעס וילכו ארבעתם בלא פחד ובלא מגור ויראה על מחנה הרומיים הנצב על האילים המשחיתי׳ כאשר יבא אד׳ בתוך שפחותיו באין חרדה ויכו את האנשי׳ שהיו עומדי׳ סביבות האילים המשחיתי׳ והם מאת יתר העם הבריחו ובעוד שנים מהם מבריחי׳ כל מי שרוצה להתקרב אל האילי׳ לעזרה ורבי׳ מהרומיי׳ מתאזרים ומתחזקים נגדם ויסירו ב׳ הבחורי׳ האחרי׳ ורם הירושלמי והשומרוני את עצי האילי׳ בטיחו׳ השריפ׳ ויציתו אש בהם ותבער האש בעצי האילי׳ המשחיתי׳ והבחורי׳ ההם התאמצו ארבעתם בחק העמידה ולא נתנו יד לאח׳ מהרומיים לקרב לכבות את האש עד שנשרפו רגלי׳ האילים ויפלו האילי׳ לארץ והרומיי׳ יורים

concuti poſſent,) urbe egreſſi ſunt, atque irâ, æmulatione, indignatione & furore accenſi ſine ullo metu, pavore ac trepidatione Romanorum copias, qvæ propè arietes, murorum vaſtatores, tunc temporis ſtabant, adorti ſunt, easque non ſecus, ac pater familias ad ancillas ſuas intrepidè accedere ſolet, (13.) aggreſſi ſunt, atque milites illos, qvi penes arietes ſtabant, percuſſerunt; cœteros in fugam verterunt & interim, dum duo ex iſtis juvenibus eos omnes, qvi ad arietes illos auxilii cauſa accedere volebant, (nam multi Romanorum arma arripiebant & juvenes iſtos adoriebantur) propellebant eosqve in fugam conjiciebant; cœteri duo juvenes, nempe Hieroſolymitanus & Samaritanus, qvicqvid ligneum erat in arietibus illis obducebant materiâ igni concipiendo apta, eamq; ſuccendebant: dum ergo ignis lignum arietum pernicioſorum comprehendebat, qvatuor illi juvenes, ſimùl in gradu ſuo firmiter perſiſtentes, nulli Romanorum facultatem dederunt appropinqvandi atque ignem extingvendi, donec arietes, qvorum pedes igne conſumpti erant, in terram caderent; Romani autem ſagittas, lapides aliaqve tela pernicioſa quàm plurima pluviæ inſtar in qvatuor iſtos juvenes eminùs conjiciebant, nam ad juvenes illos propiùs accedere eorumqve fortitudinis periculum facere præ metu non audebant, quia qvatuor illi juvenes ſummè ſtrenui erant necunqùam hoſti terga dederant, qvorum unus mille aliis robore æqvandus erat; qvatuor autem ſimùl juncti ne qvidem decem millibus ceſſiſſent: (14.) Romanorum autem militum, qvi propè arietes illos tunc cuſtodiæ cauſa ſtabant, tria millia erant; ſed tantam hoſtium multi-

(13.) Joſephus dict. l. 5 c. 30. ſcribit, quòd juvenes illi καθάπερ εἰς φίλους ἐκτρέχοντες, οὐ πολεμίων στίφος velut in amicos, non in hoſtium agmen excurrentes incenderint machinas. Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 20. refert, quòd quatuor iſti Judæi in medium hoſtium prorüentes non trepidaverint, non retractaverint; ſed tanquàm familiarium ſuorum conſortiis immorati non antè remeandum putàrint, quam ſubjectis ignibus aboleverint obſidialium inſtrumenta machinarum.

(14.) Nota hic hyperbolen Judaicam, Judæi interpolatoris, confer. infrà h. cap. num. 16. & c. 56. n. 6. ibique not.

יורים עליה׳ חצי׳ מרחוק ואבנים ובלי
משחית במטר לרוב כי היו יראים לגשת
אליה׳ לרביר׳ עוצם גבורה׳ אשר ארבעת׳
היו גבורי חיל אשר לא יסבו פניה׳ אחד
מאלף וארבעת׳ יחד לא יסבו פניהם מי
אלפים איש ואז הרומיי׳ שהיו עומדים
על האילים ההם לשמור היו ג׳ אלפי
גבורי׳ ולא חשבום ד׳ הבחורי׳ הנזכרים
למאומה והרומיי׳ היו מתאוי׳ ומתאמצי׳
לירות בלי משחית מרחוק להבחורי׳ ההם
להבריח׳ ממקו׳ מעמדם למען יקרבו הם
לכבות האש ולהציל האילי׳ מהשרף מכל
וכל והיהודי׳ הבחורי׳ לא זעו ולא הלכו
ממקומם ומעמד׳ עד אשר כלו לשרוף
כל עצי האילי׳ ולא נשא׳ מהם רק
הברזל כי היו הבחורי׳ ההם גבורי
מלחמה אחד מהם ירדוף אלף ושנים
מהם לא ינוסו מלפני רבבה׳ וישמע
טיטוס והוא במחנהו לרעת ארבע׳ הבחורי׳
ההם הגבורי׳ וירץ הוא וכל מחנהו
להציל את האילי׳ מן האש וללכוד את׳
הבחורי׳ ההם ולא יכלו כי יצאו אליה׳
שמעון ויוחנן ואלעזר שרי הפריצים
וגבוריה׳ עמהם וישאר אלעזר בשער העיר׳
ושמעון ויוחנן הריעו בתרוע׳ מלחמ׳
לקראתם ויבריחו׳ מגשת אל האילים
הנשרפי׳ ויושיעו את ארבעה הבחורי׳
ההם

multitudinem qvatuor iſti juvenes, qvorum mentio facta eſt, parvi faciebant. Romani igitur arreptis armis tela pernicioſa in juvenes iſtos eminùs vibrabant, (15.) ut eos loco & gradu depellerent & ut ipſi accedere atqve ignem exſtingvere arietesqve incendio eripere poſſent, ne penitùs conflagrarent; ſed juvenes illi Judæi immobiles ſtabant nec loco aut gradu cedebant, donec qvidqvid ligneæ materiæ erat in arietibus, igne conſumeretur nec aliud, qvàm ferrum, ſupereſſet, nam juvenes illi robore ac fortitudine inſignes erant adeò, ut unus mille alios in fugam verteret; duo autem ex illis ne qvidem decem millibus terga darent. (16.) Intereà Titus, dum in caſtris ſuis de damno, qvod quatuor iſti juvenes fortiſſimi Romanis intulerant, certior factus eſt, cum omnibus copiis ſuis celerrimè accurrit, ut arietes ex incendio eriperet & juvenes illos caperet; ſed fruſtrà: nam Simeon, Johannes & Eleazarus, graſſatorum duces, unà cum militibus ſuis contrà Romanos urbe egreſſi erant, (17.) ac Eleazarus qvidem in porta ſubſtitit; Simeon autem & Johannes militari clamore ſublato hoſtes adorti ſunt eosqve propulerunt, ne ad arietes combuſtos accederent, qvo facto illi qvatuor iſtos juvenes mortis periculo eripuerunt & è manibus Romanorum, qvi illos undiqve circumdederant eosqve ab urbe Hieroſolyma intercluſerant, ne ad eam reverti poſſent, liberarunt; hac ratione juvenes iſti ultimo vitæ diſcrimine erepti ſunt: Romanorum verò militum (18.) ingens multitudo eo in prælio occubuit adeò, ut interemptorum numerus, qvi tunc temporis Tito exhibitus fuit, ad decies mille & qvingentos aſcenderit. Per idem tempus omnes Romanorum copiæ

(15.) Idem refert Joſephus dict. l. 5. c. 30. & Egeſippus l. 5. de Bell. *Jud.* c. 20.

(16.) En odioſa repetitio hyperbolæ illius *Judaicæ*, de qua ſuprà h. cap. n. 14. confer. & num. 19. h. cap. & cap. ſeq. 41. n. 8. ibique not.

(17.) Vid. *Joſeph.* dict. lib. 5. c. 30.

(18.) Hæc & quæ ſequuntur usque ad finem hujus capitis, videntur à Judæo interpolatore adjecta eſſe, dum eorum nulla apud Joſephum & Egeſippum loc. alleg. fit mentio.

ההם מלכות בידי הרומיי׳ אשר הקיפום מסביב ויבדילו ביניה׳ ובין העיר ירושלם לבל׳ יוכלו לשוב אל׳ העיר ולא מצא ארבעה הבחורי׳ ההם במלחמה ההיא ויפלו שם במלחמה ההיא רבים מגבורי הרומיי׳ ואש׳ יודע מספרם או למיטום היו עשרת אלפים וח״ק גבורים׳ או נקהלו מחנות הרומיי׳ כלם להלח׳ יחד על היהודי׳ ותהי המלחמה הולכת וגדלה ומתחזקת ביניה׳ ויקרבו הרומיים קרוב לחומת ירושלם כמטחוי חצי מהלך חץ קשת ויצעקו על היהודי׳ ויאמרו אליהם כדברי׳ האלה׳ הפרי׳ אתם או עתודים ותיישי׳ כי תרצו להלח׳ מתוך החומה ולהלכד בתוך העיר כהלכד הפרי׳ והעזים בתוך הגדר העשוי להם אם גבורים אתם זגבורה יש אתכם צאו אלינו ונתראה במישור הזה פנים בפני׳ ונראה מה תהיה גבורתכם אבל אתם בחורי׳ גנבי׳ מכם יוצאו פתאו׳ לילה או יום להכות ברומיי׳ השומרי׳ את כלי המלחמות והמה הבזויי׳ ממחנ׳ טיטוס בחלטה ואתם חוטפים מהם בחטוף הזאבי׳ מהצאן ובורחי׳ אל העיר כבורח הזאבי׳ ביער אם גבורי׳ אתכם הננו עומדי׳ פה צאו אלינו ונתיצבה אנחנו נבחנכם ואתם נבחנו מספר במספר ונרא׳ מה תהיה אחריתכ׳ ובשמוע שרי׳ הפריצי׳ את הדברי׳ האלה ויאמרו ל אנשי המלחמה אש׳ בירושלם מי בכם מתנדב לצאת אל הכלבים האלה לראות בם גבורתו לכבוד מקדש יי׳

copiæ ſeſe congregarunt, ut adverſùs Judæos conjunctis viribus pugnarent, qvapropter atrox & latè diffuſum inter illos prœlium exortum eſt, in qvo Romani propiùs mœnia urbis Hieroſolymæ ad dimidium usqve jactum ſagittæ venerunt atqve Judæos ita inclamârunt: num boves eſtis aut hirci vel arietes, qvi mœnibus concluſi pugnare & in ipſa urbe non ſecùs, ac boves vel capræ in ſeptis ſuis capi vultis? ſi ſtrenui eſtis ac viri fortes, egredimini ad nos, ut in planitie iſta manus conſeramus, tunc videbimus, qvænam veſtra ſit fortitudo; vos autem tantùm nonnullos militum veſtrorum eligitis, qvi furum inſtar noctu vel interdiu Romanos, qvi inſtrumenta bellica cuſtodiunt, qviqve propter ignaviam & debilitatem veluti purgamenta qvædam ex Titi militibus ſegregati ſunt, ex improviſo adoriuntur; ſic vos nonnullos ex Romanis carpitis, inſtar luporum, oves rapientium, & ad urbem refugitis, tanqvàm lupi in ſylvam; ſi forti eſtis animo, ecce nos hic ſtamus, exite, pari numero invicem acie decernamus, ut videamus, qvisnam tandem ſuperior ſit evaſurus. Quapropter graſſatorum duces, cùm hæc audiſſent, milites ſuos, qui Hieroſolymis erant, ita allocuti ſunt: quisnam ex vobis ſe ſpontè offert, ut canes iſtos aggrediatur & fortitudinem ſuam oſtendat atque Sanctuario Domini ejusque urbi decus & gloriam pariat? his dictis quingenti ex illis fortiſſimi ſe ſpontè obtulerunt atque Romanos ex improviſo adorti eorum octo millia conciderunt, cœteros autem procùl ab urbe removerunt; eodem illo die Judæorum fortitudo Romanis præclarè innotuit: nam quadraginta millia militum Romanorum eo in loco ſteterant, ac qvingenti ſolùm Judæi octo millia hoſtium fortitudine ſua interfecerant, cœteris in fugam conjectis, & ne unus qvidem ex Judæis ceciderat. (19.) Romani itaqve Judæorum copiis amplius

(19.) Egregium ſanè facinus! ſed & hoc inter dicta hyperbolica Judæi interpolatoris referendum eſt, confer. ſuprà h. cap. n. 10, & 16. ibique not.

יי׳ ועידו ויתנדבו מה׳ ת״ק גבורי׳ ויצאו
על הרומיי׳ פתאו׳ ויכו מהם ח׳ אלפים
גבורי׳ ויתרם הרחיקו מקרוב לעי׳ והודע
גבורות היהודי׳ לרומיי׳ ביו׳ ההוא מאד
כי היו שם מ׳ אלף אנשי מלחמה והיהודי׳
ת״ק איש והרגו מה׳ בגבורה ח׳ אלפים
ויתרי הבריחו ומהיהודי׳ לא נפל אחד
ולא יכלו הרומיי׳ עוד להתיצ׳ בתוך מחנ׳
היהודי׳ בחרב כי התחזקו היהודי׳ ביום
ההוא ויתיצבו הרומיי׳ לירות על היהודי׳
מרחוק חצי׳ ואבני׳ וכלי משחיתי׳ ויאמרו
אליה׳ היהודי׳ גשו נא אלינו הלא אתם
שקראתם אותנו לצאת אליכם ועתה למה
לא תקרבו אלינו אבל אתם מורי׳ עלינו
אבני׳ וחצי׳ מרחוק הלכלבי׳ תחשבונו
כי נירא מיריית אבניכ׳ וחציכם הלא
אנשי׳ אנחנו והננו אדונים לכם אשר
אתם בורחי׳ מלפנינו כברוח העבדי׳
מלפני אדוניה׳ כי ירדפו אחריה׳ אדוניה׳
בגלל יראת האדנות אשר בלבם ובגלל
היות׳ נכנעי׳ להם מראש וטבעיה׳ שפלים
נגד טבעי אדוניהם׳

us ferro reſiſtere non poterant, (qvia Judæi illo die ſuperiores evaſerant;) ſed eminùs ſtantes ſagittas, lapides aliaqve tela pernicioſa in hoſtes ſuos conjiciebant; tunc Judæi Romanos viciſſim ita compellabant: accedite hûc propiùs, nonne vos eſtis, à qvibus ad certamen provocati ſumus? cur igitur jam ad nos haud acceditis; ſed lapidibus & ſagittis nos eminùs petitis? num canes nos eſſe putatis, qvi lapides ac ſagittas veſtras metuant, annon viri atqve domini veſtri ſumus, quorum vos conſpectum fugitis, ſicuti ſervi dominos perſeqventes fugiunt propter dominicæ poteſtatis metum, quô illorum animus conſtrictus eſt & propter ſubjectionem, qvâ illis (20.) ab initio devincti ſunt, qvia illorum ingenia (21.) dominorum ingeniis ſunt inferiora.

CAP. XLI.

ויהי בראות טיטוס כי ברח כל מחנהו
מלפני היהודים וכי נפלו הרומיים לפני
היהודים במפלה עצומה ויצעק על עמו
ויאמר אליהם הלא כלימה היא לכם
רומיי׳

TItus autem, cùm exercitum ſuum omnem à Judæis in fugam verſum eumque maxima clade ab illis affectum eſſe vidiſſet, milites ſuos ita inclamavit: (1.) Nonne vobis, Romani, maximo hodiè dedecori, ignominiæ & probro eſt, terga

(20.) Nempe: dominis ſive heris ſuis.
(21.) Ita hic dictionem טבע, quæ in codice noſtro habetur & aliàs naturam notat, hic vertere volui.

(1.) Confer. hic Ioſeph. lib. 5. de Bell. Iud. c. 30. circà fin. & Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſol. c. 21.

רומיי׳ והרפה ובושה כהיו׳ הזה לנוס
מפני היהודי׳ הרעבים גם צמאי׳ ומצורים
במצור אוי לכם הרומיים אנא תוליכו
את חרפתכם כי ישמעו הגוי׳ שכבשת׳
ולכדת׳ בגבורתכ׳ אש׳ תנוסו עתה מפני
היהודי׳ המתי׳ רבים יום יום ברעב ובצמא
ובחסר כל והלא לכדנו את ארצם ולא
נשאר להם כי את העיר הזאת פרצנו
ולא נשאר להם עתה רק חומה אחרת
וכלי מלחמה אשר בידם והם מעט ואנשי
מתי מספר ואנחנו רבים והם אין גוי
ולא עם מסביב בא לעזרתם ואנחנו כל
הגוי׳ מסביב באי׳ לעזרתנו ועתה מה
לכם אתם כי תנוסו מפניהם כאשר ינוסו
הצפרי׳ מפני הנשרי׳ ואם היהודי׳ בהיום
הזה מתנדבים למות על ארצם ועל מקדש
אלהיהם למה זה לא תתנדבו גם אתם
למות במלחמ׳ עמה׳ לעשות לכם שם
וגבורה׃ ויהי ביום ההוא ויתחזקו
היהודי׳ ויתאזרו ויתאמצו ויתגברו וישובו
ל עיר ירושלם בגבורה אחרי הכותם
ברומיים מכה גדולה׃ ויצו טיטוס לערוך
את שני אילי התותנים הנשארי׳ לרומיים
אז מכל הכלי׳ המשחיתים אשר הביאו
מרומי ולהציב להם מצורים ולבנות להם
ריקים לנגח בהם עוד את חומת ירושלם
ויחלו חרשי העץ אשר לרומיים להציב
המצורים במקום אשר צוה להם טיטוס
ויעזבום היהודים לעשות עד העמיד
קורות

terga obvertere Judæis famelicis & ſitibundis, qvi obſidione & anguſtiis undiqve premuntur? qvonam terrarum ignominiam hanc veſtram, Romani, aſportabitis? etenim gentes, virtute veſtra devictæ ac ſuperatæ, audient, vos à Judæis, qvorum multi quotidiè fame, ſiti atque rerum omnium penuriâ pereunt, fugatos eſſe, annon terram eorum ſub ditionem noſtram redegimus, nec illis qvidqvam ſupereſt, qvàm urbs iſta, cujus mœnia dudum perfregimus & unus ſaltem murus illis jam reliqvus eſt? præterea paucis inſtructi ſunt armis & exiguus virorum numerus eis supereſt; nos verò maxima ſumus multitudine, nulla illis gens, nullus populus ſubſidio venit; nobis verò omnes finitimæ gentes ſuppetias ferunt: cur itaque illis terga datis atque eos non ſecus atque aves aqvilam fugitis? & Judæi qvidem hodiè pro patria ſua & Sanctuario Dei ſui ſponte morti ſeſe offerunt, cur non & vos mortis periculum ſpontè ſubitis & cum Judæis fortiter pugnatis, ut nominis celebritatem vobis acqviratis? Judæi igitur (2.) re fortiter, ſtrenuè & præclarè geſta ad urbem Hieroſolymam illo die victores reverſi ſunt, poſteaquâm Romanos maxima clade affecerant. Dein Titus præcepit, ut duos arietes tignis ſuſpenſos, (qvi ſoli Romanis ex omnibus inſtrumentis pernicioſis, Româ adductis, ſupererant) appararent eosque circumvallarent ac propugnaculis munirent, ut murus Hieroſolymitanus iisdem denuò concuti poſſet; qvapropter fabri lignarii, quos Romani ſecum adduxerant, munimenta exſtruere cœperunt eo in loco, qvem Titus illis aſſignaverat, ac Judæi quidem fabros illos in opere ſuo eò usque non turbârunt, donec arietum trabes inter tigna conſtitutæ ſunt; ſed poſtqvam opus ad finem perductum

(2.) Hæc & ſequentia hujus capitis usque ad illa: per idem tempus Titus cum principibus &c. quæ num. 9. habentur, à Iudæo interpolatore interjecta eſſe videntur, cùm nec Ioſephus dict. l. 5 c. 30. nec Egeſippus lib. 5. de Bell. Ind. c. 20. eorum fecerint mentionem, vid. dict. num. 9. h. cap. ibique not.

קורות האילים בין התרנים וכאשר שלמו המלאכה ולא נשאר כי אם להלות האילי׳ בין תורניהם ולנגח והרומיים בטוחים מהיהודי׳ ומבשרי׳ זה לזה שלא נשאר עוד גבור ביהודים כי לא יצאו לקראתם זה כמה ולילה אחד טרם אור הבקר ויתיעצו ג׳ שרי הפריצים אלעזר ויוחנן ושמעון מה יעשו על ככה ויאמר להם אלעזר אתם במלחמ׳ האחרת היא מלחמת שלשה אילי העגלות אשר נלחמו ד׳ בחורי גבורינו יצאתם וקניתם לכם שם בגבורתכם ואני שמרתי לכם שער העיר ועתה שמרו לי גם אתם השער והניחו לי ואצא עליה׳ עם הגבורי׳ אשר אבחר מגבורי ואקנה לי גם אני שם בגבורה׃ ויענהו יוחנן ושמעון צא לך אליהם וקנית לך שם בגבורה כי יעזרך אלהי המקדש וההיכל אשר בירושלם רק השמר לך פן הכנס במלחמ׳ מאד ותלכד או־תמות והיית לנו לחרפ׳ ולבשת ויענם אלעזר ויאמר אליהם יי׳ ישמרני כי על צדקת עבוד׳ אבי ענני הכהן הגדול אבטח ולא העמוד לפני עתה רשעתי כי עוד יש לה מקום להנקם האלהים מנפשי בעד רשעתי׃ ויבחר אלעזר מאה גבורים מגבוריו והוא עליהם ויתאזר ויצא אליהם טרם עלות השחר בלילה ההוא וסביב אילי התורני׳ מדורות אש גדולות הבעירו והדליקו הרומיים העומדים שם להבריח מהם קור הלילה ושם חמשה אלפי גבורי׳ מגבורי הרומיים וחרשי׳ יודעי מלאכת עץ וברזל

ductum eſt & nihil aliud ſuperfuit, qvàm ut arietes inter tigna medii ſuſpenderentur iisque murus concuteretur, & dum Romani ſecuri à Judæorum metu degebant atque ſe invicem læto hoc nuntio exhilarabant, quòd nullus inter Judæos ſupereſſet vir fortis, nam Judæi diu oppido contrà Romanos non erant egreſſi, accidit, ut nocte qvadam, priusqvàm illuceſceret, tres illi graſſatorum duces, Eleazarus, Johannes & Simeon inter ſe deliberarent, qvid facto opus eſſet; Eleazarus itaque ſociis ſuis dixit: in proximo qvidem prælio, quô fortiſſimi illi qvatuor juvenes tres arietes curules corruperunt, vos contrà Romanos egreſſi rem præclarè geſſiſtis ac virtute veſtra celebritatem nominis adepti eſtis; ego verò portam urbis vobis cuſtodivi: nunc igitur vos portam urbis mihi cuſtodite atqve concedite, ut cum viris ſtrenuis, qvos ex militibus meis elegero, adverſùs Romanos egrediar atque ita etiam mihi præclaro aliqvo facinore nominis celebritatem acqviram; ad hæc Johannes & Simeon reſponderunt: egredere atqve cum Romanis pugnans præclarum tibi nomen fortitudine tua acqvire, nam Deus Sanctuarii ac Templi, qvod Hieroſolymis eſt, tibi auxilio erit; ſed cave, ne nimis acriter pugnam capeſſas, ne fortè capiaris vel interficiaris atqve ita dedecori nobis ſis & ignominiæ; Eleazarus autem reſpondens illis dixit: Dominus proteget me, quia in juſtitia, quâ pater meus, Ananias Summus Sacerdos, Deum coluit, ſpem meam repoſitam habeo (3.) nec improbitas mea jam mihi erit nocumento, dum Deus eam ſuo tempore ac loco in me puniet. His dictis Eleazarus centum fortiſſimos juvenes ex militibus ſuis elegit eisque ipſe præfuit, dein armis inſtructus noctu, priusqvàm dies illuceſceret, adverſùs Romanos egreſſus eſt, qvi propè arietes, tignis ſuſpenſos, maximas pyras accenderant, ut nocturnum frigus à ſe propellerent;

(3.) O vana ſpes ac fiducia, in alterius hominis peccatoris juſtitia repoſita!

וברזל ואבן מאה וחמשים איש וזה היה
בשבעה ועשרים יום לחדש כסליו בחדש
התשיעי לבוא טיטוס על ירושלם׃
ויהי בצאת אלעזר מירושלם עם מאת
גבוריו וילך וידלג דלוג והלוך הר׳ וגבוריו
וידלגו פתאום על הרומיים היושבי׳ במקו׳
ההוא קרוב למדורות האש להתחמ׳ מקור
הלילה והרומיים. שוכבי׳ ומהם עומדי׳
ויכו בהם היהודי׳ כרצונם מכת חרב והרג
ואבדן עד בלי השאיר אחד מהם ורבים
מהם שרפו במדורות האש אשר שם ואת
קורי׳ האילי׳ שרפו באש ואת ברזל
האילי׳ ואת קרניה׳ השחיתו עד בלי
השאיר להם תמונה וחלק המצודים
והדיקי׳ והתורני׳ והמשקלות והטבעות
והחבלי׳ והשלשלאות והכלים השחיתו
באש ובאבנים עד בלי השאיר להם מעמד
ואת החרשי׳ היודעי׳ במלאכות כלי
המלחמה המשחיתי׳ אשר שם לכדו חיי׳
ושרפו אותם במדורות האש אשר שם
לא נשאר מהם אחד׳ ויהי הבקר אור
וירא טיטוס מרחוק והנה עשן השרפה
מהעצי׳ והאנשי׳ הנשרפי׳ עולה באשרת
עשן הנשרפי׳ הנבאשים בשרפה הבאישה
והסריחה את המחנה וירץ הוא וכל
מחנהו לראות מה זה ועל מה זה ואלעזר
הפריץ הגבור עם ק׳ גבוריו נשאו חלק
כחלק כאש׳ יוכלו שאת מאת חלקי
הכלי׳ המשחיתי׳ הנשרפים ואיש איש
מהם ראש ראש מראשי החרשי׳ המתי׳
בשריפה

rent; erant autem ibidem quinqve millia Romanorum militum, præter fabrorum lignariorum, ferrariorum ac lapicidarum turbam, quæ centum & qvinqvaginta viris conſtabat: id ipſum verò accidit vigeſimo ſeptimo menſis Kislev, (4.) nempe menſis noni, ex qvo Titus Hieroſolymam obſederat. Eleazarus itaque Hieroſolyma cum centum militibus ſuis egreſſus repentino impetu adortus eſt Romanos, qvi eo in loco juxta rogos, nocturni frigoris arcendi cauſa ſtructos, partim ſtabant, partim ſedebant, eosqve Judæi pro lubitu interfecerunt atqve omnes deleverunt adeò, ut ne unus qvidem ſuperſtes relinqveretur; multi autem militum Romanorum rogis ibidem accenſis conſumpti ſunt: poſteà Judæi arietum trabes combuſſerunt eorumqve materiam ferream atqve cornua corruperunt nec qvidqvam, qvod arietis ſpeciem referret, reliqverunt; præterea munimentorum & propugnaculorum partes atqve tigna, ut & pondera, annulos, funes, catenas cœteraqve inſtrumenta partim igne, partim lapidibus perdiderunt eaqve penitus conſumpſerunt: artifices verò, armorum conficiendorum peritos, qvi ibidem reperiebantur, Judæi ceperunt vivos eosqve in pyras, eò loci ſtructas, conjecerunt & ad unum omnes combuſſerunt. Titus autem, dum die illuceſcente fumum, ex lignorum hominumqve combuſtorum deflagratione ortum, procùl conſpexit, dumqve cadaverum uſtulatorum putridus fœtor caſtra pervaſit, cum omni exercitu ſuo celeriter accurrit, ut videret, qvid iſtud rei eſſet, & qvid hoc ſibi vellet; ſed Eleazarus, graſſatorum dux fortiſſimus, ejusqve centum milites ſinguli partem arietum combuſtorum, qvantam qvisqve ferre poterat, ac capita artificum igne conſumptorum ſecum aſportantes abierunt & laudes atque gratiarum actiones

Deo

(4.) Is menſis incipit à novilunio Novembris noſtri, ſicuti à Buxtorfio aliisque notatum eſt.

בטריפה והולכים בהלל ותודה ליי
לפניה׳ ולעג וצחוק והתל נגד הרומיי
אחריה׳ ויבאו בשער ירושלם אשר ממנו
יצאו ויקבלו׳ יוחנן ושמעון בכבוד ויקנו
גם הם אז שם בגבורה׳ ויהי בעת
ההיא ויקהלו מכל הגוי׳ המונות רבים
ויבאו על ירושלם לעזרת הרומיים מכל
ממשלות הקיסרי׳ אש׳ לרומי שהיה אז
בתוקף ההצלחה והקיסר היה אספסינוס
אבי טיטוס ויספר טיטוס לזקני הגוים
אשר באו אליו לעזרו את כל הקורות
אותו בהלחמו על ירושלם ויגדלו את כל
תקף הגבורות שעשו היהודי׳ גבהו ואיך
השחיתו גבוריו והשמידו שריו והאבידו
אנשיו ונפשו האריכו במלחמותיהם
והשחיתו את כל כלי המשחית ואת כל
כלי המלחמה אשר היה אתו ויפלאו
האנשי׳ מהם ויתמהו כל המונות הגוים
מדבריו מאד מאד ויאמ׳ אליהם ועוד
יש ליהודים גבורה ושם ועשו אתנו
מלחמות נפלאות לא אוכל לספר אחד
מאלף׳ הראית׳ אתם זקני המונות הגוי׳
בכל ימיכם ד׳ אנשי׳ יעמדו נכח עשרת
אלפים ות״ק איש וכלם גבורי מלחמ׳ ולא
יכלו המון העשר׳ אלפים ות״ק הגבורי׳
ללכוד את ארבעה האנשים ההם חיים
או להרגם ודמה בהוכם מפי והורגי׳
ומפילי׳ מהם חללי׳ לפניהם כהפיל ראשי
הקשואי׳ הארוכי׳ בסכינו׳ החדים והכבדי׳
כאשר קרה לנו עם ארבע׳ בחורי׳ מבחורי
ירושלם ויוסיפו עוד המונות הגוי׳ וזקניהם
להפלא מדברי טיטוס על ככה מאד מאד׳
בעת ההיא אמר טיטוס לזקני המונות

Deo reddiderunt: Romanos verò, poſt ſe relictos, ludibrio, riſu ac ſannis exagitarunt & ad portam urbis Hieroſolymæ, unde egreſſi erant, pervenerunt, ubi Johannes & Simeon illos læti cum honore exceperunt; ſic & iſti fortitudinis laudem tunc temporis ſunt adepti. Per eosdem dies maxima multitudo, ex omnibus gentibus collecta, Romanis auxilio venit, Hieroſolymam oppugnatura, nempe ex omni ditione poteſtatis Cæſareæ & Imperii Romani, qvod tunc robore ac proſpero rerum ſucceſſu maximè florebat; Cæſar autem erat Veſpaſianus, Titi pater: dum itaqve tanta gentium multitudo ad auxilium, Romanis ferendum, convenerat, Titus ſenioribus populorum omnia, qvæ ſibi in oppugnatione urbis Hieroſolymæ evenerint, narravit, ac Judæorum robur & fortitudinem, quâ contrà Romanos pugnârint, multis extulit verbis & prolixè expoſuit, qvomodo Judæi milites Romanos interfecerint & principes ſuos cœterosqve homines perdiderint atqve ſuum ipſius animum prœliis ſuis excruciârint, ac qvomodo iidem omnia inſtrumenta ſua pernicioſa atq; arma corruperint, qvibus Titi verbis univerſa gentium multitudo in maximam admirationem adducta fuit. Dein Titus ſermonem continuans: etiamnum, inqvit, Judæi viriliter & ſtrenue pugnant; qvæ verò bella nobiſcum geſſerint & quàm fortiter prœlia iniverint, ex millibus ne unum qvidem vobis narrare poſſum. An unqvam vidiſtis, Seniores gentium, qvòd qvatuor viri decem millibus ac qvingentis militibus, qvi omnes viri fortes erant, reſtiterint & quòd tanta multitudo non ſatis virium habuerit, ut qvatuor viros aut vivos caperet aut interficeret? iſti verò nonnullos ex Romanis militibus proſtraverunt, interemerunt & conciderunt non ſecus ac prægrandes cucurbitas, qvæ acutis cultris amputari ſolent; ſic qvatuor illi juvenes Hieroſolymitani nos tractârunt: hæc Titi verba admirationem multitudinis gentium earumqve ſeniorum auxerunt.

Circa

Digitized by Google

הגוי׳ שבאו אליו לעזרו ולשריו וגבוריו
ועמו הבו לנו עצה מה נעשה על זאת
ולא נהיה לחרפה ולבשת בשמוע שמענו
כל ממלכו׳ הארץ כי השומעי׳ מרחוק
הבלתי מכירים את היהודי׳ וגבורותיה׳
לא יאמינו לדבר הזה כי יסופר להם ·
ויענו זקני המונות הגוי׳ ויאמרו אליו אם
טוב בעיני אדוננו הנה הרומיי׳ יעפים
ויגעים מפני המלחמות שסבבו אתכם
מהיהודי׳ ועת׳ הניחה להם לנוח ואנחנו
הבאי׳ עתה ואין יגיעה אתנו ננסה אם
נוכל להצליח במלחמה עמהם כי מה
יהיו הם לעמוד לפני המון רב כהמוננו
ושרי הרומיי׳ אמרו לטיטוס לא תודה
להם על ככה כי תוסיף יגון על יגוננו
ומכאוב על מכאובנו אשר יפלו גם הם
חללים לפני היהודי׳ והיה לנו גם זה
לקלון ואם אנחנו אש׳ נדע מוצאיהם
ומבואיהם ודרכי מלחמותיהם לא נעמוד
לפניה׳ ואחד מהם ירדוף אלף ממנו מה
יעשו הם אשר לא בחנו אותם הלא
ערכם יהיה לפניה׳ כעין אזובי הקיר
לפני ארזי הלבנון וזקני המונות הגוים
ההם אמרו לא כי נעלה עליה׳ ונלחם
בהם ונקנה לנו שם בגבורה׳ ויפצרו
זקני המונות הגוים ההם באיש טיטוס
מאד מאד ויתן להם רשיון לעלות על
היהודי׳ ולהלח׳ בהם גם הם כי אמר
אולי יפלו היהודי׳ לפני המונות הגוים
האלה אשר יערכו אתם מלחמה בבלתי
מגור מהם כי לא יכירו גבורת׳ והרומיי׳
כי ילחמו בהם ילחמו בפחד ומגור
ויתבהלו מהמונות הגוי׳ ההם שמתים
אלף

Circa idem tempus Titus præfectis populorum, qvi ſibi ſuppetias tulerant, & ducibus ſuis cœterisqve viris ſtrenuis dixit: conſulite jam in medium, quid ea in re facto nobis opus ſit, ut dedecoris & ignominiæ notam apud omnia totius orbis regna effugiamus; nam qvi procùl habitant populi, qvibus Judæorum fortitudo non eſt cognita, huic rei fidem non habebunt, ſi illis fortè ea narrata ſit. Tunc gentium duces Tito reſponderunt: ſi tibi, Domine noſter, placuerit, paululum qvietis concede Romanis, qvi præliis, quæ cum Judæis ſæpè inierunt, feſſi ac defatigati ſunt; nos verò, qvi integri & recentes hûc advenimus, experiamur, an rem feliciter gerere poſſimus in præliis adverſus Judæos; nam quomodo illi tantæ militum multitudini, qvæ penes nos eſt, reſiſtere poterunt? aſt Romani duces dixerunt Tito: ne, qvæſumus, iſtorum petitioni annue, etenim mœrorem mœrori & dolorem dolori noſtro adjicies, ſi etiam iſtæ gentes à Judæis interficiantur, quæ ſanè res nobis maximo erit dedecori: nam ſi nos, qvibus Judæorum ingreſſus & egreſſus ſatis perſpecti ſunt, ac qvibus belli gerendi ratio, qva illi hactenus uſi ſunt, optimè nota eſt, eis adeò non reſiſtere potuimus, ut unus ex illis mille Romanos in fugam verterit, ecqvid iſtæ facient gentes, qvæ Judæos nondum expertæ ſunt? annon perinde erunt atque hyſſopi è pariete pullulantes, ſi cum cedris Libani comparentur? Aſt gentium duces in propoſito ſuo perſiſtentes dixerunt: aſcendamus contrà Judæos & cum illis manus conſeramus, ut fortitudinis gloriam nobis acqviramus. Itaque dum apud Titum vehementer inſtiterunt eumqve rogârunt, ille tandem ipſorum petitioni annuit eisqve facultatem dedit, ut ipſi qvoqve contrà Judæos aſcenderent & cum illis certamen inirent; nam Titus ſecum reputaverat, forſitân Judæi à tanta gentium multitudine, qvæ ſine ullo metu, utpote Judæorum fortitudinis ignara, cum eis manus conſeret, ſuperabuntur, nam

אלף איש עשרת אלפי מקדוני תשרים
אלף מאנשי ברטניאה וה׳ אלפים ארמיי
ועשרת אלפים מאנשי אפריקאה ועשרת
אלפים גבורי מאנשי ברגנטיאה וה׳ אלפי
מבני קדר ועשרת אלפים גבורי מגבורי
פרס וכשדים ויתהלכו באשר התהלכו
ואין רומי אחד מהם וילכו במישור אשר
מפאת קבר יוחנן הגדול ויחלו להתגרות
מלחמה ביהודי׳ אשר על החומה ולהציב
סולמות עם כלי עץ מגיני עליה׳ לעלות
בהם על החומה׳ ויאמר יוחנן שר
הפריצי׳ לשמעון ואלעזר חבירוו הייטיב
בעיניכם אשר אצא אני ואלחמה בערלים
האלה ואראה להם גבורתי׳ ויאמר אליו
שמעון שנים ממנו יצאו ואחד יעמוד על
השער כי רבים הם ולא תוכל להם
לבדך עם מתי מעט ויאמר אלעזר העצה
הזאת נכונה ואני אצא עם יוחנן ויאמר
אליהם שמעון צאו לכם עליהם ואלהי
המקדש וההיכל יתנם בידכם ולא ישפוט
אתכם בעת הזאת לפי דרכיכ׳ ומעשיכם׳
ויצאו יוחנן ואלעזר עם אלף ות״ק
מגבורי הפריצים ויכו בהמונות הגוים
מכת חרב והרג ואבדן מבקר יום המלחמ׳
עד ערב והיה זה בתשעה לחדש טבת
העשירי לבוא טיטוס על ירושלם ויפלו
מהמונות

nam Romani, Judæos jam experti timidè cum illis ac trepidè pugnârant: qvapropter octoginta millia ex gentium illarum multitudine electa fuerunt, nempe decem millia Macedonum, viginti millia Britannorum, qvinqve millia Syrorum, decem millia Afrorum, decem millia Burgundorum, (5.) qvinqve millia ex gente Kedar ac decem millia (6.) militum Perſarum & Chaldæorum, his populis nullus ex Romanis admixtus fuit; qvapropter illi in planitiem, qvæ eſt juxtà ſepulchrum Johannis, ſummi Pontificis, deſcenderunt & contrà Judæos, qvi ſuprà mœnia erant, prælium inire & ſcalas aliaqve inſtrumenta lignea, qvibus ipſi protegebantur, admovere cœperunt, ut murum conſcenderent; aſt Johannes, graſſatorum dux, Simeoni atqve Eleazaro, ſociis ſuis, dixit: ego, ſi vobis viſum fuerit, urbe egrediar & adverſus incircumciſos iſtos pugnabo eisqve fortitudinem meam oſtendam; ſed Simeon ei reſpondit: duo ex nobis egrediantur; unus autem portam urbis defendat, qvia hoſtium ingens eſt multitudo, nec tu ſolus tàm exigua manu illos ſuperare poteris; ad hæc Eleazarus: approbo, inqvit, conſilium iſtud, ego ſimùl cum Johanne egrediar. Dein Simeon eis dixit: egredimini contrà hoſtes noſtros; Deus autem, cujus Sanctuarium eſt ac Templum, illos poteſtati veſtræ tradat nec vos iſto tempore juxtà vias & opera veſtra judicet! Johannes itaqve & Eleazarus cum mille & qvingentis graſſatoribus egreſſi ſunt maximamqve cladem multitudini gentium cædendo ac proſternendo intulerunt atqve à matutino tempore ad ſerum usqve diei pugnarunt; id

(5.) De Burgundis ſuprà lib. 1. c. 1. n. 58. dictum eſt; hoc autem Burgundorum nomen, utpote recentioris ævi, interpolatoris Judæi manum hic arguit; vid. dict. n. 58. ibique not. alius codex habet ברטניאה i. e. Britannorum.

(6.) Hebr. עשרת אלפים, ſic in noſtro codice; ſed pro עשרת videtur legendum עשרים i. e. viginti (millia) ita, ut numerus 80000, cujus hic fit mentio, compleatur, aliàs decem millia huic Summæ deerunt, id, quod ex numeris, hic adductis & ſimùl computatis, cuivis perſpicuum eſt, vel dictio אלפים hic ita erit punctanda: אַלְפַּיִם id eſt, duo millia, unde adjecta voce עשרה i. e. decem, numerus decem millium duplicatus reſultabit, nempe: viginti millia.

Digitized by Google

מהמונות הגוי׳ ההם חמשי׳ ושבעה אלף
וחמש מאות איש וילכדו מהם חיים
שלשה אלפים שרים ואת הוותר הבריחו
ומהיהודי׳ נפלו ביום ההוא שבעה אנשי׳
ואת חלליהם הביאו הפריצים אל ירושלם
לקברם פן יתעללו בהן הערלים ויבואו
יוחנן ואלעזר אל ירושלם עם גבוריהם
בהלל והודה ליי׳ והנשארים הבורחים
מהמונות הגוי׳ ההם שבו אל מחנה טיטוס
בכלימה וחרפה ובושת וקלון ויאמ׳ אלה׳
טיטוס בהראות להיות משפטכם כי לא
האמנתם לרומיים ועתה קנו שם המתים
מכם לחרפה ובח ואתם הנותרים נבזים
ושפלים היום הזה ויהי ממחרת ויקחו
הפריצים את שלשת אלפים השרים אשר
לכדום חיים וינקרו עין אחד מכל אחד
וחד כל אח׳ מהם וישלחום אל מחנה
טיטוס להיותם לו לקלון ולחרפה׳ ויהי
בעת ההיא ויועץ טיטוס עם שריו וגבוריו
ועם בני עמו הרומיים ועם כל הגוים
הנוספי׳ עליהם לאמר מה יעשה על
ישראל ועל גבורתו כי כל הגבורי׳ נופלי׳
ממלחמות הפריצי׳ ויתן כל אחד משריו
עצה לטיטוס לפי שכלו על ככה איש
אשר בחכמתו ליעץ ותהי׳ עצת כלם
בזויה לפני טיטוס ולא קבל עצת אחד
מהם

id ipſum accidit die nono menſis Tebheth, (7.) qvi decimus fuit, ex qvo Titus Hieroſolymam oppugnare cœperat. Ex iſtarum gentium multitudine ſeptem & qvinqvaginta millia ac qvingentos milites Judæi proſtraverunt & inter hos ter mille viros primarios ceperunt vivos, cœteros in fugam verterunt; ex Judæis autem non niſi ſeptem eo die ceciderunt, (8.) qvorum cadavera graſſatores ſecum Hieroſolymam duxerunt, ut illa ſepelirent, ne incircumciſi eis illuderent. Johannes itaqve & Eleazarus Hieroſolymam cum militibus ſuis reverſi laudes & gratiarum actiones Deo obtulerunt; qvi verò ex illa gentium multitudine incolumes evaſerant, ad Titi caſtra cum dedecore, probro & ignominia redierunt; eos Titus ſic allocutus eſt: meritò vobis hæc clades accidit, qvia Romanis fidem non habuiſtis, qvamobrem ii, qvi ex vobis ceciderunt, dedecus & ignominiam ſibi acqviſiverunt; vos autem ſuperſtites hodiè contemptui ac probro eſtis. Poſtea Judæi graſſatores ſeqventi die unumqvemq; ex viris illis principibus, qvos vivos ceperant, qvorum tria millia erant, altero oculo ac manu privârunt eosqve ad caſtra Titi, in ipſius dedecus & ignomiriam, remiſerunt. Per idem tempus (9.) Titus cum principibus ſuis ac viris primariis è populo Romano, ut & cum omnium gentium, quæ ibi congregatæ erant, ducibus deliberavit, qvidnam de populo Iſraëlitico, cujus tàm eximia erat fortitudo, ſtatuendum eſſet, poſtqvàm ferè omnes ſtrenui milites Romani in prœliis, qvæ cum graſſatoribus inierant, occubuerunt:

 (10.)

(7.) Eſt nomen iſtud menſis decimi, qui Decembri noſtro reſpondet, ſicuti à Buxtorfio & aliis id obſervatum eſt.

(8.) Inſignis ſanè victoria, ſi quidem res ita, prout hic narratur, geſta eſt; ſed hic quoque vel hyperbolen Judaicam interveniſſe vel narrationem à Judæo interpolatore omnino confictam eſſe idque in gentis ſuæ laudem ejusque fortitudinis nimiam deprædicationem exiſtimo, alioqui Joſephus Græcus hoc loco non intermiſiſſet, victoriæ hujus tàm inſignis ac præclaræ mentionem facere, confer. quæ cap. antec. 40. n. 14. 16. & 19. annotata ſunt.

(9.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 2. notata ſunt, confer. etiam *Joſephus* lib. 5. de Bell. *Jud.* c. 31. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 21.

מהם כי לא ישרה בעיניו ויאמר אליהם טיטוס כדברי' האלה לאמר זאת העצה היעוצה על ישר' מאתי וממנה לא אסור הבה ונצור את העיר הזאת בלא מלחמה כי מחייתם כלתה ואין מזון אתם ואולי הרעב יכלה אותם גם אולי כי יראו אש' לא נתגרה אנחנו מלחמ' עמהם יתגרו הם מלחמה איש ברעהו ויעשו הם בנפשם את אשר נחפוץ אנחנו לעשות בהם׃ וייטב עצת טיטוס בעיני כל העם ובעיני כל השרי' ויצורו על העיר במצוהו ויסגרו את דרכי העיר מסביב פן יצאו עליה' היהודים פתאום ויפקידו רומיים שומרי' ביום ובלילה בכל מבואות העיר לבל יצא איש מהעיר ללקוט עשב לחיו' בו ויחזק הרעב ביושבי ירושלם ובאנשי המלחמה מאד מאד ולולא התחזק הרעב בירושלם לא הובקעה העיר ולא נלכדה לעולם כי גבורי ישרא' מנשרים קלו ומאריות גברו וימותו רבי' מיושבי ירושל' ברעב עד אש' רבי' מהיהודי' היו מבקשי' מקום לקבור מתיהם ואין מקום לקברם מרוב המתים גם רבי' היו מתי' ומושלכים במבואות העיר ואין להם קובר כי אפסו הקוברים׃ ורבי' מהיהודי' היו משליכים את המתים על החומות ונופלי' הם עליהם בעודם חיים וימותו שם

(10) quapropter quilibet ex ducibus illis pro ſapientia ſua Tito conſilium dedit, quid faciendum cenſeret; ſed Titus omnium conſilia repudiavit nec ullius ex illis ſententiam probavit, cuncta ei diſplicuerunt conſilia; ipſe verò animi ſui ſenſa eisdem poſteà expoſuit his verbis: hoc meum eſt conſilium, qvod de populo Iſraëlitico capiendum eſſe ſtatui neqve id unqvam mutabo, nempe obſidendam hanc urbem, non armis oppugnandam cenſeo. (11) quia incolæ ejus victus inopiâ laborant, nec alimenta illis ſuppetunt; fortaſſis fames eos conſumet atqve ipſi, ſi nos ab oppugnatione urbis ceſſare viderint, inter ſeſe prælia excitabunt & in ſe id patrabunt, quod nos in illos ſtatuere volumus: Hoc Titi conſilium omni populo ejusqve ducibus placuit; qvapropter urbs arctè obſeſſa atqve omnes illius aditus præcluſi fuerunt, (12.) ne Judæi repentinam eruptionem facere poſſent, milites qvoqve conſtituebantur, qvi dies noctesqve omnes urbis aditus cuſtodirent, ne qvis oppidô egrederetur, ut herbam victus cauſa colligeret, unde fames incolas Hieroſolymæ ejusqve milites valdè afflixit, certè, ſi malo iſto Hieroſolyma non laboràſſet, nunqvàm perruptum ac captum fuiſſet oppidum: nam milites populi Iſraëlitici velociores fuerunt aqvilis & fortiores leonibus; (13) qvamobrem multi ex incolis urbis Hieroſolymæ fame conſumpti ſunt (14.) multi qvoqve ex Judæis locum ſepeliendi mortuos ſuos quæſiverunt, ſed propter cadaverum multitudinem nullum invenire potuerunt; multa etiam cadavera in vicos & plateas urbis projecta fuerunt, nec quisquam ea ſepelivit, deerant enim veſpillones; multi inſuper Judæi

dæi

(10.) Hebr. יפלו, id enim verbum vel aliud, idem ſignificans, quod hic in Hebræo omiſſum, ſupplendum erit.

(11.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg. & Joſippi Epitom. p. 242.

(12.) Conſentit Egeſippus l. 5. de Bell. Jud c. 21. ubi ſcribit, quòd murus, quo per circuitum omnem incluta eſt civitas, Romanorum operâ properè ſurrexerit, confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 242.

(13.) Reſpicitur hic ad 2. Samuel. c. 1. v. 23.

(14.) Vid. Joſeph. l. 5. de Bell. Jud. c. 32. & Egeſipp. loc. alleg. ac Joſippi Epitom. p. 243.

שם ורבים מהיהודי' עוד היו הולכים
ועושים להם קברי' והם חיים ונכנסים
בהם ושוכבי' בם יומים או שלש וישאו
בם באין קובר ואין בוכה. ותשאר ירושלם
באין קובר ואין בוכה כי כלתה הבכיה
ואפסה הדמעה. וידומו הקולות ויחרישו
הצעקו' מפני כובד הרעב וימלאו בכל
רחובות ירושלם מתים מבית ומחוץ באין
אוסף ואין קובר ואין בוכה ואין מחריד
ורעות הרעב רבו מלמנות עד אשר נלאיתי
לספר אחת מאלף מהן· וכראות טיטוס
את פגרי המתים שמתו ברעב בירושלם
והשליכום חיים אל נחל קדרון כדומן על
פני האדמה. ויבהל טיטוס מאד ויירא
מעתם ויפרוש טיטוס את כפיו השמימה
ויכרע על ברכיו ויאמר יי' אלהי השמים
והארץ אשר בך יאמינו ישראל נקני מן
האשמה הזאת כי לא חפצתי לעשותה
כי אני שלום אבקש מהם ולא רצו והם
עשו את הרעה והמה החטאי' בנפשם
אל יחשב עלי מות היהודי' הזה לעד·

dæi cadavera in puteos conjecerunt atque ipſi adhùc vivi ſuper illa ceciderunt ibique interierunt; (15.) non pauci etiam Judæi ſibi ipſis vivi ſepulchra fecerunt & in iis ſeſe condiderunt ibique biduò vel triduò jacuerunt ac tandem animam exhalârunt, nec quisquam erat, qui illos terra contegeret aut fletu proſeqveretur. Sic neminem habuit Hieroſolyma, qvi mortuos ſepeliret eosque defleret, nam deſierat planctus, defecerant lacrymæ, leſſus & lamenta ceſſaverant propter gravitatem famis: omnes itaqve plateæ urbis Hieroſolymæ undiqve cadaveribus plenæ erant, qvæ nemo colligebat, nemo ſepeliebat, nemo deflebat, nemo ad eorum conſpectum horrebat ac plura famis hujus mala erant, quàm ut numerari poſſent, ego quoque, dum unum ex mille malis ejus refero, laſſus fio. Titus verò, cùm defunctorum cadavera, quæ Hieroſolymis fame conſumpta erant, conſpexiſſet ac vidiſſet, nonnullos adhùc vivos & ſpirantes in torrentem Cedron (16.) projici non ſecùs ac ſtercora ſuper agrum, valdè conſternatus eſt & Judæorum improbitatem ac peccata perhorreſcens manus ſupinas ad cœlum extendit (17.) & in genua procumbens dixit: Domine, Deus cœli & terræ, in qvem Iſraëlitæ credunt, noli me delicti iſtius reum peragere, neque enim id perpetrâre animus mihi fuit, quia pacem Judæis obtuli, ſed illi eam rejecerunt ac ſibi ipſis mali hujus cauſa fuerunt & in ſe peccârunt; quapropter ne mortis Judæorum iſtorum culpam mihi imputes, rogo.

(15.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. citat.

(16.) Idem refertur in Joſippi Epitom. p. 243.

(17.) Conſentiunt hic Joſephus, Egeſippus ac Joſippi Epitom. loc. alleg.

CAP.

CAP. XLII.

ובעת ההיא הלכו בני בליעל מיושבי
ירושל' והלשינו את אמתי הכהן בשקר
וכזב ויספרו לשמעון השר מפלש' שרי
הפריצי' לאמר הנה אמתי הכהן הגדול
שהביאך אל העיר הזאת מבקש לצאת אל
מחנה הרומיי' ואתה יודעת את תקף
חכמתו ועוצם השכלתיו וכי הוא יודע
את מבואות העיר והמקדש וההיכל כלם
ומי יודע אם בחצי הלילה יביא רומיי'
אל העיר כי יחזיקו בידו וישמעו לעצתו
מקצת שומרי שערי העיר או מקצת שומרי
החומה אשר ימצאו גם בהם חפצי'
לצאת אל הרומיי' וישלח שמעון הפריץ
לקחת את אמתי הכהן עם ארבעה
בניו להביא' לפניו ויהי כי הלכו בני
הבליעל ואנשי הדמי' לקחתו וינס אחד
מבניו ויצא אל הרומיים ויבא אל יוסף
הכהן וילכד אמתי הכהן עם שלשה
בניו ובבוא אמתי לפני שמעון ויתחנן
אליו לא על אש' יחיה כי אם למהר
להמיתו בטרם יראה במות בניו ויחזק
לבו ולא הקשיב לתחנתו כי רצה האלהי'
לשפוט את אמתי על הביאו את שמעון
לירושלם ולכן נפל אמתי ביד שמעון
וישלם לו רעה תחת טובה ויצו שמעון
לאנשי

PEr idem tempus improbi qvidam cives Hieroſolymitani Amithæum (1.) Sacerdotem apud Simeonem, unum ex tribus graſſatorum ducibus, falsò ac per mendacium detulerunt, dicentes: Ecce Amithæus, Pontifex, qvi te in urbem hanc introduxit, ad Romanorum caſtra transfugere conatur, jam verò ſatis nota tibi eſt eximia prudentia ejus ac præclara ſapientia, & qvomodo ille omnes urbis ut & Sanctuarii ac Templi aditus ſciat, forſitàn is media nocte Romanos intrà urbem recipiet, eiqve hac in re nonnulli cuſtodes portarum urbis ac murorum defenſores opem ferent atque illius conſilium ſeqventur, dum ipſi quoqve ad Romanos tranſire cupiunt: qvapropter Simeon, graſſatorum dux, certos homines miſit, qui Amithæum, Sacerdotem, unà cum quatuor filiis ejus, caperent & ad ſe deducerent; dum verò improbi nonnulli ac ſangvinarii viri abierunt, ut Amithæum comprehenderent, unus ex illius filiis aufugit & ad Romanos egreſſus ad Joſephum Sacerdotem venit; (2.) Amithæus autem Pontifex cum tribus filiis captus fuit; is, cùm in Simeonis conſpectum perductus eſſet, illum ſupplex rogavit, non ut vitam ſuam ſervaret, ſed ut mortem maturaret, anteqvàm ipſe filiorum ſuorum necem aſpiceret; (3.) aſt Simeon animo obdurato precibus ejus locum dare noluit, quia Deus Amithæum ideò punire voluit, quòd is Simeonem Hieroſolymam introduxiſſet, quocircà etiam ipſe Simeonis poteſtati traditus eſt, qui eum ſuppliciò pro beneficio affecit. Nam ſangvinariis qvibusdam atque

(1.) Hebr. אמתי, ſic in noſtro codice; *Joſephus* l. 5. de Bell. Jud. c. 33. nominat Matthiam, qui Boëthi filius ac ſummus Sacerdos fuit, confer. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 22. & Joſippi Epitom. pag. 243. & ſeq. vid. etiam quæ ſuprà h. lib. 6. c. 29. n. 27. notata ſunt.

(2.) Idem refertur in Joſippi Epitome p. 244.

(3.) Conſentiunt hic *Joſephus*, Egeſippus ac Joſippi Epitome loc. alleg.

Digitized by Google

לאנשי הדמים ואנשי הבליעל ויציגו את
אמתי על החומה. נגח הרומיי׳ ויקרב אליו
שמעון ויאמ׳ אליו הנה אמתי למה לא
יצילוך הרומיי׳ עתה מידי שבקשת להמלט
אליהם וידום אמתי ולא ענהו דב׳ כי
רצה עוד להתחנן אליו ויתחנן עוד אמתי
אל שמעון הפריץ איש הבליעל לעזבו
לנשק לבניו לפני מותו וימאן שמעון
הרשע ולא נתנו לנשקם וירם אז אמתי
את קולו בבכי ויאמ׳ אל בניו כדברי׳
האלה בני אנכי הבאתי את הרוצח.
הזה אל העיר הזאת לירושלם ולכן נחשבתי
גם אני לרוצח כמוהו כי מידי היתה
זאת לי ולכם כי מן היום ההוא אשר
הבאתיו היה נאו׳ עלי משפט מות כי
הבאתי פריץ ורוצח בעיר יי׳ הקדושה
על אשר אמרתי שאולי יהיה לעיר הזאת
לעזר׳ והוא עשה בה רעות גדולות ויהפך
לישראל לאכזר ויהי לו למכשול ולמוקש
ולא די לנו רוצח אחד שהיה בקרבנו
והוא יוחנן שהוסיף ברעתו על אלעזר
הפריץ הראשון אבל הבאותי אני בחטאתי
את שמעון הרשע הזה ונוסף גם הוא על
שונאינו ונלחם בנו והיה לנו רוצח אחר
ממהר לכלותנו ולאבדנו ולהשמידנו וגם
אני לא הביאותיו אל העיר הזאת מאהבתי
אותו כי כל הכהני׳ והחסידי׳ וכל העם
שלחוני להביאו להיות לנו לעזרה הנה
עם כל זה מחוייב אני למשפט מות רע
להתחבני

dam atque ſceleſtis hominibus à Simeone injunctum fuit, ut Amithæum in muro è regione Romanorum conſtituerent; quo facto Simeon ad illum acceſſit eumq; ſic allocutus eſt: cur te, Amithæe, jam Romani, ad quos transfugere voluiſti, è poteſtate mea non eripiunt? ad hæc tacuit Amithæus nec ei qvidqvam reſpondit, dum illum amplius ſupplex rogare voluit; nempe à Simeone, improbo graſſatorum duce, id poſteà humiliter petiit, ut ſibi filios ſuos, antequàm moreretur, oſculari liceret, ſed impius iſte Simeon illud concedere noluit; tunc Amithæus lachrymas profundens filios ſuos lamentabili voce ita allocutus eſt: ego, qui homicidam iſtum, (4.) ô filii, in urbem hanc Hieroſolymam introduxi, homicida, ſicuti ille, reputandus ſum, quia omnis mali iſtius, quod me & vos jam premit, autor ſum, nam ex quo illum in urbem introduxi, mortis reus fui, dum graſſatorem & homicidam intrà ſanctam Domini urbem recepi: equidem mecum reputavi, forſitàn Simeon iſte urbi huic ſaluti erit; aſt ille maxima perpetravit ſcelera & crudelitatem ergâ populum Iſraëliticum exercuit eique perniciem & exitium attulit, nempe unus nobis non ſatis fuit homicida, qui in urbe graſſaretur, Johannes, qui improbitate ſua Eleazarum, primum graſſatorem, ſuperavit; ſed ego inſuper impium iſtum Simeonem in urbem hanc maximô malô introduxi, qui ſe inimicis noſtris adjunxit & in nos bellum geſſit atque alius nobis homicida evaſit, qui ad nos perdendos, vaſtandos ac penitus delendos omnem operam dedit; attamen ego quidem non ideò improbum iſtum in urbem hanc introduxi, quòd eum amaverim, ſed omnes ſacerdotes ac viri, integritate vitæ conſpicui, & univerſus populus me miſerunt, ut illum in urbem introduce-

(4.) Hæc Amithæi oratio ſeu lamentatio ſatis prolixa à *Judæo interpolatore* inſerta videtur, dum ejus nulla apud Joſephum loc. alleg. fit mentio; Egeſippus tamen dict. lib. 5. cap. 22. ejus meminit, confer. etiam Joſippi Epitome pag. 244.

להתחברי לשליח לרביאו לירושלם ועתי
מה עשה הוא כל העם שאר הכשי
כבש לו לעבדים ויך ברם הוא ורעיו
הפריצי׳ אלעזר ויוחנן כרצונם ואנחנו
הביאונו את שמעון איש הדמי׳ הזה ואיש
הבליעל להתחזק בו להכניע את פריצי
העיר שהיו אתנו והוא הוסיף לפרוץ
פרץ על פני פרץ ורעה על רעה ויוסף
עוד אמתי ויאמ׳ עתה מה לי לדבר בך
שמעון הרשע ואיש הבליעל אשר תפעל
רשע בכל אש׳ תפנה ובי תפעל צדק כי
חטאתי אני לאלהי׳ ולעמו ולעיר הזאת
שאני הביאותיך אל העיר הזאת לרעה
ולא לטובה ובגלל זה הדבר היה משפטי
להסקל באבני׳ על אשר הביאותיך אל
העיר הזאת להיותך שר על עם יי׳ ואתה
איש דמים ובליעל ונאה היה לך שמעון
להציל אותי ואת בני מידי הרשעים
הפריצים המבקשים רעתנו כי להם
הרעותי ולך הטיבותי אבל לא ירצה
אלהינו לעוות משפט כי משפטי הוא
לנפול בחרב ידך על אשר הסיבותיך
לבוא אל העיר הזו ואני הפצרתיך על
ככה וחטאתי לאלהי׳ הוי שמעון הרשע
לו היתה מחשבתי ועצת לבבי לברוח אל
מחנה הרומיי׳ הלא יכול הייתי על ככה
חרה במהר הייתי נמלט אליה׳ בטרם
הביאותיך פה כי אז לא היית אתה מושל
עלינו אמנם טרם הביאותך אלינו הפך
יוחנן הפריץ למכשול ולמוקש אל העיר
הזאת ונאמ׳ לכל זקני העיר ויועציה פה
אחד הנה שמעון יהיה לנו לעזרה כי
נגרש את צרינו מבינינו ואתה נהפכת
לנו

ducerem isque nobis opem ferret; nihilominus ego peſſimæ mortis reus idcircò factus ſum, quia legationis iſtius munus in me ſuſcepi, ut improbum illum in urbem Hieroſolymam introducerem; ecquid autem ille non perpetravit? nonne is univerſum populum liberum in ſervitutum redegit & tàm ipſe, quàm illius ſocii, Eleazarus & Johannes, graſſatorum duces, incolas urbis pro lubitu interfecerunt? Nos verò Simeonem, ſceleſtum iſtum ac ſangvinarium virum, intrà urbem hanc ideo recepimus, ut ipſius operâ graſſatores urbis, qui circà nos erant, ſubigerentur eorumque audacia reprimeretur, aſt ille ruinam ruinæ & malum malo addidit; poſteà Amithæus in cœpto pergens ſermone: ecquid, ait, de te, Simeon improbe & neqvam, jam dicam? tu, qvi undiqve ſcelera perpetrâſti, in me quidem nunc juſtitiam exerces, nam in Deum ejusqve populum atqve in civitatem iſtam peccavi, dum te in hanc urbem ad ejus perniciem, non in ſalutem, induxi & propterea commerui, ut lapidibus obruerer, qui te virum improbum & ſangvinarium intrà mœnia iſta recepi, ut populo Dei præeſſes; tibi verô, Simeon, incubuit, ut me filiosqve meos ex improborum graſſatorum, qvi nobis perniciem machinati ſunt, manibus eriperes; nam illos quidem malô, te autem beneficiô affeci; ſed Deus noſter judicium pervertere haud voluit, ego enim jure meritoque gladiô tuô perire debui, qvi autor tibi fui teque ad id impuli, ut hancce urbem intrares, quocircà in Deum graviter peccavi; ſi verò, ô improbe Simeon, animus mihi atque conſilium fuiſſet, profugiendi ad Romanorum caſtra, nonne id facili negotio perficere & jam dudum ad illos tranſire potuiſſem, priusqvàm te in oppidum iſtud introduxi, quia nullum tunc temporis in nos imperium habuiſti? antequàm tu urbem hanc intrares, Johannes, graſſator, exitium ei & interitum molitus eſt, qvapropter omnibus ſenioribus urbis ejusque conſiliariis unô ore dixi-

לנו לצר אמרנו אולי יכלה את הרוצחי'
מהעיר והנה נוספת עמהם לרצח בעיר
אמרנו כי תכניע עדת הפריצים ואתה
נוספת עליהם לפריץ איש דמים אמרנו
כי תציל נקיים מיד אויבי' ואתה שפכת
דמי נקיים רבים · אמרנו כי אתה תשבית
את המלחמו' מהעיר ואתה הוספת
מלחמות בתוך העיר הפריצי' אשר היו
אתנו טרם בואך פה היו הורגים את
ההרוגים בסתר כי היו נכלמים ובושים
גם יראים מפני העם ואתה הרגת
וכלית את גדולי העם ואת גבוריה' ביד
רמה לעיניהם ומי החזיק ידי צרינו
הרומיי' הלא אתה אשר כלית את גדודי
העם כי הרומיי' הכו מעט מחוץ לעיר
ואתה הרבית להכות חללי' בישראל
בקרב ירושלם וטיטוס הזה מבקש לעשות
עמנו שלום כי חמל עלינו ועל מקדשנו
ועל היכל יי' ועל בנינו ובנותינו וטפינו
ונשינו ועל עיר אלהינו ואת' מאס' לעשות
שלום בינינו ובינה' ותגרה עלינו
מלחמות ומדני' וטיטוס הזה מצוה את
עמו ומעיד בהם לבלתי ישלחו יד בהיכל
יי' ביום הלחמו' עם יוחנן ואתה שלחת
יד בהיכל יי' וטמאתו ותשפך בקרבו
דמי' רבי' וטיטוס סר מעלינו ביום חג יי'
לבלתי הלחם בנו כי אמר לנו לכו חגו
חגיכם לשלו' ואתה חללת חג יי' והכבה
את אש התמיד בדם הנקי וכל הרעות
אשר עשית אתה איש הדמים ואיש
הבליעל עלי הן נחשבות ומשפטי כאלו
אני

diximus: en Simeon auxilio nobis erit, ut hoſtes noſtros ex urbe ejiciamus; at tu adverſarius noſter evaſiſti: cogitaveramus, forſitàn vir iſte homicidas ex oppido exſtirpabit; tu verò temet illis ad homicidia in urbe perpetranda adjunxiſti: putaveramus, te graſſatorum turbam diſſipaturum eſſe; aſt tu te ipſis ſocium præbuiſti atqve ſangvinarius graſſator evaſiſti, ſperaveramus, te inſontes ex hoſtium manu erepturum eſſe; at tu multorum innocentium ſangvinem effudiſti: exiſtimaveramus, te operam daturum, ut præliis in urbe finis imponeretur; at tu certamina in urbe auxiſti: graſſatores iſti, qvi, anteqvàm hùc venires, apud nos fuerunt, clandeſtina perpetrârunt homicidia, populum qvippe reverebantur & metuebant; tu verò magnates populi ejusqve viros ſtrenuos apertè & propalàm per vim trucidâſti ac perdidiſti: ecqvis Romanorum, hoſtium noſtrorum, potentiam ac vires auxit? nonne tu ipſe, qvi milites populi conſumpſiſti? Romani enim paucos extrà urbem interfecerunt; tu verò in ipſa urbe Hieroſolyma multos ex populo Iſraëlitico interemiſti: Titus pacem nobiſcum inire & nobis noſtroqve Sanctuario atque Templo Domini, ut & liberis ac uxoribus noſtris urbique Dei noſtri parcere voluit; aſt tu pacem inter nos & Romanos facere noluiſti; ſed prælia & certamina excitâſti; Titus militibus ſuis ſeveriſſimè interdixit, ne Templum Domini eo die, quô ipſe cum Johanne præliatus eſt, violarent, tu vero Templum Domini profanâſti & polluiſti multumque ſangvinis in eo effudiſti: Titus in feſto Domini ab oppugnatione urbis ſemet continuit, dixit enim vobis: abeuntes celebrate ferias veſtras in pace; tu verò feſtum Domini profanâſti & ignem perpetuum (5.) ſangvine innocuô extinxiſti, omnia iſta ſcelera, qvæ tu, vir ſangvinarie ac nequam, perpetrâſti, mihi meritò imputantur,

(5.) Hebr. אש התמיד, de hoc ſupra h. lib. 6. c. 37. n. 9. dictum eſt.

Digitized by Google

אני עשיתי בגלל אשר הביאותיך אל
העיר הזאת ועתה נקמה הזאת מאת יי
עלי ונקמת הרג ואבדן תחול על שיבתי
כי מידך ארד ביגון שאולה על אשר כל
הרעה הזאת אשר נעשתה בעיר הקדש
מידך מידי היתה זאת אשר ברוב אולתי
אספתי אותך אל העיר הזאת ותשפך
דם נקי לרוב בתוכה הלא חמלתי ועתה
שמעון איש הדמים כי תהרגני בטרם
תראינה עיני את שריפת היכל יי ייטיב
בעיני מאד אמנם רוצח ואיש הדמים מה
לך להמית את בני לעיני הלא תחמול
על תוגת שיבתי ומי יתן וכאשר לא
אראה את שריפת היכל יי כן לא אראה
את דמי בני לעיני נשפכים ארצה אבל
מה יש בידי לעשות והי נתנני בידי
עריץ הרשע אשר לא אוכל קום ממפלתו
אשר הפילתני ואנחנו זקני ירושלם
בעבור זה תעבנו את יוחנן כי הרג
משחי זקני ולא היה מהדר פני בעלי
שיבה ואם ידו לא היתה נוגעת בנערי
ובחורי ועתה תהרג מאבד זקנים ומכלה
בחורי ואת גדולים תמית ותכרית ועל
קטני לא תחמול יוחנן כרתו את
זקני העיר היה מקונן קינות ומתאבל
עליהם ומכבדם בכבוד גדול בקברם
והקינות היו לו ומידי ואתה ברצחך
זקני עם בחורי תנגן בנגינות וזמר
בשמחה בנבל ובכנור וברצחך אבות עם
בנים ובני עם אבות תריע בקול שופר
ותרועה בחצצרות ותצחק אחרי כן דבר
אמרו

tur, perinde, ac ſi ipſe illa commiſiſſem, qvia te in urbem hanc introduxi. Nunc itaque vindictam iſtam divinam meritò experior, dum mortis ſupplicium atque interitus canitiei meæ jam impendet atque tuis ego manibus cum mœrore ad ſepulchrum deducor, quoniam omnia illa mala atque ſcelera, quæ in urbe ſancta à te perpetrata ſunt, à me provenerunt, qui te nimis imprudenter in hanc urbem introduxi, in qva multum ſangvinis innocui crudeli animo effudiſti. Enimverò, ſi tu, Simeon, vir ſangvinarie, me priùs interfeceris, quàm oculi mei deflagrationem Templi Domini conſpiciant, id valdè gratum mihi erit; ſed cur tu, homicida ac vir ſangvinarie, filios meos me inſpectante interimere cupis nec canitiei meæ atque mœrori parcis? utinam, ſicuti Templi Domini exuſtionem non videbo; ita & filiorum meorum ſangvinem in terram effuſum non aſpiciam! ſed quid agam? Dominus enim in tyranni iſtius improbi manus me tradidit nec à caſu & ruinâ, qvâ jam premor, reſurgere poſſum; nos autem ſeniores urbis Hieroſolymæ ideò Johannem averſati ſumus, quoniam ille ſeniores populi perdidit nec cano capiti pepercit, quamvis pueris ac juvenibus manus ſuas haud injecerit; tu verò & ſenes perdis & juvenes interimis atque magnates exſcindis vilioribusq; non parcis: Johannes ſeniores urbis à ſe interfectos lamentatus eſt eosque deflevit & maximo honore ſepelivit eisque cantilenas lugubres cecinit; tu verò, dum ſenes juvenesque interficis, inſtrumenta muſica pulſas & ad nablium citharamque canis ac dum patres unà cum filiis filiosque cum patribus trucidas, tubarum buccinarumque clangore interemptis illudis eosq; ludibrio habes. Poſteà Amithæus, ſacerdos, ad Simeonis, graſſatoris, ſervum, (6.) qvi gladium ad interficiendum Amithæum manibus tenebat & coràm qvo ſecu-

(6.) Is Ananus fuit, Bamadi filius, inter omnes Simeonis ſatellites crudeliſſimus, uti ſcribit Joſephus lib. 5. de. ell. Jud. cap. 33. confer. & cap. ſequ. 43. num. 1.

Digitized by Google

אמתי הכהן אל עבד שמעון הפריץ אשר
היה החרב בידו להרוג את אמתי והגרזן
לפניו לכרו' את ראשי בניו ויאמר אליו
אמתי מהר תעשה את גזירת שמעון
אדוניך והך בגרזן את הבני' לעיני אביה'
ואשמע את קול אכזריות מכותך בבני
ואני סולח לך על כל זה כי כאשר אשמע
אני את אשי' אשמע ואראה את אשר
אראה מזה בבלתי רצוני׃ כן אתה המכה
וההורג בלתי רצונך תכה ובלתי רצונך
תהרוג ומי יתן ויניחך שמעו' הפריץ
והרוצח הגדול לגשני לנשק את בני
ולחבקם בעודני חי והם חיים׃ ועתה
אתה העבד יגדל נא חסדך עמדי אשר
אם תמיתני אחרי בני אל נא תפריד את
נבלות' מעל נבלתי למען תכסה נבלתי
את נבלותיה' ואגן עליהם מעוף השמים
כי יאכלו עופות השמי' את נבלתי מעל
נבלותיה' ולא יאכלו את נבלות בני כי
יסריחו מדי אוכלם את נבלתי ולא יאבו
לאוכלם ואולי ינתנו לקבורה׃ ועשה
יכלתך להפיל פי ולשוני על פני בני
בהשליכך נבלתי על נבלותיה' ואחבקם
ואנשקם ואני מת אחר אשר לא יתנני
האויב לנשקם והם חיי' ואני חי׃ וראה
איך תעשה בענין שלא יפריד את נבלתי
שמעון האכזר מעל נבלו' בני ובזה אמצא
חן בעיניך ואם ירצה שמעון הרוצח
להפריד את פגרינו לא יוכל להפריד את
נשמותנו כי אחרי אשר אקבל משפטי
זה על ידי שמעון האכזר בעולמי זה
הנה אבטח ולא פחד כי תשוער יה
היה

ſecuris ad amputanda filiorum capita poſita erat, converſus eidem dixit: accede & Simeonis, domini tui, mandatum celeriter exequere filiosque coràm patre ſecuri percute, ut crudelem iſtum ictum, quô filii mei è medio tolluntur, audiam; tibi verò hæc omnia remitto atqve condono; ſicuti enim invitus hæc audio & video, ita tu præter voluntatem tuam percutis atque interficis: utinam Simeon, graſſator ille & homicida maximus, tibi permitteret, ut filios meos adhûc ſuperſtites vivus oſculari & amplecti poſſem! nunc itaque te ſervum iſtud rogo beneficium, ut, ſi me poſt filios meos interfeceris, illorum cadavera à meo haud ſepares, ſed permittas, ut corpus meum illorum corpora contegat eaque à volucribus cœli defendat, quò meum cadaver ſuper illorum cadavera projectum ipſæ priùs abſumant nec filiorum meorum corpora dilanient, nam, intereà, dum aves meum comedent corpus, filiorum meorum cadavera putreſcent nec volucres cœli eadem ampliùs dilacerare cupient, forſitàn illa ſepulturam poſteà nanciſcentur: tu verò, quando corpus meum ſuper illorum provolves cadavera, id operam da, ut os lingvamque meam ſuper faciem filiorum meorum projicias, quò illos amplecti & oſculari poſſim etiam mortuus, poſtquàm inimicus meus mihi vivo vivos illos oſculari haud permiſit; diligentiam quoqve adhibe, ne Simeon iſte crudelis corpus meum à filiorum meorum cadaveribus divellat, hanc quæſò mihi exhibe gratiam. Tandem, etiamſi homicida iſte, Simeon, corpora noſtra ſeparare voluerit; ipſe tamen animas noſtras disjungere haud poterit, nam, poſteaquàm hanc pœnam Simeoni tyranno in hoc mundo dedero, certò ſpero nec ullus dubito, quin Deus in altero ſeculo, in lumine vitæ æternæ, animam meam ſervaturus ſit. Dein filii ejus, cùm hæc audiſſent verba, acerbiſſimè fleverunt, ipſe quoqve ſimùl cum illis in maximum fletum erupit; poſteà filios ſuos ſic allocutus eſt: cur

lacry-

תהיה לנשמתי בעולם אור החיי׳ וישאו בניו את קולם ויבכו בכי גדול כשמעם את דבריו ויבך גם הוא עמהם מאד מאד ויען עוד ויאמר לבניו הוי בני למה תבכו ולמה ירע לבבכם רב לנו לבכות כי מה יועיל הבכי לנו לכו לכם בני לפני ואתם הם המאירי׳ עיני ואני אבוא אחריכם לפי אילותי וכחי חכו לי מעט ואשיגה אתכם כי נפשות הזקני׳ תמהרנה לרוץ ולעלות לעולם לאור החיי׳ יותר מנפשות הבחורי׳ כי נפשו׳ הבחורי׳ עת תפרדנ׳ מגויותיהינה יכבדו בכובד החומר העב אש׳ הנה מטונפו׳ בו כי לא הגיע קצן להפרד ממנו בטבע ואמנם נפשות הזקני׳ קלות מאד כי בזקנה עת ההפרד׳ לנפש מהגוף ולכן אם הלכו לפנים אני אשיגכ׳ כי ארוץ יותר מכם · ועתה אין לאל ידי לעשות דבר כי נתנני יי׳ בידי לא אוכל קום הם ידי האכזר הזה אשר לא יחוס על שיבתי ולא ירחם על בחורותיכ׳ וילדותיכ׳ ואתם בני אם כח בחורי׳ לכם וממני חדל כח הבחרו׳ והילדו׳ אאמין בעצמי ובנפשי כי אשיג אתכם ונפשי תדבק בנפשותיכ׳ ונאור יחד כלנו באור החיי׳ את יי׳ אלהינו · ואם לא אוכל עתה לשבוע מראו׳ פניכם ולא אוסיף עוד לראותכם עד עולם שמה אשבעה בהקיץ תמונתכם כי עין בעין אראה

lacrymas profunditis, filii mei, cur animos veſtros dolore conficitis, jam ſatis ploravimus, ecqvid enim lacrymæ nobis proſunt? præcedite, ô filii mei! vos enim oculorum meorum lumina eſtis, ego ponè ſubibo, qvantum vires ac robur corporis mei permittent; exſpectate me pauliſper, ego citò vos conſeqvar, ſenum quippe animæ celeriùs currunt & aſcendunt ad alterum illud ſeculum, ad lumen vitæ æternæ, quàm juvenum, juvenum quippe animæ, (7.) qvando à corporibus ſuis ſeparantur, terrenâ graviqve materiâ inquinatæ atqve oneratæ ſunt, quoniam illarum finis nondum advenit, ut à corporibus ſuis naturaliter ſejungantur; aſt ſenum animæ leves ſunt admodùm, nam in ſenectute tempus adeſt, quô anima à corpore ſeparatur; quapropter etiamſi vos præceſſeritis, ego tamen voſmet aſſeqvar, quia vos celeritate vincam: nunc itaque nihil facere poſſum, quoniam Deus in eas me tradidit manus, unde reſurgere nequeo, nempe in manus tyranni iſtius, qvi canitiei meæ non parcit nec ullâ juventutis & adoleſcentiæ veſtræ miſericordiâ movetur: licèt autem vos juvenili robore polleatis, ego verò juventutis & adoleſcentiæ viribus deſtituar; in me ipſo tamen atque animâ meâ ſpem poſitam habeo, quòd vos aſſeqvar (8.) atque anima mea veſtras complectetur animas & ſimùl omnes in lumine vitæ Dominum, Deum noſtrum, intuebimur: & qvamvis aſpectu veſtro jam ſatiari vosque in hoc mundo ampliùs videre non poſſim; in altero tamen ſeculo exſatiabor, cùm imagines veſtræ expergiſcentur, (9.) quia oculis hiſce meis pulchritudinem animarum veſtrarum coram intuebor, vos etiam viciſſim animæ meæ ſplendorem videbitis; currite jam, filii mei,

(7.) Nota hic opinionem Judaicam de ſenum juvenumque animabus à corpore ſolutis, conſer. num. ſeq. 8. it. infra h. lib. 6. c. 44. n. 15.

(8.) Vide quæ paulò antè num. 7. h. cap. annotata ſunt.

(9.) Sic verba Pſalmi 17. verſ. ult. juxta ſenſum autoris noſtri hic interpretari volui; genuinam explicationem vide apud Commentatores & interpretes Chriſtianos.

אראה בנחם נפשותיכם והראו גם אתם בנחם נפשי׳ רוצו נא בני הלכו ומצאת׳ לנו מלון והקנתם אותו לארך ימי׳ ומי יתן והלכתי אני לפניכם והכינותיו ותקנתיו לי ולכם ואלהי׳ יודע כי בכל׳ מאודי חפצתי ללכת לפניכם להכין את המלון והאכזר לא רצה בזה ומה יש עוד בידי לעשות׳ ועתה בני אם תלכו נא לפני בדרך הזאת ובאת׳ למלון החיים הרם אנשי המלון ההוא יתנו לכם מק׳ למלון טוב כחפצכם ולא יתעבו אתכם כי אתם צדיקים ולא חטאתם לי״ כמוני׳ ואם אני הם יתעבוני לפי רוע מעשי על אש׳ הבאתי את שמעון הרוצח אל עיר יי׳ הקדושה הזאת והרע לה עד בלי די ומעשיו הרעי׳ כלם גם עלי נחשבים בהחשב׳ עליו כי אני הביאותיו פה לטמא ברשעו ולחלל קדשי יי׳ ואתם בני אל תתמהו על מקרה זה שיקרה לאב עם בניו לי ולכם כי לא חדשה היא ואת בעולם תכבר נעשתה ואת מלפני׳ בימי הכהני׳ החשמונאי׳ ברשעת אנטיוכו׳ הרשע אשר הרג שבעה בחורי׳ מבחורי ישראל׳ לפני אמם וילכו ויכינו מקום מלון להם ולאמ׳ באור החיי׳ את יי׳ אלהינו והאשה הזאת היא חנה הצדקת והחסידה אשר שלחה שבעה בנים לפניה בשמחה ובטוב לבב ואחרי כן הלכה היא אחריהן ואמנם היא זכתה ויהי לה חסד מאת יי׳ כי היתה מחבקת ומנשקת כל׳ אחד ואחד מבניה טרם ימות וגם כל אחד

mei, & abeuntes hoſpitium nobis quærite idque in longum tempus præparate, utinam ego vos præcedere & habitaculum illud mihi ac vobis invenire & inſtruere poſſim! nam Deus novit, quòd animo lubentiſſimo vos præcedere cupiam ad præparandum hoſpitium; ſed tyrannus iſte id mihi concedere recuſat, ecqvid amplius facere poſſum? Nunc igitur, filii mei, dum viam iſtam ante me ingreſſi fueritis & ad vitæ æternæ hoſpitium veneritis, incolæ ejus locum vobis optimum pro lubitu veſtro aſſignabunt nec vos aſpernabuntur, quia juſti eſtis nec in Deum peccaſtis, quemadmodum ego feci, ſi ego vos antecederem, cœlicolæ illi me propter peccata mea averſarentur, quoniam Simeonem homicidam in ſanctam iſtam Domini urbem introduxi, qui mala innumera ei intulit, cujus flagitia omnia mihi non immeritò imputantur, dum illum intrà oppidum iſtud recepi, in quo ipſe improbitate ſua Sanctuarium Domini contaminavit ac profanavit. Cæterùm caſus iſte, qui mihi ac vobis, nempe patri & filiis, accidit, haudquaquam vos, filii mei, in admirationem trahat, neque enim is novus eſt in hoc mundo, nam & anteà idem tempore Sacerdotum Haſmonæorum contigit ſcelere & improbitate Antiochi impii, qui ſeptem juvenes Iſraëlitas coràm eorum matre interemit; illi verò abeuntes locum hoſpitii ſibi ac matri ſuæ in lumine vitæ apud Dominum, Deum noſtrum, præparârunt: ea mulier fuit Hanna (10.) juſta ac pia, quæ ſeptem filios ſuos cum gaudio & lubenti animo præmiſit, quos ipſa quoque poſteà ſecuta eſt, fœmina integritate vitæ conſpicua, cui à Domino ea obtigit miſericordia, ut unumquemque ex filiis ſuis antè mortem ſuam complecteretur & oſcularetur, qui etiam omnes, antequâm morerentur, ſe invicem complexi & oſculati ſunt; ſic cuncti pro populo Domini ejusque fœder

10.) Vid. ſupra apud autorem noſtrum lib. 3. c. 5. n. 2.

אחד מהם היה מחבק ומנשק את אחיו
זולתם יומת ומותו כלם על עם יי׳ ועל
בריתו ועל תורתו ואמם ראתה ושמחה
נגדם ואחרי כן הלכ׳ היא אחרי בניה
אל האור הגדול ברב שמחה ועליה אמר
המשורר אם הבני׳ שמחה׃ והמה נהרגו
באכזריות מלך מקדון הערל היוני ואמנ׳
עם וזה היה להם רשיון ממנו לנשק
ולחבק זה את זה ולנשק את אמם טרם
מותם אמנם אנחנו נהרג באכזריו׳ שמעון
הרוצח אשר יכונה בשם ישראל וברית
אברהם בבשרו ולא יתננו השב רוחנו
ולא יטישנו לנשק זה את זה טרם מותנו
ומי יתן בני והיינו גם אנחנו אני ואתם
במלון אחד עמה׳ כי מלון נכבד הוא
מלונם כי מתו כלם האם והבנים
בצדקה ובחסידות׃ ואם אנחנו לא נוכל
להגיע למעלת׳ לבא אליה׳ אל מלונם
הנה לא נהיה שפלים מהם כי נהיה
שכני׳ להם אש׳ גם אנחנו בתומתנו
ובעונותינו נמות ועל תורת יי׳ ובריתו
נשפט במשפט מות ואכזר רשע בלתי
חומל יפגע בנו׃ לכן נחמו נחמו בני
יקרי ומחמדי עיני מהרו נא ולכו ובאו
אל מלוננו ונרם מעדת הפריצי׳ הרשעים
האלה

re ac lege mortem obierunt, quorum mater id videns coràm illis gaviſa eſt; dein ipſa quoque filios ſuos ſecuta ad lumen illud magnum valdè læta abiit, de qua Pſaltes dixit: (11.) mater filiorum lætans. Atque illi quidem, crudelitate regis Macedonis, Græci incircumciſi, interempti ſunt, cùm priùs ab eo facultatem impetrâſſent, ut ſe invicem ac matrem ſuam, antequàm vitam finirent, amplecterentur & oſcularentur; ſed nos crudelitate Simeonis, qui Iſraëlita vocatur & Abrahami fœdus in carne ſua gerit, (12.) interficimur, à quo facultatem impetrare non potuimus colligendi & recreandi animum noſtrum, antequàm moriamur, nec permiſit, ut antè obitum nos invicem oſcularemur; atq; utinam, filii mei, nos ſimùl cum ſeptem illis fratribus ac matre in eodem habitaculo degere poſſimus! nam manſionem illorum glorioſam & honoris plenam eſſe puto, qvia cuncti ſimùl mater & filii in juſtitia & pietate mortui ſunt ac licèt tantam prærogativam conſequi & ad eorum habitaculum pervenire non poſſimus; iisdem tamen haud inferiores, ſed vicini erimus, quia etiam nos in vitæ integritate & innocentia noſtra (13.) mortem oppetimus ac pro lege Domini ejusque fœdere ultimum ſupplicium, qvô nos tyrannus iſte impius ſine ulla miſericordia afficit, ſuſtinemus, quapropter bono, bono, inqvam, animo ſitis, filii mei chariſſimi & exoptatiſſimi, abeuntes feſtinate ad hoſpitium noſtrum, ut ab improborum iſtorum conſortio ſeparemur, (14.) ne propter

(11.) Vid. Pſalm. 113. verſ. ult. confer. etiam ſuprà dict. lib. 3. c. 6. n. 2.

(12.) Circumciſio hic ab autore noſtro intelligitur.

(13.) Ita vertere volui, quod in Hebræo hic legitur: בעונותינו i. e. in iniquitatibus noſtris; ubi errorem deſcribentium ſeu typothetarum ſubeſſe & pro בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ legendum puto בַּעֲנוּתֵינוּ i. e. in humilitate ſive abjectione noſtra, vel, ſi prior lectio retineatur, dictio illa בעונות׳ ſenſu Judaico intelligenda erit de pœna propter peccata irrogata, quæ tanquam כפר ſeu expiatio pro peccatis ſoluta hominem abſolvit, ſicuti Judæi exiſtimant; ſimile ferè in Sacra legitur Scriptura ubi dictio חטאת interdum pro ſacrificio pro peccato ſumitur, vid. Exod. cap. 30. v. 10. Ezech. c. 45. v. 23. Eſr. c. 6. v. 17. & alibi, confer. & 2. Corinth. c. 5. v. 21.

(14.) Reſpicitur hic ad locum illum Numer. c. 16. v. 21.

השה פן נספה בנשמותינו בעונ' ח'יה
בלכתכ' בדרך יפגוש אתכם יהונתן בן
שאול מלך ישרא' וישאלכם על אודותנו
הגידו לו האמת והוא יהונתן הנעים
והנאהב ליי' ולדוד בן ישי הנה הוא
נהרג בהרי הגלבוע לפני אביו על יי'
ועל עמו כמו סקידה. לכם וכי יפגשכם
וישאלכ' בעבור עם יי' ואמרת' ליהונתן
בן שאול את אשר אומר אני לשאול
אביו כי יפגשני וישאלני על ככה. אומר
אליו בדברי' האלה ידוע תדע שאול
הראש למלכי ישרא' ויהודה. כי הנם
אשר ידעת כי נבקעו. מי ים סוף
מלפניה' בימי משה. רועם וטבעו בים
סוף העם אשר רדפו אחריהם וירדו
במצולותיו כמו אבן בגללם והשחקי' אשר
ממעל הרעיפו להם מן לאכול והארץ
אשר מתח' צוריה. הוציאו להם מים
לשתו' להיות להם למחיה ורועיהם
הנאמני' משה ואהרן עמהם יתכסו בעננ'
שמים למען לא יביטו בהם אויביה' וידו'
השמש בגבעון בימי יהושע לעבור בו
בלתי מגור ופחד מאויב ובלתי צער
וסער הנה הם היום הזה נבהלי' בסערת
רעות הפריצי' החטאי' והרשעי' ושריהם
ג' המתעיקי' בידיה' הנה אלעזר עם
פריצי ירושלם יארבו נפשות ויוחנן
הגלילי

propter illorum peccata animas noſtras eodem exitio involvamus, dum vos hinc abibitis, & Jonathanem, Sauli Iſraëlitarum regis filium, habebitis obvium, qui de ſtatu noſtro vos interrogabit, ei totius rei veritatem narrate; is ipſe Jonathan, decorus & amabilis (15.) Deo ac Davidi, Iſai filio, qui in montibus Gilboæ coràm patre ſuo pro Domino ejusque populo interfectus eſt, ſi vobis obviam iverit & de populo Dei vos interrogaverit, (16.) eadem ei reſpondebitis, quæ & ego patri ejus Saulo, ſi is mihi occurrerit ac me de eadem re interrogaverit, dicam, nempe verba iſta: notum tibi ſit, Saule, qui primus fuiſti rex Iſraëlis & Judæ, quòd populus ille, coràm quo aqua maris rubri ætate Moſis, prout benè nôſti, diviſa eſt, in quo etiam ſubmerſi ſunt illi, qui gentem Iſraëliticam perſecuti ſunt, & propter eam tanquàm lapis in profundum deſcenderunt, (17.) is, inquam, populus, cui nubes cibum, nempe manna cœleſte, deſuper ſtillârunt, cui rupes terræ, quæ ſub cœlo eſt, aquam ad potum emiſerunt, ut gens iſta ali & ſuſtentari poſſet, cujus paſtores fideles, Moſes & Aaron, nubibus cœli unà cum populo illo tecti fuerunt, ne ab inimicis ſuis conſpici poſſent, (18.) cui (19.) Sol ipſe in Gibeon ſtetit tempore Joſuæ, ut is ſine ullo hoſtium metu ac timore ſalvus & intrepidus tranſiret, ecce is ipſe populus hodiè involutus eſt turbine improborum & ſceleratorum graſſatorum, quorum tres duces illis auxilium ferunt, nam Eleazarus cum graſſatoribus Hieroſolymitanis per inſidias homines è medio tollit, & Johannes Galilæus cum latronibus Judæis ac Galilæis juſtos & pios perdit eosque clàm interficit; Sime-

(15.) Innuitur hic locus, qui 2. Samuel. cap. 1. v. 23. habetur.

(16.) En egregii floſculi Rhetorici & Proſopopœiæ à *Judæo interpolatore hic adducta!*

(17.) Reſpicitur hic ad Exod. c. 15. v. 5.

(18.) Nempe, ne ab hoſtibus ſuis lædi & malo affici poſſent.

(19.) Nimirùm populo Iſraëlitico, de quo vid. *Joſ.* c. 10. v. 13. & ſeqq.

הגלילי עם פריצי גליל ויהודה ישחיתו
ויאריבו צדיקי׳ וחסידי׳ ושמעון עם גדודי
אדום שהיו עבדינו ישמידו ויכחידו. ורבה
רעת׳ בירושלם וכן תאמרון לצדיקי׳ שהלכו
לפניכ׳ ולפני ויבחרו מות מחיים על עם
י״י ועל מקדשו לבלתי היותם לחרפת
בטומאות הגוי׳ האויבי׳ לי״י ולעמו׳ גם
כה תאמרון לצדיקי׳ שמתו בימי מתתיהו
בן יוחנן כהן גדול החשמונאי על שלא
רצו להלחם בשב׳ דעו כי שמעו׳ איש
דבליעל והדמי׳ ויוחנן המרצח והוצת
אלעזר הפריץ לא רב להם כי בשב׳ יעשו
מלחמות בירושלם להלחם איש באחיו
אבל בשבת הרגו לכהני י״י בתוך היכלו
ועל מזבח קדשו׳ ואם שמוע ישמע
הדברי׳ האלה יכניהו יאנח מאד על כי
משל שמעון בעם י״י ונהרסה ירושלם
עיר הקד׳ למענו ובעבורו נשרף ההיכל
ולא עשה כן יכניהו אבל הסגיר נפשו
למות בלתי תת מקדש י״י להרוס וטוב
מעשה יכניהו ממעשה צדקיהו שבגלל
יכניהו נמלט היכל י״י ועיר הקדש משבי
בחרפה והרבן כי יכניהו קבל עליו ללכת
בשבי ובגולה הוא וביתו למען אשר לא
ישלחו הכשדי׳ יד בירושלם׳ וצדקיהו
החזיק באולתו וימר שבועתו ויאמץ לבו
נכח חרון אף י״י ולא אבה להכנע לפניו
עד שנשח׳ היכל י״י בגללו וילך בשבי
וישחטו הכשדי׳ לבניו לעיניו ואת עיניו
עוור

Simeon autem cum militibus Idumæis, qvi quondam ſervi noſtri fuerunt, omnia vaſtat & delet atqve illorum improbitas Hieroſolymis valdè crevit: iſta dicetis juſtis illis, qui antè me & vos corporeis ſoluti vinculis ad alteram migrarunt vitam, qui mortem vitæ prætulerunt propter populum Domini ejusque Sanctuarium, ne dedecore afficerentur neve impuritate gentium illarum, quæ & Deo & populo ejus inimicæ fuerunt, contaminarentur. Prætereà hæc ſanctis illis, qui Mattathiæ, Johannis, ſummi Sacerdotis filii, Haſmonæi ætate mortem ideò oppetierunt, ne die Sabbathi pugnarent, dicite: notum vobis ſit, quòd Simeoni, improbo & ſangvinario viro, atque Johanni homicidæ, ut & Eleazaro graſſatori non ſatis fuerit, durante Sabbatho Hieroſolymis arma capere & mutua cæde ſævire; ſed etiam quòd die Sabbathi Sacerdotes Domini in Templo ejus & ſuper Sanctum illius altare interfecerint: hæc dicta dum audiet Jechonias, valdè ingemiſcet, quòd Simeon iſte in populum Domini imperium exerceat & quòd propter illum Hieroſolyma, urbs ſancta, vaſtetur ac Templum incendatur, quia Jechonias tale facinus non perpetravit; ſed vitam ſuam mortis periculo objecit, ne Templum Domini deſtrueretur, (20.) qua in re melius fecit, quàm Sedecias, (21.) nam propter Jechoniam Templum Domini & urbs ſancta deſtructionem & ſervitutem ignominioſam effugit, dum ille unà cum domo ſua captivitatem & exilium amplecti maluit, quàm ut Chaldæi urbem Hieroſolymam devaſtarent; aſt Sedecias in improbitate ſua perſeveravit & ſpreta jurisjurandi (22.) religione animum ſuum contrà Domini iram atque furorem obfirmavit nec animi ſui ſuperbiam coràm illo deponere voluit, donec Templum Domini propter illum deſtructum atque ipſe

(20.) Vid. 2. Reg. c. 24. v. 12. & infra h.l. 6. c. 48. n. 13. ibique not.

(21.) Vid. 2. Reg. cap. 25. ubi factum ejus fuſius narratur.

(22.) Quod juramentum ille Chaldæorum regi præſtiterat, vid. 2. Reg. dict. c. 24. v. 20.

ipſe in captivitatem abductus fuit, ubi Chaldæi liberos ejus coràm illo trucidârunt eumque oculis privârunt (23.) & in exilium abduxerunt, unde major Sedeciæ, quàm Jechoniæ miſeria fuit. Nunc itaqve, filii mei, ego Amithæus, ſacerdos & pater veſter, minorem exiſtimo meam, quàm Sedeciæ & Jechoniæ, calamitatem: nam Sedecias poſt filiorum ſuorum mortem diu opprobrio & ignominiæ expoſitus vixit; ego verò unà cum vobis abeo, quæ res & mihi & vobis ſolatio eſt: dum verò Chald:corum rex miſericordiâ ductus Sedeciæ (24.) alimenta conſtituit eumque honoravit, poſteaquàm ipſe liberos ejus interfecerat atque illum oculis privaverat, nonne ei ſatius fuiſſet, unà cum filiis ſuis mori, quàm poſt illorum interitum vivere? quocircà iſta Babyloniæ regis miſericordia majorem regi Judæ calamitatem attulit, qvàm mors ipſa, nam ſi illum interfeciſſet, anima ejus à mœrore & moleſtia fuiſſet liberata.

עורו והוליכוהו בגולה ותגדל צרת צדקיהו מצרי יכניהו ועתה בני אני אמתי הכהן אביכם אחשוב כי רעתי וצרתי קטנה מצרי צדקיהו ומצרת יכניהו כי צדקיהו אחרי מות בניו היה ימיו בחרפה ובשת ואני הולך יחד עמכם ולזה יהיה לבני ולבבכם ומלך כשדים אשר רחם על צדקיהו ויכלכלהו ויכבדהו אחרי אשר שחט בניו ועורו את עיניו הלא טוב היה למות גם הוא עם בניו יחד ולא לחיות אחריהם אך לרעתו רחם עליו ולא המיתו כי אז השקיט נפשו מעצבו ויגונו:

CAP. XLIII.

POſteà Amithæus Sacerdos ſervo percuſſori, (1.) qui Simeonis tyranni carnifex fuit, dixit: propera, percuſſor, & me, dum exoptatiſſimos filios meos adhûc viventes conſpicio, gladiô feri, poſteà filios quoque meos celeriter percute & interfice, fortè nos quatuor ſimùl moriemur, nam præſtat mori, quàm urbem Domini ejusque Templum videre tanquàm macellum, (2.) in quo hominum multitudo mactetur. Dein Amithæus Sacerdos ad Deum clamans: Domine fortiſſime, inquit,

אחרי כן אמר אמתי הכהן לעבד המכה אשר הוא טבח לשמעון האכזר הוי מכה מהר נא והכני בעוד הנעימים בני לעיני טרם ימותו ואחרי כן מהר והכה גם את בני עוד הכות והמות ואולי נמותה יחד ארבעתנו כי טוב לנו למות מראות את עיר יי ומקדשו כמו בית מטבח והמונה נשחט בקרבה: ויצעק עוד אמתי הכהן אל

(23.) Vid. 2. Reg. c. 25. v. 7. ubi facti iſtius habetur narratio.

(24.) Imò non de Sedecia, ſed de *Jechonia* ſive Joachino, rege Judæ, dicitur, quod Evilmerodach, Babyloniæ rex, eum honoraverit eique annonam conſtituerit omnibus diebus vitæ ſuæ, vid. 2. Reg. c. 25. v. 28. & ſeqq.

(1.) Vid. quæ de ſervo iſto cap. antec. 42. num. 6. dicta ſunt.

(2.) Seu: lanienam, in Hebr. hic habetur בית מטבח, taberna mactatoria ſive carnaria, Gall. boucherie.

אל' יי' ויאמר אנא יי' הנשגב השוכן
במרום שפוט נא לשמעון כמעשהו אתה
האל הגדול הגבור והנורא אל נא תמית
שמעון הפריץ והרוצח בקרב עם מרעיתך
כי אם בדד ונבדל יהיה מותו במורת
הממעי' ונחפז ונבהל תמיתהו למען לא
יודה על חטאיו לפניך וישוב אליך טרם
מותו ותקבלהו כי דרכך לקבל שבים כי
הוא בלתי נאות להשובה והוא חוטא
אשר בחטאו אבד טובה הרבה מבית
קדשך ותפארתך והאביד והשמיד והשחית
והכחיד צדיקיך ועבדיך לכן למען הראו'
משפטיך הנאמן בו הכשילהו וילכד בכף
אויביו ובכף מבקשי נפשו הוא ואשתו
ובניו ובנותיו וכל בני משפחתו ואנשי
אהבהו עמו ואל תתן לנפשו גורל עם
עם יי' ולא יהיה לו חלק לא עם צדיקיך
וחסידיך בהיכל מקדשך כי לא יאות לו
זה ולא עם הרשעי' השבי' אליך ותשא
עונם כי חטא והחטיא וכבר ברית שמענו
והיא כרותה מפיך על חכמי ישרא' בכל
דור ודור ועל פי כהני עבודי' היכליך
שמענוה וזאת הברית אומרת אשר חטא
ליי' ושהחטיא את ישרא' לא יראה יוה
ולא

inquit, qui in excelſis habitas, judica, quæſò, Simeonem iſtum ſecundùm opera ſua; rogo te, Deus maxime, potentiſſime atque tremende, ne permittas, ut Simeon iſte graſſator & homicida in populo paſcui tui moriatur, ſed ſolus ac ſeparatus malo leto pereat & mors repentina trepidum opprimat, (3.) ne peccata ſua coràm te confiteatur neve ad te antè vitæ ſuæ finem convertatur & à te recipiatur, (4.) quia pœnitentes in gratiam recipis; iſte verò ſceleſtus non eſt dignus, ut pœnitentiam agat, quippe qui peccatis ſuis multa bona ex ſancta & glorioſa domo tua exterminavit ſanctosque tuos ac ſervos perdidit, trucidavit & exſcidit: quocircà ut homines juſtum tuum judicium in improbo iſto videant, fac, ut ipſe & uxor ejus ac liberi, ut & tota illius familia atque amici ſimùl in hoſtium manus deveniant & ab eis, qui illorum interitum quærunt, capiantur nec improbi iſtius hominis animæ ſortem inter populum Domini tribue, nec cum juſtis ac piis ullam in ſancto tuo Templo habeat partem, quia ille beneficio iſto ſe indignum fecit, nec is peccatoribus, ad te converſis, & qvibus delicta condonâſti, annumeretur, quoniam impius iſte non ſolùm ipſe peccavit, ſed & alios ad peccandum induxit: jam verò olim decretum, (5.) quod ex ore tuo ad ſapientes populi Iſraëlitici emanavit, quod omni ætate invaluit & quod Sacerdotes, qui in Templo tuo ſacra peragunt, narrâſſe audivimus, cujus tale eſt effatum: (6.) quicun-

(3.) Similis ferè imprecatio habetur Pſalm. 69. verſ. 27. & 28.

(4.) Alia & meliora nos docuit Servator noſter, Chriſtus, nempe, ut etiam pro inimicis & perſecutoribus noſtris oremus, Matth. c. 5. v. 44. & alio, quàm hic Amithæus, animo fuit Stephanus, qui pro lapidantibus ſeſe oravit: κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, vid Actor. c. 7. v. 60. confer. infrà n. 7. h. cap.

(5.) Ita hîc dictionem ברית, quæ aliàs fœdus ſeu pactum notat, vertere volui, idem enim ac גזרה hîc ſignificare puto.

(6.) In Talmud. lib. Sanhedrin fol. 107. b. ita legitur: כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה i. e. quisquis peccat & complures ad peccandum inducit, ei non conceditur facultas pœnitentiam agendi, prout hic locus à D. Wagenſeilio in Diſputat. R. Jechielis cum Nicolao pag. 19. & in Confutat. libri Toldos Jeſchu, pag. 16. adductus reperitur, confer. Id. D. Wagenſeil. in Sota cap. 9. Excerpt. Gemaræ 7. pag. 1041. & 1043. num. 8. it. Pirke Avot. cap. 5.

ולא ילך לעולם בארץ החיים כי רשעתו
היא למכשלה לנפשו ולא יתן ﭏ לבו
לשוב אל׳ י״י טרם מותו ובעונו חטאו
ימות ולא יודה לי״י על רשעו ועל זדונו
ועל חטאו׳ ושמעון האכזר הזה בשער
עמך נודע כי חטא והחטיא את ישראל
עד להשחית לכן יהיה משפטו מלפניך
כי יראה את אשתו ואת בניו ואת ביתו
בידי שוביה׳ ואחרי כן ימות מית׳ משונ׳
גם יומ׳ במית׳ אכזרי׳ יפגעו בו ויתנתחו
ועודנו חי ומדי התנהגתו יראו עיניו גלות
ביתו ובניו ובני משפחתו ואנשי אהבתו
הולכי׳ לשבי ולגול׳ ויכיר את משפטו
מאתך ולא יצדיק דינך עליו ולא יתמם
פעלך על נפשו והיה לאלה ולקללה לכל
רואיו וידע שמעון כי גורלי טוב מגורלו
אש׳ אני נאסף עם בני אליך ולא נראה
חרבן בית מקדשך והוא ימות כנבל׳
בדאבון נפשו לבדו ונכרת תכרת נפשו
ולא יהיה לה חלק באור החיי׳ והישועה
להמארות הנשמות׳ ויהי אחרי הדברים
האלה ויאמר עוד אמתי הכהן ﭏ העבד
אשר לשמעון המכה והורג במצותו לכל
אשר יצוהו להמיתו אמצא חן בעיניך כי
תהרוג את בני בשלח מהר גה והבני
בו בעוד טל דמי בני על׳ כתל השלח
הדר׳ ובטרם יחרבו ממנו למען יתערב
דמי בדמי בני והיה זה לי למכתי תרופה
ולנשמתי מנוחה והנני בא נכח הרומי׳
כי הם ינקמו נקמת דמי ונקמת דמי בני
מאת שמעון האכזר ויהיו לי לעדי׳ אשר
שמעון

quicunque in Deum non ſolùm ipſe peccat, ſed etiam Iſraëlitas ad peccandum inducit, is Deum non videbit nec in altero ſeculo æternæ vitæ particeps erit, quia improbitas ejus exitium adfert animæ nec ejusmodi homo ſceleratus in animum ſuum inducit, ut ad Deum antè mortem ſuam ſeſe convertat; ſed in peccato & iniquitate ſua æternùm perit nec delicta atque ſuperbiam & ſcelera ſua Domino confitetur: jam verò cuilibet ex populo tuo notum eſt, quòd Simeon iſte tyrannus & ipſe peccaverit & Iſraëlitas ad peſſima & pernicioſiſſima peccata induxerit; quamobrem à te condemnetur, ut uxorem & liberos atque familiam ſuam ab hoſtibus in captivitatem abduci videat, & ipſe poſtmodum miſerabili ac crudeli mortis genere pereat & vivus in fruſta diſſecetur, dumque ita dilaceratur, ipſe oculis ſuis domum, liberos, cognatos & amicos ſuos in captivitatem atque exilium abſtrahi cernat & ſupplicium ſuum à te quidem provenire agnoſcat; non tamen fateatur, juſtum eſſe in ſeſe judicium tuum, nec te rectè ſibi pœnam irrogâſſe; (7.) omnes autem, qui illum conſpiciunt, execrentur eum ac deteſtentur: ſic improbus iſte Simeon experiatur, quòd ſors mea ipſius ſorte multo melior ſit, dum ego quidem unà cum filiis meis ad te, Domine, migrabo nec deſtructionem Sanctuarii tui nos ſimùl videbimus; ille verò tanquam flagitioſus cum mœrore animi ſolus ac lugens vitam finiet atque anima ejus exſcindetur nec cum cœteris animabus, quæ ſuperſtites erunt, luminis vitæ & ſalutis particeps erit. Poſteà Amithæus Sacerdos ſervo illi, qui omnes, quos Simeon jubebat, percutere & interficere ſolebat, dixit: illud quæſò beneficium mihi exhibe, ut ſtatim atque filios meos gladiô interemeris, me quoque eodem ferrô, dum id recenti filiorum meorum ſangvine adhûc ſtillat, interficias, ut ſangvis meus cum filio-

(7.) Idque ideo ei imprecatur Amithæus, ne ille reſipiſcat & pœnitentiam agat; ſed an diræ illæ imprecationes vero Iſraelitæ conveniant, vid. ſuprà h. cap. n. 4. ibique not.

שמעון הרשע יודע לרכב עלי במעשהו
כי הייתי להם לאוהב ומי יתנני כתחלה
והייתי לאויב לשמעון איש הבליעל ואיש
הדמים כאשר הייתי אויב לרומיים ולהם
הייתי אוהב כאשר הייתי אוהב לו ומי
יתן ונלחמתי מבראשונה בשמעון האכזר
כהלחמי ברומיים והייתי משבית ומשמיד
אכזריות שמעון הפריץ והרוצח מעם
יי׳ ויהי אחרי דברו את הדברים האלה
אמר בהתחננו לפני אל שדי ברוך שמו
כדברים האלה אתה אלהי השמים האל
הגדול הגבור והנורא והנשגב שוכן מרום
המרום פקח נא את עיני משפטך וראה
ושפוט ביני ובין שמעון הפריץ והרוצח
אשר גדלה רעתו בעמך בהרגו את הסידי
עמך נחלתך החפצים ליראה את שמך
וישפוך את דמיהם בהיכל קדשך
ותפארתך והוכיחוהו בתוכחות רעה תאצה
כמעשיו ומהר בזה ואל תאחר למען הריגת
צדיקיך כי משפטיך משפטי אמת המה׃
ויהי ככלותו אמתי הכהן לדבר את כל
הדברים האלה ויצו שמעון האכזר שר
הפריצים לארבע אכזרי מפריציו ויפגעו
ג׳ מהם בשלשת בני אמתי וימיתום לפניו
והפריץ הרביעי באמתי הכהן אביהם
וימת גם הוא עם בניו ויתערבו דמי
הבנים עם דם אביהם יחד ויהיו לנחל
אחד וירץ עבד שמעון הפריץ אשר הוא
היה לו למפץ ולכלי משחית ויקח את
נבלת אמתי הכהן וישליכנה על נבלות
בניו כאשר בקש מאתו וכאשר התחנן
לו

filiorum meorum ſangvine miſceatur atque iſtud plagæ meæ ſanatio & animæ meæ quies ſit. Præterea rogo te, ut me Romanis inſpectantibus percutias, nam illi mei filiorumque meorum ſangvinis vindictam de Simeone tyranno capient ac teſtes mihi erunt, quòd Simeon iſte ſceleratus ſuppliciô de me ſumpto eisdem monſtraverit, me illorum fuiſſe amicum, utinam ab initio Simeoni, viro iſti ſcelerato ac ſangvinario, ita inimicus fuiſſem, ſicuti Romanis extiti hoſtis! utinam perinde amicus fuiſſem Romanis, atque improbum iſtum amore complexus ſum! utinam ſtatim ab initio contrà crudelem hunc Simeonem eo, quô contrà Romanos, modô pugnâſſem & Simeonis graſſatoris iſtius ac homicidæ crudelitatem & audaciam repreſſiſſem eumque è populo Domini exterminâſſem! Poſteà Amithæus, cùm hæc dixiſſet, Deum omnipotentem, cujus nomen ſit benedictum, ſuppliciter rogavit hunc in modum: ô Deus cœlorum, Deus maxime ac fortiſſime, terribilis ac potens, qui ſublimis in excelſis habitas, aperi quæſò oculos juſtitiæ tuæ ac vide & judica inter me & Simeonem graſſatorem & homicidam, qui in populo tuo maxima perpetravit mala, dum gentis illius, quam poſſides, pios ac nomen tuum timentes interfecit eorumque ſangvinem in ſanctô atque glorioſo Templo tuo ideò effudit, quia ſcelera ejus & flagitia graviter reprehenderunt, propera nec differ judicium tuum propter ſanctos tuos, qui interfecti ſunt, nam judicia tua recta & juſta ſunt. Dum hæc omnia Amithæus Sacerdos locutus eſt, Simeon tyrannus & graſſatorum dux qvatuor graſſatores crudeles advocavit, quorum tres totidem Amithæi filios, ipſo (8.) inſpectante, interfecerunt; quartus autem graſſator Amithæum Sacerdotem, illorum patrem, gladiô interemit; (9.) ſic ipſe unà cum filiis ſuis mortuus eſt atque filiorum ſangvis,

(8.) Nempe: Amithæo, filiorum iſtorum patre. (9.) Vid. Joſi. l. 6. it. ſupra pag. 245.

Digitized by Google

לו בעודנו חי והיו נבלה אמתי ונבלות שלשת בניו משלכות על החומה׃ ויצו שמעון האכזר ויהרגו את חנניה הכהן הגדול אש׳ היה ממשפחת הכהנים היקרים והנעימי׳ אשר בירושלם וישליכו את נבלתו על נבלות אמתי ובניו הבתרי׳ ובעת ההיא נהרג ארסטיוס הסופ׳ לחכמי ישרא׳ וגם הוא היה מבני השועי׳ אשר בירושלם׃ ויצו שמעון ויהרגוהו במקום מעמד אמתי הכהן הגדול ויספה גם הוא או בחמת שמעון האכזר הבלתי חומל ולבו כאבן בקשיו וימית עוד שמעון הרוצח עשר׳ צדיקי׳ מבני משפחתו על אשר צעקו על מות הסופר ארסטיוס אשר היה ראש להם׃ ויהי כרבות שמעון הפריץ את הצדיקים האלה ויעברו אנשי׳ עשירי׳ שועים מגדולי ירושלם ומטובי שועיה׳ ויראו איך הכה שמעון הרוצח את הצדיקים האלה נבהלו נחפזו ותאחזם רעדה וחיל כיולדה ויאמרו איש אל רעהו עד מתי ירצה האל ברעת שמעון הפריץ הרוצח הזה ויראה את אשר הוא עושה לעם יי׳ במקום הזה במקום הקדש ויחשה ולא ידרוש דמי הצדיקים והחסידי׳ מידו ויקום נקמתם ממנו׃ וישמע הדבר הזה למקצת הפריצי׳ ויוגד לשמעון האכזר ויצו לעבדיו ויתפשו וימיתו׳

ſangvis, cum paterno commixtus, unum effecit rivum: dein Simeonis graſſatoris ſervus, qui ejusdem carnifex & inſtrumentum pernicioſum fuit, accurrit atque Amithæi ſacerdotis cadaver ſuper filiorum ſuorum cadavera projecit, ſicuti illum Amithæus, dum vixit, rogaverat; poſteà Amithæi & trium filiorum ejus cadavera interfecta ſuprà murum projecta fuerunt. Ejusdem Simeonis tyranni juſſu etiam Ananias, (10.) Sacerdos, qui ex præclarorum atque præſtantium ſacerdotum genere Hieroſolymis ortus erat, interfectus fuit ejusque cadaver ſuper Amithæi ejusque filiorum cadavera provolutum jacuit. Per idem tempus Ariſthæus (11.) ſcriba ſapientum populi Iſraëlitici interemptus eſt, qui etiam nobili genere (12.) Hieroſolymitano prognatus erat; is eodem in loco, quo Amithæus Summus Sacerdos ſteterat, Simeonis mandato interfectus eſt, ac furore crudeliſſimi iſtius tyranni, (qui nullius miſericordiâ ducebatur, cujus cor lapidem æquabat duritie,) ſublatus eſt: idem homicida decem (13.) viros probos ex illius (14.) genere & familia interfici juſſit, quia Ariſthæi ſcribæ, qui inter illos præcipuus erat, mortem defleverant. Cùm itaq; Simeon graſſator viros illos probos omnes interemiſſet & homines quidam nobiles ac divites ex magnatibus Hieroſolymitanis atq; viris, præclaro genere ortis, prætereuntes vidiſſent, quomodo homines illi, juſtitiâ ac probitate conſpicui, à Simeone homicida interfecti eſſent, illi ſubito pavore conſternati ſunt eosque tremor ac dolor, tanquam fœminam ex partu laborantem, invaſit atque inter ſe dixerunt: quousque tolerabit Deus improbitatem Simeo-

(10.) Fuit is Ananias Masbali filius, de quo vid. Joſeph. l. 5. de Bell. Jud. c. 33. & Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 22. ac Joſippi Epitome dict. pag. 245.

(11.) Confer. hic Joſephus, Egeſippus & Joſippi Epitom. loc. alleg.

(12.) Joſephus dict. l. 5. c. 33. ſcribit, quòd Ariſthæus iſte ex Ammaunte genus duxerit.

(13.) Quindecim viros primarios ex populo Judaico interemptos fuiſſe ſcribit Joſephus dict. l. 5. c. 33. cui etiam Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſol. cap. 22. & Joſippi Epitom. pag. 245. conſentiunt.

(14.) Nempe Ariſthæi, de quo hic ſermo eſt.

ויהרג גם דמה ביום ההוא: ויהיו המתים
על כנה ארבעים ושנים כלם החכמים
וכולם נבונים וכלם שרים וכלם מיקרי
המשפחות היקרות אשר בירושלם:
ואחרי אלה עברו אחד עשר אנשים
מגדולי ירושלם ומשריה. ויראו את רעת
שמעון האכזר אשר הרג ארבעים ושנים
איש הצדיקים על לא חמס בכפיהם
וישאו עיניהם אל מרום השמים ויאמרו
יי׳ אלהי ישראל עד מתי תאריך אפך
לעוברי רצונך ויוגד הדבר לשמעון ויצו
ויתפשם ויכם הוא בידו לפי חרב: וירא
אלעזר בן ענני הכהן הפריץ כי רבת
רשעת הפריצים יוחנן ושמעון חביריו
בתוך העיר הקדושה וכי שמעון
האכזר השמיד וכלה את החסידים והצדיקים
מן העיר ואין עוד תקוה ויתפש את
חומת המצודה אשר בירושלם עם אנשיו
וילך אליה וישב בה לשמרה: וירא
יהודה שר האלף אשר בעיר ירושלם
שומר המגדל את אשר עשה שמעון
הפריץ לצדיקי העיר ויעל על ראש החומה
ויצעק אל הרומיים לבא אליו אולי יצילו
את יתר הפלטה הנשארים בירושלם מרעת
שמעון ויוחנן: וימלט יהודה אליהם עם
אלף

Simeonis, graſſatoris iſtius & homicidæ? (15.) usq; quò ſcelera in populo Domini & in ſancto hoc loco ab ipſo perpetrata videbit ac tacebit, nec ſanguinem juſtorum & piorum in populo ſuo requiret eorumque vindictam de improbo iſto ſumet? Hæc verba cum à nonnullis graſſatoribus excepta & ad Simeonem tyrannum delata eſſent, iidem viri nobiles ab illius ſervis eodem die etiam comprehenſi & ipſius mandatô occiſi ſunt: ſic duo & quadraginta morte occubuerunt, qui omnes ſapientiâ, prudentiâ, nobilitate ac præclaro genere conſpicui erant Hieroſolymis. Poſteà undecim viri (16.) ex primoribus & nobilibus Hieroſolymitanis prætergreſſi ſunt; hi, dum Simeonis tyranni crudelitatem & ſævitiam, quâ duo & quadraginta viri, juſtitiâ atque integritate vitæ inſignes, interfecti erant, conſpexerunt, ſublatis in cœlum oculis dixerunt: quousque Domine, Deus Iſraëlis, iram tuam differs in puniendis illis, qui voluntatem tuam transgrediuntur? Quæ res cùm etiam ad Simeonem delata eſſet, ipſe eosdem quoque comprehendi juſſit atque illos manu ſua gladiô interfecit. Poſteà Eleazarus, Ananiæ Pontificis filius, graſſatorum dux, dum vidit, improbitatem graſſatorum, Johannis & Simeonis, ſociorum ſuorum in urbe Sancta indies creſcere & à Simeone, homine crudeliſſimo, pios atque juſtos viros ex urbe deleri nec ullam amplius ſpem ſupereſſe, ipſe mœnia arcis, (17.) quæ Hieroſolymis erat, cum militibus ſuis occupavit eamq; ingreſ-

(15.) Idem refertur in Joſippi Epitome. pag. 246.
(16.) Idem narrat Egeſippus dict. l. 5. c. 22. circà fin. vid. etiam Joſippi Epitom. pag. 245. & ſeq.
(17.) Hebr. המצודה, ſic in noſtro codice; poſſet hic intelligi arx Sionis, quam τὴν ἄκραν nominat Joſephus lib. 5. de Bell. Jud. cap. 15. alleg. Joh. Lightfoot. in Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 22. ſed verius puto, arcem Maſſadam hic innui; quæ tamen non Hieroſolymis, ſed ſatis procùl ab illa urbe ſita erat: nam & Joſephus l. 6. de Bell. Jud. c. 30. & Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 52. referunt, Eleazarum cum aſſeclis ſuis ſeſe Maſſadam contuliſſe, fretum loci munimine, ac Maſſada Hebræis מצודה dicitur. de qua vid. ſuprà l. 5. c. 9. num. 8. quamvis eadem arx infrà h. lib. 6. c. 56. n. 22. & num. 24. מצודה nominetur; in Joſippi Epitome pag. 246. ſcribitur, quod Eleazarus à facie Simeonis fugerit אל בצרה i. e. in Bozrà, uti Munſterus ibi tranſtulit; ſed erratum eſſe & pro בצרה ibidem מצודה legendum puto, confer. infrà dict. c. 56. n. 22. ibique not.

אלף אנשים אשר אתו ולא האמינו
הרומיי אל דברי יהודה שר האלף כי
חשבו אשר בערמה דבר להם ככה ולא
ידעו כי בתום לבבו ובאמונה צעק אליה׳
ולא באו הרומיי לעזרת יהודה ולעזרת
אנשיו ולא פנו אליהם׳ ויצו שמעון
האבזר ויהרגו את יהודה שר האלף ואת
אנשי האלף וישליכו את פגריהם עם
פגרי אחיה׳ הצדיקים אל מחוץ להומת
נגד הרומיי׳ ויקרא שמעון הפריץ האכזר
אל שרי הרומיים ויאמר אליהם הנה
היהודי׳ אשר בקשו לצאת אליכם קחו
לכם את פגריהם ויהיו לכם לעדים
ועזרו להם אם תוכלו להחיותם או עזרו
לנשארים בעיר מהם אם תוכלו למלטם
מידינו׳

ingreſſus cuſtodiæ cauſa inſedit. Judas autem Chiliarcha, (18.) qui in urbe Hieroſolyma turrim quandam cuſtodiebat, cùm vidiſſet, quàm crudeliter Simeon graſſator viros probos, qui in urbe erant, tractâſſet, ad ſumma aſcendit mœnia, & Romanos, ut ad ſe venirent, rogavit, ſi fortè hac ratione nonnulli, qui in urbe Hieroſolyma adhûc ſuperſtites erant, ſervari & à Simeonis ac Johannis improbitate & crudelitate liberari poſſent: quocircà Judas cum mille militibus, (19.) qui cum eo erant, ad Romanos profugere voluit; (20.) aſt illi verbis ejus fidem non habuerunt, quia putârunt, hæc ab illo per fraudem dici, nec crediderunt, ſincerô animô ac bona fide Romanos ab illo vocatos eſſe; quamobrem neque Judæ neque militibus ejus auxilium tulerunt nec ullam eorundem rationem habuerunt. Simeon autem tyrannus re cognita præcepit, ut Judas Chiliarcha unà cum mille militibus ſuis interficeretur; quô factô eorum cadavera cum cœteris piorum hominum interemptorum corporibus extrà murum è regione Romanorum projecta fuerunt; (21.) dein Simeon, graſſator ille crudelis, Romanorum duces inclamans: en, inquit, Judæos, qui ad vos transfugere conati ſunt, accipite illorum cadavera, ut vobis ſint teſtes eisque opem ferte, ſi illa ad vitam revocare poſſitis, vel cœteros, qui adhuc ex illis in urbe ſuperſtites ſunt, adjuvate, ſi quidem eos ex poteſtate noſtra eripere poſſitis.

(18.) Hebr. שר האלף, Latinis dicitur tribunus militum; ſed Græcam dictionem hic retinere malui, ut Hebræum melius exprimerem, confer. Joſeph. l. 5. de Bell. Jud. c. 34. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 22. in fin.

(19.) Joſephus dict. lib. 5. c. 34. ſcribit, Judam iſtum decem ex fideliſſimis ſuis convocâſſe eisq; crudelitate graſſatorum propoſita ſuaſiſſe, ut ad Romanos transfugerent.

(20.) Ita verbum ימלט, quod hic habetur, ad propoſitum ſeu conatum potius, quàm ad effectum referre & interpretari volui, quod etiam ſequentia evincunt.

(21.) Confer. hic Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 34. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 22. in fin.

CAP. XLIV.

וגוריון הכהן אבי יוסף הכהן הכותב הספר הזה לישראל להיותו להם לעדות ולמזכרת היה בעת ההיא אסור בנחשתי' ובכבלי ברזל במגדל אחד ממגדלי ירושלם והוא זקן בא בימים בן מאה ושלש שני' ואין בא אליו אל המגדל ואין יוצא · ובעת ההיא בא יוסף בנו מול החומה מרחוק נכח המגדל אשר בו היה אביו גוריון הכהן אסור או שמור׃ ויגש מעט אל החומה לדעת את שלום אביו ומה יעשה בו · ויעבור יוסף קרוב לחומת המגדל ההוא ועיניו צופות אל המגדל אשר היה בו אביו אסור שמור׃ אולי יראה פני אביו בעד חלונות המגדל או בעד מקומות יריות החצי' אשר היו במגדל וינחמהו וידבר על לבו ויודיעהו אשר הוא חי ומדי עברו והוא צופה׃ למעלה אל המגדל ההוא וישליכו עליו הפריצי' אבני ידים ותביאהו אבן יד גדולה על ראשו והכהו ויפול לארץ מעל מרכבתו והפריצים ראו כי נפל יוסף מעל המרכבה ורצו לרדת אליו ויגידו הדבר לטיטוס וימהר טיטוס ויצו את גבוריו ללכת אליו להצילו בטרם ישיגו אותו הפריצי' ויעשו הרומיי' כאשר צוה טיטוס

PEr idem tempus Gorion, ſacerdos, pater Joſephi, ſacerdotis, qui iſtum librum Iſraëlitis ſcripſit, ut illis teſtimonio ac monimento eſſet, catenis vinctus (1.) & compedibus ferreis conſtrictus in turri quadam Hieroſolymitana detinebatur; erat autem ille tunc temporis valdè ſenex, centum & tres habens annos, * atque adeò arctè cuſtodiebatur, ut nemo ad turrim illam accedere aut inde exire poſſet. Eodem tempore Joſephus, illius filius, ad mœnia procùl è regione turris iſtius, in qua tunc pater ejus, Gorion ſacerdos, vinctus detinebatur, venit & paulò propiùs ad murum acceſſit, ut comperiret, an pater ejus adhûc ſalvus eſſet & quid cum illo ageretur: poſteà Joſephus ulteriùs progreſſus propè murum turris iſtius venit atque oculis ſuis turrim illam, in qua pater ejus captivus erat, perluſtravit, ſi qua fortè ratione per feneſtras vel per ea turris loca, è quibus ſagittæ emittuntur, patris ſui faciem conſpicere eumque ſolari ac blandè compellare atque illum certiorem facere poſſet, ſe adhûc vivere; ſed, dum ipſe propiùs accedebat & ſublatis oculis turrim illam circumſpiciebat, Judæi graſſatores lapides manuales (2.) in eum conjecerunt, è quibus ingens qvidam in illius caput provolutus eſt, (3.) cujus ictu ipſe è curru ſuo in terram cecidit; graſſatores autem, cùm Joſephum è curru cadentem conſpexiſſent, celeriter à mœnibus ad illum deſcendere voluerunt: ſed Titus re cognitâ militibus ſuis præcepit, ut quantò poſſent ſtudiò properantes Joſephum eriperent, priusquàm graſſatores illum

(1.) Vid. Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 33. in fin. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 23. ac Joſippi Epitom. pag. 246.

* Confer. ſuprà h. lib. 6. c. 38. ſign. *

(2.) Sic אבני ידים i. e. lapides, qui manibus tolluntur ac projiciuntur, hic vertere volui.

(3.) Confer. hic Joſeph. de Bell. Jud. lib. 5. c. 35. & Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 23. it. *Joſippi Epitom.* pag. 246.

טיטוס וילכו אליו ויקימוהו ויחזקוהו
וינהלוהו לאט ויסובבוהו ממעל ומסביב
במגיניהם מפני החצים והאבני' אשר היו
יורי' עליו הפריצים מעל החומה ויצילוהו
הרומיי' ולא מת' והפריצי' ברוצם ללכוד
את יוסף כי נפל הריעו תרועה גדולה
ואם יוסף היתה אז בת שמני' וחמשה
שנה והיא יושב' בבית שמעון האסור
אשר היה קרוב למגדל אסורה. בבלתי
כבלי' כי לא יתנוה לצאת מן הבית
וכשמעה את קול התרועה ושם יוסף עם
התרועה ותשאל מה קול התרועה הזאת
באזנו בשם יוסף ויגידו לה לאמר אשר
על בנה יוסף הריעו הפריצים כי יצאו
ללכדו על אשר הוכה ונפל מהמרכבה
ותרץ אם יוסף בן גוריון ותצא מן הבית
אשר היתה בו אסורי' ותעל על החומה
כאלו היא בת ארבע' עשר שנה ותשם
את שתי ידיה על ראשה ותפרע את
ראשה ושערותיה לבנות כשלג מתולהלות
עד אזורה ותשא את קולה בבכי ונהי
וקול ומר' ותאמר נגד כל שומעיה בדברים
האלה עד זאת הרעה הגיע תוחלתי וכה
היתה תקותי אשר קויתי להיו' אחרי מות
בני יוסף מאור עיני ומת המאור הגדול
לי ולא אזכה לראותו ולקברו והלא
תוחלתי ותקותי היתה כי הוא יקברני
ובשיבתי יכלכלני ועל צערי ואבלי אשר
ראיתי בני משפחתי נשמדו ונשחתו על
ידי

illum caperent. Romani itaque Titi juſſum exequentes ad Joſephum venerunt eumque erexerunt & confirmârunt atque leniter deductum ſcutis ſuis deſuper & circumcircà à jactu ſagittarum atque lapidum, quos Judæi graſſatores è mœnibus in ipſum projiciebant, defenderunt: ſic Romani Joſephum ſervârunt & à mortis periculo liberârunt. Graſſatores autem, dum ad Joſephum, qui ceciderat, capiendum properabant, maximum clamorem ſuſtulerunt: Joſephi autem mater tunc temporis quinque & octoginta compleverat annos (4.) & in Simeonis tyranni domo, quæ turri vicina erat, captiva ſedebat, ſed vinculis ſoluta, quoniam domo egredi non poterat; hæc cùm clamorem & ſimùl cum eo Joſephi nomen audiſſet, ſciſcitata eſt, quid clamor iſte & nominis Joſephi mentio ſibi vellet? poſtquàm ei renunciatum fuit, quòd propter ipſius filium, Joſephum, graſſatores tantum ſuſtuliſſent clamorem, illos enim egreſſos eſſe, ut ipſum caperent, quoniam lapide ictus è curru ſuo cecidiſſet, tunc mater Joſephi, Gorionis filii, curſu ſeſe proripuit è domo, in qua captiva detinebatur & tanquam puella quatuordecim annorum ad mœnia ſcandit atque ambabus manibus capiti ſuo admotis velamentum detraxit; (capilli autem, qui ad cingulum usque propendebant, nivem æquabant albedine,) & in lacrymas, lamenta (5.) atque acerbiſſimum fletum prorumpens coràm omnibus adſtantibus & audientibus hæc protulit verba: (6.) eone calamitatis pervenit expectatio mea? hæccine extitit ſpes mea, ut morti filii mei, Joſephi, qui lux oculorum meorum fuit, ſuperſtes eſſem? occidit mihi lumen illud amabile nec digna ſum habita, ut eum aſpicerem atque ſepulturæ traderem; nonne ſperavi & exſpectavi, fore,

(4.) Confer. ſuprà h. lib. 6. cap. 38. ſign. * ac Joſeph. lib. 5. de Bell. Jud. c. 35. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. c. 23.

(5.) Idem refert *Joſephus* dict. lib. 5. de Bell. Jud. cap. 35. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 23.

(6.) Confer. hic Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 5. c. 23.

ידי הפריצי׳ אמרתי זה ינחמני ועתה מה
אעשה ואין מנחם לי מכל בני אשר
ילדתי כי השחיתו לי הצודדי׳ והאויבים
ליי׳ בין הפריצי׳ והגוי׳ שמנה עשר בני׳
ומה יש עוד לי לעשות רק לשאל המות
כי לא אתפרץ עוד בחיים ואיכה אוכל
להנחם אשר אראה כי מת בני ואין
לאל ידי לקברו מי יתן [illegible] אמותה
ברגע כי לא חפצתי להיות אחרי מות
בני יוסף ומי יתן ואמותה עתה עמו
ואכסנו בבגדי אשר על בשרי כאשר יכסה
בגד אח׳ לשני בני אדם והיינו אנו והוא
שוכבים יחד כאשר ישכב הוא׳ ותעל
עוד אם יוסף על החומה עד אשר
באה אל המגדל ותפרש כפיה השמימה
ותצעק בקול גדול ומר ותגדיל צעקתה
ותמר נפשה מאד מאד והיא צועקת מרה
וקוראה ואומרת בני יוסף בני בני פטר
רחמי בני איכה דבר נא על לבי ונחמני
והפריצים השומעים לה היו שוחקי׳
ומלעיגי׳ עליה והמה עומדים על החומה׳
והרומיים אשר מלמטה מחוץ לחומה
כשמעם את קולה ויגד להם יוסף כי
היא אמו בכו לקולה ויתאבלו על מרירות
לבה וגם היהודים אשר בירושלם בלעדי
הפריצי׳ בכו לקולה מאד מאד רק כי
היו מסתירים את בכים פן יראום אנשי
שמעון ואכודו׳ ותאמר אם יוסף לפריצי׳
אשר אתה על החומה למה זה לא תהרגו
אותי הלא אני ילדתי את יוסף בני אשר
הרגתם

re, ut ille me ſepeliret & in ſenectute mea me ſuſtentaret? in omnibus enim afflictionibus & calamitatibus meis, dum familiares & cognatos meos à graſſatoribus iſtis occiſos ac perditos vidi, mecum cogitavi, hic filius meus ſolatio mihi erit? nunc autem quid agam? nemo enim ex omnibus filiis meis, quos peperi, ullum mihi adfert ſolatium, quia inimici & hoſtes Dei tàm graſſatores qvàm gentes octodecim filios meos perdiderunt, ecquid igitur aliud jam mihi ſupereſt, quàm ut mortem expetam, nam vitæ prorſùs tædet? quomodo ullum admittere poſſum ſolatium, dum filium meum interfectum eſſe percipio, nec tamen illum ſepulturæ tradere poſſum? utinam hoc ipſo momentô mortem obire mihi liceat! non enim ullô vivendi deſideriô ampliùs teneor, poſtquâm filius meus, Joſephus, mortuus eſt, utinam ſimùl cum illo mori atque eundem hac ipſa veſte, quâ induta ſum, velare poſſim eo modo, quô duo homines eodem velamento contegi ſolent! utinam ſimùl cum ipſo eo in loco, quô ille nunc jacet, dormire mihi liceat! dein Joſephi mater ulteriùs progreſſa ſuprà mœnia ad turrim (7.) usque venit & ſupinas ad cœlum manus protendens maximo & acerbiſſimo planctu dolorem atque luctum ſuum teſtata eſt, ſubinde clamans atque hæc ingeminans verba: mi fili, Joſephe, fili, fili! qui primus uterô meô egreſſus es, ubinam es? loquere quæſò mecum atque animum meum mœſtiſſimum ſolare. Hæc cùm graſſatores audiſſent, qui ſuprà mœnia ſtabant, ludibrio eam ac deridiculo habuerunt: Romani autem, qui infrà erant extrà urbis mœnia, cùm illius clamorem audiſſent & à Joſepho didiciſſent, quòd anus illa ipſius eſſet mater, ad vocem ejus illacrymârunt (8.) & propter mœſtitiam animi ejus maximum ceperunt dolorem; Judæi quoque,

(7.) De qua ſuprà dictum fuit, in quo maritus ejus, Gorion, captivus detinebatur.

(8.) Flebant Romani, inſultabant ſui, apud ſocios crudelitas, apud hoſtes miſericordia, inquit Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſol. cap. 23. in fin.

Digitized by Google

הרגתם אותו והלא אני הניקותיהו משני שדי אלה והלא אני גדלתיהו ורביתיהו וטפחתיהו ואתם אויבי יי׳ כליתם אותו עם שאר צדיקי יי׳ ועתה למה זה תחיוני ולא׳ תמיתוני ישפוט יי׳ ביני וביניכם אש׳ הרגת׳ על לא חמס את בני׳ ויאמרו הפריצי׳ אליה והלא בידך הוא להפיל את נפשך עתה מעל החומ׳ ולמות והרשיון נתון לך ממנו למה לא תעשי כן והרומיים יקבלוך ויקברוך בכבוד כי אנחנו יודעי׳ אשר את אם יוסף הכהן מיודעם ואהובם ותענם ותאמ׳ אליה׳ הה אויבי יי׳ ואיך אעשה אני את הרעה הגדולה הזאת כי אפגע בעצמי ואסבב את מותי בידי ואנוס את נשמתי לצא׳ מגויתי בטרם יבקשנה אדוניה והלא ידוע הוא לכל בעלי דעת אשר הנשמה היא היותר חכמה מכל הנשמות וכי יאנסה בעליה להוציאה בבלתי הסכמת הטבעים על כן הנשמה ההיא נשמדת ונאבדת ואין לה יתרון ושארית ואיך אעשה אני בעצמי זה המעשה ונשמתי תכיר במקרה העולם ופגעיו ולכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים׳ וכי תאמרו מה יתרון יהי׳ לי כי תהרגוני אתם כי גם בהריגתכם תאנס נשמתי לצאת ולא יסכימו הטבעים אשר לגויתי על ככה אמרתם שוא ושקר וכזב דברתם כי יתרון רב יש בין שני הפגעים ואם שניה׳ כאחד רעי׳ כי אתם תהרגוני אני לא אבהל ולא אחפז על

quoque, qui Hieroſolymis erant, exceptis graſſatoribus, ad matris Joſephi clamorem & ejulatum valdè fleverunt; lacrymas autem, quantum poterant, occultabant, ne milites Simeonis tyranni illud animadverterent. Dein Joſephi mater graſſatoribus, qui unà cum illa ſuprâ mœnia erant, dixit: cur etiam me non interficitis? annon ego Joſephum, filium meum, peperi, qvem vos occidiſtis? annon ego illum binis hiſce uberibus meis lactavi? nonne illum educavi, alui & ſuſtentavi! vos autem, ô hoſtes Dei! illum unà cum cœteris hominibus, juſtitiâ & pietate in Deum conſpicuis, interemiſtis, cur itaque me nunc vivere ſinitis nec ad mortem rapitis? judicet Dominus inter me ac vos, qui filium meum innocentem interfeciſtis! ad hæc graſſatores ei reſponderunt: nonne integrum tibi eſt, temet præcipitem dare è muro atque ita mortem oppetere? facultas hujus rei tibi à nobis data eſt, cur id non perpetras? certè Romani te recipient & cum honore ſepelient, nos enim probè ſcimus, te Joſephi ſacerdotis, Romanorum fautoris & amici, matrem eſſe; illa verò eisdem reſpondens: quomodo, inquit, ô hoſtes Dei! maximum iſtud malum committam, ut mihi ipſi manus adferam ac mortis meæ cauſa ſim animamque meam è corpore meò per vim expellam, priusquàm Dominus ejus (9.) illam expetat? nonne cunctis ratione præditis notum eſt, quòd anima humana omnibus aliis animabus ſapientiâ præſtet? ſi ergò homo illam eò adigat, ut reluctante naturâ ipſa ex corpore egrediatur, procul dubio anima illa peribit, nec ulla ei ſpes ſalutis ſupererit; quomodo igitur ego facinus iſtud in me ipſa perpetrem? anima certè mea mundi iſtius eventa ac caſus probè novit & quòd omnia tempus habeant quodque univerſa ſub cœlo ſuis ſpatiis tranſeant; (10.) ſi verò

(9.) Nempe: Deus, qui vitæ mortisque dominus eſt.

(10.) Sic cum autore Vulgatæ verſionis Latinæ hic interpretari volui locum, qui Eccleſiaſt. cap. 3. verſ. 1. habetur, vid. ibid. præ aliis R. Salom. not.

דבר ואאמיץ את שכלי לדמות לי את
מקום מלוני ולשער דרך הנסיעה לנשמתי
ולהתעסק בעסק הפרד׳ מגויתי ומעזוב
אז את הנהגת גופי ותיותה ולא אמנע
הטבעי׳ אשר לי דבר מלהסכי׳ על המות
ואקבץ ואכלול את רעיוני ואת מזמותי
כלם לדבקה ביי׳ אלהינו כי אעיין בעיון
הדעת את סדר הנמצאים והפרח נשמתי
מגויתי עת אגיע בעיון העולם העליו׳
ושם יעמוד שכלי ושם ינוח והייתי עם
יי׳ תמיד רוחה בנעמו עם יתר נשמות
הצדיקי׳ איש איש על מקומו ואם אני
אפגע בעצמי הנה דמיוני איכה אפגע׳
בעצמי לדמות את עצמי יבטל שכלי
מרעיונו ויבהלו מעיונו וטבעי׳ גויתי לא
הסכימו כלם על ככה אחרי אשר שכלי
לא התעסק במלאכ׳ הפרד׳ נשמתי מגויתי
אבל עודנו מתויק בהנהגת גופו ולא
יסכי׳ למעשה הדמיון המשר׳ לי וימנע
הטבעי׳ אשר לי מהסכים על ההפרדה
לנשמתי ואמות תשמתי עודנה בגויתי
ותהיה מבוהלת על מעשה שכלי אשר
הגיעתה הסערה הגדולה מספר׳ המות
בשלי ולוה היה חק כל עם וגוי מכל
הגוים אשר לא יקבוה כל הפוגעים
בעצמם וימיתו את נפשם בידם׳ כי אין
שארית לנשמתם ואין להם עוד חלק
בתחיית

interrogaveritis: quænam utilitas ad me perventura ſit, ſi non ego, ſed vos me interfeceritis, quoniam etiam, dum vos me occidetis, anima mea ex corpore egredi cogetur, naturâ ad id non conſentiente; ego verò reſpondeo, vos falsò iſtud dicere atque mentiri, quia multum ſanè diſcriminis eſt inter utramque mortem, (11.) etiamſi ambæ æquè acerbæ ſint ac malæ: nam, ſi vos me interfeceritis, ego nequaquàm propterea timore perterrita contremiſcam, (12.) ſed rationem mentemque meam obfirmabo, ut locum manſionis cœleſtis mihi proponam atque viam, per quam anima mea migratura eſt, mecum reputem maximòque ſtudiô in id intenta ſim, quo animæ meæ ſeparationem à corpore conſiderem; tunc corporis mei conſvetudinem deſeram & ab actionibus iſtius vitæ requieſcam nec naturam meam ulla ratione prohibebo, quò minùs in mortem conſentiat atque omnes animi mei ſenſus & cogitationes colligam ac contraham, ut Domino, Deo noſtro, penitùs adhæream: nam, dum ordinem rerum naturalium mente mea contemplabor, anima mea à corpore ſoluta diſcedet eo tempore, quo in conſideratione mundi ſuperioris (13.) occupata ero, ibi mens (14.) mea defixa ſtabit ibique acquieſcet & ego ſemper cum Deo ero atque illius pulcritudinem & decus cum cœteris juſtorum animabus, quarum unaquæque ſuo in loco erit, contemplabor; aſt, dum me ipſam interficere volo, ecce propoſitum illud meum, quomodo nempe manum mihi adferam mortemque conſciſcam, mentem meam à conſideratione ac contemplatione ſua diſtrahet,

(11.) Sive: inter utrumque mortis genus, nempe inter naturale ac violentum, quod quis manibus ſuis ſibi accerſit.

(12.) Quæ hic à Judæo *Judaicè* adducuntur rationes & argumenta, Philoſophis atque Theologis examinanda relinquo: ſolidiora ſanè & firmiora contrà *αὐτοχειρίας* jam ſuprà h. lib. 6. c. 40. n. 4. adducta ſunt argumenta; videntur autem rationes iſtæ, quæ hic adducuntur, à *Judæo* interpolatore allatæ eſſe, cum nec Joſephus Græcus nec Egeſippus ullam hoc loco earum faciant mentionem.

(13.) Id eſt, in alterius ſeculi ſeu vitæ cœleſtis contemplatione.

(14.) Sive: intellectus ſeu ratio, nam Hebræum שכל hæc ſignificat.

בתחיית המתים כי הקבורה אשר יקברו
בה האנשי׳ לפגר המתים אשר ימותו
להם׳ ואם הרצון הוא למען לא יעוררו
הנבלות ההן אבל לקרובים אשר לזה
ישרפו היהודי׳ את כל אשר ימות ביניהם
והוא נכבד במשפחתו גם למען ישמרו
במקום יזכירו את המתאבלי׳ עליה׳ לקונן
ולבכות וְל׳ יעוררו פתאום וזה חק בבל
עם זולת עמי׳ מעטים • גם למען הסר
באשת הנבלות ההן מלהשחית את האויר
הנשאף לחיים וממותו החיים בו מצד
פועל החזק אשר יגיע בין החיים בטבע
חוה חק כולל לכל העמים אשר תחת כל
השמי׳ הנה עם זה יש אות אחר לקבורה
כאלו עפר הנקבר ההוא יותן אחרי ימים
לקבל רוח חיים במלאכ׳ התחיה הידועה
לאלהי הרוחות לכל בשר ותשוב עוד
רוח חיים בו כי יצבור ויקרץ ויגבל
לחומר נדון על ידי עושי המלאכה אשר
המה עושים בה על פי יי׳ • וכי לא ינתן
איש לקבורה והיתה נבלתו לעוף השמי׳
ולבהמת הארץ ולא ישוב עפר הגויה
על הארץ כשהיה והרוח תשוב על האלהי׳
אשר נתנה הנה אז לא יתכן לחומר
הגויה׳

het, unde cogitationes ejus turbabuntur nec omnes corporis mei vires naturales in propoſitum iſtud conſentient, dum mens mea in conſideranda animæ meæ ſeparatione à corpore non eſt occupata, ſed adhûc corporis ſui conſuetudine detinetur nec actui contemplationis, quæ mihi utilis eſt, affixa erit, atque ita natura mea diſtrahetur, ne illa in ſeparationem animæ meæ conſentiat, ſic mortem obibo & anima mea adhûc in corpore remanebit (15.) ac mens mea propter facinus iſtud turbata erit, dum maximus mortis inſtantis metus illam invadet eamque turbinis inſtar commovebit: propterea etiam apud cunctas gentes & populos conſvetudine receptum eſt, ne illi omnes, qui ſibi ipſis violentas manus attulerunt mortemq; ſibi conſciverunt, ſepulturæ tradantur, (16.) quia animabus eorum nulla ſupereſt ſpes ſalutis, nec partem habebunt in mortuorum reſurrectione; nam ſepulcra, quibus defuncti conduntur, iis ſolùmtribui ſolent, qui naturali morte (17.) vitam finiunt, & propter hanc cauſam, ne ſcilicet demortuorum cadavera dolore & luctu cognatos ac propinquos ſuperſtites afficiant (18.) Judæi eorum omnium, qui apud illos defuncti ſunt, corpora igne comburunt, imprimis ſi is, qui apud ſuos magno in honore fuit, mortem obierit; hoc ipſum quoque ideò faciunt, (19.) ut locus evitetur, cujus aſpectu defunctorum memoria ac deſiderium excitari poſſit apud eos, qui demortuos lugent, ne ſubitò ad planctus & lamen-

(15.) Atqui mors nihil aliud eſt, quàm animæ ſeparatio à corpore, quomodo igitur anima ejus, qui mortem obit, adhûc in corpore remanebit, prout hic dicitur? niſi illud fortè de animæ, à corpore ſolutæ, affectionibus & inclinationibus corporeis intelligere velis, quibus anima gravetur, ne ad cœleſtia ſcandere poſſit quæ Ethnicorum quorundam & Judæorum fuit opinio, vid. quæ ſuprà h. lib. 6. cap. 42. num. 7. notata ſunt.

(16.) Vid. ſuprà h. l. 6. c. 20. n. 17. ubi hac de re plura.

(17.) Ita hic verba illa: אשר ימותו להם vertere volui, ac mors naturalis hic opponitur voluntariæ, qua quis ſibi ipſi violentas manus adfert, Judæi recentiores mortem naturalem vocant מיתה טבעית, cui opponitur מיתה מקרית, vid. R. Abarban. in Præfat. libri *Jud.* fol. mihi 40. b.

(18.) Hic prima ratio adducitur, cur Judæi defunctorum corpora combuſſerint.

(19.) Altera hic adſertur ratio, ob quam *Judæi* aliæque gentes defunctorum cadavera combuſſerint.

הגויה הביא חק האסיפה והבנה לקהל
קבלת התחיה אם לא אחרי תמורות
רבות יעבור עליה' ומנים שוני' והמונעים
בכל זה רבים והמערערים המרחיקים
הכנה לקבלת התחיה לא יספרו מרב
בכל דור ודור. סוד יי ליראיו. ואתם עדת
הפריצים לא תחזוה ולא תבינוהו כי
כבהמות אתם נחשבי' ואשר יגלה פתרוני
לכם הלא הוא חוטא בנפשו. וכשמוע
הפריצים עוד את דבריה לעגו עליה.
וישנאו את טעם דבריה המשביע לנשמות
החכמי' בשובע שמחות את פני אור
החיי' להתהלך וצדיקי' ותוסף עוד לבכות
עד בכו למולה כל מחנה רומי' ורבים
מהיהודי' החסידים הנותרים בירושלם
בכו לקולה. כי שמעו את דבריה וכי
נתנו אל לבם אחרי חכמת'. ויוסף
הכהן בן גוריון הכהן הזה שמע את
קול דמי אמו כדמאה של הפריצי' בקול
גדול והוא למטה לארץ מרוץ למחנה
נגודה.

lamenta commoveantur; atque mos iſte apud omnes gentes, paucis admodum exceptis, invaluit. Præter illam hæc quoque cauſa eſt, (20) nempe, ut fœtor cadaverum removeatur, ne aër, quem vivi hauriunt, corrumpatur eoque homines abſumantur propter halitum noxium, qui vivorum naturam inficeret; (21.) hæc itaque conſuetudo apud omnes in univerſum populos, qui ſub cœlo ſunt, ſervatur. Alia inſuper ratio eſt, cur defunctorum cadavera terrâ contegantur, (22.) nimirum ut indicetur, quòd homo, qui per ſepulturam in pulverem redactus eſt, poſteà recipiet ſpiritum vitæ in mortuorum reſurrectione, quæ Deo, cujus in manu ſunt omnes omnium creaturarum animæ, nota eſt, tunc ſpiritus vitæ ad pulverem illum redibit, quia is (23.) denuò colligetur, compingetur ac ſubigetur inſtar luti, quod illorum, quos Deus operi huic perficiendo deſtinaverit, manibus fingetur ac formabitur: ſi verò defunctus non ſepeliatur, ſed cadaver ejus volucribus cœli & beſtiis terræ dilacerandum projiciatur nec corporis ejus pulvis in terram, unde erat, revertatur; ſpiritus tamen ad Deum, qui illum dedit, redibit: (24.) ac licèt pulvis & lutum corporis illius minùs aptum videatur, ut ad vitam recipiendam congregetur ac colligatur; iſtud tamen certò fiet poſt varias mutationes & longa temporum ſpatia, quamvis multi ſint, qui fidem illam de reſurrectione mortuorum ac vita denuò recipienda non admittant, ſed eam procul removeant, quorum tanta ubique eſt multitudo, ut ea numerari non poſſit; ſed iſtud Dei arcanum (25.) apud illos eſt, qui eum

(20.) Tertia ratio, cur defunctorum corpora comburi vel terræ mandari ſoleant.

(21.) Ita locum hunc ſatis difficilem, ſi quidem corruptus non eſt, interpretari volui.

(22.) Quarta ratio, cur defunctorum cadavera comburantur vel terræ mandentur.

(23.) Nempe: pulvis ille ſeu cinis defunctorum corporum.

(24.) Reſpicitur hic ad Eccleſiaſt. c. 12. v. 7. ubi vide ſis Commentatores.

(25.) Hebr. וזה. סוד יי, ita hic in noſtro codice; reſpicitur autem ad Pſalm. 25. v. 14. ubi autor veteris Vulgatæ locum hunc ita vertit: firmamentum eſt Dominus timentibus eum., idque juxtà LXX. interpretes; quamvis etiam verſio, juxta

נגדה׃ ויהי כשמעו את קולה והוא עוד
על החומה ויתאמץ ויתאזר ויקרב עוד אל
החומה וגבורי הרומיים סובבי׳ עליו
במגיניה׳ ומסתירים אותו לכסותו פן
יפגעו בו אבן או חץ מעל החומה׃
ויען יוסף ויאמ׳ לאמו אל תראי אמי כי
נמלטתי מידי הפריצים הלא נתנני יי׳
בידיהם אבל מי יתן ומתי היום הזה
בטרם אראה שרפת היכל יי׳ ואבדן עמי
כי הנפשו׳ אשר בקרבנו הלא הן נחבשות
באסורי׳ אשר במשמר ובאשר תצאנה
מגויתנו בהסכמת טבענו ורצון שכלנו אל
מקום מלון הנשמה הנשארות לחפשי תצאנ
ואזי תצאנה מאפלה לאורה ותאורנה
באור החיים את יי׳ אלהינו׃ והיועצים
הרעים אשר היו מיעצי׳ לך אמי הקדושה
לפגוע בעצמך ולהמית את נפשך בידך
כי היו אומרי׳ לך אשר הרשות נתון לך
להפיל את נפשך מעל החומה לארץ
למות שמעתי דבריהם ושמעתי תשובתך
אליהם וידעתי בטרם שמעי כי זאת תהיה
תשובתך וחלילה לאם יוסף ולאשת
גוריון

um timent; vos autem graſſatorum turba, illud ignoratis nec intelligitis, quia brutis ſimiles eſtis &, quisquis ſecretum iſtud vobis revelaverit & explicaverit, is in ſeipſum injurius erit & peccabit. Aſt graſſatores, dum hæc ejus verba audiverunt, multo majori ludibrio eam habuerunt & dictorum, ab illa prolatorum, ſenſum, qui ſapientum animos lætitiâ coràm facie luminis vitæ implet, in riſum & jocum verterunt: illa verò in fletus & lamenta iterùm erupit adeò, ut universa Romanorum caſtra, quæ ex adverſo poſita erant, ad lacrymas commoverentur; multi quoque Judæi probi, qui Hieroſolymis erant, ad lamentabilem vocem ejus, cum verba ab illa prolata audiviſſent eaque prudenter ſecum conſideràſſent, fleverunt. Joſephus autem Sacerdos, Gorionis filius, cùm matris ſuæ verba, quæ illa magna ac clara voce ad graſſatores protulerat, audiſſet, (quia ipſe extrà Romanorum caſtra infrà mœnia è regione matris ſuæ ſtabat) denuò ad murum, ubi mater ejus adhùc lamentabatur, obfirmato animo ſpretoque periculo acceſſit; (26.) Romani verò milites ſcutis ſuis illum circumderunt ac protexerunt, ne Judæi ſagittas vel lapides è mœnibus in eum jacerent. Joſephus igitur matrem ſuam compellans: ne metuas, inquit, mater mea, nam graſſatorum manus evaſi, nec me Deus eorum poteſtati tradidit; ſed utinam hodiè mihi mori liceat, (27.) priusquàm incendium Templi Domini & populi mei exitium conſpiciam! certè animæ noſtræ corporibus incluſæ tanquàm in carcere detinentur; ſi verò è corporibus noſtris, natura & ratione noſtra conſentiente, egreſſæ fuerint ad locum cœleſtis habita-

juxta illum ſenſum, qui hic habetur, non ſit rejicienda, quia dictio סוד utramque, & firmamentum & arcanum notat, hoc poſteriori ſenſu etiam ſumpſit & expoſuit R. Dav. Kimchi in notis ad dict. Pſalm. 25. v. 14.

(26.) Vid. Joſeph. l. 5. de Bell. Jud. c. 35. & 36. atque Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſol. c. 24.

(27.) Cui dulce fuerat antè patriam mori & pro patria, dum ſalutaria ſuadet, procumbere, verba ſunt Egeſippi dict. l. 5. c. 24.

גוריון מלכת בעצת רשעי' ולכן אמי סבלי
את עול הפריצי' כאשר תוכלי סבלו
והכנעי להם ואל תלחמי עם מקרי הזמן
אשר לא תוכלי לבטלם והמה יאבדו
ואנחנו נעמוד׃

bitaculi, tunc verâ fruentur libertate & è tenebris ad lucem evadentes in lumine vitæ coràm Domino, Deo noſtro, ſplendebunt; hominum autem iſtorum improborum, qui tibi, mater ſancta, conſilium dederunt, ut tibi violentas manus adferres ac te ipſam interficeres, (quia dixerunt, in arbitrio tuo poſitum eſſe, ut temet ipſam è muro in terram dares præcipitem & vitam finires) horum, inquam, improborum hominum verba tuamque ad illa reſponſionem audivi; probè autem noveram, antequàm illam perciperem, quòd iſta ſis reſponſura: ſed abſit quàm longiſſimè à matre Joſephi eademque Gorionis uxore, ut ambulet in conſilio impiorum, (28.) proinde, quantum poteris, mater mea, graſſatorum iſtorum jugum tolera ac temet illis ſubjice nec fato (29.) & temporum viciſſitudini, quam mutare non potes, repugna; illi interibunt, nos autem permanebimus.

CAP. XLV.

ביום ההוא יצאו אנשי' עם נשיהם
ובניה' וטפם מירושלם כי גברו על
אנשי משמרי הפריצי' אשר בשער העיר
ויפתחו את השער ויצאו מהעיר ויבואו
אל מחנה הרומיי כי לא יכלו לסבול עוד
הרעב עם רעת הפריצים · והמה היו
בעלי אמונה ומעלה בירושלם ויכירם
יוסף הכהן וכי יצאו מירושלם ויעמדו על
דם נפשם חמל עליה' טיטוס ושריו
מאד מאד אף כי העיד עליה' יוסף אשר
הם

EOdem die viri nonnulli unà cum uxoribus, liberis ac familiâ ſua Hieroſolymis egreſſi ſunt, nam repulſis graſſatorum cuſtodibus, qui portas urbis tuebantur, oppidò exierunt & apertis portis ad Romanorum caſtra venerunt, (1.) quia famem ſimùl & graſſatorum improbitatem amplius ferre non poterant; ii omnes viri erant apud Hieroſolymitanos fide ac dignitate conſpicui, quos Joſephus Sacerdos probè noverat, &, quoniam maximo cum vitæ ſuæ diſcrimine Hieroſolymis egreſſi erant, Titus unà cum principibus ſuis eos ſingulari clementia excepit: nam Joſephus affirmaverat, illos ex magnatibus & nobilibus Hieroſolymitanis eſſe, quapro-

(28.) Reſpicitur hic ad Pſalm. 1. verſ. 1, ubi vide præ aliis R. Dav. Kimchi not.

(29.) Ita hic dictionem מקרי potius vertere volui, quàm caſum ſeu fortunam, vid. ſuprà h. lib. 6. c. 20. n. 13.

(1.) Vid. *Joſeph.* l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 24. ac Joſippi Epitom. p. 247.

הם מגדולי ירושלם ומשועיה ויקבלם טיטוס ושריו וינהלם ויתנו להם מחיה ומזון ומאכל ומשתה ורבי׳ מהם לא יכלו לפתוח פיהם לאכול כי כחשו לחייה׳ מרוב ימי הרעב ובבוא אל קרבם הלחם היו מתים והילדים הקטנים בראותם את הלחם היו נופלין עליו ונושכין אותו בשיניה׳ ולא יוכלו לטוחנו בם ויגועו ומתו והלחם בפיה׳ וירא טיטוס כי המה מתים באכלם את הלחם אשר מרוב ימים לא אכלו לחם ויחמול עליה׳ ויצר לו על בכה מאד מאד ויאמר טיטוס אל יוסף מה אעשה לעמך אשר המה מתים באכלם את הלחם ואת המזון · ויענהו ויאמר יוסף בן גוריון אליו לאמר אדני כה ראיתי אשר כאשר יצום אדם ימים באנס ואחר יבוא אל מקום לאכול הנה ראוי הוא לשתות מעט מחלב חטים מבושל או סולת מבושל בחלב עז ואולי בזה יתחזקו מעיו בכת מעט ואחר יפנה לאכול לחם · וכה יעשו הולכי המדברות כי יריקו מעיה׳ במעוט האוכל כאשר ישובו אל המקומות הנושבי׳ באשר יוכלו לאכול כרצונם ויצו טיטוס את עבדיו ויעשו כדבר יוסף ויחיו רבים מהיהודי׳ ורבים מהם מתו בהלוך מעים · והיהודי׳ אשר יצאו מירושלם אל מחנה הרומיים מיראתם מהפריצי׳ היו בולעי׳ זהב

quapropter Titus ſimùl cum ducibus ſuis eos benignè excepit & in caſtra deduxit atque illis alimenta, cibum ac potum, præberi juſſit; ſed multi ex illis ne ora quidem ſua ad comedendum aperire poterant, quia diutina fames maxillas eorum effecerat flaccidas atque mácilentas & ſtatim ac panis ſtomacho exceptus fuit, homines interierunt (2.) ac parvuli, dum panem conſpexerunt, avidi in illum involârunt; ſed quia dentibus ſuis eum mandere & comminuere non poterant, moribundi prociderunt, pane adhúc illorum ori inhærente. Titus autem, dum vidit, quòd panem comedendo morerentur, quia longo tempore nullum guſtaverant, eorum miſertus & gravi dolore affectus eſt; qvamobrem ad Joſephum converſus dixit: ecquid faciam populo tuo, qui panem & cibum capiendo moritur? cui Joſephus, Gorionis filius, reſpondit: illud, Domine, experientiâ didici, ſi quis per aliquot dies neceſſitate coactus nihil comederit & poſteà ad locum, ubi cibus propoſitus eſt, venerit, ecce utile admodum & conveniens erit, ut ab initio paululum lactis, tritico excocti, bibat (4.) vel etiam ſimilâ cum lacte caprino cocta veſcatur, & ſi hac fortè ratione viſcera ejus vires aliquas receperint, tunc ad panem accedere eoque veſci poterit; idem faciunt etiam illi, qui per deſerta iter fecerunt, quorum viſcera cibi penuriâ evacuata ſunt, poſtquàm ad loca culta atque oppida, ubi pro lubitu ſe cibo reficere poſſunt, reverſi ſunt: quô cognitô Titus ſervis ſuis præcepit, ut Joſephi conſilium exequerentur, quô etiam multi Judæorum ſervati ſunt; non pauci tamen viſcerum ejectione interierunt. Cœterùm Judæi, qui ob graſſatorum metum Hieroſolymis egreſſi erant ad

(2.) Idem referunt Joſephus, Egeſippus & Joſippi Epitom. loc. alleg.

(3.) Cœpit oneri eſſe cibus, qui prius uſui erat, deſuetisque edendi officiis miniſterium feriabatur, inquit Egeſippus dict. l. 5. c. 24.

(4.) Confer. hic Joſephus, Egeſippus ac Joſippi Epitom. loc. cit. in dicta Joſippi Epitom. p. 247. refertur, quòd Joſephus Tito reſpondens id conſilium dederit: ſi Judæis שתיית שלשלת i. e. potus ventris ſolutivus (prout Munſterus ibidem vertit) detur, fortaſſis vivent.

זהב וכסף ומרגליות ואבנים יקרות
להחביאם מפני הפריצי׳ ויהי בשבת׳ עם
מחנה הרומיי׳ כל הנשארי׳ מהם חיים
ויסבלו המזון והלחם אשר היו הולכים
לצאת חוץ כדרך כל הארץ להפיק
הטבע לנקות הגויה והיה איש איש מהם
יוצא לשבת חוץ להפיק טבעו בדד והיה
מחפש צואתו למען אשר ימצא את הזהב
ואת האבני׳ היקרות אשר בלע והיה
מוצי׳ את אשר בלע יוצא בצאתו ולקחו
ומחביאו והיה היהודי׳ עושים כן יום
יום ויומה עם הרומיים׳ ויהי כי ראו
אותם מקצת הארמיי׳ ומקצת הערביי׳ כי
יעשו זה ויגידו הדבר איש לרעהו ויתיעצו
אנשי׳ מהם ויארבו להם ויתפשום בסתר
ויבקעו את מעיהם וימצאו בתוך מעיהם
זהב ואבנים יקרות ויתגרו הערביים
והארמיי׳ לעשות את הרעה הזאת ליהודי׳
ויבקעו מהם רבים ויהי מספר המבוקעי׳
על ידי ארם וערב אלפי׳ נפש׳ ויבינו
טיטוס את הדבר הרע אשר עשו אנשי
ארם ואנשי ערב ביהודי׳ הרם ויקצוף
ויחר אפו מאד ויצו ויתפשו את כל
העושים המעשה הרע ההוא וישחטו׳
ויתנו את כל אשר להם ליהודי׳ החיים
יורשי המתי׳ ויהיו המתים על המעשה
הזה

ad Romanorum caſtra, aurum, argentum, uniones & gemmas deglutiverant, ut pretioſa iſta à graſſatorum rapina ſervarent & occultarent, (5.) dum verò Judæi illi omnes, qui in Romanorum caſtris adhuc ſuperſtites erant, & pane ac cibo veſci poterant, foris exibant, ut more cunctorum hominum ventrem, natura id flagitante, exonerarent, illorum quilibet ſolus ac ſeparatim ſedens, peracto naturæ opere, excrementum ſuum perſcrutabatur, ut aurum & gemmas, quas deglutierat, inveniret, (6.) quodcunque igitur ex pretioſis illis per alvum egeſtum erat, id ipſi accipiebant & occultabant atque iſtud Judæi, qui apud Romanos erant, quotidiè faciebant; aſt nonnulli Syrorum & Arabum (7.) cùm factum illud Judæorum vidiſſent, ſuo quiſque commilitoni id narraverunt ac conſilio inito Judæis inſidias ſtruxerunt eosque clàm deprehenſos exenterârunt (8.) & in illorum viſceribus aurum ac lapides pretioſos invenerunt; qvamobrem Arabes & Syri ſe invicem cohortati, ut Judæos eo modo tractarent, multos ex illis eviſcerârunt (9.) adeò, ut numerus eorum, qui à Syris & Arabibus tàm miserè excarnificati erant, ad duo millia aſcenderet: (10.) ſed Titus, cùm facinus iſtud, à Syris & Arabibus in Judæos perpetratum, audiviſſet, vehementer indignatus eſt ac præcepit, ut omnes, qui flagitium iſtud commiſiſſent, comprehenderentur & interficerentur eorumque bona Judæis ſuperſtitibus, qui occiſorum hæredes forent, addicerentur; militum autem tàm Syrorum, quàm Arabum, qui ob facinus iſtud mandato Titi interempti ſunt, ſex millia fuerunt. Poſteà ejus-

(5.) Vid. Joſeph. dict. l. 5. c. 36. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 24. ac Joſippi Epitom. p. 248.

(6.) Illud ſanè eſt ex ſtercore aurum, juxtà proverbium.

(7.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus ac Joſippi Epitome loc. alleg.

(8.) Cruentis manibus eviſcerârunt ventris ſecreta, verba ſunt Egeſippi dict. l. 5. c. 24.

(9.) Miſera fames auri nihil ſequendum putat, niſi quod ad præſens lucroſum, nihil honeſtum, quod pecuniæ vacuum, ſcribit idem Egeſippus loc. alleg.

(10.) Conſentit Egeſippus dict. l. 5. c. 24. ſed Joſippi Epitome pag. 248. mille virorum ſolum meminit.

Digitized by Google

ההוא במצות טיטוס בין ארמיי וערביים ששה אלפי גבורים׃ ואחרי כן צוה טיטוס ויקרא את כל שרי מחנהו ויאספו אליו לעצה וירא והנה על כלי מלחמת׳ זהב מצופה ומקצתם יקחו שרביטים בידיה׳ ועליה׳ בראשיהם אבני יקרות ויצו טיטוס אותם ויאמר אליהם הסירו את הזהב מעל כלי מלחמתכם ואל תתפשו שרביטכם באבנים יקרות ואשר לא ישמע למצותי מכם יומת כי הזהב ואבני החמדה הסיתו את אנשי ארם ואת אנשי הערב לעשות את הרעה הגדולה ואת התעב׳ המשוקצ׳ אשר עשו ביהודים האמללי׳ העניי׳ אשר יצאו לחסות תחת כנפנו ויי׳ אלהי הצבאות העיר את רוחנו לנקום נקמתם מהם ותשפטתם במשפט מות כי אלהיהם הוא אלהי השמים והארץ והשופט בצדק כל משפט ונורא הוא מאד ומי יוכל לנוס מפניו וישמעו ממנו כל שרי מחנה טיטוס ויעשו כן באש׳ צום ויסירו את הזהב שהיה על כלי מלחמת׳ ואת אבני יקרות שהיו בראשי שרביטי שררתם ובעת ההיא צוה טיטוס ויגרשו את הארם ואת הערב הנותרי׳ מקרב מחנהו ואין מי לעשות עוד הרע הזה ביהודים במחנה

ejusdem Titi juſſu omnes Romanorum duces convocati & ad dandum conſilium congregati ſunt, ubi dum arma illorum auro obducta, nonnullorum etiam baculos, (11.) quos manibus ſuis geſtabant, gemmis ornatos conſpexit, eisdem præcepit: auferte, inquiens, ab armis veſtris aurum (12.) nec baculos veſtros gemmis ornate, quicunque veſtrûm imperio meo non paruerit, is morte mulctator; nam aurum ac gemmæ Syros & Arabes impulerunt, ut peſſimum iſtud facinus & abominandum ſcelus in miſeros illos & afflictos Judæos, qui Hieroſolymis egreſſi noſtræ ſeſe fidei commiſerant, perpetrarent: ſed Deus exercituum animum noſtrum excitavit, ut miſerorum illorum ultionem de improbis iſtis caperemus eosque ad mortem condemnaremus; Judæorum quippe Deus Dominus eſt cœli & terræ, qvi omnia juſtè judicat, ipſe valdè terribilis eſt, ecquis à facie ejus profugere poteſt? Cuncti itaque duces, qvi in Titi caſtris erant, cùm hæc audiſſent, illius mandato obtemperârunt & aurum ab armis atqve gemmas à capitibus baculorum, (13.) quos duces geſtare ſolebant, removerunt. Per idem tempus Syri & Arabes, qvi in Titi caſtris adhûc ſupererant, (14.) illius juſſu expulſi ſunt, nec ullus Syrorum aut Arabum facinus iſtud intrà Romanorum caſtra in Judæos amplius commiſit; ſed extrà illa ſi fortè Arabes aut Syri Judæum qvendam, ab hominum conſpectu procùl remotum ac ſolum, deprehenderunt, eum clàm interfecerunt atque aurum, qvod viſceribus ejus incluſum erat, extraxerunt; ex Romanis

(11.) Hebr. שרביטים, ſic in codice noſtro, quam dictionem communiter vertunt: ſceptra, hæc qui geſtant σκηπτοῦχοι Græcis dicuntur, vid. infr. h. cap. n. 13.

(12.) Joſephus dict. lib 5. c. 36. rem paulò aliter narrat, ubi vide ſis, confer. etiam Joſippi Epitom. p. 248.

(13.) Hebr. שרביטי שררה, ſic in noſtro codice, quæ vertere poſſis juxtà Hebræum: ſceptra ſeu baculos principatus, quibus etiam noſtris temporibus duces belli & imperatores uti ſolent, German. Regiments und General-Stäbe / Gall. baſtons des Generaux & Mareſchaux, confer. ſuprà h. cap. num. 11. & infrà h. lib. 6. cap. 50. num. 13.

(14.) Nempe præter illos, quos Titus interfici juſſerat, de quibus paulò antè.

במחנה לא מארם ולא מערב אך אם
ימצאו אנשי ערב וארם יהודי מחוץ
למחנה מרחוק והיה היהודי לבדו ואין
מי יראהו הנה ימיתוהו ויוציאו את הזהב
אשר היה בקרב מעיהם וגם הרומיים
לא היה איש מהם מדבר מטוב עד רע
עם היהודי׳ במחנה אך מקצת מרשעי
הרומיי׳ למדו מהערביי׳ והארמיים והיה
אם ימצאו יהודי מרחוק למחנה והיהודי
לבדו ואין מי יראהו להצילו יתפשהו
הרשע הרומי וימיתהו ויבקע את מעיו
לתפש בהם זהב ׃ ויוגד הדב׳ הרע הזה
לטיטוס ויבקש טיטוס ויצו להעבי׳ קול
במחנה לאמר כל היודע במעש׳ הזה
אשר עשו׳ הרומיי׳ הרשעי׳ ביהודי שבאו
לחסות תחת כנפיו והוא עד או ראה
או ידע או עשה אם יגיד יכופר לו עונו
ואם לא יגיד ונשא משפט עונו וייראו
הרומיים העושי׳ המעשה הרע ההוא
והידעי׳ בעושי׳ מפני טיטוס ויאמרו אם
לא יגידו לו האמת הנה הוא בחכמתו
ידרוש הדב׳ עד אשר ימצא את החוטאי׳
וימיתם ׃ ויבטחו במאמרו ויבאו ויגידו
לו כל העושי׳ אנחנו עשינו וכל היודעים
אנחנו ידענו ולא הגדנו לך ויהי מספר
הנמצאי׳ בין העושי׳ ויודעים שלש מאות
ועשרי׳ איש ויצו טיטוס לעבדיו וישרפו
כלם בתוך בור אחד ויהיו היהודי׳ מאז
בטוחי׳ במחנה טיטוס ואין שטן ואין
פגע

manis verò nemo extitit, qvi Judæis ullum intrà caſtra malum inferret, exceptis nonnullis improbis, qvi facinus iſtud à Syris & Arabibus didicerant, (15.) illi, ſi qvem fortè Judæum procùl à caſtris & hominum auxilio remotum ac ſolum nacti ſunt, eum interfecerunt & in occiſi viſceribus aurum ſcrutati ſunt. Aſt Titus, cum peſſimum iſtud ſcelus ei nuntiatum eſſet, rei inveſtigandæ cauſa publicè per præconem in caſtris ita proclamari juſſit: qvicunqve facinus iſtud à Romanis qvibusdam improbis in Judæos, qvi noſtræ ſeſe fidei commiſerunt, perpetratum noverit, viderit aut fecerit, is veniam delicti, ſi qvidem illud indicaverit, conſeqvetur; ſi verò iſtud non detulerit, is ſcelus illud morte luet; qvô factô non ſolùm metus à Tito injectus fuit Romanis, qvi flagitium iſtud commiſerant, ſed etiam illi, qvibus ſceleris iſtius autores noti erant, eisdem dixerunt: ſi rei veritatem Tito non confeſſi fueritis, en ipſe pro ſapientia ſua in facinus iſtud tamdiu inqviret, donec illius autores invenerit eosqve debitô ſuppliciô affecerit. Omnes igitur, qvi delictum iſtud perpetraverant, Titi verbis confiſi acceſſerunt & factum confeſſi ſunt; qvi verò ſcelus iſtud perpetratum ſciverunt, Tito dixerunt: novimus qvidem illud, ſed id tibi non indicavimus; fuerunt autem trecenti ac viginti, qvi ſceleris iſtius ſive autores ſive conſcii extiterunt, qvos ſimûl omnes Titus per ſervos ſuos in eadem fovea comburi juſſit: (16.) ab eo tempore Judæi in caſtris Titi ſecurè verſati neminem adverſarium aut contrariam fortunam experti ſunt; nam dum fortè Judæum extrà caſtra procul errantem conſpexit Romanus, is placidè illum deduxit & comitatus eſt, donec ſalvus & incolumis ad caſtra Romanorum perveniret. Per eosdem

(15.) Nihil enim facilius in alterum tranſit, quam amor pecuniæ & deſiderium habendi, inquit Egeſipp. L. 5. de Bell. Jud. c. 24.

(16.) Factum ſatis ſeverum, ne dicam crudele, ſed ejus nulla nec apud Joſephum l. 5. de Bell. Jud. c. 36. nec apud Egeſippum l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 24. fit mentio, quapropter commentum eſſe puto Judæi interpolatoris.

פגע רע רק כאשר ימצא רומי אחד אחת
יהודי אתי נבוך מחוץ למחנה מרחוק
ינהלהו לאט וינהגהו עד יביאהו אל
המחנה בשלום ובהשקט ובבטחון טוב ·
בימים ההם ספר סופר אחד מסופרי
ירושלם ומשומריה הנאמנים בשערי
ירושלם והוא היה שומר בשער הקטן
שבירושלם מפאת נחל קדרון והוא היה
איש נאמן ושמו מנחם בן סרוק הסופר
שהיו אבותיו משרתי לעזרא הסופר ע"ה
בבבל · ויספור ויפקוד את מספר המתים
אשר יצאו מן העיר מן השער ההוא
לבדו מלבד הנשלכים על רחוב העיר ואל
הבורות אשר בפאה ההיא ומלבד
המושלכים אל נחל קדרון מעל חומת
הפאה ההיא ומלבד אשר נפלו בחרב
בפאה ההיא ובלבד אשר הוציאו בשערים
אחרים והם היו מתי הפאה ההיא
וימצא אשר הוציאו משער מנחם לבד
להקבר מספרי מאה אלף וחמשה עשר
אלף ושמונה מאות ושמונה נפשות וכל
אלה נפשות שועי ונכבדי מיקרי ירושלם
שנקברו או בעתי ההם אשר היו עקות
צרות הפריצים מלבד עוד יתר העם
המושלכים על פני הארץ אשר נתנו
נבלותיהם למאכל לעופות השמים ולבהמות
הארץ · וטיטוס שאל את ראשי היהודים
שיצאו אליו להשלים לפני יוסף הכהן
ויאמר אליהם בדברים האלה באמונה
אני

dem dies ſcriba qvidam Hieroſolymitanus idemqve fidelis cuſtos urbis, qvi minimam oppidi Hieroſolymitani portam juxtà torrentem Cedron cuſtodiebat, homo fide dignus, Menachemus, (17.) Seruci filius, (cujus majores Eſræ, ſcribæ, p. m. Babylone inſervierant,) recenſuit & numerum iniit mortuorum, qvi ex ſola illa urbis porta elati ſunt, præter illos, qvi in plateas urbis atqve foveas, ibidem exiſtentes, projecti erant, & præter illa cadavera, qvæ ex mœnibus ejusdem loci in torrentem Cedron provoluta erant; exceptis etiam illis, qvi in eadem urbis parte gladio interierant; deniqve non connumeratis iis mortuis, qvi ex aliis urbis portis elati erant, nempe ſolos mortuos iſtius loci, qvi ex porta jam dicta elati erant, numeravit & invenit, quòd ex una illa porta, cujus ipſe ſcriba & cuſtos erat, ad ſepulturam elati ſint 115808. & qvidem omnes nobili ac præclaro genere orti, (18.) qvi tempore illo, qvo graſſatores urbem Hieroſolymam premebant, ſepulti ſunt; neqve his annumerati ſunt illi, qvi ex plebe in agros projecti erant, qvorum cadavera volucribus cœli & beſtiis terræ eſca fuerunt. Qvapropter Titus præcipuos qvosdam ex illis Judæis, qvi ad ipſum confugerant, coram Joſepho Sacerdote ſic interrogavit: adjuro vos, ut numerum mortuorum, qvi vobis noti ſunt, verè & ingenuè mihi dicatis atqve indicetis, qvotnam interierint ab eo tempore, qvo Hieroſolymam obſidione cinxi, usqve ad hunc diem; tunc primarii illi viri ex Judæis, qvi ad Titum ideò egreſſi erant, ut graſſatorum crudelitatem & improbitatem evitarent, numerum mortuorum, qvi qvidem ipſis noti erant, qviqve ex omnibus portis Hieroſolymæ ad ſepulturam elati ac famis belliqve tempore abſumpti erant, verè ac fideliter

(17.) Hebr. מנחם בן סרוק, ſic in noſtro codice, Joſephus l. 5. de Bell. Jud. c 37. nominat Mannæum, Lazari filium, cui & Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 25. conſentit.

(18.) Quoad numerum conſentit ferè *Joſephus* dict. lib. 5. c. 37. & Egeſip. l. 5. de Bell. *Jud.* c. 25. ac Joſippi Epitom. p. 249.

אני משביעכם שתאמרו לי המתים הגורעים
לכם מעת בואי לצור על ירושלם עד
היום הזה וימנו ראשי היהודי׳ אשר יצאו
אל טיטו׳ להמלט מרעת הפריצי׳ באמת
ובאמונה. את מנין המתים אשר יצאו
מכל שערי ירושלם להקבר בימי הרעב
ובמלחמה הגורעים להם ויהי מספרם
שש מאות אלף ואלף וחמש מאות
ושבעים וחמשה. מלבד המתי׳ בבתים
וברחובות על ידי רעות הפריצי׳ ואין
קובר להם ומלבד המתים בהיכל ה׳
ובבית המקדש וברחובות ירושלם על דבר
הפריצי׳ הגלחמי׳ והמגרי׳ מרעות ומלחמה
ביושבי ירושלם בין איש לאחיו ובין
איש לרעהו ומלבד השועי׳ והיקרי׳ שמתו
בירושלם ולא נתנום הפריצים להקבר
ויהיו לדומן על פני האדמה ׃ ויפלא
טיטוס מאד על העם אשר בירושלם
ויען ויאמר נודע לה׳ אלהי השמי׳ אשר
בכל זאת אין עון בי ולא אשמה כי אני
באתי אליכם לשלום ותי ארב׳ שלום אז
הפריצי׳ ירצו מלחמה׃ בימים ההם היה
רעב כבד בירושלם ויחל הרעב בשרי
הפרי׳

liter indicârunt, eorumqve ſumma fuit 601575. (19.) exceptis illis, qvi in domibus ac plateis ab improbis graſſatoribus interempti fuerunt, & inſepulti jacuerunt, & præter eos, qvi in Templo Domini ejusqve Sanctuario atqve in plateis urbis Hieroſolymæ in certaminibus & bellis, qvæ graſſatores inter ſe & contrà incolas urbis geſſerant, interfecti ſunt; iisdem qvoqve non annumerati erant nobiles ac primarii viri, qvi Hieroſolymis obierant, qvorum corpora graſſatores iſti ſepulturæ tradi prohibuerant & qvorum cadavera in agros ſtercoris inſtar projecta erant. Titus autem tantam populi Hieroſolymitani multitudinem valdè admiratus dixit: notum eſt Deo, cœlorum Domino, quòd, qvicqvid hujus factum eſt, ejus nullam habeam culpam & totius rei inſons ſim, ego qvippe ad vos pacis cauſa veni, ſed graſſatores bellum paci prætulerunt. Per idem tempus fames in urbe adeò invaleſcere cœpit, ut etiam graſſatorum principes gravitatem ejus ſentirent, qvi ad eum usqve diem illam experti non erant, nam improbi iſti qvicqvid alimenti apud homines inventum fuit, id omne ad ſe traxerant & rapuerant. Fames itaqve graſſatores illos eorumqve duces adeò afflixit, ut equorum ſuorum ſtercora (20.) & curruum armorumqve coria comedere inciperent, (21.) poſteaquàm omnes illorum eqvi abſum-

(19.) 'Εξήκοντα μυριάδας i. e. ſexcenta millia mortuorum egenorum portis ejecta fuiſſe refert Joſephus dict. l. 5. c. 37. circà fin. cui etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 25. ac *Joſippi* Epitom. pag. 249. conſentiunt. Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 13. ſcribit, ſe accepiſſe, multitudinem obſeſſorum omnis ætatis, virilis ac muliebris ſexus ſexcenta millia fuiſſe, vid. infrà cap. 55. num. 31. ibique not.

(20.) Vid. Egeſippus ac Joſephus loc. alleg. & Joſippi Epitom. p. 250.

(21.) Vid. hic Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib. 3. c. 5. ubi ſcribit, Chriſtianos ſeu populum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ oraculi cujusdam indicio, quod probatioribus per revelationem traditum fuerat, antequàm bellum oriretur, ex ea civitate (ſcil. Hieroſolyma) migrare & oppidum quoddam trans Jordanem, quod Pellam nominant, in habitare juſſum eſſe, in quod, qui in Chriſtum credi derant, relictis Hieroſolymis commigrârint atq; ita ſancti viri cum ipſam regiam Judæorum metropolim, tum univerſam *Judææ* terram reliquerint, quæ ſane ſingularis Dei ergà ſuos cura ac providentia fuit, ab hiſce Chriſtianis veteres Nazaræos, quorum præcipua ſedes fuit urbs Berrhoea, atque illos, qui per Syriam inferiorem hinc inde diſperſi vivebant, originem traxiſſe refert Epiphan. Hæreſ. 29. fol. mih. 58. vid. Idem Epiphan. libr. de Menſuris fol. 537. editionis Græcæ

Digitized by Google

הפריצי׳ אשר לא היה בם רעב עד היום ההוא כי היו הנמסים האוכל מכל איש אשר ימצאו אותו אתו׳ ויהי רעב בפריצי׳ ובשרידים עד אשר החלו לאכול את רומן סוסיהם ואת עורות מרכבותיהן וכלי מלחמותם אחרי אכלם כל סוסיהם ויבקשו שרי הפריצים ענף עץ רענן או עשב או ירק לאכלה ולא מצאו כי הרומיי׳ הכריתו כל עץ והשחיתו כל ירק והבישו כל דשא מסביבות ירושלם מפה ומפה דרך י״ג מיל ולא נמצא׳ בכל הגנות אש׳ מסביב לירושלם לא עץ ולא עשב ולא ירק אש׳ לא כרתו רומיי׳ וירושלם מראש סביבותיה היו מלאים מכל עץ נחמד וטוב למאכל ועץ כל פרי ופרדסי׳ וגנות עמוסי׳ מכל מיני מגדי׳ והרומיים השחיתו הכל ותהי׳ כל ארץ ירושלם מסביב כארץ ציה ושממה כארץ לא עבר בה איש ולא ישב אד׳ שם׳ ויהי כל הבא מרחוק מאשר באו בתחלה וראו את ירושלם בכבודה ועינות גנותיה ופרדסיה, ויהי הולך ויבט אל ימין ואין עץ ויפן אל שמאל ואין עשב ויהי משתומם ומר נפש ובכה בנהי וקינה ומקונן על ירושלם׳

abſumpti erant: qvocircà principes graſſatorum virides arborum ramos, herbas & olera qvæſiverunt, ut illis veſcerentur, ſed non invenerunt; nam Romani arbores omnes ſucciderant & qvidqvid undiqve olerum & herbarum circà urbem erat, perdiderant usqve ad tredecim milliaria (22.) in circuitu, nec in omnibus hortis circumjacentibus Romani qvicqvam reliqverant, non arborem, non herbam, (23.) non olus, etenim ab initio finitima Hieroſolymæ loca variis arboribus iisqve amœnis & fructiferis, ut & pomariis (24.) ac hortis eximiorum fructuum (25.) omnis generis plena erant; ſed Romani, ex qvo urbem obſederant, cuncta vaſtârunt adeò, ut omnis regio Hieroſolymæ circumjecta inſtar terræ eſſet aridæ ac deſertæ, quam nemo tranſit, nemo incolit, & qvicunqve è longinqvo veniens Hieroſolymam anteà florentem ejusqve hortos, fontes ac pomaria conſpexerat, is, dum in itinere nec arborem à dextra nec herbam à ſiniſtra videbat, obſtupuit animoque dolorem cepit atqve Hieroſolymæ caſum fletu, lachrymis ac lamentis proſecutus eſt. (26.)

CAP.

Græcæ Baſileæ 1544. excuſæ. confer. & Rich. Simon Hiſtor. Crit. N. T. cap 7. p. 72. col. 1. cœterum de urbe Pella vid. inter alios Joh. Lightfooti Chorograph. Marco præmiſſa cap. 7. §. 4.

(22.) Huic numero Egeſippus dict. lib. 5. c. 25. & Joſippi Epitome pag. 250. adſtipulantur, Joſephus libr. 6. de Bell. Jud. c. 1, nonaginta ſtadia refert.

(23.) Sic impletum fuit vaticinium Moſis Deuter. c. 29. v. 21. & ſeqq.

(24.) Ita hic dictionem פרדסים vertere volui, vid. Nehem. c. 2. v. 8. & Cant. c. 4. v. 13. & Eccleſ. c. 2. v. 5. ibique interpret.

(25.) Sic vocem מגדים, quæ hic habetur, transferre volui, vid. Deuteron. cap. 33. v. 13. & 14. & Cantic. dict. cap. 4. v. 13. & 16. ibique Commentat.

(26.) Idem refert Joſephus dict. l. 6. c. 1. & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 25. in fin.

Kkkkk

CAP. XLVI.

אחר העת ההיא והימים ההם התאחזו
עוד הרומיים ויעשו איל ברזל מפחדת
נורא מאד ויחזיקו בו ויגשו אל החומה
למלחמה ראשונה לבחון אם יש עוד
יהודים גבורי' בעיר ויצאו אליה' שרי
הפריצים עם עדת' למלחמה והם רעבים
וצמאי' ומוקקי' ויפילו היהודי' מהרומיים
המון רב מאד' ויאמר טיטוס לא נערוך
עוד עמהם מלחמה אנשי' עם אנשי' רק
ננגח את חומות' כי אין לעירם אלא
חומה אחת ויבא כל המוננו בתוך העיר
ונשמיד את הפריצי' ויתר העם הדל
המבקשי' שלום ומנוחה ונניח חיים
וייטבו דברי טיטוס בעיני שריו ובעיני כל
עמו ויאמרו לעשו' כן כאשר יעץ טיטוס
ושרי הפריצי' חשבו מאז כי הרומיי' עוד
יעשו להם איל ברזל משחי' לנגח בו
עוד את חומת ירושלם הנשארה להפילה
ויחלו הם מאז ויבנו חומה חדשה מפנימה
לעיר ירושלם נכח של מקום הנגיחה אשר
שם היו מנגחי הרומיים באילי הברזל
והוא בפאת המישור אשר מפאת קבר
יוחנן הכהן הגדול ולא היה להם מקום
זולתו לנגח בו בחומת ירושלם רק שם
ושם היו שתי הפרצו' אשר פרצו הרומיי'
בשתי החומות הראשונו' אשר לירושלם
ולא

Poſteà Romani animis reſumptis arietem ferreum valdè terribilem, qvo mœnia urbis concuterent, fecerunt eumqve ad urbem oppugnandam adduxerunt, ut explorarent, an adhùc Judæi fortitudine conſpicui in urbe ſupereſſent; qvapropter graſſatorum duces, catervis ſuis ſtipati, ad prælium contrà Romanos egreſſi ſunt eorumqve ingentem multitudinem proſtraverunt, (1.) qvamvis Judæi fame ac ſiti confecti atqve defatigati eſſent, qvod cùm vidiſſet Titus, dixit: non amplius cum Judæis inſtructa acie & aperto marte pugnabimus, ſed illorum mœnia concutiamus, qvia eorundem urbs jam uno ſaltem muro circumdata eſt, illum ſi dejecerimus, cum omnibus copiis noſtris oppidum intrabimus atque graſſatores exſcindemus; qvi verò ex plebe ſuperſtites pacem petent ac qvietem deſiderabunt, eos ſalvos & incolumes ſervabimus: hoc Titi conſilium principes ejus atque omnes illius copiæ approbârunt ac cenſuerunt, ut id effectui traderetur. Aſt graſſatorum duces, dum animadverterunt, à Romanis denuò confici arietem ferreum pernicioſum,(2.)quo murus urbis Hieroſolymæ,qui adhuc ſupererat,concuteretur ac dejiceretur, novum intrà urbem murum ſtruere cœperunt (3.) è regione loci illius, ubi Romani arietem ferreum ad mœnia concutienda adduxerant; is locus in planitie erat juxtà Johannis Pontificis ſepulchrum, nam alius præter hunc nullus ſupererat locus, ubi murus Hieroſolymitanus pulſari poſſet, eodem in loco erant ruinæ illæ, quas Romani in duobus muris prioribus fecerant, cœterùm graſſatoribus tantum virium non erat,

(1.) Vid. paulò poſt h. cap. n. 6. ibique not.
(2.) Ἑλέπολιν vocat Joſephus dict. lib. 6. de Bell. Jud. c. 2.
(3.) Vid. Joſeph. dict. lib. 6. c. 3. & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Iud. cap. 26. ac Ioſippi Epitome pag. 251.

Digitized by Google

ולא היה להם כח עוד בפריצי' להתאזר
לשרוף את האיל המשחית כאשר היו
עושי' ראשונה. ולכן בנו החומה הפנימית
ויתיעצו לסבול נגיחת האיל ולבנו' חומו'
מבפני' בפרצה אחר פרצה נגד מקום
הנגיחה באיל הברזל כי לא עצרו כח
לעמוד עוד מפני הרעב הגדול שהיה
בהם. ולו היה בהם כח לשרוף את
האיל ההוא עוד כבר נואשו הרומיים
מלכוד את ירושלם באילי הברזל משחיתי'
והיו נוסעי' מעל ירושלם והיה כאשר
נסו במלחמה הזאת הרומיי' מלפני ישראל
ויתומם נפלו חללים לפניהם ויאמרו
הפריצי' עתה נלאו המונות הרומיי' ולא
יוסיפו עוד לצור על ירושלם והמה ילכו
ואנחנו נשאר נושעים ונשוב אל יי
אלהינו. ואז הרומיי' התחזקו והתאזרו
ויחזיקו את לבם כפעם בפעם ויחזיקו
משמרות ומעמדות ויאמרו איש אל רעהו
חזק ונתחזקה במלחמותינו כי חרפה
וכלימה היא לנוס מפני היהודי' האמללי'
הרעבי' האלה אשר דמה כמתי' מפני
חוזק הרעב אשר בם ויבש עור פניהם
כקרן. והפריצי' בשובם אל ירושלם בנצח
ובגבורה עוד התעוררו להשחית בעם
הדל באכזריות' לאמ' הבו לנו אכל ואם
לא נאכל את בשרכם ואת בשר בניכם
ובנותיכ' ואז באו גדודי הרומיי' ויתאזרו
ויתחזקו

erat, ut armis inſtructi arietem illum pernicioſum comburere poſſent, ſicuti priùs fecerunt, (4.) propterea murum interiorem ædificarunt, cùm anteà conſilio habito decreviſſent, ut arietis concutientis impetum perferrent ac nova ſtruerent mœnia eaqve ruinis prætenderent è regione ejus loci, ubi Romani murum ariete ferreo concutiebant; nam propter ingentem famem, qvâ premebantur, amplius reſiſtere non poterant: qvòd ſi Judæi arietem illum tunc comburere valuiſſent, Romani, qvi jam anteà urbis per arietes ferreos ſubigendæ ſpem abjecerant, obſidionem Hieroſolymæ ſolviſſent; (5.) ſi verò Romani eo in bello ab oppugnatione urbis & populi Iſraëlitici deſtitiſſent eorumqve reliqviæ à Judæis deletæ fuiſſent, graſſatores dixiſſent: nunc defatigatæ ſunt Romanorum copiæ nec urbem Hieroſolymam iterùm obſidione cingent; illi abibunt, nos autem, qvi incolumes evaſimus, ad Dominum, Deum noſtrum, revertemur. Sed Romani collectis viribus animisqve reſumptis ea, qva priùs conſveverant, fortitudine cuſtodias ac ſtationes circà urbem firmârunt atqve ſe invicem cohortati dixerunt: agite, viros nos præſtemus in præliis, ſummum qvippe dedecus & ignominia nobis eſſet, terga dare Judæis iſtis defatigatis & famelicis, qvi ob graviſſimam inopiam, qvâ premuntur, mortuis ſimiles ſunt, qvorum cutes exaruerunt ac facies inſtar cornu exſiccatæ ſunt. Interea graſſatores, cùm Hieroſolymam eſſent reverſi, victoriâ (6.) ac fortitudine inclyti, denuò crudelitate ergà miſeram plebem uſi ſunt, adjectis hiſce minis: ſi cibum nobis haud ſuppeditabitis, ipſi veſtram liberorumqve veſtrorum carnem devorabimus. Per idem tempus Romani milites murum

(4.) Idem refertur in Ioſippi Epitome pag. 250. & ſeq. & ab Egeſippo lib. 5. de Bell. Iud. c. 26. ubi ſcribit, quòd exhauſtæ jam Iudæorum vires fame & res fractæ priores ſucceſſus negârint, ſubſtantia defecerat, audacia manebat.

(5.) Confer. hic Ioſeph. dict. lib. 6. de Bell. Iud. c. 2.

6.) De hac mentionem factum eſt ſuprà h. cap. num. 1.

ויתחזקו ויתגברו וינגחו את חומת עיר
ירושלם פתאום באיל הברזל המשחית
ותפל מדה אח׳ מהחומה הפנימית
הנשארת בעיר לארץ ויריעו המון הרומיי׳
תרועה גדולה ויאמרו לכדנו את ירושלם
וישאו עיניה׳ הרומיי׳ עוד ויראו והנה
חומה אחרת חדשה נכח הפרצה שעשו׳
ויריעו גם היהודי׳ מתוך העיר תרועה
גדולה כי בנו חומה אחרת נכח החומה
הנהרסת מפאת מישור קבר יוחנן הכהן
ששם היתה משמרת יוחנן הפריץ הגדול
והשר האכזר נכח פרצות החומה:
וכשמוע הרומיי׳ את קול תרועת היהודי׳
מבית לעיר וכראותם והנה בנו היהודי׳
חומה אחר׳ חדשה והמה עליה כאשר
היו עומדי׳ על הנהרסת באילי הברזל
המשחיתי׳ חיצונה תיכונה ופנימית ויבהלו
הרומיים מאד ותהפך שמחתם לאנחה
ויגון ולא ידעו מה יעשו עם הגוי העז
אשר בירושל׳ ואיך ילכדוהו אש׳ כלה
אלפים ורבבות מהמונות הרומיי׳ ויתר
הגוים שבאו לעזרתם ותהפך יד הרומיי׳
עוד למלחמה כי נואשו ללכוד את העיר
בנגיחת איל ברזל משחית ויאמר אליה׳
טיטוס הנה החומה החדשה אשר בנו
היהודים עתה לחה היא ולא יבשה כי
מקרוב נבנתה ועתה הגישו נא אליה
את איל הברזל ונגחתם כי נפול תפול
גם היא ולכדנו את העיר ועשינו בה
חפצנו

murum Hieroſolymitanum aggredientes ſummis illum viribus repentè concuſſerunt ariete ferreo, (7.) qvi urbi exitium minabatur, eoqve non exigua pars muri interioris, qvi urbi adhûc ſupererat, in terram dejecta fuit; qvô factô Romani milites maximo clamore ſublato dixerunt: cepimus Hieroſolymam; ſed dum alium eumque novum conſpexerunt murum, qvi ruinæ, ab illis factæ, prætenſus ac præſtructus erat, Judæi viciſſim ingentem ex urbe clamorem ſuſtulerunt, (8.) qvia aliud munimentum è regione muri, à Romanis deſtructi, ædificaverant in ea urbis parte, qvæ planitiem reſpiciebat, ubi Johannis, ſummi Sacerdotis, ſepulchrum erat, in illa qvippe urbis parte, nempe è regione muri dejecti, Johannes, graſſatorum dux ac tyrannus maximus, excubias agebat atqve urbem defendebat. Romani itaqve, cùm Judæorum clamorem, intrà urbem ſublatum, audiſſent atqve alium eumqve novum murum exſtructum vidiſſent, ſuper qvem Judæi eodem modo ſtabant, qvo in tribus prioribus muris, nempe in exteriori, medio & interiori (qvi omnes à Romanis jam anteà arietibus ferreis, murorum vaſtatoribus, dejecti erant) ſteterant, valdè conſternati ſunt eorumqve gaudium in gemitum & mœrorem converſum eſt (9.) ac dubitârunt, qvid ſibi cum fortiſſima hac gente Hieroſolymitana agendum & qvanam ratione populus iſte ſubigendus eſſet, à qvo tot millia tàm Romanorum, qvam aliarum gentium auxiliarium interempta erant. Qvamobrem Romanorum animus iterùm ad prælia cum Judæis ineunda converſus fuit, qvia arietis ferrei, murorum vaſtatoris, concuſſione urbem capi poſſe deſperaverant. Titus autem illud animadvertens eisdem dixit: en novus ille murus, qvem Judæi ædificârunt, etiam-

(7.) Vid. Ioſeph. l. 6. de Bel. Iud. c. 2. & 3. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 26. ac Ioſippi Epitom. pag. 251.

(8.) Idem refertur in Ioſippi Epitom. p. 251.

(9.) Sic novi muri ſpecies improviſa Romanorum gaudia reſtinxit, Iudæorum audacia ſucceſſit, inquit Egeſippus l. 5. de Bell. Iud. c. 26.

חפצנו וישלם צערנו במצודה. ושרי הרומיי׳
לא שמעו לעצתו אבל האחרון ויעלו עם
גדודיהם על החומה שפרצו׳ והיהודים
ראו עומדי׳ על החומה החדש׳ אשר בנו
נגדם ויהיו קרובי׳ אלה מאלה. וילחמו
שם בין ב׳ החומו׳ ויגברו היהודי׳ ויגרשו
את הרומיי׳ מעל החומה הפרוצ׳ ויבריחום
עד למרחוק מהעיר וישובו הם אל העיר
וירפו ידי הרומיי׳ ויתיאשו מלהלחם עוד
ויאמרו לא נלחם עוד בעיר הזאת כי לא
נלכדה כל ימינו ועתה נסעה ונלכה
מפה טרם נספה כלנו פה כי גוענו
אבדנו כלנו אבדנו׳ ובראות טיטוס כי
הוקשה הדבר הזה על המון הרומיי׳ כי
כלם פה אחד צעקו ויאמרו הדברים
האלה׳ ויקרא אל כל שריו ויאמ׳ אליהם
אמרו לי שרי רומי הלא ידעתם כי כל
מלאכ׳ וגם כל מלחמ׳ וכל דבר אחריתו
קשה מראשיתו ואם באחרית המלאכ׳
ירפו ידי עושי המלאכה הלא יגעו לריק
וכן אתם אם המלחמה והמצור הזה אשר
צרנו על ירושלם הנה יגעתם לריק׳
והביטו וראו מן האניה אשר תלך בים
ותעבור כל דרך הים אשי׳ תעבור עד
בואם למחוז וכאשר הגיעה אל המחוז
באה רוח סערה על שפת הים אם
המלחים ירפו את ידיהם או ותדחה
מבלתי הנהגה והתנגח באחד מהצורים
או באחת מהסלעי׳ אשר בפאות המחוז
הלא

etiamnum recens & infirmus nec exſiccatus aut benè compactus eſt, qvia is non ita multo antè ſtrui cœpit; (10.) nunc igitur ferreum admovete arietem eoqve mœnia nuper excitata concutite, nam iſte qvoqve murus brevi concidet, qvo facto urbem capiemus & cum ea pro lubitu & ex ſententia noſtra agemus, ſic obſidionis labor tandem deſinet. Romanorum verò duces neglecto Titi conſilio arreptis armis in murum, qvem perruperant, cum militibus ſuis aſcenderunt; ſed Judæi ſuper mœnia recens exſtructa Romanis fortiter reſtiterunt & acerrimum prælium intrà duos muros ab utraqve parte exortum eſt, (11.) in qvo Judæi ſuperiores evaſerunt atqve Romanos, à deſtructis mœnibus repulſos, procul ab urbe removerunt, ſic Judæi victores in urbem redierunt. Romani autem animum deſponderunt atqve omni ſpe urbis per vim potiundæ abjecta inter ſe dixerunt: deſiſtamus ab ulteriori urbis iſtius oppugnatione, qvia nunqvam ſub noſtram poteſtatem redigetur, qvocircà ſolvamus obſidionem atqve inde abſcedamus, priusqvam omnes hic conſumamur, nam cuncti perimus, nulli ſumus, omnes perimus. Titus autem, cùm vidiſſet, rem in ancipiti eſſe loco, qvia omnes Romani milites uno ore clamârunt, ſolvendam eſſe obſidionem, duces ſuos convocavit eosqve hunc in modum allocutus eſt: (12.) dicite mihi, Romani duces, nonne vobis probè notum eſt, quod uniuscujusqve operis ac belli & deniqve omnis rei finis principio ſit gravior? & ſi qvidam in fine operis rem neglexerint, nonne omnis labor fruſtrà inſumptus erit? idem vobis in bello & obſidione iſta, qva Hieroſolymam cinximus, eveniet, ſi remiſſius egeritis, ecce omnis labor veſter in caſſum ibit; perpendite quæſò ac conſiderate

(10.) Conſtructio enim recens infirmum & facile ſolubilem fecerat, verba ſunt Ejusdem Egeſippi loc. alleg.

(11.) Conſentit Ioſippi Epitome pag. 251.

(12.) Vid. Joſeph. l. 6. de Bell. Iud. c. 4. & Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 27. ac Ioſippi Epitom. p. 252.

הלא השבר הספינה ויאבד כל אשר בה ונבזבה תוחלת המלחי׳ ההם ולא ישיגו התועלת אשר הקותם אליו וזה יגיעם מרפיון ידים ואם תחוקנה ידיה׳ במלאכת הנהגת האניה ויגיעו אל המחוז ויבאו בו כי יהיה מחוז חפצם הלא יהיה אז במרגוע ובמנוח׳ ותוחלת׳ תשלי׳ לטוב וכן הבוני׳ לבנייני׳ אם לא ישלימו פעולת׳ בם ויניחום מרפיון ידי׳ הלא ישחת כל מפעלם בהם והם יאבדו את שכרם ויהיה עמלם לריק ולהבל וכל עובדי ארמה אם יחרשו שדה הארמה ויזרעוהו וישמרו אם זרע השדה עד מלאת שבליו ובבוא מועד קצירה ירפו ידיהם ולא יקצרו את קציר השדה ההוא הלא יאבדו את יגיעם וישחיתו את מחית׳ ואתם אשר נלחמת׳ את העיר הזאת מימים ימימה ויפלו מכם שרים רבים ונכברי׳ והמונות גבורי׳ אין מספר להם ותחזקנה ידיכם עוד להלח׳ בה עד היום הזה ועתה הנה חומותיה הבצורות פרוצי׳ ומושלכו׳ לארץ ויושביה כלו במלחמה וברעב ובדבר והנשארי׳ בה ימותו בחרב ותשאר החומה חדשה הזאת מה יועיל כל אשר עשיתם אם ירפו ידיכם עתה מלהשלי׳ מלאכת המצור והמלחמה בה להשיב את מקדשכ׳ ואת חפצכם ממנה מה יועיל לכ׳ כל אשר עשית׳ הלא לשוא עמלת׳ ולריק יגעתם ולמה תבהיל אתכם חומתם החדשה ולא תתאחו להפילה והיא רפה וחלוש׳ מאד נגד החומות הבצורות החזקות הראשונות השלש אשר הפלתם וכי תבקשו לעזוב עתה את המלחמה ממנה

rate navem, qvæ per medios maris fluctus curſum ſuum conficiens portum petit, hanc licèt portui vicinam ſi tempeſtas ac turbo corripuerit & nautæ manus ſuas remiſerint eamqve ventorum ac fluctuum arbitrio ſine ulla gubernatione reliqverint ita, ut illa ad ſcopulum vel rupem aliqvam iſtius loci allidatur, nonne navis iſta confringetur & omnia, qvæ in illa ſunt, peſſum ibunt ac vana erit ſpes nautarum & eventus illorum exſpectationem deſtituet? idqve propter ignaviam & negligentiam eis eveniet: ſi verò manus ſuas operi admoverint & navi dirigendæ laborem impenderint atqve portum ex voto & animi ſententia attigerint, annon in tranqvillo tunc erit navis atqve ipſi laborum metam adepti ſpei atqve expectationis ſuæ fructum auferent? ad eundem modum illi, qvi ædificium aliqvod exſtruunt, ſi opus haud perfecerint, ſed in eo propter ignaviam ceſſaverint, nonne totum opus inutile erit atqve ipſi mercedem ſuam perdent eorumqve labor omnis inanis erit ac vanus? ſic agricolæ, qvamvis terram ſubegerint ac ſulcis ſemina commiſerint agrorumqve ſegetes, donec in culmos & ſpicas ſeſe erigant, diligenter cuſtodiverint; ſi tamen meſſis tempore ignavi fuerint nec falcem ad agros demetendos immiſerint, annon operam ſuam perdent & victum atqve alimenta ſua ipſi corrumpent? Vos qvoq; qvi urbem iſtam qvotidiè oppugnâſtis & obſidionem ejus, licèt multi iiqve præclari duces & innumeri milites ex vobis ceciderint, ad hunc usqve diem fortiter continuâſtis ita, ut mœnia urbis validiſſima jam perrupta & in terram projecta atqve incolæ urbis bello, fame ac peſte jam conſumpti ſint ac pauci illi, qvi ſuperſtites ſunt, qvotidiè ferrò intereant atqve unus ſolùm isqve novus & recens exſtructus reſtet murus, vos, inqvam, qvemnam omnium laborum veſtrorum percipietis fructum, ſi nunc manus veſtras à perficiendo obſidionis & oppugnationis opere abſtraxeritis & inceptum veſtrum ac propo-

ממנה ולנסוע ולבטל את המצור למה
לא בקשתם לעשות זה ולעזוב המלחמ׳
ואת המצור מראש והלא נאה היה לכם
לעשו׳ זה ולעזוב המלחמה והמצו׳ ולנסוע
ממנה בטר׳ ימעט מספרכם ובטרם יפלו
גבוריכ׳ ובטרם יפלו גדודיכ׳ ובטרם
השמד המוניכם אמנם עתה בהמעט
במאדה מספרכ׳ ובכלות גבוריכ׳ ובנפול
גדודיכ׳ תרפינה ידיכם ותעזבו המלחמה
מה לכם עוד חפץ בחיי׳ הלא טוב לכם
המות והלא אתם הם אש׳ באתם אל
העיר הזאת בימי נירון הקיסר להלחם
על שמו לבלתי שאת עליו חרפה ועתה
במלוך אספסינוס אבי שהוא יותר גבור
מניארון קיסר ורחב לב עמכם יותר
מהקיסרי׳ שעברו קודם ממנו תרפינה
ידיכם הלא נבלה לכם זה וחרפה תהיה
לכם כהיום הזה למה לא תלמדו גבורה
מהיהודי׳ האלה שכלה אותם החרב
והרעב והדב׳ ואבדו באין תקוה ועודם
הם נלחמי׳ עמנו כחיות רעות והלא תראו
אש׳ בכל יום יצא מהם אחד או שני׳
וישפכו נפשם על מחנה הרומי׳ וימיתו
רבים מן המחנה ואחר ימותו גם הם
הם לא יעשו הדבר הזה כי אם למען
חיות נפשם להמלט או למות ולעשות
להם שם וגבורה׃

propoſitum urbis ſubjugandæ omiſeritis? ecqvid vobis proderunt omnia iſta, qvæ hactenus feciſtis? nonne fruſtrà laboràſtis & in vanum operam inſumpſiſtis? cur novus iſte murus, à Judæis exſtructus, vos terret? cur voſmet non accingitis ad eum dejiciendum, qvi valdè infirmus eſt & fluxus, ſi cum tribus illis prioribus validiſſimis, qvos jam deſtruxiſtis, comparetur? & qvandoqvidem ab oppugnatione urbis diſcedere ejusqve obſidionem ſolvere nunc tantopere deſideratis, cur non ſtatim ab initio illud feciſtis & obſidionem urbis ejusque oppugnationem omiſiſtis? nonne id facere & ab obſidione diſcedere vos oportuit, anteqvàm numerus veſter diminueretur veſtriqve milites interficerentur, priusqvàm copiæ veſtræ perderentur & multitudo veſtra periret? nunc, dum numerus veſter durante obſidione imminutus eſt & milites veſtri abſumpti copiæqve veſtræ exhauſtæ ſunt, vos manus remittere & ab oppugnatione urbis diſcedere vultis, ecqvid ulterius vivere deſideratis? nonne mors præoptanda erit? annon urbem iſtam tempore Neronis Cæſaris aggreſſi eſtis, ut pro illius gloria & honore pugnaretis, ne ipſe dedecore afficeretur? Jam autem, ex qvo Veſpaſianus, pater meus, rerum potitus eſt, qvi Neronem Cæſarem virtute ſuperat, qvi benignitate ergà vos & clementiâ priores Imperatores vincit, manus veſtræ remiſſæ ſunt, nonne ea res vobis hodiè ignominiæ erit & dedecori? cur fortitudinem non diſcitis à Judæis iſtis, qvi, licèt ferrô, fame ac peſte exhauſti ſint, ita, ut nulla ſpes ſalutis eis ſupetſit; tamen ferarum more contrà nos pugnant, annon videtis, qvòd unus aut duo ex illis qvotidiè vitæ periculo ſeſe exponunt &, poſtqvàm Romanos milites adorti ſunt multosqve ex illis interfecerunt, tandem etiam ipſi morte occumbant? atqve id quidem illi non aliam ob cauſam faciunt, qvàm ut vel vitam ſuam conſervent vel mortem viriliter oppetant ac fortitudinis gloriam ſibi acqvirant.

CAP.

CAP. XLVII.

וירבה טיטוס לדבר להם כדברי' והוא
עודנו מדבר עמם והנה אחד מגבוריו
ושמו סביאנוס והוא היה איש מלחמה
מנעוריו ואמיץ בגבורה ויאמר לרומיים
מי בכם מכל הרומיי' יתנדב עמי ויעלה
על העם הזה ונעשה את מצות בן הקיסר
אדונינו׃ ויקח סביאנוס את מגינו בידו
וחרבו שלופה ביד ימינו וילכו עמו
מגבוריו אחד עשר גבורי' בחורי' ויתמה
טיטוס על גבורת סביאנוס ועל גודל
נפשו על אשר מלאו לבו לעשות כן׃
והיהודי' נצבי' על פרצת החומה במקו'
שנגרשו הרומיי' משם ובראות היהודי'
את סביאנוס ורעיו באים עליה' ויחלו
לירות חצי' ולהשליך נגדם אבני' ובכל
זאת לא פחד סביאנו' מפניה' ולא הרך
לבו ויבא סביאנוס וידבק אחר היהודים
במקום פרצת החומה ויהי בגשתו אל
היהודי' ויכהו אחד מהיהודי' בחרבו ויפול
על פניו ארצ' ותשמע מפלתו כי נשמע
קולו מרחוק ויחזק עוד ויברך על ברכיו
וסביאנוס עודנו נלחם וילכו עליו מבחורי
ישראל ויכוהו וימת ועודנו נלחם כי יקרה
מלחמתו

Dum Titus ea ad ſuos verba faciebat aliaque adjiciebat, ecce unus ex militibus ejus, nomine Sabinus, (1.) qvi jam inde à pueritia bello innutritus & fortitudine inſignis erat, Romanis dixit: quisnam ex vobis omnibus ſpontè ſe ſocium mihi adjunget & contrà gentem iſtam pugnabit, ut imperium & voluntas filii Cæſaris, Domini noſtri, perficiatur? his dictis Sabinus ſcutum ſiniſtrâ, dextrâ ſtrictum tenens gladium undecim milites (2.) lectiſſimos ſecum duxit; qvapropter & Titus fortitudinem ejus atqve animi magnitudinem, qua ille tantum facinus aggredi audebat, admiratus eſt. Judæi autem, qvi propè ruinam muri ſtabant eo in loco, unde Romani anteà repulſi erant, dum viderunt, (3.) Sabinum ejusque ſocios contrà ſe venire, ſagittas ac lapides in eos conjicere cœperunt; aſt Sabinus hiſce nequidquam perterritus audacter & intrepidè Judæos eo in loco, ubi mœnia perrupta erant, adortus eſt; ſed, poſtquàm eò venit, Judæus quidam illum gladiô percuſſit, (4.) cujus ictu Romanus in terram pronus cecidit tàm graviter, ut caſus ejus procùl audiretur: attamen Sabinus collectis iterùm viribus animoque reſumpto genibus innixus etiamnum pugnavit; ſed Judæi quidam juvenes promptè accurrentes eum interfecerunt; ille verò, licèt moribundus adhûc reluctabatur, quia pugnam vitæ præferebat

(1.) Hebr. סבינוס, ſic enim potius hic legendum puto, quàm סביאנוס prout in codice noſtro habetur, vid. Ioſeph. l. 6. de Bell. Iud. c. 5. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 28. ac Ioſippi Epitom. p. 253.

(2.) Conſentiunt hic Ioſephus, Egeſippus ac Ioſippi Epitome loc. citat.

(3.) Ita locus hic ad Iudæos referendus eſt; non non verò ad Romanos, ſicuti in codice noſtro habetur ובראות הרומיים i. e. & dum viderunt Romani, nam pro הרומיים legendum erit היהודים, ſic exemplaria Hebraica hactenus vulgata puto corrigenda eſſe idque contextus ipſe evincit.

(4.) Ioſephus dict. l. 6. c. 5. rem ita refert, nempe quòd Sabinus lapidis offenſione pronus ceciderit, cui etiam Egeſippus lib. 5. de Bell. Iud. c. 28. adſtipulatur.

מלחמתו בעינוו מנפשו ובחר לעזוב את
נפשו מעזוב מלהלחם וימותו עמו ג׳
מהגבורי׳ אשר עמו והשמונה מהם שבו
לטיטוס חיי׳ והם כמתי׳ כי גם הם מתו
לולי שראו הרומיי׳ את רעתם וירוצו
אליה׳ ויצילום ויביאום למחנה טיטוס
ויהי ממחרת היום ההוא וימותו גם הם׃
ויוסיפו עוד גבורי הרומיי׳ ויקנאו על
אשר עשה סביאנוס הרומי הגבור כי קנה
לו שם וגבור׳ בין הרומיי׳ ויהי בלילה
ההוא ויועדו עשרי׳ אנשי׳ מבחורי טיטוס
לעשו׳ להם שם וגבור׳ ויאמרו הבו ונבואה
אל העיר דרך פרצת החומה לילה ויגידו
הדבר לנושא הנס אשר לטיטוס וילך
גם הוא עמה׳ וילכו עמו רבי׳ מגדודי
הרומיי׳ הגבורי׳ ויעלו דרך פרצת העיר
לילה והיהודי׳ לא ידעו דבר כי היו
שוכבי ישנים יגעים ועטופי׳ ברעב׃ ויהי
כבא הרומיי׳ ויעלו אל החומ׳ ויריעו
תרועות גדולות לאותו׳ מלחמו׳ ושמחות
ויתבהלו היהודי׳ כאש׳ היו פתאו׳ באו
עליה׳ הרומיי׳ ולא ידעו מה היה להם
על ככה׃ וישמע טיטוס את קול התרועה
אשר לרומיים ויגידו לו הדבר ויקח מכל
בחוריו

bat & mori potius, quàm à prælio deſiſtere volebat, ex ſociis quoque ipſius tres ſimùl cum eo interempti ſunt: octo autem reliqui ad Titum reverſi ſunt (5.) vivi quidem; ſed mortuis ſimiles, nam & ipſi dubio procul interiiſſent, niſi Romani, qui eos in vitæ diſcrimine conſtitutos videbant, accurriſſent atque illos ita ſervatos ad Titi caſtra reduxiſſent; ipſi tamen ſequenti die etiam mortui ſunt. Intereà Romani milites iterùm animos ſumpſerunt atque æmulatione egregii facinoris, quod Sabinus, fortiſſimus Romanus perpetraverat, incitati ſunt, quia is maximam nominis gloriam inter Romanos ſibi acquiſiverat. Quapropter eadem illa nocte viginti (6.) juvenes ex Titi militibus gloriæ cupiditate & fortitudinis laude accenſi inter ſe dixerunt: agite, urbem noctu ingrediamur per viam illam, quâ mœnia perrupta ſunt: dum illud nunciatum fuit ei, qui Titi vexillum ferebat, (7.) ipſe quoque iiſdem ſeſe adjunxit, quos dein alii multi ex fortiſſimis militibus Romanis ſecuti ſunt. Hi itaque noctu (8.) eo in loco, ubi murus disjectus erat, (9.) aſcenderunt, Judæis non advertentibus, quia illos defeſſos ac fame debilitatos ſomnus occupaverat. Romani igitur, poſteà quam mœnia aſcenderant, maximum clamorem ſuſtulerunt, (10.) ut belli ſimùl ac lætitiæ ſignum darent, quocircà Judæi ob repentinum & inopinatum Romanorum adventum valdè conſternati ſunt, ignari, quidnam rei accidiſſet: aſt Titus audi-

(5. Conſentit Ioſephus dict. lib. 6. c. 5. in fin. & Egeſippus l. 5. de Bell. Iud. c. 28. in Ioſippi Epitome pag. 252. res paulò aliter narratur.

(6.) Idem refert Ioſephus dict. l. 5. c. 6. & Egeſippus lib. 5. de Bell. Iud. cap. 29. ac Ioſippi Epitom p. 253.

(7.) Quinti ordinis ſignifer fuiſſe refertur ab Egeſippo dict. l. 5. c. 29.

(8.) Egeſippus loc. alleg. ſcribit, quòd quinta hora noctis ſilentio per aggeres ſeſe fragmentorum muralium in ſuperiora attulerint cæſisque cuſtodibus Antoniæ murum occupârint.

9.) Confer. hìc Egeſippus loc. citat. it. infrà h. cap. n. 19. & n. 31.

(10.) Joſephus dict. lib. 6. cap. 6. ſcribit, tubâ ſignum fuiſſe datum confer. & Egeſipp. eod. l. 5. c. 29. ac Joſippi Epitom. p. 253.

בחוריו גבורי בחורי לגבורה חילך גם
הוא על פרצת החומה וישכימו היהודי׳
לאור הבקר ויראו גם טיטוס על החומה
ויפלא בעיניה׳ מאד מאד והרומיי׳ נקהלו
על טיטוס ויעלו על החומה ומהם באו על
תוך החומה אשר היתה פתוחה על תוך
העיר כי שם היה דרך אשר בה ילכו
היהודי׳ תחת לארץ לצאת ולבוא אל
העיר ויערכו היהודי׳ מלחמה עם הרומיי׳
בקרב העזרה אשר הוא חצר היכל יי׳
ושם ירדו על היהודי׳ כל גבורי טיטוס
וכל בחורי הרומיי׳ ונהדריה׳ בחרבות
שלופות כי לא נשאו עמם בלתי חרבותיה׳
מכל כלי מלחמתם וגם היהודי׳ כן עשו
ויתנדבו יחד במלחמה שה על שה בחרב
ויהי שם מלחמה חזקה אשר לא נהיתה
כמוה בתוך ירושלם מעולם כי דבקו איש
ברעהו הרומיי׳ והיהודי׳ כלם רגלי׳ ולא
היה אחד מן הרומיי׳ ומן היהודי׳ רוכבים
על סוס וכלם בחצי׳ ובחרבות והיו מכים
זה את זה ואין מנוס לאחד מהם ואין
לסור איש מאיש כי כל איש דבק ברעהו
ויהי שם מפלת חללים ומדוקרי׳ חללי׳
על חללי׳ ומדוקרי׳ על מדוקרי׳ וקול
השאון הזה נשמע עד למרחוק כי המכי׳
יריעו והמוכי׳ אנחו ויצעקו וקול החרבו׳
משיקות קולם כי יתפקו ויתביקו הכב על
חרב

audito Romanorum clamore atque re cognita ex omnibus militibus ſuis fortiſſimos quosque elegit atque ipſe quoque ad mœnia perrupta acceſſit; (11.) Judæi verò, dum die illuceſcente expergefacti etiam Titum ſuprà mœnia conſpexerunt, vehementer admirati ſunt. Cœterùm Romani illi, qui murum conſcenderant, ſe quoque Tito conjunxerunt, nonnulli etiam ex illis ipſam urbem eo in loco, ubi aperta erant mœnia, intrârunt, nam via ſubterranea (12.) ibi erat, per qvam Judæi urbe egredi eamqve ingredi poterant: accerrimum itaqve prælium in ipſo Templi Domini atrio utrimqve commiſſum eſt, (13.) nam lectiſſimi quique ac fortiſſimi milites Romani ſtrictis gladiis eo in loco Judæos adorti ſunt, quia Romani nulla alia, præter gladios, arma ſecum attulerant; idem fecerant etiam Judæi: quocircà ab utraque parte tacito qvaſi conſenſu res gladiis geſta fuit & tàm atrox ibi pugna commiſſa eſt, qualis nunquam anteà Hieroſolymis viſa fuit; nemo ibi Romanorum ac Judæorum eques erat, omnes utrimque pedites vir virum adoriebantur & telis atque gladiis inter ſe pugnabant, (14.) nulli ex iis effugium patebat nec alter ab altero recedere poterat, quia ſibi invicem nexi & impliciti erant, unde ingens cæſorum ac confoſſorum ſtrages ibi edita eſt atque pugnantium ſtrepitus ac tumultus procùl audiebatur, nam cædentes læti exclamabant; cæſi autem ingemiſcebant ac flebilem vocem emittebant & gladii inter ſe colliſi horrendum ſonitum edebant, qvi ex eo major efficiebatur, dum membra hominum eorumque galeæ & loricæ enſibus percuſſa

(11.) Conſentiunt hic Egeſippus & Joſippi Epitom. loc. cit.

(12.) Vid. Joſeph. loc. alleg. Egeſippus dict. l. 5. cap. 29. ſcribit, quòd nonnulli milites Romani per cuniculum, quem Johannes ad ſubvertendos Romanorum aggeres defoderat, in urbem ſe detulerint, in Joſippi Epitome pag. 253. via iſta ſubterranea dicitur מערה, caverna, quam Romani foderint à caſtris usque ad urbem Hieroſolymam, vid. Ejusd. Epitom. pag. ſequ. 254.

(13.) Sic etiam Egeſippus loc. alleg. ſcribit, quòd in ipſo Templi veſtibulo grave prælium exortum ſit atque in ipſo Templo furor bellicus dominatus ſit.

(14.) Idem hic referunt Joſephus, Egeſippus ac Joſippi Epitome loc. citat.

Digitized by Google

הרב וגם קול מכות על עצמות בני אדם
ועל הכובעי׳ והשריוני׳ כי יכו בהרבות
אשר ילך קול המכות עד למרחוק׳
והרומיי׳ מתאמצי׳ לאמר זה היו׳ שקוינוהו
מצאנו ראינו והיהודי׳ התחזקו על מעמד
המלחמ׳ כי אמרו אין לנוס ועצרה רק
למו׳ על יי׳ אלהינו ועל היכלו ומקדשו
ונחשב לקרבנות ועולות כהיום הזה
ותמלא חצר העזרה דם מעת הבקר ועד
רביעית היום מדמי הרומיי׳ ומדמי היהודי׳
וילך הדם על פני החצר כאגם מים
בחללים והללי׳ מושלכי׳ בו לאין מספר
ורוב החללי׳ לא היו כי אם מהמון
הרומיי׳ וירא איש מגבורי טיטוס ושמו
גולינוס והוא גבור מכל גבורי כתיי׳ כי
גבר יד היהודים על הרומיי׳ ויחדלו
הרומיים מהמלחמה וימלא גולינוס חימה
וזעם בראותו כי נסו הרומיי׳ מהעזרה
מפני היהודים כי נשארו מתי מספר
וירץ גולינוס לקראת גבורי היהודי׳
הרודפי׳ אחרי הרומיים אל מחוץ לעזרה
וירץ לקראתם עד פאת אנטוכיא ויעמוד
בפניה׳

cuſſa ingentem ſtrepitum, qvi procùl audiri poterat, excitabant. (15.) Romani ſe invicem adhortati dixerunt: hic eſt ille dies, quem optavimus, jam voti compotes eum læti videmus; Judæi autem gradum ſtationemque ſuam in acie viriliter defendentes dixerunt: quia nullus hic fugæ locus relictus eſt, pro Domino, Deo noſtro, ejusque Templo ac Sanctuario mortem oppetamus, id, quod perinde nobis erit, ac ſi hodiè ſacrificia & holocauſta à nobis Deo offerantur: quapropter à tempore matutino (16.) ad quartam usque diei partem atrium Templi Romanorum Judæorumque ſangvine repletum fuit, qui more ſtagni inundantis per atrium profluebat, in quo innumera cæſorum corpora hinc inde projecta jacebant; interemptorum verò pars maxima erant Romani. Sed dum vir qvidam ex Titi militibus, nomine Julianus, (17.) qui Romanos (18.) omnes fortitudine ſuperabat, vidit, quòd Judæorum manus prævaleret ac Romani remiſſius pugnarent pedemqve ex atrio Templi referrent nec Judæorum impetum ampliùs ſuſtinerent, quia pauci ex illis ſupererant, ipſe ira atque furore accenſus citato gradu Judæis, qui Romanos intrà atrium propellebant, obviam ivit usque ad eam urbis partem, quæ Antonia (19.) dicebatur, eisque reſtitit nec permiſit, ut illi Romanos amplius perſequerentur: qua-

propter

(15.) Idem refertur in *Joſippi* Epitome p. 254.

(16.) Joſephus dict. l. 6. c. 6. ſcribit, à nona hora noctis usque ad ſeptimam diei utrimque pugnatum eſſe, in Joſippi Epitome pag. 254. refertur, quòd ab ortu Solis usque ad horam tertiam diei pugnatum ſit.

(17.) Hebr. יליאנוס ſive גוליאנוס, ita enim hic pro גולינוס, quod in noſtro habetur codice, legendum & ex Joſepho dict. l. 6. c. 7. nomen iſtud reſtituendum puto, Joſepho adſtipulatur etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 30. ubi refertur, quòd *Julianus* centurio ex Bithynia profectus provincia, ſed Romanis aſſuefactus fuerit diſciplinis, confer. num. ſeq. 18.

(18.) Sic dictionem כתיים, quæ hic habetur, vertere volui, vid. ſupr. lib. 1. c. 1. n. 63. ubi plura de nomine כתיים, niſi hìc fortè pro כתיים legendum בתיים i. e. Bithynii, nempe ב pro כ facili unius literæ mutatione, nam Julianus ex Bithynia profectus erat, prout num. antec. 17. notatum eſt.

(19.) Hebr. אנטוניא ita hic pro אנטוכיא quod nomen in noſtro habetur codice, legendum erit, vid. Egeſippus dict. l. 5. c. 30. & quæ ſuprà h. lib. 6. c. 36. n. 11. & infrà h. cap. n. 31. notata ſunt, it. cap. 49. h. lib. 6. n. 24. & h. lib. 6. cap. 53. n. 43. it. dict. l. 6. c. 56. n. 21.

בפניה' ולא נהגם לעבר אחרי הרומיים
ולרדוף אחריה' וישובו אל העזרה ויבא
גליינוס בתוך העזרה אחרי היהודי' ויך
ברכב אחד מהיהודי' בחרבו על מגינו
אשר היה בידו ויהי כראותו גליינוס כי
הכהו היהודי ויתחזק לקפוץ מן הארץ
כחק המלחמה כי יקפצו הנלחמי' זה
עם זה וידלגו זה על זה למען תגבר יד
זה על זה במלחמה ויהי מידי קפצו
והדח רגלו על אבני רצפה שהיו בעזרה
ותמעד ותפול לארץ כי נעולי' היו רגליו
במנעלי' ויפול וימת ואין זה חק הגבור'
כי אם יבקש הגבור להרוג את רעהו
יאות לו להשמ' ממנו ולמכה ואח
להשמר פן יוכה גם הוא ולהמית ואף
הוא להשמ' פן ימות גם הוא ולא יאמר
בלבבו שגבורתו תשגבהו כי גליינוס לא
הלך במלחמה כאיש אשר ילך להלחם
בגבור כמוהו עד אשר יחשוב בכל צד
מצדדי המלחמה ובמקום שבו תערוך
המלחמה ואמנם הלך בגאותו במלחמה
כאיש אחד שילך על השחוק וההתול ולא
שת לבו כי ילחם עם גבורי' ולא שת
לבו לחשוב את האר המקו' שבו היה
הולך להלחם עם היהודי' ויהי בעת
נפול גליינוס כי מעדו קרסוליו ונטה
אשוריו ויברך על ברכיו וילחם מעט
בגבורה ויכהו אחד מן היהודי' הבחורי'
הבחורי'

propter Judæi in atrium reverſi ſunt, quod & Julianus, eosdem inſequens, ſimùl intravit; ſed Judæus quidam ſcutum ejus, quod ipſe manu gerebat, gladiô percuſſit; Julianus autem id conſpiciens è terra ſubſilire volebat, ſicuti moris eſt in prœliis, ubi, qui manus conſerunt, è terra ſeſe attollere & ſibi invicem inſilire ſolent, ut hoc modo adverſarios ſuos in pugna vincant. Dum itaque Julianus ſic proſilire conabatur, accidit, ut pedes ejus propter lubricitatem lapidum atrii titubarent ac labaſcerent atque ipſe in terram procideret, quia calceis (20.) indutus erat; ſic ſuperatus & interfectus eſt Julianus, (21.) qui hac qvidem in re viri fortis officio non eſt functus: nam vir ſtrenuus, qui adverſarium ſuum interficere vult, cavere ſibi debet, ne ab illo interimatur, & qui alterum cædere cupit, is, ne ipſe cædatur, obſervare debet, quocircà non nimium viribus ac robori ſuo confidere debet. (22.) Julianus enim in prælium deſcendit non ſicuti vir, qui cum æquè forti ac ſtrenuo pugnaturus eſt, qui omnes belli caſus & circumſtantias, imprimis locum, ubi acies atque certamen inſtruitur, probè conſiderat; ſed ipſe ſuperbiâ ferox ad bellum, tanquam ad ludum & jocum abiit nec perpendit, rem ſibi cum viris fortibus futuram eſſe, nec in animum induxit qualitatem loci, quem ipſe cum Judæis pugnaturus intraverat. Julianus igitur, cùm cecidiſſet, (quia tali ejus nutârunt & greſſus eundem fefellerunt) genibus ſubnixus paululùm quidem pugnabat ac ſe viriliter defendebat; ſed Judæus quidam juvenis fortitudine inſignis illum percutiebat atque interficiebat: intereà Titus expectabat, donec Julianus cum fortitudinis laude reverteretur; ſed fruſtrà, quia ille interemptus

emptus

(20.) Quibus creberrimi & acuti clavi infixi erant, prout ſcribit Joſephus dict. l. 6. c. 7. & Egeſipp. l. 5. de Bell. *Jud.* c, 30.

(22.) Cùm is antea multos ex *Judæis* partim interfeciſſet, partim vulneraſſet, ſicuti referunt *Joſephus* & Egeſippus loc. alleg.

(21.) Meritò hic audacia ac temeritas ab autore noſtro reprehenditur, quæ à viro forti procul abeſſe debet, nam plurimum in bello valet prudentia, quæ cauta ſemper & perſpicax incertorum providet caſus, verba ſunt Egeſippi l. 5. de Bell. Jud. c. 30.

Digitized by Google

הברורי׳ לגבורה וימת· וטיטוס מיחל
שיבוא גליגוס בגבור׳ ואיננו כי נפל
שם ומת וכשמוע טיטוס כי נפל גוליגוס
וכי מת ויבקש גם הוא לבוא לעורה ולא
עזבוהו גבוריו כי יראו פן יפול גם הוא
ותחזק יד היהודי׳ על המונות הרומיים
שבאו לעורה ביום ההוא וירבו שם חללי
רומיים לאין מספר ויפשיטו היהודים
לגליגוס וכל חללי הרומיי׳ ויקחו כל
כליה׳ מידיה׳· ואלה שמות שרי הצבא
הגבורי׳ אשר ליהודי׳ שעשו את המלחמ׳
ואת הגבורה הזאת ביום ההוא מגורל
יוחנן השר הגדול לפריצי׳ אלעשא
ויפתח ומגורל שמעון האכזר הפריץ
השר השני. מלכיה ויעקב האדומי נגיד
האדומיי׳ ומגורל השלישי השר הגדול
והוא אלעזר הפריץ בן ענני ארשימון
ויהודה· אלה הגבורי׳ עם יתר אחיהם
הם אשר הרבו להכות את הרומיים
ביום ההוא בתוך העזרה ויבריחום
ויסגירום בתוך אנטוניא וימנעום לצאת
משם

emptus erat & in certamine ceciderat. Cùm igitur Juliani caſus ac mortis fama ad Titum perlata eſſet, ipſe atrium ingredi voluit; ſed milites ejus id non permiſerunt, metuentes, ne & ipſe in prælio caderet, (23.) ſic Judæorum manus eo die Romanorum multitudini prævaluit, qvi atrium intraverant, quorum ingens numerus ibidem occubuit. (24) Poſteà Judæi tàm Juliani, quàm cœterorum Romanorum, qui interempti erant, cadavera ſpoliarunt eisqve arma omnia detraxerunt. Cœterùm ducúm ſtrenuorum exercitus Judaici, qui eo die prælium commiſerant & præclara facinora ediderant, hæc erant nomina: ſub auſpicio (25.) Johannis, maximi graſſatorum ducis, Eleaſa & Jephta; (26.) ſub Simeonis, ſecundi ducis & graſſatoris crudeliſſimi, ductu, Malchia (27.) & Jacobus (28.) Idumæus, Idumæorum princeps; ex tertii autem ducis, Eleazari, graſſatoris magni, Ananiæ filii, ordine: Arſimon (29.) & Jehuda, hi ipſi fortiſſimi fuerunt duces, qui unà cum cœteris fratribus ſuis Romanos illo die ingenti clade in atrio Templi affecerant eosqve, ut retrò cederent & intrà mœnia, (30.) quæ Antonia (31.) dicuntur, ſe reciperent, coëgerant ac prohibuerant, ne inde egredi vel ingredi poſſent Romani. Titus autem, cùm vidiſſet, arcem Antoniæ plus de-

(23.) Revocatus fuit à ſuis, quia in milite unius ſoss eſt, in Imperatore univerſorum periculum, docuit exemplum, quid cavendum potius, qvàm ſequendum Cæſari foret, verba ſunt Egeſippi l. 5. de Bell. Jud. c. 30.

(24.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 7. atque Egeſippus loc. alleg. & Joſippi Epitom. pag. 255.

(25.) Hebr. גורל, de ſorte, ſic juxta Hebr. *ἐκ τάγματος*, ex ordine ſive agmine, ita Joſephus loc. alleg.

(26.) Sic nominantur etiam in Ioſippi Epitome dict. pag. 255. Alexas & Gyphthæus vocantur à Ioſepho l. 6. c. 7. Alexas & Gyttæus appellantur ab Egeſippo l. 5. de Bell. Iud. c. 30.

(27.) Sic etiam is in Ioſippi Epitome pag. 255. nominatur; Egeſippus dict. lib 5. c. 30. vocat Malichum, à Ioſepho l 6. de Bell. Iud. c. 7. appellatur Malachias, idem Ioſephus loc. alleg. huic Malachiæ adjungit etiam Iudam, Mertonis filium, qui hic omiſſus eſt.

(28.) Is Iacobus Soſæ filius fuit, prout refert Ioſephus loc. alleg.

(29.) Sic & ab Egeſippo dict. lib. 5. c. 30. in fin. nominatur, ut & in Ioſippi Epitom. pag. 255. à Ioſepho lib. 6. de Bell. Iud. cap. 7. vocatur Simon.

(30.) Sive: arcem, vid. Ioſephus & Egeſippus loc. citat.

(31.) De hac arce Antonia ſuprà h. cap. n. 19. dictum eſt,

משם ולבא שמה וימצא טיטוס אשר
אנטוניא היתה לרומיי למוקש ויצו טיטוס
ויהרסו אותה׳ ויהי הדבר הזה בחמשה
בסיון בחדש השלישי בערב חג שבועות
והוא החדש הארבע׳ עש׳ לבא טיטוס
לצו׳ על ירושלם ׃

trimenti, quàm commodi Romanis adferre, præcepit, ut illa deſtrueretur. (32.) Hæc geſta ſunt die quinto (33.) menſis tertii, (34.) qui Sivan (35.) dicitur, inumbrante veſpera feſti Septimanarum, (36.) is menſis decimus quartus fuit, ex quo Titus Hieroſolymam obſidione cinxerat.

CAP. XLVIII.

ויהי ממחרת היום ביום חג השבועו׳
ויחגו היהודי׳ הנמצאי׳ בירושלם את
חגם והוא חג השבועות ויגש טיטוס אל
בית המקדש קרוב להיכל כי שם נקבצו
הפריצי׳ וגבורי היהודי׳ ויוסף בן גוריון
הכהן עמו ויקרא טיטוס ליוחנן וליתר שרי
הפריצי׳ בקול גדול וידבר אליה׳ כדברים
האלה ויוסף בן גוריון היה מבאר להם
את דברי טיטוס ויען טיטוס ויאמר ליוחנן
הפריץ מה חטא לך ההיכל הזה שתגרה
עליו את הרעה הזאת הגדולה להרסו
אם בכח ובגבור׳ תתהלל צא נא עם
גדודיך וגבוריך אל השדה ונלחמה שם
ברצונך ועתה הלא היום הזה הוא יום
חגיכם ויום טוב לכם מדוע אתם נלחמי׳
במקום הקריבכם הזבח והעולה ואתם
מחללי׳

SEquenti die, quô Judæi, qui adhûc Hieroſolymis ſuperſtites erant, feſtum ſeptimanarum celebrabant, Titus ad Sanctuarium ac Templum Domini propius acceſſit, (quia graſſatores ac Judæi milites ibidem convenerant) & Joſephum, Sacerdotem, Gorionis filium, ſecum duxit; dein Johannem cœteroſque graſſatorum duces vocavit (1.) eoſque magna voce ita allocutus eſt: (Joſephus autem, Gorionis filius, verba Titi Judæis interpretabatur) ecquid tibi, Johannes, Templum iſtud peccavit, dum id maximo involvis exitio, ut deſtruatur ac devaſtetur? ſi robur & fortitudinem tuam oſtendere cupis, egredere cum copiis & militibus tuis in campum, ut ibi, pro lubitu tuo, pugnemus, nonne hodiernus dies vobis ſacer ac lætitiæ deſtinatus eſt? cur igitur eo in loco, ubi ſacrificia & holocauſta à vobis offeruntur, bellum geritis ac Sanctuarium Domini, Dei veſtri, ejuſqve nomen profanatis? nos verò non adverſùs Templum, qvod domus eſt Dei tremendi, ſed contrà vos pugnamus, qvi dura cervice & ſuperbiâ

(32.) Vid. Ioſeph. dict. lib. 6. c. 8. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 31. princ.

(33.) Idem refertur in Joſippi Epitom. p. 255.

(34.) Nempe ſi initium fiat à Martio, qui Hebræis ניסן dicitur, atque illis primus eſt ratione anni legalis, vid. Exod. c. 12. v. 2. & Buxtorf. Lexic. hac voc.

(35.) Is menſis Majo reſpondet, prout Buxtorfius dict. loc. notavit; Joſephus dict. l. 6. c. 8. ſcribit, iſtud accidiſſe die decimo ſeptimo menſis Julii.

(36.) Joſephus loc. alleg. ſcribit, illo die τὸν ἐνδελεχισμὸν i. e. juge ſacrificium, deſiiſſe Deo offerri virorum penuriâ eamque ob rem populum nimis doluiſſe, confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 255.

(1.) Vid. Joſeph. l. 6. de Bell. Jud. c. 8. & Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſ. cap. 31. ac Joſippi Epitom. pag. 255. & ſeq. confer. & infrà num. 6. h. cap.

Digitized by Google

מחללי׳ את קדש אלהיכ׳ ואת שמו ואנו
אין אנו נלחמי׳ עם ההיכל כי בית
אלהי׳ נורא הוא אך מלחמתנו עמכם
דבר׳ אש׳ תקשו ערפכם לבלתי הכנע
למי אשר רצון האלהי׳ לתת הממשלת
בידו ותתאזרו לבטל את רצוננו ולנו אין
דבר מלחמ׳ עם ההיכל אשר לו בעיר
הזאת ואם תאמרו לא נוכל עוד להלח׳
הכניעו ערפכם ושאו עולנו וחיו ואם
תאמרו הבה ונלחמה לכו נא ונצא
השדה ושם נערוך את מלחמתנו ולמה
זה תחללו את מקדשכ׳ ותשביתון זבח
עבודת אלהיכם׳ והמליץ בין טיטוס
והיהודים השומעי׳ היה יוסף הכהן כי
הליץ דברי טיטוס ליהודי׳ ובאום מרומי
ללשון עברי׳ ויוסף עוד טיטוס וידבר
את היהודי׳ דברי׳ טובים דברי׳ נחומי׳
ויוכיח׳ על אשר טמאו את מקדש׳ וישפכו
בו דמים נקיים ועוד הם יחללוהו
בהתגרת׳ מלחמה עם המחנה הכבד
הבא אליהם עד שימותו כלם ויהיו
נבלותיה׳ לדומן על פני האדמה ויחרב
מקדשם וישרף היכלם ותשבת עבודתם
וכל אלה הדברי׳ היו יוצאי׳ מפי טיטוס
דבר אחר דבר מול היהודי׳ ונבחם ויוסף
בשהליץ את דברי טיטוס ליהודי׳ החרישו
כל העם ולא ענוהו דבר כי מצות יוחנן
הפריץ ושר הפריצי׳ לבלתי השיב לו
דבר ויתנו כבוד ליוחנן השר הגדולי׳ אז
ענהו

perbiâ feroces ei parere recuſatis, cui Deus pro arbitrio ſuo ſummum imperium tradidit, vos autem ipſius voluntati, quantum in vobis eſt, reluctamini; aſt nobis nullum certamen eſt cum Templo, quod in hac urbe Deo dicatum eſt. Si dixeritis, non poſſumus amplius arma ferre atque pugnare, ſubmittite ergò cervices veſtras & jugum noſtrum recipite, ut vivatis; ſi verò dixeritis: agite prælium ineamus, egredimini igitur in campum, ut ibi inſtructa acie decernamus, cur Sanctuarium veſtrum ita profanatis & ſacrificia aboletis cultumque Dei veſtri tollitis? interpres autem inter Titum ac Judæos fuit Joſephus (2.) Sacerdos, qui Titi verba Judæis interpretatus eſt, eaqve ex Romana in Hebræam lingvam tranſtulit; alia inſuper verba benigna & clementiæ plena Titus cum Judæis loqvens addidit: poſteà illos objurgavit, quòd non ſolùm polluiſſent Sanctuarium & in eo ſangvinem innocentem effudiſſent; ſed etiam quòd Templum Domini adhûc profanarent, dum arma contrà tantum exercitum, qvi eos oppugnabat, gererent, donec omnes incolæ internecione delerentur eorumqve cadavera ſtercoris inſtar in agros projicerentur atqve illorum Sanctuarium devaſtaretur ac Templum incendiô conſumeretur & denique cultus divinus aboleretur; hæc omnia verbotenus ex ore Titi prolata ſunt, Judæis è regione ſtantibus & audientibus; Intereà verò, dum Joſephus Titi verba Judæis interpretabatur, populus omnis tacebat nec quidquam reſpondebat, (3.) nam Johannes cœterique graſſatorum duces præceperant, ne qvis ei reſponderet; quocircà omnes in honorem Johannis, ſummi principis, tacuerunt. Dein Johannes, graſſatorum dux, reſpondens ei dixit: (4.) non poſſumus meliora & Deo magis grata offerre

(2.) Idem refert Egeſippus dict. l. 5. c. 31. vid. & Joſippi Epitom. pag. 256.

(3.) Conſentit Joſephus dict. l. 6. c. 8. & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 31. confer. etiam *Joſippi* Epitom. p. 257.

(4.) Idem referrur in *Joſippi* Epitome pag. 257. cui etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 31. ferè con-

ענהו יוחנן שר הפריצים ויאמר לו אין
לנו לזבוח זבח ליי׳ בתוך ההיכל ולטבוח
טבח לעולה יותר נכבד מבשרנו ואין
לזרוק בבי׳ מקדשו ובהיכלו טוב מדמינו
כי על אלהינו נמות ונלחמנו תחשב
לפניו כעולות וכבשי׳ לרצון לו ונמותה
חפשי׳ בתוך עיר הקדש ולא עבדים
בידיכם׳ ויען טיטוס ליוחנן ויאמר אליו
והמליץ ביניהם יוסף הכהן ויאמ׳ אמנם
העיר עיר הקדש היא וההיכל היכל הקד׳
הוא ונורא מאד ולא יתכ׳ בו בבלתי
כבוד כי אם נבזה וחדל דעת׳ אכן אתם
חטאתם כי טמאתם היכל יי׳ אלהיכ׳
ומקדשו ועירו כי שפכתם בתוכו דמי
נקיים והרגת׳ בתוך היכל אלהיכ׳ את
קדושיו ואת חסידיו ואת כהניו העובדי׳
אותו בקדש על לא חמס בכפם ואיכה
תצדקו אתם באמרכם כי נחשבו לפניו
כעולות נרצות וזבחי׳ רצויי׳ ואת׳ מובאשי׳
בעיניו ונתעב׳ לו, מאוסי׳ ומשוקצי׳ והלא
תורתכ׳ תורה. אש׳ כל זבח אשה שיהי׳
בו מום לא ירצה לפניו ואיך תאמרו כי
תהיו את׳ נרצי׳ ורצויי׳ לפניו ואת׳ מלאי׳
כל מו׳ וחטא ואשמה ועון׳ אמרו לי
היש לאיש מום גדול מעונו וחטאו
ויתועב איש לפני אלהיו כי אם בהפרו
את תורתו ומצותו אשר צוהו ואתם
החזקי׳

ferre in Templo ſacrificia atque hololauſta, quàm corpora noſtra (5.) nec in Sanctuario Domini ejusque Templo melius quidquam, quàm ſangvinem noſtrum ſpargere poſſumus, nam pro Deo noſtro pugnantes moriemur; idque perinde erit, ac ſi holocauſta atque agni aliaque ſacrificia Deo grata offerantur, (6.) quapropter in urbe ſancta nos liberi nec ſub jugum veſtrum redacti moriemur. Ad hæc Titus, interprete Joſepho Sacerdote, Johanni reſpondens dixit: urbs quidem iſta ſancta eſt (7.) Templumque ſanctum & valdè venerandum, nec quisquam de eo minus honorificè ſentiet ac dicet, niſi vilis homo & ratione deſtitutus; ſed vos peccâſtis, qvia Templum Domini, Dei veſtri, ejusque Sanctuarium atque urbem profanâſtis, dum ſangvinem innocuum effudiſtis & in medio Templo Dei veſtri ſanctos ejus ac pios homines atque Sacerdotes, qvi illius cultui in Sanctuario operam dabant, & nullius criminis ac peccati rei erant, interfeciſtis; quomodo igitur voſmet juſtos prædicabitis ac dicetis, corâm Deo vos haberi tanqvàm holocauſta & ſacrificia, quæ illi grata ſint & accepta? imò verò fœtidi eſtis corâm ipſo, reprobi & abominandi, nonne lex veſtra docet, omne holocauſtum, (8.) cui macula inhæret, Deo non eſſe acceptum? quomodo ergò dicetis, vos ei gratos fore & acceptos, qui omni vitiorum genere contaminati eſtis? dicite mihi, num major in homine labes ſit & macula, quàm peccatum ejus & iniquitas? an quis corâm Deo ſuo magis deteſtabilis erit, quàm is, qui ipſius legem ac præcepta violat & contemnit? vos autem procùl à Domi-

conſentit, dum refert, quod Johannes reſponderit, nullum eſſe præſtabilius Deo ſacrificium, quàm pro aris, pro focis, pro Templo ponere animam. *Joſephus* autem dict. l. 6. c. 8. ſcribit, Johannem reſpondiſſe, Hieroſolymam Dei eſſe urbem, proinde ſe excidium ejus non metuere.

(5.) Idem; ſed alio ac meliori ſenſu præcepit Paulus ad Roman. c. 12. v. 1. παραστῆσαι τῷ Θεῷ τὰ σώματα ἡμῶν θυσίαν ζῶσαν &c. ut exhibeamus Deo corpora noſtra hoſtiam viventem &c. vid. infrà h. lib. 6. c. 58. n. 5.

(6.) Iſtud ſanè hic eſt, impio in ſcelere ſe pium gloriari.

(7.) Conſentit Joſippi Epitom. p. 257. & Egeſippus dict. l. 5. c. 31.

(8.) Reſpicitur hic ad Levit. c. 1. v. 3.

Digitized by Google

הרחוקי׳ מיי׳ אלהיכם וזה דרכיכ׳ כי מכף
רגליכם ועד קדקדכם אתם מלאי׳ מומי
עונות ואשמות מכרתות ומעדידי׳ לנפשו׳
האנשי׳ ואף כי יהיו חכמים שלמי׳ אבל
חלילה לחכמים השלמים והתמימים
ברעותיהם לעשות מעשיכם כי מעשיכם
הם מעשי עורי לב ומעשי פתיי׳ ומשוגעי׳
ונבלים וסכלי׳ ואמנם אשר בינה וחכמה
אתם הם ישאו ויסבלו לקבל תלאות
הזמן הקורות אותם כאשר התכן להם
דרך יי׳ כי הם מביני׳ בקורות העולם
ותלאותיו וילדי יום יום׳ ואיכה תאמרו
פתאי׳ כי תתרצו לפניו כעולות חבחים
ואתם מתנשאי׳ לאמר זכים אנחנו׳
אמור לי אתה יוחנן ושרי הפריצי׳ אשר
אתך וראשי האכזרי׳ אש׳ עמך הלא
אתה אנוש בעל מכאובי׳ ורמה ותולעה
תסובבך בעודך חי ואף כי אחרי מותך
ואנחנו כמוך הייטב בעיניך אם יבא
איש לחטוף את שולחנך מלפני׳ כי
יהיה ערוך לפניך לכבוד הלא ירע בעיניך
הדב׳ היה והאשי׳ את עושהו ומאשמה
וחטא לא תנקהו׳ ואתה למה חטפת
את זבחי אישי אלהיך מהוך היכלו ותמלא
את ביתו פגרי חללי׳ למרמס ולחרפה
ולקלון ובת מי יראה ומי ישמע ולא
יבכה להמון החללי׳ אשר נפלו מישראל
בגללך ובגלל שמעון ואלעזר חבריך ורעיך
לרעה כי עצמו מספ׳ רעותיכ׳ ואשמותיכ׳
ואין אתי משפט נדע יכון לכם לפי
עונותי׳

Domino, Deo veſtro, remoti eſtis; hæc eſt via veſtra, quam inſiſtitis, nam à planta pedum veſtrorum usq; ad verticem pleni eſtis iniquitatum & peccatorum maculis, quæ hominum animos vulnerant ac lædunt, etiamſi illi maxima ſapientiâ ſint præditi: ſed abſit quàm longiſſimè à viris ſapientibus, qui integritate & innocentiâ vitæ conſpicui ſunt, ut facta veſtra imitentur, vos enim eorum, qui corde cœci, ſtolidi, dementes, veſani & imprudentes ſunt, opera peragitis; certè qui ſapientia ac prudentiâ valent, temporum adverſitates & moleſtias, quæ ſibi eveniunt & à Deo immittuntur, patienter ferunt, quia rerum eventa, moleſtias &, qui quotidiè naſci ſolent, caſus probè nôrunt. Quomodo verò, ô ſtolidi, dicere audetis, vos Deo gratos & acceptos eſſe, tanquàm holocauſta & ſacrificia ritè oblata? quomodo voſmet ipſos puros & innocentes jactatis? dic mihi, Johannes cœterique graſſatorum duces ac tyranni, qui tecum ſunt, nonne tu mortalis es & multis miſeriis obnoxius? quem adhûc vivum vermes circumdant ac multò magis mortuum rodent; nos quoque æque, ac tu, homines ſumus: numquid gratum tibi erit, ſi quis ex menſa tua, opiparè inſtructâ, aliquid ſurripuerit, (9.) nonne id tibi valdè diſplicebit eumque, qui id perpetraverit, delicti reum perages nec à peccato ac crimine illum abſolves? cur verô tu ſacrificia Dei tui ex ipſius Templo ſuſtuliſti atque domum ejus cadaveribus interemptorum impleviſti, ut pedibus conculcentur, idque in ſummum illius dedecus, contemptum & ignominiam? ecquis videbit, quisnam audiet nec deflebit ingentem illam multitudinem interemptorum ex populo Iſraëlitico, qui propter te & Simeonem atque Eleazarum, ſocios tuos ac ſcelerum communione tibi junctos, interierunt? certè flagitia ac delicta veſtra non

(9.) Idem ſimile adducitur etiam à Ioſepho dict. l. 6. c. 8. & ab Egeſippo l. 5. de Bell. Iud. c. 31. confer. etiam Ioſippi Epitome p. 258.

Digitized by Google

עונותיכם׃ ועודך מחזיק בטומאת רעות
נפשך ובאכזריותך ומדבר ואומר כי אלהי
יהיה בעזרך וחושב כי אתם רצויי לפניו
ובתו ובתיכ׳ מבדילי׳ עונותיכ׳ אש׳ המה
בין המבינ׳ כחומת ברזל וכגדרות הרי
נחשת׃ ואמנם האמת הוא אשר נאה
לגבורי כמותכם להלחם בעד עמכם ועירם
ואדמת׳ כי כל איש גבור ומר נפש טוב
לו למר בגבורתו ממשול בו שונאו הבא
להכלימו ולהוציאו מתורתו ומאדמתו
ולהשמידו ולהאביד ארצו׃ ואני לא
באתי להכלים אתכם ולא להוציאכ׳
מתורתכ׳ ולהאביד ארצכ׳ ואדמתכ׳ ולא
להשמידכם או להרוס עריכם רק באתי
לקרוא לכם לשלו׳ ולכרות ברית אתכ׳
אם תשמעו אלינו להטות שכמכם
ולסבול עולנו כאשר הייתם מלפני עם
הרומיי׳ כי מי בכל הגוי׳ שיחמלו עליכם
כחמלתנו וייטיבו לעמי׳ כטובותנו׃ הלא
אניבעל מלך קרטגניא׳ וכל חילו בא
ויחמוס את ארצנו ויהרס מבצרינו ויכלה
המון גבורינו בחרב הוא ועמו ויצר ימים
רבי׳ עלינו כאשר עשינו לכם אנחנו
ואח׳ כך לכדנו אותו ונחמול עליו ונטיב
לו ושמנוהו לשר ולקצין על עמו כי
נכנע וסבל עולנו וכן עשינו לאנטיוך
מקדון ולייתר מלכי הגוים וסריהם אשר
לכדנו׃ והלא אתם אומרי׳ כי אתם
שומרי׳ את משמרת יי׳ אלהיכ׳ למה לא
תעשו׳

non poſſunt numerari nec ullum ſupplicii genus mihi notum eſt, quo peccata veſtra poſſint expiari; tu verò (10.) in impura illa animi tui improbitate ac crudelitate adhûc pergis & nihilominus putas, Deum tibi auxilio fore, atqve exiſtimas, vos ei gratos & acceptos eſſe; ſed peccata veſtra vos à Deo ſeparant eaque tanquàm murus ferreus & ſepimentum montium æneorum vos à Domino ſejungunt. Verum quidem eſt, (11.) quòd fortes viri, quales vos eſtis, pro populo, urbe ac terra ſua pugnare debeant, nam cuilibet viro ſtrenuo, quem acerbi premunt caſus, ſatius eſt mori, quàm hoſti ſuo ſervire, qui illum dedecore afficere & à lege patriaque ſua expellere atque ipſum ejusque terram perdere ac devaſtare cupit: aſt ego hùc non veni, ut vos ignominiâ afficerem aut à legis obſervatione prohiberem aut terram patriamque veſtram vaſtarem aut vos perderem urbesque veſtras delerem; ſed ut pacem vobis offerrem ac fœdus vobiſcum inirem, ſi nobis obtemperare & humeros veſtros jugo noſtro ferendo ſubmittere vultis, ſicuti jam anteà Romanis ſubjecti fuiſtis; ecquis enim ex omnibus populis eâ, quâ nos, clementiâ vos tractabit? quiſnam adeò benignum ergà gentes ſeſe præbebit, ſicuti nos facimus? Nonne Hannibal, Carthaginienſium dux, cum omnibus copiis ſuis terram noſtram ingreſſus eandem vaſtavit & urbes munitas, imperio noſtro ſubjectas, evertit atque ipſe cum exercitu ſuo copias noſtras ferro delevit ac nos diu obſidione preſſit, prout nos urbem veſtram jam circumvallatam tenemus; ſed, poſteaquam illum ſub poteſtatem noſtram redegimus, ei pepercimus ac benefecimus, atq; illum populo ſuo principem præfecimus, quia is depoſitâ ſuperbiâ ac ferociâ jugum noſtrum tulit: idem

(10.) Nempe: Johannes, nam ad illum præprimis directa fuerunt Titi verba, vid. ſuprà h. cap. n. 1. ibique not.

(11.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 258. & apud Egeſippum l. 5. de Bell. Jud. c. 31.

dem fecimus Antiocho, Macedoni, (12.) cœteriſque gentium regibus & principibus, quos cepimus. Aſt dicitis, vos ſtatuta Domini, Dei veſtri, obſervare, cur ergô non idem facitis, quod Jechonias, rex veſter, (13.) qui ſeipſum pro Templo Dei veſtri ejusque Sanctuario, ne illud devaſtaretur & pro populo veſtro, ne is in captivitatem abduceretur aut ferrô periret, tradidit (14.) & ſe cum domo ſua Chaldæorum regi dedidit, ut ſic efficeret, ne vos in gentium poteſtatem veniretis? cur non vitæ veſtræ, populo, urbi & Sanctuario veſtro etiam vos parcitis? nunc igitur auſcultate mihi, en ego fœdus coràm Deo hujus Templi vobiſcum pangam, is teſtis ſit inter me ac vos, hic audiat inter utrumque teſtis; ego per Deum juro, quòd nec fœdus, quod vobiſcum facturus ſum, rumpam nec ullum vobis malum inferam nec prædam faciam nec vos in captivitatem abducam, nec alium, quàm qui eſt ex gente ac magnatibus veſtris, regem ſuper vos conſtituam, en Joſephus, ſacerdos, qui mecum eſt, ab initio princeps veſter ſit, & ſi vobis ita viſum fuerit, eundem ſuper vos regem conſtituam; (15.) præterea omnes Judæi, qui ſeſe fidei meæ commiſerunt, revertantur & in terra veſtra habitent, ut quilibet fructum vitis ſuæ comedat & aquam putei ſui bibat; ſic viveris ac mortem evitabitis atque ſanctum Dei veſtri cultum non relinquetis: ut autem fidem mihi habeatis vobisque cautum ſit, donec fœderi, vobiſcum vitæ paciſque ſervandæ cauſa inito, ſatisfaciam, en Joſephum, principem veſtrum & nonnullos viros primarios nobileſque Romanos vobis obſides tradam, quocircà egredimini ac pacem nobiſcum facite humeros-

תעשו כאש' עשה יכניה מלככם אש'
חמלה נפשו על היכל מקדש אלהיכם
לבלתי העשו' שממה ועל עמכם לבלתי
ילך בשבי או ימות בחרב ויסגור את
נפשו ואת ביתו ביד מלך כשדים למען
חשוך אתכם מיד גוים· ואתם למה זה
לא תחמלו' על נפשכ' ועל עמיכם ועריכ'
ומקדשיכ' ועתה שמעו לי והנני כורת
לכם ברית לפני אלהי הבית הזה והיה
הו' לעד ביני וביניכם כי הוא עד שומע
בינותנו ואני נשבע באלהו' אשר לא
אמיר ולא אפיר בריתי אשר אכרות ולא
אעשה לכם רעה ולא אשלול ולא
אשבה אתכ' ולא אמליך כי אם איש
מגדוליכם והנה יוסף הכהן אשר אתי
והיה שר עליכם מבראשונ' אם יש את
נפשכם אמליכהו עליכ' וכל אשר אתי
מאנשי האמונ' ישובו וישבו בארצכם
ואכלו איש את פרי גפנו ושתו איש את
מי בורו וחיו ולא תמותו ועבודת מקדש
אלהיכם לא תשכיחו· ולמען תבטחו בי
עד השלימי בריתי אתכם עם חיי' ושלום
אתן לכם את יוסף שרכם ומקצת
שרי הנכבדים ושועי הרומיים והיו בידכם
לערבון ויצאתם והשלמתם עמנו והטיתם
את שכמיכם והכנעת' את ערפכ' לעמוד
אותנו ככל הגוי' וכאשר עשיתם גם
אתם

meros-

(12.) Is Syriæ rex fuit à Romanis devictus, de quo Livius l. 37. c. 45. & l. 38. c. 38.

(13.) Vid. 2. Reg. c. 24. v. 10. & ſeqq. ac Joſeph. dict. l. 6. c. 8. circà med. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 31. confer. etiam, quæ ſuprà h. lib. 6. c. 42. n. 20. notata ſunt.

(14.) In Hebræo hic verbum חמלה i. e. pepercit, habetur, nam Jechonias, dum ſemet Chaldæis dedidit, et ipſe vitam ſuam ac Templum, ne illud everteretur, ſervavit eisque hac ratione pepercit.

(15.) Idem refertur in Joſippi Epitome p. 258.

Digitized by Google

אתם מלפנים אשר עבדתם את הרומיים
בימי נארון קיסר ותחיו ולא תמותו ועבוד'
מקד' אלהיכ' לא תשביתו וישא יוסף
הכהן את קולו בבכי ויבך לעיני שרי
הפריצים בבי גדול על דברי טיטוס ועל
אש' חמל עליה' והמה לא שתו לב
לזה. וכאשר ראה יוסף כי לא יכול
טיטוס להטו' לב הפריצי' אל השלום ויען
יוסף ויאמר אל שרי הפריצים אינני תמה
מהעיר הזאת אשר היא הולכ' להיו'
שממה וחרבה כי ידעתי כי בא קצה
אמנ' אני תמה מכם כי תקראו ולא
תבינו את ספר חזון דניאל אשר כל דבריו
באו ואין מבין מכם כי הנה שבת התמיד
ונכרת הכהן המשיח ועמדו כל דברי
דניאל במעמד הזאת עיניכם ראות
ולבבכם לא יאמין וידבר עוד יוסף דברים
טובים ודברים ניחומים רבים אל היהודים
ולא שמעו הפריצים ולא הטו את אזנם.

meroſque veſtros & cervices ſubmittite, ut nobis, ſicuti aliæ gentes, ſerviatis, quemadmodum ipſi quoque antehac feciſtis, qui Neronis Cæſaris ætate Romanis ſubjecti fuiſtis, hoc modo vitæ veſtræ conſuletis ac mortem evitabitis nec cultum Sanctuarii Dei veſtri deſeretis. Dum Titus hæc locutus eſt, Joſephus ſacerdos coràm graſſatorum ducibus in lachrymas & fletum maximum prorupit propter blanda Titi verba ejusque clementiam, quâ ille Judæos complectebatur; aſt ipſi dictis hiſce animum non adverterunt. (16.) Joſephus itaque, dum vidit, graſſatorum animos à Tito ad pacem flecti non poſſe, eorundem duces (17.) ita allocutus eſt: non miror, urbem iſtam vaſtatum ac perditum iri, novi enim, finem ei inſtare; ſed illud miror, vos Danielis librum (18.) legere nec vaticinium ejus intelligere (19.) ac licèt omnia, quæ ille prædixit, evenerint, neminem tamen ex vobis id animadvertere, ecce enim juge ſacrificium abolitum & ſacerdos unctus exciſus eſt (20.) atque omnia Danielis dicta effectum ſortita ac verè impleta ſunt; oculi veſtri illud vident, ſed cor veſtrum non credit: alia inſuper verba ſatis multa, benevolentiæ & humanitatis plena, fecit Joſephus ad Judæos; ſed graſſatores illis animum non attenderunt nec aures ſuas obverterunt. (21.)

(16.) Conſentit Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 31. ac Joſipp. Epitome p. 259.

(17.) Ad Johannem præcipuè verba fuiſſe directa ſcribit Egeſippus loc. alleg.

(18.) Reſpicitur hic ad Daniel. cap. 9. v. 25. & ſeqq.

(19.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 8. circà fin. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 31. in fin.

(20.) Ecce illuſtre illud Danielis vaticinium de ſummo ſacerdote noſtro ac vero Meſſia, Jeſu Chriſto, in alium ſenſum hic ab autore noſtro torquetur, confer. Epiſtol. ad Hebræ. c. 4. v. 14.

(21.) Egeſippus dict. lib. 5. c. 32. in princ. ſcribit. quòd Deus jam dudum perfidas mentes urſerit, ex quo impio ſe parricidio commacularunt, Chriſtum Jeſum crucifigentes; hic eſt ille, inquit, cujus mors Judæorum excidium eſt.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XLIX.

ויהי ככלות יוסף לדבר אל היהודים והפריצים הקשו ערפ' ולא שמו לב לדבריו ויפן טיטוס ויצא מירושלם חוצה כי אמר פן יספה בעון העיר ויחן מנגד ירושלם כבראשונה גם כי פחד מהפריצי' פן יארבוהו וישחיתו אותו ואת חילו במבואי' העיר העצומי' והרבים ויתחכמו ביום ההוא רבים מאנשי האמונה מבני הכהני' הגדולים והשועים הנשארי' בירושלם ויצאו אל טיטוס ויפלו בידם ויחוס עליהם טיטוס ויקבלם בשלום ובכבוד ׃ ויצו טיטוס את מבחר השרי' אש' אתו לשלחם עד ארץ גשן אשר היה מושב לישר' בימי יעקב אביה' ע"ה ובימי יוסף הצדיק השליט על ארץ מצרים ולתתה לאחוזה להם וילכו הכשדים וישלחום ויביאום גשנה ויתנה להם לאחוזה ויאחזו בה ויהיו שם ׃ ויצו טיטוס את נציב הרומיים אשר בארץ מצרים לחמול על היהודים הנצבי' בארץ גושן ולכלכלם שם ולשמור אות' לבלתי יגע להם אחד מגדודי הרומיים ׃ ורבים מהיהודי' עוד הערימו ובקשו לצאת מירושלם

POſteaquàm Joſephus finem dicendi fecit & graſſatores cervices ſuas indurârunt nec Joſephi verbis animum adjecerunt, Titus Hieroſolymis egreſſus eſt, metuens, ne peccatis urbis involutus ſimùl interiret, & caſtra è regione urbis locavit, ſicuti ab initio fecerat, quia etiam timor eum inceſſerat, ne graſſatores per inſidias ſe ſuumque exercitum circumvenirent eumque in vicis urbis, qui bene muniti ac multi erant, opprimerent. Eodem die non pauci ex filiis ſummorum Sacerdotum cœterorumque fide, dignitate ac nobilitate conſpicuorum, qui Hieroſolymis adhùc ſuperſtites erant, ſaniori conſilio electo, ad Titum egreſſi ſunt (1.) ſeque Romanorum poteſtati tradiderunt, quibus Titus pepercit eosque benignè & honorificè ſuſcepit & præcipuis quibusdam ducum ſuorum injunxit, ut Judæos illos in terram Goſen, (2.) ubi Iſraëlitæ tempore Jacobi patriarchæ (3.) p. m. & Joſephi juſti, qui Ægypto præfuit, ætate habitârunt, deducerent eamque regionem illis poſſidendam traderent. Quapropter Chaldæi abierunt & Judæos in terram Goſen deduxerunt, quam & illi occuparunt ibique habitârunt: præterea Titus principi Romano, (4.) qui Ægypto præfectus erat, præcepit, ut Judæos, in terra Goſen habitantes, benignè tractaret, eisque victum præberet ac ſolicitè caveret, ne quis ex militibus Romanis illos injuriâ afficeret, multi quoque Ju-

(1.) Vid. Joſeph. l. 6. de Bell. Jud c. 9. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 33. ac *Joſippi* Epitom. p. 259.

(2.) Autori noſtro conſentit Joſippi Epitome dict. pag. 259. ſed Joſephus lib. 6. c. 9. ſcribit, quòd Titus *Judæos* transfugas ad urbem quandam Gophnam dimiſerit, cui & Egeſippus dict. l. 5. c. 33. adſtipulatur; cœterum de urbe iſta Gophna vid. inter alios Ioh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 55. n. 7.

(3.) De quo vid. Geneſ. c. 47. v. 27.

(4.) Hebr. נציב הרומיי, ſic in noſtro codice, quæ verba Munſterus in Ioſippi Epitome pag. 259. tranſtulit: ſtationem Romanorum, confer. R. Salom. ad 1. Samuel. c. 13. v. 3. & ad 1. Paralip. c. 11. v. 16.

מירושלם ולא עזבום הפריצי׳ לצאת ומי
יודע אם אולי נפקד עונם גם הם להספי׳
בעו׳ עם יתר אחיהם הפריצי׳ כי גם הם
ידיהם היו במעל הרעה והאכזרי׳ ויסגרו
הפריצים את מוצאי ההיכל לבלתי הת
איש מכל היהודי׳ הנמצאי׳ בירושלם
לצאת׳ אל טיטוס וידע לטיטוס כי רבי׳
מהיהודי׳ מבקשי׳ לצאת מירושלם ולהמלט
אליו והפריצים מונעים אותם׃ ויקרב עוד
טיטוס אל מקום הפריצי׳ ויוסף הכהן
עמו וכראות העם הדל את יוסף עם
טיטוס ויבכו בכי גדול ויאמרו אליו
כדברים האלה יודעים אנחנו את עונותינו
ואת עונות אבותנו ואש׳ מעלנו וחטאנו
ליי׳ אלהינו גם יודעים אנחנו את חמלת
טיטוס בן המלך אשר יחמול עלינו וירחם
על צרותינו ורעותינו אמנ׳ מה נעשה כי
אנחנו נבקש לצאת אליו ולהמלט אל
רחמיו מרעת הפריצים ואין לאל ידינו כי
הפריצים מונעים אותנו׃ וכשמוע הפריצי׳
דבריהם שהיו מדברי׳ ליוסף בעיני טיטוס
ואשר היו מכבדים לטיטוס והקיסר
אספסינוס אביו וקוראים אותו אדון
וירוצו אליהם בחרבות להמית׳ ויצעקו אל
טיטוס לאמר הושיענו אדונו וירוצו
הרומיים להצילם מידם ותתגרה עוד
המלחמ׳ בקרב ההיכל בין הרומיים ובין
היהודי׳ ויחלצו הרומיי׳ אל בית קדש
הקדשים

dæi inito clàm conſilio conati ſunt Hieroſolyma egredi; (5.) ſed graſſatores id prohibuerunt, fortasſis illorum ſcelera Deus ultus eſt, nimirùm ut ſimùl cum cœteris graſſatoribus, fratribus ſuis, interirent, quoniam ipſi quoque flagitiorum & crudelitatis ſocietate eisdem conjuncti erant. (6.) Graſſatores itaque omnes Templi exitus clauſerunt, ne quis ex Judæis, qui Hieroſolymis erant, ad Titum egredi poſſet. Titus autem, cùm probè nôſſet, multos ex Judæis urbe egredi & ad ſe quidem profugere velle; (7.) ſed eos à graſſatoribus prohiberi, denuò ad locum illum, ubi graſſatores erant, acceſſit & Joſephum, Sacerdotem, ſecum duxit. Vilioris itaque turbæ homines, dum Joſephum unà cum Tito accedentem conſpexerunt, in lachrymas ac fletum maximum eruperunt atque Joſephum ita allocuti ſunt: agnoſcimus noſtras ac patrum noſtrorum iniquitates atque fatemur, quòd in Dominum, Deum noſtrum, peccaverimus eumque ad iram provocaverimus, perſpectam quoque habemus Titi, Imperatoris filii, clementiam, quâ ille ergà nos utitur & quòd ipſe afflictionum atque calamitatum noſtrarum miſericordiâ tangatur: ſed quid agamus; nam nos quidem egredi & ad Titi clementiam confugere volumus, ut graſſatorum improbitatem ac tyrannidem evitemus; aſt facultas & vires nobis deſunt, quia tyranni iſti ab incepto nos prohibent. Graſſatores autem, cùm audiſſent, quid Judæi cum Joſepho coràm Tito locuti eſſent & quòd Titum Cæſaremque Veſpaſianum, illius patrem, honoràſſent eumque dominum vocâſſent, ſtrictis gladiis adorti ſunt miſeros illos eosque interimere voluerunt; ſed ipſi maximo clamore ſublato Titi auxilium implorârunt,

(5.) Idem refert Ioſephus dict. lib. 6. cap. 9. in Ioſippi Epitome pag. 259. narratur, quòd Iudæi etiam per cuniculos ac foſſas excavatasi conati ſint egredi ad Romanos; ſed à graſſatoribus ab incepto prohibiti fuerint.

(6.) Confer. hic Egeſippus dict. lib. 5. de Bell. Iud. c. 33.

(7.) Vid. Egeſippus loc. alleg. & Ioſephus l. 6. de Bell. Iud. c. 10.

הקדשים להמלט שמה וירדפו היהודים
אחריה׳ ויהרגו אותם שמה בתוך הקדש׳
ויקרא טיטוס והוא עומד מחוץ להיכל
ליוחנן שר הפריצים בקול גדול ויוחנן
היה בתוך ההיכל ויאמ׳ אליו הני יוחנן
הלא רעתך רבה ואין קץ לעונותיך איה
כבוד אלהיך ותפארתו הלא כתוב בתורת
אלהיכם בעבור המקום הקדוש הזה שהוא
מקום קדש הקדשי׳ והזר הקרב יומת כי
לא יקרב לבא בו רק הכהן הגדול לבדו
פעם אחת בשנה כי קדש קדשי׳ הוא
ואיך הנמלט עתה אליו לא תחונו רק
תשפכו בו דם ערלים אשר הם מתועבים
לכם ועם דמי אחיכ׳ היהודי׳ תערבו עם
דמי הערלי׳ בתוכו ויי׳ אלהיכם יהיה לי
לעד כי לא אהבתי לנתוץ את הבית
הזה ולא להרסו אמנם ידיכם ומעשיכ׳
הרעי׳ הם יתצוהו ויהרסוהו ומי יתן
והייתם נאותים לנו להשלים עמנו והיינו
מכבדים את בית המקדש הזה ואת היכל
יי׳ שבתוכו ונסענו מכאן והלכנו מעליכ׳
אך תחזק לבבכם כברזל וגם ברזל ערפכם
ומצחכם נחושה לרעתכם ואתם עונכם
תשאו ובארצות הרומיים תמותו ואני
ובית אבי נקיי׳ מאשמתכם ומחטא מותכ׳
נגד יי׳ ונגד היכלו ומקדשו עדי׳ הם
היום׳ וירא טיטוס כי אין מקשיב
מהפי

râꝛunt, dicentes: ſerva nos, quæſò, Domine noſter; his dictis Romani accurrerunt, ut illos è graſſatorum manibus eriperent, unde denuò atrox prælium inter Romanos ac Judæos in medio Templo (8.) exortum eſt atque Romani ad domum Sancti Sanctorum, ut vitam ſuam ibi ſervarent, ſe receperunt; ſed Judæi eosdem perſecuti in loco ſanctiſſimo interfecerunt, quô facto Titus, (9.) qui extrà Templum ſtabat, alta voce Johannem, graſſatorum ducem, qui in Templo erat, ita inclamavit: improbitas tua in immenſum crevit & iniquitates tuæ nullum habent finem, ubinam eſt reverentia Dei tui ejusque honor? nonne in lege Dei veſtri de loco iſto ſacro, qui Sanctum Sanctorum dicitur, ſcriptum eſt: quicunque extraneus acceſſerit, is moriatur (10.) nec locum illum alius quisquam ingrediatur, præter ſolum Pontificem, idque ſemel tantùm in anno, (11.) quia Sanctum Sanctorum eſt; cur igitur nunc illos, qui ſe eò recipiunt, vivere non ſinitis, ſed in eo ſangvinem incircumciſorum, qui vobis abominationi ſunt, effunditis atque in illo ſangvinem Judæorum, fratrum veſtrorum, miſcetis cum ſangvine incircumciſorum? (12.) Dominus, Deus veſter, ſit mihi teſtis, quòd domum iſtam nequaquam deſtruere ac devaſtare cupiam; (13.) ſed manus veſtræ & peccata veſtra ſunt, quæ illam deſtruunt ac diruunt; utinam animus veſter ad pacem nobiscum ineundam inclinet! nos ſanè domum Sanctuarii iſtius ac Templum Domini, qui in eo eſt, honore afficeremus & caſtra noſtra ſtatim ab urbe iſta moveremus atque illius obſidionem ſolveremus; ſed cor veſtrum ac cervi-

(8.) Quod gentiles cum formidine ſpectabant, Iudæi cum furore ac temeritate adibant & madidas manus humano ſanguine gerentes ipſa tractabant altaria, verba ſunt Egeſippi dict. lib. 5. c. 34.

(9.) Confer. Egeſippus loc. alleg. & Ioſeph. l. 6. de Bell. Iud. c. 10.

(10.) Vid. Numer. c. 3. v. 10. & Ioſeph. dict. l. 6. c. 10. circà med. atque Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 34.

(11.) Confer. Exod. c. 30. v. 10. & Levit. cap. 16. v. 2.

(12.) Advenarum ſimul & civium cruore veſtra altaria commaculatis, ſcribit Egeſippus lib. 5. de Bell. Jud. c. 34.

(13.) Idem refert Egeſippus loc. alleg.

מהפריצים אל דבריו ואין שומע מהם אליו
ויבחר מכל גבורי הרומיי׳ שלשי׳ אלף
בחורי׳ למלחמה ויצו ללכת אל העזרה
אשר היא חצר הקדש ויבקש גם הוא
ללכת עמהם וימנעו אותו שריו ויאמרו
בדברים האלה עמוד לך אתה במקום
גבוה והביטה במלחמת גבוריך • והיה
כאשר יראוך גבוריך מרחוק יחזק לבם
וילחמו כרצונך בלב טוב ולא תלך אל
העזרה והיא חצר הקדש פן תספה עם
הנספי׳ שם בלא משפט ואבדנו כלנו •
וישמע טיטוס לעצת שריו ולא הלך עם
הגבורי׳ ההם למלחמה בפעם ההיא •
ויפקד טיטוס את קריאולוס ואת רוסטיאוס
שלישי׳ על שלשים אלף הגבורים אשר
שלח אל העזרה אשר היא חצר הקדש
לבא עם צבאיו להלחם שם עם היהודי׳ •
ויצו אותם טיטוס לאמר אשר יבאו על
היהודי׳ לילה בעודם שוכבים ועיפים
ויתאזרו. ויתחזקו להלחם עמהם ולהכות׳ •
והיהודי׳ שמרו משמרות וידעו כי הרומיי׳
באים עליהם לילה ויתיצבו ויתאזרו
לקראת הרומיים כל הלילה ולא נלחמו
הרומיים עמהם כי פחדו מהם כי מי
ויתאזר להלח׳ בנשף באישון לילה ואפלה
בעת

cervices ferrum æqvant duritie & frons veſtra ænea eſt in perniciem veſtram: qvamobrem ſcelerum veſtrorum pœnas dabitis & in Romanorum terra vitam finietis; ego verò & domus patris mei inſontes erimus nec delictorum & peccatorum veſtrorum, qvibus voſmet ipſos morti objeciſtis, culpam ſuſtinebimus, teſtes hujus rei ſint nobis hodiè Dominus ejusque Templum & Sanctuarium. Titus igitur, dum vidit, neminem graſſatorum dictis ſuis animum adjicere (14.) nec illis attendere, triginta millia fortiſſimorum militum (15.) ex omni Romanorum exercitu elegit eisque præcepit, ut atrium Templi, quod ſanctum erat, oppugnatum irent, ipſe etiam Titus ſimùl cum illis prœlium inire voluit, (16.) ſed duces ejus illum ab eo propoſito averterunt, dicentes: elige tibi locum quendam excelſum, unde milites tuos pugnantes conſpicere poſſis, illi enim, ſi te certamen, ab ipſis initum, procùl intueri animadverterint, animos ſument & ex voto tuo lubentes pugnam capeſſent; tu verò ſanctum Templi atrium non ingrediaris, ne fortè ſimùl cum aliis eô, quô minimè decet, modô ibi occumbàs & nos omnes exitio tuo involuti unà pereamus. Titus itaque, ducum ſuorum conſilium ſecutus tunc quidem cum militibus illis non abiit, ſed Cerealium (17.) & Doſithæum (18.) duces triginta millibus militum, quos ad ſanctum Templi atrium miſerat, præfecit, ut ibi cum exercitu ſuo contrà Judæos pugnarent eisque ſimùl præcepit, ut Judæos noctu, (19.) dum ſomno

(14.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 11. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 35.
(15.) Idem refertur in Joſippi Epitome p. 250.
(16.) Conſentiunt hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.
(17.) Hebr. קריאליוס, ita hic pro קריאולוס, quod in noſtro codice habetur, legendum puto, ſecutus Joſephum dict. lib. 6. c. 11. Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 35. nominat Cerealem, vid. infra h. cap. n. 24.
(18.) Hebr. דוסיתיאוס, ſic & hic & Joſippi Epitom. pag. 260. legendum videtur, pro רוסטיאוס quod nomen in codice noſtro & in Joſippi Epitome dict. pag. corrupte legitur; cœterum hujus Doſithæi nulla nec apud Joſephum nec penes Egeſippum loc. alleg. fit mentio, confer. quæ ſupra l. 4. c. 4. n. 26. de hoc nomine notata ſunt, vid. & infra n. 22. h. cap.
(19.) Horâ nona, uti ſcribit Joſephus dict. l. 6. c. 11. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 35.

בעת אש׳ אין אדם מכיר לרעהו׳ ויהי בהיות הבקר אור ויחלקו היהודים למשמרות על שערי העזרה וילחמו על השערי׳ מלחמ׳ גדולה ויסב קריאולוס ודוסתיאו׳ את בית המקד׳ עם שלשים אלף הגבורי׳ לבלתי תת איש מהיהודים להמלט ממנו ותחזק המלחמה בין היהודים והרומיים שבעה ימים׳ ויהי כאשר היתה מתחזקת יד הרומיים על היהודי׳ והיו לוחצי׳ אותם אל תוך העזרה היו היהודים מתאזרים ורודפים אחרי הרומיים עד חומת אנטוכיאה ויעשו כן כל שבעת הימים ואחרי כן סרו הרומיי׳ מעל היהודי׳ ולא אבו להלחם עוד עמהם שם כיצוה טיטוס לנתוץ את חומת אנטוכיאה להרחיב מקום לכל מחנהו ויעשו אנשיו כן׳ והרעב כבד מאד בירושלם ואין מזון ואין מחיה והיהודים החלו לצא׳ כל איש אשר יחזק לבו ללכ׳ לצא׳ ולגנב ולחטוף לילה ממחני׳ הרומיי׳ סוסים וחמורי׳ וכל בהמה לאכול ולהיות להם למחיה לחיות את נפשם׳

ויהי

ſomno graves & laboribus defatigati eſſent, adorirentur. Romani itaque milites armis inſtructi paratique fuerunt ad prælium cum hoſtibus ineundum; Judæi verò impigrè excubias egerunt, (20.) quia ipſis compertum erat, Romanos noctu venturos eſſe, quapropter & illi inſtructi paratique tota nocte Romanorum impetum expectârunt: aſt Romani præ metu cum Judæis non pugnârunt; (21.) ecquis enim noctu tenebris obortis ac cœca caligine, quâ homines ſe invicem dignoſcere ac diſcernere non poſſunt, pugnam capeſſere audeat? Illuceſcente autem die Judæi copias ſuas ad defendendas atrii portas diviſerunt, ubi atrox exortum eſt prælium; nam Cerealius & Doſithæus (22.) cum triginta millibus militum domum Sanctuarii circumdederant, ne quis Judæorum inde evadere poſſet; iſtud inter Judæos & Romanos certamen per ſeptem dies continuos (23.) duravit: cumque Romanorum copiæ contra Judæos prævaluiſſent eosque intrà atrium compuliſſent, Judæi collectis viribus animisque reſumptis Romanos viriliter rejecerunt eosque ad arcem usque Antoniam (24.) perſecuti ſunt. Dum itaque pugna iſta ſeptem illis diebus continuata fuit, tandem Romani à Judæis receſſerunt nec cum eis amplius eo in loco pugnare voluerunt; nam Titus præceperat, ut Antoniæ mœnia deſtruerentur (25.) ac locus univerſo exercitui ſuo latius pateret, qvod mandatum etiam milites ejus execu-

(20.) Idem refert Joſephus dict. l. 6. c. 12. princ. & Egeſippus loc. alleg.

(21.) Imò à nona hora nocti usque ad quintam diei utrimque pugnatum fuiſſe ſcribit Joſephus dict. l. 6. c. 12. circa fin. cui etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 35. conſentit.

(22.) Vid. quæ paulo ante num. 17. & 18. de his nominibus dicta ſunt.

(23.) Conſentit Joſippi Epitom. pag. 260. ſed Joſephus dict. l. 6. c. 12. rem paulò aliter refert, vid. & Egeſippus lib. 5. de Bell. Jud. c. 35. idem cap. 36. princ. ſcribit, quòd ſeptem dierum ſpatio omnia fuerint depoſita usque ad fundamenta terræ, quæ caſtro, cui Antoniæ nomen, Herodes muniverat, confer num. 25. h. cap.

(24.) De hac arce Antonia ſupra h. lib. 6. c. 47. n. 19. nonnulla annotata ſunt, confer. & num. ſequ. 25. h. cap.

(25.) Vid. quæ num. antec. 23. & 24. & ſuprà h. l. 6. c. 47. n. 19. notata ſunt.

ויהי בעשות היהודי' כן מיום ליום ומלילה ללילה ויבינו הרומיים אשר היהודים מתגנבים ויוצאי' מירושלם לילה וגונבי' וחוטפים ממחנ' הרומיי' בהמות למחית' ויכעסו הרומיי' אל ככה מאד ויחר אפם וישימו משמרות סביבות מחניהם מפני שודדי היהודים ואין מי יוכל מהיהודי' לגנוב עוד•

executi ſunt. (26) Intereà fames Hieroſolymis vehementer invaluit, nec ullus ſuperfuit victus aut cibus; quocircà nonnulli Judæi urbe egrêdi cœperunt animo audaci, ut è Romanorum caſtris eqvos, aſinos aliaqve animantia noctu furarentur (27.) eaque ſubtraherent, quò ſeſe illis ſuſtentarent, ne fame penitùs deficerent atque perirent, qvod dum Judæi ſæpius fecerunt, Romani tandem intellexerunt, Judæos noctu Hieroſolymis egredi & è Romanorum caſtris animalia victus cauſa ſubtrahere ac furari: quapropter Romani ad iram commoti cuſtodias circà caſtra ſua diſpoſuerunt, (28.) ut Judæorum rapacitatem prohiberent, qvô etiam factum eſt, ut nemo Judæorum amplius qvid ſubtrahere poſſet.

CAP. L.

בעת ההיא יצאו היהודים הגבורי' בכלי מלחמה' ויבאו אל שער הקדי' ויהרסו את הקיר אשר בנה עליו טיטוס ויסתמהו כי בנה טיטוס חומה בגלל הפריצים נכח השער ההוא למען לא יצאו היהודי' פתאו' עליו ויכו במחנהו כאשר עשו מימים ימימה' ויצאו בחורים ברורים מגבורי היהודי' ההם מן המקו' אשר הרסו בקיר אשר נכח שער הקדי' ויעלו משם פתאום אל הר הזיתים וימצאו שם סוסים ופרדים וחמורי' ובהמה רבה מאד ויכו' את שומריה' לפי חרב וינהגו את כל

PEr idem tempus Judæi, armis inſtructi, venerunt ad portam Orientalem & murum, qvem Titus ibi fieri curaverat, deſtruxerunt ac demoliti ſunt; nam Titus mœnia è regione portæ illius ædificari præceperat propter Judæos graſſatores, ne illi repentè eruptionem facerent atque Romanos milites opprimerent, prout ſæpius facere conſveverant. Itaque juvenes nonnulli lectiſſimi Judæorum militum ex loco illo, qvem ipſi in muro, è regione portæ orientalis ædificato, deſtruxerant, egreſſi ſunt atqve inde ſubitò ad montem olivarum aſcenderunt, (1.) ubi eqvos, mulos, aſinos atqve alia multa animantia deprehenderunt, & quæcunque poterant, occiſis priùs cuſtodibus, abduxerunt atqve inter abigendum maximum clamorem ſuſtulerunt. Roma-

(26.) Confer. Joſeph. dict. l. 6. c. 13. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 36.

(27.) Idem refert Joſephus dict. l. 6. c. 14. & Egeſipus loc. alleg. confer. etiam Joſippi Epitom. pag. 260.

(28.) Idem refertur in Joſippi Epitom. p. 260.

(1.) Vid. Joſeph. lib. 6. de Bell. Jud. cap. 15. Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 36. ac Joſippi Epitom. p. 260.

כל אש׳ יכולו מהם ויריעו מדי הנהיגם
לבהמות ההן תרועות גדולות׃ ויבינו
הרומיי׳ את הדבר הזה כי שמעו קולות
התרועות ויראו כי נהגו היהודים את
בהמותיה׳ ויקומו ויחצו אחריה׳ למלחמה
והבחורי׳ ההמה נחלקו לשני חלקי׳ בני
החלק האחד נהגו את הבהמו׳ ובני
החלק האחר עמדו על אם הדרך לנכח
הרומיים וילחמו בם מלחמ׳ גדולה
ועצומה ויגברו היהודים על הרומיים
וינצחום ויביאו את שללם אל ירושלם
כי היהודי׳ היו יוצאי׳ מירושלם מרוב
הדוחק ומכובד הרעב ומקוצר רוחם במיעוט
המחיה והמזון אש׳ נעדר מהם והיו
מתאזרי׳ במלחמה למען הציל להם מזון
למחיה׃ והרומיי׳ לא היו נלחמי׳ רק על
חרפתם אשר ראו כי היהודים נהגו
בהמותיה׳ לפניה׳ ולא היו משימים את
נפשותיה׳ בכפותיה׳ להלחם עד המות
כיהודי׳ ויפלו או מהרומיי׳ אשר רדפו
אחרי הבחורי׳ ההם חללי׳ רבי׳ והיהודים
נהגו את הצאן ואת יתר הבהמות אשר
שללו מהרומיים וימלטו העירה וירדפו
אחריה׳ גבורי הרומיים ולא לכדום רק
כי ראו אשר הביאו את שללם לפניהם
אל ירושלם׃ והבחורי׳ ההם היו גוברים
על הרומיי׳ ההם ומכי׳ בהם הלוך והכות
וירדפו אחריה׳ עד קרוב למחנה טיטוס
ויהי כי ראו כל המונות הגוי׳ את גבורת
הבחורי׳ ההם ואת קשי ערפם ותקף
לבם לרדוף אחרי הרומיים עד המחנה
הגדול

Romani autem rem iſtam animadvertentes (audierant enim clamorem illum ac viderant, pecora ſua à Judæis abigi) arreptis celeriter armis juvenes iſtos perſecuti ſunt; ipſi autem in duas ſeſe partes diviſerant, qvarum altera pecora abigebat, altera in bivio ſtabat armata contrà Romanos & adverſùs illos fortiſſimè & acerrimè pugnabat adeò, ut Judæi eo qvidem tempore Romanos ſuperarent eosque repellerent atqve prædam ſuam in urbem Hieroſolymam deducerent, nam Judæi ſumma neceſſitate atqve famis gravitate, ut & cibi ac victus penuriâ, qvâ tunc laborabant, adacti urbe exierant (2.) atqve alimentorum qværendorum vitæqve ſuſtentandæ cauſa pugnam inierant; Romani autem non niſi dedecoris & ignominiæ evitandæ gratia prælió certaverant, dum Judæos pecora ſua ante ſe agentes conſpexerunt; qvocircà Romani non ita, uti Judæi, vitam ſuam temerè profundentes ad mortem usqve pugnârunt, ac multi Romanorum, qvi Judæos illos juvenes perſecuti erant, tunc temporis interempti ceciderunt. Judæi verò pecora aliaqve animantia, Romanis adempta, abegerunt eaque in urbem duxerunt, qvos Romani qvidem milites perſecuti ſunt; ſed illos capere non potuerunt, nec aliud qvidqvam utilitatis inde retulerunt, quàm ut Judæos prædam ad urbem Hieroſolymam præ ſe agentes conſpicerent, ſic juvenes iſti Romanis ſuperiores evaſerunt eosqve ſubindè cædendo ac proſternendo usqve ad Titi caſtra perſecuti ſunt. Aſt dum univerſa gentium multitudo juvenum iſtorum fortitudinem, pertinaciam & obſtinatum animum, qvo illi Romanos ad ipſa caſtra perpulerant, conſpexit, tunc omnes gentium copiæ, qvæ in caſtris Romanis erant, arma ſumpſerunt, ut juvenes iſtos invaderent eosqve vel interficerent vel vivos caperent; ſed illi id animadvertentes & ingentem multitudinem ſibi imminere conſpi-

Nnnnn 2

(2.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 15. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 36.

הגדול ויקומו בל׳ המונות הגוים אשר
במחנה הרומיי׳ לבא אל הבחורי׳ ההם
להמית׳ או ללכדם והבחורי׳ ההם כי
ראו אשר רוב העם עליה׳ וימלטו העירה
וירדפו אחריה׳ גבורי המונות הגוי׳ ההם
ולא לכדום ולא פגעו באיש מהם רק
כי לכדו אחד מנעריה׳ חי ויביאהו אל
טיטוס ושם האיש אשר לכד את הנער
ההו׳ פירואנוס ויתגברו גבורי הרומיי׳ על
ככה ויחשבו זה לאות טוב עליה׳ ויתגאו
גבורי רומיי׳ ויהללו את פיראנוס כי גדול
היה בעיני טיטוס ושריו וטיטוס לקח את
הנער היהודי וינשאהו וילבישהו ויכבדהו
ויתנהו למשרת ליוסף הכהן אשר אתו
לשר׳ ויהי איש אחד מן הבחורי׳ ההם
אח לנער הנלכד חי על יד פיראנוס והוא
איש נבזה ודל׳ אישים בתואר וקצר
הקומה ושמו יונתן ויסוב פניו ויפן אחור
וירא והנה פיראנוס אשר לכד את הנער
אחיו חי וימלא עליו חמה על ככה וילך
ויעמוד אצל׳ קבר יוחנן הכהן הגדול
מחוץ לעיר נכח מחנה הרומיי׳ ויקרא
אל טיטוס ואל כל מחנהו ויאמר אליהם
כדברי׳ האלה מי בכם גבור במלחמה
יבא

conſpicientes intrà urbem ſe receperunt &, licèt gentium copiæ juvenes iſtos celeriter perſeqverentur, neminem tamen ex eis comprehendere potuerunt, præter adoleſcentem qvendam, qvem vivum ceperant, is ſtatim ad Titum deductus fuit; nomen autem viri, qvi adoleſcentem illum ceperat, fuit Pedanius. 3.) Qvapropter Romani milites animis elati rem illam in bonum omen traxerunt ac Pedanium laudibus extulerunt, qvia Titus ejusqve duces eum magni æſtimaverant: (4.) adoleſcens autem ille Judæus à Tito benignè ac clementer exceptus (5.) veſtibusqve indutus Joſepho Sacerdoti, qvi apud Titum principem locum obtinebat, traditus eſt, ut ei miniſtraret. Erat autem vir qvidam inter Judæos milites, adoleſcentis iſtius, qvi à Pedanio vivus erat captus, frater, vilis conditionis homo & aſpectu deformis (6.) humiliqve ſtatura, nomine Jonathan, is, cùm Pedanium, à qvo frater ejus vivus erat captus, reſpiciens vidiſſet, irâ inflammatus proceſſit & juxtà ſepulcrum Johannis, ſummi Sacerdotis, extrà urbem è regione caſtrorum Romanorum ſtetit (7.) & Titum omnesqve illius milites inclamans ita dixit: quisnam ex vobis eſt, qvi robore ac fortitudine bellica præſtat, is hùc veniat & ad me accedat? id enim verè dico, quòd hinc non ſim receſſurus, donec ille ad me venerit & ego ipſe cum eo pugnavero; ſic hodiè notum fiet, qvinam fortitudine antecellant, Romanine an Judæi: ſed Romani virum iſtum parvi æſtimarunt eumqve contemptui

(3.) פיראנוס, ſic potius hic legendum puto, quam פירואנוס, quod nomen in codice noſtro mendosè habetur, priorem lectionem confirmant Joſephus & Egeſippus loc. alleg. vid. infrà num. 10. h. cap.

(4.) Egeſippus l. 5. c. 36. in fin. ſcribit, quòd Pedanius Judæum captivum velut lepuſculum aquila aut accipiter fulicam antè pedes Cæſaris viventem dejecerit, quo delectatus admodum Titus laudatum eum & honoratum dimiſerit.

(5.) Joſephus dict. lib. 6. c. 15. ſcribit, captivum illum juvenem à Tito traditum fuiſſe ſupplicio.

(6.) A Joſepho dict. lib. 6. & cap. 17. deſcribitur, quod is fuerit τὸ σῶμα βραχὺς ϗ τὴν ὄψιν εὐκαταφρόνητος, ſtatura brevis, & aſpectu contemnendus; eidem adſtipulatur etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 37. ubi refert, quod Jonathas iſte exiguus corpore ac deſpectu dignior fuerit.

(7.) Idem refert Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

יבא נא ויגש אלי כי את דברי אקים
לבלתי סורי מפה עד בואו אלי ואלחמה
עמו ויודע כהיו׳ הזה למי הגבורה אם
לרומיי׳ או ליהודים׃ ויהי האיש ההוא
כנתעב בעיני הרומיי׳ ויבזוהו בעיניה׳ וגם
יראו מגשת אליו כי אמרו אם נמיתנו
לא תחשב לנו לגבורה כי נבזה הוא
ואם ימית הוא ממנו והיה לנו מעל דף
לחרפה ולקלון׃ ויען יונתן ויאמר אל
הרומיי׳ מה תחשב גבורת הרומיי׳ לפנינו
בכל מקומות מלחמותנו הלא נגפתם
לפנינו ונך אתכ׳ כשפחותנו וטפנו לנוס
מפנינו׃ ועתה מה אתם נחשבי׳ בעינינו
לולי המונות הגוי׳ האלה אשר דמה
נוספי׳ יום יום אליכם מסביב ועוזרים
לכם כי מאז היית׳ למאכל לנו ואנחנו
אכלתנו חרבנו כי כלינו איש את רעהו
ברעתנו על כן לא נשארנו כי אם מתי
מעט ואתם מה אתם ומה גבורתכם
וכאין אתם נחשבי׳ בעינינו ועתה מי
מגבוריכ׳ אשר מלאו לבו מעולם לעשות
גבורה יבא נא עלי להלח׳ עמי ואני
נבזה מכל היהודי׳ בחרו לכם אתם
הנכתר בגבורה מגבורי הרומיים למען
תדעו כי לנו הוא עוצם הגבורה ולא
לכם׃ ויתנדב לבא אליו אחד מגבורי
טיטוס ושמו פורנס אשר לכד את הנער
אחי

temptui habuerunt nec eorum qviſqvam ad illum accedere voluit, qvia cogitaverant, ac ſecum reputaverant, ſi virum iſtum deſpicatum & ignobilem vicerimus, nullam inde gloriam reportabimus; (8.) ſi verò ille noſtrûm aliqvem ſuperaverit, id ſummo nobis dedecori & ignominiæ erit. Jonathan autem Romanos iterùm ſic compellavit: ecqvid robur veſtrum præ noſtra fortitudine, qvam ubiqve in præliis noſtris ſpectandam exhibuimus, æſtimandum eſt? nonne vos ſuperavimus & non ſecus atqve ancillas & parvulos noſtros vos in fugam conjecimus veſtriſqve tergis inhæſimus? nunc itaqve qvid præ nobis æſtimandi eſtis? etenim niſi maximæ illæ gentium copiæ, quæ quotidiè ex locis finitimis ad vos catervatim confluunt, auxilium vobis tuliſſent, dudum nobis eſca facti eſſetis; nos verò bellô inteſtino conſumpti ſumus, dum noſmet ipſi mutuis cœdibus ac lanienis improbè interfecimus, unde pauci noſtrûm ſuperſunt; qvid autem vos, qvid fortitudo eſt veſtra? certè præ nobis nihili æſtimandi eſtis, ecqvis igitur veſtrorum militum eſt, qvi unqvam præclarum facinus perpetravit? is ad me veniat ac mecum certet, qvi cœteris Judæis omnibus fortitudine inferior ſum; vos autem virum qvendam robore præſtantem ex militibus Romanis eligite, ut, cognoſcatis, qvòd nobis meritò fortitudinis laus, non vobis, competat. His dictis qvidam ex Titi militibus, nomine Pudens, (9.) is ipſe, qvi adoleſcentem, Jonathanis fratrem, vivum ceperat & ad Titum deduxerat, ad certamen ſeſe ſpontè obtulit, dum igitur Pudens, qvi & Pedanius, (10.) ad Jonathanem acceſſit, ille eundem ſubitò adortus interfecit,

(8.) Vid. *Joſeph.* dict. l. 6. c. 17. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 37.

(9.) Hebr. פודנס, ſic enim hic potius legendum puto, quam פורנס quod nomen corruptum in codice noſtro habetur, nimirum pro ר Reſch legendum erit ד Daleth, facili mutatione, priori lectioni conſentit Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 37. à Joſepho libr. 6. cap. 17. nominatur Πούδης Pudes.

(10.) Hebr. פוראנוס, ſic hoc loco; ſed legendum פדאניוס, de quo vid. ſuprà h. cap. num. 3. ibique not.

אותו יונתן גם הוא ויוליכהו חי אל טיטוס
ויהי בגשתו פודנס הוא פודנס אל
יונתן ויפגע בו יונתן פתאום וימיתהו על
בן הגורל פודנס את יונתן גבורה במותו
ולרומיי׳ הנחיל חרפ׳ ובשת ויונתן הית
בהכותו את פודאניוס הגבור הסבו
היהודי׳ את שמו יהונתן לכבוד ולגדולה
ויתנו בידו שרביט לשררה ויהי יהונתן
זה בהכותו את פודנס לא נתן תודה
והודות לאלהי ישראל אמנם בטח בגבורתו
ויתגאה על כבה ויחל עוד לרקד לפני
הרומיי׳ ולחרפ׳ ולהוכיח׳ ויאמר אליהם
הגישו נא לי עוד גבור אחד מגבוריכם
ואמיתהו ואראה לכם גבורתי והוא
עודנו מרקד ומחרף לרומיי׳ והנה גבור
אח׳ מהרומיי׳ ושמו פוריין הרומי ירה
עליו חץ פתאום ויפגע בו וימיתהו
ונאה לאדם הממית את איבו לבלתי
יתגאה כי מי יודע מה יהיה באחרונה
ויהי אחרי כן ויראו היהודי׳ כי נפרצה
גם חומת ההיכל וג׳ חומות העיר וידעו
כי אין עוד להם תקוה להמלט מיד
הרומיי׳

fecit, (11.) qvo facto Pudens Jonathani fortitudinis laudem, Romanis autem dedecus & ignominiam morte ſua peperit, hinc Judæi Jonathanem honoris & gloriæ cauſa ob interfectum Pudentem fortiſſimum vocârunt Jehonathanem (12.) eiqve baculum (13.) principatus inſigne tradiderunt. Aſt poſtqvam Jehonathan propter Romanum interemptum Deo Iſraëlis laudem non tribuit, ſed in viribus ac robore ſuo fiduciam collocans ſuperbiâ ſe extulit & Romanis iterùm inſultare eosque maledictis ac probris inceſſere & provocare cœpit, dicens: alium ad me mittite virum ſtrenuum ex militibus veſtris, qvem interficiam vobisqve robur ac fortitudinem meam oſtendam. Dum is hæc dicebat & adhûc coràm Romanis tripudiabat (14.) & in eos probra atqve maledicta jactabat, ecce miles qvidam Romanus, fortitudine inſignis, nomine Priſcus (15.) repentè illum jaculô trajecit atqve interfecit: ſanè is, qvi hoſtem ſuum interemit, neqvaqvam ſuperbire aut lætitiâ ſe inſolenter efferre debet, qvia incertum eſt, qvid ſerus veſper vehat. (16.) His rebus geſtis cùm Judæi vidiſſent, qvòd non ſolùm tres urbis muri diruti, ſed etiam ipſa mœnia Templi perrupta eſſent, cùmqve vidiſſent, nullam ſibi ſpem evadendi ex Romanorum manibus supereſſe, conſilia inter ſe contulerunt, qvid facto opus eſſet & qvam viam

(11.) Nempe, cum Pudens à fortuna proditus in terram prolapſus eſſet, uti refert Joſephus dict. l. 6. c. 17. confer. etiam Egeſippus loc. alleg.

(12.) Hebræis in uſu fuit, ut nominibus quorundam excellentium virorum honoris cauſa adderent ה vel יה, vid. quæ ſuprà l. 4. c. 1. n. 3. notata ſunt.

(13.) Hebr. שרבים לשררה, ſic in noſtro codice, vid. ſuprà h. l. 6. c. 45. n. 13. ibique not.

(14.) Ἀνασκιρτῶν ϗ ματαΐζων, ſubſultans & vana jactans, ita Joſephus dict. lib. 6. cap. 17. de illo ſcribit, confer. & Egeſipp. libr. 5. de Bell. Jud. c. 37.

(15.) Hebr. פריסכוס, ita nomen iſtud hic legendum puto, ſecutus Joſephum & Egeſippum loc. alleg. nam quod hic in codice noſtro habetur פוריין (al. פורין) corruptum eſt.

(16.) Idem Paulus Conſul apud Livium lib. 45. c. 8. admonuit: in ſecundis rebus, inquiens, nihil in quenquam ſuperbè ac violenter conſulere decet nec præſenti credere fortunæ, cùm, quid veſper ferat, incertum ſit; is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet nec adverſa infringet: quapropter Jonathan iſte tripudians ac vana jactans ὠκυτάτην ἀπέφηνεν ἐν πολέμῳ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀλόγοις εὐτυχοῦσι νέμεσιν, oſtendit, quàm velox ultio ſequatur eos, qui ſine ratione in bello ſunt felices, prout ſcribit Joſephus dict. l. 6. c. 17.

Digitized by Google

הרומיי ויועצו יחדיו מה לעשות בזה ואי
זה דרך ידרכו בה והנה בצד ההיכל
בירנה אחת סבנה המלך שלמה והיא
בירנה גבוה מאד והוסיפו עוד מלכי בית
שני להגביה את קירותיה בעצי ארזים
ולכסותה בעצי ברושים והיתה הבירנה
גדולה מאד וילכו היהודים וימרחו את
עצי הארזים אשר לבירנה מטיחת שופה
זפת גפרית ונפט וירבו להטיח אותה
וילכו עוד הרומיי לבוא על היהודים אל
ההיכל למלחמה והם נרדפו לפני הרומיי
אל פאת הבירנה והרומיי רדפו ויבאו
אחריה' בבירנה והם יצאו ממוצא אחרת
מהבירנה והרומיים עלו על גג הבירנה
למעלה וגם יתר הרומיי שרדפו אחריה'
הביאו סולמות ויסמכום אל קירות הבירנה
מחוץ ויעלו על קיר הבית' ועל גגותי'
וישמחו הרומיי' ויריעו תרועות גדולות
לשמחה כי אמרו נלכדה הבירנה ואין
ליהודי' עוד מקום מבצר בעיר להמלט
אליו במקום הבירנה' ויהי כאשר נלכדה
הבירנה וימלאו הרומיי מבית ומעל ועל
גגותיה ויתנדב אחד מבחורי היהודים
וילך אל שער הבירנה לילה ויסגירה
מחוץ וימרח את דלתותיו בטיחת שופה
ויבער בהם אש ויבער עוד אש בכל
קירות הבירנה מסביב וישלח אש בעצי
ארזי.

viam inſiſterent. Erat autem à latere Templi turris qvædam (17.) à Salomone rege ædificata, valdè excelſa, qvam reges Templi ſecundi ſtructis parietibus cedrinis altiorem reddiderant eamqve trabibus abiegnis texerant; hujus turris, qvæ ampliſſima erat, parietes cedrinos Judæi materiâ, igni concipiendo aptâ, nempe pice, ſulphure ac reſina largiter obduxerunt & repleverunt. Dum itaqve Romani contrà Judæos iterùm pugnaturi ad Templum acceſſerunt ac Judæi à Romanis pulſi ad eum locum, ubi turris illa erat, confugerunt, Romani eosdem ſecuti turrim ſimùl intrârunt; ſed Judæi alia turris parte egreſſi ſunt: tunc Romani, qvi Judæos perſeqvebantur, partim in turris iſtius tectum aſcenderunt, partim ſcalis eò adductis & ad turris exteriora admotis in parietes ejus atqve tecta penetrârunt ac præ gaudio ingentem clamorem ediderunt dicentes: capta eſt turris nec qvisqvam in urbe locus munitus, ſicuti turris iſta, ſupereſt, qvò Judæi confugere poſſint. Cùm itaqve turris illa eo modo capta eaqve intrà ac ſuprà in tectis plena eſſet Romanis, juvenis qvidam Judæus, memorandum facinus auſus, noctu ad portam turris acceſſit eamqve foris clauſit & materiâ, incendio idoneâ, oblevit: poſteà injecto igne omnes turris parietes circumcircà incendit atqve lignis cedrinis, qvæ materia, incendio apta, obducta erant, ignem admovit adeò, ut omnes turris parietes undiqve arderent flammaque cunctos Romanos, qvi intrà & extrà turrim illam erant, corriperet; poſteà Judæus incolumis ad ſocios ſuos evaſit. Intereà ignis latè flammas ſpargere & in immenſum exceſce-

(17.) Sic dictionem בירנה, quæ hic habetur, vertere volui, ſecutus expoſitionem R. Salom. ad 2. Paralip. cap. 17. v. 12. ubi בירניות explicat מגדלים גדולים turres magnas; alii ibidem interpretantur: Palatia ſeu habitacula, Joſephus dict. lib. 6. c. 18, locum iſtum nominat Porticum, ſic & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 38. vocat Porticum Salomonis, confer. Johann. cap. 10. v. 23. in Joſippi Epitome pag 161. appellatur in genere: בנין גדול ædificium magnum, quod reges domus ſecundæ à diebus Salomonis, regis Iſraelitici, lignis cedrinis & abiegnis plurimis operuerant, prout refertur in dicta Joſippi Epitom. loc. alleg. Cœterum de porticu Salomonis vid. plura apud Joh. Lightfoot. in Chorograph. Johanni præmiſſa c. 6. §. 2.

Digitized by Google

ארזי' המוטחות במחות השרפה ולהטו כל הקורות אשר לבירה מסביב באש ותלהט האש את כל העם הנמצאים מהרומיים בתוך הבירה מבית וממעל והיהודים נמלטו אל חביריו ותלהט האש ותלך הלוך ולהוט עד כי גדל להט האש עד לשמי' וביתו הרומיים אשר בבירה בלהט האש וילכו אל השער והנה להט האש גבר בו ויעלו אל גגותיה והנה להט האש עליהם ואין לרומיים מנוס משם כי הקיפה עליה' האש הגדולה בבירה והיהודים עוד עומדים מחוץ לבירה מסביב בכל כלי מלחמה לבלתי תת אח' מאשר בבירה מהרומי' להמלט. וישרפו שמה כל אשר באו שם מהרומיי' עד תמ' והיו הנשרפי' שם חיל גדול והנודעי' מהם בהודעת מספר כ"ב אלף איש אנשי מלחמה. וישמע טיטוס את צעקת הנשרפי' וירץ הוא וגבוריו לעזור להם ולא יכלו להושיעם כי גדלה הבערת האש סביבם מאד מאד. ויחל טיטו' ויבך בכי גדול ויבכו עמו כל חשרי' אשר אתו ואנשיו שהיו ממעל לגג הבירה בראותם לאדוניה' טיטוס עומד נכחם ובתוך והאש הבדילה בין הבירה ובין טיטוס ויפלו האנשי' להם לפני טיטוס ממעל לגג הבירה וימותו גם הם לפניו כי אמרו נמות לפני טיטוס ויהיה לנו שם בזה כי גבוה מאד גג הבירה ואין

creſcere ad cœlum uſque cœpit. Romani autem, qvi in turri erant, dum incendium iſtud conſpexerunt, ad portam properârunt; ſed illa jam igne correpta erat: poſteà in tecta aſcenderunt; ſed & illa jam flamma vorax comprehenderat: ſic nullum Romanis effugium patebat, nam ingens eos incendium in turri undiqve concluſerat; Judæi qvoqve omni armorum genere inſtructi eandem foris circumſepſerant, ne qvis Romanorum inde auſugere & elabi poſſet. Itaqve Romani omnes, qvotqvot in turri illa erant, igne penitus conſumpti ſunt, (18.) qvorum ingens fuit multitudo, qvæ ad duo & viginti millia militum (prout qvidem eorum numerus tunc haberi poterat) aſcendebat. Titus autem, cùm hominum, igne pereuntium, clamorem audiſſet, militibus ſuis ſtipatus accurrit, ut eis opem ferret; ſed tardum erat auxilium, qvia incendium circumcircà in immenſum creverat; qvapropter Titus vehementer flevit & cum eo omnes ſimùl principes, qvi circà ipſum erant, lachrymas profuderunt: milites verò, qvi ſuprà tectum turris erant, cùm dominum ſuum, Titum è regione ſtantem ac lachrymantem vidiſſent (nam ignis interjectus illum à turri arcebat) ſe ipſos coràm Tito è tecto turris præcipitârunt eoqve ſpectante interierunt, (19) dixerant enim, moriamur coràm Imperatore noſtro, ut hoc modo nominis celebritatem nobis adipiſcamur. Erat autem tectum turris iſtius altiſſimum nec qvisqvam inde deſcendere poterat atqve ingens circumcircà incendium, qvô ligna conſumebantur, flagrabat, unde nemini effugiendi locus erat relictus; Judæi qvoqve milites portas turris circumdederant, ut, ſi qvem viderent, qvi evadere & incendium effugere vel è tecto deſcendere vel etiam porta egredi conaretur, eum

(18.) Sic Romani brevis lætitiæ graves pœnas dederunt, ut verbis Iulii Cæſaris apud Saluſt. de Bell. Catilinar. utar; eadem ferè Cleo apud Thucyd. lib. 3. ἡ μὲν πόλις βραχέα ἡσθεῖσα μεγάλα ἐζημιώθη, urbs brevi tempore læta maximum ſenſit damnum.

(19.) Vid. Joſeph. dict. l. 6 c. 18. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 38. ac Ioſippi Epitom. p. 262.

ואין לרדת והאש הלוהטת סביב׳ גדו׳ה מאד אוכלת את העצי׳ ואין מנוס לאיש ממנה׃ והיהודי׳ הגבורי׳ היו אז עומדים נכח שערי הבירה והיה כאשר ראו איש כי ימלט ויואל לברוח מהשריפה ולרדת מעל׳ הגג ויציץ לצא׳ השער׳ יפגעו בו וימיתוהו בחרב כן עשו היהודי׳ אז לכל פליטי הרומיי׳ הרם עד כלה ועד השמד׃ ויהי שם בתוך השריפה איש אחד מגדולי רומיי׳ ממשפחת מלכיה׳ ושמו לונגינוס ויקראו אותו היהודים ויאמרו לו בלעג לאמר המלט נא אלינו ותחיה ולא תמות ויבקש לצאת משער אח׳ משערי הבירה ולא נתנו נפשו לצא׳ כי ירא שלא יהרגהו היהודי׳ כי לא יחיו לא לו ולא כל נמלט אליה׳ וישלוף את חרבו לעיניה׳ ויתקעה בבטנו וימת׃ ויהי שם עוד בתוך השריפה ההיא איש אחד מגדולי הרומיים ושמו ארטוריאוס וירא הנה למטה לפני טיטו׳ עומד רעהו האהוב לו למרחק למולו מחוץ לבירה ושם האיש ההוא לוקיוס ויקראהו ארטוריאוס ממעל׳ הגג אשר לבירה ויאמר אליו כדברי׳ האלה אחי לוקיוס רעי התאור ועמוד נא ואפלה נא עליך וקבלתני והיה בנפלי אם אמו׳ אתה

eum gladiô interficerent; hoc modo Judæi Romanos omnes, effugium qværentes, tractârunt, donec illi ad internecionem usqve delerentur. Eodem incendiô involutus erat qvidam ex magnatibus Romanis, ſtirpe imperatoria (20) ortus, nomine Longinus, (21.) hunc Judæi vocârunt eiqve cum irriſione dixerunt: progredere ad nos, ut vitam ſerves mortemqve evites; qvapropter ipſe ex turris illius porta qvadam egredi voluit ſed posteà animus ejus illum à propoſito retraxit (22.) qvia metuit, ne à Judæis interficeretur, atqve ita nec ipſe nec alius qvisqvam Romanus, qvi ad illos profugere velit, vivus & incolumis ſervaretur, qvamobrem ſpectantibus Judæis ſtrictô gladiô ventrem ſuum transfixit (23.) ac morte occubuit. Alius qvoqve ibidem igne correptus erat vir ex proceribus Romanis, nomine Artorius, (24.) is, dum amicum ſuum, ſibi unicè dilectum, qvi Lucius appellabatur, procùl è regione turris illius coràm Tito ſtantem conſpexit, è tecto turris eundem vocans ita allocutus eſt: accede qvæſò, frater & amice ac me deſuper cadentem excipe, ſi qvidem ego caſu iſto interiero, tu mihi hæres eſto; ſi verò ego vivus temet oppreſſero, liberi tui mihi hæredes ſunto: his dictis Lucius amore ergà Artorium ductus accurrit & infrà parietem turris è regione loci illius, ubi Artorius erat, ſtetit; Artorius autem è tecto turris proſiliens ſemet præcipitem egit ac caſu ſuo Lucium ſimùl & ſeipſum vita privavit, (25.) ſic ambo morte occubuerunt, qvô facto

(20.) Seu: regia, ita juxtà Hebræ. ab Egeſippo dict. lib. 5. c. 39. princ. dicitur, quòd fuerit egregiæ virtutis vir.

(21.) Ita & hic & ab Egeſippo loc. alleg. nominatur; à Ioſepho l. 6. de Bell. Iud. c. 19. appellatur: Longus.

(22.) Joſephus loc. alleg. ſcribit, Longinum à fratre Cornelio perſuaſum, ne ſe Judæis dederet, ſemetipſum gladio trajeciſſe, confer. num. ſeq. 23.

(23.) Idem refertur à Joſepho dict. loc. & ab Egeſippo l. 5 de Bell. Jud. c. 39.

(24.) Codici noſtro adſtipulantur quoad nomen iſtud Joſephus & Egeſippus loc. citat.

(25.) Joſephus dict. l. 6. c. 19. rem aliter narrans ſcribit, quòd Lucius quidem pondere oppreſſus, Artorius autem ſervatus fuerit, cui etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 39. adſtipulatur.

אתה תוריש את נחלתי ואם אני אחיה ואתה תמות וירצו בניך גם את נחלתי׃ וירץ לוקיוס לחוק האהבה אשר היתה בינו ובין ארטוריאוס ויעמוד בתחתית קיר הבירה נכח מקום מעמד ארטוריאוס וידלג ארטוריאוס ויפול עליו מעל הגג אשר לבירה ובנפלו עליו מתו שניהם׃ ויצו טיטוס ויכתבו את שבועתם ואת בריתם אשר כרתו שניה׳ לפני מותם בדם על חרב להיות זה לרומיי׳ לקינה ויצו עוד טיטוס ויכתבו חק אהבתם בספר הזכרונו׳ אשר לקסרי הרומיי׳ למען תהיה אהבת׳ לעדה לכל אוהבי׳ להגיד חק האהבה עד אן גבולו׳ ותהי או נקמה בגבורי הרומיי׳ בערמת היהודים ותלך האש הלוך ולהוט ושורף והשרף כל הבירה עד בית חזקיהו מלך יהודה עד אשר היה קרוב להיכל יי׳ והרומיי׳ נסו מההיכל ומהעיר וילכו אל מחניהם כי רומעט המונם ויכלו אותי׳ אנשי ירושלם׃ ויעצו הרומיי׳ סביב לירושל׳ כי אמרו לא נוכל ללכוד עוד את ירושלם בחרב כי אם ברעב ויצורו עליה מסביב ואין בקרב ירושלם כל מחיה וכל מזון׃

ćto Titus præcepit, ut juramentum ac fœdus, quod ambo antè mortem ſuam inierant, ſangvine ſcriberetur in gladio, (26.) quò Romani dolorem ac luctum ſuum hoc modo teſtarentur: ejusdem Titi mandatô utriusqve conſtans amicitia Cæſarum Romanorum monimentis inſcripta & memoriæ prodita fuit, ut illorum amor omnibus verè amantibus eſſet teſtimonio ac notum fieret, qvousqve amicitiæ leges ſeſe extenderent. Hoc itaqve modo Judæorum fraude de militibus Romanis tunc temporis vindicta ſumpta fuit. Intereà ignis latius ſerpens non ſolùm turrim illam, ſed & proxima qvæqve conſumpſit usqve ad Ezechiæ, (27.) regis Judæ, palatium, (28.) qvod Templo Domini vicinum erat, qvo factum eſt, ut Romani è Templo ſimùl & ex urbe recederent & in caſtra ſua ſe reciperent, inprimis, qvia illorum copiæ valdè imminutæ & à Judæis Hieroſolymitanis debilitatæ erant, qvocircà Romani iterùm ad obſidionem urbis converſi eandem undiqve cinctam tenebant, nam dixerant, non ferro, ſed fame ſubigenda nobis erit Hieroſolyma; ſic eam obſidione undiqve cinxerunt, donec omnis in urbe victus ac cibus penitùs conſumeretur. (29.)

(26.) Egeſippus lib. 5. de Bell. Jud. c. 39. ita ſcribit: verè bellicum teſtamentum, non atramento ſcriptum; ſed ſanguine, nec in charta; ſed in mucrone.

(27.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 262.

(28.) Joſephus dict. l. 6. c. 19. ſcribit, quòd ignis latius progreſſus ſit, usque ad Johannis turrim, quam ille tempore belli, quod cum Simeone gerebat, exſtruxerat, atque hæc turris ædificata erat ſuper portas regiæ domus, quam Ezechias rex ſibi ad habitandum condiderat, ſicuti refert Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 39.

(29.) Egeſippus loc. alleg. ſcribit, quòd *Judæi* aperto ore, ſicut rabidi canes, aurarum captantes ſpiramina hûc atque illûc circumlati ſint inopia duce.

CAP.

CAP. LI.

ויהי בירושל' אשה אחת מבנו' הנדיבי
והשועי' ושמה מרים והיא היתה מעבר
הירדן והיתה אשה עשירה מאד ובהתחזק
המלחמ' בימי אספסיאנוס עלתה אל
ירושלם עם העולי' אז משם ותעל
עם עבדיה ושפחותיה ועם עושר רב
עמה׃ ויהי בהיות הרעב כבד בירושלם
ויחפשו הפריצי' למצא להם מחיה ומזון
מבית לבית ויבאו אל בית האשה ההיא
ויקחו את כל אשר לה מאכל ומזון וכל
מחיה ולא השאירו לה מאומה למחיה
מכל אשר עמה׃ ויהי בהכבד הרעב עליה
שאלה את נפשה למות ולא בא קצה
ותחל האשה ללקוט מן הארץ כל תבן
וכל קש לאכול וכל אשר תמצא בדומן
הבהמות ואין כל ויהי לה בן אחד ויהי
כאשר ראתה כי חזק עליה הרעב וירד
הרעב אל חדרי בטנה ויהפכו לאכזריות
כל המעיה׃ וכשמוע האשה את קול
בנה בוכה צועק ללחם ואין ותאמר אליו
מה אעשה לך בני כי מסביב לירושלם
חרון אף יי ומבית פנה רעב ומחוץ
תשכל חרב ומחדרי אימה גם הפריצי'
הגבירו כחם עלינו מבית וישמידונו
ואויבינו

FUit autem Hieroſolymis fœmina qvædam illuſtri ac nobili genere orta, nomine Mirjam (1.) eaqve valdè dives, qvæ trans Jordanem qvondam habitaverat; ſed ingruente bello Veſpaſiani tempore cum cœteris ejus regionis incolis ſe Hieroſolymam contulerat, ſervos & ancillas maximasqve divitias ſecum ducens. Dum itaqve fames Hieroſolymis admodùm invaluit, graſſatores per urbem hinc inde vagati ſingulas ædes perſcrutati ſunt, ut victum & alimenta ſibi qværerent: inter alias etiam fœminæ iſtius domum ingreſſi ſunt &, qvicqvid illa alimenti ac cibi penes ſe habebat, abſtulerunt, atqve ei nihil reliqvi fecerunt, unde ſe ſuosqve ſuſtentare potuerit. Qvapropter ingraveſcente fame fœmina illa mortem ſibi optabat; ſed vitæ finis nondum inſtabat. Mulier itaqve famis neceſſitate coacta qvicqvid ſtipulæ ac paleæ, ut & qvodcunqve in jumentorum ſtercore invenire poterat, victus cauſa colligere cœpit; ſed iſta quoqve defecerunt: cùm igitur videret, ſe fame, qvæ ad intima illius viſcera jam penetraverat, (2.) admodùm affligi & acriter premi, tandem omnia illius inteſtina in crudelitatem verſa ſunt, (3.) nam, dum filii ſui, qvi ei unicus erat, vocem, qvâ is corâm illa lachrymans panem petebat qvi tamen non aderat, audivit, ei dixit: ecqvid faciam tibi, mi fili, qvia Hieroſolymam ira Domini ejusqve furor undiqve premit, fames ubiqve graſſatur, (4.) foris ſævit gladius

(1.) Sive: Maria; Joſephus lib. 6. de Bell. Jud. c. 21. ſcribit, quòd fœmina illa fuerit è vico Batechor, Eleazari filia, Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 40. refert, quòd è locupletibus fœminis regionis Perææ, quæ trans Jordanem jacet, fuerit, confer. etiam Joſippi Epitom. p. 262. & Euſeb. Hiſtor. Eccleſ. l. 3. c. 6.

(2.) Sæva fames intimis ſe infuderat medullis, exaſperaverat humores, mentem exagitaverat, prout ſcribit Egeſippus dict. lib. 5. c. 40.

(3.) Nam pietatis genitalis uſu obliterato dolorem abſorbuerat, furorem aſſumpſerat, ſcribit idem Egeſippus loc. alleg.

(4.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 21. & Egeſipp. loc. citat.

ואויבינו מחוץ גברו חיל לכלותנו והנה
שרפה בתוך העיר והנה מפלות והנה
רעב והנה דבר והנה משחית ואין לאל
ידי להאכילך בני׃ ועתה בני אם אמות
ברעב למי אעזבך ואתה קטן ואני הייתי
מייחלת עליך אשר תגדל ותכלכל את
שיבתי והאכלני והשקני והלבישני וביוי
מותי בכבוד והוד תקברני גם לו היית
מת לפני בטובה הייתי קוברך בכבוד
וקינה כחק המשפט והמחוקק על האם
לעשות לבן בטנה׃ ועתה בני מחמד
עיני הנך נחשב כמת כי אין לי מזון
להאכילך והרעב כבד והאויבי׳ גוברין
מבית ומחוץ ואם תמות בשא׳ מיתי
הרעב אין קב׳ טוב לקבר׳ אותך בכבוד
בנפשי וברצוני ולכן אמרתי אבחרה לך
קבר את בטני פן תמות ואכלוך הכלבי׳
בחוצות ואהיה אני לך לקבר ואתה
תהיה לי למזון ומחיה׃ ותחת אשר היה
חוב עליך לכבדני ולכלכלני לו היית
חבית וגדלת האכילני נא עתה את
בשרך וכלכל בו את שיבתי בטרם יאכלך
הרעב ויכלה גופך ויבאישהו ותאות לי
למזון ולמחיה ושלם לאמך את אשר
נתנה לך כי ממנה יצאת ושמה תבא
ואביאך אל החדר אשר בו נפחה נשמת
חיים באפך כי אתה הוא בני יחידי
מחמד עיני אשר אהבתיך כל ימי בכל
מאודי

dius, intùs terror inſtat, graſſatores tyrannidem in nos exercent atqve intrà urbem nos interimunt, extrà illam hoſtes noſtri maximis viribus annituntur, ut nos funditùs deleant, ecce incendium in urbe, en ruina, fames, peſtis, cædes ubiqve dominantur, nec in mea eſt poteſtate, ut te, mi fili, cibó reficiam: nunc itaqve, ſi fame moriar, cuinam te, mi fili, qvi parvulus es, relinqvam? ſperaveram ſanè, ut adulta ætate tua ſenectutem meam ſuſtentares ac me cibo potuqve reficeres atqve veſtires, & tandem me mortuam honorificè & ſplendidè ſepelires; (5.) ſed utinam antè me proſpero adhûc rerum ſtatu mortuus eſſes! te ſanè pompa funebri ac planctu extuliſſem, ſicuti moris eſt ac matrem decet, nempe ut filio ſuo juſta perſolvat. Nunc autem, tu, exoptatiſſime fili, mortuo ſimilis es, qvia nullus mihi ſuppetit cibus, qvo te alere poſſim; fames verò qvotidiè ingraveſcit & hoſtes foris atqve intrà urbem dominantur: ſi itaqve inediâ perieris, prout cœteri, nullus tibi ſepulturæ honor, qvem tibi ex animo ac lubentiſſimè præſtare vellem, obveniet; qvapropter illud mecum cogitavi ac dixi: venter meus tuum ſit ſepulcrum, ne fortè te mortuum canes in plateis devorent, ego tuum ero ſepulcrum, tu meum eris alimentum ac nutrimentum & pro filiali officio, qvo me honorare & alere debuiſſes, ſi ad maturam ætatem perveniſſes, jam me carne tua ciba atqve illâ ſenectutem meam ſuſtenta, priusquàm fame pereas ac corpus tuum putredine conſumatur: qvocircà deſiderium meum exple ac me carne tua nutri atqve ſatia, reſtitue jam matri tuæ id, quod illa tibi dedit, nam ex ea egreſſus es & ad illam reverteris, ego ad eum te locum (6.) deducam, ubi halitum vitæ naribus tuis primùm

(5.) Euripides in Medea ita: ἦ μὴν ποθ' ἡ δύστηνος εἶχον ἐλπίδας πολλὰς ἐν ὑμῖν. γηροβοσκήσειν τ' ἐμὲ καὶ κατθανοῦσαν χερσὶν εὖ περιστελεῖν ζηλωτὸν ἀνθρώποισι. νῦν δ' ὄλωλε δὴ γλυκεῖα φροντίς. certè miſera ego multam de vobis (liberis) ſpem quondam conceperam, fore, ut in ſenectute mea me ſuſtenteris ac mortuam manibus (veſtris) honorificè ſepelatis, id, quod homines deſiderant; ſed jam dulcis illa cura periit.

(6.) Conclave ſeu penetrale, ita juxtà Hebr. Egeſippus dict. l. 5. c. 40. hæc mulieris verba refert: redi,

מאודי והייתה לאמך לאכלה וגם היית לפריצי' לחרפה ולכבד עון אשר לקחו את מחייתנו׃ ועתה בני שמע בקול אמך וסעדת את נפשי והחיית את חיי והיה לי למחיה ולמזון ואתה לך לקץ הנתון לך על ידי ויהיה גורלך בגן עדן והיית לי למזון לשובע ולפריצי' לחרפה ולקלון למען יאמרו זה אמו הרגתהו ואכלתהו׃ ויהי כדברה ש׳ בנה כדברי' האלה ותקח את הולד בידיה ותפן אחור ותמיתהו במאכלי' ותכריתהו ופניה אחור ועיניה לא ראו את נבלת הולד בצאת נפשו ממנו ותקח את נבלת הולד ותנתחהו ותקח מבשרו ותצלהו ממנו על האש ויתרו בשלה בכלי ותאכל ממנו ותותר ממנו שמרה לה למשמרת׃ וילך ריח בשר הילד ברחוב העיר ויריחו אותו העם ויאמרו איש אל רעהו ראה ריח זה כריח בשר צלי וילך הריח אל שרי הפריצים ויחושו בו וילכו אחרי הריח׃ ויבאו אל בית האשה בחרון אף ויאמרו אליה מה זה מדוע את תאכלי ותחיי ואנחנו נמות ברעב ותען ותאמר אליהם אל נא יחר אפכם על זה באמתכם כי הנה חלקכם אשר אצלתי לכם אתי ועתה שבו נא בזה גם אתם ואערכה חלקכם לפניכם ותאכלוהו כי בשר טוב ותערוך להן שולחן

mùm hauſiſti; tu qvippe unicus & exoptatiſſimus mihi filius es, qvem omnibus diebus vitæ meæ toto pectore amavi: ſis itaqve jam matri tuæ cibus & graſſatoribus dedecus atqve ſceleſtorum iſtorum, qvi omnem nobis victum abſtulerunt, grave pondus; audi jam vocem matris tuæ, ſatia corpus meum ac ſuſtenta vitam meam, eſto mihi victus & cibus, abi jam ad vitæ finem, qvem tibi manus meæ dabunt, ſit ſors tua in horto paradiſi! ſis mihi cibus ad ſatietatem & graſſatoribus dedecus atqve opprobrium, (7.) ut dicant: hæc eſt mater illa, qvæ filium ſuum interfecit ac manducavit. Dein mater, cùm ita filium ſuum allocuta eſſet, averſo vultu illum cultro interemit (8.) ac diſcidit, nec filii ſui, dum is animam exſpirabat, corpus aſpexit, poſteà in fruſta iſtud diſſecuit ac partem carnis ejus ad ignem aſſavit, partem reliqvam vaſe coxit atqve inde comedit &, qvod ſuperfuit, ad uſum ſervavit. (9.) Nonnulli igitur, cùm nidorem aſſæ carnis, in plateas urbis exeuntem, percepiſſent, inter ſe dixerunt: odor iſte non aliunde, qvàm ex carne aſſata, provenit, itaqve graſſatorum duces nidorem odorati eumqve celeriter ſecuti ad mulieris domum venerunt eamqve irati ſic compellârunt: qvid hoc rei eſt, cur tu epularis ac ſplendidè vivis, nos verò fame conſumimur? fœmina autem illis reſpondens: nolite, inqvit, eam ob rem iraſci ancillæ veſtræ, nam veſtram qvoqve partem penes me ſepoſitam habeo, ſedete jam hic, ego illam vobis comedendam afferam, nam caro valdè ſvavis eſt & delicata: dein mulier inſtructâ menſâ ferculum elixæ carnis filii ſui illis propoſuit dicens: comedite, hoſpites, ecce manum, en pedem

redi, fili, in illud naturale ſecretum, in quo domicilio ſumpſiſti ſpiritum, in eo tibi tumulus defuncto paratur.

(7.) Eſto cibus mihi, furor latronibus & vitæ fabula, quæ ſola deeſt calamitatibus noſtris, verba ſunt ejusd. Egeſippi loc. alleg.

(8.) Ὡς ἄρ' ἦσθα πέτρος ἢ σίδαρος ἅτις τέκνων, ὧν ἔτεκες, ἄροτον αὐτόχειρι μοίρᾳ κτενεῖς, ita ſanè ſaxum fuiſti aut ferrum, quæ liberorum, quos peperiſti, ſegetem manu tua violenta morte interimis, ſic ex Euripidis Medea hic matrem acclamare libet.

(9.) Idem refert *Joſephus* dict. l. 6. c. 21. & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 40.

שולחן ותגש לפניה׳ מבשר הילד מבושל ותאמר אליהם אכלו כי הנה יד הילד והנה רגלו והנה יתר נתחיו לפניכ׳ ואל תאמרו כי ילד אשה אחרת הוא אבל הוא בני יחידי אשר ידעת׳ והכרת׳ עמי אנכי ילדתיו ואנכי אכלתיו וגם אני שמרתי לכם חלקכם ותשא האשה את קולה ותבך ותאמר בני בני מה מתוק היית לי בעודך חי ועתה במותך מה מתקת לי מדבש כי כלכלתני בבשרך ואת ברעב נפשי החיית ותטריפני מזון בשיבתי וגם הצלתני מחרון אף הפריצי׳ הרוצחי׳ האלה אש׳ באו עלי בחמת שפוכה על ריח בשרך ועתה הנחם לי לעמיתים כי ישבו על שלחני וערכתי לפניה׳ ארוחה מבשרך׃ ותאמר האשה לפריצי׳ אכלו ושבעו ולמה תתעבו את מאכלי אשר הגשתי לפניכ׳ אנכי שבעתי ממנו ואתם למה זה לא תאכלו ותשבעו מבשר בני טעמו נא וראו מה מתוק בשר בני כי יערב לכם ואל יכמרו רחמיכם עתה עליו יותר מלב אשה ואם תמאנו לאכול מזבח בני ואני אכלתי ממנו הלא חרפה תהיה לכם כיום הזה כי גבורת לבבי גדולה מגבורת לבבכם והנה בשולחן נאה ערכתי את המאכל הזה לפני אנשי׳ גבורי׳ מלחמה כמוכם ולמה זה אכול לא תאכלוהו והלא ארוחה טובה היא והארוחה הזאת אנכי ערכתיה ולמענכ׳ הכינותיה ואת׳ הסבותם לי לערוך לפניכ׳ את השלחן ולסדר לפניכ׳ הארוחה

dem cœteraque membra corporis filii mei, qvæ vobis offero; nolite exiſtimare, qvòd alterius fœminæ puer iſte fuerit, ſed is ipſe filius meus extitit unicus, qvem nôſtis ac ſæpè apud me vidiſtis, ego eum peperi, ego eundem comedi ac vobis partem qvoq; veſtram reſervavi. His dictis fœmina in fletum & lacrymas erumpens dixit: ô qvam dulcis mihi fuiſti, mi fili, cúm adhûc viveres & ô melle dulcior mihi poſt mortem tuam, qvia carne tua me famelicam nutriviſti ac vitam meam conſervaſti meamqve canitiem cibô ſuſtentâſti atqve me à graſſatorum iſtorum & homicidarum, qvi carnis tuæ nidore adducti me violenter aggreſſi ſunt, ira atqve crudelitate liberâſti: ecce illi jam convivæ & ſodales mei ſunt, nam ad menſam meam ſedent, eisqve ferculum, ex carne tua confectum, propoſui. Poſteà mulier ad graſſatores converſa: edite, inqvit, ac voſmet ſatiate, cur cibum meum, qvem vobis obtuli, adeò averſamini? ego eodem me ſatiavi; vos autem cur non editis nec filii mei carne voſmet ſatiatis? guſtate qvæſô ac videte, qvàm dulcis ſit caro filii mei, eadem vobis grata erit ac ſapiet, nec major jam illius commiſeratio cor veſtrum, qvàm fœmineum, tangat, ſi filii mei carne veſci faſtiditis, qvam tamen ego comedi: nonne id vobis hodiè opprobrio & ſimùl indicio erit, majorem eſſe animi mei, qvàm veſtri, fortitudinem? en ego in menſa benè inſtructa vobis, fortiſſimis viris, cibum iſtum propoſui, cur eo non veſcimini? nonne ſvave eſt edulium, quod vobis obtuli? ego veſtra cauſa id apparavi, vos me impuliſtis, ut menſam iſtam vobis inſtruerem, (10.) atqve hunc cibum vobis proponerem, me ſanè potius, qvàm vos, filii mei miſereri oportuit; cur autem jam vos major illiùs commiſeratio, quàm meipſam, cepit? annon vos ipſi eſtis, qvi domum meam ſpoliâſtis nec ullum mihi ac filio meo cibum

(10.) Confer. hic *Egeſipp.* dict. l. 5. de Bell. Jud. c. 40. in fin.

הארוחה הזאת ולי היה נאה לכמור רחמי על בני יותר מכם ולמה יכמרו רחמיכם עליו יותר מרחמי והלא אתם הם אש׳ שללתם את ביתי ולא השארת׳ לי ולבני מאומה ממחיה ומזון ואת׳ חייבתם לי לארוח ולאוח לכם את הארוחה הזא׳ מפני כובד הרעב אשר אתי ועתה למה לא האכלו ממנה ואתם עזית׳ לי לעשות את המעשה הזה׃ וישמעו היהודי׳ את הדבר הזה ויתאבלו מאד מאד וגם שרי הפריצי׳ נכנעו על הדב׳ הזה כי גדל שברו בעיניה׳ וישאלו העם איש את נפשו למות כי נבהלו מפני הרעב אש׳ היה בהם׃ ויסעו רבי׳ מהעם הדל עם כל אש׳ להם לילה מירושלם וילכו למחנה הרומיים ויגידו לטיטוס את דבר האשה ודבר בנה ויבך טיטוס על כבה וירע הדב׳ בעיניו מאד מאד׃

cibum atqve alimentum reliqviſtis? vos me eò adegiſtis, ut cibum iſtum ob graviſſimam, qvam ſuſtinui, famem vobis appararem, cur igitur jam ex eo non comeditis, qvi tamen me eò compuliſtis, ut facinus iſtud perpetrarem? Poſteà Judæi, dum id audiverunt, maximo luctu ac dolore affecti ſunt, ipſi etiam graſſatorum principes rem illam ægrè tulerunt, qvia factum iſtud eis atrox viſum eſt, ac populum tædium vitæ ſuæ cepit, (11.) qvia famis gravitate, qvâ premebatur, conſternatus fuit: qvocircà multi ex plebe omnia ſua ſecum portantes ex urbe noctu egreſſi ſunt & ad Romanorum caſtra tranſeuntes Tito narrârunt, qvid mulieri iſti ejusque filio acciderit; qva re Titus ad lacrymas commotus & magno dolore affectus fuit. (12.)

CAP. LII.

ויהי כשמוע טיטוס את הדב׳ הזה ויפרוש כפיו השמי׳ ויאמר אלהי עולם ה׳ אלהי הבירה הזה הנסתרו׳ גלויות לך ואתה יודע התעלומו׳ מכל לב וידעת תעלומו׳ לבי כי לא באתי על העיר הזאת למלחמה כי אם לקרוא אליה לשלום ולא אבו יושביה

Poſteà Titus, cùm id audiſſet, ſupinas ad cœlum manus protendens dixit: Deus totius mundi, Domine, ad qvem Templum iſtud ſpectat, (1.) cui arcana omnia detecta ſunt, tu, qvi cordium omnium ſcrutator es & mei qvoqve cordis arcana cognita habes, probè nôſti, quòd hûc venerim, non ut urbem iſtam oppugnarem, ſed ut pacem ei offerrem: aſt incolæ urbis illam rejecerunt, ego

(11.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 21. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 41.
(12.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.
(1.) Vid. Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 41. ac Joſippi Epitom. pag 262. ubi eadem ferè, quæ hîc, habetur Titi oratio; Joſephus l. 6. de Bell. Jud. c. 21. orationem illam paucis complectitur.

יושביה והרביתי להתחנן להם על כבר׳
ולא הטו את אונם ובקשתי לחמול עליה׳
אולי יחיון וכאשר נלחמו איש ברעהו
רציתי להצילם ומצאתים כחיות רעות
אכזרי׳ הבה לאחיהם ולא ירחמו ועל כל
זאת גדלה רעת׳ והלך הלוך וגדול עד
אשר אכלה האשה הזאת את בנה בגדל
רעתם עמה׳ וגם אני שמעתי ואבותי
ספרו לי את כל הגבורות שעשית להם
ולאבותיה׳ מקדם ותשכן שמך בתוכם
ותבחר מהם חסידי׳ ותעלם אלך השמימה
גם כי הוצאת אותם ממצרי׳ מבית עבדי׳
ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראי׳ גדולי׳
ובאותות ובמופתי׳ אשר נודעו לכל
הגוים ותקרע להם את ים סוף ותעבירם
בו בחרבה ואת צריהם השקעת בתוכו
ותוליכם במדבר ותנהלם בלחם המטרת
אותו להם מהשמי׳ והאכלת׳ דגן שמים
ושלו העלות להם מן הארץ ומים מהצור
הוצאת להם ותשקם לצמאונם עד אשר
חיית את נפשם ואח׳ כן אל הארץ
הקדושה הזאת הבאת אותם באותות
ובמופתי׳ גדולים ונוראי׳ כי הובשת את
מי הירדן והצבתם כמו נד והעמדת׳ מזה
ומזה מפניה׳ ונסו מאחור למענם עד אש׳
עברו בו והשמש והירח העמדת להם
ולא נתתם ללכת לפני׳ בלכתם עד אשר
נלחמו

ego ſæpè eos rogavi, ut pacem amplecti vellent, ſed nec aures nec animum mihi adverterunt; id etiam operam dedi, ut illis parcerem eosqve incolumes ſervarem, & dum ipſi mutuis cædibus ſe invicem confecerunt, ego opem eis ferre volui, ſed illos beſtiis ſæviores deprehendi, qvorum animi nullâ ergà fratres ſuos miſericordiâ commoti ſunt: neqve hic ſtetit illorum improbitas, ſed ea usqve eò progreſſa eſt, ut mulier iſta illorum rapacitate & crudelitate adacta filium ſuum comederit. Audivi ſanè ac parentes mei mihi narrârunt omnia illa præclara facinora, qvæ tu Judæis iſtis eorumqve majoribus ab initio exhibuiſti, (2.) nempe quòd nomen tuum inter eos habitaverit & qvòd ex illis pios homines elegeris eosqve ad te in cœlum receperis (3.) qvòdqve Iſraëlitas ex Ægypto, ex ſervitutis domo, prævalida manu & brachiô extenſô, præviis miraculis, ſignis ac portentis, qvæ omnibus gentibus nota fuerunt, eduxeris ac mare rubrum diviſeris atqve Judæos per illud ſiccis pedibus traduxeris, eorum verò hoſtes in illo ſubmerſeris (4.) & quòd eos per deſertum duxeris ac pane cœlitùs delapſo (5.) atq; frûmento cœleſti cibaveris & è terra coturnices (6.) eis dederis atqve aqvam è petra eductam (7.) ſitientibus bibendam ad ſatietatem usqve dederis, & quòd poſteà illos in terram iſtam ſanctam deduxeris, patratis miraculis & portentis magnis atqve terribilibus, dum aqvam Jordanis exſiccâſti (8.) eamque cumuli inſtar (9.) conſtituiſti & coràm illis diviſiſti, ita, ut procul recederet propter Iſraëlitas, donec illi tranſirent. Solis etiam ac lunæ curſum (10.) eorum cauſa inhibuiſti, donec illi prœlium adverſùs

(2.) Vid. Egeſipp. loc. alleg. & *Joſeph.* lib. 6. de Bell. Jud. c. 21.

(3.) Henochum & Eliam hic intelligi puto, de quibus vid. Geneſ. c. 5. v. 24. & 2. Reg. c. 2. v. 11. confer. infrà num. 11. h. cap.

(4.) Vid. Exod. c. 14. v. 27.

(5.) Confer. Exod. c. 16. v. 18.

(6.) Vid. Exod. cap. 16. v. 13. & Numer. c. 11 v. 31.

(7.) Confer Exod. c. 17. v. 6.

(8.) Vid. Joſuæ c. 3. v. 16.

(9.) Sive: montis inſtar, prout S. Hieronymus tranſtulit Joſuæ di t. c. 3 v. 16.

(10.) Confer. Joſu. c. 10. v. 12.

Digitized by Google

נלחמו׳ בא יביה׳ יהישעתם מורידם ואת
שמך השכנת בתוכם כי הנחלת להם
העיר הזאת אשר אתה דורש אותה
תמיד ושמך שוכן בבית המקדש אשר
בה ומהם בחרת נביאים מוכיחי׳ ומנהיגי׳
להם ומודיעי׳ אותם את כל הקורו׳
מהתלאות יום יום להשמרם מהם וחכמי׳
המצאת ביניהם לדעת מה יעשה ישראל,
ולשפטם במשפט אמת וצדק וכהני׳
עובדי׳ עבודתך בחרת מהם לשרתך ולברך
בשמך את עמך ישראל וחסידי׳ משכת
אליך מהם והעלית אותם ברכב אש
בסערי׳ השמימה׳ ורכב אש וסוסי אש
הורדת משמי מעונך ותך בם לצריה׳ והם
שוכבי׳ על משכבותי׳ בהכותך את מחנה
אשור במחנה סנחריב קפ״ה אלף ומעט
מחסדיך אשר התחסדת עמהם אבותי
ספרו לי ומקצ׳ מהם חכמיה׳ הודיעוני
לרוב אשר ידעתי מהם על פי יוסף הכהן
החכ׳ והשר בהם ידעתי ועתה העם הזה
אשר בירושל׳ אשר נלחמתי עמה׳ אמרתי
עליך הם בוטחי׳ ותצן הואה כי הם לא
יבטחו בישועתך כי אם בחרבם ובמלחמותי׳
יבטחו ובגבורתם יתנשאו ויתגאו על
אותותיך ומופתיך כי יגיעום ברשעת׳
ולא ידעו כי אותות נוראי׳ עשית לי
ותעזרני להכות אותם והמה יאמרו לא
יוכל מושל להכניענו כי אלהינו יעזרנו
ואם אנחנו רשעים כי הוא קרע לנו ולחם
מן השמים הוריד בגללנו ומים מצור
החלמיש

verſus hoſtes ſuos patrarent & tuam contrà illos opem atqve ſalutem ſentirent, nomen quoqve tuum in medio Iſraëlitarum collocâſti, dum eis urbem iſtam, cujus tu ſemper memor es, poſſidendam dediſti, atqve Templum ſanctum, qvod in ea eſt, nominis tui gloriâ impleviſti; prophetas etiam ex illis tibi elegiſti, qvi eos caſtigarent atqve docerent eisqve qvotidiè imminentes caſus, qvos cavere poſſent, prædicerent; ſapientes qvoqve viros inter illos excitâſti, qui populum Iſraëliticum docerent, qvid ei faciendum eſſet atque jus ſincerè & verè eidem dicerent: prætereà Sacerdotes ex illis tibi elegiſti, qvi cultui tuo inſervirent & in nomine tuo populo Iſraëlitico benedicerent, pios quoque viros inter eos curru igneo in turbine ad te in cœlum tractos recepiſti, (11.) igneos etiam currus & eqvos è cœlo, potentiam tuam prædicante, in terram demiſiſti atqve gentis tuæ hoſtes, in ſtratis ſuis dormientes, per illos deleviſti, dum in caſtris regis Aſſyriorum, Sennacheribi, centum & octoginta quinque millia interemiſti (12.) & pauca quidem facta, benignitatis & miſericordiæ plena, quæ Judæis exhibuiſti, parentes mei mihi narraverunt; plura autem nonnulli ſapientes viri inter Judæos mihi retulerunt, quæ interprete Joſepho, Sacerdote & principe inter illos viro, didici, quapropter cogitavi, quòd populus iſte Hieroſolymitanus, cum quo bellum geſſi, ſpem ſuam in te repoſitam habeat. Aſt tu nunc ipſe vides, quòd illi nequaquam in ſalute tua & auxilio, ſed in armis ac præliis ſuis fiduciam collocent & in viribus ſuis glorientur atque ſignis & portentis tuis, quæ illis evenerunt, ſe improbè efferant, nec ſciant, quòd terribilia mihi ſigna exhibueris meque adjuveris, ut Judæos iſtos percuterem; illi verò jactant: nemo tàm potens eſt, qui nos ſubjugare poſſit, nam Deus

(11.) Reſpicitur hic ad Eliam, de quo vid. 2. Reg. c. 2. v. 11. confer, & ſuprà num. 3. h. cap.

(12.) Vid. 2. Reg. c. 19. v. 35.

Digitized by Google

החלמיש הוציא לנו מאורות שמי׳ ושמש
דמם בעבורנו וכוכבי׳ ממסלותם נלחמו
לעזרתנו והם לא ידעו כי אלה האותות
עשית לאבותיה׳ בצדקתם ואלה על
רעתם הכית במלחמותינו למען תת את
ארצם שממה ועריה׳ חרבה על רוב
עונותיה׳ וכלית אותם בחרב וברב׳ וברעב
עד אשר אכלו בשר בניה׳ ובנותיה׳ ובכל
ואת לא נכנעו לפניך ולא ידעו כי ידך
היתה בם מפני רוע מעלליה׳ ואני הנני
נלחם בהם מעט ואם לא תתנם בידי
אסורה לי מעל האנשי׳ האלה הרשעים
ואנוסה ואמלטה את נפשי פן אספה
בכל חטאתיה׳ אם תהפוך את ארצם
כאשר הפכת את סדום ואת עמורה ולכן
הנני ממהר לצא׳ מקרב ארצם פן נספה
ברעת׳ כי עינינו ראות את סדום אשר
בגבולם נהפכה וגם הדבר הזה הקשה
את לבם כברזל כי יאמרו נדמ׳ לאבותינו
באכזרי׳ לבב כי אבות׳ אבינו היה לו
בן אח׳ וילך למהר באכזריו׳ לשם ואני
לא ארשיענו על זה כי לא ארע
סודו אך אפלא איך לא נכמרו רחמיו
על בני יהודה וגם שמעתי על אחד
ממלכיה׳

Deus nobis, licèt improbi ſimus, opem feret, quia mare propter nos diviſit ac panem nobis è cœlo demiſit atque aquam è petra duriſſima nobis eduxit, propter nos luminum cœli ac Solis curſum inhibuit (13.) atque ſtellæ ex ordinibus & curſibus ſuis pro nobis pugnârunt: (14.) ſed planè ignorant Judæi iſti, quòd ſigna illa patribus eorum propter juſtitiam, quâ præditi erant, exhibueris; hos verò ob peccata ſua præliis noſtris percuſſeris, quò propter ſcelerum, ab eis perpetratorum, multitudinem, illorum terram deſertam atque urbes deſolatas redderes eosque ferrô, peſte ac fame conſumeres, donec filiorum ſuorum ac filiarum carnem comederent. Verùm ne ſic quidem animi ferociam & ſuperbiam coràm te deponunt, neſcientes, quòd calamitatem iſtam propter peccata ſua illis immiſeris; en ego paululum temporis adhûc contrà eos pugnabo, ſi illos in manum meam non tradideris, abſcedam ab improbis iſtis hominibus (15.) atque obſidionem ſolvam vitamque meam ſervabo, ne fortè illorum ſceleribus & peccatis involvar, dum terram eorum perdes, ſicuti quondam Sodomam & Gomorrham funditùs evertiſti: (16.) itaque profectionem meam ex iſtorum regione maturabo, ne nos quoque propter illorum improbitatem ſimùl pereamus, (17.) nam Sodomam, cum finitimis locis everſam, oculis noſtris cernimus. (18.) Hoc quoque inter alia cor illorum inſtar ferri durum reddit, dum dicunt, patribus noſtris crudelitate & duritiâ animi ſimiles evadamus,

(13.) Vid. *Joſu.* cap. 10. v. 12. confer. & ſuprà h. cap. n. 7. & n. 10.

(14.) Nempe contrà Siſeram, de quo vid. *Jud.* c. 5 v. 20.

(15.) Idem refert Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. cap. 41. & *Joſippi* Epitom. p. 264.

(16.) Vid. Geneſ. c. 19. v. 25. ubi Tragica illa hiſtoria narratur.

(17.) Titus apud Egeſippum lib. 5. de Bell. Jud. c. 41. in fin. ita loquens introducitur: quare maturius bellum conficiamus, quia emendari nequeunt (Judæi) ingruamus inſtantius, ut fugiamus regionum iſtarum morientes aquas, terras ruentes.

(17.) Vidimus mare mortuum, vidimus etiam mortua terrarum naſcentia, humum aridam, virentium fructuum umbras inanes, foris gratiam, intus favillam, quis dubitare poteſt, quin apud inferos verſemur, apud quos etiam elementa moriuntur, ſic idem Titus apud Egeſippum loc. alleg.

(19.) Confer. etiam hic Egeſipp. dict. l. 5. c. 41.

Digitized by Google

ממלכיה׳ כי ביום צאתו למלחמה נדר לאלהיו להעלות לו עולה ליי׳ אם יצליח למלחמה ההיא וכאשר בא מהמלחמה הה׳ העלה את בתו יחידתו אשר לא היה לו בלעדה ושלם את נדרו אשר נדר ליי׳ ומזה ידעתי כי רוחם קשה ואשר יעלה על רוחם ירצו להיות והמה רעים וחטאו לך מאד ולכן אם לא תתנם בידי מהרה אחדל מלהלחם עליה׳ עוד כי לא ארצה להיות בגללם נספה בלא משפט׃ ויהי ככלותו לדבר הדברים האלה ויצו ויביאו את איל הברזל על החומה החדשה אשר עשו הפריצים ויאמר לנגחה ולהפילה ואז יצאו אליו הרבה משרי הפריצים וישלימו עמו ויקבלם ויתנם בראשי גדודיו׳

damus, nam Abrahamus, pater noſter, unicum habuit filium, & tamen illum nomini Domini immiti corde ſacrificare voluit: (19.) ego quidem hoc ejus factum improbare nolo, quia arcanas illius cogitationes haud ſcio; miror tamen, quòd filii ſui unici miſericordiâ commotus non fuerit. (20.) Præterea de quodam illorum principe (21.) relatum mihi eſt, quòd eodem die, quo ipſe in bellum proficiſci voluit, votum Domino, Deo ſuo, fecerit, ſe ei holocauſtum oblaturum eſſe, ſi rem eo in bello proſperè geſſiſſet; poſteà illum voti compotem factum filiam ſuam unicam obtuliſſe (22.) atque ita votum, Deo factum, ſolviſſe, unde cognovi, animum illorum durum eſſe (23.) &, quod ſemel mente conceperint propoſitum, id eos effectui tradere: improbi autem iſti graviſſimè in te peccârunt, ideò, niſi illos citò in manus meas tradideris, ego à bello, contrà eos ulterius gerendo, deſiſtam, nam propter illos ſine meo merito ſimùl exitio involvi nolo. His dictis Titus arietem ferreum, (24.) muro, à graſſatoribus recens ſtructo, admoveri eoque mœnia illa concuti ac dejici juſſit. (25.) Circà idem tempus multi ex primariis graſſatorum viris (26.) ad Titum egreſſi ſunt pacemque cum eo fecerunt, quos etiam ipſe clementer recepit atque militibus ſuis eosdem præfecit.

(20.) Non contemno devotionem; ſed quæro pietatem, inquit Titus apud Egeſippum loc. alleg.

(21.) Is fuit Jephta, de quo vid. Iudic. c. 11. v. 31. confer. & Egeſipp. loc. citat.

(22.) Qualis iſta gens, quæ religioni tribuat hominis necem, & ſacrificium putet eſſe parricidium? quis Deus poſſit hoc exigere aut qualis ſacerdos, qui hoc poſſit deferre? ſic idem Titus apud Egeſipp loc. alleg.

(23.) Habeant ſuos ritus, inquit Titus apud Egeſippum eod. loc, tàm duri homines, apud quos diſciplina eſt, filios occidere, infelix civitas, in qua talis officina, tale myſterium! opeuiant eam ruinæ ſuæ!

(24.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 22. & Egeſipp. l. 5. de Bel. Jud. c. 42.

(26.) In Joſippi Epitome pag. 264. narratur, quòd Titus ariete ferreo parietem Templi perfodi juſſerit, cui etiam Egeſippus loc. alleg. conſentit.

(26.) Inter quos Ananus, Amauntinus, Simonis ſatelles crudeliſſimus & Archelaus, filius Magaddati, referente Joſepho dict. lib. 6. c. 23. confer, etiam Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 42.

Digitized by Google

CAP. LIII.

ויהי שער אחד משערי ההיכל סגור
והדלת היה מצופה בכסף ויביאו הרומיי
ויציתו אש בשער ההוא ויבער בו האש
וישרפו עצי הדלתו' ויפול הכסף לארץ
ויפתח השער ויהי בהפתח השער ויראו
והנה הדרך ההולכ' אל קדש הקדשים׃
ויהי כראו' טיטוס את קדש הקדשים
ויחמול עליו ויכבדהו ויצו טיטוס למנוע
את עמו מנגוע בקדש הקדשי' ויאמ' אל
אנשיו חדלו לכם מן הבית הזה עד אשר
תכון לנו את העצה מה נעשה בו ויצו
ויעבירו קול במחנהו לאמר כל איש אשר
יקרב אל הקדש הזה יומת ויפקד עליו
גבורי' מגבוריו לשמרו לבל יחללוהו איש
מכל אנשיו לבוא בו ויענו שרי הרומיי'
וגדולי היועצי' אש' לטיטוס ויאמרו אליו
כדברי' האלה לאמר אם לא ישרף הבית
הזה לא תוכל לכבוש את העם הזה כי
למענו ימותו וטיטוס לא אבה לשמוע
לעצת' בזה רק העמיד שם מקצת מגבורי
הרומיי' גם מקצת מגבורי היהודי' אשר
השלימו עמו ויצו אותם לשמור את קדש
הקדשי' לבל יחללהו איש עד היועצים׃
והיהודי' הפריצי' הנשארי' עוד בירושלם
שלא השלימו עם הרומיי' בראותם כי
סרו

Fuit autem porta quædam Templi clauſa eaq; argento obducta, quam Romani admoto igne ſuccenderunt, (1.) quô factô porta illa igne conſumpta eſt & argentum liquefactum in terram cecidit, Romani igitur apertâ portâ viam conſpexerunt, quæ ad Sanctum Sanctorum duxit. Titus autem, cùm illud vidiſſet, ei pepercit idque veneratus eſt ac præcepit, ut milites cohiberentur, ne ad Sanctum Sanctorum accederent, (2.) viris etiam circà ſe conſtitutis dixit: recedite à domo iſta, donec initô conſiliô decreverimus, quid de hac æde ſtatuendum ſit; in caſtris quoque ſuis proclamari juſſit: qvicunque ad ſacrum illum locum acceſſerit, is morte mulctetur; prætereà milites conſtituit, qvi domum illam cuſtodirent, ne qvis ex omnibus militibus eò veniret atqve locum ſanctum pollueret. Sed principes Romani (3.) & primarii conſiliarii, qvi circà Titum erant, ei ſic dixerunt: niſi domus iſta incendio deleatur, non poteris populum illum ſubjugare, quia propter ædem iſtam ſacram Judæi mortem lubenter oppetent: Titus autem illorum conſilio hac in re morem gerere noluit; ſed milites quosdam Romanos & Judæos, qui pacem cum Tito fecerant, ibidem conſtituit eisque præcepit, ut Sanctum Sanctorum cuſtodirent, ne quis illud contaminaret, donec ea de re conſilium fuerit initum. Aſt Judæi graſſatores, qui adhûc Hieroſolymis ſuperſtites erant quique nullam cum Romanis pacem inierant, dum viderunt, Romanas copias inde diſceſſiſſe & ſaltem milites quosdam, qvi SanctumSanctorum

(1.) Vid. Joſeph. l. 6. de Bell. Jud. c. 23. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 42. ac Joſippi Epitom. p. 264.

(2.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 265. & apud Egeſipp. loc. alleg.

(3.) Horum nonnulli nominantur à Joſepho dict. lib. 6. c. 24. confer. etiam Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 42. ac Joſippi Epitom. p. 265.

Digitized by Google

סרו משם חיל הרומיים ויניחו שם שומרי קדש הקדשי׳ וירוצו עליה׳ ברובהם ויכום לפי חרב וישמידום׳ וכשמוע טיטוס את כל אש׳ עשו היהודים הרם וינהג את כל גבוריו וילך עליה׳ ויך מהם רבי׳ והנשארי׳ מהם ברחו ׀ הר ציון׳ ויהי ממחרת ויקהלו הרומיי׳ וישלחו אש בקדש הקדשי׳ מסביב ויקחו קורות ויעמידום על שערי הזהב אש׳ לקדש הקדשי׳ ויציתו בהם את האש׳ ויתכם הזהב וישרפו עצי הדלתות ויפלו לארץ ויפתח בית קדש הקדשי׳ לעיני הכל בחדש החמישי בתשע לחדש והוא היום אשר בו נפתח בית קדש הקדשי׳ בימי הכשדים׳ ויהי בפתחם הרומיי׳ את השער אשר לקדש הקדשים וילכדוהו ויריעו תרועה גדולה מאד לשמחה ובית קדש הקד׳

ctorum cuſtodirent, ibi relictos eſſe, (4.) eosdem ſtrictis gladiis adorti percuſſerunt & interfecerunt. (5.) Titus autem, cùm omnia, à Judæis iſtis perpetrata, audiſſet, univerſum exercitum ſuum eò adduxit ac graſſatores iſtos aggreſſus eſt multosque ex illis interemit; qui verò ſuperſtites erant, ad montem Zion profugerunt: poſtero die Romani agmine facto Sanctum Sanctorum undique incenderunt; (6.) nam ad portas ejus aureas conſtituerunt trabes ingentes, qvibus ignem injecerunt, à quo aurum liqvefactum ac januæ combuſtæ in terram prociderunt, ſic domus Sancti Sanctorum omnium oculis patuit idque accidit die nono menſis quinti, (7.) nempe eodem die, qvo domus Sancti Sanctorum à Chaldeis quondam fuit aperta. Dum autem Romani illam Sancti Sanctorum portam dejecerunt eamque in ſuam redegerunt poteſtatem, ingentem præ gaudio clamorem ſuſtulerunt: aſt Titus, poſtquàm ignem circà domum Sancti Sanctorum undique ardentem ac latius ſe extendentem conſpexit, qvanto

(4.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. de Bell. Jud. c. 26.

(5.) Idem refertur in Joſippi Epitome p. 265.

(6.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 266. ſed Joſephus lib. 6. de Bell. Jud. c. 26. ſcribit, militem quendam Romanum, non exſpectato cujuquam edicto, divino impetu motum in feneſtram auream ignem injeciſſe. Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. cap. 42. refert, portam auream à milite quodam Romano incenſam fuiſſe, dum is ſemiuſtam nactus materiam, quæ de faſtigio deciderat, adulto igne portæ admovit, quæ aurea nuncupatur, quod auro veſtitas habebat fores.

(7.) In Joſippi Epitome dict. pag. 266. ſcribitur, quòd die decima menſis quinti id acciderit; Hodierni Judæi deſtructionem urbis ac Templi Hieroſol. lugent die decimo ſeptimo menſis תמוז, qui Junio noſtro ferè reſpondet, de quo vid. ipſorum libros precum titulo: סליחות לשבעה עשר בתמוז pag. mihi 671. ubi dicitur, quòd illo ipſo die 17. dicti menſis נשתברו הלוחות ונשרפה התורה i. e. tabulæ (Moſis) confractæ & Lex (divina) igne combuſta ſit. Joſephus lib. 6. de Bell. Jud. cap. 26. ſcribit, die decima menſis Auguſti Templum fuiſſe incenſum, quo etiam die prius à rege Babyloniorum fuerat concrematum, cui etiam Egeſippus dict. lib. 5. c. 42. conſentit, & à prima quidem ſtructione Templi Salomonei usque ad hoc excidium, quod anno ſecundo imperii Veſpaſiani accidit, mille, centum ac triginta colliguntur anni & ſeptem menſes ac dies quindecim; à poſteriori verò, quam ſecundo anno Cyri regis Aggæus fecerat, usque ad excidium iſtud Titi, anni ſexcenti, triginta novem & dies 45. fuerunt, referente Joſepho dict. lib. 6. c. 27. Egeſippus loc. alleg. ſcribit, quòd decimo die Joma menſis, quem jamdudum inter funeſtos numerabant Iudæi, Templum ſuccenſum fuerit, ubi Cornel. Gualtherus obſervavit, in exemplari veteri pro Ioma ſcriptum eſſe Loina, quod propius accedat ad verum nomen Loi, quod prius ſcriptum fuiſſe appareat, nam menſem hunc Loum à Macedonibus dictum fuiſſe Suidas

הקדשים היה נשוף בכל סביבותיו שרוף והלוך · וירץ טיטוס בכל כחו למען אשר יכבה את האש מעל קדש הקדשי׳ ולא היה יכול לכבות את האש כי רב העם השורפי׳ והמשחיתים מאד׳ ויצעק טיטוס עליה׳ לבלתי עשות כן ולא הטו את אזנם ולא שמעו אליו כי כשטף מים לרוב כן באו משחיתי׳ מהמונות הגוים לרוב ועשן השרפה היה הולך וגדל וטיטוס קורא וצועק ואין שומע אליו׳ ויהי כראות טיטוס כי לא יכול לגרש את העם מעל קדש הקדשי׳ וישלוף את חרבו ויחל׳ ויגער בשרי עמו ויחרפם ויקללם והמונות יתר הגוים הגברי׳ אשר לא מהרומיי׳ הכה בחרב למען יגרשם משם ולא יכול לגרשם וימת מהם רבים וכל המונות הגוי׳ אשר באו שם לעזרי הרומיי׳ היו משחיתים ומשמידים יותר מהרומיי׳ ומהם המית טיטוס רבים ועם זה לא יכול לגרשם משם והעם הולך וגדול ויצעק טיטוס בהם עד הנחר גרונו ולא יכול לצעוק עוד והם לא שמעו לקולו והכהני׳ אשר היו בקדש הקדשי׳ היו נלחמי׳ ברומיי׳ עד בלתי יכולת בהם להרי׳ עוד יד להלחם בם׳ ויהי כראות הכהני׳

qvanto potuit ſtudio accurrit, (8.) ut incendium, quô Sanctum Sanctorum conſumebatur, extingveret; ſed fruſtrà, quia ingens eorum multitudo fuit, qui ignem ſubjiciebant atque ædem ſacram deſtruebant; ac licèt Titus eos increparet, ut ab incepto deſiſterent, illi tamen non obtemperabant nec ei morem gerebant; ſed gentium turba undarum more ad perdendum & deſtruendum accurrebat: fumus autem incendii longè lateque ſpargebatur; Titus quidem clamabat, ſed nemo ei aures obvertebat. Quocircà Titus, cùm videret, milites à Sancto Sanctorum arceri non poſſe, gladium ſuum ſtrinxit & in exercitus ſui duces acriter invehi eosque increpare & objurgare cœpit; cœterarum verò gentium peregrinarum, quæ non erant ex populo Romano, turbam gladiô percuſſit, ut eas inde arceret; ſed illas repellere non potuit, quamvis non paucos ex iis interfecerit; omnes autem gentium copiæ, quæ Romanis auxilio venerant, domum illam ſacram magis, quàm Romani ipſi, vaſtârunt ac perdiderunt: quamvis itaque Titus multos ex illis interemerit, eosdem tamen inde expellere non potuit, nam multitudo populi accurrentis ſubinde aucta ac major reddita fuit; Titus quidem ad ravim usque clamabat; (9.) ſed vox ejus amplius exaudiri non poterat. Intereà Sacerdotes, qui in Sancto Sanctorum erant, eò usque adverſùs Romanos pugnabant, donec omnibus viribus deſtituti penitus deficerent (10.) nec cum Romanis amplius manus conſerere poſſent,

Suidas teſtatur, Græcè enim *Λῶος* Auguſtus nominatur. Rabbini tradunt, nono die menſis Ab promulgatum fuiſſe à Deo decretum adverſùs Iſraelitas in deſerto, quòd non introituri eſſent in Palæſtinam, eodem die tàm primum, quàm ſecundum Templum ſolo æquatum eſſe nec minus eodem die captam eſſe Bitter, urbem longè maximam, &c. vid. Wagenſeil. Sot. cap. 7. Excerpt. Gemaræ 10. pag. 734. & 736. num. 8. it. cap. 9. Miſchn. 12. pag. 942, & ſeq. & pag. 954. confer. & lib. Prec. *Jud.* part. 2. pag. mih. 31. b. fin. & dict. Part. 2. pag. 34. b. med. confer. & Buxtorf. Lexic. Chald. fol. 916.

(8.) Idem refert *Joſephus*, ut & Egeſippus loc. alleg. vid. etiam Ioſippi Epitom. p. 266.

(9.) Eadem referuntur in Ioſippi Epitome p. 266. & ab Egeſippo dict. l. 5. c. 42.

(10.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 28. & 29. ut & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Iud. c. 43. ac Ioſippi Epitom. p. 266.

הבדעי׳ כי אין להם ישועה עוד ויהלגו
ויפילו את גופותיהם אל האש אשר
שולהה בקדש הקדשים ורבים מגבורי
היהודי׳ אשר היו שם נחבאים מפני
הרומיים נפלו באש הקדש עם הכהני׳
הרם ותשרפו כי אמרו אין אח׳ שריפת
בית יי׳ חיים׳ וטיטוס עוד היה מכה
בעם למנעם ולחשוך אותם מחטוא עוד
בקדש הקדשים ואין שומע לו כי רבו
הגוי׳ המשחיתי׳ והמשמידי׳ והשורפי׳ עד
כלה וייגע וייעף ויפול לארץ מבלי כח
ויהי כראותו כי לא יכול להציל את מעון
קדש הקדשי׳ לבלתי השרף ויחדל מצעוק
ומחשוך וממנוע׳ ויהי אחרי השרף בית
קדש הקדשי׳ ויקם טיטוס ויבא אל קדש
הקדשי׳ וירא תפארת הבית ואת הודו
ואת הדרו ויאמן כי בית אלהים הוא כי
עדין לא נשרף כל הבית כי רבו הציל
מחשוף למען יראה ביפיו ותפארתו והדר
כבודו׳ ויאמר טיטוס עתה ידעתי כי אין
זה כי אם בית אלהי׳ וזה מעון אלהי
השמים ומשכנו ולא לחנם נלחמו היהודי׳
עליו עד כלה ויפלא עוד הדר כבוד
הבית בעיני טיטוס ויאמר גם ידעתי
עוד אשר הגוי׳ אשר היו באים מאפסי
ארץ בכסף ובזהב ובכלי חמדה להשתחוות
לאלהי הבית הזה לא על חנם היו
באים כי גדול כבוד הבית הזה וגדול
הדר

ſent: dum itaque viderunt, nullam ſibi ſalutis ſpem ſupereſſe, ipſi ſeſe in ignem, quô Sanctum Sanctorum conflagrabat, conjecerunt; (11.) multi quoque milites Judæi, qui ſeſe ibi Romanorum metu occultaverant, ſimùl cum Sacerdotibus illis in ſacrum huncce ignem ſe præcipites dederunt atque combuſti ſunt, quia dixerant, poſtqvam Templum Domini incendio conſumptum eſt, nullô amplius vitæ deſideriô tenemur. Titus autem milites ſuos à deſtructione ædis ſacræ arcere cupiens illos iterùm percuſſit, ut eos prohiberet, ne in Sanctum Sanctorum peccarent; ſed nemo ei obtemperavit, quia ingens gentium multitudo confluxerat, quæ Templum Domini funditùs perdebant, deſtruebant & comburebant: tandem Titus laſſus ac defatigatus in terram cecidit viribus deſtitutus; nam, dum vidit, ſe domum Sancti Sanctorum ex incendio eripere non poſſe, ulterius clamare atque gentium turbam prohibere deſiit. Poſtquàm verò domus Sancti Sanctorum incenſa eſt, Titus ædem ſacram ingreſſus decorem ejus & ornatum ac magnificentiam contemplatus eſt, (12.) atque domum illam Dei fuiſſe ſedem certè credidit, nam domus illa ſacra tunc temporis nondùm penitùs igne conſumpta fuit; (13.) ſed multa ab incendio in ea ſervata fuerunt, ut Titus decorem ejus & magnificentiam conſpicere potuerit; quamobrem ille in admirationem abreptus dixit: nunc deprehendo, (14.) domum iſtam reverà Templum Dei, cœlum inhabitantis, ejusque habitaculum fuiſſe, nec immeritò Judæos pro illo ad mortem usque pugnâſſe. Dein Titus domus illius magnificentiam iterùm admiratus dixit: non ſine cauſa gentes ex ultimis terræ finibus hûc veniſſe & argen-

(11.) Ioſephus eod. l. 6. c. 29. refert, duos è nobilibus, cum ad Romanos tranſeundo ſervari potuiſſent, ſemetipſos in ignem conjeciſſe, nempe Meirum, Belgæ, & Ioſephum, Dalæi filium, confer. etiam Egeſippus ac Ioſippi Epitom. loç. allegat.

(12.) Vid. hic Ioſeph. & Egeſipp. loc. alleg.

(13.) Idem refertur ab Egeſippo loc. adduct. & in Ioſippi Epitom. p. 267.

(14.) Eadem penè verba referuntur in Ioſippi Epitom. dict. pag. 267. & ab Egeſippo l. 5. de Bell. Iud. c. 43.

הדר כבוד היכלו מהיכל הרומיים ומכל
היכלי הגוים אשר ראיתי ושדי השמים
אשר הוא אלהי הבית הזה ינקום נקמת
ביתו מאת הפריצים אשר סבבו עליו
ברשעתם את כל הרעה הגדולה הזאת •
והאש הגבירה ללהט את קדש הקדשים
וכראות שרי הפריצי׳ עם הפריצי׳ הנשארי׳
עוד בירושלם כי נשרף קדש הקדשים
שרפו גם הם את שארית בית המקדש
וגם את כל הבתים הנשארי׳ בעיר מלאים
כל הון יקר וכלי חמדה וישרפו כל בית
גדול אשר בירושלם וכל בית אשר ידעו
כי בו עושר וכבוד וכל מחיה למען לא
תהיה בם ממשלה לרומיי׳ וגם יתר בנין
ההיכל שרפו כי אמרו אחרי אשר נשרף
בית קדש הקדשים מה חפץ עוד בחיי׳
או להשאיר בית או בנין ויקומו אחרי כן
הרומיים ויכבו את השרפה ויעמידו
צלמיה׳ בהיכל ויעלו להם עולות ויחרפו
את היהודי׳ ואת תורת׳ לפני צלמיהם •
בעת ההיא עמד אחד מהיהודי׳ ויתנבא
בשקר ויאמר לפריצי׳ הנותרי׳ בירושלם
עוד התחזקו והתאמצו ועמדו בבלי
מלחמה כי עתה יבנה הבית מאליו ולא
מידי אדם למען הראות אלהי ישראל
לרומיי׳ את גבורתו כי יתגאו על היהודי׳
אשר נצחום ועתה אם תתאמצו ותלחמו
ברומיים

argentum, aurum atque vaſa pretioſa ſecum attuliſſe puto, ut Deum ac Dominum domus illius adorarent, quia magna fuit domus hujus gloria atque Templi iſtius magnificentia Romanorum templum, (15.) & omnia gentium delubra, quæ quidem ego vidi, longè ſuperavit; certè Dominus cœlum incolens, qui Templi iſtius Deus eſt, domus ſuæ ultionem capiet de graſſatoribus iſtis, qui improbitate ſua omnibus hujusmodi malis & calamitatibus, quibus domus iſta jam premitur, anſam dederunt. Poſteà ignis vis adeò invaluit, ut domus Sancti Sanctorum eô conflagraret: (16.) aſt graſſatorum duces cœterique milites, qui Hieroſolymis adhûc ſuperſtites erant, dum viderunt, Sanctum Sanctorum incendiô eſſe deſtructum, reliquam etiam Templi partem cœterasque domos, in urbe exiſtentes, quæ divitiis atque rebus pretioſis plenæ ac præ cœteris magnitudine conſpicuæ erant, imprimis illa ædificia, in quibus alimenta quædam ſupereſſe noverant, incenderunt, (17.) ne Romanorum poteſtati quidquam relinqueretur; (18.) cœtera quoque Templi ædificia igne abſumpſerunt, nam dixerant: poſtquàm domus Sancti Sanctorum incendio deleta eſt, ecquid amplius vivendi deſideriô ducimur, cur ullam relinquimus domum aut ædificium? Romani autem poſteà accurrerunt & incendium extinxerunt atque Deorum ſuorum ſimulacra in Templo conſtituerunt (19.) iisque ſacrificia obtulerunt & in Judæos eorumque legem coràm idolis iſtis probra jactârunt. Circà idem tempus Judæus quidam falſò vaticinatus eſt (20.) graſſatoribus, qui Hieroſolymis adhûc ſuperſtites erant, atque ita dixit:

(15.) Capitolium, ut puto, ac Iovis templum hîc intelligitur.

(16.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 29. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 43.

(17.) Confer. Egeſipp. loc. alleg. & Ioſeph. dict. l. 6. c. 29. ubi factum iſtud non ad graſſatorum duces, ſed ad Romanos refert.

(18.) Idem refertur apud Egeſippum loc. alleg. & in Ioſippi Epitome p. 267.

(19.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 32. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 45. ac Ioſippi Epitom. p. 268.

(20.) Confer. Ioſeph. dict. l. 6. c. 30. & Egeſipp. l. 5. c. 43.

ברומיים בכל יכלתכם היום יבנה הבית
מאליו · ויתגרו הפריצים להלח׳ ברומיים
ויכו מהם רבים וגם נפלו מהפריצי׳ רבים
ויכו הרומיי׳ אז מדלת העם כצאן לטבח
אחרי אשר חמלו מהרוג בהם תחלה כי
שמעו של דברי המורה שקר הנביא לכזב
ולא שמו לב של דברי האותות הנקרות
בירושלם אשר היו אותות נוראי׳ מאד כי
לפני בא אספאסיאנוס שנה אחת נרא׳
על ההיכל כוכב אח׳ נוצץ כמו איש
בידו חרבות שלופות ובימי ההם יום
האות הזה בימי חג הפסח היה כל
הלילה אש׳ ליום ההוא היה ההיכל מאיר
ומגיה כאור יום ויהי כן כל שבעה ימי
הפסח וידעו כל חכמי ישראל כי אות רעה
הוא ויתר העם אמרו כי אות טובה הוא׳
גם בעת ההיא וגם בימי ההם הביאו
עגלת בקר לעולה ויהי בהפילם אותה
לארץ לשחטה והנה היא ילדה כבש
ויאמרו כי גם זה אות הוא ויראו עוד
שם אז אות אח׳ בשער הקדי׳ כי שער
קדים הזה שער גדול וכבד מאד ולא
יפתח עד באו עשרי׳ אנשי׳ לפתחו וכן
לא

dixit: nolite animos veſtros penitùs abjicere, ſed voſmet viros præſtate atque armis inſtructi ſtate, nam domus iſta jam per ſeipſam, nulla humana ope, ædificabitur, ut Deus Iſraëlis fortitudinem ſuam Romanis oſtendat, qui ob Judæos devictos ſuperbè ſeſe efferunt; quapropter ſi nunc animis reſumptis contrà Romanos totis viribus pugnaveritis, domus iſta per ſeipſam hodièexſtruetur. His dictis commoti graſſatores prœlium adverſùs Romanos inierunt & multos ex illis interfecerunt; ſed graſſatorum quoque non pauci ceciderunt, quô factô Romani plebem, cui ab initio pepercerant, non ſecus atque oves mactationi deſtinatas, trucidârunt eò, quòd dictis falſi doctoris & prophetæ mendacis obtemperâſſent nec ad portenta illa atque ſigna terribilia, quæ Hieroſolymis evenerant, animos attendiſſent: (21.) nam integro anni ſpatio antequàm Veſpaſianus in Judæam veniſſet, (22.) ſtella ſuprà Templum apparuit, (23.) ſpeciem hominis, ſtrictos gladios manu tenentis, referens. Eodem tempore, quô portentum iſtud apparuit, per totam noctem, quæ feſtum paſchatis præceſſit, (24.) templum Domini colluxit (25.) & non ſecùs, atque clariſſimus dies, reſplenduit idque per omnes ſeptem paſchatis dies (26.) duravit, (27.) & cuncti ſapientes viri ex populo Iſraëlitico ſignum iſtud minimè bonum eſſe judicarunt; cœteri verò oſtentum illud

(21.) Sic miſeri, dum infeliciter falſis circumventionibus credunt, dedecores & inulti ſicut pecora trucidabantur, qui, ſi voluiſſent credere, evidentia imminentis ſigna exitii habebant, quibus velut claris vocibus admonebantur, finem ſibi adfore, verba ſunt Egeſippi dict. l. 5. c. 43.

(22.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 31. & Egeſipp. l. 5. c. 44.

(23.) Cometes, paſſim ignis & gladii quandam præferens ſimilitudinem denunciabat quoque ferro & igni gentis & regni urbiſque ipſius vaſtitatem futuram, prout idem Egeſippus loc. alleg. ſcribit.

(24.) Vid. Joſeph. dict. lib. 6. c. 31. & Egeſippus loc. citat.

(25.) Xantici menſis octavo die, ſicuti refert idem Egeſippus l. 5. c. 44.

(26.) Vel potius: noctes; loquitur autem hic autor noſter more Judæorum, qui ſabbatha ac feſtos dies à veſpera incipiunt, confer. Joſeph. dict. l. 6. c. 31. ubi res paulò aliter refertur.

(27.) Per dimidium ferme horæ quotidie manens, prout ſcribit idem Egeſippus dict. l. 5. c. 44.

Digitized by Google

לא יסגר עד בא עשרי׳ אנשים לסגרו׃
וקול ציר השער נשמע עד למרחוק ובימי
מצאוהו כי נפתח מאליו בלא יד ולא
יכלו לסגור אותו עד אשר נקהלו הרב׳
אנשי׳ וסגרוהו וגם על האות הזה היו
אומרי׳ חכמי ישראל והכהני׳ כי אות רעה
הוא ויתר עם הארץ היו אומרי׳ כי אות
טובה הוא׃ ויהי אחרי כן נראה על בית
קדש הקדשי׳ מלמעלה כל הלילה כתבנית
פני אדם אשר לא נראה ביופיו בכל
הארץ ומראהו נורא מאד׃ ועוד בימים
ההם נראו רכבי אש ופרשי׳ עליה׳ וחיל
גדול מאד מעופפי׳ על פני הרקיע קרוב
רים באים על ירושלם ועל כל ארץ יהודה
וכלם סוסי אש ורוכבי אש׃ ויהי בימים
ההם עוד ביום חג השבועות שמעו
הכהני׳ בתוך ההיכל כקול לכת בני אדם
וקול מצעדות רגלי בני אדם ההלכים
בקרב ההיכל לרוב וישמעו קול גדול
ונורא מאד מדב׳ וקורא ואומר לכו ונלכה
מן הבית ונסעה לנו וחכמי ירושלם כלם
אמרו אשר זה אות רעה הוא ויתר העם
היו אומרי׳ כי אות טובה הוא׃ ולפני
האותות

lud fauſtum eſſe interpretati ſunt. (28.) Circà idem tempus cùm vitula in holocauſtum Domino oblata eſſet, accidit, ut illa in terram ad mactandum proſtrata agnum pareret, (29.) eam quoque rem prodigium eſſe homines dixerunt. Præterea aliud ſignum apparuit in porta Orientali, (30.) quæ magnitudine ſua ac pondere cœteras antecedebat, quæ nec aperiri nec claudi poterat, niſi viginti viri ad eam reſerandam ac claudendam conveniſſent; ſtridor autem cardinis portæ iſtius procùl audiebatur; ſed tunc temporis porta illa ſponte ſua, non manu humana, aperta inveniebatur nec ea claudi poterat, donec multi conveniſſent homines eamque clauſiſſent: (31.) hoc quoque portentum ſapientes & Sacerdotes populi Iſraëlitici minimè fauſtum eſſe arbitrabantur; ſed vulgus prodigium iſtud in bonam partem interpretabatur. Poſtea ſuprà domum Sancti Sanctorum tota nocte ſpecies apparuit vultus humani (32.) mira pulchritudine, cui nulla per univerſum terrarum orbem ſimilis viſa fuit; ſed eadem ſpecies ingentem ſpectantibus terrorem incuſſit. Per eosdem quoque dies ignei currus, quibus equites vehebantur, (33.) & ingentes militum copiæ in aëre volitantes apparuerunt, (34.) quæ ſtadii (35.) intervallo propè urbem Hieroſolymam & univerſam Judæam veniebant; omnes autem equi & currus fuerunt ignei. Eodem tempore in feſto Septimanarum (36.) Sacerdotes ſtrepitum audiverunt

(28.) Confer. Egeſippus loc. alleg. & Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 13.

(29.) Idem refert Egeſippus loc. citat.

(30.) Confer. etiam hic Egeſippus dict. cap. 44.

(31.) Vid. Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg. Tacitus quoque Hiſtor. l. 5. c. 13. ſcribit, quod expaſſæ repentè fuerint delubri (Hieroſolymitani) fores.

(32.) Joſephus dict. l. 6. c. 31. nullam hujus portenti mentionem facit; Egeſippus l. 5. c. 44. ſcribit, quòd figura quædam inæſtimabilis magnitudinis apparuerit, quam plurimi circumſpexerint.

(33.) Ante Solis occaſum hoſce currus igneos eſſe ſcribit Egeſippus dict. c. 44.

(34.) Vid. Joſeph. loc. citat. Tacitus quoque Hiſtor. l. 5. c. 13. narrat, quòd viſæ ſint per cœlum concurrere acies, rutilantia arma & ſubito nubium igne collucere Templum, confer. & Egeſippus dict. c. 44.

(35.) Sic dictionem רים interpretes communiter exponunt, vid. ſuprà l. 3. c. 17. n. 15. & Joſeph. dict. l. 6. c. 31.

(36.) Confer. Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg.

האותות האלה שנים ארבע היה בירושלם
איש מעם הארץ ושמו ירושוע בן הנניהו
ויחל לקרוא בקול גדול ביום חג הסוכות
לאמר קול ממזרח קול ממערב קול מארבע
רוחות השמי׳ קול על ירושלם וקול על
ההיכל קול על חתן קול על כלה וקול
על כל העם וישנאוהו כל אנשי העיר
ויאמרו לו למה הצעק לקרוא הדבר הזה
ויצו השר אשר לעיר לכל יאמרו לו דבר
כי נחשב בעיניו כמשוגע׃ וילך עוד
האיש הלוך וקרוא אוי על ירושלם ואוי
על מקדשה אוי על היכלו עד יום
המלחמה׃ ויהי בהיות המלחמה הראשונה
החל לקרוא ותבואהו אבן יד גדולה
ותכהו על ראשו ותמיתהו׃ בימים ההם
נמצא מכתב כתוב על הצור מימים
הראשוני׳ ויקראו אותו והנה כתוב בו
לאמ׳ בעת אשר ימלא בנין ההיכל ויהיה
מרובע אז יהרס וכאשר נלכדה אנטוניאה
ונהרסה חיל הרומיי׳ ויפרצו פאת ההיכל
וימהרו היהודי׳ לבנות את פרצת פאת
ההיכל בכלותם לבנות והנה ההיכל
מרובע והם לא זכרו את דברי המכתב
ההוא וגם נמצא כתוב בקיר בית קדש
הקדשי׳

runt tanquam hominum magnâ frequentia in Templo euntium atque hinc inde ambulantium; dein maximam & valdè terribilem vocem audiverunt clamantem ac dicentem: agite, eamus & emigremus (37.) ex domo iſta; quamobrem omnes ſapientes Hieroſolymitani dixerunt: malum iſtud omen eſt; cœteri autem prodigium illud bonum eſſe interpretati ſunt. Cœterùm quadriennio prius, quàm hæc ſigna evenirent, vir quidam plebejus Hieroſolymis fuit, nomine Joſua, (38.) Ananiæ filius, is maxima voce clamare cœpit feſto tabernaculorum die, dicens: vox ab oriente, vox ab occidente, vox à quatuor ventis cœli, (39.) vox ſuper Hieroſolymam, vox ſuper Templum, vox ſuper ſponſum ac ſponſam, vox ſuper omnem populum. His dictis vir iſte odium in ſe concitavit omnium incolarum urbis, qvi ei dixerunt: cur hæc ita proclamas? princeps autem urbis (40.) præcepit, ne homini iſti quidquam dicerent, quia illum non ſanæ mentis eſſe exiſtimavit; aſt vir iſte denuò circumambulans clamavit: væ Hieroſolymis, væ Sanctuario ejus ac Templo! atque hunc ille clamorem continuavit usque ad eum diem, quô bellum ingruit: dum verò urbs primùm oppugnari atque vir eodem modo clamare cœpit, ingenti lapide caput ejus percuſſum fuit, quo ille ictu etiam interiit. (41.) Iisdem diebus ſcriptura quædam, olim petræ inſculpta, reperta ac lecta fuit hujus ſententiæ: quando ædificium Templi completum & quadratum evadet, (42.) tunc illud deſtruetur: dum itaque Antonia (43.)

 capta

(37.) Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 13. refert, quòd audita fuerit major humanâ vox: excedere Deos; ſimul ingens motus excedentium (fuerit,) confer. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 44.

(38.) Vid. Joſephus & Egeſippus loc. citat.

(39.) Id eſt: à quatuor mundi plagis ſeu partibus.

(40.) Is Albinus dictus fuit, ſicuti refert Joſephus dict. l. 6. c. 31. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. cap. 44.

(41.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(42.) Vid. hic idem Joſephus & Egeſippus loc. citat.

(43.) Hebr. אנטוניאה, ita enim hic legendum, non אנטוכיה, uti hactenus in vulgaris exemplaribus, vid. ſuprà h. lib. 6. c. 47. n. 19. confer. etiam Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg.

שולחן ותגש לפניה' מבשר הילד מבושל
ותאמר אליהם אכלו כי הנה יד הילד
והנה רגלו והנה יתר נתחיו לפניכ' ואל
תאמרו כי ילד אשה אחרת הוא אבל
הוא בני יחידי אשר ידעת' והכרת' עמי
אנכי ילדתיו ואנכי אכלתיו וגם אני
שמרתי לכם חלקכם ותשא האשה את
קולה ותבך ותאמר בני בני מר מתוק
היית לי בעודך חי ועתה במותך מר
מתוקת לי מדבש כי כלכלתני בבשרך
ואת ברעב נפשי החיית והטרפתני מזון
בשיבתי וגם הצלתני מחרון אף הפריצי'
הרוצחי' האלה אש' באו עלי בחמה
שפוכה על ריח בשרך ועתה הנחם לי
לעמיתים כי ישבו על שלחני וערכתי
לפניה' ארוחה מבשרך· ותאמר האשה
לפריצי' אכלו ושבעו ולמה תתעבו את
מאכלי אשר הגשתי לפניכ' אנכי שבעתי
ממנו ואתם למה זה לא תאכלו ותשבעו
מבשר בני טעמו נא וראו מה מתוק בשר
בני כי יערב לכם ואל יכמרו רחמיכם
עתה עליו יותר מלב אשה ואם תמאנו
לאכול מבח בני ואני אכלתי ממנו הלא
חרפה תהיה לכם כהיום הזה כי גבורת
לבבי גדולה מגבורת לבבכם והנה
בשולחן נאה ערכתי את המאכל הזה
לפני אנשי' גבורי' מלחמה כמוכם ולמה
זה אכול לא תאכלוהו והלא ארוחה
טובה היא והארוחה הזאת אנכי ערכתיה
ולמענכ' הכינותיה ואת' הסבותם לי
לערוך לפניכ' את השלחן ולסדר לפניכ'
הארוחה

dem cœteraque membra corporis filii mei, qvæ vobis offero; nolite exiſtimare, qvòd alterius fœminæ puer iſte fuerit, ſed is ipſe filius meus extitit unicus, qvem nôſtis ac ſæpè apud me vidiſtis, ego eum peperi, ego eundem comedi ac vobis partem qvoq; veſtram reſervavi. His dictis fœmina in fletum & lacrymas erumpens dixit: ô qvam dulcis mihi fuiſti, mi fili, cùm adhûc viveres & ô melle dulcior mihi poſt mortem tuam, qvia carne tua me famelicam nutriviſti ac vitam meam conſervaſti meamqve canitiem cibô ſuſtentâſti atqve me à graſſatorum iſtorum & homicidarum, qvi carnis tuæ nidore adducti me violenter aggreſſi ſunt, ira atqve crudelitate liberâſti: ecce illi jam convivæ & ſodales mei ſunt, nam ad menſam meam ſedent, eisqve ferculum, ex carne tua confectum, propoſui. Poſteà mulier ad graſſatores converſa: edite, inqvit, ac voſmet ſatiate, cur cibum meum, qvem vobis obtuli, adeò averſamini? ego eodem me ſatiavi; vos autem cur non editis nec filii mei carne voſmet ſatiatis? guſtate qvæſò ac videte, qvàm dulcis ſit caro filii mei, eadem vobis grata erit ac ſapiet, nec major jam illius commiſeratio cor veſtrum, qvàm fœmineum, tangat, ſi filii mei carne veſci faſtiditis, qvam tamen ego comedi: nonne id vobis hodiè opprobrio & ſimùl indicio erit, majorem eſſe animi mei, qvàm veſtri, fortitudinem? en ego in menſa benè inſtructa vobis, fortiſſimis viris, cibum iſtum propoſui, cur eo non veſcimini? nonne ſvave eſt edulium, quod vobis obtuli? ego veſtra cauſa id apparavi, vos me impuliſtis, ut menſam iſtam vobis inſtruerem, (10.) atqve hunc cibum vobis proponerem, me ſanè potius, qvàm vos, filii mei miſereri oportuit; cur autem jam vos major illius commiſeratio, quàm meipſam, cepit? annon vos ipſi eſtis, qvi domum meam ſpoliâſtis nec ullum mihi ac filio meo cibum

(10.) Confer. hic Egeſipp. dict. l. 5. de Bell. Jud. c. 40. in fin.

הארוחה הזאת ולי היה נאה לכמור רחמי על בני יותר מכם ולמה יכמרו רחמיכם עליו יותר מרחמי והלא אתם הם אש׳ שללתם את ביתי ולא השארת׳ לי ולבני מאומה ממחיה ומזון ואת׳ חייבתם לי לארוח ולארח לכם את הארוחה הזא׳ מפני כובד הרעב אשר אתי ועתה למה לא תאכלו ממנה ואתם עזרת׳ לי לעשות את המעשה הזה׃ וישמעו היהודי׳ את הדבר הזה ויתאבלו מאד מאד וגם שרי הפריצי׳ נכנעו על הדב׳ הזה כי גדל שברו בעיניה׳ וישאלו העם איש את נפשו למות כי נבהלו מפני הרעב אש׳ היה בהם׃ ויסעו רבי׳ מהעם הדל עם כל אש׳ להם לילה מירושלם וילכו למחנה הרומיים ויגידו לטיטוס את דבר האשה ודבר בנה ויבך טיטוס על ככה וירע הדב׳ בעיניו מאד מאד׃

cibum atqve alimentum reliqviſtis? vos me eò adegiſtis, ut cibum iſtum ob graviſſimam, qvam ſuſtinui, famem vobis appararem, cur igitur jam ex eo non comeditis, qvi tamen me eò compuliſtis, ut facinus iſtud perpetrarem? Poſteà Judæi, dum id audiverunt, maximo luctu ac dolore affecti ſunt, ipſi etiam graſſatorum principes rem illam ægrè tulerunt, qvia factum iſtud eis atrox viſum eſt, ac populum tædium vitæ ſuæ cepit, (11.) qvia famis gravitate, qvâ premebatur, conſternatus fuit: qvocircà multi ex plebe omnia ſua ſecum portantes ex urbe noctu egreſſi ſunt & ad Romanorum caſtra tranſeuntes Tito narrârunt, qvid mulieri iſti ejusque filio acciderit; qva re Titus ad lacrymas commotus & magno dolore affectus fuit. (12.)

CAP. LII.

ויהי כשמוע טיטוס את הדב׳ הזה ויפרוש כפיו השמי׳ ויאמר אלהי עולם חי׳ אלהי הבית הזה הנסתרו׳ גלויות לך ואתה יודע התעלומו׳ מכל לב וידעת תעלומו׳ לבי כי לא באתי על העיר הזאת למלחמה כי אם לקרוא אליה לשלום ולא אבו יושביה

POſteà Titus, cùm id audiſſet, ſupinas ad cœlum manus protendens dixit: Deus totius mundi, Domine, ad qvem Templum iſtud ſpectat, (1.) cui arcana omnia detecta ſunt, tu, qvi cordium omnium ſcrutator es & mei qvoqve cordis arcana cognita habes, probè nôſti, quòd hûc venerim, non ut urbem iſtam oppugnarem, ſed ut pacem ei offerrem: aſt incolæ urbis illam rejecerunt, ego

(11.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 21. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 41.

(12.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(1.) Vid. Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. c. 41. ac Joſippi Epitom. pag. 262. ubi eadem ferè, quæ hic, habetur Titi oratio; *Joſephus* l. 6. de Bell. Jud. c. 21. orationem illam paucis complectitur.

יושביה והרביתי להתחנן להם על כברה
ולא הטו את אונם ובקשתי לחמול עליה
אולי יחיון וכאשר נלחמו איש ברעהו
רציתי להצילם ומצאתים כחיות רעות
אכזרי׳ המה לאחיהם ולא ירחמו על כל
וארת גדלה רעת׳ והלך הלוך וגדול עד
אשר אכלה האשה הזאת את בנה בגלל
רעתם עמה׃ וגם אני שמעתי ואבותי
ספרו לי את כל הגבורות שעשית להם
ולאבותיה׳ מקדם ותשכן שמך בתוכם
ותבחר מהם חסידי׳ ותעלם אלך השמימה
גם כי הוצאת אותם ממצרי׳ מבית עבדי׳
ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראי׳ גדולי׳
ובאותות ובמופתי׳ אשר נודעו לכל
הגוים ותקרע להם את ים סוף ותעבירם
בו בחרבה ואת צריהם השקעת בתוכו
ותוליכם במדבר ותנהלם בלחם המטרת
אתו להם מהשמי׳ והאכלת׳ דגן שמים
ושלו העלות להם מן הארץ ומים מהצור
הוצאת להם ותשקם לצמאונם עד אשר
רוית את נפשם ואח׳ כך אל הארץ
הקדושה הזאת הבאת אותם באותות
ובמופתי׳ גדולים ונוראי׳ כי הובשת את
מי הירדן והצבתם כמו נד והעמדת׳ מזה
ומזה מפניה׳ ונסו מאחור למענם עד אש׳
עברו בו והשמש והירח העמדת להם
ולא נתתם ללכת לפני׳ בלכתם עד אשר
נלחמו

ego ſæpè eos rogavi, ut pacem amplecti vellent, ſed nec aures nec animum mihi adverterunt; id etiam operam dedi, ut illis parcerem eosqve incolumes ſervarem, & dum ipſi mutuis cædibus ſe invicem confecerunt, ego opem eis ferre volui, ſed illos beſtiis ſæviores deprehendi, qvorum animi nullâ ergà fratres ſuos miſericordiâ commoti ſunt: neqve hic ſtetit illorum improbitas, ſed ea usqve eò progreſſa eſt, ut mulier iſta illorum rapacitate & crudelitate adacta filium ſuum comederit. Audivi ſanè ac parentes mei mihi narrârunt omnia illa præclara facinora, qvæ tu Judæis iſtis eorumqve majoribus ab initio exhibuiſti, (2.) nempe quòd nomen tuum inter eos habitaverit & qvòd ex illis pios homines elegeris eosqve ad te in cœlum receperis (3.) qvòdqve Iſraëlitas ex Ægypto, ex ſervitutis domo, prævalida manu & brachiô extenſô, præviis miraculis, ſignis ac portentis, qvæ omnibus gentibus nota fuerunt, eduxeris ac mare rubrum diviſeris atqve Judæos per illud ſiccis pedibus traduxeris, eorum verò hoſtes in illo ſubmerſeris (4.) & quòd eos per deſertum duxeris ac pane cœlitùs delapſo (5.) atq; frûmento cœleſti cibaveris & è terra coturnices (6.) eis dederis atqve aqvam è petra eductam (7.) ſitientibus bibendam ad ſatietatem usqve dederis, & quòd poſteà illos in terram iſtam ſanctam deduxeris, patratis miraculis & portentis magnis atqve terribilibus, dum aqvam Jordanis exſiccâſti (8.) eamque cumuli inſtar (9.) conſtituiſti & corâm illis diviſiſti, ita, ut procul recederet propter Iſraëlitas, donec illi tranſirent. Solis etiam ac lunæ curſum (10.) eorum cauſa inhibuiſti, donec illi prœlium adverſùs

(2.) Vid. Egeſipp. loc. alleg. & *Joſeph.* lib. 6. de Bell. Jud. c. 21.

(3.) Henochum & Eliam hic intelligi puto, de quibus vid. Geneſ. c. 5. v. 24. & 2. Reg. c. 2. v. 11. confer. infrà num. 11. h. cap.

(4.) Vid. Exod. c. 14. v. 27.

(5.) Confer. Exod. c. 16, v. 18.

(6.) Vid. Exod. cap. 16. v. 13. & Numer. c. 11 v. 31.

(7.) Confer Exod. c. 17. v. 6.

(8.) Vid. Joſuæ c. 3. v. 16.

(9.) Sive: montis inſtar, prout S. Hieronymus tranſtulit Joſuæ di t. c. 3 v. 16.

(10.) Confer. Joſu. c. 10. v. 12.

Digitized by Google

נלחמו בא יביה׳ והושעתם מידם ואת
שמך השכנת בתוכם כי הנחלת להם
העיר הזאת אשר אתה דורש אותה
תמיד. ושמך שוכן בבית המקדש אשר
בה. ומהם בחרת נביאים מוכיחי׳ ומנהיגי׳
להם ומודיעי׳ אותם את כל הקורו׳
מהתלאות יום יום להשמרם מהם וחכמי׳
המצאת ביניהם לדעת מה יעשה ישראל
ולשפטם במשפט אמת וצדק וכהני׳
עובדי׳ עבודתך בחרת מהם לשרתך ולברך
בשמך את עמך ישראל וחסידי׳ משכת
אליך מהם והעלית אותם ברכב אש
בסערי׳ השמימה׳ ורכב אש וסוסי אש
הורדת משמי עוזך והך בם לצריה׳ והם
שוכבי׳ על משכבות׳ ברבותך את מחנה
אשור במחנה סנחריב קפ״ה אלף ומעט
מחסדיך אש׳ התחסדת עמהם אבותי
ספרו לי ומקצ׳ מהם חכמיה׳ הודיעוני
לרב אש׳ ידעתי מהם על פי יוסף הכהן
הרב׳ והשר בהם ידעתי׳ ועתה הע׳ הזה
אש׳ בירושל׳ אש׳ נלחמתי עמה׳ אמרתי
עליך הם בוטחי׳ ורצך ראה. כי הם לא
יבטחו בישועתך כי אם בחרבם ובמלחמות׳
יבטחו ובגבורתם יתנשאו ויתגאו על
אותותיך ומופתיך כי יגיעום ברשעת׳
ולא ידעו כי אותות נוראי׳ עשית לי
ותעזרני להכות אותם והמה יאמרו לא
יוכל מושל להכניענו כי אלהינו יעזרנו
ואם אנחנו רשעים כי הים קרע לנו ולחם
מן השמים הוריד בגללנו ומים מצור
החלמיש

verſus hoſtes ſuos patrarent & tuam contrà illos opem atqve ſalutem ſentirent, nomen quoqve tuum in medio Iſraëlitarum collocâſti, dum eis urbem iſtam, cujus tu ſemper memor es, poſſidendam dediſti, atqve Templum ſanctum, qvod in ea eſt, nominis tui gloriâ impleviſti; prophetas etiam ex illis tibi elegiſti, qvi eos caſtigarent atqve docerent eisqve qvotidiè imminentes caſus, qvos cavere poſſent, prædicerent; ſapientes qvoqve viros inter illos excitâſti, qui populum Iſraëliticum docerent, qvid ei faciendum eſſet atque jus ſincerè & verè eidem dicerent: prætereà Sacerdotes ex illis tibi elegiſti, qvi cultui tuo inſervirent & in nomine tuo populo Iſraëlitico benedicerent, pios quoque viros inter eos curru igneo in turbine ad te in cœlum tractos recepiſti, (11.) igneos etiam currus & eqvos è cœlo, potentiam tuam prædicante, in terram demiſiſti atqve gentis tuæ hoſtes, in ſtratis ſuis dormientes, per illos deleviſti, dum in caſtris regis Aſſyriorum, Sennacheribi, centum & octoginta quinque millia interemiſti (12.) & pauca quidem facta, benignitatis & miſericordiæ plena, quæ Judæis exhibuiſti, parentes mei mihi narraverunt; plura autem nonnulli ſapientes viri inter Judæos mihi retulerunt, quæ interprete Joſepho, Sacerdote & principe inter illos viro, didici, quapropter cogitavi, quòd populus iſte Hieroſolymitanus, cum quo bellum geſſi, ſpem ſuam in te repoſitam habeat. Aſt tu nunc ipſe vides, quòd illi nequaquam in ſalute tua & auxilio, ſed in armis ac præliis ſuis fiduciam collocent & in viribus ſuis glorientur atque ſignis & portentis tuis, quæ illis evenerunt, ſe improbè efferant, nec ſciant, quòd terribilia mihi ſigna exhibueris meque adjuveris, ut Judæos iſtos percuterem; illi verò jactant: nemo tàm potens eſt, qui nos ſubjugare poſſit, nam Deus

(11.) Reſpicitur hic ad Eliam, de quo vid. 2. Reg. c. 2. v. 11. confer, & ſuprà num. 3. h. cap.

(12.) Vid. 2. Reg. c. 19. v. 35.

החלמיש הוציא לנו מאורות שמי׳ ושמש דמם בעבורנו וכוכבי׳ ממסלותם נלחמו לעזרתנו והם לא ידעו כי אלה האותות עשית לאבותיה׳ בצדקתם ותאלה על רעתם הכית במלחמותינו למען תת את ארצם שממה ועריה׳ חרבה על רוב עונותיה׳ וכלית אותם בחרב ובדב׳ וברעב עד אשר אכלו בשר בניה׳ ובנותיה׳ ובכל זאת לא נכנעו לפניך ולא ידעו כי ידך היתה בם מפני רוע מעלליה׳ ואני הנני נלחם ברם מעט ואם לא תתנם בידי אסורה לי מעל האנשי׳ האלה הרשעים ואנוסה ואמלטה את נפשי פן אספה בכל חטאתיה׳ אם תהפוך את ארצם כאשר הפכת את סדום ואת עמורה לכן הנני ממהר לצא׳ מקרב ארצם פן נספה ברעת׳ כי עינינו ראות את סדום אשר בגבולם נהפכה וגם הדבר הזה הקשה את לבם כמחל כי יאמרו נדמ׳ לאבותינו באכזרי׳ לבב כי אבות׳ אבינו היה לו בן אחי וילך לשחור באכזרי׳ לכם ומ׳ ואני לא ארשיענו על זה כי לא אדע סודו אך אפלא איך לא נכמרו רחמיו על בנו יחידו וגם שמעתי על אחר ממלכיה׳

Deus nobis, licèt improbi ſimus, opem feret, quia mare propter nos diviſit ac panem nobis è cœlo demiſit atque aquam è petra duriſſima nobis eduxit, propter nos luminum cœli ac Solis curſum inhibuit (13.) atque ſtellæ ex ordinibus & curſibus ſuis pro nobis pugnârunt; (14.) ſed planè ignorant Judæi iſti, quòd ſigna illa patribus eorum propter juſtitiam, qvâ prædititi erant, exhibueris; hos verò ob peccata ſua præliis noſtris percuſſeris, quò propter ſcelerum, ab eis perpetratorum, multitudinem, illorum terram deſertam atque urbes deſolatas redderes eosque ferrô, peſte ac fame conſumeres, donec filiorum ſuorum ac filiarum carnem comederent. Verùm ne ſic quidem animi ferociam & ſuperbiam coràm te deponunt, neſcientes, quòd calamitatem iſtam propter peccata ſua illis immiſeris; en ego paululum temporis adhûc contrà eos pugnabo, ſi illos in manum meam non tradideris, abſcedam ab improbis iſtis hominibus (15.) atque obſidionem ſolvam vitamque meam ſervabo, ne fortè illorum ſceleribus & peccatis involvar, dum terram eorum perdes, ſicuti quondam Sodomam & Gomorrham funditùs evertiſti: (16.) itaque profectionem meam ex iſtorum regione maturabo, ne nos quoque propter illorum improbitatem ſimùl pereamus, (17.) nam Sodomam, cum finitimis locis everſam, oculis noſtris cernimus. (18.) Hoc quoque inter alia cor illorum inſtar ferri durum reddit, dum dicunt, patribus noſtris crudelitate & duritiâ animi ſimiles evadamus,

(13.) Vid. *Joſu.* cap. 10. v. 12. confer. & ſuprà h. cap. n. 7. & n. 10.

(14.) Nempe contrà Siſeram, de quo vid. *Jud.* c. 5 v. 20.

(15.) Idem refert Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. cap. 41. & *Joſippi* Epitom. p. 264.

(16.) Vid. Geneſ. c. 19. v. 25. ubi Tragica illa hiſtoria narratur.

(17.) Titus apud Egeſippum lib. 5. de Bell. Jud. c. 41. in fin. ita loquens introducitur: quare maturius bellum conficiamus, quia emendari ne queunt (Judæi) ingruamus inſtantius, ut fugiamus regionum iſtarum morientes aquas, terras ruentes.

(17.) Vidimus mare mortuum, vidimus etiam mortua terrarum naſcentia, humum aridam, virentium fructuum umbras inanes, foris gratam, intus favillam, quis dubitare poteſt, quin apud inferos verſemur, apud quos etiam elementa moriuntur, ſic idem Titus apud Egeſippum loc. alleg.

(19.) Confer. etiam hic Egeſipp. dict. l. 5. c. 41.

Digitized by Google

ממלכיה׳ כי ביום צאתו למלחמה נדר לאלהיו להעלות לו עולה לי״י אם יצליח למלחמה ההיא וכאשר בא מהמלחמ׳ ההי׳ העלה את בתו יחידתו אשר לא היה לו בלעדה ושלם את נדרו אשר נדר לי״י ומזה ידעתי כי רוחם קשה ואשר יעלה על רוחם ירצו להיות והמה רעים ותחטאו לך מאד ולכן אם לא תתנם בידי מהרה אחדל מלהלח׳ עליה׳ עוד כי לא ארצה להיות בגללם נספה בלא משפט׳ ויהי ככלותו לדבר הדברי׳ האלה ויצו ויביאו את איל הברזל של החומה החדשה אשר עשו הפריצי׳ ויאמ׳ לנגחה ולהפילה ואז יצאו אליו הרבה משרי הפריצים וישלימו עמו ויקבלם ויתנם בראשי גדודיו׳

damus, nam Abrahamus, pater noſter, unicum habuit filium, & tamen illum nomini Domini immiti corde ſacrificare voluit: (19.) ego quidem hoc ejus factum improbare nolo, quia arcanas illius cogitationes haud ſcio; miror tamen, quòd filii ſui unici miſericordià commotus non fuerit. (20.) Præterea de quodam illorum principe (21.) relatum mihi eſt, quòd eodem die, quo ipſe in bellum proficiſci voluit, votum Domino, Deo ſuo, fecerit, ſe ei holocauſtum oblaturum eſſe, ſi rem eo in bello proſperè geſſiſſet; poſteà illum voti compotem factum filiam ſuam unicam obtuliſſe (22.) atque ita votum, Deo factum, ſolviſſe, unde cognovi, animum illorum durum eſſe (23.) &, quod ſemel mente conceperint propoſitum, id eos effectui tradere: improbi autem iſti graviſſimè in te peccârunt, ideò, niſi illos citò in manus meas tradideris, ego à bello, contrà eos ulterius gerendo, deſiſtam, nam propter illos ſine meo merito ſimùl exitio involvi nolo. His dictis Titus arietem ferreum, (24.) muro, à graſſatoribus recens ſtructo, admoveri eoque mœnia illa concuti ac dejici juſſit. (25.) Circà idem tempus multi ex primariis graſſatorum viris (26.) ad Titum egreſſi ſunt pacemque cum eo fecerunt, quos etiam ipſe clementer recepit atque militibus ſuis eoſdem præfecit.

(20.) Non contemno devotionem; ſed quæro pietatem, inquit Titus apud Egeſippum loc. alleg.

(21.) Is fuit Jephta, de quo vid. Iudic. c. 11. v. 31. confer. & Egeſipp. loc. citat.

(22.) Qualis iſta gens, quæ religioni tribuat hominis necem, & ſacrificium putet eſſe parricidium? quis Deus poſſit hoc exigere aut qualis ſacerdos, qui hoc poſſit deferre? ſic idem Titus apud Egeſipp. loc. alleg.

(23.) Habeant ſuos ritus, inquit Titus apud Egeſippum eod. loc, tàm duri homines, apud quos diſciplina eſt, filios occidere, infelix civitas, in qua talis officina, tale myſterium! operiant eam ruinæ ſuæ!

(24.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 22. & Egeſipp. l. 5. de Bel. Jud. c. 42.

(26.) In Joſippi Epitome pag. 264. narratur, quòd Titus ariete ferreo parietem Templi perfodi juſſerit, cui etiam Egeſippus loc. alleg. conſentit.

(26.) Inter quos Ananus, Amauntinus, Simonis ſatelles crudeliſſimus & Archelaus, filius Magaddati, referente Joſepho dict. lib. 6. c. 23. confer. etiam Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 42.

פרו משם חיל הרומיים ותיתו שם שומרי קדש הקדשי׳ ויחתו עליה׳ בחרבותם ויכום לפי חרב וישמידום׃ ותשמע טיטוס את כל אשר עשו היהודים הרבם וינהג את כל גבוריו וילך עליה׳ ויך מהם רבי׳ והנשארי׳ מהם ברחו אל הר ציון׃ ויהי ממחרת ויקהלו הרומיי׳ וישלחו אש בקדש הקדשי׳ מסביב ויקחו קורות ויעמידום על שערי הזהב אשר לקדש הקדשי׳ ויציתו בהם את האש׃ ויתם הזהב וישרפו עצי הדלתות ויפלו לארץ ויפתח בית קדש הקדשי׳ לעיני הכל בחדש החמישי בתשע לחדש והוא היום אשר בו נפתח בית קדש הקדשי׳ בימי הכשדים׃ ויהי בפתחם הרומיי׳ את השער אשר לקדש הקדשים וילכדוהו ויריעו תרועה גדולה מאד לשמחה ובית קדש הקד׳

ctorum cuſtodirent, ibi relictos eſſe, (4.) eosdem ſtrictis gladiis adorti percuſſerunt & interfecerunt. (5.) Titus autem, cùm omnia, à Judæis iſtis perpetrata, audiſſet, univerſum exercitum ſuum eò adduxit ac graſſatores iſtos aggreſſus eſt multosque ex illis interemit; qui verò ſuperſtites erant, ad montem Zion profugerunt: poſtero die Romani agmine facto Sanctum Sanctorum undique incenderunt; (6.) nam ad portas ejus aureas conſtituerunt trabes ingentes, qvibus ignem injecerunt, à quo aurum liqvefactum ac januæ combuſtæ in terram prociderunt, ſic domus Sancti Sanctorum omnium oculis patuit idque accidit die nono menſis quinti, (7.) nempe eodem die, qvo domus Sancti Sanctorum à Chaldeis quondam fuit aperta. Dum autem Romani illam Sancti Sanctorum portam dejecerunt eamque in ſuam redegerunt poteſtatem, ingentem præ gaudio clamorem ſuſtulerunt: aſt Titus, poſtquàm ignem circà domum Sancti Sanctorum undique ardentem ac latius ſe extendentem conſpexit, qvanto

(4.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. de Bell. Jud. c. 26.

(5.) Idem refertur in Joſippi Epitome p. 265.

(6.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 266. ſed Joſephus lib. 6. de Bell. Jud. c. 26. ſcribit, militem quendam Romanum, non exſpectato cujuquam edicto, divino impetu motum in feneſtram auream ignem injeciſſe. Egeſippus l. 5. de Excid. Hierol. cap. 42. refert, portam auream à milite quodam Romano incenſam fuiſſe, dum is ſemiuſtam nactus materiam, quæ de faſtigio deciderat, adulto igne portæ admovit, quæ aurea nuncupatur, quod auro veſtitas habebat fores.

(7.) In Joſippi Epitome dict. pag. 266. ſcribitur, quòd die decima menſis quinti id acciderit; Hodierni Judæi deſtructionem urbis ac Templi Hieroſol. lugent die decimo ſeptimo menſis תמוז, qui Junio noſtro ferè reſpondet, de quo vid. ipſorum libros precum titulo: סליחות לשבעה עשר בתמוז pag. mihi 671. ubi dicitur, quòd illo ipſo die 17. dicti menſis נשתברו הלוחות ונשרפה התורה i. e. tabulæ (Moſis) confractæ & Lex (divina) igne combuſta ſit. Joſephus lib. 6. de Bell. Jud. cap. 26. ſcribit, die decima menſis Auguſti Templum fuiſſe incenſum, quo etiam die prius à rege Babyloniorum fuerat concrematum, cui etiam Egeſippus dict. lib. 5. c. 42. conſentit, & à prima quidem ſtructione Templi Salomonei usque ad hoc excidium, quod anno ſecundo imperii Veſpaſiani accidit, mille, centum ac triginta colliguntur anni & ſeptem menſes ac dies quindecim; à poſteriori verò, quam ſecundo anno Cyri regis Aggæus fecerat, usque ad excidium iſtud Titi, anni ſexcenti, triginta novem & dies 45. fuerunt, referente Joſepho dict. lib. 6. c. 27. Egeſippus loc. alleg. ſcribit, quòd decimo die Joma menſis, quem jamdudum inter funeſtos numerabant Judæi, Templum ſuccenſum fuerit, ubi Cornel. Gualtherus obſervavit, in exemplari veteri pro Ioma ſcriptum eſſe Loina, quod propius accedat ad verum nomen Loi, quod prius ſcriptum fuiſſe appareat, nam menſem hunc Loum à Macedonibus dictum fuiſſe Suidas

Digitized by Google

הקדשים היה נשרף בכל סביבותיו שהיה
הולך · וירץ טיטוס בכל כחו למען אשר
יכבה את האש מעל קדש הקדשי׳ ולא
היה יכול לכבות את האש כי רב העם
השורפי׳ והמשחיתים מאד׳ ויצעק טיטוס
עליה׳ לבלתי עשות כן ולא הטו את
אזנם ולא שמעו אליו כי כשטף מים
לרוב כן באו משחיתי׳ מהמונות הגוים
לרוב ועשן השרפה היה הולך וגדל
וטיטוס קורא וצועק ואין שומע אליו·
ויהי כראות טיטוס כי לא יכול לגרש
את העם מעל קדש הקדשי׳ וישלוף את
חרבו ויחל ויגער בשרי עמו ויחרפם
ויקללם והמונות יתר הגוים הגברי׳ אשר
לא מהרומיי׳ הכה בחרב למען יגרשם
משם ולא יכול לגרשם וימת מהם רבים
וכל המונות הגוי׳ אשר באו שם לעזר׳
הרומיי׳ היו משחיתים ומשמידים יותר
מהרומיי׳ ומהם המית טיטוס רבים ועם
זה לא יכול לגרשם משם והעם הולך
וגדול ויצעק טיטוס בהם עד הנחר גרונו
ולא יכול לצעוק עוד והם לא שמעו
לקולו והכהני׳ אשר היו בקדש הקדשי׳
היו נלחמי׳ ברומיי׳ עד בלתי יכולת בהם
להרי׳ עוד יד להלחם בם· ויהי כראות
הכהני׳

qvanto potuit ſtudio accurrit, (8.) ut incendium, quô Sanctum Sanctorum conſumebatur, extingveret; ſed fruſtrà, quia ingens eorum multitudo fuit, qui ignem ſubjiciebant atque ædem ſacram deſtruebant; ac licèt Titus eos increparet, ut ab incepto deſiſterent, illi tamen non obtemperabant nec ei morem gerebant; ſed gentium turba undarum more ad perdendum & deſtruendum accurrebat: fumus autem incendii longè lateque ſpargebatur; Titus quidem clamabat, ſed nemo ei aures obvertebat. Quocircà Titus, cùm videret, milites à Sancto Sanctorum arceri non poſſe, gladium ſuum ſtrinxit & in exercitus ſui duces acriter invehi eosque increpare & objurgare cœpit; cœterarum verò gentium peregrinarum, quæ non erant ex populo Romano, turbam gladiô percuſſit, ut eas inde arceret; ſed illas repellere non potuit, quamvis non paucos ex iis interfecerit; omnes autem gentium copiæ, quæ Romanis auxilio venerant, domum illam ſacram magis, quàm Romani ipſi, vaſtârunt ac perdiderunt; quamvis itaque Titus multos ex illis interemerit, eosdem tamen inde expellere non potuit, nam multitudo populi accurrentis ſubinde aucta ac major reddita fuit; Titus quidem ad ravim usque clamabat; (9.) ſed vox ejus amplius exaudiri non poterat. Intereà Sacerdotes, qui in Sancto Sanctorum erant, eò usque adverſùs Romanos pugnabant, donec omnibus viribus deſtituti penitus deficerent (10.) nec cum Romanis amplius manus conſerere poſſent,

Suidas teſtatur, Græcè enim Λῷος Auguſtus nominatur, Rabbini tradunt, nono die menſis Ab promulgatum fuiſſe à Deo decretum adverſùs Iſraelitas in deſerto, quòd non introituri eſſent in Palæſtinam, eodem die tàm primum, quàm ſecundum Templum ſolo æquatum eſſe nec minus eodem die captam eſſe Bitter, urbem longè maximam, &c. vid. Wagenſeil. Sot. cap. 7. Excerpt. Gemaræ 10. pag. 734. & 736. num. 8. it. cap. 9. Miſchn. 12. pag. 942. & ſeq. & pag. 954. confer. & lib. Prec. *Jud.* part. 2. pag. mih. 31. b. fin. & dict. Part. 2. pag. 34. b. med. confer. & Buxtorf. Lexic. Chald. fol. 916.

(8.) Idem refert *Joſephus*, ut & Egeſippus loc. alleg. vid. etiam Ioſippi Epitom. p. 266.

(9.) Eadem referuntur in Ioſippi Epitome p. 266. & ab Egeſippo dict. l. 5. c. 42.

(10.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 28. & 29. ut & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Iud. c. 43. ac Ioſippi Epitom. p. 266.

הכהני כי אין להם ישועה עוד ויולכו
ויפלו את גופותיהם אל האש אשר
שולחה במקדש הקדשים ורבים מגבורי
היהודי׳ אשר היו שם נחבאים מפני
הרומיים נפלו באש הקדש עם הכהני׳
הם ונשרפו כי אמרו אין אח׳ שריפת
בית יי חיים׳ וטיטוס עוד היה מכה
בעם למנעם ולחשוך אותם מחטוא עוד
בקדש הקדשים ואין שומע לו כי רבו
הגוי׳ המשחיתי׳ והמשמידי׳ והשורפי׳ עד
כלה וייגע וייעף ויפול לארץ מבלי כח
ויהי כראותו כי לא יכול להציל את מעון
קדש הקדשי׳ לבלתי השרף ויחדל מצעוק
ומחשוך וממנוע׳ ויהי אחרי השרף בית
קדש הקדשי׳ ויקם טיטוס ויבא אל קדש
הקדשי׳ וירא תפארת הבית ואת הודו
ואת הדרו ויאמן כי בית אלהים הוא כי
עדין לא נשרף כל הבית כי רבו הציל
מהשרף למען יראה ביפיו ותפארתו והדר
כבודו׳ ויאמר טיטוס עתה ידעתי כי אין
זה כי אם בית אלהי׳ וזה מעון אלהי
השמים ומשכנו ולא לחנם נלחמו היהודי׳
עליו עד כלה ויפלא עוד הוד כבוד
הבית בעיני טיטוס ויאמר גם ידעתי
עוד אשר הגוי׳ אשר היו באים מאפסי
ארץ בכסף ובזהב ובכלי חמדה להשתחוות
לאלהי הבית הזה לא על חנם היו
באים כי גדול כבוד הבית הזה וגדול
הדרו

ſent: dum itaque viderunt, nullam ſibi ſalutis ſpem ſupereſſe, ipſi ſeſe in ignem, quô Sanctum Sanctorum conflagrabat, conjecerunt; (11.) multi quoque milites Judæi, qui ſeſe ibi Romanorum metu occultaverant, ſimùl cum Sacerdotibus illis in ſacrum huncce ignem ſe præcipites dederunt atque combuſti ſunt, quia dixerant, poſtqvam Templum Domini incendio conſumptum eſt, nullô amplius vitæ deſideriô tenemur. Titus autem milites ſuos à deſtructione ædis ſacræ arcere cupiens illos iterùm percuſſit, ut eos prohiberet, ne in Sanctum Sanctorum peccarent; ſed nemo ei obtemperavit, quia ingens gentium multitudo confluxerat, quæ Templum Domini funditùs perdebant, deſtruebant & comburebant: tandem Titus laſſus ac defatigatus in terram cecidit viribus deſtitutus; nam, dum vidit, ſe domum Sancti Sanctorum ex incendio eripere non poſſe, ulterius clamare atque gentium turbam prohibere deſiit. Poſtquàm verò domus Sancti Sanctorum incenſa eſt, Titus ædem ſacram ingreſſus decorem ejus & ornatum ac magnificentiam contemplatus eſt, (12.) atque domum illam Dei fuiſſe ſedem certè credidit, nam domus illa ſacra tunc temporis nondùm penitùs igne conſumpta fuit; (13.) ſed multa ab incendio in ea ſervata fuerunt, ut Titus decorem ejus & magnificentiam conſpicere potuerit; quamobrem ille in admirationem abreptus dixit: nunc deprehendo, (14.) domum iſtam reverà Templum Dei, cœlum inhabitantis, ejusque habitaculum fuiſſe, nec immeritò Judæos pro illo ad mortem usque pugnâſſe. Dein Titus domus illius magnificentiam iterùm admiratus dixit: non ſine cauſa gentes ex ultimis terræ finibus hûc veniſſe & argen-

(11.) Ioſephus eod. l. 6. c. 29. refert, duos è nobilibus, cum ad Romanos tranſeundo ſervari potuiſſent, ſemetipſos in ignem conjeciſſe, nempe Meirum, Belgæ, & Ioſephum, Dalæi filium, confer. etiam Egeſippus ac Ioſippi Epitom. loc. allegat.

(12.) Vid. hic Ioſeph. & Egeſipp. loc. alleg.

(13.) Idem refertur ab Egeſippo loc. adduct. & in Ioſippi Epitom. p. 267.

(14.) Eadem penè verba referuntur in Ioſippi Epitom. dict. pag. 267. & ab Egeſippo l. 5. de Bell. Iud. c. 43.

Digitized by Google

הדר כבוד היכלו מהיכל הרומיים ומכל היכלי הגוים אשר ראיתי ואלהי השמים אשר הוא אלהי הבית הזה ינקום נקמת ביתו מאת הפריצים אשר סבבו עליו ברשעתם את כל הרעה הגדולה הזאת• והאש הגבירה ללהט את קדש הקדשים וכראות שרי הפריצי׳ עם הפריצי׳ הנשארי׳ עוד בירושלם כי נשרף קדש הקדשים שרפו גם הם את שארית בית המקדש וגם את כל הבתים הנשארי׳ בעיר מלאים כל הון יקר וכלי חמדה וישרפו כל בית גדול אשר בירושלם וכל בית אשר ידעו כי בו עושר וכבוד וכל מחיה למען לא תהיה בם ממשלה לרומיי׳ וגם יתר בנין ההיכל שרפו כי אמרו אחרי אשר נשרף בית קדש הקדשים מה חפץ עוד בחיי׳ או להשאיר בית או בנין ויקומו אחרי כן הרומיים ויכבו את השרפה ויעמידו צלמיה׳ בהיכל ויעלו להם עולות ויחרפו את היהודי׳ ואת תורת׳ לפני צלמיהם• בעת ההיא עמד אחד מהיהודי׳ וינבא בשקר ויאמר לפריצי׳ הנותרי׳ בירושלם עוד התחזקו והתאמצו ועמדו בבלי מלחמה כי עתה יבנה הבית מאליו ולא מידי אדם למען הראות אלהי ישראל לרומיי׳ את גבורתו כי יתגאו על היהודי׳ אשר נצחום ועתה אם תתאמצו ותלחמו ברומיים

argentum, aurum atque vaſa pretioſa ſecum attuliſſe puto, ut Deum ac Dominum domus illius adorarent, quia magna fuit domus hujus gloria atque Templi iſtius magnificentia Romanorum templum, (15.) & omnia gentium delubra, quæ quidem ego vidi, longè ſuperavit; certè Dominus cœlum incolens, qui Templi iſtius Deus eſt, domus ſuæ ultionem capiet de graſſatoribus iſtis, qui improbitate ſua omnibus hujuſmodi malis & calamitatibus, qvibus domus iſta jam premitur, anſam dederunt. Poſteà ignis vis adeò invaluit, ut domus Sancti Sanctorum eò conflagraret: (16.) aſt graſſatorum duces cœterique milites, qui Hieroſolymis adhûc ſuperſtites erant, dum viderunt, Sanctum Sanctorum incendiô eſſe deſtructum, reliquam etiam Templi partem cœteraſque domos, in urbe exiſtentes, quæ divitiis atque rebus pretioſis plenæ ac præ cœteris magnitudine conſpicuæ erant, imprimis illa ædificia, in quibus alimenta quædam ſupereſſe noverant, incenderunt, (17.) ne Romanorum poteſtati quidquam relinqueretur; (18.) cœtera quoque Templi ædificia igne abſumpſerunt, nam dixerant: poſtquàm domus Sancti Sanctorum incendio deleta eſt, ecquid amplius vivendi deſideriô ducimur, cur ullam relinquimus domum aut ædificium? Romani autem poſteà accurrerunt & incendium extinxerunt atque Deorum ſuorum ſimulacra in Templo conſtituerunt (19.) iiſque ſacrificia obtulerunt & in Judæos eorumque legem coràm idolis iſtis probra jactârunt. Circà idem tempus Judæus quidam fallò vaticinatus eſt (20.) graſſatoribus, qui Hieroſolymis adhûc ſuperſtites erant, atque ita dixit:

(15.) Capitolium, ut puto, ac Iovis templum hic intelligitur.

(16.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 29. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 43.

(17.) Confer. Egeſipp. loc. alleg. & Ioſeph. dict. l. 6. c. 29. ubi factum iſtud non ad graſſatorum duces, ſed ad Romanos refert.

(18.) Idem refertur apud Egeſippum loc. alleg. & in Ioſippi Epitome p. 267.

(19.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 31. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 45. ac Ioſippi Epitom. p. 268.

(20.) Confer. Ioſeph. dict. l. 6. c. 30. & Egeſipp. l. 5. c. 43.

ברומיים בכל יכלתכם היום יבנה הבית
מאליו׳ ויתגרו הפריצים להלח׳ ברומיים
ויכו מהם רבים וגם נפלו מהפריצי׳ רבים
ויכו הרומיי׳ את מדלת העם כצאן לטבח
אחרי אשר חמלו מהרוג בהם החלה כי
שמעו אל דברי המורה שקר הנביא לכזב
ולא שמו לב אל דברי האותות הנקרות
בירושלם אשר היו אותות נוראי׳ מאד כי
לפני בוא אספאסיאנוס שנה אחת נרא׳
על ההיכל כוכב אח׳ נוצץ כמו איש
בידו חרבות שלופות ובימי ההם יוסף
האות הזה בימי חג הפסח היה וכל
הלילה אש׳ ליום ההוא היה ההיכל מאיר
ומגיה באור יום ויהי כן כל שבעה ימי
הפסח וידעו כל חכמי ישראל כי אות רעה
הוא ויתר העם אמרו כי אות טובה הוא׳
גם בעת ההיא וגם בימי ההם הביאו
עגלת בקר לעולה ויהי בהפילם אותה
לארץ לשחטה והנה היא ילדה כבש
ויאמרו כי גם זה אות הוא ויראו עוד
שם אז אות אח׳ בשער הקדי׳ כי שער
קדים היה שער גדול וכבד מאד ולא
יפתח עד בוא עשרי׳ אנשי׳ לפתחו וכן
לא

dixit: nolite animos veſtros penitùs abjicere, ſed voſmet viros præſtate atque armis inſtructi ſtate, nam domus iſta jam per ſeipſam, nulla humana ope, ædificabitur, ut Deus Iſraëlis fortitudinem ſuam Romanis oſtendat, qui ob Judæos devictos ſuperbè ſeſe efferunt; quapropter ſi nunc animis reſumptis contrà Romanos totis viribus pugnaveritis, domus iſta per ſeipſam hodièexſtruetur. His dictis commoti graſſatores prœlium adverſùs Romanos inierunt & multos ex illis interfecerunt; ſed graſſatorum quoque non pauci ceciderunt, quô factô Romani plebem, cui ab initio pepercerant, non ſecus atque oves mactationi deſtinatas, trucidârunt eò, quòd dictis falſi doctoris & prophetæ mendacis obtemperâſſent nec ad portenta illa atque ſigna terribilia, quæ Hieroſolymis evenerant, animos attendiſſent; (21.) nam integro anni ſpatio antequàm Veſpaſianus in Judæam veniſſet, (22.) ſtella ſuprà Templum apparuit, (23.) ſpeciem hominis, ſtrictos gladios manu tenentis, referens. Eodem tempore, quô portentum iſtud apparuit, per totam noctem, quæ feſtum paſchatis præceſſit, (24.) templum Domini colluxit (25.) & non ſecùs, atque clariſſimus dies, reſplenduit idque per omnes ſeptem paſchatis dies (26.) duravit, (27.) & cuncti ſapientes viri ex populo Iſraëlitico ſignum iſtud minimè bonum eſſe judicarunt; cœteri verò oſtentum illud

(21.) Sic miſeri, dum infeliciter falſis circumventionibus credunt, dedecores & inulti ſicut pecora trucidabantur, qui, ſi voluiſſent credere, evidentia imminentis ſigna exitii habebant, quibus veluti claris vocibus admonebantur, finem ſibi affore, verba ſunt Egeſippi dict. l. 5. c. 43.

(22.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 31. & Egeſipp. l. 5. c. 44.

(23.) Cometes, paſſim ignis & gladii quandam præferens ſimilitudinem denunciabat quoque ferro & igni gentis & regni urbisque ipſius vaſtitatem futuram, prout idem Egeſippus loc. alleg. ſcribit.

(24.) Vid. Joſeph. dict. lib. 6. c. 31. & Egeſippus loc. citat.

(25.) Xantici menſis octavo die, ſicuti refert idem Egeſippus l. 5. c. 44.

(26.) Vel potius: noctes; loquitur autem hic autor noſter more Judæorum, qui ſabbatha ac feſtos dies à veſpera incipiunt, confer. Joſeph. dict. l. 6. c. 31. ubi res paulò aliter refertur.

(27.) Per dimidium ferme horæ quotidie manens, prout ſcribit idem Egeſippus dict. l. 5. c. 44.

Digitized by Google

לא יסגר עד בא עשרים אנשים לסגרו׃
וקול ציר השער נשמע עד למרחוק ובימי
מצאוהו כי נפתח מאליו בלא יד ולא
יכלו לסגור אותו עד אשר נקהלו הרבה
אנשים וסגרוהו וגם על האות הזה היו
אומרים חכמי ישראל והכהנים כי אות רעה
היא והמון עם הארץ היו אומרים כי אות
טובה היא׃ ויהי אחרי כן נראה על בית
קדש הקדשים מלמעלה כל הלילה כתבנית
פני אדם אשר לא נראה ביופיו בכל
הארץ ומראהו נורא מאד׃ ועוד בימים
ההם נראו רכבי אש ופרשים עליהם וחיל
גדול מאד מעופפים על פני הרקיע קרוב
ריס באים על ירושלם ועל כל ארץ יהודה
וכלם סוסי אש ורוכבי אש׃ ויהי בימים
ההם עוד ביום חג השבועות שמעו
הכהנים בתוך ההיכל כקול לכת בני אדם
וקול מצעדות רגלי בני אדם ההולכים
בקרב ההיכל לרוב וישמעו קול גדול
ונורא מאד מרבים וקורא ואומר לכו ונלכה
מן הבית ונסעה לנו וחכמי ירושלם כלם
אמרו אשר זה אות רעה הוא והמון העם
היו אומרים כי אות טובה הוא׃ ותפני
האותות׃

lud fauſtum eſſe interpretati ſunt. (28.) Circà idem tempus cùm vitula in holocauſtum Domino oblata eſſet, accidit, ut illa in terram ad mactandum proſtrata agnum pareret, (29.) eam quoque rem prodigium eſſe homines dixerunt. Prætereà aliud ſignum apparuit in porta Orientali, (30.) quæ magnitudine ſua ac pondere cœteras antecedebat, quæ nec aperiri nec claudi poterat, niſi viginti viri ad eam reſerandam ac claudendam conveniſſent; ſtridor autem cardinis portæ iſtius procùl audiebatur; ſed tunc temporis porta illa ſponte ſua, non manu humana, aperta inveniebatur nec ea claudi poterat, donec multi conveniſſent homines eamque clauſiſſent: (31.) hoc quoque portentum ſapientes & Sacerdotes populi Iſraëlitici minimè fauſtum eſſe arbitrabantur; ſed vulgus prodigium iſtud in bonam partem interpretabatur. Poſtea ſuprà domum Sancti Sanctorum tota nocte ſpecies apparuit vultus humani (32.) mira pulchritudine, cui nulla per univerſum terrarum orbem ſimilis viſa fuit; ſed eadem ſpecies ingentem ſpectantibus terrorem incuſſit. Per eosdem quoque dies ignei currus, quibus equites vehebantur, (33.) & ingentes militum copiæ in aëre volitantes apparuerunt, (34.) quæ ſtadii (35.) intervallo propè urbem Hieroſolymam & univerſam Judæam veniebant; omnes autem equi & currus fuerunt ignei. Eodem tempore in feſto Septimanarum (36.) Sacerdotes ſtrepitum audiverunt

(28.) Confer. Egeſippus loc. alleg. & Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 13.

(29.) Idem refert Egeſippus loc. citat.

(30.) Confer. etiam hic Egeſippus dict. cap. 44.

(31.) Vid. Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg. Tacitus quoque Hiſtor. l. 5. c. 13. ſcribit, quòd expaſſæ repentè fuerint delubri (Hieroſolymitani) fores.

(32.) Joſephus dict. l. 6. c. 31. nullam hujus portenti mentionem facit; Egeſippus l. 5. c. 44. ſcribit, quòd figura quædam inæſtimabilis magnitudinis apparuerit, quam plurimi circumſpexerint.

(33.) Ante Solis occaſum hoſce currus igneos eſſe ſcribit Egeſippus dict. c. 44.

(34.) Vid. Joſeph. loc. citat. Tacitus quoque Hiſtor. l. 5. c. 13. narrat, quòd viſæ ſint per cœlum concurrere acies, rutilantia arma & ſubito nubium igne collucere Templum, confer. & Egeſippus dict. c. 44.

(35.) Sic dictionem ריס interpretes communiter exponunt, vid. ſuprà l. 3. c. 17. n. 15. & Joſeph. dict. l. 6. c. 31.

(36.) Confer. Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg.

Digitized by Google

האותות האלה שנים ארבע היה בירושלם
איש מעם הארץ ושמו יהושע בן חנניה
ויחל לקרוא בקול גדול ביום חג הסוכות
לאמר קול ממזרח קול ממערב קול מארבע
רוחות השמי' קול על ירושלם וקול על
ההיכל קול על חתן קול על כלה וקול
על כל העם ויתנאוהו כל אנשי העיר
ויאמרו לו למה תצעק לקרוא הדבר הזה
ויצו השר אשר לעיר לכל יאמרו לו דבר
כי נחשב בעיניו כמשוגע׃ וילך עוד
האיש הלוך וקרוא אוי על ירושלם ואוי
על מקדשה אוי על היכלו עד יום
המלחמה׃ ויהי בהיות המלחמה הראשונה
החל לקרוא והבואהו אבן יד גדולה
ותכהו על ראשו ותמיתהו׃ בימים ההם
נמצא מכתב כתוב על הצור מימים
הראשוני' ויקראו אותו והנה כתוב בו
לאמ' בעת אשר ימלא בנין ההיכל ויהיה
מרובע אז יהרס וכאשר נלכדה אנטוניאה
ויהרסוה חיל הרומיי' ויפרצו פאת ההיכל
וימהרו היהודי' לבנות את פרצת פאת
ההיכל ככלותם לבנות והנה ההיכל
מרובע והם לא זכרו את דברי המכתב
ההוא וגם נמצא כתוב בקיר בית קדש
הקדשי'

runt tanquam hominum magnâ frequentia in Templo euntium atque hinc inde ambulantium; dein maximam & valdè terribilem vocem audiverunt clamantem ac dicentem: agite, eamus & emigremus (37.) ex domo iſta; quamobrem omnes ſapientes Hieroſolymitani dixerunt: malum iſtud omen eſt; cœteri autem prodigium illud bonum eſſe interpretati ſunt. Cœterùm quadriennio prius, quàm hæc ſigna evenirent, vir quidam plebejus Hieroſolymis fuit, nomine Joſua, (38.) Ananiæ filius, is maxima voce clamare cœpit feſto tabernaculorum die, dicens: vox ab oriente, vox ab occidente, vox à quatuor ventis cœli, (39.) vox ſuper Hieroſolymam, vox ſuper Templum, vox ſuper ſponſum ac ſponſam, vox ſuper omnem populum. His dictis vir iſte odium in ſe concitavit omnium incolarum urbis, qvi ei dixerunt: cur hæc ita proclamas? princeps autem urbis (40.) præcepit, ne homini iſti quidquam dicerent, quia illum non ſanæ mentis eſſe exiſtimavit; aſt vir iſte denuò circumambulans clamavit: væ Hieroſolymis, væ ſanctuario ejus ac Templo! atque hunc ille clamorem continuavit usque ad eum diem, quô bellum ingruit: dum verò urbs primùm oppugnari atque vir eodem modo clamare cœpit, ingenti lapide caput ejus percuſſum fuit, quo ille ictu etiam interiit. (41.) Iisdem diebus ſcriptura quædam, olim petræ inſculpta, reperta ac lecta fuit hujus ſententiæ: quando ædificium Templi completum & quadratum evadet, (42.) tunc illud deſtruetur: dum itaque Antonia (43.)

(37.) Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 13. refert, quòd audita fuerit major humanâ vox: excedere Deos; ſimul ingens motus excedentium (fuerit,) confer. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. c. 44.

(38.) Vid. Joſephus & Egeſippus loc. citat.

(39.) Id eſt: à quatuor mundi plagis ſeu partibus.

(40.) Is Albinus dictus fuit, ſicuti refert Joſephus dict. l. 6. c. 31. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Jud. cap. 44.

(41.) Idem referunt Joſephus & Egeſippus loc. alleg.

(42.) Vid. hic idem Joſephus & Egeſippus loc. citat.

(43.) Hebr. אנטוניאה, ita enim hic legendum, non אנטוכיה, uti hactenus in vulgaris exemplaribus, vid. ſuprà h. lib. 6. c. 47. n. 19. confer. etiam Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg.

הקדמים לאמר כאשר יהיה הבנין מרובע אז ימלוך מלך על ישראל וימלוך מלך המולך ומשל בכל ארץ ישראל ועם הארץ מקצתם אמרו כי הוא מלך ישראל והכהנים אמרו כי הוא מלך הרומיים.

capta & à Romanis everſa atque hoc modo latus Templi perruptum fuit, Judæi celeriter operam dederunt, ut illam lateris Templi ruinam repararent, quod dum perfectum atque opus ad finem perductum fuit, ecce Templum tetragonum evaſit; ſed Judæi illo tempore ſcripturæ iſtius non recordati ſunt. Alia inſuper Scriptura parieti domus Sancti Sanctorum inſculpta fuit reperta in hanc ſententiam: quando ædificium Templi erit tetragonum, tunc rex ſuper populum Iſraëliticum regnabit (44.) & in omni terra Iſraëlitica imperium obtinebit; quapropter nonnulli ex plebe dixerunt: is erit rex Iſraëlis; ſacerdotes autem dixerunt: iſte rex erit Romanorum. (45.)

CAP. LIV.

ויהי כבוא כל חיל הרומיים אל ההיכל וינוסו היהודים אל הר ציון ויביאו הרומיים את עצביהם ויעמידום בהיכל יי׳ ויזבחו להם זבחים וינסכו לו נסכים ויהללום ויחרפו.

CUm itaque omnes Romanorum copiæ in Templum veniſſent ac Judæi ad montem Zion profugiſſent, Romani Deorum ſuorum idola in Templo Domini conſtituerunt (1.) ei que ſacrificia & libamina obtulerunt (2.) & ſimulacra ſua laudârunt; populum verò Iſraëliticum ejusque Deum

(44.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 31. & Egeſipp. l. 5 c. 44.

(45.) Suetonius in vita Veſpaſiani cap. 4. ſcribit, quòd toto Oriente vetus & conſtans opinio percrebuerit, eſſe in fatis, ut eo tempore Judæâ profecti rerum potirentur; Tacitus quoque Hiſtor. l. 5. c. 13. ſcribit, antiquis Sacerdotum (Judæorum) literis contentum fuiſſe, eo ipſo tempore fore, ut valeſceret Oriens profectique Judæa rerum potirentur, ac refert, his ambagibus Veſpaſianum & Titum prædictos eſſe, vid. id. Tacit. Hiſtor. lib. 2. c. 78. & Joſeph. l. 6. de Bell. Jud. c. 31. rectius à nonnullis vaticinium iſtud de Chriſto, Servatore noſtro, exponitur; eſt ea de re egregius locus apud Zonaram Annal. Tom. 2. pag. 193. ubi inter alia ſic loquitur: *Δικαιότερον δ' ἂν ὁ ἀληθὴς μάλιστα νομισθείη τὸ, ἐπὶ τὸν Σωτῆρα τοῦ ἀνθρώπων γένους, τὸν Κύριον, Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν χρησμὸν ἐκληφθῆναι. οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε κατὰ τὸν χρησμὸν, ἀλλὰ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους μόνης* i. e. rectius autem ac verius id oraculum de Servatore humani generis, Domino noſtro, Ieſu Chriſto, intelligetur, neque enim toti terrarum orbi imperavit Veſpaſianus juxtà vaticinium iſtud; ſed Romano imperio duntaxat, vid. Gerard. Ioh. Voſſ. de Flav. Ioſeph. lib. 2. Hiſtor. Græc. c. 8. confer. & Egeſipp. l. 5. de Bell. Iud. c. 44. & Mornæus de Verit. Relig. Chriſt. c. 29. pag. m. 521. & H. Grot. de Ver. Rel. 4. pag. 88. & l. 5. pag. 110.

(1.) Vid. Ioſeph. lib. 6. de Bell. Iud. c. 32. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 45. ac Ioſippi Epitom. p. 268.

(2.) Contra portam orientalem, prout refert Egeſippus dict. cap. 45.

ויחרפו ויגדפו את ישראל ואת אלהיהם
מאד מאד׃ בעת ההיא ירד אל הרומיי׳
נער קטן מן הכהני׳ מהר ציון ויען ויאמר
אל פחת הרומיי׳ אשר היה על ההיכל
לאמר תנה לי מים ואשתה ויחמול
הפחת על הנער כי מצא חן בעיניו ויצו
ויתנו לו מים ויקח הנער את הכלי אשר
היו בו המים וישת והנותר לקח עמו
ויברח ויעל אל הכהני׳ וישקם וירדף
הפחת אחרי הנער לעיני בני עמו ולא
חפץ ללכדו כי שמח על אשר עשה ויחדל
ממנו וימלט׃ ויהי כנסך הרומיי׳ לפני
אדוניה׳ טיטוס והנה מקצת מהכהנים
אשר נלכדו על ההיכל התחננו אל טיטוס
למען אשר יחיו׳ ולא ימיתם ויאמר אליה׳
טיטוס מדוע עתה הבחרו בחיי׳ ולא
תמותו עם אחיכם אשר מתו על אלהי
הבית וישרפו עם שריפת הבית ויצו
טיטוס ויפגעו בם או וימותו כלם׃ ושמעון
ויוחנן שלחו אל טיטוס דברי שלום
והתחנה לבקש על נפשם למען יחיים
ויען טיטוס ויאמ׳ אליה׳ אתם אחרתם
לשאול את הדב׳ הזה ועתה בבקשכם
לחיות על מה תבקשו זה אחרי אשר
לא השארתי מכל המון עמכם רק מעט
ואת תפארת העיר הזאת השמדתם ואת
עם יושביה בליתי׳ והאבדתי׳ את שמם
מטוב

Deum probris ac maledictis acerbiſſimis affecerunt. Per idem tempus parvus quidam puer ex Sacerdotibus de monte Zion ad Romanos deſcendit & duci Romano, qui Templo præfectus erat, dixit: da mihi aquam, ut bibam; præfectus igitur pueri miſericordiâ ductus præcepit, ut ei aqua daretur, quô factô puer accepto vaſe, cui aqua inerat, bibit & ſecum ferens id, quod ſupererat, profugit atque ad Sacerdotes aſcendens potum eis præbuit: (3.) præfectus autem puerum quidem inſecutus eſt ſpectantibus militibus ſuis, ſed illum capere noluit, (4) quia propter factum iſtud lætatus eſt & proinde ab eo inſeqvendo deſtitit; ſic puer ad ſuos evaſit. Poſteaquàm verò Romani coràm Tito, Domino ſuo, ſacra peregerunt, nonnulli ex Sacerdotibus, qui in Templo capti erant, Titum ſupplices rogarunt (5.) ut vitam ſibi donaret nec ſe morte mulctaret; aſt Titus illis reſpondit: cur jam vivere deſideratis nec ſimùl cum fratribus veſtris, qui pro Deo Templi iſtius mortui & incendiô illius domus conſumpti ſunt, mortem oppetiiſtis? his dictis Titus eos omnes interfici juſſit. (6.) Poſtmodùm Simeon & Johannes pacem à Tito petierunt eúmque ſupplices rogârunt, (7.) ut vitam & incolumitatem ſibi daret; ſed Titus illis reſpondens: nimis ſerò, inquit, iſtud petitis, cur enim vitam & incolumitatem jam vobis quæritis, poſtquàm ex omni illa multitudine, quam circà vos habuiſtis, non niſi paucos reliquiſtis ac meliorem urbis iſtius partem perdidiſtis ejusque incolas conſumpſiſtis eorumque nomina improbitate & ſceleribus veſtris maximis deleviſtis; impuros verò, crudeles & abominandos homines incolu-

(3.) Vid. Joſeph. dict. l. 6. c. 33. & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 45.

(4.) Confer. Joſephus & Egeſippus loc. alleg. ubi res paulò aliter refertur.

(5.) Vid. Joſephus & Egeſippus loc. citat.

(6.) Conſentit Joſephus dict. l. 6. c. 33. & Egeſippus l. 5. c. 45. in fin. ubi ſcribit, quòd Titus eos occidi juſſerit, degeneris animi eſſe reſpondens, quod Templo & muneri cuperent ſupervivere (ita enim hic legendum puto, non: ſupervenire, ſicuti in exemplaribus hactenus vulgatis.)

(7.) Idem refert Joſephus dict. l. 6. c. 34. & Egeſipp. l. 5. de Bell, Jud. c. 46. ac Joſippi Epitom. p. 268.

Digitized by Google

מרוב רעתכ׳ כי הייתם טמאי׳ ואכזרי׳
ומשוקצי׳ ואחרי כל זאת תבקשון את
השלום הלא פעמי׳ רבות בקשתי אני
מכם שלום ולא אבית׳ ואקרא אליכם
שלום פעם אחר פעם כי חמלה נפשי
עליכם ועל דלת עם הארץ העטופים
ברעב והמושלכי׳ מחוץ לעיר בלתי קבורה
ואתם הקשית׳ ערפכם ולא רצית׳ לשלו׳
עד אשר נשחת כל העם ונשמד ונאבד
ועתה מה יתרון יהיה לכם בהחיותי
אתכ׳ ויחרפ׳ טיטוס ויגדפם מאד ויקללם
בקללות נמרצות אשר לא כתבנו׳ הנה׳
ויוסף עוד טיטוס ויוכיח׳ ויאמר אליהם
כדברי׳ האלה לאמר אמרו לי הפריצים
הרשעי׳ החטאי׳ בנפשותיכ׳ הלא אתם
המיתם את עם יי׳ ואתם שרפתם את
ביתו באש ואתם הבאת׳ על העיר הזאת
את כל הרעה הזאת ואת כל התלאות
אש׳ באה אליה ואיך יעלה על רוחכם
לאמ׳ החייה אותנו ולמה תבחרו אתם
עתה לחיות מכל החכמי׳ הצדיקי׳ והנקיי׳
והחסידי׳ והקדושים קדושי עליון אשר
הרגתם בבלתי חמנות ובלתי חמלה
ואיככה אוכל וראיתי ברעה אשר תמצא
אותי אם לא אנקום נקמתם מכם ועוד
הנה היום הזה אתם מבקשי׳ ושואלים
חיי׳ ועודכם אתם מחזיקי׳ ברשעתכם כי
עוד השלח בידכם ואתם חגורי׳ בכלי
המלחמה ומתחנני׳ אלי לאמר החיינו והלא
לכדנו את העיר וגם את ההיכל וגם
את

columes ſervâſtis? his omnibus perpetratis jam pacem petitis; nonne illa ſæpiſſimè à me vobis oblata eſt, ſed eam rejeciſtis? annon ejuſdem pacis oblationem aliquoties repetii? nam vobis ac miſeræ plebi, quæ fame conſumpta & extrà urbem inſepulta projecta fuit, parcere volui; ſed vos dura cervice pacem accipere noluiſtis, donec omnis populus penitus conſumptus ac perditus eſt, ecquid igitur utilitatis inde percipietis, ſi vitam vobis donavero? dein Titus illos probris & maledictis acerbiſſimis, quæ hic recenſere noluimus, affecit; inter alia eosdem his quoque verbis increpuit: dicite mihi, graſſatores improbi, qvi in ipſas animas veſtras peccâſtis, nonne vos populum Domini interfeciſtis ejusque Templum incendiſtis & omnium malorum atque calamitatum, quibus urbs iſta hactenus conflictata eſt, cauſa fuiſtis? cur igitur in animum veſtrum induxiſtis, ut à me vitam peteretis & incolumitatem? cur præ omnibus ſapientibus, juſtis, innocentibus, probis & ſanctis viris, qui pietate ergà Deum conſpicui fuerunt, qui ſine ulla miſericordia à vobis crudeliſſimè interempti ſunt, jam vivere deſideratis? quomodo ego id faciam ac memet malô involvam, quod effugere non potero, ſi vos impunes dimiſero & crimina veſtra inulta reliquero? en vos hodiè clementiam meam imploratis & vitam rogatis, cùm tamen ab improbitate veſtra non deſiſtatis, & dum adhûc gladios manibus veſtris tenetis & armis inſtructi eſtis, à me ſupplices petitis, ut vitam vobis largiar; (8.) nonne urbem cepimus & Templum atque Sanctum Sanctorum incendiô delevimus? in quonam confiditis, quænam vobis ſpes ſalutis ulterius ſupereſt? quocircà abjicite gladios manibus veſtris & arma deponite ac ſupplices venite, ut ſciam, quid de vobis ſtatuendum ſit; (9.) forſitàn clementiæ

(8.) Confer. hic Joſephus & Egeſippus ac Joſippi Epitom. loc. alleg.

(9.) Ponite arma, quaſi victi, vivere vobis donabo, etſi non meremini, ita Titus apud Egeſippum l. 5. de Bell. Iud. c. 46.

את קדש הקדשי' שרפנו באש ומה
תוחילו עוד העוד יש לכם תקוה׃ ועתה
הפילו מידכם את השלח והסירו מעליכ'
את כלי המלחמה וכן תתחננו ואדעה
מה אעשה לכם ואולי אני ארחם עליכ'
והחיתם׃ ויענו שני הפריצי' יוחנן ושמעון
לטיטוס ויאמרו אליו לאמר אנחנו נשבענו
בה' אלהינו אשר הוא אלהי השמי' ואלהי
הארץ אשר לא נשא את עולך ולא
נעבדך ולא נשרת אותך ולא נשלים עמך
לעבדך ועתה אם טוב בעיניך להגדיל
חסדך עמנו ולעזוב אותנו לצאת מן
העיר והלכנו אל המדבר נאמר כי מצאנו
חן בעיניך ואם אין נעמוד כאשר נעמוד
ונראה מה נעשה ועל אי זה דרך
נמות׃ ויחר לטיטוס מאד מאד
ויאמ' אליה' העוד זדון לבבכם עמכם
וקשי ערפכ' אתכם והנכם נלכדי' אתם
בידינו ועוד אתם מדברי' לאמר נשבענו
לבלתי שאת עולך והלא נשבעתם אתם
אשר תמותו ועתה הנה אתם שמתם את
שבועתכ' למשמרת למות כי מאסתם
בחיי' והלא העיר נכבשה ובית קדש
הקדשי' נשרף ואין לכם מנוס ואתם
אומרי' לא נעבוד אותך לעולם אנה
תוליכו חרפתכם ובשתכ' וכלימתכ' ועל
מה תקותכם ומה תוחלתכם׃ בעת ההיא
צוה טיטוס לרומיי' להתגרות עם שני
הפריצי'

tiæ locum apud me invenietis ac vitam veſtram ſervabitis. Ad hæc Johannes & Simeon Tito reſponderunt: (10.) nos Domino, Deo noſtro, qui cœli ac terræ dominus eſt, juravimus, quòd jugum tuum non ſubire nec tibi ſervire pacemque tecum facere velimus, ut tibi obediamus: quamobrem ſi hanc nobis clementiam nunc exhibere tibi viſum fuerit, ut urbe egredi & in deſertum abire nobis liceat, nos gratiam apud te inveniſſe dicemus; ſin minùs, perſiſtemus in iſto loco eumque conſtanter tuebimur ac videbimus, quid nobis faciendum ſit & quanam viâ mortem oppetamus. His dictis Titus ad iram valdè commotus eis dixit: num adhûc animis feroces ac dura cervice eſtis, qui jam in poteſtatem noſtram deveniſtis? an dicere adhûc audetis, juravimus, ne jugum tuum feramus, nonne jurâſtis, vos mortem ſubituros eſſe? jam igitur juramenti vinculo morti obſtricti eſtis, quia vitam rejeciſtis, nonne urbs jam capta ac domus Sancti Sanctorum exuſta eſt nec ullum vobis ſupereſt refugium? ac nihilominus dicere audetis: nunquam tibi ſerviemus; quonam dedecus atque ignominiam veſtram deferetis? in quonam confiditis? quænam ſalutis ſpes vobis ſupereſt? Dein Titus Romanis præcepit, ut cum graſſatorum ducibus, Johanne & Simeone, eo in loco, ubi erant, manus confererent atqve illos, ſi poſſent, interficerent. Circà idem tempus Zarach, (11.) qvi ex regia ſtirpe ortus erat, unà cum fratribus ſuis & univerſa familia ac cognatione regia, quæ apud illum erat, de monte Zion deſcendens ad Titum venit, qvos omnes Titus honorificè recepit eosqve benignè tractavit. (12.) Johannes autem & Simeon, graſſatorum

(10.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 35. & Egeſipp. loc. alleg. ac Ioſippi Epitom. pag. 269.

(11.) Ioſephus dict. l. 6. c. 36. ſcribit, Izatæ regis filios & fratres ad Titum ſupplices veniſſe, Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 46. nominat eos Zaræ regis filios & fratres, confer. & Ioſippi Epitom. p. 269.

(12.) Ioſephus loc. alleg. ſcribit, Izatæ regis filios & fratres à Tito victos Romam miſſos fuiſſe; cæterum Izatis, Adiabenorum regis, mentionem facit etiam Tacitus Annal. l. 12. c. 13. confer. & Ioſeph. Annal. l. 20. c. 2. princ. it. ſuprà h. lib. 6. c. 34. n. 6.

by Google

הפריצי׳ יוחנן ושמעון מלחמה כאשי יהיו
ולהרוג אותם אם יוכלו על ככה׃
ובעת ההיא קם זרח והוא מבני המלך
מהר ציון עם אחיו ועם כל בני זרע
המלוכה הבי המלך אש׳ אתו ויבואו אל
טיטוס ויקבלם בכבוד ובשלום וינשאם
וינהלם׃ ויהי כראות יוחנן ושמעון שרי
הפריצי׳ כי הלך זרח עם יתר בני המלך
ועם כל זרע המלוכה ויבאו אל טיטוס
ומסרו לו וילכו גם הם וישרפו את כל
אש׳ היה בבי׳ המלך וישרפו הבירה
ויהרסוהו וכל אוצרותיו שרפו באש למען
אשר לא יקחו אותם הרומיי׳ וישמידו
הכל בבית המלך מאפס עד כלה׃ ומשם
ירדו אל ההיכל וימצאו שם השרי׳ והפחות
אשר הפקיד טיטוס על ההיכל ושני
שלישי׳ משלישי הפחות על כלם אחד
היה פקיד על הפרשי׳ והוא שר הרכב
ואחד היה פקיד על הרגלי׳ ויכו את שר
הרגלי׳ וימיתהו ואת רעהו תפשו חי
ויתחנן אל התופשי׳ אותו ויאמ׳ אליהם
לאמר הוליכוני נא אל שמעון השר עליכ׳
ויעשה בי כרצונו ובזה אמצא חן בעיניכ׳
ויעשו כן ויביאוהו אל שמעון ויהי כהביא׳
אותו אל שמעון ויצו שמעון את נעריו
לפגוע בו ויתמהמה המכה להכותו
ולהמיתו ויקפוץ השר ההו׳ על ככרת
ויקפוץ

torum principes, dum viderunt, quòd Zarach cum univerſa familia & proſapia regia abiiſſet ac ſemet Tito tradidiſſet, omnia, quæ in regia domo erant, combuſſerunt, (13.) atqve ipſum palatium igne deleverunt ac deſtruxerunt; theſauros qvoqve omnes, in regio iſto palatio reconditos, incendio conſumpſerunt, ne Romani illis potirentur, & cuncta, quæ in regia domo erant, funditùs perdiderunt. Inde in Templum deſcenderunt, ubi principes ac duces Romani erant, quos Titus templo præfecerat: his omnibus duo principes præpoſiti erant, alter eqvitum & curruum præfectus, alter peditum dux erat, (14.) hunc graſſatores iſti interfecerunt, alterum, ejusdem ſocium, vivum ceperunt, qvi eos, à qvibus vivus erat captus, his verbis rogavit: ducite qvæſò me ad Simeonem, principem veſtrum, ut, qvicqvid ei viſum fuerit, in me ſtatuat, eam mihi gratiam exhibete; illi igitur morem ei gerentes ipſum ad Simeonem duxerunt: aſt iſte ſatelliti ſuo (15.) præcepit, ut ducem Romanum interimeret; ſed, dum ſatelles paululùm cunctabatur nec eum ſtatim interficiebat, dux ille Romanus irâ & furore accenſus ingenti ſaltu imminenti mortis periculo ſe ſubduxit & per declive montis faſtigium ſemet præcipitem agens aufugit & ad Titum incolumis pervenit: verùm Titus ad indignationem commotus (16.) illum à ſe repulit, (17.) iratus, quòd non ad mortem usque pugnâſſet, ne vivus caperetur. Poſteà Titus, dum ægrè tulit, duces Romanos à Judæis ita tractatos eſſe, præcepit, ut omnes Judæi, qvi in plateis

(13.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 37. & *Egeſippus* l. 5. de Bell. Iud. c. 46. in fin. ac Ioſippi *Epitom.* pag. 270.

(14.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 270. Joſephus dict. l. 6. c. 37. nullam præfectorum mentionem facit; ſed duos milites Romanos, unum equitem, alterum peditem, à Judæis vivos captos eſſe ſcribit, cui etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 47. adſtipulatur.

(15.) Ardalæ, ſic nominatur à *Joſepho* dict. l. 6. c. 37.

(16.) Idem refertur in *Joſippi* Epitom p. 270.

(17.) Joſephus loc. alleg. refert, quòd Titus armis ablatis eum agmine expulerit, cui etiam Egeſippus lib. 5. de Bell. Jud. c. 47. conſentit.

teis urbis Hieroſolymæ reperiebantur, interficerentur, (nam Titus anteà illis pepercerat ac publicè præconis voce proclamari juſſerat, ne trucidarentur,) tunc ingens Judæorum multitudo interempta eſt, adeò, ut & domus & atria Judæorum, à Romanis interfectorum cadaveribus plena eſſent. (18.)

ויקפוץ וידלג ויפול אל הורד ההר ויברח וימלט וילך לו אל טיטוס ויקצוף עליו טיטוס ויגרשהו מלפניו ויחר אפו בו על אשר לא נלחם למות ולא להתפש חי ויחר אף טיטוס עוד על אשר עשו היהודי' ההם לאנשיו ויצו להרוג את כל היהודי' הנמצאי' בחוצות ירושלם אשר אמר להעביר קול במחנהו לחמול עליה' לבלתי המיתם וימת אז עם רב מהיהודי' ויפלו היהודי' לפני הרומיים בעת ההיא חללי' וימלאו הבתי' והחצרות חללים •

CAP. LV.

Cum verò Simeonis milites & Idumæi duces iſtud vidiſſent, certos illi homines ad Titum miſerunt, (1.) qvi eum rogarent, ut ſibi vitam & incolumitatem concedere velit; aſt Simeon re cognita Idumæos repentè adortus eſt eorumqve principes ac primarios viros interemit; (2.) qvi verò ex Idumæis ſuperſtites remanſerunt, qviqve Simeonis crudelitatem & cædem evaſerunt, nempe ignobile vulgus, hi omnes ad Titum profugerunt ac mortis periculum evitârunt. Eodem tempore Titus milites ſuos, qvi populum Judaicum interficiebant, prohibuit, ne amplius cæde graſſarentur, ſic Romani milites à Judæorum internecione deſtiterunt. Circà idem tempus Simeon & Johannes unà profugerunt ac latebris ſeſe occultârunt (3.)

ויהי כראות גדודי שמעון וגבוריו האדומיי' את הדבר הזה וישלחו אל טיטוס לבקש על נפשם להחיות' ויוגד הדבר לשמעון וימהר וירץ אליה' ויך את שריה' ואת גדוליה' ויהי האדומיי' מדלת עם אדום הנותרי' מהרג שמעון נסו אל טיטוס וימלטו אליו ויצו אז טיטוס וימנעו המכי' בעם מהכו' עוד בהם ויחדלו מהשחית ביהודי' • ויהי בעת ההיא ויגס שמעו' ויוחנן עמו ויתחבאו באח' המתבואו' ויתהלכו באש' התהלכו ויתר האנשים אשר היו אתם ושרי ירושלם ושרי יהודה

(18.) Vid. Egeſippus dict. lib. 5. c. 47. & Joſippi Epitome p. 270.

(1.) Idem refert Joſephus l. 6. de Bell. Jud. c. 40. & Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. cap. 47. ac Joſippi Epitom. p. 271.

(2.) Joſephus loc. alleg. refert, primarios Idumæorum viros, inter quos præcipuus fuerit Jacobus, Soſæ filius, à Simeone cuſtodiæ traditos fuiſſe.

יהודה אשר היו הולכי' עמם ראו כי נסו שמעון ויוחנן הפריצי' ויתחבאו אז ירדו כל שריהם ויבואו אל טיטוס ויפלו לפניו ארצה ויקבלם טיטוס ויחם עליהם ויחיו מלבד הפריצים כי הפריצי' כלם אשר היו עם שמעון ויוחנן נלחמו עד תומם במלחמה׃ בעת ההיא בא אל טיטוס יהושע הכהן בן שבתאי הכהן הגדול ועמו שתי מנורות ממנורות הזהב אשר היו במקדש ועמו עוד כל שלחני' הזהב וכל כלי הזהב אשר היו בו המזרקות והכפות והיעים והמנקיות והקשות וגם בגדי השרד ובגדי הקדש המצופי' בזהב והמכותרים ומעוטרי' באבנים יקרות עם רוב אבני' טובות ויתן את כל אלה לטיטוס ויקבלהו ויהי' לו לשר על כהני יי' הנשארי' תחת יוסף הכהן כי שם את יוסף הכהן לקצין גדול על כל זקני וקציני ישראל כלם בעם ישראל בכהני' ובלויים׃ ובעת ההיא יצא גוריון הכהן אבי יוסף הכהן הסופר לספרי הספר הזה ממאסרו ממגדל בית שמעון׃

(3.) cœteri autem viri, qvi circà iſtos graſſatorum duces fuerant, ut & principes Hieroſolymitani nobilesqve Judæi, qui ſeſe illis aggregaverant, dum viderunt, qvòd Simeon & Johannes profugerint ac latebris ſe occultârint, omnes deſcenderunt (4.) & ad Titum venientes in terram coràm illo prociderunt, qvos etiam Titus in gratiam recepit & miſericordiâ ergà eos commotus vitam illis donavit, exceptis graſſatoribus, (5.) qvi omnes jam anteà in præliis ſub Simeone & Johanne ducibus occubuerant. Iisdem diebus Joſüa Sacerdos, Sabbathæi (6.) Pontificis filius, ad Titum venit, ac duo candelabra aurea, qvæ in Sanctuario fuerant, ſecum tulit, omnes qvoqve menſas ac vaſa aurea, nempe crateras, acerras (7.) palas (8.) ſcopulas (9.) & ſcutellas, qvæ in Templo fuerant, ut & veſtes, cultui divino dedicatas, qvæ auro intextæ multisqve gemmis ornatæ ac diſtinctæ erant, ſecum portavit eaqve omnia Tito tradidit, (10.) qvibus ille acceptis Joſuam Saſerdotibus Dei, qvi ſub Joſepho adhûc ſuperſtites erant, præfecit; Joſephus autem Sacerdos ſuprà omnes Seniores & duces populi Iſraëlitici, tàm Sacerdotes, qvàm Levitas à Tito princeps conſtitutus fuit. (11.) Per idem tempus Gorion Sacerdos, Joſephi Sacerdotis, qvi libros iſtos ſcripſit, pater ex carcere, nempe turri domus Simeonis, graſſatorum ducis,

(3.) Confer. Joſeph. dict. l. 6. c. 42. ac Joſippi Epitom. p. 271.

(4. Nempe de monte Zion ſive ſuperiore urbis parte, vid. Egeſipp. dict. l. 5. c. 47. & Joſippi Epitom. pag. 271.

(5.) Vid. hic *Joſeph.* dict l. 6. c. 44.

(6.) Conſentit Joſippi Epitome pag. 271. à Joſepho dict l. 6. c. 41. nominatur Themuti filius, Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 48. Thebuti filium appellat.

(7.) Seu: mortariola, prout autor Vulgatæ vertit Numer c. 7. v. 13. & ſeqq.

(8.) Idem autor Vulgatæ expoſuit: forcipes, Exod. c. 27. v. 3.

(9.) Cyathos habet Vulgata Latina Numer. c. 4. v. 7.

(10.) Idem refert Joſephus dict. l. 6. c. 41. & Egeſipp. dict. l. 5. de Bell. *Jud.* c. 48. ac Joſippi Epitome p. 271.

(11.) Hebr. השים את יוסף i. e. conſtituit Joſephum, ita enim hic legendum & verbum השים, quod hic in codice noſtro omiſſum eſt, ſupplendum erit.

שמעון הפריץ עם אשתו ועם בנו בונין
הוא אחי יוסף הכהן הקטן ממנו וגם
בונין זה היה חכם גדול וכהן חסיד
ועשה האלהי׳ לישראל תשועות גדולו׳
על ידו בירושלם כי השאירו טיטוס
בירושלם ולא הוליכו עמו כאשר עשה
ליוסף ויחי אבי יוסף הכהן אחרי הלכד
ירושל׳ ואחרי ראותו את יוסף בנו עשרי׳
חדשי׳ וימת׃ בעת ההיא גם כן נלכד
גם׳ פנחס הכהן שומר הלשכו׳ ויגל
להם את כל אוצרות הכהני׳ ובגדי
הכהני׳ הקדושי׳ ויתן לטיטוס את אוצר
השמן הטוב ואת הבשמים ואת כל
ערוגת הבושם אשר במקדש ואת בגדי
ארגמן אשר הקדישו את המקדש מלכי
בית שני ואת כל כלי הזהב אשר היו
אתו מכלי בית יי׳ ופנחס זה גם יהושע
הגזבר ראשונ׳ עמו עברו חק הפרו ברית
וחטאו ליי׳ כי מסרו את מחמדי יי׳ ביד
צורר ואויב לעם יי׳ ולא היה להם נאה
לעשות כן כי אם למות על עם יי׳ עם
יתר אחיה׳ הכהני׳ אשר נהרו על עם יי׳
ונשרפו בשריפת בית המקדש וכי רצו
למלט את נפשם ולחיות אחרי אחיהם
למה לא גלו את מצפוני חצרות בית יי׳
וימסרו

ducis, egreſſus eſt (12.) unà cum uxore ſua ac filio, Bonino, (13.) Joſephi fratre, natu minore: is ipſe Boninus etiam vir eximia ſapientiâ præditus ac pius Sacerdos fuit, per qvem Deus maximam ſalutem populo Iſraëlitico dedit, nam Titus eum Hieroſolymis reliqverat nec ſecum abduxerat, ſicuti Joſepho præceperat, ut ſe Romam ſeqveretur; Joſephi autem Sacerdotis pater viginti menſibus, poſteaquàm Hieroſolyma capta erat atqve ipſe filium ſuum, Joſephum viderat, ſuperſtes fuit, dein diem obiit ſupremum. Eodem tempore etiam Phineas Sacerdos, (14.) qvi cubicula Templi cuſtodierat, (15.) captus fuit, is theſauros omnes & ſacras Sacerdotum veſtes Romanis detexit ac revelavit, idem qvoqve receptaculum olei præſtantiſſimi (16.) & aromata eorumqve areolas (17.) omnes, qvæ in Sanctuario fuerunt, & veſtes purpureas, qvas reges templi ſecundi cultui Divino dedicaverant & conſecraverant, omnia denique vaſa aurea domus Domini, qvæ Phineas ſecum habebat, Tito tradidit; ſed Phineas iſte * ac Joſua, cujus ſuprà mentio facta eſt, ambo legem ac fœdus Dei violarunt & in Dominum peccârunt, dum res illas pretioſas & Deo dicatas in manum hoſtis, qvi infenſiſſimo ergà populum Dei animo fuit, tradiderunt, neqve enim illos ſic facere oportuit; ſed potius pro populo Domini cum cœteris fratribus ſuis, ſacerdotibus, qvi pro populo Domini mortem oppetierunt, & in conflagratione domus Sanctuarii ſimùl igne perierunt, ipſi quoque

(12.) Illius rei nec apud Joſephum dict. l 6. c. 41 & ſeqq. nec apud Egeſippum lib. 5 de Bell. Jud. c. 48. & ſeq. fit mentio, vid. num. ſeq. 13.

(13.) Hebr. בונין, ſic in noſtro codice; ſed ne hujus quidem ulla fit mentio apud Joſephum & Egeſippum dict. loc. vid. infrà h. cap. n. 33. ibique not.

(14.) Confer. Joſeph. dict. lib. 6. c. 42. & Egeſipp. lib. 5. de Bell. Jud. cap. 48. ac Joſippi Epitom. p. 271. & ſeq.

(15.) A Joſepho dict. cap 42. nominatur γαζοφύλαξ τοῦ ἱεροῦ custos ſacræ pecuniæ Templi; eidem & Egeſippus loc. alleg. adſtipulatur.

(16.) De hoc oleo ſacro vid. Exod. c. 29. v 7. & c. 30. v. 15.

(17.) Sic dictionem ערוגות cum autore Vulgatæ Cantic. c. 5. v. 13. vertere volui; nonnulli: faſciculos; alii: mixturas, exponunt.

* Hæc & quæ ſequuntur usque ad num 18. h. cap. videntur à Judæo interpolatore adjecta eſſe.

Digitized by Google

וימסרו ויתנו את כליו לטיטוס ואין אונס
להם על ככה׃ ובעת ההיא נלכדה
ירושלם עם כל מחמדיה ויעל טיטוס אל
הר ציון וילכדהו ויצו ויהרסו את חומת
עיר ציון׃ ויהי מקץ שלשה ימי התעטפת
נפש יוחנן שר הפריצי׳ ברעב ויקם ויצא
מן המקום אשר היה נחבא בו וילך אל
טיטוס ויפול לפניו וינשק את רגליו
ויאמ׳ אליו הושיעה אדוני המלך׃ ויצו
טיטוס ויכבלוהו בכבלי ברזל כבדות
מאד ויוליכוהו וישטטו בו בכל מחנות
ויתקלסו בו והוא אסור בכבלי ברזל
ובנחשתי׳ בחרפה ובוז ויהי מקץ שבעה
ימי׳ וימת בחנק ומית׳ משונה. כמשפט
כל אכזר ואויב לי״י ולעמו׃ ויהי אחרי
כן ויצא גם שמעון הפריץ הרוצח הרשע
ממקום מחבאו כי הכביד עליו הרעב
ויקם וילבש בגדי מלכות וארגמן אשר
היו אתו ויתראה אל חיל הרומיי׳ ויבא
בתוכ׳ ויהי כראות׳ אותו ויראו מגשת
אליו

que mori debuiſſent, ac, quandoqvidem omninò poſt fratrum ſuorum interitum illi vitam ſuam ſervare voluerunt, cur non tunc temporis theſauros atriorum domus Domini revelârunt ejusqve vaſa Tito tradiderunt, dum eos nemo ad id coëgit? (18.) Circà illud tempus Hieroſolyma (19.) cum omnibus rebus pretioſis ibidem repertis (20.) capta eſt; poſteà Titus ad montem Zion aſcendit eumqve in poteſtatem ſuam redegit, (21.) ac præcepit, ut mœnia urbis Zion diruerentur; Johannes autem, graſſatorum dux, poſteaquàm vires ejus per triduum fame planè defecerunt, ex latebris, ubi ſe occultaverat, egreſſus ad Titum venit (22.) & coràm illo procidens ejusqve pedes oſculatus dixit: ſerva me, Domine Imperator; aſt Titus præcepit, ut catenis ferreis maximi ponderis conſtringeretur & per univerſa Romanorum caſtra circumduceretur; qvo facto Johannes ab omnibus ludibrio exceptus fuit: tandem, cùm is ſeptem dierum ſpatio catenis ferreis & æneis compedibus ſummo cum dedecore ac contumelia conſtrictus in cuſtodia detentus eſſet, ſuſpendio (23.) vitam finivit, ignominioſo (24.) mortis genere, qvô omnis meritò tyrannus, qvi infeſtô ergà Deum ejusqve popu-

(18.) Ita locum hunc ſatis difficilem & obſcurum hic vertere volui, Egeſippus lib. 5. de Bell. Jud. c. 48. ſcribit, quòd Phineas metu coactus hæc omnia tradiderit, unde & veniale apud ſuos flagitium fuerit; tamen, etſi voluntas defuit, deeſſe virtus non debuit, licèt plerumque ſeverius judicemus, quâm præcavere poſſimus, ſi ipſi in tali verſemur neceſſitate, verba ſunt ejusd. Egeſippi.

(19.) Confer. Ioſeph. dict. l. 6. c. 42. & Egeſipp. l. 5. c. 49. qui refert, quòd ſeptima die menſis, quem Gorpienſem (Gorpiæum, qui September nobis dicitur, teſte Suida,) nuncupant, ad ſupremum ventum ſit & quòd octava die ejusdem menſis concremata ſit civitas.

(20.) Egeſippus loc alleg. ſcribit, quòd factionum principes, quibus adhuc tres turres, Mariamne & Phaſelus & Equeſtris ſupererant cœteris validiores, deſeruerint ſuperiora, confugientes ad hypogea vel retruſos ſpecûs.

(21.) Idem refert Ioſephus dict. l. 6. c. 42. & 43. atque Egeſippus l. 5. de Bell. Iud. c. 49. ac Ioſippi Epitom. p. 272.

(22.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 46. & Egeſipp. ac Ioſippi Epitom. loc. alleg.

(23.) In Ioſippi Epitome pag. 272. etiam refertur, quòd Iohannes juſſu Titi ſuſpendio necatus ſit; ſed Ioſephus dict. lib. 6. c. 46. ſcribit, quod Iohannes perpetuis vinculis traditus fuerit. vid. Idem Ioſeph. l. 7. de Bell. Iud. c. 15. cui etiam Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 49. conſentit.

(24.) Extraordinario, ſingulari, mirabili, id enim verbum משונה quod hic in codice noſtro habetur, ſignificat.

Digitized by Google

אלוו ויתשאודו מרחוק ויאמ׳ להם לכו וקראו לי את הפחת אשר הופקד עליכ׳ לשר האמסר ש״ו וילכו ויקראו לו את רופא הפחת אשר .מעיר טראנו אשר היה פקיד או על הרומיי׳ ויבא הפחת ההוא אל שמעון ויאמר ש״ו מי אתה הגידה לי האמת ולא תמות על ידי׳ ויענהו ויאמר אליו אני שמעון הפריץ השר על היהודי׳ אשר הרעשתי אתכם במלחמות וגבורות ועתה אמצא חן בעיניך והוליכני ע״ל טיטוס אדונך ויעש הפחת כן ויוליכהו ע״ל טיטוס ויהי כראות טיטוס את שמעון ויצו ויאסרוהו גם הוא כיוחנן ויוליכוהו וישוטטוהו בכל מחנהו ויתקלסוהו וילעגו עליו כאשר עשו ליוחנן והוא אסו׳ בנחשתי׳ ויצו טיטוס וימיתוהו ביסורין ויכרתו את ראשו טרם ימות וינתחוהו וישליכוהו את נתחי נבלתו לכלבי׳ וימת האכזר׳ הפריץ לחרפתו. ויהי מספר כל העם הדרוגי׳ הנודעי׳ אשר נפלו אז בחרב ביד הרומיי׳ וביד הכריצי׳ מעם היהודי׳ הקרובי׳ והרחוקי׳ אש׳ באו לחוג

populum animô eſt, afficiendus erit. Dein Simeon qvoqve graſſator & improbus homicida è latebris ſuis égreſſus (25.) (qvia fames illum valdè premebat,) ac veſte regiâ atque purpureâ indutus Romanis militibus ſeſe oſtendit & ad illos venit: (26.) Romani verò, dum eum viderunt, metu ac reverentia ergà illum commoti procùl ſteterunt nec ad ipſum accedere voluerunt; aſt ille eis dixit: abite & ducem, qvi vobis præpoſitus eſt, vocate, ut ego me ei tradam, qvapropter illi morem ei gerentes Ruſum (27.) præfectum vocârunt, ex urbe Therano oriundum, qvi tunc temporis Romanis præpoſitus erat, is, cùm ad Simeonem veniſſet, ei dixit: qvisnam es? ſi verum mihi indicaveris, à me non interfecieris; cui ille reſpondit: ego ſûm Simeon graſſator, Judæorum dux, qvi multis in præliis, à me fortiter initis, terrorem vobis incuſſi; nunc itaqve eam mihi gratiam exhibe, duc me ad Titum, dominum tuum. Præfectus igitur Simeoni obſeqvens illum ad Titum duxit; is verò, dum Simeonem vidit, præcepit, ut eodem, qvo Johannes, modo catenis vinciretur & per univerſa Romanorum caſtra traduceretur; quô factô omnes eum milites riſu ac ludibrio exceperunt, ſicuti etiam Johanni fecerant: poſteà catenis conſtrictus (28.) acerbiſſimis cruciatibus mandatô Titi necatus fuit; priusqvàm autem moreretur, caput ejus amputatum eſt

(25.) Vid. Joſeph. dict. lib. 6. c. 46. & lib. 7. c. 7. confer. etiam Egeſipp. l. 5. c. 49. ac Joſippi Epitom. p. 272.

(26.) Cùm Titus jam diſceſſiſſet cremata urbe, exiſtimans, etiam Simeonem aut igne exuſtum aut ruinâ oppreſſum aut à quocunque homine interemptum prout ſcribit Egeſippus dict. c. 49.

(27.) Hebr. את רופא הפחת אשר מעיר טראנו, ſic in noſtro codice, ſed corruptè; nam *Joſephus* lib. 7. de Bell. *Jud.* cap. 7. nominat eum Terentium Ruſum, cui & Egeſippus l. 5. c. 49. adſtipulatur, quocircà verba iſta: מעיר טראנו i. e. ex urbe Thrano vel Therano, corrupta ſunt & pro illis legendum: Terentius, juxtà Ioſephum & Egeſippum loc. alleg. confer. etiam Ioh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 15. Traditio eſt Judaica (leg טראנטיוס) שחרש טורנוס רופוס החיכל i.e. quod Turnus (leg. Terentius) Ruſus aratrum induxerit templo, uti lib. Prec. Jud. part. 2. p. mih. 34. b. med. habetur. confer. & Buxtorf. Synag. Jud. c. 16. pag. 349. ubi fabula quædam de Turno Ruſo habetur, vid. & Eiusd. Buxtorf. Lexic. Chald. fol. 916.

(28.) Nempe, ut Romam duceretur in triumpho ibique necaretur, prout refert Ioſephus dict. l. 7. c. 7. & c. 15. in fin. confer. etiam Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 49. ac Ioſippi Epitom. p. 273.

לחוג את חג יי' בירושל' ויעמדו שם
במצור ויפלו בחרב ויהי מספרם אלף
אלפי' ומאה אלפי' מלבד ההרוגי' אשר
לא נודעו להספר כי ההרוגי' הנקברים
נספרו ונודעו ואשר לא נודעו לא באו
אל מספר ומלבד המתים גם כן עם
אלעזר בן ענני הכהן אחרי מות יוחנן
ושמעון הפריצי' והאכזרים׃ ויהי מספר
העם מהיהודי' אשר הלכו עם טיטוס
בשבי ויביאם אל רומא ששה עשר אלפים
נפשות וילך טיטוס אל רומי את יוסף
הכהן ואת בונין אחיו השאיר לקצין על
הכהני' הנשארי' בירושל' כי התחנן לו
יוסף אחיו על בכה וישא פניו ויעש כן׃
והפריצי' כלם מתו במלחמ' על עם יי
ועל מקדשו יען כי נמצא בהם דבר טוב
להתאזר למות על יי' ועל מקדשו
בהתאזרם כי גם יתרם אש' לכד טיטוס
מהם והם חיים אחד מהם לא הותיר
אמנם כל הפריצי' הנשארי' אשר נלכדו
מהם המית טיטוס במיתות חרפה ובת
בירושלם ומהם השאיר עמו להתקלס
בהם

eſt atqve diſſectæ corporis partes canibus projectæ ſunt: tàm ignominioſum vitæ finem crudelis iſte graſſator nactus eſt. (29.) Numerus autem omnium Judæorum, qvi ad feſtum Domini (30.) celebrandum ex vicinis, ut & diſſitis locis Hieroſolymam convenerant ibiqve obſidione concluſi erant, qvi partim à Romanis, partim à graſſatoribus interempti ſunt ad undecies centena millia aſcendit, (31.) præter illos interfectos, qvorum numerus haberi non potuit, qvia eorum ſolùm, qvi interempti & ſepulturæ traditi erant, numerus memoriæ proditus eſt, nam qvi ignoti fuerunt, in numerum non venerunt, ſicuti nec illi, qvi cum Eleazaro, Ananiæ Pontificis filio, poſt Johannis ac Simeonis, graſſatorum & tyrannorum, mortem interfecti ſunt. Judæorum verò, qvos Titus ſecum captivos Romam duxit, fuerunt ſedecim millia, (32.) inter qvos etiam Joſephus Sacerdos fuit, cujus fratrem, Boninum, (33.) Titus Sacerdotibus, qvi Hieroſolymis relicti erant, præfecit; nam Joſephus, frater ejus, Titum ejus rei cauſa rogaverat, qvi etiam illius petitioni clementer annuit. Graſſatorum autem pleriqve omnes in præliis pro populo Domini ejusqve Sanctuario interfecti erant, & ſanè melius cum iis actum eſt, qvi pro Domino ejusqve Templo pugnantes occubuerant, qvàm cum cœteris, qvos Titus vivos ceperat; nam

(29.) Ioſephus dict. l. 7. c. 18. ſcribit, Simeonem peracto triumpho Romæ funibus in forum pertractum ibique acerbiſſimis cruciatibus peremptum fuiſſe, idem refert Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 49.

(30.) Nempe: feſtum azymorum ſeu Paſchatis, vid. Ioſeph. l. 6. de Bell. Iud. c. 45.

(31.) Conſentit Ioſippi Epitom. p. 273. ac Joſephus l. 6. de Bell. Jud. c. 45. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 49. Lipſius l. 2. de Conſtant. c. 21. numerum iſtum ſingillatim & velut per indicem exponit, quem videas licèt, confer. etiam Tacitus Hiſtor. l. 5. c. 13. & ſuprà h. lib. 6. c. 45. n. 19. ibique not.

(32.) Ioſephus dict. l. 6. c. 45. ſcribit, captivorum omnium, qui toto bello comprehenſi erant, nonaginta & ſeptem millium numerum fuiſſe, cui etiam Egeſippus l. 5. c. 49. in fin. ac Joſippi Epitome p. 273. adſtipulantur.

(33.) Utrum Boninus iſte fuerit idem Bonai, cujus Talmudici mentionem faciunt, qui etiam Ben Gorion & Nicodemus dicitur, jam aliis inquirendum relinquo, de hoc vid. inter alios Ioh. Lightfoot. Hor. Hebr. in S. Iohannis cap. 3. v. 1. & Conſtant. L'Empereur ad. Grammat. Moſis Kimchi pag. 92. & Vorſti ad Zemach David p. 259. alleg. Sebaſt. Snell. in Diſputat. ad R. Iſaac Abravanel. theſ. 24. confer. & ſuprà h. cap. n. 13. & infrà h. l. 6. c. 59. n. 11.

Digitized by Google

בהם בכל עיר ועיר מדי עברו ללכת אל רומי׃ ויהי בנסוע טיטוס מירושל׳ ויקחם ויוליכ׳ עמו עם יתר השבי אשר שבה מהיהודי׳ החסידי׳ ויהי בחנותו בכל עיר ועיר מדי עברו ללכת אל רומי בכל עיר אשר היה חונה הוה מוציא מהפריצי׳ ההם ומצוה להשליכם לאריות ולחיו׳ רעות לאכלם עד אש׳ כלו הפריצי׳ אשר אתו׃

nam ex illis ne unus qvidem incolumis evaſit, ſed omnes graſſatores, qvi vivi in Romanorum poteſtatem venerant, Titus partim ignominioſo mortis genere (34.) Hieroſolymis interfici juſſit, partim dedecoris & ludibrii cauſa per ſingulas urbes, qvas ille Romam iturus pertranſibat, ſecum duxit: nam Titus, cùm caſtra ab urbe Hieroſolyma moviſſet, graſſatores iſtos unà cum cœteris Judæis probis ſecum duxit captivos & per qvamcunqve urbem ipſe exercitum ſuum traduxit, ut Romam iret, nonnullos ex graſſatoribus iſtis produci ac leonibus aliisqve belluis dilacerandos projici juſſit, (35.) donec omnes graſſatores, qvos ſecum duxerat, conſumpti fuerunt.

CAP. LVI.

ויהי בימים ההם ויהי עם אח׳ מעם ארץ הרי אררט ושם הגוי ההוא אלאן והם היו סגורים מסביב אחרי ההרי׳ כי סגר עליהם אלכסנדרוס מוקדון המלך הגדול בבריחי ברזל ובבנין חזק במבוא הרים המקיפי׳ את ארצם ובמבואם כי ייריא אלסכני׳

Circà idem tempus gens qvædam erat, regionem montium Ararat (1.) incolens, Alana (2.) dicta, montibus undiqve circumcluſa; nam Alexander Macedo, rex ille magnus, populum illum ferreis repagulis (3.) & arce munitiſſima in introitu montium, qvi regionem iſtam cingunt, concluſerat, (4.) qvia fortitudinem gentis illius, qvæ robore inſignis erat, extimuit; hi nulla gerebant arma

(34.) Vid. Ioſeph. dict. l. 6. c. 44. & l. 7. c. 6. 8. & 9. atque Egeſipp. lib. 5. de Bell. Iud. c. 49. in fin.

(35.) Egeſippus loc. alleg. ſcribit, quod Iudæi in arena perempti & à beſtiis dilacerati merita rebellionis pependerint.

(1.) Hi montes in Armenia ſiti, nempe Taurus & Caucaſus, confer. interpretes ad Geneſ. c. 8. v. 4. & Joſeph. l. 7. de Bell. Jud. c. 29. atque Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſ. cap. 50. & S. Hieron. ad Oceanum, Epitaph. Fabiolæ Tom. 1. fol. mih. 200. vid. & infrà h. cap n. 12.

(2.) De hac gente vid. Joſeph. & Egeſipp. loc. alleg. it. Joſeph. Antiq. lib. 18. c. 6. confer. etiam Tacit. Annal. l. 12. c. 44. & ſeqv.

(3.) Vid. quæ ſuprà l. 2. c. 16. n. 19. notata ſunt; videntur autem hic per repagula ferrea intelligi portæ Caſpiæ vel Caucaſiæ, de quibus Plinius l. 6. c. 14. & Tacitus Hiſtor. lib. 1. c. 6. confer. etiam Ioſeph. Antiq. dict. l. 18. c. 6. ac l. 7. de Bell. Jud. c. 29. & Egeſipp l. 3. de Excid. Hieroſ. c. 5. & l. 5. c. 50. portas iſtas ferreas hodiè Demir capi ſeu Derbend vocari ſcribit Petr. della Valle in Itinerar. lib. 2. Epiſtol. 4. fol. m. 87. confer. etiam Joh. Strauſſ. Itinerar. tert. cap. 18. fol. m. 122. & c. 22. fol. 128.

(4.) Gens iſta incolebat Scythicum Tanaim finitimaque eius & Mæotidis paludes, prout ſcribit Egeſippus dict. l. 5. c. 50.

אלכסנדרוס מאד מגבוהתם ואשר היו
גבורי׳ גדולים׃ ואמנם אין אתם כלי
מלחמה מברזל גם לא ידעו לעשות׳ וכח
משפט גבורתם אשר איש אח׳ מהם
בקורת עץ אחד מלוהטת׃ מעט באש
ירדיף מאה גבורי׳ חגורי׳ בכלי מלחמה
מכוסים ונעולי׳ בתי ברזל ובכלי נחשת
עד ישברם וישמידו׳ וישחיתם ויהיו אנשי
הגוי ההוא סגורי׳ בקרב ארצם עד השנה
ההיא אשר היתה שנת רעב גדול בארץ
אלאן ׃ וישלחו האנשי׳ ההם אל שכניהם
הקרובי׳ אליהם מהגוי הנקרא אורקנוס
ויתחננו אליהם לפתוח להם את מסגרות
מוצאי הררי׳ ההם ומבואיה׳ ויצאו משם
לבקש דרך לחיות בה עם נשיה׳ וטפם
ולא ימותו שם ברעב ואחרי עבור שנת
הרעב ההיא ישובו אל מקומם ואל ארצם
ולהם תהיה צדקה מאת יי׳ על ככה כי
ימלטו גוי גדול ועצום כמו הם ממלמות
ברעב ׃ וישמעו אליה׳ גוי אורקנוס ויפתחו
להם את מסגרות המבואות ההם
הסגורי׳ בבריחי ברזל ויצאו משם ויפשטו
הנה והנה לשלול שלל ולבוז בז לחיות
וישימו פניהם אל הררי׳ אשר בארץ מדי
וימצאו שם סוסי׳ ויקחו אותם וירכבו
עליה׳ וישללו עוד סוסים לעודף מארת
עם הערב אשר במדבר ההוא הוא
מדבר

arma ferrea nec eadem fabricare noverant; eorum autem fortitudo tanta erat, ut unus ex illis fuſte, qvi igne paululùm torrefactus erat, (5.) centum milites, armis inſtructos, & galeis ferreis loricisqve æneis indutos, in fugam verteret, (6.) perderet ac deleret eorumqve armaturam confringeret. Iſte itaq; populus regione ſua clauſus tenebatur usqve ad eum annum, qvo Alanorum regio fame admodùm premebatur; hac ergò coacti legatos ad accolas ſuos, nempe gentem, qvæ Hyrcana (7.) nominatur, miſerunt, rogantes, ut clauſtra illa, qvibus introitus & exitus montium obſerati erant, aperirent, per qvæ egredi atqve viam invenire poſſent, qvâ ſe ſuasqve uxores & liberos alerent, ne fame perirent; poſteà ſe anno iſto præterlapſo, qvo fame laborabant, in terram patriamqve ſuam reverſuros, atqve Hyrcanam gentem eo nomine gratiam à Deo conſecuturam eſſe, ſi maximum & fortiſſimum Alanorum populum è famis ac mortis neceſſitate eripuiſſet. Hyrcani igitur petitioni iſti morem gerentes clauſtra illa ferrea reſerârunt atqve eis exitum patefecerunt; (8.) qvô facto Alani egreſſi atqve hinc inde vagati ſunt, ut prædam ac victum ſibi pararent. Poſteà ad montes, in Media ſitos, ſe converterunt, ubi eqvos deprehenderunt eosqve prædati ſunt: his illi conſcenſis alios inſuper eqvos qvàm plurimos abſtulerunt Arabibus, qvi in eo Mediæ deſerto habitabant, dein eqvis inſidentes in ipſam Medorum regionem irruperunt. Cùm verò præfectus (9.) regis Medorum audiſſet, Alanorum gentem, cujus fortitudo jam anteà ipſi probè nota erat, provinciam ſuam invaſiſſe, ad

(5.) Vel: accentus erat, ita juxtà Hebræum.

(6.) Nota hìc hyperbolen *Judaicam*, de qua vid. quæ ſuprà h. lib. 6. cap. 40. n. 14. & n. 16. notata ſunt, confer. & infrà h. cap. num. 19. ibique not.

(7.) Ita hìc nomen אורקנוס, quod in noſtro habetur codice, verto, ſecutus Joſephum l. 7. de Bell. Iud. c. 29. & Egeſippum l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 50. nonnulli gentem illam hodiè Circaſſios vocari volunt, de quibus vid. inter alios Ioh. Strauſſii dict. Itiner. tert. cap. 16.

(8.) Idem refert Joſephus dict. lib. 7. c. 29. & Egeſippus l. 5. de Bell. Jud cap. 50.

(9.) Nomine Pacorus, de quo vid. *Joſephus* & Egeſippus loc. alleg. is Pacorus Medorum rex appellatur ab Egeſippo dict. loc.

מדבר מדי וירכבו עליה׳ ויבאו ארצה
מדי • ויהי כשמוע פקידו של מלך מדי
כי באו גויי אלאנוס בארצו והוא כבר
הביר גבורת׳ וינס ויברח מפניה׳ ויעל
על הררי׳ הגבורי׳ אשר בארץ מדי ויעזוב
את כל רכושו ובניו ואשתו ופלגשיו
בארצו כי נחפז לברוח מפניה׳ כי ירא
מאד מהם • ויבואו גוי אלאנוס אל ארץ
מדי וטרם השחית׳ את הארץ שלח אליה׳
פקידו מלך מדי מלאכי׳ לאמר אליה׳ כי
ישלי׳ עמהם וכי יתן להם תבואה למזון
ולמחיה רק השחת לא ישחיתו את ארצו •
ויענו אותו לאמר כי יכלכלם חדש ימים
לבד עד יתבשלו תבואות ארצותיה׳ ואחר
יפנו ממנו וילכו אל ארצם ולא יפנו לא
אל כספו ולא אל זהבו ולא אל בניו ונשיו
ופלגשיו כי פרושי׳ הם מדרכי הארץ
ואינם מבקשי׳ רק מחיה לבד׳ • ויודה להם
פקידו על ככה ויעש כן ויכלכלם חדש
ימי׳ במזון ומחיה ורב מזונם היה דוחן
מבושל עם בשר יהיה בשר כלבים או
חמורי׳ או עכברי׳ רק שיהיה בשר׳ • ויהי
מספר העם אשר כלכל או פקידו בארצו
חדש ימים שבעה אלף מאות וחמשים
אלף נפש וחמשה אלפי׳ נפש וק״מ
נפש׳ • ויהי כעבור החדש ההוא ובני
אלאנוס הבינו כי התבשלו תבואות ארצ׳
ויעשו

ad montes ipſe munitos, qvi in Medorum regione erant, ſe recepit, relictis in provincia ſua omnibus bonis, liberis & uxore ac pellicibus ſuis, (10) qvia propter gentis illius metum fugam acceleraverat; ſic Alani Medorum regionem intrârunt. Priusqvàm autem provinciam devaſtarent, præfectus regius legatos ad eos miſit, qvi dicerent, quòd ipſe nulla contrà illos arma ſumere, ſed eis commeatum & alimenta præbere velit, ſi à vaſtatione provinciæ ſuæ abſtinerent; ad hæc illi reſponderunt: ſi unius ſaltem menſis ſpatio ſibi victus præberetur, donec terræ ſuæ fruges ad maturitatem perveniſſent, ſe poſteà receſſuros & in terram ſuam reverſuros eſſe, ſe nec argentum nec aurum nec liberos nec uxores nec pellices ejus deſiderare, qvia diverſis ipſi, qvàm cœteri homines, moribus viverent, ſe nihil aliud, qvàm victum qværere. Præfectus itaqve in iſtud conſenſit eisqve menſis ſpatio cibum ac victum præbuit; alimentum autem plerorumqve erat milium cum carne coctum, ſive caro illa canum ſive aſinorum ſive murium fuerit, id eis perinde fuit: eorum verò, qvos præfectus iſte menſis ſpatio in provincia ſua cibavit, numerus fuit 755140. Dum menſis iſte præteriit, & Alani cognoverunt, terræ ſuæ fruges jam ad maturitatem perveniſſe, illi memores juramenti, qvod præfecto regio præſtiterant, caſtra moverunt relictâqve Medorum provinciâ retrò verſi ſunt, ut in patriam ſuam redirent. Mithridates (11.) autem, rex terræ Ararat, (12.) qvæ in illa orbis parte ſita eſt, ubi leges & ſtatuta vigent, (13.) omnes copias ſuas adverſùs Alanos eduxit; cogitaverat enim, forſitan eos à finibus meis arcere poſſum,

(10.) Quæ poſteà centum talentis redemptæ fuerunt, ſicuti ſcribit Egeſippus dict. l. 5. c. 50.

(11) Joſephus lib. 7. de Bell. Jud. c. 20. eum vocat Teridatem, cui etiam Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 50. ferè conſentit, à quo Tyridates appellatur, confer. n. 14. h. cap.

(12.) Vid. quæ ſuprà h. cap. num. 1. de montibus Ararat notata ſunt.

(13.) Seu: quæ legibus & ſtatutis regitur; opponitur autem, uti equidem puto, hæc Armeniæ pars culta ei, quæ minus culta & ab Alanis inhabitata fuit, vid. infrà h. cap. n. 18.

ויעשו גם הם כן כאש׳ נשבעו לפקוד מלך מדי ויעתקו ויסעו מעל ארצו ויפנו לה׳ ללכת ולשוב אל ארצם · ויצא מתרידאט מלך ארץ אררט הנושבת מפאת ישוב הארץ המתנהג על פי דת וחק לקראת׳ הוא וכל עמו לרעה כי אמר אולי אוכל לגרשם מעל גבולי בטרם יתעוררו להשחית את ארצי ויהי כבואם לעבור אל ארצם דרך ארצו ולקחת את מסגרות מבואות ההרי׳ אשר להם ויתאזר מתרידאט להלח׳ עמהם ויפלו אנשיו לפניה׳ ארצה כנפול הנמלי׳ בארץ כדרוך איש גבור עליה׳ בחזקה וישליכו מבחורי׳ אנשים דרך לעג חבל מחנק על צואר מתרידאט מלך ארץ אררט ויפול החבל על צוארו ויהלה וילכד ויציגוהו אחריה׳ בחרפה והוא נמשך אחריה׳ בחבל וימהר מתרידאט וישלוף את חרבו אש׳ חגור במתניו ויכרת׳ את החבל מעל צוארו וימלט ויברח ויאמרו אליו שוב לך פתי ולא תתגר בנו מלחמה כי לא רצינו להשחית את ארצך ולהשמידה ולכתת את עצמותיך ואת עצמות אנשיך לאבק וכן כבר עשינו זה מימי׳ ימימה כי אין מבדיל בינינו׳ ובינינו רק הרי אררט אבל עון נחשב לנו כי נפגע באנשי צלמנו ואימו׳

ſum, ne terram meam ingrediantur eamqve depopulentur. Cùm itaqve Alani per Mithridatis (14.) regionem in patriam ſuam remeare & clauſtra montium, per qvos aditus in terram ſuam patebat, occupare vellent, Mithridates acie inſtructa adverſùs illos pugnavit; ſed illius milites coràm ipſis in terram ceciderunt, non ſecùs, ac formicæ, (15.) qvas vir qvidam, robore valens, pedibus premit. Nonnulli etiam ex Alanorum juventute per riſum & jocum Mithridatis, regis terræ Ararat, collo reſtim injecerunt (16.) ac fune illaqueatum poſt ſe ignominiosè traxerunt: Mithridates autem gladiô, qvô cinctus erat, laqveum celeriter diſſecuit liberatoqve collô profugit; (17.) qvô factô Alani eidem dixerunt: abi demens, & in regnum tuum revertere nec ulteriùs nos bellô laceſſe, non enim terram tuam devaſtare eamqve perdere nec tua militumqve tuorum oſſa confringere & in cinerem redigere voluimus: id enim jam dudum facere potuiſſemus, qvoniam non niſi montes Ararat nos invicem ſeparant; ſed peccatum exiſtimavimus, lædere homines, ad noſtram ſimilitudinem creatos, ac ſcelus putavimus, illos interficere. Nunc itaqve vide & conſidera, qvòd Alexander, qvi totum terrarum orbem ſubjugare eiqve potentiam ſuam oſtendere voluit, introitus atqve exitus terræ noſtræ in finibus montitium altiſſimorum, qvibus noſtra regio cingitur, clauſerit, quoniam metuit, ne fortè ipſum bellô aggrederemur; nos autem illum ludibrio habuimus, dum aditus & egreſſus regionis noſtræ clauſtris obſeravit, facili qvippe negotio eum, ſi voluiſſemus, à re-

(14.) Vel potius: Teridatis, vid. quæ paulò antè num. 11, h. cap. notata ſunt.

(15.) Hebr. הנמלים, ſic nonnulla habent exemplaria, in noſtra editione legitur הגמלים i. e. cameli nempe ג pro נ; ſed prior lectio præferenda videtur, quam etiam hic in vertendo ſecutus ſum.

(16.) Idem refert Ioſephus de Bell. Iud. lib. 7. cap. 29. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 5. c. 50. in fin.

(17.) Hæc & quæ ſequuntur, usque ad: Titus igitur, cum hæc audiſſet &c. videntu[illegible]o interpolatore inſerta eſſe, cùm nec Ioſephus lib. 7. de Bell Iud. c. 29. nec Egeſippus de Excid. Hieroſ. lib. 5 cap. 50. & 51. eorum faciant mentionem, vid. infrà h. cap. num. 20.

Digitized by Google

ואשמי' נחשב כי נמיהם וראה עתה
ותתבוננו כי אלסכנדרו' אשר התאוה לכבוש
את כל הארץ ולהראות את ממשלתו
עליה סגר את מבואות ארצנו ואת
מוצאיה בקצות ההרי' הרמי' והנשאים
המקיפי' את ארצנו כי ירא ממנו לבלתי
נצא אליו ואנחנו היינו לועגי' עליו מדי
סגרו את מבואות ארצנו ומוצאם
במסגרותיו ולו רצינו חשבנוהו מסגור
ולא נתננוהו להשלי' מבקשו אבל לא
פנינו אל מעשיו כי זה דרכנו לעמוד
בארצנו ולא נבקש ארץ אחרת כי אין
ארץ יותר טובה לנו ממנה וישר בעינינו
מסגרותיו לבלתי יוכלו החיות הרעות
והכלבים הרעי' הנמצאים בהרי אררט
לעבור אלנו' ועתה אם יצאנו חוץ מארצנו
הוה מפני כובד הרעב שהי' אתנו עד
התבשל תבואתנו ונשובה כאשר אנחנו
עושי' ולו רצינו למשול בארצותיכ' הלא
השמדנו אתכם ומשלנו בכם אבל אין
חפצנו לא בכם ולא בארצותיכם כי
מנהגנו וטבענו רחוקי' ממנהגכם וטבעכי'
וראו את פקיד מלך מדי אשר השלי'
עמנו וכלכלנו בארצו חדש ימים ולו
תהיה צדקה אשר לא נגענו בכל אשר
לו ולא השחתנו מארצו עד מדרך כף
רגל כי אין אנחנו מרעי' כמוכם אשר
לא תשבעו ממשלה אבל תשחיתו זה
את זה לחמוס אחד מכם את נחלת רעהו
ועתה לכו לכם ושובו אל ארצכ' ואנחנו
הולכי' אל ארצנו כי אין בלבבנו להרע
לכם

à repagulis iſtis perficiendis & à propoſito ſuo ad finem perducendo prohibere potuiſſemus: ſed ipſius opera parum curavimus; id enim moris noſtri eſt, ut in terra noſtra maneamus nec aliam qværamus, etenim nullam eâ meliorem eſſe putamus, ſanè illius clauſtra ideò nobis placuerunt, qvoniam beſtiis, imprimis autem canibus efferatis, qvi in montibus Ararat freqventes reperiuntur, via præcluſa fuit, ne terram noſtram intrare poſſent; verùm ut patriâ noſtrâ egrederemur, graviſſima fames, qvæ nos preſſit, in cauſa fuit, donec fruges noſtræ matureſcerent: tunc reverti nobis propoſitum fuit, ſicuti etiam nunc facimus. Qvòd ſi terræ veſtræ imperium occupare animus nobis eſſet, facilè id conſeqvi poſſemus, utpote vobis jam devictis: ſed nos nec divitias nec regnum veſtrum affectamus, mores enim noſtri atqve indoles noſtra planè diverſa eſt ab ingenio ac moribus veſtris: videte præfectum regis Medorum, qvi ſe pacis amantem ergà nos oſtendit & in provincia ſua per menſem nobis victum præbuit, id enim ei in benignitatis laudem ceſſit, qvocirca nos omnia qvoq; illius bona intacta reliqvimus nec ullam ipſius provinciæ particulam ne veſtigium qvidem plantæ pedis devaſtavimus; non enim vobis ſimiles ſumus improbitate, qvos nulla dominandi ſatietas capit, qvi vos invicem perditis, ut alter alterius hæreditatem ac bona occupet. Nunc itaqve abite & in terram veſtram revertimini, nos qvoqve patriam noſtram reviſemus; non enim animus nobis eſt, vos ullo afficere malô: qvocircà omnem deponite metum. Gens itaqve Alana in patriam ſuam reverſa eſt, rex etiam terræ Ararat, qvæ legibus & ſtatutis regitur, (18) copias ſuas omnes in regnum ſuum reduxit. Numerus autem eorum, qvi ex Mithridatis copiis in bello, cum Alanis geſto, ceciderant, fuit tercentena millia; aſt Alanorum ne unus qvidem in prælio occubuit.

(18.) Vide, quæ num. 13. h. cap. notata ſunt.

לכם ולא הגודו מורי׳ וילך גוי אלאנוס
אל ארצו ומלך ארץ אודם הנוטבה על
פי דת וחק שב קם כל׳ עמו ויבא אל
ארצו׳ ויהי מספר הנופלי׳ חללים מהם
מתוידאט במלחמת גוי אלאנוס שלש
מאות אלף איש מלחמ׳ ומבני אלאנוס
לא נפל עד אחרי׳ וישמע טיטוס את
הדבר הזה ויבקש ללכת עליה׳ ולהראות
גבורתו בגוי אלאנוס ולא יכול לעשו׳ כן
כי נשמדו גבוריו ונשחתו במלחמת
ירושלם וירא מלכת אליה׳ אם לא בעד
חזקה׳ וישם פניו ללכת ולשוב על רומי
אחרי לכדו ירושלם ובזה. והיה מחקן את
גדודיו הנשארי׳ והוא חונה בירושלם
בפאת אנטוכיאה וישמע אז עוד טיטוס
כי נקהלו עם רב מהיהודי׳ ועמה׳ אלעזר
בן ענני הכהן אשר היה בירושלם והוא
אשר ברח בימי המלחמה וילך על מבצר
מצירה לדמלט שם ועל כן נקהלו אליו
עם רב מהיהודי׳ ויהי כשמוע טיטוס
כי שם נקהלו יהודי׳ רבים אל אלעזר
בן ענני הכהן וירא מאד אשר לא יצא
משם

(19.) Titus igitur, cùm hæc audiſſet, (20.) Alanis bellum inferre eisqve fortitudinem ſuam oſtendere voluit: ſed à propoſito deſiſtere coactus fuit, qvoniam robuſtiſſimus qvisque Romanorum in bello Hieroſolymitano ceciderat; ipſe verò non niſi validâ manu illos aggredi audebat. Intereà autem, dum Titus captâ Hieroſolymâ Romam reverti ſibi propoſuerat & propterea exercitus ſui reliqvias contraxerat atqve caſtra in parte illa Hieroſolymæ, qvæ Antonia (21.) dicitur, locaverat, fama ad illum pervenit, magnam Judæorum multitudinem ad Eleazarum, Ananiæ Pontificis filium, confluxiſſe, qvi anteà Hieroſolymæ fuerat; ſed poſteà belli tempore inde profugerat & in arcem Meziram (22.) ſeſe contulerat, ut vitam ſuam ſervaret, qvam ob cauſam etiam multi Judæi ad eum convenerant. Titus igitur, cùm cognoviſſet, non paucos Judæorum ad Eleazarum, Ananiæ ſacerdotis filium, ſe ibi congregâſſe, cùmque metuiſſet, ne poſt diſceſſum ſuum Romam verſùs Eleazarus cum copiis ſuis inde progrediens Hieroſolymam occuparet atqve Romanos ibidem exiſtentes interficeret & ſic imperio Romano denuò negotium faceſſeret, Sylvam, (23.) Romanorum ducem, miſit, qvi cum illo pugnaret. Ille igitur ingentem exercitum ſecum ducens arcem Meziram

(19.) Nota hic iterum hyperbolen Judaicam, quæ ab interpolatore adjecta videtur, vid. ſuprà num. 6. h. cap.

(20.) Confer. quæ ſuprà num. 17. h. cap. notata ſunt.

(21.) Vide, quæ de hac arce ſuprà h. lib. 6. c. 47. num. 19. notata ſunt, confer. & Joſeph. de Bell. Jud. lib. 7. c. 30. & infrà num. 23. h. cap. ibiqve not.

(22.) מצירה, ſic in editione Hebræa. Maſſadam vocat Joſephus lib. 7. de Bell. Jud. cap. 30. & Egeſipp. lib. 5. de Excid. Hieroſol. c. 52. in Ioſippi Epitome pag. 273. nominatur מצרה id eſt, Maſara, prout Munſterus ibidem vertit; ſed pro ר legendum erit ד, nempe מצדה, facili unius literæ mutatione, confer. ſuprà l. 5. c. 9. n. 8. & h. lib. 6. c. 43. num. 17. it. paulò poſt num. 24. h. cap.

(23.) Hebr. סילוא, ita juxtà Joſephum l. 7. de Bell. Jud. c. 30. legendum videtur, non סילכה, prout mendosè in editione noſtra habetur, niſi fortè legendum סילה, idque ſecundum Egeſippum l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 52. ubi dux ille Romanus vocatur: Sylla, Joſephus loco citato ſcribit, à Fulvio Sylva, Judæam adminiſtrante, cùm Titus Romam profectus eſſet, Maſſadæ oppugnationem fuiſſe ſuſceptam, cui etiam Egeſippus loco allegato adſtipulatur, confer. & Ioſippi Epitom. p. 273.

Digitized by Google

משם אלעזר עם העם אש' אתו אחרי
לכתו הוא ברומי וילכוד את ירושלם
ויכה את הרומיי אשר ימצא בה ויהיה
עוד גם הוא למוקש לממשלת הרומיי
וישלח אליו את סולבא פחת הרומיים
להלח' עמו וילך אליו בחיל כבד מהמון
הרומיי וילך ויצר על מבצר מצירה ולא
יכול ללכדו וישלח לטיטוס לשלוח לו
שם את איל הברזל המשחית את
החומות וישלחהו טיטוס אליו · ויצו סולבא
ויתקעו גבוריו את החומה אשר למבצר
מצירה באיל הברזל ויפרצוה וילכד
המבצר · ויהי כי ראו היהודי' אשר חומת'
נפרצה ויבנו עוד מבית לחומה חומת
עץ גדולה וישלחו הרומיים בה אש
וישרפוה וילחמו ביום ההוא הרומיי עם
היהודי' בתוך המבצר מהבקר עד הערב
ויהי בערב ויפרדו היהודי' מהרומיים
והרומיי מהיהודי' ויהרגו אנשי המלחמה
אלה מאלה ויצאו הרומיי' מהמבצר לחוץ
כי אפל הלילה ולא ידעו במבואות
המבצר הזה ·

ziram (24.) obſidione cinxit; ſed eam capere non potuit: qvapropter Titum rogavit, ut arietem ferreum, murorum vaſtatorem, ſibi mitteret. Poſteaqvàm itaqve ille adductus fuit, Sylva militibus ſuis præcepit, ut mœnia arcis Meziræ ariete concuterent, qvô factô murus perruptus & arx capta fuit. Judæi autem, dum mœnia ſua perrupta conſpexerunt, novum eumque maximum aggerem, ex lignis congeſtum, intrà mœnia illa ſtruxerunt; (25.) ſed Romani injecto igne eum incenderunt: eodem die acerrimum inter Romanos ac Judæos prælium in ipſa arce exortum eſt, qvod à tempore matutino usq; ad veſperam diei duravit tandem veſpera diei pugnantes ab invicem diremit, poſteà Romani arce ſunt egreſſi, qvoniam nox obſcura appropinqvabat & introitus arcis ejusqve viæ illis (Romanis) planè ignotæ erant.

(24.) Vide, quæ de hac arce ſuprà num. 22. h. cap. notata ſunt, confer. & infrà cap. 58. n. 10.
(25.) Idem refert Joſephus dict. lib. 7. de Bell. Jud. cap. 43. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. lib. 5. c. 52.

CAP. LVII.

TUnc Eleazarus, ſacerdos, omnes Judæorum duces & principes Hieroſolymitanos, qvi circà ipſum erant, convocans eosdem ſic allocutus eſt: (1.) accedite ad me, vos Abrahamidæ & regnum ſacerdotale, (2.) qvi jam inde à priſcis temporibus ad hunc usqve diem hoſtibus Domini ſuperiores fuiſtis, & in medium conſulite, qvid nobis faciendum ſit adverſus tantam Romanorum multitudinem, qvi ad nos perdendos, ſicuti ipſi videtis, ex improviſo venerunt; mihi ſanè videtur, illud qvàm maximè nobis convenire, ut majorum noſtrorum fortitudinem ac præclara facinora, qvæ illi qvondam maxima cum laude perpetrârunt, in memoriam revocemus. Perpendite qvæſò & conſiderate, quòd unaqvæqve res ſuum habeat finem ac terminum, & qvòd cuivis bello ac prœlio certum tempus præfinitum ſit; interdum aliqvis hoſtem ſuum perſeqvitur, interdum ipſe in fugam vertitur; nonnunqvam vincit, nonnunqvam vincitur; nec cuiqvam dedecori vertendum eſt, ſi ipſe aliqvando ſuperetur, qvoniam cuivis rei ſuus inſtat finis & terminus: ſed qvilibet vir magnanimus, qvi inter ſtrenuos homines robore præcellit, animum ſuum obfirmat, ne is ad mollitiem & ignaviam declinet, qvocircà ejusmodi vir meritò fortis audit: Si itaqve vos nunc obfirmatis animis mortem non extimueritis, ſtrenuorum ac fortium virorum laudem meritò reportabitis atqve nominis veſtri gloriam in orbe relinqvetis. Conſiderate qvæſò, fratres mei, magnitudinem Abrahami, patris veſtri, ejusqve factum perpendite, qvi filium ſuum unicum, ſenectutis tempore

ויקרא אז אלעזר הכהן לכל ראשי היהודי׳ אש׳ היו אתו ולכל השרי׳ אשר עמו משרי ירושלם וידבר באזניה׳ את הדברי׳ האלה לאמר קרבו אלי זרע אברהם וממלכות כהני׳ אשר גברתם על אויבי יי׳ מאז ועד עתה ועוצו עצה מה נעשׂ׳ ברמון רב הזה הבא עלינו פתאום להשמידנו ועינינו רואות כי עצתי היא אשר נאה לנו לזכור את כח אבותינו ואת גבורתם אשר להם והיתה מלפנים מימי קדם ובינו נא והשכילו כי לכל דבר קץ וגבול ועת לכל מלחמה ומערכה ופעם ירדוף אדם ופעם ינוס ופעם יענה ופעם יכנע ואין בושה לנכנע כי לכל דב׳ קץ וגבול רק כל אמיץ לבב אשר הוא אמיץ לבו בגבורי׳ יחזק לבלתי תת מוך בלבבו ואז יחשב לגבורי׳ ועתה אם תחזקון לבלתי הבערת מן המו׳ הזאת תחשבון גבורי׳ ואנשי חיל ויהיה לכם שם בארץ ובינו נא אחי את אומץ לב אברה׳ אביכם ואת המעשה אשר עשה כי לקח בידו את בנו יחידו אשר נולד לו לעת זקנתו אחרי היותו כמו נואש מלהוליד לו בן משרה ויסדר להעלותו עולה לאלהי׳ ולא חשב בלבו כי ימיתנו אמנם חשב וידע אש׳ הוא יחיינו וארך אחר

(1.) Confer. hic Joſeph. de Bell. *Jud.* l. 7. c. 43. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 5. c. 53. atque Joſippi Epitom. pag. 274.

(2.) Reſpicitur hic ad Exod. c. 19. v. 5. 6. & Deuteron. c. 7. v. 6. ac cap. 14. v. 2. vid. & 1. Petr. c. 2. v. 9. deſperatorum iſtorum hominum conciliabulum ac cœtus vocatur hic ſcilicèt *βασίλειον ἱεράτευμα*, regale ſacerdotium.

אור החיי׳ ישלחנו אחרי אשר על אהבת
יי׳ ורצונו ישחטהו׳ חכרו נא את יאשיהו
המלך הצדיק מה עשה אשר מאס להיות
בעולם הזה ויבחר להיות חי לנצח בעול׳
הצדק כי לא חפץ להיו׳ חי בעול׳ הזה
הנבהל רק חפץ ללכת אל האור הגדול
כי ראה את רוב עונות ישר׳ עד בלתי
יכולת אף כי היה יכול להציל נפשו מן
המות׳ והלא פרעה נכה אמר כי לא
באתי להלח׳ בך ובעמך רק למלחמ׳ על
מלך כשדי׳ ולא שמע אליו כי לא חפץ
להיו׳ עוד כי העולם הזה היה גורל פרעה
והעולם הבא אש׳ הוא עולם הצדק הוא
גורל יאשיהו ולכן התאזר יאשיהו
במלחמ׳ וילחם עם פרעה ויפול במלחמ׳
וילך אל האור הגדול והוא גורל הצדיקי׳
לגן עדן׳ וידענו כי לא ישלם לאד׳ שכר
פעולתו וצדקתו בעול׳ הזה אך כאשר
יעבור ימי העול׳ הזה וילך אל עולם
הצדק או ישולם לו שכר פעולתו וצדקתו
הנתרו תטמן ונגנז לו שם בעולם הצדק
ושם ימצא אדם לעולם הבא אשר הוא
עולם הצדק מנוחה גם מרגוע ושם
יאסוף אדם את תבואת צדקתו אשר זרע
בעולם הזה ויאכלנה במנוחה בארץ
החיים עקב כי ימצא חן בעיני אלהים׳
ולא יועיל לאד׳ ארך החיי׳ בעולם הזה
אם לא יעשה פועל ישלים נפשו בו
ורצו׳

re natum, cùm jam omnem ferè ſpem filii ex Sara ſuſcipiendi abjeciſſet, ſecum duxit, illumqve Deo in ſacrificium offerre feſtinavit nec ejus mortem conſideravit: ſed iſtud potiùs cogitavit ac certò ſibi perſvaſit, fore, ut Deus ei vitam reſtituat & ad lumen vitæ cœleſtis deducat, ſi ipſe filium ſuum propter amorem Dei & ad perficiendam illius voluntatem mactâſſet. Revocate, qvæſò, in memoriam, qvid Joſias, rex ille juſtus, (3.) fecerit & qvomodo ipſe in hoc mundo vivere noluerit, ſed in altero illo ſeculo juſtorum in æternum vivere deſideraverit, qvoniam perverſi hujus mundi vitam plane contempſerat, magnæ verò ac ſempiternæ lucis deſideriô accenſus erat; (4.) perſpexerat enim maxima illa populi Iſraëlitici peccata, qvæ tamen ipſe prohibere non poterat, vitam ſanè ſuam mortis periculo eripere potuiſſet, qvia Pharao Necho ei dixit: (5.) non veni, ut adverſus te populumqve tuum; ſed ut contrà Chaldæorum (6.) regem pugnarem; ipſe verò ei morem non geſſit, qvia ampliùs vivere noluit, nam mundus iſte Pharaoni ſorte obvenerat: at futurum ſeculum, qvod juſtorum eſt, ſors erat Joſiæ, qvapropter ipſe ad prœlium ſeſe accinxit & cum Pharaone pugnavit atq; in acie cadens ad magnam illam lucem qvæ juſtorum ſors eſt, videlicèt ad Paradiſum, abiit. Præthereà ſcimus, quòd nemo in hoc mundo operum ſuorum atqve juſtitiæ mercedem recipiat; ſed, poſteaqvàm ex hac vita ipſe migravit & ad juſtorum ſeculum pervenit, tunc operum atqve juſtitiæ merces ei tribuetur, qvæ illum ſeqvetur & in juſtorum ſeculo ei repoſita & reſervata erit; ibi homo qvietem & otium inveniet, ibi juſtitiæ ſuæ fructum, qvem in hoc mundo ſparſit, colliget eoqve in

(3.) Vid. 2. Reg. cap. 23. v. 29. & 2. Paralip. cap. 35. v. 23. ac ſequ. confer. & Egeſipp. de Excid. Hieroſ. l. 5. c. 53.

(4.) Alia eaque verior mortis Joſiæ cauſa adducitur 2. Paralip. cap. 35. v. 22. & ſeqq. nempe: quoniam ipſe ſermonibus Nechao, ex ore Dei prolatis, non acquievit; ſed pertexit, ut in campo Mageddo dimicaret, ideo ibi vulneratus & poſteà mortuus eſt.

(5.) Vid. 2. Paralipom. dict. c. 35. v. 21.

(6.) Vel: Aſſyriorum regem, vid. 2. Reg. cap. 23. v. 29.

Digitized by Google

ויוציאנה מאפלה לאורה גם לא ירע לו
קוצר החיי׳ האלה רק כי יהיה איש אשר
פעל ועשה את כל הצריך לשלמות נפשו
להשאר בעולם הצדק עומדת לעד כי
הבל לא האריך ימים רבים כי הרגו קין
אחיו וכאשר הרגו נאסף הוא למנוחה
לנצח ולחיי עד אשר לא יתמו לעולם
וקין אשר חיה והאריך ימים בעולם
הנהבל אחרי הבל אחיו היה נע ונד
בארץ ותהי אחריתו המהלך אל מושבי
האבדון ואל כליון לנצח׃ ועתה אנחנו
אם נחיה חיים רעי׳ יהיו חיינו וכל ימינו
הבל ועמל והנפש בעודה בגוף תעמוד
בצרה וכאשר תצא מהגוף תשמח ולא
תדאג וכל ימי היותה בגופה לא תחסר
בכי ונהי ויגון כי רוח חיים היא וסגורה
בגוף והיא אחוזה בגידי׳ ובעצמות וביתר
איברי הגוף בהיותה אסורי׳ בנחשתים
ובזיקי׳ והרוח היא אש׳ תחיה הבשר אשר
הוא מעפר הארץ ולא הבשר יחיה את
הרוח וגם הרוח היא אשר תשמור את
הבש׳ ותבחן את מעשיו כל ימי היות
הרוח בגוף וכל ימי היות הרוח בגוף
הבשר לא יראה את הרוח והרוח לא
תראה את הבשר כי נעלמת היא הרוח
מבשר

in æterna vita qvietè fruetur, (7.) qvia gratiam apud Deum inveniet nec qvenqvam in hoc mundo diu vixiſſe juvabit, niſi eò incubuerit, ut animam ſuam reddat perfectam eamqve ex tenebris in lucem protrahat: contrà vitæ brevitas nemini nocebit, ſi modò aliqvis id omne, qvod ad perfectionem animæ ſuæ neceſſarium fuit, peregerit, qvô in illo juſtorum ſeculo, qvod in æternum permanet, vivere poſſit. Nam Abel haud diu vixit, qvia Cain, frater ejus, illum interemit, qvò factô ipſe qvidem ad æternam qvietem & ad vitam, cujus nullus eſt finis, pervenit; Cain autem, qvi in perverſo hoc mundo poſt mortem Abelis, fratris ſui, diu vixit, vagus & profugus fuit (8.) in terra ac tandem ad perpetuas tenebras & ad æternum exitium abiit. Nunc itaqve, qvamdiu vixerimus, miſera erit vita noſtra omneſqve dies noſtri vanitas erunt & labor, nam omni illo tempore, quô anima noſtra compagibus corporis adhûc incluſa tenetur, cum moleſtiis illa & anguſtiis conflictatur; at qvando corporeis ſoluta vinculis egreditur, tunc omni ſolicitudine & anxietate depoſita gaudet; qvamdiu anima in corpore habitat, nunqvam deſunt lachrymæ, (9.) planctus & mœror, illa qvippe eſt ſpiritus vivens, qvi corporis compagibus incluſus & nervis, oſſibus, cœteriſqve membris corporeis tanqvàm catenis & compedibus ligatus (10.) tenetur, hic carni, qvæ eſt ex pulvere terræ, dat vitam, non verò caro animat ſpiritum; is ipſe ſpiritus, qvamdiu corpori incluſus eſt, illud cuſtodit ejuſqve actiones probat, (11.) &, qvamdiu anima

(7.) Hic enim currimus, ut illic ad palmam perveniamus, hic certamen, ibi præmium eſt, inquit Egeſippus de Excid. Hieroſol. l. 5. c. 53.

(8.) Vid. Geneſ. cap. 4. v. 12. ad quem locum hic reſpicitur.

(9.) Quid eſt enim vita, niſi carcer animæ, quæ intrà hoc ergaſtulum clauditur & carnali adhæret conſortio, verba ſunt Egeſippi l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 53.

(10.) Confer. hic Lactant. lib. 7. de vit. Beat. c. 8. Plato vocat corpus τῆς ψυχῆς φρουρὰν εἱργμὸν ϗ δεσμὸς i.e. animæ cuſtodiam, vinculum & ligamenta; idem in Antiocho appellat φρουρὰν ϗ σκῆνος, i. e. cuſtodiam & tabernaculum, confer. 2. ad Corinth. cap. 5. v. 1. & v. 4.

(11.) Explorat, examinat, ſcrutatur, unde conſcientia hominis oritur.

מבשר הגוף כי אין לבשר עיני׳ לראות ולא כן ענין הרוח כי הרוח רואה בכל הבשר אשר בגופה ואין אבר מאבריו נעלם ממנה ועיני הגוף לא יראו מתי תבוא הרוח בבשר או מתי תצא הרוח מהבשר כי רוח האדם אשר היא נפשו מן השמי׳ היא וכל הבשר אשר בו מן הארץ הוא גם כי הנפש תחיה מבלתי הגויה והגויה לא תחיה מבלתי הרוח ובבוא הרוח אל הבשר תבקיצהו כאש׳ יבקר איש את רעהו ותחיהו וכאשר תלך הרוח מהבשר ימות הבשר והנפש אם האבה לשמוע לתאות הבשר ולעשות חפצו הנה זה הוא מיתת הנפש ואם לא תאבה לשמוע אליו ולהטוא או תלך הנפש אל האור באור החי׳ והבשר ימות׳ ולכן תשמח הנפש בצאתה מן הבשר כאסיר אשר יצא מבית האסורי׳ כי כל הימי׳ אשר הנפש סגורה בבשר תחשב כעבד אשר נסגר ביד אדוני׳ קשה ויכביד עליו אדוניו ויעבידהו בעבודה קשה׃ וכאשר תצא מהגוף תשמח כי תלך אל גן עדן ובזה הדבר הנפש דומה לעבד׃

ויתבת

anima eſt in corpore, caro ſpiritum non videt nec is à carne conſpici poteſt, (12.) delitescit enim hic ſpiritus oculisqve corporeis ſubductus eſt, ne videri qveat: aliter comparatum eſt cum ſpiritu, (13.) hic enim omnem conſpicit carnem corporis ſui nec ullum ejus membrum coràm eo abſconditum eſt; oculis autem corporeis videri nequit, quando ſpiritus ille carnem intrat vel eâ egreditur, ſpiritus quippe hominis, qui ei vitam dat, è cœlo eſt; omnis autem caro ex terra provenit, præterea anima ſine corpore quidem vivere poteſt, aſt non corpus ſine anima, & caro, dum ſpiritus illam intrat, excitatur, non ſecùs ac dormiens è ſomno expergiſcitur corpusqve recipit vitam; qvando autem eô relictô ſpiritus egreditur, tunc caro moritur atque interit, dum anima cupiditatibus carnis obtemperat easqve perficit, id ipſum eſt mors animæ: ſi verò illa corpori non obtemperat nec in peccatum conſentit, tunc anima ad vitæ cœleſtis lumen pervenit; caro autem moritur, quocircà anima, ex corpore egreſſa, gaudet, non ſecùs, ac vinctus, qui ex carcere dimittitur: anima enim, qvamdiu corporis compagibus incluſa eſt, ſimilis eſt ſervo, qui duro ac difficili traditus eſt domino, à quo gravi ſervitutis jugô premitur; (14.) aſt, dum corpore egreditur, gaudet anima, quia inde ad Paradiſum abit; in hoc itaque anima ſervo comparari poteſt. Alia præterea Eleazarus,

(12.) Juxtà Hebræum ſic vertendum eſſet: nec ſpiritus carnem videt; ſed quia ſequentia huic interpretationi repugnant, dum dicitur: à ſpiritu omnem videri carnem, puto hic mendum ſubeſſe, quocircà ita, uti in contextu habetur, vertere volui, cui verſioni etiam Joſephus lib. 7. de Bell Jud. cap. 34. conſentit, dum Eleazarum ſic loquentem inducit: ψυχὴ ἀόρατος μένει τοῖς ἀνθρωπίνοις ὄμμασιν, ὥσπερ αὐτὸς ὁ Θεὸς i. e. anima humanis oculis conſpici nequit, ſicuti nec ipſe Deus, quibus conſimilia ſcribit Egeſipp. l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 53. anima, inquit, corporeis oculis non cernitur, nec ingreſſus ejus aut exitus ullo aſpectu deprehenditur.

(13.) Quàm cum carne; iſta enim hic ſupplenda vel ſubintelligenda ſunt, atque hunc ſenſum & explicationem ſequentia evincunt.

(14.) Gravatur enim & quaſi in terram inclinatur anima cum iſto mortali corpore; itaque vita corporis mors eſt animæ & rurſus corporis mors animæ libertas videtur: dum enim ſumus in iſto corpore, ſervit anima noſtra, verba ſunt Egeſippi lib. 5. de Excid. Hieroſol. c. 53. confer. & Eccleſiaſtic. c. 9. v. 15.

Digitized by Google

וידבר עוד אלעזר הכהן וידבר אליהם
דברים רבים דברי תוכחות ודברי חכמה
מחכמת הנפש אשר לא כתבנום פה׃

rus, ſacerdos, addidit verba, prudentiæ ac ſapientiæ plena, de ſapientia animæ, (15.) quæ hic non ſcripſimus.

CAP. LVIII.

ויהי ככלותו לדבר אליהם כל הדברים
האלה ויקונן אלעזר הכהן על ירושלם
את הקינה הזאת לאמר איה העיר
ירושלם הגדולה רבתי עם ואיה עיר
ציון יפת הערי׳ ועיר הקדש ירושלם
כלילה יופי משוש לכל הארץ תפארת
ישראל וכבוד לבנו וששוננו איה כבודך
איה הוד ירושלם ואיה הדרי בת ציון
איה מלכיה ושריה ואיה המלכי׳ הבאי׳
לדרוש את שלומה בשעריה ואיה זקניה
וחכמיה ואיה בחוריה וגבוריה השמחי׳
ברחובותיה ובמועדיה איה המקד׳ הנכבד
מעון אלהי׳ ואיה בית קדש הקדשים
מכון הקדש אשר לא דרכו בו רגלי אדם
רק רגלי הכהן הגדול אשר בכל דור
ודור פעם אח׳ בשנה ועתה ירושלם אשר
היתה מלאתי עם ומהודרת לכל המלכי׳
ואהובה לאלהי׳ ובך יכון כסא המלוכה
בצדק ובמשפט אשר היו שוקיך וחוצותיך
מרוצפי׳ ברצפת אבני שיש יקרות וגם
קירותיך נתצים באבני שיש נוצץ וכל
שעריך מצופי׳ בזהב ובכסף וכותליך
מיוסדי׳

ELeazarus autem, cùm hæc omnia ad illos locutus eſſet, lamentabili voce urbis Hieroſolymæ caſum ita deploravit: ubinam eſt Hieroſolyma, urbs illa ampliſſima & freqventiſſima? (1.) ubinam eſt illa urbium pulcherrima, Zion, atque urbs ſancta, Hieroſolyma, decore præſtantiſſima, univerſi orbis lætitia? * O gloria populi Iſraëlitici & ornamentum cordis noſtri atque gaudium! ubinam eſt decus tuum? ubinam pulchritudo tua, Hieroſolyma? ubinam ſunt montes filiæ Zionis? ubinam reges ejus ac principes? ubinam ſunt illius ſeniores & ſapientes? ubinam juvenes ejus ac milites, qui in plateis Sabbatha dieſque feſtos læti agitârunt? ubinam eſt Sanctuarium illud celeberrimum, Dei habitaculum? ubinam domus Sancti Sanctorum, ſacra illa ſedes, quam nemo hominum pedibus intravit præter Pontificem ejuſque ſucceſſores, qui ſua quiſque ætate illam quotannis ſemel tantùm ingreſſi ſunt? nunc autem, ô Hieroſolyma! quæ populi plena & ab omnibus regibus honorata atque ab ipſo Deo dilecta fuiſti, in qua ſolium regium, juſtitiâ & judiciô firmatum fuit, cujus plateæ, parietes ac fora pretioſo marmore ſtrata & pellucida fuerunt, cujus portæ omnes auro & argentô obductæ murorumque fundamenta maximis lapidibus magnificè ac pulcherrimè exſtructa fuerunt, in cujus

(15.) Quæ videri poſſunt apud Joſeph. de Bell. Jud. lib. 7. c. 34. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. lib. 5. cap. 53. confer. & Ioſippi Epitom. pag. 274.

(1.) Vid. Thren. Jerem. cap. 1. v. 1. ad quem locum hic reſpicitur, confer. & Egeſipp. l. 5. de Excid. Hierol. c. 53. in med.

* Reſpicitur his verbis ad Pſalm. 48. verſ. 3. & ad Thren. Jerem. c. 2. v. 15.

Digitized by Google

מיוסדי׳ באבני׳ גדולות לכבוד ולתפארת וכהניך בתוך מקדשך כמלאכי אלהי׳ שהי קדש מכפרים בעד עמך בעולות רצון רצויות לפני יי׳ אלהיך׳ איך עתה נמלאת הרוגים וחללי חרב וחללי רעב ובניך היושבי׳ בתוכך וחוגגים חגיך גם הבאי׳ אליך מרחוק ומאפסי ארץ נופלי׳ עתה בתוכך׳ איך נפלת ממרום גובהך ואיך נשרפת ותנתצי עד יסודותיך ותשארי שממה ויושב בדד׳ מה קשה העין אשר תוכל לראותייכי ומה חזק כברזל לב כל רואיכי איך היית קבר לחללים המתים בחרב וברעב וכל רחובותיך וחוצותיך רקים מן החיי׳ כי נמלאו יחד חללי׳ עקב אשר היו מלאי׳ חיים ויכס עפר השרפה אשר בתוכך את עין השמש לבלתי הראו׳ השמש בתוככי ואיך זקניך אש׳ היו יושבי׳ עתה בקרבך במושב חכמה ומשפט צדק יושבים עתה בקרבך נכח פגרי בניה׳ לדחות מעליו׳ את עופות השמי׳ ואת חיות הארץ ושערות שיבתם מלאות עפר ואפר תחת כבוד והוד ואשר נשארו מן הנשי׳ מעט מבנותיך היקרי׳ נסגרו׳ בתוך בתי מחריבך לא למען חיותן רק לחללן ולטמאן בקרבך מי יראה כל אלה בך ויבחר חיים ולא יבחר מות מי יתבונן בתפארת שהיתה אתך ויראה היום הזה בשתך וחרפתך ולא יבחר מות מחיי׳ ומי יתן מותנו מלפנים ולא ראינו בך את החרפה הזאת או מי יתננו בבלתי עיני׳ ולא נראה בתוכך את הרעות האלה

jus Sanctuario ſacerdotes tanquàm angeli Dei fuere, videlicèt ſacri illi principes, qui pro populo ſacrificia obtulerunt, Deo grata & accepta, quomodo jam cadaveribus interfectorum, gladiô & fame conſumptorum, repleta es? quomodo non liberi ſolùm tui, qui in te habitârunt feſtaque tua celebrârunt, ſed etiam extranei, qui è longinquo & ex ultimis terræ finibus ad te venerunt, jam in te ceciderunt? quomodo ex ſuperbo illo faſtigio tuo detruſa es? quomodo incendiô conſumpta, funditùs everſa, vaſtata ac ſolitaria relicta es? ô durum oculum, qui te aſpicere ſuſtinet! ô ferrea corda eorum omnium, qui te intueri audent! quomodo facta es ſepulcrum eorum, qui gladiô & fame conſumpti ſunt? quomodo vici ac plateæ tuæ à viventium turba vacuæ ſunt? nam ubi anteà vivi erant homines, ibi jam mortuorum conſpiciuntur cadavera & deflagrationis tuæ cinis ſolem obſcurat, ne is in te videri poſſit; quomodo ſeniores tui, qui in ſapientiæ, juris & juſtitiæ cathedra quondam ſederunt, nunc juxtà liberorum ſuorum cadavera ſedent, ut volucres cœli & beſtias terræ ab illis arceant ac depellant? quorum canities honoris & venerationis loco jam cinere ac pulvere conſperſa eſt: (2.) mulieres autem illæ & filiæ tuæ chariſſimæ, quæ adhùc ſuperſtites ſunt, quarum parvus ſanè numerus eſt, in ædibus devaſtatis concluſæ tenentur, non ut vivæ ſerventur, ſed ut in te vitientur & corrumpantur. Ecquis igitur hæc omnia in te videbit nec mortem potius, quàm vitam, eliget? quisnam priſtinam pulcritudinem ac ſplendorem tuum conſiderans & hodiernum dedecus atque ignominiam tuam intuens mortem non præferat vitæ? ô utinam jam pridem mortui eſſemus nec probrum iſtud in te conſpexiſſemus! ô ſi cœci eſſemus nec mala & calamitates, cum quibus nunc conflictaris, intueremur! ecce nos

(2.) Hic impletum fuit vaticinium Eſai. c. 3. verſ. 24. & erit pro ſuavi odore fœtor ac pro Zona funiculus atque pro criſpanti crine calvitium & pro faſcia pectorali cilicium.

רשה אשר בקרבך · והנה אנחנו חיים
בחיי רעים כהיום הזה ובנינו ובנותינו
בעודם חיי עמנו צרינו ידו עליה' גורל
לחלקם להם לעבדי' ולשפחות · ויהי כי
השלים אלעזר את הקינה וידבר אל העם
אשר אתו כדברים האלה · ועתה אחי
ורעי התחננו נא להמול על נשיכם
וטפכם והזקני' אשר עמכם ולא ילכו
בשבי בלא חמלה ויאנקו ביד שוביה'
ואין מושיע כי אם בה תעשנו אבד תאבדון
כל המקומו' המוכני' לכם בעולם הצדיק
ותאבדו דרך החיי' כי לא יהיה לכם
גורל באור החיים אך חמלו עליה' והרגו
אותם בידכם ויהיו נחשבי' ורצויי' לקרבנות
עולות לרצון לה' אלהינו ולא תחללו את
תרומת הקדש בנדת הגוי' והייתם אתם
ונפשותיכ' חטאי' לה' אלהיכם והיה
אחרי עשותנו כדבר הזה ויצאנו אל
צרינו ונלחמנו ונמו' על ה' בגבורתנו
ולא נאסר בזיקי' ובכבלי ברזל כעבדים
ביד הערלים ולא נראה עוד את זקנינו
נמשכי' בזקנם לעינינו ונשינו ובנותינו
מתוללות לפנינו ובנינו צועקים למולנו
ואין לאל ידינו להושיעם כי מה בצע
עוד לנו בחיים אחרי שממות ארצנו
וחרבן בית מקדשנו להיותנו לבוז וקלס
ולעג בגוים ובנותינו ונשינו ישכבון
הערלים לעינינו ועל בנינו יקשו עולם
ויכבידו

nos hodiè miſerrimam agimus vitam; hoſtes noſtri liberos noſtros, dum illi etiamnum apud nos vivunt, in ſortem conjiciunt, ut illos inter ſe dividant & in ſervitium abducant. Poſteà Eleazarus, finitâ hac lamentatione, populum, qui circà illum erat, ſic allocutus eſt: nunc itaque, fratres ac ſocii mei! id agite, ut uxorum, liberorum atque ſenum, qui apud vos ſunt, rationem habeatis eorumque miſericordiâ ducti operam detis, ne in captivitatem crudeliſſimè abſtrahantur (3.) & ſub eorum, à quibus captivi ducuntur, poteſtate ingemiſcant, nec ullus ſit, qui eos liberet: ſi enim iſtud neglexeritis, omnia illa loca, quæ vobis in altero ſeculo juſtorum præparata ſunt, amittetis, & viam, quæ ad æternam vitam ducit, perdetis, nec ulla vobis erit ſors in lumine vitæ cœleſtis; eorum igitur miſericordiâ (4.) ducti manibus veſtris illos interficite; hoc modo veluti ſacrificia (5.) erunt Domino, Deo noſtro, grata & accepta. Nolite ſanctam oblationem impuritate gentium contaminare, ne vos animasque veſtras peccato coràm Domino, Deo veſtro, involvatis: poſteà peractô hoc factô adverſùs hoſtes noſtros egrediamur & cum illis viriliter pugnantes pro Domino mortem obeamus, ne compedibus & catenis ferreis tanquàm ſervi incircumciſorum manibus conſtringamur nec ampliùs videamus, quomodo ſenes noſtri coràm nobis hinc inde barbis ſuis trahantur atque uxores filiæque noſtræ nobis inſpicientibus vitientur liberique noſtri opem noſtram implorent, nec tamen eis auxiliari poſſimus. Ecquid enim poſtquam terra noſtra jam devaſtata ac domus Sanctuarii noſtri deſtructa eſt, amplius vivere juvat, ut opprobrio, ignominiæ & ludibrio ſimus gentibus, atque

(3.) *Judæis enim major vitæ metus, quam mortis, ſi transferre ſedes cogerentur*, inquit Tacitus Hiſtor. lib. 5. c. 13. n. 5.

(4.) O crudelis miſericordia & ô miſeri, quibus filios atque uxores occidere malorum omnium videbatur leviſſimum! prout loquitur Joſephus l. 7. de Bell. Jud. c. 35.

(5.) Sic impio in ſcelere ſe pios putârunt deſperati iſti, vid. quæ ſuprà h. lib. 6. c. 48. n. 7. 5. & infra n. 7h. c. notata ſunt, confer. & Joſippi Epitom. p. 274.

Digitized by Google

ויכבידו מאסרם יתרה טוב לנו להרוג
את כל הנשי' והטף ואולי ירצה אלהינו
את דמיה' כדמי עולו' וזבחים ואחרי כן
נצא ונלחם עם הרומיי' ונמית מהם כי
כלתנו להמית ונמות על יי' ויקומו
האנשי' ויקהילו את נשיהם ואת
בנותיה' וינשקו אותם ויחבקום ויאמרו
אליהם הטוב בעיניכם אשר תמותו
בארצכם בקדושה ובכבוד מלכת בשבי
ובחרפה לארץ אויביכ' ותמותו לפני
עצבי הגוים בטומאה וחרפה וקלון •
וילינו העם בלילה ההוא בבכי ובמספד
ובנהי ובקינה בתכים בכיה גדולה האנשי'
והנשי' והטף • אכן כלם השיבו פה אחד
כי שמעו את דברי אלעזר הכהן כי יבחרו
מות מחיים • ויהי בבקר ויקחו את נשיה'
ואת בניהם ואת בנותיה' ואת טפם
וישחטום ארצה וישימו אותם בבורות
אשר במצירה וישליכו עליה' עפר וימלאו'
ויסתמום • ויהי אחרי כן יצא אלעזר הכהן
עם כל האנשי' אנשי המלחמה אשר
אתו מן העיר ויתגרו מלחמה גדולה
ברומן מחנה הרומיי' ויהרגו מהם רבי'
עד אין מספר וילחמו היהודים על
נפשות'

que filiæ uxoresque noſtræ à Romanis in conſpectu noſtro vitientur liberique noſtri gravi jugo ac vinculis premantur? Nunc itaque ſatius nobis erit, (6.) omnes uxores ac liberos noſtros interficere, forſitàn (7.) illorum tanqvàm holocauſtorum & ſacrificiorum ſangvis Deo noſtro gratus erit; deinde egrediamur & contrà Romanos pugnemus eosqve tamdiu interficiamus, donec cædendo defeſſi nos omnes pro Domino morte occumbamus. Tunc viri illi ſurrexerunt & uxores filiasqve ſuas congregârunt atqve easdem oſculati & amplexati (8.) dixerunt: num melius vobis videtur, in patria veſtra piè & honorificè mori, qvàm in captivitatem abduci atqve in hoſtium terram ignominiosè trahi ibiqve coràm gentium ſimulacris cum probro ac dedecore in impuritate vitam finire? his dictis populus univerſus, tàm viri, qvàm uxores & liberi noctem illam lachrymando, plangendo ac lamentando maximo cum fletu tranſegerunt; omnes autem uno ore reſponderunt, ſe Eleazari ſacerdotis verba audiſſe ac mortem vitæ prætuliſſe. Poſteà die illuceſcente illi uxores, filios, filias atqve omnem familiam ſuam adduxerunt, eosqve cunctos humi mactârunt (9.) & illorum cadavera in puteos, qvi in arce Mezira (10.) erant, demiſerunt; dein terrâ ſuperinjectâ eos compleverunt & obſtruxerunt. Poſteà Eleazarus Sacerdos cum omnibus viris armatis, qvos ſecum habebat, egreſſus acerrimè cum Romanis pugnavit (11.) & innumeros

(6.) Ergò dum adhùc liberæ manus ſunt, dum ferrum ſtringimus, aggrediamur opus, quod victor hoſtis miretur, ſic loquentem inducit Eleazarum Egeſippus l. 5. de Excid. Hieroſol. c. 53.

(7.) Rectè hic dicitur: forſitàn, nam valde dubito, cædem iſtàm, lanienam ac parricidium crudeliſſimum Deo fuiſſe gratum ſacrificium, confer. quæ paulò antè num. 5. h. cap. notata ſunt, vid. & Joſippi Epitom. p. 274.

(8.) Vid. hic Joſeph. de Bell. Jud. l. 7. c. 35. & Egeſipp. de Excid. Hieroſol. c. 53. ac Joſippi Epitom. p. 275. ſimile ferè exemplum refert Valer. Maximus lib. 3. c. 2. n. 7. & 8.

(9.) Idem refertur in Joſippi Epitom. p. 275. ſimile exemplum crudelitatis vide ſuprà h. lib. 6. c. 4. n. 10.

(10.) Seu: Maſſada, vid. quæ ſuprà h. lib. 6. c. 56. n. 22. notata ſunt.

(11.) Conſentit Joſippi Epitome dict. pag. 275. ſed Joſephus lib. 7. de Bell. Jud. c. 35. refert, quòd Judæi ſemetipſos mutuis cædibus confecerint, cum

נפשותיהם עד אשר תמו כלם במלחמה ההיא ומתו על יי ועל מקדשו· ועד הנה מלחמות בית שני·

ros ex illis interfecit, ac Judæi pro vita ſua dimicantes eò usqve pugnârunt, donec omnes in eo prælio interierunt: ſic illi pro Deo ejusqve Sanctuario occubuerunt. (12.) Hûc usqve bella ſtante Templo ſecundo geſta ſunt.

CAP. LIX.

ויקונן אז יוסף הכהן את הקינה הזאת ובסופה יעוד לטוב לאמר· אוי נא לנו כי חרבה עיר תפארתנו ונהרס בית מקדשנו אשר בו היתה תקותנו וכל מאוי לבותינו· נשרף היכלנו· וגלינו מארצנו· ומנחלת אבותינו· ואין לאל ידינו· להמלט מגלותינו· אשר הכבידו עלינו· כי עונותינו· והעבירונו בשבי חטאתנו· והשפילו לארץ ראשינו פשעינו· ועוד יבא יום וקץ פדות וירצה אלהינו· לזכור את שבועתו לאבותינו· ויבנה את עירנו וישכלל היכלנו· ויקבץ פזורנו· ויכנס נדחנו· וישיב את שבותנו· וחיש את משיח

TUnc Joſephus Sacerdos (1.) iſtam exorſus eſt lamentationem, in cujus ille fine ſpem affert & bona promittit: Væ nobis, qvia urbs noſtra pulcherrima devaſtata & domus Sanctuarii noſtri, in qvo ſpes noſtra atqve omne cordis noſtri deſiderium fuit repoſitum, deſtructa eſt! Templum noſtrum igne conſumptum eſt, nos è patria & à majorum noſtrorum hæreditate expulſi ſumus nec ex captivitate & exilio evadere poſſumus, qvia iniqvitates noſtræ nos premunt & peccata noſtra in captivitatem nos abduxerunt, ac prævaricationes noſtræ capita noſtra in terram depreſſerunt; ſed veniet tandem dies ac finis liberationis noſtræ atqve Deus noſter memor jurisjurandi & fœderis, cum majoribus noſtris initi, urbem noſtram ædificabit ac Templum noſtrum perficiet (2.) nosqve hinc inde diſper-

cui etiam Egeſippus lib. 5. de Excid. Hieroſ. c. 53. in fin. conſentit ac ſcribit. quòd una mulier ſola ſuperfuerit, quæ filios quinque in aquæ ductum abſconderit, dum cœteri ſupremis intenderunt neceſſitatibus & quòd illa Romanis diluculò advenientibus ad vocem excita index negotii fuerit; Joſephus loc. cit. duas mulieres inventas fuiſſe refert: latuit, inquiens, una mulier ſenior & alia quædam Eleazari cognata, plurimum doctrinâ ſapientiaque mulieribus præſtans, & quinque pueri per cuniculos, qui aquam ſub terra ad uſum potus ducebant, abditi; hoc autem tàm inſigne facinus perpetratum fuit 15. April. anno ab expugnata Hieroſolyma ſecundo; à nativitate verò Chriſti 74. al. 75. prout Cornel. Gualther. ad Egeſipp. l. 5. c. 53. notavit.

(12.) Imò vero ob graviſſima ſcelera, ab ipſis perpetrata, deſperata ſalute ad inferos deſcenderunt, nongentos & ſexaginta, cum parvulis ac mulieribus, fuiſſe ſcribit Egeſippus l. 5. de Bell. Jud. c. 55 in fin.

(1.) Hæc & ſequentia usque ad finem iſtius capitis ac libri videntur à Judæo interpolatore adjecta eſſe, cum nulla eorum fiat mentio à Joſepho lib. 7. de Bell. Jud. cap. 35 & ſeqq. Egeſippus quoque l. 5. de Excid. Hieroſ. c. 53. nullam iſtorum mentionem facit; ſed Anacephalæoſin ſeu repetitionem illorum, quæ ſuperioribus libris referuntur, adjicit, ubi Excidii Hieroſolymitani deploratio habetur.

(2.) Sic verbum ישכלל, quod hic in Hebræo habetur, vertere volui; reſpicitur autem hic ad Eſræ c. 4. v. 12. & 16.

משיחנו׳ וימהר לגאלינו׳ ויפיל את אויבנו׳ ויכניע את שונאינו׳ וישמיד ויכחיד את צרינו׳ ואותנו יקים כבראשונה׳ ויקיי עלינו מקרא שכתוב ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל׳ ואמר עוד נביאו כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלם תנוחמו׳ ומשה רבינו אמר אם יהיה נדחך בקצה השמי׳ משם יקבצך יי׳ אלהיך ומשם יקחך׳ ונביאו אמר עוד הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלם׳ ומי בכל העמי׳ עם אשר לו תקוה לישועה כעם יי׳ אלהינו והלא יי׳ הוא מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה׳ לכן התבשרו כל ישראל הנשארי׳ מהרעה הזאת בארץ לפלטה ולשארית לעם יי׳ כי העת הזאת עת צרה היא לישראל וממנה יושע אמן׳ וישאיר טיטוס לישראל שארית בארץ ישראל בעי׳ יבנה ובבנותיה ובעיר ביתר ובבנותיה ובאושה ובבנותיה ויהי שם רבן יוחנן בן זכאי לראש ולשר׳ ואת בונין הכהן אחי יוסף הכהן הקטן ממנו השאיר טיטוס לקצין בירושל׳ על כל היהודי׳ אשר השאיר שם לכבוד יוסף הכהן אחיו׳ ובעת ההיא נהרג׳ רש״בג

diſperſos & disjectos colliget ac congregabit atqve captivitatis noſtræ vincula ſolvet noſtrumqve Meſiam & redemptorem celeriter adducet, atqve hoſtes noſtros proſternet & inimicos noſtros deprimet, atqve adverſarios noſtros perdet & exſcindet, atqve nos in priſtinum ſtatum reſtituet & dictum illud Scripturæ ſacræ (3.) in nobis ſtabiliet: & levabit vexillum inter gentes & diſperſos Iſraëlitas congregabit; iſtud qvoqve vaticinium Deus implebit: qvemadmodum mater filium ſuum conſolatur, ita ego conſolabor vos (4.) & in urbe Hieroſolyma ſolatium recipietis; Moſes etiam, Doctor, noſter dixit: (5.) ſi ad cardines cœli fueris diſſipatus, inde congregabit te Dominus, Deus tuus atq; inde te reducet; præterea illius propheta dixit: (6.) benefac Sioni juxtà voluntatem tuam, ædificentur muri Hieroſolymæ, & qviſnam inter omnes gentes populus eſt, qvi talem ſalutis ſpem habeat, ſicuti populus Domini, Dei noſtri? nonne Dominus ſpes eſt Iſraëlis ejusqve ſervator afflictionis tempore? qvapropter lætum iſtud nuntium omnibus Iſraëlitis afferte, qvi ex calamitatibus hiſce ſuperſtites ſunt & qvi illas evaſerunt, nempe reliqviis populi Dei, qvia hoc tempore multis miſeriis & ærumnis gens Iſraëlitica premitur; ſed ex illis eripietur & ſervabitur, fiat! Titus autem nonnullos Judæos in terra Iſraëlitica ſuperſtites reliqverat, nempe in urbe Jafna (7.) ejusqve vicis, & in urbe Bitter (8.) ejusqve pagis, atqve in oppido Uſa (9.) ejusqve vicis

(3.) Quod continetur Eſaiæ c. 11. v. 12.
(4.) Vid. Eſaiæ c. 66. v. 13. qui locus hîc allegatur.
(5.) Nempe Deuteron. c. 30. v. 4. ubi verba iſta reperiuntur.
(6.) Vid. Pſalm. 51. v. 20. ad quem locum hîc reſpicitur.
(7.) Idem refertur in Joſippi Epitome pag. 275. confer. quæ ſupra l. 3. c. 17. n. 13. de hac urbe notata ſunt; *Judæi* autem, qui poſt excidium Hieroſolymitanum in Palæſtina manſerunt, ſcholas in locis commodioribus paulatim inſtaurárunt, nominatim in urbe Jafne, Tzephoria, Cæſarea & Tiberiade, ſcholæ Jafnenſis primus rector fuit Rabban *Jochanan*, Ben Zaccai, cujus hic fit mentio, vid. Alſted. Chronol. Tit. 42. item num. 10. h. cap.
(8.) Confer. hic Joſippi Epitome dict. pag. 275. vid. etiam ſuprà l. 3. c. 14. n. 6. ubi etiam de hac urbe Bither fit ſermo.
(9.) Ita hic nomen אושה, quod in codice noſtro habe-

רש"בג נשיא ישראל וישמעאל בן אלישע
הכהן הגדול ויואל טיטוס להרוג את
רבן גמליאל אבי רש"בג ויתחנן אליו
רבן יוחנן בן זכאי לבלתי עשות כן ולא
הרגו ורבן יוחנן בן זכאי הוא אשר
יצא מירושלם בימי עלות אספסינוס אבי
טיטוס על ירושלם ויכבדהו המלך
אספסינוס כבוד גדול ובלכתו אספסינוס
אל רומי כאשר ספרנו הפקיד את רבן
יוחנן בן זכאי בידי טיטוס בנו ויצוהו
לכבדו ולנשאו מאד כי הכיר בו אשר
היה חכם גדול וימלוך טיטוס שנתי'
ימים אחרי לכדו את ירושלם וימת
וטיטוס המלך היה חכם גדול בחכמת
המבטא בלשון יון ובלשון רומי ויחבר
ספרים

cis, ubi Rabban Jochanan, Zaccai filius (10.) caput ac princeps fuit; Boninum (11.) verò, Joſephi Sacerdotis fratrem, natu minorem Titus omnibus Judæis, qvos ipſe Hieroſolymis in honorem fratris ejus, nempe Joſephi Sacerdotis, ſuperſtites reliqverat, præfecit. Circà idem tempus Rabban Simeon, Gamalielis filius, (12.) princeps Iſraëlis, ut & Iſmaël, Eliſæ filius, Pontifex, interfecti ſunt; (13.) Titus qvoqve R. Gamalielem, (14) R. Simeonis Gamalielis filium, interficere voluit, ſed R. Jochanan, Zaccai filius, (15.) pro illo apud Titum interceſſit, cui etiam Titus morem geſſit nec Gamalielem interemit: (16.) is ipſe Rabban Jochanan, Zaccai filius, eo tempore, qvo Veſpaſianus, Titi pater, Hieroſolymam obſidere cœperat, urbe egreſſus eſt, qvi etiam à Veſpaſiano Imperatore magno cum honore exceptus fuit. Veſpaſianus verò Romam profecturus, de qvo ſuprà dictum, (17.) R. Jochananem, Zaccai filium, Tito, filio ſuo, commendavit eiqve præcepit, ut illum honorificè tractaret, qvem virum eximiâ ſapientiâ præditum eſſe noverat. Titus autem, poſteaqvàm Hieroſolymam ceperat, imperium Romanum bienniô (18.) admi-

habetur, vertere volui; in Joſippi Epitome pag. 275. Munſterus nomen Hebræum vertit: Oſcha, confer. Joh. Lightfooti Chorograph. Matthæo præmiſſa cap. 15. pag. mih. 34. & cap. 84. pag. 147.

(10.) Hic Jochanan ſeu Johannes primus fuit Naſi poſt excidium Hieroſolymitanum, de quo vid. inter alios Alſted. Chronol. dict. Tit. 42. ubi refertur, quomodo Scholæ Judæorum poſt deſtructionem urbis Hieroſolymæ fuerint conſervatæ & propagatæ, confer. etiam *Joſippi* Epitome p. 275. & Joh. Lightfoot. Chorograph. Matthæo præmiſſa c. 15. p. 33. atque ſuprà h. cap. n. 7. & infrà h. cap. num. 15.

(11.) Confer. Joſephus in deſcriptione vitæ ſuæ circà fin. ubi de fratre ſuo refert, vid. & ſuprà h. l. 6. c. 55. n. 13. & n. 33. ibique not.

(12.) Sic abbreviatura illa רש"בג communiter exponitur, vid. Buxtorf. Abbrev. & Alſted. Chronol. dict. Tit. 42. hic Rabbi Simeon pater fuit R. Jehudæ, quem vocant ſanctum, qui legem oralem, in variis Schedis & libellis fruſtillatim deſcriptam, collegit in unum volumen, ſex partibus deſtinctum, quod appellatum fuit משנה id eſt, δευτέρωσις ſeu lex ſecunda, de qua vid. etiam Novell. Juſtiniani Imperat. 146. c. 1. & Alſted. loc. alleg.

(13.) Idem refertur in Joſippi Epitome p. 275.

(14.) Qui ſecundus ejus nominis fuit, vid. Alſted. loc. citat.

(15.) Nempe is, de quo paulò antè num. 10. dictum eſt.

(16.) Idem refertur in *Joſippi* Epitome p. 276.

(17.) Nimirùm hoc lib. 6. c. 30. num. 9.

(18.) Ac duobus menſibus & 20. diebus, prout refert Suetonius in Ejus vita cap. 11.

ספרי׳ רבי׳ בטעמ׳ ביוני וברומי והיה טיטוס איש צדיק וישר וכל משפטיו היו בצדק ועל דרך אונס החריב והשחית בירושלם את אש׳ השחית והחריב כי כל הרעה הגדולה הזאת הבאה אל ירושלם לא באה רק על דבות הפריצים אשר היו בישראל ועל אודות רשעתם כאשר הזכרנו׃

adminiſtravit, quô exacto diem obiit ſupremum. Is Imperator ſapientiſſimus & in perorando Latinæ ac Græcæ linguæ peritiſſimus fuit (19.) multosque libros Græcè & Latinè ſapienter compoſuit, vir juſtus & integritate vitæ conſpicuus fuit, (20.) & omnia judicia juſtè exercuit; qvòd verò Hieroſolymam devaſtaverit ac deſtruxerit, id neceſſitate coactus perpetravit, nam quæcunqve mala urbi iſti acciderunt, ea omnia graſſatoribus, qvi tunc temporis in populo Iſraëlitico fuerunt, eorumque malitiæ & improbitati imputanda ſunt, (21.) ſicuti ſuprà ejus rei mentio facta eſt.

CAP. LX.

ויסף עוד יוסף הכהן ויבאר את מליצי׳ דברי הנביאי׳ אשר בכם חוזת הגלות הזאת ויאמר יוסף מאמר זכריה רעה את צאן ההרגה על בנין הבית שני בימי זרובבל ויאמ׳ זכריה עוד כי לקח שני מקלות ויקר׳ שם האח׳ נועם והוא זרובבל ונחמיה התרשתא עמו ועל ידם שב הבית לאיתנו ויקרא שם השני חבלי׳ והמ׳ הכהני׳ שבנו בירת בה׳ גריזי׳ ויקראוהו׳ מקדש בימי סנבלט החורוני ורמה מנשה האלישי׳

PRæterea Joſephus Sacerdos prophetarum verba, quibus exilium iſtud ac deportatio prædicta fuit, interpretatus eſt & illud Zachariæ dictum: (1.) paſce pecora occiſionis, de ſecundo Templo, quod Zerubabelis ætate exſtructum fuit, intellexit; idem Zacharias etiam dixit, (2.) quòd duos baculos acceperit, quorum alterum vocaverit decorem, (3.) qui fuit Zerubabel & cum eo Nehemias Hathirſatha, illorum qvippe ſtudiò & operâ Templum ſecundum priſtino decori reſtitutum fuit; alterum verò baculum vocavit funiculos: (4.) hi fuerunt Sacerdotes, (5.) qui Templum in monte

(19.) Idem teſtatur Suetonius in Ejus vita cap. 3. nempe quòd Latinæ Græcæque linguæ vel in orando vel in fingendis poëmatibus ad extemperalitatem usque promptus & facilis fuerit, confer. etiam Epiſtola Plinii operi Hiſtoriæ Naturalis præfixa.

(20) Confer. & hic Suetonius in Ejus vita, imprimis cap. 8 & c. 9.

(21.) Vid. cap. ſeq. 60. num. 11. prima & præcipua malorum omnium, quæ urbi Hieroſolymæ acciderunt, cauſa fuit rejectio veri Meſſiæ & quòd Judæi tempus viſitationis ſalutaris non agnoverint, de quo vid. Matth. cap. 24. v. 37. & 38. it. Luc. c. 13. v. 34. & ſeq.]

(1) Vid. Zachariæ c. 11. v. 4.

(2.) Idem Zachar. dict. c. 11. v. 7.

(3.) Sic dictionem נועם, quæ hic & apud Zachariam loc. alleg. habetur, autor Vulgatæ tranſtulit, quem ſequi volui.

(4.) Ita idem autor Vulgatæ vocem חבלים loc. citat. vertit, quem & hic ſecutus ſum.

(5.) Sic autor quidem noſter vel ejus interpolator Judæus hic interpretatur; ſed vera & genuina iſtius

ואלישיב בכתוב בספר הראשון מספרנו
זה׳ ועמה׳ נזכר הורקנוס הכהן הגדול
אשר פגע בחכמי׳ ושחית׳ הוא ואלכסנדרוס
בנו ואריסתובלוס בן בנו בכתוב בספר
הרביעי מספרנו זה׳ ויאמ׳ עוד זכריה כי
אמר יי׳ אלי קח לך כלי רועה אוי׳ על
הורודוס ושני בניו ועל מעשיה׳ הכתובי׳
בספר הששי אשר הוא הספר האחרון
מספרנו זה׳ והנודע לכל הוא אשר
הורודוס ובניו היו עבדי׳ לחשמונאי׳ ועל
שררת בני דוד ושררת בני החשמונאים
הורודוס ובניו עבדיה׳ אמר עוד זכריה
ואכחיד את שלשת הרועי׳ בירח אחד׳
וימי הבית השני כלם נחשבו לימי׳ אחדי׳
בעיני זכריה עד אש׳ חשבם לימי ירח
אחד׳ ואגריפס בן הורודוס הוא אשר
קרא זכריה עושה הרע בעיני יי׳ כי בימיו
ועל ידו החריב הבית בכתו׳ בספר
מלחמו׳ יי׳ ונגדע המקל הנקרא נועם
הוא קץ מות זרבבל ונחמיה ונגדע
המקל השני הנקרא חובלי׳ הוא קץ
עקירת בני חשמונאי׳ ואבדן מלכות׳ בימי
הורקנוס ואריסתובלוס החשמונאי׳ הוא
הפר ברית האהבה והאחוה בין ישראל
ובין

te Griſim ædificârunt, quod ætate Sanneballati Horonitæ Sanctuarium vocârunt, nempe Manaſſes & Eliaſib, ſicuti in libro primo (6.) ſcriptum eſt; mentionem quoque fecimus Hyrcani, Summi Sacerdotis, qui ſapientes interfecit ac perdidit, ut & filius ejus, Alexander, atque Ariſtobulus, illius nepos, prout in libro noſtro quarto (7.) ſcriptum reperitur. Idem Zacharias amplius vaticinatus eſt: (8.) dixit ad me Dominus: ſume tibi vaſa paſtoris ſtolidi (idque vaticinium intelligendum eſt) de Herode & duobus filiis ejus, ac de eorum facinoribus, quæ perpetrârunt, quorum in libro ſexto mentio facta eſt, qui ex libris noſtris (9.) ultimus eſt: notum autem eſt omnibus, quòd Herodes ejusque filii Haſmonæorum fuerint ſervi; de regno verò filiorum David & de principatu Haſmonæorum, quorum Herodes & filii ejus ſervi fuerunt, dixit ulterius Zacharias: (10.) & ſuccidam tres paſtores in menſe uno, nam omne illud tempus, quo Templum ſecundum ſtetit, Zacharias paucis diebus, nempe menſtruo ſpatio, comparavit. Agrippas autem, Herodis filius, is fuit, de quo Zacharias dixit, quòd malum in conſpectu Domini perpetraverit, quia ipſius ætate & propter illum (11.) deſtructum fuit Templum, ſicuti in libro bellorum Domini (12.) ſcriptum eſt. Et ſucciſus eſt baculus, qui decus vocabatur, id intelligendum eſt de fine, nempe de morte Zerubabelis & Nehemiæ; dein alter baculus, qui funicu-

iſtius loci expoſitio videri poterit apud commentatores Chriſtianos ad dict. cap. 11. Zachariæ.

(6.) Is liber ſecundus eſt juxtà diviſionem, à me factam, vid. dict. lib. 2. c. 8. n. 1. ibique not.

(7.) Vid. ſuprà lib. 4. cap. 7. & ſeqq.

(8.) Nempe Zachar. dict. cap. 11. verſ. 15.

(9.) Nimirùm in illis, quos Joſephus de Bello Judaico ſcripſit & quidem linguâ Hebraicâ, prout ipſe in Prologo librorum de Bello Judaico teſtatur.

(10. Vid. Zachariæ dict. cap. 11. verſ. 8.

(11.) Imò Agrippas Judæos ad pacem, cum Romanis ineundam, ſæpè hortatus eſt, prout ſuprà h. l. 6. c. 1. n. 9. & c. 2. n. 1. refertur & ipſe autor noſter vel ejus interpolator Judæus cap. antec. 59. n. 21. graſſatorum malitiæ & improbitati mala omnia, quæ Hieroſolymis acciderunt, adſcripſit, confer. etiam infrà h. cap. n. 17. ibique not.

(12.) Intelliguntur hic ſeptem libri, quos Joſephus de Bello Judaico ſcripſit.

ובין יהודה׃ ויאמר עוד זכריה הוי רועי
האליל עוזבי הצאן חרב על זרועו ועל
עין ימינו זרועו יבש תיבש ועין ימינו
כהה תכהה והיה זה על אגריפס המלך
אשר הביא את אספסיאנוס ואת טיטוס
בנו על ירושלם ועוד אמר זה על יוחנן
ושמעון ואלעזר שרי הפריצי׳ אשר סבבו
ועשו את כל הרעות הגדולות הנעשות
בירושלם׃ ויאמר עוד זכריה ונאספו
עליה כל גויי הארץ על המונות הגוי׳
אש׳ באו על ירושלם לעזרת הרומיי׳ ויאמר
עוד זכריה ועמדו רגליו ביום ההוא על
הר הזתי׳ עד שוב כבוד יי׳ עוד לשכון
בירושלם בבירת השלישי אשר יראוהו
בנינו אחרינו לעת הקץ אשר יהיו ישראל
נואשים מתקוה עוד וזה והוא העד שעליו
אמר זכריה עוד את הדברי׳ האלה והיה
יום אחד הוא יודע ליי׳ לא יום ולא
לילה והיה לעת ערב יהיה אור׃ ועל
העת ההוא אמר עוד יחזקאל את
הדברי׳ האלה לכן כה אמר יי׳ אלהים
עתה אשיב את כל בית ישראל וקנאתי
לשם קדשי ונשאו את כלימתם ואת כל
מעלם אשר מעלו בי בשבתם על אדמתם
לבטח ואין מחריד בשובבי אותם מן
העמי׳

niculus (13.) nominabatur, ſucciſus eſt, (14.) hoc dictum eſt de fine & exſtirpatione filiorum Haſmonæorum & de regni illorum deſtructione, quæ Hyrcani & Ariſtobuli, Haſmonæorum, ætate contigit; tunc amoris & fraternitatis fœdus (15.) diſſolutum fuit inter Iſraëlitas & Judæos. Dixit ulterius Zacharias: (16.) ô paſtores idolorum, qui gregem derelinquitis, gladius ſuper brachium ejus & ſuper oculum dextrum ejus, brachium ejus ariditate ſiccabitur & oculus dexter ejus tenebreſcens obſcurabitur. Hæc propheta vaticinatus eſt de Agrippa rege, qui Veſpaſianum & Titum, filium ejus, ad oppugnandam Hieroſolymam adduxit. Idem quoque vaticinium de Johanne, Simeone & Eleazano, graſſatorum ducibus, qui omnium malorum, quæ Hieroſolymis perpetrata ſunt, cauſa fuerunt & origo, (17.) intelligi poteſt. Dixit præterea Zacharias: & congregabuntur contrà urbem Hieroſolymam omnes gentes terræ; (18.) hæc intelligenda ſunt de multitudine gentium, quæ Romanis auxilio venerunt ad oppugnandam Hieroſolymam; dixit etiam: & ſtabunt pedes ejus (19.) in die illa ſuper montem olivarum, id eſt, gloria Domini iterùm revertetur, ut Hieroſolymis habitet, nempe in Templo tertio, (20.) quod poſteri noſtri tandem ultimo tempore videbunt, quo Iſraëlitis nulla amplius ſpes ſupererit, & ipſi iſtius rei exſpectatione deſtituti erunt. Idem teſtatus eſt Zacharias, dum dixit: & erit dies una, quæ nota eſt Domino, non dies neque nox, & veſpertino tempore erit lux. (21.) De

(13.) Vid. quæ paulò antè h. cap. n. 4. annotata ſunt.
(14.) Confer. Zachariæ dict. cap. 11. verſ. 14. & Abarbenel. not. ibid. fol. 292. col. 1. med.
(15.) De quo Zachariæ dict. cap. 11. verſ. 14.
(16.) Vid. Ejusd. Zachariæ cap. 11. verſ. 17.
(17.) Vid. quæ ſuprà h. cap. n. 11. ea de re dicta ſunt.
(18.) Vid. Zachariæ cap. 14. verſ. 2.
(19.) Vid. Zachariæ dict. cap. 14. verſ. 4.
(20.) Si ad verum Meſſiam, nimirùm Servatorem noſtrum, JEſum Chriſtum, converſi fuerint Judæi, tertium illud Templum, nempe Cœleſtis Hieroſolymæ, in vita æterna videbunt.
(21.) Vid. Ejusd. Zachariæ dict. cap. 14. verſ. 7.

הַעמי׳ וקבצתי אותם מארצות איביהם
ונקדשתי בם לעיני גוים רבים וידעו כי
אני יי׳ אלהיה׳ בהגלותי אותם אל הגוים
וכנסתים על אדמתם ולא אותי׳ עוד מהם
שם ולא אסתי׳ עוד פני מה׳ אשר
שפכתי את רוחי על כל בית
ישראל נאם יי׳ אלהים ׃

תם ונשלם תהלה לאל
בורא עולם

hoc etiam tempore dixit Ezechiel hunc in modum: (22.) propterea hæc dicit Dominus, Deus, nunc reducam captivitatem Jacobi & miſerebor omnis domus Iſraëlis & aſſumam Zelum pro nomine ſancto meo & portabunt confuſionem ſuam & omnem prævaricationem, quâ prævaricati ſunt in me, cùm habitaverint in terra ſua confidenter, neminem formidantes, & reduxero eos de populis & congregavero eos de terris inimicorum ſuorum & ſanctificatus fuero in eis in oculis gentium plurimarum & ſcient, quia ego Dominus, Deus eorum, eò, quòd transſtulerim eos in nationes & congregaverim eos ſuper terram ſuam & non dereliquerim quenquam ex eis; ibi etiam non abſcondam ultrà faciem meam ab eis, eò, quòd effuderim ſpiritum meum ſuper omnem (23.) domum Iſraëlis, ait Dominus Deus.

(22.) Confer. Ezechiel. cap. 39. verſ. 25. & ſeqq.

(23.) Sic particula univerſalis כל in codice noſtro habetur, quam etiam autor Vulgatæ agnovit, cujus verſionem hic ſecutus ſum, licet hodierna exemplaria Maſorethica particulam iſtam univerſalem non habeant.

F I N I S.

INDEX.

INDEX.

A.

AB, menſis nomen apud Judæos, l. 5 c. 1 pag. 349 it. eod. lib. 5 c. 45. pag. 537 & l. 6 c. 7 pag. 567

Abelia, regio, l. 2 c. 15 pag. 117

Abeſius, Macedo, l. 1 c. 18 p. 53

Abitius, Italiæ rex, l. 1 c. 3 p. 17

Abrahami uxor à Pharaone per vim aufertur, l. 6 c. 38 pag. 744

Abſalom, Judæ Maccabæi legatus, lib. 3 c. 14 pag. 218

Acarcanthum terra ab Alexandro Magno ſubacta, l. 2 c. 15 p. 117

Acarmajin, regio l. 2 c. 17 p. 129 vid. Ocaphardicorum regio item: Brachmanes.

Acco, urbs, l. 2 c. 6 p. 85 eam Alexander Magnus expugnat, ibidem poſteà Ptolemais dicta, l. 3 c. 17 pag. 228 & l. 4 c. 9 p. 284 item eod. l. 4 c. 15 p. 304 ab Alexandro Jannæo oppugnatur, dict. l. 4 c. 9 p. 284

Accaron, vid. Cæſarea.

Aciabus ſeu Achiabus, Herodis miniſter, l. 5 c. 40. p. 515

Acme, Auguſti Cæſaris pellex ſive ancilla, l. 5 c. 39. p. 512 & c. 40 p. 514 interficitur, eod. cap. 40 p. 514

Actiaca pugna, l. 5 c. 19 pag. 422 & eod. l. 5 c. 21 p. 432

Adam, homo primus ejusque generationes l. 1 c. 1 p. 1

Adaninus, vid. Andarbus,

Adar, menſis nomen apud Judæos, l. 2 c. 2 p. 74 it. l. 3 c. 22 p. 244

Adaraham, Bachidis princeps, l. 4 c. 1 p. 248.

Adiabenus, Samaritanus, cum ſociis ſuis Romanorum arietes incendit & deſtruit, l. 6 c. 40 p. 762

Adora, urbs, vid. Debira.

Adraſtii campi, l. 2 c. 15 p. 116

Ægyptus à Cambyſe ſubigitur, l. 1 c. 22 p. 71

Ægypti regnum quamdiu in Romanorum poteſtate fuerit, l. 2 c. 24 p. 163

Ægyptii Serapim, Deum ſuum, de rege Nectanebo conſulunt, l. 2 c. 10 p. 95 horum exercitus ab Antipatro cæditur, l. 5 c. 2 p. 361

Ælath, urbs ſeu regio, l. 6 c. 9 p. 575

Æleranus Aphtus Siciliam Romanis ſubjicit, l. 2 c. 24 p. 156

Ælius ſeu Jolla, Alexandri Magni pocillator, eidem venenatam potionem porrigit, l. 2 c. 22 p. 150

Æmilius Paulus ab Hannibale victus, l. 3 c. 25 p. 222

Æmilius Scaurus, vid. Scaurus.

Æneas, Carthaginis rex, l. 1 c. 2 p. 11. 15 Zephonem magno cum honore excipit, dict. l. 1 c. 2 p. 11 Janijam uxorem ſibi petit, eod. l. 1 c. 2 p. 11 Sardiniam verſùs cum exercitu proficiſcitur, dict. l. 1 c. 2 p. 11. cum Turno pugnat, eod. c. 2. p. 12 eundem vincit atqve interficit, dict. c. 2 p. 12 duo monimenta conſpicua exſtrui curat, dict. c. 2 p. 12. Ejusdem filius fuit Oſdrubal, l. 1 c. 3 p. 15 & 16

Æneas Sylvius, Italiæ rex, l. 1 c. 3 p. 17

Æneas, princeps Romanus, ad Caſtorem, Judæum, à Tito mittitur, l. 6 c. 36 p. 712

Ænigmata ſeu problemata à Zerubabele ejusqve ſociis propoſita, l. 1 c. 16 p. 48 eadem explicantur, dict. l. 1 c. 17 p. 50 & ſeqq. it. c. 18 p. 52 & ſeqq.

Æoles, unde ſint orti? l. 1 c. 1 pag. 5

Æthiopes, l. 2 c. 9 p. 92

Digitized by Google

Æthiopia, l. 1 c. 21 p. 64 à Cyro ſubjugata, ibid. à Romanis ſubacta, l. 6 c. 1 p. 546
Æſopus Alexandræ, reginæ, ſervus, l. 5 c. 16 p. 413
Æſoli, Ariſtobuli filia, l. 5 c. 33 p. 487
Agaba, urbs, vid. Gibea.
Agania, provincia, l. 2 c. 14 p. 111
Agiras, Hieroſolymitanus, cum ſociis ſuis arietes Romanorum incendit ac deſtruit, l. 6 c. 40 p. 762
Agrippa Sylvius Italiæ rex, l. 1 c. 3 p. 18 Sabbathæo ſeu Saturno templum exſtruit, dict. c. 3 p. 18
Agrippa, Conſul Romanus, l. 5 c. 12 p. 401
Agrippia, urbs, ab Herode denominata, l. 4 c. 10 p. 289
Agrippas, Ariſtobuli filius, l. 5 c. 33 p. 486
Agrippas, rex, Herodi Antipæ ſuccedit, l. 5 c. 45 p. 533 it. l. 6 c. 6 p. 564 apud Claudium Cæſarem magno in honore eſt, l. 5 c. 45 p. 536 quot annis regnaverit, ibid. & l. 6 c. 6 p. 564. moritur, l. 5 c. 45 p. 537
Agrippa, junior ſeu ſecundus l. 5 c. 45 p. 537. it. l. 6 c. 6 p. 563 præfuit tetrarchiæ Philippi, Bathaneæ & Trachonitidi, l. 5 c. 45 p. 537 illius ætate templum ſecundum deſtructum fuit, ibid. & l. 6 c. 6 p. 565 ac c. 7. p. 567 à Felice catenis vinctus Romam mittitur, l. 5 c. 45 p. 538 à Beronice, ſorore, literis Hieroſolymam evocatur, l. 6 c. 1 p. 540 Hieroſolymam veniens magno cum honore excipitur, d. l. 6 c. 1 p. 541 populum Judaicum alloquitur, ibid. p. 542 & ſeqq. eundem ad pacem hortatur, ibid. Judæis ſenioribus auxilium mittit, l. 6 c. 2 p. 550 illius domus à graſſatoribus incenditur, l. 6 c. 3 p. 551 Romam ad Neronem proficiſcitur, l. 6 c. 5 p. 557. Eleazarum & Judæos increpat, d. l. 6 c. 8 p. 569 Gamalæ urbis incolas ad pacem hortatur, l. 6 c. 24 p. 630 ab iisdem vulneratur, eod. c. 24 p. 631 Gamalam captam intrat, ibid. Romam ducitur à Veſpaſiano, l. 6 c. 30 p. 666 illius juſſu interficitur, ibid. p. 673 cædis hujus cauſa adducitur, l. 6 c. 31 p. 674 & ſeq.
Ahaſverus, rex, l. 2 c. 1 p. 72
Ajalon, urbs, l. 6 c. 34 p. 695 it. p. 697
Alamanii, l. 1 c. 1 p. 5 unde ſint orti, dict. c. 1 p. 5
Alamania à Latino ſubjugatur, l. 1 c. 3 p. 17
Alba Sylvius, Italiæ rex, l. 1 c. 3 p. 17
Albanum vetus, oppidum, l. 1 c. 4 p. 19
Albani unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 4
Albinus Judææ præfectus, l. 5 c. 45 p. 539
Alexander Philippi filius, l. 1 cap. 21 p. 66 it. l. 2 cap. 6 p. 85. Ægyptum, Idumæam, Acconem & Gazam ſubigit, dict. l. 2 cap. 6 p. 85. Hieroſolymam ſubjugare vult, ibid. noctu ſpeciem videt per ſomnium, eod. c. 6 p. 85. Hieroſolymam iratus petit, l. 2 c. 7 p. 86 eandem tamen pacatus intrat, ibid. p. 86 templum Hieroſol. & Sanctum Sanctorum videt, ibid. p. 87 eidem fit monimentum, ibid. p. 87 ei Danielis vaticinium explicatur, ibid. p. 88 à quonam ille verè natus ſit, l. 2 c. 9 p. 91. Philippi filius dictus fuit, l. 2 c. 6 p. 85 quando ac quomodo natus ſit, l. 2 c. 12 p. 101 quænam ſigna illius nativitatem præceſſerint dict. c. 12 p. 102 nec patri nec matri ſimilis fuit, eod. c. 12 p. 102 & c. 14 p. 113 eqvos ſcitè regere didicit, l. 2 c. 12 p. 103. Aſtronomiam addiſcere cupit, eod. c. 12. p. 103. Nectanebum præceptorem ſuum, in foveam protrudit, dict. c. 12 p. 104, eundem inde extrahit & ad regium palatium defert, eod. c. 12 p. 104 quoſnam ille præceptores habuerit, l. 2 c. 13 p. 106. Bucephalum equum domat eique inſidet, dict. c. 13 p. 106 cum Nicolao, Andriæ rege, pugnat, eod. c. 13 p. 108 illum in fugam conjicit, d. c. 12 p. 108 eodem interfecto triumphans in patriam redit, d. c. 13 p. 108. Philippo patri ob expulſam Olympiadem, matrem ſuam, ſuccenſet, eod. c. 13 p. 109. Seleucum, exercitus ducem interficit, d. c. 13 p. 109. Philippum, patrem ſuum, morbo laborantem inviſit, eod. c. 13 p. 109. Olympiadem, matrem ſuam, Philippo patri ſuo reconciliat, dict. c. 13 p. 110 legatos Darii regis ſcito reſponſo dimittit, l. 2 c. 14 p. 110. Armeniam & Caraſenam, provincias rebelles, ad officium reducit, dict. c. 14 p. 110 cum Oſane, Aganiæ domino, pugnat victumqve interficit, eod. lib. 2 c. 14 p. 111 & ſeqv. patri ſuo in regno ſuccedit, dict. c. 14 p. 112 principes ſuos ad bellum hortatur, eod. c. 14 p. 112 exercitum ſuum recenſet, l. 2 c. 15 p. 114 naves in Siciliam deduci jubet, eod. c. 15 p. 115 à Romanis rex ſalutatur, dict. c. 15 p. 115 in Africam profectus Lybiam, & Barbariam ſubjugat, eod. c. 15 p. 115 ægrotat, d. c. 15 p. 115 à Philippo, medico, curatur, eod. c. 15 p. 115. Mediam ſubigit, d. c. 15 p. 115. Euphrate trajecto Bactrianorum terram ſibi ſubjicit, eod. c. 15 p. 115 cum Dario pugnat eumqve vincit, d. c. 15 p. 116

Digitized by Google

p. 116 ejusdem uxorem & liberos capit, eod. cap. 15 p. 116. Antipatrum & Aſcatandrum ad copias contrahendas mittit, d. c. 15 p. 117. Abeſiam, Britanniam, Olinton, Cananæam ac Mæothin ſubjugat, eod. c. 15 p. 117 in Mæothi provincia fame premitur, d. c. 15 p. 117 Luciorum regnum & Acarcanthum terram ſubigit, eod. c. 15 p. 117. Ægyptum domat, ibid. p. 117. Tripolis incolas interfici jubet, l. 2 c. 15 p. 117 ad Carthaginenſium urbem venit, eod. c. 15 p. 118. Tigrim ſui juris facit, ibid. p. 118 in Perſiam veniens ſtratagemate utitur, d. c. 15 p. 118. Evimolô, amicô quodam aſſumptô, ad flumen Araſtagan venit, eod. c. 15 ead. p. 118. ad urbem regis Darii mutatô habitu venit, ibid. p. 119 cum Dario loqvitur, eod. c. 15 p. 119 à principe quodam Darii agnoſcitur, ibid. p. 120 fugâ ſalutem quærit, d. c. 15 p. 120 cum Dario iterùm pugnat eumque vincit, eod. c. 15 p. 121 exercitum in Mediam ducit, d. c. 15 p. 121. Darium interfectum luget, l. 2 c. 15 p. 122 in vaſtiſſimum deſertum venit, ubi Pygmæos deprehendit, d. l. 2 c. 16 p. 122. in regionem Alſeluacin venit, ibique gigantes deprehendit, eod. c. 16 p. 123 varia animalium hominumque genera ibidem reperit, d. c. 16 p. 123 & ſeq. arbores miræ naturæ eo in loco deprehendit, d. l. 2 c. 16 p. 124 ad montes tenebroſos venit, eod. c. 16 p. 125 & ſeq. exercitum in Indiam ducit, l. 2 c. 17 p. 127 ad explorandam Indiam mercatoris habitum induit, d. c. 17 p. 127 ad Porum, regem Indiæ, vincendum ſtratagemate utitur, eod. c. 17 p. 127 cum Poro pugnat eumque monomachiâ interficit, dict. c. 17 p. 128 illius regionem ſibi ſubjicit, eod. c. 17 p. 128 ad Ocaphardicorum ſive Acarmajin regionem venit eorumqve ſapientiam variis qvæſtionibus explorat, d. c. 17 p. 129 ad Ariſtotelem, præceptorem ſuum, epiſtolas multas ſcribit, l. 2 c. 18 p. 131. Ariſtoteli per eaſdem narrat, qvid ſibi in India evenerit, dict. c. 18 p. 131 in regionem Indiæ, Perſiacon, venit, eod. c. 18 p. 131 Ariſtoteli ſcribit, quid ſibi ibidem acciderit, ibid. p. 131 ad urbem qvandam Indiæ, in medio flumine ſitam, venit, d. cap. 18 p. 132 recenſet, qvid ibi viderit, eod. c. 18. p. 132. in regionem Caphſiacon venit, dict. c. 18. p. 133. narrat, quid ibidem ſibi evenerit, eod. c. 18. p. 133. arbores ſolis ac lunæ ibidem reperit easque de vitæ ſuæ fine conſulit, d. cap. 18. p. 134. in regnum Semidemim venit, c. 19. p. 135. ad Candacem, Semidemim reginam, literas ſcribit, d. c. 19. p. 135. munera pretioſiſſima, à Candace miſſa, accipit, eod. c. 19. p. 136. habitum mutat & Antigoni nomen aſſumit, d. c. 19. p. 137. ad Amazonum ducem mittit legatum, eod. c. 19. p. 138. ad Candacem mutato vultu & habitu venit, dict. c. 19. p. 140. in illius conclave deducitur, eod. cap. 19. p. 140. à regina verbis caſtigatur, dict. l. 2. c. 20. p. 142. & ſeq. Barbaroni, Candaclis filio, conſilium dat eoque vitam ſuam ſervat, eo l. c. 20. p. 144 ad caſtra ſua redit, d. c. 20. p. 145. ad Amazonum inſulas iter ſuſcipit, l. 2. c. 21. p. 146. literas ad easdem ſcribit, dict. c. 21. p. 146. per literas illis reſpondet, eod. c. 21. p. 148. Amazonum inſulam intrat, d. c. 21. p. 148. ad fluvium Anthelama venit, eod. c. 21. p. 148. Cynocephalos reperit, ibid. p. 149. ad urbem Solis, Helium, venit, d. c. 21. p. 149. Soli ſacra ibidem facit, eod. c. 21. p. 149. regiones Cares & Caticeſem, ſubigit, d. c. 21. p. 149. Babylonem tandem revertitur, l. 2. c. 22. p. 150. ab Ælio ſeu Jölla, pocillatore, venenata potione tollitur, d. c. 22. p. 150. illius corpus Alexandriæ ſepelitur, eod. c. 22. p. 151. nativitatis & mortis tempus in eundem diem incidit, d. c. 22. p. 152. quinam Hiſtorici res ab eo geſtas ſcripſerint, l. 2. c. 22. p. 152. an ipſe Romanos ſubegerit, l. 5. c. 1. p. 356. Romanis parere noluit, l. 6. c. 1. p. 545. illius egregia fortitudo ac fortuna, dict. l. 6. c. 39. p. 759. Alanos ferreis repagulis concludit, eod. lib. 6. c. 56. p. 874.

Alexander, Roxanis reginæ filius, l. 2. c. 23. p. 154.

Alexander, Cleofidis reginæ filius, ex Alexandri Magni concubitu conceptus, l. 2. c 23. p. 154.

Alexander, Hyrcani filius, l. 4. c. 7. p. 275. mortuô Ariſtobulo in regno ſuccedit, d. l. 4. c. 9. p. 283. it. l. 6. c. 6. p. 563. Jannæus fuit appellatus, eod. l. 4. c. 9. p. 284. Ptolemaidem oppugnat, ibid. Zoilum, Sidoniorum regem, in fugam vertit, ibid. p. 286. legatos ad Cleopatram, reginam, mittit, l. 4. c. 10. p. 286. contrà Lathyrum copias educit, ibid. à Lathyro vincitur, ibid. p. 288 Geraram obſidet ac capit, d. l. 4 c. 10 p. 289 Hamath & Raphiam, urbes, capit, eod. l. 4. c. 11 p. 289. Gazam ſubjugat, d. c. 11 p. 290. Aretam,

retam, Arabiæ regem, vincit, ibid. p. 290. Phariſæos cædi jubet, eod. c. 11. p. 292. eorundem multa millia interficit, d. l. 4. c. 12. p. 293. adversùs Demetrium pugnat, eod. c. 12. p. 294. ab illo vincitur, ibid. quingentos ex primoribus Phariſæis cruci affigi jubet, dict. l. 4. c. 12. pag. 295. cur ille transfoſſor appellatus ſit, ibid. p. 295. Diam, Haſmonam, Gaulam, Seleuciam, Gaſalam & Antiochi collem capit aliasque urbes ſubigit, ibid. p. 296. in morbum incidit, l. 4. c. 13. p. 298. uxori ſuæ prudens conſilium dat, ibid. mortuus magna cum pompa ſepelitur, dict. c. 13. p. 299.

Alexandra, Alexandri regis uxor, & Hyrcani nurus, lib. 1 cap. 21 p. 66 Alexandro marito defuncto ſuccedit in regno, l. 4 c. 13 p. 300 it. l. 6 c. 6 p. 563. Hyrcanum filium, natu majorem, ſummo ſacerdotio; minorem verò, Ariſtobulum, exercitui præficit, l. 4 c. 13 p. 300 obſides à finitimis tyrannis ac regibus accipit, ibid. p. 301. Ariſtobulum filium ad urbem, Damaſcum, ſubigendam mittit, eod. lib 4 c. 15 p. 304 in morbum incidit, dict. c. 15 p. 305 Phariſæos importunos repellit. lib. 4 c. 16 p. 307 moritur. ibid p. 308 illius laus, ibid. p. 308 quo tempore mortua ſit, l. 4 c. 17 p. 311.

Alexandrium, oppidum, l. 4 c. 14 p. 303 & d l. 4 c. 22 p. 329 eò confugit Ariſtobulus, ibid. & eod. l. 4 c. 24 p. 339 à Gabinio oppugnatur, dict. c. 24 p. 339 Herodes eò ſe recipit, l. 5 c. 21 p. 433.

Alexandria, Ægypti urbs, l. 5 c. 21 p. 433 Alexandrinorum virtus in oppugnatione urbis Hieroſolymæ, l. 6 c. 35 p. 716.

Alexander, Ariſtobuli filius, l. 4 c. 24 p. 337. Romam ducitur, ibid. evadit inde & in Ægyptum venit, ibid. Hieroſolymam proficiſcitur, ibid. p. 338 Hyrcanum & Antipatum fugat, l. 4 c. 24 p. 338 cum Romanis pugnat, ibid. vincitur, ibid. p. 339. Alexandrium oppidum fugiens petit, ibid. p. 339 à Gabinio repellitur, dict. c. 24 p. 339 pacem cum Gabinio facit, ibid. p. 340 à Romanis iterùm deficit, l. 4 c. 25 p. 344 montem Garizim occupat, ibid. à Gabinio vincitur, ibid. p. 345

Alexander, Herodis ac Mariamnæ filius, natu minor, l. 5 c. 23 p. 445. Româ revertitur, eod. l. 5 c. 28 p. 466 regis Cappadociæ filiam uxorem ducit, ibid. Romam ducitur à patre, Herode, ibid. p. 469 accuſatur ab illo apud Auguſtum, Cæſarem, ibid. accuſationi, ab Herode inſtitutæ, reſpondet, l. 5 c. 28 p. 469 patri reconciliatur ab Auguſto, ibid. p. 470 patris odium denuò incurrit, l. 5 c. 29 p. 474 & c. 30 p. 475 in carcerem conjicitur, ibid. epiſtolas dolô componit, eod. cap. 30 p. 476. Herodi patri ab Archelao reconciliatur, dict. c. 30 p. 479 denuò catenis conſtringitur, l. 5 c. 32 p. 484 ſuſpendiô necatur in urbe Samaria, d. c. 32 p. 486 ejusdem filii, Tygranes & Alexander, l. 5 c. 33 p. 486

Alexander, Alexandri, Herodis filii, filius, l. 5 c. 33 p. 486

Alexander, Theodori filius, Judæorum legatus ad Julium Cæſarem, l. 5 c. 5 p. 373 idem mittitur ab Hyrcano ad Auguſtum & Antonium, l. 5 c. 7 p. 379.

Alexandra, Hyrcani filia, Mariamnæ mater, l. 5 c. 14 p. 405. Herodem odit, dict. l. 5 c. 15 p. 409 ad Cleopatram, Ægypti reginam, ſcribit, eod. c. 15 p. 409 ad eandem parat fugam, l. 5 c. 16 p. 413 commendatur Joſepho, Salomæ marito, ab Herode, l. 5 c. 21 p. 432. Salomen, Herodis ſororem, conviciis inceſſit, d. l. 5 c. 22 p. 442 conſilium adverſus Herodem init, eod. l. 5 c. 23 p. 445 interficitur, ibid.

Alcimus, Judæus apoſtata, l. 3 c. 3 p. 177. Demetrium, regem, contrà Judæos inſtigat, d. l. 3 c. 21 p. 237. Judæos accuſat, eod. c. 21 p. 237. Demetrium contrà Judæos iterùm incitat, d. c. 21 p. 238.

Alchen, regio, l. 1 c. 21 p. 65.

Alath eſt mons Taurus, l. 1 c. 21 p. 65.

Alaſar ſive Alſar, regio, l. 1 c. 21 p. 65.

Alicanus, populus, l. 1 c. 1 p. 3.

Alexa, Salomæ maritus, Herodis mandatum non exeqvitur, l. 5 c. 40 p. 517.

Alexas, juvenis Judæus, vid. Eleaſa.

Alani ferreis repagulis ab Alexandro M. concluſi, l. 6 c. 56 p. 874 fame preſſi legatos ad Hyrcanam gentem vicinam mittunt, ibid. p. 872. tranſitum impetrant, eod. c. 56 p. 872 in Mediam irrumpunt, ibid. victum unius menſis impetrant à Pacoro, Medorum præfecto, dict. c. 56 p. 873 in patriam redire cupientes Mithridatem adoriuntur, ibid. Mithridatem vincunt, ibid. p. 874

Alladius Sylvius, Italiæ rex, l. 1 cap. 3 p. 18

Almabenia à Romanis devicta, l. 2 c. 24 p. 160

Alſeluacin, regio, l. 2 c. 16 p. 123
Alybes unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 4
Amalecitæ à Saule rege deleti, l. 2 c. 1 p. 73 vid. Armenii.
Amazonum dux Candaclis uxorem rapit, l. 2 c. 19 p. 137. Amazones Alexandro per literas reſpondent, d. l. 2 c. 21 p. 146 illarum vivendi modus & politia, eod. c. 21 p. 146 & ſeq.
Amathus, urbs, vid. Hamath.
Ambrithus à Cæſare Romano rex in Ægypto conſtituitur, l. 2 c. 24 p. 157
Ammans, urbs, l. 6 c. 28 p. 651 vid. Hamath Gaddi.
Amithæus, ſacerdos, ad Simeonem mittitur, l. 6 c. 29. p. 663 apud Simeonem proditionis accuſatur, d. l. 6 c. 42 p. 776 unà cum tribus filiis capitur, ibid. unus ex illis ad Romanos fugit, ibid. filios ſuos antè mortem alloqvitur, dict. l. 6 c. 42 p. 777 & ſeqv. carnificem compellat, ibid. p. 780 & ſeq. filios ſuos ultimò alloqvitur, eod. c. 42 p. 781 & ſeqv. carnificem denuò compellat, l. 6 c. 43 p. 787 ad Deum preces fundit, ibid. p. 788 & ſeq interficitur, d. c. 43 p. 790
Ammon, vallis, l. 2 c. 23 p. 155
Ammon, Deus, vid. Hammon.
Amphitheatrum ab Herode exſtruitur, l. 5 c. 23 p. 447
Amulius, Italiæ rex, templum Sabbathæo ſive Saturno condit, l. 1 c. 3 p. 18
Ananus, Bamadi filius Simeonis tyranni ſatelles, l. 6 c. 42 p 780 & d. l. 6 c. 52 p. 851
Ananias, Danielis ſocius, l. 1 c. 15 p. 45
Ananelus, vid. Hananelus.
Ananias, Judæorum dux, l. 4 c. 5 p. 271 à Cleopatra exercitui præficitur, d. l. 4 c. 10 p. 288 Lathyri copias delet, ibid. p. 288
Ananias, Pontifex, Alexandro M. obviam procedit, l. 2 c. 7 p. 81
Ananias, pontifex, l. 6 c. 1 p. 541 illius filius, Eleazarus, ab Agrippa rege in atrium templi vocatur, d. lib. 6 c. 1 p. 542 ad Agrippæ orationem lachrymatur, eod. l. 6 c. 2 p. 549 legatos Neronis audit, d. l. 6 c. 7 p. 568 à Judæis dux eligitur, l. 6 c. 9 p. 574 Hieroſolymæ præficitur, eod. c. 9 p. 574 variam hominum colluviem in urbem Hieroſolymam recipit, l. 6 c. 26 p. 636. deſeritur d. c. 26 p. 636 populum dehortatur, ne cum graſſatoribus in Templo Domini pugnent, eod. c. 26 p. 638 graſſatores in Templo obſideri jubet, d. cap. 26 p. 638 eosdem ad pacem & concordiam hortatur, eod. c. 26. p. 639 Idumæorum exercitum alloquitur, d. c. 26 p. 639 eidem à Simone reſpondetur, l. 6 c. 27 p. 641 & ſeq. ob magnam tempeſtatem, Hieroſolymis ortam, non contremiſcit, eod. c. 27 p. 642. Simeon, Gioræ filium, opprimere ſtudet, l. 6 c. 29 p. 655 eundem intrà urbem Hieroſolymam recipit, eod. c. 29 p. 663 à Summo Sacerdotio removetur, l. 6 c. 32 p. 681 interficitur, d. c. 32 p. 683 & c. 33 p. 689
Ananias, Masbali filius, Simeonis mandato interficitur, l. 6 c. 43 p. 791
Anbaſa (Amboiſe) urbs à quibus ſit condita, l. 1 c. 3 p. 18
Ancona, urbs Italiæ, l. 5 c. 9 p. 390
Ancus Martius, rex Romanus, l. 1 c. 4 p. 21
Andatbus Arſacis, Parthorum regis, dux, l. 4 cap. 4 p. 263
Andreas, Ptolemæi regis vir primarius, l. 3 c. 2 p. 173
Andria, provincia, l. 2 c. 13 p. 107
Anger, populus, ubinam habitet, l. 1 c. 1 p. 4
Angleſi ſeu Angli, populus, l. 1 c. 1 p. 5 à Romanis ſubacti, l. 6 c. 1 p. 547
Anias Tervianus, Latini regis ſucceſſor, templum Sabbathæo ſive Saturno exſtruit, l. 1. c. 3 p. 17
Annus qvot menſibus olim conſtiterit, l. 5 c. 1 p. 353
Annus remiſſionis Judæis ſacer, l. 4 c. 2 p. 256
Anthelanta, fluvius, l. 2 c. 21 p. 148
Antipater, Alexandri M. dux, l. 1 c. 21 p. 66 & l. 2 c. 15 p. 117 conſilium init de interficiendo Alexandro, d. l. 2 c. 22 p. 150 venenatam potionem Ælio tradit, eod. c. 22 p. 150 in Illyriam profectus regnum Pathros occupat, l. 2 c. 23. p. 153
Antipatris, urbs l. 6 c. 5 p. 559 & c. 8 p. 572
Anthedon, urbs, l. 4 c. 12 p. 296 vid. Antiochia.
Antiochus Magnus Antiochiæ regnat, l. 2 c. 24 p. 158 adverſus Syriæ regem bellum gerit, eod. c. 24 p. 158. Ptolemæum Philopatrem regno expellit, d. c. 24 p. 158 Judæos à patria religione abſtrahere conatur, eod. c. 24 dict. p. 158 Hieroſolymam vaſtat, ibid. ab Haſmonæis vincitur, d. c. 24 p. 158 à Tigrane, rege Armeniæ, expellitur regnò, eod. c. 24 p. 159
Antiochus iſte etiam illuſtris ſeu Epiphanes dictus fuit, l. 3 c. 3 p. 177 item l. 4 c. 3 p. 259. Judæos

Digitized by Google

dæos bellô petit, l. 3 c. 11 p. 204 & l. 4 c. 1 p. 249 ex Perſia fugit, l. 3 c. 12 p. 208. Judæis cladem machinatur, eod. c. 12. p. 209 in morbum incidit, ibid. p. 210 acerbiſſimis cruciatibus vitam finit, l. 3 c. 12 p. 211 & l. 4 c. 1 p. 249 it. d. l. 4 c. 3 p. 259 ac l. 6 c. 6 p. 562

Antiochus Cyzicenus, l. 4 c. 5 p. 269

Antiochus Pius ſeu Soter Judæam bellô petit, l. 4 c. 3 p. 257. Hieroſolymam obſidet, ibid. p. 257 pacem cum Hyrcano facit, l. 4 c. 3 p. 261 in prælio occumbit, eod. l. 4 c. 4 p. 264

Antiochia, urbs, à quonam ſit condita, l. 2 c. 23 p. 153 ab Alexandro Jannæo capitur, l. 4 c. 10 p. 289 & d. l. 4 c. 12 p. 296. it. l. 6 c. 9 p. 574

Antiochi collis urbs ab Alexandro Jannæo capitur, l. 4 c. 12 p. 296

Antigonus junior, Athenarum rex, urbem Carthaginem condit, l. 2 c. 24 p. 157

Antigonus, Alexandri M. princeps, Alexandrum ſe eſſe ſimulat, l. 2 c. 19 p. 137. Ægypti regnum occupat, l. 2 c. 23 p. 153

Antigonus Hyrcani filius, l. 4 c. 5 p. 269 à fratre ſuo, Ariſtobulo, exercitui præficitur, d. l. 4 c. 7 p. 277 interficitur, eod. lib. 4 c. 8 p. 280

Antigonus, Ariſtobuli filius, Romam ducitur, l. 4 c. 24 p. 337 & l. 6 c. 6 p. 564. Julii Cæſaris auxilium implorat, l. 5 c. 3 p. 362 Antipatrum & Hyrcanum apud Julium Cæſarem accuſat, dict. lib. 5 c. 3 p. 362 ab Hyrcano ad Pacorum, Parthorum regem deficit, eod. l. 5 c. 8 p. 383 bellô petitur ab Antonio & Herode, d. l. 5 c. 10 p. 392 Maſſadam obſidet, eod. c. 10 p. 493 in fugam vertitur, ibid. p. 394 bellô petitur ab Herode & Soſio, l. 5 c. 11 p. 396 vincitur ab Herode, eod. lib. 5 c. 12 p. 399 Antonii mandatô interficitur, dict. cap. 12 p. 402 & l. 6 c. 6. p. 564

Antipater Herodis Magni pater, aliàs Antipas dictus, l. 4 c. 17 p. 314. illius genus, eod. c. 17 p. 315 ab Alexandro, Judæorum rege, Idumæis præficitur, ibid. uxore ducta quatuor filios generat, dict. c. 17 p. 315 an ille Idumæus fuerit? ibid. p. 315 inter hunc & Hyrcanum magna eſt amicitia, lib. 4 c. 18 p. 316 ſeniores populi Iſraëlitici in ſuam ſententiam trahit, eod. cap. 18 p. 316 Hyrcano ſvadet fugam, dict. c. 18 p. 317 ad urbem Arabiæ, Petram deſerti, proficiſcitur, eod. c. 18 p. 318 Aretam, Arabiæ regem, ad bellum contrà Ariſtobulum inſtigat, ibid. p. 318 ab Hyrcano ad Pompejum mittitur, l. 4 c. 20 p. 324. Pompejum ad ſuas partes trahit, dict. c. 20 p. 324. Judææ unà cum Hyrcano à Pompejo præficitur, l. 4 c. 24 p. 337. Petram deſerti oppugnare vult, ibid. Judæos ad Romanorum obedientiam reducit, dict. l. 4 c. 25 p. 344 populo Judaico à Gabinio præficitur, ibid. p. 345 à Caſſio defenditur, l. 4 c. 26 p. 348. Mithridati auxilio venit, l. 5 c. 2 p. 360. Peluſium obſidet, eod. l. 5 c. 2 p. 360. Ægyptiorum exercitum cædit, ibid. p. 361 Damaſcum proficiſcitur ad Julium Cæſarem, eod. cap. 2 p. 362 coràm Cæſare ſe defendit contrà Antigoni accuſationem, d. lib. 5 cap. 3 p. 363 filios ſuos populo Judaico præficit, d. l. 5 c. 3 p. 364 apud Hyrcanum à primoribus Judæorum accuſatur, eod. l. 5 c. 4 p. 366 inſidiis à Malchia petitur, d. l. 5 c. 6 p. 374 cum Malchia in gratiam redit, ibid. p. 375 venenô tollitur à Malchia, eod. l. 5 c. 6 p. 375 illius laus, ibid.

Antipater, Herodis filius, ex Doſithæa natus, l. 5 c. 28 p. 467 Herodis patris gratiam ubique captat, ibid. Alexandrum & Ariſtobulum apud Herodem criminatur, d. c. 28 p. 468 nova diſcordiarum ſemina inter fratres ſpargit, l. 5 c. 29 p. 473 ob fratres interfectos gaudet, d. l. 5 c. 33 p. 486. Romam mittitur ad Cæſarem Auguſtum, eod. l. 5 c. 34 p. 491. Herodem venenô tollere parat, d. c. 34 p. 492. Româ revocatur ab Herode, l. 5 c. 35 p. 497. Archelaum & Philippum apud Herodem accuſat, dict. cap. 35 p. 498. Româ abiens Tarentum venit, l. 5 c. 36 p. 498 poſteà Cæſaream, eod. cap. 36 p. 499 ac denique Hieroſolymam venit, l. 5 c. 36 p. 500 parricidii accuſatur, eod. c. 36 p. 500 & c. 37 p. 501 oratione ſeſe defendit, & parricidii crimen diluere conatur l. 5 c. 38 p. 506 cuſtodiæ traditur, eod. l. 5 c. 39 p. 512 ad Acmen, Auguſti Cæſaris ancillam, ſcribit, d. c. 39 p. 512 ex cuſtodia evadere conatur, l. 5 c. 40 p. 515 interficitur, eod. c. 40 p. 516 Ircadæ vel Hyrcaniæ ſepelitur, d. c. 40 p. 516

Antipater ſive Antipas nobilis Judæus à Johanne Galilæo interficitur, l. 6 c. 26 p. 636

Antipater, præfectus ſeu oeconomus Antipatris torquetur, l. 5 c. 35 p. 494 rem omnem detegit, eod. c. 35 p. 494

Antipas aliàs Antipater, Archelaum, Judæorum regem, Romæ accuſat, l. 5 c. 42 p. 522. Archelao ſuccedit in regno, d. l. 5 c. 43 p. 528 & c. 45 p.

Digitized by Google

45 p. 533 it. l. 6 c. 6 p. 564. Philippi, fratris ſui adhùc viventis, uxorem in matrimonium ducit, l. 5 c. 45 p. 533 Johannem, Baptiſtam, interficit, eod. c. 45 p. 533 & p. 534 à Tiberio in Hiſpaniam relegatur, dict. c. 45 p. 534 & l. 6 c. 6 p. 564

*A*nthius, vid. Athenion.

*A*ntiphilus, *A*ntipatri amicus, l. 5 c. 35 p. 494

Antonius, dux Romanus, Cleopatræ amore capitur, l. 2 c. 25 p. 161 & l. 5 c. 8. p. 382 in Perſiam proficiſcitur, dict. l. 2 c. 25 p. 161. Cleopatram matrimoniô ſibi jungit, eod. c. 25 p. 162. Octaviam, priorem uxorem ſuam, expellit, dict. c. 25 p. 162 ab officio imperatorio removetur, ibid. p. 162 ab Auguſto Cæſare vincitur, l. 2 c. 25 p. 162 & l. 5 c. 21 p. 436 Antonius, dictus Marcus l. 4 c. 24 p. 338 rem præclarè gerit, eod. c. 24 p. 339 in Ægypto apud Gabinium degit, l. 4 c. 25 p. 344 in leges Romanas peccat l. 5 c. 1 p. 356 bello petitur à Caſſio, dict. l. 5 c. 7 p. 378 honoratur coronâ regiâ, ab Hyrcano miſſa, eod. c. 7 p. 379 Hyrcano per literas reſpondet, eod. c. 7 p. 379 exercitus Romani ducibus in Judæorum gratiam ſcribit, l. 5 c. 8 p. 382 nonnullos ex Judæis interficit, ibid. p. 383 Romam redit, l. 5 c. 8 p. 383 hoſpitiô excipit Herodem, d. l. 5 c. 9 p. 391 Pacorum bellô perſequitur, eod. l. 5 c. 10 p. 392 eundem vincit, l. 5 c. 11 p. 396 Herodem maximo excipit honore, dict. c. 11 p. 396 Soſium Herodi mittit auxilio, eod. c. 11 p. 396 & c. 12 p. 399 Gellium, ducem, ad Herodem mittit, l. 5 c. 15 p. 410 Ariſtobulum ab Herode petit, eod. c. 15 p. 411 Syros ac Perſas opprimit, l. 5 c. 17 p. 417 reges ſubjicit eosque Cleopatræ donat, c. 17 p. 417 & p. 418. arma contrà Auguſtum Cæſarem movet, l. 5. c. 18 p. 420 Herodem belli ſocium contrà Octavium Auguſtum habet, dict. cap. 18 p. 420

Antonia, arx Hieroſolymitana, olim Baris dicta, l. 4 c. 15 p. 306 ejus deſcriptio, l. 6. c. 35 p. 714 & d. l. 6. c. 40 p. 760 ac c. 47 p. 819 & p. 821 item c. 49 p. 833 à Romanis evertitur, l. 6 cap. 53 p. 859 & c. 56 p. 876

Antonius, centurio Romanus, à quodam Judæo doloſè interficitur, l. 6 c. 18 p. 602

Antonius, dux quidam Romanus, l. 6 c. 12 p. 581 Aſcalone erumpit multosque Judæos interficit, dict. cap. 12. p. 581 à Joſepho interimitur, ibid. p. 583

Antonius dux à Veſpaſiano Romam mittitur, l. 6 c. 30 p. 664

Anubis templum Romæ, l. 5 c. 44 p. 530 illius ſacerdos auro corrumpitur, d. c. 44 p. 531 ejusdem templum Tiberii juſſu diruitur & ſacerdos interficitur, eod. c. 44. p. 532

Apama Rabeſaci Themaſii filia, l. 1 c. 18 p. 53

Apelles ſeu Apollonius à Matthathia, ſacerdote, interimitur, l. 3 c. 8 p. 197

Apipothomi, vid. Hippopotami.

Apharſemon vid. Balſamum,

Apollonius, Hyrcani legatus, Romam mittitur, l. 4 c. 4 p. 266

Apollonius, exercitus Macedon. dux, à Juda Maccabæo interficitur, l. 3 c. 10 p. 203

Apollonius Demetrii regis dux, l. 4 c. 1 p. 249

Apollonia urbs ab Alexandro Jannæo capta, l. 4 c. 12 p. 296

Apollinis templum Romæ, l. 5. c. 41 *p.* 522 templum Apollinis Gazæ, l. 4 c. 11 *p.* 291 crematur, ibid.

Apollodotus, Gazenſium dux, Judæos clade afficit, l. 4. c. 11 *p.* 290

Apollophanes Timothei frater, l. 3 c. 13 *p.* 215

Aponia, l. 1 c. 18 *p.* 53 vid. *A*pama.

Appion, Ægyptiorum legatus, ad Cajum Caligulam mittitur, l. 5 c. 45 *p.* 535 Judæos accuſat, dict. c. 45 *p.* 535

Aquæ calidæ vid Thermæ.

*A*quila aurea ab Herode facta, l. 5 c. 41 *p* 521 Judæi quidam illam è porta Templi dejiciunt, dict. c. 41 *p.* 521

*A*quilejenſes, l. 1 c. 1 *p.* 3

*A*rabes, l. 2 c. 9 *p.* 92

*A*rabia à Romanis ſubjugata, l. 2 c. 24 *p.* 160 *A*rabiæ deſertum, l. 3 c. 18 *p.* 231 *A*rabiæ rex ab Herode bellô petitur, l. 5 c. 18 *p.* 421. Judæos cædit, d. c. 18 *p.* 421 legatos Herodis interfici jubet, l. 5 c. 19 *p.* 423 contrà Judæos arma capit, eod. c. 19 *p.* 423 adverſus Judæos pugnans vincitur, l. 5 c. 20 *p.* 430

Araris, fluvius, l. 1 c. 1 *p.* 6

Ararat, l. 6 c. 56 *p.* 871 vid. *A*rmenia.

Araſtaga, fluvius in Perſia, l. 2 c. 15 *p.* 118. vid. Iſtargan.

Arbor Solis, l. 2 c. 18 *p.* 134 arbor Lunæ, eod. l. 2 c. 18 *p.* 134

Arbores humana voce loquentes, l. 2 c. 18 *p.* 134

arborum quatuor ſpecies in feſto tabernaculorum l. 4 c. 3. *p.* 258, & c. 7 *p.* 277, ac c. 11 *p.* 291
Arcij, certa gens, l. 2 c. 9 *p.* 92
Ardala, Simeonis ſatelles, l. 6 c. 54 *p.* 864
Ardea, vid. Jarrera.
Ardena, regio, l. 1 c. 1 *p.* 8
Arelatenſe regnum, l. 1 c. 1 *p.* 6
Aria, l. 1 c. 1 *p.* 4
Ariſtæus. Ptolemæi, Ægyptiorum regis, princeps, l. 3 c. 2 *p.* 173
Areta, rex *Arabiæ*, l. 4 c. 11 *p.* 290 & d. l. 4 c. 14 p. 302 Gazæis ſubſidio venit, eod. l. 4 c. 11 *p.* 290 ab *Alexandro* Jannæo vincitur, dict. c. 11. *p.* 290. Hyrcanus ad illum fugit, l. 4 c. 18 *p.* 318 bellum contrà *Ariſtobulum* ſuſcipit, eod. c. 18 *p.* 319 urbem Hieroſolymam oppugnat, l. 4 c. 18 & c. 19 *p.* 319 cum *Ariſtobulo* pugnat, eod. l. 4 c. 19 *p.* 319 Hieroſolymæ obſidionem ſolvit, d. l. 4 c. 20 *p.* 322 ab *Ariſtobulo* clade afficitur, eod. c. 20 *p.* 323 Herodem *Antipam* vincit, l. 5 c. 45 *p.* 534
Aridada, vid, Oridara.
Archelaus Cappadociæ rex, l. 5 c. 28 *p.* 467 & d. l. 5 c. 33 *p.* 489 ad Herodem venit, l. 5 c. 30 *p.* 477 Alexandrum & Ariſtobulum Herodi reconciliat, d. c. 30 *p.* 479 donis auctus ab Herode domum redit, l. 5 c. 31 *p.* 481
Archelaus, Magaddati filius, ad Titum fugit, l. 6 c. 52 *p.* 851
Archelaus, Herodis filius, Romæ degit, l. 5 c. 35 *p.* 497 ab Antipatro apud patrem accuſatur, dict. l. 5 c. 35 *p.* 498 patri cultrum, quo ſe ipſe interficere voluit, extorquet, eod. l. 5 *c.* 40 *p.* 515 Herodis ſucceſſor conſtituitur, eod. *c.* 40 *p.* 516 rex declaratur, l. 5 *c.* 41 *p.* 518 à Judæis traducitur, d. *c* 41 *p.* 521 Romam regni confirmandi cauſâ proficiſcitur, l. 5 *c.* 42 *p.* 522 ab Herode Antipa accuſatur, eod. *c.* 42 *p.* 522 ab eo aliquot millia Judæorum in Templo interficiuntur, ibid. *p.* 524 à Nicolao Damaſceno defenditur, l. 5 *c.* 42 *p.* 525 ab Auguſto confirmatur in regno, d. l. 5 *c.* 43 *p.* 526 quamdiu regnaverit, eod. *c.* 43 *p.* 527 Jobabi uxorem matrimonio ſibi jungit, ibid *p.* 527 ſomnium habet, l 5 *c.* 43 *p.* 528 catenis conſtrictus Romam ducitur, eod. *c.* 43 *p.* 528 & l. 6 *c.* 6 *p.* 564. Viennam mittitur in exilium, l. 5 *c.* 43 *p.* 528
Arietes bellici quomodo à Romanis fabrefacti fuerint, l. 6 *c.* 15 *p.* 591 illorum deſcriptio & uſus, d. l. 6 *c.* 15 *p.* 591 eorum duæ ſpecies, eod. *c.* 15 *p.* 592 & *p.* 593 item *c.* 17 *p.* 599 & *c.* 36 *p.* 720 arietum curulium deſcriptio, l. 6. *c.* 40 *p.* 761 à Judæis incenduntur & deſtruuntur, eod. cap. 40 *p.* 761
Ariſthæus, ſcriba, Simeonis tyranni mandatò interficitur, l. 6 *c.* 43 *p.* 791
Ariſtobulus, Alexandri Jannæi, Judæorum regis, filius, l. 1 *c.* 21 *p.* 67 & l. 4 *c.* 13 *p.* 300. natu minor fuit, eod. l. 4 *c.* 13 *p.* 300 & l. 6 *c.* 6 *p.* 563 à matre, Alexandra, exercitui præficitur, l. 4 *c.* 13. *p.* 300 fit princeps Sadducæorum, dict. *c.* 13 *p.* 300 ad urbem, Damaſcum, ſubigendam mittitur, l 4 *c.* 15 *p.* 304 Hieroſolyma relictâ Gibeam profugit, eod. *c.* 15 *p.* 305 exercitum colligit, ibid. cum Hyrcano, fratre majore, prælium init eumque vincit, l. 4 *c.* 17 *p.* 313 Hieroſolymam obſidet, dict. *c.* 17 *p.* 313 pacem cum Hyrcano fratre facit, ibid. *p.* 314 Antipatrum interficere vult l. 4 *c.* 18 *p.* 316 cum Areta, rege Arabiæ, pugnat, eod. l. 4 *c.* 19 *p.* 319 à ſuis deſertus Hieroſolymam venit, dict. *c.* 19 *p.* 319 Scauro munera mittit, l. 4 *c.* 20 *p.* 322 Aretam, Arabiæ regem, clade afficit, dict. *c.* 20 *p.* 323 Pompejo munera mittit, eod. *c.* 20. *p.* 323 Damaſcum venit ad Pompejum, l. 4 *c.* 21 *p.* 326 regni occupati cauſas coràm Pompejo deducit, eod *c.* 21 *p.* 326 urbes ablatas priſtinis dominis reſtituit, l. 4 *c.* 22 *p.* 328 clam profugit, eod. *c.* 22 *p.* 328. Alexandrium, oppidum, petit, ibid. Pompejo ſe dedit, d. *c.* 22 *p.* 329 in oppidum Alexandrium denuò redit, eod. *c.* 22 *p.* 329 relictò Alexandriò Hieroſolymam contendit, ibid. urbe egreſſus pacem à Pompejo petit, l. 4 c. 22 p. 331 ab illo in carcerem conjicitur, dict. c. 22 p. 331 catenis conſtringitur, l. 4 c. 23 p. 336 Romam cum filiis & filiabus ducitur, eod. l. 4 c. 24 p. 336 cum Antigono, filio ſuo, Roma fugit in Judæam, l. 4 c. 25 p. 341 milites ibidem colligit, eod. c. 25 p. 341 cum Gabinio pugnat, ibid. Macheruntem profugit, dict. c. 25 p. 342 vivus in Romanorum poteſtatem venit, eod. c. 25 p. 342 Romam miſſus ad mortem damnatur, ibid. item l. 5 c. 1 p. 359 illius laus, l. 4 c. 25 p. 343 ejuſdem filii Hieroſolymam mittuntur à Senatu Romano, eod. c. 25 p. 343 à Julio Cæſare è cuſtodia dimittitur, l. 5 c. 1 p. 359 duabus legi

Digitized by Google

gionibus ab eodem præficitur, dict. c. 1 p. 359 veneno tollitur, eod. c. 1 p. 359

Ariſtobulus, Alexandræ reginæ filius, l. 5 c. 15 p. 409 frater fuit Mariamnæ, uxoris Herodis, eod. c. 15 p. 410 idem nominatus fuit Jonathan, ibid. p. 409 Herodis invidiam incurrit, l. 5 c. 16 p. 414 in aqua ſubmergitur, ibid. p. 416 à matre Alexandra & ſorore Mariamna, defletur, dict. c. 16 p. 416 ab Herode maximâ pompâ ſepelitur, eod. c. 16 p. 416

Ariſtobulus, Herodis & Mariamnæ filius, natu major, l. 5 c. 23 p. 445 Roma revertitur, dict. l. 5 c. 28 p. 446 Salomæ, ſororis uxoris, filiam uxorem ducit, eod. c. 28 p. 466 Herodi patri reconciliatur, dict. c. 28 p. 471 catenis conſtringitur, l. 5 c. 30 p. 475 Herodi patri reconciliatur, eod. c. 30 p. 479 iterum catenis conſtringitur, l. 5 c. 32 p. 483 & ſeqq. ſuſpendio necatur Samariæ, eod. c. 32 p. 486 ejuſdem filii tres, l. 5 c. 33 p. 486 duæ illius filiæ, ibid.

Ariſtobulus, Hyrcani filius, l. 2 c. 25 p. 160 & l. 4 c. 5 p. 269 rex magnus dictus, d. l. 4 c. 7 p. 276 & l. 6 c. 6 p. 563. Tyriis ac Sidoniis bellum infert, l. 4 c. 7 p. 276 matrem & fratres catenis conſtringit, eod. c. 7 p. 276 morbo laborat, d. c. 7 p. 277 fratrem Antigonum interfici curat, l. 4 c. 8 p. 280 ipſius ſanguis cum ſanguine fraterno mirabili caſu miſcetur, eod. c. 8 p. 281 moritur, l. 4 c. 9 p. 283 Cephalis vel potius φιλέλλην à Græcis appellatus, eod. c. 9 p. 283

Ariſtobulus, Ariſtobuli, filii Herodis, filius, l. 5 c. 33 p. 486

Ariſtoteles, Alexandri M. præceptor, l. 2 c. 13 p. 106 & c. 14 p. 113 eidem ab Alexandro mittuntur literæ, d. l. 2 c. 18 p. 131 Romæ commoratur, eod. l. 2 c. 24 p. 146 ipſius conſilio moneta ænea Romæ cuditur, d. c. 24 p. 146

*Ἀρχη ſeu Ἀρχίμη, urbs, l. 4 c. 12 p. 293

Arſaces, Perſarum ſive Parthorum rex, l. 4 c. 4 p. 262 Antiochum victum interficit, eod. c. 4 p. 264

Armenia, à Cambyſe ſubacta, l. 1 c. 22 p. 71 Ararat dicta, l. 6 c. 56 p. 871 à Philippo, Macedonum rege, deficit, l. 2 c. 14 p. 110 eadem provincia ab Alexandro M. ſubigitur, d. c. 14 p. 111 vid. Ararat.

Armenii, qui etiam Amalicitæ dicti ſunt, Romanis ſubjiciuntur, l. 2 c. 24 p. 159

Armilla, Syrorum princeps, l. 5 c. 8 p. 385

Arſimon, juvenis Judæus, rem præclarè gerit, l. 6 c. 47 p. 821

Artaban ſeu Artabazes, Armeniæ rex, l. 5 c. 17 p. 419 ab Antonio vincitur, d. c. 17 p. 419

Artaxerxes, Perſarum rex, l. 2 c. 1 p. 72 aliàs Artaſaſtha, Nectanebum, Ægypti regem, bello perſequitur, l. 2 c. 9 p. 91

Arzanene regio, l. 1 c. 1 p. 4

Arzanii, populus, l. 1 c. 1 p. 4

Artorius, nobilis Romanus, incendio corripitur, l. 6 c. 50 p. 841 Lucium, amicum ſuum, hæredem inſtituit, eod. c. 50 p. 841 eundem cadendo opprimit, ibid.

Aſamon, mons, l. 6 c. 5 p. 558

Aſaph, ſylvæ Libani cuſtos, l. 1 c. 19 p. 58

Asbianus, regis Latini ſucceſſor, moritur, l. 1. c. 3 p. 17

Aſcalon, urbs, l. 2 c. 6 p. 85 & l. 6 c. 12 p. 581 it. d. l. 6 c. 31 p. 678 ab Alexandro M. ſubjugata, l. 2 c. 6 p. 85 a Judæis deficit, l. 6 c. 12 p. 581 obſidetur, ibid. à Joſepho capitur, l. 6 c. 12 p. 583

Aſcenas, populus, l. 1 c. 1 p. 1

Aſcatander, Alexandri M. dux, l. 2 c. 15 p. 117

Aſdrubal, Hannibalis frater, à Scipione vincitur, l. 3 c. 15 p. 224 vid. Oſdrubal.

Aſdod, urbs, l. 3 c. 23 p. 246 ab Alexandro Jannæo capitur, l. 4 c. 12 p. 296

Aſophon, locus quidam apud Jordanem, l. 4 c. 10 p. 287

Aſochitos, urbs, vid. Sanchera.

Aſpaſia, Cyri pellex, l. 1 c. 18 p. 53 & 54

Aſphaltitis, lacus, l. 5 c. 14 p. 406 & l. 6 c. 28 p. 650

Aſtaroth, urbs, l. 3 c. 12 p. 208

Aſtoros, provincia, l. 1 c. 2 p. 12

Athenæ, l. 2 c. 24 p. 157 iſtius urbis rex Antigonus, d. c. 24 p. 157

Athenion ſive Anthius, Cleopatræ dux, l. 5 c. 18 p. 421 Herodi auxilio mittitur, eod. c. 18 p. 421 inſidias ſtruit Herodi, ibid. Judæos clade afficit, d. c. 18 p. 422

Atlas, Italiæ rex, l. 1 c. 1 p. 7 illius filia Roma dicta, dict. c. 1 p. 7

Atria Templi, ab Herode exſtructi, l. 5 c. 26 p. 460

Aventinus Sylvius, Italiæ rex, templum Sabbathæo ſive Saturno condit, l. 1 c. 3 p. 18 adverſus filios

Riphat & Tures bellum gerit, d. c. 3 p. 18 illos vincit, eod. c. 3 p. 18
Aventinus, mons, unde nomen ſuum habeat, l. 1 c. 3 p. 18
Aulana, locus quidam, l. 6 c. 34 p. 695
Auguſtus, Cæſar Romanus, l. 2 c. 25 p. 162 & l. 3 c. 1 p. 168 item l. 5 c. 1. p. 353 à Caſſio armis petitur, l. 5 c. 7 p. 377. vincit Caſſium, eod. c. 7 p. 378 Julio Cæſari ſuccedit, ibid. Auguſti nomen unde veniat, l 5 c. 7 p. 378 Hyrcani regis legatos recipit, ibid. p. 379 Hyrcano per literas reſpondet, l. 5 c. 7 p. 379 bellô petitur ab Antonio, d. l. 5 c. 18 p. 420 vincit Antonium, l. 2 c. 25 p. 162 & l. 5 c. 21 p. 432 Cleopatram ejusque filios interficit, l. 2 c. 25 p. 162 claſſe venit ad Rhodum, l. 5 c. 21 p. 432 Herodem in poteſtatem ſuam redigit, l. 2 c. 25 p. 162 Herodem interimere vult, l. 5 c. 21 p. 433 eundem in gratiam recipit, eod. c. 21 p. 437 regnum eidem confirmat, dict. c. 21 p. 437 in Ægyptum proficiſcitur, ibid. p. 438 Herodi milites ſcutatos è gente Gallica donat, l. 5 c. 21 p. 438 Herodi filios ſuos reconciliat, l. 5 c. 28 p. 471 ei dem munera dat, dict. c. 28. p. 471 Cantabriam ſubjugat, l. 2 c. 25 p. 163 moritur, l. 5 c. 44 p. 529 quamdiu imperium adminiſtraverit, l. 2 c. 25 p. 165
Aufidus, amnis, l. 3 c. 15 p. 222
Aurelia, Julii Cæſaris mater, l. 5 c. 1 p. 349
אחרוגים quid, l. 4 c. 11 p. 291
Αυτοχειρια prohibita, l. 5 c. 4 p. 555 & ſeq. illa ſvadetur Joſepho à Judæis ſociis, d. l. 6 c. 19 p. 604 à Joſepho diſsvadetur & improbatur, eod. l. 6 c. 20 p. 608 à matre Joſephi illa improbatur, l. 6 c. 44 p. 797
Αυτοχειρων pœnæ, l. 6 c. 20 p. 611
Azarias, Danielis ſocius, l. 1 c. 15 p. 45
Aza Hebræis eſt Gaza, l. 3 c. 17 p. 228 vid. Asdod.
Azrali ſive Arzali, certa gens, l. 1 c. 1 p. 4
Azymorum feſtum, vid. Paſcha.

B.

Baaligobin, locus, l. 6 c. 31 p. 678
Baba, princeps Judæus, l. 5 c. 23 p. 447 illius filii interficiuntur, d. c. 23 p. 447
Babel, unde nomen acceperit, l. 1 c. 1 p. 2
Babylon, l. 1 cap. 5 p. 23 de hac urbe vaticinia Eſaiæ & Jeremiæ, d. l. 1 c. 5 p. 23 à Medis ac Perſis capitur, eod. l. 1 c. 7 p. 28
Babylonii à Romanis bellô petuntur, l. 1 c. 4 p. 22
Bachydes Syriæ præſes, l. 3 c. 12 p. 207 à Juda Maccabæo in fugam vertitur, ibid. p. 208
Bachydes Macedonum regno præfuit, l. 3 c. 23 p. 244 Judam Maccabæum improvisò adoritur, d. c. 23 p. 244 eundem interficit, eod. c. 23 p. 246 Jonathanem in anguſtias redigit, l. 4 c. 1 p. 247 comprehenſus à Judæis incolumis dimittitur, eod. c. 1 p. 248
Bagor, Macedoniæ princeps, l. 4 c. 13 p. 298
Bagthan vid. Bigthan.
Baithus, Samaritarum hæreſiarcha, l. 4 c. 6 p. 274
Balliſtæ earumque uſus & effectus, l. 6 c. 17 p. 600
Balſamum Hebræis Apharſamon, l. 4 c. 22 p. 329 qualis arbor, d. c. 22 p. 329 item l. 5 c. 16 p. 414
Barbaria ab Alexandro M. ſubjugatur, l. 2 c. 15 p. 115 Barbariæ gentes Arabiæ regi auxilio veniunt, l. 5 c. 19 p. 423
Barbara lingva quænam ſic à Judæis dicta, l. 1 c. 3 p. 14
Barbaron regis Candacis filius natu minimus, l. 2 c. 20 p. 142 idem Pori, regis Indiæ, gener, d. c. 20 p. 142
Bardi ſive Berdi ubinam habitârint, l. 1 c. 1 p. 6
Baris, arx, vid. Antonia.
Barnabazus, ſervus Judæus. l. 2 c. 1 p. 73
Barzaphernes, Parthorum ſatrapa, l. 5 c. 8 p. 385
Bartene, Darii filia, Alexandri M. uxor, Herculem filium parit. l. 2 c. 23 p. 154
Basmin, gens, unde orta ſit, l. 1 c. 1. p. 8
Bathillus, Antipatri libertus, l. 5 c. 36 p. 498 venenum Româ affert ad tollendum Herodem, ibid.
Batenin, regio, l. 2 c. 15 p. 121
Bechuroth, urbs, l. 4 c. 12 p. 297 ab Alexandro Jannæo ſubigitur, ibid.
Beerſaba, urbs, l. 4 c. 1 p. 247
Belamii, gens, l. 2 c. 9 p. 92
Belſazar, rex Babylonis, l. 1 c. 5 p. 23 convivium exhibet principibus ſuis, d. c. 5 p. 24 illius viſio, ibid. interficitur, l. 1 c. 6 p. 26
Bellum inter filios Cittim & Thubal, l. 1 c. 1 p. 9 bellorum Domini liber à Joſepho, Hiſtorico, conſcriptus, l. 2 c. 24 p. 157 & l. 5 c. 1 p. 351 item l. 6 c. 6 p. 567 Judaicum bellum quando ſit ortum, l. 6 c. 1 p. 540 inteſtinum bellum Hieroſo-

erosolymitanum, l. 6 c. 26 p. 637 & d. l. 6 c. 29 p. 654 & p. 664 item c. 32 p. 682 & c. 35 p. 702

Bel, idolum Babylonicum, l. 1 c. 13 p. 40 illius templum deſtruitur, eod. c. 13 p. 42

Belori pomum, l. 6 c. 30 p. 672

Bemeſilis, vid. Beth-ſemes.

Bendius, graſſator Judæus, l. 6 c. 5 p. 560. illius inſignis fortitudo, ibid.

Beneventum, urbs, l. 1 c. 2 p. 11

Berrhœa, urbs Syriæ, l. 3 c. 20 p. 236

Berenica, Salomæ filia, Ariſtobulo nubit, l. 5 c. 28 p. 467. illius filii tres, d. l. 5 c. 33 p. 487

Beronica, Agrippæ regis ſoror, ludibrio habetur à Felice, l. 6 c. 1 p. 540 & ſeq. Agrippam per literas evocat Hieroſolymam, eod. cap. 1 p. 541 illius domus à graſſatoribus Hieroſolym. incenditur, l. 6 c. 3 p. 551

Berzetho, vicus, l. 3 c. 23 p. 244

Beſemel vid. Bethſemes.

Beſcuſia, regio, à Veſpaſiano Romanorum ditioni ſubjicitur, l. 6 c. 9 p. 573

Bethar, vid. Bither.

Bethhoron, urbs, l. 3 c. 10. p. 203

Bethzura, vid. Bither.

Bethſana, eadem Scythopolis vocata, l. 3 c. 18 p. 232

Bethome vid. Bethſemes.

Bethbeſa, urbs, l. 4 c. 1 p. 247

Bethalaga, oppidum l. 4 c. 1 p. 247

Bethzacnaria, locus in Judæa, l. 3 c. 14 p. 217

Bethzura, l. 3 c. 14 p. 216 & d. lib. 3. c. 20 p. 234

Bethſemes, urbs, ab Alexandro Jannæo capta, l. 4 c. 12 p. 295

Bira, fluvius, l. 1 c. 1 p. 5

Bightan ſeu Bagthan, Ahaſveri regis cuſtos, l. 2 c. 1 p. 73

Bithus, vid. Baithus.

Bithyniæ rex, Pruſia, l. 3 c. 16 p. 225

Bitter, vicus, l. 3 c. 14 p. 216 ac 217 & lib. 3 c. 20 p. 234 item l. 6 c. 59 p. 887

בדלח qualis ſit lapis, l. 5 c. 26 p. 459

Bochus, Arabiæ rex, vid Maluchus.

Bondecia, mare, l. 1 c. 1 p. 6 & d. c. 1. p. 8

Boninus, Gorionis filius, Joſephi frater, l. 6 c. 55 p. 867 à Tito relinquitur Hieroſolymis, dict. c. 55 p. 870 Scholæ Hieroſolymitanæ poſt excidium urbis à Tito præficitur, l. 6 c. 59 p 888

Bononia, l. 1 c. 4 p. 20

Borlen, ſeu Boralan regio, l. 1 c. 1 p. 4

Boſni, gens, l. 1 c. 1 p. 5

Brabandi, populus, l. 1 c. 1 p. 6

Brachmani ſive Brachmanes, Gymnoſophiſtæ Indi, Ocaphardici ſeu Acarmajin dicti, l. 2 c. 17 p. 129 legatos ad Alexandrum mittunt. d. c. 17 p. 129 ad varias Alexandri M. quæſtiones ſapienter reſpondent, eod. c. 17 p. 129

Britones, gens, l. 1 c. 1 p. 2 ab Hannibale victi, l. 3 c. 15 p. 221

Britannia, l. 1 c. 1 p. 2 ab Alexandro M. ſubacta, l. 2 c. 15. p. 117

Britanni, in Philippum, Macedoniæ regem, conjurant, l. 2 c. 14 p. 111 à Julio Cæſare ſubacti, l. 5. c. 1 p. 354 à Romanis domiti, l. 6 c. 1 p. 547 & d. l. 6 c. 9 p. 573

Brunduſium, urbs Italiæ. l. 5 c. 9 p. 390

Brutus Julium Cæſarem interficit, l. 5 c. 6 p. 374 ab Auguſto & Antonio victus interficitur, d. l. 5 c. 7 p. 378

Bucephalus, equus inſignis, l. 2 c. 13 p. 105 ab Alexandro M. domatur, dict. c. 13 p. 106 interficitur, l. 2 c. 17 p. 128

Bulgar, gens, ubinam habitet, l. 1 c. 1 p. 3 & p. 4

Bulgaria, regio, l. 1 c. 1 p. 4 & p. 8

Burgundi, ubinam habitarint? l. 1 c. 1 p. 6

Burgundia à Latino, hujus nominis ſecundo, Italiæ rege, ſubjugatur, l. 1 c. 3 p. 17 a Romanis ſubacta, l. 6 c. 1 p. 547

Butius, decurio, ex urbe Gamala fugit, l. 6 c. 24 p. 632 à Judæis interficitur, d. c. 24 p. 632

Buz, gens, l. 1 c. 1 p. 3

C.

Cacus ab Hercule interfectus, l. 1 c. 2 p. 13

Cæſar, vid. Julius Cæſar.

Cæſares unde dicti, l. 5 c. 7 p. 378 cæſarum creandorum mos apud Romanos, l. 6 c. 30 p. 667 & ſeqv.

Cæſarea arx, vid. Capitolium,

Cæſarea urbs, l. 4 c. 7 p. 278 & c. 8 p. 280 item l. 5 c. 24 p. 448 & c. 36 p. 499 olim Stratonis turris & Accaron dicta, l. 2 c. 25 p. 166 & l. 4 c. 7 p. 278 ac l. 5 c. 24 p. 448. in hac urbe portus ab Herode exſtruitur, d. l. 5 c. 24 p. 449 iſtius urbis incolæ Judæos, apud ſe habitantes, interficiunt, l. 6 c. 3 p. 551 Joſephum captivum ad mortem poſcunt, l. 6 c. 23 p. 628 urbs illa à

Ceſtio

Digitized by Google

à Ceſtio incenditur, dict. l. 6 c. 5. p. 558. Ceſtius eò confugit, eod. l. 6 c. 8 p. 572 vid. infrà Stratonis turris.
Cajus Caligula Tiberio ſuccedit, l. 5 c. 45 p. 534 numinis loco ſe coli jubet, dict. c. 45 p. 534 Petronium in Syriam adverſus Judæos mittit, ibid. p. 536 interficitur, ibid.
Calabria à Romanis ſubacta, l. 2 c. 24 p. 156
Callimander, Macedoniæ princeps, in prælio occumbit. l. 4 c. 5 p. 270
Calliſthenes, Alexandri M. præceptor, l. 2 c. 13 p. 106
Calpetus Italiæ rex, l. 1 c. 3 p. 17
Cambyſes Cyri filius, l. 1 c. 22 p. 71 Ægyptum ſubigit. ibid. Thalmiram, reginam, interficit, ibid.
Campania ejusque planities, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 7 & *c.* 2 *p.* 12
Cana ſeu Canathan, locus in Cœloſyria, *l.* 5 *c.* 18 *p.* 421.
Canaan ejusque poſteri, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 9
Cananæa ab Alexandro M. ſubacta, *l.* 2. *c.* 15 *p.* 117
Candia, *l.* 1. *c.* 1 *p.* 4 olim Creta dicta, l. 2 *c.* 25 *p.* 163
Candace fœmina, Semidemim regno præeſt, *l.* 2 *c.* 19 *p.* 135 Alexandro M. per literas reſpondet, d. *c.* 19 *p.* 135 eidem dona mittit, eod. *c.* 19 *p.* 136 Alexandri M. faciem depingi curat. d. *c.* 19 *p.* 137 eundem in conclave ſuum deducit, eod. *c.* 19 *p* 140 cum Alexandro loquitur, d. *c.* 19 *p.* 140 item *c.* 20 *p.* 141. & ſeq.
Candacles, Gandacis reginæ filius, ad Ptolemæum, Alexandri principem, ducitur, *l.* 2 *c.* 19 *p.* 137 illius uxor ab Amazonum duce rapitur, d. *c.* 19 *p.* 137 Alexandri operâ illa eidem reſtituitur, eod. *c.* 19 *p.* 138 Alexandrum ad matrem ſuam ducit, d. *c.* 19 *p.* 140
Caninius ſeu Canidius Gallus, Conſul Romanus, *l.* 5 *c.* 12 *p.* 401
Cannæ, urbs Italiæ, *l.* 3 *c.* 15 *p.* 222 & ſeq.
Canuſium, Italiæ oppidum, *l.* 3 *c* 15 *p.* 222
Cantabria, ab Auguſto Cæſare devicta, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 163
Capetus Sylvius, Italiæ rex, templum Sabbathæo ſive Saturno ædificat, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 17
Caphtuſium oppidum, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 9
Caphſiacon, Indiæ regio ac metropolis, *l.* 2 *c.* 18 *p.* 133
Capitolium, *l.* 4 *c.* 20 *p.* 323 incendio conflagrat, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 159 Jovis Capitolini templum, *l.* 4 *c.* 20 *p.* 323 qvando & à quo conſtructum ſit Capitolium, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 353 fœdus inter Romanos & Judæos ibidem repoſitum, d. *l.* 5 *c.* 9 *p.* 392
Cappadoces unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5
Cappadociæ rex, Archelaus, *l.* 5 *c.* 28 *p.* 467 regio iſta à Cyro ſubigitur, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 64
Capertoch ſeu Caphertoba, urbs in Idumæa, à Veſpaſiano capitur, *l.* 6 *c.* 28 *p.* 651
Capua à Marcilio & Itulmo, ducibus Romanis, capitur, *l.* 2 *c.* 24 *p* 158
Capys Sylvius, Italiæ rex, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 17
Caraſena, regio, à Philippo, Macedonum rege, deficit. *l.* 2 *c.* 14 *p.* 111
Caraſeni, populus, *l.* 2 *c.* 14 *p.* 111
Carcabrones bellum contra Romanos gerunt, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 156 à Romanis vincuntur, d. *c.* 24 *p.* 156
Carcabronia in Africæ regione ſita, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 156
Cares, regio, ab Alexandro M. ſubacta, *l.* 2 *c.* 21 *p.* 149
Caricetem provincia, ab Alexandro M. ſubjugatur, *l.* 2 *c.* 21 *p.* 149
Carpates, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 8
Carpinthus, Italiæ rex, templumSaturno exſtruit, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 17
Carmelus, mons, ab Alexandro Jannæo ſubigitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 197
Carthago, urbs. *l.* 1 *c.* 2 *p.* 15 & *l.* 2 *c.* 15 *p.* 118 illius rex Æneas, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 15 à quo ſit condita, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 157
Carthaginenſe imperium, *l.* 3 *c.* 15 *p.* 221
Casbanes, Alexandri M. præceptor, *l.* 2 *c.* 13 *p.* 106
Caſpin, urbem Judas Maccabæus capit, *l.* 3 *c.* 18 *p.* 230
Caſpium mare, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3 & *p.* 5
Caſii Jovis templum, *l.* 6 *c.* 31 *p.* 678
Caſſius (ſeu potius Craſſus) Aſiæ oppida vaſtat, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 161 Hieroſolymam capit, eod. *c.* 25 *p.* 161 Rhodum, inſulam vaſtat, d. *c.* 25 *p.* 161 vid. infrà Craſſus.
Caſſius, Romanorum dux, Parthos vincit, *l.* 4 *c.* 26 *p.* 348 Hyrcano & Antipatro ſuppetias fert, eod. *c.* 26 *p.* 348 Julium Cæſarem interficit, *l.* 5 *c.* 6 *p.* 374 in Judæam proficiſcitur, dict. *c.* 6 *p.* 374 illius amor ab Herode conciliatur, ibid. Herodi ultionem patris, de Malchia ſumendam, permit-

permittit, l. 5 c. 6 p. 375 contrà Octavium Auguſtum & Antonium arma capit, d. l. 5 c. 7 p. 377. ab illis vincitur, eod. c. 7 p. 378

Caſtor, vir fortis inter Judæos, l. 6 c. 36 p. 720. Titum, imperatorem per fraudem rogat, ut urbi Hieroſolymæ parcat, d. c. 36 p. 720. perit, ibid. p. 722

Caſpiæ portæ, l. 6 c. 56 p. 874

Celtiberi, Hiſpaniæ populus, l. 3 c. 15 p. 222

Celenderis, caſtellum ſive urbs Ciliciæ, l. 5 c. 36 p. 499

Cedron, torrens propè Hieroſolymam, l. 6 c. 34 p. 698. & 699. item d. l. 6 c. 45 p. 807

Cenedeus ſive Cedeus, inſignis graſſator Judæus, l. 6 c. 5 p. 560

Cerabones, Britannorum rex, copias in Macedoniam ducit, l. 2 c. 14 p. 111 Olympiadis, matris Alexandri, amore flagrat, dict. c. 14 p. 111

Cercar, gens, unde ſit orta, l. 1 c. 1 p. 8

Cerealis, vid. Sextus Cerealis.

Cerealius à Tito ad ſanctum Templi atrium contrà Judæos mittitur, l. 6 c. 49 p. 833

Certilius, præſes Ægypti ab Auguſto conſtituitur, l. 2 c. 25 p. 163

Ceſtius Gallus, Romanorum dux, l. 6 c. 3 p. 552 Syris auxilio venit, ibid. à Nerone in Judæam mittitur, d. l. 6 c. 5 p. 557. & eod. l. 6 c. 8 p. 570 Cæſaream incendi jubet, d. l. 6 c. 5 p. 558 Japho ſive Joppem, urbem, capit, ibid. item c. 8 p. 570 Judæos graſſatores in fugam vertit, d. l. 6 c. 5 p. 558 ad urbem Antipatrida accedit, eod. c. 5 p. 559 cum Judæis infeliciter pugnat, d. cap. 5 p. 560 legatos ad Eleazarum mittit, ibid. Romam abit, eod. c. 5 p. 561 Eleazarum ac Judæos graſſatores clade afficit, l. 6 c. 8 p. 571. & ſeq. Hieroſolymam triduò obſidet, d. c. 8 p. 571 clade afficitur, ibid. fugâ ſalutem quærit, eod. c. 8 p. 571 Cæſaream fugit, ibid. p. 572

Cethin, urbs, à Noacho condita, l. 1 c. 1 p. 7

Cethim, Javanis filius, l. 1 c. 1 p. 7

Cethim, inſula, poſteà Cyprus dicta, l. 1 c. 1 p. 7

Chæreas, Timothei frater, l. 3 c. 13 p. 215

Chaldæi primò victores, dein victi, l. 1 c. 5 p. 23

Chaldæorum regnum diviſum, l. 1 c. 7 p. 28

Chalybes unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 4

Chananias, vid. Ananias.

Cham, l. 1 c. 1 p. 1

Chaſmonæi, vid. Haſmonæi.

Chidekel, fluvius, vid. Tigris.

Chion, l. 1 c. 1 p. 4

Chomer, menſura Judaica, l. 5 c. 24 p. 450 vocatur etiam Corus, ibid.

Choraſan, l. 1 c. 1 p. 4

Chozar, mare, l. 1 c. 1 p. 3

Chriſtus, vid. Jeſus.

Chriſtiani eccleſiæ Hieroſolymitanæ quomodo iſtius urbis calamitates & ruinam effugerint, l. 6 c. 45 p. 808

Cilices, unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 6

Cimbri, populus, l. 1 c. 1 p. 2

Cimmerii, gens, l. 1 c. 1 p. 2

Cinoch ſeu Chinon, urbs, à quibus ſit condita, l. 1 c. 3 p. 18

Ciparon, collis, l. 4 c. 20 p. 323

Cipparon ſive Cypris, Antipatri uxor, l. 4 c. 17 p. 315 Herodis mater, l. 5 c. 16 p. 417. item d. l. 5 c. 21 p. 432

Ciſidius, Cleopatræ filius, l. 2 c. 25 p. 162

Cittim, quænam regio, l. 5 c. 1 p. 359. & eod. l. 5 c. 18 p. 420. item l. 6 c. 47 p. 819. vid. & Kittim.

Citrea poma, vid. Poma Citrea.

Cizremim, gens, unde ſit orta, l. 1. c. 1 p. 8

Cius, urbs vel potius Cous inſula, l. 4 c. 26 p. 347

Claudius, conſul Romanus, l. 3 c. 15 p. 224. Haſdrubalis caput abſciſſum antè hoſtium ſtationes projici jubet, eod. c. 15. p. 224

Claudius, imperator Caligulæ ſuccedit, l. 5 c. 45 p. 536 Philonem Judæum honorat, eod. c. 45 p. 536 Agrippam, Judæorum regem, amat, ibid. Cuſpium Fadum in Judæam mittit, eod. c. 45 p. 537. moritur, ibid.

Cleopatra à Philippo, Macedonum rege, uxor ducitur, l. 2 c. 13 p. 109 eadem expellitur, d. c. 13 p. 110

Cleopatra, Mithridatis regis filia, à Tigrane, Armeniæ rege, uxor ducitur, l. 2 c. 24 p. 159

Cleopatra, Antiochi, Syriæ regis, filia, regnat, l. 2 c. 25 p. 161

Cleopatra, Ægypti regina, cum Antonio Alexandriam venit, l. 2 c. 25 p. 162 ab Auguſto Cæſare unà cum filiis interficitur, d. c. 25 p. 162 illius filius, Ptolemæus Lathurus, l. 4 c. 5 p. 270 huic reginæ parent Cuthæi, ibid. ab Alexandro Jannæo impellitur contrà filium Lathurum, eod. l. 4 c. 10 p. 288 contra eundem Lathurum exercitum educit, dict. c. 10 p. 288 appellata fuit

Selene, l. 4 c. 15. p. 304. Herodes ad illam confugit, l. 5 c. 9 p. 390 Antonius ei ſubjicit reges, eod. l. 5 c. 17 p. 419 Antonium, imperatorem Romanum, amore capit, l. 5 c. 8 p. 382 eundem inducit, ut legatum ad Herodem mittat, eod. l. 5 c. 15 p. 411 Antonium ſequitur, d. l. 5. c. 17 p. 418 ad urbem Jericho venit, eod. c. 17 p. 418 Herodem ad concubitum ſolicitat, d. c. 17 p. 419 Antonium incitat ad bellum contrà Auguſtum, l. 5 c. 18 p. 420. Anthium, exercitus ſui ducem Herodi auxilio mittit, eod. c. 18 p. 421.

Cleopatra Hieroſolymitis, Herodis uxor, l. 5 c. 33 p. 489 illius filii quinam fuerint, ibid.

Clitus, Veſpaſiani dux, à Joſepho capitur, l. 6 c. 11 p. 580 is ſibi ipſi ſiniſtram manum præcidit, eod. c. 11 p. 580

Cœlo-Syria, l. 4 c. 24 p. 337 Scaurus huic regioni præficitur, ibid. ab Antonio Romanis ſubjicitur, l. 5 c. 17 p. 418

Colicos, urbs ab Alexandro Jannæo ſubacta, l. 4 c. 12 p. 297

Coloſſia regio à Romanis devicta, l. 2 c. 24 p. 160

Comagenus, Antiochi Macedonis filius, ſuperbiâ elatus adverſus Judæos pugnat, l. 6 c. 39 p. 757 ſed infelici eventu, ibidem; à Joſepho blandè reprehenditur, d. l. 6 c. 39 p. 758

Comara, oppidum, l. 1 c. 1 p. 2

Comari, populus l. 1 c. 1 p. 2

Conſulare imperium quamdiu Romæ ſteterit, l. 5 c. 1 p. 352

Condace, vid. Candace.

Cophalus ſive Cæphalion, Antipatri frater, l. 4 c. 20 p. 323 interficitur, eod. c. 20 p. 323.

Coph paulus, monimentum ſic dictum, l. 1 c. 2 p. 12

Cophturnus, monimentum ita appellatum, l. 1 c. 2 p. 12

Cophritia, mons, l. 1 c. 2 p. 13

Cornelius, centurio Romanus, Templum Hieroſolymitanum primus intrat, l. 4 c. 23 p. 333

Corus, menſura Judaica, vid. Chomer.

Corinthus, ſatelles regius, Herodem interimere conatur, l. 5 c. 38 p. 507

Coſtobarus regis Idumæorum filius, l. 5 c. 23 p. 446 Salomen, Herodis ſororem, in matrimonium ducit, d. c. 23 p. 446 defectionem ab Herode molitur, ibid. Herodi reconciliatur, d. c. 23 p. 446 Salomæ, uxori ſuæ, libellum repudii mittit, eod. c. 23 p. 446 Babæ filios abſcondit, d. c. 23 p. 447 juſſu Herodis interficitur, ibid.

Cozer, gens quædam, l. 1 c. 1 p. 3

Cravothi ſeu Croatæ unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 8

Craſanii, gens, l. 2 c. 9 p. 91

Craſſus, dux Romanus, contrà Parthos mittitur, l. 4 c. 26 p. 345 Hieroſolymam venit, eod. c. 26 p. 345 theſauros, in Templo reconditos, auferre cupit, trabem auream accipit, dict. c. 26 p. 346 aurum omne in Templo reconditum aufert, eod. c. 26 p. 346 adversùs Parthos profectus occumbit, ibid. p. 348 vid. ſuprà Caſſius.

Crita ſive Creta à Romanis ſubacta, l. 6 c. 1 p. 546

Cuſpius Fadus, vid. Fadus.

Currus ignei ac copiæ militares in aëre ſuprà urbem Hieroſolymam volitantes conſpiciuntur, l. 6 c. 53 p. 858

Cutthæi, l. 4 c. 4. p. 265. & c. 5 p. 268. it. d. l. 4 c. 6. p. 274 Samaritani dicti, eod. l. 4 c. 4 p. 265 ab Hyrcano cæſi, ibid.

Cydnus, fluvius, l. 2 c. 15 p. 115

Cynocephali, certum genus hominum, l. 2 c. 21 p. 149

Cyprus, inſula, olim Cethim dicta, l. 1 c. 1 p. 7 item l. 4 c. 5 p. 271. & d. l. 4 c. 10 p. 288

Cyrus, Perſarum rex, l. 1 c. 5 p. 23 illius votum de Templo Hieroſol. exſtruendo. l. 1 c. 6 p. 27 ejusdem mandatum, d. l. 1 c. 12 p. 38 & c. 19 p 56. ac c. 20 p. 59 illius res geſtæ & interitus, eod. l. 1 c. 21 p. 64 & ſeqq. item c. 22 p. 69 & ſeqq.

Cyrus, fluvius, l. 1 c. 1 p. 5

D.

Dacia, regio, l. 1 c. 1 p. 3

Daleminicia, regio, l. 1 c. 1 p. 3

Dalmatæ, gens, l. 1 c. 1 p. 3 & p. 8

Damoſcus, urbs, à Cambyſe ſubigitur, l. 1 c. 22 p. 71 à Judæis deficit, l. 4 c. 15 p. 304 ab Ariſtobulo fruſtrà oppugnatur, d. c. 15 p. 304 hanc urbem Scaurus petit, l. 4 c. 20 p. 322 Julius Cæſar urbem iſtam intrat, l. 5 c. 2 p. 362 Sextus, Julii Cæſaris patruelis, ibidem commoratur, d. l. 5 c. 4 p. 365 incolæ iſtius urbis Judæos, apud ſe commorantes, interficiunt, l. 6 c. 3 p. 551 iidem à Judæis bello petuntur ac magna clade afficiuntur, d. c. 3 p. 552

Damia-

Damiata, urbs Ægypti, l. 2 c. 9 p. 94
Danai unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 7
Danemarkia ſive Dania, regio, l. 1 c. 1 p. 8
Daniſci ſive Dani à Romanis victi, l. 1 c. 1 p. 8 & l. 6 c. 1 p. 547
Daniel ad Belſazarem vocatur, l. 1 c. 6 p. 25 eidem explicat viſionem, d. c. 6 p. 25 illius conſilium à Danio exquiritur, l. 1 c. 8 p. 30 ei periculum à Darii principibus creatur, eod. l. 1 c. 9 p. 31 & c. 10 p. 33 in foveam leonum projicitur, dict. c. 10 p. 34 cibus ei à propheta, Habacuc, ſubminiſtratur, l. 1 c. 11 p. 36 à leonibus incolumis ſervatur, d. c. 11 p. 36 ipſius inimici in foveam leonum projiciuntur, eod. c. 11 p. 37 ipſius ſapientia laudatur, l. 1 c. 13 p. 40 dimiſſionem ſuam à Dario petit, eod. l. 1 c. 15 p. 46 ejus vaticinium Alexandro M. exponitur, l. 2 c. 7 p. 88 ejusdem vaticinium de quarta monarchia Romanorum, l. 3 c. 15 p. 221 & eod. l. 3 c. 16 p. 226 illius prophetia de jugi ſacrificio abolendo adimpleta, l. 6 c. 30 p. 673 & eod. l. 6 c. 48 p. 828
Danubius, fluvius, vid. Dobni.
Dardanidæ, unde, l. 1 c. 1 p. 7
Darius, Medorum rex, l. 1 c. 4 p. 22 & d. l. 1 c. 5 p. 23 & c. 8 p. 29 Judæos dimittit ad templum Hieroſol. exſtruendum, d. l. 1 c. 12 p. 38 & eod. l. 1 c. 19 p. 56 Belis, idoli Babylonici, feſtum celebrat, d. l. 1 c. 13 p. 40 conſilium à Daniele petit, eod. l. 1 c. 8 p. 30 ipſius juſſu inimici Danielis in foveam leonum projiciuntur, d. l. 1 c. 11 p. 37
Darius (Codomannus) legatos ad Philippum, Macedoniæ regem, tributi petendi causâ, mittit, l. 2 c. 14 p. 110 cum Alexandro M. pugnans vincitur, d. l 2 c. 15 p. 116 novas copias colligit, d. c. 15 p. 117 iterùm vincitur, eod. c. 15 p. p. 121 literas ad Alexandrum mittit, ibid. p. 121 ad Porum, regem Indiæ, auxilii petendi cauſa mittit, eod. c. 15 p. 121 à principibus ſuis interficitur, d. c. 15 p. 122
Darius, regis Agrippæ dux, l. 6 c. 2 p. 550 ſenioribus Judæis auxilio mittitur, d. c. 2 p. 550 vincit Eleazarum, ibid. ab eodem poſteà ſuperatur, eod. c. 2 p. 550
David Syros & Idumæos clade afficit, l. 1 c. 4 p. 19 cum Romulo fœdus init, d. c. 4 p. 20 illius theſauri reconditi, l. 4 c. 3 p. 261
Debira, urbs, ab Hyrcano capta, l. 4 c. 4 p. 265
Delion, urbs, *l.* 4 *c.* 22 *p.* 328
Dellius, vid. Gellius.
Delphinatus, provincia, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 6
Delta, locus quidam in Ægypto, *l.* 5 *c.* 2 *p.* 368
Demetrius Phalereus, Ptolemæi Philadelphi Bibliothecarius, *l.* 2 *c.* 23 *p.* 155
Demetrius, Poliorcetes, Ptolemæo in regno ſuccedit, *l.* 2 *c.* 23 *p.* 154 Samariam ſubigit, eod. *c.* 23 *p.* 154 Demetriam urbem condit, d. *c.* 23 *p.* 154
Demetrius, Seleuci filius, Eupatorem bellô petit. *l.* 3 *c.* 20 *p.* 236 & d. *l.* 3 *c.* 21 *p.* 237 eundem vincit & Antiochiæ regnat, ibid. Nicanorem, ducem ſuum, contrà Judæos mittit, eod. *c.* 21 *p.* 238
Demetrius, Antiochi Cyziceni frater, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 294 ad hunc Phariſæi confugiunt, eod. *c.* 12 *p.* 294 cum Alexandro Jannæo pugnat, d. *c.* 12 *p.* 294 eundem vincit, ibid. ab Alexandro Jannæo interficitur, eod. *c.* 12 *p.* 296 & *l.* 6 *c.* 33 *p.* 698
Demænetus, vir prudens, incolas urbis Ptolemaidis à receptione Lathuri dehortatur, l. 4 c. 9 p. 285
Dia, urbs, ab Alexandro Jannæo capitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 295
Dicron, urbs, *l.* 6 *c.* 31 *p.* 678
Dictator Romanus, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 227
Digona ſeu Dagon, urbs, *l.* 4 *c.* 2 *p.* 258 ab Hyrcano oppugnatur, d. *c.* 2 *p.* 252
Dido, regina, vid. Eliſſa.
Diluvium magnum ætate Enoſi, qui Sethi filius fuit, accidit, *l.* 2 *c.* 18 *p.* 131
Diluvium Noachi, vid. Noachi diluvium.
Dimærius, vid. Demænetus.
Dinamachba, regio, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 8
Diodorus, Hyrcani regis legatus ad Romanos, *l.* 4 *c.* 4 *p.* 266
Diogenes, Sadducæorum princeps, à Phariſæis interficitur, *l.* 4 *c.* 14 *p.* 302
Dio-Cæſarea, urbs, anteà Zephoris ſeu Sepphoris dicta, *l.* 6 *c.* 5 *p.* 558
Diophantus, fraudis ſtructor, *l.* 5 *c.* 31 *p.* 483
Dobni, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4
Dodanim, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1 & d. *c.* 1 *p.* 7 eorum poſteri, ibidem *p.* 8
Domitius Sabinus, tribunus Romanus, murum urbis Jotapatæ primus conſcendit, *l.* 6 *c.* 18 *p.* 601

Digitized by Google

Doleſus, urbis Gadarenſis princeps, à Johanne interficitur, *l.* 6 *c.* 28 *p.* 649
Dores, unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 7
Doreos, urbs, vid. Debira.
Dorſane, vid. Roxane.
Doſithæus, Hyrcani regis legatus ad Romanos, *l.* 4 *c.* 4 *p.* 266
Doſithæus, dux exercitus, *l.* 3 *c.* 19 *p.* 233
Doſithæus, miles Judæus, *l.* 3 *c.* 18 *p.* 231
Doſithæus, nobilis Judæus, Hyrcani fugam ad Maluchum, Arabiæ regem detegit, *l.* 5 *c.* 14 *p.* 406
Doſithæus, princeps Judæus, Herodis juſſu interficitur, *l.* 5 *c.* 23 *p.* 447
Doſithæus Romanus à Tito mittitur ad ſanctum Templi Hieroſol. atrium contrà Judæos, *l.* 6 *c.* 49 *p.* 833
Doſithæa, prior Herodis uxor, *l.* 5 *c.* 28 *p.* 467 aliàs Doris ſeu Doſis dicta, eod. *c.* 28 *p.* 467 it. d. *l.* 5 *c.* 33 *p.* 489. & *c.* 34 *p.* 492 Antipatri mater fuit, dict. *c.* 34 *p.* 492 ab ancilla accuſatur, eod. *c.* 34 *p.* 492 illius epiſtola ab Herode producitur, d. *l.* 5 *c.* 37 *p.* 502
Draco, Chaldæorum Deus, *l.* 1 *c.* 14 *p.* 42 à Daniele interficitur, d. *l.* 1 *c.* 14 *p.* 44

E.

Ebenum, lignum, vid. Obonos, lignum.
Ebutius, vid. Butius.
Ecbatana, metropolis Mediæ, *l.* 3 *c.* 12 *p.* 208
Eden, montes, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 546
Elam, provincia, *l.* 1 *c.* 15 *p.* 47
Eleazarus, ſummus ſacerdos, *l.* 3 *c.* 2 *p.* 175 excruciatur, d. *l.* 3 *c.* 4 *p.* 180
Eleazarus ſapiens Ptolemæi Philadelphi juſſu Biblia Hebraica Græcè vertit, *l.* 2 *c.* 23 *p.* 155
Eleazarus, qui & Apphus dictus fuit, Mattathiæ filius, *l.* 3 *c.* 7 *p.* 194
Eleazarus, Mauro cognominatus, Elephantum interficit, *l.* 3 *c.* 20 *p.* 235
Eleazarus, Phariſæus, Hyrcanum regem contumeliâ afficit, *l.* 4 *c.* 6 *p.* 272 igne crematur, dict. *c.* 6 *p.* 274
Eleazarus, Pontifex, Craſſi ætate vivens, *l.* 4 *c.* 26 *p.* 345
Eleazarus, Samæi filius, *l.* 6 *c.* 16 *p.* 596 illius præclarum facinus in obſidione Jotapatenſi, d. *c.* 16 *p.* 596 & ſeq. Sagittis confixus moritur, eod. *c.* 16 *p.* 597
Eleazarus, latro, Romam mittitur à Felice, *l.* 5 *c.* 45 *p.* 538
Eleazarus, Ananiæ Pontificis filius, Felicem in prælio ſuperat, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 541 principes Romanos interficit, d. *l.* 6 *c.* 2 *p.* 549 Templum Hieroſolymitanum occupat, d. *c.* 2 *p.* 549 à Dario & Philippo, Agrippæ regis ducibus vincitur, eod. *c.* 2 *p.* 550 ipſe poſtea eoſdem vincit, ibid. ad hunc legati a Ceſtio & Agrippa pacis cauſa mittuntur, d. *l.* 6 *c.* 5 *p.* 560 pacem oblatam reſpuit, eod. *c.* 5 *p.* 560 Neronis, Cæſaris, donum ex templo Hieroſol. ejicit, *l.* 6 *c.* 7 *p.* 568 ducem Romanum interficit, eod. *c.* 7 *p.* 569 Agrippæ regi reſpondet, *l.* 6 *c.* 8 *p.* 570 à Ceſtio clade afficitur, dict. *c.* 8 *p.* 571 multos ex Ceſtii militibus, interficit, eod. *c.* 8 *p.* 571 à Judæis dux eligitur, contrà Veſpaſianum, *l.* 6 *c.* 9 *p.* 574 Idumææ præficitur, eod. *c.* 9 *p.* 575 illius partes defendit Johannes, *l.* 6 *c.* 29 *p.* 664 ipſe primus fuit, qui graſſatores coadunavit, d. *l.* 6 *c.* 29 *p.* 664 it. eod. *l.* 6 *c.* 32 *p.* 680 eidem ſeſe aſſociant Judas, Simeon & Hiſkias, nobiles Judæi, d. *c.* 32 *p.* 681 templum Hieroſolymitanum occupat, eod. *c.* 32 *p.* 681 & ſeq. Johanni, templum invadere conanti, ſeſe opponit, *l.* 6 *c.* 35 *p.* 702 urbis Hieroſolymæ mœnia defendenda ſuſcipit, d. *l.* 6 *c.* 36 *p.* 719 urbe egreſſus rem contrà Romanos fortiter gerit, eod. *l.* 6 *c.* 41 *p.* 769 & ſeq. urbe iterùm egreſſus ſimùl cum Johanne magnam gentium multitudinem proſternit, d. *c.* 41 *p.* 772 & ſeqq. Arcem Hieroſolymitanam occupat ob Simeonis crudelitatem, *l.* 6 *c.* 43 *p.* 792 ex urbe Hieroſolymitana profugiens Maſſadam occupat, d. *l.* 6 *c.* 56 *p.* 876. à Sylva, duce Romano, ibidem obſidetur, dict. *c.* 56 p. 876 duces ac princeps Hieroſolymitanos in arce Maſſada ad fortitudinem hortatur, *l.* 6 *c.* 57 *p.* 878 urbis Hieroſol. cladem deplorat, d. *l.* 6 *c.* 58 *p.* 882 & ſeqq. in prælio occumbit, eod. *c.* 58 *p.* 886
Eleaſa ſeu Alexas, Judæus juvenis, rem ſtrenuè gerit, *l.* 6 *c.* 47 *p.* 821
Elias arcam fœderis, in monte Nebo reconditam, aliquando reducet, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 63
Eliakim, ſummus Sacerdos, *l.* 1 *c.* 12 *p.* 39
Eliaſib, ſacerdos, *l.* 2 *c.* 8 *p.* 89 ipſe & Menaſſes templum in monte Garizim exſtrui curant, d. *c.* 8 *p.* 89 & *l.* 6 *c.* 60 *p.* 890
Eliphas, Eſavi filius, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 10

Digitized by Google

Eliſcha, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1 illius poſteri quinam ſint, d. *c.* 1 *p.* 5 & eod. *l.* 1 *c.* 3 *p.* 17
Eliſſa, quæ etiam Dido, Carthaginem condit, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 157
Elpis, Herodis uxor, *l.* 5 *c.* 33 *p.* 490
Elul, menſis nomen apud Judæos, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 165
Enos, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1 illius ætate maximum diluvium orbem inundavit, *l.* 2 *c.* 18 *p.* 131
Enzora urbs ab Alexandro Jannæo ſubacta, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297
Epha, qualis menſura, *l.* 5 *c.* 24 *p.* 450
Epheſus, urbs, l. 5 c. 7 p. 379
Ephron, urbs magna, l. 3 c. 18. p. 232
Epicuræi, ſic dicti Cuthæi, *l.* 4 *c.* 4 *p.* 265
Epicrates, princeps Macedoniæ, *l.* 4 *c.* 5 *p.* 270
Epidaurus, *l.* 1 c. 1 *p.* 3
Epirus, *l.* 3 *c.* 16 *p.* 225. hanc petit Hannibal, dict. *c.* 16 *p.* 225
Eridanus, fluvius, *l.* 1 *c.* 1. *p.* 4
Erotimus, rex Arabiæ, vid. Areta.
Eſavi filius, Eliphas, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 10
Eſaiæ, prophetæ vaticinium de Babylone, *l.* 1 *c.* 5 *p.* 23
Eſra, ſcriba, *l.* 1 *c.* 12 *p.* 39. it. d. *l.* 1 *c.* 20 *p.* 60. & *l.* 4 *c.* 17 *p.* 360
Eſſa, urbs, vid. Haſmona.
Eſſeni, *l.* 4 *c.* 6 *p.* 274. horum diſciplina, *l.* 5 *c.* 24 *p.* 451. vid. Haſidæi.
Eſthera, regina, *l.* 2 *c.* 2 *p.* 75 ad Deum preces fundit, d. *l.* 2 *c.* 3 *p.* 77 in conſpectum regis Ahaſveri venit, eod. *l.* 2 *c.* 4 *p.* 81 regem & Hamanum ad convivium invitat, eod. *l.* 2 *c.* 5 *p.* 83 regis auxilium implorat, d. *c.* 5 *p.* 83
Etalach ſive Elatach, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4
Evimolon, Alexandri M. amicus, *l.* 2 *c.* 15 *p.* 118
Eunuchus Herodis miniſter donô corrumpitur à Salome, *l.* 5 *c.* 22 *p.* 449. venenatam potionem Herodi detegit, eod *c.* 22. *p.* 440
Eunuchus Mariamnæ miniſter Herodis juſſu capitur, *l.* 5 *c.* 22 *p.* 441
Eupator, Antiochi filius, *l.* 3 *c.* 11 *p.* 204. & d. *l.* 3 *c.* 12 *p.* 211 Lyſiam contra Judæos mittit, eod. *l.* 3 14 *p.* 216 pacem cum Judæis facit, d. *c.* 14 *p.* 217 fœdus cum Juda initum rumpit, *l.* 3 *c.* 20 *p.* 234 prælium adversùs Judam inſtruit, eod. *c.* 20 *p.* 234 ab hoc deficit Philippus, d. *c.* 20 *p.* 236 à Demetrio, Seleuci filio bellô petitur, eod. *c.* 20 *p.* 236. & *c.* 21 *p.* 737 pacem cùm Juda denuò facit, *c.* 20 *p.* 236
Eupolemus, Johannis filius, à Juda Maccabæo legatus mittitur ad Romanos, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 226
Eurycles, Lacedæmonius Hieroſolymam venit, *l.* 5 *c.* 32 *p.* 482 Antipatrum amat, d. *c.* 32 *p.* 482 diſcordiam inter fratres, Herodis filios, excitat, eod. *c.* 32 *p.* 482. & ſeq. Herodi clandeſtina filiorum ſuorum conſilia aperit, d. *c.* 32 *p.* 483. muneribus auctus ab Herode abiens aliò ſe confert, eod. *c.* 32 *p.* 484
Ezechias latro ab Herode interficitur, *l.* 5 *c.* 4 *p.* 364. & eod. *l.* 5 *c.* 14 *p.* 403
Ezechiæ regis palatium Hieroſol. *l.* 6 *c.* 50 *p.* 842 miraculum ei fit, d. *l.* 6 *c.* 35 *p.* 714
Ezechielis prophetæ vaticinium à Joſepho explicatur, *l.* 6 *c.* 60 *p.* 892

F.

Fabius, centurio Romanus, templum Hieroſol. primus intrat, *l.* 4 *c.* 23 *p.* 333
Fadus Cuſpius à Claudio, Cæſare in Judæum mittitur, *l.* 5 *c.* 45 *p.* 537 eidem ſuccedit Felix, d. *c.* 45 *p.* 537
Fames in Judæorum caſtris graſſatur, *l.* 4 *c.* 19 *p.* 322 terram Judaicam Herodis ætate afflixit, *l.* 5 *c.* 24 *p.* 449. Hieroſolymis graſſari incipit, *l.* 6 *c.* 32 *p* 685 ibidem valdè invaleſcit, d. *l.* 6 *c.* 39 *p.* 754. & *c.* 41 *p.* 774. it. *c.* 45 *p.* 808. & *c.* 49 *p.* 834
Fame diuturnâ macerati quomodo ſint curandi, *l.* 6 *c.* 45 *p.* 803
Famis diræ exemplum memorabile in nobili fœmina Hieroſol. *l.* 6 *c.* 51 *p.* 843
Fanius, Romanorum princeps, legatus ad Hyrcanum mittitur, *l.* 4 *c.* 4 *p.* 268
Fauſtus, centurio Romanus, templum Hieroſolym. primus intrat, *l.* 4 *c.* 23 *p.* 333
Feſtum ſeptimanarum, vid. Septimanarum feſtum.
Feſtum azymorum, vid. Paſcha.
Feſtum tabernaculorum, vid. tabernaculorum feſtum.
Feſtus Port. ſuccedit Felici in Judææ adminiſtratione, *l.* 5 *c.* 45 *p.* 539
Felix Cuſpio Fado in Judææ adminiſtratione ſuccedit, *l.* 5 *c.* 45 *p.* 537 jus regium ſervili ingenio exercet in Judæa, d. *c.* 45 *p.* 537 Agrippam catenis vinctum Romam mittit, eod. *c.* 45 *p.* 538 Nathanem, ſive Jehonathanem ſummum ſacerdotem, immiſſô ſicariô interficit, d. *c.* 45 *p.* 539 ingentem

tem Judæorum multitudinem interfici jubet, *eod. c.* 45 *p.* 539 Beronicen, Agrippæ regis ſororem, ludibrio habet, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 540 ab Eleazaro, Ananiæ filio, clade afficitur, eod. *l.* 6 c. 1 *p.* 541

Felix, princeps Romanus, contrà Phaſelum pugnat, *l.* 5 *c.* 7 *p.* 378 ab illo vincitur, d. *c.* 7 *p.* 378

Ferraria, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 20

Florus Geſſ. Judææ procurator, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 540 ſub eo bellum Judaicum exoritur, d. *c.* 1 *p.* 540 Albino ſuccedit, eod. *c.* 1 *p.* 540

Fœdus inter Romanos & Judæos, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 227 & 228 ejus conditiones, d. *c.* 17 *p.* 227. & ſeq. & *l.* 4 *c.* 4 *p.* 267 quando illud renovatum ſit, *l.* 4 *c.* 17 *p.* 313. & *l.* 5 *c.* 5 *p.* 370. ac ſeq. inter Herodem & Romanos, *l.* 5 *c.* 9 *p.* 392.

Fons, ſtillans oleum, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 19

Francia, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 2. & d. *l.* 1 *c.* 21 *p.* 64 quomodo ab Hebræis appelletur, eod. *c.* 21 *p.* 64 à Jul. Cæſare ſubacta, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 354

Franci unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 2 olim Galli dicti, *l* 5 *c.* 41 *p.* 519 à Romanis ſubacti, *l.* 6 cap. 1 *p.* 547

Franta, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 2

Frondes quaſnam Judæi in feſto tabernaculorum adhibere conſveverint, *l.* 4 *c.* 3 *p.* 258. & eod. *l.* 4 *c.* 7 *p.* 277. & *c.* 11 *p.* 291

Furius, centurio Romanus, templum Hieroſ. primus intrat, *l.* 4 *c.* 23 *p.* 333

G.

Gabala, urbs, l. 4 c. 12 p. 297 ab Alexandro Jannæo capitur, dict. c. 12 p. 297

Gabbath Saul, vicus quidam, l. 6 c. 34 p. 695

Gabina, urbs, l. 1 c. 2 p. 14

Gabinius à Pompejo Hieroſolymam mittitur, l. 4 c. 22 p. 331 ex urbe Hieroſolyma à Judæis pellitur, d. c. 22 p. 331 in Syriam mittitur, l. 4 c. 24 p. 338 Alexandrium oppidum oppugnat, eod. c. 24 p. 339 pacem cum Alexandro facit, dict. c. 24 p. 340 regnum Judaicum in partes dividit, eod. c. 24 p. 340 cum Ariſtobulo pugnat, l. 4 c. 25 p. 341 eundem vinctum Romam mittit, d. c. 25 p. 342 Ariſtobuli uxorem Senatui Romano commendat, eod. c. 25 p. 343 Parthos vincit, d. c. 25 p. 343. Ægyptum bello petit, eod. c. 25. p. 343 Ptolemæum in regno Ægypti firmat, d. c. 25 p. 344 Hyrcano regnum renovat, eod. c. 25 p. 345 Antipatrum populo Judaico præficit, d. c. 25 p. 345 Romam redit, ibid.

Gadara, urbs, l. 4. c. 12 p. 297 à Veſpaſiano capitur, l. 6 c. 14 p. 588 à Judæis graſſatoribus occupatur, d. l. 6 c. 28 p. 649 illius incolæ legatos ad Veſpaſianum mittunt, eod. c. 28 p. 649 vid. Gerara.

Gæſchem, Arabs, l. 1 c. 12 p. 39

Galatæ, l. 1 c. 1 p. 2 à Romanis magna clade afficiuntur, l. 2 c. 24 p. 157

Galba, Imperator Romanus, Neroni ſuccedit, l. 6 c. 28 p. 652 interficitur, eod. c. 28 p. 652

Galilæa, regio, l. 6 c. 9 p. 574 huic regioni præficitur Joſephus, d. c. 9 p. 574 iſtius regionis diviſio, l. 6 c. 14 p. 588

Galilæi literas ad Judam Maccabæum mittunt, l. 3 c. 13 p. 212

Gallia Narbonenſis, l. 3. c. 15 p. 221 Galli ſeu Galatæ, milites ſcutati, l. 5 c. 21 p. 438 ab Auguſto, Imperatore, Herodi dono dantur, d. c. 21 p. 438 Herodis funus comitantur, l. 5 c. 41 p. 519

Gallus Caninius vel Canidius, conſul Romanus, l. 5 c. 12 p 401

Gallus Ceſt, vid. Ceſtius Gallus.

Galeſtis vid. Galuſtus.

Gallicanus, Chiliarcha Romanus, ad Joſephum, in ſpelunca deliteſcentem, mittitur, l. 6 c. 18 p. 603

Galuſtus, Sadducæorum fortiſſimus, l. 4 c. 15 p. 305

Gamala, urbs, l. 6 c. 24 p. 630 unde ſic dicta, d. c. 24 p. 630 à Veſpaſiano, Imperatore, obſidetur, eod. c. 24 p. 630 ei pax à rege Agrippa offertur, d. c. 24 p. 630 illius incolæ Agrippam vulnerant, eod. c. 24 p. 631 Agrippas illam ingreditur, d. c. 24 p. 631 illius incolæ Romanos clade afficiunt, eod. c. 24 p. 632 à Romanis funditùs delettur, l. 6 c. 25 p. 632 vid. etiam Gaſala.

Gamaliel, R. Simeonis filius, l. 6 c. 59 p. 888

Garizim ſive Griſim, mons, l. 2 c. 8 p. 88 it. l. 6 c. 60 p. 890 in eo templum à Sanballato exſtruitur, l. 2 c. 8 p. 88. & l. 4 c. 4 p. 264. it. l. 6 c. 60 p. 890 templum iſtud ab Hyrcano deſtruitur, l. 2 c. 8 p. 90. & l. 4 c. 4 p. 265 idem templum Jovi Gretæo conſecratur, l. 3 c. 7 p. 194 montem iſtum occupat Alexander, Ariſtobuli filius, l. 4 c. 25 p. 344

Gaſala,

Digitized by Google

Galala, urbs, ab Alexandro Jannæo capitur, l. 4 c. 12 p. 297
Gaula ſeu Gaulana, urbs, ab Alexandro Jannæo capitur, l. 4 c. 12 p. 297
Gaza, urbs, ab Alexandro M. expugnatur, l. 2 c. 6 p. 85 Timotheus ad hanc urbem confugit, l. 3 c. 13 p. 214 à Juda Maccabæo capitur, dict. c. 13 p. 214. & ſeq. urbs iſta ab Hebræis Aza vocatur, l. 3 c. 17 p. 228 Hyrcanus eò confugit, l. 4 c. 2 p. 251 hæc urbs à Judæis deficit, dict. l. 4 c. 9 p. 284 ab Alexandro Jannæo obſidetur, eod. l. 4 c. 11 p. 289 capitur, d. c. 11 p. 291. & c. 12 p. 296 à Simeone oppugnatur, *l.* 6 *c.* 29 *p.* 657 capitur, d. *c.* 29 *p.* 660 à Tito ſubjugatur, *l.* 6 *c.* 31 *p.* 678
Gellius, dux, ab Antonio ad Herodem mittitur, *l.* 5 *c.* 15 *p.* 410 imagines Mariamnæ & Ariſtobuli mittit ad Antonium, d. *c.* 15 *p.* 411
Genozar ſeu Genezareth, mare, *l.* 6 *c.* 11 *p.* 578
Georgan ſeu Georgian, mare, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5
Gerara, urbs, *l.* 4 *c.* 10 *p.* 289. it. d. *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297. & *c.* 24 *p.* 340 ab Alexandro Jannæo capitur, *l.* 4 *c.* 10 *p.* 289. & eod. *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297
Geraſeni, *l.* 4 *c.* 13 *p.* 298 illorum urbs, d. *c.* 13 *p.* 298
Genyava gens à Romanis devicta, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 546
Germani, unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p* 2 ab Hannibale victi, *l.* 3 *c.* 15 *p.* 221 & ſeq. Herodis funus comitantur, *l.* 5 *c.* 41 *p.* 519 à Romanis ſubacti, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 547. & d. *l.* 6 *c.* 9 *p.* 573
Geſſius Florus, vid. Florus.
Getæ, unde originem habeant, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 7 ab Hannibale devicti, *l.* 3 *c.* 15. *p.* 221 vid. infr. Gothi.
Gibea, urbs, *l.* 4 *c.* 15 *p.* 305 Ariſtobulus eò confugit, d. *c.* 15 *p.* 305
Gibeon ſeu Gabao, vallis, *l.* 6 *c.* 5 *p.* 559
Gigantes ab Alexandro M. reperti, *l.* 2 *c.* 16 *p.* 123
Gihon, *l.* 3 *c.* 2 *p.* 176 non eſt Nilus, ibid.
Gilead terra à Timotheo vaſtatur, *l.* 3 *c.* 13 *p.* 212
Giſcala, urbs in Galilæa ſita, *l.* 6 *c.* 25 *p.* 633 à Veſpaſiano oppugnatur, d. *c.* 25 *p.* 633 Titus eò mittitur, eod. *c.* 25 *p.* 633 Tito deditur, ibid. *p.* 634
Glaphyra, Jobabi uxor, ab Archelao in matrimonium ducitur, *l.* 5 *c.* 43 *p.* 527 ſomnium habet, eod. c. 43 p. 527 moritur, dict. *c.* 43 *p.* 528
Glaphyra, Cappadociæ regis filia, Alexandro, Herodis filio nubit, *l.* 5 *c.* 28 *p.* 467 & d. *l.* 5 *c.* 30 *p.* 477 illius filii qui fuerint, eod. *l.* 5 *c.* 33 *p.* 486
Glaphyra, dux exercitus, l. 6 c. 5 p. 559
Gladius aureus, ab Herode factus, januæ templi Hieroſol. imponitur, l. 5 c. 26 p. 461 huic gladio quid inſcriptum fuerit, *d. c.* 26 p. 461
Gomer, l. 1 c. 1 p. 1 illius filii, d. c. 1 p. 1 & p. 2
Gophna, urbs, l. 6 c. 49 p. 829
Gorgias, aliàs Gregorius, Antiochi regis dux, l. 3 c. 11 p. 205. à Lyſia ad Judæam ſubigendam mittitur, eod c. 11 p. 205 à Juda Maccabæo in fugam vertitur, l. 3 c. 13 p. 212 in Arabiam ad Timotheum venit, eod. c. 13 p. 212 cum Juda Maccabæo iterùm præliatur, l. 3 c. 19 p. 232 aufugit nec ullibi repertus fuit, d. c. 19 p. 233 vid. infrà Gregorius.
Gogadlus, exercitus dux, l. 1 c. 2 p. 13 & c. 3 p. 16 in terram Kittim irrumpit, l. 1 c. 2 p. 13 à Zephone vincitur, eod. c. 2 p. 14 & c. 3 p. 16
Gorgan, mare, l. 1 c. 1 p. 5
Gorion, ſacerdos, Joſephi pater, catenis vinctus in turri quadam detinetur, l. 6 c. 44 p. 794 dimittitur ex carcere, d. l. 6 c. 55 p. 866 moritur, eod. c. 55 p. 867
Gorinion ſeu Gurion, vir nobilis Hieroſolymitanus, à graſſatoribus interficitur, l. 6 c. 27 p. 645
Goſen, terra, l. 6 c. 49 p. 829 eò transferuntur Judæi, qui ad Titum transfugerant, d. c. 49 p. 829
Gothi, unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 7 vid. ſupr. Getæ.
Graſſatores Hieroſolymitani, l. 6 c. 2 p. 549 eorum princeps, Eleazarus, d. c. 2 p. 549 Agrippæ regis & Beronicæ ædes Hieroſolymis incendunt, l. 6 c. 3 p. 551 & ſeq. templum Hieroſolymitanum occupant, eod. l. 6 c. 32 p. 681 in tres factiones dividuntur, l. 6 c. 32 p. 681 mutuis cædibus ſeipſos conficiunt, eod. c. 32 p. 682 & ſeq. maxima incendia excitant Hieroſolymis, d. c. 32 p. 684 & ſeq. pacem inter ſe faciunt, eod. l. 6 c. 34 p. 698 Romanos terrore percellunt, d. c. 34 p. 698 ſeſe denuò oppugnant mutuò, l. 6 c. 35 p. 702 populum Judaicum miſerè vexant, d. c. 35 p. 702 Romanos propellunt, eod. c. 35 p. 704 tres turres ligneas, à Romanis exſtructas, ſubruunt, l. 6 c. 36 p. 717 graſſatorum duces pace inter ſe inita, officia militaria ad urbem defendendam partiuntur, d. c. 36 p. 718 ad interiora mœnia ſeſe recipiunt, d. c. 36 p. 718 Judæo

dæos urbe egredi prohibent, l. 6 c. 39 p. 754 eruptione facta Romanos repellunt, eod. l. 6 c. 40 p. 764 & ſeqq. item c. 46 p. 810 novum murum intrà vetera mœnia conſtruunt, eod. c. 46 p. 810 omnes templi Hieroſol. exitus claudunt, ne quis ad Romanos transfugere poſſit, l. 6 c. 49 p. 830 Romanos ad domum Sancti Sanctorum compellunt, d. c. 49 p. 831 ad montem olivarum egreſſi Romanorum animalia abducunt, d. l. 6 c. 50 p. 834 turrim quandam, à Salomone exſtructam, ad quam Romani ſeſe receperant, incendunt, eod. c. 50 p. 839 & ſeqq. nonnulli graſſatorum primarii viri ad Titum ex urbe Hieroſol. transfugiunt, l. 6 c. 52 p. 851 domos præcipuas, Hieroſolymis exiſtentes, incendunt, dict. l. 6 c. 53 p. 856 & c. 54 p. 864

Græci à Babyloniis deficiunt, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 22

Granicus, amnis, *l.* 2 *c.* 15 *p.* 116

Gregorius, Idumæorum dux, *l.* 3 *c.* 19 *p.* 132

Guajacum ſeu Guajacanum lignum Indicum, *l.* 2 *c.* 19 *p.* 136

Gymnoſophiſtæ, vid. Brachmani.

Gyphthæus ſeu Gythæus, juvenis Judæus, vid. Jephta.

H.

Heb ה litera apud Hebræos nominibus hominum honoris cauſa adjicitur, *l.* 4 *c.* 1 *p.* 247 & *l.* 6 *c.* 50 *p.* 838

Habacuc, propheta, Danieli cibum affert, *l.* 1 *c.* 11 *p.* 36

Hadareſer, Rechobi filius, metu Davidis fugit, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 19 illius filius, Zir appellatus, d. *c.* 4 *p.* 19

Haman, Amalecita, *l.* 2 *c.* 1 *p.* 72 perniciem ſtruit Judæis, d. *l.* 2 *c.* 2 *p.* 74 ipſe ejusque filii ſuſpendiô necantur, *l.* 2 *c.* 5 *p.* 84

Hamarum gens à Romanis devicta, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 546

Hamath, urbs, ab Alexandro Jannæo obſeſſa capitur, *l.* 4 *c.* 10 *p.* 289 & d. *l.* 4 *c.* 12 *p.* 293 Synedrium ibidem conſtituitur, eod. *l.* 4 *c.* 24 *p.* 340

Hamath Gaddi ſeu Gadar, urbs, à Veſpaſiano capitur, *l.* 6 *c.* 28 *p.* 651

Hammon, Deus, *l.* 2 *c.* 10 *p.* 98 Philippo ſomnianti apparet, d. *l.* 2 *c.* 11 *p.* 100 ab Alexandro M. colitur, eod. *l.* 2 *c.* 19 *p.* 135

Hananias, vid. Ananias.

Hananiæ filius, Jonathan, *l.* 5 *c.* 5 *p.* 373 a Judæis legatus mittitur ad Jul. Cæſarem, d. *c.* 5 *p.* 373

Hanna, ſeptem filiorum mater, *l.* 3 *c.* 5 *p.* 182 & *l.* 6 *c.* 42 *p.* 783 ipſa poſt ſeptem filios interemptos etiam interficitur, dict. *l.* 3 *c.* 6 *p.* 193

Hananelus Pontificatum ab Herode accipit, *l.* 5 *c.* 15 *p.* 409 à Pontificatu removetur, eod. *c.* 15 *p.* 411

Hannibal, Africæ dux, *l.* 3 *c.* 15 *p.* 221 Getas, Germanos ac Britones ſubjicit, d. *c.* 15 *p.* 221 Italiam bellô petit, eod. *c.* 15 *p.* 222 Romanos ſæpè vincit, d. *c.* 15 *p.* 222 & ſeqv. urbis Romæ obſidionem omittit, *l.* 3 *c.* 16 *p.* 225 in Epirum proficiſcitur, d. *c.* 16 *p.* 225 à Scipione vincitur, eod. *c.* 16 *p.* 225 in Ægyptum fugit, d. *c.* 16 *p.* 225 ad Pruſiam, Bithyniæ regem, venit, eod. *c.* 16 *p.* 225 venenô ſumptô interit, ibid. 226

Haſmona, urbs, ab Alexandro Jannæo capitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 296

Haſdrubal vid. Aſdrubal.

Haſmonæi, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 66 Antiochum magnum vincunt, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 158 cur ita dicti, *l.* 3 *c.* 7 *p.* 194 & *c.* 8 *p.* 198. eorum principatus quando defierit, *l.* 5 *c.* 12 *p.* 402 illorum magnanimitas, d. *l.* 5 *c.* 22 *p.* 442

Haſidæi quinam ſic dicti, *l.* 3 *c.* 8 *p.* 198 & d. *l.* 3 *c.* 21 *p.* 237 & *p.* 239 item *l.* 4 *c.* 6 *p.* 274 ac *l.* 5 *c.* 24 *p.* 451 vid. חסידים item Eſſeni.

חסידים quinam ita dicti, *l.* 3 *c.* 7 *p.* 194. vid. Haſidæi.

Hebron, urbs, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 10 ab Alexandro Jannæo capitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297 à Simeone ſubigitur, *l.* 6 *c.* 29 *p.* 660

Hebenum lignum, vid. Obonos lignum.

Hecatontamachi, milites Alexandri Jannæi, *l.* 4 *c.* 10 *p.* 287

הגמון hæc vox quid ſignificet, *l.* 2 *c.* 9 *p.* 94 it. *l.* 6 *c.* 30 *p.* 671 & d. *l.* 6 *c.* 31 *p.* 675

Helenæ ſepulchrum propè Hieroſolymam, *l.* 6 *c.* 34 *p.* 695 & *c.* 35 *p.* 704

Heliodorus à Seleuco Hieroſolymam miſſus, *l.* 3 *c.* 1 *p.* 168 templum Hieroſolym. ingreditur, eod. *c.* 1 *p.* 169 inde ſemi mortuus effertur, dict. *c.* 1 *p.* 171

Helius, urbs, *l.* 2 *c.* 21 *p.* 149

Helkia Judæorum dux, *l.* 4 *c.* 5 *p.* 271 Lathyri regis copias delet, d. *l.* 4 *c.* 10 *p.* 288

Hellas, terra, unde nomen traxerit, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5

Helpis, vid. Elpis.

Digitized by Google

Henoch, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1
Heraclea, urbs *l.* 6 *c.* 31 *p.* 678
Hercules Cacum interficit, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 13
Herculeum fretum, *l.* 3 *c.* 15 *p.* 221
Hercules, Alexandri M. filius, ex Barſane ſuſceptus, *l.* 2 *c.* 23 *p.* 154
Herodes Aſcalonita Samariam reſtaurat, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 159 eandem nominat Sebaſtam, d. *c.* 24 *p.* 159 & ſeq. Judæorum regnô potitur, *l.* 2 *c.* 25 *p* 165 quo die regnare cœperit, d. *c.* 25 *p.* 165 quamdiu regnârit, eod. *c.* 25 *p.* 165 templum Hieroſolymitanum duplô majùs & ornatiùs ædificat, dict. *c.* 25 *p.* 165 & *l.* 5 *c.* 26 *p.* 457 & ſeqq. Antipatri filius fuit, *l.* 4 *c.* 17 *p.* 315 Galilææ præficitur, *l.* 5 *c.* 3 *p.* 364 Ezechiam latronem interficit, d. *l.* 5 *c.* 4 *p.* 365 propterea à primoribus Judæorum accuſatur, *l.* 5 *c.* 4 *p.* 366 ab Hyrcano in judicium vocatur, d. *c.* 4 *p.* 366 in judicium venit, ibid. *p.* 367 à Schammæo & Menachemo accuſatur, eod. *c.* 4 *p.* 367 & ſeq. condemnationi proximus aufugit, d. *c.* 4 *p.* 369 à Sexto, Cæſaris patruele, dux Syriæ conſtituitur, eod. *c.* 4 *p.* 369 Hyrcanum bellô petit, *l.* 5 *c.* 5 *p.* 369 à bello deſiſtit, eod. *c.* 5 *p.* 370 copias adverſus Malchiam parat, d. *l.* 5 *c.* 6 *p.* 375 eundem dolô interficit, dict. *c.* 6 *p.* 376 à Magnatibus Judæorum accuſatur apud Marc. Antonium, *l.* 5 *c.* 8 *p.* 382 urbem Hieroſolymam contrà Parthos egregiè defendit, dict. *c.* 8 *p.* 384 Parthorum manus effugit, eod. *c.* 8 *p.* 385 Hieroſolymâ egreſſus in Idumæorum regionem fugit, *l.* 5 *c.* 9 *p.* 388 Parthos vincit, eod *c.* 9 *p.* 388 Joſepho, fratri ſuo, familiam ſuam commendat, d. *c.* 9 *p.* 389 eundem Maſſadæ præficit, eod. *c.* 9 *p.* 389 ad Maluchum, Arabiæ regem, fugam parat, d. *c.* 9 *p.* 389 in Ægyptum ad reginam, Cleopatram, fugit, eod. *c.* 9 *p* 390 Italiam petit, d. *c.* 9 *p.* 390 apud Marc. Antonium Romæ diverſatur, eod. *c.* 9 *p* 391 Rex declaratur, d. *c.* 9 *p.* 392 Pacorum bellô perſequitur, *l.* 5 *c.* 10 *p.* 392 Maſſadam obſidione liberat, d. *c.* 10 *p.* 393 Hieroſolymam obſidet, eod, *c.* 10 *p.* 394 inſidiis petitur, ibid. *p.* 395 Latrones perſequitur, d. *c.* 10 *p.* 395 Arabes vincit, *c.* 11 *p.* 396 ab Antonio maximè honoratur, eod. *c.* 11 *p.* 396 cum Soſio contrà Antigonum proficiſcitur, *d. c.* 11 *p.* 397 illius ſomnium de Joſepho, fratre ſuo, eod. *c.* 11 *p.* 398 ruinam domus cujusdam miraculosè evitat, *d. c.* 11 *p.* 398 Antigonum vincit, *c.* 12 *p.* 399 periculum mortis evadit, eod. *c.* 12 *p.* 399 Hieroſolymam unà cum Soſio obſidet, *d. c.* 12 *p.* 399 eandem capit, eod. *c.* 12 *p.* 400. & *l.* 6 *c.* 6 *p.* 564 Antonium ad Antigonum interficiendum inſtigat, *l.* 5 *c.* 12 *p.* 402 Hillelum & Schammæum, Phariſæos, magno honore afficit, *l.* 5 *c.* 13 *p.* 402 Phariſæorum principes honorat, *d. c.* 13 *p.* 402 aurum quovis modô colligit, eod. *c.* 13 *p.* 403 legatos ad Parthorum regem mittit, dict. c. 13. p. 404 Hyrcanum magno honore palàm afficit; ſed clàm interfici jubet, l. 5 c. 14 p. 405 literas Maluchi, regis Arabiæ, ad Hyrcanum ſcriptas, intercipit, *d.* c. 14 p. 406 Synedrium convocat, eod. c. 14 p. 407 & ſeq. Hyrcanum interfici jubet, dict. c. 14 p. 408 Hananelum pontificem facit, l. 5 c. 15 p. 409 eundem à ſacerdotio removet idque Ariſtobulo tradit, *d.* c. 15 p. 410 & ſeq. Antonio reſpondet, eod. c. 15 p. 411 Ariſtobulo invidet, l. 5 c. 16 p. 414. & ſeqv. ad urbem Jericho proficiſcitur, eod. c. 16 p. 414 Ariſtobulum interfici curat, ibid. Cleopatram in hac urbe regiè excipit, l. 5 c. 17 p. 419 *à* Cleopatrà ad concubitum ſolicitatur, eod. c. 17 p. 419 Cleopatram interficere vult, ibid. p. 419 eandem reginam usque in Ægyptum comitatur, *d.* c 17 p. 419 Antonium contr*à* Auguſtum Cæſarem juvat, l. 5 c. 18 p. 420 Arabiam invadit, eod. c. 18 p. 421 Ægyptios primùm, deinde Arabes in fugam vertit, l. 5 c. 18 p. 422 ipſius ætate magnus fit terræ motus, l. 5 c. 19 p. 422 ad regem Arabiæ pacis causâ legatos mittit, *d.* c. 19 p. 423 legati iſti interficiuntur, ibid. milites ſuos ad bellum contr*à* Arabiæ regem hortatur, eod. cap. 19 p. 424. & ſeq. Arabes prælio vincit, l. 5 c. 20 p. 430 Petram deſerti, metropolin Arabum, capit, *d.* c. 20 p. 431 Antonium interemptum dolet, l. 5 c. 21 p. 432 ad Auguſtum Cæſarem proficiſcitur, eod. c. 21 p. 432 in illius conſpectum venit, *d.* c. 21 p. 433 eundem alloquitur, eod. c. 21 p. 433. & ſeq. ab Auguſto in gratiam recipitur, *d.* c. 21 p. 437 Auguſtum in Ægyptum usque comitatur, eod. c. 21 p. 438 domum reverſus omnia turbis plena invenit, l. 5 c. 22 p. 438 Salomæ, ſororis ſuæ, calumniis credit, *d.* c. 22 p 440 Mariamnen, Joſephum & Soëmum Tyrium capi jubet, eod. c. 21 p. 441 Mariamnæ euchnuchum

nuchum

machum torqueri jubet, *d.* c. 22. p. 441 Mariamnam, uxorem ſuam, occidi præcipit, eod. c. 22 p. 442 illius domus peſte affligitur, *d.* l. 5 c. 22 p. 444 Mariamnæ interfectæ deſiderio afficitur, l. 5 c. 23 p. 445 in morbum incidit, eod. c. 23 p. 445 Alexandram, Coſtobarum, Lyſimachum ac Doſithæum interfici jubet. *d.* c. 23 p. 445. & ſeq. imagines gentium ædificiis, à ſe conſtructis, inſculpi curat, eod. c. 23 p. 447 Hippodromum ædificari jubet, dict. c. 23 p. 447 varia edis ſpectacula eod. c. 23 p. 447 decem juvenes in ipſum conſpirant, *d.* c. 23 p. 448 templum in honorem Auguſti condit, l. 5 c. 24 p. 448 Samariam, Cæſaream aliaque oppida ædificat, *d.* c. 24 p. 448 Judæos famis tempore ſublevat, eod. c. 24 p. 449 veſtibus crebrò mutatis in publicum prodit, *d.* c. 24 p. 450 populum Judaicum ad juſjurandum adigit, eod. c. 24 p. 451 Menachemum de vitæ regnique ſui duratione interrogat, l. 5 c. 25 p. 453 populum Judaicum ad novum templum exſtruendum oratione hortatur, eod. l. 5 c. 25 p. 454 & ſeqv. templum ædificat, l. 5 c. 26 p. 457 gladium aureum ſuprà templi januam poni curat, *d.* c. 26 p. 461 Antipatrum ac Doſithæam in domum ſuam revocat, l. 5 c. 28 p. 467 Romam abit, filios ſuos accuſaturus apud Auguſtum Cæſarem, eod. c. 28 p. 469 filiis ſuis Auguſti interventu reconciliatur, *d.* c. 28 p. 471 dona Auguſto Cæſari dat, eod. c. 28 p. 471 inter filios ſuos regnum dividit, l. 5 c. 29 p. 471 Archelaum donis auctum à ſe dimittit, l. 5 c. 31 p. 481 ab Eurycle Lacedæmonio perſvaſus Alexandrum & Ariſtobulum, filios ſuos, catenis conſtringi jubet, eod. l. 5 c. 32 p. 483 Tyrum & Cæſaream proficiſcitur. *d.* c. 32 p. 484 Alexandrum & Ariſtobulum, filios ſuos, ſuſpendiò necari jubet, eod. c. 32 p. 486 affinitatem & concordiam inter liberos ſuos inſtituere vult, l. 5 c. 33 p. 488 novem uxores habuit, *d.* c. 33 p. 489 illius progenies, eod. c. 33 p. 489 affinitatem inter liberos ſuos inſtitutam diſſolvit, l. 5 c. 33 p. 490 Pheroram fratrem ægrotantem inviſit, l. 5 c. 34 p. 491 eundem vita functum pompâ funebri proſequitur, dict. c. 34 p. 491 de venenata potione inquirit, eod. c. 34 p. 492 præfectum Antipatri torqueri jubet, l. 5 c. 35 p. 494 Antipatrum Romà per epiſtolam evocat, dict. c. 35 p. 497 ad Antipatrum iterum ſcribit, l. 5 c. 36 p. 498 illum parricidii accuſat, *d.* c. 36 p. 500 & c. 37 p. 501 & ſeqv. vaſculum veneno plenum afferri jubet, l. 5 c. 39 p. 512 Antipatrum catenis conſtringi jubet, *d.* c. 39 p. 512 in morbum incidit lethalem, l. 5 c. 40 p. 513 Antipatrum à regni ſucceſſione excludit, eod. c. 40 p. 514 principes Judæos Hippodromo includit, *d.* c. 40 p. 514 ſeipſum interficere vult, eod. c. 40 p. 515 Antipatrum interimi jubet, *d.* c. 40 p. 515 Archelaum ſucceſſorem in regno conſtituit, eod. c. 40 p. 516 moritur, *d.* c. 40 p. 516 quamdiu regnaverit, l. 5 c. 40 p. 516 ipſius proſperitas & infelicitas, eod. c. 40 p. 517 illius mandatum de principibus Judaicis interficiendis, *d.* c. 40 p. 517 maximâ pompâ funebri ſepelitur, l. 5 c. 41 p. 518. & ſeq. ipſius adminiſtratio regni à Judæis culpatur, eod. c. 41 p. 520 urbem Hieroſolymam exteriori eoque maximo muro cinxit, l. 6 c. 36 p. 718 ipſius corpus ad oppidum, Herodium, defertur, l. 5 c. 41 p. 520

Herodes, regis Herodis filius natu minimus, l. 5 c. 33 *p.* 488 & *p.* 489 eidem Ariſtobuli filia deſponſatur, *d. c.* 33 *p.* 488 Cleopatræ Hieroſolymitanæ fuit filius, eod. *c.* 33 *p.* 489 poſteà Antipas dictus, *l.* 5 *c.* 42 *p.* 522. & c. 43 *p.* 528 vid. Antipas.

Herodes, Ariſtobuli, Herodis filii, filius, *l.* 5 *c.* 33 *p.* 486

Herodias, Ariſtobuli filia, *l.* 5 *c.* 33 *p.* 487 vid. Oridara.

Herodium, oppidum ab Herode conditum, *l.* 5 *c.* 9 *p.* 389 duæ arces ſeu urbes hujus nominis ab Herode exſtructæ, *d. c.* 9 *p.* 389 quot ſtadia abfuerint ab urbe Hieroſolyma, eod. *c.* 9 *p.* 389 ad hanc urbem Herodis corpus defertur, *l.* 5 *c.* 41 *p.* 520 ibid. ſepelitur, *d. c.* 41 *p.* 520. & ſeq.

Hesbon, urbs, ab Alexandro Jannæo, capitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297

Hethel, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4

Hieroſolyma, à Nebucadnezare capitur, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 22 mandatò Cyri reſtauratur, *l.* 1 *c.* 19 *p.* 56 hanc Alexander M. ſubjugare vult, *l.* 2 *c.* 6 *p.* 85 & *c.* 7 *p.* 86 ab Antiocho Magno vaſtatur, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 158 à Pompejo capitur, *d. l.* 2 *c.* 24 *p.* 160. & *l.* 4 *c.* 23 *p.* 333 à Craſſo ſubigitur, *d. l.* 2 *c.* 25 *p.* 168 ab Antiocho obſidetur, *l.* 4 *c.* 3 *p.* 257 ab Ariſtobulo obſidione cingitur, *d. l.* 4 *c.* 17 *p.* 313 ab Areta, rege Arabiæ, oppugnatur, eod. *l.* 4 *c.* 18 *p.* 319. & ſeq. urbi Romæ

Digitized by Google

ſit tributaria, *l.* 4 *c.* 23 *p.* 336 ejuſdem muri, à Pompejo deſtructi, ab Hyrcano reparantur, *l.* 5 *c.* 3 *p.* 364 ab Herode obſidetur, *l.* 5. *c.* 10 *p.* 394 item cap. 12 *p.* 400 capitur, *d. c* 12 *p.* 400 quo tempore ab Herode capta ſit, eod. *c.* 12. *p.* 401 ejuſdem urbis ſitus, *l.* 5 *c.* 26 *p.* 462 & *l.* 6 *c.* 35 *p.* 714 Agrippæ junioris ætate deſtructa fuit, *l.* 5 *c.* 45 *p.* 537 à Ceſtio per triduum obſidetur, *l.* 6 *c.* 8 *p.* 571 ad illam oppugnandam Titus caſtra locat, *l.* 6 *c.* 34 *p.* 698 triplici muro circumdata fuit, *d. l.* 6 *c.* 36 *p.* 718 & *c.* 46 *p.* 812 circumjacentium locorum amœnitas ac fertilitas, *l.* 6 *c* 45 *p.* 809 quo menſe capta ſit à Romanis, *l.* 6 *c.* 53 *p.* 853 vid. Jeruſalem.

Hillelus, Phariſæorum princeps, *l.* 5 *c.* 13 *p.* 402. & eod *l.* 5 *c.* 24 *p.* 451

Hippodromus ab Herode exſtructus, *l.* 5 *c.* 23 *p.* 447. & *d. l.* 5 *c.* 40 *p.* 514. & *p.* 517

Hippopotami, animalia aquatica ingentis magnitudinis, *l.* 2. *c.* 18 *p.* 131

Hiſkias, rex, quando vixerit, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 351

Hiſkias, Chobari filius, adhæret Eleazaro, graſſatorum principi, *l.* 6 *c.* 32 *p.* 681

Hiſpania, *l.* 1 *c* 1 *p.* 4. & *l.* 4 *c.* 15 *p.* 305 à Cyro ſubacta, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 64 Romanorum provinçia facta, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 160 ab Hannibale devicta, *l.* 3 *c.* 15 *p.* 221 ab Herode Antipa ſubjugata, *l.* 6 *c.* 6 *p.* 564

Hiſtorici fidelis officium, l. 4 c. 16 p. 309

Hortenſius, princeps Romanus, l. 4 c. 17 p. 312

Horrea publica Hieroſolymitana à graſſatoribus incenduntur, l. 6 c. 32 p 685

Hungari, à Romanis ſubjugati, l. 6 c. 1 p. 546 vid. Ungari.

Hyrcanus, Judæorum rex, Samariam funditùs delet, l. 2 c. 24 p. 159

Hyrcanus, Simeonis filius, natu major, interficitur, l. 4 c. 2 p. 251

Hyrcanus, Alexandri, Judæorum regis, filius, l. 1 c. 21 p 67

Hyrcanus minor, Johannes dictus, l. 4 c. 2 *p.* 251 & l. 6 c. 6 *p.* 563 cur Hyrcanus fuerit appellatus, l. 4 c. 2 *p.* 251. & *d.* l. 4 c. 3 p. 257 Gazam profugit, eod. l. 4 c. 2. p. 251 Digonam urbem oppugnat, d. l. 4 c. 2 p. 252 ab oppugnatione iſtius urbis deſiſtit, eod. c. 2 p. 256 ab Antiocho Hieroſolymis obſidetur, l. 4 c. 3 p. 257 legatos ad Antiochum mittit, d. c. 3 p. 258 pacem cum illo facit, eod. c. 3 p. 260 fœdus cum Arſace, Parthorum rege, init, l. 4 c. 4 p. 264 in Syriam Zobam exercitum ducit, dict. c. 4 p. 264 Medabatham, urbem, ſubigit, eod. c. 4 p. 264 Samgar ſive Samegam urbem capit, d. c. 4 p. 264 Debiram Mareſamque ſubjugat, ibid. Idumæos ſibi ſubjicit eoſdemque circumciſionis fœdere ſibi jungit, eod. c. 4 p. 265 legatos fœderis renovandi cauſâ Romam mittit, l. 4 c. 4 p. 266 Samariam obſidet, l. 4 c. 5 p. 268 in Sancto Sanctorum vocem, victoriæ prænunciam, audit, d. c. 5 p. 269 Ptolemæi Lathuri copias vincit, eod. c. 5 p. 270. & ſeqv. Samariam capit, d. c. 5 p. 270 ab Eleazaro, Phariſæo, contumeliâ afficitur, l. 4 c. 6 p. 272 Phariſæorum ſcita & dicta deſerit, eod. c. 6 p. 274 Deum de filiis ſuis conſulit, l. 4 c. 7 p. 275 moritur, d. c. 7 p. 276

Hyrcanus Alexandri Jannæi filius, *l.* 4 *c.* 13 *p.* 300 & *l.* 6 *c.* 6 *p.* 563 Summo ſacerdotio à matre Alexandra præficitur, *l.* 4 *c.* 13 *p.* 300 cum fratre, Ariſtobulo, pugnat, *l.* 4 *c.* 17 *p.* 313 in fugam vertitur, eod. *c.* 17 *p.* 313 cum fratre Ariſtobulo pacem facit, d. *c.* 17 *p.* 314 cum Antipatro magnam colit amicitiam, *l.* 4 *c.* 18 *p.* 316 ad Aretam, regem Arabiæ, fugit, eod. *c.* 18 *p.* 318 Antipatrum ad Pompejum mittit, *l.* 4 *c.* 20 *p.* 324 Ariſtobulum apud Pompejum accuſat, eod. *l.* 4 *c.* 21 *p.* 324 regnum à Pompejo ei reſtituitur, d. *l.* 4 *c.* 23 *p.* 336 & *c.* 24 *p.* 337 cum Scauro & Antipatro petram deſerti oppugnare vult, eod. *c.* 24 *p.* 337 regnum ei à Caſſio reſtituitur, *l.* 4 *c.* 26 *p.* 348 muros urbis Hieroſolymæ, à Pompejo dirutos, reparat, *l.* 5 *c.* 3 *p.* 364 Herodem in judicium vocat, d. *l.* 5 *c.* 4 *p.* 366 eundem à mortis periculo liberat, d. *c.* 4 *p.* 368 ab Herode bellò petitur, *l.* 5 *c.* 5 *p.* 369 legatos fœderis renovandi cauſâ Romam mittit, d. *c.* 5 *p.* 370 legatos ad Auguſtum & Antonium mittit, *l.* 5 *c.* 7 *p.* 379 ab Auguſto & Antonio reſponſum accipit, d. *c.* 7 *p.* 379 Herodem & Phaſelum apud Antonium excuſat, *l.* 5 *c.* 8 *p.* 383 cum archipincerna Pacori, regis Parthorum in urbe Hieroſol. pugnat, d. *c.* 8 *p.* 384 illius dictis fidem habet, eod. *c.* 8 *p.* 385 à Pacoro capitur, d. *c.* 8 *p.* 387 eidem aures ab Antigono amputantur, eod. *c.* 8 *p.* 387 Babylonem mittitur, d. *c.* 8 *p.* 387 in Parthia exulat, *l.* 5 *c.* 13 *p.* 403 apud Judæos, Babylone habi-

tantes, magno in honore eſt, d. *c.* 13 *p.* 403 Hieroſolymam proficiſcitur, eod. *l.* 5 *c.* 14 *p.* 405 ab Herode honorificè excipitur, d. *c.* 14 *p.* 405 ipſius filia, Alexandra, inſidias ab Herode ſtructas, ei aperit, d. *c.* 14 *p.* 405 ad Maluchum, regem Arabiæ, confugere vult, eod. *c.* 14 *p.* 405 coràm Synedrio ſiſtitur, d. *c.* 14 *p.* 407 interficitur, eod. *c.* 14 *p.* 408 illius laus, regni adminiſtratio & res geſtæ, d. *c.* 14 *p.* 408

Hyrcānia, urbs, *l.* 4 *c.* 14 *p.* 303

Hyrcana gens Alanis vicina, l. 6 *c.* 56 *p.* 872 tranſitum concedit Alanis, d. *c.* 56 *p.* 872

I.

Jabna ſeu Jaſna, urbs, etiam Jamnia dicta, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 228 & *l.* 6 *c.* 5 *p.* 558 ac *c.* 31 *p.* 678 it. d. *l.* 6 *c.* 59 *p.* 887 ab Alexandro Jannæo capitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 296

Jacobus, patriarcha, *l.* 5 *c.* 12 *p.* 402 illius vaticinium, d. *c.* 12 *p.* 402

Jacobus, Soſæ filius, à Simeone cuſtodiæ traditur, *l.* 6 *c.* 55 *p.* 865 rem ſtrenuè gerit contrà Romanos, d. *l.* 6 *c.* 47 *p.* 818

Jacobus Idumæus fœdus cum Simeone pangit, *l.* 6 *c.* 29 *p.* 658 à Gazenſibus exercitui præficitur, d. *c.* 29 *p.* 659

Jaddus, Pontifex, *l.* 2 *c.* 7 *p.* 86 Iddo fuit appellatus, *l.* 2 *c.* 8 *p.* 89 & *l.* 4 *c.* 4 *p.* 265

Jamnia, urbs, vid. Jabna.

Jannæus, vid. Alexander, Hyrcani filius.

Janus certæ diei & beſtiæ nomen fuit, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 13

Janus Saturnus, vid. Zepho.

Janus eſt Noah, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 7

Janus alter ſive ſecundus, ubi & quamdiu regnaverit, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 14 illius ſucceſſor fuit Latinus, rex *l.* 1 *c.* 3 *p.* 14

Janija, Uzi filia, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 11 & d. *l.* 1 *c.* 3 *p.* 15 & *p.* 16 corporis pulchritudine excellit, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 11 hanc Æneas, rex Africæ, uxorem ſibi poſtulat, eod. *c.* 2 *p.* 11 in morbum incidit, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 15 aquæ potu præcipuè curatur, d. *c.* 3 *p.* 16 Deæ inſtar colitur, eod. *c.* 3 *p.* 16

Japhet, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1 illius filii, d. *c.* 1 *p.* 1

Japho, etiam Joppe dicta fuit, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 228 & *l.* 6 *c.* 8 *p.* 570 item d. *l.* 6 *c.* 31 *p.* 678 ab Alexandro Jannæo capitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 296 ad hanc urbem M. Craſſus venit, d. *l.* 4 *c.* 26 *p.* 345 à Ceſtio capitur, *l.* 6 *c.* 5 *p.* 558 à Veſpaſiano ſubigitur, d. *l.* 6 *c.* 23 *p.* 628

Jared, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1

Jarrera, à Cyro ſubacta, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 64

Jaſon, legatus à Iuda Maccabæo ad Romanos fœderis causâ miſſus, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 226

Javan, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1 illius filii, d. *c.* 1 *p.* 1 & *p.* 4 ipſius filius Cethim dictus fuit, eod. *c.* 1 *p.* 1

Javones, Jaones ſeu Jones, quinam ſint? *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4

Iberi, gens Aſiæ, unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4

Iberia à Romanis devicta, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 160 regio Aſiæ, *l.* 4 *c.* 15 *p.* 305

Ichaſo, vid. Nicaſo.

ישיש vox quid notet, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 21 & *l.* 3 *c.* 17 *p.* 227 & *l.* 4 *c.* 4 *p.* 266 item d. *l.* 4 *c.* 17 *p.* 311 & eod. *l.* 4 *c.* 21 *p.* 325 & *l.* 5 *c.* 9 *p.* 391

Ida, liberta Romana, ſacerdotem Anubis aurô corrumpere conatur, *l.* 5 *c.* 44 *p.* 531

Iddo, vid. Jaddus.

Idumæi circumciſionis fœdere Judæis juncti, *l.* 2 *c.* 8 *p.* 90 & *l.* 4 *c.* 4 *p.* 265 it. *l.* 5 *c.* 23 *p.* 446 ac *l.* 6 *c.* 13 *p.* 585 his præcipitur, ut Judæis ſerviant, *l.* 1 *c.* 19 *p.* 58 à Juda Maccabæo ſubiguntur, *l.* 3 *c.* 13 *p.* 212 & d. *l.* 3 *c.* 19 *p.* 233 his Antipater præficitur, *l.* 4 *c.* 17 *p.* 315 ab Hyrcano domantur, d. *l.* 4 *c.* 4 *p.* 265 & *l.* 6 *c.* 26 *p.* 639 illorum idolum Koze dictum, *l.* 5 *c.* 23 *p.* 446 Eleazarus cum Joſua duce illis præficitur, *l.* 6 *c.* 9 *p.* 575 Judæis adhærent, d. *l.* 6 *c.* 13 *p.* 585 à Johanne acceſſiti Hieroſolymam veniunt, *l.* 6 *c.* 26 *p.* 639 Ananiæ, Pontifici, reſpondent, eod. *l.* 6 *c.* 27 *p.* 641 Hieroſolymam noctu introducuntur, d. *c.* 27 *p.* 643 illorum crudelitas, eod. *c.* 27 *p.* 644 cum Simeone æquo Marte præliantur, *l.* 6 *c.* 29 *p.* 657 à Simeone vincuntur, eod. *c.* 29 *p.* 660 eorum duces & milites, Hieroſolymis exiſtentes, Tito ſeſe dedere volunt, *l.* 6 *c.* 55 *p.* 865 ſed à Simeone prohibentur, d. *c.* 55 *p.* 865 tandem ad Titum profugiunt, eod. *c.* 55 *p.* 865

Ijar, nomen menſis apud Iudæos, *l.* 2 *c.* 22 *p.* 152

Iebus, urbs, unde dicta, *l.* 6 *c.* 35 *p.* 708

Iechonias, rex Iudæorum, *l.* 6 *c.* 42 *p.* 786 & *c.* 48 *p.* 817 Chaldæorum regi ſemet tradit, ibid.

Iehojada, ſacerdos, Eliakimi filius, *l.* 6 *c.* 21 *p.* 620 primus forte ductus à ſocio ſuo interficitur, d. *l.* 6 *c.* 22 *p.* 621

Iehoram Melchizedek appellatus, *l.* 6 *c.* 35 *p.* 708

Iehu-

Jehuda, ſapiens Eſſenus, l. 4 c. 7 p. 278 illius de Antigono vaticinium, d. c. 7 p. 278
Jehuda, juvenis Judæus, contra Romanos fortiter pugnat, l. 6 c. 47 p. 821
R. Jehuda, ſanctus dictus, Miſchnam compoſuit, l. 6 c. 59 p. 888
Jephtha ſeu Gyphthæus, juvenis Judæus, rem ſtrenuè gerit, l. 6 c. 47 p. 821
Jeremias, propheta, de Babylone vaticinatur, l. 1 c. 5 p. 23 arcam fœderis recondit, d. l. 1 c. 21 p. 63
Jeruſalem, unde nomen ſuum acceperit, l. 6 c. 35 p. 708 & ſeq. iſtius urbis ſitus ac deſcriptio, d. c. 35 p. 714 ac d. l. 6 c. 36 p. 718 vid. Hieroſolyma.
Jericho, urbs, l. 4 c. 17 p. 313 & d. l. 4 c. 24 p 340 apud hanc urbem prælium committitur inter Hyrcanum & Ariſtobulum, fratres, l. 4 c. 17 p. 313 unde nomen acceperit, l. 4 c. 22 p. 329 ac ſeqv. & l. 5 c. 16 p. 414 ac c. 17 p 418 à Veſpaſiano ſubigitur, l. 6 c. 28 p. 651 in hac urbe Synedrium ſeu tribunal conſtituitur, l. 4 c. 24 p. 340
Jeſua, ſacerdos, l. 1 c. 12 p. 39 & d. l. 1 c. 20 p. 60 vid. Joſua.
Jeſus, Pontifex, Idumæos, Hieroſolymam venientes, alloquitur, l. 6 c. 26 p. 639 interficitur, d. l. 6 c. 32 p. 683 & c. 33 p. 689
Jeſu Chriſti teſtimonium, à Ioſepho Hiſtorico prolatum, l. 5 c. 45 p. 534
Jeſus Nazarenus comprehenſus, l. 4 c. 20 p. 323
Ignis ſacer in templo ſecundo quomodo ſit inventus, l. 1 c. 21 p. 62 illius extinctio à Ioſepho metuitur, l. 6 c. 37 p. 726 extinguitur, d. l. 6 c. 42 p. 779
Ijar, menſis, l. 2 c. 22 p. 151
Indi, l. 2 c. 9 p. 92
Indiæ tranſitus à Cyro ſubacti, l. 1 c. 21 p. 64 Indiæ regio à Romanis ſubacta, l. 6 c. 1 p. 546
Indathis, vid. Andarbus.
Jobabus, rex Lybiæ, l. 5 c. 43 p. 527
Johannes, cognomine Gaddis, Mattathiæ filius, l. 3 c. 7 p. 194
Johannes Iudæ Maccabæi legatus, l. 3 c. 14 p. 218 illius filius Eupolemus, d. l. 3 c. 17 p. 226
Johannes Baptiſta ab Herode Antipa interficitur, l. 5 c. 45 p. 533
Johannes Eſſæus, dux Iudæorum, l. 6 c. 12 p. 581 Aſcalonem oppugnat, eod. c. 12 p. 581 interficitur, d. c. 12 p. 581
Johannes, Levii filius, Galilæus appellatus, l. 6 c. 25 p. 633 illius ingenium ac mores, d. c. 25 p. 633 graſſatorum princeps evadit, eod. c. 25 p. 633 Giſcalæ incolas dehortatur, ne pacem cum Romanis faciant, d. c. 25 p. 634 relictâ Giſcalâ Hieroſolymam fugit, eod. c. 25 p. 634 omnis generis homines recipit eorumque dux declaratur, d. l. 6 c. 26 p. 636 Antipatrum, Leviam & Phoram interfici curat, eod. c. 26 p. 636 ad Zelotas mittitur legatus, d. c. 26 p. 639 fit proditor cauſæ, eod. c. 26 p. 639 populum Iudaicum ad Idumæos recipiendos hortatur, d. c. 26 p. 639 Idumæos accerſit, eod. c. 26 p. 639 noctu egreſſus ex templo Idumæos in urbem Hieroſolymam introducit, l. 6 c. 27 p. 643 & ſeq. Synedrium alloquitur, d. c. 27 p. 645 Zachariam interfici curat, eod. c. 27 p. 645 Gorinionem interimi præcipit, l. 6 c. 27 p. 646 cædibus graſſatur Hieroſolymis, d. l. 6 c. 28 p. 648 copiis ex urbe Hieroſolyma emiſſis loca quædam occupat, d. c. 28 p. 648 Doleſum, populi Gadarenſis principem, interfici jubet, eod. c. 28 p. 649 Simeonis uxorem capit, l. 6 c. 29. p. 661 eandem mox remittit, d. c. 29 p. 661 ipſius ut & ſequacium improbitas ac flagitia, eod. c. 29 p. 662 Simeoni iraſcitur, d. c. 29 p. 664 Eleazari partes defendit, eod. c. 29 p. 664 forum ſive medium urbis Hieroſol. occupat, l. 6 c. 32 p. 681 templum Domini dolô capit, d. l. 6 c. 35 p. 701 cœteros graſſatorum principes opprimere conatur, d. c. 35 p. 702 Simeoni ſemet opponit, eod. c. 35 p. 706 arcem Antoniam defendendam ſuſcipit, l. 6 c. 36 p. 718 urbe Hieroſolymâ egreſſus Romanorum arietem comburit, l. 6 c. 40 p. 761 & ſeq. ipſe unà cum Eleazaro exiens urbe magnam gentium multitudinem proſternit, l. 6 c. 41 p. 772 à Joſepho compellatur mandatô Titi, imperatoris, l. 6 c. 48 p. 822 Tito reſpondet, d. c. 48 p. 823 à Tito ſalutem & incolumitatem petit, l. 6 c. 54 p. 861 Tito ſuperbè reſpondet, eod. c. 54 p. 863 latebris ſemet occultat, l. 6 c. 55 p. 865 ex latebris egreſſus ad Titum venit, d. c. 55 p. 868 vitam ſuſpendiô finit, eod. c. 55 p. 868
Johannes Idumæus à Romanis interficitur, l. 6 c 36 p. 716
Johannis, Pontificis, ſepulchrum, l. 6 c. 35 p. 715 & d l. 6 c. 50 p. 836
Johannes ſeu Iochanan, Zaccai filius, caput & prin-

ceps ſcholæ Iudaicæ fuit poſt excidium Hieroſolymitanum, *l.* 6 *c.* 59 *p.* 888

Ionadabus, *l.* 2 *c.* 16 *p.* 125 illius poſteritas ubi habitet, ibid.

Ionathan, qui & Abaron, Mattathiæ filius, *l.* 3 *c.* 7 *p.* 194 & *l.* 6 *c.* 6 *p.* 563

Ionathan, ſummus ſacerdos, vid. Nathan.

Ionathan, Iudæ Maccabæi frater, Bachidi occurrit, *l.* 4 *c.* 1 *p.* 247 Iordanem tranſit, d. *c.* 1 *p.* 247 Bachidis caſtra adoritur, eod. *c.* 1 *p.* 248 vitam finit, ibid. 250

Jonathan, Sadducæus, *l.* 4 *c.* 6 *p.* 273

Jonathan, Hananiæ filius, legatus à Judæis mittitur ad Jul. Cæſarem, *l.* 5 *c.* 5 *p.* 373

Jonathan, Judæus miles, Romanos provocat, *l.* 6 *c.* 50 *p.* 836 Pudentem, militem Romanum, interficit, *d. c.* 50 *p.* 837 à Priſco, milite Romano, interimitur, eod. *c.* 50 *p.* 838

Jonathan, ſic etiam appellatus fuit Ariſtobulus, Alexandræ filius, *l.* 5 *c.* 15 *p.* 409

Jones, vid. ſuprà Iavones.

Joppe, urbs, vid. Japho.

Joppenſe, mare, *l.* 1 *c.* 19 *p.* 58. & *l.* 5 *c.* 24 *p.* 449

Jordan, fluvius, *l.* 3 *c.* 13 *p.* 213 hunc tranſit Judas Maccabæus, *d. c.* 13 *p.* 213 apud fluvium iſtum committitur prælium inter Ariſtobulum & Hyrcanum, *l.* 4 *c.* 17 *p.* 313 hunc fluvium tranſit Ionathan, *l.* 4 *c.* 1 *p.* 247 ad flumen iſtud venit Alexander Iannæus, *d. l.* 4 *c.* 10 *p.* 287 hujus fluvii fontes, *l.* 3 *c.* 13 *p.* 212. & *l.* 5 *c.* 24 *p.* 449 in hunc præcipites aguntur Judæi à Placido, Romanorum duce, *l.* 6 *c.* 28 *p.* 650

Jorpata ſive Iotapata, urbs, *l.* 6 *c.* 13 *p.* 586 Joſephus eò confugit, *d. c.* 13 *p.* 586 à Veſpaſiano obſidetur, *l.* 6 *c.* 14 *p.* 587. & *c.* 15 *p.* 590 arietibus oppugnatur, eod. *c.* 15 *p.* 591. & ſeqv. à Joſepho urbs iſta viriliter defenditur, *l.* 6 *c.* 16 *p.* 595 eandem Veſpaſianus vehementer oppugnat, d. l. 6 c. 18 p. 601 urbs iſta ab illo capitur, d. c. 18 p. 601. & ſeq.

Joſanes, vid. Oſanes.

Joſephus, patriarcha, Zephonem capit, l. 1 c. 2 p. 10

Joſephus, Gorionis filius, celebris ille Hiſtoricus, quando ſit natus, l. 2 c. 24 p. 157 librum bellorum Domini ſcripſit, d. c. 24 p. 157 quo tempore vixerit, l. 5 c. 1 p. 350. & p. 352. it. l. 6 c. 38 p. 751 illius de ſapientia liber, l. 5 c. 25 p. 451 & l. 5 c. 27 p. 466 multos ſcripſit libros, d. c. 27 p. 466 ipſius teſtimonium de Chriſto, l. 5 c. 45 p. 534 dux eligitur à Judæis, l. 6 c. 9 p. 574 *Galilææ* præficitur, d. c. 9 p. 574 ad bellum ſeſe præparat, l. 6 c. 10 p. 576 & ſeqv. populum Judaicum ad bellum hortatur, l. 6 c. 10 p. 576 corporis cuſtodes eligit, d. c. 10 p. 577 Tyarnam ſeu Tarichæas occupat, l. 6 c. 11 p. 578 Tyberienſes aggreditur, eod. c. 12. p. 578 & ſeq. urbem illam intrat, d. c. 12 p. 579 Zipporim, urbem, oppugnat, eod. c. 12 p. 580 Aſcalonem capit, l. 6 c. 12 p. 583 Zephorenſes vincit, d. c. 12 p. 583 Tyberiadem revertitur, l. 6 c. 13 p. 586 Jorpatam ſeu Jotapatam confugit, d. c. 13 p. 586 legatos Hieroſolymam mittit, l. 6 c. 14 p. 587 cum Veſpaſiano pugnat, d. c. 14 p. 588 Jorpatæ ſeu Jotapatæ obſidetur, eod. c. 14 p. 590 urbem illam fortiter defendit, l. 6 c. 16 p. 595 ex urbe Jotapata cum quadraginta viris in ſylvam fugit, l. 6 c. 18 p. 601 in ſpeluncam ſeſe recipit, d. c. 18 p. 601 à Judæis ſociis ad αὐτοχειρίαν incitatur, l. 6 c. 19 p. 604 & ſeq eandem multis argumentis improbat & diſſvadet, l. 6 c. 20 p. 608 & c. 21 p. 612 in ſummis anguſtiis ad Deum orat, d. l. 6 c. 21 p. 617, & ſeq. mortem ſortis arbitrio committendam ſociis ſuis ſuadet, d. c. 21 p. 619 & ſeq. à Nicanore è ſpelunca educitur, l. 6 c. 23 p. 625 à nonnullis Veſpaſiani militibus ad mortem poſcitur, d. c. 23 p. 627 apud Titum invenit gratiam, eod. c. 23 p. 627 à Veſpaſiano ſervatur, d. c. 23 p. 627 ab illo Romam ducitur, l. 6 c. 30 p. 666 cuſtodiæ traditur, d. c. 30 p. 666 vinculis ſolvitur & à Veſpaſiano honore afficitur, l. 6 c. 31 p. 673 & ſeq. it. p. 676 à Veſpaſiano ad Titum mittitur, d. c. 31 p. 676 miſerias & calamitates urbis Hieroſolymæ deplorat, l. 6 c. 33 p. 686 & ſeq. ac c. 35 p. 708 & ſeqq. Judæos mandatû Titi ad pacem hortatur, l. 6 c. 37 p. 725 & ſeq. à graſſatoribus ſagittis petitur, d. c. 37 p. 739 Judæos rebelles increpat, c. 38 p. 740 & ſeq. illius parentes qui fuerint, d. l. 6 c. 38 p. 751 ejuſdem ætas, eod. c. 38 p. 751 ipſius oratio Judæos valdè movet, l. 6 c. 39 p. 753 Comageuum, ex Alexandri M. ſtirpe ortum, blandè caſtigat, d. c. 39 p. 758 patris ſui videndi causâ ad mœnia urbis propiùs accedit, l. 6 c. 44 p. 794 lapidis ictu vulneratur, d. c.

Digitized by Google

44. p. 794 à matre ſua tanquàm mortuus deploratur, l. 6 c. 44 p. 795. & ſeq. matrem ſuam compellat, d. c. 44 p. 801 ipſe Titi nomine Johannem cœteroſque graſſatorum principes alloquitur, l. 6 c. 48 p. 822 eoſdem graviter increpat, d. c. 48 p. 824 à Tito conſtituitur princeps ſuper omnes ſeniores populi Iſraëlitici, l. 6 c. 55 p. 866 urbis Hieroſolymæ caſum deplorat, d. l. 6 c. 59 p. 886 prophetarum vaticinia de excidio Hieroſol. interpretatur, eod. l. 6 c. 60 p. 889 & quidem Zachariæ atque Ezechielis, d. l. 6 c. 60 p. 891 & ſeqv.

Joſephus, Antipatri filius, Maſſadæ præficitur ab Herode, l. 5 c. 9 p. 389 in arce Maſſada ab Antigono obſidetur, d. l. 5 c. 10 p. 393 obſidione liberatur à fratre, Herode, eod. c. 10 p. 394 in prælio occumbit, l. 5 c. 12 p. 397

Joſephus, Minæi filius, ab Hyrcano mittitur legatus ad Auguſtum & Antigonum, l. 5 c. 7 p. 379

Joſephus, Dalæi filius, ſeipſum in ignem, quô templum Hieroſol. conflagrabat, conjecit, l. 6 c. 53 p. 855

Joſephus, maritus Salomæ, Herodis arcanum detegit, l. 5 c 21 p. 432 Herodis juſſu capitur & interficitur, d. l. 5 c. 22 p. 441

Joſias in prælio occumbit, l. 2 c. 22 p. 71

Joſua, Sirachi filius, quando vixerit, l. 2 c. 24 p. 157

Joſua, Ananiæ filius, homo plebejus, Hieroſolymis circumcurrit & magna voce clamat: væ! l. 6 c. 53 p. 859 lapidis ictu interit, d. c. 53 p. 859

Joſua, ſacerdos, Sabbathæi filius, vaſa aurea templi ac veſtes tradit Tito, l. 6 c. 55 p. 867

Joſua ſive Jeſus, Saphæ filius, Judææ præficitur, l. 6 c. 9 p. 574

Joſua, ſacerdotii princeps, interficitur, l. 6 c. 33 p. 690

Irlandia, à Romanis ſubacta, l. 6 c. 1 p. 547

Iscoktin, ſpecies reſinæ, ab Alexandro M. reperta, l. 2 c. 16 p. 124

Iſis, idolum, l. 5 c. 44 p. 530 illius templum Romæ, ibid.

Iſmaël, Eliſæ filius, Pontifex, à Tito interficitur, l. 6 c. 59 p. 888

Iſmaëlitæ Tarſorum regionem occupant, l. 1 c. 1 p. 6 & 7

Iſraëliticæ tribus, vid. Tribus Iſraëliticæ.

Margan, fluvius in Perſide, l. 2 c. 15 p. 120 vid. Araſtaga.

Itabyrius, mons, vid. Tabor.

Italia, regio, l. 1 c. 1 p. 6 quinam populi primitùs illam incoluerint, ibid. hæc quondam χίτιμ ſeu χέτιμ appellata fuit, d. c. 1 p. 7 ab Hannibale bello petitur, l. 3 c. 15 p. 212

Italus, rex Italiæ, l. 1 c. 1 p. 7 illius filia Roma fuit appellata, d. c. 1 p. 7

Itulmus Syracuſas devaſtat, l. 2 c. 24 p. 158 Capuam & Siciliam ſubigit, d. c. 24 p. 158

Ituræi ab Ariſtobulo vincuntur, l. 4. c. 9 p. 283

Jub ſive Jou, mons, l. 1 c. 1 p. 6

Judæi à Dario è captivitate dimittuntur, l. 2 c. 12 p. 38 & ſeq. à Sanballato accuſantur, d. l. 2 c. 12 p. 39 horum magna multitudo à Ptolemæo, Ægypti rege, libertate donatur, l. 3 c. 2 p. 175 mille Judæi in quadam ſpelunca interimuntur, d. l. 3 c. 7 p. 195 Iudæi cujuſdam improbi & apoſtatæ facinus, l. 3 c. 8 p. 196 Judæis regnum à Pompejo adimitur, l. 4 c. 23 p. 336 Judæorum legati à Julio Cæſare valdè honorantur, l. 5 c. 5 p. 372 Judæi hinc inde diſperſi, l. 5 c. 7. p. 380 ab Auguſto Cæſare liberi dimittuntur, dict. c. 7 p. 381 Iudæi cujuſdam crudele facinus, l. 5 c. 10 p. 395 Iudæi multi in Ægyptum profugiunt, *l.* 4 *c.* 19 *p.* 320 ibidem habitant, *l.* 5 *c.* 2 *p.* 361 decem juvenes Iudæi contra Herodem conſpirant, d. *l.* 5 *c.* 23 *p.* 448 ſed detecti interficiuntur, eod. *c.* 23 *p.* 448 Iudæorum captivitas ſtante templo ſecundo quando acciderit, *l.* 5 *c.* 45 *p.* 537 Iudæus quidam dolô interficitur à Romano, *l.* 6 *c.* 18 *p.* 603 Iudæi Hieroſolymitani in tres factiones diviſi, d. *l.* 6 *c.* 32 *p.* 681 Iudæi nonnulli, à Romanis capti, ſuſpendiô necantur, *l.* 6 *c.* 39 *p.* 755 quot Iudæi durante obſidione Hieroſolymitana mortui ſint, *l* 6 *c.* 45 *p.* 807 Iudæi aurum, uniones & lapides pretioſos deglutiunt, d. *l.* 6 *c.* 45 *p.* 804 ob hanc cauſam à Romanis militibus mactantur, eod. *c.* 45 *p.* 804 Iudæi cujuſdam vaticinium de templo exuſto reſtaurando, *l.* 6 *c.* 53 *p.* 856 numerus omnium Iudæorum, qui ad feſtum Paſchatis Hieroſolymæ convenerant; ſed ibidem perierunt, d. *l.* 6 *c.* 55 *p.* 870 quot captivi ex illis facti ſint, d. *c.* 55 *p.* 870 Iudæi cujuſdam pueri audax facinus, *l.* 6 *c.* 54 *p.* 861 principes quidam ac nobiles Iudæi Hieroſolymitani ſeſe Tito tradunt, *l.* 6 *c.* 55 *p.* 866

Iudaicæ quædam mulieres ob liberos circumciſos inter-

interficiuntur, *l.* 3 *c.* 4 *p.* 179
Judaicum bellum quando ſit exortum, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 540
Judaicum regnum à Pompejo Iudæis ablatum, *l.* 4 *c.* 23 *p.* 336 & ſeq. in quinque partes dividitur, d. *l.* 4 *c.* 24 *p.* 340
Iudas, Mattathiæ filius, *l.* 3 *c.* 7 *p.* 194 exercitui præficitur, d. *l.* 3 *c.* 9 *p.* 200 & *l.* 6 *c.* 6 *p.* 563 illius præclara facinora, *l.* 3 *c.* 9 *p.* 201 & *c.* 10 *p.* 202 Apollonium interficit, eod. *c.* 10 *p.* 203 Seronem vincit, ibid. Nicanorem ſuperat, *l.* 3 *c.* 11 *p.* 207 Bachidem & Timotheum vincit, *c.* 12 *p.* 208 Philippum, ducem, comprehendit, eod. *c.* 12 *p.* 208 Sanctuarium repurgat, *l.* 3 *c.* 13 *p.* 211 Lyſiam in fugam vertit, *l.* 3 *c.* 14 *p.* 217 pacem cum rege Eupatore facit, eod. *c.* 14 *p.* 220 & *c.* 20 *p.* 236 fœdus cum Romanis pangit, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 227 ex urbe Hieroſolyma metu profugit, d. *l.* 3 *c.* 21 *p.* 239 Samariam abit, d. *c.* 21 *p.* 239 cum Nicanore pugnat, *l.* 3 *c.* 22 *p.* 240 in prælio occumbit, eod. *l.* 3 *c.* 23 *p.* 246
Iudas, Chelciæ filius, adhæret Eleazaro, graſſatorum principi, *l.* 6 *c.* 32 *p.* 681
Iudas, Chiliarcha, ad Romanos transfugere cupiens, Simeonis mandato interficitur, *l.* 6 *c.* 43 *p.* 793
Iulius Cæſar annum ad Solis curſum ordinat, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 165 illius nativitas, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 349 unde ſit appellatus Cæſar, dict. *c.* 1 *p.* 349 quando natus ſit, d. *c.* 1 *p.* 349 quo tempore imperium Romanum ad ſe traxerit, eod. *c.* 1 *p.* 352 Francos & Britannos ſubigit d. *c.* 1 *p.* 354 Ariſtobulum ex cuſtodia dimittit, eod. *c.* 1 *p.* 359 cum Pompejo pugnat, d. *c.* 1 *p.* 359 Pompejum devictum interficit, eod. *l.* 5 *c.* 1 *p.* 360 ab Ægypti ingreſſu prohibetur, d. *c.* 1 *p.* 360 Antipatrum valdè diligit, *l.* 5 *c.* 2 *p.* 362 eundem militibus ſuis præficit, d. *l.* 5 *c.* 3 *p.* 363 ad duces Romanos Iudæorum cauſâ ſcribit, *l.* 5 *c.* 5 *p.* 370 Iudæorum legatos magno in honore habet, d. *c.* 5 *p.* 372 interficitur, l. 5 *c.* 6 *p.* 374
Iulius, menſis, unde nomen ſuum traxerit, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 164 & *l.* 5 *c.* 1 *p.* 349
Iulianus, miles quidam Romanus, rem præclarè gerit, l. 6 *c.* 47 *p.* 819 cum Iudæis acriter pugnat, d. *c.* 47 *p.* 820 occiditur, eod. *c.* 47 *p.* 820
Iunius & Majus, duo fratres Græci, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 352
Iupiter ſtella juſtitiæ vocatur à Iudæis, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 20 huic templum condit Romulus, d. *c.* 4 *p.* 20 ei quintum ſeptimanæ diem aſſignat Romulus, eod. *c.* 4 *p.* 20
Iupiter Cretæus, *l.* 3 *c.* 7 *p.* 194 huic templum, in monte Garizim exſtructum, conſecratur, eod. *c.* 7 *p.* 194
Iupiter Capitolinus, *l.* 4 *c.* 20 *p.* 323 illius templum, *d. c.* 20. *p.* 323 & *c.* 21 *p.* 325 à fœmina natus eſt, *l.* 5 *c.* 44 *p.* 531
Iupiter Caſius, vid. Caſii Iovis templum.
Iura, mons, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 6
Iuramentum Herodi præſtatur à populo Iudaico, *l.* 5 *c.* 24 *p.* 451 juramenti vis & vinculum quousque ſeſe extendat, *l.* 6 *c.* 22 *p.* 622
Izatæ regis filii ac fratres ex urbe Hieroſolyma ad Titum veniunt, *l.* 6 *c.* 54 *p.* 863 Romam mittuntur vincti, dict. *c.* 54 *p.* 863

K.

Kainan, Enoſi filius, ubi ſepultus ſit, *l.* 2 *c.* 18 *p.* 131 diluvium Noachi ætate futurum prædixit, *d. c.* 18 *p.* 131 magnam condidit urbem, eod. *c.* 18 *p.* 131 turrim exſtruxit, in qua theſauros ingentes repoſuit, ibid. *p.* 132
Karræi, quinam ſic dicti, *l.* 4 *c.* 4 *p.* 265. & *c.* 6 *p.* 273. vid. קראים
Kenan, patriarcha, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1
Kisleu, menſis apud Iudæos, *l.* 3 *c.* 13 *p.* 211. it. *l.* 6 *c.* 41 *p.* 769
Kittim, quis populus & quæ regio ſic appelletur, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1. & 7 urbs ejusdem nominis à Noacho condita, *d. c.* 1 *p.* 7 vid. Cittim.
Kittim filii Sabinorum filias abducunt, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 9 inter hos & filios Thubal oritur bellum, *d. c.* 1 *p.* 9 urbem Porto condunt, eod. *c.* 1 *p.* 10 in montem Cophtitiæ fugiunt, *d. l.* 1 *c.* 2 *p.* 13 à Gogadlo armis petuntur, eod. *c.* 2 *p.* 13 Saturnum, ſtellam, colunt, *d. c.* 2 *p.* 14 vid. ſuprà Cittim.
Koze, idolum Idumæorum, *l.* 5 *c.* 23 *p.* 446.

L.

Lamech, patriarcha, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1
Læſem, urbs, quæ & Laiſa dicta fuit, *l.* 3 *c.* 23. *p.* 244
Latinus, rex, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 11 illius filia, Lavinia fuit appel-

appellata, d. c. 2 p. 11 Iano ſecundo in regno ſuccedit, l. 1 c. 3 p. 14 Latinam lingvam explanat, d. c. 3 p. 14 ad Oſdrubalem proficiſcitur, eod. c. 3 p. 15 cum ipſo pugnat eumque vincit, d. c. 3 p. 15 illius filium ducit uxorem, eod. c. 3 p. 15 moritur, ibid. p. 17

Latinus ſecundus ejus nominis, Italiæ rex, Alamaniam & Burgundiam ſubigit, l. 1 c. 3 p 17 & ſeq. templum Lucifero exſtruit, d. c. 3 p. 17 moritur, eod. c. 3 p. 17

Lavinia, Latini regis filia, l. 1 c. 2 p. 11

Legrith, urbs in Idumæa, à Veſpaſiano capitur, l. 6 c. 28 p. 650

Legatorum jus inviolabile, l. 5 c. 19 p. 425 & p. 429

Levia ſive Lebia, nobilis Iudæus, à Iohanne Galilæo interficitur, l. 6 c. 26 p. 636

Libani ſylva, l. 1 c. 19 p. 57

Libani mons, l. 4 c. 15 p 306 & l. 5 c. 11 p. 398

Libellus repudii, vid. repudii libellus.

Libna, urbs, l. 6 c. 5 p. 558

Libra, l. 4 c. 26 p. 346 illius valor apud Iudæos, d. c. 26 p. 346

לילית vox quid ſignificet, l. 1 c. 3 p. 16

Lira, fluvius, Latinis Ligaris, l. 1 c. 1 p. 3 & d. l. 1 c. 3 p. 18

Livius, vid. Titus.

Lizphim, unde gens iſta orta ſit, l. 1 c. 1 p. 8

Lombardia, regio, l. 1 c. 1 p. 6

Lombardi, unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 6

Longinus, miles Romanus, Iudæos adoritur, l. 6 c. 36 p. 719 rem fortiter gerit, d. c. 36 p. 719

Longinus ſive Longus, nobilis Romanus, ſeipſum gladiô trajicit, l 6 c. 50 p. 841

Loomim, unde gens iſta orta ſit, l. 1 c. 1 p. 8

Lucanus, Romanorum dux, ſervorum rebellium conatum in Sicilia reprimit, l. 2 c. 24 p. 159

Lucifer, ſtella matutina, l. 1 c. 3 p. 17 ei templum à rege Latino exſtruitur, d. c. 3 p. 17 illius templum clauditur à Romulo, l 1 c. 4 p. 20

Lucius, miles Romanus ab amico ſuo, Artorio, cadendo opprimitur, l. 6 c. 50 p. 841

Lucii, certus populus, l. 2 c. 15 p. 117 illorum regnum ab Alexandro M. ſubigitur, d. c 15 p. 117

Lucretia, Collatini uxor, à Sext. Tarquinio ſtuprata, ſeipſam interficit, l. 1 c. 4 p. 21

Lucullus, Romanorum imperator, in Armeniam irrumpit, l. 4 c. 15 p. 305 Mithridatem regem perſequitur, d. c. 15 p. 305

Lucus, Nibali pater, l. 1 c. 2 p. 11

לולב quid? l. 4 c. 11 p. 291

Luna nova ubinam primùm obſervata ſit, l. 4 c. 22 p. 330. & l. 5 c. 16 p. 414

Luzii, gens quædam, l. 2 c. 9 p. 92

Lycus, fluvius, l. 4 c. 4 p. 263

Lydia, regio, l. 5 c. 5 p. 371

Lydda, urbs, l. 5 c. 5 p. 371. & l. 6 c. 5 p. 558

Lyſias, Antiochi regis dux, Iudæorum terram invadit, l. 3 c. 11 p. 205 Iudæam iterûm bellô petit, d. l. 3 c. 14 p. 216 à Iuda Maccabæo fugatur, eod. c. 14 p. 217 fœdus cum Iuda init, d. c. 14 p. 220

Lyſimachus, Garenſium dux, fratrem ſuum interficit, l. 4 c. 11 p. 290 Alexandrum Iannæum apertâ portâ recipit, eod. c. 11 p. 291

Lyſimachus, Pauſaniæ filius, Iudæorum legatus ad Iulium Cæſarem mittitur, l. 5 c. 5 p. 373 idem legatus ad Antonium & Auguſtum mittitur, l. 5 c. 7 p. 379

Lyſimachus, Iudæorum princeps, Herodis juſſu interficitur, l. 5 c. 23 p. 445

M.

Maccabæi, l. 1 c. 21 p. 66 ſeptem fratres Maccabæi ob religionem interficiuntur, l. 3 c. 5 p. 183 ac ſeqv. & c. 6 p. 186 ac ſeqv. cur ſic appellati, c. 7 p. 194 & c. 9 p. 201

Macedones, populus, l. 1 c. 1 p. 4 & p. 6 eorum jugum quando primùm à Iudæis excuſſum, l. 3 c. 7 p. 195

Macedonia, à Cyro ſubacta, l. 1 c. 21 p. 64 provincia Macedonia, l. 2 c. 9 p. 94 an Macedonia ſit Cittim, l. 5 c. 1 p 359

Macherus urbs ſeu caſtellum, l. 4 c. 14 p. 303 eò confugit Ariſtobulus, d. l. 4 c. 25 p. 342 in hoc caſtello Iohannes Baptiſta interficitur, l. 5 c. 45 p 533

Madai, l. 1 c. 1 p. 1 & p. 4

Mæothis, ab Alexandro M. ſubacta, l. 2 c. 15 p. 117

Magog, l. 1 c. 1 p. 1 & p. 4

Mahalaleel, l. 1 c. 1 p. 1

Majeſtas, l. 6 c. 31 p. 675 læſæ majeſtatis crimen etiam in filio punitur, d. c. 31 p. 675

Majus & Iunius, duo fratres Græci, l 5 c. 1 p. 352

Malchia ſeu Malachias, juvenis Iudæus, rem ſtrenuè gerit, l. 6 c. 47 p. 821

Malchias ſive Malichus Antipatro inſidias ſtruit, l.

5 c. 6 p. 374 cum Antipatro in gratiam redit, eod. c. 6 p. 375 illum venenô tollit, d. c. 6 p. 375 ab Herode interficitur, eod. c. 6 p. 376
Maltachos, uxor Herodis, l. 5 c. 33 p. 489
Maluchus ſeu Malchus, rex Arabiæ, l. 5 c. 9 p. 389 ad hunc Herodes fugam parat, d. c. 9 p. 389 rex iſte Herodem tradere vult Antigono, eod. c 9 p. 390 ad hunc regem Hyrcanus fugam parat, l. 5 c. 14 p. 406
מליץ, quid ſignificet, l. 3 c. 8 p. 197 it. l. 5 c. 38 p 506 & l. 6 c. 20 p. 617
Ma[illegible]uccus, populus, quis fuerit, l. 5 c. 24 p. 451
Manlius, princeps Romanus, l. 4 c. 4 p. 267
Manlius, Conſul Romanus, l. 3 c. 17 p. 227
Mannæus, Lazari filius, vid. Menachemus, Saruci filius.
Marcilius ſive Marcellus Syracuſas devaſtat, l. 2 c. 24 p. 158 Capuam & Siciliam Romanis ſubjicit, d. c. 24 p. 158
Mare rubrum in duodecim partes diviſum, l. 6 c. 38 p. 743
Mare Sodomiticum vid. Sodom.
Mareſah ſive Moreſa, deſertum, l. 3 c. 19 p. 233
Mareſa, urbs, l. 4. c. 4 p. 265 ab Hyrcano capitur, d. c. 4 p. 265 ab Alexandro Iannæo ſubjugatur, d. l. 4 c. 12 p. 297
Mariamna, Salomæ filia, l. 5 c. 33 p. 487
Mariamna, Herodis uxor, l. 5 c. 9 p. 388 Alexandræ filia, d. l. 5 c. 14 p. 405 Herodem odit, eod. l. 5 c. 15 p 409 & c. 21 p. 441 Cyprum, Herodis matrem & Salomen odio habet, l. 5 c. 16 p. 416 & ſeq. Herodes illam Ioſepho, Salomæ marito, commendat, d. l. 5 c. 21 p. 433 & ſeqq. cum Salome, Herodis ſorore, rixatur, l. 5 c. 22 p. 439 Herodis juſſu capitur, d. c. 22 p. 441 cuſtodiæ traditur, eod. c. 22. p. 441 occiditur, d. c. 22 p. 442 illius conſtantia in morte, eod. c. 22 p. 442 ejuſdem encomium, ibid. p. 443
Mariamna, Ariſtobuli filia, l. 5 c. 33 p. 488
Mardochæus, princeps Judæus, l. 1 c. 12 p. 39 it. l. 2 c. 1 p. 72 illius ſomnium, d. l. 2 c. 2 p. 74 ejuſdem ad Deum oratio, d. c. 2 p. 75
Maria, nobilis fœmina, filium ſuum Hieroſolymis mactat, l. 6 c. 52 p. 845
Maſſada, arx, l. 5 c. 9 p. 389 huic Joſephus præficitur, d. c. 9 p. 389 & c. 10 p. 393 hanc obſidione liberat Herodes, d. c. 10 p. 394 Pheroras, Herodis frater, eò confugit, l. 5 c. 21 p. 432 vid. & Mezira.
משנה, vox illa quid ſignificet, l. 1 c. 8 p. 30 & d. l. 1 c. 16 p. 48 ac l. 2. c. 19 p. 137 & d. l. 2 c. 22 p. 151 it. l. 3 c. 2 p. 172 & l. 4 c. 17 p. 314
משוח מלחמה, quis ſic appellatus ſit, l. 3. c. 9. p. 200 & d. l. 3 c. 17 p. 227 it. l. 6 c. 19. p. 604
Mattathias, Johannis filius, l. 3 c. 7 p. 193 & l. 6 c. 6 p. 562 quot filios habuerit, l. 3 c. 7 p. 194 & c. 8 p. 198 improbum quendam Judæum interficit, d. c. 8 p. 197 & l. 6 c. 6 p. 562 Mattathias morti vicinus filios ſuos alloquitur, l. 3 c. 9 p. 198 moritur, d. c. 9 p. 201
Matthias, ſacerdos, vid. Amithæus.
Mazaca, urbs, l. 1 c. 2 p. 5
Medabatha ſive Medaba, urbs, ab Hyrcano ſubigitur, l. 4 c. 4 p. 264 ab Alexandro Jannæo capitur, d. l. 4 c. 12 p. 293 & p. 297
Media, l. 1 c. 7 p. 28 illius regni initium, d. c. 7 p. 28
Medimnus Atticus, qualis menſura, l. 5 c. 24 p. 450
Megan, urbs, ab Alexandro Jannæo capitur, l. 4 c. 12 p. 297
Megaſſarus, Hebronæus, cum ſociis ſuis Romanorum arietes incendit & deſtruit, l. 6 c. 40 p. 762
Megraa ſive Megar, turris Alexandriæ, l. 2 c. 23 p. 154 vid. Pharus.
Meirus, Belgæ filius, ſeipſum in ignem, quô templum Hieroſol. conflagrabat, conjecit, l. 6 c. 53 p. 855
Melamborius ventus quidam impetuoſus, l. 6 c. 23 p. 628
Melchizedec, quis ſic appellatus, l. 6 c. 35 p. 708
Memmius princeps ſive Conſul Romanus, l. 3 c. 17 p. 227
Menachemus, vir ſapiens inter Judæos, l. 5 c. 14 p. 409 illius vaticinium de Hyrcano interficiendo impletum fuit, d. c. 14 p. 409 Schammæi fuit ſocius, l. 5 c. 24 p. 451 egregia ejus ſapientia, d. l. 5 c. 25 p. 452 illius prædictio de Herode, d. c. 25 p. 453
Menachemus, Saruci filius, ſive Mannæus, Lazari filius, numerum mortuorum, ex una ſolùm porta Hieroſolymitana elatorum, recenſet, l. 6 c. 45 p. 807
Menachemus Hillelis diſcipulus, Herodem accuſat in Synedrio, l. 5 c. 4 p. 367

Menaſſes

Menaſſes & Eliaſib templum in monte Garizim exſtrui curant, l. 2. c. 8 p. 88 & l. 6 c. 60 p. 890
Menaſſes, dux Judæus, Meſopotamiæ præficitur, l. 6 c. 9 p. 575
Menaſſes, Sanballati gener, l. 2 c. 8 p. 88
Menaſſe, regio Iſraëlitarum, l. 3 c. 13 p. 212
Menelaus, apoſtata Judæus, l. 3 c. 3 p. 177 ab Eupatore rege ad Judæos mittitur, d. l. 3 c. 14 p. 210 ab eodem capitur & interficitur d. l. 3 c. 20 p. 236
Meſchech, l. 1 c. 1 p. 1 quæ gens ſit, d. c. 1 p. 4 & 5
Meſilius, vid. Metellus.
Meſſina, urbs, l. 2 c. 24 p. 156 à Romanis ſubigitur, ibid.
Meſuana, Alexandri M. uxor, l. 2 c. 25 p. 166
Meſopotamia, l. 6 c. 9 p. 575 huic provinciæ Menaſſes præficitur, d. c. 9 p. 575
Metellus, princeps Romanus, l. 4 c. 17 p. 312
Methuſalah, l. 1 c. 1 p. 1
Mezaronim, urbs, à Tiberio condita, l. 2 c. 25 p. 164
Mezira, arx, ab Eleazaro, graſſatorum principe, occupatur, l. 6 c. 56 p. 876 à Sylva, duce Romano oppugnatur, d. c. 56 p. 877 Judæi in hac arce obſeſſi uxores & liberos ſuos interficiunt, d. l. 6 c. 58 p. 885 tandem eruptione facta ad unum omnes à Romanis interimuntur, eod. c. 58 p. 885 vid. ſuprà Maſſada.
[illegible] i. e. milliare, quot paſſus contineat, l. 2 c. 15 p. 118 & p. 119
Mina, l. 4 c. 26 p. 346 illius valor apud Judæos, d. c. 26 p. 346
Miſaël Danielis ſocius, l. 1 c. 15 p. 45
Miſnia, regio Germaniæ, l. 1 c. 1 p. 3
Mithridates, rex, l. 2 c. 24 p. 159 & l. 4 c. 26 p. 347 illius filia à Tigrane, rege Armeniæ, uxor ducitur, ibid. huic ſuppetias fert Antipater, l. 5 c. 2 p. 360 ab Ægyptiis in fugam vertitur, d. c. 2 p. 361 legatos ad Julium Cæſarem mittit, eod. c. 2 p. 361 cum Antipatro ad ipſum Cæſarem venit, d. l. 2 p. 362
Mithridates, rex Ararat, Alanos bellò aggreditur, l. 6 c. 56 p. 873 ab Alanis vincitur, eod. c. 56 p. 874
Mithridates, rex Ponti, l. 4 c. 15 p. 305 hunc perſequitur Lucullus, d. c. 15 p. 305 in Perſiæ montes fugit, eod. c. 15 p. 305
Moabitæ ab Alexandro Jannæo cæduntur, l. 4 c. 12 p. 297 illorum urbes, d. c. 12 p. 297
Modaith ſive Modin, mons, l. 3 c. 7 p. 193. it. d. l. 3 c. 23 p. 246 & l. 6 c. 6 p. 562
Mœotides paludes, l. 1 c. 1 p. 3
Moneta ænea quando primùm Romæ cudi cœperit, l. 2 c. 24 p. 146 & ſeq.
Monobazus, Agrippæ regis filius, Romam ducitur à Veſpaſiano, l. 6 c. 30 p. 666 juſſu Veſpaſiani ibidem interficitur, d. c. 30 p. 673 cur ille interfectus ſit, l. 6 c. 31 p. 675 vid. Mugbaſus.
Mons olivarum, vid. Olivarum mons.
Montes tenebroſi, l. 1 c. 22 p. 65 & l. 2 c. 16 p. 125 & l. 6 c. 1 p. 546 hos Alexander M. adit, l. 2 c. 16 p. 125
Morblethon, arboris fructus, l. 2 c. 18 p. 134
Mortui Judæi quot fuerint durante urbis Hieroſol. obſidione, l. 6 c. 45 p. 808
Moſcheni & Moſchici montes, l. 1 c. 1 p. 5
Moſchi unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 5
Mugbaſus ſeu Monobazus, exercitus Judaici dux, l. 6 c. 5 p. 560 illius ſpectata fortitudo, d. c. 5 p. 560 vid. Monobazus.
Dec. Mundus, curruum præfectus apud Tiberium Cæſarem, Paulinam perditè amat, l. 5 c. 44. p. 530 Sacerdotem Anubis corrumpit, d. c. 44. p. 531 Anubis ſpecie cum Paulina rem habet, eod. c. 44 p. 531 Paulinæ detegit fucum ac fraudem, d. c. 44 p. 532 Tiberii juſſu in exilium agitur, ibid. p. 533
Mura, fluvius, l. 1 c. 1 p. 8
Mutius princeps ſive Conſul Romanus, l. 3 c. 17 p. 227
Mutianus, dux, à Veſpaſiano Romam mittitur, l. 6 c. 30 p. 664

N.

Nabathæi, populus, l. 4 c. 22 p. 328 contrà hos expeditionem ſuſcipit Pompejus, d. c. 22 p. 328
Napica, urbs, l. 1 c. 1 p. 3
Nathan, ſummus ſacerdos, à ſicariis interficitur, l. 5 c. 45 p. 539
Neapolis, urbs, l. 1 c. 4 p. 19
Nebiras, Philippi, Macedoniæ regis, uxor, Alexandri M. mater, l. 2 c. 21 p. 66 & l. 2 c. 10 p. 96 vid. Olympias.
Nebucadnezar, Chaldæorum rex, Hieroſolymam capit, l. 1 c. 4 p. 22 & d. l. 1 c. 5 p. 24

Nebo, mons, ubi arca fœderis a Jeremia propheta, recondita fuit, l. 1 c. 2 1 p. 63

Nectanebus, rex Ægypti, l. 2 c. 9 p. 90 genuinus Alexandri M. pater fuit, d. c. 9 p. 91 Magorum princeps extitit, eod. c. 9 p. 91 ab Artaxerxe bello petitur, d. c. 9 p. 91 & p. 92 magicas artes exercet, ibid. p. 91 divinatoriâ arte utitur, l. 2 c. 9 p. 92 veſte vultuque mutatô Peluſium atque inde Antiochiam venit, eod. c. 9 p. 94 & ſeq. cum Olympia, Philippi regis uxore, ſub Hammonis ſpecie rem habet, d. l. 2 c. 9 p. 94 in Macedoniam venit, eod. c. 9 p. 94 magno ibidem in honore fuit, d. c. 9 p. 95 in palatium regis Philippi venit & cum regina loquitur, l. 2 c. 10 p 96 Sardonichum aliasque gemmas reginæ donat, d. c. 10 p. 97 eidem nonnulla arcana detegit, eod. c. 10 p. 97 & ſeq. ſerpentis ſpecie rem habet cum regina, l. 2 c. 11 p. 99 eandem ſerpentis formâ oſculatur, d. l. 2 c. 12 p. 101 Alexandro datur præceptor à Philippo, eod. c. 12 p. 103 ab Alexandro in foveam protruditur & interficitur, d. c. 12 p. 104 ſepelitur, eod. c. 12 p. 105

Nehemias, Hachaliæ filius, l. 1 c. 19 p. 58 & c. 20 p. 60 item l. 4 c. 17 p. 316

Nero, Cæſar, Claudio ſuccedit, l. 5 c. 45 p. 537 donum mittit Hieroſolymam, l. 6 c. 7 p. 567 ipſius donum ab Eleazaro rejicitur, d. c. 7 p. 568 Ceſtium in Judæam mittit, l. 6 c. 5 p. 557 & d. l. 6 c. 8 p. 570 Veſpaſianum ac Titum contrà Perſas & Judæos mittit, eod. l. 6 c. 9 p. 573 & ſeq. interit, d. l. 6 c. 28 p. 652

Nibalus, Æneæ fratris filius, l. 1 c. 2 p. 12

Nicanor, regis Antiochi dux, à Juda Maccabæo vincitur, l. 3 c. 11 p. 207 in fugam vertitur, d. l. 3 c. 12 p. 207

Nicanor, Demetrii regis dux, contrà Judæos mittitur, l. 3 c. 21 p. 238 cum Juda Maccabæo loquitur, d. c. 21 p. 238 Sanctuarium Domini ingreditur, eod. c. 21 p. 239 à Juda vincitur & interficitur, l. 3 c. 22 p. 243 illius caput & brachia abſciſſa ſuſpenduntur, d. c. 22 p. 243

Nicanor, princeps Romanus, ad Joſephum, in ſpelunca deliteſcentem, à Veſpaſiano mittitur, l. 6 c. 18 p. 603 ipſe Joſephum fide data ex ſpelunca educit, d. l. 6 c. 23 p. 625 illum adducit ad Veſpaſianum, eod. c. 23 p. 626 à Tito ad pacem, Hieroſolymitanis offerendam, mittitur, d. l. 6 c. 35 p. 715 à Judæis interficitur, eod. c. 35 p. 715

Nicaſo, Sanballati filia, l. 1 c. 21 p. 68 & l. 2 c. 8 p. 89

Nicodemon urbem condit Nicodemeniam, l. 2 c. 24 p. 157

Nicolaus, Æneæ frater, l. 1 c. 2 p. 11

Nicolaus, Damaſcenus, Hiſtoricus, l. 1 c. 21 p. 67 & l. 4 c. 3 p. 261 it. d. l. 4 c. 17 p. 315 & eod. l. 4 c. 23 p. 335 & d. l. 4 c. 26 p. 347 it. l. 5 c. 3 p. 363 de rebus Alexandri M. ſcripſit, l. 2 c. 9 p. 90 & d. l. 2 c. 22 p. 152 Antipatrum, Herodis filium, accuſat, l. 5 c. 39 p. 510 pro Archelao orationem habet coràm Auguſto Cæſare, l. 5 c. 42 p. 525

Nicolaus, Andriæ rex, contrà Alexandrum M. pugnans vincitur, l. 2 c. 13 p. 107 & ſeq. interficitur, ibid. 108

Nicomedia, urbs, à Nicomede rege conditur, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 157

Nicomedes ſive Nicodemus ab Ariſtobulo mittitur legatus ad Pompejum, *l.* 4 *c.* 20 *p.* 324 à Pompejo eluditur, d *l.* 4 *c.* 21 *p.* 325

Nicon, aries ferreus Romanorum, *à* Judæis ſic appellatus, *l.* 6 *c.* 36 *p.* 717

Nicopolis, urbs, *l.* 5 *c.* 21 *p.* 431 & *l.* 6 *c.* 31 *p.* 678

Nius, reginæ Cleopatræ filius, ab Auguſto interficitur, l. 2 *c.* 25 *p.* 162

Niger, dux Idumæus, Aſcalonem oppugnat, *l.* 6 *c.* 12 *p.* 581 fugâ ſalutem quærit, d. *c.* 12 *p.* 582 mirabili modo ſervatur, eod. *c.* 12 *p.* 582 & ſeq. *à* Judæis invenitur, d. *c.* 12 *p.* 582 Hieroſolymam cum gaudio ducitur, eod. *c.* 12 *p.* 583

Niger, Peraita, à Judæis graſſatoribus interficitur, *l.* 6 *c.* 27 *p.* 646

Niſan, menſis, apud Judæos, *l.* 4 *c.* 19 *p.* 319

Nitra, fortiſſimus juvenis Judæus, *l.* 6 *c.* 17 *p.* 598 illius præclarum facinus, d. *c.* 17 *p.* 598 in prælio occumbit, eod. *c.* 17 *p.* 598

Noachus, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1 illius filii, d. *c.* 1 *p.* 1 in Italiam venit, eod. *c.* 1 *p.* 7 urbem Cethin ſive Kitim condit, ibid. appellatus fuit Janus & Vandimon, eod. *c.* 1 *p.* 7 diluvium, quod illius ætate accidit, à Kainane prædictum & lapidibus inſculptum fuit, *l.* 2 *c.* 18 *p.* 131 terram inter filios dividit, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297

Numa Conipilus ſeu potius Numa Pompilius Romulo ſuccedit, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 20

Numitor Sylvius, rex Italiæ, ab Amulio pellitur regno, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 18 à Romulo & Remo in regnum reſtituitur, d. *c.* 3 *p.* 18

O.

Obonos, lignum, *l.* 2 *c.* 19 *p.* 136
Obſides dantur reginæ Alexandræ à finitimis regibus, *l.* 4 *c.* 13 *p.* 301
Ocaphardici, *l.* 2 *c.* 17 *p.* 129 vid. Brachmanes & Acarmajin.
Oceanus Britannicus, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5
Octavia, Auguſti Cæſaris ſoror, ab Antonio marito expellitur, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 162
Odares, vid. Adarahan.
Olan, urbs, ab Alexandro Jannæo capitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297
Oleum ex fonte promanans, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 19
Oliba, rex Italiæ, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 17
Olintos, regio, ab Alexandro M. ſubigitur, *l.* 2 *c.* 15 *p.* 117
Olivarum mons, *l.* 6 *c.* 34 *p.* 697 & *p.* 698
Olympias, Philippi Macedonum regis uxor, Alexandri M. mater, l. 1 *c.* 21 *p.* 66 & *l.* 2 *c.* 9 *p.* 94 it. d. *l.* 2 *c.* 10 *p.* 96 cum Nectanebo rem habet, eod. *l.* 2 *c.* 11 *p.* 99 Alexandrum M. parit, *l.* 2 *c.* 12 *p.* 102 à Philippo rege expellitur, d. *l.* 2 *c.* 13 *p.* 109 eidem reconciliatur, eod. *c.* 13 *p.* 110 vid. Nebiras.
Olympias certum eſt annorum ſpatium, l. 4 *c.* 17 *p.* 311 & l. 5 *c.* 12 *p.* 401 it. d. *l.* 5 *c.* 18 *p.* 420
Olympias vid. Orvilia.
Oni, urbs ſeu regio Ægypti, *l.* 5 *c.* 2 *p.* 360
Onias, ſummus Sacerdos Hieroſolymitanus, alias Ananias dictus, *l.* 3 *c.* 1 *p.* 170 vid. Hananias & Ananias.
Onias, vir quidam pius inter Judæos, interficitur, *l.* 4 *c.* 19 *p.* 321
Ophaſiona, Osdrubalis filia pulcherrima, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 15
Ophellius, Syrorum princeps, *l.* 5 *c.* 8 *p.* 385
Opobalſamum, vid. Balſamum.
Oridara, Salomæ filia, *l.* 5 *c.* 33 *p.* 487 vid. Herodias.
Origantum, flumen, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 157
Orion, vid. Teudion.
Orodiphilos, Herodis uxor, duas peperit filias, *l.* 5 *c.* 33 *p.* 490
Orvilia, Maltacæ, uxoris Herodis, filia, *l.* 5 *c.* 33 *p.* 489
Oſanes, Aganiæ dominus, Philippum, regem Macedoniæ, perſequitur, *l.* 2 *c.* 14 *p.* 111 eundem vulnerat, d. *c.* 14 *p.* 111 arcem Macedoniæ expugnat, eod. *c.* 14 *p.* 112 ab Alexandro repellitur, d. *c.* 14 *p.* 112 ab eodem interficitur, ibid.
Osdrubal, Agniæ filius, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 15 illius filia pulcherrima, Ophaſiona dicta, eod. *c.* 3 *p.* 15 Carthaginis rex fuit, d. *c.* 3 *p.* 15 à Latino petitur bellô, eod. *c.* 3 *p.* 16 maximâ clade afficitur, ibid. in prælio occumbit, d. *c.* 3 *p.* 16
Oſtenta vid. Prodigia.
Oſtracion, urbs, *l.* 6 *c.* 31 *p.* 678
Oſpitiona ſive Oſitiona, vid. Ophaſiona.
Otranta in finibus Italiæ ſita, *l.* 5 *c.* 9 *p.* 390
Otto, Imperator Romanus, vid. Salvius Otto.

P.

Pacorus, Parthorum rex, *l.* 5 *c.* 8 *p.* 383 & *d. l.* 5 *c.* 13 *p.* 403 ad hunc confugit Antigonus, *l.* 5 *c.* 8 *p.* 383 irruptionem in Syriam facit, eod. *c.* 8 *p.* 384 archipincernam ſuum mittit Hieroſolymam, *d. c.* 8 *p.* 384 Hieroſolymam intrat, eod. *c.* 8 *p.* 384 cum Hyrcano pugnat, *d. c.* 8 *p.* 384 Hyrcanum & Phaſelum capit, eod. *c.* 8 *p.* 386 & ſeq. ab Antonio & Herode bellô petitur, *l.* 5 *c.* 10 *p.* 392 ab Antonio vincitur, *d. l.* 5 *c.* 11 *p.* 396 à Ventidio interficitur, *d. c.* 11 *p.* 396
Pacorus, Medorum præfectus, Alanis victum unius menſis præbet, *l.* 6 *c.* 56 *p.* 873
Padus, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4
Pæderaſtia ſeverè prohibita, *l.* 5 *c.* 15 *p.* 411
Palæſtini ad Timotheum veniunt, *l.* 3 *c.* 13 *p.* 214
Palermo, urbs, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 14
Paneas, fons Jordanis, *l.* 3 *c.* 13 *p.* 212
Panibos, *l.* 5 *c.* 31 *p.* 481
Pannag, oleum, *l.* 4 *c.* 22 *p.* 329 vid. Balſamum.
Pannychis ſive Panibos, pellex inſigni pulchritudine, *l.* 5 *c.* 31 *p.* 481 vid. Phanichos.
Papa, vid. Pater.
Paphlagones unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3
Pappus, Antigoni dux, Joſephum, Herodis fratrem, interficit, *l.* 5 *c.* 11 *p.* 397 ab Herode vincitur, *d. c.* 11 *p.* 398 interficitur, *l.* 5 *c.* 12 *p.* 399
Papyron ſive Paparion, locus quidam, *l.* 4 *c.* 20 *p.* 323
Paries inter templum & altare juſſu Alexandri Jannæi exſtruitur, *l.* 4 *c.* 11 *p.* 292
Parthi etiam Perſæ appellati. *l.* 4 *c.* 4 *p.* 262 Craſſum vincunt, *d. l.* 4 *c.* 26 *p.* 348 à Caſſio ſuperam-

peramur, *d. c.* 26 *p.* 348 ab Herode vincuntur, *l.* 5 *c.* 9 *p.* 388
Parzinach, gens, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4
Paſcha, feſtum azymorum apud Judæos, *l.* 4 *c.* 19 *p.* 320
Pater ſeu Papa quis ita fuerit appellatus Romæ, *l.* 6 *c.* 30 *p.* 671
Patria poteſtas qualis olim apud Romanos aliasque gentes fuerit, *l.* 5 *c.* 28 *p.* 470
Pathros, regio, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 66 & *l.* 6 *c.* 1 *p.* 547 ab Antipatro occupatur, *l.* 2 *c.* 23 *p.* 153 à Romanis devicta, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 548
Patroclus, legatus à Judæis ad Julium Cæſarem mittitur, *l* 5 *c.* 5 *p.* 373
Patronus, quis ita dictus, *l.* 6 *c.* 30 *p.* 671
Paulus, Æneæ fratris filius, in prælio occumbit, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 12 ab Ænea magnificè ſepelitur, *d. c.* 2. *p.* 12
Paulus Æmilius, vid. Æmilius Paulus.
Paulinus, Chiliarcha Romanus, ad Joſephum, in ſpelunca deliteſcentem, mittitur, *l* 6 *c.* 18 *p.* 603 Joſephum excipit, *d. l.* 6 *c.* 23 *p.* 6.6
Paulina, nobilis ac pulchra fœmina Romana, Saturnino nupta, *l.* 5 *c.* 44 *p.* 530 à D. Mundo amatur, *d. c.* 44 *p.* 530 ab eodem Mundo Anubis, Dei, ſpecie corrumpitur, eod. *c.* 44 *p.* 531 rem omnem marito ſuo revelat, *d. c.* 44. *p.* 532
Pauſaniæ filius, Lyſimachus, à Judæis ad Julium Cæſarem mittitur, *l.* 5 *c.* 5 *p.* 373 ad Auguſtum & Antonium ablegatur, *d. l.* 5 *c.* 7 *p.* 379
Pazinach ſeu Parzinach, gens quædam, *l.* 1 *c.* 1 *p* 3
Pedanius, miles Romanus, juvenem quendam Judæum vivum capit eumque ad Titum ducit, *l.* 6 *c.* 50 *p.* 836
Pelan, urbs, ab Alexandro Jannæo ſubigitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297
Peliſtim, Arabicè Paleſtion vocatur, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 159 poſteà Palæſtina dicta, eod. *c.* 24 *p.* 159
Pella, urbs, trans Jordanem ſita, *l.* 6 *c.* 45 *p.* 808 ad hanc confugiunt Chriſtiani eccleſiæ Hieroſolymitanæ, *d. c.* 45 *p.* 808 vid infrà Pilus.
Peluſium, urbs Ægypti, *l.* 2 *c.* 9 *p.* 94 & *l.* 5 *c.* 2 *p.* 360 it. *l.* 6 *c.* 31 *p.* 678 à Mithridate & Antipatro obſidetur ac capitur, *l.* 5 *c.* 2 *p.* 360 rex Peluſii, amicus Philippi, regis Macedoniæ, *l.* 2 *c.* 13 *p.* 105 Bucephalum, equum ei donat, ibid.
Pentecoſtes feſtum à Judæis celebratur, *l.* 3 *c.* 18 *p.* 232
Perdiccas, Senior, Alexandri M. princeps, *l.* 2 *c.* 23 *p.* 154 rex Macedoniæ fit, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 166
Perſiacon, *l.* 2 *c.* 18 *p.* 131
Perſia, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5
Perſæ eorumque regnum, *l.* 1 *c.* 7 *p.* 28 quomodo illud cum Medorum regno fuerit unitum, *d. l.* 1 *c.* 20 *p.* 59 Perſæ à Macedonum imperio deficiunt, *l.* 3 *c.* 11 *p.* 204 à Romanis deficiunt, *l.* 5 *c.* 17 *p.* 317
פריצים, iſta vox quid ſignificet, *l.* 1. *c.* 5 *p.* 23 & *l.* 2 *c.* 8 *p.* 89 it. *l.* 3 *c.* 1 *p.* 168 & *d. l.* 3 *c.* 20 *p.* 236 ac *l.* 5 *c.* 4 *p.* 364 & eod. *l.* 5 *c.* 10 *p.* 395 item *l.* 6 *c.* 2 *p.* 549
פרתמים, vocabulum iſtud quid ſignificet, *l.* 1 *c.* 15 *p.* 46
Peſtis in caſtris Judæorum graſſatur, *l.* 4 *c.* 19 *p.* 321 Herodis domum Judæosque affligit, *l.* 5 *c.* 22 *p.* 444
Petilius ſive Pitholaus Ariſtobulo ſemet adjungit, *l.* 4 *c.* 25 *p.* 341
Petra deſerti, urbs Arabiæ munitiſſima, *l.* 4 *c.* 11 *p.* 290 & *d. l.* 4 *c.* 12 *p.* 293 & eod. *c.* 12 *p.* 296 it. *d. l.* 4 *c.* 18 *p.* 318 ac *l.* 5 *c.* 19 *p.* 423 hanc petit Alexander Jannæus, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 293 ad illam Herodes confugere vult, *l.* 5 *c.* 9 *p.* 389 Antipater ad iſtam proficiſcitur, *l.* 4 *c.* 18 *p.* 318 Hyrcanus illam vult oppugnare, *d. l.* 4 *c.* 24 *p.* 337 ab Herode capitur *l.* 5 *c.* 20 *p.* 431
Petrolium ubi reperiatur, l. 1 c. 4 p. 20
Petronius, Ægypti præfectus, frumentum in Judæam advehi curat, l. 5 c. 24 p 449 à Caligula in Syriam adverſus Judæos mittitur, d. l. 5 c. 45 p. 536
Phallion, vid. Cophalus.
Phanius, vid. Fanius.
Phanias, Pontifex Judæus, l. 6 c. 26 p. 637
Phanichos, l. 5 c. 31 p. 481 vid. Pannychis.
Pharus, turris, à Ptolemæo Philadelpho exſtructa, l. 2 c. 23 p. 154 vid. Megraa turris.
Phædra, Herodis uxor, l. 5 c. 33 p. 490
Pharao Nechao Abrahami uxorem per vim aufert, l. 6 c. 38 p. 741
Phariſæi, l. 4 c. 6 p. 272 & p. 273 illorum traditiones, d. c. 6 p. 273 multi ex his ab Hyrcano interficiuntur, eod. c. 6 p. 274 eorum ſecta exponitur, d. c. 6 p. 274 Alexandrum Jannæum conviciis proſcindunt, l. 4 c. 11 p. 292 ab Alexandri ſatellitibus cæduntur, d. c. 11 p. 292 inter hos & Alexandrum ingens exoritur bellum,

l. 4 c.

l. 4 c. 12 p. 293 & p. 294 ad Demetrium deficiunt, eod. c. 12 p. 294 illorum magna potentia & autoritas apud reginam Alexandram, l. 4 c. 13 p. 300 contrà Sadducæos jurgia excitant, d. l. 4 c. 14 p. 301 ab Alexandra, regina, conſilium petunt, eod. l. 4 c. 16 p. 307 ab Herode valdè honorantur, l. 5 c. 13 p. 402 horum principibus jusjurandum ab Herode remittitur, d. l. 5 c. 24 p. 451

Phaſias ſive Phaſelus, Antipatri filius, l. 4 c. 17 p. 315 Hieroſolymæ præficitur. l. 5 c. 3 p. 364 Felicem vincit, d. l. 5 c. 7 p. 378 à primoribus Judæorum apud Antonium accuſatur, eod. l. 5 c. 8 p. 382 urbem Hieroſolymam contrà Parthos egregiè defendit, d. c. 8 p. 384 archipincernæ regis Parthorum fidem habet, eod. c. 8 p. 385 à Pacoro capitur, d. c. 8 p. 387 caput ſuum ſaxo allidit & moritur, eod. c. 8 p. 387

Pheſtius, Alexandri M. conſiliarius, l. 2 c. 13 p. 107

Philippus, impius Antiochi miniſter, l. 3 c. 2 p. 174 & d. l. 3 c. 4 p. 179 mille Judæos in ſpelunca quadam fumò extingvit, eod. l. 3 c. 7 p. 195 Mattathiæ conditiones pacis offert, d. l. 3 c. 8 p. 196 à Juda Maccabæo vivus comburitur, eod. l. 3 c. 12 p. 208

Philippus ab Eupatore rege deficit, l. 3 c. 20 p. 236

Philippus, rex Macedoniæ, l. 2 c. 9 p. 94 illius ſomnium, d. l. 2 c. 11 p. 100 ſomnii ſui interpretationem audit, d. c. 11 p. 100 ſerpentis ſpecie contrà hoſtes ſuos protegitur, eod. c. 11 p. 101 ejusdem ſerpentis ſpecie terretur, l. 2 c. 12 p. 101 aliud ſomnium habet, d. c. 12 p. 101 illius interpretatio, eod. c. 12 p. 101 idolum conſulit de regni ſucceſſore, l. 2 c. 13 p. 106 in locum Olympiadis aliam uxorem ducit, d. c. 13 p. 109 Alexandro, filio ſuo, iraſcitur, eod. c. 13 p. 109 & ſeq. morbô laborans ab Alexandro inviſitur, d. c. 13 p. 109 cum Olympiade in gratiam redit, eod. c. 13 p. 110 Alexandrum filium ad Armeniam & Caraſenam, provincias ſubigendas mittit, l. 2 c. 14 p. 111 hoſtium timore perculſus in Macedoniam redit, d. c. 14 p. 111 ab Oſane, Aganiæ domino, vulneratur, eod. c. 14 p. 111 moritur, d. c. 14 p. 112

Philippus, medicus, Alexandrum ægrotum ſanat, *l.* 2 *c.* 15 *p.* 115

Philippici campi, *l.* 5 *c.* 7 *p.* 378

Philippus Herodis filius ex Cleopatra Hieroſolymitana ſuſceptus, *l.* 5 *c.* 33 *p.* 489 Romæ agit, d. *l.* 5 *c.* 35 *p.* 497 ab Antipatro apud Herodem accuſatur, eod. c. 35 *p.* 498

Philippus, Herodis Antipæ frater, *l.* 5 *c.* 45 *p.* 534 illius uxor, à fratre Antipa in matrimonium ducitur, d. *c.* 45 *p.* 534

Philippus, fortiſſimus juvenis Judæus, *l.* 6 *c.* 17 *p.* 598 illius præclarum facinus, d. *c.* 17 *p.* 598 & ſeq. in prælio occumbit, eod. *c.* 17 *p.* 598

Philippus, Agrippæ regis dux, ſenioribus Judæis auxilio mittitur, *l.* 6 *c.* 2 *p.* 550 Eleazarum vincit, d. *c.* 2 *p.* 550 ab eodem poſteà ſuperatur, d. *c.* 2 *p.* 550

Philadelphia, urbs, *l.* 4 *c.* 2 *p.* 256 ad hanc Ptolemæus confugit, d. *c.* 2 *p.* 256

Philo, Judæorum legatus ad Cajum, Caligulam, *l.* 5 *c.* 45 *p.* 535 Appioni reſpondet, d. *c.* 45 *p.* 535 à Claudio Cæſare honoratur, eod. *c.* 45 *p.* 536

Philoſtephanus, vir prudens ac rei militaris peritus, Ptolemæi Lathyri dux, *l.* 4 *c.* 10 *p.* 287 Alexandrum Jannæum vincit, d. *c.* 10 *p.* 288

Phineas, ſacerdos, theſauros templi Hieroſol. Romanis detegit eosque Tito tradit, *l.* 6 *c.* 55 *p.* 867

Pherota, ſeu Pherora, Antipatri filius, *l.* 4 *c.* 17 *p.* 315 Joſephi fratris interempti caput redimit, *l.* 5 *c.* 11 *p.* 397 ei commendatur familia ab Herode, d. *l.* 5 *c.* 21 *p.* 432 odium fratris ſui, Herodis, incurrit, eod. *l.* 5 *c.* 29 *p.* 474 ab Archelao reconciliatur Herodi, d. *l.* 5 *c.* 31 *p.* 480 Herodis juſſu domum abit, eod. *l.* 5 *c.* 34 *p.* 491 ægrotat, d. *c.* 34 *p.* 491 ab Herode, fratre, inviſitur, eod. *c.* 34 *p.* 491 moritur ac magnificè ſepelitur, d *c.* 34 *p.* 491 illius uxor è tecto ſe præcipitem dat, *l.* 5 *c.* 35 *p.* 495 eadem adhùc viva coràm rege, Herode, affertur, d. *c.* 35 *p.* 495 Herodi omnem rei veritatem detegit, *l.* 5 *c.* 35 *p.* 496 eidem venenum tradit & domum revertitur, d. *c.* 35 *p.* 497

Phœbus ſeu Pheba, Ceſtii legatus mittitur ad Eleazarum, *l.* 6 *c.* 5 *p.* 560 interficitur, dict. *c.* 5 *p.* 560

Phorma, urbs, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 15

Phora, nobilis Judæus, à Johanne Galilæo interficitur, *l.* 6 *c.* 26 *p.* 637

Phraates, Parthorum rex, *l.* 5 *c.* 13 *p.* 403

Phryges, unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3

Pikhot,

Pichot, menſis nomen apud Ægyptios, *l.* 2 *c.* 22 *p.* 151
Pilus ſive Pella, urbs, *l.* 4 *c.* 22 *p.* 328 vid. ſuprà Pella.
Pilatus Hieroſolymam mittitur, *l.* 5 *c.* 44 *p.* 529 imaginem Tiberii Cæſaris Hieroſolymam inferre conatur, d. *c.* 44 *p.* 529 multos ex Judæis interficit Hieroſolymis, eod. *c.* 44 *p.* 529
Piſah, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4
Pitheces, *l.* 2 *c.* 16 *p.* 122
Pizimna ſeu Pozimna, urbs, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 9 & *c.* 2 *p.* 11 illius incolæ literas ad Æneam, Africæ regem, ſcribunt, d. *c.* 2 *p.* 11
Placidus, Romanus, mœnia urbis Jotapatæ conſcendit, *l.* 6 *c.* 18 *p.* 601 ad montem Tabor occupandum à Veſpaſiano mittitur, d. *l.* 6 *c.* 25 p. 635
Placidus, dux, ad Johannem perſequendum à Veſpaſiano mittitur, *l.* 6 *c.* 28 *p.* 649 Judæos magnâ clade afficit, d. *c.* 28 *p.* 650
Planetarum formæ gemmæ inſculptæ, *l.* 2 *c.* 10 *p.* 97
Pò, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4 & *p.* 6
Pollion vid. Hillelus.
Poma citrea, vid. אתרוגים
Pompejus Hieroſolymam capit, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 160 & *l.* 4 *c.* 23 *p.* 333 Pompejus, exercitus Romani dux, Tigranem bellò perſequitur, *l.* 4 *c.* 20 *p.* 322 Damaſcum venit, d. *c.* 20 *p.* 323 Hyrcani partes clàm fovet, eod. *c.* 20 *p.* 324 epiſtolam ad Ariſtobulum mittit, *l.* 4 *c.* 21 *p.* 325 Hyrcanus & Ariſtobulus coràm illo inter ſe de regno certant, d. *c.* 21 *p.* 326 Hieroſolymam petit, *l.* 4 *c.* 22 *p.* 327 ad urbem Jericho venit, d. *c.* 22 *p.* 329 Hieroſolymam contendit, eod. *c.* 22 *p.* 330 Ariſtobulum in carcerem conjicit, d. *c.* 22 *p.* 331 Hieroſolymam oppugnat, eod. *c.* 22 *p.* 332 & *c.* 23 *p.* 332. templum Hieroſolymitanum capit, d. *c.* 23 *p.* 333 Sanctum Sanctorum ingreditur, eod. *c.* 23 *p.* 335 Hyrcano ſacerdotium tradit, *l.* 4 *c.* 23 *p.* 336 Ariſtobulum captivum unà cum liberis Romam ducit, d. *l.* 4 *c.* 24 *p.* 337 & *l.* 6 *c.* 6 *p.* 563 adversùs Julium Cæſarem pugnat, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 359 vincitur & necatur, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 160 ac *l.* 5 *c.* 1 *p.* 360
Pompeja, urbs, à Pompejo condita, poſteà Trajanopolis appellata, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 160
Pontifex Hieroſolymitanus, *l.* 6 *c.* 35 *p.* 711 illius habitus, ibid. *p.* 711 & ſeq. ipſius preces pro populo, d. *c.* 35 *p.* 712
Pontificatus Hieroſolymitanus ſorti ſubjicitur, *l.* 6 *c.* 26 *p.* 637
Porinos, Amazonum Deus, *l.* 2 *c.* 21 *p.* 147
Porphyrius, ſcriptor Romanus, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 68
Portentum Hieroſolymis apparet, l. 3 *c.* 3 *p.* 178 & *l.* 6 *c.* 53 *p.* 857 vid. Prodigia.
Portus Cæſareæ ab Herode exſtruitur, *l.* 5 *c.* 24 *p.* 449
Porto, urbs, à filiis Cittim condita, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 10
Porus, rex Indiæ, *l.* 2 *c.* 17 *p.* 127 literas ad Alexandrum mittit, d. *l.* 2 *c.* 17 *p.* 127 ab Alexandro in monomachia interficitur, eod. *c.* 17 *p.* 128
Poſni ſeu Poſnani, certa gens, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5
Pozimna, urbs, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 11
Perſiacon, regio Indiæ, *l.* 2 *c.* 18 *p.* 131
Priſcus Tarquinius, rex Romanorum, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 21
Priſcus, miles Romanus, Jonathanem Judæum interficit, *l.* 6 *c.* 50 *p.* 838
Princeps Senatus Romani, l. 3 c. 17 p. 227
Procas, rex Italiæ, templum Sabbathæo ſive Saturno condit, l. 1 c. 3 p. 18
Prodigia apparent in urbe Hieroſol. l. 6 c. 27 p. 642 & d. l. 6 c. 53 p. 857 & ſeq. vid. Portentum it. Signa.
Pruſia, rex Bithyniæ, l. 3 c. 16 p. 225 ad hunc confugit Hannibal, d. c. 16 p. 225
Ptolemæus, Alexandri M. princeps, vid. Tolmida.
Ptolemæus Philadelphus Demetrio ſuccedit in regno, l. 2 c. 23 p. 154 & l. 3 c. 2 p. 172 quot annis regnârit, d. c. 23 p. 154 turrim Pharum in portu Alexandriæ exſtrui curat, eod. c. 23 p. 154 Judæorum libros Hebræos in linguam Græcam transferri præcipit, d. c. 23 p. 155 Eleazari operâ Biblia Hebræa Græcè verti curat, eod. c. 23 p. 155 & l. 3 c. 2 p. 173
Ptolemæus, Philopator, in Ægypto regnat, l. 2 c. 24 p. 158 ab Antiocho Magno expellitur regnô, d. c. 24 p. 158
Ptolemæus, Philometor, l. 3 c. 3 p. 177
Ptolemæus, Macron, Antiochi regis dux, l. 3 c. 11 p. 205
Ptolemæus, Simeonis gener, eundem interficit, l. 4 c. 1 p. 250 & l. 6 c. 6 p. 563 Hyrcanum usque ad Gazam perſequitur, l. 4 c. 2 p. 251 ab Hyrcano Digonæ obſidetur, d. l. 4 c. 2 p. 252 Hyrcani matrem ac ſororem interfici curat, eod. c. 2 p. 256

Ptole-

Ptolemæus Lathurus ſeu Lathyrus, Cleopatræ filius, Samaritanis auxilio venit, l. 4 c. 5 p. 271 illius copiæ ab Hyrcano vincuntur, d. c. 5 p. 271 à Cleopatra, matre ſua, deficit, eod. c. 5 p. 271 in Cyprum, inſulam, profugit, d. l. 4 c. 5 p. 271 illius auxilium imploratur ab incolis Ptolemaidis, eod. l. 4 c. 9 p. 284 in Galilæam irrumpit, l. 4 c. 10 p. 286 Sanchetam, urbem, capit, d. c. 10 p. 286 Zephorim obſidet, eod. c. 10 p. 286 Alexandrum Jannæum vincit, d. c. 10 p. 288 à Cleopatra, matre, armis petitur, d. l. 4 c. 10 p. 288 in Cyprum denuò fugit, eod. c. 10 p. 288
Ptolemæus Menelaus ſeu potius Mennæus, dictus, l. 4 c. 15 p. 304 Damaſcum, urbem, ad defectionem ſolicitat, ibid.
Ptolemæus, Lagi filius, l. 5 c. 1 p. 356
Ptolemæus, Ægypti rex, auxilium Gabinii, ducis Romani, implorat, l. 4 c. 25 p. 343
Ptolemæus, primarius miniſter Herodis, l. 5 c. 40 p. 516 illius annulum populo Judaico oſtendit, c. 41 p. 518 Archelaum regem eſſe declarat, eod. c. 41 p. 518
Ptolemais, urbs, l. 6 c. 23 p. 628 ad illam venit Veſpaſianus, d. l. 6 c. 23 p. 628 vid. Acco.
Pudeus, miles Romanus, à Jonathane Judæo, interficitur, l. 6 c 50 p. 837
Purim, feſtum, à Judæis celebratur, l. 3 c. 22 p. 244
Puteoli, oppidum, l. 1 c. 4 p. 19
Pygmæi, ab Alexandro M. in deſerto reperti, l. 2 c. 16 p. 122

Q.

Quintus Memmius, vid. Memmius
Q. Mutius, vid. Mutius.
קראים, qui ſint, l. 4 c. 6 p. 273 vid. ſuprà Karræi.

R.

Rabeſacus, l. 1 c. 18 p. 53
Ragbina, certa gens, l. 1 c. 1 p. 3
Raguſa, urbs, l. 1 c. 1 p. 3
Raphia, urbs, l. 4 c. 10 p. 289 ab Alexandro Jannæo capitur, d. l. 4 c. 12 p. 296 vid. Rephaim.
Razias, Haſidæorum princeps, ſeipſum interficit, l. 3 c. 22 p. 248
Recem, l. 4 c. 12 p. 293
Rechabi filius, Jonadab, l. 2 c. 16 p. 125 ubi illius poſteritas habitet, d. c. 16 p. 125
Regaba, urbs, ab Alexandro Jannæo capitur l. 4 c. 13 p. 298
Rephaim, urbs, l. 4 c. 12 p. 296 vid. Raphia.
Repudii libellus, l. 5 c. 23 p. 446
Rha, fluvius, l. 1 c. 1 p. 3
Rhea Jovem peperit, l. 5 c. 44 p. 531
Rhenus, fluvius, l. 1 c. 1 p. 6
Rhinocura ſeu Rhinocorura, urbs, l. 4 c. 12 p. 297 & l. 6 c. 31 p. 678 ab Alexandro Jannæo capitur, l. 4 c. 12 p. 297 in ea diviſio terræ inter Noachi filios facta eſt, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297
Rhodanus, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 6
Rhodus, inſula, *l.* 5 *c.* 21 *p.* 432 & ſeq. à Caſſio vel potiùs à Craſſo vaſtatur, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 161
Rhodon, rex Rhodi, moritur, *l.* 2 *c.* 25 *p.* 161
Rhodii unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 7
Ricaſius ſeu Ricreſius, vid. Razias.
Riphat ejusque filii, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 1 & *d. c.* 1 *p.* 2 it. *l.* 1 *c.* 3 *p.* 18
רוח, iſta vox quid ſignificet, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 229 & *d. l.* 3 *c* 18 *p.* 230 it. *l.* 4 *c.* 7 *p.* 278 & *l.* 5 *c.* 41 *p.* 518 ac *l.* 6 *c.* 34 *p.* 698 & *a. l.* 6 *c.* 53 *p.* 858
Roma, iſtius urbis deſcriptio, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 20 ab Hannibale obſeſſa, *l.* 3 *c.* 15 *p.* 223 quo tempore illa ſit condita, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 352 unde ſic dicta, *d. c.* 1 *p.* 353 & *l.* 1 *c.* 1 *p.* 7
Romilius, vid. Romulus.
Romania, quæ ſic appellata, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 20
Romandiola, quæ ſic dicta, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 20
Roma, Itali ſive Atlantis filia, prima Aboriginum regina, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 7 urbis Romæ prima poſuit fundamenta, *d. c.* 1 *p.* 7
Romani, unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 7 Daniſcos uincunt, *d. c.* 1 *p.* 8 Romani ſeſe in libertatem vindicant, *l.* 1 *c.* 4 *p* 21 conſules ac ſenatores eligunt, *d. c.* 4 *p.* 21 Babylonios bellô petunt, eod. *c.* 4 *p.* 21 Tyberim, fluvium, aliò derivant, *d. c.* 4 *p.* 22 iſtius fluminis fundum ſeu pavimentum ære ſternunt, eod. *c.* 4 *p.* 22 Alexandrum M. per legatos ſalutant, *l.* 2 *c.* 15 *p.* 115 Calabriam ſubigunt, *l.* 2 *c.* 24 *p.* 156 Syracuſas capiunt, *d. c.* 24 *p.* 156 Carcabrones vincunt, eod. *c.* 24 *p.* 156 Galatas magnâ clade afficiunt, *d. c.* 24 *p.* 157 Almabeniam, Iberiam, Coloſſiam & Arabiam ſubigunt, eod. *c.* 24 *p.* 160 eorum imperium *l.* 3 *c.* 15 *p.* 221 ab Hanni-

Hannibale ſæpe victi, *d. c.* 15 *p.* 221 cum Juda Maccabæo fœdus ineunt, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 227 & ſeq cum Hyrcano fœdus renovant, *l.* 4 *c.* 4 *p.* 266 an illos Alex nder M. vicerit, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 356 & *l.* 6 *c.* 1 *p.* 545 & ſeq. eorum ergà Judæos amor, *l.* 5 *c.* 5 *p.* 370

Romani reges veteres qui fuerint eorumque dynaſtia, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 17

Romulus, Italiæ rex, Romam condit, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 19 Davidem regem metuens Romam mœnibus cingit, *l.* 1 *c* 4 *p.* 20 templum Jovi exſtruit, eod. *c.* 4 *p.* 20 Luciferi templum claudit, *d. c.* 4 *p.* 20 fœdus cum Davide init, eod. *c.* 4 *p.* 20 ab ipſo Roma accepit nomen, *l.* 5 *c.* 1 *p.* 353

Roxane, Alexandri M. uxor, *l.* 2 *c.* 23 *p* 154 & *d. l.* 2 *c.* 25 *p.* 166 Macedoniæ regnum occupat, eod. *l.* 2 *c.* 23 *p.* 154

Roxane, filia Orodiphilæ, uxoris Herodis, *l.* 5 *c.* 33 *p.* 490

Rufus, vid. Terentius Rufus.

Ruſis ſive Roſis, quæ gens, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5 ubi illa habitet, *d. c.* 1 *p.* 5

Ruſſiæ regnum, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5

Rutuli, certa gens, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 11

Rutulus, moneta Judaica, *l.* 4 *c.* 26 *p.* 346

S.

Sabaudia, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 6

Sabbathum Judæis ab Antiocho, rege, interdictum, *l.* 3 *c.* 4 *p.* 179 Judæi illud religioſè ad mortem uſque ſervant, *d. l.* 3 *c.* 7 *p.* 195 Sabbathi die bellum neceſſarium licitum eſt, eod. *l.* 3 *c.* 8 *p.* 197 à Nicanore ludibrio habetur Sabbathum, *d. l.* 3 *c.* 22 *p* 240

Sabbathion, flumen, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 546

Saboion, Alexandræ reginæ conſiliarius, *l.* 5 *c.* 16 *p.* 413 arcanum reginæ conſilium Herodi detegit, *d. c.* 16 *p.* 413

Sabina, urbs. *l.* 1 *c.* 1 *p.* 9 & *c.* 2 *p.* 14 *Sabinæ* mulieres rapiuntur, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 9

Sabinus, vid Domitius Sabinus.

Sabinus, miles Romanus, Judæos adoritur, *l.* 6 *c.* 47 *p.* 816 fortiter pugnat, *d. c.* 47 *p.* 816 interficitur, ibidem.

Sacerdotes templi Hieroſolymitani, *l.* 4 *c.* 23 *p.* 333 horum conſtantia egregia, *d. c.* 23 *p.* 334 it. *l.* 6 *c.* 32 *p.* 683 & ſeq. ſeipſos in ignem, quò templum conflagrabat, conjiciunt, *l.* 6 *c.* 53 *p.* 855 in templo Hieroſolymitano capti ſacerdotes juſſu Titi interficiuntur, *l.* 6 *c.* 54 *p.* 861

Sacerdotium ſummum Hieroſolymitanum ſorti ſubjicitur, *l.* 6 *c.* 26 *p.* 637

Sacrificium juge quando ceſſaverit Hieroſolymis, *l.* 6 *c.* 30 *p.* 673 & *d. l.* 6 *c* 32 *p.* 683 & eod. *l.* 6 *c.* 37 *p.* 726 ac *d. l.* 6 *c.* 47 *p.* 822 it. eod. *l.* 6 *c.* 48 *p.* 823

Sadducæi, *l.* 4 *c.* 4 *p.* 265 horum partes amplectitur Hyrcanus, *d. l.* 4 *c.* 6 *p.* 273 & *p.* 274 illorum ſecta exponitur, *d. c.* 6 *p.* 274 horum princeps fit Ariſtobulus, *l.* 4 *c.* 13 *p.* 300 affliguntur à Phariſæis *d. l.* 4 *c.* 14 *p.* 3 1 horum primores reginam Alexandram adeunt, *d. c.* 14 *p.* 302 Hieroſolymis exeuntes loca vicina occupant, eod. *c.* 14 *p.* 303

Saduk, vid. Zadok

Sæna, urbs, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 5

Salomo turrim quandam ſeu porticum exſtruxit, *l.* 6 *c.* 50 *p.* 839

Salomith ſive Salome, Antipatri filia, l. 4 c. 17 p. 315 Herodis ſoror, l. 5 c. 16 p. 417 & d l. 5 c. 21 p. 432 Mariamnam, reginam, apud Herodem criminatur, d. l. 5 c. 22 p. 439 pincernam regis corrumpit, d. c. 22 p. 440 ab Alexandra maledictis laceratur, eod. c. 22 p. 442 Coſtobaro nubit, l. 5 c. 23 p. 446 Alexandrum & Ariſtobulum apud Herodem defert, d. l. 5 c. 28 p. 468 Silæum amat, eod. l. 5 c. 29 p. 474 illius tres fuerunt filiæ, d. l. 5 c. 33 p. 490 Alexam habet maritum, eod. l. 5 c. 40 p. 517 Herodis mandatum de interficiendis principibus populi Judaici non exequitur, d. c. 40 p. 517

Salvius Otto, imperator Romanus, Galbæ ſuccedit, l. 6 c. 28 p. 652

Samaralla ſeu Saramalla, vid. Armilla.

Samaria, urbs, l. 2 c. 23 p. 154 à Demetrio ſubigitur, ibid. à rege Hyrcano funditus deletur, d. l. 2 c. 24 p. 159 ab Herode inſtauratur, eod. c. 24 p. 159 & l. 5 c. 24 p. 448 Sebaſta nominatur, d l. 2 c. 24 p. 159 & l. 5 c. 24 p. 448 hanc petit Judas Maccabæus, l. 3 c. 21 p. 239 ab Hyrcano obſidetur, l. 4 c. 5 p. 239 à Veſpaſiano ſubigitur, l. 6 c. 28 p. 651

Samariæ mons, l. 4 c. 4 p. 265

Samaritæ Judæos ſe eſſe negant, l. 3 c. 7 p. 194 Cuthæi vocantur, l. 4 c. 4 p. 265 & eod. l. 4 c. 5 p. 268

Samgar

Samgar ſive Samega, urbs, ab Hyrcano capitur, l. 4 c. 4 p. 264
Samoſata, urbs, ab Antiocho obſidetur, l. 5 c. 11 p. 396
Sanballatus, Horonita, l. 1 c. 12 p. 39 & l. 6 c. 60 p. 890 ipſius ætate templum in monte Griſim exſtruitur, l. 2 c. 8 p. 89 & l. 4 c. 4 p. 264 & l. 6 c. 60 p. 890 Alexandro M. obviam progreditur, l. 2 c. 8 p. 88
Sancheta, urbs, à Ptolomæo, Lathyro, capitur, l. 4 c. 10 p. 286
Sanctum Sanctorum quinam ex Romanis ingreſſi ſint, l. 4 c. 23 p. 335 ab Herode noviter exſtruitur, l. 5 c. 26 p. 459 & ſeq. Pontifex non niſi ſemel in anno illud ingreſſus eſt, l. 6 c. 35 p. 713 Romani iſtud ingredi voluerunt; ſed ab Herode prohibentur, l. 5 c. 12 p. 401 Judæi graſſatores eò confugiunt, l. 6 c. 48 p. 8 4 à Romanis inceditur, d. l. 6 c. 53 p. 853 incendio conſumptum Titus intrat ejusque magnificam ſtructuram admiratur, eod. l. 6 c. 53 p. 855
Sapientiæ liber à Joſepho, Hiſtorico, conſcriptus fuit, l. 5 c. 25 p. 452
Saramala, Herodis legatus, l. 5 c. 13 p. 404
Sardinia, inſula, l. 1 c. 2 p. 11
Saturnus, ſtella, à filiis Cittim colitur, l. 1 c. 2 p. 14 illius templum à rege, Latino, clauditur, d. l. 1 c. 3 p. 17
Saturnus Sabbatius, l. 1 c. 2 p. 14 & d. l. 1 c. 3 p. 17
Saturninus, Romanus, Paulinæ maritus, l. 5 c. 44 p. 530
Saulus, rex, Amalecitas delet, l. 2 c. 1 p. 73 in prælio occumbit, l. 1 c. 22 p. 70 & ſequ.
Saul, Simeonis pater, à filio ſuo interficitur, l. 6 c. 4 p. 556
Saxones à Romanis victi, l. 6 c. 37 p. 718
Scaurus, Pompeji quæſtor, Damaſcum venit, l. 4 c. 20 p. 322 Ariſtobuli munera accipit, d. c. 20 p. 322 literas ad Aretam, regem Arabiæ, mittit, eod. c. 20 p. 322 à Pompeio præficitur Ægypto, l. 4 c. 24 p. 337 petram deſerti oppugnat, eod. c. 24 p. 338 Alexandri, filii Ariſtobuli, impetum ſuſtinere nequit, d. c. 24 p. 338
Schabbathai nominatur à Judæis Saturnus planeta, l. 1 c. 2 p. 14 & d. l. 1 c. 3 p. 17 it. l. 2 c. 12 p. 104 ei exſtruitur templum ab Ania Terviano, rege Italiæ, l. 1 c. 3 p. 17 ut & ab Abitio atque à Caphi & Carpintho, item à Thabiano, Agrippa, Romulo, Aventino, Sylvio, Proca & Amulio, regibus Italiæ, d. l. 1 c. 3 p. 17 & ſeqq.
Schammæus ſive Sameas, Hillelis diſcipulus, l. 5 c. 4 p. 367 & d. l. 5 c. 24 p. 451 Herodem in Synedrio accuſat, d. l. 5 c. 4 p. 367 illius de Herode & Hyrcano vaticinium, eod. c. 4 p. 368 vaticinium iſtud impletum fuit, l. 5 c. 14 p. 409
Scipio, Romanus, l. 3 c. 15 p. 223 ipſius ad Senatum Romanum oratio d. c. 15 p. 224 in Africam trajicit atque Aſdrubalem vincit, eod. c. 15 p. 224 Carthaginem obſidet, l. 3 c. 16 p. 225 Hannibalem vincit, d. c. 16 p. 225 univerſam Africam Romanis ſubjicit, eod. c. 16 p. 226 fit Conſul Romanus, l. 3 c. 17 p. 227
Sclavi, unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 8 à Romanis ſubacti, l. 6 c. 1 p. 546
Scorpii ingentis magnitudinis ubi ſint reperti, l. 2 c. 18 p. 132
Scotia, à Romanis ſubacta, l. 6 c. 37 p. 718
Scriptura antiqua Hieroſolymis inventa, quâ vaticinium continebatur, l. 6 c. 53 p. 859
Scythæ, l. 1 c. 21 p. 69 illorum rex à Cyro invaditur, ibid.
Scythopolis, urbs, *l.* 3 *c.* 18 *p.* 232 & *l.* 4 *c.* 5 *p.* 269 it. d. *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297 & eod. *l.* 4 *c.* 22 *p.* 328 ab Alexandro Jannæo capitur, d. *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297 Judæi hanc urbem oppugnare volunt, *l.* 6 *c.* 3 *p.* 552 iſtius urbis incolæ Judæos expellunt, d. *c.* 3 *p.* 553
Sebaſte, urbs, vid. Samaria.
Sebathemo, mons, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 6
Sectæ Judæorum quot fuerint, *l.* 4 *c.* 6 *p.* 274
Sein, menſura apud Judæos, *l.* 5 *c.* 24 *p.* 450
Selecii unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 8
Seleucus, Nicator, regnum Syriæ occupat, *l.* 2 *c.* 23 *p.* 153 Antiochiam, urbem, condit, d. *c.* 23 *p.* 153
Seleucus, regis Philippi dux, ab Alexandro interficitur, *l.* 2 *c.* 13 *p.* 109
Seleucus, rex Macedoniæ, Heliodorum mittit Hieroſolymam, *l.* 3 *c.* 1 *p.* 168 Demetrius, Seleuci filius, Eupatorem bellò aggreditur, *l.* 3 *c.* 21 *p.* 237
Seleucia, urbs, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297 & *l.* 6 *c.* 24 *p.* 631 ab Alexandro Jannæo capitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297 à Veſpaſiano deletur, *l.* 6 *c.* 25 *p.* 632

Sela midbarah, vid. Petra deſerti.

Selene, regina, præeſt Syriæ, l. 4 c. 15 p. 304 vid. Cleopatra.

Sem, patriarcha, l. 1 c. 1 p. 1

Semidemim regnum, l. 2 c. 19 p. 135 huic præeſt Condace, regina, d. c. 19 p. 135

Sempronius, princeps Romanus, l. 4 c. 4 p. 267

Sena, fluvius, Latinis Sequana, l. 1 c. 1 p. 2 & p. 3

Sephar, mons Orientalis, l. 1 c. 1 p. 1

Sephoris, urbs, vid. Zephoris.

Septimo, mons, l. 1 c. 1 p. 6

Septem fratres Judæi ob religionem interficiuntur, l. 3 c. 5 p. 182 & ſeq. & d. l. 3 c. 6 p. 191

Septimanarum feſtum à Judæis celebratur, l. 3 c. 18 p. 232 & l. 6 c. 47 p. 822 & eod. l. 6 c. 48 p. 822

Septuaginta ſeniores Bibliorum Hebraicorum interpretes, l. 3 c. 2 p. 173 & ſeq.

Septimani, gens quædam, l. 1 c. 1 p. 6

Serapis, Ægyptiorum Deus, l. 2 c. 10 p. 95

Sero, dux Syriæ, à Juda Maccabæo vincitur & interficitur, l. 3 c. 10 p. 203 & ſeqv.

Sertus ſive Servius Tullius, Romanorum rex, l. 1 c. 4 p. 21

Seth, patriarcha, l. 1 c. 1 p. 1

Sextus Tarquinius Lucretiam per vim ſtuprat, l. 1 c. 4 p. 21

Sextus, Julii Cæſaris patruelis, Syriæ præfectus, l. 5 c. 4 p. 365 Herodi ſcribit eique donum mittit, d. c. 4 p. 365 Herodem Syriæ ducem conſtituit, eod. c. 4 p. 369

Sextus Cerealis Jotapatæ urbis mœnia conſcendit, l. 6 c 18 p. 601

Sibſeni, certa gens, l. 1 c. 1 p. 5

Sicarii Hieroſolymis graſſantur, l. 5 c. 45 p. 538 & l. 6 c. 28 p. 648

Sichemum, oppidum, ab Hyrcano capitur, l. 4 c. 4 p. 264 rex, Demetrius, ibidem caſtra ponit, d. l. 4 c. 11 p. 294

Sichor eſt Nilus, Ægypti fluvius, l. 3 c. 2 p. 176

Sicilia ab Ælerano Aphto Romanis ſubjicitur, l. 2 c. 24 p. 156 eadem etiam à Marcilio & Itulmo Romanis ſubjicitur, d. c. 24 p. 158

Sidonii Judæos affligunt, l. 3 c. 13 p. 213 eorum rex, Zoilus, l. 4 c. 9 p. 285

Signa antè excidium Hieroſolymitanum præcedentia, l. 6 c. 53 p. 857 & ſeq.

Silæus, Arabs, Salomæ amore capitur, l. 5 c. 29 p. 474 it. d. l. 5 c. 38 p. 507

Silas, Judæorum dux, Babylonicus, Aſcalonem oppugnat, l. 6 c. 12 p. 581 interficitur, d. c. 12 p. 581

Siloah ſive Siloam, piſcina Hieroſol. l. 6 c. 38 p. 750

Silon, Romanorum dux, l. 5 c. 10 p. 392

Simeon, Judæus quidam apoſtata, l. 3 c. 3 p. 177

Simon, Mattathias dictus, Mattathiæ filius, l. 3 c. 7 p. 194 & l. 6 c. 6 p. 563 vir prudens fuit, l. 3 c. 9 p. 199 à Juda Maccabæo in Galilæam mittitur, l. 3 c. 13 p. 212 adverſus Antiochum, regem, proficiſcitur, l. 4 c. 1 p. 249 illius exercitum delet, d. c. 1 p. 249 principatum apud Judæos adipiſcitur, eod. c. 1 p. 250 à Ptolemæo, genero, interficitur, l. 4 c. 1 p. 250

Simon, vir ſapiens, Judæus, Archelao, ſomnium interpretatur, l. 5 c. 43 p. 528

Simeon, graſſator quidam Judæus, urbe Scythopoli egreditur, l. 6 c. 4 p. 554 illius pater, Saul, d. c. 4 p. 554 Syros & Romanos alloquitur, eod. c. 4 p. 555 patrem ſuum unà cum omni familia ac denique ſeipſum interficit, d. c. 4 p. 556

Simon, Ezronis filius, Eleazaro, graſſatorum principi, ſeſe adjungit, l. 6 c. 32 p. 681

Simon Cathlæ filius, Idumæorum dux, Ananiæ, ſummo ſacerdoti reſpondet, l. 6 c. 27 p. 641

Simeon, Gioræ filius ſeu Bargiora, graſſatorum princeps, ab Anania, Pontifice, urbe Hieroſolyma expellitur, l. 6 c. 29 p. 655 copias undique colligit, d. c. 29 p. 656 magnâ clade afficitur, eod. c. 29 p. 656 Judæis ingentem ſtragem infert, d. l. 6 c. 29 p. 657 in Idumæam proficiſcitur, eod. c. 29 p. 657 Gazam aggreditur, d. c. 29 p. 657 cum Idumæis æquo Marte pugnat, eod. c. 29 p. 657 Jacobi Idumæi operâ Idumæos ſubigit, d. c. 29 p. 659 & ſeq. Hebronem capit, eod. c. 29 p. 660 illius uxor à Johanne per inſidias capitur, d. c. 29 p. 661 Hieroſolymam venit, eod. c. 29 p. 662 Ananiæ & ſeniorum conſiliò intrà urbem recipitur, d. c. 29 p. 663 Johannem odit, eod. c. 29 p. 664 Eleazarum interficere conatur, d. c. 29 p. 664 editiora urbis Hieroſolymæ loca occupat, l. 6 c. 32 p. 681 Johannem perdere vult, eod. l. 6 c. 35 p. 702 quam urbis partem ſibi defendendam ſuſceperit, d. l. 6 c. 36 p. 719 Amithæum, ſacerdotem, unà cum tribus filiis capere jubet, l. 6 c. 42 p. 776 illos ſimùl interfici præcipit, eod. l. 6 c.

6 c. 43 p. 790 Ananiam, Masbali filium, Ariſthæum alioſque interfici curat, d. c. 43 p. 791 & ſeq. Titum de vita & incolumitate ſua rogat, l. 6 c. 54 p. 861 Tito ſuperbè reſpondet, eod. c. 54 p. 863 illius milites ſe Tito dedere volunt, d. l. 6 c. 55 p. 865 Jacobum, Soſæ filium, cuſtodiæ tradit, eod. c. 55 p. 865 latebris ſemet occulat, d. c. 55 p. 865 ex latebris egrediens Terentio Rufo ſe tradit, eod. c. 55 p. 869 ad Titum ducitur, d. c. 55 p 869 acerbiſſimis cruciatibus necatur, eod. c. 55 p. 869

Simeon, Gamalielis filius, à Tito interficitur, l. 6 c. 59 p. 888 is pater fuit R. Jehudæ Sancti, qui Miſchnam compoſuit, d. c. 59 p. 888 filium habuit R. Gamalielem, qui Secundus hujus nominis appellatus fuit, eod. c. 59 p. 888

Sinenſes ſive Sinæi, l. 2 c. 9 p. 92

Siom, Amazonum Deus, l. 2 c. 21 p. 147

Sion, vid. Zion.

Sirachi filius, Joſua, quo tempore vixerit, l. 2 c. 24 p. 157

Sivan, menſis nomen apud Judæos, l. 6 c. 47 p. 822

Slavi, vid. Sclavi.

Sodom, mare, l. 6 c. 28 p. 650

Soemus Tyrius, l. 5 c. 21 p. 432 illius fidei commendatur ab Herode Mariamne & Alexandra, d. l. 5 c. 21 p. 433 capitur & occiditur, c. 22 p. 441

Somnium Herodis de Joſepho, fratre ſuo, l. 5 c. 11 p. 398

Soſius, exercitus Romani dux, l. 5 c. 11 p. 396 Herodi auxilio mittitur, d. c. 11 p. 397 contra Antigonum proficiſcitur, eod. c. 11 p. 397 Hieroſolymam obſidet, l. 5 c. 12 p. 400 eandem capit, d. c. 12 p. 400 coronam auream templo Domini offert, eod. c. 12 p. 401 ad Antonium abit, d. c. 12 p. 401

Soſipater, dux exercitus, l. 3 c. 18 p. 231

Soſtratus, Gnidius, turrim Pharum exſtruit, l. 2 c. 23 p. 155

Spartani, l. 4 c. 1 p. 250

Species vultus humani mira pulchritudine ſuper Sanctum Sanctorum Hieroſolymis apparet, l. 6 c. 53 p. 858

Stella ſub ſpecie hominis apparet Hieroſolymis, l. 6 c. 53 p. 857

Stiria, regio, & urbs, l. 1 c. 2 p. 8

Strabo, Cappadox, Hiſtoricus, l. 1 c. 21 p. 67 it. l. 4 c. 9 p. 283 & d. l. 4 c. 23 p. 335 & eod. l. 4 c. 26 p. 347 de rebus Alexandri M. ſcripſit, l. 2 c. 9 p. 90 & d. l. 2 c. 22 p. 152

סרוך, quale lignum, l. 4 c. 11 p. 292

Stratonis turris, poſteà Cæſarea dicta, l. 4 c. 7 p. 278 & d. l. 4 c. 8 p. 280 ab Alexandro Jannæo capitur, eod. l. 4 c. 11 p. 296 vid. Cæſarea.

Surentum, oppidum, vid. Zurentum.

Suph, mare, l. 2 c. 3 p. 78

Suſan, arx in Perſia, l. 1 c. 15 p. 47 & l. 2 c. 3 p. 77

Synedria quinque à Gabinio in Judæa conſtituuntur, l. 4 c. 24 p. 340 Synedrium Hieroſolymitanum à Johanne convocatur, l. 6 c. 27 p. 644 eidem maximus terror à Johanne injicitur, d. l. 6 c. 27 p. 645

Syracuſæ, urbs, à Romanis capitur, l. 2 c. 24 p. 156 à Marcilio & Iulmo vaſtatur, d. c. 24 p. 156

Syri à Romanis deficiunt, l. 5 c. 17 p. 417

Syria Zoba, l. 4 c. 4 p. 264 & l. 6 c. 9 p. 575

T.

Tabernaculorum feſtum, *l.* 4 *c.* 3 *p.* 258 & *d. l.* 4 *c.* 7 *p.* 277 & eod. *l.* 4 *c.* 11 *p.* 291 ac *l.* 5 *c.* 16 *p.* 414

Tabor, mons, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297 & *d. l.* 4 *c.* 25 *p.* 344 it. *l.* 6 *c.* 25 *p.* 635 ab Alexandro Jannæo ſubigitur, *l.* 4 *c.* 12 *p.* 297 ab Alexandro, Ariſtobuli filio, occupatur, *l.* 4 *c.* 25 *p.* 344

Tachmonii, certa gens, *l.* 2 *c.* 9 *p.* 92

Talaſſia, provincia, *l.* 2 *c.* 14 *p.* 111

Talles Judæorum quid, *l.* 6 *c.* 1 *p.* 540

Tarentum, oppidum, *l* 5 *c.* 56 *p.* 498

Tarichæa, urbs, vid. Tyarna.

Tarquinius priſcus, vid. Priſcus Tarquinius.

Tarquinius Sextus, vid. Sextus Tarquinius.

Tarquinius Superbus, rex Romanorum, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 21 illius filius Lucretiam ſtuprat, *d. c.* 4 *p.* 21 interficitur, eod. *c.* 4 *p.* 21

Tarquinius, Romanorum rex, *l.* 5 *c.* 1 *p* 355

Tarſia, regio, *l.* 2 *c.* 14 *p.* 112

Tarſi, unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 6 expulſi ad filios Javan confugiunt, *d. c.* 1 *p.* 7

Tarviſiani, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3

Taurus, mons, aliàs Alach appellatus, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 67

Tebeth, menſis nomen apud Judæos, *l.* 6 *c.* 41 *p.* 773

Tempeſtas magna Hieroſolymis exorta, *l. 6 c. 27 p. 642*
Templum Hieroſolymitanum ſecundum exſtrui cœptum, *l. 1 c. 12 p. 39* poſteà ab illius ædificatione ceſſatum, *d. c. 12 p. 40* tandem perfectum, *l. 1 c. 20 p. 60* à Pompejo captum, *l. 4 c. 23 p. 333* in templo ſecundo quænam res ſacræ defuerint, *l. 1 c. 21 p. 62* quinam ex gentibus illud ingreſſi ſint, *l. 4 c. 23 p. 333.* huic templo quotannis tributum fuit illatum mandatô Julii Cæſaris, *l. 5 c. 5 p. 371* novum templum Herodes exſtruere ſibi proponit, *l. 5 c. 25 p. 454* illud ædificat, *d. l. 5 c. 26 p. 457* & ſeq. illius menſura, eod. *c. 26 p. 458* quot annis ab Herode exſtructum ſit, *l. 5 c. 27 p. 464* miraculum in illius exſtructione contigit, d. *c. 27* p. 464 ab Herode dedicatur & initiatur, eod. *c. 27 p. 465* & ſeq. templum iſtud regis Agrippæ ætate deſtructum fuit, *l. 5 c. 45 p. 537* à Judæis graſſatoribus occupatur, *l. 6 c. 2 p. 550* & *d. l. 6 c. 26 p. 640* iſtius templi atrium à Romanis oppugnatur, *l. 6 c. 49 p. 831* & ſeq. incenditur, *l. 6 c. 53 p. 853* in hoc templo Deorum ſimulacra à Romanis conſtituuntur, *d. l. 6 c. 53 p. 856* & eod. *l. 6 c. 54 p. 860* templum iſtud per ſeptem Paſchatis dies noctu collucet, *l. 6 c. 53 p. 857* porta templi ſemet ſpontè aperit, *d. c. 53 p. 858*
Templum tertium, Hieroſolymis exſtruendum, à Judæis expectatur, l. 5 c. 27 p. 465 & l. 6 c. 60 p. 891
Templum in monte Garizim exſtructum, l. 2 c. 8 p. 89 & l. 3 c. 7 p. 194 it. l. 4 c. 4 p. 264 ac l. 6 c. 60 p. 890
Tenebroſi montes, vid. montes tenebroſi.
Teniſa, urbs, l. 6 c. 31 p. 678
Tephtæus, Galilæus, cum ſociis ſuis Romanorum arietes incendit, l. 6 c. 40 p. 762
Terentius Varro ab Hannibale vincitur, l. 3 c. 15 p. 222 ad urbem Venuſiam profugit, ibid.
Terentius Rufus Simeonem, graſſatorum principem, ad Titum ducit, l. 6 c. 55 p. 869
Teridates ſeu Tyridates, rex Ararat, *l. 6* c. 56 p. 873 vid. Mithridates.
Terræ motus Herodis ætate, l. 5 c. 19 p. 422
Terpnon, hortus aureus, Pompejo, dono mittitur, l. 4 c. 20 p. 323
Teudion, intimus Antipatri amicus, veneuum mittit Antipatro ad tollendum Herodem, l. 5 c. 35 p. 494
Tezio, mare, l. 1 c. 1 p. 8
Thabialaca, urbs, l. 1 c. 1 p. 4
Thabianus, rex Italiæ, templum Sabbathæo ſive Saturno exſtruit, l. 1 c. 3 p. 18
Thæres ſeu Thares, Ahaſveri regis cuſtos, l. 2 c. 1 p. 73
Thalmira, Scytharum regina, aliàs Tamyris ſive Tomyris dicta, l. 1 c. 22 p. 69 à Cambyſe rege interficitur, d. l. 1 c. 22 p. 71
Tharſis, gens quædam, l. 1 c. 1 p. 1
Thebrominim, urbs, à Tiberio condita, l. 2 c. 25 p. 164
Themaſius, l. 1 c. 18 p. 53
Theniſa, urbs, l. 6 c. 31 p. 678
Theogenes ſeu potius Timagenes, Hieroſolymitanus, hiſtoricus, l. 1 c. 21 p. 68 & l. 4 c. 9 p. 283
Theocorus, l. 4 c. 23 p. 336
Theodorus, dux urbis Hamath, Judæos cædit, l. 4 c. 10 p. 293
Thermæ in Judæa, l. 6 c. 28 p. 651
Theſauri maximi à rege Davide reconditi, l. 4 c. 3 p. 261 in templo Hieroſolymitano theſauri ſervati, l. 4 c. 23 p. 336 & eod. l. 4 c. 26 p. 346 & p. 347
Theſſali unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 4
Thiarus, vid. Theodorus.
Thiras, quis populus, l. 1 c. 1 p. 1 & p. 5 ac d. l. 1 c. 3 p. 18
Thobeli, unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 4
Thogarma, quæ gens, l. 1 c. 1 p. 1 & d. c. 1 p. 3
Thogarmii, certus populus, l. 2 c. 9 p. 92
Thracia, l. 1 c. 1 p. 5 & d. l. 1 c. 3 p. 18
Thraces, unde ſint orti, l. 1 c. 1 p. 1 & p. 5 & d. l. 1 c. 3 p. 18
Thubal, l. 1 c. 1 p. 1 & p. 4 illius filii ubi habitârint, d. c. 1 p. 4 à quibus ſint victi, l. 1 c. 2 p. 14
Thures, l. 1 c. 1 p. 5 & d. l. 1 c. 3 p. 18 Thurciam inhabitant, d. c. 1 p. 5 & c. 3 p. 18
Tiberinus Sylvius, Italiæ rex, l 1 c. 3 p. 18
Tiberius, dux exercitus Auguſti Cæſaris, urbes Thebrominim & Mezaronim condit, l. 2 c. 25 p. 164 populum Romanum vi continet, d. c. 25 p. 164
Tiberius, Romanorum imperator, Auguſto ſuccedit, l. 5 c. 44 p. 529 Pilatum Hieroſolymam mittit, d. c. 44 p. 529 Anubidis templum dirui jubet,

Digitized by Google

jubet, eod. c. 44 p. 532 moritur, l. 5 c. 45 p. 534 Cajum Caligulam habet ſucceſſorem, d. c. 45 p. 534
Tiberienſes à Joſepho invaduntur, l. 6 c. 11. p. 578 Joſepho portam urbis aperiunt, d. c. 11 p. 579 thermæ Tiberiadis, l. 6 c. 28 p. 651
Ticron, urbs, l. 6 c. 31 p. 678
Tigranes, rex Armeniæ, Mithridatis filiam ducit uxorem, l. 2 c. 24 p. 159 Antiochum magnum regnò expellit, d. c. 24 p. 159 in Syriam irrumpit, l. 4 c. 15 p. 304 fœdus cum regina, Alexandra, facit, d. c. 15 p. 305 in Armeniam revertitur, eod. c. 15 p. 305 à Pompejo invaditur, l. 4 c. 20 p. 311
Tigranes, Alexandri, Herodis filii, filius, l. 5 c. 33 p. 486 eidem deſponſatur ab Herode filia Pheroræ, d. c. 33 p. 488
Tigris, fluvius, ab Alexandro M. ſubjugatur, l. 2 c. 15 p. 118
Tilmaz ſive Telmez, certus populus, l. 1 c. 1 p. 3
Timagenes, vid. Theogenes.
Timotheus, Syriæ præſes, à Juda Maccabæo in fugam vertitur, l. 3 c. 12 p. 208 terram Gilead devaſtat, d. l. 3 c. 13 p. 212 cum Juda Maccabæo iterùm præliatur, ſed fugatur, eod. c. 13 p. 213 Gazam venit ac reparat vires, d. c. 13 p. 214 denuo fugatur eod. c. 13 p. 214 adversùs Judam iterùm prælium init, l. 3 c. 18 p. 230 à Juda in prælio capitur & præſtitô juramentô incolumis dimittitur, d. c. 18 p. 231
Tiſino ſeu Ticinus, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 6
Titius, princeps ſive Conſul Romanus, *l.* 3 *c.* 17 *p.* 217
Titus, ſcriptor Romanus, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 68 & *l.* 4 *c.* 16 *p.* 309 & eod. *l.* 4 *c.* 23 *p.* 335 notatur, *d. l.* 4 *c.* 16 *p.* 309 de rebus Alexandri Magni ſcripſit, *l.* 2 *c.* 9 *p.* 90 & *d. l.* 2 *c.* 12 *p.* 152
Titus, Veſpaſiani filius, à Cæſare, Nerone, in Judæam mittitur, *l.* 6 *c.* 9 *p.* 573 milites Joſephum ad mortem poſtulantes, increpat, *d. l.* 6 *c.* 23 *p.* 627 a Veſpaſiano è Syria in Judæam vocatur, eod. *l.* 6 *c.* 24 *p.* 632 à Veſpaſiano mittitur Giſcalam, *d. l.* 6 *c.* 25 *p.* 633 Giſcalam, urbem, in deditionem accipit, *d. c.* 25 *p.* 634 Johannem ejusque ſequaces perſequitur, eod. *c.* 25 *p.* 635 Joſephum blandè alloquitur eumque bene habet, *l.* 6 *c.* 31 *p.* 677 & ſeq. Alexandriâ profectus caſtra crebrò mutat ac tandem Cæſaream venit, *d. c.* 31 *p.* 678 Gazam, Aſcalonem & Japhonem capit, eod. *c.* 31 *p.* 679 Cæſareæ copias contrahit, *l.* 6 *c.* 32 *p.* 679 easdem recenſet & luſtrat, *d. l.* 6 *c.* 34 *p.* 694 exercitum ſuum Samariam ducit, *d. c.* 34 *p.* 695 inde Ajalonem venit, eod. *c.* 34 *p.* 695 Hieroſolymam exploraturus abit, *d. c.* 34 *p.* 695 periculum incurrit, ibid. *p.* 696 ſingulari Dei providentiâ ſervatur, *d. c.* 34 *p.* 696 Hieroſolymam veniens in monte olivarum caſtra ponit, eod. *c.* 34 *p.* 697 & *p.* 698 milites ſuos ordinat eosque alloquitur, *d. c.* 34 *p.* 698 milites ſuos terrore perculſos increpat, eod. *c.* 34 *p.* 698 & ſeq. rem fortiter agit, *d. c.* 34 *p.* 699 copias ſuas ad prælium hortatur, eod. *c.* 34 *p.* 699 cæteris fugientibus ipſe ſolus Judæis reſiſtit, *d. c.* 34 *p.* 700 in maximo periculo verſatur, eod. *c.* 34 *p.* 701 ipſius auxilium à Judæis dolò petitur, *l.* 6 *c.* 35 *p.* 703 acceptâ quadam clade duces ſuos alloquitur, *d. l.* 6 *c.* 35 *p.* 704 rem præclarè gerit Judæosque intrà mœnia compellit, eod. *c.* 35 *p.* 704 ubinam ipſe primùm urbis Hieroſolymæ oppugnationem inſtituerit, *d. c.* 35 *p.* 715 Nicanorem ad pacem, Hieroſolymitanis offerendam, mittit, eod. *c.* 35 *p.* 715 arietes ferreos ad oppugnandam urbem adduci jubet, *d. c.* 35 *p.* 715 exteriorem urbis murum perrumpit, *l.* 6 *c.* 36 *p.* 717 eundem penitùs deſtrui jubet, *d. c.* 36 *p.* 717 milites ſuos ad virtutem hortatur, eod. *c.* 36 *p.* 719 ariete ferreò murum concuti jubet, *d. c.* 36 *p.* 720 Æneam ad Caſtorem, Judæum, mittit, eod. *c.* 36 *p.* 722 ſecundum quoque murum ariete ferreò concuti jubet, *d. c.* 36 *p.* 722 Judæos iterùm ad pacem hortatur, *l.* 6 *c.* 37 *p.* 724 & ſeq. eisdem conditiones pacis per Joſephum offert, *d. c.* 37 *p.* 725 & ſeq. Judæos ſervos Hieroſolymam dimittit liberos, *l.* 6 *c.* 39 *p.* 754 Hieroſolymitanos iterùm ad deditionem hortatur, *d. c.* 39 *p.* 756 ariete ferreo mœnia interiora concuti jubet, eod. *c.* 39 *p.* 757 copias ſuas in quatuor caſtra dividit, *l.* 6 *c.* 40 *p.* 760 milites ſuos increpat, *l.* 6 *c.* 41 *p.* 766 urbem arctè obſidet eamque fame domare conſtituit, *d. c.* 41 *p.* 774 calamitatum urbis Hieroſolymæ cauſam Judæis imputat, eod. *c.* 41 *p.* 775 Judæos quosdam transfugas recipit, *l.* 6 *c.* 45 *p.* 802 arietem ferreum ad mœnia oppugnanda adduci jubet, *l.* 6 *c.* 46 *p.* 811 murum con-

concuti præcipit, *d. c.* 46 *p.* 812 ducum ſuorum militumque animos confirmat, eod. *c.* 46 *p.* 813 & ſeq. mœnia Hieroſolymitana conſcendit, *l.* 6 *c.* 47 *p.* 817 Johannem cœterosque graſſatorum duces per Joſephum interpretem alloquitur, *l.* 6 *c.* 48 *p.* 822 Johanni per eundem Joſephum reſpondet, *d. c.* 48 *p.* 824 Hieroſolymis egrediens caſtra è regione urbis locat, *l.* 6 c. 49 *p.* 829 multos Judæos, ex urbe egredientes recipit, *d. c.* 49 *p.* 829 Cerealium & Doſithæum ad atrium templi contrà Judæos mittit, eod. *c.* 49 *p.* 832 fuſis ad Deum precibus de Judæorum crudelitate ac feritate conqueritur, *l.* 6 *c.* 52 *p.* 847 arietem ferreum ad murum noviter exſtructum admoveri jubet, *d. c.* 52 *p.* 851 templum Domini incenſum intrat ejusque ſtructuram magnificam admiratur, *l.* 6 *c.* 53 *p.* 855 in templo Domini ſimulacra Deorum ſuorum conſtituit, *d. c.* 53 *p.* 856 ſacerdotes, vitam rogantes, interfici jubet, *l.* 6 *c.* 54 *p.* 861 Simeonem & Johannem, clementiam ſuam implorantes, graviter increpat, *d. c* 54 *p.* 861 & ſeq. eosdem ut arma deponant ac ſeſe dedant, hortatur, eod. *c.* 54 *p.* 862 ad eosdem oppugnandos iterùm capit arma, *d. c.* 54 *p.* 863 Zarachum unà cum fratribus ſuis & univerſâ familiâ ex urbe Hieroſolyma venientem benignè excipit, eod. *c.* 54 *p.* 863 vaſa aurea templi veſtesque ſacerdotales à Joſua ſacerdote traditas accipit, *l.* 6 *c.* 55 *p.* 866 Judæos captivos ignominioſo mortis genere interfici præcipit, eod. *c.* 55 *p.* 871 Alanis bellum inferre conſtituit, *l.* 6. *c.* 56 *p.* 876 Romam reverti vult, *d. c.* 56 *p.* 876 Sylvam, ducem, contrà Eleazarum mittit, eod. *c.* 56 *p.* 876 nonnullos Judæos in terra Iſraëlitica relinquit, *l.* 6 *c.* 59 *p.* 887 moritur, *d. c.* 59 *p.* 889 illius encomium, eod. *c.* 59 *p.* 889

תמוז, menſis nomen apud Judæos, *l.* 6 *c.* 53 *p.* 853

Tobias, Ammonita, *l.* 1 *c.* 12 *p.* 39

Tolmida ſeu Ptolemæus, Alexandri M. princeps, *l.* 2 *c.* 19 *p.* 137 Alexandri corpus aromatibus condiri jubet, *d. l.* 2 *c.* 22 *p.* 151 Ægypti regnum occupat, eod. *l.* 2 *c.* 23 *p.* 153 Demetrium habet ſucceſſorem, *d. c.* 23 *p.* 154

Tonitru vid. Tempeſtas.

Toſcania, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 4

Trabs aurea in templo Hieroſolymitano à M. Craſſo ablata, *l.* 4 *c.* 26 *p.* 346

Trachmonii, certa gens, *l.* 2 *c.* 9 *p.* 92

Trajanopolis urbs, vid. Pompeja, urbs.

Tribus ſive Trajanus à Veſpaſiano ad urbes Galilææ ſubigendas mittitur, *l.* 6 *c.* 24 *p.* 629

Tribus Iſraëliticæ quædam poſt montes tenebroſos latent, *l.* 2 *c.* 16 *p.* 125

Tripolis, urbs, *l.* 2 *c.* 15 *p.* 117 illius incolæ ab Alexandro M. interficiuntur, *d. c.* 15 *p.* 117

Trygammanes unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3

Trypho, tonſor regis, Herodis, accuſatur, quòd ejus vitæ inſidiatus ſit, *l.* 5 *c.* 32 *p.* 485

Tullius Oſtilius ſive Hoſtilius Numæ Pompilio in regno ſuccedit, *l.* 1 *c.* 4 *p.* 20

Turkeſtan, i. e. Turcia, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3

Turcæ ſive Turci, unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3

Turs ſeu Tours, urbs, à quibus ſit condita, *l.* 1 *c.* 3 *p.* 18

Turnus, Beneventi rex, Rutulorum dux, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 11 Janijam ſibi uxorem petit, d. c. 2 *p.* 11 cum Ænea pugnat, eod. c. 2 *p.* 12 ab Ænea vincitur & interficitur, d. c. 2 *p.* 12

Tuſcia, l. 1 c. 1 p. 5

Tyberis, fluvius, l. 1 c. 1 *p.* 7 & *p.* 9 illius alveus à Romanis aliò flectitur, d. l. 1 c. 4 *p.* 22

Tygranes vid. Tigranes.

Tyrii Judæos affligunt, l. 3 c. 13 p. 213

Tyro ſive Teron, miles quidam Judæus, Herodem crudelitatis inſimulat, l. 5 c. 32 p. 484 interficitur, d. c. 32 p. 486

Tyarna ſeu Tarichæa, urbs, Joſepho traditur, l. 6 c. 11 p. 578 à Tito evertitur, d. l. 6 c. 24 p. 629.

U.

Valerius ſeu Valerianus à Veſpaſiano ad urbes Galilææ ſubigendas mittitur, l. 6 c. 24 p. 629

Vandali à Romanis ſubacti, l. 6 c. 1 p. 546

Vandimon eſt ipſe Noah, l. 1 c. 1 p. 7

Varro, vid. Terentius.

Varus, Auguſti, Cæſaris, legatus, l. 5 c. 36 p. 501 Syriæ præficitur, d. c. 36 p. 501 Herodes coràm illo filium ſuum, Antipatrum, accuſat, l. 5 c. 37 p. 502

Vaticinium antiquæ ſcripturæ Hieroſolymis repertum, l. 6 c. 53 p. 859 & ſeq. Jacobi, patriarchæ, vaticinium de ſceptro Judæ non auferendo quando ſit impletum, l. 5 c. 12 p. 402 Danielis vaticinium de jugi ſacrificio abolendo impletum

pletum, *l.* 6 *c.* 30 *p.* 673 Judæi cujuſdam vaticinium de templo Hieroſolymitano, quod à Romanis incenſum erat, reſtaurando, *l.* 6 *c.* 53 *p.* 856 aliud vaticinium de rege ſuper populum Iſraeliticum & in univerſa terra regnaturo, d. *c.* 53 *p.* 860

Ventidius, Romanorum dux, *l.* 5 *c.* 10 *p.* 392 Pacorum, Panthorum regem, vincit & interficit, d. *l.* 5 *c.* 11 *p.* 396

Venetum, mare, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 6

Venuſia, urbs Italiæ, *l.* 3 *c.* 15 *p.* 222 Varus ſeu Varro ad illam profugit, d. *c.* 15 *p.* 222

Veritas ejusque laus, *l.* 1 *c.* 19 *p.* 55 & ſeq.

Veſthia, vid. Venuſia.

Veſpaſianus à Nerone, Cæſare, contrà Judæos ac Perſas mittitur, *l.* 6 *c.* 9 *p.* 573 & ſeq. Germaniam, Britanniam ac Beſcuſiam domat, d. *c.* 9 *p.* 573 cum Tito, filio, expeditionem contrà Judæos ſuſcipit, eod. c. 9 *p.* 573 Antiochiam venit, d. *c.* 9 *p.* 574 inde in Syriam Zobam proficiſcitur, eod. *c.* 9 *p* 575 exercitum in Galilæam ducit, *l.* 6 *c.* 10 *p.* 576 Ptolemaidem venit, d. *l.* 6 *c.* 13 *p.* 584 Tiberiadem petit, eod. *c.* 13 *p.* 586 legatos ad Joſephum mittit, d. *c.* 14 *p.* 587 Gadaram capit, eod. *c.* 14 *p.* 588 Jorpatam ſive Jotapatam obſidet, d. *l.* 6 *c.* 14 *p.* 589 eandem oppugnat, *d. c.* 14 *p.* 589 & ſeqv. ac *d. l.* 6 *c.* 16 *p.* 595 & ſeq. in illius oppugnatione Veſpaſiani crus ſagittâ vulneratur, *d. l* 6 *c.* 17 *p.* 599 Jotapatam vehementiſſimè oppugnat, *l.* 6 *c.* 18 *p.* 601 & ſeq. eandem capit, *d. c.* 18 *p.* 602 Joſephum vivum & incolumen ſervat, *l.* 6 *c.* 23 *p.* 627 ad urbes Ptolemaidem & Cæſaream venit, *d. c.* 23 *p.* 628 Valerianum & Trajanum unà cum filio ſuo, Tito, mittit ad urbes Galilææ ſubigendas, *l.* 6 *c.* 24 *p.* 629 ad urbem Gamalam venit, *d. c.* 24 *p.* 630 eandem validè oppugnat, eod. *c.* 24 *p.* 631 à Gamalienſibus cladem accipit, *d. c.* 24 *p.* 631 & ſeq. cum Ebutio, decurione, fugit, eod. *c.* 24 *p.* 632 filium ſuum, Titum, cum copiis in Judæam vocat, *d. c.* 24 *p.* 632 Seleuciam ac Gamalam, urbes, delet, *l.* 6 *c.* 25 *p.* 632 Giſcalam oppugnat, *d. c.* 25 *p.* 633 Titum mittit ad pacem Giſcalæ offerendam, eod. *c.* 25 *p.* 633 & ſeq. ad montem Tabor venit, *d. c.* 25 *p.* 635 Placidum, ducem ſuum, ad montem illum occupandum mittit, eod. *c.* 25 *p.* 635 Cæſareæ caſtra locat, *l.* 6 *c.* 28 *p.* 647 ibidem diu ſubſiſtit, *d. c.* 28 *p.* 647 à nonnullis Judæis ſolicitatur, ut Hieroſolymam veniat, eod. *c.* 28 *p.* 648 Gadarenſibus opem ferre decernit, *d. c.* 28 *p.* 649 Placidum, ducem, ad Johannem perſequendum mittit, eod. *c.* 28 *p.* 649 & ſeq. urbes in Idumæa capit, *d. c.* 28 *p.* 651 & ſeq. imperator declaratur, eod. *c.* 28 *p.* 653 & ſeq. Antonium & Mutianum Romam mittit, *l.* 6 *c.* 30 *p.* 664 ipſe Romam proficiſcitur, *d. c.* 30 *p.* 665 Tito præcipit, ut Hieroſolymam obſideat, eod. *c.* 30 *p.* 665 Agrippam, regem & Monobazum, illius filium, Romam ducit, *d. c.* 30 *p.* 666 Joſephum vinctum ſecum Romam ducit, eod. *c.* 30 *p.* 666 Ioſephum ad Titum, filium ſuum, mittit, *l.* 6 *c.* 31 *p.* 676 Iudæis certas conditiones pacis offert, d. l. 6 c. 31 p. 677

Via, lapidus ſtrata inter Albanum & Romam, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 12

Viciſſitudo in tota rerum univerſitate eſt, *l.* 5 *c.* 19 *p.* 427

Vitellius, Romanorum imperator, vir ſtolidus ac crudelis, *l.* 6 *c.* 28 *p.* 652 interficitur, d. *l.* 6 *c.* 30 *p.* 665

Vitis aurea Pompejo dono mittitur ab Ariſtobulo, *l.* 4 *c.* 20 *p.* 323 illius inſcriptio, eod. *c.* 20 *p.* 323 Romam mittitur, d. *l.* 4 *c.* 21 *p.* 325 etiam ab Herode aurea vitis fuit fabre facta, *l.* 5 *c.* 26 *p.* 459 ejus deſcriptio, d. *c.* 26 *p.* 459 & ſeq.

Vitula ad mactandum proſtrata parit agnum in urbe Hieroſolyma, *l.* 6 *c.* 53 *p.* 858

Uncia, *l.* 4 *c.* 26 *p.* 346 illius valor apud Hebræos, d. *c.* 26 *p.* 346

Ungari, unde ſint orti, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3 ubi habitent, d. *c.* 1 *p.* 3 & *p.* 4 vid. Hungari.

Volga, fluvius, *l.* 1 *c.* 1 *p.* 3 & *p.* 4

Voti vis ac vinculum quousque ſeſe extendat, *l.* 6 *c.* 22 *p.* 622

Urim & Thumim, *l.* 1 *c.* 21 *p.* 63 & *l.* 2 *c.* 7 *p.* 88 it. *l.* 3 *c.* 9 *p.* 200

Uſa, urbs Iſraelitica, *l.* 6 *c.* 59 *p.* 887

Vultus humani ſpecies ſuper Sanctum Sanctorum Hieroſol. apparet, *l.* 6 *c.* 53 *p.* 858

Uzi, vir quidam eximius, *l.* 1 *c.* 2 *p.* 11 à filiis Citim honore Divino cultus fuit, d. *c.* 2 *p.* 11 illius filia, Janya, eod. *c.* 2 *p.* 11

Z.

Zabuch, vid. Zebuch.

Zacharias, Baruchi filius, Hieroſolymis interficitur.

citur, l. 6 c. 27 p. 644 & d. l. 6 c. 32 p. 683 it. c. 33 p. 690 & ſeq.

Zachariæ, prophetæ, vaticinium capitis undecimi & decimi quarti à Joſepho hiſtorico explicantur, l. 6 c. 60 p. 889 & ſeq.

Zadok Samaritarum hæreſiarcha, l. 4 c. 6 p. 273

Zarach cum fratribus ſuis & universâ familiâ ex urbe Hieroſolyma ad Titum profugit, l. 6 c. 54 p. 863

Zavolk, Tartarorum familia, l. 1 c. 1 p. 3

Zebuch, certa gens, l. 1 c. 1 p. 3

Zelotæ, quinam inter Judæos ſic appellati fuerint, l. 6 c. 26 p. 638 templum Hieroſolymitanum occupant, d. c. 26 p. 638

Zeno, Cotyla dictus, Philadelphenſium tyrannus, l. 4 c. 2 p. 257

Zepho ſive Zephi, Eliphaſi filius, l. 1 c. 2 p. 10 ex Ægypto fugiens ad Æneam venit, d. c. 2 p. 11 ex Africa profugiens in regionem Cittim venit, eod. c. 2 p. 11 immanem beſtiam interficit, d. c. 2 p. 13 à filiis Cittim divino honore afficitur, eod. c. 2 p. 13 Janus appellatur, ibid. p. 13 Gogadli copias fugat, eod. c. 2 p. 14 à filiis Cittim rex conſtituitur, d. c. 2 p. 14 filios Thubal ſubjugat, eod. c. 2 p. 14 Saturni cognomen acquirit & toti Italiæ imperat, d. c. 2 p. 14 quamdiu regnaverit, eod. c. 2 p. 14 ubi ſepultus ſit, ibid.

Zephoris, urbs à Lathyro obſidetur, l. 4 c. 10 p. 286 Synedrium ibidem conſtituitur, d. l. 4 c. 14 p. 340 illius urbis incolæ ſe dedunt Ceſtio, l. 6 c. 5 p. 558 hæc urbs poſteà Dio-Cæſarea dicta fuit, d. c. 5 p. 558 à Joſepho oppugnatur, eod. l. 6 c. 11 p. 580 capitur & deletur, eod. l. 6 c. 12 p. 583

Zerubabel, Sealthielis filius, l. 1 c. 15 p. 46 & d. l. 1 c. 20 p. 60 l. 6 c. 60 p. 889 vir fortis fuit, eod. l. 1 c. 15 p. 46 ænigma ſeu problema proponit, d. l. 1 c. 16 p. 49 veritatem laudat, eod. l. 1 c. 19 p. 55

Zinim, regio à Romanis ſubacta, l. 6 c. 1 p. 546

Ziom, idolum, l. 2 c. 21 p. 147

Zion, l. 6 c. 2 p. 549 illius arx à Judæis occupatur, d. c. 2 p. 549 & l. 6 c. 53 p. 853 item c. 54 p. 861 à Tito ſubigitur, l. 6 c. 55 p. 868

Zipori, urbs, vid. Zephoris.

Zir, filius Hadareſeris, l. 1 c. 4 p. 19

Zoilus, Sidoniorum rex, l. 4 c. 9 p. 285 ab Alexandro Jannæo in fugam vertitur, d. c. 9 p. 286

Zurentum, vetus, oppidum à Zinzan Hadareſer conditum, l. 1 c. 4 p. 19 Puteoli poſteà appellatum fuit, d. c. 4 p. 19 in hac urbe fons extitit, ex quo manavit oleum, eod. c. 4 p. 19. hoc oppidum ſubmerſum fuit, d. c. 4 p. 19

Zurentum, novum, l. 1 c. 4 p. 19

FINIS.

Erra-

Errata typographica, quæ in Gorionidis libro tàm in Hebræo, quàm in Latina verſione ejusque notis continentur.

In Præfatione.

Num. (2.) lin. 2. pro: n. 88. lege: n. 89.
(6.) lin. 1. pro: n. 80. leg. n. 81.
* Pro: num. 87. leg. n. 88. & pro: num. 103. lege: num. 104.
(20.) lin. 6. poſt: ut ipſe vertit, adde: audaciam.
(27.) lin. 4. pro: num. 92. leg. num. 93.
(28) lin. 6. pro: num. 121. leg. num. 122.
(42.) lin. 1. pro: ab leg. ad.
(56.) lin. 10. pro: n. 91. leg. n. 92.
(57.) lin. 2. pro: n. 104. leg. n. 105.
(62.) pro: n. 111. leg. n. 112.
(92.) lin. 4. pro: n. 57. leg. n. 56.
(95.) lin. 2. pro: n. 97. leg. n. 98.
(98.) pro: n. 94. leg. n. 95.
(99.) lin ult. pro: num. 112. leg. n. 113.
(109.) pro: n. 115. leg. n. 116.

In textu Hebræo.

Pag. 9. lin. 8. pro: ש lege: שם
p. 11. lin. 8. pro: אגיאם leg. אגגיאם
p. 13. l. 4. pro: וגדורי leg. וגדודי
p. 19. cap. 4. lin. 10. pro: זמש leg. שמן
p. 27. lin. 11. pro: על leg. עליו
p. 30. l. 8. pro: אליוהכי leg. אליו כי
p. 39. l. 10. pro: עלו leg. על
p. 57. l. 12. pro: בבר leg. בעבר
p. 69. l. 14. pro: מכלם leg. מלכם
p. 76. l. 22. poſt: כי צר, adde: לנו
p 98. l. 14. poſt: תרצי addenda ſunt hæc ותאמר מי הוא האלהי הזה ומה תארו i. e. & dixit (regina:) quis eſt Deus ille & quænam illius eſt forma?
p. 111. l. 18. pro: בהאשירת leg. בשארית
p. 129. l. 12. lege: ויענו גופותינו
p. 167. l. 5. pro: אשר leg. את
p. 198. l. 6. vox geminata הפריצים delenda eſt.
p. 233. l. 2. pro: ב' leg. ג'
p. 258. l. 7. pro: וילמחו leg. וילחמו
p. 339. l. 8. lege: ויתגר
p. 353. l. 4. pro: הרשי leg. וחרשי

In verſione Latina.

Pag. 11. lin. 6. pro: deſceſſerat, lege: deceſſerat.
p. 64. lin. 2. pro: quoque, lege: quæque.
p. 94. l. 11. poſt: Pontifices, adde: Babyloniæ.
p. 115. l. 17. poſt: ſanavit, adde: potio-

nibus & abſterſoriis.
p. 195. l. 12. pro: parlata, leg. perlata.
p. 225. ſic enim legendum, pro: 22.
p. 261. l. 14. pro: legis, leg. regis.
p. 285. l. 1. pro: que, leg. qui.
p. 312. lin. penult. poſt: & ſeptuaginta, adde: annos.
p. 407. lin. 3. pro: quas, leg. quos.
p. 507. l. 18. pro: ſuo leg. tuo.
p. 513. l. 2. pro: ſororem, leg. uxorem.
p. 515. l. 7. pro: apprehenſi, leg. apprehensâ.
p. 558. l. 8. pro: facta, leg. factô.
p. 603. l. 5. pro: Romanorum, leg. Romanum.
p. 616. l. 1. pro: diu, leg. die.

In Notis.

Pag. 3. col. 1. lin. 3. pro: a iis, leg. aliis.
p. 15. col. 2. lin. 3. pro: & num. 9. leg. & num. 6.
p. 48. col. 1. num. 5. lin. 8 pro: רפשר בבר leg. בפשר דבר
p. 54. col. 2. lin. 1. pro: כיה אשה lege: כי האשה
p. 60. col 2. l. 21. pro: 1. leg. it.
p. 61. col. 1. n. 9. l. 8. pro: *σωτήριοι*, leg. *σωτήρια*.
p. 64. col. 1. n. 17. l. ult. pro: 215. leg 275.
p. 66. col. 2. n. 30. l. 2. pro: c. 4. l. c. 2.
p. 68. col. 1. n. 40. l. 1. ante verba iſta: in nonnullis, ponendum eſt: quod in nonnullis &c.
p. 69. col. 2. num. 2. lin. 5. antè verbum: dicitur, ponendum: aliis.
p. 70. col. 1. Sign. * lin. 2. poſt: §. adde: 8.
p. 119. col. 2. n. 25. l. 1. pro: c. 12. leg. c. 15.
p. 124. col. 1. n. 6. pro: appella, l. apella.
p. 126. col. 1. n. 18. l. 1. poſt verba iſta: ſic in noſtro codice, adde: alii legunt.
ead. p. 126. col. 2. n. 19. l. 4. pro: hodiernum, leg. hodienum.
p. 148. col. 2. n. 5. poſt: nomen hoc, delenda eſt particula: non.
p. 153. col. 2. n. 9. l. 2. pro: n. 35. l. n. 53.
p. 159. col. 2. n. 40. l. 2. pro: lib. 39. leg. lib. 38.
p. 160. col. 1. n. 45. l. 1. pro: אמבגיאור leg. אלמבגיאור
p. 164. col. 2. l. 1. pro: n. 3. leg. n. 8.
p. 165. col. 2. n. 43. l. 4. pro: c. 41. l. c. 14.
p. 168. col. 2. l. 3. pro: c. 3. leg. c. 8.
p. 174. col. 1. n. 8. l. 1. pro: c. 4. leg. c. 6.
p. 180. col. 1. n. 6. pro: n. 8. leg. n. 7.
p. 184. col. 1. n. 4. l. 4. pro: עברין l. עבריו
p. 198. col. 1. n. 11. l. 1. pro: in cod. leg. in ead.
p. 206. col. 1. n. 15. poſt: it. 1. ſupplenda ſunt iſta: Maccab. c. 3. v. 56.
p. 213. col. 1. n. 13. l. 2. pro: ה׳ leg. ח׳
p. 214 col. 2. n. 19. poſt: hoc cap. adde: num.
p. 222. col. 1. lin. 6. poſt: unde, cùm, addendum eſt: eam,
p. 232. col. 1. n. 14. lin. 2. pro: טופלים leg. שיטופלים
p. 236. col. 2. n. 13. lin. 2. pro: Berrocam leg. Berroeam.
p. 238. col. 1. n. 5. l. 2. pro: verſ. 9. leg. verſ. 19.

Digitized by

p.261.col.1.n.19.l.2.pro: cap.1. l,c.2. his adde: it. Egeſipp. de Bell. Jud. lib.1.cap. 1.
p.262.col.2.lin.2.pro: v.4. leg. v. 14.
p.263.col.1.n.5.l.3.pro: Adanimo,leg. Adanino,it. pro: Judathim, leg. Indathim.
p. 267. col. 1. n.29.lin. 8. ſic legendum eſt: *Λυκίυ Μαννίυ* (lege: *μανλίυ*) *Λυκίυ, ὑῦ μεντινα* &c.
Ead.p.267.col.2.lin.1.pro: *Φωλερνᾶ* leg. *Φαλερνᾶ*.
p.269.col.1. n.4.l.2.pro: cap.1.l.cap.18
p.276.col.2.n.9.l.1.pro: 575. leg. 475.
p.295.col.2.n. 19. l.2.pro: ודקידם leg. קיקידם
p.297.col.1,n.34.l.4.pro: cap.1.l.c.18.
p.302. col.1.n.5.lin.5. pro: דיאובנים leg. דיאוגנים
p. 306.col.1.n.15. l. 10, pro: cap. 53. leg. cap. 35.
p.318.col.1.n.5.l.1.pro: lib.14.l.lib.4.
p.324.col.1, n. 19. l.1.pro: נקומיסר leg. נוקומידם
p.333.col.2.l.7.pro: exigente,l. ex gente.
p.343.col 1.n.17.pro: lib.4.l. lib. 14.
p.345.col.2.l.2.pro: lapſos, l. elapſos.
p.347.col.2.n.14.pro: c.2.l.c.12.
p.352.col.1.n.18.l.4.lege: infrà h.c.1. n.41.&n.50.
p 353.col.1.n,30.l,1.pro: Maga, l.Maja.
p.355.col 1.n.42.pro: וכרי leg. זכרי
p.360.col.1.n.2.l.3.pro: c.14.l.c.24.
ead.p.360.col.1,n.3.l.6.pro: lib.4.l.lib.6
ead.p.360.col.2.l.5.poſt: Cluveri,dele: 1.
p.383.col.1.n.6.l.3.pro: multis,leg. multisque.
p.389.col.2.n.8.l.7.pro: n.1.l.n.5.
p.391.col.1.n.19.l.2.pro: n.44.l.n.34.
p.393.col.1.l.1.pro: ינמטאריאוס l. ינטאריאוס
p.409.col.1.l.3.pro: n. 8. leg. n.7.
p.420.col.2.n.5.l.7.pro: c.6.leg.c.9.
p. 452.col.2.lin.10.poſt: ubi, addenda ſunt iſta: ſcribitur, Joſepho etiam attribui librum, qui inſcribitur &c.
p.460.col.2.n.22.l.5.pro: ρξσϛ leg. ρξϛ.
p.467.col.2.n.8.l.ult.pro: c.36.l.c.34.
ead.p.467.col.2.n,10.l.1.pro: c.2.l.c.6.
p.474.col.2.l.3. pro: c. 50. leg. c. 40.
p.483.col.2.n.7.lin.ult.pro: c.51.l.c.41.
p.487.col.1.n.5.l.7.pro: c.52.l.c.42.
p.489.col.1.n.22.l.6.&7. dele iſta: l.10.
p.515.col.2.l.1. pro: Ἀχίασον l. Ἀχίαβον.
p.518.col.1.n.3.l.1. poſt: Antiqv. adde; l. 17.c.10. &
p.532.col.1.n.15.l.1.pro: lib.19.l.lib.18
p.540.col.2.n.3.l.4.pro: infrà,l. & ſuprà.
p.546.col.2.n.29.l.1. lege: קריתן
p. 547.col.1.n.32.pro: ומנויא leg. גומנויא
ead.p.547.col.1, n.32.l.6.pro: c.14.leg. c.41.
p.555.col.2.n.7.l.3.poſt: cap.25.adde: verſ.25.
p.571.col.1.n.5.l.1.pro: c.47.l.c.37.
p.586.col.1.n.10.l.2.pro: c.7. leg. c. 8.
p. 600. col. 2. n. 9. l.1.poſt: dict. l. ſic legendum eſt: c.17. cui etiam Egeſippus l.3. de Bell. &c.
p.638.col.1.n.16.l.3.pro: *περίσυλοι* leg. *περίβολον*.
p.646.col.1.n.14.l.3.pro: c.11.leg.c.12.
p.664.col.2.n.2.l.2. pro: c.28.l.c.82.
p. 690.col.2.l.3.pro: c. 23.l.c.24.
ead.p.690.col.2.n.23.l.2.poſt: Joſuæ,adde: necem.
p.705.col.2.n.12.l.2 poſt:alleg.adde:loc. p.708.

VA 1
150 9979

p.708.col.2.n.27.l.1.pro: c.40.leg.c.14.

p.712.col.1.n.51.l.8.pro: 5.leg.50.

p.751.col.1.n.65.l.1.pro: c.16.l.c.26.

ead. p.751.col.2.n.68.l.4.leg.lib.5.c.1.

p.760.col.2.n.2.l.3.pro: c.40.n.9.leg. c.47.n.19.

p.765.col.2.l.1.pro: n.10.leg.n.14.

p.796.col.1.n.8.l.1.pro: Febant, leg. Flebant.

p.802.col.2.n 1.l.1.poſt: Joſeph l.5.adde: de Bell.Jud.c.36.&Egeſipp.l.5.

p.811.col.2.n.6.pro: mentionem factum eſt, leg. dictum eſt.

p.821.col.1.n.25.l.1.pro: בחיל leg. מגדל

p.836.col.2.n.6.l.1.poſt: lib. 6. deleatur copula: &

p.858.col.2.n.33.l.1.poſt: igneos adde: viſos.

p.863.col.2.n.12.l.5.pro: Annal. leg. Antiqv.

p 867.col.2.n.16.l.2.pro: v.15.l.v.25.

p 873.col.1.n.11.l.1.pro: c.20.l.c.29.

p 877.col.2.l.1.pro: cap.43.l.cap.33.

p.878.col.1.n.1.l.1.pro: c.43.l.c.34.

p.880.col.2.n.10.l.2.poſt: Plato, adde: in Phædone.

Ibid. dict.n.10.l.4.pro: in Antiocho, leg. in Axiocho.

p.884.col.2.n.5.l.2.deleatur numerus 7.

p.885.col.1.n.8.l.2.poſt: de Excid.Hieroſol. adde: libr.5.

Cætera Sphalmata leviora, in primis circà literas Hebræas ejusdem fermè figuræ ſeu ſimilitudinis, uti ſunt: ב & כ item ג̣ ac נ atque ד & ר ut & ה ac ח eruditus lector pro ſua dexteritate corriget & emendabit.

Digitized by Google

Digitized by Google

1470 [illegible] - [illegible]. 50 [illegible] [illegible]
P. vol. 461.

Digitized by Google

XXIIIˣ
C
4

Digitized by Google

Digitized by Google